PAVLI DE CASTRO
PRIMA SVPER CODICE.

CLARISSIMI IVRIS VTRIVSQVE DOCTORIS PAVLI CAstrensis Commentarior in Codicem Iustinianum pars Prima: Adnotationibus & Argumentis, seu mavis, Additionibus & Summarijs complurium doctissimorum Iureconsultorum illustrata: nec quidquam præterea eorum, quæ in hactenus excusis exemplaribus habebantur, est omissum.

De la libreria

EXCVDEBATVR ANN. M. D. XXXI.

Tabula Rubricarum huius voluminis.

¶ Tabula rubricarum prime partis Codicis sm ordinem alphabeti.

¶ Finis

a ¶ Notarius conficiēs. Adde bar. in rubri.ff. de no. ope.nū.bal.in rubri.ff. de iustit. et iu. Ang. de are. in pe.insti.Anto. de butr. in proe. decre.Abb.ꝛ ioā. de ana. in rubri.ō iudeis. Et tu circa hoc an inuocatio diuini nominis sit de substantia instrumenti. Addō quod do. post gloss.in.c. in nomine domini. xxiij. dist. et in .c. preter hec .xxxij. dist. ꝛ Joan.fab. in proe. instit. dicunt quod in arduis ꝛ perpetuis. requiratur sequēdo opi. Specul. in tit. de instru. edi.§.nunc dicendum restat.in pn. de quo per Ro. et Alex.in rubri. ff.de no. ope.nun. ꝛ ad Pau.de cas. hic adde eundem in.l. iurisgentiuz. §.quo fere .ff. de pac.ꝛibi per alex. et ibi etiam de annis dñi de quib⁹ etiam per Fely. in .c.j.colū.j.et.ij. extra de fi .instru. et adde quod vbi est consuetudo ꝙ fiat inuocatio: talis inuocatio fieri debet etiam inter iudeos: vt p Alexand. in dicta rubric.de noui ope. nunci. maxime in colū.iiij.versi. circa secundum.et dicit Anto. de butri.in.ca.inter dilectos.j. eo.colū. ix.ꝛ Fely.in.d.ca. j.col.iiij.versi. sed dic. Fran.Cur.

b ¶ Quod non valeat instrumentū. Adde docto.in.c. inter dilectos de fide instru.

c ¶ Et indictio. Adde Bal.in.l.j. C.de insti.Bar.in l.nominati.de cō di.ꝛ demon.Bal. in.l.imperator.ff. de sta.ho.et de indi. an requirat̄ p Barb.in repe. rubrice extra de fide instrument. et per Alexā. de imo.in consi. lxvj.colū.ij. circa fin. in primo volu. Fran.Cur.

Lectura vtilis ꝛ aurea clarissimi Doctoris dñi Pau. de cast. iuris cesarei ac Romani interpretis optimi sup Primo: Secundo: Tertio: Quarto: Sexto ꝛ Septimo. C. cū additionibus Frācisci Curtij ꝛ aliorum. ꝛ cum summarijs Hieronymi de Marliano Mediolanensis.

¶ De nouo codice cōponendo. Rubrica.

1 ¶ Notarius conficiēs instrumētum inter iudeos
pōt inuocare nomē dñi Jesu Christi.
2 Inuocatio nōis Jesu Christi non est de substātiali-
bus instrumenti: ꝛ reputatur leuis solēnitas cuius
omissio non vitiat.
3 Qualiter cognoscat̄ an solēnitas sit leuis vel nō ꝛ an
omissio solēnitatis non leuis vitiet.
4 Ann⁹ dñi ꝛ indictio sunt de substantialibus instru
menti ꝛ posset instrumētum reprobari de falso si pro
baretur illo tempore non fuisse factum.
5 Imperator aliqñ appellat̄ sacratissimus aliquando
sanctissim⁹ aliquando religiosissimus ꝛ aliquando
quasi deus in terris.
¶ Diuidit̄ ista rubrica in tres partes. Prima est ge
neralissima ad omne opus incohoandū vsq̧ ibi. Co-
dicis. Secūda generalis ad totū istud volumē dum-
taxat vsq̧ ibi. De nouo codice componēdo. Tertia
specialis ad istā primā cōstitutionē. ꝛ hoc voluit glo.
1 fi.superver.de nouo. ¶ † Ex prima parte no.arg.ƒm
a Bar. ꝙ notarius conficiens[a] instrumentum inter iu
deos pōt inuocare nomē dñi Jesu Christi: qꝛ non fit
2 hoc a partib⁹ sed ab ipso q christianus est. ¶ † Itez
b no.ƒm Bal.arg. ꝙ non valeat instrumentum[b] sine in
uocatione nominis Jesu Christi. ¶ Contrariū ipse
tenet: quia nō reperitur inter substantialia instrumē-
ti. de quibus in.l.generali.j.de tabu.lib.xj.ꝛin auten.
vt prepona.no. imper. ꝛ ita seruatur pistorij. et dicit
Bal. quod ista reputatur leuis solēnitas cuius omis
3 sio non vitiat.vt.l.j.§.fi.de ven.inspi.† Qualiter aūt
cognoscat̄ quod solēnitas sit leuis vel nō. vide Bar.
in.l.j.§.si plures.de exerci.in. iiij.q.ꝛ Bal.in.l.hac cō
sultissima.in.ij.col.j.qui testa.fac.pos. Omissio autē
solēnitatis nō leuis clarum est quod vitiat.vt.l.cum
hi.§.si pretor.ff.de transac.ꝛ.l.diuus.ff.de in integ.re
4 stit.† Annus autem domini ꝛ indictio[c] sunt de sub-
c stantialibus qꝛ significant tempus quod necessario
cōmittatur actum.vt in.c.abbate.de re iudi.lib.vj.et
ex hoc posset instrumentū reprobari de falso si pba-
5 retur illo tempore non fuisse factum. ¶ † In tex.ibi:
sacratissimi.dic alibi appellatur imperator sanctissi
mus.vt ī.l.queris.ff.de nata.resti. Alibi religiosissi-
d mus.[d] vt.ff.de leg.ij.vnū ex familia.§.fi. Alibi quasi
e deus ī terris[e].j.de nup.l.imperialis.de sac.san. eccl.
l.iubemus.la.j.in tex.ꝛ glo. Cetera dic.vt hic no. per
Bar. ꝛ Bal.q valde cōmētat istā rubricā in singulis
verbis aliquid vtile dicendo.
1 ¶ Correctio legis que dicatur.
2 Interpretari quid sit ꝛ an statuta recipiant interpre
tationem.remissiue.
3 Imperator se cōmendat ꝛ pdecessoribus suis detra
hit ꝛ an ꝛ qñ liceat se cōmēdare vel alteri detrahere.
4 Amputare lites ptinet ad publicam vtilitatem.
5 Statutū si dicat ꝙ ad petitionē partis debeat fieri
cōpromissum: qñ tale statutum habeat locum. et an
dicatur fauorabile.
6 Legum doctor dicitur habere dignitatē. et qualiter
habeat iurisdictionem inter scholares.
7 Infames infamia iuris vel facti nō debent doctora-
ri nec etiā incapaces dignitatū: vt iudei nec etiam nu
tritus malis moribus.
8 Doctor postꝙ̄ legit per.xx.annos est comes palati-
nus ꝛ poterit creare notarios et legitimare spurios
licet non seruetur.
9 Doctor legēs est exemptus in propria patria ab oī
bus oneribus realibus ꝛ personalibus cum tota sua
familia ꝛ quid in scholaribus.
10 Statutarij electi super reformatione statutorū quid
possint facere.
11 Leges vel statuta que videntur inter se contrariari:
possunt ad concordiam reduci qñ vnuz esset speciale
alterum generale ꝛ idem in testibus vel scripturis.
12 Ea que reperiuntur prius scripta presumunt̄ prius
facta sed potest probari contrarium.
13 Si in eodem volumine statutorum reperiantur sta-
tuta contraria: que non possunt cum distinctione ad
concordiaz reduci ꝛ potestas iurauit seruare statuta
an debeat seruare vltimum an neutrum. d
14 In legibus clausis in corpore iuris nō requiritur ꝙ
appareat de tempore quo facte fuerunt ad validita-
tem earum secus in rescriptis non clausis in corpore
iuris ꝛ in instrumentis publicis.
15 Quid in priuata scriptura.
16 Dictio imo. quid importet.

Ec q̄ necessa- e
rio. Ista fuit quedam epi-
stola Justiniani imperatoris
quam direxit senatoribus vr-
bis constantinopolitane vt
patet in fine eius. Et diuidi-
tur in quatuor partes. vt in
glos. In prima declarat eis
quid ipse intendat facere pro vtilitate publica toti⁹
imperij ibi ideoq̧. Secūdo declarat eis quos viros f
solennes elegit ad tantum opus faciendum nomi-
nando eos per nomina propria et etiam dignitates
eorum ꝛ fuerunt decem vsq̧ ibi quibus. Tertio de-
clarat eis quid illis commiserit faciendum quia de-
cem dedit precepta vt ex ordine tex. colligitur ꝛ etiaz
glosselle que ibi sunt assignantur. Quarto mandat
dictis senatoribus quid habeant agere post opus
fuit completuz. Et ex ista parte bene apparet ꝙ illa
epistola vel constitutio facta fuit anteꝙ̄. C. fuerit fa-
ctus. licet quidam dicant ꝙ fuit facta post propter
verbum ꝙ dicitur in rubrica repetite preelectionis.
et hoc voluit gloss.j.huius.l. Sed non tenet hoc.imo
quod.s.dixi.tamē bene potest dici ꝙ ista rubrica fuit
facta post compilationem istius.C.et post emenda-
tionem alias non diceretur repetita lectio.et sic facta
fuit post illam constitutionem: ꝛ duas sequen. ¶ Ex
1 prima parte ibi corrigenda.† No. quod correctio.[f] l.
f vel statuti non soluz quando ex toto tollitur. sed etiā
quando aliquid additur vel detrahitur vel etiaz ob
scuritas declaratur. Et dicit Albe. se habuisse de fa-
cto cum sibi ꝛ quibusdam fuisset correctio statutorū
2 et dubitat̄ an posset facere pdicta. ¶ † Et hic patet
ꝙ sic pro quo facit in simili hic verbū interptari vel
interptatio nō solū ponit̄ pro cōgrua declaratione:
sed etiam pro totali correctione. vt no.in.l.ij.in prin.
de orig.iur.in gloss. Et de multiplici significatione
huius verbi interpretatio. vide Bar.in.l.oēs popu
li.in argumē. an statuta recipiant interpretationem.
3 ¶ Item not.in versi.interea.quod † imperator se cō
mendat ꝛ predecessoribus suis detrahit. An autem
g et quando liceat se commendare[g] videtur in.d.c. tene g
re.xxxj.distin. detrahere autez licet alteri quando nō
ad infamiam: ꝛ ita erat hic alias secus vt si moribus
vel vite detrahitur: nam non licet extra iudicium: in
iudicio sic: vt.l.eum qui nocentem.ff.de iniur.ꝛ.l.qui
4 omnia.ff.de procura. ¶ † No. etiaz secundum Bar.
ꝙ amputare lites pertinet ad publicam vtiltatem:
quia ex litibus priuatorum res publica leditur. Et
ideo determinat ipse si datum fuit arbitrium aliqui-
bus super bono publico ciuitatis quod virtute talis
arbitrij poterunt facere statutum quod litigatores
teneantur compromittere: quia compromissa perti-
nent ad muniendas lites.l.properandum.in princ.j.
de iudi.ꝛ.l.iij.§. tametsi. Et respondet quibusdam
oppo. que possunt fieri in cōtrarium. Adde ad eius
dicta an possit tunc peti compromissuz super aliquo
incidenti virtute talis statuti: an autem super nego-
tio principali. vide quod not. per eum.in.l.si quis in
conscribendo.j.de pac.in fi. Et hoc pluries de facto
5 vidi.† Item an possit peti tale cōpromissum in qua-
cumq̧ parte litis etiam prope sententiam si statutū
dicat quod ad petitionem partis debeat fieri vide-
tur ꝙ non sed debeat peti ante publicatas attestatio
nes quo tēpore res est dubia. post vero videt̄ clara.
Et iste quando videret contra se ferri sententiā recur-

d ¶ Religiosissimus. Adde ī pemio institu.

e ¶ Deus in terris. Adde Cardi. Alexan. in.c.ante oīa.in.iiij.not.xl. distin.

f ¶ Correctio. adde quod correctio etiam est reuocatio eius qō prius tenuit Car.in cle. statutū.post glos. singu.de elec.et in cle.si ro. in pri.de preben. ꝛ qō illud qō supplet̄ dicatur corrigi. Adde tex.in autē.de non alie.§.j.et in autē. de nupt.§.per occasionez.ꝛ qō cum adijcitur vel interpretet̄ dicat̄ etiaz corrigi.adde text. in auten.qui. mo. nat.effi.legiti.ꝛ in l.nō est nouum.ff. de leg. ꝛ de huius dictiōis correctione adde Archid. in.c. quia pleriq̧. de offi.ordi.in.vj. Fran.Cur.

g ¶ Liceat se commendare. Adde le.obseruare.ff.de offi.pcur.doct. in rub. de nouo codice compo.ca.ecce. xxiij.q.iiij. Joan. and.in.c.nisi.in.§. fin.de renun.

a ¶ Cõsului. Adde ꝙ est inter eius cõsilia antiq. xci. fm nouis. impssi. inci. in cã appellationis. col. iij. ver. circa tertium. qd etiã refert ⁊ sequit alex. de imo. i ɔsi. lxxxij. col. ij. versi. ij. in. j. vol. ⁊ idem tz idẽ alex. in cõsi. lxij. colum. fi. circa fi. i. ij. vol. ⁊ in. l. fi cã cogni. colũ. fin. C. de transa. ⁊ hoc idẽ tz ipse Paul. de cas. in. l. fi. C. de trãsac. ⁊ Franc. de are. in suo cõsil. cj. col. fin. allegando Bald. in. l. j. ff. de trãsac. Fran. Cur.

b ¶ Legũ doct. adde Bar. in. l. oẽs. C. de decur. libr. x. Abb. in. c. sup. el. ij. de testib. ⁊ ꝙ doctor legum debet habere dignitatẽ. adde tu alex. in cõsi. xv. col. pe. ⁊ consi. xviij. colũ. fin. in fi. ⁊ in ɔsi. xciij. colũ. ij. ver. hz ita. i. j. vo. pe. de ancha. i c. j. de sum. trini. ⁊ fid. ca. li. vj. Bar. plene in. c. proposuisti. de proba. et multa vid per Fely. in rub. d magi. colũ. ij. Frã. Cur.

c ¶ Infamis habere non põt. adde tex. in. c. ex parte. de cor. vici.

d ¶ Ut iudei. addẽ Bar. ⁊ Sali. in. l. fin. C. de iud. Pe. de ancb. in cle. ij. d mag. abb. in. c. cũ sit. de iud. abb. i. c. ppositi. ad fi. de prob. Jo. de ana. in ru. de iudeis.

e ¶ Est exempt⁹. Adde qd nec poterit capi personaliter gl. ⁊ bar. in. d. l. medicos. ꝙ itellige et in doctore actu non legente. ita Fran. d are. in suo cõsil. cv. in pn. ⁊ adde ꝙ testimõ doctoris ratione preteritionis nõ ɔtratabulatur. glos. in l. j. §. etiaz. ff. si qs a pa. fuerit manu. ⁊ multa d doctoribus. vide et p do. Pari. de neap. in suo tracta. syndi. in. §. doctor. Frã. cur.

reret ad compromissum malitiose ⁊ ita alias consu-
a lui^a de facto. argu. l. fi. j. de pe. nõ enim debet quis fa
cere aduersarium fatigari litibus ⁊ expẽsis corã iu
dice ⁊ postea eludere quoquo modo. Et pro hoc fa
cit decisio Bart. qui tenet tale statutum non habere
locum quando quis haberet executionem paratã qz
haberet instrumentum guarentigie vl' sniam. nam et
talis pro quo faciũt attestationes publicate videtur
quoddãmodo habere rem clarã ⁊ liquidã. Item an
id statutũ dicat fauorabile. vide Bal. j. vnde lib. qui
sepe. circa fi. In secũda parte ibi ideoqz. Bar. colligit
vnum ex tex. dum dicit magisteria dignitate. in ver.
theophilum. dũ dicit virum clarissimũ. ⁊ in hac vbe
6 viri clarissimi doc. ⁊ ꝙ legum doctor^b dicitur habe-
b re dignitatem. ⁊ videtur pbari in. c. qrto. de magistr.
Et etiam ex eo quod habet iurisditionẽ inter schola-
res. vt in aut. habita. C. ne filius pro patre. et habere
iurisditionẽ est dignitas qd patet qz infamis habere
c nõ potest^c vt. l. cum pretor. §. j. ff. de iudi. circa finem.
7 Et †ideo iufames infamia iuris vel facti non debent
doctorari nec etiã incapaces dignitatum: vt iudei.^d
vt. l. fi. j. de iu. Adde quod nec nutritus malis mori-
bus. vt idem no. in. l. medicos. j. de profes. ⁊ me. Nam
et tales videntur infames infamia facti que repellit
a dignitate. vt. l. natu. j. de infa. et. l. cassius. ff. de sena.
8 Item addo †ꝙ doctor postqz legit p. xx. an. est comes
palatinus ideo posset creare notarios et legitimare
spurios lz non seruet vt habetur in text. ⁊ in glos. j. de
9 profes. in vrbe Cõstan. libr. x. ¶ †Et quilibet doctor
e legens est exemptus^e in propria patria ab omnibus
oneribus realibus et personalibus cum tota sua fa-
milia ⁊ filijs ⁊ vxore. vt est tex. in. d. l. medicos. de pro
fes. ⁊ me. qd de alijs non legentibus non reperio: ideo
põdera eminentiã legentium cõtra alios. ¶ Et scho
lares in studijs generalibus studentes sunt exempti
ab omnibus personalibus tm vsqz ad. xx. an. vt. j. qui
eta. vel profes. l. j. lib. xij. in tertia parte. in. §. quibus
10 vero. † Quid possint facere statutarij electi super re-
formatione statutorum id quidem semel reperi flo-
rentie. Nam possunt corrigere: detrahere: declarare ⁊
in congruis locis collocare possunt virtute generalis
arbitrij. Sed illa tria nõ nisi specialiter eis sit manda
tũ: hoc colligitur in princi. in versi. specialiter. qd etiã
videtur esse de mente Barto. qui dicit quod haben-
tes generale arbitrium super bono publico ciuita-
tis non possunt corrigere statuta nec aliquid detra
here vel addere nisi ex aliqua iusta causa superueniẽ-
te. l. si hominem. ff. manda. et hic semel vidi de facto
perusij. Cum in eorum cõmune quidaz doctor legens
volebat addere vel minuere statuto quod disponebat
de docto. legentibus. Et fuit consultum quod pote-
rat mihi videtur quod si habebat solum arbitriũ ge
neralissimum super bono statu reipublice non possit
statuta corrigere vt dictum est: sed si habebat specia-
le super reformatione statutorum licet non specialis-
simum quod possit addere vel minuere satis potuit
facere ex natura talis arbitrij. Cum confirmatio con-
sistat in predictis sicut in declarando vel collocãdo i
11 locis congruis. †Not. etiam ⁊ ad hoc semper allega-
tur ibi dum dicit preterqz lex vel statuta que videtur
inter se contrariari et idem in testibus vel in scriptu-
ris. vt no. C. v. j. de fi. instrumẽ. in. l. in exercendis. per
illum tex. Et tunc possunt ad concordiã reduci quan
do vnum esset speciale alterum generale. vt in. c. gra-
ui. de regu. iur. Quid autem si vnũ esset speciale quo
ad personas. aliud generale quo ad negotia vel res
alterũ esset econuerso speciale quo ad negotia vel res
generale quo ad personas quod istorum sit seruandũ
si diuersimode disponunt. vide pulchre per Barto. in
extrauaganti ad reprimen. in fin. super verb. non ob-
stantibus. ⁊ Bal. in. l. executio. j. de executio. rei iudi.
12 ¶ †Item no. ibi: primus quidem ⁊c. quod ea que re
periuntur prius scripta presumuntur prius facta: et
ideo si in libro protocolorum notarij reperitur quod
titius eadem die rem suam obligauit tibi ⁊ etiã mihi
si tua obligatio est prius scripta presumitur prius fa
cta ⁊ sic debes mihi preferri per regulaz qui prior est
tempore. posset tamen probari cõtrarium. sed si hoc
reperiret in diuersis libris: tunc non posset constare
qñ fuerunt prius scripta: ⁊ ideo pter dubiũ cõcurre-
mus in pignore tanqz simul fuerit obligatus. vt. l. fun
13 dus. §. pe. ff. de pigno. fm Bal. † Itẽ facit quod si in
codẽ volumine statutorũ reperiantur statuta contra-
ria q nõ possunt cũ distinctione ad cõcordiã reduci et
potestas iurauit seruare statuta ꝙ debeat fuare vlti-
mum tanqz vltimo loco factũ: ⁊ p cõsequens corrigat
primũ. vt in. c. j. de cõsti. lib. vj. fm Dyn. q hoc tenuit
f alibi.^f Licet alij aliter dicant ꝙ neutrũ tenet seruare.
Et ita no. Joã. an. in nouel. in. c. j. de iureiur. lib. vj. et
Alberi. ponit istã. q. in opere statutorũ referendo di-
14 uersas opi. ⁊ finaliter tenet istã. ¶ †Item no. ibi: ⁊ si
que. qd in legibus clausis in corpore iuris non requi-
ritur ꝙ appareat de tẽpore quo facte fuerunt ad vali
tudinem earũ secus in rescriptis nõ clausis in corpo-
re iuris. vt in glo. q incipit fine die. Idẽ in instrumen
tis publicatis: qz ista recipiũt pbationẽ in cõtrariũ:
ideo oportet apparere de tempore nõ sic de legibus.
15 Quid †autem de priuata scriptura an sit necesse ꝙ cõ
tineat tẽpus. ad hoc vt valeat ⁊ fidẽ faciat cõtra scri-
g bẽtem cõiter^g tenet ꝙ nõ p. l. cũ tabernã. ff. de pigno.
vñ si habeo scripturam manu tua in qua cõfiteris te
mihi teneri ex certa causa lz non cõtineat diẽ vel men
sem si cõfiteris ꝙ sit de manu tua fidẽ facit. Si tamen
propter defectũ temporis posset actus annullari non
admittit talis scriptura. vt si scripsi qd ɔstituebas ti
tium pcuratorem in causa quam habebas mecũ. naz
lz ista scriptura sufficiat in se tpus vtile admittat. vt
in. l. pcuratorem absentẽ. ff. de pcu. nõ sic si non habet
diem: qz post latã sniam ɔtra ei potes obijcere quod
ipsum cõstituisti post latã sniaz non prius vt sic tibi
non noceret: nec ego possem probare contrarium. Et
16 hoc voluit Bal. hic lz p alia verba. ¶ †No. etiam de
b dictione imo^b qz non ponitur hic correctiue sed addi
tatiue. Secus qñ pfertur ab homine. vt in. l. stichus
imo pamphilus. ff. de manu. testa. ideo si in sententia
iudicis reperitur absoluimus titium: imo cõdemna
mus censet cõdẽnatio et nõ absolutio fz Bal. primũ
enim verbũ absoluimus non traxit secũ executionem
pter sequens verbum codẽ contex. appositũ. argu.
in. l. lecta. §. dicebã. ff. si cer. pe. Sed habet pro nõ ap-
posito postqz illico ab eo fuit recessum: secus si ex in-
teruallo ⁊ de significato huius dictionis vide vnam
distinctionem quam ponit hic Bar.

¶ De iustiniano. C. confirmando. Rubrica.

1 Statutarij quando eliguntur ad reformationez statutorum non sufficit primum mandatum ad validitudinem eorum que fecerunt nisi etiã sequatur confirmatio populi.

2 Tuitio reipublice fecit romanos antiquitus precellere ⁊ dominari cunctis nationibus et in quo cõsistat hec tuitio reipu. ⁊ tria temp. Romanorum destruxerunt ⁊ que sint.

3 Milites quando preferantur doctoribus in cessionibus ⁊ in accessu.

4 Si in statutis nouis redactis in nouo volumine non contineatur ꝙ vetera sint abolita ⁊ accidat casus qui nõ reperiat decisus p noua sed p vetera ⁊ aliter qz disponat ius cõe qd decidat fm vetera.
Allegans leges correctas quando incidat in crimen falsi. remissiue.

5 Per nouã legẽ vel statutũ nõ cẽsent reuocata priuilegia cõcessa singularib⁹ psonis etiã nõ cõprehẽsa in corpore iuris vel statutorũ et quid si addat clausula non obstante quocunqz priuilegio.

6 Priuilegia non possunt reuocari per cõcedentẽ quãdo concedens aliquid percepit vel concessit per viam contractus.

7 Concessiones si nõ fuerũt facte p viã priuilegij sed p viam iuris cõis obseruandi tũc p legem cõtrariã vel statutum censeretur reuocatum rescriptum sicut ⁊ ipsum ius commune.

8 Si aliqd statutũ ɔtinet idẽ qd ius cõe an correcto iure cõi censeat correctũ etiã statutum.

9 Materia indictionis. remissiue.
Si notarius non ponit indictionem in instrumento non valet instrumentum: sed si ponit ⁊ falsam non vitiatur ex falsitate sed debet corrigi ex appositione anni domini.

Ex precepto.

f ¶ Alibi. Adde ꝙ est in. l. tutores ab re. et ibi etiam tenet Angel. ff. de testa. tute. ⁊ latissime p Alexand. de imo. in cõsil. vj. et in consil. cxxij. in. iij. volu. vbi vide Fran. Cur.

g ¶ Cõiter. Adde Alexã. de imol. in consi. lxx. colũ. iij. ver. ecce ergo. i. j. volu. ⁊ in cõsil. vj. colũ. ij. versi. scdo respõdeo. ⁊ in consil. lxxvj. colũ. ij. in fi. in. ij. vol. ⁊ consi. cxxij. colum. ij. v. quo ad tertiaz. in. iij. volum. dixi plene in. l. admonendi. ff. de iureiurando. et ibi vide alios repetentes maxime p senẽses Fran. Cur.

b ¶ De dictione imo. adde. l. si ita scriptũ. ⁊ ibi Barto. ff. de hered. institu. Bar. in. l. stichus. ff. de manu. et de veritate huius decisiõis pau. de cast. hic vide p Alexan. in cõsi. xc. colum. pe. in. j. volu. repetito in consi. cxix. in. iij. vol. ⁊ in. l. iudex postqz. ff. de re iudi. p Fely. in nouis. in ca. qualiter et quãdo el. ij. colum. xvj. d recusa. versi. fallit scdo. Cur.

Ex precepto. Ista fuit epl'a directa ad prefectū pretorij postq̄ viri de qbus in precedenti dictum est opus eis commissum expleuerunt per quod imperator confirmat codicem nouiter factum per illos & mandat ipsum publicari & seruari.
1 ¶ †Et sic no. quādo eligunt statutarij ad reformationē statutorū ꝙ nō sufficit hoc primū mandatū ad valitudinē eorū que fecerunt nisi etiā sequat confirmatio populi & ita de facto seruatur q2 in fine voluminis
2 ponit cōfirmatio. ¶ †Itē no. in prin. qd fuit illud quod romanos fecit antiquitus precellere & dominari cūctis natiōibus. s. tuitio reipublice quousq̄ enim rempublicā magis dilexerūt ꝙ priuatam creuerunt etiā in priuata publica. postq̄ aūt animū cōuerterūt ad ipsa cōmoda pdiderūt vtrāq;: vnde dicit ꝙ tria fuerunt q̄ rempublicā roma. destruxerūt. s. amor priuati cōmodi: occultū odiū: & iuuenile consiliū: que vt narrat Tullius rēpublicā labefactauerūt frequenter que per senes fuit restituta. ¶ Item no. in quo cōsistit hec tuitio reipublice. s. in duob9 vt in disciplina militari et disciplina legali. Ideo omnis respublica pro sui conseruatione debet his duobus esse munita scz gentibus armorū & obseruatione legum & statuto
3 rum: al's diu durare nō pōt. †Itē ex eo ꝙ hic premittit arma & disciplinā militarē colligit Bal. ꝙ milites preferuntur doctoribus in cessionibus & in accessu. de quo tn̄ penes alios disputat. intellige tn̄ ceteris paribus. nam posset esse doctor antiquior & famosus qui preferret nouo militi: & ita de facto seruari videmus.
4 ¶ †No. in ver. hunc igit dū phibet allegari veteres C. ad questionem quā vidi de facto: q2 in ciuitate Senarum fuerunt facta noua statuta et redacta in nouo volumine nec ibi continebat quod vetera essent abolita acciderat vnus casus qui non reperiebatur decisus per noua statuta: sed per vetera sic et aliter q̄ disponeret ius cōe: dubitabatur an qualiter deberet de
a cidi an fm vetera[a] an fm ius cōmune. Et iste text. facit ad cōtrarium sensum quod secundum vetera postq̄ expresse non fuerunt sublata et ita cōsului. ¶ No. tex. ibi falsi criminis quod allegans leges correctas incidit in crimen falsi quod quando fit verum. dic vt not. in. c. nouit. de iudi. super ver. quicunq̄. & p Bar.
5 in. l. fi. ff. de fal. ¶ † Ultimo[b] semper allegatur. §. si
b vero pragmatice sanctiones. quod per nouā legē vel statutum non censentur reuocata priuilegia concessa singularibus personis & non comprehensa in corpore iuris vel statutorum. concord. j. de silentiarijs. l. de curionibus. lib. xij. & no. in. c. j. in glo. antepe. de capellis monachorum. lib. vj. & per Arch. in. c. renouantes. xxij. distin. & hoc quando lex noua vel statutū non continet clausulā nō obstante quocunq̄ priuilegio. nā & tunc etiā si essent clausa in corpore iuris vel statutorū nō censent reuocata si aūt contineret illa clausula tūc censerent reuocata illa que nō erant clausa in corpore iuris. Sed illa que nō erāt clausa secus: hoc voluit glo. in. l. heres absens. in princi. ff. de iudi. in aut. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor. qd est no
6 tandum †tūc autem possunt reuocari priuilegia per concedentē: lz ex eis fuerit ius quesitū quando concedens pro eis nihil precepit. q2 tunc ipse nō est obligatus ad perseuerandū postq̄ concessit p viā gratie. Si aūt aliquid pcepisset vel cōcessisset p viam cōtractus secus ita tenuit Bald. cum Nico. mata. in. l. qui se patris. circa mediū. j. vnde libe. vbi omnino vide. & etiā
7 not. Jo. an. in. c. peruenit. de immu. eccle. †Sed si concessiones non fuissent facte p viā priuilegij sed p viā iuris cōmunis obseruandi: tunc per. l. contrariā vel statutum censeret reuocatū tale rescriptū sicut & ipm ius cōmune: vt est casus hic in ver. si vero pro certis.
8 fm glos. †Et sic videt hic casus de eo qd determinat glo. in. c. j. de consti. lib. vj. ꝙ si aliquod statutum continens idem qd ius cōmune correcto iure cōmuni nō censeretur correctū etiā statutū: nec ob. ille text. quia debet intelligi qn̄ non continebat idē qd ius cōe. et ex hoc sequitur ꝙ tale statutum continens idem quod ius cōmune nō censetur statutū sed ius cōmune. contrarium tn̄ videtur tenere Bart. in. l. j. §. j. ad le. falcidiam. cōtra quē fortiter facit iste tex. qui videt pbare
9 illam glo. ¶ Ultimo no. hic vltimam glos. de materia indictionis que colligitur ex nonis et calendis de qua vide per glos. in. l. cum bissextus. de verb. signi. et super data sexti libri decretalium. Et dicit Dy. consulendo notabiliter quod si notarius non ponit indi
c ctionem[c] non valet instrumentum tanq̄ habens formam sed si non ponit. & ponit falsam valet & nō vitiatur ex falsitate & debet corrigi ex appositione anni domini ex quo potest apparere vera indictio que tunc currebat et potius presumitur erratum in indictione quam in annis domini cum illi sint magis noti. pro quo facit quod not. Inno. in. c. qualiter. de accu. facit etiam in ratione sui. l. qui habebat. de regu iur. et per Barto. in. l. si librarius. co. titu. et per Guil. de cu. in l. imperator. de sta. ho.

a ¶ Vetera. Adde ꝙ hanc decisionē dicit notabilem Alexā. de imo. in l. fi. ff. de fal. in appo. ad Bart. & vide Bal. hic. Frā. Cur.

b ¶ Ultimo. Adde tu circa hāc. q. ea que ponit ipse idē Pau. de cast. in cōsil. cxlvj. inci. sup primo dubio. fm nouiss. impressionē. Fran. Cur.

c ¶ Non ponit indictionem. Adde doct. in. c. inter dilectos. de fid. istru. maxime p Fely. & in. c. j. co. ti. p Jo. an. in data sexti. p Bart. in. l. noiatis. ff. de cdi. & demō. & ibi Imo. & moō. Bald. in. d. l. iperator. & i. l. cū ppone ret. ff. de leg. ij. & p Ang. i aut. vt preponat no. ipera. i pn. & addē bald. in. d. c. iter dilectos dicit qd si notari9 dimisit in instrō spatiū indictiōis ꝙ instrm nō vitiatur. & vide in materia Lud. de ro. in suo cōsil. cccxxvj. & adde qd valet cōsuetudo ꝙ nō apponat indictio. vt in. c. cū dilect9 de fid. istru. talis ꝯsuetudo pbat si producunt sex vel octo instrā in loco vbi viget cōsuetudo ꝯfecta. dictū est singulare Bal. i. l. si. i. §. ad velle. & dicit Abb. in cōsil. suo. liij. Cur.

¶ De sum. trini. & fide catho. Rubrica.

1 ¶ Iustitia quid sit: et q̄ sint precepta iuris. Quomodo religio sit potior ps iustitie et quare ista religio non possit haberi sine fide.
2 Licet non tenent scire articulos fidei explicite sed sufficit quod implicite credant illud quod credit sancta mater ecclesia.
3 Presbyteri habētes curam animarū tenentur scire explicite singulos articulos fidei & intelligere q̄ habentur in symbolo apostolorū credo in deū. & in symbolo athanasij qd incipit quicūq̄ vult saluus esse.
4 Episcopi & prelati tenent etiā scire & reddere ratione de singulis licet non ex improuiso: sed cum premeditatione & consilio.

¶ Ueniamus primo ad expositionē rubrice sup gl. rubrice. dic ꝙ ponit tres continuationes. quarū prima concernit scdam partem rubrice: dū dicit de fide catholica. Secunda concernit primā dū dicit de summa trinitate. Tertia potest dici ꝙ concernat vtrāq;.
1 Sed †circa primā partē quero vbi tractat iperator de iustitia in hoc volumine cū in eo nō cōtineatur titulus de iusti. & iur. Respondeo in toto volumie in quo continet ius credo ꝙ tractat in iustitia. l. j. in princ. ff.
d de iusti. & iu. Eo q2 est preceptū iuris honeste viuere.[d] d
alterum non ledere: & ius suū vnicuiq; tribuere: & iu
e stitia dicitur cōstās[e] & perpetua voluntas ius suum vnicuiq; tribuens. & sic preceptum iuris cōcordat cū substantia iustitie que colligit ex diffinitione. ¶ Itē quero quomodo religio[f] sit potior ps iustitie. respōdeo. Religio put hic sumitur nihil aliud est ꝙ cultus diuinus. & iste cultus debetur deo q2 ad nihil aliud fe f
cit homines nisi vt ipsum colerent et suis meritis acquirerent regnum dei. Sed iustitie precipuum preceptum est vnicuiq; tribuere qd suum est & sic non solū hominibus sed deo. Sed ista religio et cultus debet deo. ergo est pars precipua iustitie. ¶ Tertio quero quare ista religio nō possit haberi sine fide. Respondeo q2 qui colūt deū et nō habent fidem christianam & non intrant per ostium: ideo fures sunt et latrones vt dicit euāgeliū. Fides ergo christiana est fundamē
2 tum diuini cultus. ¶ † Ultimo dicit Inno. extra eo. titu. c. firmiter. ꝙ laici non tenent scire articulos fidei explicite sed sufficit ꝙ implicite credant illud qd credit sancta mater ecclesia: & ideo si aliqs errore ductus crederet ꝙ pater esset maior filio i trinitate: vel quod essent tres persone & tres substātie vel quod de9 esset corporeus & sederet i throno sicut papa & imperator nō pptera esset hereticus si pertinaciter hoc nō defenderet nec peccaret mortaliter dūmodo sit parat9
3 corrigere. †presbyteri vero habētes curam animarū tenentur scire explicite singulos articulos fidei et intelligere que habentur in symbolo apostolorū credo in deū: & in symbolo athanasij qd incipit qcunq; vult
4 saluus esse. †Episcopi aūt & prelati tenent etiā scire et reddere rationem de singulis: licet non ex improuiso sed cum premeditatione & consilio.

d ¶ Honeste viuere. Adde insti. de iusti. & iur.

e ¶ Dicitur constans. adde gloss. in verb. iustitia. in c. forus. de ver. signif.

f ¶ Religio. adde tu quot modis capiatur religio et dic vt per Car. in clem. j. in. iiij. not. post gloss. ibi: de testi. & adde ꝙ quilibet cōtēnens volūtates potest dici religiosus scōs Jo. fab. hic et imperator dicitur religiosus. l. vnum ex familia. §. fina. ff. de lega. ij. et in proe. insti. & adde ꝙ religio munda et immaculata apud deū & patres fm Jaco. est visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum & immaculatū se custodire in hoc seculo. Fran. Cur.

1 ¶ Cunctos populos regit imperator cum sit mundi dominus.
2 Relatiuum qui: quando ponatur demonstratiue vel declaratiue & quando restrictiue.
3 Uerbū volo qd importet et qn̄ inducat dispositionē.
4 Fides & religio qualiter sint diuersa.
5 Imperium romanum est a deo.
6 Quando possit quis ex eodem delicto pluribus pe

nis puniri.

7 Si vna pena esset imposita in foro penitentiali a confessore: non toleretur alia pena imponenda in foro iudiciali ecclesiastico vel seculari.

8 Si vna esset imposita ĩ foro ecclesiastico iudiciali an possit alia imponi in curia seculari. ⁊ nu. 9.

9 Excommunicatio dicitur pena medicinalis.

10 Bononiensis qñ possit conueniri mutine.

11 Quod tunc debeant seruari statuta mutine in concernentibus litis ordinationem.

12 Usure an hodie sint prohibite de iure ciuili ⁊ quãdo possint peti. ⁊ nu. 14.

13 Statutum quod vxori passe moram in restitutione dotis debeantur vsure pro centenario quolibet anno quare valeat seu toleretur.

14 An valeat dispositio testatoris quod heres qui fuit in mora soluendi legatum soluat pro quolibet tantũ pro vsuris.

15 Heretici ꝙ sint infames ⁊ an puniantur ⁊ quid ĩ periuro. ⁊ nu. 16. ⁊. 18.

16 Infamia iuris dicitur illa que infertur ab ipsa lege: ⁊ infertur aliquando ipso facto sine alia cõdemnatiõe ⁊ an repellit a dignitate ⁊ ab honore ⁊ ab omni officio publico ⁊ a testimonio.

17 Quid infamia facti ⁊ que sit.

Cunctos populos.

1 Subditi† romano imperio debent seruare fidẽ christianã vt credãt deũ esse trinũ ⁊ vnum sc3 trinũ in personis vnũ in substãtia sub pari maiestate. Et qui hoc faciunt vocãtur christiani ⁊ serui denominantur ab ipso dño: qui aũt faciunt cõtrariũ vocãtur heretici ⁊ sunt infames ⁊ puniũtur nõ solum a deo in alio seculo sed etiã ab hoĩe. i. a magistratu imperiali in hoc seculo et pena tẽporali. hoc dicit in effectu. Et glo. diuidiť in tres partes ⁊ tu subdiuide primã ĩ duas. Qꝛ primo tradit fidẽ christianã im-

2 plicite vsq3 ibi: ideoq3. scđa explicite ꝑm Barto. † In tex. ibi: quos supple cũctos. qđ est circa. nã cũctos po-

a pulos regit imperator cũ sit mũdi dñs. [a] vt. l. deprecatio. ff. ad. l. rho. de iac. poniť ergo illud relatiuum demõstratiue vel declaratiue nõ aũt restrictiue qm̃ adđ citur generalitati istud qđ cõgruit cuilibet speciei cõtente sub genere. vt. l. oẽs populi. ff. de iusti. ⁊ iu. Sed si nõ cõgrueret cuilibet speciei tunc appositũ sine copula poneret restrictiue. vt in. l. ea tñ adiectio. de leg. iij. vel dic ꝑm Pet. ⁊ Cy. ꝙ poniť restrictiue qđ l3 de iure oẽs regat de facto tñ nõ oẽs ⁊ illis nõ intelligit hãc. l. dare ne fiat ludibrio. in. l. si pretor. ff. de iudi. Et qꝛ non merentur legum laqueis innodari. Bar. autẽ tenet contrarium qꝛ sequeretur inconueniens quod essent melioris cõditionis q̃ alij. arg. in. l. seruius. ff. qđ vi aut clam. Itẽ sequereť ꝙ leges imperiales non ligarent florẽtinos ⁊ alios q imperatorẽ non cogno-

b scunt [b] sed tñ cõtrariũ seruari videmus: qꝛ viuũt legibus imperialibus: tene ergo precedẽtẽ expositione3.

3 ¶ † In tex. ibi: volumus. dic hic quidã habẽt vnam glo. que fuit Frãci. accur. q̃ supplet tex. ⁊ mandamus

c qꝛ verbũ volumus [c] dispositionẽ nõ importat sed potius enuntiationẽ: vt no. in. l. serui electione. in princ. de leg. j. qꝛ si dico volo eligere: non sequiť tñ eligo. vt ibi notať. ⁊ sic sine dicta suppletione ista non essent dicenda. l. qꝛ oĩs. l. aut ꝓhibet aut ꝑmittit ⁊c. vt. l. legis virtus. ff. de legi. ⁊ nullũ istoru3 videť facere: sed certe ista suppletio nõ est necessaria qꝛ qñ istud verbũ profertur a legislatore necessitatẽ importat qꝛ qđ principi placuit. l. habet vigorẽ: vt. l. j. ff. de cõsti. princi. et hoc voluit glo. super verbo religionem. ver. itẽ ex eo. Et hinc sumpta occasione Bar. tractat hic de significato huius verbi volo: ⁊ ponit vnã lõgam distinctionẽ ad quã semꝑ remittiť sed reuera ponit plura membra q̃ expediat. Et inducit quãdã cõclusionẽ in mẽte legentiũ: dic ergo breuius ꝙ ꝑ seipsum nihil importat sed cũ adiuncto tunc aut adiungiť aliqd ꝑ nomen certũ ⁊ determinatũ ⁊ tunc importat dispositionem. vt si qs dicat volo talẽ hereditate3 videť eã adire: vel si dicat volo stichum vł ipm eligere si legata erat sibi optio seruorũ ꝑm Bart. ⁊ Bal. qꝛ alia interpretatio hic non cadit nec suspensio in futurũ si autẽ adiungatur verbũ infinitũ qđ habet tractum in futurum tunc

¶ Mũdi dñs. vide hic ꝑ moder. et vltra adducta per ipsos. adde car. in cõsil. cxxxiiij. colũ. iij. ⁊ dñm bartho. sozi. ĩ cõsil. clxxxj. col. iij. ver. aliqñ. ⁊ q̃rto. et ibi ꝙ non. tñ dꝛ esse dñs rerũ particulariũ. ⁊ vide eundẽ Sozi. in consil. cclxxv. col. v. ver. vbi preterea ꝙ eius potestas nõ potest per papa3 supprimi. ⁊ adde an ⁊ quãdo imperialis potestas subordinetur pape ꝑ Cardi. in cõsil. cliiij. col. ij. et an imperium dependeat ab ecclesia. vide ꝑ Are. in suo cõsi. lvij. ⁊ predictis adde etiam Bar. in. l. si duas. §. grammatici. ff. de excus. tu. et ibi alex. ⁊ ĩ cõsil. cxiij. in. iiij. volu. et car. in cle. ij. §. vt illud. de re iud. ⁊ sic tan- q̃ dñs potest vniuersum mundum ab alio occupatũ vendicare. ⁊ tenet etiã Barto. ĩ. l. ij. C. in quib⁹ cau. co. libr. xj. et in extraua. ad repri. in vb. totius. Frã. Cur.

b ¶ Nõ cognoscũt adde docto. ⁊ maxime Car. alex. ĩ repe. c. ꝑ venerabilẽ. qui fil. sint legi.

¶ Volumus. adde gl. fi. in cle. vni. de rerũ ꝑmu. glo. in verb. volumus ĩ cle. vnica. de offi. vica. Abb. in. c. ex ratiõe. in vlti. no. de appel. Car. zaba. in. c. de rectoribus. in. j. nota. de cleri. egro.

aũt illud qđ significať ꝑ infinitũ non consistit in mera voluntate loquentis sed in facto vel voluntate alterius ⁊ tunc nõ inducit dispositionẽ sed enuntiationẽ: vt si quis dicat volo ascendere arborẽ nõ sequiť ergo ascendo vel volo vendere ergo vendo. vt habeť in. l. in emẽ. j. de cõtrahẽ. emp. Si aũt dependet ex sola voluntate loquẽtis tũc omissa distinctione Bar. qui facit differentiam inter vltimas voluntates que habẽt dependentia3 in futurũ ⁊ actus inter viuos. dic qđ in vtrisq3 distinguendu3 est ꝙ aut ꝓferť deliberato modo istud verbũ ⁊ inducit dispositionẽ vñ si vocatis testibus ⁊ notario quis dicat volo talem instituere vel tali legare perinde est ac si dixisset instituo vel lego et hic est casus in. l. pamphilo. §. propositum. de leg. iij. Idem in actibus inter viuos si assignato termino ad instantiã substituti ad adeundũ vel repudiandu3 vel ad eligendũ aliquis diceret volo adire vel volo eligere talem: ⁊ tunc perinde ac si dixisset adeo vel eligo ꝑ id qđ idem Bart. not. in. l. sed si ante. ff. ad treb. l. si qs suus. de iure delib. sed si non prefertur deliberate dispositionẽ non inducit: sed enũtiationem in futurum.

4 et ita not. in. l. serui electione. per glo. ⁊ Bart. ¶ † In tex. ibi: religione. i. diuino cultu qui consistit inter viuos puta genu flectendo: manus ad celu3 leuando: et similibus: que cerimocie dicũtur quasi cerimonie qꝛ sunt accepte deo et fundantur in fide de qua. j. ¶ Et ita intellige glos. super verbo quã. i. qualem. dũ dicit ꝙ religio curã cerimonia3 que nobis aufert dum aũt gloss. exponit religionem. i. fidem: nõ placet expositio qꝛ fides est fundamẽtũ et religio est sequela: ⁊ sic sunt diuersa. ¶ In tex. ibi: põtificem damasum dic quod fuit papa tempore Gratiani principis cui⁹ fuit hec lex ⁊ eius tꝑe facta fuit scđa synodus gñalis sc3 constãtinopolitana. de qua. j. eo. l. nemo clericus ⁊ habeť xvj. dist. c. synodus. ⁊ fuit sanctus qꝛ in cathalogo sanctorũ ⁊ fuit hispan⁹ et eius tꝑe fuit schisma l3 ipse tenuit contra collectum in consilio generali ⁊ fuit accusatus de adulterio ⁊ se purgauit. xlvj. dist. manu clericorum ⁊ liberatus est ⁊ accusatores deiecti vt legitur

5 in eius legẽda. ¶ † In fi. l. ibi: quẽ ex celesti arbitrio. dic notanter hic ꝙ imperiũ romanum est a deo. vt in auť. de nõ alie. §. si minus. facit. j. de murilegu. l. ante

6 pe. lib. x. ⁊ de stu. lib. vꝛ. ro. l. j. ¶ † Itẽ not. quẽ puniri ex eodẽ delicto pluribus penis et hoc qñ imponũtur per eandẽ. l. copulatiue si aũt alternatiue sufficit vnã quã iudex elegerit. vt. j. de ser. fug. l. si fugitiui. cum. l. seq. Idem si diuersis legibus qualitercunq3. vt in. l. senatus. ff. de adul. qꝛ non debet quis ex eodem delicto pluribus legibus reus fieri ⁊ ibi habetur et vide Bar. in. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. đ his qui no. infa. ⁊ hec procedunt qñ oẽs per iudicem imponũtur autoritate. l. sed si vna imponereť per. l. ipso iure altera per iudicem possent cõcurrere etiam ex diuersis legibus. vt. l. non poterit. ff. de fur. vt infamia cu3 pena corporali vel pecuniaria. Item hec procedunt quando queriť an in eodẽ foro ciuili possent plures impo-

7 ni. † Sed si vna esset imposita in foro penitẽtiali a cõfessore quãtũcunq3 esset magna non toleretur alia pena imponenda in foro iudiciali ecclesiastico vel secu-

8 lari. gl. est no. in. c. gaudemus. extra de diuor † Quid

d ergo si vna esset imposita in foro ecclesiastico [d] iudiciali vt per vicarium episcopi: ⁊ quereretur an alia posset imponi in curia seculari distinguitur an per im-

9 posita per vicarium nõ esset terminus pene† vt excõ

e municatio q̃ dicitur pena [e] . xj. q. iij. vt nemo episcoporum. ⁊ no. in. c. ij. de cõsti. lib. vj. in nouel. nõ tñ imponiť ad puniẽdũ sed ad emendandum vñ diciť medici

f nalis. [f] vt in. c. j. de sen. excõ. libr. vj. tũc illa nõ obstãte posset puniri a iudice seculari alia pena pecuniaria vel corporali. vt. j. de sac. sanc. eccle. l. placet. in fi.. ⁊ ibi per Ja. bu. ⁊ Bal. sed si esset terminus pene: qꝛ imposita ad puniendũ tũc aut fuit congruenter punitus et non debet iterũ puniri seculari aut nõ ⁊ tunc secus vt no. in. c. at si clerici. de iudic. ⁊ per Bal. hic ad qđ vide omnino qđ no. ꝑ modernos sc3 Ant. de but. in. c. j. in fi. de offic. ordi. ⁊ idem si ab vno iudice seculari fuisset homicida punitus pecuniariter: a iudice domicilij: quia non est cõgrua pena posset a iudice loci decapitari. ita dicit Ang. fuisse consultũ perusij ⁊ seruatum in. l. si vacante. de bo. vac. in repe. quam fecit de illa. l.

In glo. ij.

d ¶ In foro ecclesiastico. Adde gl. ⁊ ibi doc. in. c. felicis. de pe. li. vj. gl. in. c. at si clerici. de iud. Pe. đ anch. ĩ regula ea q̃. de re. iuris. lib. vj. in. ix. q. Jo. de imo. ĩ. c. j. de offi. ordi. Jo. de ana. ĩ. c. q̃liter. el. ij. de accu. ĩ. vij. col. Bal. in. l. placet. C. đ sa. san. ecc. bal. ĩ. l. nullũ. C. de testi. Ang. ĩ. l. si vacãtia. C. de bo. va. lib. x.

e ¶ Que dꝛ pena. Adde est etiã nũc ro. epi: vt ẽ gl. ĩ. c. corripiãť. xxiij. q. iij. Car. ĩ. c. quãto. in. ix. q. de off. ord. ⁊ qñ excõicatio dicať pena ⁊ qñ medicina. ꝑ doc. maxime ꝑ Abb. ⁊ Fely. ĩ. c. j. đ. sen. exc. Cur.

f ¶ Diciť medicinalis. Adde glo. in. c. notadũ. xxiij. q. iij. Ab. in. c. nõ dubiũ. in. vj. colũ. de sen. excom.

a ¶ De iure ciuili. Adde Jo.an.in regula pactum.de reg.iur.lib.vj.in mer.
Abb.in.c.cum sit generale.in.ix.colum.de foro cōp.Ang.cōsi.ccxix.incip.
arbitror dictam litē Lud.ro.cōsi.cccccxvij.incip.in casu ꝑposite cōsultatio
nis.Pe.de anch.consi.xxviij.incip.in qōne q̄ vtit.Car.in cōsil.lxxviij.inci.
amice ⁊ maior honorāde.⁊ p Alex.de imo.in consil.xlix.in.j.⁊.ij.col.in.iij.
vol.⁊.d.mari.sozi.
in suo cōsil.ij.inci.
sequēdo ordinem
colum.iij.vs.circa
tertiam.vbi qd oī
iure sunt prohibi
te.Fran.Cur.
b ¶ Sacros cano-
nes. Addē.c.cleri-
ci.de iudi.c.vlt.de
secun.nupt.c.j.de
noui ope.nū.⁊ gl.
summe.x.di.
c ¶ Istud tñ. Sʒ
qd si testator in te
stamento manda
uit heredi ꝙ casu
q̊ distulerit solue-
re dotez vxori det
sibi octuagīta an
tale legatum seu
mādatū dicat̃ ꝯti
nere qd vsurariū.
vide p Pe.de an-
cha.i ꝯsi.suo.xciij.
inci.vba testi.⁊ p
aleran.de imo.in
cōsil.xxvij.colum.
ij.⁊ sequen.in.iij.
Francisc⁹ Curti.
d ¶ Ideo marit⁹.
Adde ō hoc ⁊ dic
vt p alex.de imo.
in ꝯsi.suo.j.colū.j.
⁊ in consi.lxxiiij.et
in ꝯsi.cxlvij.in ṗn.
ī.v.volu.Et adde
tu etiā p.d.Bart.
sozi.in cōsi.clxxvj.
col.ij.v.scdo con-
firmo. ⁊ qñ vsura
peti possit tanꝙ̄
īteresse dāni emer
gētis vel lucri ces
santis per eundez
Sozi.in cōsi.prea
le.colum.iiij.et an
⁊ a quanto tpe de
beat̃ p caprā in cō
sil.cxxv.in.ij.du-
bio.Fran.Cur.
e ¶ Peti vsure.ad
de in quibus casi-
bus de iure cano-
nico permittit̃ vsu
ra.vide per gloss.
summe.xiiij.q.iij.
Host.in ti.de vsu.
in.§.an aliquo ca
su.Car.in cle.j.in
§.sane.in.xvj.qō.
de vsu.abb.i.c.cō-
questus.in vlt.co
lum.de vsu.Bar.
in.l.si cōstante.in
§.quoties.ff.solu.
ma.Bar.⁊ Jo.de
imo.i.l.diuortio.
ff.solu.ma.Bart.
in consi.incip.frā-
ciscus vxorē quon
dam nomine tho
masinam.et vide
Alexan.⁊ alios in
dicta.l.diuortio.⁊

10 ¶ † In glo.ij.q̄ incipit.argumentū qd bononiensis.
dic que glos.fuit additio oppo.cōtra eā:qr presuppo
nit vnū falsum ꝙ Boñ.possit ꝯueniri mutine contra
l.iuris ordinē.de iuris.om.iu.j.vbi actor debet sequi
forū rei.Sol.intellige tribus cōcurrentibus ꝙ cōue-
niatur rōne contractus vel quasi ibi celebrati ex qui-
bus sortitur forū.d.l.iuris ordinē.et.l.heres absens.
§.j.ff.de iudi.Itē ꝙ ibi reperiat̃.al's secus vt in.c.ro
mana.§.cōtrahentes.de fo.cōpe.lib.vj.Item ꝙ non
tanꝙ̄ aduena vel peregrinus statim recessurus.vt in
11 d.l.heres absens.§.j.¶ † Item adhuc opp.cōtra gl.
qd debeant seruari statuta mutinensia.vt.l.iij.in fi.ff.
de testi.⁊.l.cum clericis.j.de epi.⁊ cle.Sol.verū est in
statutis ꝯcernentibus litis ordinationem:⁊ ista glo.
debet intelligi in his que concernunt litis decisionē.
Sed adhuc tertio op.qr si ꝯtractus fuit ibi celebrat⁹
adhuc de ipso debet iudicari ꝰm statuta mutinensia.
per.l.si fundus.ff.de euic.Sol.verū est si statutum lo
queretur de ipso cōtractu:puta ꝙ in quolibet contra
ctu seruet̃ talis solēnitas vel ꝙ non sit necessaria licet
requirat̃ de iure cōmuni.nā tūc statutū ligat ⁊ afficit
contractū ibi celebratū lʒ p forēses:qr talis ꝯtractus
dicitur ibi nasci vbi nascit̃ ⁊ sicut ꝑsona ratione origi
nis ligat̃ a statutis loci originis ita ⁊ actus.Sed ista
glo.debet intelligi qñ statutū disponit circa ꝑsonas:
puta ꝙ pupillus minor decēnio possit obligari ciui-
liter ⁊ naturaliter sine tutore.nā tale statutū mutinē-
se non obligaret pupillū boñ.ibi cōtrahentē nec pos-
set eius ꝑsonā legitimare.p.l.j.in fi.⁊ ibi no.p Bart.
de tut.⁊ cur.da.ab his.qd etiā tenet Bart.in hac.l.qr
cessat ratio de qua.s.Cetera circa materiā statutorū.
vide hic plene p Bar.qui tractat de effectu statutorū
ad qd porrigant̃ ⁊ in duobus consistit articulis scʒ an
porrigāt effectū suū ad forēses ibi contrahētes delin
quentes litigātes vel testantes.scdo est econuerso:an
porrigant effectū ad subditū extra territoriū contra-
hentē ⁊ relinquētem litigātem vel etiā testantē et qui
libet istoꝝ habet sub plures alios.sed in.l.oēs popu
li.ff.de iust.⁊ iu.tractat̃ alia materia q̄ possint conde-
re statuta super quibus ⁊ de ipsorū interpretatione.
12 ¶ † In glo.que incipit ex hoc qd hic ⁊c.dic duo facit
nā primo inducit istū tex.ad questionē de qua pluri-
mum dubitat̃ vtrū hodie vsure sunt ꝑhibite de iure
ciuili.nā de iure diuino ⁊ canonico clarū est ꝙ sic tam
a olim ꝙ̄ hodie.Idem de iure ciuili[a] ante imperatores
catholicos:clarū est ꝙ non erāt ꝑhibite:vt in tit.de
vsur.ff.⁊.C.vsꝗ tamē ad certū modū.vt in.l.eos.j.de
vsur.sed est dubium post imperatores catholicos.de
quo etiā disputat̃ in aut.ad hec.j.de vsur.Et inducit
glo.hanc.l.ꝙ sint prohibite cum velit hic imperator
debere seruare fidē quā docuit beatus Petrus apo-
stolus:sed beatus Petrus docuit romanos ius diui
num seruare:qd habetur in psalmis et in euāgeliis:
sed illo iure sunt prohibite ergo ⁊ per istā.l.quicquid
continet̃ in illo iure ad qd fit relatio p hāc legē videt̃
contineri in hac.l.argu.in.l.asse toto.ff.de here.insti.⁊
l.si ita scripsero.de condi.⁊ demō.ita debes arctare ar
gu.gl.al's inepte loqueret̃.Item inducit hic glo.tex.
nouiorē Justiniani.in aut.de eccle.titu.vbi dicitur ꝙ
b leges debēt imitari sacros canones:[b] sed in sacris ca-
nonibus vsure sunt prohibite ergo ⁊c.per eandem ra
tionem contrarium tamē sentit gl.qr Justinianus fe
cit tit.in aut.de nau.vsu.¶ Et ad hanc.l.⁊ ad aliam
de qua.s.responde vt in glo.ꝙ hec loquitur quātum
ad fidem ⁊ eius articulos nō quātuʒ ad alia.¶ Itē
in sacris canonibus qui habentur in quatuor consi-
liis primis ⁊ principalibus scʒ niceno cōstantinopo-
litano ⁊ ephesino ⁊ calcedonēsi.de quibus.j.eod.l.ne-
mo.⁊.xv.dist.c.canones.non prohibentur vsure:nisi
in clericis.iiij.c.qm̄ multi.de illis autem canonibus
intelligit̃ text.in aut.de eccle.titu.non de aliis factis
post in quibus prohibetur etiam laicis.et istam par
tem videtur tenere Joan.and.in regula peccatum.in
mercur.vbi plenissime de hac materia.dicit tamē qd

qñ petant̃ vt interesse ab eo qui solitus est negotiari p eundē Alexan.in suo
cōsi.cxlj.col.j.in.v.vol.⁊ adde ꝙ vsure de qb⁹ in.l.curabit.j.de ac.emp.debē
tur etiam de iure cano.vt p Alex.in cōsi.lxix.col.ij.in fi.in.j.vol.Fran.Cur.
Et adde tu ꝙ vsure de quibus in.d.l.curabit.dicunt̃ vsure recōpensatiue q̄
debent̃ de iure diuino.ita.d.Bar.sozi.in suo cōsi.cxxxiij.co.j.in prin.⁊ in col.
iiij.versi.iij.vt ibi
an tunc debeātur
vt interesse emer-
gens vel cessans ⁊
aliquid per ipsuʒ
Sozi.in suo consi.
clxxvj.per totuʒ.⁊
ibi qñ est vendita
domus vel vendi
tus fundus steri-
lis vel res ex qua
non ꝑcipiunt̃ fru-
ctus.Et quid qñ
adest pactū vt rō
ne retardate solu-
tionis debeātur.
Stra.
f ¶ Infames.ad-
de autē.gazaros.
C.de here.ca.j.iiij.
qd.j.c.alieni.et.c.
beatus.et.c.si qs
a suo.ij.q.vij.et in
c.infames.vj.q.j.
g ¶ Infamis.ad-
de Cyn.in.l.ij.C.
de reb.cred.c.qui-
cunꝗ.vj.q.j.glos.
i.c.querelā.de iu-
reiu.doc.in.c.testi
monium.de testi.
doc.in cle.j.de iu-
reiu.archid.in.c.
auctoritatem.xv.
questione.vj.
h ¶ Infamia facti
Adde glo.in.l.iij.
i.§.cause.ff.ō car.
edi.glo.in.c.testi-
monium.de testi.
tamen vbi agit̃ de
probāda ingrati-
tudine testis infa
mis infamia facti
ipso iure repelli-
tur.tex.est ad hoc
no.in.c.j.in versi.
ītegre opinionis
quē ad hoc no.ibi
Bal.q testes sint
necessarii ad pro-
bandā ingratitu-
dinē in vsibus feu.
⁊ de īfame quādo
possit esse testis.
vide plene p alex.
de imo.in cōsil.xj.
colū.ij.⁊ ibi qd de
infame infamia fa
cti.et in consi.cxx-
viij.col.ij.ver.⁊ iō
in.j.volu.⁊ ibi qd
de infame q repe-
rit̃ bone fame.⁊ in
cōsi.xxiiij.de prin
cipali quesito.in
pe.col.v.nō obst.
qd dr in.ij.volu.et
de infame īfamia
facti quando dica
tur integer testis
vide p eundē ale.
in cōsi.ciij.col.iij
versi.sed testis.i
v.versic.et ibi a

iura ciuilia non prohibent vsuras nec permittūt sed
tolerāt:⁊ sic non aufert malitia earū peccatū sed dun
taxat penā q̄ veniret imponenda tēporaliter ⁊ in hoc
seculo:certe imo videtur permittere qr dat robur sti-
pulationi vsurarū ꝙ non fieret ex sola tolerantia.Ja.
but.⁊ Bart.dicunt ꝙ de mente iuris ciuilis est ꝑmit
tere vsuras ad euitationem maioris mali sed non est
de potestate ipsius:qr in his que concernunt preiudi
cium anime leges contrarie canonibus vel iuri diui-
no non valent ⁊ iam facte corriguntur per ius cano-
13 nicum vt not.in.c.ij.de reg.iur.lib.vj.per glo.† ⁊ hoc
appareat ꝰm Bal.non valere statuta terrarū qd vxo
ri passe morā in restitutione dotis debeant̃ vsure pro
centenario quolibet anno ꝑut est in hac vrbe padua
na:qr si non valēt leges imperiales multominus sta
tuta que ab eis sumunt robur.De ista.q.dixi in.l.ti-
tia.ff.de solu.vbi facio etiam istud arg.quod hic ⁊ in-
duco aliā rationem qr toleratur tale statutuʒ fauore
mulierum ne inducantur ad meretricādum vel filiaʒ
14 faciendū cū ea dos sit eius ꝓpriū patrimoniū † ⁊ eo-
deʒ modo nō valet dispositio testatoris ꝙ heres qui
tardauit soluere legatū soluat pro quolibet tātū pro
vsuris.vt no.Bart.in.l.ij.ff.de his que pe.no.Istud
c tamen[c] est mihi dubium:qr testator pōt grauare he-
redem prout vult nec videntur dici vsure postꝙ̄ testa
tor ita voluit sed pena heredis ⁊ constat ꝙ valet reli-
ctum noīe pene quando precessit preceptum possibi
15 le.vt.j.de his que not.l.j.† Secūdo loco gl.in ver.sed
distingue posito ꝙ sint prohibite omni iure tam di-
uino ꝙ̄ canonico ꝙ̄ etiam ciuili limitat hanc prohi-
bitionem.vt habeat locum quando vsure petunt̃ vt
lucrum propter retardatā solutionē siue debitor fue-
rit in mora siue non:et petuntur ex eo quod ille vsus
est pecunia aliena non propter aliud.Si aūt petūtur
vt damnū emergēs.qr ꝓpter retardatam solutioneʒ
creditor aliquid perdidit de suo:⁊ sic vt interesse tunc
possunt peti omni iure etiam diuino canonico per ea
que not.in.l.socium qui in eo.ff.pro soc.⁊ ideo mari-
d tus[d] passus morā ab vxore bene pōt licite petere vsu
ras vt interesse qr sustinuit onera matrimonii:vt in
c.salubriter.⁊ ibi not.p Inno.de vsur.⁊ etiā venditor
qui rem tradidit ⁊ pretium non recepit qr caruit fru
ctibus rei sue ⁊ emptor percepit vsꝗ ad quātitatem
fructuū.vt.l.curabit.cū ibi not.j.de act.emp.⁊ quod
not.Bar.in.l.insulā.§.vsuras.solu.mat.Ego dico ꝙ
e etiam tanꝙ̄ lucrū possunt interdū peti vsure[e] si credi
tor erat mercator ⁊ cum pecunia sua consueuit lucra
ri ⁊ pōt probari saltem verisimiliter ꝙ si eā habuisset
tantū fuisset lucratus ꝰm cōmunē cursum mercatoꝝ
potest illud lucrū perditū tanꝙ̄ interesse petere per
ea que not.in.l.iij.§.fi.ff.de eo qd cer.lo.⁊.j.de senten.
que pro eo.l.vnica.i fi.cū ibi no.vbi pōt peti interesse
lucri sicut dāni ꝙ intelligit̃ modo ṗdicto.vt ibi not.
16 ¶ † In alia glos.sup verb.infamiā.vt ipsam intelli
f gas op.cōtra tex.in fi.ꝙ heretici nō sint infames[f] nec
puniantur pena corporali qr delinquūt duntaxat con
tra deum ⁊ sic solum deū debēt habere vltorē ⁊ vide
mus in periuro.j.de iureiu.l.ij.Gl.timore huius vr̃
dicere ꝙ illa lex hodie corrigat̃ p istā:et ꝙ periurus
g sit infamis[g] ⁊ possit puniri corporaliter.Sed ꝙ̄tum
ad infamiā doct.tenēt cōtrariū qñ iurauit aliquid de
preterito.l.lucius.cū ibi not.ff.de infa.Item secus si
de futuro.j.de transac.l.si quis maior.similiter de pe
na corporali ꝙ non imponatur in iuramento deciso
rio qd deferatur a parte:nam imputet sibi pars que
illud detulit lʒ in alio forte secus.l.autē ista non facit
ad ꝓpositum qr non est bona argumentatio de here-
tico ad periurum:qr primum delictū grauius est cū
heretici etiam alios inficiant:sed periurus non nisi
7 seipsum.¶ † In glos.seq.que incipit qr separat̃ a cō-
munione ad quā remittit̃.non ex eo ꝙ infamis infa-
h mia facti[h] nō repellitur a testimonio.lʒ secus in infa-
mia iuris.cōtrariū videt̃ tenere glo.in.l.cassius.ff.de
sena.ꝙ idem in infamia facti quod in infamia iuris

sola confessio criminis reddat testem infamem infamia facti ⁊ an saltem in cā matrimonij debeat talis in subsidium admitti. Fran. Cur.

a ¶ Alij vicini. Adde Cep. in tracta. de serui. rusti. pred. q. vj. ⁊ Ric. de neap. in auten. de leno. in. §. fin. ⁊ adde q idē in socio vel scholari de societate vel collegio. ar. notatorū maxime p Ludo. de ro. in. l. j. ff. sol. ma. ⁊ qđ no. in. l. si conuenerit. ff. pro so. ⁊ glos. in. l. non aliter. ff. de vsu. et eorū q̄ ponit Spe. ī ti. d iud. §. ⁊ gn̄alia. v̄. ⁊ not. Ant. de but. in proe. de cre. ⁊ pe. de pu. in trac. de duobus. si a tribus. in. xj. p te. q. xxiij. et de le propsis videq̄ dicit Bal. in. c. intelleximus. de iud. ⁊ in c. significauit. d re scri. et q̄ latissime circa p̄dicta ponit barba. in. c. rodulfus. de rescri. Frā. Cur.

b ¶ Gentes armorum. adde Hosti. in sum. tit. de immu. eccle. in. §. in quātum. v̄. itē et in castellari non dз. Archid. in. c. sanctorū. x. q. j. Ant. de but. in. c. cū ecclesia. de immu. eccle. Anto. de but. consil. xxxij. incip. super quo consi.

c ¶ Consilij. Addō an sicut a sn̄ia senatus qs non poterit appellare ita hodie a sn̄ia senatoris vide per. d. bar. sozi. in suo cō si. cxcv. col. j. versi. ex quibus videtur inseri. Stra.

debet autē scire illa que qđ infamia iuris dicit illa q̄ infert ab ipsa. l. ideo habet effectū. l. ⁊ infert aliquando ipso facto absq3 eo q qs sit cōdemnatus interdū postq̄ est condēnatus de crimine vel etiam in aliqua actione famosa. Qđ dic vt in. l. j. ff. de infa. ⁊ ista repellit a dignitate ⁊ ab honore ⁊ ab omni publico officio et a testimonio. vt not. in. l. ij. §. miles. ff. de infa. et ab accusando. l. infamē. ff. de pub. iudi. infamia vero facti dicitur altero de tribus modis. primo infamia. i. infamatio quādo contra aliquē insurrexit infamatio in populo quod aliquid turpe vel delictū cōmisit nō tamen de hoc cōstat vere vel per aliquas verisimiles cōiecturas ⁊ ista dicitur proprie vana vox populi q̄ non est atendenda. vt in. l. decurionū. j̄. de pe. nec noceret infamato q̄tum ad repellēdum ipsum a testimonio nec a dignitate vel officio per ea que not. p Bar. in. l. de minore. §. tormēta. ff. de questio. circa fi. quod etiam Bal. sentit hic. secundo modo dicitur infamia facti que insurgit ex veritate facti qn̄ quis vere commisit delictum non tamē vere diffamatus est adhuc sed in occultum et si apud homines nō est infamis de facto sed apud deum. ⁊ ista infamia nō cognoscitur a iure ciuili nec de illa posset opponi: sed de iure canonico bene cognoscitur qđ imitatur ius diuinum: ⁊ dicitur infamia canonica: ⁊ de ipa posset opponi per modum exceptionis tam contra testē q̄ cōtra electū quā etiā contra accusatorem: ⁊ si probetur crimē reijcitur. hoc tamē dic ⁊ limita: vt habetur in. c. testimonium. de testi. ⁊ in Spe. de test. §. j. ver. item qđ est criminosus. tertio modo dicitur infamia facti prout loquunt de presenti qn̄ aliquis propter aliquod crimē vel turpitudinē vere cōmissum vel cōmissam est infamatus penes bonos ⁊ graues: ⁊ sic penes deum ⁊ homines non tamen est adhuc condemnatus in actione que infamat. vt. l. cessat. ff. de act. ⁊ obli. puta in condictione furtiua vel interdicto vn̄ vi. quod tn̄ infamat: vt. l. nec is. de vi ⁊ vi arma. vel per aliquā interloqutoriā iudicis. vt. j̄. de infa. l. interloquutio vel patris redarguentis filium. vt in. l. verbum. eo. tit. et de hac loquitur. l. ij. ff. de obse. ⁊ per Dy. in regula infamib⁹ de reg. iur. circa fi. titu. vbi omnino vide. ⁊ de ista etiā loquitur aut. sed cum testator. ad. l. fal. q2 tales dicuntur turpes. talis infamia habet duos effectus a iure dūtaxat. vnus q2 repellit a dignitate ⁊ honore obtento ⁊ obtinendo. vt. j̄. da decu. l. infamia. lib. x. alius est q2 tribuit querelā fratri contra testamentum factum in quo talis infamis esset institutus. vt. j̄. de inoffi. testa. l. fratres. Alios effectus non reperitur habere. vt not. in. l. nulla. j̄. de his qui no. infa. ideo non repellit a testimonio vt in hac glo. qđ etiā tenet Spe. in titu. de teste. §. j. ver. itē obijcitur quod est infamis. minor tamē fides ei adhibetur tanq̄ turpi persone ideo nō sufficerent duo testes tales: q2 nō sunt omni exceptione maiores nisi concurrerent etiā alia indicia q̄ coad-
18 iuuarent iuxta not. in. l. ij. in princ. ff. de execu. tut. † an autē heretici sint infames infamia iuris: ⁊ an contrabatur illa infamia ipso facto an aūt requirat sententia. gl. ista vult in effectu q tempore huius. l. nō erāt infames ipso facto infamia iuris sed facti sequuta vero sic. nā etiā iure hodierno etiā ante sn̄iam sunt infames infamia iuris. ⁊ hec est sn̄ia glo.

2 ☞ Iudex qn̄ videt homines venire ad occupandū aliquam possessionem cuз armis vel aliquo rixantes debet illis obuiare.
3 Rescriptum impetratū de facto qn̄ nō valeat etiam si contineat clausulam nō obstāte aliqua lege in contrarium disponente.
4 Spiritus sanctus vnde procedat.
5 Heretici debēt a furore populi de ciuitate repelli ita et leprosi.
Mulier inhonesta veniens ad habitandū in aliqua vicinia possunt alij vicini illam expellere.
6 Ecclesia si habet aliqđ fortilitiū possunt laici in fortilitio armare ⁊ imponere gentes armoꝝ pro tuitione ipsorū cōtra voluntatē clericorū ad quos pertinet.

Nullus hereticus.

1 No. j. in hac. l. † q cōgregationes suspecte debent p̄hiberi ⁊ qđ debet obuiari malis futuris anteq̄ eueniāt. Unde facit in argu. s̄m Bal.
2 q † quando iudex videt homines venire ad occupandū aliquam possessionem cū armis q debet illis obuiari. ⁊ ita no. Inno. in. c. presentium. de proba. ⁊ probatur in. l. fi. ff. de offi. procu. cesa. Et sic not. contra iudices qui vident aliquos rixantes ⁊ non obuiant s̄m eum. de quo per Cyn. in. l. seruus.
3 j̄. de noxa. † Item no. casum in quo prohibetur impetrans rescriptum. Et glo. etiam ponit plures alios ⁊ istud importat q2 rescriptum impetratum de facto. Et continet clausulam non obstante aliqua. l. in contrarium disponente non valet nec debet seruari nisi remanet etiam iussio. ita not. Cyn. notabiliter declarando hanc. l. fi. j̄. si contra ius vel vtil. publi. non sic in dispositione testatoris habēte clausulam derogatoriā. vt in. l. si quis in princip. testamenti. de leg. iij. Idem esset in. l. aliquid prohibente vel vetante nō tamen rescriptum impetrari. q2 bene illa tollitur per rescriptum habēs clausulam derogatoriam nō obstāte in cōtrariū. et ita loquitur glos. in autē. qb.
4 mo. na. effi. sui. §. fi. † Item not. q imperator dicit spiritum sanctū procedere a patre solo. Glo. dicit q ista est opi. grecorum: sed latini tenent q etiam a filio: sed etiam quidam greci sancti patres idem tenuerunt. s. Ioan. Chrisosto. Guil. atha. aut. ephesini concilij ⁊ in tota grego. Et imperator Constantinus in concilio Lugdunensi tempore Gregorij. x. mandauit suis legatis vt nostrum cantarent simbolum. ita no. glo. in. c. j. eod. titu. super verb. grecorum. et tamen postea ad errorem suum solitum redierunt: vnde parum est nunc de ipsis considerandum in concilio Basiliensi quia dicunt
5 se velle vniri cū ecclesia latina. † Ultimo dicit Guil. de anno. per istum tex. in fi. dum dicit q heretici furore populi debent de ciuitate expelli: q2 alios inficiunt. Sed si aliqua inhonesta mulier veniat ad habitandum in vicinia
a possunt alij vicini[a] illam expellere. facit in auten. de leno. circa. fi. et similiter q leprosi possunt expelli de ciuitate. Item dum text. in fi. dicit q ecclesia dicitur restitui episcopis quia ad eos ⁊ alios electos p̄tinet: inducit per Cyn.
6 post Pe. † q si ecclesia habebat aliquod fortilitiū capere ⁊ armare ⁊ impo
b nere gentes armorū[b] pro tuitione ipsorū contra voluntatem clericorum ad quos pertinet. determinat tn̄ cōtrarium q2 nō displicet deo q fiat in rebus ecclesiasticis id qđ pertinet ad salutem multorū ⁊ sine quo salus haberi nō possit verisimiliter vt prouincialium. j̄. de ferijs. ⁊ eodem modo vnus dominus ⁊ vna communitas pro sua salute possent de facto occupare terram. videtur casus in. c. pisanis. de resti. spol.

2 ☞ Predicatores non debent mouere dubia ardua in theologia que nesciunt soluere vel etiam si veritatem scire nō expediat p̄ necessitate salutis.
3 Qui disputant questiones decisas p alios solēnes doctores ⁊ quorū decisiones communiter tenentur faciunt eis iniuriam.
Conuocare cōciliū generale hodie p̄tinet ad papā sed olim ad imperatorē.
4 Quando grauius fit delictum qđ publice cōmittitur q̄ q occulte.
5 In pena corporali plus puniūtur viles p̄sone ⁊ acrius q̄ in dignitate constitute secus in pena pecuniaria.
6 A sn̄ia cōcilij generalis non est licitum appellare sicut nec a sn̄ia principis vel senatus sed licet supplicare.

Nemo.

1 † Not. in prin. dum clericum preponit militi quod maior est dignitas cuiuslibet clerici etiam in minoribus constituti q̄ sit dignitas militaris. † ¶ No. ibi fortiter cō
2 tra illos predicatores imperitos qui mouent interduз dubia ardua in theologia que nesciunt soluere: nec etiam veritateз scire expedit pro necessitate salutis: quia inducunt populos in errorem quod prohibetur sicut disputare de fide publice propter hāc causam ibi tumultus ⁊ perfidie.
3 ¶ † Itē no. ar. in ver. nā cōtra eos q disputant. q. per alios solennes doct. quorum decisiones cōiter tenent: q2 faciunt eis iniuriam reuocando in dubium decisa. ¶ Itē no. ibi per nostra precepta q ad imperatorem pertinet conuocare conciliū generale: ⁊ hoc illo tp̄e qn̄ summi pōtifices nō habebāt potestatē temporalē. hodie vero p̄tinet ad papā nec preter eius autoritatē licet congregari nec vocat cōciliū sed conciliabulū. vt habet. xj. q. ij. p totū.
4 † Itē allegat ista. l. q grauius est delictuз quod publice cōmittitur q̄ quod occulte. Sed in contrariū facit q2 maleficia q̄ cōtrahuntur de nocte grauius puniuntur. l. j. ⁊. ij. ⁊ ibi no. ff. de fur. Bal. breuiter qn̄ est aliquod de genere permissorum si fiat occulte magis presumit contra facientē qđ faciat impedimentum subesse q̄ contra publice facientē. vt. l. fi. de rit. nup. Sed si est de genere prohibitorū si maius resultat incōueniēs quod fiat publice magis
5 punitur secus si maius resultet si fiat occulte. Ita loquit cōtra. † allegatur etiam q plus puniuntur viles persone ⁊ acrius q̄ in dignitate cōstitute. et hoc quo ad penā corporalē sed quo ad pecuniariā econuerso. vt in. l. in ser-
6 uorum. ff. de pe. de quo vide hic per Cy. † Est etiam hic vna gl. que incipit
c in dubium a sententia concilij[c] generalis non est licitum appellare sicut nec a sententia principis vel senatus sed licet supplicare.

¶ De sacrosanctis ecclesijs. Rubrica.

2 ☞ Stylus quid sit ⁊ in quo differat a consuetudine.
Inhabiles ad testādū an possint testari pro ecclesijs vel ecclesiastico collegio ⁊ qd si interueniat defectus proueniens a iure naturali vel gentium.
3 Relictum factum ecclesie si non dicitur cui debetur ecclesie parochiali.
4 Si nō relinquitur ecclesie sed ecclesiasticis personis an acquiratur ecclesie tanq̄ eius contemplatione relictum sit.
5 Relictum an possit fieri singularibus personis de collegio.
6 Omne relictum ad piam causam dicitur pro anima etiam si relinquatur consanguineo

consanguineo dūmodo sit pauper secus si diues.
Institutio facta nutu ad piam causam valet.
7 Solēnitates statutorum nō sunt necessario seruāde in relictis ad piam causam.
Dānatus ad mortē an possit relinquere ad piā causam. remis.

1 Abeat vnusquisqꝫ. †Collegia ecclesiastica sunt appellata licita ⁊ potest eis in testamēto relinqui. Et valet relictū si aliqs defectus non subest. h.d. ẜm glo. intellectū ⁊ fuit ꝭ.l. facta per cōstanti. post baptisma receptum per eum in fauorem fidei christiane qm ante ipsum non licebat christianis se congregare ⁊ congregationes eorū erant illicite: ideo non valebat legatum eis relictū. l. collegium. ꝭ. de heredi. insti. Ista aūt. l. hoc solū facit ꝙ pmittit tales congregationes fieri: et tali collegio ecclesijs relinqui tā fauore collegij ꝙ relinquētis: vt habeat effectum sua voluntas. ¶ In tex. ibi: nō sint eius cassa iudicia subaudi sicut erant cassa ante imperatorem
2 Constantinū. ¶ †In tex. ibi: liber sit stylus proprie loquēdo
a stylus[a] est consuetudo curie: vnde dicitur stylus curie romane vel talis curie: differt a cōsuetudine tanꝙ spēs a genere. Cum consuetudo sit etiā extra curiā. Ita not. p Cy. in. l. j. ꝗ sit longa ꝯsue. sed hic sumit eo modo. s. pro depositiōe facta in scriptis ẜm gl. vel melius ẜm Bar. pro forma testamenti ⁊ vult dicere ꝙ forma dicit circa libera ⁊ nō subiecta reg. iur. Et eodē modo arbitriū. i. substātia dispositionis ẜm lect. suā. vñ aduertendū ꝙ ẜm lecturā glo. quā sequunt Cy. ⁊ Guil. de cu. ⁊ etiam Bar. in antiquis recollectis. l. illa nō inducit aliquod priuilegium in relictis factis ecclesijs vel ecclesiastico collegio nisi circa personam testantis. vt ptꝫ ex. j. glos. que restringit hanc. l. ad testationes habiles. nec circa formā testamenti. vt ptꝫ ex glo. que incipit ad hoc ipsum. que restrigit eas ad vltimas volūtates solennes: et vult qd si non haberent solennia nō valerent. de quo. ꝭ. eo. l. generali. nec circa substantiaꝫ testamenti. Sed solū inducit vt possit ecclesie vl' ecclesiastico collegio relinqui ꝙ olim nō poterat ⁊ hac lect. retenta. qōnes plures hic formantur p Cy.
3 et Guil. de cu. inter alias. †Quid si relinquitur ecclesie ⁊ nō di-
b citur cui.[b] Et determinat qd debeatur ecclesie parochiali. p. l. que con. §. fi. ff. de condi. ⁊ demon. Et si tempore testamēti erat in vna parochia: tempore autem mortis erat in alia debet pri-
4 me. arg. l. si ita. de auro ⁊ argēto leg. †Et si nō relinquitur ecclesie sed ecclesiasticis personis an acquiratur ecclesie tanꝙ eius contempla. relictum an autē ipsi persone. videtur prima pars verior per. l. non plures. ꝭ. eo. in fi. cum glos. fi. Sed doct. distinguunt an relinquat prelato vel episcopo vel rectori parochialis ecclesie qui habēt administrationem ⁊ vera est prima pars. An relinquatur nō habenti administrationem vt canonico et tunc si omnibus vel simpliciter canonicis. ⁊ videt relictū capitulo seu collegio qui representat ecclesiā. vt hac. l. ⁊ arg. in. l. ciuibus. de reb. dub. ⁊ sic ecclesie acquiritur ⁊ hoc si relictū sit factum ab extraneo: secus si a coniuncta persona. vt in. c. requisisti. de testa. Si aūt vni canonico vel duobus ⁊ tunc etiam si ab extraneo non acquiritur ecclesie. Sed illi soli qui non administrat ecclesiam neceam solus representat: ⁊ hoc etiam habetur in. d. c. requisisti. ⁊ de hoc vide per Bart. in. d. l. ciuib⁹. ff. d reb. dub. Itē si sit aliquod collegium reprobatum nec possit ei re-
5 linqui vt collegio. vt. l. collegium. de here. insti. †An possit relinqui in singularib⁹ personis de collegio. Distingue an sit reprobatum cōmune secte. puta hereticorum ⁊ non potest relinqui. An non cōmune secte puta iudeorū q habuerunt iustā originem. ⁊ tunc potest relinqui. vt. l. cum senatus. ff. de reb. dub. ⁊ ibi per Bart. ⁊ hic in vltima glo. Verū q̄ ista lectura modicam vtilitatem continet. Bar. postea subtilius cogitando dedit huic. l. alium intellectū nō reprobando lect. glo. q̄ vera est in se. Sed dicit qd non est bona in hac. l. q̄ ẜm eum imperator seruiuisset nobis de vento. Nam statim quod imperator Constanti. recepit fidē christianā approbate fuerūt cōgregationes christianorum ⁊ ecclesiasticarum personarū cū per aliam dedit eis licentiam congregandi se. vt ptꝫ. xv. dist. c. canones. ⁊ per cōsequens poterant p alias leges veteres eis relinqui. vt in glo. ¶ Not. ergo expediens fuisse per hoc solum hāc legem facere. Item verba istius legis sunt ita generalia qd videntur importare priuilegium in modo relinquendi tam in persona testantis: vt ptꝫ in pn. in ver. vniuscuiusqꝫ. ꝙ quilibet etiam alias inhabilis ad testandum potuisset tamē testari relinquendo ecclesiasticis collegijs vel ecclesie ꝙ etiā circa formā. vt ptꝫ dū dicit liber sit stylus: ⁊ circa substantiā dispositionis: vt ptꝫ dum dicit liberum arbitrium intelligēdo liberum a solennitate iuris ciuilis vel arbitrio ab alijs que in alijs testamentis requirunt ⁊ nō adsunt vitiatur testamentum. Secus tamen quando relinquitur ecclesie. Et ẜm istum intellectum. l. ista cōgruit vltime parti rubrice dum dicit ⁊ priuilegijs earū. Nam ista lex fuit directa ad vniuersum populū subditū imperatori: ⁊ sic facta fuit nō solū contemplatione ecclesiarum vel ecclesiasticarum personarum sed etiam testātium vt possint relinquere pro libito volūtatis ad salutem animarum eorum. Nam si hoc conceditur militib⁹ qui pugnant pro republica corporaliter. vt. l. j. ff. de testa. mili. in prin. fortius hominibus existētibus in articulo mortis qui pugnant cum diabolo pro eterna salute. ⁊ hoc colligitur ex prima parte huius. l. in vers. nihil dicit rationem huius legis esse quod talia relicta facta ecclesijs vel ecclesiasticis collegijs ab eo qui constitutus est in articulo mortis vt colligitur ex verbo decedens siue fiat instituendo vel legādo non subiaceant regulis iuris positiui ⁊ quod defectus inducti a iure ciuili non habeāt vitiare talia relicta. Et circa istas est dispensatum per hanc legem tam circa personas testātium ꝙ formā ⁊ substantiam. Sꝫ si essent defectus prouenientes a iure naturali vel gentium circa illos non censetur dispēsatum sicut nec in testamēto militis ideo carētes intellectu vt furiosus vel pupillus nō possunt testari relinquendo etiam ecclesie q̄ carent arbitrio. de quo in fi. legis: ⁊ hec carentia a natura prouenit. per ius vero canonicum latius est prouisum quod non solū si relinquatur ecclesie vel ecclesiasticis collegijs: imo qualitercūqꝫ pro anima tua relinquatur pauperibus dicatur relictum ad piā causam ⁊ habeat tale priuilegium quod non subiaceat regulis iuris. Et nō solum si relinquatur a cōstituto in articulo mortis: sed etiam ab eo qui sanus est. per. c. cum esses. ⁊ per. c. relatum. extra de testa. Secūdo vt singula dubia que possent accidere in materia declarantur. Diuide materiā in sex articulos. Primus est de personis testantium qui colligitur ex verb. vnicuiqꝫ. Secundus de personis eorum quib⁹ relinquitur qui colligitur ex verbo sanctissimo. Tertius de tēpore in quo testatur qui colligitur ex ver. decedens. Quartus circa formam testamenti qui colligitur ex verb. filius. Quintus qui concernit res que relinquunt qui colligitur ex verb. bonorū ꝙ optauerit. Sextus qui concernit substantiam relicti qui colligitur ex vltimo verb. dum dicit arbitrium ⁊ in singulis articulis formant plures qōnes dubitabiles quas vide ⁊ psequere vt hic per Bar. Bal. tñ in oibus nō sequit Bar. que oīa nō sunt recitāda in cathedra sed diligēter
6 in studio pscrutanda. †Et adde ꝙ omne relictū ad piā cām dicitur pro aīa. vt no. glo. in. l. si qs tu. ff. de leg. ij. etiā si relinquatur consanguineo dūmodo esset pauper. vt not. in. c. j. de sepul. Secus si diues. vt. ꝭ. eo. l. id. Itē qd valet institutio facta metu
7 ad piam cām. vt no. in. c. cū tibi. de testa. alias sol. †Item adde idē ꝙ solēnitates statutorū nō sunt necessario seruande in relictis ad piam cām. vt elegāter not. Bal. in. l. generali. ꝭ. eo. ⁊ vide qd
c not. Jo. an. de dānato ad mortem[c] an possit relinquere ad piam cām in. c. ꝙꝙ. de vsu. in. vj. in nouel.

2 ☞ Iuramēta testiū vel partis an possint pstari in ecclesijs.

1 Emo apostolorū. †Legit quatuor modis: si glos. tene vltimam: q̄ alie non seruātur. ⁊ vltima est
d vtilior ꝙ in ecclesijs non dꝫ fieri cōtractus[d] nec parlamenta nec dare sñiam nec lauda. ⁊ ista probētur in. c. decet. de immu. eccle. lib. vj. Et facientes contra peccant nisi ex necessitate q̄ non pñt ecclesiam exire vel nisi sint actus pij vt manumissiones seruorum: legitimatio spuriorū. l. j. ꝭ. de his qui in ecclesijs ma. Sed an sint nulli ipso iure tales actus doc. dicūt ꝙ nō nisi sint actus volūtarij vt cōtractus. Sꝫ iudicia si sint in ecclesijs agitata vel in locis sacris siquidem ecclesiastica sunt valēt vnde vicarij episcopi possunt reddere ius in ecclesia. Et ita seruatur florentie in episcopatu fesulano ⁊ etiam florentino si vero secularia non valēt ipso iure. vt in. d. c. decet. quod no. q̄ potest papa annullare actus laicorū gestos in locis subditis epi-
2 scopi pape sicut sunt ecclesie. †An autem iuramenta testiū vel partis possint in ecclesijs prestari: videt ꝙ sic per. l. gñaliter. in fi. ꝭ. de iureiur. de quo vide hic per Bar. ⁊ Bal.

2 ☞ Faciens contra legem que non contineat aliquam penam punitur saltem extra ordinem officio iudicis quando contrafaciendo relinquit eodem modo faciens contra canonem ⁊ cōtractus erit nullus.

1 Emo martyres. †Lex ista ẜm intellectū glo. cōfirmat p aut. multomagis. ꝭ. eo. nā si bona ecclesiarū nō pñt vendi vel alienari. multomin⁹ ipse ecclie: q̄ cū sint sacre nō sunt in cōmercio p se. Sꝫ cū vniuersitate pñt esse: vt. l. in modicis. ff. de cōtrahen. emp. vt si qs in suo castro vel possessione haberet ecclesiā in qua ipse hꝫ ius patronat⁹ et vēdat castrū vel possessionē seu donet. an in emptorē vel donatariū trāseat ius patronatus: vr ꝙ sic p illas leges de quo vid

a ¶ Styl⁹. addo an stylus curie faciat ius. vide cy. i. l. ij. C. ꝗ sit lon. cōsuet. ang. i. l. fi. C. de iniur. car. in. c. ad hꝰ. de of. arch. abb. in c. ex lr̃is. i. iij. col. de ꝯsti. ant. de bu. i rep. c. fi. de ꝯsue. io. de imo. i cle. ij. de sup. ne. p̄la. ⁊ ꝙ stylus curie faciat ius. addo car. in cōsil. xxx. ⁊ hꝰ itellige nisi repit ius in ꝯriū q̄ tūc non posset allegari ad decisionē cārū. ita ab. i. c. ex lr̃is. de ꝯsti. col. ij. in. c. ad hꝰ. de sen. exc. i. c. ꝙ graui. de cri. fal. ⁊ i. c. bone mēorie. el. j. col. vj. de postu. p̄la. i. c. aduersario. de exce. ⁊ i. c. sicut. de re iu. et vid tex. ⁊ ibi bar. in. l. fi. C. d cano. largi. li. xij. ⁊ quō differat stylus ab vsu vel cōsuetudie per Jo. an. i. d. c. fi. ꝯ de vsu. ⁊ aliqd p Alex. de imo. i ꝯsi. xxxix. in fi. in. iij. vo. ⁊ ad p̄missa vid ēt fel. in d. c. ad hec. ⁊ adde ꝙ alc. d imo. i ꝯsi. xciiij. colū. iij. i. v. vol. dicit ꝙ iudex ex offō dꝫ se de stylo informare: idē flo. ⁊ Bar. in. l. iij. ff. de test. ⁊ alex. in l. iiij. ad hꝰ autē. ff. d dā. infe. ⁊ addo an repugnantia cōi stylo sit nulla. vide fely. in. c. cāꝫ. el ij. in fi. de test. cur.

b ¶ Dr̃ cui. adde bar. in. l. ꝗ ꝯditio. in. §. fi. ff. de ꝯdi. ⁊ demō. bar. i. l. j. de acq. hr̃. bar. in. l. j. in. §. cui bona. ff. d fur. fil. ang. in. §. sivo. in aut. de nō alie. doc. in. c. j. de sol. Jo. an. in. c. cū qs. d sepu. li. vj. in nouel. pe. d anc. in re. c. cāonū. de consti. abb. cōsi. xxix. inci. ꝯdidit testū. in. ij. volu.

c ¶ Ad mortē. adde bar. in. l. ei⁹. q. i §. j. ff. de test. io. de imo. in. l. si quam⁹ in fi. ff. d test. io. de imo. in rub. d test. ⁊ in. c. ij. eo. tit.

d ¶ Non dꝫ fieri ꝯtractus. adde doc. in c. perceptum. ij. q. ij. ⁊ Abb. in. c. ꝗ fronte. de appel.

2 per Inno.i.c.ex literis.de iurepatronatus.†Et aduerte quia hec est vna glo.que semper allegatur dū dicit quod faciens cōtra legē que non cōtineat aliquam penam punitur.saltē extra ordinem officio iudicis eodem modo faciens contra canonem de quo vide glo.in.c.generali.de elec.lib.vj.intelligitur tamen quando contra faciendo delinquit al's secus.nam si lex statuat quod mulier non contrahat sine certa solennitate faciēs cōtrarium non delinquit propterea nō punitur fm Bal. Item illa glo.vult quod vltra penam extraordinariam cōtractus sit nullus:⁊ sic due pene concurrunt: quia vna imponitur ipso iure: alia per hominem vt dixi in.l.cunctos populos.⁊ quia nullitas actus nō est propria pena fm Bal.⁊ qꝛ virtute eiusdem.l. videtur imponi in.d.l.cunctos populos.in fi.Sed videtur qḋ ex quo alia pena imponitur extensiua actus non sit nullus.per l.fi.ff.de diuor.⁊ no.in.l.non dubium.j.de legi.Sol.dicit vt no. per Bar.in.l.pretor.in prin.ff.de ope.no.nun.

2 ☞ Priuilegia concessa clericis censentur concessa vel fauore ordinis clericalis:vel fauore ecclesie nec pñt eis renūtiare.
Priuilegia concessa filijs censentur concessa contemplatione patris ⁊ remanente priuilegio paterno remanet etiam priuilegium ipsorum.
3 Relictum factum clerico an cēseatur factum contemplatione ecclesie ⁊ non sue persone.

1 Non plures. †In ecclesia nō debet esse maior numerus quā patiantur facultates ipsius:⁊ si sint aliqui vltra numerum debet expectari quod moriantur:⁊ in loco eorum debent substitui. Item recepti vltra numerum etiam per suffragia potentum non gaudent priuilegijs eorum qui sunt intra numerum que priuilegia videntur in fauorem ecclesie cōcessa.hoc dicit. Adde.l.in ecclesijs.j.titu.j.⁊.c.cū.M. ferrariēsis.de consti.Nam primo in prin.⁊ in ver.nulli.fm intellectum glo.que est quod tempore huius legis in ecclesia constantinopolitana erant q̄plures vltra numerum de quo hic quod statutum de certo numero canonicorum non preiudicat illis qui tempore cōditi statuti sunt in ecclesia incorporati quia nullus debet inde amoueri.Sed debet expectari quod moriantur⁊ loco eorum non debent alij substitui quousq; peruentum fuerit ad numerum statutum.Solum ergo preiudicat futuris canonicis quod non recipiātur vltra numerum.Et sic fuerint de facto recepti per patrocinia et fauores potentū non debent inter prebendas nec quotidianas distributiones nec alias commoditates vel priuilegia que habent iuuari.☞†Item not.quod
2 priuilegia cōcessa clericis censentur cōcessa vel fauore ordinis clericalis vel fauore ecclesie: ideo non possunt eis renuntiare. dicit Jaco.but.⁊ Bal.quod similiter priuilegia concessa filijs censentur concessa contemplatione patris:et remanente priuilegio paterno remanet etiam priuilegium ipsorum puta concessum est alicui ⁊ filijs suis tale priuilegium:deinde reuocantur omnia priuilegia excepto illo titij: de filijs aūt nihil dicit. dicūt Jac.but.⁊ Bal.q̄ concessio facta filijs remanet qꝛ censet facta contēplatione titij patris.arg.l.sed si pater.§.in arrogato.de vulg.⁊ pup.☞ Et no.gl.fi.dum dicit quod ad alias acq
3 sitiones trahi potest.†Sentit q̄ relictū factum clerico censeat factum contemplatione ecclesie non sue persone ⁊ sic illi acquiratur de quo videtur tex.cum glo.in.l.annua.§.fi.ff.de an.leg. sed distingue vt dixi in.l.j.s.eo.

2 ☞ Princeps debet omnia facere cū cōsilio suorū baronum et sapientum ⁊ quid in causis iudicialibus.
3 Quando causa non habet dubium seu iudici nō videt habere non auditur pars petens cōmitti consilio sapientis.
4 Uectigal tributum indictū⁊ superindictū:qualiter differant⁊ que onera essent qualiter⁊ qñ soluebant⁊ ab eis ecclesie essent exempte⁊ quid hodie.⁊ nu.5.
5 Onera que hodie imponuntur per ciuitates et dominos sunt onera noua licet inuenta ad similitudinem predictorū⁊ vt plurimum imponuntur personis propter res.
Clerici ad que onera teneantur ⁊ a quib⁹ sint exempti.
6 Si ciuitas facit statutū q̄ omnia predia infra territoriū sita dicantur tributaria pro oneribus imponendis an istud statutum liget bona ecclesiastica.⁊ nu.7.
7 In generali collecta que imponitur personis per solidum ⁊ libram q̄ non comprehēdātur forenses pro rebus intra territorium sitis nisi specialiter imponatur onus illis rebus.
8 Possessiones allibrate laicis an transeant in ecclesiam cū onere allibrationis.

1 Placet. †Ecclesia nullum agnoscit onus nisi ordinariū vel p subitū aduentū principis.h.d.in effectu.quā diuide in glo.j.†No.q̄ oīa
2 dz facere princeps cū cōsilio suorū baronū⁊ sapientum.facit.l.non dubium.j.de legi.⁊ dicit ibi Jac.but.q̄ nō est sumendū consiliū in causis iudicialibus nisi quando vertit dubium in iure.†Et sic non auditur^a pars petens cōmitti consi
3 lio sapientis quando causa non habet dubium seu iudici nōvi
a detur habere.facit.l.ij.j.de legi.sed si est casus de quo dixi in.l. cūctos populos.quod licet quis sit punitus per iudicem ecclesiasticum pena excōmunicationis non tñ minus potest puniri per iudicē secularem vel qꝛ lex ista fm glo.in q̄tum dicit eccle
b siam teneri ad canonicam illatam.i.ad tributa^b que dicuntur canonica idest ordinaria collectio seu ordinarium onus qꝛ impositū per legē ⁊ erat vniforme ⁊ imponebatur ipsis reb⁹ seu predijs est hodie correcta per aut.itē nulla cōmunitas.j.ti.j.⁊ alij dicunt contrarium q̄ imo non est correcta ⁊ quod etiā hodie ecclesia tenet ad tributa.vt in.c.si tributū.x.q.j.de quo etiā
4 no.in.l.de his.de epi.⁊ cle.†Debes scire q̄ nos habemus tria vocabula tributū:indictū ⁊ superindictū.Tributū erat illud quod erat impositum predijs prouincialibus fm numerū iugerum ⁊ erat onus reale quod soluebat singulo anno:lz erat ordinarium ⁊ vniforme ⁊ erat certa pensio fructuū:ideo alio vocabulo dicebatur tributio annona militum:qꝛ propter eos impositum erat vt.j.de an.⁊ tribu.in rubro ⁊ nigro:⁊ dicebat etiā census.vt.ff.de censi.Et de istis vocabulis vide glo.que etiam
c ponit differentiā inter tributum^c ⁊ vectigal.l.j.§.j.ff.de pu.Indictum vero imponebatur prouincijs singulis que q̄uis vno anno soluebant ferrum alio anno soluebant argentū.Et istud tributum dicebatur superindictū ⁊ olim erat extraordinarium onus postea fuit effectum ordinarium per.l.ij.de indi.li.x.quoniam habet talem speciem que poterat puideri lz vniformiter non prestetur ⁊ istud soluebat vltra tributū singulis quinquēnijs.Superindictū erat q̄ soluebatur vltra predicta onera nō semper nec vniformiter:sed cum casus occurrebat sterilitatis vel guerre ⁊ nō debebat imponi sine speciali mādato principis ⁊ semp fuit extraordinariū qꝛ prouideri non poterat:⁊ de isto loquitur iste tex.dum dicit superindictum.vt not.gl.in.l.j.j.de superindi.seu super rubrica.Nunc ad propositum quare ecclesie predia non erant exempta a tributis per hanc.l.nec ecclesiasticarum personarum.vt in.l.de his.j.e.erat qꝛ istud onus fuit inuentū ⁊ impositū predijs anteq̄ essent alique ecclesie vel ante q̄ haberēt bona aliqua ⁊ qꝛ tale onus erat affixum predijs necesse est dicere quod si predia perueniant ad ecclesiam qḋ transeant cum isto onere reali quia hoc regulare.l.via constitui.§.q fundus.ff.de serui.rusti.predi.l.si conuenerit.§.si fund.ff.de pigno.act.non sic erat in indicto ⁊ superindicto:qꝛ ista non erant imposita predijs sed personis⁊ sic cessabat ratio predicta.Hodie vero id onus tributorum cessat:quia etiam cessat romanū imperium eo modo quo tunc erat:et ideo ista.l.cum simil.que dicunt ecclesiastica predia teneri ad ista tributa non habent locum nec ex eo quod fuerint correcte per autē.item nullus.licet glo.hic dicat super ver.canonica.quod doc.reprobant.nā ista lex est canonizata.xvij.q.placet.etiā expresse dicit.i.c.si tributū. xj.q.j.Sed hodie ista iura non habent locum quia id tributū deficit:et hec est veritas.Et qui hoc negaret teneret ecclesie.vt
5 est glo.in.c.j.de immu.eccle.li.vj.☞†Onera q̄ hodie imponūtur per ciuitates ⁊ dominos sunt onera noua:licet inuenta ad similitudinem istorum de istis nouis imperator cum predia ecclesiarum⁊ clericorum eximit.l.j.j.titu.j.canonizata.xvj.q.j.§. nouarum.Et vt plurimum imponitur personis propter res non autem ipsis rebus.persone autē ecclesiastice non sunt subdite ipsis laicis:ideo non possunt imponi tam per rationē auten.item nulla communitas.quam de iure canonico.vt in.c.nō minus.de immu.eccle.Circa quod vide quod not.Spec.de cleri.coniuga.versi.huiusmodi.vbi ponit ad que onera clerici te
6 neantur ⁊ a quibus sint exēpti.†Sed pone ciuitas facit statutū quod omnia predia infra territoriū sita dicātur tributaria pro oneribus imponendis an istud statutum liget bona ecclesiastica:videtur quod sic:quia licet persone ecclesiastice nō sint subdite laicis propter ordinem clericalem:sed predia que sunt intra territorium sunt subdita:⁊ ideo videtur dici posse teneri ad hoc onus per ea que not.Innocen.in.c.postulasti.de fo.cōpe.⁊ per glos.primam super rubrica de iurepat.Breuiter aduerte diligēter aut loquimur de predijs que iam erant ecclesiastica tempore statuti conditi.Et ista non afficiuntur tali statuto:quia licet intra territorium tamen exempta a iure laicorum sicut persone clericorum.Et ipsa ecclesiastica sunt imperialia:⁊ ista sunt paria esse extra territorium vel esse infra ⁊ esse exempta.vt in.c.luminoso.xviij.qō.ij.non si essent predia forensium qui non habebant priuilegiū noui.lz persona istorum non subsit statuentibus.vt in.l.libertis.§.sola.ff.ad muni.tñ alia p̄dia sunt subiecta:⁊ ideo lz nō possit imponi collecta personis eorū per ista predia bene pōt imponi istis p̄dijs ⁊ ita loquunt iura allegata

a ☞ Non auditur. Adde bart.et ibi Alex.in.l.ille aut ille.§.cū ī verbis. ff.de lega.ij.imo.⁊ Alexā.i.l.fi.sic stipulat⁹.ff.de v̄.ob. Bald.in.l.j.colū. ij.vers.quarta est relatio.j.de legi. Alex.i cōsil.lxxij. in.ij.volumi.et in cōsil.cxlv.col.fi.in v.vol.ang.in cōsi. clxxij.in cip.in qō nevertēte.⁊ Jo.de imo.in.l.si qs mihi bona.§.pe.ff.d acq.her.Frā.cur.

b ☞ Ad tributa. Adde.c.iam nūc. xxviij.qō.j.c.magnū.xj.q.j.⁊ i.c.si tributum.xj.q.j.

c ☞ Tributum. Adde q̄ ista glo. hic alle.ī.d.l.j.§. j.Bal.alle.eam p sing.in.c.j.in fi.de mil.vas.q cōtu.est ī vsi.feu.⁊ibi dicit q̄ tributū debet rōne pprij solivectigalis ratione publici.

7 allegata.s.in 2riũ.⁊ qd no.in.l.repertum.§.fi.ff.de mu.⁊ ho.†⁊
a no.diligenter[a] nã in generali collecta:que imponit psonis per
solidũ ⁊ librã non comprehenderentur forenses pro reb⁹ intra
territoriũ sitis.Sed oportet ꝙ specialiter imponat onus illis
rebus si aũt querit de predijs que nõ sunt adhuc ecclesijs reli-
cta sed relinquunt vel efficiunt post statutũ conditũ videretur
ꝙ ecclesie teneant sicut tenebant ad tributũ antiquũ et ita intel
ligenda glo.in.c.j.de immu.eccle.lib.vj.qd tenere videt Bart.
dicens quod eugubini fecerunt sic quod onera cõmunis defi-
ciebant ꝓpter multa predia que remanebant ad ecclesias vide
per Bal.qui dicit ꝙ ista statuta presumuntur facta contra im-
munitatem ecclesiarũ ideo nõ tenent nisi pro onere preteriti tẽ
poris:⁊ hoc mihi placet nec posset apparere contrariũ qd non
fuerit factũ in fraudem.Preterea idẽ Bal.j.l.neminẽ.dicit ꝙ
hoc videtur impossibile facere quod pro onerib⁹ que imponũ
tur in pecuniam non vniformiter:sed sm contingentiã casuum
possunt dici predia tributaria:cũ de natura tributi sit vt solua
tur de fructibus ⁊ vniformiter.Si autez statutum dicat quod
predia intelliguntur obligata pro oneribus.Et quod dicãtur
onera realia tunc istud bene potest fieri tamen adhuc procedit
dictum Bal.quod postq̃ peruenit ad ecclesiã dicatur facta in
fraudem que fraus olim cessabat in populo romano ⁊ pricipe
8 qui ordinarunt tributũ.¶†Ex predictis.sol.q.si alique pos-
sessiones sunt allibrate laicis ⁊ postea transeant in ecclesiam an
transeant cum onere allibrationis tanq̃ affixa oneri reali.Et
Bart.concludit in contrarium quod excipit ex facto sit expres-
se per argu.Joan.and.que arg.alle.in.c.j.de immu:lib.vj.quo
niam illa allibratio non afficit predium nec post venditionem
iam factã glo.est in.l.incola.ad munici.Et sic si transeunt post
venditionem factam bene transeunt cum illo onere.Sed non
pro futuris venditionibus.Et ideo non debet amoueri de lib.
vel de castat.illius cui sunt allibrata:⁊ ipse vel eius heredes te
nebuntur quousq̃ durat illa allibratio.vide Bar.in.d.l.inco-
la.ad municip.

2 ☞ Causa matrimonialis est spiritualis.
Si in causa matrimoniali vertit questio facti q: negat vnq̃ in
teruenisse verba de presenti:põt iudex secularis cognoscere sed
si vertitur questio iuris iudex ecclesiasticus cognoscet.
3 Quid in vsuris vel si dicatur ꝙ contractus est vsurarius.

1 **Omni nouatione.** †Ista.l.alle-
gatur in fi.qd
si in causa cepta coram iudice seculari incidat aliqs
articulus spiritualis qd iudex secularis sup ista nõ
possit cognoscere nec pronuntiare:sed debet remittere ad iudi
cem episcopi.Et quousq̃ ibi expediatur debet supersedere in
causa.Et si contrafaceret non valeret processus tanq̃ suspensa
sit eius iurisdictio.de hoc in.c.lator.qui fil.sint legi.Et poterit
iudex ecclesiasticus inhibere ⁊ vetare quod nõ procedat ⁊ etiã
2 prohibere quod nõ faciat nouitatem.†Et ponit exemplum si
aliquis tanq̃ filius talis petat hereditatem ⁊ oppo.qd non sit
filius legitimus ꝙ inter patrem ⁊ matrem non fuit legitimum
b matrimonium.Nam causa matrimonialis est spiritualis[b] di-
cit Bar.sed fuit originaliter Pau.de liaza.in clemẽ.j.de vsur.
quod istud est verum si vertitur.q.iuris non facti.Pone par-
tes fatentur quod interuenerunt verba de presenti inter paren
tes tamen ista verba non erant sufficientia ad contrahendum
matrimonium.de hoc se non habet impedire iudex secularis:
q: an sint sufficientia statuitur per canonem non per legẽ ⁊ epi
scopus est iudex canonum.Sed si questio facti verteretur vt
exemplum:q: negatur vñ interuenisse verba de presenti.Et ad
uersarius vult probare cõtrarium.Istam probationem bene
potest recipere iudex secularis:q: hoc solũ in facto consistit nõ
tamen debebit super matrimonio:sed super principali.vt.l.j.
3 de ordi.iu.¶†Sed iudex ecclesiasticus bene pronuntiat etiaz
in vsuris si producitur instrumentum de centum:aduersarius
dicit quod nõ fuerũt numerata nisi quinquaginta ⁊ alia quin-
quaginta fuerunt apposita pro vsur.⁊ vult probare certe pro-
bationem istam iudex secularis potest recipere q: est qd facti.
sed si diceretur an contractus esset licitus vel illicitus ratione
vsurarum.q.iuris est ⁊ remittenda est ad episcopum:et habeo
nunc causam pendentem de facto q: productum fuit instrumẽ-
tum de cẽtum ⁊ pars aduersa probauit quod erat de lucro sor
tis vere.⁊ de hoc fecerunt compromissum:⁊ ita arbitri pronũ
tiarunt ⁊ reduxerunt ad.l.cum autem petatur nũc executio de
illis.l.pars aduersa vt hic euitet recurrit ad curiã episcopi pe-
tens relaxari iuramentum ⁊ allegans contractum vsurarium ⁊
non potuisse cognosci in curia seculari de hoc articulo.Et hoc
facit ad finem protelandi litem:⁊ quod etiam si ibi condẽnetur
possit appellare ad papam ⁊ in infinitum ducere.vnde petitur
an possit impediri iste accessus ad curiam ecclesiasticã.Et per
predicta videtur ꝙ sic:q: de illo articulo facti potuit compro-
mitti ⁊ cognosci in curia seculari.⁊ adde quod not.Bar.in.l.ti a
tia.ff.sol.mat.⁊ in.l.quoties.j.de iudi.

2 ☞ Ecclesia an teneatur ad refectionem pontium vl' murorũ
vel guerre.
3 Si alicui concessa est immunitas a muneribus debet intelligi
de his que tunc concurrebant.
Que de nouo emergunt nouo indigent auxilio.

c
1 **Ad instructiones.** [c]Bar.dicit†
ꝙ ista lex nõ p
cederet hodie si imponeretur collecta pro refectione
põtium ⁊ viarum:q: cum illa imponatur personis
et ecclesiastice persone vel ecclesie nõ subsint laicis non possint
imponere eis tales collectas per aut.itez nulla communitas.
j.titu.j.sed isto tempore bene suberant.Si autem non impona
tur collecta sed aliqua via sit prope domum vel possessionem
ecclesie vel refectione vie tale onus dicit reale ⁊ ad ipsam eccle- b
siam solum pertinet per.l.fi.ff.de via pub.tamen non possit co
gi per laicos sed per episcopum.glos.autẽ in.§.nouarum.xvj.
q.j.dicit hanc.l.hodie non tenere ⁊ esse correctam:q: ista est no
ua illatio que ratio non placet.nam noue illationes prohibite
fuerunt etiam per Constantinum.vt.l.j.j.titu.j.⁊ tamen per.l.
istam conceduntur istis casibus dico ergo quod quãdo via est
iuxta ecclesiam vel domum ecclesie vel predium eius Bart.di
cit verum:⁊ tunc est recurrendum ad episcopum quod eam co
gat.Sed si non est iuxta predicta:et sic non pertinet ad solã ec-
clesiam refectio sed ad totam viciniam que habet vsum vie il-
lius vel pontis siquidem ex illa via vel ponte ecclesia vel mini c
ster eius habebat vtilitatem propter predia que ibi habebat
tenetur conferre ad istas expensas iuxta regulam.Commoda
qui sentis iungas onus emolumentis:non tamen cogetur per
iudicem secularem:sed per episcopum:si non habebat commo
ditatem specialem licet forte per hãc legem posset compelli ad
conferendum expensa est pia hodie per illam aut.non poterũt
2 compelli nisi de licentia pape.†Et idem videtur dicendum de
alijs expen.similibus vt refectione pontis vel murorũ licet gl.
hic dicat ecclesias non teneri.nam imo videtur cõtrarium per
l.ad portus.j.de ope.pu.⁊ in.l.fina.j.de qui.mu.non licet se ex.
lib.x.Et idem in expen.guerre.Si erat dubium de captiuitate
ciuitatis ⁊ districtu ecclesiarum cum teneantur conferre ⁊ pos-
sint compelli per episcopum al's non sine autoritate pape.⁊ vi
3 de quod notatur in addi.Spec.in titu.de censibus.†Dicit au
tem Cy.notabiliter in.l.si ex toto.in prĩci.de lega.j.quod si ali
d cui est concessa ĩmunitas a muneribus debet intelligi[d] de his
que tunc concurrebant.Sed si propter aliquem casum de no
uo venientem oporteret imponi aliqua onera insolita vt pro-
pter guerrã talis immunitas nõ prodest q: que de nouo emer
gunt nouo indigẽt auxilio.vt.l.de eta.§.ex causa.ff.de interro.
act.facit.l.in concedendo.ff.de cõfir.tu.in ratione sui.tene mẽti d
quia quotidianum.

2 ☞ Onus capitationis quod olim imponebatur capitibus
puta masculis vnus aureus ⁊ feminis dimidi⁹ vocabatur tri-
butum:⁊ ab isto erant immunes persone ecclesiastice.

1 **Sacrosancta.** †No.istã.l.cõtra id qd
vidi fieri p curiales cu
rie romane tpe quo ibi erat curia nam cortisani ha
e bebãt immunitatem ne soluerent gabellas[e] de pro-
prijs rebus vel victualibus que emebant ipsi autem volentes
amicis eorum seruire introducebãt victualia ⁊ res alias extra
2 neorum asserentes ea sua esse qd hic reprobat.†No.etiã hic in
ver.emãcipa.iũcto v.tributorũ.qd on⁹ capitationis:qd olim
imponebat capitib⁹ puta masculis vnus aureus ⁊ feminis di
midius.vt no.j.de anno.⁊ tri.sup rubrica vocabatur tributum e
qd etiã glo.ibi dicit tamen ab isto tributo erant immunes per
sone ecclesiastice q: non erat onus reale:sed personale nõ sic ab
illo quod imponebatur rebus.vt.l.placet.

2 ☞ Si eligitur monachus vnius monasterij ad regimẽ alte-
rius nõ dz ad illud trãsire nisi obtẽta licẽtia sui superioris.
An monachus possit trãsire de vna religiõe ad alterã ⁊ qñ nõ f
sufficiat licẽtia sui superioris sed debeat obtinere a papa.

1 **Omni sub pretextu.** †Doct.notant
istã.l.ɔtra scho
lares q sunt ĩ matricula ⁊ nõ intrãt nec studẽt vt nõ
gaudeãt beneficio scholariũ nec pcipiãt fructus be
neficiorũ ex priuilegio cõcesso studẽtib⁹ sicut nec hic clerici de-
scripti in collegio clericorũ si non exercent diuina officia facit.l.
2 scriniarios.j.de test.mili.⁊.l.semp.§.pe ff.de iure immu.†Itẽ
f no.tex.cum gloss.in fi.ꝙ si eliget monachus vnius monasterij[f]
ad regimẽ alterius nõ debet ad illud trãsire nisi obtẽta licentia
sui superioris.Quid si transiret sine electione de vna religione

¶Diligenter.de
hoc vide p alex.d
imo.in consil.lxx-
viij.p totuz.in.ij.
vol.et an p statu-
tũ fieri possit ꝙ fo
rẽses teneãtur ad
collectas ibi d: ⁊ ĩ
ɔsi.cj.in.j.vol.⁊ in
proposito quãdo
collecta possit im
poni p laicos cle-
ricis.vid p car.in
suo consi.xij.Frã.
cur.
¶Est spũal'.ad-
de q: mrimoniũ ẽ
magnũ sacrm vt
in.c.ñ oĩs.xxxij.q.
iij.c.dbitum ⁊ ibi
doc.de higa.glo.
in.c.veniẽs.d trãs
ac.car.ale.in.c.cũ
hẽret.in.viij.not.
d eo q dux.in ma.
quaz pol.p adul.
¶Ad ĩstructiões
Adde de materia
isti⁹.l.vide p iac.
bu.l.iubem⁹.j.e.
doc.in aut.d eccl.
ti.abb.⁊ doc.in.c.
non min⁹.d ĩmu.
eccle.pe.de anc.in
re.c.postulasti.in
v.q.de fo.ɔp.bar.
cepo.in trac.d ser.
rusti.pdi.in.c.de-
uia.alex.de imo.
ɔsi.lxviij.incip.vi
so et dudũ discus-
so.ab.ɔsil.iij.inci.
casus sup q.in.j.
vol.barb.consi.xx
ix.inci.clemẽtissi-
mũ deuz.in.ij.co.
in.iiij.vol.
¶Intelligi.add
ꝙ alex.ĩ cõs.cxciij.
col.ij.v.nunc atti-
go.tz ꝙ extendat
ad futura.ĩ.ij.vo.
sz ꝙ ñ ĩtelligat cõ
cessa a collectis q
ĩponunt p guer-
ra supueniẽti.ad-
de.d.Ant.ĩ.c.pue
nit.de cẽsi.⁊ eũdẽ
alc.ĩ ɔsi.ccxvi.co.
vj.ver.ad idẽ.ĩ se
cũdo vol.Cur.
¶Gabellas.ad-
de.c.q̃q̃.de censi.
li.vj.⁊ in cle.pñti.
eo.ti.⁊ diffuse per
bertachi.in trac.d
gabel.
¶Monasterij.ad
de.c.qd dei timo-
rem.de statu mo-
na.c.sane.de reg.
iu.⁊ ĩ.c.lz.eo.ti.ar
chi.ĩ.c.mãdam⁹.
xix.q.iij.lap.alle.
lxxxiij.ab.in.c.ca
noscit.ĩ.iiij.no.de
his q si.a prela.

ad alteram vide bonam gl.in.c.cum singula.de preben.lib.vj. que distinguit tres casus φ aut vult trāsire ad arctiorē religio nem: τ sufficit petere licentiā lʒ non obtineat aut ad parem τ de bet petere τ obtinere aut ad largiorem: τ tunc nō sufficit obtine re a suo superiore sed debet obtinere a papa.

2 ☞ Necessitas τ vtilitas publica preferꝫ priuilegio ecclesiaꝝ. In generali priuilegio immunitatis cēsetur exceptuata neces sitas publica.

3 Statutū si disponit φ nō possint bona alienari in nō subditū non comprehenduntur ecclesie: vel ecclesiastice persone.

Cōitas q̄n indiget aīalibus ꝑmittēdo aliqd ad aliquē locū: vl̄ pro faciēdo exportari ad ciuitatē vel ꝑmittēdo aliquē ad iusti tiā pōt capere aīalia priuatarū personarū vel alias res.

4 Rescripta impetrata ꝯ publicam vtilitatē nō valēt nec est eis obediēdū et si cōtineat clausulā nō obstāte aliq̄ lege vl̄ statuto.

5 Propter delictū gubernatoris nauis nō ꝯfiscaꝫ nauis aliena si dominus in hoc nō consensit.

6 In his q̄ tendūt ad vtilitatē capituli vel saltē nō tēdunt in dā num tūc φ maior pars fecit videꝫ fecisse totū capitulū sed si tē dunt ad dānum requiriꝫ φ oēs cōcordent τ cōtradictio vnius faceret ne videatur gestum ab vniuersitate.

7 Factum prelati an noceat ecclesie. Factū ꝓcuratoris vel tutoris an noceat domino vel pupillo.

1 Ubemus. †Nauis ecclesie non excusaꝫ ab onere ferēdarum rerū vel ꝑsonarū pro republica: τ illa q̄ subtrahiꝫ publicatur h.d. Et sic.l.placet.s.eo.que dicit bona ecclesiarum non teneri nisi ad canonicā illationē suppleꝫ tam p.l.ad instru ctiones.s.eo.φ p istā: τ etiā p.l.seq.vt teneantur etiā ad ista de quibꝫ in istis legibꝫ. †No.φ necessitas τ vtilitas publica pre fertur priuilegio ecclesiarū τ sic in gn̄ali ꝑuilegio immunitas censeꝫ exceptuata rōne necessitatis publice: qd̄ no.pro his que dixi in.l.ad instructiones.s.e. †Sic τ in statuto disponente qd̄ nō possint bona alienari in nō subditū nō cōprehenduntꝫ eccle sie vel ecclesiastice persone[a] nec statutū dicaꝫ esse ꝯtra libertatē ecclesiasticā.ita no.p Jo.an.per.c.eos.de immu.eccle.lib.vj.fa cit.l.fi.qs sub conditione.cū ibi no.ff.de cōdi.insti.τ dicit Bar. per istū tex.in prin.φ q̄n cōitas indiget animalibus ꝑmittēdo aliquid ad aliquem locum vel pro faciēdo exportari ad ciuita tem vel promittendo aliquem ad iustitiam potest capere ani malia priuatarū personarū: idem de alijs rebus puta de men suris.vt in.l.fi.de pig.act. Idē dicit quod licet hec locatur de naue vltra duorū milium modiorum capaci nihilominus ha 4 bet locum etiam in minori naui cum sit eadem ratio. †Itē no.ex versi.nec si celeste quod rescripta impetrata cōtra publi cam vtilitatem non valent nec est eis obediendum quod intel lige etiam si contineant clausulam non obstāte aliqua lege vel statuto.vt no.p Cy.in.l.seq.si cōtra ius vel vti.pub.l.fi. Sicut si quando esset contra religionē christianam.vt.s.ti.j.l.ij.τ ibi tetigi subaudi nisi sequaꝫ secūda iussio cum tali clausula.vt in aut.vt nulli iud.§.si vero iubemus.τ no.in.l.nec damnosa.j.de preci.impe.offe. †Itē not.circa fi.φ si nauis subtrahitur ab isto onere debet publicari τ sic delictum nocet ecclesie.τ ad hoc semper allegaꝫ ista lex.dicit Guil.de cu.quod non sufficeret ex cusari nauem solo verbo ad hoc vt incidat in hanc penā: nisi se quatur subtractio re facto: qꝛ delictum nō habuisset effectum propter solam verbalem excusationem si nauis fuisset capta: τ 5 sic non debet pati penam.vt in.l.j.in fi.ff.qd̄ quisq; iu. †Itē dicit quod intelligit istum tex.quando prelatus vna cū capitu lo nauem subtraxisset vel alius de ipsorum volūtate.nā ambo possunt preiudicare ecclesie: sed si solus prelatus non fieret pre iudicium ecclesie: vt perderet dominium sed sibi soli.si ipse ha beret aliquod ius.puta vsum.et hoc per.l.cotē.§.dominus.ff. de pub.qui bene facit vbi propter delictū gubernatoris nauis non confiscatur nauis aliena si dominus in hoc nō cōsensisset. 6 Dicit †etiam vnum verbū notabile quod si maior pars capi tuli consensisset τ minor contraxisset adhuc non fieret preiudi ciū ecclesie.nec ob.l.quod maior.ad muni.qꝛ debet intelligi de his que tendunt ad vtilitatem vel saltem non tendunt ad dam num: τ tunc quod maior pars fecit videtur fecisse totū capitu lum vel vniuersitas. Sed quando tendit actio ad damnum re quiritur φ omnes concordent τ contradictio vnius faceret ne videatur gestum ab vniuersitate φ perpetuo tene menti: qꝛ ra ro reperies alibi hoc dictum.τ est pulchra limitatio[b] ad.l.illā. Dicit etiā Bal.hic τ Inno.allegat istū text.in.c.postulasti.de foro compe.φ in defectum oneris realis confiscatur res etiam eius qui nō erat subditus.nam hic ecclesia nō erat subdita lai cis τ istud onus erat reale qꝛ iniūgebaꝫ ipsi naui.sed ipse Bal. dicit φ isto tempore.s.codicis ecclesie erāt subdite τ φ dictum Inno.hodie haberet locum in rebus laicorum vt si aliquis fo rensis haberet domum in hac ciuitate vel prędium in comita tu nā propter hoc non esset subditus nec sortiretur hic forū.vt l.libertus.§.sola.ff.ad muni.tamē si ista ciuitas illi domui vel predio iniungeret aliquod onus quod facere potest conferēdo verba in ipsam rem qꝛ est subdita ex quo est infra territorium lʒ non persona: vt dixi in.l.placet. Si illud onus nō solueretur posset cōfiscari sed si esset res ecclesie secus qꝛ tale onus nō po test sibi iniūgi licet sit infra territorium est exempta: τ videtur esse extra territorium: vt in.c.luminoso.xviij.q.ij.τ dixi in.d.l. placet.tene menti qꝛ multum declaraꝫ ex his verbis id qd̄ not. 7 Innoc.in dicto loco. †Quātum autem ad illum articulum an factum prelati noceat ecclesie.doc.hic distinguūt lʒ vide quod in simili no.de facto procuratoris vel tutoris an noceat domi no vel pupillo quod plene no.Bar.in.l.j.§.si procur.ff.si quis ius di.non obtē.τ qd̄ no.in.l.polla.j.de his qui.vt indi. Et cō cluditur in effectu per doc.φ contrahendo nō potest prelatus preiudicare ecclesie nisi seruet formā iuris.vt.j.eo.l.iubemus. Delinquendo vero aut querimus in acquirendo an potest pre iudicare sicut procurator vel seruus domino suo in non acqui rendo.vt in.l.fi.j.de acqui.pos.τ.l.si seruus.cū ibi no.j.de pac. sed in acquisitis perdēdis dic aut delinquit extra administra. puta interficiendo vel vulnerando aliquem aut violentiā com mittendo et non preiudicat.vt in.l.neq; interdictio.ff.de regu. iur.τ.l.meminerint.j.vnde vi.aut delinquit administrando et tunc aut delinquit in nō faciendo τ potest preiudicare puta nō petendo bona ecclesie: quia facit contra eā currere prescriptio nem. Aut delinquit faciendo et tunc aut pena non cadebat in ipso administratore τ preiudicat ecclesie: vt ī casu huius.l.vbi fuit subtracta nauis nam posito φ per prelatum et capitulum prout intelligit quid tamen isti non sunt domini sed procura tores.ipsa autem ecclesia est domina et nihilominus preiudi cat ecclesie: qꝛ ista pena cōfiscationis non cadebat in ipsis cum nauis non esset eorū: tū ecclesia ab eis recuperat vt in vna solu tione quā ponit hic glo.τ probatur in dicta.l.polla.ideo si sta tutū dixerit quod si quis produxerit falsos testes perdat cau sam τ tutor in causa pupilli eos produxisset: qꝛ ista pena nō ca deret in tutore qui non est dominus cause ꝑiudicat pupillo vt causam perdat tamē recuperat a tutore. Si autem caderet pe na in ipso tutore vel in prelato tunc eius debitum non preiudi caret ecclesie sed sibi vt in.c.delictum persone.de regu.iur.et de excep.c.cum venerabilis.

2 ☞ Milites nō pn̄t capere panē: vinū: pullos nec alia aīalia rusticorum ad comedendū q̄n subditi grauanꝫ in soluēdo fisco onera sua annalia que per hoc soluunꝫ nisi in casu necessitatis.

3 Princeps si vult maritare filiā vel aliquid facere ad suū bono rem φ nō dʒ propter hoc imponere grauamē subditis.

4 An in foro conscientie liceat emere res cōfiscatas que per offi ciales publicos venduntur.

1 Eminem. †A muneribus incumbenti bus ꝓpter principis aduen tum res ecclesie nō sunt immunes.h.d. †In.l.j.lʒ contra.j.ti.j.τ.ij. Subaudi.in ver.ad perangarias. vbi ecclesie et ecclesiastice persone non tenentur ad angarias et perangarias: sed dic vex esse nisi in subaductu ꝑncipis.vt hic.

2 †In glo.hic gualdana[c] imperatoris dic.i.societas militū quos secum ducit imperator.vult ergo gl.querere an sit licitū dictis militibꝫ capere res rusticorū: puta panē: vinum: pullos τ alia animalia ad comedendum.et finaliter determinat quod non nisi in casu necessitatis quando non potuit se premunire: quia non debet facere trāsitum cum iniuria priuatorum. satis enim grauantur subditi in soluēdo fisco onera sua annalia que propter hoc soluuntur vt milites sustententur vnde non debet aliud grauamē superaddi nisi propter summam necessitatem: 3 ideo †si princeps vult maritare filiā vel aliqd facere ad suū ho norem dicunt doct.φ non dʒ propter hoc imponere grauamē subditis.vt.j.de statu.τ ima.l.ij.τ ī hac.l. Guil.multū bene tra ctat materiā munerū que munera plures recipiūt distin.τ sem per recurritur ad dicta eius quoniam multa capita habent in 4 se.τ Bar.ponit in.l.j.j.de mulieribꝫ τ in quo loco.lib.x. †Idē Bal.querit an liceat emere in foro conscientie res confiscatas que per officiales publicos vendūtur.pone exemplum in istis pignoribus que quotidie vendūtur in platea per publicos of ficiales quia eorum domini non exegerunt ea infra terminum. In foro enim iudiciali clarum est quod sic τ remittit ad not.in c.eos.de immu.eccle.lib.vj.

2 ☞ Confirmatio ꝑuilegiorū q̄ erāt inualida q̄n nihil opereꝫ.

3 Q̄n lex cōtrariaꝫ canoni staꝫ canoni in his que cōcernunt spiri tualia vel periculum anime τ quid in alijs.

Si aliqua cōmunitas per statutū suū dabat aliquas eleemosy nas religiosis an valeat statutum postea factum in cōtrarium.

Relictum

---

a ☞ Persone.adō circa hoc ea q̄ po nunꝫ p doc.ī.c.no uerit.extra de sen. excō.τ.d. Alex.de 2 imo.in ꝯsi.xciij.in ij.vol.cur.τ tu vl tra pdicta vide q̄ 3 ponit satis ī ꝓpo sito.d. Bar.soci.ī a consi.cclxxij.colū. v.v.v.principaꝫ. τ in cōsil.ccxli.col. iij.v.sed posito.τ ad principalem decisionē pau.de cas.hic de statuto ꝓhibēte rē aliena ri in forēsem φ nō cōprehēdat cleri cū vel ecclesiā.ad de Ang.i.l.nemo. ff.de pact.et in.l. filiussa.§.diui.ff. de leg.j.τ Bar.in l.fi.C.de exac.trib. li.x.sed qd̄ statutū valeat vide eūdē Bar.i.l.j.C.ne li. babi.li.xj.τ d hoc in trac.de empt.τ vēdi.q.iij.ꝑncipa li.q.xxj.τ in finali bus vbis.iiij.qd̄. ꝑncipali versi.de mum.Stra.

b ☞ Limitatio.ad de alias limitatio nes q̄s ponit Fe li.in.c.cū oēs.col. ix.cū duabꝫ seq.s. de consti.in ver.in eadē gl.ibi: si sunt plures q̄s etiā ha bes per Alex.de imo.ꝑ maiori pte in.d.l.qd̄ maior.ī appo.ad Bart. Cur.

c ☞ Gualdana.ad hoc vide que not. Bald.in extra.de pa.conſtā.in ver bo.non iurātibꝫ. Cur.

4 Relictum annuum factum conuentui fratrum predicatorum pro eorum sustentatione an valeat.
Quid in legato ad piam causam quādo est omnino incertum.

1 Priuilegia. †Priuilegia ecclesiarū confirmātur. inducta in ɔ̄rium tollunt̄ ⁊ elemosyne cōsuete dari iubent̄. h. d. Jac. but. †No. primo de confirmatione priuilegiorū q̄ si
2 sunt valida parū operant̄: q2 solū renouat ⁊ obseruātiam excitat: ⁊ aliq̄n ꝓdest ꝑpter vetustatē veterū. vt no. ī auꝫ. de here. ⁊ fal. circa princ. Si aūt erant inualida: tūc si confirmant̄ ex certa sciētia efficiunt̄ valida. ff. de adop. l. adoptio nō iure facta. et in l. ij. de re. eorum. Sed si princeps ignorauit inualiditatē ⁊ cōfirmatio fit facta in forma cōi non validant̄. vt in. c. j. cū ibi no. de cōfir. vti. vel inuti. Et dicit hic Bal. ꝙ gn̄alis confirmatio antiquorum priuilegiorū nō refert̄ ad illa q̄ erāt reuocata nisi specialiter dicat̄ contrariū vt fuit hic nā multa erant reuocata hic per pragmaticas sanctiōes postea impetratas quas īperator hic tollit ⁊ renouat vetera priuilegia: ſ3 si hoc nō fecisset expresse solū operaret̄ in priuilegijs non reuocatis ſm Jac. but. q̄ vigebant tp̄e cōfirmationis. ⁊ allegāt ad hoc. l. meuia. §. a me. de leg. ij. in rōne sui. l. eū qui. §. si mulier. de iureiur. Allegat etiam bal. l. mella. §. j. ff. de adi. le. vbi stat̄ vltime cōsuetudini. ¶ Jtē allegat̄ iste tex. cum glo. in ver. oēs sane. ꝙ q̄n lex contrariat̄ ca
a noni^a statur canoni ꝙ est verū in his que cōcernunt spiritualia vel periculū anime. vt not. in. c. ij. de re iudi. lib. vj. Jn alijs aūt distinguitur aut sumus in terris subditis romane ecclesie quo ad temporalia. ⁊ idem in vtroq3 foro tā ecclesiastico ꝙ̄ seculari. iuxta not. in. c. cū esses. de testa. Si aūt in terris nō subditis tūc in foro ecclesiastico idē. Sed in seculari seruant̄ leges. vt not. p
3 gl. in. c. si. de arbi. lib. vj. ⁊ p alios in. c. j. de ope. no. nū. ¶ †Ultimo Bar. inducit si. hui⁹ legis ꝙ si aliqua cōitas p statutū suū dabat aliquas eleemosynas religiosis nō valet statutū postea
b factū in cōtrariū. sed miror^b de ista decisione q2 sicut potuit statutū facere ita potuit tollere. vt. l. si quis in princi. testamenti. de leg. iij. ⁊ d. Bartho. de salice. reprehendit istud dictū in auꝫ.
4 cassa. Bar. aūt querit. †an valet relictū annuū factū conuentui fratrū predicatorū pro eorū sustētatione cū sint mēdicātes ⁊ remittit ad. q. Fede. de seū. qui disputādo tenuit ꝙ nō ⁊ est. xx. in ordine consiliorū suorū. dicit etiā nō valere legatū ad piā cām q̄n est oīno incertū. ꝙ etiā tenet Pe. secus si pōt certificari per relationē ad aliud vt hic dū mandat prestari elemosynas ſm antiquā cōsuetudinē. Jdē si pōt certificari per interpretationē iuris. vt ī. c. cū tibi. de test. Al's secus l3 relictū factū ad refectionē vie valeat nō obstāte īcertitudine. vt. l. q̄dā. de le. ij. S3 certe ibi poterat declarari p relationē ad aliud.

2 ¶ Jn his q̄ sunt nulla ipso iure cadit cassatio ⁊ irritatio.
Cancellatio ⁊ inductio fit interueniente facto.
3 Cassatio ⁊ irritatio qualiter fiat. ⁊ nu. 2.
4 Que dicantur statuta contra libertatem ecclesie. ⁊ nu. 5.
5 Ualet statutum ꝙ clericis agentibus in curia seculari reddat̄ illud ius quod reddat̄ laicis contra eos in curia episcopi.
6 Non sufficit ꝙ post solutionē creditori faciat instr̄m quietationis. imo si debitor vult tenetur reddere instr̄m cancellatum.
7 Statutum si dicat ꝙ clericus declinās iurisditionē iudicis secularis sit exēptus a protectione cōmunis ⁊ nō debeat sibi reddi ius an sit contra libertatem ecclesiasticam.
8 Si statutum loquatur gn̄aliter ꝙ declinās iurisditionem potestatis sit extra protectionē cōis non comprehenduntur clerici.

Cassa. Diuide ī tres partes. Prio cassat statuta iā facta cōtra libertatē eccl'ie vsq3 ibi ⁊ decreto. Scdo ꝓhibet in futurū fieri vsq3 ibi
1 cōtra. Tertio punit cōtrafaciētes. ⁊. h. d. †Statuta
c ⁊ cōsuetudines cōtra libertatē ecclesiasticā^c ipso iure nō valēt ⁊ debēt de libris statutorum amoueri. ⁊ faciētes contrariū puniunt̄. h. d. Et fuit facta p imperatorē Federicū: ⁊ sic est auꝫ. nouissima. per quē etiā facta fuit auꝫ. sacramenta puberū. ⁊ habetur in titu. de statutis cōtra libertatē ecclesie post cōpila. vsus feudorū ⁊ repetit̄. in. c. nouerint. de sent. excō. vbi addit̄ alia pena spiritualis. s. excōicatio. ⁊ dicit Albe. ꝙ ista ⁊ illud. c. fuerūt facta eadē die. Jsta ab imperatore ⁊ illa ab Honorio papa. iij. qui ipsum imperatorē coronauit in die coronationis. et fuit in M. ccx. qui imperator postea venit in discordiā cū successore illius pape ⁊ finaliter fuit depositus ⁊ priuatus dignitate imperiali per Jnno. iiij de qua priuatione ⁊ sententia habetur in c. ad apostolice. de re iudi. lib. vj. tū sue constitutiones firme re
2 manserūt. ¶ †No. in prin. ꝙ in his q̄ sunt nulla ipso iure cadit cassatio ⁊ irritatio ꝙ exponit̄. i. cassa ⁊ irrita nō fiant. in. c. accedens. vt lit. nō cōte. ⁊ sic cassatio pōt fieri solo verbo: ſ3 cācellatio ⁊ inductio fit interueniēte facto: vt ī. l. inductū. ff. de sol. †Et
3 qualiter fiat. dic vt no. gl. in. l. si qs libertatē. in pn̄. ⁊ glos. sup v. inductū. ff. de pe. here. pone ergo dicit statutū huius ciuitatis ꝙ si mulier cōstāte m̄rimonio ꝑpter inopiam mariti facit sibi assignari certa bona pro dote sua instr̄m dotis debeat cassari ⁊ irritari. An ergo sufficiet ꝓnuntiatio iud. qd̄ habeat̄ pro casso ⁊ irrito videt̄ ꝙ sic nec requirat̄ ꝙ incidat̄ ꝓtocollū vel instr̄m publicū. Ad qd̄ bene facit. l. emptor. §. luci⁹. ff. de pact. ibi: pro cassis ⁊ irritis ⁊c. sed si diceret qd̄ debeat cancellari ⁊ induci: ⁊ tunc oportet ꝙ ꝓducat actualiter instr̄m ⁊ cācellet̄ cū cruce. vt
4 dicit glo. in. d. l. si quis libertatē. ¶ †Jtē no. ibi: aduersus cano
d nicas ⁊c. q̄ dicant̄ statuta^d cōtra libertatē eccl'ie. nā dicit Jnno. ꝙ sunt illa q̄ auferunt ecclesie vel ecclesiasticis ꝑsonis ea q̄ fuerunt cōcessa eis in ꝑuilegiū p papā vel imperatorē: secus si nō in priuilegiū cōpetebāt eis sed de iure cōi. Jtē secus si p priuilegiū inferioris puta regis vel alterius dn̄i. Regrit etiā Jnno. ꝙ talia priuilegia fuerūt gn̄aliter concessa oībus ecclesijs. sec⁹ si vni tm̄. vt ipse no. in. d. c. nouerit. ⁊ pro primo dicto videt̄ casus hic. ſ3 Bar. tenet ɔ̄riū hic ꝙ etiā si auferant̄ ea q̄ sunt de iure cōi dicunt̄ cōtra libertatē ecclesiasticā. Nam de iure cōi est ꝙ occidens occidat̄: si ergo fieret statutū ꝙ occidēs clericū nō puniatur pena mortis sed pena pecuniaria. Jstud aufert ius cōe nō aūt priuilegia ⁊ tn̄ erit cōtra libertatē ecclesiasticā: q2 clerici ex hoc efficiunt̄ timidiores. ⁊ hoc dicit ꝓbari p. l. j. §. q̄ oneran
5 de. ff. quarū re. act. nō da. †Sed si auferrent̄ ea q̄ nō cōpetūt ex ꝑuilegijs principū nec de iure cōi: sed ex forma statuti non esset cōtra libertatē ecclesiasticā. pone enī qd̄ est statutum ꝙ instr̄m habeat paratā executionē. fit aliud statutū ꝙ clericis agētibus in curia seculari reddat̄ illud ius qd̄ reddit̄ laicis cōtra eos in curia epi clarū est aūt ꝙ si laicus haberet instr̄m contra clericū nō haberet executionē in curia epi: ergo nec si clericus haberet contra laicum debet habere in curia seculari si statutum valet. Querit̄ ergo an valeat ⁊ determinat̄ ꝙ sic ⁊ nō vr̄ cōtra libertatē ecclesiasticā cū possint tollere clericis illud ꝙ ipsi statuentes dederāt. Nam poterāt ab ipō ꝑncipio statuere ꝙ si laici tm̄ haberēt instr̄m haberēt executionē paratā nec pn̄t cōqueri clerici q2 pōt r̄nderi meū non tuū tibi aufero beneficiū. vt no. in. l. assiduis. ff. q po. in pig. ha. Cetera vide hic p Bar. ⁊ Bal. ⁊ per do. Bar. de sali. q̄ repetijt. Et dicunt doc. p istū tex. ibi: ⁊ eas de capitularibus ⁊c. nō sufficere ad excusationē illorū qui faciunt statuta appōere clausulā ꝙ si sint aliqua ɔ̄ libertatē ecclesiasticā habeant̄ pro nō factis qd̄ est verū si apparet manifeste. Sed si posset esse ꝓbabile dubiū: excusarent̄ ſ3. d. Barth. de sali. qd̄ pl3 postq̄ tn̄ hoc esset declaratū deberet inde amoueri ⁊ illi ad quos ꝑtinet si reqsiti nō faciāt intra duos menses sunt excōicati. vt. d. c. nouerint. sed in penas istius auꝫ. ⁊ in cor. vn̄ sumit̄. nō
6 incidūt nisi post annū. †dicit etiā Bar. p istū tex. nō sufficere ꝙ creditor post solutionē faciat instr̄m quietationis: imo si debitor vult tenet̄ reddere instr̄m cācellatū. ⁊ ita d3 intelligi. l. disso
7 lu. C. de cōdi. ex. l. facit. l. ab oībus. §. j. de leg. j. †Sed qd̄^e si statu
e tum dicat ꝙ clericus declinās iurisditionē iudicis secularis sit exēptus a ꝓtectione cōis ⁊ nō debeat sibi reddi ius. an sit cōtra libertatē ecclesiasticā. dic ꝙ sic q2 posset declinare talē iurisditionē est hodie eis concessum p priuilegiū tā apostolicū. vt in c. si diligenti. de foro cōpe. quā imperiale. vt in auꝫ. statuim⁹. ff. ti. j. Et hic aufert̄ eis p indirectū. Sed an iudex hic nō obstāte pōt eis reddere ius adeo ꝙ valeat dic ꝙ si statutū aufert sibi iurisditionē nō pōt nec ꝑpterea esset iudex excōicatus si nō redderet post quā iurisditionē nō habet. S3 si non aufert iurisditionē sed solū inhibet̄ ne ius redderet̄ tūc posset ⁊ valet processus ſm Bal. ⁊ Jaco. but. qui hoc no. in. d. auꝫ. statuimus. ⁊ hoc q̄n
8 statutū expresse loquit̄ de clericis †si vero gn̄aliter ꝙ declinās iurisditionē potestatis sit extra ꝓtectionē cōis non cōprehenderentur clerici per ea que no. in. c. eos. de immu. eccl. lib. vj. q2 in generali dispositione non comprehēduntur ea que specialiter fieri nō possunt vel que essent turpia aut reprobata: vt in. l. ꝗ̄ꝗ̄. de ritu nup. ⁊. l. si quis cōditione. ff. de condi. insti. ⁊. l. si pater. de his que in frau. credi.

2 ¶ Jn testamētis ad piā cām q̄n relinquit̄ pijs locis an censeat̄ dispēsatū cōtra oēm obseruantiā iuris positiui vt censeat̄ remissa oīs solēnitas iuris ciuilis. ⁊ nu. 3.
3 Quod relinquit̄ ecclesie vel pauperibus censet̄ relictū deo. Jn his que concernunt deum vel ius diuinum non possunt statuta fieri in contrarium.
4 Statutū si dicat ꝙ mulier sine certa solēnitate nō possit alienare bona sua ꝙ nō habeat locū si īgrediat̄ monasteriū et quid si non ingrediatur sed donaret ecclesie.

1 Generali lege. †Dubitatio huius. l. erat q2 postq̄ iste ꝑsone dedicauerāt se deo videbat̄ ꝙ d̄ bonis mūdanis nō hērēt se īpedire q̄si renūtiauerint mūdo ⁊ sic nō pn̄t testari ſ3 venirēt veniētes ab īteſtato cui⁹ ɔ̄riū hic determi

a ¶ Lex cōtrariat̄ canoni. Adde ca. clerici. de iu. c. vl. de secun. nup. c. j. de noui ope. nun. glo. summe. x. dis.
b ¶ S3 miror. adde ꝙ cōtra bar. tenet Jmo. in. l. nō amplius. ff. de leg. j. ⁊ ibi do. Alex. in. ij. colū. q̄ dicit opi. ɔ̄ bar. veriorē. ⁊ allegat text. in. l. si qs curialis. ff. de epis. ⁊ cle. ⁊ idem tenet ipse Alex. in cōsi. ccvij. i. ij. co. in. ij. vol. sed arc. in. d. l. nō ampli⁹. t3 opi. bar. quā dicit magis cōsonā rōni. ⁊ vide eūdē Paul. de cas. in. d. l. si qs curialis. ⁊ adde Feli. i. c. eccl'ia sancte marie. col. xxvj. versi. xij. q̄ro. s. de consti. Cur.
c ¶ Cōtra libertatē eccl'iasticā. Add de Anto. de butr. abb. ⁊ Jo. d imo. in. c. qd̄ clericis. de foro cōpet. Cal. in dispu. incip. statuto cauetur.
d ¶ Que dicantur statuta. adde text. in. c. ij. de verb. sig. li. vj. ⁊ Abb. cōsi. lxxxiij. incip. pn̄s dubium.
e ¶ Sed qd si. adde tu ⁊ de hoc vid vt p do. meū do. Bart. sozi. in suo cōsi. cxxij. i. j. vol. ⁊ vid eūdē Pau. de ca. et circa hoc in auꝫ. statuimus. in. ij. co. j. de epi. et cleri. S.

ioris

natur: quia per hoc non debent esse debitoris cõditionis. ꝛ sic licet loquatur quãdo volunt relinquere pijs locis. idem tamẽ sic cuiuscumq; alteri: sed hodie ista lex corrigitur illis qui fecerunt professionem expressam vel tacitam per quam bona sua videntur in monasterium collata: ideo amplius de ipsis dispo nere non possunt. vt in auth. ingressi. hic posita. Sed in illis qui nondum fecerunt professionem: licet se dedicarint deo et stent in monasterio. l. ista nõ est correcta. † Et no. tex. ibi: quod tamẽ.

2 quia videtur hic est text. contra determinationem Bartol. qui tenet in. l. j. §. eo. quod per illam. l. in testamentis ad piam causam quãdo relinquitur pijs locis censeatur dispensatum contra omnem obseruantiam iuris positiui ꝛ cẽseatur remissa oĩs solennitas iuris ciuilis: quia iste text. vult expresse contrarium sed sustinendo Bartol. dic quod loquitur in eo qui non erat in mortis articulo constitutus[a]. l. autem prima loquitur in illo: sed hodie per ius canonicum idez in vtroq;. ꝛ sic ista lex in hoc est hodie correcta per ius canonicum in quo non requiritur solennitas sed duo testes sufficiãt. ꝛ etiam dicit Bal. notabiliter quod etiam si statutum diceret quod mulier non possit testari sine presentia consanguineorum tamen ad piam causam poterit quia quantum ad statutum non valet cum concernat deum

3 quod † enim relinquatur ecclesie vel pauperibus censetur deo relictum cuius contemplatione hoc censetur factum. argumẽ. in. l. seruo legato. §. si testator. de lega. j. ꝛ in his que concernũt deum vel ius diuinum non possunt statuta fieri in contrarium. vt not. per Barto. in. l. cunctos populos. in. v. q. s. titu. j. Sed contra: quia per generalem constitutionem iuris ciuilis vel canonici disponentis quod in relictis ad piam causam nõ requiratur solennitas non videtur derogatum statutis specialium locorum si non fuit expresse dictum. vt in. c. j. de constit. lib. vj. sol. hoc non contingit ex eo quod per illa iura fuerit huic statuto derogatum sed procedit ex defectu potestatis statuentiũ qui specialiter non potuissent statuere in his que concernunt piam causam vel super bonis ecclesiasticis iam quesitis vel acquirẽdis ergo in generali dispositione statuti hoc non comprehenditur per ea que dixi in auth. cassa. Dicit etiam Bald. si statutũ dicat quod mulier sine certa solennitate non possit alienare bona sua si tamen ingreditur monasterium licet sine illa solennitate bona alienantur in monasterium quia transeunt cum persona sed etiam si non ingrederetur monasteriũ ꝛ donaret sibi vel ecclesie valeret per id quod dixi in tali statuto ecclesie non comprehenduntur.

a ¶ Constitutus. Adde qs dicat in mortis articulo cõstitutus. vide gl. ꝛ doc. in. c. pastoralis. §. preterea. de offi. or. ꝛ p Inno. ꝛ Host. i. c. de his. de sen. excom.

b ¶ Uel tacitã. Adde. c. de vot. li. vj. doc. in ru. de reg.

c ¶ Religionib[9]. Adde doct. in. c. i presentia. de pb. c. statutum. xviij. q. j. ꝛ in. c. si. xix. q. vlti.

1 Ingredi monasterium dicitur qui facit professionẽ expressam vel tacitã in manu abbatis vel alterius loco ei[9] recipiẽtis. Professio expressa dicitur quando ingrediens promittit tria substantialia religionis. s. obedientiam: continentiam et paupertatem. ꝛ vide nu. 2.

2 Tacita professio que dicatur.

3 Monasteria dicunt illa in quibus sunt monachi qui habẽt in cõi ꝛ non in particulari sed illa in quibus sunt religiosi mendicantes appellantur loca pia seu religiosorum.

Differentia inter monachos ꝛ fratres.

In fratribus minoribus non habet locũ ista auth. nec possunt capere vt retineant nec vt vendant ꝛ ingressus talem religionẽ habetur pro mortuo.

4 Quid in alijs religionibus.

5 Qui dicantur mendicantes.

6 Ingrediens monasteriũ trãsfert se de potestate patris si in ei[9] ptãte erat in ptãte monasterij vel abbatis ꝛ sic mutat familiã ꝛ patit minimã capitis diminutionẽ ꝛ est seruus dei ꝛ re vera est liber homo ꝛ retinet ciuitatem qz potest succedere.

7 Ingrediens monasterium transfert dominiũ ꝛ etiã possessionem bonorum si habebat sine aliqua alia apprehensione sicut transferuntur in arrogatorem.

Quid si nõ ingrederetur monasterium sed donaret omnia bona sua quam non transferatur possessio sine apprehensione sed dominium sic. ꝛ nu. 13.

8 Ingrediẽs monasteriũ si habebat dignitatẽ coherentẽ psone qz esset comes: rex vel imperator statim qõ ingredit desinit esse nec dignitas transit in monasterium.

9 Ingressus monasterium põt heres institui: esse testis in testamento ꝛ etiam executor testamenti.

Sicut non potest testari ita nec alium actum facere in preiudicium monasterij.

An instrumentũ quod prius fecerat rumpat ꝛ si nõ rumpitur an possit illud mutare post ingressum.

10 Qui nulla bona habet in ciuitate nec habere põt nõ põt testari secus si posset habere licet actualiter non haberet.

11 Ingrediẽs ecclesiã secularem non efficit religiosus nec tenetur ad obediẽtiã nec castitatẽ nisi recepisset ordines sacros nec ad paupertatem ꝛ potest acquirere ꝛ retinere bona ꝛ vxorem.

12 Quid in istis conuersis ecclesie regularis.

13 Per dedicationẽ in monasteriũ transfert persona sub obediẽtia abbatis solo verbo.

14 Si nõ cõstat qd ingressus voluerit sibi reseruare an dñium an nudã facti detentationẽ qz tũc nec ingressus nec reseruatio videtur sed intelligat reseruatio quo ad nudã facti detentationẽ que potuit esse penes monachum sciente ꝛ patiente abbate.

Quid si appareat qz voluit retinere dominium.

15 Ingrediens si dicat dedico me cũ bonis meis vel dicat dedico me ꝛ bona mea que sit differentia. ꝛ nu. 16.

16 Si ingressus psone nõ valet qz ingrediẽs habebat vxorẽ an saltem monasteriũ habebit bona si vxor retraxit personam.

17 Monasteriũ tenet ex persona ingressi vsq; ad quãtitatẽ seu vires bonorum ꝛ non vltra sicut nec fiscus ex persona deportati ꝛ contra quem dabitur libellus.

Monasterium habetur loco vniuersalis successoris.

18 Quid sit emphyteota liuellarius vel precarius.

19 Ingrediẽs monasteriũ si habet vtile dominiũ vt si est emphyteota an illud transeat in monasterium.

20 Quid si habebat vsumfructum.

21 Quid si habebat feudum.

1 **Ingressi.** † Auth. ista cõtinet tria. s. dictum vsq; ibi: nec ergo. Itẽ illationez ex eo vsq; ibi: vt pote. Itẽ rõnẽ illationis ꝛ est canonizata. xix. q. ij. c. qz ingredientib[9]. Et circa materiã eius Spe. in ti. de sta. mona. format vltra. xl. questiones ꝛ canoniste habuerunt originẽ in iuribus eorũ ab istis auth. ꝛ alleg. catholicorum imperatorũ quas postea canonizarũt ꝛ approbarunt in quãtum concernũt fauorẽ ecclesiarum. Et corrigit. l. generalis. §. proxi. Inquantũ loquit de his qui fecerũt pfessionẽ in monasterio. In alijs remanet incorrecta. venio ad casum.

2 ¶ † In tex. ibi: ingressi. dic ille dicit ingredi qui facit professio

b nem expressam vel tacitam[b] in manu abbatis vel alterius loco eius recipientis ꝛ dicit expressa quãdo promittit tria substantialia religionis scilicet obedientiam: continentiam ꝛ paupertatem.

3 † Tacita dicitur quando recipit habitum qui non consueuit dari profitentibus ꝛ tũc statim dicitur pfessus vel quãdo consueuit dari profitentibus ꝛ nouitijs ꝛ sic dicit habitus indistincte ꝛ cũ eo perseuerauerit per annum. ꝛ hec colligũtur in. c. j. ꝛ. c. beneficium. de reg. lib. vj. vel quãdo virgo recipit velum professionis. Sed pone quod quis in manu abbatis dicat dũtaxat hec vba ego dedico me huic monasterio nec exprimat illa tria. rñdeo qz videtur professus qz dedicatio que est translatio persone ꝛ bonorũ est effectus professionis vt hic colligitur. posito ergo effectu ponitur causa per articulum ab effectu. vt no. s. titu. j. l. nemo clericus. in glo. que incipit vere. ꝛ. xij. q. ij. c. quatuor. ꝛ qõ notatur in. l. constitutionibus. ad municip. idem si vteretur alijs verbis idem importãtibus. ¶ In tex. ibi: monasteria. dic illa dicuntur monasteria fm cõmunẽ vsum loquendi in quibus sunt monachi qui habẽt in cõmuni ꝛ non in particulari. ꝛ de illis loquitur iste tex. Sed illa in quibus sunt religiosi mendicantes non appellãtur monasteria sed loca pia seu religiosorum nec illi dicũtur monachi sed fratres: puta sancti Francisci: vel sancti Dominici: vel sancti Augustini. Et etiam fratres qui vocantur serui sancte Marie qui etiam sunt mendicantes. An autem in illis habeat locum ista auth. dic qz in fratribus minoribus non habet locum: qz illi non possunt capere nec vt retineant nec vt vendant cum illa religio sit in altissima paupertate fundata. vt in cle. exiui de paradiso. de verbo. signi. ꝛ ideo ingressus talem religionem habetur omnino pro mortuo ꝛ eius bona deuoluuntur ad venientes ab intestato vel ad heredes scriptos. Si prius fecerat testamentũ quia statim cõfirmatur quasi mortuus esset ꝛ ideo testamentum confirmatur

4 vt not. in auth. seq. si qua mulier. per docto. ¶ † In alijs vero re

c ligionibus[c] mendicantibus si non sunt mendicantes ex regula sed ex constitutionibus. vt not. Bal. in. l. conquestio. j. de leg. et in auth. nisi. j. ad trebel. ꝛ etiam in seqũti autentica fuerunt opiniones an in eas transeant bona ingrediẽtium de quibus per Cy. in. l. deo nobis. in fi. titu. j. ꝛ per Canonistas in. c. in presentia. de proba. sed quicquid sit de iure predicatores dicũt se posse capere non vt retineant quia quo ad hoc dicuntur mendicantes sed vt vendant ꝛ pretium in eorum necessitates conuertãt pro quo vide bonam glo. in capitulo primo de relig. domi. lib. vj. super verbo domum. sed Hostien. dicit quod nescit quo iure hoc faciãt. ꝛ etiam Joan. and. sed Archi. in. d. c. qui ingrediẽtibus. dicit se vidisse priuilegiũ Clemẽtis quarti hoc eis cõcede. cuius priuilegiũ de verbo ad verbũ refert hic Alb. ꝛ ita de facto seruat ꝛ etiã volũt posse succedere suis consanguineis ex testõ ꝛ ab intestato sicut alij monachi de qb[9] i. l. deo nobis. s. ꝛ vt vendant

vt vendant. Et ego vidi consiliũ collegij bononiensis hoc con-
cludens pro vero cum sigillis pendentibus singulorum doct.
Bald. hic videtur de hoc trufari et licet alibi videatur in hoc
assentire per pulchram rationẽ: quia continet in se contrarieta-
tem. Aut enim acquiritur eis dominium et est apud eos quo-
usqꝫ vendant et tunc non possunt dici mendicantes. nã illi pro-
prie sunt mendicantes de iure qui sunt incapaces acquisito-
rum sicut deportatus vel seruus penes quem non potest esse
dominium. Si autem dicatur in eos non transire dominium
necnon dicanẗ mendicantes quomodo vendendo ipsum trans-
ferunt in alium vnde dicit ipse de iure idem esse in eis quod in
a fratribus minoribus quia iura facientia de mendicantibus[a]
mentionem: pariter loquuntur de minoribus et predicatori-
bus et alijs. vt in. c. nimis. de excessi. prelato. et puto qđ ipse di-
cat veritatem ꝙ nisi probent consuetudinem capere non pos-
sint vel nisi ostendant priuilegium apostolicum quod dicunt
habere in quodam libro magno qui vocatur mare magnum:
sed pauci librum maris magni viderunt. Et hinc sumpta oc-
casione Bald. hic tractat de materia fratrũ minorum de qui-
bus Barto. facit vnum tractatum quem appellauit minori-
cam valde pulchrum et subtilem. sed Bal. nititur ipsum repre
hendere in quãpluribus. dic vt hic per eum quãdo casus oc-
curreret: sed plenius in illo tractatu. et dicta Barto. limita se-
cundum limitationes Bal. in text. ibi dedicant. glos. exponit. i.
transferunt et inquantum transfert se: dic quod transfert in po
testatem alienam: scilicet monasterij vel abbatis: et sic vbi erat
sui iuris efficitur iuris alieni: et si erat in potestate patris de-
finit esse: vt not. in. l. si ex causa. §. papinianus. alias pompo.
ff. de minori. Et sic mutat familiam: et per boc dicunt doct. qđ
videtur capite minui quod etiam hic tenet gloss. ij. post mediũ
in ver. item si tenebatur. ⁊ etiam in auẗ. seq. non tamen dicitur
capitis diminutio maxima vel magna sed minima. licet in con
trarium videatur: quia dicitur seruus: vt no. in auẗ. causa que
fit in monacho. ĩ. tit. j. sed dic quod est seruus dei non pene vel
hominis et reuera est liber homo: vt no. glo. in. l. cum heredes.
§. fin. ff. de acqui. posses. et etiam retinet ciuitatem idest ciuilia:
quia potest succedere: acsi non esset religiosus et familiam nõ
mutasset: vt. d. l. deo nobis. et sic efficitur suus heres patri: licet
desierit esse in eius potestate: vt ibi not. propter vero minimã
capitis diminutionem predictam non rumpitur testamentum
quod prius fecisset cum tamen de ingressu cogitasset: vt dicam
in auten. sequen. quia mutat statum suum in melius: secus si in
deterius vt si transisset in potestatem hominis non spiritualis
puta per adoptionem: vt. l. qui ex literis. §. testamento. ff. de se-
cũ. tabu. Inquantum vero transfert bona dic quod transfert
dominium et etiam possessionem si habebat sine aliqua alia
apprehensione sicut transferuntur in arrogatorem cui mona-
sterium hoc casu comparatur vt hic nota. glo. iuncto illo versi.
iuncta. l. si adoptauero. ff. de precario. et contingit hoc propter
translationem persone que est principalis: sed si persona non
ingrederetur monasterium. licet donaret ei omnia bona sua nõ
transferretur possessio sine apprehensione: licet secus in do-
minio fauore ecclesie: vt in. l. fi. et ibi not. ĩ. eo. titu. licet quidam
secus quando translatio est vniuersalis. sed falsum est per. l. j.
§. qui vniuerse. ff. pro dote. intellige tamen quod hic dicitur si
monasterium vult: vel non contradicit alias secus si a princi-
pio tempore ingressus contradiceret: vt not. Bal. eleganter. ĩ.
auẗ. proxima. ante fi. secus si ex postfacto quia postquã domi-
nium esset acquisitum monasterium non posset ab eo abdicari
sine solennitate requisita a iure: sed bene potest impediri acqui
sitio. pro quo facit. l. magis puto. §. si fundus. ff. de rebus co-
rum. et melius. l. j. §. an bona. ff. de iure fisci. equiparando mo-
nasterium fisco que equiparatio melior est iuxta nota. per In-
nocen. in cap. in presentia. de probatio. quia non tenetur vltra
vires bonorum sicut nec fiscus. Item intellige quando sunt
bona transitoria de vno in alterum: alias secus vt si ingressus
haberet dignitatem coherentem persone: vt quia esset comes
b rex vel imperator:[b] nam statim quod ingrederetur desineret
esse et non transiret dignitas in monasterium. ita nota. xxvij.
5 q. ij. c. scripsit nobis. ¶ † In tex. ibi testantur dic scilicet actiue
sed non perdunt testamẽti factionẽ passiue qꝛ possunt institui
c et esse testes in testamento et etiam executores testamenti:[c] vt
in. d. l. deo nobis. et in auẗ. de monachis. §. cogitandum. ⁊ in. c.
religiosus. de testamẽ. libro. vj. excep. fratribus minoribus: vt
in clemen. exiui de paradiso. Item sicut non testantur: ita nec
alium actum facere possunt in preiudicium monasterij vnde
si confiterentur post ingressum habuisse dotem ab vxore non
preiudicaret ista confessio monasterio si aliter nõ probaret do
tem et si confiteretur aliquid extorsisse per vsurariam prauita-
tem: et sic fore restituendum adhuc idem vt not. Spec. de sta.

mona. ver. lvj. et. ver. lx. An autem testamentum quod pri⁹ fe-
cissent rumpatur vel non: et eo casu quo nõ rumpitur an pos-
d sit illud mutare post ingressum.[d] dic vt in auẗ. sequẽ. ¶ In tex.
ibi: nec domini rerum. subaudi actu vel aptitudine vt etiã pro-
batur in. l. lex cornelia. ff. de vulga. ⁊ pupilla. vbi dicitur quod
ille qui nulla bona habet in ciuitate: nec habere potest non po
test testari: secus si posset habere: licet actualiter non haberet:
vt hic in glo. fina. Et adde aliam rationem ad tex. quia sunt in
potestate abbatis. xvj. q. j. de presentium. ergo ⁊c. vt. l. qui pote-
state. ff. de testa. ⁊ non habet nolle vel velle. xij. q. ij. c. non dica-
tis. ergo ⁊c. vt. l. j. eo. titu. de testa. vbi dicitur qđ testamentum
est voluntatis nostre iusta sententia: ergo non cadit in eo qui
voluntatem non habet. ¶ In glo. j. ibi tacite vel expresse. dic a
hoc quod dicit glo. refertur ad dedicationem bonorum: vt pa
tet ex his que sequuntur in glos. quia si in dedicatione persone
non faciunt mentionem de bonis dedicantur tacite: si faciant
dedicantur expresse. Sed certe etiam dedicatio persone potest
fieri tacite et expresse: vt dixi super primo verbo huius auten.
et si bene consideres istam glos. dum dicit: dedicent se. sentit id
quod dixi super tex. ꝙ dicendo dedico me huic monasterio vi-
6 deor profiteri. ¶ † In glos. ibi: idem ergo. dic ergo secundum b
istam glo. non erit differentia inter ingredientem monasteriũ
et ingredientem ecclesiam secularem: vt etiam vult gl. seq. post
prin. in ver. vnde quod est falsum: vnde dic ꝙ ingrediens eccle
siam secularem etiã si profiteatur religionem expresse non effi-
citur religiosus: quia non profitetur in manibus abbatis qui
potest incorporare religioni. et hoc voluit Innocen. in. c. corre
ctum. de regularibus. vnde nec tenetur ad obedientiam nec ad
castitatem nisi recepisset ordines sacros: nec etiam ad pauper
e tatem. vnde potest acquirere etiam retinere bona ⁊ vxorem[e] li-
cet sit conuersus ecclesie secularis: ita not. in. c. vt. l. continen- c
tie. xvij. q. j. et ita dicit Bartol. se consuluisse. sed quid in istis
f conuersis ecclesie[f] regularis qui vocantur conuersi non mona-
chi. dicit Bald. in auten. seq. ꝙ si non mutant habitum nec re
nuntiant seculo idem: alias secus. si tamen in ecclesiam secula-
rem conferrent bona valeret collatio iure donationis: non ta-
men acquireretur possessio sine apprehẽsione. vt supra dixi ne
efficeretur intestabilis: licet non haberet bona: quia non ha-
bet actu: sed potest habere et acquirere in futurum et non cade-
ret in donatione illa sicut nec in confiscatione: vt not. in. l. non
7 ad ea. et de condi. et demon. ¶ † In glo. seq. in princi. ibi quo
ad bona sed improprie. hic vult dicere gloss. ꝙ per dedicatio-
nem in monasterium bene transfertur persona sub obedientia
abbatis solo verbo: sed dominium bonorum vel possessio
non transfertur sine reali traditione: vt patet ex. l. quam allegat d
quod est falsum: vt supra dixi nec obst. illa. l. quia loquitur quã
do quis voueret bona et non personam: sed quãdo personam
bona sequuntur illam vt transeant in consequentiam: vt in. l.
si adoptauero. ff. de precario. ¶ In gloss. ibi: item quid si ex
pacto. dic in ista questione gloss. aliter distinguit in. l. per ser-
uum. §. j. ff. de vsu ⁊ habitatio. Bal. autem sic distinguit quod
g aut non constat quid volueris[g] sibi reseruare: an dominium e
vel nudam facti detentationem: et tunc nec ingressus nec re-
seruatio vitiatur: sed intelligitur reseruatio quo ad nudam fa-
cti detentationẽ que potuisset esse penes monachum sciente et
patiente abbate. iuxta ea que no. Joan. andre. in regu. non est
obligatorium. de regulis iuris. libro. vj. in mercurialibus. si-
cut et penes seruum scient: et patiente domino: vt in lege. iiij. f
ff. de manumissio. Sed si apparet quod voluit retinere domi-
nium quod erat impossibile: tunc aut obligatio persone fuit fa-
cta conditionaliter si poterat bona retinere et vtraqꝫ vitiatur.
argumen. in. l. non solum. ff. de actio. et obligatio. aut modali-
ter vel sub pacto. et tunc tenet glossa hic quod vitiatur reserua-
tio et non ingressus. sed dominus Antonius de butri. in dicto
capitulo finali. de conditio. apposi. videtur hanc distinctionez
per omnia reprobare. Alij transeunt cum ea. ¶ In glossa ibi:
item si dedico me ⁊c. dic in ista questione non esse distinguen-
dum: an precedat me vel precedat verbum bona mea: quia cuz g
dedicatio bonorum veniat in cõsequentiam dedicationis per-
sone non est attendendus ordo verborum sed ordo iuris. vnde
etiam si verbum bona mea precederet in ordine verborum. ta-
men in ordine intellectus videtur sequi secundum Baldum.
per legem talem. ff. de heredibus instituendis. et de solutio. le-
ge nec ordo. in principio. titu. et lege secunda. §. prius. cum ibi
notat. ff. de vulgari et pupillari. Sed est distinguendum qua-
liter exprimatur illud verbum bona mea: an accessorie per di-
ctionem cum que copulat accessorie: vt dedico me cum bonis
meis: et tunc nihil operatur expressio: quia fit per eum moduz
per quem tacite inerat: vt. l. non recte. infra de fideiussoribus. et
l. iij. ff. de legatis primo. Aut exprimuntur eque principaliter

a ¶ De mẽdicantibus. adde q dicantur mendicantes. vide in. c. j. de reli. do. li. vj. c. quorundam. de ele. eo. lib. glo. in cle. aut professores. de regu.

b ¶ Comes rex vel imperator. adde gl. in. c. pñs clericus. xx. q. iij. Bal. in. l. data opera. C. qui accu. non pos. bal. in. l. fin. C. de epis. ⁊ cle. Bald. in addi. Spe. titu. de statu mo. in. §. j. versi. xj.

c ¶ Et etiam executores test. adde tex. iuncta gl. in. c. vnico. de test. c. si religiosus. de ele. li. vj. Jo. an. ĩ regula is qui tacet. de re. iur. libr. vj. in mer. Jo. de imo. in. c. quintauallis. de iureiu. ab. in. c. ioãnes. in vlti. colũ. de testa. ⁊ Bar. in. l. alio. ff. de ali. ⁊ ciba. leg.

d ¶ Mutare post ingressum. adde. c. vt officiuz in. §. ad cõscribẽdas. de here. li. vj. gl. in cle. j. eo. ti. doc. ĩ. c. sicut. ne cle. vel mona.

e ¶ Retinere bona ⁊ vxorẽ. adde glos. ⁊ doct. in. c. cũ dilecta. de maio. ⁊ obe. Inno. in. c. vt priuilegia. de priui.

f ¶ Conuersis ecclesie. adde. c. per receptionẽ. de priui. li. vj. c. dilectus. de capel. mo. c. nõ dubium. de sen. excõi. bal. in. c. tuis questionibus. in. prin. de testi. Cald. titu. de reg. cõsi. vlt.

g ¶ Quid voluerit. adde qñ qs offert se monasterio possit bõa retinere. vide p do. Bart. sozi. in consil. lxj. col. iiij. ver. circa quartũ. in. j. vol. ⁊ ibi an oblatio facta de se a demente teneat. stra.

a ¶ Dictione cu₃. adde.l.si quis arbi tratu.ff.de verb. obl.l.i.ꝛ.ij.C.de ꝟ. sig. Car.in.c.si.i.j. no.de ꝯsue. Car.in c.i.i.j.no.de ꝯmo. Car.i.c. nobis.i.j. no.de iurepa. Rapha.cu.ꝯsi.lvj.in cip.petrᵘˢ heres.

b ¶ An illud transeat in monasteriū. adde in aut.de alie. in.§.i. Jo.an.i addi.Spe.ti.de loca. in.§.nūc aliqua.ꝟ si.ex.

c ¶ Si ingressus habebat feudū. Addo c.in.l.i.C.de lega. Hosti.i sum.tit.de imu.eccle.i.§.iquā tu. Archi.in.c.si q̄ mulier.xix.q.iij.

per copulam ꝛc.que cōiungit principaliter vt dedico me et bona mea:et tunc expressio operatur:q: monasteriū habet bona expressa concessione et principaliter non accessorie. Et effectus huius est magnus:quia per hoc deciditur alia questio.j.formata in glossa.si ingressus persone non valet puta:quia ingrediens habebat vxorem:an saltem monasterium habebit bona si vxor retraxit personam. Nam est distinguendum.aut nōn fuit facta mentio de bonis.et sic veniebant tacite et in consequētiam:et tunc vitiato expresso vitiatur tacitum:vt.l.iij.§.qui habet haustum.ff.de serui.rusti.predio. Aut fuit facta mentio:et tunc aut cum dictione cumᵃ et idem:quia nihil operatur expressio:vt dixi. Aut per dictionem et:et tunc videtur ꝙ habeat bona.quia vitiato vno de principalibus non vitiatur alterum eque principale et expressum quando sunt inter se separabilia vt plene not.in.l.si spōsus.§.et generaliter.ff.de dona.inter vir. et vxo.et per regulam vtile per inutile.ꝛ videtur probari.et ista distinctio per.l.j.§.et.iij.ff.de pecu.lega. Tamen doctores in hoc vltimo casu distinguunt ꝙ aut ingrediens sciebat se non posse ingredi:et procedit quod dixi:aut ignorabat vt quia credebat vxorem mortuam et tunc monasterium non habebit bona:quia non censetur voluisse se dedicare vel bona nisi verum sit id quod credebat.argu.in.l.nec apud.et.l.si pater.j.de here. insti.ꝛ de fideicommis.l.eam quam.secundum omnes docto.licet Barto.sibi soli videatur appropriare hanc distinctionem: sed fuit antiquorum:vt colligitur ex not.in addi.Specu.de statu mona.

8 ¶ † In gloss.ibi item si tenebatur:dic in hac.q.dic in effectu monasterium teneri ex persona ingressi vsq₃ ad quantitatem:seu vires bonorum et non vltra:sicut nec fiscus ex persona deportati cuius bona sunt publica:vt.l.j.§.an bo.de iure fis. et hec voluit Innocen.in capit.in presentia.de probati.etiam Barto.hic licet non allegat Innocen.et sic monasterium non habetur loco heredis:quia teneretur insolidum licet glo.mag. in fin.sequen.auē.dicat contrarium.sed habetur loco vniuersalis successoris:vt in.l.inter cos.in fin.cu₃ ibi not.ff.de fideiusso. Sed contra quem dabitur libellus:an contra monasterium vel abbatem:an contra monachum.dic vt plene not.in auē.causa que fit cum monacho.j.titu.j. Et quod habetur in simili in arrogato et arrogatore:vt instit.de acquiren.per arroga.§.finali.

9 ¶ † In glo.ibi:item quid si ingressus habebat precariam.dic not.glo.de istis vocabulis:tamen in communi vsu loquendi videntur idem importare quo emphyteosis que in aliquibus locis vocatur liuellus in aliquibus emphyteosis:in aliquibus precaria.et de his habetur in.l.si finita.§.si de vectigalibus.de dam.infec. Et in effectu ille dicitur emphyteota liuellarius vel precarius qui habet vtile dominium et recognoscit alium habentem directū seu id qd̄ loco directi habetur.na₃ si emphyteota concedit alteri emphyteosi₃ non potest dici ꝙ apud eū remaneat directum cum prius non esset:sed penes illum qui sibi concesserat:tamen remanet sibi quoddam ius superioritatis quia secundus emphyteota recognoscit ipsum in superiorem:ꝛ istud habetur loco directi dominij.facit quod in simi.no.in.l.ex asse. ff.ad trebel.et per Barto.in.l.curatoris.j.de negotijs gestis.in isto ergo articulo quando ingressus habet tale ius vtile in quo alium superiorem recognoscit.

10 † Si queritur an illud transeat in monasterium.ᵇ dic si in concessione sibi facta fuit expresse actum quod non alienaret in ecclesiam vt communiter solet fieri quod nec in potentiorem:nec in manum mortuam:ꝛ tunc nō transit in monasterium:sed reuertitur ad superiorem a quo recognoscit.ac si esset vere mortuus per glo.que est in.l.si ita qs. §.ea lege.ff.de verborū obligationibus.nisi recepisset pro se et filijs vel agnatis.et illi superessent:quia tunc deueniret ad illos sicut si esset vere mortuus. Si vero non fuit additum hoc expresse tunc aut erat emphyteosis ecclesiastica:idest que tenebatur ab ecclesia et apud illam erat directum dominium:et tunc mero iure transit in monasterium tamen est in potestate illius ecclesie detrahere:vt in auten.de alienatione et emphyteo.§.j. et si non retrahit durat apud monasterium quousq₃ viuat:et postea reuertitur ad ecclesiam vel ad alios pro quibus receperat argumentu₃.j.titulo.j.si quis presbyter.versiculo exceptio. Si vero non erat emphyteosis ecclesiastica transit ipso iure et cum effectu.quia superior a quo retinetur auferre non potest monasterio quousq₃ ingressus viuat:quia debet transire in monasterium illud ius quod habebat ingressus quousq₃ viueret argumentum in.l.peto.§.predium.ff.de legatis.ij.et.l.status. §.cornelio.ff.de iure fisci.sed post mortem dic vt supra dixi:et predicta in eo qui habet vtile dominium quod est a persona separabile et transibile in aliam personam vel locum. Sed si habebat ius coherens persone:puta vsumfructum vel vsum est magis dubitabile:quia nec penes ingressum videtur posse remanere cum sit incapax illius iuris propter professionem per quam a se abdicauit omnem potentiam habendi vel acquirendi:nec in monasterium videtur transire propter natura₃ ipsius iuris:vt institu.de vsufruc.§.finitur.et sic videtur quod redeat ad proprietarium.quidam dicunt quod in monasterium non transit ius sed commoditas que finitur finito iure per mortem ingressi:vt.l.necessario.§.fina.de pericu.et commo.rei vendi. Sed isti presupponunt quod ius remaneat apud ingressum. quod videtur impossibile:vt dixi. Bartolus tenet quod ius transeat in monasterium autoritate iuris scripti quod ipse per se facere non potuisset quod olim erat in filiofami.adeunte hereditatem:quia ius hereditarium quod videbatur mere personale cum iuribus directis acquirebatur patri et apud filium remanebat nudum nomen facti.iuxta plene not.in.l.cum filio. de legatis.j. Non tamen finiretur ex persona monasterij:quia tunc duraret per centum annos:vt in.l.an vsufruc.ff.de vsufruc.quia non fuit originaliter radicatum in persona monasterij. Sed finiretur morte ingressi:licet non sit penes eum istud ius sed solum nomen facti:quia ipsius tantum contemplatione fuit concessum:ideo debet finiri eius morte:vt infra de vsufruc.l.fina.cum ibi nota.et hoc placet.

11 ¶ † Quid autem si ingressus habebat feudu₃:ᶜ videtur dicendum idem quod in emphyteosi:quia feudatarius habet vtile dominium quod potest in alium transire:tamen contrarium est de consuetudine feudorum:quia imo finitur per ingressum religionis:et reuertitur ad dominum:vel si erat antiquum feudum transit ad agnatos si eos habebat:vt in tit.si de feu.fue.contro.c.qui clericus.et in titu.de milite vasal.qui ar.belli.depo.c.j.et in titu.de feu.femine.in vsi.feu.

2 ¶ Pater nō pōt auferre filio legitimā:etiā si velit testari ad piam causam.

Ingressus monasteriū si habeat filios quibus vellet relinquere quantū plus pōt ꝙ debeat retinere sibi equalē portionē que cōpetet monasterio.

Si nō vult disponere quid poterunt filij petere.

3 Casus in quo monasteriū loco vnius ex filijs habetur.

Monasteriū facit deficere conditionē appositā grauato si decesserit sine liberis ꝛ excludit substitutu₃ si grauatus ingrediatur monasteriu₃.

4 Testamentū in quo est institutus extraneus an irritetur per ingressu₃ monasterij.

5 Ingressus an possit mutare testamentū qd̄ prius fecerat.

6 Licet de rigore iuris ciuilis legitima non possit peti nisi mortuo patre sed alimenta tantū potest tamen filius ingressi monasteriū petere a monasterio ꝙ sibi assignentur certa bona de quibᵘˢ possit se alere.et si contingat ipsu₃ superuiuere patri remaneant penes ipsum pro sua legitima ꝛ quatenus transcenderēt legitima₃ restituantur monasterio ꝛ si premoriatur patri restituantur omnia monasterio.ꝛ nu.7.

7 Quod ista erit assignatio facti ꝛ non iuris nec transibit dominiu₃ in filiū.

8 Si pater dissipat bona sua an ipso viuente possit filius petere sibi assignari legitimā.

1 Si qua mulier. † Ista est vtilis et singularis autēti.q̄ primo confirmat autenti.precedentem inquantum illa dicit quod ingressus monasterium non potest te stari vt habeat locum quando non relinquit filios in seculo vsq₃ ibi:sed si persona. Secundo illam limitat ꝛ supplet eo casu quo liberos reliquit.et ista subdiuiditur in tres sicut ponit tres casus. Primus est quando vult relinquere aliquid liberis non tamen multum.et dicit quod saltem legitimam debet eis relinquere et non minus:residuum vero erit monasterij.

2 † et sic patet id quod pater non potest auferre filio legitimam etiam si velit testari ad piam causam relinquendo pauperibus vel ecclesie:vt etiam nota.in.l.papinianus.§.i.vel.ij.ff.de inofficio.testamento.vbi glossa allegat autoritatem Augustini dicentis quod qui vult filium exheredare et alium instituere:alium querat pro consilio ꝙ̄ Augustinum:et habet locum hoc siue filij erant in potestate siue emancipati quibus debetur legitima dummodo sint legitimi et naturales:secus vt in Specu.de statu monachorum.versicu.quid ergo si ingressus.ꝛ versiculo.iij.et hoc vsq₃ ibi:sed si hominem. Secundus casus est quando vellet filijs relinquere quantum plus potest:et tunc non potest totum relinquere sed saltem debet sibi retinere portionem equalem cum alijs filijs que competet monasterio vsq₃ ibi:sin autem.quia non debet eius persona esse deterioris conditionis quam persona vnius ex liberis. Si ergo erunt duo filij facit tres partes equales et duas habebunt filij et ipse tertiam et hoc secundum vnum intellectum. Sed glossa videtur intelligere aliter quod non diuiditur tota hereditas:sed quatenus tangit

tenus tangit quẽlibet filiorum pro legitima eatenus sibi reti-
nebit quod competet monasterio. ¶ Tertius casus est quan-
do non vult disponere.⁊ tunc filij poterunt petere legitimam
mortuo patre in monasterio ⁊ non prius. residuum vero erit
monasterij.⁊ sic isto casu quando nihil disposuit melioris con-
ditionis erit monasteriũ quam liberi:quoniam liberi non ha-
bent nisi tertiam partem si sunt infra quinq́ et monasterium
habebit duas tertias.sed quando pater vellet testari:tunc libe
ri possunt esse melioris conditionis quam monasterium quo-
niam potest eis totum relinquere si vult:dumtamẽ vnam por
tionem retineat sibi pro monasterio que poterit esse parua at-
tento numero liberorum:⁊ tamen econuerso si vellet relinque-
re liberis quam minus posset saltem integram legitimam de-
beret eis relinquere que non potest esse minor tertia parte.po-
ne ergo quod habebat vnum filium ipsuz instituit in legitima
de reliquis nihil dixit.iste textus vult quod reliqua competat
monasterio in versiculo quod autem.⁊ sic erit casus quo quis
decedat pro parte testatus ⁊ pro parte intestatus quia residuũ
bonorum non accrescit filio instituto sed est speciale ꝭm Bal.
3 est etiam† hic casus specialis in quo monasterium loco vnius
ex filijs habetur in versic.sed si omnem. Sed regulariter quic-
a quid dicatur monasterium non habetur loco liberorum[a] nec
aliquo iure hoc cauetur licet allegetur in contrarium in auten.
de sanctis.episcopis.§.sed hoc presenti.tamen ille tex. hoc non
probat:sed bene probat quod facit deficere cõditionem appo
sitam grauato si decesserit sine liberis.quia si grauatus ingre
ditur monasterium ⁊ ibi decedat licet sine filijs carnis non ve-
nit substitutus sub illa conditione quia monasterium habet si
cut non veniret si reliquisset filios non quod monasterium di-
catur filius:sed quia.l.hoc p̃sumit quod si testator cogitasset
istum casum institutum non sic grauasset ne impediatur vita
4 contemplatiua. ¶ † In glo.ij.ibi qd si ante ingressum.dic ista
est notabilis questio in qua gl.in effectu ponit tres opiniones
vna quod indistincte p ingressum irritetur testamentuz prius
factum in quo erat institutus extraneus vsq́ ibi sed dic. Secũ
da quod si in eo erat aliquid relictum monasterio iure institu-
tionis non irritetur:sed possit monasterium petere vsq́ ad le-
gitimam si tantum fuit relictum. vel petat suppleri si non tan-
tum sed si nihil fuit relictum precedẽs opinio sit vera quod ir-
ritetur ⁊ extraneus nihil habeat ⁊ monasterium habeat totaz
quod fortificat glo.tribus rationibus in verbo.preterea. vsq́
ad versi.⁊ econtra. Tertia opinio.quod non irritetur indistin-
cte sed confirmetur.⁊ sic institutus statim possit capere omnia
bona ⁊ monasteriũ nihil habeat ac si esset vere mortuus: quia
p mortuo reputatur.nec obstat principium huius aut.⁊ aut.
preceden.quia loquuntur quando ante ingressum non fecerat
testamentum sed si fecerat volunt isti quod bona non trãseant
in monasterium.breuiter in hac questione dicendum est ꝙ in-
b grederetur monasterium fratruz minorum[b] ista tertia opinio
esset verissima:quia in istum non transeunt bona et quia talis
habetur omnino pro mortuo ⁊ si non fecisset testamentum bo-
na deuenirent ad venientes ab intestato vt dixi aut.preceden-
te:sed si fecit vel veniunt ad institutum qui potest statim cape-
re:sed si ingreditur aliam religionem que possit capere ⁊ reti-
nere vt sunt religiones non mendicantium vel capere ⁊ vende-
re vt sunt alie religiones mendicantium nõ fratrum minoruz:
⁊ tunc nulla istarum opi.est vera simpliciter sed est distinguen
dum.aut fecit illud testamentum cogitans de ingressu ⁊ volẽs
de bonis suis disponere anteq́ ingrediatur ne monasterium
habeat bona sua quod presumitur fecisse quando incontinen-
ti post testamentum ingressus est ⁊ tunc tale testamentum re-
manet firmum ⁊ non irritatur.⁊ sic monasterium capiet bona
viuente ingresso:sed post eius mortem deuenient ad institutũ
sicut si non fuisset ingressus ⁊ nihil penes monasterium rema
nebit p tex.in aut.de monachis.§.illud etiã.vbi imperator vo
lenti monasterium ingredi dat hoc consilium qd ante ingres-
sum disponat quod probatur per aut.nũc autem.j̃.titu. j. que
inde sumitur. Et tale consilium esset frustratorium si testamẽ-
tum tale irritaretur quod esset absurdum vt dicit Bal.notabi
liter per illum tex.quod tale testamentum non subiacet solen-
nitatibus iuris ciuilis:licet non fiat ad piam causam:quia sal
tem fit propter hoc quia vult ad vitam spiritualem transire si
cut testamentum militis cum intrat pugnam pro republica.⁊
sic ex preteritione filij nõ erit nullum:sed filius petet legitimaz
nec propter defectum numeri testium quia ille text.vult quod
possit testari prout vult.⁊ ista opinio quod dicto casu non irri-
tetur testamentum fuit originaliter Jaco.Bald.⁊ Jaco.but.
Sed si non cogitauit de ingressu quod presumitur quãdo du-
dum ante ingressum fecerat tunc testamentum irritatur incon
tinenti post ingressum. ⁊ institutus nihil habebit nec viuente
ingresso nec post eius mortem sed totum erit monasterij p ra-
tionem que ponitur in glo.in vers.preterea.⁊ per rationem qr
res peruenit ad casum a quo non posset incipere ante consum-
matum effectum.nam testamentum non habet effectum ante
mortem testatoris ⁊ iste anteq́ moreretur effectus est intestabi
lis.ergo ⁊c.argumen.in.l.pluribus.§.⁊ si placet.de verbo. ob.
⁊ ita quando erat institutus extraneus.si vero filius:glos.in se
quen.versi.tenet quod tunc non rumpatur.sed Bart.dicit esse
distinguendum prout in precedenti questione. Ego dico quod
si talis testamentum fecit cogitans de ingressu sine dubio non
irritatur quia non irritaretur si esset institutus extraneus .sed
si non cogitauit de ingressu dici potest quod nõ irritatur ex to
to:sed filius remanebit institutus in legitima ⁊ residuum per-
ueniet ad monasterium.nam si nullum testamẽtum fecisset an
te vel post hoc esset vt in ista aut.in fine.fortius hoc casu quan
do fecit ⁊ filium instituit.⁊ sic irritabitur testamentum vsq́ ad
duas tertias ⁊ non in tertia que debetur filio pro legitima.nec
obstat ꝙ talis ruptura non potest fieri pro parte:ne pro parte
decedat testatus ⁊ pro parte intestatus vt.l.penulti.ff.de iniu
sto testa.quia hoc casu est speciale vt possit decedere pro parte
5 intestatus.hoc colligitur in versicu.quod autem.ꝭm Bal.† ex
predictis apparet.an posset iste ingressus testamentum quod
prius fecerat mutare ⁊ certe si fuit ingressus religionẽ fratrum
minorum non potest quia iam est confirmatum et acquisitum
heredis ius in bonis vel ius adeundi. Sed si aliam religionez
tunc si testamentum fuit irritum per solum ingressum non est
tractandum de alia mutatione si non fuit irritatũ tunc si in eo
erat institutus extraneus potest immutare instituendo mona-
sterium vel filium sed alium extraneum non. Si vero filius dic
quod posset mutare eo modo quo posset de nouo facere.⁊ ali-
ter non. ¶ In glo.que incipit quid si parentes habeat subau
di ⁊ non liberos.⁊ sic debetur parentibus legitima:sed si habe
ret liberos non deberetur.⁊ pro hac questione vide in Spe.de
statu monacho.versi.liiij.⁊ doct.communiter tenent idem esse
in parentibus.per.l.nam ⁊ si parentibus. de inofficioso testa-
men.nec est verum ꝙ monasterium habeatur loco liberorum
vt dixi.s. ¶ In glo.que incipit nunquid ergo dic in hac que-
stione quod si adhibuit solennem numerum testium erit testa
mentum.argumen.l.non codicillum.j̃.de testa.si nõ adhibuit
nisi duos vel tres:tunc autem assignauit filijs certas quotas ⁊
idem aut res singulares.⁊ tunc erit vltima voluntas non testa
mentum vt hic habetur in simili per glo.⁊ doc.in.l.quoties.et
l.filij.j̃.famil.erciscun.constat autem quod sicut potuit ingres-
so monasterium auferre potestatem testandi regulariter ita et
certo casu potuit concedere arg.in.l.eius est velle.j̃.de reg.iur.
6 ¶ † In glo.fina.que semper allegatur dicit Bal.quod licz de
rigore iuris ciuilis legitima nõ possit peti nisi mortuo patre.
cum in eius vita nihil filio debeatur a patre nisi alimenta. vt
l.j.§.sed an impuberi.de col.bo.quando tamẽ pater ingressus
c est monasterium[c] potest statim peti legitima de equitate cano
nica per.c.cum scimus.extra de regu.vbi dicit esse tex.cum gl.
7 que non sunt alibi:sed videtur sequi incõueniens.† quid enim
si talis filius postea moriatur ante patrem certe pater non te-
nebatur sibi ad legitimã:nec iã transmissum ad suos heredes
si pater non intrasset monasterium ⁊ postq́ erit sibi assignata
transmittet.⁊ sic monasterium erit deterioris conditionis quã
pater:vnde potest dici quod cum monasterium teneatur ali-
mentare filium istius ingressi eo viuente quia bona transiue-
runt in ipsum cum isto onere vt in.l.si quis a liberis.§.item re
scriptum.ff.de libe.agno.possit petere filius vt sibi assignẽtur
certa bona de quibus possit se alere.⁊ si contingat ipsum super
uiuere patri remaneant penes ipsum pro sua legitima ⁊ qua-
tenus transcenderent legitimam restituant monasterio. Si ve
ro premoriatur patri restituãtur omnia monasterio: quia tũc
apparet ꝙ legitima non fuit sibi debita.⁊ sic ista erit assigna-
8 tio facti non iuris nec transibit dominium in filium.† quid au
d tem[d] si pater dissipat bona sua an filius ipso viuente possit pe
tere sibi assignari legitimam.vide Bal.in.l.ij.ante fi.j̃.si quis
in frau.pa.⁊ quod in simili habetur in.l.imperator.ff.ad treb.
Et in aliquibus locis sunt statuta quod filio delinquente pa-
ter teneatur sibi assignare legitimam suam de qua soluatur pe
na fisco.sequitur lex iubemus.que est longa in verbis ⁊ fuit.l.
leonis imperatoris ⁊ fuit prima lex que fuit facta super prohi
bitione rerum ecclesiasticarum ⁊ quia satis apparet intẽtio hu
ius.l.iubemus alienationes.procedam cum notabilibus sine
aliquo summario.

1 ☞ Economus quid sit ⁊ in quo differat ab actore ⁊ syndico
2 Redditus annui cõputant̃ iter immobilia ⁊ an valeat legatũ
annuũ factũ fratribus minorib⁹.
An in tali iure percipiẽdi annuos redditus sit dare petitoriũ

a ¶ Monasteriuz nõ hr̃ loco liberorũ. Adde Bal.in l.filiũ.ĩ.j.col.ff.de his q sunt sui vel ali.iu. Bal.ĩ.l. heredibus.in.§.j.ff. ad treb. Bal.ĩ. c. j.in prin.de mili. vas.q arma belli. de.⁊ Spe.ti.de loca.in. §. nũc aliq̃. v̇.cliij.⁊ se.doc. in c.ĩ p̃ñtia. extra de pba. Ang.in ꝯsi. lxxvij.inci.qd hic subtilis.⁊ in cõsi. ccxxxv.inci.qdam fuit cõdẽnatus.et Alexã.de imo. in ꝯsi.cxxj.co.iiij.⁊ in ꝯsi.cxl.col.ij.in.ij. vol. Cur.

b ¶ Monasteriuz fratrũ minor̃. adde Bar.ĩ trac.minoricarũ in pe. q. Nic.de vba.ĩ tra. de suc.ab inte. mathesila.in trac. de suc.ab inte.in.iiij. no. Fede.de senis ꝯsil.xxvj.car.ꝯsil. cij.

c ¶ Pr̃ ingressus est monasterium. adde Bar.in. l. si ex cã.in.§.ait papinian⁹.ff.de minori. Abb.in.c.in p̃ñtia.de pba.idẽ Abb.in.c. indecorũ.de eta.⁊ quali. Fed.de senis ꝯsi. xxxiiij.⁊ tu circa h̃ vide p do. Fab. d̃ mõte sctõ saui. in repe.aut.nouissima.ff.de inoffi.testa.char.vj.col. ij. ver.scdo q̃rit.q vr̃ seq opi. Bar.sa.

d ¶ Quid autẽ si pr̃. adde ꝙ p̃fat⁹ do. Fab.ĩ.d.repe. ⁊ char.co.iiij.ver. quarto q̃rit.sequitur ⁊ refert Bal.ĩ d.l.ij. Sa.

& possessoriũ. & an spoliatus in quasi possessione talis iuris re-
stituatur ante oĩa per interdictum vnde vi.
3 Qui nõ põt alienare in quibus casib⁹ possit diuidere. & nu. 4.
Diuisio est alienatio.
4 Pupillus habẽs prediũ cõe cũ alio non põt illũ puocare ad
diuisionẽ iuris nisi ex iusta cã. sed ad diuisionẽ grã cõmodio-
ris culture sic.
5 Donatio oĩm bonorum pñsentiũ & futurorum facta ecclie an valeat
& an restringatur ad presentia.
6 Prelatus etiam sine solennitate requisita põt remunerare be
nemerentes de bonis ecclesiasticis propter seruitia illata eccle
sie vel sibi si de talibus beneficijs appareat & de quibus bonis
intelligatur hic.
7 Doctores non debẽt donũ dei. s. scientiã quã eis tribuit trahe
re ad iniqua compendia.
8 Priuilegia concessa ecclesijs super eorum bonis per leges im
periales trahuntur ad ecclesias edificatas post illas leges vel
ad bona postea quesita.
9 Ecclesia nunq̃ moritur: sed semper est perpetua.

Ubemus. Ista fuit. l. leonis imperato-
ris: vt patet in auc. de aliena-
tione & emph. §. quia vero leonis. & fuit. j. l. que fuit
facta sup prohibitione alienationis bonorum im-
mobilium ecclesiasticorum: fuit tamen localis. s. dumtaxat in
ecclesia constantinopolitana. Sed per alios imperatores tra-
cta fuit ad alias ecclesias & pia loca vt ĩ auc. hoc ius porrectũ.
& diuidit in tres partes vt in glo. in prima parte que durat vs-
1 q; ad. §. sane. ¶ † No. primo circa primam diffinitionem eco-
nomi. nã est ille qui administrat bona ecclesiastica. & debet esse
clericus & non laicus: vt. j. de epi. au. l. decernimus. in tex. & gl.
& que sit differentia inter economum syndicum & actorem vide
bonam glo. ff. quod cuiusq; vni. no. l. j. §. quibus. super ver. eco
2 nomum. ¶ † Nota. ij. in ver. annonas ciuiles. cum glos. quod
a redditus annui[a] computantur inter immobilia. & ideo dispu-
tando tenet Fede. de se. non valere legatum annuum factũ fra-
tribus predicatoribus qui non possunt immobilia retinere vt
habetur in questionibus suis. q. xij. per hoc etiam patet quod
in tali iure percipiendi annuos redditus est dare petitorium &
possessorium sicut pro alijs rebus immobilibus. et est de hoc
casus in. c. querelam. de ele. vbi spoliatus quasi possessione ta-
lis iuris restituitur ante omnia per interdictum vnde vi. & ta-
men illud habet locum in possessione rei immobilis vt in. l. j.
§. si quis de naui. ff. de vi & vi ar. nec competunt pro re immo-
bili nisi cohereant rei immobili de qua quis fuisset spoliatus:
vt ea. l. §. j. & etiam hic cum loquitur de colonis & mãcipijs exi
3 stentibus in fundis. ¶ † No. tertio ibi sed ea pdia diuidere &c.
quod qui non potest alienare. potest tamen diuidere. Sed con
b tra quia diuisio[b] est alienatio vt. j. communia vtriusq; iuris. l.
j. & l. si pupillorum. in prin. ff. de re. eo. gl. propter hoc dat plu-
res solu. sed recollige tex. istuz procedere in tribus casibus. pri
mus quando esset diuisio facti & nõ iuris puta gratia commo
4 dioris culture vt. l. caius. §. j. ff. de leg. ij. † Et ideo quidam an-
tiqui disputarunt. pupillus si habeat predium commune cuz
alio certum est quod non potest illum prouocare ad diuisionẽ
iuris nisi ex iusta causa vt statim dicam. sed an possit ad diui-
sionem factam gratia cõmodioris culture & fuit determinatuz
quod sic per istam glo. cum tex. & per. l. lucius & seia. l. fami. erc.
vt refert Joan. an. in addi. Spe. tit. de curatore. super rubrica
vbi omnino vide. secundo potest procedere iste tex. quando ec-
clesia esset prouocata a socio. quia tunc esset alienatio necessa-
ria. sed per istam. l. non prohibetur nisi voluntaria. & hoc pro-
batur in simili in. d. l. si pupillorũ. vbi de hoc dicitur in pupil
lo vel minore. tertius casus quando expediret ecclesie diuidere
quia habebat socium rixosum quod est sing. secundum docto.
& probatur in. l. si cõuenerit. ff. pro socio. Et in duobus casibus
5 potest diuidere diuisione iuris † quarto dicit Bal. per istũ tex.
dum infra dicit patrimonium suum patremue &c. quod licet
fiat questio an valeat donatio omnium bonorum presentium
& futurorum quando fit alteri quam ecclesie vt no. in. l. fin. j. de
pa. quando tamen fit ecclesie non est dubium quod valet per
istum tex. qui tamen non multum astringit. quia potest intelli-
gi de patrimonio presenti. Barto. tamen in. d. c. si. videtur hic
6 tenere quod dicit Bal. ¶ † Quarto no. ibi beneficij colorati
a contrario sensu quod prelatus etiam sine solennitate requisi
ta potest remunerare benemerẽtes de bonis ecclesiasticis pro-
pter seruitia impensa ecclesie vel sibi. quod intelligendum ta-
men si de talibus beneficijs appareat. non enim staretur ver-
bis ipsius prelati quia posset hoc dicere in fraudeʒ & colorate
vt hic. & arg. in. l. si forte. de castren. pec. & quod no. in. l. si dona-
tione. j. de colla. Item intellige de rebus mobilibus prelati tã
in vita quam in morte. & sic in preiudicium successoris ad queʒ
illa deberent pertinere vt no. in. c. relatum. de testa. de immobi
libus vero non quantum ad perpetuam alienationẽ. Sed quã
tum ad temporalem & moderate posset super quo vide quod
no. Joan. an. in addi. Spe. de rebus ecclesie non alie. super ru-
brica vbi narrat de quodam prelato qui consanguineis suis qui
ipsum fecerunt promoueri cõcessit tanq; benemeritis & pro ser
uitijs impẽsis vltra duas partes redditus episcopat⁹ sui quo
usq; viueret & consilio cuiusdam docto. fuit factum instrumen
tum ita solenniter quod eius successor vix potuit obtinere qd
rescinderetur. finaliter obtinuit propter immoderatam remu
nerationem: & dicit quod illi doctori male postea successit quẽ
illi met quibus seruiuit expulerunt de omnibus bonis suis et
7 merito † qr non debẽt doctores. vt ipse dicit donum dei. s. sciẽ-
tiam quam eis tribuit trahere ad talia iniqua compẽdia. & vi
de super isto argumen. quod no. Bart. in. l. ambitiosa. ff. de de
cre. ab or. fa. circa finem. facit. l. viuus. ff. si quis in frau. patro.
8 ¶ † Itẽ in fine huius partis in ver. perueniat. est casus de eo
de quo plurimum dubitant doct. in. l. placet. s. eodem. An cõ
c cessa priuilegia[c] ecclesijs super eorum bonis per. ll. imperiales
trahãtur ad ecclesias edificatas post illas. ll. vel ad bona post
ea quesita. nam hic patet quod sic facit. l. si seruitutis. ff. de ser-
9 ui. vr. pre. ¶ † No. etiam quod ecclesia nũq̃ moritur[d] sed sem-
d per est perpetua. facit. c. si gratiose. de rescrip. lib. vj. & quod de
bent habere bona simpliciter perpetuo pro sustentatione de-
seruientium ecclesijs quod est contra heresim istorum de boe-
mia qui dicunt contrariuʒ quod procedit ex summa superbia
cum velint plus sapere q̃ omnes antiqui qui fuerunt a mille
annis citra.
2 ☞ Pena priuationis pretij applicat ecclesie q̃ fuit lesa. & qd
in pretio nõ dato sed promisso.
Oĩs pena legalis applicatur illi q leditur ex actu pp̃ter quem
pena imponitur & quid in pena testatoris.
3 Statutum si dicat quod decedente vxore in matrimonio vir lu
cretur dotem datam qd etiam lucrabitur non datam sed pro-
missam si mulier fuit in mora soluẽdi & qualiter dicatur in mo
ra. & nu. 4.
4 Uir pp̃ter morã in soluendo dotẽ põt vxorem expellere & ali-
mẽta denegare & requiritur prius interpellatio. lʒ secus quan-
tum ad soluendas vsuras.
5 Ille idem economus q vẽdidit põt vẽditioneʒ retractare & sic
venire cõtra factũ suũ postq̃ cõtractus reprobatus & nõ venit
noĩe suo sed noĩe ecclesie.
Qd idẽ fit in quocũq; alio administratore q vẽdidisset vel alie
nasset cõtra phibitionem.
6 Delinquens in officio debet illo priuari nec ad tale officium
amplius debet assumi & idem in prelato si priuaretur prelatu-
ra si dissiparet bona.
7 Uerbũ priuet requirit sñiam: sed verbũ priuatus sit: tũc intel
ligitur ipso iure: & qd si dicatur mox priuetis.
8 Qui venit priuandus officio potest antequã priuatur ipsum
exercere.
9 Notarius si venit priuãdus officio notariatus an anteq̃ pri-
uetur valeant instrumẽta per ipsum confecta.
10 Qñ idẽ possit esse notarius & iudex & scribere acta tanq̃ nota-
rius facta coram se tanq̃ coram iudice.

1 Sane si hec. ¶ † Hic puniunt cõtrafacientes &
primo recipientem rem ecclesie con
tra prohibitionẽ huius legis duplici pena qr vendicatur ipsa
res & etiam perdit pretium solutum. Item punit dantem. scili
cet economum vel administratorem ecclesie duplici similiter
pena quia priuatur officio & tenetur ecclesie ad omne interesse.
& de iure canonico prelatus tanq̃ dissipator priuat beneficio
vel dignitate. tertio punit tabellionem scribẽtem similiter & iu
dicem autorizantem similiter duplici pena. scʒ exilij. & priua-
tione dignitatis. secũda ibi economum. tertia ibi his tabellio-
2 nibus. ¶ † No. in ista parte quod pena priuationis pretij ap-
plicatur ecclesie que fuit lesa & idem in omni pena legali vt ap
plicetur illi qui leditur ex actu propter quem pena imponitur
vt. l. si. ff. de litig. non sic in pena testatoris qr si mandat heredi
quod non molestet vxorem in vsufruct. sub pena priuationis
hereditatis. & non dicat cui applicetur. non applicabitur vxo-
ri molestate vt. l. vxorem. §. heres delegat. de lega. iij. & vide ibi
omnino Barto. ¶ Item no. in verbo data. quia glo. dicit esse
ideʒ in pretio non dato sed promisso vt possit peti per ecclesiã
ab emptore malefidei. per auc. qui res. j. eo. vt habetur in glo.
que incipit sic ergo. quod tamen dic plenius vt ibi no. nam in-
ducitur ad questionem statuti dicentis quod si vxor decesserit
in matrimonio vir lucretur dotem dataʒ qd etiam lucrabitur
e dotem non datam sed promissam[e] sed quidam disputando te-
nuit contra

a ¶ Redditus an
nui. Adde glo. in
v. reddit⁹. in auc.
vt illi q ha. oblig.
res mino. in. §. si
vero.

b ¶ Diuisio. an &
qñ diuisio sit aliẽa
tio vide in. l. si p-
fundo. & in. l. siue
apud acta. C. de
trãsa. Bal. in. l. j.
C. si aduer. trãsac.
& in. c. j. de phibi.
feu. alie. p Feder.
Cur.

c ¶ An priuilegia
cõcessa. adde doc.
in. c. ecclesia scte
marie. de cõsti.

d ¶ Ecclia nunq̃
morit. Adde tex.
in. c. liberti ecc. gl.
j. xij. q. ij.

e ¶ Promissam.
adde q Alexã. de
imo. in consi. lxij.
col. si. in. iij. vol. &
dicit hãc opi. esse
magis verã & alle
gat Ange. in cõsi.
clxxix.

nuit contrarium qꝛ statutū est stricti iuris ⁊ non debet extendi
ad casum diuersum qd̓ etiam tenet Bar. nec obstat ista glo. qꝛ
posito qd̓ verum diceret hoc nō contingeret autoritate istius
tex. qui non loquitur nisi de pretio dato sed per extensionē alte
rius. l. scilicet factum illius aut. qui res. sed istud statutuꝫ per
aliud nō proponitur extensum. ego habui istuꝫ casum pluries
de facto ⁊ reperi Bar. cōsulentem cōtrarium. veritas est qd̓ si
mulier fuit in mora soluēdi dotem promissam. vir dꝫ eā lucra
ri: sicut si fuisset sibi soluta ⁊ potest petere eā ab heredibus mu
lieris ne in potestate mulieris sit qd̓ vir nunq̄ lucret̄. ⁊ sic sen
tiat commodum ex mora sua. ⁊ ita potest procedere consilium
4 Bar. † facit in aut. de nō eligen. secūdo nubē. §. pe. vbi vir pro
a pter morā in soluendo dotem potest eam expellere[a] ⁊ alimen
ta denegare non tamē puto esse in mora propter hoc soluꝫ qd̓
vir sustinet onera matrimonij propter hunc effectū. sed requi
ritur interpellatio. lꝫ secus quantum ad soluēdas vsuras post
q̄ vir implet ex parte sua iuxta no. per. Bar. in. l. de diuisione.
5 solu. ma. ff. ¶ † Item no. in tex. cum glo. super ver. economus
qd̓ ille idem economus qui vendidit potest vēditionem retra
ctare ⁊ sic venire cōtra factum suum postq̄ ꝯctus est reproba
tus. ⁊ nō venit nomine suo. sed noīe ecclesie. ⁊ idem in quocūq;
alio administratore qui vendidisset vel alienasset cōtra proba
tionē. l. vt no. Bar. j̄. de iure fis. li. x. ⁊. l. si minori. vbi etiā dixit
istam. l. cū simi. habere locum etiā si economus vēdidisset rem
que nō esset ecclesie. sed sibi obligatam ⁊ eam vendidisset iure
creditoris eo casu quo nō potuisset vt ipsemet possit retracta
6 re. ¶ † In secūda pte in versi. economus. no. qd̓ derelinquēs
in officio debet illo priuari. ⁊ adde qd̓ ad tale officiū amplius
vnq̄ nō debet assumi vt no. in aut. de armis. in si. ⁊ per Bald.
j̄. de ser. fu. l. mācipia. ⁊ sic similiter prelatus priuaretur prela
7 tura si dissiparet bona vt in. c. quorūdam. de sol. ¶ † Itē not.
tex. cum glo. dum dicit priuetur ⁊ non dixit priuatus sit. vnde
glo. dicit qd̓ debet priuari per sentētiam iudicis. sed si diceret
priuatus sit: tunc ipso facto esset priuatus per sentētiā. l. ⁊ ista
glo. semper allegatur quando querit: an pena priuationis in
fligatur ipso iure vel per sentētiam iudicis. ⁊ adde qd̓ si adij
b ceretur dictio mox[b] vel incontinenti etiam si diceret priuetis
statim est priuatus ipso iure vt no. in aut. de incest. nup. §. j. ⁊ p
Bar. in. l. imperator. ff. de iure fis. ⁊ in aut. qui semel. C. quomo
8 do ⁊ qn̄ iudex. ⁊. l. in criminali. j̄. de iurisdi. omni. iudi. † Item
patet ex predictis iuncto eo qd̓ no. in precedēti pticula qd̓ ille
qui venit priuandus officio anteq̄ priuetur possit ipsum exer
cere. nam iste economus potest cōtractum retractare āteq̄ sit
priuatus per sētentiam vt ibi no. ⁊ in hoc glo. sup versi. priue
9 tur. † ⁊ sic faciat ad. q. si notarius venit priuandus officio nota
riatus qd̓ anteq̄ priuet̄ valeant instrumenta p ipsum cōfecta.
sed in cōtrarium facit. l. si aliquid. j̄. de suscepto. ⁊ arca. ⁊. l. si qs
ex argentarijs. §. j. cum ibi no. ff. de eden. breuiter aut venit pri
uandus propter crimen nō tamen cōmissum in officio. ⁊ tunc
procedit qd̓ dixi: qd̓ etiā vult Bar. in. l. eadem. ff. ad. l. iul. pecu.
Aut propter crimen in officio commissum vt quia confecit fal
sum instrumentum ⁊ fuit condemnatus de falso non tamē fuit
priuatus officio per sententiā. ⁊ tunc est distinguēdum an illa
condemnatio sit notoria ⁊ non dabitur fides instrumētis: post
ea confectis ita intelligantur iura in contrarium allegata: nec
ob. iste tex. qꝛ qd̓ dixi procedit propter derogationem fidei qꝛ
si commisit casum in vno presumitur cōmittere in altero. Sed
hic licet veniat priuandus propter alienationem factam nunc
cum reuocat non alienat sed alienata recuperat. ⁊ sic cessat ra
tio sed si condemnatio esset occulta valerent instrumenta per
ea que no. in aut. de tabellio. §. pe. ⁊ cum distinctione debet sal
uari qd̓ no. Spe. in ti. de inst. edi. §. restat. ver. quid si tabellio.
⁊ Inno. in. c. fraternitatis. de hereticis. q dicunt indistincte va
lere instrumenta si non est priuatus officio expresse: licet sit cō
demnatus de falso instrumento. ita videtur etiam distinguere
Bal. s̄. de summa trini. in. l. cūctos populos. ⁊ vide quod per
eum no. in. l. ⁊ militibus. j̄. de testa. mili. ⁊ in. l. ij. de senten. ⁊ in
10 terlo. omni. iudi. ¶ † Ultimo in ver. his tabellionib⁹. no. tex.
cum glossella. que incipit scripturam. quod idem potest esse iu
dex ⁊ notarius ⁊ scribere acta tanq̄ notarius facta corā se tāq̄
coram iudice qd̓ videtur esse cōtra. in. c. quoniā contra falsam.
de probatio. sed intellige istum tex. cum glo. in his que sunt vo
luntarie iurisdictionis puta interponenda autoritate in emā
cipationibus vel adoptionibus vel etiā in contentiosa iurisdi
c tione. in breuibus tn̄ causis[c] in quib⁹ sicut creditur verbo suo
ita ⁊ eius scripture vt in aut. nisi breuiores. j̄. de sen. ex peri. re. ⁊
ita faciunt vicarij comitatus habentes cognoscere de paruis
causis qꝛ si sunt notarij ipsimet cōficiunt acta ⁊c.
2 ☞ Alienatio rei ecclesie quando de iure canonico totaliter
admittatur.

1 **Sane ne omnis.** † Hic pmittit posse alie
nari vsumfructū rei mo
bilis ecclesiastice ad certum tempus vel ad vitam recipiētis.
dum tamē recipiens promittat finito tempore vsusfructus re
stituere rem ecclesie ⁊ etiā vnā aliam rem suā nō minoris valo
ris quā illa sit quātū ad proprietatē ⁊ vsumfructū alias vult
cōtractum non valere. Sed p aut. que infra sequuntur ab illa
aut. si quas ruinas vsq; ad aut. hoc vsus prestatio pmittitur
alienatio in pluribus alijs maxime qn̄ non fit ex toto sed quo
2 ad vtile dominiū remanente directo penes ecclesiam. ¶ † Et
de iure canonico permittitur totalis alienatio si vtilitas eccle
sie hoc suadeat. vt in. c. sine exceptione. xij. q. ij. ⁊ in. c. hac cōsul
tissima. de rebus eccle. non alienan. lib. vj.
2 ☞ Hospitale priuatū nō cōstructū cum autoritate episcopi
non reputatur locus pius ⁊ relicta tali hospitali non applicā
tur sibi sed episcopus distribuere habebit inter pauperes nec
in eo habet locum ista aut.
Quid in relictis pauperibus in genere nō existentibus in cer
to loco qd̓ talia possint vendi sine solennitate de qua hic.
Quid in relictis fraternitatibus laicorum cū nō cōtineantur
appellatione locorum piorum.
In religionibus que capiunt non vt retineāt sed vendant nō
seruatur ista aut.
3 Que solennitas requiratur in alienatione rei ecclesie vel loco
rum piorum ⁊ in quatuor casibus tantū possūt tales res alie
nari sed in alijs casibus si fuit seruata solennitas requisita va
leat contractus sed ecclesia lesa potest petere restitutionem in
integrum.
Tres casus in quibus absentes sūt vocandi ⁊ qn̄ maior pars
duarum partium que sunt presentes sufficit qd̓ consentiat.
4 Episcopus vel abbates exempti non possunt vendere rem im
mobileꝫ episcopat⁹ vel abbatie etiā ex causa necessitatis nisi
cum licentia pape.
5 Casus in quibus creditor tenetur esse curiosus qd̓ pecunia cō
uertatur in vtilitatem accipiētis. ⁊ nu. 6. ⁊. 8.
6 Creditor ecclesie cōpellit̄ recipere insolutū rem pro pecunia
⁊ compellitur recipere rem mediocrem additam in pretio deci
ma parte estimationis vltra illud quod reperitur in subhasta
tione sed regulariter secus.
7 Quando venditur res alicuius ecclesie episcopus qui interpo
nit autoritatem ⁊ etiam notarij curie sue non debēt aliquid re
cipere pro sportulis ⁊ labore licet seruetur contrarium.
1 **Hocius porrectum.** † Diuide
istaꝫ aut.
in tres partes ommissa diuisione aliorum. In pma
parte cōfirmat prohibitionē alienationis factā per
l. iubemus. vt indistincte locuꝫ habeat in rebus donatis eccle
sie per imperatorē vt nullo casu possint alienari ⁊ extendit eaꝫ
ad alias ecclesias. ⁊ pia loca cum ille loquatur tantum in eccle
sia constantinopolitana ⁊ etiam extendit eam ad contractum
pignoris. ex quo etiam nō transfert̄ dn̄ium cum illa loquatur
in venditione ⁊ donatione ⁊ alijs ex quibus transfertur. ⁊ hoc
vsq; ibi in ceteris ibi est secunda pars in qua permittit aliena
tionem posse fieri in rebus aliunde prouenientibus ecclesijs
quam ab imperatore in vno tantum casu. scꝫ necessitatis quan
do imminet es alienum ⁊ ponit in effectu. xij. per ordinem que
requiruntur dicto casui ad hoc. vt alienatio valeat quoꝝ qua
tuor concernunt substantiam debiti ⁊ alia concernunt solenni
tatem cōtractus vsq; ibi emptore nō inuēto ibi. Tertia in qua
ponit tria vel quatuor specialia in ecclesiā quando non reperi
tur emptor que non sunt in alio debitore. ¶ Uenio ad casum
Imperator considerans dispositionem. l. iubemus. qd̓ erat ni
mis stricta. qm̄ non loquebatur nisi in bonis ecclesie constanti
nopolitane illaꝫ extendit ad oēs alias ecclesias. extendit etiam
ad alios cōtractus. s. emptionis ⁊ donationis confirmat etiam
2 eam. ¶ † Circa primā partem debes scire q̄ ista aut. licet ha
beat locum in monasterijs ⁊ hospitalibus dum dicit ad omnē
venerabilem locum ⁊ probatur. j̄. tit. j. l. orphanotrophos. nō
tamen habet locum in hospitali priuato qd̓ non etiam cōstru
ctum cum autoritate episcopi. qꝛ non reputatur pius locus. vt
no. in cle. qꝛ contingit. in si. de relig. domi. ⁊ relicta tali hospita
li non applicarentur sibi. Sed episcopus haberet distribuere
inter pauperes vt hic no. Bal. qui etiam dicit nō habere locū
in relictis pauperibus in genere nō existentibus in certo loco
nam ⁊ illa possunt vendi sine solennitate ⁊ eodem modo in re
lictis istis fratribus laicorum quia non continentur appella
tione piorum locorum. nec etiam habet locuꝫ in religionibus
que capiunt non vt retineant: sed vt vendant vt sunt fratres
predicatores cum illa venditio fiat ex necessitate. vnde non est
seruanda ista aut. argu. in. l. magis puto. §. si pater. ff. de re. co

a ¶ Pōt eā expel
lere. adde gloss. in
aut. de non eli. ij.
nub. tex. in. §. si qs
sub ptāte. in aut.
de nup. bal. ī. l. si.
C. d̓ sen. q̄ sine cer.
quā. Bal. in. l. q̄ ī
vxorē. C. de nego.
gest. Lud. ro. in. l.
si v̓o. in. §. de viro
ff. sol. ma. Ant. de
bu. in. c. p vr̄as. d̓
dona. inter vir. ⁊
vxo. abb. in. c. j. de
adul. abb. in. c. sa
lubriter. de vsu.

b ¶ Dictio mox.
adde gl. in aut. de
ince. nup. ba. in. l.
meuius. in. §. duo
bus. in vl. co. ff. de
leg. ij. ⁊ ad dicta h̄
vide Alex. in. d. l.
īperator. ī app. ⁊
p q̄ verba impo
nat̄ pena ipso iure
p Fran. are. in. c. si
diligēti. col. iij. de
fo. cōpe. ⁊ Barb.
in ꝯsi. suo. xij. col.
x. in. j. vol. ⁊ aliqd
in pposito etiā p
Alex. in ꝯsi. ciij. in
j. vol. Cur.

c ¶ In breuib⁹ tn̄
causis. Adde bar
to. in aut. nisi bre
uiores. j̄. de sen. et
Abb. ⁊ ibi doc. in
c. qm̄ ꝯ fal. extra
de pbat. maxime
p are. in scdo no. ⁊
in. c. iij. eo. ti. Ma
thesi. suo no. j. ⁊ re
petētes ī. l. admo
nēdi. ff. de iureiu.
Cur.

rum.⁊ similiter in hospitali senensi qd̄ tenetur quolibet anno vendere certas possessiones que ad ipsum perueniunt.⁊ nisi sic fieret in breui tempore omnia essent sua.vnde cōe senarum ita prouidit.licet illa prouisio non valeat de iure ẜm Bal. tamen ea p̄supposita non requiritur ista solennitas ratione predicta.
3 ¶†Circa secūdam partem dic ꝙ licet ista auẗ.sic canonizata xij.questione.ij.seu.j.§.hoc ius porrectum. non tamen de iure canonico requiritur tanta solennitas:sed sufficit consensus rectoris cum consensu capituli si habet. ⁊ cum autoritate superioris.puta episcopi si est ecclesia secularis vel superioris abbatis si est religio exempta quia ille vicem episcopi tenet.⁊ etiā requiritur tractatus.⁊ licet hic ponatur vna tantum causa. scȝ necessitatis eris alieni.de iure tn̄ canonico sunt tres alie propter quas potest fieri alienatio in totum scilicet causa vtilitatis.item causa pietatis.item causa minoris incommoditatis. qd̄ dic per gl.sing.⁊ no.xij.q.ij.in summa.Sed ideo fuit canonizata ista auẗ.vt videretur effectus principalis erga ecclesias non vt ecclesia voluerit eam recipere de necessitate.¶Itē no. quia non sunt vocandi absentes dummodo due partes sint p̄sentes.⁊ maior pars istarum duarum partium consentiat: vt no.glo.singularis in.c.presentiū.de testi.lib.vj.que dicit in tri-
a bus tantum casibus esse necesse vocari absentes [a] in electione prelati.item in receptione canonici ⁊ quādo cessatur a diuinis que glo.semper allegatur ⁊ per hoc patet intellectus ad gl.hic que incipit que attenditur.quid autem si non subest aliqua de quatuor causis de quibus.s̄.fuit tamē seruata solennitas tractatus ⁊ etiam cōsensus superioris dicit glo.s̄.allega. xij.q.ij. in summa in fine valere contractum mero iure:sed ecclesia sit lesa vt posset petere restitutionem peti.c.j.de restitu.in integ.dicit etiam hic Bal.non requiri subhastationē hodie de iure ca-
4 nonico quia non reperitur expressum.†Itē debes scire quod episcopus etiam abbates exempti non possunt vendere rē immobilem episcopatus vel principalis abbatie etiam ex causa necessitatis nisi cum licentia pape:quia iurant hodie non alienare romano pontifice inconsulto:vt in.c.ego.de iureiurā.habent ergo locum que.s̄.dixi in inferioribus ecclesijs vel monasterijs que subsunt episcopo vel supiori abbati vt possint cum licentia eorū in dictis quatuor casibus alienare.⁊ vide.c.j.⁊.ij. de rebus ecclesie non alie.li.vj.⁊ clementinam monasteriorum
5 eo.ti.†⁊ no.hic casum ibi pretio modis omnibus dando ⁊c.in quo creditor tenetur esse curiosus qd̄ pecunia conuertatur in vtilitatem accipiētis.scȝ quando venditur res ecclesie pro soluendo debitum.alius ponitur in sin̄.in eo qui mutuat ecclesie alius ponitur in.c.j.de deposito.extra istos.dicit ibi Inn.sec⁹ ⁊ ideo si abbas recipit pecuniā a mercatore pro induendo monachos.⁊ constat ꝙ indigebant indumento.licet postea indumenta non conuertat in hoc.sed sibi retineat tenebitur ecclesia
6 ⁊ successor istius abbatis illi mercatori ẜm Inn.¶†In vltima parte nota plura specialia. Primo ꝙ creditor ecclesie cōpellitur recipere insolutū rem pro pecunia regulariter secus vt in.l.ij.§.j.vel.ij.ff.si cer.pe.⁊ ibi no.Item ꝙ compellitur recipere rem mediocrem regulariter secus quando datur res in solutum quia non reperitur emptor dȝ dari melior.vt in auẗ. de fideiusso.⁊ no.in.d.l.ij.¶Item quia additur decima pars estimationis vltra illud quod reperiẗ in subhastatione.Item ⁊ quarto qr creditor debet esse curiosus quod vertatur in vtilitatem ecclesie regulariter secus.vt in.l.doli.§.diuersum.ff.de
7 dona.¶†Nota etiam in scd̄a parte dū dicit habitis absq; dispendio gestis quod quando venditur res alicuius ecclesie episcopus qui interponit autoritatē.⁊ etiam notarij curie sue nō debēt aliquid decipere pro sportulis ⁊ labore cuius contrariū seruatur ⁊ male quia volunt tantum pro centenario ideo faciles sunt in protestando.vide hic per doc.qui infinitas ponunt questiones.⁊ vide hic glo.notabilem in.l.j.j̄.de ven.re. ciuita.
8 lib.xj.†⁊ dicit quod etiam ille qui mutuat administratori ciuitatis debet esse curiosus quod pecunia conuertatur in vtilitatem ciuitatis alias nō repetit per.l.ciuitatis.si cer.pe.secus dicit in eo qui contrahit cum procuratore fisci ⁊ istud est notabile:nam regulariter fiscus est magis priuilegiatus ꝙ̄ ciuitas. hic secus.

[a] ¶Absentes.adde hic no.p doct. maxime p Feli.in c.cū oēs.col.xiij. in fi.cū duab⁹ seq. extra de ꝯsti.Cur.

Sicut alienatio. In ista auẗ.cum duabus se confirmatur prohibitione.l.iubemus vt habeant locum indistincte in tribus casibus que ponuntur in eis.
1 ¶†No.ex ista auẗ.damnum contingere interdū in acquirendo sicut in alienādo.⁊ dicit Bal.p istā auẗ.ꝙ si ecclesia adiuit hereditatē sine beneficio inuentarij ẜm quosdā non valet additio ne cōsequatur dānum vt hic ẜm alios valet:sed nō tenetur vltra vires hereditarias.⁊ hoc magis placet de hoc vide per Bar.in.l.si.j̄.de iure delib.

2 ¶☞Si vēdit res ecclesie cū pacto ꝙ nisi soluaẗ pretium infra certū tp̄s liceat vēditori ꝓpria autoritate rē ingredi.an poterit rē recuperare quod sic.

1 **Multo magis.** †Ista auẗ.semper allegatur ꝙ ꝓpter quod vnumquodq; ⁊ illud magis:qr priuilegia que dantur bonis ecclesiasticis ne alienētur dantur propter ecclesiā ergo multomagis prohibeẗ ecclesia alienari.ista tn̄ regula fallit interdum vt no.glo.in cle.si.de rebus eccle.non alie. que incipit videbatur qr interdum est dare maiorem rationē
2 in vno quam in alio.⁊ tn̄ nō est dare idem ius vbi no.†Et no. hic ar.ꝙ si venditur res ecclesie cum pacto ꝙ nisi soluatur pretium infra certum tempus liceat venditori propria autoritate rem ingredi:⁊ recuperare non valeat.⁊ ita videtur sentire Inno.in.c.ceterum.de iudi.quia est facta sanctumsanctorum dn̄o postꝙ̄ peruenit ad ecclesiā vnde non debet redire ad pristinū vsum laicorum vt hic dicitur.Sed ista auẗ.non facit qr loquitur in ipso monasterio vel ecclesia consecrata.nos loquimur in alijs bonis prophanis que non ꝓhibentur redire ad laicos ex iusta causa.vide qd̄ no.bar.in.l.iij.j̄.de pigno.⁊ qd̄ no.in addi. Spec.in ti.de pac.

2 ¶☞Prelati an pn̄t cōcedere res ecclesie consanguineis suis pauperibus ⁊ bone fame.
3 Quid si sint etiam diuites ⁊ potētes quas res ⁊ qualiter poterūt eis locare vel cōcedere in emphyteosim vel feudum.
4 Prelatus relictus executor testamēti ad distribuēdū bona inter pauperes an possit distribuere in suos consanguineos vel in suam ecclesiam.

1 **Quibuscūq; modis.** ¶†Not. istā auẗ. q̄ semp allegaẗ cōtra p̄latos qui cōcedūt suis consanguineis res ecc̄le.nā etiā si subsit iusta cā alienandi ⁊ etiam si adhibeatur omnis forma non tenet ratione persone in quam sit quod est intelligendum etiam si palā hoc fiat ⁊ bona fide ⁊ est speciale.secus in alijs administrationibus vt.j̄.de cōtrah.emp.l.si cum ipse. hic tn̄ qualiter intelligatur ⁊ limitetur.vide bonam glo.in.c.decēter.lxxxix.distinctione.⁊ in.c.non
2 satis.lxxxvj.dist.†que videntur intelligere de cōsanguineis diuitibus ⁊ potentibus de quibus est suspicio.secus in pauperibus ⁊ hominibus bone fame in quibus cessat suspicio. de hoc
3 etiam per Archi.x.q.ij.c.eps.⁊ Fede.de se.in consi.lj.†⁊ hoc in alienatione perpetua sed locatio ad modicum tp̄s non ꝓhibetur eis fieri nec etiā concessio in feudū vel emphyteosim de rebus consuetis infeudari ⁊ de nouo reuersis ad ecclesiam. dummodo concurrant alia propter que posset concedi extraneo.qr ecclesia in hoc non leditur in aliquo:debet ergo intelligi in ista auẗ.de rebus que sunt damnose ecclesie.i.non consuete dari in emphyteosim vel feudum ẜm docto.hic.⁊ Jo.an.allegat istā auẗ.in addi.Spe.de instru.edi.§.nūc vero aliqua.in addi. que
4 incipit cōtinuatur hic alia qd̄ añ fi.§.ad.q.de prelato† relicto executore testamenti ad distribuendum bona inter pauperes an possit distribuere in suos cōsanguineos.vel in suā ecclesia ⁊ ibi omnino vide.

1 ¶☞In pari turpitudine potior est cōditio rei ꝙ̄ actoris.

1 **Vires.** †Ista auẗ.respicit scd̄am partē.l. iubemus.s.§.sane.vbi puniunẗ ꝯ facientes.⁊ primo ille qui recipit rem ecclesiasticā ꝯ prohibitionem vt perdat rem ⁊ etiam pretiū qd̄ dedit.⁊ hoc firmat vsq; ibi sed aduersus postea addit tria que non ponuntur ibi.scilȝ quod emptor.lȝ non repetet ab ecclesia pretiū quod dedit.repetit tn̄ ab economo qui vēdidit. Itē ꝙ donatarius qui nihil dedit vt ecclesia aliquid lucretur ꝓpter eius dolum nō solum perdit rem:sed tantundem de suo ꝙ appliceẗ ecclesie.supple ꝙ illud recuperabit ab economo et hoc quādo emptor ⁊ donatarius fuerunt bonefidei.alias a nemine recuperant ⁊ per illuȝ ver.donatarius.gl.in illo.§.sane.tenuit supplendo illum text.dum dicit dato ꝙ etiam si pretium non erat solutum possit peti ab emptore vt ecclesia lucretur lȝ quidam dixerint cōtrarium per rationē.qr quedam honeste retinentur que non honeste petuntur.Sed hoc poterat procedere ante istam auẗ.sed ista vult ꝙ ecclesia aliquid lucretur de alienatione indebite facta sed nihil lucraretur si emptor solum restitueret rem emptā ⁊ nihil solueret de pretio.additur ⁊ tertiū in creditore qui recipit rem pignori indebite vt restituat reȝ ⁊ cadat a debito.sed illud posset recuperare ab economo.qd̄ intellige vt dixi si erat bonefidei.qr economus non vendidit nec donauit nec pignorauit tanꝙ̄ rem ecclesie.sed tanꝙ̄ suam.al's quia isti essent in dolo sicut economus si nihil ab eo repeterēt.
2 tum quia dolus cum dolo compensatur.tuȝ etiam† qr in pari turpitudine potior est conditio rei ꝙ̄ actoris vt in.l.si seruum. §.sequitur.

§. sequitur. de verbo. ob. quãdo autem hic sunt bonefidei glo.
vult qd̃ si non potest recuperare ab economo qꝛ non est soluen
do recuperat ab ecclesia ne locupletet̃ cũ aliena iactura ⁊ hoc
si soluerunt alias possunt retinere aduersus ecclesiam. lȝ hoc
non dicatur hic nec ibi. tamẽ glo. de equitate ita determinant
qꝛ ecclesia que est auctrix iustitie nõ debet pati aliquid impiũ
a se vel a suis fieri: vt dicit tex. in vsi. feudorum.
2 ☞ Cum expedit ecclesie qd̃ eius res cõcedatur in emphyteo
sim tunc potest concedi etiam in perpetuum. ⁊ pro quãta pen
sione possit concedere.
3 Quid si nõ esset damnum ecclesie nec etiam vtilitas qd̃ adhuc
is qui administrat possit rem dare in perpetuam emphyteo-
sim: ⁊ qd̃ tunc non possit diminuere nisi sextam partem pensio
nis solite. ⁊ quando possit dari pro minori pretio. ⁊ nu. 4.
4 Qualiter intelligatur illud verbum in perpetuum.

SI **quas ruinas.** Ista aut. cũ seq. cõcernit tertiam
⁊ vltimã partem. l. iubemus. in qua permittitur alie
natio vsusfructus rei ecclesiastice cũ pactis de qui
bus ibi. Sed per istas aut. extẽditur permissio vt possit inter
dum alienari quo ad vtile dominium remanente penes eccle-
siam directo. vt cõtingit quãdo dat̃ in emphyteosim: vt in ista
aut. cum seq. item interdum etiam quo ad dotalem alienatio-
nem vt in tribus casibus qui habentur in tribus aut. seq. vsq;
ad aut. qui rem. postea in illa aut. declarat quedã dubia circa
istas duas primas deinde in aut. hec vsus prestatio. declarat
alia dubia circa casum. l. iubemus. §. si. quando alienatur vsus
fructus dumtaxat. ⁊ iste due prime reputantur difficiles ⁊ ha-
bent materiam quotidianam ⁊ videntur adinuicem contraria
ri maxime. ver. aut si ob cladẽ. positus in aut. ꝑpetua. ad istaȝ
aut. si quas. vbi permittitur diminutio pensionis quãdo res
erat ruinosa. ⁊ in illo ver. non permittitur. licet fuerit deterior
facta ob cladem. ⁊ super isto contrario glo. laborat ⁊ intelligit
illum ver. secundum distinctionem istius aut. Sed iste non est
bonus intellectus imo intelligit̃ simpliciter vt iacet. ideo dic
qd̃ sũt casus diuersi quia ista prima loquit̃ in ruinosis in qua-
rum refectione opus est magna impẽsa. ideo fit diminutio. sed
ille versi. loquitur in non ruinosis licet deterioribus factis in
quibus non fit quia non est opus tanta expẽsa vt deducantur
ad pristinum statum. ⁊ ita dicit Spe. in titu. de loca. §. nũc ve
ro aliqua. v. vij. vbi quasi per duas columnas non tractat nisi
de materia istarum duarũ aut. ⁊ multa bona dicit ad declara
1 tionem ipsarum. ⁊ ibi omnino vide. † hoc ergo dicunt iste aut.
in summa qd̃ quando expedit ecclesie vt saltem non est ei dam
nosum de quo statur iuramento ipsam regentium potest res
ecclesiastica concedi in perpetuã emphyteosim pro pensioni-
bus de quibus hic secundũ diuersitatem casuum. h. d. ¶ Ve
nio ad casum. imperator leo concessit qd̃ nõ possit alienari res
ecclesiastica nisi quo ad vsumfructum vt in. l. iubemus. postea
in casu necessitatis permissum est alienari etiam proprietatem
vt in aut. hoc ius porrectum. nunc vero loquitur nõ in casu ne
cessitatis: sed vtilitatis ne domꝰ ruat ex qua re ecclesia nullam
postea habebit vtilitatẽ. vnde dicit imperator hoc casu volo
qd̃ talis res ecclesiastica detur in emphyteosim vt omnino nõ
alienetur. nam emphyteota habet vtile dominiũ ⁊ ecclesia di-
rectũ. ⁊ dicit qd̃ licet tũc ipsi emphyteote vti materia domus
2 ruinose ad reparationem. ¶ † Pro declaratione istaruȝ aut.
distingue tres casus. nam cum non expedit ecclesie quod nõ cõ
cedatur in emphyteosim ⁊ non debet cõcedi nec perpetuo nec
ad tempus ita loquitur. c. apostolicos. xij. q. ij. aut expedit vt
quando res erat ruinosa ⁊ non poterat refici ab ecclesia: vel
eius redditus erant diminuti ob cladem vel aliam causam: ⁊
tunc potest concedi etiã in perpetuã emphyteosim vt in istis
aut. Sed si queritur pro quãta pensione distinguitur: aut res
erat res ruinosa in cuius refectione magna imminet impensa:
⁊ tũc si vult quod pẽsio statim incipiat currere potest dari pro
tertia parte pensionis solite: vt si solebat dari anteq̃ esset rui-
nosa pro. xij. detur pro quatuor ⁊ octo remittantur ẜm vnum
intellectum glo. vel dentur pro octo ⁊ remittuntur quatuor se
cundum alium intellectum quem tenet speculator tanq̃ equio
rem in. d. versi. vij. Sed si non vult qd̃ incipiat currere pẽsio ni
si post reedificationem: tunc debet dari pro pẽsione que reperi
tur tempore quo datur ⁊ ꝓ dimidia eius qd̃ reperietur plus
postq̃ erat refecta. vt si tempore quo datur reperiebantur sex
⁊ postea augeantur alia sex detur pro noueȝ: hoc dicit ista aut.
si quas. Sed si res nõ erat ruinosa sed alio modo fueruut red
ditus diminuti tunc debet dari pro illa pẽsione que reperitur
cum datur ⁊ nihil de illa minuitur vt si reperiebantur sex cum
prius reperirentur. xij. ⁊ nihil adijcitur postea ex his in qui-
bus meliorabit̃ res vt in aut. perpetua. ver. aut si ob cladem.

Sed si est res pretiosa q̃ nec est ruinosa nec eius redditus sunt
diminuti sed nunq̃ ex ea fuit cepta magna vtilitas: sed parua
vt si erat vna turris: tunc debet dari pro tanta pẽsione que col
lecta in. xx. annis faceret vere pretium rei: vt in ver. quod si res
in glo. quam no. quia semper ad eã recurritur que sit iusta pen
sio alicuius rei. videlicet quod facit veram vigesimã partem
veri pretij quod no. si minor vellet restitui in integrum aduer-
sus locationem quam fecisset: quia diceret quod pro non iusta
3 pensione dedit. ¶ † Interdum vero nec est damnum ecclesie
nec etiam vtilitas quia res non est ruinosa nec diminuta tamẽ
quod detur alteri non resultat damnum tunc is qui admini-
strat poterit dare adhuc in perpetuam emphyteosim. sed tũc
non diminuitur nisi sexta pars pensionis. ⁊ ratio quare hoc fit
ponitur per glo. super verbo sextam partem in recompensa-
tione damni quod emphyteota potest sustinere quia sibi nõ fit
remissio mercedis propter sterilitatem que tamẽ fieret simpli
ci cõductori. vt. l. si merces. §. vis maior. ff. loca. ¶ Sed cõtra
omnia predicta op. de notatis in aut. qui rem. j. eodem vbi gl.
dicit quod potest dari pro pensione vnius nummi. Sol. ⁊ tene
menti quia istud declarat istas aut. nam debent intelligi quan
do ille qui recipit nihil soluit pro pretio rei seu ꝓ intratura vt
vulgariter dicitur. sed si solueret pretium non dico integrum
priusq̃ plenum ius ipsum non transfertur. sed cum aliqua di-
minutione. puta valebat. lxx. ⁊ datur per. l. tũc potest dari pro
quacunq; modica pẽsione vt in glo. ⁊ ita communiter fiunt isti
contractus. licet alij dixerunt quod tales concessiones facte cõ
tra formam istarum duaruȝ aut. non valent: ⁊ quod recipiens
tenetur reddere rem cum pena. ⁊ ita intelligitur aut. precedẽs
qui res. in fi. vt no. in ver. vj. preallegato. in fi. per duas colum
nas. Alij dicũt quod sustinetur de consuetudine quam papa
scit ⁊ tolerat. vt idem no. §. versi. vj. Tu dic quod etiã de iure
si potest apparere quod ille soluit pro intratura ⁊ pretio sum-
mam istam ⁊ rationabilem. sed si non potest apparere tũc aut
fuit cõcessa tanto tempore tali modo quod completa sit legiti
ma prescriptio puta per. xl. annos vel vni vel diuersis. ⁊ tunc
non potest retractari. ⁊ si reuerteretur ad ecclesiam propter ali
quam causam posset prelatus eodem modo alteri concedere
tanq̃ sit consuetum dari per. c. si de beneficio. de preben. lib. vj.
iuncto. c. ij. de feudis. Sed si prescriptio nõ esset completa pos
set retractari talis concessio tanq̃ indebite facta ⁊ per hoc om
4 nes opi. ad concordiam ducuntur. † remanet solum vnum du
bium qualiter intelligatur istud verbum perpetua. ⁊ gl. ponit
tres opi. ⁊ tenet primam que intelligatur tam respectu tempo
ris quousq; soluatur pensio etiam si per mille annos quam re
spectu successorũ. quod transeat ad quoscunq; heredes etiã ex
traneos sed hoc verum nisi in ecclesia constantinopolitana ⁊ si
bi subiectis que non põt succedere nisi vsq; in tertiam genera.
recipientis vt in aut. de non alienandis. §. emphyteosim. ⁊ idẽ
esset in alijs ecclesijs si hoc haberent de consuetudine. ⁊ intelli-
gitur tertia generatio cõputato stipite. scȝ recipiẽte filijs eius
⁊ nepotibus. vt. d. §. emphyteosim. Sed Bart. cõsuluit quod
si fiat concessio hoc modo titio vsq; ad tertiam ipsius genera
tionem venirẽt pronepotes nec computaretur stipes propter
verbum ipsius: quia grauat seipsum. quod cõsuluit etiã Bal.
⁊ frater eius do. Petrus. ⁊ allegarũt. c. statutum de hereticis
li. vj. sed multe ecclesie habent de consuetudine cõcedere alicui
⁊ suis descedentibus in infinitum. ⁊ sic dicitur perpetua respe-
ctu temporis non respectu successorum: quia non transit in ex
traneos heredes. hoc casu potest intelligi glo. que est in. l. etiaȝ
in prin. sol. ma. que dicit emphyteosim ecclesiasticam nõ tran
sire ad liberos. sed de iure communiter contrarium tenetur cir
cũscripta consuetudine vt hic refert Bal. allegans Cy. in. l. li-
berti libertæq;. j. de bo. lib. ⁊ do. Raphael licet dicat se cõsuluis
se contrarium sequendo glo. in. d. l. etiam. ⁊ etiã Bar. qui cum
ea transit ibidem qui videtur velle per hoc quod etiam nõ pre
supposita consuetudine idem sit. ⁊ vide hic bonam glo. in aut.
de non alienandis. §. quia vero leonis. ⁊ scias quod ista aut. lo
cum habet quando facta diligenti inquisitione non reperitur
qui velit plus dare quo casu licet reperiatur post non rescinde
retur contractus per regulam quod legitime factuȝ est ex post
facto non retractatur: sed si reperiat̃ ab initio qui vellet plus
dare ⁊ fuisset data pro pensionibus de quibus hic posset eccle
sia tanquã lesa restitui. per. c. j. de restitutione in integrum. ẜm
Bar. item loquũtur quãdo redditus sunt diminuti tamẽ ali-
qui percipiuntur si vero nulli omnino possunt dari pro quacũ
q; pẽsione que reperitur. vt no. Spe. in loco preallegato. Sed
quã hic statuat etiã si reperiat̃ qui velit eam dare. Sed potius
ecclesia debet sibi retinere. ⁊ hoc glo. in ista autẽ. perpetua que
incipit. scȝ ad plus. in prin.

2 ☞ Ecclesia pōt permutare cū alio priuato: dūmodo detur
res equiualens vel melior.
Fundus dotalis licet nō possit alienari: an tñ poterit ꝑmuta-
ri si redditur melior conditio mulieris.

1 SEd & permutare. †In istis tri-
bus aut. alie-
natur res ecclesiastica etiam quo ad directuz domi
nium. & posito quod nulla subsit necessitas nec vtili
tas dummodo non subsit damnum. & ex istis aut. not. illos ca-
sus quos ponunt canoniste in quibus dicitur posse rem eccle-
siasticam alienari scilicet ex causa necessitatis eris alieni vt in
auten. hoc ius porrectum. Itez ex causa minoris incommodi
tatis. vt in auten. item predium. additur quarta causa scilicet
pietatis in redemptione captiuorum. vt. j. eodem. l. sancimus.
2 de quibus per glo. xij. q. ij. super rubrica. †Sed an possit eccle
sia permutare cum alio priuato videtur quod non postꝙ spe-
cialiter statuitur hic in principe & in alia ecclesia tamen com-
muniter vidi seruare cōtrarium: dummodo detur res equiua-
lens vel melior. nam & fundus dotalis non potest alienari ta-
men potest permutari si redditur melior conditio mulieris vt
l. fi. ff. de iu. do. sed de rigore iuris prima pars videtur verior
per ar. & specialia.

a ¶ Emphyteota. adde doc. in. c. potuit. de loc. & diffuse p Jas. in. l. ij. de iure emphy.

b ¶ Declarare. circa hoc vide q̄ ponit Alex. de imo. in cōsil. vj. col. pe. & fi. in. iij. vol. vbi dicit ꝙ reqrit sententia. Cur.

2 ☞ Emphyteota ecclesie vel priuati ꝓ modica deterioratio
ne nō pōt expelli: sed tenet interesse refundere.
3 Usufructuarius deteriorās rē ita pōt expelli sicut emphyteo-
ta & interesse refundit.
Quid in feudatario deteriorāte feudū: vel male tractāte sub-
ditos si habebat castrum in feudum qō sit idem.
4 Emphiteota ecclesie si cessat in solutione ꝑ bieniū: & priuati ꝑ
trienniū iure suo priuat & pōt expelli. & an ꝓpria autoritate: et
an possit moram purgare.
Quid in simplici colono priuati q cōduxit ad plures annos.
5 Ecclesia sciens rem incidisse in commissum propter canonem
non solutum vel deteriorationem: si acciperet pensionem pro
tempore futuro censetur remisisse penam expulsionis secus si
ignoranter.
Quid in emphyteota priuati si soluat pro tpe p̄terito.
6 Colonus vel emphyteota priuati qui expellitur pōt repetere
melioramēta.
Si ecclesia concessit in emphyteosim aliquam aream pro mo
dica pensione: vt ibi edificaretur edificium quod esset propriū
edificantis: & pro illo nihil solueret & postea non soluat pensio
nem pro area an redibit ad ecclesiam ipsa area cuz edificio. an
aūt possit edificiū tollere. & qualiter possit ꝓcedere concessio ꝓ
modica pensione.
7 Si ecclesia cōsueuit cōcedere ꝓ certa pēsione: & postea concessit
ꝓ minori vel cōsueuit cōcedere vsqꝫ in tertiam generationem &
concessit in quartam vel in masculos & concessit in feminaz an
valeat concessio.

c ¶ Bar. adde qō ꝯ Bar. tz imol. in c. j. de feu. char. fi. & Ro. i. l. j. §. si stipulāti. ff. de verb. obli. vide Barb. in. d. c. j. de feud. & Rom. in suo cōsi. lxxj. & in ꝓposito. adde alex. de imo. ꝯsi. cxxv. col. j. i. v. vol. Cur.

1 QUi rem. †Emphiteota deteriorans rem
vel non soluens canonē per bien
nium quatuor penis hic cōtentis punitur: quia po
test expelli. & sic perdit vtile dominium. Itē nihilo-
minus soluit quod soluere debeat pro tēpore preterito. Item
damnum seu interesse refundit. Item melioramenta non repe
2 ti. h. d. no. ¶ †Item tex. ibi deteriorem subaudi magna dete-
rioratione: quia de modica non esset curandum quantum ad
hoc vt posset expelli ꝫm docto. ff. de in integr. restitut. l. seio. sed
bene tenetur interesse refundere sed quid in emphyteota pri-
uati. dicunt doct. idem. & sic non est hic speciale in ecclesia. nam
cum recipiat ad meliorandum & ista est causa finalis si nō me-
liorat: sed deteriorat cessante causa finali debet rescindi conces
3 sio ꝫm Guil. de cu. per. l. ij. §. fi. ff. de dona. †sed quid in vsufru
ctuario deteriorante rem an possit per hoc expelli. videtur ꝙ
non sed dumtaxat cōtra eum committitur stipulatio ad inter-
esse: quia promisit vti frui arbitrio boni viri. vt. l. j. §. habet au
tē. & ibi videtur hic probari. ff. vsufru. quemadmodum ca. & ita
ibi dicitur tenere Bal. licet hic nihil dicat de hoc. sed Guil. de
cu. tenet contrarium & allegat. ff. de dam. infec. l. hoc amplius.
§. fi. & . j. de mācipijs & colo. cognouimus. li. xj. & de aque ductu.
l. eos. eo. ti. quod verius puto. quia ista sunt penitus diuersa &
fateor quod committitur stipulatio ad interesse quia etiam il
lud est refundendum vt hic sed non propterea euitat penaz re-
pulsionis. ¶ Item vt in feudatario deteriorante feudum vel
male tractante subditos si habeat castrum in feudum arg. in. l.
4 ij. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. ¶ †In tex. ibi per bienniuz
a non soluerit. dicit emphyteota[a] priuati requiritur triennium.
vt in. l. ij. j. de iure emphi. sed in simplici colono priuati qui cō
duxit ad plures annos si interuenit pactum de non expellen-
do requiritur biennium. vt. ff. loca. l. quero. §. inter locatorem a

Controversig possit ex

sed si nullum pactum interuenit statim potest expelli eo ꝙ non
soluit vt in. l. edem. j. loca. quod Jaco. bu. & Bald. intelligunt
quantum ad presentē conditionem: potest tamen purgare mo
ram & debet recuperare rem. quod est notandum. & adde quod
de iure canonico etiā post biennium potest purgare infra mo-
dicum tempus quod de consuetudine interpretatur vna dies.
vt in. c. potuit. de loca. ¶ In tex. ibi repelli potest. & sic non est
ipso iure expulsus vel priuatus iure suo sed ita demum si eccle
sia vult secundum docto. per istum tex. & idem in emphyteota
b priuati si cessauit per trienniū nec sufficit declarare[b] quod ita
vult: sed requiritur sententia priuatoria secundum Spec. in ti
tu. de loca. §. nunc vero aliqua. & no. in. l. ij. j. de iure emphy. alij
tenent quod sufficit declarare se velle. & dicunt quod declara-
tione facta potest expelli propria autoritate. alij contra quod
etiam si non requiratur sententia priuatoria non potest ꝓpria
autoritate expelli: sed requiritur iussus iudicis ne detur mate
ria litis & iurgij. vt notatur per Cy. in. l. ij. in. ij. & . iij. q. infra de
iure emphy. arg. in. l. non est singulis. de reg. iur. & adde qd iu-
ris in re que tenetur a fisco. ff. de iure fisci. l. in fraudem. §. pe-
nulti. Item potest expelli etiam interueniente pacto de non ex
pellendo. quia habet in se conditionē si ex parte sua facit quod
debet. vt. d. §. inter locatorem. Sed qd si expresse dicatur etiaz
si rem deteriorauerit vel pensionem non soluerit. quidam di-
cunt non valere pactum quia datur materia delinquendi. Cy.
determinat contrarium in. d. l. ij. in. iij. q. per. l. si quis in conscri
5 bendo. j. de pac. ¶ †In tex. ibi totius temporis. dic scilicet p̄
teriti non autem futuri. vt no. glo. s. eodez. aut. qui res. incipit
& si ecclesia sciens rem incidisse in commissum propter canonē
non solutum vel deterioratum. & acciperet pensionem pro tem
pore futuro censeretur remisisse penam expulsionis. ar. §. de le
ge commis. l. post diez. Secus si ignoranter sed an hoc habeat
locum in emphyteota priuati vt cadat a iure suo & etiaz soluat
pensionem preteriti temporis. Cy. in antiqua lect. plene dispu
tando tenuit ꝙ sic in eadem. l. in. iiij. q. ꝫm Pe. per. l. penulti.
vbi videtur casus. ff. loca. Sed Guil. de cu. tenuit hic contra-
riuz quia priuatus debet esse altero contentus vel pena expul
sionis vel pensione preteriti temporis. ar. in. l. apud celsuz. §. la
beo. de doli excep. & dicit esse speciale hic in ecclesia. Nec obst. l.
pe. ff. loca. qr loquitur in simplici conductore qui non habebat
ius in re. vnde propter eius expulsionem dominus nulluz ius
consequitur vltra quod habeat sed quando expellit emphy-
teotam consequitur ius vtile dominij quod ille habebat qr cō
solidatur cum directo ideo debet esse illa pena contentus. nec
ob. quod ista est pena legalis que potest peti vna cuz principa
li. vt. l. si pro fure. §. j. ff. de condi. fur. qr hoc est verū quādo ori
tur ius ad penam ab ipso initio quo oritur ad rez. Secus si ex
postfacto. vt. l. metum. §. licet. cū ibi no. ff. quod me. cau. Et de
ista opi. Guil. Cy. facit addi. ad antiquam lect. in. d. iiij. q. Et
videtur inclinare in istam sententiam in fiñ. text. ibi non repeti
6 turus. dic hic est speciale in ecclesia † sed in colono priuato vel
etiam emphyteota qui expellitur aliud est quia potest repete-
re melioramenta vt est casus in. d. l. pe. ff. loc. quod est sing. illa
tamen loquitur in simplici colono. Sed pone concessit ecclesia
in emphyteosim aliquam aream pro modica pensione vt ibi
edificaretur edificium quod esset proprium edificantis et pro
illo nihil solueret ille postea non soluit pensionem pro area. an
redibit ipsa area ad ecclesiam cum edificio. videtur quod non
cum in illo non fuit pactum cum nihil pro eo solueretur. Bre-
uiter cum tale edificium cedat solo: & sic quo ad directuz domi
nium sit ecclesie sicut & dominium aree & illius edificantis solū
est vtile dominiū sicut erat in area. determinat Bal. ipsum edi
ficium ad ecclesiam redire per. l. obligationuz fere. §. placet. cū
ibi notatis. ff. de actio. & obli. vel dic ꝫm eum. Et istud videtur
equius quod edificans potest edificium remouere nisi ecclesia
offerat sibi iustam estimationem ar. in. l. sed addes. in. §. si colo-
nus. ff. loca. & vide quod not. per eundem in aut. excipitur. j. de
bo. que lib. & quod habetur in feudo seu vasallo in titu. hic fini-
tur lex. capitulo si vasallus. in vsibus feu. ¶ In gl. magna ibi
videtur quod sic. hanc tenent oēs per istam aut. que generali-
ter loquitur. facit quod no. ff. de contra. emp. l. si res bona fide.
in glo. & Bal. allegat in aut. de non alienandis. §. itaqꝫ. vbi po
nit de censu trium solidorum. & hoc etiaz tenet Spe. in ti. de lo
cato. §. nunc vero aliqua. in versi. ciij. & vide quod not. per glos.
in. l. communi diuidundo. in prin. ff. communi diui. & quod ha
betur in. l. eadem. §. cato. de verbo. obliga. vbi propter num-
mum non solutum de sorte committitur tota pena. facit. l. quā
diu. j. de distrac. pig. Qualiter autem possit procedere ista con
cessio propter tam modicam pensionez. dixi in auten. si quas.
7 ¶ †Ultimo Bart.[c] querit quid si ecclesia consueuit cōcedere
c pro certa pensione: & postea concessit pro minori vel consueuit
concedere

concedere vsq; in tertiam generationem. ⁊ concessit in quartā. vel in masculos ⁊ concessit in feminas ⁊ tenet in omnibus licet dubitando non valere concessionem sed in contrarium quod valeat ⁊ restituatur. vt in. c. j. de in integrum restitu. Solu. ſm eum quando concessio est facta contra formam consuetam nō valet vt dictum est sed quando non est contra formam tamen ecclesia reperiebat plus ⁊ dedit secundum formam consuetam tunc restituebatur in integrum vt in contrario. Bald. in auth. si quas. tenet vitiari concessionem quatenus fuit facta vltra formam solitam. ⁊ sic quo ad quartam generationem vel quo ad feminas ⁊ valere vsq; ad consuetam. puta tertiam vel masculos. quia ista possunt separari. ⁊ sic vtile per inutile non vitiatur. Sed si facta esset concessio pro minori posset retractari nisi ille offerat iustam pensionem arg. in. l. ij. j. de rescin. ven. Et ista
a est melior opinio ⁊ equior quam etiã Bar.[a] amplexus fuisset si cogitasset.

2 ☞ Quis dicatur tyrannus.
3 Que fiunt contra ecclesiam videntur fieri contra deum et que relinquuntur vel donantur ecclesijs videntur relinqui vel donari deo.
Donatio facta ecclesie an valeat si non est aliquis presens qui recipiat pro ecclesia ⁊ pro pauperibus.

1 Decernimus. †Omnia que facta sunt tempore tyrannidis superueniente iusto domino debent rescindi. h. d. tota lex. quod intellige de his que facta sunt per modum legis vel priuilegij. Si vero per viam iustitie per eius officiales tunc aut fundantur in legibus ⁊ priuilegijs predictis ⁊ idem. aut in iure communi vel statutis loci. ⁊ tūc debent firma permanere. argu. in. l. barbarius. ff. de offi. pre. quia dicti officiales magis dicuntur vti iurisditione coherente loco vel territorio quam data a tyranno qui nullam habet. de quibus vide plene per Bar. in tractatu quem fecit de tyrāno. ⁊ Bal. hic
2 reassumpsit aliqua verba ipsius. ¶ †Et adde quod no. Arc.
b xxiij. q. v. c. regum. quis dicatur tyrannus[b] vel iustus domin⁹ si autem haberet ius sed propter delictū fuisset illo priuatus non diceretur fuisse tyrannus ⁊ eius gesta firma remanerent. vt no. in. l. iusiurandum quod ex conuentione. §. j. ff. de iureiuran. ⁊ patet in Federico imperatore qui fuit priuatus. vt in. c. ad apostolice. de re iudi. lib. vi. tamen remanserunt eius. ll. scilicet auth. cassa. s. eo. ⁊ auth. item nulla communitas. j. titu. j. ⁊ auth.
3 sacramenta puberum. j. si aduer. vendi. ¶ †No. hic post prin. ꝙ illa que fiunt contra ecclesiam videntur fieri contra deum et eadem ratione que relinquuntur vel donantur ecclesijs. videntur relinqui vel donari deo. quod facit contra gloss. que est. j. l. proxi. que vult ꝙ non valeat donatio nisi sit aliquis presens qui recipiat pro ecclesia vel p̄ pauperibus. Sed certe presens est deus qui vbiq; est ⁊ cui videtur donari. Ideo multi non tenent illam glo. in donatione facta ad piam causam. ¶ Itē no. de isto verbo tyranno. de quo etiam infra de diuer. rescri. l. penul. circa finē. ⁊. l. fulcini⁹. §. quid sit latitare. ff. quib. ex cau. in pos. eatur.

2 ☞ Scripture facte coram iudice vel magistratu etiā p̄ modum voluntarie iurisditionis dicuntur acta. ⁊ debet omnibus fieri copia ipsarum.
3 Que dicantur donationes facte ad pias causas.
4 Lex vel statutū fauorabile extenditur ad casum similem etiā si in eis dicatur ꝙ non fiat extensio ad alios casus. q̄r debet intelligi ad dissimiles.
Casus finalis dicit̄ q̄ñ in eo est eadem vel maior ratio.
5 Si qs donat vel legat alicui diuiti cōsanguineo vel extraneo qui nō indiget elemosyna lз dicat se relinquere amore dei: nō dicitur relictū ad piā causam. nec habet priuilegia pie cause. ⁊ quid si relinquitur vel donatur pauperi.
Si pater donat filio in potestate licet dicat se donare pro bene meritis ⁊ seruitijs: nisi de illis appareat nō dicitur donatio facta propter benemerita.
6 Donatio facta ad piam causam nemine recipiente pro donatario an valeat.
7 Donatio potest fieri inter absentes per nuntium vel epistolam.
8 Par quod non possit fieri inter absentes vel absenti nemine recipiente pro ipso.
9 Quid in cessione actionum.
Quilibet potest stipulari pauperibus absentibus ⁊ verbis in eos directis.

1 Illud. †Donatio facta eccl'ie vel pijs locis vel miserabilibus personis vel ciuitati nisi vsq; ad quingentos aureos non indiget insinuatione. h. d. premitte quod propter fraudes que committebantur olim. quia quidam faciebant secrete donationem bonorum suorum alicui cōsanguineo ⁊ amico ⁊ postea cōtrahebat cum alijs. deinde post mortem cum creditores vellēt capere bona donatarij dicebat ad se pertinere ratione donationis facte anteꝗ̄ cū illis contraheretur. ideo fuit prouisum ꝙ si donatio transcendebat. cc. aureos deberet fieri publice corā magistratu ad hoc deputato. ⁊ ibi confici publica scriptura. ad hoc vt volentes cum alio contrahere possent videre vtrum ille habeat bona sufficientia vel non quia notarius qui conficit acta tenetur cuilibet ostendere cum opus fuerit. vt. j. de eden. l. ij. ⁊ hoc habetur in. l. donatio. siue infra de do. postea fuit statutum quod de. ccc. aureis. vt in. l. sancimus. eodem titulo. et quod si fiebat ad piam causam posset fieri vsq; ad quingentos
a aureos sine tali insinuatione vt ibi. ⁊ in ista. l. ⁊ quatenus transcenderet non valeret. postea fuit statutum generaliter quo ad omnes quod posset fieri vsq; ad quingentos aureos sine insinuatione: vt. l. quicquid pro redemptione. ⁊. §. fi. j. de do. ⁊ sic illud quod fuerat concessum ecclesijs ⁊ pijs locis in priuilegium redactum est ad ius commune: non sunt ergo ecclesie melioris conditionis quam alij in hoc. Sed cōtra de dicta. l. si quis pro redemptione in principio vbi pro redemptione captiuorum valet donatio cuiuscūq; maxime summe sine insinuatione propter hoc dicunt quidam hodie per illam. l. eodem modo valere donationem factam ecclesie vel pijs locis cuiuscunq; summe. ⁊ hanc opinionem tenet hic Bartol. ⁊ Joan. andr. in addi. Spec. de instrumen. edi. §. porro. in addi. que incipit illa. l. sed Bal. tenet contrarium quod aliud quando in redemptione captiuorum de quibus est maius periculum quod ibi non moriantur. argumen. in. l. proxi. circa fi. Et aliud in his que donātur ecclesijs in quibus cessat ista ratio periculi ⁊ quia ecclesie b
solent abundare in bonis. Et ista magis placet. ⁊ ita videtur de mente illius. l. in fin. dum dicit in alijs autem ⁊c. quasi dicat
2 preterꝗ̄ in casibus. s. expressis. ¶ †No. in ver. actis. ⁊ in versi.
c actorum. ff. quod scripture facte[c] coram iudice vel magistratu etiam per modum voluntarie iurisditionis dicūtur acta. ⁊ sic debet omnibus fieri copia ipsarum vt sunt emancipationes ⁊ adoptiones ⁊ creationes tutorum vel curatorum in quibus re- c
quiritur autoritas magistratus. de quo vide quod no. Inno.
3 in. c. de proba. ¶ †Item nota que dicantur donationes facte
d ad pias causas[d] quia ille que fiunt pijs locis vel pauperibus. d
idem si redemptio captiuorum. vt. d. l. si quis pro redēptione. ⁊ dicit Bal. non solum ab hostibus sed a latrunculis sed etiā si sunt in carceribus communis pro maleficio ⁊ allegat quan-
4 dam glo. decreti quod no. ¶ †Hic est vna glo. fin. que semper allegatur in pluribus primo in prin. iuncto fine huius. l. quod lex vel statutum fauorabile extenditur ad casum similem si in eis dicatur quod non fit extensio ad alios casus quia debet intelligi: scilicet dissimiles: quod perpetuo tene menti. Et vide pro declaratione huius. l. qualiter debet intelligi quod notat Barto. in. l. si constante. solu. matrimo. in. j. q. prin. q. vlti. facit ff. de eden. l. argentarius. in prin. versicu. ad similem. dicitur autem casus similis secundum Bald. quando in eo est eadem ratio vel maior. vt. ff. de execut. tu. l. non solum. §. qui pupillum.
5 Item allegatur ista glossa post prin. †quod si quid donat vel
e legat alicui diuiti consanguineo[e] vel extraneo qui non indiget elemosyna licet dicat se relinquere amore dei non dicitur relictum ad piam causam nec habet priuilegia pie cause quia nō e
statur talibus verbis postꝗ̄ conditio persone non patitur. argu. in. l. si forte. ff. de castren. pec. quia videntur dicere in fraudē vt. l. qui testamentum. ff. de probati. per hoc dicetur quod si pater donat filio in potestate: licet dicat se donare pro benemeritis ⁊ seruitijs: nisi de illis appareat non dicitur donatio facta propter merita. ⁊ sic tanꝗ̄ extraneo: sed tanꝗ̄ filio: quoniā filiatio censetur fuisse causa donandi ⁊ non merita. ideo non valet a principio sed indiget confirmatione per mortem. ⁊ sic posset a patre reuocari quod non esset si a principio valuisset. vt not. in. l. si donatione. j. de colla. Sed si talis persona cui relinquitur vel donatur esset pauper tunc aut relictum vel donatio est magne quantitatis ⁊ similiter non videtur fieri causa pietatis aut modice. ⁊ tunc secus per. l. cum hi. §. si in annos. ff. de transactio. ⁊. l. si cui. de annu. lega. ⁊ vide in addi. Spe. de instr. edi. §. nunc vero aliqua. in addi. que incipit ad istum fi. ⁊ Bar.
6 in. l. j. s. eodem. in. ij. q. principali. ¶ †Ultimo allegatur gl. in vltima. q. quod valet donatio etiam facta ad piam causam nemine recipiente pro donatario quia cū donatio fit cōtractus

¶ Bar. adde qđ ꝯ Bar. tз Imo. i c. j. de feu. char. fi. ⁊ Ro. i. l. j. §. si stipulāti. ff. de verb. ob. vide barba. in d. c. j. de feu. ⁊ Roma. in suo ꝯsl. lxxj. ⁊ i ꝑposito. adde Alexā. de imo. in ꝯsil. cxxxv. col. j. in v. vo. Cur.

¶ Quis dicatur tyrānus. adde albe. de rosa. in auth. decernimus. C. de epi. ⁊ cle. ⁊ Greg. in mora. li. xj.

¶ Scripture facte. adde doc. in. c. scripturā. de fi. instru.

¶ Ad pias cās. adde Spe. in tit. de instr. edi. in. §. nūc vo.

¶ Cōsanguineo. adde Bal. in. c. de priore. de ap. ⁊ in l. si heres. ff. de cō di. ob cau. in. c. ij. de sepul. ⁊ panor. ⁊ rub. extra de test. ⁊ Alex. de imo. in ꝯsi. cv. in. iiij. vol. ⁊ vide etiā in proposito Jo. and. in addi. spe. in tit. de instru. edi. §. nunc vo aliqua. in addi. incip. ad istuз. Francis. Cur.

requirit consensum donantis ꝛ donatarij.vt in.l.j.ff.de pac.et hic non adest nisi donantis.ꝛ sic etiam si mille testes essent presentes non sufficerent nisi aliquis ipsorum nomine donatarij recipiat.ꝛ tunc secuta ratihabitione perficitur.iuxta nota.in.l. si ego.de neg.gest.ꝛ vide in ciuitate ista istum casum quia in instrumento continebatur quod talis donauit tali ꝛ nõ dicebat presenti ꝛ recipienti nec de eius presentia apparebat.ego dicebam quod donatio non valebat per istam glo.quia postꝙ nõ apparebat de pñtia non presumebatur fuisse presens sed absens:cum istud consistat in facto ꝛ facta non presumuntur: vt no.in.l.quicũꝙ.de publi.ꝛ per consequens non potuit fieri nõ interueniente nuntio vel epistola que requiruntur vbicumꝙ contractus geritur inter absentes vt dicit glo.singularis in.l. consensu.de actio.ꝛ obli.alij dicebant quod volebat quia presumebatur presentia per glo.que est in.l.j.j.de inuti.stipu. sed respondebam quod loquitur quando instrumentum facit mentionem de actu qui non potest fieri nisi inter presentes vt si dicat quod titius fuit stipulatus nisi enim dicat quod fuerint pñsentes notarius diceret falsum.vt.l.j.in prin.de verbo.obliga.

7 Sed †donatio potest fieri inter absentes dũmodo interueniat nuntius vel epistola.ꝛ posito quod non interueniat licet donatio sit nulla notarius tamen non dicit falsum ꝛ pro ista fuit cõ-

8 sultum.ꝛ facit in arg.ista glos.†quod par non possit fieri inter absentes vel absenti:nemine recipiente pro ipso. vide Bal. in l.ij.ante fi.j.de lib.ꝛ eorum lib.ꝛ quod no.Bar.in.l.labeo.ff.de

9 pactis.¶ †Quid autem in cessione actionum.vide Cal.in.l.p diuersas.j.mand.in.xiij.q.cetera circa istam glossam an dicat verum in casu in quo loquitur.vide hic per docto.ꝛ tetigi in.l. precedẽti.ꝛ in ista.l.Guil.de cu.tractat de materia insinua.donationis.de qua per Bar.in.l.modestinus.ff.de donatio. ꝛ in addi.Spe.de instru.edi.§.fi.ꝛ dicit hic Bal.ꝙ quilibet potest stipulari pauperibus absentibus ꝛ verbis in eos directis per glo.que est.j.q.vij.c.quoties cordis oculus.ꝛ tene mẽti ista qꝫ sunt multum vtilia.

a ¶ Pñt ex iusta cã. Adõ.c.j.et ibi doc. de reb9 eccl. non ali.lib.vj.

2 ☞ Casus in quo res que non est in alicuius dominio vt est res sacra vendicatur.

Oẽs actiones que dantur in rem ꝛ cõtra quẽlibet possessorem possunt dici vendicationes.

Ciuitas vendicat ciuem suum ratione superioritatis:quã habet in eum.

3 Episcopus põt agere non solũ ꝑ bonis epatus sed etiã ꝑ bonis cuiuslibet ecclesie sibi subdite lꝫ ille habeãt specialẽ rectorem qui tñ prefertur epo.

Sacriste quorũ custodie sunt res cõmisse pñt agere ꝑ earũ recuperatione cessantibus alijs implorãdo officiũ iudicis idem in alijs quibus cõmissa sit custodia rei.

4 Actio in factũ qñ cõpetat ꝛ qõ sit triplex vna specialis alia generalis ꝛ alia genenerallissima.

5 Anime hominum seu vita hominum debent preferri quibuscunꝙ rebus.

Res subiecte restitutioni possunt alienari ꝑ saluãda vita grauati vel ꝑ redimẽdo eũ a carceribus vel tpe famis sicut in causam dotis ꝛ quid in rebus ecclesie.

6 Lex noua põt extẽdi ad pterita pẽdentia qñ hoc in ea expresse cauetur ꝛ qd in ptinẽtibus ad ordinẽ iudicij.

1 Sancimus nemini. †No. istã l.contra illos qui recipiunt pignori calices vel cruces ecclesiarum:vt perdant pecuniam ꝛ illa restituãt quia postquam semel sunt dedicata diuino vsui non debẽt redire ad humanum.quod intelligit Inno.etiam ex pacto apposito in con-

2 tractu.vt ipse no.in.c.verum.de foro competẽ.¶ †Item not. casum in quo res que non est in alicuius dominio vt est res sacra vendicatur.nã vendicatio competit non solum ratione dominij:sed ratione iuris realis.omnes enim actiones que dantur in rem ꝛ contra quemlibet possessorem possunt dici vendicationes.vt in.l.si fundus.§.in vẽdicatione.ff.de pig.sic ꝛ ciuitas vendicat ciuem suum ratione superioritatis quam habet

3 in eum vt.l.j.§.per hanc.cum ibi no.ff.de rei ven. ¶ †Itẽ nota tertio in ver.episcopos.cũ glo.ꝙ eps potest agere non solũ pro bonis epatus sed etiã pro bonis cuiuslibet ecclesie sibi subdite licet ille habeant specialem rectorem:ille tamẽ rector preferretur epo.vt no.in.c.cum deputati.de iudi.per Inno.ꝛ ad-de.c.cum dilectus.de succes.ab intest.ꝛ de religio.do.c.cum venerabilis.ꝛ de rescrip.c.transmissa.¶ Item not.in ver.custodes.bonum tex.quod sacristarij quorum custodie sunt ista cõmissa possunt agere pro recuperatione ipsorum alijs cessantibus intellige implorando officium iudicis non per actionem vt in.l.non tantum.ff.de peti.here.ꝛ idem videtur in quocũꝙ alio cui sit commissa custodia rei.ar.j.si per vim vel alio modo l.j.ꝛ.ff.si cer.peta.l.cum filius.ꝛ de libe.cã.l.igitur.§.si opera.

4 ¶ †Item no.ad hoc semper allegatur ista.l.de actio.in factũ generali que competit ex varijs figuris causarum.nec alibi melius habetur quam hic.nam datur vbicũꝙ equum est actio dari ꝛ non apparet aliquam specialẽ actionem proditam vt contingit hic qñ vasa sunt conflata:quia nõ datur vendicatio:sed actio in factum ad estimationem que cõcurrit cum certi condictione generali:vt hic patet dum dicit per cõdictionẽ. de ista etiam loquitur.l.fi.j.de peti.here.ꝛ de iure deli.l.fi.§.licẽtia.et ista actio in factum est triplex.vna specialis que competit vbi cessant verba.l.ꝛ tñ eadẽ mẽs ꝛ ratio legis vt est illa que cõpetit loco actionis legis aquilie qñ cessant eius verba quod dic. vt.j.ad.l.aquil.l.de pecoribus.¶ Itẽ alia generalis que cõpetit loco omnium interdictorum vt insti.de interdic.§.pe. Itẽ generalissima de qua hic que interdum concurrit cum actione pres.ver.vt quãdo cõpetit ratione alicuius contractus in quo verba interuenerunt.ꝛ dubitatur quis contractus sit vel que specialis actio detur vt in.l.quoties.ꝛ ibi plene no.ff.de pscri. ver.aliqñ datur ex dispositione legali propter equitatẽ non ratione verborũ.ꝛ tũc loquitur hic.nec tũc datur actio prescri.ver.

5 ¶ †Item no.circa fi.illud ad qõ allegatur ꝙ anime hominum idest vita hominũ debẽt preferri quibuscũꝙ rebus.vnde pro saluando vitam alicuius res quantumcũꝙ prohibite alienari potuerunt.ꝛ sic est arg.ꝙ res subiecte restitutioni sicut possunt alienari in causam dotis.ꝛ ita pro saluanda vita grauati vel pro redimendo ipsum a carceribus vel tempore famis. de hoc no.in aut.res que.j.cõia de leg.ꝛ res ecclesie etiã immobi-

a les possunt ex iusta causa[a] pietatis alienari.vt no.xij.q.ij.i gl.

6 summe.¶ †Ultimo no.in fi.quod lex noua potest extendi ad preterita pẽdentia qñ hoc in ea expresse cauetur sic in.l.pri.in fi. ꝛ in.l.fi.in fi.Sed hoc dicit Bar.verum in.l.imperiali.secus dicit in statutis ꝛ reformationibus ciuitatum per text.in aut. in medio litis non fieri sacras iussiones.in prin.ꝛ ipse no.in.l.omnes populi.ff.de iusti.ꝛ iure.Sed Bal.dicit hoc verum in ptinentibus ad decisionem cause.Sed si pertinent ad ordinem iudicij bene trahitur ad preterita pẽdẽtia super lite futura.ꝛ ita dicit se consuluisse.pro hoc allego tex.licet ipse nõ alleget in.l. fi.§.penul.j.de iura.calum.

2 ☞ Quando contra te allegatur aliqua res que loquatur in ecclesia:si nõ occurrit alia cõgrua responsio potest dicere speciale est in ecclesia.

1 Sancimus. †Nota hic ar.si sit statutũ ꝙ de rebus que perueniunt ad aliquem ex causa lucratiua:puta donationis vel vltime voluntatis soluatur certa gabella maior ꝙ̃ de alijs contractibus vt est bononie non comprehenduntur ecclesie vel pia loca posito etiam ꝙ de alijs contractibus ecclesie

2 soluerent gabellam.¶ †Item no.ar.in fi.quando contra te allegatur aliqua.l.que loquatur in ecclesia si nõ occurrit alia cõgrua responsio potes dicere speciale est in ecclesia ꝑpter rõnẽ que hic ponitur in tex.

2 ☞ Fideicommissum vniuersale dicitur hereditas ꝛ fideicõmissarius heres.

3 Uerbũ relinquo an importet institutionẽ directã.ꝛ nu.10.

4 In fideicõmisso relicto ad piaꝫ cãm ecclesijs vel pijs locis seu pauperibus nõ requirit restitutio verbalis vt transferant iura hereditaria.ꝛ an requirat additionẽ heredis.

Omnia priuilegia que dantur ecclesie dantur etiam pauperibus.

An valeat donatio facta in redemptionẽ captiuorũ si aliquis non recipiat nomine eorum absentium.

5 Si aliquis se absentauit a patria et ignorat an viuat quousꝙ aliqua indicia sint de morte presumitur viuere vsꝙ ad etatem centum annorum nisi probetur contrarium.

6 Statutum disponens bona immobilia nõ posse alienari in ecclesias vel pia loca.an valeat.ꝛ si disponat qõ non possint alienari in non subditos an comprehendat ecclesias.

7 Contra ciuitatẽ vel fiscum quanto tempore prescribat.ꝛ nu.8.

8 Quid in fisco ecclesie.

9 Licet in aliquibus casibus reperiatur dominium acquiri sine apprehẽsione possessionis vel sine traditione quod tamẽ etiã in eis casibus non possit possessio acquiri sine apprehensione corporali.

Potest fieri statutum qõ possessio que erat apud defunctũ cõtinuetur in heredem ipso iure absꝙ corporali apprehensione.

Possessio trãslata per modum fictum dicitur vera possessio.

10 Si ille qui vendidit vni iterum vendat eandem rem alteri.an vterꝙ emptor habebit dominium.

Ut inter

1 T inter diuinum. †Eccl'ie pia loca ⁊ mise-
rabiles persone ⁊ etiã ciuitates habent priuilegiũ
circa prescriptionem vt contra eas non prescriba-
tur minori spatio.c. annorum in relictis in vltima voluntate
donatis et venditis ac etiam circa dominij acquisitionem in
casibus predictis vt acquiratur ipso iure ex solo contractu si-
ne traditione ac etiam tacita hypotheca vt eam habeant in di
ctis casibus hoc dicit. Et inquantum loquitur de relictis in
vltima voluntate non est nisi vna specialitas scilicet circa
prescriptionem non autem circa acquisitionem dominij vel
tacitam hypothecam quoniam illas habent etiam alij pro re-
bus legatis et per fideicommissum relictis. vt in.l.j. commu-
nia de lega. Sed inquantum loquitur de donatis aut vendi-
tis: tunc in illis habent tria priuilegia scilicet tam circa pre-
scriptionez ꝙ circa dominij acquisitionem ⁊ hypothecaz: quo
niam illis non acquiritur dominium ex solo contractu sed re-
quiritur traditio.ff.de rei ven.l.si ager.⁊.j.de rei ven.l.penul.
et de pac.l.traditionibus.nec etiam regulariter habent alij ta-
citam hypothecam sed dumtaxat in certis casibus de quibus
in titu.in qui.cau.hy.ta.contra.ff.⁊.C. Extra casus vero de qui
bus hic iste persone non habent ista priuilegia. ¶ Et diuide
quia primo ponit proemium.et etiam statutum obscurum cir
ca tempus prescriptionis vsq; ibi. et nobis. Secundo illud de
clarat ponendo spatium.c.annorum vsq; ibi.fine. Tertio con-
cludit in premissis et etiam addit duo alia priuilegia de acqui
sitione dominij dando eis rei vendicatio.et circa tacitam hy-
2 pothecam veniamus ad casum. ¶ †In text.ibi aliquam reli-
querit hereditatem subaudi directo instituendo vt differat ab
eo quod.j. subijcit a fideicommisso. nam etiam fideicommis-
sum vniuersale dicitur hereditas et fideicommissarius heres.
vt in.l.si fili⁹.§.si filio.ff.quod cum eo.et sic nota hic diligenter
ꝙ verbum relinquo adaptatur ad institutionem directam vt
etiam apparet ante si. Si ergo aliquis dicat relinquo bona
mea tali videtur ipsum directo instituere heredem. et sic pro-
pria autoritate potest capere bona.sed si importaret fideicom
missum vniuersale tunc venientes ab intestato succederent
directo et ille haberet petere ab eis restitutionem et ante fa-
ctam restitutionem verbalem non posset propria autorita-
te capere.et venientes ab intestato detraherent quartam tre-
bellianicam que non detrahitur de directa institutione. vt.j.ti
3 tu.j.si quis ad declinandam. † Sed an hoc sit verum quod
a verbum relinquo[a] importet institutionem directam.vide per
glos.et docto.in.l.his verbis.in princip.ff.de heredi.insti.quia
si non erat alius institutus importat institutionem. alias im-
portat fideicommissum.nisi qualitas persone contrarium sua
deat vt si relinqueretur filio suo pro legitima: nam tunc debet
relinqui iure institutionis ad hoc vt testamentum valeat.nam
si relinquit sibi certam quotam videtur relinquere iure institu
tionis ad quod vide quod nota. Bald.in.l.humanitatis.j. de
impub.et ali.substi. Si vero res singulares secus.⁊ sic non va-
leret testamentum nisi diceret relinquo pro legitima. per ea
que nota.per Bartol.in autenti.vnde et si parens.j.de inoffi.
4 testa. ¶ †In text.ibi vel fideicommissum subaudi particula-
re siue vniuersale ex isto text. coniuncto fin.vbi habetur ꝙ do-
minium acquiritur sine traditione Barto.disputando in que
stione que incipit. Titius filium determinauit notabiliter val
de ꝙ in fideicommisso relicto ad piam causam ecclesijs pijs
locis vel pauperibus non requiratur restitutio verbalis: de
qua loquitur tit. ad trebel.quantum ad hoc vt transferantur
iura hereditaria actiue et passiue.imo statim impleta condi-
tione fideicommissi.et eo purificato transferuntur omnia iu-
ra.et hoc est quotidianum. quia testatores morientibus filijs
sine liberis relinquunt omnia bona pauperibus. Certe si fi-
lij decedunt relictis extraneis heredibus executores testamen
ti vel episcopus qui est executor legalis.vt.j.titu.j.l. nulli.non
habent necesse petere ab illo herede extraneo restitutionem fi-
eri. Sed possunt capere propria autoritate ac si esset facta.et
mouere actionem contra hereditarios debitores vel possesso-
res rerum .quod perpetuo tene menti.et licet Bal. hic nitatur
probare contrarium plus placet determinatio Bartol. nam
etiam secundum Baldum tale fideicommissum non requirit
aditionem hereditatis.⁊ constat quod illud tribuit restitutio
verbalis fideicommissario vniuersali ꝙ tribuit aditio heredi
directo. Sed si indirecto heredi non requiritur aditio ergo nec
in fideicommis. requiritur restitutio. Bald. tamen se mouet
per.l.omnibus.ff.ad trebel.vbi in fideicommis.relicto ciuitati
requiritur restitutio.et hic equiparantur ciuitas et pia causa.
Sed dic ꝙ iure illo non erat introductum priuilegium.de quo
hic. vnde posset dici idem in ciuitate hodie per hanc legem.
¶ In text.ibi sed et si in redemptionem captiuorum.dic idez
b si pauperibus in genere quia omnia priuilegia[b] que dantur
ecclesijs: dantur etiam pauperibus. vt in aut.de eccle.titu. et
per Bald.j.ad trebel.l. sancimus.ad fi.et not. istum text. con-
tra glos.que est in.l. illud.§.eo. dum hic dicit donate. ꝙ valet
donatio facta in redemptione captiuorum et tamen illi non
sunt presentes. Sed potest responderi per text. dum dicit legi
timo modo ꝙ intelligitur quando aliquis est presens qui reci
5 pit nomine absentium. ¶ †In text.ibi longissimum vite ho-
c minum tempus[c] dic iste text.semper allegatur. et per ipsum
dicitur ꝙ si aliquis se absentauit a patria et ignoratur an vi
uat vel mortu⁹ sit quousq; aliqua indicia sint de morte presu-
d mitur viuere quousq; peruenit ad etatem.c. annorum[d]. et ille
qui dicit eum mortuum habet necesse probare.de hoc vide per
6 Barto.in.l.ij.ff.quemad.te.ape. ¶ † Vltimo per istum text.
circa fi.dicit Bartol.fuisse determinatum per Oldra.in publi
ca disputatione ꝙ si statutum dicat bona immobilia non pos-
se alienari in ecclesias vel pia loca tale statutum non valet sed
dicitur esse contra libertatem ecclesiasticam. quia contra pri-
uilegium concessum ecclesijs per hanc.l. ¶ Certe ista.l. non
concedit priuilegium ecclesijs ꝙ possint emere vel donatio- a
nem recipere.hoc enim competit eis de iure communi sicut et
in alijs: quia non debent esse deterioris conditionis. Sed be-
ne conceditur eis priuilegium ꝙ ex solo titulo transferatur in
eas dominium. Istud autem statutum aufert ecclesijs ius
commune non autem priuilegium vnde tenendo opi. Inno-
e cen . ꝙ dicat contra libertatem ecclesiasticam [e] nisi quando
auferret priuilegium istud statutum non diceretur contra li- b
bertatem ecclesiasticam : sed tenendo aliam opi. de qua dixi
in aut. cassa. secus. Et per istum modum defendo Barto.
Sed si tale statutum non faceret expressam mentionem de ec-
clesijs.sed solum diceret ꝙ non possunt alienari in non subdi-
tos.tunc non comprehenderentur ecclesie. vt not. per Ioan.
and.in.c.j.de immu.eccle.lib.vj.secus in.l.imperiali generali-
ter loquente.quia cõprehendit ecclesias.vt.l.fi.j.de exac.tribu.
lib.x.⁊ ibi per Barto. ¶ Item ista.l.loquitur quando vẽdẽs c
vel donans erat dominus vt transferatur dominiũ quid si non
erat dominus an ex solo contractu transferatur vsucapiẽdi cõ
7 ditio vide ĩ spe.de loca.§.nũc vero aliqua. ver.lviij. ¶ †Pro
declaratione glos.que est super verbo centum et ad soluenduz
omnia cõtraria gl.opp.ꝙ cõtra ciuitatem nõ prescribatur mi
nori spatio.c.annorum.quia video ꝙ cõtra fiscum interdũ pre d
scribitur quadriẽnio.vt in.l.intra quatuor.ff.de diuer.⁊ temp.
prescrip. Aliquando spatio.xx.annorum. vt in.l.in omnibus.
eo.ti. Aliquando spatio.xxx.annorum sine ti.⁊ bonafide.vt in
l.sicut.⁊.l.omnes.j.de prescrip.xxx.annorum.vel longo tempo
re cũ ti.⁊ bona fi.vt in.l.fi.j.de prescrip. lon.tẽp.⁊ fiscus est ma
gis priuilegiat⁹ ꝙ ciuitas particularis. vt.ff.ad munici .l.nõ
debere.propter hoc glo.dat multas solutiones. Sed aduerte
quantuz ad fiscum aut loquimur de iure acquisito fisco perdẽ
do et in illo fiscus vtitur iure priuati vt prescribatur contra ip e
sum aliquando longissimo aliquando longo.vt.§. dictum est.
Interdum querimus de iure nondum quesito vel incorpora-
to fisco vt si aliqua bona sunt fisco delata vel ratiõe delicti ali
cuius vel quia decessit sine herede ⁊ sic sunt bona vacantia vel
ex alijs causis de quibus habetur.in.l.j.ff.de iure fi.tamẽ fiscus
vel eius officiales nondum acceperunt possessionem bonorũ.
Et tunc si talia bona sic delata ipso iure fuerunt fisco denuntia
ta tunc si postea negligit per quadriennium capere possessio-
nem prescribitur contra fiscum.vt.d.l.intra quatuor.j. de qua
dri.prescri.l.j.⁊.ij. Si vero non erant adhuc denuntiata tunc
prescribitur contra fiscum.xx.annis.vt in.l.omnibus. de diuer.
et tẽpo.prescrip.allegata hic in gl.pro cõtraria nisi prescribẽs
haberet ti.et bonam fidem.quia tunc prescriberet.x.annis in-
ter presentes sicut contra priuatum. Et predicta in fisco impe
8 riali vel temporali. †Sed in fisco ecclesie distinguitur aut ĩter
romanã ecclesiam ⁊ requiruntur.c.anni etiã in talibus nonduz
incorporatis.aut in alia ecclesia.⁊ sufficiunt.xl.vt est hodie ca-
sus.in.c.ij.de prescrip.lib.vj. In ciuitatibus vero particulari-
bus que nõ habẽt iura fiscalia in tribus casibus de quib⁹ hic
nõ prescribit minori spatio.c.annorum.⁊ sic sunt melioris con
ditionis ꝙ fiscus in hoc.quia in alijs fiscus est melioris vt hic
in prima sol.glo. Extra istos casus cõtra ciuitates prescribit: si
cut cõtra priuatos.qr instar priuatorũ obtinent.vt in.l. eũ qui
vectigal.de ver.sig.⁊ idẽ dicunt doc.in castris subiectis ciuita
ti quasi sint membra eius.vt.l.q ex vico.ad municip.lz glo.sen
tiat cõtrariũ in.l.si finita.§.si de vectigalib⁹.de dam.infect. Ali
quando vero ẽt cõ priuatos nunꝙ prescribit.s.in facultate vten-

a ¶ Verbum relin quo.adde tex. ĩ.l. fi.ff.de tab.exhib. gl.in aut.de here. ⁊ falc.in.§.si vero. doc.in.c.Ray. de testa.

b ¶ Oĩa priuilegia. adde Bal.ĩ.l.pe. in.§.cũ aũt.in vlt. co.C.ad turpil.li- mita hoc cẽ veruz in re q̃ sit veri dñij ecclesie.sec⁹ si res sit q̃si dñij eccl'ie.

c ¶ Vite hominũ tps.adde Inn.in c.veniẽs. de filijs psb.Io.de ana.in rubrica de delictis puero.

d ¶ Ad etatẽ cẽtũ annoruz.adde an elapsis cẽtuz ãnis presumatur mor- tu⁹.vide p Sali. h ⁊ p glo. Bart.⁊ doct.in.l.ij.in.§.si dubitet.ff.quẽad. testamen.aperiã.

e ¶ Cõtra liberta tem eccl'iasticam. adde tex.in.c.ij.de ver.sig.li.vj. bal. in.l. cunctos po- pulos.C. de sum- matri. Abb.con. lxxiiij. inci. pñs dubium.

di rebus ad vsum publicum destinatis. puta via publica vel platea nam etiam si per.c. annos quis non iret non perderet facultatem eundi. vt in.l.via publica.ff.de via public.et in fin. huius glosse. quia illa via non est in patrimonio publico sed in publico vsu. et ea que supra dixi locum habent in his que sunt in patrimonio. ¶ In glos. que incipit vtilem dic imo potest dici directum. quia directum dominium est acquisitum licet ex priuilegio huius legis secundum Bald. ¶ In glos. ibi soluto pretio. dic hec vera. nam ante pretium solutū obstat ecclesie exceptio. vt.l.iul.§.offerri.ff.de act.empt.et vbicunq; obstat exceptio habenti actus ibi dominium non transfertur ipso iure etiam vbi alias transferretur si exceptio non obstaret. vt in.l.sempronius attalus.ff.de vsufruct.le.secundum Bald.
9 ¶ In gloss.j.respondeo non dic.not. istam gloss. quia licet in aliquibus casibus reperiatur dominium acquiri sine apprehensione possessionis vel sine traditione. vt placet in herede adeunte. tamen nunquam reperitur etiam in dictis casib⁹ possessio acquiri sine apprehensione corporali. et hoc etiam vult gl.clarius.in.l.cum duobus.§.item respōdi.ff.pro socio. Ratio vero sumitur ex.l.j.§.sceuola.ff.si quis te. liber esse ius.fu. posset tamen hoc induci per consuetudinem. vt.c. ex literis. de consue. vel propter statutum. vnde in plurib⁹ locis vidi statuta q possessio que erat apud defunctum ipso iure cōtinetur in herede absq; corporali apprehensione. et vide per Cy.in.l.ea le
10 ge.post princip.j.de condi.ob causam. ¶ † In glo. ibi prelata vtili directe etc. Ista ratio est falsa quia presupponit q vterq; emptor habeat dominiū primus vtile. secundus directū q nō est verum. imo primus habet directum licet translatuz preter iuris regulas scilicet sine traditione. nam possessio translata p modum fictum dicitur vera possessio. Et hoc presupposito secundus emptor nullum dominium potest habere. quia venditor nullum habebat cum ipsum trāstulisset in primum emptorem ex solo cōtractu. ¶ Ultimo ad id qđ dixi in primo notabili de verbo relinquo. vide bonam glossam in aut. de heredi. et fal. que incipit no. verbum.

2 ☞ Prescriptio decem vel viginti annorum quando contra quem et in quibus actionibus currat.
3 Quid in prescriptione triginta annorum.
4 Prescriptio.xxx.annorum est mere odiosa et sic restringenda sed vsucapio est mere fauorabilis. et quid de prescriptione.x. vel.xx.annorum.
5 Romana ecclesia est illa cui preest papa immediate et cui⁹ ipe est specialis episcopus.
Ecclesia lateranēsis que dicitur sancti Saluatoris fuit prima ecclesia totius orbis et multa habet priuilegia.
6 Priuilegiat⁹ qn̄ concurrit cū priuilegiato priuilegia confunduntur et habētur ambo pro non priuilegiatis. et quid si vnus tractat de dāno vitando alter de lucro.
Ecclesia quanto tempore prescribat contra alteram.
7 Quanto tempore prescribat contra priuatum.
8 Per identitatem vel maioritatem rationis non debet induci legum correctio. et quid in correlatiuis et quid si in ipsa lege exprimatur ratio motiua ipsius.
9 Si concedatur alicui ecclesie q contra eam non prescribat nisi centum annis an hodie talis concessio valeat: licet in ea nō cōtineatur clausula non obstante quacunq; alia lege.
10 An valeat concessio q nulla possit obijci prescriptio.
11 Contra prescriptiones que currunt contra ecclesiam vel ciuitatem an poterit ecclesia vel ciuitas restitui in integrum.
12 Ecclesia si successit ei contra quem ceperat currere prescriptio x.vel.xx.vel.xxx.annorum. tunc pro tempore preterito ecclesia vtitur iure priuati. sed pro futuro vtetur priuilegio suo.

1 uas actiones. † Ista autēti. tria facit. nā primo declarat que prescriptio currat contra priuatos in actionib⁹. de quibus in fi.l.prece. scilicet personali et in reali. rei ven. et hypothecaria vsq; ibi si loco. Secundo corrigit legem codicis in eo quod dixerat contra ecclesias et pia loca non currere minorem prescrip.c.annorum. Et reducit eam ad annos.xl. Tertio confirmat eam in sola ecclesia romana vt contra eam non currat minor centenario. Et predicta in prescriptionibus maioribus decennalibus. sed reperiuntur alie prescriptiones minores vt vsucapio in rebus mobilibus. Itē quadriennij contra fiscum. de qua dixi in.l.precedenti. Et etiā vltra text. reperiuntur prescriptiones annales et sex mensium vt in redhibitoria et q̄to minoris et in actione de dolo incurrit prescriptio biennij: et in alijs. dicit nihil immutari nec per l.codicis nec per istam. quia omnes sunt equales. tam ecclesie q ciuitates et etiam priuati. et vide circa hoc Dy. in regu-
2 la bone fi. de regu. iur. ¶ † In text. ibi decennalis. dic ista currit contra rei vend. dummodo prescribens habeat ti. et bonā fidem. et etiam prescribat contra presentem. Sequens vero vicennalis quando contra absentem. vt.j.de prescrip.lon.temp. per totum. In actionibus vero personalibus non currunt. In hypothecaria vero similiter currunt si prescribens habeat
3 ti. et bonam fidē. vt.j.si aduer.cri.per totum. ¶ † Tertia vero scilicet tricennalis currit tam in personalibus actionibus q etiam in realibus quando prescribens non habet titulum vel non habet bonam fidem.j.de prescrp.xxx.anno.per totuz. hoc tamen vltimo de bonafide corrigitur per ius canonicum: qr sine ea nulla prescriptio currere potest. vt in.c. fin. de prescrip. et in.c.ij.de regu.iuris.lib.vj. Bartol. tamen.in.l.sequitur.§.si viam. de vsuca. dixit iura canonica debere intelligi solum in realibus actionibus que currunt ratione possessionis: quia nisi quis possideat non prescribit in realibus. vt in regula sine possessione. Non autem habent locum in personalibus in quibus currit prescriptio non ratione possessionis quia non
4 est dare eam. † nam debitor meus non possidet actionem meā nec rem aliquam meam currit ergo solum ratione negligentie mee. Ideo si negligo. per.xxx. annos. licet debitor sciat se debitorem prescribitur contra me. Communiter tamen ista opinio reprobatur per canonistas: et etiam legiste non tenent vt not. Bald. in.l.ij.j.de serui. et aqua. et etiam idem Bart. videtur tenuisse contrarium. in.l. omnes populi. de iust. et iur. in ij. vel.iij.qō. principali. super quibus possint fieri statuta. Et adde quod prescrip.xxx.annorum est mere odiosa ideo restringenda. Sed prescriptio.x.vel.xx. partim fauorabilis scilicet respectu prescribentis qui habet titulum et bonam fidez partiz odiosa scilicet respectu eius contra quem prescribitur. ideo non tantum restringitur vsucapio. et ideo est mere fauorabilis. vt hec habentur. in.l.edicto circa finez.j.de edic.diui.adri. tol. ¶ In text. ibi.xl.annis clauduntur scilicet indistincte siue prescribens habeat titu. siue non etiam de iure canonico nisi contra ipsum sit dispositio iuris communis: quo casu etiam de iure canonico requiritur titulus: tamen sufficit titulus etiam inualidus. vt hec habentur in capitulo de quarta. de prescriptio. et eodem titu.c.j.libr.vj. et in hoc ista auten.
5 approbatur per iura canonica. ¶ † In text. ibi sola romana
a ecclesia:[a] dic romana ecclesia est illa cui preest papa imediate.
b id est cuius ipse est specialis episcopus[b] et dicit Archi. in capitulo.j.de prescriptio.libr.vj. quod est ecclesia lateranensis que dicitur sancti Saluatoris quia illa fuit prima ecclesia totius orbis et multa habet priuilegia. vt habetur in autenti. vt ecclē sia romana et glossa. Et ad ipsam multe prouincie pertinent que sunt illi immediate subiecte etiam in temporalibus. vt in capitulo fundamenta. de elec. libr.vj. et ibi vide. ¶ In principio glosse magne. ibi in quibus priuatus audiretur vsq; ad.xl. annos supple. et tamen fiscus vel ecclesia non auditur vltra annum: vel quadriennium vt in iuribus infra allegatis sed hoc contingit: quia nituntur contra ius commune. et quia loquuntur in bonis nondum perfecte acquisitis sed acquirendis. hodie vero illa iura corriguntur in fisco ecclesie per.c.ij.de prescriptio.libr.vj. et reducuntur ad prescriptiones de quibus hic. In gloss.j. sed quid si ecclesia: dic vide hic Joan. andree in regula in iudicijs. de regulis iuris. in mercurialibus et dubita
6 tio in ista questione consistit. † quia quando priuilegiatus con
c currit[c] cum priuilegiato priuilegia confunduntur et habentur ambo pro non priuilegiatis. vt in.l. sed et milites. de excu. tuto. Sed hic ambe ecclesie sunt priuilegiate tam prescribens q illa contra quam prescribitur ergo prescribenti sufficit tempus: si habet titulum et bonam fidem. vel triginta anni si non habet titulum sicut sufficeret priuato contra priuatum. Sed dic quod ecclesia est priuilegiata ne contra ipsam currat prescriptio: quia tunc tractat de damno vitando: non autem vt possit prescribere quia tunc tractat de lucro captando non est ergo verum q hic concurrat priuilegiatus cum priuilegiato. imo cum non priuilegiato: quia illa ecclesia cuius est res que prescribitur est priuilegiata. Non autem ecclesia prescribens. et hoc probat lex quam glossa allegat. ff. ex qui. cau. ma. l. fina. et vide.c.illud. de prescriptio. et.c. de quarta. in quibus est casus quod vna ecclesia non prescribit contra alteram minori spatio.xl.annorum: patet etiam quando priuilegiatus concurrit cum priuilegiato prefertur ille qui tractat de damno vitando ei qui de lucro: vt habetur et nota. in.l. verum.§.
7 finali. cum.l. sequenti. ff. de minor. ¶ † In gloss. ibi item quid si ecclesia: dic de hac questione vide per Joan. andree in regula qui ad agendum de reg. iuris. in mercurialibus: et conclude q ecclesia

a ¶ Sola ro. ecclesia. adde.c. cū nobis et.c. si diligenti. de p̄scrip. glos. i c. cum dilecta. de cōfir. vti. vel inuti. glo.j.i.c.fi.e. titu. lib.vj.

b ¶ Est spālis eps adde archi. in.c. ij. de p̄scrip. li. vj. i pria colū. Fel. in c. in cāis. de re iudi. Itez appellat eps ciuitatis rome sm Car. alex. in.c. nūc aūt. in.ij. not. xxi. di. It ē dr eps totius christianitatis sm hosti. in sūma. i ti. d auto. et vsu palij. in.§.si.

c ¶ Qn̄ priuilegiatus cōcurrit. addō Cy. in.l. quo tpe. in vlti. col. C. de remi. Bar.i.l. verū. in.§. itē q̄rit. ff. de mio. Bal. i.l.ij.C. d pui. fisci. ang.i.l. si. ff. ex qbus cau. ma. Abb. in.c. auditis. in.ix. not. de rest. i ite. Pau. d ca. 9fil. cccxij. inci. viso puncto supra scripto.

q ecclesia prescribit contra priuatum eo tempore quo ali⁹ priuatus prescriberet.s.longo tempore cum titulo et bona fide et longissimo sine titulo cum bona tamen fide vt etiam not. Hostien.in summa de prescrip.§.que requirantur ver.sed nũquid quia non debet esse deterioris conditionis ecclesia in prescribendo contra priuatum:nec contra eum potest fieri retorquntio istius iuris: quia non fuit ab ea impetratum:sed proprio motu principis concessum ideo cessant verba edicti pretoris q quisq iuris in alterum statuit:quia ecclesie non statuerunt nec fuerunt causa statuendi.hoc autem presumitur quando cõceditur priuilegium per viam.l.communis ad quam faciendam princeps mouetur principaliter ad bonum publicũ non ad supplicationem alterius. Sed si per alium modum q legem statuendo per priuilegium concedat non clausum in corpore iuris presumitur ad eius postulationem nisi expresse in ea dicatur contrarium.vt in.c.si motu proprio.de preben.lib. vj.et.j.de peti.bo.subla.l.j.li.x.et de bo.vac.l.j.in fi.et ibi p Barto.qui concludit hic quod si aliqua ecclesia impetraret hodie ne contra eam currat minor prescriptio.c.annorum vt est in ecclesia nouantulana.de qua.j.in versic.item nunquid. similiter nec ipsa posset prescribere contra alium minori tempore quia posset fieri retorquutio per illum tex.q quisq iuris &c.Bald. contra.quia illud priuilegium est concessum deo et contra deũ

8 non debet fieri retorqutio.et hoc tutius est. ¶ †In glossa ibi item ad idem in ciuitate.dic ista glo.in hoc ver.semper allegatur q per identitatem rationis vel maioritatem non debet induci legum correctio. Sed hoc verum preterq in correlatiuis in quibus facta correctione in vno censetur facta in altero per l.ij.j. de indi.vidu. in fin.cum ibi not. Item est verum nisi in ipsa.l. exprimatur ratio motiua ipsius. nam tunc extenditur ad casus in quibus habet locum illa ratio etiam si inducatur ll.correctio.hoc voluit glossa in.cle.j.de ele.Glos.ergo ista debet intelligi in ratione tacita que tamen colligitur ex verbis legis.Et vide circa istum articulum quod plene not.Barto. in.l.si constante.sol.matri.in.j.qõ.principali.q.vltime.et in.l. omnes populi.in illo articulo.An statutum recipiat interpre

9 tationem extensiuam. ¶ †In glos.ibi nunquid poterit hodie dic ista questio videtur fatua. nam si olim potuit imperator concedere.vt in.l.inter diuinum:que dubitatio potest esse: an hodie possit:cum eadem fungatur hodie potestate. Breuiter ad hoc vt ista questio non sit fatua intellige hoc modo.An valeat talis concessio posito q in ea non contineatur clausula nõ obstante quacunq alia.l.in contrarium disponente. vt est ista aut.Glo.ista sentit q sic per rationes quas allegat.et vult dicere q si ecclesie nunquam habuissent istud priuilegium.per.l. inter diuinum.talis concessio sine dicta clausula non valeret. Sed quia semel habuit.licet per istam auth.fuerit sublata concessio tamen per quam reducitur ad pristinum statum non indiget dicta clausula. docto.tamen dicunt contrarium: quia postq fuit sublatum:perinde ac si nunq fuisset concessum. et sic nulle reliquie remanserunt:et per hoc non obstat.§. quod et in spem.allegato in gloss.quia ibi remanserant reliquie.et sic requiritur ista clausula vel q dicatur in priuilegio quod concedit ex certa scientia quod tantundem importat.vt in.l.idem Vlpianus.ff.de excu.tut. Item ratio gloss. q prescriptiones

10 sint odiose non est bona.quia non semper sunt odiose et dicitur semper text.secundum Bald. ¶ †In glo.ibi item an hoc. dic ista gloss. videtur determinare contra text.vt.l.inter diuinum in ver.et nobis.vbi innuit q si voluisset hoc statuere potuisset sed non statuit.quia mutauit propositum: non q non potuerit.nec obst.§.questum.quia ibi casus fortuiti non erãt determinati a iure. Sed infiniti possunt accidere. sed prescri

11 ptiones sunt a iure determinate.et sciuntur que sint. vnde non subest tanta generalitas vel confusio secundum Bal. ¶ †In glos.ibi item nunquid contra has.dic dubitatio in ista.q.erat quod quia postquam ista auth.cõcedit q contra ecclesiam currat prescriptio.xl. annorum deberet intelligi cum effectu. ita quod non restituatur.nam si dicamus ipsam posse restitui qr equiparetur minori semper poterit restitui. quia nunquam curret sibi tempus restitutionis petende.sicut non currit minori:quia ecclesia nunquam efficitur maior.et sic ista.l.erit ludibrio.quod esse non debet.vt infra de bo.que lib.l.fi.§. antepe. tamen determinatio glosse est vera et ad tollendum inconueniens:de quo supra tempus restitutionis tollende incipit currere statim prescriptiõe finita quo elapso ecclesia nõ auditur. et per hoc tollitur inconueniens de quo.s. vt hec habentur in clemen.j.de restitu.in integ.que fuit facta ad tollendum inconueniens de quo dixi. sed minori qui speratur effici maior non currit tempus restitutionis petende quousq durat minor in

12 sequen.gloss.super versi.durantibus. ¶ † In gloss.ibi item quid.dic trahat questionem q pro tempore preterito ecclesia vtebatur iure priuati sed pro futuro postquam ad eam peruenit vtetur suo priuilegio.et ita vult.l. fiscus. allegata in glo.si ergo incepisti prescribere rez tith spatio.x.annorum quia erat presens et compleuisti vsq ad dimidiam prescriptionem tenendo ipsam per quinquennium. deinde dominium peruenit ad ecclesiam quia ille eam instituit pro complendo aliaz dimidiam non sufficit tenere per aliud quinquẽnium sed requiruntur.xx.anni quia illi faciunt dimidiam prescriptionem.xl. annorum currentis contra ecclesiam.et sic in totuz prescribit per xxv.annos nam ecclesia de prima dimidia completa cõtra priuatum habebit acquiescere illis.v.annis. Et ad hec vide que habentur et notantur in auth.hodie.posita super.l.j.infra de prescrip.lon.temp.

¶ De episcopis et clericis. Rubrica.

2 ¶ A quibus muneribus ecclesiastice persone: sint immunes.remis.
Statutum si faceret omnia predia tributaria pro oneribus cõmunis:an predia que postea venirent ad ecclesias trãsirẽt cuz oneribus que postea imponerentur.

3 Quando familia potestatis vel executoris vadit per comitatũ causa querẽdi bannitos vel malefactores nõ potest hospitari in domibus ecclesiarum vel clericorum illis inuitis.

4 Si princeps cõfirmat alicui tale priuilegium prout a suis antecessoribus concessum fuit:licet de illa concessione non appareat si tamen in hac confirmatione exprimitur illud quod conceditur valet.et habet vim noue concessionis secus si non exprimeretur.
Si iudex condẽnat aliquem ad dandum mihi quolibet anno tale quid sicut meis antecessoribus dedit:licet nõ appareat de preterita datione q valeat sententia.

5 Clerici non debẽt soluere gabellas ad portas pro fructibus beneficiorum suorum vel propriarum possessionum.
Illa que clerici acquirunt de proprijs laboribus pertinent ad pauperes si aliter non disponunt et decedant sine heredibus ab intestato al's pertinent ad eorum heredes.

6 Priuilegia alicui concessa transeunt ad familiam ipsius.s.liberos et vxorem.et qualiter intelligatur.

7 Officiales qui non possunt capere clericos pro impositionibus factis:non poterunt etiam capere eorum colonos vel familiares.

8 Quid in alijs priuilegiatis:an eorum priuilegia extendãtur ad familiares.
Laicus propter delictum commissum in ecclesiam vel in ecclesiasticas personas efficitur de foro ecclesiastico.

9 Si ad ecclesiam peruenit aliqua res laici que erat scripta ĩ estimo communis ad onera publica.an poterunt de cetero onera imponi.

10 Cum eo qui est in sacris constitutus q committatur incestus sicut cum cõsanguineo.

1 Extra sanctionẽ. † Sicut per.l.placet.§.ti.priuilegiantur ecclesie et eorum bona vt non subiaceant alicui oneri preterq oneri tributorũ ita et per istam.l.cũ se.priuilegiant ministri ecclesiarum.s.episcopi et clerici tam in personis eorũ q etiam in bonis proprijs acquisitis aliũde q ab ecclesijs:vt non subijciantur alicui oneri personali vel reali et postea.in.l.iij.que incipit de his exceptuatur causa tributorũ et etiam imponit pena cõfiscationis prediorum si non soluant quod est intelligendum de predijs proprijs clericorum.naz secus in bonis ecclesiarum que licet teneantur ad tributa non tamen confiscantur propter solutionem non factã. vt.d.l.placet. verum quia communitas terrarum et etiam domini temporales hoc nõ seruabant:sed imponebãt collectas et alia onera dicentes forte q iste leges imperiales debeant intelligi de oneribus que imponebantur pro imperio vniuersali non p his q pro singularibus locis quia imperator bene potuit tollere sue iniuria alicuius iura fiscalia non autem singulorum locorũ

2 pro eorum necessitatibus idcirco emanauit auth.†Item nulla communitas que prohibuit vel pro illis vexari tam ecclesias q ecclesiasticas personas:et imponit penam. Et vide circa materiam harũ legũ in spe.de cleri.coniu.ver.ad huiusmodi.a q

a bus muneribus[a] ecclesiastice persone sunt immunes et ista prima lex est canonizata.xvj.q.j.§.nouar.et facit cõ opinionẽ Bar. pũ dicit q si statutũ faceret oĩa pdia tributaria pro oneribus

a ¶ A quibus muneribus. adde.c.q.q. de censibus.li.vj. cle.pñti.eo.titu.c. non minus. et ibi doct.de imu. eccl.

communis: q predia que postea venirent ad ecclesias trāsirēt cum oneribus que postea imponerentur per.l.ij. vbi excipitur causa tributorum. Sed certe ibi loquitur de tributis veteribus que fuerant inuenta antequam essent ecclesie vel haberent aliqua bona: nam predia erant tunc astricta. Sed ista tributa que imponerentur per statuta sunt noua τ ista lex eximit a nouis collationibus maxime: quia presumitur illud statutū
3 factum in fraudem ecclesiarum: vt etiam dixi in.l.placet. † et not. hic in fi.secundum Bal. q quando familia potestatis vel executoris vadit per comitatum causa querendi bannitos vel malefactores nō potest hospitari in domibus ecclesiarum vel clericorum illis inuitis. ¶ Item ex primo verbo dum dicit iuxta sancti. quod gloss. intelligit de.l.placet. s̄.titu.j. potius intelligitur de quadam sanctione quam non habemus nam ista fuit cōstantini.sed.l.placet fuit alterius posterioris. vnde
4 non potest referri ad illam.† et ex hoc sequitur notabile. q si princeps confirmat alicui tale priuilegium prout a suis antecessoribus concessum fuit licet de illa concessione nō appareat si tamen in hac confirmatione exprimitur illud quod concedi tur valet et talis confirmatio habet vim noue concessionis secus si non exprimeretur.ar.l.si non designata.j̄. de fal.cau. ad. le. Et eodem modo si iudex condemnat aliquem ad dandum mihi quolibet anno tale quid sicut meis antecessoribus dedit vel sicut ipse τ sui antecessores dederunt: licet non appareat de preterita datione valet sententia. τ de hoc vide Cy.j̄. de cōtrahen.stip.l.ij. τ Barto. post guil. in.l.cum qui.§.iul.ff.de consti. pecu. τ idem. Barto. notat in extrauagā. ad repri. super ver. prout.et.c. abbate. de verbo.signi. vbi habetur q illa dictio prout.non facit conditionem sed causam seu demōstrationē.
5 ¶ † Item not. in.l.ij. quod clerici non debēt soluere gabellas[a]
a ad portas pro fructibus beneficiorum suorum vel propriarū possessionū. ¶ Item q illa que acquirunt de proprijs laboribus pertinent ad pauperes. sed hoc est verum si aliter non disponunt et decedant sine heredibus ab intestato: alias pertinent ad eorum heredes. vt not. Innocē. de testa.c.relatum.τ.c.
6 cum in officijs. ¶ † Item no. q priuilegia alicui concessa trāseunt ad familiam ipsius videlʒ liberos τ vxorem q qualiter intelligatur vide hic Cy. in additione qui distinguit tres casus. Aut cōcedit̄ rōne innate dignitatis. τ pertinet ad filios etiam post mortē parentum. vt.l.cū qui.j̄. de excusa.mune.in.l.femine.ff.de sena. Aut rōne officij publici. τ tūc quousq viuunt parentes. ita debet intelligi hic. τ in.l.semper.§. negotiatores.ff. de iure immu. Et ibi glos.ordinaria de hoc. aut conceditur ratione necessitatis. τ tunc ad filios non extenditur. vt.l. in filijs.
7 j̄. de decur. ¶ † Itē no.ꝫ illos officiales q nō pñt capere clericos. capiunt eorum colonos vel familiares pro impositiōib⁹ factis clericis. nā nō possunt h̄ facere. ar.in.l.hēs meus.§.fi.de cōdi. τ demū. ista tñ lex vult q homines clericor̄ ēt pro seipsis habeāt priuilegia ne verent̄ nō solū pro hominibus clericorū.
8 ¶ † Sed istud est speciale in clericis.[b] nō sic i alijs ꝑuilegiatis
b vt eorū priuilegia extendant̄ ad familiares. nisi dicat̄ exp̄sse. vt i.c. sicut. de v̄.si.li.vj. τ ibi vide in aut. Itē nulla cōmunitas no. spāliter tex. cū gl. q laicus propter delictū cōmissum in ecclīā vel ecclesiasticas psonas efficit̄ de foro ecclesiastico vt h̄ patet dum dicit requisiti ab imperio vel ecclesia τ sic ecclesia potest procedere contra eos et similiter contra occupatores bonorū ecclesiasticorum: q dic vt in.c.cum sit generale. de fo. compe.
9 ¶ † Sed quid si ad ecclesiam peruenit aliqua res laici que erat scripta in estimo communis ad onera publica. an potuerunt de cetero onera imponi. dic vt dixi in.d.l.placet. q nō: sed bene tenet̄ ad onera iā imposita anteq̄ ad ecclesiā perueniret. quia pro illis erat iaʒ affecta et obligata nō pro futuris. licet esset in estimo descripta. τ ita determinat Jo. an. post Archi. in.c.j. de immu. eccles. lib. vj. τ Bar. in consilio qd̄ incipit ex facto. τ p hoc
10 est gl. in.l. incola iam.ff.ad munici. ¶ † Nota etiā gl. in.l.ij. que semper allegatur q cum eo qui est in sacris cōstitutus cōmittitur incestus: sicut cū ꝯsanguineo. τ fuit q̄stio de facto s̄m Pe. cū statutū p̄mitteret aliqd̄ sup criminib⁹ excepto crimine incestus. vt si aliqs hēret ptātē legitimādi exceptis īcestuosis. Itē in.l.ij. gl. dicit q corrigitur p aut. itē nulla cōitas. Doc. tenēt p̄rium quia est canonizata. in.c. tributum.xj.q.ij.

2 ☞ Si quis post delictum commissum factus est cleric⁹. an iudex secularis hoc non obstante possit procedere contra eum et punire.

3 Clericatus est honor τ dignitas τ an per acceptionem vxoris perdat quis priuilegia clericalia.

1 **Officiales.** † Officiales publici ante finitū officium si sunt debitores reipu. nō possunt ꝓmoueri ad clericatū: si cōtra faciant nō eximuntur a curia seculari. Sed si nō sunt debitores possunt promoueri palam. et cum licentia administratorum reipu. sed si clā faciant puniuntur in certa parte bonorum hodie per aut. q̄ sequit̄ etiam si non sunt debitores nō possunt promoueri durāte officio: τ si aliquis nō officialis clericatus fuerit τ postea vxorem acceperit priuatur honore τ priuilegio clericatus. si vero fuerit finitum possunt clericari excepto eo qui habuit officiū primipilat⁹. τ.h.d.l. quisquis. j̄. e. ti. la.ij. qui debet coniungi cum istis et ibi vide bonā glos. que recolligit omnes istos casus et ex istis iurib⁹ emanauit in decre.
2 ti. de obli. ad ratiocinia dic hodie vt ibi † et allegatur iste text.
c ad questionem de illo qui post delictum[c] cōmissum effectus est clericus. an iudex secularis hoc non obstante possit procedere contra eum τ punire. de qua questione vide plenissime p Joā. an. in.d.c.j. τ per Bar. in.l.j.ff. de pe. τ Guil. de cu. tangit hic. τ
3 Bal. post eum. ¶ † Not. etiam q clericatus est honor τ digni
d tas[d] vt pꝫ ibi ad clericatus honorem. τ vide in capitulo p̄mo. de cleri. coniug. li. vj. an per acceptionē vxoris perdat aliquis priuilegia clericalia.

1 **Si quis non di.** † Allegatur super ista.l. q i grauib⁹ maleficijs punitur affect⁹ τ conatus cuꝫ opere subsecuto. lꝫ non sit secutus effectus quia nō potuit secus in non grauibus. vt.l.j.§.fi.ff. q quisq iu. Item sec⁹ si nō peruenit ad aliquem actum facti. sed stetit in solo cogitatu. vt in.l. cogitationes. ff. de pe. Item secus si nō pfecit quia noluit sed penitētia ductus abstinuit. vt in.l. qui falsam.ff. de fal. cetera dic vt in glos. quia magistra etiam plenius hic per doc. vide
e tur tamen q conatus minus puniatur[e] q̄ effectus subsecutus etiam vbi venit puniendus. vt.l.j.§.fi. vbi dicit tex. q perfecto flagitio capite punitur imperfecto vero deportat̄. ff. d extraor. crimi. nisi quando exprimitur in.l. eadem pena. vt hic iuncta.l. raptores. j̄. eodem.

1 **Presbyteros.** † Nota hic quod priuilegia clericorum: competunt etiam illis qui non sunt in sacris ordinibus vnde etiam habentibus primam tonsuraꝫ. τ sic verberans eos incidit in excōmunicatio. τ sunt exempti ab oneribus personalibus τ realibus. vt.s̄.eo.l.j.τ.ij. Vale tamen seruatur et nota.

1 **Nec honore.** Ista lex † allegatur qd̄ episcopi non debent vocari in forū ad testimonium.

2 ☞ Episcopi cum testificant̄ sufficit q ponāt man⁹ ad pect⁹ absq eo q tangant vel videant librū euangeliorum.

3 Quando debeant tangi scripture ad hoc vt valeat iuramētū.

1 **Sed iudex.** † Ista aut. semp allegat̄ nisi ad formā testificandi: quia testis dʒ dicere id q nouit de articulo τ sic p vtraq parte vel contra non solum pro producente de quo j̄. de edendo.l.ij. in gl. τ si interrogatus pro altera parte nollet respondere deberet repelli secundum Baldum ibi tanq̄ suspe
2 ctus. ar. de iu. fis.l.ij.§. diuus. ¶ † Glo. hic querit an episcop⁹ debeat tangere scripturam cum testificatur: τ dicit q nō. Practica est: τ ita seruaui de facto cum examinarem cardinales: qui ponunt manus ad pectus absq eo q tangant vel videant li
3 brum euangeliorum: τ sufficit: † quando autem debeant tangi scripture ad hoc vt valeat iuramentum vide glo. in cle.j. de heireticis. que incipit cum nota.

2 ☞ Notarius negans se fuisse rogatum de instrumēto cū fuerit an puniatur pena falsi.

Plus punit̄ si deliquat ille cui pl⁹ ꝯcedit̄ tāq̄ magis īgrat⁹.

3 Contra testē falsum datur pati lese actio ad interesse.

1 **Presbyteri.** † Not. q ista lex allegat̄ circa finē ad duo. Primo in ver. suppresserit q testis punitur de falso si interrogatus non dicat veritatem. Sed dicat se nescire sicut si diceret falsum: τ sic falsum committitur in tacendo verū sicut in exprimendo falsum. vt.j̄. si contra ius vel vti.pu.l. pre
f scrip. τ ibi per Bar. in fine. Adde q potest cogi[f] dicere verum
2 vt i.c.j. de testi.co. ¶ † Quid in notario[g] qui negat se fuisse ro
g gatum de instrumento cum fuerit. An puniatur pena falsi. vide in addi. spe. in ti. de instru. edi.§. instrumentum. Et vide hic gl. j̄. de la. lib. tol.l.j.§. sed τ qui. Item allegatur in fine q plus punitur si delinquat ille cui plus cōceditur tanq̄ magis ingra
3 tus facit.c. cum quidam. de iureiuran. ¶ † Nota etiam in ver. salua. quod cōtra testem falsum datur parti lese actio in factū ad interesse facit.l. qui nomine.ff. de fal.

Nulla nisi. Ista lex cū duab⁹ autoritatib⁹ corrigit̄ hodie p iura canonica nouissima sexti τ clemētinarū. † Nā abbatissa pt
1 esse in

¶ Gabellas. Adde diffuse p Bertha. in tractatu d gabellis.

b ¶ Speciale i clericis. adde Bal. in aut. habita. C. ne filius pro patre.

c ¶ Qui post delictū. adde extrauagantem Paul. ij. vbi vult q añ delictū p duos menses debent deferre habitū clericaleꝫ.

d ¶ Et dignitas. Adde text. iuncta glo.j. τ ibi Do. in c. deniq. iij. dist. c. reperiūtur. j.q. j.c. si officia. lix. di. glos. in.c. sedes. de rescrip. gloss. in.c. vnico. d vita τ ho. cle. lib. vj. An. de bu. i.c. recolētes. i vlti. col. de seruis non ordi. Abb. in clemē. de priuile.

e ¶ Conat⁹ minus puniatur. Adde diffuse p Fel. i tractatu de conatu.

f ¶ Pōt cogi. ad de doct. in.c. dilectoruꝫ. de testi. cogē. Spec. in ti. de teste.i.§. de testiū compulsiōe. vers. sed qualr̄ cogunt̄. Bart. in.l.j.ff. de fal. Floria. i.l.j.ff. de test. Maria. de senis i repeti.c. q̄lr̄ τ quādo. el.ij.i.xj. q.prin. de accusa.

g ¶ Quid in notario. Adde Bal. i aut. j̄. ad.l. cor. de fal. τ in.l. qui accusare. τ in.l. fin. j̄. de eden. Et eundem Paul. de ca. in.l. non idcirco. C. de test. Ang. areti. in tracta. malefi. in v̄bo falsario τ Ale. de imo. i ꝯs. lxxiij. colū. fi. in princ. in primo vol. Cur.

esse in trigesimo anno. vt in. c. indennitatibus. de electione. li. vi. In presbytero sufficiūt vigintiquinq̃. In diaconatu ⁊ sub diaconatu sufficiunt. xviij. vt in clementina finali de etate et qualitate. In episcopo requiruntur triginta. vt in. c. cum in cunctis. de elect.

2 ¶ Casus in quo iniuria est publicum crimen. quia cadit in priuilegium.
Ad puniendum quem etiam pena capitali sufficit alterum de duobus ꝙ sit conuictus testibus etiam si ad torturā positus nunquā voluerit confiteri vel sola confessio ipsi⁹ sine testibus.
Casus in quo proceditur per inquisitionem de iure communi sed regulariter contra.

3 Quando possit iudex procedere contra suum subditum delinquentem extra territorium.

4 Quādo cognitio delicti pertinet ad duos iudices ordinarios habentes diuersa tribunalia licet alter sit maior altero vt ecclesiasticus maior tamē temporali temporalis potest preuenire ecclesiasticum ⁊ idem in pluribus secularibus.

5 Quid si accusatus vel inquisitus corā primo esset contumax.
Gloria ⁊ honor est episcopi remittere iniurias ⁊ delicta.

6 Iniuria facta ecclesijs et sacerdotibus censetur facta toti ciuitati ⁊ populo.

7 Unus iudex pro executione ⁊ defensione sue iurisditionis pōt implorare familiam alterius iudicis ordinarij. ⁊ est sibi exhibenda quando subsunt vni superiori ⁊ si non subsunt potest. s; non compellitur.

8 Malefactor vel alius quem iudex mandat capi si iuste se defenderet et in defensione occideretur a familia non puniretur occidens.

1 **Si quis in hoc.** †Irruētes in ecclesias vt clericis ⁊ ministris iniuriam faciant tanq̃ sacrilegi per iudices secularem capite puniuntur. Ad quos capiēdos si fuerit expediens poterit auxiliū alterius iudicis inuocari. hoc dicit. Hodie per aut. hic positam nō imponitur pena capitis nisi quando per hoc turbatum fuerit diuinum officiu;. Et nota quia frequenter potest contingere. ¶ Et nota quia ista lex comprehendit plures casus. Primus quando ista tria cōcurrunt ꝙ inferatur iniuria clericis et in ecclesia ⁊ tempore quo celebratur diuinum officium. ¶ Item quando non celebratur tamen in ecclesia ⁊ clericis iniuria infertur. ¶ Tertio quando extra ecclesias ⁊ sic personis ⁊ non loco. ¶ Quarto quando loco ⁊ non personis vt si qui frangerent portas ecclesie. ⁊ violenter intrarent non vt offenderent clericos omnibus istis punit per istam legem pena capitali. ⁊ vide glo. in. l. j. j. de crimine sa
2 cri. ¶ †Item nota casum in quo iniuria est publicum crimen quia cadit in sacrilegium. ¶ Item nota ibi cōuictos siue confessos. ꝙ ad puniendum quem etiam pena capitali sufficit alterum de duobus ꝙ sit conuictus testibus posito ꝙ ad torturam positus nunq̃ voluerit confiteri. Item sufficit sola confessio ipsius sine testibus. facit de interdic. ⁊ releg. l. inter penas. ⁊. l. ij. §. si quis vltro. de questio. ¶ Item nota casum in quo ꝓceditur per inquisit. de iure communi. regulariter cōtra vt no.
3 in. l. ij. §. si publico. ff. de adul. ¶ †Item nota casum in quo iudex procedit contra suum subditum delinquentem in loco sibi non subdito. nam ecclesia non est subdita iudici seculari. sed ecclesiastico. vt p; in. l. ij. in fi. s. de sum. tri. vbi mādat ecclesias restitui episcopis. Et pro hoc Cy. disputādo determinauit generaliter iudicem posse perviam inquisitionis procedere quādo inquisitio permittitur ex forma statuti contra subditum suum non solum pro delicto commisso intra territorium imo etiam extra. Sed alij dicunt ꝙ per viam accusationis bene potest procedere tunc ratione originis vel domicilij. per. l. j. j. vbi de cri. agi opor. Sed per viam inquisitionis que extraordinaria est non potest procedere nisi ille iudex in cuius territorium delictum est commissum quia illa tantum respublica est offensa. Nec obstat iste tex. quia ecclesia bene est infra vniuersitatem territorij licet sit exempta. tamen non est in bonis priuatoru;. De ista questione vide per Barto. in. l. omnes ppl'i. ff. de iusti.
4 ⁊ iur. ¶ †Item nota ibi nec expectet. ꝙ quando cognitio delicti pertinet ad duos iudices ordinarios habētes diuersa tribunalia. licet alter sit maior altero vt ecclesiasticus maior temporali. Attamen temporalis potest preuenire ecclesiasticum. nec habet sibi deferre vel ipsum expectare. Et idem in pluribus secularibus vt sit locus preuentioni. arg. in. l. pluribus. ff.
5 de procur. ⁊. l. j. de off. con. ⁊. l. si quis postea. de iudi. †Si tamē accusatus vel inquisitus esset contumax non probiberetur alter etiam cum illo procedere et personam capere et punire nec ille posset se defendere per exceptionem litis alibi pendentis in qua ipse contumax est ꝙ dic vt not. Bartol. eleganter. in. l. sepul. viol. ff. de sepul. vio. ¶ Not. etiam ꝙ gloria ⁊ honor est episcopis remittere iniurias ⁊ delicta. ⁊ hoc ptinet ad sanctos
6 hoīes. ¶ †Itē ꝙ iniuria facta ecclesijs ⁊ sacerdotibus censet facta toti ciuitati et toto populo quia ius publicum consistit in sacris et sacerdotibus. vt in. l. ius pluribus. ff. de iusti. ⁊ iur.
7 ¶ †Ultimo no. ꝙ vnus iudex pro executione et defensione sue iurisdictionis potest implorare familiam alterius iudicis ordinarij. ⁊ sic est sibi exhibenda et hoc quando subsunt vni superiori. facit in aut. vt nulli iudicum. §. si quis vero comprehēsorum. alias puniretur a superiore. sed si non subsunt potest sed compellitur. De ista materia vide in. c. j. de of. or. per Inn. ⁊ fa
8 cit. j. de his qui latro. l. j. † ⁊ scias ꝙ si malefactor vel alius quē iudex mandat capi iuste se defenderet. ⁊ in defensione si occide
a retur a familia non puniretur[a] occidens. vt. j. de his qui ad ecclesiam confu. l. ij. in fi. ⁊c.

2 ¶ Iudex secularis potest capere clericum non habentem insignia clericalia.
3 Statutum si dicat ꝙ instrumentum publicum possit mitti executioni contra debitorem per capturam persone ꝙ anteq̃ ꝓcedatur ad capturam debeat citari vt veniat ad dicendum cām quare non debeat procedi ad executionem contra eum alias captus sit relaxandus.
4 Quid si fieret propter suspicionem fuge.
Non prodest cessio bonorum quando quis est obligat⁹ ad aliquid personaliter faciendum.
5 Statuta facta in fauorem clericorum an possint reuocari.
6 Priuilegia cōcessa subditis per modum gratie pōt princeps reuocare secus si per viam contractus.

1 **Si quis curialis.** †Prohibitus clericari si contra facit pōt psonaliter capi per iudicem secularē ⁊ ad pristinum statu; reduci. nec potest hoc euitare li
2 cet vellet bonis cedere hoc dicit. ¶ † Et sic no. ꝙ iudex secularis potest capere clericum nō habentē priuilegia clericalia. vt
3 in. c. si iudex laicus. de sen. excō. li. vi. ¶ †Item not. in ver. conuentione quod glo. exponit. i. citatione si statutum dicat quod instrumentum publicum possit mitti execu. contra debitorem
b per capturam persone ꝙ antequam[b] procedatur ad captura; debet citari vt veniat ad dicendū causam quare non debeat ꝓcedi ad executionem contra eum ⁊ nisi precederet citatio capt⁹ veniret relaxandus quod perpetuo tene menti secundu; Bal.
4 †hoc verum quando fit captura pro executione. sed si fieret ꝓpter suspicionem fuge nō deberet ad hoc citari ne incitaretur ad fuga; vt no. in. l. consentaneum. j. quomodo et quando iud. ¶ Item not. ꝙ non prodest cessio bonorum quando quis est obligatus ad aliquid personaliter faciendum et est magna li
5 mitatio ad ti. qui bo. ce. pos. ¶ † Ite; quod ille q fecit legem[c]
c in fauorem clericorū vel ecclesiarum potest illam tollere vl' statuere ꝙ non prosit ⁊ sic videtur valere statutum disponens qḋ clerici declinantes iurisdictionem potestatis nō gaudeant beneficijs statutorum. Secus si auferret eis ius commune quod ab ipsis statuentibus non h;. nam eodem modo nec tollere potest ar. in. l. si arrogator. §. sed an impuberi. ff. de adop. s; Bar. in. l. priuilegia. s. ti. j. i fi. videtur sentire quod nec ꝓpria priuilegia vel statuta facta in fauorem clericorum possint reuocari. ⁊ ꝓ hoc facit qḋ notat Inn. in. c. nouit. deinde. sup ver. Theodosius. vbi vr̄ tenere qḋ iperator nō possit auferre ecclesijs priuilegia q̄ eis concessit cum sit eis acquisitum ius quod auferre
6 nō pōt cū nō sint subditi † sed priuilegia concessa subditis per modū grē bñ pōt pnceps reuocare sec⁹ si p viā ɔct⁹ vt no. bal. post Nico. de mata. de mutina. in. l. qui se patri. C. vnde lib.

1 **Si ecclesie.** Ista lex est canonizata. xxv. q. ij. ver. si ecclesie. † ⁊ glo. hic opponit de pluribus legibus in quibus aliter punitur violans priuilegia ecclesiastica. Sed non obstant quia in diuersis casibus loquuntur. nam interdu; violatur indebite ab eis exigendo. ⁊ loquitur. l. pl;. s. ti. j. interdū indebite alienādo. ⁊ loquitur. l. iubemus. §. sane. Iterdum inique impetrando. ⁊ loquit l. ij. j. de le. Interdum alio modo ⁊ loquitur ista lex que imponit penam pecuniariam. ⁊ dic quod applicatur illi ecclesie que leditur. per. l. si. ff. de litigio.
2 ¶ Persistens in excōicatione p annū ꝓpter heresim habet pro cuicto et cōfesso ⁊ quid in alijs criminibus

1 **Item quecunq̃.** †Not. istam aut.
d ꝓm Bald. dū dicit cōmunitas seu psona. qḋ appellatiōe psone[d] de ꝓprio significato nō cōprehēdit cōitas vl' vniuersitatē. ⁊ iō notarij. i istris ꝓcurationū dicūt ɔ quācūq̃ psonā vel vniuersitatē. q2 al's nō veniret p h. j. de iura. calū. l. si. §. h ēt. ibi dū dicit siue ꝓ nulla psona siue ꝓ aliquo corpore. Adde qḋ no.

a ¶ Non puniret. adde Sali. in. l. fi. C. de exhi. reis. ⁊ i l. j. C. de his qui latro. ⁊ parid. dene. ap. i tracta. syndi. in vbo resistētia. co. ij. v. adḋ ꝙ si familia. Frā. Cur.

b ¶ Qḋ anteq̃. ad de circa h et vide ange. ⁊ imo. in. l. si fic. ff. de leg. j. qui dūt ꝙ imo poterit capi. et de veritate vide ibi per d. alerā. de imo. ij. col. ver. ⁊ per istu; ter. ⁊ q̄ ibi notaui. Frā. Cur.

c ¶ Fecit legē. adde doct. in. c. ecclesia sancte marie ḋ consti.

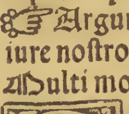
d ¶ Appellatione persone. Adde. c. romana. ⁊ ibi docto. in. §. inuniuersitatē. de sen. excō. li. vi. Ioā. an. i. c. cū i illis. ḋ prebē. Lu. ro. ɔsi. cccclxxvi. incip. ꝙ indultū petri.

Bal.ſ. ad treb.ſuper rubrica.⁊ qȯ no.in.c.ij.de reſcrip.lib.vi.
2 in nouella ſuper glo.quinta.†Et adde hic ꝙ ꝑſiſtens in excō/
a municatione per annum[a] propter hereſim habetur pro cōfeſ/
ſo ⁊ conuicto.vt.ſ.de hereticis.auſ.gazaros.non ſic in alijs cri
minibus licet quidam dixerint contra.

2 Nō dȝ qs intercedere apud principem pro eo qui eſt in in
dignatione eius q̄ eandem indignationem incurreret.

Quicunq̄. Nota iſtaȝ legem cōtra patri/
archam aquilegienſem q fuit
expulſus propter ſeditionem contra rempublicam
venetorum vt nō debeat audiri petēs reſtitutionē
q̄a preſumitur adhuc deteriora debere moliri.⁊ eſt caſus hu/
1 ius legis per quā etiā dicunt doctores†ꝙ epiſcopus qui nō eſt
vtilis in ciuitate debet inde remoueri:⁊ amplius ad illam nō
b reponi:⁊ etiam Inno.vult ꝙ ille qui eſt ſuſpect⁹[b] in ſtatu ciui/
tatis nō debeat promoueri ad epatū:vt ipſe no.in.c.ſup his.
2 de accuſa.⁊ vide ħ Guil.de cu.¶†Item no.ꝙ nō debet quis
intercedere apud principem pro eo q eſt in indignatione eius
qui eandem iudignationem incurreret.Et adde hic auſ.q̄ hic
ſequitur quia clarius adhuc probat quod dixi.

2 Argumentum a contrario ſenſu non ſemper eſt validū in
iure noſtro quando.ſ.reſultaret abſonus intellectus.
3 Multi modi arguendi in iure noſtro.remiſ.

1 **Conuenticulam.** †Iſta lex allega
tur ꝓpter vnam
c gl.que eſt hic a duo:primo de dictione etiā[c] que eſt
īplicatiua.nam dicendo etiam extra eccleſiam īpli/
cat ꝙ nec in eccleſia de hoc etiā not.ī.l.īperiū.ff.de iuriſdi.om.
iudi.in glo.ſuper ver.etiā.⁊ in glo.magna circa pri.⁊ in.l.iuriſ
gē.§.quinimo.in prin.glo.mag.ff.de pac.⁊ iſtud vidi allegari
in arduiſſima queſtione cū cardinales in Auinione elegiſſent
in papam Petrum delimacum hac promiſſione ꝙ deberet
vnire eccleſias per oēs vias cōmodas ⁊ poſſibiles etiā vſq̄ ad
ceſſionem incluſiue.Et poſtea ipſi requirebant eum ꝙ cederet
papatui nondum expertis alijs vijs commodis ⁊ poſſibilibus
ipſe ſe defendebat ꝙ non tenebatur cedere niſi primo alijs vijs
probatis propter illam dictionē etiam que implicabat ⁊ pre
ſupponebat experientiam aliaruȝ viarū.Et ad hoc principa/
liter allegabatur iſta.l.cū gl.⁊ ēt.l.cū pr̄.§.pe.q̄ īcipit a te.ff.de
2 le.ij.que probat debere ordinem ſeruari.†Item allegatur gl.
d ꝙ arg.a contrario ſenſu[d] nō ſemper eſt validum in iure noſtro
per hanc.l.ſcilicet quando reſultaret abſonus intellectus.naȝ
hic a cōtrario ſenſu ſumitur vnde dicitur extra eccleſiam ꝙ in
eccl'ia poſſunt fieri tales conuenticule.Sed hoc eſſet abſurduȝ
imo multomin⁹ ꝑmiſſum iō iſtud argumētū nō dȝ hic ſumi.⁊
eodē modo qn̄ reſultaret.l.correctio.vt ī.l.ij.⁊ ibi notatur.ſ.de
condi.inſer.alias ar.eſt bonum.vt.l.j.§.huius rei.ff.de offi.ei⁹
cui mā.eſt iur.⁊.l.qui teſtō.§.mulier.de teſta.per que iura con/
ſuluit Cyn.ſuper ſtatuto florentino quo cauetur ꝙ mulier non
extante fratre maſculo poſſit ſuccedere matri.ꝙ ſi extat maſcu
lus a contrario ſenſu nō poterit ſuccedere.Sed cōtra quia per
hoc corrigitur ius cōmune ꝑ qȯ ſuccedit vna cum maſculo er
go tale arg.non eſt bonum.Cy.non reſpondet nec Bald.Sed
dic ꝙ hoc non contingit ne ſtatutum ſit ſuperfluū.nam appa/
ret intentionem ſtatuentiū ius cōmune velle corrigere. Alias
procederet oppoſitio.⁊ etiā clarius procederet quando ſeque/
retur correctio alterius ſtatuti.nam ſtatuentes.ne ſibijpſi con
tradicant non preſumuntur velle corrigere alia ſtatuta.Et ad
predicta facit qȯ no.Bal.in.l.maximum vitium.circa mediū.
3 de lib.prete.¶†Ultimo Bal.colligit hic multos modos ar
guendi in iure noſtro in quibus bona eſt argumentatio.⁊ pro
cedit etiam in teſtibus.Uide hic per eum:cū expedit videre an
arg.ſit bonum.

2 Quando quis ſeruit ꝑ ſubſtitutū dȝ ſeruire ſuo periculo.

1 **Quiſquis.** †Iſta lex allegaſ pricipaliter
ꝙ ille qui tenetur aliq̄d facere
perſonaliter poteſt illud facere ꝑ ſubſtitutū hoc eſt
verū quando ipſe eſt īpeditus:⁊ ita erat hic ꝓpter
clericatū:q̄ ammodo nō debeat vacare operi rurali.ſȝ diuino
officio.alias ſecus.quod dic per Car.in.l.cōtinuus.§.ſi adeo.
2 ff.de ver.obl.⁊ hic tangitur per Cy.†Et nota ꝙ quando quis
ſeruit per ſubſtitutum debet ſeruire ſuo periculo. vt.ſ.eo.ad ſi
militudinem.⁊.ſ.de decurio.l.neminem.li.x.

2 Clerici non poſſunt poſtulare nec ad curias iudiciales ac
cedere.niſi in propria cauſa vel tanq̄ ſindici proprij collegij.
3 Statim ꝙ quis eſt factus cleric⁹ in ſacris vel ſtatim ꝙ īduit
veſtes clericales licet non ſint in ſacris nō debent amplius vo
cari ad negotia reipub.nec ad conſilia ciuitatis nec poſſunt eē
officiales publici.
4 Quod idem ſit ī medicis.

Illud quod cuidā permittitur facere pro ſe permittitur etiaȝ
facere pro ſuo collegio in quo eſt incorporatus.
5 Si prohibetur aliquid illis de collegio puta doctoribus legē
tibus ꝙ non poſſint aduocare in cauſis ſi contra faciunt debēt
remoueri de matricula collegij.
6 Semel remotus ab aliquo officio ꝙ non debeat amplius ad
illud vocari.

1 **Placet noſtre.** †Iſta lex dicit ꝙ ille q
ſumpſit habitum re/
ligionis non debet ire in publicū per plateas ⁊ per
loca priuatorum vnde etiam dicitur ꝙ medici non
debēt aſſumi ad aliquem magiſtratū nec debent eſſe de ꝯſilio
nec ſecretarij.nec ſe īpedire de ſtatu quoniaȝ debēt vacare offō
2 ſuo ſanandi egrotos.¶†No.ex iſta lege ꝙ clerici non poſſunt
poſtulare nec ad curias iudiciales accedere niſi in propria cau
ſa vel tanq̄ ſyndici proprij collegij hoc dicit.De hoc habeſ ti
3 tulus extra de poſtulando per totum.† Et nota ex iſta lege ꝙ
ſtatim ꝙ quis eſt effectus clericus in ſacris ita ꝙ ad ſeculum
redire non poteſt.vel ſtatim ꝙ induit veſtes clericales poſito
ꝙ non ſint in ſacris vt ſunt iſti protonotarij nō debēt ampli⁹
vocari ad negotia reipublice.nec ad conſilia ciuitatis nec poſ
ſunt eſſe officiales publici.⁊ ita poteſt intelligi dū dicit ad cu/
riam.⁊ ſic non ſolum de iudiciali.ſed etiam de illa in qua nego
4 tia reipublice expediuntur.¶†Item no.quod idem eſt in me
dicis ⁊ hoc ſtatuitur cum magis attendant ad curam infirmo
rum.¶Item no.ibi vel communes quod illud ꝙ cuidaȝ per
mittitur facere pro ſe permittitur etiaȝ facere pro ſuo collegio
in quo eſt incorporatus.vnde cum in curia mercātie ciuitatis
ſenarum non debeat admitti aliquis ad allegandum pro alio
ſed dumtaxat pro ſeipſo debebit admitti etiam pro ſuo colle/
gio tanq̄ ſyndicus.¶Item nota.circa fin.ibi et breuibus exi
5 metur.ar.†ꝙ ſi prohibetur aliquid illis de collegio puta do/
ctoribus legentibus ꝙ non poſſint aduocare in cauſis vt pe/
ruſij ſi contra faciunt debent remoueri de matricula collegij ſe
6 cundū Bal.¶Ultimo no.in ſi.†ꝙ ad officium de quo qui ſe
mel fuit remotus nō debet amplius vocari vt de hoc notatur
in.l.mancipij.de ſer.fugi.

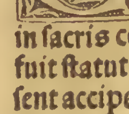
2 Talis dȝ eſſe ſubrogādus q potuerit a pricipio eligi.

1 **Parabolani.** †No.in hac lege ſpeci ali
ter ꝙ collegium medico
rum debet ordinari per epiſcopuȝ loci. Sed ꝓpter
hoc iſta lex fuit poſita ī hoc ti.⁊ ħ ꝓpter officiū pie
2 tatis qȯ exercēt in curādis infirmis.†Itē no.ſecūdū Bal.ibi
exceptis onerarijs ꝙ talis dȝ eſſe ſubrogād⁹ q potuerit a prin
cipio eligi.qȯ facit cōtra iudices ⁊ acceſſores.qui recedētes de
officio ante ipſum finitū ſubrogant loco ipſorū illos qui non
potuiſſent a principio eligi.

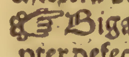

2 Una preſumptio tollit alteram.
Caſtitas dicitur cum propria vxore.
Si teſtator relinquat vxori aliquid quouſq̄ caſte vixerit licet
nubat non perdit legatum niſi etiam dixerit et vitam viduale
ſeruauerit.
3 Ex bona conuerſatione preſumitur quis bonus.

1 **Cum qui.** †Clerici nō debēt apud ſe reti/
e nere mulierem niſi matrem[e] ſi/
lias ſororem vel vxorem quā an̄ ſacerdotiū habue
rant.nam in primitiua eccleſia omnes clerici etiam
in ſacris conſtituti habebāt vxores.ſed poſtea in ſexta ſynodo
fuit ſtatutum ꝙ qui non habebāt niſi erant in ſacris non poſ/
ſent accipere.Sed ſi habebant non debebant dimittere ſed eis
2 alimenta preſtare ⁊ thorū ſeparare.¶†Not.qȯ vna preſum/
f ptio[f] tollit alteram vt hic in ver.in his in tex. facit.l.cum de in
g debito.ff.de ꝓba.¶Itē no.in ver.caſtitatis ꝙ caſtitas dicit[g]
cū propria vxore.⁊ ideo ſi teſtator relinquat vxori quouſq̄ ca
ſte vixerit.videſ quod licet nubat non perdat legatum. de hoc
in.l.mulier.§.cum proponereſ.ff.ad trebel.Ideo notarij appo
nunt vlterius ⁊ vitaȝ vidualem ſeruauerit.tamē poſito ꝙ hoc
nō dicerent non preſumitur maritus cogitaſſe de tali caſtitate
matrimoniali cū lex dicat qȯ aīa ei⁹ triſtatur.de ſecū.nup.vxo
3 ris ſȝ intellexit de caſtitate viduali. ¶†Item no.ī ſi.qȯ ex bo
na conuerſatione preſumitur q̄s bonus.⁊ hoc etiā not.Inn.in
c.j.extra de ſcrutinio.

2 Bigamus qui habuit duas vxores nō poteſt clericari ꝑ
pter defectum ſacramenti.

1 **Multomagis.** †Nota qȯ hodie cleri
ci nō pn̄t ꝯhere matri
b moniū[b] niſi cū ſint ī ordinib⁹ nō ſacris:al's nō tene
ret matrimoniū ⁊ eſſēt excōicati.vt ī cle.ȯ ꝯſā.⁊ affi.
2 ¶†Itē no.ī ſi.qȯ bigam⁹ q habuit duas vxores nō pōt cleri
cari ꝓpter defectum ſacramenti vt extra de biga.per totum.

Epiſcopo

a ¶In excōicatio/
ne p.rānū.adȯ.c.
rurſus.⁊.ī.c.q̄cū/
q̄.xi.q.iij.gl.in v.
heretice prauita/
ti.in.c.ſi.ȯ ferijs.
ab.ī.c.j.de iudi.ī
xj.col.Abb.in.c.
grauē.in.iij.no.de
pe.Coſta.ī.c.j.in
ij.col.de ſen.excō.
lib.vj.

b ¶Suſpect⁹.Ad
de Hoſti.in ſum/
ma.tit.de elect.in
§.q̄s poſſit elige/
re.ver.laic⁹ autē.
Abb.ī.c.j.in.iij.
colū.de ele.Abb.
in.c.cum terra.in
ij.col.e.ti.Domi.
in.c.vt circa.in.§.
j.ī.v.col.de ele.li.
vj.

c ¶De dictiōe ēt.
Adde Bar.ī.l.ſi
tertius.in.§.offi/
ciū.ff.ȯ aqua plu.
ar.Bart.ī.l.ēt.C.
ſi tu.vl' cura.bart.
in.l.ēt.C.de fur.c.
accuſatus.in.§.de
q̄ōnibus.de here.
lib.vj.cle.diſpen/
dioſaȝ.ī ſi.de iud.

d ¶Arg.a ꝯrio ſen
ſu. Adde.l.j.ī.§.
huius rei.ff.de of
ſi.eius cui mā.eſt
iuriſ.l.q teſtamen
to.in.§.mulier.ff.
de teſ.c.ſciendum.
vij.q.j.Io.an.in
c.publicato.ȯ ele.

e ¶Niſi mr̄em.ad
de tex.ī.c.j.ȯ coh.
cle.⁊ muli.

f ¶Una ꝑſūptio.
Adde.l.diuus.ff.
de in inte.reſti.

g ¶Caſtitas dici/
tur.adde tex.in.c.
nicena.xxxi.di.

h ¶Nō pn̄t ꝯtrahe
re matrimoniuȝ.
Adȯ.c.j.⁊ ibi doc.
de cle.cō.

1 Piscopo. †Ista auf. prohibet eposne teneant mulieres qd si cotra fecerint priuatur episcopatu.

2 ☞ In bonis clericorum fiscus ecclesie prefertur fisco imperij. Si aliquis clericus non intitulatus in aliqua ecclesia decedat non relictis consanguineis bona eius debent distribui inter pauperes.
Si confiscantur bona emphyteote vel vasalli remanet saluum ius domini.
An saltem transeat feudum in fiscum in vita confiscati.

3 Si bona auferuntur ab herede presbyteri tanq ab indigno qr tacite accomodauit fidem de restituendo incapaci puta spurio presbyteri: an applicentur fisco ecclesie vel fisco temporali.

4 Si decedat presbyter ab intestato & consanguinei dicunt bona sua ad se pertinere quasi quesita aliunde q ab ecclesia: sed ecclesia dicit oppositum cui imcumbet onus probandi.

1 I quis presbyter. † In bonis clericorum decedentium ab intestato non extantibus consanguineis succedit eccl'ia[a] saluo iure curie si erat curialis

a et iure patronatus si erat libertus. et iure domini si erat vasallus vl' ascriptitius. Item heres cuiusq administratoris ecclesiastici tenetur reddere rationem ecclesie de administra. hoc dicit. Et est bona lex maxime in hoc vltimo quod si aliquis rector ecclesie male tractauit bona ecclesiastica potest eius successor agere contra eius heredem si reliquit alium q ecclesiam. et

2 istud potest frequenter cotingere. ¶ Nota etiam † quod in bonis clericorum fiscus ecclesie prefertur fisco imperij. Sed si aliquis clericus non intitulatus in aliqua ecclesia decederet non relictis cosanguineis bona eius deberent distribui inter pauperes. vt. l. ij. s. co. Et est ar. hic secundum Guil. de cu. quod si confiscantur bona emphyteote vel vasalli remanet saluu; ius domini: et vide quod notat Barto. in. l. si finita. §. de vectigalibus. de dā. infec. An saltem transeat feudum in fiscum in vita confiscati. nam videtur q sic. l. statius. §. cornelio. ff. de iure fis. tamen ipse determinat contrarium q statim reuertitur ad dominum: ac si naturaliter mortuus esset. non sic in emphyteosi. ar. j. de fun. patri. l. fundum. & quod not. ibi in glo. Et vide Innocen. in. c. cum officij. de testa. ad illud quod hic dicitur in fin.

3 † & inducitur ista. l. si bona auferuntur ab herede presbyteri tā q ab idigno. vt quia tacite accommodauit fidem de restituendo incapaci: puta spurio presbyteri an applicentur fisco ecclesie vl' fisco temporali. & facit ista. l. pro prima parte. tamē Bal. distinguit. Aut ille heres erat clericus: et habet locum prima pars aut laicus. et tunc secunda: quia debet inspici conditio

4 persone cui auferuntur. ¶ † Item pone quod decedit presbyter ab intestato. consanguinei dicunt bona sua ad se pertinere quasi quesita aliunde q ab ecclesia: sed ecclesia dicit oppositū qd sunt acquisita de bonis ecclesie: cui incumbet onus probandi. Respondeo ei qui non est in possessione. et quousq possessio vacat licitum est preoccupare vel consanguineis vl' ecclesie & ille qui occupauerit erit potioris conditionis secundū Inn. in. c. cum officij. de testa. et adde quod not. per eundez. in. c. presentia. de proba.

2 ☞ Statutum excludens feminam a successione extante masculo. non valet nisi mandet dari loco legitime q dotetur.
Ingressus monasterium si non testatur bona omnia pertinēt ad monasterium salua legitima filiorum.

3 Si pater ingressus est monasterium q filij possint statim etiā viuo patre petere legitimam de iure canonico.

Unc autem. Ista auf. primo confirmat auf. ingressi. s. ti. j. addendo vnum verbum quod est vtile. et hoc vsq ibi exinde. ibi confirmat auf. si qua mulier. eo. tit. in eo quod ibi dicitur in fi. et corrigit. l. C. de princi. in quantū loquitur de monachis. & innuit quod possunt testari quia hodie non procedit. ¶ Nota ex propria parte dū dicit si prius testatus non sit per qd declaratur & limitatur auf. ingressi. dum ibi dicitur quod ingrediens monasterium dedicat se & sua monasterio. nam hoc est verum si non fuerat primo testatus: si ergo fecerat testamentum p ingressum nō rumpitur. & dedicatio bonorum debet intelligi saluo testamēto: vt eo mortuo naturaliter instituti: etiam extranei habeant bona lз eo viuēte debeant esse penes monasterium & sic soluitur hic questio quaз format glo. in auf. si qua mulier. hoc tamen debet intelligi cum distinctione. de qua ibi dixi quando cogitans de ingressu fecit testamentum al's rumperetur. & hoc colligitur in corpore vnde sumitur in auf. de monachis. §. illud. ¶ † Itē no. i fi. ŝm Bal. q

2 cum auferre legitimā filio sit iniquum statutum. auferens vel excludēs feminam a successione extante masculo videt' iniquū & per consequens non valere cum omnis lex debeat esse equa. vt in. c. erit autem. liiij. distinctione. communiter tamen tenetur contrarium & seruatur de facto si aliquis mādat dari loco legitime: puta q dotetur alias procederet prima pars & sic innuit Bal. hic q legitima possit minui non autem in totum tol

b li:[b] & ita no. Dy. in. c. indultum. de regu. iur. alij dicunt q pōt in totū tolli quia si nō posset hoc ergo nec diminui. per. l. q de bonis. §. fi. ff. ad. legem falci. De hoc per Cy. in. l. sancim⁹. j. de nup. & p Bart. in. l. titio genero. de condi. & demō. et ibi dixi in glo. ibi. vel secundū Jo. dic hec vera. non enim vult iste tex. dicere qd ingressus monasteriū si habeat liberos non possit post ea testari imo potest inter eos. vt in auf. si qua mulier. sed vult dicere q si non testatur bona omnia pertinent ad monasteriuз

3 salua legitima filiorum. & hec etiā dicitur in illa auf. in fi. ¶ † Itē glos. fi. dicit notabiliter secundum quosdam q filij possunt illā legitimā petere statim etiā viuo patre naturali. Sed in auf. si qua mulier. in glo. fi. dicit contrariū qd eo demū mortuo. & hec verior de iure ciuili. Sз de iure canonico videtur prima verior vt ibi dixi. per. c. cum scimus. de regularibus.

1 D similitudinem. † Dignitas supueniens facit vt quis possit seruire per substitutum. hoc dicit. Si ergo libertus acquirat dignitatem ecclesiasticam cum per hoc non preiudicetur iuri patroni. argu. in. l. fin. ff. de nata. resti. poterit operas prestare per substitutum. & nota hic quod tunc prestat suo periculo. vt etiam dixi in. l. quisquis. s. eodem.

2 ☞ Pena pecuniaria que applicat' parti dicit' ciuilis: sed que applicat' fisco criminalis & quando dicatur etiam ciuilis.

3 Portans literas in quibus fit mētio de persona sua presumitur esse ille de quo fit mentio in literis nisi probet' ɔtrariū.

4 Non dз haberi pro clerico qui nō habз insignia clericalia.
Percutiens clericum qui non erat in habitu & tonsura clericali non incidit in excōmunicationem nisi percutiēs sciebat ipm esse clericum.

5 Clericatus an possit probari per testes.
Quando iudex secularis fecit aliquem capi pro maleficio & ipe dicit se clericum et petit se remitti ad curiam episcopi que sint partes iudicis secularis.

1 I qua per ea. Ista lex semper allegat' & h' dicit †. Accusans episcopuз calumniose de aliquo crimine vltra penam calumnie patitur penam pecuniariam p temeraria vocatione de qua hic. hoc primo. Et priuilegia cōcessa ecclesijs quantum ad hoc vt confugientes[c] ad eā sint securi

c firma permanent. hoc secundo. & clerici peregrini nō habentur pro clericis nisi habeāt literas testimoniales suorum episcoporum. hoc tertio & vltimo. Et de hoc vltimo habetur titulus in decretalibus de clericis peregrinis qui habuit ortum ab hac

2 lege. ¶ † In prima parte no. glo. que incipit hoc si ciuiliter q pena pecuniaria licet applicetur fisco dicitur pena ciuilis. Cōtrarium tamen dicunt doct. q illa dicitur ciuilis que applicatur parti & contingit in omnibus criminib⁹ priuatis vt pena furti vel vi bonorum rap. vel similes quando autem fisco dicitur criminalis. vt. l. agraria. & ibi no. ff. d ter. amo. de hoc vt per Cy. in. l. qui sepulchra. j. de sepul. viol. & per Bar. in. d. l. agraria. sed hic ideo appellatur largo modo ciuilis ad differentiaз corporalis que etiam imponitur hoc casu propter calūniaз vt in illa glo. & ista pecuniaria imponitur propter temerariā vo-

3 cationem secundū Ricar. malumb. & alios doc. ¶ † Ex fine huius. l. colliguntur duo. primo quod si aliquis portet literas in quibus fiat mentio de persona sua & sibi aliquid committatur si opponatur sibi q tu non ad illū de quo fit mētio in his l'ris nisi probes. potuisti enim cuidam alteri subtrahere q ista contradictio non admittatur imo si asserit se illum presumitur nisi contrarium ostendatur. quod not. nam si aliquis de longinquis partibus portet instrumentum procuratoris in quo continet' quod talis cōstituit titium procuratorem ad agendum. & ille asserat se esse illum titium de quo in instrumento aduersarius autem dicit non cognosco te proba q sis ille titius. dicunt doc. per istum tex. q non habet necesse probare. q perpetuo tene menti pro quo bene facit text. cum gloss. in. l. si. de pac. cōuen. que vult q si penes aliquem reperiuntur instr'a mea in quibus mihi teneris. & ille agat cōtra te tanq procurator me⁹ nec pducat mādatuз ad agēdū satis pʃumit' esse ex quo penes eū sunt iura mea. h' tn̄ dicvt ibi no. vt in. l. maritus. j. de procu.

4 † Itē colligit' i fi. ar. ŝm gl. qd nō dз hēri pro clerico q nō hз in

d signia clicalia[d] & sic pcutiēs clericū[e] q nō erat i habitu & tonsu

e ra nō icidit in excōicationē i quā icidūt pcutiētes clericum ŝm gl. doc. dicūt q est ver nisi sciret ipз clericū. nā tūc nō excusat' lз

a ¶ Succedit ecclesia. adde doc. in. c. pñtia. de pba. & in auf. ingressi. d sa. san. eccle.

b ¶ Tolli. adde de hoc dicvt p alex. de Jmo. in sua disputa. inci. Sigismōdus in. iij. dubio. co. xxij. & i suo cons. lv. co. si. in. ij. vo. vbi vult q possit minui non aūt in totuз tolli et q non possit in totū tolli lз idē Pau. de ca. i ɔsil. xvi. in j. parte ɔsi. nouor & vid eūdē Pau. in auf. nouissima. j. de inof. test. & ibi d. Fabia. in repetitione char. xvi. col. ij. & adde barba. in ɔsi. xxiiij. co. iiij. in primo vol. abb. ɔs. lxiiij. lxvi. et. lxxvj. in primo volu. Cur. & vltra predicta vide per do. maria. sozi. in cōsi. xxx. co. i. & do. Bar. eius filiū in ɔsi. cl. col. ij. vsq. pma igit' radix. S.

c ¶ Cōfugiētes ad eā. add. c. iter alia & ibi doc. de imu. eccle. et ibi diffuse per Pe. de rauēna i sua repetitiōe.

d ¶ Qui nō habз i signia clericalia. Adde docto. in. c. clici. el. ij. de vi. et ho. cle. doc. i. c. j. d aposta.

e ¶ Percutiēs clicum. Gloria. in. l. sciam. ad legē aq. tex. cū. adde tex. et ibi. i. §. si seruū. ff. & gl. i. l. si ignorās ff. loca. bar. in. l. apud labeonē i. §. si qs virginē. ff. de iiur. gl. magna in fi. & ibi Jo. d imo. in cle. j. de cōsan. & affi.

ille non sit in habitu ꝛ tonsura. quia dolus ipsius percutiētis preponderat culpe clerici non portantis tonsuram vel habitū.
5 arg. in. l. obstetrix. in fin. ff. ad legem aqui. † Item etiam allegatur iste text. ꝙ clericatus non potest probari per testes. Sed requiritur scriptura et idem dicunt quidam de titulo beneficij. Sed in contrarium ꝙ non arch. in proemio sexti lib. dic vt ibi in nouella vbi omnino vide de hoc. vide hic p Cy. post Pet. et per Bal. qui tangit plura circa materiam. c. si iudex laicus. de sen. excom. lib. vj. quando iudex secularis fecit aliquem capi pro maleficio et ipse dicit se clericum et petit se remitti ad curiam episcopi que sint partes iudicis secularis. Et istud quotidie contingit de facto.

1 **Quoniā.** † Iste eutbices hereticus qui fuit dānat⁹ in cōcilio calcedonēsi dicebat in Christo tātum vnā fuisse naturā. s. humanā: ꝛ ibi fuit determinatū qđ erat dupla natura: scilꝫ diuina et humana: nā si humana tātū resurgere nō potuisset: ꝛ si diuina tantum nō potuisset mori. de hac habetur. xv. di. canones: ꝛ in isto concilio interfuerūt septingenti. xxx. episcopi. nec in aliquo alio vnquam tot fuerunt.

2 ☞ Materia executorum vltime voluntatis. remis.
3 Appellatione pauperum etiam ecclesie continentur.
Pecunie relicte pauperibus an possint conuerti in fabricam ecclesie si indiget reparatione.
4 Pauper dicitur ille qui parum habet: sed inops qui nihil habet: ꝛ que sit differentia inter penuriam ꝛ paupertatem.
Paupertas qualiter probetur. remis.

1 **Id qđ pauperibus.** † Relictū pauperib⁹ valet nō obstāte incertitudine personarū. Sic ꝛ donatio. vt. s. ti. j. l. illud. ꝛ est speciale secūdum gl. ꝙ incertitudo non vitiat regulariter secus nisi sit cōmissa alterius arbitrio declaranda vel in certum euentum. vt in. l. quidam relegatis. ff. de re. du. ꝛ ibi plene per Barto. de isto articulo. Alij dicunt quod non est speciale. Sed ideo est ꝙ declaratio habebit fieri per executorē testamentariū: vt legitimū puta epm. vt j. eo. l. nulli. Sꝫ certe hoc procedit si expresse testator hoc eis ꝑmitteret puta pauperibus quos declarabit talis. Sed quādo non expresse committit vitiat. Ideo glos. verius videtur dicere. ꝛ ratio specialitatis est: quando tale relictū censetur factum deo qui est certus. Jo. an. dicit ꝙ pauperes faciunt collegium ꝛ collegium est persona certa. Sed Bald. dicit hoc nō reperiri in iure nec esse verū: qꝛ tūc nō posset fieri distributio in quosdā sic: et in quosdam non: quia omnes simul facerent collegiū. qđ tamē est falsum. vt. j. eo. l. nulli. † et propter hoc Bal. hic icidē
2 ter tractat materiam executorum vltime voluntatis formando multas questiones quas etiā firmat Ja. de are. in quodam tractatu quem fecit de hoc. ꝛ plenius vide in Spe. de instru. edi. §. nunc vero aliqua. Et in addi. Jo. an. in quibus infinita deciduntur sup ista materia. ꝛ Barto. tangit aliqua vtilia sed pauca. in. l. alio. de ali. ꝛ cib. leg. ꝛ quidam valens canonista repetendo. c. religiosus. de testa. lib. vj. adhuc magis extēdit mate
3 riam. † ꝛ nota ꝙ appellatione pauperū etiam ecclesie continentur. vt. j. eo. l. omnes. §. hoc nihilominus. ꝛ ibi vide Bald. per quod videtur decidi questio quā format Jo. an. in nouella in d. c. si. An pecunias relictas pauperibus possit conuertere in fabricam ecclesie si indiget reparatione. videbatur qđ non sine licentia pape postꝙ poterat conuerti in vsum expressum a testatore. vt in cle. quia contingit. de religio. do. licet secus si non posset quia tunc sufficeret autoritas ordinarij. vt in. l. legatum. cum. l. se. ff. de vsufruc. leg. ꝛ quod ibi per Barto. ipse tamē de
4 terminat contrarium pro quo facit. l. quā. s. allegaui. ¶ † Vltimo dic ꝙ pauper dicitur ille qui parum habet sed inops dicitur qui nihil habet. vt not. Archi. viij. di. c. quo iure. Et que sit differentia inter paupertatem ꝛ penuriam. vide per eundeꝫ in. c. periculoso. de statu reg. lib. vj. Et qualiter probetur pau
a pertas[a] vide per Barto. in. l. si constante. ff. so. matri. in primis questionibus. Et facit. l. paupertas. de excu. tu. Cetera vide in locis preallegatis.

a ¶ Qualiter pbetur pauptas. adđ Ang. in. l. vbi adhuc. in. j. co. i glo. magna. C. de iure codi.

b ¶ Corā iudice seculari. adđ. c. ꝙꝙ. xiiij. q. ij. et Spe. i ti. đ testi. i. §. seqr. vs. qđ đ psbytero.

1 ☞ Clerici coram quo iudice conueniantur. ꝛ nu. 2.
2 Judicis electio pertinet ad actorem.

1 **Item clericis.** † Clerici ꝯstantinopolitani debent conueniri corā patriarcha vel pfecto cōstātinopolitano data electione actori. ꝛ non coram alio quocunꝙ. hoc
2 dicit vsꝙ ad ver. memorati autem. † Et allegatur istud principium quod quando actor habet plures iudices potest eligere coram quo agere velit secundum Jaco. bu. de quo etiam in l. fina. in text. et gloss. j. vbi in rem act. ꝛ. ff. de iudi. l. sed si susceperit. §. si ea res. et de eo quod cer. lo. l. iij. nisi dentur in priuilegium reo. quia tunc ad rem pertinet electio. vt in auf. habita. C. ne fil. pro pa. Et adde quod not. Innocen. in. c. cum ab ecclesiarum. de officio or. in gloss. que incipit benedicit. ꝛ. c. quanto. post medium. hodie vero clerici etiam de iure ciuili non conueniuntur coram seculari iudice. vt. j. eo. auf. statuimus. et auf. causa que sit cum monacho.

1 ☞ Clerici conuenti an satisdent.
2 Prima citatio potest incipere a procuratore citati si procurator habet ad illam litem mandatum sed cautius est prius citare dominum.
3 Citatio dicitur sententia iudicis interlocutoria.
Interlocutoria quid sit.
Nuntius non debet citare partem sine cōmissione iudicis etiā ad instantiam alterius partis et an valeat consuetudo in contrarium ꝛ an valeat generalis commissio iudicis et an poterit nuntius citare pro die non feriata.
4 Principalis quando est idoneus presumptione iuris vel de iure vel est notorium quod est diues non est cogendus dare fideiussores etiam in cautionibus deputatis a iure cum fideiussoribus.
5 Approbatores fideiussorum qui tanꝙ idonei deputātur a cōmuni si conueniantur non habent prestare fideiussores.
6 Clerici prohibentur iurare coram iudice seculari sine licentia epi. sed extra iudicium possunt iurare.

1 **Memorati.** † Clerici cōstantinopolitani cōueniti satisdant de iudicio sisti ꝛ iudicato soluendo in casu in quo est satisdandum. et dant in fideiussoreꝫ economuꝫ constantinopolitanuꝫ vsꝙ in quinquaginta libras auri. vltra vero nō satisdant nec iurāt nec etiā ipse economus cōuentus satisdat hoc dicit vsꝙ ad versi. statuimus. hec tamen
2 corrigunt in glo. tamen ex tex. aliqua sunt notanda. ¶ † Nota primo in vers. procuratores. ꝙ prima citatio potest incipere a procuratore citati si est procurator habens ad illam litem mādatum. Quidam vero cautius volentes agere semper faciunt prima vice citari dominum. ꝛ si compareat procurator postea faciunt citari procura. De hoc articulo. vide per Bart. in. l. solet. ff. de ali. et cib. leg. ¶ Item not. in ver. tuarum sentētiarū.
3 ꝙ gl. exponit. i. conuentionalium. † ꝙ citatio dicitur sententia iudicis intellige. s. interlocutoria. vt not. in auf. de litigiosis. §. ad excludendas. in glo. que dicit ꝙ quicquid fit in lite a iudice vsꝙ ad sententiam diffinitiuam potest dici sententia interlocutoria. et not. hec pro his que habentur. in. l. j. j. de sportulis. ¶ Itē no. in ver. autoritate ꝙ nuntius non debet citare partē sine commissione iudicis etiam ad instantiam alterius partis vt etiam probatur. j. de exhi. reis. l. nemineꝫ. Sed in quibusdā locis habēt nuntij de cōsuetudine citare ad solam requisitionē partis ꝛ hoc in multis locis seruatur quia etiaꝫ iudices faciūt commissiones generales nuntijs curie. vt citent quando fuerint requisiti absꝙ alia commissione spāli. et postea referant notario ad hoc deputato. Et tunc dicit hic Bald. notabiliter ꝙ non poterit citare die feriata pro non feriata. Sicut nec iudex posset die feriata citationē sibi cōmittere quia iste nūtius ex consuetudine exercet actum iurisditionalem. non sic quādo citaret de commissione iudicis facta die nō feriata. vt notatur
4 per Cy. in. l. dies festos. j. de ferijs. ¶ † Iteꝫ nota in versi. ipse vero reuerendissimus ꝛc. ar. qđ quando principalis est idone⁹ presumptione iuris vel de iure vel etiam est notorium quod est diues non est cogendus dare fideiussoribus etiam in cautionibus deputatis a iure cum fideiussoribus. ad hoc facit qđ habetur in titulo primo de fideiussoribus. In glo. super ver. suf
5 ficienter. Item est ar. iste text. † ꝙ approbatores fideiussorum qui tanꝙ idonei deputantur a communi si conueniantur non habebāt prestare fideiussores sicut nec hic econonus qui tanꝙ
6 idoneus fideiubebat pro alijs. ¶ † Vltimo nota ꝙ clerici ꝓhi
b bentur iurare. hoc intellige coram iudice seculari[b] sine licentia suorum episcoporuꝫ. ij. q. v. c. sacramētū ꝛ. xxij. q. j. c. pc. in fi. per Inn. in. c. j. de iur. cal. ꝛ ibi omnino vide ꝛ ita seruatur de facto quod etiā quando vocantur ad testimonium in curia seculari non vadunt sine licentia episcopi vel eius vicarij. Sed extra iudicium bene possint iurare. vt nota. in. d. c. j. quia nō est peccatum iurare cū expedit. vt in. c. si christus. de iureiurā. Sec⁹ cū non expedit. et etiaꝫ nimis frequentatur.

Statuimus. Clerici nō dant executoribus nisi duos solidos pro citatiōe et cum
1 eis mitius est agendum hoc dicit vsꝙ in finem † qui finis allegatur ad vnum tantum ꝙ quantum ad ea que pertinent ad ordinationem iudicij debet seruari consuetudo et stilus loci vbi iudicium agitatur facit. l. j. in fi. ff. de testi. ꝛ. l. ij. infra quē ad. testa. aper. et notatur. in. l. cunctos populos. de sum. trini. per doctores.

Quando eps

2 ☞ Qñ eps̃ vel eius procurator agit in aliqua curia seculari
pro negotijs eccl'ie sue nõ habet necesse soluere sportulas quas
alij soluunt.
Eps̃ in causa ecclesie sue ꝙ ante litis contestationem possit cõ
stituere procuratorẽ ⁊ ꝙ aliqui ꝯstituant actorẽ ante litẽ cõte.
Uerbum siliqua quid importet.remis.

S Ed hodie. †No.hic ẜm Bal.dñ dicit ꝙ
1 nõ ꝑmittunt̃ dare vltra qua
tuor siliquas quod si ita taxat̃ certa sũma notarijs
pro eorum scripturis per statuta nõ licet eis recipe
re plus etiã a sponte soluentibus.nam si isti prohibentur acci
pere.ergo ⁊ illi dare ꝑ istũ tex.ad quod.ĩ.de iudi.vt.l.ij.in fine
cum ibi not.⁊ vide tex.cum glo.in.c.statutum.de rescri.lib.vj.
2 ¶ †Item not.in versi.episcopus.ꝙ quãdo eps̃ vel eius procu
rator agit in aliqua curia seculari pro negotijs ecclesie sue non
habet necesse soluere sportulas quas alij soluunt puta tantum
pro centenario vt fit in ciuitate lucẽsi.⁊ in curijs mercantie flo
rentie ⁊ in multis locis.¶ Ultimo est hic vna glo.que tenet ꝙ
eps̃ ante litis contesta.in causa ecclesie sue non possit constitue
re procuratorem sicut nec tutor vel curator cum ipse nõ sit dñs
sed procurator licet ipse habeat legitimam administrationem
arg.in.l.neq̃.ĩ.de procu.iuncto.c.j.de dona. Doc.tenẽt ꝯ̃rium
q̃r nõ est nudus administrator cũ gaudeat fructibus.ideo quã
tũ ad hoc equiparat̃ patri q habet vsumfructũ bonorũ aduẽti
tiorũ.ideo cõstituit ꝓcuratorẽ sicut si esset verus dñs.vt in.l.j.
ĩ.de bo.ma.⁊ no.in.d.l.neq̃.Et per hoc.l.prece.ante fi.ibi du⁊
dicit pro institutione ꝓcuratoris si per eũ voluerit litigare ⁊c.
Alij vero ꝯstituunt actorẽ ante litis cõtest.⁊ de hoc sunt casus
plurium decretalium in tit.de procu.in.c.petitio.cũ alijs simi-
libus.De isto autẽ verbo siliqua de qua loquit̃ glo.j.vide tex.
in glo.ĩ.de metallarijs.lib.xj.

2 ☞ Approbatores fideiussorum tenentur si reperiãtur non
soluendo.
Qui tenet̃ satisdare cum fideiussoribus si iurat se non reperire
releuat̃ ab eis dandis ⁊ sufficit ꝙ promittat cũ iuramẽto.et qd̃
obliget bona sua ⁊ promittat penam.
3 Ex pacto nudo in iudicio facto seu coram iudice oritur officiũ
iudicis.⁊ an habeat executionem paratam.
Corã arbitris nõ p̃stantur satidationes de quibus in ista aut̃.

G Eneraliter. Ista aut̃.nõ est hodie in
vsu q̃r actores nõ p̃stant
istã satisdationẽ de qua hic nec illã de qua ĩ aut̃.sed
libellũ.ĩ.de litis ꝯte.vt no.ĩ gl.insti.de satis.§.s⁊ ho-
die.dixit tñ Rofre.⁊ Albe.ꝙ si peteret̃ a reo ista satisdatio nõ
deberet p̃stari.q̃r ista aut̃.nõ est abrogata per ꝯ̃riã cõsuetudinẽ
1 l⁊ nõ sit in vsu.q̃r satisdatiões iste nõ petũtur.†sed Bart.dicit
se vidisse peti ⁊ nõ obtineri.in singulis tñ locis sunt statuta.ꝙ
si actor sit forẽsis vel ali⁹ nõ subditus iurisditioni iudicis corã
quo agit nõ audiat̃ nisi satisdet de expen.restituendis si succũ-
bat ĩ cã.⁊ sic nõ est ita data ista satisdatio sicut illa de qua hic.⁊
tunc dico ꝙ l⁊ nõ reperiret fideiussores nõ deberet admitti cu⁊
simplici iuratoria cautione q̃r nõ esset satisfactũ reo nisi in illo
loco possideret immobilia.na⁊ posset possidere absq̃ eo ꝙ sit
2 de iurisditione illa vt.l.libertus.§.sola.ff.ad muni.† Et notat̃
hic primo dñ dicit periculo competentis officij ꝙ approbato
res fideiussorũ tenẽtur si reperiantur nõ soluendo ẜm Bal.ad
hoc.l.cũ ostendimus.in fi.ff.de fideius.tuto.¶ Item no.ĩ ver.
a aut si fideiussorẽ.ꝙ ille qui tenet̃ satisdare cũ fideiussoribus si
iurat se nõ reperire releuat̃ ab eis dandis ⁊ sufficit ꝙ ꝓmittat
cũ iuramento.adde ⁊ qd̃ obliget bona sua.vt.ĩ.eo.omnes.§.in
hac autẽ.⁊ qd̃ etia⁊ promittat penã.vt no.gl.in.l.nisi.§.ꝗ̃uis.
ff.si cui plus quã per.l.fal.⁊ adde qd̃ plene no.in.l.j.ff.qui satis-
3 da.cog.¶ Not.etiã hic vnã gl.circa prin.super ver.cõscribãt.
ꝙ ex pacto nudo in iudicio facto seu coram iudice orit̃ officiu⁊
iudicis ꝙ alibi nõ est ẜm Bal.in.l.tale pactum.§.j.ff.de pact.
vbi tale pactum habet executionẽ paratã qd̃ nõ est in extraiu-
diciali.vt in.l.si pacto quo penã.in fi.ĩ.de pac.Cetera dic vt in
glo.⁊ per Bal.qui multa verba hic dicit.¶ Itẽ etiã in fi.not.
tex.cum glo.ꝙ coram arbitris nõ prestantur iste satisdatiões
allegantibus.vide in Spe.de satisda.

2 ☞ Patiẽtia ⁊ modestia debet esse tam in clericis q̃ in regẽ
tibus rempublicam.

D Ecernimus. †No.in hac.l.ꝙ relique
1 sanctoru⁊ ⁊ etia⁊ signũ
crucis nõ debẽt stare in locis prophanis.sed dũta-
xat in ecclesijs ⁊ sacris locis. Item ꝙ ad curã epi
pertinet vbi collocentur.⁊ alij inferiores clerici nõ possunt mu
2 tare de loco in locũ sine licentia episcopi.¶ †Ultimo no.text.
moralem circa finẽ de patientia ⁊ modestia que debet esse tam
in clericis q̃ in regentibus rempublicam.

Q Uisquis. Pro declaratione huius.l.vide
l.officiales.s̃.titu.j.
2 ☞ In relictis ad piam cã⁊ executor q̃tũcunq̃ merus habet
actionẽ ex testamento ꝯ̃ heredem scriptum vt sibi soluatur pe-
cunia relicta pro distribuendo pauperibus. secus in alijs non
pijs ⁊ quo nomine intentabit hanc actionem.
An possit constituere procuratorem ante litem contestatam.
3 Qualiter prouidebitur alijs executoribus in relictis nõ pijs.
Heres si preueniat executore⁊ ⁊ soluat legatarijs an liberetur
⁊ an legatarij possint agere contra executorem.
Executor debet specialiter designari a testatore:et an possit te
stator electionem executoris alteri committere.
4 Executor cui cõmissa est executio personarum non potest offi-
cium executoris alteri committere si a testatore non est sibi da
ta licentia.
5 Executor testamẽtarius p̃fert̃ epo ⁊ ẽt alteri priuilegiato a pa
pa ꝙ possit recipere relicta ad piam cãm.⁊ quid si negligat.
6 Executor qualiter debeat facere inuẽtarium ⁊ reddere rõnem
sue executionis ⁊ quid in episcopo.
Eps̃ vel curia sua vt notarij non debent aliquid accipere ꝓ eo
rum labore de summa relicta pauperibus.
7 Uicus ⁊ castra possunt dici pars ciuitatis ⁊ an comitatenses
possint dici ciues.

N Ulli licere. Ista est optima.l.ĩ ma
teria vltimarũ volũtatũ.
Et habet multa optima dicta.Cõtinet ĩ prima
parte id qd̃ habuistis.s̃.in.l.id qd̃ pauperibus.
1 †Ista.l.allegat̃ ad multa in materia executoru⁊
vltime volũtatis.primo ꝙ est dare executorem testamentariũ
⁊ etiã legitimũ vt episcopum.Adde ⁊ etiam datiuũ.i. datu⁊ a
iudice.vt in.l.solent.ff.de ali.⁊ cib.leg.⁊ hoc in relictis pijs.pu
ta pauperibus vel alimentorum in alijs si testator non daret
executorem non esset dare legitimu⁊ vel datiuũ.Itẽ allegatur
ꝙ in relictis ad piam causam executor q̃tuncumq̃ merus nul
lum commodum sentiat siue testamentarius siue legitimus
habet act.ex testamento contra heredem scriptum ⁊ sibi solua
tur pecunia relicta pro distribuendo pauperibus vt ibi dum
dicit habeat exigendi licentiam habeat facultatem exigẽdi ⁊c.
non sic in alijs relictis non pijs.vt in.l.lucius.§.j.ff.ad trebel.
2 Et hic concurrunt q̃ plura dicenda.†Primo quo noĩe inten
tabit hanc actionẽ ex testamento dicit Bart.in.l.si quis titio.
de leg.ij.ꝙ noĩe pauperũ quib⁹ cõpetit illa actio.ipse vero exe
cutor habet duntaxat exercitium.Sed Bald.s̃.eo.l.id quod
pauperib⁹.ẜm Ja.de are.dicit ꝙ noĩe suo.i.suo officio.q̃r si no
mine pauperũ haberet necesse caueri de rato nec posset eis fie
ri solutio.sed salua reuerentia.nam ipsi habent legitimũ man-
datũ.vnde non expedit ꝙ caueant de rato.vt.l.ne satisdatio.ff.
rem ra.ha.Et possunt recipere solutionẽ sicut tutor ⁊ cur.Nec
video qualiter noĩe suo possint.item an possint cõstituere ꝓcu
ratorem ante lit.cõtest.videt̃ ꝙ nõ sicut nec tutor vel curator l⁊
debeant cõstituere actorem vt in.l.neq̃.ĩ.de procu.doc.tamen
vident̃ tenere ꝯ̃riũ fauore pie cause vt executio citius expediat̃
3 vt sine ibi vlla cunctatione.†Itẽ qualiter ꝓuidebit̃ alijs execu
toribus in relictis nõ pijs postq̃ nõ possunt mouere actione⁊
ex testõ quõ possunt implorari iudi.offi.ꝑ.l.quintus.ff. de an.
leg.Itẽ an heres soluẽdo executori meo liberet̃ a legatarijs.et
dic ꝙ sic ꝑ.l.liberto.§.largius.ĩ fi.eo.ti.de annu.leg.Itẽ an te-
neant̃ satisdare heredi soluẽti de defendẽdo ipm̃ vel hñ de exe-
quẽdo vel de restituẽdo pecuniã que nõ fuerit executioni man a
data vide plene per Bart.in.l.diuus.ff.si cui plusq̃ per.l.fal.
Itẽ si heres preueniat executorẽ et soluat legatarijs an liberet̃
et non possit ab executore molestari. dic ꝙ sic si legata erant fa
cta certis personis.ita ꝙ nõ erat necessaria nisi executio facti.
text.est in.l.si libertus sub conditione.§.j.ff.de bo.lib.⁊ in aut̃.
de ecclesia.ti.§.si quis in nomine.⁊ ibi ꝑ Ja.de bel.Sed si per
sonis incertis declarandis per executorẽ vt in casu huius.l.se
cus q̃r cum declaratio nõ pertineat ad hede⁊ nõ videret̃ sol
uere illis quibus legatũ est factũ nisi primo esset facta declara
tio per executorẽ.Itẽ an legatarij possint agere cõtra executo-
rẽ.vide per Bar.in.l.firmio.§.j.ff.quando dies le.ce.¶ Ulte
rius no.in.§.j.in versi.specialiter.ꝙ executor debet specialiter
designari a testatore vnde dicũt quidã per hunc text. ꝙ testa-
tor nõ potest electionẽ executoris alteri committere. de hoc in
c.j.de procur.lib.vj.in nouella.⁊ per Bart.in.l.quida⁊ relega
tis.ff.de reb.dub.⁊ per Bald.s̃.eo.in qd̃ ⁊ videt̃ finaliter dicen
dum ꝙ aut testator cõstituit aliquem certum executorem cum
potestate substituendi alium ad sui beneplacitu⁊ ⁊ hoc potest
licet fiat de incerta persona per id qd̃ not.in.l.cum esset in .fi.ff.
de serui.rusti.predio.⁊ in cle.religiosos.de testa.Aut non con-
stituit aliquem certum sed incertum per alium non constitutũ

a ¶ Satisdare. ad
de hoc etiã ꝓcede
re in sequestratio-
ne. quia si ille cui
res seq̃strata fuit
vult reuocare se-
questrũ si nõ põt
satisdare stat̃ eius
iuratorie cautio-
ni. Ita Ni.de nea
po.in.l.litibus.C.
de agrico. ⁊ censi.
lib.xj.Francis. de
are.in.c.examina-
ta.de iudi.⁊ Bal.
ĩ.l.j.C.de here.vel
ac.vẽdi.Frã.Cur.

declarandum.⁊ tunc aut cõmittit dũtaxat declarationẽ puta facio executorem quẽ titius nominabit.⁊ valet per.l.vtrum.§. cũ quidam.ff.de reb.du. Aut committit alteri ipsam constitutionẽ puta cõmitto titio ꝙ possit cõstituere executorem quem voluerit pro exequendis relictis a me factis.⁊ tunc non valet: qꝛ vltima volũtas non debet pendere ex alieno arbitrio ⁊ videtur quodãmodo captatoria lꝫ doc.soleant dicere ꝙ in relictis ad piã causam valeat voluntas captatoria.per.c.cũ tibi.de testa.Sed in aliijs terminis loquunt̃.Itẽ allegatur tex.hic dum
4 dicit pro sua consciẽtia.† ꝙ executor cui cõmissa est executio ꝑsonarũ non possit officium execu.alteri cõmittere si a testatore non est data sibi licẽtia: qꝛ censetur electa industria persone. nã arbitriũ nõ potest alteri committi.Sed postꝗ̃ declarasset personas bñ posset cõmittere executi.facti.arg.in.c.is qui.de offi.delega.lib.vj.⁊ de hoc in.c.fi.de testa.eo.lib.⁊ in addi.Spe.de instru.edi.§.nũc vero aliqua.in addi.que incipit hoc dictũ.ibi dũ dicit dedit ipse nicolaus ⁊c.facit etiam iste text.ꝙ nõ possit executori moueri questio ꝙ non fuerit bñ executus postꝗ̃ hoc relinquit̃ sue cõscientie.per ea que no.in.c.statutũ.§. assessorẽ.de rescrip.li.vj.in glo.⁊ in addi.Spe.eo.§.in addi.q̃ incipit ad questionem.dicit tñ Ang.in.l.de pupillo.§.qui opus.de ope.no.nun.per illũ tex.ꝙ debet iurare.argu.in.l.theopompus.de
5 do.prela.¶ † Item not.ꝙ executor testamentarius prefertur ep̃o.Adde ꝙ etiã prefertur alteri priuilegiato a papa ꝙ possit recipere relicta ad piã causam: vt no.in addi.Spe. vbi.s̃.in addi.que incipit.l.cuiuscũqꝫ.ibi oĩno vide.Si tamen negligit executor testamentarius per annum post monitionem factam ab ep̃o deuoluit̃ executio ad ep̃m.vt in aut.licet.que hic agit̃.⁊ in.c.tua.de testa.nisi testatori negligentiam primi constitueret secũdũ.qꝛ tũc ad illũ deuoluit̃ per prius.arg.in.l.si fundũ sub conditione.§.stichũ sempronio.⁊ qd̕ ibi no.per Bar.ff.de le.j.⁊ per Bal.in.l.j.§.post princ.j̃.de cadu.tollen.Sed quid si aliquis instituit pauperes eligendos per titiũ ⁊ nõ per aliũ.Rñdeo decisum fuit Boñ.ꝙ titio negligente ep̃s nõ eligit qd̕ etiã videtur de mẽte Io.an.in addi.Spe.s̃.alleg.ver.sed si pauperes.ibi dum dicit sed hodie additur ⁊c.⁊ hoc etiã refert Ange.in.l.illa institutio.ff.de here.insti.⁊ respõdet ad istã aut̃. ⁊ scias ꝙ hodie ep̃i ꝑ suas constitutiones generaliter mouẽt executores ꝙ exequant̃ infra annũ que monitio põt dici ꝙ efficiat sciẽtes nõ aũt ignorantes se esse datos executores vt no. ꝑ Bart in.l.genero.ff.de his qui no.infa.⁊ dicũt etiã doc.ꝙ ep̃s potest.
6 executori testamẽtario prorogare tempus anni. ¶ † Ultimo no.in ver.cũ aũt.cũ seq.ꝙ executor debet facere inuentarium ⁊ reddere rationẽ sue executionis ostendendo vel declarãdo personas qbus distribuit: ⁊ quãtitatẽ quã distribuit.⁊ ista redditio rõnis fiebat olim iudici seculari tam per testamẽtarium ꝗ̃ per ep̃m vt hic hodie testamẽtarius reddit rationem ep̃o tanꝗ̃ patri pauperũ qui põt ipsum compellere.Sed ipse ep̃s soli deo rationem reddit: vt.j̃.eo.l.si quis ad declinandam. Item etiam ꝙ ep̃s vel curia sua vt notarij non debeant aliquid accipere de summa relicta pauperibꝰ pro eoꝝ labore.vt patet ibi
7 ita tamen ⁊c. ¶ † Allegatur etiã ver.ꝙ si in vico.ꝙ vicus ⁊ castra possunt dici pars ciuitatis ⁊ sic comitatiui possunt dici ciues.Est tñ differentia inter eos ⁊ ciues ciuitatis vt no.Bart. in.l.si.ff.ad municip.Et vide quod no. Io.an.in addi. Spec. in ti.de censi.in magna addi.cetera dic vt in.d.§.nunc vero aliqua.vbi Specu.transcripsit tractatum antiqui doc.vltra. qui fuit vocatus Io.blancus: ⁊ ipsum non nominauit qui formauit.xxx.questiones in ista materia: ⁊ postea Io.an.in addi.posuit plures alias.

8 ¶ Et vnius vxoris vir. Adde.c. opꝫ ep̃m.xxviij.q. legimus.xciij.di. c.nisi cũ pridẽ.in §.ꝑsone vo.de renũ.c.qm̃ virginibus.xxxj.q.j.originaliter.j. Ebi.iij.c.

b ¶ Hospitalarij.vide de hoc ꝑ do. meũ Sozi.in suo ɔ̃si.clxxxj.⁊ in ɔ̃si.cxxiij.⁊ ibi ꝙ teneret̃ reddere rationem.S.

2 ☞ Ep̃s debet esse sine crimine ⁊ vnius vxoris vir: ⁊ que alia requirantur.

1 I quẽquam. † Lex ista tria facit. primo ponit qualr̃ se debẽt habere electores ep̃i qꝛ nõ debẽt eligere ꝑ pecuniam aut ob gratiam sed pura mente ⁊ conscientia pro sincero iudicio ⁊ propter virtutem electi. Secundo qualiter debet habere electionem qꝛ nõ debet procurare vt eligatur ne incurrat vitium ambitionis.⁊ electus debet recusare ⁊ expectare quod cogatur acceptare.Tertio punit cõtrafacientes. et no.in.l.pulchrius declaratam ꝗ̃ aliqua que fit in toto corpore C.⁊ alia similis est in.l.quisquis.de posthu.⁊ plenius habetur in aut.ad hec.de san.epi.Canoniste aliter habẽt ꝙ dic vt in.c.
2 quia propter.de elec. ¶ † Et secundum apostolum episcopus
a debet esse sine crimine ⁊ vnius vxoris vir.ᵃ idest non bigamus ⁊ debet esse moderatus ⁊ non percussor: ⁊ multa alia requiruntur que prosequere vt in decre.⁊ cassat̃ electio si ꝓbet̃ ipsum fuisse locutum electoribus vt ipsum eligerẽt.de elec.c.per inquisitionem.⁊ ibi no.per Inno.in prin.

2 ☞ Hospitalarij se habent ad instar tutorum ⁊ curatorum. ⁊ an in causis hospitaliũ possint cõstituere ꝓcuratorẽ ante litẽ cõtestatã ⁊ an prestẽt satisdationes iudiciarias.

3 Hospitalarij debent conficere inuentarium ⁊ recipere administrationem de manu superioris nec possunt agere nisi confecto inuentario.

Bona hospitaliũ nõ pñt vendi sine cã necessitatis ⁊ que solennitates tunc requirantur.

4 Hospitalarij an ⁊ cui teneantur reddere rationem administrationis.

5 Prelati ecclesiarũ parochialiũ an teneant̃ cõficere inuẽtariũ ⁊ reddere rationẽ ep̃o.

1 ORphanotrophos. † Ista est melior lex quã habemus in materia hospitaliũ ⁊ hospitalariorum.sunt loca pia ⁊ primus auctor ipsorũ fuit quidã vocatus loticus.vt.j̃.eo.l.omnia priuilegia ⁊ de hospitalibus habetur in.c.de xenodochijs.extra de religio.do.que subsunt ep̃is ecclesie ⁊ hoc quando sunt electa cum autoritate ep̃i: ꝙ presumitur quando habent ecclesiam ⁊ campanile ⁊ de illis loquit̃ iste tex.alias non dicũtur loca pia.⁊ possunt destrui ad nutum cõstruentium vt in cle.quia contingit.⁊ ibi no.per glo.
2 de relig.do.⁊ illa clemẽtina supplet ⁊ declarat istã.l. ¶ † Not.
b ergo ꝙ hospitalarijᵇ se habẽt ad instar tuto.⁊ curato. ⁊ ex hoc videtur ꝙ non possint constituere procuratorem in causis hospitalium nisi post litis contest.per.l.neqꝫ.j̃.de procura. Contrarium determinat hic Baldus quia non sunt nudi ministri cum debeant ali de bonis hospitalis ⁊ potius equiparentur in hoc patri quia est legitimus administrator filij non nudus cum habeat vsumfructũ.⁊ ideo constituit procuratorem etiaꝫ ante litis contesta.vt in.l.j.j̃.de bo.mater.Item quod hic dicitur videtur ꝙ hospitale se habeat ad instar pupilli vel adulti ⁊ ideo sicut illi restituuntur in integ.quando leduntur.⁊ etiam ecclesie ita ⁊ hospitale.illa est regula generalis in illis q reguntur per legitimos administratores: vt sunt furiosi: mẽtecapti vel prodigi vt no.in.l.ij.j̃.de cur.fu.per glo.⁊ tãgit Bald.in.l.si curatorem habens.j̃.de in integ.resti.⁊ per alios in.l.marcellus.ff.de fideius. ¶ Itẽ no.in prin.ibi sine vlla fideiussione ⁊c. ꝙ tales nõ prestant satisdationes iudiciarias: puta de rato vł iudicato soluendo in causis hospitalium sicut nec tutores ⁊ curatores vt.l.si.§.defensionem.j̃.de admi.tuto.imo nec etiã bona hospitaliuꝫ salua fore licet tutor ⁊ curator illam satisdationem prestent.vt in titu.rempub.sal.fo.certe non est aliud ĩ eis: qꝛ tutor datus ex inquisitione illam prestat: ⁊ hospitalarij semper dantur ex inquisitione.⁊ ita dicit glo.in.d.cle.quia contin-
3 git. ¶ † Item no.in secũda parte in ver.Item.videlicet ꝙ hospitalarij debẽt conficere inuentarium ⁊ recipere administrationem de manu superioris sicut tutor ⁊ curator.vt no.in.l.legitimos.in princip.ff.de legi.⁊ dicit Bald.ꝙ non possunt agere nisi confecto inuentario sicut nec tutor ⁊ ꝙ vidit cassari quẽdam processum agitatũ ꝑ quendã hospitalariũ qui nõ produxit inuentariũ cũ peteretur ab eo. ¶ Itẽ not.in tertia parte in ver.⁊ si quas.ꝙ bona hospitaliũ non possunt vendi sine causa necessitatis.Sed per aut̃.hoc ius porrectũ.s̃.ti.j. requiruntur ille solẽnitates que requiruntur in alienatione bonorum ecclesiasticorum nisi quando acquirunt bona ⁊ vendant vt ibi dixi.
4 ¶ † Ultimo nota in fi.ꝙ hospitalarij nõ tenentur reddere rationem administrationis: qꝛ presumũtur boni ⁊ bene administrasse eoipso ꝙ dedicant se ad tale piũ opꝰ.hoc ĩtellige ꝙ nõ tenentur reddere rationem pauperibus existentibus in hospitali.Sed ep̃o loci bene tenentur reddere vel alteri immediato superiori.vt est casus in.d.clemen.quia cõtingit.⁊ ita dicit ibi glo.⁊ etiam patet hic in secunda parte legis.vbi tenentur cõficere inuentarium.alias ad quid conficerent.sic pater non tenetur reddere rationem filio.j̃.de bo.que libe.l.cũ oportet.§. cuꝫ autem.⁊ ita declarat glo.fi.⁊ istum tex.allegat Specu.in tit.de instru.edi.§.nunc vero aliqua.in versi.sed an simplex cõmissarius.ꝙ executor deputatus ad piã causam: puta ad distribuẽdum bona inter pauperes non teneatur reddere rationeꝫ. Sed contrariũ est verius vt est casus in.l.nulli.s̃.eodẽ post mediuꝫ
5 ibi post vero vnius anni. ¶ † Quero quid de prelatis ecclesiarum parochialium an teneantur conficere inuentarium ⁊ reddere rationem episcopo sicut hospitalarij.dicit Bal.ꝙ non est non reperitur iure cautum.Sed non bene recordatur.nam bona ipsaruꝫ sunt hypothecata pro mala administratione vt.s̃.eodem.si quis presbyter.in fi.⁊ ibi notatur etiam per eundem ⁊ in.c.literis.de pigno.ergo tenentur reddere rationem et per consequens inuentarium conficere. de hoc etiam expresse per glo.in.c.qualiter ⁊ quando.el secundo de accusatio.in glossa q̃ incipit sed qualiter.⁊ per Innocen.in capi.cum ⁊ plantare. de priuilegijs.

Citatio

2 ☞ Citatio seu cōmissio citationis que fit a iudice appellatur sententia.
3 Clerici dicuntur habere domicilium in loco vbi habent beneficium in illo loco non alibi debēt conueniri.
4 Clericus etiam aliene diocesis quo ad originē habens beneficium in alia diocesi dicitur subditus illius in cuius diocesi habet beneficium ⁊ ligatur statutis illius non autem illius vnde est oriundus ⁊ conuenit etiam in curia Romana si ibi reperit.
5 Defensio affluenter ⁊ copiose danda est vnicuiq̄.
An valeat statutū ꝙ bannitus nō audiat etiam in defendēdo.

1 **Omnes qui.** †In ista.l.primo declaratur corā quo iudice clerici prouinciales vel constantinopolitani debeant cōueniri vsq̄ ad.§.preterea.postea de fideiussorib⁹ dādis ab eis vsq̄ ibi hoc nihilominus.Postea de sportulis dādis executoribus.nam faciebant sibi solui a citato sportulas pro eorum labore qui erant taxate et recipiebant fideiussores ab illis citatis de representando se corā iudice.vt.ff.vt in ius voc.vt eant aut satis.per totū ⁊ hoc vsq̄ ad.§.preterea.Post ea inhibet executoribus ne clericis quos citant iniuriā faciant verbalem vel personalem ⁊ punit cōtrafaciētes ⁊ firmat priuilegia concessa clericis vel ecclesijs ⁊ vltimo punit illos qui temerarie vocant clericos in ius in expēsis ⁊ etiā in omnib⁹ dānis que sustinent.Nota in hac prima parte in verbo sententia
2 iudicis†ꝙ citatio appellatur sentētia iudicis.intellige de commissione citationis que fit a iudice non de executione quam facit nuntius.de hoc est.s̄.eo.cum clericis.⁊ not.in.l.quoties.de priuile.eorum qui in sa.pa.mili.lib.x.⁊ in.l.quoties.de digni.
3 ¶ Itē no.†ꝙ clerici dicūtur habere domiciliū in loco vbi habēt bñficiū ⁊ in loco nō alibi debēt cōueniri ēt si alibi sortiātur forū rōne originis proprie vel paterne vel rōne ɔtractus ⁊ ibi reperiātur licet secus in laicis iuxta notata in.l.heres absens.ff.de iudi.⁊ in.l.assumptio.§.si filius.ff.ad munici. Et hoc per rationem que redditur hic in text.vt transacta hora iudiciaria redeant ad eorū beneficia officianda prout tenentur.et ista est specialitas in clericis.licet gl.hic que incipit sed nonne. videatur dicere ꝙ non sit hic aliqua specialitas.q2 nec laici possunt trahi corā alijs iudicibus vt.l.in criminali.de iurisdi.om.iu di.Sed verum est nō suis sed clerici etiā corā alijs suis trahi
4 nō possunt extra locū bñficij.†Et no.ꝙ clericus ēt aliene diocesis quo ad originem habens beneficiū in alia diocesi dicitur subditus illius ī cuius diocesi habet beneficiū ⁊ ligatur statutis illius nō autem illius vnde est oriundus.vt not.Federi.de senis in cōsil.xciij.⁊ facit.c.nullus.de tempo.lib.vj.in curia vero romana si reperiantur bene possunt cōueniri tanq̄ in communi patria et hoc probatur in isto.§.in hac autem regia.vbi ciuitas constantinopolitana in qua erat patriarcha qui habet pro papa ⁊ sic eius curia se habet ad similitudinē curie romane in greciā si reperiebantur clerici prouinciales poterāt cōueniri vel corā p̄fecto p̄torio vel corā patriarcha ⁊ hoc etiā in causis prophanis ⁊ solent conueniri coram auditore camere q est ordinarius in curia sed in causis beneficialibus non est dubiū in quibus conueniunt ex delegatis quā fecit vicecancellarius
5 loco pape.¶ †Vltimo nota in fi.ibi dum dicit affluens defensionibus copia ⁊c.fm Albericū ꝙ defensio affluenter ⁊ copia se danda est vnicuiq̄.facit.l.facultas.ı̄.de iure fisc.lib.x.et ideo
a dicunt quidā non valere statutum[a] ꝙ bannitus non audiatur etiam in defendendo:cum defensio sit de iure naturali ⁊ nō debeat auferri.vt in cle.pastoralis.de re iudi.De hoc tāgitur per Barto.in.l.cum mulier.ff.solu.matri.quidam autem disputādo tenuit contrarium dicens ꝙ defensio corporalis cōtra illū qui vellet percutere bene est de iure naturali.vt in.l.vt vim.de iusti.⁊ iur.non sic in iudiciali.Sed contrariū cōiter tenetur cū sit eadem ratio.

2 ☞ Executores curiarū solent esse pertinaces ⁊ proterui.
Clerici schismatici vel heretici nō habēt priuilegia clericorū.
Dare fideiussores est onus nec facile est eos inuenire.
3 Quādo plures simul vocant pōt alter pro altero fideiubere.
4 Illi qui ex priuilegio vel aliqua causa excusantur a dandis fideiussoribus:⁊ remittūtur proprie promissioni vel obligationi debent eam facere solenniter.⁊ cum hypothecha bonorū suorum.⁊ etiam cum pena.

1 **Preterea.** †In ista parte vult in effectu ꝙ clerici p̄uinciales cum citantur corā preside nō tenentur dare nuntio citanti alios fideiussores de representando se nisi economum ecclesie sue si habet vel defensorē ecclesie.puta patronū.sed si nō haberet teneret dare alium.⁊ no.ad id qd dixi.s̄.ꝙ executores qui citabāt faciebant sibi dare tales fideiussores vt patet ibi dum dicit nedum executores ⁊c.¶ Itē
2 not.†ꝙ tales executores curiarum solent esse pertinaces ⁊ proterui.¶ Item not.in versic.approbentur orthodoxi.ꝙ clerici schismatici vel heretici nō habent priuilegium clericorum fm Bal.¶ Item ibi paupertati affligatur in commodum.ꝙ nō est facile inuenire fideiussores sic.ff.si cui plusq̄ per.l.falci.l.cū non facile.⁊.l.nisi.§.quāuis.ideo appellant grauamen habere dare fideiussores vt in precedenti parte.¶ Item not.in seq.§.
3 in hac.ibi dum dicit aut vocatis fideiussorib⁹.†ꝙ quādo plures simul vocātur potest alter pro altero fideiubere.ideo si de nocte reperiuntur duo cum armis qui tenentur dare fideiussores potest alter pro altero fideiubere.⁊ ad hoc allegatur.l.⁊ romanus populus.ff.de tu.⁊ cura.da.ab his.⁊ in aut.de exhib.
4 reis.§.sancimus.¶ Vltimo not.in fi.†ꝙ illi qui ex priuilegio vel aliqua causa excusantur a dandis fideiussoribus et remittuntur proprie promissioni vel obligationi debent eam facere solēniter ⁊ cum hypotheca bonorum suorum facit.l.filio.ff.vt lega.no.ca.⁊ etiam cum pena.vt no.glo.in.d.§.Quis.

2 ☞ Economus ecclesie dicitur defensor pauperum.
Pauperum appellatione continetur etiam ecclesia.
3 Si potestas paduanus vult citare vnum paduanum existentē verone.lꝫ padue habeat domiciliū:an poterit directo mittere nuntium ad eum cū literis an debeat requirere potestatem verone ꝙ illi mandat vt coram eo compareat.
4 Quid in executione personali.

1 **Hoc nihilominus.** †Not.hic plura.primo ꝙ in causis ecclesiarum debet cōueniri economus si ipsum habet vel rector ecclesie si alium non habet.Item ꝙ economus constituitur cum autoritate episcopi.⁊ sic autoritas superioris videtur necessaria in cōstitutione actoris.de hoc in.l.actor.ff.rem rat.habe.et
2 ita tāgitur p Guil.de cug.¶ †Not.etiā fm Bal.ꝙ econom⁹ ecclesie dicit defensor pauperū ⁊ sic appellatione pauperū continet ecclesia per ꝙ disputando tenuit quidā valens vir vocatus dñs repecurus de sctō miniato:ꝙ ea que testator mādauit distribui inter pauperes possunt conuerti in fabricā vel recuperationem pauperis ecclesie si non habet aliunde.de hoc per Io.an.in.c.si.de testa.lib.vj.⁊ not.per Bal.ı̄.eo.l.si quis ad de
3 clinandum.¶ †Vltimo ver.verū si apparitor.semper allegatur pro decisione huius questionis quam disputauit Cy.in ciuitate Senarū si potestas huius ciuitatis vult citare vnū paduanū existentē verone licet hic habeat domiciliū.An poterit directo mittere nūtiū ad eum cū literis.An autē debeat requirere potestatē verone ꝙ illi mandet vt corā eo compareat videbatur ꝙ ista pars esset verior quia nuntius nō potest executionem facere in alieno territorio.vt no.in.l.cum vnus.§.is q. ff.de bo.auto.iudi.possiden.per.l.extra territorium.de iu.om.iudi.contrarium tamen determinat per istum text.ibi dum dicit in prouincia degentes monuerit ⁊c. Et sic apparitor prefecti pretorio qui nō habebat iurisditionem nisi in ciuitate cōstantinopolitana ⁊ eius territorio.si dicit de prefecto v2.vt.l.ı̄.§.cum vrbem.ff.de offi.predio.vrbano.Mouet clericos degētes in prouincia ex parte dicti prefecti pretorio non autem preses prouincie ad requisitionem dicti prefecti.⁊ ita dixerunt antiqui per istū tex.⁊ per.l.ꝙ promulgatis.ı̄.de offi.predi.vrba. ⁊ etiam videtur tex.expressio in cap.romana.§.contrahentes.
4 de fo.cōpe.li.vj.†Et predicta in executione verbali sed executionem personalem capiendo personā nō posset facere in alieno territorio.vt no.in.d.c.is qui.et.ı̄.de iudi.properandū.§.sinautem reus.in contrarium p nec etiā verbalem facere possit:sed debeat fieri per iudicem illius loci ad requisitionē primi iudicis.videt casus in.d.cle.pastoralis.Sed soluevt plene not.Barto.de isto passu.in.l.ı̄.ff.de requi.reis.Item facit contra.c.ij.de consti.lib.vj.Solu.ibi loquitur in sententia statuti que non extenditur vltra territorium.vt si dicat ꝙ cōmittens furtum sit excommunicatus.nam non ligat subditū extra territorium cōmittentem vt ibi quia traheret secum executionē in alieno territorio quod facere non potest.non sic in sententia iudicis que potest ligare subditum in alieno territorio existentem.vnde potest iudex cōdemnare subditum suum etiam alibi existentem vt ibi notatur:⁊ sic in plus se habet sententia hominis q̄ lex in hoc.

2 ☞ Monasterium non habet bona ingressi tanq̄ heres ⁊ qd sequatur ex hoc ⁊ qualiter ea habeat.
Causa qualiter possit agitari cum monacho non sic cū deportato ⁊ nu.3.
3 Monachus per ingressum religionis non patitur capitis diminutionem.
Sententia lata contra monachum ꝙ non noceat monasterio ⁊ quid in contractu celebrato cum monacho post ingressum.
4 In causis ciuilibus est in arbitrio iudicis cōmittere citationē personalem.

[a] ¶ Statutū.adde de hoc ⁊ dic vt latissime p.do.Nel.de sctō ge.in tract.bannito.in scda p te secundi tpis.q.ij.q tenet statutū valere.Cur.

5 Eps in suo foro debet seruare leges imperiales:⁊ ꝑm illas ferre snias nisi canones ɔtradicāt:⁊ ꝙ debeat seruare statuta laicorum si facta sunt super his que pertinent ad laicos ⁊ ad decisionem cause vide tamen.nu.7.

6 Episcopi habent carceres ⁊ sic merum imperium.

Quando vna pena imponitur vni ⁊ pluribus simul copulatiue puta capitaneo ⁊ antianis.dimidia tangit capitaneum altera dimidia omnes antianos.

Quid in vocibus.

1 Causa que. †Ista auth. corrigit.l. codicis in monachis inquantum illa vult in princi.ꝙ possint cōueniri coram psidib⁹ prouinciarum.ista vult ꝙ nō nisi coram epo auth.se quen.clericus.Corrigit etiam in clericis secularibus ⁊ in ciuilibus tantū causis.i criminalibus autē distinguit inter criminalia ciuilia ⁊ ecclesiastica auth.statuim⁹.Corrigit generaliter in omnib⁹ psonis ecclesiasticis q̄ possint esse licet nō sint monachi vl' clerici:tamē deo deuoti.vt i iesuatis et heremitis.⁊ etiā corrigit auth.clericus.vt indistincte in criminalibus siue sint ecclesiastica siue ciuilia non trahantur nisi coram ecclesiastico iudice.⁊ illa est nouissima auth.imperatoris Federi.sicut auth.item
2 nulla cōmunitas.s.eo.⁊ in auth.cassa.s.ti.j.†per istū text.in principio iuncta glos.j.que intelligit quādo monachus cōuenitur pro cōtractu celebrato ante ingressum monasterij determinat
a Bart.in auth.si qua mulier.s.tit.j.ꝙ monasterium non habet[a] bona ingressi tanꝙ heres ꝙ patet.qꝛ causa potest agitari cum monacho:⁊ sic non habetur pro mortuo ergo nec monasterium pro herede:qꝛ viuens nō habet heredē.vt in.l.j.ff.pro herede.⁊ ex hoc sequitur ꝙ nō habet nec adire hereditatem ad hoc vt bona sibi acquirantur licet in herede hoc requiraf. Sed ipso iure per ingressum acquirūtur monasterio tam proprietas ꝙ etiam possessio sicut acquiruntur arrogatori.vt in.l.si adoptauero.ff.de preca.licet secus in herede.vt in.l.cū heredes.in pri. de acqui.pos.Item sequitur ꝙ non tenetur monasterium vltra vires bonorum sicut nec arrogator.vt insti.de acqui.per arro. §.fina.licet secus in herede qui nō confecit inuentariū sed glo. videntur dicere quod habeat iure hereditario ꝙ nō est verum.

3 ¶ Item per istum text.apparet ꝙ monachus nō patitur per ingressum religionis capitis diminutionē quā patitur deportatus cuius bona publicātur quoniā deportatus eximitur ab omni obligatione ciuili ⁊ naturali quibus primo tenebatur et transeūt in fiscum.vt.ff.de fideius.l.si debitori deportato.⁊.l.fi. de duo.reis.⁊ tamen non sic in monacho imo remanet obligatus ꝙ patet.quia potest conueniri ⁊ causa cū eo potest agitari nō sic cum deportato sed ipse fiscus est conueniendus pro eius debitis vt.l.iij.j.ad.l.iuliā de vi.super hoc tamen sunt diuerse opin.nam quidam dicunt quod datur libellus contra monachum ⁊ ipse respondet ⁊ litem contestatur ⁊ condemnatur per istum tex. dum dicit qd causa sit cū monacho.ergo tota causa a principio vsqꝫ in fi.Sed sententia mittetur executioni contra monasterium in bonis cuiusdam monachi.⁊ ista opi.multum mihi placet quia satis colligitur ex isto tex.comparebit tamen cum autoritate abbatis.⁊ licet alias sententia lata contra eum non noceret monasterio.Sed vnum facit hic dubium qꝛ ex cōtractu vel quasi celebrato post ingressum monasteriū non tenetur etiam vsqꝫ ad valorem bonorum:vt in glo.j.⁊ istud iudicium ⁊ sententia agitatum est post ingressum. Sed solue ꝙ cum autoritate ⁊ consensu abbatis.s.dixi nā idem esset in alijs contractibus celebratis post:de voluntate abbatis.Alij dicunt ꝙ libellus datur contra monachum ⁊ petitur ipsum condemnari sed non respondebit ipse nec litem contestabitur.sed syndicus monasterij vel abbatis ⁊ illi condemnabuntur: quia sunt domini litis sicut quando datur libellus cōtra dominum ⁊ comparet procurator ⁊ respondet iuxta plene notata in.l.j.j.de senten.Alij dicunt qd imo datur libellus contra ipsum monasterium seu syndicum vel abbatem ⁊ petitur ipsos cōdemnari licet narratio fiet ex persona monachi. de his omnibus vide in Spec.de statu monachorum.§.j.circa prin.qui videtur approbare omnes dictos modos:⁊ ponit formas libellorum.⁊ sic est in electione actoris.ad hoc.d.§.fi.insti.de acqui.p arroga.⁊ ꝙ no.glo.plene in auth.apud quos oporteat causam dicere.vnde sumitur ista auth.⁊ qd no.Innocen.in.c.cum olim.de priuileg.

4 ¶ †Item not.ꝑm Bal.dum text.dicit de presentia persone ꝙ est in arbitrio iudicis.⁊ in causis ciuilibus committere citationem personalem.i.arctare citatum ad personaliter comparendum.Regulariter enim contra eum possit comparere per procuratorem vt.l.l.j.§.vsus.ff.de procura.de hoc in.l.si.j.de procura.per Cy.⁊ in.c.j.de iud.lib.vi.¶ †Item no.ibi ꝑm legem
5 ꝙ episcopus i suo foro debet seruare leges imperiales⁊ ꝑm il-
b las ferre sententias qd intellige nisi canones contradicant[b] ꝙ

a ¶ Monasterium non hꝫ.adde doc. in.c.in pñtia.d.p ba.

b ¶ Nisi canones ɔtradicant.adde.c. cleri.d iud.c.vlti. de secun.nup.c.j. de no.ope.nun. glos.summe.xl.

c ¶ Tale statutum non vꝫ.adde doc. in.c.eccl'ia sancte Marie.de consti.

d ¶ Epi hñt carceres. Adde qd de iferiorib⁹ ab epis vide glo.in verbo tibi.in.c.quāuis. de pe.lib.vj.

dic vt.s.ti.j.l.priuilegia per Bart.Sed an debeat seruare statuta laicorum.Breuiter si illa statuta facta sunt super his que non pertinent ad laicos vt in causis spiritualibus vel ecclesiasticis puta qd cōtractus presumātur vsurarij exceptis coniecturis que non habentur in iure canonico.nam ista.q. iuris reputatur spiritualis quando queritur an contractus presumatur vsurarius.⁊ si incidat in curia seculari transmittitur ad curiam episcopi vt not.Bar.in.l.titia.ff.solu.matrimo.⁊.j.de iu
c di.l.quoties.⁊ tunc tale statutum non valet[c] nec est seruandum in curia episcopi.quia non pertinet ad laicos inducere cōiecturas ex quibus presumatur vsurarius. sed pertinet ad papam et ad episcopum cum synodo.⁊ hoc determinauit Fede.de se. in consilio.xcj.⁊ in istis diebus habui consulere in causa valde dubia in qua decisione allegaui prefatum cōsilium.Sed si statuta sunt super his que pertinēt ad laicos si curia episcopi cognoscat contra laicos quod interdū facit debet seruare illa statuta si pertinent ad decisionē cause.Secus si ad ordinē iudicij sicut in legibus iuris cōis vt hic iuncta.l.cū clericis.in fi.s.eo.
6 cum ibi nota.¶ Vltimo no.in fi.secundum Bal.†ꝙ episcopi
d habent carceres[d] ⁊ per consequens habent merum imperium cum hoc non competat nisi habentibus imperium:cum carceratio fiat officio iudicis nobili ⁊ ad publicam vtilitatem.De questionibus autem que hic mouētur p glos.satis patet quid dicendum sit ex his que.s.dixi.¶ Vltimo nota glo.fi.ꝙ quādo vna pena imponitur vni et pluribus simul copulatiue puta capitaneo et antianis dimidia tangit capitaneum et altera dimidia omnes antianos simul.Ideo si statutum imponit penam de.c.syndico.⁊ ville alteram dimidiam per hanc glo.secūdum Bal.⁊ Cy.⁊ eodem modo si aliquid committeretur capitaneo et antianis:tantam vocem habet capitaneus solus quātam omnes antiani simul ita no.per Cy.in.l.non ambigitur.
7 ff.de legibus.†Quod autem.s.dixi statuta laicorum pertinentia ad decisionem cause seruanda in curia episcopi intellige scilicet in fauorem clericorum ⁊ preiudicium ibi litigantium.vt si dicat statutum ꝙ non valeat instrumentum si non est registratum in memorialibus cōmunis ⁊ laicus in curia episcopi contra clericum producit tale instrumentum. nam potest clericus opponere de statuto quia tanꝙ vnus de populo potest vti beneficijs statutorum licet sit exemptus a iurisditione laicorum x.distinc.c.in adiutorium ⁊ ita disputando tenuit Pau.de lia. docto.bonon.nam ex clericis ⁊ laicis fit vnus populus et vna respublica que cōsistit ex sacris ⁊ religiosis.Sed econuerso p laico contra clericū non seruatur vt si dicat statutum ꝙ instrumentum mittatur executioni . nam si laicus habet instrumentum contra clericum non potest petere in curia episcopi quod mittatur executioni contra eum cum illud statutum non liget clericos licet Bartol.tenuerit contrarium in.l. cunctos populos.qui reprehēditur a Bal.⁊ etiā ab alijs canonistis: ⁊ ideo si clericus haberet instrumentum contra alium clericum. nam sufficit ꝙ ille contra quem est non potuerit ligari.

2 ¶ Clericus in quibus casibus possit coram iudice seculari conueniri.⁊ nu.3.

3 Instantia cause criminalis regulariter durat biennio.

4 Constitutus in aliquo gradu vel dignitate non debet personaliter condemnari nisi primo priuetur ⁊ spolietur dignitate.

5 Crimina ecclesiastica que sint:⁊ quid iudex de eis cognoscat. An episcopus pro crimine ecclesiastico possit purum laicum capere.

6 Quando degradetur clericus vt tradatur puniendus curie seculari.remis.

1 Clericus. †Clericus in causa ciuili debet conueniri corā epo nisi natura cause nō patiaf.Sed in causa criminali si crimē est ciuile conuenitur coram iudice seculari non tamen fit executio in personam eius anteꝙ degradetur ab epo. Sed si est crimen ecclesiasticum tunc coram episcopo.b.d. Sed per auth.se.statuimus . nec in ciuili nec in criminali coram seculari trahi potest.⁊ de materia istius auth.habetur.xj.q.j.per to.⁊ de foro compe.c.si quis cōtra clericum.¶ In tex.ibi prius apud episcopum cōueniatur.dic ꝙ glo.dicit ꝙ in negligētia episcopi recurritur ad iudicem secularem qd hodie non est verum.qꝛ nullo modo secularis potest se impedire sed recurrit ad supe-
2 riorem ipsius episcopi ⁊ sic ad papam.¶ In tex.ibi si natura cause dic glo.exponit pluribus modis.docto.exemplificant in causa feudali in qua etiam clerici conueniuntur coram domino feudi etiam si sit laicus.vt in.c.verum.cum ibi no.de foro cōpe. vel quando venit clericus ad defendendum illum cui rem vendidit qui conuenitur coram iudice laico non coram eodem debebit ipsum defendere vt in.l.venditor.ff.de iudi. vel in causa reconuentionis si ipse agat contra laicū in curia seculari ⁊ laicus ipsum

cus ipsum reconueniat tenetur respondere coram eo.vt in.c.j.
de muta.pe.⁊ not.in.c.at si clerici.de iudi.vel quando clericus
esset incorrigibilis.vt not.in glo.summe.xj.q.j.quã oĩno vide
a et plures alios casus in quibus clerici [a] subsunt laicis.vide ꝑ
glo.in.c.principes.xxiij.q.v.et etiam in Spec.de compe.iudi.
3 adi.§.j.per vnam colũnam.¶†In tex.ibi duos non egredia
tur menses ⁊c.dic speciale est in hoc casu.nã regulariter instan
tia cause criminalis durat biẽnio infra.vt iu.infra cer.tẽpus.
l.j.⁊.ij.lib.iij.¶In tex.ibi.nec tamẽ puniatur subaudi in perso
nam:sed pecuniariter bene poterat condẽnari hoc iure hodie
secus nisi factus esset clericus post delictũ cõmissum:et postꝙ̃
esset exẽptus a iudice seculari.qꝺ dic vt plene no.per Bart. in
4 l.j.ff.de pe.⁊ per Joã.an.in.c.j.de obli.ad ratioci.¶†In text.
ibi sacerdotio spolietur subaudi vel alio ordine clericali. et sic
nota ꝙ constitutus in aliquo gradu vel dignitate non dꝫ per-
sonaliter condẽnari nisi primo priuetur ⁊ spolietur dignitate
ne videatur in dignitate puniri vel mori.vt habetur in.l.codi-
cillis.in vlti.col.in ver.preterea nullus ibi.duꝫ dicit post amis
5 sionem cinguli.¶†In tex.ibi.si crimẽ sit ecclesiasticuꝫ. dic qꝺ
sint crimina ecclesiastica plenius ꝙ̃ glo.ponat hic.dic vt notatur
in.c.cum sit generale.de fo.compe.per glo.⁊ in Spec. de cõpe.
iudi.adi.§.j.Naꝫ in illis etiam cõtra laicos cognoscit ⁊ punit
episcopus.vt est crimẽ sacrilegij:heresis:simonie:periurij:pa-
cis fracte:vsurarum:rapine:et fornicationis.⁊ sunt alie etiam
cause non criminales sed ciuiles pertinẽtes etiam inter laicos
ad forum ecclesiasticum vt sunt cause spirituales:puta matri-
moniales et decimarum de quibus omnibus dic vt ibi.⁊ in.d.
gl.summe.An autem episcopus pro crimine ecclesiastico pos-
sit purum laicum capere.vide in addi.Specu.de maio. et obe.
6 †Item quando degradetur clericus [b] vt tradatur puniendus
b curie seculari.vide de hereticis.c.ad abolendam.de iudi.c.cuꝫ
non ab homine.

2 ☞Citatus pro crimine nõ tanꝙ̃ clericus sed laicus cuꝫ esset
clericus: si fuit cõtumax ⁊ in bãno positus:⁊ condẽnatus tãꝙ̃
confessus ex forma statuti:⁊ postea capiatur pro executione per-
sonali facienda si alleget se clericum ⁊ contẽdat literas: an pro
cessus erit nullus:⁊ quid in alijs priuilegiatis.
3 An valeat statutum disponens qꝺ si clericus declinauerit iu-
risditioneꝫ potestatis sit extra protectionem communis: ⁊ qꝺ
reddatur sibi ius.
4 Clericus si declinauit ⁊ postea agat coram iudice seculari con
tra aliquem ⁊ ille excipiat ꝙ non reddatur sibi ius quia decli-
nauit:⁊ clericus replicet ꝙ nõ valet statutum.⁊ protestetur iu
dici ꝙ reddat sibi ius alias incidat in penam huius aut.ter re
quisitus quid faciet iudex.
5 Quid si clericus citatus ad instantiam laici coram seculari cõ
pareat ⁊ petat ab illo iudice pronũtiari actorem cecidisse a iu
re suo propter vocationem.⁊ ille replicat ꝙ non vult vlterius
procedere an euadat penam.
6 Judex negligens in reddendo iustitiam.quãdo perdat juris-
ditionem.
Quid in rectore scholariuꝫ requisito ab aliquo scholari ꝙ ad
mittat eum ad examen.

1 Statuimus. †Ista aut.prĩo addit ad
aut.prece.que loquitur ĩ
clericis.⁊ aut.cassa.que loquitur in monachis vt non
possint cõueniri in causa ciuili nisi coram episcopo
vt idem sit in personis ecclesiasticis que nec sunt religiose nec
cleri.⁊ que sint ille habetur.xij.qꝺ.j.c.duo sunt. et.xvij.q.j.c.cũ
lex continentie.vbi dicitur ꝙ sunt conuersi ecclesiarum secula-
rium vel regularium ⁊ in.c.nullus.de fo.compe.vbi dicitur ꝙ
sunt seruientes in ecclesijs vt scholares.vel pone exemplum in
c heremitis vel in istis iesuatis [c] qui portant habitum quasi reli
giosorum ⁊ tenent vitam cõtinentem.⁊ tamen nec fecerunt pro
fessionem nec habent ordinem clericalẽ. Secũdo corrigit aut.
prece.inquantum illa reliquit clericos iurisditioni iudicis se-
cularis in criminibus ciuilibus.⁊ statuit ꝙ nec in ciuili nec in
criminali possint trahi coram seculari intellige nisi clericatus
sit assumptus post crimen commissuꝫ in fraudẽ iurisditionis
secularis quo casu dic vt plene notatur in.c.j.de obli.ad ratio
ci.per Jo.an.¶Circa primum de ciuilibus causis dicũt qui
dam habere locum quãdo clericus conueniretur act.persona-
li que afficit personam secus si actione reali pro re immobili.
quia illa est temporali iurisditione ⁊ in realibus sortitur quis
forum actione rei in loco vbi est vt.j̃.vbi in rem actio.l.si.scꝺm
Guil.de cug.qui dicit ꝙ ratione possessionis est de foro secula
ri ⁊ allegat.l.viros.de palatinis sacrarum largi.lib.xij.refert
autem alberi.hanc fuisse arduam.q.inter regem Portugallie
⁊ quosdam alios.⁊ plures rationes adducit hincinde.sed veri
tas est in contrarium.⁊ hoc tenet Bal. in aut.prece.per istam
aut.quia licet sortiatur forum ratione loci non sortitur forum
iudicis.Naꝫ ⁊ si clericus aliene diocesis contraheret in ciuita
te ista sortiretur forum non potestatis sed episcopi.vt not.in
aut.qua in prouincia.j̃.vbi de crimi.agi oportet.⁊ in.c.j.de pri
ui.lib.vj.Preterea versatur persona clerici in litigando ergo
2 non potest hoc fieri a non suo iudice.¶†Circa secundũ de cau
sa criminali queritur si aliquis fuit citatus pro crimine nõ tã- a
ꝙ̃ clericus sed tanꝙ̃ laicus cum esset clericus ⁊ ipse nõ compa
ruit ⁊ propter hoc fuit positus in banno ⁊ condemnatus tanꝙ̃
confessus ex forma statuti.postea capitur ⁊ cum vult iudex fa-
cere executionem in personam allegat se clericum et ostendit li
teras ⁊ dicit processum nulluꝫ tanꝙ̃ factum a non suo iudice.
vt.j̃.si a non cõpe.iudi.per totum.Judex dicit cõtrarium quia
debuit comparere ⁊ suum priuilegium allegare quod cum nõ
fecerit acquisiuit iudex iurisditionem supra eum ratione contu
macie.per.l.si quis ex aliena.ff.de iudi.quid iuris.Istam que
stionem mouet Bal.post Pet.in.l.generaliter.j̃.eodem titu.⁊
determinat pro clerico ꝙ non valeat processus.Nec obstat cõ
trarium quia procederet in eo qui nõ esset exemptus ipso iure
sed ex priuilegio vt scholaris de quo.j̃.de pac.l.si quis in con-
scribendo.secus in his qui sunt ipso iure exempti a iurisditio-
ne que ratio non videtur bona.nam ⁊ forensis est exẽptus ipso
iure ⁊ tamen in dubio si non comparet acquirit iudex iurisdi-
tionem supra eum vt ibi.⁊ no.in.l.ij.si qs in ius voca.nõ ierit.
Verior ergo ratio est quia etiam si clericus vellet expresse non b
posset se subijcere iurisditioni seculari multominus.si vult ta-
cite nõ comparendo.Nec est possibilis acquisitio iurisditiõis
supra clericum cuꝫ iudex secularis sit incapax talis iurisditio.
licet incapax non sit supra alium secularem sibi non subdituꝫ.
Nam potest.s̃.illum acquirere iurisditionem ipso volẽte.Istã
etiaꝫ questio.tangit Gandinus in opere maleficiorũ in tracta
3 tu de bãnitis ꝓ maleficijs quã dicit habuisse senis.¶†Per
d istum [d] tex.etiam patet non valere statutum quo disponitur ꝙ
si clericus declinauerit iurisditioneꝫ potestatis sit extra prote
ctionem communis ⁊ ꝙ non reddatur sibi ius quoniam est cõ
tra libertatem ecclesiasticam auferendo sibi id quod per.ll.im
periales ⁊ canonicas tribuitur vt hic iunctis his que not.In-
nocen.in.c.nouerint.de senten.excom. Sed posito ꝙ statutum
de facto seruetur dicit hic Jaco.butri.ꝙ cautela est quãdo cle
ricus citatus compareat coram seculari in habitu ⁊ tonsura ⁊
dicat domine iudex ego declino vestram iurisditionem sed li- c
benter litigarem coram vobis tamen nõ possum.quia suꝫ cle-
ricus vt videtis.⁊ tunc non facit contra statutum ⁊ tamen con
sequeretur effectum suum quia iudex secularis videndo ꝙ est
clericus ne incidat in penam excommunica.non procedet con-
tra eum.⁊ idem no.per eum in.l.ab administratione.j̃. de lega
tis.Bal.dicit ꝙ si allegat se clericuꝫ eo ipso videtur declinare.
Melius ergo facit si nihil dicat sed cõpareat in habitu ⁊ ton-
sura.Nam ⁊ tunc iudex ignorantiam nõ potest pretendere vel
melius faciat ꝙ episcopus ipsum repetat tanꝙ̃ clericum suũ.
4 et sic non veniet contra statutum. ¶†Sed quid si declinauit
postea agit corã iudice seculari ꝯtra aliquẽ: ille excipit ꝙ non
reddatur sibi ius.quia declinauit.clericus replicat ꝙ non va-
let statutũ et protestatur iudici quod reddat sibi ius .alias in
cidat in penaꝫ huius aut.in si.ter requisitus quid faciet iudex.
Dicit Jaco.butri.quod aut statutuꝫ aufert sibi iurisditioneꝫ d
hoc casu et tunc non est quid imputetur iudici si non redditur
illi ius cum non possit iurisdi.non presupposita.Aut non au-
fert iurisditionem:sed mandat vt non reddat illi ius.⁊ tunc cũ
possit reddere quia iurisditionem habet delinquit si non red-
dat non obstante statuto quod nõ valet ⁊ puniretur per supe-
riorem pena huius aut.Sed Albericus etiaꝫ in prece.casu. di
cit idem quia non valet statutum auferens sibi iurisditionem
tanꝙ̃ contra libertatem ecclesiasticam.Certe bene potest statu
tum clericis non cõcedere quod suum est:sed non potest aufer
re quod aliunde habent quam ab eo: vt dixi in aut.cassa.et sic
dictum Jaco.videtur verius ⁊ hec de prima parte hui⁹ autẽ.
vsqꝫ ibi ꝙ si fecerit ibi imponitur triplex pena .s. actori vt ca-
dat a iure suo ⁊ non valet processus et iudici vt perdat iurisdi
5 tionem.¶†Sed quid si clericus citatus ad instantiam laici
coram seculari cõpareat ⁊ petit ab illo iudice pronũtiari acto
rem cecidisse a iure suo propter vocationem.ille replicat ꝙ nõ
vult vlterius procedere ⁊ ꝙ ad ipsum pertinet.Quid iuris vi
detur ꝙ euadat penam cum possit desistere vsqꝫ ad sententiaꝫ.
vt.l.ꝙ̃uis.de in ius vocan.⁊ in.l.criminali.j̃.de iurisdi.om. iu
di.⁊ in.l.qui cum maior.§.accusasse.de bo.liber.docto.videtur
tenere contrariuꝫ quia hic imponitur pro iudicio attentato et
pro tractatione clerici coram seculari ⁊ hoc factuꝫ est.⁊ sic deli
ctum est consummatũ vnde non habet locum penitentia.l.qui
ea mente.de furtis.⁊.l.j.in si.de asser.tol.fallit in.l.quamuis.de

a ¶In quibus cle
rici.Adde Feder.
de senis cõsil.xxix.

b ¶Degradetur cle-
ricus.Adde doc.
in.c.at si clerici.de
iu.in.c.tue. de pe-
nis.in.c. cũ nõ ab
hoĩe. de sen.excõ.
Pe.de ancb.ĩ re-
pe.regule ea que.
de reg.iur. lib.vj.

c ¶In istis iesua-
tis. adde Ant.de
but. in consil.ix.in
cip.q2 hic agitur. in
vj.col.ver.sed pro
ponitur ꝙ sint sub
obedientia epĩ.

d ¶Per istũ text.
adde hic addita
s̃.in autẽ. cassa.in
ij.colũ.s̃. de sacro
sanc.eccle.

in ius vocan. Secꝰ quando pro iudicio consummato vt si imponeretur pena accusanti vel agenti coram vetito examine: qꝛ sub istis. verbis comprehenditur totum iudicium: et tunc potest penitere vsqꝫ ad sententiam exclusiue vt euadat penam le-
6 galem. ita loquuntur. ll. in contrarium allegate. ¶ †Ultimo not. in fi. casum specialem in clericis quod iudex secularis negligens in reddendo eis iustitiam ter requisitus perdat iurisditionem: sed in contrarium est ius cōmune. vt in aut. de mā. princi. §. si tibi. vbi non priuatur iurisditione sed incurrit indignationem principis: ⁊ potest extraordinem puniri. vt in aut. de qua. §. super hoc ⁊ vt litigare iurent. §. j. ſm Pe. qui dicit ita fuisse terminatum in personam comitis brandēsis. de quo subditi fuerunt conquesti regi. qđ non reddebat eis ius et petebant ipsum priuari comitatu. qđ not. pro istis qui habent castra in feudum vt non possint priuari feudo propter hanc causam per quod etiam dicit Pet. qđ si rector scholariuz requisitus ab aliquo scholari ꝙ admittat eum ad examen: qꝛ studuit tempore debito et fecit actus suos: licet recuset: ⁊ ter fuerit requisitus non priuatur officio rectoratus. ⁊ ita dicit fuisse de facto: licet ista admissio fiat per modum iurisdictionis. vt in. l. ij. de offi. magi. officiorum.

2 ☞ Clerici de fructibus quorum beneficiorum suorum possint testari.

3 Clerici qui sunt milites celestis militie quare in bonis acquisitis aliunde quā ex beneficijs vel occasione clericatus sint melioris conditionis q̄ milites armate militie in bonis aliunde acquisitis q̄ in castris vel occasione militie.

4 Clericatus nō liberat a patria potestate: sꝫ episcopus sic. ⁊ qd in ordine sacerdotali et an religio faciat perdere patriam potestatem.

5 Statutum ꝙ filiusfamilias non possit alienare vel se obligare sine certa solēnitate comprehenduntur etiam clerici.

1 Sacrosancte. †Clerici filijfami. đ bonis acquisitis post cleri-
a catum tanquam de peculio quasi castrensi[a] testari possunt nec eorum testamenta subiacent recissioni. hoc dicit. iuncta. l. cum lege. j̄. eodem. Et aduerte: quia iste leges loquuntur de bonis acquisitis post clericatum non distinguendo an fuerint acquisita ex fructibus beneficiorum suoruz vel aliunde. Sed aut. presbyteros. que sequitur post aut. licentiam. declarat quod vndecunqꝫ ⁊ qualitercunqꝫ sint acquisita.
2 ¶ †Ex quo not. qđ possunt testari de fructibus beneficiorum suorum. istud hodie limitatur vt habeat locum in beneficijs sine cura ⁊ sic in clericis qui non sunt prelati. sed in his qui sunt prelati vt episcopi vel rectores parochialium ecclesiarum non possunt de fructibꝰ beneficioꝝ suoꝝ vel de his que sunt acquisita ex illis fructibus testari licet in eorum vita possint dispōe-
b re pro libito voluntatis. qꝛ in vita equiparanṫ vsufructuarijs[b] qui faciunt fructus suos. et ipsi possunt disponere viuentes et etiam in morte sed ipsi in morte equiparantur vsuarijs qui nō possunt cum nō faciant fructus suos sed vtuntur ad necessitates eorum. ⁊ hoc per autē. ⁊ licentiam. ⁊ per ea que plene notan-
3 tur in. c. presenti. de offi. ordi. in. vj. per gl. ⁊ doc. ¶ †Item nota inq̄tum loquūtur de bonis aliunde acquisitis ꝙ clerici qui sunt milites celestis militie sunt melioris cōditiōis in hoc quā milites armate militie. nam illi non dicuntuur habere castrense peculiū nisi in his que acquirunt in castris vel occasione militie. ⁊ in illis habētur vt paterfa. ⁊ de illis possunt testari ⁊ eorum testamenta non subiacent querele vt. l. fin. j̄. de inoffi. testa. Sed de alijs bonis aliunde quesitis nō possunt testari qꝛ non reputantur esse castrense peculiū sed paganicū. ⁊ in illis pater habet vsumfructū vt. j̄. de bo. que lib. per totū. in castrensibus non sed clerici non solū dicuntur habere in acquisitis ex beneficijs ⁊ occasione clericatus que assimilantur acquisitis occasione militie. Sic etiam in omnibus alijs vndecunqꝫ quesitis ⁊ sic pater in illis non debet habere vsumfructum tanq̄ de castren-
4 sibus quod perpetuo tene menti. ¶ †Item not. ꝙ clericatus
c non liberat[c] quem a patria potestate. nam si liberaret non diceretur habere peculium. vt. s. l. si. ⁊ tamen iste. ll. volunt contrarium. illud hodie corrigitur in dignitate episcopali. vt in aut. sed epālis dignitas: qꝛ eps̄ preficitur in patrem ergo nō debet habere aliū patrem temporalem cui subsit cū ipse sit pater spiritualis ⁊ spiritualia preferuntur tēporalibus. ¶ Quid autē in ordine sacerdotali. vel in alio sacro ordine fuerunt diuerse opiniones inter canonistas. Sed Innoc. tenet qđ nullus ordo infra episcopalem liberat: ꝙ dic vt plene not. in. c. indecorū. de eta. ⁊ quali. nisi transiret ad religionē illa enim bene liberat vt no. glo. ff. de mino. l. si ex causa. §. papi. et not. j̄. eo. aut. verum. Sed an religio faciet perdere patriā potestatem si qs habens filios in potestate ingrediatur religionē. vide Bal. in. l. pater.

a ¶ Quasi castrensi. adde doc. ī rub. de pec. cleri. Et in qbꝰ casibꝰ possit testari clericꝰ. vide gl. in. c. qcūqꝫ. xij. q. iij. glos. in. c. ij. de succes. ab intes. Inno. in. c. cū in officijs. de test. Pet. de anc. in. c. abbate sane. de re iudi.

b ¶ Equiparātur vsufructuarijs. Adde glo. in. c. cū olim. de re. pmut. glo. in. c. si. de pec. cle. Innoc. in. c. ex literis. de proba. Abb. in. c. cām q̄. de verb. signi. Abba. in ca. possessiones. de reb. ecc. nō alienan.

c ¶ Clericatus nō liberat. adde glo. in. c. cū voluntate. de senten. excom. ⁊ quid de ordine sacerdotali. vide gl. in. c. indecoruz. de eta. ⁊ qualita. que est reprobata et eam reprobāt ibi docto. Do. in. c. qꝛ nos. de test. Domi. in. c. si annum quartumdecimū. in. §. huiusmodi. de iudi. lib. vj.

d ¶ Presumūtur acquisita đ bonis ecclie. Adde gl. ī l. ēt. C. de do. inter vi. ⁊ vxo. ⁊ glo. ī. l. facultas. C. de iure fis. lib. x.

5 cum. l. seq. que incipit sic eueniet. ff. de adulte. † et per hoc dicit Bal. si statutum dicat ꝙ filiusfa. nō possit alienare vel se obligare sine certa solēnitate cōprehenduntur etiam clerici habentes parētes: qꝛ ipsi sint filijfa. nisi in casibus in quibus. s̄. ⁊ hoc not. qꝛ ipse presupponit tale statutum ligare clericos: qꝛ est ligamen fauorabile ne dissipent eorū bona. qꝛ ex nota. per Bar. in. c. cūctos populos. in. vj. q. de statutis prohibitiuis ergo cōprehenduntur clerici vt in. c. si adiutorem. x. dist. ⁊ istum casuz habeo de facto ⁊ ita scripsi anteq̄ viderē Bal. hic cū statutū dicat ꝙ nullus possit alienare bona immobilia sine certa solēnitate ⁊ quidā clericus fecit donationē cuidā attinenti suo sine illa solēnitate dubitaṫ an valeat. ⁊ diciṫ ꝙ nō qꝛ statutū laicorū nō ligat clericos. ego dicebam contrariū per rationē quam. s̄. dixi. ⁊ nunc reperio Bal. expresse hoc determinantem.

Sed dignitas. Ad euidentiā eiꝰ qđ hic diciṫ in fi. premit-
1 te † ꝙ si habeo filiū in potestate mea et nepotē ex eo qui etiā est in mea potestate si filius meꝰ exit de potestate mea per mortē meā ipse nepos reincidit in potestatem ipsius. Sed si exiret per emancipationē. ⁊ sic per capitis diminutionē me viuēte ille nepos nō reincideret in eius potestatē. Ista autē. vult ꝙ si exit de potestate mea me viuente non per emācipationē: sed ꝑpter dignitatē reincidat nepos in eius potestatē: ac si exiret per mortem meā. ⁊ sic not. ꝙ exire patriā potestatē per dignitatē non dicitur capitis diminutio.

2 ☞ Episcopus cui acquirat ⁊ qd in cardinali ⁊ qd si erat monachus ꝙ illi monasterio in quo erat non acquirat.

3 Acquisita post episcopatum presumuntur acquisita de bonis ecclesie.

In alijs administratoribus si post administrationē aliqua acquisiuerūt. an presumātur acquisita de bonis administratis.

1 Licentiam. † Ista aut. cōfirmat. l. codicis inq̄tum dat licētiā episcopis posse testari de quibuscunqꝫ bonis ⁊ si sint filijfa. vt hoc habeat locum in illis que cōstant acquisiuisse vel habuisse ante adeptū epātum: quia tunc apparet ꝙ non sunt quesita de bonis epātus. Idem si sunt quesita post tū prouenerunt ab aliquo cōiuncto vsqꝫ ad quartū gradum quia presumuntur prouenisse non cōtemplatione ecclesie: sed persone vel sanguinis si vero a remotiori vel ab aliquo extraneo vel non apparet vnde tunc presumunṫ acquisita vel de bonis episcopatus qñ nō apparet vnde: vel contemplatione epātus qñ apparet vnde: puta ab extraneo vł remotiore ⁊ vtroqꝫ casu tāq̄ bona sint ecclesie vel epātus nō pōt de ipsis testari ⁊ ideꝫ in alijs administratoribus. i. rectoribus ecclesiarū parochialiuz. nam ⁊ ipsi dicunṫ administratores: ⁊ predicta locū habēt ī casu dubio qꝛ sic presumiṫ ipsa lex. in casu autē certo nō iremus per ꝯiecturas. vnde si staret qđ extraneus vel remotior donasset sibi nō cōtempla. ecclesie sed persone ꝙ etiā presumeretur si erat magnus amicus suus etiā ante epātū ⁊ ex modo donationis posset testari ⁊ sic econuerso si constaret ꝙ coniunctus vsqꝫ ad quartū gradū donasset sibi contēplatione ecclesie nō posset testari qꝛ in certis etiā. s. l. cōtinuus. §. cū ita. ff. de verbo. obli.
2 ¶ †Item predicta locū habent in epō qui non sit religiosus ⁊ sic potest acquirere sibi sed si esset religiosus tūc nō potest sibi acquirere propter confessionem factam per quā sibi abdicauit potētiā acquirēdi vel habēdi in particulari quā recuperat ratione cuiuscūqꝫ dignitatis etiā cardinalitatis vnde acqrit vel ecclesie cuius est prelatus vel ecclesie ro. si est cardinalis. monasterio vero in quo erat monachus nō acquirit quia propter dignitatem liberatus est ab obediētia illius monasterij ⁊ hoc voluit Bald. hic licet non ita plene. Circa qđ vide qđ no. xvj. q. in c. de monachis. ⁊ quod not. Joan. an. in mercu. in. c. semel deo dedicatū. circa fi. de reg. iur. lib. vj. Quid aūt si constat res emptas partim ex fructibꝰ beneficioꝝ: partim ex proprijs pater-
3 nalibus. vide ꝙ no. Inn. in. c. cum officij. de testa. † ⁊ que sit rō quare in dubio post epātum presumuntur acquisita de bonis
d ecclesie. [d] dicit Inn. ꝙ propter culpā prelati q debuit facere inuentarium de oībus qđ si fecisset appareret vnde prouenissent ⁊ sic innuit ꝙ tali scripture staretur ⁊ etiā Bald. hic Sed periculosuz videṫ hoc qꝛ posset sibi appropriare bona ecclesie p indirectū vnde videtur standū huic aut. nisi per alias legitimas probationes q̄ aliunde: in alijs aūt administratoribus si post administrationem quesiuerunt aliqua. An presumātur de bonis administratis vt sunt isti factores dñoruz qui in breui tpe efficiuntur ditissimi. gl. in. l. facultas. j̄. de iure fis. lib. x. dicit ꝙ sic Bal. hic post Pet. ⁊ Cy. aliter loquitur ⁊ etiaꝫ Bar. ibi nō tenet illam glo. dic vt hic per Bal.

2 ☞ Si studium paduanuz priuilegiatur a principe ad instar studij bononiensis postea illi studio concedantur noua priuilegia an

legia an etiam studio paduano competent.
3 Quid econtra si priuilegia studij bononiēsis desinant compe
tere:an etiam desinent competere studio paduano.

OMnia priuilegia.

1 †Ad similitudinem hospitalis iotici quod fuit primuꝫ: cetera hospitalia
priuilegiantur:⁊ coꝝ priuilegia confirmantur. hoc
2 dicit in effectu.†Et nota de istis priuilegijs que conceduntur
vni loco vel persone ad instar vel similitudinem alterius loci
vel persone que vocantur priuilegia concessa ad instar: de qui
bus tangitur per Joan.and.in.c.inter dilectos.de fide instru-
men.in nouella.et sepe contingit ꝙ papa concedit vni loco in
dulgentias ad instar illarum quas habet Sancta Maria de
portiuncula de Assissio.⁊ est in arg.ꝫm Guiliel.de cu. ⁊ Bal.
ꝙ si studium Paduanum priuilegiat̄ a principe ad instar stu
dij Bononiensis:postea illi studio cōcedātur noua priuilegia
⁊ etiam huic studio Paduano competent:quia videtur priui
legium tam de preteritis ꝙ̄ de futuris: nisi verba cōcessionis
non patiantur:vt quia sint de presenti:puta cōcedimus priui
legia studio Paduano que habet studium Bononiense: naꝫ
hec concessio non extenderet̄ ad priuilegia postea concessa stu
3 dio Bononiensi.per.l.si ita.ff.de auro ⁊ argento legato.†Sed
quid si destruatur studium Bononiēse:⁊ sic priuilegia eius de
sinant competere:an etiam desinent competere studio padua-
no.videtur ꝙ sic:quia si desinit exemplar desinit exemplandū.
vt.l.in testamento.ff.de conditioni.⁊ demonstratio. Dic cōtra
si apparet que priuilegia illi competebant:quia fuit ius quesi
tum huic studio ꝙ non aufertur ex casu contingente illi. argu-
men.l.si post mortem.§.fina.ff.de cōtratabu.De his questio-
nibus vide hic per Guil.de cu.⁊ Bal.
2 ☞ Serui an possint clericari.
3 Judex nō debet personaliter accedere ad partē:sed econuerso.
Fons non debet ire ad asinum:sed econuerso.
Doctor nō debet informari a scholaribus:sed econuerso.

IUbemus.

1 †In ista lege primo statuitur ꝙ a scriptitij sine volūta
te dominorū quorum sunt predia quib⁹ sunt astri
cti non possint clericari vel monachari vsqꝫ ibi ser-
uos.Et ista prima particula limitatur in aut.ascriptitios. ꝙ
hoc sit verū preterqꝫ in illis eisdem predijs si forte ibi est alia
ecclesia.nam possunt clericari vt illi deseruiant.⁊ tunc operi ru
2 sticali deseruient per substitutū cui sunt ascripti.† Secūdo sta
tuitur in versicu.seruos.ꝙ serui etiam cum voluntate domino
rum non possint clericari:quia nō debent remanere serui in cle
ricatu.Sed si dominus vult primo eos manumittat et postea
clericabuntur:vsqꝫ ibi:omnes. et ista particula corrigitur per
aut.si seruus.quia si dominus cōsentiat ꝙ seruus suus clerice
tur:vel nō contradicat cuꝫ sciat:fauore clericatus ⁊ libertatis
statim efficitur liber.tamen si vitam clericalem relinqueret do
mino restitueret̄. Tertio ⁊ vltimo statuitur in hac.l. ꝙ omnes
clerici etiā in dignitate constituti subsint presidibus prouin-
ciarum ⁊ teneantur comparere coram eis etiam episcopi cum
3 citantur:non autem debent presides accedere ad eos. † Et ista
particula semper allegatur ꝙ index nō debet personaliter ac-
cedere ad partem:sed econuerso quantumcunqꝫ sit homo ma-
gnus vel in dignitate positus quia non debet dedignari cōpa-
rere coram illo qui positus est ad iustitiam ministrandaꝫ qui-
cunqꝫ sit ille:etiam si sit vilis conditionis.vt dicebat Bald.ꝙ
fons non debet ire ad asinum:sed econuerso per istum textum.
Sed ⁊ doctor nō debet informari a scholaribus sed ecōuerso.
facit.l.ij.§.si preses.in fi.ff.quis ordo in bo.pos.ser.

SEruis.

Ista lex limitat.l.iubemus.in ver.
seruos.quia illa loquit̄ quando ser
uus trāsit ad clericatum simpliceꝫ vt nō possit etiā
cum volūtate domini:licet hodie illud sit correctū.
Si autem trāsit ad vitam monachalem tunc efficiebatur liber
per istam legem. Tamen si derelinquebat illam vitā restitue-
1 batur domino.†Et istam legem in fine ego allego in decisione
questionis quam pridie disputaui quādo pater misit filiū ad
studium tenetur mihi ministrare expensas: nec potest penitere
ꝫm doctores et glossas in.l.macedo.C.ad macedonia.sed ego
dico hoc verū si proficit in studio:sed si nō studet ⁊ perdit tem-
pus potest pater ipsum reuocare:quia nō cōsensit vt staret stu
dio ⁊ perderet tempus:sed vt proficeret:⁊ satis bene probatur
in fine huius legis.Ista aut.suppletur per duas aut.hic posi-
tas:scꝫ quandoqꝫ etiam sine voluntate domini seruus effici-
tur liber:scꝫ quando trāsit ad dignitatē episcopalē:vel quādo
per trienniū stetit in monasterio ⁊ probatus est pro bono ⁊ per
fecto monacho.
2 ☞ In officijs que non continent iurisdictionem:sed nudum
ministerium:vt in notarijs si vnus est positus ad scribendum
in tali bancho:alius in alio:non debet alter ipsorū etiam de cō
sensu partiū scribere in causis nō pertinētibus ad officiū eius.

REpetita.

1 †Ista.l.allegatur ꝙ qñ iurisdi-
tiones sunt indistincte ⁊ limita
te ⁊ nō habet locū ꝓrogatio.pone exēplū.si statutū
huius ciuitatis dicat ꝙ tales cause ventilentur co-
ram tali iudice ꝑtātis qui residet penes tale banchū ⁊ alie co
ram alio ⁊ vnus non impediat se de iurisditiōe alterius: vtrū
partes de cōi consensu possint in causa que venit tractanda co
ram vno litigare corā alio prorogando iurisditionē. ⁊ facit ista
l.in argu.ꝙ non concor.l.consulta diualia.j.de testa. facit. l.in
agris limitatis.ff.de acqui.re.do.sic de causa ciuili nō poterit
prorogari iurisditio in iudicē maleficioꝝ q positus est ad ma-
leficia ⁊ prohibet̄ se nō impedire de ciuili.⁊ istuꝫ casum vidi de
2 facto.†Item Guil.de cug.in officijs que nō continent iurisdi
tioneꝫ sed nudū ministeriū vt ī notarijs si vnus est positus ad
scribendū in tali bācho alius in alio non debet alter istoꝝ etiā
de consensu partium scribere in causis nō pertinētibus ad offi
cium eius.facit.l.in fraudem.§.quoties.ff.de iure fi.in ver.ma
nu commentarien.⁊.l.j.j.de spor.
2 ☞ De relictis vniuersaliter ad piam cām an detrahenda sit
trebellianica.
3 Qñ pauperes instituūtur heredes videt̄ institutus ipe epūs
qui est pater pauperum ⁊ executor legitimus.
4 Quid si testator instituto filio pupillo dicat ꝙ qñcūqꝫ decesse
rit sine liberis bona sua distribuantur inter paupetes ⁊ nō di-
xit per quē.⁊ qualiter mater succedet ⁊ quid poterit detrahere
si filius decedat in pupillari etate.

SI quis ad declinādam.

1 †Ualet institutio facta de captiuis vel pauperib⁹
in genere nec vitiatur propter incertitudinem:et in
primo casu eps capit hereditatem ⁊ distribuit:in secūdo vero
casu si in loco sit aliquod hospitale pauperū pertinet ad illud:
et si sint plura pertinet ad pauperes si vero nullum idem ꝙ in
primo casu vt episcopus capiat tāqꝫ heres ⁊ distribuit alienā
do mobilia et immobilia reseruando.⁊ si nominata esset certa
persona vel locus ad illum pertinet nec eps aliquid agere de-
bet nec debet aliquam vtilitatem sibi appropriare de talibus
relictis.h.d.ista.l.hodie.per autē.de eccle.ti.in.§.si quis auteꝫ
pro redemptione.pōt eps capere ⁊ distribuere inter illos pau
peres qui sibi videbātur nō obstante ꝙ in loco sit aliqd hospi
tale ⁊ pōt vendere īmobilia ꝫm Bar.ꝑ id ꝙ no.Jo.in.c.si pa
ter.de testa.lib.vj.in gl.que incipit lꝫ certa.sed ad quid fuit ne-
cessaria ista.l.cū etiam ante istā esset statutū per.l.id qd paupe
ribus.s.eo.Respon.illa loqtur in legatis ⁊ relictis particula-
ribus sꝫ in institutiōe directa maior videbatur dubitatio cū in
ea maior requiratur certitudo vt.j.de testa.l.iubemus. tamen
imperator vult idem esse.⁊ de hoc an incertitudo vitiat.vide
Bart.in.l.quidam relegatus.de re.du.Item nonne poterant
testatores alium modum tenere magis clarum.s.instituere ali
quem eorum amicū ⁊ ipsum grauare de distribuēdo inter pau
peres.Respon.propter hoc emanauit ista.l.q: tūc ille institu
tus posset retinere quartam trebellianicam tanqꝫ directus he
res ⁊ pauperes habentur loco fideicōmissarij vniuersalis nec
poterant testatores hoc iure prohibere detractionē fal.vel tre
bel.Sed hoc fuit introductum per autē.sed cū testator.j.ad.l.
fal.ipsi autem volebant totam hereditateꝫ distribui sine dimi
nutione quacūqꝫ:ideo erat dubitatio an possent īstituere pau
peres in genere q: de institutione directa vel etiam substitutio
ne nulla venit detrahenda treb.vel fal.⁊ propter hoc datur eis
2 licentia.per hanc.l.hoc faciendi.†Et videtur hic casus de.q.
quam disputauit Jaco.de bel.qua queritur an de relictis vni
uersaliter ad piam causam sit trebellianica.Nā de singularib⁹
relictis cōstat ꝙ nō detrahit̄ fal.detrahēda ꝑ autē.similiter.j.
ad.l.fal.⁊ videt̄ hic cas⁹ ꝙ bene detrahat̄ trebel.Nā etiā ꝑ istā
l.ante fi.videbatur introductū ꝙ de singularibus relictis non
detrahatur fal.⁊ tamē in prin.l.innuitur ꝙ si testator institue
ret ⁊ rogaret ipsum de restituendo totam hereditatē inter pau
peres ille potuisset detrahere trebellianicam. licet enim istud
vocabulum comprehendat etiam trebellianicam vt colligitur
hic in prin.attamen proprie loquēdo nō cōprehendit nisi illā
que detrahitur de singularibus relictis. vnde cum text. in illa
autē.similiter dicat de relictis ad piā causam non detrahi fal.
que detrahitur de singularibus relictis.⁊ ita tenent canoniste.
vt not.Joan.and.in.d.c.si pater.in glo.Sed postea in nouella
videtur sentire contrarium.Et etiam Bart.ita determinat in
3 l.marcellus.ff.ad trebel.¶ †Item nota in.§.licentia.ꝙ quan-
do pauperes instituuntur heredes videtur institutus ipse eps

qui est pater pauperum et executor legitimus. Sed contra quod non sit heres: sed tantum nudus executor vt. s. eo. nulli. Sol. ibi quando pauperibus relinquitur non directo. sed per modum legati vel fideicommissi hic quando directo. nam talis habetur eps in illis bonis quales sunt ipsi pauperes. iuxta illud talis heres habeor qualis est is per quem heres efficior. ff. de acquire.
4 here. qui in aliena. §. interdum. †per hoc determinat Bartol. not. in. l. centurio. ff. de vulg. & pupil. in. ij. q. principali. quod si testator instituto filio pupillo dicat quod quandocunque decesserit sine liberis bona sua distribuantur inter pauperes et non dixit per quem & sic debet fieri distributio per epm quod cum illud verbum distribuantur: sit verbum obliquum. quia habet recipere pauperes per manum distribuentis. iuxta not. in. l. inter oes. qui satis. cog. & l. fundi trebatiani. de vsufru. lega. quod si filius decedat in pupillari etate ista substitutio non erit directa pupillaris: sed fideicommissaria. & ideo mater pupilli succedat sibi ab intestato directo & poterit detrahere legitimam filij licet non treb. quia episcopus non potest videri directo institutus: postquam nec pauperes fuerunt directo instituti vel substituti sed per obliquum. Non sic si dixisset per quem deberet fieri distributio puta per suos executores quia tunc subintelligeretur vnum verbum directum. s. quod executores caperent per prius: et postea distribuerent: vt notatur in. l. alio. ff. de alimen. leg. in glo. & illud verbum capiant est directum: quia a seipsis capere possunt & non habent petere de manu alterius. Sed in episcopo qui est datus executor a lege subintelligitur illud verbum ex mente testatoris cum ille non sit executor datus a testatore: sed a lege. lex autem non subintelligit nisi tale verbum quale prolatum est erga pauperes. s. directum si directo sunt instituti vt hic & obliquum si per indirectum vt in. l. nulli. que consideratio est pulchra & subtilis valde & vtilis. Bald. autem hic infideliter recitando Bartolum istud reprehendit & male: quia Barto. non dicit illud quod Bal. dicit imo concordant. & ipse Bal. non debuit videre lectu. Bar. quando hic scribit confidens de sua memoria & male fecit. cetera vide hic per Bal. qui multa loquitur & adde vnum quod ponit Jo. an. in addi. Spe. de instr. edi. §. nunc vero aliqua. in fi. & in vlt. q. Si de consuetudine sit aliquis locus. puta hospitale sancti Hieronymi quod capiat omnia relicta ad piam causam sine specificatione personarum vtrum communitas possit statuere contrarium quod soluatur alteri hospitali.

2 Delictum illius qui tenet primum gradum quod non debeat sequentibus in gradu esse lucrosum.
3 Si pater redimat filium an illud quod extendit pro redemptione debeat filio computari in legitimam.
Si pater assignauit filio suo legitimam in eius vita: & ille eam consumpsit. si postea captiuetur quod teneatur eum redimere & alere ac alia opera pietatis erga eum exercere.
4 Si aliquis est in carceribus: & negligitur ab omnibus redimi. & periculum sit quod ibi moriatur. potest aliquis amicus suus vendere bona illius: vel pignorare si non habet a se pecuniam. & tenetur ille ratam habere venditionem. etiam si talis positus in carceribus contradicat: volens potius ibi stare.
5 Fideiussor constrictus ad soluendum si non habet vnde soluat potest alienare bona principalis debitoris. ne ponatur in carceribus.
Qui emit a non domino qui vendidit iure creditoris & habuit potestatem vendendi: potest ad maiorem cautelam implorare iudicis officium vt dominus ratificet venditionem per publicum instrumentum.
6 Bona subiecta restitutioni possunt vendi pro redimendo grauatum a carceribus etiam si erant peruentura ad ecclesiam. et ex quibus alijs causis possit fideicommissum diminui.

1 Si captiui. †Sperans hereditatem alicuius ex testamento vel ab intestato si non redimat illum de carceribus cum potest & ille ibi moriatur priuatur eius successione: & deuoluitur ad ecclesiam distribuendam in redemptionem captiuorum. h. d. notabiliter & intelligo de carceribus hostium vel latrunculorum vel de carceribus publicis in quibus esset detrusus pro debito publico vel priuato. secus si pro alia causa qui non posset redimi per pecuniam: vt pro inuestigatione alicuius delicti vel in penam: quia multoties condemnatur quis ad carceres perpetuos vel ad tempus: & non est locus redemptioni. ita intelligo quod dixi quando ibi moritur. alias secus sicut in matre que negligat petere tutorem filio intra annum. Nam ibi demum priuatur eius successione si moriatur infra pupillarem etatem non
2 post. vt. j. ad trebe. l. matres. ¶ †In tex. ibi. sed etiam. l. j. per sententiam istius. l. & sic ipso iure sunt priuati nec requiritur sententia iudicis. licet Bal. hic dicat contra qui non ponderauit istum tex. & fundat se in ratione quid si priuaretur ipso iure: talis heredi-

tas deuolueretur ad sequentem in gradu non ad ecclesiam que ratio nihil valet quia hoc esset verum si contrarium expresse non statueretur in lege. Nam ista. l. aufert existenti in primo gradu ad quem hereditas pertinet & defert eam in ecclesiam sicut in simili in. l. j. j. de secu. nup. nec possunt conqueri existentes in remotiori gradu: quia delictum illius qui tenet primum gradum non debet eis esse lucrosum si lex non vult quia poterat lex illum non priuare & ad sequentem in gradu non peruenisset hereditas. ergo & si priuat potest in quem vult conferre. facit quod plene no. in l. j. §. si fratris. ff. si quis ali. te. probi. & per Bar. in. l. fi. eo. titu. Fateor tamen quod antequam sibi auferantur bona tenetur respondere creditoribus hereditarijs. nam sufficit quod sit in possessione tantum heres vt ab illis possit conueniri vt in. l. fi. j. de pet. heredi. &
3 ff. de transa. l. controuersia. ¶ †Sed querit hic Bald. si pater redimat filium an illud quod expendit pro redemptione debeat filio computari in legitimam. & hoc dicvt no. Bar. in. l. stichus. ff. de pecu. le. ¶ Item querit quid si pater assignauit filio suo legitimam in eius vita & ille eam consumpsit. an si postea captiuetur teneatur eum redimere. videtur quod non per ea que habentur in. l. si cum dotem. §. j. solu. matri. contrarium determinat ipse. nam fateor quod iterum non tenetur sibi consignare legitimam sed alere & alia opera pietatis erga eum exercere bene tenetur: quia ista necessitas durat quousque durat paternitas. arg. ff. de ope. liber. l. libertus qui operarum. ¶ In tex. ibi in alijs capitulis valeat tantum pondera hoc verbum per quod patet esse verum quod. s. dixi. quod annihilatur institutio ipso iure & in alijs capitulis tantum remanet testamentum validum. simile in aut. ex causa.
4 de liberis preteritis. & in. l. fi. ff. de here. insti. ¶ †In text. ibi quod redimere. nota istum versi. quia est notabilis quod si aliquis est in carceribus & negligitur ab omnibus redimi & periculum sit quod ibi moriatur potest aliquis amicus suus vendere bona illius vel pignorare si non habet a se pecuniam & tenetur ille ratam habere venditionem. Sed quid si in carceribus positus contradixit volens potius stare ibi ad periculum mortis quam quod vendatur. Bart. in simili consuluit quod non stetur eius contradictioni per l. cum locus. §. idem respondet. ff. pro socio. in illo qui erat condemnatus ad amputa. manus nisi solueret. c. infra decem dies.
5 & ille nolebat soluere. facit. l. non tantum. ff. de appel. ¶ †Item dicunt docto. per istum tex. quod fideiussor constrictus ad soluendum si non habet vnde soluat potest alienare bona principalis debitoris ne ponatur in carceribus. ad quod. ff. man. l. si procuratorem. §. si ignorantes. Item dicit Bald. per istum tex. quod si vendunt mihi bona per non dominum & sic casus in quo ego sum tutus aduersus dominum puta si ille vendidit iure creditoris et habuit potestatem vendendi quod ego possum ad maiorem cautelam implorare iudi. offi. vt dominus ratificet venditionem per publicum instrumentum: quia forte non semper poterit probari quod ille habuerit potestatem vendendi & sic expedit emptori habere expressam ratihabi. quod tene menti: quia est pulchrum dictum: & hoc per istum text. dum dicit captiui si redie-
6 rit necesse habeant &c. ¶ †In fi. text. ibi eandemmet penam per istum tex. dico & puto verissimum quod si pater instituat filium & si decesserit sine liberis vult bona in pauperes vel ad ecclesiam vel quecunque alium venire & contingat ipm filium capi vel incarcerari pro aliquo debito publico vel priuato & non potest inde exire nisi vendat bona subiecta restitutioni quod poterit vendere & diminuere fideicommissum vel forte etiam in totum tollere si aliud fieri non potest sicut potest diminui in causam dona. propter nuptias vt in aut. res que. j. C. de leg. Sicut etiam posset in causam alimentorum si deueniret ad talem statum maxime sine culpa: quia non est verisimile quod pater si talem causam cogitasset voluisset filium mori in carceribus vt bona peruenirent ad illos. nam sicut ipse viueret teneretur ipsum redimere ita & bona eius transeunt cum hoc onere. argu. in. l. si qs a libe. §. item rescriptum. ff. de libe. agno. et quod not. Cy. in. l. alimenta. in fi. j. de nego. gest.

2 Clericalis ordo non liberat a patria potestate.
3 Tria priuilegia que habet clerici in bonis per eos acquisitis.
4 Testamenta clericorum licet non expugnentur per querelam si tamen deficit alia solennitas possunt dici nulla.
5 Statutum si dicat quod testamenta insinuata vel redacta in memorialibus communis non possunt expugnari. an debeat intelligi de expugnatione que fieret contra testamenta de sevalida.
6 Statutum an possit tollere legitimam filiorum.

1 Cum lege. †Testamenta clericorum facta sup quasi castrensi peculio non subiaceant querele hoc dicit. et sic loquitur de clericis existentibus in patria potestate. nam si essent sui iuris non dicerentur habere peculium vt le. finali. infra de inoffi.

tertulianus

2 inoffi.testa.¶ †Ex quo patet ꝙ ordo clericalis etiam si sit sa-
cer non liberat a patria potestate nisi sit ordo vel dignitas epi-
a scopalis.[a] vt in aut.s; episcopales.s.eo.⁊ not.in.c.indecorū.de
3 eta.⁊qua.†Et sic no.tria priuilegia que habēt clerici:sc; quod
habēt quasi castrense peculium tam de acquisitis ex beneficijs
eorꝫ ꝙ̄ de laboribus suis. Itē ꝙ de ipso possunt testari:sed hic
hodie restringit̃ ad ea que acquirunt ex eorū laborib⁹ vel aliū-
de non ex beneficijs vel contemplationibus ecclesiarum.in illis
enim testari non possunt.xij.q.iij.c.j.⁊ per totum.de quo tamē
in.c.presenti.de offi.ordi.lib.vj.Tertio ꝙ eorū testamenta non
subiacent querele inofficiosi testamenti.Sed hoc videtur regu
lare etiā in nō clericis testātibus de peculio castrensi vel quasi
vt.d.l.fin.Et intellige quando exheredant filios indebite nā si
debite non esset dubiū.idem dico si pretereant eorū filios:quia
preteritio habet̃ pro exheredatiōe:tum q; sunt in eorū potesta
te ex quo ipsi patris sunt.tū q; clerici dicuntur milites celestis
militie.⁊ preteritio militis habet̃ pro exheredatione.vt in.l.si-
cut certi.j.de testa.mili.Bene aūt subiacent dicta testamēta cō
ditioni ex aut.presbyteri.aut.s.eo.in fi.quam quidā habēt hic
per quā pn̄t filij petere legitimā.⁊ sic pt; ꝙ qui petit legitima;
4 nō dicit̃ expugnare testamētū sm Bal.¶ †Itē not.ꝙ l; talia
testamēta nō expugnent̃ per querelā si tn̄ deficit alia solēnitas
5 pn̄t dici nulla.vt colligit̃ circa finē.ibi sm leges.†ꝓpter qō di
cit Bal.si statutum diceret ꝙ testamēta insinuata vel redacta
in memorialibus cōis nō possunt expugnari.d; intelligi de ex
pugnatione que fieret cōtra testamenta de se valida mero iure.
Sed si esset nulla non tolleret̃ per hoc ius dicēdi nullū:q; non
est proprie expugnatio:s; petit̃ declarari nullu;.Super hoc tn̄
dubito nec fateor simpliciter vere dictū suū.nam ista.l.seipsam
restringit ad expugnationē que fieret per querelā:s; illud statu
6 tum generaliter loquit̃.†Querit etiā Bal.hic an statutū pos-
b sit tollere legitimam[b] filiorū.ista est qō antiqua.de qua p Dy.
in.c.in dubiū.de reg.iu.qui dicit ꝙ pōt minui nō tolli.⁊ p Cy.
in.l.sancimus.j.de nup.Bal.dicit ꝙ ex iusta causa potest tolle
re.vt cum dicit ꝙ existēte masculo filia femina non succedat.nā
tunc non debetur filie legitima:⁊ eius preteritio nō redderet te
stamētum nullū.vt plene no.Bar.in.l.titio centū.§.titio gene-
ro.de condi.⁊demon.nā tale statutū est rōnabile:vt bona rema
neant in agnatione masculorꝫ.Secus si non esset rōnabile vt si
diceret ꝙ solus primogenit⁹ succedat alijs exclusis.na; hoc est
cōtra rationem cum inter filios debeat esse equalitas.vt.l.fi.j.
cōmunia vtrius.iudi.

2 ☞ Confessio quando habeat vim pacti:⁊ quando vim renū
tiationis.
3 Renūtiatio fori qō debeat fieri specialiter nec sufficiat genera-
liter renuntiatio exceptionum.

Si quis in conscribendo.

1 †Clerici possunt renūtiare ꝓuilegio fori.h.d.De hoc
dic plene.vt in.l.si quis in conscribēdo.j.de pac.¶ In tex.ibi
in conscribendo ⁊c.dic ⁊ sic tempore quo contrahunt.S; quid
si post contractū ex interuallo hoc faciunt.dic idem cum sit ea-
2 dem ratio.¶ †In tex.ibi confessus fuerit.no.tex.iuncto eo qō
j.subijcitur aduersus sua pacta ⁊c.ꝙ cōfessio habet vim pacti
ꝙ est verū quando fit parte presente.vt in.l.tale pactum.in ꝓn.
ff.de pac.⁊ habet vim renuntiationis quando confertur in fu-
turum.nam paria sunt dicere renuntio priuilegio fori.⁊ dicere
confiteor me nō vsurum priuilegio fori.¶ In tex.ibi propter
sacerdotij prerogatiua; supple vel alium ordinem clericalem.
Sed qō priuilegiū habebāt clerici tempore huius.l.cum pos-
sent cōueniri corā iudice seculari.vt.s.eo.cum clericis.⁊.l.oēs.
Respondet̃ q; forte aliqui habebāt priuilegia specialia non in
clusa in corpore iuris ꝙ non posset cōueniri nisi coram episco
po et illi poterant renuntiare.hodie vero si vellent se subijcere
c iurisdi.iudicis secularis non possent[c] etiam de consensu episco
pi.vt in.c.si diligenti.de fo.cōpe.Sed si alterius episcopi pos-
sent cum licentia tn̄ episcopi.vt in.c.significasti.eo.ti.sed si ha-
bent priuilegium exemptionis a proprio episcopo.An ei pos-
sent renuntiare sine licentia pape cui subsint immediate vel al-
terius cui per priuilegiū fuerunt suppositi.Dic qō q; redeunt
ad proprium iudicem:quia facilius fit.vt in.l.si vnus.§.quod
in specie dotis.ff.de pac.Quod dic per Ioā.in mercu.in regu
la scienti.de reg.iu.¶ In tex.ibi omnes licentiam habere.dic
super ista regula multe cadunt dubitationes de quib⁹ in Spe.
de renun.⁊ cōclusione vbi prosequitur multos casus diuersos
⁊ etiam Cy.aliqua tangit hic.An possit renuntiare exce.mace
doniani vel velleiani.⁊ Alberi.plenius licet inordinate:sed tu
recurre ad nota.per Barto.j.de pac.l.si quis in conscribendo.
in magna distinctione quam facit:qua retenta poteris respon-
dere ad singulos casus:sed prosequendo.vt facit Albe.non ca

3 pies perfectam doctrinam.¶ †Debes autem scire ꝙ renūtia
tio fori debet fieri specialiter nec sufficeret generaliter renuntia
tio exceptionū.vt.l.j.in fi.si quis in ius voc.non ie.⁊.l.si fideius a
sor.qui satisda.cog.

2 ☞ Clerici nō possunt inuiti compelli ad subeundum tutela;
vel curam ⁊ an volentes admittantur.
3 Potest quis esse monachus absq; eo qō habeat aliquem ordi
nem clericalem.
4 Citatus si non est de iurisditione citātis an teneatur cōparere
ad hoc allegandū:⁊ si non cōparet an possit mulctari.
5 An cessante causa cesset effectus.remissiue.
Causa an presumatur finalis vel impulsiua.

1 Generaliter. †Clerici in sacris ordini
bus ꝯstituti:⁊ etiā mona
chi:l; non sint clerici sunt immunes ab onere tutele
vel cure vt inuiti nō cogant̃ suscipere dūmodo cleri
caliter viuāt:⁊ ecclesie deseruiāt ꝓpter qō datur eis hoc priui b
legiū:ideo cessante causa cessaret effectus.⁊ ad hoc semp alle-
gat̃ ista.l.¶ In tex.ibi seu diaconis.Idē subdiaconat⁹ cū ho
d die sit ordo sacer.[d] Sed ꝯtra:q; imo idē in quibuslibet clericis
etiā nō cōsti.in sacris.vt.s.e.ti.l.presbyteros.in prima charta
ti.so.pōt dici ꝙ illa non loquit̃ de onere tutele:s; de alijs oneri
bus publicis.Alij dicūt istā suppleri per illā.Alij ꝙ illa corri
2 gitur per istā.tene precedentē tanq̄ magis equā:†⁊distingue.
Aut querit̃ an clerici possint inuiti cōpelli ad subeundū tutelā
vel curā ⁊ distincte dic ꝙ nō.siue sint constituti in sacris.vt hic.
siue non vt ibi.Aut querit̃ an volētes admittant̃:⁊ tunc distin
gue vt in aut.presbyteros que hic sequit̃.Nam aut sunt epi vel
monachi.⁊ indistincte non admittunt̃ etiā volentes.vt in fi.de
aut.Aut sunt iferiores ab epo ⁊ nō monachi:⁊ tūc aut nō sunt
in sacris:⁊ tunc ad legitimā tutelā vel curā admittuntur volen
tes fauore sanguinis vel cōsanguinitatis.vt in princi.d.aut.s;
ad datiuā tutelā vel curā extraneorū non admittunt̃ vt ibi col c
3 ligitur a cōtrario sensu.¶ †In tex.ibi:licet nō sint clerici.No.
ꝙ pōt quis esse monachus absq; eo ꝙ habeat aliquē ordinem
e clericalē.nam monachus cōsistit[e] in professiōe paupertatis ca
stitatis ⁊ obediētie quā pōt facere etiā nō habēs ordinē cleri-
calē.Sed clericat⁹ consistit in collatione characteris quā facit
4 eps non aūt ipse clericus.¶ †In tex.ibi ipso iure istū tex.val-
de no.Pe.⁊ Cy.q dicūt per hoc limitari ⁊ declarari id qō no.
p glo.in.l.ij.si qs in ius voc.nō ie.cū simi.dū distinguit qn̄ cita
tus nō erat de iurisditione citātis.An teneat̃ cōparere ad hoc
allegandū ⁊ si nō cōparet an possit mulctari.Nā glo.ibi distin
guit aut erat certū vel notorium ipm nō esse de territorio iuris d
ditionis iudicātis et non tenet̃ cōparere.Aut erat dubiū.⁊ tūc
secus.l.si qs aliena.ff.de iudi.Nam ista distinctio fallit eo casu
quo iure nō erat de iurisditione sua:vt q; erat forēsis vel si erat
ciuis erat exēptus per.l.scriptā vel statutū.Si autē nō ipso iu
re:s; ita demū si volebat vti.pone exēplū in scholari qui subest
ipso iure iurisdi.potestatis:sed vt vult pōt eā declinare ⁊ pete-
re se remitti ad rectorē.vt in aut.habita. infra ne filius pro pa
tre.Item pone exemplū in legato reperto rome vel in curia ro
mana que est cōmunis patria ⁊ in qua quilibet pōt conueniri: e
tamen si erat ibi legatus habet priuilegiū reuocādi domum si
vult.vt in.l.ij.§.legatis.ff.de iud.isto casu tenetur semper com
parere etiam si erat certum ꝙ erat scholaris vel legatus:quia
non erat certum an vellet vti tali priuilegio nisi ipsum allega-
ret:vnde tunc tenetur semper cōparere ⁊ allegare:alias potest
procedi cōtra eū tanq̄ si non haberet priuile.ita vult Pe.hic
licet Bal.aliter ipsum recitet ⁊ non bene:patet etiam ꝙ si pro
cedatur contra illum qui ipso iure non subest iurisditioni citā-
tis:⁊ ipse nō comparet processus factus contra eū est ipso iure
nullus:⁊ de nullitate potest allegari quādocūq; tanq̄ factus a
non cōpetenti iudice.Nam nō comparendo non videt̃ iurisdi.
prorogare.vt in.l.si qui ex consensu.j.ti.j.vt si erat clericus.S;
quantum ad mulctam imponendam eo casu quo erat dubium
⁊ tenebatur comparere posset imponi nisi quando erat cleric⁹:
qō dic vt no.subtiliter.⁊plene in.c.scienti.in mercu.in questiōe
quam fecit ibi Ioan.and.de dictis Egidij bononiensis docto
5 ris.¶ †Ultimo de isto brocardo.An cessante causa cesset effe
ctus.Bal.post Pe.qui hic distinguit infinita verba dicit.dic
vt hic per eum:quia potius est laboriosum quam vtile recita
re verba sua.⁊adde quod not.in.l.ij.§.fin.ff.de dona.An causa
presumatur finalis vel impulsiua.Itē an ea que dicuntur pro
cedunt de iure canonico.vide.lxxxvj.distin.c.si.⁊.xxj.q.iij.c.Cy
prianus.

2 ☞ Testis qui nō cogitur inuitus testificari si testificat̃ quod
debeat scribi in actis quod sponte testificatur.⁊ quod idem in
proxeneta:qui non admittitur nisi volentibus partibus ꝙ de
beat de eorum voluntate apparere.

¶ Uel epalis di
gnitas.addō bal.i
l.fi.in.§.necessita-
tē.i.j.col.C.de bo.
q̄ libe.Bal.in.l.si
maritus.C.de pa
tri.po.Bart.in.l.
patre.ff.d his qui
sunt sui vl alie.iu.
Inn.in.c.idecorꝫ.
de eta.⁊qua.idem
Inn.in.c.cōstitu-
tus.de in integrū
restitu.
¶ An statutū pos
sit tollere legiti-
mā.Adde bar.in
l.titio centū.ff.de
cōdi.⁊ demō.bal.
i.l.fi.C.de bo.q̄li.
Io.and.in addi.
Spe.in tit.de suc.
ab intest.⁊ an pos
sit minui p statu-
tū.vide p bal.cōs.
ccxcvij.ici.circa p̄
dicta.in.ij.vo. Et
vide ꝙ notaui in
aut.nūc aūt.s.eo.
Cur.
¶ Iudicis secula
ris nō possent.ad
de ꝙ hoc priuile-
giū fori habuerūt
clerici a deo ⁊ nō a
papa.vt est gl.i.c.
si imperator .xcvj.
di.gl.in.c.q̄;q̄.de
censi.li. vj.Inno.
⁊ Abb.in ca.ij.de
maio.⁊ obedien.
¶ Cū hodie sit or
do sacer.Addō.c.a
subdiacono. xciij.
di.c.illō.lxxvij.di.
c.j.de cler.coniu.⁊
glo.in verbo psal
mista.et ibi Car.
Alex.in.c.cleros.
xxj.dist.
¶ Monach⁹ cō
sistit.Adde tex.in
c.cū ad monaste-
riū.de sta.monac.

1 PResbyteros. †No. hic φ illi q nō coguntur suscipere tutelã: sed si volũt sponte suscipere admittũtur debēt declarare voluntatem eorũ.s. quatuor menses: alias non admittũtur postea. Istud inducebat Bart. ad matrē ꝛ auiam que non compellitur. ꝛ potest accipere si vult. vt in auť. matri ꝛ auie. quãdo mu. of. tu. fun. potest. qđ debeat declarare voluntatem suam infra quatuor menses quod si non faciat excludatur a tutela. ꝛ vltra hoc priuať successione filij morientis in pupillari etate. ꝛ ita dicit esse intelligendũ. l. ij. §. cõfestim. ff. ad tertul. Sed siutrũq dictũ reprehẽditur per Bald. quia mater habet annum ad suscipiendũ tutelam vel faciendum alium tutorem dari. vt insti. ad tertul. §. fi. ꝛ licet male faciat si prius habet facultatem hoc faciendi ꝛ non facit. q: debet facere φ primũ pōt vt in. §. confestim. attamen non priuatur successione filij nisi negligat per annum: alias ad quid daretur annus si non pdesset quinimo: licet negligendo per annum priuetur successione si filius moriatur in pupillari etate non tamen excluditur a tutela si post annum vult ipsam accipere. vt no. in. l. iij. ff. de legiti. tu. ꝛ adde φ no. Bald. in. l. precibus. de impu. ꝛ ali. substi. Nec obstat iste text. q: illa ratio est in clericis vt deseruiant ecclesie. 2 qđ post quatuor menses etiam volentes non audiantur. † Itē inducitur in arg. ƒm Cy. qđ quando est aliquis testis qui non cogitur inuitus testificare. de quo in. l. lege iul. ꝛ. l. inuiti. ff. de testi. quando testificantur debeant scribi in actis φ sponte testificantur: alias presumerenť inuiti ꝛ non valeret ƒm Bar. de capua. ꝛ Cy. ꝛ Bart. dicit ita de facto seruasse in ciuitate pisarũ. ꝛ Richar. dicit se habuisse de facto in quodã proxeneta qui non auditur nisi volentibus partibus. vt in. c. j. cum ibi not. de testi. lib. vj. Certe non loquimur quando ipe testis inuitus nō compellitur. ¶ Ultimo pro eo qđ hic dicitur. in fi. vide. xxvj. dist. c. peruenit. in tex. et glo.

a ¶ Ego autē adde qđ est in consi. cccvj. incip. consilium viso dicto statuto. ꝛ de hoc aliqđ p Alex. ð imo. in. iij. volu. Cur.

2 ☞ Rapiens meretricē que est nupta debet puniri pena huius. l. et in ea committitur adulterium sicut in honesta: ꝛ quid si non erat nupta.

Rapiens vxorem suam forte de domo patris non punitur pena huius legis.

3 Quid in sponsa per verba de futuro qđ sit idem si consensit et quid si non consensit.

4 Si quis stuprauit honestam mulierē per vim nō tamen traxit eam de loco ad locum qua pena puniatur.

5 Raptor si vult accipere raptã in vxorem an euitet penam.

Qualiter possit dici quem prestare opem post maleficium cõmissum.

6 Ualet statutũ permittēs cuilibet priuato īterficiēdi bãnitũ: ꝛ si permittat offendi: includiť etiã φ possit interficere.

Si permittitur certis personis: puta cõsanguineis φ possint interficere raptorem virginis repertum in fragranti crimine an possit consanguineus ducere secũ extraneum: et facere per illum interfici.

7 Casus in quo malefactor per quēcũq iudicem capiatur: etiã qui non sit iudex suus nec in suo territorio deliquit pōt ipsum punire sine fori prescriptione.

8 Ille qui dicit malefactor si fuerit comprehēsus non potest cõdēnari vel puniri nisi legitime conuincatur.

Fuga an probet maleficium.

9 Casus in quo possessio ipo iure acquiriť ecclesie sine apprehēsione: ꝛ regulariter secus.

Habens solam proprietatem: qđ dicatur habere plenum dominium ꝛ qualiter ista verba pleno iure intelligantur.

b ¶ Qui stat armatus. adde Pe. de ancha. in rep. regule accessoriũ. in. vij. opp. ð reg. j iur. lib. vj.

RAptores. †Pene huius. l. locum habēt etiã p solo raptu sine stupro. Itē habēt locũ in mulierib⁹ honestis. ¶ † Quero 2 vtrum ista. l. habeat locum in eo qui rapuit meretricem. Glo. insti. de pub. iud. §. item lex iulia. dicit φ nō. Tu distingue. Aut erat nupta ꝛ locum habet in ea. Nam in ea cōmittitur adulteriũ sicut in honesta muliere. vt in. l. si vxor. in prin. ff. de adul. ergo ꝛ raptus. Aut nō erat nupta. ꝛ tũc aut cõsensit ꝛ non habet locum propter vtilitatē vite. vt. j. de adulte. l. si ita que. p hoc differt ab honesta muliere in qua locũ habet etiã si consensit. vt in fi. huius. l. aut nō consensit. ꝛ tũc aut habuit iustam causam contradicendi: q: forte volebat redire ad honestã vitam: vł quia rapiens erat eius attinēs. Et locum habet ista l. aut non habebat iustam causam. ꝛ tunc secus arg. d. l. si ea q. ƒm Guil. ð cu. et Bal. ¶ Item quero an habeat locum in rapiente vxorem suam forte de domo patris. dic φ non ƒm doc. quia maritus habet manuum iniectionē in vxorem. ar. l. sicut. ff. de ope. lib. ¶ † Itē qro an habeat locũ in sponsa sua p ver- 3 ba de futuro. dic φ si cõsensit nō habet locũ pter precedētem tractatũ de matrimonio: q: si sequať copula carnalis trãsit in matrimoniũ de presenti. vt in. c. pe. de rapto. Si vero nō cõsensit: q: forte volebat īgredi monasteriũ. dic vt habeť in. q. disputata quã ponit Jo. an. in regula que cõtra ius. in mercu. li. vj.

4 ¶ † Itē qro qđ si aliqs stuprauit honestã mulierē p vim: non tñ traxit eã de loco ad locũ. dic nō habere locũ penã hui⁹. l. sed penã. l. iulie. de vi. q̃ est minor. vt insti. de pub. iud. §. itē. eadē. l. ꝛ ita refert Gãdinus in opere suo maleficiorũ terminatũ fuisse bononie sub rubrica de multis questionib⁹ incidētib⁹ in causis criminalib⁹. ad φ vide bonũ text. qualiter dicať rapi. in. l. sẽ eximendi. ff. ne quis in ius voc. ¶ † Item quero si raptor vult 5 accipere raptã in vxorē. dic qđ de iure ciuili non euitat penam huius. l. q: phibeť matrimoniũ inter eos. de iure vero canonico permittiť. vt in. c. fi. de rapto. Sed an p hoc euitet penã legalem est dubiũ propter ea que habentur in. c. j. ꝛ. ij. de adult. que videntur probare φ sic. sed glo. ꝛ doc. intelligunt ibi in foro ecclesiastico vel in terris in quibus ecclesia habet tēporalitatẽ.

a Ego aũt alias consului φ euitet: quia ius canonicum potuit in hoc mitigare penam legalē sicut in multis alijs corrigit ius ciuile. hoc tñ verũ si raptor ꝛ parētes ei cõsentiũt: alias secus. ꝛ p illud cõsiliũ ille euasit mortē in ciuitate Mãtue. scias φ hec l. hẽ locũ in eo qui rapuit. lẽ nō stuprauerit. deinde no. ex principio huius. l. iuncto fi. φ prestãs opem maleficio cõmittēdo in ipso actu maleficij plus puniť φ si post. de hoc dic vt plene no. p Bar. in. l. is qui ope. de fur. ¶ Itē φ ita pōt dici quē pstare opem post maleficiũ cõmissum: sicut in ipso maleficio cõmisso vel añ puta receptãdo. ¶ Adde qđ dicit Inno. φ ille qui stat b armatus iuxta occidentē vel vulnerantem: lẽ nihil faciat nisi: 6 q: assistat dicetur. ¶ † Itē no. dũ dicit licentiã consanguineis interficiēdi repertũ in fragrãti crimine. ar. φ valeť statutũ permittēs cuilibet priuato interficiēdi bãnitũ. nam sicut lex iuris cõis pōt pmittere priuato qđ occidat generaliter ex iusta causa. vt hic. j. vt li. se sine iu. vin. ꝛ finaliter ita terminatũ. vt no. in addi. Spe. ĩ ti. de cõsti. super rubrica. vbi refert dispu. Jac. de are. ꝛ si permittit offendi includiť etiã qđ possit interficere: q: diciť offensio. De his etiã no. pro Gandi. in predicto opere rubri. xxij. q̃ incipit de bãnitis pro maleficio. ꝛ etiã in vlti. rubri. illi⁹ operis. ꝛ Bar. cõsuluit in cõsilio qđ incipit statuto castri plebij. ꝛ tangiť in. l. ij. §. pe. de ali. leg. Sed qđ si pmittit certis personis tñ. vt hic puta consanguineis. An possit consanguineus ducere secũ extraneũ. ꝛ facere per illũ interfici adeo φ ille nō puniať videť qđ nō: q: standũ est verbis. In cõtrariũ videť per. l. iij. §. eũ qui. ff. de vi ꝛ vi ar. ꝛ no. eo. tit. l. cũ fundũ. in gloss. super ver. postea. ꝛ hoc est vtile. Nã statutũ florentie permittit ei qui percussus vel vulnerat⁹ fuit ab alio φ possit se vindicare propria autoritate reddendo similem percussionē. An ergo poterit ducere secum socium ꝛ facere per illũ reddi. solent allegari iura predicta. ꝛ facit. l. gracchus. j. de adul. nam patri permittitur occidere repertum in adulterio cum filia. ꝛ ibi dicitur qđ si facit interfici per filium φ ille non punitur. ꝛ tñ permissio 7 non filio sed patri. ¶ † Item no. casum in quo malefactor per quemcũq iudicem capiatur etiam qui nō sit iudex suus nec in suo territorio deliquit: sed alibi potest ipsum punire sine fori prescriptione. vt patet ibi nec nō alij cuiuslibet ordinis nec remittitur ad locum delicti commissi. regulariter secus vt in. l. j. j. vbi de cri. agi opor. ꝛ in auť. vt nulli iudi. §. si quis vero com- 8 prehensorũ. ¶ † No. etiã ƒm doc. φ ille qui diciť malefactor si fuerit cõprehensus non pōt condēnari vel puniri: nisi legitime cõuincať. ꝛ sic fuga nō pbat maleficiũ. de hoc dic. vt. l. lege cor. ad si. Et per hoc dicimus φ de iure cõi bannit⁹ pro maleficio: q: nō cõparuit non habeť pro confesso: ꝛ si capiať debet inquiri ꝛ poni ad torturã non autē eo ipso condēnari vel puniri nisi statutũ dicat cõtrariũ vt in terris tuscie. Sed in partibus istis poniť in bãno ad inquirendum. ꝛ sic se conformat cum iure cõmuni. ꝛ hoc patet in tex. ibi post legitimas ꝛ iuri cognitas ꝛc. ꝛ post confessionem maleficij datur sibi terminus ad faciendam suam defensionem. Sed si dixerit se nullam habere statim condēnabitur. glo. est sing. que allegať ad hoc. in. l. j. ff. de fu. balne. ¶ Ultimo no. ter. ante fi. dũ dicit omnē proprietatē ꝛ plenam 9 possessionem. † nam hic est casus in quo possessio ipso iure acquiritur ecclesie sine apprehensione regulariter secus. vt no. in. l. si. s. ti. j. Itē ptẽ per istum ter. φ ille qui habet solã proprietatem dicitur habere plenũ dominiũ: ꝛ sic non est ineptus libellus in quo petat hoc declarari. Nã dicitur habere quis dñium pleno iure quando habet directum: licet alius habeat vtile. vt not. l. pompo. scribit in vltima. ff. de rei vend. Aliqñ vero ista verba pleno iure intelliguntur respectu proprietatis ꝛ possessionis. de quo vide per Bal. in. l. si mater. ad tertul.

2 ☞ Matrimonio contracto per verba de presenti: si secuta sit copula carnalis non pōt alter ex coniugibus inuito altero religionem ingredi: ꝛ quid si alter consentiat.

Quid si

Quid si matrimonium non esset consummatum per copulam
carnalem.
3 Quid si ante matrimonium contractum interuenerit copula:
sed postea non.⁊ an papa possit dissoluere.
4 Illud quod impedit religionis ingressum metu pene:est con-
tra dei timorem:⁊ sic reprobatur a iure.
Si mulieri aliquid relinquatur sub cōditione si nupserit:⁊ ip-
sa non nubat:sed ingrediatur monasterium ꝙ conseruatur reli
ctum ac si nupsisset.
5 Si pater relinquat filie mille si nupserit:⁊ si ingrediatur mona
sterium relinquat.cccc.si ingrediatur monasteriū an conseque
tur mille ac si nupsisset.
6 Datio arrharum an probatur per confessionē recipientis.
7 Pactum vel statutum de dote lucranda an habeat locū si mu
lier que dotem dedit vel promisit moriatur antequā ad domū
mariti traducatur:vel ante copulam carnalem.

1 **DE nobis.** †Potest alter ex spōsis alte
ro inuito religionem ingre-
di ⁊ soluuntur sponsalia:nec per hoc aliquam penā
arrharum patitur:quia non videtur dissoluta eius
culpa:sed ex iusta ⁊ legitima causa.Similiter alter ex coniugi-
bus potest altero inuito religionem ingredi ⁊ dissoluitur ma-
trimonium nec per hoc aliquam penam patitur circa dotem
vel donationem propter nuptias quasi eius culpa matrimo-
nium sit solutum habetur tamen ingrediens pro mortuo vel
mortua.⁊ sic vendicat sibi locum pactum vel statutum de certa
parte dotis lucranda in causa mortis.h.d.vsq; ad.§.hoc etiaȝ
2 cognitum.†Et aduerte:quia de sponsis per verba de futuro re
manet hodie de iure canonico incorrecta imo cōfirmata est.vt
patet.xvij.q.ij.per totū.Sed secunda pars de coniugibus qui
contraxerūt per verba de presenti siue secuta erat culpa carna-
lis siue non corrigit̃ de iure canonico eo casu quo matrimoniū
erat consummatū per copulā carnalem:q2 nō pōt dissolui per
ingressum religionis quo ad hoc vt alter qui remanet in seculo
possit cōtrahere cum altero vel altera.Nec posset papa super
hoc dispensare.Sed nec altero inuito pōt ingredi.⁊ si cōtrafa
ceret posset vendicari ⁊ extrahi de monasterio:sed consentiente
altero ⁊ continentiā promittente:si non sit suspicio de inconti-
nentia bene potest ingredi:nec tunc separatur matrimoniū sed
thoro:vt hic:habent̃ in.c.agatosa.ea.causa.⁊.q.Sed si nō esset
consummatū per copulam carnalē:tūc per ingressum alterius
etiam altero inuito matrimonium dissolueretur etiā quo ad fe
dus matrimonij vt possit cum altero vel altera contrahere vt
etiam de his habetur plene in.c.ex publico.de conuer.coniu.et
que sit diuersitatis rō.dic vt ibi no.⁊ sic bñ posset papa dissol-
uere matrimonium cōtractum per verba de presenti si postea
3 non est secuta copula carnis.†Sed quid si ante matrimonium
contractū interueniat copula postea nō.Adhuc querit̃ an pa-
pa possit dissoluere.Bal.mouet hanc.q.in.l.paulus.ff.de sta.
ho.dicens ꝙ copula precedens cuȝ non fuerit matrimonialis
non impedit separationem matrimonij per ingressum religio-
a nis[a] vel dispensationem pape.tene menti:quia ista sunt quoti-
4 diana.¶†In tex.ibi contra dei timorem.No.ſm Bal.quod
illud quod impedit religionis ingressum metu pene est contra
dei timorem.⁊ sic reprobatur a iure.⁊ in hoc videtur cōsentire
ratio.§.sed hoc in presenti.in aut.de san.episc.vbi habetur qō
si mulieri aliquid relinquitur sub conditione si nupserit ⁊ ipsa
non nubat:sed ingrediatur monasterium cōsequitur relictum
ac si nupsisset:quia illa conditio rejcitur in ea que vult mona-
sterium ingredi tanꝙ contraria voto religionis.Similiter si
aliquis fuit rogatus sub conditione si decesserit sine liberis et
ingrediatur monasteriū:⁊ sic liberos habere non potuit quod
non videtur extare conditio fideicōmissi nec veniunt bona resti
tuenda:sed est perinde ac si decessisset cum liberis:quia illa con
ditio similiter videtur reprobari tanꝙ contraria voto religio
nis.ita dixit Ric.malū.in.q.disputata hic per eum in qua con
clusit:ꝙ etiā si cōstabat de intētione testatoris in contrariū:scȝ
in primo casu ꝙ sensit de matrimonio carnali non de spūali.et
in secūdo ꝙ sensit de liberis veris ⁊ ex suo corpore descēdētib⁹
5 nihilominus habēt locū ea que dixi.†Ex quo etiam[b] termina-
b uit.q.quotidianā si pater relinquat mille filie si nupserit ⁊ si in
grediatur monasteriū relinquit.cccc.dūtaxat ⁊ ipsa ingredia-
tur ꝙ ipsa consequetur mille ac si nupsisset in seculo.et ita di-
sputando tenuit do.Thomas de formaglinis.de bononia.vt
refert Joan.and.in titu.de sta.mona.in addi.Spec.sed Jaco.
de bel.⁊ Bal.tenent contrariū.⁊ ego etiam secutus:alias con-
sului quod dicte conditiones non rejciant̃ tanꝙ contrarie vo
to religionis:sed ex presumpta mente defuncti qui de ingressu
religionis non cogitauit.nam lex presumit quod si cogitasset
tales conditiones non apposuisset.vbicunq; ergo apparet qō
cogitauit ⁊ contrarium voluit ꝙ si ingrediatur religionem nō
habeat vel ꝙ restituat:tunc seruanda est intentio testatoris.et
ita cōmuniter seruatur.⁊.h.d.Bald.satis probari in versi.sed
amplius.vbi tex.vult ꝙ pater necessitetur relinquere filio suaȝ
legitimam si ingrediatur religionem:nec vltra si nō vult sicut
ergo nō cogitur vltra relinquere si non vult: ergo ⁊ si relinquit
episcopi substituere eo ꝙ vltra relinquit si ingrediat̃ monaste-
rium ⁊ sic sibi auferre.⁊ vide Barto.in.l.j.ff.de his qui pe.no.
6 ¶†Item no.ibi nisi ꝙ probata fuerit accepisse ſm Bald.qō
datio arrharum non probatur per confessionem recipiētis vel
per instrumentum ꝙ non continet nisi confessionem:sed debet
probari vel per testes vel per instrumentum in quo notarius
attestetur de numeratione facta ipso presente.et ratio est:quia
presumitur facta confessio in fraudem.l.dicentis.quod in ma-
trimonijs nō potest peti pena:lȝ possit dari arrha.vt in.l.titia.
de verbo.obli.iuncta.l.j.j.de spon.⁊ dicit Bal.qō Bar.hic te
net.ipse tamen determinat contrariū ⁊ dicit seruari.Sed salua
reuerentia.Bar.non tenet hoc:imo tenet illud idem qō ipse tȝ
in.d.l.titia.eo casu quo alter tantum fuit confessus recepisse ab
altero:sed si ambo confitentur:puta sponsus quod recepit.c.a
sponsa ⁊ econuerso:tunc tales confessiones bene presumuntur
facte in fraudem.l.quod dic vt ibi per eum.⁊ etiam per Bal.j.
7 quā.li.ab empti.di.l.ij.vbi oīno vide.¶†Ultimo determi-
nat Bal.per istum ver.nā ⁊ maritis dum dicit habere locū pa
ctum de dote lucranda per ingressum religionis qō tale pactū
vel statutum:etiam si mulier que dotē dedit vel promisit mo-
riatur anteꝙ ad domum mariti traducatur vel ante copulam
carnalem:q2 iste ver.hodie restringitur ad dictū casum.⁊ q2 ve
rum est dicere ꝙ vxor predecessit in matrimonio cum illud fuit
contractū per sola verba de presenti.vt in.l.nuptias.de reg.iu.
Tamen iste tex.parum facit:cum loquatur etiā quādo erat cō
summatū per copulā carnalē:lȝ hodie hoc corrigat̃.⁊ ad illum
casum posset referri qō hic dicit de lucro dotis ſm dñm Ra-
pha.qui bene dicit in hoc.Adde qō dicit Bal.no.in.l.nō sine.
C.de bo.que lib.ꝙ si statutū diceret ꝙ si mulier in matrimonio
copulata predecedat vir lucret̃ dotem ꝙ illud verbū copulata
importat ꝙ sit consummatū per copulam carnalem:alias non
lucrabitur.Quid autem in spōso.dic vt ibi per Cy.⁊ adde qō
Bal.no.in.l.nihil re.amo.

2 ☞ Statutū si dicat ꝙ mulier ingrediēs monasteriū non suc
cedat cum masculo:an tale statutum valeat.
3 Filius licet per ingressum religionis exeat patriā potestatē ni
hilominus patre mortuo defertur sibi hereditas iure suitatis
⁊ quid in religione mendicantium.

1 **Hoc etiam.** ¶†No.ꝙ ius religionis potentius a
est quā patria potestas:q2 pater non
pōt abstrahere filiū a monasterio:⁊ sic nō habet interdictū.de
c libe.exhi.Item qō pater nō pōt filiū exheredare[c] propter hanc
solam cām ꝙ contra voluntatem suam vel preter ingressus sit
monasteriū.Sed qd si fuerat alia causa.Guil.de cu.dicit qō si b
illa cā concernebat iniuriā patris:q2 violētas manus in ipm
iniecerat:illa cā nō tollit̃ per ingressum religionis:sed pōt ipm
exheredare.Sed si non cōcernebat iniuriā patris:sed vtilitatē
suā:q2 dū fuit in seculo inhoneste vixit ⁊ fuit arenarius que est
iusta causa exheredandi vel forte contraxit matrimoniū cū vili
persona sine volūtate patris iste cause abolent̃ ꝑ ingressum re-
2 ligionis.⁊ ita intelligat̃ glo.q̄ est hic.†⁊ iste inducit̃ ad questio
nem.Si statutum dicat ꝙ mulier ingressa monasterium vel in
grediens non succedat cū masculo:an tale statutū valeat.et est
ar.hic ꝙ nō:q2 sicut pater nō pōt eā exheredare per ingressum
ita nec patria ꝑ statutū:sed istud argumentū nō est bonū:quia
plus pōt patria ꝙ pater priuatus.iuxta not.in.l.impossibile.
ff.de pac.vñ doc.distinguūt.aut loquit̃ ꝑ verbū de p̄terito:pu-
ta ingressa monasteriū nō succedat.⁊ tūc nō valet:q2 statuit in
illa q̄ sibi non est subiecta post ingressum.Aut loquit̃ ꝑ verbū
de p̄senti:puta ꝙ ingrediēs ⁊c.⁊ tūc secus:q2 statuit ī sibi subie-
ctā cū eēm incipit ingredi adhuc ingressu nō facto est sibi subdi
ta.⁊ sic pōt eā ligare.arg.in.l.qui duos.de manu.testa.dū dicit
ꝙ viuēs quis moritur.⁊ pro ista distinctione facit optime tex.
in.l.stichus seruus meus.de manu.testa.et hoc tangit Barto.
in.l.fi.j.de pac.Mihi videtur qō ista distinctio posset procede
re si statutū diceret quod ingrediens vel ingressa efficiatur in- c
habilis ad succedendum:quia ista inhabilitas confert̃ cū inci-
pit ingredi vel est ingressa.Sed si dicat ingrediens vel ingres-
sa non succedat:tunc indistincte non valeat:quia succedere vel
non succedere pendet de futuro cum defertur hereditas:ante
etiam non dicitur succedere:sed cum debetur hereditas et ve-
nit tempus succedendi:tunc reperitur religiosa:et non potest
inhabilitari a statuto etiam si loquatur per verba de presen-
3 ti.Tene menti:quia hoc est subtile et verum.¶†Ultimo

a ¶Per ingressuȝ religionis.Adde c.ex publico.⁊ ibi doc.de cōuer.coniug.

b ¶Ex quo etiā.ō hoc vid ꝑ do.An cha.⁊ abb.in.c.in pñtia.de proba.⁊ Bal.ī aut.nisi.C.ad treb.ro.in.l.sti pulatio h̄ modo cōcepta.ff.de ver.oblig.adde eundē Pau.de cas.in.l.quoties sub cōdi tione.ff.de cōdi.et demō.⁊ in.d.aut.nisi rogasti.Ma thesi.ī suo notabi li.ccccxxj.⁊ nouis sime ꝑ Feli.ī.d.c.in pñtia.co.xv.cir ca fi.⁊ hāc qōnē de clara.vt ibi ꝑ eū.Cur.

c ¶Pater nō pōt filiuȝ exheredare.Adde in qbus ca sib⁹ pater pōt ex heredare filiū.Ui de ꝑ gl.in.c.qnta uallis.de iureiur.

a ¶ Per ingressũ a religionis. Adde glo. in. l. si ex causa in. §. pe. ff. de mi/no. glo. j. in. c. inde corũ. de eta. ⁊ quali. spe. tit. de sta. mona. ver. xij.

docto. dicunt ꝙ filius: licet per ingressum religionis[a] exeat pa/triam potestatem nihilominus patre mortuo defertur sibi he/reditas iure suitatis: qa iste tex. vult quod succedat perinde ac si nõ fuisset religionem ingressus: ⁊ sic si decedat anteꝙ̃ immi/sceat transmittit ad monasteriũ iure suitatis sicut transmitte/ret ad suos heredes ⁊ extraneos ⁊ habet locum in religione q̃ habet in communi: sed in religione mendicantium. dic vt dixi s. in aut. ingressi.

¶ De episcopali audientia. Rubrica.

1 ¶ Premitte hic † qđ episcopi tẽpore harũ legũ nõ habebant iurisditionẽ contentiosam etiã inter clericos nisi de voluntate partiũ. vt. j. eo. si qui ex cõsensu. suberant eñ clerici iudicibus secularibus. vt. s. eo. ti. j. l. oẽs clerici. tamen ciuitati constanti/nopolitane suberant etiã patriarche. vt in. l. cum clericis. Sed in quibusdam concernentibus pietatem recurrebatur etiã ad eos ⁊ de hoc tractat iste titu.

2 ☞ Ad curã episcopoꝝ pertinet vt tẽpore charistie victualia vendantur pro iusto foro: ne pauperes fame pereant. Redimens aliquem de captiuitate pro parua quantitate non ei põt magnam talliam imponere.

3 An quis cogaẗ vendere res suas ⁊ an pro certo pretio.

4 Alimentorum appellatione an continentur vestes ⁊ etiam habitatio quod possit imponi certa taxa in pensionibus domoꝝ et in venditionibus pãnorum.

1 Negotiatores. † Ad curam episcopoꝝ pertinet ne redimentes captiuos ab hostibus plus ab eis exigant ꝙ̃ pro eis soluerint. h. d. secundum vnã lect. q̃ declaraẗ in fi. j. de capti. ꝙ vel reha/

b ¶ Appellatione alimentorum. adde glo. in. c. episcopus. x. q. ij.

2 beãt qđ soluerũt ad operas qnquẽnales † ꝺm aliã lec. dicit ꝙ ad curã eoꝝ pertinet vt tẽpore charistie victualia vẽdanẗ ꝑ iusto foro ne pauperes fame pereãt. sic no. ex pri/ma lec. cõtra illos q faciũt mercantiã de hoĩbꝰ redimẽdo ĩpos de captiuitate ꝑ parua quãtitate. ⁊ postea ĩponunt eis magnã talliã. ⁊ si haberẽt ĩpos in domo non possent ab eis aliqd exige/re: qꝛ idẽ iuris est de parte quo ad partẽ qđ est de toto quo ad

3 totũ. ¶ † Circa scđam lec. vide qđ no. in. l. inuitũ. de cõtrahen. emp. an qs cogaẗ vẽdere res suas: et an ꝑ certo pretio. de quo etiã tãgit hic Cy. nã victualia si hꝫ qs extra suã indigentiã tp̃e charistie teneẗ vendere: ⁊ etiã pro iusto pretio taxãdo. vt hic in

4 l. j. §. cura carnis. ff. de offi. prefec. vrb. ¶ † Et dicit hic Pe. ꝙ

b cũ appellatione alimentoꝝ[d] cõtineanẗ vestes ⁊ etiam habitatio: põt imponi certa taxa in pensionibus domorum: et etiam in venditionibus pannorum.

2 ☞ Quãdo liceat appellari in interlocutoria vel ab alio grauamine.

3 Pene que imponuntur clericis propter eorum delicta per curiam episcopalẽ an debeãt erogari pauperibus vel applicari curie episcopali: ⁊ quid in male ablatis.

c ¶ Quia extrahũtur. Adde Bar. in. l. lucius. ĩ fine. ff. ad turpi.

4 Pena an committatur ex actuꝰ nullo.

1 Si clericus. † Clericus appellans frustratorie ab interlocutoria puniẗ pena pecunia. de qua hic que nõ applicaẗ fisco: sꝫ pau/peribus erogatur per ep̃m. h. d. Et ꝑpter hoc vltimunꝰ posita est ista. l. in hoc ti. Nã etiã laicus appellãs frustratorie ab ĩter/locutoria puniẗ eadẽ pena. vt. j. quoꝝ app. non reci. l. ab execu/tione. in fi. tñ tũc pena applicatur fisco. ⁊ hoc de iure ciuili. De iure vero canonico nõ reperiẗ ꝙ tali pena puniaẗ. glo. est ordi. quã tene mẽti. in. l. j. §. fin. ff. q. app. nõ li. Ideo in terris ecclesie quo ad tp̃alẽ iurisditionẽ nõ seruareẗ ista. l. quo ad hãc penam nec etiaꝫ in curia ecclesiastica in qua seruanẗ canones. vt in. c. ꝙ clericis. de fo. cõpe. Et tñ appellatio frustratoria: ita reprobaẗ de iure canonico sicut de iure ciuili ab interlocutoria. vt in. c.

2 pastoralis. de app. ⁊ eo. ti. cũ appellationibꝰ. li. vj. † Sed qñ nõ est frustratoria: qꝛ ex causa iusti grauaminis: tũc differt ius ci/uile a canonico: qꝛ cũ de iure ciuili instãtia duret triẽnio ne contingat eã protelari inhibeẗ talis appellatio ab interlocutoria ⁊ si sit causa iusti grauaminis si tamen est talis ꝙ põt reparari per appellationẽ interpositam a diffinitiua. vt in. l. ante finem tẽpus. ff. quo. app. nõ re. Sed si nõ posset reparari tũc permittitur. vt in. l. si qs prouocatione. j. de app. ⁊ tunc durante causa appellationis: videẗ ꝙ nõ currat tẽpus instãtie p. l. intra vtile. ff. de mino. ⁊ p. l. contra maiores. j. de inoffi. test. ⁊. l. si cũ ipse. de excu. tut. De iure vero canonico scđm quod distãtia durat ꝑpetuo: qꝛ cessat rõ supradicta põt appellari a quolibet grauamine ⁊ a qualibet interlocutoria dũmodo appelleẗ in scriptis: et inseranẗ cause grauaminis. vt in cle. j. de app. ⁊ in. c. appellãti. eo. ti. Cetera vide ꝑ Bar. in. l. añ sentẽtie tẽpus. ⁊ in. l. eius qui. de app. reci. ⁊ Bal. hic aliqua tangit ad declarationẽ ⁊ limita/

3 tionẽ eorũ q̃ ibi notanẗ. ¶ † Queriẗ hic qd de aliĳs penis q̃ imponunẗ clericis ꝑpter eorũ delicta per curiã episcopalẽ: an debeãt erogari pauperibꝰ vel applicari curie ep̃ali. Bal. tꝫ hãc vltimã partẽ dicens ꝙ reputaẗ esse de redditibꝰ curie: ⁊ sic ep̃s salua cõsciẽtia de illis penis põt facere qd vult sicut de redditibus sigilli. Non ob. ista. l. qꝛ hic. vltra. l. procedit mãdando qđ distribuatur inter pauperes si hoc nõ faceret esset idẽ quod supra dixi. tene mẽti. Incerta tamẽ ⁊ male ablata non debet ep̃s sibi appropriare: sed inter pauperes distribuere. vt in. c. cũ sit.

4 de iudi. ⁊ ibi no. ¶ † In glo. j. in fi. ibi si qs ex clericis. ad cõtrariũ rñde ꝙ loquiẗ in pena cõuentionali q̃ nõ cõmittitur ex actu nullo seu de facto celebrato ⁊ nõ de iure. l. cõtinuus. §. cũ qs. ff. de verb. obli. nos loquimur in pena legali q̃ cõmittitur ex actu nullo contra prohibitionẽ. l. attẽtato. Et de isto arti. an faciat de facto fieri vt pena committatur. vide plene per Barto. j. de transac. l. vbi pactum. in fine.

2 ☞ Imperator in locis in quibus se reperiebat tp̃e paschali qualiter faciebat captiuos relaxari.

3 Tenẽs equũ in pascuis reqsitus ab aliquo vt illũ sibi cõmodaret si dixit sibi ꝙ iret ad pascua ⁊ ip̃m reciperet ⁊ ita fecit: ⁊ post ea expleto vsu reposuit in eisdẽ pascuis ⁊ inde fuit subtractus vel lupus comedit an cõmodatarius teneaẗ.

4 Criminosi si dimittunẗ ĩpuniti: turbãẗ gaudia ⁊ leticie hoĩm.

5 Homicida quod fecit expectet. Qui occidit occidaẗ sine redẽptione ⁊ qd si nõ dolo occidit.

6 Crimẽ lese maiestatis nõ solũ cõmittiẗ aduersus principẽ vel papã: sed etiã aduersus inferiores dominos terrarũ per eoruꝫ subditos: ⁊ quando seu qualiter cõmittatur.

7 Quod ex duabus vicibus inducatur consuetudo. Qui in eodem genere delicti pluries cõsueuit delinquere grauius punitur: ⁊ si semel de primo delicto gratiam consecutus est amplius sibi non parcitur.

8 Ad hoc vt dicatur quid consuetum quid requiratur. Uerbum solitum verificatur in vna vice.

9 Nõ valet rescriptũ suꝑ remissione pene: si impetrãs illud delictum: alias cõmisit ⁊ in impetratione nõ fecit de hoc mẽtionẽ. Si aliquis semel fuit extractus de carcere diebus paschalibus ⁊ postea iterato carceratur propter idem crimen iterato commissum non est iterum excarcerandus.

1 Nemo. † Tẽpore paschali debẽt carcerati de carceribꝰ extrahi nisi sint carcerati ꝑ grauibꝰ criminibꝰ de quibꝰ hic vel nisi cõsueuerint pluries deliquisse in eodẽ genere delicti. h. d. tota. l.

2 ¶ † Et dicit Cy. ꝺm Pe. ꝙ lꝫ extrahanẗ de carceribꝰ: nõ tñ relaxantur ex toto: sed retinenẗ sub fidei custodia ⁊ trãsactis diebus paschalibꝰ reponunẗ in carceribus: qꝛ illa nõ est abolitio criminis vel pene: sed relaxatio ad tp̃s a miseria carcerũ ꝑpter reuerentiã dierum paschalium: sed de consuetudine aliter ser/

c uatur: qꝛ extrahuntur[c] vsqꝫ ad certum numerum ⁊ ex toto relaxantur si ibi sunt pro leuibus causis: ⁊ non resultat preiudiciũ nisi fisco. ⁊ hoc solet fieri in festo natiuitatis ⁊ in pascha resurrectionis. ⁊ ita seruatur Florentie ⁊ Bononie. ⁊ not. hic que sint grauia crimina. de quo etiã vide plene ꝑ Bar. in. l. nõ solũ. §. si mandato. ff. de iureiurã. ⁊ illa cura ꝙ extrahanẗ de carceribus pertinet ad ep̃m loci. si laici vel officiales eorũ essent in hoc ne/gligẽtes: qꝛ tenet hoc ad opus pietatis. ideo fuit posita hec. l. in isto tit. Et no. ꝙ imperator in locis in quibus se reperiebat tẽpore paschali faciebat captiuos relaxari: sed eo se absentante nõ audebãt iudices ⁊ officiales publici hoc facere sine literis ⁊ sine speciali cõmissione imperatoris qđ remouet imperator per hanc. l. mandans eis ꝙ non expectent tales literas q̃ tarde

3 solent mitti: sed faciant id quod imperator facere consueuit. † ⁊ facit iste tex. ad. q. no. in. l. si negotia. ff. de neg. gest. de illo qui tenebat equum in pascuis ⁊ cum requireretur a quodam qđ ipse sibi commodaret dixit sibi quod iret ad pascua ⁊ reciperet ip/sum: ille ita fecit ⁊ postea expleto vsu reposuit in isdem pascuis et inde fuit subtractus vel lupus ipsum comedit conqueritur dominus quod illum ibi dimisit nec reduxit ad domum suam ille se excusat ꝙ fecit illud quod domino facere consueuit. et sic videtur de voluntate sua fecisse. arg. hic de hoc tangit hic Cy. et tꝫ cõtrarium. Dic vt hic per eum in. d. l. si negotia per alios.

4 † In tex. ibi gaudia leticiam que cõmunem. No. ꝙ si criminosi dimittuntur impuniti turbãtur gaudia ⁊ leticie hominũ. ideo sanctissimum est iusttiam facere de criminosis: nec potest pinguior victima mactari deo ꝙ̃ homo iniquus. vt dicit Seneca

5 in tragedĳs. ¶ † Item no. ibi homicida qđ fecit semper expectat: qꝛ semper allegaẗ qui occidit occidaẗ sine redẽptione ꝺm Bal. sed hoc est verum si dolo: non sic si culpa. vt. l. iulia. et ibi nota. ff. ad. l. cor. de sica. Et dicit Bald. singulariter. in. l. data opera. j.

opera. §. qui accu. non pos. ꝙ illud est verum etiam si statutum dicat ꝙ debet restringi ⁊ intelligi scd̃m ius commune. ⁊ de hoc vidi pluries dubitari. nam iudices imperiti volunt stare verbis statuti simpliciter prout iacent. sed si hoc esset sequeret maximum absurdũ ꝙ ex homicidio casuali quod cõtingit sine aliqua culpa deberet quis decapitari quod esset valde iniquum. Ideo tene menti ad confusionẽ imperitorum. ⁊ scio ꝙ ego aliquos euasi a periculo mortis per dictũ illud: q2 quando iudices habẽt autoritatẽ celebris doctoris cauent magis. ⁊ non reperi adhuc aliquẽ aliũ dicentẽ. Gãd. in ope suo tractat. ꝯ hoc tamen ipse loquitur scd̃m ius cõmune. tene mẽti dictum Bal.

6 ¶ † Itẽ no. tex. ibi rerũ etiã maiestatis de dñio ⁊c. qui est me-
a lior tex. qui sit in iure ꝙ crimẽ lese maiestatis[a] non solũ cõmittitur aduersus principem vel papam: sed etiam aduersus inferiores dominos terrarum per eorum subditos ⁊ similiter vide qd̃ cõmittatur quando per subditum fit contra statum ⁊ regimẽ ciuitatis que per seipsam se regit ⁊ non regitur per alium. vt est ciuitas venetiarum: sicut quando per alium regiť vt sunt terre illis subdite: quia ille non dicuntur habere statum: pena tamen de qua loquitur. l. quisquis. §. ad. l. iul. maie. non imponitur nisi illi qui attentauit contra personam imperatoris. lex autem iul. maie. continet plura capitula. ita quod potest quis incidere in. l. iul. maie. licet non attentet contra personam principis. de hoc tangitur per Pau. de liaza. in clemen. pastoralis. de re iud. ⁊ per Joan. and. in nouella. in. c. statutum. de rescrip. lib. vi. ⁊ vidi consilia cõtraria: scilicet Bal. ⁊ Ang. fratris eius de quodam qui attentauerat contra statum ciuitatis perusij que subest ecclesie romane ex donationibus imperatorũ. nam Bal. dicebat ipsum non incidisse in crimine lese maie. quia nõ dicebatur illa ciuitas habere statum postꝗ̃ alteri suberat ⁊ regebatur per eum. Ange. dicebat contrarium: quia tunc sciente ⁊ patiente suo pontifice populus perusinus se regebat per seipsum. vide quod no. Barto. in extraua. Federi. super ver. rebellando. Quicquid sit de iure de facto ita seruatur videre meo: quia quod attestationes contra statum ciuitatis sue siue recognoscat superiorem siue non: vt est ciuitas Bononie que recognoscit ecclesiã si per seipsam regeret. vt hodie faciunt puniuntur crimine lese maie.

7 ¶ † Ultimo no. in fi. tex. qui semper allegatur ꝙ ex duobus vicibus inducitur consuetudo ⁊ ꝙ frequẽter dicitur factum ꝙ bis factũ fuerit intellige secuto spatio temporis longo. ꝙ requiritur ad inducendũ consuetudinem vñ non sufficeret si fuisset iudicatũ semel in. x. annis. sed si bis fuit iudicatum ⁊ a tempore prime sententie transiuit longum tempus dicitur inducta consuetudo. ¶ Not. etiam qd̃ qui in codẽ genere delicti pluries consueuit delinquere grauius punitur ⁊ si semel de primo delicto gratiam cõsecut⁹ est amplius sibi nõ parciť. facit. ff. de re mili. l. iij. §. si plures. ⁊ bonus tex. est in. l. capitalium. §. solent. ff. de penis. ⁊ vide tex. cum glo. in. c. monasteria. de vi. ⁊ hone. cler. Sic econtra qui tex. bene se habuit sumiť

8 bonus. vt. §. de athletis. l. j. lib. xj. ¶ † Adde ꝙ licet illud verbum consuetum requirat saltem duas vices verbũ tamen solitum verificatur in vna vice. vt in. l. mella. §. j. ⁊ ibi no. per Bar. ff. de ali. ⁊ ciba. leg. ⁊ etiam per eũdem in. l. j. §. quomodo ⁊ quãdo iud. Item non dicitur consuetum nisi lapso tẽpore quo prescribitur consuetudo. vt in. c. si de beneficio. de prebẽ. lib. vj. qd̃

9 non requiritur in verbo solitum. vt in dictis locis no. ¶ † Itẽ est arg. iste tex. fm̃ Guil. de cu. ꝙ non valet rescriptũ super remissione pene si impetrans illud delictũ: alias cõmisit ⁊ in impetratione non fecit de hoc mentionẽ: q2 non est verisimile ꝙ superior concessit si hoc expressisset. ¶ Item qd̃ si aliquis semel fuit extractus de carcere diebus paschalibus. ⁊ postea iterato carceratur propter idem crimen iterato commissum non fit iterum excarcerandus secundum Bar. ⁊ Bal.

1 **Ime.** † Per hanc legem patet ꝙ meretrices
b ⁊ iudei[b] possunt cogi ad portandũ habitum distinctũ ab alijs mulieribus vel christianis secundum doc. vt cognoscantur.

2 ¶ Episcopus debet esse solicitus de animabus subditorũ ne pereant ⁊ põt prohibere sub pena excõmunicationis qd̃ aliquis non ducatur ad mortem: nisi prius confiteatur.

1 **Archigerontes.** † Ad cõdẽnãdos ad mortem debet mitti presbyter vt audiat confessionẽ eorũ. h. d. ⁊ di-
c cit bal. qd̃ si postea ille pr̃sbyter reuelaret ꝯfessionẽ[c] in iudicio qd̃ nullam fidem faceret nec etiam iudiciũ: quia ille non fuit cõfessus vt homini sed vt deo. ⁊ alleg. c. si sacerdos. de

2 offi. ordi. ¶ † No. qd̃ episcopus debet esse solicitus de animabus subditorum ne pereant et non debet pati: sed potest prohibere sub pena excõmunicationis qd̃ aliquis nõ ducať ad mortem nisi prius confiteatur.

2 ¶ Si familia potestatis dubitans ne ille quẽ ducunt ad iustitiam auferatur eis de manibus interficiat eum anteꝗ̃ ducat ipsum ad locum quod debeat puniri.

3 Qua pena puniantur eximẽtes aliquem de manibus familie. remissiue.

Statutũ si permittat occidere bannitũ ⁊ aliquis bãnitus ⁊ captus duceba ť per familiam ad iustitiam: non licet tũc priuato ipsum interficere ⁊ si interficit debet puniri.

4 Casus in quibus de iure cõi permittitur imo mandať inquisitio fieri: ⁊ quem puniri sine accusatore.

5 Casus in quo iudex secularis potest de crimine punire clericos qñ impediunt iurisditionem eius.

6 Laicus postꝗ̃ fuit preuẽtus a iudice seculari super crimine faciens se clericum an effugiat iurisditionem illius.

7 Bellum non debet sine principis autoritate moueri vel eius qui locũ principis tenet imputandũ est superiori cum subditi delinquunt ⁊ eos non possunt.

8 Condẽnatus ad mortem an possit duci ad iustitiam etiam infra tempus quo poterat appellare.

9 Criminosus qñ ducitur ad iustitiam si obuiat alicui cardinali an ille cardinalis possit illum liberare.

1 **Addictos.** † Dãnatos ad mortem nemo potest eximere de manib⁹ familie: alias punitur etiam si sint clerici qui hoc faciant non solũ per iudicem cuius iurisditio est offensa: sed etiam per episcopum eorũ potest tamen quilibet appellare pro talibus. ⁊ hoc modo impedire executionem fieri. hoc dicit. Et primo prohibet vsq3 ibi. sed sciat. secundo punit ⁊ puniri mandat sub pena primo per iudicẽ cui⁹ executio fuit impedita secundo per episcopum si eius clerici hoc fecerunt vsq3 ibi quibus. tertio permittit appellari pro tali: ⁊ sic impedire executionem per actum iuridicum. nam post appellationez interpositam si iudex vellet executionem facere quilibet posset sibi resistere de facto. vt no. Inno. in. c. si quando. de offi. dele. ⁊ etiã ꝓpria familia iudicis posset sibi resistere ⁊ deberet vt in. l. quo

2 niam iudicis. §. de appella. ¶ † Circa primam partem queritur quid si familia potestatis dubitans ne ille quem ducũt ad iustitiam auferatur eis de manibus interficiunt eum anteꝗ̃ ipsum ducant ad locum. Dicit hic Bal. ꝙ debẽt puniri nisi hoc fecerint de cõmissione iudicis vel potestatis: q2 non debẽt egre

3 di commissionem eis factam. l. diligenter. ff. man. ¶ † Itẽ queritur qua pena puniantur eximentes aliquem de manibus familie. dic vt no. Barto. in. l. iiij. ff. ad. l. iul. ma. in fi. et quod no. in. l. ij. §. de exac. tribu. per Andream de barulo. ¶ Item queritur quid vult dicere litera ad locum pene sub persecutiõe ⁊c. gloss. dicit: quia licitum est cuilibet priuato talem sic ductum verberare. Jaco. de areti. dicit contrarium. ⁊ istum tex. exponit sub persecu. i. sub fide custodia. i. cum familia. vt. l. solent. ff. de

4 custodi. reo. ¶ † Et hoc facit ad. q. si statutum permittit occidere bannitum ⁊ aliquis bannitus ⁊ captus ducebatur per fa-
d miliam ad iustitiam ⁊ aliquis priuatus[d] in itinere ipsum interficit an debeat puniri. Et certe sic: quia postꝗ̃ erat in manib⁹ familie: ⁊ sic respublica poterat de eo sumere iustitiam nõ expediebat in hoc vti auxilio priuatorum qd̃ non vtitur nisi in subsidium. et ideo cessat prouisio statuti. de hoc habetur in. l. laqueum. ff. de acquiren. re. domi. facit. l. j. §. j. vel. §. ff. de serui. fu-

5 gi. ¶ † Ex secunda parte not. casum in quo de iure communi permittitur: imo mandatur inquisitio fieri ⁊ quem puniri sine accusatore. regulariter secus nisi in certis casibus. vt plene no. in. l. ij. ff. ad le. iul. de adul. Inter quos est iste quãdo offenditur iurisditio iudicis: quia eius executio impeditur vt hic: vel quãdo in presentia iudicis delictum committetur vel in eius per-

6 sonam. vt hic in. l. nullum. §. de adulte. ¶ † Item not. casum in quo iudex secularis potest de crimine punire clericos quando impediunt iurisditionem eius. dicit tamen hic Guil. notabiliter quod non potest punire personaliter sed in bonis: quia persone clericorũ totaliter sunt exempte propter characterẽ ordi-

7 nis a iurisditione seculari nõ sic in bonis eorum. ¶ † Et illud facit ad illam questionẽ qua queritur si aliquis laicus postꝗ̃ fuit preuentus a iudice seculari super crimine faciens se clericũ an effugiet iurisditionem illius. nam docto. dicunt quod non per. l. si postꝗ̃. ff. de iudi. sed hoc est verum quantum ad hoc vt iudex secularis non impediať procedere contra eum: sed quanvit eam facere nec ip̃m capere: nec retinere. secus si sit condemnatio pecuniaria: q2 poterit eã facere. ⁊ in bonis patrimonialib⁹ clerici ⁊ eã mittere executioni. de hoc plene per Bar. in. l. j. ff. de

8 pe. ⁊ per Jo. an. in nouel. in. c. j. de obli. ad ra. ¶ † Itẽ no. dũ di-
e cit vt bellũ potius ⁊c. qd̃ bellũ nõ d3 sine principis autoritate[e] moueri vel eius q locũ principis tenet. facit. xxiij. q. iij. c. j. ⁊ §. et

a ¶ Crimẽ lese maiestatis. adde barba. consi. lxx. inci. vbi xp̃s. in fin. xij. col. in. iiij. vo. ⁊ tu vid̃ per Ang. are. in trac. malefi. in v̇bo. che hay traditõ. ⁊ p do. maria. sozi. i suo cõs. xxij. ⁊ p do. Bar. eius filiũ in ꝯsi. cclxxv. et ibi an potuerit cõmitti ꝯ ciuitatẽ lucanã. et adde an ꝯ cardinalẽ vel ꝓlatũ ro. ecclesie cõmittiť tale crimẽ. vide p Pe. de ancha. ꝯsi. xxiij. duplicato in consilio ccccxl. S.

b ¶ Et iudei. Adde tex. i. c. in nõnullis. de iudeis.

c ¶ Reuelaret ꝯfessionẽ. Adde doc. i c. omnis vtriusq3 sexus. de peniten. ⁊ remis.

d ¶ Priuat⁹. adde Bar. i. d. l. i laqueum. ⁊ i. l. ij. §. trãsfugas. ff. ad. l. cor. de sica. ⁊ latissime p. do. Mel. d̃ sancto ge. in trac. bãnito. in scd̃a parte secũdi tp̃is. qd̃. xxiij. Fran. cur.

e ¶ Sine p̃ncipis autoritate. Adde glo. ⁊ doc. in. l. j. ff. de acq. pos. glo. in c. qd culpeť. xxiij. q. j. ⁊ Bar. in. l. hostes. ff. de cap.

in Spe.de offi.deleg.§.sequit͛ videre.ver.ſ; nunqd pōt.¶ Itē
no.in ver.de epoꝝ qd imputādū est superiori cū subditi delin
quūt.⁊ eos non punit.sed dicit Bal.hic limitādum dupliciter
ꝑ istū tex.Primo qñ delictū peruenit in notitiā eius vt hic in
verbo cognouerint.Secundo ꝙ sit cōmissum in suo territorio
vt colligit͛ ibi dum dicit in sua parte religionis ⁊c.pro delicto
autē cōmisso ꝑ subditū in alieno territorio cū eius respublica
in hoc nō sit offensa dicūt qdā qd iudex nō pōt pro illo ꝓcede
re ꝑ modū inqsitionis:ſ; bene posset ꝑ modū accusationis. vt
ĩ.vbi de cri.agi.op.l.j.Cy.disputādo tenuit qd etiā per viā in
quisitionis posset procedere si tñ nō vult nō puniat͛.ar. huius
tex.de ista.q.vide ꝑ Bar.⁊ Bal.in.l.cunctos populos.circa fi.
8 de sum.tri.¶ †Ex vltima parte huius.l.nota.qd videt͛ hic ca
sus ꝙ condēnatus ad mortē possit duci ad iustitiam etiam in
fra tēpus quo poterat appellare.vt patet ex prin.l.iuncto fi.et
ad hoc iste tex.allegatur:quia dicit quod tunc licet ꝑ priuatū
non possit eximi de manibus familie: pōt tñ qlibet priuatus
pro eo appellare ⁊ executionem impedire si tempora suffragā
tur.Nec ob.l.j.cum ibi no.nil innoua.ap.pen.q: loquit͛ in cau
sis ciuilibus vel criminalibus pecuniarijs.secus in personali
bus propter immunitatē criminis ꝙ etiā videt͛ sentire Bart.
in.l.nō tm̄.ff.de ap.in fi.Sed in.l.qui vltimo.ff.de pe.tenet con
trariū.⁊ rñdet ad hūc tex.ꝙ iudex hic male faciebat vel qd iste
renuntiauerat appellationi vel defensioni qd facere poterat vt
not.in.l.j.seu.ij.ff.de fur.balnea.⁊ iudices malefactorū consue
uerunt hoc facere quando faciunt criminosos refirmare con
fessionem eorum ad banchum:q: faciunt eos cōfiteri qd nullā
habent defensionem ⁊ ꝙ renuntiant oī termino:per statuta ta
mē terrarum solet disponi quod in criminibus nō appelletur
9 ⁊ quasi in omnibus locis vidi talia statuta.¶ †Vltimo dicit
hic Albe.se audisse in romana curia:licet hoc de iure nō repe
riat͛ cautū: sed vbiq; audiui diuulgatum ꝙ quando crimino
a sus ducitur ad iustitiam ⁊ obuiat alicui cardinali [a] qd ille talē
criminosum potest auferre de manibus familie ⁊ familia non
debet sibi resistentiā facere:sed ob reuerentiam dignitatis sibi
tradere:⁊ tempore quo curia erat florentie sicut hodie cauebāt
rectores ⁊ cardinales non ire ꝑ loca ꝑ que criminosi ducebant͛.
2 ☞ Prorogatio iurisditionis de persona in personam non
habet locum in iudice delegato: sed in ordinario tantum.
Prorogatio iurisditionis de re ad rem habet locum in iudice
delegato.
Item de tempore ad tempus ⁊ an etiam de loco ad locum.
3 In episcopum quando possit compromitti.

1 SI qui ex. Lex ista secūdū intellectū glos.
hic.et in.l.seq.h.d.† qd in epm
possunt non subditi cōpromittere tanq̄ in arbitrū ⁊
eius sententia si lata est partibus presentibus debet
seruari.secus si altera parte absente etiam citata. hoc dicit. Et
primo permittit etiā alterā posse compromitti in episcopum
vsque ibi:ſ; exprimitur postea mandat seruari eius sentētiam
si lata est partibus presentibus vsq; ibi ꝙ is.⁊ videtur specia
le in episcopo cognoscēte vt arbitrio ꝙ eius sententia mittatur
executioni non sic in alijs arbitris nisi fuerit emologata exꝑs
se vel tacite.vt ĩ.l.cū antea.ĩ.de arbi.vel nisi olim essent assum
pti cum iuramento.vt in.l.ne in arbitris.eo.ti.⁊ sic videt͛ qd ex
sententia episcopi cognoscentis vt arbiter oriatur actio in fa
ctum ⁊ officium iudicis pro executiōe fienda postea dicit quid
iuris si lata sit parte absente ⁊ etiam citata.⁊ tūc in hoc episco
pus non h; priuilegiū:q: tunc non valet sentētia sicut nec alte
rius arbitri si nō fuit hoc expresse dictū in cōpromisso.l.diem
proferre.§.si qui litigatoꝝ.ff.de arbi.¶ Et notandū quod gl.
mouet͛ ad istū intellectū propter verbū arbiter.positū in tex.
Sed alij dicunt contrariū per eundē tex.dū dicit more arbitri
idest ad similitudinē.q: nullum simile est idem.vnde dicūt qd
in hac.l.episcopus non cognoscebat vt arbiter: sed sicut iudex
nec fuerat in ipsum factū cōpromissum:sed prorogata fuerat
eius iurisditio.nam presupposito quod tpe huius.l.haberet iu
risditionē nō habebat nisi inter clericos suos. Ista.l.ꝓbat qd
nō subditi laici possunt se submittere eius iurisditioni ⁊ eam
prorogabūt de ꝑsonis clericoꝝ ad personas laicoꝝ: sed alij cle
b rici sibi non subditi nō possent prorogare [b] sine licentia sui epi
scopi.vt in.c.significasti.de fo.cōpe.laici bene possent sine licē
tia sui iudicis nisi tractaretur de preiudicio illius iudicis pro
pter sportulas.de quo vide no.ꝑ Barto.in.l.j.§.⁊ post ope.de
2 no.ope.nū.†Et hinc sumpta occasione Cy.tractat hic materiā
de prorogatione iurisditionis q̄ est pulchra ⁊ lata.⁊ Spe.circa
eā plures format qōnes in ti.de cōp.iudi.adi.§.j.Est enī qua
druplex de persona ad personā.⁊ ista nō h; locū in iudice dele
gato.vt in.c.pe.de offi.delega.sed in ordinario tantū.vt habet͛
in.l.j.ff.de iudi.⁊.ĩ.de iur.om.iudi.l.j. Itē de re ad rē.⁊ ista lo
cum h; in iudice delegato.vt in.c.de causis.de offi.deleg.⁊ in.l.
c de qua re.ff.de iudi.Itē de tpe ad tp̄s.[c] vt in.d.c.de causis.et in
d l.j.§.si iudex.ff.de iudi.Itē de loco ad locū.[d] ⁊ de ista sit dubi
tatio inter doc.Pet.tñ tenuit ꝙ posset fieri tā in delegatū q̄ in
ordinariū per.l.quero.ff.de solu.videt͛ tñ esse necessarius expres
sus consensus partiū.vt in.c.statutū.§.illo.de rescrip.lib.vj.ſ;
in alijs prorogationibus videat͛ sufficere tacitus consensus.ce
3 tera dic vt in locis predictis.¶ †Contra primā lec.scdm quā
loquitur qñ eps cognoscit vt arbiter opponit͛ qd in eū nō pos
set cōpromitti vt sit iudex ordinarius sue diocesis.vt extra de
offi.ordi.per totū iuncta.l.sed ⁊ si in seruū.§.si iudex.ff.de arbi.
so.suos subditos inter quos pōt cognoscere vt ordinarius nō
pōt cōpromitti vt in contrario ne fiat iniuria iurisditioni ordi
narie.⁊ hoc tanq̄ in arbitrū:sed tanq̄ in arbitratorē sic.vt ibi
no.per.l.ij.§.⁊ post operis.ff.de no.ope.nun.Item verū de iu
re ciuili.de iure canonico secus.vt etiā ibi no.in glo.⁊ in.c.cum
tēpore.de arbi.⁊.ij.qd.vj.c.iudicibus.hoc vero debet intelligi
qñ a non subditis quo casu cessat ratio predicta.⁊ hoc vult gl.
in prin.sed postea in ver.⁊ secundū hec iura videt͛ sentire aliam
solutionē ꝙ illud contrariū non metuit signari:q: secundū hec
tēpora vel iura eps non habebat iurisditionem ordinariā etiā
inter sibi subditos:q: erāt subditi solū respectu morū.Contra
rium aūt loquit͛ de illo qui h; iurisditionē ordinariā vnde nō
expedit dare primā solutionē ꝙ hoc loquatur de nō subditis:
imo pōt loqui etiā de subditis vt possint in eū cōpromittere tā
q̄ in arbitrū.glo.in fi.reꝑhendit hoc dictū:q: imo iure isti epi
habebāt iurisditionē.vt.ĩ.l.prox.Breuiter dic ꝙ habebāt iu
risditionē voluntariā inter consentiētes sicut ⁊ iudices chartu
larij.¶ Retēta vero prima solutione opponit͛.scdo ꝙ etiā per
non subditos nō possit in eū cōpromitti sine licētia iudicis illo
rū.vt in aut.de san.epi.§.economos.dicūt qd timore huius ꝙ
contrariū loquit͛ in clericis alterius epi qui sine licentia sui epi
non possunt cōpromittere in alienū epm:sed id qd dictū est in
non subditis d; intelligi de laicis siue sint aliene diocesis quo
casu nullo modo sunt subditi siue sue diocesis qui non sunt sub
diti ratione personarū:licet ratione causarum specialium sint
subditi.⁊ isti bene possunt compromittere sine licentia sui iudi
cis secularis qui non habet tantā superioritatem supra laicos
sicut episcopi supra clericos.glo.dicit quod potest loqui etiam
in clericis alterius episcopi qui possunt cōpromittere sine licē
tia sui episcopi in alienū epm.nec ob.ille.§.economus.q: loqui
tur in casu speciali extra quem non reperitur per.l.nec canonē
contrariū dispositū.contra istā glos.videtur casus in.c.signifi
casti.de fo.compe.Sed dic ꝙ loquitur qñ clerici vnius episco
pi valent consentire in alienū epm tanq̄ in iudicē prorogando
eius iurisditionē.⁊ hoc facere non possunt sine licentia sui epi
e scopi:[e] licet laici possent sine licentia sui iudicis:que sit ratio di
uersitatis.dic vt per Bar.in.d.§.⁊ post operis.⁊ in.l.j.ff.de iu
di.qñ aūt volunt consentire tanquam in arbitriū procedit ista
glo.ꝙ non reperitur prohibitū aliqua.l.vel canone.⁊ hoc not.
ad declarationem illius.c.significasti.quod vident͛ tenere doc.
hic.¶ Vltimo tenendo secundū lect.no.ibi.dum dicit in ciuili
f duntaxat ꝙ nō potest compromitti:de causa criminali:[f] quia
est de imperio mero.l.nō distinguemus.§.iulianus.ff.de arbi.
tenendo autem secundū lec.ꝙ loquatur quādo cognoscit vt iu
dex ex iurisditione prorogata de consensu partium opponitur
contra finem.nam tunc videtur ꝙ sententia lata contra absentē
citatum:si erat reus valeat:quia coram iudice reo absente con
trahebatur hoc iure hermodiciū vt posset ferri sententia diffi
nitiua:licet nō sic actore absente.l.⁊ post edictum.§.j.ff.de iud.
⁊ licet non sic coram arbitro.vt.l.diē proferre.§.si quis litiga
torum.iste autem tex.vult contrarium.Solu.hoc esset verum
quādo iudex procederet contra subditum ex ordinaria iurisdi
tione.hic vero quando non contra subditum:sed cōtra nō sub
ditum absentem qui nunquam in ipsum consenserat videba
tur autem tacite consensisse per contumaciam:sed iste text.de
terminat contrarium.nam requiritur consensus vtriusq; par
tis presentis ⁊ expresse consentientis vel tacite litigādo coram
non suo iudice scienter.Sed si iudex ad instantiam vnius par
tis presentis siue sit subditus siue non procedat contra eū non
subditum absentem:licet faciat eum citari.⁊ in banno poni for
te ex forma statuti non per hoc ille contumax videtur iurisdi
tionem prorogare.Ad hoc semper allegatur iste tex.et sic sem
per poterit opponere de nullitate processus tanquam factus
coram iudice non competenti.vt.ĩ.si a non compe.iudi.per to
tum.Et si dicatur quid mirum:nam etiam si esset subditus et
nunq̄ compareret.⁊ sic non posset lis contestari.⁊ sic nō posset
perueneri ad diffinitiuam.l.fi.§.illud.ĩ.de tēp.app.responde.
pone casum in quo cōtra subditum posset procedi ad diffiniti
uam lite nō contest.vt est florētie vbi lis habetur pro contesta
ta si non

a ¶ Et obuiat alicui cardīali. Adde Barth.cepolā cautela.ij.⁊ Mar. de lande in tract. de cardinalibus. q.xlviij.⁊ Sal.hic Barb.in tract.de prestan.cardinal. colum.cxij. versi. Accedit nunc noua.et corsetus in suis notabilibus in vbo.Car.Cur.

b ¶ Nō pnt prorogare.adde an prorogatio h; locum in spiritualibus. vide ꝑ Ang. in.l. non qdē.C.d iur. om.iudi.⁊ per Inno.in.c.de causis. de offi.dele.

c ¶ De tēpore ad tēp⁹.Adde Fely. in.c.p.⁊.g.in vlti. col.d offi.delega.

d ¶ De loco ad locū.Add doc.in.c. statutū.de resc.li. vj.abb.ĩ.c.cū oli. el.j.in.ij. colum.d offi.delega.

e ¶ Sine licentia sui epi.adde abb. in.c.cū contingit. et in.c.exposita.et in.c.ꝑ tuas.de arbi.Card.in.c.puenit.v.q.eo.ti.

f ¶ Criminali.adde Bar.in.d.§.iulianus.⁊ ītellige.ī cā criminaliter intentata secus si ciuiliter.l.qd ergo. §.ex cōpromisso. ⁊ ibi gl.⁊ Bar.ff. de arbi.Spe.ĩ ti. de arbit͛.§.restat. vers.qd de famoso delicto.Lanfr. de brixia.in tract. de arbi.quarta ꝑte.in pri.et Adde qd nec de cā mixta poterit fieri cōpromissū in qua ps pene applicat͛ fisco.⁊ pars parti ẜm Alex.de imo. in cōsil.lxxxij.in.j. volu.Cur.

ta si non comparet vsq ad certos dies. et proceditur vsq ad diffinitiuam certe si procedatur cōtra non subditum: quia non censet per hoc iurisditionē illius prorogare. et hec fuerūt de mēte gl. fi. in ver. vel si habeas affuisse etc. si em semel fuisset presens: et cōsensisset fateor q non procederet id qd dicit in fi. quia bene valeret sententia lata contra absentē et citatum quando processit vt iudex. et hoc si sponte cōsensit secus si coacte. vt in prin. illius gl. Si habet in tex. affuisse per geminum: ff: quādo autem procedit vt arbiter etiam si sponte a prin. consensit non valet sententia lata contra absentē etiam citatum nisi cōtrarium fit actū in cōpromisso. et hoc vult illa eadē gl. in tertia et vltima expositione ver. vel etiā si consenserit. ¶ Ultimo extra gl. opp. qd sufficiat consensus vnius partis ad trahendū causam ad iudicē ecclesiasticū. vt habet. xj. q. j. quicūq. et in. c. nouit. de iudi. So. verū est in causisque de sui natura possunt ad ecclesiasticum iudicē pertinere etiā inter laicos: puta ratione iuramenti vel pacis fracte in quibusdā alijs qui not. in Spec. de cōpe. iudi. adi. §. j. in. j. col. alias secus. vt not. in. d. c. nouit. cum non possint trahi etiā ex denūtiatiōe euangelica vel ecclesiastica: alias euanesceret iurisditio temporalis.

2 ¶ Quod iuris est de principali debet esse de augmento. Iudex cuius iurisditio prorogat si est talis q ab eius sententia non appellat an idē erit in prorogata iurisditione.

3 Quādo fert sententia p aliquē qui nō preest territorio: nec habeat familiā mittit executioni p iudicem ordinariū loci q preest territorio et habet familiam et sic imperium.

4 Iudex ecclesiasticus potest implorare auxilium iudicis secularis sic et econuerso et quid in delegato.

1 Episcopale. † A sentētia epi cognoscentis ex prorogatione nō appellatur et mandatur executioni p iudicē secularem. h. d. fm intellectū glo. ¶ Pro declaratione gl. opponitur sic q eps cognoscit inter non subditos de ipsorum cōsensu videt cognoscere vt arbiter. vt. s. l. proxi. fm primā lect. sed sententia arbitri nō est rata cuius cōtrariū hic dicit. in pn. nec mittitur executioni per se: lz metu pene ei pareat cuius contrariū hic dicit in fin. Et licet ab ea nō possit appellari hoc cōtingit: quia est inefficax et non parit act. vt. j. de arbi. l. j. hoc ideo appellari non pōt: quia est efficax et propter reuerentiā persone. Timore huius gl. dicit. l. istā non loqui. vt loquit. l. precedēs. quando cognouit vt arbiter: quia tunc procederet cōtrarium: sz quando cognouit vt iudex. Sed tūc opponitur si cognouit vt iudex ab eius snīa debet posse appellari. vt i aut. q hic sequit. gl. dicit hoc esse verū quādo cognoscit vt iudex īter subditos. quo casu non requiritur consensus ambarū partiū: imo ad instantiā actoris pōt cōtra reū inuitū procedere: sed dz intelligi ista. l. qñ cognouit īter nō subditos prorogātes eius iurisditionē de cōi cōsensu quo casu hoc qd dicit in prin. q ratuz est eius iudiciū seu sententia. et id qd dicit in fi. qd mittit executioni: est de iure cōi. sed id qd dicit in medio qd non pōt appellari est de iure speciali duplici rōne: scz ppter reuerentiam epalē et ppter consensum partium. et altera deficiente nō haberet locuz quod hic dr. nā si nō esset eps consensus partiū in cognoscēdo et pronūtiando nō tolleret ius appellādi. vt in. l. ex consensu. in pn. ff. de ap. lz in cōtrariū videat tex. in. c. iudicibus. ij. q. vj. Sed dicūt ibi no. in glo. Itē si nō esset cōsensus ptiū sola reuerētia epalis nō sufficeret ad tollēdū ius appellādi. vt in aut. q hic sequitur. alij dicūt q p illā aut. corrigit hec. l. quia nō dz esse potentior iurisditio pᵣogata quā sit iurisditio originalis et ordinaria. et istam partē sequit Bal. hic vt possit appellari etiā cuz cognouit ex iurisditione prorogata. Talis em pᵣogatio est illius nature cuius est originalis et ordinaria. ¶ † Quia qd iuris est de

2 princi. debet esse de augmento. vt in. l. etiam. j. de iur. do. et. l. inter socerum. §. cum inter. de pac. dot. et si iudex cuius iurisditio prorogatur est talis q ab eius sententia nō appellatur vt prefectus pretorio vl aliter ex forma statuti similiter si cognoscat inter non subditos ex prorogata iurisditione non poterit appellari. Item eo casu quo appellari potest ad istum appellabitur quando cognoscit ex prorogata ad quem appellaretur: si cognosceret ex ordinaria. et ita determinat Spe. in tit. de cōpe. iudi. adi. §. j. in. ij. col. ¶ Not. tñ istā glo. que sentit contrariū eius qd dixi. in. l. prece. q qñ eps cognoscit vt arbiter eius sententia nō parit actionē in factū sicut in quolibet alio arbitro. Sed in cōtrariū facit. l. precedēs. in versi. sz experiunt fm intellectū quē ibi legi. ¶ No. etiā glo. q in dubio cēset cōsentire tāquam in iudicem potius quā tanquam in arbitrū nisi ex adiū-

3 ctis appareat presumptio in cōtrarium. ¶ † Ultimo lex ista semp allegat in fi. q quādo fertur sentētia per aliquē iudicem qui non presit territorio nec habeat familiam vt per rectorem. vniuersitatis vel doctorē inter scholares: vel cōsules mercatorum et similes mittitur executioni per iudicem ordinariū loci qui preest territorio et habet familiā et sic imperiuz: quia hoc pertinet ad imperiū mixtum cū expediatur iudicis officio nobili ad priuatā vtilitatem. Sed ille qui tulit non habet imperium sed simplicem iurisditionem. et circa hoc vide que plene not. p Bart. in. l. diuo pio. §. j. ff. de re iudi. An autem requiratur qd hoc fiat ad requisitionem. et literas illius iudicis qui sententiā tulit. Dicit hic Albe. bis fuisse terminatū bononie q sic Bal. tenet hic expresse cōtrariū q sufficit q ille qui habet pro se sententam cōpareat coram potestate et petatur ipsam executioni mandari. Nec ob. l. cum vnus. §. penulti. de bo. auc. iudi. pos. et id quod habetur in. l. properandū. §. sinautem reus. j. de iudi. et quod not. in. l. cū quedā. de iurisdi. om. iudi. quia oīa illa loqūtur quando iudex vnius territorij qui tulit sentētiā et potuisset executioni mandare eas si bona forent in suo territorio nō pōt quia non sunt. et sic non propter defectum iurisditionis: sz propter carentiam subiecti siue materie super qua debet fieri executio: tunc enim si petatur fieri executio in bonis sitis in alio territorio per iudicē illius bene reqruntur litere primi iudicis alias ille nō dz executionē facere: et opi. Bal. videt mihi verior

4 † Allegat etiā ista. l. p Spec. et alios canonistas q iudex eccle-
a siasticus potest implorare auxilium[a] iudicis secularis sic econuerso. de quo plene in. c. j. de offic. ordi. et facit. l. si qs in hoc genus. s. ti. j. et. j. q latrones. l. j. et in iudice ordinario. Iudex autē delegatus nisi in rescripto contineatur expressa mentio nō potest hoc facere vt expresse determinat Archi. in. c. vt officiū. de hereti. li. vj. sed Specu. videtur tenere contrarium fm Inno. et Host. in titu. de offi. deleg. §. sequit videre q sit officiū. vers. sed an potest implorare. In romana autem curia stylus est qd semper exprimitur in rescripto cum potestate implorandi brachium seculare propter qd motus fuit Arch. ad dicendum cōtrarium ne talis clausula superflua ponatur si sine ea posset. et dicit hic Albe. q si a sententia lata per iudicem ecclesiasticum fuisset appellatum: et postea dictus iudex imploret brachium seculare ad faciendum executionem quod iudex secularis cui esset facta fides de appellatione non deberet sibi concedere: quia scit illius iurisditionem suspensam per appellationem. et alle. de hoc casum. in. l. quoniam iudices. j. de app. vbi post appellationem: non debet iudex ad executionem procedere: et si contra facit officiales sui possunt et debent sibi resistere. ergo fortius alius iudex cuius brachium imploratur.

[a] ¶ Pōt iplorare auxiliū. adō Car. in. c. literas. de resti. spo. et Oldra. cōs. lxxxix. inci. eps inuocat.

2 ¶ Si ille contra quē fertur sententia dicat contradico huic sententie quādo habeatur perinde ac si diceret appello.

3 A sententia episcopi cognoscentis inter laicos appellatur ad potestatem si cognouit ex prorogata iurisditione et quid si inter clericos. et nu. 5.

4 Iudex appellationis quando confirmat sentētiam an debeat eam executioni mandare et non primus.

5 Potestas pōt epo delegare aliquam causam inter laicos.

1 Si quis. † Ab episcopo cognoscente ex prorogatione potest appellari si semel tantum offeratur sententia cōfirmatoria que mādabitur executioni per confirmantem. Sed si feratur infirmatoria pōt appellari ab ipsa secunda sententia. Itē qñ episcopus cognoscit vt delegatus principis vel alterius appellat ad delegantē

2 h. d. et est canonizata. xj. q. j. de persona. † In tex. ibi cōtradicat. no. fm Bal. q si ille contra quem confertur sentētia dicat contradico huic sententie perinde est ac si diceret appello qd est singulare. dicit tamen ipse hoc verum si ex alijs iudicijs potest apparere q cōtradicit animo appellandi: vt quia petijt apostolos vl dixit q submittebat se iudicio superioris: alias hoc verbum solum nō sufficeret pro hoc. l. cum antea. j. de arbi. in ver. si autem minime. vbi simplex contradictio non habet vim appellationis. nam appellatio habet duas partes: vna quia contradicit sententie: alia est quia recurrit ad superiorem. nō sufficit

3 ergo dicere cōtradico. ¶ † In tex. ibi iudex subaudi secularis et ordinarius illius loci. et sic non est mirabile q a sententia epi appellatur ad potestatē. et hoc verum quando cognouit inter laicos ex prorogata iurisditione. Secus quando inter clericos vel extraordinaria: quia tūc appellatur ad archiepm si habet. vt in. c. solicitudinem. de app. et sic necessario sequit q ista aut. loquatur in casu. l. episcopale. et ipsam corrigit vt possit appellari saltem semel. et est casus specialis in quo prohibetur secūda appellatio quando cognouit ex prorogata iurisditione inter laicos nec reperitur in hoc correcta ista aut. sz quando inter clericos etiā ex prorogata iurisditione de cōsensu proprij epi appellat ad epm vel ad papam et forte semel tantum per istā aut.

4 ¶ † In tex. ibi executioni. iste tex. allegat q iudex appellationis qñ confirmat sententiā debet eā executioni mādare nō primus iudex. et ita no. Inno. de offi. deleg. c. pastoralis. et Spe. in

tit. de execu. sen. §. nunc ad dicendum. versi. sed pone qd iudex. Sed si appellatio deseratur primus iudex sententiam exequitur. de hoc dic. vt. j. de app. l. eos. in prin. et plene per Bart. eo. titu. l. precipimus. §. officijs. Bal. dicit q iste tex. male allegat ad hoc: qr loquit qn ille qui tulit primã sniam fuit eps qui nõ habet facultatẽ executionẽ faciẽdi inter laicos etiã si nõ fuisset appellatum ab eius sententia. vt in l. epale. in fi. et tenet Bal. q in causa criminali si iudex loci delicti cõdẽnauit et fuit appellatum et condẽnatio fuit cõfirmata q condẽnatus remittetur ad primũ iudicẽ pro executione fiẽda per l. eos. §. sup his. j. de appel. vbi primus iudex retinet condẽnatũ in carceribus. sed bar. ibi dicit expsse contrariũ q retinet ipsum ad instantiã iudicis appellationis ad quem pertinet executio. si cõdẽnatio cõfirmetur. videtur tamẽ mihi opi. Bal. verior per tex. in auth. vt nulli iudi. §. si quis vero comprehẽsorum. vbi fit remissio ad locum
5 delicti. ¶ †Ultimo est hic tex. i si. q potestas põt episcopo delegare aliquam causam inter laicos. et tunc a sentẽtia episcopi appellabitur ad potestatem.

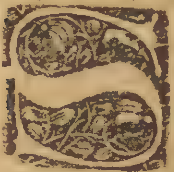
¶ De his qui ad ecclesiã confugiũt vel exclamãt. Rubrica.

2 ¶ Pro quibus criminibus possit qs extrahi de ecclesia.
3 In causa ciuili qualiter procedatur contra eos qui non pñt de ecclesia extrahi.
4 Si ex forma statuti debitor possit capi pro debito an ecc'ia nõ debeat palam defendere sed ipsum exhibere.
1 ¶ †Quia inter alias imunitates quas habet ecclesia est hec q cõfugiẽtes ad eam[a] timore iudicij ciuilis vel criminalis non pñt inde extrahi etiã per iudices ordinarios sub pena capitis. vt in l. ij. j. eo. ideo ponit hic illa rubrica sicut enĩ domus propria dz esse tutũ refugiũ cuilibet vt inde nõ possit extrahi in l. plerique. vt in ius voc. et l. nemo. de domo. de reg. iur. ita et ecclesia de domo: tñ põt extrahi rõne criminis vel pro debito fiscali nõ pro priuato. vt no. in d. l. nemo. de domo.
2 †sz de eccl'ia nõ debet extrahi etiã pro causa criminali. Fallit in quibusdã criminibus. de quibus in auth. de mãda. §. neque. cũ seq. et glo. in l. ij. dicit q pro qualibet causa criminali põt inde extrahi: sz de iure canonico statutũ est contrariũ q pro nullo crimine etiam ex quo veniat imponẽda pena mortis: non possit inde extrahi exceptis publicis latronibus et nocturnis depopulatorib[9] agrorum. vt in c. inter alia. de immu. eccle. quinimo pro alijs criminibus quantũcũque magnis ecclesia defendit criminosum a pena corporali. et facit vt pena cõmutetur in pecuniariam. vt ibi not. predicta in christianis catholicis et liberis hominibus iudeos vero vel hereticos criminibus vel debitis repletos ecclesia non defendit etiã sub colore q velint ad christianã fidem redire: qr presumũtur hoc facere fraudulenter quousque satisfecerint vel puniti sint. vt in l. j. huius tit. seruos etiã aufugientes a dominis nõ defendit in preiudiciũ dominorũ: sed distinguit an fugiant armati ad ecclesiam et habet locũ l. si seruus. an non
3 armati et habet locũ l. presenti. §. si. incipit sane. ¶ †Et de ista materia vide per Host. in summa. de immu. eccle. qualiter aũt in causa ciuili procedatur cõtra tales postque de ecclesia nõ pñt
4 extrahi habetur plene in l. presenti. †Sed dicit hic Albericus qd si ex forma statuti debitor posset capi pro debito quod talẽ ecclesia non deberet defendere:[b] sed ipsum exhibere: qr est persona conditionata sicut serui et ascriptitij quos ecclesia non defendit in preiudicium dominorum quod dictum non puto verum: quia l. presenti. debet intelligi eo casu q si non esset in ecclesia posset capi psonaliter pro causa ciuili quod videtur esse in arbitrio iudicis non vt carceretur: sed vt veniat coram iudice. iuxta no. in d. l. plerique. Et tamen illa l. vult q in ecclesia nõ poterit capi non autem debet habere plus iuris creditor quã do potest facere ipsum capi ex forma statuti q quando de iure communi. et hoc de prima parte rubrice. De secunda vero: scz de illis qui faciunt tumultum in ecclesia loquitur. l. denunciamus. et plenius. l. si quis in hoc genus. cum auth. ibi posita. s. de episco. et cle.

a ¶ Confugientes ad eã. Adde Ho. i summa ti. de immu. eccle. in §. in quantũ. ver. si aũt liber christianus. Oldr. cõsi. cliiij. et consi. lxiij.

b ¶ Ecclesia nõ deberet defẽdere. ad de Albe. de rosa. in pria parte statutorum. q. xj.

2 ¶ Quando offensa est impunita ex forma statuti non debet recipi accusatio: nec formari inquisitio si per ca.

1 Si seruus. †Ista. l. in fine allegatur q vbi permittitur offensa denegatur defensio. Ideo si statutum dicat qd bannitus possit[c] impune offendi: non est licitum bannito se defendere. et si defendendo se occideret volentem ipsum occidere poneretur iterum in banno pro tali homicidio. et vide quod not. Bartol.
2 in l. decuriones. j. de infa. ¶ †Item allegatur quod quando offensa est impunita ex forma statuti vt in casu predicto nõ debet recipi accusatio nec formari inquisitio super tali offensa. et sic talis executio impedit ingressũ iudicis. facit. j. vt nemo priuatus ti. l. ij. in fi.

c ¶ Bãnit[9] possit. Adde nellũ in tracta. de bãnitis.

1 Denuntiamus. †Ista. l. allegat circa finẽ. in vers. nam si quis. q aliquis habeat inimicum et dubitet offendi ab illo possit adire iudicem et implorare officium eius vt illum compellat ad prestandum sibi securitatem de nõ offendendo. de hoc habetur per Guil. de cu. in l. illicitas. ff. de offi. presi. et Barto. ponit titu. de dam. infec. in l. qui bona. in §. si quis iusta. et §. si quis quia. in l. j. in si. j. in quib. cau. colo. cen. li. lib. xj.

2 ¶ Pena capitalis põt esse sine pena mortis et debet intelligi de minori pena: et sic de illa que equiparat deportationi nisi de morte aliter exprimatur.
3 Confugiẽtibus ad ecclesias eo casu quo nõ debẽt inde extrahi debent ministrari victualia per ministros ecclesie et etiam assignari locus vbi possint quiescere et dormire.
4 Ad missionem in possessionem ex primo decreto: licet non sit preiudicialis requiritur solennitas edictorum seu trium citationum de quibus hic: et ad quos actus requiratur citatio peremptoria.
5 Quando contra aliquem est suspicio: et non sunt vrgẽtes cõiecture debet stari eius iuramento ad eius purgationem.
Colonus numeratur inter personas domesticas: et sic non est idoneus testis.

1 Presenti. Nota ex prĩc. huius. l. fm Bar. †quod melius est regi iusto rege quam iusta lege. Nam imperator non vult. l. istã habere locum in ciuitate constantinopolitana vbi residebat persona sua cuius presentia de facili poterat haberi: vnde non expediebat prouidere per hanc. l. qr melius ipse prouidebit cum fuerit requisitus secundum contingentiã casuum.
2 ¶ †Item not. post princi. ibi capitali. et vltimi supplicij animaduersione et c. nam non sufficiebat dicere capitali ad hoc vt imponatur pena mortis naturalis cum pena capitalis poterit esse etiam sine pena mortis. vt patet in deportatione et damnatione in metallum que dicunt pene capitales. Ideo subiunxit verba sequẽtia: ideo dicit doc. si statutum diceret pro tali crimine debere imponi penam capitalem non debere imponi penam mortis: sed debet intelligi de minori pena. arg. in l. si pres. ff. de pe. et sic de illo qui equipararet deportationi: quia deberet banniri et expelli de ciuitate. debet ergo hic dici expsse qd imponatur pena mortis. Ideo iudices in sententijs criminalibus condẽnant ad penam capitalem ita quod moriatur. et anima a corpore separetur et non sine causa apponunt illa verba
3 quia mors est duplex: naturalis et ciuilis. ¶ †Itẽ not. ibi aut victualium et c. q istis confugientibus ad ecclesiam eo casu quo non debent inde extrahi debent ministrari victualia per ministros ecclesie. et etiã assignari locus vbi possint quiescere et dormire. vt patet in verbo aut vestis: et in verbo requies: et probat circa finem huius. l. etiam ibi. et ipsi per incommodum ecclesie
4 egentium pauperum alantur expensis. ¶ †Item not. text. ibi post edictorum solennem citationem et c. nam Bald. semper allegabat istum text. quod ad missionem in possessionem ex primo decreto: licet non sit preiudicialis requiritur solẽnitas edictorum seu citationum que solẽnitas consistit in hoc quod fiant tres citationes. et vltima sit cum perẽptorio vel quod fiat vna cum cõminatione peremptorij sicut quando peruenitur ad sententiam diffinitiuam. vt in l. ad peremptorium. ff. de iudi. Itẽ dicit Inno. quando peruenitur ad absolutionem ab instantia iudicij. vt. j. de iudic. properan. §. et si quidem. et sic in tribus casibus: extra quos quelibet citatio etiam si non dicat esse perẽptoria. et sufficit vna vt aliquis citetur ad vidẽdũ iurare testes non enim expedit dicere peremptorie: sed in dictis casibus nisi dicatur non posset ad tales actus perueniri. vt no. per Innoc. in c. consuluit. de offi. deleg. sed Iaco. butr. dicebat non requiri peremptorium immissione ex primo decreto: cuius contrariũ ptz hic. et videt tenere glos. in l. consentaneũ. quod et quãdo iud.
5 in. j. glo. et l. si finita. §. iuli. de dã. infec. ¶ †Item no. in versi. in querendi autem et c. q quando contra aliquem est suspicio. et nõ sunt vrgentes coniecture dz stari eius iuramento ad eius purgationem. Ultimo not. in ver. sane. qd colonus numeratur inter personas domesticas: et sic non esset idoneus testis. qd not. secundum Albericum.

¶ De legibus et constitutionibus principum. Rubrica.

2 ¶ Equitas quando preferatur rigori.
3 An soli imperatori liceat facere interpretationẽ inter rigorem equitatem: an etiam cuilibet iud. ci.

Inter equitatem

1 **Inter equitatem.** ⁋ † Iudex nō debet recedere
a iure scripto propter equitatem non scriptam nisi
autoritate principis ad quem solum hic pertinet.
s. limitare ius scriptum. hoc dicit secūdum primam lec. que est
2 vera et eam tenet † Barto. legit gloss. duobus alijs modis se-
cundum quos equitas prefertur rigori iuris. s. quando nec ri-
gor erat scriptus nec equitas in casu in quo dubitabatur licet
esset scriptuz in alio casu simili qꝛ debemus potius sequi equi
tatem quam similitudinē illam vel quādo erat scriptus rigor
iuris. ⁊ etiā equitas: ⁊ tunc nō habet dubiū ꝙ seruāda est equi
tas. vt in. l. placuit. j. de iudi. pone casum vel exempluz in. l. pā
thonius. ff. de acqui. here. vbi si quis decessit infra dies peten-
de bonoruz possessionis tempore quo erat absens causa reipu
blice de rigore iuris nō transmittat bonorum possessionez nec
restitutionem in integrum. quia non fuit lesus in vita eius. ta-
men de equitate. quia leditur in articulo mortis trāsmittit re
stitutionem in integrum ⁊ sic ibi est scriptus rigor et equitas
vnde prefertur equitas. vnde ista sit cōclusio quod ceteris pa-
ribus equitas prefertur. l. si seruus. §. sequitur. ff. de ver. obli.
⁊ dicuntur paria quando nec rigor est scriptus nec equitas in
casu de quo erat questio licet in simili esset scriptus. vel quan-
do taz rigor ꝙ̄ equitas scripta erat: sed si nō sunt cetera paria.
quia rigor erat scriptus ⁊ equitas nō locum habet. l. vt sit rece
dendum a iure scripto. pone exemplum in. l. prospexit. ff. qui ⁊
a quibus ⁊ mandati. l. inter causas. §. nō omnia vbi si manda-
tarius pro exequendo mādatum sit captus a latronibus ⁊ de
robatus ꝙ damnum non recepisset si mandatum nō suscepis-
set. nō propterea recuperat ꝙ videtur contra equitatem tamē
seruatur rigor vt ibi no. sufficit. ⁋ In glo. ibi item quandoqꝫ
glo. opponit contra illam primam lec. ⁊ veram qđ imo debea-
mus sequi equitatez vt in. l. pe. ad macedo. ⁊. l. sed iul. §. mutui.
ff. eod. ⁊ respondet ꝙ ibi equitas latius ponitur et aliquando
strictius sed illa verba parum important. dic ergo ꝙ ille. ll. lo-
quuntur de equitate scripta. nam ius scriptum aliquando ex
equitate extēditur per aliam. l. ⁊ ita loquitur. l. pe. aliquādo re
stringitur ⁊ ita loquitur. §. mutui. nam senatuscon. macedonia
num loquebatur in filiosa. et qꝛ eadē rō ⁊ equitas erat ī nepote
ꝑ aliā. l. ad nepotē extēditur itē loquebatur in mutuo pecunie
ꝙ verbum pecunie. late sumitur pro his que cōsistunt pōdere
numero vel mensura vt in. l. talis scriptura. de leg. i. tamē sena
tuscō. restringitur ad pecuniam numeratam ex qua emanauit
qꝛ illa reperitur in pecunia plusꝙ̄ alijs mutualibꝰ. ⁋ In glo.
ibi item potest poni eodem modo ⁊c. intentio glo. est illa ꝙ in
materia successionis feudorum non habemus ius scriptuz: qꝛ
tēpore barū. ll. illa materia non erat cognita. sed bene habemꝰ
ius scriptum in successione aliorum bonorum. ⁋ Item in ma
teria feudorū habemus ius cōsuetudinariū ꝙ dꝛ sine scriptis
quia sine scriptura ille cōsuetudines fuerūt in esse ꝑducte. licet
postea ꝑ quosdā autores priuatos fuerit ī scriptis redacte po-
a ne ergo dubitatur an monachus succedat patri in feudo [a] ius
ciuile in feudo nō dicit sed in alijs bonis dictat qđ sic sicut suc
cedit monachus ī alijs bonis nō obstante monachatu. vt in. l.
deo nobis. s. de epi. ⁊ cle. equitas vero consuetudinis feudorū
dictat contrariuz: quia feuda dant̄ propter seruitium ꝑsonale
quod monachus ꝑ̄stare nō pōt domino feudi cū sit suppositus
abbati qđ istorū seruabitur gl. non declarat. dic ꝙ equitas nō
scripta. i. inuenta ex cōsuetudine feudorum ⁊ ita declaratur in
ti. si de feu. fu. controuer. c. si. ⁊ sic illa lec. contradicit precedēti
b vbi rigor scriptus [b] prefertur equitati non scripte sed ibi rigor
erat scriptus in casu in quo erat dubiū hic licet esset scriptum
in alijs rebus. equitas vero nō scripta spāliter reperitur in ca-
su de quo q̄ritur merito ꝑ̄fertur. ⁋ In gl. ibi item potest poni
in equitate scripta ⁊ iure scripto. dic ille casus nō habet dubiū
per. l. placuit. j. de iu. qꝛ tunc. l. cōtinens equitatem scriptā ve-
nit ad limitationem ⁊ correctionem. l. cōtinētis rigorē scriptū
vt etiam eqtas patet in. l. pōponius. ff. de acq. hered. intellige
tamē quādo tam rigor ꝙ̄ equitas erat in spē et in casu de quo
dubitabatur in. d. l. pāthoniꝰ. sed si equitas eget in genere ⁊ ri-
gor ī spē: licet equitas esset scripta sicut rigor prefertur rigori
ꝑ regulam generi per speciē derogat̄. pone exemplum de equi-
tate naturali que est neminem debere locupletari cum aliena
iactura. vt in. l. nam natura. ff. de condi. inde. cui equitati gene
rali scripte derogatur per. ll. cōtinentes rigorem spālem in cō-
trariū propter culpā vel dolum aduersarij vt sunt iura loquē-
tia de vsucap. ⁊ prescrip. per quas quis locupletatur cū aliena
iactura propter bonum publicum ne dominia sint semper in
incerto. vt in. l. j. ff. de vsucap. ꝙ̄ propter negligētiam aduersa
rij non prosequendo ius suum. ⁋ Itez pone in casibus in qui
bus restituto minore ad rem suam recuperādam non restitui-
tur aduersarius eius ad recuperandum pretium propter suū
doluz. vt in. l. titius. ff. de fideius. ⁊. l. qui res. de sol. ver. huic ap
plicatur ⁊ dixi in. l. j. ⁊. ij. j. si aduer. transac. ⁋ Itē in alio casu
s. de sacrosan. eccle. ⁊. l. iubemus. §. sane. in gloss. que incipit sic
ergo ecclesia locupletatur ⁊c. ⁊ in aut̄. qui res iam ꝓdictas: ⁊ vbi
3 cunqꝫ ab illa regula reperitur exceptio. ⁋ † In gloss. ibi item
in eo. gloss. hic voluit opponere contra tex. qui dicit quod soli
imperatori est licitum facere interpretationem inter rigorē et
equitatem contra quod imo cuilibet iudici liceat vt in. l. nō pre
sente. ff. eo. nam. l. dicit quod iudex debet habere equitatez pre
oculis vt in. l. quod si ephesi. ff. de eo quod cer. lo. ⁊ alij dicūt ꝙ
iudex tempore quo percipit administrationem debet iurare se
redditurum ius seccundum equum quod sibi videbitur vt in
aut̄. iusiurandu3 quod prestatur ab his. glo. videtur sic voluis
se soluere vt fateatur contrariuz de plano quod quilibet iudex
possit tamen sua interpretatio nō erit illius cōditionis ⁊ qua a
litatis cuiꝰ interpretatio principis quoniā interpretatio prin
cipis est generalis necessaria ⁊ ī scriptis redigēda sed illa quā
facit iudex non est generalis nec in scriptis redigenda licet sit
probabilis aut necessaria. nam etiam quilibet doct. interpre-
tari potest ⁊ erit interpretatio probabilis. breuiter glo. nō be-
ne soluit illud contrarium nec formaliter vt debet quia ista. l.
vult quod iudex non possit talem interpretationem facere. sed
solus imperator ⁊ dico quod īterpretatio imperatoris potest b
fieri taliter quod non sit generalis nec ī scriptis redigenda vt
consulatur imperator in certa causa in qua reperitur ius scri-
ptum pro vna parte ⁊ equitas nō scripta pro altera ⁊ ipse mā
det seruari equitatem. nam hoc mandatum seu rescriptum nō
habebit vim generalis. l. quo ad similes causas sed dumtaxat
in illa vt. j. l. proxima. ⁊ etiam in. l. sequen. circa si. dic ergo for-
maliter ad contrarium quod quādo reperitur rigor scriptus
in vna causa iudex ab illo rigore non debet recedere propter
equitatem non scriptam quam velit formare de capite suo vel
de communi opi. hominum nisi cum autoritate pape vel im-
peratoris ad quez solum hoc pertinet ⁊ iste est casus huius. l.
Sed quando casus est de quo dubitatur non reperitur specia
liter decisus. ⁊ sic oportet decidi per ar. ⁊ similitudines aliarū
ll. in alijs casibus loquentium ⁊ tunc procedit contrariū quod
iudex debet ⁊ possit interpretationem facere prout sibi equum
videbitur sequendo potius equitatem ꝙ̄ rigorem in alijs casi
bus scriptuz quia sub specie rigoris perniciose aliquādo erra
tur vt in. l. si seruus. §. sequitur. ff. de verb. ob. Fateor tamen ꝙ
imperator potest facere interpretationem generalem que ha-
beat vim. l. quo ad omnes. iudex vero non sed solum in causa
quamlibet decidere. ⁊ vide similem glo. c. j. de postula. prela.

⁋ An monachꝰ succedat patri in feudo. vide ꝑ doc. in. c. in presentia. ⁊ ibi expꝰsse ꝑ Ioā. de imo. de proba. archid. in. c. si qua mulier. xix. q. ij.

⁋ Rigor scriptꝰ adde. l. placuit. C. de iu. c. j. de mutu. peti. car. alex. in. c. non est in. iij. not. de spon. ⁊ per hut. Imo. ⁊ Abba. in c. si. de transa. ⁊ re- missiue per feli. in c. ij. col. j. extra de re. iudi. Cur.

2 ☞ Si imperator concessit debitori meo quod non posset co-
gi ad soluendum quod idem non obseruabitur in alijs debito
ribus.
Concessio vel rescriptum an extendatur ad alias personas vel
causas.
3 Si princeps vt papa vel imperator cōfert alicui castrū ⁊ post
ea illud idem confert alteri quod non valeat secunda collatio.
4 Sta. quod causa debeat committi ad consilium sapientis alte
ra parte postulante debet intelligi quando esset dubia proba
bili dubitatione non quando est clara ⁊ sine dubitatione.
5 Relatio quando possit fieri ad superiorem.

1 **Ue ex relationibus.** † Re-
scripta principis sup certis causis decidendis. ⁊ concessio
nes eiusdē facte singularibus ꝑsonis vniuersitati-
bus vel locis non habēt vim. l. generalis quo ad alias causas
vel personas: sed tantum quo ad illas in quibus emanaret. et
in illis debent obseruari pro legibus. ⁊ rescripta postea impe-
trata contra illa non facientia de illis mentionem tanꝙ̄ subre
titia non valent. ⁊ puniuntur iudices patientes illa impugna-
ri malitiose vel sub specie dubietatis ad imperatorem referen
tes. ⁊ illa executioni non mittētes. h. d. tota. l. ⁊ premitte quod
dicitur. ff. de consti. princ. l. id quod principi placuit. l. habet vi
gorem siue per epistolam vel subscriptionez vel alio modo ap
pareat de placito suo. pone ergo quod iudex coram quo verte
batur causa inter te ⁊ me dubitans qualiter deberet sententiaz
ferre consulit imperatorē ⁊ imperator vel a seipso vel habito
cōsilio cū proceribus suis rescripsit ꝙ ferret causam pro te for
te aliqua rōne motꝰ. an illud rescriptū habeat vim. l. gn̄alis. vt
ī casu simili vertēte īter titiū ⁊ semproniū debeat id obseruari
⁊ hic dꝛ ꝙ nō. sed solum ī illa cā in qua emanauit l vn̄ aliꝰ iudex
2 nō tenet̄ in illa causa illud seq. † vł pone. īperator tibi debitori
meo ꝯcessit ne posses cogi ad soluēdū hinc ad qnquēniū. An
idē obseruabit̄ ī alijs debitoribꝰ vel meis vel aliorū creditorū
vt nō possit cogi ad soluēdū ⁊ dꝛ ꝙ nō ⁊ idē ī alijs cōcessionibꝰ

factis p grām psonarū vel locorū quib⁹ cōcedūtur. vt hic. ⁊ in c. ꝙ ob cāā. de re. iur. ⁊. d. l. j. §. fi. ff. de ꝯsti. pri. qꝛ talia rescripta nō cōcedit iperator eo aīo vt faciat. l. generalē quo ad oēs sed quo ad illos tantū. sed in quo habēt vim. l. quo ad illos. respō detur qꝛ debēt seruari sicut. l. generalis ⁊ rescriptū impetratuȝ in contrariū nō faciens de illo mentionem est surreptitiuȝ sicut impetratū cōtra legē scriptā nisi apponat clausula nō obstāte vt. j. de pcibus ipera. offe. l. nec dānosa. puniuntur iudices qui permittunt talia rescripta malitiose impugnari ⁊ non mittunt ea executioni sed simulant se dubitare. ⁊ referunt principi quid habeāt agere ad protellādum tps. hoc dicit in effectu. ℂ Gl. j. ponit hic exemplum in cōcessionem castri quam princeps facit alicui ad suggestionem alterius quod exemplum non multū cōgruit mēti huius. l. in qua dubitatur an cōcessio vł rescriptum extenderetur ad alias personas vel causas vnde melius exemplifica. vt dixi ī casu. Aduerte tamen qꝛ talis concessio castri dicitur beneficium principis. quod est latissime interpretādum quo ad ipsum principē. l. bñficium. ff. de cōsti. prin. ⁊ in. c. cū dilectus. de do. ⁊ qō ibi no. per inno. Itē est dare priuilegiū quando concedit aliquid contra ius commune. puta immunitatem a collectis. ⁊ tale priuilegium est stricte interpretandum cū offendat ius cōmune. non sic in casu precedenti cū talis cōcessio nō sit cōtra ius cōe. Est etiā dare rescriptū qō nō ꝯtinet beneficium nec priuilegium: sed datur ad iuris cōis obseruantiam vt rescriptum delegationis iudicis de quo loquitur totus tit. j. de di. rescrip. ⁊ de his tribus. vide per glo. in. c. j. eo. titu. de his etiam habetur. j. de preci. impe. offe. ⁊ in tit. si contra ius vel vtil. pub. cum sequē. ℂ † Et no. ex ista glossa relata ad
3 tex. qō si princeps vt papa vel imperator confert alicui castrū ⁊ postea illud idem confert alteri non valet secunda collatio: qꝛ non potest nec debet primo auferri sine culpa sua. vt in titu. de feu. sine culpa non amittendo. ⁊ de hoc est gloss. in. l. si qua lata. j. de feudis ⁊ saltibus rei dominice. libr. xj. quam Bald. in multis locis allegat. quia tangebat eum. nam papa Vrban⁹ vj. j. sibi contulerat vnuȝ castrum quod vocatur Festina in comitatu augubij. ⁊ postea illud idem cōtulit alteri ⁊ nūꝙ Bal. potuit habere possessionem. licet multum litigauerit cum illo
4 in romana curia. † Item allegatur iste tex. in fin. si statutum dicat quod causa debeat committi ad cōsilium sapientis altera parte postulante debeat intelligi quando esset dubia probabili dubitatione: quando vero est clara et sine dubitatione quacunqꝫ in iu. non debet iudex audire partem petentem causam cōmitti ad cōsilium quia presumuntur hoc facere malitiose et causa differendi litē. Et no. per Jaco. de arc. in. l. ille aut ille. §. cū in verbis. ff. de lega. tertio. ℂ In gl. que incipit nec ergo decretales ibi ȝ ibi de his que sunt ī iuris corpore clause. dic illa sol. est bona ad ambo contraria precedentia. nā decretales epistole licet emanauerint specialiter in quibusdam causis ⁊ inter certas personas vt ex inspectione ipsarum patet: tamen romani pricipes postea iusserunt eas reduci in vno volumine quod miserunt studio bononiensi vt glossarentur ⁊ legerentur pro legibus ⁊ canonibus generalibus. sic etiam multe. ll. in volumi. C. emanauerunt inter certas personas ⁊ in certis causis. vt patet. j. de transac. cum proponas. cum multis similibus. ⁊ tamē habent vim. legū generaliuȝ quia redacte sunt in volumine. C. alias secus vt. s. de iustinia. co. confir. §. si que vero pragmatice sanctiones ⁊c. ℂ In glo. j. quod quisqꝫ iuris. l. j. dic quod loquitur in concessione que non continet ius iniquum alias si esset facta ad postulationem alterius torqueretur contra eum vt in illo ti. ⁊ sic haberet vim. l. non solum pro illo pro quo facta est
5 sed etiam cōtra illum pro aduersario. ℂ † Vltimo si queritur an relatio ad superiorem posset fieri vł sit prohibita. distingue vt hic per Bal. qui dicit quod aliquando est necessaria. aliquādo probabilis. aliqñ temeraria. Necessaria est: quando fit propter defectum iurisditic nis referentis vt quia non potest ipse renuntiare cum causa fuerit sibi commissa audienda ⁊ referenda non terminanda. ⁊ tunc est licita. idem si alio modo haberet potestatem audiendi ⁊ non terminandi. l. solent. in princi. ff. de offi. proconsul. facit. c. super questionem. de offi. dele. ⁊ autē. ad hec. j. de iudicijs. probabilis est quando fit propter probabile dubium quod indiget decisione principis vt sunt plura que occurrunt in materia aut. ex causa. j. de lib. prete. sed si potest decidi per arg. aliarum. ll. non debet iudex referre principi sed procedere de similibus ad similia. vt in. l. nō possunt. ff. eo. ⁊. j. cum de nouo ibi not. temeraria est cum iudex simulat se dubitare ⁊ refert magis ad exonerandum se ꝙ ad declarationem habendam. vt in fin. huius. l. ⁊ illa punitur. dicit tamen Bal. quod si iudex posset incurrere periculum mortis vel aliud magnum periculum excusatur si refert negotium ad superiorem vt mandet qualiter vult causam determinari: quia nō tenetur se subijcere illi periculo ⁊ predicta propter dubiuȝ iuris sed propter dubium facti nō debet referre principi: alias punitur. l. eu quē temere. ff. de iud. ⁊ vide in Speculato. de rela. vbi ponit modū ⁊ practicam referendi.

2 ☞ Sta. quod non valeat statutum nisi per preconeȝ sit publicatum in certis locis ciuitatis ⁊ postea factum sit quoddā statutum in fauorem alicuius ciuis ⁊ nō sit publicatum per preconem an sit nullum.
3 Si in volumine statutorum sit aliquod statutum disponēs ꝙ statuta ibi cōtenta extendantur ad casus similes tunc illa statuta non erant stricti iuris ⁊ recipient interpretationem extensiuam etiam in casibus odiosis ⁊ contra iura communia.
4 Illa que reperiuntur clausa in corpore iuris habentur pro legibus generalibus dummodo proprietas verborum hoc patiatur ⁊ quid de sententijs non comprehēsis in corpore iuris.

1 Leges. ℂ † An lex sit generalis cognoscitꝰ ex. vj. signis positis ī tex. Interlocutoria vero principis ⁊ etiā cōfessiones facte singularibus personis nō faciunt. l. generalem sed specialem inter illas personas. h. d. Et loquitur illa lex quando dubitatur de aliqua. l. nouiter facta p imperatorem que non sit inclusa in corpore iuris. vt si volumus cognoscere an sit lex generalis recurramus ad illa sex signa. de quibus in tex. nam si mittitur ad cetum senatorum est generalis: vel si dicatur in ea hac edictali. l. sancimus ⁊c. vt. j. de secun. nup. l. edictali. vel si mādatur publicari per omnes populos. vł si dicatur in ea quod trabatur ad similes casus posito quod sit facta in certo casu speciali. vel si dicatur expresse quod sit generalis vel quod perti-
2 neat ad omnes. ℂ † Et dicit Bal. se de facto semel respondisse cum statutum diceret quod non valeat statutuȝ nisi per preconem sit publicatum in certis locis ciuitatis. postea factum sit quoddam statutū specialiter in fauorem cuiusdam ciuis. et non sit publicatum per preconem querebatur an esset nullum videbatur ꝙ sic p dictum statutum. contrariū dicit quia statutū de publicatione debet intelligi in statutis generalibus qui fiunt ad omnes: nam in illis est necessaria publicatio vt hic in ver. vel per omnes vt veniat in notitiam omnium inter quos debet seruari: sed illud statutum factum in fauorem certi ciuis est speciale quo ad ipsum tantuȝ vt in. l. neqꝫ dorotheū. j. de decu. li. x. vnde non est necessaria publicatio: sed sufficit quod ille
3 sciat. Dicit etiam per illū tex. in ver. vel expressius † ꝙ si in volumine statutorum sit aliquod statutum disponens ꝙ statuta omnia ibi contenta extendantur ad casus similes qō tunc illa statuta non erunt stricti iuris ⁊ sic recipient interpretationē extensiuam etiam in casibus odiosis ⁊ contra iura communia. et ita debet limitari ꝙ cōmuniter dicitur statuta esse stricti iuris maxime penalia. ⁊ cōtra ius commune disponentia: vt in. l. cō-
4 stitutionibus. ff. ad munici. ℂ Vltimo scias † quod illa q̄ reperiuntur clausa in corpore iuris habent pro legibus generalibus siue sint sentētie principis diffinitiue siue interlocutorie. l. metum. §. pretor. ff. ꝙ me. causa. siue sint alie concessiones dummodo proprietas verborū hoc patiatur. de his autem que nō sunt comprehensa in corpore iuris distinguitur an sint sententie interlocutorie. ⁊ non habent vim. l. generalis vt hic circa fi. an sint sententie diffinitiue principis in certis casibus vel inter certas personas. ⁊ tunc si ista cōcurrant. ⁊ lata sit presentibus partibus ⁊ cum cause cognitione. ⁊ non sit cōtra ius expressum talis sententia habebit vim generalis. l. vt. j. ea. l. fin. ⁊ not. s. l. proxi. gloss. que incipit imo. ⁊ hoc in glo. si. altero illorum deficiente secus. ⁊ ita reducas ad concordantiam. ll. discordantes. Cetere vero concessiones continentes priuilegiū vel beneficiū nō habent vim legis generaliter. vt hic in fi. ⁊. s. l. proxi. ⁊ in. d. §. si que vero pragmatice.

2 ☞ Quāto quis est in maiori culmine ⁊ maiestate tanto magis decet eum benignum responsum dare.
Omne ius potentius est in causa quam in causato.
3 Honor est in honorante ⁊ qui se humiliat exaltabitur.
4 Patere legem quam tuipse tuleris.
Princeps non potest imponere legem successori suo a qua nō liceat recedere sicut nec sibi.
Inter mandatum ⁊ mandatarium debet esse differentia.
5 Princeps si facit aliquem contractum cum subditis debet illud obseruare ⁊ non rumpere vel frangere vel contrauenire sicut quilibet alius priuatus ⁊ codeȝ modo eius successor obseruare tenetur.
6 Statutum qñ transit in contractum non potest a statuētibus reuocari vt si statutū dicat ꝙ quicūqꝫ forēsis veniet ad habitādū ī ciuitate vł comitatu sit exēpt⁹ a factionib⁹ cōis p decēniū.
7 Eps qui fecit cōstitutionē synodaleȝ ꝙ clerici ludētes ad alcaȝ sint excommunicati ⁊ ipse ludat cū alio clerico an sit excōicat⁹.

Digna vox

1 Digna vox. ¶ †Licet prīceps sit solu
a tus legibus[a] vult tamē vi
uere secundū leges a qbus hꝫ prīcipatū ⁊ imperiū.
h.d. Et prīo ponit quādā suasionē vſqꝫ ibi adeo. se
cundo suasionis rationē vſqꝫ ibi: ⁊ reuera. tertio suasionis cō
mendationem: vel melius predicte rationis probationem vſqꝫ
ibi ⁊ oraculo. Quarto successoribus suis quibus precipere nō
potest indicat vt faciant quod ipse facere intendit. ⁊ loquit̃ taꝫ
de legibꝰ factis a se ꝙ̄ factis a populo romano a qbꝰ hūit īpe
riū qm̄ a lege regia q̄ de īperio lata ē hortēsio mirabili orato
re ꝓuocāte vn̄ dr̄.l.hortēsia.vt.ī.l.j.ff.ꝺ cōsti.prī. ⁊ ī h̄ casu illa
2 lex est aliquātulū scrupulosa. † No. prīo in prī. ꝙ quāto qs est
ī maiori culmine ⁊ maiestate tāto magis decet eū gignū rn̄suꝫ
dare. Itē no. scđo ī ṽ. adeo. vnū ad qđ. Ja. bu. allegabat istum
3 tex. † ꝙ oē ius potētiꝰ est ī cā ꝙ̄ ī causato. nā lex regia fuit cau
sa īperij. iđ īperator legibꝰ submittit īperiū in reuerētiā illiꝰ.
¶ Itē no. ī ṽ. ⁊ reuera Illđ vl̄gare honor est ī honorāte: ⁊ q se
4 hūiliat exaltabit̃. ⁊ illđ Catōis: patert̃ legē ꝙ̄ tuipe tulerꝭ. † Ul
b timo not. ī fi. ꝙ ꝑnceps nō p̄t īponere legē successori suo[b] a qua
nō liceat recedere sicut nec sibi. l. siquis ī prī. testi. ꝺ le. iij. debet
em̄ eē dr̄ia īter mādātē ⁊ mādatariū. vt. ff. ꝺ arbi. l. fi. seu penul.
5 † Ultimo ꝑ istā legē determinātur duo. prīo s̄m Cy. ꝙ si prin
ceps facit aliquē ꝯctū cū subditis dꝫ illđ obseruare ⁊ n̄ rūpere
vel frāgere vel ꝯuenire sicut qlibet alius ꝑuatꝰ. ⁊ eodē modo
eiꝰ successor obseruare tenet̃: qm̄ afficit ip̄am dignitatē cuiꝰ ip̄e
6 est administrator. † ꝑ h̄ etiā ꝺterminat Bar. ī. l. oēs populi. ff.
de iusti. ⁊ iu. ꝙ qn̄ statutū trāsit ī ꝯctu nō pōt a statuētibꝰ reuo
c cari. vt si dictat statutū[c] qđ qcūqꝫ forēsis veniret ad habitāduꝫ
ī ciuitate vel comitatu sit exēptus a factionibꝰ cōis ꝑ decēniū
certe si quis forēsis veniat nō pōt sibi auferri talis exēptio: qꝛ
sub spe illiꝰ venit ad habitādū ⁊ sic fit qdā ꝯctus īnominatus
facio vt facias q reuocari nō pōt postq̄ est īpletꝰ ab altera pte.
vn̄ nō pōt reuocari statutū in ꝑiudiciū illiꝰ sed ī ꝑiudiciū alio
rū q nondū venerūt nec ꝯctū īpleuerūt bn̄ pōt reuocari qꝛ ī cō
tractibꝰ innominatis hꝫ locū penitētia anteq̄ ꝯctus sit īpletꝰ
vt ī. l. si pecuniā. ff. de cōdi. ob cau. ⁊ de illa qōne vr̄ casus ī. c. j.
de proba. ⁊. gl. ī aut. de defē. ciui. circa prī. q̄ loquit̃ de pace cō
stātie quā īperator federicus fecit cū comitatibꝰ lōbardie sibi
subditis vel capitula illius pacis sint obseruāda ꝑ successores
illius ⁊ nō violāda. Et hoc no. ꝓ terris subditis ecclesie roma.
vt est bononia. ꝙ si papa faciēdo pacē cū ea faciat aliquas pro
missiones teneat̃ ip̄e ⁊ eiꝰ successores eas obseruare nec possit
eas rumpere de plenitudine potestatis. qn̄ aūt nō ꝑ viā ꝯctus
sꝫ ꝑ viā gratie ⁊ cōcessionis vel ꝑuilegij aliquid cōcedit subdi
tis lꝫ de ordinata ptāte nō debeat auferre sine iusta cā. de pleni
tudine tn̄ ⁊ suprema ptāte pōt eis auferre lꝫ sit ī eis ius acqsitū
vt ī. c. veniēs. de p̄scri. ṽ. ꝑuilegiū semel cōcessuꝫ reuocari pōt. ⁊
de hoc vide ꝑ Bal. post Nic. de mat. ī. l. q se p̄ris. j̄. vnde liberi.
ī antepe. col. dicit tn̄ hoc verū nisi nō gratuite cōcessisset qꝛ tūc
hēret viꝫ ꝯctus. Sed ī ꝯriū allego tex. optimū ī. l. titius puerū.
ff. de obsequijs. vbi libertas data lꝫ nō gratuite pōt reuocari.
tn̄ ibi loqt̃ qn̄ reuocat̃ ex iusta cā. Bal. loquit̃ qn̄ de plenitudīe
ptātis volebat reuocare sine causa tūc nō pōt si nō gratuite cō
cessit sed recepta pecunia tene menti. Predicta intelligo qn̄ cō
cessio nō cōtinebat trāslationē dominij directi vel vtilis vt est
cōcessio de immunitate alias vr̄ ꝙ reuocari nō possit sine iusta
cā vt. j̄. de fun. patr. l. fūdi. ⁊. l. dotē. §. agri. cū ibi no. ff. de publi.
causis. ⁊ ī ti. de feudo sine culpa nō admittēdo. nā ēt ꝑnceps nō
pōt auferre alicui dn̄iū rei sue nisi ex cā publice vtilitatis. ⁊ tūc
ip̄saꝫ dꝫ restaurare de ꝑtio. vt ī. l. itē si verberatū. §. j. ff. de rei vē.
multo ergo minus qn̄ ab ip̄so qs habuit dn̄iū qꝛ nō dꝫ venire
7 contra factū suū. ¶ † Itē inducit̃ ista lex ad qōnē disputatā ꝑ
Jo. an. q̄ incipit bononiēsi ep̄o q fecit cōstitutionē synodalē qđ
clerici ludētes ad aleā sint excōicati si ip̄se ludat cū alio clerico.
an sit excōicatus. ⁊ facit ista. l. ꝙ sic. cōtrariū facit gl. q̄ dicit qđ
ip̄se ligatur legibus qn̄ vult ⁊ sic sp̄ōte nō aūt inuitus. qꝛ prin
ceps est solutus legibus hic aūt ligaret̃ inuitus ⁊ illā partē tꝫ
ip̄se decidēdo qꝛ nemo inuitus ligaret̃ lege sua vt in. l. prīceps.
ff. eo. dicit tn̄ qđ lꝫ nō liget̃ immediate a suo statuto. tn̄ qꝛ cleri
cus ludēs cū eo ligat̃ ⁊ ip̄e participat cū eo in crimine vn̄ ligat̃
snīa canonis loquētis de participāte cū excōicato in crimine vt
in. c. si celebrat. de clero excōicato minist. Archi. aūt tꝫ qđ ligat̃
directo a suo statuto in. c. j. de cōsti. lib. vj. quoniā statutū illud
recipit robur a canone cum episcopi possint facere statuta. vt
in. c. j. de maio. ⁊ obe. quem Jo. an. reprehendit per hāc legē cū
glo. dic. vt ibi. ⁊ ponit istam questionē in mercurialibus.
2 ☞ Illud dr̄ offendere mētem ⁊ non verba. l. qui fraudem fa
cit legi ⁊ ꝙ multis modis possit contingere.
Factū ꝯ leges est ip̄o iure nullū quantū ad ꝓducēdū iuris effe
ctū lꝫ in lege hoc exp̄sse nō contineat̃ sed tacite censet̃ cōtineri.
Sicut est nullum quo ad iuris effectū producendū qꝛ nō ꝓdu
cit ita habet̃ pro nō facto lꝫ reuera factū sit pōt tn̄ fingi ꝙ hēa
tur pro facto. cū illa pertineant ad declarationē legum prohi
bentiū locū hn̄t nō solū in futuris: sed etiā in ꝑteritis negocijs.
3 Nō solum id qđ factum est ꝯ prohibitionē legis est nullū ⁊ ha
betur pro non facta sed etiam quicquid occasione illius factū
est vel secutum licet non sit contra prohibitionem.
Quis dicatur facere contra legem.
4 Uerba legis aliqn̄ extēdūtur vltra ꝓpriū significatū ꝓ saluan
da mente quando in minus se habent verba ꝙ̄ mens.
5 De mente legis qualiter potest cōstare quatuor modis.
6 Annullatio actus an sit pena.
7 Quod sit ꝯ mentem legis ⁊ non verba an sit ipso iure nullum.
8 Lex an videat̃ ꝓhibere actuꝫ etiā si expresse nō prohibeat sed
tātum mandat eum fieri cum certa solennitate ⁊ an sit nullus.
Illa que sunt de mēte legis habentur pro expressis in lege.
9 Que fiunt ꝯ prohibitionem legis an ⁊ qn̄ habeantur pro infe
ctis quo ad euitandum penā ⁊ quid quo ad euitandū incōmo
dum ⁊ an producant effectum iuris. ⁊ nu. 10.
10 Actus est nullus si factus est contra prohibitionem legis sed
confirmatio postea subsecuta per principem ex certa sciētia va
let ⁊ reddit ipsum validum.
11 Dictio ex: denotat causam proximam sed dictio ob: causam re
motam ⁊ quid in dictione de.
12 Lex ciuilis an possit annullare iuramentum.

Non dubium est ī legeꝫ.

Lex ista se habet vt mare ad flumina. Nam omnia
flumina intrant mare: ita infinite leges reuoluūtur
sup hāc legē qm̄ signantur pro ꝯrarijs ad tres regulas q̄ hic po
nunt̃ ideo de earū intellectu hoc agitat̃. Prima regula ponit̃
vſqꝫ ad versi. nulluꝫ. Scđa vſqꝫ ad ver. sed si quid. Tertia vſqꝫ
1 in fi. † ⁊ prima regula est ꝙ faciens contra mentem. l. licet eius
verba non offendat committit in legeꝫ ⁊ incurrit penā que im
ponitur facienti contra legem sicut si offenderet mentem ⁊ ver
2 ba. † Et aduertendum ꝙ ille dicitur offendere mentē ⁊ non ver
ba qui fraudeꝫ facit legi ꝙ multis modis potest cōtingere qui
no. ꝑ glo. in. l. contra legem. ff. eo. cū se. quas oīno vide qꝛ decla
rant istud princi. In scđa regula q̄ hic ponit̃ tria dicunt̃. Pri
mo ꝙ factum contra leges est ipso iure nullū q̄tum ad produ
cendū iuris effectū lꝫ in lege hoc expresse nō ꝯtineat̃ qꝛ cēsetur
tacite contineri. nā eo ipso ꝙ lex aliquid prohibet fieri censetur
velle ꝙ sit nullum si contra fiat licet expresse hoc nō dicat alias
frustratoria esset prohibitio. Scđo dicit̃ ꝙ sicut est nullū quo
ad effectum iuris producendum quia non producit. ita habet̃
ꝓ nō facto lꝫ reuera factū sit. ⁊ sic nō potest fieri quin sit factū.
pōt tn̄ fingi ꝙ habeat̃ pro nō facto: sed in precedēti casu nō ex
pedit vti fictione quoniam effectum iuris bene potest lex im
pedire vere vnde non expedit hoc facere per fictionem. Tertio
dicitur ꝙ cum illa pertineant ad declarationem legū prohibē
tiū locū habēt nō solū ī futuris sed etiā ī preteritis negotijs ⁊
hoc dicitur ī ṽ. quo ad omnes. vbi ponitur illud tertiū dictuꝫ
ꝙ hic ponitur mediū inter primū ⁊ scđm. ⁊ in illo ver. est casus
scđm Bal. ꝙ lex vel statutū facta vel factuꝫ ad declarationē al
terius extenditur ad preterita ꝙ tenuit Jo. an. in fi. de ṽ. si. li.
vj. bene facit in ratione sui. l. heredes palam. §. sed si notā. ff. de
3 testa†. Tertia regula est ꝙ non solum id ꝙ factum est contra
prohibitionem. l. est nullum. ⁊ habetur pro non facto sed etiaꝫ
quicquid occasione illius factum est vel secutum licet nō sit cō
tra prohibitionem nihilominus est nullum ⁊ habetur ꝓ nō fa
cto quia sublato principali tollit̃ accessoriū. ⁊ sic stipulatio et
iuramentum emanans ad confirmationem vel obseruationem
illius prohibiti non valet ipso iure. ¶ In prima parte legis
ibi in legem committere. non dicit contra. l. facere. nam ille fa
cit contra legem que offendit verba et mentem legis. vt in. l. cō
tra. ff. eo. qui autem offendit mentem ⁊ non verba fraudat. l. po
ne exemplum vt in. l. pe. in fi. j̄. quod me. cā. vbi fit fraus de ꝑso
na ad personam quia quod iudex facere non poterat pro se fa
cit fieri in personam vxoris vel filij. vterqꝫ auteꝫ istorū dicitur
cōmittere ī. l. qđ est generale verbū ⁊ cōprehēdit ambas sp̄ēs.
adde ꝙ multo magis qui legis interpretationē fraudat. vt. ff.
de iure fisci. l. ita fidei. sed q̄ritur q̄ sit rō ꝙ offendens mentem ⁊
nō ṽba dicat̃ in. l. cōmittere. gl. ij. voluit hic declarare hoc mo
do: qꝛ in qualibet. l. potius dꝫ inspici mēs legislatoris quā ver
ba. Nā virtus legis non cōsistit in verbis sed in vi ⁊ ptāte eius
i. in intentiōe seu sensu. vt in. l. scire leges. ff. eo. hinc est ꝙ inter
dū verba legis īpropriant̃ pro saluāda mēte. vt plꝫ ī. l. iij. §. de
finere. vsufru. queādmodū ca. vbi verbū desinere ponitur im
proprie cum non dicatur desinere quod non incipit. ⁊ tn̄ ibi nō
incipit. ⁊ dicitur desinere improprie. ⁊ vbiqꝫ accusare ponitur

a ¶ Sit solutus le
gibꝰ. adde. l. prin
ceps. ff. de leg. l. ex
imperfecto. C. de
testa. ⁊ in. c. iustuꝫ
est. ix. dist.
b ¶ Imponere le
geꝫ successori suo.
adde glo. in verbo
priuilegio. in cle.
vnica. de regu.
c ¶ Dictat statu
tum. ⁊ an ⁊ qn̄ pri
uilegiū alicui con
cessuꝫ possit reuo
cari. vide per alex.
de imo. in cōsil. cj.
per totū. in. j. vol.
⁊ in materia adde
pe. de ancha. in cō
si. ij. inci. vt tactuꝫ
est. s̄. ꝑ inn. ꝺ. An.
⁊ doc. ī. c. nouit. de
iudi. ⁊ per eūdem
in not. in ca. in no
stra. ꝺ iniur. ⁊ deci
sio bar. est in. q. ter
tie. q. principalis
⁊ ibi vide alex. de
imo. in apostil.
Fran. Cur.

4 pro agere.vt.j.de eden.qui accusare vel econuerso.†Item ali/
quando verba legis extenduntur vltra proprium significatū
pro saluanda mēte quādo in minus se hñt verba ꝙ mēs. Po
ne exemplū si statutum dicat ꝙ extante filio masculo non succe
dat femina.nam intentio statuti est vt hereditas remaneat in
agnatione per quam conseruatur familia.vt no.per Cy.in.l.j.
j.de adul.pone ergo quod extat nepos ex filio an excludat filiā
videtur quod nō quia statutum loquitur de filio ꝛ appellatio
ne filij non continetur nepos.de proprio significato.vt in.l.iu/
sta.de ver.sig.contrarium est.qꝛ verba statuti in minus se ha/
bent ꝙ intentio.Ideo fit extensio:vt plene no.in.l. liberorum
de ver.sig.aliquādo ecōuerso verbum legis restringitur quan
do in plus se habet ꝙ intētio:ꝛ si statutū dicat quod extrahēs
a sanguinem in palatio[a] punitur tali pena.nam talia verba cō/
prehenderent etiam Barbitonsorem extrahentem per flebo/
thomiam quod non fuit de mēte statuentium.quia sequeretur
absurditas.Ideo illa verba restringuntur ad extrahētem san
guinem iniuriose:ex quibus sequitur ꝙ licet barbitōsor offen/
dat verba non tamen offendit mentem de qua constat ratione
predicta non punitur.ꝛ sic soluitur questio formata in glos.sed
si de mente non constaret standum esset verbis quia illud cēsen
tur statuentes voluisse in dubio quod proprietas verborū im
portat.l.j.§.is qui nauem.ff.de exer.ꝛ propter predicta Bart.
hic examinat dictos tres articulos valde pulchre an statuta re
cipiant interpretationem extensiuam.Item an interpretatio/
nem restrictiuam.Item an impropriam quod prosequere vt
5 hic per eum ꝛ plenius in.l.omnes populi.ff.de iusti.et iu.†Et
est notādum quod de mente legis potest cōstare quattuor mo
b dis.Primo per rationem expressam in.l.nam ratio legis[b]
idē est quod mens legis:vt in.l.mulier.ff.sol.ma.ꝛnot.Dy.in
c.fi.de reg.iuris.lib.vj.facit.l.si is qui animo.cum ibi no.ff.de
acqui.pos.ꝛ tunc vbicunqꝫ habet locum illa ratio habet etiam
locum lex.vt not.per glo.in cle.j.de rescrip.ꝛ etiā not.in.l.j.j.de
his qui ante ap.tabu.per Cy.ad quod vide bonum tex. quē al
legat Iac.bu.in modo exprimendi.i.l.emptor.§.fi.ff.de rei vē.
ibi dū dicit ꝛ ea rōne reddita ꝛc.ꝛ in.l.in fideicommissi.§.cum
pollidius.de vsuris ibi dum dicit id que ratio ꝛc. Secūdo
quando ratio non sit expressa. in.l.tamen non potest dari nisi
c vna[c] ratio scōm communē opi.naꝫ tūc illa habet̄ ꝑ expressa ꝑ
tex.cū glo.j de fideicō.l.ꝙuis.ꝛ ibi ꝑ Bal.ꝛ per eundē in.l.ma/
ximum vitiuꝫ.post pnc.iij.col.j.de lib.prete.Iō in statuto pre
ferente filium masculum femine cum scōm cōeꝫ opi.non possit
assignari alia ratio nisi vt bona remaneāt i agnatione per quā
conseruatur domus:vt in.l.j.§.fin.de ven.ispi.ꝛ not.Cy.in.l.j.
j.de adul.licitum est extendere statutum de filio ad nepotē per
dictam rationem.licet Bart.videatur velle contrarium in.l.li
berorūꝫ.ff.de ver.sig.qꝛ illa ratio in statuto nō sit expressa licet
illud teneat per illam rationē.sed Bal.ꝯ per rōnem predictā.
Tertio modo pōt constare per reductionem ad absurdū si
sequeretur absurditas et iniquitas si aliter intelligeretur vt in
statuto de extrahente sanguinem vel de occidente.nā si restrin
gatur de occidente dolose ꝙ potest quis puniri ad mortem de
homicidio casuali cum nulla insit culpa ꝛ tamen homicidium
est cum sit nomen facti a cede hominis dictū ꝛ hoc esset iniquū
qꝛ vbi nulla culpa nulla dꝫ esse pena vt.j.de penis.l.sancim⁹.ꝛ
hoc tenet Bal.hic quē no.pro eo quod dixi in.l.ij.s.de epi.au.
Quarto ꝛ vltimo potest constare per communem vsum lo
quendi qui contrariatur proprietati verborum.nam mens lo
quentis censetur fuisse secundum communem vsum loquendi
non secundum qō verba important de proprio significato vt
in le.liberorum.§.quod tamen cassius.ff.de lega.iij.et.l.cuꝫ de
lanionis.§.j.de fun.instru.his cessantibus:talis creditur fuis/
se voluntas qualem exprimit proprietas verboruꝫ a qua non
est recedenduꝫ vt in.l.non aliter.de leg.iij.ꝛ.l.j.§.si qui nauem.
6 de exercito.l.si ali.de vsufru.le.†In text.ibi nec penas.dic po/
test intelligi de pena annullationis actus de qua statim loqui
tur in ver.nullum.ꝛ ita intelligit Bal.ꝛ tunc no.ꝙ annullatio
est pena quod est verum secundum bald.quando prouenit pro
pter prohibitionem.l.sed si propter aliam cām non dicetur pe
na.ita debet intelligi secundum eum id quod not.Io.an.in no
uella in.c.si.de elec.lib.vj.quod tene menti: potest etiaꝫ intelli/
gi de alijs penis extrinsecus impositis per.l.prohibitaꝫ si fiat
contra prohibitionem.ꝛ tunc esset hic casus iuncto ver.sequen
ti.de questione de qua plurimum dubitatur quando lex prohi
bens actum fieri imponit penam extrinsecam si fiat cōtra.vtrū
tunc actus factus contra prohibitionem sit ipso iure null⁹.nā
dicunt quidam quod non ne duplicē penam patiatur faciens
ꝛ dicunt esse casum in.l.si.ff.de diuort.Alij contra per id quod
habetur in tex.ꝛ gloss.in.l.nemo martyres.supra de sac.san.ec.
ꝛ.l.iubemus.§.sane.vbi non valet contractus factus cōtra pro

a Extrahēs san
guineꝫ in palatio.
Adde bart.i.l.j.
C.de agr.ꝛ cēsi.li.
xj.bal.i.l.grach⁹.
C.de adulte.sali.i
l.ij.C.d nouxa.Ab.
i.c.solite.d maio.
ꝛ obe.

b Nō legis. Ad
de bal.i aut.post
fratres.C.de suis
ꝛ leg.bald.i.l. ma
ximum vitiū.i.v.
col.C.de li.prete.
ang.ꝛ Io.de imo.
in.l.ij.in.§.si.ff.de
dona.

c Nisi vna.Ad/
de de hoc ꝛ dic vt
ꝑ alex.de imol.in
cōsi.xlviij.colū.ij.
v.ꝛ cū nulla.i pri/
mo vol.ꝛ in cōsil.
cxciiij.col.iiij.ver.
ita dꝫ esse.in scōo
vol.ꝛ in cōsil.xcv.
col.j.in q̄rto volu.
bal.ꝛ imol.in.l.si.
ff.de here.instit.ꝛ
adde eūdē pau.de
ca.in suo cōsi.ccc/
xxxviij.inci.pñs
casus in.ij.co.als.
xlj.in prima parte
consilioꝝ nouorū.
ꝛ in consil.cccl.in/
ci.visa.quadā se/
curitate als.cclij.
in pria pte cōsilio
ruꝫ antiquoꝝ ꝛ pa
nor.in.c.nihil.co.
vj.de ele.frā.cur.ꝛ
quādo vnica rō in
le.vel statuto ha/
beat̄ ꝑ expressa et
si expressa nō sit ꝑ
eūdē pau.de ca.in
cōsi.lxxxiiij.in pri
ma parte cōsi.no/
uorum secundum
nouis.impres.S.

hibitionem illarum.ll.ꝛ tamen ex eo incurritur pena extrinse/
ca ibi posita.de isto articulo vide subtiliter per Bart.in.l. pre
tor.in princi.ff.de ope.no.nunt.patet etiam hic secundum illū
intellectum quod actus factus contra prohibitionem.l.nō ha
beretur pro infecto quantū ad hoc vt euitetur pena que impo
nitur contrafacienti licet habeatur pro infecto quo ad alia re/
spicientia commodum facientis vel etiam incōmodum quod
pateretur si actus valeret vt.j.in tex.duꝫ dicit sed pro infectis
etiam.ꝛ in sequenti glo.magna.in prin.dum opponit contra il
lum tex.de maleficijs que nō habentur pro infectis quo ad eui
tandum penam licet fiant cōtra prohibitionem legis.certe nō
solum maleficia que non solent sortiri iuris effectum imo etiaꝫ
contractus qui solent sortiri quando valent non habētur pro
infectis quo ad euitandum penaꝫ prout hic patet iuncto ver.
seq.vbi est casus secundum Bal.licet alij doc.non bene perpē
7 derint nec notauerint istum tex.ad hoc.†In tex.ibi nullum
enim in ver.cum his que hic dicuntur locum habent tam i his
que fiunt contra verba ꝛ mentem legis ꝙ etiam in his que fiūt
contra mentem ꝛ non verba de quibus.s.locutus est vt illa nō
valeant ipso iure quantum ad producendum iuris effectum.ꝛ
sic nec producunt oblgationem naturalem nec ciuilē.quia pro
hibitio legis potest impedire natiuitatem obligationis natu
ralis vt in.l.si non sortem.in prin.ff.de condi.inde.licet postꝙ
est nata dispositio ciuilis non possit eam tollere quia natura/
lis ratio autoritate legis tolli non potest vt in.l.ij. de vsufruc.
earum rerum que vsu consu.Nec etiam producunt exceptionē
vel alium effectum iuris vt in.l.cum lex.ff.de fideius.sed etiam
habentur pro infectis quatenus in facto cōsistūt. nam omnes
contractus sunt facti vt in.l.consilio.§.fin.de cura.fu . ꝛ ea que
sunt facti non potest lex facere quin vere facta sint.vt in.l.libel/
lo.§.facte.ff.de capti.sed potest disponere vt fingantur non fa/
cta ꝛ pro non factis habeantur ex quo sequitur si statutum di/
cat quod de cōtractibus factis inter ciues soluatur gabella tā
tum pro centenario ꝛ fiat aliquis contractus contra prohibi/
tioneꝫ legis vel alterius statuti licet vere factus sit quia tamē
habetur pro non facto debebit solui gabella quoniaꝫ fictio tā/
tum operatur ꝙtum veritas iuxta no.per Barto.in.l.j.§.hoc
senatus.ff.ad fille.ꝛ sic non solum habetur pro non facto quan
tum ad commodum facientis:sed etiam quantū ad hoc vt nō
patiatur incommodum gabelle.quod imponitur pro contra
ctibus validis non sic habetur pro infecto quantuꝫ ad euitan
dum penam contrafacientis.vt dixi in precedenti ver. ꝛ aduer
tendum:quia illud ꝑcedit qñ lex prohibet substantiā ꝯctus se
cus si prohiberet qualitatem:qꝛ tunc nō vitiaret̄ ꝯctus .Tex.
est cum glo.in aut.decernimus.j.de arbi.vbi non prohibet̄ cō
promissum fieri:sed prohibetur iuramentum interponi.vñ ta
lis prohibitio nō reddit cōpromissuꝫ nullū licet reddat nullū
8 iuramentum in effectu:vt ibi dixi.†Item aduerte ꝙ lex vi
detur prohibere actum etiam si expresse non prohibeat tātuꝫ
mandat eum fieri cum certa solennitate puta ꝙ minor nō con/
trahat sine consanguineis vel filius sine cōsensu patris vel po
ne ꝙ dicat in contractu minoris vel filijfa. requiri consensum
propinquorum vel patris.nā eo ipso videtur dicere quod nisi
adhibeatur non fiat:ꝛ ꝑ cōsequens ꝙ sit nullus.de hoc est gl.
ff.de iure fis.l.nō intelligitur.§.diuus adri.quod no.sicut enim
expressa prohibitio importat annullationem etiam si nō dica
tur.vt in isto tex.ita ꝛ mandatum seu dispositio de certa solen
nitate seruanda importat tacitam prohibitionem ꝛ etiam an
nullationem si nō seruetur vt in illa gl.quā tene menti. No
ta etiam hoc in ver.ceteraqꝫ.quod illa que sunt de mente legis
habētur ꝑ expressis in lege.facit.l.nominis ꝛ rei.§.verbū ex le
gibus.ff.de ver . si.ꝛ.l.is solis.j.de reuo.dona.ideo dicunt ali/
qui doc.quod actio directa oritur non solū ex mente legis sed
etiam verbis reprobantes glo.que est in.l.curator.j. de ne.ge.
que dicit ꝙ directa oritur ex verbis sed vtilis oritur ex mēte de
quo ibi dixi.ꝛ facit quod not.in.d.l.pretor.ff.de ope.no.nū.per
Bar. Super isto ver.est vna gl.que icipit op.de maleficijs
que format plures oppositiōes.sed aduertendū qō prima op
positio sit contra tex.inquantum dicit ꝙ facta contra prohi/
bitionem legis habentur pro non factis.Alie vero oppositio
nes concernunt id quod hic dicitur quod talia facta sunt ipso
iure nulla ꝛ non producunt aliquem effectum iuris.Nam imo
videtur quod nō sint nulla imo aliquādo valeāt ꝛ ꝑducūt effe
ctum aliquādo sine obstaculo exceptionis:aliquādo cuꝫ obsta
9 culo:ꝛ ad hoc tēdūt omnia illa ꝯtraria.†Circa primū op.
de maleficijs que semper fiūt cōtra prohibitionem legis:ꝛ ta/
mē nō habētur ꝑ infectis:quia si hoc esset delinquens nō puni
retur.gl.dicit ꝙ ille tex.loquitur de his q̄ sunt de genere per/
missoruꝫ vt sunt cōtractus ꝛ alij actus qui solent producere iu
ris effectuꝫ si non prohibeantur per legem.contrarium loquit̄
de his que

de his que non solent sortiri iuris effectum:quia sunt de gene
re prohibitorum τ semper fiunt contra legem. Doc.dicunt qd
quantum ad euitandum penam que imponitur contrafacien
ti etiam contractus τ alij actus qui solent sortiri iuris effectū
si non essent a lege prohibiti non habent pro infectis vt patet
in tex.cum glos.in.l.nemo martyres.τ.l.iubemus.§.sane.de sa
crosanc.ec.non debet adhiberi illa distinctio:an actus soleant
sortiri iuris effectum vel non.sed queritur de euitatione pene
τ non habentur pro infectis siue nō soleant sortiri iuris effectū
siue soleant:quo ad commodum facientis.τ habentur pro infe
ctis.vt hic.τ ego addo quod etiam quantū ad euitandum in
commodum quod sentiret contrafaciens si actus nō esset pro
hibitus.vt in commodum gabellarum vt.s.dixi. ¶ Item pri
mum dictum limitat Barto. nisi equitas suggeret cōtrarium
quod etiam quantum ad euitādum penam habeatur pro infecto
vt cum quis deliquit iussu patris vel domini eo casu quo ius
sus excusat.quod quando fit.dic vt in.l.liber homo.cū ibi no.
ff.ad.l.aquil.nā tunc maleficiū habetur pro nō facto. ¶ Nūc
opponitur quod actus non sit nullus imo valeat cum effectu.
vt in.l.i.§.biduum.quando app.sit.ff. Gl.non bene soluit.dic
secundum doc.quod.l.vbi vltra procedit disponēdo quod sen
tentia nō sit nulla.licet lata contra prohibitionem legis. sed si
10 staret in finibus prohibitionis esset nulla per hanc.l.† Secun
do opponitur de.l.j.de cōtractibus iudicum.τ de.l.si contra.
de nup.τ de.l.j.§.fin.cum.l.sequen.ff.de rebus eorū.Sol.actꝰ
est nullus si factus est contra prohibitionem legis sed confir
matio postea subsecuta per principem ex certa scientia valet τ
reddit ipsum validum quia illa non est cōtra prohibitionē le
gis sunt enim prohibita fieri nō confirmari. ¶ Tertio oppo
nitur quod producāt effectum iuris licet inutiliter vt patet in
fideiussione mulieris τ in mutuo facto filiofa.quia licet fiāt cō
tra senatusconsultum velleianum τ macedonianum:attamen
oritur obligatio ciuilis τ naturalis τ etiā actio licet datur ex
ceptio glo.dicit in effectu sunt inutilia que solutio nō est bona
quia ille tex.vult quod nullum producant effectum ipso iure.
Dic ergo quod illa.l.loquitur quādo.l. prohibet ipsum actū
fieri dirigendo prohibitionem vel contractum vt.j. que res ex
por.non debe.l.si.sed senatuscon.mace.vel velle. non prohibēt
actum fieri:sed tollunt effectum prohibendo iudiciū vel actio
nem dari quo casu non impeditur oriri obligatio nec actio.vt
in.l.quia naturalis ad macedo.τ ita intelligit Bart. in.l.cum
lex.j.de fideius.vbi omnino vide melius quā hic pro declara
tione huius.l.Sed quid si lex non prohiberet actum fieri : sed
prohiberet obligationem oriri. Dic quod nō oriretur ciuilis
vel naturalis sicut si prohiberet ipsum actū.vt ibi no. per eū.
Idem si prohiberet alienationē que est effectus ipsius actus.
Nā videtur prohibere contractum per quem venitur ad alie
nationem vt.j.de predijs mi.l.si ad resoluendam. τ per Bart.
in.l.i.de noua.sed quando denegat actionem dari nō censetur
prohibere cōtractum nec obligationem ciuilem vel naturalē
nec etiam ortum actionis.sed exercitium.tene mēti. ¶ Quar
to opponit de vēditione liberi hominis que prohibet a lege
τ tamen ex ea oriretur actio cum effectu ad interesse si fiat igno
ranti a sciente.vt.in.l.ex libe.de contrahen.empt. glossa soluit
sed nihil est dicere.Barto.dicit quod non prohibetur vēditio
sed alienatio.certe etiam vēditio prohibetur si bene inspician
tur leges. Dic ergo quod ex tali vēditione non oritur obliga
tio vel actio ad id quod est de originali natura contractꝰ puta
ad rem tradendam vel ad interesse . si non tradatur quatenus
interest emptoris rem ipsam habere imo quo ad istos effectꝰ
vēditio est ipō iure nulla.sed propter naturam contractus bo
nefidei bene parit actionem ex empto ad interesse deceptiōis
quatenus interest emptoris nō fuisse deceptū.l.qui officij.§.j.
de contrahen.empt.nam etiam ex contractu nullo vel postea
annullatio propter amplam naturam bonefidei cōtractus da
tur actio ex illo cōtractu ad interesse deceptionis quod dic vt
notat Barto.in.l.si quid aurū.ff.de verbo.oblig. Duas sequē
tes oppositiones que restant in glo.vide per teipsum. ¶ Re
colligendo igitur hanc materiam τ quicquid tangitur in glos
sa dic quod aut querimus an factum contra legem habeatur
pro infecto quantum ad ipsum factum τ dic vt dixi in prima
oppositione.aut queritur an sit nullum adeo vt non producat
iuris effectum τ tunc aut lex prohibens vltra procedit statuen
do quod non sit nullum τ tunc nō erit nullū.vt in.l.j.§.biduū.
quando appella.sit.et.s.in secunda oppositione.et similiter si
vltra procederet dando remediū exceptionis vel aliud ad an
nullandum quia nō erit nullum ipso iure sed eo modo quo lex
disponit annullabitur.si vero consistat in finibus prohibitio
nis nec vltra producit τ tunc aut annullat qualitatem actus τ
substantia non propterea erit nulla sed ipa qualitas vt i aut.

decernimus.j.de arbi.aut prohibet ipsam substantiam actus
τ tunc actus erit nullus ipso iure vt nullum producat effectū
vt in hac.l.hoc tamen verū si est lex ciuilis si vero pretoria tūc
actus annullatur ope exceptionis per id quod notat gloss.in
l.iij.§.sed vtrum.ff.de mino.in glo.que incipit.licet enim in fi.
quod not.Barto.in.l.iulia.de condi.inde.dum tractat de effe
ctu sententie absolutorie. Item est verum quod actus erit nul
lus quātum ad illū cuius fauore facta est prohibitio nō quan
tum ad illū cuius fauore nō est facta τ iste casus est in.l.si is.j.
de predi.mino.de qua opponit gl.super verbo.ob id.que inci
pit vt fideiussor.τ soluit multis modis tene quod dixi. τ habe
tur in glo.in versi.dic ergo.licet autem ipse actus sit ipso iure
nullus traditio vero que fieret occasione illius actus non esset
nulla.imo valet τ ex ea transfertur possessio vt in.l.j.§.si iur.ff.
de acqui.pos.licet gloss.super versi.ex eo.in princi.videatur di
cere contrarium.posset tamen saluari in facti traditione si cō
stitueret se nomine alterius possidere quia illa cū sit mater po
test per legem infringi.aut non prohibetur substantia contra
ctus sed effectus τ tunc aut prohibetur obligatio τ nulla nasci
tur obligatio ciuilis vel naturalis:vt in.l.sed τ si serui.ff.de fi a
deiu.τ hoc quando prohibitio dirigitur in futurum vt qd ta
lis mulier vel minor non possit obligari . si vero per verba de
presenti nō diceretur prohibitio nec diceretur lex resistere . Sed
non assistere.ideo oriretur obligatio naturalis.vt in.l.stipula
tio ista.§.alteri.cum si.ff.de ver.ob.vbi dicitur quod alter alte
ri stipulari non potest. ¶ Nota verbū potest quod est de pre
senti τ non importat prohibitionem:sed declarat quod lex sti
pulationi non assistit. τ illud cōtrarium format illa glo.super
verbo ob id.in fin.τ Barto.ita declarat in.l.cum lex.de fideiu. b
aut prohibet alienationem.τ tunc censetur prohibere etiā ipm
contractum.τ sic erit nullus nec pareat obligationem per.l.si
ad resoluendam.de predijs mino.aut prohibet actionem dari
τ nō impeditur oriri obligatio ciuilis vel naturalis.nec etiam
actio.sed solum hic importat vt detur exceptio in macedonia
no vt velleiano quod est verū in ciuili.sed in criminali ipso iu
re impediretur accusatio vt not.Bartol.secūndum Iaco.de
are.in.l.j.§.j.ff.ad trebel.per.l.j.ff.de alleg.aut prohibetur exe
cutio τ dic per Bart.in.d.l.cum lex.in fi.licet autem impedia
tur oriri obligatio ad id quod de natura cōtractus in casibus
supradictis non tamen impeditur oriri ad interesse deceptio
nis si erat contractus bonefidei posito etiā quod esset nullus
vt in venditione liberi hominis.ff.de contrahen.emptio. l. ex c
liberi. ¶ In text.ibi sed τ si qd in.ista vltima parte nota illud
11 ad quod allegat † quod dictio ex:denotat causam proximam
vt hic.et in.l.prima.§.ex incendio.ff.de incen.rui.et nau.et.l.eo
tempore.in fine.de peculio. Dictio vero ob:denotat causam re
motam τ mediatā sicut dictio propter.vt.d.l.eo tempore.in fi.
a et not.in.l.i.j.si ser . exte. Quid de dictione de.[a] dicit Bal.secū
dum Iac.bu.quod denotat causam proximam sicut dictio ex:
et allegat.l.j.§.nunc videamus.ff.de coniuga.cum emanci . li
be.ideo si statutum dicat quod cōdemnatus de vulnere vel de
homicidio patiatur talem penam si quis esset condemnatus
quod mandauerit vulnus vel homicidium fieri non videretur
condemnatus de homicidio vel de vulnere:et sic statutum nō
haberet locū in eo:quia debet intelligi immediate quia est cō
demnatus qui per seipsum fecit sed qui mandat facit per aliū
τ sic mediate tene menti.facit quod habetur in.l.hec verba.ff.
12 de adulte. ¶ † Vltimo no.in fin.quod lex ciuilis potest annul
lare iuramentum.τ eodem modo statutum poterit secundum
b Bald.quod non placet hodie cum nō sit de foro laicorum[b] vt
dixi in auten.sacramēta puperum.licet enim lex ciuilis vel sta
c tutum possint auferre iuramento[c] vires quas ipa lex vel statu
tum tribuisset vt in dicta auten.decernimus.j.de arbi.non ta
mē potest auferre vires quas habet de iure diuino τ canonico
cum inferior legē superioris tollere non possit directo vel per
indirectum.has autem vires non nouerunt nec considerarunt
iura ciuilia.ideo iuramenta annullabāt. Super illa particula
sunt due gloss.que sunt expedite per distinctionem supradictā
si bene inspiciantur.sed vnum est dubium cum ex inutili con
tractu secuta traditione transferatur dominiū interdum vt ha
betur hic cum gloss.super verbo ex eo,quomodo procedit qd
hic dicitur non valere quod sequitur ab eo vel ob id.sed dic qd
dominium non transfertur ex ipso contractu:sed ex traditione
immediate τ ex causa putatiua vt patet in toto tit.de condi.in
de.vbi causa putatur subesse τ non subest.τ tamen transfertur
dominium ideo condicitur vnde non ob.ei quod hic dicitur ex
eod.et si dicatur certe obstat ei id quo dicitur ob id: quia non
potest negari quin transferatur ob id.i. propter ipsum contra
ctum licet non ex eo.respondet Bart.quod inquantum hic di
citur ob id:debet restringi ad casus qui hic ponūtur in tex.qū

a ¶ De dictione de. Adde bar.i.l.pre
tor.ff.de bo. auto.
iu.pos.Bart.in.l.
serui . ff.de lega.j.
glo.in.c.j.xxv.di.
arch.in.c. ecclias.
xij.q.j. Raph.cu.
cōsil.liiij.incip.leo
nardꝰ marzarius.
b ¶ De foro laico
rū.adde alexan.de
Imo.in cōsi.xxxix.
col.ij.versic.restat
rndere . in quarto
volu. Et vide eun
dē in cōsil. lij.col.
v.versi. Item sta
tutum in tertio vo
lu.vbi quod est de
iure diuino . Frā.
Cur.
c ¶ Auferre iura
mēto . Adde bal.
in ru.ff . de iureiu
ran.Bald.in.l.pa
ctum.in.v.q.C.de
col.Bald.in.l.nec
patronꝰ.C.de ope.
libe. Ioā.de imo.
in .c.quamuis.de
pact. libr.vj. τ ibi
Pe.de.ancha.i re
pet.regule ea que.
de reg.iur.libr.vi.
pe.de ancha.cōsil.
ccxv.icip . legit in
canone.τ p alex.de
imol.in cōsi.cxxv.
col.iij.in prio vo.
in cōsi.xxxviij.col.
pe.et consi. liiij.in
scda et tertia colū.
in tertio volu.τ in
cōsi.cij.col.ij. ver.
decimo probatur
in quarto volu. τ
per Franc.de are.
in cōsi.viij.τ i cōsi.
xxij.in secūda col.
et in proposito vi
de etiā q pōit car
di.in suo cōsi. xcij.
in.vi.col. τ repetē
tes in.d.aut.sacra
pubex.Frā. Cur.

illud esset accessorium ad prohibitũ ut stipulatio vel iuramē
tum vel datio pignoris vel fideiussoris. sed trãslatio dominij
non est quid accessorium sed eque principalis cum possit trãs
ferri etiam nulla subsistente causa iusta: si tamen putabat sub
sistere sufficit.

2 ☞ Quot modis intelligatur regula ꝙ favore alicui⁹ intro
ductum est non debet in eius odium retorqueri.

1 **Quod favore.** Sic ecõverso† quod in
odium alterius est itro
ductum non debet operari favorem eius. ff. de le. j.
l. si servus plurimum. §. si quis ante. ⁊ ibi not. ⁊ de
interdi. ⁊ rele. l. relegatorum. §. fina. gloss. hic multa cõtraria si
2 gnat ⁊ dicit Barto.† quod ista lex potest intelligi tribus mo
dis scilicet de lege facta in favorem alicuius a qua seu cui⁹ dis
positione potest recedi in casu quo redundaret in eius odium
si salvaretur ut. in. l. nõ eo minus. j. de procu. Et ad istum intel
lectum veniunt tria contraria. gloss. s. de. §. neqꝫ institu. de au
to. tu. et de. l. pridem. j. de questio. ⁊ de. l. dies sabbati. s. de iu
deis. que solue ut in glo. et hic per Cy. Secundo potest intelli
gi de rescripto seu privilegio concesso in favorem alicuius ⁊ ad
istum intellectum venit cõtrarium primum glo. de. l. j. ff. quod
quisqꝫ iuris. Item de. l. ij. ff. de iure annulo. aure. Item de. l. cũ
ex oratiõe. de excusa. tu. ff. ⁊ solue eodem modo. Tertio potest
intelligi in verbis cõtractus: si aliqua clausala sit apposita in
favorem unius ex contrahentibus ut in. l. ea lege. in principio.
ff. loca. ⁊ ad illud venit contrarium ultimum formatũ in glo.
de. l. summa. ff. de pericu. et commo. rei ven. Et solue eodē mo
do. nam si quis vellet prosequi per singula non sufficerent due
lectiones. ⁊ adde que habentur in. l. nulla. ff. eo.

2 ☞ Licitum est allegare leges veteres et correctas ad decisio
nem preteritorum negotiorum ad que lex nova et corrigēs nõ
trahitur.

1 **Leges et cõsti.** ¶ †Lex ista debet in
telligi in. l. noviter fa
cta ad aliquid de novo inducēdũ. nõ autē ad decla
randum. ll. preteritas. quia tunc traheretur ad pre
terita facta ut in. l. non dubium. ver. quod omnes. s. eodem. et
ibi dixi secundum Bal. ⁊ per Jo. an. in novella in. c. si. de ver.
sig. istud tamen singulariter limitatur per glo. in. c. j. de postu.
prela. li. vj. quod incipit licet videlicet quod sit verum nisi per
tempora preterita lex fuerit intellecta alio modo ꝙ declaretur
per legem novam ut inficiatur laqueus preteritis negotijs. qd
perpetuo tene menti. Jacobus autem de belvi. disputavit istã
questionem an semper sit verum quod lex nova non trahatur
ad preterita ⁊ multa iura adducit pro ⁊ cõtra. sed examina ple
nissime per Bart. in. l. omnes populi. ff. de iusti. ⁊ iure. ubi sub
tiliter loquitur ⁊ multas decidit questiões diversimode. scias
etiam quod si nova lex introduceret modum et formam in liti
gijs haberet locum in litigijs postea incohandis nõ solum su
per futuris negotijs sed etiam super preteritis ut in. l. ij. §. pe.
2 seu. fin. j. de iuramento calum. ¶ †No. ergo ex tex. cum glo. qd
licitum est allegare leges veteres et correctas ad decisionem p̃
teritorum negotiorum ad que lex nova et corrigens non trahi
tur sed debet decidi secundum legem veterem. vide Bartolũ
in. l. fin. ff. de falsis. ⁊ glo. in capitulo novit. de iudi. super verbo
quicunqꝫ. ⁊ supra in secunda constitutione. §. hunc igitur.

2 ☞ Ea que fiunt cum consilio prudentum firmiora ⁊ validio
ra sunt.

Papa potest tollere cõstitutiones factas in consilio: dummo
do hoc dicat expresse.

3 Licet populi subditi possint condere statuta si tamē superior
est presens requiritur eius confirmatio.

4 Si ĩ lege vel statuto apponatur clausula derogatoria potesta
tis ut si dicatur quod non vult posse aliter legem facere vel te
stamentum tunc illa clausula nihil operatur.

Quid si apponatur clausula derogatoria forme.

Quid in clausula derogatoria voluntatis.

5 Si facta est una reformatio vel statutum cum clausula qd ab
eo vel ab ea non possit recedi per aliam reformationẽ: nisi ser
vata certa forma ⁊ postea fiat alia reformatio cõtraria non ser
vata illa an valebit.

6 Papa an debeat omnia facere cum consilio cardinalium.

1 **Humanum.** †Lex nova hoc ordine dꝫ
fieri quod p̃mo propona
tur negotium et examinetur: et sic obtineatur quod
fiat: committatur alicui quod scribat et dictetur. et
postea recitetur ⁊ approbet. hoc dicit. ⁊ isto modo dicũtur fie
ri statuta ⁊ reformationes ut patet in. l. itẽ veniunt. §. pridie.
2 ff. de peti. heredita. ¶ No. in fin. †quod ea que fiunt cum consi
lio prudentũ firmiora ⁊ validiora sunt. facit. j. de repu. l. nõ du
bium. ⁊ in aut. de app. ⁊ intra que temp. in prin. col. iiij. ⁊. j. de
proxi. sacror scriniorũ. l. in sacris. ⁊. j. de igenuis manumissis.
l. si aviam. ideo dicit Bald. hic ⁊ allegat Arch. in. c. j. de cõsti.
lib. vj. licet non reperiam quod hec dicat. videlicet quod si pa
pa facit aliquam consti. novam que contrarietur alicui consti
tutioni facte in concilio generali: oportet quod expressã ⁊ sin
gularē faciat mentionē de illo concilio. Sed si contrariaretur
alteri decretali facte a papa etiam habenti clausulam deroga
toriam sufficeret facere mentionem generalem non obstante
quacumqꝫ alia constitutione contrarium disponente. ut in cle.
eos. in fin. de sepul. et si non haberet clausulam derogatoriam
etiam si nullam faceret mentionem tolleretur per ultimam. ut
in. d. c. j. de consti. li. vj. potest ergo papa tollere constitutiones
factas in cõcilio dummodo hoc dicat expresse: quia maior est
3 eius autoritas. ut no. in. c. significavit. de ele. ¶ †No. etiam se
cundum eundem Bal. ibi dum dicit consensu nostre serenita
tis auoritate firmetur quod licet senatores possent facere legē
tempore istius legis. ut in. l. non ambigitur. ff. eodem tit. si ta
men imperator erat presens requirebatur cõfirmatio impera
toris ut hic patet. ⁊ ideo licet populi subditi possint ꝯdere sta
tuta ut in. l. omnes populi. de iusti. ⁊ iure. si tamen superior est
presens requiritur cõfirmatio eius. ¶ Ultimo opponitur cõ
tra hanc legem de toto volumine auten. nam ille fuerunt facte
post hanc legem: ⁊ tamē in eis non fuit hic forma servata. So.
illa forma traditur hic de humanitate ⁊ benignitate nõ de ne
cessitate. potuit enim imperator ab illa forma recedere ⁊ vide
tur recessisse ex certa scientia. sed cõtra quia ista lex habet clau
sulam derogatoriam ut patet in ver. scitote dum dicit non ali
ter in posterum legem a nostra clemẽtina promulgãda nisi su
pradicta forma fuerit observata. ergo ille cõstitutiones nõ va
lent tanquam non habentes voluntatem imperatoris ex quo
in eis non fuit apposita clausula non obstante hac lege per. l. si
4 quis in prin. testamenti. ff. de leg. iij. †So. ⁊ tene menti secũdũ
Jaco. de are. Tres sunt casus. nam interdum apponitur in le
ge vel testamēto clausula derogatoria potestatis ut si dicatur
quod non vult posse aliter legem facere vel testamentum. ⁊ tũc
illa clausula nihil operatur quia nõ potest sibi tollere potesta
tem quam habet a iure publico. Interdum ponitur clausula
derogatoria forme ut si dicatur quod si contingat aliam legẽ
vel testamentum fieri vult in eis servari talẽ formam ⁊ aliter
ea vel ipsum non fieri ⁊ tunc faciendo non servata forma cense
tur ab illa lege recessisse ⁊ a dicta clausula ut hic iunctis dictis
constitutionibus. aut interdum ponitur clausula derogatoria
voluntatis ut si dicatur ultra predicta quod si cõtingat aliter
fieri non vult valere. ⁊ tũc si aliter facit non apponendo clausu
lam derogatoriam non obstante alia lege vel testamento non
valeret ipsa lex vel testamentum tanꝙ carēs voluntate condē
tis que non presumitur subesse propter primam clausulam et
iste est casus in. l. si quis in prin. testamenti. ⁊ si dicatur qd etiã
in casu precedēti videtur idem: quia si dicat quod vult servari
talem formam ⁊ aliter nõ fieri tacite videtur dicere ꝙ si fiat cõ
trarium nõ valeat ut in. l. non dubium. s. eodem. sol. ⁊ tene mē
ti. verum est ꝙ tacite videtur hoc voluisse tamē ad tollendum
hãc tacitam derogatoriã non requiritur clausula non obstan
te imo eoipso quod facit contrarium ex certa scientia censetur
eam tollere per. l. fin. in prin. ff. de lega. ij. secũdum Bal. quod
tene menti. Sed quãdo dixit expresse quod nolebat valere tũc
requiritur expressa clausula nõ obstãte quod etiam no. in. d. l.
5 si quis in prin. †⁊ per predicta determinatur questio quã Cy.
disputavit si facta est una reformatio vel stututum cũ clausu
la quod ab eo vel ab ea possit recedi per aliam reformationẽ
nisi servata certa forma ut quotidie fit florentie puta quod re
quirãtur omnes ballote discrepantes cum alias sufficiãt due
partes ⁊ postea fiat alia reformatio contraria non servata illa
forma an valebit. ⁊ breviter si in prima sit dictum ⁊ aliter non
valeat non valebit sed si non sit hoc expresse dictum sed solum
quod debeat servari talis forma ⁊ aliter nõ fiat ⁊ tunc valebit
per hãc legem iunctis dictis constitutionibus autenticarum
an autem eo casu quo requiritur clausula nõ obstante sufficiat
clausula generalis nõ obstante quacunqꝫ lege vel statuto con
trarium disponēte vel testamento an requiratur clausula spe
cialis. breviter in testamēto quando precedit aliquod testamē
tum habens clausulam derogatoriam non sufficit in secundo
ponere clausulam generalem non obstante quocumqꝫ alio te
stamento. nec etiam requiratur singularis ut dicta non obstan
te alio testamēto facto manu talis in quo cõtinentur talia ver
ba sed requiritur quod fiat mētio specialis non obstante quo
cumqꝫ alio testamento etiam si contineat clausulam derogato
riam ut. d. l. si quis in princi. ⁊ in. l. si mihi ⁊ tibi. §. in legatis. ⁊
ibi nota de lega. j. in legibus vero condendis sufficit clausula
generalis ut

generalis vt in cle.eos.in fi.de sepul.⁊ de sen.excō.alma mater.
lib.vj.in fi.In rescriptis vero dic vt plene per Jo.an.qui reci
tat plures opi.in.c.j.de exces.prela.lib.vj.in nouella.et tāgam
6 in.l.fi.j.si contra ius vel vtili.publi.†Facit etiam iste tex.cum
his que supra dixi quod licet papa debeat omnia facere cū cō
silio cardinalium si tamen aliquādo facit sine eis valet vt hic
iunctis dictis aut.
2 ☞ Jura ignorare quod non liceat quando non habeat locū
⁊ sic quando iuris ignorantia excuset.
3 Quid in statutis.
4 Si aliquis faciat contra legem an videatur in dubio scienter
fecisse ⁊ sic presumatur in dolo:an autem ignoranter ⁊ sic presu
matur esse in lata culpa.
1 Eges sacratissime. ¶†Non est licitū
ignorare leges ⁊ si de ipsarū ītellectu dubitaſ recur
rendum est ad principem si nō fuerint per cōsuetu
dinē certo modo īterpretate.hoc dicit cū.l.se.Et primo poni
tur vnū dictū qđ habet locū quādo lex est clara ⁊ de ipi⁹ intel
lectu non dubitatur vsq; ibi si quid.scđo ponitur aliud dictuȝ
quando est dubia vt recurraſ ad principem pro interpretatio
ne vsq; ad.l.cū de nouo.Tertio declaraſ ⁊ limitaſ hoc dictuȝ
ꝑm vt ꝓcedat qñ nō fuit certo mō ītellecta ꝑ cōsuetudineȝ:qꝛ
2 tūc ille ītellect⁹ saluaſ:vt.ff.e.l.si de īterꝑtatiōe.†Primū dcm̄
ꝙ nō sit licitū ignorare iura fallit ī qbusdā ꝑsonis quas excu
sat iuris ignorantia vt sunt minores.xxv.milites armate mili
tie mulieres ⁊ rustici vt.ff.de ꝓba.l.cū đ īdebito.circa mediū.
⁊ in.l.si adulteriū.cū incestu.§.idē polliđi.de adul.⁊ j.de iuris
⁊ fac.igno.l.j.et.l.fi.¶Jtē limita primū dcm̄ vt habeat locū
in legib⁹ redactis in corpore iuris quas oēs tenenſ scire quia
pñt informari vel ꝑ se vł q̄rēdo a peritiorib⁹ sȝ si aliqua lex nō
sit redacta adhuc in corpore iuris tūc post publicationem ei⁹
⁊ post lapsum duorū mēsiū a publicatiōe idē ī auſ.vt facte no
ue cōstōnes.Si tamē qs prīo scribat ꝙ lapsi essent duo mēses
teneſ faciēdo ꝯ ipāȝ ꝑ.l.si a ꝯrio sensu.ff.de decre.ab or.fa.⁊ est
casus ī.c.j.de postu.prela.vbi etiā ꝓbaſ ꝙ satis diceresſ publi
ca si in pñtia multorū condita fuisset ita ꝙ cōiter sciebaſ ⁊ per
quosdā ⁊ꝑ multos obseruabaſ.notādū tñ ꝙ iuris ⁊ facti⁹ igno
rātia nō nocet ī dānis vitādis vt ī.l.iuris ignorātia.ff.de re.iu.
3 Jn statutis †vero si qdē sunt redacta in volumine statutorum
idē quātū ad ciues ⁊ ībabitātes ꝑ oīa vt.s̄.dictū est sȝ si nō sit
redactū ī volumine:sȝ sit q̄dā noua reformatio nō reqriſ laps⁹
duoꝝ mēsiū sȝ requiriſ arbitriū iudicis ꝑm doc.⁊ vide no.ꝑ gl.
sup data.vj.li.⁊ꝑ Bar.ī.l.oēs populi.ī.iiij.q.pricipali vbi tra
ctat a quo tpe ligēt statuta.¶Circa ꝑm ⁊ tertiū dictū gl.in.l.
seq.distiguiſ sȝ doc.dicūt ꝙ nō procedit ordinate qꝛ vult ꝙ ad
pricipē recurraſ anteq̄ fiat īterꝑtatio đ similib⁹ ad similia qꝛ
dicūt ꝙ vltimo loco priceps ē adeūd⁹ qñ nō reperiſ simile nec
curāt an de facili possit adiri vł nō.mihi vř ꝙ gl.meli⁹ dicat ⁊
ꝙ si fuit certo mō ꝑ cōsuetudinē ītellecta tūc non sit necesse ad
principē recurrere.ēt si đ facili possit recurri.qñ aūt nō fuit sic
ītellecta tūc si de facili possit ad pricipē recurri qꝛ sit pñs vł in
loco propinquo.post positis oībus sit ad ipsuȝ recurrēdū.ar.
de his q ad ecclesiā ꝯfu.l.pñti.ī prin.ał's sit procedēdū đ silib⁹
ad silia si ꝑt sȝ nō pōt nec apparet certa proprietas v̇boꝝ tunc
sit recurrēdū ad pricipē ēt si de facili nō posset hři.qñq; tñ cō
currit cōis opi.doc.ī vnā sñiam vt ī plurib⁹ dubijs q̄ mouenſ
in auſ.ex cā q̄ scđm doc.regrerent decisionē impialē sed qꝛ ho
die raro vł nunq̄ fiunt recurriſ ad interpretationem magistra
4 lem vt ibi no.sufficit.¶†Ultimo q̄riſ si aliqs faciat contra le
gem an videaſ in dubio sciēter fecisse:⁊ sic ꝑsumaſ eē ī dolo an
autem ignoranter ⁊ sic presumatur esse in lata culpa.Jac.but.
⁊ bald.hic post eum tenent hanc secundam partem tanq̄ beni
gniorē.ar.ī.l.si ꝑces.ff.de penis.⁊ ꝙ ignorare iura sit lata cul
pa habetur in.l.liberorum.§.notanter.ff.de infa.et facit pro
ipsorū dcō.j.de his qui se ascribunt in testamēto.l.pe.in fi.⁊.l.
senatuscon.⁊.ff.de adulterijs.si adulterium cuȝ incestu.§.idem
pollioni.⁊ quod notat Bal.in.l.ij.j.de erro.aduo.istud tamen
est verum nisi.l.sit fundata in iure naturali:vt si imponeret cer
tam penam pro maleficijs: quia iure naturali maleficia sunt
mitius punita.licet eniȝ quis ignoret statutuȝ quod imponat
certam penam maiorem q̄ imponat ius commune:quia tamē
sciebat vel scire debebat se facere rem illicitam de iure natura
li quod ignorare nō potest presumeretur potius in dolo q̄ in
culpa secūdum bald.facit.l.dolus.ff.manda.⁊.l.si procurato
rem.§.dolus.sed quando actus non est de iure naturali illicit⁹
licet per statutum sit illicitus ex aliqua causa: puta quod non
portetur frumentum extra territorium.tunc haberet locum di
ctum primum vt presumaſ lata culpa ⁊ nō dolus.nō sunt alia.
2 ☞ Jmperator solus ēt sine ꝯsilio ꝓcerū potest legē condere
Senatus populi Romani an hodie possit condere legem.
3 Sententia principis vel imperatoris vel pape lata parte non
citata non valet sicut sententia alterius iudicis.
4 Qđ omissio alterius ordinis iudiciarij qui non esset de iure
naturali non vitiet processum vel sententiam principis.

1 J imperialis. † Sñia diffinitiua pricipis lata causa
cognita ⁊ ꝑtibus pñtib⁹ in aliqua causa vim legis
generalis habet in causis similibus etiā aliarū ꝑso
narū:licet non sit redacta adhuc in corpore iuris:⁊ similiter in
terpretatio ⁊ declaratio quam faceret priceps de aliqua.l.du
bia in aliqua speciali causa consultus hoc dicit vsq; in fineȝ.se
cus in interlocutoria vt.s̄.eo.l.iij.§.fi.⁊ etiā in specialibus con
cessionibus que non fierent per modum declarationis vt.s̄.e.
l.ij.que videtur huic contraria.Et primo loquitur de sentētia
diffinitiua vsq; ibi cum igitur postea de interpretatione quam
imperator faceret ad aliquā.l.dubiam vel obscurā secūduȝ ea
q̄ habenſ in legib⁹ ꝑcedētib⁹ in quadā tñ spāli ad relationem
2 vel suggestionē iudicare debemus.†⁊ not. ꝙ imperator solus
etiā sine cōsilio procerū potest legem cōdere ⁊ sic illud ꝙ diciſ
in.l.humanum.s̄.eo.nō est necessitatis sed humanitatis vt de
beat adhibere cōsiliuȝ procerum.¶Querit aūt gl.vtrū sena
tus populi ro.hodie possit cōdere legē que questio satis est bo
na cū hodie non sit penes populū romanū imperiū sed penes
imperatorē qꝛ recognoscit ab ecclesia:vnde priuaſ ⁊ cōfirmaſ
3 a summo pōtifice.vt in cle.romani.de iureiu.¶†Ultimo no.
hic vnā gl.que est suꝑ prima parte ⁊ īcipit.i.pñtialiter.ꝙ sñia
a pricipis imperatoris vel pape[a] lata ꝑte nō citata nō valeret a
b sicut nec sñia alteri⁹ iudicis qꝛ citatio est de iure naturali.[b] qđ
4 priceps auferre nō pōt.†sed omissio alterius ordinis iudicia
rij qui nō esset de iure naturali nō vitiaret processum vel sñiaȝ
principis vt sentit Jnn.ī.c.ī causis.de re iudi.ꝑm bal. sufficit.

¶De mandatis principum. Rubrica.

2 ☞ Judex delegatus debet bene custodire rescriptum nec de
ipso crederetur sibi si non ostenderet.
Cardinali legato creditur de sua legatione etiam si non osten
deret literas papales.⁊ quando.
3 Notarij an dicantur habere dignitatem.

1 J quis. ¶†Not.hic ꝙ cōmissio vel mādatū alicui factū a princi
pe dȝ ꝓbari ꝑ scripturā alias nec creditur asse
renti se hře nisi doceat ⁊ literas oñdat. facit.l.
ꝓhibitū.j.de iure fi.⁊ qđ ibi ꝑ bar.li.x.de sup.
in.d.l.ꝑ eūdē.⁊ qđ no.gl.ī.c.cū ī iure.de off.de
2 le.†que dicit ꝙ iudex delegatus dȝ bene custodire rescriptū.qꝛ b
de ipso nō crederſ sibi si nō oñderet.fallit hoc cardinali lega
c to[c] cui creditur de sua legatione ꝓpter magnam dignitatē ei⁹
etiā si nō oñderet literas papales.xcvij.dist.nobilissimus.nisi
super his que essent reseruata pape.vt no.Jo.an.in nouel.i.c.
3 j.de offi.lega.lib.vj.⁊ in.c.eos.de sen.excō.e.li.¶†Ultimo no.
d hic ī verbo notarij ꝙ notarij dicunſ hře dignitatē.[d] doc.dicūt c
hoc non esse verum nisi in ꝓthonotarijs principis ⁊ de illis lo
quiſ ille tex.⁊ adde qđ no.Bar.in.l.eadē lege.ff.ad.l.iul.repe.

¶De iuris ⁊ facti ignorantia. Rubrica.

2 ☞ Quedam premittuntur ante factā executionem ad eam
impediendam:que non permittuntur post ad eam retractan
dam.
Mora quod possit purgari ante executionem factā a lege vel d
ab homine.
3 Miles si omisit peremptoriam scienter ei non subuenitur.
Militibus licitum est ignorare iura.
Quod ista.l.nō habeat locum in militibus nostri temporis.
Permissio facta in speciali causa certe ꝑsone habet vim legis
generalis si clausa est in corpore iuris.
4 Conueniri dicitur ille qui citatur.
Quando in executione sententie sit pars citanda.
5 Que exceptiones possint opponi post sententiam.
6 Sentētia lata a iudice excommunicato publice non valet ⁊ idē
in alijs actibus.
7 Exceptio excommunicatiōis potest opponi in curia seculari.

1 Uamuis. ¶†Miles ꝑt exceptio nē peremptoriā quā per
errorȝ iuris omisit opponere ante sententiam
opponere ēt post sententiā que trāsiuit in rē iu
dicatā ⁊ īpedire executionem eius si facta non
est sȝ postq̄ eēt facta nō posset virtute ꝑuilegij

a ¶Uel pape.Ad
de Bald.in proe.
feudorū in.ix.col.
abb.in.c.j.in.ij.co
lū.de cā poss.⁊ ꝓ
prie.Fran.de are.
cōsi.clxv.adde tu
et vide plenissime
ꝑ barba.in.c.j.de
cau.poss.⁊ ꝓprie.
ꝑ.d.maria.sozi.in
suo consi.xij.⁊ per
do.bar.ei⁹ filiū in
suo cōsi.clxiiij.col.
vij.⁊ ibi ꝙ de iure
diuino.et de mate
ria vide ēt per feli.
late in.c.olim.đ re
iu.col.ix et se.cur.
b ¶Citatio est de
iure naturali.ad
de io.mo.in extra
uaganti bonifacij
octaui incip.rem
non nouā in gl.fi.
c ¶Jn cardinali
legato.adde bar.
in.l.vnica.C.de su
perindi.li.x.bald.
ī.l.exēplo.C.de ꝓ
ba.gl.ī.c.sicut.de
sen.excom.pet.de
anc.ī cle.j.de pro
ba.ange.cōs.xxix.
d ¶Notarij dicūſ
habere dignitatē
adde glo.⁊ bar.in
l.generali.C.de ta
bula.li.x.⁊ bar.in
l.fi.C.de primice.
l.xij.⁊ viđ tex.⁊ ibi
bar.in.l.fi.in prin.
C.q mil.non pos
sunt.lib.xij.vbi ꝙ
dicitur quoddam
munus ⁊ vide eū
dē bar.⁊ ibi alex.
in apostillis in.l.
eadē.ff.ad.l.iul.re
pe.et abb.in.c.fra
ternitatis.col.ij.
extra de here.
Fran.Cur.

2 militaris propter hoc retractari hoc dicit ista.l.singularis.† et
sic not.quod quedam permittuntur ante factam executionem
ad eam impediendam que non permittuntur post ad eam re-
tractandam.sic & mora potest purgari ante executionem factã
a lege vel ab hoie.sed postea nõ ad eaz tractandam.vt in.l.qui
ob rem non defensam.ff.de condi.inde.l.si is qui.ff.de le.ij.que
loquitur de executione facta a lege.& intellige hanc legez quod
etiam sine aliqua restitutione obtinenda a iudice possit miles
ipso iure talem exceptionem omissaz opponere siue agatur or
dinaria actione in factum oriente ex sententia siue petatur exe-
cutio officio iudicis cuz loquatur generaliter.& sic non excludi
tur miles per lapsum quadriennij.nõ sic esset in minore vel ab
sente causa reipu.non opponentibus exceptionem perempto-
riam ante sententiam quia non possent postea opponere nisi ĩ-
petrata et obtenta restitutione in integrum infra tempora de-
bita.vt in leg.minor.xxv.annis.omissa.ff.de mino.miles ergo
melioris conditionis est in hoc q̃ absentes causa reipubli.nec
mirum.Nam ad hoc ostendenduz ponitur titu.specialis de re
stitutione militum diuersus a generali tit.quibus ex cau.ma.
vt patet.j.de resti.mili.& quibus ex causis ma.ad denotanduz
3 maiorem prerogatiuam in militibus.venio ad casuz.¶ † In
tex.ibi ignorãtia iuris.dicit Bal.quod si apparet ipsuz ex cer
ta scientia iuris & facti omisisse talem exceptionem proponere
non subueniretur sibi.argu.a contrario sensu.quia non sufficit
priuilegiũ militare nisi cũ eo cõcurrat iuris ignorantia.& mul
tomagis ignorantia facti.No.ergo hic q militibus licituz est
ignorare iura.¶ In tex.ibi allegationes.in exceptiones perẽ-
ptorias secundum doct.si ibi miles erat reus vel replicatione.
scilicet si erat actor & sic potest habere locum vtroq casu secun
dum eos.licet glo.videatur hic sentire quod habeat locum so
lum eo casu quo erat reus dum dicit quod illud erat vnum de
his que faciebant pro reo.sed doc.dicunt eandem rationẽ esse
in actore:quia primo ad replicanduz actor videtur re⁹.¶ In
tex.ibi armate militie.non ergo haberet locuz in militibus no
stri temporis qui non exercent militiam armataz.sed soluz va-
dunt per plateas & sedent in primis sedibus secunduz doc.qr
cessat ratio fauoris ĩ eis.¶ In tex.ibi permitto tibi.no.quod
illa permissio facta ĩ certa & speciali causa certe persone habet
vim.l.generalis vt debeat obseruari quo ad alias personas et
similes causas.quia ista lex fuit causa in corpore iuris.al's nõ
extenderetur ad alias personas vel causas:quia non pertinet
ista permissio ad declarationem legis dubie quo casu extende
retur ad alias etiam si non esset clausa ĩ corpore iuris.vt ĩ.l.fi.
s.de lega.sed pertinet ad nouam concessionem factam fauore
persone.ergo &c.in.l.ij.eodem titu.&.l.iij.circa fi.ff.de constitu.
4 princi.l.j.in fi.¶ † In text.ibi conueniri.dicit Bald.per istum
tex.quod cum ille dicatur conueniri qui citatur. quia omne iu
a dicium incipit a citatione.[a] vt no.j.de in ius vo.super rubrica.
b quod hic videtur casus quod in executione sententie[b] sit pars
citanda.sed certe hoc non est semper verum.sed dic vt no.in.c.
decetero.de re iudi.per Inno.& per Bart.in.l.a diuo pio.§.in
venditione.ff.co.titu.de re iudi.potest autem iste tex.intelligi
quando conueniebatur actione in factuz in qua proceditur or
dinarie.& tũc nõ esset dubium q pars esset citanda. potest etiã
intelligi quãdo petitur executio officio iudicis.& tunc verbum
conueniri exponeretur.i. molestari.sufficit. venio ad glossam
5 magnã ¶ † Ultima glo.enumerat aliquos casus in quibus
potest opponi exceptio peremptoria post sententiaz. Premit
te ad euidentiam glo.mag.duas regulas.vna qd exceptiones
que oriuntur post sententiã possunt similiter post sñiam opp.
quia per eam nõ est preclusa via his que oriuntur post eã: sed
his que prius erant orta sicut videmus in litis cõtest.vt patet
in.l.ij.j.de cõsortibus eiusdẽ litis.iũcta.l.põponius.§.rati.ff.
de procura.facit qd no.in.l.si maior.j.de trãsa. in purgatione
more cõtracte post litẽ conte.qr potest purgari vsq ad sñiam
& tamẽ si esset cõmissa prius nõ posset purgari nisi vsq ad con
testationẽ vt in.l.si insulã.ff.de verb.oblig.Scda regula est qd
exceptiones q̃ non impugnant sñiam de iniquitate imo p̃sup-
ponunt eam bene & iuste latam similiter possunt opponi post
sententiam quia se compatiuntur cum ea:tunc vero post senten
tiam non possunt opponi regulariter qñ erãt orte añ.& si oppo
nerẽt post ĩpugnarẽt sñiam de iniquitate tanq̃ latam male. et
ita loquitur.l.perẽptorias.C.sen.rescin.nõ pos.fallit ĩ casu hu-
ius legis fauore militis.¶ Itẽ fallit vbicũq vel ratiõe etatis
vel absentie ratione cause reipub.darẽt restõ aduersus sñiam
ex his possunt decidi oẽs casus facti in glo. nam quedam sunt
exceptiones que opponuntur ͻ validitatẽ sñie vel pcessus. qr
dicitur q sententia sit nulla.& ista põt opponi post sñiam.tum
qr non videtur opponi post sententiam ex quo est nulla.j.de p
cur.l.licet. iuncta.l.iiij.§.cõdemnatum.ff.de re iudi.tum quia

a ¶ Incipit a citatione. adde paul. de ca.in.l.libert⁹. de in ius vo.
b ¶ Sententie.vide Alex.de imol. in.d.§.in venditione colũ.ix.v.extra gloss.& feli.in.c.ex ratione.colũ.fi.de appel.Fran.Cur.
c ¶ Si erat publice excõicat⁹.adde bal.ĩ.c.ͻtingit.in ix.colũ.de dolo et contu.vide late p feli.in.c.ad probãdũ.col.ij.ver.limita & scdo.& in colũ.se.extra de re iudi.& vide per eũdem in.c.cũ ĩter.col.ix.ver.dũ dicit.eo.ti.et ibi an pcessus factus ab excõicato teneat.et vide eũdẽ feli.in.c.fin.colũ.iij.vers.nota etiaz de exceptio.Fran.Cur.

incipit competere post sentẽtiam de facto.nam anteq̃ essẽt la
ta nõ posset dici quod competeret:nec etiaz ista impugnat sen
tentiam de iniquitate.quia ista possunt simul stare q sentẽtia
in se sit iusta quo ad negotium principale: & tamen sit nulla qr
lata non seruata forma puta parte non citata.¶ Item sequi-
tur ex predictis quod exceptiones que opponuntur ad mode-
randum executionem: similiter possunt opponi post sentẽtiã
eisdem rationibus.pone exemplum in exceptione ne quis exi-
gat vltra quam facere possit in casibus in quib⁹ competit.vt
in.l.nesennius.ĩ.fi.ff.de re iudi.&.l.ex diuerso.§.fi.so.ma.nã pre
supponit condemnationem bene factam in tota quantitate qr
erat debita sed quia facultates eius non sufficiunt petit execu-
tionẽ non fieri nisi quatenus facere potest.& ex his dicunt doc.
quod exceptio inuentarij cõfecti potest opponi post sententiã
si heres esset condemnatus ad soluendum solida legata & op-
poneretur quod bona hereditaria non sufficiunt.& quod inuẽ-
tariũ fuit cõfectũ.tñ in hoc ego semp dubitaui.qr ista exceptio
vr̃ impugnare sñiam de iniquitate.si em̃ bona non sufficiũt ad
soluẽdũ integra legata & inuentarium est cõfectum legata ipso
iure non debẽtur vltra vires hereditarias.si ergo heres est cõ
demnatus ad solida legata tãq̃ debita male cõdemnatus est.
non sic in precedẽti exceptione.quia ibi bene condemnatus est
quod patet.quia si postea perueniret ad pinguiorem fortunaz
illa exceptio sibi non prodesset nõ sic in ista.quia licet bona he
reditaria augerentur non propterea augerẽtur legata vt in.l.
quantitate.ff.ad legem falci.breuiter potest dici sustinendo di
ctum doc.verum esse:quia illa exceptio impugnat sentẽtiã de
iniquitate inspecta iuris dispositione q̃ resecat legata quaten⁹
vltra vires hereditarias confecto inuentario non autem inspe
cta voluntate defuncti qui voluit ea solida prestari vt in.l.cum
fideicom.ff.de confes.Pone etiam exemplum in exceptione ce
dendarum.ff.de fideius.l.si fideiussores.in.d.§.fin.allegato hic
in gloss.pro tertio casu:sed tendit ad idem cum precedẽti.nam
illa non impugnat sententiã de iniquitate sed moderatur exe-
cutionem ne fiat anteq̃ actio cedatur vbi erat cedenda.Pone
etiam exemplum in exceptione legitimarum impensarum re-
stituendarum si egi contra te reivenditione ad fundum meum
in quo fecisti expẽsas necessarias bõa fide.& obtinui nec oppo
suisti exceptionem impensarum poteris opponere in executio
ne sententie.l.plane.ff.de peti.here.in Spe.de exce.§. dicto. v.
sed pone edificaui. Sed in exceptione pretij non soluti vel rei
non tradite si emptor agat contra venditorem ad rem traden-
dam & sit condemnatus non opposita exceptione pretij non so
luti:an in executione poterit eam opponere.Spe.idem in seq.
§.videtur tenere quod sic.sed in.§.fin.de execu.sententie.versic.
item pone exemptor.videtur tenere contrarium .& etiaz Bar.
qui ipsum refert in.l.si duo patroni.§.si quis iurauerit.ff.de iu
reiu.quia ista exceptio peremptoria impugnat sententiam de
iniquitate:quia si pretium non erat solutum non poterat in ef
fectu agere ad rem nec debebat ad eam cõdemnari.l.iulianus.
§.offerri.ff.de act.emp. ergo fuit iniuste condemnatus.tradat
ergo rem ne sentẽtiam impugnet ex iniquitate et postea petat
pretium actione ex vendito.et ista est verior. et ita videtur di-
cẽdum vbicumq illud quod poterat obijci per viam exceptio
nis potest etiam peti per modum actionis vt in exceptione cõ
pensationis quia si non est opposita ante sententiam non op-
poneretur post sed soluat et agat actione que sibi competit vt
in.l.si cum dos.ff.rerum amo.et quod ibi nota.Barto.Idem
videtur in executione non numerate pecunie:nam potest oppo
ni per modum excipiendi et etiam per modum agendi.vt.j.de
non nu.pecu.auten.hec autem querela.tamen in hoc cogitan-
dum est quia forte non est verum cum etiam si opponatur per
modum agendi impugnet sententiam de iniquitate quia face-
ret retractari executionem sed in precedentibus non retracta-
retur executio sed peteretur alia res q̃ illa super qua facta est
executio.Ex predictis etiam patet quod exceptio transactio-
nis vel solutionis facte post sententiam posset opponi contra
executionem sententie:quia nec cause impugnãt de iniquitate
nec erant orte ante sñiam.vt in.l.post rem.ff.de trãsa. quod au
tem dixi realiter nõ posse opponi exceptionem peremptoriam
post sententiã que habuisset originez ante & eam impugnaret
de iniquitate procedit si agatur ex ipsa sententia actione in fa-
ctũ vel si petatur ei⁹ executio officio iudicis:sed si agerẽt actio
ne prima:quod facere potest actor licet fatue faciat.vt not.in.l.
duobus.ff.de execu.rei iudi.& no.in.l.j.j.de iudi.qr post sñiam
non fuit sublata. tũc oẽs exceptiões que poterãt opponi ante
latam sñiam poterãt etiã nõ opponi p ibi no.per doc.¶ Ulti
mo ista glo.allegatur duz dicit vel excõicatus q sentẽtia lata a
c iudice laico nõ valet[c] quod est veruz si erat publice excõicatus
secus si occulte nesciebatur.vt in.c.ad probãdũ.extra de re iu-
di.& idem

di.ꝛ idem in alijs actibus ꝛ officijs pub. vt interpositione auto ritatis vel officio tabellionatus: q2 ista sunt interdicta excõica. ꝛ sunt nulla ipso iure si erat publice excõicatus. secus in actib⁹ priuatis. nam eius testamentũ vel cõtractus non redditur nul lum seu nullus: qđ plene dic per Joã. and. in nouella. in. c. pia. de excep. lib. vj. Et adde quod no. in. c. decerminus. de sen. excõ
7 mu. eo. titu. ℭ †Allegatur etiam ista glo. φ exceptio excõmu
a nicationis potest opponi in curia seculari[a] sicut in ecclesiastica puta φ non debeat audiri actor q2 est excõmunicatus. Et si iu dex secularis ad instantiam actoris exceptionem non admitte ret. posset compelli per ecclesiasticum ad instantiam rei oppo nentis sicut si non admitteret exceptionem iuramenti. vt in. c. si. de excep. lib. vj. ꝛ. c. licet mulieres. de iureiurã. eo. lib. ℭ Est etiam hic vna glo. que reprobatur. s. precedẽs. dum dicit idem esse in rustico quod in milite. qđ non est verum q2 licet rusticus excusetur ab ignorantia iuris sicut miles non tamen est priui legiatus eo modo quo miles vt possit opponere exceptionem peremptoriã post sententiam.

2 ℭ Suus si nõ repudiauit expresse potest adire perpetuo sci licet vsq3 ad. xxx. annos ꝛ quid si repudiauit ꝛ quid in emanci pato. ꝛ nu. i.
Quid in eo qui nõ est suus nec emãcipat⁹ vt est filius matris.

1

Um ignorantia. †Maior. xxv. annis qui here ditatẽ repudiauit etiã maternã nõ põt pp̃ter igno rãtiam iuris amplius ad eã redire. h. d. in effectu. s3 si esset minor posset mediãte beneficio restitutionis: vt. j. si mi nor se ab here. absti. l. j. ꝛ. ij. cum ti. sequẽ. ℭ In tex. ibi ignorã tia iuris quia forte errans in iure credebat post renuntiationẽ posse ad eam redire si sibi placebat cum esset hereditas mater na in qua putabat esse idem qđ in paterna. vt in. l. si quis suus. ff. de iure delibe. sed non est idem vt hic in tex. iuncta glos. ꝛ ista iuris ignorãtia sibi non prodest in lucro captando si tamen po tuit consulere peritiores. alias secus. vt in. l. proxi. in gl. ℭ In text. ibi subueniri tibi. quia repudiando abdicauit a se potẽtiã adeundi quã amplius recuperare non potest. vt. ff. de edi. edic. l. item queritur. §. si venditor. j. de remis. pig. l. fi. ℭ In glo. ibi solutio ibi in paterna. hic in materna. istam tenent doc. q2 ma gis debetur filio hereditas paterna φ̃ materna. insti. de hered. qua. ꝛ dif. §. ceterum. Nec ob. l. fi. §. j. ff. ad tertu. quia soluet in glo. φ ibi non repudiauit sed dixit se nolle adire que verba vi dentur potius dicta causa differendi aditionẽ vt nolit eam face re pro nunc sed deliberare quam importent repudiationẽ cum lapsu tamen anni verba illa repudiationem important. vt per illam. l. singularem. quod declara plene per Bart. in. l. si quis suus. ff. de iure delibe. quãdo aũt dicit repudio statim est exclu sus nec ex priuilegio illius. l. amplius ad eam põt redire idẽ in paterna si filius erat emãcipatus. vt. j. l. pri. Solu. vero quã in fra subijcit glos. l3 in se sit vera continet tñ diminutionẽ ad hãc l. Pe. autẽ dicit non esse fiendã differentiã inter paternã ꝛ ma ternã hereditatẽ nec inter suum vel emãcipatum cũ ille differẽ tie sint hodie sublate per auc. de here. ab intest. sed certe verum est quantũ ad successionẽ intestati nõ quantũ ad alios effectus no. in. l. si emancipati. j. de colla. ꝛ in. l. gallus. §. quid si tãtum.
2 ff. de libe. ꝛ posthu. †Concludo omnia coniungendo. aut loqui mur in suo: aut in emancipato. primo casu si non repudiauit ex presse potest adire perpetuo scilicet vsq3 ad. xxx. an. vt no. i. l. l3. ꝛ in. l. cum antiquioribus. j. de iur. delib. Si repudiauit admit titur vsq3 ad trienniũ. Si loquimur in emãcipato qui repudia uit nunq̃ auditur. Adde tertiũ casum in eo qui nec est suus nec est emãcipatus vt est fili⁹ matris ꝛ si repudiat expsse non audi tur. ita põt intelligi iste tex. vt dicit glos. si nõ repudiauit expsse tunc si protulit verba que habeãt vim repudiationis: puta no lo adire vel non esse heres vsq3 ad annum tunc auditur. de col. bo. l. nũq̃. ita loquit. l. filij mater. §. j. ad tertul. si vero nulla ver ba ptulit nã de iure ciuili audiret perpetuo. d. l. l3. de iure pre torio vsq3 ad annũ tantũ. l. ij. qui admit. ad bo. pos. ꝛ ita doc. de clarant istam legem.

2 ℭ Hereditas paterna vel hodie legitima ad quã reducit to ta hereditas non est debita filio sed quasi debita.
3 Jlle qui perdit quasi debitum non dicitur recipere damnum sed potius lucrũ non acquirere ꝛ quid habito respectu ad alia lucra.
4 Quinq3 capita in successione intestati per successorium edictũ quibus deficientibus φ admittatur fiscus.

1

I emancipata. †Ignorantia iu ris nõ excusat i lu cro seu quasi lucro captando. h. d. ℭ Bar. oppo. ex tra glo. q2 ista erat mulier quã excusat iuris ignorã tia vt. l. cũ de indebito. ff. de proba. So. verum est in casibus de iure expressis qui no. in. l. fi. j. eo. per glo. inter quos iste nõ est ꝛ extra illos paris cõditionis est mulier cũ masculo. ꝛ vide mul tos casus in quib⁹ mulier est melioris cõditionis φ̃ masculus ꝛ ecõuerso in Spe. de procu. §. j. venio ad gl. aduertatis. ℭ In glo. ibi q̃ est dic. istã videñt tenere doc. per. l. si quis suus. de iu re delibe. tñ sequẽs solutio quã glo. sentit vr̃ verior ꝛ equior φ ibi loquit in hereditate delata de iure ciuili quã filius expresse repudiauit. ꝛ illa repudiatio potuit fieri inconsulte ꝛ indelibe rate: ideo. l. subuenit sibi in hereditate paterna vt ea nõ obstãte possit eam adire si res est integra. i. per alios posteriores non adita. hic loquitur in bonorũ pos. delata de iure ptorio q̃ debe bat peti iure isto infra annũ. ꝛ non fuit petita ideo tacite videt repudiata. ideo sibi non subuenitur q2 in maiori negligẽtia de prehendit per lapsum anni. sed si eã expresse repudiasset infra annũ esset eadẽ ratio q̃ in hereditate. vnde videt sibi subuenien dum per istã. l. q2 emãcipato non d3 esse cã afferẽdi beneficium illi⁹. l. cũ attenta dispositione iuris pretorij. ꝛ esset hodie iuris ciuilis nõ min⁹ sit debita hereditas patris filio emãcipato φ̃ filio in ptãte quod p3. q2 preteritio emãcipati sine cã reddit ho die testm̃ nullũ sicut pteritio filij in ptãte. vt no. in aut. de here. ꝛ fal. §. exheredatos. p glo. ꝛ sic si exheredet h3 querelã sicut fili⁹
2 in ptãte. ℭ †In glos. ibi nõ est debita sed quasi debita. ista gl. semper allegat φ hereditas paterna vel hodie legitima ad quã reducit tota hereditas nõ est debita filio s3 quasi debita qm̃ p ea nõ cõpetit aliqua actio filio cõtra patrẽ quo casu diceret de bita. s3 pater quodã vinculo naturali astringit. vt in. l. cũ ratio. de bo. dã. ꝛ ex voto parentũ. q2 quicquid acquirũt liberis ex vo to acqrunt. vt in. l. nihil. §. facilior. ff. de bo. lib. glo. tñ in. l. si qd legatum. ff. de fal. videtur dicere φ sit debita sed intellige illud respectu legitime q̃ debet patrono in bonis liberti. q2 illa que debet filio in bonis patris est magis debita vnde respectu illi⁹ est vere debita. sed illa quasi debita alio vero respectu de quo hic nõ est proprie debita sed quasi. facit. ff. pro soc. l. ꝛ q2. in pri
3 ma charta. ℭ Itẽ no. ex glo. †φ ille qui pdit quasi debitũ non dicitur recipere damnũ: sed potius lucrũ non acquirere tñ ha bito respectu ad alia lucra q̃ nõ sunt debita nec quasi debita di ceret recipere dãnũ. ꝛ ita loquitur. l. fi. j. de iure cod. allegata in
4 glo. ℭ †In fi. glo. ibi ex alio capite. nã in edicto pretoris circa successionẽ intestati erãt. v. capita. s. caput liberoꝝ: caput agna torũ: caput cognatorũ: caput vnde vir ꝛ vxor: ꝛ oĩbus deficiẽti bus fiscus. primũ caput preferẽ oĩbus quo excluso deuolueba tur bonorũ possessio ad scõm caput per successoriũ edictũ ꝛ ex cluso scđo deuoluebatur ad tertiũ. ꝛ sic de sin. in filio aũt erat cõ siderare tres qualitates sc3 filiationẽ ꝛ illo respectu est de capi te liberorũ. Item agnationẽ q2 omnis filius est patri agnatus. Itẽ cognationẽ q2 omnis agnatus est cognatus licet nõ econ uerso. si ergo filius excludat a bonorũ possessione per lapsum anni ex capite liberorũ deuoluitur ad eundẽ ꝛ bonorũ possessio ex capite agnatoꝝ quib⁹ oĩbus ipse preferẽ tanq̃ propinquior agnatus. ꝛ d3 petere. j. centũ dies φ si non faciat: nec extant alij agnati deuoluit ad eundẽ. Et ex capite cognatorũ. ꝛ eodẽ mo do debet infra centũ dies petere. si aũt extarent de primo capi te alij liberi: vel de scđo alij agnati deferebant filio volenti redi re ex alio capite. q2 nisi excluso toto capite liberorũ nõ admitte batur sequẽs caput agnatorũ. ꝛ nisi ex toto capite agnatorũ nõ admittebat sequens caput cognatorũ. ꝛ hic habent in ti. de suc ces. edi. vult ergo glos. hic φ l3 ista filia fuerit exclusa per lapsu3 anni a capite liberorũ admittat ex capite cognatoꝝ per. l. j. §. vi dendũ. de succes. edic. qđ est verũ vt dixi si in capite liberorũ nõ erãt alij sequẽtes in gradu qui possent ex illo venire. Idẽ intel lige in exclusione que sit per lapsum tẽporis. sed si fieret per ex pressam repudiationẽ excluderet repudiãs ab omni capite vt ibi no. glo. singularis que semper allegatur.

2 ℭ Pro scriptura que habeat formã debitã presumitur nisi probetur contrarium.
Error qualiter probetur.
3 Sententia lata super diuisione pretextu testamenti falsi potest rescindi per restitutionẽ in integrum ꝛ quid si testamẽtum erat non solenne.
4 Licet ex testamẽto non solenni heres institutus in eo qui obti net hereditatẽ ab intestato teneat naturaliter ad soluendum le gata ꝛ fideicõmissa nõ aũt ciuiliter tamen coheredi suo in eodẽ testamento instituto qui ab intestato non succedit non tenetur naturaliter ad faciẽdum φ habeat partem hereditatis in qua institutus est.

1

I post diuisionem. †Diuisio facta p ve rum heredem cum herede putatiuo per ignoran tiã iuris vel facti non preiudicat vero heredi pba ta veritate. hoc dicit. ꝛ ponit casus in testamento falso vel non

a ℭ Opponi in cu ria seculari. adde bal. in. c. intelleri mus. de iudi. Et adde are. in. c. po stulasti. col. j. d bo mi. ꝛ bal. in. l. pl3. C. de sa. san. ecc. qđ declara. vt p eun dẽ bal. in. l. q̃ties. in fi. C. de iudi. ꝛ p pet. de anch. in. c. pia. de exce. in. vj. ad q̃ vide fel. in. c. fi. col. ij. vers. nota etiã de exce. Fran. Cur.

iure facto.reperiebatur institutus filius ⁊ quidam extraneus
qui filius credēs testamentū verum vel validū.diuisit heredi
tatē cū extraneo cū tota ꝑtineret ad eū certe probata falsitate
vel inualiditate poterit repetere partez quā tradidit extraneo
⁊ tex.qua actione.dic vt in fi.gl.mag.¶ In gl.ibi per ignoran
tiā.i.errorē iuris vel facti.secus si sciēter q͛ videreris donasse.
⁊ ita loquitur.l.nō dubiū.j.de testa.de qua gl.mag.opponit ⁊
hoc quando peruenisti ad traditionē.si vero ad cōfessionē tan
tum.q͛ fuisses cōfessus testamētū esse validū ⁊ verum etiā sciē
ter cum esset falsum ⁊ nō validuz:⁊ nō peruenisses ad traditio
nem talis cōfessio non preiudicaret quominus possit probare
ↄ̃riū.vt in.l.prori.¶ In tex.ibi tibi.s.filio testatoris ad quem
2 tota hereditas pertinebat ab intestato.¶ †In tex.ibi ostende
igitur no.hic duo.Primo ꝙ pro scriptura q̄ habeat formā de
bitā presumit̄ nisi ꝓbetur ↄ̃riuz.sic.j.de proba.l.cū precibus.
Itē ꝙ ꝓbato ↄ̃rio quicquid factū est cōtra veritatē presumit̄
esse factuz per errorē.⁊ sic error probatur eoipso ꝙ ꝓbat̄ rem
aliter se habere quē articulum declara plene per Barto.in.l.
non fatet̄.ff.de cōfes.An illud sit verum indistincte.⁊ tenet ibi
3 ꝙ nō sed cum longa distinctione.¶ †In glos.mag.in princi.
ibi cum iudice:hic sine iudice.dic ꝙ etiā hic si fuisset facta cum
iudice eo casu quo testamentū erat falsum.de quo casu etiaz lo
quitur iste tex.dum dicit vel fidem veri deficere posset rescindi
diuisio ⁊ etiaz sentētia lata super diuisione mediāte bn̄ficio re-
stitutionis in integrū.vt in.l.diuus.ff.de re iudi.⁊.j.si ex fal.in
stru.per totū non sic qn̄ erat testamētū nō solēne quo casu ꝓce
dit qđ dicit glo.vt distinguatur an sit facta cuz iudice vel sine.
nec obstat ꝙ testamentū nō solēne habetur pro falso.vt in.l.iu
bemus.in fi.j.de testa.q͛ verū est quo ad puniēdū notariū qui
sciēter omisit adhibere solēnitatē:nō quātū ad hoc vt sentētia
lata virtute ipsius tanq̄ lata ex falso instrumēto rescindat̄ per
4 restitutionē ī integrū ꝑm Bar.qđ no.¶ †In gl.ibi rn̄deo ꝑm
quosdā.dic isti dicūt veritatē licet gl.dictū ipo͛ū nō teneat.vo
lūt enim.l.⁊ bene ꝙ licet ex testamēto nō solēni heres institut⁹
in eo qui obtinet hereditatē ab intestato teneat̄ naturaliter ad
soluēdū legata ⁊ fidei cōmissa nō aūt ciuiliter.coheredi tn̄ suo
in eodē testamēto instituto q ab intestato nō succedit nō tenet̄
naturaliter ad faciendū ꝙ habeat partē hereditatis in qua in
stitut⁹ est ⁊ ratio est ī prōptu:q͛ si testamentū esset solēne vn⁹
heres non tenetur alteri naturaliter ⁊ ciuiliter ad faciendu ꝙ
habeat partem suā a seipso.vt in.l.sed si in cōditione.§.fi.ff.de
here.insti.si ergo ex testamēto solēni nō nascitur ciuilis ⁊ natu
ralis inter coheredes pro portione hereditaria directo conse-
quēda:sil'r ex testamēto nō solēni nō oritur naturalis tantū.nā
tunc orit̄ naturalis tantū ex non solenni qn̄ ex solenni oriretur
ciuilis ⁊ naturalis:sed quātū ad legata ⁊ fideicōmissa cū ad il
la sit grauat⁹ heres.⁊ ab eo habeātur:nō aūt habēt legatarij a
seipsis si testamētū est solēne oritur ciuilis ⁊ naturalis.⁊ eodē
modo si nō est solēne orit̄ naturalis tm̄ ꝑm opi.gl.q̄ est vera ꝓ
pter volūtatē defūcti.vt plene no.j.eo.l.cū quis.ex quib⁹ om
nib⁹ sequitur ꝙ ista lex potest intelligi siue diuisio sit facta ꝑ
errorē facti siue iuris ⁊ sic nō obstat oppositio facta in gl.ꝙ er
ror iuris ipedit repetitionē debiti naturalis soluti q͛ hoc nō
erat debitū naturale nec ciuile īter istos coheredes.glo.hic ta
men tenet ↄ̃rium ꝙ ex testamēto solēni sicut heres ciuiliter et
naturaliter obligat̄ legatarijs ⁊ fideicōmissarijs ita obligat̄
coheredi vt patiatur ipsuz habere partē suā:⁊ sicut quādo nō
est solenne obligat̄ naturaliter legatarijs ita ⁊ coheredi ⁊ ideo
intelligit istā.l.errore facti tātuz ꝙ ab omnib⁹ doc.reprobat̄ ⁊
etiā inquantū tenet ꝙ ex stipulatione minus solēni oriatur na
turalis obligatio:nā cōtrariū tenēt doc.ꝑ.l.j.§.eū qui.de cō-
sti.pe.⁊ per.l.j.§.qui ita.de verbo.obli.ꝙ dic vt ibi no.ꝑ bar.
sufficit in fi.gl.ibi aliaz per cōdictionē indebiti sine causa dic.
vel dic ꝙ potest agi ↄdictiōe indebiti ꝓ vtraq; portione quo
ad possessionem condicendam.ff.de condictio.indebi.§.sed si
nummi.ꝑm Cy.

2 ☞ Si cōfessio fuit facta extra iudiciū siue per ignorantiaz iu
ris siue facti siue etiā ex certa scientia nō immutat veritatē:sed
preiudicat quousq; probetur cōtrariū.⁊ quid si virtute talis
confessionis lata sit sententia.
Quid si confessio fiat super eo qđ est in potestate cōfitentis fa
cere vel fiat ad liberandum.⁊ nu.4.
3 Obligatio rei vel hypotheca ꝙ possit fieri nudo pacto sine tra
ditione si subsistat debitum cui coheret.
4 Si cōfiteris scienter ꝙ res tua sit mea an talis cōfessio habeat
vim donationis.
Confessio falsa facta in iudicio:an habeat vim dispositionis.

1 Cum falsa. †Falsa confessio nō imutat ve
ritatē ideo ꝓbata veritate non
preiudicat confitēti.h.d.⁊ semper allegatur:⁊ multa
declarātur per hāc.l.pōt autē intelligi duobus modis.primo
ꝙ ista cōfessio sit facta extra iudiciū:scđo ꝙ ī iudicio.itē queli
bet earū potest adhuc intelligi duob⁹ modis.pmo ꝙ fuerit fa
cta per ignorātiā iuris vel facti.⁊ re vera hoc casu loquit̄ ista
lex vt cōueniat titulo in quo situata est.Pōt etiā ītelligi ꝙ fa
cta fuerit ex certa sciētia.de primo loquit̄ glo.ij.de scđo loquit̄
2 l.vltima.veniam⁹ ad casuz.¶ †Dic ergo ꝙ si cōfessio fuit fa
cta extra iudiciū siue per ignorātiā iuris siue facti:siue etiā ex
certa sciētia nō immutat veritatē qm̄ cōfessio nō est dispositio
sed ꝓnūtiatio.ideo īducit ꝓbationē nō dispositionē.vt ī.l.pu-
blia.§.fi.ff.deposi.oīs aūt ꝓbatio regulariter recipit aliā ꝓba
tionē in ↄ̃riū fortiorē se.vt in.l.cū de indebito.ff.de proba.ꝑiu
dicat ergo dicta falsa cōfessio quousq; probet̄ ↄ̃rium q͛ ꝑsumi
tur vera vnde nō pōt quis cōtra suā cōfessionē venire si ↄ̃rium
nō probat̄.vt in.l.generaliter.j.de nō nu.pecu.sed si vult ↄ̃riuz
probare indistincte admittit̄ ⁊ tūc cōfessio sua etiā sciēter facta
nō ꝑiudicat et iste est casus huius.l.ꝑm istum intellectū.hoc tn̄
intellige si adhuc virtute istius cōfessionis nō sit lata sn̄ia.nā si
trāsiuisset in rem iudicatā nō posset postea ꝓbari cōtrariū etiā
si fuisset facta per errorē facti.vt.j.eo.l.error.ꝑ quā limitat̄ ista
lex.vt ibi habet̄ in prin.gl.mag.in prima oppositione q̄ ibi fit
3 de ista.l.¶ †Sz cōtra istā lec.venit vna oppositio quā format
glos.fi.in fi.de.l.tale pactū.in pri.ff.de pac.eo casu quo cōfessio
falsa fuisset facta ex certa scientia.nā ibi dicit̄ ꝙ īducit disposi-
tionē.i.pactū de nō petendo.q͛ si cōfiteris me nō esse debitorē
tuū cū sim:⁊ hoc facis scienter videris mihi facere pactū de nō
petendo.⁊ sic non admitteris postea volēdo probare ꝙ sim de
bitor tu⁹ q͛ nihil prodest ꝓbatio postq̄ hz vim pacti:sed ego
s̄.dixi cōtrariū ꝙ nō inducit dispositionē sz probationē tantū.
ideo recipit ꝓbationē in cōtrariū dicūt doc.ꝙ ibi fuit cōfessio
facta super eo qđ est in potestate cōfitentis facere.nā si ego sum
debitor tuus in ptāte tua est me liberare sz si fit super eo quod
nō est in ptāte tua tūc habet locum.vt.s̄.dixi in casu huius.l.si
cōfiteris rem que nō fuit matris fuisse vel si cōfiteris rē que est
tua esse meā.nam nō est in potestate tua in me trāsferre dn̄ium
nuda volūtate sz demū subsistēte iusta causa ⁊ interueniēte tra
4 ditione vera vel ficta quorū neutrū hic fit†per hoc infert Bar.
j.eo.l.cum testm̄.in fi.ꝙ si in casu huius.l.quādo agebatur hy
pothecaria si tu cōfiteris rem quā peto vel petere volo mihi eē
obligatā tanq̄ maternā cū non esset et hoc faceres sciēter talis
confessio induceret dispositionē q͛ obligatio rei vel hypothe-
ca pōt fieri nudo pacto sine traditiōe si subsistat debitū cui co-
heret.vt in.l.j.⁊ ibi not.ff.de pig.act.Breuiter ista que dicunt
doc.non placent vt distinguatur an fiat super eo quod est in po
testate confitentis facere vel non q͛ sequeretur ꝑm hoc ꝙ si cōfi
teris te esse debitorē meū in centū ex aliqua causa cū sit in pote
state tua te mihi obligare si volo induceret̄ obligatio qđ est fal
sum.imo solū inducitur probatio.vt ī.d.l.publia.§.fi.dic ergo
ꝙ in.l.tale pactū.in prin.ꝙ illa confessio falsa ⁊ scienter emissa
emanauit ad liberandū.ideo fauore liberationis inducit dispo
sitionē.sed quando emanauit ad agendū vel obligādum etiā si
sit in potestate facientis se obligare dispositionē nō inducit.et
hoc de mente doc.in.l.generaliter.j.de non nu.pec.⁊.l.j.j.de cō
fe.sed si esset facta per errorē: dispositionē non induceret etiam
quādo tenderet ad liberandū.bene tamē faceret probationem
5 quousq; ꝓbaretur ↄ̃rium.†Plus dico ꝙ etiā quādo tēdit ad
liberandū si fiat super dominio etiā sciēter non inducit libera-
tionem puta possideo rem tuā tu confiteris sciēter me presente
rem non esse tuā sed meā.an videris mihi facere pactum de nō
petendo dic qđ non in.l.tres fratres.in princi.⁊ ibi expresse per
Bar.ff.de pac.quia cum fiat principaliter super dominio trās
ferendo ⁊ illud non transferatur ex simplici falsa confessione q͛
non precedit causa habilis ad translationem dominij.vt in.l.
nunq̄ nuda.ff.de acqui.re.do.similiter nec producit pactuz de
non petendo:ideo admitteris ad probandum contrarium.in-
terim tamen pro ea presumitur.Aduertēdū ꝙ ex verbis Bar
to.videtur hic colligi contrariū.nā ipse videtur sentire ꝙ talis
confessio ꝙ res tua sit mea scienter facta habeat vim donatio-
nis.tamen si fiat priuato:non ideo trāsfertur dominium.q͛ nō
sufficit titulus sine traditione.Et si interueniret traditio ficta
adhuc non sufficeret q͛ non possunt occurrere due fictiones cir
ca idem vnde dicūt doc.ꝙ fictus titulus ⁊ ficta traditio nō suf-
ficiunt ad translationē dominij.vt no.per Cy.j.loca.l.si ad pro
bationē.⁊ per Bart.in.l.si rem aliquā.j.de acquiren.pos.sed si
fiat ecclesie.quia in ea transfertur dominium ex solo ti.donatio
nis sine traditione.vt in.l.fin.de sacrosan.eccle.sufficeret dicta
confessio ad translationem dominij cum contineat fictum titu
lum.⁊ sic non sunt due fictiones vna in titulo alia in traditione.
Breuiter istud procederet si tu rem quā scis tuam tanq̄ meaz
vel ecclesie a me vel ab ecclesia cōduceres vel recognosceres in
feudum

feudũ.talis enĩ cõductio ⁊ recognitio est dispositio.ideo continere põt aliã tacitã dispositionẽ.i.tacitã donationẽ.⁊ tunc esset distinguẽdũ inter priuatũ ⁊ ecclesiã.ita loquit illa lex.si res aliqua cũ sua materia sed quãdo dubitarat cõfiteris rem illã nõ esse tuã:sʒ meã vel ecclesie:talis cõfessio nõ hʒ vim tacite donatiõis sed dubitarat probationis q̃ recipit pbationẽ in ɔ̃riũ indistincte:⁊ illud vr̃ hic de mẽte bal.⁊ semp mihi visum fuit ꝙ Bar. male loqueret.⁊ ꝙ ista materia nihil habeat cõe cũ illa de qua in.l.si rẽ aliquã.siue ergo eras ĩ possessiõe illi⁹ rei tue quã cõfiteris meã.siue ergo erã nõ transfers in me dñiũ ex ficta donatione sed an transferas possessionẽ glo.si.vr̃ sentire ꝙ sic.tu dic ꝙ facta fuit confessio super dñio cũ illud nihil habeat cõe cũ possessione.vt in.l.naturaliter.§.nihil cõmune.de acqui.pos.nihil operat circa possessionẽ sʒ si fuisset facta circa possessionem:qꝛ cõfiteris te non possidere sed me.cũ tñ reuera tu possideas.tũc si per errorẽ iuris vel facti nõ amittis possessionem.qꝛ sine aĩo nõ amittit.si aũt ex certa sciẽtia.tũc amittis possessionẽ q̃ solo animo amittit.l.iij.§.in amittẽdo.de acqui.pos.⁊.l.si qs vi.§. differẽtia.sʒ si querit an in me transferat tũc si nõ erat penes me non transfert nisi apphendã.l.iij.in princ.eo.ti.sʒ si erat penes me puta ex locato deposito vel cõmodato quo casu possessio est apud te:⁊ detentio apud me tũc cõfitendo me esse possessorẽ ex certa sciẽtia tu amitteres ⁊ ego acquirerẽ rõne detẽtiõis.l.qua rõne.§.interdũ.de acq.re.do.⁊ ꝙ in simili no.i.l.i.in fi.mag.gl.
6 ĩ.de ser.fu.†Qñ vero cõfessio falsa facta eẽt ĩ iudicio tũc si sciẽter vel per ignorantiam iuris haberet vim dispositionis qꝛ faceret cõfitentẽ haberi pro cõdemnato vt in.l.i.ĩ.de cõfes.ideo postea non posset reuocari etiam si contrarium vellet probare sed si per errorem facti posset cõtrariũ probare vsq; ad sentẽtiam exclusiue.vt.ĩ.eo.l.error.⁊ not.ĩ.de om.agro deser.l.rura. lib.xi.⁊ ibi vide omnino per bar.ex quibus ista.l.remanet declarata melius q̃ declaretur per doc.

1 **Si non transac.** †Promittẽs pl⁹ q̃ debeat p errorẽ põt liberationem condicere.h.d.

2 Confessio transfert onus probandi contrarium in confitentem.

3 Confessio extra iudicium facta non valet nisi cõtineat cãm sed in iudicio etiã sine causa valet ⁊ vide aliam differentiam. Contra confessionẽ quando non possit confitens probare contrarium.

4 Potestas reuocandi confessionẽ erroneam ⁊ probãdi contrarium vsq; ad quantum tempus duret.

5 Error iuris qñ noceat erranti non solũ cõfitenti sed delinquẽti vel omittenti facere quod facere debeat ⁊ quid in errore facti. An possint reuocari isti errores ante litem finitam vel post.

6 Postq̃ lis est terminata per sententiam vel factum sit preceptum de soluendo an possit allegari error facti si allegãs vult illud probare.

7 Intentãs vnam actionẽ per errorẽ si in ea succumbat an poterit ad aliam redire ⁊ an requirat restitutio in integrũ ⁊ nu.9. Erranti suasionibus ⁊ assertionibus aduersarij qualiter parcitur quo ad aduersarium qui suasit ⁊ an requiratur restitutio in integrum vt admittatur errans ad probandũ contrariũ.

8 Confessio in iudicio potest fieri tribus modis:⁊ quãdo confessus in iudicio habeatur pro condemnato.

Error facti. Lex ista habet difficilẽ materiã quã Bart.ponit in.l. non fatetur.ff.de cõfes.Sed Bal.hic plenius ⁊ pulchrius videtur explicare.†Et tria colligũtur ex ea.
1 Primũ est ꝙ error facti etiam in iudicio commissus per reum vel actorẽ in confitendo aliquod falsum cõtra se vel in omittendo aliquid facere ꝙ sibi incumbebat non nocet sed põt reuocari.Secundũ est ꝙ illud est verũ quousq; causa sit decisa.Tertium est ꝙ postq̃ est decisa secus.quia noceret ⁊ nõ potest reuocari.Primũ dictum procedit in errore facti vt dixi.secus in errore iuris cõmisso in iudicio.qꝛ nocet sicut certa scientia ⁊ non potest reuocari quãdo est commissus in iudicio.vt in.d.l.nõ fatetur in fi.secus si extra iudicium.vt.ĩ.eo.cum falsa.Secũdum dictũ debet intelligi quando est decisa per sententiam vel transactionẽ.Et idem si adhuc non esset decisa per sentẽtiam tamen esset cõclusum in causa ẽm Bal.qui allegat ad hoc determinationẽ Jo.an.i.c.si.de rest.in inte.li.vi.in nouella.facit.l.si rem. §.si.cum ibi no.ff.de eui.Tertiũ dictum procedit vt non possit postea reuocari.s.ipso iure.sʒ per beneficiũ restõnis in integrũ in casib⁹ in quib⁹ põt cõpetere etiã post causam decisam reuocari põt.vt.ff.de cõfes.l.cũ fideicõmissuʒ.⁊ ibi p bart.in fi.⁊ per eundẽ in.l.nõ fatet.⁊ in ista.l.sunt due glos.quarũ prima est gl. noua.⁊ nõ fuit ac.ex qua colligũtur octo oppositiones q̃ respiciunt primũ ⁊ ẽm dictum.Secũda fuit regula antiqua accursii que cõcernit vltimũ dictũ.veniam⁹ ad casum.ponam⁹ casum in nube.¶Sʒ qꝛ oppositiões prime gl.diuersimode debẽt signari ad hoc vt bene intelligãtur quod tamen gl.nõ facit ideo redditur obscura.⁊ bar.etiã infrascat vt videat ad quid tẽdũt recita eam sic.Primo enim opponitur de.l.cũ falsa.ĩ.eo.vbi dicitur indistincte falsam cõfessionez nõ nocere.hic aũt distinguitur an sit lis decisa vel non.Sol.lex illa licet simpliciter loquatur siue intelligatur in cõfessione falsa facta in iudicio siue extra iudiciũ debet limitari per hanc.l.nisi causa sit decisa virtute talis cõfessionis erronee qꝛ tunc nõ posset postea reuocari etiã volendo probare cõtrariũ.¶Scdo opponitur in versi. est tamen differentia ꝙ imo falsa confessio preiudicet statim qꝛ transfert onus probãdi contrariũ in confitentẽ ⁊ nisi probetur contrarium statur confessioni.vt.ĩ.de erro.aduo.l.ij.⁊ ad idem tendit aliud contrariũ infra formatũ in glo.in vers.adhuc de.l. iube.ĩ.de libe.cau.Glos.respondet ꝙ illud esset verum si talis confessio facta fuit in iudicio si autẽ extra iudicium non presumitur pro cõfessione ideo potest reuocari absq; eo ꝙ probetur
2 contrariũ.†Tu dic melius ẽm Jo.ꝙ siue sit facta in iudicio siue extra iudicium bene preiudicat in hoc vt presumatur pro ea vt transferat onus probandi contrariũ in cõfitentem.vt.l.contrarijs.⁊.l.generaliter.ĩ.de nõ nu.pec.Sed postq̃ fuerit proba
a tum contrariũ talis confessio erronea[a] non nocet vt hic.in hoc ergo non est differẽtia inter factum in iudicio ⁊ extra iudicium sed in tribus alijs bene est differentia quia facta extra iudicium non inducit obligationẽ sed probationẽ.vt i.l.publica.§.si.ff. deposi.facta vero in iudicio inducit obligationem ⁊ actionem in factum sicut sentẽtia condẽnatoria cum confessus habeatur
3 pro condemnato.vt.ĩ.de confe.l.vnica.†Item extra iudicium
b non valet nisi contineat causam[b] vt in.l.cum de indebito.in fin. ff.de proba.sed in iudicio etiam sine causa valet vt si confiteris te mihi teneri in centum ⁊ non diceres ex qua causa haberis pro condemnato.vt no.in.d.l.vnica.de confes.Item extra iudicium falsa confessio etiam si emanauit ex certa scientia vel per errorem iuris non nocet probato contrario.vt in.l.cum falsa.⁊ ibi dixi secus in facto iudicio.quia non posset probari contrarium nisi esset facta per errorem facti.vt in hac.l.⁊ dixi in.l.cum falsa.¶Tertio opponitur ꝙ nõ sit necesse probare contrariũ sed sufficiat penitere respõsi seu confessionis vt in.l.de etate.§. si.ff.de interro.ac.glo.nescit quid dicat.dic ergo ꝙ ibi loquitur in confessione facta circa preparatoria iudiciorum.et quando lis non erat contestata nec ex reuocatione resultabat captio seu deceptio aduersarij.his tribus concurrẽtibus locum hʒ quod dixi.sed si facta est circa ea que concernunt decisionẽ cause non sufficit reuocare nisi probetur contrarium.⁊ idem si circa ppa ratoria si lis esset contestata vel resultaret captio aduersarij.vt ff.de rei ven.l.is qui se obtulit.cum.l.sequẽti ⁊ sequẽti.in princ. ⁊ hoc credo voluisse glo.dum infra subdit ⁊ si nõ est captio penitet ante litem cõtestatã ⁊c.¶Sed quarto opponitur ꝙ etiã si velit probare cõtrarium non audiatur vt in.l.si is cum quo. ff.de confes.So.specialis est eo casu quo facta est super actione l.aquilie.in qua cõtra negantẽ probato cõtrario crescit condẽnatio in duplũ.nam si timore ne incidat in hanc penam confitetur licet falsum non põt venire contra etiã probando cõtrariũ cum videat quodãmodo transegisse cum aduersario.⁊ satis est ꝙ in dubio euasit penã dupli.potuisset enim si negasset probari contrariũ licet falso ⁊ fuisset in duplũ condẽnatus.¶Quinto ad idem opponitur ꝙ etiam si velit probare contrarium non audiatur.quia video qđ est falsum in muliere vt aduersus falsam confessionẽ iuuetur velleiano propter fragilitatem sexus. vt.ff.ad.l.velleiã.si mulier.in iure ergo contrarium erit in masculo.glo.dicit ꝙ mulier iuuatur priuilegio speciali mulieris. vt ibi ⁊ etiam iure cõmuni sicut masculus vt hic.hoc nihil est dicere.dic ergo ꝙ mulier iuuatur contra suam confessionẽ etiã eo casu quo masculus non iuuaretur:nã si masculus non probaret contrarium non iuuaretur sed mulier sic vt ibi.Item si causa esset decisa masculus non iuuaretur vt hic sed mulier sic vt ibi.Item si error masculi caderet in latam culpam nõ iuuaretur.vt in.l.de etate.§.pe.de interro.ac.sed mulier sic vt i.l.cõtraria.Et hoc forte voluit gl.in vltima fo.dum dicit vel dic ꝙ erat ibi lata sententia ⁊c.¶Sexto ad idem opponitur qđ non admittatur probatio in ɔ̃rium de.l.si.ĩ.arbi.tu.sol.speciale est ibi in tutore cõfitente inuentarium ⁊ per errorẽ apponẽtis ali
4 quam rem tanq̃ pupilli cũ nõ esset.¶†Ultimo opponitur ꝙ potestas reuocãdi ⁊ probãdi cõtrariũ nõ duret vsq; ad sñiam inclusiue:sed solũ per triduũ vt infra de erro.aduo.l.si.Sol.ibi quando quis valebat reuocare errorem alienũ vt sui aduocati vel procuratoris cõmissum ipso clientulo presente ⁊ tacẽte hic quãdo volebat corrigere ⁊ reuocare errorem proprium secundum Pla.qui assignat rationem qꝛ de primo facilius perpen

a ¶Cõfessio erronea.qñ confessio doc.de errore possit reuocari.adõ ⁊ dic vt per alex.de imo.in cõsi.xxxij. col.j.⁊ i ɔ̃si.cij.co. pe.ver.circa aliud ⁊ in cõsi.lxxxij.co. iij.in.j.vo.⁊ ibi qñ dicat reuocari in cõtinẽti.i ɔ̃s.xlvij. colũ.vij.ver.ij.rñdeo.⁊ in cõsi.xc.co. ij.vs.hoc pbo.co. volu.⁊ qñ est acceptata per partẽ in cõsil.cxij.col.iij.in prin.⁊ in ɔ̃sil.cxix. quasi per totuʒ in iij.vol.Frã.Cur.

b ¶Cõtineat cãm. ⁊ qñ ɔ̃fessio dicat continere cãm vide p alex.de imo. in cõsil.lxxxij.col. ij.versi.põdero.in j.volu.Cur.

dit ꝙ de scđo. vt in eo qui stat ad videndum ludum scachoꝛuꝫ
qui facilius perpendit de erroꝛe ludi ꝙ ipse ludens. ⁊ ideo mi
nus tempoꝛis datur sibi ad reuocādū. Glo. nō approbat sed
remittit ad ibi no. ⁊ ibi glo. dicit ꝙ ibi causa non erat duratu-
ra vltra triduum. alias haberet locū ꝙ hic dicitur. Et doc. vi
dentur hoc sequi ꝙ videtur ridiculum ideo dicit meliꝰ ꝙ clien
tulus vsqꝫ ad triduum potest reuocare erroneam cōfessionem
sui aduocati vel procuratoꝛis factā eo pꝛesente ⁊ tacēte absqꝫ
eo ꝙ pꝛobat cōtrariū. ⁊ ita loquitur illa lex. post triduuꝫ vero
confessio illa haberetur pꝛo sua cōfessione vt sibi noceret vt in
l. j. eiusdem tituli nisi pꝛobaret cōtrarium quia tunc sicut sibi
non noceret pꝛopꝛia cōfessio vt in hac. l. ita nec cōfessio pꝛocu
ratoꝛis vel aduocati vt ibi dixi. ⁊ hoc voluit glos. in. c. olim. ex
tra. de censi. que melius declarat. ⁊ ex eis sint expedite omnes
oppo. glos. vnde duo articuli essent examinandi. pꝛimus quā
do confessio falsa facta fuit circa pꝛeparatoꝛia iudicioꝛū. alius
quando circa decisoꝛia in quibus duobus articulis distingue
plenius per Bar. in. d. l. nō fatetur. sed Bal. altius exoꝛdiēdo
5 examinat generaliter alios articulos scilicet si † ⁊ quādo erroꝛ
iuris noceat erranti non solum confitenti sed delinquenti vel
omittenti facere ꝙ facere debeat ⁊ eodem modo quid iuris in
erroꝛe facti: ⁊ an possint reuocari isti erroꝛes ante litem finitaꝫ
vel post ⁊ loquitur multum scientifice. ⁊ ad plenum declarādo
6 totum istum ti. ¶ Circa vltimum dictum. l. † ꝙ etiam postꝙ
lis est terminata per sentētiam potest allegari erroꝛ facti si al
legās vult ꝓbare illud. ¶ Glos. fin. opponit multis modis.
pꝛimo de. l. j. j. de erro. calcu. melius diceret de no. ibideꝫ per. l.
j. ff. que sententie sine app. rescin. Et responde ꝙ ista. l. debet in
telligi de sententia valida. sed si esset inualida vel pꝛopter erro
rem iuris aut calculi expꝛessum vt ibi. vel pꝛopter aliā causaꝫ
non impediret allegari erroꝛem post sententiam. ⁊ ad idem ten
dit. l. si pꝛetoꝛ. §. marcellus. ff. de iudi. allegata in glos. quia ibi
erat nulla. quia lata parte absente per falsas allegationes sciē
ter factas. ¶ Secundo opponiꝭ de. l. fin. j. de re. cre. vbi causa
erat terminata per iuramētum. ⁊ tamen poterat allegari erroꝛ
facti. So. speciale est in his que depēdent ex vltima volūtate.
ꝙ si causa terminetur per transactionem vel per iuramentum
non inspectis vel cognitis verbis vltime voluntatis non va-
leat transactio nec iuramētum. ⁊ sic possit postea allegari erroꝛ
tanꝙ causa non sit decisa vt ibi. ⁊. l. de his supꝛa de transac. nō
sic si esset terminata per sententiam quia non reuocaretur ex di
cta causa. Tertio opponitur de toto titu. j. si ex fal. instrumē. ⁊
de re iudi. l. diuus. ⁊ de iureiuran. admonendi. ⁊. j. si aduer. rem
iudi. per totum. So. vt dixi in pꝛinci. ꝙ hic dicitur ꝓcedi me-
ro iure sed mediante beneficio restitutionis in integrum in ca
sibus in quibus deberet cōcedi bene possit allegari erroꝛ facti
post sententiam. concedi autem debet ex pluribus causis velu
ti si lata sit per falsos testes aut instrumenta. vt in. d. l. diuus. ⁊
in ti. si ex falso instrumento vel ex falso iuramento. ⁊ necessario
instrumēta fuerunt postea de nouo reperta. vt in. d. l. admonē
di. vel ratione minoꝛis etatis. ⁊. j. si aduer. rem iudi. vt ex alia
iusta causa. vt. l. pe. ff. de confes. ¶ Quarto opponiꝭ de. l. fi. §.
si autē nescius. j. de fur. So. vt in glos. quia ibi potest allegari
respectu diuerse ꝑsone. ¶ Quinto opp. de. l. habebat. in pꝛin
ci. de insti. vbi si actoꝛ egit ex vna causa: ⁊ non pꝛobauit potest
eādem actionem iterum intentare pꝛopter erroꝛem in pꝛima
causa commissum. Glo. dicit ꝙ ibi agebat ex alia causa diuer
sa. sed si ita esset deberet ibi subaudiri mero iure. vt in. l. cum
queritur de excep. rei iudi. ⁊ tamen non subauditur ibi nisi de
equitate ⁊ per beneficium restitutionis. sed dic ꝙ ibi nō varia
batur causa ex qua agebatur. naꝫ fuit actum in pꝛimo iudicio
ex mutuo pecunie: ⁊ eodem agitur in secundo. ⁊ sic non varia-
tur causa ex qua agitur. sed variabatur causa pꝛopter quam
agebatur. nam ex mutuo facto seruo pꝛimo fuit actum contra
dominum ratione vnius mandati ꝙ dederat seruo. ⁊ illud nō
fuit pꝛobatum. postea agebatur ex eodem mutuo ratione alte
riꝰ mādati. illa variatio cause ꝓpter quā agebaꝭ cōtra domi-
nū ex facto serui nō facit ipsum agentē admitti ipso iure de ri-
goꝛe: sed ꝑ bñficiū restitutionis de equitate. ⁊ iste est casus val
7 de singularis illius. l. ¶ † Ultimo extra glos. op. de. l. j. §. fi. ff.
quando actio de pecu. est anna. alᷓs incipit. l. quesitum. vbi per
erroꝛem pꝛimo fuit actum actione de peculio tempoꝛali. ⁊ suc
cubuit actoꝛ. ⁊ ibi diciꝭ ꝙ postea ꝓpter erroꝛē audiꝭ intētata
actione peculij ꝑpetua vel econuerso. ¶ Glos. ibi soluit pluri
bus modis inter alias ponit vnam solutionem que semper al
legatur ⁊ est singularis ꝙ ibi errans fuit inductus ad errandū
suasione aduersarij quo casu potest allegari erroꝛ etiā post sen
tētiā. qꝛ parcitur erranti quo ad aduersarium qui suasit ⁊ fuit
causa erroꝛis ꝓpter ꝙ dicūt doc. ꝙ si fecisti positiōes ⁊ iurasti
eas esse veras. ⁊ ego credam tue assertioni cum iuramento con
fiteoꝛ eas esse veras si postea possum pꝛobare cōtrarium etiaꝫ
post sententiā admittoꝛ ad pꝛobādū mediāte beneficio restitu
tionis nō sic si nō iurasses eas veras: qꝛ tūc nō videoꝛ intellectꝰ
suasione tua. tene mēti ꝑpetuo. bal. vero dicit ꝙ ibi intentabaꝭ
actio diuersa qm̄ ex diuersis edictis oꝛiꝭ actio de peculio ꝑpe-
tua de q̄ in ti. de peculio. ⁊ annalis de q̄ in tit. qñ actio de pecu.
est anna. sꝫ tūc nō esset necessariū bñficiū restitutionis sꝫ dic qō
lꝫ ibi variareꝭ actio nō variabaꝭ causa: qꝛ tūc pꝛocedit contra-
riū vt dixi in pꝛecedenti contrario de. l. habebat. de insti. ¶ Ul
timo adhuc extra glo. opp. nam si verū est ꝙ erroꝛ facti cōmis-
sus in iudicio non pōt allegari post sententiā sequereꝭ illud ꝙ
nunꝙ poterit allegari eo qꝛ cōfessus in iudicio pꝛo condemna
to habeꝭ nec est necessaria alia cōdēnatio. vt. j. de cōfes. l. vnica.
qꝛ in cōfessum nulle sunt partes iudicis nisi in exequēdo. l. pꝛo
8 inde. ad fi. ad. l. aquil. ⁊ tamē iste tex. innuit cōtrariū. So. † con
fessio in iudicio potest fieri tribus modis. pꝛimo respondendo
positionibus in quibus non consistit tota intentio actoꝛis sed
circūferentie ad eā ⁊ tunc nō est verū ꝙ cōfessus habeaꝭ pꝛo cō
dēnato vnde nō obstat ꝯꝛium. Scđo pōt fieri rñdēdo ad libel-
lum animo litē cōtestandi: ⁊ sic nō declinādo iudiciū sꝫ subeun
do: ⁊ tunc idem vt non habeaꝭ pꝛo condēnato sed expecteꝭ sen-
tentia postꝙ lis est cōtestata ⁊ tūc idem: nā poterit pꝛobari cō
trariū vsqꝫ ad sententiā. Tertio potest fieri respōdendo libello
non animo litem cōtestandi ⁊ iudiciū subeūdi sed potius decli
nandi ⁊ tunc verū est ꝙ habeꝭ pꝛo condēnato ⁊ non expectatur
alia sñia sed fit sibi pꝛeceptū de soluēdo. vt in. l. si debitoꝛi. ff. de
iudi. ⁊ tunc obstat contrariū. nam videꝭ ꝙ post talē confessionē
non audiatur volens allegare erroꝛē facti. doc. tamē tenent cō-
trarium. nam tunc est verum ꝙ confessus in iudicio tali modo
habetur pꝛo condemnato quādo non allegat se confessum per
erroꝛem alias si offerret se paratum pꝛobare erroꝛem non ha-
betur pꝛo condēnato ꝭm Jaco. but. ⁊ alios. ⁊ sic adhuc hꝫ locū
9 ista lex. ¶ † Sed quid si iam pꝛeceptū fuerit factū de soluendo.
Bart. adhuc tenet idem. quia illud pꝛeceptum non habet vim
sententie diffinitiue. ⁊ sic potest allegari erroꝛ post illud pꝛece-
ptum. bal. hic videtur tenere cōtrarium dicens ꝙ sicut non po
test allegari post conclusionem in causa: ita nec post tale pꝛece-
ptum. quia trāsit in rem iudicatā si non fuit appellatū. an ergo
quam transeat in rem iudicatam ⁊ sic infra decem dies a die fa
cti pꝛecepti bene potest allegari erroꝛ. Ceteram materiam hu-
ius. l. vide hic plene per Bal. nam quātum ad intellectum tex.
⁊ glo. tantum dictum est ꝙ sufficit.
2 ☞ Quis dicatur libertus oꝛcinus.
3 Si abbas vel alius pꝛelatus recipit pensionem ab aliquo tāꝙ
emphyteota rei ecclesiastice cum nō sit non pꝛohibetur postea
dicere ꝙ non sit emphyteota. ⁊ quid si res erat consueta dari in
emphyteosim.

1 CUm testamentum. † Uerba enunciati-
ua per erroꝛē emissa siue pꝛincipaliter ꝓpter se siue
ꝓpter aliud dispositionē non inducūt etiā fauoꝛe li
bertatis. h. d. ista lex cū sequenti. ⁊ ista loquiꝭ qñ fuerūt emissa
pꝛīcipaliter ꝓpter se. lex vero sequēs quādo ꝓpter aliud ⁊ pꝛo
pter solutionē quā recipiebat ab aliquo tāꝙ liberto cū esset ser
uus. nā nō videꝭ sibi per hoc dare libertatē videbaꝭ ꝯꝛiū fauo
re libertatis ⁊ liberationis. ar. in. l. tale pactū in pꝛin. ff. de pac.
sed ibi quādo sciēter fuerūt emissa quo casu sufficit fauoꝛe libe
rationis absqꝫ fauoꝛe libertatis ad inducendū dispositionē. i.
pactū de non petendo. hic vero per erroꝛē facti vel iuris qui ex
cludit cōsensum vnde nec fauoꝛ liberationis nec fauoꝛ liberta-
tis sufficit vt habeat vim liberationis quid aūt si scienter esset
missa in casu harum. ll. an inducerent dispositionē. i. dationem
libertatis: glo. hic recitat quandā glo. guarnerij factā sup hoc
que cōtrarijs modis intelligitur. ⁊ quidā intelligūt quādo vo
luerit dicere ꝙ sic. quidā intelligūt ꝙ voluerit dicere ꝙ nō ⁊ di
co casu pꝛimā partem tenet glo. ⁊ etiam Barto. secūdam par-
tem tenuit Pla. ⁊ etiam Pe. quinimo etiam glo. in. l. seq. vide
tur eam tenere. sed Bart. dicit ꝙ casu. l. sequentis pꝛocedit illa
glos. quia ibi pꝛopter aliud fuerunt emissa sed in casu istius. l.
pꝛocedit glo. hic posita. nam verba enuntiatiua tunc inducunt
dispositionem quando fuerunt emissa pꝛincipaliter per se. non
autem pꝛopter aliud nisi fauoꝛe militis. vt. j. de testa. milit. l.
2 ex his verbis. sufficit veniamus ad casum. ¶ † In tex. ibi oꝛci
ni. dicitur libertus oꝛcinus ille cui relinquitur libertas directo.
Nam statim adita hereditate si testamentum valet efficitur li-
ber sine manumissione heredis: vnde cum habeat libertatem a
solo testatoꝛe dicitur libertus testatoꝛis et non heredis tanꝙ
manumissus ab eo qui tendebat ad oꝛtum idest moꝛtem: vt in
glo. sed si fuisset relicta per fideicommissum: et si foꝛet necessa-
ria manumissio diceretur libertus heredis a quo libertatem
consequitur

consequitur non a testatore. ¶ In fi. tex. ibi cũ errantis volũtas nulla fit ergo si non errauit a contrario sensu qũ est volũtas confitentis censeretur sibi data libertas ab illo herede ſm
3 Bart. ¶ † In. l. non idcirco. no. ſm Bal. ꝙ si abbas vel alius
a prelatus[a] recipit pensionẽ ab aliquo tanꝗ̃ emphyteota rei ecclesiastice cum non sit prohibetur postea dicere ꝙ emphyteota non sit: quinimo etiam si ex certa scientia hoc fecisset non potuisset preiudicare ecclesie si res non fuisset consueta dari in emphyteosim vel feudum: quia non est in potestate prelati solius dare de nouo in emphyteosim vel feudũ rem que est de mensa. Sed si fuisset consueta dari: et sic esset in potestate abbatis concedere cui vellet in. c. ij. de feu. videtur distinguẽdũ an hoc fecerit ex certa scientia vel per errorẽ. tamen glo. hic sentit idẽ qñ ex certa sciẽtia quia non principaliter ꝓpter se: sed propter aliud videtur cõfiteri illum esse emphyteotã idest propter solutionẽ ꝙ̃ recipit. tene menti sufficit.

1
Clauis. †Mulierib⁹ nõ succurrit͂ propter ignorãtiã iuris in lucris captãdis sicut nec masculis nisi rõne minoris etatis quo casu tã mulieribus quã masculis succurrit͂ per beneficiũ restitutionis. h. d. cõcordat cũ primo. d. l. si emãcipata. §. e. intellige tamen quando potuit consulere peritiores vt ibi nota.

b
1 Ne passim. [b] † Mulieribus nõ succurrit͂ ꝓpter iuris ignorãtiã vltra ꝙ̃ masculis nisi ĩ casib⁹ a iure exꝑssis. h. d. notabiliter. et declarat plures leges et gl. q̃ est hic enumerat illos casus. tñ ponit quosdã q̃ nõ faciũt ad ꝓpositũ. nã sunt multi casus in quib⁹ iura prouident mulierib⁹ ꝓpter fragilitatẽ sexus nõ ꝓpter iuris errorẽ qr etiã si nõ errarẽt eis prouideret vt ptz in velleiano nã etiã si sciat se nõ posse intercedere nihilominus si intercedat iuuatur nisi renũtiet velleiano in casibus in qbus permittit͂ renũtiatio aliqñ aũt succurrit͂ eis per errorẽ iuris q magis excusat͂ in eis ꝙ̃ in masculis. vt in. l. cũ de indebito. ff. de proba. et tũc hz locũ ista. l. qr regulariter vbi iuuant͂ masculi iuuantur mulieres ꝓpter iuris errorẽ vt ibi non iuuant͂ masculi nec etiã mulieres vt in lucris captandis. vt. s. eo. ꝙuis. fallit in quibusdã casibus in quibus iuuant͂ mulieres et tñ non masculi qui ponunt͂ in glo. vt in. l. si adulteriũ cum incestu. ff. de adul. et l. cũ de indebito. s. allegata.

2 ¶ Indebitũ solutũ per errorem iuris quãdo possit repeti: et quid si per errorem facti. et nu. 5.
3 Tutus exceptione macedoniani soluens per errorẽ iuris non repetit. et nu. 5.
Quid in indebito rõne exceptionis tpalis soluto per errorẽ.
4 Naturalis obligatio q̃ nunꝗ̃ fuit iuncta cum ciuili: nec vnꝗ̃ peperit actionẽ nõ est ita efficax vt impediat repetitionẽ soluti per errorẽ facti sicut illa que semel fuit iuncta cũ ciuili et produxit actionem. et postea fuit sublata ciuilis per sententiã.
5 Tutus exceptione inducta ad iuris rigorẽ conseruãdũ scilicet excep. litis pendentis. vel ea quam habet fideiussor ex epistola diui adriani: vel ea quam habent plures rei debẽdi ex noua cõstitutione vt diuidatur actio inter eos soluens etiã per errorẽ facti non repetit.
Quid in debito quod cresceret per inficiationem.

1
Cum quis. †Lex ista duas ponit regulas vnã negatiuã qr indebitũ solutum per errorẽ iuris non repetitur alterã affirmatiuam ꝙ solutũ per errorẽ facti bene repetitur et est lex repetibilis qm̃ habet materiã valde subtilem disputatiuã: et leges precedẽtes loquunt͂ qñ error fuit cõmissus in omittendo vel in cõfitendo falsum. lex ista loquitur qñ in soluendo indebitũ. ¶ Cõtra primã regulã negatiuã opponitur primo de tex. l. j. ff. de cõdi. indebi. vbi dicit͂ indistincte ꝙ indebitũ solutũ per ignorantiã repetit͂. et illud verbũ ignorantiã potest intelligi tam de ignorantia iuris ꝙ facti. et postea subijcit ꝙ tunc demũ denegat͂ repetitio qñ fuit solutum ex certa scientia iuris et facti. hic autẽ denegatur etiam quãdo per ignorantiã iuris.
2 ¶ † Itẽ opponit͂ de ratione. nam cõmuniter tradit͂ ꝙ ignorãtia iuris nõ nocet in damnis vitãdis vt in. l. iuris ignorantiã. ff. eo. sed ille qui soluit indebitũ cuz vult repetere tractat de dãno euitando ergo non debet impediri repetere propter iuris ignorãtiã. timore huius. gl. intrat vnã distinctionẽ quadrimẽbrez vsqz ibi si aũt est vtroqz iure indebitũ. et postea vltimũ mẽbrũ subdistinguit ĩ alia quatuor mẽbra. Itẽ secũdũ mẽbrũ dicte subdistinctionis subdistinguit in alia duo. et sic in effectu sunt decẽ mẽbra. Quatuor in pria principali distinctione. Itẽ alia quatuor in scda subdistinctione. Itẽ duo in alia subdistinctione et hĩ vsqz ibi itẽ opponit͂. vbi autẽ opponit cõtra dicta p se in primo mẽbro prime distinctionis de dictis etiã p se quarto mẽbro eiusdẽ distinctionis et soluit. respõdẽdo aũt ad priuz primo loco formatũ. et etiã ad rõnem dicit glo. ꝙ illa lex q̃ generaliter loquit͂ de indebito dz restringi ad illud qd erat indebitum ciuiliter. naturaliter tñ erat debitũ quo casu qr non poterat peti efficaciter dicebat͂ indebitũ sed ꝓpter naturalẽ obligationẽ q̃ subsistebat nõ poterat dici indebitũ ideo soluẽs si vult
a repetere non dicit͂ tractare de dãno vitãdo sed potius de lucro. quia nollet soluere ꝙ naturaliter dz sed illud potius lucrari cũ tamen ius naturale et etiã gentium arctat ipsum ad soluẽdum ideo non obstat ratio supra facta in contrariũ. qr iuris ignorãtia non prodest in lucris captãdis vt infra. l. pro. i. s. eo. si emãcipata. l. autẽ contraria. et etiam ratio in contrariũ facta potest habere locũ in alijs speciebus indebiti scilicet econuerso quando erat indebitũ naturaliter. licet ciuiliter debitũ. Item quando vtroqz iure erat indebitum. Item quando erat indebitum ope exceptionis perpetue et fauorabilis. lz quo ad obligationẽ vtroqz iure esset debitũ vt in muliere intercedente que ciuiliter et naturaliter obligatur et etiã oriatur actio contra eam. sed habet exceptionẽ velleiani. in his tribus speciebus indebiti locuz hz contrariũ vt impediat͂ repetitio demũ quando soluit scienter secus si qñ per errorẽ iuris vel facti. qr in istis bene tractat de dãno vitãdo. nã in primo licet sit ciuiliter indebitum ex quo tamen est naturaliter indebitũ ius gentiũ vel naturale ipm nõ
b arctat ad soluẽdũ nec etiã ius ciuile. qr raro reperitur tale debitum ciuiliter tm̃ quin sit elisum per exceptionẽ. pone exẽplũ in eo q est tutus exceptione pacti vel iurisiurãdi q̃ tollũt naturalẽ obligationẽ et elidunt ciuilẽ. vt in. l. si vnus. §. pactus. ff. de pac. multo magis in scdo casu quando erat indebitum vtroqz iure. qr tũc nullum ius arctat ipsum ad soluẽdũ. vnde volẽs repetere tractat de dãno euitãdo idẽ in tertio. qr mulier licet sit ciuiliter et naturaliter obligata: etiam contra eam cõpetat actio. attamen per senatusconsultum tam actio ꝙ̃ obligatio eliditur et sic perinde est ac si non esset in rerum natura quantum ad hoc. sed in primo casu quando est indebitum ciuiliter et naturaliter debitũ presupponamus ꝙ illa naturalis obligatio nõ sit elisa in aliquo licet nõ sit efficax ad agendum. nec vnꝗ̃ fuit cõiuncta cum ciuili. Glo. ponit duo exempla. s. in eo ꝙ venit detrahẽdũ per falcidiã. nã attenta dispositione. l. falcidie non debet͂ legatario ciuiliter. sed attenta voluntate defuncti contra quã falcidia detrahitur. vt in. l. titia. ad. l. fal. dicitur debitũ legatario naturaliter. Itẽ ponit exemplũ in legato relicto in minus solẽni testamẽto vel vltima volũtate. qr habito respectu ad defectũ solennitatis q̃ est de iure ciuili nõ debetur ciuiliter sed habito respectu ad voluntatẽ defuncti q̃ ita adest in volũtate nõ solẽni: sicut in solẽni. vt in. l. fi. ff. de rebus eorũ. debet͂ naturaliter. Vltramõtani reprehendunt ista exẽpla. Bart. vero sustinet Bal. cum distinctione. dic vt hic per eos. quia in his consistit tota subtilitas huius materie. qr vltramõtani in omnibus exẽplis reprobant glo. sed Bar. conatur eam sustinere. sed pone exemplum indubitatũ in eo qd est promissum per pactum nudũ. nã illud debetur naturaliter tantũ et illa naturalis nõ est elisa per aliquã. l. quia licet lex non assistat tali promissioni vt faciat eã producere actionẽ: nõ tamen resistit. ideo talis obligatio naturalis dicit͂ subsistere in suis virib⁹. ideo merito arctat debitorem ad soluendũ: licet inefficaciter. qr sola per se non sufficit ad agendũ sed bene sufficit ad solutũ retinẽdum. si ergo esset talis naturalis que esset elisa non haberet locũ ꝙ hic dicit͂. pone exẽplum in debitore liberato per prescriptionẽ que tollit ciuilez et elidit naturalẽ. nã solutũ quocũqz errore repeteretur vt no. i. l. si. ff. rem ra. ha. sic ergo distinctio huius legis habet locũ in illo
3 indebito ciuiliter sed naturaliter debito vt distiguatur † an sit solutum per errorem iuris vel facti. hz etiam locum in debito per exceptionẽ perpetuã et peremptoriam et odiosam vt macedoniani. nam tutus illa except. soluens per errorem iuris non repetit vt in. l. qui exceptionẽ. de condi. inde. secus si facti. vt. ff. ad mace. l. fi. aliquando vero quocũqz errore solutum non repetitur scilicet quando esset indebitũ ratione exceptionis temporalis. vt in. l. in diem. ff. de condi. inde. secundũ opi. Azo. quam hic refert glo. et cõiter per doc. licet quidã dixerint contrarium. Itẽ quando esset indebitũ ratione exceptionis inducte gratia rigoris iuris cõseruandi. glos. ponit exemplũ per. l. Julianus. de cõdi. inde. in exceptione rei iudi. tñ aduertendũ ꝙ illa videt͂ cadere sub primo mẽbro de indebito ciuiliter: sz naturaliter debito. qr sñia absolutoria tollit ciuilẽ et non naturalẽ. vnde in ea videtur distinguendũ prout hic aut fuit solutũ per errorẽ iuris vel facti. et secundã partẽ tenet hic Bar. sed in. d. l. iulianus. tz illã quã tenet glo. ꝙ quocũqz errore solutũ non repetat͂. dicens ꝙ sñia absolutoria tollit ciuilẽ: et naturalẽ nullo modo tãgit. et si dicat͂ licet nõ tãgat. et sic nõ elidat videt͂ adhibenda distictio
4 de qua hic. ibi respondet † ꝙ ista distinctio procedit in naturali obligatione que nunꝗ̃ fuit iuncta cum ciuili. vt in exemplis

a ¶ Vel alius prelatus. adde doc. i c. potuit. de loca. et per doc. in. l. ij. de iure empy.

b ¶ Ne passim. de materia isti⁹. l. vide. p alex. de imo. i. l. si quis id. ff. de iur. om. iud. idem alex. i. l. iuris ignorantiã. C. q admi. et Abb. in. c. ij. de consti.

1 ¶ Nō obstāte. de hac clausula non obstante. vide latissime p Fely. in c. nonnulli. de rescrip. per eūdem pau. de ca. in cōsi. cclxxv. in. ij. parte consiliorum antiquorū incip. pas sus iste. Cur.

b ¶ Ut est papa. adde vt in. c. cūcta p mundū. ix. q. iij. c. si papa. xl. dis. & c. nūc aut. xxj. dist.

c ¶ Duce Mediolani. Et quod dux Mediolani in terris suis exerceat vices imperij adde eūdē pau. de ca. in consi. cxcvj. per totū. & maxime in fin. incip. consi. super primo dubio vr dicendū. & ibi qd potest auferre ius tertij. et p alex. de imo. in consi. ij. colū. iiij. in. j. vol. Cur. & tu adde cōsil. Pau. de ca. s. i prima parte. consi. nouorū. Ex predictis adde que pulchre dicit d. me. do. Bart. so. in suo consi. clviij. colū. fi. et are. in ca. at si clerici. §. de adulterijs. de iudic. St.

d ¶ De quanto tēpore. Adde bal. in. l. fi. C. q admit.

supra positis. nec vnq̄ peperit actionem. illa enim non est ita efficax vt impediat repetitionem soluti per errorem facti. sed quādo semel fuit iūcta cū ciuili. & produxit actionem. & postea per sententiam tollitur ciuilis. nō propterea tollitur actio sed remanet in virtute naturalis solius. q patet ex eo qm̄ exceptio rei iudicate est proprie exceptio & sic presupponit actionem qr igitur naturalis non est elisa nec in aliquo tacta per sententiā & habet actionem secum. licet illa sit elisa est fortior q̄ illa q nō habet actionē secū vt impediat repetitionē soluti etiā per errorem facti. & est subtilis imaginatio sua & plus placet q̄ illud qd ipse notat hic: quia concordat cum ista gl. 5 †Doc. aūt ponūt alia exempla de exceptione inducta ad iuris rigorem conseruandum scz in exceptione litis pendentis. Item in exceptione quam habet fideiussor ex epistola diui adriani: vt diuidatur actio. Itē in exceptione quā habent plures rei debēdi ex noua constitutione vt diuidatur similiter actio inter eos. & dicūt qd tutus tali exceptione soluens etiā per errorem facti non repetit: est etiam tertius casus quādo esset debitum quod cresceret per infitiationē: vt. l. aquilie: nam solutū quocūq errore non repeteretur. quia videretur solui ratiōe cuiusdā tacite trāsactionis: vt. s. eo. in prima glos. mag. in quarto cōtrario de. l. si is cū quo. ff. de cōfes. & . j. de condi. inde. ea que. & sic collige q interdū indebitū quocunq errore solutū repetitur & solum denegatur repetitio. quādo scienter vt in primis casib9: interdū quocūq errore solutum non repetitur: vt multominus si scienter vt in vltimis casib9. interdū distiguit an sit solutū p errorē iuris: & ex certa sciētia. & nō repetitur. An per errorē facti. & tunc repetitur in casu huius. l. cui addidi etiam aliā. distinctiones autem glo. reducuntur ad hoc q quoddā est indebitum ciuiliter & naturaliter debitum. quoddā econuerso indebitum naturaliter sed ciuiter debitum quoddā vtroq iure indebitum quoddam vero indebitum per exceptionē. licet debitū vtroq iure inspecta obligatiōe. & ista est principalis distinctio. Secūda subdistinctio est quia vltimū membrū de eo q est indebitū ope exceptionis. subdistingue in alia quatuor qr in illa exceptio vel est tēporalis vel est perpetua vel est dubia. an sit temporalis seu perpetua. q vltimū in dubio presumit. vt in. l. sufficit. de cōdi. inde. vel est inducta ad iuris rigorem conseruandū. Item vltima subdistinctio. quia sm membrū precedentis scilicet quādo exceptio est perpetua subdistinguitur in duo. qr vel est fauorabilis vel est odiosa. Sed quicquid boni ex pdictis sumi potest superius dixi qr omnia pdicta verba reducuntur ab illa de quibus dixi & ad illos casus. ¶ Postremo gl. opponit cōtra primum membrū prime distinctiōis qn̄ est indebitū ciuiliter sed naturaliter debitū & etiā contra tertiū quādo nullo iure est debitum. constat enim q in dictis casibus datur exceptio & illa est perpetua fauorabilis ergo quocunq errore solutum deberet posse repeti per id quod dicit glo. in versic. si autem est vtraq iure debitum. & respondet glo. q proprie loquēdo non dicitur exceptio quia exceptio est actionis exclusio. ergo vbi non competit actio proprie nō est exceptio. sed improprie. scilicet intentionis. Tale igitur non dicitur indebitū ope exceptionis. quādo autem competit actio mero iure. tūc dicitur exceptio. vt in macedoniano & velleiano. & tunc dicitur adhiberi distinctio de qua in illo ver. si autem an sit fauorabilis vel odiosa. & in primo casu non habet locū ista lex imo indistincte repetitur quocunq errore solutum. sed in secūdo sic. Cetera vide hic per docto. quia non sufficerent sex lectiones ad recitādum ea que hic tanguntur.

¶ De precibus imperatori offerēdis. & de quibus rebus supplicare licet vel non. Rubrica.

2 ☞ Casus in quibus seruus habet legitimā personā.
Laudabilis fides serui vindicātis necem domini sui.

1 Licet seruilis. ¶ †Rescriptū impetratū a seruo super nece domini sui licet realiter sit īhabilis ad impetrandum quantum tamen ad hoc est habilis: & etiā ad accusandum de nece dnī. h. d. † Et sic nota casum in quo seruus habet 2 legitimā personā. & sic alibi infra si per vim vel alio modo. l. j. ¶ Item no. laudabilem fidem serui vindicantis necem domini sui.

2 ☞ In clausula nō obstāte. an debeat fieri expressa mētio de lege disponēte cōtrarium. an autem sufficiat generaliter dicere non obstante quacunq lege contrarium disponente.
Tollere totū ius alterius nō pertinet nisi ad supremū pricipē qui non recognoscit superiorem.
3 Dilatio si cōcedit debitori meo per principē an interim teneat mihi ad vsuras.
An interim prescribat contra me.
An ista concessio facta debitori psit fideiussoribus suis.
4 De quāto tēpore possit peti dilatio & si excedat quinquenniū: q rescriptū reddatur in totum nullum.

1 Quoties. †Rescriptū p qd cōcedit vel tollitur dilatio tpis permittitur impetrari: & impetratū tenet: nō sic in illo per qd totū ius alteri9 absorbet. h. d. & semp allegat. ¶ In tex. ibi moratoria pscriptio. i. dilatoria exceptio. ¶ In tex. ibi mādatur. i. permittit supplicari per hoc per cōsequēs cōfessio facta ad talem supplicationē valet secus in casu sequēti: vbi phibetur postulari ergo cōfessio facta ad talē postulationē prohibitā nō valet: qr cuius prohibet petitio eiusdē facta pfessio nō valet ipso iure. vt. j. de peti. bo. subla. l. j. li. x. Et ideo hoc no. in glo. j. Circa primā partē qn̄ tollitur vel cōcedit dilatio tēporalis valet intellige etiā in rescripto non cōtineat clausula nō obstante[a] quacūq. l. qm̄ nulla. l. obstat cū illa permittat hic impetrari: scdō vero dictū q nō valeat dz ītelligi nisi in rescripto cōtineat dicta clausula nō obstāte quo tn̄ casu distinguit an princeps tollat id qd est de iure ciuili vt actionē: et valet qr pōt hic facere. an id qd de iure gentiū vt dominiū & tūc nō valet qr non potest hic auferre. nisi ex cā & pro bono reipublice & tūc etiā dz prouidere illi de pretio vt in. l. itē si verberatū. §. j. ff. de rei ven. & hoc vult glo. mag. in vl. q. que cōcernit istā secundā partem & nō primā sed aduerte qr ista distinctio videt cōtra istū tex. qui prohibet tolli exceptionē peremptoriā nam illa videt de iure gentiū si oritur ex pacto de nō petendo vel ex solutione facta et glo. videt sentire q si cōtinet clausula non obstāte valeat rescriptum dū specialiter loquitur de dnīo dicens qd non valeret si illud tolleret. Preterea licet actio sit de iure ciuili oritur tn̄ ex cōtractu: qui est de iure gentiū vn̄ videt qd nō possit tolli sicut nec ipse cōtract9. Inn. tn̄ videt stare cū ista distinctione in. c. q̄ in ecclesiarū. de consti. de ista materia tractat per Cy. j. eo. l. rescripta. & per Bar. in. l. fi. j. si ꝯ ius vel vti. pub. dic vt ibi. † & ēt 2 an requiratur qd in clausula non obstante fiat expressa mentio de. l. disponente contrarium puta nō obstante. l. quoties. C. de preci. impe. offeren. An sufficiat generaliter dicere non obstāte quacūq. l. contrarium disponente. & ista pars vltima cōiter ibi tenet per ea que habētur in. l. si quis in prin. testamēti. ff. de le. iij. Adde vnum quod est notandū. nā dicit hic Albe. q tollere totū ius alterius non ptinet nisi ad supremū principē qui non habet superiorē vt est papa[b] vel imperator. inferior vero qui superiorē recognoscit vt sunt comites & Marchiones qui recognoscūt ecclesiā vt Marchio ferrarie & similes nō possent etiā si in eorū rescripto cōtineretur clausula non obstante. & etiam si esset casus in quo imperator posset tollere. & allegat Arch. hoc tenentē. xxv. q. ij. in summa glo. & ego habui consulere isto anno in ciuitate pergami. qr dnīs Pandulphus tēpore quo ibi dominabatur per suum rescriptū liberauit quendam partialem suum ab eo in quo tenebatur alteri pergamensi. dixi q non valebat rescriptum etiam si ipse fuisset iustus dominus & cū iusto titulo habito ab imperatore cum ipse recognoscat imperatorē in superiorē. & omnia faciat tanq̄ eius vicarius. & idē esset dicēdum de duce Mediolani[c] qui facit vt dux. & sic nomine imperij. qr hoc nō pertinet nisi ad supremū principem. secus in illis comitatibus qui de facto non recognoscunt superiorem sed regunt semetipsos absq vicariatu imperatoris. sed proprio. qr ille obtineret principatum supremū in eorum territorio loco principis habentur. vt not. Cy. in. l. ea lege. ante fin. j. de condi. ob cau. & Barto. in. l. hostes. ff. de captiuis: tene menti quia est quotidianum: vt dixi. † Circa primā vero partē Cy. mouet hic 3 aliquas questiones vcz si per principē conceditur dilatio debitori meo: an interim teneat mihi ad vsuras. Item an interim prescribat contra me. Itē an ista cōcessio psit fideiussoribus suis: vt possit contra me obijcere exceptionem dilatoriam temporibus. de quib9 dic vt plene per eū notabiliter loquitur sm pe. & semp remittit ad ei9 dicta. ¶ Extra Cy. quero de quāto tēpore[d] possit peti dilatio. breuiter puto modico tpe per rōnem positā hic in pric. glo. qr in mora modici tēporis nō est magnū periculum vel damnū. vt in. l. si debitori. ff. de iud. & in illa rōne fundat iste tex. vt patet ex rōne posita ī scda parte dū dicit sine graui partis alterius dispēdio a ꝯtrario sensu. puto aūt modicum tempus debere determinari prout habetur in simili in. l. fi. j. qui bo. ce. pos. scilicet in dilatione quinquēnali. † quādo excederet diceretur afferre graue preiudiciū. sed an tunc redderet rescriptū in totum inutile. an vero esset vtile vsq ad quinquēnium. puto primā partē esse veram. qr petitur vnū tempus indiuisibile. ar. eorū que no. in. l. si sponsus. §. & generaliter. de donā. inter vi. & vxo. iuncta. l. scire debemus. de verborum oblig.

Quando

2 ☞ Quãdo per legẽ expresse prohibet impetratio in quo dif ferat iste casus ab alio qñ non prohibet expresse tñ impetratio est contra tenorem legis ad hoc vt rescriptũ videatur nullum.

1 Nec damnosa. †Primũ dictũ huiꝰ l. videt posse intelligi etiã si rescriptũ in modicuʒ esset dãnosum fisco. vt si cõcederet modicã dilationẽ in preiudiciũ fisci debitori fiscalis. vt differat a priuato. vt. s. l. pri. Itẽ pcedit nisi cõcederet indulgẽtiã pene delicti anteꝙ̃ pena esset exacta p fiscũ. nã in hoc nõ censet rescriptũ esse fisco dãnosum. vt. j. eo. l. rescripta. in fi. secꝰ si pena esset exacta vel bona ꝯfiscata. vt est casus ĩ l. j. j. de peti. bo. subla. gl. aũt hic ponit exẽplũ qñ cõtineret graue preiudiciũ fisci ⁊ vult tũc etiã si ꝯtineret clausulã. nõ obstãte quacũqʒ. l. ꝯtrariũ disponẽte. nõ valeret rescriptũ. nisi sequeret secũda iussio. i. scdm rescriptũ idẽ cõtinẽs. ⁊ idẽ dicũt quidã vbicũqʒ impetratio expresse per. l. prohibet. vt ĩ casu. l. precedẽ. qñ tollit ex toto ius alteriꝰ. ⁊ in. l. ij. s. de sum. tri. vt requirat scda iussio. ⁊ nõ sufficiat clausula nõ obstãte ſm Iac. de raue. vt no. Cy. in. l. fi. j. si contra ius vel vti. pu. Pe. ꝯ ꝙ sufficiat clausula nec requirit secũda iussio nisi qñ tẽdit in preiudiciũ fisci. ⁊ hoc
2 magis placet. †⁊ si querat in quo ergo differt iste casus qñ per l. expresse prohibet impetratio ab alio qñ nõ prohibet expsse. tñ impetratio est cõtra tenorẽ. l. puta ꝙ pupillus possit testari. nã etiã dicto casu videt esse rescriptũ nullum. vt in illo tex. duʒ dicit iuri cõtraria. vt in. d. l. rescripta. ꝙ est intelligendũ nisi cõtineat clausulã non obstante. r̃ndeo quia quãdo nõ prohibetur expresse impetratio: licet rescriptũ esset contra tenorem iuris si tamen neminẽ offenderet ⁊ prodesset impetranti valeret etiam sine clausula predicta. vt in. d. l. rescripta ver. nisi forte per queʒ etiã iste tex. limitatur dũ dicit. nec iuri cõtraria vt intelligat scʒ qñ aliũ lederet. qꝛ tũc nõ valeret nisi cum clausula. sʒ si expresse prohibetur impetratio: tunc etiã si aliũ nõ lederet non valeret rescriptũ sine dicta clausula. vt no. ĩ. d. l. rescripta. sic ergo recollige. aut rescriptũ est damnosum fisco: ⁊ tũc non valet etiã cum clausula: sed expectat scda iussio ⁊ etiã si modicũ esset dãnosuʒ lʒ secus in priuato aut nõ est dãnosum fisco: sed priuato. ⁊ tunc aut parũ ⁊ valeat etiã sine clausula. aut multum. ⁊ tunc non valeat nisi cũ clausula. ⁊ hoc si est casus in quo non prohibetur expresse impetratio. aut nulli est damnosum. ⁊ valet etiã si sit cõtra tenorẽ iuris. vt in. d. l. rescripta. ver. nisi vt si quis impetra
a uit qd̃ posset facere testamentũ sine septẽ testibus[a] ⁊ cũ quinqʒ. hoc enim nulli nocet. ⁊ tamen est cõtra dispositionẽ iuris. valet etiã sine clausula. vt in. l. si qñ. j. de inoff. test. si vero prohibetur impetratio expresse tunc non valet sine clausula etiã si nulli noceat qꝛ presumitur per fraudeʒ impetratũ. vt. s. de sum. tri. l. ij. ⁊ ibi nota. in glo. super verbo fraudem.

2 ☞ Habẽs dilationẽ soluẽdi a pricipe nõ põt ea vti nisi satisdet cũ fideiussoribꝰ de soluẽdo adueniẽte termino. ⁊ idem si hʒ a testõre ⁊ an possint pstari fideiussores post rescriptuʒ ⁊ nu. 5.
3 Quid si habeat dilationem a lege.
4 Quid in eo qui hʒ dilationẽ a parte contrahẽte ꝙ nõ teneatur dare fideiussores nisi superueniat noua causa suspitionis.
5 In dilationibus in quibus tenetur prestare fideiussores si non põt prestare exigitur debitum deducta vtilitate medij temporis: ⁊ quid si non vult prestare.
6 Quando lex vel statutũ mandat fideiussores prestari alias annullat actum intelligitur si petatur.
7 Quid in iuramẽto calũnie qd̃ nisi prestet non valet processus: ꝙ hoc intelligatur si fuerit petitum.

1 Vniuersa. †Obtinẽs dilationẽ a pricipe per rescriptũ nõ põt ipso gaudere vel vti: nisi ipse satisdet cũ fideiussoribus de soluẽdo adueniẽte termino. h. d. notabiliter. si ergo per cõciliũ ciuitatis fiat reformatio ꝙ mercatores habẽtes pecunias alienas in depositũ nõ possint grauari vel compelli ad soluendũ. prout fecit cõmunitas florentie durãte guerra. poterunt tñ creditores petere dari eis fideiussores. per hãc. l. vbi est casus nisi etiã in reformatione contineatur contrariũ ideo sint cauti dictatores reformationũ vt faciãt hoc reformari ⁊ apponi. ⁊ venit ista. l. ad limitationẽ. l. quoties. in primo casu. s. eod. vbi debitor põt a principe impetrare dilationẽ ad soluẽdum.
2 †No. ergo ex ista. l. primo ꝙ habẽs dilationẽ soluẽdi a principe nõ põt ea vti: nisi satisdet cũ fideiussoribꝰ de soluẽdo adueniẽte termino. idẽ si habeat a testatore: vt in legatis relictis in diẽ vel sub cõditione. l. inter oẽs. ff. qui satisd. cogã. ⁊ in toto ti. vt lega. no. ca. ff. ⁊ C. idem si a iudice: vt in. l. ij. §. si dubitetur. ff.
3 de iudi. in ver. competenti. cautela. †Quid autem si a lege dicit Cy. ⁊ bal. quod tunc sufficit ꝙ caueat nuda cautela sine fideiussoribus. vt in. l. ij. §. si dubitet. ff. de iudi. Certe ipsi videntur loqui contra tex. in. l. si constante. §. quoties. ff. solu. mat. vbi maritus habẽs dilationem legalem ad restituẽdam dotem debet interim cũ fideiussoribus cauere. fallit in casu. d. §. sed si dubitetur per rationẽ ibi positam. quia ibi petebatur cautio a forẽse cui erat difficile reperire fideiussores. Nos loquimur qñ a ci
4 ue vel incola. †Item quid in eo qui habet dilationem a parte cõtrahẽte: vt si promisisti mihi soluere hinc ad annũ vel pure: ⁊ postea feci tibi pactũ de non petẽdo hinc ad annũ an interim possum petere ꝙ des fideiussores. hic est distinguẽdum aut superuenit noua causa suspitionis ⁊ possum aut non superuenit: ⁊ tũc secus: qꝛ mihi debeo imputare cur dilationem feci. et iste est casus in. l. in omnibus. ff. de iudi. ⁊ in. l. si creditores. de priui. cre. ⁊ prout in prin. l. si is a quo. §. fi. cum. l. seq. in precedenti
5 bus casibus nõ requirit quod cã de nouo superueniat. †Quid autẽ si in illis in quibus tenetur prestare fideiussores non põt prestare. dic ꝙ exigitur debitum deducta vtilitate medij temporis sed si prestare nõ vult exigitur nulla facta deductione. vt in. d. l. constãte. §. quoties. vbi est tex. nota. ſm Cy. ¶ Sed opponitur cõtra tex. dum dixit non aliter valeat. nã aut rescriptũ a princ. fuit ipso iure nullũ: quia non erant prestiti fideiussores ⁊ tunc licet postea prestarẽtur non recõualescent. vt in. l. qd̃ ab initio. de reg. iur. cuius contrariũ videtur esse de mente huius l. que vult quod possint prestari post rescriptum impetratum aut rescriptum a principio valuit. ⁊ tũc licet postea non prestaretur non debet irritari. vt in. c. factum legitime. de reg. iu. lib. vj. ⁊ sic iste tex. videtur implicare cõtradictionem timore cuius Pla. dixit ꝙ erãt prestãdi ante impetrationẽ. ⁊ nisi fuerint prestiti nõ valebit rescriptũ ab ipso initio nec recõualescet ex post facto sed hoc est contra mentẽ huius. l. que sentit ꝙ debeat prestari post. ideo glo. sentit ꝙ rescriptũ ab ipso principio fuit validum tamen non potest eo vti nisi prestet fideiussores. ⁊ si non prestat non est nullũ ipso iure. sed per exceptionẽ que glo. semper allegatur qd̃ quando. l. vel statutum mandat aliquid fieri post actum celebratum. ⁊ nisi fiat dicit actum non valere. ꝙ debet intelligi non ipso iure: sed ope exceptionis: vt si dicat testamentũ vel contractũ aut instrumentum debere insinuari. ⁊ nisi fuerit insinuatũ non valeat qꝛ illa insinuatio venit fienda post actũ celebratũ. licet per multũ tempus steterit ꝙ non fuerit insinuatũ non est nullum sed semper poterit insinuari ⁊ insinuatiõe facta poterit quis vti nisi apponatur in statuto certũ tempus. j. qd̃ debeat fieri. naʒ eo elapso irritabitur ac si dicat qd̃ sit nullum. ⁊ ista faciũt ad questionẽ de vsurario manifesto. cuius a testamentũ non valet nisi prestiterit cautionem de restituendis vsuris. vt in. c. ꝙ̃ꝙ̃. de vsu. lib. vj. nam illa cautio non est de forma testamenti ꝙ patet quia ea que sunt de forma debent interuenire ĩ ipso actu obligati. §. tutor. de auto. tu. sʒ illa cautio potest prestari ante factum testamentum. ⁊ tũc valeret sine dubio in. d. c. ergo. ⁊ eodem modo potest prestari post factũ testamentum ex interuallo. lʒ illud. c. dicat testamentũ non valere si quousqʒ dixit cautionẽ non prestiterit. ⁊ sic est in precedẽti quousqʒ viuit. ⁊ ita determinatur per doc. ibidẽ. ⁊ per Bar. in. l. filio preterito. in fi. de iniust. test. post mortẽ vero si prestaret per heredẽ nõ faceret reconualescere testamentũ sed prodesset hic dũtaxat
6 ad sepulturam. vt no. per glo. in cle. j. de vsu. ¶ †Ultimo nota glo. dũ dicit si aduersarius postulat. quã perpetuo tene menti. ꝙ quãdo. l. vel statutũ mãdat fideiussiones prestari. alias annullat actũ. puta ꝙ quãdo forensis agit contra ciuem teneatur prestare fideiussores de expensis soluendis. alias nõ valet processus. vt dicit statutũ huius ciuitatis. forensis egit ⁊ non prestitit: qꝛ non fuerunt petiti. opponebatur ꝙ processus erat nul b
b lus. ego dicebam[b] nõ esse verũ si non fuerint petiti. pars aduersa dicebat cõtrariũ quod illi incũbebat hic onus. ⁊ quod debebat offerre si volebat admitti. certe hic est glo. iũcto tex. pro eo quod ego dicebam. bene facit. l. peto. §. fratre. de leg. ij. vbi dum
7 dicit si cautio non fuerit postula. †Et qd̃ habetur in iuramẽto calumnie. ꝙ nisi prestetur nõ valet processus nam est verum si fuerit petitum. alias secus. vt nota. in. l. ij. §. sed quia veremur. j. de iura. calum. ⁊ eo. ti. j. lib. vj. ⁊ vide hic ad ea que dixi in precedenti articulo no. per Bar. in. l. si ita qs. §. ea le. de ver. obli.

a ¶ Sine septẽ testibꝰ: Adde an valeat testm̃ cũ duobus testibꝰ ⁊ notario parochiano vide per Ioan. ĩ addi. spe. ti. de instr. edi. in. §. cõpẽdiose. doct. in. c. cum esses. de testa.

b ¶ Ego dicebam. adde ad hoc alex. de imo. in cõsi. ccv. in ij. volu. ⁊ Fran. de are. in cõs. cxxxvij. ⁊ vide multa que ponit hic. d. Ias. in. iij. co. St.

2 ☞ Differentia inter appellationem ⁊ supplicationem. ⁊ numero. 3.
3 Quando non potest appellari non supplicatur nisi semel. ⁊ qñ etiam non possit supplicari.
Per supplicationem non rescinditur sententia sed potest mandari executioni ea pendente.

1 Si quis. †A sentẽtia prefecti pretorio non supplicat nisi semel. hoc dicit. pre
2 mitte ꝙ a sententia principis †vel senatus vel prefecti pretorio propter excellentiam dignitatis non appellatur. vt. ff. a quibus appel. non li. l. prima. nec a sentẽtia concilij generalis. vt. s. de summa trinitate. l. nemo clericus.

⁊ ibi nota in glossa que incipit primū dubium. Potest tamen a sententia predictorū supplicari. vt. j. de sen. pref. preto. l. vnica. ⁊ differt appellatio a supplicatione. quia per appellationē conqueritur appellans non solum de sua simplicitate seu negligentia. vl' de dolo aduersarij. sed etiam potest conqueri de iniquitate iudicis. sed quando supplicatur non conqueritur de iniquitate iudicis sed de primis duobus sic vt quādo petitur in integrum restitutio. vt in. l. prefecti. ff. de minori. et nota. in
3 Spec. de supplica. §. ij. ¶ † Item differt in eo quod dicitur in hac. l. quia quando potest appellari bis appellatur. sed quando non potest appellari nō supplicatur nisi semel vt hic iuncta l. vnica. j. ne lice. ter. prouo. Itē in alio quia p appellationem rescinditur pronuntiatum. ⁊ per consquens impeditur sententia executioni mandari. ff. ad turpil. l. j. in fin. ⁊. l. furti. §. j. de infami. ⁊ nil inno. ap. pen. l. j. sed per supplicationem non rescinditur sententia. ideo etiam ea pendente potest executioni mandari secundum formam tamē auť. hic posite. tunc autem permittitur supplicare aduersus sententiam quando in priuilegium iudicātis denegatur appellatio. vt in personis supradictis. sʒ quando denegareť de iure cōmuni. vt qꝛ renuntiasset appellatiōi tacite vel expresse nō admitteretur supplicatio. vt. j. vt lit. pen. l. fin. vel si bis appellasset. ⁊ sic non liceret tertio appellare. nam nec supplicare. vt. j. ne lice. tertio prouo. l. id. que glo. hic opponit. Itē si ex qualitate cause. vt si statutū diceret. ꝙ in causis criminalibus nō summarijs non appelletur. vl' si princeps committeret causā appellatione remota. in istis enim sicut nō posset appellari. ita nec supplicari. ar. iurium predictorū.

a ¶ Si datum est arbitrium. Adde doc. in. c. quītaualis. ď iureiu. doc. in. c. cuʒ cōtingit. de arb. et que ponūt bar. ⁊ alex. in l. si in lege. ff. loc. ⁊ Io. de imol. in. l. filiussa. ff. ď dona. ⁊ in. l. qui rome. ff. de vbo. obli. ⁊ alexan. ď imo. in ɔsil. lxv. co. ij. ⁊ colū. fi. in. j. vo. Frā. Cur.

2 ¶ Tēpus prefixū a lege ad aliqd faciendū: dicitꝛ concernere formā act⁹. ⁊ qđ fit nō seruato tēpore dicitur fieri cōtra formā. Si datum est arbitriū potestati super maleficijs puniēdis: an possit prorogare tempus statutum per statuta ad accusatiōnē porrigendā vel ad formandā inquisitionem.
3 Appellatio semp fit ad superiorē. sed supplicatio potest fieri corā eodem dūmodo fiat infra decem dies. ⁊ in hoc habet similitudinē cū restitutione in integrū. ⁊ etiam in alio qꝛ pendente restitutione in integrū fit executio prestitis fideiussoribus.
Pendente causa nullitatis an impediatur executio sententie.
4 Appellatio an possit porrigi notario iudicis appellationis absqꝫ presentia ipsius iudicis. ⁊ quid de instrumentis cause et quid in productione testiū.
5 Si nō potest appellari post decem dies an etiā nec supplicare. an autem possit supplicari infra biennium.

1 De supplicatio. † Si supplicatur a sententia prefecti pretorio īfra decē dies a tempore late sentētie potest supplicatio porrigi coraʒ ipso eodē prefecto vel corā officialibus suis. ⁊ tūc ipse idem prefectus cognoscit de causa supplicatiōis. nec interim mittit sententiam executioni nisi prestitis fideiussoribus de restituendo si cōtingat supplicātem obtinere. si vero supplicatur post decem dies potest sententia executioni mandari sine datione fideiussoris. remanēte tamen salua causa retractationis sentētie. ⁊ etiā executionis si cōtingat supplicantē obtinere. h. d. Adde ad hoc vltimū ꝙ supplicatio nō est porrigenda corā ipso prefecto vel suis officialibus. sed coram principe. ⁊ pōt supplicari īfra bienniū. ꝙ datur ad supplicandū etiā ad causaʒ finiendā. vt. j. de sen. prefe. preto. l. vnica. In tex. ibi offerenda est. subaudi si vult ꝙ per eundē prefectuʒ cognoscať. ⁊ non habet necesse adire principem. vel si vult ꝙ executio nō fiat nisi pstitis fideiussorib⁹. alias pōt supplicari etiā post. x. dies. ⁊ infra bienniū. vt pʒ ex fi. ⁊ ex. d. l. j. j. de sen. pfe. preto.
2 ¶ † In text. ibi. nisi sub hac forma. i. nisi infra. x. dies vt. s. dictū est. ⁊ sic no. ſm Bal. ꝙ tps prefixū a lege ad aliquid faciendū dicitur cōcernere formā actus. ⁊ ꝙ fit nō seruato tēpore dicitur fieri cōtra formā. qđ no. diligenter ad statuta: sʒ eū. facit. ff. de excusa. tu. l. scire oportet. §. ɔsequens. alibi forma refertur ad qualitatē. vt. j. de ser. fu. l. mancipia. ⁊ hec faciūt ad
a questionē si datū est arbitriū ª potestati sup maleficijs puniēdis. vtrū possit prorogare tempus statutū per statuta ad accusationē porrigendā vl' ad formandā inquisitioneʒ ar. est hic qꝛ arbitriū est datum circa ea q̄ concernunt qualitateʒ maleficij. ⁊ quantitatē pene. sed tps concernit formā ex quo cōcernere videtur qualitatē. ⁊ ad hoc vidi allegari istū tex. cū dicto bal. sʒ in. l. si cū. l. in prin. ff. loca. est casus cōtra. ⁊ hoc puto verius. nā proprie loquēdo tēpus nō cōcernit formā. licet largo modo dicať de forma.
3 ¶ † Et no. i hac auť. aliā differētiā inter appellationē ⁊ supplicationē. qꝛ appellatio semper fit ad superiorē ⁊ corā eo nō potest fieri vt ipse habeat cognoscere nec valet ɔsuetudo cōtrariū disponēs. vt in. c. ij. extra de cōsue. li. vj. sʒ supplicatio pōt fieri corā eodē dūmodo fiat īfra. x. dies. ⁊ in hoc hʒ similitudinem cum resti. in integruʒ. vt in. l. prefecti. cū. l. se. ff. de mino. ⁊ etiā in alio qꝛ pēdente restitutione in integrū fit executio pstātis fideiussorib⁹ sicut hic. vt in. c. suscitata. de in integ. rest. sed q̄rit qd in cā nullitatis an ea pēdēte impediaꝛ executio sentētie. Inn. in. c. cū in iure. de offi. dele. dicit ꝙ nō meminit se legisse ꝙ habeat īpedire executionē. ⁊ sic poterit fieri etiā nō pstitis fideiussorib⁹. sʒ secuta declaratione nullitatis retractabiť executio. vel dic meli⁹ aut incipiť ab executione. ⁊ ɔ͂ eā excipiť de nullitate. ⁊ tūc si fuerūt late tres sñīe difinitiue cōformes debet fieri executio non admissa dicta exceptione. vt est casus in cle. j. de re iudi. aut fuit lata vna sñīa vel due tm̄ q̄ transiuerunt in rem iudicatā. ⁊ tūc si pbatio nullitatis requirit altiorē indaginē. ideʒ ar. l. satis aperte. j. de fal. aut offertur in prōptu. ⁊ tunc dʒ in executione supersederi. vt no. p Bar. qui tāgit istū passuʒ in. l. iiij. §. cōdēnatū. ff. de re iudi. ar. in. l. ij. cū ibi no. j. de edic. diui adri. tol. nā in illo possessorio proceditur executiue. vt in. l. edic. e. ti. ⁊ tñ impediť executio si obijciť exceptio cōcernēs proprietatē. ⁊ offertur in prōptu probatio. vt. l. ille a quo. §. si in testō. ff. ad treb. aut īcipiť a nullitate. qꝛ anteꝙ petita sit executio ille ɔtra quē lata est sentētia dat libellū sup nullitate. ⁊ tūc indistīcte supersedeť in executione ꝑpter ꝑuentionē iudicij. ar. in. l. q prior. ff. de iudi. ⁊ ita vidi seruari florentie. nā festinanter dant libellū nullitatis. anteꝙ implorata sit executio. ⁊ faciunt inhiberi tam iudici ad quē executio pertinet ꝙ etiā parti ne lite sup nullitate pendente procedať ad executionē. ⁊ vidi allegari no. p Bal. hic. licet ipse nō dicat eo modo quo. s. dixi nec ex eius dictis apparet veritas. sufficit. Veniam⁹ ad gl.
4 ¶ † In glos. j. opponiť duobus modis primo ꝙ prefect⁹ nō possit cognoscere de sua sentētia. vt eam retractet. vt. l. eos. j. de appel. Sol. verū est per viā appellationis per quā quis implorat nō misericordiā. sed ius cōe hic qñ per viā supplicationis in qua implorat misericordiā. sed ius cōe sicut cū petitur in integrū restitutio: sʒ cōtra adhuc. nā in integ. restitutio non dʒ peti corā inferiore: vt in. l. minor aūt. ff. de mino. sed ille tex. probat contrariū: dū diciť qđ porrigitur corā cōciliarijs prefecti qui sunt inferiores. glo. propter hoc reprehēdit Bul. ⁊ Pla. qui ītelligebāt ꝙ isti cōciliarij haberēt cognoscere ⁊ retractare sententiā prefecti et tenet qđ porrigitur corā eis nō vt cognoscant ⁊ retractāt sed vt referant prefecto pretorio. ⁊ per istū tex. vř qđ app: possit porrigi notario iudicis appellationis absqꝫ p̄sentia ipsius iudicis. ⁊ similiter instrumēta cause ⁊ etiā testes possint produci corā notario cause etiaʒ iudice absente ⁊ videať productio rite facta si facta est īfra tps a iure vel statuto prefixum: nec possit opponi ꝙ nō valeāt. ⁊ ꝙ nō faciant fidē sicut si nō essent ꝑducta vt hic videť tenere Bar. per hūc tex. ⁊ etiā. j. de appel. l. eos. cū ibi no. p glo. super verb. firma. ⁊ in. l. ij. in fi. j. de iur. fis. lib. x. bal. hic ⁊ in. l. ij. j. de eden. ⁊ in. l. hac consultima. §. si qs aūt. de test. tenet ɔ͂rium per no. per glo. ibidē. ⁊ in. l. iubem⁹. de lib. cau. ⁊ istū tex. ⁊ illā. l. eos intelligi in illis officialibus qui habebāt ad hoc speciale cōmissionē: vel dic ꝙ in casu hui⁹. l. etiā sine speciali cōmissione ꝑcedit: qꝛ hoc permittiť per hāc. l. Sʒ in casib⁹ tactis per bar. hʒ locū dictū Bal. s. in ꝑductione instrumētorū ⁊ testiū: qꝛ probationes debēt fieri iudici. libellus vero ⁊ exceptiones videnť posse porrigi corā notario sine p̄sentia iudicis. ar. hui⁹ text. nec hic obstāt notata in. d. l. iubem⁹: qꝛ ibi loquiť in ꝑbationibus.
5 ¶ † In gl. fi. pro eius declaratione opponiť cōtra fi. nā innuit ꝙ si supplicatio fuit porrecta post decē dies valeat qꝛ dicit exceptionē tūc fieri saluo iure retractationis q̄ retractatio venit fienda virtute supplicationis q̄ si nō valeret nō fieret sed cōtra qꝛ supplicatio subrogatur loco appellationis: ergo sicut nō licet appellare post decē dies nec etiā supplicare. timore hui⁹ dixit Azo. qđ iste finis debet intelligi quādo allegabať nullitas sentētie: tunc eñ non procediť per viā supplicationis: sʒ iuris cōmunis. ⁊ posset allegari quādocūqꝫ etiā vsqꝫ. ad. xxx. annos. vt. l. si expresso. cū ibi nota. ff. de ap. sed quādo sentētia esset valida. ⁊ peteret rescindi tunc peteretur perviam supplicationis ⁊ procederet contrarium: sic ergo sentit Azo expresse referēdo dictū suum ad tex. ꝙ causa nullitatis nō impedit executionem alij intelligūt de ipsa supplicatione. de qua loquiť prin. ⁊ sic qñ sentētia erat valida. ⁊ ad contrariū respondeť ꝙ alteri⁹ nature est supplicatio ꝙ appellatio cū per appellationē rescidať pronuntiatū ideo prefigitur minor tēpus ad appellādū sed p supplicationē nō rescindiť pronūtiatū ideo prefigiť maius tps scʒ bienniū. vt in. d. l. j. de offi. prefec. preto. ⁊ qđ in prin. dixit decem diebus locū hʒ qñ vult ꝙ non mittatur sentētia executioni nisi datis fideiussoribus sed si de hoc nō curat pōt supplicari post decem dies. ⁊ istam cōmuniter tenent doc.

b ¶ Tres sentētie. Adđ. c. sua nobis de appel. ⁊ l. j. C. ne lic. in vna ca. ꝙ causa ter. prouocare. ⁊ per barba. in rubri. de fo. cōpe. in. vj. colum.

2 ¶ Excōmunicatus non potest aliquid impetrare a principe nec pro se nec pro alio.
Rescriptū potest impetrari pro alio ab eo qui non habet mandatum nisi asserat se habere ⁊ non habeat.

Statutum

3 Statutum si dicat q̄ cōsiliū debeat cōgregari ad sonū cāpane & vocē preconis & q̄ pposita debeat fieri per priorē ancianorꝫ si nō appareat q̄ in cōgregatione fuerit seruata ista forma: an illud quod fiet erit nullum.
4 Quid in congregationibus scholarium factis super facto seu electione rectoris non interueniente iussu et mandato rectoris veteris.

1 **Vniuersis.** †Rescriptū principis non vitiat ex psona illius q libellū supplicatoriū porrexit: lꝫ sit talis q ad agendū vel actū explicādū nō sit habilis vt seruus. h. d. & pone casum q̄ seruus meus porrexit supplicationē principi in qua petiit cām que erat inter te & me alicui committi. & princeps rescripsit & cōmisit certe valet nō inspecta psona serui. ¶ Op. de l. j. §. e. vbi seruus est inhabilis ad supplicādū principi nisi cū supplicat de morte dn̄i sui. Dicunt quidā q̄ lꝫ posset repelli a prin. si tn̄ nō sit repulsus sed princeps signauit supplicationē porrectā per seruū & rescriptū emanauit non vitiat. multa em̄ fieri phibent q̄ facta tenēt. l. patre furioso. de his q sunt sui iu. vel dic melius. q̄ aut seru⁹ supplicat p se vt admittat ad aliqd faciēdū. & tūc nō admittit & rescriptū p eū impetratū nō valet. fallit in casu. d. l. j. ¶ Itē si princeps ex certa scia hoc faceret: q: cēset psonā suā habilitare: tūc aūt videret ex certa scia qn̄ fieret mētio in rescripto de seruili cōditione q: apponeret clausula nō obstāte q̄ sit seruus: vel poneret in restitutione q̄ princeps ex certa scia hoc faciebat. al's nō videret fieri ex certa scia: lꝫ pbaret q̄ princeps sciuit. Glo. est notabilis in cle. & si prin-
a cipalis.[a] de rescrip. in glo. fi. sicut nō dr̄ fecisse motu pprio: nisi hoc in rescripto cōtineat expresse: vt in c. si motu pprio. de pb. li. vj. & no. in l. j. j. de peti. bo. subla. hic aūt loqmur qn̄ impetrauit p alio & tūc nō curat qs fit ille q porrexit supplicationē. sed
2 qs sit ille p quo rescriptū emanauit. ¶ †Sed ꝯtra extra gl. de
b c. j. de rescri. li. vj. So. spāle est in excōicato[b] vt nō possit impe-
c trare p se. nec p alio[c] vt rubore cōfusus redeat ad gremium ecclesie. & interim excōicatione durante vitiatur eius cōuersatio. ¶ Itē adhuc op. de. c. nōnulli. de rescri. in decre. vbi nō valet rescriptū impetratū p illū q nō hꝫ mādatū. So. verū est si asserat se hr̄e q: est subreptitiū ppter mēdaciū. sed si hoc non asserat vꝫ si ille p quo impetrauit ratū hꝫ. & ita obseruat nec curat
3 cuius cōditionis sit p hāc. l. †p eā dicit Bart. hic si statutū dicat q̄ ꝯsiliū debeat ꝯgregari ad sonū cāpane & vocē pconis. et q̄ pposita dꝫ fieri p priorē ancianorꝫ reperit cōsiliū ꝯgregatū pposita factā & reformationē subsecutā nō tn̄ apparet q̄ in cōgregatione fuerit seruata forma statuti q̄ ad sonū cāpane & vocē pconis. & q̄ pposita fuerit facta p priorē: an dicta reformatio erit nulla tenet ipse q̄ nō imo vꝫ. ar. huius. l. q: sufficit consiliū fuisse in vnū cōgregatū. ad qd̄ etiā facit no. in l. humanū. §. de leg. vbi dat certa forma ad cōdēdum leges. & tn̄ valent ea
4 nō seruata vt ibi no. ¶ †Et no. hic p cōgregationibus scholariū q̄ fuerūt facte illo anno sup facto rectoris non interueniente iussu & mādato rectoris veteris put dr̄ in statuto. nā ipse dicebat nō fuisse vniuersitatē legitime cōgregatā. & nō valuisse gesta p eā. sꝫ ꝯtrariū pꝫ hic p no. hic p bar. & i. l. obseruari. j. de decu.
2 ¶ Rescriptū p qd̄ remittit pena an valeat. & nu. 4.
3 Per rescriptū q̄ ius possit princeps alteri tollere. & nu. 4.
4 Rescriptū si est cōtra ius non tn̄ phibeat expresse impetratio valet si alteri parum nocet.

1 **Rescripta.** †Lex ista ponit vnā regulam negatiuam q̄ rescripta impetrata cōtra ius. i. cōtra tenorē. l. ꝯtrariū disponētis nō valēt: q: nō censent habere voluntatē principis sed p importunitatē obtenta cū intentio principis sit q̄ leges seruentur. Item ab ista regula ponit duas exceptiones. prima est qn̄ nulli nocerēt & prodessent petenti. ex qua exceptione apparet q̄ regula intelligitur qn̄ sunt alteri nociua. sup. non parum. sed multū vt. §. eo. l. quoties. & hoc in glo. ij. & ad hoc. j. de ppositi. fac. cubi. l. fi. lib. xij. Alia exceptio est qn̄ cōtineret indulgentiā delicti subaudi iam cōmissi. nam sup cōmittēdo nō potest cōcedi rescriptū. & si cōcederet nō valeret: q: preberet materiā delinquēdi: sicut nec valeret pactū: vt in. l. cōuenire. de pac.
2 dota. †Itē intellige qn̄ p rescriptū remittit pena ex qua fiscus nō augetur vt pena corporalis: vel infamie: vt glo. fi. Si vō pecuniaria: ex qua fiscus auget: vel cōfiscatione bonorꝫ: tūc videt q̄ non valeat: q: esset dānosum reipublice: vt. §. eo. dānosa. vel dic sm̄ Bal. ibidē q̄ si pena nondū est exacta nō reputat rescriptum dānosum propter odiū pene: secus si esset exacta: vt. j. de peti. bo. subla. l. j. Et est canonizata ista. l. xxv. q. ij. c. rescripta. & fuit theodosij & valētiniani. & ibi vide bonā glo. q exemplificat istam regulā multis modis inter alios per. l. causas vel lites. j. de trāsa. & l. peremptorias. j. sen. rescin. nō pos. & §. e. l. quoties. v. qd̄ autē pcedit aūt ista nisi in rescripto cōtineat clausula nō obstante quacūqꝫ. l. ꝯtrariū disponēte vel nisi in eo diceret q̄ princeps cōcessit motu pprio. nā ista vba habēt vim clausule pdicte vt in. d. l. j. de pe. bo. subla. vel nisi diceret q̄ ex certa scientia princeps cōcessit vt in. l. itē vlpianus. de excusa. tu. iuncta glo. que est in cle. & si pncipalis. de rescrip.
3 †Intelligo tn̄ oia ista in his q̄ princeps potest facere seu tollere: vt sunt ista q̄ ꝯsistūt in iure ciuili secus in his que nō potest: vt in his que cōsistunt in iure gen. vel naturali sm̄ no. p gl. in. l. quoties. §. eo. & p Cy. hic & p Bar. in. l. fi. j. si ꝯ ius vel vti. publi. Itē itelligo in his q̄ qs acquisiuisset ex suo facto vel industria q̄ difficili⁹ possunt sibi auferri. iuxta ea q̄ no. in. l. id qd̄. ff. de leg. j. sꝫ in his q̄ ipse princeps cōcessit lꝫ ius esset alteri acquisitū. si tn̄ ille esset subditus sicut princeps cōcessit. ita & auferre potest: vt pꝫ in priuilegijs ex quib⁹ acquirit ius ei cui cōcessa sunt. & tn̄ cōcedens pōt auferre si cōcessit vt princeps & p modū priuilegij. secus si vt priuatus & per viā ꝯct⁹. ad qd̄ vide qd̄ ponit Bal. post Nico. ma. in. l. q se patris. j. vn̄ libe. Itē si per modū priuilegij cōcessisset ei qui nō esset sibi subdit⁹: vt papa alicui laico: vel imperator alicui ecclesie. nam non posset sibi auferre: vt sentit Innoc. in. c. nouit. de iudi. sup ver. theodosius. De prima autē exceptione pone hic exēplū per. l. si qn̄. de inoffi. testa. si cōcederet alicui q̄ posset testari sine solēnitate iuris: sꝫ qd si cōcedit pupillo q̄ testari possit Bal. sentit nō valere nisi rescriptū cōtineat clausulam vel aliud de supradictis tribus: q: tendit in preiudiciū venientiū ab intestato. cōtrariū puto q: illi nullū ius habēt viuēte pupillo. vn̄ nō possunt conqueri: q: viderent soliciti de hereditate viuētis. valet ergo rescriptū qn̄ alteri nō nocet lꝫ sit ꝯtra ius etiā si nō cōtineat aliqd de dictis tribus. & idē qn̄ continet indulgentiā criminis. al's nō esset dr̄ia inter regulā & exceptio-
4 nes. ¶ †In glo. j. ibi: nō aūt pōt intelligi. dic. j. illud qd̄ hic dr̄ in v. nisi q̄ qn̄ rescriptū ꝯtra ius nocet & pdest petēti valet: qd̄ ego intellexi etiā si contineat clausulā derogatoriā vel motum propriū vel certā scientiam. nā illud nō potest intelligi eo casu quo per. l. expresse prohiberet impetratio q: tūc etiā si neminē lederet nō valeret: subaudi nisi cōtineret clausulā derogatoriā vel motum propriū: aut certam scientiam: vt in. l. j. j. si nup. ex rescrip. pete. & l. ij. §. de sum. tri. quinimo Jaco. ra. dicit requiri etiā secundū iussionē Pe. cōtra qd̄ est verius: vt dixi. §. eo. l. nec dānosam. aut ergo rescriptū est sm̄ ius & valet etiā si alteri noceat: aut est ꝯtra ius. & tūc aut phibet expsse impetratio: & non valet etiā si nulli noceat: aut nō prohibet expresse impetratio. & tūc aut alteri multū nocet & nō valet: vt i regula huius. l. nisi ꝯtineat alterū de illis trib⁹ aut nulli nocet vel parū: & tūc valet etiā si nullū de pdictis cōtineat. ¶ Ultimo opp. ꝯ vltimā excep. de. l. venia. j. de in ius vo. So. ibi pena veniebat applicanda parti. vn̄ princeps p suū rescriptū sibi nō aufert: nec valeret rescriptū nō cōtinēs clausulā derogatoriā sec⁹ qn̄ venit applicāda fisco. & ita intelligit hic. sꝫ ꝯ de. l. mācipiū. j. de ser. fug. i fi. So. spāle est ibi in officialib⁹ publicis qn̄ delinquūt in officio negligēdo vel male faciēdo: vt nō valeat rescriptū cōtinēs remissionem pene subaudi si nō cōtinet clausulā derogatoriam.

2 Actor in suo libello quādo facit mentionem de aliquo instrumento sufficit q̄ dicat substantiā & referat se ad instrumentum. et idem in appellāte qui habet necesse in appellatione facere mentionem de sententia lata contra se.
3 Quādo pars petit sibi fieri copiam instrumenti a parte quod continet diuersa capitula non debet fieri nisi de eo qd̄ pertinet ad petentem et idem si peteret a notario.
Judici debet totum instrumentum exhiberi.

1 **Instrumentorum.** †Qn̄ in supplicatiōe pncipi porrigēda necesse est facere mētionē de aliquo instrumēto non dꝫ nec est necesse ponere totū tenorē de verbo ad verbū: sed sufficit & debet fieri mentio de substātia in breuib⁹ verbis si tamen in aliquib⁹ verbis instrumēti orit
2 questio debent illa sola inserri et nō alia. h. d. ¶ †Nota ergo q̄ actor in suo libello qn̄ facit mentionē de aliquo instrumēto dꝫ seruare formā huius. l. q: nō debet esse verbosus sed sufficit q̄ dicat substātiā & remittat se ad instrumentū puta vt cōtinet in istrumēto publico manu talis notarij. & eodē modo appellās q hꝫ necesse in appellatione facere mētionē de snīa lata ꝯtra se nō hꝫ necesse ponere totū tenorē snīe de vbo ad verbū: sed sufficit q̄ exprimat substantiā ei⁹ qd̄ est cōtra se. facit. l. fi. §. in repu
3 tatorijs. j. de tēpo. app. †Item Cy. inducit istū tex. in sol. &c. qn̄ pars petit sibi fieri copiā instrumēti a parte qd̄ ꝯtinet diuersa capitula nō est fienda: nisi de eo qd̄ ptinet ad petētē. vn̄ si legatari⁹ petat dꝫ sibi fieri copia de particula sui legati & etiā in institutionis a q̄ legatū depēdet nō de alijs legatis vel particulis. & idē si peteret a notario q fuit rogatus: q: notarius nō dꝫ sibi

c

a ¶ Et si principalis. Adde de materia glo. in. d. cle. et si principalis. vide gl. in ver. ex certa scientia. in cle. j. de iudi. Rotā decisi. cccxxxi. in antiqs Bal. in c. fi. per quos fiat inue. in vsi. feu.

b ¶ Excōmunicato. Adde gl. in. c. dilect⁹ ex primo. de re.

c ¶ Nec pro alio. Adde glo. et doc. in. c. fin. de pcura. Rotā decisio. ix. in titu. de rescrip. in antiquiorib⁹.

publicare nisi particulam ad ipsum pertinentem. Decretalis autem contingit. de fide instru. declarat ꝙ iudici debet totū instrumentū exhiberi: sed ipse debet mandare vt tradatur parti petenti solum particulam que pertinet ad eum.

¶ Qui libellus principi datur lit. contest. facit. Rubrica.

2 Rescriptū nō trahiꝛ retro ad tēpus date supplicationis sed in eo ponitur tempus signate supplicationis.
3 Rescriptū delegationis impetratū cōtra titiū etiam si virtute ipsius titius nūꝙ fuit in ius vocat⁹ et mortu⁹ sit extēdiꝛ cōtra heredes eius lȝ in rescripto de herede nulla sit facta mentio.
4 Quid si rescriptū non faceret actionē transitoriā ad heredem.

1 Dubium. †Supplicatio porrecta principi super obtinendo iudice delegato in actione pretoria ꝛ tpali si rescriptum ꝛ delegatio fuerint subsecuta hȝ vim lit. cōtest. quātū ad duos effectus. s. vt faciat illā actionē transitoriā ad heredē lȝ de sui natura nō esset. ꝛ sic ꝑpetuat actionē quo ad trāsmissionē. Itē quo ad faciendum ipsam perpetuā respectu tpis: qꝛ si erat annalis vel minoris tpis perpetuaꝛ vsꝗ ad quatuor annos sicut p verā cōtestationē. h. d. ista. l. cū se. ꝛ sunt notabiles. pmitte ꝙ actiones pretorie ꝛ penales regulꝛ sunt annales vel minoris tpis ꝛ non trāseunt cōtra heredē ante litē cōtest. vt insti. de ppe. ꝛ tēp. act. ꝛ idē si sint rei ꝑsecutorie. tñ datur ꝫ dispositionē iuris ciuilis vt est vtilis actio rescissoria ꝑsonalis vel realis q̄ datur cōcessa restitutione: vt in. l. fi. ꝫ. q. ex cau. ma. ꝛ in. l. in onerarijs. §. lȝ cū rescissa. de act. ꝛ ob. ꝺꝛ etiā in istis. ll. ꝙ si sup eis porrigaꝛ supplicatio principi vt det iudicē delegatū ꝛ sequaꝛ datio perinde est acsi lis foret cōtestata sicut p verā cōtestationē ꝑpetuarētur respectu trāsmissionis ad heredē ꝛ respectu tpis: vt in. l. fi. ꝫ. de anna. excep. ita etiā p talē libellū supplicatoriū secuto respectu in alijs aūt actionibus ciuilib⁹ de sui natura ꝑpetuis qualꝛ in terrūpatur prescriptio ꝛ ꝑpetueꝛ actio dic vt no. in. l. fi. in prin. ff. de eo p quē fa. erit. ꝛ ibi vide Bar. nā in illis nō habēt locū
2 iste leges. ¶ †Uenio ad casum or. ccc. ꝛ no. ꝙ. l. ij. supplet pmā qꝛ prima videreꝛ regrere solū oblationē pcū sed. l. ij. supplet ꝙ requiriꝛ etiā rescriptio ꝛ cōcessio nisi eñ delegaret iudex vt petitum est nō fieret perpetuatio per solā porrectionē precū. sed pone ꝙ tpe porrecte supplicationis tps actionis nōdum erat elapsum: lȝ tpe quo supplicatio erat signata ꝛ delegatio fuit cōcessa iā erat elapsum tps ꝛ sic act. erat extincta an resuscitabaꝛ. dic ꝙ nō: qꝛ ꝺȝ inspici tps rescripti ꝛ tps supplicationis porrecte. casus est. ꝫ. ti. pxi. l. j. sicut eñ post lapsum tps ꝛ actionē extictam nō admitteret supplicatio sup eo resuscitādo p. l. causas vel lites. de trāsac. ꝛ p. l. quoties. ꝫ. ti. j. lȝ ante ipsam extinctā bñ admittaꝛ ad eā ꝑpetuādā qꝛ facilius ꝯseruaꝛ in esse ꝙ ꝙ resusciteꝛ extincta. vt no. in fili in. l. si testm̄. ff. de test. ꝛ ita si porrecta fuit supplicatio tpe quo adhuc nō erat extīcta nō ꝺȝ admitti rescriptū emanās postꝗ extincta est qꝛ nō trahiꝛ retro ad tēpus date supplicationis. nā in rescripto poniꝛ tps signate sup
3 plicationis nō porrecte ꝛ illud est tps date. ¶ †Et not. in hac l. j. fm doc. ꝙ rescriptū delegationis impetratū cōtra titiū etiā si virtute ipsius titius nunꝙ fuit in ius vocatus ꝛ mortuus sit extēdiꝛ cōtra heredes eius lȝ in rescripto de herede nulla fit facta mētio: ꝛ pōt heres virtute ipsius citari. sed illud est verum in casu huius legis qñ rescriptū hȝ vim lit. cōte. vt faciat actionē trāsitoriā cōtra heredē. nā nisi heres posset cōueniri virtute illius videreꝛ frustratoriū: vel posito ꝙ nō esset ꝙ posset cōueniri corā alio iudice: attñ sicut illō rescriptū facit actionē trāsitoriā ita etiā durat vt virtute ipsius possit actio in iudiciū de
4 duci corā illo delegato. †sed qñ rescriptū nō operareꝛ illū effectū ꝙ faceret actionē trāsitoriā ad heredē qꝛ esset de sui natura trāsitoria ꝛ tūc an virtute rescripti impetrati contra certā ꝑsonā si cōtra illā nō erat lis inchoata vel facta citatio an virtute ipsius possit i iudiciū trahi heres eius dic vt plene no. p canonistas in. c. significauit. de rescrip. ꝛ de iudi. c. qꝛ. ꝛ de fo. cōpe. c. dilecti. Declarat etiā lex. ij. l. j. ꝛ restringit eā ad actiones ptorias annales. Bal. intelligit esse idē etiā cū durant minori tpe vt redhibitoria vel quāto minoris qñ durāt. vj. mēsibus.

a ¶ Ut lite pēdente[a] vel post prouocationem: aut diffinitiuam sniam nulli liceat supplicari imperatori. Rubrica.

1 ¶ †No. qñ habem⁹ duos ti. s. istū in quo tractaꝛ. An pēdēte lite sup aliqua causa vel actione sit licitū alicui supplicare principi vt aliqd cōcedat sup illa lite vel mādet fieri de quo etiā loquiꝛ ti. in auꝛ. in me. lit. nō fieri sacras formas vꝛ iussiōes. Itē habemus aliū ti. ꝫ. de litigio. in quo tractaꝛ ꝙ lite pēdente non sit licitū parti actori vel reo aliqd innouare. pꝫua actionē alteri cedere vel rē de qua litigiū est alienare: qꝛ sunt effecte litigiose. ꝛ canoniste habēt titulū vt lite pēdēte in quo tractaꝛ de oib⁹ pdictis tam in decretalibus ꝙ in. vj. ꝛ cle.

2 Rescriptū non trahiꝛ retro ad tps supplicatiōis: sed habet vim ex tpe signature supplicatiōis. ꝛ hoc in gratiosis ꝛ qd in contentiosis.
3 Iudex delegatus in qbus casib⁹ possit a principe impetrari.
4 Procurator meus si me inscio impetrauit mihi iudicē delegatum in casu in quo licitū est impetrare: ꝛ ego ignorās cōtestat⁹ sum litē corā ordinario: nō potero postea ordinariū declinare visa impetratione.
5 Snia lata post signaturā supplicationis ꝛ añ pñtationē rescripti valet nec pōt irritari virtute rescripti postea pñtati: sed lata post pñtationē rescripti nō valet. ꝛ nu. 1.
6 Snia diffinitiua ꝙ etiā appelleꝛ decretū: sed stricte loquendo decretum sumitur pro alia interlocutoria: vel pro interpositione autoritatis.

1 Licet postꝙ. †Lex ista loqꝛ quādo supplicatio fuit porrecta lite pendente: sed rescriptum fuit subsecutum lite finita. Lex aūt secūda loquiꝛ quādo supplicatio sit porrecta lite pendente. Et etiā rescriptū subsecutū lite nondū finita. Lex aūt fi. loquitur qñ post litem finitā fuit porrecta supplicatio: ꝛ rescriptum cōcessum. ꝛ ista. l. j. h. d. Snia non retractaꝛ virtute rescripti postea subsecuti: lȝ supplicatio fuisset prius porrecta.
2 h. d. notabiliter. †Et sic rescriptum non trahitur retro ad tps supplicationis sed hȝ vim ex tpe signature supplicationis: lȝ dudū post lr̄e expediaꝛ: hoc tñ in gratiosis vt in beneficialib⁹ vt in. c. tibi qui. de rescrip. li. vj. Sed in cōtentiosis videꝛ atten
b di tps pñtationis[b] qm̄ anteꝗ litere pñteꝛ iudex habet iustā causam ignorādi. ꝛ vr̄ delinqre: si aliqd faciat quod sit contra tenorem rescripti per ea que no. in. c. ex conquestione. de restit. spo. per Inn. Et pone hic exemplum per ea que dixi in precedenti ti. vel pone ꝙ inchoaui lit. cōtest. corā iudice ordinario in lite pendente supplicasti principi: ꝙ causam ad se aduocaret ꝛ auferret de manibus ordinarij: qꝛ forte habebas ipsū suspectū vel ꝙ delegareꝛ cuidam alteri anteꝙ princeps supplicationē signaret iudex ordinarius tulit sniam contra te tu aūt presentas rescriptū post sniam cōcessum ꝛ expeditum: ꝛ dicis virtute illius sniam tunc nullam ex defectu iurisditionis: qꝛ princeps ad se causam aduocauit vel alteri legauit. ꝛ sic abstulit iurisditionem iudici ordinario: vt in. c. significasti. de off. or. ego replico ꝙ virtute rescripti post sniam impetrati non posse sniam retractari: vt. ꝫ. sen. rescin. non pos. l. j. tu replicas ꝙ licet rescriptū fuit cōcessum post supplicationē tñ data fuit dudū ante. ꝛ hoc pbas certe nō sufficit tibi qꝛ nō inspicitur tps sup
3 plicationis date. h. d. ista. l. notabilis. ¶ †In glo. j. ibi: nā etiā ante nō est adeūdus princeps. subaudi vt det iudicem delegatum in causa omisso ordinario. Itē intellige ꝙ non est adeundus nec p actorē nec p reū nisi in casu q sequiꝛ qñ ordinarius requisitus negligeret iustitiā facere. ꝛ hoc respicit ꝑsonā actoris vel nisi pars impetrās delegatū sui aduersarij potentiā ꝑhorresceret: vt. ꝫ. qñ imper. inter pupil. ꝛ vidu. l. vnica. ꝛ hoc respicit tam actorē ꝙ reū. olim vero secus qꝛ etiā reus trahebat actorē ad extraordinariū iudicē vt i. l. i criminali. ꝫ. de iu. o. iu. ꝛ no. p Bar. i auꝛ. qua in ꝑuincia. ꝫ. vbi de cri. agi opor. vbi ēt dicit ꝙ qñ esset impetratus iudex delegatus eo casu quo pōt impetrari ꝙ erat olim regulariter hodie non nisi in predictis casibus ꝙ locus est preuētioni iter ordinariū ꝛ delegatū: qꝛ si ordinarius pueniret faciēdo partē citari: delegatus nō possit postea in causa ꝑcedere. ꝛ si corā eo altera pars traheret posset opponere exceptionē litis pēdentie coram ordinario: vt in. l. si quis postea. ꝛ. l. vbi ceptū. ff. de iudi. qd intelligo nisi princeps ipsi ordinario iurisditionē abstulisset rescribēdo ꝙ impetrās non posset corā eo cōueniri vel iurisditionē ad se reuocādo. ar. in. c. qꝛ cūctis. de cōces. prebē. li. vj. ꝛ predicta de iure ciuili: sed de iure canonico omisso ordinario impetraꝛ delegatus in causa etiā extra predictos casus dūmodo nō trahaꝛ aduersarius vltra vnā dietā a loco originis vel cōtractus. iuxta ea q̄ plene
4 habenꝛ in. c. statutū. de rescrip. lib. vj. ¶ †Sed pone ꝓcurator meus me inscio impetrauit mihi iudicē delegatū in casu quo licitū est impetrare: ego aūt ignorās fui cōtestatus litē corā ordinario an possim postea ordinariū declinare visa impetratione: tenet hic Cy. ꝙ nō. ar. huius. l. ꝛ. ff. man. l. si fideiussor. §. penam. ꝛ qd no. in. c. vt debitus. de ap. ¶ Itē queriꝛ ista lex loquiꝛ qñ post latā sniam fuit signata supplicatio que pri⁹ erat porrecta qd si ante latā sniam gl. sup ver. suggeris. tenet idem ꝙ hic. Tu dic ꝙ illud est verū si etiā litere non erant expedite ante latam

a ¶ Ut lite pēdente. adde qñ dicaꝛ lis pendere ꝛ dic vt p glo. in. c. ij. extra. e. ti. ꝛ p Alex. de imo. in. l. cū notissimi. C. de pscri. xxx. an. practi. papień. in forma libelli in rei vē. inv. excep. lit. pē. ꝛ car. Iate in cle. ij. extra eo. ti. Frā. cur.

b ¶ Tps pñtationis. adde. c. eā te. ꝛ c. cōstitutus. de rescrip. c. si eo tpe. e. ti. li. vj. Anto. de bu. in. c. dilectus. el. ij. de pbē. Arc. in. c. si soli. de concess. prebē. li. vj.

ante latā sniam vel si erāt nō erāt presentate iudici. naȝ ꝓpter
ignorātiā iudex corā quo causa vertebaꝛ cēsebaꝛ adhuc habe-
re iurisditionē lȝ ꝑ rescriptū fuisset sibi ablata ꝑ.l.si forte.ff.de
5 offi.psi.⁊ ꝑ.c.si duobꝰ.de appel.†Ideo snia lata post signatu-
ram ⁊ ante presentationē rescripti valet:⁊ tenet nec potest irri-
tari virtute rescripti postea presentati ad qđ bene facit.c. audi
ta.de resti.spolia.sed si post presentationē rescripti iudex ferat
sniam non valeret:q2 sciret sibi iurisditionē ablatā ad qđ vide
qđ no.in.c.ex confessione.de resti.spo.Itē adde qđ no.per Io.
and.suꝑ data.vj.libri ꝙ inspiciꝛ tps dati rescripti qđ est tps si
gnature nō tps supplicationis porrecte vt ī hac.l.¶ Ultimo
6 no.in vltima glo.iūcto tex.†ꝙ snia diffinitiua appellaꝛ decretū
sed stricte loquendo decretū sumitur ꝓ alia interlocutoria vel
pro interpositione autoritatis:vt in ti.ff.de re.eo.sine decreto
nō alienandis.

2 ☞ Sententia dicitur esse de actis.
Actorū appellatione cōtinenꝛ etiā interlocutorie ⁊ decreta q̄
interponunꝛ:⁊ que alia cōtineantur.⁊ nu.4.
3 Actorū copia semper est fiēda ⁊ etiā snie cū die ⁊ consule secus
in aliȷ̈s instr̄is priuatis.
Si qs ꝓducat aliquā scripturā vetitā ꝓduci sub certa pena ꝙ
ex eoipso possit condemnari ad penā sine alio ꝓcessu.

1 SUpplicare. †Lite pendente coraȝ vno iudice nō licet pncipi sup-
plicare vt causa cōmittaꝛ alteri iudici sed bene licet
supplicare vt mandeꝛ iudici cause ꝙ faciat copiam
actoris vel pronuntiationis que prius fuerat denegata. Iteȝ
post latā sniam que transiuit in rem iudicatā non licet suppli-
care vt causa finita retracteꝛ ⁊ iterū cognoscaꝛ ⁊ cōtrarium fa-
ciens puniꝛ.h.d.lȝ ergo ante causam ceptam coram ordinario
possit supplicari vt alteri causa delegetur in duobꝰ casibus.vt
dixi.s.l.ꝓxi.postq̄ȝ vero est inchoata corā ordinario:nō lȝ etiā
in illis impetrare:vt causa de manibꝰ illius aduocetur ⁊ alteri
cōmittatur:sed bene licet impetrare mandatū illi iudici:vt in
causa ꝓcedat si forte erat negligēs vel vt alter iudex sibi adiun
gatur si forte ille erat suspectus.⁊.h.d.gl.que incipit.i.interlo-
cutorie que ad tex.addit etiā duos casus in quibus lite pēden
te licet supplicare.⁊ hoc videꝛ procedere etiā de iure canonico:
vt in.c.fi.extra eo.⁊ per Inn.in.c.cause.lo.ij.de testi. licet secus
sit quando causa non erat adhuc inchoata.⁊ tunc dic vt dixi in
l.precedenti.Itē post causam inchoataȝ ⁊ ante latā sniam que
transiuit in rem iudicataȝ.⁊ tunc dic vt in secundo casu huius
legis ⁊ in.l.fi.¶ In glo.j.in fi.ibi:si autem aliud priuilegium
peteretur qn̄cūq̄ȝ peti potest.intellige hāc glo.si petatur aliud
priuilegiū:nō in illa causa que pēdebat.nā si in illa nō valeret.
vt in auꝛ.in medio litis nō fieri sacras formas.Item intellige
qđ dr hic in princ.qn̄ in rescripto impetrato non fieret mentio
de litis pendentia corā alio iudice.nā ex hoc redderetur rescri-
ptū surreptitiū:q2 si hoc fuisset exp̄ssum principi verisimile est
ꝙ cām de manibus illius nō auferret nec alteri cōmitteret. ad
hoc faciunt ea q̄ habenꝛ in.c.vt debitus.de appe.secus si fieret
mentio de pendentia litis:q2 princeps potest a quolibet infe-
riore iurisdi.aduocare.⁊ causam ꝑ seipsum cognoscere vel alte
2 ri delegare:vt in.l.iudiciū soluiꝛ.ff.de iudi.†Deinde doc.indu
cunt istum tex.dum dicit actoris vel pronūtiationis ꝙ snia nō
a dicatur esse de actis[a] cum alternatiua ponatur inter ea tāq̄ȝ in-
ter diuersa:sicut ⁊ copula solet poni inter diuersa. vt in.l.is q
ducenta.ff.de reb.du.ad quod facit.ff.de re iud.l.acta.⁊.j.de re
iudi.l.vltima.⁊ de sen.que sine cer.quāti.l.vlti.de app.a procō
sulibus.Contrarium determinant doc.per.l.actorum.ff.de re
iudi.⁊ no.in.l.in fraudem.§.neq̄ȝ instrumenta.ff.de iu.fis.⁊ hoc
ibi tenet Bar.⁊ Io.and.in addi.Specu.ti.de sen.§.j.nec obst.
iste tex.q2 hic alternatiua ponitur inter genus ⁊ speciē:sicut in
ti.de serui.⁊ aqua.nam etiam ⁊ seruitus aque seruitus est.et in
Euangelio.dicite discipulis eius ⁊ Petro.Sed qd de snia ab
obseruatione iudicij.dicit Inno.ꝙ nō est de actis.de offi.dele.
c.consuluit.contrariū puto per ea que idem not. in.c.j. de ꝓba.
vbi appellatione actorum cōtinentur etiā interlocutorie.⁊ de-
3 creta que interponunꝛ.¶ †Itē no.ex isto tex.ſm Bal.ꝙ sem-
b per est fiēda copia actorū.[b] ⁊ etiā snie supple etiā cū die cōsule.
⁊ ita intelligiꝛ iste tex.⁊.l.ij.j.de eden.lȝ secus in aliȷ̈s instrumē-
tis priuatis:vt in.l.j.§.editiōes.ff.de edē.¶ Itē Bal.no.istū
tex.circa fi.duȝ dicit protinus condēnetur ꝙ si quis producat
aliquaȝ scripturā vetitam produci sub certa pena ꝙ ex eoipso
4 potest cōdemnari ad penā sine alio processu.¶ †No.etiā glo.
c suꝑ verbo actorū.que sint illa que cōprehēdunꝛ appellatione[c]
actorū.s.illa q̄ agunꝛ in iudicio:subaudi cōtentioso: de quibus
glo.ponit exemplū.Idē si in iudicio voluntario:vt sunt eman
cipationes vel dationes tutele per ea que no.Inn.in.d.c.j.de
proba.qui dicit ꝙ omniū predictorū fienda est editio cuȝ die ⁊
ꝯsule:q2 fuit corā iudice vel magistratu:nō sic in illis q̄ nō corā
iudice:sȝ corā notario:lȝ nō sit publica ꝑsona : nisi notariꝰ hoc
faciat ex priuilegio notariatus in quo cōtineꝛ ꝙ sit iudex ordi
narius.nā posset ex hoc interponere autoritatē in emācipatio-
nibus:sed an datio libelli sit de act.vide Bar.j.de ī ius vo.suꝑ
rub.Itē vide hic ea q̄ no.ꝑ Guil.de cu.j.de iur.om.iu.l.nemo.

2 ☞ Qui post sniaȝ latā ꝯtra se a qua nō appellauerūt vadūt
puta venetias ad dn̄ationē ⁊ supplicāt ꝙ cā iterū reuideaꝛ ⁊ re
cognoscaꝛ nō debeāt audiri nisi ex iustissima causa.
3 Snpplicare est tunc licitū ei qui non potest appellare:quando
sibi denegaretur appellatio ex priuilegio iudicis iudicantis.
secus si propter factum suum vel negligentiam:vel ꝓpter ius
cōmune:q2 bis appellauit ⁊ succubuit.
4 Qui supplicat vt retractetur sententia que transiuit in rem iu
dicatam incurrit infamiā ⁊ efficitur inhabilis ad testificandū
⁊ quam aliam penam patiatur.

1 QUi licitam. †Qui renuntiauit appel latiōi exp̄sse vel tacite nō
2 potest aduersus sniam supplicare.h.d.¶ †No.cō
tra illos qui post sniam latā ꝯtra se a qua nō appel
lauerunt vadunt Venetias ad dominationē ⁊ supplicāt ꝙ cā
iterū reuideaꝛ ⁊ recognoscaꝛ vt non debeant audiri nisi ex iu-
stissima causa si allegarent se fuisse impeditos in appellatione
interponēda.¶ Itē ꝑ hāc legē declaraꝛ.l.si quis aduersus.cū
3 auꝛ.ibi posita.s.ti.ij.†ꝙ tūc sit licitū supplicare ei q nō potest
appellare qn̄ sibi denegareꝛ appellatio ex priuilegio iudicis
iudicātis.secus si propter factū suum vel negligētiam:vt hic
vel ꝓpter ius cōe:q2 bis appellauit ⁊ succubuit:vt.j.ne li.ter.
4 ꝓuo.⁊ hic in gl.¶ †No.mirabile in fi.ꝙ īcurrit infamiā:qui
supplicat vt retractetur sententia que transiuit in rem iudica-
tam.⁊ sic si produceretur in testeȝ:posset sibi obijci ꝙ nō esset
habilis.Patitur etiā aliam penam:de qua in.l.precedenti.in
fi.sed illud nunq̄ȝ vidi practicari.tamē tene mēti:q2 posset tibi
facere honorem si casus occurreret cū pauci sint qui aduertant
⁊ scirent de hoc excipere.sufficit.

¶ Si cōtra ius vel vtilitatē publicā:vel per mēdacium fuerit
aliquid postulatū vel impetratum. Rubrica.

2 ☞ Subreptio reddit rescriptū gratiosum ipso iure nulluȝ:
sed ad lites ope exceptionis:⁊ quid si in rescripto contineatur
q̄ȝ motu proprio:vel ex certa scientia.
Quod plus operetur motus ꝓprius principis in rescripto q̄ȝ
clausula non obstante.

1 ¶ Quero ad quid fuit necessarius iste ti.cū istud fuit expedi-
tum in.l.nec damnosam.⁊.l.rescripta.s.de preci.impe. offe. in
qbus diciꝛ ꝙ rescripta impetrata cōtra ius vel vtilitatē publi
cam non valēt.Respōde ꝙ ille loquunꝛ qn̄ rescriptum nō erat
surreptitiū:q2 impetrās nō expressit aliquid falsuȝ nec omisit
aliquod verū:⁊ tūc talia rescripta nō vitianꝛ nisi q2 nō videnꝛ
habere mentē principis nisi apponaꝛ clausula nō obstante vel
fuit cōcessa motu proprio vel ex certa scientia hoc expresso re-
scripto.hic vero.ti.loquiꝛ qn̄ fuerūt impetrata ꝑ mendaciū ex
pressum in supplicatione vel per taciturnitatē eius:ꝙ si fuisset
expressum princeps nō cōcessisset quo casu etiā si rescriptū cō
tineret clausulam nō obstāte.nō vȝ.vel i pso iure vel in effectu
ipso iure si erat rescriptū gratiosuȝ:vt.j.eo.⁊ si legibus in effe
ctu.i.ope exceptionis si erat rescriptū ad litē vt delegatio iudi
cis:vt no.j.eo.l.ij.⁊ in.c.ceterū.extra de rescri.ꝑ Inno.⁊ eo.tit.
2 c.ad audientiā.† In quibꝰ no.ꝙ subreptio reddit[d] rescriptuȝ
d gratiosum ipso iure nullū sed ad lites ope exceptionis:sed si in
rescripto cōtineretur ꝙ motu ꝓprio vel ex certa scientia:tunc
subreptio cessaret:vt ī.c.si motu ꝓprio.de p̄bē.li.vj.⁊ sic plus
operaꝛ motus ꝓprius q̄ȝ clausula nō obstāte.de quo etiā ha-
betur hic in.l.j.j.de peti.bo.sublatis.

2 ☞ Si alicui mādata est cognitio alicuius cause videtur etiā
ei mandata diffinitio.
Ille cui mandata est executio super negotio nondum discusso
an etiam possit cognoscere.

1 NOn idcirco. †Licet non omnia q̄ in facto contigerunt
fuerint in supplicatione narrata.nō propterea
rescriptū redditur subreptitiū.h.d.qđ intelli
ge quando sunt talia:que etiam si fuissent ex-
pressa:impetrās rescriptum obtinuisset.alias
secus vt in.c.super literis.extra de rescrip.pone exempluȝ feci
tibi debitori meo pactum de non petendo:tu postea fecisti mi-
gi pactū de petēdo.impetro cōtra te iudicem delegatū tanq̄ȝ
cōtra debitorē meū:ex tali ꝯtractu nō facta mētione de dictis
pactis hoc nō nocet.nā si fecisset eodem modo obtinuisset:vel

a ¶ De actis.addō Bart.in.l.actio-nuȝ.ff.de re iudi.doc.in.c.cuȝ eter-ni.de re iu.li.vj.

b ¶ Copia actoꝝ. Adde Bar.in.l.fi.ff.de bo.auto.iu.pos.⁊ quid de copia articuloruȝ vel capl'i. vide Bal.i.c.ꝑ tuas.in.iij.col.de testi.

c ¶ Appellatione actoruȝ.Adde de hoc ⁊ dic vt per Alex.in.l.acta.⁊ ī l.actoꝝ.ff.de re iudica.⁊ ibi ꝯuenit snia glo.⁊ ibi bar.in.l.in fraudeȝ.§.neq̄ȝ īstr̄a.ff.de iure fisci.Cano.in.c.qm̄ ꝯ falsam.de ꝓba.in.c.in p̄ntia.de renū.⁊ in.c.prudentiā.in prin.de off.dele.Et adde ꝙ ois scriptura q̄ fit coraȝ iudice dr de actis.l.illud.⁊ ibi glo.in verbo actoꝝ.et Bal.s.de sacrosan.ecc.⁊ vide Bal.in.l.interrogata.j.de lib.cau.vbi ꝙ veniunt ea que fiunt coram iudice etiā in figura iudicij.Cur.

d ¶ Surreptio reddit.Addō.c.ad audientiam.el.ij.de rescript.Inno.in c.cum olim.de re iudi.idem Inno.in.c.cum olim.de cā pos.⁊ proprie.

sia snia appellaui & impetraui iudicē delegatū in causa nō habeo necesse in impetratione facere mentionem de oībus actis
2 in prima causa. & ita ponit casuz glo. ¶ †In tex. ibi: cognitio delegata est no. ex hoc tex. iuncto. tex. seq. iudicare &c. φ illi cui mādata est cognitio alicuius cause. videtur etiā mādata diffinitio & sic potest causaz terminare: sicut ecōtra illi cui mādata est executio. super negotio nondum discusso censetur mādata etiam cognitio: vt. j. eo. & si nō cognitio. de hoc tamen an sit verū. vide Bar. in. l. a diuo pio. in prin. ff. de re iudi. & est gl. in. l. q̄ pcuratorē dat. ff. de procu. in romana curia semp exprimit in supplicationib⁹ nō solum cognitio: sed determinatio: vt cōmittatur causa cognoscenda & fine debito determinādā: & nisi hoc vltimū apponeret: nō posset terminare: sz deberet referre postq̄ oēs termini fuissent seruati: vt. j. de iud. aut. ad hec. & l. solēt. in prin. ff. de offi. pconsul. nā cōmissarius remitteret cām ad cancellariā vt alteri cōmitteret diffinitionē. sufficit.

2 ☞ Impetrans dolose rescriptū si expressit mendaciū vel tacuit veritatem an rescriptum sit ipso iure nullum & quid si non per dolū & an tribuat iurisditionē. & nu. 3. 4. 5. et. 6.
3 Qualiter intelligat distinctio an sint talia q̄ si non fuissent expressa vel tacita impetrans rescriptum obtinuisset vel non.
4 In rescriptis de grā mēdax pcator penitus caret impetratis.
5 In omni rescripto etiam de iustitia subintelligitur clausula si preces veritate nitantur & an ista conditio referatur ad collationem iurisditionis.
6 Decretū decisiuū negotij interpositum ex falsa causa est nullū ipso iure.
7 Si narro principi me fuisse institutū in testamēto cōdito a pupillo & φ iure cauetur tale testamentū esse validū cū contrariū sit & petij iudicē delegatum super executione talis testamēti & princeps dedit: talis delegatio non est nulla: pōt tñ probari φ princeps errauit in iure.
8 Princeps nō psumit hr̄e notitiā de cōsuetudine specialiū locorū sicut nec de statu: & in dubio non videt velle eis derogari nisi de ipsis facta sit mentio expressa.
Licet iura scripta nō sint pducēda nec pbāda qz sunt notoria: cōsuetudo tñ est pbāda & super ea pōt fieri articulus.
9 Statuta alterius loci sunt pducēda & probāda in tertio dato ad pducendū iura: non sic de statutis eiusdē loci clausis in volumine statutorum.
10 Per cōsuetudinē vel statuta locorū pōt tps decē dierū datuz ad appellandū prorogari & etiā abbreuiari lz nō posset tolli appellatio ad superiorem.
Appellatio iuris scripti ita concludit ius consuetudinarium sicut ius cōmune scriptum.
11 Si fiat cōpromissum in arbitros & arbitratores vt in pcedēdo possint pcedere de iure & de facto sed pnūtiare de iure tm̄ & reperiat cōtrarietas inter ius cōe scriptū & cōsuetudinē vel statutum ꝑm φ ius debebūt pronūtiare.
12 Si narraui principi φ tenebas librū meū ex cā depositi & nolebas restituere & obtinuit iudicē delegatū postea vidēs φ nō fuit depositū sed cōmodatū seruo libellū super actione cōmodati an poterit delegatus pcedere ꝑm rei veritatem.
13 Si narraui principi φ eras debitor meus cū nō esses & impetraui iudicē delegatum & postea effectus es debitor an possim agere coram illo delegato.
Quid ecōtra si tpe impetrati rescripti eras debitor postea liberaui te per pactū vel alio mō & tu petis corā illo delegato te absolui diffinitiue.
14 Si dicitur rescriptū esse falsum qz nunq̄ emanauit a principe vel de eius cancellaria an delegatus in eo expressus possit sup hoc cognoscere.
15 Si princeps scribat iudici ordinario in aliqua causa iustitiaz faciat talis ordinarius procedat in ea causa vt delegatus φ valebit sententia.

1 Rescriptione. †Lex ista legit duobus modis in glo. lz glo. que incipit quatuor. videat ponere quinq; lect. sed reuera reducuntur ad duas. vna fuit lect. Pla. altera fuit lec. Jo. & Azo. que sunt de directo cōtrarie. nā ista. l. h. d. φ si rescriptū impetrationis iudicis delegati est subreptitium ppter aliquā falsitatē expressam vel ppter aliquā tacitā ex tali rescripto nulla tribuitur iurisditio delegato. ideo de cā dz cognosci per iudicē cōpetentē qui debet sequi veritatē. h. d. sed ꝑm Jo. & Azo. dic φ imo ex tali rescripto tribuit iurisditio delegato: tñ ipse debebit pcedere in cā nō ꝑm narrata vel tacita seu suppressa sed ꝑm φ est rei veritas p qualibet harum lec. faciunt iura & rōnes. Pro lec. em̄ Pla. facit tex. imo vr̄ ibi casus & ex illa. l. fuit motus in. l. & si legibus. j. e. φ mēdax imperator carere dz penitus impetratis: sed nō careret penitus si per tale rescriptū tribueret iurisditio delegato. nā saltē obtineret iudicem sibi ppitiū. Pro lec. Azo. facit. l. pcedens. nā illa lex equiparat surreptionē que fit in tacēdo ei que fit in exprimēdo falsum. & tñ in primo taciturnitas nō reddit legationē nullam: ergo nec secūda. multe etiā rōnes & iura itroducunt p vtraq; parte: ppter quas dissentiones tollēdas emanauit. c. super lr̄is. ex
2 tra de rescrip. †in quo distinguit aut impetrās dolose expressit mēdaciū vel tacuit veritatē: & tūc rescriptū sit ipso iure nulluz & nō tribuat ex eo iurisditio. & illo casu locū hz opiñ. Pla. aut nō per dolū: & tunc aut fuit expressum vel tacitū tale quid φ si nō fuisset expressum vel tacitū impetrās rescriptū nihilomin⁹ obtinuisset: & tunc rescriptū valeat: & tribuatur ex eo iurisditio cū effectu qz iudex delegatus poterit pcedere in causa ꝑm tñ veritatē: & non ꝑm expressa vel tacita. & ita locū habeat opi. Jo. et Azo. que videtur de mēte huius. l. nolendo tex. cauillare dū dicit datum iudicez: vt intelligatur de illo iudice qui fuit datus per illud rescriptum. nam tenēdo lec. Pla. oportet tex. impropriare φ intelligatur de alio iudice puta ordinario & dum dicit datum intelligitur. s. a lege. vel si intelligatur de illo eodem iudice delegato debet intelligi φ etiam ipse erat ordinarius: & φ non cognosceret vt delegatus sed vt ordinarius: & illa est magna impropriatio: si vero fuit expressum tale mēdaciuz: vel tacita talis veritas quod vel que si nō fuisset expressa vel tacita rescriptū nō obtinuisset: tunc seruatur media via: qz rescriptū mero iure valet: & in hoc applaudet lec. Azo. non tñ in effectu: qz poterit elidi ope exceptionis. & in hoc applaudet lec. Pla. & si non obijceretur exceptio posset iudex cum effectu prouidere. ita intelligitur illud. c. licet hoc nō bene exprimatur ibi. sed no. eo. ti. c. ceterum. Pe. aūt dicit primū mēbrū illius. c. esse cōtra istū tex. expresse: vt hic loquitur qñ impetrans fuit in dolo dū dicit in tacendo fraudem. & tñ tenēdo i hoc. c. lec. Jo. & Azo. que est de mēte litere: rescriptum non est nullum ipso iure: nec in effectu: imo valet & sine obiectu exceptionis potest iudex procedere ꝑm veritatē. Bart. tñ sustinet dicens illam. l. procedere qñ committitur cause cognitio & diffinitio: sed si cognitio inciperet ab executione qz mandaret princeps φ rem quam tenes quā ego expressi esse meā restitues mihi: quo casu videt cōmisisse etiam cognitionē. vt est in. l. & si non cognitio. tūc habet locuz qd̄ est in illo capl̄o in primo mēbro. que verba Bar. traxit de capite suo: non φ text. ibi hoc probet vel velit. vnde puto φ
3 Pet. verius dixit. †Qualiter aūt intelligat alia distinctio an sint talia que si nō fuisset expressa vel tacita impetrās rescriptū obtinuisset vel nō. hoc nō declarat ibi in tex. sed doc. nostri videntur dicere. & de illa est veritas: φ aut sunt talia q̄ respiciunt negotiū principale non aūt iurisditionē: vt si narraui φ possidebas rem meā: cū reuera non esset mea: vel φ eras debitor cū non esses. tūc habeat locū opi. Azo. qz saltē erat dubiū & princeps nō fuit motus ad dandū iudicē: ppter hoc qd̄ asserui rez meā: sed vt litē & dubiū deciderē: sed si sit tale quid qd̄ non concernat negotiū principale: sed iurisditionē: vt qz nō narraui φ sup illa causa lis penderet corā alio iudice qd̄ si narasset princeps alteri nō cōmisisset: vt. s. ti. pri. l. ij. vel narraui me appellasse cū esset falsum & sit idē. vt. s. ti. pri. l. fi. tunc habet locū tertium mēbrū illius distinctionis: qz rescriptū valet mero iure: sed potest elidi per exceptionē que dz apponi ante lit. cōtest. et tūc iudex delegatus pnuntiabit se non esse iudicē: sed si opponeretur post nō deberet admitti: qz est exceptio dilatoria. & idē si essent exceptiones litis finite per transactiones vel iusiurandum. ille enim possunt apponi non solū in vim peremptorie. & tunc respicerent negotiū principale & nō haberēt vitiare rescriptum sed etiā possunt obijci in vim dilatorie contra rescriptū & iurisditionē. qz si princeps sciuisset causam finitam per rescriptum eā noluisset resuscitari p. l. causas. j. de trāsac. & ita not. in c. j. de lit. cōtest. li. vj. in glo. ¶ Et est notandū φ in casibus in quib⁹ procedit lec. Azo. vt qz mēdaciū seu expressio falsitatis vel taciturnitas veritatis cōcernūt negotiū seu exp̄ssionē falsitatis vel subreptiōis nō possunt opponi cōtra rescriptū: qz nō intrat delegationē: nec impedit iurisditionē cōferri: non em̄ principem creditur fuisse motum ad dandum iudicem delegatum proptera que narrauit impetrans: sed qz sup ea erat lis inter partes. vnde voluit φ decideret. & sic delegatio dicit esse pura sed dz opponi in vim peremptorie post lit. contest. vnde si narraui φ occupas rem meaz vel quod me expoliasti possessione eius φ eras debitor meus & petij dari iudicē delegatum vt cognoscat de predictis & te condēnet. & tu opponis de rescripto. qd̄ est subreptitium & offers te paratum probare rem non esse mea m. & φ me non expoliasti: quo probato petis pronuntiari rescriptum esse subreptitium: & illum nō esse iudicem cōpetentem & te absolui ab obseruatione iudicij: que absolutio non est interlocutoria. & me condēnari in exp̄sis. ego aūt dico iudicez debere

debere procedere in negotio principali ⁊ facere te rñdere libel
lo meo ⁊ litem cōteſtari. ⁊ ſi probabo que narraui dabit ſnīam
diffinitiuā pro me. ⁊ ſi non probabo vel tu ꝓbabis me dixiſſe
falſum dabit ſnīam diffinitiuā pro te. tu vero opponis ꝙ pri-
mo ⁊ ante oīa opꝫ cōſtare de iuriſditione iudicis: vt. ĩ. de exce.
l. ſi. q̄ ergo erunt partes iudicis certe nō admittet exceptiones
tuas ꝯtra reſcriptū ⁊ ꝯtra iuriſditionē: qꝛ poſito ꝙ eſſent vera
nō reddūt reſcriptū nullū: nā eodē modo princeps conceſſiſſet
propter dubiū litis qd̄ erat inter te ⁊ me ſuper predictis ſm ꝙ
ego peto: quare faciet te reſpōdere libello meo ⁊ litē conteſtari
non aūt feret ſnīam ſm narrata ꝑ me niſi probem illa eſſe vera
ſed ſequaꝫ veritatē. ⁊ ſi apparebit ꝙ ego nō dixi verum dabit
4 ſnīam ꝓ te diffinitiuā. ¶ † Hec eſt lect. Azo. q̄ eſt vera in iſtis
terminis. cui lectu. ob. l. ⁊ ſi legibus. ĩ. eo. vbi dicitur ꝙ mēdax
p̄cator penitus caret impetratis: ſed nunc nō carebo penitus:
qꝛ ſaltē habebo iudicem delegatum ad voluntateꝫ meam non
plures dantur ſolutiones: ſed iſta cōiter teneꝫ ꝙ illa loquitur
in reſcriptis de gratia que ꝑpter ſurreptionē redduntur ipſo
iure nulla etiam quo ad conferendum iuriſditionem executori
ſuper hoc delegato. vt in. c. ad audientiā. el. ij. ⁊ ibi glo. magna.
circa ſi. extra de reſcri. nos loqmur de reſcripto de iuſtitia que
proprie reſcripta dicunꝫ: nulla em̄ gratia vel priuilegiū conce-
ditur: ſed ſolus iudex delegatus ad obſeruantiam iuris cōmu
nis vt faciat iuſtitiam inter partes que non redduntur ipſo iu
re nulla ꝑpter ſurreptionē: nec etiā in effectu ſi ſurreptionē con
5 cernit delegationem: ſed negotium principale. ¶ † Item ob.
huic lectu. qꝛ in omni reſcripto etiam de iuſtitia apponitur vel
a ſubintelligiꝫ clauſula ſi preces veritate nitantur.[a] vt. ĩ. ti. j. l. ſi.
⁊ illa conditio videꝫ cōcernere oīa in reſcripto contēta taꝫ dele-
gationē vel cōmiſſionē iuriſditionis: q̄ꝫ etiā diffinitionē cauſe.
vñ ſi reperianꝫ falſa que narrata ſunt videꝫ oīs conceſſio reddi
nulla: qꝛ conditio de p̄ſenti falſa non ſuſpendit actū ſed ſtatim
reddit ipſum nullum. vt. l. cum ad preſens. ff. ſi cer. pe. Dicunt
doc. ꝙ imo illa conditio nō refertur ad delegationem ſeu colla
tionem iuriſditionis ſed ſolum ad diffinitionem cauſe ꝙ diffi-
niatur ſm ꝙ petitur ſi vera ſunt que in precibus narrantur et
non aliter. ipſa vero delegatio cenſeꝫ facta pure nō ſub aliqua
cōditione. Bal. ſubtiliter ⁊ melius dicit ꝙ dicta conditio etiaꝫ
diffinitionē nō reddit cōditionalem: qꝛ ſi redderet: ſequeretur
ꝙ ſi iudex pronūtiaret pro me impetrāte: cū tamē narrata pro
me fuerint reperta falſa nō valeret ꝓnuntiatio: qꝛ nō eſt ſerua-
ta forma reſcripti. vt in. c. cū dilecta. de reſcrip. cuius tamen cō-
trarium eſt veritas. nā Inno. in. c. ſuper literis. dicit ꝙ ſi papa
mandet iudici ꝙ condēnet te mihi: ſi probabo te debitorē meū
⁊ iudex hoc non probato condemnet ꝙ valet cōdemnatio ⁊ eſt
ratio qꝛ illa conditio ineſt a iure etiam ſi non exprimatur. ideo
non reddit actū conditionalem. vt. l. conditiones que extrinſe-
cus. de condi. ⁊ demon. ſed potius facit admonitionem q̄ꝫ con
ditionem. vt eſt tex. notabilis in ſimili in. l. muto. §. ſub condi-
tione. ff. de tute. valebit ergo ſententia lata ꝓ impetrante etiaꝫ
ſi preces veritate non nitantur ſi illa concernebant negotium
principale ⁊ inerant etiā ſi non fuiſſent expreſſa. ⁊ ſic nō obſtat
6 dicta oppoſitio. ¶ † Tertio ⁊ vltimo obſtat huic lec. l. cū ꝟo.
§. ſubuētum. de fideicō. liber. l. j. §. hec verba. ne vis fiat ei cum
ſimilibus in quibus habetur ꝙ decretū interpoſitum ex falſa
cauſa eſt nullū ipſo iure ergo ⁊ delegatio: ſed dic ꝙ contrarium
loquitur in decreto deciſiuo negotij qd̄ fundaꝫ in cauſa. vnde
ſi illa reperitur falſa ruit ſicut ⁊ reſcriptū gratioſum. vt in. l. ⁊ ſi
legibus. nos loquimur in reſcripto non deciſiuo: ſed tendente
ad deciſionem dubij ꝙ erat inter partes: vnde nō fundatur in
expreſſione narratoꝝ: ſed in dubio litis que erat inter partes. ⁊
iſta cauſa non erat falſa imo vera. Cōcluditur ergo ꝙ tales ex
ceptiones nō ſunt admittende ꝯtra reſcriptū. ⁊ ita determinat
expreſſe Io. and. in regula exceptionem obijciens. de regu. iur.
li. vj. in mercurialib⁹ in qōne ibi diſputata ſi narraui te me ſpo
liaſſe: ⁊ impetraui iudicē vt te cōpellat ad reſtituendū ⁊ tu op
ponis ꝙ reſcriptū eſt ſurreptitiū: ⁊ proteſtaris ꝙ non vis liteꝫ
cōteſtari: ſed cognoſcaꝫ de illa ſurreptione ⁊ ꝓnuntietur ſuper
reſcripto ⁊ ꝙ ille nō ſit iudex cōpetēs ꝙ iſta exceptio nō debet
admitti: ſed debet te cōpellere ad reſpondendū libello meo. et
ad procedendū ſuper principali negotio ⁊ feret ſnīam pro eo q
probabit. ⁊ ſm veritatē non ſm aſſertionē meā. tenēdo autem
opi. Pla. in caſibus in quibus eſt vera: qꝛ narrata concernunt
delegationē quaꝫ princeps non feciſſet ſi ſciuiſſet narrata non
eſſe vera: tunc procedunt ea que. ſ. dixi in contrariū. quia talis
exceptio opponeꝫ contra reſcriptū ⁊ nō compelletur obijciens
procedere in negotio principali niſi prius diſcuſſo ⁊ pronūtia
to ſuper exceptionib⁹. ⁊ ſi apparebit eas obſtare ꝓnūtiabit re
ſcriptum eſſe ſurreptitiū ⁊ ſe non eſſe iudicem cōpetētem ⁊ ab-
ſoluet ipſum obijcientē ab obſeruatione iudicij. ⁊ cōdemnabit
impetrātē ad expenſas. ¶ Huic lec. obſt. iſte tex. in ſi. duꝫ dicit
ꝙ talis iudex feret ſnīam. ⁊ ſic innuit ꝙ poſſit cognoſcere de ne
gotio principali ⁊ ſnīam diffinitiuam ferre. Pla. dicit ꝙ non
loquitur de diffinitiua: ſed de interlocutoria ſuper reſcripto. et
ſuꝑ incōpetētia iuriſditionis: vel ſi vis intelligere ꝙ loquatur
de diffinitiua: ⁊ ꝙ poſſit cognoſcere de negotio principali: tūc
dic ꝙ nō cognoſcet vt delegatus: ſed vt ordinarius ſi erat ali⁹
ordinarius inter partes. ⁊ ſi dicas hoc eſt cōtra text. qui loquiꝫ
de ipſo delegato dū dicit datū iudicē. Reſpōdet ipſe datum. ſ.
a. l. ⁊ eſt ſenſus ꝙ alius ordinarius a lege datus cognoſcet: vel
ſi vis intelligere de eodē delegato. dic ꝙ cognoſcet de conſenſu
partiū nō aliter certe ſi opi. eſt vera: ꝙ reſcriptū reddatur ipſo
iure nullū ⁊ nulla conferatur iuriſditio tunc etiam de conſenſu
partiū nō poſſet ꝓcedere. vt in. l. priuatoꝝ. ĩ. de iur. om. iud. ſed
in hoc ſua opi. nō eſt vera ꝙ reſcriptū reddaꝫ ipſo iure nullum
⁊ nulla conferatur iuriſditio: tūc etiā de conſenſu partium non
poſſet procedere. vt. l. priuatorū. ĩ. de iur. om. iu. ſed in hoc ſua
opi. nō eſt vera. imo valet mero iure lꝫ poſſit elidi per exceptio
nem eo caſu quo fuerunt talia narrata que ſi non fuiſſent prin-
ceps nō conceſſiſſet. ⁊ tenēt oēs doc. maxime Cano. ideo poteſt
procedere ꝙ idem iudex poterit cognoſcere de negotio princi-
pali. ponit aūt gloſſ. exēplū circa iſtā lec. quā vt plurimū videꝫ a
ſeq in iudice delegato in cauſa appellationis ⁊ exēplificat gloſ.
tribus modis id qd̄ hic dꝛ ꝙ fuit mēdacium in narratione iu-
ris. Tu potes breuiter exemplificare ſm Bal. qꝛ dixit ſe legiti
me appellaſſe: cū tamen appellauit ⁊ non legitime infra deceꝫ
dies in narratione facti: qs dixit ſe appellaſſe ⁊ non appellauit
in taciturnitate veri: qꝛ dixit ſe appellaſſe ⁊ erat verum tamen
tacuit ꝙ erat caſus in quo non poterat appellari. poteſt etiam
poni exēplum in iudice delegato in cauſa principali nō exp̄ſſo
in ſupplicatione ꝙ lis pendebat ſuper illo negotio coram alio
iudice vt. ſ. ti. j. l. ij. vel ꝙ ordinarius interpellatus negligebat
reddere ius: ⁊ tamē hoc nō erat verū: vt no. in. l. j. e. tit. in oībus
em̄ iſtis caſib⁹ ſi illa nō fuiſſent narrata principi: vel ſi ſciuiſſet
ea nō eſſe vera reſcriptuꝫ delegationis nō conceſſiſſet: qꝛ nō eſt
veriſimile ꝙ lites ſopitas velit per ſuum reſcriptū reſuſcitare.
7 ideo in oībus illis ꝓcedit opi. Pla. ¶ † Vltimo ex prima ex-
poſitione glo. mag. no. ⁊ collige ꝙ ſi narro principi me fuiſſe in
ſtitutum in teſtamēto condito a pupillo. ⁊ ꝙ iure cauetur tale
teſtm̄ eſſe validū cū contrariū ſit ⁊ petij iudicē delegatū ſuper
executione talis teſtamenti: ⁊ princeps dedit ꝙ talis delegatio
nō eſt nulla ꝑpter hoc mendaciū: qꝛ princeps in hoc nō decipi
tur cū habeat oīa iura in ſcrinio pectoris: vt. l. oīm. ĩ. de teſta.
tunc ergo eſt reſcriptuꝫ ſurreptitium qñ narrantur illa q̄ prin-
ceps veriſimiliter ignorat: nō qñ princeps veriſimiliter ſcit. ſꝫ
lꝫ tale preſumatur poteſt tamē probari contrariū ꝙ princeps
8 errauit in iure. tex. eſt. xxv. diſt. c. p̄terea. ¶ † Ex ſecūda expoſi-
tione glo. no. plura. Primo ꝙ princeps nō preſumitur habe-
b re notitiā[b] de cōſuetudine ſpecialium locoꝝ ſicut nec de ſtatu: b
vt in. c. j. de conſti. li. vj. ideo non videtur in dubio velle ei dero-
gare niſi de ipſis ſit facta expreſſa mentio. Item ꝙ licꝫ iura ſcri
pta non ſint producenda: nec probanda: quia ſunt notoria: cō-
ſuetudo tamē bene eſt probanda ⁊ ſuper ea poteſt fieri articu-
9 lus ſm Bar. ⁊ no. in. l. ij. §. ꝙ obſeruari. de iura. ca. † ⁊ idem de
ſtatutis alterius loci vt ſint ꝓducēda in termino dato ad ꝓdu
cendum iura et etiam probanda: non ſic de ſtatu eiuſdem loci
clauſis in volumine ſtatutorum: qꝛ iſta etiā ſunt notoria: nō ſic
in reformationibus non clauſis in volumine ſtatutorū. nam in
eis idē eſt ꝙ de ſtatu alterius loci iuxta not. per Bar. in. l. cum c
prelatis. ff. de re iudi. Sꝫ tertio pr̄icipaliter no. in gl. ſm Bal.
10 et dicit ꝙ alibi vix reperies. qꝛ iſta glo. ſentit † ꝙ per conſuetu-
dinem vel ſtatuta locorū poteſt tēpus decē dierum datum ad
appellandum prorogari ⁊ etiam abbreuiari lꝫ non poſſet tolli
appellatio ad ſuperiorē: vt in. c. venientes. de iureiu. ¶ Et ego
addo quartum notabile ꝙ colligitur ex glo. iuncto tex. dum di
cit glo. dic ergo iuris. ſ. conſuetudinarij: quia appellatio iuris
ſcripti facta. ita concludit ius conſuetudinariū ſicut ius cōmu
ne ſcriptum. nam tex. dicit in iuris narratione. ⁊ gl. intelligit. ſ.
11 conſuetudinarij. † ⁊ per hoc vr̄ determinari queſtio ſi facimus
cōpromiſſum in arbitros ⁊ arbitratores vt in ꝓcedēdo poſſit
procedere de iure et de facto. i. ſeruato ordine iudiciario vel nō
ſeruato: ſed debeant pronuntiare de iure tantū vt quotidie ſit ⁊
reperiatur cōtrarietas inter ius cōmune ſcriptum quod dicit
vnum ⁊ conſuetudinē vel ſtatutum ꝙ dicit cōtrarium et in illo
loco corrigit ius cōe: qꝛ ſm ius habebūt arbitri pronuntiare.
conſtat em̄ qd̄ partes potuerunt a ſtatuto ⁊ conſuetudine rece-
dere ⁊ velle ſtare iuri communi. docto. alibi videntur ſentire ꝙ
debeat pronuntiare ſm ius cōmune: quia quādo ſit mentio de
c iure[c] ſimpliciter. intelligitur in priori ſignificato de iure roma-
norum ſcripto: vt. l. pe. ff. de iuſti. ⁊ iur. ⁊ inſtit. de iure naturali

a ¶ Nitātur. adde Bald. in. l. ſi. C. de diuer. reſcrip. docto. in. c. ex parte. de reſcrip. ſpe. in tit. de reſcri. preſenta. i. §. viij. Io. and. in. c. j. de litis conteſta. lib. vj. in nouella.

b ¶ Notitiaꝫ. adde Bal. in rubri. de cōſuetu. recti feu. Bal. in. l. ij. C. que ſit longa cōſue. et Abba, in. c. j. de re iudi.

c ¶ De iure. Aliquid appellatione iuris ſimplr̄ veniat ius municipale. vide ꝑ abb. in proe. cle. Abb. in. c. j. vt lit. pen. Abba. in. c. cumana. in pen. col. de elec. Lud. ro. cōſi. cclxj. incipi. clariſſime videtur. ⁊ de hoc adde tu et vide. vt per. d. meuꝫ d. Bar. ſoꝫ. in ſuo conſi. cclxxj. col. ij. ver. qnto ꝯfirmaꝫ ⁊ per do. Maria. eius genitoreꝫ in ſuo cōſi. ix. col. xi. ver. non obſt, ſm Stra.

gen. ⁊ ciui. §. sed quoties tanq̃ de excellentiori. ⁊ ita sentit Jo. and. in addi. Spe. ti. de arbi. §. exigere. dicens ꝙ ille qui habet ius, ſm consuetudinẽ vel statuta ⁊ non de iure cõmuni periculosum facit cõpromissum tali modo: qꝛ videtur a cõsuetudine vel statuto recessisse. Item videt̃ sentire Bar. in. l. quicũq;. j. de ser. fugi. sed in cõtrarium facit ista glo. qꝛ illud verbum ius potest cõprehẽdere ius ꝯsuetudinariũ. ⁊ ad hoc facit qd̃ no. Inn. in. c. significauit. de sepul. vio. vbi dicit ꝙ petens quartam que sibi debetur de iure videt̃ intelligere de illa que sibi debetur de consuetudine. ⁊ ista videtur tutior pars qꝛ non est credendum ꝙ cõpromittens velit renuntiare iuri suo indubio quãdo verba possunt aliter intelligi. ⁊ sic dicẽdo ꝙ pronuntiet de iure videtur sensisse qd̃ pronuntiet illo iure ꝙ preualet ius consuetudinarium ⁊ statutarium iure cõi. ergo ⁊c. ⁊ no. ꝙ illa. l. ⁊ oẽs sequentes istius ti. ⁊ etiam sequẽtis. ⁊ ti. precedẽtium sunt canonizate in decre. xxv. q. ij. per totum. ⁊ ibi vide glo. in summa. et
12 fuit illa. l. diocletiani maximiani. vt ibi habet̃. ℭ † Quero circa lectu. Azo. pone ꝙ narraui principi ꝙ tenebas librũ meum ex causa depositi ⁊ nolebas restituere. ⁊ obtinui iudicẽ delegatum: postea videns ꝙ nõ fuit depositũ sed cõmodatum formo libellum super actione commodati. Tu opponis ꝙ super illo non potes procedere: ⁊ ꝙ ego expressi mendacium: vnde petis pronũtiare rescriptũ subreptitiũ. ego tamẽ oppono ꝙ non potest opponi illa exceptio ad rescriptũ cũ istud tãgat negotium principale: vnde dico ꝙ procedat̃ ſm rei veritatẽ vt hic ſm lec. Azo. querit̃ quid iuris. Respondeo non poterit procedere: qꝛ super illa actione non est delegatus ꝙ hic dicitur ſm naturam actionis procedet qñ causa vel forma ſm quaꝫ volo procedere potest claudi in rescripto. al's secus ſm Cy. ⁊ Bal. sed si exprimitur vna causa nõ includit̃ alia diuersa sicut in libello cõuentionali: qꝛ si peterẽ ex causa depositi ⁊ postea probarẽ de cõmodato nõ possum obtinere sñiam. vt no. Inno. in. c. j. de lit. contesta. eodem modo si impetrarẽ iudicẽ sup̱ proprietate: postea videns me nõ posse probare dñium qd̃ narraui principi volo agere possessorio restituende non poterit iudex cognoscere qꝛ non clauditur in rescripto cum diuersa sit causa possessionis ⁊ proprietatis. l. naturaliter. §. nihil. de acqui. pos. de hoc tamẽ dic. j. si non a cõpe. iudi. l. si de ꝓprietate. ⁊ in. c. j. de sequest. pig. An delegatus sup̱ proprietate possit cognoscere de possessiõe.
13 ℭ † Item quero narraui principi ꝙ eras debitor meus impetraui iudicẽ delegatũ tẽpore impetrationis: postea effectus est debitor meus an possim agere corã illo delegato. dicit Bal. indistincte ꝙ non per. c. si. de rescrip. vbi rescriptum ad lites non extenditur ad lites futuras que tp̃e impetrationis non erant. Cy. distinguit et melius aut efficitur debitor ex causa p̃cedente rescriptum ⁊ poterit cognoscere aut ex causa subsequẽte. et tũc secus sicut in libello conuentionali: vt in. l. si rem. §. si. ff. de pig. acti. iuncta. l. non potest videri. ff. de iudi. Sed pone econuerso tẽpore impetrati rescripti eras debitor postea liberaui te per pactum vel alio modo tu petis coram illo delegato te absolui diffinitiue. ego dico ꝙ delegatus amodo nõ habet iurisditionem. quia liberãdo te nõ videor renũtiasse rescripto. qd iuris. Bal. tenet hanc partem. ego dico contrariũ: qꝛ licet ego renũtiauerim: tu tamẽ cũ quo rescriptũ illud erat effectũ cõmune si fuerit iudici presentatum. vt not. Inno. in. c. ex cõquestione. de restitu. spol. nõ renuntiasti nec mea renuntiatio sibi nocet quominus potes petere ⁊ absolui diffinitiue: vt est glo. in. l. vlti. ff. de rei vend. in ver. quid si actor. et per Inno. in. d. c. ex conquestione. sicut renuntiatio appellationis facta per appellantẽ nõ nocet appellato qui poterat eam prosequi. l. ampliorem. et ibi not. j. de appel. per doc. et. l. omnẽ honorem. quãdo prouo. non est neces. j. per Cy. in si. ⁊ sicut actor nõ potest renuntiare instã-
14 tie inuito reo. vt in aut. qui semel. j. quõ et quãdo iu. ℭ † Item quero quid si dicitur rescriptũ esse falsum: qꝛ nunq̃ emanauit a principe vel de eius cancellaria an delegatus in eo expressus
a possit super hoc cognoscere[a] et pronuntiare se esse iudicem cõpetentem. Inno. multum dubitat de hoc in. c. super literis. de rescrip. quia si verũ est ꝙ sit falsum etiam de volũtate partium nõ potest vti iurisditione: vt in. l. priuatorum. j. de iurisdi. om. iudi. sed hoc est verum super negotio principali: sed super hoc articulo: an sua sit iurisditio est dubium. nam in iudice ordinario clarũ est quia cũ ipse iurisditionẽ habeat inter suos subditos potest cognoscere ⁊ pronuntiare: an sua sit iurisditio etiam quo ad illum qui nõ est sibi subditus ⁊ pronuntiatio facit ius si ab ea non appellatur ⁊ facit eũ iudicẽ licet non esset. vt. l. si qs ex aliena. ff. de iud. sed in delegato qui nõ habet iurisditionem nisi virtute rescripti si rescriptũ daretur subreptium: qꝛ nõ est nullũ ipso iure posito ꝙ subreptitiũ esset. ⁊ sic iurisditionẽ habet lꝫ posset elidi adhuc idẽ vt possit ꝓnuntiare se esse cõpetentem iudicẽ ⁊ pronũtiatio facit ius. ⁊ si dr̃ esse falsum tũc est magis dubium: qꝛ si poterit pronuntiare in potestate cuiuscunq; erit acquirere sibi iudicem delegatum propitiũ faciẽdo fabricari falsum rescriptũ et postea per eum pronũtiari rescriptum esse validũ ⁊ verũ. ⁊ se habere iurisditionẽ. nõ immerito Inno. dubitat Bar. hic dicit: ꝙ si falsitas est notoria ex forma rescripti nõ poterit ex ea cognoscere: sed si nõ est notoria sed dubia: tũc per tale rescriptũ licet falsum cõstituitur in quasi possessione iurisditionis ratione cuius poterit cognoscere et iudicare. et iste est casus in quo ratione dubitationis potest quis habere iurisditionẽ quã alias nõ habet: vt in glo. mag. si. super verbo sententiam. circa princi. ⁊ quod not. in. l. si putas. j. de peti. heredi. potissime hoc procederet si talis cõmissarius haberet
15 alias iurisditionem: vt in casu quem habui de facto: † quia dominatio Venetorum scripsit potestati pergami quod in quadam causa que vertebat̃ inter pergamenses procederet ⁊ iustitiam faceret ipse pronũtiauit se esse iudicem delegatum in illa causa virtute dictarum literarum: et tanq̃ delegatus processit et tulit sententiam. opponebatur qd̃ sententia erat nulla: quia ille litere nõ faciebant illum delegatum cum nihil adderent ad formã procedendi vltra formã statutorũ et emanauerant inter subditos: vnde videbat̃ potius excitata iurisditio ordinaria. vt in. c. licet. de offi. ord. ⁊ pronũtiatio illa ꝙ erat delegatus nõ valebat: quia facta virtute literarũ que sibi nullã iurisditionẽ dabãt. ego dixi contrariũ. qꝛ saltem habebat iurisditionẽ ordinariam in qua poterat fundari illa pronuntiatio. ⁊ sic faciebat ipsum iudicẽ delegatũ postq̃ nõ fuerat appellatũ: ⁊ per consequẽs processus ⁊ sentẽtia in causa principali factus ⁊ lata tãq̃ a delegato valebãt per no. per Inno. in. d. c. super literis. ⁊ per Bar. in. l. ex quacũq;. ff. si quis in ius vo. non erit. et etiam hic per istam glo. et id quod no. in. d. l. si putas.

2 ☞ Si cõtra rescriptũ opponit̃ exceptio subreptionis an excipiẽs debeat hoc ꝓbare: an vo impetrãs habeat necesse ꝓbare veritatẽ narratoꝝ ⁊ expressorum.

3 An semp̱ stetur narratis in literis principis seu narratis ĩpetrantis rescriptum.

1 **Uniri iubemus.** † Oppo. cõtra hãc legẽ de. l. ij. s. de lega. in si. vbi puniuntur iudices admittentes exceptiones contra rescriptũ principis ⁊ hic puniũtur si non admittunt. dicit ibi Alberi. ꝙ illa loquitur quando opponeretur cõtra potestatẽ principis ꝙ illud nõ potuerit cõcedere. hic vero cõtra voluntatem: qꝛ dicit̃ ꝙ a principe nunq̃ emanauit vel si emanauit non ſm suam intentionẽ: qꝛ si fuerit narratum falsum. ⁊ sic opponebatur exceptio falsitatis vel surreptionis: ibi vero exceptio impotentie: vel dic ꝙ etiam si exceptio surreptionis: si erat talis surreptio q̃ non habeat vitiare: qꝛ eodẽ modo rescriptum obtinuisset si surreptio non fuisset ⁊ sic erit temeraria exceptio. ⁊ sic adhuc locum habet. l. cõtraria. hic non erat temeraria sed concludens: vel dic ꝙ ibi loquitur etiã quando erat cõcludens tamen apparebat manifeste falsa
2 exceptio. hic nõ. ℭ † Itez adhuc opponitur: qꝛ ille tex. innuit ꝙ ille qui opponit exceptionẽ surreptionis habeat necesse surreptionem probare. contra imo impetrans necesse habet probare veritatem narratorum: et expressorum in rescripto: vt in l. ij. j. de his qui ve. eta. impe. iste articulus est dubius cui incũbat onus probãdi an impetranti ꝙ narrata per eum sint vera excipienti ꝙ sint falsa que tangit Cyñ. super. l. proxi. in vltima vel antepenul. q. ⁊ obscure loquitur Jo. andr. in addi. Spe. de clande. despon. super rubrica vbi allegat hanc legẽ: dicit ꝙ qñ princeps aliquid concedit per seipsum ad supplicationem alterius ⁊ alius opponit ꝙ concessio nõ valet: quia narrata per illum sunt falsa ipse habet necesse probare falsitatem: qꝛ presumatur pro impetrante ⁊ pro rescripto: qꝛ illa sint vera nisi probetur contrarium si rescriptum habet debitam formam. ⁊ ita intelligat hanc legem: sed si mandat alteri ꝙ faciat vt quotidie videmus fieri per summos pontifices q cõmittunt aliĳs tanq̃ ipsi nõ sint plene informati de veritate ꝙ si vera sunt que narrantur faciant id quod a petente postulatur: ⁊ tunc impetrans habet necesse probare veritateꝫ narratorum. ⁊ ita loquitur. l. ij. de his qui ve. eta. impe. nam illa probatio de qua ibi fit coram iudice coram quo insinuatur rescriptum venie ad quẽ pertinet ipsum executioni mandare: vt. l. ea que. de temp. in integ. resti. Sed idem Jo. andr. plenius resumens hunc articulũ in. c. j. de lit. contest. li. vj. narrat diuersas opi. ⁊ finaliter videtur tenere ꝙ veritatem expressorum necesse habeat probare impetrans: ⁊ nisi probet succumbat etiã si princeps per seipsum concedit: sed veritatem suppressorum necesse habeat probare opponẽs qui dicit impetrantem aliqua tacuisse que sunt in facto que si fuissent expressa rescriptum non obtinuisset. hanc opi. videtur tenere Inno. ꝙ impetrans habeat necesse probare veritatem narratoꝝ

a ℭ Cognoscere. Adde doct. in. c. si eo tp̃e. de rescrip. lib. vj. Cal. in tit. de rescrip. cõst. ij.

narratorum indistincte cum super eis fundetur intentio principis sicut in libello cōuētionali in quo fundatur sua intentio habet necesse illud ꝓbare. l. ij. ff. de proba. ita tenet ipse in. c. ex parte abbatisse. de priui. ꝛ Spe. in ti. de excep. §. nūc videndū. ver. licet aūt. Breuiter in rescripto ad lites tenenda est distinctio Cy. in. l. precedenti. ꝙ autē sunt alia que concernunt negotiū principale. ꝛ ille habet necesse ꝓbare cui de natura negotij incumbit onus probandi vel actor vel reus: sed si concernunt rescriptū ꝛ intentionē principis ꝯcedentis multū placet mihi distinctio prima quam facit Joan. and. in ti. de clande. despō. in addi. Spe. ꝛ Bart. in. l. preceden. videtur sentire ꝙ incūbat opponenti ꝓbare falsitatem sicut in alijs exceptionibus: vt in l. exceptionibus. ff. de proba. q: excipiēdo quis efficitur actor.

3 ¶ †Ultimo cōtra predicta: q: videtur ꝙ semper stetur narra. in literis imperatoris vel pape: vt in cle. j. de appel. So. que dicta sunt. s. locum habent in his que primo fuerunt narrata per supplica. ꝛ princeps postea ea referret tanꝙ narra. per partem videmus in literis papalibus cum autem tua petitio: postea subiungebat ꝛc. ꝛ si non fuit facta per partē: sed per ipsum principalem: tūc distinguitur aut narrabat aliquid qđ consistebat in facto suo: puta contulit alicui beneficium spectans ad collationem episcopi ꝙ beneficium episcopus contulerat alteri et narrat papa se illud beneficium reseruasse ad suam collationē ꝙ si est episcopus nō poterit cōferre certe stat tali narrationi: nec potest eps̄ vel ille cui cōtulit contrariū ꝓbare aut non consistebat in facto pape. sed alterius ꝛ tunc statur narrationi: tamen potest ꝓbari cōtrariū: vt ibi no. in gl. ꝛ in. c. si papa. de priui. lib. vj. Non sunt alia.

2 ¶ Litere cōquestus q̄ veniunt de curia romana lʒ incipiant ab executione si tamē pars cōtradicat: poterit executor cognoscere de veritate.

3 Quis possit executionem delegare.

4 Executor quando non possit audire exceptiones.

1 **Et si non cognitio.** †Ille cui cōmittitur executio super negotio nondum discusso nec terminato per sententiam si corā eo opponatur ꝙ executio fieri non deberet ꝙ principi fuit narratum aliquod falsum potest de his exceptionibus cognoscere ꝛ ꝺm veritatem pronuntiare licet cognitio non fuerit expresse mandata: q: censet mandata tacite. h. d. ꝛ pone exemplum ꝙ narraui principi qualiter iniuste tenes ꝛ occupas rem meam quare petiit mihi dari iudicem qui te compellat ad restitutionem eius vel narraui ꝙ me expoliasti ꝛ idē obtinui: debes scire ꝙ practica est ista ꝙ debeo presentare literas illi cōmissario ꝛ ille debet te citare missa tibi copia lr̄arum ꝛ mādare ꝙ mihi restituas postꝙ fuit delegatus super restitutione. ꝛ sic super executione. vnde debet incipere a via executiua sicut tibi mandatum est: tamen debet iustificare preceptū ꝙ si senseris te grauatum cōpareas corā eo recepturus iustitie cōplemētum iuxta no. in. l. de pupillo. §. meminisse. ff. de ope. no. nun. si cōpares. ꝛ dicis te non teneri obedire precepto: q: res non est sua vel tua: vel q: me nō spoliasti: ideo petis per me debere dari libellum super rei vendicatione vel interdicto offerens te paratum respōdere ꝛ ordinarie litigare coram dicto delegato. Sed ego dico ꝙ nolo dare libellum nec ordinarie procedere: q: non est sibi cōmissum sed qđ procedat via executiua certe postꝙ contradicis talis deputatus super executione poterit ordinarie ꝓcedere ꝛ non debet ad vlteriora super illo mandato procedere sed mādare ꝙ dem tibi libellū: q: illud preceptū resoluitur in vim simplicis citationis: vt no. in. d. §. meminisse. ꝛ sic ingrediemur iudicium ordinarium: vt in simili. j. de edic. diui adri. tol. l. fi. ver. si autē contradictor ꝛc.

2 in quo necesse habeo probare narra. per me. †q: ille est casus. ꝛ istud videmus quotidie fieri in istis literis conquestus que veniunt de curia romana. naʒ incipiunt ab executione: dicunt em̄ conquestus est nobis talis ꝙ talis iniuriatur eidem occupando rem suā quapropter mādamus tibi vt vocatis qui fuerint reuocandi si ita tibi cōstiterit restitui facias eidem. videt̄ ergo mandata cognitio veritatis. sufficit. ¶ In glo. que incipit cū hoc ibi. sed respōdeo. princeps mādat vt hic non alius. dic istā tenet Bar. sequens aūt solutio est cōtra hūc tex. Iteʒ vlterius est falsa: q: etiam missio ex primo decreto non potest demādari licet cognitio an sit fienda vel non bene demādet̄: vt. l. cognitio. §. vt bonorū. de offi. eius cui man. est iurisdi. ꝛ no. in. d. l. iubere.

3 ¶ †Sed cōtra istam sol. quā Bar. tenet op. q: etiā alius inferior a principe mādat executionem vt videmus in arbitris proferētibus sententiam vel in iudice delegato vel in ep̄o inter laicos vel in doctore seu rectore scholariū dantibus sentētiam inter scholares: nā committūt executionē potestati: vt in. l. episcopales. in fi. ꝛ ibi no. s. de epi. audi. ꝛ in iudice vnius territorij qui cōmittit iudici alterius territorij: vt no. in. l. properandum. §. sin autē reus. j. de iudi. ꝛ in. l. cum vnus. §. is qui. de bo. au. iu. pos. So. ꝯtraria loquunt̄ qn̄ talis cōmissio fit ꝓpter defectuʒ iurisditionis illius qui sn̄iam tulit: q: vel functus est iurisditione ꝛ sic nō potest exequi: vel est talis qui nō habet familiam nec imperiū cū executio requirat vtrūꝗ: vel qn̄ sit in auxilium iurisditionis: vt q: iudex qui tulit sn̄iam nō potest in suo territorio executioni mandare: q: ibi nō reperiuntur bona condēnati. si autē ille qui tulit sn̄iam vel ad quaʒ pertinet executio posset eam facere de per se: tunc nō potest eā alteri delegare cuʒ sit de imperio. nā tūc ꝓcederet ille vt delegatus: sed in primis casibus nō procedit vt delegatus sed suo iure vt ordinarius lʒ ad requisitionē ꝛ iussum illius qui sn̄iam tulit. vt in simili habetur in ter. ꝛ glo. in. l. nec mandat. ff. de tuto. ꝛ cura. da. ab his.

4 ¶ †Ultimo oppo. in gloss. si. ꝙ executor nō possit audire exceptiones.ᵃ vt. j. de excep. rei iu. si vt ꝓponis. glos. soluit sed non bene: lʒ forte bonū intellectū habuit dū dicit tibi denuntio ibi de iudice. dic ergo clarius ꝙ si fuit cōmissa executio sup negotio nondum discusso nec terminato per sn̄iam quo casu nō est intentio principis facere contra quē cōmittit nisi narrata sint vera. ideo si narrata sunt vera vult ꝙ talis cōmissarius de hoc cognoscat ꝛ ꝓnuntiet diffinitiue: ibi vero qn̄ fuit commissa executio super negotio discusso ꝛ terminato per sn̄iam que executio potest fieri per illum iudicem qui sn̄iam tulit quo casu aut cōmittit mero executori vt nuntio ꝛ nullaʒ exceptionem debet admittere sed facere executionē vt sibi iussum est: vt in. l. cōtraria aut ꝓmittit alteri iudici quo casu cōmis. dr̄ executor mixtꝰ ꝛ procedit vt ordinarius nō vt delegatus: vt. s. dixi. ꝛ tūc quid iuris sit plene tangit̄ per glo. in. c. pastoralis. de offi. deleg. sed plenius ꝛ vtilius per Bar. in. l. a diuo pio. in prin. ff. de re iud. vbi omnino vide predicta quādo executio venit in preiudiciū alterius: sed si posset fieri sine preiudicio: tūc etiaʒ qn̄ cōmittit̄ super negotio nondū discusso est in electione ipsius cōmissarij ꝓcedere per viā executiuā nulla facta citatione vel per viaʒ iudiciariam citatis his qui possunt ledi: vt si papa mādat mihi cōferri beneficium vacās pertinens ad collationem ordinarij. nam potest executor ipsum conferre ordinario nō citato: quia ista collatio nō tendit in preiudiciū ordinarij: q: postea disputabitur an fuerit bene facta vel non: prout in simili no. in bonorum possessione petita ꝛ decreta. ff. de bo. pos. l. ij. §. bonorum. ꝛ. §. si causa cognita. ꝛ potest eligere viā iuris ꝛ facere citari ordinarium ꝛ tunc declaratio quaʒ postea faciet ei preiudicabit. ꝛ hec habentur plene per Inn. in. c. dudum. de presum. ꝛ ꝑ gl. in cle. j. de offi. deleg.

ᵃ ¶ Exceptiones. Adde Anto. de but. ꝛ Abb. in. c. decetero. de re iu. ꝛ ꝑ Lap. alleg. ij.

2 ¶ Accusans aliquē puta titiū tanꝙ bannitū in persona seu capite cū nō esset ille titius ꝛ accusator hoc sciebat debet puniri similitudine supplicij.

1 **Et si legibus.** †Rescriptum impetratū per mendaciū etiam si nō sit iuri cōtrarium non valet ꝛ mendax punitur si in eo reperitur improbitas. i. dolus. h. d. Intellige per mendaciū in exprimendo falsum vel in tacendo verum ꝙ potuit mouere principem ad concedēduʒ: secus si sit tale qđ verisimiliter nō potuit mouere vt in expressione confiniū falsorum: vt si narret̄ aliquid fuisse gestū in tali castro comitatus Boñ. vel dioces. ꝛ nulla subest ratio ꝙ propter hoc magis cōcesserit ꝙ̄ si esset de alio comitatu vel diocesi: al's secus vt not. Bar. in. l. prescriptione. s. eo. ꝛ intelligunt cōmuniter hanc. l. in priuilegijs: vt not. Archi. xxv. q. ij. c. ꝛ si legibus. vbi lex ista est canonizata: sed hoc non videtur conuenire litere: q: priuilegia sunt contra ius cōmune: vt not. in. c. j. de rescrip. ꝛ hic dicitur ꝙ rescriptum erat consentaneum legibus: ergo non concedebat priuilegium. dic ergo melius: ꝙ loquitur in rescripto gratioso siue contineat priuilegium quod est contra ius commune: siue beneficium qđ est ꝺm ius cōmune: vel non contra vt concessio alicuius castri in feudum: vel beneficij ecclesiastici: talis tanꝙ gratia fundat̄ in expressione narratorū si sunt talia q̄ potuerūt inducere principem ad concedēdum: ideo ruit si illa non reperiuntur vera. Sed rescriptū de iustitia per qđ cōceditur iudex delegatus vt faciat iustitiā inter partes qđ dicitur emanare ad iuris cōmunis obseruantiā ꝺm qđ dicunt glos. iuris canonici. ꝛ probat̄ in. l. ij. s. titu. j. ibi cū ea que ad ius rescribunt̄ ꝛc. fundantur principaliter in lite que est vel esse sperat̄ inter partes non in expressione narratorū concernentiū negotiū principale. ideo lʒ illa sint falsa rescriptū nō est nullum nec annullandum: q: sufficit ꝙ sit lex de presenti vel de futuro. quod dic vt plene

2 dixi in. l. prescriptione. s. eo. †Ex secundo dicto dicit Bal. se vidisse decapitari quēdam q ex nimia improbitate ꝛ dolo impetrauit a iudice vt caperetur quidam titius tanꝙ bannitus in persona seu capite: prout continet̄ in libris cōmunis: cū tamē

non esset ille titius: nec illud idē corpus ⁊ ipse impetrans bene hoc sciebat: sed captus cū magno labore hoc ostēdit. ⁊ sic impetrans fuit repert⁹ in tāta improbitate: q̄r forte inimicitias habebat cū illo certe ꝙ impetrauerat aduersus illū falso necesse habuit sustinere in ꝓpria persona cū accusator calumniosus puniatur similitudine supplicij: vt. j. de accu. l. fi. dꝫ ergo hoc intelligi qñ mēdaciū tēdebat in lesionē alienā vel contra publicā vtilitatē. Non sunt alia.

2 ¶ Princeps an possit tollere ius disponens.
Non pōt imperator facere legē generalē ꝙ spurij possint succedere sicut legitimi.
Rescriptū qñ est cōtra aliquā legē derogantē legi precedēti an valeat sine clausula derogatoria.
3 Qualiter debeat cōcipi clausula non obstante.
4 Lex noua tollit ⁊ corrigit precedentem cui cōtrariatur licet in ipsa noua non contineatur clausula non obstante exceptis duobus casibus.
5 Quid in rescriptis.

Omnes cuiuscunq; Lex ista ī effectu dicit idem qđ. l. non damnosa. ⁊. l. rescripta. s. de preci. impe. offe. ⁊ debet restringi ⁊ limitari ſm illā legem rescripta. Item ista lex habet locum quādo rescriptum qđ est contra ius commune non continet clausulā non obstante. Si aūt continet tūc per eam apparet ꝙ princeps voluit illud ius quod cōtrariatur rescripto tollere. sed an possit esse dubium. ⁊ ad hoc tend it gloss. magna hic posita que considerat in effectu quatuor iura. scꝫ diuinum: naturale: gentium ⁊ ciuile. Prima tria nō potest tollere q̄r inuēta sunt a maiori potestate. Quartum ius bene potest tollere. hec est fi. intentio glo. ⁊ sic illa clausula nihil operaretur circa illa tria prima iura. sed operat̄ circa quartum. similis gloss. habetur in. l. j. ff. de constit. prin. que glo. implicat multa que sunt inter se diuersa: ideo non explicāt
1 bene materiam. †vnde altius exordiendo debes scire ꝙ duo sunt puncta vel articuli: primus an princeps possit tollere ius a quesitum alicui[a] priuato et sic ius dispositum. alius articulus an possit tollere ius disponēs. i. ipsam legem sic disponentem vel aliud ius. circa primū dico sic: ꝙ si priuatus habet aliqđ ius quesitum sibi ex suo cōtractu vel quasi siue illud sit ius de iure gentium: vt est dñium siue de iure ciuili vt actio per rescriptum non potest illud auferre sibi nisi ex causa publice vtilitatis cōtrariū suadentis: ⁊ tunc debet illū reinstaurare de pretio vel alio premio: vt in. l. itē si verberatū. §. j. ff. de rei ven. ⁊ hoc esse verū ꝓbatur. nā ⁊ si contractu celebrato ꝑ principē priuatus acquisiuisset dñium vel actionem non posset princeps sibi tollere: vt dixi in. l. digna vox. s. de legi. ⁊ probat̄ in. c. j. de ꝓba. multominus si ex cōtractu celebrato cum alio. legē vero condendo vel iurisditionem exercēdo bene posset princeps auferre ex alijs causis: vt patet in ti. de bo. dam. ⁊. j. de iure dñij impetrā. l. fi. ⁊ nō solum princeps: sed etiā iudex ex. l. principis hoc facere potest vt dictis iuribus. Si vero que situꝫ est sibi non ex suo contractu vel quasi: sed ex alio de predictis iuribus: tunc si de iure diuino naturali vel gentiū est quesitum similiter ꝑ rescriptum nō potest sibi auferre ꝙ ipse nō dedit vt iura sanguinis vel libertas: vt in. l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. et. l. ius agnatiōis. ff. de pac. sed si de iure ciuili positiuo vt est ius patrie potestatis: vt in. l. ij. ff. de his qui sunt sui vel alie. iu. vel ius agnationis bene posset sibi auferre cū sit supra ius ciuile sicut papa supra ius canonicū: vt in. c. proposuit. de concef. prebē. ⁊ patet in. l. tutelas. de capi. dimi. vbi pōt tollere ius agnationis sicut etiā cōcedere: vt in. l. lex. xij. tab. j. de legi. here. ⁊ in casibus not. per glo. in. l. nō tantū. de adop. in quibus pater cogitur emancipare filiū ex dispositione principis vel iuris cōmunis. Idē si illud ius quesitum sibi esset ex priuilegio concesso sibi a principe. nā potest reuocari quando concessum est subdito: vt dixi in. l. rescripta. in dubio autē nunq̄ princeps censet̄ velle derogare iuri alterius etiam si illud sit tale ꝙ possit per ipsum auferri: vt in. l. ij. §. si quis a principe. ⁊. § merito. j. ne quid in loco pub. ⁊ de offi. deleg. sup eo. de ver. signi. dilecto. ⁊ de vsupal. c. ex tuarū. An aūt aliqua cōitas possit per suum statutum auferre ius alicui. vide Bar. in. l. quoties. ff. de pollici. ⁊. l. antiochensiū. de priui. cre. distinguit inter statutū specialiter factum cōtra certā personā. ⁊ dicit ipsum non valere aut generaliter. ⁊ tunc secus per dicta iura ⁊ dictū Barto. no. in. l. quoties. s. de preci. impe. offe. Odo. multū insistit super isto articulo ⁊ multa iura allegat pro ⁊ contra. ⁊ nō facit ad predictam decisionem. quid autē in alio inferiore a principe vt in comite vel alio magistratu ⁊ ī legato de latere vel preside alicuius prouincie. dic quātūcūq; sit magnus non potest auferre ius alterius: vt. j. de offi. prefe. preto. ori. l. ij. ⁊ no. glo. in. c. statutū. de hereti. li. vj. di

cens: ꝙ tales non possunt apponere in rescriptis eorum clausulam non obstante aliquo iure ⁊c. quia non possunt iure tollere.
Ex quibus etiā sequitur ꝙ comes palatinus qui habet pote-
b statem legitimandi[b] etiam post mortem patris non possit spurium legitimare post aditam hereditatem propter venientem ab intestato: quoniā auferret dominiū adeūti quod acquisiuit per aditionem in qua quasi contrahitur: vt in. l. hoc autem. in fi. quibus ex cau. in pos. ea. Sed ante aditionem hereditatis: q̄r non est quesitum dominium licet sit quesitum ius adeundi: q̄r illud est de iure ciuili positiuo bene posset legitimare ⁊ illi auferre. ita videtur sentire Bald. in. l. rescripta. s. de preci. imper.
2 offe. ante fi. ⁊ hoc de primo articulo. †De secūdo vꝫ an possit tollere ius disponens clarum est ꝙ ius diuinum naturale vel gentium nō potest tollere etiā legem condendo lꝫ possit distin
c guere: vt in illo iure ꝙ in ore duorum vel trium[c] stat omne verbum. ꝙ licet sit de iure diuino ⁊ naturali: tñ limitatur per ius ciuile preter q̄ in testamentis ⁊ in quibusdam casibus in q̄bus requiritur maior numerus. Ex quib⁹ patet ꝙ nō posset imperator facere legē generalem ꝙ spurij possint succedere sicut legitimi: q̄r tolleret ius diuinum: quo cauetur ꝙ nō erit heres filius ancille cum hoīe libero ⁊ inducere hoīes ad peccandum q̄r disponit in futurum lꝫ specialiter possit aliquē spurium legitimare: q̄r disponit de preterito ⁊ non dat materiam peccandi. ita determinat Host. in summa qui fi. sint legiti. in pe. col. ⁊ tangitur per Bar. in. l. ij. ff. de testa. Jus autē ciuile tollere potest etiam per rescriptū. ⁊ hoc si apparet de eius voluntate nec videtur apparere si rescriptū impetratū cōtra ius nō continet clausulam derogatoriā ideo nō dꝫ recipi: vt in hac. l. nisi appareret ex eo ꝙ sit concessum motu proprio vel ex certa scientia: vt dixi in. l. rescripta. Est etiam alius casus. s. quando rescriptum esset cōtra aliquā legē derogantē. l. precedenti. nam tunc quia per rescriptū reditur ad legem derogatā videt̄ ꝙ valet etiam sine clausula. ita sentit gl. in aut. quas actiones. s. de sacrosan. eccle. in. iij. q. iam illa glo. cōmuniter non tenetur. si aūt apparet ex tenore rescripti ꝙ fuerit concessum ex motu proprio vel ex certa scientia. ⁊ tñ est cōtra ius aut nō continet clausulā non obstante aut continet. Primo casu dic vt dixi. s. l. rescripta. s. de preci. impe. offe. nam aliquando non valent etiam si neminē ledant vt quando per. l. specialiter prohibetur impetrari: quia presumitur falsum vel per fraudem elicitum: vt in. l. j. j. si nup. ex rescrip. pe. ⁊ in. l. ij. s. de sum. tri. specialiter vt dixi: quia generaliter omnis lex videtur habere clausulam derogatoriam ne rescriptum impetretur contra eam: vt in. l. nec damnosam. in fi. ⁊ tamen illa generalis derogatoria non tantum operatur quātum specialis in certo casu: vt pꝫ in. d. l. rescripta. aliquādo valet quando neminem ledit vel parum ledit nisi in casu. l. autoritas. j. vnde vi. ⁊ iam propter preteritam improbitatē supplicantis: quia alium spoliauit non valet rescriptum super retentione spoliationis: vt ibi no. per Bart. Item valet quando indulget penam criminis: vt. d. l. rescripta. in fi. Si vero infert alteri graue preiudicium non valet etiam si specialiter nō prohibeatur impetrari. vbicumq; autē dixi ibi si continetur clausula non obstante valet quoniam apparet de intentione princi
3 pis quod vult legi derogare ⁊ potest cum sit supra. l. ¶ †Sed vertitur magnum dubium qualiter debeat concipi illa clausula non obstante an autem facere specialem ⁊ expressam de illa lege cui contrariatur rescriptum an sufficiat ꝙ generaliter non obstante quacūq; lege. Glo. sentiunt primam partem in. l. causas vel lites. j. de transac. ⁊ in aut. hoc inter liberos. j. de testa. Cyn. examinat hic istum passum principaliter. ⁊ Joan. andr. recitando septem opi. examinatas in. c. j. de excessibus prelat. lib. vj. Barto. hic dicit non sufficere ꝙ dicat non obstante quacunq; lege: quia ista est generalis non obstante. ⁊ tamen requiritur specialis ꝓpter derogatoriā quā quelibet. l. habet: vt. s. dixi per. l. nec damnosa. in fiñ. ⁊. l. si quis in principio testamenti. de leg. iij. vbi qñ precedens testamentum habet clausulā derogatoriam non tollitur per secūdum nisi specialiter de eo fiat mentio nec requiritur ſm Bar. ꝙ fiat singularis mentio de le
d ge que contrariatur: puta non obstante tali lege[d] posita in tali ti. q̄r ista esset singularis mentio que non requiritur. sufficit qđ dicatur non obstante quacūq; lege contrarium disponente. nā per hec verba contrarium disponēte: redditur illa clausula specialis que si nō esset: esset generalis. Ego autem approbo hoc: nam etiam si dicatur non obstante quacūq; lege tacite subintelligitur. s. contrarium disponente non enim intendit tollere. l. nō contrariantem: sed solum contradicentes: vnde non plus operatur expressio postq̄ si facta non esset subintelligitur. dico ergo in isto passu: ꝙ aliqñ illa. l. nominetur vt quando in aliquo casu specialis prohibet rescriptū impetrari: vt in casu. d. l. ij. s. de sum. tri. ⁊ in. l. j. j. si nup. ex rescrip. pe. vñ debet dicere nō obstante. d. l.

a ¶ Alicui. Adde Pau. de ca. cōsil. cccvj. inci. ꝓsupposito sine dubio. ⁊ ꝑ Car. zaba. consil. lxxxvj. inci. d. Nicolaus. ⁊ Abb. cōsil. xlj. incip. salua toris. in vlti. co. in j. volu.

b ¶ Legitimandi. Adde Bald. in. l. rescripta. de ꝓci. impe. offe. Inn. in. c. cū. ꝑ tabellio. de fi. instru. doc. in. c. ꝑ venerabilē. qui fil. sint leg. Pau. de ca. cōsi. cccxv.

c ¶ Vel triū. adde c. ab isto die. xxv. q. vi. c. lꝫ. de testi. ⁊ j. c. relatū. el. j. ⁊. c. cū esses. de testa. c. nouit. de iu. originaliter. Deutero. xix.

d ¶ Tali lege. adde Bal. in consil. cccxxvij. inci. premittēdū est ꝙ natura. in. ij. col. ij. volu.

stante.d.l.ij.et d.l.j.quia ille habent clausulam derogatoriam specialem et tunc facit ratio.d.l.si quis in prin. Generalis autem derogatoria quam habet quelibet non facit vt reperiatur clausula specialis non obstante quia esset quasi impossibilis cum multe.ll. sint que dicunt vnum et idem si expedit de omnibus facere mentionem. est et alius casus quando rescriptum pape est contra aliquod concilium generale vt lateranense factum tali anno vel constantie.nam oporteret de tali concilio facere specialem et expressam mentionem. hoc tenet Jo.an.in.d.c.quod est singulare.et Bal.in.l.humanum.§.de legibus allegans Archid.in loco vbi hoc non dixit.vt ibi dixi et ita summi pontifices habent de more in eorum literis. ideo etiam in eorum decreta.quando contradicerent alicui concilio dicunt non obstante concilio lateranensi etc.sunt etiam aliqui alij casus quos ibi ponit Joan.andr.extra illos puto sufficere clausulam generalem non obstante quacunque.l.etiam si non dicat contrarium disponente per rationem quam dixi.quia subintelligitur.nec obst.l. si quis in prin.nam alia ratio est in testatore quia opponendo clausulam derogatoriam in primo testamento se artauit.nam et idem esset in principe si in.l.specialiter opponeret.d.derogatoriam.vt.s.dixi. sed in omnibus apposita est:licet tacita subintelligatur.et hoc non facit vt requiratur specialis non obstante per.l.si. in princ.de leg.ij.ita quod si bene consideretur idem videtur in vno quam in altero.

4 ¶†Sed contra predicta omnia opponitur quod non requiratur clausula non obstante licet contrariaretur legi.vt in.c.j.de consti.lib.vj. Sol.que superius dicta sunt procedunt in rescriptis impetratis contra tenorem.l.precedentis.sed si fiat aliqua.l. noua que contrariaretur legi precedenti tollit et corrigit eam etiam si in ipsa noua non contineatur non obstante tali.l.vt in contrario. fallit in duobus casibus.s.quando in.l.precedenti esset clausula derogatoria.l.sequentis.disponens non valere.l.seq.sibi contrariam nisi specialiter de illa faceret mentionem vel nisi sit seruata talis solennitas prout disputando tenuit Cy.in statu.quando precedens habet clausulam derogatoriam sequentem.vt dixi in.l.humanum. §.de legibus.quod declara vt ibi dixi.Item in secundo lex precedens cui noua contrariatur esset facta in priuilegium alicuius persone.pone casum in.l.ij.ff.de iudi.in.§.lega. nam in priuilegium legationis et legatorum disponit.l. illa quod legatus in loco legationis non possit conueniri durante legatione ratione originis quam habet vel ratione contractus ante legationem ibi celebrati certe talis lex et tale priuilegium non tollitur per alias.ll. disponentes quod in loco contractus possit quis conueniri etiam si dicat non obstante quocunque priuilegio.quia debent intelligi de priuilegio non clauso in iuris corpore.non de predicto quod est clausum tex.est in.l.heres absens.in principio.ff.eo.et in auth.qua in prouincia.§.vbi de cri.agi oportet.ibi dum dicit quocunque priuilegio non obstante oportet ergo quod in tali lege derogante dicatur non obstante quocunque priuilegio etiam clauso in iuris corpore alias istud non tolleretur.Sed contra quod immo tollatur per generale.vt in cle.eos.in fi.de sepul.et de sen.excom.alma.in fi.lib. vj.Sol verum est quod generalis clausula non obstantibus quibuscunque priuilegijs apposita in aliqua.l. noua sufficit ad tollendum priuilegia singularium personarum non clausa in iuris corpore que tamen non tolleretur per.l.nouam eis contrariam si talem clausulam non haberet. vt.s. in secunda constitutione

5 C.§.quod vero pragmatice.et ibi tetigi.† Ex predictis recollige quod aliquando.l.contrariatur.l.precedenti. aliquando contrariatur priuilegijs precedentibus seu rescrip. aliquando rescriptum seu priuilegium contrariatur legi precedenti. et in his quid iuris sit.s.dixi.aliquando vero vnum rescriptum vel priuilegium contrariatur alteri eidem vel diuerso concesso.et tunc oportet quod de illo expressam mentionem faciat.alias ipsum non tollit:vt in.c.veniens.de rescriptis.et no.xviij.dist.quoniam quidem.et per glos. in.c.j.extra de rescrip.Dicit etiam hic Cy.quod si contrarimus ad inuicem et promisisti cum iuramento non impetrare super hoc aliquod rescriptum si impetras non valet nisi de tali pacto vel iuramento facias mentionem.quia non est verisimile quod princeps concessisset si de hoc esset facta mentione detur materia veniendi contra proprium iuramentum:sed si faceret mentionem valeret. et non esset periurus secundum quosdam.quod potest procedere in rescripto concesso per papam qui potest dispensare super iuramento et ipsum remittere:secus in principe seculari quia hoc non potest cum non sit de foro suo vnde bene valebit rescriptum: sed erit periurus:quia hoc non reddit te inhabilem ad impetrandum sicut cum quis iurat non facere testamentum et postea facit:vt no.Inno.in

a c.dilectus.de preben.secus in excommunicatione[a] que reddit aliquem inhabilem ad impetrandum: vt in.c.j.de rescrip.li.vj. Ex quibus omnibus patet intellectus ad vnam magnam distinctionem quam ponit hic Cy.satis subtilius quam ipse loquatur.

¶De diuersis rescriptis. Rubrica.

¶Hoc est nomen generale. Sequens autem est speciale de illis que conceduntur cum concilijs procerum.i.in sacro consistorio principis.quedam enim conceduntur a solo principe absque eo quod deliberetur in consistorio.vltimum verbum aduocationibus importat id quod procedit ex nutu principis secundum Cy. vel dic de differentia istorum nominum vt plene no.xxv.q.ij.in.c.rescripta.

1 I libellum. †Si supplicatur principi per duos in causa communi super delegatione iudicis licet sequatur delegatio et rescriptum referens se ad personam vnius tantum:censetur nomine vtriusque concessum hoc dicit notabiliter.dic dubium faciebat.l.j.§.vt lite pendente.vbi non inspicitur tempus supplicationis porrecte sed tempus concessionis et signature. Item videbatur non inspici tempus supplicationis sed tenor rescripti qui erat conceptus in persona vnius. Item faciebat dubium id quod no.Inno.in.c.super literis.extra eo.ti.de rescrip.vbi dicitur quod non inspicitur tenor petitionis:sed tenor concessionis. possunt enim peti multa et concedi pauca:breuiter dic quod est speciale in casu huius.l.propter tria.s.quod rescriptum erat de iustitia et non de gratia.et quia parum erat preiudiciale.s.delegatio iudicis.et quia concessum in casu communi et quodcunque istorum deficeret:secus esset vt in contrarijs:vnde in gratiosis non prodesset nisi ei in quem verba concessionis dirigerentur:quia maioris sunt preiudicij.Et etiam quartum:quia supplicatio fuit communiter porrecta:si autem per vnum solum illi soli prodesset secundum Cy.licet Pe.contra sed forte verius loquitur Pe.sicut in libello appellatorio porrecto in casu communi per vnum ex socijs quia prodest alteri vt.j.si vnus ex plu.ap.l.vnica.facit.l.si duobus.ff.de tute.et rati.distraben.

2 ¶†Rescriptum delegationis principis dicitur emanare a iuris communis obseruantia et dicitur de iustitia.

Si adersarius impetrauit aliud rescriptum et primus negligeret infra annum presentare secundum rescriptum assumit postea vires.

3 Morte principis delegantis re integra vel etiam delegati re integra vel non expirat rescriptum:nisi esset concessum contemplatione dignitatis et an etiam sublata actione expiret.

Compromissum factum in arbitros iuris durat perpetuo quousque viuunt arbitri si causa coram arbitris non fuit cepta et quid si fuit cepta.

4 Rescripta de gratia vt priuilegia de sui natura sunt perpetua et quando non sint perpetua.

1 Also. †Rescripta de iustitia sunt perpetua nisi in eis apponatur certus.h.d. ¶†No.
2 tex.ibi dum dicit cum ea que ad ius rescribuntur secundum Bal.pro eo quod communiter dicunt glo.et doc.quod rescriptum delegationis principis dicitur emanare a iuris communis obseruantia. et dicitur de iustitia:nam hic sumitur ex isto tex.quem intellige quando per aduersarium non foret et aliud rescriptum impetratum aduersus iudicem:alias licet illud non valeret in effectu si non faceret mentionem de primo. si tamen primus impetrans negligeret per annum presentare suum perderet vigorem.et secundum rescriptum assumeret vires :quia non erat ipso iure nullum.et iste est casus in.c.plerunque. et in.c.si

3 autem.extra eodem ti.¶†Item intellige rebus in eodem statu durantibus.nam si princeps delegans moreretur re integra vel etiam delegatus re integra vel non integra expiraret rescriptum:nisi esset concessum contemplatione dignitatis: vt in c.quoniam abbas.de offi.deleg.Item intellige durante actione:sed ea sublata per rescriptum:expirat rescriptum quia non potest stare accessorium sine principali secundum doc.Pe.vero dicit contrarium quod duret viuente delegato licet actio sit extincta:nam adhuc coram eo potest agi de facto et habebit iurisditionem in absoluendo reum et istud facit secundum Baldum quod compromissum

b factum in arbitro iuris duret perpetuo[b] quousque viuunt arbitri si causa coram eis non fuit cepta.Sed si cepta fuisset: tunc per lapsum temporis instantie sicut perimitur instantia.ita et compromissum nec posset iterato coram eodem litigari nisi de nouo compromitteretur vel nisi de communi consensu quia eo ipso non videretur de nouo recompromittere.ad quod vide quod

4 no.in.l.idem vnus.§.si multo post.ff.de arbi.¶†Rescripta vero

c de gratia vt priuilegia similiter de sui natura sunt perpetua[c] siue concedantur a principe siue ab inferiore.vt in.c.decet.de regu.iur.lib.vj.et ibi no.in glo.nisi propter abusum perderentur ex eo quod incipiant inferre magnum grauamen quod non inferebant a principio.vt in.c.suggestione.de deci.vel nisi priuilegiatus negligeret vti per.xxx.an.vt in.c.audictibus.de priuile. et aliquando.s.pro.x.vt.in.l.j.ff.de iur.immu.vel nisi priuilegiatus renunciet priuilegio expresse vel tacite faciendo actum contrarium priuilegio.vt in.c.cum omnes.de consti.et de iure dominij impetran.l.j.

a ¶Secus in excommunicatione. Add de glo.et doc.in.c. dilectus .e. l.j .de prescrip. et diffuse per Feli.in.c. si.de except.

b ¶Duret perpetuo. Addo an compromissum finiatur morte alterius compromittentium.videtur. et ibi abb.i.c.ex parte.de arb.in.v.no. l.diez pferre.in.§. prime.et.l.sed iter pellatur.ff.de arbi.

c ¶Sunt perpetua. Adde.c.j.et.ij.xxv.q.ij.car.i.c.perpetuas.i.ij.q.de maio.et obe.

2. ij. hoc tamen quando habebat causam momentaneã. secus si successiuã. vt in l. volũtarie. 2 qđ ibi no. j. de excu. tu.

2 ☞ Sumptũ vel exẽplũ dz fieri de originali cũ autoritate iudicis 2 pte citata: nõ aũt de alio sumpto 2 qualr fiat. 2 nu. 4.

3 Originale scriptum qualiter cognoscatur.

1 Sancimus. †Originalia rescripta sunt illa que fidẽ faciunt in iudicijs non autẽ sumptũ vel exemplum de eis. hoc dicit fm vnam lectu. 2 tunc ista. l. habet multas cõcordantias. nam multa iura dicunt q sumptum vel exemplũ non facit fidem. vt in. l. ij. ff. de fide instrumen. nisi sit sumptum cum autoritate iudicis 2 citata parte que ex ea leditur: vt plene no. in aut. si quis in aliquo documento. j. de eden. Et fm istum intellectum dum dicit insinuentur in. fi. l. debet opponi: prout in

2 glos. j. i. iudicium ostendatur ad finem faciendam. ¶ †Secundum vero aliam lec. dicit vnum quod alibi non reperitur q si sumptum vel exemplum semel factum fuit de originali cũ autoritate iudicis a parte citata si quis velit facere aliud sumptũ de illo simili solenniter. quia forte vult ipsum habere in diuersis locis non posset hoc fieri. 2 iudex super hoc non deberet interponere autoritatem. sed si vult habere aliud sumptum autenticum debet producere originale. vt inde assumatur sicut produrit quando receptum fuit primum sumptum fz Ricardum malumb. quando etiã sentit gl. licet breuiter loquatur in prin. in ver. vel insinuentur. i. publicentur q perpetuo tene mẽti. 2 Bal. multum not. in aut. si quis in aliquo documento. Et

3 vide circa primã lect. vel prin. dictam. l. ij. ff. de fide instru. †Et originale rescriptum cognoscitur quãdo habet sigillum cõsuetũ: puta plumbeam bullã si est papale vel aureũ si est imperiale: vt. j. de accesso. l. fi. circa medium ibi. dũ dicit sigillũ qđ solitũ est chartis imponere 2c. 2 alia etiã sigilla non apponuntur in sumpto. Ratio dubitãdi i scđa lec. poterit esse. q2 sicut sumptum solenne factum cum autoritate iudicis 2 citata parte habetur pro originali quantũ ad fidẽ faciendam fm omnes. vt. l. chirographis. de admi. tu. que de tali sumpto itelligitur 2 qđ no. in aut. si quis in aliquo. per Bar. j. de eden. ita videbatur q deberet haberi quãtum ad sumendũ aliud sumptum similiter cum solennitate. sed non est verum per hanc. l. 2 si fieret non da

4 retur ei fides fm Ricar. mal. †satis enim cognosceretur ex scriptura notarij qui recitaret vltimum sumptum de quodã alio sumptu manu talis notarij cuius tenor talis est. debet ergo dicere hoc est quoddam sumptum ex originali scriptura cui⁹ tenor talis est 2 cetera. Videtur tamen dicendum q si pars citata opponeret hanc exceptionem q non deberet ita fieri valeret quasi de suo consensu esset factum. debet ergo intelligi dictum Ricar. qñ cõparuit: tñ non videtur consensisse. vt. s. de epis. audi. l. si quis ex consensu. in fi. vel si comparuit 2 expresse contradixit. nam iudex non debuit autoritatem interponere obstante contradictione. 2 faciendo contrarium non valet. quia non potuit iuri derogare. vt in. l. j. ff. de ferijs.

Si qua. †Ista. l. ẽ canonizata. xxv. q. ij. si qua 2 vide hoc in Spe. de instr. edi. §. instru. v. itẽ q nõ est. 2 ver. qđ ergo si dies. Et ad aliud qđ requiritur ad hoc vt rescriptum valeat: imo tria que habentur in. l. sacri affatus. Item q sit subscriptuz manu principis. vt. s. l. proxima. 2 sit ibi nomen Imperatoris. vt in aut. vt proponaẽ nomẽ imperatoris. 2 etiã sit subscriptio: vt i aut. vt diuine iussiones. ista tria non seruantur sic consuetudine. 2 semel vidi quẽdam doct. qui consulebat non valere rescriptum Imperatoris. q2 nõ erat subscriptio sacri questoris qui noluit subscribere. reperio tamen hoc fuisse dubitatum Bononie tempore Jaco. bu. 2 finaliter fuisse consultum ex hoc nõ vi

2 tiari: quia non est de cõsuetudine.

☞ Imperator potest conferre dignitates alicui non haben

3 ti faciendo cum comitem vel militem.

Quod disputatur de potestate principis vtrũ benefecerit vel non est crimen sacrilegij et qui ponunt tales exceptiones infa

1 mantur 2 puniuntur.

Sacrilegij. No. hic in ver. diuinis q2 †rescriptum imperatoris dicitur res diuina. quia est deus in terris: vt not. in. l. iube

2 mus nullum. s. de sac. san. eccle. 2 in. l. imperialem. j. de nup. ¶ †Item not. i ver. dignitatibus. q imperator potest

3 conferre dignitates alicui non habenti. vt faciat eum comitem vel militẽ: q declara plene p Bart. j. de digni. l. j. li. xij. Itẽ †q disputatur de potestate principis vtrum bene fecerit vel non est crimen sacrilegij: vt. j. de cri. sacrile. l. ij. ideo qui ponunt tales exceptiones infamantur 2 puniũtur. vt. s. de leg. l. ij. in fi. q sic debet intelligi.

2 ☞ Charte appellatione etiam mẽbrane continentur.

3 Quis dicatur tyrãnus.

1 Sacri affatus. †Non valet rescriptũ principis nisi sit scriptũ de incaustro imperiali quod ɔficiebatur ex quodam pisce vel ex quodam animali: 2 nisi sit scriptuz in chartis vel pargameno 2 nisi habeat subscriptionem manu Imperatoris. 2 nõ licet alicui priuato vti tali incaustro sub pena capitis. h. d. Casus est iste. De isto pisce qui vocabatur murex de quo fiebat incaustruz imperiale habetur in. l. j. j. que res ven. nõ pos. 2 capientes tales pisces ad vsum imperatoris vocabãtur murileguli. 2 de his habetur. j. de murilegulis. lib. xj. hoc hodie non est in vsu. tamen aliqui Imperatores vtuntur certis characterib⁹ i medio rescripti positis vt faciebat Imperator Carolus pater huius Imperatoris. q tñ iste non facit. Item q dicit de chartis seu membranis credo q debeat expo

2 ni siue in membranis. †nam appellatione charte[a] etiam mem

a brane appellantur. vt. l. charta. de bo. pos. 2. l. librorum. de leg. iij. Sed nõ video qualiter in illis possit scribi rescriptum principis cum debeat habere sigillum pendens quod ibi appendi non possit. videtur tamen per tex. q possit de causa. c. cum dilecto. de confir. vti. vel inuti. sed forte ibi loquitur de trãssumpto vbi non apponitur sigillũ vel bulla. 2 idem in Spec. de instru. edi. §. postremo. ver. item quod est rescriptũ in papyro. 2. §. restat. ver. porro sunt nonnulli. Quod autem dicitur de subscriptione principis. hoc olim faciebant summi põtifices. vt videtur in literis valde antiquis in quibus ipsi 2 omnes cardinales subscribebant manu propria q etiam hodie non est in vsu. Item no. ante fi. de isto ver. tyranno. de quo fit mentio in. l. ful

3 cinius. quibus ex cau. in pos. ea. †2 dicitur tyrannus qui vsurpat sibi ppria autoritate illa que sunt pricipi reseruata de quo Barto. fecit vnum pulchrum tractatum: de quo fecit mentionem Bal. in. l. decreuimus. s. de sac. sanc. eccl. vbi etiam fit mẽtio de tyranno. suff. cit.

2 ☞ Que dicantur cause consistoriales.

3 In literis que diriguntur in personam supplicãtis solet princeps per ipsum gratiã facere non autez mandare q per alium fiat: 2 que bulla imponatur tunc 2 quod sigillum.

4 In contractibus priuator non subintelligitur clausula si narrata vera fiunt.

1 Uniuersa. †Non valet rescriptũ principis ad postulationem alterius concessum nisi in eo contineatur clausula si preces veritate nitantur etiam si impetrans velit veritatẽ probare: quia presumitur falsum vel per falsum elicitum presumptione iuris 2 de iure 2 scribẽtes talia rescripta puniunẽ 2 etiaz officiales sup cancellaria deputati qui permittunt talia rescri

b pta transire. Item pragmatice sanctiones[b] que fiebant in consistorio principis non fiunt super negotijs priuatorum: sed super negotijs vniuersitatum hoc. d. tota. l. de iure vero canonico bene valet rescriptum: licet istam clausulam non contineat expresse quia subintelligitur tacite: vt in. c. ij. extra de rescri. 2 hic

2 in glos. ¶ †Item circa vltimum dictũ dic verum esse q cause priuatorum non solent dici consistoriales. vt in consistorio proponantur nisi occurrat casus in quo sit locus autoritati principis. vt in restitutione in integrũ concedenda ex causa non concessa a iure scripto. et in multis alijs que non sunt de iure cõi scripto. 2 ita videmus fieri in consistorio pape. nã vt plurimuz ibi non proponũtur cause priuatorũ. sed cause vniuersitatum dicuntur consistoriales etiaz si possunt de iure esse transitorie. Et dicit Bal. q papa vrbanus quintus cũ venit in Italiaz 2 ipse iuit ambasiator ex parte sue cõmunitatis 2 proponeret sibi factum eius. Respondit q erat causa cõsistorialis 2 q summi pontifices non cõsueuerũt tales causas expedire nisi publico consistorio. 2 ita respondit Imperator Carolus in ciuitate lucana cum tunc venisset ad partes Italie ad recipiendum co

3 ronam. ¶ †In prin. l. ibi in personam precãtiuz. siue ad quẽlibet iudicem 2c. No. q in literis que diriguntur in personã supplicantis solet princeps per seipsum gratiam facere nõ autez mandat qđ per alium fiat: ideo dicuntur rescripta gratiosa: et appenditur ibi bulla et sigillum cum filo serico. Sed quando diriguntur ex persona alterius committendo illi q faciant quia forte princeps nõ est plene informatus. 2 vult q capiatur informatio et si vera sunt que narrãtur per illum cõmissarium faciat q postulat: vt plerunq faciat summus pontifex. tunc dicũtur litere executiue nõ gratiose q2 non sunt sup gratia facta. sed sup fienda 2 append atur tunc bulla seu sigillũ cũ filo cana

4 pi. †Quocũq ergo modo cõcipiatur rescriptũ vult q debeat inseri dicta clausula. Itẽ adde q in contractibus priuator nõ subintelligitur illa clausula si narrata vera fiunt. vt no. glo. singularis. j. de transac. l. ex falsis. super vbo precipim⁹.

De statuis

a ¶ Appellatione charte. adde bar. in. l. j. ff. õ secundũ tabu.

b ¶ Pragmatice sanctiones. Addõ gl. i. l. iubem⁹ nullus. C. de sac. san. eccle. gl. i. c. dicite. xxv. q. ij. 2 gl. i. c. p uenit lib. vj.

¶ De statuis et imaginibus. Rubrica.

2 ¶ Qn̄ dātur honores potestati vel capitaneo eo q2 bn̄ se gesfit vt puta vna banderia qualiter debeat eam capere et si aliter capiat q incurrat penam vt hic.
3 Famulus qui delinquit in officio q priuetur salario.
Adulatio est species proditionis.

1 Si quis. †Premitte q olim officiales publici quādo se bene gerebāt in administratione cōsulatus vel officij impatoreis concedebat q possent habere statuā qd erat signū nobilitatis prout multi antiqui romani habēt q bene se gesserūt ex republica: et patēt hodie relige p totā vrbē vbi reperiunt tales statue. dicit ergo ista. l. q nō l3 alicui officiali eā sibi sumere ppria autoritate sine principis rescripto: alias restituit salariū q pcepit ex publico qdruplicatū et etiā priuat tali titulo vel digni
2 tate. q2 sibi auferf statua. †et hoc no. pro eo qd seruat florentie qn̄ dant honores potestati vel capitaneo q bene se gessit. i. vna banderia seu standardū cū armis cōis qua vtitur cū vadit per alia loca qd non debet sibi talis officialis assumere talē honorē nisi deliberet in consilijs opportunis que habēt vim princi pis. et si assumeret de manibus priorū dūtaxat qui non tenent
3 locū principis incurrerēt penā de qua hic. ¶ †Et est argumētū q famulus qui delinquit in officio priuet salario sm quosdam. ¶ Ultimo not. in fi. cōtra adulatores quibus plenus est mundus. nam est species proditionis.

2 ¶ Qui debet adesse in certo loco ex forma statuti debet se pbare affuisse.
Statutū si dicat q quilibet potestas hora iuridica debeat sedere ad banchū singulis diebus q potestas debeat facere constare de hoc ex actis q singulis diebus affuit ad banchum.

1 Si quando. †Premitte qd cuilibet iperatori post suā creationē3 erigebātur statue in singulis locis subditis ipe rio sicut cuilibet regi Francie. vt p3 in palatio antiquo regio Parisiensi his qui viderūt vbi sunt infinite statue regales vult ergo ista. l. q quando talis statua in honorē Imperatoris erigitur in singulis ciuitatibus vel locis: iudex qui preest illi loco debet interesse personaliter in honorē principis non tamen debeat genuflectere et adorare statuā erectā: prout aliqui fatui forte faciebant: quia princeps tali ambitione non
2 gaudet. sed sufficit sibi sola presentia. †Et no. sm Bar. qd qui debet adesse i certo loco ex forma statuti debet se pbare affuisse nec creditur aliter. Unde si dicat statutum q quilibet potestas hora iuridica debeat sedere ad banchum singulis diebus debet potestas esse caut⁹ vt faciat cōstare ex actis qd singulis diebus affuit ad banchū alias in syndicatu haberet cōtrouersiam et damnum. quia syndicatores aliquando: imo vt plurimum querunt eos contra officiales.

2 ¶ Si imperator vel aliquis dn̄s maritat filiā suā vel vult aliquid facere pro honore suo nō debet imponere talliam suis subditis nec eos grauare sed facere de sua bursa fiscali et quid si dedit vxorem filio.

1 In nostre sere †Premitte q qn̄ fiebat statua ad honorē Imperatoris in aliquo loco in quo necesse erat facere magnā impēsionē iudices forte locorū nō audebāt ponere manū ad pecuniā fiscalē: sed ponebāt tallias singulis personis pro honore principis dicit imperator hoc nō fieri: q2 non vult esse onerosus subditis vt soluāt ad ea que ptinēt
2 ad honorē impatoris. ¶ †Et est argumentū q si iperator vel aliquis dn̄s maritat filiā vel vult aliquid facere p honore suo nō debeat talliare suos subditos sed facere de sua bursa fiscali. Pone em̄ q aliqs marchio recipit aliquē magnum hominē3 vt fuit alio die in marchione ferrarie qui recepit Imperatorē. vel pone q dedit vxorē filio debet ne grauare subditos p expēsis hic dicit q nō sed male seruatur. concordat. l. sequēs. et. ff. de offi. procōsul. l. obseruare. in prin. et in aut. de colla. §. ad hoc iubemus. et. ff. de offi. presi. l. licitas. §. ne potētiores. et. C. de lucris aduo. l. j. lib. xij. et de pascuis priuatorum. l. fi. li. xj. et de cur. pu. l. iudicibus. ibi virtutum &c.

1 Et virtu. No. pricip. hui⁹. l. ad sermones i quentū scholariū. ¶ †Itē no. in fi. ar. qd qn̄ aliqua cōmunitas cōcedit honorem alicui potestati pter officiū bene gestū qd debeat fieri expēsis ipsius potestatis. q2 satis est q cōmunitas concedat sibi hūc honorē q2 possit portare arma cōmunis ipse autē habeat soluere pciū q cōstat tn̄ credo q hoc nō seruet i practica: q2 cōmunitas soluit de pecunia camere et si nō haberet talē pecuniā nō debet collecta imponi: sed ipse potestas faciet impensam. pone exemplum in ista ciuitate ad quam non pertinet tāgere pecuniam camere si vellet facere aliquem honorē extra solitum alicui potestati.

¶ De his qui ad statuas cōfugiunt. Rubrica.

2 ¶ Aufugiēs de terra sua sub pretextu q aliquis volebat eū interficere si hoc faciat ad prouocādū populum et officiales cōtra eum debet acriter puniri.

1 Qui ad sta. †Premitte q sicut olim fugiētes ad eccl'iam erāt tuti: vt ibi nō possent capi nec extrahi. vt. s. de his q ad eccle. ɔfu. p totū. ita et fugiētes ad statuā pricipis. dr̄ tn̄ i hac. l. hoc esse verū qn̄ fiat nō malitiose nec alicui cā nocēdi: sed cā se defendēdi secus cā nocēdi nā erāt multi q hoc faciebāt ad diffamandū aliquē eor inimicū et dicebāt recepisse minas de interficien
2 do vel aliquid faciēdo iniustū: certe tales debēt puniri: † et ego semel vidi quēdā qui fugiebat de terra sua et dicebat q timore hoc faciebat q2 talis volebat eū interficere et qd faciebat tractatū in domo sua de nocte: et tn̄ mētiebatur. et hoc nō faciebat ad aliū finē nisi ad infamandū eū. et ad prouocandū populū et etiā officiales publicos cōtra eū. certe debet acriter puniri et illā penam quā querebat alteri inferri. vt in simili dixi. s. si cōtra ius vel vti. pub. l. si legib⁹ et. C. de famosis libellis. l. vnica.

Sequit liber Secūdus

¶ De edendo. Rubrica.

2 ¶ Editio rationū et instrumentorum non est preparatoria sed instructoria cause.
3 Editio actorū pertinet ad deliberationē et decisionē cause.
¶ Super glo. Rubrice ibi sequit de iudicijs: de istis tractat in tertio libro. sed in hoc secūdo tractat de pparatorijs iudicio
1 rū. † et q2 inter alia pparatoria editio actionis est pricipalis. de qua in. l. edita. C. eodē. Ideo propter hoc tit. iste fuit premiss⁹.
2 ¶ In quo tn̄ tractatur etiā de editione rationū et instrumentorū que nō est pparatoria sed instructoria cause sm Bal. qui allegat ad hoc. l. post q. §. si dies. cum ibi not. ff. vt lega. no. ca.
3 ¶ †Tractat etiam de editione actorū in. l. ij. C. eo. Et illa pertinet ad deliberationem et decisionē cause. ¶ In fi. glo. ibi. et non de editione: dic melius quā glo. sm doct. quia intendit tractare de actu edendi qui significatur per gerūdium. vt in ti. de postu. et de in ius vocā. non autem de substantia vel effectu editionis que significatur per nomen.
2 ¶ Casus in quibus reus tenet edere actori sed ad cōmodu3 actoris vel ad eius intentionem fundandam. et nu. 3.
3 Femina q non possit esse argentaria.
4 Si actor nō pōt habere instrumētū a notario q2 mortuus est: et nō reperiunt protocolla eius ex qua causa possit compellere aduersarium ad edendum illud instrumentum.
Reus si vteretur dicto instrumento in aliqua particula tenet facere copiam actori de toto.
5 Mercatores hodierni: vel illi qui publicā artē faciunt et conficiunt et retinēt libros in quib⁹ scribūt oīa que habēt agere cū alijs quando teneantur illos edere.

1 Ipse dispice. †Reus non tenetur edere actori librū proprium rationum vel proprium instrumētum nisi ex iusta cā in iure expressa: cuius indagatio pertinet ad iudicis officium: ideo qui vult agere non debet confidere de tali editione sibi facienda: sed debet preparare sibi alias probationes ne succumbat et in expensis condemnetur si probare non potest. h. d. in effectu ista. l. que legitur duobus modis in glo. s. in editione rationum et in editione instrumēti. Uenio ad casum. Aduerte quia oportet aperire aures in isto titulo. Io non hebbi mai che mi legesse a principio queste lege come te lego a te io te imboco. Et credo che e vno grande euantagio quello che dico. ¶ In tex. ibi deberi tibi probes subaudi et nō cōfides de exhibitione fiēda per aduersariū tuu3 cum illa nō sit facienda nisi ex causa a iure expressa. et tu in tua petitione nō exprimis mihi aliquam causam propter quā illa posset cōpelli: vnde non possum tibi precise cōsulere. Melius ergo facies inspicere et videre an habeas alium modū probandi per testes vel instrumenta. ¶ In glos. §. ibi vel alia dic hec

vera nõ procedẽs q: in tex. ponit̃ pro cõstãti ꝙ volebat agere ex causa depositi nõ alia. ¶ In glo. que icipit vt faciat in prin
2 cipio ibi. §. prohibet. dic imo est. §. pertinere. † Et dum glo. dicit nõ aliter dic: imo sunt tres alij casus. s. si reus aduersarius vteret̃ tali libro producendo ipsum in iudicio contra actorẽ in aliqua pticula. nã teneretur etiã ostẽdere illum in alio loco ad cõmodũ actoris. vt. l. j. §. edẽda. ff. co. ¶ Item est alius cas⁹ si actor esset priuilegiatus: vt est fiscus. nã sibi debet fieri editio ad intẽtionẽ fundãdam tam rationũ ꝙ etiã instrumentorum: etiã si nõ fuissent scripte mandato suo. vt. l. ne quisꝙ. ff. eo. titu.
3 ¶ † Item est tertius casus odio rei vt si esset vsurari⁹ ᵃ q tene-
a tur suos codices edere etiã ad fundandã intentionẽ actoris: vt in cle. j. de vsur. Et vide qđ plene not. per Inno. in. c. j. de fide instru. ⁊ Spe. eo. tit. §. restat. Et sic sunt quatuor casus in quibus reus tenetur edere actori ad intentionem fundãdã librum pro priũ rationũ. Si autẽ nõ scripsisset de mãdato actoris. sed suo proprio arbitrio in libro suo secreto et non esset vsurarius nec illũ librũ pduceret pro se nec actor esset priuilegiatus nõ teneret̃ talẽ librũ pducere cõtra se ad intẽtionẽ actoris fundãdam: sed ad fundatã coadiuuandã remedio replicationis bene tene-retur edere sicut ⁊ etiam instrumẽtũ ppriũ edere tenet̃: vt in se. lec. ⁊. j. e. l. fi. ¶ In glo. ibi. cum femina non possit esse argenta
b ria. ᵇ ⁊ dic ꝙ ista editio rationũ petebatur ab argentarijs. nam in illis loquebat̃ edictuꝫ pretoris factũ sup ista materia: vt. ff. eo. l. pretor. in prin. Sol. vt in glo. nam etiã ab heredibus argẽtarijs poterat peti. vt in. l. quedã. §. j. ⁊. l. si quis ex argẽtarijs. §. j. Sed alij timore huius ɔtrarij dicũt ꝙ ista lex nõ loquitur in editiõe rationũ sed instrumẽtorũ. Et exponũt rationes. i. instrumẽta vel instrumẽtum. Et tenẽdo istã lec. intelligit ꝙ notarius fuit rogatus de isto deposito facto penes istã mulierem. ⁊ ꝙ ipsa mulier recollegit instrumẽtũ a notario de sua pecunia
4 ⁊ sic est suũ respectu dominij. ¶ † Querit̃ ergo si actor nõ põt habere a notario. q: mortuus est: ⁊ non reperiunt̃ pthocolla ei⁹ vtrũ possit cõpellere istũ aduersariũ ad edẽdũ illud instrumẽtũ. Et ex primo capite ꝙ factũ fuerit eo mãdãte. clarũ est ꝙ nõ quantũ ad istũ aduersariũ. q: nõ recollegit de mandato istius actoris. sed suo arbitrio. tamẽ adhuc dicit̃ hic ꝙ ex cã põt compelli. Glos. dicit ꝙ cã iusta est isto casu qñ actor non poterit ad intẽtionem suã fundãdam: q: iã esset fundata per alios testes vel instrumẽta. Sed ad ipsam coadiuuandã per replicationeꝫ vt. d. l. fi. Ponamus eñ qđ ista res excipiebat de pacto de non petendo cõtra intẽtionẽ fundatã actor replicabat de posteriori pacto de petẽdo de quo dicebat apparere p dictũ librũ tũc cõpellit̃ ipsum heredẽ nõ qñ ad intẽtionẽ fundandam. l. qui accusare. Certe si reus vteretur dicto instrumento pro se in aliqua particula teneret̃ facere copiã actori de toto: vt in. d. §. edenda. vt possit tũc actor aduersus ipsam se iuuare. Itẽ si esset actor priuilegiatus adhuc esset iusta causa. Et eodẽ modo si reus esset vsurarius ⁊ ita supple ad glo. Sed si peteret̃ editio a notario q fuit rogatus de instrumento ille teneret̃ edere. i. publicare
5 ad instantiam rogãtis ⁊ nõ alterius. † Sed quid in ipsis mercatoribus qui tenent libros in quibus scribũt oĩa que habent agere cũ alijs. an teneant̃ illos edere. dicit Ja. bu. ⁊ Bar. ꝙ sic. quia ẽm cõsuetudinẽ cõmunẽ illi qui vadũt ad eos. ⁊ habẽt cũ illis agere videntur consentire ⁊ mãdare vt scribãt in libris eorũ ⁊ sic dicũtur scripti mandato illorum qui cũ eis habẽt agere vt in. d. §. pertinere. Sed Bal. sentit hic cõtrariũ p argumentũ ex speciali ꝙ sumit̃ ex illa clemen. prima de vsur. nã ibi est specia le in eis tenẽt libros. ergo in alijs hoc nõ est ⁊ argumentũ istud est difficile. Et forte Bal. de iure verius dicit. Et sic nisi qs p bet se mãdasse ꝙ scribatur nõ põt quis compelli ad edendũ librũ suum etiã si publicã artẽ faciat ⁊ libruꝫ teneat. Sed si põt probare tũc edere teneretur etiã si nõ gerat publicã artẽ. sed in secreto teneat librũ suũ. Sed contra dictũ Bal. ꝙ originaliter fuit dictum glos. in. d. cle. j. de vsur. facit determinatio Guil. de cu. in. l. edita. qui tenet mercatores hodierni q conficiũt ⁊ retinẽt libros in publico presumantur. ⁊ oĩa scribere de mãdato illorum qui cũ eis contrahũt ⁊ sic teneat̃ indistincte edere. ⁊ allegat. l. si. j. de pact. cõ. ⁊ Bal. videtur hãc determinationẽ sequi et sic sibiipsi cõtrariari. Solu. reducẽdo ad cõcordiam dic ꝙ si ille qui petit edi librũ a mercatore asserat se expresse mãdasse ꝙ scriberet non tñ põt aliter probare presumatur pro eo qđ dicat verũ pter hoc solũ ꝙ ipse gerit publicã artem ⁊ facit publicũ librũ. ⁊ ita loquit̃ Guil. de cu. An. hic non asserit ꝙ expsse mandauerit. sed fundat se in tacito ⁊ psumpto mandato resultante ex publica arte. ⁊ tunc procedat dictum Bal. ⁊ etiã dictũ glos. ꝙ hoc nõ sufficiat ad cõpellendũ ipsum edere librũ. Similis distinctio fit in alia materia de qua in. l. si certis annis. j. de pact. ⁊. l. cũ de in rem verso. ff. de vsur. Conclude ergo ꝙ si peto a te vt edas codicẽ rationũ tuarum ad fundandam intentionẽ

a ¶ Usurari⁹. adde ꝙ de hoc salteꝫ sũmarie ɔstare deꝫ ita Card. ĩ cle. j. §. j. đ vsu. ⁊ ĩ ɔsi. suo crix. incipien. duo sunt examinanda. colũ. ij. ⁊ vtrobiꝙ ꝙ non soluꝫ librũ: sed etiaꝫ quãlibet aliam scripturaꝫ edere tenet̃. ⁊ addõ Jo. đ ana. in. c. q: nobis. de vsu. Et Laur. đ rodulfis ĩ repeti. c. ɔsuluit. eo. ti. Fran. Cur.

b ¶ Nõ possit esse argentaria. adde barba. con. j. ĩcip. magn⁹ ĩ. ij. volu. in. xviij. colũ. ver. ⁊ adduco simile ꝙ voluit glo.

c ¶ Dicunt̃ autẽ acta. Adde Inn. in. c. j. de proba. ẽ adde que notaui ĩ l. supplicare. §. vt lit. pendẽ. Franc. Cur.

meã in quinqꝫ casibus obtineo. s. si pbo me tibi expresse mandasse siue esses mercator siue nõ. Itẽ si hoc nõ probo tñ allego hoc ⁊ tu eras publicus mercator ẽm Gui. de cu. Item in alijs tribus de quibus. s. Extra istos secus. Et ita seruat̃ florentie. q: mercatores nõ tenent̃ suos libros ostẽdere nisi ei qui habet scripturã de manu ipsoꝝ cũ expressione soliꝫ ĩ quo dicatur esse scriptã suã rationẽ. Cetera vide hic per Bar. notanter.

2 ¶ Notarius actorũ nõ debet dare copiã eorũ nisi de manda to iudicis: sic etiã nõ posset aliquã productionẽ recipere que fieret a partibus nisi in presentia vel de commissione iudicis.
3 Acta dicũtur ille scripture que fiunt de his actibus qui fiunt corã iudice: siue per modũ cõtentiose iurisditionis siue voluntarie. ⁊ quare dicantur publica.
Dominium talium scripturarũ nõ est alicuius priuati etiam ipsius notarij scribentis sed est illius reip. cui⁹ autoritate sunt confecta.
4 Notarij qñ dimittunt officium nõ portãt secum librũ actoruꝫ sed dimittũt in camera ɔmunis sub custodia officialis ad hoc deputati qui vocatur comẽtariensis ⁊ vnicuiꝙ petẽti copiam pro suo interesse tenet̃ eam facere.
Iudex maleficiorum debet facere tradi inquisito vel accusato copiam inquisitionis vel accusationis ⁊ omnium actorum cõtra eum ⁊ etiam copiam indiciorum propter que iudex vult ad torturam deuenire.
5 Iudex semper debet attendere ad veritatem reperiendam ⁊ illam sequi omissis cauillationibus.
Iudici pertinet dirimere lites.
6 Actorum copia an sit fienda alicui ex litigatoribus.
Quid de editione fienda iudici.
7 Iudex appellationis potest mandare iudici prime cause vel etiã notario vt sibi mittat originalia acta ⁊ simil'r mãdare parti que haberet sententiã in publica forma cõtra quã fuit appellatũ ꝙ ipsam exhibeat ⁊ si nõ velit exhibere ĩ termino assignato an poterit pronuntiare ꝙ illi sententie non detur fides.
Successor iudicis coram quo facta sunt acta non põt ferre sententiam nisi acta videat.
Verbalis productio quando sufficiat.
8 Iudex ordinari⁹ qui delegauit audientiam cause reseruata sibi sñia tenet̃ ipse adesse in principio medio ⁊ fine ⁊ ꝙ debeant ei exhiberi acta gesta coram illo commissario.
9 In singulis actibus cũ producit̃ aliqua scriptura vel aliquod instrumentũ de more est ꝙ petitur ⁊ datur termin⁹ ad recipiẽdum copiam et opponendum.
Quid in attestationibus receptis.
10 Actorũ copia est danda vnicuiꝙ petenti et iurãti sua interesse etiam si non fuit in iudicio.
11 Quid si petatur a priuata persona.
12 Quid in alijs instrumẽtis facientibus ad causam ⁊ sic alteri⁹ partis q: recollegit de sua pecunia: an sint edẽda priuato.
13 Attestationes recepte pro me ɔtra vnũ in vno iudicio an pro sint mihi contra alium in alio iudicio.
14 Attestationes recepte contra te in vna instãtia: ⁊ pro me: si forte perempta sit instantia ⁊ ego reincipio nouam instantiaꝫ an ille attestationes fidem faciant in noua instantia absꝙ eo ꝙ testes iterum examinentur.

1 IS apud quem. † Acta publica sũt edẽda cuilibet pretendenti interesse hoc dicit ẽm cõem lec. Et ad infinitos casus allegatur tãꝙ singularis. Venio ad casum. Habui litigiũ tecũ corãm dño potestate vel eius vicario modo tunc in calculo ferende sententie volo habere consilium cũ aduocato meo vado ad notariũ a quo peto copiam omniũ actorũ ⁊ notari⁹ denegat vnde nõ possum habere ɔsiliũ ab aduocato si non videt acta. Unde dicit imperator vade ad iudicẽ cause corã quo acta sunt facta inter te ⁊ aduersariũ ⁊ ipse iube
2 bit illa tibi dari. ¶ † In text. ibi is apud quem. i. iudex: ⁊ sic facit ꝙ notarius actorũ nõ debet dare copiã eorum nisi de mãdato iudicis. ⁊ iudex põt ipsum cõpellere ad dãdũ. Sic etiã non posset aliquã productionẽ recipere que fieret a partib⁹ nisi in psentia iudicis vel de ipsius cõmissione seu mãdato. vt no. i. l. hac cõsultissima. §. fi. j. de test. ⁊. l. iubemus. de episco. aud. et de
3 adop. l. adoptio nõ tabulis. ¶ † In tex. ibi acta. Dicũtur autẽ
c actaᶜ ille scripture que fiũt de his actibus que fiunt corã iudice siue p modũ cõtentiose iurisditionis seu volũtarie: vt p Inno. in. c. j. de proba. ⁊ not. in. l. ij. §. vt lit. pendẽ. ⁊ in. l. acta. ff. de re iudi. in gl. j. Circa quas scripturas multe occurrũt dubitatiões: de qbus per Jo. an. in addi. Spe. ĩ ti. de articuloꝝ pductiõe in libello. §. ij. vbi recitat vnam notã Nicolai de ma. valde singularẽ declarãtẽ quãplurima dubia. ⁊ ibi oĩno vide. ¶ In tex. ibi publica: dic ⁊ dicunt̃ triplici respectu. q: cõfecta manu publici notarij

notarij: vt in.c.qm̄ cōtra falsam.de ꝓbat.⁊ q2 facta corā iudice qui est persona publica. Et q2 dn̄ium talium scripturarū non est alicuius priuati etiā ipsius notarij scribentis.sed est illius rei/
4 publice cuius autoritate sunt cōfecta.†Ideo notarij qn̄ dimittunt officiū nō portāt secū librū actorū.sed dimittunt in camera cōis sub custodia officialis ad hoc deputati qui vocaꝛ Commentariensis.vt.l.in fraudem.§.quoties.ff.de iure fis.Et vnicuiqꝫ petēti copiam pro suo interesse etiā illi cū quo nō fuit iudiciū agitatū teneꝛ facere copiam.vt habetur in.d.not.Nic.de mat.⁊ ꝑ Inn.in.c.j.de proba.vbi quāplurima vide de ista ma
5 teria.¶†In tex.ibi criminalia ꝑ hūc tex.dicit Bald.ꝙ iudex maleficiorū debet facere tradi inquisito vel accusato copiā inquisitionis vel accusationis ⁊ oīm actorū cōtra eum ⁊ etiā co
a piā indiciorū[a] per que iudex vult ad torturā deuenire:vt possit illa purgare.¶In tex.ibi exhiberi dicas dando copiā non autē originalē scripturā.q2 illa debet remanere penes notariū quousqꝫ est in officio:⁊ postea penes camerā cōmunis: vt dixi.
¶In tex.ibi ad inuestigandā veritatis fidē.No.ꝙ iudex semper debet attēdere ad veritatē reperiendā omissis cauillationibus ⁊ illā sequi:licet ad aduocatū cause ꝑtineat sequi verisimilia:vt inquit Tullius de officijs.Multi tamē male seruāt q2 vidētes veritatē pro vna parte ꝓpter cauillationes ⁊ subtilitates alterius partis cū tñ possint illam defendere non defendūt:sed ꝯculcāt.Sed veh aīabus eorū facit.l.si eū.in fi.in prin.ff.si quis cau.⁊.l.fi.de proba.i fi. Sic etiā ꝑtinet iudici lites di
6 rimere.l.quidā existimauerūt.ff.si cert.pe.†Pro declaratione prime glo.op.ꝙ nō sit fiēda copia actorū alicui ex litigatoribꝰ q2 cū fient dietim altera parte p̄ñte vel etiā citata seu eius procura.notitiā habet ille de cūctis gestis vel ꝑ eū stat quominus habeat ergo vlterius nō est fiēda notitia seu editio.ar.in.l.j.in fi.de act.emp.ff.Propter hoc glo.legit hanc.l.quinqꝫ modis sed reducunꝛ ad duos ꝑncipales.primus est ꝙ nō loquanꝛ de editione fienda parti ne obstet ꝯtrariū.sed de fienda iudici.Et si dicaꝛ multominus debet fieri iudici cū sibi sint oīa nota. ꝙ corā eo gesta sunt.arg.eius qd̄ not.ꝑ Inn.in.c.cū clamor.extra de testi.Glo.dicit ꝙ debet poni in alio iudice corā quo nō fuerūt acta.qui tñ habet sentētiam ferre ⁊ non potest ferre nisi vi
7 deat acta.Et hoc pōt cōtingere tribus modis.† primo in iudice appellationis vt in prima lec.gl.qui pōt mādare iudici prime cause vel etiā notario vt ibi mittat originalia acta.⁊ similiter posset mādare parti q̄ haberet sniam i publica forma ꝯtra quā fuit appellatū ꝙ ipsam exhibeat.⁊ dicit Bar.ꝙ si nō vult exhibere i termino assignato poterit iudex appellatiōis ꝓnuntiare ꝙ illi snīe nō detur fides ac si lata nō fuisset.per no. ꝑ Inno.in.c.g.perpetuus.extra de fide istru.Sed do. Rapha.dicit ⁊ bñ ꝙ Inn.nō dicit hoc qn̄ profitereꝛ se habere ⁊ nollet eā exhibere:sed bene dicit hoc qn̄ negaret sentētiā esse latā pro se:⁊ sic diceret appellationē frustratoriā ⁊ appellans nō pōt sniā producere:q2 eā nō habet penes se.nā in istū tanqꝫ in cōfessum bene pōt facere talē pronuntiationē ꝙ si vllo tpe reperiaꝛ non habeat vires:sed si id dixisset per errorē ꝙ ꝓbaretur nō noceret sibi.argumētū in.l.ij.in fi.ff.de iure fis.sed si illā sniam exhiberet.dicit Bal.ꝙ pōt petere cōpelli appellātem ad refundendū impēsas factas in recolligendo sniam a notario pro quo.j.de iure do.ipe.l.fi.ante fi.Pōt etiā poni in successore illiꝰ iudicis corā quo facta sunt q nō pōt ferre sniam videat acta nisi ꝑ ꝑter qd̄ dicit Bart.ꝙ qn̄ iudex mutaꝛ cōsiliū est ꝓducere acta corā successore ꝙ intellige de productione facta sine qua nō pōt sniam ferre nō visis actis:q2 esset nulla.vt in.l.properādū.§.⁊ si quidē.j.de iudi.ibi dū dicit acta corā se ꝯfecta cōspicere ⁊c. non autem dicit de productione verbali que solet fieri de alijs scripturis ꝓductis per partē.q2 nō possunt nisi pars dicat ꝓduco talia ⁊ talia instrumenta:vt habetur in auť.j.si cer.pe.ibi posita.⁊ in.l.producit.ff.de testi.nā de actis non est necessariū facere talē productionē.nec corā iudice corā quo facta sunt nec corā eius successore.cū eadē sit iurisditio.⁊ nihilominus prosint acta.licet nō prodessent instrumēta.et hoc voluit Inn.i.c. cū in iure.circa fi.de offi.deleg.Et hoc tenuit hic Bal.⁊ etiā dominus Raph.loquētes melius quā Bar.qui videtur requirere ꝓductionē verbalē.⁊ ꝙ alias acta nō ꝓsint. Et hoc vult in
8 effectu prima lec.†Tertio modo pōt cōtingere in iudice ordinario qui delegauit audiētiā cause reseruata sibi sentētia. quo casu teneꝛ ipse adesse in principio medio ⁊ fine ⁊ i auť.ad hec.j. de iudi.Si ergo seruatis seruandis vult dare sentētiā.faciat sibi exhibere acta gesta corā illo cōmissario quibus nō visis nō posset eā dare.⁊ hoc vult gl.in ver.quarto ibi.administrat ⁊c. Et his tribus casibus exhibitio actorum fit iudici ⁊ nō parti: ſꝫ pōt itelligi ꝙ etiā fiat parti.Et nec obstet ꝯtrariū primo loco formatū dicit glo.in.§.lectu.ꝙ debet intelligi quando pars que fecit acta exhiberi non fuit presens vel procurator eius. ſꝫ

fuerunt facta in eius cōtumaciā eo absente.Si ergo fuisset presens nō esset sibi danda copia actorū ſm hoc ideo dicit Bart. ꝙ parti que ꝑsens litigauit nō est dādus terminus ad recipiēdū copiā actorū.sed imputet sibi quare dietim in singulis actibus nō fecit sibi dare copiā.Breuiter intelligo dictū suū quando esset presumptio contra eū ꝙ faceret causa deferēdi vt si iudex esset in calculo ferende sentētie.⁊ pars peteret sibi dari terminū ad recipiēdū copiā omniū actorum.Et pro hoc differretur prolatio sentētie nō esset sibi dādus terminꝰ: q2 ꝑsumitur ipsum petere in fraudē.Sed si cessaret ꝑsumptio.posito si fuisset negligēs i singulis actibus petere copiā.cū nulli noceat hec assignatio nō subest ratio quare debeat denegari. ꝙ etiā tenet
9 dñs Raph.†Sed in singulis actibus cum producitur aliqua scriptura vel aliqd̄ instrumētum de more est ꝙ petiꝛ ⁊ daꝛ terminus ad recipiendū copiā ⁊ opponēdū.Et ita declara dictū Bar.pōt etiā poni vt loquaꝛ in attestationibus receptis que debent teneri secrete ꝑ notariū anteqꝫ iudex eas publicet. Sed postqꝫ pronūtiauit publicatas notariꝰ teneꝛ dare parti copiā: vt possit opponere quicqd vult ⁊ ita seruaꝛ i practica. Et hoc
10 voluit glo.in vltia lec.in ver.vel quinto ⁊c.¶†In glo.ibi hic
b autē.de actꝫ dicit dic hec vera ⁊ copia actoꝝ[b] sit dāda vnicuiqꝫ petenti ⁊ iurāti sua interesse etiā si nō fuit in iudicio tā ciuiliū qꝫ criminalium.vt.s.dixi.⁊ nō solum priuato.sed etiam fisco. ⁊ multomagis.si tamē petatur a publica ꝑsona.vt a iudice cause vel a notario qui scripsit ⁊ penes se habet vel si sunt in came
11 ra cōmunis a notario camere.†sed si petereꝛ a ꝑuata persona: tūc aut penes illā erat originalis liber actoꝝ casualiter.⁊ idem q2 nō est suus ſꝫ reipublice aut penes eū erat copia recollecta per eū a notario de sua pecunia.⁊ tūc q2 illa est sua nō tenetur exhibere nec copiā dare.ita sentit Inn.in.c.de ꝑba.nisi forte ex causa si originalis liber esset ꝑditus. Et tūc tenetur refundere partē impēsarū ille qui petit sibi dari sicut in simili quādo qs petit cōmunicari sibi tenutā quā alius accepit.vt.j.de iur.do.
12 impe.l.ij.Et etiā hic tāgit Bal.†sed si loquimur de alijs istrumētis facientibꝰ ad causam.Et sic alteriꝰ partis q2 recollegit de sua pecunia.tūc an illa sint edēda priuato.dic vt dixi in.l.ꝑcedēti sed an sint edēda fisco clarū est ꝙ sic si erat causa ciuilis etiā ad fundādā itentionē.vt.l.nec quisqꝫ.ff.eo.⁊ nisi edanꝛ presumuntur subtracta:vt in.l.ij.§.diuus.de iu.fisci. alle.i gl. pro cōtrario.Sed si erat cā criminalis.i glo.sunt due opi.vna ꝙ sibi non edanꝛ si nō ꝑtēdit interesse pecuniariū. Alia est ꝙ imo edāꝛ.tamē nō presumūtur subtracta si nō vult edere.Bart.distinguit aut est talis causa crimialis in qua seruꝰ torqueꝛ ꝯtra dñm.Et vera sit prima opi.vt in casu.l.de questionibꝰ. q2 tūc sicut de domo rei pōt sumi probatio ꝑ seruos eius.ita ꝑ per instrumētū eius.Sed si sit talis in qua serui nō torquētur cōtra dñm.⁊ tūc secus.ar.j.de testi.in.l.nimis.q2 nimis est durū i cā criminali recipere ꝓbationes de domo rei si nō vult ꝯfiteri cri
13 mē.¶†Circa fi.glo.ibi itē an ex his.dic i ista particula Bar. effundit plura vba quā expediat.nā glo.quesiuit de duobꝰ primo an attestationes recepte ꝑ me cōtra vnū in vno iudicio ꝓsint mihi cōtra aliū in alio iudicio.pone exēplū si tenebaris mihi in cētum ⁊ titius ꝓmisit mihi omne illud in quo mihi tenebaris nō specificando quātitatē:egi cōtra te ⁊ feci testes examinari qui probarūt debitū:⁊ snīa fuit lata vel perempta fuit in stātia ago cōtra titiū.nūc ex sua ꝓmissione ⁊ ad probandum ꝙ tenebaris in.c.ꝓduco illas attestationes publicatas:nō tamē facio de nouo examinari testes.q2 forte mortui sunt. Tu dicis
c illas tibi nō nocere.queriꝛ quid iuris.Glo.[c] tenet pro ista parte ꝙ nō faciat plenā probationē:sed aliqualē ꝑsumptionē.Intellige hoc verū si ille nō fuit citatus in causa agitata cōtra te. Itē intellige eo casu quo sentētia lata cōtra te nō facit illi preiudiciū sed si fuit citatus quo casu sentētia facit illi preiudiciū iuxta not.per Cy.j.de aduo.diuer.iu.l.j.ante fi.vel etiā nō fuit citatus.tñ erat casus in quo snīa lata contra te faceret illi preiudiciū:vt i casu.l.sepe.ff.de re iud.vel quādo sentētia facit ius vt i.casu.l.papi.§.si.ff.de inoff.testa.tūc etiā attestationes preiudiciū facerēt per ea que no.ꝑ Bar.in.d.l.sepe.q hoc tenet expresse ꝙ cui nocet sentētia:nocēt etiā acta pro quo bene facit l.antepe.ff.de manumis.vbi sit ista cōparatio: si autē non noce
14 ret sentētia:secus ꝑ titu.res inter alios acta.¶†Secūda questio glo.est an attestationes recepte cōtra te in vna instātia ⁊ ꝑ me si forte perempta sit instātia.⁊ ego reincipio nouā instātiā an ille attestationes fidem faciāt in noua instantia absqꝫ eo qd̄ testes iterū examinentur.In hoc argu.plenius qꝫ glo.dic qd̄ si attestationes fuerūt publicate in prima instātia ꝑ iudicē ⁊ etiā per notariū cum signo suo.qui nō tenetur dare copiam:nisi iudex primo publicauerit:vt dixi in prima glo.tunc fidem faciat in noua instātia:nec est necesse testes iterum examinari:etiam si viuant licet si fuissent recepti corā arbitro ⁊ viuerent esset in/

a ¶Copiam indicioꝝ. Intellige h̄ verū d̄ indicijs ꝓbatis post īqsitionē ⁊ negationē citata pte secꝰ de indicijs habitis āte inqsitionē forma tā ꝑ īformatione curie.ita Ang.i.l.si vacātia.C.d̄ bo. vacā.⁊ i.l.qōnis.ff.de qōni.⁊ fuit d̄ mēte Bar.i.l.fi.c.ti.Et facit rō q2 talia īdicia sumpta ꝑ īformatione curie ꝑiudicāt parti nō citate nisi repetanꝛ:vt ꝑ bar.i.d.l.fi.⁊ Jo.an.i addi.Spe.i ti.d̄ sen.i.fi.⁊ ꝑ Ange.i.d.l.si vacāta.⁊ ꝑ ꝯns cū nō itersit non pōt peti editio ita Sozi.hic.

b ¶Copia actoꝝ Adde Bal.i.l.fi. ff.de bo.auť.iudi. pos.⁊ ꝑ Lāfrā.i repeti.c. qm̄ .s.de ꝓba.

c ¶Glo.tenet.hic circa istā materiā vide q̄ pulchre ponit Fely.i.c.cām.⁊ primo.de pba.co.j.Cyr.

electione tua petere ꝙ iterũ examinẽtur: vt in.l.fi.ĩ.de teſt. que nõ habet locũ in receptis coꝛam iudice. vt ibi not. ⁊ in.l.ꝓperandũ.circa fi.de iudi. Sed ſi non eſſent publicate fidem nõ facerent.qꝛ eſſet ſcriptura pꝛiuata. vt hic habẽtur in.l.geſta.ĩ.de re iudi. ⁊ in.l.ij.ff.de his que in frau.credi. Sed ſi inſtantia pꝛima in qua fuerũt recepti nõ fuit perempta: qꝛ fuit lata ſentẽtia ⁊ fuit appellatũ: tũc licet in cauſa appellationis ſit noua inſtãtia tñ fidẽ facerent etiã nõ publicate. Ita eleganter dicit Bal. in.l.pꝛolatã.ante fi.ĩ.de ſen. Et idẽ ſi feciſſet trãſitum ad ſucceſſoꝛeʒ. Nec ob.ei ꝙ pꝛimo dixi in.l.cũ lite moꝛtua.ff.iudi.ſol. qꝛ licet ſit perempta inſtantia. ⁊ oĩs effectus nondũ ſecutus ſed q̃ ſeparatur ſequi vʒ poſſe peruenire ad ſentẽtiam. qꝛ non poteſt virtute perempte iſtãtie: nõ tamẽ ſunt perempta acta pꝛobatoꝛia: vt atteſtationes cõfeſſiones etiã tenoꝛes inſtrumentoꝛũ in actis redacti que fidem faciũt etiam perempto oꝛiginali: vt l.chirographis.§.fi.ff.de admit.tu. his iunctis que not.in.d.l. cum lite. ⁊.ĩ.de iudi.l.pꝛoperandum.§. ⁊ ſi quidem.

2 ☞ In libello nõ debet exprimi nomen actionis ⁊ ſi exprimatur ⁊ inepte nõ vitiatur libellus ſed ſufficit exprimere cauſam que ſi inepta ſit vitiatur libellus et quid ſi libellus deficiat in alijs ſolennitatibus.

3 Petitio olim fiebat in voce vel in ſcriptis per ſe vel per aliuʒ hodie vero debet dari in ſcriptis.

Libellus debet taliter edi vt reus poſſit deliberare an velit cedere vel contendere.

4 Emendatio vnde dicaꝛ ⁊ qd ſit ⁊ in quo differat a mutatione.

5 Actoꝛ an ⁊ qñ poſſit emendare libellum. ⁊ nu.7. ⁊.8.

6 In particularibus iudicijs nõ põt addi ad rem petitã quãtũ ad pꝛincipalem ſed quantũ ad actiones oꝛientes poſt litem cõteſtatam poteſt addi ⁊ quid in vniuerſalibus.

7 Libellũ ineptũ vt hic an poſſit iudex ex officio repellere etiam poſt litem conteſtatam ⁊ reo non opponente. ⁊ nu.8.

8 Libellus in criminali ſi non habet menſem vel annum eſt nullus ⁊ poteſt a iudice repelli etiam reo non poſtulante.

9 Libellus quando eſt obſcurus debet reus eſſe cautus qd nõ petat ipm declarari ſed opponat exceptionẽ qd libellus non pꝛocedit qꝛ obſcurus et male foꝛmatus qꝛ ſi poſtea fiat conteſtatio nõ facta declaratione nõ valebit pꝛoceſſus nec ſententia.

10 Mutatio libelli quid ſit ⁊ an ⁊ quando poſſit fieri.

11 Quid in cumulatione in quo differat a mutatione ⁊ an ⁊ quãdo poſſit fieri in libello.

12 In eadẽ accuſatione poteſt quis accuſari de diuerſis criminibus oꝛientibus ex diuerſis factis.

An dicantur diuerſe actiones vł libelli vt ſic ſoluantur tot gabelle pꝛopter cumulationem.

13 In eodẽ libello poteſt peti ſoꝛs ⁊ vſure conditionaliter ⁊ quid in diuerſis libellis eodem tempoꝛe datis.

14 Dictio pꝛout quid impoꝛtet.

15 Si fiat mentio in libello de aliquo inſtrumento debet ante litem conteſtatam exhiberi.

Dita actio. Iſta actio eſt famoſa lex. ⁊ habet materiam lõgaʒ ⁊ hic veniũt tractanda omnia que habentur in.l.j.ff.eo. ⁊ Cy. hic omnia tractauit: ideo aduertendũ hic

1 bene eſt. † Editio actionis demonſtrat qualitateʒ future litis. ideo eſt fienda ante oĩa qꝛ per hoc inſtruitur reus. an velit cedere vel contẽdere: ⁊ ſi fuit male facta vel foꝛmata poteſt emẽdari vel mutari ſine pꝛeiudicio tamen ipſius rei. tam in deliberãdo quã etiam in recuperando expẽſas quas fecit ⁊ nõ feciſſet ſi editio fuiſſet apte facta ꝙ iudicis arbitrio relinquitur qui debet in hoc ſequi mẽteʒ edicti pꝛetoꝛis facti ſuper hac materia. hoc dicit ĩ effectu iſta.l. famoſa ⁊ vtilis ĩ ſui materia cũ ſuppletionibus neceſſarijs. quã Bart. repetijt ⁊ dũtaxat examinauit tres articulos qui tanguntur hic in text. in gloſ.ſ.de emẽdatione libelli. Itẽ ⁊ de mutatione an et quando poſſit fieri etiã reo inuito. Itẽ tertio de cumulatione de qua in tex. nihil habetur. Sed glo. incidẽter tangit ⁊ plura de ipſa loquitur. ſed nõ ꝑfecte plura alia poſſent hic tãgi que tãgit Cy. hic. ⁊ gloſ.in.l.j.ff. eo. in pꝛin.ſ. qualiter debeat concipi libellus. ⁊ que ſint neceſſaria ad hoc vt pꝛocedat que facerẽt aliã repetitionẽ pꝛo ſe ſatis longam. Bal. autẽ mirabiliter volat ꝑ aera dicẽs ꝙ vult loqui magis vtiliter quã diſerte ⁊ ſine pompis. Sed ſalua reuerẽtia do. mei omnia que dicit tẽdunt ad pompã. ⁊ tantum ſubtilizat ꝙ ſeipſum frãgit vnde adhereas Bart. qui ſubtiliter bꝛeuiter ⁊ diſerte pꝛocedit ⁊ ſine tedio legẽtium ⁊ lʒ videatur loqui clare. ſubtiliter tñ cõſiderando difficultates ⁊ in intelligẽdo membꝛa ſua etiã in aliquibus loquiꝛ imꝑfecte. Uenio ad caſum. ad

2 uerte bene. ¶ † In text. ibi edita actio gloſ. exponit. i. actionis editio. Tu potes dicere. i. tenoꝛ petitionis ſeu libelli. nõ enim intelligas nomẽ actionis ſit exprimẽdum in libello. vt ſi dicam mutuaui tibi.c. quare peto ad hoc te cõdemnari ⁊ ad hoc pꝛopono certi condictionẽ ex mutuo: hoc enim vltimum nõ eſt neceſſariũ. lʒ quidã cõtradixerint per iſtũ tex. Sed cõmuniter teneꝛ ↄtrariũ tam de iure ciuili: vt hic no. Cy. in.v.q. quã de iure canonico: vt in.c. dilecti. de iudic. ſufficit em̃ exprimere cauſam quoniã ex illa apparet que actio ſit intẽtata. argu.in.l. gallus. §.j. ⁊ ibi not. per Bar.ff.de libe. ⁊ poſthu. plus dicit Inn.in.c. examinata. de iudi. ꝙ ſi exprimatur nomen actionis. ꝙ tamen non conueniat cauſe vt ſi dixiſſem in mutuo. ⁊ ad hoc pꝛopono actionẽ ex locato non redditur libellus ineptus. ſed illa verba tanq̃ ſuperflua vitiantur. ſed non vitiat argu.in.l. que extrinſecus.ff.de verb.obli. ſed ſi pꝛoponereꝛ cauſa inepta. vt qꝛ cũ deberet pꝛoponere cauſam cõmodati pꝛopoſuiſſet cauſaʒ locati. tũc libellus eſſet ineptus. ⁊ ſuꝑ eo nõ poſſet ſequi valida ſnĩa. ideo abſolueret reus ab obſeruatione iudicij reſeruata facultate dandi nouũ libellũ et actũ. vt in.d.c. examinata. ⁊.l.j. poſt pꝛincipiũ.ff.ſi mẽ.fal.mo.di. et idem ſi deficiat libellus in alijs

3 ſubſtãtialibus: vt in.l. libelloꝝ.§. ꝙ ſi libelli.ff. de accu. † fiebat autẽ olim petitio vel in ſcriptis vel in voce per ſe vel ꝑ aliũ. vt in.l.j.§.j.ff.eo. hodie vero debet dari in ſcriptis. vt in auꝛ. offeraꝛ.ĩ.de lit.cõteſt. ¶ In tex. ibi demonſt. dic qm̃ ex ea apparet an agaꝛ in contractu vel quaſi delicto vel quaſi. Itẽ in actione bone fidei vel ſtricti iuris. Itẽ an ea que naſciꝛ ſolo cõſenſu vel rei interuẽtu vel verbis ꝙ eſt neceſſariuʒ qꝛ alia deliberatio cadit in vna quã in altera. ⁊ iſta editio nõ ſit pꝛopter aliud niſi vt reus poſſit deliberare. an velit cedere vel cõtendere: vt.l.j.§.ij.

4 ff.eo. ¶ † In tex. ibi emẽdari dic.ſ. refoꝛmãdo ⁊ extra vitiũ ponẽdo nã mẽda dꝛ vitiũ. ideo emẽdatio ↄponiꝛ ab e: ꝙ eſt extra ⁊ mẽda quaſi extra mendã. Et dum ſubdit mutari ſubaudi variãdo ꝙ ſit recedẽdo a cauſa pꝛius intẽtata ⁊ ponẽdo aliã cauſam vel ab actione pꝛius intẽtata ⁊ ponẽdo aliã alterius nature etiã ſi oꝛianꝛ ex eadẽ cauſa vel recedẽdo a repetita et ponẽdo aliam diuerſam. ⁊ ſic ſit mutatio in totum. ſed non ſic emendatio. qꝛ illa eſt potius ſuppletio q̃ mutatio. Ueniamus ad glo. ¶ Iſta gl. mag. diuiditur in duas partes pꝛincipales. pꝛimo tractat de emendatione vſq; ibi ſequiꝛ ſecũdo de mutatiõe. Et in pꝛima parte foꝛmat duas.q. ad quas rñdet vſq; ibi ſed quo modo poſtea foꝛmat tres oppoſitiões. ⁊ pꝛima cõcernit reſpõſionẽ factã ad pꝛimã. Alie due cõcernunt reſponſionẽ factã ad ſecundã. in ſecundo mẽbꝛo qd tãgiꝛ in glo. ibi in ſingularibus vſq; ad lit.cõteſ. nõ poſt. In glo. ibi nũc plus vel ecõtra. doct. dicunt ꝙ emẽdatio cõſiſtit etiã in alijs quatuoꝛ.ſ. in declarando obſcura etiã addendo neceſſario omiſſa in remouẽdo ſuperflua. ⁊ hoc reſpectu ſubſtãtie. Item in addẽdo vel remouendo

5 qualitatem ſubſtantialem. vel non ſubſtantialem. ¶ † In glo. ibi in ſingularibus vſq; ad lit.cõteſta. Tu dic ꝙ ſi emendatio fiat detrahẽdo de ſumma vel repetita ⁊ renũtiando ei ꝙ detrahitur põt fieri qñq; etiam poſt li.cõteſta. qꝛ ſuper illo finiꝛ lis. ⁊ poſſet renũtiando recedere a toto: vt.l. poſtq̃ liti.ĩ.de pac. ergo ⁊ a parte. Non tñ ita euitabit actoꝛ penam pluspetẽtis: vt ĩ.de plus peti.l.j. ⁊ inſti.de act.§. plus. Sed ſi vellet detrahere ⁊ nõ renũtiare: ſed differre. tũc nõ poſſet nõ ſolũ poſt lit.cõteſt. ſʒ nec etiã ante. Intelligas tñ libello poꝛrecto. vt ſoluit ibi tex. alias non pꝛocederet qd hic dꝛ hodie per auꝛ. qui ſemel.ĩ. quo modo et quãdo iudex. ⁊ dicã in ſequẽti articulo de mutatione. Sed ſi fiat emẽdatio addẽdo ad ſummã petitã. tunc poſt lit.cõteſt. ideo nõ põt fieri. qꝛ ſuper illo addito lis non fuit cõteſtata: nec iſta additio trahitur retro: vt ſingaꝛ conteſtata. ⁊ ſic ſuꝑ ea nõ poſſet ferri ſnĩa per.l. non põt videri.ff.de iudi. ſed intẽtio actoꝛis in emẽdatis eſt vt poſſit cõſequi ſnĩa ſuper eo ꝙ emendando addidit ante lit.cõteſta. ideo põt fieri qꝛ conteſtatio que poſtea fiet: cõcernet etiã ſummã additã ⁊ ſic poterit habere intentũ. ꝓcedit autẽ dicta diſtinctio quãdo actoꝛ vellet emẽdare remanẽte eodẽ libello abſq; eo ꝙ det libellũ d nouo. qꝛ opoꝛteret ſoluere nouas ſpoꝛtulas in locis in quib⁹ ſoluũtur: ⁊ opoꝛteret facere reum iterũ citari. Ipſe autẽ vult ꝙ pꝛocedaꝛ ſuper eodẽ libello ⁊ ꝙ nõ habeat iterũ citare ⁊ ꝙ reus rñdeat ad libellũ ſic foꝛmatũ abſq; alia citatione vel termino dãdo. Reus aũt ↄtradicit ⁊ petit ſe abſolui ab illo libello ⁊ condẽnari actoꝛẽ in expẽſis: certe non auditur in cõtradictione ꝑ hanc.l. poſt q̃ lis non erat cõteſt. dũmodo ſalua ſit ſibi noua deliberatio ſi expedit ⁊ refundantur ſibi expenſe quas non feciſſet ſi libellus fuiſſet a pꝛincipio bene foꝛmatus ꝙ totũ relinquitur arbitrio iudicis: ſed ſi actoꝛ vellet dare nouũ libellũ ⁊ reũ abſolui a pꝛi

6 mo nõ eſſet dubiũ ꝙ etiã poſt li.ↄteſt. hoc fieri poſſet. † Quod autẽ dixi in particularibus iudicijs poſt lit.cõteſt. nõ poſſe addi ad rẽ petitã: verũ eſt quãtũ ad pꝛĩcipalẽ: ſed quãtũ ad actiones oꝛiẽtes poſt lit.cõteſt. põt addi. qꝛ etiã ſi non adderẽtur venirẽt in officio iudicis mercenario ⁊ in eis poſſet fieri condemnatio. vt.l. ediles.§. itẽ ſciẽdũ.ff.de edi.edic. Itẽ ꝙ gl.ſ. dixit in

vniuerſali

vniuersali posse addi post lit.contesta. Intelligo non ad id ꝙ
principaliter petit:sed ad aliud ꝙ in illo includebat.vt si petij
a te hereditatē.i.me declarari heredē.⁊ hereditatē talis ad me
ptinere ⁊ cōdēnari ad restitutionē rerū quas possidebat ⁊ ali-
quas expressi.nā post lit.cōte.possum alias exprimere:quoniā
etiā si exprimerē lata pro me snīa posset fieri executio etiā ī nō
expressis.⁊ etiā si post lit.cōte.vel post snīaʒ īcepisset eas possi
dere:vt in.l.iiij.ff.d peti.here.Nā iste res nō fuerunt petite:sed
ipsa vniuersitas que est potius iuris ꝙ̄ facti.⁊ etiam dicit sine
aliquo corpore.vt in.l.hereditas.⁊ peti.here.Sed si petijssem
dimidiā partē hereditatis ⁊ post lit.cōtest.vellem addere alte
rā dimidiā nō possem:qꝛ adderē ad rē petitā.⁊ sic esset idem ꝙ
in particularibus.licet doc.non tangāt hic sed est ipsa veritas.
7 †Quid aūt de alijs modis in quibꝰ cōsistit emēdatio q nō tan
gūtur hic ꝑ glo.an post lit.cōtest.possint fieri.vide hic ꝑ Bar.
qui distinguit ꝙ aut fit addendo ad substantialia sine quibus
libellus nō poterat ꝓcedere.vt est libellus criminalis sine mē
se vel anno cōmissi delicti vel libellus in ciuili sine apta cōclu-
sione.vt si peto te cōdemnari.qꝛ rex est in Francia.nā isti libelli
sunt inepti ⁊ reo etiā nō opponēte iudex ex officio posset repel
lere etiā post lit.cōtest.iuxta no.in.l.j.ff.de offi.asses.Et tunc di
cit ipse ꝙ ante lit.cōtesta.posset fieri ista emēdatio.ita demum
si tpa largiantur.i.tps accusandi vel agendi:sed si esset lapsuʒ
tūc sicut nō posset nouū libellū dare. ita nec veterē reformare.
qꝛ reputat nouus ratione reformationis.arg.l.ius ciuile.ff.de
iusti.⁊iu.⁊ ibi no.per doc.Et allegat pro hoc casum ī.l.accusa
turus.ff.de adulte.Sed si lis est cōtesta.non tangit ipse an pos
sit fieri posito ꝙ tpa largiantur ⁊ est dicēdū ꝙ nō si vult quod
procedat rōne veteris libelli reformati qꝛ cōtestatio fuit nulla.
et sic erat nullus libellus.et sic ex eo non posset sequi sentētia.
8 †Sed dñs Raph.reprehendit Bar.primo inquātū loquit de
libello ī criminali ꝙ sit nullus si nō habet mēsem vel ānuʒ etiā
parte tacēte:nam in cōtrariū videtur glo.in.l.libellorū.§.ꝙ si
libelli.ff.de accu.que dicit ꝙ tūc nomē rei aboletur postulante
reo ⁊ est casus.§.si.eiusdem.l.ergo requiritur allegatio partis.
Sed tu dic ꝙ hoc nō obstat:nā fateor ꝙ reus nō debet absolui
nisi postulet tamen iudex etiā eo nō postulāte pōt libellū reijce
re.⁊ istud cōsiderauit Bar.Itē dñ dicit Bart.nō procedere li
bellum in ciuili si non cōtinet iustam causam: ipse etiā reprehē
dit nā etiā si nullā cōtineret ꝓcederet reo nō opponēte. vt ī.l.
si.j.de anna.excep.Sed tu dic aliud esse quādo nullam cōtinet
qꝛ potest actor in processu litis declarare causam aptā.⁊ sup il
la facere probationes.sʒ si a pricipio exprimit ineptā. vt dico
te mihi teneri in.c.qꝛ rex est in Frācia nō pōt post lit.cōte.alia
cā apta specificari. ⁊ ideo etiā reo nō opponēte ab ipso princi-
pio pōt iudex repellere libellū.⁊ istum respectū habuit Bart.
quē do.Raph.indebite reprehēdit.Si vero fiat emēdatio de
clarādo tūc aut obscuritas nō vitiabit libellū parte nō oppo-
nēte.vt si dico te mihi obnoxiū in.c.vel obligatum:⁊ non dico
ex qua causa quare peto te condemnari nam procedit libellus
parte nō opponēte.vt.d.l.si.j.de anna.excep.⁊ tūc etiā post lit.
contest.pōt declarari causa ⁊ super illa fiāt ꝓbationes. Sed si
pars opposuisset tūc fuisset necessaria declaratio a pricipio.⁊
ea nō facta nō valeret cōtestatio tanꝙ̄ super libello nullo ꝙ in
telligo qñ reus contestaretur salua excep.obscuritatis per euʒ
proposita:alias videretur illi renūtiasse.⁊ tūc post lit. cōte.nō
posset fieri declaratio:vt posset sequi snīa virtute ꝯtestationis
9 precedentis nulle.⁊ non valeret.†Ideo dicit Spe.[a] in tit.de li
a bel.cōcep.§.si.ver.cautus in pe.colū.ꝙ qñ libellus est obscurꝰ
reus debet esse cautus ꝙ nō petat ipsum declarari. qꝛ instrue-
ret aduersariū vt faciat libellū valere.sed opponat excep. ꝙ li-
bellus nō procedit qꝛ obscurꝰ ⁊ male formatꝰ.ita hodie faciūt
procuratores:nā si postea fiat cōtestatio nō facta declaratione
nō valebit ꝓcessus nec snīa.Sed Cy.in simili ī.l.j.j.vt que de
sunt aduo. par.reprehēdit tales ita malitiose ꝓcedētes: sed di
cit ꝙ reportat gloriā in hoc mūdo.sed in alio penā eternā.Ce-
tera circa istū articulū declaratiōis.dic vt ibi ꝑ Barto. ¶ In
gl.ibi cū vna de ꝯcomitātijs.Tu dic meliꝰ ⁊ clariꝰ ꝙ hic nō su
mitur actio stricto modo prout sumit inst.de ac.in prin.sed su
mitur pro toto tenore libelli.vt dixi super tex.Et nō est dubiū
ꝙ si addit vel detrahit rei vl' quātitati ꝓdicte dꝛ mutari tenor
libelli ⁊ sic actio. ¶ In glo.ibi nō mutat actio vl' res dic qꝛ in
§.si detracta.petit quātitas dāni ꝑ act.l.aqlie.nō autē petitur
seruus q dānū dedit cū ille nō sit ī obligatione.sed solū ī facul-
tate tradēdi pro noxa.Si ergo addit vel detrahit ꝓpter quod
detur aut auferat dicta facultas puta sciētia vel ignorātia do-
mini nihil addit vel detrahit de re petita nec de actione inten-
tata.sed dūtaxat de qualitate. Ideo pōt fieri post litē cōtesta.
sed si qualitas q̄ adderet vl' detraheret immutaret factum vel
etiā act.nō posset addi talis qualitas post lit.cōtest.quantū ad

hoc vt virtute eiusdē libelli ⁊ cōtestatiōis posset ferri sentētia
super facto vel act.de nouo eductis sup quibus cōtestatio non
est facta.vel si poneret aliud tēpꝰ cōmissi maleficij vel celebra-
ti cōtractus vel alius locus.qꝛ cū sint actus reiterabiles ex di-
uersitate locorū vel tēporū diuersificatur substantia. vt no.ī.l.
panthonius.§.rei.ff.de acqui.here.⁊ ꝑ Bar.in.l.denūtiasse.§.
10 qui tñ.de adul. ¶ †In prima parte glo.ibi sequitur de muta-
tione.dic ꝙ mutatio dicit quādo remouet causa vetus ⁊ poni-
tur noua.vt si petij librū ex causa depositi volo remouere illud
verbū depositi ⁊ ponere cōmodati qꝛ testes dicūt mihi ꝙ fuit
cōmodatū.⁊ si ponerem de cōmodato succūberem in primo li
bello iuxta no.ꝑ Inno.in.c.j.de lit.ꝯtesta.Item dicit mutatio
quādo recedo a veteri actiōe.⁊ pono nouā.vt si narraui ꝙ mi
hi dedisti damnum in vinea.⁊ peto te condemnari ad interesse
⁊ sic propono acti.l.aquilie.postea volo dicere ꝙ dedisti dam-
num incidendo vites ⁊ peterē te cōdēnari ad duplum. ⁊ sic re-
cedo ab act.l.aquilie.⁊ transeo ad act.arbo.fur.ces.vel quando
nec a causa.nec ab act.recedo sed a re.vt qꝛ petij codiceʒ ex cau-
sa cōmodati nūc volo remouere.C.⁊ ponere.ff.vt isti.de acti.§.
si qs aliud.⁊ dicit glo.ꝙ ista mutatio in dictis casibus nō pōt
fieri post lit.cōtest.Et hoc est clarū in eodē libello.sed si vellem
dare libellū de nouo sine dubio possem de iure isto. sʒ ante lit.
cōtest.bene posset fieri iure isto per hāc.l. vbi vt virtute eiusdē
libelli det sentētia ī causa.⁊ in act.vel re nouiter deducta:qꝛ su
per eis cōtestabit lis.hodie vero ꝑ aut.q semel.j. quomō ⁊ qñ
iudex etiā ante lit.cōtest.si reus fuit citatus non pōt fieri muta
tio ista:sed cogitur actor ꝑseuerare in veteri quousqꝫ per sentē
tiā diffinitiuā lis super illa sit finita vt sic reus sup illa non pos
sit amplius molestari.Et hoc vult gl.j.in ver.qō dixi:⁊ sic ho
die corrigit hec lex quantū ad mutationē: nō quantū ad emen
dationē in qua non receditur a veteri:sed alij dicūt ꝙ imo non
corrigit quia illa aut.loquitur in deferēte:non autē in mutāte.
Bar.ponit vnam distinctionē cōfusam.veritas est ista in pau
cis v̄bis:ꝙ aut actor vult mutare recedēdo a veteri causa act.
vel re:et ei penitus renūtiando.Et tunc hoc pōt fieri:qꝛ ꝑ hoc
lis finit super illis.⁊ reus nō posset per diffinitiuā sententiam
plus cōsequi quā cōsequat per istā renūtiationē per.l. postꝙ̄.
liti.j.de pac.vnde nō interest sua petere ꝙ sup ea ꝓcedat. Sed
si vellet recedere a pristina.⁊ ei nō renūtiare ex toto tunc veruʒ
dicit gl.qꝛ reus nō est securus.posito enim ꝙ actor loco prime
ponat nouam causam vel act.vel rem si in illa noua succūberet
posset ad veterē redire.Et sic īterest rei.vt sup omnia verba re
manēt clara.⁊ Bart.per multa verba potius obfuscat quā de
11 claret. ¶ †In gl.ibi sed cumulatio dic cumulatio differt a mu
tatione qꝛ in cumulatione nō receditur a veteri.sed alia sibi ad
iungit ⁊ vult glo.ꝙ cumulatio possit fieri post lit.cōtesta. ꝙ in
tellige sane in diuerso libello.⁊ sic erūt diuersa iudicia. ⁊ diuer
se cōtestationes.Certe etiā mutatio posset fieri in diuerso libel
lo.vt.s.dixi.Si autē quatuor species cumulationū interdū cu
mulantur diuerse actiones ex diuersis causis oriētes res diuer
sas.Et sic sunt tres diuersitates causarū actionū ⁊ rerū.Inter
dū plures actiones ex eadē cā oriētes ad res diuersas:⁊ sic sunt
due tantū.Interdū plures actiones ex eadē causa orientes ad a
eandē rem.⁊ sic est vna tantū diuersitas. Interdū plures actio
nes ex diuersis causis oriētes.similiter ad eandē.⁊ sic sunt due
simul in scōa.⁊ ī oībus istis breuiter recolligēdo ex dictis doc.
in scōo ⁊ tertio genere.vbi est identitas cause.etiā si sit diuersi-
tas rerū nō admittit cumulatio.qꝛ subest vna regula prohibi
tiua.Sed ī prīo ⁊ vltimo genere vbi est diuersitas causaꝝ:etiā
si sit idētitas rei pōt admitti cumulatio si est dare casum ī quo
nulla subsit regula īpeditiua.Sed in ꝓcedētibus duobus sem
per subest vna q̄ habet īpedire ꝙ nō est in istis duabus. Sunt
aūt due regule īpeditiue ꝭm gl.Prima est quādocūqꝫ duo iu
dicia vel cause sic se habēt ꝙ sentētia absolutoria lata in prima
intētata parit vel parere pōt except.rei iudi.in scōa nō pōt cu-
mulari cū prima:sʒ debet expectari ꝙ prima finiat. Et si dabi
tur absolutoria nō intētabitur secūda si condēnatoria poterit
intentari.⁊ hic est casus ī.l.fundi.⁊.l.fundū.ff.de excep.que me-
lius probāt quā.ll.allegate in glo.Scōa regula est qñ sic se ha
bēt plures actiones ꝙ electione tolluntur:vt.l.ꝙ in heredē.§.
eligere.de tribu.qꝛ tūc vna electa altera extinguit.⁊ quecunqꝫ
snīa sequat nō reuiuiscit.⁊ etiā ponit exemplū per.l. si.j.de co-
di.Addit tertia regula ꝑ Cy.quādo sunt actiones cōtrarie in
origine:nam tūc nō pōt nasci nisi vna.⁊ sic nō habet locum pre
cedēs regula ꝙ electione tollant qꝛ electio nō cadit nisi īter plu
ra.prohibet ergo cumulatio per hāc tertiā:qꝛ nō est possibile
ꝙ simul cōpetāt ergo nec possunt simul cumulari.Addūtur ⁊
tres alie ꝑ Bart.scilicet qñ vna est maior altera vt ciuilis ⁊ cri
minalis per.l.per minorem.ff.de iudi.⁊.l.j.j.qñ ciui.actio.⁊.ff.
de pub.iud.l.interdū.Itē qñ est inter eas ordo vt petitoriū ex

[a] ¶ Idō dicit Spe. Adde Ant.d bu. I.c.si.de libel.obl. et eūdeʒ Pau.de Ca.⁊ ibi Alex.de imol.in.l.j.ff.e.ti. in prin.Frā.Cur.

possessoriũ retinẽde q̄ nõ p̄nt simul cumulari.sed est oꝛdo vt cã
possessoriȷ̃ p̄cedat.ff.de acq.pos.l.exitus ꝯtrouersie.⁊ de iud.l.
si de vi.⁊.ĩ.de iterdi.l.icerti.Jtẽ vltĩa⁊ ista ẽ de farina bar.per
ip̄m iuẽta ⁊ ꝑ nullũ aliũ qñ duo iudicia sic se hñt ꝙ lata sñia cõ
dẽnatoꝛia ĩ pꝛima ⁊ facta executiõe obstat exceptio ĩ altera nõ
p̄nt simul cumulari:vt.l.j.in fi.ff.si fam.fur.fe.di.Pone exem-
plũ si debeť mihi vna res ex diuersis causis lucratiuis a diuer
sis personis vel ab eadẽ.Nã si cõsequoꝛ eã:ex vna extinguitur
altera per.l.oẽs.ff.de act.et obl.Secus si ex vna lucratiua ⁊ ex
altera onerosa.vel si vtraqꝫ erat onerosa.⁊ ideo in pꝛimo gene-
re cumulationis licet Cy.dicat ꝙ nunq̃ admititť.Barto.dicit
ꝙ imo admittitur qñ lata sñia ex vna:et facta executio adhuc
superesset altera:qm̃ habent effectum solide exactionis.Sed si
altera extingueretur secus ꝑ.d.l.j.in fi.licet Dy.dicat cõtrariũ
quẽ ipse repꝛehendit.Ex quibus sunt expedita tria genera cu-
mulationis.solũ restat pꝛimũ in quo dic ꝙ concurrẽtibus tri
bus.s.ꝙ diuerse actiones oꝛientes ex diuersis causis ad res di
uersas se inuicẽ nõ cõtingunt.qꝛ vtraqꝫ est eque pꝛincipalis.et
altera ab altera nõ dependet.Jtẽ ꝙ vna nõ sit maioꝛ altera.qꝛ
sunt ambe ciuiles.⁊ qð inter eas nõ sit oꝛdo qꝛ nõ sit petitoꝛiũ
⁊ possessoꝛium.his ꝯcurrẽtibus admittitur cumulatio et isto
casu debet intelligi ista glo.Et si lis erat cõtestata in pꝛima re
quiriť nouus libellus vt dixi.Si non erat cõtestata.tũc si sunt
similes actiones.puta plures actiones fami.erc.super diuersis
hereditatibus.vel plures actiones pꝛo socio sup̱ diuersis socie
tatibꝰ.⁊ tũc põt ⁊ debet fieri cumulatio in eodẽ libello ⁊ nõ in
diuersis vt sic fit vnũ iudiciũ non diuersa ꝑ.l.heres.§.de pluri
bus.ff.fa.er.⁊ per.l.actiones.§.si plures.pꝛo socio.⁊ per.l.non
est nouũ.de act.em.Sed si sunt actiones dissimiles.tũc potest
fieri cumulatio in diuersis libellis.nõ in eodẽ ꝓm Bart. Sed
tu dic ꝙ in eodẽ per tex.cũ glo.in.c.querela.de elect.⁊ tot dicẽť
libelli quot cause.⁊ ideo pꝛo tot soluetur gabella si venit soluen
da.secꝰ in cã p̄cedẽti.qꝛ nõ cẽsebiť esse nisi vnꝰ ꝓpter ꝯfoꝛmita
tẽ.⁊ vna tm̃ gabella solueť.Sed si aliquid pꝛedictoꝝ trium de
ficeret nõ admittereť cumulatio qꝛ semꝑ ibi esset vna regula ĩ-
peditiua.Et ꝙ in eodeꝫ libello possint cumulari plures actio
nes ex diuersis causis ad diuersa etiam si nõ sint vnifoꝛmes et
eiusdẽ generis est text.in.l.si idẽ cũ eodẽ.ff.de iur.om.iu.nã illa
l.nõ haberet dubiũ si loquereť in diuersis libellis.Jtẽ patet ꝑ
iura q̄ volũt ꝙ petitoꝛiũ et possessoꝛiũ recuperãde vł adipiscẽ
de possint simul intentari in eodẽ libello:vt in.c.cũ ecclesia.de
12 causa pos.⁊ pꝛopꝛie.⁊.c.pastoꝛalis.†Jtẽ qꝛ in eadẽ accusatiõe
a potest quis accusari de diuersis criminibus[a] oꝛientibus ex di-
uersis factis:vt no.ĩ.de accu.l.qui ð crimĩe.in gl.super ver.ab
alio.⁊ ĩ.l.libelloꝝ.sed si per aliud.ff.de accu.⁊ ibi vide ꝑ Bar.
an dicantur diuerse actiones vel libelli:vt sic diuerse soluãtur
gabelle ad qð facit.l.j.§.si plura.ad tur.Sed opp.cõtra p̄mam
regulã.de.l.fundi.⁊.l.fundũ.ff.de exce.⁊.l.sed si ante.eo.titu.se-
cus qñ sunt duo iudicia inuicem depẽdẽtia.qꝛ vnum est super
pꝛincipale puta dñio rei.aliud sup̱ seruitute illi debita vel su-
per fructibus inde p̄ceptis vel sup̱ diuisiõe si pꝛimo est intẽta
tũ pꝛincipale sup̱ dñio nõ põt intẽtari dependens vel accesso
rium quousqꝫ pꝛimũ sit finitũ duplici ratione pꝛima qꝛ absolu
toꝛia lata ĩ pꝛimo qualitercũqꝫ:siue quia actoꝛ nõ sit dñs.siue
quia non pꝛobauit dñium parit exceptio.rei iudicate in secun-
do.Alia est qꝛ condẽnatoꝛia que ferreť in secũdo faceret pꝛeiu
diciũ reo in pꝛimo.qꝛ nõ pꝛonuntietur pꝛo actoꝛe in secũdo an
teq̃ expediatur resultaret pꝛo eo pꝛesumptio ꝙ esset dñs ⁊ per
minoꝛẽ causam non debet fieri pꝛeiudiciũ maioꝛi:vt.l.per mi
noꝛem.ff.de iudi.Et si postea sequereť absolutoꝛia in pꝛima
detegeretur iniquitas sentẽtie late super secũda.ideo ne indu-
catur perplexitas debet expectari ꝙ pꝛima finiatur.sed si pꝛĩo
esset in iudiciũ deducta causa accessoꝛia posset illa pendẽte de-
duci pꝛincipalis:quia cessant rationes de quibꝰ.s̃.imo ista se
cunda faceret supersederi in pꝛima tanq̃ p̄iudicialis ad eaꝫ:et
ita loquitur.l.sed si ante.¶Ultimo adhuc opp.ð.§.sed neqꝫ.
in aut.de fideiu.vbi in eodẽ libello possum intentare persona-
lem actionem ⁊ hypothecariam.⁊ tamẽ inuicẽ depẽdent ⁊ ab-
solutoꝛia lata ĩ ꝑsonali pareret excep.rei iudicate ĩ hypotheca
ria sicut et pactũ de nõ petẽdo.vt in.l.soluitur.§.j.ff.quib.mo.
pig.vel hyp.sol.dixit Dyn.ꝙ illa regula qð nõ admittitur cu
mulatio qñ absolutoꝛia lata in pꝛimo pareret excep.in scðo lo
cuꝫ habet qñ ex postfacto vellet quis cũ pꝛima cumulare scðm
⁊ ita intelligit illam.l.fundi.et illam.l.fundũ.Secus si a pꝛĩci
pio simul ⁊ semel Bart.repꝛehẽdit moꝛdaciter.dicẽs ꝙ est cõ
tra casum illarũ.ll.que in hoc non faciũt vim. Et ad alium.§.
dat aliã responsionẽ eũdo per mẽdicata suffragia ꝙ ibi est spe
ciale.sed si opi.Bar.est vera nõ procedit pꝛactica que vbicũqꝫ
seruatur qꝛ in eodẽ libello petiť res cũ fructibus p̄ceptis.quã
pꝛacticã Cy.dicit pꝛocedere in.l.cũ pꝛopꝛia.ĩ.si quis al.vł sibi,

a ¶Accusari ð diuersis criminibꝰ. Adð gl.ĩ.c.latoꝛ.ĳ.q.vĳ.⁊ ĩ.c.placuit.ĳ.q.x.

b ¶Dicionis ꝓut Adde doct.in.c.ꝓut.de do.⁊ cõtu.Frã.paui.ĩ tractatu de potestate c.seq.va.in tertio p̄ludio.in vltima col.

Jdeo dico ꝙ Dy.dicit ipsam veritatẽ:limitãdo tñ dictũ eius
dũ dicit simul vel diuersis tẽpoꝛibꝰ.nã intelligo simul.i.eodẽ
libello ⁊ diuersis tꝑibus.i.diuersis libellis:nã dico ꝙ in eodeꝫ
libello ista iudicia possunt cumulari cũ modo.Et hoc est ſꝫ ꝙ
addo ad Dy.Scðm accessoꝛiũ cumuleť cõditionał̃r si appare
bit actoꝛẽ habere ius in pꝛimo.Et ad hoc allego gl.oꝛdi.ff.de
inoffi.testa.l.qui de inofficioso.in fi.mag.gloss.q̄ dicit querelaꝫ
inofficiosi.⁊ peti.here simul.posse intẽtari.Et tñ secũda depẽ
det a pꝛĩa dũ tñ cõditionaliter:vt ibi dicit gl.Jtẽ allego Cy.in
13 l.j.ĩ.de iudi.†q dicit ĩ eodẽ libello posse peti soꝛtẽ ⁊ vsuras cõ
ditionaliter tñ.Sꝫ ĩ diuersis libellis an possunt cumulari etiã
eodẽ tꝑe datis.qꝛ tũc duo essent futura iudicia et ĩstãtie sed in
p̄nti vnũ iudiciũ tm̃.Et rõ quare libellꝰ sup̱ accessoꝛio nõ ꝓce
dit vel fuit intẽtatũ pure.⁊ reperiť ꝑ regulã ꝙ absolutoꝛia lata
in altero pꝛĩcipali pareret excep.in hoc accessoꝛio.Aut fuit il-
lud accessoꝛiũ deductũ cõditionaliter.⁊ nõ ꝓcedit libellus.qꝛ
fundať ex toto sup̱ futuro ꝑ.l.non quẽadmodũ.ff.de iudi.Sed
qñ in eodẽ libello tũc non fundať ex toto sup̱ futuro.qꝛ ibi ꝯti
neť etiã pꝛincipale ꝙ deduciť pure rõne cuiꝰ ꝓcedit sup̱ accesso
rio:lꝫ cõditionali sicut ĩ simili ĩ ãnuo debito:qꝛ sicut debeť de
p̄nti põt illud peti ⁊ ĩ occasione ipsius põt peti etiã sup̱ futuro
tꝑe fieri cõdẽnationẽ nõ sic si nihil debereť de p̄nti:vt no.ĩ.d.l.
nõ quẽad.⁊ ĩ.l.j.ĩ.de sen.q̄ sine cer.quãti.⁊ h̄ est ipsa v̄itas.quã
tñ nõ reperio ab aliquo tactã vel visam.⁊ oĩa remanent clara.
14 ¶†Ultimo de natura istiꝰ dictiõis ꝓut[b] de qua tex.vide oĩno
b qð no.Bar.ĩ extrauag.ad repꝛimẽdũ sup̱.v̄.pꝛout.⁊ ad.q.quã
15 Bar.hic foꝛmat.†Si ĩ libello fiat mẽtio de aliquo ĩstr̃o ante
lit.cõte.debeat exhiberi:vide oĩno qð no.Spe.ĩ ti.de ĩstr.edi.
§.nũc dicamꝰ.ver.qd si qs in libello ⁊c.

2 ☞ Actoꝛ non debet sumere arma de domo rei et ipsum reuꝫ
cum suis armis offendere.
Si reus recolligit instr̃m de sua pecunia a notario lꝫ in eo cõti
neať ꝯctus cõiter factꝰ ĩter ipꝫ ⁊ actoꝛẽ.nõ tñ illð ẽ cõe ſꝫ ꝓpꝛiũ
ipsius rei sed pꝛothocollꝰ notarȷ̃ est cõis rõne contẽtoꝝ in eo.
3 Si reus pꝛoducat illud instrumentum pꝛo se tenetur facere co
piam actoꝛi sine die ⁊ consule nõ autem dare oꝛiginale.
Reus si absoluitur diffinitiue a petitione actoꝛis:non poterit
actoꝛ amplius agere etiam si postea superueniãt pꝛobationes
secus quando absoluitur ab obseruatione iudicȷ̃.
4 Casus in quibus non absoluitur reus simpliciter vel indistin
cte licet actoꝛ non pꝛobauerit.remis.

1 **Ui accusare.** †Reus non teneť edere
actoꝛi ꝓpꝛia instr̃a ad
intẽtionẽ actoꝛis fũdãdã.h.d.Sꝫ ecõuerso actoꝛ bñ
teneť edere reo ad fundãdã exceptionẽ:vt in duabꝰ
ll.se.et ita soluit ĩperatoꝛ ꝯrietatẽ q̄ vr̃ esse ĩter istã ⁊ illas.ĩ.e.
l.fi.Et ꝑ hoc sunt expedite iste tres leges.⁊ eadẽ rõne reꝰ tenere
tur edere actoꝛi ad fundãdã replicationẽ suã.qꝛ actoꝛ ĩ replicã
2 do habeť pꝛo reo.⁊ ꝓbať in.l.pe.§.fi.ff.ad.l.fal.¶†Jn tex.ibi
alienoꝝ:dic:nã si reꝰ recolligit ĩstr̃ꝫ de sua pecunia a notario
lꝫ ĩ eo cõtineať ꝯctus cõiter factꝰ ĩter ip̄m ⁊ actoꝛẽ.nõ tñ illud
est cõmune:sed ꝓpꝛiũ ipsius rei:vt not.Jnn.in.c.j.de pꝛoba.⁊
Spe.ĩ tit.de ĩstru.edi.§.vidẽdũ.ver.ex p̄missis.ideo non teneť
edere.qꝛ actoꝛ nõ dꝫ sumere arma ex domo rei ⁊ ip̄m reum cuꝫ
suis armis offẽdere.arg.in.l.nimis.ĩ.de test.Sed pꝛothocollũ
notarȷ̃ bene est cõi.⁊ nõ dico rõne dñȷ̃.qꝛ dñium est ipsius no
tarȷ̃:sed rõne cõtẽtoꝝ ĩ eo.qꝛ de vtriusqꝫ mãdato scripsit.ideo
3 bene teneť notariꝰ edere cũ die ⁊ consule.† Qð aũt hic dꝛ.fallit
qñ reus illud instrumẽtum ꝓduxisset pꝛo se.qꝛ teneť facere co
piã actoꝛi sine die tñ ⁊ cõsule.nõ aũt diciť oꝛiginale.ar.ĩ.e.l.ꝓ
curatoꝛ.¶Jn fi.l.ibi obtineat.dic qꝛ ibi absoluiť diffinitiue a
petitiõe actoꝛis nõ ab obseruatiõe iudicȷ̃ ⁊ hoc vult gl.ĩ.quõ
⁊ qñ iud.aut.q semel.in fi.mag.glos.sup̱ verbo ꝙ locũ. Et effe
ctus est:qꝛ lꝫ ad actoꝛẽ postea ꝑueniãt pꝛobationes nõ poterit
ꝓpterea ãpliꝰ agere.vt colligiť in.l.argẽtarius.§.cũ aũt.ff.eo.
⁊.ĩ.de re iud.l.sub specie.⁊.ff.e.c.impatoꝛes.Secus qñ absolui
tur ab obseruatione iudicȷ̃.l.j.si mẽ.fal.mo.di.⁊ in.c.examina
4 ta.de iudi.¶†Jn gl.ibi de sepul.vio.l.ĳ.dic.⁊ no.in.l.q desti
tit.ff.ad tur.ꝑ gl.⁊ ꝑ Jo.an.in addi.Spe.in tit.de na.ex libero
ven.in addi.q̄ incipit.Rofre.¶Jn glo.q̄ incipit idẽ in accusa
toꝛe in fi.dic alios plures casus vide pleniꝰ in specu.de ꝓba.
ver.sed lꝫ reus.⁊ per Jnno.ĩ.c.j.vt ecclesiastica beneficia et etiã
Bal.hic aliquos enumerat in quibꝰ licet actoꝛ nõ pꝛobauerit
reus nõ simpliciter vł indistincte absoluitur.

Non est nouũ. Dic in ista.l.lꝫ iste due
ll.videanť loqui in ra-
1 tionibꝰ:†tñ docto.dñt eas etiã pꝛocedere in instru-
mẽtis ꝓpꝛȷ̃s ipsius actoꝛis ꝑ ip̄m recollectis a no-
tario de sua pecunia.vt sit differẽtia ĩter actoꝛẽ q tẽdit ad offen
sam vt sibi nõ edãtur a reo.vt in.l.p̄ce.⁊ inter reũ.⁊ sibi edãtur
ab actoꝛe

ab actore qui tendit ad offensam q fauorabilior est: sed alij nō
facientes dr̃iam inter actorē ⁊ reū vt alter alteri nō edāt ad in
tentionē fundatam intelligūt istas.ll.in rationibus q̄ sunt edē
de qñ facte sunt de mandato alterius.tñ ab actore ipsi reo: vt ī
istis.ll.q̄ econtra.vt.s̃.e.l.j.in fi.dum dicit ex causa ⁊c.cum gl.
Sed primus intellectꝰ videtur cōmunior ⁊ verior.Cetera dic
vt.j.eo.l.fin.
2 ☞ Multi modi quibus instrumenta pñt dici cōia ⁊ edēda
sint.remis.
Bona fiscalia quādo dicant̃ publica: ⁊ qñ priuate rationes di
cantur.
3 Si apud te est instr̃m meū qḋ ego recollegi a notario possum
petere ipsum mihi edi per actionē ad exhibendū ⁊ etiam ipm
a te vendicare.
Quid si nec est meū nec tuum: ⁊ quid si pertinet ad vltimaʒ vo
luntatem.
4 Quid in libro rationum.
5 Copia instrumenti ꝙ non faciat fidem in iudicio.

1 Procurator. †Instr̃a cōia debēt esse
penes digniorē: et alteri
fieri copia. ⁊ cū expediēs fuerit dʒ exhiberi origina
le.h.d.Et vide in Spe.de instru.edi.§.videndū.v̄.
2 ex premissis.†vbi ponit multos modos qbꝰ instr̃a pñt dici cō
munia ⁊ edenda sunt.casus est iste ⁊c.¶ In tex. ibi priuate ra
tionis.dic.i.cesaris.nā bona fiscalia cū sint deputata ad vsum
⁊ necessitatē publicā dicūt̃ publica.vt in.ti. de fūdis reipub.j.
li.xj.sed bona deputata ad vsuʒ imꝑatoris dūtaxat vt horti sa
lusti.ad amenitatē vel molēdina ad gubernationē familie sue
dicunt̃ bona priuate rōnis ad dr̃iam fiscaliū vt ī tit. de fun.rei
3 pri.¶ †In tex.ibi cōia.dic.s.rōne dñij sicut et cetera bona he
reditaria erāt hic cōia inter fiscū ⁊ priua.q erāt hr̃des.⁊ not.ꝙ
si apud te est instr̃m meū ꝙ ego recollegi a notario possum pe
tere ipsum mihi edi nō officio iudicis ꝑ hoc edictū.ſʒ ꝑ act.ad
exhib.l.iij.in.§.pe.ff.ad exhib.Et etiā ipm a te vendicare.si ve
ro erat cōe inter te ⁊ me adhuc nō hʒ locū ꝓprie edictū de quo
in isto tit.Sed seruandū est qḋ hic dr̃.⁊.ff.fami.er.l. si que sunt
cautiones.Non em̄ fit editio ex edicto de edendo.Si v̄o instr̃m
sit tuum hʒ locū quod dictum est in.ll.prece.si vero nec sit meū
nec sit tuū.vt si apud te esset liber ꝓtocolloꝝ notarij vel liber
actorū teneris edere cū die ⁊ cōsule sicut ipse notarius per not.
in Specu.loco.s̃.allegato.⁊ ꝑ Inno.in.c.j.de ꝓba.Et si perti
neret ad vltimā volūtatē haberet locū interdictū de tab.exhi.
4 vel edictū quēadmo.testa.ape.†si aūt est liber rōnū tūc aut in
ter me ⁊ te precessit cōtractus vel quasi generalis administra
tionis qr fuisti tutor vel ꝓcurator meus ⁊ cōfecisti librū rōnū:
tunc fit editio iure actionis nō officio iudicis ex hoc tit.vt.l.q̄
dam.in pri.ff.eo.ti.sed si talis ꝯctus generalis administratio
nis nō precessit lʒ ꝓcesserit mādatū spāle de scribendo in libro
tuo ꝯctum inter te ⁊ me celebratū nō agitur actione mādati vt
fiat editio. ſʒ agit̃ offō iudicis nobili ex hoc edicto. ⁊ si lis erat
inchoata locū hʒ officiū mercenariū deseruiēs actioni intētate
sed si nō erat inchoata locū hʒ offm̄ nobile.Et per hoc ptʒ de
clarata vna distinctio bar.quā ponit.s̃.eo.l.j.in fi.Et qr iste te
5 xtus vult†ꝙ copia instrumēti[a] nō faciat fidē in iudicio ꝓpter
qḋ dicit exhibēdū originale cū expediēs fuerit.facit aut̃. si qs
in aliquo.que ponit aliū similē casum ⁊ est sing.
2 ☞ Notariꝰ si ī instr̃o facto ꝑ eū faciat mētionē de alio instr̃o
non ponēdo tenorē de verbo ad verbū sed attestatur in suo se
illud vidisse ⁊ legisse prout cōiter facere solent dicendo vt con
stat tali instrumēto per me notarium infrascriptū viso ⁊ lecto
ei non creditur.
Exemplum seu copia factū seu facta cū autoritate iudicis quā
do faciat fidem.⁊ nu.3.4.⁊.5.
3 Testes si deponāt se vidisse vnū instr̃m solēne manu talis no
tarij sine aliquo vitio ī quo ꝯtinet̃ ꝙ eras debitor meꝰ ⁊c.licet
sit perditum an faciant fidem.
4 Notariꝰ si fecit plura instr̃a diuersis ꝑsonis postea ꝑdat ꝓto
collum suum an possit petere ab oībus illis ꝙ faciant sibi co
piam instrumentorū redditorū: ⁊ an ille copie faciant fidē ipsi
notario vt ex eis possit facere nouum librum protocollorum.
5 Notarius si dicat hec est copia cuiusdam instrumenti confecti
manu mei notarij infrascripti cuius tenor de verbo ad verbum
infra describitur non statur tali copie.
Notarius cui est commissa publicatio protocollorum notarij
defuncti debet describere prout reperit in protocollo nihil ad
dito vel diminuto.⁊ quid de speciali mandato.
6 Si in instrumento notarij narratur aliquid aliud q̄ tenor al
terius instrumenti an stetur tali narrationi.
7 Si instrumentum sententie faciat mētioneʒ de alio instrumen
to ei nō statur nisi totus tenor illius instrumēti sit descriptus
in actis.
Quid si instrumentum sententie faciat mentionē de actis an
stabitur verbis sententie.
Negatiua alicuius scripture ꝓbatur per eius inspectionem.
8 Si in actis reperit̃ ꝙ talis fuit citatus: ⁊ ꝙ ita retulit nūtius
ille vero dicit ꝙ nunq̄ fuit citatus quid iuris.

1 b Si quis in aliquo. †[b] Not. ad
euidentiam
huiꝰ aut̃.ꝙ.l.ꝓcurator loquit̃ de copia alicuius in
strumenti que dicit̃ qñ describit̃ totus tenor ipsius
de verbo ad verbū hoc mō.Hec est copia cuiusdā instrumenti
confecti manu talis cuius tenor de verbo ad verbū infra subij
citur.⁊ talis copia hʒ tria noīa.nā dr̃ copia.itē dr̃ exēplū. item
dicitur index.Sed illud instr̃m qḋ copiat̃ hʒ alia tria noīa hic
qr dr̃ originale.itē dicitur autēticū.itē dr̃ exemplar.Ista vero
aut̃.loquitur de quodā alio simili qḋ vocatur mentio seu nar
ratio qr notarius de aliquo rogatus inter te ⁊ me facit mētio
nem de tenore cuiusdam alterius instrumenti nō tñ describen
do tenorē de verbo ad verbū sed ponendo effectū: qr dicit ali
quē procuratorē cōstitutum ab aliquo ex nobis prout cōstat
instrumēto confecto manu talis: vel dicit te debitorem meum
prout ꝯstat alio instr̃o confecto manu talis.Certe sicut copie:
vel exemplo non datur fides: ita ⁊ huic narrationi vel mentio
ni nisi producatur aliud instr̃m de quo mētionē facit per rōnē
q̄ hic ponitur in gl.qr in illo possent esse adhuc cancellationes
vel vitia propter que si ꝓduceretur apparet ꝙ non faceret fi
dem vnde non est iustū ꝙ ista narratio faciat fideʒ.Et vide ad
predicta bonā gl.que est in.l.ij.ff.de fi.instru.⁊ dicit Spec.in ti
2 tu.de instr.edi.§.restat.v̄.pe.†Ista aut̃.nō haberet locū si no
tarius qui taleʒ mētionē facit diceret se vidisse ⁊ legisse tale in
strumentum vt quotidie videmus fieri.qr dicunt vt constat ta
li instr̃o ꝑ me notarium infrascriptū viso ⁊ lecto.Sed ego sem
per fui miratus de isto dicto cū ista aut̃ generaliter loquatur ⁊
etiā ratio glo.hoc casu vendicat sibi locū ⁊ semper credidi istū
dictum non esse verū lʒ nullus doc. de hoc faciat mentionem:
nunc reperi Alb.magnū practicū qui hoc dictum reprehēdit
⁊ dicit se in practica obtinuisse contrariū per istā aut̃.⁊ lʒ nota
rij sic seruent: si tñ opponeretur haberet locū qḋ dixi: sed si non
opponitur procedit practica.⁊ imputet sibi qui negligit oppo
nere.¶ In fi.gl.ibi nisi originale officio iudicis sit publicatū.
expone.i.exemplatū.vult ergo gl.ꝙ lʒ exemplū vel copia factū
vel facta sine iudicis autoritate non faciat fidem vt colligit̃ ex
l.si procurator.si tñ cuʒ iudicis autoritate bene faciat per legē
chirographis.de admini.tu.Et sic illa.l.non ob.huic.quia il
la loquit̃ de copia: ista vero loquitur in narratione vel mentio
ne que nunq̄ fit autoritate iudicis: sed notarius a seipso facit
nec etiā ob.illa.l.huic.l.procurator.qr ista loquitur qñ sine au
toritate iudicis ibi cū ea.Sed intellige hoc verū quādo pars
fuit citata.al's non preiudicat non citato etiam si.xx.notarij at
testarentur se vidisse originale non vitiatum nec cancellatum
sed omni sua figura integrum: cuius tenor sequitur de v̄bo ad
verbū et iudex interponeret autoritatem vt not.Spec.in titu.
de instr.edic.§.offensa.ver.in summa.⁊ qḋ no.Inno.in.c.albe
ricus.de test.⁊ ī.c.significauit.⁊ quod no.in.l.publicati.j.de te
sti.per doc.⁊ hic.Et ista est ꝯmunis opinio.sed contra qḋ imo
fidem faciat.lʒ pars non fuerit citata per.c.cuʒ olim.de priui.
3 vbi si† testes deponūt se vidisse vnum instrumentū solēne ma
nu talis notarij sine aliquo vitio: in quo continebatur ꝙ eras
debitor meus ex tali causa.licet illud instrumentū sit perdituʒ
si tales testes erant literati ⁊ cognoscebant vitia instrumentoꝝ
statur depositioni ipsorum.vel cōdēnaberis: posito quod non
fuerint presentes in contractu.⁊ sic nō deponant de veritate ne
gotij: sed solum de tenore instrumenti. Sol.aliud in testibus q
examinati per iudicē cū iuramento ita deponunt. Ideo depo
nunt testes.Aliud in notarijs ita attestantibus qui non iura
rūt vt nec pars fuit presens vel citata ſʒ in iuramento testiū est
presens vel citata.⁊ hoc vult hic Bar.⁊ etiā Jo.an.in.c. bone
de elec.⁊ in addi.spe.ti.de sen.§.vt aūt.in addi.q̄ incipit supple
ibi.cum dicit posse ꝓbari per testes literatos ⁊ si non essent lite
rati non facerent plenā fidem: sed semiplenam vt not. de fide in
stru.l.sicut.per gl.⁊ doc.Habes ergo vnuʒ casum in quo copia c
c facit fidē.[c] qñ est facta ꝑte citata ⁊ cū autoritate iudicis. Est et
alius casus.s.contra illum qui copiam dedit.⁊ ideo si produxi
sti instrumentum coram iudice: ⁊ ego petij copiam que fuit mi
hi data de tua voluntate ista copia faceret fidem contra te: si cō
tineret aliquid in tui preiudicium posito quod originale am
plius non produceret per.l.in fraudē.§.neq̄ instrumēta.ff. de
iure fisci.ideo ille qui capit copiam sit cautus vt faciat apponi
quod de voluntate partis ⁊ de mandato iudicis facta fuit.Est
4 ⁊ †alius casus similis si ipse notarius fecisset plura instrumen

a ¶ Instrumenti. adde Lanfran. in repe.c.qm̄ ꝯ falsā. de proba.
b ¶ In aliquo. de materia istius le. vide ꝑ doc. in.c.ij. de fide instru. ⁊ intellige hāc aut̃. nō procedere ī habētibus ꝑtāteʒ.l. cōdēde.ita ipe pau. de cast.in.l. admonendi.ff.de iureiu. ⁊ ibi dixi ī mea repe.colū.xv.Cur.
c ¶ Fidē. adḋ baldū in rubr.C.de fide instr.alb.de ro. in.l.ꝯctꝰ.de fide instru.Ang. in aut. vt spōsa.largi.in.§.⁊ hoc super j.ij. colum.

ta diuersis personis postea perderet protocollū suū certe posset petere ab oībus illis q̄ facerent sibi copiā instrumētoꝝ reddi toꝝ et deberent cōpelli ex iusta cā p.l.si quis ex argentarijs.§. prohibet.ff.de eden.ꝛ ille copie facerent fidē ipsi notario.vt ex eis posset facere nouū librū protocolloꝝ:ita dꝫ intelligi ille.§.pro hibet.non aūt facerēt fidē quo ad alios:lꝫ Bar.hic dicat q̄ qñ copia est facta manu illi⁹ q fecit originale qḋ staꝛ tali copie:p illū.§.phibet.lꝫ ipse determinat expsse ɔ̈riū in.l.j.§.si qs i duo
5 bus.ff.de bo.pos.ſm tab.† Ideo si notarius diceret hec est co pia cuiusdā instrumēti confecti manu mei notarij infrascripti. cuius tenoꝛ de verbo ad verbuꝫ.j.describitur nō staret tali co pie qḋ perpetuo tene mēti.nā ꝛ hic subest eadē rō:qꝛ originale posset esse vitiosum ꝛ nō staꝛ verbis notarij qḋ nō est vitiosuꝫ cū asseret hoc sine iuramento etiā si interueniret iudicis autori tas. Est ꝛ quart⁹ casus qñ aliquis notari⁹ cui esset cōmissa pu blicatio protocolloꝝ notarij defuncti vel p rēpub. vel p iudicem nā dꝫ describere put reperit in protocollo nihil addito vel dimi nuto nisi de spāli mādato iudicis:ꝛ crediꝛ tali sumpto lꝫ alia iu dicis autoritas nō interueniat nec partis citatio quam facere non ptinet ad talē notariū:sed sufficit cōmissio sibi facta per.c. cū tabellio.de fi.instr.nā ꝛ ista vr̄ id esse copia.ꝛ ita ptinēt ad.l.
6 nostrā pcuratoꝛ.† Sed quātū ad narrationē vel mētionēꝫ de q̄ loquiꝛ ista aut. dubitatur qd si in instr̄o notarij narratur aliqd aliud quā tenoꝛ alterius instrumēti. Breuiter si est tale qd: qḋ potuit interuenire tpe cōfecti instr̄i statur narrationi.vt no.in l.j.ſ.de fi.inst.ꝛ iure haste fisca.li.x.si vero nō potuit tūc iterue nire:tunc aut loqmur an stetur in preiudiciū alteri⁹ ɔ̈bentiuꝫ: q nō fuit pñs ꝛ nō staꝛ p id qḋ habeꝛ in.l.cū aliqs.ſ.de iu.del. puta de cōfinib⁹ plebanat⁹ vel loci. Si vō quo ad preiudiciuꝫ partiū pñtiū tūc aut erāt tales persone q̄ poterāt sibi preiudi care ꝛ statur tali narrationi.facit.l.optimā.ſ.de ɔ̈hē.stip. Aut nō potuit preiudicare puta minoꝛ q narrat q̄ fuit seruata solē nitas in eius ɔ̈tract⁹ puta q̄ facte sunt subhastationes nō staꝛ in ei⁹ preiudiciū qꝛ nō potuerūt fieri tpe ɔ̈ct⁹.ꝛ ipse nō potuit
7 sibi preiudicare.† Quid aūt si instr̄ꝫ snie faciat mētionē d alio
a instr̄o[a] dicit Inn.ei nō stari nisi tot⁹ tenoꝛ illi⁹ instr̄i sit descri pt⁹ in actis.vt ipse no.in.c.qm̄ cōtra falsaꝫ.de pba. Quid autē si instr̄m snie faciat mētionē de actis.puta q̄ lis erat cōtestata ꝛ iuraꝛ de calūnia ꝛ pars citata ꝛ alter de pdictis non apparet an stabiꝛ verbis snie. Bar.tāgit hic succincte.ꝛ tāgit an fuerit lata ɔ̈ pñtē vel cōtra absentē. Spe.latius in tit.de instr.edi.§. restat.ver.in summa.circa fi.§.ꝛ in ti.de sentē.§.qm̄.v̄.in sum ma. Siliter circa fi.§.ꝛ in.§.vt aūt.v̄.ꝛ no.ꝛ Inno.in.c.bone.el grande.de elec.ꝛ ipsi distinguunt an snia transierit in rē iudic. vel nō. Breuiter dic q̄ si nō trāsiuit qꝛ fuit appellatū ꝛ nō staꝛ verbis.per.d.c.qm̄ cōtra falsam.de pba.vbi nō staꝛ verbis iu dicis vel notarij nisi quatenus ex actis apparet: sed si trāsiuit in rē iudi.tunc aut acta pducūtur ꝛ in illis nō fit mētio de pre dictis:ꝛ tūc nō psumunꝛ interuenisse. Nā negatiua alicui⁹ scri
b pture[b] pbatur per eius inspectionē:vt.ſ.de re.cre.l.fi.ꝛ ibi no. in gl.ꝛ per Bar.in.l.titie textores.de le.j.hoc etiā dicit Io.an. in addi.spe.in tit.de instr.edi.§.vt aūt.ver.ꝛ no.si vero nō pro ducūtur acta qꝛ forte non reperiunꝛ tunc aut pbātur deperdi ta puta cōbusta ꝛ stabitur tali narrationi p cām necessitatis.p id qḋ no.in.l.in exceptionibus.in fi.ff.de pba.seu in.l.quoties. in fi. Si vero nō constat q̄ sint deperdita.tñ de facili nō pñt ha beri.tunc aut fuit lata de longinquo et non de primo.ꝛ psumi tur p snia tā ex ordine q̄ ex cā.vt in.c. in presentia.de renunti. aut fuit lata de primo.ꝛ tunc aut parte presenteꝛ non reclamā te:ꝛ idem ar.ſ.de rela.l.j.per quam Bar.se fundat ꝛ no. Inno. in.c.innotuit.de eo qui fur.oꝛ.suſ. Aut nō fuit presens:ꝛ tūc nō stabitur illis verbis:nisi ostendanꝛ acta.ꝛ sic intelligaꝛ opinio
8 Bar. ¶ † Quid si in actis reperitur q̄ talis fuit citat⁹ ꝛ q̄ ita retulit nūti⁹.ille vō ɔ̈dicit q̄ nūq̄ citat⁹ fuit. Quid iuris. istā questionē format Cy.in.l.si quis decurio.ſ.de fal.ꝛ fuit dispu tata p Ricar.malum.ꝛ eā refert Io.an.in.d.§.vt autem. versi cu.et no.

a ¶ Instr̄o. adde Lāfrā.in repet.c. qm̄ ɔ̈ falsam.de p ba.ꝛ bar.ꝛ doc.in l.sciēdū.ff.d v̄.ob. ꝛ p fel.in.c.sicut.d re iu.Cur.

b ¶ Alicuius scri pture. adde bart. i.l.si qs diuturno. l.vj.co.ff.si ser.vē.

c ¶ Edenda. Addō Inn.i.c.j.de fide instru.spe.ti.de in strumē.edi.in.§. nunc dicamus.ff. sed quid si quis.

d ¶ Incipit. Addō pau.de cast.in.l.j. C.de iuris et fact. igno.

2 ☞ Instr̄a per q̄ legitimanꝛ persone vt pcurationis vel tute le seu cure debent edi ante litem contest.ꝛ sic agens vel compa rens vt talis debet ante oīa pbare se talem.

3 Instr̄a pertinentia ad decisionem cause non sunt producen da ante litem contestatam:sicut nec testes nisi actoꝛ de illis fa ceret mentionem in libello vel reus in exceptionibus.

4 Rationes sunt edende a reo actori ꝛ econuerso.ꝛ qd in instru mentis proprijs illius a quo petitur.

1 Et que a diuo. † Lex ista legiꝛ duo bus modis in gl.pri ma ſm Io.vt tota loquatur in instrumētis de qui bus fit mentio in fi.eius.ꝛ vbicumq̄ reperitur in te xtu verbum rationes sumitur pro instrumentis. Secūdo mo do loquitur ſm Azo.qḋ loquatur de rationibus vsq̄ ad versi. si.qui incipit qñ hoc casu ꝛc.ibi vero loquaꝛ de instrumentis ꝛ si nulla est fienda impropriatio verboꝝ ſm primū intellectū: ista.l.tollit quādā contrarietatem videbaꝛ esse inter.l. non est nouum.ꝛ.l.iustum.que fuerūt facte ab Alexan. imperatoꝛe si cut ꝛ ista.ꝛ.l.qui accusare.que fuit facta ab Antonio patre ei⁹ quia in.l.non est nouum.ꝛ.l.iustum. dicitur sumendo ibi v̄bū rationes pro instrumentis quod instrumenta sunt edenda ad intentionem fundandam.ꝛ in.l.qui accusare. dicitur cōtrariū nam respondit imperatoꝛ quod non contrarie imo diuerse:qꝛ l.non est nouum.ꝛ.l.iustum.loquuntur in reo qui petit ab acto re sibi edi instrumenta ipsius actoris ad fundandam suam ex ceptioneꝫ que editio est fienda.sed.l.qui accusare.loquitur ecō uerso in actoꝛe qui petit a reo ad fundandā intentionē suam:ꝛ ista editio non est fienda qꝛ actoꝛ qui tendit ad offensam nō dꝫ sumere arma de domo rei ad offendendū ipm:qꝛ hoc non esset iustum sed reus tendit ad se defendenduꝫ vnde non est iniustū q̄ sumat arma de domo actoris.nam rei fauorabilioꝛes sunt: q̄ actoꝛes.ꝛ istam lec.sequitur Bar.ꝛ vltra etiā addunt doct. quod si intentio actoris est fundata per alias probationes:si reus cōtra ipsum excepit potest actoꝛ petere editionem sibi fie ri de instrumentis rei ad ipsam coadiuandum ꝛ etiam ad fun dandam replicationem eadeꝫ equitate qua reus ab actoꝛe.qꝛ hoc casu actoꝛ reputatur reus.et dicunt hoc probari in.l.pen. ff.ad.l.fal. Scdm̄ aliam lectu.non tollit contrarietatem aliquā sed in prima parte vsq̄ ad ver.qñ ponit concordantiā inter.l. j.ex vna parte que vult rationes debere edi actoꝛi ab ipso reo: ex causa.s.qñ sunt confecte mandato actoris vt ibi no. in glos. ꝛ inter.l.non est nouum.ꝛ.l.iustū.ex altera que vult q̄ eodē mo do sint edende ab actoꝛe ipsi reo:ꝛ multomagis in rationibus ergo que sunt communes quando mandato alterius sunt con fecte non est distinguēdus actoꝛ a reo: sed in instrumētis vult ista.l.in fi.ſm Azo.q̄ illa indistincte non edāt:nec a reo actoꝛi nec econuerso.sed Pe.qui posuit tertiam lec.dicit quod in in strumentis debet distingui actoꝛ a reo ſm primaꝫ lectu. Et sic tenet secundā lecturam vsq̄ ad ver.qñ.ibi vero tenet primam
2 ꝛ hoc satis pōt tolerari. ¶ † Queritur hic p declaratione ma
c terie.an instrumenta sint edenda[c] ante lit.contesta.ꝛ dic breui ter q̄ illa p que legitimatur persona vt instrumentum pcura tionis vel tutele vel cure debet edi ante lit.cōte.qꝛ qui agit vel comparet vt talis debet ante oīa probare se talem.vt in.l.non ignorat.ꝛ ibi no.ſ.qui accu.non poss. Et debet fieri editio cum die ꝛ consule ſm Inno.in.c.j.de proba.ꝛ debent tradi origina lia instrumenta ad hoc vt ille contra quem producuntur pos sit se ex illis iuuare cōtra illū cuius nomine iste venit alias re maneret delusus.vel dic q̄ producēs vult originalia penes se retinere debent tenoꝛes eoꝛū rescribi in actis de verbo ad ver bum ꝛ sic efficientur de actis vt no. Inno.in.c. qm̄ contra fal sam.de proba.ꝛ faciat fidem tale rescriptum.vt nota.in.l. chi rographis.§.si.de admi.tu. Si vero loquimur de alijs instru
3 mentis † pertinētibus ad decisionem cause illa sunt producen da ante lit.conte.sicut nec testes vt lite contesta.per totum:nisi actoꝛ de illis mētionem faceret in libello.vel reus in exceptio nibus suis ꝛ non posset deliberare plene nisi eis visis.ꝛ de hoc vide in.c.j.de proba.ꝛ Bar.tangit in.l.edita.circa fi.ꝛ adde qḋ hr̄ in.l.postq̄.§.si dies.vt le.no.cauea. Cetera vide hic p bar.ꝛ Bal.qui per multa verba prosequūtur casus predictos. Sed
4 in substantia non dicunt plus concludendo † qḋ rationes sunt edende a reo actoꝛi ꝛ econuerso cum sint confecte de mandato eius qui petit edi. ¶ In instrumentis auteꝫ proprijs illius a quo petitur editio distinguitur reus ab actoꝛe. Et etiā in acto re distinguitur an petat ad intentionem suam fundādā: an ad ipsam coadiuuādā:ꝛ hoc nisi pars aduersa vtatur instr̄o pro ducendo ipsum in iudicio qꝛ tūc indistincte dꝫ edere alteri par ti.i.copiā tradere q̄ dic vt in.§.editiones sine die ꝛ consule.nisi pars velit redarguere de falso.

¶ De in ius vocando. Rubrica.

2 ☞ Iudicium incipit a litis contestatione perfecte vt partes obligentur instantie que incipit currere a tempoꝛe litis conte state.

3 Differentia est inter instantiam ꝛ processum seu acta.
Si cum libellus porrigitur pars sit presens an requiratur ci tatio.

1 ¶ † Gl.rublice dicit q̄ iudiciū incipit[d] a citatione:ꝛ per conse
d quens processus per qḋ dicunt doc. q̄ ratione libelli que pro cedit vꝫ:ptꝫ ex oꝛdine precedētis tit.in quo tractatur de libelli poꝛ.in.l.editas.ꝛ istius tit.qui sequitur q̄ porrectio libelli nō est in actis.nec de processu iudicij.q̄ ptꝫ etiaꝫ quia potest fieri die feriata

die feriata vt.l.miles.§.sexaginta.ff.de adulte.⁊.l.j.j̄.de pe.Et
a tñ ꝓcessus iudicij tpe feriato ᵃ non pōt fieri.certe aliqñ citatio
precedit porrectionē libelli.⁊ istud cōiter seruať:⁊ ptꝫ ex ordi-
ne tituloꝝ in.ff.qꝛ tit.de in ius voc.precedit tit.de edēdo.⁊ tūc
sine dubio porrectio libelli est de processu seu act.vt est tex.i.c.
qm̄ ꝯ falsam.de proba.Glo.vero in cle.j.de iu.in.gl.ij.dicit ꝙ
prima citatio est extraiudicialis.lꝫ per eam perpetuetur iuris-
ditio delegati.⁊ perueniať iurisditio:qꝛ faciens citari vtiť iuris
ditione.⁊ hoc sufficit ad predicta duo vt in.c. gratum.⁊.c.rela
2 tum.de offi.dele.⁊ in.l.et quia.de iuris.om.iu.¶ † Itē alia gl.
in fi.§.illud.j̄.de tempo.appel.dicit ꝙ iudiciū incipit a li.con.
sed hoc est verum perfecte.vt partes obligentur instantie:⁊ sic
ipsa instantia incipit a contestatione.vt extunc incipiat curre-
re tempus prefixum instantie vt in.l.properandū.post princi.
3 de iudi.sed ipse processus incipit a citatione.⁊ sic no.† differen
tiam inter instantiam et processum seu acta.quia quicquid est
de act.est de processu ⁊ econuerso non tamē semper requiritur
citatio vt quando pars esset presens cum libellus porrigitur
de hoc tamen dic vt plene no.in.c.si.de elec.in nouella.⁊ tangit
Bart.in.l.j.ff.eod.titu.

2 ☞ Honor qui debetur marito debetur etiā vxori eius ⁊ non
econuerso.
Lex quantūcunqꝫ penalis et sic odiosa restringenda loquens
in marito in his que ab eo transeunt ad vxorem extenditur ad
vxorem.
3 Uenia vocandi patronum in ius requirit iussum et licentiam
iudicis cum cause cognitione an intentetur actio famosa con-
tra patronum.

1 Sicut bonis. † Sicut libertus
nō pōt ī ius voca
re patronū sine venia.ita nec vxorē eius.h.d.
2 Et sic not.ꝙ † honor qui debeť marito debeť
9 etiā vxori eiᵒᵇ nō sic ecōuerso vt in glo. qꝛ vxo
res fulgent radijs maritorum non econuerso.
¶ Nota ſm Bal.ꝙ.l.quantumcunqꝫ penalis ⁊ per cōsequēs
odiosa restringenda loquens in marito in his que ab eo trans
eunt ad vxorē extenduntur ad vxorē. nam si libertus facit in ius
vocari vxorem patroni.lꝫ in edicto pretoris : de illa non fieret
mētio incidit tñ in penam edicti que est.l.aureorū.vt.l.pe.ff.e.
3 sicut si ipsum patronū citari fecisset.† Sed op.ista venia nihil
aliud est nisi iussus ⁊ licentia iudicis vt ptꝫ in fi.huiᵒ.l.sed cer
te nulla citatio est fienda de quacūqꝫ alia sine iussu iudic. vt in
l.neminem.de requi.reis.Quod ergo priuilegium habet pa-
tronus rñdeo qꝛ cōtra alium iudex nulla cause cognitione ad
hibita pōt cōmittere citationem.sed contra patronum vel pa
rentem non debet cōmittere nisi causa cognita. qꝛ dꝫ videre li
bellum volentis agere vtrū velit intentare actionē famosam
⁊ tunc non recipiet libellum nec committat citationem an nō
famosam.⁊ tunc secus.vt hic probatur in.l.sed si hac.l.§ . pre-
tor.ante fi.l.ff.eo.Si ergo libertus non facta mentione qd ille
erat patronus fecit committi contra illum citationem non ad
hibita hac cause cogniti.illo comparēte incidit in penam edi-
cti que applicatur ipsi patrono.secus si non compareret.vt in
l.Quis.ff.eo.ti.

2 ☞ Priuilegiū principis late dꝫ interpretari in preiudiciuꝫ
eius non alterius qui ex eo leditur.
Qñ sit pax inter cōicantes ⁊ fiunt remissiones hincinde ꝙ hoc
non noceat singularibus personis.
3 Ignorantia iuris naturalis vel quasi iuris naturalis vt est il
lud quod benefacientibus benefaciamus ⁊ quod superiorıbᵒ
nostris reuerentiā exhibeamus non excusat a pena nec in dam
nis vitandis.
Quid in matre non petente tutorem filio infra annum.
4 Statutū ꝙ existēte filio masculo filia femina non succedat cum
ex parte masculi sit fauorabile ex parte femine odiosum an ex-
tendatur ad nepotem licet loquatur de filio.

1 Venia edicti. † Libertus ⁊ eius liberi
vocātes ī ius sine venia
patronū vel eius parētes vel eius liberos vel eius
heredes etiā extraneos incidunt in penam edicti.l.
aureorū applicandoruꝫ ipsi vocato.Ideo princeps per suum
rescriptū talem penam nō remittit ne illi faciat iniuriam.h.d.
Sed qñ pena venit applicanda sibi vel eius fisco.solet remitte
2 re.vt in.l.rescripta.j̄.d preci.imper.offe.† Et istud no.qꝛ priui
legium principis late dꝫ interpretari in preiudiciuꝫ eiᵒ: nō au
tē alterius q ex eo lediť.vt no.in.c.dilectus.de dona.ꝑ Inno.⁊
in.l.beneficiū.ff.de consti.princi.ꝑ Cy.Itē videť per istū tex.ꝙ
qñ sit pax inter cōicantes vel dños ⁊ fiūt remissiones hincinde
ꝙ hoc non noceat singularibus ꝑsonis.de hoc vide per Inn.
in.c.in nostra.de iniu.¶ Uenio ad casum.quidam libertus ꝑ
errorem vocari fecit in ius filiū sui patroni.vnde vellet sibi re-
mitti pena.l.aureoꝝ in quaꝫ incidit.vt.l.pe.ff.e.excusans se ꝙ
propter ignorantiam vel rusticitatem fecit vnde rñdit impera
tor ꝙ hoc non potest fieri lꝫ ignorantia fuerit.nam istud est de
iure naturali habere reuerentiam a patrono per regulā bñfa-
cientibus benefaciamus.Et ius naturale dꝫ esse insitum men
tibus vniuscuiusqꝫ.Et ꝓ tanto cum pena veniat applicāda vo
3 cato dixit imperator nō intendimus remittere.¶ † No. quia
semper allegatur ꝙ ignorantia iuris naturalis vel quasi natu
ralis.vt est illud ꝙ benefacientibus benefaciamus . ⁊ ꝙ supio
ribus nostris reuerentiam exhibeamus non excusat a pena:
nec in damnis vitādis.Sic nec mater nō petens tutorē filio in
fra annum excusať a pena.qꝛ peccat in iure naturali qd dꝫ esse
sibi insitū a natura.vt indēnitati filij prouideat.vt.j̄.q pe . tut.
l.fi.Ego tñ al's cōsului ꝙ istud dꝫ intelligi qñ nec petijt nec bo
na administrauit:qꝛ tunc peccat in iure naturali que dꝫ astrin
gi ad ꝓcurandā vtilitatē filij ⁊ ipsa neglexit ⁊ permisit perire:
sed si non petijt sibi decerni tutelaꝫ per iudicē tñ diligētissime
bona pupilli administrauit tunc non peccauit in iure natura-
li sed mere in positiuo qd vult non sufficere administrare nisi
administret legitime cū iudicis decreto ⁊ alijs solēnitatibᵒ. vt
no.gl.in.l.ij.§.si mater.ff.ad tertul.Si ergo mr̄ erat in loco vbi
facile poterat cōsulere peritiores nō euitat penam.sed cū que
dam mulier habitans in locis montanis ⁊ rusticolis hoc fecis
set nec habuisset copiam consulendi peritiorem dixi eam excu
sari a pena priuationis hereditatis per.l.in bonorum.cum ibi
not.ff.de bo.pos.⁊ lꝫ aliqui doctores dubitauerunt consulere:
tñ ista inuestigatio eis placuit.quam ego puto verissimā ⁊ ho
die iterum consulerem qꝛ est benigna ⁊ humana.¶ In gl.que
incipit cuꝫ patribus ibi:qꝛ frustra adijceret liberis.dic qꝛ tūc
ipsi liberi essent liberti sicut ⁊ pater.Et ex propria persona te-
nerentur ad hanc reuerentiam.vnde suffecisset dicere libertis.
Aliquid ergo plus voluit imperator cum dixit seu liberis. scꝫ a
comprehendere liberos qui non erāt liberti: sed ingenui nati
⁊ concepti post manumissionem.et qui ex propria persona nō
tenentur ad hac reuerentiam.quia beneficium libertatis a pa
trono immediate non receperunt sed tenentur ex persona pa-
tris.qꝛ receperūt mediate nisi eī pater fuisset manumissus ipi
non essent ingenui:teneñť tamen quousqꝫ viuit pater nō vltra .
¶ In fi.glo.ibi.ex parte libera est odium.dic.i.grauamen.nā
4 non proprie odium.† Et per istam gl.determinat bal. ꝙ si sta
tutum dicat ꝙ existente filio masculo filia femina nō succedat:
cum istud statutum dicat quod existente filio masculo filia fe-
mina non succedat;cum istud statutum ex parte masculi sit fa-
uorabile:ex parte femine sit odiosum quo ad masculū extēdiť:
vt licet loquatur de filio locū habeat in nepote ex filio.lꝫ qs de
cesserit cū tali nepote ⁊ filia femina vt excludať ab illo nepote: b
lꝫ appellatione filij de stricto significato nō cōprehēdatur ne-
pos iuxta plene no.in.l.liberū.ff. de ver.sign.sed bene cōprehē
ditur interdum ꝑ interpretationē extensiuam vt in.l.iuxta.eo.
tit.que dꝫ fieri in fauorabilibus vt in.l.illud.in fi.de sacr.sanc.
ec.Ex parte vero filie cū sit odiosum non extendiť ad nepotem
ex filio si quis decedat cum filio masculo ⁊ cū nepte ex altero fi
lio premortuo qꝛ nō excludetur a filio masculo.Sed veniet ex
persona patris qui similiter nō excluderetur sed si esset ex filia
secus qꝛ si excluderetur eius mater si viueret.fortius eius filia.
quinimo etiā nepos ex filia femina excludereť.qꝛ natus ex in-
fecta radice vt etiam in simili habetur in vsi.feu.qui feud.dare
pñt.§.cū vero Conra.cū se.⁊ no.per doc.in.l.j.§.fi.ff.de cōtra
tab.⁊ per Bal.in.l.maximū vitium.j̄.de lib.prete . Alij dicūt
ꝙ filiᵒ ⁊ nepos ex filio excludunt nō solū filiā sed etiā nepotē ex
filio cū statutū factū sit in fauorē agnationis vt apud eā rema
neāt bona vt no.ī.l.j.per Cy.j̄.de adul.Et si trāsiret ad neptē
peruenire postea posset ad extraneos vide per Bart.in.d.l.li-
5 bellorum.¶ † In gl.super verbo naturali rōne ibi falsuꝫ esse
dic:qꝛ de iure naturali primeuo oēs hoīes liberi nascebantur
vnde cum nō esset cognita seruitus:ergo nec manumissio ⁊ per
ꝯñs nec reuerētia q̄ debeť rōne manumissionis.Expone ergo
glo.vt in ea sed parum vꝫ illa exceptio:qꝛ adhuc viget eadem
oppositio.Dic ergo in iure naturali.i.gentium ꝙ etiam voca
tur naturale.ex quo fuit inuenta seruitᵒ ⁊ manumissio.vt.l.ma
numissiones.ff.de iusti.⁊ iure.

1 Qui in potestate. † Filius in pote
state etiā petita
venia nō pōt in ius vocare parētem qꝛ inter eos lis
nulla esse potest.vt in.l.lis nulla.ff. de iu.Sed si est
emancipatus potest esse inter eos iudiciū sed non dꝫ eū in ius
vocare sine venia.h.d.

¶ De pactis. Rubrica.

a ¶ Tpe feriato.
adde ang.in autē.
de iud.in.§.appel
lationibus.⁊ doc.
in.c.ꝯquestus.de
ferijs.

b ¶ Uxori eius.ad
de tu et ītellige ve
rū ēt marito mor-
tuo. ⁊ ea existente
vidua ꝑ tex.ī.l.fi-
lij libertorū.§.vi-
duā.ff.ad muni.et
ꝑ ea q̄ ponit bart.
ī.l.titia.§. vsuras
ff.de legatis.ij.ita
Fran.de aret. hic.

¶ Quia in iudicio obijciuntur exceptiones pactorum postquam in ius quis est vocatus. ideo sequenti loco ponitur de pactis. Et isti tit. cum seq. sunt difficiles et multa bona in eis dicuntur. ideo diligenter est aduertendum.

2 ☞ Equalitas est seruanda.
Uerbum conditio quod etiam ponatur pro toto fideicommisso conditionali.

3 Ius vel fideicommissum de futuro seu conditionale pōt per pactum remitti: et talis remissio duo operatur vt hic.
Quod spes talis fideicōmissi dicatur esse aliquid in rerū natura et possit donari.

4 Promissio de dando sextantē de pñti pro remissione talis speciei datione subsecuta nō reuocatur nec retractatur licet cōdictio fideicōmissi defecerit.

5 Iuri de presenti an possit renuntiari.

6 Quid iure de futuro in spe probabili de iure.

7 Quid si non habeo ius in re nec in spe sed in possibilitate. super qua spes in iure non approbatur.

8 Fideicōmissarius cōditionalis si remisit fideicōmissum propter promissionē ei factā si remitteret vel pactū de non petendo facere potest statim agere contra possessorē actione prescriptis verbis. et nu. 9.
Quid si promisit hoc modo promitto si nō petieris vel vt nō petas.

1 Onditiones. † Fideicomissum conditionale pōt pendente conditione remitti per pactū. et datū pro remissione non repetitur etiā conditione defecta. h. d. in effectu. Et quia est difficilis in positiōe casus ideo ipsum pone sic vt oīa remaneāt clara. Quidā habens duos filios quorum vnus vocatur Philinus. alter vero Licinius fronto fecit testamētum et eos equaliter instituit si contingat aliquē ipsorum decedere sine liberis alterū supstitem substituit per fideicōmissum in dimidia illius que continet sex vncias mortuo testatore cū Philinus nō haberet liberos nec spem habendi: quia forte vxor erat sterilis vidēs vt post mortem suam dimidia debebat peruenire ad fratrē deducta quarta trebellianica: puta vncia cū dimidia de qua sola poterat testari volens posse testari de pluribus conuenit cum fratre de danda sibi de presenti sextam partē illius dimidie: puta vnam vnciā. et ille qui arctaret eū de illo fideicōmisso. et ipsum remitteret per pactum de nō petendo etiā si contingat illū decedere sine liberis: vt sic ille possit testari de quinque vncijs. et ita factum est quia ille Philinus tradidit sibi vnā vnciā. i. sextam partē dimidie et ille per pactū promisit nūquam petere amplius virtute testamenti postea quicquid sequatur. deinde contingit quod vxor philini mortua est. et ille recepit aliam vxorē. de qua procreauit te filium: et postea mortuus est. tu nunc vis repetere illā vnciā tanquam indebite traditam. vel ob cām que non est secuta. nam si illa conuentio facta non fuisset cum pater tuus decesserit te filio relicto: et sic defecit conditio fideicōmissi nihil debebatur illi patruo tuo facta dicta cōuentione: pater tuus illam vnciā sibi tradidit pro remissione quā ab illo recipiebat. sed illa remissio videtur esse vana et inanis postquam fideicōmissum sibi non debebatur cōditione defecta. nam priuatio presupponit habitum: et vbi nunquam subsistit debitū remissio esse nō potest. appet ergo nūc quod illa remissio non fuit necessaria nec aliquid fuit opera. ergo dicta cōuentio de dando sibi illā vnciā videtur fuisse iniqua et per cōsequens datio possit reuocari tanquam facta ob cām quae nō est secuta. Et nunc apparet. queritur quid iuris. Imperator determinat contrariū quod non potest repetere. dicens quod ista conuentio non fuit iniqua sed iusta. Nā fuit facta tpe quo pendebat fideicommissum. et sic suberat spes. poterat enim cōtingere quod conditio existeret quod pater tuus decederet sine liberis. Istā ergo spem abstulit tibi patruus tuus per pactum intm̄ quod si decessisset sine liberis nō posset aliquid plus petere. Non est ergo iniquum quod licet decesserit cū liberis possit retinere illam vnciam sibi datam ex eo quod illi spei renuntiauit. h. d. in effectu. † Et sic equalitas est seruanda vt sicut ille non posset venire contra conuentionē si cōditio extitisset ita nec tu repetendo solutum licet cōditio defecerit. arg. ad h. j. de vsu. l. si ea pactione. ¶ In tex. ibi conditionis incertū. i. fideicommissum sub incerta conditione relictum: vt patet ex sequentibus. et sic verbum conditio potest sumi pro toto fideicōmisso conditionali per quod dixit Bar. se consuluisse cum testator filios suos institutos inuicem grauauerit per fideicōmissum quod si quis eorum prius sine liberis decesserit eius portio deueniat i superstitem. Et postea in codicillis dixit conditionem quam apposui filijs meis in testamento adimo vel reuoco querebatur an videretur reuocasse totum fideicōmissum an vero conditionē dumtaxat remouisse quā constat remoueri posse stante etiam fideicōmisso. vt. l. iij. §. conditio. ff. de adi. le. Et determinauit ipse quod videatur reuocatum totum fideicōmissum. et sic verbum illud conditionem ponatur pro toto fideicommisso conditionali nec est extranea expositio vt patet per istum tex. et ad hoc dicendum mouetur quod si staret proprie remaneret fideicommissum reciprocum purum hincinde et sic esset inutile quia tm̄ reciperet quis a fratre quantum sibi daret incontinenti. vt. l. ab omnibus. §. si titio. in fi. de leg. j. Bal. addit. nam hoc quando verba proferuntur ab eo qui nec erat obligatus nec obligatio erat quesita quo casu si resultaret incōuenien: de quo. s. quia remaneret fideicommissum inutile debet exponi vt dictum est. alias deberet proprie et stricte sumi pro sola cōditiōe vnde si testator legauit tibi sub conditione postea in codicillis dicat cōditionem quam apposui tibi reuoco sola conditio esset reuocata et remaneret fideicommissum purum. nec aliquod inconueniens resultat. sicut resultaret quādo esset fideicommissum reciprocum. Si vero proferātur verba ab obligato vt si eras mihi obligatus sub conditione postea dixisti remitto et renuntio illi conditioni. an reddatur obligatio pura. no. in. l. lecta. si cer. petatur. Sed si ego creditori remitto videor totum debitū remittere. ¶ In tex. ibi. non iniquis rationibus. Dic dicit Cy. imo equis et quidem tribus. Primo quia fideicommissum erat relictum in fauorē istius Frontinij: ergo poterat ei renuntiare. vt in. l. si quis in conscribendo. j. eodem. Item quia tollitur votum captande mortis. nā amodo non sperabit in morte fratris ergo etc. l. fin. j. eodem titu. Item tollitur inuidia inter fratres. ergo etc. l. cum pater. §. euic. ff. de leg. ij. et ibi in glo. j. et. l. cū

3 oportet. §. j. j. de bo. que li. ¶ † Not. ergo et ad hoc allegatur quod ius vel fideicōmissum de futuro seu cōditionale potest per pactum remitti. et operatur ista remissio duo. vnum de presenti et statim. quia tollit spem quam remittens habebat. et erat a iure approbata. nam et illa spes dicitur esse aliquid in rerum natura vnde potest donari vt in. l. spem. j. de dona. et venditi. vt in. l. si iactum rhetis. ff. de acti. emp. ergo et remitti pro aliquo dādo de presenti. vt hic. Secūdo operatur in futurum si cōtingit illam spem deuenire ad rem. Quia ex ista conditio. non tollet tunc illam rem. idest ipsum fideicommissum. Et istum effectū non habet remissio de presenti sed demum cōditione impleta sicut et stipulatio pura interposita sup conditionali aīo nouādi quia non habet effectum nouationis nisi cum conditio existeret. vt in. l. quoties. de noua. Quantum ergo ad primū effectum tollendi spem remissio est pura. sed quantum ad secūdū tollēdi rem est conditionalis. sicut et ipsum fideicommissum. et si conditio non existeret sicut fideicommissum haberetur pro nō facto. ita et predicta remissio. Ad istud autē notabile quod nō valeat remissio pendente conditione et sic nō tollat spē de presenti nec tollat rem de futuro si conditio postea existat. imo ea non obstante possit peti fideicommissum. tendunt oppo. glo.

4 mag. ab illo ver. sed videtur vsque ad ver. quinto. ¶ † Secūdo no. ex si. quod promissio de dando sextantem de presenti etiam datione subsecuta. licet in tex. de donatione non fiat mētio sed gl. sic intelligit non reuocatur nec retractatur. licet conditio fideicommissi defecerit. et per consequēs etiam defecit remissio quantū ad secundum effectum quia habetur pro non facta quantum ad illū. vt. s. dixi. Et cōtra illud notabile tendit oppositio quam format gl. in illo ver. hoc pactū etc. et etiam principium gl. vsque ad. ver. sed videtur. nam videbatur contrarium. quia illa promissio et datio fuit facta ob causam que defecit: aut enim facta fuit propter carentiam liberorum et defecit susceptis liberis aut propter remissionem sibi factam. et illa etiam defecit et pro nō facta habetur postquam defecit fideicommissum quia non potest operari secundū effectū de quo. s. dixi. sed cōtrariū est. quia saltem non defecit effectus primus quia sustulit spem incōtinenti que erat aliqd de presenti intm̄ quod amodo non poterat deduci spes ad rē. etiā si conditio existeret. et propter hoc nō dr defecta cā propter quā facta fuit ipsa promissio vel datio. Et propter hoc clarius quam glo. dicat remaneret declaratū istud dñium sup quo consistit tota sub

5 stantia et dubitatio hui9. l. ¶ † Pro declaratione ergo primarum oppo. distingue tres casus. nam interdum habeo ius de pñsenti. et sic in re. Interdum de futuro. et sic i spe probabili de iure puta conditionale. Interdum non habeo in re nec in spe. sed in possibilitate super qua spes a iure non approbatur. puta quod possim alicui viuenti succedere ex testamento vel ab intestato. nam spes succedendi non approbatur a iure propter votum captande mortis. vt. l. post emancipationem. ff. de lib. le. de primo et vltimo non loquitur ista. l. sed tm̄ de secundo dic tamē in primo pro ampliatione materie volentium repetere quod aut illud ius de presenti est mihi acquisitum ex dispositione legali vel sine citra meam voluntatem. Pone exemplum in hereditate mihi delata. Nam statim acquiritur mihi etiam ignoranti ius adcūdi

ius adeundi. Item in legato in quo statim mihi ignorãti acq-
ritur actio ex testamento ꝛ etiam dominium si testator erat do
minus. vt in. l. cum pater. §. surdo. ff. de leg. ij. vel si aliquis ges
sit negotia mea me ignorante quia acquiritur mihi actio neg.
gest. etiam ignoranti. vt plene no. in. l. pomponius. ff. de nego.
gest. vel si aliquis mutuauit tibi nomine meo pecuniam suam
vt. l. certi condictio. §. si nummos. ff. si certum peta. Et tũc si di
co ꝙ per simplicem renuntiationem vel potius repudiationẽ
etiam parte absente: et extra iudicium: possum illud ius a me
abdicare: ꝛ erit perinde ac si mihi non fuisset delatum. vt. ĩ. de
repudia. hered. per totum. ꝛ. l. seruum filij. §. j. de leg. j. ꝛ si cer.
peta. l. ꝑinde. Si vsuro erat quesitum meo consensu vel volun
tate ꝛ sic perfecte tunc aut erat ius possessionis: ꝛ possuȝ illi re
nuntiare nuda voluntate mei solius. vt. l. vj. §. iij. admittẽda.
de acqui. pos. ꝛ dicitur renũtiatio potius q̃ repudiatio. Et in
hoc differt a precedenti. Aut erat ius dñij: ꝛ tunc secus nisi ha
beat rem ꝑ derelicta. vt in. l. si quis differentia. ff. de acqrẽ. pos.
Aut erat ius personalis obligationis: ꝛ idem vt nulla volun-
tate mei solius non possim ei renuntiare vel a me abdicare: sed
requirit pactum: ꝛ sic cõsensus vtriusq; debitoris ꝛ creditoris
quemadmodum ꝛ cõtracta fuit: vt in. l. ꝑut qsq;. de solu. nam
ꝛ si cuidam tertio promitterẽ nõ petere a te nõ oriretur tibi ex-
ceptio pacti vel etiam in factum nisi recepisset tuo nomine ꝛ tu
ratum haberes vt plene nota. in. l. non solum. §. si liberationis
6 verba. de liber. leg. ¶ † In secundo casu quando est ius de fu-
turo conditionale: ꝛ in spe approbata a iure constat ꝙ per pa-
ctum de non petendo in quo est consensus vtriusq; potest tale
ius remitti. Et hic est casus in princi. huius. l. ꝙ per simplicez
renũtiationem meam non potest remitti. vt in. l. si ita scriptũ.
§. sub conditione. de lega. ij. nisi facta fuerit parte presente ꝛ ac
ceptante: quia tunc habet vim pacti per. l. tale pactum. in prin.
ff. eodem tit. vel nisi facta fuerit in iudicio iudice eam recipien-
te quia tunc etiam haberet vim pacti: quia recipit pro absente
vt in. l. in pluriũ. ꝛ ibi no. ff. de acquirẽ. hereditate. ꝛ. l. j. de cur.
bo. dan. ff. Rationem diuersitatis ponit hic gl. in ver. ꝛ potest.
Sed clarius dic ꝙ pactum principaliter tendit ad obligandũ
creditorem: quod facere potest etiam si ius non habeat de pre
senti licet repudiatio tendat principaliter ad abdicandum a se
ius quod habet. Sed pendente conditione nullum ius habet
in re. vt. l. cedere diem. de ver. signi. ergo nõ põt illud a se abdi-
7 care. q2 priuatio presupponit habitum. ¶ † Circa tertiũ casuȝ
dicendum est ꝙ nec per pactum nec per renũtiationem põt ta
le ius remitti de iure ciuili vt. ĩ. eo. l. pactum quod dotale. ꝛ de
a acquic. here. l. qui superstitis. Sed de iure canon. valet pactũ.[a]
si interueniat iuramentum: vt. c. ij. de pactis. lib. vj. Uel dic qd
iuramentum non validat pactum. sed est de se seruandum offi
cio iudicis ecclesiastici. ꝛ etiam secularis: vt ibi. ꝛ in. c. fin. de ex
cep. ꝛ. c. mulieres. ꝛ de iureiuran. li. vj. Et idem ille de cuius he
reditate tractatur erat mortuus tamẽ ignorabatur: vt. ĩ. de ca
pti. l. ne nos. que est notabilis ad hoc. Et ꝑ predicta remanent
expedita omnia contraria gl. vsq; ad ver. v. Excepto cõtrario
de. l. j. §. quod ait. quorum leg. per quẽ videtur nõ posse remit
ti etiam per pactum. Sed dic ꝙ ibi nec fuit pactum nec fuit re
nuntiatio. sed fuit quedam licentia vel cõsensus ab herede tem
pore quo dare non poterat scȝ ante aditam hereditatem: quo
tempore nullum ius habebat in bonis hereditarijs. vnde nõ
poterat dare licentiam legatario de ingrediendo nimirũ si post
aditam hereditatem habet interdictum quorum cui ꝑ pactuȝ
non renuntiauit. ꝛ ꝙ post aditam hereditatem nasci incipit: et
etiam aliud contrarium ꝙ hoc pactum erat contra voluntatẽ
defuncti. ꝛ sic videbatur esse cõtra. l. ꝛ per cõsequens nõ valeret
vt. ĩ. e. §. pacta. Sed respõde ꝙ etiaȝ si testator expsse inhibuis
set fideicõmis. qd non remitteretur. tamen valeret remissio: q2
hoc non cõcernit nisi fauoreȝ prohibiti: cui potest renuntiare:
vt i. l. filiusfa. §. diui. de leg. j. ꝛ. l. quoties. ĩ. de fideicõ. ꝛ. ĩ. e. si qs
in cõscribendo. Sed quãdo inhibitio. l. vel testatoris: tẽderet
in preiudicium alterius q̃ ꝓhibiti. ꝛ tunc procederet opposi-
8 tio gloss. ¶ † Restat vltimo vna qd. quam glo. format in fin. ꝛ
ꝓpter eam semper remittitur ad istam glossam ꝛ in multis lo
cis allegatis in tit. de transac. videlicet ꝙ si iste Philinus nõ
tradidisset istum sextantem. sed promisisset. ꝛ Frontonius per
pactum remisisset fideicommissum. An posset nunc vel etiã vi
uente Philino dictus Frontonius petere dictum sextantem.
Et sic patet quod gl. intelligit istum textũ quando Philinus
iam tradiderat ꝛ filius eius volebat repetere. licet in textu. hoc
non dicatur expresse. Glo. in ista questione distinguit. naȝ aut
Philinus promisit talem sextantem: si Frontonius faceret si
bi pactum de non petendo fideicõmissum vel si ipsum fideicõ
missum remitteret per acceptilationem vel alio modo. vel si ꝓ
misit sub modo vt fieret sibi pactũ de nõ petendo vel remissio
ꝛ tũc statim facto pacto vel remissione videretur impleuisse cõ
ditionem vel modũ perfecte. ꝛ per consequẽs posset agere act.
prescrip. ver. etiam si promissio de sextante fuisset facta per pa
ctum nudum qm̃ habita relatione promissionis ad conditio-
nem vel modum resultat cõtractus innominatus do vt facias
in quo parti que perfecte impleuit datur actio prescri. ver. vt
9 in. l. ntauralis. de prescr. ver. † Aut promisit dare sextantẽ hoc
modo promitto si non petieris vel vt nõ petas. ꝛ tunc lȝ fecerit
pactum de non petendo vel acceptilationem: ꝛ sic nõ posset pe
tere de iure: quia saltem remouetur exceptum: tamen quia po
test petere de facto quousq; viuat non videtur impleuisse con-
tractum perfecte quia illa verba si non petieris vel vt non pe-
tas intelligunt scilicet nec de iure nec de facto. Et primum po
tuit perfecte impleri: secundum non quousq; viuat. ꝛ ei qui nõ
perfecit ex parte sua contractum innominatum non datur act.
prescri. ver. quõ ergo subuenietur sibi. rñdeo si promissor recu
sat dare cum cogi non possit repetere ille liberatus ꝛ petet illũ
reponi in pristinã obligationem si liberauit ꝑ acceptilla. Sed
si per actum quod act. non tollit ipso iure aget act. ex testamẽ-
to ad fideicõmissuȝ. Et si excipietur de pacto replicabitur qd
non seruanti pactum non est seruandum. vt. ĩ. eo. l. cum propo
nas. Et dicit glo. quod nec prestando cautionem mutianaȝ de
non petendo videtur perfecte implere illi qui tenetur non pe-
tere. quia illa cautio solum habet locum in vltimis voluntati-
bus hec sunt que voluit gl. subtiliter ꝛ per omnes doct. appro-
batur: recipit tamen vnam limitationem quia nõ procedit qñ
promissio de sextante fuit nuda per simplex pactum. nam tunc
ex ea non datur actio vt in. l. iurisgentium. §. igitur nuda. ff. e.
nec etiam datur actio ex contractu innnominato resultante ha
bita relatione predicta ꝓmissionis ad conditionem vel modũ
nisi ei qui ꝑfecte impleuit. sed si promissio fuisset facta per sti
pulationem que sola sufficit ad actionem producendam: bene
posset agi ex ea sola certi condictione. licet nõ perfecte imple-
uerit quia sufficit impleuisse ꝑut ad hoc vt agere possit ex con-
tractu nominato sicut est stipulatio licet non sufficiat vt agere
possit ex cõtractu innominato qui est debilior: ita videtur sen
tire hic Cy. licet aliter videatur loqui in. l. siue apud acta. ĩ. tit.
j. in quinta opp. in addi. Sed bal. hic tenet primã opinio. pro
qua dico esse casum. ĩ. e. cum proponas. vbi dum dicit sit ibi sti
pulationem non prosperisti ex contrario sensu nam ex contra-
ctu nominato possum agere si impleui eatenus quatenus po-
tui licet nõ perfecte: vt si tibi vẽdidi vsumfructum. nã non pos
sum tradere nisi patiendo te vti frui. ꝛ ista patientia nõ potest
prestari perfecte quousq; viuo. q2 licet prestem hodie possum
cras nõ prestare. ꝛ tñ nullus negabit quominus possim pete-
re pretium ac si perfecte tradidissem ſm Bal. qd est multũ vti a
le ꝛ subtile.

a ¶ Pactũ. Adde Bal. de feud. do-
cto. in. l. si ꝯstante
in. §. si vir. ff. solu.
mat. bal. in. l. si mi
nori. si de feud. fu.
contro. in vsi. feu.
Jo. and. in addi.
spe. tit. de pact. in
§. ij. in princi. ꝛ an
pacta inualida fir
mentur iuramen-
to. vide ꝑ doct. in
c. debitores. de iu
reiu. et in. c. cũ con
tigat. eo. ti.

2 ☞ Licet in emptores transeant actiones quas habet vendi
tor heres cõtra debitores hereditarios saltẽ vtiles actiones:
tñ passiue quas habent creditores cõtra heredem nõ trãseunt
ꝛ quare.

1 **Post venditionem.** † Si credi-
tores here-
ditarij conueniant emptorem hereditatis ꝛ ille spõ
te subeat iudicium censetur pactũ factũ de non pe-
tendo heredi. h. d. Ad euidentiã premitte ꝙ si heres vendit he
reditatẽ actiones passiue nõ transeunt in emptorem sed rema
nent apud ipsum quia ipse emptor ius nõ habet in illis actio
nibus qm̃ sunt creditores. ꝛ sic heres tenetur directa actione:
sed actiones actiue bene transeunt. Scias tamen ꝙ si venditor
cõuẽtus a creditorib9 hereditarijs qcq̃ soluit repeteret ab em
ptore ꝑ acti. neg. gest. l. ij. ĩ. de hered. vel ac. vẽ. ¶ In text. ibi a
2 te supple herede. ¶ † In tex. ibi spõtanea suscepisse voluntate
subaudi ꝛ fuerunt condemnati isti emptores: sed reperiuntur
nõ esse soluendo. vnde volunt isti creditores redire ad heredẽ
qui per venditioneȝ hereditatis nõ fuit liberatus ab eis. lȝ em̃
in emptores transierint actiones quas habebat heres vendi-
tor contra debitores hereditarios saltem vtiles. vt in. l. ij. ĩ. de
heredi. vel act. vendi. Actiones tñ passiue quas habebant cre
ditores contra heredem nõ transiuerunt: ꝛ que sit ratio. dic vt
in. d. l. ij. Tamen dicitur hic ꝙ ad heredem redire nõ poterunt
quia postq̃ illi emptores spõte subierunt iudiciũ censetur esse
factuȝ pactum de nõ petendo illi heredi. Ex quo datur sibi ex-
ceptio. sed qũo si ille heres erat absens. ꝛ in pacto requirit vo-
luntas vtriusq;. Solu. verum est in pacto expresse. sed in taci-
to ꝛ legali secus. quia ꝯsensus resultat ex actu gesto inter credi
tores ꝛ emptores hereditatis. id nõ requirit cõsensus partis
cui acqrit. ad hoc semꝑ allegat ista. l. ꝯ quã opi. Dy. de. l. tale
pactũ. §. si post. ff. e. sol. hic egerunt isti creditores ibi nõ egerũt
sed solutionẽ a spõte soluente receperũt. ꝛ per hoc nõ videntur

pactum fecisse qd tene menti.
2 ☞ Seruus potest tollere obligationem dñi recipiendo solutionem si contractus fuit celebratus per eum.

1 SEruus. †Seruus non pōt p pactū remittere actionem cōpetētē dño suo. h.d. Et hoc est verum siue sit acquisita dño suo pro prio cōtractu siue ex cōtractu serui: hoc tñ secundo casu si tpe celebrati 9ctus seruus apponeret aliqd pactū preiudiciale dño illud esset seruandū: qr ius nō erat adhuc perfecte questitū dño & in querendis pōt preiudicare. nā acquirit cū illo pacto: & hic est casus. finaūt dñi cā. ff. e. ti. & vide. l. prec. ibi. s. l. cōtra iur. §. si filius. vbi plene declarat ista materia. ¶ In textu ibi cām dñi facere potest. nā bene pōt facere sibi fieri pactū a creditore dñi ne petat a dño acquirit dño excep. pacti: sz ecōuerso q dñs non petat pacisci non potest. ¶ †In textu ibi: re-
2 formare subaudi vel tollere. nō ergo seruus potest nouare obligationem domini: sicut nec facere pactum de non petēdo. bene tamen potest eam tollere recipiendo solutionem si cōtract⁹ fuit celebratus per eum: vt in. l. q seruus. ff. depo. secus si p dominum: vt in. l. si vnus. post prin. ff. e. ti. ¶ In gl. mag. ibi: sec⁹ in acquirendis: qr pōt nō acquirere dño vel acquirere cuz aliq pacto preiudiciali quod est seruandū. vt. s. dixi. ¶ In glos. ibi item in dominicis: dic appellat dñica ea que nō sunt seruo cōcessa in peculio etiam cōcessa dñica sunt peculiaria et commissa administrationi serui. ideo magis in illis potest preiudicare dño & imputet sibi cur cōmisit. ¶ In gl. ibi in re peculiari: facit deteriorem &c. dic hoc intellige quando habebat liberam administrationem peculij. al's secus. sz nec tūc cū hz pōt in omnibus imo excipiuntur aliqui casus quos gl. j. subijcit. qui vident exceptuati de generali administratione. & cū libera. & not. gl. & signa eam.
2 ☞ Exceptio oriens ex hac renuntiatione litis mote dicit exceptio litis finite.
Nō dr proprie renūtiatio que consistit in solo cōsensu renūtiātis tm̄ nisi etiam adsit cōsensus alterius partis: & an talis consensus requiratur. & nu. 6.
3 Unde pcedit q q renuntiat liti mote: videtur etiam renūtiare iuri qd hz & qd in iudiciū deduxit cū verbum lis ponat solum pro instantia. & nu. 4.
4 Differentia inter iudiciū: instantiā: cām: vel actionem in iudicium deductam & litem.
5 Jus qualiter sumatur hic duobus modis.
6 Si actor renuntiauit liti mote an talis renūtiatio valeat quo minus possit reus petere qd procedatur in causa.

1 POst q̄ liti. †Qui renuntiat liti mote videtur renuntiare tam instantie q̄ etiā iuri qd in iudiciū deduxit. h.d. Ista. l. habet materiam multum inuolutam ad quam omnino vide qd habet in. c. ex tenore.ᵃ de rescrip. & qd ibi no. p Moder. s. per d. Ant. de but. qui dicit tria circa intellectum huius l. per illū tex. Primo q videtur renūtiare liti dicēdo nolo amplius litigare. Item q ista renuntiatio potest fieri etiam altera parte inuita. Item tertio q ista. l. habet locuz post litē motam. i. contestationem factam: & tunc videtur renuntiare iuri & sic toti cause. sed si non esset contestata: qr tunc ius adhuc in iudicium non est deductum non potest dici sublatum per hāc renuntiationem: sed certe de his duobus dic vt. j. dicam sup gl. qr magna est altercatio inter doc. Dicit etiam per hanc. l. limitari aut. qui semel. j. quō & qñ iudex. que vult q actor nō possit renuntiare inuito reo qr illa loquit qñ vellet renuntiare instantie duntaxat vel differre prosequi. sed qñ toti cause et iuri in iudicium deducto non hz locum illa aut. sed ista. l. vt possit parte inuita. Sed de hoc etiā dic vt. j. dicam. ¶ Ueniam⁹ ad casum. Ego moui tibi litem super aliquo predio agendo contra te rei ven. postea renuntiaui isti liti dicendo nolo amplius litigare vel agere: vel renūtiare isti liti: postea volo facta renūtiatione iterū intentare act. contra te. Et dicit Imperator: qd
2 non possum. ¶ †In tex. ibi cām finitam: dic per istū tex. dicūt doct. q exceptio oriēs ex hac renuntiatione dicit exceptio lit. finite sicut exceptio trāsactionis iurisiurandi & rei iud. ideo impedit lit. contest. quia potest opponi ad initiū iudicij. ne qs cogatur libello respondere sicut & ille alie de quibus. s. vt in. l. j. de li. con. li. vj. & hoc etiā sequitur aliud q si ista renūtiatio eēt facta ob cām de futuro. & sic resultaret contractus innoiat⁹ et re integra ab altera parte. i. cā nondū impleta nō haberet locū pnia per. l. fratris. j. ti. j. lz in alijs 9tractib⁹ innoiatis q nō tendunt ad litem finiendā locū habere possit. vt in. l. si pecuniam. ff. de condi. ob cām. ¶ In gl. ibi: q̄ iuri. Intellige. i. actioni in tentate nō autem intelligas q si intentauit rei vendi. per hanc renuntiationem perdiderit dominium rei. & sic acquisituz reo

a ¶ Ex tenore. ad/ a de diffuse in ista materia post eum p doct. Fe. in. d. c. ex tenore.

imo adhuc remanet penes actorem. per. l. si pro fundo. in fi. j. titu. j. Et ita intelligit Bart. in. l. naturaliter. §. nihil cōmune. ff. de acquir. posses. super secunda lect. vbi omnino vide. nec etiaz intelligas q actio siue sit rei vendicatio: siue actio personalis sint sublate ipso iure postq̄ remansit penes actorem dominiū vel si erat actio personalis remāsit ciuilis obligatio sicut post pactum de non petendo in cuius virtute remaneret etiaz actio vt no. in. §. pac. ne peteret. & in. l. si vnus. ff. eo. sed aduersus dictas actiones paratur exceptio pacti. per istaz. l. ideo situatur in hoc tit. al's nō cōgrue staret. Et ex hoc sequitur determinatio ad aliud de quo in alia glo. s. q in hac renuntiatione requiritur consensus alterius partis: al's non posset dici pactū qd consistit in consensu duorū. Et sic non est proprie renuntiatio que consistit in consensu renuntiantis tm̄. vt no. in. l. j. ff. eo. nō em̄ potest a se abdicare actionem perfecte acquisitā sua voluntate per nudam voluntatem suam: vt. l. pomponius. la. j. ff. de neg. gest. & dixi in. d. l. j. †Sed nunc est videndum super ista gl.
3 vnde procedit ista renuntiatio iuris. nam verbum lis ponitur pro instantia. vt. l. cum lite mortua. fm vnum sensum. ff. iudic. sol. & instantia est diuersa a iure cum consistat solo structu & ordinatione processus. & regula est quod renuntiatio vel pactum factum super vno ad aliud penitus diuersum non extenditur: vt. l. si vnus. §. in summa. & §. ante omnia. ff. eo. Dixit Bart. timore huius contrarij quod ista renuntiatio iuris prouenit nō ex proprio significato litis qr non comprehenditur super vbo litis. sed ratione cuiusdā necessarij preambuli. nam qui renuntiat vni videtur etiam renuntiare alteri sine quo prima renuntiatio non valeret. vt in. l. illud. de acquir. heredi. Sed iure isto soli instantie post li. contest. non posset renuntiari qr lis p hoc non finiret. et patet ex notatis in. l. edita. vbi non pōt fieri mutatio vel emēdatio post li. contest. Sed instantie & cause seu iuri bene poterat renuntiari etiaz isto iure qr per hoc finiebatur lis & reus erat securus sicut si obtineret sententiam diffinitiuā. Cum ergo quis post litis contest. renuntiat liti seu instātie: qd idem est: & sic credendum q velit renuntiationem valere & valere nō pōt nisi renūtiet etiā cause seu iuri. vt sic totum finiat. sequtur ad renuntiationem litis seu instantie renūtiantis etiā cause: seu iuri ex presumpta mente renuntiantis. Sed si apparet de contraria voluntate tunc nec ius esset renūtiatum: quia nō vult: nec sola instantia quia nō potest: ita intelligit ipse hāc. l. & male: & reprehenditur per Bal. & merito. & etiam per do. Rapha. sequentē Bal. qr facit malum fundamentum dū dicit qd isto iure actor post lit. contest. non poterat renūtiare soli instātie nam hoc est falsum cum posset differre & negligere psequi: & permittere instantiā finire: nec poterat compelli per reum ad prosequendū nec cōtrahebatur hermodicium vt possit perueniri ad diffinitiuam. vt. l. et post edictum. §. j. ff. de iudi. et ideo facta fuit aut. q semel. j. quō et qñ iu. nec aliquid faciūt notata in. l. edita. quia ibi nolebat renuntiare instantie: sed emendare vel mutare & prosequi eundem libellum & super eo sniam obtinere. nam illud fateor quod facere nō poterat: nec olim nec hodie per rationes ibi notatas. sed permittere instantiā perire et per cōsequēs illi renuntiare etiam inuito reo poterat olim hodie non per illam aut. qui semel. ergo renuntiatio iuris non est necessarium preambulum ad renūtiationem instantie. preterea negare non potest Barto. quin reo consentiente etiam hodie posset renuntiari soli instantie: sed. l. illud. loquitur quādo nullo modo poterat vni iuri renuntiare qm̄ renuntiaret p pri⁹
4 alteri. †Aut ergo reus acceptat denuntiationem instantie vel litis quod idem est fm Bar. & tūc ex proprio significato nō extenditur ad renūtiationem iuris neq propter necessariū preābulum. Aut non acceptauit et tunc nō valeret hodie renuntiatio sed olim: sic ad solam instantiaz: Dic ergo quod istud procedit ex proprio significato verbi litis quod importat duo. scz ipsam instantiam et etiam ius in iudiciuz deductum. & hoc voluit ista gl. & etiā oēs alij doc. & sic est dare quatuor alia vocabula. s. iudiciū qd cōplectit totū & incipit actionē. vt no. s. ti. pri. super rubrica. Item instātiam: & ista importat duntaxat exercitium. & incipit in cōtestat. litis. vt. j. de iudi. l. properandum. post princip. Item ius seu cām vel actionem in iudiciuz deductam. et ista etiam incipit a contesta. & ante cōtesta. non dicit in iudicium deducta. vt not. gl. in. l. si. §. illud. j. de tem. appel. & j. eo. ti. in. l. causas vel lites. Item habemus quartū vocabuluz s. lis. & ista comprehendit tam instantiam q̄ cām & similiter incipit in cōtesta. vt in. c. ex parte vestra. extra de verb. sig. Merito renuntiatio litis comprehēdit tam instātiam q̄ etiā ius vel causam: & hec est veritas quam voluit ista gl. notabilis. ¶ In glo. se. mag. in prin. ibi. lite tm̄ mota nocet &c. intellige mota. s. per cōtesta. nam tunc incipit esse lis & instantia & causa: vñ cum ista tria sint de presenti possunt tolli per simplicem renuntiationem

a tionem^a etiam in qua altera pars non consensit. q2 iuri de presenti pōt renuntiari. ꝛ sic dum gl. dicit noce. intellige. s. vt videatur renuntiatū instātie ꝛ iuri: ꝛ habeat locum ꝙ hic dicitur in tex. sed si adhuc non est contesta. nullū istorum dicit̃ esse de presenti. sed de futuro. Ideo nō sufficeret sola renūtiatio facta pte absente: sed requireret̃ pactum ꝛ sic consensus alterius partis ꝛ per ꝯñs eius presentia vel alterius qui reciperet pro ea ꝛ hec est intentio glo. Per qḋ ptꝫ ꝙ gl. hanc. l. intelligit in simplici renūtiatione que non habeat vim pacti qḋ etiam statim clari⁹ declarat dum dicit ꝙ non curat an pars fuerit presens vel absens: non ergo valeret renūtiatio facta parte absente si lis non erat cōtesta. fm gl. sed ꝯ. q2 saltem ius actoris erat de presenti. s. actio: ergo poterat ei renuntiari. Sol. dicit Jac. bu. ꝙ per re

b nuntiationē li.^b videt̃ tacite renunciatū iuri. si ergo non vꝫ ex-pressum. s. litis renuntiatio. q2 lis adhuc non est: non valet taci

5 tum. s. renūtiatio iuris licet illud sit de presenti. † Uel dic quod ius sumitur hic duob⁹ modis. s. in abstracto prout adhuc nō est in iudicium deductū. Item in concreto postꝗ̃ est deductū nam tunc comprehenditur sub isto ver. cā. qñ aūt renuntiatur liti iam mote per contesta. renuntiatur iuri prout est in concreto: q2 comprehenditur sub ver. cā. nam tunc etiā dicitur esse cā non aūt prout est in abstracto. ꝛ sic cessat obiectio. Bart. dicit ꝙ ista procedūt iure isto: sed hodie lꝫ lis nō erat cōtest. si tñ datus erat libellus ꝛ pars citata non potest actor renuntiare instatie etiam future nec etiam ei qḋ est gestum de preterito per auē. qui semel. nisi vellet etiā renūtiare iuri per quod finiretur causa: ꝛ ideo si simpliciter renūtiaret censeretur renuntiasse instantie ꝛ iuri ad hoc vt valeat renuntiatio: nisi de contraria voluntate appareat. sed istud dictum suum fundatur in falso fundamēto de quo. s. dixi. Ideo nō est curandum. Bal. tñ dicit ꝙ etiam si lis non erat contest. lꝫ per renuntiationem nō tollatur instantia que adhuc non est: imponitur tamen obstaculum ad instantiam futuram. q2 non poterat postea eam inchoare parte inuita dicens ꝙ ista glo. non vult dicere ꝙ non valeat. sꝫ qḋ non operatur illum effectum ante contestationem quem operatur post: quia post operat̃ duplicem effectum. Tollit enim instantiam que est de presenti ꝛ etiam ius: sed si non est contestata non tollit aliquid de presenti. sed inducitur impedimentum ad futurum. Ista eius verba parum mihi placent. nō em̃ respondet ad fundamentum Jaco. but. quia si non valet quo ad id quod est de presenti. quia nihil est non potest valere quo ad id quod est de futuro. Alb. dicit communiter teneri ꝙ valeat etiā ante lit. conte. Et sic vides magnā perplexitatem in dictis doctorum. ¶ Breuiter intelligendo hanc. l. prout dixi qḋ non loquatur de ꝓpria renuntiatione consistenti in voluntate vnius tñ sed de illa que habeat vim pacti tum vt cōueniat cū ti. in quo est situata tum etiam q2 ius actiōis perfecte acquisitum ex sui voluntate nō potest a se abdicari nuda volūtate sui tm̃ vt etiam tetigi in. l. j. s. eo. tunc non est curandū an sit lis cōtest. vel non: quia per pactum potest renuntiari ei quod est: vel de futuro speratur. ꝛ sic teneo id quod dicit Albe. si autem fieret parte absente. Jac. bu. tenet contra gloss. ꝙ non valeat siue esset lis contest. siue non nisi absens haberetur pro presente: vt quia esset contumax. Idem sentit Bar. addendo: vel nisi facta esset coram iudice pro absente recipiēte. ꝛ sic qñ pars esset presens posset fieri ista renuntiatio etiam extra iudiciuꝫ ꝛ sine presentia iudicis quod no. Bald. sentit contrarium dicēs ꝙ differentia debet esse inter renuntiationem ꝛ pactum. Sed cum reuerentia non subtiliter cōsiderauit: ꝛ etiam dicit aliud in quo videtur sibiꝑsi contrariari. videlicet ꝙ nisi pars cōsentiat nō acquirit̃ sibi ius vel exceptio ex ista renuntiatione nō tñ requiritur eius pn̄tia fm eū sed sufficit ꝙ qñcūqꝫ sciat ratificet. Certe si hoc est ergo requiritur vel eius presentia vel alterius qui pro eo recipiat al's etiam si hoc audito acceptat sibi nō acquiratur ius per glo. que est in. l. illud. de sacrosan. eccle. Et tamen ipse vult contrarium ꝙ nō requiratur presentia quod est intelligendum nec sui nec alterius recipientis pro ipso al's nihil va

6 leret dictum suum. † Breuiter aduerte clarius ꝛ subtilius quā ipse loquatur ꝙ aut interest ipsius rei ꝙ procedatur ad sententiam: ꝛ ꝙ non desistatur a lite. per ea de quibus habet̃ in. l. vtiꝗ̃. ff. de reiuendi. vel q2 renuntiatur soli instantie non iuri ꝛ sic nō finitur lis. ꝛ tunc reo non consentiēte non valet renuntiatio quominus possit reus arctare actorem ad prosequendum litē quousqꝫ perueniat̃ ad sn̄iam diffinitiuam per autē. qui semel. aut nō interest ipsi⁹ rei ꝙ fiat ꝓsecutio seu ꝙ procedat̃ in cā: et tunc aut querimus an valeat renuntiatio sine voluntate eius quātum ad hoc vt actor nō compellatur prosequi si nō vult ꝛ dico ꝙ valet ar. in. l. si reus parat⁹. ff. de procu. vbi reus nō cōpellitur litigare si vult soluere: ergo ꝛ eodē modo actor non dꝫ cōpelli ꝓsequi si vult renuntiare ꝛ reus ex hoc nullū damnum patitur ꝛ ex tota ꝗ̃tum ad istum effectum vꝫ renuntiatio etiaꝫ facta parte absente ꝛ nō cōsentiente ꝛ nullo ꝓ eo recipiēte. aut querim⁹ an valeat ꝗ̃tum ad hoc vt ipsi reo acquiratur ius exceptionis per quod possit repellere actorem volentē reinchoare litem ꝛ in hoc stat substantia huius. l. in quo dico ꝙ requiritur voluntas rei sine qua non pōt sibi acquiri ꝛ per ꝯñs requi a ritur eius pn̄tia vel alterius recipientis pro eo vel nūtius aut epistola per ea que not. in. l. consensu. de ac. ꝛ ob. Et non curo si alterū istorum interuenit ante litis conte. vel non cum habeat vim pacti et ista faciunt te intelligere hanc. l. difficilē in sui materia male per doc. declaratam.

2 ☞ Exceptio pacti est de iure pretorio non de rigore iuris ci b uilis.

3 Per pactum de non petendo licet non tollatur ciuilis obligatio sed duntaxat naturalis tamen solutū per errorem tam facti ꝗ̃ iuris repetitur.

Quid si obligatio non esset elisa per exceptionem.

1 Creditori. † Eadem obligatio potest tolli partim ipso iure vt per so-lutionem ꝛ partim pacto de nō petendo. ꝛ sic ope ex-

2 ceptionis. h. d. † No. hic ꝙ exceptio pacti est de iure pretorio non de rigore iuris ciuilis: ꝛ sic pactum de non petendo de rigore iuris ciuilis nihil prodesset q2 est nudum: sed requireretur acceptilatio precedēte aquiliana stipulatiōe. sed per edictū pretoris quo cauetur pacta seruabo. vt. l. j. in prin. ff. e. ꝛ. l. iurisgē. §. ait pretor inducitur exceptio. ¶ † Itē no. gl.

3 si. ꝙ lꝫ per tale pactū non tollat̃ ciuilis obligatio sed duntaxat naturalis nihilominus solutū per errorē tā facti ꝗ̃ iuris repetitur. Sed ꝯ q2 tūc error iuris induceret repetitionē qñ solutū nullo iure erat debitū nec naturalr̃ nec ciuiliter. vt no. in. l. j. ff. de cōdi. inde. Sol. ꝙ imo etiā inducit qñ altero tñ iure erat debitū tñ elisum ꝑ exceptionē. nā ꝛ tūc perinde est ac si nullo iure erat debitū si exceptio erat fauorabilis. quinimo etiā si vtroqꝫ iure erat debitū vt in exceptione velleiani. vt. l. qui except. ff. de cōdi. inde. Sꝫ qñ obligatio nō est elisa ꝑ exceptionē tūc etiaꝫ si vna obligatio subsistat error iuris nō īducit repetitionē: sꝫ error facti tm̃ vt. l. error. de iur. ꝛ fac. igno. ꝛ. l. error. ꝟ. ad. l. fal. ꝛ ꝑ hoc intelligas glo. fi.

2 ☞ Pactum de non succedendo licet sit inualidum de iure ciuili: an tamen non sit contra bonos mores: ꝛ an firmetur iuramento. ꝛ nu. 3.

3 De iure canonico non dicitur contra bonos mores nisi illud quod inducit ad peccandum.

4 Donatio facta inter virum ꝛ vxorem an firmetur iuramento.

1 Pacta que. † Gl. exēplificat istā. l. cuꝫ dicit bonos mores in pacto de futura successiōe. Qḋ intellige in pacto de succedēdo vel de futura successione certo modo diuidēda tūc hn̄ esset ꝯ bonos mores: q2 inducit votū captande mortis. Ideo nō firmaretur iuramento etiā de iure cano. vt in. c. nō est

2 obligatoriū. de regu. iur. in. vj. ¶ † Sed pactū de nō succedendo lꝫ sit inualidum de iure ciuili vt in. l. pactū. ꝟ. de coll. non tñ

c est ꝯ bonos mores q2 nō firmaret̃ iuramēto^c cuius cōtrarium c est verū: vt in. c. ij. de pac. in. vj. Reprobat̃ ergo alia rōne q2 ꝑ modico pn̄ti renūtiaret qs ḋ facili magne hereditati future: sicut in si. in pacto. l. ꝯmissorie: vt in. l. fi. ꝟ. de pac. pi. ꝛ de hoc dic

3 per Bar. ꝟ. eo. l. fi. † Et dicit hic Bal. ꝙ nō dicunt̃ ꝯ bonos mores de iure canonico: nisi illa que inducūt ad peccāduꝫ. Sed de iure ciuili etiam si non inducant ad peccandum alia tñ ratiōe possunt dici cōtra bonos mores vt ptꝫ in dona. inter cōiuges que dr esse ꝯ bonos mores alia rōne ꝗ̃ peccati. vt in. l. j. cum se d quē. ff. de do. inter vi. ꝛ vxo. ꝛ ideo remanet dubium satis difficile qualiter intelligatur illud. c. non est obligatoriū: an de his que sunt ꝯ bonos mores de iure canonico tm̃: an de his ꝗ̃ etiā

4 de iure ciuili. † Et si dicam⁹ ꝙ primo modo tūc donatio facta

d inter vi. ꝛ vxorē^d de canonico firmabitur iuramento: ꝛ si intelligatur secundo modo non firmabitur. et in hoc articulo Bart. variauit. vt ptꝫ in notatis per eum in. l. seius et augerius. ff. ad l. fal. vbi eam iuramento firmari tenuit. ꝛ in. l. j. de donatio. inter virum ꝛ vxo. vbi tenet contrarium. ꝛ not. per eum in. l. si qs pro eod. de fideiusso. Puto illud. c. debere intelligi de his que sunt cōtra bonos mores de iure canonico que inducūt ad peccandū. ꝛ ideo illa donatio firmabitur iuramēto. quia nō est ꝯ bonos mores de iure canonico. De materia aūt vlt. gl. dic vt in. l. si vnus. §. pactus. ff. eo. lꝫ Bal. hic ingrediatur materiā illius. §. gratia commentandi.

2 ☞ Qñ creditor succedit debitori an actio extinguat̃ successione iure confusionis: an iure solutionis.

3 Si ꝯfecit inuētariū ꝙ remaneat ei obligata hereditas ac si nō esset heres ꝓ actione que sibi competebat contra defunctum: ꝛ

a ¶ Renūtiationē. Adde glo. in. c. significauit. de test. Anto. de bu. in. c. cām. el. j. eo. titu.

b ¶ Litis. Adde Geor. nat. in. rep. ca. ꝗ̃uis. de pact. li. vj.

c ¶ Iuramēto. ad de doc. i. c. cū ꝯtingat. de iureiuran. doc. in. c. lꝫ mulieres. eo. tit. lib. vj.

d ¶ Inter viruꝫ et vxo. adde Ioā. de imo. in. repe. c. cuꝫ contingat. de iure iu. Abb. in. c. fi. de do. inter vi. ꝛ vxo. et circa hoc adde eūdem Paulum de ca. in cōsi. lxꝟ. ꝛ cōsi. liꝟ. i. j. pte. ꝯsiliorū nouorū. alexā. de imo. in cōsi. viꝟ. ꝛ in cōsi. clvꝟ. i. ꝟ. vo. Ro. in ꝯsi. xciiꝟ. ꝛ in ꝯsi. cccxiꝟ. Abb. in cōsilio lxxxviꝟ. in. ꝟ. vol. ꝛ Fran. de aret. in suo consil. lxxiiꝟ. Curtius.

possit ponere suum creditum in cumulo cum aliis creditorib⁹ hereditariis.

4 Ratio quare cũ debitor succedit creditori vel ecõtra extingua-tur actio etiã contra fideiussores.

Qñ reus stipulandi succedit reo stipulandi vel reus pmittẽdi reo pmittendi quare actio nõ extinguatur.

5 Propter traditionez quã fecisti aduersario tuo de hereditate super qua obtinuisti sñiam ꝯ eũ si promisit tibi qui eras creditor defuncti ꝛ aliis satisfacere ꝛ nõ satisfacit habes actionez ex illa stipulatione.s.certi condictionẽ generalem vt soluat tibi ꝛ actionem ex stipulatu vt soluat aliis.

6 Quid si interuenit traditio et non stipulatio: sed conuentio nuda.

7 Quid si etiam traditio non interuenit sed dimissio et conuen-tio nuda.

8 Quid si non interuenit traditio sed dimissio ꝛ nulla conuẽtio qualr̃ sit tibi subueniendum.

9 Si petis tuum debitum anteq̃ adeas hereditatem non vide-ris hereditatem repudiare si ignorabas hereditatẽ tibi dela-tam ꝛ quid si faciebas.

10 Heres anteq̃ adeat põt implorare iudicis offm̃.vt sibi satisfaciat de bonis hereditariis vsq̃ ad quãtitatẽ sibi debitã ꝛ post ea adire.

1 Debitori. †Si creditor succedat debitori: actio extinguitur ꝛ promissa cũ aliquid traditur sunt seruãda.h.d.sm Bar. ¶ In tex.ibi ꝯfusa est.ꝛ sic nõ potes eã intẽtare ꝯ aduersariũ tuũ cui dictã hereditatẽ tradidisti cũ pacto ꝙ ibi solueret ꝛ aliis creditoribus hereditariis id qð a defuncto vobis debebatur posito ꝙ ille ꝯ fidẽ suã ꝛ pactũ nõ soluat qm̃ actio extincta nõ reuiuiscit: vt in.l.qui res.§.areã.de so.ff. An aũt per suc-

2 cessionem†extinguat actio iure cõfusionis an iure solutionis. dic vt no.in.l.vtanius.ff.de fide.ꝛ.l.heres a debitore.§.fin. In tex.ibi obtinuisti.hoc potuit esse duob⁹ mod.vel ꝙ ille tibi possidenti mouit litẽ super ista hereditate ꝛ tu fuisti absolutus.et sic ista possessio bonoꝝ apud te remãsit vel qꝛ tu sibi possidẽti litẽ mouisti ꝛ obtinuisti sñiam cõdemnatoriã q̃ fuit executioni mãdata ꝛ possessio ad te puenit:ꝛ hoc est necessariũ scire ꝑpter qões formatas in vlt.gl. Debes ergo agere ex cõuẽtione habita inter te et illũ si fuit vestita qꝛ interuenit stipulatio: vt ille seruet tibi pmissa nõ autẽ actio prima q̃ cõpetebat ꝯ defunctũ.

3 ¶ †In gl.j.circa prin.ibi.ſʒ ibi ꝑpter inuẽtariũ inuit gl.qð si heres cõfecit inuẽtariũ actio ibi ꝯpetẽs ꝯ defunctũ non extin-guat. Bar. dicit ꝙ imo extinguit qꝛ si nõ extingueret offenderet regula q̃ est ꝙ qs nõ põt esse sibi obligatus vt no.in fi.prime magne gl.in.l.frater a fratre.ff.de cõdi.inde. Tñ lʒ sit extincta ꝑpter inuẽtariũ põt deducere ꝙ sibi debebat nõ aũt partẽ nisi esset priuilegiat⁹ vltra q̃ alii creditores:ſʒ põt ponere suũ creditũ in cumulo cũ aliis creditoribus heredita.vt sic si bona nõ sufficiunt ad soluendũ oib⁹ vel nihil supest habeat ipse p rata ptẽ suã sicut alii creditores:ſʒ si inuẽtariũ nõ fecisset nõ posset hoc facere.imo teneret creditorib⁹ hereditariis satisfacere: etiã de suo si bona here.nõ sufficerẽt. Bal.aũt dicit ꝙ imo non extinguit ipso iure qꝛ ꝯfectio inuẽtarii facit haberi perinde ac si hereditas nõ esset adita.ꝛ sic nõ erit verũ ꝙ qs reperiat sibi-ipsi obligat⁹.imo sicut ante aditã here.ipsa hereditas erat obligata heredi futuro ita ꝛ nũc heredi pñti tanq̃ si nõ esset heres ꝛ hoc vult tex.in.d.l.fi.§.in cõputa.ꝛ hoc est pulchrũ ꝛ subtile: ꝛ ideo in ista.l.si fuisset cõfectũ inuẽtariũ posset iste heres intentare actionẽ primã ꝯ aduersarium nõ seruãtẽ pactũ. tene mẽti qꝛ hoc est magne vtilitatis. Cetera dic vt in gl.quã no.qꝛ

4 plene colligit istos casus meli⁹ q̃ alibi.†Et rõ quare extinguit qñ debitor succedit creditori vel ecõuerso est illa ne reperiatur qs obligat⁹ sibipsi. Itez rõ quare tũc extinguit in fideiussoria est qꝛ sublata principali stare nõ põt accessoria:non aũt est illa de qua.s.postq̃ fideiussor non successit nec sibi succedit per alterũ ex principalib⁹. Rõ aũt quare nõ extinguat qñ reus stipulandi succedit reo stipulandi vel reus promittendi reo promittendi est qꝛ cessant.d.due regule:nã nõ reperit actiua ꝛ passiua concurrere in psona eiusdem.qꝛ essent ꝯrie.ſʒ due actiue vel due passiue que nõ sunt inter se ꝯrie nec vna est accessoria ad alterã sed ambe eq̃ principales. Rõ autez quare si fideiussor succedat creditori extinguit fideiussoria est ꝑpter aliã regulã:qꝛ p eodẽ apud eũdẽ nõ põt qs esse obligat⁹ vt.l.si qs p eo.§.j.de fideius. sed si nõ extingueret reperiret sic obligatus. Ideo ratio quare si fideiussor succedat debitori principali vel ecõuerso extinguitur est qꝛ superfluũ est durare accessoria cõtra eũdẽ cõtra quez viget principalis:cũ tm̃ possit ꝯseq̃ p principalẽ solaʒ q̃tũ per ambas:ſʒ si ista rõ cessaret qꝛ hereditas principalis esset nõ soluendo:ꝛ esset cõfectũ inuentariũ tũc non extingueret accessoria qꝛ ex ea põt ꝯseq̃ debitũ ex principali nõ.ar.i.l.heres a debitore.§.ꝙ si quis seruus.ff.de fideiuss.ꝛ sic diuerse sunt rõnes ꝛ re-

5 gule q̃ inducũt hãc extinctionẽ p successionẽ. ¶ Gl.fi.colligit vnã distinctionẽ ꝛ venit declarãda p tres qões. Prima est qꝛ in fi.istius tex.loquit qñ duo interueniũt.s.traditio quã fecisti aduersario tuo de hereditate sup qua obtinuisti sñiam ꝯ eum. Itẽ conuentio vestita stipulatiõe.qꝛ pmisit tibi ꝛ aliis satisfacere.ꝛ tũc nõ est dubiũ ꝙ si nõ satisfecit habes actionẽ ex illa stipulatiõe vcʒ certi cõdictionẽ generalẽ vt soluat tibi ꝛ actionez ex stipulatu vt soluat aliis qꝛ q̃tum ad hoc stipulatio dicitur potius continere factum q̃ dationẽ vt.l.liber homo.§.fi.de v.

6 ob.†Nunc ergo primo querit qd si interuenit traditio: sed nõ stipulatio imo conuentio nuda.scdo querit quid si etiã traditio non interuenit sed dimissio ꝛ conuentio nuda. Tertio qd si non interuenit traditio sed dimissio ꝛ nulla conuentio qualiter sit tibi subueniendum. Quantũ ad primã facilis est rñsio qꝛ illa conuentio lʒ de se nuda sit tñ vestitur coherentia traditiõis vt pariãt actionẽ pre.ver.vt.j.e.l.legem.ꝛ in hoc differt a casu hic posito vbi non dat actio pre.ver.sed certi con. vel ex stipu-

7 latu vt dixi.†In secundo casu cõuentio de se nuda non potuit vestiri coherentia traditionis:que non interuenit.ideo nec parit actionẽ pre.vb.ꝛ p ꝯñs nec ex ea potes agere vt soluat tibi ꝛ aliis nec actione prima q̃ tibi ꝯpetebat cõtra defunctũ.vt tibi soluat qꝛ illa est extincta per aditionẽ heredi.nõ est ergo aliud remedium nisi vt postq̃ ille non seruat conuentionẽ nec etiam tu serues.ꝛ sic agas contra ipsum ex sñia actione in factum ad ipsam hereditatẽ vel petas eaʒ mandari executioni per officiũ iudi.ꝛ si ille excipiat de pacto dimissorio quo pmisisti ab eo hereditatem non petere potes replicare de dolo quia non seruat conuentionem.vt.j.e.cum proponas.nec habent locũ predicta eo casu quo egisti contra illuʒ quia ipse possidebat ꝛ sententiã ꝯdẽnatoriã obtinuisti ꝛ executio nunq̃ fuit facta.ſʒ si tu possidebas ꝛ obtinuisti absolutoriã.postea vero casu bõa peruenerunt ad eum ꝛ tu promisisti ab eo illa non petere dummodo tibi ꝛ aliis solueret non videtur ꝙ habeas actionẽ ex sentẽtia si nõ soluat qꝛ illa cũ esset absolutoria peperit exceptionem nõ actionẽ sed dic ꝙ etiã actio si fuisti absolutus adiecta causa quia hereditas ad te pertinebat.secus si ideo qꝛ ille non probauit vt hic habetur:notatur ꝛ probatur i.l.sed ꝛ si possessori.ff. de iureiu. Itẽ dum glo.vult etiam doc.ꝙ ex ista dimissione pactum non vestiat:procedit qñ aduersarius adhuc negabat hereditatem ad te pertinere.ꝛ sic res erat dubia.al's ista dimissio loco traditionis haberetur ꝛ vestiret pactum sm bal.ar.insti. de rerum diui.§.vendite.ꝛ de acqui.re.do.l.qua actione.§.in-

8 terdum. ¶ †In tertio casu qñ nulla interuenit cõuentio de soluendo tibi ꝛ aliis:ꝛ tu dimisisti vel etiaʒ tradidisti nõ curo hereditatem predictam. Certum est ꝙ de proprio significato hereditas cum sit vniuersitas iuris comprehendit commoda:et onera:ꝛ ideo tacite videtur actum ꝙ soluat oibus creditorib⁹ hereditariis. Quare ergo si vult soluere quomodo tibi puidebitur.dicit glo.mirabiliter ꝙ q̃tum ad debitũ tuũ potes agere actione prima:q̃tũ ad debitum alioꝝ:potes agere actione cessa ab aliis.ſʒ vtrũq̃ dictũ videt falsum. Primuʒ ideo quia actio prima que tibi cõpetebat cõtra defunctum fuit extincta. Bar.vt saluet gl.dicit ꝙ non intellexit de illa ſʒ de actione oriẽte ex sñia:sed truffa est:imo de illa sensit. Quãtum ad scðʒ vt illi creditores habeãt obligatum non aũt illũ per eã q̃ dixi.s.e. in.l.ij.quo pñt tibi cedere actionẽ ꝯtra illũ.dicit Bar.ideo qꝛ si solueres creditoribus recuperares ab illo. Sʒ ad propositũ p hoc non tollit obiectio.ꝛ ideo ista glos.non bene fuit locuta. Dic ergo ꝙ q̃tum ad debita alioꝝ que nõ sunt extincta clara est responsio ꝙ si tradidisti vel dimisisti ex cã vẽdi.potes agere act.ex vendito vt soluat:qꝛ si vt solueres posses ab eo per eãdẽ actionem repetere.vt in.l.ij.j.de here.vel act.vendi. Si vero ex cã donationis habes act.pre.ver.tex.est not.in.l.hereditatẽ.ff. de dona. Quãtum vero ad debitũ tuum.qꝛ illud erat extinctũ si non fuit expresse actum ꝙ tibi solueret non videt tacite actũ: solum eñi videt actuʒ de illis debitis que subsistebãt tpe traditionis vel dimissionis.ar.in.l.cũ filius.§.j.cum ibi no.ff.de lega.ij.vnde non video remedium ꝙ possis agere etiam ex sñia ꝛ imputes tibi quare expsse nõ cauisti tibi siue ex cã venditionis. siue donationis tradideris.tene mẽti qꝛ ista sunt subtilia ꝛ no.

9 ¶ †Vltimo queritur qd si petis tuũ debitũ anteq̃ adeas hereditatem. An videaris hereditatẽ repudiare.gl.j.de here.ac. l.vt debitũ.tʒ ꝙ non per illam.l. Tu dic hoc verum si ignorabas hereditatẽ tibi delatam. Si aũt sciebas tunc aut petisti a venientibus ab intestato vel a coherede totum debitũ ac si ipi essent heredes ꝛ non tu:videris hereditatem repudiasse.argu. in.l.illud.ff.de acqui.here. Si vero partem illius tangentẽ secus qꝛ hoc facere potes absq̃ eo qð repudies.j.de neg. gestis. l.si ab eo.

10 si ab eo. ¶ †Dicit etiam hic Bald. vnum verbum notabile: quod heres antequam adeat potest implorare iudicis officium: vt sibi satisfaciat de bonis hereditarijs vsque ad quantitatem sibi debitam et postea adire. quod tene menti quia non recolo alibi vidisse.

2 ☞ Si quis tradidit alicui pecora pascēda cum hoc vt fetus diuidantur: an isti videantur voluisse contrahere societatē: an autem videatur contractus innominatus.

1 Si pascenda. †Valet pactum inter socios de commodis iter eos diuidendis. hoc dicit. Quod intellige et limita prout habet in. l. si non fuerit. §. j. ff. p soc. ¶ In gl.

2 j. ibi. †si voluerunt esse socij. sed quid in dubio. Respōdeo aut pecora fuerunt cōmunicata et videntur voluisse contrahere societatem vt in. l. si id quod. ff. pro socio. Aut dominium eorum fuit in totum translatum in pastorem vel in totum retentū per dominum: et tunc fuit contractus innominatus. vt in. l. si tibi. allegata in glo. Sed quid si non apparet. Rn̄. aut fuerunt data estimata et videntur communicata. pastor videtur emisse dimidiam partem. et sic eis mortuis vel peremp. tenebitur restituere domino dimidiam estimationis. Si vero estimata tunc fuit contractus innominatus: et si perirent animalia nihil consequeretur dominus a pastore. quia videntur perijsse sibi qui erat dn̄s vt. j. de pign. acti. l. si pignus. et vide per Cyn. post Petr. in. l. j. j. pro socio.

1 Cum postea. †Pacta inita dolo: doli exceptione tollunt. h. d. et nihil aliud est hic. ¶ In tex. cōuenit hic. s. dolo dāte causam contractui. vt etiam innuit glo. hic.

2 ☞ Que sint pacta nuda et que vestita.

1 Legem quam. †Pactum appositū iuxta rei traditionem vestitur ab ea vt actionē pducat. h. d. et istud est verum qn̄ traditio fuit volūtaria: secus si facta ex cā necessitatis preambule. vt in. l. traditionib⁹. ff. eo. dic vt ibi. et de vestimētis pactorū dic vt no. in. §. quinimo. ¶ In tex. ibi non na

a sci. dic de iure canonico secus. vt in. c. j. extra co. ti. et ibi not. xij. q. ij. c. quādocūque suffragio. et. q. v. c. quia Ioānes. et. j. q. vij. c. quo

2 ties cordis oculus. †Esset videndū hic que sunt pacta nuda et vestita. Pactum nudū est illud qd̄ non cadit in aliquē contractum nominatū. et sic est simplex cōuentio: nec vestit coherentia traditionis vel coherentia contractus nominati vel etiā rei interuentu vt in cōtractibus innominatis. et aliquo istorū deficiēte non dicit nudum sed vel vestitum naturaliter. i. natum cum vestimēto. vt qn̄ cadit in contractū nominatū vel supernaturaliter vel qn̄ de se est nudum sed ex alia recipit vestimentū vt est coherentia de qua. s. vel rei interuentu.

2 ☞ Quando non desinat actio competere: licet desinat interesse.

1 Ex conuentione. †Si deficit interesse desinit actio competere: secus si nō desinit. h. d. et nihil aliud in effectu. Nā qn̄ maritus recipit fundum in dotem qui alteri erat obligatus ad certā annuam prestationē quousque durat matrimoniū interest ipsius illam non prestare: sed quod alius prestet postquam vero matrimoniū est solutū et fundus reuertitur ad mulierē nō interest sua: sed si apud eum remaneret quia fuisset traditus estimat⁹ adhuc sua interest: si ergo fecit pactū cū vxore. vt ipsa solueret. et postea matrimoniū est solutum diuortio: vel morte viri et fundus reuertit ad illam: ex ista conuentione non pōt agi quia nō interest mariti vel eius heredis. sec⁹ si rema

2 neret penes eū. h. d. ¶ †Sed oppo. extra glo. quod lz desinat interesse non desinat actio competere vt in. l. qui aūt. §. j. ff. si qs cau. Sol. illud qn̄ non cessat damnum de preterito alias hz locū qd̄ hic dicitur. et de hoc articulo dic vt ibi per Bald. ¶ Item oppo. de. l. fundo. ff. de ser. Sol. si stipulor aliquid mihi dari vel in re mea fieri: possum agere lz et mea non intersit. vt ibi. sed si stipulor ne aliquid facias in re tua: vel vt des alteri non ago nisi mea intersit. l. quoties. la pria. ff. e. ti. et hic et in. l. stipulatio ista. in. §. itē si insulam. ff. de ver. ob. ¶ Vltimo opp. de. l. si remunerandi. §. si tibi mandauero. cum ibi no. ff. man. Sol. hic a prin. interfuit. et postea interesse desinit. ibi ecōuerso. a prin. nō interfuit. et postea incipit interesse. vnde pōt agi vt ibi no. in glo. qd̄ est not. qd̄ intelligo qn̄ cepit interesse antequam dies obligationis cederet vt pendente cōditione vel alio modo si autem post tūc quia cessit inutiliter si non intererat ex postfacto: nec conualescit: nec oritur actio que a principio oriri nō potuit. arg. in. l. serui et filij. in prin. ff. de fur. et in. l. si rem meam. ff. de ver. Nam si stipulor rem meā sub cōditione et antequam existat conditio desinit esse mea valet stipulatio. quia nunc incipit interesse quo tpe possum de nouo stipulari licet a principio non interfuerit. secus si tempore conditionis euenientis reperiatur esse mea quia tūc inutiliter cedit dies adueniente cōditione. et licet postea desineret esse mea. tunc non conualescit stipulatio. Et de hoc argumēto quādo ex postfacto incipit interesse tangitur per Bar. in dicto. §. si insulam.

2 ☞ Reus qui renuntiat exceptioni pacti de non petendo pōt conueniri prima actione que non fuit per pactum sublata: et si excipiatur de primo pacto replicari potest de secundo quo vr actum vt petat eo ipso quod renuntiauit exceptioni vel dixit se nō vsurum pacto.

Vires pacti de non petēdo et pacti de petendo. remissiue.

3 Qui asserit se nō vsurum exceptione perdit eam non ipso iure sed tribuit aduersario replicationem.

Qui extra iudicium dixit se non vsurū tali pacto quod sibi preiudicet in illo priori pacto.

4 Opposita exceptione pacti de nō petendo si actor non replicaret de vltimo pacto de petēdo quod succumberet nec posset iudex supplere de facto.

5 Pactum primum si derogat vltimo nō valeret vltimum nisi illius derogationis facta fuerit expressa mentio.

6 Si aliquis protestatus est tibi vt nō recipias eū in fideiussorē quia si fideiubebit non intēdit tibi obligari et postea tu ipsum recipias an obligabitur.

Protestatio in actu necessario non prodest protestanti nisi aduersarius ei consentiat secus in voluntario.

7 Si factum fuerit instrumentum vēditionis de rebus datis pignori occasione mutui. et re vera erat pignus quid requiratur ad probandum hanc fictionem vt creditor computet fruct⁹ in sortem.

8 Sicut in vltimis voluntatibus clausula derogatoria posita in prima derogat vltime nisi in ea sit facta mentio de prima ita et in actibus inter viuos.

Si aliquis vltramōtanus portans literas sui episcopi q̄ notificent qualiter sit clericus: vel in tali dignitate quod debeat credi illis literis propter sigillum autenticum licet non sint in publica scriptura.

1 Pacta nouissima. †In pactis cōtrarijs nouissima derogant prioribus. h. d. Et si non sint cōtraria sed diuersa neutrum derogat alteri. ideo vtrūque saluandū. vt. j. l. prori. Si vero sunt similia. vt quando facta sunt super substantialibus sicut est res et pretium in vēditione. vt si vendidi pro. x. rem postea agitur quod sit vendita pro quinque vel quindecim. An agetur ex vltimo vel primo iūcto vltimo. hoc plene habetur per Cy. et est materia. l. iurisgen. §. adeo. ff. eo. ti. et. l. pacta conuenta. ver. paulus. ff. de contrahen. emp. Bal. autem dicit quod doct. loquuntur hic improprie: quia ista. l. non loquitur de pactis contrarijs. cum contrariorū hec sit natura quod si vnum est verum alterum est falsum. sed hic ambo pacta fuerunt vera ergo non sunt contraria. sed possunt dici incompatibilia. s. pactum de non petendo cum pacto de petendo: nec etiā in vltimo membro possunt dici similia: sed incompatibilia: quia non potest dici res vendita pro quinque: et pro decem. vel aliter

2 summa et proprius ad literam hoc modo. †Reus qui renūtiat exceptioni pacti de non petendo potest conueniri prima actione que non fuit per pactū sublata: et si excipiatur de primo pacto replicari potest de secundo quo videtur actum vt petat eo ipso quod renuntiauit exceptioni vel dixit se non vsurū pacto. hoc dicit. Et hic venirent examinande vires pacti de non petēdo: et etiam vires secundi pacti de petendo: in quibus magna consistit vtilitas et plene tractatur in. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. eodem. et Bald. ponit in. l. pacta que contra. s. eod. sed melius caderet hic. ¶ In tex. ibi quam ipsius rei &c. dic quando vltima pacta habent voluntatem contrahentium. Prima non quia censentur ab eis recessisse. ideo vltima sunt seruanda vt in. l. obligationum substantia. ff. de actio. obliga. ¶ †In te

3 xtu ibi vsurum se non esse. Nota quod ille qui asserit se nō vsurum exceptione perdit eam: non intelligas quod perdat ipso iure sed aduersus eam tribuit aduersario replicationē. Et hoc voluit tex. in. §. pactus ne peteret. dum dicit prius pactū: scilicet de non petendo per posterius: scilicet de petendo elidetur: non quidem ipso iure. quia effectus producti per primum pactum non tolluntur. Nam obligatio naturalis extincta non resuscitatur licet nascatur noua et exemplo producta ex primo pacto nō extinguitur: sed aduersus eam replicatio paratur. Itē secundo quod ex ista renuntiatione resultat pactū de petendo. videt enī tacite cōsentire quod agere possit cū effectu nō obstāte pacto de non

b petendo. ¶ In tex. ibi et maxime hec dictio[b] implicat vt etiā si extra iudiciū dixit se nō vsur dicto pacto locū habeat quod hic dr

a ¶ Nō nasci. adde bar. i. l. fideiussor. in. §. q certo. ff. de fideiu. bar. ī extrauag. ad repri. bal. in aut. ad hoc. C. d̄ vsur. Arch. in. c. sunt nōnulli. j. q. j. et p Alex. i. l. iurisgē. §. sed cū nulla. ff. e. t. p eūdē ī csi. xvj. col. ij. vers. qd̄ aūt. in. ij. vol. et ibi qd sit pactum nudum. et qn̄ pariat actionē per eundē in csil. xlj. i. iij. vo. Cur.

b ¶ Maxime hec dictio. adde bart. in extrauag. ad repri. in vbo maxie. doc. in. c. auditis. de elec. Raph. cu. consi. lxxxij. incip. Frācicus de la cāpa.

vt no.gl.in.l.illud.ff.ad.l.aquil.¶ In tex.ibi apud acta.hoc ꝑ
dest in multis.s.p̄n̄tia iudicis.primo q꞉sufficit minor numerꝰ
testiū.vt.ĵ.de testa.l.oiuʒ.⁊ facit cessare presumptionē doli:vel
metus.vt.ĵ.de pre.cur.l.j.⁊ de decu.l.si quos.lib.x.ẜm Bal.itē
in eo qđ no.in aut.gn̄aliter.s̄.de epis.⁊ cle.⁊ i.l.tale pactū.§.j.
4 ff.eodē.¶ †In tex.ibi.act.q̄ sup prima ⁊c.dic ꝙ illa nō fuit ex-
tincta per primū pactū de nō petēdo sed dūtaxat elisa.⁊ si dica-
tur q̄uō potuit remanere sublata naturali obl'one:quā cōstat
sublatā vt.l.stichū.§.naturalis.ĵ.de sol.R̄ndeo ꝙ lʒ nō possit
in esse produci regulariter ex sola ciuili sine naturali:q꞉ natu-
ralis se hʒ vt mater ciuilis vt pater in ꝓducendo actionēʒ.l.lʒ.
§.ea obligatio.ff.de ꝓcu.pōt tn̄ remanere in sola ciuili que nō
fuit sublata sed elisa.⁊ ista elisio sanaẜ per vltimū pactū de pe-
tēdo ad si'litudinē vulneris post qđ remanet cicatrix.⁊ ita hic
remanet.ideo opus est replica.qđ nō esset si ipso iure primum
pactū tolleretẜ ⁊ hoc est vtile:q꞉ nisi actor replicaret succūberet
opposita pacti exceptione nec posset iudex de facto supplere lʒ
sibi notū esset pactū de petēdo.vt no.i.d.§.pactus.in gl.v̇.op-
5 ponendo.¶ †In gl.j.itē verū nisi subaudi q꞉ tunc nō valeret
vltimū nisi illius derogationis facta fuerit exp̄ssa mētio sicut
in vltimis voluntatibus.vt in.l.si quis in princ.testamēti.ff.de
leg.iij.puta si in primo pacto de nō petendo fuit dictū ꝙ vale-
ret ⁊ deberet seruari nō obstāte quocūq꞉ alio pacto de petēdo
qđ postea fieret:nā tunc pactū de petendo non valeret nisi dice-
retur ꝙ valeret nō obstante primo pacto:⁊ nō obstātibꝰ v̇bis
derogatorijs.⁊ hoc est vtilius ꝗ̄ aliquid aliud qđ habetẜ i hac
6 l.†Et super hoc doc.insistūt.nā inducūt ad.q.ꝙ si aliquis pro-
testatus est tibi vt non recipias eū in fideiussorē q꞉ si fideiube-
bit non intēdit tibi obligari:⁊ postea tu ipsum recipias nō ob-
ligabiẜ nisi dicaẜ nō obstante protestatione iam facta.Nec obs.
l.si.§.item si predixerit.ff.nau.cau.sta.vbi protestatio non pro-
dest protestanti nisi aduersarius ei scōsentiat.nam dicūt ꝙ ibi
loquitur in actu necessario:secus in voluntario.Itē nō ob.l.cū
plures.§.locator horrei.ff.locati.q꞉ ibi q̄n nō fuit facta ꝑte pre-
sente ẜm vnum intellectum vel si fuit postea ex interuallo fuit
actus gestus quo casu censetur recessum ab illa protestatione:
vt in.c.cū.M.ferrariensis.de consti.secus si incontinenti et ita
debet intelligi ista gl.Iaco.but.vero dixit ꝙ etiam q̄n ex inter-
uallo idem est si in protestatione fuit dictū ꝙ q̄ncunq꞉ in futu-
rum contingat istum fideiubere nō vult teneri.Si aūt simpli-
citer fuit locutus tunc censeẜ se retulisse dumtaxat ad fideiusso-
rem ꝙ faceret incontinenti vel infra modicuʒ interuallum non
ad illam quā faceret post:per ea que no.in.l.per retētionem.ĵ.
7 de vsu.†Et dicit per hoc Bald.nota.Si aliquis te requisiuit:
vt mutuares ei centum ⁊ obtulit se daturum pignus:tu aūt di-
xisti ꝙ eras contentus recipere pignori.sed volebas ꝙ fieret in-
strumētū venditionis:postea vero factū est instrumētū vendi-
tionis.Altera pars dicit instrumētum fuisse fictitiū ⁊ nō fuisse
venditio:sed pignus vt sic computes fructus in sortē.vt in.l.j.
⁊.ij.ĵ.de pig.actio.Tu dicis ꝙ imo fuit venditio vt sic lucreris
fructus: lʒ feceris pactum de reuendendo:vt in.l.ij.ĵ.de pac.in-
ter emp.testes autem partis aduerse testificanẜ qualiter prius
fuit actum inter vos ꝙ esset pignus.An hoc sufficiat ad pro-
bandum fictionem.⁊ dicit Bal.notabiliter quod nisi deponāt
de tempore quo ita fuit actum inter vos:propter quod possit
apparere quod incontinenti postea fuit factum instrumētuʒ:
non probant: quia potuit fieri multum ex interuallo propter
quod videtur recessum ab eo quod actum fuit primo:tene mē-
ti quia quotidianum est.Adde quod notatur per eundeʒ in.l.
emptione.ĵ.plus va.quod agi.Cetera circa istud argumē.vi-
de hic per Bar.[a] qui clare distinguit ⁊ vtiliter.Et ex glo.colli-
ge quod sicut in vltimis volūtatibus clausula derogatiua po-
sita in prima derogat vltime:nisi in ea facta sit mētio de prima
ita ⁊ in actibus inter viuos.Et ad hoc principaliter allegatur
ista glossa.¶ Ultimo nota glo.super verbo maxime.que indu-
cit istum textum ad literas sigillatas ab episcopis vltra mon-
8 tes vult dicere quod †si aliquis vltramontanus portans lite-
ras sui episcopi que notificēt qualiter sit clericus vel in tali di-
gnitate qđ debeat credi illis literis[b] propter sigillum autenti-
cum licet non sint in publica scriptura.quia ibi non sint testes
vel signum notarij ⁊ alia essentialia instrumēti.⁊ hoc propter
sigillum.De hoc videtur tex.in.l.si qua per calumniaʒ.de epi-
sco.⁊ cleri.⁊ ibi per Cy.⁊ Bar.in.l.si publicanus.ff.de public.
⁊ per cano.in.c.post cessionem.extra de probat.que loquuntur
etiam de literis inferiorum magistratuum:que non habēt ta-
lia sigilla autenti.quia non sunt perpetui sed temporales.An
illis stetur.

2 ☞ Pactum incontinenti appositū iuxta ↄctū vestitū quali-
ter recipiat fomentum ab eo:⁊ vestiaẜ vt pariat actionē ⁊ quā
actionem:⁊ q̄n informet actionem veterem.

a ¶ Per bar.adđ a eūdem bar.i.l.itē q꞉.§.si.ff.e.⁊ Cep. i tract.de simu.ↄ-ctuū.⁊ circa istum modum ꝓbādi simulationē.vide q̄ posui hi apostill'. ad Alex.de imo. Cor.

b ¶ Literis. adde doctores i.c.post cessionē. ⁊ in.c.ter-tio loco.de ꝓba.

1 N bonefidei.†Ex pacto incōtinenti apposito iuxta ↄctum
bonefidei oriẜ actio.q꞉ vestiẜ ab eo lʒ de se sit nuduʒ
h.d.Sicut vestitur coherentia traditionis ⁊ stipula-
tionis.s̄.e.l.petēs.¶ In tex.ibi actio ex pacto ꝑ istū tex.dicūt
doc.nostri confundi opi.vtramon.qui dicebāt ꝙ ista actio pre
scri.ver.competit ad id qđ conuenit ex pacto incontinenti ap-
posito non oritur ex ipso pacto sed ex quodam contractu inno-
minato qui resultat habita relatione pacti ad cōtractum:etem̄
si resultaret non oriretur contrarium.dicunt doct.quia text.est
hic.ẜm illā opi.enim orireẜ ex pacto sed ⁊ ex ↄctu innoīato pro-
pter pactū.Itē iste tex.fallit in pacto vsurarū prestandarū:qđ
non vestiẜ coherentia cōtractus q̄n cōsistit in pecunia.l.ꝗ̄uis.
ĵ.de vsu.secus si in alio.vt.l.frumēti.eo.ti.Fallit etiā in pacto
penali qđ similiter non vestitur.vt.l.seruus ea.ff.de ser.export.
Est ⁊ alius casus in quo conuentio vestita non vestit pactū nu-
dum incontinenti appositum:scʒ quando vestita est accessoria
vt penalis stipulatio ⁊ principalis conuentio est.ĵ.l.proxi.et.l.
2 nuda.ĵ.de cōtrahen.stip.¶ †No.ergo hic vnam virtutē pacti
incontinenti appositi iuxta contractum vestitum q꞉ recepit fo-
mentum ab eo ⁊ vestitur vt pariat actionem quā glos.dicit esse
pre.ver.⁊ est casus in.l.ij.ĵ.de pac.inter empt.habet etiam aliā
virtutem:q꞉ informat act.ex veteri.i.ex principali cōtractu:iu-
xta quem est appositum vt detur non solum ad id quod deue-
nit in pacto.vt si vēdidi cū pacto de retrouēdendo nā non solū
possum agere pre.ver.vt reuēdas sed etiā actione ex vēdito in-
formata pacto.i.ampliata.vt lʒ ordinetur ad primū principa-
liter:tn̄ etiā detur ad id qđ deuenit in pacto.⁊ sic īformatur.i.
impinguatur ⁊ dilataẜ sicut saccus a frumēto.vt.ff.eo.iurisgē.
§.q̄nimo.in tex.⁊ glo.⁊ sic possum agere duplici actione.s.ord.
⁊ extraordi.Sed cōtra de.l.quoties.de pre.ver.Sol.ex eadem
materia non potest oriri actio ordi.vt ex vēdito ⁊ extraordi.vt
pre.ver.⁊ ita loquitur ibi.sed ex diuersis materijs sic vt in casu
nostro:q꞉ actio ex vendito oritur ex veteri.i.principali contra-
ctu.sed actio pre.ver.ex pacto.vt hic no.ex veteri cōtractu.Iđ
opi.do.Raph.ful.quam dicit se disputando tenuisse in sua iu-
uentute ꝙ illa actio ex vendito oriatur ex pacto.per.§.q̄nimo.
circa medium.vbi diciẜ ꝙ si pactuʒ apponitur ex interuallo:ex
eo non agitur ex empto nec ex pacto actio nascatur.ergo a con-
trario si fuisset appositum incontinenti oriretur ex eo actio ex
empto.Sed istum argumentum a contrario sensu nō est bonū
q꞉ repugnat regule iuris.vn̄ expone ibi ex pacto.i.propter pa-
ctum ex interuallo appositum nascitur.i.informeẜ q꞉ totus ille
§.loquitur de ista virtute informatiua.Limita tn̄ ꝙ informat
veterem.s.q̄n eam inuenit informandam:vt no.glos.in.l.pacta
conuenta.ff.de contrahen.emp.vbi plenius tractat de hac ma-
teria.ꝗ̄ alibi.secus si non reperit eam informandā vt in cōtra-
ctu conditionali.nā pendente cōditione actio non est orta ergo
ex pacto incontinēti apposito actio non informatur bene tn̄ ve-
stitur ab eo ẜm gl.que est.ĵ.e.petēs.per.l.si in vendi.ff.de peri.
⁊ cōmo.rei ven.Itē limita scđo q̄n est tale pactum qđ legē con-
tractui dat vt dicit tex.in.d.§.quinimo.vt q꞉ cōtinet tale quid
ꝙ potest cadere sub veteri actione.sed si nō posset vt in contra-
ctibus qui re contrahuntur.nam si ego commodaui vel depo-
sui rem penes te pacto apposito incontinenti qđ debeas mihi
scribere librum:istud pactum non informat vt agi possit ad li-
brum scribendum quia re contrahuntur.⁊ in hoc non interue-
nit rei traditio.Quinimo nec vestiūtur a tali contractu cū tex.
ibi dicat ꝙ ea pacta insunt que legē cōtractui dant.cōstat autē
ꝙ ambe iste virtutes.s.vestimēti ⁊ informationis producūtur
ratione inessentie.vt.l.lecta.ver.dicebā.ff.si cer.pet.ergo vbi de-
fecit inessentia deficiūt ambe.Sed tertio ⁊ vltimo limita quan-
do tam actio competēs ex principali contractu ꝗ̄ etiam pactū
sunt pro eadem persona al's secus.Unde si promisisti mihi cen-
tum per stipulationem:⁊ sic mihi soli competit actio contra te
ex ista stipulatione:⁊ fuit appositum pactum quod deberem ti-
bi scribere librum et isto pacto non informatur actio compe-
tens mihi vt detur etiam ad scribendum librum q꞉ informare-
tur ⁊ daretur cōtra meipsum.bene tamē talis stipulatio vestit
pactum vt patet in.l.ex morte. in fi.ĵ.de pac.cōuen.⁊ de rei vxo-
rie actio.in.§.accedit.vbi si promisisti mihi dotem per stipula-
tionem:⁊ ego per pactum promisi eam tibi solu.matri.potes
agere eo soluto ex pacto quod fuit vestitū coherētia stipulatio-
nis ad tui cōmodum licet stipulatio sit ad meū cōmodum:nec
pōt dici ꝙ imo vestiaẜ a traditione dotis quā postea facis per
l.lege.s̄.eo.q꞉ tūc eā facis ex necessitate stipulationis preceden-
tis.vn̄ nō potes pactū vestire vt ibi dixi per no.in.l.in traditio-
nibus.Est ergo necesse dicere ꝙ vestiatur ab ipsa stipulatione
qđ est mirabile postꝗ̄ illa non est pro te sed pro me.quomodo
ergo potes vestire pro te.vide Cy.i.d.l.ex morte.Possuʒ etiā
habere

habere aliam actionē pre.ver.ad obseruātiā pacti.s.illā que re-sultat ex cōtractu innominato si est tale pactū qd faciat rē resultare habita relatione pacti ad contractū qz continet tale quid propter qd pars fuit inducta ad cōtrahendum puta volebā q ires romā pro me:tu dixisti nolo ire nisi vendā tibi talē rem:z vendidi pacto apposito q vadas pro me romā:tūc resultat cō tractus innoīatus facio.i.vendo vt facias.i.romā vadas.pos-sum ergo agere vt vadas triplici actiōe.s.ex vēdito informato vt in.§.quinimo.Item pre.ver.que nō orit ex pacto incontinenti apposito:vt hic.Itē alia actiōe.pre.ver.que nō oritur ex pacto sed ex cōtractu innominato resultāte habita relatione pacti ad contractū.Et hoc est vtile.qz si succūbam in vna:qz non pbaui possū redire ad alterā per.l.si actor.ff.de iureiur.secus ideo qz cōtractus non fuisset gestus.l.si duo.§.idē iul.eo.ti.z ex istis reducuntur ad concordiā vltramon.cum citramon.in ista materia.qz Pe.nō perfecte intellexit.licet ipse hoc dicat de alijs.cetera dic vt dicam.j.eo.petens.Si autē illud pactū non esset tale propter qd pars fuisset mota ad cōtrahendum sed qz mota propter aliud incidenter apposuit pactum vt in pacto de dandis fideiussoribus vel retrouēdendo.non enim quis mouetur propter illa ad veniendum.sed propter necessitatem suam tūc non resultaret contractus nominatus et hoc non tangunt docto.tamen est necessarium.nam indistincte vident dicere quod resultet contractus nominatus habita relatione pacti ad contractum quod tamen non est verū simpliciter ad quod facit.j.de pac.inter empto.l.j.cum ibi no.

2 ¶ Instrumenta de iure cōmuni non habēt executionē paratam sed dz super eis sentētia diffinitiua ferri.

3 De solennibus nihil est omittendum.z si iudex contrariū de facto faceret deberet de facto reuocare:z sic quid fecit parte non citata:z ea non citata deberet reuocare.

4 Conuētio de permutando de qua hic q fuerit nuda:z lz sit nuda q tamē si nō seruat faciat cōmitti stipulationē penalē sicut si esset vestita.

5 Principalis stipulatio an nouetur per penalem postea inter positam.

1 In pacto. †Qñ stipulatio penalis incipit a pcedēti conuentione nuda si illa cōuētio nō serue pena cōmitti.z ex stipulatione penali tm̄ agi pōt nō ex pricipali nuda.Et effectus erit:qz vel cōuentus timore ne condēne ad penā seruabit cōuētionē vel si nō seruabit ad penā cōdēnabit.Itē bona aduersarij pter cōuentionē non seruatā nō debēt de facto z sine iuris ordine trāsferri in creditorē:sz ordine seruato.hec dicit ista pulchra.l.z difficilis famosa z repetibilis.qz hic dn̄s Cyn.tractat de triplici materia de qua possint fieri tres solennes repetitiones:z Bar.in.l.insulam.de ver.obli.fecit vnam:z in.l.ita stipulatus.z fecit aliā que valet pro duabus in quibus examinauit profundissime z vtilissime ea que Cy.hic abbreuiando verba doct.antiquorū posuit satis leuiter.¶ In tex.ibi:ex stipulatu agens.quasi dicat ex prima cōuentione nuda agere nō potest.est ergo necesse quod agas ex stipulatione ad penā.¶ In tex.ibi:consequēs.scilicet a sponte soluente si volet moram purgare vt in pena non cōdemnetur.sed ante inuito non potes extorquere.Penam vero bene potes extorquere ab inuito vt.j.colligitur ex verbo exiges vt.l.fideicommissa.l.si rem.de lega.iij.nā ad eam penam condemnabitur si moram nō purgabit.¶ In tex.ibi:nam bona zc.iste volebat q liber quez aduersarius suus conuenerat de permutando de facto auferretur illi traderetur

2 sibi sine alia sententia diffinitiua.Imperator dicit q istud nō

a est fiendum.Unde aliquando[a] allegaui istum tex.q de iure cōmuni instrumēta non habent executionem paratam:sed debet super eis sententia diffinitiua ferri.z ideo statuta contraria disponentia sunt contra ius cōmune ideo restringenda.facit.j.de

3 ac.pos.l.nec est vera.†Not.q nihil omittendum est de solennibus.facit.l.diuus.ff.de in integ.restitut.z.l.cum hi.§.si pretor.ff.de transact.Et adde quod si iudex contrariū de facto faceret deberet de facto reuocare.z si fecit parte non citata.similiter et ea non citata deberet reuocare.ad hoc allegatur text.cum glo.in.l.minor.in princi.ff.de cui.z no.in.c.querela.de electi.¶ In glos.ibi tria fuerunt pacta.potest enim poni secundum docto.quod fuerunt duo tantum scilicet primum nudum de permutando.secundum vestitum de pena.Nam etiam stipulatio po-

b test dici pactum.[b] ideo non obstat text.dum dicit:si pacto quo penam.¶ In gloss.ibi.de aliqua permutatione.nam continebatur in instrumento quod tu z ego conuenimus de permutando librum tuum cum libro meo.Istud enim verbum conueni

c mus [c] nō importat stipulationem sed nudam cōuentionem.vt in.l.lecta.§.cōuenitq.ff.si certum petatur.z ita debet intelligi.l.ex placito.j.de rerum permutatione.Sed si contineret q promisimus adinuicem permutare istum librum.verbum importat stipula.vt in.l.sciendum.ff.de ver.ob.z sic non esset nuda cōuētio.Bal.autem hic multum errauit salua sui pace.Nam reprehendit hic exemplum glo.dicens quod permutatio est con

d tractus[d] innominatus:z hoc fateor.z quod ex tali cōtractu nō orietur actio nisi rei interuentu.vt in.l.iurisgentiū.in princ.ff.eodē.Aut ergo ego nondū tradidi librū meū z nō possum agere ad penam:aut tradidi z tunc possum agere ex prima conuētione nuda.qz est vestita rei interuentu:cuius contrariū hic dicit.Sed salua sui pace.nam verū est q anteq̄ tradā etiā si sum paratus tradere nō possum agere vt mihi tradas.glo.est ordina.in.d.l.iurisgen.in fi.mag.glo.Sed si volo agere ad penā.qz per me non stat quominus tradam.sed per te:qz nō vis recipere.dico q agere possum:qz est casus huius.l.fm istam glos.qd etiam tz hic do.Rapha.z bene reprobando Bal.sed non allegat glo.quam.s.allegaui.Pro declaratione magne gl.vt melius intelligatur non sequendo ordinem glo.sed ordinem text.

4 collige ex ista.l.plura.Primo†qd conuentio de permutando cessat fm casum quem ponit gl.fuit nuda lz iuxta stipulationē penalem que erat vestita.sed cōtra q vestiatur ab ea vt pariat actionem.vt.s.l.prox.z.j.eo.l.petens.Solu.dixi in.l.precedēti.z hoc in glo.mag.in ver.item nunquid vestitur.Secūdo no.q lz sit nuda attñ si non saluat facit cōmitti stipulationē penalem sicut si esset vestita.Sed contra qz non cōmitti nisi pter moram:sicut z stipulatio vsurarū que dicun pena.vt.l.lecta.ver.sed cū sortis.ff.si cer.pet.z vbi nulla petitio nulla mora.vt in.l.pupillus.ff.de ver.obli.Istud contrariū sentit glo.mag.in fi.z non soluit sed remittit ad no.in.l.si post tres.ff.si quis cau.z in.l.nuda.j.de contraben.stipu.z ibi volunt glo.q faciat cōmitti:sed non ita cito sicut vestita conuentio.s.propter solā interpellationem extraiudicialem que non constituit in mora sed per cōtestationem factā de facto vel super penali stipulatione:vt in hac.l.vel super nuda conuentione vt in.d.l.nuda.tūc qualiter poterit sequi sn̄ia sup pena q innuit ista.l.in verbo vel penam cum ante contestationem actio ad penam nō esset nata.vt in.l.non potest videri.ff.de iudi.Respōdeo quia nascitur in ipso actu contestationis non post:nec ante.Nam si esset nata an-

a te:non esset dubium q posset sequi.z si nasceretur post nō esset dubium quod sequi non posset.vt in.d.l.non potest videri.sed quia simul cum cōtestatione nascitur:glo.z doc.volunt q possit sequi.Istū articulū late examinat Bar.in.l.ita stipulatus.de ver.obl.in illa.q.quādo stipulatio penalis incipit a precedēti conuentione nuda.z lz ista que dicit glo.possint de se sustineri modo predicto attamen ipse tz opi.Pet.q non requiratur lit.contesta.sed propter solā interpellationē extraiudicialē cōmittatur lz per eam aduersarius non cōstitua in mora qz hoc videtur fuisse de mēte partium cum mora non possit hic proprie cōmitti quod cōmittatur eo modo quo potest:z sic potius cōmittitur pena ex causa cōditionis q̄ propter moram.nam et verum quod ad cōmissionem pene semper requiritur mora vt ptz quando incipit a precedenti conditione.nam sufficit euētus conditionis.Bal.hoc reprobat z sequitur opi.glo.quia si ista opinio esset vera iam esset orta actio ad penam ante li.contesta.propter interpellat onē.z si ista esset facta:postea contest.super pena non haberet locum purgatio more.vt in.l.si insulā.ff.de verb.obli.cuius contrarium vult ista.l.fm eum qd possit purgare quandocūq vsq ad sententiam vt ibi.vel dic quod in conuentionem deuenerat zc.Sed tenendo opi.glosse quod nascatur in ipso actu contesta.Non obstat quia tunc contestatio non est terminus purgationis more super ipsa sententia vt no.Pe.z Cy.j.ti.j.si maior annis.Breuiter iste tex.nō dicit quod ista purgatio possit fieri quocūq vsq ad sn̄iam.vn̄ pōt intelligi sane qd fiat ante contestationē statim porrecto libello super stipulatione penali anteq̄ illi respōdeat.Uel dic melius quod etiam post poterit fieri actore volente:z ita loquitur iste tex.qz actor hic desiderabat conuētionem impleri.z Imperator dat

b sibi consilium per quod potest venire ad suam intentionem.

5 ¶ †Item nota tertio vnum quod colligitur ex ista purgatione more.nam per hoc videtur quod prima cōuentio non fuerit nouata per stipulationem penalem.quia si fuisset nouata illud

c quod cōtinebatur in ea non deberetur amplius sed sola pena.ergo non posset euitari pena illud soluēdo creditore inuito:qz solueret aliud pro alio.l.ij.§.si cer.pet.z tamē iste tex.pōt intelligi creditore inuito qñ ante lit.contest.Timore huius cōtrarij glo.formauit hic istam.q.in ver.item quero.z dicit q isto iure

D fiebat nouatio nisi fuisset expresse actum contrariū:z tūc oporteret intelligere q hic fuisset expresse actum quod non fieret ad soluendum contrariū.vel dic quod etiam si facta fuisset nō ob.contrarium qz lz desinat esse in obligatione remansit in solutione.z illud quod est in solutione ex dispositiōe legali potest solui

¶ Aliqñ.adō q lz hdictuz sit in se veruz.tñ nō pba hic qz nō psuppo nit hic q ista stipulatio penal fuerit reducta ī istro.z ad pbandū hoc dcm̄ allega tu tex.ī.l.minor.xxv.annis cui fideicōmissum.ff.de mino.z itelligē h̄ vex nisi instrm ēēt ɔfessio natū vel guarentigiatū fm Cy.i.l.j.j.de cōfes.p Alex.de imo.ī.l.cū pretor.§.si iudex.ff.d re iu.z in.l.si cum dotē.§.eo autē.ff.so.ma.z habes cōsi.Pe.de anch.in iij.ɔsi.pau.de cas.in.j.pte ɔsil.antiquorū.cōsi.cclxj.inci.visis cōpromisso z laudo.colū.iij.Frā.cur.

¶ Pactum.adō Raph.cu.in.l.j.ī §.si quis ita.ff.de ver.obli.

¶ Cōuenim⁹.ad de Frā.de are.i.l.q rome.§.callimachus.ī tertio nor.ff.de verb.obli.

¶ Permutatio ē ɔctus.adde gl.in sti.de emp.z vē.v.nā z i ceteris.doc.in.l.j.ff.de rerum permu.

inuito creditore vt ptʒ in ac.noxali.l.itē veniūt.§.ideʒ recte.ff. de peti.here.hodie vero ſm gl.non fit nouatio niſi expreſſe fuerit actum.vt in.l.fi.j.de noua.Sed in hoc gl.reprehendit̃ ꝑ omnes.quia illa loquitur in ſtipulationibus coequeuis.Sed an principalis ſtipulatio nouetur per penalem nihil eſt immutatum per illam.l.intellige per penalem.idest per commiſſioneʒ penalis ſtipulationis.Ante em̄ ꝙ̄ ſit commiſſa clarū eſt principalem non eſſe nouatam per.l.quo.ff.de noua.Item dum dixit nouetur:intellige ſicut deſinat eſſe in obligatione ciuili:et naturali.et ſola pena debeatur licet remanſerit in ſolutione vt dixi.In hoc aūt articulo quot fuerūt capita tot fuerūt opi.q̄s Bar.ad plenum recitat in.d.l.ſtipulatus.quia quedā iura ꝓbant notionem fieri vt eſt.l.obligationū fere.in fi.de act.et ob. ⁊.d.l.ita ſtipulatus.in fi.de ver.ob.⁊.l.j.de penu.leg.Quedam probant contrariuʒ:quia volunt quod poſſit agi ex prima cōuentione licet pena ſit commiſſa quod nō eſſet ſi facta eſſet nouatio.vt eſt.l.ſi quis a ſocio.cum.l.ſequēti.ff.pro ſo.⁊.l.predia. de act.emp.Bar.diſtinxit an precedens conuentio ſit ex cauſa oneroſa.⁊ loquuntur ſecunda iura:an ex lucratiua:et loquuntur prima.Ego vltra hanc poſui aliaʒ opi.in.d.l.ita ſtipulat⁹. dic vt ibi.

1 Pactum quod. †Pactum quod q̄s alteri ſuccedat factū cum illo non valet quia aufert liberam teſtamēti factionem.⁊ ſic eſt contra bonos mores:nec aliquam obligationem inducit.h.d.Et ſic etiam naturalem nō inducit vt.l.ſtipulatio hoc modo.de verbo.obl.Nec firmatur iuramēto etiā de iure canonico.vt in capi.non eſt obligatorium.de regu.iur.in.vj.Licet ſecus in pactis de nō ſuccedendo.vt in.c.ij. de pac.eo.lib.Ergo illud non eſt ꝯtra bonos mores.¶In textu ibi pactum.ſubaudi etiam ſtipulatione vallatū.¶In textu ibi:patri ſuo ſubaudi non obſtante hoc pacto ſolum maſculum heredē inſtituit vniuerſalem.⁊ iſtaʒ filiam in.x.ſolidis vt moris eſt:⁊ certe valet teſtamentum.nec iſta filia poteſt plus petere ſi dos ſufficit ad legitimam.quia computatur in eam.⁊ valet teſtamentum poſtꝙ̄ in aliquo ipſam heredeʒ inſtituit vt no.in.l.iij.§.ſed vtrum.ff.de mino.in glo.ordinaria.Et ideʒ ſi inſtituiſſet eā in ſola dote vt ibi notatur.ſecus ſi in nullo:et ſic eſſet preterita.nam ſuccederet ab inteſtato vna cū fratre equaliter de iure communi.Sed pone quod iſte pater deceſſit inteſtatus.⁊ in loco erat ſtatutum quod femina non ſuccedat cum maſculo ab inteſtato.iſta vero vult ſuccedere virtute pacti:dicens quod illud pactum habet vim vltime voluntatis poſtꝙ̄ non apparet de contraria volūtate patris:et ſic videtur pater ſibi reliquiſſe dimidiam ſaltem iure fideicommiſſi vel legali ⁊ ſtatutum eaʒ non excludit ab eo quod ſibi relinqueretur a patre:quid iuris.dico q̄d poteſt ſuccedere per caſum.l.ſingu.j.eodē.l.licet.que determinat iſtud dubiū quod iſtud pactuʒ ſicut non habet vim contractus vt obliget patrē ⁊ ip̄m neceſſitet ita nō hʒ vim vltime volūtatis niſi in milite etiam ſi fuiſſet factuʒ coram.vij.teſtibus.Et hoc ſingu.tene mēti.q2 per illam.l.iſta gloſſatur ⁊ ſuppletur.

2 ☞ Bona ſubiecta reſtitutioni ſub conditione:ſi alienentur preſente illo cui debēt reſtitui:⁊ non cōtradicente ꝙ valet alienatio ⁊ q̄n̄ poſſit reſcindi.

1 Cum proponas. †Fideicōmiſſum conditionale pōt
2 per pactū remitti.h.d.dic vt.ſ.e.l.j.⁊ †hic eſt vna gl. que allegatur.j.ꝙ bona ſubiecta ſub conditione reſtitutioni ſi alienent̃ preſente illo cui debent reſtitui ⁊ nō ꝯdicēte valet alienatio q2 illa videtur remiſiſſe ius ſuū q̄d facere potuit vt hic.ꝙ perpetuo tene mēti.Sed in contrarium facit fortiter q2 non potuit impedire alienationem per ſuam contradictionem quominus valeat cōditione pēdente.lʒ poſtea reſcindatur iuxta no.in.l.ſeruo legato.§.j.ff.de leg.j.ergo tacēdo nō videt̃ ꝯſentire per ea q̄ plene no.in.l.gallus.ff.de pig.ac.⁊ hoc magis plʒ lʒ Bal.in.l.quoties.poſt pri.j.de fidei.videatur tenere iſtā gl.eo caſu quo tacet malitioſe per.l.j.j.ad vellei.ſi ſine. cū ibi no.ſed nō conſiderauit id quod.ſ.dicitur.Tene menti.⁊ differt.l.j.quia hic ambo fuerunt rogati inuiceʒ:ibi nullus fuit rogatus.

1 Pactum. †Tātū valet pactū cum ſcriptura q̄tuʒ ſine ſcriptura.hoc dicit. Et ſic ſcriptura nō eſt de ſubſtantia cōtract⁹ ſed ſit ad proba.vt i.l.cōtrahit̃.ff.de pig.Fallit tn̄ in q̄buſdam caſibus ibi notatis.

2 ☞ Creditor q̄n̄ recipit partē ab vno ex plurib⁹ obligatis in ſolidum ſit caut⁹ vt dicat recipio ſaluo iure ſolidi.

3 Si vnus ex plurib⁹ reis debēdi obligatis inſolidū ſoluit pteʒ q̄n̄ inducat̃ diuiſio:⁊ q̄n̄ nō.⁊ nu.4.

1 Si creditores. †Ex receptione ptis debiti facta ab vno ex correis debendi inducit̃ diuiſio ex quo reſultat taciti pacti exceptio.h.d.hʒ Bar.¶In tex.ibi quemꝙ̄ Antiqui habent quēque:⁊ illa eſt dictio vniuerſalis cōprehendens omnes in.l.hoc articulo.ff.de here.inſti.alij habēt queꝙ̄. ⁊ illa eſt particularis cōprehendens tantū vnum ⁊ iſta eſt vera litera.¶In textu.tua perſona:iſtud verbum pōdera.nā cum tenerentur ad centū quilibet inſolidum vnus ſoluit quinquaginta dicens ꝙ pro ſua perſona ⁊ pro parte ſibi cōtingente ſoluebat.creditor poſtea volebat ip̄m cōuenire pro alia parte:q2 forte correus non erat ſoluēdo videbatur ꝙ poſſet.q2 cum ille eſſet obligatus ad ſolida cētum ſoluēdo partē liberat⁹ fuit ab illa parte tm̄ ⁊ pro alia remanſit obligat⁹ in.l.ſi ſtipulatio.ff.de ſol.in.j.charta.ſed iſtud procederet ſi ſimpliciter ſoluiſſet vt ēt probatur in.l.inter eos.§.j.ff.de fideiuſ.Sed q2 dixit ſoluo pro perſona mea vel pro parte mihi contingēti:creditor ſponte recipiens videt̃ ſibi feciſſe pactū de non petendo alteram partem ⁊ eſt pactum tacitū vt hic dicit gloſ.Et eſt aduertēdum quia ſi non erant niſi duo debitores nō pōt dici ꝙ hic fuit inducta diuiſio actionis.nam tunc actio dicitur diuidi inter plures quādo primo tenebatur quilibet inſolidū.⁊ nūc incipit quilibet teneri pro parte tm̄.d.l.inter eos.§.pe.ſed hic prim⁹ qui ſoluit liberatur in totū ſtatim ipſo iure quatenus ipſe ſoluit partē virtute taciti pacti.vt ⁊.ſ.e.l.creditori.alter vero q̄ nō ſoluit fuit liberatus ſimiliter iure a parte ſoluta.⁊ remanſit efficaciter obligatus in parte non ſoluta.vnde non eſt proprie diuiſio actionis per quā quis remanet obligat⁹ in parte efficaciter.⁊ in alia parte pleno iure ſed inefficaciter.vnde hoc caſu non plʒ ſummarium Bar.qui dicit ꝙ inducitur diuiſio ſed ſi eſſent plures puta quatuor qui tenebantur ad.c.quilibet inſolidū ⁊ vnus ſolueret.xxv.pro parte ſua q̄tum ad eū.dicēdum eſt vt.ſ.dixi ſed q̄tuʒ ad alios tres bene fuit inducta dicta diuiſio:vt ſic poſtꝙ̄ creditor recepit iſta ab illo:nō poſſit aliquē de alijs tribus cōuenire niſi pro.xxv.Nec ob.ꝙ non fuerunt preſentes in illa receptione.q2 hoc eſt tacitum pactū legale quod prodeſt etiam abſentibus.vt.ſ.ea.l.ij.cum ibi no.Et ibi ſaluo ⁊ intelligo id q̄d no.Barto.circa finē.quod non poteſt intelligi:niſi in caſu predicto.⁊ iſtum intellectū perpetuo tene menti.quia quilibet diceret contrarium prima facie quod quilibet aliorū poſſet conueniri ad totum reſiduum poſtꝙ̄ cum eis nihil fuit actum.Sʒ intentio Bar.⁊ aliorum qui dicunt hic induci diuiſionem non poteſt ſaluari:niſi modo quo dixi.⁊ etiam inq̄tum ipſe dicit ꝙ iſta diuiſio prodeſt abſenti ſi bene cogitabis.⁊ hoc male declaratur per ipſum ⁊ alios poſtea ſcribentes.⁊ per eos tamen nō
2 tangitur ⁊ eſt neceſſarium.¶†Sit ergo cautus creditor quando recipit partem ab vno ex pluribus obligatis inſolidum vt dicat recipio ſaluo iure ſolidi.nam iſta verba important vt alteram partem poſſit ab eodem petere.⁊ etiam a quolibet aliorum ſolidum.⁊ ita dicit Albe.ſe vidiſſe fieri.et etiam ego vidi. Sed quidam dubitabant quid eſt dicere iure ſolidi:et non intelligebant.Glo.hic magna format tria contraria.⁊ ſunt difficilia in formatione quia ille leges loquūtur diuerſis terminis. Primum contrarium eſt de.l.reos.j.de fideiuſſoribus.vbi dicitur quod ſi vnum de fideiuſſoribus mihi obligatis inſolidū conueniam vel inſolidum vel pro parte.⁊ contingat ipſum mihi condemnari et poſtea reperiatur non ſoluendo non prohibeor illud idem petere a fideiuſſore.ergo per petitioneʒ primā non fuit inducta diuiſio quia ſi fuiſſet inducta pro rata qui tangebat illum primum conuentum non poſſet confideiuſſorem conuenire ſicut nec hic pro rata quia contingit non ſoluentem: non poſſum conuenire ſoluentem.Eſt enim perinde ac ſi a principio quilibet ſe obligaſſet pro parte quo caſu licet alter eorūʒ ſit non ſoluendo poſſum pro parte illius alterum cōuenire:vt in.l.legatorum.in principio.ff.de lega.ij.Glo.ſoluit iſtud contrarium tribus modis.Primo quod hic interuenit expreſſuʒ pactum ꝙ quilibet illorum haberet ſoluere partem tm̄.⁊ ſic hʒ tex.quemꝙ̄.iſta ſo.non eſt bona.quia tunc iſta.l.nō haberet dubiū.preterea cōiter habetur in tex.quemꝙ̄.ſecūda ſol.eſt quod ibi creditor conuenit vnum inſolidum quo caſu non inducitur diuiſio.ſi aūt conueniſſet pro parte:tūc induceretur ſicut q̄n̄ reciperet ſolutionē pro parte.vt in hac.l.iſta ſolu.cōfunditur per illum tex.q2 etiā ibi loquit̃ q̄n̄ conuenit pro parte.Tertia ſol. eſt ꝙ iſta intelligatur ſm illā.nam illa vult ꝙ ſi primo conuentus reperiatur non ſoluendo poſſit alter conueniri pro eo pro quo primo fuit conuentus.et eadem ratione hic:ſi alter non eſt ſoluendo poſſet ille ſoluens conueniri pro altera parte.Inducitur ergo diuiſio q̄n̄ ambo ſunt ſoluendo ⁊ tunc alter pro altero conuenitur:nec hic nec etiam ibi conueniretur.ſed eo non exiſtente ſoluendo ceſſat diuiſio.hec ſol.eſt truffa.quia poſtquam eſt inducta

est inducta diuisio non curaꝛ an alter efficiatur soluēdo vel nō
3 facit.l.inter eos.§.j.ff.de fideiusso.†Dic ergo ꝙ isti casus sunt diuersi.q2 ista.l.loquitur qñ vnus soluit partē ꝛ tūc inducitur diuisio qđ tñ intellige vt.s.dixi.ꝛ sic iste soluens non posset cōueniri pro altera parte etiā si correus esset non soluēdo ꝯm verum intellectū.Sed.l.contraria loquitur qñ vnus tm̄ fuit conuentus:quo casu aut insolidum.ꝛ tunc constat ꝙ nō inducitur diuisio sed electio.clarū est ꝙ electio non preiudicat nisi sequatur solutio.vt in.l.fi.eo.ti.Aut fuit cōuentus pro parte.ꝛ tunc similiter diuisio non inducitur nec etiam resultat pactū de non petendo alteram partē nec illi nec correo vt ibi ptz.℄ Sz cōtra vtrumq; oppo.primo contra primū ꝙ nec inducaꝛ per solutionē partis.d.l.inter eos.§.j.ff.de fideiuſ.alle.in glo.Dicūt doc.ꝙ hic loquiꝛ in pluribus reis debēdi qui non habebāt inter se beneficiū diuisionis hoc iure ꝛ sic creditor non tenebatur recipere partē si nolebat.vt.l.tutor.§.luci⁹.ff.de vsu.Recipiēdo ergo sponte videꝛ vti liberalitate:ꝛ sic pactū fecisse ꝛ actionem diuisisse.Ibi loquitur in pluribus fideiussoribus qui habebant hoc iure beneficiū diuisionis ex epistola diui adriani si erāt soluendo:ꝛ sic creditor cogebaꝛ recipere partē si ergo partem recepit ab vno ex eis cū hoc faciat de necessitate nō vr̄ vti liberalitate nec fecisse pactū nec actionē diuisisse:q2 in necessitatib⁹ nemo ꝛc.vt in.l.rē legat.ff.de adi.le.ꝛ ideo si postea ante diuisionē factā per iudicē alter reperiaꝛ non soluēdo posset ille idē conueniri.ꝛ etiā si sint soluendo ꝛ perueniatur ad diuisionē fiēdam per iudicē:residuū qđ restat dz diuidi inter oēs etiā in nō soluēte vt ibi.Ista distictio est bona ꝛ procedit eo casu quo soluēs non dicit soluo pro persona mea vel pro mea parte:sz si hoc dixit induciꝛ diuisio per pactū nō solū in pluribus reis debendi non habentibus beneficiū diuisionis vel olim vt hic:vel hodie si ei renuntiasset sed etiā in fideiussoribus vel in habentibus tale beneficiū cū sit eadē rō q2 creditor sic recipiēdo videꝛ sibi fecisse preiudiciū.ꝛ ita intelligit Ang.illū tex.limitādo ꝯm istā.l.ꝙ ibi loquiꝛ qñ ista verba in solutione non fuerūt apposita:alias esset idē ibi ꝙ hic.ꝛ hoc etiā videꝛ de mente Bart.in l.ex duobus.de duobus reis.℄ Contra secundū oppo.ꝙ etiā agendo pro parte inducaꝛ diuisio.vt in.l.libertū.j.de fide.Solu.si creditor agit pro parte cōtra oēs simul.i.coueniendo quēlibet pro parte tūc induciꝛ diuisio facta cōtestatione.ꝛ sic altero effecto non soluēdo alter nō condēnabiꝛ nisi pro parte.ꝛ ita loquiꝛ.l.liberū.sed si agat contra vnū tm̄ pro parte tunc non inducitur diuisio.nec pactū.vt in.d.l.reos.Ratio ꝯm quosdā est.q2 ad iudiciū venit quis quodāmodo inuitus.sed solutionem recipit volens ꝛ hec est differentia inter casum huius.l.ꝛ illius l.reos.que tñ non videtur bona q2 non cogiꝛ petere partē si nō vult cum possit petere totū.vnde sponte videꝛ petere:pōt ergo dici ꝙ ibi loquitur qñ petiȷt partē simpliciter.sed si dixisset in libello pro tua persona vel pro parte que te contingit inducere tur diuisio facta contest.li.ꝛ etiā pactū de nō petēdo alterā partem.sicut induciꝛ hic ex receptione partis.ꝛ sic non sit differentia an pars soluaꝛ an pars petaꝛ:sed si queādmodū soluaꝛ vel petaꝛ an cū appositione istorū verborum vel sine.ꝛ ꝯm hoc potest saluari glo.que est hic in secunda sol.vbi non facit differentiaꝫ an petatur an soluatur pars.ꝫ solum an petatur pars vel totum.sed tunc oppo.ꝙ per petitionē partis nō inducaꝛ diuisio.vt in.l.si ex toto.§.j.ff.de leg.j.Glo.sol.trib⁹ modis.Doct. tenent illam quod ibi sit speciale in vltimis voluntatibus.sed certe non apparet ratio specialitatis.ꝛ regula est in cōtrariū ꝙ de contractibus ad vltimas voluntates bona est argumentatio.vt in.l.seruum filij.§.cum qui.de leg.j.Dic ergo illum.§.intelligendum ꝯm predicta ꝙ in petendo partem non apposuit
4 ibi illa verba.†ꝛ ex predictis collige distinctionem per teipsuꝫ quando sunt plures obligati insolidum ꝛ vnus soluit partem an inducatur diuisio:quia vel cum appositione istorum verborum ꝛ inducitur vt hic aut sine.ꝛ tunc aut habebat beneficium diuisionis.vel non:aut cōueniuntur in totum:ꝛ non inducitur diuisio etiam si vnus tātum.sed electio que non preiudicat aut pro parte.ꝛ tunc aut omnes conueniuntur quilibet pro parte.ꝛ inducitur:vt in.l.liberum.aut vnus tm̄.ꝛ tunc aut cū appositione dictorum verborum ꝛ idem ita intelligatur glo.hic posita.Aut sine.ꝛ tunc secus.ꝛ ideo alter potest conueniri pro eadē parte pro qua primus fuit conuentus si ille reperiatur non soluendo.ꝛ iste est casus in.l.reos.ꝛ econuerso.primus conuentus pro parte poterit conueniri pro altera parte si reperiatur non soluendo:ꝛ iste est casus in.l.si ex toto.§.fi.de leg.j.℄ Ultimo glo.format contrarium de.l.tale pactum.§.si post diuisionem.ff.eo.tamen isti casus sunt diuersi.quia hic loquitur quādo plures erant obligati insolidum ꝛ vnus soluit partem.Ibi econuerso plures erāt obligati quilibet pro parte.ꝛ vnus soluit totum non dico sortem principalē sed totas vsuras ac si ipse sol⁹

deberet ꝛ queritur an creditor preiudicauerit sibi in sorte:quo minus ab omnibus petere possit pro rata ꝛ dicitur quod nō.sed tunc magis ob.l.ij.s.eo.Sed solue vt ibi dixi.q2.l.ij.loquitur quando creditor cōuenit procuratorem in rem suam quem tamen conuenire non poterat ille tamen sponte suscipit iudicium.Et tunc videtur fecisse pactum de non petendo a principali debitore.sed ille.§.quando non conuenit vnū pro tota sorte sed recipit solutionem totarum vsurarum ab vno:ꝛ tūc non preiudicat sibi in sortem quod est singulariter notandum quia non sic accessorium debet facere preiudicium in principali.ar.l.pactum quo penam.s.eo.

2 ℄ Duo possunt facere testamentum in eadem scriptura.
3 An tātum importet verbum rebus ꝙtum verbum bonis.
4 Verbum pertinere quod possit importare directam institutionem.
Hereditas sicut non potest dari per codicillos.ita nec per donationem causa mortis.
Si quis dicat dono tibi hereditatem meā an valeat donatio.

1 Licet inter.†Pactū de succedendo nō habet vim vltime voluntatis nisi inter milites.hoc dicit ista singu.l.que nō est alibi ꝯm Bar.Et vide quod no.pro ipsius declaratione Ioā.and.in addi.Spec.de instru.edi.§.porro.℄ Et vt intelligas pone casum quod eratis quatuor fratres.tu et quidam alius eratis milites ꝛ fecistis pactum.de quo hic.postea ille mortuus est in prelio.Alij volebant vna tecū succedere illi dicentes hanc conuentionem non valere vt tu solus succedas.vt.s.eod.l.pactum.Tu autem dicebas ꝙ licet non valeat iure pacti vt illum astringeret quominus potuisset alterū instituere si voluisset quo casu loquitur illa.l.saltem valet iure vltime voluntatis postꝙ hoc non fecit quia videtur in illa perseuerasse.Imperator dicit qđ si non fuissent milites cum sit facta per modum contractus non haberet vim vltime voluntatis vt.l.verba contraxerunt.de verbo.sig.q2 contractus tendit ad obligandum contrahentem:ꝛ vltima voluntas non tendit ad obligandum testatorem.nec etiam valeret iure do.cau.mor.ꝫ illa partim teneat vim contractus partim vltime voluntatis quia contractus inter viuos tendunt ad precise obligādum.illa vero ad nō precise.ꝫ q2 eratis milites et milites sunt priuilegiati vt eorum dispositiones vltime voluntatis non vitientur ex defectu solennitatis omisse.similiter hoc casu non vitiabiꝛ ex ineptitudine verborum:q2 cum debuistis per viam contractus:ꝛ ideo determinat Imperator ad te ptinere omnia bona virtute vltime voluntatis.non autem intelligas ꝙ etiam inter milites possit valere iure contractus vt obligetur cum sic cōtra bonos mores ꝛ sic nō esset priuilegiū militis sed potius dānum.
2 ℄†In tex.ibi scriptum.per hunc tex.dicit Bal.ꝙ duo pñt facere testamentum in eadem scriptura.ꝛ ita dicit se vidisse.ꝛ etiā ego vidi ꝙ vir ꝛ vxor in eadem scriptura vniformiter per omnia testati sunt.Facit.l.eo.ꝙ.§.si cer.pet.℄ In tex.ibi reb⁹.iste
3 tex.semper allegatur.†ꝙ tantū importat verbum rebus ꝙtuꝫ verbum bonis.ꝛ ideo sicut si aliquis diceret relinquo tali omnia bona mea videretur ipsum instituere si alium vniuersaliter non instituit.vt no.in.l.his verbis.in prin.ff.de here.instit.ita est si dicat.relinquo tali oēs res meas vt hic.ꝛ sicut appellatione oīm bonorum continenꝛ iura ꝛ actiones ꝛ nomina debi-
a torum[a] ita ꝛ appellatione oīm rerum vt no.Cy.in.l.j.ff.de test.
4 ho.†Ultimo allegaꝛ iste text.in fi.ver.pertinere[b] ꝙ istud verbū
b potest importare directam institutionem.ꝛ tamen non est verbum commune vt no.Bar.in.l.centurio.de vulg.ꝛ pup.ꝛ no.glos.que est hic quod sicut hereditas non potest dari per codicillos:ita nec per donationem causa mortis.ꝙ nō est alibi ꝯm Bald.vnde videtur qđ si quis dicat dono tibi hereditatē meā non valet donatio cum hereditas non sit in vita donantis.In contrarium videtur quod idem sit hoc dicere quod dicere dono omnia bona mea que nunc sunt bona.sed post mortem meā erunt hereditas.vt in.l.quesitum.§.fi.ff.de leg.j.ꝛ ibi omnino vide per Bar.

a ℄ Debitor adō gl.i auꝛ.ō nō alie.i.§.j.col.ij.Bart.in.l.pupill⁹.ff.de au.tu.doc.i.l.a diuo pio.ff.d re iud.
b ℄ Pertinere.de hoc verbo ptinere vid ꝑ al ex.ō imo.in cōsi.xxxv.co.iij.circa fi.ꝛ i cōs.xlv.in.iiij.vo.ter.i.l.si qs ex argētarijs.§.pertinere.ff.de edē.Inn.i.c.cū ecclesia.de cā pos.et ppie.ꝛ in.c.cōstitutus.de reli.do.mi.ꝛ ibi per doct.Fran.cur.

2 ℄ Dominium in quibus casibus transferatur sine traditione.

1 Traditionibus.†Dominium nō acquiriꝛ ex solo contractu.sed demum traditione secuta si tradens est dominus.ꝛ si non est dominus secuta etiam vsu-
2 capione.hoc dicit.†Glo.enumerat aliquos casus fallentie.tu adde alium casum quo transfertur dominium sine traditione.scilicet in societate omnium bonorum.vt.l.j.in fi.cum.l.sequenti.ff.pro socio.non sic in alijs contractibus.licet factis super omnibus bonis.vt in.l.pria.§.si vniuersi.ff.pro dote.ꝛ ibi notat.Item in diuisione,vt notat glossa.ff.de condict.furtiua.l.et

a ¶ Curator. adde Cy. et Bal. in l. j. C. de in inte. resti. Ant. de bu. in c. j. de treu. ⁊ pa. bal. in addi. specu. tit. de treu. ⁊ pa. ⁊ p ab/ ba. in cōsi. xxxix. in j. vo. ⁊ vide Ang. in l. tutor. ⁊ ibi eū dē pau. de cas. qui legit illam l. in l. rescriptum. §. fin. Ang. in l. si nō cō uitij. ff. de iniur. Bal. in rubric. de treu. et pac. ⁊ in l. iusiurād. ff. de iu/ reiu. Franc. cur.

b ¶ Pactuz. adde spec. in ti. de pact. in §. pe. vñ. quid si fili⁹ dñi. in c. cū/ nis. de pac. li. vi.

c ¶ Plures fres. Adde Bald. in l. pactuz qđ dotali. in. viij. ⁊ ix. q. C. de colla.

ideo.in fi.gl.mag.⁊ vide p Bart.pro ratione.Et adde ꝙ suffi/
cit traditio etiam possessionis non vacue vnde si fundus tuus
possidetur perderetur per tertium.⁊ si tu mihi vendas potes
in me trāsferre dominiū immittendo me ad illū fundū ⁊ indu/
cendo me in eum lȝ nō transferas in me possessionē.l.si fundū.
⁊ ibi no.de fun.do.

2 ☞ Licet ille q pmisit non petere vel non molestare nō videa
tur iplere ɔctū trāsactionis pfecte quousqȝ viuit vt possit age
re ex ɔctu transactiōis facte pacto nudo tanqȝ ex ɔctu innomi/
nato bene tñ pōt agere si interuenit stipulatio q̄ est contractus
vestitus ⁊ qualiter ⁊ ad quid.

3 Ex ɔctu quē quis impugnat vel nō seruat se iuuare nō pōt qua
tenus durat impugnatio sed ea finita sic.

4 Si duo fecerunt pacem inuicem ⁊ promiserunt se non offende/
re sub certa pena ⁊ alter eorū incepit offendere ꝙ alter poterit
offendere etiā ex interuallo nec incidit in penam appositam in
contractu pacis.

5 Si ille qui primo rumpit pacem fuit conuentus ad penam ap
positam in contractu pacis:⁊ eā soluit quod non poterit dein/
ceps rumpi ab altero ⁊ si rumpatur incidit ille in penaȝ pacis
rupte.

1 **Cum proponas.** †Ex pacto nudo transac.dať pos/
sidenti exceptio:sȝ nō possidenti nō dať actio si per/
fecte nō impleuit nec implere pōt transac.sed cōtra
nō seruātē transactionē licitū est sibi redire ad pristinam actio
nē.qꝛ nō seruanti fidē nō est fides seruanda.h.d.Et no.hic tex.
in ver.si tibi.vbi probať expresse id qđ dixi in l.j.ꝙ†licet ille q
2 pmisit nō petere vel nō molestare nō videať implere cōtractuȝ
trāsac. perfecte quousqȝ viuit vt possit agere ex cōtractu trans
actionis facte pacto nudo tanqȝ ex contractu innoiato.bene tñ
potest agere si interuenit stipulatio que est cōtractus vestitus:
qꝛ sufficit ad agēdū ex eo ꝙ qs impleat quatenus implere po/
test:lȝ nō impleat perfecte:sȝ si nullo modo impleret agere nō
posset etiā ex cōtractu vestito:vt in l.quero.§.inter locatorem.
ff.loca.⁊ ad hoc vt possit ex cōtractu innoiato celebrato p pa/
ctū nudū sicut est transactio nō sufficit implere quatenus pōt:
si non impleuit perfecte.vt in ver.preced.nam hic pmisisti am
plius non molestare aduersarium tuum super fundo:⁊ ipse p/
misit tibi p pactū nudū diuidere equaliter tecū hereditatē fra/
trū suorum predefunctorꝝ.⁊ nunc diuidere nolebat.nec tu age/
re potes vt diuidat qꝛ nō impleuisti perfecte. cōtractus eñ in
nominatus celebratus pacto nudo non videtur nisi rei inter/
uentu.i.ex perfecto implemento eius tm̄ qui impleuit.nō eius
qui nō impleuit.¶ In tex.ibi nec aduersario tuo trāsa.vti ⁊c.
subaudi si agas ac.prima ad fundū:⁊ ipse excipiat de pacto:q̄
promisisti eū amplius nō molestare super dicto fundo.nam re
plicare potes qꝛ non seruat transac.diuidendo hereditates:et
sic recurras hic ad glo.magnam in fi.in l.j.s.eo.per quam da/
3 tur intelligi ista.l.†Et adde quod ex cōtractu quem quis ipu/
gnat vel non seruat se iuuare non potest.vt hic probatur.scilȝ
quatenus durat impugnatio sed ea finita sic.ff.de ver.obli.l.q
4 rome.§.seia.⁊ ibi no.per Bar.quod tene bene menti.†Et alle/
gatur ista.l.ꝙ si duo fecerunt inuicem pacē ⁊ promiserūt se non
offendere sub certa pena ⁊ alter eorum incepit offendere.ꝙ al/
ter etiam ex interuallo poterit offendere nec incidet in penam
qđ intellige.s.appositā in contractu pacis.qꝛ nō videtur rum/
pere pacem ille cui primo rupta fuit.vt no.in addi.Specu.su/
per rubrica de treu.⁊ pa.⁊ etiam no.in l.qui fidem.ff.de trāsa.
⁊ in l.cū pater.§.liberis.in fi.de leg.ij.Sed bene incidet in pe/
nam maleficij statutum a iure communi vel municipali.qꝛ non
licuit sibi ex interuallo vindictam sumere vt in l.sciētiam.§.cū
aliter.ff.ad.l.aquil.⁊ ita videtur determinare Joan.an.in mer
5 cu.super regula frustra.de reg.iu.lib.vj.tene mēti.†Dicit etiā
Bal.no.ꝙ si ille qui primo rumpit pacē fuit conuentus ad pe
nam appositaȝ in contractu pacis ⁊ eam soluit ꝙ non poterit
amodo rumpi ab altero ⁊ si rumpať incidit in penaȝ pacis ru
pte qꝛ illa solutio pene succedit loco rei.i.obseruātie pacis.ar/
gu.in l.apud celsum.§.labeo.de doli excep.Et hoc etiam expſ/
se voluit Pet.j.e.l.petens.

2 ☞ An tutor vel curator possit facere pacem de iniuria illata
patri pupilli vel adulti ⁊ remittere penam.

1 **Pactum curatoris.** †Legitim⁹ administra
tor non potest facere pactum de nō petendo:sȝ non
potest recipere solutionem.⁊ per hoc liberare debi/
torez illius cuius negotia administrat.h.d.Nō primi dicti est
qꝛ licet tutor ⁊ curator habeant legitimam administrationem
⁊ per ɔñs habeant etiā liberam ⁊ sic possint alienare.vt in l.p/
curator cui libera.ff.de procu.propter qđ videbať ꝙ possent fa
cere pactum de nō petendo qꝛ continet alienationem actionis:
tñ contrarium est qꝛ non pñt donare lȝ aliam alienationem vti
lem pupilli vel adulto facere possint.qꝛ donatio non est vtilis
cū sit dilapidatio.⁊ intelligiť excepta de gñali administratiōe
cum libera.⁊ in l.cōtra.§.si filius.ff.eo.⁊ de manu.si ab agnato
⁊ hoc qñ debitū erat liquidum vel de facili poterat liquidari:
alias secus:qꝛ non trāsigere ⁊ remittere aliquo dato vel retēto
si hoc magis expedit pupillo vel adulto q̄ ponere se in dubio
2 lit.vt.in ll.alleg.hic in glo.pro contrarijs.†Ex hoc induciť ad
a q.an tutor vel curator[a] possit facere pacem de iniuria illata pa
tri pupilli vel adulti.⁊ remittere penā.Nā dicunt qdā ꝙ si iniu
ria erat notoria nō pñt alias secus.alij dicūt ⁊ melius ꝙ etiā si
sit liquida ⁊ notoria si expedit pupillo vel adulto poti⁹ remit/
tere q̄ vindictaȝ expetere pñt pacem facere.⁊ ipse pupillus vel
adultus tenebať eā obseruare.⁊ ita no.per Gand.in opere suo
maleficiorū.⁊ per Bal.hic.⁊ etiā per Albe.qui nominat anti/
quos doc.qui fuerunt huius opi.

2 ☞ Si filius postea successit patri an tenebitur obseruare pa/
ctū de nō petendo qđ ipse fecit debitori paterno ⁊ an possit re/
tractare venditionem.

1 **Filius.** †Filius nō pōt tollere actionē com/
petentē patri per pactū de nō petē/
do.vel etiā debitū recipiēdo.h.d.Et hoc est verum
sine dubio si illa actio competebat patri ex contra/
ctu celebrato per ipsum patrē vel alio modo non tñ ex contra/
ctu filij.Si aūt ex contractu filij non pōt tollere paciscendo sed
bene potest tollere sol.accipiendo per l.si vnus.post principiū.
ff.eo.⁊ per l.quod seruus.ff.de sol.⁊ qđ dixi.s.eo.l.seruus.Sed
2 quid†si filius postea successit patri an tenebitur obseruare pa
b ctum[b] de non petendo qđ ipse fecit debitori paterno videť qđ
sic postq̄ potest ⁊ res deuenit ad casum quo debitum pertinet
ad eum.nam ius superueniens actori meo cōfirmat ius meum
vt in l.cum vir predium.ff.de vsuca.pro quo facit.l.si non sor/
tem.§.filius.ff.de condi.indebiti.In contrarium ꝙ ipse possit
venire contra tanqȝ heres patris sicut ipse pater posset si viue
ret vt hic ista questio formatur in fine per doct.quando filius
vendidit rem patris ⁊ postea patri successit an possit retracta/
re venditionē.de qua.q.per Bart.post Dy.in l.filius.j.de sol.
⁊ quod no.per eum in l.stichus.ff.de pecu.⁊ adde.l.⁊ heredi.§.
filia.ff.de pactis.

2 ☞ Si sunt plures fratres quorū vnus vel duo maritant so/
rorem.⁊ illa eis renuntiat hereditatem paternam ad quā voca
batur simul cū masculis an ista renuntiatio prosit etiā alijs fra
tribus.⁊ nu.5.

3 Pactum factum putatiuo heredi contemplatione ipsius non
prodest vero heredi.

Si vxor testatoris credens hereditatē mariti pertinere ad fra/
tres mariti propter affectionem quam habet ad eos remittat
eis legata a marito facta.⁊ postea apparet ꝙ hereditas perti/
net ad alium talis remissio sibi non nocet.

4 Si es debitor meus:⁊ ego facio alteri pactum de non petendo
a te non prodest tibi vt ex eo queratur exceptio pacti vel doli.

Factionem. Lex ista legitur tribus
modis in gl.sm primā
1 lec.h.d.†Pactū de non petendo factū vni vel qui/
busdam non prodest alijs nec nocet paciscenti cōtra
alios.h.d.concor.l.si vnus.§.ante omnia.ff.eo.Et sm istam le
2 ctu.facit†ad questionez ꝙ si sunt plures fratres[c] quorū vnus
c vel duo maritant sororem.⁊ illa eis renuntiat hereditatem pa/
ternam ad quam vocabatur simul cum masculis ꝙ ista renun/
tiatio non prosit alijs fratribus:⁊ sic portio que tangeret ipsam
sororem applicetur illis tm̄ qui dotauerunt ⁊ quibus est facta
renuntiatio.Tu aduerte hic subtiliter ꝙ aut ista adiuerat he/
reditatem ⁊ tunc potest procedere quod dixi.quia videtur par
tem suam illis donasse:aut nondum adiuerat ⁊ tunc ista repu/
diatio facit haberi proinde ac si hereditas non fuisset sibi dela
ta:⁊ sic eius portio accrescit omnibus pro rata:⁊ omnib⁹ pro
dest ista renuntiatio.⁊ ita voluit Dy.in quodā consilio:vt etiā
refert Joan.and.in addi.Specu.in ti.de testamen.in §.in pri/
mis.in magna addi.Tene mēti quia quotidianum est hic.Et
idem in legato vt distinguatur an renuntiet post acceptationē
vel ante.quia hoc vltimo casu remaneret totum legatuȝ penes
omnes tanqȝ non factum cum repudiatio faciat haberi pro nō
3 facto.vt in l.proinde.si cer.pet.¶†Scōm aliam lectu.dicit ꝙ
pactum factū putatiuo heredi contēplatione ipsius non pdest
vero heredi.Et sm hoc dicit Bal.qđ si vxor testatoris credēs
hereditatē mariti pertinere ad fratres mariti ppter affectionē
quam hȝ ad eū remittat eis legata a marito facta ⁊ postea ap/
paret ꝙ hereditas pertinet ad alium ad quē talē affectionē nō
habet talis remissio sibi non nocet quominus ab illo repetere
possit

possit tene mēti. ℭ Glo. cōtra istā lec. opp. de. l. si post. ff. de cō sti. pe. vbi pactū factum possessori hereditatis prodest vero he redi. so. ꝑm doc. ibi ille possessor erat verus heres lz rogatus re stituere alteri vnde pactū factum sibi prodest fideicōmissario. secus si esset nudus possessor sine iure. vt in. l. si tibi. §. cum pos sessor. ff. eo. ti. ꝑm Bar. do. Rapha. reprehēdit q: illa. l. loquit etiā in nudo possessore ⁊ soluit aliter ꝙ ibi pactū. i. cōstitutum super debito hereditario fuit factū ei qui possidebat heredita tem creditoris vt heres cū nō esset. vnde cū apud eum nō esset actio principalis nō censet factū contemplatione sui sed contē platione illius apud quē erat. ⁊ sic veri heredis cū constitut⁹ se quatur primū debitū ideo prodest vero heredi sed pactū de nō petēdo factū possessori heredi nō ꝓdest vero heredi. vt in. d. §. cū possessor. q: debitū ⁊ actio personalis pro ipso cōpetens nō erat in hereditate debitoris passiue sed apud creditorē actiue. Et sic cessat dicta rō q̄ verba satis placent. ⁊ subtiliter mouet.
4 ℭ †Scōm tertiā lect. dicit ꝙ si est debitor me⁹ ⁊ ego facio al teri pactū de non petēdo a te nō prodest tibi vt ex eo querat ex ceptio pacti vel doli. Et hoc etiā no. glo. in personā. ff. eo. lz con trariū tenuerit glos. sed nō bene in. l. non solū. §. si liberationis. ff. de libe. leg. Istud tñ intellige sane nisi ille haberet mandatū a te vt in. l. rescriptū. §. si. ff. e. Nā acquireret sibi exceptionē do li non directam exceptionē pacti etiā nulla interueniēte cessio ne. idē si nō habebat mādatū tñ accepit noīe tuo ⁊ tu ratū ha buisti q: retrotrahit ⁊ mādato cōparat. facit qd no. in. l. si ego. ff. de neg. gest. Idē si neutrū istorum fuit: tñ iste erat particeps obligationis. ⁊ sua intererat tibi acquiri. vt in. l. ⁊ heredi. §. fin. ff. eo. dz ergo intelligi hec lect. qñ oīa ista cessabant: ⁊ sic pactū
5 extranei tibi nihil ꝓdest tene mēti. † Et vide Bal. pro his q̄. s. diri. de dona. l. pactū. i. vij. q. vbi allegat cōsiliū Dy. de quo. s. feci mentionē ⁊ facit illa distinctio quā. s. feci in sorore renūtian te vni ex fratribus an sua portio accrescat oibus: an ad illū nō pertineat cui renuntiauit per hoc remanet declarata gloss. que videtur obscura ⁊ sine vtilitate.

2 ☞ Quare ex pacto debitoris nō potest fieri procurator in rē suam inuito creditore.

3 Subditi non pñt pacisci inter se in preiudicium dñi sed in pre iudicium eorum sic.

An dominus possit eos inuitos alienare.

Debitor si sibi nihil nocet tenetur aliquādo alteri promittere ad instantiam creditoris.

1 D Ebitorum. † Pactū inter heredes de bitoris factū qd alter ipso rum soluat oīa debita hereditaria nō nocet credito ribus quominus agere possint cōtra quēlibet pro hereditaria portione. h. d. ista. l. cū seq. Nā ista ponit regulā in nube ⁊ sequēs. l. ponit exemplū. sed q̄ro hic creditores nō tenē
2 tur sequi pactū istorū heredū si nolūt. † sed qd si volunt an pos sint puta volunt cōuenire illū de quo fuit actū vt oibus solue ret. rñdeo non pñt illū inuito conuenire q: illud pactum nō ob ligauit ipm insolidū illis creditoribus: sz bene obligauit aliōs creditoribus. sed si sponte ille suscipiat iudiciū pōt ⁊ tunc vidē tur facere pactū alijs de non petēdo ab eis vt. s. eo. l. ij. Nā ille pōt dici procurator in rem suā sed si alij soluūt possunt ab alio petere propter pactū. sic venditor hereditatis ab emptore. In vno tñ casu singulariter posset creditor cōuenire illū ad quem pertinet solutio etiā inuitū qui habetur in. l. cū ab vno. ff. de le. ij. qui nō est alibi. ⁊ istud est ibi speciale fauore dotis. Item ex illis. ll. dicit Bal. patere rōne. quare ex pacto debitoris nō pōt fieri procurator in rez suā inuito creditore q: pactio debitoris non pōt preiudicare creditori cum nō sit in sua libertate posse ab obligatione eximere ⁊ loco sui alium ponere in preiudicium alterius ⁊ ponitur hic in. l. si mandato meo. §. j. ff. man. vbi cre ditor non cogitur mutare actionē suam ⁊ aliam pro alia recipe re. ⁊ ecōuerso ex parte creditoris bene pōt fieri procurator in rē suam inuito debitore. q: potest cedere suam actionez cui vult: cum per hoc non fiat preiudicium debitori quia non refert sibi cui soluat an creditori vel alteri pro eo: per modū tñ delegatio nis in qua requiritur promissio debitoris non posset fieri sine illius voluntate. vt in. l. j. j. de noua. Et pro his vide qd not. in
3 l. plane. ff. fami. erci. † Dicit etiam Bal. per istas. l. quod subdi
a ti non possunt[a] inter se pacisci in preiudiciū domini sed in pre iudicium eorum met: sic vt. l. inter creditores. ff. eo. titu. sed ecō uerso an dominus possit eos inuitos alienare. vide glo. in. l. in uitus. ff. de fideicom. liber. Et aliquādo debitor si sibi nihil no cet tenetur alteri promittere ad instantiam creditoris. ꝙ dic vt in. l. ij. ff. so. ma. in prin. ⁊ qñ no. in. l. si non sortem. §. libertus. in fi. de condi. inde.

2 ☞ Qualiter deducatur in stipulationem id quod deuenit in pacto. et qualiter possit etiam pactum sequi stipulationem vt possit agi ex illa stipulatione ad id quod postea deductum est in pacto.

3 An tale pactum debeat statim sequi post stipulationez. ⁊ vide numero. 5.

4 Qualiter intelligatur illa dictio statim.

5 Secunda lectura huius legis. ⁊ nu. 1.

6 Pactum incontinenti appositū iuxta stipulationē continens aliqd diuersum a stipulatione informat actionem ex stipulatio ne vt detur etiam ad id qd deuenit in pacto ⁊ qñ eam non infor met. ⁊ nume. 8.

7 Duo vestimenta pactorum.

8 Pactum nudū appositū incontinenti iuxta contractū vestitū: siue sit contractus bonefidei siue stricti iuris inest contractui. ⁊ vestitur ab eo vt veterem actionē informet: ⁊ an nouam pariat prescriptis verbis ⁊ vide fallentias.

9 Si stipulatio interposita pro me vestit pactū: similiter pro me interpositum: an etiam vestiat pactum pro te debitore interpo situm.

10 Si conuentio nuda erat ⁊ conuentio principalis: quia conue nimus de permutando librum tuum cum meo: ⁊ conuentio ve stita seu stipulatio erat accessoria: quia promisisti penam si re cusares permutare an ista stipulatio penalis vestiat principa lem nudam.

11 Conuētio pricipalis vestita an vestiat pactū penale si fuit pro missa pena nudo pacto.

12 Conuentio principalis si non erat vestita a principio sz vestit ex postfacto an illud vestimētū nouiter acquisitum vestiat etiā pactum.

13 Si primus contractus erat conditionalis ⁊ sic cōditione pen dente nulla erat nata obligatio vel actio: sed nascitur ex postfa cto conditione existente: an tunc pactum iuxta illam appositū vestiatur ab ea.

P Etens. Lex ista legitur trib⁹ modis in glos sa. Et in primo et secundo loquitur de vno tantū pacto: sed ꝑm tertium modum fuerunt duo pacta. ⁊ vna stipulatio: ⁊ est valde profunda ista lex: primo in intellectu sui postea adhuc plus in materia: secun
1 dum primā lecturam. hoc dicit. ℭ † Si id quod venit in pacto deductum sit in stipulationē agitur ex stipulatione ad id quod deuenit in pacto. hoc dicit. ⁊ pone casum per. l. titia. §. fin. ff. de verbo. oblig. ⁊ per. l. duo societatem. ff. pro socio. ⁊ per id qd cō
2 muniter seruatur † et quotidie videamus fieri: quia notarius narrat plura in instrumento de quibus partes conuenerunt et sunt in concordia ⁊ postea in fin. dicit que omnia ⁊ singula pre dicta partes per solennem stipulationem inuicem promiserūt. Si ergo volo agere ad obseruātiam conuentorum debeo age re ex ipsa stipulatione apposita gratia seruādi placiti. i. cōuen torum. ⁊ ad ipsorum robur ⁊ confirmationem ⁊ sic ex cōfirman te non ex confirmato. ⁊ hoc ante placitum seu pactum precessit pōt etiam esse ꝙ sequatur vt si partes adhuc non deliberarunt plene de his que volunt fieri: tamen habent notarium coram quo inuicem stipulantur de obseruando omnia que postea in ter eos agent. put constabit ex scriptura manu talis. nā tunc si postea concordant ⁊ conficiunt scripturam de placitis debebit agi ex illo instrumento continente stipulationem ad eorum ob seruantiam: ⁊ hoc dicit ista lex ꝑm primam lecturam. que mul tum congruit litere que dicit placiti seruandi causa. ⁊ nihil ob stat huic lecture. nisi verbum statim quod infra ponitur in fine a quia ponendo isto modo illud verbum est superfluum. nā etiā si ante per longum interuallum vel post stipula. partes conue nerint agi posset ex illa stipulatione cuius contrarium innuit ista litera. ⁊ propter hoc gloss. reprobat istam lectu. non ꝙ in se b non sit vera. sed quia ista non videtur mens istius litere ꝑpter
b illud verbum statim.[b] ℭ † Quod autē non referat tunc an sta
3 tim vel ex interuallo pactum apponatur iuxta stipulationem glo. vt puta voluit sic probare. nam tunc refert an statim vel ex interuallo qñ esset agendum. ex pacto quia tunc si statim bene potest agi ex pacto vestito ⁊ ex stipulatione sicut ab alio cōtra ctu bonefid. vt. s. eodem. l. in bonefidei. secus si ex interuallo. sz in casu istius. l. non agitur ex pacto sed agitur ex stipulatione. ergo non debet referre an pactum factum fuerit statim: an ex in teruallo. et hoc voluit dicere glos. post princip. in ver. preterea non ageretur ex pacto ⁊c. ⁊ sic nō somniauit glo. in illo ver. ꝑm quosdam. quia in text. non dicitur quod agatur ex pacto. qua re ergo dicit gloss. preterea non ageretur ex pacto ⁊c. cum text. hoc non dicat. sed intelligendo vt dixi non vult gl. dicere quod hoc agatur ex pacto sed vult dicere id quod. s. dixi. Quidā vo lentes sustinere hanc lec. dicunt quod illud verbum statim be ne stat eo casu quo pactum sequatur post stipulationē. et ad il lum casum dicunt illud verbum referri non ad casum quo pa

a ℭ Nō pñt. adde doc. in. c. cū tpe. d arbi. doc. i. c. cū di lecti. de ma. ⁊ obe.
b ℭ Verbū stati ad de. l. cū qdā. ff. de leg. iij. a diuo pio. i. §. si post aditu. ff. de re iudi. arch. in. c. constat. j. q. j. doc. i. c. cū hoies. de deci.

ctum precessit.⁊ hoc tenet dñs Rapha.q2 illud verbum nõ est
ante vel post vel inter conuenta.sed inter vnum capitulum.dũ
dicit seu statim.⁊ sic refert dumtaxat ad verbum post.⁊ dicunt
ꝙ quando pactum precessit stipulationẽ non refert an precesse
rit statim vel per longum interuallũ.s3 qñ sequit post stipula
tionem bene refert.q2 si statim post tunc illa conuentio implet
stipulationem:q2 censetur esse illa de qua partes cogitarũt:sed
si ex longo interuallo secus q2 partes censent recessisse ab illa
stipulatione:⁊ sic conuentio postea facta per pactum nudũ nõ
implet stipulationem.si em̃ promisit mihi per stipulationẽ il
la de quibus postea conueniemus adinuicem viderem sensisse
solum de illis de quibus conueniemus statim vel post modi-
cũ interuallum.non de illis de quibus per longũ.arg.eius qđ
no.in.l.per retentionẽ.j.de vsu.et in.l.cũ plures.§.locator hor
rei.ff.loca.Nec ob.l.cum apud.⁊.l.iudicatũ solui.ff.iud.sol.vbi
ex interuallo põt impleri q2 ibi implementum nõ dependebat
ex voluntate partium sed ex facto iudicis.cum vero a volunta
te partium.tunc cum stipulatio sit incerta de se si partes nõ cer
tificant eam statim cũ possint remanet incerta ⁊ inualida.l.cu3
post.§.gener.de iure do.iuncta.l.q2 ratio.de condi.insti.Bar.
reprehendit hunc intellectũ per.l.qui pecuniã.si cer.pet.⁊.l.q-
dam cũ filium.de ver.ob.vbi dependebat a voluntate partiu3
puta fui stipulatus a te pecuniã quã tibi mutuabo ⁊ in illis ꝓ
batur ꝙ si mutuo etiam ex interuallo.stipulationẽ3 impleo:vt
ex ea agere possim.⁊ vt censeat illud mutuũ de quo sensim⁹ tẽ
pore stipulationis:⁊ sic istam lec.dicit non cõgruere isti.l.dñs
Raph.qui dicit ꝙ credit istam esse mentẽ huius.l.⁊ verissimã.
lex dicit ꝙ hic d3 intelligi qñ fuit actum inter partes vt statim
deberet pactum interponi.sed ista est diuinatio.Breuiter vnũ
4 aliud facit me recedere ab ista lect.q2†istud verbum statim ꝓm
omnes intelligit.i.anteꝙ̃ diuertant ad extraneos actus.Sed
ꝓm qđ illi intelligũt volẽdo sustinere ẽt si diuertissent ad alios
actus.si tñ infra modicũ spaciũ qđ iudicis arbitrio cõmittere-
tur sequeret conuentio impleret stipulationẽ:⁊ censeret illa cõ
uentio de qua partes senserunt tpe stipulationis.si vero ꝑ lon-
gu3 interuallũ secus nisi fuisset dictũ qñcunꝙ.puta promittis
mihi illa de quibus conueniemus adinuicẽ qñcũꝙ prout in l̃ si
mili no.s̃.eo.l.pacta nouissima.per Bar.post Ja.butr.¶Ul
timo presupposita ista lec.pro vera in se.quia est limitanda:vt
s̃.dixi.Queritur.tex.vult ꝙ agatur ex stipulatione ad conuen
ta sed an possit agi ex ipsa conuentione.Dic ꝙ non si est nuda
sed si est vestita licet non verbis sed cõsensu vel alio modo.tũc
an possit agi ex ea dic vt subtiliter ⁊ pulchre examinat Barto.
in.l.singularia.si cer.pet.⁊ vt colligitur ex.d.l.duo societatem.
ff.pro so.⁊ dico ꝙ ꝓm istam lec.non est curandum an placitum
de quo tex.loquitur fuerit pactum nudum seu nuda conuẽtio:
vel vestita alio vestimento ꝙ̃ verborum:vt patet in venditiõe
cui subijcitur stipulatio ꝓm stylum notariorũ.nam potest agi
ex stipulatione:⁊ etiam ex empto ⁊ vendito quando stipulatio
fuit facta incontinenti.quia nõ presumitur facta animo nouã-
di.sed corroborandi contractum.vt.d.l.duo societatem.et per
Bar.in.d.l.singularia Uidebatur autem hic agendum ex con
uentione tanꝙ̃ principali.ad cuius confirmationem veniebat
stipulatio:cuius ꝯtrium hic dicitur:⁊ de isto artic.an agat ex cõ
firmato vel ex cõfirmante.dic vt per Bar.in.l.⁊ q2 de iuris.om.
5 iudi.¶†Secundo modo legitur vt intelligatur de pacto ap-
posito causa declarande stipulationis.quia si promisisti mihi
decem libras simpliciter cum possit intelligi de dece3 libr.par
uorum vel de.x.lib.imperialium que sunt grossiores:debes sci
re quod in dubio videretur actum de paruis.vt in.l.nummis.
de leg.ij.⁊ in.l.ad leges iul.§.scio.de leg.j.Ista.l.dicit quod si
per pactum antecedẽs vel sequens fuit actum inter nos quod
intelligatur de imperiali possum ex stipulatione petere impe-
riales.Ista lec.non congruit litere.q2 litera ista dicit ꝙ stipu-
latio fuit interposita causa seruandi placiti.⁊ nũc nõ esset ita:
sed econtra placitum esset appositum causa declarande stipu-
lationis.Preterea tunc non esset vis an placitum seu pactum
istud foret appositum incontinenti vel ex interuallo quod hoc
sit verum:probat Bar.hoc modo.Nam istud pactum fuit ap
positum ad inducendam replicationem quia si peto decem li-
bras imperialiũ ex stipulatione:⁊ tu excipias quod stipulatio
fuit interposita simpliciter:⁊ sic intelligitur de minoribus nũ-
mis.vt.d.ll.possum replicare ex illo pacto dicendo quod istud
esset verum.nisi inter nos cõuenissemus quod intelligatur de
maioribus.constat autem quod pacta etiam ex interuallo ap-
posita ad inducendum exceptionem vel replicationem eam in-
ducunt licet si essent apposita ad inducendam actionem eã nõ
inducerent.⁊.ff.eo.iurisgentium.§.igitur nuda.et.§.quinimo.
dominus Rapha.reprehendit Barto.de inepto modo loquẽ
di:dum dicit quod est appositum ad inducendã replicationẽ:
quia non est locus replicationi.nisi vbi est dare actionem.vt.j.
titu.sub pretextu.la prima.sed hic non est dare actionẽ ad im-
periales sed ad minores.dicit quod debuit dicere quod appo
situm ad confessionem breuiter truffa est.Bart.bene loquitur
⁊ dico quod ista litera potest congruere quãtum ad verbũ sta-
tim.nam si incõtinenti anteꝙ̃ diuerterent ad extraneos actus
vel ante vel post stipulationem paciscuntur quod intelligũtur
de imperialibus.tale pactum videtur inesse stipulationi.id est
esse perinde ac si in stipulatione fuit facta expssa mentio de im
perialibus.vt probatur in.l.lecta.§.dicebam.ff.si certũ petat.
Et sic orta est actio ex stipulatione ad imperiales.⁊ tunc istud
pactum faceret preiudicium non solum inter partes.sed etiam
respectu tertij cui posset preiudicare stipulatio imperialium.
Sed si ex postfacto vel ex interuallo tunc pactum non inesset:
cum actio esset orta ad minores nũmos.nec posset fieri per pa
ctum subsequens.quod mutaret statum suum ad imperiales:
vt.l.insulam intra biennium.ff.de verborum obliga.vnde non
possem petere imperiales.argumen.eorum que not.in.d.l.le-
cta.et posset procedere dictum domini Raphael.quod habe-
ret vim confessionis non quod mutaretur veritas.nam in ve-
ritate non possum petere imperiales.Sed de facto potero pe-
tere.⁊ si excipies quod intelligatur de minori summa.Replica
bo quod semel confessus fuisti quod intentio nostra fuit intelli
gere de imperiali.et ista confessio facit tibi preiudicium nõ ter
6 tio.¶†Tertio modo vt satisfaciat tex.dum dicit statim ⁊ ad
hoc vt illud verbum aliquid importet.glossa legit alio modo
ꝓm quem hoc dicit.pactũ incontinenti appositum iuxta stipu
lationem continens aliquid diuersum a stipulatione informat
actionem ex stipulatione vt detur etiam ad id quod deuenit in
pacto.hoc dicit.Sed contra quia textus dicit quod stipulatio
fuit apposita causa seruandi placiti.Sed si pactum cõtinebat
aliud diuersum non põt dici quod stipulatio interuenerit cau-
sa seruãdi placiti.Solutio ꝓm istam lecturam textus loquitur
de duobus pactis ⁊ de vna stipulatione ⁊ debet poni casus sic:
quod primo per pactum nudum promisisti mihi centum.post
ea per stipulationem promisisti eadem cẽtum:⁊ illud primum
placitum est illud ratione cuius seruandi fuit apposita stipula
tio.Deinde incontinenti promisisti ire pro me romam ⁊ ratio-
ne istius secũdi non fuit apposita stipulatio ⁊ nihilominꝰ actio
ex stipulatione competit mihi ad id quod deuenit in pacto vt
vadas pro me romã:quia ex illo pacto informatur actio ex sti-
pulatione.vt detur ad vtrunꝙ.Sed contra imo videtur quod
debeat agi vt vadas pro me Romam non ex stipulatione:sed
ex pacto actionis pre.verb.tanquam vestito coherentia stipu-
lationis.vt.l.ij.infra de pactis inter emptorem.Gloss.fatetur
quod possum agere ex stipulatione informata a pacto:vt hic.⁊
etiam actione prescrip.ver.ex pacto tanquam vestito.vt in con
trario.⁊ hos duos effectus operatur istud quod dicitur in tex
tu quod statim interuenit pactum:non sic si ex interuallo quia
non sufficeret ad actionem producendam.Sed adhuc contra
quia istud non reperitur nisi in contractibus bonefidei.vt in.l.
bonefidei.s̃.eodem.⁊ in.l.quinimo.Solut.hec inducit ista lex
vltra illas et similes qui loquuntur in bonefidei vt idem sit in
stricti iuris quod contractus vestitus vestiat pactum inconti-
nenti appositum vt veterem informet ⁊ nouã pariat.⁊ ad hoc
principaliter ista.l.⁊.l.lecta.⁊ alias leges de hoc non habemꝰ.
Aduerte tamen quia hoc ego restringo ad contractum stipu-
lationis qui contrahitur verbis ⁊ consensu.non sic in alijs stri-
cti iuris qui contraherentur re ipsa.vt in mutuo.nam actio ex
mutuo que re ipsa contrahitur non potest dari vltra ꝙ̃ res in-
teruenerit.vt in.l.si tibi.ff.codẽ.⁊ in.l.rogasti.§.si tibi.ff.si cer-
tum petatur.¶Sed adhuc opp.quia contractus stricti iuris
habent strictam naturam vt actio competens ex eis non detur
nisi ad id quod in contractu deuenit expresse.l.quicquid astrin
gen.de verbo.obliga.Solu.⁊ id quod deuenit in pacto ex con
tinenti apposito censetur deuenisse in stipulatione cui inest pa
ctum vt.d.l.lecta.¶Sed adhuc opp.nam text.in.§.quinimo.
dicit ꝙ pactum incontinenti appositum informat actum ex cõ
tractu vestito vt detur ad id quod deuenit in pacto:sed ponen
do casum vt posui ꝙ per stipulationẽ promisisti mihi.c.⁊ ꝑ pa
ctum nudũ ire pro me romam actio ex stipulatione que datur
ad.c.est certi condictio sed ista actio non potest dari vt vadas
pro me romã q2 omne factũ est incertum:sed datur actio ex sti-
pu.vt in.l.si qs certũ.si cert.pet.Quõ ergo informat hec actio.
Sol.qñ actio põt informari.quia est apta dari ad id quod de-
uenit in pacto.tunc informatur actio.vt si tam in stipulatione:
ꝙ̃ in facto veniret aliquid certum:tunc daretur certi condictio
pro vtroꝙ.⁊ si in vtroꝙ veniret incertum:tunc pro vtroꝙ da-
retur actio ex stipulatu.si vero in stipu.deuenit certum ⁊ in pa
cto deuenit pactum qđ est incertum tunc nõ informatur actio:
quia

quia non apta informari sed informatur ipsa stipulatio. vt pariat duas actiones sc3 certi condictionem ad certum et actionem ex stipulatu ad incertum que finguntur esse due stipulationes licet sit vna in cõceptu verborum. ꝛ ita declarat Barto. in. d. l. lecta. circa fi. ¶ Ultimo op. q2 tunc pactum incontinẽti appositum informat quando legem contractui dat. i. continet aliquid qð venit accessorie ad id qð deuenit in cõtractu sed in terminis in quibus posui non est ita imo cõtinet duas res diuersas. Sol. qdam hic fatentur ꝛ dicunt ꝙ debet poni casus ꝙ pactũ continebat aliquid accessoriũ puta promisisti per stipulationem scribere librum ꝛ per pactum incontinenti appositũ ipsum corrigere vel miniare. Si autẽ aliqd penitus diuersum puta ire pro me romã nõ informaret q2 nõ daret legẽ ꝯtractui qð satis placet. Pe. autẽ reprehẽdit hanc positionẽ alia ratione nam ipse est in opi. ꝙ act. pre. ver. nõ detur nisi ex contractu innominato si ergo per stipulationẽ promisisti mihi centum ꝛ per pactũ promisisti ire ꝓ me romã hoc nõ est dare ꝯtractũ innominatũ habita relatione stipulationis ad pactũ. q2 contractus innoĩatus est hincinde obligatorius sed in istis terminis tu solus obligaris mihi ꝛ ego non tibi vñ ipse tenet ꝙ in istis terminis istud pactu3 nõ inuestiatur a stipulatione: vt pariat nouam act. pre. ver. ꝛ ꝑ consequẽs ꝙ nec informet actionem ex stipulatiõe qm̃ isti duo effectus proueniunt ab vna radice ꝛ si tollitur vnus tollitur alter. dicit ergo esse ponendũ casu3 taliter ꝙ habita relatione stipulationis ad pactũ resultat cõtractus innoĩatus puta conuenimus de permutando librum tuũ cum meo postea ꝑ stipulationẽ illud idẽ ꝓmisimus deinde per pactũ tu ꝓmisisti ire pro me romã. tũc habita pro me relatiõe stipulationis ad pactum resultaret cõtractus innoĩatus. nã ego tibi obligor ꝛ tu mihi ad ꝑmutãdũ. ꝛ ideo me tibi obligaui vt ires pro me romam al's non obligaturus. Isto modo recitat Barto. opi. Pet. tamen Pet. loquitur aliter. sed ad idem ten
7 dit. † Breuiter Pet. non recte considerauit mentem glo. nam
a duo sunt vestimenta pactorum[a] inter alia vnũ qð dicitur coherentia contractus. ꝛ istud producit incontinenti ac. Aliud qð dicitur rei interuentu. et istud non producit. nisi secuto implemẽto. Glo. aũt cõsiderauerunt primũ ꝛ nõ negãt scðʒ: sed pet. non considerauit primũ. dico ergo ꝙ actio pre. ver. non solum datur ex contractu innominato prout dicit Pe. sed etiã ex pacto incontinenti apposito: quando resultaret contractus innominatus. ꝛ oritur incontinenti si ꝯtractus primus erat purus vt. s. eodem in bonefidei. du3 dicit ex pacto actio competit. sed ꝺm Pe. non oriretur ex pacto sed ex contractu innominato re
8 sultante habita relatione ad pactum. ¶ † Cõclude ergo ꝙ pactum nudum appositum incontinenti iuxta contractum vestitum siue sit contractus bonefidei siue stricti iuris inest contractui ꝛ vestitur ab eo vt veterem actionem informet ꝛ nouã pariat pre. ver. siue sit tale ꝙ habita relatione contractus ad pactum resultet contractus innominatus siue nõ resultet ꝺ3 opinio. glo. ꝛ doc. vltramon. dummodo sit super depẽdentibus a contractu vt super cautione prestanda vel fideiussoribus dandis aut pignoribus. Fallit interdum quia nõ vestitur. vt in casibus in quibus dixi in. l. in bonefidei. et aliter non informat. s. quando non reperit informandam. quod declarat per gloss. in l. pacta conuenta. de contraben. emp. ꝛ quando non est apta informari vt. s. declaraui de certi condictio. que non est apta informari vt competat ad factum ꝛ etiam in contractibus qui re contrahuntur. siue sint bonefidei. siue stricti iuris. vt actio depositi vel commodati que nõ potest informari vt deť ad aliud quam ad rem depositam vel commodata3 et actio informata oritur ex principali cõtractu. sed actio noua pre. ver. oritur ex pacto. sed ꝺm opinio. vltramõ. nunq̃ vestitur ad predictos effectus: nisi habita relatione pacti ad contractum resultet contractus innominatus. ꝛ tunc actio prescrip. verb. oritur ex illo contractu non ex pacto ꝛ in hoc longa est differẽtia. quia si oritur ex pacto. vt volũt doct. nostri statim oritur licet obstet exceptio anteq̃ creditor impleat contractum ex parte sua. sed si oritur ex contractu innominato non oritur ante impletum cõtractum. De hoc tamen dic. vt dicam infra in quarta questione. ¶ Sed do. Raph. est in mirabili opi. ipe enim tenet partiʒ opi. vltramon. ꝙ nisi resultet contractus innominatus pactũ non vestitur. ꝛ ꝙ quando non resultet actio informata nõ oriatur ex principali cõtractu. sed ex pacto per tex. §. quinimo. ver sicu. idem responsum a contrario sensu dum dicit ꝙ si opponitur ex interuallo nõ datur actio ex emptione ex pacto actio nascatur. ergo si incontinenti agitur ex empto que nascitur ex pacto. ¶ Sed certe hoc non esset informare sed nouam parere vel producere quod ridiculosum est nec est intentio illius tex. hoc dicere. sed debet exponi ne ex pacto: idest propter pactum nascatur actio informata ad id quod deuenit in pacto. ¶ Do

cto. autem papienses nullo modo volunt fateri quod quando pactum apponitur iuxta stipulationem etiam si sit de appendicijs ipsius stipulationis ꝛ etiã si cõtinent tale quid ad quod possit competere actio ex stipulatione habeat ipsam informare. quoniam informare est nouam formam dare veteri actioni quod hic non potest contingere. q2 licet vna stipulatio sit quãtum ad conceptum verborum videntur tamen tot esse stipulationes quot sunt res promisse. vt in. l. scire debemus. de verb. obligatio. igitur certi condictio vel actio ex stipulatu que datur ad id quod deuenit in stipulatione principali: sed diuersa ergo illa non informatur. sed alia sibi adiungitur. non sic quando apponitur iuxta contractum bonefidei. vt emptionis ꝛ venditionis. quia hic non potest dici quod sint plures contractus sed vnus ex quo oritur actio que informatur a pacto ꝛ hoc satis potest tolerari vnde dicũt ꝙ in casu huius. l. maledicit glo. du3 dicit ꝙ agitur ex stipulatione informata imo agitur ex noua stipulatione. Nam si promisisti mihi scribere librum et per pactum promisisti mihi illũ corrigere perinde ac si fuissem stipulatus infra duo sed si hoc esset due essent stipulatiões ꝛ quelibet istarum pareret actionem ex stipulatu. ergo illa que competit vt scribas librum non competit vt ipsum corrigas: ꝛ sic non informatur a pacto. sed ad corrigendum oritur actio ex sti
b pulatu[b] ex alia stipulatiõe que fingitur interuenisse. sed si hoc est etiam in alio quod dicit gloss. videtur male dicere scilicet quod oriatur acti. prescript. verb. quia non potest oriri actio prescrip. verb. ex eodem cum illa non concurrat cum alia ordinaria oriente ex eadem causa. vt in. l. quoties. ff. de presc. verb. Ista sunt subtilia in speculando potius quã vtilia vt dicit hic Alberi. Nunc circa istam materiam gl. format quinq; qõnes.
9 ¶ † Prima est nam clarum est ꝺm eam quod stipulatio interposita pro me vestit pactũ similiter pro me interpositũ. Sed querit gloss. an vestiat pactum pro te debitore interpositum: puta mutuaui tibi centum que per stipulationem restituere ꝓmisisti pacto apposito incontinenti vt vadam pro te romam. An istud pactum vestiatur pro te vt possis agere cõtra me: vt vadam romam et an informet actionem ex stipula. glo. hic distinguit aut mutuaui tibi gratis sine vsuris. et tunc non vestitur nec informat nam non ideo promisisti restituere quia promisi pro te ire romam sed ideo quia mutuo recepisti ꝛ teneris restituere etiam si non promisisses et sic nõ resultat contractus innominatus aut mutuaui non gratis quia promisisti vsuras et tunc dicit gloss. forte est secus. quia propter vsuras ego me oneraui de eundo romam nam non tenereris ad vsuras nisi ꝓmisisses. l. quamuis. ꝯ. de vsur. Ideo promisisti non ideo quia tenereris videris promisisse sed vt vadam pro te romam: sed ego ecõtra ideo promisi pro te ire romam. vt promitteres vsuras. ꝛ sic resultat contractus innominatus: ex quo potest oriri actio. Pet. reprehendit gl. in primo membro dicens ꝙ etiam quando gratis resultat contractus innominatus habita relatione stipulationis ad pactũ. Breuiter super hoc articulo tria sunt videnda: primum est: vtrum ex isto pacto informeť actio ex stipulatione vel ipsa stipulatio presupposita opini. glos. qð possit informari. et in hoc clarum est nec potest Pet. negare ꝙ in neutro istorum duorum casuum siue gratis siue non gratis mutuaui non põt informari. q2 esset quedam contrarietas. nã actio ex stipulatione non tibi sed mihi competit si informaretur a pacto vt detur ad id quod deuenit in pacto esset dicere qð actio mea dareť contra meipsum. quomodo enim potest informari tibi si nõ cõpetit tibi sed mihi. ꝛ quomodo põt informari mihi contra meipsum. Secũdus articulus est an si nõ informatur saltem a me stipulatione vestiatur vt pariat tibi actionẽ pre. ver. vt vadã romã. ꝛ glo. hic nõ tangit hoc. sed in. §. qnimo. super verbo bonefidei indicijs tenet idem quod nõ vestiatur. quia mea stipulatio non debet vestire pactum contra me q2 si noceret mihi cum tamen sit interposita ad meã vtilitatem qð esse nõ debet. vt. ff. loca. l. si merces. ꝯ prin. alias est. l. si tibi. Sed in contrarium ꝙ stipulatio mea possit vestire pactum cõtra me videtur esse casus in. l. ex morte. in tit. ꝯ. de pac. do. ꝛ in. l. ꝯ. §. accedit. de rei vxo. ac. Nam si promisisti mihi dotem per stipulationem. et ego per pactum incontinenti appositum ꝓmisi eandem dotẽ tibi restituere soluto matrimonio istud pactu3 vestitur coherentia stipulationis vt ex eo oriatur actio prescr. ver. ꝛ tamen stipulatio est pro me: et pactum contra me et pro te. Doc. hoc non declarãt sed tenendo precedente3 opi. que ꝺm doct. ꝓbatur in. l. si tibi. ꝯ. loca. ꝺm verum intellectum ibi not. in glo. dic ꝙ stipulatio mea non vestit pactum contra me regulariter. Fallit quando pactum esset interpositum super eodem super quo est interposita stipulatio. vt in. ll. contrarijs. quia ꝑ stipulationem promisisti mihi dotem dare. et ego per pactum promisi eandem dotem restituere: tene menti. Tertius articu

a ¶ Uestimẽta pactorum. Adde qd sit pactũ vestitum vide ꝑ card. 3aba. in. c. j. in. vj. qð. de pactis.

b ¶ Oritur actio ex stipulatu. Adde doc. in. l. pacta. ff. de cõtraben. emp.

lus est an saltem resultat ɔtractus innominatus vel sic oriatur actio pres. verb. non ex pacto vestito sed ex contractu. et tunc in casu quem ponit glo. quando per stipulationem promisisti re stituere pecuniam quam recepisti mutuo. Glos. optime loqui tur melius quam Pet. quia si mutuaui gratis non resultat cõ tractus innominatus. quia vt. s. dixi non ideo promisisti resti tuere quia ego promisi pro te ire romam. sed ideo quia teneba ris restituere etiam si non promisisses si autem non gratis sed vsuris tunc si non promisisses vsuras non tenereris ad eas vi deris ergo promisisse vt vadam pro te romam. et ideo tunc resul tat contractus innominatus ex quo oritur prescrip. ver. quod ergo dicit glo. forte contra esset: non intelligas quod velit dice re quod tũc informetur actio ex stipulatione vt. s. dixi nec etiam quod vestitur pactum. vt dicit gl. in. d. §. quinimmo. sed vult di cere quod tunc resultat contractus innominatus ex quo potest agi postꝙ fuerit impletus ex parte tua. quia vsuras soluisti. et tunc poteris agere vt vadam pro te romam. sed anteꝙ soluas ipso iure non habes actionem. quia contractus innominatus factus nudo pacto solam naturalem obligationem inducit an teꝙ impleatur per aliquam partem. vt in. l. ex placito. de rerũ permuta. et postꝙ fuit impletus producit actionem presc. ver.

10 vt in. l. iuregen. §. j. ¶ †Secunda questio gloss. est si conuentio nuda erat conuentio principalis. quia conuenimus de permu tando librum tuum cum meo. et conuentio vestita seu stipula tio erat accessoria. quia promisisti penam si recusares permuta re. vtrum ista stipulatio penalis vestiat principalem nudam. Glo. dicit quod nõ quia ista. l. et alie si. que volũt quod stipula tio vel contractus vestitus vestiat pactum nudum debent in telligi quando iste contractus vestitus erat principalis. et nu dus erat accessorius nam tunc principale dat robur accessorio non sic econuerso. Quia principale non debet robur recipere ab accessorio. vt. l. quid per manus de iure codicillorum. et de hoc videtur casus in le. si pacto quo penam. s. eodem et in le. nuda. j. de contrahen. stipula. Pet. insurgit contra glo. dicit enim ꝙ pena loco rei succedit. vt. l. apud celsum. §. labeo. de doli excep. et si ita est. sicut si traderes mihi librum tuum vestiretur con uentio nuda. vt posses agere contra me. vt dem meum et ita si soluis mihi penam que loco rei. id est libri tui succedit dicunt docto. ꝙ glos. intellexit de vestimento coherentie contractus. Pet. autem de vestimento rei interuentu. et quod tam glo. quã Pet. verum dicunt. Sed mirabile est quod Pet. tam imperti nenter fuerit locutus et male. nam gl. querit an conuentio prin cipalis nuda vestiatur a stipulatione penali. et ad hoc non ten dunt verba Pet. sed vult Pet. ꝙ solutio pene non dico stipu latio vestiat tibi contractum innominatum. sicut si tradidisses rem. ¶ Item glo. querit an stipulatio penalis vestiat conuen tionem nudam ad mei vtilitatem. vt possis agere. vt tradam librum tuum offerendo meum. Nam si conuentio de permutã do vestitur a stipulatione habeo act. pres. ver. etiam anteꝙ tra dam meum dummodo ipsum offeram. alias obstaret exceptio. Sed si non vestitur secus. quia non possum agere etiam si offe ram meum cum possis penitere re integra. Et hoc dicit gl. ma gna in. l. iuregentium. in princ. circa finem glo. Dic ergo quod glo. dicit veritatem quod ista conuentio non vestitur a stipula tione penali. et sic non possum agere vt des tuum anteꝙ tradi derim meum. etiam si offeram meum per illam glo. secus si ve stiretur. quia sufficeret offerre. vt in. l. iul. §. offerri. de acti. em pti. Sed si queritur an si solueris penam: quia recusasti trade re tuum possis agere contra me vt tradam meum. perinde ac si tradidisses tuum ad quod iuterdum verba pet. qui dicit qd sic. docto. nostri putant eum bene dicere per suam rationem. dico quod ipse male et pessime dicit quia qui soluit penam nõ implet contractum. imo ideo quia non implet soluit. qui autem non implet ex parte sua contractum innominatum agere ex eo non potest. vt. d. l. ex placito. de rerum permutatio. Nec obstat ratio Pet. quia pena succedit loco rei quo ad recipientem vt postꝙ habet penam non possit petere rem nisi sit apposita clau sula rato manente pacto. sed non sic quo ad soluentem vt ha beatur pro implente. et ac si rem suam tradidisset. foret enim hoc absurdum quod ego cogerer tradere tibi librum meum postꝙ non tradidisti tuum licet soluis penam cum ea solueris propter contumaciam non tradendo tuum. Preterea hoc ca su pena non succedit loco tui libri. sed loco interesse quod non estimatur tantum quantum valet liber tuus. sed tantum quan tum interest mea potius tuum habere quam meum. Pone enim quod tuus valet. l. et meus. xl. non interest mea. in. l. sed in decem tantum. et istam rationem subtiliter facit hic dominus Rapha. et sic cessat fundamentum Pet. Concludo ergo quod stipulatio penalis non vestit principalem conuentionem nu dam vestimento coherentie contractus. Et ista est intentio gl. quam Pe. non intellexit. Item ꝙ solutio pene non habet vim implementi nec succedit loco rei quantum ad soluentem vt ex hoc consequatur actionem perinde ac si contractum impleuis set licet Pet. dicat contrarium et docto. nostri transeunt cũ eo. sed bene succedit loco rei quãtum ad recipientem vt postꝙ ha bet penam non petat rem. et etiam quo ad soluendum vt ha beat exceptionem super illa re. et in ista opini. est etiam. d. Ra

11 pha. †Sed qrit ipse qd econuerso an conuentio principalis ve stita vestiat pactum penale si fuit promissa pena nudo pacto. Dicit ipse ꝙ hic videtur gl. per expressum ꝙ sic dum dicit. Itẽ intellige stipulationem factam super principali: pactum vero nudum super accessorio intelligẽdo accessorio. i. pena. Nec ob. l. quãuis. j. de vsu. vbi non vestit pactũ qr sunt odiose ergo nec pactum penale qr similiter est odiosum et dicit Bal. hoc idẽ te nere in. l. in bonefidei. s. eodem quia vsure accedũt sorti sed pe na non accedit sed succedit loco sortis. postea vero idem domi nus Raph. mutauit opi. et scripsit manu sua super lectu. quod putabat contrarium: quia tale pactum non potest inesse prin cipali cõuentioni cũ sit super alia re et nõ habet locũ nisi prin cipali deficiente. Breuiter de ista questione est casus et miror quod ipse allegat cum esset bonus textualis in. l. si seruus ea le ge. ff. de ser. expor. quod principalis conuentio vestita etiam bo nefidei vt emptor et venditor non vestit pactũ penale. nisi qua tenus interest creditoris quia patitur damnum ex eo. quia nõ seruatur contractus attamen in pacto vsurarum distinguitur aut principalis conuentio erat bonefidei et vestit pactum vsu rarum. vt in. l. publia. §. lucius. ff. depo. Aut stricti iuris. et tũc aut pactum vsurarium est super pecunia et non vestitur. vt in l. quamuis. j. de vsu. Aut super alio. et super oleo vel frumẽto et tunc secus. vt in. l. cum empti. alias frumenti. eod. tit. Et sic videtur ex primo dicto quod pena sit magis odiosa quam vsu re licet ipse dicat econuerso. Quod ergo hic dicitur accessorio in glo. non intelligo de pena: sed de alijs contingentibus con tractum vt de dandis fideiussoribus vel pignoribus. et sic bene dicit ista glo. id qd. s. dixi qd iura dicentia pactum nudũ vesti ri debẽt intelligi quãdo ponitur super aliquo accessorio ipius contractus quia tunc ipsi cõtractui legem dat. vel quando po test esse pars contractus. vt in. l. fundi partem. de contrahend. empt. secus si super eque principali. et ideo exemplum quod po nunt doc. in hac. l. ꝙ fui stipulatus pecuniam. et per pactũ fuit actum qd ires pro me romam non videtur bonum quia istud pactum est super eque principali. et hoc etiam de mente Bal.

12 quia tunc dat legem cõtractui nec ipsum qualificat. ¶ †Que rit tertio glo. in versicu. item si nudo pacto. Clarum est quod quando principalis cõuentio est vestita ab ipso initio vestit pa ctum nudum incontinenti appositum. Sed quid si non erat ve stita a principio sed vestitur ex postfacto. An illud vestimen tum nouiter acquisitum vestiat etiã pactum. vt si cõuenimus de permutando librum tuum cum meo ista est nulla conuen tio ex qua oritur dumtaxat naturalis si non interuenit stipula tio sed si postea impleo ex parte mea tradendo tibi meum tunc oritur ciuilis. et etiam actio prescript. verb. vt. l. iuregentium. §. j. et sic vestitur pro se vt possim agere vt des tuum. An ergo istud vestimentum porrigatur ad pactum quod fuit a princi pio appositum iuxta illam conuentionem puta vt vadas pro me romam. Glo. hic tenet ꝙ non quoniam ad hoc vt vestiatur pactum requiritur vestimentũ ab ipso principio vel si nõ fuit a principio et superueniat ex postfacto ꝙ fingatur retro affuis se vt in contractu conditionali in quo nulla obligatio vel actio nascitur ante conditionis euentum. Sed si conditio existat na scitur et fingatur retro nata cum dependeret ex voluntate mea non enim cogebar tradere si nolebam. et conditio potestatiua non trahitur retro. vt in. l. fina. que res pi. ob. pos. et. l. j. qui po. in pig. hab. Pet. contra glos. insurgit dicit enim ꝙ in isto casu habita relatione conuentionis de permutando ad pactum de eundo romam resultat contractus innominatus facio vt fa cias ex quo oritur actio prescript. verb. mihi implenti contra ctum. Doc. nostri dicunt ꝙ gl. habuit respectum ad vestimen tum coherentie contractus. et in hoc glo. dicit verum: sed Pet. ad vestimentum rei interuentu. et in hoc verum dicit Pe. Ad uerte quia hic duo sunt videnda primo an sit vnus cõtractus innominatus vel duo. et Pet. et docto. videntur innuere quod sint duo. primus principalis est ipsa conuentio de permutan do. Secundus est ille qui resultat habita relatione istius con uentionis ad pactum de eundo romam et vult Petr. quod si impleo primum contractum tradendo rem meam videor im plere etiam secundum et sicut habeo ac. prescri. ver. ex primo vt tradas tuum ita habeo aliam prescri. ver. ex secũdo vt vadas pro me romã vnum ergo ad idem implementum vestit vtrũꝙ contractum innominatum vestimento rei interuentu. secun do videndum

do videndum est: clarū est q ex primo non possum agere pres. ver. nisi illum impleam tradendo rem meam et si eam offeram et tu ne recuses cum locum habeat penitentia. ¶ Sed ego quero an ad hoc vt possim agere ex secundo requiratur quod impleuerim primū. Istā. q. mouet Cy. in. l. in bonefidei. in. iiij. q. §. eo. Loquitur tamen quando priuata cōuentio que erat bonefidei. et sic vestita ab ipso initio. puta vendidi tibi rem pro cētum pacto apposito q vadas pro me romam. nam certum est q statim mihi competit actio ad pretium. sed ob. executio nisi rem meam tradam vel offeram an sit idem quantum ad hoc vt vadas pro me romam. et quidam dixerūt q sicut habeat actionem prescrip. ver. sed obst. excep. Pet dicit contrarium q ipso iure non habeo: quia illa oritur ex ꝯtractu innominato resultāte ergo non oritur anteq ipsum impleam realiter tradēdo rē venditam. Sed Bartol. in sequen. q. videtur velle q habeam etiam cum effectu et sine obstaculo exceptionis etiam antequā impleam primum contractum quoniam ille secundus contractus innominatus resultans habita relatione videtur per me impletus eoipso quod primum contractum feci. ideo enim vēdidi tibi pro centū vt vadas pro me romam sed ista venditio iam est perfecta. et amplius non habet reiterari ergo impleui pro parte mea. non enim promisi tradere vt vadas pro me romam. quia tunc restaret traditio fienda. et anteq fieret non diceretur impleuisse. sed vēdidi. vt vadas pro me romā. et ista venditio iaꝫ est perfecta. Et sic sequeretur mirabile quod possum agere vt vadas pro me romam. et tamē non possum agere: ad pretium: quia non impleui venditionem. plus vult Bart. in seq. q. quod etiam si venditio esset conditionalis. et conditio esset defecta adhuc possum agere vt vadas pro me romaꝫ. quia sufficit quod vendiderim tibi conditionaliter vt vadas ꝑ me romam. quia iam impleui quatenus in me est. nec curatur qđ postea sequatur. Et ꝫm hoc in. q. glo. licet non impleuerim primum contractum tradendo rem meam. et sic ex eo non possum agere vt tradas tuam. Attamen eoipso quod conueni tecum de permutando rem meam cum tua. vt vadas pro me romam. videor impleuisse secundum contractum que omnia videntur mihi absurdissima et ideo in precedēti. q. puto dicēdū contrarium eius quod docto. sentiunt: scilicet quod non sit nisi vnus contractus innominatus cuius pars dicitur esse id qđ deuenit in pacto. nam ideo conueni de permutando meum vt des tuum et vadas pro me romam et si impleo ex parte mea tradendo possum agere vna et eadem act. prescrip. verb. vt tradas tuum et vadas pro me romam de sequenti autem dic vt
13 dicam in seq. questio. ¶ † Quarto queritur in glo. in versi. sed secus quid si primus contractus erat conditionalis. et si conditione pendente nulla erat nata obligatio vel actio sed nascitur ex postfacto conditione existente. An tunc pactum iuxta illam appositum vestiatur ab ea. ¶ Gloss. tenet q sic. quia ista actio licet hodie nascatur fingitur retro nata licet conditionaliter. et sic potuit vestire pactum. et dicit esse casum in. l. si in vēditione. de peri. et commo. rei vendi. In ista. q. docto. videntur distinguere tres casus. nam aut queritur an istud pactum habeat informare actionem ex veteri contractu. et hic simpliciter et indistincte dicunt quod non quia non reperit eam informādam cum pendente conditione non esset nata quod etiam voluit glo. in. l. pacta conuenta. Aut queritur an hoc pactum vestiatur coherentia istius contractus conditionalis. vt pariat act. prescript. ver. et tunc dicunt esse distinguendum an conditio existat. et tunc vestitur et istud voluit dicere hic gloss. nihil aliud et hoc est differentia inter istam qđ. et precedentem. quia hic vestimentum fingitur retro. et a principio affuisse. non sic in qđ. precedenti. quia. s. ibi erat conditio potestatiua que non trahitur retro vt in. l. potior. qui po. in pig. ha. Si vero conditio deficit non potest dici quod vestiatur. quia contractus qui nunq produxit act. pro se non potest facere vt pactum producat quod est iuxta se positum. Certe ista eadem distinctio cadit in precedenti membro quando querit an informet act. ex contractu licet enim pendente conditione vel ea defecta non informet quia non repetit informandum. ipsa tamen existente potest informare. et hec est veritas. Aut queritur an oriaꝶ actio prescrip. ver. non ex vestimento coherentie cōtractus sed ex vestimento rei interuentu ex contractu innominato qui resultat habita relatione pacti ad contractum. et tunc Bartol. hic dicit quod illa oritur etiam si conditio defecit. nam ideo vendidi conditionaliter vt ille iret pro me romam. et eoipso q vendidi impleui contractum: nec postea curatur quid sequatur et ita dicit se intelligere. l. si in venditione quam glo. allegat. s. qđ pactum non vestiatur coherentia cōtractus in casu illius. l. sed rei interuentu conditione defecta. Vere magnam admirationem recipio et de verbis suis que tātum in speculatione transgressus est quod non considerauit quid diceret. nam illa. l. si in venditione non loquitur quando cōditio deficit imo tunc non haberet locum quod id dicitur sed loquitur quādo extitit nec est verum quod in casu illius. l. habita relatione pacti ad contractum resultet contractus innominatus: quia pactuꝫ ibi nō tendit ad producendum actionem nouam quod esset necessarium si nollemus illud dicere sed tendit ad conseruādum iam productam cuius rei gratia sciendum est quod si vendo tibi rē sub conditione. quia pendente conditione contractus non est perfectus periculū rei interim ad me pertinet si ergo res periret interim licet postea conditio existeret non possum agere ad pretium quia non possum tradere rem licet hoc non contingit culpa mei. Sed si pactum fuisset actum quod periculum ad se pertineret tūc existente conditione possum agere ad pretium non ex pacto quia non tendit ad hoc sed ex primo contractu vēditionis: ex quo fuit orta actio conditionaliter que actio conseruatur conditionaliter per pactum: vt si conditio existat possim agere: licet rem non possim tradere. Non ergo est querendum in casu illius. l. an illum pactum vestiatur coherentia cōtractus vel rei interuentu postquā ex ea non est agendum nec ibi resultat contractus innominatus. Nam non ideo vendidi. vt suscipias in te periculum: sed perhibendo pretium et sic illa. l. nec facit pro glo. nec pro Barto. dico ergo quod ista materia non semper est vera opinio Pet. et aliorum quod vbicumq habita relatione pacti ad contractum possit resultare cōtractus innominatus quod propter ea resultet sed soluꝫ quomodo apparet de intentione partium quod ideo contraxerunt vt fiat illud quod deuenit in pacto alias non contrahitur vt si vēdidi tibi pro. x. librum pacto apposito quod vadas pro me romam tunc resultat dictus contractus quando apparet quod non fuissem alias contracturus nisi vt vadas pro me romam quod presumitur si fiat vt puta si vendo tibi vt vadas pro me romam alias presumor potius vendere vt habeam pretium. et ista presumitur potius causa finalis quam vt vadas pro me romam. et effectus est magnus quia primo casu si non ires pro me romam possem reuocare venditionem et si tradidissem rem possem eam condicere. casus est singularis in. l. cum testa. ꝟ. de pactis inter emptorem et venditorem. In secundo autem secus sed deberem agere vt vadas romam. sicut non possem rescindere contractum si non traderes pretium. quia deberē agere ad pretium. l. inciuile. ꝟ. de rei vendi. et eo casu quo resultat contractus innominatus vadunt ille opiniones de quibus supra dixi an possit agi ad id quod deuenit in pacto anteq impleatur primus contractus et inter illas puto quod Bart. dicat verius q possit agi cum effectu cum videatur pro sua parte impleuisse. De sequenti autem questione gloss. vide hic per Barto. distinguentem. et multas alias questiones vide ꝑ Cy. in. l. in bonefidei.

2 ¶ † Per diuturnam prestationem quando quis obligetur in futurum.
3 Quid in obligatione personali.
4 Sicut diuturna prestatio inducit ꝓbationeꝫ tituli allegati an ita et diuturnum silentium cum patientia.
5 Si promisisti me tenere reꝫ tuam quam possidebas et ciuiliter et naturaliter et te absente occupaui naturalem an perdas ciuilem quam animo retinebas.

1

I certis annis. † Pactum nudū ex diuturna prestatione non vestitur. hoc dicit. Sicut ergo tps nō est modus inducende obligationis. l. oblig. fere. §. placet. ff. de actio. et obli. Ita non est modus obligationis inualide validāde. et ad hoc allegatur ista. l. sed bene est modus obligationis valide allegate aliter non probate probande. et iste est casus in. l. cuꝫ de in rem verso. ff. de vsucapioni. Et vide glo. que ponit ista tria membra. et Barto. ipsam extendit. et vide per eum plenissime que multa bona et vtilia dicit in paucis verbis quam facit hic Bal. per plura verba. ¶ Venio ad casum et tene primum et sume exemplum glos. Tertium non est bonum quia text. loquitur quando conuentio erat vtilis ex eo quia nuda sed in eo exemplo etiam si fuisset vestita stipulatione esset inutilis quia seruus non obligatur nisi naturaliter et licet postea fiat liber. non tamen tenetur efficaciter ex ante gesto. vt infra annū scilicet ex suo facto post ma. per totū. Nūc habeat dubium quia soluens potest repetere solutum tanquā indebitum vt in toto titu. de condi. inde. Quid ergo dubium est an teneat soluere in futurum nam qui habet actionem ad repetendum fortius habet exceptionem ad non soluendum vt in regula non interest &c. Solu. si soluisset ignoranter fateor contrarium sed ita intelligēdo etiam cum soluit tunc non po-

test repetere solutum.vt in.l.eius qui per errorem.de regu.iur.
et eam non tenetur soluere in futurum.dic ergo non refert sol
uere scienter vel ignoranter quantum ad hoc vt in futurum sol
uere non cogatur.Sed ad hoc vt repetat solutum bene refert
an solueret scienter vel ignoranter.et an fuerit ignorantia iuris
et adhuc non repetitur quia erat naturaliter debitum.vt lege
error.ad le.falcidi.An facti.et adhuc repetitur. ¶ Item op
po.de.l.j.§.de fideiussori.vbi pro resol.rei reconualescat vltima
voluntas non solennis vt teneatur soluere in futurum.Solut.
ibi est speciale fauore vltime voluntatis et alimentorum et istā
tenent communiter docto. intelligunt tamen si soluitur scien
ter vel per errorem iuris.Si autem facti non reconualesceret.
Item dicit ibi Bald⁹.quod non reconualescit vt detur actio
ex testamento.Sed quod possit implorari officium iudicis ex
equitate.quia legatum alimentorum consistit plus in facto
quam in iure.vt le.seruos.de ali.et ciba.legat.et valet licet fa
ctum seruo vel alteri incapaci de iure.quia sunt capaces de fa
cto.volunt tamen comedere sicut alij et hoc magis attendit.
Idem dicit Bartol⁹.quod esset in alio legato eque fauorabi
li.puta dotis vel pig.eadem ratione nec obstet huic dicto.l.cū
de in rem verso.ff.de vsur.quia loquitur in dote.et tamen re
quiritur longum tempus.vt.l.j.de leg.ij.quia ibi non erat fa
uor vel voluntas cum loquatur de cōtractibus.¶ Tertio op
po.de.l.fideicom.§.de non nume.pecu.vbi per vnicam solutio
nem validatur confessio que erat inualida.Solutio ibi non erat
inualida propter defectum subpsius.Sed propter quoddam
extrinsecum.Sed quia facta super mutuo in quo lex deponit
obstare exceptionem non numer.pecu.ei qui soluere incepit.et
sic remanet confessio valida.Sed hec conuentio erat inutilis
propter defectum subpsius.et sic non obstat exceptio nisi intē
tionis:cui posito qd renuntiaret non interuenisset conuentio
nuda nec efficeretur vestita nec ad hoc durat exceptio.¶ † Quin
2 a to et vltimo opponitur quod si soluat per tempus lōgum[a] pu
ta decennium sufficiat q teneatur in futurum soluere.vt.d.leg.
cum de in rem verso.Solutio.ibi creditor allegauit causam va
lidam et efficacem.quia dicebat aduersarium per stipulatio
nem sibi promisisse vel mutuum vel dotem recepisse non tamē
poterat probare nisi per solutionem vsurarum factam longo
tempore.Certe ex presumptione illius.l.resultat probatio tā
debiti principalis.quam etiam vsurarum.et sic stipulationis
vsurarum.et dicitur stipulatio presumpta a iure ex diuturna
prestatione super qua Rof.in libellis fecit vnam rubricam.et
quamplurima dixit super ea materia aut ergo agens fundat
se super tempore solum dicendo peto te condemnari in.x.quo
libet anno quia mihi soluisti tanto tempore.et nunc libellus est
rejiciendus.quia non concludit quia tempus non est modus
inducende obligationis.vt.l.obligationū fere.ff.de actioni.et
b obligatio.vel allegat tantum tempus cuius memoria[b] non ex
tat in contrarium per.l.hoc iure.§.ductus aque.ff.de aqua plu
uia et esti.quod tenet Bart.hic.et gloss.in.c.fi.in.xviij.qd. vlti
ma.et Jo.and.in.c.peruenit de censi.ibi plene tractatur per ca
nonistas de materia huius.l.et sic quando allegatur cursus tan
ti temporis non expedit allegare causam vel titulum quia de
se titulum importat cum habeat vim constitutionis:vt.d.§.
ductus aque.ff.de aqua quoti.et esti.et probatur in.c.j.de pre
scrip.lib.vj.Sed Pet.videtur tenere contrarium dicens q de
3 rigore iuris istud pcederet in prescriptione iuris realis.†Sed
quando queritur de obligatione personali non sufficit solutio
tanti temporis ad probandum q soluens sit obligatus:nisi al
legetur aliqua causa habilis ad obligandum.et certe tunc non
requireretur cursus tanti temporis:sed sufficeret longum tem
pus vt.d.l.cū de in rem verso.Cōmuniter tamen practicatur
contrarium.Nam et libellantes dicunt talem obligatum ex iu
stis causis et titulis loco et tempore allegatis. et quod soluit
communiter.x.vel.xx.vel.xxx.et etiam tanto tempore:cuius me
moria non extat si esset vera opi. Petr. omnes errarent scdm
Albe.agens se fundat in causa inhabili: dicens aduersarium
teneri ex tali conuentione nuda et soluisset per longum tempus
et longissimum.Et propterea conuentionem esse vestitam per
diuturnam solutionem.Sed et adhuc talis libellus non cōclu
dit nec tenetur aduersarius respondere tanq̄ inepto.per hanc
legem nisi concurrente fauore cum solutione triennij scienter
facta vt dixit.Sed contra quod imo conuentio nuda vestiatur
per diuturnam solutionem indistincte vel rei interuentu solu
tio enim facit ad propositum.Nam solutio vestit pactū nudū
ad commodum soluentis. Si autem hic vestiretur cederet ad
incommodum.Item ibi conuentio nuda facta fuit tēpore cō
uentionis.hoc autē dudum ante et post secuta est solutio. Itē
soluens hoc nō soluit vt corroboraret nudam conuentionem
sed vt liberaret se ab obligatiōe naturali qua tenebatur vnde

a ¶ Per tps longū.Adde q dicatur tps longū.vide glo.in.l.cū de in rem verso.ff.de vsur.Bal.in.l.imperiū.ff.de iurisd.om.iu.l.fi.C.de pscri.long.tē.hosti.in.c.pe.de cēsu.

b ¶ Memoria.adde q tēpus cuius memoria nō extat in contrariū idem opatur q priuilegium sc Jo.mo.in.c.ij.de prebē.li.vj.

c ¶ Sufficit pbare possessionē.adde Barba.cōsili.lviij.incip.clementissimū deū.i.iij.volu.in.x.colū.in iiij.vo.idē barba.cōsi.xij.incip.difficile est.in.vj.colū.in.ij.volu.

non dz opari contrarium effectum.Ibi autem soluit vt vesti
ret conuentionem vt trado tibi pacto apposito vt vadas p me
romam.¶ Item adhuc oppo.q inutilis obligatio efficiatur
vtilis propter vnicam solu.vt.§.ad.l.fal.auf.sed cum testatur.
So.ibi erat inutilis propter detractionē falcidie que est odio
sa cum fiat contra voluntatē defuncti.vt in.l.titia.ff.ad.l.fal.
ideo soluendo aliquod legatum integrum videtur velle adim
plere voluntatem defuncti ad plenum et renuntiare falcidie in
omnibus alijs hic cessabat dicta ratio. Adhuc opp.de.l. qui
semisses.ff.de vsu.Sol.dico q obligatio non assumit vires ex
diuturna solutione vt hic.Sed bene liberatio inducitur ex diu
turna solutione facienda minoris quātitatis quam debeatur
si debitum erat odiosum vt in.l.contraria.Nam aliquando in
ducitur ex sola taciturnitate vt in.l.cū post.in prin.ff.de iu. do.
Sed si non erat debitum odiosum:et tunc cum esses mihi obli
gatus in decem quolibet anno per longū tempus soluisti qn
q an sis ab illis quinq liberatus.videtur q sit distinguendū
an ego sciens te obligatum ad.x.recepi quinq scienter per plu
res annos et non es liberatus cū ignoranter et tūc secus per.l.
is qui.ff.quibus mo.vsusf.amit.Breuiter de hoc articulo tan
gitur p Bar.in.l.si pri⁹.ff.de ope.no.nun.in prin.Et per Cyn.
in.l.cum notissimi.§.de prescri.xxx.anno.et habetur per Inno
cen.in.c.olim.de censi.Si vero agens fundat se in causa legiti
ma et habili ad producendū obligationem efficacē et ad ipsam
probandam inducit solutionem longi temporis tunc procede
ret libellus vt in.d.l.cum de in rem verso. Subaudi nisi aduer
sarius probet contrariū.quia ista non est presumptio iuris et
de iure sed iuris tantum que recipit probationē in contrariū
4 vt.§.d pba.l.siue possidetis.qd tenet hic Cy.†sed restat dubiū
an sicut diuturna prestatio inducit proba.tituli alleg.ita et diu
turnum silentium cum patientia.puta transiui per fundū tuū
ad fundū meum per longum tempus te sciente et patiente nūc
dicerem q hic non prescripsi seruitutem itineris quia cum ha
bebat causam discontinuatiuam non prescribitur tanto tem
pore cuius memoria non extat. vt in.l.seruitutes. la grande.
ff.de serui.Sed dico q nolo me fundare in prescriptione.quia
mihi concessisti seruitutem qz probare non possem aliter vo
lo probare per diuturnam patientiam ad hoc sufficiat. Gl.in
d.l.seruitutes. tenet q sic per.l.cum de in rem verso. Pet. te
net cōtrarium quia ista loquitur in soluente qd est plus.nam
in eo est dare consensum sine dubio non sic in patiente.nā non
semp patientia habetur pro consensu.imo pro dissensu in his
que tendunt in preiudicium patientis.vt in.l.qui vas.§.veta
re.ff.de fur.Barto.distinguit inter ea que sunt modici preiudi
cij vt in seruitutibus realibus vel personalibus et tunc tenet
gloss.quod probetur titulus allegatus per.l.si filius: de peti.
here.et per.l.qui in aliena.ff.de acquiren.heredita.§.si filius.et
per id quod nota.in.l.ij.§.communi diuidun. per gloss.que te
net quod per patientiam longi temporis probatur diuisio al
leg.que est modici preiudicij. Sed in his que sunt magni pre
iudicij tenet opinio Pet.quod si sciente et patiente te possedi
rem tuam per longum tempus.Et tu tūc eam a me petis et di
cis quod nō potui prescribere sine titulo lōgi temporis et ego
non ostendo de aliquo titulo ab aliquo acquisito ego dico qd
habeo titulum a te quia mihi vēdidisti et tradidisti nec statim
fui effectus dominus.non tamen possum extendere quia lon
go tpe fuisti passus me tenere et possidere certe hoc nō sufficit.
Nam si hoc sufficeret nugatorius esset titulus de prescriptiōe
longi temporis in quo oportet pbare titulum habitum a ter
tio nam semp possessor allegaret titulum habitum a dnō suf
c ficit probare possessionem[c] longi temporis cū patientia:et etiā
esset frustratorius titulus de prescrip.xxx.anno.cū per aliam
viam possit se tueri.l.solutionibus.§.de rei vendi.in fi. vbi gl.
videtur tenere contrarium.quia si fuisti passus per longū tem
pus me possidere rem tuam et soluerim functiones fiscales pre
sumeretur mihi alienasse.Sed illa gloss. reprehenditur.§.per
Guil.et Bal.ad qd.l.nullo.§.eo.tit.cetera vide p Barto.in.l.
cū de in rem verso.hic alle.et hoc per Cyn.et p canonistas in.c.
5 peruenit.de censi.†Quid autē in possessiōe si permisisti me tene
re rem tuā quā possidebas ciuiliter et naturaliter et te absente
occupaui naturalem an perdas ciuilem quam animo detine
bas.glo.in.l.pe.in fi.magne glo.de ser.fug.tenet q sic si per de
cennium passus es.Breuiter etiā si non fuisti passus qz nesci
uisti me quia neglexisti petere et sic recuperare naturalem p de
cennium perderes ciuilē ratione obligationis presumpte ita
intelligitur gloss.illa.Sed si sciuisti et passus fuisti non requi
ritur tantū tempus ad perdendam ciuilem. Sed quid intersit
dic vt per Inno.in.c.querelā.de obli.et per Bar.in.l.si forte.§.
j.ff.de acqui.possess.

2 ¶ Potest quis renuntiare et quod pro se introductum est.

Per pactum

3 Per pactum extraiudiciale non potest quis prorogare iuris-
ditionem iudicis non sui ⁊ cui nullo modo subest. ⁊ si in instru
mento consentiat se posse vbiq; conueniri vbicumq; fuerit re-
pertus. per hoc non tribuitur iurisditio iudici non suo et si co-
ram eo conueniatur potest forum declinare ante litis contest.
et vide nume. 6.
4 Qd aliud sit renuntiare priuilegio fori ⁊ qui possint renuntia
re priuilegio fori et qd possit ista renuntiatio fieri per pactum
extraiudiciale. ⁊ nu. 5.
5 Laicus sine licentia sui iudicis potest prorogare iurisditionez
iudicis non sui per pactum dummodo fiat coraz iudice cuius
iurisditio prorogatur.
6 Remedium vt quis possit vbiq; conueniri.
7 Confessio habet vim renuntiationis ⁊ pacti.
Uerba enunciatiua interdum inducunt dispositionem.
8 Non potest quis decipere illum qui secum contraxit.
Judex q indebite absoluit partem ab instantia iudicii que ab
solutio est interlocutoria. ita facit litē suam sicut quādo ꝓfert
iniquam sententiam diffinitiuam.
9 Exceptio declinatoria q̄ poterat opponi coraz ordinario pōt
opponi coram delegato ab eo dato et illa que non poterat op-
poni coram ordinario q2 ei fuerat renuntiatum. nec etiaz corā
delegato ab eo dato.
10 Judex q male iudicat sicut facit litē suam ita arbiter vel arbi-
trator. sed tn̄ non tenentur nisi de dolo ⁊ lata culpa.
Quid in consultore cui causa ꝑ iudicem fuit commissa et quid
in teste vel notario.
11 Statuta si dicunt ꝙ qn̄ causa vertitur inter cōsanguineos de-
beat fieri cōpromissum an intelligantur de tota causa an etiaz
de aliquo arti. non concernente negotium principale.
12 Casus in quibus non potest quis renuntiare iuri pro se intro-
ducto.

Si quis in cōscribendo.

1 ¶ † Potest quis renuntiare priuilegio fori ⁊ omni
alteri iuri introducto in eius fauorē. ⁊ iudex admit
tens exceptionem fori non admittendaz facit litem suam hoc
2 dicit no. ista singularis. l. † Et semper allegatur ꝙ potest quis
renuntiare ei ꝙ pro se introductum est. facit. l. si iudex circūuē-
to de mino. ⁊ ff. eo. l. pactuz. ¶ Dubitatio huius. l. erat q2 ista
renuntiatio erat facta extra iudicium in instrumento contra-
ctus. Nam promittit debitor ⁊ cōsentit se posse vbiq; conueni
ri coram aliquo iudice nō obstante quocumq; priuilegio fori.
Si enim coram aliquo iudice fieret ista renuntiatio et qd pos-
set conueniri coram illo etiam de iure veteri non erat dubium
quod valebat. vt in. l. j. ff. si quis in ius voca. non ie. et in. l. si fi-
3 deiussor. in princi. ff. qui satisd. cog. † sed per pactum extraiudi
ciale non poterat prorogari iurisditio iudicis non sui. vt in. l.
si conuenerit. ff. de iuris. om. iu. alleg. in prin. glo. ma. pro cōtra
ria ⁊ illa poterat facere dubium. Sed certe aliud est prorogare
iurisditionem iudicis non sui. et cui nullo modo quis subest ⁊
fateor ꝙ istud nec olim nec hodie fieri pōt ꝑ pactum extraiudi
ciale. vt si qs in instrumento consentiat se posse vbiq; conueni
ri vbicumq; fuerit repertus. puta boñ. florē. ⁊c. ⁊ vbiq; locorū:
⁊ tunc per hoc pactum non datur iurisditio iudici non suo ⁊ si
coram eo conueniatur potest forum declinare ante litis cōtest.
4 vt in. d. l. si ꝯuenerit. † Aliud est renuntiare priuilegio fori quo
casu non dat iurisditionem ei q non hz. imo cum ab illo q ha-
bet esset exemptus per priuilegium per hanc renuntiationem
ad ipsum reuertitur. Pone exemplum in scholari q subest iu-
risditioni potestatis tamen habet priuilegiū per aut. habita.
possit declinare iurisdi. illius et petere se remitti ad rectorem.
Item in milite qui pōt se remitti ad magistrum milituz puta
suum capitaneuz. vt. l. magisterie. j. de iuris. om. iudi. ¶ Item
in clerico qui obtinuit a papa ꝙ coram epo suo nō possit inui-
tus ꝯueniri. sed coram alio quodam. puta archidiacono vel cō
seruatore. certe possunt isti renuntiare huic priuilegio. ⁊ sic po
terit ꝯueniri corā potestate vel epo. q2 rēs per hoc reuertit̄ ad
sui naturam ꝙ est facilius. vt. j. eo. l. si vnus. §. qd ⁊ in specie do
tis. Et dico ꝙ hoc poterit facere clericus absq; licentia illius
specialis iudicis propter rationem predictam. licet non possit
prorogare iurisditionē alterius iudicis penitus non sui: puta
alterius epi nisi cum licētia sui epi. vt in. c. significasti. de fo. cō
pe. ⁊ si vellet prorogare in laicum etiā cū licentia epi nō posset
5 eo. titu. c. si diligenti. † Sed laicus sine licentia sui iudicis bene
a posset prorogare iurisditionem iudicis [a] nō sui. vt in. l. j. j. de iu
b risdi. om. iu. ⁊ posset fieri ista prorogatio per pactum [b] dummo
do fiat corā ipso iudice cuius iuriusditio prorogatur. vt. ff. de
iudi. l. j. ⁊ extra de iudi. c. j. non autem per pactū extraiudiciale
vt. d. l. si cōuenerit. lz renuntiatio fori bene posset fieri ꝑ pactū
extraiudiciale vt hic q2 redditur ad suuz iudicē ordinariū non
6 aūt prorogat̄ iurisditio iudicis. † Est ergo remediū vt qs pos
sit cōueniri vbiq; locorū ꝙ promittat soluere vbicūq; fuerit in
uentus. ⁊ tunc ratione collate solutionis sortitur vbiq; forū si-
cut si ibi cōtraxisset. vt. l. cōtraxisse. de act. ⁊ ob. ⁊ probatur ista
practica in. l. titiū ⁊ meuiū. §. tutores. ff. de admini. tu. ⁊ in. l. lu
cius. la. j. ff. depo. Et ista est cōis opi. doc. vt no. Cy. in. l. si quis
in cōscribendo. C. de epis. ⁊ cleri. vbi ista. l. ponitur de verbo ad
verbū. Sed do. Rapha. tenet ꝙ etiam si nō ꝯferat̄ solutio sz cō
sentiat se posse conueniri vbicumq; fuerit inuētus ꝙ istud suf-
ficiat per. c. dilecti. de foro compe. ⁊ per. l. in bonefidei. in. fi. ff. de
eo ꝙ cer. lo. et ratio est q2 tacite videtur promittere ibi soluere
postq̄ vult ibi posse cōueniri. cuz solutio sit fienda in loco vbi
petit̄. vt in. l. vinū. ff. si cer. pe. ⁊ q2 ratiōe collate solutionis pos
set ibi conueniri. lz de cōuentione nihil esset dictum q2 venit in
ꝯsequentiam. Ita ⁊ econuerso si fit mentio de cōuentione suffi
cit lz de solutione nihil sit dictum. Et putat hanc opi. esse con
formē iuri ciuili ⁊ canonico. Ego bene vidi hoc seruari in curia
romana in instrumentis que ibi fiunt vt pars se submittat iu-
risditioni cuiuscūq; iudicis ordinarii etiā nō sui ⁊ hoc solū suf-
ficit vt corā quocūq; possit trahi ⁊ ita vidi seruari de facto. Sz
ad. l. si conuenerit. ipse non respōdet nec video qualiter posset
responderi. ideo de illa practica mirabar q2 cōtra cōem sn̄iam
7 doc. ¶ Nunc ergo no. j. in prin. dū dicit si cōfessus ⁊c. † ꝙ cōfes
sio hz vim renūtiationis ⁊ pacti ꝙ probatur in. l. tale pactum.
in prin. ff. eo. lz confessio sit quedam renūtiatio. sed renuntiatio
⁊ pactū sit dispositio. ⁊ sic verba enunciatiua interduz inducūt a
dispositionem ꝙ dic. vt in. l. ex hac scriptura. ff. de do. ꝑ Bart.
8 ⁊ in. l. ex his. j. de mi. te. † Item no. circa mediū ꝙ nō debet qs
c decipere illū [c] qui secum cōtraxit facit. ff. de insti. l. sed ⁊ si pupil
lus. §. sed si alias. ⁊ de exerci. l. j. §. magistruz. facit. l. iii. §. j. ff. de
arbi. Itez no. circa fi. primo ꝙ iudex qui indebite absoluit par
tem ab instantia iudicii. que absolutio est interlocutoria vt no.
per Bar. in. l. titia. ff. de accu. ita facit litem suam sicut quādo
profert iniquā sn̄iam diffinitiuā. Si em̄ admittit exceptionem
declinatoriam fori absoluit reum ab instantia iudicii et pronū
tiat se non esse iudicem cōpetentem. ⁊ sentit hic Bar. ꝙ teneat̄
in estimatione totius litis lz actori remaneat saluum ius agē-
di iterū per. l. pe. §. j. ff. ne quis eū q in ius voc. sicut si iudex de-
bitorē ad instantiam creditoris captū relaxaret indebite. Sed
Bal. tz contra ꝙ non teneat̄ nisi quatenus religioni syndican-
tis. i. syndicorū equum videbitur vt in. l. si filius. ff. de iudi. ⁊ de
var. cog. l. fi. vnde si facile est actori reinchoare litem cōdemna
bitur solū in expensis factis in prima lite que fuerunt perdite
ꝓpter dictā absolutionē. Sed si nō est facile potest ꝓcedere di-
ctum Bar. Lex aūt in qua Bar. se fundat loquitur in eximen-
te per vim q plus delinquit. s. dolo sed hic iudex per imprudē
tiā sed si dolo adhuc posset procedere dictū bart. Intellige tn̄
qn̄ talis interlocutoria esset valida ⁊ sic facit preiudiciū saltem
in instātia. secus si esset inualida ⁊ sic nullū faceret preiudiciū
9 ꝑ ea que no. in. d. l. fi. de var. ⁊ extra. cog. ¶ Itē no. † ꝙ exceptio
d declinatoria [d] que poterat opponi corā ordinario pōt opponi
coram delegato ab eo dato. Et econuerso illa que non poterat
opponi. q2 ei fuerat renuntiatū coram ordinario nec etiā coraz
10 delegato ab eo dato facit. j. qui pro sua iuris. l. j. † Item no. ter
e tio ⁊ ad hoc semp allegat̄ ꝙ sicut iudex q male iudicat [e] facit li
tem suam: ita arbiter vel arbitrator. sed tamen nō tenet̄ nisi de
dolo ⁊ lata culpa. postq̄ fuerunt assumpti de consensu partiū
ꝑ. l. j. §. j. ff. si mē. fal. mo. di. Et idez videtur in ꝯsultore cui cā ꝑ
iudicem fuit cōmissa. ad qd vide. j. de discus. li. x. ⁊ qd ibi not. ꝑ
Bar. Et idez videtur in teste. ⁊ in notario. vt. j. de testi. l. si qn̄.
in fi. Item in isto fine est vna glo. super verbo sn̄ia. in fin. quam
Bar. multū no. nam dicit posse hoc intelligi qn̄ fuit factū con
promissum de isto articulo dūtaxat. s. an exceptio fori esset ad-
11 mittenda vel non propter renuntiationem. † Qd dicit facere
ad statuta dicētia ꝙ quando causa vertit̄ inter consanguineos
debeat fieri compromissum ad instantiā alterius eorum petē
tis. Pone ergo ꝙ vertit̄ dubitatio super aliquo articulo non
concernente negotiū principale sed ordinē iudicii vel instātiā
vna ps petit articuluz cōpromitti virtute statuti. Altera pars
dicit statutū debere intelligi qn̄ peteretur cōpromissum super
tota causa. Bar. dicit hanc glo. facere ꝓ prima parte. ⁊ ad hoc
f vidi pluries allegari istum tex. cū gl. ⁊ ita dicit [f] do. Raph. ob-
tinuisse de facto cū peteret̄ cōpromissum sup tota causa. ⁊ du-
bitaretur an esset fiendū ⁊ iudex sentētiabat ꝙ fiendū non erat
ipse petiit cōpromitti istū articulū solum: an esset fiendū com-
promissum super tota causa vel nō: ⁊ sic extraxit de manib⁹ iu
12 dicis suspecti. ¶ † Ultimo habes hic vnā glo. magnā que po
nit multos casus fallentie ab ista regula ꝙ pōt quis renuntia
re iuri pro se introducto. Bar. aūt recolligit per modū distin-

a ¶ Prorogare iu
risditionem iudi-
cis. adde an et qn̄
proroget̄ iurisdi-
tio iudicis si sit ne
cessari⁹ consensus
iudicis. vide pan
ge. in. l. nō qdem.
in. ii. colū. C. de iu-
ris. om. iu.

b ¶ Per pactum.
adde Innoc. in. c.
dilecto. de offi. ar-
chi. glos. ⁊ doct. in
c. significantibus.
de offi. deleg.

c ¶ Decipere illū.
Adde tex. in. l. sed
⁊ si pupillus. in. §.
sed si alias. ff. de i-
stitu. et in. l. j. in. §.
magistrum. de ex-
erci. c. vtilem. xxii.
qd. ii. et in. c. pe. de
emp. ⁊ ven.

d ¶ Exceptio decli
natoria. adde lu-
do. ro. in. l. j. ff. de
arbi.

e ¶ Judicat. adde
l. j. ff. de va. et ex-
traor. cog. insti. de
obli. que ex quasi
delicto. in princi.

f ¶ Et ita dicit. ad
de ꝙ Bal. in. l. pu
pill⁹. §. si ex cā. ff.
d mino. ⁊. l. penul.
ff. de his qui sunt
sui vel alie. iuris.
tz ꝯrium et refert
d. bart. sozi. in suo
cōsi. ccc. co. vi. mo
derni pleriq; te-
nuere ꝯ2 iuz. Sta

ctionis. Tu cōclude q ista regula solū habet locū qñ illud cui renuntiatur erat ius positiuū introductū mere in fauorem sui ⁊ renuntiatio non inducit aliqd qd sit contra bonos mores vel ad delinquēdum: ⁊ qñ talis renuntians est talis conditionis q potest sibi preiudicare. his concurrētibus habet locū ista regula altero deficiente nō: puta si nō erat positiuū sed naturale vt l. ius agnationis. ff. eo. vel si erat positiuum erat introductum ob publicā vtilitatē. vt sunt iura statuentia certā formam seruandam in actibus hoīm vt in. l. nemo pōt. de leg. j. vel iura fiscalia: vt in. l. ius publicū. ff. eo. vel si erat introductū odio alterius nō fauore renuntiantis. vt in. l. tā ⁊ si. ad macedo. vel fauore tertij. vt in. l. si vnus. §. ante oīa. ff. eo. vel cōiter fauore renuntiantis ⁊ publico seu tertij. quo casu si possunt separari tz quo ad ipsum renuntiantē non quo ad ius publicuz vel tertij. vt in l. si vnus. §. item si paciscar. ff. eo. Secus si non possunt separari qr tunc in totū nō valet vt in. l. de die. ff. de pac. do. Item si esset contra bonos mores. vt in. l. alia causa. §. eleganter. ff. solu. ma. vel induceret ad peccandū. vt in. l. cōuenire. ff. de pact. dot. vel esset minor aut mulier q non possunt renuntiare beneficiis pro se introductis ꝑpter fragilitatem etatis seu sexus. vt not. in. l. si iudex circūuento. ff. de mino. Cetera circa istā materiam vide p Cy. in. d. l. si quis in conscribendo. et in aut. vt fine ꝓhi. ma. §. qr vero. ⁊ in Spe. de renū. ⁊ conclu. §. j. vbi plenissime ꝓsequitur hanc materiam per singulos articulos formādo plures. q. Et adde qd no. per eundem in ti. de ꝓba. §. videndū. ver. sed pone. ⁊ ver. quid si ibi.

2 ¶ In hereditate viuentis an possit quis habere spem probabilem.

Si qs remittat alicui oē ius qd habet vel habere sperat super bonis suis. vel alteri⁹. ista remissio nō extēditur ad hereditatez postea directo ad ipsum deuoluendā: nec ad illā spem, que oritur ex causa de nouo superueniente.

3 Quot modis dicatur esse contra bonos mores.

Filius pōt pacisci cū creditoribus paternis q ipsum nō cōueniāt postq erit heres patris. ⁊ sic sup hereditate paterna.

4 Filius an possit viuente patre liberare debitores paternos. et an teneatur seruare liberationem postq erit heres patris.

5 Pater an possit pacisci super hereditate filij viuentis.

6 Si filij viuente patre diuidūt inter se bona paterna cōferendo diuisionē post mortē patris: an post mortem illius possint eis per fiscum auferri.

7 Concessio prebende non vacantis an valeat.

Si a principio cū confert bñficium vacans alicui apponatur clā q ipso mortuo perueniret ad aliū non valeret.

Si conferatur absenti beneficium vacans cū clā q si non acceptabit ꝯferatur alteri non valet hec clausula.

8 Non potest inferior a papa dare speciale mandatum alicui de conferendo beneficium vacaturum etiam incerti hominis: sed potest dare mandatum generale puta suo vicario qd conferat beneficia que vacabunt.

An in eo q qs facere non pōt possit alteri facienti cōsentire.

9 Differentia an qs promittat aliquem instituere vel promittat sibi suaz hereditatem qr non valet ꝓmissio an autem ꝓmittat bona sua etiam omnia.

10 Donatio oīm bonoruz presentium ⁊ futurorum est in totū nulla ⁊ non solū in futuris sed etiā in presentibus etiam si donator reseruauit sibi vsumfructum.

11 An valeat pactū vel conuentio sup iure successionis future cōseruando. q perderetur si pactum non fieret. ⁊ nu. 13.

12 Clā apposita in donatione q nō possit reuocari ꝑpter causam ingratitudinis future non valet.

13 Statutum si dicat qd existēte masculo filia dotata nō succedat ab intestato. an tunc cuz filia dotatur possit pacisci cū patre q sibi sit saluum ius successionis.

14 Quid si statutū dicat q ingressa vel ingrediens monasterium nō succedat patri an valeat pactum in cōtrariū posito q statutum valeat.

8 ¶ Viuēte patre. adde Spe. ī ti. de pac. in. §. pe. v. qd si filius. lap. ⁊ domi. in c. c. Quis. de pa. lib. vj.

1 De questione tali. ¶ † Conuētiones seu contractus celebrati super hereditate tertij adhuc viuētis sub spe ad ipsos deuoluende non valet nisi interueniente consensu illius ⁊ perseuerante vsq ad mortem. h. d. ista l. vulgaris. ⁊ est de quinquaginta decisionib⁹ iustiniani vt colligitur eo q recitat opini. antiquorum et super eis decidit. Et idem videtur dicendum de. l. precedenti que idem facit. Et diuide in quinq partes. Primo ponitur questio ⁊ dubitatio antiquorum vsq ibi faciebat. Secundo ponitur vna ratio ꝓ parte negatiua ⁊ altera pro affirmatiua vsq ibi sed nobis. Tertio ponitur decisio pro parte negatiua vsq ibi nisi forte. Quarto ponitur limitatio et modificatio decisionis vsq ibi iubemus. Quinto et vltimo ponitur extensio ad alios casus qui reperie
2 bātur etiam de iure veteri decisi. ¶ † In prima parte ibi spes aliene fuerat ⁊c. videtur ergo per istum tex. q in hereditate alicuius viuentis possit quis habere spem probabilez sed si hoc est quare non pōt super illā ꝯtrahere tam vendendo quā donādo vt in vltima parte huius legis cū super spe probabili possit fieri cōtractus. vt. j. de dona. l. spem respondendo ſm Bar. q ista spes de qua hic nō est a iure reprobata. qr depēdet a mera voluntate illius. vt in. l. post emācipationem. ff. de lib. lega. tunc autem est probabilis qñ dependet a casu fortuito non autem a mera voluntate alterius. ⁊ ideo si quis remitteret alicui omne ius qd hz vel habere speraт super bonis suis vel alteri⁹ ista remissio non extenderetur ad hereditatē postea directo ad ipsum deuoluendam quominus non obstante remissione posset adire. Nec etiam extēderetur ad illam spez que oriretur ex causa de nouo superueniente sed solū ad illā que ex causa subsistente tempore remissionis. ⁊ ita no. p Bar. in. l. qui rome. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. ⁊ in. l. si vxor. §. diuus. ff. de adul. ⁊ etiam hic in fin. tāgitur per eū. ¶ In tex. ibi mortuus fuerit subaudi qui viuebat. idem videtur si erat mortuus sed de eius morte dubitatur per. l. nec nos. j. de cap. ⁊ qd no. Bal. s. eo. l. j. ¶ In secūda parte in ver. faciebat autē. ibi qr adhuc ⁊c. ratio pro parte negatiua ⁊ dum infra dicit ⁊ qr ponitur ratio ꝓ parte affirmatiua. quia licet ista conuentio facta fuerit tempore ꝓhibito. s. viuente illo de cuius hereditate agitur. tamē fuit collata in tempus permissum. s. post mortē illius ⁊ postq ad eos deuenisset hereditas. ergo ⁊c. arg. in. l. in tēpus. ff. de heredi. insti. ¶ In tertia parte in ver. sed nobis ibi odiose. i. odibilis ſm Bal. Item ibi periculosi euētus subaudi illi de cuius hereditate agitur. qr causant ⁊ votum captāde mortis inducunt ⁊ ꝓ
3 pter hoc dicuntur contra bonos mores vt sequitur. † Et vide quot modis aliquid dicitur esse contra bonos mores q not. Bal. in. l. pactum. j. de colla. xix. q. ¶ Item quarta parte ibi ⁊ vsq ad extremum ⁊c. Sic ergo not. quod licet semel consenserit potest penitere quousq viuit quia ex illo consensu nullum ius fuit acquisitum ipsis contrahentibus alias penitere non posset vt in regula q semel placuit. ⁊. ff. de aqua plu. arcen. l. in diem. ¶ In vltima pte ibi iubemus sed que differentia est inter hunc casum et primum. Respondeo quia in primo plures sperabant hereditatez ad se deuolui. et paciscebantur super ea diuidenda. hic vero alter sperabat alter non. et primus non secundo contrahebat vendendo pignorando vel donando bona cum ad eum ex successione peruenerint. et iste casus reperitur de iure veteri decisus. vt in. l. qdam de iure. §. j. ff. de dona. in. l. ij. in fi. ff. de his qui. vt indig. ⁊ hoc in glo. que incipit sed potius. ¶ Sup secūda glo. que incipit hec lex. in fi. contra istam gl. opponitur. de. l. ⁊ suū heredem alias est. l. iurisgen. §. penu. in fin. ff. eo. vbi filius pōt pacisci cū creditoribus paternis q ipsum nō ꝯueniant postq erit heres patris ⁊ sic sup hereditate paterna. Solu. speciale est ibi duplici fauore. s. liberationis ⁊ filiationis. et sic alio modo non possit pacisci. nec etiam alius quam filius. vel q etiā alius posset ad liberationē. ⁊ sic est solus vnus fauor. nam non paciscitur ibi super hereditate viuentis qr ille actiones que competunt contra patrem ⁊ sunt in bonis paternis sed in bonis creditorum. ſm dominum Rapha. quod pla
4 a cet. † econtra vero an filius possit viuente patre[a] liberare debitores paternos ⁊ an teneātur seruare liberationem postq erit heres patris. ista. l. facit q non imo q hereditas sibi auferatur tanq ab indigno vt in alia glos. que incipit sed potius iuncta ista glo. que vult q habeat locum in filijs. vide de hac questione per Bart. post Dy. in. l. cum dominus. §. fin. de pecu. le
5 ga. ⁊ in. l. filius. ff. de sol. ⁊ tetigit. s. eo. l. filius. ¶ † Itez an ista l. habeat locum in parentibus paciscentibus super hereditate filij viuentis videtur q non quia nunq ipsi optant mortem filiorum sed prediligunt eos superuenire sibi. vt in. l. nam ⁊ si parentibus. ff. de inoffi. testa. ⁊ sic cessat ratio huius. l. Contrariū determinat Bal. hic qr non saltem cessat ratio posita in fi. hu
6 ius. l. † Si ergo filij viuente patre diuidūt inter se bona paterna conferendo diuisionem post mortem patris videtur q post illius mortē bona possint eis per fiscuz auferri per id quod dicitur in alia glo. ideo caueant. nam Bar. in. d. l. cum dnis. vide
7 tur sentire q illa pena etiā sibi locuz vendicet in filijs. ¶ † In alia glo. que incipit sed potius. ibi q tenet concessio prebende non vacantis. Aliqui habent q non tenet et hoc magis placet per id qd infra subijcit gl. q falsum est. ⁊ vult dicere q si conferatur prebenda vacatura certi hominis post mortez illius nō valet per hanc. l. Sed incerti puta prima prebenda que vacabit. tunc valet sicut pactum super hereditate futura hominis incerti. vt. l. iij. §. ꝓ illo. ff. pro socio. Breuiter de iure canonico in papa qui potest omnia ista distinctio esset bona. ipse enim concedit

concedit beneficia vacatura ho minis incerti sed certi non con sueuit conferre. Inferior vero a papa nec certi neq incerti po test conferre etiam de voluntate illius cuius est beneficium li cet in contrarium faciat ista lex vt in.c.ij.de conces.prebend.et ibi notatur in glo.iij.et etiã si sit legatus de latere.vt in.c. dile
a ctus.eodem titu.licet legatus possit reseruare[a] sibi collationez beneficij vacaturi.vt in.c.generali.de offici.delega.lib.vj.Et nota gloss.Accur.l.si certarum.in fine.ff.de testa.milit. Unde etiam si a principio cum confertur beneficium vacans alicui opponeretur clausula quod ipso mortuo perueniret ad alium non valeret vt in.c.accepimus.extra de pa.Et si cõferatur ab senti beneficium vacans cum clausula q si non acceptabit con feratur alteri nõ valet hec clausula.vt in.c.si tibi absenti.et ibi
8 no.in glo.sed cum quid.de preben.li.vj.¶ †Nec etiam potest inferior a papa dare speciale mandatum alicui de conferendo beneficium vacaturum etiam hominis incerti puta primum vacantem. quia videretur fieri in fraudem concilij generalis. de quo in.d.c.ij.sed bene potest dare mandatum generale puta suo vicario q conferat beneficia que vacabũt vt in.c.fina.et ibi no.de offi.vica.lib.vj.¶ In alia gloss.que incipit sed ipse ibi rc.not.q non potest facere pactum.Istud notabile colligitur ex hac.l.non enim hic consentit in eo q facere non potest.nam ipse non potest taliter pacisci super sua hereditate q ipse obli getur ad ipsam dandã alteri.vt.s.eodem.l.pactũ.Et eodẽ mo do non posset consentire alteri taliter q consentiens obligare tur.Sed hic non obligatur:quod patet.quia potest recedere a consensu quousq viuit vt dixi super tex. quod facere non pos set si ex illo cõsensu esset obligatus vt ibi dixi.An autem istud sit verum in se vt in eo quod quis facere non potest possit alte ri facienti consentire.dic vt not. in.l.si fundus.§.j.ff.de pigno.
9 et in regula iuris.Aliud est vẽdere rc.¶ †In gloss.ibi per sti pulationem.tamen ista glo.prima facie videtur velle facere dif ferentiam inter stipulationem et pactum.s.qd pactum super hereditate viuentis non valeat:vt in hac.l.sed stipulatio sic.cu ius contrarium voluit alia gloss.supra que incipit per stipula tionem.nam intelligit hanc.l.etiam si interuenit stipulatio. et bene.dic ergo quod ista nõ fuit intẽtio glo.sed alia q longa est differentia an quis promittat aliquẽ instituere vel promittat sibi suam hereditatem et tunc non valet promissio. vt in.c.pa ctum.s.eodem.Aliud est quod promittat sua bona etiam om nia.quia tunc valet r obligat statim r si conferret post mortem puta omnia bona mea post mortem meaz adhuc valeret quia intelligeretur de bonis que habebat tempore promissionis et non venirent postea quesita.licet in cõtrarium faciãt illa ver ba post mortem quasi intellexerit de omnibus bonis que tem pore mortis habebat.cuius contrarium vult ista glo.r etiam doctores qd est singularis vt est ista generalis promissio vel donatio de omnibus bonis suis post mortem restringatur ad illa que habebat tempore promissionis vel donationis et non extendatur ad alia per.l.si ita.de au.et argen.lega.Sed in con trarium facit.l.cogi.in princip.ff.ad trebel.Solu.in vltima vo luntate si quis relinquat alicui omnia bona sua:videtur sensis se de presentibus et futuris et ibi fauore vltime volũtatis que extenditur nec redditur nulla ex hac extensione:secus si in con tractibus qui non sunt ita fauorabiles r ex ista extensione red deretur donatio nulla.quoniam per indirectum auferret libe ram testamenti factionem seu facultatem habendi heredez ex testamento vel ab intestato:quia nullus vellet eius heredita tem apprehendere cogitãs q necesse haberet omnia bona tra dere donatario.et hec fuit sententia Pet.super hanc glo. quaz sequitur Bart.Bald.et quasi omnes excepto Ange.de peru sio qui disputando tenuit contrarium sed probationes sue nõ vrgent quia concludunt q non tollitur facultas testandi dire cte cum non efficiatur intestabilis sed hoc negant predicti do cto.sed dicunt tantum valere tolli per indirectum quam dire cto.argu.c.cum quid vna.de regu.iur.in.vj.r istud quotidie cõ
10 tingit de facto.†Et plus tenet Bal.licet Barto.non determi net q donatio presentium r futurorum in totum erit nulla nõ solum in futuris.sed etiam in presentibus et istis diebus con sului ſm istam opinionẽ quam etiam sequitur domi.Rapha. Bartol.etiam consuluit eo casu quo reseruauit sibi vsumfru ctum:quia de vsufructu non potest testari post eius mortez cũ confirmatur morte.nec etiam de fructibus perceptis si extarẽt quia includerẽtur appellatione presentium r futurorum et ve nirent in dona.¶ In glo.fin.ibi.§.de illo.dic q ibi de heredi tate incerti hominis hic certi.Item in sequenti contrario ve nit hereditas ratione cuiusdam necessarie consequentie.Item in alia.l.si quis seruum.de actio.empt.valet pactũ propter ne
11 cessitatem precedentis contractus.†Ultimo Bart.satis vtili ter examinat materiã huius.l.per quatuor.questio. principa les ad quas semper recurritur.prima est an valeat pactum vel conuentio super iure successionis future conseruan. quod per deretur si pactum non fieret.et in hoc breuiter aduerte quod aut veniret perdẽdum facto testatoris.puta si filius commisit causam ingratitudinis propter quam potest exheredari et fa ciat pactum cum patre q ipsum non exheredet.r tale pactum valet quia iniuria preterita potest remitti . vt in.l.in ipsius.ĵ. famil . ercíscun. et in.l.ij.§.fina.ff.de libe.lega.et si exhereda ret esset iniusta exheredatio.et rumpetur testamentuz per que relam non sic si iniuria nondum erat commissa r quia pactum quod pro cõmittenda non exheredetur quia dat materiam de linquendi et dolus futurus remitti non potest.vt in.l.conueni re.ff.de pac.do.et in.l.si vnus.§.illud nulla.ff.eodem ti.¶ Et
12 sic nota †ſm Bald.non valere clausulam appositam in dona tione quod non possit reuocari propter causam ingratitudi nis future:licet communiter in donatione apponatur quod te ne menti.Et istis diebus allegaui istud dictum in quodam cõ silio.¶ Si vero illud ius successionis venit perdendum ex dis
13 positione. l.vel statuti puta.¶ †Dicit statutum quod existẽ te masculo filia dotata non succedat ab intestato filia cum do tatur paciscitur cum patre quod sibi sit saluũ ius successionis an valeat pactum.videtur quod nõ quia hereditas non debet deferri per pactũ.sed per.l.vt in.lege obuenire.ff. de verboruz significa.et.ĵ.de pac.conuen.l.hereditas.In contrarium.nam iure veteri cum pater emãcipabat filium soluebatur ius agna tionis.et per consequens ius legitime successionis. r tamẽ pa ter cum emancipabat poterat pacisci quod tale ius remaneret sibi saluum et valebit pactum:licet hodie sit saluum etiam si ne pacto.insti.de legi.agna.succes.§.fin. Bart.tenet hanc par tem eo casu quo pater testando poterat prouidere filie non ob stante statuto quod loquitur ab intestato et sic non excludit a successione testamentaria. Sed si excluderetur ab illa:puta q non posset succedere ex testamento vel ab intestato:tunc dicit non valere.Tu aduerte q ista filia non est exclusa patre viuen te.quia statutum eam excludit si decesserit pater cum filijs ma sculis.et potest esse quod ipse habeat masculos. decedat tamẽ sine eis.vnde exclusio venit fienda tempore mortis si tunc ma sculi extabant. Uenit ergo hoc pactum ad conseruandum ius successionis a quo filia nondum est exclusa. Item ista exclusio non fiebat per statutum fauore patris sed masculorũ cui fauo ri pater renuntiare non poterat.vt in.l.si vnus.§.ante omnia. ff.eodem.Sed ipsi masculi sic: vt in.l.precedenti. Dic ergo in vtroq casu.ſm Bal.quod aut masculi consentiunt in hoc pa cto et valet vtroq casu.Aut nõ consentiunt et tunc secus. Nec obstat ille.§.fina.quia nihil facit ad propositum ibi enim pa ter promissione legis expressa potest sibi reseruare ius legiti me successionis in bonis filij emancipati non sic contra pote rat emancipatus reseruare sibi ius legitime successionis in bo nis patris.quia iure hoc non cauetur. vnde non succedebat iu re veteri nec de iure pretorio per bonorum possessi. licet hodie succedat de iure ciuili per aut.de heredi . ab intesta.Cum ergo in casu proposito non reperiatur lex vel statutum q permittat filie reseruare sibi per pactum tale ius . imo in contrarium vi detur casus.s.eodem.l.pactum non valebit reseruatio quicqd Barto.dicat.Sed si masculi consentiant ideo valet quia vidẽ tur renuntiare statuto facto in eorum fauorem.Et hoc presup posito talis filia nõ succedat patri ex pacto sed de iure cõmu ni non remisso per statutuz.Et sic non obstat ratio supra in cõ trarium facta de.l.obuenire.et de.l.hereditas. Si autem pone remus aliquam esse exclusam pure et simpliciter a successione alicuius.Pone exemplum in.l.j.ĵ.de secund.nupt.tunc nullo modo per pactum posset recuperare talem successionem: quia tunc hereditas deferetur per pactum et non per legem quod
14 esse non potest vt in iuribus.s.allega.¶ †Pone exemplũ si statutum dicat q ingressa vel ingrediens monasteriũ non suc
b cedat[b] patri vel quod sit exclusa ab hereditate paterna presup posita validitate statuti.nam ista filia est exclusa ab heredita te viuente patre vnde per pactum non potest recuperare.Cete ra vide hic per Barto.

a ¶ Reseruare.ad de gl.in.c.dilect9. de offi.leg .c.cum dilectus. de iure pa.c. presenti.r.c. deliberatiõe de of fi.leg.lib.vj.

b ¶ Succedat.ad de Lud.ro.in.l.sti pulatio hoc mõ , ff.de ver.obl.abb. in repe.c.eccle.san cte Marie. de cõ sti.Pe.de ancha. cõsi.cclxviij. incip, p r ĵ.car.consilio lxviij.inci.in ciui tate trigesti.

De transactionibus. Rubrica.

2 ¶ Qualiter plures tutores teneanť pro parte an insolidũ.
3 In casu quo tenentur insolidum si vnus tantum conueniatur an habeat aliqd de quatuor beneficijs quorum vnum vocatur beneficium ordinis vel excussionis aliud diuisionis.aliud ces sionis r aliud vtilis actionis.
4 Si facta est transactio cum vno ex ipsis tutoribus seu cura.in casibus de qbus hic an possit alteri.r etiaz noceat pupillo vel adulto contra alterum.

5 Quare magis vni ex tutoribus vel curatoribus habenti beneficium cessionis si soluat et actio non cedatur: datur vtilis ex equitate et tamen non in vno ex fideiussoribus qui etiam habent beneficium cessionis.

6 Si fuit facta liberatio per acceptilationem precedente aquiliana stipulatione que habet vim solutionis an extendatur ad tertium.

1 Ecꝫ pactio. †Liberatio facta ꝑ pactuȝ gratuitũ vel per transacti. vni ex tutoribus vel curatoribus non prodest alteri quominus conueniri possit pro mala administratione. hoc dicit. Et reputatur valde difficilis propter gloss. que primo premittit vnum ad euidentiam vsqꝫ ibi cum igitur. postea determinat casum de quo querebatur. Et pone casum quod isti tres tutores vel curatores damnificauerunt pupillũ vel adultum in centum qui postea maior fact⁹ liberauit duos gratis ⁊ sic nihil habuit vel non gratis cum transegit cum eis pro viginti et a residuo eos liberauit. postea vult conuenire tertium quem non liberauit. vel in totũ vt in primo casu vel quatenus sibi deficit. puta in. lxxx. vt in secundo casu queritur an possit. videbatur ꝙ non. quia cum teneantur ex eadem administratione licet quilibet insolidum si administratio non fuisset diuisa per testatorem vel per iudiceȝ videbatur quod liberatio facta illis porrigeretur ad omnes alios sicut interruptio prescriptionis facta contra vnum ex pluribus reis debendi extenditur ad alios. vt. j. de duobus reis. l. fina. Contrariuȝ respondetur premittendo primo ꝙ tale pactum vel transactio non prodest alteri quam ei vel eis quibus est facta. et hec regula generalis que traditur in. l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pactis. Ex quo infertur quod iste tertius poterit conueniri sed inquantuȝ an in totum an in residuo an in virili puta tertia parte non declaratur in textu. Sed glos. voluit declarare quod tamen facere non potuit nisi primo sciatur qualiter teneatur an quilibet pro parte tantum. an autem quilibet insolidum. Item eo casu quo quilibet insolidum an si conueniatur vnus an habeat beneficium ordinis seu excussionis quod prius conueniatur alter insolidum vel diuisionis quod prius conueniatur alter pro parte si est soluendo. Item an eo casu quo non est soluendo. et sic ille conuentus habet necesse totum soluere an habeat beneficium cessionis quod non teneatur soluere nisi primo cedatur sibi actio contra alterum et si nõ est cessa an habeat vtilẽ actionem. nam ista quatuor beneficia locum habent inter plures tutores vel curatores. non tamẽ semper sed aliquando vnum: aliquando alterum: aliquando omnia: aliquando nullum et super hoc declarando gloss. insistit. Et vult in effectu quod eo casu quo ille tertius non haberet aliquod de istis beneficiꝭs posset conueniri primo casu in totum puta in centum. Secundo casu in eo quod restat puta in octuaginta quia quatenus recepit puta viginti illa transactio prodest illi tertio ⁊ nocet adulto quominus possit illum conuenire ne bis exigat per. l. si ex duobus. ff. de tuto. ⁊ ra. di. Et hec colliguntur ex gloss. ibi. his ergo casibus ⁊c. Sed eo casu quo ille tertius haberet aliquod ex predictis beneficiꝭs. tunc licet mero iure talis transactio sibi non prosit quominus possit conueniri. prodest tamen in effectu. quia conuentus opponet de tali beneficio. ⁊ cum agens nõ possit amplius illos duos conuenire propter suam libera. nec contra eos act. cedere repelletur ab agendo ope exceptionis ꝑ l. si pupillus. ff. de administratione tutorum. que videtur contraria huic. l. per. l. stichuȝ. §. penulti. vel. §. si creditor. ff. de solutio. vbi qui tenetur cedere si suo facto cedere nõ potest: repellitur ab agendo per exceptionem cedendarum. ⁊ ista sunt que voluit gloss. a princip. vsqꝫ ad illum versicu. His ergo casib⁹ per que breuibus verbis remanet declarata substãtia. sed plura restãt in singulis casibus videre.

2 ¶ †Et primo qualiter plures tutores teneantur pro parte an insolidum. ⁊ hic distingue duos casus licet glos. faciat plures. primus est quando administratio fuit diuisa per testatorem vel per iudiceȝ: puta quod vnus administret bona intra ciuitatem alter extra ciuitatem tunc quilibet tenebitur ꝑ sua mala administratione et nõ pro administratione alterius. vt. j. de diui. tu. l. j. ideo si vterqꝫ male administrauit et transactio fit facta cum vno pro sua administratione non prosit alteri quominus possit pro sua conueniri. et procederet ista. l. sine scrupulo. ⁊ ita intelligi potest tex. dum dicit communiter ⁊c. nec isto casu tractanduȝ est de beneficiꝭs: de quibus. j. vel aliquo ipsorum sed solum eo casu quo tenentur insolidum et sic alter pro altero. Secundus casus est quando non fuit diuisa per iudicem vel per testatorem et tunc tene indistincte quod quilibet eorum tenetur insolidum et sic non solum pro se sed pro altero siue omnes gesserunt siue nullus gessit siue vnus gessit et alter nõ. Item siue hoc fecerit dolose siue non dolo sed culpa vt mero iure quilibet insolidum teneatur ad damnum pupilli vel adulti. vt in. l. diuus. ff. de admi. tuto.

3 ¶ †Secundo est videnduȝ hoc casu quando tenẽtur insolidum si vnus tantum conueniatur an habeat aliquod de quatuor beneficiꝭs que habent locum inter eos quorum vnuȝ vocatur beneficiuȝ ordinis vel excussionis per qđ potest petere vel alter prius insolidum conueniatur et excutiatur ⁊ demũ eo reperto non soluendo deueniatur ad conuentum. Aliud est beneficium diuisionis an possit petere ꝙ alter conueniatur ꝑ parte et eo reperto non soluendo deueniatur ad conuentum in solidum ⁊ non prius. Tertium est beneficium cessionis si in dictis casibus alter non est soluendo: et sic conuentus neutrum predictorum habeat et necesse habeat soluere totum an possit petere sibi cedi actiones contra alterum qui non est soluendo qui poterit postea effici soluendo cuȝ iste soluat pro illo. Quartum est beneficium vtilis actionis si dicta cessio facta non fuit de quibus beneficiꝭs habetur in. l. j. §. nũc tractemus. ff. de tu. et ra. dist. ¶ Et super isto articulo distingue tres casus. Primus est quando vnus gessit alter non. Secundus est quando omnes gesserunt vel nullus gessit: quia isti duo equiparantur. In primo casu aut conuenitur ille qui non gessit ⁊ tunc habet tertium de istis beneficiꝭs scilicet ordinis. vt ille qui gessit primo conueniatur et excutiatur. Item beneficium cessionis si ille reperiatur non soluendo. et si iste qui non gessit habeat necesse soluere pro illo. nã potest petere quod actio tutele vel nego. gesto. quam habet agens sibi cedantur contra illum gerentem. Tertium est beneficium vtilis actionis si cessio facta non fuit. De beneficio autem diuisionis non est tractãdum isto casu: sed solum quando petitur quod alter conueniatur pro parte. ¶ Predicta tamen vera nisi ille qui gessit hoc fecerit de voluntate ⁊ mandato non gerentis. nam tunc etiam non gerens videretur gessisse per alium et sic non haberet beneficiuȝ ordinis. l. tres tutores. §. non solum. ff. de admini. tuto. ⁊ esset idem hoc casu quod dicam. j. quando omnes gesserunt. Item procedunt predicta quando non gerens conuenitur pro male gestis vel pro neglectis dependentibus ab illis. vt in. d. l. tres tutores. §. idem in eo. Si autem pro neglectis ab illis non dependentibus tunc non habet beneficium ordinis: vt gerẽs primo excutiatur insolidum quoniam in hoc sunt pares in negligendo. et erit idem quod infra dicam. quando nullus gessit. vt in l. tutores qui post. §. in eum. ff. de admini. tuto. Sed econuerso si conueniatur gerens nullum de predictis beneficiꝭs habet cõtra non gerentem si coueniatur pro male gestis vel neglectis dependentibus ab illis. tunc ergo si transactio vel pactum factum est cum gerente et postea conueniatur non gerens licet mero iure possit conueniri tamen in casu quo sibi competunt dicta beneficia vel statim beneficiuȝ ordinis habebit exceptionem in totum quoniam actor non potest excutere gerentẽ qui primo erat conueniendus ⁊ excutiendus ⁊ hoc contingit facto agentis. sed si transactio est facta cum non gerente ⁊ postea cõuenitur gerens cum nullum de predictis beneficiꝭs habeat nõ poterit se predicta exceptione tueri. ideo conuenietur cum effectu vel insolidũ si nihil percepit pupillus vel adultus vel quatenus non percepit vt in secundo casu quem posui super litera. Si vero omnes gesserunt vel nullus gessit. primo est videndum an si vnus conueniatur insolidum habeat beneficium diuisionis vt alter conueniatur pro parte. Et hic fuerunt opiniones inter Azo. ⁊ Hugo. quia Azo dixit distinguendum an fuerint in dolo omnes. et tunc non habent beneficium diuisionis. ⁊ istam partem tenẽt docto. per. l. si plures. ff. de admini. tuto. Hugo dicebat ꝙ illa loquitur quãdo nõ gesserunt. secus quãdo gesserunt dolose. et hoc refert gloss. licet non teneat in. d. §. nunc tractenus. Sed pro opini. Azo. videtur esse casus in. l. in magistratibus alias habetur in. l. magistratus. la prima. ff. de ma. con. que per illum allegatur et forte verior est opini. Azo. per illam. l. Secundo est videndum eo casu quo alter sit nõ soluendo et sic non cõuentus habeat necesse totum soluere. an habeat beneficium cessionis. et hic seruanda est distinctio Azo. Aut fuerunt in communi dolo ⁊ non habet an in culpa tãtum et tunc secus. vt est casus in. d. §. nunc tractemus. Sed q̃ est ratio ꝙ quando sunt in dolo nihilominus habent beneficium diuisionis ⁊ tamen non habent beneficiuȝ cessionis. dicunt vltra. qꝛ beneficium diuisionis tendit solum ad defensionem ne conuentus soluat totuȝ. sed post soluit deficiente illo bñficio ideo non potest petere sibi credere. quia istud beneficium tendit ad offensam alterius. Item aduertendum ꝙ isto casu quãdo omnes gesserunt aliqñ locum habet beneficium ordinis videlicet qñ dãnum euenisset nõ cõmuni dolo vel cõmuni culpa vel dolo vnius tantũ. nam tunc esset idem ꝙ qñ vnus gessit alter nõ per. d. §.

per.d.§.nunc tractemus. Item in alio casu quando essent tuto res disparis conditionis.quia vnus testamentarius alter dati uus datus loco alterius testamentarij predefuncti.nam pro il lo datiuo non tenetur testamentarius nisi illo prius excusso et fideiussoribus eius et in magistratu qui dedit vt est casus sin
4 gularis.in.l.lucius.§.cum testamento.ff.de admini.tuto.†Ex quibus apparet si facta est transactio cum vno in casibus pre dictis an prosit alteri ⁊ etiam nocet pupillo vel adulto contra alterum nam quatenus ille alter quem nunc vult conuenire ha beret beneficium cessionis vel diuisionis poterit cum effectu cõ uenire sed eo casu quo non haberet vt si fuissent in cõmuni do lo ⁊ alter cum quo transactio est facta non est soluendo.⁊ sic nõ habet iste tertius beneficium cessionis tũc in nullo sibi prodest ⁊ poterit conueniri vel in totũ vel in eo quod deficit. Et ex pre dictis sunt omnia declarata melius quam declaret Barto. Et aduerte ad tria ne glo.faciat te vacillare:primo quia tex.loqui tur per vnum modum ⁊ gloss.per alium tamen tendunt ad eũ dem effectum quia tex.dicit ꝙ transactio facta cum duobus nõ prodest tertio .glo.dicit ꝙ nõ nocet intellige.s.ipso pupillo vel adulto quominꝰ possit tertiũ cõuenire.nã si nõ prodest tertio: ergo non nocet adulto ⁊ sic idem est dicere.⁊ vbi prodesset ter tio ope exceptionis vt in casibus supra tactis ibi nocet adulto. Item dum gloss.dicit circa medium ibi in tertio et quarto dic idem ius ⁊c. Intellige hoc modo non qͦd sit idem ius quod in proximo precedenti casu tacto per glo.sed vult dicere ꝙ tertiꝰ ⁊ quartus casus parificantur ⁊ quod ius est in vno est etiam in altero ꝙ autem sit illud glo.postea in ver.his ergo casibus de clarat ex quo apparet ꝙ est ius diuersũ ab illo quod est in pro ximo precedenti casu.tertio et vltimo inquantum dicit glo.ele cto gerente vel electo vno ⁊c.intellige de electi.que fit faciendo pactum vel transactionem cum vno.nam ille videtur per hoc
5 eligi. ¶ †In vltima autem.q.gloss.querit quare magis vni ex tutoribus vel curatoribus habenti beneficium cessionis si sol uat et actio non cedat datur vtilis ex equitate et tamen non in vno ex fideiussoribus qui etiam habent beneficium cessionis ⁊ si totum soluat potest petere ꝙ cedatur actio non solum contra principalem:sed etiam cõtra fideiussores ⁊ tamen successio nõ est facta non habet vtilem actionem contra fideiussores.vt.l.si deiussor.ff.de fideiuss.⁊ rationē diuersitatis gloss.assignat hic aliquas rationes que reprobantur per doc.⁊ dicunt ꝙ vera ra tio ponitur per glos.in.l.ex facto.ff.de nego.gesto.in fi.ma.glo. quia vnus ex tutoribus soluendo totum gerit negotiũ contu toris sicut suum sed vnus de fideiussoribus soluendo non gerit negotium cõfideiussoris cum illud ad eos non pertineat sed ge rit negotium principalis debitoris ⁊ contra illum habet actio nem mandanti etiam actione non cessa.ideo etiam non datur vtilis que directa cõpetit creditori. Et si dicatur imo gerit ne gotium confideiussorum quia sicut liberatur reus principalis ita et alij confideiussores. Gloss.respondet ꝙ istud non contin git officio gestionis.scilicet ex eo qͦd ille gerat negotium illorũ sed contingit in consequentia solut.quia liberato principali in consequentiam liberantur fideiussores cum exceptio que inci pit principali competere ad fideiussores transeat vt.l.exceptio
6 nes.§.rei.ff.de exceptioni. ¶ †Vltimo q̃r ista.l.loquitur quã do liberatio fuit facta per pactum gratuitum ⁊ non gratuitum de cuius pacti natura non est qͦd pactum vnius extendatur ad alterum etiam si sint correi.vt.l.ij.§.nunc de effectu.ff.de lib.le ga.quia non habet vim solutionis. Queritur quid si fuit facta liberatio per acceptila.precedente aquiliana stipu.que habet vim solutionis an extendatur ad istum tertium videtur qͦd sic per illum.§.nunc de effectu. Breuiter aduerte plenius q̃ dicat Bart.ꝙ in casu istius.l. Si administratio fuit diuisa per testa torem vel iudicem cum quilibet eorum teneatur de sua tantũ administratione talis acceptilatio habet vim solutionis solũ in eo ad qͦd ipse tenetur ⁊ ideo etiã tunc non proderit alteri:sed si non erat diuisa ⁊ quilibet tenebatur insolidum mero iure li cet aliquãdo habeat aliquod de predictis beneficijs aliquãdo non vt.s.dixi tunc si liberatio fuit facta vni per acceptilationẽ gratis factam ⁊ ex liberalitate non ex causa transactionis tunc indistincte prodesset alteri quia haberet vim solutionis in tota quantitate ad quam ille mero iure tenetur posito qͦd in effectu non teneretur propter dictum beneficium:quia large est inter pretanda talis liberatio fauore libertatis.⁊ hoc per illũ.§.nũc de effectu.qui etiam hodie locum habet licet hodie plures rei debendi habeant beneficium inter se diuisionis ex noua consti tutione de duobus reis ⁊ etiam olim habebãt beneficium ces sionis et vtilis actionis quando erant ex causa onerosa iuxta not.in.l.i.j.de duobus reis. Sed si esset facta liberatio ista non ex mera liberalitate sed ex causa transactionis que est stricti iu ris vt patet.j.eodem.l.ij.et.l.si accepta.tunc non haberet ma

iorem vim quam simplex pactum.et ideo eo casu quo pactum non prodesset alteri nec etiam acceptilatio proderit que debet intelligi secũdum naturam act.seu contractus super quo fit ar gu.in.l.si stipula.§.de vsu.⁊ quod habetur ĩ.l.si legati serui no mine.de legatis.j.ad qͦd facit quod nota.in ea.l.si decepta.et.l. si causa conducta.

1 Cum te proponas. † Propter libertatẽ et de facto motã vel que speratur moueri põt fieri trãs actio ⁊ debet obseruari.h.d. ¶ In tex.ibi heredita te subaudi paterna que forte ex forma statuti ad te solum perti nebat ista sorore exclusa sed illa pretendebat se debere succede re vna tecum sed certe nulla est dubitatio in iure vnde videba tur ꝙ transactio per te facta cum illa non valeret.quia transa ctio fit super lite.⁊ lis est de aliquo dubio.⁊ hic nulla erat du bitatio potissime si adhuc lis de facto non erat mota in iudicio vt in.l.j.ff.eo. Et his non ob.terminatur contrarium ꝙ sufficit quod lis sit de facto licet non de iure ꝙ sperat moueri licet ad huc non sit mota ⁊ ad hoc semper allegatur ista.l.per quam de claratur.l.j.ff.eo.sed ob.vnum contrarium difficile quia secun dum hoc lis quam mouebat soror vel sperabatur moueri erat manifeste calumniosa.ergo vitiatur trãsactio per.l.in summa. in princi.ff.de condi.indebi. Glo.hec super verbo nulla soluit ꝙ istud procederet si ista soror fuisset actrix ⁊ tu reus quia pos sidebas nam dolus et calũnia actoris in litigando vitiant trãs actionem. Sed si illa soror erat rea quia possidebat et tu actor tunc dolus ⁊ calumnia rei non vitiant transactionem quia po tius toleratur reus malitiose se defendẽdo quam actor calum niose molestãdo.⁊ ista est communis opi.de qua no.j.eo.l.sub pretextu.la prima.⁊ hoc quando dolus fuit commissus in liti gando. Si autem in transigendo non distinguitur ex qua parte committatur secundum Iaco.but.vt ibi no.sed Bal.tenet ibi contrarium ⁊ ibi tangam.

2 ¶ Dũ petitio est generalis ⁊ transactio specialis an nõ pre iudicet in his de quibus est transactum.

3 Petitio si est generalis.an sententia absolutoria prosit absolu to etiam in non prosecutis.

4 In his que constant iudici vt iudici potest iudex de facto sup plere.

a 1 Ne cum ge. †Si petatur pars pecu nie debite ⁊ sup illa trãsi gatur non extendit trãsactio ad alteram partẽ.hoc dicit ẽm vnum intellectũ qui tangitur in glos.super verbo nominatũ.ẽm quam hic tenebatur ad certam quantita
2 tem puta ducenta ex vna specie tm̃ administrationis. ¶ †Se cundum alium intellectum dicit ꝙ quando est petitio genera lis ⁊ transactio specialis non preiudicat nisi in his de quibꝰ est transactum.⁊ ẽm istum intellectum tenebatur iste ad cẽtum ex vna specie puta ex mala administratione salis ⁊ ad alia cẽtum ex alia specie vt ex mala administratione frumenti. Et iste adul tus generaliter petijt istum compelli ad reddendum rationem administrationis ⁊ reliqua que petitio cõprehẽdebat vtrũq; debitum postea in prosecutione nõ fuit prosecutus nisi primũ ⁊ super illo transegit recipiendo partem de centum ⁊ ipsum li berãdo simpliciter ab eo ꝙ ipse tenebatur.vnde videbatur qͦd esset in liberatione ab alijs centum propter generalem petitio nem in qua comprehendebant ⁊ propter simplicem transactio nem vel liberationem cum qua etiam poterant comprehendi. Sed contrarium est verius quia talis liberatio restringitur ad prosecuta non attenta generalitate petitionis.⁊ hoc vult ista.l. ẽm aliã lectu.quã voluit glo.fin.que distinxit. Sed plenius dic
3 vt in.l.si de certa.j.eo. ¶ †In glo.fi.in pñ.ibi ꝙ non placet ⁊c. vult dicere glo.ꝙ in secũda lectu.illa generalis transactio repu tatur specialis quia restringitur ad prosecuta ⁊ sic ipso iure nõ facit preiudicium in alijs capitulis in quibus non est facta pro secutio nec est necessaria replicatio.sed quando petitio esset ge neralis ⁊ prosecutio specialis ⁊ sententia generalis q̃r non fuis set transactum.sed lata sententia absolutoria simpliciter tunc quia de natura sententie est se referre ad petita vt in.l.fin.j.de si de.com.li.mero iure faceret preiudicium in omnibus deductis seu que includuntur in generali petitione.sed de equitate restri gitur ad prosecuta. Ideo est opus replicatione quia mero iu re talis sententia absolutoria prodest absoluto etiam in non prosecutis.sed si opponatur exceptio rei iudic.replicabitur de prosecutione:non facta in illo ⁊ nisi replicaret succũberet actor et iste est casus in.l.licet.j.de iudi. Sed in casu legis nostre viso instrumento transac.si reus exciperet licet actor non replicaret quia constat iudici istam transactionem non extendi vltra nisi ad prosecuta dabit sententiam pro actore supplendo in his que constant sibi vt iudici.⁊ dicuntur constare vt iudici quãdo

a ¶ Age.adde istũ tex.iũcta gl.ꝙ im petratiuũ relatũ ad eũ cuiꝰ cõmodo agit nõ importat necessitatẽ s3 cõsi liũ facit.l.ij.in fi.⁊ ibi Bar.ff.man.

a ¶ Scripturꝫ. ad a
de qꝛ tunc ex quo
ipsi si ꝑ acta h̄ sit
notoriuꝫ ipse sup
plet de facto etiā
parte non peten-
te ita ange. in. l. si
ps. ff. de inoff. test.
ꝑ. l. vbi. ̄j. e. ⁊ i. l. si.
ff. de pet. he. alex.
de imo. in. l. euꝫ q
ita. §. q ita. ff. d v.
ob. ⁊ i. l. iiij. §. hoc
autēꝫ. ff. de dam.
infe. ⁊ ibi plene de
materia cur.
b ¶ Cōtractus in
noīatus. adde ꝙ
ꝯctus innoīatus
est locus peniten-
tie sm glo. ⁊ doc.
in. l. si cum fundū.
ff. de pac. fallit fa-
uore dotis. vt in
l. si ergo. in. §. j. ff.
de iure do. Bart.
in. l. ij. in. §. si pe-
cuniam. in fi. ff. de
dona. bal. in. l. si-
cut. C. de actio. ⁊
ob. bal. in. l. man-
datum. in. iij. co.
C. manda.

constant ex scripturis[a] productis vel attestationibus receptis
alias nō oꝫ supplere de facto: vt hic qd dic vt. ̄j. que desunt ad
uo. par. l. vnica. ⁊ per Bal. i. l. iiij. §. hoc aūt iudiciū. de dam. in
4 fec. ⁊ ita declarat glo. super verbo iudicij. † Naꝫ ad hoc allega
tur ista. l. ꝙ in his que constant iudici vt iudici potest iudex de
facto supplere. nam dicit imperator ꝙ ita debeat agere et ad
uersarius excipiet de transactione oportebit ꝙ ꝓducat instru
mentum quo producto iudex videbit super quo transactio fa
cta fuit. ⁊ lꝫ videatur dicere ꝙ hoc contingat eo qꝛ actio inten-
tata. s. neg. gest. erat bonefidei. doc. dicūt idem si erat stricti iu-
ris qꝛ semper potest supplere de facto in his que constāt sibi
vt iudici. cetera circa distinctionē gl. que seqtur. dic vt in. l. sub
pretextu. la. ij. ⁊. l. si de certa. ̄j. eo.
2 ¶ Qñ reus non obseruat transactionem: ⁊ actor sit qualiter
succurratur actori. ⁊ quid si actor non potest plene obseruare.
⁊ quid econuerso. ⁊ nu. 1. 2. 3. ⁊ 4.
3 Si actor fuit dolo inductus ad transigendum. an transactio
sit nulla.
4 Ubi datur alia actio non datur de dolo.
5 Quādo plus extendatur dispositio inter viuos quam vltima
voluntas.
6 Dictio nisi quid importet.
1 Transactione. † Actor seu creditor dolo īductꝰ
ad trāsigēdū ꝑ debitorē ad actio
nem penitus extinctā redire nō pōt sed ei per actio-
nē doli succurrit ad interesse nisi suꝑ illa actiōe etiā
fuerit transactū. h. d. sm lec. Azo. quā gl. hic videt tenere ⁊ etiā
Bal. ⁊ do. Raph. q dicit ꝙ nō videt qualiter possit sustentari
alia lec. sed sm pileū seu pla. h. d. Si reus non obseruat transa
ctionē actori qui etiā non plene pōt obseruare. facit tñ qcquid
pōt ad actioneꝫ extinctam non dat regressus: nec pōt agere vt
impleatur transactio si nō īteruenit stipulatio sed simplex pa
ctuꝫ. ideo in subsidiuꝫ succurritur sibi ꝑ actionē de dolo ad in
teresse nisi suꝑ ea sit transactū. h. d. in effectu. Et sic aduerte qꝛ
in prima lec. reus volebat implere transactionē sed actor nole
bat recipere sed etiam ipse volebat implere: sed eam rescinde-
re qꝛ dolo fuerat inductus. In secūda vero lec. econuerso reus
nō seruabat transactionē subaudi nec poterat cōpelli ad obser
uādū qꝛ non interuenerat stipulatio: sed simplex pactum. Itē
pactū illud non erat vestitū rei interuētu qꝛ actor nō plene im
pleuerat nec poterat implere ex persona sua qꝛ ꝓmiserat am-
plius a reo nō petere nec ipsum molestare super debito ⁊ post
ea nō obseruatione huius liberauerat reū per acceptilationeꝫ
nā ꝑ hoc nō videbat ꝑfecte impleuisse cū illa verba intelligan-
tur taꝫ de iure quā de facto. vt no. s. ti. j. l. j. in fi. glo. mag. ⁊ tūc
lꝫ de iure nō possit. pōt tñ de facto. nō tanꝙ nō plene vt ꝑfecte
impleuerit. ⁊ lꝫ fecerit qcquid poterit non dat actio pre. ver. vt
sibi impleatur cū illo nō det nisi ei q perfecte impleuit. vt. l. na
turalis. §. j. ⁊. l. ob eā. ff. de pre. ver. ⁊ tūc dat vel vt sibi implea-
tur vel ad interesse qꝛ non impletur nā ex hoc illud pactū nu-
dum quo se reus obligauit vestimētum est rei interuentu quo
ad pariēdā actionem ipsi actori. vt in. l. iuregē. §. j. de pact. In
subsidiū ergo deficiente alia actione huic actori q det iuris ri
gore postꝙ fecit qcqd potuit succurrit sibi de eqtate ad inter-
esse cōtra reum non implentem. ⁊ iste est casus singularis hu-
ius. l. sm lec. pla. seu pilei. quā gl. declarat in ver. vel tertio. Et
puto eam esse verissimam quā etiā seqtur Bar. Nam sm pri-
mam lectu. ista. l. modicā dubitationē haberet. Sꝫ. d. Rapha.
dicit ꝙ ista lec. est ꝑiculosa ꝓpter difficiles obiectiones q sūt
2 cōtra eam sed statim respondebo clare. † Et sm istam lec. ista
lex incipit tractare de vna materia qñ reus nō obseruat transa
ctionem ⁊ actor sic qualiter succurratur actori de qua etiaꝫ tra
ctatur in. l. cū mota. ̄j. eo. in. l. siue apud acta. que similiter sunt
difficiles valde in. l. si ꝓfundo. que loquitur qñ reus impleuit
sed nō perfecte de hoc etiā tractat. l. cum ꝓponas. s. ti. j. cū illa
loqtur qñ actio non erat extincta ipso iure sed ista ⁊ etiā. l. cum
mota loquunt qñ erat exticta. s. ꝑ acceptilationem vt in hac. l.
vel ꝑ mortē actoris vt in. l. cuꝫ mota. Aliqñ ecōuerso obseruat
transactionē sed actor venit ꝯ ⁊ tunc loqtur. l. vbi pactum ⁊. l. si
quis maior. ̄j. eo. que similiter sūt difficiles ⁊ ista prebent ma-
gnam introductionem ad intellectū huius. l. cū sua glo. que re
putat valde subtilis. ⁊ dicit Bart. ꝙ est de ista medula iuris
3 sicut aliqua quā ipse sciat. ¶ † Cōtra lectu. pilei oppo. quia si
actor fuit inductus ꝑ dolum ad transigendum videtur transa
ctio nulla. qꝛ facta super actione bonefidei. s. vti. neg. ge. nam si
cut cōtractus vel quasi est bonefidei ita ⁊ distra. vt not. ̄j. l. sub
pretextu. et dolus dās causam cōtractui bonefidei reddit ipm
ipso iure nullum vt. l. eleganter. in principi. ff. de dona. ergo et
transactio que dicitur distra. ergo actio prima non est ipso iu-
re sublata et potest iste actor ad eam redire cuius contrarium
hic dicitur Sol. aliud est transactio aliud liberatio que fit pro
executione trāsactionis sicut aliud est venditio aliud traditio
sed posito quod venditio sit nulla propter dolum dantē ei cau
sam traditio tamen non est nulla. quia. l. facti est ⁊ ex ea transfer
tur possessio. vnde dixit Bal. precessit venditio vt infirma secu
ta est traditio vt infirmanda per actionem de dolo. vt no. in. d.
l. eleganter. Eodem modo hic transactio est nulla. sed liberatio
facta per acceptilationem non est nulla imo valet sed tractatur
per actionem de dolo quia assimilatur traditioni cum trahat
secum executionem. ita nota. ̄j. eodem. l. sub pretextu. la prima.
¶ Adhuc oppo. ꝙ non agat acti. de dolo cum possit agere cō
di. ob causam vt se reponat in pristinam obligationem. vt. l. si
quis accepto. ff. de condi. ob causam. Solu. non est verū. qꝛ illa
datur ex eo ꝙ causa non impletur. sed hic non stat per eum quo
minus impleatur: sed per actionem qui dicit se receptū. ¶ Cō
tra lec. pilei. extra glo. oppo. primo. ꝙ si reus non seruat trāsa.
possit actor redire ad actionem primam. vt. s. ti. j. l. cum propo
nas. Solu. ibi. non erat extincta qꝛ non interuenerat acceptila-
tio sed pactum: hic secus. Sed contra ꝙ etiam si non erat extin
cta non possit ad eam redire. vt. ̄j. eo. l. si pro defuncto. Solu. in
illa. l. poterat agere prescrip. ver. vt sibi impleretur transactio.
ideo odio litis nō permittitur sibi vt redeat ad actionē primā
⁊ transactionem rescindat posito ꝙ reus non plene adhuc im-
pleuerit ex parte sua. facit tamen ꝙ potuit. Et hoc est singulare
per. l. illam si pro fundo. ꝙ ibi potest agi. ad obseruantiam trās
actionis non possit agi ad ipsam rescindēdam etiam causa non
4 impleta. ¶ † Sed iterum oppo. de. l. cum mota. ̄j. eo. vbi que-
rela erat extincta sic vt hic actio prima. ⁊ tamen non agitur de
dolo. sed prescrip. ver. vt impleatur transactio etiam si non in-
teruenit stipulatio. Solu. ibi actor impleuerat perfecte ex par
te sua et sic poterat agere vt sibi impleatur secundum vnam le-
ctu. hic autem non perfecte impleuerat. quia promiserat nunꝙ
petere ideo non habet actionē vt sibi impleatur. Breuiter his
non obst. glos. reprobat hanc lectu. duplici ratione prima quia
vbi datur alia actio nō datur de dolo. vt. l. j. §. si quis. ff. de do-
lo. Sed hic post reus non implet si actor vult agere ad rescin-
dendam transactionem quia causa non impleta potest agere
condi. ob causam vt reus se reponat ad pristinam obligationē
vt in. d. l. si quis accepto. ff. de condi. ob causam. Item alia ra-
tione quia iste contractus videtur fuisse contractus innomina
b tus[b] do vt des vt remittere sit dare ex quo oritur actio prescri.
verb. vel ad interesse quia non impletur vel vt impleatur vt. ff.
de prescrip. verb. l. naturalis. §. j. ⁊. l. ob eam. et sic debet cessare
actio de dolo cuius cotrarium hic dicitur. Et per istud Azo
ab ista lectu. recessit et posuit primam gloss. tamen dicit posse
hanc lect. sustineri respondendo dictis obie. primo ꝙ licet pos-
sit agi vt se reponat in pristinam obligationem tamen ad hoc
agitur certi condictione generali non condi. ob causam. ⁊ ita in
telligatur. l. si quis accepto. cum qua generali cōcurrit actio de
dolo licet non concurrat cū speciali. Sed hoc reprobatur quia
l. si quis accepto. debet intelligi sm materiam tit. ⁊ sic de cōdi.
ob cau. cum qua actio de dolo non concurrit. vel dic sm glo. qd
licet loquatur in cōdi. ob causam tamē non habet locum illa. l.
nisi quando debitum remissum erat liquidum sed hic non po-
test agi condictio ob causam vt se reponat in primā obligatio-
nem merito datur actio de dolo: sed nec ista placet quoniam il
la. l. etiam habet locum quando debitum nō erat liquidum vt
pꝫ ex ibi notatis. vt reponat se in eo statu quo prius erat. Sed
quidam hanc approbant dicentes ꝙ quando debitum nō erat
liquidum tunc remittere non est dare sed facere cōtra licet pos-
sit agi condic. ob causam: attamen iste contractus dicitur facio
vt des ex quo oritur actio de dolo secundū duraturā cōtractus
que concurrit tunc cū dicta cōdictione. vt in. l. naturalis. §. ꝙ si
faciam. ff. de prescri. ver. sed nec hoc placet quia tunc est hoc ve
rum quando ex eo ꝙ factum est nihil adest aduersario ita intel
ligitur ille. §. sed quando adest tunc oritur actio prescrip. verb.
sicut est do vt des vt. ̄j. eo. l. cum mota. sm cōmunem intellectū.
sed hic aderat liberatio. vnde glo. tertio pro sustentatione huiꝰ
lectu. dicit in effectu quod debet intelligi hec lectu. ad hoc vt
possit procedere quando actor non plene impleuerit ex parte
sua quia promisit nunꝙ petere quod intelligitur de iure ⁊ de fa
cto. et sic non implet quousqꝫ viuit quia licet deliberauit et sic
de iure non possit petere. potest tamen petere de facto. vt nota.
per glo. ̄j. l. j. in fi. mag. glo. s. ti. j. sicut ergo nō potest agere pre-
scrip. ver. vt sibi impleatur postꝙ ipse non impleuit ita nec po
test agere condi. ob cau. vt se reponat in pristinā obligationem
qꝛ illa condi. datur propter morā non implētis sed hic reus nō
constituitur in mora si actor nō impleuit. l. iul. §. offerri. de act.
emptio. ⁊ Bar. sustinet hanc lectu. per hanc rationē. Bal. con-
tra qꝛ sufficit ꝙ fecerit quicquid potuit illum liberando per ac
cepti. Sed

cepti. Sed hoc non est verum quia qui duo promittit non satisfacit si vnam tantũ facit rem contra notata. in. d. l. j. in fin. mag. glo. sed domi. Rapha. fortius arguit contra Barto. quia non est verum quod condictio ob causam solum detur quando aduersarius est in mora implendi hoc enim reprobat glo. in. l. iij. §. ij. de condi. ob cau. et dicit quod sufficit causam non esse impletam. licet non sit in mora vt si dedi tibi. x. vt vadas pro me romam licet fueris impeditus et sic non fuisti in mora datur mihi condi. ob causam ad repetendum. vt ibi not. sed ego addo rõnem fortem quia si actor non impleuit ex parte sua: reus nihil dolo facit si non implet. quare ergo datur contra eũ actio de dolo propter hoc. domi. Rapha. dicit quod non videt qualiter ista lectura non possit sustineri. Breuiter puto contrarium quod non sit verũ quod dicit Barto. vt requiratur mora nam in hoc domi. Rapha. dicit melius: sed dico quod huic actori qui perfecte nõ impleuit nec actio prescri. ver. nec condictio ob causam datur propter causam sibi non impletam quoniam iste actiones dantur secundum iuris rigorem. et sic ei qui perfecte impleuit. verum quia actor fecit quicquid potuit liberando licet reum non constituerit in mora de rigore attamen secus de equitate quia constituit in mora et etiam dolo quia deberet sibi sufficere quod taliter est liberatus quod de iure non potest conueniri. ideo de equitate succurritur actori per actionem de dolo. et iste est verus casus huius. l. ita sustentatus vt fiat differentia inter rigorem et equitatem que tollit omnem contrarium licet glo. istam finaliter nõ teneat sed primam lec. Azo. que modicam dubitationẽ
5 habet. ¶ †Ex predictis recollige hic de duplici dolo. scilicet de illo qui fuit commissus in inducendo actorem ad transigendum et sic a princi. vt in prima lec. de illo qui committitur post in non seruando transacti. vt in secunda. Est dare tertium dolum. scilicet commissũ in administratione si iste curator damnificauit adultum in aliquibus per culpam an per liberationẽ simpliciter postea factã inter viuos censet liberatus ab vtroque. De hoc tãgit glo. fi. que semper allegatur et tenet quod sic licet sit secus in legato liberationis eidem facto quia non cõprehẽdit illa in quibus fuit dolus cõmissus et in quibus ratione doli tenetur sed solum illa in quib[us] tenetur ratione culpe. l. si quis rationes. et l. aureli[us]. §. caius. ff. de libe. leg. et dic vt ibi plenissime per Bar. de isto articulo. Et ista glo. tanquam sing. semper allegatur quod plus extendatur dispositio inter viuos quam vltima voluntas. Sed in contrarium facit quia fauorabilior est vltima voluntas. vt in. l. in testamentis. de re iudi. sed dic quod in fauorem dolosi non est fauorabilior cum fiat propter merita legatarij et dolosus non meretur. Sed qui liberat inter viuos sibi
6 imputet quare se nõ restrinxit. †De materia vero istius dictio
a nis nisi[a] que aliquando ponit: aliquando priuat. de quo dic vt hic per Cy. vide per Bar. in. l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si qs cau. et in addi. Specu. in titu. de sponsa.

1 **Cum te.** †Valet transactio licet scriptura non sit inde cõfecta. h. d. De hoc vt. s. ti. j. l. pactũ quod bonafide. Hic nõ sunt alia venio ad subtilem. l. cum mota inofficiosi querela.
2 Verbũ suscipiẽs. an etiã importet trãslationem dominij.
3 In his que non transmittuntur ad heredes promissio de non agendo restringitur solum ad personam promittentis non autem heredum nisi fuerit expresse dictum de heredibus.
4 Actiones nõ transitorie ad heredem fiunt transitorie per litis contestationem. nisi a litis contestatione fuerit per consensum partium recessum.
5 Cum quis renuntiat propter aliquid sibi dandum vel fiendũ an videat renuntiatio conditionalis vel modalis. si aliud non apparet.
6 Contractus innominatus quando ex vna parte venit datio ex altera factũ. an sit cõtractus facio vt des an vero do vt facias et que actio detur.
7 Contra reum non seruantem transactionem qñ possit actor ad actionem primam redire.

1 **Cum mota.** †Ad querelam extinctã nõ dat regressus licet reus trãsactionem non seruet sed contra ipsum per actionẽ ex stipulatione si interuenit vel pre. ver. si non interuenit ad interesse succurritur actori qui ex parte sua ĩpleuit. h. d. ista subtilis lex propter oppositiones que formant cõtra eam. et primo determinat casum propositum vsque ibi verum. sed cõtra actorẽ postea sibi consuluit et prouidet vsque ibi aut eni post ea suam prouisionem declarat. ¶ In tex. ibi cum diuersa parte. i. cum herede scripto a parte matris vestre que fuit in illo te
b stamento exheredata. ¶ In tex. ibi partem bonorum no. extin
2 cta glo. que dicit quod iste fuit contractus[b] innominatus do vt fa
c cias. †quod istud verbũ suscipiens[c] importat translationem dñij si ergo promittis mihi quod recipiam ad te vel suscipiã talem rẽ. videris promittere dare et dominiũ transferre. In contrarium videtur tex. in. l. naturalis. §. j. de presc. ver. quod importet potius factum quam dationem. Bar. ibi dicit quod si apponatur ad certam speciem importat factã et simplicem traditionẽ: vt ibi. Si vero alicui generi apponat. puta alicui quote vt quod suscipiam quartã partẽ bonorũ tunc importat dationẽ vt hic. et vide per eum. ff. de ver. ob. l. si fundũ prestari. ¶ In tex. ibi nunquam inter est. Contra istum tex. op. quia in obligationibus dandi non succedit obligatio ad interesse. vt in. l. vbi autẽ. in fi. de verb. obliga. Solu. verũ est nisi in cõtractibus innoĩatis. d. l. naturalis. §. j. et no. per Pe. et Cy. in. l. j. j. de sen. que pro eo. et per Bar. in. l. stipulationes non diuiduntur. §. j. ver. celsus. de ver. obli. et patet per istũ tex. iuncto eo qd statim dixi. ¶ Item adhuc oppo. quod imo debeat agi vt obseruetur trãsactio et detur illa pars bonorum postquam actor seruauit ex parte sua. vt in. l. ob eã. ff. de pre. v. So. fateor quod hoc facere põt nec hoc hic negat sed etiã agere põt ad interesse si vult. ¶ In fin. tex. ibi pre. ver. dic contra hoc op. s. eo. l. actione. vbi agitur actione de dolo qñ actio erat extincta. Sol. ibi non poterat agere actione pre. ver. quia non impleuerat ex parte sua hic sic. ideo cessat de dolo et hic quia actor solũ promisit renuntiare liti presenti et hoc fecit et sic impleuit. sed si promisit negatiue nunquam amplius agere tunc vr quod nõ potuerit implere vt ibi nota. sed dic adhuc hoc idem quia verũ est quod non potuit perfecte implere quousque viuit sed moriẽdo sequitur implemẽtum quia verum est dicere quod nunquam amplius egit. Et si dicat imo non est secutum implemẽtum quia poterunt agere heredes eius.
3 †Respondeo quod in his que non transmittuntur ad heredes est vt querela. promissio illa de non agẽdo querela restringitur solum ad personam promittentis non aũt heredum nisi fuerit expresse dictum de heredibus sm Bal. que verba sunt subtilia et vtroque casu cum ex parte actoris fuerit transactio perfecte impleta datur in pre. ver. directa et quod dicitur vtilis exponit. i. efficax: vt in glo. parua et est datiua non natiua. vt. l. iurisgẽ. §. j. ver. et ideo puto. ff. de pac. et ideo tex. dum dicit danda est. debet exponi. i. competit non autem datur a lege. Sed glos. ibi sentit contrarium dum dicit a lege que gloss. contrariatur precedenti glo. et sic videtur velle quod sit vtilis non directa et datiua nõ natiua: sed tunc oporteret diceret quod actrix nõ impleuerit perfecte sed si hoc est nõ deberet dari vtilis pre. ver. sed de dolo vt in. l. actione. dicit Bar. quod ibi non datur de dolo quia actio fuit extincta facto actoris acceptilantis: ideo magis potest impingere reo dolum quod transactio non seruat. quia hic fuit extincta morte isti[us] matris. vnde nõ sicut heredes eius possunt impingere dolum alteri parti: ideo de equitate subuenitur per vtilem ac. pre. ver. et tunc dicit esse casum huius. l. subtilem et singularem: sed tunc oporteret dicere quod ista mater promisit se et heredes suos amplius non redire ad querelam et hoc non est adhuc impletum cum heredes eius possint agere adhuc de facto sed hoc est diui
a nare quia in tex. non dicitur et ponendo quod promiserit simpliciter non censetur promisisse nisi de se cum querela non transmittatur ad heredes et si ita sit ex parte actricis secutum est implementum postquam est mortua et amplius agi non potest. ergo deberet dari directa. Sol. dicit Bal. subtiliter si volumus impropriare hanc literam dum dicit vtilis. et dum dicit danda. dic quod quando ex parte actoris secutum est implementum. aut illud contingit facto actoris vt quia solum promisit desistere a lite presenti et destitit. et tunc datur directiua datiua. vt dixi. s. Aut cõtingit sine facto suo casu fortuito: vt quia promisit amplius non agere querela et postea mortua est. et sic amplius agere non potest post mortem et tunc non datur directa sed vtilis. et iste sit casus huius. l. et sic in duobus casibus potest dari vtilis prescrip. ver. s. in casu dato a Barto. scilicet quando non est secutum implemẽtum tamen extincta est sine facto actoris vel quando est secutum non tamen facto actoris sed casu. vt in casu dato a Bald. Sed extra istos casus daretur de dolo vt in. l.
b actiones. et ista sunt valde subtilia et speculatiua. ¶ Pro declaratione prime gloss. oppo. contra tex. et presumit quod sit extincta querela. nam aut dicimus qd sit extincta per renuntiationem matris et falsum est per. l. si instituta. ff. de inoffic. testam. vbi mater posset ad eam redire si non seruarentur sibi promissa. et no. in se. glo. que incipit per matrem. Aut dicimus quod
c fuerit extincta per mortem et adhuc videtur falsum quia ista querela fuit in iudicium deducta per matrem et sic preparata et per consequens transmittitur ad heredes vt in. l. posthumus. §. fi. cum. l. seq. ff. de inoff. test. Glo. ista vult in effectu quod fuerit extincta per mortem. Et ad hoc vltimũ contrariũ respõdet quod procederet si a lite non fuisset recessum sed postquam est recessum sicut extinguitur lis et instantia. ita et effectus ille transmissionis ad he
4 redes †ex quo no. sing. sm Bar. quod. ll. dicentes actiones ad here

a ¶ Dictiõis nisi. adde ang. i. l. si eũ. in. §. q iniuriar. ff. si qs cau. et p Dy. in regula pctm. de re. iur. li. vj. p alex. de imo. i. l. si eũ. §. qui iniuriarũ. ff. si qs cau. et in suo consil. xcij. co. ij. circa medium. i. j. vo. et i consil. xx. in fi. in. iiij. vo. et in consil. clij. col. ij. v. nec obstat. in. v. vol. cur.

b ¶ Cõtractus innoiatus. add quid sint contractus innoiati dicocto de qb[us] enumerat and. i. l. naturalis. ff. de pscrip. ver.

c ¶ Verbum suscipiens. adde. §. sic itaque. insti. de ac.

dem nõ transire per lit.cõte.fiant transitorie limitant̃ ſm istũ tex.cũ glo.nisi a lit.cõte.fuerit ꝑ cõsensum partium recessũ qđ tene mẽti. Sed ꝯtra extra glo.q2 lz instantia sit perempta effectus tñ introductus ꝑ lit.ꝯte.non ꝑmittitur.puta interruptio prescriptionis ⁊ mala fides presumpta ⁊ etiaz ille de quo dixi vt actio sit ꝑpetua ⁊ facta trãsmissibilis vt no.in.l.ij.j.de fruc.⁊ lit.exp.⁊ in.l.cum lit.mortua iudi.so. Sol.verum est quãdo esset extincta lapsu temporis vt trienij secus si de cõsensu partium tene menti quia hoc alibi non ita bene habetur. Bal.dicit se dubitare de hoc dicto.nam per renuntiationem matris nec querela est extincta ipso iure nec etiam instãtia super ea inchoata vt patet ex illa.l.si ĩstituta.vbi potest redire tam ad q̃relam quam ad instantiam si non seruentur promissa ergo nõ est sublatus effectus trãsmissionis causatus ab ea.nam illa instantia trãsmittit̃ ergo ⁊ querela propter hoc ipse intelligit ꝙ hoc fuit renuntiatum expresse isti querele ⁊ etiã instãtie.⁊ ideo etiã ipa mater nõ posset ad eam redire sed in.l.si instituta. non fuit renuntiatum liti vel instãtie licet fuerit transactum sed solum distulit non prosequendo.⁊ tunc transmitteretur ad heredes ⁊ puto ꝙ bene dicat.⁊ do.Raph.sibi appropriat nõ nominãdo Bal.⁊ tz idem per.l.Pap.§.j.ff.de inoffi.testa.ꝙ ꝑ solã renuntiationem litis sit extincta lis ⁊ etiam querela ipso iure sicut extinguũtur actiões ex derelicto vt in vltima glo.huius l.hodie vero dicit glo.ꝙ transmitteretur querela ad descendẽtes etiam non preparata.⁊ sic corrigeretur ista lex inquantum vult ꝙ non fuerit transmissa ad istos descendẽtes.quia fuit recessum a lite certe ſm Bal.si per recessum a lite fuit sublata q̃rela quia fuit renuntiatum liti etiam cause non transmittẽtur etiam ad descendentes nam tunc transmittitur quãdo sibi nõ est renuntiatum vt in.l.si quis filium.j.de inoff.testamen.sed si nõ fuit renuntiatum liti:sed solum distulit tunc etiã olim tempore huius.l.ꝑ mortẽ non extinguitur iste effectus postq̃ durat ista instantia ⁊ transmitteretur etiaz ad extraneos heredes ista sunt valde speculatiua. ¶ In glo.que incipit sed ꝑ matrẽ posset. Tu distingue vt.s.dixi ꝙ aut transegit sed non renũtiauit liti.⁊ verum est hoc qđ dicit glo.⁊ ita loquitur.l.illa si instituta. Aut renuntiauit liti.⁊ tunc ipsa mater potest.vt in fi.hu
5 ius.l.per.ll.quas allegat.† An autez cum qs renuntiat ꝑpter aliqđ sibi dandum vel fiendũ videatur renũtiatio conditionalis vel modalis si aliud nõ apparet dic ſm doc.notabiliter ꝙ
a potius modalis[a] q̃ conditionalis ꝑ.l.quero.§.inter locatorẽ.ff.loca.inq̃tum dicit dari exceptionem.q2 modus nõ impedit substantiã dispositionis ex quo sequitur quod si teneris mihi actione iniuriarum que tollitur ipso iure per pactum.vt in.l.si tibi.§.quedam.ff.de pac.⁊ ego remitto eam ⁊ tu promittis mihi dare decem talis actio est sublata quia videor eam remisisse vt des ⁊ iste modus non impedit remissionem.nõ autem si des q2 tunc impediret ex quo sequitur ꝙ licet non des non possum ad illam actionẽ redire q2 ipso iure sublata nec agere possum vt reponas te in pristinam obligationem q2 illa per pactũ non restauratur.l.si vnus.§.sed si pactum conuẽtum.ff.de pac.⁊ sic habes necesse recurrere ad actionem de dolo vt.s.eo.actione si non interuenerit stipulatio et ego non perfecte impleui q2 promisi non agere ⁊ vide ꝙ not.glos.in.c.cum inter se.de elect.que vult in effectu ꝙ quando remissio non repetit in se conditionẽ expressam vel tacitam seu moduz vt renuntiatio beneficij que debet fieri pure licet aduersarius non seruet promissam nun
6 q̃ potest redire beneficium primum et allegat istam.l. ¶ † In glo.fin.licet quem preuenerit.vult ergo ista glo.quod contractus innominatus quando ex vna parte venit datio ex altera venit factum.si queritur an sit contractus facio vt des an vero do vt facias.vt sciamus an detur actio de dolo que datur quãdo est facio vt des an pre.ver.q̃ datur qñ est.do vt facias.debemus inspicere modũ ineũdi seu cõtrahẽdi.q2 si primo fuit cõuẽtũ de dãdo vt hic fuit dũ dicit.ita vt partẽ bonorũ ⁊ postea de faciẽdo dũ dicit.⁊ a lite discedet̃ dicat̃ do vt facias.⁊ ideo detur actio pres.ver.lz fuerit preuentũ in faciendo vt hic fuit ſm gl.sed econuerso si diceret̃ facio vt des ⁊ daret̃ de dolo vt.l.naturalis.§.ꝙ si faciã:de pre.ver.quã alleg.glo.ꝑ contraria. Sed Pe.dicit ꝙ imo cognoscit̃ ex modo implendi. Bar.truffat̃ de istis duobus ⁊ dicit nõ esse inspiciẽdũ modũ ineũdi vel implẽdi:sz ꝙ est vnus ꝯct9 q ex vna ꝑte dr facio vt des ex altera parte dr do vt facias.sicut ꝯctus ẽptionis ⁊ vẽditionis est vnus ⁊ tñ ex vna ꝑte dr vẽditio ex altera dr emptio.⁊ idẽ in locatione ⁊ conditione.ex ꝑte ergo eius q fecit ꝯ nõ dantẽ dat̃ actio de dolo.sz ex parte eius q detur ꝯtra nõ faciẽtẽ datur actio pre.ver. Sed ſm ob.ꝯriũ q2 hic ex parte matris que fecit ꝯ non dãtẽ debet̃ dari de dolo ⁊ hic dicit̃ ꝙ dat̃ pre.ver.qñ non interuenit stipulatio. Sed rñdeo ꝙ ille.§.ꝙ si faciaz.locũ hz qñ ex eo ꝙ ego feci nihil tibi adest vt si fuit factum ꝙ manumitterem seruum meũ ⁊ tu dares mihi.x.si manumisisti.⁊ tñ nõ das:habeo actionem de dolo q2 nihil tibi adest etiã iuspatronatus sed mihi qñ vero tibi adest vt erat hic:q2 heres scriptus ex renũtiatiõe matris cõsequebat̃ bona q̃ poterant auferri ⁊ tunc dat̃ pre.ver.casus est hic ꝑ quẽ limitat̃ ille.§.ꝙ si faciã.⁊ hoc voluit gl. Bal.reprehẽdit Bar.sed indebite.dicit em̃ ꝙ Bar.de vno ꝯctu facit duos sed salua reuerentia sua vt pz ex predictis ideo non est cu
7 randũ de sua reprehẽsione. ¶ † In gl.j.s.ti.j.l.cũ ꝓponas.illa l.obstat in duob9.primo q2 ꝯ reũ nõ seruantẽ trãsactionẽ actor põt ad actionẽ primã redire.⁊ hic no.⁊ quãtũ ad hoc gl.nõ dat solutionẽ. Sed tu solue ꝙ ibi actio prima nõ erat extincta ipso iure q2 per pactũ tantũ hic sic:sicut in.l.actiõe.s.eo. Et si dicat̃ poterit agi vt se reponat in pristinã actionẽ.vt.l.si qs accepto tulerit.ff.de cõdi.ob cau. Respõdeo ꝙ non est verum q2 loquit̃ in obligatione vel actione que põt oriri ex conuentione partiũ hic in querela q̃ nõ oritur ex cõuentione sed ex legis dispositione sicut ⁊ actiones oriẽtes ex delicto.vt in.l.si vnus.§.pactus.ver.sed si pactũ conuentũ.ff.de pac.scđo ob.illa.l.q2 ibi contra reũ nõ seruãte nõ põt agi.pre.ver.si nõ interuenit stipulatio vt impleat ꝯctum ⁊ hoc dr ꝙ sic in fi.glo.dicit esse speciale in filijs vt postq̃ nõ possunt redire ad querelã extinctã nec ꝑdat successionẽ paternã vel auitã habeant pre.ver.quare aũt fuerit extincta glo.tangit duas opi.⁊ vna ꝙ fuerit extincta per mortem lz fuisset preparata q2 destitit a preparatione vt in gl.j.altera est ꝙ fuit extincta sola renũtiatione matris q2 est odiosa ⁊ assimilatur actionibus orientib9 ex delicto que solo pacto nudo tolluntur ipso iure vt.l.si tibi.§.quedam.ff.de pac. Doc.hic vltimũ reprehendũt q2 ſm hoc etiã ipsa mater si viueret nõ posset ad eam redire cuius ꝯrium dicit glo.precedens q̃ incipit sed ꝑ matrem.ego.s.dixi ꝙ illa lex si instituta.in qua illa glos.se fundat non loquit̃ in renuntiante querelam sed solũ in transigente ⁊ differẽte prosequi litem:sed si renuntiasset liti ⁊ cause licet sub spe aliqđ recipiendi q2 tñ renuntiatio est pura lz modalis non impediretur effectus renuntia.et sic esset extincta ipso iure.nec ipsa mater ad eam redire posset vt.l.pompo.§.j.de inoffi.test.⁊.l.nam ⁊ si parentibus.§.j.eo.titu. Et sic ista glo.videtur melius dicere tñ quantum ad solutionẽ contrarij de.l.cũ ꝓponas.quod sit speciale in filijs est refugiũ miserorum imo etiam hic heredes extranei istius matris possent agere ſm doct.vera solutio est ꝙ in.l.cõtraria actor non impleuit plene transactionẽ q2 promisit non petere ⁊ adhuc viuebat et petere poterat vnde põt petere vt sibi impediat̃.sed hic impleuerat perfecte q2 promiserat solum a lite discedere ⁊ hoc fecit:vel si promisit nunq̃ amplius agere per eius mortẽ hec ꝓmissio est impleta in primo casu q2 implementũ peruenit facto suo agitur pre.ver.directa secũdo casu.q2 contingit sine facto suo.scz per mortem agit̃ pre.ver.vtili ſm diuersos intellectus vt dixi.s.ſm Bal. Et ex his remanet ista lex cũ suis glo.valde declaratis ⁊ omnia sunt valde speculatiua.

2 ☞ Cõpromissum de iure ⁊ de facto ꝙ sit quedã transactio.
Procurator quando possit transigere.

1 TRansactionis. † Procurator cõstitutus ad agẽdũ
2 trãsigere nõ põt.h.d. ¶ † Et eodẽ modo nec cõpromittere cum cõpromissum de iure ⁊ de facto sit que
b dam transactio.[b] vt in aut.si vero.j.de iudi.iuncto.c.per tuas.de arbi.et nota.in.c.qui ad agendum.de procura.lib.vj. Item in procuratore constituto ad exigendũ vt.j.de noua.l.non ab
c stuli. ¶ In gloss.ibi vel si liberam[c] declara quando habet liberam administrationem omnium bonorum.vel habet liberam administrationem in lite.et causa illa in qua transegit:secus si in lite tantum quia non posset transigere de causa principali:sed solum super instantia vt no.per Barto.ff.de procur.l.mandato.⁊.l.qui rome.§.challimachus.de ver.obl.⁊ probat̃ in.c.qui ad agendum.

2 ☞ Transactio proprie fit quãdo agitur vt reus det actori ⁊ actor desistat a lite.
3 Sicut ex parte debitoris qñ dies ⁊ pena non hz locum purgatio more ita ex parte actoris qui promisit dare.
Quid si non est dies ⁊ pena sed dies tantũ vel pena tantũ.
4 Ille qui est in possessione si ab aliquo turbat̃:vel dubitat turbari vel inquietari potest implorare officium iudicis de plano absq̃ libello vt illum prohibeat vel vim fieri vetet.
Quid ad repellendum vim de futuro.
5 Quid in eo qui non possidet sed detinet vt q2 missus in tenutã bonorum ⁊ dubitat turbari.

1 SI sup possessione † Põt fieri trãsactio vt actor det aliqđ reo ⁊ re9 cedat liti.⁊ actor si nõ dederit.j.certũ tp̃s agere postea nullo mõ possit.h.d.rõ dubitandi

a ¶ Modalis.circa h̃ vide qđ not.bar.⁊ ibi imo.expressius in.l.a testatore.ff.de ꝯd.et demõ.⁊ ꝙ dicit frã.de aret.in suo cõsi.cl.in ꝑn.cur.

b ¶ Trãsactio.adde gl.in.§.j.ĩ aut.vt dif.iu. Jas.ĩ.l.j.in.ij.col.v.iij.principaliter no.ff.de trãsa.bar.in l.mãdato generali.ff.de ꝓcu.

c ¶ Vel si liberaz.ad hanc.l.vid pe.de anc.in.c.qui ad agẽdũ.de procu.li.vj.⁊ ibi an ista.l.habeat locum qñ transactio non esset ꝓficua dño ꝓ quo facit qđ not.Bal.in rub.ff.de exercit.vbi in mãdato quãtũcunq̃ gñali veniunt ea q̃ mandant proficua sunt. Et etiaz adde ꝙ ista lex nõ vr̃ hr̃e locum in reb9 minimis iuxta ea q̃ ponit Innoc.in.c.tua nos.de arbi.⁊ ange.in l.mãdato generali.ff.de ꝓcu.et hic adde q̃ habes hic ad alex.notata ꝑ me.cur.

2 dubitandi in primo dicto erat† qꝛ proprie transactio fit quando agitur vt reus det actori. ⁊ actor desistat a lite. nã transactio dicitur recessus a lite. ⁊ ille dicit̃ recedere qui litẽ mouit. et ideo proprie loquendo actor dicit̃ transigere non reus. vt no. s̃. eo. l. ij. hic aũt fit ecõuerso qꝛ actor dat reo ⁊ reus cedit liti. non autẽ proprie recedit. tñ adhuc ista. l. vult qꝺ dicatur transactio tenementi. In secundo dicto ratio dubitãdi erat. qꝛ transactio non dicit̃ nisi aliquo dato vel retẽto. vt. j. eo. l. trãsactio nullo dato. sed hic fuit actũ ꝙ si actor nõ dederit. j. certum tps reus sit perpetuo securus nec actor amplius agere possit. et tñ reus nihil dedit pro hac securitate. Sed certe sufficit ꝙ fuerit conuentum vt actor det. ⁊ reus cedat sicut econuerso vt reus det ⁊ actor a lite discedat. si ergo nõ dat non propterea rescindit̃ trãsactio sed
3 implet̃. nã hic cõtingit culpa nõ dãtis. ¶ † In text. ibi pati nõ debere. no. ex hoc tex. ꝙ sicut ex parte debitoris qñ est dies ⁊ pena non hꝫ locum purgatio more vt in. l. magna. j. de contra. sti. ita ex parte actoris qꝛ iste actor promisit dare. x. j. certum diẽ ⁊ si non daret vlterius questionẽ nõ faceret nec distinguit an possit purgare morã incõtinenti vel non. Sed cõtra qꝛ ex pte actoris qñ agitur de actione conseruanda locũ hꝫ purgatio. j. paucos dies. vt in. l. si ita qs. §. seia. ff. de ver. obli. Sol. ⁊ tene mẽti qñ non est dies ⁊ pena sed dies tantũ vel pena tantum tunc hꝫ locũ distinctio an tractetur de veteri actione conseruanda ⁊ põt actor purgare moram infra paucos dies. vt ibi aut de actione nouiter qrenda ⁊ tunc secus vt in. l. thais. §. intra. ff. de fide. lib. Si vero est dies ⁊ pena nõ adhibetur dicta distinctio imo etiã si agitur de veteri conseruanda locũ non hꝫ purgatio vt est ca-
4 sus hic ⁊ pluries istam. l. ad hoc allegaui. ¶ † In tex. vim fieri prohibebit no. ⁊ tene menti ꝙ ille qui est in possessione si ab ali
a quo turbatur vel dubitat[a] turbari vel inquietari potest implorare iudicis officiũ de pleno absqꝫ libello ⁊ illuꝫ prohibeat vel vim fieri vetet concor. l. si. ff. de offic. pro. ce. ⁊ in. l. si seruus. in fi. j. quod cum eo. Sed contra imo videtur ꝙ debeat dare libellũ ⁊ ordinarie procedere in interdicto vti possidetis. so. ad prohibendum ⁊ ad impediendũ vim de presenti põt vti via supradicta summaria ne partes veniant ad arma. vt. l. equissimum. ff. de vsufru. sed ad repellendum vim de futuro ⁊ vt declaret̃ possessio ⁊ ꝙ non possit de iure turbari necesse est ordinarie agere. ⁊ ita loquitur contrariũ. Circa quod vide qꝺ no. Innocẽ. in. c.
5 cum venissent. de insti. ⁊ in. c. in presentia. de proba. † Quid autem si aliquis nõ possidet sed detinet. vt qꝛ missus in tenutam bonorum ⁊ dubitat turbari. vide quod no. ponit Bart. ⁊ plene in. l. j. §. necessario. ff. si mu. ven. no. ⁊ etiam vide id qꝺ no. Bal. in. l. fi. j. de edic. diui adria. tol. in fi. ij. col.

2 ☞ Exceptio transactionis põt opponi ad litis cõtestationẽ impediendam sicut exceptio rei iudicate.

3 Transactio lꝫ sit contractus innoĩatus tñ in ea odio litis ne resuscitetur non hꝫ locũ penitentia etiã re integra.

1 **F**Ratris tui. † Lex ista allegat̃ principaliter ad duo primo ꝙ exceptio transactionis dicitur exceptio litis finite vt col
2 ligit̃ ibi nullus etenim ⁊c. † Ex quo sequitur[b] qꝺ po
b test opponi ad litem contesta. impediendã sic exceptio rei iudi. ⁊ iurisiur. vt est casus in. c. j. de lit. con. lib. vj. ⁊ in. l. eleganter. §.
3 si post. ff. de condi. inde. ¶ † Secundo alleg. ꝙ licet transactio
c sit contractus imominatus[c] tamen in ea odio litis ne resuscitet̃ non habet locum penitentia etiam re integra. qꝛ iste frater volebat recedere a transactione per penitentiã. qꝛ adhuc sibi non erit obseruata transactio. videbat̃ ꝙ posset per. l. si pecuniaꝫ. ff. de cõdi. ob cau. sed illa. l. intelligit̃ in alijs cõtractibus innoiatis qui non fiunt ad litẽ finiendã. sed si trãsactio fuisset sibi seruata non esset dubiũ ꝙ ab ea non posset recedere sicut in alijs cõtractibus innoĩatis qꝛ res non esset integra. Sed quid si nõ erat seruata nec volebat seruare aduersari⁹ an possit adhuc recedere. dic ꝙ si poterat agere ad obseruantiã transactionis repellatur a veniẽdo cõtra odio litiũ per. l. si pro fundo. j. eo. Sꝫ si poterat agere tunc non põt conuenire vt. l. cũ ꝓponas. s̃. ti. j. De precedenti casu tamen est dubium qꝛ qui non seruat transactionem videtur ꝙ non possit obijcere aduersario ꝙ nõ veniat contra: sed agat ad obseruantiã qꝛ quod ipse non facit non potest impugnare aduersario. Et de hoc pleni⁹ dicam in. l. si pro fundo. j. eo.

2 ☞ Probabilis est conuentio per quam retinetur concordia fratrum ⁊ tollitur votum captande mortis.
Quando ex aliqua conuentione vel actu potest quis recipere vtilitatem sicut ⁊ damnũ licet casualiter receperit non est iusta causa petendi restitutionẽ in integrum etiam si sit minor tanq̃ fuerit lesus.
Quid in dote.

3 Qui emit ab aliquo abbate fructus alicuius possessionis ad vitam suam dando puta. cc. si viuit tanto tẽpore quod fructus ascendunt ad valorem. cccc. an salua conscientia teneatur restituere tanq̃ sit vsura.

1 **D**E fideicommisso. † Quãdo reciprocum fideicommissum remittitur neutra pars ledi videtur h. d. ⁊ reputat Bart. hanc. l. notabilẽ quam inducit
2 ad vnam. q. s̃. in prima constitutione huius voluminis. † Not.
d probabilẽ esse cõuentionẽ per quã retinet̃ cõcordia fratrum[d] ⁊ tollitur votum captande mortis facit qꝺ no. in. l. cum pater. §. euic. ff. de leg. ij. ¶ Item no. in fi. ꝙ quando ex aliqua conuentione vel actu põt quis recipere vtilitatẽ sicut ⁊ dãnum licet casualiter receperit nõ est iusta causa petendi restitutionẽ in integrum etiã si sit minor tanq̃ fuerit lesus qꝛ hãc lesionẽ dꝫ cõpensare cum vtilitate quã poterat cõsequi ⁊ sic ꝓpter dubiũ euẽtũ reputat̃ dãnosa lꝫ secuto euentu consequat̃ dãnũ. Facit in rõne sui. l. ea lege. j. de vsuris. hoc tñ in dote nõ procedit qꝛ non sufficit ꝙ possit vtilitatem consequi. nisi realiter fuit cõsecutus ad hoc vt dicatur effecta dotis conditio melior: vt. ff. de pac. do. l. ⁊
3 attilianus. in fi. ⁊ ibi no. per Bar. expresse. † Et ista. l. potest in-
e duci ad illã. q. qñ quis emit ab aliquo abbate fructus alicuius possessionis ad vitam suam[e] dãdo ponamus. cc. ⁊ ꝙ possit vti ⁊ frui tali possessione quousqꝫ vixerit et contingat ꝙ ipse vixit tanto tempore ꝙ fructus ascendũt ad valorem. cccc. vtrum salua conscientia teneatur restituere tanq̃ sit vsura. ⁊ facit iste tex. ꝙ non qꝛ si fuisset mortuus eodem anno tota quantitas remãsisset penes monasteriũ ille quasi nihil vel parum habuisset dꝫ ergo monasterium compensare illud damnum cum hac vtilitate quam consequi poterat. ⁊ sic ratione dubij euẽtus videtur fuisse conuentio licita. de hoc per Cy. in. d. l. si ea. per Innoc. in c. in ciuitate. de vsu. ⁊c.

2 ☞ Syndici constituti a toto populo seu adunantia generali generaliter ad negotia ciuitatis vel a cõsilio seu cõsilijs opportunis representãtibus totũ populũ sunt legitimi administratores sicut tutor ⁊ curator ⁊ habet administrationẽ cum libera.

3 Populus seu adunantia vel consiliũ loco dñi habentur ⁊ pñt etiam debitum liquidum donare.
Quid in prioribus seu ancianis.

4 Donare de alieno dicitur ambitio.
Decreta etiam decurionum ambitiosa rescinduntur.
Negligentia administratoris seu prelati plus põt nocere dño seu ciuitati vel ecclesie quam ipsius contractus.
Prelatus tutor vel curator habent liberam administrationẽ etiam si eis non concedatur.

5 Tutor vel curator nõ possunt trãsigere sup re immobili minoris etiã si ea esset dubia nisi etiã interueniat decretũ iudicis.
Quid in patre legitimo administratore filij transigente.
Quid in episcopo.

6 Administrator legitimus an possit remittere vsuras.
Tutor an possit facere pacẽ de offensa vel morte pr̃is pupilli.

1 **P**Reses. † Administrator legitim⁹ potest trãsigere de re dubia sed debitum liquidum remittere non potest. h. d. Intellige primũ dictum quando expedit ei cuius negotia administrat propter nimiam dubietatẽ. quia ꝙ feratur sententia contra eũ secus si non expedit quia facta forte diligenti inquisitione potuissent reperiri probationes. et hoc totũ relinquitur arbitrio iudicis discutiendum an bona fide se habuerint vel non sed quãdo debitum est liquidum tunc clarũ est quod non expedit ⁊ talis remissio haberet vim dona. ⁊ sic non cadit sub legitima administra. qꝛ donare non est administrare sed perdere rei: deo semper intelligitur exceptuata de omni generali administratione. vt. l. contra iura. in fin. ff. de pac. facit. l. si ab agnato. de cura. fu.
2 ⁊ de dona. l. filius. † In tex. ibi administratores ciuitatis ⁊ dic vt sunt syndici constituti a toto populo seu ab adunantia generali generaliter ad negotia ciuitatis vel a concilio seu concilijs opportunis que representant totum populum. vt not. in. l. sed ex dolo. §. j. ff. de dolo. et. j. que sit lon. con. super rubrica tales enim syndici sunt legitimi administratores. sicut tutor et cura-
c tor. l. minorum. §. defensores. ff. de mu. et ho. iuncta. l. j. §. quinem cum libera vt hic colligitur alias etiam super re dubia nõ possunt transigere sine speciali mandato. vt. s̃. eodem. l. transactionis placitum. et ita voluit gloss. in. l. mandato. ff. de procu.
3 † Sed ipse populus seu adunantia. vel etiam concilium loco domini habentur et possent etiam liquidum debitum donare. priores vero seu anciani nec habentur loco domini nec legitimorum administratorum. vnde nec super re dubia possent trãsigere sine speciali mandato. vt no. glo. in. l. item magistri. ff. de pac. ⁊ talibus assimilantur Venetijs domini cõsiliarij. domini

a ¶ Vt dubitat. adde circa hoc bal. ĩ l. fi. col. ij. v. ⁊ ẽ notãduꝫ. j. de edi. di. adri. tol. ⁊ in. l. qsqs. j. quorũ app. ⁊ ibi habes ꝙ lꝫ ñ acqrit̃ libell⁹ tñ sũmarie dꝫ ꝯstare ꝺ possessione. cur.

b ¶ Ex q̊ seqt̃. adꝺ q̃ dicant̃ exceptiones litis finite ⁊ ĩpeditiue litis ingressũ ⁊ an tũc impediãt cõpromissuꝫ. vide late ꝑ do. maria. sozi. in suo ꝯsi. xxxviij. col. iij. cũ duab⁹ se. ĩ v. assumo nunc. St.

c ¶ Innoĩat⁹. adꝺ bar. ĩ. l. iij. ff. de iureiur. bal. ĩ rub. C. de rerũ ꝑmu. et ꝑ alex. de imo. ĩ ꝯsil. xl. in prin. in. v. volu. Fran. cur.

d ¶ Cõcordia fratrũ. adꝺ an cõcordia ⁊ pax differãt vide ꝑ bal. et ang. ĩ. l. j. ff. de pac. bal. ĩ rub. ꝺ treu. ⁊ pa. Et q̃ dicat̃ plena cõcordia. adde gl. ĩ. c. lꝫ. de ele. doc. in c. cũ nobis oli. eo. ti. c. j. ꝺ postu. p̃le. gl. ⁊ doc. ĩ. c. ad aures. ꝙ me. cau. diffuse ꝑ Fel. ĩ. c. non põt. de re iud. col. viij. v. verisilr dicit. ⁊ adde ꝙ ꝯcordia dr̃ a cordis cõiũctiõe. ⁊ ẽ duplex ita bal. ĩ suo trac. schisma. quẽ põit in rub. j. si qs ali. test. probi. col. xij. v. hoc itaqꝫ ꝓmisso. ⁊ ver. ⁊ est notãdum. Cur.

e ¶ Ad vitã suaꝫ. adde tex. in. c. in ciuitate. ꝺ vsu. Ias. diffuse in. l. j. C. de sum. tri.

ducis ⁊ hoc de iure cõmuni salua ordinatione statutorũ si qua esset in contrarium. Similiter potestas ciuitatis. l3 deficiente alio legitimo administratore possit agere ꝓ ciuitate vt no. glo. in. l. nulli. ꝓ realle. non tñ posset transigere etiam sup re dubia. q2 non h3 mandatu3 ad gerendũ negotia sed ad reddẽdũ ius. Et in defectũ ad agendũ. ⁊ hoc voluit hic Cy. qui allegat. l. prohibere. §. plane. ff. q vi aut clam. ¶ In tex. ibi ambitiose. i. per gratiã quã voluerunt illi facere vt acquirent amicitiam tecum.
4 † ⁊ sic no. ꝙ donare de alieno dicitur ambitio. ⁊ decreta etiã decurionum ambitiosa rescindũtur vt in. l. ambitiosa. ff. de decre. ab or. fa. ¶ In glo. ibi. l. aduersus dic ꝙ non interuenit remissio s3 neglĩgẽtia administratoris nõ exigẽtis q̃ potest plus preiudicare dño seu ciuitati ꝙ̃ ipsius cõtractus seu remissio sicut negligentia prelati plus põt nocere ecclesie ꝙ̃ ipsius contractꝰ vt. l. iubemus nullam. cũ ibi not. iuncta. l. iubemus. la grande. s. de sac. san. ec. Ad qd. ff. de pub. l. fi. §. si quis professus. ¶ In glo. vel prelato tutore vel curatore. dic qui habent liberam administrationem etia3 si specialiter eis non concedatur. secus in administratoribus nõ legitimis in qbus reqritur specialis cõcessio. vt. l. cũ tuberionis. §. alia causa. ff. de pecu. Dicit autem
5 hic Bal. † ꝙ si tutor vel curator transigeret sup re immobili nõ sufficeret ꝙ cã esset dubia nisi ẽt interueniret decretũ iudicis. si ne quo nõ possunt alienari immobilia minoris et actio etiam personalis competẽs pro tali reputat̃ res immobilis. vt no. j. si aduer. tran. l. j. Fallit in epo transigente. ⁊ etiã in parte legitimo administratore. in qbus non reqritur alterius decretũ sed sufficit ꝙ res sit dubia. ⁊ dicit Inno. hoc tenere in prelato. in. c. decetero. de transac. ⁊ Azo in parte in summa. de bo. que li. qd est sing. menti tenendũ. Cum enĩ isti habeant vsumfructũ plus iuris habent in administrando quã ⁊ tutor q sunt nudi sicut et in constituẽdo ꝓcuratorem quod facere possunt ante lit. cõte. tanꝙ̃ dñi. vt no. in. l. j. j. de bo. ma. ⁊ tñ tutor ⁊ curator nõ. vt in
6 l. neqꝫ. j. de proc. ¶ † In gl. ibi s3 quid si nõ ambitiose. dic. i. nõ cõtemplatiõe eius cui remittitur vt velit sibi gratiã facere sed contẽplatione eius cuius negotia administrãt non incidant in peccatũ recipiendo vsuras. vel q2 aliter expedit eis vt si remitterent iniuriam ne incurrerẽt inimicitiã. ⁊ aliqd deterius in futurũ gl. hic sentit ꝙ hic posset fieri debitu3 esset liquidũ. Pla. contra. ⁊ istam rationem vidẽtur cõiter tenere docto. dicentes ꝙ ambitiose dicitur fieri quicquid fit contra iurisdispositionẽ Jac. but. cuius opi. mihi placet: distinguit modo quo supradixi. ꝙ aut remittunt vsuram contemplatione dumtaxat eius q habet soluere. ⁊ procedat opinio Pla. quia tunc est ambitiosa. Aut hoc faciunt contemplatione eius cuius negotia administrant. ⁊ tunc procedat alia opi. ⁊ ex qualitate personaru3 ⁊ modo remittendi poterit hoc cõstare. facit quod no. Bal. ibi etia3 tetigi. in. l. pactum curatoris. s. ti. j. s. an possit tutor facere pacem de offensa vel morte patris pupilli. quia potest si expedita pupillo. vt ibi no.

2 ¶ Ad hoc vt competat actio directa quod metus causa ex verbis ⁊ mente edicti pretoris positi in. l. j. ff. quod met. cau. requiritur metus iustissimus sc3 mortis vel cruciatus corporis ⁊ quid de vtili.
Quid ad hoc vt cõpetat officiũ iudicis ad rescindẽdum.
3 Ad hoc vt cõpetat ꝯditio ex lege sufficit impulsio facta ꝑ iudicem vel aliũ superiorẽ habentẽ potestatẽ vel iurisditionem.
4 Metus vel dolus per que indicia probetur.
5 Qñ allegant̃ plura impertinentia ⁊ postea vnum pertinens cõsueuimus vti istis verbis q2 consultatis primis dicimus alia ratio reformat pactum.
6 Qñ plura allegantur quorum quodlibet ꝑ se sufficit si est verũ l3 vnum non probetur sufficit ꝙ ꝓbetur aliud.
7 Quando narrantur plura in libello an requiritur omnium ꝓbatio.
8 Licet appareat in primo contractu vel promissione interuenisse metum et aliquid aliud postea fiat pro executione vel confirmatione illius cõtractus ex interuallo an presumatur idem metus interuenisse.

Interpositas. † Transactio facta iusto metu rata nõ habetur. ⁊ inter dñm ⁊ seruum non valet transactio. h. d. ¶ † No. meliorẽ tex. quẽ habeamꝰ de hoc ꝙ ad hoc vt cõpetat actio directa ꝙ metus causa[a] ex verbis et de mente edicti pretoris positi. in. l. j. ff. ꝙ me. cau. reqritur metus iustissimus. s. mortis vel cruciatus corporis. al's illa actio directa nõ cõpetit ꝓ non ita bene declaratur in illo titu. sed q̃tum ad hoc vt cõpetat vtilis actio ex mente tñ ⁊ tñ ex verbis nõ requiritur tantus metus. sed sufficit ille de quo in. l. isti quidẽ. in fi. eo. tit. ff. Item q̃tum ad hoc vt competat officiũ iudicis ad rescindẽdam adhuc non reqritur tantus metus: sed sufficit ille de quo

habetur in tribꝰ. ll. hic allegatis in gl. j. s. in. l. fi. §. si fenerator. eod. titu. ⁊ de var. cog. l. medicus. ⁊ qua. re. ac. non da. l. j. §. que onerãde. que leges ponunt diuersos casus et diuersos metus
3 qui faciunt competere iud. offic. † Item ad hoc vt compareat cõdictio ex lege sufficit impressio facta per iudicem vel alium superiorem habentem potestatẽ vel iurisditionẽ. vt in. l. si per impressionẽ. j. qd me. causa. ⁊ ista gl. semp alleg. nec habemus
4 meliorẽ. ¶ In ver. ad vim aũt. † No. ꝙ metus vel dolꝰ nõ ꝓbat̃ per extrinseca indicia. sed oportet probari plene vel ꝑ indicia appropinquantia vt in. l. dolum. j. de do. ⁊ que sint indicia extrinseca ⁊ non appropinquantia glo. hic super verbo qualitas ponit tria. quam no. Adde quartũ si diceret se pro modico remisisse magnam quantitatem sufficit non ad probãdum me
5 tum vel dolum. ¶ † Item no. hic illa ver. qualitas ⁊ ꝙ non est verisimile vt hoc fecerit sponte. nam hec verba per que semper allegatur dum dicit alia ratio pactum reformat. nam qñ allegantur plura impertinentia. ⁊ postea vnum pertinens consueuimus vti istis verbis. q2 consultatis primis dicimus alia ra
6 tio pactum reformat. † ⁊ sic nota. ꝙ quando plura allegantur[b]
b quorũ quodlibet per se sufficit si est verum. licet vnum non probetur. sufficit ꝙ probetur aliud. facit qd no. glo. in. c. ij. extra de
7 rescri. † ⁊ vide qd no. Cy. in. l. cum te. j. de prob. qui dicit ꝙ quãdo narrantur plura in libello non requiritur probatio oĩm. s3 sufficit probare vnum de substantialibus. Sed Innoc. in. c. ex parte. de priui. dicit ꝙ qñcumqꝫ aliquid narratur ĩ libello per modũ cause ad intentionẽ agentis semper est necesse illud probare tanꝙ̃ substãtiale quod perpetuo tene menti: q2 põt de facto frequenter cõtingere. ⁊ melius intelliges in practica q̃ pos
8 sit dari intelligẽdũ verbis. ¶ † No. etiã gl. super verbo. qualitas q2 l3 appareat in primo contractu vel promissione interuenisse metũ ⁊ aliquid aliud postea fiat pro executione vel confirmatione illius contractus ex interuallo non propter ea presumitur idem metus interfuisse in hoc secundo quod apparet interuenisse in primo. sed est necesse probare ꝙ interuenerit vel ꝙ durabat eadem causa metus. alias per sequentem videtur metus precedens purga. vt. j. quod me. causa. l. ij. ⁊. ff. de condi. ob turpem causam. l. pe. Sed quando fieret incontinenti presumeretur fferi eodem metu durante. facit qd no. in. l. per retentionẽ. j. de vsu. ¶ In vltima gloss. distingue aut dñs paciscitur cum seruo suo super alio quam super libertate. ⁊ non valet. nec sibi obligatur vt hic. Aut super libertate. ⁊ tũc erat res dubia ⁊ va3 vt in. l. fi. j. c. j. aut esset seruus vel nõ. aut erat clarum ꝙ erat seruus et tunc aut paciscitur cum eo: et non valet. aut cum alio. et tunc secus vt in. ll. hic alle. in glo.

2 ¶ Si transactio fiat per acceptilationem precedẽte aquiliana stipulatione ⁊ reus non obseruat transactionẽ qualiter ꝓuidebitur actori qui non põt ad actionem primam redire.
3 Qualiter debeat cõsultor rñdere rustico qui vadit ad eum pro consilio ⁊ non portat instrumẽta sua sed simplici verbo narrat casum ⁊ quid si alius iurisperitus indiscrete interrogaret.
4 Quelibet actio etiam realis potest deduci in aquilianã stipulationem ⁊ que sit eius forma. remis.

1 Et responsum. † Si transactio fiat per acceptilationẽ3 precedentẽ aquiliana stipulatione non potest actor ad pristinam actionem redire. et si reus nõ obseruet transactionem. hoc dicit cõcor. s. eo. l. actione. ¶ In text. ibi insere pacti. ⁊ vult dicere. in hac supplicatione seu libello quẽ mihi porrexisti inseras tenorẽ instrumenti transactionis quã fecisti cu3 aduersaria tua: vt possim comprehẽdere an fuerit facta per simplex pactum. ⁊ tunc te non obseruante pactũ potuit redire ad actionem primam. ⁊ si excipias de trãsactione. replicabit de dolo: quia eam non obseruas. vt in. l. cum proponas. s. titu. j. An interuenerit acceptilatio precedente stipulatione aquiliana. ⁊ tunc omnis actio fuit sublata non solum personalis imo ⁊ realis vel mixta. vt petitio hereditatis vel rei vẽdicatio. ⁊ tamen etiam te non seruãte transactionem non potest ad pristinam actionem redire. ⁊ si contrafecerit tanꝙ̃ inepte agẽs de
2 bet succũbere. quia nemo sine actione experitur. ¶ † Qualiter ergo sibi prouidebitur si nõ obseruas. Respõdeo si ipse impleuit ex parte sua perfecte agatur prescrip. ver. vt impleas vel ex stipulatione si interuenit. vt. s. eodem. l. cum mota. ⁊ etiam potest agere condictione ob causam vt se reponat in pristinã obligationem si est talis que ex conuẽtione possit contrahi. vt in. l. si quis accepto. de condi. ob causam. alias secus vt in actione reali. vel mixta que non oriuntur ex conuentione: sed ex iure qd quis habet in re ꝙ sola conuentione non restituitur vt dixi. in. l. cum mota. Sed si non impleuit perfecte ex parte sua. dic vt no
3 ta. in. l. actione. † Et not. hic contra rusticos qui veniunt ad consultorem pro consilio et non portant sua instrumenta sed simplici

a ¶ Qd metus cã. adde ꝙ hoc fallit in matrimonio ꝯtracto per metum q2 est ipso iure nullũ vt i. l. titia. in pri. ff. de verb. obli. l. si mulier. in. §. si dos. ff. quod met. cau. c. cum locu3. de spon. gl. in c. ij. de eo q dux. i ma. quã polu. ꝑ adul.

b ¶ Qñ plura allegant̃. adde bart. in. l. diuꝰ. ff. de re iu. c. l3 cãm. de ꝓba. doc. in. c. examinata, de iudi.

simplici verbo narrāt casus vt debeat eis rñderi poītetis istru menta al's nō possum cōprehendere veritatē nec debēt obiurgari ex indiscreta consultatione cū faciāt ex rusticitate non sic si
a alius iurisperitus indiscrete interrogaret.[a] nā dicūt doc. ꝙ bñ pōt eis rñderi rusticaliter. aut te nō intelligo aut stulta est con sultatio tua. vt. ff. de testa. l. domitius. ⁊ habet in. l. ij. de ori. iur. vbi iuriscō. obiurgauit quēdā peritum patritiū qui indiscrete interrogauit dicēs ꝙ turpe erat patritio viro ignorare iura in
4 ter que quotidie versabat. ¶ †No. etiā in fin. ꝙ quelibet actio etiam realis potest deduci in acquilianam stipu. cuius formas vide per iuriscon. in. l. ⁊ vno. §. j. ff. de acce.

2 ¶ Si actor qui trāsegit ⁊ obtulit se restituturum pecuniam quam receperat ⁊ nunc non vult restituere: tamen mouit litem de nouo ⁊ reus spōte litigat ⁊ vult rehabere pecuniā qua actio ne eā recuperabit.

3 Si actor restituit pecuniam ⁊ nunc agit ⁊ reus excipit de trāsa ctione an actor habebit necesse replicare de recessu facto ab ea communi consensu.

Si prima actio erat sublata ipso iure ⁊ actor restituerat pecu niam ⁊ vult agere contra reū quō subuenit sibi postꝙ recessum est a transactione de cōmuni consensu.

An possit recedi a prima sententia ⁊ ferri secūda que valeat iu re sententie.

4 An valeat secundū arbitramentū contra primum ⁊ an valebit contra sententiam iudicis.

5 Postꝙ recessum est a trāsactione de cōmuni cōsensu an actor possit redire ad primam instantiam incboatam an debeat in choare nouam.

1 I diuersa. †A trāsactiōe pōt recedi de cōi consensu vtriusqꝫ partis h. d. Sed vnius tantū nō. vt. s. e. l. fratris. ⁊ rō dubi tādi i hac. l. pueniebat ex illa. l. fratris. q2 ordo litis
2 p penitentiā nō pōt recedi a trāsactione. sed rñdeo vt dixi. †Et pone hic casum ꝙ reus dedit actori certam quantitatē ⁊ actor promisit ipm amplius nō molestare postea molestabat ⁊ offe rebat se restituturū qd acceperat re⁹ in hoc cōsensit dicit hic qd hoc pōt fieri. sed glo. videt intelligere ꝙ actor dedit reo super bo pecunia dū dicit ibi transactionis noīe data. Sed tunc non bene adaptarentur qōnes sequentes q̄ ponunt in glo. ⁊ aduer te q2 tex. hic vult qñ consenserunt partes vt recederet a transa ctione ⁊ in cōsensu perseuerauerūt. q2 actor restituit pecuniam quam receperat: vt reus spōte suscepit iudicium qd actor mo uerat non opponendo exceptionem transactionis. Sꝫ questio nes que colligunt ex glo. locum habent qñ non perseuerauerūt in tali cōsensu. ⁊ tūc occurrūt questiones. Primo si actor obtu lit se restiturū pecuniā quā receperat ⁊ nūc non vult restitue re. tñ mouit litem de nouo. ⁊ reus spōte litigat ⁊ vult rehabere pecuniā. qua actione ipse recuperat. Ista gl. vult ꝙ p cōdictio nem indebiti. Doc. volūt ꝙ per condictionē sine cā. q2 non fuit soluta vt debita: sed ob cām trāsactionis que reducta est ad nō cām ppter recessum vt in. l. eleganter. §. si qs post. de cōd. inde.
3 †Alia. q. currit ecōuerso. si actor restituit pecuniā. ⁊ nūc agit. ⁊ reus excipit. de transac. an actor habeat necesse replicare de re cessu facto ab ea cōi cōsensu: an aūt non habeat necesse ⁊ sic ipso iure admittat. ⁊ glo. se. tꝫ ꝙ non admittit ipso iure sed hꝫ neces se replicare. ⁊ si hoc non faceret succūberet. vt in. l. si vnus. §. pa ctus. ff. de pac. ⁊ ibi gl. que incipit in opponēdo. q2 prīo modo fuit de non petendo ⁊ iste recessus hꝫ vim pacti de petēdo. Itē occurrit aliud dubiū prima actio erat sublata ipso iure ⁊ actor restituerat pecunias. ⁊ vult agere cōtra reū actione prima quō subuenitur sibi postꝙ recessum est a trāsactione cōi cōsensu. gl. tenet ꝙ restituit vtilis actio. per. ll. que nihil faciunt q2 loquū tur in eo qui restitut⁹ est in integrū. ⁊ sic datur sibi vtilis rescis soria nos loquimur in eo qui non est restitutus. Doc. dicunt si est talis actio que possit resuscitari ex conuētione partiū pote rit agi condi. sine cā vt se reponat in pristinam obligationem. Si non potest resuscitari pōt procedere dictum gloss. ꝙ detur vtilis per. l. quam glo. allegat. l. pupilli. §. j. ff. de solu. vbi est ca sus ⁊ ibi tangitur per Bar. Ultimo glo. format opi. ineptam. de. l. j. quando prouo. non est necesse. nam ista. l. vult quod de cōmuni cōsensu partiū possit recedi a transa. Lex cōtraria vult ꝙ post latam sniam que transiit in rē iudicatā nō possit dari alia snia cōtraria illi quod gl. intelligit etiā de consensu partiū. sed quid ad propositum. nam dicitur ibi ꝙ de consensu partiū non possit recedi a snia lata. si enim hoc diceret contrariaretur huic. q2 ista dicit ꝙ bene potest recedi a transacti. ⁊ snia ⁊ trāsa ctio equiparātur quantū ad finē litis nec est verū ꝙ non possit recedi a snia. imo pōt sibi renuntiari per eum pro quo lata est sententia. vt no. in. l. duobus. de exce. rei iud. Breuiter intentio glo. fuit ista ꝙ hic potest recedi a trāsactione prima ⁊ fieri scda

transactio que valebit iure transac. sed ibi non pōt fieri sentētia secūda que valeat iure snie. Que est rō diuersitatis. Rñdeo q2 transactio est contractus ⁊ innititur cōsensui partium ⁊ ab illo sumit robur. sed snia non innititur consensui partiū sed iuri pu blico vnde partiū cōsensus non attēdit vt faciat eam valere iu re snie si iure publico non pōt valere. sed bene pōt facere vt va leat iure contractus vt. l. ij. j. cōmu. vtriusq. iu. Illud tñ est verū ꝙ si snia secūda ferretur ex eisdem actis vt etiam si de consensu partium nō valeat iure snie sed iure pacti. ⁊ per hoc videtur re cessum a prima iure renuntiationis qd facere potuerūt. Sed si partes vno contextu repeterent omnia acta sm ea que no. in. l. mutari. ff. de procu. tunc dico valeret iure sentētie. Si autē par tes non cōsentiunt ꝙ recedatur a prima feratur secunda etiā ex processu diuerso agitato contra inuitū ⁊ sic contrarie prīe tunc iste est casus illius. l. sm verum intellectum qui vult ꝙ non va leat secunda. sed quod stetur prime: quia nec ei videtur renūtia
4 tum. ¶ †Sed qualiter sit illud intelligendum[b] vide per Ioā.
b an. qui melius distinguit ꝙ aliquis. in. c. inter monasterium de re iud. in nouella. Cetera hic vide per Bal. qui tangit aliquas
c questiones de arbitramento[c] an valeat secundū contra primū
5 ⁊ an valeat contra sniam iudicis. ¶ †Querit hic Bar. ⁊ non soluit an in casu huius. l. postꝙ est actum ꝙ sit recessum a trans actione possit actor redire ad primam instantiā incboatā. An autem habeat incboare nouā. ⁊ pro ista secūda parte facit tex. dum dicit causam ex integro. In contrarium facit quod not. j. siue apud. in fi. per eundē. De hoc vidi pluries dubitari in exa minibus quia ista. l. consueuit dari in punctis. veritas est vt di stinguamus aut cum transegerunt actor renuntiauit instantie seu liti ⁊ cause ⁊ tunc instantia est ipso iure finita per. l. postꝙ li tis. s. titu. j. Ideo habet incboari de nouo super veteri actione que non est extincta. aut fuit renuntiatum expresse instantie seu liti: sed solum facta transactio prout dixi. s. eo. cū mota in casu l. si instituta. in princi. de inoffi. testa. ⁊ tunc aut actio fuit extin cta ipso iure per acceptila. ⁊ idem ꝙ perempta. act. cēsetur etiā perempta instantia super ea incboata. vt in. d. l. cum mota. aut actio fuit extincta ipso iure: ⁊ tūc aut reus iam seruauit pro par te sua transac. ⁊ idem vt in casu. huius. l. vbi reus iam soluerat actori. quia tunc instantia permittitur aut nondū impleuerat. ⁊ tunc censetur instantia perempta postꝙ ei non est expresse re nuntiatum. ⁊ actio non est extincta. vnde sicut actor potest redi re ad eandem instantiam contra reum non seruantem quando non est recessum a transactione vt. l. siue apud. cum ibi no. in fi. est recessum de communi consensu vt sit eadem ratio ⁊ per hoc quod no. idē Bart. post Cy. in. l. si maior. j. eo. ⁊ in. l. si ex falsis. circa medium.

2 ¶ Si in rescripto continetur ꝙ iudex cognoscat nō obstante transactione ꝙ hoc non sufficiat nisi dicatur non obstante aliq lege contrarium disponente.

3 Differentia inter instantiam causam ⁊ litem.

4 An valeat compromissum factum post sniam que transiuit in rem iudicatam.

1 Ausas. ¶ †Per rescriptum principis nō rescinditur trāsactio. h. d. sicut nec sententia vt. j. sen. re. non pos. l. si. Et pone hic casum ꝙ transegi tecum postea impetraui iudicem a te su per debito super quo transegi non facta mētione de transactio ne certe si facio te citari coram iudice ⁊ tu compares ⁊ excipies de transactione iam facta ⁊ facias de ea fidē iudex dꝫ pronuntia re rescriptum esse surreptitiū q2 si de transactione fecissem men tionem tale rescriptum non obtinuissem quia non est intentio principis lites sopitas per transactionē vel sniam resuscitare ⁊ sic pronuntiabit se non esse iudicē competentem. exceptio ergo transa. non solum opponitur ad impediendum. li. contesta. sed etiam ad infringendum rescriptum et ad elidendum iurisdic. Hoc voluit expresse glo. in. c. j. de lit. contesta. lib. vj. in fi. gloss. magne que ponit practicā illius. c. sed si agerem coram ordina rio non posset opponi ad iurisditionem impediendam: sed ad impediendam litis contest. ⁊ similiter posset opponi coram de legato si excipiens nollet apponere ad rescriptum. vt in. d. c. j.
2 sm alium intellectū. ¶ †Sed quid si cōtinetur in rescripto qd iudex cognoscat non obstante transac. ¶ Respōdeo adhuc nō
d sufficit[d] nisi dicatur non obstante aliqua lege cōtrarium dispo nente quia presumitur impetratum per obreptionem ⁊ impor tunitatem cum non sit intentio principis resuscitare lites fini tas nec derogare conuentionibus partiū. vt. c. ex multiplici. de decimis. nec rescriptū hꝫ clausulam derogatoriam hui⁹ l. Est ergo necesse ꝙ de hac. l. saltem fiat mētio in genere prout in simili. s. de sum. trini. l. ij. ⁊ in. l. si quis in princip. testa. de leg. iij. ⁊ tūc bene valebit rescriptū: lꝫ sit iniustum. Sed an sit neces se facere specialem mentionem de hac. l. gl. hic in fi. sensit qd sic

a ¶ Interrogaret. Et qñ sit rescindē dū explicite inter roganti implicite vide bal. in. l. pci bus. in pn. j. de im pub. ⁊ aliјs substi. Frā. cur.

b ¶ Intelligendū. adde. Io. de imo. in. l. ꝙ iussit. ad fi. ff. de re iud. bal. in c. pñtata. in. ij. co. d test. alex. d imo. ꝯsil. xcv. inci. visis p ꝯsilio. i. j. col. in ij. vo. ⁊ p Ro. i ꝯs. ccccx. circa fin. per Frā. de are. in suo ꝯsi. lxvij. ⁊ p alex. i ꝯs. xxxij. col. ij. v. circa scdam ⁊ ver. vñ p dictā. i fi. co. ad ꝙ ondēdū. i. j. vo. ⁊ p Fel. in. c. in ter monasterium. co. xvi. extra de re iudi. Fran. cur.

c ¶ De arbitramē to. Adde de ista matia. vid p doc. in. c. quitauallis. de iureiu.

d ¶ Nō sufficit. ad de qd imo vr qd sufficiat q2 si prin ceps dicit non ob stāte trāsactiōe ve risilr sciuit transa ctionē esse factā ⁊ longe magis pui det ꝯtra trāsactio nes qñ ita loquit ꝙ qñ in gñe dicit non obstāte. l. cās vel lites p ea q di cit bar. i. l. si qs in prin. testamēti. ff. de leg. iij. ⁊ ita frā. de are. hic cur.

a ¶ Post litē ɔte. ɔ̃r cā. adde auť. q semel. ⁊ i corpe vñ sumitur. C. quõ ⁊ 3 qñ. in glo. fin. in. c. ex pte. el. ij. de ver. sig. doc. in cle. ij. de a litis ɔte. glo. in. c. qõnũ. de offi. dele.

b ¶ Uel p ⁊. õ hac dictionevel qñ po natur pro ⁊ qñ ꝓ dest in ɔctibus ⁊ i vltimis volunta tibus. vide in cle. sepe. de ver. sig. et per car. maxime i cle. plerisq; õ ele. p alex. de imo. i cõs. xxij. col. j. ⁊ col. se. ⁊ in cõsil. lxxx. col. ij. §. hoc aũt. ⁊ ibi qd in statutis in p̃io volu. Et qñ copu la ⁊ ponaꝶ pro vel p eundē alex. i ɔs. 4 xlviij. col. ij. versi. nã natura et in ɔs. xlix. col. iij. in pri. in. j. vol. in cõs. lv. col. ij. versi. pterea 2 dato. ⁊ in cõs. cxvi. in. iij. co. in. ij. vo. 3 ⁊ de dictionevel. ⁊ 4 de copula ⁊ per eũ dē alex. i ɔs. ccxvij. colum. ij. in princ. 1 in. ij. vo. ⁊ in consi. xij. col. j. i. iij. vo. Fran. cur.

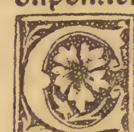
c ¶ Pacto. adde õ ista cl'a. l. q fili⁹. ff. b de transac. doc. in l. ita stipulat⁹. ff. õ ver. ob. glo. ⁊ doc. in. c. fi. de loca. Et etiam adõ qõ hec clausula operatur etiã vt pena cedat lucro creditoris. l. id qõ. cu; glo. ff. de so. Itē operaꝶ q; stipulatio pena lis non nouat pce dētem de quo per Bart. in. l. insulã. 2 in. ij. q. ff. de verb. ob. ⁊ p eundē in. l. pactũ. s. tit. j. ⁊ ad c de ꝙ si transactio interponereꝶ sup actione bonefidei puto ꝙ hec cl'a ra to manēte pacto subintelligeretur ex quo in cõtracti bus bonefidei sub intelligitur p no. per Bal. in. l. pa ctum. col. iij. s. ti. j. Et eo marie q; talis transactio h̃ casu iudicareꝶ bo nefidei. l. sub pre xtu. j. eo. ⁊ etiã ad de ꝙ hec clausula equiparatur iura mento bart. in. l. si qs maior. co. ij. in pri. vers. idē dico.

de hoc no. in auť. hoc inter liberos. j. de test. Sed communiter tenetur cõtra ꝙ sufficiant verba generalia. s. non obstante qua cũq; lege contrarium disponēte. de hoc plenissime p Jo. an. in c. j. de exces. prel. li. vj. i nouella vbi recitat plures opi. ¶ † In glo. j. ibi sed post litem ɔtestatã incipit esse lis. subaudi definet vocari cã sed ista opi. est falsa: q; etiam post lit. cõte. dicitur cau sa⁹ vt in. ij. op. hic recitata. sed nec illa est vera dum vult ꝙ lis dicatur ante ⁊ post. q; est contra tex. in. c. ex parte nostra. de ver bo. signi. vbi lis dicꝶ solum post lit. cõte. Et sic ista. q. nõ bene declaraꝶ per glo. nec per doct. Tu ergo dic melius vt dixi in. c. postꝙ litis. s. ti. j. ꝙ habemus tria vocabula. s. instantiã. ⁊ ista importat dumtaxat ordinem ⁊ strepitum iudicij. ⁊ incipit a cõ testatione litis. vt in. l. properandũ. post prin. j. de iudi. Itē ha bemus causam. ⁊ ista importat negotiu; principale. ⁊ similiter incipit a cõtestatione. nec ante dicꝶ cã inchoata. vt. l. fi. §. illud. j. de temp. ap. ⁊ ibi no. Itē habem⁹ litē ⁊ istud vocabulũ est ge neralius. q; comprehendit tã instantiã ꝙ negotiu; principale ⁊ similiter incepit a contestatione. vt. d. c. ex parte vestra. habe mus ⁊ quartũ vocabulũ. s. controuersiã. ⁊ ista est ante lit. cõtes. Postꝙ tñ partes comparuerunt coram iudice ⁊ aliqd egerũt vt in. l. diuus. de pe. here. postea desinit vocari controuersia. ha bemus ⁊ quintum. s. iudicium quod potest comprehendere oĩa ista. ¶ In. gl. h. ibi. §. si qs. dic. ⁊. s. c. l. ij. vbi est casus qõ suffi cit timor litis future vt possit trãsigi. ¶ In ea. l. ibi. e. l. si post hoc verũ nisi partes expresse renuntient sñie qõ facere possunt 4 vt dixi in. l. precedenti. † Et eodē modo si queritur an valeat cõ promissum factum post sñiam q̃ transiuit in rem iudicata;. nã si in eo dicatur non obstante sñia valet ⁊ censetur ei renuntiatũ. quod etiã voluit Bal. in. l. precedenti si diuersa. al's nõ valet vt in. c. exposita extra de arbi.

2 ¶ Casus in qbus põt qs exceptionem obijcere ⁊ aduersariũ repellere ⁊ nihilominus repetere data ⁊ etiã penam.

3 An extra illos casus non possit peti res ⁊ pena.

4 In alternatiua rerũ debitarũ electio est debitoris sed in alter natiua remedior vel securitatũ pro debitis si cõpetant ex vna dispositione electio est illius cui cõpetunt.

1 Cum proponas. † Potest quod datum est repeti ⁊ exceptio opponi si in trãsactiõe fuit apposita clau sula rato manēte pacto al's sola exceptio ponit. h. d. fm Bar. ¶ In text. ibi vel pacto stari vel restitui tibi data. dic ꝙ vtriq; vel ponit p h ⁊. Uolebat em̃ vtrunq;. s. restitui tibi da ta illi postꝙ illã transactionē impugnat veniẽdo contra q; nõ de; consequi commodũ ex eo qõ impugnat vt in regula iuris. ⁊ ipsam a lite repellere p exceptionem, transac. ⁊ pacti. ⁊ respõde tur ꝙ hoc facere potes si in casu quo veniat contra promisit ti bi restituere data firma et rata manente transactione. Et si ista clausula non fuit apposita potes dumtaxat exceptionem obij cere sed data repetere non potes. hoc vltimum intellige quãdo non potes simul habere vtrunq; sed si vis vti exceptione illa debes esse contentus et data non repetes sed si exceptionē non obijceres ⁊ velles repetere data bene posses. vt in. l. rescriptu;. §. pacto. de pac. vbi est in electione tuta. vt etiam vult hic glos. Item si opposuisses exceptione; ⁊ in eo succubuisses non po tes redire ad repeti. datorum. vt. l. elegãter. §. penu. de condi. in 2 de. ¶ † In gl. ma. ibi vt. j. co. vbi ⁊c. ⁊ sic recolligo tres casus in qbus potest quis excep. obijcere ⁊ aduersarium repellere ⁊ ni hilominus repetere data ⁊ etiã penam. Primus est quãdo ap posita est cl'a rato manente pacto⁹ vt in ista. l. Secundus est qñ non est apposita: tamen actio prima erat sublata ipso iure p ac ceptilationem. vt. j. eo. l. vbi pactum. Secus quando non erat sublata ipso iure tñ interuenerat iuramentũ de non veniendo contra. vt. j. eodem. si quis maior. adde quartum casum in quo potest qs petere rem ⁊ penam. s. quando pena fuit apposita lo co particularis interesse ꝙ presumitur quando non equiualet totali vt in. l. traiectitie. §. de illo. de actio. ⁊ obli. ¶ Item adde quintum quando fuit apposita loco contemptus ⁊ petitur ex diuersa causa. vt si promisisti non venire contra laudum sub certa pena sed ei parere. non pares: ego possum petere penam ⁊ vltra hoc possum agere actione prima ad debitum q; ago ex diuersis causis. s. ad penam virtute compromissi ⁊ ad debitum primum virtute prime actionis. ⁊ iste est casus in. l. si quis re;. ff. de arbi. sed si agerem ex eade; causa puta ago ex compromis so vel ex laudo ad obseruantiam eius ⁊ ex eodem compromisso ago ad penam. tunc non possum consequi vtrũꝙ si nõ fuit ap posita cl'a. ⁊ ista fuit op. pe. satis singularis quã hic recitat Cy. ⁊ etiam Bar. eã ꝙ pro intellectu illius. l. si qs rē. in. l. ita stipula tus in. xj. oppositione vltime partis. sed Bal. in. l. j. j. de his q̃ pe. no. in fi. vij. oppositiõis vꝛ reprobare hãc opi. in p̃i. casus. ⁊ vult ꝙ etiã si agaꝶ ex diuersis causis nõ posse peti penã et res

sed precedēs opi. verior est ⁊ pulchrior q; probaꝶ in illa. l. si qs 3 rem. † Extra istos casus nõ potest peti res ⁊ pena sed si petitur qd si desistat peti distingue aut precedēs obligatio fuit nouata per stipulationē penalē ꝙ qñ dicꝶ in. l. si ita stipulat⁹. de versi. obli. ⁊ tũc non põt peti nisi pena etiã sit minor ꝙ res vel totale interesse. vt. l. j. ff. de penu. leg. Aut nõ fuit nouata ⁊ tũc aut pre cedit cõuentio liberatoria q̃ nõ nouaꝶ per stipulationē penalē. ⁊ est in cle. eius cui cõpetit exceptio an obijciat excep. ⁊ tũc non petit penã vt hic in fi. nisi vt dixi si in exceptiõe opposita succũ beret aut petit penã ⁊ tũc excep. non põt obijcere. vt in. l. rescri ptum. §. si pactũ. ff. de pac. Si vero ꝓcedit cõuẽtio obligatoria q; promisisti aliqd facere sub pena ⁊ nõ facis tũc quatenus est plus in vna ꝙ in alia possum agere ex vtraq;. s. ex promissione prima ad rem vel interesse quo cõsecuto ex stipulatione specia li quatenus succedit interesse vt. l. predia. ff. de ac. emp. ⁊. l. si qs a socio. ff. pro socio. Quatenus aũt concurrunt agi non potest. nisi ex vna. ⁊ hec sunt que tanguꝶ per Ja. de bel. in quadã sua disputatione quã posuit in. l. si pacto. s. ti. j. de qua facit mētio nem Jo. an. in. c. bona fides. de reg. iu. in mercurialibus. ⁊ Cy. 4 voluit hic tãgere sed imperfecte locutus est. ¶ † In glos. fi. ibi tu dic in electione repetētis: sed cõtra ꝙ imo in electione illius a quo repetiꝶ. l. plerũq;. ff. de iure do. in fi. Sol. dicũt doc. inter dum mihi competit vnum remediũ ad duo alternatiue si pro misisti mihi stichum aut panphilum ⁊ tunc electio pertinet ad te debitorē vt ibi. Interdũ competunt duo remedia alternati ue: puta exceptio vel actio: ⁊ tunc electio ptinet ad me vt in hac glo. primum dictum procedit in alternatiua rerum debitarũ sed in alternatiua remediorum vel securitatum pro debitis si competant ex vna dispositione electio est illius cui competunt. vt si teneris mihi in centum postea promisisti vel soluere in tali termino vel dare mihi pignora vel representare te coram iudi ce detinendum in carceribus sub tali pena. omnia ista veniunt pro securitate debite rei. Ideo adueniente termino non potes obijcere ego nolo soluere vel me representare sed dare tibi pi gnora. imo est in electione mea quod illorum remediorum ve lim. vt in. l. quãuis. de pig. act. fm Guil. ibidem. ⁊ facit. l. cãm. §. puellam. ff. de manumis.

2 ¶ In criminalibus in quib⁹ non ingeritur pena sanguinis non l; transigere vel pacisci sine licentia iudicis ⁊ impetratio ne abolitionis.

3 Que dicatur pena capitalis.

4 Que in crimine adulterij non liceat transigere.

5 Si fiat trãsactio in criminalibus quo ad quos effectus opereꝶ talis ⁊ quo ad quos non si fiat sine licentia iudicis.

6 Licet in crimine falsi non imponaꝶ pena sanguinis tñ ita vitu peratur homo condẽnatus de falso ꝙ vix audet cõparere inter homines ideo assimilatur pene mortis.

7 Reus vel accusatus transigendo vel paciscendo cũ accusatore an habeatur pro confesso ⁊ an pro condemnato.

8 Licet talis transigens haberetur pro confesso ⁊ conuicto si ta men moriatur anteꝙ condẽnetur pena non transit ad eius he redem.

In ciuilibus confessus in iudicio habetur pro condemnato.

9 Statutum ꝙ contumax vel inobediens habeatur pro confesso ⁊ decedat anteꝙ condemnetur non potest heres eius condem nari virtute talis confessionis.

10 An per trãsactionem vel pactionem pactã in criminibus pro cessus irritetur ⁊ annihiletur.

11 Si reus trãsegit vel pactus est: an habeaꝶ ꝓ soluto a crimine.

1 Transigere. † In criminalibus in qui bus ingeritur pena sangui nis excepto adulterio ⁊ etiam in crimine falsi: l; ta lis pena nõ ingeratur licitũ est transigere et pacisci. Sed in crimine adulterij ⁊ etiam alijs talem penam non inge rentibus non l; transigere. h. d. in effectu. Et ponit duas regu las vnam affirmatiuam ⁊ aliam negatiuam. ⁊ quelibet earum habet vnam exceptionem. ⁊ reputatur materia huius. l. diffici lis propter multas opi. que hic fuerunt. ⁊ quas recitat Albe. melius ꝙ alius. Et est materia vtilis et quotidiana: quia fre quenter contingit ꝙ de maleficio fit pax inter offensum ⁊ offen dentem. ⁊ queritur quid operatur ista pax. nam pax dicitur pa ctio. l. j. in prin. ff. de pac. De hoc tractat ista. l. dũ dicit pacisci. Sed si aliquid detur offenso per offendentem dicꝶ transactio. Aduerte tamen diligenter ꝙ ista loquitur de transa. vel pacto que tendunt ad irritãdum processum agitatum vel agitandũ super crimine. ⁊ etiã loquiꝶ qñ fit inter accusatorem vel accusa tum: q accusator põt esse penitus extraneus non offensus. vn de cum illo non cadit pax. licet cadat transactio vel pactio per quas recedit a lite prosequẽda. ⁊ pax fit p offensum siue ipse ac cuset siue alius. ⁊ tẽdit etiã ad aliud. s. ad tollendũ offensam in futurum

futurũ ne de offensa recepta faciat vindictam. Et circa hoc oc-
currunt plures.q.quas posuit Gandinus in opere suo in tit.
de transac.⁊ pac.fac.in maleficijs. Et etiaꝫ aliquid tangit Jo.
2 an.in addi.spe.in ti.de accu.in primo libro spe. ¶ † In tex.ibi
transigere vel pacisci dic etiã sine lnĩa iudicis quo casu regula
riter non est licitum accusatori desistere ab accusatione. alias
incidit in turpil.⁊ punit pena pecuniaria ⁊ infamatur et reus
corrumpens accusatorem habetur pro confesso ⁊ pro conuicto
vt.l.fi.de preuarica. Sed hoc casu quando pena sanguinis im
ponitur parcitur sibi: qꝛ licitum est pro redimendo sanguineꝫ
suum accusatorem suuꝫ corrumpere vt ab accusatione desistat.
Si autem cum licentia iudicis ⁊ impetrata abolitione desistat
nulli dubium est ꝙ hoc est licitum ⁊ nullam penam patitur vt
3 in ti.de abo.nec tunc loquitur ista lex. ¶ † In tex.ibi de crimi-
ne capitali.dic hoc verbum sumi stricte.s.pro illo pro quo im-
ponitur pena sanguinis vel amputationis membri vt colligi-
tur ibi dum dicit penam sanguinis non ingerit. Et sic patet iũ
cto illo text.ꝙ pena capitalis dicitur nõ solum qñ amputatur
caput ⁊ sic tota vita perdit sed etiam si membrum: ⁊ sic perdit
vita illius membri. Potest autem esse capitale crimen in quo
pena sanguinis nõ imponitur: sed alia.s.perditionis status ci-
uilis: vt cũ perditur libertas vel ciuitas vt si damnatur in me
tallum vel deportatur: ⁊ tunc non habet locum iste tex. Et hoc
4 vult glo.secunda que incipit tribus modis. ¶ † In text. exce-
pto adulterio difficile est reddere rationem huius exceptionis
nisi persuasiuam vt propter frequentiaꝫ delicti vel fauore ma
trimonij ne honor matrimonij ledatur: ista plus placet ꝙ̃ ali-
5 qua alia.licet Bal.alias ponat. ¶ † In text.ibi non est prohi-
bitum.dic quãtum ad tres effectus.primus est ne reus punia-
tur ⁊ habeatur pro confesso ⁊ conuicto: vel imponatur sibi pe-
na pecuniaria quia corrumpit suum accusatorem: de qua in.l.
imperatores.ff.de iure fisci. Item quantum ad accusatorem.
quia euitat penam preuaricatoris vel calumniatoris in quam
incideret regulariter si accusationem prosequeretur et crimen
non probaret. Nam licitum fuit sibi transigere vel pacisci ad
illas penas euitandas in causa in qua imponitur pena sangui
nis ita intelligitur hic. Item ad tertium quantum ad irritan-
dum processum incoatum quoniaꝫ per hanc transactionem
fit irritus postꝙ̃ lex eam approbat.⁊ ideo nec ipse idem accu-
sator potest amplius eundem processum prosequi nec etiã ali
quis alius priuatus.nec etiam iudex: sed si transactio non esset
licita posset ipse idem iudex illum processum prosequi qꝛ non
fieret irritus vt in casu sequenti.⁊ probatur in.l.ij.j̃.de abo. Et
istum intellectum habuit Bar.in ista.l.⁊ nullus alius quantũ
ad illam irritatur processus. Sunt et alias in aliquibus nihil
operabitur illa transactio.primo quantum ad reum.quia per
eam non aboletur crimen nec reus a pena liberatur: imo licitũ
erit ipsum accusare de nouo vel ex inquisitione contra eum pro
cedere si est tale crimen contra quod possit procedi per inquisi
tionem vel de iure communi vel ex forma statuti. Item quan-
tum ad accusatorem quia nihil prodest sibi ista prouisio.l. vt
possit pacisci vel transigere quantum ad hoc vt euitet penam
turpil.que est pecuniaria propter desistentiam sine iudicis li-
centia: ⁊ quominus efficiatur infamis vt hic in glo.que incipit
scꝫ accusato.licet euitet penam calumnie vel preuaricationis.
vt.s̃.dixi: nec etiã prodest sibi permissio quominus ipse repel-
latur ab accusando de eodem crimine etiam si velit nouum ꝓ
cessum incoare per.l.qui destitit.ff.ad tur.⁊ hoc contingit qꝛ
est infamis propter desistentiam quaꝫ fecit sine abolitione sed
quidam dixerunt quos refert Albe.ꝙ imo accusator non inci
dit in turpil.nec patitur penam desistentis postꝙ̃ est casus in
quo sibi fuit licitum transigere.nam si licituꝫ fuit reo quod est
clarũ: ergo ⁊ ipsi accusatori: qꝛ quod de vno correlatiuoꝝ dicit
ergo ⁊ de alio dici vr̃.vt.l.ij.j̃.de ĩdi.vid.in fi. Cõiter tñ tenetur
opi.glo.que incipit accusato ꝙ imo incidat ⁊ quãtũ ad hoc nõ
profit permissio huius.l.⁊ aduerte qꝛ ista prima pars non so-
lum potest procedere in criminibus publicis sed etiã in priua
tis sed imponetur pena sanguinis vel mortis: ⁊ sine sanguine
vt in furto vt si ex forma statuti fur debeat suspendi: nam eadẽ
est ratio qꝛ debet attendi qualitas pene non titulus criminis
an sit publicum vel priuatum quo ad statutum. vt.l.ij.ff.de pe
nis. ¶ Item ista prima pars non habet locuꝫ de iure canoni-
a coꝰ ꝓm quod ex nullo crimine imponit pena sanguinis vel mor
tis: vt no. Innoc.in.c.crimina.de collu.detegen.⁊ de accu.cum
oportet. ¶ In tex.ibi trãsigere nõ licet nec reo qꝛ dꝫ innocẽtiã
suam aliter ostendere ꝙ̃ corrumpẽdo accusatorẽ: ideo trãsigen
do habetur pro confesso ⁊ conuicto.vt.l.fi.de priua.deli.⁊ etiã
aliter punietur.vt.l.imperatores.ff.de iure fi.iũcta.l.eius qui
delatorem.nec etiã accusatori.vnde non euitabit penã calũnie
si apparet ipsum accusationẽ non probasse ⁊ transiuisse tẽpus

probandi nec irritatur processus.imo ipse idem iudex poterit
ipsum prosequi.vt in.d.l.ij.de aboli. Accusator tamen non ad
mittitur ad prosequendum non ex eo ꝙ transactio valeat: sed
ex eo ꝙ suspectus est ⁊ infamis: qꝛ destitit sine abolitione. vt.l.
6 si destitit. ¶ † In tex.ibi circa falsi accusa.dicit Bart. ꝙ ratio
huius est: qꝛ lꝫ in crimine falsi nõ imponatur pena sanguinis:
tñ ita vituperat hõ cõdẽnatꝰ de falso ꝙ vix audet cõparere in-
ter hoĩes: qꝛ non est crimen in mundo ita ignominiosum. ideo
assimilatur pene mortis: istam rationem posuit Gãdinus: li-
cet Bar.de ipso Gan.non facit mẽtionem in loco.s̃.allega. in
vna rubrica. ¶ Ista gloss.format tria contraria vsqꝫ ad versi.
¶ Itẽ cõtra in eo ad primam illam affirmatiuã.⁊ aliud quar
tum ad eandem regulã format in ver.item contra.ff.de pac. in
illo aũt ver.itẽ contra eo ꝙ excipit vsqꝫ ad illum ver.fi. format
alia quatuor contraria contra exceptionem: ⁊ illud sufficiat ꝓ
7 diuisione glo. † Postposita recita omnium glo.quas doc.or-
dinarie recitant tria principaliter sunt vidẽda in quibus recol
ligetur substantia oĩm.primum est vtrum reus vel accusatus
transigendo vel paciscẽdo cũ accusatore habeatur pro cõfesso:
⁊ super hoc dic ꝙ aut paciscitur gratis: qꝛ nulla data pecunia
precibus induxit accusatorem ad desistendum: ⁊ tunc clarũ est
ꝙ non habetur pro confesso.vt in.l.in causis fiscalibus.ff.de iu
re fi.aut transigit data pecunia.⁊ sic corrumpit quodammodo
per simoniam: ⁊ tunc aut est tale crimen in quo licitum est trãsi
gere: vt in prin.huius.l.⁊ in fi.⁊ non habetur pro confesso per
istam.l.ꝓm glo.que sunt hic: aut est tale crimen in quo non est
licitum transigere: ⁊ tunc habetur pro confesso: vt in.d.l.fisci.⁊
in.l.quoniam intelligitur.ff.de infa.⁊ pro conuicto.s.per testes
vt in.l.fi.de preua.ff.⁊.l.eius qui delatorem.ff.de iure fisci. Ex
quo sequitur ꝙ cum habeatur pro confesso ⁊ conuicto non po-
test appellare.vt.j̃.quo.ap.nõ re.l.ij. Si autem queritur an ha a
beatur pro condemnato: dic ꝙ quantum ad hoc vt incurrat in
famiam que incurritur per sententiam ⁊ non aliter vt in casibꝰ
positis in.l.j.ff.de infa.habetur pro cõdemnato: vt in.d.l. quo
niam intelligitur.eo.ti.iuncto precedenti.sed si queritur an ha
beatur pro condemnato quantum ad imponendam penaꝫ cri
minis dicendum est ꝙ non.nam etiam ille qui vere cõfessus est
non habetur pro condemnato in criminalibus: sed requiritur
condemnatio etiam si fuit confessus in iudicio: vt.ff.de custo.
re.l.si confessus.si fuit ficte confessus ex ista ficta cõfessione que
resultat ex transactione potest condemnari. Et licet transactio
fuerit facta extra iudicium: ficta tamen confessio que resultaret
ex illa habet vim cõfessionis facte in iudicio vt sufficiat ad cõ-
demnationem: vt.l.eius qui delatorem.ff.de iu.fis.nam si habe
ret vim confessionis extraiudicialis non sufficeret ad condem-
nationẽ sed ad torturã: vt.l.capite quinto.ff.de adul.⁊ ibi no.⁊
hec habentur per doc.in.d.l.quoniaꝫ intelligitur.ff.de infami. b
8 † In ciuilibus[b] cõfessus in iudicio habetur pro condemnato.
b vt in.d.l.j.j̃.de confes.sed extra iudiciuꝫ non.tamen illa sufficit
ad condemnationem. Et no.diligenter qꝛ licet talis transigẽs
habeatur pro confesso ⁊ conuicto: si tamen moriatur anteꝙ̃ cõ
demnetur: ista pena non transit ad heredem eius: imo per mor
tem crimen extinguitur: casus est singularis in.d.l.qui delato-
rem que fuit prima.l.que daret honoreꝫ Bar.in ciuitate peru
9 sij: vt ipse ibi refert per quã patet † ꝙ si statutum diceret ꝙ con
tumax vel inobediens habeat pro confesso siue decedat anteꝙ̃
condemnetur non põt heres eius condemnari virtute talis cõ
fessionis imo per mortem extinguitur quod perpetuo tene mẽ
ti: pro eo quod habetur in.l.ij.de iur.calũ.⁊ in.c.j.de confes.lib.
10 vj. ¶ † Secundus articulus est an per transactionem vel pa-
ctionem factã in criminibus processus irritetur ⁊ annihiletur
quantum ad istũ articulũ non est distinguendum inter transa-
ctionem ⁊ gratuitã pactionẽ ꝓm Bar.hic sed solum an crimen
ingerat penam sanguinis vel non: in primo casu quia licita est
transactio ⁊ pactio dicit Bar.processum incoatum totaliter
extingui ⁊ sic nec iudex põt ipsum prosequi ex officio nec idem
accusator nec alius.et hunc dicit esse intellectum huius.l. per
neminem animaduersum. Ex quo sequitur ꝙ accusator sentit
vtilitatem in hoc quia euitat penam calumnie ⁊ similitudinis
supplicij: quã pateret si processus non esset irritatus ⁊ cogere
tur ipsum prosequi ⁊ non probaret: per consequẽs istud quod
dicit in prin.huius.l.locum hꝫ nõ solum quo ad accusatuꝫ: sed
etiã quo ad accusatorẽ: vt accusator euitet dãnum tacite confes
sionis ex permissione transactionis: ⁊ accusator penam calum
nie ⁊ sic oritur exceptio dilatoria.dicit tñ glo.in.l.accusatoris.
j̃.quod me.cã.ꝙ hoc est verum si reus seruauit trãsactionẽ.sed
si non seruat quia nõ soluit qd̃ promisit accusatori non tenetur
seruare. Et illa glo.videtur manifeste probare opi.Bart.ꝙ ꝓ
cessus irritetur vt ibi ipse no.do.Rapha.tenet ꝙ nõ irritetur
processus.⁊ ita dicit seruari. Et sic iudex poterit ipsam prose-

⁊ ibi Bal. in vlti.
co.j̃.eo.⁊ Alex. in
l.ita stipulatus.ĩ
fi.j̃.de ver.ob.⁊ de
hac clã vide etiaꝫ
aliqd ꝑ Abb.ĩ.c.
cũ inter.R.de ele.
⁊ an trãsactio dica
tur ꝯctus bonefi-
dei vide ꝑ Ale.de
imo.ĩ ꝯsi.xlix.ma
xime co.vj.in.iiij.
vol.Frã.Cur.

a ¶ Nõ hꝫ locũ de
iure canonico. ad
de glo.in.c.ꝑuari-
cator.ij.q.iij.pau.
de ca.cõsi.cxix.in-
ci.notãdũ ꝙ adul
terium.

b ¶ In ciuilibus,
adde gl.in ṽ.ex cõ
fessione.in.c. ꝑue-
nit.de fideius.gl.j.
in.c.fi.de cele.mis.
card.zaba.in.c. ex
lr̃is.in.j.no.de di
uor.idẽ card.in.c.
qm̃.in.j.no.de pri
ui.Rot.deci.cccc-
xxv.inci.fuit dubi
tatũ.in nouis. bar
to.in.l.de etate.in
§.q interrogãt.ff.
de interro.act.sed
in criminalibꝰ req
rit snĩa ꝯ cõfessuꝫ
vt ꝑ spe.ti.de con
fes.in.§.ij.v.pe.

qui per.l.ij.§.de aboli.tum q2 nõ est aliqua lex q̃ hoc dicat ꝙ irritetur.tum q2 hoc nõ vtile cũ possit de nouo accusari per aliũ vt hic in glo.magna circa prin. Ad qd ergo est vtile illũ processum irritari. Sed ab opi.Bar.non recederem per illã glos. Si vero sit crimen super quo nõ liceat transigere processus non irritatur.⁊ sic ipse idẽ iudex poterit ipsum prosequi. sed an ipse idem accusator vel alius tertius: dic ꝙ sic: postꝙ transactio nõ valet quia non prestat impedimentum quod de iure non sortitur effectum ⁊ isto modo potest intelligi.l.ij.§.pe.ff.de sepul. vio.⁊ qđ no.glo.in.l.iuregen.§.si paciscar.ff.de pac.facit.l.non quemadmodum.j.de agri.⁊ censi.li.x.⁊ qđ no.in.l.iubemus.§. sane.s.de sac.san.eccle.vbi potest venire ꝯ factum suũ qñ illud nõ valet ⁊ est a iure prohibitum. Hoc verũ in accusatore quãdo non incidisset in turpil.vel quia destitisset ante inscriptionẽ vt.l.quesitu3.ff.ad turpil. Si vero post.⁊ sic incidit tenet quia effectus est infamis non admitteretur ipse ad prosequendũ eundem ꝓcessum nõ ꝓpter transactionẽ vel pactionẽ cum non valeant sed propter infamiam quã incurrit.vt.l.infamẽ.de publ. iud. Alius vero extraneus bene admittetur infra.xxx.dies.l.libellor.§.fi.de accusa.ad accusandũ vero de nouo vbi etiã trãsactio fuit licita admittitur extraneus: sed nõ idẽ accusator si incidit
11 ĩ turpi.al's ipse etiã admittitur. ¶ †Tertio ⁊ vltimo videndũ est an si reus trãsegit vel pactus est: habeatur pro absoluto a crimine ⁊ in hoc clarũ est ꝙ vbi transactio non est licita nõ habetur pro absoluto. sed qñ est licita quidam dixerunt ꝙ si accusator erat ille in quem fuit commissum crimẽ habetur pro absoluto ⁊ sic transactio nõ solum sibi sed cuilibet alteri preiudicat. Secus si ille non erat offensus.⁊ ita intelligatur princi.glos.mag. cõmuniter teneatur cõtrarium q2 etiã si ille erat offensus licet poterit remittere suam iniuriam non poterit remittere iniuriã factam reipublice cu3 ex quolibet publico crimine duplex oriatur offensa.l.licitatio.§.ꝙ illicite.ff.de publi. Quid aute3 si crimen erat priuatum ⁊ agatur ex eo ad penam extraordinariam corporalem vel pecuniariam applicandam fisco iuxta no.in.l. fi.de priua.delic. Ja.bu.tenuit ꝙ habeatur pro absoluto.et ꝙ priuatus potest eam remittere. Bar.autem contra. quod dic vt hic plene per eum.

a ¶ Sz trãsactio. adde de hoc ⁊ dic ꝑ Fed.de senis in cõsil.cclxxxv.inci. rector eccl'ie sãcte marie.in secundo dubio.Cur.

2 ¶ Snĩa an possit rescindi ꝑ instrũ de nouo reperta ⁊ an requiratur restitutio in integrũ.⁊ nu.4.

3 Replicatio est inuẽta ad coadiuuandã actionẽ elisam nõ autẽ ex toto sublatã sed qñ est sublata nõ ꝓdest replicatio.

Dolus debitoris dans causam liberationi an reddat causam nullã ipso iure seu liberationẽ.⁊ nu.5.⁊ nu.7.

4 In trãsactione rescindẽda ꝓpter instrũ de nouo reperta an requiratur restitutio in integrum.

Quid in arbitramento.

5 Transactio quam partes faciũt per seipsas non petitur reduci ad arbitrium boni viri.

Si pars abstulit probationes testiu3 corrumpendo ipsos vel minando eis ꝙ non testificentur ꝙ propter eius dolum possit rescindi transactio.

6 Dolus an reddat transactionẽ nullam ipso iure.

1
Sub pretextu. †Trãsactio non remittitur ꝑtextu instrumentorum de nouo repertorũ si fuit facta bonafide. Sed si reus ꝑ dolũ extorsit ea tũc rescinditur vel doli replicatio si actio nõ erat ipso iure sublata. vel pro doli actione si sub-
2 lata erat.h.d. ¶ †In tex.ibi iura non patiuntur sicut nec sententia rescinditur ꝑ instrũ de nouo reperta regulariter. vt.l.sub spe.j.de re iu.nã in hoc snĩa ⁊ trãsactio eqparantur.vt hic.⁊.j.l.ꝑxi.dicit tñ Rap.h.se vidisse quosdã tenẽtes: q2 si reus absolutꝰ sciebat se teneri.⁊ sic erat in mala fide. talis snĩa pòt rescindi ꝑ instrũ de nouo reperta: sed ipse tenebat ⁊ dicebat cõtrariũ propter autoritatẽ rei iudicate: ⁊ nihilominus lata fuit snĩa cõtra opi.suã: ⁊ male: q2 ipse putat eã esse veram sicut deus est in celis. Et ego puto ⁊ sum certus: nam ego vidi alios plus errantes ꝙ absolutio facta si actor non ꝓbauit pòt rescindi etiã per instrũ de nouo nõ reperta: ⁊ sic putat eã snĩam esse interlocutoriã ab obseruatione iudicij qđ est falsissimũ: imo diffinitiua: vt dicit glo.in aut.qui semel.j.quõ ⁊ qñ iud. que incipit.s.citatio. ad fi.⁊ est tex.expressus.in.l.argentarius.§.cũ aũt.ff.de edẽ. ꝙ nõ rescinditur ex ꝓbationibus etiã de nouo superuenientibus ⁊ sic parit exceptionẽ rei iudicate. ¶ In tex.ibi extorsisse.dic.s.ꝑ indirectum q2 actor videns se nõ posse probare voluit potius transigere ⁊ modicũ habere ꝙ totum perdere: non aũt extorsit directo suadendo sibi vel faciendo suaderi ꝙ transigeret vtendo aliquo mendacio: tũc enim locũ haberet.l.actione.s.eo.ꝭm primã lec.Azo.⁊ in hoc differt ista.l.ab illa.s.contigentia non in decisione iuris. ¶ In text.ibi actio superest vt q2 liberauit illum per pactum per quod actio non tollitur sed eliditur sed in

3 casu sequẽti liberauit per acceptilationem. †No.ergo hic ꝙ replicatio est inuẽta ad coadunandã actionẽ elisam nõ aũt ex toto sublatã: sed qñ est sublata non ꝓdest replicatio.⁊ ad hoc pluries allegaui legem istã. Itẽ patet ex ista.l.ꝙ dolus debitoris dans causam liberationi nõ reddit causam nullã ipso iure imo valet siue fiat per pactũ siue per acceptilationem mero iure sed rescinditur ex equitate ꝓpter dolũ.glo.tñ in.l.de tutela.j.de in integ.resti.videtur facere dr̃iam: an sit facta per pactũ an per acceptilationẽ vt primo casu reddatur nulla.secũdo in illo qđ vr̃ ꝯ tex.istũ qui loquitur de vtroq3 casu.⁊ tñ hic p3 ꝙ liberatio facta per pactũ non est nulla: q2 dicit cõpetere replicationẽ: ergo pactũ induxit exceptionẽ: al's nõ esset opus replicationi. ergo pactũ non est nullũ q2 nõ potuisset inducere exceptionẽ: super prima glo.in fi.dic adde aliũ casum specialẽ in quo snĩa rescinditur ꝑ instrũ de nouo reperta.s.in.l.admonẽdi.ff.de iureiu.qñ est lata virtute iuramẽti necessarij. Itẽ alium in causis spũalibus vt no.Inno.in.c.q2 ꝓpter.de elect.item in alio qñ est lata ex probationibus priuilegiatis que regulariter non essent sufficientes sed propter priuilegium alicuius sunt sufficientes vt
4 no.Inno.in.c.tua nos.de coha.cle.⁊ mu. †Et aduertẽdũ q2 in illis casibus rescinditur snĩa mediante restitutione in integrũ vt in dictis iuribus: sed in transactione rescindenda propter instrumenta de nouo reperta non est necessaria restitutio sed pòt mero iure redire ad actionem primã vel actionẽ de dolo.vt hic patet.⁊ in hoc maioris autoritatis est snĩa quam transactio: q2 difficilius rescinditur sententia. Sed quid in arbitramento.videtur idẽ quod in transactione cum habeat vim trãsactionis. Bal.hic sing.sentit ꝙ si petitũ est reduci ad arbitriũ boni viri in causa reductionis poterunt ꝓduci instrũ de nouo reperta sicut possunt ꝓduci in causa appellationis.quinimo vlterius dico ꝙ etiã nõ de nouo reperta sicut in cã appellationis non probatum ꝓbabo ⁊c.vt in.l.per hãc.j.de tẽp.appel. Sed si nõ est petitũ reduci ⁊ sic trãsactũ tp̃s petẽdi tũc secus nisi in casibus specialibus positis hic in glo.⁊ tunc mediante restitu.in integ.
5 †Sed trãsac.ᵒ quã partes faciunt ꝑ seipsas nõ petitur reduci ad
a arbitriũ boni viri qđ tene mẽti q2 non recolo al's vidisse.plus dicit Bal.nota.ꝙ etiã si pars abstulit probationes testiũ corrumpendo ipsos vel minando eis ꝙ non testificentur habeat locum ista lex.⁊ ꝙ supra dixi vt propter dolũ eius possit rescindi transactio q2 instrũ ⁊ testes equiparantur.l.in exercẽdis.j.de fide instru. ¶ In gl.se.in fi.dic vel ꝭm Ja.bu.⁊ Bar. ꝙ duplex hic fuit dolus vnus ĩ subtrahẽdo instrũ ⁊ pro illo datur actio furti: ⁊ nõ de dolo. Alius in extorquẽdo transac.⁊ ꝑ illo datur actio de dolo ⁊ nõ furti: sed etiã imo videtur ꝙ nõ fuerit nisi vnꝰ: scil3 in subtrahendo instrũ propter quod actor inductus est ad transigendum: nõ enim post transactionẽ dolose suasit sibi ꝙ trãsigeret.nã tũc doc.isti dicerent verũ q2 videtur verior solutio.quã posuit hic Pe.dicens ꝙ ad idem petendũ non potest ꝯcurrere actio de dolo cũ alia actione sed hoc nõ ad idẽ: sed ad diuersa q2 actio furti datur ad penã: sed actio de dolo ad iteresse: l3 Bar.ipsam reprobet sed mihi magis placet. ¶ In glo fiñ. in prin.ibi l3 sit.secus in actione dic q2 si actor est in dolo redditur transactio ipso iure nulla.l.in summa.§.j.de cõdi.inde.vbi dicitur ꝙ est imperfecta ꝙ verbũ significat substãtiã. Si ergo vult ista glo.ꝙ dolus rei nõ reddat transactionẽ nullã ipso iure.sed dolus actoris sic ipso iure per illã.l.⁊ per.l.ij.s.eo.sed ꝑ dolũ actoris sic. Ego miror de ista.l.ij.s.eo.ꝓbat ꝙ dolus rei non reddat transactionẽ nullã ipso iure nec in effectu q2 non facit eã rescindi.sed iste tex.vult ꝙ l3 non reddat liberationẽ nul-
6 lam: ipso iure tñ reddit in effectu.doc.ibi nõ declarãt. †Tu aduerte diligenter ꝙ interdũ est simplex dolus rei sine admixtione alicuius delicti: q2 scit se nullum habere ius: sic resistit actori calumniose: ⁊ tunc habet locũ.l.ij.s.eo.vt transactio sit nulla iure non in effectu. Interdũ nõ est simplex sed cum admixtione delicti: vt q2 subtraxit instrumẽtũ ꝓpter qđ extorsit per indirectum transactionẽ: ⁊ tunc l3 nõ reddat nullã ipso iure: reddit tñ nullam in effectu: q2 est duplex dolus vnus in litigãdo ⁊ resistẽdo per calũniã alius in extorquẽdo trãsactionẽ sed in actore est hic plus q2 etiã si sit vnicus dolus tm̃.s.calũniose litigando vt si sciat se nullũ ius habere vel ex postfacto apparet euidenter ⁊ tunc ipsa transactio redditur ipso iure nulla.vt.l.in summa.§.j.⁊ hoc in dolo q cõmittitur nõ tm̃ in re ipsa sed etiã animo: sed si re ipsa tantum: vt quia licet non foueret ius tamen debebat fouere tunc nec dolus rei nec dolus actoris reddit transactionem nullam vel annullandam.de primo est clarũ: de scđo est casus j.eo.nec intentio: vbi creditores hereditarij nullum habebant ius agendi contra illum qui non erat heres: ⁊ tamen transactio cum illo facta valet ⁊ non rescinditur: quia credebat se habere ex aliqua iusta causa vnde non litigauerunt calumniose.⁊ ista non declarantur per docto.⁊ sunt necessaria. ⁊ Jacob.butrig. dicit vt

dixit vt refert Bar. ꝙ dolus actoris cōmittitur in calumnio/se litigando. & tunc est differentia inter dolum actoris qui red/dit transactionem nullaʒ ipso iure. l. in summa. & dolus rei qui non reddit nullam ipso iure nec in effectu. l. ij. §. eo. Interdum committitur in extorquendo transactionem. Et tūc non est dif/ferentia inter dolum actoris & rei sed aduerte quia quidam p/peram intelligunt hoc modo quādo committatur in extorquē/do transactionem sicut dolus rei non reddit eam nullā ita nec dolus actoris: iste intellectus est falsus quia plus debet effice/re dolus proximus qui est quando committitur in extorquen/do transactionem quam dolus remotus qui est quando com/mittitur in litigando per. l. peñ. ff. de condi. ob tur. cau. voluit ergo dicere Ja. bu. ꝙ est quando committitur in extorquendo sicut dolus actoris reddit eam vitiosam ita & dolus rei per istā l. In hoc tamen differentia est quod dolus actoris reddit eaʒ nullam ipso iure siue sit cōmissus in litigando siue in extorquē/do transactionem: sed dolus rei nō reddit eam nullam ipso iu/re: sed ī effectu vt hic qñ in extorquendo. Pe. vero dicit ꝙ neu/trius dolus reddit eam nullam ipso iure: cū sit contractus stri/cti iuris nec facit eam rescindi nec illa. l. in summa. pbat cōtra/riuʒ que opi. mihi placet lʒ Bar. ipsam reprobet: tu aūt recol/lige ex omnibus que. s. dixi aut est dolus cōmissus re ipsa non animo: & tunc neutrius dolus reddit eam nullam vel annullan/dam. Interdū consilio qr scit se non habere ius & nihilominus litigat calumniose. & tunc si non est admixtum delictum distin/guitur inter dolum rei qui non reddit transactionem nullā nec annullandā. l. ij. §. e. & dolū actoris qui reddit eā nullā fm opi. glo. & doc. vel dic non nullam: sed annullandaʒ fm opi. pe. que magis placet. Nec ob. opi. Bar. qui dicit ꝙ si ibi non esset nul/la competeret reo exceptio doli anteq̄ solueret que est odiosa: & ideo si solueret non repeteret. l. que exceptionem. ff. de condic. inde. & tamen in. l. in summa. dicitur contrariuʒ quod repetit: nam nego ꝙ ista exceptio doli sit odiosa cum competat ex natu/rali equitate: vt idem Bar. no. in. l. ij. §. j. quod me. cau. Et hic tā/git Raph. & bene contra ratione Bar. Si vero sit commissum in extorquendo transactionem. tunc dolus rei facit transactio/nem rescindi vt in hac. l. per rationem. quaʒ. s. dixi. quia est do/lus duplex: sed dolus actoris redderet eam nullam ipso iure se/cundum opi. Pe. dic vt. s. dixi ꝙ facit eam rescindi: potest ta/men dici hic non loquitur de transactione sed de liberatione q̄ facta est pro executione transactionis. Nam transactio est illa conuentio quam partes faciunt vt recedant a lite & actor pro/misit aliquid facere & reus econuerso ille pmissiones siue fiant per pactum siue per stipulationem sunt stricti iuris: ideo non redduntur ipso iure propter dolum sed ope exceptionis vel re/plicationis. l. dolo. ſ. de inuti. stipu. si postea actor faciat quod promisit quia liberet illa liberatio non redditur nulla ipso iu/re sed in effectu: & similiter si reus traderet quia transferret do/minium sed postea condiceret: vt in. d. l. in summa. §. j. & hoc in
7 se. ver. glo. ibi sed posset cum dolus &c. ¶ † Et posito ꝙ dolus redderet promissionem nullam que tendit ad obligandum nō sic reddit nullam liberationem fauore liberationis. l. arrianus. de act. & obliga. ff.

2 ☞ Si in instrō dicatur actū tali die & probet̃ ꝙ fuit factum de nocte an reddatur instrm̄ falsum.

Dies naturalis. xxiiij. horarum more romano incipit ī media nocte & finitur in media nocte sequenti.

3 Sententia lata de nocte an valeat.

1 On minorem. † Ualet transactio etiam si fiat de no/
2 cte. h. d. & idem in quolibet cōtractu † dic si in instru/mento dicatur actum tali die & probetur ꝙ fuit fa/ctum de nocte an reddatur instrumentum falsum. dicit Innoc.
8 ꝙ non quia dies sumitur pro die naturali. xxiiij. horarum[a] qui incipit more romano in media nocte precedenti & finitur in me/dia nocte sequenti: & instrumentum diceret actum quindecim dierum talis mensis probaretur ꝙ fuit actum post mediā no/ctem diei artificialis quintodecimo bene esset falsum quia de/
3 b buisset dicere sextadecima die que tūc erat incepta. ¶ † Quid autem in sententia[b] an valeat lata de nocte docto. videntur di/cere ꝙ non. Alij dicunt contra. vt no. in. c. consuluit. de offi. de/leg. mihi videtur dicendum ꝙ aut est lata a iudice ordinario q habet certum locum pro tribunali & certas horas in quibus debet cedere: & tunc lata extra illam horam siue de die siue de no/cte non valet per auf. de iudi. §. sedebunt. Aut loquimur in sen/tentia iudicis delegati qui non habet certam horam vel termi/num: sed pro libito voluntatis tam locum q̄ horam sibi depu/tat: & tunc valet etiam lata de nocte dummodo infra terminuʒ sue iurisditionis & in loco honesto: & no. ſ. de sen. l. cum senten/tiam. in fi. glo. & idem in sententia arbitrorum vel arbitrator.

1

Um ea que. † Plus valet qđ agit̃ q̄ qđ simulate cōcipitur. h. d. Et nihil aliud &c. Dubiū erat hic qr ista. x. pmis/sa per aduersariū istius scholaris non fuerunt pro/missa per stipulationem sed pacto nudo. scholaris volebat pe/tere & dicebat ꝙ actum fuit in instrumento ꝙ esset emptio & vē/ditio ex qua oritur actio etiam sine stipulatione. Certe proba/to ꝙ reuera fuit actum vt esset transactio licet simulate conce/ptum quod esset venditio non poterit ille scholaris petere illa x. voluit autem scholaris ꝙ instrumentum cantaret de vendi/tione pro honore suo qui propter ignorantiam eius erat in ca/su perdendi litem vnde transegit pro modico & quia verecun/dabatur dicere ꝙ transegerat voluit instrumentum cantare de venditione.

2 ☞ Unus casus in quo nō repetitur solutū indebitum.

1

Ec intentio. † Solutum ex causa va/lide transactionis nō re/petitur licet nullum debitum precesserit. h. d. in effe/
2 ctu. ¶ † Et est vnus de casibus in quibus non re/petitur indebitum solutum: quia licet debitum super quo fa/cta est transactio non precesserit: ipsa tamen transactio facit es/se debitum quod ex causa permittitur vt a lite recedatur. Nec reuera non est solutum indebitum: & adde legem in summa. §. j. ff. de condi. indeb. ¶ Oppo. ꝙ illa transactio fuerit nulla qr si tu non eras heres archimedori isti creditores eius contra ca/lumniose litigarunt: et calumnia actoris commissa in litigan/do reddit transactionem nullam ipso iure vel saltem annullan/dam vt possit repeti datum: vt in dicta. l. in summa. §. j. Solu. vt dixi in. l. sub pretextu. licet docto. non tangant ille tex. loqui/tur quando detegitur manifesta calum. actoris quia vt sciens se nullum ius fouere de facto litem mouit & insistit. hic vero nō fuerunt in manifesta calumnia quia crediderunt te heredem es/se ex alia iusta causa: & sic non fuit dolus commissus cōsilio sed re tantum qui non habet vitiare transactionē nec ipso iure nec in effectu siue sit in actore vt hic siue in reo: vt in. l. ij. §. eo. secun/dum vnum intellectum. Sed si fuisset dolus & animo commis/sus distingueretur inter reum & actorem: vt dixi in. l. sub pre/textu.

2 ☞ Si soluisti mihi centum tanq̄ debitor meus postea agis contra me ad alia centum tanq̄ debitorem tuum ex alia causa & ego dicam ꝙ non est verisimile ꝙ sim debitor tuus qr si essem tu non soluisses mihi sed compensasses an hoc probet me non esse debitorem.

1

I quidam. † Sol. partis ex causa trā/sactionis facta inducit libe/rationem a toto. secus in confessione partium facta a reo. hoc dicit. & ponit casum ꝙ quedam mulier te/nebatur tibi in centum mouisti sibi litem super tota quantita/te: postea venisti ad transactionem cum ea pro quinquaginta que ipsa tibi soluit & tu compromisisti eam amplius non mole/stare tunc vis petere alia quinquaginta dicendo ꝙ illa promis/sio tua debet restringi ad quantitatem solutam contrariuʒ re/spondetur hic postquam de alijs quinquaginta mota erat lis vnde intelligitur tam de solutis q̄ de nō solutis postquam de illis mota fuerat lis. Si vero nulla mota lite venit ad te & sol/uit tibi quinquaginta dicens se tibi in plus non teneri: tunc li/cet receperis & nil dixeris verba illius tibi nō preiudicant quo minus alia quinquaginta petere posses quia non videris in il/lis verbis consensisse. Sed si verba essent a te prolata quia di/xisses in scriptis vel sine scriptis ipsum tibi teneri in quinqua/ginta tunc bene preiudicares tibi per ea que habentur & notan/tur in. l. rationes. infra de probatio. Et tene menti hunc secun/
2 dum casum quia singularis. ¶ † Sed pone soluisti mihi cen/tum tanquam debitor meus: postea agis contra me ad alia cē/tum tanquam debitorem tuum ex alia causa ego dico ꝙ nō est verisimile ꝙ sim debitor tuus: quia si essem tu nō soluisses mi/hi sed compensasses an illa allegatio sit bona vel probem me non esse debitorem. dic ꝙ non per. l. cum dos. & nota per Bar. ff. rerum amotarum. Nam illa possunt simul stare & tu sis debi/tor meus ex vna causa & ego tuus ex altera: & ꝙ noluisti vel nō potuisti vti exceptione compensationis: qr debitū meū erat liq/dum: tuum non. facit. l. qui inuicem. ff. de condi. inde. b

¶ Pro die natu/rali. xxiiij. horar. adde ang. & mod. in. l. fi. C. de his q. vt id. Jo. de imo. in. l. qua etate. ff. d test. Sal. in. c. ij. d fer. Et p bar. in. l. ij. §. fi. ff. de v. sig. Et vtrū albescēte sero de quo loqui tur tex. sing. in. l. ti/tius. §. luci?. ff. de li. & posthu. attri/buat diei vel nocti vide qđ no. bar. ī l. j. ff. de manu. tes. p illū tex. dū dicit viuēs morit̃. Fa/cit tex. in. l. qm̄ in dignū. testa. Cur. ¶ Quid autē in sñia. adde Jo. an. in addi. spe. in tit. de sen. pla. in. §. iu/xta. in ver. qr tūc.

1

I maiores. † Transactio vel libera/tio non rescinditur ex de/fectu cause in mente retente & non expresse. h. d. Ad iste. ll. sequentes nihil habebant preter causam vsq̄ ad. l. siue apud acta.

2 ☞ Transactio licet fiat super lite que agitur corā iudice vt ab ea discedatur non tamen est necesse ꝙ fiat corā iudice.

3 Si interuenit stipulatio licz actor non impleuerit perfecte nec implere possit trāsactionē tñ ex tali stipulatione agere pōt ꝛ vide oppositiones in nu.4.si nō īteruenit stipulatio.ꝛ nu.5.ꝛ.6.

4 Si dimitto penes te rē meā ex cā trāsactionis aliquo a te recepto:nō tñ trāsfero in te dñium ꝛ si nō est mea an possis eā vsucapere vel prescribere contra verū dñm.

5 Cautio mutiana an etiā habeat locū in cōtractibus sicut in vltimis volūtatibus.

6 Reus si impleuit transactionem ex parte sua an possit restringere actorem ad cauendum de non agendo in futurum de iure vel de facto.

7 Actor an agere possit contra reum non seruantem transactionem ꝛ qua actione.

8 Eo casu quo actor nō potest agere prescriptis verbis ad obseruantiam transactionis an possit agere condictione ob causam ad ipsam rescindendam.

9 Actor in casu istius.l.an possit redire ad primā instantiā ꝑsequēdo illā in eo in quo erat tꝑe facte transactionis.

10 Que remedia competant reo contra actorem venientem cōtra transactionem.

1 Siue apud acta. † Ex trāsactione facta nudo pacto actor qui non perfecte impleuit nec implere pōt sed fecit quod in eo est agere nō pōt sed cōtra reū nō seruantē transactionē redire potest ad actionē primā si non est extincta.h.d.ꝑm intellectū glo.ꝛ doc. Et est lex repetibilis qꝛ habet materiam subtilem de qua habeť in pluribus.ll.huius tit. Et sic loquitur ista lex solum in casu qñ actio prima non erat extincta.sed.l.actione.s.eo.secundum lec.pil.loquitur quando erat extincta. Et cum ista concordat etiam.l.cum proponas.s.titu.j.que loquitur qualiter prouidetur actori contra reū non seruantē transactionē.sed.l.cū ꝓponas.s.eo.ti.loquiť econuerso qualiter prouidetur reo cōtra actorem venientē cōtra trāsa. Et hic Bar.plene colligit materiam ponēdo omnia remedia que dantur vtrisqꝫ. 2 ¶ † No.in princi.ꝙ licet transactio fiat sup lite que agitur coram iudice vt ab ea discedatur non tñ est necesse ꝙ fiat coram iudice:qꝛ non est actus iudiciarius cum sit contractus:bene tñ aliquando ex ea oritur tacita cōfessio que habet vim iudicialis confessionis vt sufficiat ad condemnandum.vt in.l.quis videtur.ff.de infa.ꝛ vide quod no.Bal.in.l. bonorum.j.qui admit.ad bo.pos. 3 ¶ † Item no.ibi nec huius rei causa ꝛc.ꝙ si interuenit stipulatio licet actor nō impleuit ꝑfecte nec implere possit transac.quia promisit non petere secundum ꝙ glo.istam.l.intelligunt nihilominus ex tali stipulatione agere potest quia stipulatio est promissio de se vestita ꝛ non indiget vestimento rei interuentu sed si stipulatio non interuenisset non posset pactum nudum vestiri rei interuentu si actor perfecte implere non pōt.ꝛ sic est casus hic de eo quod no.bal. in.l.cū ꝓponas.s.ti.j.ꝛ ibi tetigi.ꝛ Cy.in.l.j.s.de pac.ꝛ est etiā hic glo.mag.circa mediū ibi dū dicit.nec ob.ꝙ si stipulor ꝛc.ꝗ ponit rationē. 4 ¶ † Item no.dū dicit vendicatione pendente. iste text.semper allegatur ꝙ si dimitto penes te rem meā ex cā transactionis aliquo a te recepto nō ꝓpterea trāsfero in te dominiū qꝛ non est illa intētio mea sed solum a lite recedere.ꝛ hoc patet hic dū dicit ꝙ vendicatio pēdet qꝛ si remanet penes me dominiū ergo rei vendicatio. Ex his sequitur ꝙ si res quā dimitto penes te nō erat mea:sed putabam ipsam esse meam:illa dimissio vel transactio nō est sufficiens titulus vt possis eā vsucapere vel prescribere cōtra verum dñm:qꝛ titulus qui nō operatur transla.dominij qui habetur a vero dño: nec operať vsucapiendi cōditionem:si habetur a non domino.ꝛ de hoc est glo.in.l.pe.j.de vsuca.pro emp.per istā.l.ꝛ per.l.si pro fundo. j.eo. ¶ Ex ista glo.mag.colliguntur plures opi.cōtra istū tex.q vult ꝙ si nō interuenit stipulatio nō possit agi cōtra reū vt impleat transactionem.primo de leg.ij.§.j.de condi.ob causam. vbi dať conditio ob cām.ꝛ glo.dicit ꝙ ibi loquiť in reo hic in actore sed male loquiť qꝛ quantū ad conditionē ob causam nō est differentia inter reū ꝛ actorē:sicut enim competit reo ad repetendū qđ dedit cōtra actorē nō seruantē transactionē vt ibi: ita ꝛ actori vt reus se reponat in pristinā obligationem qñ prima erat extincta.vt.l.si quis accepto.eo.ti. Dic ergo ꝙ illa.l.loquitur de actione orienda ex pacto nudo:illa ergo nō oriť actori cōtra reum nec ecōtra cum sit eadez ratio.l.aūt in contrariū allegata loquitur de condi.ob causam.que non oritur ex pacto nudo:sed extra id qđ agiť vt in.l.si is qui.ff.cōmo. ¶ Secunda op.est qꝛ vel dari actio pre.ver.vt seruet trāsactio.l.ob eā. ff.de pre.ver. Et gl.soluit duobus modis primo ꝙ illa nō oriť nisi ex tribus ſpēbus ꝯctuū innoiator.s.do vt des do vt facias facio vt facias:sed ex quarta specie.s.facio vt des nō oriť actio pre.ver.l.naturalis.§.ꝙ si faciā.ꝛ hic fuit facio vt des qꝛ pmisit nunꝙ petere vt ille sibi daret.x.ꝛ si dicatur ex illo cōtractu lz non oriatur pre.ver.oriť de dolo vt ibi ꝛ hic non dicitur ꝙ agatur de dolo:sed actione prima:respondetur ꝙ illud contingit per accidens non ex prima natura contractus.s.qꝛ actio prima durabat que fecit cessare actionem de dolo: sed si non duraret prima ageretur de dolo.glo.tamen reprobat istam solutionez quia imo ille contractus potest dici do vt des cuz remittere sit dare.l.si mulier.de condi.ob causam. Ista reprehensio non est bona:quia verum est hoc quando remittitur debitum liquidū sed quando non est liquidum tunc remittere nō est dare sed facere propter aliud:tamen dicta solutio non est bona:quia non est verum ꝙ ex facio vt des nō oritur actio pre.ver.qñ ex facto nihil adest aduersario secus qñ adest saltem liberatio.l.cū mota.s.eo.ti.ergo deberet hic dari actio pre.ver.qꝛ aderat aduersario. Soluit ergo gl.ꝙ actio pre.ver.oritur ei qui perfecte impleuit ex parte sua sed hic nec impleuit nec implere potest qꝛ ꝓmisit factum negatiuum habens tractum in futurum:s. amplius non petere vel molestare quod implere non potest quousqꝫ viuit.vnde de rigore huius non potest dari actio pre.ver. directa licet aliquando detur vtilis ex equitate in casu.l.cū mota.s.e.secundum vnum intellectum:sed hic etiam vtilis nō datur quia cessat ratio de qua ibi.ꝛ istam so.tenent omnes doct. sed tertio contra istam oppo.qꝛ potest dari modus ꝙ perfecte impleat.s.liberando reum per acceptilationem:nam etiam rei vendicatio potest reduci in aquilianam stipulationez ꝛ postea per acceptilationem tolli ipso iure.vt.l.ꝛ vno.§.j.ff.de accepti. ꝛ si postea agere non poterit quia sine actione nemo experitur. Quidā ista fateťur si ꝑ acceptilationē facta fuisset:sed dicūt ꝙ non fuit facta vel melius si fuisset facta quia promissio sua de non veniendo contra.debet intelligi nec de iure nec de facto:vnde licet per acceptilationem abstulerit sibi potentiam agendi de iure non tamen abstulit nec offerre potuit potentiam de facto:ꝛ sic non dicitur impleuisse. Sed cōtra quarto quia est dare alium modum ad hoc efficaciorem vt caueat de non agendo amplius nec de iure nec de facto:que cautio loco īplementi habetur.l.iij.§.fi.de condi.insti.ꝛ.l.mutiane.de conditio.ꝛ demōstratio.glo.fatetur ꝙ si cautio ista foret interposita possit agere. 5 ¶ † Et sic innuit ꝙ cautio mutiana[a] locum habeat in cōtractibus sicut in vltimis voluntatibus:contrarium tenet in.l.j. s.de pac.in fi.gl.mag.ꝛ in.l.iij.de condi.ob causam. Dic de hoc vt no.in.d.l.mutiane.sed quantum ad propositum glo.loquiť inepte ꝙ cautio locum habet in conditionibus negatiuis:nos loquimur in modis negatiuis vnde potius diceretur cautio ꝗ prestatur de modo implendo.vt in.l.quibus diebus.§.fi.de cōdi.ꝛ demon. An ergo ista cautio de implendo modum habebitur pro implemento in contractu transactionis vt detur actio sicut habetur in vltimis voluntatibus:glo.tenet ꝙ sic. Bald. idem dicens ꝙ postquam aliter non potest impleri debet cau sa sufficere.ar.l.statulib.ff.de statulibe. Bar.dicit se non reperire hic nisi in contractibus bone fidei.vt.l.insulam.§.fina.ff.loc. Et ideo ipse distinguit ꝙ aut transactio fuit facta super act.bonefidei.ꝛ tunc quia reputatur bonefidei.vt not.s.eo.sub pretextu.ꝛ.j.de in integrum restitutione.l.de tutela.ꝙ tunc erit vera illa glo.sed si super actione stricti iuris dicit contrarium. Breuiter mihi videtur oppositum qđ non habeatur pro implemento.nam.l.insulam.§.fi.loquitur in contractu nominato ex quo oritur obligatio ꝛ actio statim etiam ante secutum implementum licet obstet exceptio quousqꝫ impleatur.vt in.l.iul.§. offerri.de act.emptio.si ergo non potest impleri ex parte actoris nisi prius impleat ex parte rei quia venit fiendum implemētum ex eo ꝙ reus dabit:vt si locas mihi opus fiendum pro cētū ꝙ de illis centū facere debeo tūc equitas dictat ꝙ agere possum antequam faciam et ꝙ cauendo de faciendo debeat sufficere cum mihi non obstet exceptio ꝛ ita loquitur ibi.non enim habeo actionem ex implemēto sed ex solo consensu sed nos loquimur in cōtractu innominato in quibus antequam impleā: non est mihi orta obligatio vel actio que debet oriri ex implemento.vt in.l.iurisgentium.§.j.ff.de pac.non sic ergo dictat equitas ꝙ cautio de implendo faciat mihi oriri actionem ꝛ obligationem:nec ita faciliter sit sicut dictat ꝙ actionem non datam posset exercere sine obstaculo excep.hoc enim facilius fit.ꝛ hoc est veritas sicut deus est in celis:ꝛ in vltimis voluntatibus est eadem ratio:quia ex legato facto sub modo statim adita hereditate orta est obligatio ꝛ actio ex testamento etiam ante modum impletum licet obstet exceptio nisi caueatur de implendo ꝛ ista non tangunt docto.nec ergo cautio mutiana locum habet in casu nostro:quia non est conditio:sed modus nec etiam cautio de implendo modum quia illa non est sufficiens nec inuenta est vt faciat oriri actionem ꝛ obligationem : sed bene est sufficiens vt orta obligatio ꝛ actio faciat cessare exce.in vltimis ꝛ etiam

a ¶ Cautio mutiana.an ꝛ qñ cautio mutiana locū habeat in ꝯctib⁹ vide ꝑ imo.ꝛ latius ꝑ do.bar.sozi.i.l. mutiane cautioni co.iiij.ff.de cōdi. ꝛ demō.Frā.cur.

z etiam in cōtractibus maxime qñ modus deberet impleri de eo q debet dare reus: z secundum videtur dicendū q si in trāsactione interuenit stipulatio quo casu.l.ista vult q ex ea possit agi licet actor non impleuerit perfecte nec implere possit dum modo faciat quod in eo est: iste saltē debet cauere de faciendo z implendo in futurum.ar.d.l.insulam.§.fi.Et ita limitatur iste tex.nec ob.d.§.offerri: qui vult exci.etiam in contractibus innominatis nisi agens impleuerit.nā si potest implere perfecte non admittitur ad cauendum: sed si non potest tunc sufficit
6 cauere: z ista no.q valde declarant istam materiam.†Sed ponam⁹ q reus impleuit ex parte sua nūc vellet restringere actorem ad cauendum de non agendo in futurum de iure vel de facto.An potest: illud voluit querere glo.in ver.non tñ possum cogi: z determinat glo.q non per.l.ij.in princi.ff.de condi.ob cau.sed in contrariū allegat.l.in bonefi.ff.de iudi.vbi debitor in diem vel sub conditione: tenetur cauere de dando adueniente die vel conditione.sed iste actor est debitor in diem q nō potest agere quousq viuit.glo.dicit q illa.l.in oībus loquitur in bonefi.cōtractibus nos loquimur in stricti iuris. hec sol. non est bona: q licet illa loquat in bonefi.tñ est idē in stricti iuris vt est casus in.l.qui creditores.ff.de priui.credi.dic ergo meli⁹ q propter illud nō ob.q tunc non est verum q debitor in diē vel sub cōditione teneatur interim cauere qñ superuenit noua causa que nō erat tpe cōtracte obligatiōis vt q factus est pauper vel dubitat de fuga eius vt colligitur dum dicit causa cognita sed in casu nostro nō superuenit noua causa: z sic nihil ad propositum illa.l.Bene tñ dicit glo.q nō possit cogi ad cauendum per illam.l.ij.in prin.vbi est casus: lz in seruitutibus realibus rusticorum talis cautio.l.z harum si serui.ven.quod aūt glo.dicit in vltimis voluntatibus etiā prestari cautionē intellige vt non possit cogi precise: sed causatiue z vult legatū consequi factum sub conditione negatiua z sic nihil ad propositum q nos loquimur an possit cogi precise q reus impleuit ex parte sua. ¶ Nunc op.glo.in ver.si obstat.Nā si hic est ratio quare actor nō possit agere non interueniente stipulatione: q non impleuit perfecte ex parte sua nec pōt implere eadē ratione nō poterit agere etiam qñ interuenit stipulatio lz sit cōtractus vestitus: cum enim ex contractu vestito non possit quis agere nisi impleat ex parte sua quod implere debet: vt in.d.§.offerri.cuius contrarium sentit ista.l.circa medium a cōtrario sensu ibi: nec huius rei zc. ¶ Glo.respondet per breuia verba q ex contractu vestito iam est orta actio z obligatio ex prouisione ipsi⁹ contractus licet obstet exceptio ante implementū.Si ergo implet quatenus potest.l.non debet sibi denegare actionem quā acquisiuit ex sua prouidentia.Sed qñ contractus non est vestitus de sui natura licet possit vestiri ex.l.prouidentia.si impleatur ex parte voluntatis agere.l.iurisgen.§.j.ante implementū non est nata obligatio vel actio.z licet faciat quicquid potest lex.tñ potest sibi sine querela auferre prouisionem suam z denegare sibi actionem z obligationē q ex prouidentia actoris non sunt nate: vnde non potest conqueri de.l.si vult q non nascatur nisi perfecte impleuerit.hec est intentio glo.quod tñ declara: vt.s.dixi: vt saltē debeat cauere qñ interposita est stipulatio. ¶ Sed extra glo.oppo.q etiam si interuenit stipulatio non possit agi ante perfectum implemētum: vt.ff.de ver.ob.l.quicquid astringende.§.fi.Dic breuiter q ibi loquitur in stipulatione conditionali ex qua nō oritur actio vel obligatio ante perfectum implementum.l.cedere diem.de ver.signi.z q est eadem ratio que in contractu innominato: nos loquimur in stipulatione pure facta licet sub modo ex qua statim oritur obligatio z actio modus non suspendit natiuitatem earū: sed executionem tantum.vt no.per Pe.z alios in.l.cum mota.§.eo. ¶ Item op.in glo.de.d.l.cum mota.z.d.l.si pro fundo.j.eo.in quibus potest quis agere etiā si non interuenit stipulatio: sed respondet q in illis perfecte impleuit actor hic non: nec implere potest.Et sic in illis datur directa actio pre.ver.si implemētum processit ab ipso actore fm vnum intellectum.Sed si potius per casum daretur pre.ver.vtilis.vt in.d.l.cum mota.fm alium intellectum. ¶ Ultimo opp.de.l.ob eam.ff.de pre.ver. breuiter dic q ibi fuit promissum factum affirmatiuum q potuit expedire momento: ideo si expediatur datur pre.ver. directa: hic vero factum negatiuum quod non potest expediri momento: sed habet tractū quousq.ideo nec directa actio pre.v. sed vtilis: sed recurritur ad actionem primam per quam non agetur directo ad obseruantiam transactionis: sed potius ad ipsam rescindendam licet casualiter possit actor consequi implementum si reus vult illam euitare: sed contra q imo datur actio de dolo.vt.s.e.l.actione.solu.ibi actio prima erat extincta hic non.Item contra quod agatur condi.ob cau.vt in.l.si quis accepto.de 2di.ob cau.solu.non expedit ad hoc agere hic q actio prima durabat.Et posito q esset extincta nō poterat resuscitari ex solo contractu quia erat rei vendicatio que oritur ex translatione dominij non ex solo contractu.vt.j.de rei ven.l.
7 pe. ¶ †Ex predictis recollige si queritur an actor agere possit contra reum non seruantem transactionem: qua actione distingue aut ipse impleuit transactionem ex parte sua aut non.primo casu si interuenit stipulatio potest agere ex illa stipulatione vel certi cōdictione si reus tenebatur ad pecuniam vel ex stipulatu si tenebatur ad factum.vt.s.ti.j.l.cum proponas.sed si non interuenit stipulatio potest agere pre.ver.directa si implementum processit ab ipso actore: vt in.l.cū mota.§.eo.fm vnū intellectum vel vtili datiua si processit a casu fortuito vt ibidē fm alium intellectum ad rescindendam aūt transactionem nō potest agere actione prima vel condictione ob causam.nec ex capite penitentie que non habet locum in contractu transactionis.vt.j.eo.l.quamuis.licet sit cōtractus innominatus nec ex capite: quia reus nō implet causam postq potest agere ad obseruantiam transactionis odio litium.vt.j.e.l.si pro fundo. si vero actor non impleuit tunc aut stat per eū q pōt implere pfecte z nō implet: tunc nō pōt agere etiā si interuenit stipulatio: z tūc repellitur ope exceptionis: vt in.§.offerri. vel ipso iure si stipulatio non interuenit q nulla est orta actio ex pacto nudo non secuto implemento.vt in.l.legem.§.ti.j.z in.l.iurisgen.§.j.ff.de pac.Si vero non stat per actorem quominus impleat pfecte: sed facit quod potest: vt qñ promisit factum negatiuū: tunc si interuenit stipulatio agere pōt: vt in tex.dummodo caueat vt.s.dixi: licet hoc nullus dicat.Sed non interuenit stipulatio: tunc agere non potest pre.ver.ad obseruantiā transactionis nec vtili nec directa etiā si liberauit reū per acceptilationem vt hic in glo.z etiam si vult cauere de nō agendo cum adhuc hic non obstante possit agere de facto licet glo.hic z doct. sentiant aliud z si eā cauisset posset forte pcedere dictum glo.z doc.q reus teneret illā cautionē recipere p perfecto implemē
8 to. ¶ †Sed si queritur eo casu quo nō pōt agere act.pre. ver. ad obseruantiam transactionis: an possit agere condi.ob causam ad ipsam rescindēdam.Breuiter puto q non a sufficienti partiū enumeratione: nā aut actio prima nō erat extincta z nō expedit agere vt ille se reponat in pristinam obligationem cuē possit ad eam recurrere.vt in hac.l.Aut erat extincta z tūc aut erat talis que non poterat resuscitari ex cōtractu partiū.vt idē vt in.l.cū mota.§.eo.Aut poterat resuscitari z tunc aut poterat agere ad obseruātiam transactionis: z idem q debet ad illud agere non ad eius rescissionem.vt.j.eo.l.si pro fundo.Aut non poterat agere ad obseruantiam q nō impleuit perfecte et tunc similiter de rigore iuris nō pōt agere vt se reponat in pristinam obligationem sicut nō potest agere pre.ver.ad obseruātiam quando ambe ille actiones competunt secundum rigorē iuris: z rigor iuris est q agi non possit nisi agens perfecte impleuit: sed de equitate datur actio de dolo. z ista equitas oritur ex eo quod actor fecit quicquid pōt.vnde reus est ī dolo nō faciendo similiter quod potest z iste est casus in.l.actione.§.e.
9 ¶ †Ultimo queritur an in casu istius.l.possit redire ad actionem primam: z an possit redire etiam ad primam instantiam prosequendo illam in eo in quo erat tempore facte transactio. Et dic breuiter q sic si illa instantia non erat perempta lapsu temporis vel expressa renuntiat.l.si instituta.in prin.de inoff. testa.nec etiā per extinctionem actionis q ipsa non erat extincta: sed si quoquo modo extincta esset q qñ sic dixi in.l.si diuersa.§.eo.tunc haberet inchoare nouam instantiam.vt in illa.l.si diuersa.in fi.Ex his apparet q ad tēpus potuit iste reus purgare moram suam z offerre q prosit vt euitet actionē primā: nam in glo.fi.sunt opi.sed dic q si actor inchoauit nouam instantiam super veteri actione tūc auditur vsq ad cōtestationē litis super noua instantia vlterius nō per.l.si insulā.de ver.obli.Si vero prosequitur instantiam primam aut tempore trāsactionis non erat adhuc lis contestata: z idem q cōtestatio facta post morā recludit facultatē purgandi moram vt in ista.l. Aut erat iam cōtestata z tunc auditur vsq ad sniam exclusiue vt no.j.eo.si maior annis p Pe.nā mora cōmissa post cōtestationē purgatur vsq ad sniam: post sentētiam vero non admittitur ad moram purgandam qñ vnum est in obligatione aliud in solutione vel ex cōtractu partium sed si ex.l.dispositione tūc bene admittitur quousq conueniatur actione iudicati.vt.ff.de peti.here.item veniunt.§.item recte.z adde quod no.in.l.si qñ.§.heres.de leg.j.per Bar.z de sol.l.si quis stipulatus fuerit.
10 in melle.†Que aūt remedia competant reo contra actorem venientem contra transactionem dic vt.j.eo.vbi pactū.z.l.si qs maior.§.eo.l.cum proponas.

2 ¶ Contra reum non seruantē promissa in trāsactione qualiter possit actor agere.

3 Titulus transactionis super re dimissa nō est sufficiēs ad vsu capiendum nec ad dñium transferendū sup illa re sed si est tra dita res secus. ꝛ nu. 7.

4 Ubicūq; actor potest agere ad obseruantiam trāsactionis vel ex stipulatione vel scriptis ver. licet non obseruauerit perfecte ex parte sua non potest actor agere ad rescindendam trāsactio nem vel actione prima si non erat extincta: vel condictione ob causam vt se reponat in pristinam obligationē si erat extincta sed debet agere ad obseruantiā transactionis: ꝛ quid si non po test agere. ꝛ nu. 5.

5 Casus in quo ille qui impugnat actū vt reus nō obseruando potest se ex illo iuuare.

6 Qñ actor nō impleuit perfecte ex parte sua nō pōt implere: fa cit tñ quod pōt lʒ non habeat actionem prescriptis verbis cō tra reū nullo modo obseruantē si nō interuenit stipulatio: si tñ reus obseruauit quatenus in eo fuit rem tradendo lʒ non perfe cte potest actor agere.

7 Ille qui renuntiauit liti ꝛ cause mote super rei vēdicatione nō tñ transfert dñium in ipsum reum sed solum aliter recedit: nec dñium abdicat a se.

1 Si pro fundo. †Si res data ex causa trāsactionis euincatur de euictiōe agit: sed si nō erat tradita sed dimissa ex causa trāsac. tūc de euictione nō agit. h. d. ista. l. fin. de toto isto articulo fm Bar. Et primo loquit actor cui data fuit a reo vt sibi alia res remaneret sup qua erat litigiū vsq; ibi si ideo ꝛ actori fuit illa res euicta sup q̄ litigiū nō erat sed erat tradita vt actor a litigio inchoata sup alia re desisteret postea loquit reus cui fuit res dimissa ex cā trāsactionis. ꝛ postea fuit illa res euicta q: nō agit de euictiōe ꝯ actorē nec ab eo petit qd dedit q: censetur voluisse se ad hoc obligare: sed dūtaxat a lite discedere. Et hoc fecit nec amplius litigiū redđt: si ergo res il la per aliū euincat sine culpa vel facto actoris dānū debet esse ipsius rei qui posuit se in dubio vt sibi remaneret sine contro uersia actoris. ¶ In tex. ibi liberū dari. ꝛ sic transferri dñium taliter q reuocari non possit. vt in. l. si. ff. de condi. ob causam. et in. l. si rem. ff. de solu. Si ergo fuit euictus iste fundus a te rōne donationis q: nō erat tradētis: sed alteri apparet q nō dedit q: non transtulit dñium ꝛ si fuit euictus per hypothecā ꝛ ap paret q ipse dedit nō tñ bene dederit q: nō liberum nec taliter q euocari nō posset: ideo potest agere de euictione per stipula tionem si interuenit vel pre. ver. ad interesse si nō interuenit vt j. sequitur nō aūt potes agere act. prima ꝛ sic trāsac. rescindere.

2 ¶ †In tex. ibi restaurari decisam litem prohiberet iura. Sed ꝯ hoc fortiter oppo. q: si reus nō seruat quod ꝑmisit vt dictū est videtur q agere possit act. prima que non est sublata. vt. s. eo. l. apud acta. in fi. ꝛ posito quod esset sublata adhuc videtur quod possis agere ad rescindendum transactionem cōditione ob causam vt se reponat in pristinam obligationem. vt in. l. si quis accepto. ff. de cōdi. ob cau. ¶ Glo. que fuit hic nec decla rat istud cōtrarium dicit enim glo. que incipit sic q ex quo tra dere promiserat hoc seruauit quoquomodo tradendo. ꝛ sic fe cit q in eo erat licet traditio non habuit effectum. Et adde si le in. l. j. §. j. de re. permu. Sed quid ad propositum cuʒ paria sint non tradidisse vel tradidisse sine effectu. vt in fi. ff. de condi. ob cau. vnde videtur ista solutio reprobari. Solutio. illud est ve rum in alio contractu innominato quam transactionis: sed in contractu transactionis odio litium ne lis sopita restauretur permittitur ad litem pristinam redire: quando reus ex parte sua fecit quod potuit vt hic. secus si nihil fecit. vt in. l. si apud acta. Nam in primo casu potuit agere ad ipsam restringendaʒ ꝛ hoc vult ista. l. singu. Sed si in secundo casu non potest agere si ipse actor non perfecte impleuit ex parte sua vt ibi. ideo suc curritur ei vt transactionem rescindat. ¶ Sed contra fortiter opponi. aut enim in ista. l. actor impleuerat transactionem per fecte quia fuit actum vt promitteret de non petendo ꝛ promi sit ꝛ sic perfecte impleuit ꝛ tunc possit agere vt si seruetur trans actio siue reus nihil fecit siue fecit ꝛ non perfecte non debet agi ad rescindendum si attendatur ratio predicta. ergo ista differē tia an aliquid fecerat vel nihil fecerit non est attendenda. Aut nō impleuit ex parte sua quia fuit actum vt non peteret aut pro mitteret de non petendo ꝛ tunc non potest agere vt sibi seruen tur ꝑmissa siue reus nihil fecerit vel fecerit quod in eo erat: er go deberet posse agere ad rescindēdum vtroq; casu. Hec est dif ficilis oppositio. Sed dic q hoc modo impleuit actor perfecte ex parte sua quia fuit actum q non peteret ꝛ tamē potest agere act. pre. ver. etiam si interuenit stipulatio vt sibi seruentur pro missa qñ reus tradidit: quoniam tradendo videtur voluisse q habeatur actor pro perfecto impleměto eoipso q: tacet nō mo lestat ꝛ sic presentem taciturnitatem habet pro perfecto imple mento. ꝛ iste est casus fin. in ista. l. sed si nihil fecit non potest di ci q presentem taciturnitatem habeat pro perfecto implemē to: ideo actori non datur actio pre. verb. ideo permittitur sibi transactionem rescindere. vt in. l. contraria. hic non quia post q̄ perfecte impleuerit reo hoc acceptante poterit agere vt sibi perfecte impleat. ꝛ hoc tāgit do. Bar. hic singulariter: sed bal. non intellexit. ꝛ do. Raph. non ponderauit. ꝛ nullo alio modo potest dissolui ista contrarietas. ꝛ est valde subtilis ꝛ specula

3 tiua ratio. ¶ †Ultimo collige quod dixi in. l. siue apud acta. ad quod semper allegatur ista lex q titulus transactionis sup re dimissa non est sufficiens ad vsucap. nec ad dominium trans ferendum super illa re: quia si esset sufficiens illa euictio agere tur de euictione: quia dimittens videretur se obligasse ad do minium transferendum vel vsucap. conditione ꝛ quod poterit vsucapere. Itē si euincatur anteq̄ impleat vsucap. tenetur de euictione: cuius contrarium hic dicitur ꝛ secus in re tradita ex causa transac. Et de hoc est tex. cum glo. in. l. pe. j. de vsucap. ꝓ

4 empto. †Recollige ergo ex ista. l. singulari quatuor quibus sin gulariter allegatur. primo q vbicūq; actor potest agere ad ob seruantiam transactionis vel ex stipulatione vel pre. verb. licet non obseruauerit perfecte ex parte sua non potest actor agere ad rescindendum transactionem vel actione prima si non erat extincta: vel condi. ob causam vt se reponat in pristinam obli gationem si erat extincta: sed debet agere ad obseruātiam trās actionis. ꝛ hoc dixit antiquus doc. Gui. de suza. vt refert Cy. j. e. l. si maior. vnde videtur esse casus fm lect. suam licet istam

5 non allegauerit odio litium. †Et est casus in quo ille qui im pugnat actum vt reus non obseruando potest se ex filio iuuare hoc etiā videtur probari recte inspiciendo in. l. que apud acta. in versi. nec huius rei causa a contrario sensu. nam innuit ibi q si interuenisset stipulatio: quia si posset agere ad obseruantiaʒ transactionis non deberet agere actione prima ad rescindendū de hoc etiam videtur. casus. si glo. nō destrueret tex. in. l. ob cau sam. ff. de prescrip. ver. Et videtur hoc esse verum quādo reus fecit quod potuit tradendo licet non perfecte quod etiam si ni hil fecit: vt in dictis iuribus. Sed si nō potest agere ꝛ reus trās actionem non obseruat: tunc si actio prima durat bene potest ad eam redire. Et isto modo transactio rescinditur in. d. l. siue apud acta. sed si non durat non potest agere cōdictione ob cau sam vt illam se reponat: sed debet agere de dolo si non perfecte impleuit ex parte sua. vt. l. actiōe. s. eo. sed quid in eo qui tutus est exceptione: ꝛ sic potest semper facere vt transactio seruetur repellendo actorem. an si actor veniat contra possit transactio nem rescindere repetendo data per condictionem ob causam. ꝛ clarum est q in casibus in quibus in rem ꝛ penam potest con sequi. vt in. l. vbi pactum. cum sequenti. j. eodem. ꝛ quando est apposita clausula rato manente pacto tunc potest repetere data ꝛ exceptionem opponere ꝛ sic transactionem non rescindit ꝛ facit sibi eam seruari sed dubium est quando nō potest repe tere rem ꝛ penam. an dūtaxat debeat vti exceptione ꝛ sic facere trāsactionē seruari. an aūt repetere data ꝛ sic eā impugnare. vi detur q sic eadem ratione qua ꝛ actor. ꝛ videt esse casus in. d. l. cum proponas. in fi. j. eo. non destruendo lrām. tñ ibi doc. sen tiūt cōtra vt ibi dixi supplēdo literā ꝛ etiā glo. mag. in princ. l. siue apud acta que videtur facere dr̄iam inter reū ꝛ actorē. do. Raph. hic dicit se valde dubitare ꝛ finaliter tenet hāc secūdam partem propter autoritateʒ glo. ꝛ doc. nec potest reddi alia rō

6 diuersitatis: nisi quia fauorabiliores sunt reo q̄ actori. †Secū do recollige q quando actor nō impleuit perfecte ex parte sua nec potest implere: quia promisit factum negatiuum vt non pe tere vel molestare. facit tamen quod potest quia non molestat: licet non habeat act. pre. ver. contra reum nullo modo obseruā tem si non interuenit stipulatio. si tamen reus obseruauit qua tenus in eo fuit rem tradendo licet nō perfecte potest actor age re fm intellectum Bald. ꝛ istud facit pro eo quod dixi in. l. siue apud acta. q licet actor qui promisit non petere nō possit im plere promissum offerendo cautionem de non agendo: si tamē reus rem recipit sponte videtur habere ipsam pro perfecto im plemento ꝛ sic poterit agere. Tertio Bart. in. l. naturaliter. in §. nihil cōe. ff. de acqui. pos. in prima vel in secunda lect. allegat

7 istum tex. in fi. †q ille qui renūtiauit liti ꝛ cause mote super rei vendi. non propterea transfert dñium in ipsum reum sed soluʒ a lite recedit nec dñium a se abdicat: q: si sua intētio foret in il lum transferre dñium tunc illo non translato q: nō erat sua te neretur de euictione. Cuius contrarium hic dicitur quod etiaʒ ꝓbatur clarius. vt in. l. siue apud. in fi. sed illa ad hoc principa lius allegatur. ꝛ ista est magna declaratio ad. l. post q̄ liti. s. eo. ti. Quarto ꝛ vltimo recollige illud quod. s. dixi q titulus trās actionis in re que est tradita est sufficiēs ad translationem do minij vel quasi vt possit res ꝑscribi: vt hic patet: q: si res euin catur

catur agitur de euictione.secus in re que dimittitur.sed contra d.l.si donare.de do.inter vi.⁊ vxo.allegata in glo.si.pro contraria.⁊ insti.de re.diui.§.vendente.al's interdum vbi transfertur dominium ⁊ vsucapiendi conditio in re que dimittitur sicut in re que traditur.solu.ibi in re que dimittitur ex aliqua causa vel titulo habili ad transferendum dominium.nam tūc ille penes quē dimittit' retinet eā vt dimittētis nō vt suā.⁊ sic habet animum acquirendi dominiū ꝙ prius nō habebat ideo acquirit si dimittēs est dn̄s vel si nō est dominus acquirit vsucapiendi cōditionem sed si dimittit ex causa transactionis eam vt suam cū intētione cōtinuādi dn̄ium qḋ prius habebat ideo si nō habebat nec acquirēdi dn̄ium qr nō hz aīm acquirēdi nec vsucapiēdi cōditionē per.l.iij.§.subtilius.ff.de cdi.ob cau.Ideo nō debet' sibi euictio.Et hoc etiā modo soluit' aliud ɔtrium ꝙ possit fieri qr hic tradit' res p re ⁊ sic vr̄ pmutatio ⁊ per cōsequēs pro euicta re dimissa possit agi actione prima.Cuius contrarium vult ista lex.nam non est verum ꝙ sit permutatio qr ille penes quē dimittit' nō hz animū recipiendi nouū dominiū secus in permutatiōe:⁊ per hec rn̄detur ad.l.j.de re.permu.⁊ ad l.si quis aliena.ff.de solu.Et ibi vide Bar.in oppo.quaz facit de ista.l.Nam dicit esse speciale in transactione gratia minuendarum litium vt quacūq̧ re euicta siue tradita siue dimissa nō possit agi actione prima ad rescindendā transac.non sic in permutatione.Et ista sunt subtilia ⁊ singularia.nec isto titulo videtur subtilior lex q̄z ista.

2 ☞ Trāsactio generalis seu generalis quietatio facta ex causa transactionis an extendatur ad oīa etiā ignorata ⁊ de qbus non fuit cogitatum.

1 Sub pretextu. † Generalis trāsactio nocet in oībus que possunt includi sub actione intētata si precessit generalis petitio ⁊ psecutio generalis illa fuerit ignorata h.d.vsq̧ ad ver.error.Sed si precessit specialis petitio restringitur ad illam tantum.vt in.l.si de certa.j.e.similiter si precessit specialis prosecutio licet petitio fuerit generalis. Et ita intelligo.l.age cum geminiano.s̄.e.licet glo.videantur intelligere illam quando processit petitio specialis.⁊ tunc.l.si de certa.nihil adderet vnde precedens verior est.⁊ ille.ll.habent materiam periculosam qr est quotidiana ⁊ pauci habent pre manibus.vnde de facili inciditur in errorem. ¶ Et debet hic poni casus in generali vel vniuersali actione tutele vel neg.ge.mota contra tutorem vel curatorem per quendam pupillū cuius pater diuersas negotiationes exercebat ⁊ tutor eas continuauit: vel qr habebat bona in diuersis locis:⁊ tutor omnia administrauit in vna negotiatione vel bonis sitis in vno loco tutor dānificauit pupillum in centum:⁊ pupillus hoc ignorabat quia erat occultum dedit libellum generalem petens reddi rationē administrationis ⁊ reliqua de omnibus que ille gesserat faciēdo de omnibus mentionem excepto illo damno quod ignorabat.⁊ postea facta est prosecutio similiter generalis computando ⁊ specificando de qualibet negotiatione ⁊ de quibuscūq̧ bonis non tantum de illo damno:⁊ finaliter transegit cum tutore pro centum ⁊ ipsum liberauit ab omni eo in quo sibi tenet' vel teneri potest ratione administrationis tutele:postea vellet pupillus quondam agere ad alia centum de quibus nullam habuit notitiam nec facta est mentio.dicitur hic quod nō potest: qr illud damnum includebatur in actione proposita:ideo sibi imputet si non credebat vel ignorabat ꝙ transactio generalis non extenderetur ad hoc debitum ignoratum.vnde sicut transactio non rescinditur propter instrumenta de nouo reperta. vt in.l.sub pretextu.s̄.eo.ita nec ppter species de nouo repertas.

2 ¶ † Sed contra glo.oppo.in si.prime glo.distingue sic. queritur an generalis trāsactio seu generalis quietatio facta ex causa transactionis extendatur ad omnia etiam ignorata.⁊ de quibus non fuit cogitatum ꝙ aut fuit proposita specialis actio:⁊ tunc non extenditur ad ignorata.l.cum aquiliana.⁊.l.cum tutoribus.§.si.ff.eo.titu.ƀm doc.quod tamen limito nisi ratio recti sermonis non patiatur restric.quia apparet ex verbis trāsigentium ꝙ voluerunt eam extendi ad omnia ignorata quod fieri potest.argu.in.l.qui iure militari.ff.de testam̄.mili.iuncta.l.pluribus.ff.de accepti.⁊ no.per Barto.j.eo.si diuersa.aut fuit proposita actio vtilis puta tutele vel neg.gest.vel pro so.ff.p soc.l.pro so.arbiter pro redditione communis administrationis ⁊ restitutione redditorum in qua administratione erāt plura negotia diuersa:⁊ tunc si petitio fuerit generalis:quia petijt reddere rationem omnium administratorum ⁊ omnium negotiorum ⁊ etiaz prosecutio fuit generalis:quia de omnibus fuit facta mētio ⁊ computatio:⁊ similiter trāsactio ⁊ quietatio fuit generalis quia pro decem que recepit liberauit eum ab omni eo in quo sibi teneretur ratione administrationis.⁊ tūc liberatio extēditur ad omnia etiam ignorata:⁊ iste est casus huius.l. Nam potest esse ꝙ in vno negotio vel administratione de quo erat facta mentio in prosecutione tutor dederat aliquod damnum quod pupillus ignorabat:⁊ tamen censetur ab illo liberatus quia licet pupillus de hoc non cogitauerit in specie censet' cogitasse in genere quia includebatur sub actione proposita secundum pe.⁊ alios.hoc fallit quando interuenisset dolus tutoris in occultando ⁊ ex hoc remaneret in lucro si censetur ab illo liberatus.⁊ iste est casus in.l.tres fratres.ff.de pac. Altero autem deficiente quia non interuenit dolus in occultando ⁊ posito ꝙ interuenerit non tamen aliquid ex eo adest ipsi tutori licz adsit ipsi pupillo quem tutor damnificauit sine suo lucro. nam tunc censetur ab illo dolo liberatus.vt no.glo.fiñ.in.l.actione.s̄.eo.licet secus in vltima voluntate.l.aurelius.§.caio.de libe.leg.Fallit enim quando facta esset transactio super his que dependent ex testamento vel codicillis non visis vel cognitis verbis eorum.nam hec specialis transactio potest valere. vt.l. de his.ff.e.ergo nec includitur sub generali.vt in simili not.gloss.l.j.circa principiū. ¶ In gl.que incipit argumentum triplex.ff.de offi.eius cui manda.est iurisdi.Si vero alterū trium predictorum fuit speciale tunc generalis trāsactio restringitur ad illud siue fuerit specialis petitio.vt.j.eod.l.si de certa. siue fuit specialis prosecutio.licz petitio sit generalis.vt in.l.iij.s̄.e.ƀm vnam lecturam.Et hec locum habent etiam in sentētia hoc saluo ꝙ quando petitio fuit generalis ⁊ prosecutio specialis: sententia generalis mero iure facit preiudicium in omnibus contentis in petitione licet ope exceptionis restringatur ad illa tātum de quibus fuit facta psecutio.vt.j.de iudi.l.licet.sed trāsactio generalis quando prosecutio fuit specialis ipso iure non preiudicat nisi in prosecutione ratione diuersitatis dixi in.d.l.age.quia in dicta sententia habetur respectus ad petitionē mero iure.vt in aut.vt fundum.commu.diuidun.non sic in transactione. Predicta vera ꝙ fiat restrictio in dictis casibus si ratio recti sermonis hoc patiatur:alias secus vt dixi in primo casu.⁊ no.in.d.l.si de certa.cetera dic vt ibi dicam per que supplebitur materia huius.l.

Error autem. Iste ver.est dubius ⁊ principaliter legitur duobus modis in glo.primo vt veniat ad restrictionem ⁊ limitationē regule posite in princip.l.dum illa vult ꝙ generalis transactio extendatur ad ignorata quia non semper hoc est verum sed fallit in casu huius ver.Et secundum istam lecturam verba hic diriguntur ad actorem qui proprie dicitur transigere.Alio modo loquitur per contrarium vt veniat ad ampliationez regule vt locum habeat etiam in casu huius ver.Et tunc dirigūtur hic ad reum.Et dum in fine dicit minime possunt nocere debet intelligi.s.quominus generalis quietatio extēdatur etiam ad ignorata:vt in regula posita in princi.⁊ sic iste lecture de directo inuicem contrariantur.Et prima lectu.exemplificatur in glo. tribus modis.Secunda vero vno tantum secundum primū mo-
1 dum.h.d.†Quod generalis transactio tunc extenditur etiam ad ignorata quando illa includebatur in generali petitione tēpore transactionis quia tutor erat debitor in illis sed si tūc debitor non erat sed incepit esse debitor per transactionem factā tunc ad illa non extenditur generalis transactio:non enim potest videri liberatus tutor per generalia verba ab eo in quo tēpore transactionis non tenebatur sed incepit postea teneri puta quedam res pupilli tempore transactionis nō erat penes tutorem licet putaretur esse sed erat penes quendam tertiuz sine dolo ⁊ culpa tutoris.Certe non tenebatur tutor ad illius restitutionem.vnde ab illa videtur liberatus:sed si post transactionem res peruenit ad euz tunc ratione noue possessionis ⁊ sic ex noua causa incipit teneri saltem actione reali licet ibi nō sit obligatio:potest ergo conueniri rei vendicatione nō obstante trāsactione generali que non extenditur ad futura.Et sic nō obstat regula posita in principio q̄ debet intelligi ī his ad que tenebatur tutor tempore transactionis.Alio modo exēplificatur ecōuerso ꝙ tempore transactionis res erat penes ipsum tutorem.⁊ sic tenebatur sed pupillus putabat esse penes tertium. Et dicitur inest ꝙ ad istam rem non extenditur transactio ⁊ potest vendicare sed tunc obstat regula posita in principio.l.sed dic hoc exemplum debere restringi ad causam quando ipse tutor occultabat per.l.tres fratres.ff.de pac.alias non posset sustineri vel dic vt in sequenti exemplo ⁊ in istis duobus erat error circa possessionem quam pupillus putabat esse penes vnū ⁊ erat penes alium.Sed quia hoc videtur impropriare tex.dum dicit circa proprietatem:ideo glo.ponit tertium exemplum quādo in possessione non erat error quia res erat penes tutorem ⁊ pupillus hoc sciebat sed erat propter errorem : quia pupillus credebat rem non esse suaz ⁊ tamen erat.dicitur hic ꝙ propter

ssum errorem nō preiudicat sibi transactio quominus posset
illam vendicare sed tunc contra de regula posita in prin. So.
⁊ tene menti illa dʒ intelligi in his que nō poterāt a tutore ven
dicari sed peti actione personali: vt dāna a tutore illata: sʒ quo
ad ea que poterant vēdicari q: erāt pupilli generalis trāsactio
nō extenditur per.l.nō solum.§.si heres.⁊ ibi vide Bar.in.l.fi.
§.titia.⁊.l.aurelius.§.meuia.ff.de lib.leg.quod perpetuo tene
mēti.aliam secūdam lec.principalem prosequere.⁊ defendes
hic per do.Bar.

2 ☞ An quis possit allegare turpitudinem suam.

1 TRansactione. †Qui aliquē indu/xit per dolū ad tran/sigendum non potest petere transactionem rescindi
occasione sui doli quia suam turpitudinem allega/
ret.h.d. Ille ergo potest hoc petere qui passus dolum est vt.s.
eo.sub pretextu.non autem qui dolum commisit vt hic ⁊ sic ele
ctione dolum passi: an velit rescindere vel seruari.vt no.in.l.ele
2 ganter.in prin.ff.de dolo.⁊ hoc in glo.† Et de isto articulo an
a possit quis allegare suam turpitudinē.ᵃ vide plene per Bar.
in.l.iusiurandum quod ex conuentione.§.si.cum seq.ff.de iure
iur.⁊ adde in.c.inter dilectos.extra de dona.⁊ quod no.in.c.cū
M.de consti.extra.

2 ☞ Verba generalia qñ debeāt generaliter intelligi ⁊ genera
liter operari ⁊ qñ debeāt restringi.

3 Transactio generalis an extendatur ad illam transactionē su
per eadem re.

1 SI de certa. †Generalia verba transa/ctionis restringūtur ad cau
sam de qua litigabatur: ⁊ vltra nō extenduntur.hoc
dicit ista.l.que semper allegatur.q: est verū nisi alia
sit illis connexa quia tunc etiam ad illa extenditur ᵇ glo. est or/
b di.in.c.accusatus.de here.li.vj.super verbo indicari.⁊ etiā ex/
tenduntur ad accessoria vt ad penam vel fructus.vt in.l.ij.§.si
quis cau.⁊ pone casum q: tenebaris mihi ad diuersas quanti/
tates.⁊ diuersis causis egi contra te ad centum que mihi tene/
baris ex causa mutui ⁊ transegi pro quinquaginta ⁊ promisi a
te nihil amplius petere ista verba possunt intelligi.s.ex causa
mutui in libellum inducta. Item possunt intelligi generaliter
ex quacunq; alia causa cum dicitur hic q: intelliguntur primo
modo quia cum transactio fiat super re dubia ⁊ litigiosa ver/
ba ista debent restringi ad illaʒ causam de qua litigabatur: nō
autem debent extendi ad alias de quibus nullum erat litigiuʒ
licet de proprietate ipsorum posset etiam alias comprehende
re.⁊ sm hoc fuit proposita actio specialis ⁊ non extenditur ad
alias etiam que sciebantur ⁊ de quibus fuit cogitatum ⁊ hoc
differt a.l.sub pretextu.que loquitur etiam de illis de quibus
fuit cogitatū: potest etiam intelligi q: fuit proposita actio vni/
uersalis: tamen non vniuersaliter vt cum tutor gessisset plura
negotia ⁊ intra ciuitatem ⁊ extra.fuit petita ratio administra/
tionis de gestis intra ciuitatem ⁊ dicas idem cum non videat
liberatus a gestione extra ciuitatem habens causam clarā. Ve
2 niamus ad glo.† In glo.ibi de omni transactione.dic ar.in.l.
j.§.generaliter.ff.de leg.prestan.vbi generalia verba generali/
ter debent intelligi. Glo.nō soluit illud contrarium: sed tu sol
ue quia illud est verum quoniam nō subest alia causa propter
quam debeat fieri restrictio magis ad vnam causam q̄ ad aliā
prima causa teneris mihi ex diuersis causis ad diuersas sentē
tias liberaui te per pactum gratuitum animo donandi ab oī
eo in quo mihi tenebaris certe tunc ab omnibus videris libe/
ratus: sed si subest alia specialis causa propter quā debeat fie/
ri restrictio vt quia soluisti mihi ex vna causa ⁊ ego liberaui te
ab oī eo in quo mihi teneris.certe debet intelligi.s.ex illa cau/
sa: quia optime potest fieri hec restrictio salua ratione recti ser
monis.vt in.l.si ex maiore.⁊ ibi no.per Cy.j.de excep. Idem si
litigium erat tantuʒ super vna causa: ⁊ super alia peruenimus
ad transactionem: vt hic: sed si non posset fieri restrictio salua
ratione recti sermonis vt quia dixissem libero te ab omni eo in
quo mihi teneris ex quacūq; causa que dici vel cogitari posset
tunc ab omnibus esses liberatus per.l.pluribus.ff.de accepti.
¶ Sed opp.de notatis per gl.in.l.omnes.l.lucius.ff.de pact.
que dicit generalia verba debere generaliter operari: etiam si
sint apposita iuxta aliquam specialitatem ex qua poterant re
stringi. Solu.glo.dic hoc verum in pacto liberatorio ⁊ gratui
to: non sic in transactione non gratuita: quod etiam tenet hic
Cy.in antiqua scriptura.sed Guil.de cu.dicit q: etiam pactuʒ
gratuitum restringitur quando potest restringi per.l.quaʒ hic
alle.glo.in fi.s.l.si.§.idem quesitū.ff.de condi.ind.⁊.l.aurelius.
§.stichum.de lib.leg.⁊ Cy.idem tenet hic in addi.vnde non est
fienda in hoc differentia sed solum in hoc: an generalia verba
c possunt restringi salua rōne recti sermonis ad specialeʒ cām ᶜ

a ¶ Allegare suaʒ turpitudinē.adde Bar.i.l.j.ff.de iureiu.doct.in.l.j.C.de lib.cā.gl.⁊doc.i.c.ex tenore.de cōcess.pbē.doct.in.c.tertio loco.de presum.⁊ vide Bar.in ꝯsi.cxiij. Et an ille q cōmisit simulationē in contra/ctu possit illā allegare ad sui cōmodū vide Frā.are.in ꝯs.xcvj. Pe.de anc.i ꝯsi.ccxix. Et vide ad materiaʒ gl.⁊doc.in.l.si seruus pluriū.§.fi.ff.de lega.j. Et adde q: vbi tractat de fauore aīe pmittitur allegatio tur/pitudinis vt p gl.in.c.iter dilectos.de dona.⁊ glo.fi.i c.ꝯstitut⁹.de trās.⁊ in.c.ex tenore.de testi. Et vide fely.in.c.lator.colū.j.⁊ ibi p eū habes mltos casus in qbus qs audit allegan/do turpitudinem suā. Frā.Cur.

b ¶ Etiā ad illa extēdit.adde Ang.⁊ Jo.de imo.in.l.q rome.in.§.duo fratres.ff.de verb.obli. Jas.in.l.j.s.eo.

c ¶ Spālē cām.ad q̄ extēdat trāsact.gñalis vide p ale.de imo.in ꝯsi.xliij.co.iij.aū si.in.j.volu.⁊ in ꝯsi.xj.co.v.in.ij.libro. Cur.

cuius occasione sunt prolata ⁊ tunc restringatur aut non pote/
rant restringi ⁊ tunc secus.⁊ ita erat in illo.§.lucius.si bene in/
spiciatur.⁊ hoc tenet hic Bar. ¶ In gloss.fi.notandum est q:
tex huius.l.determinat generalem transactionem non extendi
3 ad aliam rem quā ad illā super qua est transactio ⁊c. ¶ †Glo.
querit an extendatur ad aliam transactionem super eadem re:
vt primo fuit petita actione personali tanq; debita vt super ea
transactum postea vult actor eam petere actione reali rei ven.
An sibi obstabit exceptio transactionis. Constat enim q: exce
ptio rei iudi.super prima actione non obstabit in alia actione
vt in.l.cū queritur.cum seq.ff.de excep.rei iudi.vnde eodē mo/
do dicūt quidā ⁊ bene non obstare exceptionem transactionis.
⁊ hic est casus in.l.si ita quis.§.fi.ff.de ver.obli.sed gl.sm Hu/
go.determinat cōtrariū q: aliud in trāsactione que procedit ex
cōsensu partiū vt extēdatur ad aliam actionē: sed sñia fertur ꝯ
inuitum.vnde nō sic extēditur.⁊ probat glo.tribus rōnibus q̄
oēs hic reprobantur per doc.posset aūt pcedere determinatio
glo.si libellus fuisset gñaliter cōceptus ⁊ nō fuisset oppositum
quo casu procederet ⁊ comprehēderet oēs actiones ex quibus
res posset peti.vt in.l.si.j.de anna.excep. Ideo trāsactio tūc cē
setur facta super oībus actionibus sicut in casu.l.si sub prete/
xtu spērū.s.e.qñ fuit pposita actio vniuersalis q: censet sup oī
specie que poterat sub ipsa comprehendi: ⁊ ita posset procede
re prima ratio que fundatur sup ista.l.sed si esset proposita spe
cialis actio non potest facere preiudicium in aliam que sub il/
la non comprehendatur sicut nec in casu huius quā ad aliā reʒ
vel ad aliud quā deductum sit in iudicium.nec obstat.l.stipul.
ista.§.quesitum.quam glo.secundo alleg.quia in stipulatione
habere licere interposita super cōtractu venditionis ex quo de
tur euictio.ideo venditor nō pōt venire cōtra etiam ex iure de
nouo superueniēte: sed pōt repelli per exceptionē quā de euict.
tenet act.vt in vendicantē.ff.de euic.etiā si nō promisisset habe
re licere. Ideo illa pmissio intelligitur sm naturaʒ cōtractus:
vt in.l.si stipulatus.ff.de vsur.

2 ☞ Appellatio vel petitio restitutionis in integrū q: suspen
dat sententiam ⁊ an eam extinguat ⁊ hoc ex futuro euentu appa
rebit.

Sup sñia que fuit in dubiū reuocata pōt fieri trāsactio.

3 Quid si nō reuocetur in dubium sed actio ei renūtiauit ⁊ qd si
nouetur.⁊ nu.5.

4 Nō valet cōpromissuʒ vel trāsactio facta sup eo de quo habeo
instrumētū quod habet executionē paratam si contra tale in/
strumentum nō potest opponi aliqua exceptio ex forma statu/
ti ad impediendum executionem.

5 Ubi reprobatur transactio post rem iudicatā censet reproba
ta ⁊ quelibet eius species.

A quo remouet genus ⁊ quelibet eius species.

1 SI causa cognita. †Super eo q: est iudicatum
nō pōt trāsigi: sed bñ pōt iudicatū p acceptilationē
remitti: ⁊ si nō est remissum pōt executioni mādari.
2 h.d. ¶ In tex.ibi suspēsa nō est. Nota ergo q: † appellatio vel
petitio resti.in integ.suspēdit sñiam. Sed alibi dicit q: appel/
latio extinguit sñiam vt in.l.j.in fi.ff.ad tur.breuiter dic q: ex fu
turo euentu apparebit an fuerit extincta vel suspēsa: q: si appel
lās non psequit appellationē rata maneret sñia.ideo apparet
eā nō fuisse extinctā: q: si fuisset extincta nō restitueret. vt in.l.
q̄ res.§.areā.ff.de so. Sed si psequeret appellationē ⁊ cōfirma/
retur sñia.tūc apparebit fuisse extincta: q: nō posset agi ex pri/
ma: sed aget ex secūda cōfirmāte.vt in.l.furti.§.j.ff.de infam.⁊
multo fortius si fuisset reuocata interim actio dicit stare in pē/
denti ⁊ futurus euentus declarabit.ita dʒ intelligi iste tex.facit
l.j.§.si pēdeat.ff.ad mace. ¶ In tex.ibi frustratoria trāsigi. q:
res finita per transactionem sm Cy.⁊ q: res effecta est liquida
⁊ transactio non fit super liquido sed super dubio.vt in.l.j.ff.e.
Secus si sententia foret indubium reuocata quia fuisset dicta
nulla.⁊ super hoc fertur iudicium vel litigium.vel si peteretur
annullari propter aliquam causam. nam tunc valeret trans/
3 actio.vt in.l.post rem.ff.eod.ti. ¶ †Sed oppo.fortiter: nam li
cet actor habeat pro se sententiam que non reuocetur in dubiuʒ:
potest illi sententie renuntiare si vult.vt patet hic in ver. perin
de.⁊ ex his que notan.in.l.duobus.de exceptio.rei iudi. Queri
tur ergo quare non valet transactio cum per eam videatur sen
tentie renuntiatum. De hoc nunquā fui bene clarus nec repe/
rio aliquem docto.bene declarantē.vnde pro nunc dico.l.istaʒ
cum similibus habere locū in duobus casibus.primus est si il
le cōtra quē sentētia esset lata negaret ipsam sñiam calūniose ⁊
ille qui pro se habebat eam non poterat ipsam ostendere.ideo
venit ad transactionem ⁊ sic nō presumitur voluisse renūtiare
sententie sed ex quadam necessitate transegisse. Si ergo postea
peruenit

peruenit sñia ad manus eius poterit dicere transactionē nullā
q̄ꝛ facta post rem iudi. non ob. q̄ꝺ calumnia vel dolus rei resi-
stentis non reddat transactionē nullā. vt not. s̄. eo. l. ij. q̄ꝛ fallit
qn̄ cōtra eum lata esset sñia ⁊ per calumniaꝫ eā negaret. ⁊ illud
voluit glo. in. d. l. post rem. ⁊ eodem modo potest intelligi. l. j. j.
quando prouo. nō est neces. vbi dicitur non valere scd̄m sñiam
latā cōtra primam vt intelligatur etiam si lata sit in diuersa in
stantia ⁊ pro illo qui primo calumniose negabat quia non po
terat probare deuentum esse ad scd̄m iudiciuꝫ ⁊ ille intellectus
est rationabilis ⁊ singularis. Scd̄o modo potest ītelligi qn̄ nō
negabatur sententia vel si negabatur poterat de facili ostendi
⁊ tunc obstat contrarium q̄ꝺ nō reperio solutum nisi ex q̄busdaꝫ verbis que no. Bal. refert. s̄. ea. l. si diuersa. qui dicit quod
post sententiam que trāsiuit in rem iudicataꝫ fiat cōpromissuꝫ
q̄ꝺ habeat vim transactionis. ita demū si fuit dictū non obstā-
te sñia. nam tunc videtur sentētie renuntiatum alias secus. iste
est singularis intellectus per quem declaratur illud q̄ꝺ habet
in. c. exposita. de arbi. ⁊ etiā per doc. hic qui dicunt nō valere cō
4 promissum factum super eo q̄ꝺ est iudicatum. †Nam intellige
sicut dicit Bal. nisi fuerit dictū. non obstante iudicato tene mē
ti per hoc etiā dicit Bar. hic non valere cōpromissum vel trās
actionem factam super eo de quo habeo instrumētū q̄ꝺ hꝫ exe-
cutionem paratam cū habeat vim sentētie q̄ꝺ dictū pōt proce-
dere si cōtra tale instrumentū non pōt opponi aliqua exceptio
ex forma statuti ad impediendā executionē. nā tūc hꝫ similitu-
dineꝫ cū sñia postq̄ nō pōt opponi excep. vt. l. peremptorias.
j. sen. rescin. nō pos. Sed si tale statutū nō esset tūc posito q̄ ha
beret executionem paratā. et sic nō oporteret dare libelum vel
litem cōtestari. attamen in tali executione possunt obijci oēs ex
ceptiones que possent obijci in iudicio ordinario ante latā sen
tentiā extra ea que no. p̄ Bart. in. l. j. in fi. ff. de lega. ij. ⁊ in. l. j. ff.
de edē. ⁊ etiā in. l. j. ff. de preto. stip. ideo nō haberet vim sñie et
posset transigi ⁊ cōpromitti. tene mēti q̄ꝛ hoc declarat. d. Bar.
q̄ꝛ si in dubio esset falsum q̄ꝺ sic simpliciter intelligeret vt loq-
5 tur. ¶ †In text. ibi peremisti nō transigendo sed liberauit re-
mittendo q̄ꝛ si p̄ viā trāsactionis fieret non valeret. q̄ꝛ sicut non
valet transactio ita nec acceptilatio. ⁊ hoc voluit glo. super illo
verbo ⁊ bene. isto ergo casu qn̄ ex mera liberalitate perēpta est
actio per acceptilationē etiā debitū est extīctū. Sed si actor so
lum nouaret stipulationē reo q̄ꝺ sibi debet virtute sentētie tūc
actio iudicati esset extincta ⁊ officium iudicis nobile quo pote
rat peti executio nō tñ est extinctū debitum. q̄ꝛ pōt ex hac stipu
latione interposita animo nouandi. sed tunc nō posset peti exe
cutio istius stipulationis sed deberet agi ordinarie dato libel-
lo. ideo super illo posset transigi ⁊ cōpromitti. per id q̄ꝺ habet
⁊ not. in. l. minor. xxv. an. cui fideicom. ff. de mino. q̄ꝛ talis actio
nō est adhuc indubitabilis quousq̄ super ea lata inesset sentē
tia per predicta patet illū ver. ⁊ nō limitare principiū legis li-
cet quidā cōtra voluerunt vt illud q̄ꝺ dicitur in prin. non vale
re trāsactionē post rē iudi. procedere nisi facta sit pro acquirē.
stip. ⁊ accepta. gl. tamen tenet cōtra ⁊ bene q̄ꝛ cum ibi reprobet
transactio post rem iudi. censetur reprobata quelibet eius spe
cies ista gl. semper allegatur ad hoc ad q̄ꝺ facit. l. j. §. q̄ꝺ ait. ff.
de calum. ⁊. l. j. in. fi. ff. de suis ⁊ legi. ⁊. j. de vsuris rei iudi. l. fi. in
fi. in quibus habetur q̄ꝺ a quo remouet genus remouet etiam
eius species. ⁊ vide Bar. in. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi.
ff. de pac. sed an tunc valeat acceptilatio iuris pacti videtur q̄ꝺ
sic. vt in. l. an inutilis. ff. de accep. ⁊ de pac. l. si vnus. §. si accepti
latum. contrariū dicunt doc. nā illud verum quando nō valet
acceptilatio propter defectum sui ratione materie. secus qn̄ nō
valet propter aliquid extrinsecum q̄ꝛ facta super trāsactione in
ualida que nō est materia liberatoria sed obligatoria. vt pꝫ in
l. j. §. si quis ita. ff. de ver. ob. sed quando fit ex mera liberalitate
tunc est mere liberatoria. vnde si nō valet vt ago valet vt vale-
re potest fauore liberationis non sic fauore obligationis. tene
menti quia ista sunt vtilia.

2 ☞ Qui dolum allegat eum probare debet.
Decretum iudicis facit cessare presumptionem metus ⁊ doli.
3 Qua cautela vti debeat aduocatus qn̄ cōtra suum clientem al
legatur dolus vel metus.
4 Ratio statutorum dicentium q̄ꝺ mulier vel minor nō possit cō
trahere sine presentia duorū vel trium consanguineorum.
5 Si tunc mulier vel minor volens cōtrahere habeat cōsangui-
neos qui nō sunt presentes poterit adhiberi autoritas iudicis
loco istorum ne actio eorum impediatur.

1
Ransactionem. † Interuentus amicorum facit cessare presumptionē metus ⁊ facit presumi q̄ꝺ nō interuenerit dolus vel metus. ista enim sunt diuer-
sa. nam interdū subest alia presumptio q̄ꝺ interuenit. ⁊ tūc pre
a sententia amicorū[a] illā excludit. ⁊ sic nō p̄derit ista presumptio
cum vno teste ad probationem metus. interdum nulla est pre
sumptio. ⁊ tunc facit p̄sumi q̄ꝺ nō interuenerit ⁊ effectus hmōi
2 est. † q̄ꝛ qui dolū allegat eum probare debet. vt in. l. quocūq̄. §.
qui dolo. ff. de p̄ba. sed illa presentia amicorū aggrauabit pro
bationē. ⁊ sic nō sufficit probare per duos testes sed requirunt
tres ad probandū presumptionē que est contra. ita colligitur
ex dictis Bar. pro quo facit q̄ꝺ no. in. l. si duo. in prin. ff. de iure
iurā. idem in decreto iudicis vt faciat cessare presumptionem
metus ⁊ doli. vt. j. de predi. curia. l. j. ⁊ ibi no. per Bar. lib. j. Et
3 dicit Bar. † q̄ tu aduocate debes esse cautus quādo cōtra tuū
clientem allegatur metus vel dolus vt facias articuluꝫ de pre
sentia amicorū ⁊ probes si vxor ad instantiā mariti aliquid fa
ciat vel in alio cōtractu cōsentiat. vel filia ad instantiam patris
forte renuntiat hereditatem cū iuramēto ⁊ apponat q̄ꝺ hoc fe-
cerunt propter nimiam reuerentiā mariti vel patris nō audēs
ꝯtradicere. ⁊ p̄ hoc petat rescindi p̄. l. j. §. qui onerande. qua. re.
act. nō de. ⁊ per no. in. l. interposita. s̄. eo. q̄ꝺ probes interuentū
amicorū vel ꝯsanguineoꝝ ⁊ grauabit aduersarium ī onere pro
4 bandi ⁊ nō sufficiūt duo testes. † Ex his etiā dicit apparere ra
tionem statutorū dicentiū q̄ꝺ mulier vel minor nō possit cōtra
b here sine presentia duorū vel triū [b] cōsanguineorū scꝫ ad exclu-
dendum p̄sumptionē doli vł metus q̄ꝛ tales p̄pter fragilitatē
5 sexus ⁊ etatis solent induci per dolū. † Et no. hic vnū verbū q̄
dicit Bal. q̄ꝺ in illo casu si mulier vel minor habeat consangui
neos q̄ nō sunt presentes ne actio eorū impediat poterit adhi-
beri autoritas iudicis loco istorū ⁊ sufficiat ar. in. l. bonoruꝫ. j.
qui admit. ad bono. pos. ⁊ istam causam vide de facto.

2 ☞ Liberatio facta ex eo q̄ꝺ reus subtraxit instrumenta vel te
stes actori an sit nulla.
3 Cōditio si me feceris heredē apposita in liberatione an vitiet
liberationem. ⁊ nu. 4. ⁊. 5.
4 Institutio potest fieri sub conditione premij futuri.
5 Conditio plus inficit quam modus.

1
Um donationis. † Liberatio facta ex cau-
sa transactionis sub spe future successionis etiā pol
licite vel expresse. licet spes deficiat nō pōt rescindi
tanq̄ remitiens dolo fuerit inductus: nec ex eo q̄ꝺ cā ob quam
facta est sit secuta. Nec etiā pōt agi ex pollicitatiōe vel p̄missio
ne q̄ꝛ nō valet nec obligāt tanq̄ ꝯtra bonos mores. h. d. ista. l.
nota. ⁊ differt a. l. si maiore. q̄ꝛ ibi a neutra parte fuit facta men
tio de futura successione lꝫ remittentes hoc habuerint in aīo
⁊ sub ista intētione remiserint. sed hic ille q̄ liberatus fuit pol-
licitus ⁊ remittens sub illa pollicitatione remisit vel liberauit
⁊ postea non seruauit p̄missa. vnde maior erat dubitatio q̄ꝛ re-
mittens vel liberās tanq̄ dolo inductus posset liberationem
rescindere. vel saltem q̄ꝛ cā ob quā promisit nō est impleta etiā
ꝯrium hic dicit q̄ꝺ nō pōt dici dolo inductus cū sciret vel scire
deberet illā pollicitationem vel promissionē non obligare pro
mittentem tanq̄ cōtra bonos mores. ⁊ per cōsequēs liberatio
nem haberi pro puro nō pro cōditionali vel modali. vñ ex de-
fectu modi nō pōt rescindi. hec est intētio hui⁹. l. ī qua est in vl
ti. q. gl. ī ver. si vero remittat ⁊ dicat ⁊c. licet em̄ remittēs nō fue
rit vsus verbis glo. tñ q̄ꝛ aduersarius pollicitus erat ista polli
citatio vr̄ habere vim modi q̄ꝛ si promittis vł polliceris mihi
aliqd̄ ⁊ ego statim aliqd̄ facio tibi videor facere sub mō vt ser-
ues promissa. licet nō dicā p̄ id q̄ꝺ no. p̄ Pe. ⁊ alios ī. l. cū mo
ta. s̄. eo. ⁊ sic vr̄ remissio modalis. sed nō q̄ꝛ ille modus nō erat
obligatiuus tanq̄ ꝯ bonos mores nō sic erat obligat⁹ q̄ꝛ tūc
deficiente modo posset rescindi liberatio ex defectu modi extra
cām transactionis sed in trāsactione ageret ad implemētū mo
2 di vt in. l. precedēti. ¶ † In glo. j. ibi transactionē nō nocere. q̄ꝛ
nō reddit eam nullā vel annullandā. vt hic patet ī. l. ij. s̄. eodē. ⁊
hoc in simplici sciētia q̄ꝛ habebat ius lꝫ si in illa esset mixtū de-
lictū vt q̄ꝛ subtraxit instr̄a vel testes actori lꝫ nō redderet libe-
rationē nullā ipso iure facit tamen eam retractari vel p̄ actio-
nem de dolo vel vt agat actiōe prima si non est perēpta vt in. l.
sub preter. s̄. eo. l. nec intētio. ¶ In gl. seq. post prin. ibi impu-
tat ergo ei q̄ tali pollicitationi credidit cū sciret vel scire debe
ret eam non esse obligatoriā. ⁊ sic nō potest dici dolo induct⁹ vt
in tex. nec pōt dicere eaꝫ ob quam remissionē fecit nō esse secutā
⁊ sic liberationē debere rescindi. quia liberatio potius dicitur
pura quā modalis vel facta ob causam. sed secunduꝫ hoc vide
tur q̄ꝺ si libero minorē vt mihi det reꝫ suā immobilē cū adhuc
non posset se obligare sine autoritate tutoris ⁊ decreto iudicis
vt in. l. si ad resoluendam. j. de predi. mino. q̄ꝛ ista liberatio di-
cetur pura vt imputetur mihi q̄ꝛ sibi credidi nec potero eam re
scindi p̄pter defectū cause nō implete. est ne hoc veruꝫ. videtur
q̄ꝺ sic arg. huius. l. cū glo. nisi hic dicamus q̄ nō erat obligato

a ¶ Pn̄tia amicorū. adde Bar. ī. l. fi. ff. q̄ꝺ me. cau. ca no. in. c. causaꝫ matrimonij. extra de off. deleg. ⁊ Alex. ꝺ imo. ī. l. si cū dotem. §. eo aūt tp̄e. ff. solu. mat. ⁊ Frā. de are. in suo ꝯsil. xiij. ⁊ Ange. ī suo cōs. ccxv. et ibi an talis p̄sentia amicorum faciat sentire presumptioneꝫ metus in ꝯctu celebrato cum Tyrā no. ⁊ etiā adde q̄ꝺ idē operatur quo ad cessationē presumptionis met⁹ p̄ñtia honestoruꝫ viroruꝫ ita Ang. ī. l. quero. §. seruū. ff. ꝺ edi. edic. Frā. Cur.

b ¶ Sine presentia duorū vel trium. adde Bal. ī. l. pa- ctū. in vlti. colū. in xxj. q. C. de colla. Bal. in. l. si furio si. C. de mu. et adꝺ hic que notaui ad alle. Fran. cur.

ria qꝛ cõtra bonos mores.secus si alio modo cogit̃ super hoc.
3 ¶ †In glo.ibi sed Pla.dixit in hoc est differentia inter istam opp.ꝛ precedentem qꝛ in precedẽti.cõditio illa.si me feceris heredem.tanq̃ turpis ꝛ impossibilis reijcitur ꝛ de iure vitiat liberationem sicut vitiat obligationem inter viuos.vt.in.l.non solum.de act.ꝛ obli.licet nõ vitiet vltimã voluntatẽ.sed vitiat̃ vt.in.l.obtinuit.ff.de cõdi.ꝛ demon.sed scdm illã oppositionẽ Pla.talis conditio nõ vitiat liberationem sed facit eam stare in pendenti sicut quelibet alia conditio.ꝛ si sequatur institutio habet effectum si nõ sequatur deficit liberatio propter defectũ conditionis.ꝛ hanc rationem ponit Pe.dicens non esse verũ qð illa conditio est turpis vel impossibilis de iure nam nõ est turpe me heredẽ instituere.sed bene est turpe ꝛ ꝯtra bonos mores quẽ obligari ad hoc faciẽdũ.nõ aũt est turpe quẽ induci sub spe premij ad me instituendũ.arg.in.l.titio centũ.§.j.ff.de condi.ꝛ demon.ꝛ illa liberatio facta sub illa cõditione est inductio nõ cõpulsio vl' obligatio.Bar.tenet primã opi.qꝛ est cõpulsio per indirectum ꝛ sicut reprobat̃ precisa compulsio ꝛ causatiua nec est verũ ſm eũ qð quis possit induci sub spe premij ad instituendum.vt in illa.l.ille autem institutiones.ff.de here.instit. vnde redditur istitutio captatoria.ꝛ hoc nõ obst.l.titio.§.j.qꝛ in matrimonio ad qð quis metu nõ potest astringi sed sub spe premij sic:qꝛ in matrimonio põt interuenire premiũ pecuniarium.sed ad quẽ instituendũ nõ potest quis artari metu pene. vt in.l.stipulatio hoc modo.ff.de ver.ob.nec sub spe premij vt in.l.ille aũt.Bal.reprobat istam opi.ꝛ tenet precedentẽ qꝛ ſm Bar.sequeretur qð si me institueret sub conditione si te alimẽtauero non valeret institutio quod est absurdum vt in.l.quidã cũ filius.de ver.ob.sed nõ perpendit Bal.qꝛ ipse nõ loquitur
4 ad propositum.†Naʒ ipse vult quod institutio possit fieri sub cõditiõe premij futuri ꝛ hoc fateor ſʒ Bart.vult qð premiũ nõ potest dari alicui sub spe future institutionis vt promitto tibi aliquid dare vel facere si me institues qꝛ nõ valet mea promissio vt sub spe alterius inducaris ad me instituendũ per hoc tollitur libertas testãdi per indirectũ.ꝛ sic non valet sicut quando directo.iuxta no.i.l.fi.s.de pac.in.q.illa.an valeat donatio pre
5 sentium ꝛ futurorum.¶ †In fine glo.ibi dico qð nõ potest petere debituʒ.ꝛ de hoc est casus in hac.l.recte intelligendo.vt.s. dixi.ꝛ sic collige ex glo.qð licet cõditio sit turpis vel impossibilis vitiet actũ inter viuos.scʒ obligationem vel liberationẽ.vt in precedenti.q.i prima opp.modalis tamen impossibilis vel turpis nõ vitiat sed vitiatur.ꝛ sic plus inficit cõditio quã modus et hoc probatur in.l.demonstratio.§.qð autem iure.ff.de cõditione ꝛ demonstratione.vbi falsa causa cõditionaliter prolata vitiat legatum.secus autẽ si per modũ cause vel modi apponatur.Bal.aũt fatetur hanc glo.decisionem si conditio non fuit fundata in illo modo turpi.sed i alio puta libero te pro decem vt me heredem instituas.nam liberatio habetur pro pura.vt hic patet.qꝛ illa pollicitatio habebit vim modi tene mẽti ista sunt subtilia.

2 ¶ Ubi est dies ꝛ pena non habet locum purgatio more.
3 Mora cõmissa ante litis cõtestationẽ potest purgari vsq; ad contestationẽ ꝛ an etiã post ꝛ cõmissa post potest purgari vsq; ad sententiam ꝛ quid si ageretur ad penam vel interesse.
4 Reus qui nõ soluit nec obtulit i termino qð adhuc possit obijcere exceptionem transactionis ꝛ dicere agas ad obseruantiaʒ transactionis ꝛ nõ actione prima.
Casus in quo potest quis se iuuare ex eo qð ipse impugnat.

Si maior annis. Intellect⁹ hui⁹ l.est dubi⁹.nã vi
1 detur de directo ꝯtrariari.l.siue apud.s.eodem.†dicit enim qð si transegi tecũ pro quinquaginta que promisisti mihi dare ꝛ ego promisi te amplius nõ molestare si hoc nõ obseruas ago actione prima.qꝛ nõ soluis quinquaginta. licet nec offeras in lite attamen habes cõtra me exceptionẽ trãsactionis ex equitate vt possis me repellere ab agẽdo ꝛ a te non consequar nisi illa quinquaginta cui contrarium de directo dicitur tibi qð non habes exceptionem nisi soluas vel offeras.et tunc per indirectũ cõsequar qð de directo consequi nõ poterã ꝓpter hoc.qꝛ ista lex videt̃ continere iniquitatem apud laicos idest idiotas vt ille qui nõ obseruauit transactionem nec offert se paratum seruare possit se ea iuuare et obijcere exceptionem cõtra actorẽ agentẽ actione prima cõtra.l.cũ proponas.s.tit. j.quãq; tex.dicat exceptionis ꝓficit equitas imo est iniquitas glo.ponit casum duobus modis subaudiendo ad text.primo qꝛ reus nõ soluit nec obtulit terminum qð soluere debeat.ꝛ ita loquitur tex.si postea conuentus act.prima obtulit certe tunc
2 purgat moraʒ ꝛ parat sibi exceptionẽ efficacẽ.¶ †Et illud qð offerat post.nõ dicitur in tex.sed glo.vult qð debeat subaudiri ne contineat iniquitatem.iste intellectus est verus in se sed continet diuinationem ad hanc.l.inquantum ponit de termino et de obligatione facta post terminum tantum debet tamẽ limitari vt possit purgari mora offerendo quando nõ fuit apposita dies ꝛ pena.postea fuit actũ qð solueres infra certum terminum qð si nõ feceris licitũ esset mihi redire ad actioneʒ primã sine obstaculo exceptionis: certe illud vltimum loco pene apponitur.ideo si non solueris infra terminũ non posses moram purgare nec exceptionem tibi parare:vt.s.eo.l.si super possessione.licet illa loquatur in actore.Sed eadem ratio est in reo ꝑ regulam generalem qð vbi est dies ꝛ pena nõ habet locuʒ purgatio more vt.j.de contrahen.stipu.l.magnã.sed occurrit dubitatio contra istã lec.quanto tẽpore durabit facultas offerendi vt possis me repellere de hoc tetigi in.l.siue apud.in vltima glo.s.eo.ꝛ doct.tangunt hic.ꝛ dicunt qð si transactio fuit facta post litem contestatam in primo iudicio durabit facultas vsq; ad sententiam super iudicio reassumpto per me super actione prima:sed si ante litem contesta. in primo iudicio tunc durat vsq; ad contestationem fiendam super iudicio reassumpto per
3 l.insulam.de verb.ob.†Et ad hoc semper allegat̃ ista.l.qð mora cõmissa ante lit.contest.põt purgari vsq; ad cõtest.sed commissa post:potest purgari vsq; ad sententiam nõ qð ista.l.hoc dicat ſm doc.ꝛ est glo.in.d.l.siue apud.Bal.valde subtiliter ꝛ melius vult qð etiam si sit cõmissa ante lit.cõtest.puta dedi libellum contra te super.c.comparuisti.ꝛ ante lit.contesta.trãsegimus vt dares quinquaginta ꝛ ego promisi vlterius nõ prosequi non dedisti:ego prosequor litẽ super eodẽ libello ꝛ actione ꝑma ꝛ facta est cõtest.vult Bal.hic.in fi.qð possis adhuc offerre post li.cõtest.vsq; ad sententiam exclusiue.ꝛ si hoc feceris nõ cõdemnaberis in prima actione ad totam sententiam imo cogor accipere ꝛ absolueris ab illa.nec ob.l.si insulam.de verb. ob.nam tunc lit.cõtesta.precludit materiam purgandi moraʒ qñ facta est super interesse vel pena ad quem vel ad qð orta est mihi actio propter morã tuã:sed dudũ ante ex ꝯtractu celebrato tecum qð est subtile ꝛ singulare.sed do.Raph.videt̃ sentire idem ꝛ assignat vnã rõnem:qꝛ qñ fit contestatio super actione vel pena tunc fit super actione valida ꝛ efficaci orta ꝓpter moram:sed qñ fit super actione prima que nõ fuit orta ꝓpter moram:fit super actione reddita inefficaci tũc rõne transactionis. ꝛ etiam fit ad conseruandã exceptionẽ sibi ortã ex illa trãsactione sed redditã inefficacem propter morã in nõ seruando transactionẽ.ideo durat illa facultas quousq; durat illa exceptio.i. vsq; ad sñiam.vt in.l.peremptorias.j.sen.rescin.non pos.ꝛ ista ratio est pulchra ꝛ declarat intẽtionẽ Bal.licet ipse nõ referat Bal.a quo ista opi.habet originem sed si mora esset commissa post lit.cõtest.ꝛ ageretur ad penã vel interesse ratione more nõ duraret facultas vsq; ad sñiam.sed vsq; ad primum actuʒ qui gereretur inter partes q habe ret vim contestationis. ꝑ ea que no.in.l.nihil.j.de procu.cũ si.alio modo legit glos.qð hic reus nõ soluit nec obtulit.j.terminum qui nõ erat adhuc lapsus et actor agit actione prima.j.terminũ dicẽs qð reus nõ indiget illo termino cũ posset de facili soluere de presenti ideo nõ debet gaudere illo termino ſʒ certe hoc nõ nocet reo qꝛ posito qð non egeat termino tñ non deberet sibi auferri quẽ hʒ ex intentione partiũ vt in.l.si tibi mandauero.in prin.ff.mãda. poterit ergo reus vti excep.trãsactionis.qꝛ ipse adhuc nõ est in mora. lʒ ipe nõ soluerit vel obtulerit.ideo nõ põt actor redire ad actionem primã.ista lect.est vera in se ꝛ nõ hʒ dubitationem.tñ tex. dum dicit si maior annis esset superfluus.qꝛ idem esset si actor esset minor vt nõ possit agere ante terminum nec reum in mora cõ
4 stituere.¶ †Ideo extra glo.Guid.de suza.legit alio mõ ꝛ magis vtili ꝛ sine subauditione qð hic reus fuit in mora qꝛ nõ soluit nec obtulit i termino sed qꝛ actor habebat actionẽ ad petẽdum sibi dari promissa vel ex stipulatione qꝛ interuenit act.ꝑs. verb.quia impleuit ex parte sua nõ põt redire ad actioneʒ primam ꝛ petere trãsactio.rescindi.imo reus põt adhuc sibi obijcere exceptionẽ transactionis ꝛ dicere agas ad obseruantiam trãsactionis postq; potes et nõ aut̃. prima.ꝛ sic nõ obstãt.ll.in contrarium allegate.qꝛ illis non poterat actor agere ad obseruantiam transactionis.ꝛ ista lec.videtur esse ipsa veritas ꝛ congruere huic litere pro qua etiam est casus in.l.si pro fundo. vt dixi in.l.siue apud acta.circa mediũ.ꝛ est singularis itellectus ꝛ sic est casus hic in quo fallit regula que est qð qs ex eo q̃ impugnat se iuuare nõ põt.vt i regula iuris.nã fallit in trãsactione quam quis impugnat.nam non seruando qꝛ actor põt agere ad obseruantiam.ꝛ hoc odio litium ne redeatur ad litem semel sopitam.tene menti.

Promissis trãsactio. Ista.l. põt intelligi tã i reo quã in actore q ꝓmisit i trãsactiõe aliqd dare vl' facere sub pena ꝛ dʒ itelligi qñ nõ ꝓmisit dare pecuniam

dare pecuniam sed speciē vel aliqd facere. si vero pecuniā tunc videndum est an pena fuerit apposita in fraudē vsurarū. quia odio earum non possit peti. an non quo casu. an & qñ presumat dic vt no. Bar. in. l. cū stipulati sumus. de ver. ob. & Cy. in. l. cū allegas. de vsuris.

2 ☞ Ille in quem factū est cōpromissum de iure & de facto nō potest vti arbitrio in re clara & lucida.

1 **Transactio nullo.** †Per istā. l. videt q si petebam a te centum & cōpromisimus de iure & de facto in titium vt possit de iure vnius partis & auferre & alteri dare sicut & arbitrator. vt in. l. si de meis. §. recepisse. de arbi. & per consequens dicebatur quedā trāsactio. vt in auf. si vero. j. de iudi. ipse autem arbitrator te in totum absoluit vel in totum cōdemnauit qd non valet absolutio vel cōdemnatio quia non est facta per modum transactionis aliquo dato vel retento idest auferendo de iure vnius & dando alteri. & si nō processit vt arbitrator sed vt arbiter. sed veritas est in ɔtrariū per
2 l. quod si ephesi. ff. de eo qd cer. loco. ¶ †Et ibi vide per Bar. qui respondet ad talem oppositionem. quia si vidit clare vni⁹ partis ius non debet sibi aliquid auferre. imo peccaret si hoc faceret. sed tunc videtur sibi data licentia auferendi quādo res videtur sibi dubia pro bono pacis & concordie. tene menti q2 si reciperes tale arbitramentum vt non vtaris arbitrio in re clara et lucida. facit quod notatur in. l. si filius. ff. de dona. per Barto.

2 ☞ Cōtractus innominat⁹ si ordinat ad nominatū vel est mixtus cum nominato non habet locum penitentia.

1 **Quāuis eum.** †In cōtractu trāsactionis nō habet locū penitentia licet sit cōtractus innominatus & ad hoc semper allegatur & hoc odio litium licet in aliis contractibus innominatis re integra ex parte eius qui vult penitere locū habeat. vt in. l. qui pecuniam. ff. de ɔdi. ob cau. tunc aūt dicitur integra quando nō est adhuc sibi impletus cōtractus posito etiā qd ipse ipleuerit vt si dedi tibi. x. vt vadas pro me romam. nam possum penitere & repetere si nondū iuisti nec preparamenta fecisti ad eundū ex quibus remaneres in dāno si re-
2 stitueres. x. vt ibi patet. †dicit autem Bal. notabiliter qd si cōtractus innominatus ordinatur ad nominatū vel est mixtus cū nominato nō habet locū penitentia. & de primo dicit esse casum in. l. labeo scribit si mihi bibliothecā. ff. de cōtrahen. emp. de scdo dicit esse casū in. l. fundi partem. & in. l. si sterilis. §. si tibi. de act. emp. sʒ cū labore & subtiliter extrahes hoc de illis. ll. tamen dictum eius pulchrum. quidā etiam dicūt non habere locū penitentiā in alio casu quā transac. qñ scʒ cōtractus innominatus continet liberationē. puta libero te ab eo qd mihi teneris vt vadas pro me romā. q2 etiam re integra non possum penitere fauore liberationis. & illa dicat esse rationem huius. l. Bar. cōtra per. l. si qs accepto tulerit. ff. de cōdi. ob cau. & dicit hoc esse speciale odio litium non fauore liberationis qd dictū placet licet Bal. videatur ipsū impugnare dicēs qd. d. l. si qs accepto. nō loquitur in penitentia nec in capite penitentie. vbi repetebat liberationem. s. ꝑpter causam nō impleam. sed non video quare magis si dedi pro te decem vt vadas ꝑ me romā possim repetere decem ex capite penitētie. & si te liberaui a decem nō possum repetere liberationem que liberatio pro datione habetur vt. l. si quis obligatione. de reg. iur.

2 ☞ Ubi actio prima fuit ipso iure sublata si tñ re⁹ opponit exceptionem intentionis deducit potius ad notitiam iudicis carentiam actionis vt illum ex officio suo repellat quam ipsemet repellat.
3 Si actio pma fuit ipso iure sublata: quare actor veniens cōtra transactionē si soluat penam teneatur etiam restituere data.
4 Reus cōtra actorem agentē de facto pōt obiicere exceptionem transactionis dupliciter.
5 Uerba enuntiatiua de presenti interdum habent vim pacti.
6 Si reus cōsecutus est penam & restitutionē datorum ex forma huius legis an actor admittatur ad agendum de facto.
7 Quando constat iudici actorē nullā actionem habere vel accusatorem non habere ius accusandi pōt eos ex officio suo repellere etiam reo non opponente & si iudex non repellit an teneat reo in syndicatu.
8 Statutum qd bannito non reddatur ius nec agendo nec excipiendo & ego ago contra bannitum poterit bannitus deducere notitiam in iudicio qd actor nullam habet actionem nec dicitur excipere.
9 In causa criminali vbi imponit pena psonalis lʒ nō admittatur procurator tñ admittit tertius qui ostendit ius iurandi vel accusandi nō cōpetere nec venit vt procurator sed tanq̄ defensor innocentie.
Qualiter dicatur res deduci in notorium.
10 An in casu huius legis qñ actor incepit venire cōtra. & sic incidit in penam habet locū penitentia vt possit & penā euadere & etiam restitutionem datorum desistendo ab agendo.
11 An quis aliquid faciendo de facto cōsequi possit actionem vel incidat in penam.

1 **Ubi pactum.** †Si actio prima fuit ipso iure sublata actor veniēs cōtra transactionē & ipsam intētans repellit a limine iudicii propter carentiam actionis & etiā soluet penam promissam si venerit cōtra & restituit data. h. d. sm lectu. Azo. que tenetur per Bar. & Bal. & tunc illa alternatiua bis posita i tex. ponitur pro &: licet loqt ista. l. quādo prima actio fuit extincta per aqui. l. stipul. & acceptilationem secutam. idem puto alio modo. vt si sit actio ex maleficio que per pactū tollitur ipso iure. vt. l. si tibi. §. quedam. ff. de pac. & l. si vnus. §. si pactus. ver. sed si pactum conuentum non subsit eadē ratio & etiam maior. quia tunc potest restaurari per nouum pactū. vt in. d. ver. sed si pactum. sed quādo per aqui. stipu. potest restaurari expresse & tacite scdm quosdam. sed sm lectu. aliquorum glossatorum antiquorum non potest consequi reus omnia ista tria: sed est in electione sua: an repellat actorem ab agendo. & tunc non potest petere penam & restitutionem datorū. potest tamen petere vt differatur iudicium primum reassumptū per actorem quousq̄ habuerit penam & restitutionem datorū quibus habitis procedetur in illo iudicio. & sic fallit hic illa regula qui prior appellat. ff. de iudi. q2 regulariter deberet procedi super iudicio prius inchoato & etiā ad finē deduci. & si actor in illo succumbat reduci potest ad transactionē. vt in. l. qui rome. §. seia. ff. de verbo. obli. tamen supersedetur in illo quousq̄ penam & data rehabuerit reus. & tunc actor non potest succumbere in primo iudicio: sed procedetur in eo & vincet secūdū intellectum istorum. quoniā prima facie videtur litera pati nec impropriabitur litera vt ponatur vel pro &. sed do. Azo fatet quod si reus vult possit ita fieri et non impropriabitur litera: sed si omnia ista vult potest per vnam rationem. de qua dic vt in glo. & in hoc stat tota difficultas huius. l. Pe. tenet opi. aliorum & non Azo. & etiam Rapha. dicens qd nunq̄ potuit sibi cadere in capite lect. Azo. per. l. cum proponas. s. eo. & l. qui fidem. ff. eo. cum si. qui indistincte dicūt qd nisi sit apposita clau-
a sula ra. ma. pac. [a] non potest reus actorem repellere et penā petere sed debet esse altero contentus vt etiam habet in. l. rescri-
2 ptum. §. si pacto. ff. de pact. †Sed volentes sustinere lect. Azo. dicunt illam. l. debere intelligi quando actio prima nō erat ipso iure extincta sed dabatur contra eam exceptio: quo casu si reus vtitur exceptione ipse est qui repellit actorem quia si eam non opponeret actor vinceret cum habeat actionem ergo non potest petere penam nec restitutionem datorum sed quādo actor nullam actionem habet & sic agit de facto: licet reus obiiciat exceptionem intentionis ipse non est ille qui repellat actorem sed carentia act. nam & si non obiiceret sed taceret iudex ex officio cum videat actorem agere sine actione repellet ipsum ab agendo vt in. l. pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. igitur si opponit reus exceptionem intentionis deducit potius ad notitiam iudicis carentiam actionis vt illum ex officio suo repellat quam ipsemet repellat. & hoc voluit dicere glo. magna post b medium &c. ibi tertiam vt iudex &c. que semper allegatur vt. ff. de pact. l. si vnus. §. pactus. in glo. in opponendo. cum igit re⁹ non sit ille qui repellat actorem sed carentia actionis non prohibetur petere penam & restitutionem datorū. & sic opi. Azo. remanet viua & tunc fundatur posito quod non fundaretur super hac. l. hoc probat sed prima facie innuit contra per illam alternatiuam sed ipse dicit hoc procedere ex voluntate rei propter illud verbū positum. in fi. aduersarius hoc maluerit &c.

¶ In tex. vbi pactum glo. intelligit. scʒ gratuitum vt differat a transactione que est pactum non gratuitum docto. dicūt qd hec. l. nō loquitur de pacto gratuito per id qd loquitur de restitutione datorum sed dumtaxat de transactione. et ideo ipsi ex-
b ponunt pactum vel transactionem vt illa dictio vel [b] exponatur pro idest. q2 omnis actio est pactū. & sic alternatiua posita inter genus & speciem resoluitur in dictionem idest. de hoc dic vt per Bart. in. l. si is qui. §. vtrum. ff. de rebus du. & in. l. j. eo. ti. Bald. exponit melius vt dum dicit pactum intelligatur de pacto non gratuito. qd tamen nō est transactio: q2 factum fuit super liquido. Et dum subdit vel transactio loquatur de non gratuito. quod factum fuit super debito non liquido. & sic vocatur transactio. Sed nescio quare fiat ista difficultas cum possit intelligi sicut glo. dicit nec obst. verbum qd. j. sequitur de resti. datorū: q2 debet referri ad id qd pōt referri. s. ad transactio-

a ¶ Clausula rato manēte pacto. ad de qd ista clausula operat etiā i fauorē conueniētis ꝓrium tʒ gl. i. c. potuit. de loca. & in. l. ij. C. d iure empb.

b ¶ Dictio vel. ad de glo. ij. i. l. si mater. ff. de ipē. car. in. c. cum a. i. v. oppo. d elc. idē Car. in. c. fi. i fi. prin. q. de temp. ord. idē Car. in. c. tertio loco. in. j. no. de proba. idē car. c. j. in. j. op. d purg. cano.

nem non ad pactū gratuitum nō expedit ire p illas ambages facit qd no.j.l.proxi.in gl.añpe.dū dicit in his penis q̄ possūt eis adaptari ɽc.q2 illa pena ē restitutio datorū ɽc.nō adaptat ad pactū gratuitū.sed ad transactionē.¶ †In tex.ibi vna cū
3 his que data probari.cōtra hoc oppo.qd si actor soluat penā videtur qd nō teneatur restituere data.q2 soluendo penaȝ loco rei habet vt no.s.ti.j.l.petēs.ɽ sic proinde videt ac si trāsactio nem seruaret.ergo deberet retinere data.sol.sm Bar.fallit qn̄ est sublata actio ipso iure q2 tunc pena censet apposita loco cō tractus vel loco rei.ɽ eo modo solue aliud cōtrarium qd possit fieri.q2 si actor venit cōtra transactionē ɽ succūbat pōt ad trāsactionē redire ɽ facere eam seruari sibi vt in.l.qui rome.§.seia.de verb.ob.Si ergo actor scdm lec.Azo.repellitur ab agendo ɽ sic succumbat quare non potest ad transactionem redire ɽ facere eam sibi seruari ɽ nō restituat data.q2 hoc est de substātia trāsactionis.Sed solue eo modo q2 illud quando actor succū beret facto rei obijcientis exceptionē contra actionē non extin ctam.sed hic non succumbit facto rei sed propter defectum iu
4 ris sui.¶ †In tex.ibi ante cognitionē cause dic qd tenēdo lec. Azo.potest sic intelligi sm Bal.qd reus cōtra actorē agenteȝ de facto pōt obijcere exceptionē transactionis dupliciter.s.per modum dilatorie ad impediendum cōte.lit.ɽ ad faciēdū se ab solui ab obseruatione iudicij.Scdo modo per modum perem ptorie post lit.cōtestatio.ɽ ad faciendum se absolui diffinitiue vt in.l.eleganter.§.si quis post.de cōdi.inde.ɽ hic est intellect⁹ ipsius.Si ergo eligat primum modū repellat a limine iudicij ɽ absoluatur ab obseruantia iudicij vt vltra hoc petat penam ɽ restitutionem datorū.ɽ similiter obtinebit.sed si nō oppone ret ad impediēdum cōtestationem quod etiā facere pōt pcede ret in vtroq3 iudicio ɽ intentato per actorē.ɽ intentato per reū cōtra actorem super pena ɽ similiter in vtroq3 obtinebit reus absolui diffinitiue.In scdo condemnabitur actor.sed sm lect. aliorum procedunt opi.glo.ɽ ille intellectus Bal.magis pla cet in glo.que incipit obligatus.in fi.ibi cū hoc pactū nudum etiam faciat.sed ibi nō est bona comparatio.q2 pactū nudū cō tinet promissionem de futuro que est apta parere obligationē naturalem.vt plene not.in.l.si vnus.§.pactus.ff.de pact.Sed acceptilatio.non continet pmissionē de futuro sed dispositio nem vel enuntiationem perverba de presenti que nō sunt apta parere obligationem.iuxta no.in.l.vlti.§.stipu.de ver.ob.ɽ.l. j.in prin.ff.de pact.ɽ videt casus in.l.fi.§.j.ff.de iu.do.cum gl. ibi posita sed aliȷ dicunt plus quā gl.qd imo oriat ciuilis ɽ na turalis propter solennitatē verborū.q2 cum pactum nudū pa riat naturalem acceptilationē que est vestita debet parere etiā ciuileȝ quib⁹ obstat qd supra dixi.sed pro eis facit.q2 accepti latio videtur cōtinere tacitū pactū de nō petendo qd patet q2 interdū qd si nō valet tanq3 acceptilatio valet vt pactū vt.l.si
5 vnus.§.pe.ff.de pac.†Et interdū verba enuntiatiua de presen ti habēt vim pacti.vt.l.tale pactū.in prin.ff.de pac.Bar.redu xit ad concordiā qd aut q̄rimus an ex ipsa acceptilatione oria tur alia obligatio.ɽ dicendū est qd nō q2 verba eius non sunt apta ad hoc nisi ex interpretatione iuris qn̄ nō valeret vt acce ptilatio.aut vtrū propter acceptilationē oriat naturalis obli gatio ex equitate naturali q̄ dictat vt amplius nō petat.ɽ dicē duȝ qd sic per.l.meuia.§.j.ff.sol.mat.nō aut ciuilis q2 illa equi tas nō producit ciuilem.vt in.l.hoc amplius.§.his natura de bet.de reg.iur.ɽ illa sunt diuersa.nā si ex acceptilatione vel pro pter acceptilationem.q2 dictio ex^a significat causam remotam
6 vt.l.eo tpe.in fi.ff.de pecu.¶ †In glo.mag.ibi respondeo qn̄ q3 sunt opi.sm primā que fuit Azo.si reus cōsecutus est penaȝ ɽ restitutionē datorum actor admittitur ad agendū de facto cū nullā habeat actionē reo hoc patiente nō aliter.q2 si vult pōt ipsum repellere.ɽ sic consequi omnia tria.ɽ probat Azo qd re pellatur tribus rationibus sm vlti.in versi.aliȷ dicunt admit titur actor ad agēdum de facto etiā reo inuito.q2 cogitur pati postq3 cōsecutus est penā ɽ restitutionē datorū et illam tenuit Pe.per.l.iulia.§.quesitū.ff.ad exhi.Bar.dicit q2 ille.§.nihil facit.q2 ibi nō cōpellitur inuitus:sed volēs ad admittēdū quē agere de facto.nam qd rogatur inuitus nullo iure cauetur.Do. Raph.hāc opin.sustinet q2 verum est qd ibi nolens patitur a principio si vult absolui ab actione ad exhibendū.vt dicat cō tentor qd agat de facto.poterat enim hoc non dicere si nolebat sed postq3 consecutus est illud qd intendebat cōsequi q2 fuit ab solutus ab actione ad agendū.vt dicat cōtentor qd agat de fa cto cōpellitur inuitus pati qd ille agat de facto alias actor de ciperetur autoritate illius.l.qd nō est dicendū.l.in commoda to.§.sicut.in fi.ff.cōmo.ita in casu nostro.q2 si reus vult conseq penā ɽ restitutionē datorum poterit dicere contentori qd agat de facto nec poterit intentioni exceptiones obijcere quia vide tur actum tacite qd nō obijciat quasi a cōmuni sensu sit a trās

a ¶ Dictio ex.adð Bar.in.l.j.§.ex icēdio.ff.de icēdi. rui.nauf.Bar.i.l. nō dubiū.C.de le. idē i.l.ex placito. C.d rerū pmu.idē in.l.ex hoc iure.ff. de iusti.ɽ iure.

b ¶ Puto dicen dū.adð Spe.i ti. de offi.iudi.§.ipe dit.v.qdsi iudex.ɽ Ang.i.d.l.nō qc qd.ɽ ibi ponit no tabile vbū allegā do gl.in auf.de te sti.§.qsi.vbi glo. vult q2 lȝ iudex ex officio post cōclu sum in cā possit re petere testes vt de clarēt dictū suū tn̄ si non facit ps ad uersa ɔqueri non pōt qd tene mēti. Cur.

actione recessum in.l.qui habebat.in fi.cū ibi not.per glo.ff.de ma.te.ɽ no.in.l.lecta.si cer.peta.in gl.super verbo mensium.fa cit.l.cum putarē.ff.fami.ercis.versi.naȝ videtur ɽc.vbi valet iu dicium ɽ sententia.licet actor nullam habuerit actionem si re⁹ non opposuit.vel q2 noluit:vel quia non potuit.ɽ illa est tole rabilis licet ipse non alleget dictas.ll.nec ita clare loquatur se cūdum alias tres opi.que sunt in iudicio actor admittitur ad agendum de iure.quia actionem recuperat directam vel vtilē propter hoc qd reus consecutus est pactū.sed omnes reproba uerunt.qd dic vt hic per Bar.qui tenet opi.Azo.per ratiōes
7 de quibus supra per.l.si vnus.§.pactus.ff.de pac.¶ †Et ista glo.in ver.ij.semper allegatur qd quando cōstat iudici actorē nullam actionē habere vel accusatorē non habere ius accusan di pōt eos ex officio suo repellere etiā reo non opponēte.Sed quid si iudex nō repellit an tenebitur reo in syndica.doct.hoc
b nō tangunt puto dicendū^b qd si reus nil dixit non tenet q2 licet possit repellere vt in hac glo.nō tamē compellit reo nō postu lante vt in.l.nō quicquid.ff.de iudi.secus si re⁹ postulauit hic
8 vt in.l.iij.§.hoc autem iudicium.ff.de dā.infec.† Et allegatur ista glo.ad duas.q.primo sm Jaco.bu.si dicat statutuȝ qd bā nito non reddatur ius nec agendo nec excipiendo ɽ ego ago cō tra bannitū:ipse autem excipit qd nullā habeo actionē replico nō debet audiri ppter statutū ipse replicat qd nō est ipse ille q me repellit.sed defectus actionis sine qua agere non possum.ɽ sic licet ego repellar nō pptera redditur sibi ius.ɽ sic nihil fit cōtra statutum licet mihi denegetur ɽ propter defectum iuris rei:q2 actor nō metitur ius ex defectu iuris rei sed metiri opor tet ex persona sua.vt in.l.j.§.presentis.ff.si pars here.peta.ɽ.l. nullus.§.veteranus.ff.de testa.mili.certe ista glo.facit pro ban nito qd debeat audiri q2 nō excipit defectū iuris in notitiā iu
9 dicis deduxit.¶ †Itē īducit Bar.si proceditur cōtra aliquē criminaliter qd occidit titiū qui tamen titius erat bannitus et poterat impune occidi tamē inquisitus nō audet cōparere.ne ponatur ad torturā.comparet tertius dicēs.domine iudex nō potestis procedere contra illum.quia nullum maleficium com misit.cū potuerit illum impune occidere.quia erat bannitus.ɽ producit ad notitiā bannum in publica forma certe debet au diri.q2 per hoc deducit ad notitiā iudicis qd ipse actor nō ha bet ius inquirendi vel accusandi.Et per istū modū prouidebi tur ɔtra.l.dicentem qd in causa criminali vbi imponit pena p sonalis non admittitur pcurator:sed debet cōparere principa lis.vt in.l.j.§.ad crimē.de publi.iudi.q2 bene admittitur ille q ostendat ius inquirendi vel accusandi nō competere nec venit vt procurator sed tanq3 defensor innocentie.Cy.autē in.l.reos. circa fi.j.de accu.dicit eum audiri si bannū est notoriū non ali ter.sed certe si producitur in publicā formā sunt deducē.in no torium.arg.in.l.edicto.ff.de edi.diui adria.tollē.vbi per inspe cturam scripture dicitur res in notoriū deduci.vt not.Bar.in
10 l.iij.j.de pigno.¶ †Ultimo querit circa predicta.vtrū i casu huius.l.posset actor qui incepit venire cōtra.ɽ sic incidit in pe nam penitere ɽ penā euadere.ɽ etiam restitutionē datorū desi stendo ab agendo.videt qd sic q2 hic conceditur reo qui fuit in mora implendi transactionē vt possit morā purgare et penam euitare.vt.s.eo.l.si maior annis.secundū primā lec.gl.in.l.siue apud acta.in vltima gl.ɽ videtur per Bart.in.l.quāuis.ff.de in ius vocandi.sed cōtra hoc Bart.videt sentire.q2 reus nō ad mittit ad purgandā morā quam omisit in non faciendo.Sed acta in male faciendo qd est difficilius.vt no.in.l.ij.ff.ad fil.cer te etiam mora cōmissa in male faciendo pōt purgari infra mo dicuȝ tempus si ius aduersarij nō est effectuȝ deterius.vt in.l.si in lege.§.colonus.ff.loca.illa videt equior opi.nā minus esset iniquū qd si actor dedit libellū.ɽ fecit reuȝ citari qui cōparuit ɽ per hoc videtur actor venisse ɔtra transactionem.vt.l.proxi ma.non possit penitere ɽ a lite discedere refundendo reo expen sas si nō remaneret reus in aliquo damno per dictā.l.quāuis. lex autem ista debet intelligi quādo actor stabat in pertinacia sua volendo admitti ad agendum.licet a iudice fuerit repulsus inuitus.ɽ istud est substantiale in hac.l.¶ In glos.ibi effectu beneficij tantū cogitauit.dic qd ibi fuit actum qd nō produce retur seru⁹ ad libertatē sub certa pena.Si ergo emptor ipsum de facto duxit quia manumissio nō tenuit non producitur ad libertatem in penam non incidit.quia nō fit cōtra pactum ma numittendo de facto tn̄ non sequitur effectus de quo fuit cogi tatum.sed in casu isto nō fuit cogitatū nisi de facto et actu facti quia actor abstulerat sibi actionem liberando reū per accepti lationeȝ.ɽ postea promisit non venire contra trāsactionē certe non poterat venire contra.nisi de facto.ergo de illa cōtra venit non videt cogitatū vt faciat ipsum in penaȝ incidere huius rei
11 gratia.†Barto.dicit quod aut queritur an quis aliqd facien do de facto consequitur actionem ɽ de hoc dic vt in.l.mulier. §.j.ff.de

§.j.ff.de consti.insti.aut queritur an faciendo de facto ⁊ nō de iure incidat in penam. ⁊ ista est materia nostra in qua est dicendum qd̄ aut loquitur in pena legali.⁊ in ea incidit vt in.l. que ea mente.ff.de fur.aut de pena conuentionali.⁊ tunc si cōstat de intentione partium standum est illi.si non constat aut erat tale quid qd̄ non poterat fieri de iure ⁊ etiam de facto ⁊ videt actuȝ qd̄ si de facto fiat incurratur in penam vt hic qd̄ tamen dicit verum si pars aduersa incommodatur.alias secus ⁊ vide hic per eum quia semper allegatur super isto passu.

2 ☞ Quatuor necessaria vt veniens ꝯtra transactioneȝ iuratā incurrat penas huius legis.que pene sunt quatuor ⁊ que sunt.

3 Tres modi per quos dicitur quis contrauenire.

4 Pene conuentionales applicantur parti seruanti contractū. ⁊ quid in pena legali ⁊ quid in testamentis.

5 Iuramentū an habeat firmare contractum licet non faciat iurantem incidere in penam.⁊ quādo faciat quem incidere in penam huius legis.

6 Periurus quando sit infamis ⁊ qñ nō.

1 a **Si quis maior.** †[a] Actor veniens ꝯ transactionem iuratam si maior erat.xxv.annorū incurrit infamiam et repellitur ab agēdo soluit penā ⁊ data restituit que applicantur aduerse parti transactionē obseruanti.h.d.ista singularissima.l.

2 ¶ † No quatuor necessaria ad hoc vt īcurrat pena huius.l.scȝ qd̄ trāsigens sit maior.xxv. annis ⁊c. Itē q̄ trāsactio sit sponte facta nulla coactione interueniente. ⁊ intelligit Bar.siue licita siue illicita.vnde si ex forma statuti fuit cōpulsus ad transigēdum vel compromittendū.licet illa compulsio sit licita.quia autoritate statuti tamen veniendo contra non incidit in istas penas.Idē Raph.dicit hoc procedere si fuit cōpulsus compromittere ⁊ etiam iurare quia forte sic dicit statutum.Sed si dicat tātum qd̄ cōpellitur cōpromittere.⁊ ad hoc sit cōpulsus sed sponte prestitit iuramentū.tunc veniendo contra bene incideret in istas penas propter contemptā religionē iuramenti cū illud iuramentum fuit prestitum sponte nullo cogente imperio.Tertio requiritur qd̄ trāsactio fuerit iurata de nō veniendo cōtra nec tūc est curādū.an facta fuerit per acqui.stipu.⁊ accepti.nam tunc etiā non interueniente iuramento patietur penas huius.l.excepta infamia vt in.l.precedenti. an autem facta fuerit per pactū nudum propter interuentū iuramēti qd̄ tantū operatur quātū acceptilatio quo ad illas tres personas ⁊ etiā plus.qr facit incurri in infamiaȝ. Quarto requiritur qd̄ venerit cōtra.

3 ¶ † Secundo not.tres modos veniendi cōtra.scȝ interpellando iudicē intellige ⁊ faciendo aduersariuȝ citari ⁊ incōmodari.per id qd̄ habet in simili in aut.qui semel.C.quomodo ⁊ qñ iudex.intelligit tamē qd̄ ipse nō fuit ab aduersario prouocatus vt ipse interpellaret iudicē.qr tūc non videretur venisse cōtra arg.in.l.libertus.ff.de in ius vocā. Iteȝ intellige qd̄ aduersarius comparuit alias nō videret venisse cōtra. vt in.l.quāuis.eo.ti.Et qd̄ perseuerauerit in veniendo contra secus esset si remitteret per patientiā.vt in eadē.l.pbatur. alio

b modo videtur venire cōtra supplicando[b] principi vt det delegatum aduersarium in illa causa.⁊ tūc etiā parte nō citata:nec etiā illo iudice adito videt hoc sufficere ad faciēdū penas incidere qd̄ satis est ⁊ durum ⁊ rigorosum ⁊ forte in practica nō seruaret.Tertio modo si nō seruauit promissa.qd̄ intellige.idest nō fuit in mora obseruandi:alias secus vt in.l.si duo.§.si.cum ibi no.per Bar.ff.d̄ ꝯsti.pe.¶ Tertio no.quatuor penas que incurruntur cōtra iurantē.scȝ qr efficitur infamis ⁊ repellitur ab agendo soluit penā ⁊ restituit data.⁊ est aduertendū qd̄ pena infamie ⁊ priuatio act.incurruntur ipso iure vt hic patet in verbo priuationis absq̄ alia licentia iudicis.ex quo sequit sȝ Bart.qd̄ nō habet locuȝ purgatio more.qr quandocūq̄ executio facta est a.l.vel ab homīe cessat more purgatio vt in.l.si is cui.ff.de leg.ij.⁊ in.l.qui ob rem non defensam. de condi. inde. quod ergo supra dixi posse ipsum penitere ⁊ penaȝ euadere nō procederet quantū ad infamiā ⁊ priua.act.sed quantū ad restitutionē datorū ⁊ solutionē pene extrinsece.qr iste nō incurrunt ipso iure sed requiritur sententia cōdemnatoria.patet ergo qd̄ iuramentū impedit purgationem more sm Bar. tu restringe vt.s.dixi in his in quibus facta est executio.Item patet qd̄ habet vim clausule rato manente pac.quia facit repelli ab agendo ⁊ solui penam.⁊ restitui data que pene nō currerent nisi apposita esset clausula illa.vt.l.cū proponas.s.eo.vel nō interuenisset acceptilatio vt in.l.prece.habet etiā clausulam si non valet vt ago valeat vt valere pōt:vt in.l.cum pater.§.filius matrem.ff.de lega.ij.ideo dicit ipse qd̄ si transactio non valeret vt transactio qr facta post rem iudi.s.eo.l. si causa cognita. facit eam valere iure pacti cuius cōtrarium esset si nō interuenisset

4 iuramentū.vt ibi not.per doc.¶ † Ultimo no.sm Bal.qd̄ pene conuentionales applicantur parti seruanti contractū quid in pena legali dic vt in.l.fi.ff.de liti.¶ Et quid in testamentis dic vt per Bar.in.l.vxoreȝ.§.si heres.ff.de leg.iij. cetera hic vide per doc.vnū tamē dico qd̄ nō tangit per alios. quod ista.l. debet intelligi quādo trāsactio erat valida vel poterat aliquo modo valere iure trāsactionis vel pacti.vt.s.dixi.Sed si nullo modo erat valida veniens cōtra eam etiā iuratam nō incurrit penas de quibus hic etiā si erat maior p glo.que est.j.l.pxi.in glo.mag.circa medium ibi.vel dic qd̄ ibi venditio facta cuȝ de

5 creto.vnde valuerit ⁊c.† Sed si querit an iuramentuȝ[c] habeat

c firmare contractū licet nō facit iurantē in penaȝ incidere dic qd̄ de iure ciuili si valebat vel nō poterat expugnari ratiōe minoris etatis faceret ipsum valere ⁊ impugnabile esset. vt in.l.j.j.si aduer.ven.⁊ in aut.sacramenta. Sed si alia ratione secus vt in l.nō dubium.s.de leg.de iure cano.vero si pōt seruari sine interitu salutis eterne seruandū est etiā si cōtractus esset nullus de se.vt in.c.cū cōtingat.de iureiur. posset tamē peti absolutio vt induceret pactū in partē aduersam vt si esset extortum per metum vel prestitū super vsuris vt in.c.j.de iureiurā.⁊ in.c.ad aures.qd̄ me.cau.⁊ ibi per Inn.in.c.debitores.eo.ti.de iureiurā. cōclude ergo breuiter qd̄ qñ iuramentū nō habet validare contractuȝ.qr de se est validus ⁊ irretractabilis tunc si fiat ꝯtra facit quē incidere in penā huius.l.sed si habet cōtractū validare qr de se erat nulla vel poterat retractari puilegio minorū.vt in casu.l.pe.⁊ aut.sacramenta.j.si aduer.tūc si sit vnū iuramētuȝ de nō veniendo ꝯ solū hȝ vnū effectū.qr facit ꝯctū irretractabilem vt in illis iuribus.⁊ his finibus cōtentis nō extenditur ad aliū effectū vt faciat quē incidere in penā huius.l.vt.d.glos. in fi.in.l.frater a fratre.de cōdi.inde.in.ij.glo.mag.Sed si duplex iuramentū qr iurat nō venire cōtra ratiōe vel ex priuilegio minoris etatis vel alia quacūq̄ ratione.nā ista vident duo iuramenta.⁊ tunc primū facit cōtractū irretractabilem ac si esset celebratus a maiore. et scōm facit vt veniens ꝯ incidat in penas huius.l.tanq̄ cōtractus sit celebratus a maiore sm Ia.bu.ad qd̄ facit qd̄ not.gl.j.de rescin.vē.l.ij.sȝ Bar.tȝ qd̄ etiā hoc casu nō incurrat in penas huius.l.qr qd̄ primū iuramētū facit ipm haberi pro maiore.hoc nō est sm veritatē sed sm fictionem sed illa.l.que requirit ipsum esse maiorem.xxv.annis debet intelligi qd̄ sit maior scōm veritatē nō sm fictioneȝ ar.in.l.si.j. de his qui ve.eta.impe.nā in penalibus casus fictus nō idem importat qd̄ verus.arg.in.l.iij.§.hec verba.ff.de neg.gest.⁊ sic nō haberet locū ista.l.in illo qui impetrasset ve.eta.⁊ hec opi.equior

6 est.¶ † Ultimo simpliciter allegat ista.l. qd̄ periurus est infa

d mis[d] qñ iurauit se aliquid facturum in futurum ⁊ non facit secus si iurauit aliquid fuisse de preterito vel de presenti esse qd̄ tamen non fuit nec est.⁊ sic periurus vt in teste falso q ppterea non infamatur ipso iure.vt in.l.lucius.ff.de infa.sed si esset cōdemnatus de falso bene infamaretur non tñ ratione periurij sȝ rōne condemnationis de publico crimine.vt in.l.infamie.ff.de pub.iu.sed hic infamatur ipso facto sine sñia.dicit tñ Bald.qd̄ requiritur sñia declaratoria.sed certe etiam sine ea si pōt probari per iuramentum habet pro infame absq̄ sñia. dicit etiaȝ Bal.qd̄ hic solū habet locū qñ iuratur super contractu de nō renuntiando vel de nō veniendo cōtra.vel de ipso obseruando sed si nō sub contractu vt si quis iurauit obedire iuramento rectoris.licet sit de futuro nō tamē infamat si nō obedit.qd̄ perpetuo tene mēti.qr debemus stare regule nisi in casu qui reperiatur exceptuatus.⁊ regulariter periurus non est infamis. qr hoc nō cōprehendit in.l.j.ff.de infa.vbi ponunt casus in quibꝰ incurritur infamia ipso iure.vel per sñiam. ⁊ ille nō enumerat ibi.⁊ reperitur ille casus exceptuatus in hac.l.que loquitur qñ fuit iuratum super contractu.tene menti.

2 ☞ Princeps secularis vt imperator an possit annullare iuramentum ⁊ eius vires.

3 De connexis idem est iudicium.

Separatorum separata debet esse ratio.

Utile per inutile nō vitiatur qñ possunt separari.⁊ nō habēt inuicem dependentiam.

4 Quid si mouetur questio falsi ante transactionem vel sentētiā ⁊ postea fiat transactio vel detur sententia.

5 Instrumentorū appellatione continentur testes.⁊ quid in dilationibus que dantur a iudice.

6 Quot modis agatur de falso.

7 Sicut sñia lata p falsa instrumenta vel testes nō rescinditur nisi mediante bñficio restitutionis in integrū.ita nec trāsactio facta pretextu falsorum instrumentorum vel testiū.⁊ vnde procedat ista restitutio.

8 Rescissio que fit per istā legem rōne falsitatis instrumentoruȝ vel testiū nō requirit dolū vel calumniam producentis ⁊ requiritur restitutio ⁊ quid si probetur scientia producentis.

a ¶ Si qs maior. adde Bal.ꝯsi.ccccxj.inci.sup pmo pūcto.in.ij.vo.ad materiā huius.l. vid Alex.de imo. in consil.xxxiiij. et in cōs.lxxxij.colū. ij.ver.ij. fortifico. ⁊ in cōs.lxxxv.in.j. vo.⁊ in ꝯs.xlix.co. iiij.⁊ se.in.iiij. lib. Fran.Cur.

b ¶ Supplicando. ad hō dictū Pau. de ca. adde Car.ī suo ꝯs.xxvij.⁊ hō dicit Pau. hō refert ⁊ sequit Alex.de imo.in ꝯsi.xxxiiij. co.ij.circa pn.ī.j. volu.Fran.Cur.

c ¶ An iuramētū. adde Bal.in cōsi. cccccxj.īcip.sup pmo pūcto.i.ij.vo.

d ¶ Periurus est infamis.Adde gl. ī.c.querelā.de iureiur.gl.in.c.venerabilē.de elect.gl. in.c.si quis coniūctus.xxij.q.v.Cy. in.l.ij.C.de rebus creditis.

9 Snīa si lata sit pretextu falsorū instrumentorū etiā si producēs fuerit bonefidei tñ pōt aduersari⁹ aduersus snīam petere restitutionem in integrum.
10 Si quis fuit motus ad transigendū pretextu falsi instrumenti sup illo tantū articulo super quo fuit productum sed sup alijs erat facturus etiā si instrumentum non fuisset productū. ⁊ vna summa tantū fuit data pro oībus an rescindat̄ ꝯctus in totuȝ.
11 Ualor alicuius partis possessionis vel fūdi estimatur pro bonitate ipsius partis non pro mensura.
12 Instrumentum an sit totum vitiosum ratione partis.
13 Testis falsus in vno capitulo an vitietur in alio.
1

I ex falsis.

†Eatenus resciditur trāsactio etiam iurata quaten⁹ reperit̄ facta pretextu falsorum instrumētorum vel testium ceteris in sua firmitate manētibus nisi sint illis connexi. ⁊ nisi super falso fuerit transactū. h. d. ista fin. l. Et prima exceptio dum dicit nisi sit illis cōnexa. intelligitur quia tunc vitiatur sicut vitiatur principale. Scđa exceptio intelligitur qđ fiat retractatio nisi super falso fuerit transactum. vt ponitur hic casus vt in glo. fi. in prin. ¶ In tex. ibi quāuis iussu. hic faciebat dubium propter. l. precedētem. Sed vt ibi dixi. l. loquitur quando fuit iuratum super cōtractu valido ⁊ inexpugnabili etiam si iuratum nō fuisset. Sed hic si non fuisset iuratum ꝯtractus erat expugnabilis propter falsas probationes. quibus iurās fuit inductus ad transigendū credens illas esse veras alias nō facturus sicut et posset rescindi snīa lata ex falsis instrumētis vel probationibus. vt. j. si ex fal. instr. p totuȝ. ⁊ ff. de re iudi. l. diuus. ⁊. ff. de excep. l. qui agni. ergo ⁊ idē si inter
2 uenit iuramentū qꝛ non debet esse iniquitatis vinculū. ¶ †Et sic no. qđ princeps secularis vt imperator potest annullare iu
a ramentum[a] ⁊ eius vires. vt. s. de legi. l. non dubium. ideo dicit glo. l. ciuilis habet vim apostolici idem quantū ad annullationem iuramenti vt not. in. l. adigere. §. quāuis alias. §. iuli. ff. de iure patro. ⁊. l. fi. q satis. cogā. certe hodie de iure canonico non ita est. qꝛ si pōt seruari sine pacto iuramentū debet seruari. nec pōt quis propria autoritate cōtra. sed si ꝯtinet iniquitateȝ petat absolui ab epo qđ dic per Inn. in. c. venerabilem. de elec. c. fratrem. ⁊ in. c. ad aures qđ me. cau. vel hodie in casu huius. l.
b esset petenda absolutio. ⁊ eo modo si statutum[b] annullaret iuramentum non esset seruandum. qꝛ nō potest statutum hodie facere si. l. īperialis nō pōt licet seruetur cōtra de facto. ⁊ Bal. videtur approbare hanc obseruantiam in aut. sacramenta. j. si aduer. vendi. sed nō placet dictum eius vt ibi dicam. ⁊ repetēdo alias hoc tenui. ¶ In tex. ibi esset ciuiliter falso reuelata. s. dumtaxat ⁊ non criminaliter ⁊ si bene probat hic text. illud qđ not. gl. in. l. fi. j. de fi. instru. que incipit que inscriptiones qđ nō expedit prius accusare criminaliter sed perueniat̄ ad ciuilē. q. orientem ex crimine. imo pōt incipi a ciuili vt hic placet. lȝ quidam dixerūt cōtrariū. sed cōtra qđ illi melius dixerūt. vt. j. vbi cau. fis. l. j. ff. ad fil. l. in cognitiōe. Sol. ibi criminalis dabat aditum ad ciuilem in qua procedit̄ ibi executiue. ideo oportet precedere criminalem anteꝗ̄ executio fiat in ciuili. sed hic non dabat aditum in ciuilē in quā nō procedebatur hic executiue: sed
3 ordinarie facit. l. j. j. de appel. ¶ †In text. ibi coniuncta fuerit no. qđ idem est iudiciū de cōnexis facit. j. de neg. gest. l. si cognatis. ⁊. ff. de separa. l. j. §. preterea. ⁊ de admi. tut. l. ita autem. §. q tutor. ¶ In tex. ibi firmis manentibus. no. ergo qđ separatorum separata dȝ esse ratio. l. fi. ff. de calū. ⁊ qđ vtile p inutile nō vitiatur qñ possunt separari ⁊ nō habēt inuicē dependentiam facit. l. si spōsus. §. generaliter cū ibi no. ff. de do. īter vi. ⁊ vxo. ⁊ aduertendum qꝛ intelligo hanc. l. nisi instrumentum falso vel falsum productum sup vno articulo dederit causam trāsactioni fiende super oībus alijs articulis hoc posset probari qđ altera pars sup nullo alio articulo trāsegisset si tale instrumentum productum nō fuisset. nā dico qđ tūc retractabit̄ in omnibus lȝ fuerit productum nō nisi sup vno arti. vel ca. ⁊ hoc doct. non tangunt sed ratione naturalis ita dicat qꝛ deficit causa finalis ob quā aduersarius trāsegit ⁊ nō debet remanere dece
4 ptus. arg. in. l. elegāter. §. si post. ff. de cōdi. inde. ¶ † In fi. tex. ibi cōtrouersia no. qđ si mouetur questio falsi ante trāsactionē vel snīam ⁊ postea fiat transactio vel detur snīa super negotio principali: licet nihil dicatur de falsitate censetur trāsactio vel snīa lata super falsitate vt decetero non possit allegari vt hic ⁊ not. in. l. fi. de fide instru. multo fortius quando super. q. falsi ex
5 presse fuit trāsactū vel lata sententia. s. eo. l. actiōe. in fi. ¶ †In glo. ibi ⁊ idem in testibus falsis. vt. j. si ex fal. instru. in rubro et nigro qꝛ appellatione instrumentoꝝ cōtinent̄ testes. l. j. ff. de finibus que dantur a iudi. nā si daretur dilatio ad procedenduȝ instrumēta non possent. j. illā produci testes vel econuerso: qm̄ ad diuersam rē daretur: vt patet in. c. cū dilectus. de fide instr. vbi instrumēta possunt produci vsqȝ ad cōclusionē in cā exclusiue: licet sit lapsa dilatio data ad probandum. qꝛ illa censet̄ data ad probandū per testes vt. j. illā poterāt instrumēta pduci
6 ⁊ ita tenet Spe. ī ti. de dila. ¶ †In gl. seq. ibi quatuor ergo modis. adde quintū. s. per officiū iudicis p qđ impetrat̄ resti. in integ. aduersus transactionē factā pretex. falsi instrumēti. naȝ ad hoc vt obtineat in restitutione petita necesse habebat probare falsitatem. ita intellige glo. seq. nā nō superest locus exceptioni vel replicationi. de quibus infra qđ promiserat ex cā transact. nam tunc nō est locus trāsibilis sed repetitiuū quā cōsequi nō potest. nisi petita ⁊ obtenta restitutione in integ. in qua non habebit necesse probare falsitatem instrumenti. Et econuerso in actore inducto per reum si liberasset eum per accept ilationeȝ: nam tunc non esset locus replicationi cū nō possit īterim agere actiōe prima ad cuius substentationē venit replicatio. vt. l. sub precepto instrumētorū. s. eo. sed indiget noua actione quā cōsequi nō pōt nisi habita rest. in integ. Et tūc dabit̄ vtilis rescissoria que prius dabatur directa. l. j. ⁊. ij. si aduer. trāsact. ⁊ in hac restitutiōe necesse habebit pbare falsitatē. Sed si ille ꝯtra quē fuerūt producta falsa instrumēta incepisset a cā criminali ⁊ fecisset cōdemnari producentē instrumēta de falso qꝛ scienter produxit tūc illa snīa sufficeret ad probandū falsitatē in cā ciuili postea mota sup rescissione transactionis nec impediret aliter probare falsitatē cū iste cause descendant ab eodē principio ⁊ in causa criminali solēniores fiunt probationes vt. l. sciāt j. de proba. ⁊ idē si primo egisset act. in factum ⁊ petijsset producentem cōdemnari ad interesse. nā illa snīa faceret fidem in causa rescissionis. ⁊ ita sentit ista gl. ⁊ etiā Bal. ¶ In gl. ibi. ij. p excep. ⁊ aduertendū qꝛ exceptio ⁊ replicatio nō prius videtur cōpetere quam concedatur sic in integ. resti. de qua loquitur sequens glo. per. l. nā ⁊ po. §. si minor. ff. de iureiur. ⁊. l. necnon. §. exemplo. ff. qui. ex cau. ma. ⁊ de excep. l. exceptiones. in fi. que restitutio peti pōt principaliter et incidenter nullo dato libello. nam si actor qui reū induxit agat ad sibi promissa: reus volēs eū excludere debet dicere qđ trāsactio fuit facta pretex. falsi instrumenti quapropter petit se restitui aduersus eā qua restitutione cōcessa excipit ꝯtra agentē de dolo qꝛ dolo facit agere ex transactione rescissa. ⁊ sic p modū cōtradictionis in nouo libello petat resti. si tñ tpa suffragant̄ qꝛ si lapsum esset quadriēniū sic nō posset petere restitutionē agēdo principalr̄. iia nec cōtradicendo. vt. d. §. si minor. vbi est casus. ideo remediū est qđ petat. j. tp̄s ⁊ nō expectet qđ actor agat qꝛ posset deferre ad agendum post quadrienniū vt illū excludat a resti. in integ. Alij dicunt qđ imo exceptio cōpetit nō prohibita restitutiōe cū videatur cōpetere act. in factū: fortius ergo cōpetit exceptio. sed ī. §. si minor. non dabatur act. sine resti. eodē modo nec exceptio. de hoc articulo vide hic per Bar. qui aliter loquitur. ⁊ do. Raph. qui per illa verba sup hoc effundit ⁊ deuiat a Bar. ⁊ est passus
7 subtilis. ¶ †In glo. seq. in prin. ibi per in integ. resti. no. qđ sicut snīa lata p falsa instrumenta vel testes non rescinditur nisi mediante beneficij resti. in integ. vt. l. diuus. de re iudi. et. j. si ex fal. instru. per totū. ita nec trāsactio facta pretex. falsorū instrumentorum vel testiū. ⁊ sic mero iure valeat. alias nō esset necessaria restō. l. in cause la. ij. in prin. ff. de mino. facit qđ no. glo. in l. si is ad quē. ff. de acqui. here. de snīa lata pretex. false cause an valeat vel nō videt̄ hoc verū etiā si in snīa vel transac. fuerit facta mentio de dictis instrumētis. puta qꝛ cōstat nobis per tale instrumentū ⁊c. nam adhuc ista verba non reddunt snīam vel transactionē conditionalem sed purā vt. j. subijcit̄ in glos. Sed vñ procedit restitutio dicunt quidā ex generali clausula edicti pretoris posita ī. l. j. in fi. ff. qui. ex cau. ma. si qua mihi iusta causa ⁊c. Et si ita est olim debebat peti. j. annū vtilē. hodie vero. j. quadrienniū cōtinuū. vt in. l. fi. de tēpo. in integ. rest. alij dicūt. ⁊ hanc tenet do. Raph. qđ ex cōstitutionibus principū de quibus in. l. diuus. ⁊. l. qui agni. ff. de excep. qđ tūc poterit ppetuo peti. i. vsqȝ ad. xxx. annos quia remedia iuris ciui. sūt perpetua sed pretoria sūt tpalia. vt insti. de ppe. ⁊ tēpo. act. ⁊ ita etiam tenui in. l. admonendi. ff. de iureiur. vel dic qđ vsqȝ ad. xx. annos qꝛ tm̄ durat accusatio falsi. vt. j. de fal. l. q̄rela. ⁊ adhuc ista placet sed ꝯtra qđ nō sit necessaria restitutio qꝛ videmus ꝙ datur act. in factum ex crimine falsi. vt. l. qui noīe. ff. de falsis. etiā sine alia restitutiōe ppter hoc qdā dixerūt ꝙ etiā tȝ Bart. ꝙ dabit̄ exceptio ⁊ replicatio etiā sine resti. ⁊ probāt. p. l. iudicati. j. si ex fal. instr. vbi dicit̄ denegari act. iudicati ex snīa lata per talia instrumēta. vt in. c. cū venerabilis. de excep. qꝛ si dat̄ actio forti⁹ exceptio. qñō ergo ē necessaria restitutio de qua loquit̄ ista gl. dicit Bar. qñ qs vult cām de nouo tractari qꝛ erat pempta instantia ⁊ act. sed non intelligo qd velit dicere ideo mihi vr̄ dicēdum ꝙ lȝ actio detur sine restitutione exceptio tñ et replicatio
minime

a ¶ Annullare iuramētum. Adde doct. in. c. venerabilē. de elec. doct. in. c. nouit. đ iudi. Hosti. in. c. quēad modū. de iureiur. Alexā. de imo. cō sil. xxxviij. ici. visa petitiōe Antonij de ro. in. iij. volu.

b ¶ Si statutuȝ. de hoc qñ statutum possit ānullare iuramentū vide per Alex. de imo. ī ꝯs. xij. col. ij. ⁊ col. iiij. in. j. volu. ⁊ in cōs. xxxviij. col. pe. in iij. vo. ⁊ in cōs. liij. ī. ij. ⁊. iij. co. ⁊ ī. iiij. vol. ī ꝯs. cij. Fran. Cur.

minime dentur. nã actio datur ad interesse: exceptio ꝛ replica-
tio dantur ad rescidendum transactionem vel sñiam. Item
actio ad interesse non daꝛ nisi contra dolosum qui scienter pro
duxit falsa instrumenta sed exceptio ꝛ replicatio etiam contra
nõ dolosum quia sufficit falsitas instrumẽti absqꝫ dolo produ-
centis vt fiat rescissio de qua hic vt. ĩ. sequitur in glo. ideo non
competit exceptio vel replicatio nisi ꝓhibita restitutione que
potest peti incidenter vt dixi in glo. precedenti prout est casus
in. l. nam ꝛ po. §. si minoꝛ. ff. de iureiur. ꝛ. l. exceptiones. in fi. ff.
de excep. et. l. necnon. §. exemplo. ff. qui. ex cau. ma. ꝛ ita debent
intelligi iura allegata per Bar. in contrariũ. scꝫ. l. iudicati. ꝛ. c.
8 venerabilis. de excep. licet simpliciter loquaꝛ. ℭ † In glos. ibi
nec enim intellige tacita conditio contra hoc oppo. in. l. si. de di
uer. resc. Sol. ibi in rescripto principis concesso ad postulatio-
nem alterius in quo subintelligitur conditio si preces veritate
nitantur. secus in act. priuatorum vel inferiorum a principe fa
ctis etiam pretextu alterius scripture. qꝛ non intelligitur si il-
la conditio sit vera quod no. diligenter pro quo facit gl. in. l. ita
demum. in prima glo. ff. de arbi. ℭ In gl. ibi nec distinguo pro
declaratione huius ver. oppo. qꝺ restitutio non sit necessaria.
qꝛ propter calumniam producentis falsa instrumẽta trãsactio
est nulla ipso iure si ille erat actoꝛ. vt in. l. in summa. §. j. ff. de cõ
di. inde. ꝛ si erat reus rescinditur per actionem doli vel replica
tionem vt. s̃. eo. l. sub pretextu instru. etiam alia resti. non con-
cessa. Sol. ꝛ tene menti. rescissio que fit per istam. l. ratione fal-
sitatis instrumentorum vel testium non requirit dolum vel ca
lumniam producentis. qꝛ etiam si produxi bona fide probata
tamen falsitate fit rescissio. ita intelligit gl. simpliciter. ideo hic
non presupponit calumniam in litigando ꝛ per consequẽs non
sequitur transactio vt nulla. ideo requiritur vt restitutio. Sed
si probaret scientiã producentis. ꝛ sic calumnia procederet cõ
trarium. sed qꝛ hoc est difficile probare. scꝫ scientiam sed ꝓba-
re falsitatem non sic est difficile cautius est intentare hãc. l. quã
illam lꝫ ista restitutio detur infra quadriennium ꝺm quosdam
9 sed remedio illarum. ll. perpetuo. ℭ † Nota ergo ꝺm doctores
ex hac glo. intellectum ad totum ti. ĩ. si ex fal. instru. ꝛ ad casum
l. diuus. de re iudi. quod habet locum etiam si producens fue-
rit bone fi. ꝛ nihilominus possit aduersarius aduersus senten-
tiam petere restitu. qꝺ perpetuo tene menti. ℭ In glos. ibi vel
dic ꝙ ibi fuit facta venditio cum decreto vnde valuit venditio
hic nõ valuit transactio. ista glo. videtur hic contradicere in eo
qꝺ dixerat. in prin. valere transactionem in eo iure non fore ne-
cessariam restitutionem vt hic dicit contra ꝙ non valuit. Sed
presens dictum est notandum per hãc. l. pro eo ꝙ dixi in. l. pre-
ce. qꝺ quando transactio est nulla non prohibetur quis venire
contra iuramentum de iure ciuili. ꝛ sic nõ incideret in penaꝫ vel
sententiã. l. prece. idem si cõtractus esset validus mero iure pos
set tamen expugnari alia ratione preter quã minoris etatis si
iuramentum non fuisset appositum. nam tunc si appositum est
adhuc nõ facit ipsum contractum inexpugnabilem. secus si ra
tione minoris etatis. l. j. ĩ. si aduer. vendi. de iure cano. vero in-
distincte reddit contractũ validum ꝛ inexpugnabilem si potest
saluari sine interitu salutis eterne. quomodo potest ergo solue-
re contrarium de. d. l. j. nam hoc iuramentum nõ excludit a be
neficio resti. in integ. postulando vt in tex. coniuncta ista glo. in
prin. ꝛ in. d. l. j. vnde excludit a beneficio restitutionis. Sol. dic
quod ibi loquitur de restitutione que cõceditur maxime in pri
uileg. etatis non propter malitiam aduersarꝗ que restitutio de
facili denegatur. hic vero de illa que conceditur propter vsum
falsorum instrumentorum aduersarꝗ propter que fuit iurans
inductus ad transigendum ꝛ deceptus. ꝛ sic fundatur in maio-
ri equitate. quia nõ propter fauorem sed propter iustitiam na-
turalem que difficilius tollitur quã priuilegium. ꝛ hec est ipsa
veritas fundata de iure commuñi tam minoribus quã maiori
bus quod difficilius tollitur quam priuilegium minoꝝ vt no.
10 glo. in. d. l. j. ℭ † In glo. seq. ibi sed est data pecunia pro omni-
bus que erant in controuersia supple non tamen iurans fuit
motus in omnibus ad transigendum pretextu falsi instrumen
ti. quia tunc transactio in omnibus rescindereꝛ vt dixi in prin.
sed solum fuit motus ad transigendum pretextu falsi instrumẽ
ti super illo tantum articulo super quo fuit productum alias
non sed super alꝗs bene erat facturus etiam si instrumentum
non fuisset productum est ergo dubium quia vna summa tan-
tum fuit data pro omnibus. an rescinderetur contractus in to
tum quia aut erat vnicus propter vnitatem sentẽtie. ꝛ sic vide
batur non posse pro parte rescindi sicut qñ plures res emun-
tur vno pretio. l. quod si vno. de in diem adiect. glo. tamen vult
quod rescindatur solum pro parte quia alia capitula erant di-
uidua. ꝛ poterant semper separari. alia dubitatio est quantum
videbitur datum de illa pecunia pro illo capitulo qꝺ rescindi-
tur vt sciimus quantum possit repeti a dante ꝛ glo. hic singula
riter dicit quod pro rata bonitatis rei valore rerũ. vnde si erat
questio de fundo ꝛ hereditate ꝛ produxit falsum instrumentũ
super hereditate non super fundo. et transegisti mecum super
vtroqꝫ probata falsitate instrumenti ꝛ rescissa transactione su-
per hereditate si ipsum cõtractum poterit repetere de summa
estimabitur hereditas ꝛ fundus. ꝛ si hereditas valet in triplo
plus quam fundus diuiditur quantitas in quatuor partes et
repetes tres partes ꝛ alia quarta penes me remanebit pro fun
11 do. ita vult glo. quam Bart. dicit notandam. ℭ † Et inducit
questionem de facto quam habui qꝛ statutum dicit perusꝗ qꝺ
ille qui repetit dotem consistentem in pecunia si debitoꝛ nõ ha
bet pecuniam teneatur recipere de bonis ipsius pro libito vo
lũtatis ad estimationem catastri. quidã repetebat mille ꝛ erat
vna possessio que valebat tria milia: tamen vna particula: pu-
ta tria ꝺm mensuram valebit in duplo plus quam alie ipse vo
lebat eligere illam particulam tertiam pro suis mille que vale
bat forte duo milia per se dicit Bar. se respondisse qꝺ nõ pote
rat: qꝛ estimatio facta in catastro de tribus milibus cẽsetur fa-
cta pro bonitate cuiuslibet particule non pro mensura. ꝛ sic ista
particula que valebat duo milia pro bonitate sua censetur fuis
se estimata duobus milibus ꝛ alie due tertie mille. nõ ergo de-
bet habere illam pro mille: licet non faciat nisi tertiam partem
ad mensuram. ꝛ eodem modo si vendidi tibi fundum pro mil-
le ꝛ euincatur quarta pars fundi que pro sui bonitate valet di a
midiam istorum mille poteris agere de euict. non pro quarta
12 parte de mille sed ꝓ dimidia: facit. l. j. ff. de euic. ℭ † In gl. ibi
a ar. qꝺ instrumentum non est totum vitiosum[a] ratione partis.
dic qꝺ si instrumentum in vno capitulo est falsum propter vi-
tium notarꝗ qui ipsum confecit quia scienter apponit falsum
tunc in omnibus alꝗs capitulis reputatur esse falsum quia at
tenditur fides notarꝗ. vt. l. si quis aliquid. ĩ. de suscep. ꝛ archa.
ꝛ not. in. l. si quis ex argentarꝗs. ff. de eden. a qua fide dependet
autoritas totius instrumenti. vnde cum appareat ipsum dixis
se falsum in vno de substantialibus presumitur etiam in alꝗs
falsum dixisse. secus si non erat de substantialibus vt si dixisset
actum ante domum talis. ꝛ tamen illa domus non erat illius.
ꝛ ita voluit Jo. an. in. c. fraternitatibus. de here. in fine vbi om
nino vide. Sed in casu huius. l. instrumentum transactio. non
erat falsum in alio capitulo propter vitium notarꝗ qui ꝯfecit.
bene tamen vnum capitulum erat vitiosum propter alterius
vitium notarꝗ qui confecerat instrumentum falsum ꝛ ratione
cuius fuerat facta transactio super illo: sed si non erat vitiosuꝫ
instrumentum ratione notarꝗ scribentis: sed alia ratione. tũc
si vitium erat in aliquo quod requiritur ad solẽnitatem instru
menti. puta in annis domini vel in dictis. similiter vitiatur to
tum. secus in his que non concernunt solennitatem si alia capi
tula sunt diuersa ꝛ separabilia. ꝛ ab illo non dependent. vt no.
13 in. l. si vnus. ĩ. de testa. † ꝛ qꝺ supra dixi de instrumento falso lo
cum habet in falso teste si in vno capitulo reperitur dixisse fal-
sum quod non valebit dictum eius etiam in alꝗs super quibꝰ
virtute eiusdem iuramenti quod violauit testificatus est. ꝛ sic
redditur periurus in vno vnde perdit fidem etiam in alꝗs se-
cundum docto. tene menti.

a ℭ Vitiosum. de hoc vide ꝑ Bal. in suo ꝯsi. cclxiiꝗ. in. j. parte. ꝛ in ꝯs. xxvꝗ. in. iꝗ. volu. Old. in ꝯs. xxxvꝗ. ꝛ ibi qd in teste ꝛ ꝑ eũdem Paul. de ca. in ꝯsil. suo. ccv. in nouis inci. quã tũ ad primuꝫ. Et vltra ꝑdicta vide per Ant. de but. in. c. cũ Jo. de fide inst. ꝛ ĩ. c. cũ olim. colũ. xꝗ. de censi. Bart. in. l. quintꝰ ff. de au. ꝛ argẽ. lega. ꝛ doct. in. l. j. §. si qs simpliciter. ff. de vb. ob. alexã. de imo. in consili. xliiꝗ. col. iiꝗ. ĩ. iiꝗ. vol. ꝛ aliqd in ꝯsi. cxxxꝗ. ĩ. j. vo. ꝛ ĩ dictis locis habes quid in teste. Frã. Cur.

2 ☞ Super cã an quis sit monachus an possit fieri transactio.

Habemus in omnibus.

1 ℭ † Super causa status põt fieri transactio hoc di
cit in effectu. et hoc quando transactio tendit in fa-
uorem status vt qꝛ litigo cum aliquo dicens ipsum esse seruuꝫ
meum vel ascriptitium ipse dat mihi certã summã: ꝛ cõsentio
quod remaneat in sui libertate. nam possum consentire in mei
preiudicium ꝛ facere ipsum liberum. Sed quid ecõtra si do ti-
bi ꝛ ipse consentit remanere in sua seruitute. gloss. dicit qꝺ non
valet per. l. nec si volens. infra de liberali causa. ꝛ quia cõtra bo
nos mores ꝛ quia remanendo in seruitute non posset illaꝫ rem
habere doctores dicunt hoc esse verum si cõstaret ipsum esse li
berum hominem quia non potest facere se seruum nisi se ven-
dat ad pretium participandum: sed si erat dubium dicunt trãs
actionem valere per hanc. l. que loquitur simpliciter. ꝛ qꝛ mul
ta valent ratione dubꝗ: que si essent certa non valerent vt not.
in. l. si putas. ĩ. de peti. heredi. ꝛ. l. si quis ex aliena. ff. de iud. nec
obstat vltima ratio: quia bene potest seruus de facto tenere pe
cuniam tamen conniuentibus oculis domini sui idest domino
patiente. vt in. l. iiꝗ. ff. ꝺ manumissio. ℭ Et nota predicta pro
concordꝗs et transanctio. que fiunt per papam cum commu
nitatibus terrarum ecclesie. exemplum in bononia que est eccle
sie romane quo ad plenam iurisditionem si papa concordat
cum eis quod debeant certum censum in anno: ꝛ stent in sua li
bertate quo ad omnia qꝺ talis compositio valeat: non debeat

2 per successorem eius retractari. ¶ †Ultimo glos. querit quid in monacho si fit questio inter abbatem ꝛ quendam aliū quem abbas dicit esse monachum. ꝛ ipse negat ꝛ transigunt. q2 ipse dat certam pecuniam abbati. ꝛ abbas cōsentit quod remaneat laicus. vel econtra gl. in prin. dicit valere transac. si interueniat decretum episcopi certe nec episcopus hoc posset qō si est monachus efficiatur laicus. nam etiam de papa dubitatur an hoc possit vt in. c. cum ad mona. in fi. de sta. reg. oportet ergo quod ista. q. dirimatur per sententiam diffinitiuam. q2 illa habebit pro veritate. Sed econuerso bene est in sua potestate facere se monachum licet contra non sit propter hoc non vitiatur transactio sed propter aliud videretur vitiari quia cōtinet simoniā recipiendo pecuniam ab abbate vt remaneat monachus. tenementi perpetuo.

¶ De errore calculi. Rubrica.

2 ¶ Si iter duos mercatores pluries fuerit saldata rō ꝛ summata: si tamen alter ipsorum dicat fuisse commissum errorem in calculo iterum debet calculari.
Error calculi vsq3 ad quantum tempus possit allegari.
3 Sententia in qua est expressus error calculi vel summe. an sit nulla. ꝛ. nu. 5.
4 Quid si error non fuit expressus in sententia.

1 Errorem. †Si in calculo sit erratum pōt sepi⁹ retractari nisi super eo sit iudicatum vel transactum ꝛ indebitum promissum 2ceditur. h. d. ſm Bar. vel sic ſm Bal. licet pluries in calculo sit erratu3. ꝛ licet etia3 in promissionem deuenerit adhuc potest retractari nisi sit super eo transactum vel iudicatum. h. d.
2 ¶ †In tex. ibi vnde rationes per istum tex. dicit Bal. qō licet iter duos mercatores pluries fuerit saldata ratio ꝛ summata si tamen alter ipsorum dicat fuisse commissum errorem in calculo iterum debet calculari. Sed contra quia nunq̄ erit finis. respon. iudex dabit calculationem: cuius relationi stabitur nisi probetur contra. vt in. l. ij. ſ. de vsu. ꝛ fruc. le. ꝛ ita no. Bar. in. l. vt instar. ſ. de iure fis. lib. x. Sed vsq3 ad quod tempus[a] poterit allegari error calculi dic vt ibi per cum ꝛ per glos. in. l. calculi. ff. de admi. re. ad ciui. pti. que dicit qō vsq3. ad. xxx. annos ibi tamen loquitur in computatione facta per administratores publicos super administratione alterius administrationis. ꝛ in damnum reipublice sed non fuit error sed gratia. quia admiserunt aliquas expensas quas non debuerunt admittere. ꝛ tunc potest allegari vsq3 ad decēnium. vide de hoc per Bart. in. d. l. ad instar. Item dicit Bal. per istu3 ver. quod licet fuerit facta cōfessio ꝛ pluries reiterata non tamen nocet. qō intellige si per errorem fuit omis. sed si ex certa scientia tunc nocet quia si non fuisset reiterata posset adhuc infringi probato cōtrario per. l. cum falsa. ſ. de iur. ꝛ fac. igno. secus si est reiterata etiam semel ita simpliciter colligitur ex tex. ꝛ ex no. per Barto. in. l. cum scimus. ſ. de agri. ꝛ censi. post prin. lib. xi. ꝛ sic extra iudiciū sed in iudicio nocet etiam si non sit reiterata. vt in. l. i. ſ. de confes. ꝛ qō no. in. l. iura. ſ. de omni agro deser. lib. xi.
3 ¶ †In text. ibi si res iudicate non sunt hoc potest intelligi duobus modis. Primo quando fuit iudicatum post motam controuersiam de errore. ꝛ sic super ipso errore. ꝛ tunc si tenetur questio erroris. sit. ſ. titulo primo. l. actiōe. in fine. ꝛ. l. si ex falsis. Secundo quando nō fuerit mota questio erroris tamen fuit iudicatum super quantitate p errorē assummata. puta fuit assummata ratio pro omnibus deductis ꝛ computatis restas debitor meus in cētum. ꝛ de hoc confecta est scriptura cōfessionis vel promissionis q2 promisisti illa centum mihi dare ad mei petitionem cum tamē reuera non restares debitor in tanta quantitate: sed in maiori vel in minori. certe si peto centum ꝛ lata est sententia pro me in qua non est appellatū. nec ego amplius potero querere de errore. nec tu: licet. q. erroris nunq̄ fuerit. not. etiam quod dixi. in l. seq. ex fal. ¶ In glo. magna ibi solutio distingue hec vera sed in primo membro distinctiōis nō fuit error expressus in sententia si dixit iudex: q2 constat nobis titium teneri seio in quinquaginta ex tali causa. item in. xxv. ex alia causa. ideo condemnamus ipsum in centum. ꝛ sic condemnauit. in. xxv. vltra. sed si diceret per errorem calculi quasi. xxv. faciant centum. Queritur vtrum sententia erit nulla solum in. xxv. in quibus fuit erratū. glo. ibi sentit quod in totum sit nulla. ꝛ idem in si. voluit glos. que est in. l. fina. ff. de iurisditione omnium iudicum. quia in b vno articulo vel summa non potest sententia pro parte valere[b] et pro parte non vt in. l. in hoc iudicio. ff. fami. ercis. sed in diuersis articulis secus vt. l. etiam. ff. de mino. ꝛ hanc partem cōmuniter tenent docto. contra. tamē determinauit glos. in. l. ij. ſ. de re iudicata quod non est nulla nisi in. xxv. Et hanc tenet hic dominus Rapha. respondeo ad iura allegata in contrarium c dicit tamen non esse recedendum a communi opinione[c] in iudicando. sed pone quod iudex condemnauit in minus quam debuerit puta quod constat nobis talem teneri tali in. xx. ex tali causa. ꝛ in. xxv. ex alia causa ideo cōdemnamus in. xl. dixit Jaco. de ra. quod cēsebitur condemnatus in. xlv. in. l. qui quartā. ff. de lega. i. arguendo de sententia testatoris ad sententiam iudicis. et Pet. ꝛ Cy. non audent recedere ab ista opinione licet eam non reprobent nec approbent. Breuiter ridiculum est dicere quod in casu precedenti non valeat in summa expressa in isto casu: valeat etiam in non expressa in sententia ideo verius videtur dicere quod in totum sit nulla quia debuit in illis. v. eum condemnare vel absoluere si fuerunt petita. alias sententia est nulla vt not. in. l. i. ſ. si aduer. rem iudi. ff. de doli excep. l. apud celsum. §. quare. el primo.
4 ¶ †Circa secūdū membrum glo. quando error non fuit expressus in sententia posito quod colligatur ex actibus gl. tenet ad sententiam valere. Ultramō. dicunt cōtra cum sententia referatur ad acta. vt. l. ait pretor. §. i. ff. de re iudi. ꝛ. ſ. de senten. que sine cer. quanti. l. hec sententia ꝛ sic error qui colligitur ex actis censetur contineri in sententia. Bart. dicit hoc verum si iudex se referat expresse ad acta vt q2 dicat quia constat nobis talē teneri in. c. vt apparet ex actis et ex instrumentis productis in causa cum tamen in vno non continea tur nisi quinquaginta et in alio. xxv. ideo condemnamus ipsum in. c. nam tunc fatetur Bar. quod licet ista nō exprimantur in sententia tamen erit nulla quia censentur expressa postq̄ se retulit ad instrumenta vt. l. asse toto. ff. de here. instit. sed si nō retulit se expresse tunc quedam sunt acta ad que de necessitate refertur vt libellus. l. vt fundus. ff. communi diui. vel sententia primi iudicis appella. Et hoc casu si in sententia vel in libro primi iudicis contineatur error non valebit sententia secundi iudicis etiam si expresse non referat se ad illa que censentur referri presumptiōe iuris: sed si sint talia acta ad que de necessitate non refertur tunc nisi se referat error contractus in illis non censetur contineri in sententia. et sic erit inualida: hec sunt verba notabilia Bar. ꝛ Bal. simpliciter tenet glo. qō etiā si referat expresse ad acta sententia nō sit nulla quia si iudex dicat cum constat nobis ex dictis talis testis titium teneri tali in c. cum tamen illi non fuerint examinati vel si fuerint hoc non probant nihilominus valet condemnatio. vt not. Inn. ꝛ Joā. and. in. c. quoniam contra falsam. de proba. ꝛ in. c. cum Bertoldus. de re iudi. aliud ergo qō est exprimatur specifice tunc non valet propter defectum forme ꝛ aliud quod exprimatur implicite. quia tunc nō est defectus forme ſm Bal. ad qō facit quod in simili habetur in. l. si quis legatum. ff. de fal. iuncta. l. si quis aliud. §. testiū. ff. de pe. ꝛ ista opi. forte verior est predicta in sententia que innititur voluntati ꝛ autoritati iudi. transact. vero que innititur voluntati partium si non continet errorē expressum clarum est quod non est nulla nec venit annullanda licet facta fuerit super quātitate assummata per errorē calculi ꝛ imponit finem questioni de errore. ꝛ ita intelligitur iste tex.
5 †Sed si continet expressum errorem glo. vult quod nihilominus valeat mero iure: sed rescindatur quatenus fuerit error licet vltramon. teneant quod ipso iure non valeat propter defectum consen. doct. nostri dicunt quod non est defectus consen. quia non fuit erratum in substantialibus qui error inducit defectum cōsensus. vt in. l. emptionibus. ff. de contrahen. emp. sed est defectus in causa. Nam si promittis mihi cētum credens te ad ipa teneri quod cum non tenearis bene cōsentis in promittendo. ideo obligaris. vt hic in si. litere. Sed si in causa erras ꝛ hic deficit consensus quia credis te teneri ꝛ propter hoc cōsentis promittere ꝛ ille error non vitiat nec promissionem nec transactionem dominῡ si solueris vt in toto titu. de condi. inde. Et hec vera sed inquātum glos. dicit transactionem debere rescindi in effectu quatenus est erratum. domi. Raph. multum miratur ꝛ dicit quod videtur contra hunc text. qui dicit quod trāsactio imponit finem errori calculi: sed non perpendit quod glos. loquitur ꝛ debet intelligi quando in trāsactione continetur error expressus sed tex. loquitur quando non continetur. ꝛ ita colligitur ex dictis Bal. hic.

a ¶ Usq3 ad quod tps. adde Bart. i l. oibus. in fi. cum glo. ff. de diuer. et tēp. pscr. ꝛ adō qō iste error calculi ita pōt allegari in cā appellationis sicut in cā pncipali et si esset deductus in cā pncipali ita ipe Pau. d ca. i 2s. suo. x. icip. in casu presenti. in nouis. Fran. Cur.

b ¶ Snīa p parte valere. Adō ang. in. l. sancim⁹. in. j. no. C. ō pact. Car. i. c. raynu. i. ij. no. de test. ꝛ qn̄ error exp̄ssus in snīa vide p are. i 2s. lxxv. in cōsi. cj. ꝛ 2si. cx. et in consili. clvij. Fran. Cur.

c ¶ Recedēdum a cōi opi. adō Joā. an. in. c. j. de cōsti. abb. in. c. pruden tiam. in. c. queren ti. de offic. delega. ide3 in. c. tua nos de vsu. ꝛ per eūdē ꝛ ibi nouis. in. c. j. de cōsti. Alex. de imo. in cons. ij. co. v. ꝛ in cōsil. xxviij. co. iiij. circa. fi. i. ij. vol. Cur.

¶ De postulando. Rubrica.

2 ¶ An ex sententia condemnatoria oriatur naturalis obligatio.
3 Si aliquis per sententiam diffinitiuam fuit prohibitus postulare perpetuo vel ad tempus vel simpliciter ab vno iudice ordinario puta potestate padue an possit postulare in alia ciuitate vel etiam in eadem coram alio iudice.

Cum tu

1 Um tu. †Prohibitus perpetuo postulare repellitur a postulando. h.d. vel sic. Qui nõ appellat cũ põt videt acquiescere sententie. h.d. sm Bar. ¶ In tex. ibi phibitus. dic scz p sententiã diffinitiuã. et sic causa cognita. ⁊ precedẽte accusatione vel inquisitione: qr forte fecerat pactũ d quota litis. vt. ĩ. e. l. si q aduocator. vel qr monitus a iudice vt officium aduoca. sumeret p aliquo sine iusta causa recusauit. vt. ĩ. eo. titu. l. puidendum. circa mediũ ibi: si qs vero monitus. Et qꝫ loquatur qñ per sententiã diffinitiuã: ptꝫ in verbo nõ appellaueris. qm ab interlocutoria non appellat. Si ergo per interlocutoriã nõ precedente accusatione vel inqsitione. vt qr forte nimis garrulabat nõ potuisset iudex perpetuo ipsum phibere nisi quousqꝫ durat officium eius qd solebat durare p annũ. ⁊ ita loqtur. l. j. ff. de pe. Et si fuisset dictũ perpetuo nõ valeret: nisi quousqꝫ durat officiũ: qr si non valet qd ago vt ago: valet vt valere põt. vt. l. si tam angusti. de
a serui. ¶ Quid aũt si hoc verbũ perpetuo[a] nõ fuisset appositũ in sententia. dic si erat interlocutoria idẽ. vt. s. dixi. Si vero diffinitiua: tunc aut fuit dictũ prohibeo te postulare ad tẽpus nec specificat quantũ: tũc videt phibitus vsqꝫ ad deceniũ. vt in. l. si diutino. ff. de pe. Si vero simplr tũc videt phibitus perpetuo vt. l. iureperitus. §. j. seu in prin. ff. de excu. tut. vbi illud qd nõ habet expssũ tẽpus intelligit ppetuũ. ¶ Et ex pdictis ptꝫ qꝫ si legatus de latere ponit interdictũ in ciuitate non per modũ
b sententie diffinitiue durat quousqꝫ officiũ eius.[b] vt. l. si certarũ. §. fi. ff. de test. mili. ⁊ idẽ si iudex ponit aliquã ad cõfinia nõ pre
2 cedẽte pcessu ⁊ diffinitiua sentẽtia sm Bal. ¶ † In tex. ibi placitis. in hoc fundat summariũ Bar. qꝫ q nõ appellat cũ possit videt cõsentire in sentẽtia. secus si non poterat: vt qr erat tertia appellatio. ¶ Et ex hoc decidit questio an ex sententia cõdẽnatoria oriat naturalis obligatio. nã cũ ista naturalis oriat ex cõsensu. l. stichũ. §. naturalis. de solu. dꝫ distingui aut potuit appellare ⁊ nõ appellauit. ⁊ orit arg. huius. l. Aut non potuit. et tũc secus cũ lata sit in inuitũ. l. inter stipulationẽ. §. j. ff. de ver. obli. tñ Bal. in. l. iul. de cõdi. inde. determinat adhuc idẽ cũ naturalis obligatio nõ solũ oriat ex cõsensu: sed etiã ex oĩ eqtate l. iurisgẽtiũ. vt. l. cũ amplius. §. hic natura dꝫ. de regu. iur. Sed equitas iurisgẽtiũ est vt magistratib⁹ pareamus. vt. l. veluti. ff. de iust. ⁊ iu. Illa tñ q orit ex cõsensu potior est: qr fortius hꝫ fundamentũ. ⁊ ideo nõ põt tolli p sentẽtiam. vt in. d. l. iul. Sed illa que fuit orta ex sententia sine cõsensu posset tolli p alteram sententiã ipso iure. vt in. l. prout quisqꝫ. de so. Posset tñ dici qd iste tex. nõ loqtur de placito partis: sꝫ prefecti q tulit sententiã. ⁊ sic non facit pro Bar. sm do. Rapha. ¶ In glo. mag. in ver.
3 itẽ qd dicit. dic gl. in eo qd seqtur loqtur inuolute. ¶ † Querit ergo pro declaratione glo. s. visum est de tempore querit de loco. Si aliquis per sententiã diffinitiuã fuit phibitus postulare perpetuo vel ad tẽpus vel simpliciter ab vno iudice ordinario puta potestate padue vtrũ possit postulare in alia ciuitate vel etiã in eadẽ corã alio iudice. ⁊ gloss. distinguit inter expressam prohibitionẽ ⁊ tacitã. ⁊ videt innuere in verbis suis qꝫ tã possit operari tacita qꝫ expressa. Sed ista nõ est intentio glo. est distinguẽdum aut fuerit phibitus ex aliquo delicto qd infamia nõ irrogat. vt in casu. l. si quis aduocatorũ. ĩ. eo. in. l. prouidendum. versi. si vero. quo casu reqritur expressa phibitio. et tunc prohibet in alio loco postulare. Aut fuit phibitus ppter aliqd crimẽ qd irrogat infamiã ⁊ fuit condẽnatus ad penam delicti expositus ad confinia vel penit⁹ in pena pecuniaria vel corporali quo casu est infamis etiaꝫ si iudex expresse non dicat. vt i. l. nõ potest. ff. de fur. Et sic potest prohiberi expresse si iudex dicat: ⁊ etiam tacite si iudex non dicat ⁊ hoc operatur infamia que ipsum comitatur: sicut lepra leprosum ad quẽcũqꝫ locum ierit. vt no. in. l. ex ea. ff. co. tũc glo. distinguit. Aut pena delicti erat perpetua aut temporalis si erat tẽporalis aut fuit aucta vel minuta causa cognita: ⁊ tunc censetur cum infamia dispensatum. ⁊ sic non prohibetur in alio loco per. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infa. l. si senior. ĩ. co. ti. ⁊. l. ⁊ si post idoneũ. Aut non fuit aucta ve diminuta: vel si fuit non tamen causa cognita: ⁊ tunc durat infamia: ⁊ prohibetur in alio non eo qd iudex qui ipsum condẽnauit potuerit corrigere effectuꝫ sententie ad alium locum. argu. in. c. cum vnus. §. si is qui. de bo. auto. iud. pos. sed ex dispositione iuris communis que repellit infamẽ a postulando de qua infamia in quocũqꝫ loco poterit opponi vt in. d. l. ex ea.

1 Ec ceterorum. †Liberti possũt esse aduocati si sũt literati sicut ingenui. h.d.

2 †Exceptio non numerate pecunie fuit inuenta contra confessionem ⁊ promissionem que fiunt sub spe future numerationis vel alterius cause de futuro que postea nõ est secuta ⁊ cõpetit etiam conditio sine causa. ⁊ nu. 4.

3 Ille qui patit cõtra se labi tẽpus prescriptionis censet consentire quod debitor sit libertus ⁊ tollit ciuilis obligatio.

4 Exceptio nõ numerate pecunie est tẽporalis: ⁊ durat biennio.

5 Confessio facta sub spe cause secuture que non est secuta: et lapsum sit biennium an preiudicet confitenti.

1 I sub specie. †Si sub specie patrocinij prestandi sibi promiserit quis aliquam quantitatem tanqꝫ sibi mutuatã cum non esset: et patrocinium non prestetur cuius est exceptio non numerate pecunie. ⁊ etiã condicere potest liberationem infra tempora debita. h.d. Et reputat bar. istã. l. valde difficilem. sed mihi non sic videtur recte intelligẽdo: sed po
2 test summari generalius hoc modo. †Confessio de recepto: et etiam promissio facta cõtẽplatione alicuius cause secute: licet non spe future enumerationis si illa causa non sequatur põt infringi p exceptionem non nume. pec. etiã per condictionẽ sine causa sicut si facta fuisset spe future numerationis que non fuit secuta. et hoc si infra tempora debita. i. biennium constat. h.d. Premitte qꝫ exceptio non nu. pe. vel in factum. de quibus loqtur tit. de non nu. pe. locum sibi vendicat. ⁊ ad hoc fuerũt inuẽte quando quis cõfitetur se recepisse spe future numerationis cũ tamen non receperit ⁊ promisit restituere: nec postea secuta est numeratio quo casu si sola confessio interuenit locuꝫ habet exceptio non nume. pecu. si vero interuenit etiam promissio locum habet exceptio in factũ. vt. ĩ. de nõ nume. pecu. l. cũ vltra. Sed quid si fuit facta nõ spe future numerationis: sed alteri⁹ cause secuture que tamen non est secuta: licet in hoc tex. non dicat sꝫ debet suppleri: vt si requiro aduocatum pro patrocinio ⁊ cum non habeã pecuniã in promptu ipse vult qꝫ cõfitear recepisse ab eo. x. tanqꝫ mutuata. et qd promittam per stipulationem sibi restituere ad suum beneplacitum: postea non prestat mihi patrocinium: quia forte concordaui cum parte. ipse autẽ petit a me istã pecuniam tanqꝫ mutuatã. ⁊ producit instrumentum cõfessionis. ego autem excipio qꝫ nullam pecuniam vnqꝫ mihi mutuauit: ipse hoc fatetur: sed dicit qꝫ ego promisi ⁊ fuit confessus sub spe vt mihi patrocinium prestaret: ideo non possum obijcere exceptionem non numera. pecu. vel in factum que nõ fuerunt inuẽte nisi vt. s. dixi. certe hic dicit qꝫ imo possum quia licet emanauerint sub spe futuri patrocinij: ex quo tamen non est prestitum ratio suadet quod possim illas exceptiones obijcere sicut sub spe future numerationis. que non esset secuta dũmodo tẽpus nõ trãsierit: scꝫ bieniũ: sed possum etiã condicere liberationẽ. Sed si tẽpus transierit innuit tex. qꝫ non possum obijcere. ⁊ istud est verũ quantũ ad hoc vt transferat onus probandi in aduersarium qd mihi numerauit: quia transacto bienio presumitur pro confessione mea qꝫ mihi numerauit nisi
3 probem contrarium. et iste est verus intellectus. ¶ † In text. ibi consensum accõmodasti. not. sm Docto. qꝫ ille qui patitur contra se labi tempus prescriptionis censetur consentire qd debitor sit liberatus. ⁊ sic videtur qꝫ per prescriptionem tollatur naturalis obligatio. de ciuili autem non est dubium cum prescriptio sit de iure ciuili. Contrarium tamen videtur not. in. l. si. ff. rem ra. ha. qꝫ tollitur ciuilis tantum ⁊ non naturalis. nam iste consensus est informis ⁊ non ordinatus ad tollendaꝫ obli
4 gationem. ¶ † Not. etiam hic qꝫ exceptio nume. pecu. est tẽporalis: ⁊ durat biennio tantum. Sed contra: qr que temporalia sunt ad agendum perpetua sunt ad excipiendum. vt. l. pure. in si. ff. de do. excep. Sol. ibi in exceptione doli proprie sumpta q tendit ad elidendum exceptionem agentis perpetuo: sed exceptio non numerate pecunie: non tendit directo ad elidendum: sed ad transferendum onus probandi in aduersarium ⁊ ad faciendum qꝫ confessio non noceat confitenti vt ex ea possit se aduersarius fundare. Si enim confiteor me recepisse pecuniam mutuo: talis confessio deberet regulariter probare contra me absqꝫ alia probatione si facta est te pñte vel te absente interueniente nuntio vel epistola. vt in. l. publia. §. fi. ff. depo. et tamen statuitur contrarium in titu. de non nume. pecu. quia frequenter fiunt tales confessiones spe future numerationis ⁊ numeratio non sequitur: ideo quousqꝫ lapsum sit biẽnium creditor ex illa confessione non potest se fundare: sed habet necesse alio modo probare numerationem: lapso vero biennio secus: nisi confitens probet cõtrarium qd facere potest: quia cõfessio non immutat veritatem. vt. l. cum falsa. s. de iu. ⁊ fac. igno. Et eodem modo responde ad aliud. de quo potest obijci cõtra fi. huius. l. nam regulariter conditiones cum sint actiones personales sunt perpetue saltem vsqꝫ ad. xxx. annos. vt in. l. h. ĩ. de cõstitu. pecu. ⁊ tamen hec conditio est temporalis vsqꝫ ad biennium ⁊ nõ vltra: ille qui confessus est se recepisse mutuo: et pro

a ¶ Verbũ perpetuo. Adde Rapha. Fulg. consil. clvij. inci. in causa bñdicti polastri. Alexand. de imo. consi. lx. inci. omisso multiloquio. i. j. volu.

b ¶ Quousqꝫ officiuꝫ eius. adde qd de statutis eoꝝ an sint ppetua. vide p doc. in. c. fi. de offi. le. doct. in. c. j. de off. le. Car. in. c. cũ oẽs. de cõsti. i pe. colum. Archi. in §. j. iij. distin.

misit restituere potest condicere confessionem infra biennium
et non vltra si fundat se in numeratione non facta. vt hic patet
iuncto si. qui habet limitari per istu3 tex. ¶ In glos. mag. ibi.
et hoc id ꝛc. vt intelligas hanc glossã que loquitur inuolute. et
sibĳpsi videtur cõtrariari: quia hic vnum dicit in prin. ꝛ aliud
in fi. Forma igitur oppositionem sic. nam videtur qd non ha-
beat locum exceptio non nume. pecu. quia quando quis confi-
tetur se recepisse mutuo nõ spe future numerationis. ob aliam
causam de preterito veram vel de futuro que postea est secuta
non habet locum dicta exceptio. vt. l. si ex pretio. j. si cert. peta.
Sed hic fuit hmõi: quia sub spe patrocinĳ prestandi. si ergo il
lud est prestitũ debet cessare dicta exceptio. Glo. timore hui⁹
contrarĳ dicit ꝙ ista. l. non debet intelligi quando fuit confes-
sus. ꝛ promisit maiorem quãtitatẽ quã illi deberet pro patroci
nio. vt si debebantur. x. et promisit. xx. tunc in. x. que debent nõ
habet locum exceptio: sed in residuo locũ habet. Ista est diui-
natio ad istum text. qui loquitur de toto eo qd promissum est.

a ¶ Aduocat⁹ qui pacisciť. Addõ gl. in. l. sumpt⁹. ff. de pact. Bart. in. l. j. i. §. si cui. ff. de va. ꝛ extra. cog. Spe. in tit. de sala. in. §. sequiť. v. persone. ꝛ ibi Jo. and.

Ideo dic qd ista opi. haberet locum si patrocinium fuisset pre
stitum. ꝛ tunc procederet sol. glo. Sed hic debet intelligi quan
do non est prestitũ: quia partes forte venerunt ad cõcordiã. et
sic in tota summa obstat exceptio: dubium autem erat hoc qd
s. dixi. quia exceptio non nume. pecu. fuit inuenta cõtra confes-
sionem et promissionẽ que fiunt sub spe future numerationis.
Certe ista. l. hoc inducit de nouo vt habeat locum: etiam quan
do sub spe alterius cause de futuro: que postea non est secuta:
Et hoc tene menti. Si autem de preterito vt si tenebar tibi in
centum ex vna causa. et confiteor illa habere penes me ex cau-
sa mutui. tunc non habet locum dicta exceptio. et si eã oppono
tu potes eã excludere ꝓponendo ꝛ probãdo debitũ precedẽs.
vt in. l. singularia. cũ ibi no. si cer. pe. ꝛ eo. tit. j. l. si ex pretio. Ex

a ¶ Jlle q fuit aduocat⁹. Addõ Inno. Ant. de but. ꝛ doc. i. c. irrefragabili. d offi. or. Ant. de bu. i. c. dilecto. de test. ꝓbiť. in. c. postremo. de appella.

5 hoc apparet solu. qõnis formate ꝑ glo. † Quid iuris si lapsu3
est biẽnium. nam glos. refert tres opi. Tu dic breuiter: aut pa
trocinium non est secutum. et tunc confessio nocet confitenti in
tota quantitate nisi probet simulatione3 ꝙ fuit facta confessio
sub spe futuri patrocinĳ qd secutu3 nõ est nõ spe future nume-
rationis: quia tunc haberet necesse probare numerationẽ non
fuisse secutam qd esset difficile. Sed hoc non esset difficile pro-
bare per testes qui interfuerunt conuentionis: sed si patroci-
nium fuit secutum: tunc vsq; ad quantitatẽ debitã pro patro-
cinio: etiam si non esset lapsum biẽnium non haberet locu3 ex-
ceptio propter precedentem oppositionẽ multominus post. s3
in eo quod excedit lapso biẽnio preiudicaret cõfessio nisi pro-
baretur simulatio. vt dixi: ꝛ ita reducitur ad concordiam finis
glo. cum principio.

1 Velamento. † No. i hãc. l. ꝙ licet iudex nõ audierit aduocatũ alte
rius partis: qr erat absens ꝛ noluit ipsum expectare
licet pars instabat vt expectareť vel erat ꝑsens non
fuit visum iudici necessariũ audire aduocatos: vel etiã audiuit
aduocatum vnius partis ꝛ non alterius non proptera senten-
tia lata cõtra alium est nulla. Fallit in causa fiscali. vt. j. de sen.
aduer. fis. la. l. j. lib. xĳ. Et idẽ videtur in causa ecclesie q̃ est eodẽ
modo priuilegiata. vt ibi no. Ex hoc etiam pt3 qd non est dan
da dilatio pro aduocato habendo. Quod est verum post litem
ceptam sed ante sic. ff. ex qui. cau. ma. l. ait pretor. §. j. ꝛ etiã post
datur ex causa vt si sit mortuus iste qui habebat vel se absenta
uit. vt eo. titu. l. sed si per pretorem. §. penul. ꝛ in. l. nec nõ. eo. ti.
ẜm Cy. licet si non detur non sit sententia nulla vt hic. De hoc
vide in. c. j. vt lit. non contest. in gloss. ĳ. ꝛ per Inno. gloss. supe
rius ad longum.

2 ☞ Fama et honor debet preferri omni lucro.
3 Aduocatus an possit pacisci cum clientulo de certa quantita
te solita ꝛ moderata siue perdat siue vincat.

1 Si qui aduocatoru3. † Aduocat⁹ qui
pacisciturᵃ cum clientulo de quota litis repelletur ab
officio aduocationis. hoc dicit. Patitur etiam aliam penam.
de qua in. l. si non remunerandi. §. fin. ff. manda. ꝛ idem in pro-
2 cura. vt ibi patet. ꝛ in. l. licet. de procura. ¶ † In text. ibi existi
mationi: idest fame ꝛ honori suo. ꝛ sic not. famam ꝛ honorem
preferendum omni lucro. facit. l. iul. si quis omis. cau. test. et. l.
miles. §. socer. in si. de adulte. ẜm Cyn. ¶ In text. ibi. certe par
tis. dic: scil3 quote dimidie tertie vel quarte. Certe etiam si non
sub nomine quote. vt si erat questio de hereditate ꝛ pactus est
de vna re hereditaria cum sit eadem ratio. Secus si de alia re
que non erat in controuersia ẜm Bal. sed salua reuerẽtia: quia
eadem est ratio prohibitionis: quia inducitur aduocatus ad
calumniandum. Dic ergo quod vbicũq; pactum confertur in
euentum victorie: puta si vincam tibi hanc questionẽ volo ha-
bere tantum: si non vincam nihil volo habere: sed volo te iu-
uasse gratis: semper pactum est reprobatum ratione predicta
quoniam vt vincat vtetur omni calumnia et falsitate: quibus
poterit et conabitur per fas et nefas vincere. et ista fuit causa
prohibitionis et satis colligitur ex. d. l. si remunerandi. §. fina.
3 et. l. salarium. ff. man. ¶ † Tunc aute3 pactum est licitũ qñ nõ
confertur totaliter in euentum litis vt quando pacisciť de cer-
ta qnantitate solita ꝛ moderata: siue vincat siue perdat. nã tũc
cessat ratio calũnie. ꝛ si vltra hoc pacisceretur ꝙ in casu victo-
rie aliquid plus consequatur: dic ꝙ non esset licitum. vt. l. j. §.
sed palmarĳ nomine. de va. ꝛ ex. cog. quia postq̃ in omnẽ euen
tum habet certum salarium: nõ sic mouebitur ad calumnian-
dum pro illo modico pluri. Quantum autem si non esset taxa
tum iudicis arbitrio relinquitur. sed do. Rapha. dicit hic se in
telligere istum tex. quando post litem finita3 paciscitur aliqd
dare nomine palmarĳ. i. victorie. non autem quando post litẽ
ceptam. et dicit se postea reperisse. Pet. hic idem tenentem in
d. l. litem. j. de procu. ꝛ tunc non esset dubium vnde precedens
intellectus: videtur mihi verior ꝛ rationabilior. vide qd no. in
l. sumptus. ff. de pac.
2 ☞ Excipiens de criminibus contra personas testium nõ de
bet prorumpere ad verba iniuriosa vltra q̃ꝫ litis vtilitas expo
scat: alias tenetur actione iniuriarum et quando videať vtili-
tas litis exposcere.

Quisquis vult. Lex ista primo ꝓhi
bet aduocatis qua-
tuor vsq; ibi apud. Scdõ ꝑmittit vsq; ibi quisquis.
Tertio ꝑcipit ꝛ est. l. moralis ꝛ pulchre dictata. Et
dicit Bal. qd q eã seruaret reputareť ꝛ esset optim⁹ aduocat⁹.
1 ¶ † No. i prima parte post princi. ibi aduocatus ꝛ iudex. hoc
potest intelligi trib⁹ modis. primo quod ille qui fuit aduoca-
b tusᵇ in vna causa non possit postea in eadem esse iudex. qd in-
tellige: scilicet delegatus: sed ordinarius sic. et no. in Specu. de
iudi. dele. §. superest. ver. Item si fuit aduocatus. vt probatur
in. l. pretor. ff. de iurisdi. om. iudi. debet tamen causam delega-
re ordinarius si ab eo petatur cum sit suspectus propter offi-
cium aduocationis: qr videtur habere affectum ad causam in
qua fuit aduocatus. et ista est iusta causa recusandi. ꝛ sic habẽt
iurisditionem mero iure: sed delegatus videtur quod ipso iure
non habeat vt sit aliqua differentia inter delegatum ꝛ ordina-
rium. Secundo potest intelligi econuerso ꝙ ille qui fuit iudex
in causa non possit finito officio esse aduocatus in eadem. Cy.
non tenet hoc: quia nõ est eadem causa suspitionis. Iudex em̃
non presumitur habere affectionem plus ad vnam partem q̃ꝫ
ad alteram. Mihi videtur et ita vidi fieri: ꝛ est honestum qd si
dedit sententiam in vna causa pro vna parte non possit finito
officio suo causa appellationis sumere officium aduocationis
pro illa parte: vel saltem non debeat: quia tunc resultat suspi-
cio ꝙ faueret illi parti: vel ꝙ intellexerit se cum illa: sed si non
oderat sententia secure potest acceptare officium. Tertio mo-
do potest intelligi ꝙ eodem tempore quo quis est iudex nõ de
beat tanq̃ꝫ aduocatus vnius ex partibus allegare pro ipsa. Et
ita faciunt cauti iudices quando vna pars ducit aduocatum ꝛ
altera non. nam dicunt illi. ducas aduocatum tuum vt respon
deat aduocato alterius partis: quia nõ intẽdo esse iudex ꝛ ad-
uocatus pro te. Sed presentibus aduocatis vtriusq; partis si
alter ipsorum deficeret in respondendo potest supplere de iure
allegando meliorem legem vel rationem. vt. j. que desunt ad-
2 uoca. l. vnica. Et istam credo fuisse mẽtem hui⁹ litere. † ¶ In
tex. ibi prorumpat. not. argumentum cum quis excipit de cri-
minibus contra personas testium non debet prorumpere ad
verba iniuriosa vltra q̃ꝫ litis vtilitas exposcat: alias tenetur
ac. iniuriarum ꝛ ita fieri vidi. facit. l. vero pro cõdemnato. §. j.
ff. qui satisda. cog. ꝛ quãdo videatur vtilitas litis exposcere dic
vt in. l. que omnia. ff. de procura.
2 ☞ Si vna pars assumpsit oẽs aduocatos meliores pro se: ꝛ
iudex compellat aliquos ex illis dimittere illã partẽ ꝛ assume-
re aduocatos ꝓ altera et hoc recusant sine iusta causa possunt
perpetuo priuari officio aduocationis.
3 Statutum potest disponere quod nullus ex litigatoribus de-
beat in causa sumere cõsilium in scriptis et cum sigillo nisi ab
vno doctore huius ciuitatis: seu ex his hic manentibus: alias
perdat causam.
4 Qui subtrahit alteri parti suas probationes vel defensiones
subtrahendo instrumentum vel corrũpendo testes vel eis mi-
nando: qd non debeant testificari pro altera parte: si conuinca-
tur de hoc debet causam perdere.

Prouidendũ. Tria sunt dicta hui⁹
l. scd3 ibi si qs vero. ter
1 tium ibi si quis autem. ¶ † Not. ex prima parte qd
si vna pars assumpsit pro se omnes meliores aduo-
catos

catos potest iudex ad instātiam alterius compellere aliquos ex illis dimittere illam partem ⁊ assumere aduocatos pro altera. Et ita pluries vidi fieri. licet gl. dicat ꝙ istud fiebat olim quando salarium dabatur de publico: hodie non cum detur a clientulis: vnde licet vnicuiqꝫ facere facta sua: prout melius potest. Sed contrarium ptꝫ ex fi. huius. l. quia videtur facere malitiose vt subtrahat alteri parti paris defensionis copiā: ideo debet puniri. vt ibi. ⁊ facit ff. de offi. procon. l. nec quicqꝫ. §. ob-
2 seruare. ⁊ §. fina. ❡ † Item not. ex secundo dicto ꝙ si tales aduocati quibus iudex precipit. vt. s. dixit. recusant hoc facere sine iusta causa possunt perpetuo priuari officio aduocationis. istud nunqꝫ vidi obseruari: esset autem iusta causa recusandi quando sciret partem illam non fouere iustitiam ſm Gui. de
3 suza. per. l. rem non nouam. §. patroni. j. de iud. † Ex tertio dicto no. ꝑ statuto huius ciuitatis quo cauetur ꝙ nullus ex litigātibus debeat causa sumere consilium in scriptis. et cum sigillo nisi ab vno doctore huius ciuitatis seu ex his hic manētibus: alˢ perdat causam. ⁊ hoc fuit statutuꝫ: q2 semel fecit quidā cōsuli pro se ab vno doctore: ⁊ postea subscribi ab oībꝰ alijs: vñ non reperiebatur qui vellet alteram partem iuuare. Et ex hoc resultat presumptio contra taliter facientem ꝙ foueat iniustam causam. Glos. tamen hic dicit ꝙ non propterea debet causam
4 perdere. † Sed Cy. dicit contrariū in additionibus ꝙ ille qui subtrahit alteri parti suas probationes vel defensiones: puta subtrahendo instrumentum vel corrumpendo testes vel eis minando ꝙ non debeant testificari pro altera parte si conuincatur de hoc: debet causam perdere per. l. si de possessiōe. j. de proba. ⁊ per. l. ij. §. j. ff. de iure fisc. vbi est tex. notabilis ð hoc. ⁊ ibi per Bar. in. d. l. si de possessione. Ad qđ facit. c. peruenit. extra de testi. cog. ⁊. c. constitutus. in fi. ⁊ qđ no. Inno. in. c. intimauit. de testi. ⁊ hoc forte voluit dicere iste tex. in fi. quod experiretur autoritatem iudiciariam a se lesam. Tene menti: quia singulare est: licet raro practicetur: sed vnus bonus aduocatus qui recordatur de his multum potest prodesse suo clientulo. ⁊ iterum tene menti.

De aduocatis diuersorum iudicum. Rubrica.

2 ❡ Aduocatus q colludit cuꝫ aduersario vel patitur ipsum vincere dicitur preuaricator improprie ⁊ qs dicatur preuaricator: ⁊ quod sit crimen publicum.
3 Quid in procuratore.
4 Detecto crimine procuratoris vel aduocati ⁊ ipse cōdēnatur criminaliter sententia retractatur: ⁊ causa de nouo agitatur: ⁊ si lata est sententia an sit nulla ipso iure. ⁊ nu. 5.
5 Sententia lata contra absentem interueniente dolo partis et falsis allegationibus est nulla.
6 Sententia contra aduocatū ꝙ preuaricatus est an faciat fideꝫ in causa ciuili contra alteram partem vt per hoc rescindatur sententia absqꝫ eo ꝙ probetur iterum preuaricatio.

1
I patronum. † Ex preuaricatione aduocati punitur aduocatus. sentētia rescinditur ⁊ cā restauratur. h. d. ſm Jac. bu. et est difficilis ista. l. in sui materia et quotidiana. et Cy. hic multa dicit: vel sic ſm Bar. preuaricatio aduocati ꝓbata facit eū puniri ⁊ sententiā rescindi: sed nō probata facit vt pu-
2 niatur accusator ⁊ sentētia firma permaneat. h. d. ❡ † Not. ꝙ aduocatus q colludit cū aduersario vel patitur ipsum vincere dicitur preuaricator qđ est verum improprie. nam ꝓprie loquendo non dicitur preuaricator nisi ille qui accusat aliquē de publico crimine. ⁊ postea patitur ipsum absolui forte corruptus ab eo. ⁊ sic prodit rēpublicam cuius interest delicta puniri: et tūc tale crimē est publicum: sed hic prodit personam priuataꝫ ideo improprie dicitur ⁊ crimē est priuatum. ⁊ hec habetur in
3 l. j. ff. de priua. deli. † Sed quid in procuratore. glo. j. de pcu. sub rubrica videtur sentire ꝙ non committat crimen preuaricationis cum dicit ꝙ aduocatꝰ accusatur de dicto crimine: sed contra procuratorem agitur de dolo si collusit cū aduersario. Certe non video differentiam: vnde puto ꝙ ita improprie dicatur preuaricari procurator sicut aduocatus: ⁊ possit de hoc crimine puniri et pena est extraor. vt in. l. j. ff. de preua. Quinimo maius est periculū in procuratorē in cuius persona sub-
4 stantiatur iudicium ⁊ maius dānum facere potest cum teneat omnes terminos litis non sicut aduocatus. ❡ † Itē no. ꝙ detecto crimine procuratoris vel aduocati: ⁊ ipse condēnatur criminaliter sentētia retractatur. ⁊ causa de nouo agitatur. Sed est dubium an ipso iure sit nulla quod innuit iste tex. prima facie an sit rescindenda per restitu. in integ. quod videtur per. l. minor autem magistratus. §. j. ff. de mino. de qua glo. op. Fue-runt diuerse opi. quas glo. recitat. ⁊ finaliter distinguit: an interuenerit corruptio per pecuniaꝫ et est ipso iure nulla. vt. l. venales. j. quando prouoca. non est ne. An per gratiam: et tunc non est necessaria restitutio. vt. l. seruo inuito. §. cum pretor. ff. ad trebel. Pet. dicit ꝙ ista distinctio bene reperitur in iudice corrupto in quo substantiatur iudicium cum tres persone sint necessarie ad substantiam iudicij: scꝫ iudicis actoris ⁊ rei. vt in c. forus. de verbo. signi. Sed in persona aduocati non substantiatur iudiciū cum possit esse sine aduo. vt. s. ti. j. l. velamēto. et ideo tenet indistincte necessariam fore restitutionem: etiā si interuenerit corruptio per pecuniam: etiam tenet hic Bar. Jac. de are. dicit qđ si interuenit pecunia: tunc pars aduersa perdit causam. vt. j. de pe. iu. qui ma. iu. per totum. l. ij. de cōdictio. ob tur. cau. ⁊ sic sententia pro se lata erit nulla. prout dicit glo. tamen tunc non habet locum iste text. dum dicit ꝙ de principali causa denuo queretur. ⁊ sic innuit ꝙ debeat videri quis fouet iustam causam. Et pro isto debeat alia sentētia ferri: sed in casu predicto hoc non fiet. imo si altera pars erat rea habebitur pro conuicta etiam si fouebit iustam causam et condēnabitur si erat actrix reus absoluetur. si vero non interuenit pecunia: tūc est necessaria restitutio. sed Cy. dicit quod si interuenit dolus alterius partis: licet sine pecunia ⁊ collusio cum aduocato non est necessaria restitutio: imo est ipso iure nulla. ⁊ ita intelligit hāc. l. si vero nō interuenit dolus vel collusio alterius partis: sed dumtaxat malicia aduocati: tunc erit necessaria restitutio. ⁊ ita intelligit. ll. in contrarium. allegat. Sed certe quando non interuenit dolus vel collusio aduersarij videtur ꝙ restitutio non sit concedenda: quia non debet sibi nocere malitia aduocati alterius partis. Sed imputet sibi qui talem aduocatū pro se habuit vnde debeat agere contra ipsum de dolo ad interesse. vt in. l. si dolo. ff. de dolo. et si non est soluendo: tunc poterit agere de dolo contra partem aduersam vel in factum ne ex dolo aduocati mei lucretur cum damno meo. vt in. l. eleganter. §. penul. eo. titu. iuncta. l. fina. in princip. ff. de eo per quem fac. erit. nisi aduersarius meus sit paratus subire iudicium de nouo. non obst. sententia pro se lata ac si lata non esset. vt. ff. §. penul. dūtamen notatur de malitia aduocati per prius: si tamen aduocatus fuisset vsus aliqua falsitate propter quam lata sententia: tunc esset danda restitutio et hoc casu intelligātur ll. contrarie. Ex quibus potes distinguere per teipsum. Dicit etiam Cy. hic quod ita demum sententia rescinditur si interuenit preuaricatio aduocati si probatur qđ propter illā lata fuit alias quia fieri potuit etiam si preuaricatio non interuenisset non sufficeret parti allegare et probare preuaricationem sicut in simili quando in causa fuerūt producti falsi testes vel instrumenta: quia nisi probetur quod iudex fuerit motus ex illis nō
5 propterea sententia rescinditur. vt. l. iij. j. si ex fal. instru. † Iteꝫ dicit Bart. qđ si lata est sententia contra absentē interueniente dolo partis et falsis allegationibus sine dubio esset nulla. vt in. l. si pretor. §. marcellus. ff. de iudi. aut igitur interuenit dolus partis et corruptio per pecuniam sententia est nulla ⁊ causa de nouo agitatur: ⁊ fertur alia sententia contra aduersariuꝫ ſm Jaco. de aret. Aut interuenit dolus partis non corruptio per pecuniam. et tunc aut est lata contra absentem et sententia est nulla et causa de nouo agitatur ⁊ fertur pro illo qui reperitur fouere iustitiam. et ita potest procedere iste tex. Aut fuit lata contra presentem. et tunc adhuc Cyn. tenet eam non valere ipso iure. sed Pet. ⁊ Barto. contradicentes quod est necessaria restitutio. Aut non interuenit dolus alterius partis: sꝫ aduocati dumtaxat: et tunc nec est nulla sententia nec rescinditur per restitutionem in integrum: nisi aliqua falsitas fuerit admissa: sed agitur contra aduocatum de dolo ad interesse: si tamen non est soluendo in subsidium recurritur contra partem que obtinuit: ne lucretur in damnum alterius ex dolo aduocati: ⁊ tunc serua qđ. s. dixi. Et posset etiaꝫ restitutio pene peti. Ex istis apparet quod in casu huius. l. si interuenisset dolus aduersarij iste ordo: de quo hic vt primo accusetur aduocatus non est necessarius ſm Bald. sed potest incipere a causa ciuili et petendo iterum pronuntiari ⁊ deducere preuaricationem aduocati per modum incidentis. facit qđ no. glo. in. l. si. de fi. instru. vult ꝙ non sit necesse proprius accusare de crimine falsi criminaliter. vt in. l. damus. j. de fal. sed potest incipere a ci-
6 uili. nec est dolus habet beneficium ordinis sꝫ Bal. ❡ † Sed an sententia contra aduocatum ꝙ preuaricatus est facit fidem in causa ciuili contra alteram partem vt per hec rescindatur sententia absqꝫ eo quod probetur iterum priuatio. dic quod sic si in illo iudicio criminali preuarica. pars pro qua fuit lata sententia fuit citata pro suo interesse. ⁊ hoc tenuit Cy. hic facit qđ no. in. l. in cause. la. j. §. interdum. ff. de mino. ⁊. j. si propter publi. pen. l. si deserta. vel sciuerit causam illam agitari ⁊ nō com-

paruerit pro suo interesse.vt.l.fi.§.scientibus.ff.de re iudi.al's
secus.vt in.c.inter quatuor.de maio.⁊ obe.⁊.ff.de adul.l.denũ
tiasse.§.fi.vbi sententia lata contra vnum ex delinquentibꝰ nõ
nocet alteri.quod intellige vt.s̃.dixi.aliquando tamen.secus
quando est talis sententia que facit ius.vt supra statu.vt.l.in
genuum.de stat.ho.vel super querela.inofficiosi.l.papi.§.fi.ff.
de inoffic.testa.tunc enim sententia lata contra illum ad quem
causa pertinet nocet aliis etiam ignorantibus et non citatis.
Et circa hoc vide quod no.post Dy.Barto.in.l.cuz filius.de
verbo.obli.Rogo vos caueatis ab istis preuaricationibꝰ ne
eueniat vobis quod euenit in persona Oldradi.qui postea do
lore tristiciaq; mortem obiit.

¶ De errore aduocatorum. Rubrica.

2 ☞ Si aduocatus facit vnam interrogationez aduersario:⁊
ille respondeat pro suo clientulo presente proderit illi.
3 Si aduocatus parte sua presente respondet libello confitendo
vel negando fit litis cõtestatio:nec ipse aduocatus efficitur do
minus litis ⁊ quid in procuratore.
4 An possit dici presentia sine intelligentia:⁊ an notarius cause
anteq; scribat debeat interrogare partem an intellexerit dicta
per aduocatum suum.

1 EA que. †Dicta q̃ per aduocatũ p̄sente suo clientulo et tacente cẽsentur
dicta per clientulũ hoc dicit scilicet quãtum ad
duos effectus.s.vt illi noceãt si sunt nociua vt ĩ
glo.nisi fuerint infra triduũ p clientulum reuo
cata.vt.j.eo.l.fi.que limitat istã:ꝙ qualr intelli
2 gatur dicã ibi.† Itẽ quantũ ad hoc vt illi proficiãt si sunt pro
ficua.Unde si aduocatus facit vnã interrogationẽ aduersario
⁊ ille respondeat pro suo cliẽtulo proderit illi s̄m doct.nõ sic si
fuisset facta a quodam extraneo.et hoc not.quia factum aduo
cati:licet in eo non substantietur lis prodest clientulo sicut fa
3 ctum procuratoris qd non est penitus extraneo. ¶ † In text.
ibi ab ipsis dominis litium ⁊c.no.ꝙ per istum tex.dicit Bal.
qd si aduocatus parte sua presente respondet libello confiten
do vel negando fit lit.contes.sicut si ipsa pars rñderet vel eius
procurator nec efficitur ipse aduocatus dominus litis:s; ipse
principalis ac si ab ipso fuisset facta respõsio vt hic colligitur
quoniam appellat istum principalem dominum litis nõ sic in
procuratore respondente libello parte sua presente quoniam
ipse efficeretur dominus litis vel instantie cum in ipso substã
tietur iudicium posito etiam quod pars fuerit presens:nã non
censetur responsio partis:sed sua ar.ff.de verb.obli.l.si procu
ratori presentis.vbi si procurator stipulatur p̄sente parte sua
procuratorio nomine illius acquiritur sibi directa et dño vti
lis.⁊ sic non poterit reuocari ipso inuito vel aduersario nisi ex
iusta causa.vt.l.post litem.de procu.tene menti.quia multum
4 aperit intellectum huius.l. ¶ † In glo.j.ibi.⁊ intelligentibus
dic hoc non expediebat dicere s̄m Bar.postq; tex.dicit presen
tibus ⁊c.quia non dicitur presens qui non intelligit.l.diẽ pro
ferre.§.coram.ff.de arbi.dicit Bald.per hoc ꝙ notarius cause
quando aduocatus loquitur literaliter parte sua presente de
bet esse cautus ꝙ non scribat parte presente nisi prius interro
get partem:an intellexerit aduocatũ suũ.⁊ si dicat ꝙ non vul
garizet sibi dicta per aduocatum:alias posset accusari de falso
dicendo parte presente vt non intellexit:sed certe puto ipsum
excusandum per.l.si dictum.§.si presente.ff.de euic. qui tex.vti
tur verbis quibus glo.hic. Et sic innuit ꝙ possit dici p̄sentia[a]
sine intelligentia non tñ est perfecta:qr corporalis nõ mẽtalis:
et sic non ex toto dixit notarius falsum censetur potius dixisse
per errorem q; ex malitia.vt.j.de his qui ascri.in te.l.fin.nec ex
toto falsum quod primordio veritatis iuuatur.vt in.l. cum fi
lius.§.heres meus.ff.de leg.ij.⁊ vide sup ista gl.qd not.Bart.
in.l.j.in fi.ff.de auto.tuto.⁊ aliam gl.que est.j.si maior factus.
l.fi.in glo.mag.post princi.ibi cum dicit:alias perinde ac si nõ
esset presens.Est ergo presens reuera:licet fingatur non esse p
illam glo.ergo notarius excusatur:quia habuit respectum ad
veritatem:quod nota.perpetuo.

a ¶ Presentia. In
teste qñ pñtia in
cludat intelligen
tiaz.vide per do.
Abb.in.c. perue
nit.de testi.co.per
Alexã.de imol.in
cõsil.v.colum.iiij.
versi.videt igit in
cõsil. lxxiij. colũ.j.
⁊ cõsil.lxxiiij.colũ.
ij.circa medi.in.j.
vol.⁊ in ɔs.cxxxiij.
co.ij.simõ quartꝰ.
i.ij.volu. Et adde
ꝙ pro eo qd dicit
hic Paul.de cast.
ad excusanduz no
tarium de falso fa
cit Car.in suo con
si. ccxxxij. colũ.ij.
ĩ prin. vbi existẽs
in loco presumit
scire q̃ geruntur in
loco. facit etiã id
qd dr.qd q̃libet cã
etiã bestialis excu
sat a dolo.l.igit.§.
pe.ff.de li.cau.no.
gl.in.l.j.in fi.ff. de
abige. ⁊ in.l. pla
gij.l.ij.C. ad.l.fa
bi.de plag.Cur.

2 ☞ Syndici comitatus qui tenẽtur denuntiare maleficia in
fra tantum tempus si faciũt sibi scribi denuntiationẽ quã post
ea portant ad iudicem ⁊ in ea contineatur error in nomine ma
lefactoris qualiter excusetur nisi potuerit legere et intelligere ⁊
ascribatur error scribenti.
3 Si quis porrigit aliquã scripturã in iudicio in qua continetur
aliqd contra se illud sibi nocet nisi probet illud per errorẽ fuis
se factum.et qualiter probetur error.
4 Si in libello supplicatorio narrem principi me fuisse tibi con
demnatum in centum cum tamen hoc non esset verum:⁊ petij
mihi iudicem cõcedi qui me restituat in integrũ:an hoc mihi
preiudicet.
Quid si dixi me condẽnatũ pro maleficio ⁊ petij mihi remitti
partem pene:cum nunq; fui condemnatus vel si fui non in tan
ta quantitate.
5 Si aliquis respondendo positioni dicat ꝙ credit:prout conti
netur in tali instrumento:⁊ in illo instrumento inspecto nõ cõ
tinetur illud quod cõtinet positio:sed alio modo talis positio
non dicitur confessata.
6 Pluralitas non presumitur.

1 ERrores. †Error scribentis libellum sup
plicatorium vel cõuentionale:s;
2 non nocet parti eo probato.hoc dicit.†Not.primo
s̄m Jaco.but.ad excusationem syndicorum comi
tatus qui tenẽtur denuntiare maleficia infra tantum tempus
alias puniuntur ⁊ debent denuntiari secundum veritatem et
cum plurimum sint rustici ⁊ illiterati vadunt ad notariũ ⁊ fa
ciunt sibi scribi denuntiationem quam postea portant ad iu
dicem:nã si in ea continetur error: puta in nomine malefacto
ris hoc non debet nocere syndico quasi hoc factum fuit errore
scribẽtis nõ ex malitia ipsius syndici.⁊ tene mẽti:qr postq; scri
ptura est aliena nõ sua.licet p ipsum porrigatur potius presu
mit error scribẽtis.quã ipsius porrigẽtis ꝙ ppetuo tene mẽti.
Quod puto verum nisi talis sit qui potuit libellum legere et
intelligere:nã tunc presumit ꝙ viderit ⁊ legerit ar.in.l.nõ est fe
rendus.ff.de transac.et sic error ascribitur sibi:nõ aũt scribẽti.
3 ¶ † Item no.hic limitationem ad id quod habet in.l.cũ pre
cum.j.de lib.cau.per glo.ꝙ ille qui porrigit aliquam scriptu
ram in iudicio in qua continetur aliquid contra se quod illud
sibi nocet siue sit actor siue reus.nam hoc est veruz nisi probet
illud per errorem fuisse factum.vt in hac.l. In dubio autẽ nõ
intelligitur factum per errorem.vt ibi.⁊ ita intelligitur gloss.
que est in.l.rura.de omni agro deser.li.xj.probatur autem er
ror probando rem aliter se habere.qd dic vt in.l.si post diuisio
nem.s̃.de iur.⁊ fac.igno.per Barto.et plenius per eundem.in
4 l.non fatetur.ff.de confes. ¶ † Item not.s̄m Bal.quod si in li
bello supplicatorio narrem principi me fuisse tibi condemna
tum in centum cum tamen hoc non esset verum:et petij mihi
iudicem cõcedi qui me restituat in integ. vel dixi me condẽna
tum pro maleficio:⁊ petij mihi remitti partem pene:cũ tamen
nunq; fui condemnatus vel si fui non in tanta quãtitate quod
hoc mihi non nocet probata veritate in contrarium.ad hoc vi
de ho.tex.cum glo.in.l.ij.§.fin.de iure fis.et in.l.forma.§.j.ff.de
censi.⁊ ibi glo.distinguit aut dicit per errorem iuris:⁊ tunc nõ
nocet mihi si sum talis qui excuser a iuris ignorantia vt rusti
cus miles minor:aut mulier.vt.l.cuz de indebito.ff. de proba.
alias nocebit.Aut per errorem facti ⁊ tunc indistincte non no
cet.⁊ hoc quando extra iudicium:sed in iudicio videtur distin
guendum:an lis sit contestata vel non.vt no.glo.in.l.qui fami
lie.ff.fami.er.⁊ per Barto.in.l.ex hac scriptura.ĩ fi.ff.de dona.
¶ In gloss.fi.ibi.eo ipso qd contrarium non probatur.dic qd
est contra istum tex.qui dicit manifeste probare s̄m Bar. Cer
te ista sol.potest saluari si ista negatiua non erat forte coarcta
ta loco ⁊ tempore:quia simpliciter dicebatur ꝙ eram condẽna
tus in.l.⁊ non dicebatur per quem iudicem ⁊ quo tẽpore:et est
impossibile probare cõtrarium.⁊ ideo sufficit me negare nũq;
fuisse condẽnatum postq; scriptura nõ fuit facta per me: s; per
alium nec per me intellecta nisi pars aduersa probet cõtrariũ
sed si fuisset per me facta aut intellecta tunc noceret mihi:quia
in presump.iuris que est ꝙ non presumitur aliquid factũ nisi
probetur.vt not.in.l.quecũq;.de publi.fuit recessum per meã
confessionem s̄m Bald.que intelligo cum predicta distinctio
ne.Si vero negatiua erat coarctata loco vel tẽpore:quia dice
batur ꝙ fueram condemnatus per talem potestatem qui fuit
hic tali tempore tunc procedit sequens sol. qr possunt inspici
isti libri condẽna.in camera.factarum a dicto potestate.⁊ si ibi
non reperitur dicta condemnatio vel reperitur aliter facta q;
dicatur probatur negatiua de directo: quia per inspectionem
scripture probatur negatiua scripture. vt.l.fina.j.de re.cre. et
5 l.titie textores.ff.de leg.j.⁊ ibi per Bar.† Ex.h.d.Bal.ꝙ si ali
quis respondendo positioni dicit ꝙ credit prout cõtinet in ta
li instrumẽto ⁊ illo instrumẽto inspecto nõ cõtinet illud qd cõ
tinet positio:s; alio mõ talis positio nõ dicit confessata. Tene
mẽti.facit.l.edi.in fi.de eden.cũ ibi no. ¶ Ultimo op.Bar.s;
Jaco.but.hoc modo si in libello dicebat ꝙ erã condẽnatus in
quinquaginta ⁊ ego produco condemnationem in qua nõ erã
condẽnatus nisi in.xx.videtur per hoc non probare contrariũ
nam licet ista condẽnatio non contineat nisi.xx. potuit tamen
esse alia que continebat quinquaginta ⁊ de illa intelligat con
fessio contenta in libello.dicit Bar.quod si hoc dicat per alte
ram partem

ram par tem ego debeo esse cautus qd faciam vnã positionem qualiter nõ fui condemnatus nisi semel. ꝛ faciam sibi respon- deri per partem aduersam. Certe si altera pars respõdebit nõ credit quia forte nõ est certa. istud consilium nihil mihi prode rit vnde non probabitur negatiua. vnde dicit Ja. but. ꝛ Bal. quod nisi producatur alia sententia per te continens. l. non pre sumitur fuisse lata alia sententia quaꝫ illa quam ego produ-
6 co: †quia pluralitas [a] non presumitur. iuxta no. in. l. qui iuraſ-
a se. §. si pater. ꝛ. l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiurã. Et hoc tene menti: quia est sing. ad qd facit qd no. per Bart. in. l. triticum. de verbo. obli. l. si seruũ. §. inter duos. de lega. ij. ꝛ per Bald. in. l. fi. j. de re. cre.
2 ☞ Illa que possunt fieri vsqꝫ ad sententiã possunt etiaꝫ fieri post si a sentẽtia fuit appellatũ: qꝛ pro nõ lata habeť: ꝛ reponi- tur pars in terminis in quibꝰ erat ante ipsam latã a tẽpore li- tis cõtest. vt nõ probatũ probeť ꝛ nõ allegatum allegeť. secus si sententia transiuit in rem iudicatam.
3 Confessus potest appellare vt suam confessionem tanq̃ erro- neam reuocet in causa appellationis: sed conuictus per testes non appellet et quid in condemnato ex presumptione iuris et de iure.
Incontinenti dicitur fieri quod fit infra triduum.
Quid in pacto.

1 Sententijs. †Error aduocati potest re uocari vsqꝫ ad triduũ ꝛ etiã post vsqꝫ ad sententiam: ꝛ si fuit appellatum etiam post sententiam in causa appellatiõis. h. d. Sed qd prodest dicere quod potest reuocari infra triduum cum possit etiam post vsqꝫ ad sententiam ꝛ gl. ꝛ doc. se inuoluunt ꝛ cum re uerentia eorum non intelligunt. nam fine ministerio hoc dici- tur hic. ꝛ. in. c. omni. de cẽfi. vnde dic. ꝛ istud videť sentire Albe. et etiam glos. in. d. c. omni. ꝛ glos. hic videlicet qꝫ si aduocatus aliquid dicat vel confiteatur contra me si infra triduum reuo- co confessionem suam hoc solum mihi sufficit absqꝫ eo qd pro bem contrarium vt illa mihi non noceat nec habeatur pro fa- cta a me etiam si fuit presens ꝛ intelligens: sed si non reuoco in fra triduum: tũc si fuit presens habetur proinde ac si a me fuis set facta. vt. l. j. s. eod. ꝛ sic possum reuocare tanq̃ confessionem meam vsqꝫ ad sententiam. sed tunc habeo necesse probare con trarium per modos tactos in. l. precedẽti. et iste est verus intel
2 lectus huius. l. ☞ †Not. quod illa que possunt fieri vsqꝫ ad sen tentiam possunt etiam fieri post si a sententia fuit appellatum quia pro nõ lata habetur ꝛ reponitur pars in terminis in qui bus erat ante ipsam latam et tempore contestationis lit. vt nõ probatum probetur et non allegatum allegetur. secus si senten tia transiuit in rem iudicatam. ꝛ ad hoc vide ho. tex. in. l. credi-
3 tor. §. iussus. ff. de app. †ex quo sequitur quod cõfessus potest appellare ad hoc vt suam confessionem tanq̃ erroneam reuo- cet in causa appellationis: sed ꝛ conuictus per testes non ap- pellat. vt. j. quo. app. non re. l. ij. ꝛ quod not. per gl. in. c. roma na. de appel. lib. vj. ꝛ in. §. si autem post. que incipit not. ꝛ idem vbicunqꝫ quis est condẽnatus ex presumptione iuris ꝛ de iure vt not. Bal. singu. j. de adul. l. antepenul. ☞ †Item no. qꝫ incõ
b tinenti dicitur fieri qd fit infra triduum. [b] et sic facit pro illis q offerunt se incontinenti probaturos ẽm Bal. hoc tamẽ nõ est simpliciter verum. nã non dicť incõtinenti pactũ appositum nisi apponatur anteq̃ partes diuertant ad alium pactũ extra neum. vt no. in. l. bonefidei. s. de pact. Erat auteꝫ hic casus: qꝛ iudex dedit contra me sententiam virtute cuiusdam confessio- nis erronee facte per aduocatum meum me presente ꝛ me non reuocante: nec postea appellaui ꝛ postea petebant illam rescin- di tanq̃ fundatam in errore aduocati mei qui non debet mihi nocere: et imperator respondet quod tunc non nocet quando fuit reuocatus infra triduum: et tũc sufficit sola reuocatio vel post vsqꝫ ad sententiam ẽm glo. et tunc requiritur qꝫ probetur error ꝛ neutrum horum factum fuit: ideo per rescriptum non debet sententia rescindi.

☞ Ut que desunt aduoca. Rubrica.

2 ☞ Statuta nõ sũt necessario allegãda ꝛ posito qd nõ fuerint allegata iudex põt ferre sententiã scdm formã statutorũ: cõsue- tudo vero est alleganda ꝛ probanda.
3 Iudex an et quando possit supplere de facto ꝛ quando videa- tur supplere de facto ꝛ que sint illa que debeãt facere ad instan tiam partis. et nu. 4. et. 5.
4 Si reperitur sentẽtia lata ꝓ me cõtra te nec apparet ad cuius instantiam lata fuerit an valeat.
5 Quando produco instrumentũ si protestor qd produco in his que faciũt pro me tantũ ꝛ nõ in his que cõtra: an ista protesta- tio prosit an vero possit iudex ferre sententiã pro reo si contine tur aliquid in instrumento in eius fauorem.

1
Dubitandum. †Iudex põt sup- plere de iure in his in quibus aduocati partium deficiunt ad hoc allegatur iste tex. nõ aũt ĩ facto. ꝛ. h. d. gl. ꝛ gl. que sunt in ista. l. ꝛ etiaꝫ super rubrica pa rum vtiliter exemplificant istam. l. Tu pone exemplum hoc modo qd aduocati partium allegauerunt corã iudice ꝛ in voce ꝛ in scriptis: tamen iudici qui erat valens non satisfaciunt ille allegationes ꝛ ipse recordatur de aliqua. l. vel de aliquo dicto doc. q̃ vel qd determinat q̃stionẽ pro vna par- te. Et tamen aduocatus illius partis non allegauit vel de ali quo statuto qd etiam determinat et pro parte non fuit allega- tum. Ipse ergo iudex qui dat sententiaꝫ pro illa parte fundan- do se in. d. l. vel statuto altera pars in syndicatu cõqueritur de iudice: dicens quod ipse habuit scdm allegata et probata iu- dicare non de capite suo. vt. l. illicitas. §. veritas. de offic. ꝑsi. ff. ꝛ qꝫ illa lex vel dictũ vel statutũ nõ fuerant allegata ꝑ aduoca- tum alterius partis. Ideo non debuit se in illis fundare: sed in allegationibus sui aduocati que erant multo meliores quã aduocati alterius partis et iudex hoc fatetur: et tamen dedit sententiam pro altera parte motus de capite suo queritur qd iuris. Certe pars non habet ius conquerendi de iudice: quia iudici hoc facere licuit in his que iuris sunt etiaꝫ parte hoc nõ
2 allegante. hoc dicit ista. l. ☞ †No. glo. ẽm Bald. quod statuta non sunt necessaria alleganda ꝛ posito qd non fuerint allega- ta iudex potest ferre sententiam ẽm formam statutorum nõ sic
c in consuetudine [c] que est alleganda ꝛ probanda: qꝛ de ea non sic constat iudici sicut de statutis cuꝫ iuret ipse statuta seruare et traduntur sibi. Nec ob. l. quisquis. s. de postu. vbi nõ debet qs esse iudex ꝛ aduocatus. ꝛ hic videtur fuisse aduocatus pro illa parte allegando ea que non fuerunt allegata per eam vel per eius aduocatum: quia hoc nõ fecit vt aduocatus: sed vt iudex tũc aũt videtur facere vt aduocatus quando assumeret onus pro vna parte non habente aduocatum allegando ꝛ respondẽ do aduocato alterius ptis et vide de materia huius. l. in Spe. de postu. prela. et tene menti hec omnia que quotidie practicã
3 tur. ☞ †Restat nunc videre vtrum iudex possit supplere de fa cto. ꝛ dicit hec glo. qd non. Et hoc est videndum primo quan- do videatur supplere de facto. Circa quod est sciendum quod quedam sunt que pertinent ad officium iudicis vt reijcere li- bellum ineptum. vt. l. j. de offi. asse. Item dare dilationem par tibus. vt in. l. a procedente. j. de dila. Item dare interlocu. vel diffi. vt. j. quomodo ꝛ quando iudex. per totum. ꝛ de sen. Item alia facere de quibus in. l. j. ff. de iurisdi. om. iudi. ꝛ ista debent fieri per iudicẽ parte petente vel ad partis instantiam. ꝛ quan do ita facit nõ videtur supplere de facto: sꝫ si hoc faceret parte non petente ex suo officio: tũc diceretur supplere de facto. An auteꝫ hoc possit facere ꝛ in quibus casibus plenissime tractat Bar. in. l. iij. §. hoc iudicium. ff. de dam. infec. Sed quãtum ad propositum dic qd si negotium nõ est adhuc reductum coram iudice regulariter non potest a seipso deducere parte nõ peten te. vt in. d. §. hoc iudicium. quia in causa priuata ꝛ ad priuataꝫ vtilitatem non habet locum inquisitio que expeditur iudicis officio nisi in certis casibus vt in causa miserabilium persona- rum. vt in. l. illicitas. §. ne tenuis. ff. de officio presid. et in causa vsurarum. vt in. c. ad audientiam. de iureiuran. et quod ibi per Inno. sed in causa publica. ꝛ ad publicam vtilitatem bene ha- bet locum. vt no. in. l. si vacantia. j. de bonis vacã. Et ista esset quedam inquisitio si iudex me non petente compelleret debi- torem meum ad mihi soluenduꝫ. vnde nec tenetur. vt. d. §. hoc iudicium. Postq̃ vero negotium est deductum coram eo per me dante libellum. ꝛ lit. contest. an possit dare dilationem alte ri parti vel mihi ad probandum me vel illa non petente. et si- militer an possit dare sententiam: tunc aut ambe partes sunt presentes ꝛ potest maxime ex iusta causa si videt perire instan- tiam ꝛ vult causam expedire. et hoc per. l. properandum. post prin. j. de iudi. vbi dicitur qd partes finito iudice non possunt instantiam protelare: sed hic nõ posset ista facere parte non pe tente: illud non esset verum: quia protelaret tacendo. Si ve- ro partes non sunt presentes: tunc non põt se impedire ex suo officio. ꝛ idem si vna pars est absens et proceditur cõtra illam nam non potest aliquid facere nisi altera parte petente que est
4 presens. vt. l. ad peremptorium. ff. de iudi. †et per hoc determi natur questio si reperitur lata sententia pro me contra te nec apparet ad cuius instantiam lata fuerit an valeat. Bald. for- mat hic hãc. q. Et in multis processibus ego hoc vidi. Breui ter si est lata ꝓ actore sine dubio valet: quia sufficit petitio sua quam facit in libello: licet eam postea non repetierit: sed si est

a ☞ Pluralitas. qñ pluralitas ꝑsu matur. vide aliqd ꝑ Bal. i. l. neqꝫ ta les. colũ. ij. ver. cir ca hoc. C. de ꝑba. Bal. l. si duo. §. j. ff. de arbi. ꝑ Alex. de imo. in. l. is qui reus. ff. de pu. in. ꝛ in. l. diuꝰ. ff. d cust. reo. ꝛ in. l. si in reꝫ. ff. de rei vẽ. ĩ apo. ad bar. ꝑ anto. de but. in. c. i. ꝑsentia. de ꝑba. ꝛ ꝑ Alex. in cõsi. liij. col. j. in fi. ꝛ ĩ cõsi. crix. col. iij. in. j. volu. Cur.

b ☞ Qd fit ĩfra tri duum. Adde Ar chi. iij. q. iij. ĩ sum. Interdũ intelligi tur. i. nullo actu in terposito. vt ĩ. c. cũ sit. de ap. ꝛ gl. in. c. j. de mu. peti. ꝛ vi de. l. iij. §. cuꝫ igiť. ff. d vi ꝛ vi ar. ꝛ ibi Car. Alex. in. l. cũ specialis. j. de iu- di. in consil. xcviij. alʾas fi. ꝛ in consil. cxvj. i. ij. vo. Cur.

c ☞ Consuetudine qd consuetudo dꝫ allegari ꝛ probari Adde. l. si qs reũ. j. de cust. reo. bar. i. l. oẽs ꝑpl'i. ad fi. ff. de iusti. et iure. Ang. ꝛ idẽ pau. l. cũ ꝑlatis. ff. de re iu. ꝛ Abb. in. c. pa storalis. d fi. istru. Et adde qꝫ Fran. de are. in cõsil. xiij. colũ. ij. in prin. al legãdo Anto. de but. in. c. fi. de con sue. dicit qꝫ vbi cõ suetudo est noto- ria iudex de ea po test se informare. Cur.

lata pro reo: tunc si apparet ex actis qd partibus presentibus presumitur lata ad instantiam rei: si hoc non apparet: tunc distinguitur an fuerit lata contra actorem absentem. et videtur non valere si non apparet ad instantiam rei. Tene menti: quia dubium est pulchrum. et Baldus non firmat pedes. Quedam vera sunt que pertinent ad solicitudinem partis principaliter. vt producere libellum exceptionis et replicationis facere. Item inducere testes et producere instrumenta et in istis diceret: tunc iudex supplere de facto quando non expectaret q pars faceret: sed ipse a seipso faceret: et si queritur an possit regulariter dic qd non quia habent iudicare secundum allegata et probata per partes. vt. l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. presi. et ideo si pars non opponit exceptionem vel replicationem eo casu quo actor habet actionem vel reus exceptionem non potest iudex a seipso opponere. vt not. in. l. si vnus. in. §. pactus. in glo. in opponendo. ff. de pac. licet constet sibi non tamen iudici competere exceptionem non sic si actor caret actione ipso iure. vt not. in l. vbi pactum. §. de transac. Fallit tamen in aliquibus casibus quando aliquid est sibi nō notum vt iudici. puta ex productis coram eo. vt si ex tenore libelli mei vel etiam instrumenti a me producti apparet sibi competere exceptionem. nam lz nō proponas potest pro te dare sententiam. vt no. in. l. ij. §. qd si actor. in glo. que incipit per hoc apparet. de iur. calū. et §. de transac.
5 l. age cum geminiano. †Et ex hoc dicit Bal. magistraliter qd licet quando produco instrumentum protestando q produco
a in his que faciunt pro me[a] dumtaxat non in his que contra q ista protestatio mihi non prodest quominus iudex possit ferre sententiam pro reo si aliquid in instrumento cōtinetur in eius fauorem: quia illud constat sibi vt iudici et mea protestatio nō potest ligare manus eius in his que potest de iure facere. et allegat glos. pro hoc in. l. j. §. editiones. ff. de eden. licet in contrarium faciat qd habetur in Spe. de instru. edi. §. nunc videndū. versi. quid si produco. et istum casum pluries vidi de facto. et tene menti: quia sing. est. Secundo fallit in his que sunt notoria facti permanentis. vt in. l. ij. §. circa fi. ff. de peti. et in. l. j. cū ibi not. j. qui et aduer. quos. Et ideo si ex vulnere remansit cicatrix cum illa possit videri ad oculum non expedit q qui pro vulnere ad penam propter cicatricem habeat necesse illam probare: quia notoria est. et iudex potest supplere de facto subijciendo rē oculis. Similiter si procuratur decretum alicuius iudicis ordinarij non est necessarium probari q ille sit iudex vel potestas: qr iurisditio ordinaria est notoria facti permanentis. no. in. §. l. j. qui et aduersus quos. Tertio fallit quando proceditur cōtra absentem et potest perueniri ad sententiam diffinitiuam. nam potest iudex perquirere veritatem pro absente et iducere testes per. l. ampliorem. in prin. j. de appel. et per aut. qui semel. quomodo et quando iud. ibi. dum dicit iudex perquisita veritate etc. scđm Bart. et Bal. hic. et in. l. ampliorem. videt hoc limitare qn esset absens ex iusta causa: puta reipublice: alias dicit ipse q iudex pōt supplere pro absente in his q producta sunt corā eo vel facta vt inspiciat an faciant pro eo: sed non potest inducere nouas probationes vel noua instrumēta a seipso. tene mēti hanc limitationem. ¶ Ultimo fallit quando tendit ad vtilitatem publicam. vt. l. quos prohibet. ff. de postul. ideo pōt iudex ex officio suo etiam parte non petente repellere bānitū ab agendo si statutū prohibet bānitū audiri: quia hoc fit propter publicam vtilitatem. vt in. d. l. quos prohibet. Cetera dic vt p Bar. in. §. hoc autem iudicium.

a ¶ Pro me. Adde de hoc vt p lu. ro. in cōsil. cccclxxxiij. et do. de ro. cōsi. cclxxxij. in tit. de fide instru. i nouis. Bal. in addi. Spe. in tit. de appel. vers. officium iudicis. et in tit. de instr. edi. ver. productio. et ibi Spe. §. vlti. no. et Alex. de imo. in cō. cxxxvi. i scđo vo. Cur.

b ¶ Damnatus de publico crimine. adde. l. j. ff. d infa. glo. in. c. multū. ij. q. j. Car. in ca. at si clerici. in fi. vlti. colū. de iu. Pau. de castro consi. lix.

¶ Ex quibus causis infamia irrogatur. Rubrica.

Quero hic qd differt iste titu. ab alio quē habemus in tribus libris. C. de infami. Rñ. iste tractat de causis ex quibus qs efficit infamis. Ille de effectu infamie: qr repellit a dignitate et etiam ab officijs publicis. l. ij. §. miles. et ibi not. ff. eo. et adde qn infamia est summa vt in quibusdā casibus qui habent in. l. j. §. remonet. ff. de postu. et habentur per gl. ea. l. §. ait pretor. ver. hoc edicto. aliqn nō ita magna. vt ibi no.

1 Infamie. ¶ †Missus in carcere vel in vincula causa maleficij inquirendi non efficitur infamis. hoc dicit. Secus si in penam. vt si fuit condēnatus ad carceres perpetuos propter eius delictum: vel etiam temporalis. nam efficitur infamis ex genere pene sicut propter ictus fustium. vt. l. ictus. ff. e. licet de se nō esset delictum famosum. Si ergo producitur aliquid contra me in testem. et ego obijcio qd nō est habilis: quia est infamis cum semel fuerit captus pro maleficio: puta pro furto et stetit in carceribus per plures menses et forte fuit tortus si non fuit repertū maleficium et propter hoc fuit relaxatus nō procedit exceptio mea per hanc. l. et per. l. nullam. j. eo.

2 ¶ Dānatus de publico crimine est infamis indistincte: sed dānatus de priuato crimine non est infamis nisi in tribus: scz actione furti vi bonorum rap. et iniuriarum.
3 Publicani si exigant a transeuntibus vltra quā debeant ad quid teneantur.

1 Nec furti. ¶ †Dānatus in actiōe in factum ex edicto de publicanis non efficitur infamis. hoc dicit. ¶ †Premitte qd
2 damnatus de publico crimine[b] indistincte est infa-
b mis. vt in. l. infamē. de publi. iudi. Sed dānatus de priuato crimine non est infamis nisi in tribus: scz in act. furti. vi bo. rap. et
3 iniuriarū. vt. l. j. ff. eo. titu. † Itē premitte q cōtra publicanos emanauit edictū pretoris quo cauetur q si exigāt a transeuntibus vltra q debeant teneantur restituere duplicatum p actionem in factum. vt per totū titu. de pub. contra quos etiā dat actio furti si contra voluntatem transeuntis indebite rē suam arripiant. vt. l. etiam. j. de fur. Dubitatur ergo si fuit actū contra publi. ad duplum an sit infamis: et dicitur q non: qr nō est cōdēnatus de crimine publico peculatus q est crimen publicum qn officialis extorquet pecunias publicas: nec etiam de crimine priuato famoso: qr non act. fur. nec vi bo. rapt. sed act. in factum descendente ex illo delicto. Nec obst. l. etiam. §. allegata. quia ibi quando parte inuita rem suam aufert: tunc em̄ cōmittit furtum qd est cōtrectatio rei aliene contra voluntatē domini. sed hoc soluit sponte inductus falsa suggestione a publicano. vnde furtum non committit.

2 ¶ Iudici permissum est iusta causa et ante sentētiam minuere vel augere penas et si sine iusta causa minuit punit illa pena quam debuisset imponere. et nu. 8.
3 Gratia facta in vno nō extēdit ad aliud si est mera gratia.
4 Cause ppter quas potest minui pena delicti. et nu. 2. et. 5.
5 An etiā sint iuste cause minuendi penas statutorum. Statutum qd qui aliquem occiderit decapitet et aliqs pijciendo lapidem et non credens aliquem occidere occidit nō debet decapitari.
6 Si iudex apponat hanc clausulā in sententia q si sit lata in minori vel maiori pena q lex vel statutum dicat q ex nunc reducit eā ad penā a lege statutā et imposuit minorem penā qd nō censeatur cum infamia dispensatum.
7 Postq iudex aliquē condēnauit ad certā penā nō potest post sententiam illam tollere vel minuere et si pronuntiauit illum deliquisse nec aliquam penam imposuit non est in eius potestate eam imponere.
8 In criminalibus non requiritur conclusio libelli: sed in ciuilibus: secus.

1 Et si seuerior. ¶ †Si pena maleficij causa cognita fuerit p iudicē diminuta infamia videt esse remissa. h. d. scđm Bartol. Sic etiam econuerso si fuerit aucta etiam sine cause cognitione censetur cum infamia dispensatum. vt. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. eo. et. j. l. proxi. scđm vnam lectu. et qualiter intelligatur ibi dicam. Premitte quod si lex pro aliquo crimine publico imponit penam temporalem quod etiam transacto illo tempore. et sic pena finita nihilominus condemnatus remanet infamis: quia licet pena sit tēporalis: infamia tamen que infigitur ossibus et non est proprie pena maleficij: sed sequela ipsius pene remanet perpetua. vt. j. eo. l. ad tēpus. et quod est verum quando condemnato imponitur illa pena quam lex statuit in illo crimine: sed si lex statuat maiorem penam perpetuam vel etiam maioris temporis. et iudex ex iusta causa motus imponit penam temporalem vel minoris tēporis: tūc illa infamia durat quousqz durat tempus pene: sed ipso finito finitur ipso iure: quia sicut illa est iusta causa minuendi penam maleficij. ita etiam faciendo finiri infamia q est eius
2 sequela. et hoc vult lex ista. ¶ †In tex. ibi. et si seuerior. dic: scz attenta natura maleficij: sed attenta qualitate vel causa ppter quam iudex fuit motus ad minuēdam penam nō debebat dari seuerior sententia: quia propter illam causam minuebatur delictum. et hoc est permissum iudici ex iusta causa minuere penas. ar. l. statuas. vt est casus hic quem tene menti. sed sine causa iusta non licet: imo punit iudex illa pena quā debuisset imponere. vt. §. ne sanctum baptisma. l. fi. in fi. et. l. seruū. in fi. j. ad
3 legē iul. de vi publica. ¶ †In tex. ibi certis rationibus motus. dic que minuebant delictum. vt si delinquens erat minor vel deliquerat sine dolo. vt in exemplis glos. et ideo etiam pena merebatur mitigari. Sed si ille actiones non minuebant delictū: tunc secus quia non debuisset pena minui. et si fuit diminuta indebite non debet diminui infamia: quia gratia facta in vno cum ex mera gratia non extenditur ad aliud. vt in. l. fin. de generali

nerali abolitione. quam allegat glo. mag. in prin. pro ↄtraria.
¶ In tex. ibi transacto tēpore: ergo illo tēpore durante bñ est
infamis. Secus si fuisset pena aucta. q͛ tunc statim censeret̃ cū
infamia dispēsatū. vt. l. ordine. §. durioribus. ff. ad mu. ¶ In
gl. ibi vsq͵ dū durat ⁊c. dic scz tp̄s pene: sed certe nō esset diffe-
rentia inter casum quādo pena fuit diminuta. ⁊ inter casuz qñ
non fuit diminuta. nā etiā primo casu durāte tempore pene re
manet infamis ⁊ postea nō. ⁊ gl. vult ꝙ idē sit quādo nō est di-
minuta. dic ergo ꝙ si nō est diminuta etiā trāsacto tēpore pene
durat infamia. vt. j. eo. l. ad tēpus. ⁊. ff. de decu. l. ad tēpus. ⁊ vi
de glo. in. l. ordine. q̃ hic allegatur in glo. que melius loquitur
4 quā ista. ¶ † In gl. que incipit pone aduerte: q͛ exemplificat
hanc. l. duobus modis principaliter. Primo quando pro cri
mine veniebat imponēda pena perpetua ⁊ fuit imposita tēpo
ralis. Secūdo qñ ad maius tēpus: puta decēniū ⁊ fuit impos
ta ad minus: puta ad biēnium. qđ prosequere vt in glo. Item
vult ista glos. ꝙ cause que mouerunt iudicē ad minuēdum pe-
nam minuebant etiā dictū vt minor vel senior etas vel q͛ ma-
5 leficiū fuit cōmissuz sine dolo. † ⁊ dicit Bal. notabiliter qđ iste
sunt iuste cause minuendi etiam penas statutorū: licet iudices
iurent seruare statuta: q͛ per hoc non tollit̃ arbitriū qđ datur
iudici a iure cōmuni. vt ex iusta causa possit minuere penas a
a l. statutas. Et ideo[a] lz statutuz dicat ꝙ qui aliquē occiderit de
capitet̃. ⁊ quidā proijciēdo lapidē ⁊ non credens aliquē occide
re occidit nō debet decapitari. ⁊ istum casum habui de facto. ⁊
quēdam euasi a pena mortis: q͛ iudices dicebant verba statu-
ti debere seruari ad vnguē ⁊ non debere fieri interpretationem
vltra ꝙ patiant̃ verba: lz de iure cōmuni sit certū ꝙ propter la
tam culpā sine dolo nō debet puniri pena capitali. l. lege in le-
gem. ff. ad. l. iu. de sica. Ego allegaui dictū Bal. in. l. data. ante
si. de accu. ⁊ etiam hic hoc tangit. ⁊ si non habuissem autoritatē
Bal. q͛ non reperiebam aliquē hoc dicentē fecissem illū deca-
pitari. tene menti. ¶ In gl. prima in si. post prin. ibi indulgē-
tia principis quem fecit post pene impositionem. dic ⁊ si de me
ra gratia remisit penam. et ista gratia non extenditur ad infa-
miam. vt ibi. sed hic iudex de iustitia propter causas minoran
tes maleficiū minorauit penā. vnde eadem ratio est in tollēdo
infamiā nō sic in mera gratia: q͛ sufficit si cui vel in paucis ⁊c.
vt. j. de neg. gest. l. tutori. ⁊ intellige glo. qñ princeps solū remi
sit penā ad quā erat condēnat⁹: sed si restituisset dānū in integ.
tunc censeret̃ remisisse infamiā. per. l. solet. ff. eod. ⁊ per. l. j. §. de
6 qua. ff. de postu. ẜm Bal. ¶ † In gl. ibi. ⁊ nō per errorē ꝑ hoc
ptz ꝙ si iudex apponat hanc clausulaz in sententia ꝙ si sit lata
in minori vel in maiori pena q̃ꝫ lex vel statutū statuat ꝙ ex nūc
reducit eam ad penam a. l. statutam. prout cōmuniter iudices
maleficiorꝫ faciūt. ⁊ de quo etiā no. per Bar. in. l. iudex postq̃ꝫ.
ff. de re iudi. qđ lz imposuerit minorē penam nō censetur cū in
famia dispensatū: q͛ ptz ex ista clausula ꝙ per errorem hoc fe-
cit. ¶ In gl. ibi item no. dic ꝙ declaratio istius ver. opp. de. l.
ad tēpus. j. eo. ⁊ de. l. ad tēpus. ff. de decur. vbi trāsacto tēpore
pene durat infamia: quidā dicunt ꝙ ista. l. debet intelligi quā-
do crimē non erat famosum ibi quādo erat: sed certe in primo
casu etiam durante tēpore non esset infamis: cuius cōtrarium
vult iste text. ideo intellige istā. l. etiā in crimine famoso. vt in-
7 nuit tex. Et ad cōtraria responde. vt. s̄. dixi. q͛ ibi nō fuit pena
minorata. hic sic. ⁊ ex iusta causa. ¶ † In gl. ibi vel dic post sen
tentiā: iunge istā cū prece. ⁊ dic ꝙ postq̃ꝫ iudex aliquē condēna
uit ad certā penā non pōt post sententiā illā tollere vel minue-
re etiā si sibi cōstat de innocētia vel qđ tātā penā nō merebat̃:
sed est recurrendū ad superiorē. l. moris. §. iste pene. ff. de pe. et
l. j. §. si. de questio. ⁊ si pronūtiauit illum deliquisse: nec aliquaz
penā imposuit adhuc nō est in eius potestate eam imponere.
Sed debet imponi illa quā lex statuit: sufficit enim in crimina
libus ferri sententiam declaratoriam criminis: cum pene sint
a iure prefixe in ordinarijs criminibus. ⁊ dicunt doct. per hoc
b ꝙ in criminalibus[b] nō requiritur conclusio libelli accusatorij
vt petat imponi talem penam: sed sufficit quod petat declara
ri ipsum deliquisse: licet secus in ciuilibus. vt not. in. l. nec exē-
plum. j. de fal. per Cy. sed ante sententiam latam iudici licituz
est penam augere vel minuere ex iusta causa. ⁊ in ista sententia
q͛ hoc facit iure permittente. Cetera dic. vt hic per Cy. et per
Bal. qui plura loquuntur.
2 ☞ Si pena fuit aucta: quando non censeatur cū infamia di-
spensatum. et nu. 3.
3 Positus ad confinia debet ipsa seruare ⁊ nō excedere: alias nō
gaudet beneficio de quo hic.
1 I possidonium. ¶ † Si fuit im-
posita maior pe
na q̃ꝫ debuit imponi censetur cum infamia dispen-
satum. h. d. scđm vnam lectu. scđm aliam dicit idem
qđ. l. precedens. in hoc tamen differt: quia ibi quando per be-
neficium fuit remotus ab ordine. i. priuatus officijs commu-
nis. ista vero quando per annum fuit positus in exilio cum de
buerit poni per quinquēnium. Bal. dicit ꝙ ista. l. dicit vtrūq͵
scilz quando pena fuit minorata ex iusta causa. et hoc vsq͵ ibi
quoniam secundo quando fuit aucta maiori crimine. et hoc ne
text. improprietur tenendo tantū primam lectu. que congruit
fini oportet impropriare tex. prece. dum dicit in tempus anni
relegatum: vt exponatur. i. regulandum. ⁊ dū dicit postea suffi
cit quinq͵ annis exilio ⁊c. opz: exponere. i. dānatum ⁊ sic tēpus
pro tempore exponi opz. sed tenendo scđam lectu. tex. non im-
propriatur: sed finis legis non patitur eam dum dicit sentētie
2 seueritas ⁊c. Et sic fuit sentētia seuerior q̃ꝫ esse debuit. † Tenē
do tamen primā lectu. qđ si pena fuit aucta censeatur cum infa
mia dispensatum debet limitari duobus modis. primo quan
do pro pecuniaria pena fuit imposita corporalis que censetur
maior omni pecuniaria. l. in seruorum. ff. de pe. Vel pro corpo
rali seu personali minori fuit imposita maior. vt quia venie-
bat relegandus per annum et fuit relegatus per quinquenniū.
Sed si pro pena pecuniaria minori fuisset imposita maior pe
cuniaria: vt pro duplo quadruplum non censeretur cum infa-
mia dispensatum. vt. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. eo. Secun
da limitatio debet intelligi quando fuit imposita maior non a
propter aliquā causam que habet augere delictum: sz propter
aliquā iustam vel rationabilem. vt q͛ pluribus grassantibus
fuit locus exemplo. vt si pro delicto veniebat imponenda pe-
na pecuniaria: sed quia plures tale delictum cōmittebant fuit
vni amputata manus ad deterrendū delinquentes: tunc locū
habet illa lect. vt no. in. d. §. pena grauior. quia postq̃ꝫ fuit gra
uatus in pena: debet releuari in infamia. ⁊ idem si propter nul
lam iustam causam fuit in pena grauatus. et hoc voluit dicere
glo. in. l. ordine. ff. ad muni. ꝙ quando pena augetur non requi
ritur ꝙ fiat ex iusta causa vel causa cognita. ad hoc vt cum infa
mia censeatur dispensatum: licet secus quando minuitur. Sed
si fuisset aucta propter aliquaz qualitatem augentē delictum:
vt quia commissum de nocte vel in platea vel in palatio cōis:
vel in ecclesia que omnia augent delictum que oīa habent̃ in. l.
aut facta. §. tenuis. ⁊ in alijs. §. ff. de pe. tunc non diceret̃ lata se
uerior sententia nec videretur grauatus in pena. et per conse-
quens cessaret ratio. de qua. s̄. nec infamia debeat releuari ẜm
Pet. ⁊ Bar. qui sibi appropriat verba Pet. in. d. §. pena gra
3 uior. ⁊ hic per Cy. ¶ † Vltimo no. ibi nō excessisse qđ positus
ad cōfinia debet ipsa seruare ⁊ non excedere: alias non gaudet
beneficio. de quo hic imo tempus duplicat̃. Tertio limita nisi
quis fuerit condēnatus de crimine capitali: et si perderet vitā
libertatē vel ciuitatem. et eius status esset annihilatus. vt in. l.
cognitū. §. consumit̃. de var. ⁊ extraor. cog. vnde esset infamis.
non ob. ꝙ pena fuerit diminuta. ⁊ hoc de mente docto. et adde
quod no. s̄. eo. in glo. in. l. j.
2 ☞ Qui lege prohibente fuerit de facto fustigatus an incur-
rat infamiam.
3 Sufficit in crimine etiā ciuiliter intētato. i. ad penā explicandā
parti sñiam declaratoriā ferri absq͵ condēnatione pene.
4 Potest esse crimen et tamen impunibile.
1 D Ecuriones. ¶ † Condēnatus de cri-
mine vel in actione famo
sa est infamis: licet sit in dignitate constitutus. ⁊ ha
beat priuilegium ꝙ non possit torqueri vel fustiga
ri. hoc dicit. Naz reatus oēm honorem excludit. vt. j. vbi sena.
vel cla. l. j. priuilegium ergo concessum in vno non extenditur b
2 ad aliud. ¶ † In tex. ibi prohibitum: sed quid si de facto fusti
getur an erit infamis. videtur qđ sic ex genere pene. vt. ff. eod.
ictus. et. j. eo fustibus. tantum enim operatur genus pene sub-
sistente causa quantum operatur cōdēnatio de crimine famo-
so ẜm intellectum docto. in illis iuribus. Contrarium tamen
videtur postq̃ꝫ lege prohibente hoc factum est. et hoc quātum
ad infamiam iuris: sed infamiā facti non euitant. vt no. j. eo. l.
nullam. in glo. j. ¶ In tex. ibi verum. iniuriā subaudi atrocē.
vt. ff. de iniurijs. l. diuus. pro leui iniuria cōdēnatus nō est in-
3 famis: vt ibi colligit̃ a cōtrario sensu. ¶ † In tex. ibi te fecisse.
No. ꝙ sufficit in crimine etiā ciuiliter intētato. i. ad penā expli-
candā parti sententiā declaratiuā ferri absq͵ condēnatione pe
ne. Qñ em̄ criminaliter intentat̃ clarū est: q͛ tunc in accusatio-
ne nō expedit petere illū condēnari ad talē penam cum illa sit
statuta a iure. vt. l. j. ff. ad tur. Breuiter in actione iniuriarū in
qua non est certa pena statuta: sed cōmittitur arbitrio iudicis
facta estimatione iniurie cum taxatione iudicis. vt no. in. l. in-
iuriarum. ff. de iniur. non puto sufficere ferri sententiam decla-
ratiuam nisi etiam condēnetur ad certā penam: q͛ actor ex illa
sentētia nullā penā certā posset petere nisi forte dicamus ꝙ in

a ¶ Et iđ. ad hanc doctrinaz Paul. de castr. adde do. Alexā. de imo. in cōsil. cclxiiij. col. si. in scđo vol. ⁊ vide addita ad Ang. đ are. ī tract. malefi. in v̄bo sciēter ⁊ do lose. et nouissi. ī. l. iij. §. ꝙ ait ꝑtor. ff. ne qs eū q ī ius vo ca. vi exi. ⁊ ↄ̄ iudi- ces q volūt serua- re statuta ad vn- guē. Adde eundē Pau. de ca. ī cōsi. cclxxv. in scđa ꝑte cōsiliorū nouorū: incip. in causa in- carceratorū. in. ij. colū. Fran. Cur.

b ¶ In criminali- bus. Adde vt per Bar. ī. l. libellorꝫ. ff. de accu. ī. l. ij. §. si publico. ver. iij. quero. ff. de adul. Bal. ī. l. edita. co. xv. s̄. đ edēdo. vbi dicit ꝙ de ↄsuetu- dine est qđ conclu datur. peto ipsuz cōdēnari ẜm for- mā iuris ⁊ statuto rū. de quo late per Ange. aret. in suo ope maleficiorū. ī ver. necnō ad q̄re- laz. col. xj. ver. pro cedem⁹ vlterius. Fran. Cur.

executione sentẽtie poterit fieri hec declaratio.iuxta nota.in si mili.in.l.j.ff.de edē.in prin.in.glo.mag.in.l.j.de leg.ij.ꝑ Bar. in fi.facit.j.eo.si te.ver.etiam probatur.qḋ sufficit sententia de claratiua:sic etiam in oī actione ciuili non solū reali:ſ3 in per sonali.l.quid tamen.§.si arbiter.ff.de arbi.⁊.l.cū pretor.in pnc.

a ¶ Condēnat⁹ de furto.Adde gl.et Bar.in.l.j.ff.de ī fa.Bart.in.l.ath letas.in.§.fi.ff.de ifami.Spe.i ti.d reo.in.§.ij.versi.⁊ not.Pau.de cast. in consil.lxxxiij.

4 ff.de iudi.¶ †In glos.ij.ibi non est remissa pena ipso iure:sed propter decurionatum infligi non potest.⁊ sic not.ſm Bal.qḋ pōt esse crimen:et tamen est impunibile.nam si est tale crimen pro quo veniret imponenda pena fustiū decurio illud commit tens diceretur cōmittere crimen:⁊ in penā fustiū incideret me ro iure.et tamen illa non posset sibi imponi.vt in hac gl.⁊ sic re manebit impunitū:sed certe posset pena cōmutari sicut fit cō mutatio in alio casu.l.legatū.ff.de vsufr.leg.Bal.tamē ex ista glo.arguit ꝙ si statutum dicat ꝙ offendens bānitū nō punia tur non sequitur propter ea quin ipsum offendēs cōmittat cri men:licet impunitum.et ideo si statutum diceret ꝙ homicida non possit habere officiū in cōmuni propter eius crimen talis occidens:licet non puniatur de homicidio non propterea po terit habere officium propter crimē quod commisit.Tale em̄ homicidium:licet sit tolerabile non tamen est probabile scōm Bal.secus dicit ipse si statutum diceret quod licitum sit offen dere bannitum.quia tunc offensa non dicitur esse crimē vel de lictum.et tene menti.

2 ☞ Damnatus in aliud opus publicum ꝙ̄ in metallum per dit ciuitatem non libertatem:sed quando in metallum perdit etiam libertatem.

3 Condēnatus ad standum in carceribus per decēnium eo fini to:licet sit infamis si crimen erat famosum ⁊ pena non fuit alte rata remanebit liber ⁊ ciuis:sed si ad carceres perpetuos est li ber sed non ciuis si vero in metallum vel opus metalloꝝ per petuo:tunc nec liber nec ciuis.

1 **Ad tempus.** ¶ †Legit ista lex duob⁹ modis ſm primam lect.q̄ colligitur ex prima glo.⁊ etia3 ex vltima.h.d.Si pe na fuerit minorata sine cāe cognitione seu sine iusta cā etia3 finito tēpore pene remanet perpetua infamia si crimē erat famosum.h.d.et sic supplet.l.et si seuerior.s.eo.que loqui tur quando suberat iusta causa minuendi hic non suberat ſm alia3 lectu.h.d.Quando pena non alteratur:sed imponit illa que a.l.statuta est.licet finitum sit tempus pene durat tamē in famia perpetua si crimen erat famosum.h.d.⁊ ista alia limita tio ad illam.l.⁊ si seuerior.⁊ qḋ licet pena sit tēporalis:infamia tū que non proprie pena:sed sequela eius est perpetua. venio ad casum.¶ In tex.ibi opus publicum dati.quia fuit condē natus vt staret per decēnium pro manuali ad portandum la pides ⁊ calce3 in quodā edificio quod faciebat fieri respublica quia commiserat crimen publicum ex quo cōdēnatus est infa mis.l.infamē.ff.de publi.iud.Sed erat dubium quantum du raret illa infamia.nam videbatur durare tantū quantum illa pena cuius cōtrarium hic dicitur:q꞉ pena finitur decēnio: sed

b ¶ Iniuria facta seruo.Adde quid de iniuria facta ec clesijs ⁊ sacerdoti bus an censeat fa cta toti ciuitati et toti populo.vid ꝑ Pau.de cas.i.l.si qs ī hoc.C.d epi. ⁊ cleri.

2 infamia durat perpetuo.¶ †In glo.ij.circa prin.ibi quia.tūc ciuitatem perderet.dic quasi dicat non libertatem.⁊ hoc quā do in aliud opus publicum ꝙ̄ in metallū.vt.s.posui exemplū sed qn̄ in metallū vel in opus metalloꝝ.tunc perdit ciuitatem ⁊ etiam libertatem.⁊ hoc est quod sequit in glos.⁊ sic longa est differentia inter istas penas.Item gl.dicit ꝙ adhuc est differē tia inter penam metalli ⁊ opus metalloꝝ.in alijs de quibus in

3 glo.†Condēnatus autem ad standum in carceribus per decē nium finito decēnio:licet sit infamis si crimen erat famosum ⁊ pena non fuit alterata:quia nec aucta nec minuta remanebit li ber ⁊ ciuis.Sed si ad carceres perpetuos est liber sed nō ciuis. Si vero in metallum vel opus metallorum perpetuo tūc nec liber nec ciuis.

2 ☞ Condemnatus de furto:si post sententiam que transiuit in rem iudicatam:potest probare quod non commisit furtum licet non euitet penam dupli vel quadrupli: an tamē euitet in famiam.

1 **Si furti.** ¶ †Dānatus de furto est infams.se cus in dānato:q꞉ res furtiua reperta est penes eu3.h.d.In text.ibi fame dānum subisti.dic sic sola sententia cōdēnatoria vel declaratoria criminis famo si facit condēnatū infamē absq3 eo quod missa sit executioni in penam maleficij ⁊ sic quo ad infamiam trahit secum executio nem:sicut ⁊ sententia excōmunicationis.vt no.in.l.furti.§.i.ff.

2 eo.tit.⁊.l.si quis filio exheredato.§.j.ff.de iniusto test.¶ †In tex.ibi sententia durior.dic quia condēnauit istā ad penam du pli ꝑpter hoc solū ꝙ res furtiua fuit reperta penes eā qḋ fieri non debuit:imo in nulla pena veniebat cōdemnanda.vt no.in l.inciuile.j.de fur.licet aliqua suspicio sit contra eam nisi osten dat autorem a quo habuit.Et aduerte.Mar.glossator ad istā

a legē dicebat ꝙ tunc condemnatus de furto* est infamis.vt.l.j. ff.eo.quando reuera furtū cōmisit:sed si potest probare ꝙ non cōmisit etiā post sententiā:licet non euitet penā dupli vel qua drupli ad quā fuit cōdēnatus si sententia trāsiuit in rē iudica tā:q꞉ fecit ius quo ad partē:l3 sit iniqua.l.preses.ff.de re iudi. ⁊.l.cū putare3.C.fami.er.bene tū euitat infamiam per hanc.l. Alij glossatores tenuerūt cōtrariū ꝙ etiā infamiā non euitat: q꞉ talis sententia habetur pro veritate ⁊ claudit os ipsi condē nato vt non possit ꝓbare cōtrariū.⁊ de hoc habet pro gl.in.l. athletas.in fi.ff.eo.tit.Ad istā autē.l.difficilis est rñsio que vi detur probare opi.Mar.glos.nitit soluere multis modis.⁊ fi naliter adheret illi solutioni ꝙ in vltimo casu huius.l.nō fuit proposita actio furti.q꞉ tūc secuta condēnatione esset infamis: sed proposita fuit rei vendicatio vel certi condictio.q̄ sol.mihi nō placet:q꞉ ille actiōes sunt mere persecutorie nec fuisset ista cōdēnata ad penā cuius contrarium vult iste tex.dū dicit sen tentia durior.Ideo dic ꝙ in primo casu huius.l.loquitur quā do agens in libello narrauit ꝙ illa subtraxerat et petijt ipsam condēnari ad duplū.⁊ ita factū est.vñ videtur intentasse actio nē furti.⁊ in illa secuta est condēnatio:sed in secundo casu nar rauit ꝙ res furtiua reperta est penes ista3 nec propterea dice bat istā subtraxisse.⁊ tamen dicebat ipsam condēnari ad penā dupli ac si cōtraxisset.⁊ ita iudex facit.⁊ sic apparet manifeste de iniqtate sentētie:q꞉ l3 videatur intentasse actionem furti ex quo petunt eā condēnari ad duplū:attamen inepte postq̄ non narrauit illam subtraxisse.et ideo talis sententia tanq̄ lata ex inepta actione nō infamat:⁊ forte sententia est ipso iure nulla: q꞉ lata super inepta actione.vt not.insti.de obli.in prin.et per Bal.in.l.actori.j.de iureiuran.

2 ☞ Licet quis audiat male loqui de patria sua ⁊ non respon deat pro defensione eius non efficitur infamis.

Quod sit idem si recuset ire in legationem pro patria vel reci pere aduocationem vel procurationem.

3 Defendens patriam suā super actione famosa intentata con tra eam ⁊ succumbens non est infamis.

An ille qui defēdit infametur si pro eo interuenit procurator.

1 **Neminem.** ¶ †In hac.l.habet duplex lra:sc3 negatiua ob nō defen sa ⁊c.Itē affirmatiua ob defensa.ſm primā dicit ꝙ licet quis nō defendat patriā sua3 nō propterea est

2 infamis.†⁊ sic not.ꝙ licet quis audiat male loqui de sua pa tria ⁊ non respondeat verbum pro defensione eius ex hoc non efficitur infamis.Item si recuset ire in legationem pro patria vel recipere aduocationem vel procurationem non propterea est infamis.videbatur contrarium quasi esset malus et ingra tus quasi non desiderans bonum publicu3 neq3 curans.Tene menti:quia nō potest obijci si vocaret ad aliqḋ officiū publicū tanq̄ inhabilis ex dictis causis:in multis tamen locis proui detur per ordinationem in talibus recusantes vt venetijs ⁊ flo

3 rentie.scōm aliam literam legitur tribus modis in glo.†scōm primā dicit ꝙ defendens patriam suam super actione famosa intētata contra eā ⁊ succumbens non est infamis:q꞉ non est cō dēnatus suo nomine sed alieno.vt in.l.j.ff.eo.⁊ idē in defenden te quēlibet priuato ⁊ condēnato noīe illius non suo.vt.l.furti. §.si quis alieno.ff.eo.Nec etiam is qui defenditur infamatur si pro eo ab initio interuenerit procurator.vt in.d.§.si qs.vel etiam ex postfacto.vt voluit glo.ibi.⁊ intellige ꝙ non infama tur is qui defendit ⁊c.sc3 infamia iuris:sed facti sic.vt ibi glo. ſm aliā lectu.dicit ꝙ ille qui defert bona in fiscū ⁊ non probat non efficit propterea infamis si hoc non facit corruptus pecu nia.l.ij.in prin.ff.de iure fisci.al's secus.Tertio modo legit gl. vt ponatur casus per.l.ex varijs.j.de delatoribus.

Iniuriarum. ¶ Condemnatus de in iuria facta etiam vilissi mam persona3 est infamis.hoc dicit.ſm Bar.hoc

b non placet:quia ponendo casum scōm qḋ glos.po nit non fuit hic condemnatus de iniuria facta seruo[b] ex perso na serui:sed de facta domino ex persona serui qui dominus nō

1 erat vilis persona.dic ergo†quod condemnatur actione iniu riarum ex iniuria facta alicui non principaliter:⁊ in personam suam:sed consequenter fit in personam alterius sue potestati supposita si est infamis.h.d.Videbat enim ꝙ edictū pretoris quo cauetur ꝙ condēnatus in actione iniuriarum est infamis vt.l.j.ff.eo.deberet intelligi quando egit actione iniuriarū ra tione iniurie facte in personā meā:⁊ sic principaliter:non autē quando in personam serui vel filij mei vel vxoris nō casus du plex resultat iniuria vna in psona filij vel vxoris:⁊ illa est prin cipalis:altera in personam meam:⁊ ille venit in consequentia3 vnde videbatur ꝙ condēnatus ex ista vltima nō esset infamis cuius contrarium hic dicitur.

Cedens

☞ Cedens bonis quam infamiam incurrat.
DEbitores. ¶ †Lex ista dꝫ intelligi de in-
famia iuris. nā iste casus non
cōprehenditur in edicto pretoris de quo in. l. j. ff. eo.
vbi ponūtur omnes casus in quibus incurritur in-
famia iuris. sed infamia facti bene incurritur in quibusdam lo
cis in quibus cessio fit cum vituperio ꝑm Cy. qui allegat cōsue
2 tudinē huius ciuitatis que est ꝙ †qui cedit bonis vadit in me-
dio palatij ad lapidem vituperij et consuetudo ciuitatis rome
vbi vadit ad leonem qui stat in capite scalarum capitolij. ꝛ ibi
nudus percutit lapidem. Et ista infamia facti non est parui ef-
fectus. vt no. ī. eo. l. nullam.
1 SI te expilasse. ¶ †Condemnatus
de crimīe expilate he
reditatis efficitur infamis sicut condēnatus de fur-
to licet non sit proprie furtum. quia hoc crimen suc-
cedit loco furti ꝛ est improbius ꝙ̄ furtum. quia hoc crimen. h.
d. ꝑm intellectū doc. Sꝫ do. Rapha. dicit ꝙ iste intellectus sibi
nō placet. qꝛ pro tali crimine datur actio in factū. vt no. in. l. ad
uersus. ī. fami. erci. que non infamat preterea non pōt dici fur-
tum improbius. imo minus improbum ꝙ̄ illud qđ fit viuenti
ꝛ dicit intentionem huius. l. esse in contrariū. Vult enim dicere
ꝙ ex snīa lata super hoc crimine delatoria criminis licet nullaꝫ
contineat condēnationē pena nō propter hoc solum euitaꝛ in-
famia qꝛ in actione furti que est famosa nō euitaretur. licet snīa
sit mere delatoria ꝛ non contineat condēnationē pene: sed bene
euitat ꝑm eum propter aliam rōnem qꝛ tale crimen non est fur
tum. sed imo qꝛ defecit furtum ꝛ per cōsequens actio furti de re
hereditaria per crimen possessa fuit prouisum de ista. Et tamē
ipsemet postea apostillando lec. suam ꝛ non valendo bene rñde
re contrarijs dicit esse sequendū intellectū cōmunem doc. per. l.
minime. ff. de legibus.
1 EAque. †Increpatio paterna erga filiū ipꝫ
nō infamat infamia iuris sed facti.
h. d. ꝛ hoc vltimum est verum ꝑm Bal. quando de-
liberato animo seu ex proposito nō autem ex calore
iracundie pater erga filium profert verba vituperosa ꝛ igno-
miniosa. alias pauci reperirentur qui non essent infames infa-
mia facti que est maximi effectus. vt not. ī. l. prox. Caueāt ergo
filij non irritare parentes.
2 ☞ Tortus vel fustigatus post sententiam ꝛ sic in penam effi
citur infamis.
3 Effectus infamie facti. ꝛ qualiter contrahatur.
1 NUllam. †Tortus vel fustigatus pro inue
stigatione criminis nō efficitur in
famis. hoc dicit. Et si non fuit postea secuta cōdem
natio. sed fuit relaxatus tanꝙ̄ innocēs secus si fuis-
set repertus culpabilis. ꝛ postea fustigatus in penaꝫ criminis
posito etiam qđ de crimine fuisset condemnatus. sed fuisset in-
ceptum ab executione quod interdum fit quando quis reperi-
tur ꝛ in flagranti crimine nam capitur ꝛ statim ponitur ad tor
menta in penam nō pro inuestigatione vel fustigatur. talis enī
efficitur infamis ex genere pene non ex condemnatione. ita in-
telligunt doct. l. ictus fustium. ff. eo. ꝛ. l. fustibus. ī. eo. tit. ¶ Et
sic tribus modis irrogatur infamia iuris. scilicet ipso facto in
tribus vel quatuor casibus positis in. l. j. in princi. ff. eo. Item
per sententiam vt in alijs casibus postea sequentibus in illa. l.
Item ex genere pene non ex ipso delicto meo ex condemnatio-
ne si facta non est. sed est pena vituperosa dummodo subsistat
cā vera propter quam fuit imposita. et in hoc differt iste casus
a precedenti quia quando incurritur ex condemnatione etiam
si cā vera non sit qꝛ tamen snīa pro veritate habetur efficitur in
famis. quia non potest contrarium probari vt dixi. s. eodem. l.
2 si furti. ¶ †In text. ibi si sententia. expone si pro quia. Nam si
fuit positus ad inuestigationem criminis clarum est quod sen
tentia non processit quia tortura debet precedere sententiam
non econuerso. vult ergo dicere si fuit tortus vel fustigatus ad
inuestigationem criminis quia nondum erat lata sententia su-
per crimine non autem in pena non est infamis. secus si lata
esset quia tunc fuisset positus in penam ꝛ iste est verus sensus.
¶ In gloss. j. in princip. ibi sed facti infamiam ꝛc. Ratio dic
contrariū quod nec infamiam facti ex quo fuit repertus inno-
cens quia iniquum esset ꝙ ex hoc aliquod damnum pateretur
ꝛ probatur hic in versi. nullam. secundum Bart. Sed do. Ra-
pha. dicit gloss. posse sustineri. quoniā ad torturam pro inuesti
gatione criminis non proceditur nisi precedentibus indicijs.
ꝛ illa indicia inducunt infamiā facti. sed non placet quia videꝛ
purgata postꝙ̄ nō est repertus culpabilis. ideo Bart. melius
3 dicit. ¶ †In glo. ibi repellitur a dignitate. Ista gloss. semper
allegaꝛ de duplici effectu quē habet infamia facti. Adde tertiū
qꝛ facit vt minor fides adhibeatur ex testimonio. lꝫ ex toto nō
expellatur. vt not. ff. ad carbo. l. iij. §. due cause. ꝛ aliquando re-
pellit ex toto testimonio. vt in. l. cassius. ff. de sena. quando esset
casus ab aliquo officio ex causa ignominiosa. Qualiter autem
a contrahatur infamia[a] facti et de eius effectibus vide per Dy.
in. c. infamibus. de regulis iuris. libro. vj. vbi melius declarat
quam alius.
2 ☞ Pene legales imposite mulieri nubenti alteri viro infra
annum luctus mortuo primo an hodie sint sublate.
1 DEcreto. ¶ †Mulier que maritum mor-
tuum non luxit lachrymis: nec ve
ste lugubri non efficitur infamis. Sed si non luxit
pudicitia viduali qꝛ infra annum alteri nupsit tam
b ipsa ꝙ̄ etiam qui scienter eam accepit infamis efficitur[b]. h. d. ꝛ
hoc prouenit ex edicto pretoris. de quo in. l. j. ff. eo. vbi cauetur
ꝙ mulier debet lugere virum per annum et non transire ad se-
cunda vota. alias efficitur infamis. sed dubium erat quando
non transiuit: tamen in funere non effundit lachrymas nec in-
duit se veste lugubri cum tamen facile hoc posset. quia potius
gaudet de morte viri ꝙ̄ tristetur. quādo apparet per aliqua in
dicia an ex hoc efficiatur infamis declarat ista lex ꝙ non. et sic
2 venit ad declarationeꝫ edicti pretoris positi in. l. j. ff. eo. †Hinc
est vna glossa qua queritur vtrū hodie attenta autoritate apo
c stoli dicentis quod mortuo viro[c] nubat in domino. et etiam iu
ris canonici eam approbantis in. c. dominus noster. de secun.
nup. correcte pene legales que imponuntur mulieri transeun-
ti ad secunda vota infra annum luctus. vt est pena infamie vt
in hac. l. ꝛ alie plures de quibus in. l. j. ī. de secun. nup. ꝛ tenet ꝙ
non sint correcte quia dicta autoritas intelligitur ꝙ possit nu
bere sine peccato. nā viuente viro ligata est ei: non licet ad aliū
virū transire sine peccato mortali. ipso viro mortuo est soluta
lege viri. ꝛ potest nubere sine peccato. quod autē non patiatur
penas legales que non fuerunt imposite ratione peccati sꝫ alia
rōne vt euitetur incertitudo prolis quia posset parere tali tem
pore quod esset dubium vtrum filius esset primi mariti vel se-
cundi. dicit hic Bal. ꝑ dictum apostoli non probari quia licet
possit sine peccato mortali mulier ad secūda vota transire ꝛ in
fra annum luctus non propterea sequitur ꝙ possit euadere pe
nas legales. Unde non fuit intentio apostoli dispositionem le-
gis in hoc mutare. ꝛ istam opi. multi legiste sequūtur. sed in. l.
j. ī. de secun. nup. tenet cōtrarium ne mulier nubens autoritate
apostoli permittentis remaneat decepta quod esse non debet.
vt. l. in condēnato. §. sicut. in fi. ff. commo. ꝛ istam opin. sequitur
Barto. in. d. l. j. ꝛ etiam Inno. ꝛ alij canoniste qui dicunt quod
pene quas mulier incurrebat de iure ciuili propter nimiam fe
stinantiam: qꝛ infra annū luctus nubebat sunt sublate propter
dictam rationeꝫ: sꝫ alie quas incurrit etiam si nubat post annū
vt in. l. ij. ī. de secund. nupt. ꝛ per multas alias. ll. illius titu. non
sunt sublate: quia illic fuerūt imposite in fauorem filiorum pri
mi matrimonij non propter delictum mulieris: vt quia faciat
rem prohibitam. Et huic distinctioni multi docto. adherent.
sed Bald. tenet primam opinio. in. d. l. j. hic vero dicit se voluis
se consilium Cy. de fur. ꝛ Pau. de liaza. qui consulebant quod
si non poterat sequi perturbatio sanguinis ex nuptu mulieris:
puta si post quatuor vel quinqꝫ menses a morte viri nupsit: nā
tunc proles que postea nasceretur ex ea non potest esse primi vi
ri: sed secundi vel forte primus vir mortuus est in absentia et
steterat per annum vel vltra quod non fuit reuersus. nam tunc
si statim etiam nubat proles que nascetur non poterit esse pri-
mi viri sed secundi. vt. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alieni
iuris. Isto casu non incurrit dictas penas: licet olim incurre-
ret: quia lex simpliciter loquebatur. Sed si posset esse vtriusqꝫ
viri: tūc incurreret etiam dictas penas que distinctio satis est
rationabilis. Et isto anno fui interrogatus de ista. q. et nolui
consulere propter diuersitates opinio. Alberic. in. d. l. j. dicit se
vidisse practicare dictum Innocen. et eius distinctionem. Sed
secundum cōscientiam meam puto veriorem esse glossam istā
quia nec ad apostolum nec ad conditorē canonis pertinet cor-
rigere. ll. ciuiles. vbi non est questio de peccato. Sed de bonis
moribus.
1 FUstibus. ¶ †Ista. l. fuit superius in alijs
legibus huius tituli declarata.
hoc dicit. Fustigatio irrogat infamiam si fiat in pe-
nam criminis famosi. hoc dicit. intellige etiā non ꝑ-
cedente sententia diffinitiua: vt quia fuit repertus in flagranti
crimine: ꝛ sic erat crimen notorium tantum ergo valet interlo-
cutoria lata causa cognita facta executione pene quantum sola
diffinitiua etiam executione non facta. ita intelliguntur ista. l. ꝛ
l. ictus. ff. eo. titu.
2 ☞ Iudex potest facere aliquas experiētias ex suo officio ad

a ¶ Contrahiꝛ in-
famia. adde an ta
lis admittaꝛ in te
stem ex necessitate
cū tormētis vide ī
l. ignoti. ꝛ ob car-
mē. ff. de test. doc.
ī. l. j. C. de naufra.
li. xj. Bal. ī. l. ij. ff.
de senatoribus.
b ¶ Infamis effici
tur. adde. l. libero
rū. ī. §. notāter. ff.
eo. ꝛ tex. in. §. por-
ro. iij. q. vij.
c ¶ Mortuo viro
Adde ꝙ aīa defū
cti cōtristaꝛ de se-
cund. nup. vxoris
ꝑm Bal. ī aut. cui
relictū. in. iij. colū.
ver. no. ꝙ aīa. C. ꝺ
edi. di. adri. tollē.
et an sint sublate
pene inducte ꝯtra
secundo nubētes.
vide Jo. de ana. ī
cōsi. cij. ꝛ Alex. de
imo. in cōs. cxxxiij.
in. iij. vol. Cur.

reperiendum crimen.
Si quis negauit scripturā esse de manu sua cū iuramento pōt iudex ad cōuincendū ipm de periurio ꝛ falsitate cōpellere ipm ad scribendū vt fiat cōparatio literarum.
Condemnatus de dāno dato non est infamis.

1 Verbum. ¶ †Interlocutoria iudicis lata sine cause cognitiōe nō infamat h.d. cū.l. interlocutio.j.eo.ꝛ hoc de infamia iuris.ꝫ infamia facti videt̄ importare vt ibi verecūdiā onerare ꝛc. Et pone casum ſm ſcdam positionē glo. ꝙ iudex dixit vni ex litigatorib⁹ qui nimis garrulabat siue preuaricator vel calūniator sicut audiui a baldo ꝙ papa in publico consistorio semel dixit oldrado de laude. Nā videbatur ex hoc infamatus qꝛ condēnatus de preuaricatione vel calūnia est infamis.vt.ff. eo.l.j.Sed illud est verū qñ esset condēnatus per diffinitiuā.ꝛ sic causa cognita sed hic fuit interlocutoria non cōtinēs condē
2 nationē:sed enuntiationē.† Ex prima vero positione glos.no. ſm Bal.ꝙ iudex pōt facere aliquas experiētias ex suo officio ad reperiendū crimen. Ideo si aliquis negauit scriptā esse de manu sua cū iuramento iudex ad cōuincendū ipsum de periurio ꝛ falsitate pōt cōpellere [a] ipm ad scribendū vt fiat cōparatio literarū. Not.etiā ſm Bal.ꝙ cōdēnatus de dāno dato non est infamis.tñ hic non erat cōdēnatus.

¶ Qui paciscitur data pecunia super criminibus famosis an habeatur pro cōfesso ꝛ conuicto per sententiam.
Confessio extraiudicialis in criminibus regulariter non facit plenam fidē.sed indiciū ad torturam.ꝛ quid in iudicio.

1 Non damnatos. †Non solū damnatus de crimine famoso est infamis sed etiā pactus per pecuniam.secus si sine pecunia vel si iureiurā.res decisa est.h.d. Declara hoc.vt.l.athletas.§.fi.cū.l.seq.ff.eo. ¶ In text.ibi in iurie.dic vel furti aut vi bono.rap.vt in.l.j.ff.eo.ꝛ in.d.l.athle
2 tas. ¶ †In text.ibi ꝫ pactos quoqꝫ. Ratio est qꝛ qui paciscit̄ data pecunia super talibus criminibus habet̄ pro cōfesso ꝛ cōuicto per sñiam.vt.l.qꝛ videt̄.ff.eo.ꝫ transactio fuerit facta extra iudiciū ꝛ regulariter ꝯfessio extraiudicialis in criminibus nō facit plenā fidē:sed indiciū ad torturā.vt no.in.l.capite qnto.ff.de adul. Et si fiat in iudicio nō facit quē haberi pro cōdēnato.imo requirit̄ expressa condemnatio.vt in.l.si confessus. ff.de custo.reorū.ꝫ in ciuilibus habeat̄ pro cōdēnato.vt.l.j. j.de cōfessis.Sed in casib⁹ istis est ſpāle vt iusta confessio licet resultet ex actu extraiudiciali.tñ habet̄ pro iudiciali ꝯfessione etiā vltra hoc habetur pro condemnatione. ¶ In text.ibi ꝓ mala cōscientia hoc in dubio.sed si probaret aduersariū fuisse potentem qui potuit metū inferre ꝛ se fecisse transigere per timorem ex ista transactione nō infamaret̄ qꝛ potius videretur facta ad redimendā vexationem [b] suam ꝙ̄ pro mala cōscientia criminis.vt probatur ī.l.serui ob violatū.j.de adul.ſm Bal. quod tene menti.

1 Interlocutio. ¶ †Ista lex dicit idē ꝙ.l.verbū.s.eo.ꝛ pone casum ꝙ ductus est quidam captus de nocte per familiā potestatis ad iudicē quē cū iudex sciret esse vitiosum dixit ei incontinenti tu es vnus ribaldus et ego habeo quotidie querelaꝫ de factis tuis sed volo tibi parcere pro ista vice.Sꝫ si de cetero duceris ad me castigabo te taliter ꝙ eris ceteris in exemplum. Dicit ista lex ꝙ ista verba non infamāt qꝛ dicta sunt causa corrigendi non infamandi.Sic ergo not.ꝙ admonitio iudicis vt quis ad meliorem vitam se cōformet non infamat.h.d.

2 ¶ Statutum ꝙ minor vel mulier nō possit cōtrahere sine presentia duorū cōsanguineorꝫ bone vite ꝛ fame si adhibeātur consanguinei vsurarij ꝙ nō valeat contractus.

1 Improbum. ¶ †Breuis est ꝛ nō summatur per hanc.l.ptꝫ hꝫ
c doc.ꝙ omnes vsurarij [c] sūt hodie infames infamia iuris:cum omnis vsura sit hodie improbata seu reprobata non erat iure isto si non exercebat summam taxatam a.l.eos.j.de vsur.ꝛ de illa que excedebat loquit̄ lex ista. Et sic siue teneat altare paratū ꝛ sic est publicus vsurarius siue occultus est infamis ipso facto non per sententiā ſm glo.quam not. quia iste casus non ponitur in edicto pretoris de quo in.l.j.ff. eo.vbi enumerantur casus in quibus incurritur infamia ipso facto sine sententia.in princi.illius.l.in fi.Sed per istam additur alius casus. Si tamen esset occultus vsurarius requirere tur sententia declaratoria non tamen oriretur infamia ex illa sed ex crimine precedente per sententiam declaratoriam non quando incurritur infamia per sententiam qꝛ nō oritur ex crimine sed ex sñia.ideo si vsurarius fuisset receptus in testem.et postea declaratus foret vsurarius testimoniū precedens irritaretur qꝛ tpe lati testimonij erat infamis nō sic orire? ex sñia. Et dicit Bal.ꝙ posito ꝙ penitentia ductus restitueret postea vsuras:nihilominus remanet infamis qꝛ infamia fuit inflicta offibus ꝛ perpetuo durat etiā post peractam penitentiā.sicut post finitam penā.vt.s.ea.l.ad tps ꝛ hoc tene mēti qꝛ vsurarij sunt in magno periculo ꝓpter hoc. Et si instrueretur:heredes a fratre meo facerent mihi cōpetere querelam inofficiosi tanꝙ turpi persona herede instituta.vt in.l.fratres.j.de inofficio.testa.
2 †Facit etiā si statutū dicat ꝙ minor vel mulier non possit contrahere sine presentia duorū cōsanguineorū bone vite ꝛ fame ꝙ si adhibeantur cōsanguinei vsurarij non valeat contractus qꝛ nō sunt bone vite nec fame.imo prodigi fame ipsorū ſm Bal. ꝫ Jac.bu.videat̄ dicere cōtrariū ꝙ verba statuti debeāt intelligi de hominibus discretis et cautis ꝛ tales vsurarij sunt magis cauti ꝙ̄ alij.ꝫ Bal.truffat̄ de ista interpretatione.imo verba debent intelligi vt sonant. Et adde ꝙ notat Bal.j.de iureiur.l.in bonefidei.per hanc.l.

1 Si fratres. ¶ †Minor.xxv.annis exercēs artē ludicrā nō efficit̄ infamis.h.d.Sec⁹ in maiore.vt in.l.j.in pri.ff.eo.non ergo reputat̄ hoc crimē in minore sicut nec negligētia non petenti tutorē vel non facienti vindictā de morte defuncti.vt.j.si aduer.delic.l.si.ex qui.cau.in integ.resti.est neces.l.j.ꝛ sic non indiget restitutione.sed alia delicta bene cadunt in mi
d norē sicut in maiores si sunt doli capaces [d] licet interdū minor pena eis imponatur ratione etatis.vt in.l.auxilium.§.in delictis.ff.de mino.ꝛ no.s.eo.l.iij.

1 Idem rum. ¶ †Cōdēnatus ī actiōe ꝓ socio de fide rupta ē infamis. Idē in quibusdā alijs actionib⁹ orientib⁹ ex cōtractibus depositi et cōmodati vt in.l.j.ante fi.ff. eo. In istis tñ actionibus ex cōtractu orientibus requirit sñia nec sufficeret trāsactio ad irrogandā infamiā.vt.l.in actionib⁹. eo.ti.ꝫ secus in orientibus ex delictis.vt.s.eo.l.non dānatos. ꝛ ibi no.in glo.j.in fi. ¶ In tex.ibi suo noīe.i.ex contractu celebrato cum eo.secus si hereditario nomine ꝛ ex celebrato cū defuncto. Itē secus si procuratorio noīe. Non sunt alia.

¶ De procuratoribus. Rubrica.

2 ¶ Litis contestatio legitimat personam procuratoris sicut cautio rati.
Procuratoris persona qual'r etiā legitimet̄ ꝑ interlocutoriā ꝓcuratoris ꝛ nō cōpellat̄ cauere de rato.ꝛ qd si ꝓbet̄ cōtrariū.
3 Cautio qñ intelligatur cum fideiussoribus.
4 Procurator cōparens coram arbitro si de ipsius mādato dubitatur ꝙ nō teneat̄ cauere ꝙ dñs habebit ratā sñiam arbitri nec ipse dñs tenet̄ eā ratā habere si vult soluere penā et si litigaret corā iudice nō tenet̄ cauere ꝙ habebit ratam sñiam ꝫ factū ipsius procuratoris sic.
5 Quando dicatur esse dubiū de mādato ad hoc vt procurator admittitur cum cautione rati.ꝛ nu.6.
6 Procurator actoris si non habeat mandatū cautius est ꝙ admittatur cum cautione rati si nulla aut parua sit iniuria reo cū sibi sit cautū de sua indēnitate.
7 Qualiter probabit procurator de mandato.
8 Procurator actoris qñ est certū ꝙ hꝫ mandatū admittit̄ etiā sine cautione rati sed si constat ꝙ nō hꝫ non admittit̄ etiā cum cautione rati nisi sit coniuncta persona ꝛ in quibus casibus admittatur ꝛ quid operetur cautio rati.

1 Cautio. ¶ †Procurator actoris cauet de rato qñ est dubiū de mādato.h.d.Sed ꝓcurator rei cauet de iudicato soluendo etiā si nō est dubiū de mādato.vt in.l.j. j.de satisdā. Et que sit rō diuersitatis.dic vt ibi no.ꝛ in.l.nō solū.§.que alieno.ff.eo.ꝛ ibi plene
2 per gl.de materia huius.l.† In tex.ibi tūc exigit̄.dic.s.ante lit. cōte.postea vero nō ꝯpelleret̄ cauere si simpl'r fuit admissus qꝛ litis cōtestatio legitimat personā ꝓcuratoris sicut cautio rati. vt.ff.eo.l.pōponi⁹.§.rati.ꝛ.l.iter quos.§.alieno.ff.de dā.infec. Est etiā tertius modus legitimādi psonā curatoris.s.ꝑ interlocutoriā iud.si ꝓnūtiat ipm habere legitimā psonā ad agendū. ꝛ tunc etiā nō cōpellit̄ de rato cauere.de hoc dic vt no.j.ea.l.ꝫ hec tñ vera nisi ꝓbet̄ ꝯtrariū ꝙ mandatū nō habeat.vel dic ꝙ hic nō prodest allegāti quousqꝫ lis durat postꝙ̄ legitimata est persona.sed ea finita tunc nō obstante legitimatione pdicta potest opponi ꝛ probari ꝙ mandatū nō habebat qō dic vt no.in.d.l. licet. In glo.magna.in pn.ibi quare dicit actiue ꝛ passiue.vide qō no.per hanc glo.in.l.ij.circa fi.ff.de duobus reis.per Bar. in duplici

a ¶ Cōpellere. adde Bal.in.l.comparationes.j.de fide instru.ꝫ bar. contra.in.l.ꝛ si cōtractus.eo.ti.adde tñ ꝙ opi.bal. Alex.de imo.in d.l.ꝛ si ꝯctus.contra Bar.dicit verū.Fran.Cur.
b ¶ Vexationem. Adde ꝙ etiam in beneficialibus licite quis redimit̄ nec committit simoniam.ita do. Mar.sozi.in cons.xv.incip.visis publicis instrumentis.colum.ix. versi.quinto.
c ¶ Omnes vsurarij.adde.§.porro. iij.q.vij.abb.in.c. inter dilectos.in iij.no.de exces.prela.Abba.in.c.debitores.ꝺ iureiurando.Raynuti. de test.Bal.in.c. j.de iureiu.Jo.de ana.in.c.quā per nicìosū.de vsur.
d ¶ Doli capaces. adde qui dicātur doli capaces.Vide ꝑ doc.in.c.j.de deli.pue.Card.in cle.j.ꝺ homi.doc. ī.c.j.§.qꝛ vero.de reg.lib.vj.lap.alleg.cxciij.

3 in duplici significato nominum verbalium.¶ †In glos.ibi.j. de verbo.signi.l.sancimus.dic q̄ qñ verbum cautio profertur a.l.pretoria intelligitur cum fideiussoribus.vt in.l.j.de preto. stipu.τ sic sumitur cautio pro satisdatione.si vero a lege ciuili intelligitur de simplici cautione sine fideiussoribus.vt.l.sanci-
a mus.nisi addatur verbum idonea vel sufficiens.[a] vt.l.si mandato titij.§.si.ff.manda.τ in.l.si debitori.ff.de iudi.Lex autem ista est ciuilis tamen ista cautio originaliter fuit inuēta ab edicto pretoris.et ad illud habuit hic respectum imperator.ideo illud verbum sumitur pro satisdatione sicut in originali edicto pretoris vel sumitur in significato generali non speciali secundum glo.Nam sub isto generali vocabulo plures species comprehenduntur.cautio satisdatoria cum fideiussoribus.τ cautio simplex sine fideiussoribus.Si ergo sumatur in significato speciali ponitur pro satisdatione si autem generali non obstat cō-
4 trarium de.l.sancimus.¶ †In glo.ibi.l.nō distinguemus.§.pe.Tu dic melius q procurator comparens coram arbitro si de ipsius mandato dubitatur non tenetur cauere q dominus habebit ratam sententiam arbitri.Nam nec ipse dominus tenetur eam ratam habere si vult penam soluere.τ quia etiam si litigaret coram iudice nō tenetur cauere isto modo q domin⁹ habebit ratam sententiam.sed q habebit factū suū ipsius procuratoris.s.q litiget coraʒ arbitro vel iudice vel q habebit ratum cōpromissum.τ ita declaraƚ per glo.in illo.§.pe.tene men-
5 ti.¶ †In glo.ibi licet reus negaret τ procurator confiteretur se non habere mandatū ab his non diceretur esse dubium vel incertum de mandato q̄tum ad hoc vt admittatur cum cautione rati.imo certum est de non mandato.τ sic non admitteretur etiam si vellet de rato cauere nisi esset cōiuncta persona que admittitur etiam si constet eam non habere mandatū vt.j.eod.l.exigendi.τ.ff.eo.l.sed τ he.in prin.dummodo non constet de cōtraria voluntate dñi vt in.l.pōpo.§.si.eo.ti.Bar.τ doc.quasi omnes videntur reprehendere hanc glo.in contrarium vult q etiam si procurator nullam fidem facit de mādato plenam vel semiplenā.Sed solum asserit se habere τ reus negat q propter hoc dicitur effici res dubia τ sic admittatur cum cautione rati.Nam ex hoc sequeretur q negatio noceret ipsi reo.negāti quia si non negaret non admittiƚ procurator cum cautione rati quādo nullo modo probet q: paria sunt non esse τ nō apparere.vt in.l.duo sunt titij.de test.tute.τ in.l.in lege.ff.de cōtrahē.empt. Et sic dicetur esse certum de non mādato sicut si confiteretur non habere sed negatio facit rem dubiā ad cōmodum negātis.non autem ad incōmodum.τ ita loquitur.l.quam glo.allegat.preterea quando actor nihil probat et reus negat non dicitur res esse dubia imo clara pro reo vt simpliciter absoluatur.vt in.l.qui accusare.C.de eden.τ tunc dicitur dubia qñ actor semiplene probat quo casu reus non absoluitur simpliciter sed deferƚ iuramentum vel sibi vel actori propter dubium.vt.l.admonēdi.
6 ff.de iureiu.†Ideo concludunt doc.q tunc diciƚ esse dubiū de mandato reo negante τ procuratore asserente q̄tum ad hoc vt admittatur cū cautione rati qñ procuratori aliquam fidē facit de mādato sed non plenā vt q: hʒ vnū testē vel literas dñi non autēticas vel q: sunt penes eum instra cause ex quo resultat aliqualis presumptio.arg.eius quod not.in.l.si.j.de pac.conuen. τ tunc admittiƚ cū cautione rati alias nullo modo.τ dicūt hoc probari in simili.in.l.iij.§.cause.ff.ad carb.Jac.bu.tenebat gl. simpliciter.τ do.Rapha.ipm sequitur q: si pcurator affirmat τ reus negat nec est certum q habeat nec etiam qd nō haberet. vtrūq enim est possibile.ergo dubium est vel incertū.τ si ita est locus est huic.l.Preterea si reuera habet mādatum fit iniuria dño si non admittitur.τ contra hanc iniuriam nō prouidetur. Sed si non habeat tunc posito q admittatur cū cautione rati aut nulla aut parua fit iniuria reo cum sibi sit cautum de sua indemnitate.ideo cautius est in dubio falsum procura.admitti cum cautione rati postq̄ reus ex hoc non damnificatur q̄ ipm repellere etiam si cauere velit cum sit possibile q mandatū habeant.τ sic fieret iniuria domino τ ad ipsum non prouideretur si nullam fidē faciat de mandato etiā semiplenam postq̄ asserit se habere:τ de contrario non constet si vult cauere dʒ admitti.que opi.satis plʒ postq̄ est de mēte glo.Et ad cōtrariū de.l.actor.C.de proba.facile respōdeƚ q: ibi reo neganti nullo modo
7 prouideretur si actor admitteretur per cautionē rati.et vide istā.q. in Spec.eo.ti.§.ratione forme.τ quod habetur in addit.†Sed restat dubiū difficile qualiter probabit procura.de mandato. dicit Pet.q non potest probare nisi per instrumentū celebratum inter se τ dñm:q: reus illud instrumentū poterit producere contra dñm si habebit pro se sñiam non possit venire contra eum si sit celebratum cum eo:τ faciet fidem cōtra eum.Si velit
b probare per testes[b] non deberet audiri reo cōtradicente q: examinatio testium fit inter procuratorem τ reum.et sic nō faceret fidem contra dñm qui non fuit ad hoc citatus.Unde si admitteretur procu.τ postea obtineret sñiam τ dñs nollet eā habere ratam τ diceret se nō dedisse mandatū nō posset reus se ex illis testibus iuuare contra dominū cui preiudiciū non faciunt.vt.j.res inter alios acta per totum.τ ita tenet Pe.Sed Gui.de cu. contra per.l.si procu.absentē.ff.eo.vbi dicit esse casum qd etiā tenet Bar.Et ad rationem Pet.respondet qd imo attestationes recepte inter procu.τ reum faciat fidē cōtra dñm q: in hoc dubio procurator habuit legitimā personā ad faciendū hoc declarari sicut in simili qñ opponitur exceptio incōpetentie iud. Ipse iudex habet in dubio legitimā personam pronuntiādi se iudicem.τ posito q nō sit pronūtiatio facit ipm iudicem si nō fuit appellatū.l.sicut ex alia.ff.de iud.Que similitudo est satis extranea τ cōtra omne debitū rōnis q factū procuratoris falsi facientis examinari testes possit facere preiudiciū dño absenti vt sic sibi nocet sententia lata pro reo nisi probet falsitatē testium per.l.in cause.§.j.ff.eod.Ideo opi.Pe.maiore vtitur ratione τ equitate.Nec obst.l.procu.ff.eo.dū dicit literis approbatis.nam debet intelligi.s.per confessionem rei que cognoscit literam domini.sed si negaret non posset probari per testes qd sint scripte manu dñi q̄tum ad hoc vt procu.admittatur bene tamen testes faciūt indicium vt admittatur cum cautione rati. non autē sine cautione rati.licet Guil.τ alij qui tenent aliā opi. velint q admittatur etiam sine cautione.¶ In glo.ibi respōdeo sic.dic tamen non remanebit cautio pretoria que requirit fideiussorem sed potius erit conuentionalis.vt.l.in stipulatio-
8 nibus.cum ibi notatis.ff.de verbo.obl.¶ †In glo.ibi itē distingue.dic q in primo casu qñ est certum q quia plene probauit admittitur etiā sine cautione vt in.d.l.si procu.τ.l.ne satisdatio.rem ra.habe.licet in contrariū faciat.l.si fine.§.cum aūt. eo.ti.vbi patet q etiā tunc vtilis est cautio rati q: licet dñs de iure non possit venire cōtra postq̄ dedit mandatū potest tñ venire contra de facto.τ sic cōmitteretur stipulatio contra procu. τ eius fideiussores ad expensas litis quia eas non recuperant a dño postea veniente contra de facto.Sed si cautio non est prestita non habet reus regressum contra procuratorē postq̄ ostēdit mandatū q: non tenetur ex eo q dñs de facto fecit.τ ille tex. semper fecit me dubitare.dic vt ibi tetigi.naʒ video q etiā do. Raph.dubitauit q: dicit argu.contra.in.d.l.si fine.§.cum autem.τ non soluit.Item q supra dixi procedit qñ mādatum est legitimū τ sufficiens alias habereƚ pro non mandato τ nō admitteretur sine cautione.vt.l.illud.in fi.cum.l.seq.de mino.Itē procedit qñ non dicebatur mandatū fore reuocatum quia tūc mandatū predictū licet probatū reuocaretur in dubium et sic debent caueri.vt.l.vulgo.ff.de admi.tuto.In secūdo vero mēbro qñ constat q non habet non admittitur etiā si velit de rato cauere.fallit in coniuncta persona vt.s.dixi.Item in casu.l.nō tantū.ff.de appel.Sed ibi potius suo nomine appellat q̄ noīe condēnati.vt ibi patet.In tertio vero casu qñ est dubiū admittitur cum cautione rati.Fallit in casu.l.que ita.§.j.ff.ad trebel. per rationem de qua ibi.Item fallit in eo qui vellet agere procuratorio nomine ad exigendum pecuniā.nam oportet q plene probet mandatū.nec admittitur cum cautione rati.vt no.in l.non solum.§.que alieno.ff.eo.per glo.qd etiam tenent doc.excepto Bar.qui tenet contrarium in.l.si fine.ff.rem ra.habe.dic vt ibi.Paulus.

2 ¶ Pena si venit applicāda parti diciƚ cā ciuilis sed si fisco dicitur criminalis τ an in ea possit interuenire procurator.

3 In cā appellationis an sit prestāda cautio de iudicato soluendo si fuit pstita in cā principali τ qd si nō fuit prestita sed post litem contestatā fuit legitimata persona procuratoris rei.

1 am rem. ¶ †In causa pecuniaria principali vel appellatiōis potest interuenire procurator.h.d.¶ In tex.ibi pecuniariam esse dicas.dic quia fuit actum ex contractu vel quasi ad pecuniam vel rem estimabilem per pecuniam vel ex delicto vel quasi ad penam applicandam parti.et sic diciƚ causa ciuilis in qua sine dubio potest interuenire procurator tam in causa principali quam appellationis.vt.l.j.§.vsufruc.ff.eodem.Si vero ad penam applicandam fisco et sic erat causa criminalis.vt not.in.l.agraria.de ter.amo.tunc est dubiū an possit interuenire procura.et gloss.videntur sentire q sic.quia volunt quod quādo imponitur pena a regula.infra possit sentire. Secus si supra.vt not.in.l.seruum quoq.§.publice.ff.eod.alter.contra argu.huius textus.a contrario sensu duʒ vult quod ideo hic admittaƚ causa pecuniaria.i.ciuilis.si vero criminalis licet pena esset pecuniaria tunc secus vt innuit hic.et ita tenet Pet.dic vt nota.in.l.pe.§.ad crimen.de publi.iudi.¶ In textu ibi solennibus impletis dic.gloss.intelligit.idest prestita satisdatione de indicato soluendo tunc ista mulier que que-

a ¶ Idone⁹ vel sufficiens.Adde bar. i.l.ptorie.la.iij.ff. d preto.stip.ang. i auc.d executore. i pn.Old.i suo cs. lxviij.intellige tū q etiaʒ intelligiƚ sine fideiussorib⁹ lʒ sint apposita dicta vba rōne subiecte materie.ita Ant.de but.i.c.si. de rest.spo.quē refert τ sequiƚ alexā. de imo.i csi.xxxv. col.iij.versi.circa tertiā.in.iiij.vol. Fran.cur.

b ¶ Testes.adde ange.in csi.cxcj.τ adde q mandatū ad cōtrahendū mrīmoniū pbaƚ per testes.τ hec est cōmunis opi.ʒ ale. de imo.i cōs.cxix. col.pe.vers.nec dicas:in.v.vol.Frā. cur.

3 fuit ab imperatore erat rea. vel dic de rato si non probaretur mandatum. et tunc erat actrix. et lata fuit snia pro se a qua aduersaria appellauit. ¶ †In glo. super verbo appellatione. op. vt in glo. cōtra ter. q̄ non sit prestanda cautio de iudicato soluendo in causa appellationis q̄ si fuit prestita in causa principali durat in causa appellationis. et sic superfluo iterum interponeretur causa. nam debet durare quousq̄ causa fuit finita. sed si non fuit prestita tunc si post lit. conte. fuit legitimata per sona procuratoris rei vt ammodo nō possit compelli prestare dictam cautionem sicut nec cautionē rati. vt. l. pompo. §. rati. ff. eo. ita sētit glo. quam no. propter hoc glo. soluit tribus mo dis. primo q̄ hic non erat cā appellationis. sed principalis et non erit lis contest. et dum dicit appellationis. exponit. i. inter pellationis. Sed truffa est q̄ destruit literā. vnde soluit scdo q̄ in causa principali nō fuit prestita: quia iste maritus in illa causa non interuenit sed nunc interuenire vult in causa appellationis. vnde necesse habet legitimare suā personam que nun q̄ fuit legitimata. vt in. l. ij. de consor. eius. lit. Nam contestatio precedens non legitimat personam procu. postea interuenien tis. et ista est satis bona. vel tertio potest intelligi q̄ interuenit et satisdedit. tamen illa satisdatio finit per sniam q̄ nō habet effectum nisi in snia illius iudicis corā quo fuit interposita q̄ illi tantum snie videtur illi fideiussores se subiecisse cum agit ab illa snia fuit appellatum et sic non transiuit in rem iudicatā fideiussores sunt liberati q̄ posito q̄ per iudicem appellationis confirmaretur illa snia non mitteretur executioni illa snia prima. sed secūda. vt. l. furti. §. j. et ibi not. ff. de infa. et illi secūdi fideiussores se non subiecerunt. et de hoc est casus in. l. cū apud sempronium. ff. iudi. sol. et licet in. l. vj. i prin. ff. eo. tit. Ideo necesse erat eam renouare. arg. in. l. filiusfa. ff. de dam. infecto. ita vult ista gl. Breuiter dic de isto articulo vt plene not. i. d. l. cū apud. ff. iudi. sol. p Bar. que est singularis. ¶ In fi. glos. ibi. sed curator nō. Ratio diuersitatis est q̄ pcurator datur a minore et potest reuocari pro libito volūtatis. sed curator datur minori et non potest reuocari per minorē. et ideo de minori agi tur preiudicio quia posset maritus damnificare vxorē si esset eius curator legitimus et ab ea non posset reuocari. nō sic si est procurator.

2 ☞ Prima citatio an possit incipere a procuratore rei.

3 Iudex potest amouere ab administratione illum qui contumaciter abest et dominum non defendit et quid in procuratore.

4 Contumacia procuratoris quando noceat domino.

1 Tam quis. ¶ †Ex contumacia administratoris potest ipse ab administratione remoueri vel cōtra pricipalē ad missionē in possessiōe ex primo decreto perueniri. h. d. ista. l. multum singularis secūdum Barto. Alij contra q̄ propter solam cōtumaciam procur. possit procedi ad missionem sed debet requiri ipse dominus absens iterato. et eius amici et consanguinei. et si nullus comparet ad defendendum fit missio ex eo q̄ non defenditur. et hoc probat iste ter. dum dicit delibe rauit enim pretor si non &c. Sed si opi. Barto. esset vera nō ex pediret aliam deliberationem facere. sed sufficeret procurato rem nō comparuisse neq̄ defēdisse. et hec opi. placet quam te net do. Rapha. ¶ †Not. primo secundū Barto. q̄ prima ci

2 a tatio[a] potest incipere a procuratore rei facit. l. solēt. de ali. et ci bariis lega. et hoc quādo habebat legitimum mandatum ad causas vel generale vel speciale in hac lite. Sed glos. in. c. cām. de do. et contu. dicit primā citationem debere fieri de ipso prin cipali. et si nō comparet potest postea citari procurator et dicit Bart. q̄ sine dubio ista practica melior est. Sed dic quod istud pcedit principali existēte ī ciuitate vel ppe. ita q̄ de faci li potest citari alias potest procedere simpliciter primum di

3 ctū facit. l. j. §. j. vel. ij. ff. de lib. agno. ¶ †No. secundo q̄ iudex potest amouere ab administratione illum qui contumaciter abest. et dominum nō defendit. sed hoc videtur habere locum in tutore vel curatore vel alio legitimo administratore. nā il li sicut dantur a iudice ita possunt a iudice remoueri. nō ita vi detur in procuratore quia ille non datur a iudice sed a parte. ideo nō pertinet ad iudicem alicui prouidere de procuratore.

4 b ¶ †Not. tertio q̄ cōtumacia procuratoris[b] nocet domino in his que sunt modici preiudicij. s. vt perueniatur ad missionē ex primo decreto cōtra dominum non in his que sunt magni preiudicij quod perueniatur ad secundum decretum. vt. l. hoc amplius. §. finali. de damno infecto. secundum Bartolum. Tu dic melius vt. s. dixi quod hic non peruenitur ad primū decretum propter solam contumaciam procuratoris. et vide hoc quod nota. in Specu. de actore. §. j. versiculo sed queritur vtrum pater.

a ¶ Pria citatio. adde de hoc et dic vt per Barb. in consi. xviij. col. ij. in primo volumi. Fran. Cur.

b ¶ Contumacia pcuratoris. adde Bar. in. l. cū a ma trib⁹. C. qui petāt tutores. Bald. in l. si procurator. ff. de cōdictio. inde bi. Bal. in. l. j. ff. si gs ius dicen. non obtēpe. et quando contumacia p curatoris noceat dño vide p Alex. de imo. in ɔsi. xlix. colum. ij. versi. et si procurator. et in ɔsi. xcv. col. iij. et v. in secūdo volu. et in consi. lxxxiij. in fi. in primo volu. et ibi quid de machinatione. Fran. cur.

c ¶ Mulier nō possit eē. Adde gl. in c. non solent. ij. q. vj. et glos. in. c. dilecta. de confir. vti. vel inutili.

d ¶ Non pōt esse procurator. adde Arch. in. c. rescriptum. vj. q. ij.

1 Tlia absente. ¶ †Absens ex cā probabili et necessaria si nō fuit legitime defēsus et lata sit contra ipsum snia restituitur ad totā causam vt sententia de nouo feratur et non dicitur legitime defensus si pro ipso comparuit vxor

c cum mulier[c] non possit esse procuratrix etiam sui mariti. h. d. Restituitur etiam ad processum agitatum eo absente vt possit fieri de nouo si non est agitatus vtiliter. vnde dicitur. restitui ad hermodicium. vt not. in. l. fi. ff. de in integ. resti. Oppo. primo q̄ iste non restituatur nisi ad appellandū. vt. ff. de in integ. resti. l. fi. Sol. ibi fuit legitime defensus. hic non. Item oppo. q̄ non sit necessaria restitutio q̄ sententia est ipso iure nulla postq̄ processus fuit agitatus illo absente quia non potuit lis contestari cum contestatio requirat presentiam et sententia lata lite nō conte. nō valet vt not. in. l. fi. §. illud. de tēpo. appel. propter hoc dicit glos. q̄ iste se absentauit post lit. cōte. et sic verus processus fuit agitatus ipso absente et citato ad domum alr̄s si non interuenisset citatio predicta. similiter non valeret l. ad perēptoriū. cū. l. seq. de iudi. ¶ Tertio oppo. q̄ non restituatur nisi in casu quando reliquisset procu. qui mortuus fuisset. vt. l. necnon. in princ. ff. ex qui. cau. maio. Sol. ibi quādo fuit absens ex causa probabili non tamen necessaria vt studiorum. Hic vero debet intelligi quādo est necessaria puta reipublice. et omnia ista colliguntur ex glo. j. et ista prosequere vt no. in. l. fi. ff. de in integ. resti.

2 ☞ Procurator actoris an possit repelli ab agendo si nō hʒ etiā mandatū ad defendendū in cā reconuentionis.

1 Ctionem. ¶ †Procurator actoris nō admittitur ad agendum nisi defendat dominū in causa reconuentionis. h. d. Ue nio ad casum. ¶ In ter. ibi si nō eum defendat. dic dum tamen defendere possit arbitrio boni viri vt in causa ciui li mouenda per reum contra dominum. sed in criminali nō tenetur defendere q̄ non posset etiam si vellet secundum Pet. et

2 Cy. ¶ †Item videtur q̄ debeat habere mandatum ad defendendum in causa reconuentionis. alias non censetur mandatū legitimum et contra instrumentū posset obijci. vt not. in Spe. eo. titu. §. j. versi. item exigitur q̄ licet habeat. In glo. ibi si statim agere vult. dic. s. ipse reus. i. statim reconuenire. si autem nō statim sed ex interuallo. tunc glo. vult q̄ procurator actoris debeat cauere cū fideiussoribus de defendendo quando reus vellet agere. Pet. contrariū dicit quia hoc non reperitur iure cautum. et quia sequeretur absurdum q̄ esset in potestate rei procuratorem actoris semper repellere. diceret enim se velle reconuenire dominum in mille marchis auri. et sic nō reperiret procu. qui vellet pro eo fideiubere. Glo. vero in. l. sed he. §. defendere. ff. eo. limitat quod hic dicit glos. vt procedat quando reus non haberet iura sua in promptu. vt nūc possit agere. et de hoc facit fidem iudici. nam equitas suadet vt sibi prouideatur et iudex poterit sibi statuere certum tempus infra quod agat argu. l. si quis libertatem post medium. ff. de peti. here. q̄ si non fecerit liberati sint fideiussores. Sed si non ostenderet iustam causam quare nunc non agat. locum habet opi. Pe. et istam videtur tenere Barto. et dicit esse casum in. l. j. j. de satis. q̄ teneatur cauere. facit. l. et ideo. §. sed si pater. ff. rerum amo. iuncta. l. j. §. si post se. ff. de colla. bono. Et notandum q̄ cum incipit defendere tenetur cauere de iudicato soluendo tanq̄ procurator rei in qua cautione continetur clausula de defendendo in tota. l. Pet. autem ad illam. l. j. de satis. respōdet. sed distinctio de qua. s. communiter approbatur.

1 Reum cri. ¶ †Accusatus vel inquisitus de crimine quousq̄ pēdet processus nō potest esse procurator alterius ad iudicia propter hoc contra instrumētum in causa procuratoris deductum potest obijci quod non est legitimus procurator. quia cōtra ipsum pendet inquisitio vel accusatio corā iudice maleficiorū. et dicit Petrus quod nō refert de quo crimine quia iste textus loquitur indistincte. et sic etiam de leui crimine. Sed aliqui dicunt quod debet intelligi scilicet de crimine capitali: precedens magis placet vt tendat ad purgationem innocentie anteq̄ pro alio admittatur. Ista tamē exceptio est dilatoria. ideo debet opponi ante lit. contesta. postea vero non posset opponi sicut cetere dilatorie. vt. j. eo. l. ita demum. et hoc vult glo.

2 ☞ Clericus q̄ non possit esse procurator alterius si est cōstitutus in sacris vel habeat beneficium ecclesiasticū cui debet intendere et quid in monachis.

1 Militem. ¶ †Miles non pōt esse procura

d tor[d] alterius etiā coniuncte psone h. d. Et hoc ne abstrahat ab officio militie in dānū reipublice

reipublice pro factis alienis.sȝ pro proprijs bene potest agere
vt.j.eo.l.qui stipendia.¶ In glo.super verbo rescripto ibi de
preci.impe.offe.l.quoties.ibi per rescriptum potest tolli exce-
ptio dilatoria.⁊ hic dicit̃ contrariũ dũ dicit tex.ex sacro rescri-
pto.nam ista exceptio tu es miles.ideo non potes esse procura
tor est dilatoria.vt.j.eo.ita demũ gloss.soluit tribus modis te
ne vltimam quam declara hoc modo quia contrarium loquit̃
in exceptione dilatoria que non fuit inuẽta pro vtilitate reipu
blice.sed ista ꝙ miles non possit exercere procu.pro alio fuit in
uenta pro vtilitate reipublice.ideo rescriptũ ꝑ qḋ ista exceptio
tolleretur tãq̃ subreptitiũ nõ valeret.vt.l.nec dãnosa.s̃.de p̃ci.
impe.offe.in.l.fin.s̃.si ꝯ ius vel vti.pub.nisi diceret non obstan
te quacumq̃ lege contrariũ disponente lȝ nõ exprimeret illã.l.
2 vt no.in.d.l.si.per doc.⁊ in aut.qui.mo.na.effi.sui.§.si.¶ † In
a ea.glo.ibi an aũt idẽ in clericis.[a] dic doc.dicunt ꝙ sic si sunt cõ
stituti in sacris vel habent beneficiũ ecclesiasticũ cui debent in-
tendere:alias secus.sicut in officio tutele distinguetur.vt nota.
s̃.de epi.⁊ cler.aut.presbyteros.⁊.l.generaliter.Item ⁊ mona-
b chi[b] etiã si non sunt clerici non põt esse procuratores laicorũ vt
in.d.aut.presbyteros.in si.

2 ☞ Procurator quando ante litem cõtestatam possit alium substituere.
3 Procurator habens potestatem substituendi alium non spe-
cificata aliqua persona an possit substituere quem vult.
4 Postq̃ talis procurator alium substituit an possit eum reuo-
care.
Si dubitatur de ista substitutione an debeat substitut⁹ cauere
ꝙ substituens habebit ratum an autem ꝙ ipse dominus.
5 Procurator constitutus ad negotia cũ generali mandato põt
qñcumq̃ ad negotia procuratorẽ substituere.⁊ qñ debeat sub-
stituere ꝙ agere possit.

1 Quod quis si. ¶ † Procurator ad li-
2 tes constitutus non põt
ante li.contest.aliũ loco sui constituere.h.d.¶ † In
tex.ibi exigere mandauit ⁊c.⁊ sic loquitur in procu.
actoris idem in procu.rei vt ante lit.cõtest.non possit aliũ loco
eius substituere.hoc tñ verum nisi satisdedisset de iudicato sol
uendo q̃ tunc loco dñi haberet̃.l.antepe.ff.eo.et facit.l.defun-
ctus.eo.ti.⁊ sic posset substituere ita not.in Spec.eo.ti.§.j.ver.
sed nunquid defensor.Bald.tñ hic videtur aliquid sentire qui
q̃tum ad effectũ de quo in ista.l.non habeat̃ loco dñi.Item in
tellige hanc.l.nisi talis procurator habeat potestatẽ substituẽ-
di.nam tunc posset dũmodo exprimeret̃ certa persona quã sub
3 stituere posset ƀm quosdam.per.l.ij.ff.eo.† Sed certe hodie de-
terminatũ est in.c.j.extra eo.tit.lib.vj.ꝙ etiam si non fuerit spe
cificata persona valeat ista potestas data substituẽdi in instru
mento procurationis.⁊ sic poterit substituere quẽ vult.hoc tñ
verũ si talis ꝓcurator principaliter cõstitutus erat habilis ad
officiũ ꝓcurationis exercẽdum.sed si inhabilis.vt q̃ miles vel
mulier vel religiosus.tunc si data est sibi potestas substituendi
aliũ:an possit substituere posito ꝙ ipse non possit se exercere.⁊
sic an sit inhabilis ad substituẽdũ vel nõ.dic vt plene no.in cle.
religiosus.eo.tit.Et ꝙ possit substituere legiste solent allegare
tex.cũ glo.in.l.cũ esse.§.si.in prin.ff.de serui.rusti.pred.vbi glo.
4 allegat istũ tex.in arg.ad hoc.† Itẽ an postq̃ talis procurator
aliũ substituit possit eũ reuocare.dic vt habet̃ hodie ĩ.c.is qui.
eo.ti.lib.vj.¶ Et adde qḋ no.per Bar.de ista materia in.l.si
procuratorẽ.§.j.ff.man.Itẽ si dubitat̃ de ista substitutione an
debeat cauere ꝙ iste substituens habebit ratum.An aũt ꝙ ip̃e
dñs principalis videtur distinguẽdũ an substituerit ex eo ꝙ li
tem erat cõtestatus.⁊ sic effectus dñs litis.⁊ tũc qui substituit
noĩe suo ⁊ ex iure in eius ꝑsona eradicato debebit cauere ꝙ ip̃e
substituens habebit ratum.Si vero non erat lit.conte.sed sub
stituit propter potestatẽ substituendi sibi datã.tunc q̃ nõ sub
stituit iure suo sed dñi debebit cauere ꝙ dñs habebit ratuȝ.de
hoc no.in.d.§.j.⁊ ĩ.d.l.ij.de cura.bo.dã.Itẽ predicta procedũt
qñ procurator vellet substituere in tota cã que erat aliena non
sua.Sed pone ꝙ disceptabat̃ an haberet sufficiẽs mãdatũ vel
non.⁊ sup̃ hac disceptatione ipse vult ꝓcuratorẽ substituere añ
lit.cõte.an possit.dic ꝙ sic q̃ ista est cã propria sua non aliena.
ita not.eo.ti.in Spec.§.ratione forme.ver.porro.⁊ not.j.eo.lȝ.
5 ¶ † In glo.ibi sed ad negotia.sic intellige istã glo.sane vt pro
curator constitutus ad negotia cũ generali mandato possit qñ
cumq̃ ad ipsa negotia procuratorẽ constituere:q̃ in negotijs
non contestat̃ lis.sed aduerte q̃ virtute talis mãdati ad nego
tia põt etiã agere q̃ hoc est de negotijs.vnde si vellet substitue
re ꝙ agere possit:dic ꝙ non nisi lis fuisset cõtestata per genera
lem ꝓcuratorẽ.vt.l.si ꝓcuratorẽ.§.j.ff.mã.vbi probat̃.⁊ adhuc
expressius in.l.neq̃.j.eo.Nam tutor ⁊ curator habẽt generale
mandatũ ad negotia.et possunt agere per seipsos virtute talis
mandati pro pupillo vel adulto.⁊ tñ in cã nõ põt dare procu-
ratorem nisi lit.contesta.per eos.sed est necesse vt perueniatur
ad actorem vt ibi habetur multominus procur.generalis qui
non habet legitimũ mandatũ.ad ipsa vero negotia extraiudi-
cialia bene põt aliũ substituere:⁊ sic licet virtute talis mandati
a dño veniat potestas agendi.si tñ est datũ ab ipso procurato-
re qui non erat dñs ante lit.conte.non venit ptãs agendi q̃uis
illud non poterit dari nec specialiter nec generaliter.Hec autẽ
procedũt qñ non fuit electa industria persone alias etiã ad ne-
gotia non posset substitutũ dare ⁊ presumitur electa industria
quando fuit datum mandatũ super vno negotio non limitato.
sed limitando eius arbitrio.puta ꝙ venderet talem rem melio
ri pretio quo posset.nam tunc censeretur electa industria ⁊ non
posset aliũ substituere.l.si.§.j.ff.de diuer.⁊ tempor.prescri.ver.
si vero limitatum.puta ꝙ venderet pro tanto pretio non cense
retur electa industria:quia quilibet sciret facere ⁊ sic posset sub
stituere.ita not.in.d.l.si procurator.§.si.⁊ in.d.l.si.ff.de diuer.⁊
tempo.prescrip.per Bar.

2 ☞ Mulier potest esse procuratrix in rem suam.
3 Factũ vel confessio cedentis an possit preiudicare cessionario.
4 Quomodo cognoscatur an cessionarius intentet vtilẽ an exer-
citium directe.
5 Cessionarius quãdo agit iure cesso qualiter faciat narrationẽ
ex persona cedentis:tamen concludit in personam suam et nu-
mero.9.
6 Si narrat aduersarium sibi teneri an libellus erit ineptus.

1 Qui stipendia. ¶ † Miles põt eẽ ꝓ-
curator in rẽ suã.h.d.
Quia tunc gerit negotiũ suum non alienũ.et.l.non
2 prohibet gerere sibi negotia sua:sed aliena sic.† Et
idem videtur in muliere que propter verecundiam sexus pro-
hibetur esse procuratrix alterius pro se non prohibet̃ litigare
ideo poterit esse procuratrix in rem suam:quia lȝ respectu dire
cte actionis que remansit penes cedentem nec ab eius ossibus
potuit separari.vt in.l.quis ergo casus.ff.de pecu.dicat̃ cessio
narius esse procurator respectu tñ vtilis in ip̃m trãslate nõ di-
citur procurator sed alterius dñs.⁊ etiã respectu vtilitatis que
debet peruenire ad eum:⁊ penes eum remanere:sed si haberet
restituere cedenti:tũc diceretur procurator alterius potius q̃
dñs:licet per cessionem vtilis fuerit in ipsum translata per ea
que no.in.l.si.j.eo.⁊ qḋ tangitur per Bar.in.l.facta.§.si heres.
3 ff.ad trebel.in.q.illa † an factũ vel confessio cedentis possit pre-
iudicare cessionario:quia si cõmodum est penes cessionarium
remansurum non potest.secus si ad ip̃m cedentẽ reuersurũ:q̃
non diceretur nocere cessionario:sed ipsi cedenti.¶ In tex.ibi
qui honesta ⁊ verecunda precedẽte cã:vt q̃ est debitor suus cũ
nõ posset sibi soluere cessit sibi actionẽ cõtra aliũ debitorẽ suũ.
vt ex eo qḋ inde redigeret sibi ip̃si solueret:vel q̃ cedẽs sibi do-
nauit actionẽ suã vel vẽdidit ex ista cã:alias presumeret̃ redẽ-
4 ptor litis.⁊ sic non esset honesta ⁊ verecũda causa.¶ † In tex.
c ibi mãdatas.i.cessas[c] per quã cessionẽ transfert̃ vtilis.⁊ etiam
exercitium directe ⁊ primã intẽtat suo noĩe:scḋam vero intẽtat
noĩe cedentis:sed quõ cognoscit̃ an intẽtet vtilẽ vel exercitiũ di
recte.dic ex conclusione libelli:q̃ si petit aduersariũ condẽnari
sibi suo noĩe videt̃ intẽtare vtilẽ.Si vero ꝓcuratorio noĩe cedẽ
tis videt̃ intẽtare exercitiũ directe.Est autẽ vtilis in hoc:q̃ in
primo casu non poterit sibi opponi exceptio concernens mere
d personã cedẽtis.puta ꝙ sit bannitus[d] vel excõicatus[e] qui ꝓhi
e bẽtur agere ⁊ ista probatio afficit dũtaxat personã:nõ aũt ip̃m
debitũ:sȝ si ageret ꝓcuratorio noĩe cedẽtis.talis exceptio pos-
set sibi opponi sicut si ipse cedẽs per seip̃m ageret:q̃ videt̃ per
se agere ex quo per ꝓcuratorẽ suũ.de hoc not.ĩ.c.j.de iurepa.li.
vj.⁊ in.l.apud celsum.§.sed cũ legitima.ff.de doli exce.si aũt nõ
apparet ex cõclusione libelli quã videat̃ intentasse.dicit Spec.
ꝙ videtur intẽtasse exercitiũ directe.⁊ ꝙ non tenetur declarare
quam velit intẽtare.vt no.per eũ.eo.ti.§.si.de instru.edi.§.nũc
videamus.ver.sed qd ecce.⁊ no.per Dy.⁊ Bar.ĩ.l.si duo.ff.de
solu.sic si succũbat in directa in casu quo ipsam videt̃ intẽtasse
non prohibet̃:postea intentat vtilẽ.vt no.Spec.in ti.de procu.
§.sequitur.vers.sed queritur an talis.facit.l.minor.xx.an.§.j.ff.
5 de euic.in tex.ibi cum licet contentio.† Iste tex.semper allegat̃
quod cessionarius quando agit iure cesso facit narrationem ex
persona cedentis.dicit enĩ aduersariũ contraxisse cũ cedente et
fore illi obligatum:tamen concludit in personã suam:q̃ petit
illum condẽnari ad sibi dandũ vel procu.noĩe cedẽtis.⁊ tũc in
tentat exercitiũ directe vel suo noĩe.⁊ tũc intentat vtilẽ vel sim-
pliciter:est tñ dubium quã videat̃ intentasse super quo.dic vt
6 supra dixi.¶ † Sed quid si narrat aduersarium sibi teneri an
erit libellus ineptus videt̃ ꝙ sic:q̃ cũ illo non contraxit ipse et
sic nõ est sibi obligatus:vt ex tenore precedentium apparet:tñ

a ¶ Idem in clericis.adde abb.ĩ.c.ĩ nr̃a.de ꝓcu.abb.in.c.cũ essem.in.j.no.de simo.Abb.in.c.per venerabilem.in.j.no.q filij sint legi.Archi.in c.peruenit.lxxxvj.distin.

b ¶ Itẽ ⁊ mõachi.adde tex.in cle.religiosus.de ꝓcur.Inno.in.c.cũ.I.⁊.A.de re iu.abb.in.c.ex ꝑte.de postulando.

c ¶ Cessas.an ⁊ qñ agẽs ex iure cesso debeat ĩ libello h̃ exprimere.adde ⁊ dic vt ꝑ Alex.de imo.ĩ ꝯsi.cxxxviij.co.ij.ver.ij.ex alio in.ij.volu.Cur.

d ¶ Bãnitus.adḋ Bal.ĩ.l.q̃ accusare.C.de edẽ.Ioã.an.in.c.sup̃ eo.qḋ met.cau.

e ¶ Excõicat⁹.adde doc.in.c.intelleximus.de iudi.

a ℭ Impropriando. Adde Bart. ⁊ ibi Alex. in. l. si olei. ⁊. loc. Inno. in. c. conquerente. de offic. ordi. et in c. cuꝫ venerabilis. de excep. et notat̃ in. l. item possesso ri. §. iteꝫ si iuraue ro. ff. de iureiur. ⁊ in. l. inter stipulan tem. §. j. ff. de iure iur. per do. Mari. sozi. late in. c. dile cti. arti. xxxij. de li belli obla. et do. Alex. de imo. in consi. cxxj. col. j. in j. vol. Franc. Cur.

b ℭ Libera pote stas. adde ꝙ vir tus istius vbi li bera operatur ꝙ quando facta est commissio pluri bus cum libera. puta si dicat̃ con mittimus titio et seio dando ipsis liberã commissio nem. tunc videtur cuilibet insolidũ facta commissio ita Bal. in rub. ⁊. de exerci. et ad de qđ dicit Bal. notabiliter in. l. si. ⁊. qđ cuꝫ eo. ꝙ si apparet commis sio in qua dicatur volumus ꝙ titiꝰ possit illđ qđ pos sumus ꝙ propter hoc videt̃ habe re potentiaꝫ obli gandi dñium qđ non est ex alio nisi qꝛ videt̃ habere specialem magi stratuꝫ ⁊ idẽ si di catur volo ꝙ ha beat totaleꝫ pote stateꝫ ita Ang. in l. si illud. §. si ta les. ff. eo. ti. Cur.

c ℭ Minister nu dus. Adde quis dicat̃ nudus mi nister. Vide in. l. si quis. ff. de leg. ij. ⁊ in. l. pecunie. ⁊ prin. ff. de ali. ⁊ ci ba. lega. Ang. in l. nec ciuitatis. su per glo. mag. ff. de procu.

dic libellum posse sustineri quia potest intelligi q̃tum ad effe ctum: qꝛ venit condẽnadus ad dandum sibi. Et quãdo libellus potest sustineri quoquo modo etiã impropriando.ª verba de bẽt sustineri. vt not. Inno. in. c. examinata. de iudi. hoc etiaꝫ vi detur terminare Bal. in simili quando ille cui cessa est rei ven di. agit. nam debet narrare cedentem dñm non se: quia nec esse potuit ante possessionem adeptam. vt in. l. si rea. ff. de rei vend. ⁊ not. Barto. in. l. si culpa. eo. titu. tñ determinat Bald. i. l. per diuersas. ⁊. man. in. xj. q. libellum posse sustentari licet petat se declarari dñm. cum tamẽ si licet habeat vtilem rei vendi. quã potest habere absq; eo ꝙ sit dñs. vt patet ex no. in. d. l. si culpa. non sunt alia.

2 ℭ ✝ Paria sunt non habere mandatum vel habere tale ꝙ nõ extenditur ad articulũ de quo queritur.

3 In eo in quo mandatum nõ extendit̃ factum procuratoris nõ potest domino nocere quoquo modo sicut si nullum mandatũ haberet.

Dolus vel fraus procuratoris mei nõ nocet aduersario meo qñ cum eo nõ participauit de fraude vt faciat sententiã latam pro eo rescindi.

4 Libera potestas per que verba dicatur concedi.

Procurator cõstitutus ad aliquem articulũ cause vt ad respõ dendum positionibus vel ad apponendũ aliquam exceptionẽ si litigauit vsq; ad sententiã inclusiue ⁊ fuit citatus an ad alios actus valeant gesta per eum.

5 Clausula cõstituit ad agendũ ⁊ defendendũ quid importet.

Si quis cõstituit procuratorẽ ad aliquem actũ quem iudex di xit se facturũ tali die ⁊ nõ faciat tali die sed alio die citato pro curatore an valeat actus.

6 Ille qui constituitur ad articulũ solũ cause dicit̃ nudus mini ster nec in eo substãtiatur iudiciũ ⁊ an admittatur procurator constitutus ad proponendũ exceptionem dũtaxat.

Si procurator. ℭ ✝ Si procurator egredit̃ fines mãda ti in eo qđ facit ipso iure nõ preiudicat dño. Sed si ingreditur preiudicat mero iure tamẽ si fraudẽ vel dolum cõmisit aduersus ipsum succurritur domino per actio nem mandati. h. d. ℭ ✝ Not. primo ꝙ paria sunt habere man datum vel habere tale qđ non extenditur ad articulum de quo queritur. facit. l. al's. ff. de iureiu. ⁊ quod no. in. l. j. §. fuit quesi tum. ff. ad trebel. in glo. ℭ ✝ Item not. ꝙ in eo in quo manda tum non extenditur factum procuratoris non potest domino nocere quoquo modo sicut si nullum habet mandatũ. l. in cau se. §. j. eo. titu. ℭ Item not. in fi. ꝙ dolus vel fraus procurato ris mei non nocet aduersario meo quando cum eo non parti cipauit fraudem vt faciat sententiam lataꝫ pro eo rescindi. sed mihi succurritur contra ipsum procur. ad interesse. sed partici pauit secum dolum vel fraudem tunc secus et tunc dic vt. l. ele ganter. §. §. penul. ⁊. l. cũ a te. ff. de dolo. ⁊ quod tetigi de aduo. diuer. iudi. l. j. ℭ Circa istam. l. queritur de exemplis in prima parte glo. que sunt hic: exemplificant quando habent manda tum ad litigandum ⁊ ipse transegit in qua requiritur speciale mandatum. vt. s. de transac. l. transac. placitũ. sufficeret tamen generale mandatum cum libera. ⁊ ita debet intelligi secundus casus dum dicit ꝙ si plenam potestatem habuit ⁊c. nam dici tur habere plenam quando habet liberam. ℭ ✝ Et allegatur

b iste tex. ꝙ libera potestas^b videtur concessa per hec verba. con cedo tibi plenam potestatem. licet tex. in. l. quam tuberonis. §. alia causa. cum videatur velle ꝙ simpliciter dicatur cõcedo li beram. tamen suppletur per hũc tex. videtur etiam cõcedi libe ra si dicatur qđ possit facere omnia que posset dñs sup illa cã. vt. l. creditor. §. lucius. ff. mandati. vel si promittat se ratum et gratum habiturum quicquid per procu. factum fuerit. vt. l. j. in princi. ff. de offi. procu. Quidam tñ hoc nõ fatentur. de hoc dic vt ibi per Cy. Breuiter posito ꝙ ista vera sint in se. tñ non conueniunt huic litere cum glo. dicit ꝙ transegit quia imo di cit tex. ꝙ lata fuit sñia. Ideo Bar. exemplificat alio modo vt si procurator fuit cõstitutus ad aliquem articulum cause. puta ad respondendum positionibus vel ad opponendum aliquaꝫ exceptionem ⁊ ipse litigauit vsq; ad sñiam inclusiue. Et fuit ci tatus etiam ad alios actus et ad sententiam. Certe non valet ipso iure tanq̃ gesta cum non legitima persona. Sed si fuit cõ stitutus ad litem contestandam et ipse fuit prosecutus vsq; ad sententiam videtur non valere per hanc. l. in contrarium quia per hoc est factus dominus litis ⁊ non potest inuitus reuoca ri. vt. ⁊. eo. procuratoribus. ⁊ istam parteꝫ videtur hic Cy. tene re. Inno. tenet primam in. c. petitio. extra eo. titu. Specu. eod. titu. §. ratione forme. versicu. quid si non distinguit. Et ista est veritas. Aut fuit apposita dictio taxatiua: puta ad litem con testandam tãtum: et tunc vera est opinio Inno. et potest tunc

ipse vel aduersarius conqueri cũ viderint ⁊ acceptauerint for mam mandati limitati. Si vero simpliciter ad litem contestã dam vera sit secunda opinio. pro loco facit. l. qui procu. dat. ff. eo. tit. vbi videtur esse casus ꝙ qui procuratorem dat vt agat ⁊ sic litem contestetur videtur etiam dare vt peragat vsq; ad fi

5 nem quod intellige vt dixi quãdo simpliciter. ℭ ✝ Ex quo no. quod illa verba que opponuntur per notarios in instrumẽtis procuratoris dum dicunt quod cõstituit ad agendum ⁊ defen dendum. Et postea subijciunt ad litem contestatam ⁊ iurandũ de calumnia discurrendo per singulos actus iudicis non sunt necessaria quia illa cõprehenduntur sub illis verbis ad agen dum ⁊ defendendum. vt est casus in. d. l. qui procuratore. Sed quid si cõstituit procuratorem ad aliquem actum quem iudex dixit se facturum tali die puta facere citari dominũ ad audien dum sententiam tali die. dominus ad audiendam sententiam constituit procuratorem. postea iudex non dedit sententiã tali die sed alio die citato procuratore. an valeat. dic ꝙ non quia ex pirauerat mandatum procuratoris. argu. huius. l. et sic videt̃ lata parte non citata. ita determinatur in additione Spe. §. ra

6 tione forme. ver. quid si cõstitutus est. ℭ ✝ Ultimo scias ꝙ ille qui cõstituitur ad articulum solum cause dicitur nudus mini

c ster^c nec in eo substantiatur iudicium. vt not. ⁊. eo. l. nihil. p glo. ⁊ docto. Et an admittatur procurator constitutus ad propo nendum exceptionem dumtaxat: dic vt in. d. §. versicu. quid si constitutus est.

2 ℭ ✝ Tutor ⁊ curator licet habeant generale mãdatum ad ne gotia in quo cadit etiam quod possit litigare ⁊ possit cõstitue re procuratorem ad alia negotia extraiudicialia tamen ad ne gotium iudiciale non potest etiam constituere nisi post lit. con testatam.

3 Cuius effectus sit quod tutor et curator et procurator substi tuunt post litem cõtestatam ex propria persona ⁊ iure eis que sito per contestationẽ sed quando substituunt ante litem con testatam virtute potestatis eis date a domino non substituant ex propria persona. Sed ex persona domini. et tanquam nudi ministri.

4 Legitimi administratores constituũt actorem in causa pupilli ante litem contestatam cum decreto iudicis ⁊ qualiter cõstitua tur actor. ⁊ nu. 5. ⁊ 7.

5 In his que possunt expediri per ipsum pupillum vel adultũ qꝛ pupillus habet intellectũ debet actus geri per ipsum adul tum vel pupillum cũ autoritate tutoris vel curatoris non per ipsum tutorem vel curatorem.

Tutor vel curator post litem contestatam substituit procura torem.

6 Adultus non potest constituere procuratorem ad iudicia nisi cum autoritate curatoris ⁊ quid in negotijs extraiudicialibus si non habeat curatorem.

7 Executor vltime voluntatis an possit ante litem contestatam constituere procuratorem.

8 Quid in episcopo.

1 Neq; tuto. ℭ ✝ Ista lex cõtinet vnũ dcm̃ negatiuũ in principio sui vsq; ibi sed actore. ⁊ tria dicta affirmatiua vsq; in fi. pri muꝫ est qđ tutor et curator in lite pupilli vel adulti non pñt cõstituere ꝓcuratorẽ ante litẽ contestatã. Et ꝙ post li. contesta. etiam iste tutor vel curator potest constituere procu

2 ratorem sine pupillo vel adulto. h. d. ℭ ✝ Nota ex primo dicto id quod dixi in. l. qđ quis. s. eo. ꝙ lꝫ tutor ⁊ curator habeãt ge nerale mandatum ad negotia in quo cadit etiam ꝙ possit liti gare. qꝛ hoc est de neg. licet possit constituere procuratorem ad alia negotia extraiudicialia. ad istud tamen negotium iudicia le non potest constituere procuratorem nisi post litem contesta tam per id quod not. gloss. in. d. l. eos. dum dixit ꝙ procurator constitutus ad negotia potest sustinere qñcumq; vult. per. l. si procur. §. j. ff. manda. Sed intellige vt dixi. s. ad alia extraiudi cialia in quibus non contestatur lis. non sic ad iudiciale. Item

3 notandũ dicit ex sua persona iuncto fine huius. l. ꝙ post li. con test. tutor ⁊ curator ⁊ etiam procurator substituunt ex propria persona et iure eis quesito per contesta. qꝛ sunt effecti dñi litis. Sed qñ substituunt ante lit. contesta. virtute potestatis eis da te a dño non substituunt ex propria persona sed ex persona do mini ⁊ tanq̃ nudi ministri. ⁊ istud est magni effectus: qꝛ in prĩo casu licet substitutus acceptauerit mãdatũ. ⁊ tñ nondum cepit vti posset ipse substituens ipm̃ reuocare re integra: sicut posset ipse dñs. vt. l. ante litẽ. ff. eo. Secus in secundo casu qꝛ functus est officio suo. Et iste est casus in. c. is qui. extra eod. titu. lib. vj. in primo casu cauit ipse substitutus si dubitãt de mãdato suo ipm̃ substituentẽ ratũ habiturũ nõ dñm principalẽ ratũ habi turũ. qđ dic. vt in. d. l. si ꝓcurator. §. j. ff. man. per Bar. ℭ Itẽ not. ex primo

no. ex primo dicto affirmatiuo q legitimi administratores cō-stituunt actorem in causa pupilli ante litem contest. cum decreto iudicis. vt in glos. non sic alij administratores non legitimi vt procurator non enim ad eos pertinet constituere actorem. Unde si volunt substituere necesse habebāt per se primo litem
5 contestari. ¶ † Itē no. in scdo dicto affirmatiuo q in his que possunt expediri per ipsum pupillū vel adultū. quia pupillus hꝫ intellectū dꝫ act. geri per ipsum adultū vel pupillū cū autoritate tutoris vel curatoris. non per ipm tutorē vel curatorem. facit. l. potuit. ff. de iure deliberādi. sꝫ si pupillus nō haberet intellectū qr esset infamis nō posset actio expediri per eū. Idem tutor vel cōstituit actorē si lis non est cōtestata vel contestetur
6 eam ⁊ postea substituit procuratorem. ¶ † Item not. q adultus ad iudicia nō potest constituere procuratorem nisi cum autoritate curatoris. Sed contra q imo possit si curatorem non habebat. l. si curatorem. ff. de in integ. resti. Solu. illa distinctio locū hꝫ in negotijs extraiudicialibus. sed in iudicialibus adultus nō hꝫ legitimā personam sine curatore siue ipsum habeat siue non habeat nec aduersarius teneaꝛ ipm admittere vel procura. ab ipso solo constitutū. faciat ergo sibi dari curatorem. vt probaꝛ in. l. acta. §. fi. de re iudi. ⁊ not. per glo. in. l. cum ⁊ minores. ff. si aduer. rē iudi. possunt tn̄ esse tales cause in quibꝰ adultus hꝫ legitimā personā sine curatore. vt in causa matrimoniali. vt no. in. c. ex parte. de in integ. re. spo. ⁊ in. l. ij. ff. ratam habe.
7 ⁊. l. ij. seu. iij. qui petant tuto. ¶ † Ultimo circa fin. queritur qd
a de executore vltime voluntatis[a] vtrum possit ante li. contesta. constituere procuratorem. vide in Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc aliqua. versi. sed nunquid. ¶ In glo. j. ibi q nō sunt dn̄i. dic. s. actiones intentande nec lit. non incepte. vnde non posset tradi diffinitio procura. in tali constituto ab eis. que est vt ille dicatur procura. qui aliena negotia mandato dn̄i administrat ff. eo. l. j. sed bene sunt dn̄i negotiorum qr negotia pupilli dicuntur tutoris ⁊ curatoris cura ⁊ solicitudine. vt. l. si pupilli. in pn̄. ff. de nego. gesto. in glo. ibi idem in actione ciuitatis dic qui habet similitudinē cum tutore ⁊ curatore. sicut enim pupillus vel adultus habēt legitimos administratores qui vocanꝛ tutor ⁊ curator ita ⁊ ciuitas qui vocatur actor ⁊ iste similiter nō potest constituere procuratorem ante lit. cōte. ¶ In glo. mag. in pn̄. ibi si impediti fuerint. dic hoc non est necessarium ſm doc. imo tutor ⁊ curator possunt constituere actorē etiam si non sunt impediti ⁊ iura que faciunt mentionem de impedimento loquuntur ſm accidentiam facti sed iudicis decretum bene est necessarium alias non est differentia inter actorem et procuratorem. ¶ In glossa ibi potest dici. dic q duplex est practica in constitutione actoris. vna q cōstituatur a tutore vel curatore cum decreto iudicis. ⁊ ista probatur in hac. l. dum dicit ⁊ actorē constituere dꝫ. Alia q cōstituaꝛ per iudicē ipsis cōsentiētibus ⁊ ista
8 probaꝛ in. l. si actor. ff. de appe. ¶ † In glo. ibi idē in epo. dic q
b ista glo. per oēs reprobaꝛ: qr lꝫ eps sit administrator[b] ⁊ nō dn̄s. vt in. c. ij. de dona. qr tn̄ nō est nudus administrator: qr gaudet de fructibus pōt cōstituere procuratorē ante litē contesta. sicut patet in bonis aduētitijs filij in quibꝰ pater est administrator nō nudus. vt in. l. j. ff. de bo. ma. ⁊ probaꝛ in. c. petitio. de procu. ⁊. s. de epi. ⁊ cle. l. cū clericis. circa finem. ⁊ not. in aut. sed hodie. que sequiꝛ eo. ti. ⁊ probaꝛ in aut. quā glos. allegat. ¶ In gl. ibi actor ad omnia. dic contrariū q nō possit actor cōstitui etiā ad vnū negotiū. ff. de appe. l. si actor. ⁊ vide Io. and. in addi. Spe. in titu. de actore ad vniuersita. in prima parte. Spec. in glo. ibi eisdem quibus ⁊ tutoribus. dic hoc verum si generaliter actor fuisset constitutꝰ. Secus si ad vnū actū qr eo finito finitur officium actoris. vt. d. l. si actor. de appel.

2 ¶ Si filius non fuit admissus ad defensionem cause partis absentis et lata sit contra eum sententia qualiter restituatur in integrum. sicut ille qui dimisit procurotarem qui postea mortuus esset.

3 Qualiter possit quis defendere inuitum.

Quod interdum in causa appellationis non admittatur quis ad defendendum aliquem nisi ostendat mandatum.

4 Non solum ad totā cām admittitur quis sine mandato ad aliquem defendendū vt hic sed etiā ad vnū articulū cause.

Defensor nō satisdat qn̄ defensio ptꝫ ex actis nec defensor vult pducere alios testes vel instrūa. sed dicit iudici q videat acta et
5 minor ad hoc est etiam idoneus. ⁊ nu. 6.

Qui fatetur se nō habere mandatum nisi sit cōiuncta persona non admittitur ad agendū etiā si velit cauere de rato. sed si dicit se habere admittiꝛ cum cautione dūmodo hoc probet semiplene vel presumptiue. ⁊ vide nu. 7.

6 Minor. xxv. an. admittiꝛ ad defensionē patris absentis contra quē pōt perueniri ad diffinitiuā ⁊ eodem modo ad defensionē matris vel fratris admittiꝛ. ⁊ sic q duo requiranꝛ vt admittaꝛ ⁊ sit lis contestata. ⁊ nu. 8.

7 Exceptio tu non potes esse procurator qr minor an possit etiā opponi post litem contestatam. ⁊ nu. 8.

8 Minor an hodie cuiuscūq etatis sit possit esse procurator ad negotia. ⁊ ad iudicia. si est etatis annorū. xviij. ⁊ an admittatur ad plenam defensionem. ⁊ nu. 9.

9 Minor qn̄ venit ad defensionem patris absentis qui fuit litē cōtestatus quis veniat condēnandus an ipse qui nō fuit litem contestatus an pater.

Ueniens ad allegandas causas absentie tantū an debeat cauere de rato.

10 Posito q minor admittatur ad plenam defensionem patris absentis ⁊ q debeat ipse cōdemnari. ⁊ sit condemnatus. ⁊ sn̄ia transiuit in rem iudicatam. an restituatur in integrum rōne minoris etatis.

1 Exigendi. ¶ † Ad defendēdū admittitur quis sine mādato dūmodo satisdet de iudi. soluen. Sed ad agendū pro alio qs sine mādato nisi sit cōiuncta persona. Item minor. xxv. an. non est idoneus pcurator vel defensor ad iudicia regulariter. Fallit qn̄ vult defendere patrē absentē cōtra quē pōt pcedi ad sn̄iam diffinitiuā tanq̄ cōtra contumacē. h. d. ista no. l. ⁊ fin. qr pōt intelligi dupliciter. s. q sn̄ia non erat lata contra patreꝫ absentē: sed iudex noluit istū filiū admittere ad defensionē duabus de causis hic expressis: vnde quesiuit iste pater an deberet admitti: ⁊ an iudex bene fecerit repellendo. ⁊ hic dicitur q non. Scdo modo potest intelligi q sn̄ia erat lata cōtra patrem que sic non fuisset lata si iudex istum filiū admisisset ad defensaꝫ: qr produxisset testes ⁊ iura propter que pater fuisset absolutus. ⁊ ab illa sn̄ia non fuisset appellatū: ⁊ sic trāsiuit in rem iudicatā. vnde q̄rebat iste pater remediū contra sn̄iam. Imperator non dat remedium: sed solum dicit q iudex male fecit istum filium
2 repellere: ⁊ istum intellectum sonat litera. in fine. † Sed an sit remedium: puto q sic. s. vt aduersus hāc sn̄iam pater restituatur in integrum ex clausula generali si qua mihi iusta causa: vt. l. j. in fi. ff. ex qui. cau. ma. sicut si dimisisset pcura. qui postea mortuus esset. l. necnon. in princi. ff. eo. ti. ¶ In tex. ibi sine mandato potest. glo. dicit q etiam contra mandatum: qr potest quis defendere inuitū: vt. l. solutionem vel iudiciū. ff. de solu. Quod est verū qn̄ suscepit in se iudiciū aīo nouādi volente tn̄ actore: quia non compellitur actor. l. si mandato. in fi. princip. ff. mandati. Sed si non suscepit iudicium animo nouandi videꝛ q inuitum non possit defendere. Sed bene potest si non est inuitus et inuito actore: quod dic vt in. d. l. si actor. ff. eo. ti. Item intelligo hanc legem in causa principali ⁊ etiam appellationis regu-
3 lariter. † Sed interdū in causa appellationis non admittiꝛ qs ad defendēdum aliquem nisi ostendat mandatū vt in casu quē ponit Cy. in. l. ij. s. eo. in addi. si conuenit te rei vendicatione et tu fuisti absolutus ⁊ ego appellaui: in causa appellationis cōparet quidam ad te defendendum: ⁊ non docebat plene de mādato volebat admitti: saltē cum cautione de rato vel etiam sine per hanc legem determinauit Cyn. non esse admittendum nisi plene probet de mandato. Ratio qr si reuera: non habebat mādatum ⁊ tu non haberes ratum id qd fecisset sententia lata pro te trāsiret in rem iudicatā: ⁊ sic perderem dominiū: licet haberē regressum cōtra talem defensorem ⁊ eius fideiussores. Et forte interest mea habere potius rem q̄ pecuniā. ⁊ non dꝫ fieri deterior conditio mea pter interuentū talis defensoris vel procuratoris quā esset si per me ipm litigassem. vt. l. hoc aūt. qbus ex cau. in pos. ea. Nā posito quod in causa appel. obtinerē reuocari sn̄iam: hoc nō noceret tibi si nō dedisti mādatū ⁊ nō ratificares: ⁊ sic tua sn̄ia transiret in rem iudicatā. Tene mēti hanc decisionē pter quā semper allegatur Cy. in. d. l. ij. s. eo. in addiꝛ.
4 † Et adde q non solū ad totā cām admittitur quis sine mādato ad aliquē defendendū: sed etiā ad vnū articulū cause. vt. ff. de nego. gest. l. ij. in fi. ⁊ ibi per Bar. ⁊ per illum tex. ¶ In tex. ibi. satisdatur. tn̄ ista satisdatio non prestatur qn̄ defensio patet ex actis: qr defensor nō vult pducere alios testes vel instrumēta: sꝫ dicit iudici q videat acta: qr ex eis apparebit sibi iustitia rei ex tali vel ex tali causa. vt no. Inno. singu. in. c. veniēs. de accu.
5 ⁊ Ang. de perusio. in. l. si filius. ff. qui satisda. cog. ¶ † In text. ibi. mandatū probare non cogiꝛ: subaudi plene vel semiplene: quinimo etiā si fateatur se mādatū nō habere. dꝫ admitti dummodo caueat de rato: qr est cōiuncta psona: ⁊ dūmodo non appareat de cōtraria volūtate. l. pōponius. ff. eo. ti. Sed persona non coniuncta non admittiꝛ etiam si velit cauere de rato qn̄ fatetur se non habere mādatū. Sed si dicit se habere admittiꝛ cū cautione dūmodo pbet semiplene vel presumptiue ſm cōmunem opinionē: vel etiā nullo modo scdm ea que dixi in. l. j. s. eo.
6 ¶ † In text. ibi. nō iuste. dic. scꝫ attenta regula generali que est

a ¶ De executore vltie voluntatis. Adde Ang. in. l. j. ff. eo. ⁊ eūdē pau. de ca. in cōs. xiij. in ci. sup primo dubio. colū. iij. in pn̄. vbi tꝫ q possit cōstituere pcuratorem ante li. cōte. ⁊ est in pria pte cōsiliorū antiquorꝫ ſm vltimā impressionē. Cur.

b ¶ Eps sit administrator. Addō gl. in. c. pn̄ti. de offic. ordi. ⁊ q eps possit. adde Alerā. in cōsi. clxvj. in. ij. vo. et vide Mat. suo no. cxc. Cur.

vt minor non habeat legitimam personam standi in iudicio
pro alio: sicut nec pro se sine curatore: vt.l.minor.ff.eo. Sed at-
tenta ratione speciali debuit admitti in casu isto propter duo.
quia veniebat ad defẽsionem patris: quia in casu in quo pote
rat peruenire ad diffinitiuam contra patrem: qr erat lis cõte.
anteꝙ se absentaret. vnde sufficiebat citatio ad domum in reli
quo processu: vt.l.ab eo.j.quõ ⁊ qñ iud. Sed an idem sit in ma
tre vel in fratre absente. glo.in.d.l.minor.tenent expresse ꝙ sic.
qõ tene menti: quia cum ista lex loquatur cõtra regulã genera-
lem videbatur nõ extẽdi vltra personam de quã hic loquitur.
Ideo autoritas glo.est menti tenenda. Pro extraneo vero de
fendendo etiam si possit perueniri contra eum ad diffinitiuã.
non videtur admittẽdus minor. Nec ob.l.quocꝫ.§.publice.ff.
eo. quia debet intelligi in eo qui est habilis ad stãdum in iudi-
cio pro se. hic aũt loquitur de inhabili. vel dic ꝙ etiam inhabi
lis deberet admitti quando vellet ostendere innocentiam ex
ipsis actis vel per euidẽtiam facti: vt ibi. al's secus vt hic a cõ
7 trario sẽsu. Et per hoc habetis tex.optime declaratũ. ¶ † Ve
nio ad glo.in glo.super verbo non cogitur. ibi respondeo non.
dic verum nisi talis coniũctus pretendat interesse proprium:
tunc enim admittitur pro coniuncto sine mandato etiam vbi
requiritur mandatum speciale: vt in.l.quam glo.allegat.l.pa-
ter.in prin.in ea.ibi.sed tu expone. Nam secundũ opi.glo.est in
electione procuratoris: an velit plene probare an autem semi-
plene ⁊ cauere de rato. vt plene not.in.l.non solum.§.que alie-
no.ff.eo.ti. Ideo expone hic text. vt.j.sequitur in glos. ⁊ sic non
sumit hic argu. a contrario sensu. prout sumit Placen. ꝙ si est
speciale in coniuncta persona vt non teneatur probare manda
tum ergo in cõtrarium est ius cõmune: vt si nõ est coniuncta te
neatur probare si reus vult ⁊ non admittitur cũ cautione rati.
Nam hoc est falsuꝫ. ¶ In glo.que incipit: iure cõi. Pro decla
ratione principij oppo.contra istum tex.de contrarietate ver.
sane. qr dicit iste text. ꝙ iuste potuit repelli: qr minor. et postea
dicit ꝙ iustius fuisset ipsum admittere. Nam cũ repulsio ⁊ ad
missio sint contraria. si primum sit iustum nõ potest esse scõm.
multominus propter ista glos. dicit ꝙ referuntur ad diuersa.
Primũ refertur ad rigorem iuris scõm refertur ad equitatẽ.
⁊ ista est vera. vel dic ꝙ primum refertur ad tempus ante liteꝫ
contesta. secundum ad tempus post litem contesta. dicit Bar.
ꝙ ista glo.est not. ⁊ vult ꝙ ista exceptio tu non potes esse pro-
curator: quia minor debeat opponi ante litem contesta. ⁊ non
postea sicut illa: tu non potes esse procurator: quia miles vel
quia femina. vt.j.l.proxi. vel quia pendet cõtra te processus in
8 causa criminali. vt not.glo.s.eo.l.eum. † Sed certe ista glo.no
luit hoc dicere sed habuit aliũ intellectum. Nam ad hoc vt mi
nor admittatur ad defensionẽ duo requiruntur. Primo ꝙ ve
niat ad defendendum patrem. Secũdo ꝙ in causa in qua pos-
sit procedi ad diffinitiuam sñiam ipso absente. hoc autem non
posset nisi quando esset lis contesta. Sed si non esset secus: qr
non valeret. ideo si nõ erat cõtestata: quia non poterat ad diffi-
nitiuam procedi potuit iuste repelli. postea vero non. ⁊ hoc de
clarat glo.vlti.mag.in princi. Et ideꝫ vult glos.hic. Preterea
nec est verum id quod Bart. dicit: quia cum exceptio procura
toris debeat opponi ante litem contesta. non potest qñ sunt ta-
les que repellunt quem agere pro alio. non pro se. vt.s.eod.l.si
stipendia. et.l.militem. vt quia mulier. Sed quando repellunt
quẽ agere nõ solũ pro se: sed ẽt pro alio. puta qr seruus vel mo
nachus. Et iste possunt opponi etiã pro litis contest. quia red
dunt iudiciũ retro nullũ: vt not.per Cy.in.l.seq. ⁊ ista exceptio
tu es minor repellit quem agere non solum pro alio: sed etiam
pro se sine curatore: vt no.in.l.cum minores.j.si aduer.rem iu.
et hoc etiam sentit hic do. Rapha.in glos.ibi solu.ad negotia.
Doc.vltramon. dicunt ꝙ minor põt esse procurator ad nego-
tia qr imputet sibi qui cõstituit talem: vt in.l.parui.ff.de insti.
⁊.l.sed si pupillus. ⁊ tñ iste tex.requirit ꝙ sit.xviij.an. ergo non
potest loqui in procuratore ad negotia sed ad iudicia. et in hac
opi. sunt ipsi ꝙ ad iudicia sit legitimus procurator: dummo-
9 do hꝫ.xviij.ann. † Sed ad negotia cuiuscumcꝫ etatis breuiter
hodie declaratum est in.c.qui generaliter. alias si duo.eo.titu.
in.vj. ꝙ opi.glo.sit vera. Ad legẽ ꝯriaꝫ rñde vt hic per Bald.
in glo.si.post princi. Aduerte ꝙ ista qõ loquitur quãdo filius
iste fuisset admissus non obstante maiori etate de quo non lo-
quitur tex.sed solũ qñ fuit repulsus. querit glo. quis veniat cõ-
demnatus: an ipse qui nõ fuit litem cõtest. An aũt pater q fuit
litem contest. Circa qõ notandũ est ꝙ in isto tex. fuerũt duo in
tellectus. Unus est ꝙ talis filius nõ obstãte defectu etatis ad
mittaꝛ ad plenã defensionẽ vt possit ꝓducere testes ⁊ instrũa et
obijcere exceptionẽ sicut si ipse esset maior: ⁊ tunc procedat que
stio predicta. In cuius ꝑsona debeat fieri sñia. et Mar. tenuit
ꝙ in personã patris qui erat litẽ contesta. ⁊ sic erat dñs instan-

tie. ⁊ hoc per.l.j.de sen. ⁊ interlo.om.iud. vbi fũdatur hec opi.
Alij tenent ⁊ hec glos. tenet ꝙ cõdẽnatur defensor ipse postquã
plene defendit. ⁊ de hoc videtur casus in.l.liberto.§.si.ff.de ne-
go.gest. Et istam opi.tenet glo. que sine dubio vera est qñ susci
pit in se iudicium aĩo nouandi volente actore: qr tunc tm̃ iudi-
cium esset preteritum: ⁊ sic ipsa contestatio transfertur in eum.
Si vero nõ aĩo nouandi. dic de hoc vt plene not.in.l.j.j.de sen.
Scõs intellectus est ꝙ postꝙ iste est minor nõ admittatur ad
plenam defensionem: ⁊ sic non subeat iudicium: sed solum ad-
mittaꝛ ad allegãdas causas absentie vel cõsistentis in facto qr
dicat. Dñe iudex nõ procedatis cõtra talẽ tanꝙ cõtra cõtuma
cem cũ ipse nõ possit cõparere: qr infirmus vel detẽtus vel cõ-
sistens in iure: qr dicat ipsum non teneri cõparere propter pri
uilegium nouiter impetratum: vel qr actor est excõicatus: ⁊ sic
non admittitur ad agendum vel ad prosequendũ iudicium vl
terius vt in.c.pia.de exce. vel quia bannitus. ⁊ sic non subsit iu-
dicium imo declinat cũ veniat ad impediendũ processum non
ad prosequendũ. ad qõ admittitur etiam inhabilis: vt no.in.c.
seruum quocꝫ.§.publice.ff.eo. ⁊ notabiliter Inno.in.c.veniẽs.
de accusa. Glo. reprehendit istũ intellectũ: qr iste tex.post prin
cipium dicit ꝙ satisdat de iudicato soluen. Sed si admitteꝛ ad
declinandũ solũ iudiciũ illam satisdationem non prestaret: vt
not.in.l.nemo.de reg.iur. sed illi rñdent ꝙ tex.in illa parte qua
loquitur de ista satisdatione dꝫ referri ad casum in quo iste de-
fensor seu filiꝰ esset maior ⁊ sic habilis. vnde admittetur ad ple
nam defensioneꝫ. Sed eo casu quo est minor nec admittitur ad
plenam defensionẽ nec satisdat. Glo.finaliter tenet primum in
tellectũ ꝙ hic admittatur ad plenã defensionẽ: licet sit minor. ⁊
10 sic satisdet ⁊ condẽnatio feratur in personam suam. † An auteꝫ
qui venit ad allegandas causas absentie tantum habeat cauere
de rato. Inno.notanter in.d.c.veniens. dicit ꝙ sunt cause cõsi-
stentes in facto tm̃: vt ꝙ sit infirmus vel detentus non hꝫ neces
se cauere de rato: qr pñt allegari sine mandato: qr velit vel no-
lit ipse impeditus: ita est in facto ꝙ comparere non potest: nec
huic põt renuntiare nec sua volũtate facere ꝙ possit compare-
re si non potest. Si aũt consistãt in iure tunc habet necesse caue-
re de rato: quia ad ipsas proponendas requiritur volũtas ab
sentis cum possit illis causis renuntiare ⁊ facere vt comparere
possit ⁊ teneaꝛ. tene mẽti. Et hoc in glo. vscꝫ ibi si ergo ibi que-
rit de alia qõne proposita opi.glos. ꝙ admittatur ad plenam
defensionẽ: ⁊ ꝙ debeat ipse condẽnari. Queriꝛ si est condẽnatꝰ
⁊ sentẽtia trãsiuit in rem iudicatã vtrum aduersus eũ restitua
tur in integrum rõne minoris etatis. ⁊ glo.finaliter tenet ꝙ nõ.
Nam rõne lesionis sue non: qr non fuit lesus defendendo patrẽ
ad quod teneꝛ de iure naturali. Item rõne lesionis patris simi
ter: qr sic restitutio prodesset maiori quod nõ est dicẽdum. vt.l.
iij.§.sed vtrũ.ff.de mino. Lediꝛ aũt pater: qr ista sententia mit
teretur executioni cõtra patrẽ qui non põt cõqueri ꝙ filius cõ
paruit ⁊ non bene defendit: ⁊ sic factũ suũ nõ dꝫ sibi preiudica-
re. vt.l.in causa.ff.eo.§.j. qr põt replicari ꝙ eodẽ modo si nõ cõ
paruisset lata fuisset sentẽtia contra ipsum aduersus quã nõ re
stitueretur in integrũ. ergo nec filius aduersus latã cõtra se qui
mittitur executioni contra patrẽ debet restitui ad cõmodũ pa-
tris ⁊ ipse filius solueret pro patre ab eo repeteret. Contra istã
glo. videꝛ esse alia glo.in.l.j.j.si de mo.pos. que plene disputan
do determinat ꝙ lꝫ in aliquo casu.l.personã minoris legitimet
ad standũ in iudicio: non propterea tollit sibi beneficiũ restitu-
tionis in integ. ⁊ ista glo.relata ad tex. dicit contrariũ: quia lex
ista legitimat personam minoris hoc casu. ⁊ glo.vult qõ tollat
beneficium restitutionis sicut si vere esset maior: qr.l.represen-
tat eũ maiorẽ. so.ſm Bal. glo.illa loquiꝛ quãdo lex legitimat
personam minoris ad standum in iudicio: quia tunc restitutio
procedit sibi: ista vero quãdo legitimat ad standum in iudicio
pro alio quo casu non prodesset sibi sed illi pro quo: et sic ma-
iori quod esse non debet. vt in.d.§.sed vnum.sequitur.l.ita de-
mum.

2 ☞ Appellatio reponit partes in eo statu in quo erant ante
sententiam ⁊ post litem contestatam non in eo in quo erãt ante
litis contestationem.
Quid in causa restitutionis in integrum.
3 Minor ⁊ mulier an possint opponere declinatoriam vel dila-
toriam etiam post litem contestatam. ⁊ nu.4.
4 Terminus datus a iure quod preiudicet etiam ignoranti.

1 ITa demum. † Exceptio dilatorie dꝫ
opponi ante lit.cõtesta.
postea vero non possunt opponi etiam in causa ap-
pellatiõis. h.d.notabiliter ⁊ semper allegat. ¶ In
tex.ibi.si cum primũ litẽ contestareris. Litis ergo contestatio
precludit viam ad opponendas exceptiones dilatorias. Po-
sito ergo ꝙ ad aliquos actus fuisset processum circa litẽ conte
statam

statã: ꝛ nõ fuisset opposita hec exceptio nihilominus posset opponi: qꝛ ꝑ illos actus nõ est preclusa via opponẽdi: vt hic patet: ꝛ etiã in fi. qꝛ res dr̃ adhuc integra nõ facta litis ↄtest. Hoc tñ verũ in exceptione dilatoria cõcernẽte personã ꝓcuratoris. Sed in declinatoria cõcernente personã iudicis q̃ etiã dicit̃ dilatoria si dicatur ꝙ sit iudex incõpetẽs: illa dicit̃ opponi in iudicio. i. ante omnẽ actũ qui expediret̃ per iudicẽ: ꝛ si nõ fuisset opposita ꝛ iudex ꝓcessisset ad aliquẽ actũ tãq̃ iudex licet cõtestatio nõ esset facta preclusa esset via opponendi: vt. ꝫ. de excep. l. fi. ꝛ. ff. de iu. l. sed ꝛ si susceperit. in prin. ꝛ per Bar. in. l. quidã. ff. de re iu. Item intellige istuꝫ tex. qñ cõtestatio valuit. Sed si fuisset nulla ꝛ incboaret̃ noua instantia posset ista exceptio opponi: licet nõ possit in causa app. vt no. Guil. de cu. in. l. eũ qui. ff. de cõsti. pecu. pro hoc. l. hos accusare. §. hoc beneficio. ff. d̃ accu. Itẽ ad huc limita istũ tex. ſm Cyn. qñ exceptio est talis que prohibet procu. agere pro alio nõ pro se. Si vero etiã pro se: vt qꝛ dicatur ꝙ est seruus vel bannitus vel minor tũc etiã post litem cõtestatã possunt opponi iste exceptiões que reddũt iudiciũ retro nullum: vt. l. argẽtariũ. §. fi. de iu. ꝛ. ꝫ. de iud. l. seruos. Sed quid in exceptione excõmunicationis. Rñ. illa nõ reddit iudiciũ iam agitatũ nullum: sed impedit fieri in futurum: vt in c. ꝫ. de excep. lib. vj. ideo dico ꝙ etiã post lit. cõte. poterit opponi cõtra procur. nõ ad annullandũ iam factũ: sed ad impediendũ ꝙ vlterius nõ procedatur. facit qd̃ no. Bar. in. l. eleganter. ff. de condi. insti. §. si post. Itẽ ista lex. loquitur in exceptione dilatoria que ↄcernit personã iudicis. idẽ si ordinẽ procedẽdi vt nõ possit post li. ↄtesta. opponi. facit. l. ꝫ. ꝫ. de appel. ¶ In ter.
2 ibi ꝙ nec dicit Bald. ꝙ iste ver. nõ reperitur alibi. † Et Bart. hic dicit ꝓbari ꝙ appellatio reponit partes in eo statu in quo erant ante sententiã ꝛ post lit. cõtest. nõ in eo in quo erant ante litẽ cõtest. Et sic illa que nõ poterãt opponi in prima instãtia seu causa post cõtesta. factam nõ poterũt opponi. etiã in causa
a appelationis:[a] licet in illa si partes sunt p̃sentes fiat noua contestatio: vt no. in. c. per venerabilẽ. qui filij sint legit. Sed quid in causa restitutiõis in integ. si cõcessa sit cõtra sententiã ꝛ agitur ex causa de nouo an poterũt opponi iste exceptiões dilatorie q̃ nõ possunt opponi in causa appellationis. tãgit Bar. in
3 l. fi. ꝫ. si aduer. rem iud. † Et adde ꝙ minor ꝛ mulier videnẽ posse opponere declinatoriã vel dilatoriã etiã post lit. cõtest. per. l. de die. §. minor. ff. qui satisda. cogã. ſcõm vnũ intellectũ de quo ibi per Bal. in glo. prima ibi vl' a iudice dic ꝙ iudex ex suo officio vel pro publica vtilitate ante lit. ↄtest. quã post põt repellere militem ab officio procura. vt. l. quos prohibet. ff. de postu. Sed pars aduersa potest ante litem contesta. etiam si expresse consenserat ꝙ possit esse procura. ꝛ renuntiasset huic exceptioni quia non posset in damnũ reipublice. Sed post contesta. nõ potest ꝛ hoc vult dicere gl. in. l. filius. §. veterani. ff. eo. ꝙ plus operari potest tacitus consensus quã expressus Cy. hoc reprehendit qd̃ post litẽ cõtesta. non excluditur obijciens ratione taciti ↄsensus: quia nõ posset plus operari quã expressus. vt. l. q ad certum. ff. loc. Sed excluditur ratione termini legalis prefixi ad excipiendũ. facit. c. cum in tua. qui ma. accusa. pos. Et iste terminus legalis videtur excludere etiã ignorantẽ exceptionẽ sibi cõpetere per tex. cuꝫ gl. parua. in. l. qui procura. dat. §. fi. eo.
4 titu. ¶ † Sed quidã tenent cõtrarium per. c. pastoralis. de excep. ſꝫ dic qd̃ sequitur in termino dato a iudice ad exceptiones dilatorias proponendas qui non excludit a proponendo illas quas ignorabat sibi ↄpetere ꝛ post lapsum termini deuenitad eius notitiã: nos loquimur in termino dato a iure qui preiudicat etiam ignoranti: tene mẽti perpetuo. Sed si exceptio de nouo post litem contesta. oriretur ꝛ inciperet cõpetere: tunc contestatio non preclusisset viam ad ipsaꝫ proponendam argu. in. l. ij. de consor. eiusdem litis.
2 ¶ Aduersarius minoris an possit minorẽ nõ legitime comparentẽ vel eius procuratorẽ non legitime constitutum repellere a iudicio nisi legitime cõpareat cum si feratur sentẽtia pro se non valeret sed contra se valeret ꝛ an ista exceptio possit opponi quandocũq.
1 **Non eo.** † Defect⁹ cura. nõ vitiat factũ qui tẽdit ad vtilitatẽ minoris. Ad hoc allegatur ꝛ eodem modo defectus tuto. non vitiat actum tendentem ad vtilitatem pupilli: vt no. gl. ꝑ hãc legem. ꝫ. l. neq. que incipit sic dicitur. ꝛ hoc ne statuta in fauorem creditorũ redundent in odiuꝫ: seu damnũ: vt. l. quod fauore. ꝫ. de legi. ¶ In tex. ibi. nõ ideo minus. dic videbatur cõtrarium quia sentẽtia fuisset lata in fauorẽ ipsius petẽtis et cõtra minorẽ seu procuratorẽ eius sine curatoris autoritate constitut⁹ ipso iure nulla: quia sicut minor sine curatore nõ habet legitimaꝫ personam stãdi in iudicio: vt. l. vniuersis. ꝫ. qui dare tuto. pos. ꝛ. l. ꝫ. ꝛ. ij. ꝫ. qui legi. perso. ita nec per alium scilicet procuratorem legitime constitutuꝫ cũ autoritate curatoris: et hoc est clarum. ergo ꝛ si lata sit contra ipsum petentẽ in fauorẽ minoris nõ debet valere vt equalitas seruetur ĩ iudicijs: vt. l. i. fi. ꝫ. de fruc. ꝛ lit. expen. ꝛ ne iudiciũ claudicaret. l. si cuꝫ dies. §. penul. ff. de arbi. contrariũ est verum: vt. ꝫ. sequitur. Et iste est casus in quo iudicium potest claudicare quãdo aliquid est licitũ in fauorẽ alicuius ne vertatur in odiũ: ꝛ sic nec seruatur equalitas: vt. ff. de actio. emp. l. iul. §. pen. vel antepe. Quando igitur agitur de cõmodo minoris nõ requiritur autoritas curatoris vel tutoris nisi veniat obligandus ipse minor. nam tunc etiam si ageret̃ de eius cõmodo requireretur autoritas vt patet quãdo adijt hereditatẽ locupletẽ: vt in. l. obligati. §. qui iter alias pupillus. de auto. tut. Sed quero hic loquitur quando sententia iam erat lata sed quid si non erat lata ꝛ dicat̃ processus nul
2 lus etiam Cy. tãgit hic ꝛ non clare determinat. † Breuiter aduertẽdũ ꝙ aut querimus an aduersarius minoris possit minorem non legitime comparentẽ vel eius procura. nõ legitime cõsti. repellere a iudicio dicendo ꝙ nõ vult litigare secũ nisi legitime cõpareat: ꝛ tunc taꝫ a principio quã post litis cõtestatio. potest ipsuꝫ repellere pro suo interesse: quia interest sua ne frustra litiget cum illo: quia si ferretur sententia pro se nõ valeret. Sed contra se valeret: ꝛ sic non reciperet nisi dãnum. Et ista exceptio quia reddit iudicium retro nullũ in casu predicto quandocunq potest opponi quo ad reliquum processum nondũ factum. vt. ꝫ. eo. l. licet. cũ paria sint nõ habere mãdatũ vel habere: sed nõ legitimum. argu. l. quoties. qui satisda. cogã. Sed si peteretur pronũtiari processum iam factũ esse nullum. qꝛ cum legitima persona factus est: tũc si hoc petat aduersarius et minor contradicat nõ est audiẽdus sed expectãdus finis qꝛ poterit ferri sentẽtia ꝓ minore: ꝛ sic futurus euentus declarabit: an ille processus valuerit vel nõ argu. l. ij. §. quando autem. ff. de iure fisci. Si vero ipse minor cũ autoritate tut. peteret pronuntiari processuꝫ nullũ: tũc debet audiri: ꝛ iudex examinabit processum: ꝛ si videat male gestũ pronũtiabit pro minore ipm̃ nullum. Si videat contrariũ pronũtiabit valere. ꝛ si postea videat ferri sententiã contra minorẽ ex defectu processus postq̃ semel pronuntiatũ fuit illaꝫ tendere in fauorẽ minoris: ita intelligo no. hic per Pe. ꝛ Cy. qui obfuscate loquuntur.
2 ¶ Ad hoc vt oriatur actio mãdati inter dominum ꝛ procuratorem debet mandatum esse gratuitum etiam a remuneratione licita alias non oritur actio mãdati sed locati. vel p̃scriptis verbis.
1 **Item te.** † Procura. qui pact⁹ est d̃ quota litis repellitur ab officio procura. hoc dicit. In text. ibi professus es dic scilicet in libello supplicatorio ꝛ vltra hoc narrauit etiã iste qualiter fuit repulsus propter istam causam ab agendo: vnde petijt a procuratore: an iuste fuit repulsus vel nõ. ꝛ imperator respondit qd̃ licitum non fuit sibi liteꝫ redimere per cõsequẽs ꝙ iuste fuit repulsus: vt. l. si qui aduocato. ꝫ. de post. ꝛ. ff. de pactis. l. sumptas. ꝛ quãdo dicatur litẽ redimere: dic vt ibi scilicet quãdo paciscitur de quota litis: vl' de tota quãtitate ĩ casu victorie: ꝛ nisi vincat nihil volebat. vt. l. salarium. ff. man. Sed si in omnẽ euentũ siue vincat siue nõ vincat: pacisceret̃ de cõpetenti salario hoc nõ est improbatũ: vt ĩ. d. l. salariũ. Et si tũc in casu victorie aliquid nanciscatur in loco palmarij: vt. l. ꝫ. §. sed palmarij noĩe. ff. de varijs ꝛ extraor. cog. in tex. ibi gratuitũ esse debet. dic si ab illicita conuentione non a licita remuneratione
2 ſm Cy. in. d. l. salariũ. † Sed oppo. qꝛ isti procur. palatij nunq̃ sumũt gratis: ergo nõ videnẽ habere mandatum qd̃ debet esse gratuitum: vt. l. ꝫ. §. manda. Sol. ꝛ tene menti quãtũ ad hoc vt oriatur actio mandati inter dominũ ꝛ procu. debet esse gratuitum: etiã a remuneratione licita: alias nõ oritur actio mandati: sed locati si ↄsueuit operas suas ad hoc locare. vel p̃scriptis verbis si nõ ↄsueuit locare: vt. l. naturalis. §. penu. ff. de prescriptis verbis. Et habito respectu ad hoc dicti procura. nõ dicuntur procu. proprie loquẽdo. Sed quãtũ ad hoc vt qui admittãtur ad agẽdũ bene dicũtur procu. qꝛ in eis cadit diffinitio procur. qꝛ dicitur ille qui mãdato domini aliena negotia administrat: vt. l. ꝫ. ff. eo. ti. Et per istũ modũ respondetur cauillationi que posset fieri si quis opponeret contra instrumẽtum procu. ꝙ nõ est legitimũ: vel ꝙ nõ probat ipsum esse procuratorẽ cũ ibi contineatur pactum de dicto salario ꝛ mandatũ debet esse gratuitum: vt no. Bal. in. d. l. naturalis. §. penul.
2 ¶ Habens mãdatum generale cũ libera ꝙ possit vendere.
1 **Procuratorem.** † Venditio facta per procura. non habentem ad hoc sufficiens mãdatum est nulla: nec ex illa transfertur dominũ. h. d. ¶ † Tunc aũt dicit̃
2 habere mandatũ sufficiens quãdo hoc specialiter exprimitur

a ¶ Appellatiõis. adde Abb. ĩ. c. ad audiẽtiã. col. iij. v̄. in gl. fi. et ibi imo. extra d̃ rescri. ꝛ ibi vide fely. ponentẽ aliquas limitationes ꝛ adde ꝙ per istũ tex. consuluit pau. ip̃e ĩ cõsi. suo cccxx. inci. ꝙ in cã appellationis nõ possit peti cõpromissum in antiqs ꝙ stãte statuto ꝙ cõpromissum possit peti ĩ cã anteq̃ assignet̃ termin⁹ ꝓbatorius ꝙ si in causa pricipali nõ fuit petitũ cõpromissuꝫ nõ poterit peti in cã appellationis. Refert ꝛ sequitur Alexã. de imo. ĩ. l. si cã cognita. colum. fin. ꝫ. de transac. ꝛ ibi vide tenorẽ. Frã. Cur.

in instrumento:vel quando habet generale mandatũ cũ libera:
vt.l.procu.cui libera.ff.eo.secus si generale sine libera:vt.l.mã
dato generali.⁊.l.procura.ff.eo.

2 ☞ Procuratores palatij qui consueuerunt operas suas ad
hoc locare possunt cogi ex iusta causa officium procurationis
acceptare.⁊ nu.9.

Si reperit̃ in instrõ ꝙ talis cõstituit talẽ ꝓcuratorẽ suũ presen
tẽ ⁊ intelligentẽ nisi dicat̃ ⁊ acceptantẽ nõ tenet̃ prosequi litez ⁊
si acceptasset nec faceret diligẽtiã suã an teneat̃ dño ad ĩteresse:

Procurator recipiendo instrumentũ procurationis an videa
tur officium acceptasse.

3 Si scholaris posuit librũ suũ ĩ domo alicuius presente ⁊ vidẽ
te domino dom⁹:⁊ inde fuit acceptus an ille domin⁹ teneatur.

4 Appellatio est de appendicijs prime instantie seu cause ⁊ quid
de prosecutione appellationis.⁊ nu.5.

5 Procurator qualiter debeat appellare:an suo nomine tanꝗ̃
dominus litis an procuratorio nomine domini.

6 Pocurator si nõ defendit:an possit remoueri ab officio procu
rationis ⁊ quid in tutore vel curatore.

7 Procurator si nõ appellauit an excusetur ꝓpter paupertatẽ.

8 Si appellauit ⁊ non potest prosequi propter paupertatez an
currant tempora fatalia.

9 Procurator si acceptauit officiũ spõte ⁊ postea non defendit
an cõpellatur defendere.⁊ nu.10.

10 Procurator actoris an videatur habere mandatũ ad defendẽ
dum si in instrumento hoc non dicitur.

1 Inuitus. †Non cogitur quis inuit⁹ acce
ptare officiũ procurationis pro
actore vel pro reo. Sed si sponte acceptauit: ⁊ cõtra
se sententiã reportauit tenet̃ appellare:nõ autẽ pro
sequi appe.virtute mãdati dati ad primã causaz.h.d.Et pmo
loquit̃ in procuratore constituto ab actore vsq̃ ibi:sed nec.Et
de ista prima parte nõ est dubiũ.Scdo de dato a reo ad defen
dendũ ſm vnã lect.que cõmuniter tenetur vel ſm aliã que fuit
antiquoꝝ prosequit̃ eandẽ causaz.de procu.actoris.⁊ loquit̃.⁊
debet intelligi qñ officiuz acceptauit.Et in hoc differt a princi
pio vbi nõ acceptauit.Sed cuz reus vellet actorẽ reconuenire
⁊ petere ꝙ ipse defenderet dominũ in causa recõuentionis hoc
recusabat facere.⁊ querit̃ an cõpellatur precise defendere.⁊ dici
tur ꝙ nõ.q̃ sufficit ꝙ fidẽ susceptã scz de agẽdo impleat.Nam
ad hoc videtur habuisse mandatũ ⁊ illud acceptauit.Si autẽ
defendat dñm in causa recõuẽtionis.lz lex dicat ꝙ nisi hoc fa
ciat repellat̃ ab agẽdo:vt.s̃.eo.l.actionẽ. hoc tamẽ censet̃ mã
datum a dño:vt no.in.l.si diffiniet̃.ff.eo.tit.§.fi.ideo pcise non
cõpellit̃ licet ab agendo repellatur:ita intellexerũt ãtiqui:quẽ
tamen intellectum glo.nõ approbat.venio ad casum.Sed ſm
aliũ intellectũ ꝙ loquat̃ in ꝓcu.rei debet intelligi quãdo nõdũ
officiũ acceptauit.Nam sicut cõstitutus ab actore si nõdũ acce
ptauit nõ compellitur acceptare;vt in prin.l.ita.⁊ cõstitutus a
reo:⁊ sic nondũ acceptauit:vt in fi.dicit̃ cui fidẽ susceptã ⁊c.de
bet sic intelligi ꝙ ille qui dedit fidez super aliquo debet ipsam
fidẽ obseruare.Sed ille qui nõ acceptauit nõ dedit fidem:ideo
2 nõ tenetur obseruare.Et istam lectu.tenẽt doc.¶ †In tex. ibi
nemo cogitur dic nisi ꝯsueuerit ad hoc operas suas locare: vt
sunt isti procurat. palatij.illi vere possent cogi ex iusta causa:
sicut aduocati:vi.s̃.de postula.l.prouidẽdum.ver.si quis vero
monitus.Videt̃ aũt acceptare si recipit instrumentum procu.
⁊ nihil protestatur in cõtrarium:vt est hodie casus in cle.j.eo.
tit.facit.l.si filius.ff.ad maced.In dubio aũt censetur inuitus
si nõ probatur ꝙ fuerit volens:vt in.j.glo.ex qua no. ꝙ si repe
ritur in instrumento ꝙ talis cõstituit talem ꝓcura. suũ presen
tem ⁊ intelligentem nisi dicatur ⁊ acceptantẽ nõ tenetur prosẽ
qui litẽ:quia censetur ille potius recusasse quã acceptasse.Sed
si acceptasset ⁊ nõ faceret diligentiã suaz domino teneretur ad
interesse.l.si procurator.§.j.ff.man.hoc tamẽ verũ ſm Cy.nisi
ille sit attinẽs vel multum amicus ꝯstituentis: quia videretur
potius acceptasse.argu.l.si seruus.ff.de do.inter vir.⁊ vxorem.
3 ¶ †Et istud inducit Cyn.ad pulchram questionẽ.Pone qd
scholaris posuit librũ suũ in domũ cuiusdã:quia non poterat
tũc ad domũ suã redire presente ⁊ vidẽte domino domus. Li
ber fuit inde arreptus:scholaris repetit ab illo:qui nõ bene cu
stodiuit.ille dicit se non recepisse in custodiã.dicit ipse:⁊ si erat
a multum amicus[a] vel ꝯsanguineus videtur recepisse custodiã
tanꝗ̃ depositarius.ideo si interueniẽte sua culpa lata fuit arre
ptus:q̃ recessit de loco ⁊ sine custodia dimisit librũ tenebitur
emẽdare.l.ꝙ nerua.ff.deposi.alias secus.Et istam questionez
mouet Joã.an.in addi.Specu.in titu. de deposito.tene mẽti
q̃ iste casus posset de facili cõtingere.¶ In tex.ibi.vltra pro
uocationẽ causam extẽdere.Iste tex.intelligit̃ duobus modis
Primo vt velit dicere vltra causaz ꝓuocatiõis.i.vltra iterpo
sitionẽ appellationis.bene eñi tenet̃ interponere appellationẽ
sed vlterius prosequi eã nõ tenetur:⁊ iste intellect⁹ probatur in
l.si actor.j.de appel.vbi actor cõstitutus a tutore ĩ aliqua cau
sa pupilli si feratur sentẽtia ꝯtra se tenet̃ appellare.Sed ꝓsecu
tio appellationis non fit ab eo:sed a tutore vel cura.Et istũ in
tellectũ tenent doc.Scdo modo intelligitur ſz antiquos vltra
causam prouocationis.i.vltra impositionẽ appellationis:et
etiã prosecutionẽ ipsius nõ tenetur extendere se ad aliã causaz
penitus diuersam.Si forte fuit constitutus in duabus causis
4 ⁊ ipse acceptauit officium in vna ⁊ nõ in alia.¶ †No. ergo ſz
vnũ intellectum ꝙ appellatio est de appẽdicijs prime instãtie
seu cause:ideo q̃ acceptauit officium in prima causa tenet̃ ap
pellationẽ interponere tanꝗ̃ de appendicijs ⁊ connexis:vt ali
bi in simili.l.nam ⁊ seruus.§.si viuo.ff.de nego.gest.idem dicit
Spec.in omni actu preiudiciali qui fiat p iudicẽ cõtra ꝓcura
torẽ ꝓcuratorio noĩe ꝙ ipse debet appellare:alias tenebit̃ do
mino ad interesse:vt.l.liberto.§.fi.de neg.gest.nisi iusta causa
sub sistente omisisset:puta ꝓpter metũ tamen tunc debet denũ
tiare dño infra tẽpus vt ipse possit appellare.arg.ĩ.l.queritur.
§.exercitu.ff.loc.Et hec habentur in Spe.in ti.de appel.s̃.§.j.
5 ver.breuiter parũ.post prin.§.⁊ ver.illud aũt.†Qualiter autẽ
deberet appellare:an suo nomine tanꝗ̃ dñs litis an ꝓcurato
rio nomine dñi.vide bal.in.l.j.§.si.qñ app.sit.Itẽ not.ex eadẽ
lec.prima ꝙ prosecutio appellationis nõ est de appẽdicijs pri
me cause:ideo qui acceptauit officiũ in prima causa ⁊ appella
uit nõ tenetur prosequi tanꝗ̃ sit causa diuersa.hoc tamen verũ
qñ appellauit a diffinitiua. secus qñ ab interlocutoria:qd dic
vt per Bar.in.l.procu.ff.de no.ope.nun.Item est verũ quãdo
mandatũ suũ non extendebat̃ nisi ad primã causam:q̃ tũc nec
tenebatur prosequi:nec etiã poterat virtute illius mãdati:sed
si extendebat̃ ad causam appellatiõis:vt q̃ fuit generaliter cõ
stitut⁹ ad causas vel lites p̃sentes vel futuras vel specialiter ad
vnã causaz cũ potestate appellãdi ⁊ appellationẽ prosequẽdo
isto casu simpliciter acceptãdo videt̃ acceptasse super eã eo ꝙ
cõprehẽdunt̃ ĩ mãdato:ideo tũc posset si vellet ꝓseq.⁊ per cõ
sequens etiã teneretur:q̃ nisi hoc faceret fidẽ susceptã nõ im
pleret qd fieri nõ debet:vt in fine huius.l. Et isto modo debẽt
intelligi iura allegata in gl.per antiquas gl.ꝓpter que moue
bãtur ad dicẽdũ ꝙ procurator tenebatur:etiã ꝓsequi:vt.l. an
6 per ali.cau.appel.l.fi.¶ †In gl.ij.in fi.ibi.s̃.e.l.eũ qui. tu dic
ꝙ hic loquitur quãdo nõ acceptauit officium.ibi quãdo acce
ptauit:⁊ tunc vel cõpellitur defendere:vel si nõ defendit remo
uetur ab officio procurationis.Bart.aũt intelligit illã legẽ in
tutore ⁊ curatore quos põt iudex remouere ab officio procura
tionis si nõ defendũt nõ sic ꝓcurator est vt ibi dixi.Sed vt illa
lex faciat ad ti.videtur posse intelligi etiã in ꝓcuratore.ibi istã
partẽ tenet hic do.Raph.⁊ sic lz ad iudicẽ nõ pertineat sed ad
partẽ qñ enim dñs est absens bene pertinet ad eũ procu.cõstit.
ab administratione remouere ꝓpter negligẽtiã:q̃ põt supple
re de facto pro absente.arg.in.l.ampliorez.j.de appel. in prin.
7 ¶ †In glo.seq.in prin.ibi.§.si ignorãtes.dic ille.§.obstat qd
excusatur ab appellãdo propter paupertatẽ.Sed ꝯtra:q̃ põt
appellari viua voce:⁊ sic nulla imminet impẽsa:vel si appella
tur inscriptione est paruissima expẽsa in dãdo libellum appel
b latoriũ.quare ergo excusat paupertas[b] vnde dicit Bar.ꝙ ille
§.nõ loquit̃ de interpositione appellationis:sed de ꝓsecutiõe
in qua imminet impẽsa.Sed tunc obstat his que hic no. ꝙ nõ
teneat̃ prosequi:q̃ ille.§.vult ꝯtrariũ nisi excuset̃ propter pau
pertatẽ.Sol.ſz Bar.ibi nõ loquit̃ in ꝓcura.sed in fideiussore
cõdẽnato qui litigauit suo noĩe propter suã obligationẽ:lz ad
commodũ debitoris:vnde debuit appellare ⁊ appellationẽ ꝓ
sequi.⁊ idẽ in emptore condẽnato causa euictionis nisi sentẽtia
sit euidẽter iusta:q̃ nõ prohibent̃ agnoscere bonã fidẽ:vt.l. be
rennius.§.caia.ff.de euic.Sed procu.litigat nomine dñi:⁊ pro
obligatione dñi nõ pro sua.vnde tenetur appellare sed nõ pro
sequi:q̃ nec potest si mãdatũ suum ad hoc se non extendit: ita
intelligit Bar.qd placet.tamẽ ille.§.videtur loqui de actu ap
pellãdi nõ de prosecutione.vnde vult ꝙ paupertas excuset.vñ
potest poni exemplũ quãdo appellãs tenet̃ soluere in cõmuni
certã quãtitatẽ si vult ꝙ appellatio admittat̃:vt est in ciuitate
lucana.vel quod det certos fideiussores:⁊ ille fideiussor nec sol
8 uere potest propter paupertatẽ.¶ †Quid autẽ si appellauit
aliquis ⁊ ꝓpter paupertatẽ nõ potest prosequi:an currãt tem
pora fatalia.vide qd not.vj.q.iij.c.si egrotãs.⁊.c.si dilecti. de
dolo ⁊ contu.¶ Et tutor ⁊ curator tenẽtur appellare ⁊ appel
lationẽ ꝓsequi:quoniã mãdatũ ipsorum est generale ⁊ ad om
nia extẽdit̃.h.d.Specu.in ti.de appel.§.j.ver.⁊ breuiter.⁊.j.de
app.l.si actor.⁊ vt cause post pubertatẽ assit tutor.l.vnica.Ad
leges aũt in ꝯriũ allegatas ꝙ procurator teneat̃ prosequi.Re
spõdeo.vt.j.sequit̃ in gl.in ver.sed videt̃.vsq̃ in fi.in gl. fi.que
incipit

a ¶ Multũ ami
cus.aduerte:q̃ ꝯ
tra hãc decisionez
videt̃ facere ꝙ po
nit Bal.ĩ aut.ha
bita.j.ne fil.ꝓ pa
tre.vbi dicit qd do
ctor legẽs ĩ domo
ꝓpria nõ tenetur
scholari deferenti
ibi librũ si illũ ꝑ
diderit. ⁊ tñ doct.
appellatur magi
ster ⁊ pater schola
riũ.facit gl.in.l.li
berto.ff.de ope.li.
ibi dum supplet ⁊
magistri. scdo fa
cit tex.ĩ.l.si ego.§.
fi.ff.d iure do.⁊ ibi
põderat bal.in re
portatis antiqsq
loquitur in viro ⁊
vxore ideo cogita.
Fran.Cur.

b ¶ Paupertas
excusat.adde bal.
in.l.acceptũ.C.de
fur.idẽ bal.in.l.ij.
in.§.si qs.ff.si qs
cau.Inno.in.c.ex
ratione.de appel.

9 incipit:puta†pro declaratione glos.⁊ materie recolligendo sic
distingue.Nam aut querimus vtrũ ille qui non acceptauit offi
ciũ procurationis cogatur illud suscipere.⁊ dicendũ qꝺ nõ nec
pro reo nec pro actore ꝭm veruȝ intellectũ huius.l.nec precise.
nec causatiue:nisi solidus sit operas suas locare.ad hoc.l.pro⸗
uidendũ.s̃.de postula.Aut acceptauit officiũ sponte:sed post⸗
ea nõ defendit:⁊ queritur an cõpellatur defendere tũc loquitur
ista glo.⁊ pro eius declaratiõe:q᷑ multa dicit:dic ꝙ aut presti⸗
terat satisdationẽ de iudicato soluẽdo:et tunc si queritur an cõ
pellatur precise.dicendũ est ꝙ non:sed bene causatiue cõpellit̃:
q᷑ si est procurator rei repellit̃ ab officio ꝓcuratoris:vt.s̃.eod.
l.iij.si est procurator actoris repellit̃ ab agẽdo:vt.s̃.eo.l.actio
nẽ.⁊ tenetur domino suo ad interesse:q᷑ fallit fidẽ.postq̃ enim
acceptauit officiũ censetur dedisse fidẽ de agẽdo ⁊ defendendo
sine qua fideiussione non poterat admitti ad agendũ:vt in.d.l.
act.⁊ hic in glo.circa mediũ.ibi est si alicui mãdatum ⁊c.nisi ex
iusta causa:vt si nõ possit dare fideiussorẽ de iudi.sol.⁊ non fuit
a dño releuatus.⁊ hoc voluit hic azo in sum.vbi locutus est du
bitatiue dicendo ꝙ forte tenet̃ ad interesse licet hic affirmatiue
loquatur ꝭm Cy.aut iam satisdederat de iudicato soluendo:et
tũc si est procurator actoris potest p̃cise cõpelli ad defendẽdũ:
vt.l.sed ⁊ hoc.ff.eo.§.pe.⁊ hoc si pendet causa conuentionalis.
Sed si esset causa finita ⁊ reus vellet postea reconuenire actorẽ
nõ teneret̃ ꝓcurator defendere:⁊ ita quidã intelligũt hanc legẽ
in ver.sed nec.⁊ ista glo.in prin.innuit ibi puta procurator egit
⁊c.intellige egit ⁊ peregit.⁊ hec est singularis limitatio ad illũ
10 §.preter.†Si vero loquitur ex parte rei:⁊ tũc distinguitur aut
ipse dñs satisdederit procuratore presente ⁊ ꝯsentiẽte:⁊ tũc idẽ
vt precise cõpellatur defendere:vt.j.e.l.defunctis.Si vero ipso
absente ⁊ non presente vel ipse procurator ⁊ non dñs satisdede
rit nõ cõpellitur p̃cise:q᷑ sufficit cõtra eũ cõmitti stipulationẽ
de iudi.sol.ob clausulam de defendẽdo.l.nõ cogendũ.§.j.⁊.l.fi⸗
liusfamilias.§.fi.ff.eo.ti.⁊ de his vide bonã ⁊ plenã glo.in.d.l.
sed ⁊ hoc.§.preter.Et que sit ratio diuersitatis inter ꝓcurato⸗
rẽ actoris ⁊ rei.dic vt ibi no.¶ An aũt procurator actoris vi⸗
deatur habere mandatũ ad defendendũ si in instrumento hoc
nõ dicatur sed solũ ad agendũ.gl.hic videtur tenere ꝙ sic in il⸗
lo ver.si est alicui ⁊c.tamẽ illud mãdatũ est tacitum:⁊ venit in
cõsequentiam expressi.Sed glo.in.d.l.si defunct⁹.§.fi.in glo.j.
vult cõtrariũ ꝙ non defendat ratione mãdati taciti vel expres
si.sed ex dispositione legali.Prima pars verior hic videtur per
rationẽ quã ponit glo.per.l.ad rem.⁊.l.relegatum.ff.de eo.

2 ☞ Mulier si dispensatiue admittit̃ in procuratriceȝ filij nõ
iuuatur velleiano.

Minor qui dispensatur ad defendẽdum alium ꝙ nõ iuuetur
per restitutionem in integrum.

1 **A**lienam.†Mulier non põt esse procura⸗
trix filij si p̃t filio de alio ꝓuide⸗
re ⁊ etiã ad defendendũ.h.d.bene facit.l.qui aliena.
§.quãq̃.ff.de nego.gest.⁊.l.filie.ff.de sol.¶ In glo.
ibi.ff.de appel.re.l.j.dicit Bar.ꝙ ratio est:q᷑ in causa appella
tionis põt ferri sentẽtiã cõtra pupillũ.nõ sic in causa principa
li Bal.reprehẽdit dicẽs ꝙ ꝯ pupillũ indefensuȝ nec in cã prin⸗
cipali nec in causa appellationis põt ferri sententia diffinitiua
vel sibi similis:vt.l.si preses si desertaȝ.j.quomodo ⁊ qñ iudex.
Breuiter intẽtio Bar.fuit alia ꝙ quãdo est lata sentẽtia cõtra
pupillũ interueniente forte tutore:⁊ sic est valida ⁊ postea forte
moritur tutor infra tp̃s appellãdi:⁊ sic nõ est qui appellet po⸗
test mater appellare ⁊ appellationẽ prosequi:q᷑ periculũ est in
mora:q᷑ si nõ appellat̃ sentẽtia transit in rem iudi.⁊ idem si nõ
fiat ꝓsecutio:vnde tũc nõ attendit̃ an possit sibi facere dare tu⸗
torẽ an nõ.sed ĩ causa principali nõ imminet hoc periculũ: nec
simile:q᷑ nõ potest pati scðȝ decretũ.l.si minor.de bo.auto.iu.
pos.¶ In gl.ibi:q᷑ sibi cõsuli potest per tut.secus si esset ma⸗
ior.⁊ sic nõ posset sibi cõsuli de tutore:⁊ esset impedit⁹ ⁊ nullus
alius reperiretur qui eum defenderet.⁊ ita tenet glo.in.d.l.j.de
appel.re.q᷑ si posset defendere ascendẽtẽ:vt in.l.feminis.ff.eo.
2 potius descendẽtem subsistente eadem causa.¶ † In fi.gl.ibi
multo magis defendere.dic in contrariũ videtur: quia cũ agit
nõ intercedit:sed quãdo defendit intercedit satisdando de iud.
soluẽ.⁊ sic non videtur admittẽda:quia non est idonea vt iuue
tur velleiano.dicit Bart.ꝙ imputet sibi actor quare non facit
eã renuntiare velleiano:ꝙ si vult admitti ad defendendũ tene⸗
tur renuntiare velleiano:⁊ valebit indistincte renuntiatio sicut
quãdo suscipit tutelã filij.vt in aut.matri ⁊ auie.Breuiter tex.
in.d.l.j.de appel.recipien.videtur dicere ꝙ eo casu quo admit⸗
titur dispensatiue non videtur intercedere et non iuuatur vel⸗
leiano.Et hoc placet nec actor decipiatur.⁊ quia video ĩ simili
quando dispensatur cũ minore ꝙ possit alium defendere:quia
non iuuatur per restitu.in integrum vt nota.s̃.eo.l.exigendi.in
glo.fina.

1 **S**I pretium.†Pretiũ cõuersum in vti⸗
litatẽ dñi qui vẽditioni rei
siue nõ cõsentit restitui debet emptori per ipsum do
minũ rem suã vendicãtem.h.d.facit.l.emptor.ff.de
a rei ven.ita dixi in his diebus in questione de facto:[a] q᷑ execu⸗
tores vltime voluntatis pro exoluendo legata ⁊ debita vendi⸗
derunt quandã possessionẽ non seruata debita forma quo casu
põt retractari venditio:iuxta no.per Bar.in.l.alio.ff.de ali.et
cib.leg.ꝙ si heres agat cõtra emptorẽ rei ven.necesse habet re
stituere pretiũ in ipsius vtilitatẽ cõuersum ⁊ solutuȝ legatarijs
aut creditoribus.Sed plus videt̃ ꝙ si executores habent pote
statẽ vendendi vt moris est ipsi vẽdãt nõ bona fide:q᷑ ipsi po⸗
terant ponere man⁹ ad mobilia q̃ extabant vel nõ fecerint sub⸗
hastationẽ ad videndũ si poterant habere maius pretium vel
pretiũ cõuerterunt in vtilitatẽ heredis:⁊ propter illas causas
non est retractãda venditio nisi in subsidiũ si executores non re
periantur soluẽdo:⁊ sic heres vellet incipere ab eis non ab em
ptore nisi in subsidiũ ne emptor remaneat deceptus ex potesta
te data a testatore dictis executoribus:⁊ ex fide quaȝ habuit de
eis.Nã iustius est ꝙ hic poti⁹ noceat heredi quã emptori qui
nõ debuit esse curiosus ꝙ executores cõuertãt in causaȝ:ꝓ qua
vendiderũt arg.l.doli.in fi.ff.de noua.⁊ de hoc dico esse casum
j.si vendi.pig.aga.l.j.⁊ propter hoc recusaui cõsulere ꝓ herede
qui vendicabat recta via ab emptore omissis executorib⁹ licet
Bart.innuat contrarium in.d.l.alio.⁊ ad illam.l.j.non dat bo
num responsum.

[a] ¶ De facto.adde Bald.in.l.ij.j.de vxo.mili.

2 ☞ Differẽtia an procurator cõstituatur a principio litis an
post litem contestatam.

3 Duo an possint esse domini insolidum.

Procurator si fuit cõstitutus post litẽ cõtestatã.an cõdemna⸗
tio fieri debeat in personam procuratoris an domini.

1 **N**Ihil.†Nõ refert cõstituat̃ procurator a prin
ci.li.an post eam ceptam.h.d.⁊ semper
allegatur.dic ꝙ querebatur ab imperatore. nam ꝙ
certũ est ꝙ a principio põt quis cõstituere procura
torẽ ad agendũ ⁊ defendendũ.l.j.ff.eo.§.vsus.nõ enim cõpelli⸗
tur quis per se agitare causam.l.fi.j.eo.Sed quid si elegit viã
agitãdi per se:⁊ fuit litẽ cõtestatus.postea tedio affect⁹ vult cõ
stituere procuratorẽ:aduersarius autẽ nõ vult ipsum admitte
re dicẽs:qꝺ quã viaȝ elegit dominus.s.litigãdo pro se hoc sibi
parat ⁊ teneatur eã prosequi:vt in.l.si mulier.§.fi.ff.quod met.
cau.Querit̃ quid iuris:⁊ determinat̃ hic cõtrarium:⁊ si nõ vi⸗
detur se astrinxisse ad litigandũ per se.ideo fuit inuentus vsus
procuratoris:vt quãdocũq̃ placuerit alicui ipsum constituere
2 ⁊ se a labore eximere hoc facere possit.¶ † Pro declaratione
gl.oppo.circa finẽ gl.ꝙ imo sit lõga differentia:an procurator
cõstituatur a principio:q᷑ tunc ipse contestatur litẽ ⁊ per cõse⸗
quẽs efficiatur dominus litis:vt.j.eo.l.imperator.⁊ sic suo no
mine ⁊ ex sua persona põt aliũ procuratorẽ loco sui constituere
etiã dño inuito.qui sicut nõ potest ipsum reuocare inuitũ:vt in
d.l.procurator.ita nec impedire substitutionẽ predictã.Sed si
domin⁹ primo litẽ cõtestatur:⁊ sic efficit̃ domin⁹ litis ⁊ instan
tie.deinde cõstituit procuratorẽ nõ est amplius fienda cõtesta⸗
tio:⁊ per cõsequens nõ põt ꝓcurator effici domin⁹ litis.ergo
nõ potest aliũ substituere suo nomine.sȝ demũ nomine domini
si habeat ad hoc speciale mandatũ.gl.hic fatet̃ in fine ꝙ quan⸗
tum ad hunc effectũ nõ est idem cõstituere a principio vel post:
sed quantũ ad alios effectus quos glo.enumerat in princ.vsq̃
ad illũ ver.porro nõ refert cõstituere a prin.vel ex post facto.et
Bar.videt̃ sequi glo.Dic tamẽ ꝙ si dominus quãdo cõstituit
ꝓcuratorẽ post litis cõtestationẽ factã per seipsuȝ faciat remit
ti omnes actus iudiciarios vno cõtextu in personam ꝓcurato⸗
ris.⁊ sic dicitur fieri quedã delegatio iuxta ea que habent̃.in.l.
mutari.ff.eo.⁊ transfertur in procuratorẽ directũ ius instantie:
qꝺ tamen fieri nõ potest nisi cõsentiente aduersario:vt in.l.j.ff.
de noua.qꝺ tunc talis ꝓcurator tanq̃ domin⁹ direct⁹ litis po
terit alium substituere.Idem si dominus cedat ꝓcuratori tale
ius instantie qꝺ tunc ad ipsum dominum remanet directuȝ:et
in ꝓcuratore remansit vtile ratione cuius poterit similiter sub
stituere.Sed si neutrũ istorũ factũ est:puto glos.dicere verita⸗
tem:q᷑ cum principalis sit effectus dominus ⁊ duo nõ possũt
esse domini insoliduȝ.talis procurator per actus quos postea
faciet nõ efficietur dominus:⁊ per cõsequens nõ poterit procu
rator alium substituere.sed Pe.⁊ Iac.but.quos sequit̃ Bal.
dicunt ꝙ imo ipse procurator ꝑ primũ actũ cõtradictoriũ quẽ
postea faciet efficietur dominus quo ad sequẽtes act⁹ sicut fuis
set effectus a principio per cõtestationẽ litis: q᷑ primus actus
quãtum ad sequẽtes habet vim cõtestationis vt etiã precludat
viã opponendi exceptionẽ procura.de qua in.l.ita demũ.s̃.eo.

sicut preclùserat per cõstitutionẽ. sed tunc quomodo respõdet
3 ad rationẽ Bar. ꝙ duo nõ possunt esse dñi insolidũ. †Et isto casu reperirent duo. s. ipse principalis effectꝰ per contestationẽ ⁊ procurator effectꝰ per alios actꝰ cõtradictorios. ipsi tenẽt ꝙ hoc nõ sit incõueniens. nã in iuribus incorporalibꝰ vt in seruitute possunt esse duo dñi eiusdẽ seruitutis insolidũ: sed lis est hmõi: qꝛ est quoddã ius incorporale ad litẽ prosequendã vsqꝫ ad finẽ. ⁊ ista possunt stare simul qꝛ ipse principalis post contestationẽ litis sit obligatus ad hoc. nec per cõstitutiõẽ procuratoris postea factã liberatur ab ista obligatione. ⁊ similiter ipse ꝓcurator per primũ actum quẽ fecit obligetur ad prosequẽdũ ceteros actus vsqꝫ ad finẽ. Ita declaro intentionẽ predictorũ licet ipsi nõ sic clare loquãtur ⁊ est satis pulchra ⁊ subtilis imaginatio: ⁊ sic posito etiã ꝙ si neutrũ de duobus quos dicit bar. interuenerit. s. nec delegatio nec cessio. nihilominus poterit dictus procurator postꝙ̃ aliquẽ actũ fecit eũ in parte substituere suo nomine tanꝙ̃ dñs litis. Et ex hoc respõdet ad aliud qđ glo. hoc tangit. Sed eo casu quo fuit constitutus post litẽ cõtestatã. ⁊ sic procurator rei ⁊ veniat ferenda cõdemnatio. In cuius personã feretur: an procuratoris: an domini. Et glo. hic tenet ꝙ in personã procuratoris. ⁊ fuit opi. Joã. ⁊ Bal. pro qua faciũt aliqui tex. quos glo. alle. sed in cõtrariũ facit opinio eiusdẽ Joã. recitata in fi. glo. qui vult ꝙ talis ꝓcurator non possit effici dñs litis per actus sequẽtes. Et si est hoc quomodo poterit ferri sentẽtia in personã eiꝰ cõtra. l. j. ff. de sen. Ideo Azo tenuit cõtrariã opi. ꝙ imo in personã dñi principalis. Nos possumꝰ dicere: ⁊ ita seruat cõsuetudo ꝙ in personã vtriusqꝫ: quia vterqꝫ est dñs litis: ⁊ licet vltramon. reprehendãt glo. tamẽ ibi dicit vt oĩm seruetur opi. cõdẽnet vterqꝫ. Pe. dicit imo oĩs destruitur opi. qꝛ sic nõ proderit cõsilium iuriscõsulti ad euitãdã infamiã. l. furti. §. qui alieno. ff. de infa. Tu dic ꝙ imo illa opi. procedit de iure non solũ de consuetudine per ea que dixi. Ad rationẽ Pe. ꝙ illud cõsiliũ sit frustratoriũ. respondet: imo nõ est: qꝛ si procurator interuenit a prin. sine dubio ipse solꝰ cõdẽnatur ⁊ nõ dñs: ⁊ sic dñs euitat infamiã: ita loquitur ille. §. qui alieno. Si vero post litẽ cõtestatã factã a dño: tũc cõsiliũ est ad euitandũ infamiã ꝙ cõdẽnet ꝓcurator ⁊ nõ dñs cum hoc possit fieri ⁊ erit idẽ. Sed si cõdemnabit dñs fateor ꝙ hoc põt fieri ⁊ nõ euitabit infamiã. Consiliũ est ergo ꝙ constituatur ab initio ⁊ hoc voluit iuriscõsultus in. d. §. qui alieno. si bene cõsideretur. De ista materia vide tex. cũ glo. in. c. querelã. de elect. vbi probat ꝙ vterqꝫ cõdemnet. s. procurator ⁊ dñs: ⁊ sic iure canonico dicta opi. approbatur. Sed quid si iudex vult tantũ vnum cõdẽnare nõ vtrũqꝫ. Respõdeo potest quẽ velit: vt sentit Bal. in. l. j. de sen. Sed quid si libellus erat datus cõtra dominũ nõ erat sentẽtia cõformis libello cõtra. l. vt fundus. ff. cõmu. diui. cũ si. dicit hic Bal. hoc nõ obstare ꝙ ex quo in procuratorẽ trãsfertur iudiciũ. vt ptꝫ in hac. l. in fine. dũ dicit transitũ fecerit. cẽsetur etiã transire libellus seu virtus eiꝰ. In duobus tñ casibꝰ nõ põt ferri in procuratorẽ. Primus qñ verba nõ possunt congruere in personã eiꝰ: vt ĩ criminali vel matrimoniali causa: vt hic sequitur in glo. in ver. ⁊ hic si verba. quã Barto. reputat singularẽ. ⁊ quãdo procurator fuisset cõstitutus ad vnum tantũ actũ cause: puta ad sententiã audiẽdã dũtaxat ⁊ si nihil egisset in causa: ⁊ sic non possit dici dominus litis: vt in glos. quã tene menti. Et eã allegaui. s. eo. l. si procurator. vel si ad proponẽdas exceptiones dũtaxat: qꝛ tunc diceretur nudus minister potius nuncius quam procurator.

a ¶ Maritus põt agere. Adde le. fi. C. de pact. conuẽt. doct. in. c. cõstitutus. de ꝓcur. doc. in. c. j. q fil. sint legit. Abb. ĩ. c. ex ꝑte. de ꝯfes. Et ꝓ limitatione huiꝰ. l. vide. d. mari. sozi. in repe. c. veniens. col. lix. extra de accu. Fran. Cur.

b ¶ In parapher nalibꝰ. Adde an ꝓpter adulteriũ vxor amittit bona paraphernalia. vide gl. sing. ĩ ver. dotalitiũ. ĩ. c. plerũqꝫ de don. inter vi. ⁊ vxo.

2 ☞ Mulier qualiter habeat triplex patrimonium ⁊ si feratur sententia contra maritum an noceat vxori.
3 Qui habet mandatũ ad vnũ censetur etiã habere ad aliud sine quo illud explicare nõ posset vel ꝙ venit in consequentiam.
4 Idem iuris est in causa ꝙ in causato imo potentius.
5 Si aliquis accepit emphyteosim pro se ⁊ liberis suis ꝑ lineã masculinã descendentibus ⁊ postea decedat relicta filia ⁊ nullo masculo an filia admittatur ad emphyteosim.
6 Idẽ est de pricipio numeri ⁊ sic de vno qđ est de ipso numero. Venditio facta pro vno nummo an valeat.

1
a Maritus. †Maritus potest agere[a] ꝓ vxore etiã sine mãdato dũmodo caueat de rato in quacũqꝫ causa: ipsius vxoris nisi habuerit mandatũ expressum ab ea in quadã causa: qꝛ tũc cẽset in alijs ꝓhibitus agere: ⁊ sic nõ põt etiã si vellet de rato cauere hoc dicit in effectu ṡm intellectũ glos. Et ponit casũ ꝙ vxor dedit mãdatũ marito de agẽdo ꝯtra te in aliqua causa iste maritus egit in ista ⁊ in alia quadã simul ⁊ produxit mandatũ. ¶ Tu oppo. ꝙ ad aliam mandatũ se nõ extẽdit: ⁊ sic nõ debet admitti: vt. s. ea. l. si procurator ad vnã. ipse replicat qđ licet nõ possit virtute mãdati expressi: potest tamẽ virtute mãdati legalis: qꝛ cõiuncta persona. Respõdet ꝙ si nullũ habuisset mandatũ. ista esset bona ratio ad mittendũ eum in quacũqꝫ causa ipsius mulieris dũmodo caueret de rato. et hoc duplici ratione que assignatur in tex. lꝫ nõ sit persona coniuncta respectu sanguinis. est tamẽ affinis seu principiũ affinitatis: qđ tantũ valet quãtũ cõiunctio sanguinis: vt. l. sed hec. ff. eo. sed qꝛ habuit mandatũ limitatũ videtur ꝓhibitus in alia causa agere qꝛ qui vnũ cõcedit videtur aliud ꝓhibere: vt. l. cum pretor. in prin. ff. de iudi. Cõiuncta vero persona lꝫ possit agere sine mandato. nõ tamẽ potest agere cõtra mandatũ. l. pomponiꝰ. §. fi. s. eo. ti. etiã si velit cauere de rato vt ibi. ⁊ hoc siue sit expressa prohibitio siue tacita: vt in hac lege quam no. in tex. ibi circa mandatũ idest posito ꝙ cõstet ipsum nõ habere mãdatum qui hoc fatetur. sed si assereret se habere etiam si non esset maritus admitteretur cum cautione de rato. posito ꝙ non haberet reuera dũmodo faceret aliquã fidẽ de mandato ṡm doc. vel etiam nullam ṡm gl. vt no. s. eo. l. j. ¶ In tex. ibi irruãt. s. nolẽtes. ¶ In tex. ibi: cognitis. s. inuite. ¶ In tex. ibi susceperit subaudi scilicet de his actionibꝰ intentandis. Fran. accur. ¶ †In gl. ij. ibi:
2
b in paraphernalibꝰ.[b] ⁊ sic mulier habet triplex patrimoniũ ṡm Jac. bu. nam primo habet dotẽ: ⁊ illa est in dominio mariti: et ideo si maritus cecidit a possessione rei dotalis potest ipsam vẽdicare suo nomine nõ vxoris. l. doce ancillã. de rei vẽdi. j. ideo nõ cauet de rato vxoris. Sed quid si feratur sentẽtia cõtra maritum an nocebit vxori solu. ma. Cy. in dicta. l. doce. videtur tenere ꝙ sic. In contrariũ facit. l. titio centũ. ff. de condi. ⁊ demõ. de hoc vide per Barto. in. l. de die. §. j. vel. ij. ff. qui satisda. cog. qui dicit ꝙ non nocet nisi sciuerit istã causam agitari ⁊ non defendit: vt. l. sepe. de re iudi. Nec obst. ꝙ maritꝰ erat dominus tẽpore sententie ⁊ ad ipsum spectabat facultas agẽdi: quia verũ est ꝙ tẽpore quo duraturũ erat matrimoniũ non post. Secundũ patrimoniũ est rerũ paraphernaliũ quas vxor tradit marito in custodiam qđ facere videtur si sibi tradat instrumẽta illarum rerũ: ⁊ tunc eo ipso videt sibi dare mandatũ de agẽdo pro illis rebus. ideo non cauet de rato: qꝛ constat de mandato eo ipso ꝙ docet maritus eas res fuisse sibi traditas ab vxore vel instrumenta ipsarũ: vt. l. ne satisdatio. ff. rem ra. habe. Bar. autem dicit ꝙ etiã in quolibet alio esset idẽ qui probaret sibi tradita instrumẽta aliquarũ rerũ fuisse a domino: lꝫ aliter de mandato nõ appareret vel censeatur dedisse mandatũ de agendo ꝑ l. fi. de pac. cõuen. Sed Pet. restringit istud ad cõiunctã personam: qđ est no. per. c. corã. de offi. dele. Sed ille tex. potest intelligi quãdo non constat de traditione facta a dño. Posito enim ꝙ apud te extraneũ reperiãtur instrumenta mea: si non appareret qđ hic tibi tradiderim hec nõ esset sufficiẽs causa seu probatio mãdati per illud. c. sed aliqualis resultat ꝓ̃sumptio qua fecit te admitti cũ cautione de rato: vt no. Barto. in. l. iij. §. duc cause. ff. ad carbo. Sed si appareret de traditione facta a domino esset sufficiẽs ꝓbatio de mandato ⁊ nõ teneris de rato etiam si esses extranea persona etiã ṡm ꝙ hic Bart. innuit. Tertium patrimoniũ est rerũ que non fuerãt date in dotem nec in custodiã marito. ⁊ de illis loquitur ista lex: qꝛ in illis nõ censetur habere maritus ab vxore tacitum vel expressum mãdatũ. ideo non potest dici procurator eiꝰ licet habeat facultatẽ agendi ex dispositione legali. ideo nõ admittitur sine cautione rati sicut nec alia quelibet persona. et iste est text. qui hoc declarat in. l. iij. §. sed si forte. in dicta gl. ⁊ sentẽtia lata contra ipsum non preiudicaret vxori vel alteri coniuncte persone nisi ratã haberet. Secꝰ in casu ꝓ̃cedẽti quãdo habet mãdatũ tacitũ: vt in paraphernalibus: qꝛ tunc est verus procurator cũ habeat mãdatum ab homine ⁊ sentẽtia lata contra procuratorẽ nocet dño. l. in cause. ff. eo. tene mẽti predicta: qꝛ vtilia sunt ⁊ nõ bene declarata hic per
3 doc. ¶ †In gl. fi. ibi vel ad rem mobilẽ: dic ꝙ qui habet mandatum ad vnũ censetur habere ad aliud sine quo illud explicare non posset. vel qđ venit in consequentiã illius ita loquuntur ille leges. ⁊ facit. l. ij. cũ ibi plene no. ff. de iurisdi. om. iudi. Sed ad aliud penitus diuersum nõ: vt hic in fi. s. eod. si procura. ad vnã. sed Pe. hic habuit alium intellectũ quã gl. Dicit enim intentionem huius. l. in fin. hanc esse ꝙ si maritus habet mandatum ad extraneã rem virtute dicti mãdati nõ põt agere ad aliã diuersam. Sed virtute facultatis date a lege bene poterit agere prestita cautione de rato: qꝛ nõ censetur prohibitus in alijs agere: qꝛ inducta ad augmẽtũ non inducunt diminutionẽ. l. si mancipia. ff. de fun. instru. ⁊ istud mandatum fuit inductum ad augmẽtũ facultatis agendi: ergo nõ debet importare diminutionem in alijs. Tum qꝛ casus omissus remanet in dispositione iuris cõmunis. l. si extraneus. ff. de cõdi. ob cau. ⁊ dispositio iuris cõmunis est ꝙ possit agere in omnibus causis: ⁊ in illa in qua habet mandatũ expressum nõ tenet cauere de rato in alijs sic. doc. sequuntur intellectũ gl. quia dispositio iuris cõmunis ꝙ cõiuncta persona possit agere pro cõiuncta sine mãdato habet limitationẽ

bet limitationē nisi de cōtraria volūtate ipsius cōiuncte appa
reat vere vel presumptiue: vt in .d.l. pompo.§.si. Et hoc appa
ret presūptiue eoipso q dedit mandatū limitatū. Ultimo qr
maritus nec est persona cōiuncta sanguine nec est affinis: qr si
esset affinis nō posset esse matrimoniū inter se ⁊ vxorem: sed est
principiū ⁊ causa affinitatis. Et nihilominus videtur esse idē
4 qđ in affinibus admittatur ad agendū sine mandato. ¶ †Col
ligunt doc. duo no. primū q idē iuris est in causa qđ in causa
to. imo potētius. qr maritus est causa affinitatis. ⁊ si ei⁹ cōsan
guinei tanq affines possunt agere pro sua vxore: fortius ipse
5 qui est causa affinitatis illorū. †Et ego inducebā semel ad deci
sionē questionis vtilis in qua multi cespitabāt: ⁊ inductio fuit
eis visa pulchra ⁊ cōcludēs. Nā quidā receperat emphyteosim
pro se ⁊ liberis suis per lineā masculinā descēdentibus postea
decessit relicta filia: ⁊ nullo masculo. Querebat an filia admit
teretur ad emphyteosim. Et quidā dicebant q sic. qr licet sit fe
mina nō descēdit: tamē ex linea feminina que videt exclusa per
illa verba per lineā masculinā descendentibus: sed descēdit ex
patre qui est masculus: ⁊ sic per lineam masculinam. Ego dice
a bam a contrarium: nam linea non incipit a patre sed in filijs.
Si enim pater qui recipit haberet filios masculos ⁊ filiā femi
nā incipit in masculo linea masculina ipsius patris. Et in filia
femina incipit feminina linea. Sz certū est q descēdētes ex ista
filia tanq descēdentes per lineā femininā non admittuntur ad
emphyteosim: sed solū descendētes ex filio masculo sm tenorē
inuestiture. Qđ ergo iuris esset de descendentib⁹ ex ista filia de
bet esse etiā de ipsa que est caput linee. ar. hic: qr intentio cōce
dentis fuit q res nō transiret ad cognatos licet ipa sit agnata:
ergo debet excludi ne p ipsam perueniat ad cognatos: ⁊ sic illa
concessio sibi ⁊ descēdētibus per lineā masculinā debet sic in
telligi liberis. i. masculis ⁊ descendentib⁹ ex masculis ⁊ hoc vi
detur tenere Specu. in titu. de locato. §. nunc aliqua. ver. xlvi.
6 ¶ †Inducit etiā Cy. q illud est de principio numeri. i. de vno
qđ est de ipso numero. Ideo facit ad questionē illā: an venditio
que facta est vno nummo valeat: ⁊ videbat q non: quia ad sub
stantiā venditionis requirit pretium in pecunia nume. sed vn⁹
non est numerus sed principiū numeri. De hoc etiā habetur
ff. de acqui. pos. l. si quis ante.

2 ☞ Lite cōtestata per procuratorē cū dñs non possit eū inui
tum reuocare quid poterit facere dominus.
3 Si procurator cōtestatus est litem ⁊ aduersarius cuz producit
testes vel instrumenta nō facit citari procuratorē sed dñm nō
valet receptio seu productio tanq facta nō citata parte ⁊ quid
si dominus sponte compareret.
4 In causis in quibus lis nō cōtestatur q per primū actū quem
facit procurator contradictorium efficiatur dñs litis sicut per
contestationem.
5 Si feratur sentētia contra procuratorem qui fuit litem cōtesta
tus vel quasi post mortem dñi qualiter condemnabitur.

1 PRocuratoribus. †Per litē con
testa. a se factā
procurator efficitur dominus lit. Ex quo sequūtur
tres effectus: quia inuitus non potest reuocari sine
iusta causa: nec eo inuito si ipse vult prosequi dominus admit
titur ad prosequendum. secundus est qr morte mādantis non
expirat eius mandatū tanq re nō integra. Tertius effect⁹ est
qr pōt substituere suo noīe hoc dicit cū. l. seq. in ista. l. procura
2 torib⁹. ibi facultatem negotia prosequendi. †Dic pōt tamē do
min⁹ adesse procuratori si suspicat de eo: licet nō possit reuoca
re: vt in. l. paulus. ff. eo. c. q̄uis. eo. titu. lib. vj. ⁊ producere testes
⁊ instrumēta: vt ibi no. ⁊ in. l. si suspecta. ff. de inoffi. test. Sed an
poterit alios act⁹ facere: vt opponere exceptionē vl' facere posi
tiones ⁊ articulos. iste ti. videtur clare dicere q nō: sed hoc pu
to verū si procurator est psens ⁊ per se velit dictos actus facere
⁊ cōtradixit domino: tunc sicut nō potest inuitus a domino re
uocari: ita nec psequi causaz si procurator est parat⁹ prosequi.
Sed si procurator nō prosequeretur sed esset negligens domi
nus posset hoc facere ex ea parte qua potest assistere vel adesse:
vt in iuribus. s. allegatis. Sed si procurator esset absens bene
posset dominus omnes actus facere virtute vtilis iuris instan
tie sibi quesiti per procuratorē. ⁊ hoc determinat bar. in. l. ante
litē. ⁊ in. l. post litē. ff. eo. ti. circa mediū. nec pptera censet pro
cura. reuocare: quia nec potest: sed si ipso procuratore psente et
etiam aduersario ⁊ non contradicente talis actus faceret do
minus censeretur reuocatus procurator nisi diceret se facere ci
tra reuoca. procuratoris. ¶ Itez per hanc legē determinat an
3 tiquus aduocat⁹ bonoñ. Ubertinus de rampo. sm Bart. † q
si procurator contestatus est litem: ⁊ aduersarius cum produ
cit testes vel instrumenta non facit citari procuratorem: sed do
minum nō valet receptio seu productio tanq facta non citata
parte: quia nō debuit citari dominus qui nō habet facultatem
prosequendi litem: vt in hoc tex. sed ipse procurator. ⁊ quia do
minus cōstituendo procuratorem censetur declarasse: ⁊ ptesta
tus fuisse q nō vult prosequi litem hanc per se: sz per procura
torem. Et hec facultas datur sibi a iure. l. j. §. vsus. ff. eo. q sibi
nō debet auferri: vt in. c. indultuz. de regu. iur. lib. vj. ⁊ eo. l. fin.
Et per cōsequēs citatio ipsum nō artauit: qr si artaret auferret
sibi facultatem datam a iure. si tamē domin⁹ sponte cōpareret
valeret receptio ppter id qđ. s. dixi quia hoc vtile ius instātie
⁊ potest actū facere non cōtradicente procuratore. Ex quibus
etiam patet q si nō compareret nō potest dici verus cōtumax
etiam si citatio ipsuz personaliter apprehendat postq nō tene
batur cōparere: vt in. l. vir bonus. iudi. sol. ⁊ si non compellitur
ab appellādo si lata esset sentētia cōtra ipsum ipso nō citato ⁊
hoc no. Bal. in autē. hodie. de appella. j. ⁊ facit quod not. in. l. j.
4 ff. quando appellan. sit. §. fina. ¶ †Ultimo dicit Bar. in. l. seq.
duo verba. primo q in causis in quibus lis non contestatur q
per primū actum quem facit procurator contradictoriū effici
tur dominus lit. sicut per contestationem ⁊ hoc dicit colligi ex
ista lege ibi causam agitatam nō cōtestatam: ⁊ sic erit idem effe
ctus qui resultat ex contestatione. de hoc vide per glo. in. l. j. de
5 elec. li. vj. super ver. assentiat. ¶ †Querit etiā si feratur senten
tia contra procuratorē qui fuit litez cōtesta. vel quasi post mor
tem domini qualiter cōdemnabitur. Naz si condemnabitur vt
procurator talis defuncti non valebit sentētia: quia videtur cō
demnatus ipse dominus defunctus in effectu: ergo ⁊c. vt in. l. fi
na. ff. que senten. sine appel. rescin. ⁊. l. de qua re. §. j. ff. de iudi.
et quia non potest dici procuratorem illius nunc esse sed fuisse:
vt in si. habetur in. l. qui romç. §. augerius. ff. de verbo. obliga.
⁊ non soluit sed dicit cogita. Bal. dicit q condemnabitur tanq
procurator heredis. sed hoc non videtur bene dictum: qr here
ditas iacens nō habet procuratorem: sed datur ei curator: vn
de ipse Bal. in. l. j. j. de sen. dicit q debet vti istis verbis cōdem
no talem procuratorem olim talis defuncti: quia debet loqui
apte ⁊ non inepte etiam si hereditas esset adita: quia nō potest
dici procurator heredis non fuit constitutus ab eo ⁊ ad ipsum
non transit cōstitutio.

2 ☞ Ille ad quem pertinet commoduz litis dicitur dominus
licet ipse non fuerit adhuc litem contestatus nō tamen dicitur
dominus instantie sed ille qui contestatus est dicitur dominus
litis vel instantie ⁊ quando ei qui dicit aliū nullum habere mā
datum vel reuocatum incumbat onus probandi. ⁊ numero. 4.
3 Iudicium tres personas de substantia requirit.
4 Exceptio procuratoria vt tu nō potes esse procurator quia mi
les vel mulier. an possit opponi post litem contestatam ⁊ quid
si quis fuit litem contestatus salua sua exceptione vel cū prote
statione cui non renuntiabat.
5 Quid si dicatur tu non es procurator.
6 Iudex an possit ex officio suo cōpellere procuratorē ad osten
dendum mandatum.
7 Procuratoris persona an legitimetur per pronuntiationē iu
dicis etiā si vere esset falsus procurator.
8 Indebitū solutum per sententiam non reperitur. ⁊ quid si nō
per sententiam.
9 Quatuor modi per quos legitimatur psona procuratoris. vt
sic postea nō possit repelli a prosecutione iudicij quousq sit fi
nitum. nisi opponens assumat in se onus probandi.
10 Si lata est sententia pro falso procuratore an dominus possit
eam habere ratam ad sui vtilitatem.

1 LIcet. †Exceptio falsi procuratoris pōt quā
docunq opponi: quia si hoc reperiat
redditur iudicium retro nullum. ⁊ est lex solennis et
semper allegatur. In tex. ibi in prin. quasi dicat. i. li.
contesta. vt in. l. qui procuratorem dat. ff. eod. ¶ In text. ibi:
procurator subaudi. s. actoris vt statim sequitur ad agēdū ⁊c.
Sed etiā potest intelligi in procuratore rei: quia interest acto
ris scire an defendat cum mandato vel sine licet vtroq modo
admittatur ad defendendum: vt. s. eod. l. exigendi. quia primo
casu sententia contra eum lata preiudicat dño ⁊ contra eū mit
tetur executioni. sm not. in. l. plautius. ff. eod. et prius persone
ratio querenda est. l. quidam referunt. de iure codicil. ⁊ ita ser
uatur in practica: quia vterq procurator producit mandatum
suum ante omnia ⁊ legitimat personam suam faciendo pronū
tiari mandatum esse legitimum. ¶ In text. ibi a domino lit.
2 †No. q ille ad quem pertinet commodum lit. dicitur domin⁹
posito q ipse non fuerit adhuc lit. contesta. non tamen dicitur
dominus instantie: sed post contestationem ille qui contesta.
est dicitur dñs litis vel instātie: vt. s. l. prece. ¶ In tex. ibi si fal
sus procurator inueniatur. dic vt quia nullum habebat man
datum vel habuerat: sed fuerat reuocatū: ⁊ ex hoc verbo colli

a ¶ Ego dicebam. Adde eūdē pau. de ca. in suo consi. ccccxxvij. inci. presupponendum qđ dictū statutum et Alex. et moder. in l. gallus. §. nūc de lege. ff. de li. ⁊ post hu. ⁊ hanc decisionem Paul. de castro. refert ⁊ sequitur alex. de imo. in consi. xlij. colū. ij. versi. sed premissis. in. iij. vo. Frā. cur. Et tu ad predicta vid. do. Jas. in. l. ij. co. xcij. ver. xxj. j. d iu. emp hy.

gitur ꝙ ille qui hoc dicit ⁊ opponit post litem cōtestatā dꝫ hoc
probare si opponeretur ante litem cōtestatā nō haberet hoc ꝓ
bare necesse: sed ipse procurator vel haberet probare plene vel
caueret de rato: ⁊ hec procedūt lite adhuc nō finita. Sed si esset
terminata per sententiam latam contra reum et ipse reus op-
po. ꝙ procurator actoris non habuit mandatum: ⁊ ipse sic sen-
tentia nō debet mitti executioni cōtra eum: qꝛ ex ea nō est quesi
tum ius actori: tunc nō haberet necesse aliter probare: sed ipse
procurator haberet necesse probare mandatum vel ratihabi-
tionem secutam lite enim pendente postq̄ legitimata est perso
na non admittitur reus ad hanc exceptionem proponendam ⁊
ad impediendū processum nisi assumat in se onus probandi.
Sed ea finita qꝛ non impedit processum nō habet necesse ꝓba
re si procur. nullam fidem facit de mādato: sed simpliciter fuit
3 omissus. ¶ † In tex. ibi: nec dicit controuersie solēt nec potest
esse iudicium. dic qd̄ defecit vna ex personis substātialibus in
iudicio. s. actoris: cuꝫ tres sint necessarie. s. actoris: iudicis ⁊ rei
vt in. c. forus. de verbo. sign. ⁊ idē dicit gl. in act. iudicis incōpe
tentis: quia facit deficere in personā iudicis: quod intellige nisi
per exceptionem omissionis incōpetentie fuisset prorogata iu-
4 risditio. l. sed ⁊ si susceperit. de iu. ff. ¶ † Pro declaratione glo.
magne oppo. primo de. l. qui procuratorē dat. ff. eo. ti. §. fin. vbi
dicitur ꝙ post litē cōtestatam nō potest opponi exceptio ꝓcu-
ratoria. glo. ibi dicit verum quando opponeretur tu nō potes
esse procurator: qꝛ miles: sed si opponeretur tu nō es procura
tor. Tunc si opponens vult probare admitti debet per hanc le
gem: sed in casu precedenti etiaꝫ si vellet probare nō admittere
tur. ¶ Secūdo oppo. ꝙ ista exceptio est dilatoria: vt. l. iij. ff. de
excep. Natura dilatoriarū est qd̄ debeant opponi ante litē con-
testatam: vt in. l. excep. ī. de proba. Sol. verum est nisi sint tales
qui reddant iudicium retro nullum: vt est ista per rationē quā
dixi. s. ⁊c. quia tunc semper videtur opponi in initio cum cōte
statio nō valeat. ⁊ hoc in glo. vsqꝫ ibi alij dicunt. ⁊ dum glo. di-
cit vel melius nō vult ponere so. nouā sed declarare precedentē
quare possit talis exceptio quandocūqꝫ proponi. quia semper
dicitur opponi in initio. ¶ Tertio opp. in alio ver. in. l. ita de
mum. s. eo. Solu. ibi quando proponitur in hunc modum: tu
non potes esse procurator: qꝛ miles vel mulier. Nam ista est di
latoria ſm quosdam: sed ista tu non es procurator: est perēpto
ria: sed hoc est falsum per hunc tex. dum dicit ꝙ est proponēda
in initio: qꝛ si esset peremptoria esset falsum: quia imo non nisi
post litē cōtestatam vsqꝫ ad sentētiam: vt. l. perēptorias. sentē.
rescin. non pos. Alij dicūt ꝙ est fienda differētia per quē modū
ꝓponatur solū an proponēs sciuerit eum nō esse procuratorē.
Aut credebat eū esse procuratorē: aut ambigebat. primo casu
aut sciebat illum nō esse procuratorem ⁊ nō habere mādatum
⁊ non opposuit. tunc videtur illi exceptioni renuntiasse: et non
potest oppponere ante litem contestatā: subaudi etiam si velit
hoc probare. Si vero crediderit iusta causa motus ꝙ haberet
mandatū: qꝛ fuit productum instrumentū procurationis: sed
erat falsum vel fuit postea reuocatum: et tunc quandoqꝫ perue
niat ad eius notitiam potest opponere etiam si non sumat ī se
onus probandi. istam glo. ita intelligunt doc. licet glo. videat̄
aliter dicere. ⁊ hoc per. c. pastoralis. de excep. vbi post terminū
datuꝫ ad proponēdas dilatorias: potest ꝓponi dilatoria que
de nouo[a] peruenit ad notitiaꝫ: de hoc stabitur eius iuramēto:
vt ibi not. in tertio casu quando dubitabat debuit hic dicere
ab initio ⁊ petere mandatū probari vel de rato cauere: ⁊ si hoc
nō facit nō potest obijci post nisi velit assumere in se onus pro
bandi. In primo ergo casu non ꝓdest assumere in se onus pro
bādi cum videatur renuntiasse. In secūdo non requiritur. In
tertio requiritur ⁊ prodest: ita intellige in effectu glos. in secun-
do ver. si scio. sed primū dictum nō est verum. qꝛ licet sciat illū
nō esse procuratorem. attamen eius sciētia nō facit illum pro-
cur. cum hoc nō dependeat ab ipso reo: sed ab illo cuius dicit
se procu. esse bene tamen preiudicat reo dicta scientia vt nō pos
sit agere contra falsum procuratorem ad interesse dicendo ꝙ
debeat respondere se talem qualem asserebat ſm Bar. ⁊ secun
dum dictum similiter non est verum quia. c. pastoralis. non lo
quitur in termino dato a iudice sed in p̄fixo a iure: vt litis con-
testa. dic ꝙ preiudicat etiā ignoranti vt nō possit obijcere etiā
si de nouo ad eius notitiam perueniat glos. est parua que repu
tatur no. in. d. l. qui procuratorem dat. §. fi. dum dicit sciēs vel
ignorans non enro. Tertio vero membrū glo. bene est verum.
Alij soluunt aliter ꝙ si nullo modo fuisset exceptio proposita
ante lit. contesta. non posset opponi post. ⁊ ita loquitur. l. ita de
mum. ⁊ alie concordantes. sed hic debet intelligi ꝙ fuit propo
sita: sed non discussa: qꝛ ea non obstante reus admisit procura-
torē ad ꝯtestandum litem per quod videbatur sibi preiudicas
se ⁊ renuntiasse exceptioni proposite: qꝛ faciebat actū cōtrariū

a ¶ Que de nouo. Adde bar. et doc. in. l. ij. C. de cōsor. eiusdem litis. et in c. īsinuāte. de offi. dele. maxime per Fely. in. ij. colum. et vide alexan. de imo. in consi. lxij. in. iiij. volu. et ibi q̄ño ista except. tu nō es procurator possit oppōi post conclusum in causa. Fran. Cur.

vt in. l. cum plures. §. locator. ff. loca. tamen intelligendū est ꝙ
admisit cum protestatione vel salua sua excep. cui nō renuntia
bat: tunc post litē contestatam potest petere ꝙ ostendat māda
tum alias repellatur. ⁊ hoc vult glos. in fi. dum dicit. alij dicūt
licet multum breuiter loquatur. ⁊ Barto. eam reprehendit di-
cens ꝙ ista protestatio ei non prodesset postq̄ fecit actum con
trarium. Sed tu dic ꝙ potest sustineri si iudex non obstante ex-
ceptio. oppositione compellit ipsum ad litem contestandā naꝫ
tunc si contesta. est premissa ꝓtestatione quod sit sibi salua nō
videtur renuntiasse: et potest postea eam prosequi per id quod
habetur in. l. nam ⁊ postea. circa prin. ff. de iureiuran. ⁊ in. l. pre-
tor. in prin. ff. de dā. infec. ⁊ in. l. excep. ī. de proba. Quantum au
tem ad solutionem contrarij de. l. ita demū. vera solutio est ista
omissis alijs ꝙ ibi loquitur quādo opponit̄: tu posses esse pro
cu. quo casu. distinguitur an ex causa que prohibet ipsum age-
re pro alio nō pro se. ⁊ tunc post lit. cōtesta. non admittitur ista
exceptio etiā si eā ignorauit sibi ꝯpetere: ⁊ etiā si velit assumere
onus probandi: quia nō reddit iudicium retro nullum. Sed si
erat talis que prohibet ipsuꝫ agere etiā pro se potest admitti si
suscipiat in se onus probādi: qꝛ reddit iudicium retro nullum
vt in. d. l. idcirco. ff. de iudi. ⁊ in. l. ij. cū ibi no. in glo. in. §. j. ff. qui
5 satisda. cog. † Si vero dicatur tu nō es procurator: ista pōt op
poni etiā post lit. conte. dūmodo opponens assumat in se onus
probandi licet ante lit. cōtest. nō haberet necesse hoc carere nisi
procur. fundasset intentionem suam producendo instrumentū
mandati. ⁊ reus obijceret qd̄ erat reuocatum: qꝛ teneretur pro-
6 bare reuocationē. l. in excep. ff. de proba. ¶ † Sed cōtra predi-
cta oppo. de no. per glo. in. c. j. de elec. lib. vj. super verbo absen
tie. Sol. licet pars aduersa nō admittat̄ nisi assumat ī se onus
probādi. iudex tamen ex officio suo potest compellere procur.
ad ostendendum mandatum ne iudicium sit illusorium: alias
repelleret eum si dominus non erat multū a longe: alias secus
ne iudicium impediatur. Et imputet sibi reus qui non oppo-
suit. hoc vult ista glo. signanter nō ergo iudex ad instantiā par-
tis que non opposuit ante liteꝫ cōtestatam tenetur hoc facere:
sed bene potest si vult ex officio suo ī casu predicto. Et quod di
xi post litē cōtest. ideo est: qꝛ per eam legitimatur persona ꝓcu-
ratoris sicut per cautionem rati: vt sentit gl. in. l. pomponius
fratri. ff. eo. Nā post eam non potest aduersarius petere cautio
nem rati: vt in tex. ergo nec ꝙ ostendat mandatuꝫ quoniā hoc
non tenebatur facere ante lit. contest. si voluisset cauere de rato
vt no. in. l. non solum. §. qui alienasse. eo. ti. Ergo multominus
post. licet Bar. sentiat cōtra ꝙ lit. cōtest. non precludat viaꝫ ex-
ceptioni. sed fateor dūmodo opponēs assumat in se onus pro-
bandi. Et hoc sentit Joan. an. in. c. q̄m cōtra falsam. de proba.
post Inno. vbi multa bona dicit circa istam materiā. ⁊ ibi om
7 nino vide in glo. seq. ¶ † Pro eius declaratione oppo. contra
tex. dum dicit ꝙ non potest esse iudiciū si procurator est falsus.
Nam ſm hoc non poterit legitimari persona procur. per pro-
nuntiationē iudicis cuius contrarium quotidie fieri videmus
et postq̄ pronuntiatum est hanc legitimā personam etiā si ve-
re esset falsus procurator si transiuit in rem iudicatam non po
terit amplius opponi quousqꝫ lis sit finita ꝙ non sit procura.
nisi opponens assumat in se onus probandi: sed si verum esset
quod dicitur in tex. pronūtiatio esset nulla. timore huius dicit
glos. ꝙ debet intelligi de iudicio cause principalis. Sed super
legitimatione persone bene est iudicio: quia illud tangit perso
nam procu. non dn̄i. ¶ No. istam glo. ꝙ ſm doc. sequitur ꝙ ta
lis procu. poterit constituere alium procura. ad hunc articulū
etiam ante lit. conte. qꝛ est causa propria nō sic in causa dn̄i. vt
s. eo. l. qd̄ quis. Item sequitur ſꝫ Bart. ꝙ si est procu. minoris
vel tutor aut curator aut syndicus ecclesie de quoruꝫ mādato
dubitatur. ⁊ sic an sint legitime constituti si super hoc discepta
tur ⁊ pronuntiatur contra eos nō cōpetit restitutio minori vel
ecclesie. qꝛ ista causa nō pertinet ad eos. sed ad tuto. vel cur. vel
8 syndicū quibus nō cōpetit restitutio. ¶ † Item no. in ista glo.
in eo ꝙ sequitur ꝙ ista distinctio que fit. l. fine. ff. rem ra. habe.
q̄ñ soluitur indebitum ꝙ distinguitur an soluat̄ per sentētiam
⁊ non repetitur: qꝛ sententia de indebito facit debitū. l. j. ī. de cō
di. inde. aut nō per sentētiam: ⁊ tunc repetitur: qꝛ ista distinctio
habet locū quando soluitur putatiuo creditori: sed si putatiuo
procura. putatiui creditoris indistīcte repetitur ab ipso procu
9 ra. falso siue sit solutum per sententiā siue non. ¶ † Ultimo cir
ca istam materiam recolligitur ꝙ quatuor modis legitimatur
persona procu. vt sic postea non possit opponi nec repelli a pro
secutione iudicij quousqꝫ sit finitum: nisi opponens assumat in
se onus probandi ꝙ non sit procurator. Primo quādo de mā
dato fuit disceptatū. ⁊ non fuit pronuntiatū: sed fuit admissus
cum cautione rati: vt. l. inter quos. §. alieno. ff. de dā. infe. Secū
do quando fuit pronuntiatum ꝙ habebat legitimū mandatū
⁊ sententia

⁊ sentētia transiuit in rē iud. vt. l. ij. si ex falsis instrumētis. ⁊ de
fi. instru. l. fi. vnde spe. in ti. de excep. §. nunc videndū restat. cir-
ca fi. dat consiliū ꝙ fiat talis pronuntiatio de qua tangit Bal.
in. l. falsus. in pe. co. j. de fur. Aduerte tamē: qꝛ Specu. videtur
sentire ꝙ talis pronuntiatio facit ius nō solū inter procu. ⁊ ad-
uersarium inter quos facta est: sed etiam cōtra dn̄m cuius no
mine in iudicio est: sed Bar. ⁊ Cy. tenuit cōtrarium hic ⁊ etiaꝫ
in loco preallega. nisi ipse dn̄s sciuerit disputare: ⁊ de hoc dissi-
mulauit ⁊ non contradixit. ⁊ hoc verius: quia si dn̄s ignorauit:
⁊ fuit citatus res inter alios acta sibi non preiudicare pōt. Si
autē sciuit ⁊ nō cōparuit tunc sibi preiudicat iudiciū agitatum
per falsum procuratorē etiā si non fuisset pronuntiatum super
legitimatione persone: qꝛ sciendo ipsum agitare causam suam
⁊ nō cōtradicendo videtur habere ratū. facit qđ no. Inno. in. c.
ex parte decani. de rescrip. qđ etiaꝫ tenet hic Bal. in fi. nisi esset
procu. rei qui potest etiā eum inuitum defendere. vnde patien-
do non videtur propterea cōsentire: qꝛ nec potest prohibere: se
cus qn̄ pōt iuxta no. in. l. caius. ff. de pign. act. Tertio modo le-
gitimatur persona qn̄ fuisset productū instrumentū mandati:
⁊ notarius in act. de hoc facit mentionē ponendo principiū in-
strumenti ⁊ finē: sed nō totum tenorē ⁊ altera pars nihil oppo-
suit. nam licet postea nō fuerit prestita cautio rati nō pronūtia
tur super mādato nec lis cōtestat̄ nec amplius producatur ori
ginale nō potest opponi per alteram partē ꝙ nō habebat mā-
a datū nisi hoc probet. illa voluit[a] Inno. in. c. qm̄ contra falsam.
in ver. instrumentorū. de proba. sit ergo cautus ꝓcura. alterius
partis quādo sic producitur mādatū: ⁊ sic exprimitur in actis
ꝙ non consentiat nisi prout de iure ⁊c. sed dicit instrumentum
esse falsum vel mādatum non esse legitimū: ⁊ tunc postea pote
rit opponere: ⁊ nisi appareat de originali ⁊ ipsum producā re-
pellatur a iudicio: ⁊ ita faciunt aduocati. Quarto modo legiti
matur posito ꝙ nullū istorū trium interueniat si fuit admissus
nō facta oppositione nec prestatione ⁊ lis fuit cōte. quia postea
non potest peti cautio rati: vt in. §. rati. nec cōpelli ad ostenden
dum mandatū cū etiam ante cōtestationē nō posset cōpelli: er-
go necessario sequitur ꝙ sit admittēdus tanq̄ legitim⁹ procu
ra. nisi probetur cōtrariū. ⁊ hoc innuit Jo. an. in. d. c. qm̄ cōtra.
licet Bar. videatur sentire cōtrariū ꝙ litis cōtest. sola non pre
cludat viā opponendi. ⁊ sic innuit ꝙ nō incumbat onus probā
di ipsi opponēti. mihi tamē semper visum est ꝯtriū: ⁊ nunc repe
rio do. Raph. idem tenere per dictas rationes. ⁊ predicta om-
nia locum habent si non est secuta ratihabitio dn̄i: sed si secuta
est siquidem adhuc lite pendente retrotrahitur ⁊ mādato com
paratur idem si ea finita ⁊ lata sit sentētia cōtra procu. falsum:
qꝛ dn̄s potest eam ratam habere in sui preiudiciuꝫ: ⁊ his duo-
10 bus modis intelligitur. l. licet. ff. de iudi. †Sed si esset lata pro
falso procuratore Pe. tenuit. ꝙ dn̄s non possit eam habere ra
tam ad sui vtilitatem: qꝛ malitiose videtur tenuisse expectādo
ꝙ pro eo feratur sententia: vt no. Cy. in. l. tutor. j. qui. cau. in in-
teg. resti. non est necessa. sed glo. ordi. quā sequitur Bart. in. l. si
mater. §. hoc iure. ff. de exce. rei iudic. tenet cōtrariū. de hoc dixi
in. d. l. licet. qꝛ Bal. ⁊ Ang. distinguunt dic vt ibi.

1 Quicunq̄. †Constituti in dignitatib⁹ nō
debēt litigare per se: sed ꝑ pro
cura. alias puniūtur tā ipsi quā iudex qui hoc patit̄
hoc dicit cū aut. q̄ hic ponitur. ⁊ ratio est: quia faciūt
b verecundiam dignitati vnde si vnus episcopus[b] vellet agere
corā vno iudice seculari debitorem episcopatus vel ecclesie nō
debet per seipsum litigare. quia magna resultaret verecundia
dignitati. sed cōstituere procu. Et iste est casus in quo cogitur
quis constituere procuratorē. econtra in. l. seq. est casus in quo
nō cogitur personaliter sed potest si vult. si non vult potest mit
tere procura.

2 ☞ In causis criminalibus etiā in quib⁹ admittatur procu-
rator si iudex nō vult procuratorē admittere potest citare prin
cipalē tanq̄ melius informatū de veritate ⁊ que sit practica si
compareat vel non.
3 Statutum ꝙ debeat quis citari vt compareat per se vel ꝑ pro
curatorem ⁊ iudex citauit aliquem vt compareat simpliciter: ⁊
nō dixit per se vel per procuratoreꝫ an citatio valeat.
4 Si habeo contra te iura cessa a titio et ago ex illis iuribus tu
vis ꝙ citetur titius tanq̄ melius informatus de veritate vt ve
niat ad respondendum positionibus tuis an ille sit citandus.

1 In pecuniarijs. †Quilibet citat⁹
in causis pecunia-
rijs potest comparere per procuratorē: licet hoc nō
contineatur in citatorio nisi fuerit citatus vt perso-
naliter compareat ꝙ facere potest iudex ordinari⁹ ex iusta cau-
sa non aliter. h. d. Et causa est iusta quando est informatus me
2 lius de veritate quā procurator ⁊ †ideo in causis criminalibus
etiam in quibus admittit procur. qꝛ imponitur pena a relega-
tione. j. si iudex nō vult procu. admittere potest citare principa
lem tanq̄ melius informatū de veritate. qꝛ agitur de facto suo.
⁊ predicta est qꝛ citatur vt veniat personaliter ad informandū
curiam de quibusdā ⁊ si comparet detinetur personaliter ⁊ po
nitur ad torturam: si non comparet proceditur cōtra eum tāq̄
contra contumacē: ⁊ ponitur in banno ꝯm formam statutorum
⁊ habetur pro confesso: ⁊ huic cautele nō possunt citati obuiare
vt no. Cy. in. l. eos. j. de accu. Sed Ja. but. dixit cōtrariū vt pos
sint procu. constitui ad sic respondendum determinate. Bart.
dicit ꝙ hoc nō prodest: qꝛ veritas magis discernitur ex presen
tia persone: vt iudex videat qua fronte. ⁊ qua trepidatione lo-
3 quatur. l. de minore. §. tormenta. ff. de questio. ¶ †Querit hic
Jaco. but. quid si statutum dicat ꝙ debeat quis citari vt com
pareat per se vel procu. Iudex citauit aliquē vt cōpareat sim-
pliciter. ⁊ nō dixit per se vel procura. An citatio valeat. Et vi-
detur ꝙ non: quia non est seruata forma statuti. Contrarium
ipse determinat: qꝛ semper subintelligitur: vt in hac. l. ⁊ expres
sio eorum que tacite insunt non est necessaria: vt. l. iij. ff. de leg. j.
4 ¶ †Item querit Cy. si habeo contra te iura cessa a titio: ⁊ ago
ex illis iuribus: tu vis ꝙ citetur titius tanq̄ melius informat⁹
de veritate veniat ad respōdendum positionibus tuis. An ille
sit citandus. videtur ꝙ sic: in hac. l. contrarium est verum: quia
sua responsio non est attēdēda vt possit mihi preiudicare post
cessionem factam ⁊ ius mihi acquisitum. argu. l. si partem. §. fi.
ff. quēad. ser. amit. Breuiter ipse distinguit. aut periculum ces-
sionis et sic commodū vel incommodū competit ad ipsum ce- a
dentem: ⁊ tunc stabitur sue cōfessioni: quia preiudicat sibi ⁊ nō
mihi. Aut non pertinet ad ipsum sed ad cessionarium: et tunc
nō preiudicat per ratiōes supradictas. De hoc vide per Bar.
in. l. facta. §. si haberes. ff. ad trebel. ⁊ de materia hui⁹. l. vide in
c. j. de iudi. lib. vj.

a ¶ Ita voluit. ad de Pet. de anc. in cōsil. xl. ⁊ an sufficiat ꝓducere mandatum absq̄ alio ꝙ aliter constet iudici. vid Frā. are. ī suo ꝯsilio. lxviij. ⁊ vide ad materiā alex. de imo. in cō- si. vj. in. iij. volu. ⁊ ibi an presumat̄ d mādato procuratoris si notari⁹ asserat illud ī actis productū Fran. Cur.

¶ Ne liceat potētiorib⁹ patrociniū litigādi prestare. Rubri.

2 ☞ Habens litem cum potentiori ꝙ possit aduocare patro-
cinium eque potentioris.
3 Potentiorū appellatione an contineantur dn̄i priores etiam
si scribant literas inferioribus iudicibus.
4 Cessionis materia. remissiue.

1 Diuine. †Aduocans patrocinium po
tentiorum ratione officij puni
tur in hoc: quia causam perdit. ⁊ ipse potētior
auxilium prestans punitur arbitrio iudicis or
dinarij illius loci: licet alias regulariter illius
iurisditioni nō subsit. hoc dicit. Et potest intel
ligi: siue per viam procurationis: siue aduocationis: siue cessio
nis aduocauerit: vt ī hac. l. cū sequē. ⁊ sic post licita patrocinia
procura. ⁊ aduoc. de quibus. s̄. tractauit: nunc tractat de illici.
qm̄ omnia mala ex bonis principijs orta sunt: vt in gl. rub. Et
primo premittit cōsti. diui claudij vsq̄ ibi quare. secūdo infert
ad casum sibi propositum respondendo cuidam presidi querē
ti forte qui dictā constitutionē ignorabat: ⁊ ibi debet incipi ca
sus in terminis. Et premitte ꝙ senatores ⁊ clarissimi viri non
suberant presidibus prouinciarū: sed habebant alios iudices
maiores. vt. j. vbi sena. vel cla. per totuꝫ. Quidā ergo preses re
quisitus vt ꝓcederet cōtra aliquem de predictis de potentiori
bus. qꝛ prestiterant patrocinium in quadā causa contra priua b
tum dubitabat procedere contra illū ratione predicta. ideo cō
suluit imperatorē qui respondet ꝙ in hoc non habet timere: qꝛ
erat iudex competens virtute dicte constitu. diui claudij cuius
2 tenorem hic infert: ⁊ hic vult ista lex in effectu. †⁊ intelligo istā
legē quādo ille qui aduocauit patrociniū potentioris non ha-
bebat litem cū potentiori. si autē habebat tunc videtur tolerā
dus ⁊ excusandus si aduocauit patrocinium eque potentioris
qꝛ hoc nō videtur fecisse vt metuꝫ inferat: sed potius vt ipsum
excludat arg. in. l. cū pater. §. titio. in fi. ff. de lega. ij. Et hoc vidi
Bon̄. in quadam muliere vidua que habebat litem cū vno ma
gno doctore qui poterat videri potētior respectu eius cuꝫ ipsa
esset destituta auxilio cuiuscūq̄. Ideo aduocauit patrocinium
cuiusdā magni doctoris qui erat magnus in statu: ⁊ nō cōsue-
uit patrocinari. Sed illud patrociniū libenter assumpsit vt illā
mulierculam defenderet: vnde non videtur fecisse cōtra hanc cō
3 stitutionē †ité intelligit Bart. istam legem siue talis potentior
palā patrocinet̄ siue occulte per interpositas personas vel lite
ras. ⁊ inducit cōtra illos qui in causis quas habent assumunt
patrociniū dominorum priorum vel alterius eorum ⁊ faciunt
scribi literas iudicibus inferioribus vt incidant in hanc consti
tutionem: et non solum ipsorum priorum: imo etiam si notarij
ipsorum per hoc ꝙ hic dicitur potētiorum domorum opibus

b ¶ Si vnus eps. Adde. c. si. v. q. iij. doc. in. c. j. de procu. doct. in. c. j. de syndico.

&c. qr notarius priorū dicitur de domo priorum. Sed do. Ra. hoc non tenet: quia ista constitutio est penalis et restringenda. Glo. etiam cum tex. in fi. videt̃ esse ꝙ quando per. l. specialiter cōmittit̃ alicui iudicio ordinario aliqua cā que non sit naturaliter de sua ordinaria iurisditione nō pōt illa causa delegari: et sic nō videtur esse iurisditio ordinaria: sꝫ delegata licet per. l. sit collata. Regulariter aūt iurisditio que datur a. l. est ordinaria: vt not. in. l. & qr. de iuris. om. iu. & si dicatur posito ꝙ sit delegata debet posse subdelegari. quia delegata est a principe: vt in. l. iudice. j. de iudi. glo. respondet no. ꝙ illud est verum quādo delegatur a principe viuente per speciale rescriptum. nō autē quādo per generalem constitutionem: vt hic & in. l. j. circa princi. de offic. eius cui man. est iur. adde. l. j. ff. de dā. infec. vbi per legem

4 sit delegatio sicut per speciale rescriptū. ¶ †Ultimo glos. hic intrat materiā cessionis q̃ potius ꝯcernit. l. sequentē. q̃ loquit̃ de cessione: & ponit vnā distinctionē. Sꝫ circa istā materiā multe occurrūt rationes de quibus in spe. de cessio. actio. & j. man. l. per diuersas. & in. l. ab anastasio. et ibi vide per Bal.

2 ☞ Constituens potentiorē procuratorē in rem suam ꝙ etiā perdat ius crediti sui.

3 Primo debet poni & assignari titulus propter quem fit cessio vt donatio vel venditio. & deinde sequi cessio que fit.

1 Si cuiuscūꝙ. †Cedens actionē suam potētiori ratione officij perdit ius crediti: & sic cessio est inualida. h. d. & dic ꝙ applicatur alteri parti: vt no. j. titu. proxi. l. j. in glo.

2 pe. Sed † quid si non cessit: sed procuratorē in rem suaꝫ illū dominus constituit. dic idem: qr videtur in fraudeꝫ hoc fecisse: vt

3 no. gl. ff. de pac. l. iurisgētiū. §. ait pretor. in vlt. glos. ¶ †No. in gl. fi. ꝙ in primo debet poni & assignari titulus propter quē fit cessio: vt donatio vel venditio. & deinde sequi cessio que fit &c. & tene menti glo. perpetuo ad hoc qn̄ dicatur simulata cessio: qr ex tribus in ea numeratis presumitur simulata.

¶ De his qui potentiorū nomine titulos predijs affigūt vel eorum nomina in lite pretēdunt.

¶ Super glo. rub. ibi prohibuit actorem. Iteꝫ tenet glo. ff. de alie. iudi. mu. cau. fac. l. j. in glo. mag. ꝙ tit. prece. nō habet locū in reo sed in actore tantū. Doc. tenēt cōtrariū per. l. j. que generaliter loquitur. ideo dic ꝙ titu. prece. loquitur de patrocinio ꝙ prestatur verbo ipsius patrocinantis. hic de eo ꝙ fit facto ipsius aduocantis patrocinium: & sic sine facto ipsius petētis & sine voluntate vel cōsensu ipsius: aut etiā cū cōsensu. Primo

1 tamen casu non punitur. †Scdo sic. Fateor tñ ꝙ iste tit. loquitur de reo nō de actore qui reus cōuentus ratione alicuius rei quaꝫ possidet dicit se eam tenere ab aliquo potentiore vt incutiat timorē litē mouenti cū tamē ab illo nō teneat. & supra mu-

a ros illius rei describit titulum vel facit depingi arma [a] illius potētis: quia punitur prout hic reperta veritate. & sic declarat titulū. j. vbi in re act. l. ij. vbi quādo possessor cōuentus nominat aliū in iudicio a quo dicit se rem illā tenere euitat iudiciū quia citatur ille vt veniat ad suscipiendum in se litem: & si non venit proceditur ꝫm formā istius legis contra illum nominatum non cōtra possessorē nominantē. Modo eueniebat ꝙ aliquis volens euitare iudiciū nominabat aliquē potentē: & petebat illum citari: & contra eū procedi nō cōtra se. Actor nō audebat cōtra illū procedere vnde potius a lite desistebat. Reperto ergo ꝙ ab illo non tenebat: sed nomine proprio habet locū iste titu. qr punitur pena de qua hic. & ille potens si non cōsensit nō punitur: alias infamatur.

a ¶ Depingi arma. Adde qd de pingentib[9] arma in capellis an tales habēt meritū ecclesie vid p doc. in. c. due sunt. xlv. dist.

2 ☞ Sicut statur libello actoris in eo ꝙ continet contra eū ita statur scripture quam dat reus per modū exceptionis si aliqd continet contra eum.

1 Animaduertim[9]. †Barto. not. hic circa mediū inversi. cōtradictorijs libellis ꝙ sicut scriptura quam dat actor petendo aliquid a reo dicitur libellus: ita scriptura quam dat reus excipiendo & cōtradicendo di-

2 citur libellus. †Et ex hoc infert ꝙ sicut statur libello actoris in eo quod continet contra eum. vt in. l. cū precuꝫ. j. de libe. cau. ita statur scripture quam dat reus per modū excep. si aliquid continet contra eum per istum tex.

¶ Ut nemo priuatus. Rubrica.

1 ☞ Qui facit depingi arma imperatoris vel nomē principis super domo vel possessione alicuius qualiter puniatur.

1 ¶ Glo. ponit differētiā inter istū ti. † & precedentē que satis est bona: sed iperfecta: & ideo dic ꝙ in titu. prece. aduocabāt patrocinīū potētis in lite iam mota ad excludendū eam: in isto ti. nō erat mota lis nec aduocabat ad excludendum liteꝫ: sed extra iudicium aliquid fecit: vel vt magis timeretur: vt in. l. j. vel iniuriam alterius: vt in. l. ij. Naꝫ supra alterius domus sue vel possessionis fecit describi nomen imperatoris vel arma imperatoris vt videretur sibi multū acceptus vel eius familiaris. Et vidi multos qui faciunt pingi arma alicuius cardinalis vel pape. Et in ista ciuitate faciunt pingi arma sancti Marci et vult ista. l. ꝙ talis domus confiscetur: qr nō debet aliquis priuatus hoc presumere cū cedat in dedecus principis nō tñ debēt pingi nisi supra domos principis. & hoc ꝫm vnū intellectū. Secundum alium dicit ꝙ etiam nomē suū propriū nō debet describere: qr est magne temeritatis. Aliud tamen signū nō tamen vexillum apponere potest: vt no. gl. j. tit. pri. l. fi. Nō tamē seruat̃ hec lex nec ꝫm primū nec ꝫm secundum intellectum. Lex auteꝫ scđa loquit̃ quādo qs in iniuriā alicuius facit apponi vexilla regia seu principis vel depingi arma vel nomē imperatoris super domo vel possessione alicuius detenta per eū ꝙ illa ad denotandū vel infamandū eū possessio non est sua: sed principis vel cōmunis: nam licet ipsi possessori ꝓpria autoritate amouere: nec de hoc potest accusari: nec accusatio debet recipi.

2 ☞ Ea que illicite edificata sunt possunt per quēcumꝙ licite destrui & sine pena.

3 Si locaui domū alicui qui in ea vendat vinū sine pedagio non possunt gabellatores eam confiscare.

1 Nequis. †Bar. no. in ista. l. ij. circa fi. ꝙ quādo per statutū aliquod maleficiū redditur impunibile: puta ꝙ bānnitus possit impune offendi non debet super hoc recipi accusatio. Et sic ista exceptio potest opponi ad impediendū iudiciū crimina-

2 le. ¶ †No. etiaꝫ ꝙ ea que illicite edificata sunt possunt per quēcunꝙ licite destrui & sine pena. facit. l. fideicōmissa. §. si quis illi-

3 cite. de leg. ij. ¶ †No. gl. in. l. j. §. eo. in verbo domini. cū ibi no. confiscatur possessio. Ista gl. facit cōtra gabellatores vini qui vendunt vinū. pone ꝙ dedi ad pensionē alicui domuꝫ qui in ea vendit vinum sine pedagio: & ob hoc volunt eā confiscare: non debent audiri. Naꝫ non deliqui ego cuius domus est. & ideo ad maiorē cautelam faciūt locatores in instrumentis locationum qđ nolunt in talibus domū suam esse obligatam: & faciunt conductores sibi promittere ista.

¶ Ut nemini liceat sine iudi. Rubrica.

2 ☞ Non licet alicui propria autoritate a seipso accipere insignia doctorat[9] sed ꝙ debeat ea petere & recipere a superiore ad quem pertinet.

1 Sepe. †Glo. hic assignat duas diuersitates inter istum titu. & precedentem et parum vtilitatis continēt. Dic ergo ꝙ titu. precedens loquitur quando quis signum vel arma principis aut vexillum apponit rebus a se possessis ad terrorem aliorum vel rebus possessis per alium ad iniuriam illius. Hic vero loquitur quādo qs signum suum vel arma sua apponit in re possessa per aliū ratione iuris quod pretendit in illa re habere: quia asserit illā esse suam vel sibi obligatam. Nam non licet hoc facere anteꝙ obtineat pro se sententia que transiuerit in rem iudicatam: qr non debet sibi ipsi ius dicere sine licentia iudicis: & istum casum vidi de facto Senis cum quedam fraternitas in qua erāt multi ciues potentes litigarēt cum vno notario super vna possessione per illum detenta: quia statim lata vna sentētia pro se anteꝙ transiret in rem iudicatam quia fuit appellatū fecit depingi arma ipsius fraternitatis super ostium. Et ille notarius cū pluribus iuit armatus. et illa arma destruxit et accusabatur. certe non merebatur accusari: sed potius ista fraternitas que ꝓpria autoritate hoc fecerat. Ista est intentio huius titu. et sic longe differt a precedenti. Et pro declaratione istorum titu. vide omnino gl. bonam & plenam in auť. de man. princi. §. si. que incipit: titulos &c. Et dicit Barto. sepe se allegasse rub. cum ti-

2 tu. in conuentibus scholarium cum daret insignia dicendo † ꝙ non licebat propria autoritate a seipso accipere insignia doctoratus sed debebat ea petere. & recipere a superiore ad quem pertinebat.

¶ Ne fiscus vel respublica. Rubrica.

1 Reipublice. †Iste tit. differt a titulo ne li. poten. quia hic implorabatur patrociniū fisci vel reipublice ratione debiti in quo implorās illi tenebatur: vnde videbat̃ quod esset licitum

esset licitum fisco vel reipublice prestare illi patrociniũ pro suo
interesse: vt posset consequi debitum suum quia si ille succum-
beret forte non esset bona sufficientia illis ad satisfaciendum fi-
sco. In isto autem titu. potentior non veniebat ad prestandum
patrocinium pro suo interesse seu debitori suo. Tamen adhuc
dicitur in isto titu. contrarium quod fiscus propter hanc cau-
sam non debet patrocinium prestare vni priuato contra alterũ
ad incutiendum illi errorem. et hoc vult. l. j. et etiam pe. et vlti.
contra quos oppo. quia non debet esse deterioris conditionis
fiscus ꝗ̃ vnus priuatus. sed si moueretur questio debitori meo
a quodam alio licitum est mihi pro meo interesse illum defen-
dere: ⁊ opponere exceptionem quam ille omittit opponere: vt
infra de non nu. pecu. l. si cui. ergo fortius fisco cuius contrariũ
iste. ll. videntur innuere. sʒ dic quod propter hoc solum hic iste
sit debitor fisci vel reipublice non licet fisco vel reipublice pre-
stare sibi patrocinium. ⁊ ita loquuntur iste. ll. s. si in fraudẽ fisci
ille omitteret exceptionem obijcere quã illi competit ⁊ bona nõ
sufficerent ⁊ sic pretendit interesse. Bene posset fiscus compare-
re. ⁊ pro suo interesse defendere etiam illo non postulante vt in
l. contraria.

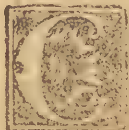
1
Um allegas. ¶ † No. ex ista. l. scd̃m Bart. ꝙ si aliqs est ex-
pulsus de castro quodã. ⁊ vult dõare vel vẽdere ius
qd̃ habet alicui potẽti vel ciuitati: qr ipse nõ videa-
tur posse recuperare per seipsum. talis vẽditio vel donatio nõ
valet. Et istud est quotidianũ scd̃m eũ. ⁊ istud vidi de facto in
quodam nobili partiũ mearũ expulso a suis cõsortibus qui vo-
lebat donare cuidam magno dñõ ius suum in despectũ aliorũ
sed eius filia sibi cõtradixit. ⁊ ꝓpter hoc abstinuit. Vidi etiam
florẽtie ĩ quodã q litigabat cũ suo fratre. ⁊ volebat donare cõĩ
florẽtie oĩa iura sua: non fuit auditus: qr contra hanc. l.

¶ De negotijs gestis. Rubrica.

2 ☞ Qui gerit negotia aliena ⁊ in eis impẽdit potest repetere
a dño quod fallit in duobus casibus.
3 Mali mores ⁊ mala administratio faciunt tutorem suspectuʒ
non autem accusatio de suspecto.
4 Si reperit̃ in instr̃o ꝙ iudex talẽ legitimũ tutorẽ dedit pupil-
lo nõ vitiat̃ datio. lʒ legitimus tutor nõ det̃ a iudice sʒ a lege.
5 Mater si faciat impensas in petendo tutorem filio non haben-
ti quando possit eas repetere.
6 Verbum officium quid importet.

1
Um tuto. ¶ † Expense facte pieta-
te materna vel affectione
domestica nõ repetunt̃ ꝑ actionẽ neg. ge. qr nõ
videntur facte aĩo repetẽdi: sed potius donãdi
2 h. d. not. † Semper ergo qui gerit negotia alie-
na ⁊ in eis ĩpẽdit põt repetere a dño. imo fallit
in duobus casibus huius. l. ⁊ in alijs qui ponuntur per glos. j.
eo. l. si paterno. Regulariter cõtra si vtiliter gessit. vt. l. j. ⁊. ij. ff.
eo. vbi ponitur edictũ pretoris factũ super hac materia per qd̃
datur actio neg. gest. directa dño negotiorũ cõtra gestorẽ male
gerentem ⁊ econuerso eadem actio contraria datur gestori be-
ne gerenti contra dominum pro impensis preter in casibus pre-
dictis. Primo ponit dictum vsqʒ ibi cum etiam. Secundo il-
lud probat a minori: quia si quidã domesticus qui fuisset mul-
tum amicus patris istorum pupillorũ istas expẽsas circa eos
fecisset non protestando qd̃ faciebat hoc animo repetendi: pre-
sumeretur fecisse affectione domestica: ⁊ sic potius animo donã-
di nec repeteret vt. ff. eo. l. is qui. Multominus ista mater que
presumitur mota pietate materna. si ergo fuisset protestata an
repeteret: dic vt not. in. l. prox. per Bar. qui distinguit. Sed in
extraneo indistincte dic quod sic. qr illud non tenebatur suspe-
ctos facere vel etiã petere alios dari: sed mater licet nõ teneatur
suspectos facere. bene tamen tenetur petere non habenti si non
3 vult priuari eius successione. ¶ † In glo. j. in prin. ibi. i. detege-
re hoc ideo dicit glos. qr tutorem suspectum faciũt mali mores
⁊ mala administratio vt in. l. suspectum. ff. de suspec. tu. Nõ au-
tem accusatio de suspecto que enim accusat potius detegit su-
spectionem allegãdo malos mores: ⁊ malã administrationem
4 ꝗ̃ suspectum facit. † Et no. hoc ſm Bar. si reperitur in instru-
mento ꝙ iudex talem legitimũ tutorẽ dedit pupillo non vitia-
a tur datio[a] lʒ enĩ legitimus tutor nõ detur a iudice. sed a lege. vt
l. legitimos. de leg. tu. Tñ illud verbũ positum in instrumento
ꝙ iudex dedit nõ vitiat. qr debet exponi dedit. i. date. ar. huius
glo. qr verba debent intelligi secũdũ subiectã materiã. vt in. l. si
vno. in princi. ff. loca. facit qd̃ no. Bart. in. l. ij. in princi. ff. si ser.
ven. ¶ In glo. ibi vel verius. Iste versi. fuit additus ad hanc
gloss. per Fran. accur. ⁊ ponit tertiam opin. distinguendo inter

accusationem de suspecto quã mater nõ tenetur facere nec pre-
cise nec causatiue: qr est potius virile officiuʒ ꝗ̃ muliebre: vt in
l. quã glo. s. alle. ff. qui pe. tu. l. fi. §. fi. Et lʒ nõ accuset nõ priua-
tur successione filij. ⁊ petitione. s. tutoris filio non habenti. ⁊ illã
tenetur facere causatiue infra annũ si non vult priuari eius suc-
cessione. Ex hoc apparet quod si accusanti de suspecto cum ad
illud non teneret̃ si fuit protestata quod expendebat animo re-
petendi põt repetere: vt. l. at si quis. §. interdum. in fi. ff. de reli.
Sed qñ petijt tutorẽ filio non habenti: qr hoc fecit ex quadã ne-
cessitate ne priuaret̃ successione etiã si fuisset protestata nõ pos-
set repetere: qr hoc fecit pro seipã. ⁊ pro suo commodo pro quo
facit in rõne sui tex. sing. in. l. creditor. §. j. ff. man. hoc tñ non est
5 verũ indistincte. † Sed dic vt no. Bar. in. l. se. qr pñt fieri expẽ-
se diuersimode in hac petitione. nã quedã fiũt in persona ipsiꝰ
matris. vt si mater ducat pupillũ romã pro tutore petẽdo. ⁊ in
hospitijs expendat pro sua persona istas expensas non repetit
qr cũ teneatur tutorẽ petere suo sumptu hoc facere tenetur pro
sua persona. l. suo sumptu. ff. de oper. libe. ⁊ sic protestatio nihil
operaretur: vt no. j. eo. l. alimẽta. post prin. glo. magne. Quedã
fiunt in personã pupilli in hospitijs vel in lite coram iudice. et
istas non tenetur facere mater de suo: ideo fuit protestata ⁊ ita
locum hʒ qd̃ hic dr̃: vt eas videatur fecisse pietate materna: et
non possit repetere quod tñ est verum si erant parue ⁊ mater di-
ues. ⁊ pupillus pauper: ⁊ aliquo istorũ deficiente repetere põt:
⁊ hic voluit glo. seq. pro quo bene facit. l. vtrũ. de do. inter vir. ⁊
6 vxo. ¶ † In gloss. sequen. in princi. ibi officio illo quod est pie- a
b tas.[b] nam habemus hoc vocabulo officiuʒ quod est generale.
⁊ cõuenit cuilibet homini erga alterum: quia inter homines na-
tura quandam cognationem constituit vt. l. vt vim. ff. de iust. et
iur. propter queʒ tenetur alter alteri seruire de eo quod potest:
⁊ sub isto vocabulo cõprehendunt̃ alia duo specialia. s. pietas
que conuenit parentibus erga liberos ⁊ obsequium quod erga
patronum conuenit liberto vt. j. eo. l. officio. Omnis ergo pie-
tas vel obsequium dicitur officium: sed non econuerso. ⁊ de tali
officio loquitur liber tullij de officijs. Et alio vocabulo dicit̃
munus: vt in hoc tex. ⁊ ita intelligit glo. ¶ In glo. ibi. ex qua-
litate. dic vt si est talis impensa: que concernat personã filiorũ:
vt in hac. l. Si autem bona filiorum ista non presumũtur facta
rõne pietatis siue sit parua siue magna: vt. j. eo. l. alimẽta. in fi.
cũ. l. seq. Sed qñ cõcernit personã tũc distingue: vt sequit̃ in gl.
An sit expensa parua. ⁊ mater diues. ⁊ filius pauper. ⁊ videtur
facta animo donandi alias secus. facit ad hoc qd̃ no. in. l. filij. j.
de dona. inter virum ⁊ vxorem.
2 ☞ Si est litigium inter te ⁊ me potest aliquis tertiꝰ compa- b
rere non solum pro suo interesse sed etiam pro interesse tuo vel
meo ⁊ allegare illud quod prodest sibi si per te non allegatur et
qualiter.

1
Ontra. ¶ † Pupillus ex gestione tenetur
quatenꝰ est effectus locupletior: nec
etiã in illo tenetur si alius gratis erat facturus. hoc
dicit. ⁊ primo premittit generaliter quid iuris sit in
eo qui gerit negotia pupilli quoniaʒ habet actionem catenus
quatenus est effectus locupletior. ⁊ non vltra. Et hoc est specia-
le in pupillo ⁊ nõ sufficiat: vtiliter negotium fuisset gestũ si vti-
litas non durauit. secus in alio vt in. l. sed vltro. §. j. ff. eo. tit. Et
hoc vsqʒ ibi que tibi. deinde infert ad casum propositũʒ de illo
qui gessit ducendo pupillum romam. ⁊ faciendo sibi dari tuto-
rem: vt illam impẽsam possit repetere indistincte quasi ex illa
sit effectꝰ locupletior nisi matertera fuisset gratis factura vt in
fi. quod no. Quod intellige si iste gerens hoc faciebat: sʒ si igno-
rabat non est quid sibi imputetur quare istam impensam fecit
secundum Pe. ar. j. de tab. l. generali. sed quando sciebat illam
fuisse facturã gratis est quid sibi imputetur quare fecit animo
repetendi. Sed opp. de. l. prece. Solu. intellige istam. l. in extra-
neo. ⁊ qui non erat multum domesticus patri. vnde indistincte
videtur fecisse animo repetendi: secus in matre vel in multum
2 domestico: vt in. l. prece. ¶ † Vltimo Bar. no. istam. l. fin. in fi.
quod si est litigium inter te ⁊ me potest quidam tertius compa-
rere non solum pro suo interesse. sed etiam pro interesse tuo vel
meo. ⁊ allegare illud qd̃ prodest sibi si per te non allegatur. ⁊ di-
cit quod nõ meminit se alibi legisse. ⁊ sic sicut tu nullo modo te
defendis potest quidam tertius cõparere sine mandato ad ple-
nam defensionem dummodo satisdet de iudi. sol. l. exigendi. s.
de procu. Ita si tu te defendis. ⁊ non plene: quia omittis oppo-
nere quandam exceptionem potest quidam tertius pro te com-
parere. ⁊ illã allegare. ⁊ probare per istũ tex. quem ibi allegaui
⁊ hoc intelligendo tex. quod ista matertera comparuit in iudi-
cio qd̃ erat inter gestores ⁊ pupillos quondã. sed posset intelli-
gi quod ipse pupillus hoc allegabat ⁊ probabat. ⁊ tunc non fa-
cit pro Bar. facit. l. titia. ff. sol. ma. ⁊ quod ibi no.

a ¶ Datio. adde ĩ fili bart. in. l. j. ff. si ser. vẽ. ⁊ in. l. j. §. q-bus. ff. qd̃ cuiusqʒ vni. nomi. ⁊ in. l. insulã. ꝑ illũ tex. ff. d̃ ꝑscri. v̇. inno. host. ⁊ doct. ĩ. c. petitio. de ꝓcur. bal. ĩ. l. ij. de cõfir. tu. ⁊ ĩ. l. id qd̃ pauperibꝰ. s̃. de epi. ⁊ cle. alex. d̃ imo. ĩ. l. si qs ĩ fun di vocabulo. in ꝑn ci. ff. de leg. j. Et ĩ cõsi. xiij. col. v. v̇s. itẽ dato. in. iiij. vo lu. Fran. cur.

b ¶ Pietas. ⁊ tale est qd̃ dʒ etiã filiꝰ pr̃i. l. cogi. §. si pa ter. ff. ad treb. et. l. j. ff. de inoff. test. et de eo qd̃ dʒ homo homini. adde ioã. an. in. c. nõ est sine culpa. de re. iur. li. vj. iter offm̃ dr̃ qd̃ dʒ vxor viro. l. si-cut patronꝰ. ff. de op. li. itẽ adde qd̃ officiuʒ dr̃ religio quã homo dʒ deo. l. nemo. s̃. de epis. aud. itẽ dr̃ cura vl' solicitudo. j. d̃ ser. fu. l. ij. itẽ tutela dr̃ offm̃ vt. j. qñ mul. tu. offi. fun. po. itẽ dr̃ ĩperiũ: vt. ff. de offi. cõsu. l. j. ⁊ ĩ sũ. azo. s̃. eo. ti. ⁊ de h̃ verbo. officio vide plura ꝑ feli. ĩ. c. in-ter cetera. de offic. or. ĩ. c. post cessio nẽ. in prin. de pro ba. Fran. Cur.

2 ☞ Relatiuum facit simplicem relationem qñq; nõ propriã.
3 Debitor meus in centum si non poterat soluere partem debiti
me inuito ⁊ decedat duobus heredibus relictis. an vn⁹ ex eis
poterit mihi inuito soluere partem suam tantum.
4 An sit reperire actionem in genere.

1 **SIue pro fra.** ¶ † Pro eo qd qs sol-
uit spõte pro alio nulla
necessitate cogente ꝯpetit ad repetendum hec actio
directa sed si soluit ex necessitate communionis vel
causa siue competit actio fa.er.vel cõi diuidundo.h.d.scdm in
tellectũ glo. Et primo loquitur quãdo ex mera voluntate vsq;
ibi siue pignoris: postea quãdo ex quadam necessitate vt lueret
pignus quod erat cõmune inter se ⁊ coheredẽ qd luere non po
terat nisi totum debitũ solueret: vt.j.de distr.pig.l.quandiu.
Et ista secunda subdiuidit in duas. quia loquitur qñ iudiciũ
fami.er.semel fuerat motum vniuersaliter. ⁊ sic amplius mo-
ueri non poterat pro ipsa pecunia repetenda. vnde tunc datur
actio cõi diui.scdm gloss.fi.⁊ Bar. non autem neg.gest.directa
vel vtilis. Et dum tex.dicit eandem habebis non refertur ad
actionẽ ne.ges.de qua supra dixerat sed ad actionẽ in genere.⁊
sic illud relatiuũ eandem facit simplicem relationem non dire-
ctam sicut alibi mulier damnauit que saluauit nam non refert
a ad euam[a] que damnauit: sed in genere ad mulierem. in specie
2 ad beatam virginẽ. † Et ad hoc semper allegatur iste tex.cũ gl.
b ꝙ relatiuum[b] facit simplicem relationem quãdoq; nõ propriã.
Alij dicunt ꝙ stat proprie de acti.neg.gest.nõ tamẽ de directa
de qua.s.dixerat: sed intelligitur de vtili quando nõ sponte: vt
j.eo.l.curatoris. sed illa loquitur quãdo alia actio deficiebat ⁊
tunc recurritur ad vtilẽ hec nõ deficiebat: qꝛ licet non deficeret
fa.er.cõpetebat communi diui.⁊ si fa.er.non erat intentata il-
3 la poterit intentari. vt in fi. ¶ † Et per istam.l.in prin.determi
nat Pe. contra aliquos qui dicebant ꝙ si est aliquis debitor
meus in.c.et decessit duobus heredibus relictis sicut ipse non
poterat soluere partem debiti me inuito: vt in.l.tutor.§.lucius.
de vsu. Ita nec vn⁹ ex heredibus inuito me potest soluere par
tem suam tantum. vt se liberaret. sed habet necesse soluere to-
tum.⁊ sic liberare se ⁊ coheredem.per.l.ij.§.ex his.de verbo.ob.
vbi dicitur ꝙ ex persona heredum conditio obligationis non
immutari. nam immutaretur si posset soluere partem cum de
functus non posset. pe.tenet contra per princ.huius.l.qꝛ si ha-
beret necesse soluere totum non competeret sibi actio neg.gest.
directa cuius contrariũ vult ista.l.in prin. sed daret vtilis vel
fa.er.vt in secũda parte tanq̃ pro negotio non sponte gesto. sed
vrgente necessitate. qꝛ volebat se liberare.⁊ nõ poterat nisi totũ
solueret sicut qñ volebat liberare pign⁹. Ad ꝯtrariũ de.§.ex his.
dic vt ibi. Nam non debet intelligi quantũ ad facultatẽ soluen
di id qd debebatur. sed qñ vellet soluere aliud pro alio qꝛ si de
functũ nõ poterat nec etiã aliquis ex coheredibus vel qñ actio
erat indiuidua de sui natura respectu solutionis. secus quãdo
4 diuidua. ¶ † Ultimo ex eo quod dicit gl.pe.in fi.ꝙ est reperi-
re actionem in genere quod tenet Bar. licet quidam cõtra quo
niam actio non potest habere preiacentem materiã ex qua oria-
tur. Sed actio in genere nõ potest habere preiacẽtem materiam
et sicut non reperitur homo in genere nisi in fantasia hominis
quia potest homo hoc in mente sua cõcipere ita non reperitur
actio in genere de quo per Bar.in.l.si seru⁹ communis meuij.
de stipu.ser.⁊.l.iij.§.fi.de acqui.pos.

a ¶ Ad euã. adde oritur generaliter. Genesis.j.
b ¶ Relatiuũ. adde bar.in.l.iulianus. ff.de here.insti.⁊ i l.hoc articulo.co. pe.§.itẽ habem⁹ e.tit.j.in.l.si sic.§.j.ff.de le.j.et i.l.ea tñ adiectio. ff.de leg.ij.⁊ d ista simplici relatiõe. vid etiã gl.i.d.l.iulian⁹.⁊ in.l.dñm.j.de iniu. Et ꝑ ro.in.l.j.in prin.ff.de no.ope.nun. Cur.
c ¶ An vnus. Adde Bar.i.l.si procuratori.la.ij.ff.d cõdi.inde.alex.de imo.i.d.§.si tutores.i addi.ad bar.in.l.j.§.si plures.ff.de exer.⁊ vid eũ.§.sz si ex.isti.de satis.tu. intellige nomine pupille: non suo: vt ꝑ Alex.in d.§.si pl'es. Frã. Cur.
d ¶ Libertus. add gl.in.l.j.C.de ope.li.⁊ in.l.soleo.C.de lib.causa.

2 ☞ In actione tutele bona gerẽtis sunt tacite obligata ꝑ ma
la administratione. sicut bona veri tutoris sed in actione nego
ciorũ gestorũ secus. sed cõpetit actio personalis cõtra gerẽtem.
3 Gerens negotia pupilli sine madato tutoris an habeat ipsum
tutorem obligatum.
4 Tutor in negotijs pupilli potest facere procuratorem suo no
mine cum ad se pertineant.
An vnus tutor possit facere contutorem procuratorem. et sibi
commitere vices suas.

1 **QUi pupille.** ¶ † Gerens negotia pu-
pilli vel pupille mandato
tutoris tenetur pupille hac actio. nõ actione tutele.
h.d. Et sic mãdatum tutoris nõ impedit hãc actio.
oriri inter gerentem ⁊ pupillam: sed inter gerentem et tutorem
sic: quia non tenetur tutori hac acti. sed acti.mandati. et econ-
uerso tutor sibi quia mandatum facit hanc actio. cessare inter
mandantem et mandatarium non inter mandatarium et non
2 mandantem: vt hic patet. facit.l.iij.§.fi.eo.titu. ¶ † In tex.ibi
non videtur gessisse: dic et sic non tenetur actione tutele de qua
ff.de eo qui pro tu. Nam iste titulus habet locum quãdo quis
credens se tutorem cum non esset gessit negotia pupilli: sed hic
iste non credebat se tutorem neq; gessit vt tutor. sed mãdato ve
ri tutoris. Ideo cessat illa actio: ⁊ datur ista. ⁊ hoc est magni ef-
fectus: qꝛ in actione tutele bona gerentis sunt tacite obligata
pro mala administratione sicut bona veri tutoris: vt.j.de ad-
mi.tu.pro officio.⁊ ibi no.in fi.gl.fi. Sed per actionem neg.ge.
secus: quia hoc nõ reperitur iure cautũ.⁊ sic in primo casu pos
set bona aduocare per hypothecariam a quocunq; possessore.
in scdo secus quia solum posset agere actione personali contra
3 gerentem. ¶ † In glos.j.in fi.ibi licet mãdauerit tutor. sed ista
so.non videt bona: qꝛ mandatũ tutoris censet esse mãdatũ pu-
pille. sicut scientia tutoris censetur esse scientia pupilli.vt.l.iij.
in fin.ff.de tribu. sed dic hoc verũ in his que principaliter non
pertinerẽt ad tutorẽ: sed ad pupillũ. sed gesto negotiorum pu-
pilli pertinet ad tutorẽ suo nomine.⁊ ille qui gerit negotia pu-
pilli sine mandato tutoris habet ipsum tutorẽ obligatũ tanq̃
gesserit negotia eius. nam dicunt eius.s.cura ⁊ solicitudine nõ
vtilitate: vt in.l.si pupilli.in pñ.⁊ ibi no.ff.e. Si ergo tutor mã
dauit alicui qd gereret censetur illi mandasse negotium suum.
licet etiam sit negotiũ pupilli: ⁊ propter hoc illud non reputat
negotiũ pupilli: sed solius tutoris. si autem tutor non mãdaret
vniuersaliter geri negotia pupilli sed particulariter mandaret
alicui ꝙ aliquã rẽ venderet vel emeret pro pupillo tunc censere
tur mandatum pupilli ⁊ inter mandatariũ ⁊ pupillum nõ ori-
4 retur actio neg.ge. sed mãdati. † no. ergo scdm Bal.ꝙ tutor in
negotijs pupilli potest facere ꝑcu. suo nomine cũ ad se ꝑtineãt:
c vt dixi. Sed an vnus[c] tutor possit facere cõtutorẽ procuratorẽ
in hoc ⁊ sibi cõmittere vires suas dic ꝙ sic secũdũ Bal. qui alle
gat tex.in.l.si ꝓcurator.§.si tutores.ff.man. ¶ In glo.fi.ibi.j.
eo.si mandatum.⁊ plenius.ff.eo.l.iij.§.fi.
2 ☞ Officium ratione cuius debet alter alteri prodesse et non
nocere an inducat prestandi necessitatem ⁊ an impediat actio-
nem negotiorum gestorum. ⁊ quid in obsequio ⁊ quid in pieta
te paterna vel materna.

1 **OFficio nec.** ¶ † Qd qs facit ex necessi-
tate obsequij debiti non ve
d nit in hac actione. h.d. debes scire ꝙ libert⁹[d] si põt te
netur alter patronum egentem. et etiam filios eius
egentes. hoc tamẽ secundũ nõ semper est verũ. sed cũ distinctio
ne. ⁊ hec habent in.l.si quis a liberis.§.solent cõsequi.ff.de lib.
agno.⁊ tenet hac ratione obsequij ad qd tenetur patrono pro-
pter beneficium libertatis ab eo receptum.⁊ ad istud debitum
licet non cõpetat actio: sed officio iudicis redigitur ad prestan
di necessitatẽ: qꝛ potest ad hoc precise cõpelli sicut filius ad alẽ
dum patrẽ dicto casu. si ergo aluit absq; actione nõ repetit: qꝛ
soluit debitum quasi naturale: ⁊ se liberauit.⁊ eadem solutio nõ
debet parere sol.⁊ repetitionem vt in.l.cum his.§.j.ff.de cond.
2 indebi. ¶ † In glo.prima ibi inter hominẽ ⁊ hominẽ dic pro-
pter cognationẽ quã natura inter eos cõstituit.l.vt vim.de iust.
⁊ iu. rõne cuius debet alter alteri ꝓdesse.⁊ non nocere hoc tñ of
ficiũ non redigit ad prestãdi necessitatẽ. ideo impedit act.neg.
gest. qꝛ licet quis debet alteri prodesse si põt nõ tñ tenetur pro
illo de suo expẽdere alias sequeret ꝙ ista actio nunq̃ cõpeteret
sed obsequiũ magis artat. qꝛ redigitur ad prestandi necessita-
tem ideo istã actionem excludit. Pietas aũt paterna vel mater
na impedit cũ dist. tamen de qua dixi.in.l.j.s.eo.⁊ no.j.eo.l.ali
menta. In glo.fi.ibi sed dic idem in adulta nisi protestatur. Sz
certe non videtur prodesse protestatio ex quo libertus tenetur
alere non solum pupillos: sz adultos. si potest vt in.d.l.si quis
a liberis.§.solent iuncto eo. quod not.j.eo.alimenta.post prin.
glo.magne.
2 ☞ Curator an possit dari in testamento.

1 **CUratorem.** ¶ † Si officiũ iniũctũ nõ
artat gerentem. pro gestis
competit hec actio directa.h.d.secũdum Bar. Sed
si artaret alia actio ordinaria cessaret daretur hec
actio vtilis vt.j.eo.l.curatoris. Si vero competeret alia actio
ordinaria cessaret vtilis et daretur ista: vt.s.eo.siue pro fratre.
2 in fi.⁊ quod ibi no. ¶ † In text.ibi iure factum. dic ꝙ curator
adulto non debet dari a testatore in testamẽto. sed a iudice ipsi
adulto petenti. si ergo testator dedit datio ipsum nõ artauit ad
gerendum ⁊ per consequens si gessit videtur spõte gessisse ⁊ sic
competit hec actio directa sed contra quod possit dari in testa-
mento vt in.l.de creationib⁹.de epi.audi. Sol. speciale est in fu
rioso secundum Barto. sed Bal.dicit quod omnes illi qui ha
bẽt curatorẽ legitimũ qui datur a.l.vt mutus.⁊ surdus et alij
de quibus in.l.j.in fi.cum.l.seq.ff.de postu. possunt habere cu-
ratorem etiam testamentarium quia sicut datur a.l.non peten
te. ita potest dari a testatore cuius dispositio vim.l.habet: vt in
aut.de nup.§.disponat.

SI ab eo quod. ¶ † Pro ea parte qua
creditor debitori succes
sit cõfundit obligatio. ꝑ alijs vero cõpetit cõtra here
des.ho-

des.hoc dicit.Adde quod no.per glo.in.l.j.ff.de here.actio.gl. intelligit qñ fuit institutus iste in istis duabus vnciis aio com pensandi alias si iste sufficerent ad debitũ non posset agere cõ tra heredes:ita intellige glo.s3 qñ non animo cõpensandi:tunc etiã si multo plus valeret ꝙ sit debitũ posset agere cõtra cohe redes.ꝛ non confunderet obligatio nisi pro sexta.

1 **Aduersus.** ¶ †Actio psonalis nõ tollit lõgo tempore.h.d.cõcor.l.h. ff.de constitu.pecu.sed longissimo tollitur idest elidi tur per exceptionẽ prescriptionis.vt.l.sicut.ꝛ.l.oẽs. de prescrip.xxx.anno.

2 ¶ Negotium dicitur nostrum quatuor modis.s.ipso gestu: re ipsa:cura ꝛ solicitudine:ꝛ ratibabitione.

1 **Si pecuniam.** ¶ †In negotio qđ est nostrũ ratibabitio hec actio oritur ratibabitione secuta.ꝛ nõ prius.hoc di

2 cit.¶ †Et debes scire quod quatuor modis dici negotium nostrum.s.ipso gestu quando pro me solueres credi tori meo.Nã statim quod soluis:me liberas.ideo dicitur ipso gestu meum.ꝛ tũc statim oritur tibi actio contra me et inuitum vt in.l.soluendo.ff.eodem.secũdo modo re ipsa.vt si impendis in rem meam vtiliter vel necessario.nam eoipso res mea effici tur melior:ꝛ similiter idem quia teneor ratũ hoc habere.Ter tio cura ꝛ solicitudine.vt si eram tutor alicuius ꝛ tu gessisti ne gotia illius cum ad me pertinet gestio.vt in.l.si pupilli.ff.eod. ꝛ idem per omnia.Quarto modo ratibabi.quando ex illa ge stione nõ sentio vtilitatem nisi quatenus velim.vt si emisti pro me aliquam rem vel rem meã nomine meo vendidisti vel a de bitore meo debitum exegisti.ꝛ tũc non cogor habere ratum nec dicitur negotium meu3 anteꝙ ratum habeam:ideo nec prius oritur hec actio:postꝙ vero ratum habeo negotiũ meũ efficit ratibabitione de hoc loquit iste tex.Et in isto vertitur questio inter glossatores.vnde oriatur ista actio ex gestione an vero ex ratibabitione.Et glo.videtur sentire ꝙ ex ratiba. Doc.tenent cõtra.q: tunc non diceret actio neg.gest.sed actio ratiba.vnde dicunt quod oritur ex gestione mediante ratiba.q: ratibabitio hoc solum facit:q: facit ꝙ negotium dicatur meũ postꝙ facta est:nõ autem parit actionem.imo nascitur ex gestione dudum facta de hoc in.l.si pupilli.§.itẽ querit.ff.eo.arg.l.ex placito.ff. de rerum permu.

2 ¶ Mater quando possit repetere quod expendit in alimẽ tando filium viuente patre.
In his que non dependẽt a voluntate protestãtis non prodest protestatio.

3 Quatuor casus in quibus mater compellitur alimentari filiũ ꝛ quid in aliis casibus si fuit protestata.

4 Si aliquis alimentauit aliquem tanꝙ filiũ suũ cum non esset an possit repetere ab eo cuius est an ab ipso alimẽtato.

5 Si qs decessit relicto masculo herede vniuersali et relicta filia cui reliquit dotem iure institutionis ꝛ mater retinuit ista3 filiã ꝛ alimentauit de suo an possit repetere a filio masculo.

1 **Alimenta.** ¶ †Quod mater expendit in alimẽtando filiũ ab eo non re petit q: non videt expendisse animo repetẽdi.sed ex pietate materna.Secus in eo quõ expendit circa res

2 filii.h.d.tex.cũ glo.¶ †In tex.ibi prestitisti.subaudi post mor tem patris ꝛ non premissa protestatione ꝛ qđ intendebat repe tere.sed si patre viuente cũ onus alimẽtandi ad ipm pertineat posset repetere q: quo ad ipm non vigebat materna pietas.vt ff.eo.l.nesennius.ver.finge patrẽ a filio vero non per.l.ii.in fi.s. eo.Itẽ si fuisset protestata etiã a filio posset repetere vt in.d.l.

a nesennius:nisi esset casus in quo mater teneret alimentare[a] filiũ ꝛ posset ad hoc cõpelli.q: tunc protestatio sibi nõ prodesset.vt hic in glo.que semper allegat ꝙ in his que non depẽdent a vo

3 luntate protestantis nõ prodest protestatio.¶ †Sunt autem tres casus in quibus mater cõpellitur necessitate precisa filiu3 alimentare.primo infra triennium.vt.ff.de pa.po.l.nec filiũ.q: teneretur ipsum lactare viuente patre:sed hoc est verum nisi esset sibi dedecus secundum morem patrie vel q: esset nobilis. ꝛ non consueta secundum Azo.in sum.illius tit.Vel nisi care ret lacte vel nisi esset paupercula que viueret de laborib[9] suis ꝛ nõ posset ad hoc vacare.Unde dicit Bal.si scholaris haberet filium ex aliqua fanticella vel paupercula tenetur ipsum susci pere.ꝛ facere ipsum lactari si illa mitteret eum ad domũ suã q: non posset ad hoc vacare propter paupertatem.Alius casus est qñ esset factum diuortiu3 culpa mulieris:vt.ff.diuor.fac.ꝛc. ꝛ in auẽ.vt li.ma.ꝛ aui.§.illud quoq3.Tertius casus est qñ fi lius esset pauper:ꝛ nõ esset alius qui teneretur ipsum alere.l.si quis.a liberis.§.si mater.et quod ibi no.de lib.ag.adde quar tum casum in quo etiam post triẽnium:vt viuente patre tenet

ipsum alere necessitate precisa quod habetur in.l.j.§.si mulier. de lib.ag.Extra istos casus nõ tenetur necessitate precisa:ideo prodest protestatio:sed si non protestetur in dubio videtur ali mentasse ex pietate materna si alimenta non sunt magna:ꝛ ma ter est diues:ꝛ hoc voluit glo.in hoc post prin.dũ dicit ex quali tate persone ꝛc.ꝛ no.s.eo.in.l.j.Eodem modo secundum Bal. si mater solueret condemnationem pro filio vel redimeret ipm ab hostibus videretur fecisse ex pietate:non posset repetere:q: expensa concernit personam:vt.ff.de cap.l.liber.Si autem ali quid expendit in emendo aliquam rem filio potest repetere si non concernit causam alimentorum:quia in talibus non cense tur materna pietas.Adde qđ modica impensa facta circa res filii non repetitur sicut nec facta per maritum circa res vxoris propter affectionem personarum per.l.omnino.ff.de impen.se cus si fieret per aliam personam in qua non caderet affectio vt ea.l.probatur.Et dicit Cy.ꝙ in tali parua impẽsa protestatio non prodesset.sed mihi videtur cõtrarium.per not.in.l.si quis a liberis.§.si mater.de lib.ag.nisi esset ita parua quod esset de

4 lusoria.¶ †Quero quid si aliquis alimentauit aliquem tan ꝙ filium suum cum non esset an possit repetere ab eo cuius est: an ab ipso alimentato.vide Barto.in.l.j.§.competit.ff.si ven.

5 no.mu.¶ †Item quero pone quod aliquis decessit relicto ma sculo herede vniuersali ꝛ relicta filia cui reliquit dotẽ iure insti tutionis mater istam filiam retinuit penes se ꝛ alimentauit de suo vtrũ possit repetere a filio masculo sicut posset a patre si vi ueret.Cy.hic format istam.q.ꝛ arguit pro ꝛ contra ꝛ determi nat qđ possit repetere:quia illud onus quod imminebat patri viuenti transit ad illum masculum ad quem transeunt bona p l.si quis a liberis.§.item rescriptum.ff.de lib.ag.Bar.ibi vide tur sentire cõtrarium quasi illud onus fuerit personale.et extin ctum fuerit morte patris.vnde nunc cum dicta filia reperiat se habere fratrem ꝛ matrem:onus primo loco pertinet ad matrẽ que est ascendens.ꝛ in subsidium si mater non existeret pertine ret ad fratrem.et hoc colligit ex isto text.De ista.q.tangitur in additionibus Spec.in ti.qui fi.sint legi.super rubrica.circa fi. ꝛ in titu.de sta.mo.super rubri.circa fi.Constat autem quod si

b non extaret mater talis frater teneretur eam alimentare.[b] per casum not.in.l.qui filium.ff.vbi pu.edu.de.Mihi placet deter minatio Cy.ꝛ dicit se ita consuluisse.¶ Ultimo quod hic dici tur in expensis alimentorũ.Idem in aliis concernentibus per sonam:vt in.l.j.s.eo.

1 **Si filius.** ¶ †Si filius soluit debitũ pa ternũ viuẽte patre animo donã di non repetit si hoc constat:alias secus:quia vide tur soluisse aĩo repetendi.hoc dicit.secundũ verum intellectũ quẽ tenet Bar.ꝛ no.bonã.l.qñ aliquis h3 plures fi lios.ꝛ vnus eorũ soluit debitum paternũ.ꝛ post mortẽ patris veniunt ad diuisionem.an ille possit ante partẽ recipere quod soluit nam nisi appareat quod animo donandi soluerit potest repetere:ita debet intelligi iste ver.igitur glo.tamen videt sen tire contra secundum Ioã.quod in dubio presumatur soluisse animo donandi.Sed Bar.dicit de directo hoc esse contra tex. qui in pria parte loquit cõditionaliter si donãdi animo ꝛc.er go si nõ apparet presumit soluisse animo repetẽdi.Hoc tamẽ verũ si soluit de ꝓpria pecunia castrẽsi vel quasi castrensi vel si erat emãcipat[9].ꝛ sic habebat dñium quo ad ꝓprietatẽ:ꝛ vsum fructũ:si aũt soluit de pecunia paterna profectitii peculii clarũ esset ꝙ non repeteret:q: nihil sibi obesset:cum tale peculiũ post mortẽ patris veniat in collationem.l.certũ.ff.fa.erci.si vero de pecunia aduẽtitii peculii.cui[9] vsufruct[9] pertinet ad patrẽ ꝛ ꝓ prietas ad filiũ tũc viuẽte prẽ nõ repeteret sed eo mortuo a fra tribus succedẽtib[9] patri pro rata pro qua succedũt.Et pdicta

a locum habẽt:etiã si ex voluntate nõ ex necessitate soluit multo fortius si ex necessitate:vt q: fideiusserat pro patre:q: i necessi tatibus non presumetur liberalitas.l.rem legatã.ff.de adimẽ. le.iũcta.l.si dubitet.ff.§.si fili[9].vbi est casus.ff.de fide.¶ In glo. ſ.ibi nisi.de castrensi vel quasi:dic ista distinctio nõ cadit in pri mo casu huius.l.qñ soluit animo donandi:q: tunc de quacũq3 pecunia soluerit nõ repetit ideo ista gl.male fuit posita in hoc prin.sed bene staret in secũdo casu qñ non apparet animo do

b nandi:ꝛ tunc dic vt supra dixi.

2 ¶ Maritus an teneatur de necessitate expendere in vxore3 egram vel non.

3 Maritus tenetur alere vxorem etiam si nullam dotem habeat si est in suo obsequio ꝛ sit sana ꝛ quid si infirmetur.

4 Si mulier vel ali[9] pro ea ꝓmisit dotẽ.ꝛ eã nõ solueret integrali ter posset marit[9] vxorẽ expellere ꝛ remittere ad domũ pris.

5 Si vxor recederet a viro ꝓpria autoritate sine iusta causa.etiã si vir haberet penes se dotem non tenetur eam alimẽtare cum teneatur etiam ad obsequia.

a ¶ Mater tenet alimẽtare.adđ gl. in ṽ.scđm faculta tẽ.in.c.cũ haberet de eo q du.in ma. quã pol.per adul. doct.i.c.j.de quer. isi.ꝛ in.c.si.eo.ti.

b ¶ Frater teneret eã alimẽtare.adđ l.mut[9].in.§.manẽ te.ff.de iu.do.l.ꝙ uis.ff.sol.ma.bar. in tra.de ali.ꝛ eun dẽ pau.de ca.i ꝯsi. ccccxxiiii.co.ii. in ii.parte.cõsi.anti quor scđm nouis. impressionẽ.Cur.

6 Si maritus expulit vxorem sine iusta causa etiã si nullam do
tem habeat nec prestet obsequia:quia per eam nõ stat tenetur
maritus ministrare sibi alimenta.

1 QVod in. ¶ † Impensam qua marit⁹ fecit
in infirmitate vxoris ea mortua
non repetit a patre vxoris:licet dos ad eum reuerte
a tur:sȝ impẽsam funeris[a] hñ repetit dicto casu.h.d.
Sed si non reuerteretur ad patrem:sed remaneret apud eum
pacto vel ex forma statuti vel propter liberos de cõsuetudine
tunc ad ipsum maritum pertineret ĩpensa funeris.⁊ si pro par
te reuertitur pro parte remanet pro rata pertinet ad vtramqȝ:
vt.s̃.de reli.⁊sum.fu.l.celsus.cum.l.se. ¶ In tex.ibi non a soce
ro subaudi etiã si ad ipsum dos reuertat̃ vt differat a casu seq.
2 ¶ † In tex.ibi:sed affectioni.istud verbum facit dubiũ in hac
l.nam videtur ꝙ debeat dicere:sed debito tuo:q̃ postq̃ȝ habe
bat dotem penes se tenebatur ex debito tales impensas facere
secũdum facultates dotis:⁊ fructus eius vt est casus.in.l.si cũ
dotem.§.sinautem in seuissimo.ff.so.ma. Est enim longa diffe
rentia an faciat ex debito:quia tunc protestatio ꝙ facit animo
repetendi sibi nõ prodesset:vt no.s̃.e.l.alimenta.post prin.gl.
an autem ex affectione maritali:q̃ tunc protestatio sibi prodes
set sicut quãdo mater facit ex pietate materna:vt ibi no.⁊ in.l.
nesennius.ff.eod.propter hoc Cy.intelligit istum tex.quando
impensa transcenderet falcutatȝ dotis seu fructus eius per.l.
illum tex.in.§.si autem in seuissimo.vbi dicit ꝙ tenetur facere
vsqȝ ad vires dotis.⁊ tũc videtur facere ex affectione.⁊ si presta
retur bene repeteret:sed vsqȝ ad vires dotis protestatio non ꝓ
3 desset. † Sed contra.q̃ maritus tenetur[b] alere vxorem etiam si
b nullam dotem habeat per.l.si nulla.ff.de leg.so.verum est si est
in suo obsequio:q̃ sit sana.⁊ obsequet̃ marito.sed quãdo infir
matur tunc si modica infirmitate:vt non abstrahatur ab obse
quio idem.si vero graui:tunc si non habet alia bona vnde pos
sit viuere.⁊ se curare nec patrem ⁊ matrem ad quos pertineat
idem.si vero habeat alia bona vel habeat patrȝ vel matrẽ nõ
tenetur eam curare si non habet dotem vel vltra vires dotis.
Sed si hoc facit sponte non premissa protes.videtur fecisse ex
affectione maritali.⁊ sit animo donandi.et isto modo potest in
4 telligi iste tex.scdm Cy. † adde ꝙ si mulier vel ali⁹ pro ea pro
misisset dotem ⁊ non solueret integraliter posset maritus vxo
c rem expellere[c] ⁊ remittere ad domum patris etiam si illa vellet
obsequiuȝ prestare viro vt in aut.de non eligen.secũ.nu.§.pe.
5 ⁊ ibi no. ¶ † Itȝ si vxor recederet a viro propria autoritate si
ne iusta causa etiam si vir habet penes se dotem non teneretur
eam alimentare cum teneatur etiam ad obsequia vt in.l.sicut.
et ibi no.de op.li.⁊ frustra petit debitũ qui qd̃ debet non impẽ
6 dit vt ĩ.l.ediles.ĩ fi.ff.de edi.edic. ¶ † Itẽ ⁊ tertio ꝙ si marit⁹
expulit vxorẽ sine iusta causa etiã si nullã dotȝ habeat nec pre
stet obsequia:quia per eam non stat tenetur maritus ministra
re sibi alimenta et etiam curare in infirmitate secus si obsequia
prestaret argu.in.l.qui concubinam.§.vxori.de leg.iij.et vide
Bald.j̃.ad vellei.l.si.⁊ in.l.j.j̃.de leg.
2 ☞ Si gessisti negotium alicuius an ⁊ quãdo habeas contra
ipsum actionem negotiorum gestorum.⁊ ipse contra te.

1 SI mandatum. ¶ † Mãdatũ ter
tij nõ ĩpedit actio
nȝ oriri ĩter gerẽtẽ.⁊ eũ cuius sũt negotia gesta sed
inter mandantẽ ⁊ mandatariũ parit actionem man
2 dati.hoc dicit cõcor.l.qui pupille.s̃.eo. ¶ † In glo.ibi.l.iij.§.
si.super hoc articulo quãdo gessisti negotiũ alicuius si querit̃
an habeas contra ipsũ acti.negotio.gesto.⁊ ipse contra te.dic
aut nullũ credebas obligare quia putabas negotium esse tuũ
⁊ tunc non habebas acti.sed retentionȝ si contra te agatur:vt
in.l.si in area.in fi.ff.de condi.inde. Aut credebas tibi aliquem
obligare:⁊ tũc illum cuius erat negotiũ.vt q̃ sciebas ad eum
pertinere.et non est dubiuȝ ꝙ ille tibi obligatur ⁊ tu sibi.vt in
toto isto titu.ff.⁊.C.aut credebas obligare alium ad quem pu
tabas negotium pertinere ⁊ tunc aut ad illum nullo modo per
tinebat ⁊ obligas verum dominum ad quem in veritate perti
net.ita loquitur.l.hic allegata in gloss.item si eũ.§.si.ff.e.⁊ etiã
in ista.l.vnde hic si putabas negotia mulieris pertinere ad ma
ritum et non ad mulierem cum ad maritum nullo modo per
tinent obligas vxorẽ:⁊ te sibi.aut ad illum quoquo modo per
tinebant negotia.et tunc aut cura et solicitudine dumtaxat et
idem.vt.s̃.eo.qui pupille.aut alio non suo nomine.⁊ tunc non
obligas verum dominum negotiorum nisi quatenus efficitur
locupletior.vt.l.si pupilli.§.si ego.ver.eadȝ.⁊ ibi no.⁊ hoc de
isto passu difficili et subtili in quo iura videntur variare.et de
quo pupillus tractatur.in.l.iij.§.si.ff.eo.
2 ☞ Si ex duobus fratribus vnus habeat filios ⁊ vxorem al
ter non.⁊ ille qui non habet liberos recepit obsequialia serui
tia a liberis alterius non potest in diuisione restaurari quate
nus ille qui habebat vxorȝ ⁊ liberos plus expẽdiderat de cõi.
3 Victricus quando equiparetur patri ⁊ quando non.

1 SI paterno. ¶ † Alimẽta prestita ꝑ vi
ctricum priuignis nõ repe
tũtur nisi facta fuerũt animo repetẽdi.h.d.⁊ sic sibi
incũbit onus probandi quod probabit si fuit prote
status vel si expense erant magne.⁊ ipse nõ erat multum diues
glo.vero dicit ꝙ in dubio presumuntur facte animo repetendi
nisi ab eis aliqua obsequialia seruitia reciperet que possent ta
2 libus equiparari impensis. ¶ Et istud inducit Bald.ad.q.q̃
d fuit hic non est diu inter duos fratres nobiles[d] quorum vnus
habebat vxorem ⁊ filios:alter non:tamen primus omnia one
ra domus subibat.⁊ alter quasi in nihilum.cum autem venirẽt
ad diuisionẽ volebat ille alter restaurari quatenus ille qui ha
bebat vxorem.⁊ liberos plus expenderat de communi quã ipse
qui nullos habebat.certe si a liberis ei⁹ recepisset obsequialia
seruitia non posset hoc petere.per istam gloss.ita recepit a ma
tre illorum ⁊ patre qui vt dixi omnia onera domus subibat.et
ille non habebat aliud agere nisi ponere se ad mensam ⁊ ita re
3 spondi per istã glo.⁊ per not.hic per Bal. ¶ † In tex.ibi alui
sti:⁊ sic patet ꝙ priuigni possunt ali penes victricum.sed cõtra
de.l.j.j̃.vbi pu.edu.de.vbi dicitur quod nõ sunt filij alendi pe
nes matrem.qñ victricum superinduxit q̃ est presumptio con
tra eos.sol.verum est in dubio.⁊ quando possent alibi commo
de alimẽtari:sed posset esse talis victricus de quo nulla posset
esse suspicio.et de tali intelligitur hic.totum ergo residet in ar
bitrio iudicis vt in.l.j.in princ.ff.vbi pu.edu.de. Quinimo in
terdum victricus decernitur tutor priuignis:vt in.l.si.in prin.
j̃.de contra.iu.tu.⁊.ff.de ado.l.nonnunq̃.si tamen non esset ido
neus:mater que fecit ipsum dari puniretur ac si nullum dari fe
cisset vt not.Bal.in.l.precibus.j̃.de impu.⁊ alijs substit. Ali
quando enim victricus non equiparatur patri nec habet̃ loco
parentie:vt.j̃.de fur.l.si nondũ.cum ibi no. Sed hic sic ex qua
litate persone.
2 ☞ Venditor si soluit tributa post venditorem q̃ res vẽdita
nõ fuit remota de catastro repetit ab emptore per hãc actionẽ.
3 Quod tñ fiscus possit etiam compellere emptorẽ possidentẽ lȝ
res non fuerit adhuc posita ad suum estimum.
4 Quod res vẽdita non debeat remoueri de libra vẽditoris nisi
apponat̃ in libra emptoris idonei facilitate conueniendi.

1 SI negotium. ¶ † Soluẽs tributa ꝑ
alio etiã si sit soror vel
frater potest ab illo repetere per hanc actionem ⁊ sic
inter fratres ⁊ sorores non presumitur animus do
nandi. Certe nec inter patrem ⁊ filium in expensa que non con
cernit personam:vt.s̃.eo.l.si filius ⁊.l.alimenta.in fi. In hoc ta
men videtur differre quãdo est modica impensa quia inter pa
trem ⁊ filium presumitur animus donãdi:sicut inter maritum
et vxorem:vt in.l.omnino.ff.de impen.iuncta.l.publica.ff.de
po.per quam hoc videt̃ terminare Bar.in.l.que dotis.so.ma.
non sic inter collaterales.arg.hic.quia hic non distinguitur an
2 sit parua vel magna. ¶ † Et per istam.l.dicit hic Bal.ꝙ si vẽ
didisti vel donasti mihi rem tuam.et tradidisti non tamen fuit
remota de tuo allibratu seu catastro q̃ nisi fiat noua libra q̃ so
let fieri de tempore in tempus non remouetur de allibratu ven
ditoris.⁊ sic semper cõpellitur venditor soluere quousqȝ remo
ueatur de libra sua quã ipse potest repetere ab emptore.ꝑ hãc
l.quia hic est onus fructuum.vt.l.neqȝ stipendium.ff.de impẽ.
⁊.l.si pendentes.§.si quid cloacarij.ff.de vsufruc.et sic pertinet
ad illum qui recipit fructum. Merito si soluatur per alium vel
3 spõte vel coacte potest ab illo repetere. ¶ † Adde quod fiscus
potest etiam compellere emptorem possidentem posito etiam
quod adhuc non fuerit posita res ad suam libram vel estimum
casus est in.l.si.⁊ ibi expresse no.Bar.j̃.sine cen.vel.reli.⁊ sic po
test exigere quem vult de predictis:q̃ res est sibi obligata pro
talibus operibus fiscalibus:vt in.l.imperatores.ff.publi.vi
detur tamẽ quod hoc non debeat fieri nisi in subsidium non exi
stente soluendo vẽditore.sed plus placet quod indistincte.Nã
si venditor solueret repeteret ab emptore:vt hic ergo nõ potest
conqueri si ipse directa via soluere cogatur.⁊ vt vitetur circui
4 tus:vt in.l.dominus.ff.de cõdi.inde. ¶ † Item adde quod nõ
dȝ remoueri de libra vẽditoris nisi apponat̃ in libra emptoris
idonei facilitate conueniendi. Ideo si aliquis venderet rem suã
ecclesie que non põt conueniri nunq̃ remouebitur de libra ven
ditoris nisi faciat ꝙ ecclesia se obliget ad soluendum.vt in aut.
sed periculum.⁊ ibi no.per Bar.eo.ti.sine cen.vel reli.⁊ ꝑ bar.
in.l.incola iam.ff.ad munici.
2 ☞ Quare officiũ tutoris vel curatoris non transeat ad eorũ
heredes si gerãt negotia minoris de qua culpa teneant̃.⁊ nu.8.

Actio

a ¶ Sed impensaȝ funeris.adď pau.de ca.in.l.si filia.ff.sol.matri.abb.in dispu.inci.sem pronius.ĩ primo dubio.

b ¶ Maritus tenetur.apď.c.per vestras.ď dona.iter vi.et vxo.abba.in c.ex.literis.de diuor.

c ¶ Posset marit⁹ vxorȝ repellere.adde tex.in.l.si.C.ad vell̃.bal.in.l.si.C.de senten.que sine certa quanti.abb.ĩ.c.j.de adul.

d ¶ Duos fratres nobiles.adď ang.in.l.vt nemini.in lect.florentina.C.ď col.idȝ ang.in.l.ex duobus.ff.de ne.ge.⁊ pe.de peru si.in suo trac.de duobus fratri.in sexta parte.co.xxij q.xxij.cum trib⁹ chartis se.vbi latissime et adde ꝙ in fratibus socijs omniuȝ bonoruȝ non habetur ista ɔsideratio quod vnus haberet familiaȝ alter non.ita pau.de ca.in suo ɔsi.ccci.in.c.j.super primo q̃si to.col.j.versi.venio ad quintum.in nonis.Cur.

3 Actio negotiorum gestorũ directa qualiter sumatur duobus modis ⁊ cui competat contraria. ⁊ nu. 6.
4 Quãcũq; actio que alicui cõpetit datur ex verbis ⁊ mẽte legis ⁊ tunc dicit᷑ directa. ⁊ quid si deficiant verba. ⁊ nu. 5.
5 Qñ actio q̃ cõpetit nõ dat᷑ ex verbis ⁊ mẽte sed ex mẽte tm̃ tũc dr̃ vtilis ⁊ qñ ⁊ an etiã debeat deficere mẽs sed extentione facta per iurisconsultorẽ talis actio det᷑ ⁊ qd de 9ria directe. ⁊ nu. 6.
6 An pdicta ⁊ vtili ⁊ directa actione locũ habeãt ex parte cõuẽti.
7 Utilis qualiter reperiatur dupliciter.

1 **Curatoris.** ¶ †Contra hr̃edes gestoris necessarij ɔpetit hic actio vtilis in qua venit dol⁹ et lata culpa defuncti nõ leuis: licet officiũ ad eos trãseat. h. d. fm̃ Bar. ¶ In tex. ibi etiam successores. videbatur cõtrariũ qm̃ officiũ curatoris nõ trãsiuit ad successores. vt. j. in ver. nec ad eos. ergo nec actio cõpetens rõne officij. Sed ista consequẽtia non est bona. Nam officiũ non transit pro tẽpore futuro: sed actio datur pro preterita administratione sic habetur in simili. ff. pro so. l. verum. §. in heredem. vbi actio pro so. datur in heredem socij: ⁊ tamẽ ad ipm̃ nõ trãsit societas. ¶ In text. ibi vtilis subaudi nõ directa qm̃ illa fuit inuenta cõtra gestorẽ voluntariũ: sed iste fuit necessarius. Post enim fuit decretus curator necesse habuerit gerere alias tenetur ad interesse. l. quidam decedens. §. fin. ff. de admini. tuto. Ideo autem datur vtilis hoc casu: quia non est dare aliam actionem: alias illa daretur ⁊ nõ est vtilis: vt quando necessitas nõ perueniret ratione officij necessarij: sed rõne communionis quo casu posset dari vel fami. ercis. cõi diui. vt. s. eo. l. siue pro fratre. ¶ In text. ibi latam culpam prestare. s. ipsius defuncti nõ autem leuem nisi in tribus casibus qui habẽtur in l. j. j. de here. tu. Sed de propria culpa heredũ an teneantur dicunt doc. q̃ si ipsi administrauerunt ex necessitate qua compleuerunt incohoata per defunctũ etiam de propria culpa leui non tenẽtur heredes. lʒ ipse defunctus teneretur. ⁊ de hoc est casus. in l. cũ ostẽdimus. ff. de fideius. tu. Sed si gesserunt noua negotia voluntarie: tunc tenent᷑ de leui culpa ex persona ꝓpria sicut alius alijs gestor voluntarius. ⁊ ita intelligat᷑ hec glos. si. super ver. culpam. in prin. dũ dicit: sed sua sic licet ex suspicione neces-
2 sitatis gerat ⁊c. ¶ In tex. ibi: ad officium administratiõis ⁊c. Que aũt facit ratio q̃ officium tutoris vel curatoris non trãsit ad eorum heredes. ponitur in text. in l. cuius bonis. ff. de cura. fu. quam omnino vide. et idem per omnia videtur in quolibet alio officio publico vel priuato vt videatur electa industria ꝑ-
3 sone. ¶ † In hac. l. sunt tres glo. prima magna. ⁊ etiam secunda super ver. vtili. Dicit Cy. q̃ non fuerũt necessarie in hac. l. ⁊ q̃ immiscuerũt se rei ad se non pertinenti. ⁊ q̃ dant laborem nobis sine vtilitate. ⁊ in aliquibus bene loquũtur certe imo resultat vtilitas si bene inspiciantur iste subtilitates: maxĩe q̃ꝛ dant intellectum ad alias res vtiles. Pro declaratione glos. magne formo talem op. contra tex. dum dicit competere vtilem actionem huic adulto contra heredes curatoris contra imo est directa. nam actio que datur domino negotiorũ est directa. illa ve-
a ro que negotiorum gestori dicitur cõtraria: vt. s. eod. si mandatum. in fi. sol. hoc verbũ directa[a] dupliciter sumitur primo respectu contrarie que datur gestori: ⁊ hoc casu non loquit᷑. hic. vnde fateor q̃ ista actio vtilis illo respectu põt dici directa. Alio modo sumitur directa respectu vtilis. ⁊ ibi modo sumitur hic quia
4 non datur directa seu vtilis. † ⁊ circa hoc sume duas regulas secundũ glo. prima est quãdocũq; actio que alicui cõpetit datur ex verbis ⁊ mẽte legis. tũc dicitur directa. pone exẽplũ in duobus primis casibus edicti pretoris positi. l. j. in prin. ff. eo. quãdo quis gerit sponte negocia viuentis. alius est quando gerit negotia que nũcq; geruntur non sunt viuentis. sed fuerunt defuncti vt negocia hereditaria hereditate iacente. ⁊ tũc actio cõ-
5 petẽs vel dominorum negotiorum gestori dicitur directa. licet alio respectu vna dicatur directa. alia cõtraria. † Secũda regula est qñ actio que cõpetit nõ dat᷑ ex verbis ⁊ mẽte sʒ ex mẽte tãtum. tunc dicit᷑ vtilis. secũdũ glo. que ponit exẽplũ in tertio casu addito per vlpi. ĩ ea. l. hec vera quãdo gessit negotia que nec sunt viuentis nec fuerunt defuncti: vt si post mortem aliqua fuerunt acquisita here. iacẽti per seruum hereditarium. Ista enim nunq̃ fuerunt defuncti. nec hodie sunt alicuius viuentis vnde
b dicit gloss. q̃ datur vtilis ex mente. Doc. in hoc reprehendunt glo. dicunt enim qd̃ vbi habet locum mens.[b] licet deficiãt verba legis datur directa sicut si adessent verba ⁊ mens per. l. nominis et rei. §. verbum ex legibus. ff. de verbo. signi. ⁊ per. l. j. §. vti pos. ⁊ no. in. l. pretor. in prin. de oper. no. nunt. Dicunt ergo doc. tunc dari vtilem quando deficiunt verba ⁊ etiam mens tamen executione facta per iuriscõsultos datur actio. ⁊ ita loquitur ille tertius casus. fit extensio per identitatẽ rationis. sed per similitudinem. et ita est in casu nostro. Nam edictum pretoris loquitur de voluntario gestore ⁊ mens pretoris: ⁊ ratio fuit inducere homines ad gerendũ negotia aliena absentium ne perirent. vnde prouidit gestori de actione contraria. hoc autem nõ potest habere locum nisi in illo qui non tenet᷑ gerere: q̃ꝛ inducitur ad gerendum propter edictum pretoris sed ille qui tenetur gerere. ⁊ nisi gerat tenetur ad interesse inducitur ex quadam necessitate causatiua: ne ad interesse teneatur. vnde de tali non sensit pretor nec fuit locutus. ideo non datur directa. verum quia pur gessit negotia aliena. ⁊ sic est similitudo in hoc inter voluntarium ⁊ necessariũ: licet non sit identitas rationis. iuriscõsulti extenderunt edictũ pretoris vt hoc casu detur hec actio cũ alia
6 deficeret: ideo datur vtilis: vt in hac. l. ¶ † Itẽ dicit glo. quod ista distinctio nominũ. seu que fit per noĩa respicit agentem: q̃ꝛ quacumq; agit directa vel vtili vel contraria. sed scdm̃ conueniri debet fieri distinctio: q̃ꝛ quicũq; conuenitur: conuenitur directo vel vtiliter: et aliquando datur directa directo. et quando adsunt extrema naturalia ex vtraq; parte. Aliquando directa vtiliter et quando adsunt ex parte agentis et deficiunt ex parte conuenti secundum veritatem. et adsunt secundum fictionem. Pone exemplũ si sum dominus directus alicuius rei quã tu tenes vere: et si adsunt ambo extrema necessaria in rei vendi. vt in. l. j. j. de alie. iudi. tũc datur mihi directa directo. Sed si deficeret extremum tuum secundũ veritatẽ si adesset secũdũ fictionem. vt quia dolo desijsset possidere. ⁊ sic haberis pro possessore daretur mihi directa respectu extremi mei: vtiliter respectu extremi tui. Et idem in petitione hereditatis. Doct. reprehendunt glos. primo quia ista distinctio aduerbiorum non reperitur iure cauta: sed potius magistralis. Secundo q̃ꝛ non est vera. nam si deficit vnũ extremum necessarium non põt dari directe. ideo in casu predicto quãdo dolo destitit possidere non datur mihi directa. licet sim directus dñs: sed datur vtilis vt est casus. in. l. electio. §. si is. ff. de noxa. Et per hoc expedita est ista gloss. iuxta literam. ¶ Debes ergo scire circa primum articulum de directa ⁊ vtili actione q̃ ista distinctio reperitur quando variantur nomina contrahentium vel quasi contrahentiũ. non tamen variantur nomen contractus vel quasi contractus. ⁊ primum dictuʒ potest procedere duobus modis. primo qñ vnũ nomen cõtrahentiũ deriuatur ab altero vt cõmodans cõmodatarius: ⁊ deponens depositarius quo casu directa datur commodãti ⁊ deponenti ad quem res principaliter pertinet: et contraria datur cõmodatario ⁊ depositario pro expẽsis factis per eum: vt in. l. cõmodato. §. j. ff. commo. ⁊ hoc dixit gloss. in. l. cõsensu. ff. de acti. ⁊ obli. Item põt cõtingere qñ vnũ nomẽ non deriuatur ab altero. vt in cõtractu pignoris. nã ex vtraq; parte dicitur pignus: sed ille qui tradit vocatur debitor: qui vero accipit vocatur creditor: ⁊ tunc pignoratitia directa dat᷑ debitori ad quem res principaliter pertinet. contraria vero datur creditori pro impẽsis: vt in. l. tutor. §. cõtrariam. ff. de pig. acti. Item in gestione negotiorum. nam ex vtraq; parte dicitur gestio cum sit nomen verbale: vt not. s. de procu. l. j. in pria gloss. Sed ille cuius sunt negotia vocatur dñs qui vero gerit vocatur gestor. ⁊ primo datur directa. secũdo datur contraria: vt. s. eo. l. si mandatum: ⁊ ita intellige gloss. mag. in princ. dum dicit econtra gestor spontaneus habet directam intellige sane. s. contrariam que alio respectu dicitur directa: quia gestor est spõtaneus. ⁊ sic venit ex verbis ⁊ mẽte legis: ⁊ dum subdit: at qui ex necessitate vtilem supple. s. contrariam: q̃ꝛ non venit ex verbis vel ex mente. Sed ex extensione iuriscon. ideo dicit᷑ vtilis talis contraria. ⁊ pro hoc. l. si. j. vbi patet q̃ contraria reperitur directa ⁊ vtilis: si vero nec variatur nomen contractus: nec contrahentium: tunc ista distinctio non fit imo vtriq; competit directa vt in cõtractu societatis. quilibet em̃ dicit᷑ socius ⁊ ex vtraq; parte dr̃ societas: nec reperitur hic directa ⁊ cõtraria: sed dũtaxat directa. ⁊ idem quando variaret᷑ nomen cõtractus ⁊ etiã contrahentium: vt in cõtractu emptionis vel venditionis locationis ⁊ conductionis. Nã ab vna parte dicitur vẽditio ⁊ locatio: ab altera dicitur emptio ⁊ cõductio. Itẽ vnus vocatur venditor ⁊ locator alter emptor ⁊ conductor. Nam hic non reperitur directa ⁊ contraria: sed cuilibet eorum datur directa. s. venditori ⁊ locatori ex vendito ⁊ locato emptori ⁊ cõductori ex empto vel conducto ⁊ quelibet est directa. leg. iul. §. ex vendito. de
7 acti. empti. cum si. ¶ † Circa secundum articulum de directa ⁊ vtili debes scire q̃ vtilis reperitur dupliciter. nam aliqñ nullã presupponit directam cõpetere illi cui cõpetit vtilis vel alteri. pro eo ad qd̃ cõpetit. vt in casu nr̃o in gestore necessario in quo deficiũt verba ⁊ mẽs edicti pretoris. nã ex vtraq; parte dat᷑ vtilis. directa vero nullo modo cõpetit: sʒ dicetur vtilis respectu directe que cõpetit ex gestione volũtaria. ⁊ sic in alio casu. ⁊ tũc ista vtilis succedit per omnia loco directe et eiusdem effectus et vtilitatis: ita debet intelligi. l. actio. ff. eodem. ex quo sequi-

a ¶ Directa. vide inn. in. c. abbate sane. in prin. de ver. sig. Cur.

b ¶ Locũ mens. vide i ꝓposito ang. in 9si. ciiij. ⁊ adde q̃ actio vtilis trãsfert ex dispõne. l. vel statuti: vl' etiã ex dispõne testatoris vt p ang. i suo cõsi. lxxxij. ⁊ q̃ vtilis veniat ex mẽte adde signo. de homo. i suo 9si. clxxv. ⁊ in 9si. cclx. Cur.

tur φ si alteri cedatur a cedēte ex toto nō euellit sicut nec dire-
cta que afficitur ossibus: vt in.l.quis ergo casus.ff.de pecu.⁊.l.
iij.pro so. Sed ex cessione causatur quedam alia vtilis que con
petit cessionario: respectu cuius illa que cōpetit cedenti potest
dici directa: licet alio respectu sit vtilis. Et ex hoc sequitur ma
gna vtilitas quia poterit cedēs adhuc agere ⁊ exigere a credi
tore: preterφ in tribus casibus qui ponuntur.in.l.iij.§.de no
ua. Est ⁊ alia vtilis que presupponit directaʒ cōpetere vna cū
ea tamen alteri persone: pone exēplū quādo habens directam
actionem cedit eam alteri. Naʒ penes ipsum cedentē remanet
directa ⁊ in cessionarium trāsit vtilis que producitur in esse tē
pore cessionis ⁊ euellit de ipsa directa. sicut filius de vtero ma
tris. ⁊ idem si habens directam eam alteri venderet: vel dona-
ret. ⁊ in alijs casibus de quibus.in.l.ij.§.de act.⁊obli.⁊ in.l.ex le
gato.§.de leg. Item pone exemplum in herede qui habet dire
ctas actiones si restituit hereditatem ex fideicō. nā penes eū re
manent actiones directe ⁊ in fideicommissarium transeunt vti
les. ⁊ ambe tendunt ad idem. Item pone exemplum in procu-
ratore ɔtrahēte nomine dn̄i in casibus in quib⁹ ex tali ɔtractu
cōpetit domino vtilis sine cessiōe.l.in cause.in fi.cū se.ff.de pro
cur. et istis casibus talis vtilis non sapit naturam directe: nec
eius loco succedit per omnia. ideo si habēs talem vtilem eam
alteri cederet penes eum nihil remaneret. sed tota transiret in-
cessionarium: vt no.per gloss.in.l.ex asse.ff.ad tre. ⁊ sic non pos-
set postea agere: nec etiam exigere extra illos casus qui ponun
tur in.l.iij.§.de noua. ⁊ ista sunt subtilia secundū Barto. ⁊ vti
8 lia: que tamen Cy. non considerauit: oꝛ sufficit. ¶ †In glo. su-
per ver. culpam. in princi. ibi licet ex suspitione necessitatis ge
rat. Contra istam glo. videtur casus.in.l.cum omnibus.ff.de
fideiuss.tu. φ heres tutoris vel curatoris gerens etiam de pro
pria culpa leui non teneatur: sed solum de dolo et lata culpa.
Sol. vt.§. dixi. qꝛ ibi loquit̄ qn̄ gessit ex vera necessitate: quia
fuit prosecutus incohoata per defunctuʒ. ad qđ tenebatur vt in
l. nā seruus.§.si viuo.ff.eo.ti. Sed ista glo. debet ītelligi qn̄ nō
suberat vera necessitas qꝛ gessit non incohoata per defunctū: lʒ
putaret subesse necessitatē: qꝛ credebat officiuʒ ipm̄ transire. et
tunc tenetur de leui culpa sua licet non de leui ipsius defuncti.
¶ In gloss. ibi nisi in tribus casibus subaudi in quibus tene-
tur etiā de leui ipsius defūcti. ¶ In gl. ibi secus aūt in herede
eius qui spōte gerit hoc idē tenet gl.in.l.actio.ff.e. ⁊ doc. appro
bant quia in isto nō reperitur differentia inter heredē ⁊ defun-
ctū ideo debemus stare regule vt heres teneatur in omni eo in
quo tenetur defunctus vt in.l.ex cōtractib⁹.ff.de actio. ⁊ obli.
sed in herede necessarij gestoris reperitur hec differentia: qꝛ de
functus tenetur non solū de dolo ⁊ lata culpa: sed etiaʒ de leui.
vt.§.eo.l.tutori. heres autē eius nō tenetur ex persona defuncti
nisi de dolo ⁊ lata culpa ei⁹ nō de leui vt hic colū.j. ⁊ in.l.j.⁊.ij.
de heredi.tuto. preterφ in casibus de quibus ibi. ⁊ hoc in casu
contractus: sed ex cōtractibus eodeʒ modo tenetur heres quo
defunctus: vt in.d.l.ex contractibus. secundum Cy. ¶ Sed ex
tra glos. op. fortiter φ heres nō teneatur de dolo defuncti nisi
quatenus ad eū peruenit: vt in.l.si plures.§.fi. ff.de dolo. So.
aut dolus defūcti purgatur per actionem de dolo.i. agitur de
dolo. qꝛ nulla alia actio competit. ⁊ tunc procedit cōtrarium.
Aut competit alia actio ex contractu vel quasi. et sic cessat de
dolo. et tunc talis actio competit cōtra heredem insolidum. et
sic nihil ad eum peruenit: ita debet intelligi hic. probatur.in.l.
9 si hominē.§.datur.ff.depo. ¶ †In gloss. ibi: sed contra.ff.eo.
actio.§. quod heres teneatur etiā de leui culpa defuncti in hac
actione vtili. sicut tenetur in act. directa postφ non differt vti-
lis a directa. sed solue aliter quā gl. φ in casibus ī quibus vti-
lis competit non differt a directa. sed est eiusdem vtilitatis: qđ
declara: vt.§. dixi non tamen sequitur φ vbicumφ datur dire-
cta datur vtilis. nam directa bene datur contra heredem volū
tarij gestoris etiaʒ pro culpa leui defuncti. per.l.ij.§. hec actio.
secundum verum intellectum.ff.eo. licet glo. sentiat contrariū
sed ista sentit quod ipsi. et est verioꝛ: vt.§. dixi. vtilis vero non
competit contra heredē pro culpa leui defuncti. Non sunt alia
in hac.l. difficili.

2 ☞ Gestoꝛ etiā sine mandato ⁊ fortius cū mandato legis vel
hominis pōt si expedit, recipere pecuniam ad vsuras pro gerē
do negotia dn̄i ⁊ illas vsuras a dn̄o repetere si soluit de suo.

1 OB negotium. ¶ †Hec actio est bo
nefi. siue spōte siue ex
necessitate geratur. ideo in ea veniūt vsure ex mora.
h.d. etiā sine mora vt in casibus qui ponūtur in gl.
2 ¶ In gl. ibi vt qꝛ accepisti sub vsuris. †Not. φ gestoꝛ etiā sine
mandato et multofortius cum mādato legis vel hoīs pōt si ex
pedit recipere pecuniā ad vsuras pro gerēdo negotia dn̄i. et il-
las vsuras potest a dn̄o repetere si illas soluit de suo. Et istud
non corrigitur etiā hodie. qꝛ nō debet ⁊ officiū suū esse sibi dam
nosum vt i.l. valet. qui. ex cau. ma. ¶ In glo. ibi ⁊ cras solitus
fenerare dic vnde nō tenebaris pecuniā tuā soluere ī negotijs
domini quā forte alij mutuasses ad vsuras. Sed hoc hodie coꝛ
rigitur cū sint ꝓhibite. ⁊ sic eas peteret tractare de lucro nō dā-
no. ¶ In glo. ibi vel ex mora subaudi per dn̄m cōmissa in nō
restituendo sibi pecuniam suam quam expedit. ⁊ hoc etiam lo-
cum non haberet quia vsure etiam ex mora non possunt inter
esse si ex mora sua esset dānificatus in perdēdo aliquid de suo.
vt.ff.pro socio.l.socium qui in eo.cum ibi no.

1 AB vno con. ¶ †Uendēs rē cōem cū
alio tāφ cōeʒ tenet̄ socio
restituere partē pretij p act.neg.ge.h.d. Nō est qua
re cōpetat hec actio: qꝛ vendēdo eum tanφ cōem vi
detur vendere cōi noīe suo etiā socij. Ideo socius ratā habēdo
venditionē. facit negotiū esse suū. ideo hʒ hanc rationē. non eñ
est suum nisi ratihabitione. ideo Bar.in.l.mater.§.de rei vēdi.
vult per hanc.l. ⁊.l.fami.erci. φ quandocumφ quis rem cōem
vendit vt aliam videatur vendere eam noīe dn̄i ⁊ ideo dn̄s ra-
tum habēdo etiam re extante habet hanc actionem directā. ad
petēdum pretiū. sed si venderet nomine suo ⁊ tanφ sit sua inso-
lidum. tunc glo. vult hic φ non possit haberi rata venditio. vt
faciat negotium suū ⁊ possit pretium repetere nisi in subsidiuʒ
re perempta vel prescripta glos. vero notabilis.in.l.ij.§.si ven.
pig.aga. dicit hoc esse verū quando vendens esset oīo extra-
neus nullam habens cōmunionē in re alias etiā si suo proprio
nomine venderet socius ratam haberet re extante ⁊ non pscri-
pta. ⁊ haberet hanc actionē quam glo. perpetuo tene menti. et
hoc per hanc.l. ⁊ per illam.l.si familie.

2 ☞ Quatuoꝛ differentie inter officium tutoris vel curatoris
⁊ officium gestoris.
3 Gestoꝛ quando teneatur in his que non gessit.

1 TUtori vel. ¶ †Tutoꝛ vel curatoꝛ diffe
rūt a gestione. qꝛ ipsoꝛū offi-
ciū est necessariū. ⁊ finit̄ cessare necessitate. Sed offi-
cium gestoris est voluntariū ⁊ finitur volūtate. Itē
primi pn̄t exercere actiones cōpetentes dn̄o qꝛ habent mādatū
a lege per legitimam administrationē. Secundus non: qꝛ nul-
lum habet mandatum legis vel hominis: in hoc tn̄ cōueniunt
qꝛ oēs nō solū tenēt̄ de dolo ⁊ lata culpa sed etiā de leui. h.d.
Uel breuius dic gestoꝛ negotioꝛum nō tenetur si debitores dn̄i
non exigit vel res domini ab alio possessas: non vendicabit: qꝛ
exigere vel vēdicare nō potuit sine mādato. de alijs autē gestis
vel etiam omissis que gerere potuisset postφ tenebatur ⁊ ince
perat bene tenetur gestoꝛ etiam de leui culpa sicut tutoꝛ ⁊ cura
toꝛ. h.d. in effectu. ⁊ incipe casum. in ver. secundum ea: qꝛ quidā
conquerebat̄ de negotioꝛum gestoꝛe φ non recuperauerat res
suas a detentoꝛibus. ⁊ non exegerat a suis debitoꝛibus. vñ di-
cebat eum sibi teneri ad interesse propter leuē culpam sicut te-
neretur tutoꝛ et curatoꝛ quia ita neglexisset. Imperatoꝛ deter-
minat cōtrarium. qꝛ non est bona comparatio inter tutoꝛem ⁊
2 curatoꝛem ex vna parte. ⁊ gestoꝛē ex altera. ¶ †Sūt enim qua
tuoꝛ differentie. nam officium tutoris et curatoris est necessa-
riū: qꝛ possunt cōpelli: sed officiū gestoris est mere voluntariū.
Item gestio tutoris ⁊ curatoris nō finitur: nisi finita necessita-
te. i. officio nec est in potestate tutoris ⁊ curatoris. omittere ge-
stionem quousφ durat necessitas et officium. Secus in gesto-
re qui se gessit vno anno: nō tenetur gerere alio: sed potest omit
tere pro libito voluntatis. Non intelligas tamen quod postφ
cepit gerere possit omitere: ⁊ non perficere: imo tenetur perfice
re: vt in.l.cōmodato.§.sicut.ff.cōmo. sed postφ perfecit non te
netur vlterius gerere vnde si isto anno incepisti facere labora-
re vineas meas teneris perficere vt ad perfectum laboratoriū
istius anni alias perirent: sed anno sequēti nō teneris idē face
re si nō vis nec ego possum cōqueri. sed mihi sufficere dʒ id qđ
spōte fecisti. Item tutoꝛ ⁊ curatoꝛ tenetur gerere omnia gestoꝛ
aūt pōt quedā gerere ⁊ alia omittere. vñ si plures habebant vi
neas ⁊ incepisti facere laborari vnā: non teneris facere alias la
borari: quod tamen est verū nisi inciperes vt omnia gestur⁹ qꝛ
tūc omnia deberes gerere saltem pro isto anno. vt in.l.pōpo. in
negotijs. in fi.co.ti. De quo tamē hic in glo. sunt opi. lʒ hec cōi
ter tenet̄. Quarto ⁊ vltimo: qꝛ tutoꝛ ⁊ curatoꝛ possunt mouere
contra extraneos actiones reales ⁊ personales cōpetentes pu-
pillo vel adulto cum habeant legitimam administrationem et
mandatum a lege: ideo si negligūt sunt in culpa ⁊ tenent̄ ad in-
teresse. Sed negotioꝛum gestoꝛ voluntarius nullū hʒ mādatū
⁊ si ageret appellaret̄ exceptione. ideo nō est in culpa si nō egit.
Tamē si ipse tenetur dn̄o bene deberet a semetipso exigere: qꝛ
hoc facere debet. et si non faceret esset in culpa ⁊ teneretur hac
actione. quod tamen dic: vt in.l. diuoꝛtio.ff.eo. Iste est effectus
huius.l.

3 huius.l.Cetera dic vt in glossis.⁊ per doc.¶†Et distingue si queritur an gestor teneatur de his que nõ gessit quod aut accessit ad gerendum tanq̃ oĩa gesturus ⁊ hic cõstat.⁊ tũc teneretur etiã si sint oĩno diuersa ⁊ separata ab his que gesta sunt.p.l.põ po.in negotiis.in fi.cum.l.se.ff.eo.licet Joã.tenuerit cõtrarium:vt in glo.que incipit q̃ hʒ per.l.nam ⁊ si seruus.§.si viuo.ff.eo.Sʒ loquitur postq̃ dñs mortuus est:q̃ tunc non tenet gestor noua negotia aggredi.sed finire inchoata.Nos loquimur qñ dñs viuebat.aut accessit non tanq̃ omnia gesturus:sed quedã vel nõ apparet.⁊ quedã gessit.⁊ quedã non gessit.⁊ tunc aut illa nõ gesta erant connexa gestis vel erant pars gestorum.⁊ tenetur:vt.j.eo.si cognati.in fi.⁊.l.in commo.§.sicut post princ.ff.cõmo.aut erant omnino separata.⁊ tunc aut alius fuisset gestur⁹ omnia si ille non accessisset ad agendum aliqua ⁊ ipse hoc sciebat.⁊ tunc tenetur per.l.si pupilli.§.fi.ff.eo.aut alius nõ fuisset gesturus.⁊ tunc non tenetur per hãc.l.post prin.ibi satis:abundeq̃.An autem ille qui accessit vt gesturus aliqua vel vnum tantum negotium teneatur a se exigere id quod debet domino tantũ glo.que incipit accedens.Docto.dicunt quod si ipse incepit teneri ex illa gestione bene tenetur a se exigere:quia est de connexis illius.Secus si tenebatur aliunde postq̃ accessit ad gerẽdum nisi quedam vel vnum.

2 ☞Seruus post manumissionẽ non tenetur de contractu vel quasi celebrato in seruitute sed ex delicto in seruitute commisso bene tenetur.

3 De connexis idem est iudicium.

1 **SI cognati.** ¶†Seruus qui alteri⁹ negotia gessit nõ prohibet a dño manumitti nec ex ante gesto per manumissionẽ põt cõueniri.h.d.¶Oppo.cõtra primũ dictum q̃ imo debuerit differri manumissio quousq̃ rationẽ reddiderit vt.j.de bo.dã.l.j.So.pena mortis hñ deberet differri:vt ibi.sʒ datio libertatis non vt hic.Unde si esset cõdemnatus ad mortem aliquis q fuisset actor meus vel administrator.⁊ nõ reddidisset administrationis rõnẽ deberet differri executio quousq̃
2 reddiderit per illam.l.¶Ex secundo dicto no.†q̃ seruus post manumissionem non tenetur de contractu vel quasi contractu celebrato in seruitute:vt.j.an seruus ex suo fac.per totum.Sed ex delicto in seruitute commisso bene tenetur quia noxa caput
3 sequitur:vt insti.de noxa.¶†Ultimo not.q̃ idem est iudiciũ
a de connexis.[a]facit.ff.de sepa.l.j.§.preterea.et de admi.tu.l.ita autẽ.§.si tutor.⁊ de tut.⁊ ra.di.si tutor.⁊ extra.de consti.c.translata.⁊.ff.eo.eum actum.

1 **NEgotium.** ¶†Exẽplificat hãc.l.qd si gestor hñ gessit.⁊ vtiliter.sʒ postea casu fortuito siue sui culpa illud qd gessit:periit.ita quod dñs propter hoc nullã sentit vtilitatẽ ex gestione hoc non imputatur gestori quominus agere possit pro impensis factis per eum.vt in.l.sed an vltro.§.j.ff.eo.Fallit in eo qui gessit negotia pupilli.q̃ non tenetur pupillus nisi quatenus tempore li.contest.reperitur locupletior.vt.s.eo.l.ij.⁊ ibi notatur.in.ij.glo.

Negotiis. Act.negotio.gesto.est actio psonalis: non autem realis.h.d.

2 ☞Actio contraria reperitur directa ⁊ vtilis.

3 Protestatio non operatur nisi pro tempore futuro post factã protestationem.

Statutũ qd syndicus comitatus debeat denuntiare maleficia infra decẽ dies si per illum contra quã cõmissa sunt fuerit sibi denuntiata an illi decẽ dies currant a tpe denuntiationis facte per offensum an a tpe maleficii cõmissi ⁊ dʒ fieri in scriptis ista denuntiatio ⁊ nu.5.

4 In eo qui gerit sine mandato licet res non sit integra quia incepit iam gerere potest dominus prohibere ne vlterius gerat et tenetur parere et quid si gestor remaneret in dãno.et quid in eo qui gessit ex mandato.

5 Protestatio potest fieri cum scriptura ⁊ etiam sine:debent tñ adhiberi testes ⁊ qñ fit per scripturã dʒ esse manu notarii vt fidez faciat etiã mortuis testibus ⁊ si haberet vim libelli dʒ fieri per scripturam sicut libellus.

6 Qualiter debeat fieri ista ꝓtestatio gestori vt ampli⁹ nõ gerat.

7 Si mãdaui tibi vt emeres rem pro decem ⁊ emisti pro viginti non potes a me recuperare illud plus quod soluisti nisi habeã ratum debeo tamen dimittere rem penes te donec restituas mihi decem.

8 Quid si negotium esset meum ipso gestu ⁊ quid si re ipsa.

9 Non minor est fauor reip.defensare vitam viuentiũ quã sepelire mortuos ita vt si quis soluat pro aliquo etiã cõtradicente q erat in periculo perdendi personã nisi solueret puta centum qd potest solutum ab eo repetere.

1 **SI quis nolẽte.** ¶†Prohibitio domini tollit hãc actionem in his que post prohibitionem geruntur.secus in his que prius gesta erant hoc dicit tota.l.Et est de quinquagita decisionibus iustiniani quod colligitur ex eo quod recitat diuersas opi.⁊ vnam earum eligit.sicut in.l.fi.§.de pac.⁊.l.si quia in conscribendo.⁊ semper allegatur ista.l.fuerũt aũt facte dicte decisiones post pmã cõpilationẽ codicis vñ postea fuit dissolutio.⁊ incerte fuerunt iste decisiones:vt.§.in scda ⁊ tertia cõstitutionib⁹ huius voluminis.¶In tex.ibi quid enĩ dixit.§.talẽ gestorem nõ habere actionẽ de gestis post denuntiationẽ:sed de gestis ante bene habet qm̃ denũtiatio ad illã nõ porrigit ne sequatur inconueniens.de quo infra subiicit q̃ si porrigeret daretur materia malignandi:q̃ dñs vidẽs gestorem multa de suo impendisse ante prohibitionẽ.ne illi tene
2 retur ꝓhiberet decetero ministrare.qd esset iniquũ.¶†No.ergo ex ista.l.plura.primo dum dicit directã vel vtilẽ q̃ actio cõtraria reperitur directa ⁊ vtilis:vt.§.dixi.in.l.curatis.Et quidaz dicebant q̃ hoc credebatur directa non obstãte prohibitione q̃ habebatur pro non facta.Quidã vero q̃ non dabatur directa de rigore ꝓpter prohibitionem.sed dabatur vtilis de equitate ne dominus efficeretur locupletior cũ iactura aliena.Sed saluius iulianus tenebat q̃ nec directa nec vtilis:⁊ istã approbat imperator.cuius ratio est scdm Bal.q̃ sicut non teneor tecum contrahere me tibi obligare:vt in.l.nec emere.j.de iur.deli.ita nec quasi cõtrahere vel te in creditorem meum accipere:lʒ ergo iste quasi cõtractus gestionis nõ requirat expressam volũtatẽ domini.q̃ etiã ignorans dñs obligat.tñ bene requirit q̃ nõ ad
3 sit cõtraria volũtas.¶†No.q̃ ꝓtestatio non operat nisi pro tpe futuro post factã ꝓtestationẽ vel tpe preterito.Et inducit Bal.ad.q.si statutũ dicat qd syndicus comitat⁹ debeat denũtiare maleficia infra.x.dies si per illũ cõtra quẽ ↄmissa sunt fuerint sibi denũtiata qñ currant illi decem dies.an a tpe denũtiationis facte per offensum.⁊ tʒ hãc scdam partẽ.q̃ illa denũtiatio est cã qd syndicus teneatur denũtiare curie.⁊ talis denũtiatio offensi nõ trahitur retro.ideo nõ facit vt illi decẽ dies ĩtelligantur currisse a tẽpore maleficii cõmissi.sed vt incipiant cur
4 rere post illam denuntiationem.¶Item no.q̃ in eo qui gerit sine mandato.licet res non sit integra:q̃ inceperit iam gerere põt dñs prohibere ne vlterius gerat ⁊ tenetur parere nõ sic in eo qui gessit ex mãdato:q̃ si res non est integra:q̃ incepit gerere non põt prohibere dñs quominus cõpleat.scdm Bal.p.l.si pecuniã.ff.de cõdi.ob cau.Sed aduerte ne erres:q̃ hoc est verum q̃ non põt prohiberi si ex hoc remaneret gestor in dãno:⁊ ita loquitur ille tex.⁊.l.si mãdassem.ff.man.⁊.l.si quis ꝓhibuerit.de publi.Si enĩ mandaui tibi vt vẽderes ⁊ traderes si vẽdisti ⁊ non tradidisti.es tñ obligat⁹ ad tradendũ nõ possum prohibere q̃ nõ tradas q̃ teneris ad interesse:vnde potes prohibitiones spernere.l.vtrũ.de cõ.pec.Sed si nullũ damnũ patereris deberes prohibitioni parere pro futuro tpe per eandẽ.l.si pecuniã.in.§.j.⁊.ij.vbi bene probat.vñ Bal.nimis indistĩcte
5 loquitur.¶†Ultimo no.scdm Bar.ante fi.q̃ protestatio põt
b fieri[b] cũ scriptura.⁊ etiã sine.debẽt tñ adhiberi testes vt possit probari.⁊ quãdo fit per scripturam dʒ esse manu notarii vt fidem faciat ⁊ etiã mortuis testibus.Hec vera nisi ꝓtestatio haberet vim libelli:q̃ tunc deberet fieri per scripturã sicut libellus:vt in.l.vt perfectius.j.de anna.excep.non dico scripturã publicam.q̃ de libello põt fieri scriptura priuata ⁊ porrigi corã iudice notario qui rediget eam in actis.Unde dicit Bald.quod isti denuntiatores maleficiorum qui sunt per comitatum quãdo denuntiant debent portare scripturam.quia talis denũtiatio habet vim libelli accusatorii cum triplex sit modus procedendi in masculis.s.per accusationem.et denuntiationem ⁊ inquisitionem.vt.l.ab accusatione.§.denuntiatores.ff.ad tur.
6 ¶†In glo.ibi.i.expresse.Not.istam expositionem q̃ istud ver
c bum specialiter[c] sumitur interdũ expresse vult dicere glos.q̃ nõ habeat dñs enũtiare oĩa ⁊ singula negotia:lʒ istud verbũ pria facie innuat cõtrarium.sʒ sufficit q̃ dicat inhibeo tibi q̃ mea negotia non geras ⁊ dr̃ ꝓhibitio specialiter facta postq̃ facta est expsse.Certe etiã tacite põt fieri vt in casu quẽ ponit glo.si.si mãdo tibi rem q̃ emas mihi pro decem nam tacite videor prohibuisse q̃ plus non expendas.⁊ tantũ valet ista tacita quantũ expressa:vt in.l.qui aliena.§.liberos.ff.e.¶In glo.seq.ibi etiã inuitum ⁊c.Ista solutio procedit ponẽdo q̃ erat seruus proprius ⁊ habebat peculium a domino non prohibente.et ita intelligit ibi.Ideo tamen ille text.videtur posse intelligi etiam in seruo alieno.⁊ tũc ista ratio nõ procederet vnde potest dici quod per illum text.limitetur ista lex vt habeat locum nisi dominus locupletaretur cum aliena iactura gestoris:quia tũc de equitate tenetur quatenus lucrum sentit ex gestione:quia contra exce

a ¶Idẽ est iudiciũ de cõnexis.adõ.c.q̃stũ.de rer pmu.c.pterea.de trãsactio.c.quãto.õ iu.Abb.i.c.lras.de iu.ca.⁊ bal.i.l.cuʒ necessitatẽ.i fi.j.õ fideic.⁊ i.c.eã te.õ eta.⁊ quali.car.in cle.si.q.xx.eo.ti.de eta.⁊ q̃li.⁊ q̃ dicãt cõnexa vide p ale.in cõsi.lviij.i fi.i.j.vo.⁊ in cõsi.cc.i fi.in.ij.vol.Frã.cur.

b ¶Probatio pt fieri.adõ glo.in §.ꝓposita.i.c.cupiẽtes.i.§.q̃ si p.xx.de ele.lib.vj.Joã.an.i regula i gña li.de re.iu.li.vj.in mercu.

c ¶Spãliter.õ hac dictione vide per Alex.õ imo.i.l.j.ff.si qs i ius voc.nõ ierit.⁊ i.l.j.co.vj.ff.de off.ei⁹ cui mã.est iurisd.cur.

ptionem quã dñs põt obĳcere de rigore per hãc.l.ipse gestor habebit per hanc.l.replicatio. Et hoc satis placet ⁊ multũ cõsonat equitati. Multum tamẽ facit in cõtrariũ.l.si ꝑ te.ff.mãda.vbi si me ꝓhibente fideiussisti pro me ⁊ soluisti non habes actionem contra me ad recuperandum. Sed potest dici quod non habes actionem mandati vel nego.gest.sed bene habes actionem in factum ex equitate.l.si me ⁊ titiuꝫ.ff.si cer.pe.nisi dicatur quod equitas illa nõ subest propter culpam tuam:qꝛ venisti contra voluntatem ⁊ prohibitionem meam:sed ecõuerso potest dici quod imo subest qꝛ lex permittit ꝙ me inuitũ liberare possis vt.l.solutionem ⁊ iudicium.ff.de solu.⁊.l.soluẽdo.
7 ff.eo.ti. ¶ †In glo.fi.ibi sed bul.cõtra.⁊ Joã.⁊ nos. Ista opinio sine dubio est vera in terminis in quib⁹ gl.loquit̃ qñ mãdaui vt emeres pro decem ⁊ emisti pro.xx.nam istud negotiuꝫ non est meum.nisi ratihabitione.nec reputatur mihi vtile nisi ratum habeam.ideo posito quod res valeat.xx.⁊ etiaꝫ vltra non potes a me recuperare si non habeo ratum.videtur tamẽ quod debeo tãtum soluere si rem volo.vel si nolo totum soluere debeam rem dimittere penes emptorẽ.⁊ ipse restituet mihi decem.hoc suadet equitas.facit.l.gñaliter.§.pe.vel antepe.de fide.liber.quia vel debeo totum approbare vel totũ reproba
8 re:vt in.l.cum queritur.ff.de admi.tu. ¶ †Sed quando negotiũ est meũ ipso gestu.quia pro me soluisti ꝯtẽtio vtilitatẽ etiã inuitus.quia liberoꝛ.ideo videtur ꝙ de equitate habes ac.et hoc tenuit Guil.de cu.licet doct.hoc reprobent per illã.l.si ꝑ te.sed potest responderi:vt.s.dixi in alia glo. Si vero negotiũ esset nostrum re ipsa.vt si impẽderes in colendo vineam meã vel agros meos.tunc post prohibitionem delinqueres ingrediendo fundum contra meam voluntatẽ.in.l.diuus.ff.de ser.ru.pre.vnde tũc ipse Guil.fatetur locum habere hanc.l.vt nõ possis recuperare sumptus etiam vtiliter factos propter delictum tuum ⁊ isto casu toleratur vt fiam locupletior cuꝫ iactu
9 ra tua. ¶ †In fi.glo.ibi.§.itẽ labeo.dic ꝙ speciale est ibi propter publicam vtilitatem que vertitur in sepeliẽdo cadauera mortuorum.vt etiam contra prohibitionem heredis possint sepeliri ⁊ recuperari impẽsa ab herede. Et per hoc dicit Bal. quod si aliquis esset captus ꝓ maleficio ⁊ esset in periculo per
a dendi psonam nisi solueret centum quod soluens[a] etiam illo prohibente potest ab illo recuperare quia non minor est fauor reipubli.defensare vitam viuentium quam sepelire mortuos cum publica vtilitas sit in augendo personas imperĳ.vt in.l. cum ratio.circa fin.ff.de bo.dã.hoc idem voluit Joã.an.in.c. fi.de fo.compe.lib.vi.in nouella.vbi recitat disputationem factam bononie.de illo qui erat captus pro debito.⁊ deficiebat omnis spes exeundi de carceribus nisi solueret.et quidam soluit pro eo contradicente quod potest repetere de equitate non obstãte ista.l.nisi enim exeat carceres forte morietur. Et adde quod not.Bar.in.l.stichus.de pecu.lega. Non sunt alia.

a ¶ Soluens adde hoc not.per bal.⁊ alex.i.l.quãuis.ff. so.matri.⁊ bar.in l.stichus.ff.de pe. leg.⁊ ibi Alexã.in apost.Cur.

¶ De his que vi metusue causa fiunt. Rubrica.

2 ¶ Que dicatur violentia.

1 ¶ Super glo.†rubrice vbi hodie sufficit alteruꝫ.nam vis est in agente. Metus in patiente⁊ qui ponit actuꝫ prout est in patienti disposito.vnde hodie post compilationem digestorum detrahitur de rub.illud verbum vis tanꝙ superfluum.et dicitur metus causa ⁊c.et quoniam in lege non debet esse aliquod verbum superfluum:vt not.in.l.j.ff.eo. Item vis infertur cor
b pori.metus vero infertur animo quia dicitur metus[b].i.men
2 tis trepidatio:vt.d.l.j.⁊.not.j.eo.l.iĳ.in.j.⁊.ĳ.glos.† Sed que
c dicatur violẽtia[c].vide per Barto.in.l.j.§.fi.ff.ad.l.iulia.de vi publica. ¶ In fi.gloss.dic vel continua ad inferiora:qꝛ tractaturus de restitu.in integrũ tractat de his que fiunt officio iudicis nobili. Item iste prime fundantur in ratione naturali. nam ratio naturalis dictat quod si per metum vel dolum aliquid a me extorqueres illud mihi restituas.sed alia ꝙ fit officio iudicis ex edicto de minoribus fundatur in fauore etatis nec est ita amplianda:vnde statuitur quadriennium ad eam petendã:vt in.l.fi.j.de temp.in integ.resti. Sed in istis duab⁹ primis cõpetit actio personalis.⁊ etiam vtilis realis que nõ tolluntur quadriennio:sed longo tempore cum ti.vel longissimo sine titulo:vt.j.eo.l.iĳ.

b ¶ Dicitur met⁹. adde.l.j.⁊.l. metũ. ff.qd me.cau.⁊ in c.j.e.ti.li.vj.⁊ abba.in.c.cũ locum de spon.

c ¶ Que dicat̃ violentia.adde quotuplex sit violentia. vide ꝑ bal.in rub. extra qd me.cau.

2 ¶ Res subtracta vel per violentiã ablata etiam postꝙ est perempta põt peti ac si esset in rerũ natura lꝫ re vera non sit et fiet cõdẽnatio i re ⁊ executio i estimatiõe põt ẽt peti estimatio.
3 Qualiter verbum ablata sit generalius quam verbum rapta vel arrepta ⁊ qualiter differant.
4 Materia violentiarum.
5 Metum inferens an sit deterioris conditionis anteꝙ condemnetur quam post.

1 ¶ Ex secutio. ¶ †Periculum interitus pertinet ad fureꝫ ⁊ etiam ad metũ inferẽtem.hoc dicit. Intellige etiã si res subtracta vel ꝑ metũ ablata pereat sine dolo vel culpa subtrahentis vel metum inferentis. Sufficit enĩ ꝙ fuerit in dolo vel furendo vel metum inferendo:quia propter hoc semper est in mora restituendi.⁊ clarum est ꝙ interitus rei post moraꝫ pertinet ad debitorem.l.quod te.cum ibi no.ff.si certum peta.⁊.l.si ex lega
2 ti causa.de verbo.obli. ¶ †In tex.ibi eorũ. Ex isto tex.colligit Bar.ꝙ res subtracta vel per violentiam ablata etiam postꝙ est perempta potest peti ac si esset in rerum natura:licet reuera non sit:quia fingitur esse propter moram que resultat ex furto vel ex violentia vt in.l.non seruum.§.fi.de verbo.obli.possum etiam petere estimationem eius:qꝛ in obligatione rem restitui post rem peremptam ⁊ post moram succedit obligatio ad estimationem.⁊ de hoc est casus.in.l.in re furtiua.ff.de condi.fur.⁊ si peteretur res posset fieri condemnatio in re ⁊ executio in estimatione vel etiam ipsa condemnatio in offi.iudi.s.estimatione licet non fuerit petita.sed ipsa res propter impossibilitatẽ restituẽdi rem per ea que no.in.l.vinũ.circa fi.glos.mag.ff.si cert.
3 pet. ¶ †In tex.ibi ablata.no.qꝛ istud verbuꝫ est generalius ꝙ verbum rapta vel erepta.nam non dicitur capi vel eripi nisi de manu alterius per potẽtiam auferre:vt in.l.sed eximendi.§.j. ff.ne quis eum qui in ius voca.est vi.exi. Sed bene dicitur auferri etiam si non per violentiam:sed furtum aut violentiã compulsiuam que presupponit voluntatem tradentis vt in.l.si mu
4 lier.§.pe.ff.eo.†de materia violentiarum.de qua in glo.j.vide plenius per glo.in.l.extat.ff.eo. Et adde ꝙ omnes iste violentie excludunt voluntatem passi violentia excepta tertia que dicitur compulsiua.illa enim non excludit.imo eam presupponit vt.ff.eo.l.si mulier.§.pe. Ideo alie violentie dicunt̃ precise:sed compulsiua dicitur conditionalis inter quas est longa differentia:vt in.c.sacris.vt ibi no.extra eod.titu. Sed queritur quare violẽtia expulsiua que cõmittitur in rebus immobilibus producit interdictum possessoriũ:vnde vi.⁊ ablatiua que committitur in mobilibus nõ producit aliquod interdictũ possessoriũ rñdeo scdm pe.qꝛ satis est ꝙ producit actionẽ vi bo.ra.que est penalis ad quadruplum qd non est violentia expulsiua.⁊ quia possessio rerum mobiliũ est vilis ⁊ abiecta vt in.l.rem que nobis.de acqui.pos. Ideo non fuit visum dignũ introducere pos
5 sessorium ad recuperandum possessionem. ¶ †In glos.sequẽ. ibi.§.ꝙ si homo.⁊ que sit ratio:dic vt ibi not.nã videtur extraneum dicere ꝙ metũ inferens sit deterioris conditionis anteꝙ condemnetur quam post.quia ante periculum rei pertinet ad eum vt hic sed post infra quadrimestre non pertinet ad eum ꝫ ad agentẽ:sed hoc contingit qꝛ post quadrimestre grauatur in quadruplo.ideo restauratur.vt.j.quadrimestre nõ teneatur de interitu.arg.in.l.eum qui.de iureiu. ¶ In glo.ibi item qñ hec non erat peritura.doc.reprobãt hãc glo.quia qñ quis tenetur ex maleficio nõ adhibet̃ ista distĩctio an res fuisset eodẽ modo penes actorẽ peritura vel nõ imo indistincte periculũ pertinet ad debitoreꝫ:vt in.l.j.§.rectissime.⁊.§.merito.ff.de vi ar.fallit in casu legis quã glo.allegat per rõnem de qua.s. Et eodẽ modo qñ perĳt post morã. Quod dic vt no.bar.in.l.qd te.ff.si cer. pe.sed puto ꝙ glo.habuerit bonũ intellectum.

2 ¶ Petitio que non fulcitur rõne non est admittenda per superiorẽ ⁊ econtra qñ est rõnabilis non est respuenda.
3 Contra presumptionẽ iuris admittitur probatio in contrariũ secus contra presumptionem iuris ⁊ de iure.
4 Tutus exceptione odiosa si soluat an repetat.
5 Solutio facta incontinenti presumitur facta eodem metu sicut promissio ⁊ quid si ex interuallo.
6 Actus vbicunꝙ est nullus vel potest infringi de iure ciuili an validetur per iuramentum.
7 Qñcunꝙ subest aliqua coniectura ꝙ metũ passus nõ fecit aĩo ꝓbãdi cõtractũ sed ꝙ per aliam cãm non resultat approbatio.
8 Statutũ ꝙ instr̃m mittatur executioni nõ obstãte quacũꝙ exceptione que debeat reseruari post sñiam ⁊ per metum coegisti me per publicum instr̃m ad promittẽdũ tibi aliquid si postea cessante metu soluam non videor approbare contractum cũ videar soluisse timore statuti.

1 ¶ Cum te nõ. †Spontanea solutio purgat metum adhibitum tempore promissionis. Secus si non fuerit spõtanea.hoc dicit. ¶ In tex.ibi cauisse.i.ꝓmisisse solẽniter per publicum instr̃m vel per scripturam factam manu propria vt.j. patet dum dicit de chirographo ⁊c. ¶ In tex.ibi qua ratione.
2 †no.ꝙ petitio que nõ fulcitur ratione non est admittenda per superiorẽ.sic ecõtra qñ est rationabilis nõ est respuẽda:qꝛ iuste postulantibus

postulātibus nō est denegādus assensus: vt.ff. de his qui sunt sui vel alie.iur.l.ij. ¶ In tex.ibi quando.i. quia verisimile nō fit. In isto tex.fundat opi.ꝑ quā glo.recitat ꝛ reprobat in ver. vnde his tribus modis ꝛc.qm̄ iste tex.ꝛ eius decisio vr̄ fundari in ꝑsumptione ꝙ qñ sponte soluit non presumitur coactus
3 promisisse. Ex quo inferebat† ꝙ cum contra presumptionem*
a iuris admittat ꝓbatio in cōtrarium: vt.j.de ꝓba.l. siue possidetis.nisi quando est iuris.ꝛ de iure vt ibi no.ꝙ iste licet sponte soluerit potest ꝓbare ꝙ coacte promisit.ꝛ tunc possit repetere. Si autem nō ꝓbaret nullo modo repeteret: sed si pendet an possit ꝓbare vel nō repellit a petendo quousqꝫ ꝓbauerit.glo. vero hoc reprobat dicens ꝙ posito ꝙ ꝓbaret metū fuisse illatum tpe ꝓmissionis adhuc non posset repetere qꝛ per spontaneam solu.ille metus fuit purgatus.ꝛ etiam ꝓpter alias duas rōnes que ponunt in gl.tñ nō sunt bone: sed prima ratio bene ꝓcedit ꝛ cōiter tenet.nō ꝑ istū tex.que poti⁹ ꝓbat opi. Guar. secus ꝑ.l.si ob turpē.ff.de cōdi.ob tur.cau. possumus ergo dicere ꝙ si non cōstat metū fuisse illatū tēpore solutionis spontanea solutio facit ꝑsumi ꝙ nō fuerit illatus ita loquat iste text. sed si cōstat tūc spontanea solutio illū purgat ꝛ facit haberi ꝓ
4 inde ac si illatus nō fuisset ꝛ hec est veritas. ¶ †In glo.ibi tñ etiā quia odiosa est exceptio.ista rō nō est bona ꝭm doc. Nam tūc est verū ꝙ tutus exceptione odiosa si soluat ꝑ errorē iuris nō repetit: vt in.l.que excep.ff.de cōdi.inde.qñ illa exceptio est introducta cōtra rationem naturalem vt est exceptio macedoniani: qꝛ ratio naturalis dictat ꝙ filiusfa.q mutuum recepit restituat: sed senatus macedo.statuit cōtrariū ꝓpter rōnē q̄ ponit in.l.j.ad macedo.ꝛ de ista loquitur illa.l.qui exceptione. sed exceptio.metus vel doli sunt introducte ꝭm naturalem rōnem q̄ naturalis rō dictat ꝙ si per metū vel dolū aliquid ad me extorques debeas restituere ne detur materia delinquendi. vnde sunt odiose respectu metū vel dolū inferentis non autem respectu metū vel dolū passi.ideo si ꝑ errorē iuris nō credens se tutum tali exceptione solueret posset repetere nec haberet locū ista.l.sed illa.l.q̄ exce.hic aūt debet intelligi qñ non errabat in facto nec in iure.ꝛ istud tene mēti qm̄ istā distinctionem de exceptione odiosa nō habes alibi melius tactam q̄ hic declarant ea q̄ habent in.l.q̄ se debere.de cōdi.ob cau.ꝛ intellectū hui⁹.l. ¶ In glo.ibi tū etiam qꝛ vna solutio. Nec ista ratio est bona. nam fateor ꝙ vna solutio non debet parere libera.ꝛ repe.sed q̄ ritur in casu nostro parit liberationem ab obligatione ciuili et naturali qua mero iure tenebatur promittens: licet per metū ꝛ nō parit repetitionē: qꝛ potius videret dicēdū ꝯtrariū ꝙ pariat repetitionem ꝛ non liberationem. Ideo ista ratio non est ꝑfecta ꝛ si solutio esset facta per errorem iuris induceret repetitionem ꝛ non liberationem.vt.s̄.dixi. Sed quia est facta ex certa scientia econuerso qꝛ videtur renūtiasse exceptioni metus et
5 purgasse metū: vt.s̄.dixi.tene ergo primā rōnem glo. ¶ †In glo.ibi ꝙ non placet ꝭm Hug. Tu dic ꝙ si constat solutionem fuisse factam spōte ꝛ ex certa scientia non refert an incontinenti post ꝓmissionem vel ex interuallo quia neutro casu repetit ita debet intelligi ista opi.glo.ꝛ Hug.si autem non cōstat tūc aut
b fuit facta incōtinenti^b ꝛ presumitur facta eodem metu.ar.in.l. neutri.§.in bonis.ff.de priui.credi.ꝛ qd̄ habet in tex.ꝛ gl.in.c. offici.de elec.si autem ex interuallo tūc aut durabat eadem cā metus ꝛ idem vt si ꝑ metū illatum a tyrāno ꝓmisit: ꝛ ex interuallo eodem tyranno viuente soluit: licet nulla interueniente coactione. Nam si negaret soluere verisimile est ꝙ idē tyrānus ipm̄ cōualeret.ꝛ ad hoc qd̄ no. Inno.in.c.causam matrimonij. de offi.dele.si autem cessabat causa metus: vt qꝛ iste mortuus
6 erat videt sponte soluisse ꝭm doc. ¶ †In glo.ibi.tñ. non repeto.ista opi.est vera de iure ciuili qm̄ vbicūqꝫ actus est nullus: vel pōt infringi de iure ciuili iuramentum nō artat.sed potest contemni ꝛ infringi eodem modo per.l.non dubiū.s̄.de leg.ꝛ ideo soluens cessante causa metus nō potest dici ꝙ soluerit timore periurij: sed sponte: quia nō esset periurus nō soluendo cū hoc facit.l.ꝓmittēte.sed de iure canonico licet actus sit nullus ꝛ possit annullari iuramētum ꝙ potest seruari sine interitu salutis eterne seruandū est al's incurritur periuriū: vt in.c.cum cōtingat.de iureiur.si ergo soluit nō presumitur spōte soluisse nec aīo renūtiandi exceptioni metus: sed ne periuriū incurrat: ideo potest soluere ꝛ euitat periuriū ꝛ postea repetere per iura que glo.alleg. Sed vnū facit dubium naꝫ ipse poterat euitare periurium alio modo q̄ soluendo.s.petendo se absolui a iuramēto ꝛ debebat absolui.vt in.c.j.de iureiu.ꝛ per Inno.in.c.ad aures.extra quod metus causa.ꝛ in.c.per venerabilem.circa fi. de elec.ergo si voluit videtur sponte soluisse.istud non declarāt doct.sed potest dici ꝙ non possit sibi imputari cur a superiore non fecit se absolui quia a iure duplex via sibi cōcedebatur vel ꝙ peteret absolutionem vel ꝙ solueret ꝛ postea repeteret ꝛ poterat eligere quam volebat: vt eo.si mulier.§.pe. ¶ In gl. ibi item nomine banc.l.soluens errat in iure.dic ꝙ debet intelligi qñ non errabat nec in iure nec in facto. Sed si cōstaret ꝙ erraret in iure licet error esset supinus ꝛ fatuus non prohiberetur repetere qꝛ in damnis vitandis hoc non nocet.l.sed si me putē. ff.de condi.inde.quicquid glo.hic.que innuit contrarium: sed
7 non bene. Non sunt alia: cetera videatis per vos.† Et ex eoqꝫ qd̄ glo.s̄.dixit quando iurauit.colligit Barto.no.ꝙ quandocūqꝫ subest aliqua coniectura ꝙ metum passus non fecit animo approbandi contractum: sed ꝙ per aliam causam nō resultat ap a
8 probatio† ꝛ ideo si dicat statutū ꝙ instrumētum mittatur executioni non obstante quacūqꝫ exceptione que debeat reseruari post executionem factā ꝛ per metū coegisti me ꝑ publicū instrumentū ad ꝓmittendum tibi aliquid vel vendendū si postea soluam ꝛ tradam cessante metu ꝛ eius causa non videor ꝓpterea approbare ꝯtrium: qꝛ videor soluisse timore statuti vel instrī cōtra qd̄ non potuissem opponere hāc exceptionē si petijsset ꝯ me executionē: ideo postea repetere potero per hanc actionem hñ facit.l.nouissima.§.j.ff.qd̄ fal.tu.ꝛ de peti.here.l.in numerationibus.in fi.gl.mag.ꝛc.

¶ Contra ꝑsumptionē iuris. Ad de doc.in auc.sed iā necesse.C.de ince.nup.c.quāto.ꝛ c.seq.de ꝑsum.do. in.c.is q.de spon. Inn.in.c.fraternitatis.de frig.

2 ¶ Licet de rigore iuris ciuilis vendens ꝛ tradens transtulerit dominium ꝓpter traditionem ꝛ consensum licet coactum eodem tamen instanti de equitate pretoria restituitur vtile eidem tradenti propter quod res nō videtur exijsse de patrimonio suo ratione cuius dominij habet vtilem contra quemlibet possessorem.
3 Violētia cōpulsiua nō afficit rē vitio reali sicut afficit furtum vel violētia expulsiua.
4 Casus in quo ille qui est dn̄s prescribit.

1 **Si vi vel metu.** †Vēdens ꝛ tradens rem per metū habet vtilem in rem contra quemlibet possessorem dummodo restat pretiū quod percipit ꝛ actio lōgo tempore nō sic ꝑscripta. hoc dicit. ¶ In text.ibi distrahere coact⁹ est: subaudi ꝛ etiā tradere: vt.s̄.l.proxi.in fi. Nec ob.prin.illius l.ꝛ dic ꝙ fuit coactus per tertiū qui postea vēdidit sempronio bona fide ementi vnde erat dubiū an tu qui eras heres metuꝫ passi posses agere contra sempronium possessorem ꝛ singularem successorem metū inferentis ꝛ videbat ꝙ nō qꝛ actio quod metus causa.est personalis.ꝛ sic videtur ꝙ cōtra nō detur nisi cōtra metū inferentē vel eius heredes. Aut vniuersales successores: non autem contra singularem: vt.l.si.ff.de cōtrah.em.qꝛ personalis actio nō sequitur fundū vt in.l.si fideicōmissum.§. tractum.ff.de iudi. Nam ꝛ interdictum vnde vi ꝙ datur ꝓ violentia expulsiua non competit contra singularem successorem vim inferētis: vt in.l.cum a te.ff.de vi ꝛ vi ar.sed alia remedia prodita sunt cōtra succedentem singulariter in vitium vt in.c. sepe.de resti.spolia.cōtrarium tamen determinatur hic quando ex edicto pretoris facto super ista materia non solum datur actio quod me.cau.que est personalis imo datur ꝛ vtilis in rē. que est realis in.l.metum.§. volenti.ff.eo.cum enim dicat edictum ꝑtoris quod me.cau.gestum est ratum nō habebo.nullo b tempore ratū habebit etiam ab initio.l.si mulier.§.pe.ff.eo.ꝛ sic
2 ista venditio fuit improbata a principio.† Ex quo resultat ꝙ licet de rigore iuris ciuilis vendens ꝛ tradens transtulerit dominium propter traditionem ꝛ consensum licet coactum eodē tñ instanti de equitate ꝑtoria restituit vtile eidem tradenti propter quod res nō videt exisse de patrimonio suo.vt.d.l. metū. §.licet.ꝛ ratione cuius dn̄ij habet vtilē contra quēlibet possessorem ꝛ etiam hic lꝫ nō dicatur habere actionē personalē.quod me.cau.quia est in rem scripta cum sit cōiuncta cum reali: ꝛ sic sapit eius naturam: ꝛ datur contra quemlibet possessorem: vt d.l.metū.§.fi.ꝛ hic in glo.que incipit vtilē.sic ergo restitutio q̄ fit ex hoc edicto scripta est in rem idem in ea que fit ex edicto de minorib⁹ ꝑ officiū iudicis nobile: vt.l.in cause.la.j.§. interduꝫ. ff.de minori.quod dic vt ibi. ¶ In tex.ibi reddito a te pretio. dic.s.ꝑcepto per annū ne habeas rem ꝛ pretiū qd̄ esset iniustū. sicut enim non debes pati dānum: ita nec lucrū ex hac violentia nec curo vtrū fuerit conuersum in vtilitatē vel non postquā ipse ꝑcepit si erat talis q poterat sibi ꝑiudicare. Sed si pretiuꝫ fuit solutū altero q̄ vendicāti non esset restituendū a vendicante: nisi foret cōuersum in vtilitatē eius: vt.j.de rei ven.l.si mācipium.iuncta.l.emptor.ff.eo.ti.de rei ven.ꝛ ita intellige primaꝫ gl.mag.in ver.sed ad hoc qd̄ dixi. ¶ † Ultimo no.in fi. hui⁹.l.
3 ꝙ violentia compulsiua non afficit rem vitio reali: sicut afficit furtum vel violentia expulsiua: qꝛ tunc res tradita per metum non posset vsucapi vel prescribi longo tempore: vt in vltima
4 glo.magna.in ver.ꝛc. Item adhuc contra insti.de vsuc.† Not. etiam casum in quo ille qui est dominus ꝑscribit: quia licet sit dominus directus: non tamen plene dominus cum possit res

¶ Facta incontinēti. De significatione vbi incōtinēti. Uide ꝑ Bar. ī l.idē est.in.§.cum igitur.ff.de vi ꝛ vi ar. Cy.in.l.j.in.§. j.ff.de ver.ob.

ab eo auocari per vtilem rei ven.⁊ eo respectu quo potest auo-
cari nõ videtur esse dominus:⁊ quo ad illum prescribit. simile
in.l.in bello.§.si qs seruus.ff.de cap.iuncta.l.non quocũq.§.si
ex bonis.de leg.j.⁊ ꝑ hoc determinat Bar.notabiliter.si posse
disti fundum bona fide ⁊ fructum percepisti ⁊ consumpsisti te-
neris mihi cõdictione sine cã ad restitutionẽ estimationis qua
tenus es effectus locupletior.querit̃ si ago contra te post trien
nium a tẽpore quo percepisti an possis obijcere mihi exceptio
nem vsucapionis ꝙ vsuceperis eos tit.pro suo.videtur ꝙ nõ:
quia non percipiendo fuisti effectus dñs propter bonã fidem.
vt in.l.qui scit.§.in alieno.ff.de vsucap.⁊ ille q est dominus nõ
vsucapit:nec prescribit.l.sequit̃.§.lana.de vsuc.cõtrariũ deter
minat ipse.nã si nõ fuisses effectus dominus sine dubio vsuce
pisses ꝓpter bonam fidẽ ⁊ ti.pro suo iuxta no.in.l.si ego.§.pa
ctis.ff.de pub.cũ ibi no.licet ergo sis effectus dñs.quia tamen
a te possum condicere per ac.personalẽ siue extent.siue sint con
sumpti:⁊ factus sis locupletior nõ debes esse deterioris condi
tionis q̃ si nõ fuisses dñs effectus:vt in.d.§.si quis seruũ.⁊ sic
vsucapis eo respectu quo possunt a te aduocari.⁊ hoc voluit
glo.magna si.in ver.itẽ opponitur.¶ In prima gl.mag. que
incipit si ei.in prin.dic ꝙ si agitur contra primum emptorez re
stitutio pretij debet fieri sibi:⁊ ita intelligitur prima expositio
glo.si vero contra secundũ emptorem restituit sibi:⁊ nõ primo.
⁊ ita loquit̃ secũda expositio:⁊ primus emptor tenet̃ ratam ha
bere restõnem factã secũdo emptori:q2 si nõ esset facta re ab eo
aduocata posset agere de euictione contra primum emptorem
qui sibi vendidit:⁊ sic esset creditor primi emptoris.Sed debi
tor soluens creditori sui creditoris:liberat̃ enim ope exceptio-
nis.in.l.si opera.de do.exceptio.allegata in gl.Aduerte tñ: q2
si res valebat plus q̃ primus emptor dederit ⁊ ꝙ ipse recupe
ret a vendicante remanet ipsi secundo emptori salua actio de
euictione ad id quod plus valebat.vt.l.titius.§.fi.ff.de actio.
empti.vel ad duplũ si fuit sibi promissa deducto pretio quod
recepit a metũ passo.ff.de euic.l.cũ fundus.vti optim⁹.¶ In
fi.glo.ibi respondeo ꝙ prestitum est.dic ⁊ non vltra si forte mi
nus erat q̃ prestitum primo emptori per secũdum vt si prim⁹
emptor dedit.c.auo.⁊ secundus dedit.cxxv.primo emptori.nã
nõ teneris restituere nisi.c.quia si nihil auus recepisset nihil re
stitueret.Remanebit tamẽ actio huic secũdo emptori ad.xxv.
contra primum:vt.s.dixi.⁊ sic omnes reponentur in suo statu.
Sed quid econuerso si auus recipit.cxxv.sed primus emptor
a secundo non recepit nisi centum an erunt huic secũdo empto
ri restituenda.cxxv.glo.videtur velle ꝙ sit in electione vendicã
tis quod istorum pretiorũ restituat.Pe.dicit ꝙ imo tenetur
restituere.cxxv.que auus percepit quoniam secundus emptor
succedit in locum primi.Bar.dicit hoc verũ si secũdo empto
ri fuit cessum oẽ ius quod habebat occasione rei:alias non de-
bet restitui nisi quod ipse soluit.Bal.dicit ꝙ cessio non est ne-
cessaria:quia ista restitutio fit per viam exceptionis:⁊ exceptio
nes transeunt in singularem successorẽ sine cessione:vt in.l.hoc
iudicio.circa me.cõi diui.⁊ plus dicit ꝙ etiam si possessor nihil
soluisset quia habuisset titulum lucratiuum donationis nõ co
geretur rem restituere nisi restituto sibi pretio soluto ꝑ dona-
torem dicto auo a quo emit:sed si possessor nullum titulum ha
beret ab illo primo emptore non posset ex persona illius istã
exceptionẽ obijcere.⁊ breuiter Bal.loquitur subtilius q̃ bart.
ergo cum puto ꝙ licet ista sint vera.illud tñ quod percepit iste
possessor plus q̃ ipse soluerit ab eo a quo habet causam tenea
tur illa restituere vt sic omnes reponantur in statu suo vt dicit
glo.ista in prin.nisi ille ex causa donationis cessisset sibi omne
ius quod habebat occasione dicte rei.non enim iste secundus
emptor vel donatarius debet lucrari cũ aliena iactura.¶ In
glo.que incipit prescribit.circa fi.ibi de his qui a non dño.l.si.
hoc.contra.quia illa loquitur quando dominiũ quod habebã
in re possessa per aliũ erat causa dande actionis mihi contra al
terum quo casu perdito dominio per prescriptionem tollitur
etiam illa actio.Sed in casu nostro alia erat causa actionis dã
de contra metum inferentem q̃ dominium rei scilicet ipsa vio-
lentia illata per eum.⁊ sic teneret ꝙ etiã re prescripta per pos
sessorem possit agi ꝙ metus causa contra metum inferentem:
vt in.l.iij.in prin.de alie.iudi.¶ In glo.ibi item nunquid fini
tur anno rescissoria.i.ista vtilis rei vendi.que ideo dicitur re-
scissoria:quia queritur rescissio contractus venditionis ꝑ edi-
ctum.⁊ sic deberet durare anno tantũ:vt.l.in honorarijs.§.sed
cum rescissa.ff.de actio.⁊ ob.⁊ in.l.fi.j.ex qui.cau.maio. sed hic
in fine dicitur ꝙ longo tempore tollitur.Sol.vt in glo.q2 con-
trarium loquitur quando rescissio fit per pretorem viuũ:puta
ex titulo de minoribus vel quibus ex causis maior.⁊ officio iu
dicis nobili.licet oriente ex edicto pretoris mortui:cõtra vero
quando fit per ipsum edictum pretoris mortui absq ministe-

rio pretoris viuentis vt in hoc edicto quo cauet̃ quod metu
causa gestum est ratum non habeo.⁊ prouidet pretor de actio
ne qd metus causa ⁊ de vtili reali.Sed in edicto de minoribus
cõmittit hoc iudici fiendũ causa cognita.vt in.l.quod si minor.
§.si.de mino.¶ In glo.ibi respondeo ex varijs figuris causa-
rum tu dic ꝯm Bal.ꝙ oritur ex violentia illata per metũ infe-
rentem.nam illa eadem actio que contra illum datur ⁊ oritur
ex violentia extenditur ad singularem successorem qui violen-
tiam nõ cõmisit.Sed tenẽdo id quod glo.dicit essent actiones
diuerse.Sed illa que daretur cõtra inferẽtẽ metum oriretur ex
violentia.que vero contra singularem successorem oriretur ex
varijs figuris causarum.Bar.tñ multum no.istam glo.⁊ eam
approbat:sed plus placet dictũ Bal.¶ In fi.gl.ibi vel illud
in simplici dolo.hec vera q2 contractus etiã bone fidei factus
per metum ⁊ violentiam compulsiuam nõ cõtinet deceptionẽ
imo presupponit consensum.⁊ sic non est nullus ipso iure per
l.si mulier.§.pe.ff.eo.sed dolus presupponit exceptionem ⁊ sic
excludit cõsensum.Ideo si est bone fidei cõtractus reddit̃ ipso
iure nullus.vt in.l.elegãter.in prin.ff.de dolo.secus si stricti iu
ris:vt.e.l.§.non solum.
2 ☞ Cum hec actio detur intra annũ ad quadruplũ a quo tẽ-
pore incipiet iste annus ⁊ duplex est modus agendi ⁊ ꝙ iste an
nus sit vtilis.⁊ nu.3.
3 Qd istud quadruplũ nõ sit pena violentie vel metus illati sed
pena cõtumacie ⁊ more cõmisse in nõ restituẽdo.

1
Si per vim. †Hec actio intra annũ dat̃
ad quadruplum si res non
restituatur.post annũ vero datur in simplum si alia
actio non competit.h.d.¶ In tex.ibi aut cruciatuz
corporis:dic quibus casibus datur hec actio directa quoniã
adsunt verba ⁊ mens edicti pretoris.Si vero per aliũ metũ q
produceret officium iudicis vel vtilem actionem scdm ea q̃ no
tant̃ in.l.interposita.s.de trãsac.tũc non esset penalis ad qua-
druplũ etiam intra annũ ⁊ cõtra puto fuisse de mente huius.l.
¶ In text.ibi consensu roborastis:puta tradendo rem postea
sponte:vt.s.eo.l.ij.Sed si recipiat p̃tiũ sponte ⁊ cessante omni
metu non propterea videt̃ eam consensu roborasse:vt.j.patet
duz dicit reddito a verbis pretio:quia potest hoc videri fecisse
alio respectu vt sibi sit magis cautum ꝯm Bar.qui ad hoc al-
legat Inno.in.c.super hoc.extra de renũ.Quod est notãdũ ⁊
sing.dictum.Bal.autem videtur contradicere ꝙ si incontinen
ti recipiat pretium censetur hoc fecisse in consequentiam prio-
ris metus licet ad recipiendum non cogeretur sed si ex interual
lo ⁊ cessante metu vel eius causa tunc tenet ꝙ videretur contra
ctum roborasse nouo consensu:sicut cũ rem sponte tradit ⁊ idẽ
sentit do.Rapha.dicens cautius esse nõ recipere quod sine du
bio puto verum:tamen a dicto Innoc.⁊ Bart.non recedo per
ea que dixi supra eo.l.ij.in fiñ.gloss.⁊ attenta ratione ipsorum.
2 ¶ †In tex.ibi infra annũ quidem agentis:puto ꝙ iste annus
incipiat a tẽpore more cõmisse in restituendo.tunc autem com
mittitur mora cũ condẽnatus ad restõnem rei per metũ ablate
nõ restituit infra quadrimestre tp̃s quod datur iudicatis vt in
l.si exceptione.§.quatenus.ver.ꝙ si hõ.⁊ in.§.satis clemẽter.ff.
eo.Est aũt duplex modus agendi.Primo ꝙ petat̃ restitutio
rei:⁊ facta cõdẽnatione si nõ restituat̃ infra quadrimestre agat̃
infra annũ vtilẽ ad penã quadrupli nõ ꝙ detur nullus libellus
sed petatur per modum executiuum:⁊ ex primis actis:⁊ tũc cõ
demnatus habebit facultatẽ restituendi rem vsq ad sentẽtiã
ferendam super quadruplo qua lata non habebit amplius fa-
cultatem vt euitet penam:⁊ sic ferentur due sentẽtie ꝯm opi.gl.
quod plene dic vt in.l.cum exceptione.§.hec actio.ff.eo.q2 hec
actio est arbitraria.sed in non arbitrarijs nõ fertur nisi vna sen
tentia:vt no.in.l.j.ff.de act.emp.in prin.dicunt etiam docto.ꝙ
potest ferri vna sñia tantum ⁊ ꝙ in libello poterunt peti duo.
vnũ pure:s.restitutio rei:aliud sub cõditione.s.cõdemnatio in
quadruplum si non restituatur post sñiam infra tempus qua-
drimestre.⁊ iudex ita condẽnabit ⁊ nõ fiet postea alia condem-
natio.sed executio cõdẽnationis facte iuxta no.in.d.l.j.de acti.
3 emp.in prin.⁊ in.l.conductores.j.loca.⁊ no.†ꝙ istud quadru-
plum non est pena violentie vel metus illati sed pena cõtuma
cie ⁊ more cõmisse in non restituendo vt probat̃ ⁊ ibi no.Bar.
in.d.l.si cũ exceptione.§.in hac.in fi.⁊ patet quoniam etiam ille
qui nõ cõmisit violentiam nec metũ cõdẽnatur ad hoc quadru
plũ si videt̃ nõ restituat ad iussum iudicis vt ibi pz in fi.¶ In
tex.ibi quo experiundi ⁊c.Ex hoc patet ꝙ iste annus est vtilis
vt.l.j.ff.de diuer.⁊ tẽpo.prescrip.
2 ☞ Coactus ab aliquo rẽ suã vẽdere alteri agit hac actione cõ
tra emptorẽ lz ipse metũ seu vim nõ intulerit.
3 Vẽditio facta in carceribus qñ possit rescindi ⁊ qñ non.
4 Minor q vendidit rem minori pretio:q̃ valeret ⁊ sic fuit lesus
tamen

tñ intererat sua vẽdere sed iusto pretio ⁊ petat se restitui an de bebit agere vt suppleatur pretium vel restituatur res an simpliciter ad rescindendam venditionem.
Si pater tuus per simoniam faciat tibi conferri beneficium ecclesiasticum licet tu ignores non tamen licite detines: ⁊ potest a te auferri.

1 Non interest. †Hec actio datur cõtra possessorẽ rei per metuz ablate: lz ipse vim nõ cõmiserit sed alius. Item datur siue coactus fuerit quis vendere siue minori pretio vendere vellet. h. d. ⁊ sic ponit duos casus ẽm glo. in primo volebat vendere ⁊ fuit coactus vendere. ⁊ sic metus dedit causam contractui. In scdo que ponitur ibi. nam si nolebam vendere nec curabat cui venderet. An metum inferenti vel alteri. ⁊ fuit coactus minori pretio ꝙ̃ vellet. ⁊ sic metus nõ dedit causam cõtractui: sed minorati pretij. In primo rescindiṫ contractus. ⁊ agitur vt restituaṫ res restituto pretio. in scdo casu non rescindiṫ pcise: sed agiṫ alternatiue vt vel suppleat ptiũ vel restituat rez recepto eo qd soluit ẽm Pe. ar. ff. de iure do. l. si res. §. j. Sed quid si res valebat. x. tm̃ ⁊ ipse nolebat dare ꝑ minori de. xv. ⁊ fuit coactus dare pro. x. An supplebitur pretiũ iniustum. dic ꝙ sic. quia non cogebat vendere si volebat ꝑ minori: licet pretiuz esset irrationabile. Sed magis fuit irrationabile ipm compellere: sed quid in tertio casu volebat vendere pro. x. qꝛ tm̃ valebat. non tñ titio sed alteri. ⁊ fuit compulsus vendere titio pro dictis. x. gl. monet istud dubium super ver. maiore ⁊ videtur ꝙ non possit agere: qꝛ sua non interest. l. sed ⁊ partus. §. si. ff. eo. contrarium tamen videtur sentire: quia potest sua interesse ratione actionis: quid enim si titius erat inimicus eius vel antecessorum suorum interat sua ne ad illũ perueniret. et huius interesse debet haberi ratio. argu. l. si in emptione. ff. de
2 minori. ¶ †In tex. ibi vtrum ab emptore subaudi qui hodie possidet ⁊ patruo. nõ tamẽ ipse compulit: sed quidam tertius certe delictum illius non debet huic emptori prodesse: vt in. l. si cum exceptione. §. in hac. ⁊ ibi declaratur iste text. ⁊ ponitur ibi ratio. ⁊ hoc vidi pluries de facto: quia isti tyrãni quãdo volunt extorquere pecuniam ab vno subdito eorum qui non habet pecunias ad manum faciunt ipsum carcerari ⁊ cõpellũtur ad faciẽdum venditionẽ cuiusdam possessionis sue cuidã alij pecunioso q libenter emit ⁊ credit emere secure postꝙ̃ ipse non cõmittit violentiã: ⁊ soluit pecuniam illi incarcerato vel alteri recipienti pro eo: ⁊ postea tyrãnus aufert ab eis: isto anno consuluit ꝙ ipse cõpulsus possit recuperare ab hoc emptore ⁊ ille emptor recuperat pretium ab hoc venditore quia non fuit cõuersum in vtilitatẽ eius allegabat in cõtrariũ quod not. in. l. ꝗ
3 in carcerem. ff. eo. per doc. †ꝙ tũc venditio facta in carceribus rescinditur quando facta est illi qui detinet illuz in carceribus: ⁊ ita loquitur illa. l. secus si alteri que ipsum nõ detinet sed cẽt verum quando nõ ad instantiã detinentis: vt si est captus pro debito ad quod ipse teneṫ nam habet necesse vẽdere de bonis suis si vult exire carceres: tũc venditio nõ est illicita: sed in casu nostro sic ⁊ cõtra bonos mores extorta. ⁊ ad instantiam detinẽtis qui nullam causam habebat iustam detinendi. Sed in quo differt ista. l. a. l. iij. s̃. eo. respondeo illa loquitur quando venditio fuit facta inferenti violẽtiã ⁊ ipse postea alij vendidit: ⁊ agebatur cõtra ipsum secũdum emptorẽ. hic vero facta fuit ei qui
4 nullã violẽtiam intulit. †Circa secũdũ casum dñ dixi ꝙ agitur ad suppletionẽ pretij ꝓcedit in casu huius. l. Sed quid in minori qui vendidit rem minori pretio ꝙ̃ valeret ⁊ sic fuit lesus: intererat tamen sua vendere: sed iusto pretio. Queritur si petaṫ se restitui an debebit agere vt suppleaṫ pretiuz vel restituatur res an simpliciter rescindendam venditionem ⁊ recuperandã rem restituto pretio quod pcepit. Cy. no. ẽm Pe. q tenet hãc secundam partem. s̃. de pred. mino. l. si quidem. Sed quare di-
5 uersum in hoc casu cogita. ¶ †In glo. ibi ab ignorãte. dic qꝛ ignorantia sua non debet esse causa vt lucretur ⁊ cõmodũ habeat ex delicto alterius: ⁊ sic facit ad hoc vt si pater tuus per simoniam faciat sibi conferri beneficium ecclesiasticum: licet tu ignorares: non tamen licite detines: ⁊ potest a te auferri. fac. l. j. in. §. j. ff. si quis ali. testa. probi. ¶ In fi. glo. ibi: qꝛ si ignoraret liberat rei interitu. Certe etiam si sciuit. non tamen fuit in mora restituendi: liberatur interitu rei contingente sine culpa sua: quia propter solam scientiam non est in mora ẽm Pe. licz secus in eo qui violentiam commisit: quia semper est in mora: vt. l. j. s̃. eodem.
2 ☞ Si aliquis pauper homo vendidit possessionem suã alicui potestati vel militi ⁊ postea dicat se fecisse per metũ ab illo illatum ꝙ ad hoc probandum nõ sufficiat inducere potẽtiam illius ⁊ impotentiam suam.
3 Si vxor ad instantiam mariti faciat aliquem contractum sup bonis suis nõ ꝓsumiṫ hoc ipso fecisse ꝑ metũ nisi ꝓbeṫ ꝙ ꝯsueuerit inferre vxori metum.

1 Ad inuidiam. †Ex sola dignitate cõtrahentis violẽtia nõ presumiṫ si aliter nõ ꝓbeṫ. h. d. quia dignitas nõ debet nocere sed ꝓdesse: vt in. l. si lõgius. §. si filius. in
2 fi. ff. de iudi. ¶ †Et pone casum si aliquis rusticus ⁊ paup hõ vendidit possessionem suam alicui potenti vel militi: ⁊ postea dicebat se fecisse per metum ab illo illatum ⁊ inducebat ad ꝓ
a bandum metũ potentiam[a] illius ⁊ impotentiã suam: certe hoc
3 non sufficit. †Et dicit hic Bar. ꝙ si vxor ad instantiam mariti faciat aliquẽ contractũ super bonis suis: non presumitur hoc ipso fecisse per metũ: licet ille sit maritus ⁊ potẽtior ea: nisi ꝓbetur ꝙ consueuerit inferre vxori metũ: vt in. l. j. §. que onerande. ff. qua. re. act. non da. quod etiã tenet Inn. in. c. causam matrimonij. de offi. deleg.
2 ☞ Qñ dicatur quis inferre metum mortis.
3 Donatio est contractus.

1 Si donationis. †Quilibet ꝯct⁹ celebratus iusto metu siue sit hĩcinde obligatorius siue ex vna parte tm̃ rescindiṫ ꝑ hãc actionẽ. h. d. ¶ †In tex. ibi metum
2
b mortis[b] subaudi instantis: qꝛ erat ibi cũ gladio: vt differat ab eo quod. j. subijcit capitales minas. vbi loquiṫ qñ non erat instans: qꝛ nõ erat ibi cũ gladio sed minabatur: nam idem est qd est verum si erat talis persona que cõsueuit minas suas ad effectum ꝑducere: al's secus: vt. j. eo. l. metũ. ff. eo. l. metũ. in prin. ⁊ ꝑ hoc remanet superflua glo. sup ver. capitales. q̃ innuit hoc
3 cõtrariũ. †Ultimo allegaṫ iste tex. ꝙ donatio est cõtractus[c] lz
c qdã dicãt cõtrariũ: qꝛ donatio est doni datio: ⁊ põt incipere ab executione nulla ꝓcedẽte obligatione vt si rem meã tibi tradidi aĩo donandi nulla precedente ꝓmissione sed cõtractus innominatus dicuntur proprie qñ sunt vltro citroqꝫ obligatorij: vt in. l. labeo. de ver. signi. Et per hoc dicunt ꝙ auṫ. sacramenta. j. si aduer. ven. que loquitur de iuramẽto minoris super contractibus eius nõ retractãdis nõ habet locũ in donatione. Cõtrariũ tñ cõiter teneṫ per hãc. l. dum primo dicit donationis. ⁊ postea dicit cuiuscũqꝫ alterius cõtractus. nã illa dictio alteri⁹ includit vt donatio sit contractus.
2 ☞ Soluens aliquid alicui ne eũ ad ciuilia munera nominaret an solutum repetat per hanc actionem an per cõditionem ob turpem causam.

1 Uam te domus. †Factus metu iniusto ꝑ hãc actionẽ nõ rescindiṫ. h. d. ẽm Bar. In tex. ibi ꝙ de frumẽto feceras instrm. qꝛ forte ꝓmiseras sibi per instrm publicũ certam quãtitatẽ frumẽti indebiti. ⁊ volebas ꝙ ille restitueret tibi dictũ instrm: ⁊ qꝛ dubitabas ꝙ nollet hoc timore vt restitueret vẽditionẽ fecistis: certe non põt rescindi ꝑ hãc actionez: sed bene posset rescindi per condi. ob tur. can. si illud instrumẽtum tãꝙ̃ indebite factũ veniebat tibi gratis restituẽdum. qꝛ nõ debuit extorquere vẽditionem: vt in. l. fi. de condi.
2 ob tur. cau. ¶ †In tex. ibi ne ad ciuilia munera nominareris subaudi. ⁊ non fuisti noĩatus: certe per hanc act. non põt rescindere. Sed an per condi. ob tur. cau. distingue: vt in glo. qꝛ aut eras inhabilis ad talia munera: ⁊ tũc põt repetere: qꝛ vertebaṫ turpitudo dũtaxat ex parte aduersarij: qꝛ volebat te noĩare cũ nõ esses dignus vel esses inhabilis: si vero esses habilis tunc versabatur turpitudo ex parte tua ⁊ illius: ideo melior est conditio possidẽtis: ⁊ ideo nõ posses repetere. vt in. l. quod ⁊ euitã di. ibi no. j. de cõdi. ob tur. cau.

1 Metum non. †Ex solis minis nõ ꝓbatur metus nisi fuerit puẽtũ ad actũ. h. d. ẽm primã lec. que ꝓbaṫ etiã in. l. metũ. in prin. ff. eo. sed glo. dicit hoc verũ nisi sint illate paonsa q̃ ꝯsueuit eas ad effectũ ꝑducere. Facit. l. famosi. ad. l. iul. ma. ⁊. j. si qs impe. male. l. j. s̃. eo. si donatiõis. in ver. minas facit: qd no. in. l. de pupillo. §. si qs ipsi ꝑtori. ff. de ope. no. nun. ꝑ Bar. vel dic ꝙ ex sola ꝓtestatione non ꝓbaṫ metus. h. d. ẽm aliã lec. põt etiã dici ꝙ ista. l. dicit vtrũqꝫ vnũ colligaṫ ex ver. iactationibus. aliud ex verbo cõtestationibus.
2 ☞ Eo casu quo permittiṫ transactio in cã criminali effectus transactionis est vt impediat possessum.
3 Quod interdum persone priuate licitum sit mortem inferre et quando.

1 Accusationis †Timor accusatiõis institute vel instituẽde non facit hãc actionem competere ad rescindendum contractum. h. d. intellige etiã si erat de crimine capitali. vt sit magis dubiũ: vnde videbatur contra. per. l.

a ¶ Potẽtiã. Adde ꝙ etiã ꝓceptuz vel ꝓces dñi tpalis in subditũ non inducãt iustũ metũ lz inducãt ꝓceptũ vt ꝑ glo. j. l. j. j. si re. puin. ⁊ dicit Alex. in cõsil. xvj. col. ij. ver. ⁊ tanto. ⁊ col. iij. volu. ⁊ vide eũdẽ Alexã. in ꝯsi. xciij. co. ij. in. ij. volu. ⁊ ibi an ⁊ qñ qs non est in loco vbi consueuit hñre potẽtiã terrẽdi videaṫ cessare ꝓsumptio ⁊ suspicio metus ⁊ glo. in. d. l. j. C. si re. puĩ. refert ⁊ sequiṫ Frãci. de are. in. l. si negotiũ s̃. eo. ti. Frã. cur.
b ¶ Metũ mortis. Adde Bal. in ru. ꝙ me. cau. extra ⁊ de materia met⁹ ⁊ vide ꝑ Archi. i. c. sacerdotib⁹. xv. q. vj. idẽ in. c. futurã vij. dist. idẽ in. c. ex his. xxv. q. iij.
c ¶ Donatio est ꝯctus. Adde glo. ⁊ Bar. in. l. iurisgẽtiũ. §. j. ff. d pac. Bart. in. l. fi. ff. de cõdi. ob cau.

iiij.§.eo.⁊ per.l.si donationis.sed ibi quando videbatur mors
inferenda a priuata persona:quia sepe solet obuiare iustitie et
rationi:⁊ sic eam illicite inferre vt in vsibus feu.de alie.feu.vbi
dicitur ꝙ priuatus semper obuiat iustitie.hic vero quando a
iudice ꝓ quo presumitur ꝙ cōtra iustitiam non faciat vt.§.de
offi.ciui.iudi.l.ij.⁊ arg.extra de procur.c.in nostra.⁊ quod not.
Inno.in.c.innotuit.de eo qui fur.ord.suscepit.facit.l.j.ante fi.
ff.de offi.p̄to.¶ In tex.ibi metu.metuebat enim ne illa accusa
tio instituta perseueraret vel ne instituendam faceret⁊ sic vt de
sisteret fecit ei venditionem ⁊ ille destitit.⁊ sic impleuit quod ꝓ
misit.volebat autem iste hoc non obstante rescindi contractū:
tanꝙ factum per metum mortis:⁊ dicit̄ ꝙ nō potest.nā iste ti.
loquit̄ quando quis timebat sibi inferri mortem vel corporis
cruciatum iniuste:sed hoc casu timere hic non poterat: q꞉ non
est presumendū ꝙ iudex eum iniuste condēnet.Sed queritur ꝓ
declaratione glo.in prin.Quid si accusatio erat iniusta calum-
niosa.⁊ hoc potest ꝓbari.respōde adhuc non habet hanc actio
nem ad rescindendum per rōnem predictam:sed si queritur an
habeat aliud remedium.puta cōdi.ob tur.cau.glo.videtur di
stinguere:aut nō fuit expressa hac causa in cōtractu ⁊ non pōt
rescindere aut fuit expressa:⁊ tunc pōt per.l.in summa.in prin.
ff.de cōdi.inde.vbi non valet transactio quando suberat calū-
nia ex parte agentis:⁊ datum ob talē transactionem repetitur.
nam hic versabatur turpitudo ex parte accusantis non accusa
ti cui videbatur licitum vexationem redimere: vt suam.j.de
adu l.l.serui ob violatum.⁊ qd̄ ibi no.⁊ hac ratione attenta.pu
to ꝙ si hoc potest probari ꝙ venditio vel cōtractus fuit factus
ob istam causam.licet non fuerit expressa tempore contractus
adhuc possit rescindi.Nec ob.l.si repetendi.j.de condi.ob cau.
quia ibi fuit in mente retēta:⁊ nullo modo de ipsa apparebat.
queritur quid si accusatio non erat calūniosa.⁊ accusator nō fe-
cit quod promisit q꞉ non desistit.licet prosecutus fuit glo.not.
in ver.aut nō calumniosa que debet intelligi modo quo dixi.di
stinguit aut erat tale crimen de quo licitum erat trāsigere ⁊ pe
cuniam dare ꝫm ea que habentur in.l.transigere.§.de transac.
⁊ tūc potest iste repetere quod dedit tanꝙ causa nō secuta.⁊ ni
hilominus illum repellere per excep.transactionis a prosecu-
2 tione accusationis.¶ †No.ex illo ver.ꝫm Bar.intellectuꝫ ad
illud verbū transigere pro eo casu quo permittitur transactio
in causa criminali effectus transactionis est vt impediat pro-
cessum:quia transigens non potest ipsum:nec etiam alius pro
sequi:licet alius post accusationem de nouo instituere:⁊ istum
intellectum dedit ibi Bar.ad illam.l.⁊ nullus alius qui videt̄
probari per hanc glo.dum dicit.de excep.obijcere.Inquantū
glo.vult ꝙ vtrūqꝫ consequatur accusatus non videtur bene di
cere nisi fuerit apposita clausula.rata manente transactione et
actum fuerit de restituendo si non seruetur transactio: sed de-
beat stare contentus altero vt.l.cum ꝓponas.§.de transact. et
l.rescriptum.§.si pacto.ff.de pac.si vero non poterat transigi:
tunc dicit gloss.ꝙ datum non repetitur quia fuit turpitudo ex
parte dantis:nec ideo exceptio obijcitur:ita supple ad glos.q꞉
transactio non valuit.tene menti hanc gloss. pro declaratione
illius.l.transigere.¶ Ultimo glo.opponit de.l.nec timore.ff.
eodē.⁊ soluit.vt in princip.dixi:⁊ ibi timebatur mors a priua
3 ta persona sed hic a publica.¶ †Itē adhuc oppo.nam inter-
dum etiam priuate persone licitum est mortē inferre:vt si occi
dat quis furem nocturnum qui telo se defendit vel pater occi-
dit adulterum cum filia repertum.⁊ sic videtur presumendum
pro priuato sicut pro iudice.solu.non est verum:quia iudex fa
cit ex necessitate ⁊ tanꝙ minister legis priuatus enim est volū-
tate quia licet lex permittat sibi in dictis casibus non tn̄ preci
pit nec permittit in omnibus casibus nec est minister. l. in di-
ctis casibus.Ita dicit ista mirabilis glo.potius autem presu
mitur pro eo qui facit ex necessitate vt minister legis ꝙ pro eo
qui facit ex voluntate.hoc est ꝙ prohibitio alienationis facta
per testatorem vel.l.non extenditur ad illam que fit ex necessi-
tate sed solum ad voluntariam:vt in.l.non extenditur ad illam
que fit ex necessitate sed solum ad voluntariam : vt in.l.aliena-
tionis.ff.fami.ercis.¶ Not.istam glo.singularem que dicit ꝙ
priuatus cui licet occidere ex forma.l.vel statuti non est vltus
suam iniuriam:ꝙ videtur ꝫm quosdā ꝙ huic ꝓmissioni possit
renuntiari per regulam generalem.l.si quis in conscribendo.
§.de pac.quod non esset verum si esset minister legis:q꞉ prose-
querετur iniuriā publicā:per.l.si vnus.§.itē.ff.de pac.Ex quo
a videtur sequi ꝙ si statutū dicat^a vt liceat occidere bannitum:⁊
aliquis fecit pacem cum bannito de aliqua offensa quā in eum
fecerunt ⁊ promisit eum non offendere ꝙ nō poterit offendi oc
casione banni:sicut non posset pro sua iniuria.Sed contra fuit
disputatum per Bar.in.q.que incipit Lucane ciuitatis.⁊ not.
in.l.si seruum.ff.de verbo.obli.Ad hanc autem gl.respondeo

a ¶ Statutum di
cat.Adde Bal.⁊
Alber.de rosa.in
tracta.statutoꝝ.⁊
do.Nelluꝫ de sctō
Gemi.in trac.bā
nitoꝝ.in.iij.parte
scōi tēpo.q.lj.cur.

ꝙ interdum ꝓmissio de occidendo facta priuato per statutum
fit ob priuatā vtilitatem ipsius pone exemplum vt in statuto
Florentie quo cauet̄:vt licitum sit offenso reoffendere:⁊ vindi-
ctam sumere de suo offensore vsqꝫ ad equiualen.offensam ⁊ nō
vltra.⁊ tunc habet locum ista glo.quia non esset minister legis
sed vltor sue iniurie.⁊ nō sequitur publicam vtilitatem:sed pri
uatam.Ioan.si fecisset pacem cum eo non posset postea virtu-
te statuti ipsum offendere:quia videtur statuto renuntiasse qd̄
facere potuit:aut talis promissio fit ob pub.vti.puta ꝙ liceat
occidere bānitum vt in.l.j.j.quando lice.vnicu.sine iu.se vin.⁊
isto casu quilibet est minister legis q꞉ quod respublica nō pōt
facere per suos officiales ad hoc deputatos cōmittit fiendum
cuilibet priuato sibi subdito.ideo si quis facit pacē cuꝫ aliquo
de sua iniuria qui fit bānitus vel postea banniatur pro alio cri
mine non prohibetur ipsum occidere pro vindicta reipublice
ad quaꝫ ista pax non extenditur vt in.d.q.disputata.Et ꝑ hoc
remanet declarata ista glo.difficilis ad intelligendum etiam ⁊
ad modum recitandi.
2 ☞ Usurarij lꝫ faciāt cātare instrumētū vsurarū in ꝑsonā vxo
ris vel alterius cōiuncti ne rescindat̄ ꝓpter vsurariā prauitatē
ꝙ hoc eis non prosit.

1 **Si per impressionem.** †Uenditio
facta officiali deputato ad instantiā ministrandam
per impressionem illatam ab eo rescinditur per con
ditioneꝫ ex hac.l.siue sit facta ei siue alteri supposito ab eo. nec
restituitur pretium.h.d.ista lex vulgaris.In tex.ibi impressio
nem dicitur impressio quando officialis habēs ministrationē
ministratur alicui de sua iurisdi.quod nisi sic fiat p̄cedet cōtra
eum de aliquo maleficio vel dabit sn̄iam contra eum in tali cā
que coram ipso ventilatur.vnde licet ille non timeat periculuꝫ
mortis vel cruciatum corporis:⁊ sic non habet locum actio ꝙ
metus causa directa:tamen potest rescindere contractum cele-
bratum ad cōmodatum officialis conditione ex hac.l.⁊ dico ꝙ
non est penalis in quadrupluꝫ sicut act.quod metus causa di-
recta.vt dixi.§.e.l.iiij.sed sufficit pena de qua hic quia perdit
pretium datum.¶ Or expediatis Bidellū.Sed quid si cōtra
ctus non fiebat ad cōmodum officialis sed tertij.Respon.non
puto hanc.l.habere locum.quia non debet extēdi vltra termi-
nos:de quibus loquitur:sed habebit locum.l.se.vt cōtractus
possit rescindi:non tamen emens perdit pretium.l.iij.§.eo.Et
aduerte q꞉ hic officialis peccauit in duobus : quia primo vio-
lentiam intulit ⁊ impressit ⁊ propter hoc perdit pretiū ⁊ rema
net penes venditorem vt in verbo retineatur. Secundo quia
posito ꝙ per impressionem non fecisset non debebat emere a
subdito sue iurisditionis:⁊ emptio non valet:nisi secunduꝫ ea
que habentur in.l.vnica.§.de contra.iudi.⁊ tunc quid erit de
pretio dic vt in.l.aufertur.§.ꝙ a preside.ff.de iure fisci. que lo-
quitur in isto casu.⁊ hoc in officiali habente administrationeꝫ.
sed si erat in dignitate sine administratione contractus non re
scinditur:vt.§.eo.ad inuidiam.nisi ꝓbaretur ꝙ minas vel vio
lentiā intulisset.vt ibi dixi.Et predicta quādo est officialis ad
iustitiam ministrandam.⁊ sic licꝫ persone sue iurisditionis sint
sibi supposite:res tamen eorum nō sunt in eius administratio
ne.si autem esset talis qui positus esset ad ministranduꝫ bona
vt tu.⁊ cura.vel execu.testamēti:⁊ emeret bona sue administra
tionis:tunc distinguitur:aut palam ⁊ bona fide ⁊ non delinq̄t:
sed valet contractus vt.j.de contrahen.emptio.si cum ipse.aut
clam ⁊ mala fide:⁊ tunc non valet ⁊ restituit rem ⁊ pretium qua
druplicatum.vt.ff.de contrahen.empt.l.non licet.⁊.l.qui offi-
cij.ꝫm Pe.⁊ Cy.hic ⁊ Bart.de hoc tractat in dicto.§.ꝙ presi-
de.vbi omnino vide.⁊ per hoc est expedita gl.Pe.que incipit
2 quadruplum ꝙꝙ imperfecte loquitur.¶ †Ultimo no.in fine
contra vsurarios qui faciunt cantare instrumentum in perso-
nam vxoris vel alterius cōiunctionis ne rescindatur propter
vsurariam prauitatem ⁊ hoc non prodest eis.⁊ sic presumitur
vsurarius ac si esset celebratus cum eodē secundum ea que ha
bentur in.c.j.illa nos.de emp.⁊ vendi.c.ad nostram.⁊ facit. l.j.
in fi.§.de contra.iudi.

1 **Venditionis.** †Quero qd addat ista
l.ad alias.ll.huius tit.
Respōdeo q꞉ generalior est cū alie loquantur qn̄ ti
metur mors vel cruciatus.¶ Ista loquitur gene-
raliter etiam qn̄ illud non timeretur:tn̄ contractus facti essent
per potentiam.exemplum vt dixi in.l.nō interest.§.eo.⁊ in.l.ꝓ-
cedenti:qn̄ officialis cōpelleret me ad vendēdū alteri ꝙ sibi of
ficiali.nā cōpeteret cōditio ex ista.l.⁊ etiaꝫ officiū iudicis ad re-
scindendū:vt in.l.illicitas.in prin.ff.de offi.presi.Et ne ista re-
media sunt penalia:q꞉ non cauetur hac.l.nec illa.tene menti ꝓ
intellectu totius tituli.

De dolo

¶ De dolo malo. Rubrica.

1
SI fideiussor. †Fideiussor emẽs rẽ pigno. a creditore vendente iure cre. non acquirit dominiũ: sed censetur eã potius luisse ꝙ emisse ꝓpter fidem datã debitori de soluẽdo ꝓ eo ꝓpter quod dolo videt̃ facere emẽdo: propter dolum compellitur actione mandati restituere rem cũ fructibus, percepta tñ quãtitate quã soluit tam ꝓ sorte ꝙ pro vsuris. h. d. ista. l. cũ gl. suis. ⁊ sic nõ loquit̃ de act. de dolo: sed de actione mandati que datur propter dolum ſm verum intellectum ponitur in glo. et eodẽ modo si scđs creditor emit a primo non preiudicatur tertio creditori quominꝰ possit sibi offerri ꝙ soluit. ⁊ ab ea pignꝰ aduocari licet si quidem tertius que nec esse cre. nec fideiussor ⁊ emisset acquireret dominium ⁊ non posset sibi a sequẽti cre. offerri: vt. ff. de distrac. pig. l. cũ secũdum. in fi. ⁊. l. ij. ⁊. j. si antiquor creditor. l. j. ⁊ ibi vide.

2 ☞ Qualiter intelligatur ista lex ꝙ actio de dolo non competit vbi competeret alia specialis ex alia equitate ꝙ rõne doli: ⁊ quid si sit generalis.

1
DE dolo. †Exẽplifica hanc. l. per. l. ꝑced. vbi dat̃ act. mandati ex dolo ibi commisso. ff. mandati. l. si mãdato. §. j. ideo cessat de dolo: vt ibi no. in glo. fi. in prin. ⁊ competen. mandati. ꝓpter dolum. ¶ Sed an actio de dolo cõcurrat cum exceptione doli. glo. in. l. j. §. ait pretor. ff. eo. super ver. excep. tenet ꝙ sic tñ competeret ex eadem equitate: sicut cõcurrit cum actione ꝙ me. cau. quia est ex eadem equitate: sed contra facit quia ille. §. ⁊ etiam. l. fi. eo. ti. vbi videtur casus: ⁊ hãc tenet Pe. tu dic etiã verum si per exceptionem doli plene videtur contra dolum. et
2 ita loquitur. l. fi. al's ꝓcederet prima opinio. ¶ †Ultimo not. glo. qualiter intelligitur ista. l. ꝙ ista actio nõ cõpeteret: vbi cõpeteret alia specialis ex alia equitate ꝙ ratione doli. Si vero nõ sit specialis sed generalis bene potest cũ illa concurrere: vt cum certi condictione sine causa sed illicitis potest ꝯcurrere cũ alia magis speciali ꝙ ipsa sit vt cũ actione ꝙ metus causa dolus est duplex: quidam simplex ⁊ occultus: quidam apertus. ⁊ tñ infertur metus: ⁊ sic ista actio se habet vt genus ad actionẽ ꝙ metus causa: ideo concurrit cum illa: quia competunt ex eadem equitate. Sed cũ alia que non se habet ad eã vt genus nec vt species sed vt excedentia ⁊ excessa non concurrunt: ⁊ ita loquitur hic ⁊ etiam illa. l. j. §. ait pretor. eo. tit. cum. §. seq. vnde non cõcurrit cum restitutione in integrum que potest dari propter dolum: ⁊ etiam si hic cessat dolus sed est lesio re ipsa. vnde dicit glo. ꝙ se habet ad modum inuidi qui inuidet pari non maiori nec inferiori.

NOn possum. De vtili tpe deducit̃ tẽpus absentie. h. d. Et dic ꝙ tpe huius. l. actio de dolo durabat anno vtili: qꝛ pretoria ⁊ odiosa. Ideo tpe absentie non currebat annus: qꝛ requirit̃ ꝙ habeat facultatẽ agẽdi ad hoc: vt tẽpus vtile currat: vt in. l. j. ff. de diuer. ⁊ tẽpo. ꝑscri. hodie vero durat biẽnium continuum: vt. j. eo. l. fi. Ideo curreret absenti ⁊ etiam alio modo impedito tamen propter iustũ impedimẽtum daretur in integrũ restitutio ex clausula generali si qua mihi iusta causa ⁊c. vt ibi no. in. d. l. fi.

2 ☞ Inter liberã ⁊ seruũ nõ est matrimoniũ sicut inter seruũ ⁊ seruam ⁊ quid de iure canonico.
Matrimoniũ hodie regulatur ſm ius diuinum.
3 Libertas semel data nõ reuocat̃ nisi ex cã ingratitudinis.
Qui non seruat promissa negligendo ita rumpit fidem sicut si non seruaret agendo.
4 Factum qñ ordinatur ad dationẽ qđ dicat̃ potius datio ꝙ factum inspecto fine.
5 Qđ vna tm̃ sit actio de dolo que dat̃ in cõtractu innoĩato facio vt des ⁊ an etiã cõpetat vbi dat̃ actio pre. ver. ⁊ an subrogetur loco eius qñ illa deficit.

1
CUm proponas. †Ex cõtractu innomiato facio vt des si non detur illi qui iã fecit datur actio de dolo. h. d. cõcordat. ff. de ꝑscri. l. naturalis. §. qd si faciam. lꝫ enim tribus speciebus contractuũ innominatorum. s. do vt des: do vt facias: facio vt facias ei q impleuit ex parte sua det̃ actio ꝑscrip. ver. vt sibi impleat̃ vel ad interesse: qꝛ nõ implet̃ vt in. d. l. naturalis. §. pe. in fi. q̃ dicit̃ actio ciuilis. in ista tñ specie facio vt des nulla dat̃ ciuilis act̃. facienti contra non dantẽ sed sibi ꝓuidetur de actione de dolo que competit ad interesse quatenus interest sua se nõ fecisse qđ facit si erat factũ irrepetibile. Ita loquitur iste tex. qui exẽplificatur ibi ꝑ glo. ſm terminũ huius. l. Et sic ista actio de dolo datur loco deficientis act. pre. ver. ⁊ ita vult glo. hic que incipit act. pre. ver. deficiente ⁊c. vnde non datur vt impleatur cõtractus nec ad interesse. quia non impletus seu quatenus interest fuisse impletũ: qꝛ si ad hoc daret̃ nõ subesset rõ quare potius daret̃ ac. de dolo ꝙ pre. ver. sed datur quatenus interest se nõ fecisse qđ fecit si factũ erat irrepetibile ꝙ interest põt esse maius vel minus ꝙ aliud de quo s̃. dixi. sed Pe. quẽ sequitur Bart. vult ꝙ in casu huius. l. non deficiat act. pre. ver. imo cõpetat si ille qui fecit vult eam intẽtare vt sibi impleatur cõtractus vel ad interesse agere: qꝛ non impletur. ⁊ hoc per. l. iurisgen. §. j. ver. vnde marcellus. ff. de pac. ⁊ per. d. l. naturaliter. §. sed si dedi. qꝛ hic ex facto. i. ex manumissione istius ancille. lꝫ nihil adesset aduersario. aderat tñ ancille de voluntate aduersarij. s. libertas. Et ſm opi. glo. qñ ex facto aliud adest aduersario nõ habet locũ ille. §. ꝙ si faciã cũ competit act. pre. verb. vt impleatur contractus per. l. non mota. s̃. de transac. ⁊ per. l. solent. in fiñ. de pre. ver. Sed hic nolebat agere: vt sibi ꝯtus impleret̃: sed agere ad rescissionẽ ꝯtractus ꝙ permittitur in contractibus innoĩatis põt etiã ille qui impleuit si aduersarius nõ impleuit non solũ agere pre. ver. vt sibi impleatur. Sed etiam penitere ⁊ agere condi. ob cau. ⁊ repetere quod dedit vel fecit qñ datum vel factum est repetibile. ⁊ res est integra ex parte aduersarij vt in. l. si pati. de condi. ob causam. sed si factum non est repetibile: vt in casu huius. l. nõ potest dari cõdi. ob cau. sed loco eius datur actio de dolo non ad repetendũ: sed interesse quatenus interest se non fecisse: ⁊ ita loquitur iste tex. vnde nihil habet facere ista. l. cũ. §. ꝙ si faciaꝫ. qui loquitur de actione de dolo que cõpetit loco act. pre. ver. Ista vero loquitur de illa que competit loco conditionis ob causam. ⁊ ſm hoc in cõtractu facio vt des reperitur duplex actio de dolo ſm predictos que opi. mihi non placet imo non reperitur nisi ista que datur loco deficiẽtis actionis pre. ver. ⁊ de illa loquitur in tex. ſm intellectum glo. ¶ In tex. ibi pro eadem tibi daret mancipium. subaudi ⁊ tu eam manumitteres sic fuit contractus facio vt des ex parte tua: sed ex parte illius fuit do vt facias. tu autem manumisisti ⁊ ille non vult dare mancipiũ. Queritur q̃ actio tibi cõpetat ⁊ respondetur ꝙ si velles reuocare libertatẽ ⁊ sic rescindere cõtractum ex penitẽtia que locũ habet in cõtractibus innominatis re integra hoc facere non posses. quia libertas semel data non potest reuocari. Et quod dixi de penitẽtia locũ habet quando factum est reuocabile. ideo in subsidiũ datur tibi actio de dolo: qꝛ nulla alia actio cõpetit ac. pre. ver. vt ibi det. Cum ex isto facto seu manumissiõe nihil adsit necessario vnde cum de alia actione tibi nõ prouideatur recurritur ad hanc actionem: quia ille non implendo dolo facit postꝙ tu impleuisti: ⁊ etiam quia ita est de natura istius contractus vt d. §. ꝙ si faciam. Sed si manumissio adhuc facta nõ est: ⁊ penes te remansit dominiuꝫ: vt quia tradidisti dũtaxat hoc pacto ꝙ postꝙ dederis mancipium acquiratur sibi dominium: ⁊ nõ ante ⁊ tunc possit eam manumittere tunc non datur actio de dolo cum possis eam vendicare vna cum natis ex ea. Qui sequũtur ventrem: ⁊ sunt serui tui sicut ⁊ ipsa si non mouent tibi questio
2 nem status: qꝛ non dicunt se liberos ex eadem causa. ¶ †Not. a
a ergo in prin. ꝙ inter liberam ⁊ seruum[a] vel econuerso nõ est matrimonium sed cõtubernium sic inter seruum ⁊ seruam. De iure canonico secus: vt in ti. de coniugio seruorum cuꝫ apud deũ non sit differentia inter seruum ⁊ liberam: ⁊ matrimonium hodie regulatur ſm ius diuinum: qꝛ est sacramentum. i. rei sacre
b signum[b] significat enim incarnati. in vtero virginali. vt in. c. ex
3 publico. cum ibi no. de conuer. coniuga. †Item no. ꝙ libertas semel data non reuocatur quod est verum. nisi ex causa ingrati b
tudinis. Ita no. ver. parati. ꝙ non seruat promissa negligẽdo ita rumpit fidem sicut si non seruaret agendo. ¶ In glo. super ver. tradidisti oppo. contra tex. dum dicit vel ei tradidisti. subaudi ⁊ dominium ⁊ transtulisti al's non posset procedere quod statim sequit̃ ⁊ ille manumisisti ⁊c. vt. j. sequitur in glo. ⁊ huic so. ⁊c. nam si ita fuit ille contractus fuit do vt des. ergo datur actio pre. ver. ⁊ per cõsequens debet cessare actio de dolo: vt in l. ij. s̃. eo. sol. duobus modis primo ꝙ nõ fuit cõuentum vt sibi dares ⁊ ille manumitteret: sed vt tu manumittens. licet postea ex mera volũtate sibi dederis vt ipse manumittat vnde ille cõtractus non denominatur ab eo ꝙ voluntate fecisti: sed a conuentione ꝑce. q̃ fuit vt faceres: vel dic ꝙ etiam si fuit conuentũ vt dares ⁊ ille manumitteret adhuc dicit̃ facio vt des qm̃ illa datio non fiebat propter se ⁊ ad hoc vt remaneret penes te. sic ordinabatur ad factũ vnde pro facto debet reputari. ſm gloss.
4 quã no. †Et sic econuerso qñ factũ ordinaretur ad dationeꝫ diceretur potius datio ꝙ factum inspecto fine vt in. l. qui reo. §. rome. ff. de so. ⁊ ita no. in. §. quid si faciam. per glo. ⁊ per hoc determinat Barto. q. si dicat statutum ꝙ pena apposita obliga-

a ¶ Inter liberã ⁊ seruũ. Adde. c. j. de ꝯiu. ser. ⁊ an cõtrahẽs cũ serua efficitur irregularis an possit ꝓmoueri. vide tex. ⁊ glo. i. c. oĩbus. xxix. q. ij.

b ¶ Sacramẽtũ. i. rei sacre. Adde. c. multi. j. q. j. c. sacrificiũ. de ꝯse. dist. ij. ⁊ Abb. in rubr. de bapti.

tioni dandi illud qd consistit in pondere numero vel mensura non posset peti tanq apposita in fraudem vsu. Secus si obligationi facti qd etiā videtur de iure cōmuni. ꝛ notatur in. l. cuz alias. j. de vsu. Et duo compromiserunt ꝛ pmiserunt parere laudo sub pena. istud parere laudo est facti ꝛ in factum sonat. pone ergo ꝙ arbiter condēnauit ad dandum. c. in certū terminum: quia si nō dat: an possit peti pena. videtur ꝙ sic. quia fuit apposita obligationi facti si nō pareret laudo sed in laudo venit datio. ergo reputatur datio ꝛ non factum ƀm Bar. de quo per eū in. l. quinta. §. si. ff. de verbo. obli. ꝛ dicit Bald. se vidisse pluries de facto. In glo. ibi licet in faciendo fuerit peruentuz. Ista est truffa ƀm Pe. quia an sit facio vt des. vel do vt facias non debemus inspicere a quo istorum primo inceperit executio. sed sicut in contractibus emp. ꝛ vendi. loca. ꝛ conduc. an dictus contractus assimilatur ex vna parte dicitur loca. ex altera conductio a quocūqꝫ inceperit. ita hic ex parte illius qui debet dare do vt facias ꝛ si dedit. ꝛ sibi nō fiat habet act. pre. ver. Ex parte vero illius q debet facere dicit facio vt des: ꝛ si fecit: ꝛ sibi non detur nō competit act. pre. ver. vt detur. sed actio de dolo: quatenus interest se non fecisse: vt in. d. §. quid si faciam. vt in hac. l. nec obstat lex cum mota supra allegata quia ibi ex facto aderat vtilitas aduersario quo casu non habet locū ista l. nec. §. quid si faciam vt putet. in. l. solēt. in prin. ff. de pre. ver. hic vō non aderat vnde essent inequales si posset agere vt sibi daretur: ꝛ sic adesset nec est dare aliam rationem. ¶ Sed contra hoc extra glo. op. quia imo adest aduersario ius patro. eo casu quo sibi fuit data ancilla ꝛ ipse manumisit. sol. ex illo iure non dicitur effici locupletior: vt no. in. l. naturales. in fi. ꝛ sic nō videt adesse. ¶ Item adhuc cōtra. quia saltem adest libertas huic ancille de voluntate aduersarij: ꝛ sic videtur adesse ipsi aduersario. argu. in. l. solutam. ff. de solu. propter hanc opp. Pe. ꝛ Bar. recedunt ab isto intellectu. ꝛ fatentur ꝙ hic compe. act. pre. ver. si iste vellet agere: vt sibi impleret: sed nolebat ad hoc agere: sed rescindere cōtractum per cōdi. ob causam quam imperator dicit nō competere: sed loco eius dari actionē de dolo. hoc non placet. vt detur hic act. prescrip. ver. vt impleatur cōtractus tanq sibi adsit. quia libertas est inestimabilis. Et sic non videtur ex hoc locupletior sicut nec ex patrona. preterea glo. in. §. ꝙ si faciam exemplificant illum tex. per hanc. l. sed ꝙ opi. Pe. ꝛ Bar. sit vera magis facit tex. in. l. iurisgentiuz. ver. ideoqꝫ. ff. de pactis. ꝛ in. l. naturalis. §. sed si dedi. sed responde quia ibi ille q debebat dare dedit. sed male dedit: quia res fuit euicta: tamen quia dando videtur contractum approbasse. licz enim ex eo qd fecit aduersarius nihil sibi adsit: potest cōueniri prescriptis verbis vt iterum det sed si nullo modo dedisset cōtractum non probasset. ꝛ sic non potest cōpelli ad dandum per aliquā actionem prescriptis verbis vel de dolo: sed solum daretur actio de dolo ad interesse: quia fecit si factum non erat repeti. alias non posset cōpetere condi. ob causam cessaret actio de dolo. Duo ergo requiruntur vt pcedat ista. l. ꝛ. §. qd si faciā s. ꝙ ex facto nihil adsit aduersario. ꝛ qd factū sit repetibile tūc datur actio de dolo que non est nisi vna ꝛ altero istorum deficiente non daret sed daretur actio pre. ver. vel condi. ob cām. ꝛ illa est veritas. d. Rapha. recedit a tramite omnium ꝛ dicit ꝙ in contractu facio vt des indistincte facienti contra non dantē datur actio pre. ver. ꝛ vt detur per iura supra allega. ꝛ non ob. §. ꝙ si faciam. quia dū ibi tex. dicit non competere aliam actionem non loquitur de prescrip. verb. sed de alia speciali actione de qua fuerat locutus in precedenti. §. sed hec est truffa. quia in precedenti. §. dū loquitur de ciui. act. loquitur de act. prescrip. ver. Et eo modo verisimile est ꝙ intellexerit in. §. quod si faciā. ꝛ ad iura in quibus se fundat. videlicet in. l. iurisgentium. ver. ꝛ ideo etiā si. l. naturalis. §. sed si dedi. ꝛ. l. solent. responsum est supra ꝛ clare. †Et conclude in effectu ꝙ vna tantum est actio de dolo que datur in contractu innominato facio vt des licet ex dictis Pe. ꝛ Bar. colligatur ꝙ sint due. Item ꝙ illa cōpetit solum qn deficit actio prescrip. ver. quia ex facto nihil adest aduersario. ꝛ deficit cōdi. ab cām quia factum est in repetitiōe: licet dns Rapha. teneat ꝙ etiam qn non deficit actio prescrip. verbis qꝛ adest aduersario potest dari de dolo actio. dicens ꝙ actio pscrip. verbis est generalis. vt in. l. j. ff. de prescri. ver. ꝛ. l. quot. ꝛ sic potest concurrere cum actione de dolo sicut cer. cōdictio sine causa: vt no. s. e. l. ij. sed ista ratio non placet quoniam actio prescri. ver. reperit etiam specialis vt est illa que datur ex pacto incōtinēti apposito: vt in. l. ij. j. de pac. iter emp. Et nos loquimur de spāli que oritur ex contractu innominato. et licet aliquando sit generalis. s. in tertio casu quando deficit nomē contractus ꝛ est equum actionem dari. vt. d. l. j. ꝛ. l. quo. ꝛ no. in l. ex placito. j. de re. permu. tamen est subsidiaria. quia non dat vbi alia dat: sed vbi omnis alia specialis deficit: sed certi condictio generalis ꝛ etiam sine causa nō sunt subsidiarie imo cōcurrunt cum alijs specialibus nominatis. Ideo non est bona comparatio. Item tertio concludo ꝙ ista actio de dolo nō surrogat loco act. prescri. ver. deficientis. vt detur ab obseruātia cōtractus vel ad interesse: qꝛ non seruat lꝫ glo. hic que incipit actio pscri. ver. deficiente ꝛc. innuat contra. quia vt supra dixi non extat rō quare potius deberet dari de dolo ꝫ prescriptis verbis si ad hoc daret: sed surrogat loco condictionis ob causam: vt det quatenus interest eū nō fecisse qd facit: ita intelligit ver. ꝛ sic ad estimationē ancille manumisse: nō det mācipiū promissum vel ad estimationē mācipij. nec obstat lex naturalis. in fi. de pscri. v. vbi tale interesse de quo hic venit in actione pre. ver. qꝛ ibi non poterat dari ad aliud alias daret ad illud. ꝛ non ad hoc ꝛ ex pdictis remanet ista. l. declarata melius forte ꝙ per alium sunt subtilia ꝛ speculatiua. ¶ Ultimo glo. pe. que incipit. quia adhuc qui etiam in alijs quā inuenit per traditionem non transfertur dñium nisi per aliam partem sit cōtractus adimpletus vel habita fides de hoc de quo vide per Bar. in. l. si seruus. §. loca. ff. de fur.

2 ¶ Forma libelli in actione in factū que datur loco actionis de dolo contra patrem.

3 Pupillus vel pupilla possunt emancipari ꝛ pater tūc erit eorum legitimus tutor.

Pater qn administrat bona filij tāq tutor tenetur sibi reddere rōnē nō sic qn vt pr ꝛ legitimus administrator rōne vsusfructus qꝛ filius sit in eius potestate.

1 **Si superstite.** †Cōtra patrē non dat actio de dolo nec etiam exceptio seu replicatio sed loco earum dat actio vel exceptio seu replicatio in factum. h. d. in effectu ista
2 lex: ꝛ hoc pter reuerentiā paternalem. †Et ideo in libello qn concludit non debet fieri mētio de dolo patris: vt dicatur qn nō debet locupletari ex dolo suo vel ꝙ ipse decipit filium: sed oportet verba temperari: vt dicatur ꝙ non cōgruit bone fidei filiū debere remanere in dāno ex tali contractu. ꝛ si aliter fieret rejceret libellus officio iudicis tanq ineptus tanq fuerit intentata ac. vel excep. doli. hoc voluit tex. in. l. nō debet. in fi. ff. e. ꝛ pone hic casum p. l. sub ptextu. s. de transa. excepto ꝙ illa loquitur in extraneo: ista in patre: ꝛ ideo ibi datur act. vel excep. doli. seu replicatio hic in factū. ¶ In tex. ibi postea trāsegisti cū eo bona fide subaudi ꝛ ipsum liberasti ab eo quo tibi tenebatur act. tu. propter malam administrationē: ꝛ hoc fecisti dolo eius inducta vel nō inducta tñ ipse non obseruat transactionem ex parte sua vnde vis euz rescindere: ꝛ agere ad id qd tibi tenebatur. Querit ergo qua actione tibi pnideatur: ꝛ rñdetur cū distinctione aut tu liberasti eū per pactū ꝛ tūc ac. tu. nō fuit ipso iure sublata sed ope excep. ex quo sequit licet in tex. non dicatur ꝙ possis agere act. prima tute. Et si excipiat de transact. replicabis in factū: quia non bona fide se habuit. ꝛ sic obtinebis in act. intentata. Si autē facta fuit per accep. pce. aq. stipu. per quā actio post tute. fuit nouata ac ipso iure perempta tūc ad eā non potest amplius recurrere: sed loco actionis de dolo que daretur contra extraneum datur tibi actio in factū. ꝛ hoc
3 est qd sequitur. ¶ †No. ergo ex hac lege in princi. ꝙ pupillus vel pupilla possunt emācipari. item quia pater erit tunc ipsorum legitimus tutor. Item ꝙ quādo pater administrat bona filij tanq tutor tenetur sibi reddere rationem: non sic quando: vt pater ꝛ legitimus administrator ratione vsusfructus quia filius sit in eius potestate. vt. j. de bo. que libe. cum oportet. §. nō aūt hypo. ꝛ adde quod no. Bal. s. de epi. ꝛ cle. in. l. orphanotrophos. ante fi. ibi vltimo ꝛc.

2 ¶ Indicia p q potest pbari dolus ꝛ qualia esse debeāt.
3 Quando non sit necessaria probatio doli ex indicijs sed ipso iure presumatur.
4 Dolus verus in quibus differat a dolo presumpto.
Uerbum culpa quid comprehendat.

1 **Dolum ex insidijs.** †Not. hic ꝙ ea que consistunt in animo vt dolus qui prouenit a malo animo non possunt directo probari per testes quoniaz animus hominis soli deo notus est vt dicit glo. insti. de actio. §. eque. sed bene potest probari per indicia que prouenient ex interioribus actibus: qꝛ per exteriora cognoscūtur interiora.
2 ¶ †Item no. ꝙ talia indicia debēt esse perspicua. id est ꝙ nō possunt interpretari nisi in malū: secus quādo in malum. ꝛ in bonū: quia tunc presumptio fieret potius in bonam partē. gl. ponit exemplum de primo in scholaribus hispanis qui inuitauerūt quēdam ad prandium: ꝛ ipsum inebriauerūt: vt inducerent ad fideiubendum pro eis. Nam ille actus inebriādi non potest interpretari nisi in malum quod apparet ex eo ꝙ postea fecerunt.

3 fecerūt. ¶ †In glo. ibi sed fallit. s. istud qđ hic dicit q̄ sit neces
saria probatio ex indicijs. nam aliquando nulla necessaria est
probatio doli etiā per insidias sed ipso iure presumitur et istud
contingit quando quis non facit illud ad qđ tenetur. et scit se te
neri unde si delata est alicui tutela: et ipse hoc sciuit et non admi
nistret nec sit impeditus presumitur hoc dolose facere. et idem
in quolibet administratore: ut in procuratore non faciendo illud
ad quod faciendum tenetur. ff. manda. l. si procuratorē. §. igno-
rantes. ver. dolum. Itē in casu legis dolo ad le. fal. Item quan
do quis asserit scienter illud de quo nō est certus an sit vel non
asserit pro firmo. cum non sit verum quia non debet esse facilis
ad temerariam assertionem ut. l. si quis affirmauerit. ff. eodē.
iuncta. l. iul. post prin. ff. de acti. empti. Item quando in rebus
depositis non adhiberet eandem diligentiā quā in suis: quod
4 dic ut in. l. q̄ nerua. ff. deposi. ¶ †Et ille dicitur dolus presum
a ptus a iure sine alia probatione qui dolus dicitur culpa[a] lata.
quando autem probatur per indicia dicitur dolus verus et dif
ferunt in multis quoniam a vero dolo minor nō excusatur: ut
in. l. auxilium. ff. de mino. Sed a presumpto sicut in. l. ubi exigi
tur. et ibi no. ff. de eden. Item dolus presump. recipit probatio-
nem in contrarium per alias conie. cum presumptio regulari-
ter recipiat probationem in contrarium: ut. j. de probatio. l. si-
ne possīde. et ibi no. et una presumptio iuris tollit alterā. ut in
l. cum de indebito. ff. de proba. Sed quando dolus verus proba
tur non sic recipitur coniectura in contrarium. Debes autem
scire q̄ illud verbum culpa est generale et comprehendit sub se
dolum verū qui dicitur culpa latissima: et presumptio que di
citur culpa latior et dissoluta negligentia que non est dolus sed
dolo cōparatur in pluribus et dicitur culpa lata. ut. l. lata. arg.
b de verb. ob. et etiā culpa leuis et leuissima[b] qđ plene prosequere. et
etiā utiliter. ut ponit Bar. in. d. l. q̄ nerua. Et q̄ illud verbum
culpa sit generale patet ex glo. que est i. l. si ex causa. §. si mulier.
ff. de mino. ubi oīno vide.

2 ☞ Cōtractus bonefidei qñ reddātur nulli propter dolū dantē
causam contractui.
Cuius nature est cōtractus eiusdē debet esse distractus.
3 Repudiatio hereditatis q̄ sit stricti iuris.

1 Si maior. †Repudiatio hereditatis fctā per dolū alterius ad quē fuit deuoluta non redditur propterea nulla. sed contra illum per acti. de dolo succurritur ad interesse. h. d.
2 ¶ †Oppo. pro declaratione glo. q̄ ista repudiatio heredita.
cui dolus dedit causam sit ipso iure nulla. et sic competat act. de
dolo. Sed possit hereditatem adire: quia dolus dans causam
contractui bonefidei reddit ipsum ipso iure nullum: ut. l. elegā
ter. in prin. ff. eo. sed pe. heredi. est bonefidei ergo et repudiatio
eius. similiter debet esse bonefidei: quia cuius nature est cōtra
ctus eiusdem debet esse distractus: ut no. in. l. sub pretextu. la. j.
s. de transac. et. j. titu. j. de tute. ergo debet reddi nulla ista repu
diatio. glo. in effectu respōdet verū esse quod enim contractus
bonefidei redduntur nulli propter dolum dantem cām contra
c ctui[c] quando sunt tales que non trahūt secum executionem ut
d venditio. Nam ex sola venditione non transfertur dominium:[d]
sed requiritur traditio que est executio. et tunc licet contractus
sit ipso iure nullus cum nulla oriatur obligatio si tamē postea
sequatur executio: quia res tradatur illa non est nulla. imo trans-
fertur dominium unde dicit Bul. precessit vēditio ut infirma.
quia dolus dedit ei causam et secuta est traditio infirmāda per
actionem de dolo: et notatur in dicta. l. eleganter. sed repudiatio
heredita. posito q̄ esset bonefidei trahit secum executionem: quia
statim abdicat repudiantem potentia amplius adeundi. Nec
alia executio facti requiritur. et ideo comparatur venditioni fa
cte per dolum. et postea executio. manda. per traditionem quo
casu ad actionē de dolo recurritur. ut rescindatur traditio. ita
hic. hec est intentio glo. licet per verba obscura quam Barto.
valde notat dicēs q̄ sentit id quod supra dixi q̄ cuiuscūq; qua
litatis est contractus eiusdem sit distractus. et q̄ dolus dans
causam alicui actui qui trahit secum executionem non reddit
ipsum nullum ipso iure. sed facit eum annullare per actionem
de dolo in effectu tamen hoc casu non recuperat hereditatem
sed estimationem eius quia datur ad interesse: ut idem videtur
in peti. heredi. si quis per dolum inductus adiret quia statim
efficitur dominus absq; alia appellatione. Et sic trahit secum
executionem. nam contra dolum inducentem habet actionem
de dolo. et etiam excepti. doli. si ille erat creditor hereditarius:
3 ut in. l. fiñ. ff. eo. Alij dicunt† q̄ repudiatio hereditatis est stri-
cti iuris: quia non numeratur ut. §. actionum. ideo non est nul-
la ipso iure sic nec transactio vel liberatio: ut. s. eodem. si super
sti. et in. d. l. sub pretextu. l. j. et in. l. actione. de transact. s. Et ista
magis placent. sufficit.

1 Optimum. †Hec actio debet hodie per hanc legē infra bienniū continuum moueri et terminari: alias ipso iure tollitur et illud tempus currit absenti et etiam ignorāti. h. d.
ante istam legem durabat anno utili et sic non currebat absenti
nec ignoranti: ut. s. eo. l. nō possunt. Succurritur ergo impedi
to agere propter absentiā vel ignorantiā per restitu. in integ. per
clausulam generalem si qua mihi iusta causa de qua in. l. j. in fi.
ff. quibus ex cau. ma. quam debet petere: et expediri facere infra
quadriēnium continuum a die cessan. impedi. et sic a die scientie
et reuersionis: ut in. l. fi. j. de tem. in integ. restitu. et sic illud qua-
driennium est utile a principio. quia non incipit currere impe-
dito ne sequatur inconueniens q̄ currat: et ex eadem equitate:
quia non debet dari restitutio ad restituendum ut not. in. l. in-
terdum. ff. de mino. postq̄ autem incepit currere est continuū a
sed biēnium de quo hic est cōtinuum tam a princi. q̄ ex postfa
cto quia incipit currere absenti et ignorāti. ecce ergo. ¶ In gl.
super ver. abfuerit ibi vel numerus. Tu dic q̄ omnes iste solu
tiones sunt vere in se et possunt simul coniūgi ut patet ex predi
ctis. nam ante istam. l. dabatur annus utilis: ut in. d. l. nō pos-
sunt. que hodie corrigitur per istam ut in prima et scda solutio
ne. Et resti. cōceditur ei qui fuit absens ex causa reipublice que
in hoc est priuilegiata: secus si ex causa mere voluntaria ut in b
ultima et penultima solutione.

¶ De in integrum restitutione minorū. Rubrica.

2 ☞ Actio de dolo et actio qđ metus causa in qbus differāt re
stitutione in integrum.
1 ¶ †Super glo. rubrice ibi dictū est supra. Dic. s. duobus titu c
2 lis prece. † et sic actio qđ metus causa et actio de dolo dicuntur
restitutorie. Ideo in. ff. primo ponitur titulus generalis de re
stitutione in inte. et postea ponitur titulus qđ metus causa de
dolo ad notandum quod sunt restitutorie. sed nō ita hic: et hoc
forte quia proprie restitutio in integrum dicitur illa que fit of
e ficio iudicis nobili.[e] Ideo si statutum loqueretur de resti. in in
tegrum intelligeretur de illa in dubio non de ea que fieret iure
actionis cum verba eius sint proprie intelligenda: ut in. l. iij. §.
hec verba. de nego. gest. Sed unde procedit q̄ precedentes fiant d
iure actionis: et sequentes fiant offi. iudi. Respondeo hoc intel
ligitur ex verbis edicti pretoris: quia in edicto quod metus cau
sa de dolo pretor per suum edictum infringit actum gestum p
motum vel dolo sine ministerio iudicis viuentis dum dicit ra
tum nō habeo ad iudiciū. i. actionem: ut in. l. j. quod metus cā.
et in. l. j. §. j. ff. de dolo. Sed in edicto de minorib⁹ cōmittit hoc e
fiendum iudici causa cognita. nam nō improbat semper gestū
cum minore: sed ita demum si ledatur sui facilitate vel dolo ad
uersarij unde dicit utiq; que res fuerit animaduertam. que ver
ba intelliguntur ad iudicem directa ut adhibeat cause cogni-
tionem: ut. l. j. §. j. iūcta. l. quod si minor. in fi. ff. de mino. et istud
officium iudicis nobile quo rescinditur actus celebratus cum
minore dicitur offi. rescissorium et durat quadriennio continuo
quo expedito datur actio utilis que dicitur rescissoria et preto
ria: et durat anno: ut. l. fi. j. ex qui. cau. maio. sed actio de dolo. et
quod me. cau. sunt psonales. et durāt. xxx. annis nisi contra pos f
sidentem titu. pro bona fide: quia tunc longo tempore tolluntur:
ut. l. iij. s. quod me. cau.

2 ☞ Que dicatur dissimulatio.
3 Qui pmittit labi tps pscriptionis seu intra qđ pōt actū facere
censet tacite renūtiare q̄ taciturnitas hz in se consensum in iure
nondū quesito et quid in querendo.
Prescriptio longissimi temporis q̄ non tollat naturalem ob
ligationem et quando.
4 Minor eoipso q̄ renūtiat qrele inofficiosi testamēti dicat le-
sus absq; eo q̄ probet lesionem.
5 Solus tutor an possit facere pacē de morte patris pupilli.

1 Illud. †Minor lesus in renūtiādo querele inofficiosi testamenti tacite vel expresse restituit in integ. h. d. Et primo loquit in maiore sm glo. usq; ibi nec hoc postea in minore nos possumus intelligere totam in minore. Et in prima parte dicit esse inspicien
dum an sit renuntiatum querele vel non: quia si non esset renun-
tiatū nō esset necessaria restō in integrū. Secūda vero loquitur
quando fuit renuntiatum que renūtiatio in effectu nō nocet pa
rat sibi preiudiciū: quoniam aduersus eā cōpetit restitutio licz
2 mero iure valeat. ¶ †In tex. ibi tacita dissimulatione dicitur
f dissimulatio[f] quādo tacuit per quinquēnium quo durat quere
la: ut. j. de inoffi. test. l. si quis filium. in fi. Glo. tñ hic intelligūt
qñ approbasset iudiciū defuncti acceptādo legatum sibi factū

a ¶ Dolus dr culpa. Adde Car. zaba. in. c. j. i. v. q. de cōmo. et q dol⁹ dicat verus et q presumpt⁹. vide per alex. de imo. in cs. ciij. co. v. in. j. vol. Fran. cur.

b ¶ Culpa leuis et leuissima. adde q̄ dicat culpa leuissima. vide p Bar. i l. q̄ nerua. ff. deposi. p Car. zaba. cs. j. in. x. q. de cōmo.

c ¶ Dolū dantem cām cōtractui. adde an dolus dans cām ctui de iure cano. reddat ctū ipso iure nullū. vide p Bal. i. c. vnico. in fine. extra de plus peti.

d ¶ Trāsfert dniū Adde an trāsferatur solo ti. vide in l. pe. C. de rei vē. et in. l. traditionib⁹. C. de pac.

e ¶ Nobili. Adde Bar. i. l. in cause. la. §. et in. l. si minor. in prin. et. §. fi. ff. de mino. et adde q̄ lz dicat officiū iudicis qñ venit appellatione actionis. ita Bart. in. l. j. §. idē pōponius. el ij. ff. de dolo. Cur.

f ¶ Dissimulatio. Adde q̄ de dissimulatione hr i. l. j. C. de deser. li. xij. et dissimulatio hr loco phibitionis ita Spe. in ti. de loca. §. sexto. ver. sexto qrit. et q̄ sola dissimulatiōe tollat iniuria adde Spe. in ti. de iniu. post prin. et hr insti. de iniur. §. fiñ. Cur.

in testamento in quo erat bereditatus vel aduocando pro berede instituto. Certe ista non est proprie dissimulatio cum isti actus consistant in faciendo. fateor tamen ꝙ ꝑ ipsos inducitur tacita approbatio: ꝛ renuntiatio querele sed dissimulatio cōsistit in tacēdo ſm Bart. ¶ †Ex quo no. ꝙ ille qui ꝑmittit labi
5 temporis prescrip. seu intra quod potest actum facere censetur tacite renuntiare. ꝛ sic ista taciturnitas habet in se ꝯsensum qḋ est verum ſm Bald. in iure nondum quesito sed querendo: vt in. l. bonorum. ꝟ. qui admit. ad bono. pos. possunt. sed in iure q̄sito perfecte non habet consensum per ea que no. in. l. fi. rem ra. ha. vbi glo. no. ꝙ prescriptio longissimi temporis nō tollit naturalem obligationem. sed si haberet consensum creditoris eaꝫ tolleret sicut pactum de non petēdo vt. l. sticbum. §. naturalis.
4 de solu. ¶ †In tex. ibi nec hic subaudi preiudicium sed hoc q̄ritur an si renuntiasset expresse vel tacite necesse habeat probare se lesum cum petit restitutionem videtur ꝙ sic: vt. ꝟ. eo. l. minoribꝰ. ꝛ sic habebit necesse probare ꝙ hereditas paterna erat locuples ꝛ intererat suā non exclusa querela. ꝛ ꝙ erat iniuste exheredatus. Contrarium hic determinat Bal. dicens ꝙ eoipso qui renuntiat censetur lesus ꝛ sic non habet probare lesionem alio modo per glos. que est in. l. si iudex. ff. de mino. ꝛ per aliam que est. ꝟ. eodem. l. si intra etatem. Tene menti ꝛ hoc etiam videtur de mente glo. fi. huius legis. ¶ In glos. magna circa fi. ibi vel tertio dic istam tenet Bar. sed non videtur vera quia lex illa est antiqua sicut ista. per. l. autem fi. eiusdeꝫ tituli bene posset dici ꝙ corrigatur: quia illa est lex noua. ꝛ vult ꝙ minor ipso iure seruetur illesus aduersus cursum prescriptionum que olim currebant contra ipsum. Unde videtur dicendum ꝙ secunda precedens solu. sit verior. ꝛ etiam iure veteri ista prescriptio qnquennalis non currebat ipso iure minori odio querele: vt in il. la. l. ij. ꝛ ꝙ ista intelligatur secundum illam: ꝛ sic verbum cadere proprie ꝛ improprie ponitur prout refertur ad diuersa ſm
5 glo. ¶ †In glo. ibi vel dic. per istam glo. videtur si esset vera ꝙ sicut non valet renuntiatio querele expressa vel tacita odio q̄rele. ꝛ propter iniuriam factam filio ita non valet pax facta per minorem de morte patris propter iniuriam magnam factam ipsi filio etiam si fiat cum autoritate tutoris vel curatoris: contrarium tamen determinant doc. quia interest minoris non stare ī inimicitia: ꝛ dicūt ꝙ etiā solus tutor si pupillus est infans possit eam facere maxime cuꝫ autoritate iudicis. de hoc tangit Bal. in. l. pactum curatoris. ꝟ. de pac. ꝛ hic per Cyn. ꝛ eundem Bal. facit. ff. de mino. l. minoribus.

1 **De tempore.** †Numerus liberorūꝫ nō supplet etatem quātū ad denegādum restitutionem in integrum. hoc dicit. sꝫ quantum ad honores sic vt est glo. fi. ¶ In tex. ibi accipere debuit. subaudi ꝛ nō accepit. ꝛ sic fuit portio sua ad te deuoluta per ius accrescendi. ipsa vero petebat restitutionem in integrum. Tu excipiebas ꝙ non erat audienda: q꞉ tempore quo fuit exclusa per negligentiam erat. xx. an. ꝛ habebat qnq꞉ liberos incolumes q꞉ representabat quinq꞉ annos. vt in. l. ad rē. de mu. ꝛ ho. ꝛ sic fingebatur esse maior. ꝛ aduersus actum preiudicialem gestum: ꝛ tp̄e quo quis est maior. xxv. an. vel fingitur esse non datur restitutio vt. ꝟ. de his qui ven. eta. impe. l. ij. Ista vero fingebatur esse maior: imperator respondet ꝙ ꝑpter hoc non excluditur si est infra tp̄s petende restitutionis. q꞉ numerꝰ liberorū bene prodest patri. vt faciat ipsum habilē ad honorē. ꝛ habeatur pro maiore: non aūt debet nocere: vt eum excludāt a resti. in integ. hoc vult ista. l.

2 ¶ Iudicium agitatum per adultum etiam si curatorem nō habeat non valet.

Pupillus si contrahit sine tutoris autoritate contractus est ipso iure nullus etiam si tutorem non habeat ꝛ quid in prodigo cui bonis interdictum fuit.

3 Minor hodie nō potest alienare res mobiles cum autoritate tutoris vel curatoris sine decreto iudicis nisi sint tales que seruando seruari nō possunt.

Autoritas tutoris vel curatoris interueniēs vel iudicis decretum facit actū valere mero iure sed non excludit minorē a bn̄ficio restōnis in integrum si fuerit lesus. ꝛ nu. 5.

4 Prodigus cui fuit bonis interdictum habens curatorē in q̄bus equiparetur adulto curatorem habenti ꝛ ꝙ talis prodigꝰ non possit testari.

5 Si aliquis est minor ꝛ etiam prodigus ꝛ datus fuit sibi curator. an iste poterit obligari naturaliter sine curatore tanq̄ minor non prodigus ꝛ etiam testari an neutrum possit tanquam prodigus.

6 Adultus hn̄s curatorē ꝛ pupillus in q̄bus equiparent̃.

7 Autoritas iudicis an possit supplere defectum tutoris vel curatoris.

1 **Si curatorem.** †Bona lex ꝯtractus celebratus ab adulto curatorem habente sine illius autoritate non valet ipso iure. Ideo non est necessaria restitutio in integrū. sed si cū autoritate illius valet mero iure. Sed si est lesus competit in integrū restitutio. h. d. ꝛ semꝑ allegatur q꞉ est melior in hoc q̄ aliqua que sit in iure ꝛ melius declarat hunc arti
2 culum. ꝛ habet locum in actibus extraiudicialibus. †sed in iudicialibus etiam si curatorem non habeat non valet iudicium agitatum per eum: vt no. in. l. cum minores. ꝟ. si aduer. rem iu. ¶ In text. ibi post pupillarem etatē hoc ideo dicit quia intra pupillarē etatē si pupillus cōtrahit sine tutore nō distinguitur an ip̄m habeat vel non. Sed indistincte ꝯtus est ipso iure nullus cū nō habeat legitimū administratorē bonorum suorūꝫ vt l. iusiurandū qḋ ex conuentione. §. j. ꝛ ibi no. ff. de iureiuran. sed post pupillarē etatem habet administrationem bonorū a iure cōcessam nisi sibi auferatur ꝑ quā censetur sibi interdicta sic vt prodigo cui bonis interdicit. ꝛ dat̃ curator. h. d. iste tex. non tn̄ habet eam perfecte quod patet: q꞉ si leditur datur sibi in integrū restitutio vt in fine. ¶ In fi. tex. ibi cā cognita. s. an fit lesus vel nō sed hic nō attēditur in primo casu quādo contractus est ipso iure nullus vtrum lederetur si valeret vel non nam etiam si nō lederetur non valet propter defectū solēnitatis. Itē intellige hic in his ad que extendit̃ curatoris administratio. sed in his ad que non extenditur perinde est ac si curatorem non haberet. ꝛ sic valeret actus mero iure licet factus sine illius autoritate: vt no. per glo. in. l. j. §. fuit quesitum. ff. ad trebel. in vna sol. glos. pone exemplum vt in. l. in copulandis. ꝟ. de nup. ꝛ hoc
3 est singulare. ¶ †In glo. sup verbo res ibi vel hodie hoc ideo dicit q̄m ante legem. ꝟ. qui tutores. ꝟ. de admi. tuto. minor poterat indistincte alienare res mobiles sine iudicis decreto. ꝛ sufficiebat autoritas tutoris vel curatoris: hodie per illam legem non: nisi sint tales que seruando seruari non possunt sed requiritur decretū iudicis sicut in alienatione rerū immobiliū. autoritas autem tutoris vel curatoris interueniens vel iudicis decretum facit actum valere mero iure. sed non excludit minorem a beneficio restitutionis in integ. si fuerit lesus: vt infra si tutor
4 vel curator inter. per totum. ¶ †Pro declaratione gloss. que incipit quantū ad hoc op. ꝙ ista equiparatio de adulto curatorem habente ad prodigū nō fit, bona: q̄m prodigus cui bonis est interdictum. ꝛ datus curator non possunt testari etiam cuꝫ curato. autoritate: vt. l. is cui bonis. ff. de testa. sed adultus curato. habens pōt testari ꝛ sine curato. autoritate q̄m illa se nō extendit ad actus moriētium: vt in. l. aurelio. §. ij. ꝛ ibi no. ff. de libe. leg. glo. fatetur ꝙ ista equiparatio nō est bona per omnia: nō enim procedit in actibus moriētium vel in vltimis volūtatibus: in quibus prodigus est deterioris cōditionis: quia sibi interdicitur administratio propter eius culpā ꝛ defectū: nō sic in adulto: sed in actibus inter viuos est bona. Primo q̄tū ad effectum de quo hic cum nō valeat cōtractus sine curatore. ꝛ in hoc bene dicit glo. itē quantū ad obligationē etiaꝫ naturalē vt sicut ꝑdigus sine curatore nō obligat̃ naturaliter vt colligitur ex. l. is cui bonis. ꝟ. de ver. obli. ita nec adultus sine curatore. sed in hoc bene non dicit: q꞉ video ꝙ pupillus doli capax sine tutore naturaliter obligatur vt in. l. j. ff. de noua. ergo fortius adultus sine curatore. In hac opi. residet gl. in. l. puberes. ff. de ver.
5 ob. de quo dic vt ibi plene ꝑ Bar. ¶ †Sed circa hoc queritur pone ꝙ aliqs est minor ꝛ etiam ꝑdigus ꝛ datus fuit sibi curator vtrū iste poterit obligari naturaliter sine curatore tanq̄ minor ꝛ non prodigus ꝛ etiam testari. An autem neutrum possit tanq̄ ꝑdigus: prima pars videt̃ verior: q꞉ ille curator cēsetur datus tanq̄ minori nō tanq̄ prodigo: quia causa naturalis potius est inspiciēda q̄ accidētalis: vt no. in. l. q habet. ff. de tute. Bar. tenet ꝙ ista pars sit vera nisi etiā vltra hoc fuerit sibi propter prodigalitatē licet nō habeat curatorem tanq̄ prodigus: sed tanq̄ adultus: sufficit aūt ad impediēdos dictos actus ꝙ si bi fuerit bonis interdictū tanq̄ ꝑdigo licet non fuerit sibi datus curator vt prodigo: vt in. l. is cui bonis. ff. de testa. ꝛ de ver. ob. is cui. tene mēti hoc dictū. ¶ Item queritur adultus etiaꝫ habēs curatorē ꝛ contrahens cū illius autoritate restituitur in inte. si ledat̃. ꝟ. si tutor vel curator interue. per totū qd in ꝑdigo ꝯhente cū cura. autoritate si ledatur. Quidā dicūt ꝙ non restituitur q꞉ nō reperit̃ iure cautū. Tu dic ꝯriū ꝙ oīa beneficia q̄ dantur adulto dantur etiam prodigo cui bonis interdictuꝫ est vt non valeat alienatio bonorū immobilium sine decreto iudicis: ꝛ vt restituatur in integrum ꝛ vt prescriptio lōgi temporis cōtra eū nō currat. vt est tex. cū glo. in. l. ij. ꝟ. de cura. fu. ad quod ff. de priuile. credi. l. iiij. §. j. cum. l. seq. ꝛ se. per Bar. in. l. si infanti. ꝟ. de iure deliberā. ꝛ in. l. marcellus. ff. de fideiusso. ꝛ hoc tenet hic Bal. ꝛ in. l. iij. ꝟ. qui admit. ad bo. pos. possunt. ꝛ no. in addi.

Spe. ti.

Spe. ti. de prescrip. sup rubrica. ꝛ sic in hoc bona est equiparatio. in alio tñ differũt etiã in actibus inter viuos: qꝛ adult⁹ habens rem cõem cũ maiore põt diuidere cum eo si prouocet ad diuisionem ab illo: vt in. l. si pupillorũ. de re. co. ꝛ. l. iter oẽs. in fi. ⁊. de pre. mi. secus in pdigo cui bonis est interdictuȝ vt. ff. de
6 cast. pecu. l. ex castrẽsi. † Et sic recollige ex oĩbus pdictis duos casus in quibus eqparatio nõ est bona etiam in actibus inter viuos. s. illum ꝛ etiam aliũ quo ad naturalẽ obligationẽ: vt. s. dixi. ꝛ alios duos in qb⁹ eqparatio est bona. s. q̃tũ ad nullitatem actus celebrati siue curatio. ꝛ q̃tũ ad beneficia q̃ ↄcedunt adulto ȝ vlteri⁹ dicit glo. colligi ex hac. l. iũcta. l. certi ↄdictio. §. qm̃. ff. si cer. pe. ꝙ adultus curato. hñs eqparat pupillo qm̃ pdigus pupillo eqparat vt ibi ergo ꝛ adultus qui equiparat
a pdigo similiter pupillo cõparat[a] hic tñ dicit gl. fallere in duobus casibus. in ꝟ. itẽ differt. tu adde tertiũ qñ interuenisset iura
b mentũ qꝛ hic tolleret[b] bñficiũ restõnis adulto siue habeat curatorẽ siue non: vt in aut. sacramenta. ⁊. si aduer. ven. ꝛ tñ nõ tolleret eã. ꝛ pupillo ↄhenti etiam cũ tutore: vt ea. aut. colligit. in
7 ꝟ. puberũ. a ↄrio sensu ſm Bal. ¶ † Ulti. gl. querit vtrũ autoritas iudicis possit supplere defectũ tutoris ꝛ curatoris et arguit p ↄ. Tu dic ſm Bart. ꝙ si est act⁹ in quo reqrat vtraq3 autoritas. tã tuto. ꝛ curato. q̃ etiam iudicis. ꝛ tũc non sufficeret solius iudicis. quia deficeret vnũ de substantialib⁹ ita pcedit prima rõ gl. p. l. cũ his. §. si ptor. ff. de trãsac. Aut est casus in quo sufficit autoritas tutoris vel cura. Et tunc aut loqmur in actu liberationis q dicit necessarius. qꝛ fit ex necessitate: vt in solu. ꝛ tunc sufficit autoritas iudi. vt possit qs se pfecte liberare soluendo pupillo vel adulto sine tutoris vel curatoris autoritate cum decreto tñ iudicis. ita loquitur ſm ar. gl. p parte affirmatiua: vt in. l. ait pretor. §. permittit. ff. de mino. Aut loqmur in actu obligatorio vel voluntario ꝛ tũc aut loqmur in adulto ↄbente sine curatore sed cum decreto iudicis. ꝛ dico ꝙ sufficit siue curatorem nõ habeat siue habeat qm̃ etiam habenti cura. põt dari alius curator: vt in. l. ventri. ff. de tut. ꝛ cu. da. ab his. sicut ergo iudex posset dare alium curatorẽ qui autoritatẽ prestaret. ꝛ valeret act⁹. ita ꝛ ipse põt assumere vices alterius curatoris ꝛ faciet actum valere vt in. l. bonorũ. ⁊. q admi. ad bo. poss. pñt. in. l. si infanti. in fi. ⁊. de iure delib. an habeat tutorem tunc secus qñ tutorẽ habenti alius tutor non est dand⁹ regulariter: vt. ⁊. in qbus cau. tu. habẽti per totuȝ ergo nec põt iudex assumere sibi officiuȝ alterius tutoris. qd autem dixi in adulto. vt iudex possit supplere defectũ curatoris procedit in actibus extraiudicialibus non autem in iudicialibus in qbus requirit indi stricte autoritas curatoris siue ipsum habeat siue non. al's non valeat iudiciũ: vt no. in. l. cũ ꝛ minores. ⁊. si aduer. rem iudi. ꝛ iudex nõ potest hoc supplere quia ibi stat vt iudex. ergo nõ potest stare vt pars seu administrator partis: quia gerer vice duarum personarũ qd esse non debet hic vt not. Bal. in. l. fi. §. necessitatem. ⁊. de bo. que libe. Item qd in pupillo nõ habẽti tutorem vt iudex supplere possit defectum illius intellige dũmodo iudex sciat ꝙ tutorem nõ habet ꝛ facit hoc ea intentione. vt suppleat: ideo debet exprimere qualiter talis iudex sciens pupillum non habere tutorem. ꝛ volens supplere. ꝛ etiam vt pbatur ex. d. l. bonorem. ad qd facit. l. si seruus. ff. de bo. pos. in ratione sui.

2 ☞ Qui etatẽ allegat debet eam probare.
3 Qualiter probetur minor etas.
4 Si ago contra te ad aliquã rem quã dico esse penes te. ꝛ tu negas esse penes te licet probem ꝙ aliqñ fuit penes te. non tñ sequitur ꝙ hodie sit. ꝛ fallit in duobus casib⁹.
5 In libello in quo qs vt agit dñs si vult vti hac pſumptiõe dȝ asserere se hodie dñm. ꝛ tunc sufficit probare ꝙ semel fuerit.
6 Si solui tibi pecuniã tanq̃ debitã cũ nõ esset. ꝛ repeto eã p cõdictionẽ idebiti ꝛ dico ꝙ erat idebita tempore quo solui quã presumptionem inducam ad hoc probandum.

1 I minorem. † Qui petit restitutionẽ in integrũ ratiõe minoris etatis necesse hȝ pbare etatẽ quã allegat. aduersarius autẽ qui vult ipsum excludere necesse hȝ probare qd tempus restitutionis in integrũ petende: ꝛ terminande iam lapsum. h. d. Et primum dictum procedit siue allegatur minor etas agendo siue excipiendo: vt not. in Specu. de acto. §. i. ver. si ergo excipis. Nam si ago contra te ex contractu celebrato tempore quo eras minor: ꝛ tu excipis de minori etate: ꝛ per modum conditionis petis te in integ. restitui scõm formam traditam in. l. nam ꝛ postea. §. si minor. ff. de iureiur. necesse habes probare etatem. ꝛ etiam lesionem sicut si de directo
2 ageres contra me. ꝛ peteres cõtractũ rescindi. † ꝛ ad hoc semp allegat ista. l. ꝙ qui equitatem allegat eam probare debet siue agendo siue excipiẽdo. Nam et reus habet necesse pbare exceptionem: quia in hoc videtur actor: vt in. l. i. ff. de excep. ꝛ. l. in
3 exceptionib⁹. de proba. ¶ † Qualiter autem probet etas mi-
c nor[c] vide plenissime per Bar. in. l. de etate. ff. de mino. ꝛ valde subtiliter tractat hãc materiã. Et audiui a quodã cardinali q erat tpe suo ꝙ qñ Bar. repetijt illam. l. stetit per quinq3 ãnos ad cõpilãdum illam repeti. ꝛ ita dixit in cathedra. d. Cardinali qui erat eius scholaris audiente. Et a me par multo verisimile poi che pose tãte subtilitade e belle cosse che glie vno miraculo: e vno scholare se vergognarebe adesso de dire che hauesse consumato pur a sei mese vna repetitione. Ma oggi se fanno repetitione da donzẽna respecto a le soe lequale mentre dureranno le lege seranno di perpetua fama e memoria. ¶ In glo. magna ibi secus autẽ. si ex aspectu appareat ↄriũ declara: quia si dico me fuisse minorẽ tpe contractus celebrati iã sunt quatuor anni ꝛ peto resti. si nũc cum peto appareo ex aspectu esse minor non habeo necesse pbare. Nam si nunc appareo minor fortius tunc debebam apparere ꝛ etas minor probatur ex aspectu: qd tñ dic vt. d. l. de etate. An intelligat de aspectu quo ad iudicem an quo ad testes. ¶ In glo. ibi sed cum aliquãdo fuit minor quare non semp presumit minor subaudi taȝ ↄctus celebrati tpe q̃ nunc cũ agit nisi pbet ↄriũ cuius ↄriũ vult ista l. ꝙ habeat necesse probare minorẽ etatem ad qd glo. rñdet ꝙ argumentatio pcederet in his que tractu tpis non mutant: vt est dñium. si probaui me semel dñm ꝛ assero me nũc dñm presumor dñs etiam si non probẽ nũc me esse: quia dñium tractu tpis vel de facili nõ mutat: vt in. l. si possidetis. ⁊. de proba. sed ꝛ etas solo tractu tpis mutat: iõ nõ est bona argumentatio de
4 pterito ad pñs. ꝛ alleg. glos. duo similia: vnũ in possessione q̃ de facili pdit vt in. l. si qs vi. §. differentia. ff. de acq. pos. vnde si ago ↄ te ad aliquam rem quã dico esse penes te. tu autem negas esse penes te licet ego pbem ꝙ aliquãdo fuit non ppterea fundo intentionẽ meã: qꝛ nõ sequit ergo hodie est postq̃ tu negas esse. Fallit in duobus casib⁹. s. qñ habeas a me cãm: vt qꝛ penes te deposui vel tibi cõmodaui. nã si diceres eam pdidisse sine tui dolo ꝛ culpa sufficeret mihi pbare ꝙ semel a me habuisti nisi probes te perdidisse quoniam adhuc presumit esse penes te. Idem si nõ habebas a me cãm ꝛ tpe litis contesta. pbẽ illam fuisse penes te nũc tpe sentẽtie tu dicis ꝙ penes te nõ est. Nam presumitur esse vt cõdẽneris nisi probes contrarium ꝙ non sit. istud vult dicere glos. quia possessio de facili perditur:
d nec sequitur aliqñ possedisti ergo hodie possides[d] postq̃ negas nisi in dictis casibus. sed si ille qui semel possedit non negaret imo assereret se hodie possidere bñ pſumeret possidere.
5 vt no. per Cyn. in. l. non ignorabit. ⁊. ad exhibendũ. ¶ † Item
e debes scire ꝙ ille qui semel fuit dñs presumatur hodie[e] esse. in libello tamen quo agit vt dominus si vult vti hac presumptione debet asserere se hodie dñm. et tunc sufficit probare ꝙ semel fuerit. s. si hoc non diceret. sed solum ꝙ aliqñ fuit dominus: et petere aduersarium condẽnari non obtineret: quia non presumeretur esse postq̃ non allegauit vt no. in. l. certum. §. si fundũ. ff. de confes. per Barto. facit qd idem not. in. l. cum qd. si cert. pe. ꝛ qd not. Bal. in. l. si certis annis. ante fi. ⁊. de pac. tene menti: quia pſumptiones iuris non prosunt nisi ei qui eas allegat vt in. l. si adulterium alias stuprũ. §. idem pollioni. ff. de adul.
6 ¶ † Adducit etiam glos. aliud simile si solui tibi pecuniã tanq̃ debitam cum non esset tũc repeto eam per condictionem indebiti ꝛ dico ꝙ erat indebita tpe quo solui: ꝛ ad hoc probãdum induco hãc presumptionẽ. nã cõstat ꝙ aliquãdo fuit indebita nam nullus hõ naturaliter pſumit debitor alicuius nisi appareat ꝙ se obligauerit. si ergo dico sic tẽpore natiuitatis mee non eram debitor tuus. ꝛ sic ista pecunia semel fuit indebita et hoc non potest negari: ergo cũ solui presumitur similiter fuisse indebita. certe si alio modo non probo ꝙ erat tũc indebita nõ sufficit mihi ista pſumptio: vt possim obtinere: vt. l. cum de indebito. ff. de proba. sed Ja. de rau. ꝛ Pe. dicunt ꝙ istud nõ est bonũ simile: nã pecunia q̃ semel fuit indebita etiam hodie pſumeret idebita nisi alia presumptio esset in ↄrium. ꝛ ita erat in l. cũ de indebito. quia propter solutionem quã semel feci cum nemo presumatur iactare pecunias suas presumitur ꝙ fuerit debita al's non soluissem. ꝛ propterea si eam repeto tanq̃ tunc fuerit idebita necesse habeo probare aliter q̃ per dictam presumptionem ꝙ semel fuerit indebita. Hoc tamen verum si nõ negasti me soluisse. sed si negasti. ꝛ de mẽdacio fuisti conuictus bene sufficit mihi illa presumptio nisi tu probes contrarium ꝙ erat debita tempore solutionis: vt dicta. l. cum de idebito. ꝛ idem quando non soluissem ꝛ tunc ageres cõtra me tanq̃ pro debita pecunia: qꝛ nisi probes ꝙ hodie sit debita sufficit mihi illa presumptio ꝙ semel fuerit indebita si non probetur cõtrarium. ꝛ sic debeo absolui: vt l. l. actor. ⁊. de probatio. ꝛ. l. qui accusare. s. de eden.

a ¶ Pupillo cõparat. Addẽ Bal. in. c. cũ contingat. d iureiu. in. xv. co. ver. vtrũ pdigus.
b ¶ Quia hic tolleret. Addẽ alexã. de imo. in cõs. xlij. colum. iij. circa fi. in. i. volu. Cur.
c ¶ Etas minor. Adde glos. in. c. i. xxvi. q. i. et. d. alexan. de imo. in ↄs. xxi. col. i. et. ij. in. i. volu. Cur.

d ¶ Possides. an et qñ ille qui semel possedit pſumitur etiaȝ hodie possidere. vid per Alexã. de imo. in cõs. cxxxiij. colũ. ij. ver. nec obstat. i. i. volu. et in consil. lxxx. colũ. i. ꝛ colũ. pe. ver. ꝛ si q sunt. in. ij. volu. Cur.
e ¶ Presumatur hodie. Addẽ dic vt per Alex. in ↄs. cxxxvi. in. ij. volu. ꝛ in cõsi. lxix. colũ. ij. i. v. vol. vbi qd hoc etiã debet allegari. Addẽ tñ in pposito ꝙ quãdo fundamentum intentionis alicuius est qd ipse tali tẽpore fuerit dominus alicui⁹ loci vel castri ꝙ habet necesse pbare se nunc esse dñm. nec sufficit allegare ꝛ pbare se fuisse dominum. ita Alex. de imo. in suo cõs. xvi. col. i. in. v. li. Fran. cur.

1 Inoribus. †Minor lesus restituitur
etiã si non dolo aduersarij
sit lesus.sȝ sui simplicitate. Itẽ restitutio in ĩtegrũ
põt implorari etiã durãte minori etate non solum
post infra quadrienniũ.h.d.Sufficit ergo lesio re ipsa ad resti
tutionẽ petẽdã. Dubitatio scđi dicti erat:q2 si petaꝛ restõ in
fra vicesimũ annũ põt in iudicio ledi.⁊ aduersus istã lesionem
dareꝛ restõ ⁊ sic dabiꝛ restõ ad restituendũ qđ esse nõ debet vt
no.in.l.interdũ.ff.de mino.vnde videbatur ꝙ deberet differre
quousq3 compleuerit.xxv.an.⁊ postea petere eã infra quadriẽ
nium.nam tunc si ledaꝛ in iudicio nõ restituiꝛ:quia quadrien
nium illud non est priuilegiatũ.sed priuilegiate rei datũ:vt.l.
doli.§.diuersum.ff.de noua.nisi ĩ casu.l.fi.ĩ.de repu.here.Con
trariũ tñ determinatur hic ꝙ etiã durante minori etate potest
peti restõ.Nec ob.ratio facta in ↄriũ:quia nõ restituiꝛ ad re
stituendũ.sed ad aliũ diuersum effectũ ⁊ propter nouã lesionez
contingentẽ in actis.Tũc autem diceret restitui ad restituen
dum qñ tempus statutũ ad petendã rationẽ curreret ⁊ aduer
sus talem cursum daretur restõ.⁊ hoc esse non debet ideo tale
tempus nõ currit ipso iure durante minori etate.
2 ☞ Minor eoipso ꝙ renuntiat iuri suo videtur lesus.nec ha
bet probare aliam lesionem.

1 I intra. †Iudiciũ restõnis in integrũ in
choatũ nõ extiguitur morte rei:
sed cõtinuaꝛ ↄ heredẽ eius.h.d.Sicut ergo benefi
ciũ resti.in integ.trãsmittiꝛ ad heredẽ eius cui cõpe
tit vt in.l.non solũ.ff.eo.ti.ita ⁊ ↄ eius heredẽ ↄ quẽ competit
tam post lit.cõtest.vt hic ꝙ etiã ante:vt.ĩ.l.proxi. in fi.bene tñ
extingueret iudiciũ per lapsum tpis dati ad inchoãdũ ⁊ finien
dum si nõ esset finitũ vt.l.fi.ĩ.de temp.in integ.resti.¶ In tex.
ibi cui solet subueniꝛ dupliciter.primo ꝙ aduersus ↄctũ ĩ illa
celebratũ daꝛ restitutio.Itẽ q2 infra illã etatem põt restitutio
qñcunq3 implorari vt in.l.pce.vel dic etiã post si fuit inchoata
infra quadrienniũ ↄtinuũ illi tñ etati vel tpi non subueniꝛ nisi
in vno:q2 infra illud põt peti restõ aduersus lesionẽ contingẽ
tem in minori etate:nõ aũt ĩtra illud quadrienniũ vt dixi in.l.
2 pcedenti.¶ †In gl.j.ibi in minori nõ põt.s. renuntiare benefi
cio restõnis in integ.⁊ si renũtiaꝛ ipso iure nõ valet:q2 si vale
ret restitueꝛ in integrũ aduersus eã cũ hoc ipso ledatur vt in
glo.⁊ sic dareꝛ restõ ad restituẽdũ qđ esse nõ dȝ in.l.quã gl.alle
gat.⁊ not.istã glo.ꝙ minor videꝛ lesus eoipso ꝙ renuntiat iuri
suo nec hȝ subire aliam lesionem.Ideo si renuntiauit heredita
ti ⁊ petat restitutionẽ non habet necesse probare ꝙ hereditas
sit lucrosa:⁊ ꝙ intererat sua eam habere.nam sufficit hec iuris
presumptio ꝙ sit lesus eoipso ꝙ renuntiat.simile no.in.l.si iu
dex.ff.de mino.⁊.s̃.eo.⁊.l.j.in vlti.glo.⁊ ibi tetigi.
2 ☞ Qđ possit quis alllegare turpitudinem suã ⁊ in ea se fun
dare cõtra illum qui fuit particeps turpitudinis.
3 Quod possit quis hodie credere vnũ licite:licet alias credide
rit aliud nec ex hoc incurrit turpitudinem.
Qui responderit semel positioni per verbũ credit:an postea si
iterũ interrogeꝛ:poterit respondere per verbũ non credit.
4 Si dolus fuit cõmissus p aduersariũ vt excluderet minorez a
bñficio restõnis quia fecit vt in ↄctu assereret se maiorẽ.an tũc
illa assertio noceat minori.⁊ qd si interuẽtũ iuramentũ.⁊ nu.5.
5 Cuius nature est contractus:eiusdem debet esse distractus.
6 Consanguineus presumiꝛ scire etatem vel facta cõsanguinei.
⁊an testis interrogatus quomodo scit reddat sufficiẽtem cãm
dicti sui respondendo quia sum eius consanguineus.

E tutela. Ista.l.est aliquãtulũ difficilis
ppter gloss.que legiꝛ duobus
modis.Primo ꝙ hic dolus fuit cõmissus p mino
rẽ volẽtẽ inducere aduersariũ ad trãsactionẽ ⁊ istã
prosequitur vsq3 ibi vel dic ꝙ ideo posuit glo.hanc lec.vt effu
geret quoddã contrariũ qđ colligitur in illo ver. vel dic ibi:et
tunc quero quomodo tenet remissio.et contra istam lecturam
glo.format tres oppositiões vsq3 ad illum ver.⁊ respõdet. sed
non bene clare:ideo dic vt dicã super ea. Scđo modo legitur:
vt dolus fuerit cõmissus per aduersariũ: vt excluderet mino
rem a beneficio restitutiõis in integrum:quia fecit ipsum fate
ri ꝙ erat maior tempore quo transegerunt inducendo aliquid
per qđ suasit sibi ꝙ erat maior.Nam tunc quando minor asse
rit se maiorẽ tempore contractus solet denegare beneficium re
stitutionis in integrũ vt.ĩ.si mi.ma.se di.l.si alterius.⁊ tũc gl.
format opp.de qua supra dixi cui respõdet duobus modis in
effectu:sed prima responsio est vera.Io.ista.l.redditur diffici
1 lis propter glo.scđm primã lectu.hoc dicit.† Minori qui do
lose asseruit se maiorem:vt induceret maiorẽ ad trãsigendum
non denegaꝛ restitu.in integrũ si aduersarius sciebat vel scire
presumebaꝛ eum esse minorẽ.⁊ sic eum mentiri.q2 sciẽti dolus
non inferꝛ.h.d.Nõ enim potest cõqueri de minore ꝙ eum dece
perit:quia non potest dici deceptio ex quo sciebat:sed imputet
sibi quare cũ eo transegit.facit.l.cum donationis.s̃. de trãsac.
Super prima parte glo.ibi.⁊ sic turpitudinem allegat suã nec
in ea se fundabat.non enim in suo libello narrabat se asseruisse
maiorem:sed dicebat se fuisse lesum ex transactione facta cum
quodam tutore suo:⁊ sic non fundabat se in turpitudine sua:sȝ
in eo qđ erat de iure.Aduersarius autẽ bene allegabat turpi
tudinẽ minoris ad ipm excludẽdũ corã iudice dicendo ꝙ asse
ruerat se maiorẽ falso ⁊ dolose.⁊ ipse aduersus hãc exceptionẽ
replicabat ꝙ non debebat audiri q2 ipse non erat ignarus sue
etatis.⁊ sic sibi non fuit cõmissus dolus.cõtrarium autẽ gl.p
cederet qñ qs agendo se fundaret in sua turpitudine eã allegã
2 do in libello.¶ †In glo.ibi:nã tutor presumiꝛ scisse. Not.istã
solutionẽ per quã gl.innuit ꝙ possit qs allegare turpitudinez
suam ⁊ in ea se fundare ↄ illũ qui fuit particeps turpitudinis.
de isto articulo vide per Bart.in.l.iusiurandũ qđ ex cõuen.§.
fi.cũ.l.seq.ff.de iureiuran.Ista tñ solutio non est necessaria:vt
supra dixi.¶ In glo.ibi vel tunc credidit subaudi bona fide ⁊
nullũ dolũ cõmittendo.⁊ sic nõ cõmisit turpitudinem allegan
3 do se maiorẽ.hoc vult dicere gl.† Ex quo no.ꝙ potest quis ho
die credere vnum licite licet alias crediderit aliud. Nec ex hoc
incurrit turpitudinem:⁊ istud facit si aliqs responderit semel
positioni per verbum credit possit postea respondere per ver
bum non credit si iterato interrogetur nec incurrit periuriuz:
facit qđ no.in.l.ij.§.qđ obseruari.ĩ. de iura.calũ. in fi.gl.mag.
⁊ per Ioã.and.in.c.fi.de iureiurã.lib.vj.in nouella.Bal.tenet
cõtrariũ nisi ostendat aliquam iustam causam ppter quã mu
tauit credulitatẽ qđ placet.facit etiã ista glos.ad excusationem
doc.qui diuersis tẽporibus cõsulunt ↄrio modo.sed limita vt
supra dixi quando ostenderet iustã cãm variandi:vt etiam fa
ciebat aliqñ Bal.vt patet ex notatis per eũ in.l.suus quoq3.
de here.insti.Alias erubescẽda est talis variatio.⁊ reprehẽdẽ
da fm Bal.qui tamẽ frequẽter in hoc incidebat ex nimia sub
tilitate ingenij sui nõ malitiose.¶ In gl.ibi itẽ coram iudice:
hic nõ.Dic hec vera:sed impfecta vñ dic ꝙ ibi iudex pronun
tiauit illũ esse maiorez vnde tunc excusatur tutor si stetit huic
pronũtiationi licet sciret hoc esse falsum:vt ibi patet in fi. hic
vero iudex pronuntiauerat vnde non excusatur si credidit soli
assertioni minoris.¶ In gloss.ibi hoc sciens fuit tutor subau
di iuris presumptione vt in tex.⁊ sic per hãc.l.notabiliter limi
tatur.l.ij.⁊.l.si alteriꝰ.in prin.ĩ.si minor se maio.dixe. Et sunt
4 expedite tres oppositiones glo.cõtra primã lec.¶ †In gl.ibi
vel dic scđo pro declaratione istius particule.⁊ istius scđe lect.
hic dolus fuit cõmissus per aduersariũ:vt excluderet minorez
a beneficio restitutiõis:quia fecit vt ĩ ↄctu vẽditiõis:⁊ in ĩstru
mento assereret se esse maiorẽ oñdẽdo forte sibi aliqd propter
qđ ipse sibi credidit ⁊ tunc dicitur hic ꝙ illa assertio non nocet
minori propter dolum aduersarij.cũ hoc cõcor.l.j.⁊.l.ꝙ si alte
rius.ver.ꝙ si p iniuriam.ĩ.si mi.se ma.di.Sed tũc ista.l.videꝛ
superflua per illos tex.Sol.vt habeat vtilitatẽ ⁊ dubita.pone
ꝙ asseruit.⁊ etiam iurauit se maiorem certe adhuc hoc sibi nõ
nocet quominus detur sibi restitutio.sed tunc contra de dicta
l.si alterius.ver.additus itaq3 vbi dicitur ꝙ dicto casu vel de
negatur sibi ĩ totũ restitutio si iurauit corporaliter tactis scri
pturis:vt in fi.illius.l.vel denegatur nisi pbeꝛ per instrumen
ta ⁊ nõ per testes se tũc fuisse minorem.Solu. ⁊ tene menti.ille
ver.⁊ dicta distinctio pcedunt eo casu quo neutrius dolꝰ in
teruenit nec ipsius minoris nec aduersarij sui scđm intellectuz
doc.ibidẽ.si vero interuenit dolus aduersarij tale iuramentũ
indistincte non nocet ac si non fuisset iuratum p hanc.l. que lo
quitur indistincte.⁊per illam.l.si alterius.ver.qđ si p iniuriaz.
5 tene menti quia hoc videꝛ intellectꝰ doc.ibi. ¶ †Tũc oppo.
ꝙ nõ sit cõcedenda restitutio:quia liberatio videꝛ fuisse nulla
postq̃ dolus dedit ei cãm sicut ⁊ cõtractus bone fidei:vt.l.ele
ganter.in prin.ff.de dolo.nam cum actio tutele sit bone fidei.
⁊etiam liberatio ab ea est bone fidei:quia cuius nature est con
tractus eiusdem debet esse distractus.ita presupponit ista gl.
que ad hoc semp allegatur al's oppositio non concluderet nec
procederet vt etiaȝ tetigi.s̃.ti.j.⁊ sic maior. Breuiter extra gl.
dico ꝙ oppositio nõ procedit:quia hic dolus nõ dedit cãm li
berationi.Nõ enim aduersarius ĩduxit minorẽ p dolũ ad tran
sigendũ ⁊ liberãdũ.sed solũ ad asserendũ se maiorẽ. Ideo ta
lis dolus nõ debet reddere libe.⁊ transac.nullã. vnde non req
rereꝛ alia solutio ad contrarium glo.Sed p̃supposito ꝙ indu
xisset eum p dolũ ad liberandũ tũc pcedũt solutiones glo.qua
rũ prima est ꝙ contrarium procederet si liberatio esset facta p
pactũ nudũ.nã tũc non eẽt sublata ciuilis obligatio nec actio
⁊tũc quãtum ad eas talis liberatio nõ traxit secũ executionem
ideo liberatio est nulla dolo dante cãm nec iste minor indige
bat restõne

bat restõne: qꝛ poterit agere act. prima ꝛ ſi excipietur de trãſa ctione replicabit de dolo dante ei cãm nã etiã ſi eẽt maioꝛ poſ ſet replicare nulla prebabita reſti. vt in. l. ſub ꝑtextu. la. j. ꝯ. de transa. ꝛ. ꝯ. tit. l. ſi ſuperſti. fortius ſi eſt minoꝛ cũ nõ debeat eſſe deterioꝛis cõditionis ꝙ̃ maioꝛ. Sꝫ ſi dolus nõ dediſſet ei cãm tunc ratione minoꝛis etatis nõ p oſſet replicare de leſione niſi ꝓbabita reſtitu. l. nã ꝛ poſtea. ꝟ. ſi minoꝛ. ff. de iureiu. ꝛ. l. necnon exemplo. cũ ibi no. qbus ex cau. ma. Sed ſi liberatio fuit facta per acceptilationem tũc traxit ſecũ executionẽ quo ad ciuilẽ et naturalẽ obligationẽ. ꝛ etiã actionẽ. Ideo ꝑpter dolũ nõ red dit liberatio nulla ſicut nec ꝯctus bone fidei ſecuta executione vt dixi in. l. maioꝛ. ꝯ. tit. j. ꝛ ideo ſi iſte eẽt maioꝛ ſuccurrerek ſibi ꝑ actionẽ de dolo. vt in. d. l. ſub ꝑtextu. ſed qꝛ eſt minoꝛ cui ſuc currit beneficio reſtõnis ceſſat actio de dolo ꝙ̃ eſt ſubſidiaria hec eſt intentio gl. in prima ſolutione quã puto veram. poſtea ponit aliã dicẽdo ꝙ iſta. l. põt ĩtelligi etiã qñ per pactũ fuit fa cta liberatio: ꝛ tũc nõ ĩdiget reſtõne quãtũ ad hoc vt poſſit in tentare actionẽ primã cũ illa nõ ſit ſublata: ſed ſi eã intentat et aduerſarius excipiat de tranſactione: ꝛ ipſe velit replicare de dolo nõ admittik niſi prebabita reſtõne hãc puto fuiſſe mentẽ gl. in ſi. ſed non puto hoc verũ: qꝛ ꝓcederet ſi dolus aduerſarij non interueniſſet. ꝛ vellet replicare ſolũmodo propter priuile gium etatis. Sed quando interuenit dolus aduerſarij non in diget reſtitutione qua etiam ſi eſſet maioꝛ nõ indigeret: predi cta tñ vera ꝙ preſuppoſito ꝙ trãſactio valeat mero iure: quia interuenit ſolẽnitas debita. ſ. autoꝛitas cura. vel decretũ iudi cis ſupplẽtis vel nõ habebat curatoꝛẽ: vt. ꝯ. e. l. ſi curatoꝛ hñs. ſed ſi habebat ꝛ non interuenit: tũc tranſactio eſt nulla alio re ſpectu. ſ. propter ſolẽnita. etiam ſi nullus dolus aduerſarij in terueniſſet: ꝛ hoc puto fuiſſe de mente glo. dũ dicit dic cũ iudi cis autoꝛitate alias ipſo iure tota iſta gl. loquik obſcure: ꝛ pa rum intelligibiliter ſed ex predictis remanet clariſſima: illa tñ
4 non erat neceſſaria. ¶ †Ultimo allegak iſte tex. ꝙ conſangui
a neus ꝓſumitur[a] ſcire etatem conſanguinei vel facta eius et ſic ſi aliquis interrogatus qũo ſcis reſpondeat quia ſum eius con ſanguineus videk reddere ſufficiẽtẽ cauſam dicti ſui per hanc l. per. l. octaui. ff. vnde cog. ꝛ ita dicit Bar. in. l. j. ff. ſi cer. peta. Sed hoc nõ verum indiſtincte: vt no. hic per Bal.

2 ☞ Libellus in quo quis diceret ſe minoꝛem ꝛ leſum peteret ſe reſtitui non concludit.

3 Quid ſi iudex talẽ libellum nõ reijcit ſed ſup eo ꝓceſſum eſt. et fuit oppoſitũ de ineptitudine an ſñia lata ſuper eo valeat.

4 Minoꝛ qui iure cõmuni vſus eſt faciendo aliquem actum nõ propter hoc videtur circũſcriptus.

5 Ad poſitionẽ ſpeciei ſequik poſitio generis affirmatiue: ſed nõ ſequitur remotio generis negatiue.

1 Non videtur. †Minoꝛ leſus nõ ſui fa cilitate: quia fecit id qđ diligẽs paterfamilias feciſſet nec dolo aduerſarij. ſꝫ caſu foꝛtuito non dicitur circũſcriptus: ideo non re ſtituitur in integrum. h. d. ſcðm lectu. glo. que exemplificat qñ emit ſeruum ſibi neceſſariũ qui poſtea caſu foꝛtuito. ꝛ ſine eius culpa moꝛtuus eſt. ff. de minoꝛi. l. verum. ꝟ. item ſciendum. vel adiuit hereditatẽ locupletem: ꝛ poſtea caſu foꝛtuito bona pe rierunt: vt ea. l. ꝟ. ſi locupleti. ꝛ iſta lectura ſine dubio eſt vera nec propter eam facta eſt hec gl. Guar. ſuper cuius intellectu
2 glo. hic laboꝛa. Et ex iſta lectura dicit Barto. hic in ſi. notabi liter ꝙ libellus in quo quis diceret ſe minoꝛem ꝛ leſum: ꝛ pete ret ſe reſtitui non concludit: quia non ſequik eſt leſus. ꝛ minoꝛ: ergo reſtituendus: quia põt eſſe leſus caſu foꝛtuito: ꝛ nõ ſui fa cilitate nec dolo aduerſarij: ꝛ ſic non dicitur circũſcriptus ꝛ re ſtitutio nec eſt ſienda niſi quando eſt leſus cum circuitione que preſupponit eius facilitatem vel aduerſarij dolũ: poteſt ergo opponi de ineptitudine. ꝛ iudex poteſt ipſum reijcere ab ipſo
3 principio. l. j. cum ibi not. ff. de offi. aſſe. †Si autem non reijcit ꝛ ſuper eo ꝓceſſum eſt: ꝛ tunc aut fuit oppoſitum de ineptitu dine. ꝛ tunc videk ꝙ ſentẽtia lata ſuper eo nõ valeat ꝑ notata.
b inſti. de obligationi. in prin.[b] ꝛ per Bal. in. l. actoꝛi. j. de iureiu. niſi ſtatutũ dicat exceptionem foꝛe reſeruandam in calculo ſe rende ſententie: quia tunc iudex procedendo ſuper eo ad vlte rioꝛa non delinqueret nec grauaret partem ꝛ tunc etiã quãdo nõ eſſet oppoſitum de ineptitudine deberent inſpici acta tem poꝛe ferende ſententie. ꝛ ſi ex eis poſſet apparere ſui facilitate vel dolo aduerſarij poterit ferri ſententia pro minoꝛe: quia ꝑ ſequẽtia actus ſeu proſecutione videtur libellus fuiſſe decla ra. ar. in. l. ij. j. de iud. ver. inſpicitur proſecutio ad limitationẽ libelli generalis. Sed ꝛ iſta lec. nimis reſtringit hãc. l. quia nõ loquitur ita ſpecialiter in eo qui fecit id quod diligens feciſ ſet. quãdo fuit leſus per caſum: ſed loquitur in eo qui fuit vſus iure cõi aliquid faciendo: ꝛ nihilominus fuit leſus non per ca ſum. ꝛ dicitur hic ꝙ non propterea fuit circũſcriptus. ꝛ ſic non eſt reſtituend⁹: qꝛ non videtur leſus ſui facilitate nec dolo ad uerſarij ex quo vſus eſt iure cõi propterea non videk circũſcri ptus. Pone exẽplũ ꝑ id qđ no. j. ti. pri. l. j. ꝑ Cy. in filio mino re q fideiuſſit ꝑ patre ĩcarcerato. nã iſte vtik iure cõi: qꝛ lex ſibi hic mãdat ſi nõ vult poſſe exheredari: vt ĩ auť. ſi captiui. ꝺ epi. ꝛ cle. lꝫ ex hoc ledatur nõ reſtituik. ꝛ tñ nõ leditur caſu foꝛtuito
4 †vel pone dicit ſtatutũ ꝙ cauſe inter cõſanguineos debeãt cõ promitti minoꝛ litigat cũ cõſanguineo fuit coactus cõpromit tere iſte vtik iure cõi: qꝛ fecit id qđ habet neceſſe facere ſi poſtea ledatur: quia ferak cõtra ipm ſñia non ledik caſu foꝛtuito. ꝛ tñ nõ reſtituik ꝑpter hoc ꝙ cõpromiſit ſecus ſi nõ fuiſſet artatus ꝑ ſtatutũ quoniã eoipſo ꝙ cõpromittit lederek. l. minoꝛ. ꝟ. mi noꝛes. ff. de minoꝛib⁹. Et tunc iſta lex deberet ſic exponi minoꝛ qui iure cõi vſus eſt aliquẽ actũ faciẽdo nõ ꝑpter hoc videtur circũſcriptus. ꝛ ſic tollik ꝑ hanc. l. quedã conſequentia affirma tiua ſi quis diceret: eſt vſus iure cõi. ergo eſt circũſcriptus. ꝛ cõ ſequẽtia nõ valet ꝛ inferk quedã ꝯcluſio negatiua: ꝙ̃ eſt oppoſi ta affirmatiue: nõ tamẽ eſt oppoſita antecedenti: vt dicamus eſt vſus iure cõi ergo non eſt circũſcriptus. aliud eſt enim dice re eſt vſus ergo circũſcriptus. ꝛ iſta cõſequentia non eſt bona. aliud eſt dicere eſt vſus ergo nõ eſt circũſcriptus. ꝛ iſta bene eſt bona. ꝛ eſt oppoſita ſeu ꝯria ꝓcedẽti cõcluſioni affirmatiue: nõ autẽ eſt oppoſita antecedẽti qđ eſt vſus iure cõi. quare aũt nõ ideo oppoſita eſt rõ: qꝛ illud antecedẽs vſus eſt iure cõi ſed hꝫ ad cõſequẽtiã negatiuã tanꝙ̃ ſpecialis ad genus qꝛ eſſe vſus iure cõi eſt ſpẽs ꝛ ꝯñs ſe habet vt genus: qm̃ eoꝝ qui nõ circũ
5 ſcribunk quidã vtunk iure cõi qdaꝫ nõ. ¶ †Et regula eſt ꝙ ad poſitionẽ ſpẽi bene ſequik poſitio generis affirmatiue. Sꝫ non ſequitur remotio generis negatiue. nam ſi dico iſte eſt hõ hñ ſe quik ergo animal. Sed ſi dico iſte nõ eſt homo nõ ſequik: ergo nõ eſt animal ꝛ hoc modo intellexit Guar. qui poſuit ſup hac l. talem gl. cõſequentiam tollit hec. l. non oppoſitũ inferk: quia pars eius eſt. ꝛ fuerũt verba Ariſtotelis vt dicit gl. in ſi. in quo rum enim verboꝝ expoſitione gl. laboꝛat. exponit enim trib⁹ modis: vt ex ea colligik. Conſtat autem ꝙ genus ꝛ ſpecies nõ fuit inter ſe oppoſito cũ ſpecies affirmatiue referat genus: ſed Hugo neg. hoc vltimũ ꝙ illud antecedẽs eſt vſus iure cõi ſe habeat vt ſpecies: ꝛ illud cõſequens nõ eſt circũſcriptus ſe ha beat vt genus: ꝛ ſic antecedens ſit pars cõſequentie accipiẽdũ partẽ ꝛ totum pro ſpecie ꝛ genere: imo ſe habẽs vt excedẽtia ꝛ exceſſa. Sicut enim nõ circũſcriptoꝝ quedam vtunk iure cõi: quedã nõ. Ita ꝛ vtentiũ iure cõi quedã circũſcribunk q̃dã nõ. Pone exẽplum ĩn eo q cũ magna deliberatione adiuit heredi tatẽ q apparebat locuples prima facie: iſte vtik iure cõmuni ſi poſtea apparet quoddã debitũ qđ erat occultum per qđ rema net hereditas dãnoſa: iſte remanet circũſcriptus. ꝛ reſtituik: vt j. ſi ſe ab heredi. abſti. l. j. Uel pone qõnẽ: vt ponit glo. j. ti. j. in l. ij. in ſi. vlti. glo. in eo q accepit pecuniã mutuo vt emere ſeruũ ſibi neceſſariũ: ille vtik iure cõi ſi poſtea anteꝙ̃ emat ꝑdit pecu niam ſui facilitate repetik circũſcriptus ꝛ reſtituik ergo iſta cõ ſequẽtia nõ eſt bona vſus eſt iure cõi: ergo nõ eſt circũſcriptus nec reſtituik. propter hoc dicit Bart. ꝙ ipſe putat intentionẽ Guarne. fuiſſe aliã ꝙ̃ dicat glo. ꝙ iſta lex tollit cõſequentiam affirmatiuã: ꝛ vult dicere ꝙ propter hoc ꝙ qs eſt vſus iure cõi nõ ſequik ꝙ ſit circũſcriptus: vnde ſi quis affirmatiue diceret: iſte eſt vſus iure cõmuni: ergo eſt circũſcriptus: iſta cõſequẽtia nõ eſt bona. Sed nõ vult inferre iſta lex conſequentiam negati uaꝫ ꝙ̃ eſt oppoſita affirmatiue vt velit dicere eſt vſus iure cõi. ergo non eſt circũſcriptus. certe hoc non vult dicere iſta lex nec eſſet verũ: vt patet ex ꝑdictis exemplis. in hoc ergo differt iſta expoſitio a precedenti. quoniã in ꝓcedenti vult dicere dũ dicit non oppoſitũ ꝙ cõſequentia negatiua non eſt oppoſita antece denti: quia ſe habet vt genus ꝛ ſpecies. ſed ſcðm illam vult di cere ꝙ licet tollat affirmatiuã cõſequentia nõ infert negatiuaꝫ illi appoſitã: quia non diceret veruꝫ. doct. etiam tenent ꝛ idem Bar. ſentit ꝙ imo infert ꝙ ꝯſequẽtia ſit bona: iſte eſt vſus iure cõi. ergo nõ eſt circũſcriptus nec obſtant allegata in cõtrariũ: quia qui adiuit hereditatẽ licet cum magna deliberatione nõ ꝑpterea vtik iure cõi nec facit vt diligens pr̃familias feciſſet: quia tunc feciſſet inuentariũ ꝛ fuiſſet ſecurus ꝛ illud conſilium dat imperatoꝛ. j. de iure delibe. l. ſi. ꝟ. ſed quia qdã. vel ante illã potius abſtinuiſſet ꝙ̃ adiuiſſet in re dubia. Item in alio caſu licet fuerit vſus iure cõi accipiendo pro emendo ſeruũ neceſſa rium non ſic tñ poſtea cum ſui facultate perdidit.

¶ De filiofamilias mino. Rubꝛica.

2 ☞ Filiuſfamilias minoꝛ in quibus caſibus poſſit fideiube re pro patre.

a ¶ Conſanguine⁹ preſumitur. Adde Bal. in. l. qcunq̃. in. j. colũ. j. de ſer. fu. Bar. in. l. mi noꝛ. xxv. annis. in fine. de mino. Et vide not. in. l. j. ff. ſi cer. petatur. ꝛ tan iſta bona rõ in te ſte: qꝛ conſangui neus vel vicinus. vide ꝑ Alexan. in cõſil. ij. col. ij. ver. item ſi teſtis. vbi ꝙ ſic. ꝛ in cõſi. lx. colũ. iij. ꝟ. non ob ſtat. ĩ ſecũdo vol. ꝛ in conſi. lxxxij. in iij. volu. ꝛ qñ con iunctus vel cõſan guineus ꝓſumak ſcire fcã cõſangui. vide per eundem Alex. ĩ cõſi. xxxvi. colum. ij. ꝛ ꝯſ. xlj. colũ. iij. in. j. volu. ꝛ in cõſi. ciij. colũ. iij. in. iij. vol. et ibi de vicino. Fran. Cur.

b ¶ Inſti. de obli. in prin. Ad gloſ. ibi adde Bald. in l. j. ff. de iuriſ. om. iudi. ꝛ Lud. de ro. in ſuo ꝯſ. lxxxviij. ici. viſo qõnis the mate. ꝛ late domi. Maria. ĩ repet. c. dilecti. arti. xxxij. de libel. ob. Et eũ dem Pau. ꝺ ca. in ꝯſ. cccc j. ĩ antiqs. Fran. Cur.

1 Filiusfamilias. †Minor fideiubẽs etiã ꝓ patre restituit in integrũ nisi sibi successerit titulo hereditario. h.d. cas⁹ est ille. ❡ In tex. ibi: postulare non prohibet. Subaudi etiam anteq̃ soluat: vt liberet a fideiussore: quoniã eoipso ꝙ fideiussit lesus est nisi fideiusserit in cãm propriam et
2 potius interest sua nõ soluere q̃ solutum repetere. ❡ In text. ibi sed si ꝓ patre suo fideiussor extitit eo casu quo sibi nõ erat necesse: al's secus. vt si pro patre capto vel carcerato: qr lex sibi mãdat vt hoc faciat si nõ vult posse exheredari: vt in aut. si capti. s. de epi. ⁊ cle. vel si ꝓ patre vsurario in extremis cõstituto ne careret sepulturis ſm Cy. arg. ff. solu. matri. l. quãuis. quia tunc videretur vsus iure cõmuni. ⁊ sic non esset circũscriptus: vt. s. ti. pxi. l. fi. Et habes duas glo. quas recita per qõnes pro declaratione glo. ⁊ de glos. in. l. iij. §. sed vtrum. ff. de mino. que incip. ex quo. ⁊ sunt clare iste glo. ⁊ ex qualibet earum colligunt tres questiones. dic vt in eis.

2 ☞ Maius gaudiũ est in celo sup vno peccatore penitẽtiam agente q̃ sup nonaginta nouẽ iustis nõ indigẽtibus penitẽtia.
3 Filiusfamilias an restituat aduersus suam obligationem: an vero ipse pater contra contractum filij.

1 Si frater tuus. †Filiusfamilias restituit aduers⁹ mutuũ nisi iussus patris interuenerit vel excep. mace. iuuetur. h.d. In primo ergo casu nõ restituit: quia tunc cõtractus adeo roborat ꝓpter iussum patris ꝙ inexpugnabilis efficit. Et q̃ sit rõ dic vt in. l. iij. §. sed vtrũ. in v. excep. cã mutui per gl. Sicut enĩ. l. abhorret cre. mutuantẽ sine volũtate patris qõ frequẽter contingit. Ita ⁊ mutuantẽ cũ voluntate patris quod raro reperit adeo cõplectit vt ↄctum inexpugnabilem reddat: non solum a senatuscõ. macedo. Sed etiam
2 ab edicto de minorib⁹. iuxta illud euãgelij. †Maius gaudiũ[a] est in celo super vno pctõre penitẽtiã agẽte q̃ sup nonaginta nouẽ iustis q nõ indigent penitẽtia. ſm glo. no. ibi. Scđo vero casu nõ restituit in integrũ: quia sine restitutione tutus est excep. macedo. q̃ lʒ non tollat naturalẽ vel ciuilẽ obligationem: adeo tamen eas ledit ⁊ etiam act. ꝙ nõ nocet. ⁊ sic est hic text. ↄ glo. fi. que est. j. ti. proxi. l. fi. que videt velle ꝙ tutus exceptione adhuc possit petere restõnem vt obligatio tollat ipso iure: qõ est falsum: vt hic patet ꝑterea restitutio q̃ fit auto. ꝑto. nõ posset ipso iure tollere actionem vel obligationẽ ciuilẽ: nec etiam naturalẽ obligationẽ: vt insti. de iure naturali. §. sed naturali.
3 ⁊ in tit. de bo. pos. Ecce casum. ❡ †In fi. glos. prime ibi tamen illam aliter expone: vt ibi: quia ibi pater nõdum erat obligatus: sed sperabat obligari ex snĩa. Recollige ergo ꝙ aut q̃rit an restituat ipse filiusfamilias aduersus suã obligationẽ. ⁊ dicendum ꝙ sic restitutio in alio ꝓdest patri in obligatiõe de peculio: vel qõ iussu aut de in rem ver. Aut querit an restituatur ipse pater contra contractũ filij: tunc tres sunt casus. Aut ipse erat obligatus de peculio vel qõ iussu vel de in rem ver. ⁊ non restituit si ex ista sua obligatione conueniat: vt in. d. l. iij. §. sed vtrum. aut ipse non erat obligatus adhuc: sed conueniebatur fili⁹. ⁊ ipse pater ipm defendebat: ⁊ sperabat obligari ex snĩa q̃ sequebat: ⁊ tũc ipse restituit in integrũ etiã inuito filio: vt in. l. patri ꝓ filio. ff. de mino. Aut ipse nõ sperabat obligari: ⁊ tunc non restituit inuito filio. hoc enim est de mente glo.

a ❡ Mai⁹ gaudiũ. Adđ. c. quodcũq̃ xxiiij. q. j. ⁊ in. c. sancti rastua. l. dist. c. penitẽtiam. xxvj. qõ. vij. ⁊ in. c. hec autem vita. xxiij. q. iiij.

❡ De fideiusso. mino. Rubrica.

2 ☞ Pactũ interdũ dicit ꝑsonale respecu fideiussoris vt sibi non prosit: nõ respectu heredis. interdũ respectu vtriusq̃.
3 Fideiussor datus pro euictione tenetur etiam si res euincat ꝑ ipsum venditorem iure speciali.
4 Administrator an possit vẽdere rem prohibitã alienari puta a minore ⁊ se obligare ⁊ fideiussorem dare.

1 Postq̃. †Restitutio cõcessa minori non ꝓdest eius fideiussori: iõ si soluat mero iure repetit a minore: sed nõ in effectu: qr minor etiã aduers⁹ eũ restituitur. h.d. Totũ ergo dãnũ erit ipsius fideiussoris q cogit soluere. ⁊ tñ in effectu non repetit: ⁊ hoc ne creditor remaneat in dãno qui de fideiussore sibi ꝓspexit. ff. de mino. l. in cause. la prima. in prin. vbi ponit ratio huius legis. ⁊ facit. l. exceptiones. in fi. de excep. Limitat aũt qõ dixi duob⁹ modis primo nisi fideiussor succedat minori: quia tũc iuuatur restõne. vt. l. stichũ. §. ꝙ vulgo. in fi. ff. de sol. Sʒ certe ſm Dy. cõtra quia fideiussoria obligatio per successionẽ extinguit: vt ibi ſm veram lectu. que habet ibi in tex. duplicem negatiuam vnde nõ est ibi spãle. Alia limitatio est nisi minor cũ fideiussor cõuenitur a creditore veniat ad sui defensionẽ ⁊ apponat exceptionẽ in sua ꝑsona petendo fideiussorẽ restitui qõ facere põt. Si fideiussor est habiturus regressum ↄ eũ per. l. ideoq̃. §. generaliter. ff. man. ſm Bar. Sed non video qualiter possit procedere: qr in effectu nũq̃ est habitur⁹ regressum cũ minor possit aduersus eũ restitui ne sibi teneat actione mãdati: vt patet ex isto text. al's creditor remaneret in dãno qõ esse nõ dʒ: ⁊ vide ꝙ plene not. ꝑ Bar. in. d. §. qõ vulgo. ꝓ declaratione hui⁹ legis. ❡ In tex. ibi: restitutus. sic acq̃siuisti exceptionẽ ↄ emptorem: nõ autẽ fuisti ab obligatione ciuili vel naturali liberatus. nec sublata fuit actio: quia ꝑtor nõ potest eas tollere cũ ab eo non fuerint inducte lʒ aduersus eas posset excep. parare. Sed q̃re ista exceptio nõ trãsit ad fideiussores. l. exceptio. §. rei. ff. de excep. Rñdeo quia non est mere realis concernens mere delatũ. Sed est ꝑsonalis cõcessa in fauorẽ etatis. ideo ꝑsonã minoris nõ egreditur: vt. d. l. excep. in fi. Sed si sic est quare ad heredes minoris transmittit cum remedia personalia ad heredes non transmittant: vt in. l. quia ꝑsonalis. ff. solu. ma. Rñdeo non est mere personalis sed mixta cum etiã concernat dãnũ patrimonij. ideo seruat media via vt trãseat ad heredes qui reputant eadem persona: ⁊ tenẽte eadẽ obligatione non ad fideiussores qui tenentur ex propria obligatione que est diuersa ab obliga
2 tione minoris: vt. j. l. proxi. ibi ex persona sua ⁊c. †Sic etiã pactũ interdũ dicitur personale respectu fideiussoris vt sibi non prosit nõ respectu heredis. interdum respectu vtriusq̃: qõ dic vt not. in. l. qui in futurũ. §. j. ff. de pac. ⁊ in. l. ⁊ heredi. §. fi. cũ. ll. seq. Differt autem ista lex a lege pxi. j. eo. quia hic minor erat iam restitutus. ⁊ querit an restõ proficiat fideiussori. Ibi non erat restitutus: querit an officium iudicis per qõ petit restitutio cõpetat fideiussori sicut cõpetit minori. ⁊ adhuc dicit ꝙ nõ. ❡ In tex. ibi: periculuʒ emptionis. dic. s. vt tenearis emptori ad duplum vel etiã ad interesse quatenus res euicta plus valebat q̃ fuerit empta. non tamen euades restitutioneʒ pretij ꝑcepti: alias tractares de preda. ⁊ locupletareris cum aliena iactura: qõ esse non debet. l. si minoris actum. circa fi. ff. de admi. tuto. hoc tamen verum nisi pretiũ tui facilitate perdidisses. et hoc sentit hic gl. magna circa mediũ ibi vel quia ꝑtiũ amisit. ❡ In glo. magna ibi. vnde dic ꝙ fuit patris quo ad existimationem: quia sic credidit. Tu potes dicere ꝙ erat vere patris: ⁊ tamen adhuc potuit per tertiũ iuste euinci. s. non ratione do
3 minij sed rõne hypothece: vt in. l. si rem meã. ff. d solu. ❡ †In glo. ibi aliqui dicunt prediũ fuisse minoris ⁊ eũ restitutum ad rem vendicandã. No. istã solu. que ponitur in. l. pxi. in princi. ⁊ ex ea collige notabile ꝙ fideiussor datus pro euictione tenetur etiam si res euincatur per ipsum venditorem iure speciali. Si ergo minor qui vendidit ꝓmisit vt moris est rem venditã emptori non molestari: sed eam aduersus quẽcũq̃ molestantem defendere sub pena dupli vel interesse: ⁊ postea fuit restitutus ad rem vendicandã: ⁊ fuit rescissa venditio ⁊ etiam dicta promissio vt ipse non teneatur ad duplam vel interesse nihilominus potest emptor a fideiussore duplam vel interesse recuperare videbatur contrarium quasi fideiussor nolit se obligare ꝓ molesta quam faceret ⁊ venditor: sed pro illa que fieret a tertio. contrarium est verum. vt i ista glo. ⁊ in. l. seq. ⁊ hoc quando molestat de iure speciali. si vero de iure cõmuni: puta quia vendita min⁹ q̃ sit dimidia iusti pretij. ⁊ postea agit vt suppleat pretium vel restituat res per. l. ij. de rescin. vẽ. tũc pro tali molestia fideiussor non tenetur etiam si suppleatur pretium non recuperat emptor a fideiussore: quia cũ istud sit remedium iuris cõmunis ꝓdest fideiussori sicut principali: vt. j. l. pxi. in fi. ſm Pe. licet Bar. super hoc dubitet: sed non est dubitãdum.
4 ❡ †In fine glo. ibi ⁊ tamen fideiussor semper tenetur. dic certe si venditio erat nulla: quia non interuenit decretũ fideiussor nõ potest teneri: quia nõ subest obligatio principalis cui possit fideiussoria adherere. Sed quidam dicunt ꝙ licet non valeat venditio oritur obligatio: qõ non placet per. l. si ad soluẽdaʒ. j. de pre. mi. nec ob. l. ⁊ si his. eo. ti. quã allegat gl. quia ibi venditio nõ fuit facta a minore: sed ad tu. vel cura. prohibitio autẽ circa personã minoris: sed administrator potest vendere in sui preiudicium ⁊ se obligare ⁊ fideiussorẽ dare ⁊ hoc tenet hic dñs Rapha. ⁊ bene.

2 ☞ Si principalis obligatio vel cõtractus quo ad personã minoris rescindit qũo potest stare fideiussoria que sine principali stare nõ potest nec a principio nec ex postfacto licet hypotecaria possit ex postfacto non a principio.
3 Quando requirit vtraq̃ autoritas ⁊ iudicis ⁊ administratoris nõ potest iudex supplere defectum administratoris ⁊ qd si sufficiat autoritas administratoris.
4 Plus videt fatuus de facto suo q̃ sapiens de alieno.

Si ea que.

SI ea que. †Qñ minor ledit̃ sui facilitate beneficiũ restõnis non trãsit in fideiussorem: quia ɔcedit̃ priuilegiũ ꝑsone. Secus si dolo aduersarij: quia tũc cõcedit̃ de iure cõi: ⁊ concederetur etiam maiori. et sic non est personale sed reale. h.d.
¶ In tex. ibi: interposito decreto p̃sidis dic ⁊ sic fuit validi vẽditio: al's nõ est necessaria restõ: ⁊ tñ tale decretum nõ tollit bñficiũ resti. in integ. si fuit lesa ista venditrix: vel iõ quia intererat sua ne ista res venderetur: sed alia: vel ideo quia fuit vẽdita minori p̃tio ꝙ̃ valeret: vt patet ex se. ¶ In tex. ibi: tãtũmodo auxilio iuuatur. dic ⁊ sic de iure sp̃ali: quia fuit lesa sui facilitate quo casu maior nõ restitueretur: non autẽ dolo emptoris. quo
2 casu etiam maior iuuaret̃. ¶ †In tex. ibi: ex persona sua obnoxium esse cõtractũ dic. Sed si principalis obligatio vel cõtractus quo ad personam minoris rescindit̃. quõ potest stare fideiussoria que sine principali stare nõ potest nec a p̃ncipio nec ex postfacto: vt no. ĩ. l. si heres pecuniã. ff. ad trebel. lꝫ hypothecaria possit ex postfacto non a principio: vt in. l. intelligere. j. de lui. pig. Quidã dicũt per resti. in integ. obligationes personales nõ tolli: sed personã minoris ab eis subduci sicut dicimus in deportato: ideo potest dari fideiussoria: vt ĩ. l. fideiussori deportato. ff. de fideius. Sed certe ibi obligatio a qua deportat⁹ subducitur transit in fiscum: sed hic in nullum transiret: ⁊ sine subiecto stare nõ põt: quia volaret ꝑ aera: ⁊ ideo melius est dicere ꝙ persona minoris non subducat̃ ab eis. ⁊ ꝙ in illa remanẽt obligationes ⁊ ĩstrumẽta: q₂ nõ tollunt̃ mero iure: sed aduersus eas parat̃ exceptio que tñ est personalis: ⁊ in fideiussorem nõ transit potest tamẽ remanere fideiussoria: quia remanet substantia principalis obligationis: ⁊ istam sequit̃ Bar. ⁊ credo ꝙ fuit de mente gl. in. l. in cause. la p̃ma. in prin. ff. de mino. q̃ mouet istã opi. ¶ In fi. tex. ibi cõsulendũ esse dic gl. intelligũt ꝙ tũc vterqꝫ restituat̃ tã minor ꝙ̃ etiã fideiussor. Et hoc p̃supposito occurrũt aliqua dubia: de quib⁹ in gl. fi. ⁊ nos possumus dicere ꝙ restitutio tunc nõ sit necessaria: sed vterqꝫ iuuet̃ de iure cõi si res est ĩtegra. s. ꝑ exceptionẽ doli. sed si res nõ est integra quia fuit tradita: tũc minor iuuatur per restõnem: sed cessat actio de dolo: sed fideiussor iuuat̃ sine restõne de iure cõi per doli exceptionem. ¶ In gloss. super verbo credidit. in prin. ibi. ⁊ tutoris autoritas est necessaria. dic al's non valeret etiam si interuenisset decretum iudicis ⁊ hoc vult ista glo. per quam probatur id qõ dixi in. l. si curatorem habens. s̃. tit. ij. ꝙ
3 †quando requiritur vtraqꝫ autoritas. s. iudicis ⁊ legitimi administratoris nõ potest iudex supplere defectũ administratoris: quia non debet fungi vice duorũ. s. iudicis ⁊ administratoris: sed quando sufficit autoritas administratoris tunc distingue vt ibi dixi. ¶ In gl. ibi: ⁊ tñ nihilominus poterit restitui. Sed hoc quõ si nõ interuenerit dolus aduersarij. nõ enim põt dicere se deceptum sui facilitate cum interuenerit tãta solennitas. s. iudicis ⁊ tutoris autoritas qui nõ permiserũt eũ decipi sui facilitate. Sol. postꝙ̃ reperit̃ deceptus censet̃ sui facilitate deceptus. Quia si fuisset maior cauti⁹ forte fecisset ꝙ̃ tũc fece-
4 rit etiaꝫ cum tutore ⁊ cum iudice: iuxta illud vulgare. † Plus videt fatuus de facto suo ꝙ̃ sapiens de alieno. Et not. q₂ istud dubiũ nõ mouet̃ ꝑ doc. ¶ In glo. ibi. sol. ibi p̃cedit. Tu dic ꝙ ibi in actu necessario: vt in solutione debiti in qua si ĩteruenit iudicis autoritas cessat beneficiũ restõnis. hic in actu voluntario. Itẽ ibi in libera. que est fauorabilis. hic in obligatione q̃ est odiosa. ¶ In gl. q̃ incipit sed non videtur. Ista glos. ꝑ ea que dicit intelligit text. in scdo casu ꝙ tunc ei cõsulatur. s. per beneficium resti. in integ. qõ cõpetit vtriqꝫ. ⁊ tunc cadũt ea que tangunt̃ in gl. Sed aduertẽdũ: q₂ si iste ĩtellectus est verus diuersis tp̃ibus tollentur iste resti. quia minori nõ currit tp̃s restitutionis petẽde nisi post cõpletã minorẽ etatẽ. ¶ Sed fideiussori statim incipit currere ſm Bal. Qõ aũt gl. hic ĩ fi. dicit restõ in integ. concurrat cum alia actione ordinaria ex eodem contractu. verum quando tẽdunt ad diuersa. ita loquitur text. quem gl. allegat in. l. in cause. §. põpo. ff. eo. vt ibi no. Bar. sed ad idem non possunt concurrere quoniam offi. ordi. non patit̃ secum extraor. iuxta plene not. in. l. in prouinciali. ff. d̃ ope. no. nun. An autem beneficiũ restitu. concurrat cũ exceptione text. videt̃ ꝙ non. s̃. tit. proxi. l. ij. dum dicit nec contra senatuscõ. ⁊c. vbi restitutio non dat̃ ei qui habet exceptio. macedo. Sed gl. in. l. in cause. la. ij. in fi. magne glo. ⁊ etiam seq. glo. sentiunt contrarium. Cy. examinat ⁊ non soluit in. d. l. ij. s̃. ti. j. ⁊ Bart. non tangit. Sed tu dic pro cõcordia ꝙ si per excep. plene prouidet̃ restitutio necessaria non est: sed si non plene potest competere sicut dixi in actione de dolo. An concurrat cũ exceptione doli s̃. de dolo. l. ij. ⁊ l. fi. ff. eo. tit. ¶ In glo. fi. que incipit hoc odio illius. dic ista gl. similiter intelligit text. ꝙ vtriqꝫ subueniatur per bñficiũ resti. ⁊ primo format duas. q. circa casum. s. qñ interuenit dolus empto. vsqꝫ ibi idem in eo. postea duas opi. cõtra primũ casum quando non interuenit dolus. circa primam. q. notandũ ꝙ text. videtur velle ꝙ vterqꝫ possit petere restitui in integ. ex sua persona. Sed glo. querit qd si solum minor petijt ⁊ fideiussor nõ petijt. ⁊ forte lapsum est tp̃s petendi: an restõ cõcessa minori prosit fideiussori ſm Bar. rñdit solẽniter ꝙ ꝓsit quãtum ad exceptionem sibi paratam: nõ vt ei⁹ obligatio tollatur ip̃o iure. Sed si hoc vult debet petere ex sua persona ſm Azo. licet hic videatur mirabile. Acc. Mihi videtur ꝙ Azo p̃supponit tria ⁊ quodlibet eoꝝ male. Primo presupponit ꝙ fideiussor habens exceptionem restõne concessa minori possit petere restõnem qõ videt̃ falsum. quia debet sibi sufficere exceptio per quã sibi plene prouidetur: vt in. l. ij. s̃. ti. j. Item p̃supponit qõ per restõnem cõcessam fideiussori tollet̃ oĩs obligatio ipso iure qua ipse tenetur qõ etiam est falsum: quia cũ non fuerint inducta a pretore nõ possunt tolli per beneficiũ pretoris. sed aduersus eas exceptionẽ parari. vt. s̃. dixi. vnde cũ habeat eam ex restitutione concessa minori non expedit ꝙ aliam consequatur ex noua restitutione quia esset superfluũ. Itẽ tertio vult ista glo. ꝙ iste fideiussor restituat̃: sed intelligẽdo text. vt intelligit gl. prece. ꝙ hic restituat̃ minor ad rem quam tradidit nõ est opus fideiusso. alia restitutione: vnde puto tex. debere intelligi qõ vterqꝫ iuuetur de iure cõmuni sine restitutione: nisi peruentum esset ad traditionẽ: prout intelligit gl. p̃ce. ⁊ tunc ipse minor indigeret restitutione: sed fideiussor nõ: quia est tutus exceptione.

¶ Si tutor vel curator. Rubrica.

2 ☞ Minor si fuit lesus in ɔctu in quo ĩteruenit autoritas tutoris vel curatoris habet etiam actionem ordinariã tutele vel negotiorũ gestorum contra ipsum tutorem vel curatorẽ ad recuperationem dãni sui quando fuerint in culpa.
3 Si tempora restõnis petẽde suffragant̃ est in electione minoris: an agat contra tutorem vel curatorem an petat restõnem.
4 Qõ per electionem vnius vie non preiudicetur alteri quando in illa succubuit.

1 SI iam pu. †Leges huius ti. q̃ oẽs pñt simul legi dicuntur quatuor in effectu. Primuꝫ est ꝙ interuentus tutoris vel cura. in actu ꝑtinẽte ad minorẽ nõ impedit resti. in integ. si minor ledat̃ siue gerat̃ actus per ip̃m minorẽ: cũ autoritate illorum: quo casu loquit̃. l. j. ⁊. ij. siue gerat̃ per ipsos administratores: quo casu loquit̃. l. iij. ⁊. l. fi. simile. s̃. tit. j. l. fi. vbi etiã interuẽtus iudicis non impedit restõnem. videbat̃ contrarium quasi non possit dici lesus sui facilitate qñ tales interueniũt: sed rñde vt ibi dixi: ⁊ hoc verũ etiã si tutor vel curator sit pater ipsius minoris emãcipati: vt. ff. eo. l. etiam. ⁊ in isto adhuc maior rõ dubitãdi erat: quia diligẽtius p̃sumit̃ pater se habuisse ꝙ̃ extraneus. Est etiã verum posito ꝙ tutor vel curator nullam culpã habeat: q₂ fecit actũ ex quadã necessitate et bona fide: vt. ff. eo. l. tutor vrgentibus. in prin. vbi casus. Itẽ erat ratio dubitãdi quãdo actus geritur per ipsum tutorem vel curatorem: q₂ edictũ pretoris qõ cõcedit resti. loquit̃ de actu gesto cum minore: vt patet in. l. j. §. j. ff. de mino. ⁊ tñ extenditur ad gestũ cũ administratore administratorio nomine: vt in. l. actiua. ⁊ in. l. etiã. et l. fi. j. ti. ij. Sed si proprio nomĩe: vt in. l. pe. j. eo. ti. vbi creditor non habuit respectum ad minorem sed solum ad administra-
2 torem. †Scdo dicũt iste leges ꝙ ipse minor etiam habet actionem ordinariã tutele vel neg. gest. ɔ ipsum tutorẽ vel curatorẽ ad recuperationem dãni sui: qõ intellige quãdo illi fuerunt in culpa nõ aliter. Et potest esse vtile minori hic: quia põt esse ꝙ est exclusus a beneficio restõnis ꝓpter lapsum tp̃is: vnde tunc habebit recursum cõtra administratorẽ qm̃ ille actiones ordinarie cũ sint ꝑsonales durãt. xxx. ãnis. ⁊ hoc voluit ista lex ĩ fi.
3 †Tertio dicunt ꝙ si tp̃a restõnis petende suffragant̃ est in electione minoris: an petat restõnem: an autẽ causa omissa agat cõtra tutorẽ vel curatorem: vt in ista. l. j. in princ. ⁊ in. l. iij. ⁊ fi. ⁊ sic remediũ extraordinariũ potest concurrere cũ ordinario qñ competunt contra diuersos ⁊ etiã dantur ad diuersa: ⁊ ad hoc semꝑ allegat̃. l. iij. ⁊ fi. cõtra quas glo. in. d. l. fi. format aliquas oppo. sed omnes solue vno modo ꝙ leges allegate in ɔrium loquuntur cõtra eundẽ vt non possint ambo cõcurrere: ⁊ etiam quando ad idem. Est etiam speciale in instantia iudicij vt non detur electio: sed primo agat̃ contra administratorẽ: ⁊ in subsidium petat̃ restitutio aduersus lapsum instãtie: vt in. l. prope-
4 rãdũ. in fi. j. de iudi. †Quarto ⁊ vltimo dicit. l. fi. ꝙ ꝑ electionẽ vnius vie nõ preiudicat̃ alteri: qõ est intelligendum quãdo in illa succubuit. Sed si obtinuit repellitur ab altera ne bis idẽ

cõsequatur. Qđ dic vt in simili not.in.l.j.§.de fur.ꝛ nihil aliud boni est in istis legibus. Ista aũt prima.l.potest sic summari. Minor aduersus aditionem hereditatis restituit̃ si tẽpora restitutionis suffragant̃ al's a curatore recuperat qui propriã autoritatem accõmodauit.h.d. ¶ In tex.ibi:parentum hereditatem subaudi damnosam. ¶ In tex.ibi:in ea etate estis:puta infra.xxv.annos. ¶ In text.ibi preside puincie subaudi et faciatis vos restitui aduersus aditionẽ.vt.j.si se mi. ab here.per totũ. ¶ In tex.ibi excessit dic ꝛ sic resti.petere non põt. ¶ In text.ibi:procu.vestros subaudi qui prestiterũt autoritatem in aditione hereditatis.

¶ Si in cõmuni eademq̃ causa. Rubrica.

2 ¶ Potest quis habere ratum non suo nomine gestũ quãtũ ad sui preiudiciũ vt non possit actũ retractare non in sui vtilitatem nisi in subsidium.
3 Minor etas vnius ex socijs quando prosit alijs.
4 Ratificatio facta post minorem etatem preiudicat.

1

Ecsi. †Factũ vnius ex socijs habẽtibus rem vel cãm cõem alijs cõsentientibus nõ nocet:sed si cõsenserint nocet. Sed restitutio vni concessa ratione etatis alijs maioribus non prodest.h.d. Certe etiã si sint omnes minores restitutio cõcessa vni alijs non pdest: quia quilibet habet eam ex sua persona:potest ergo quilibet se restitui. ¶ In text.ibi:minuere nõ potuit.preiudicat ergo sibi

a ¶ Minor restituitur. Adde glos.in c.ex parte.de rest. spolia.

2 ꝛ nõ vobis:vt in.l.p fundum.ff.de serui.rusti.pre. ¶ †In text. ibi accõmodatis potest ergo quis ratũ habere non suo nomine gestũ.vt hic patet cõiuncta glo.q̃ incipit.ꝛ non nomine fratrum.ꝛ hoc quãtum ad sui preiudicium vt nõ possit actum retractare:vt in.l.si fundus.§.j.ff.de pig.nõ quãtum ad sui vtilitatẽ:vt ex ratihabitione faciat negotiũ suum ꝛ acquirat actionem nego.gesto.vt in.l.si pupilli.§.si ego.de nego.gest. nisi in subsidium:vt in.l.si eo.ti.ꝛ.l.mater.j.de rei vendi.cum ibi plene no.ꝛ.ff.si cer.pe.l.si quis seruum. ¶ †In glo.magna ibi.l.si

3 cõem. Docto.dicunt q̃ minor etas vnius ex socijs bene potest prodesse socijs ne seruitus vel aliud ius indiuiduũ tollatur p nõ vsum vel per pscriptionem:ita loquit̃ illa.l. cum enim non possit tolli cõtra minorem seu pupillum ppter priuilegiũ etatis tota conseruatur:ꝛ sic etiã quo ad socios cũ diuisionem non recipiat. Sed si poneremus illã seruitutẽ fore perditam aliqua rõne:vt quia omnes simul renuntiauerũt:ꝛ postea vnus rõne minoris etatis restitueret̃ ad ipsam recuperãdam:talis restitutio nõ prodesset socijs:quia facilius conseruat̃ in esse q̃ postq̃ perdita est recuperet̃.ar.l.patre furioso.cum ibi not.ff.de his q sunt sui vel alie.iur.ꝛ ppter materiã resti.in integ.que est bñficiũ psonale. Sed qualiter poterit restitui hec seruitus ad fundum cõem vni quin restituatur etiam alijs cum pro parte fundi pro indiuiso constitui non possit:vt in.l.p parte.ff. de serui. Dicit Pe.q̃ non restitueretur substãtia seruitutis:sed cõmoditas.tenebitur enim aduersarius pati q̃ ille restitutus vtat̃ seruitute per fundũ suum ad fundũ cõmunem: sed non tenebit̃ pati q̃ alij vtant̃:ꝛ hoc potest fieri:vt in.l. per fundum. de ser. rusti.pdi. Rapha.dicit q̃ si hoc esset minor ille nõ esset plenarie restitutus:q2 non ad ius reale seruitutis sed psonalẽ cõmoditatẽ que extingueret̃ cum persona:vt patet ex ibi no. Sed cũ restõ debeat reddere qđ abstulit lesio:vt in.l. qđ si minor.§.restitutio.ff.đ mino.ꝛ lesio abstulit ius reale restitutio debet ius reale reddere.i.substantiã seruitutis. hoc autem facere nõ põt quo ad vnũ quin faciat etiã quo ad alios:ideo tenet cũ glo.que sentit qđ restõ alijs prosit ꝛ subtiliter mouet̃. Itẽ in seruitute propter idiuisibilitatem snĩa lata p vno alijs prodest:vt in.l. loci corpus.§.si fundum.ff.si ser.ven. Alie.ll.allegate in glo.lo

b ¶ Pro pte valere. Adde Ang.in l.sancimus.in primo not.C. de pac. Car.zaba.i.c. raynutius.in.ij.no.đ testa. Abb.ꝛ Fel. late in.c.cũ inter. extra de re iudi. Fran.Cur.

c ¶ Donatio vltra quĩgẽtos aureos. Adde Joã.an.in addi.Spec.tit.de instru.edic. in.§. porro.

4 quunt̃ in diuersis casibus. ¶ †In glo.ibi:quidam significant contrarium huic.l.subaudi.s. in ver.naʒ si cognitis: dum vult q̃ ratificatio facta post minorem etatẽ noceat ratificantib⁹ nã si tpe transactionis erant minores videt̃ q̃ nõ noceat cum debeat inspici principiũ ꝛ non finis:vt in.§.scio.quẽ allegant pro cõtrario.si enim ratificassent in minori etate non preiudicaret eis in effectu:quia saltem restitutionem haberent.ergo idem si post. Gl.dicit contrariũ q̃ ista lex non dicit isti essent minores tempore trãsactionis:vnde nõ curat an essent minores vl' maiores ꝛ q̃ etiam si erant minores ratificatio facta post minorẽ etatẽ preiudicat eis ꝛ aduersus eam non habent restitutionẽ. Nec ob.cõtrariũ quia loquit̃ in his q̃ habẽt necessariam cõsequentiã ad principiũ qđ hic nõ est:nõ enim tenent̃ ratificare si nolebant:vnde non trahit̃ retro. Non sunt alia.

d ¶ Sed ꝯ. Qđ sententia ꝯtineat̃ appellatione actoꝝ. adde Barto.in.l. neq̃.§.in fraudeʒ. in fi.ff. de iure fis. Fran.de are.ꝛ ibi Lanfran.đ hriri. i.c.qm̃ ꝯ.de pba. d.Ant.ꝛ doc.in.c. prudẽtiam.de offi.d.lega.Bald.ꝛ ibi addita.i.l.ij.s. vt lit.pẽ.Frã.cur.

¶ Si aduersus rem iudicatam. Rubrica.

2 ¶ Sententia qualiter ex postfacto possit pro parte valere ꝛ pro parte rescindi sicut in testamento.
Statutum q̃ non valeat snĩa nisi sit soluta gabella ad restõnẽ sex denarioꝝ p libra.ꝛ lata sit snĩa i.c.ꝛ nõ fuit soluta gabella nisi pro quinquaginta q̃ in totum erit sentẽtia nulla.
3 Statutum q̃ nõ valeat instrumentũ nec fidem faciat si ꝯtinet maiorem summam de quinquaginta nisi sit registratum in libro cõis.ꝛ aliquod instrumentũ sit de centũ ꝛ non registratũ. an saltem faciat fidem in quinquaginta.ꝛ nu.4.
4 Donatio facta vltra quingentos aureos sine insinuatione:an saltem teneat in quingentis.
5 Judiciũ qualiter habeat tres partes ꝛ an contineat snĩam.
Actorum appellatione an contineatur sententia.
Judicium interdũ ponitur pro sentẽtia diffinitiua.iterdũ pro vltima voluntate.
6 Aduersus gesta cum maiore nõ dat̃ restitutio nisi haberẽt necessariam cõsequentiam ad gesta in minori etate.
7 Practica quando conceditur restitutio aduersus sententiam.
8 Sententia lata in parte tantũ quãdo valeat. licet regulariter debeat ferri super tota summa petita.
9 Absens cum restituatur propter impedimentuʒ pueniens ex absentia qualiter ꝛ quantuʒ illud idem impedimentum duret postq̃ reuersus est.

1

Inus. †Iste ti.hʒ locũ ĩ sentẽtijs diffinitiuis:sed in interlocutorijs vr̃ dicere Inno.in.c.corã.de resti.in inte.q̃ minor nõ restituit̃. Sed Jo.an.dicit distinguendũ:an interlocutoria inferat graue piudiciuʒ:

a al's secus.ꝛ hoc dicit ista.l.j. Minor restituit̃ aduersus ĩsnam diffinitiuã latam ꝯ se tpe minoris etatis si ex ea lesus est. Secus si sit lata post minoreʒ etatẽ cõpletam: licet totũ iudiciũ fuerit agitatum tpe minoris hoc dicit.singu.est.ꝛ

2 aliquantulum subtilis fm Bar. Uenio ad casum. ¶ †In tex. ibi.cõsecuti.sic ergo erat facta executio in illis quinq̃ in qbus erat facta cõdemnatio:ꝛ nihilominus pñt isti minores petere restõnem p alijs quinq̃ in qbus fuit facta absolutio.ꝛ sic pñt snĩam pro parte approbare ꝛ pro parte reprobare fm Bald. arg.contra in.l.cum queritur.ff.de admi.tut. Sed ibi in gestis a tutore:ꝛ est alia ratio q̃ hic. Itẽ ex hoc sequitur q̃ sententia

b põt ex postfacto pro parte valere[b] ꝛ pro parte rescindi: sicut in testamento:vt in.l.circa.ff.de inoffic.testa.sed a principio non potest pro parte valere:ꝛ pro parte nõ licet:sit lata super re diuisibili:quia sentẽtia de se est indiuisibilis quo ad validitateʒ: vt not.ff.de iuris.om.iudi.l.si. per glo.per.l.in hoc iud.ff.fami. er.vnde dixit Bald.si dicat statutum q̃ non valeat snĩa nisi sit soluta gabella ad rõnem sex denarioꝝ pro libra ꝛ lata sit snĩa in.c.tñ non fuit soluta gabella nisi pro quinquaginta q̃ in totum erit sentẽtia nulla.ꝛ his diebus fui interrogatus in simili.

3 †Si statutũ dicat q̃ non valeat instrumentũ nec fideʒ faciat si continet maiorẽ summã de quinquaginta nisi sit registratuʒ in libro cõis.ꝛ quoddã instrumentũ erat de.c.ꝛ non erat registra

4 tum.volebat pars vti eo saltẽ in qnquaginta. † Querebat̃ an posset ꝛ p pte affirmatiua facit.l.sancimus.j. de dona.vbi non

c valet donatio vltra qngentos aureos[c] sine insinuatione. ꝛ tñ si cõtinet maiorẽ summam nõ vitiat̃ saltem in quingentis:lʒ vitiet̃ in eo qđ.s̃.est:quia summa est diuisibilis per se.vnde vtile p inutile nõ debet vitiari. In ꝯrium faciet determinatio Bal. hic.sʒ Bal.loquit̃ in summa q̃ p se est diuisibilis nõ sic in instrumento. Facit qđ plene not.in.l.sponsus.§.generaliter.ff.de do. inter vi.ꝛ vxo. Et vide q̃ circa hoc not.per Cy.in.l.j.s̃.de erro. cal.ꝛ no.ĩ.l.ij.j.de re iudi. ¶ In text.ibi. habere actionẽ subaudi premissa tñ resti.in integ. Sed mirandũ est vt restitutio concedat̃ ratione lesionis cõtingẽtis ex fragilitate etatis si minor fecit omnẽ diligẽtiam quare restituitur aduersus sententiam. Respondeo propter dolum vel imperitiã iudicis:sicut ppter

5 dolum partis aduerse:vt.s̃.de fide.mi.l.fina. ¶ † In tex.ibi:si tempore iudicij glos.exponit scilicet totius.nam iudicium habet tres partes.s.principium in cõtestatione. medium in probationibus:ꝛ finẽ in sententia:vt.j.de iudi.aut̃.ad hec. ꝛ sic appellatione iudicij continetur sententia.nõ sic videtur contineri appellatione actorũ p.l.ij.vt li.pen.in prin.in alternatiua que

d ibi ponitur. Sed contra[d] videntur tenere doct.per.l.actoruʒ.ff. de re iudi.ꝛ no.in addi. Spe.in tit.de sen.§.j.vel pone iudicij.i. snĩe.ꝛ sic ponitur totum p parte:vt colligit̃ ex text. q sequitur sententia prolata est ꝛc. Et sic not.q̃ interdum iudicium ponit̃ pro sententia diffinitiua. Interdum pro vltima voluntate:vt cum dicimus iudiciũ testatoris. ¶ In tex.ibi:vobis largitur: vt q2 estis adhuc infra minorẽ etatẽ vel infra quadriẽniũ quo

6 petit̃ restõ. ¶ † In tex.ibi.est plata subintellige etiã si p vnam diẽ post cõpletam minorẽ etatẽ fm glo.qm̃ aduersus gesta cũ maiore nõ

maiore nō dak restō nisi haberēt necessariā ꝯtiam ad gesta in minori etate: vt in .l.iij.§.scio.ff.de mino. Ideo dicit hic Bar. no. ꝙ si ista sñia absolutoria in qncꝫ fuisset lata ꝓpter defectuꝫ cōmissum in minori etate: qr non ꝓbassent nisi de qncꝫ ꝙ erat conclusum in cā. ⁊ sic iudex habuit necesse sñiam ferre: ⁊ tūc isti restituerent. licet lata eēt tpe maioris etatis: sed ista lex dꝫ intelligi qñ isti minores nō cōmiserūt defectū tpe minoris etatꝭ. sed defectus processit a iudice. tunc em̄ lꝫ haberet iudex necesse sñiam ferre postꝙ cognouit de cā. l. de qua re. ff. de iudi. non tñ habebat necesse sic ferre. ⁊ i hoc sñia ista nō hꝫ necessariā ꝯtiā ad gesta in minori etate. ideo nō trahit retro vt videat lata in
7 minori etate: vt dixi in .l. pce. ¶ † In text. ibi: iterato eādem ⁊c. No. ſm Bar. quia ista lex videt ponere practicā qñ conceditur restō aduersus sñiam vt debeat dūtaxat rescindi sñia que obstabat: ⁊ iudiciū debeat de nouo iterari ⁊ noua īstātia incohoari corā iudice competenti. Et istud est vtile: qr potest esse ꝙ iudex qui restituit nō fuit iudex cāe q tulit sñiam: sed superior: vt in .l. prefecti. ff. d mino. Nam rescissa sñia super negotio ꝑncipali de nouo inchoando iudiciū remittent partes ad cōpetendū iudicem: ⁊ sic resti. in integ. non deuoluit negotium principale ad superiorem sicut deuoluit appellatio: vt in .l. carmelia pia. de iurepa. Et ita videtur terminare Cy. post Pe. j. si aduer. li. l. j. ⁊ etiā in alio differt restitutio ab appellatione: quia appellatio statim rescindit pronūtiatum: vt in .l. j. in fin. j. ad tur. ⁊ de infami. l. furti. §. j. sed petitio restitutionis non imo expectatur sentētia rescindens. Uult etiam Bar. ꝙ nō redeant partes ad veterē instantiā: sed incohoant nouam qđ est verū si tps prime instantie iam erat lapsum. al's redibunt ad veterēꝫ: vt in simili dixi. in .l. si diuersa. s. de transac. ⁊ sic lesio cōsistebat in sola sententia: quia minor fecit diligenter ea que habebat facere tunc sentētia rescissa petet pronūtiari ex eisdē actis cōtrarium eius ꝙ fuit pronūtiatū. Si vero cōmiserat defectum: puta in ꝓbando petet se reponi in eo statu in quo erat ante illum defectum: puta vt possit ꝓbare qđ probare omiserat: vt in .l. minor. xxv. annis ante omissam. ff. de mino. Iudex ergo restituens solum irritabit sñiam q̄ obstabat nec vltra progreditur: quia restitutio solum restituit quod abstulit lesio sed si aduersarius minoris fuit absolutus cum deberet condēnari rescindetur absolutio ⁊ non restituit cōdēnatio per iudicem rescindentem vt ipse possit cōdemnare cum illam condēnationem nunꝙ minor habuerit: sed aperit sibi via vt possit petere eaꝫ fieri per iudicem cōpetentem: ⁊ ita declaro not. hic per Bar. satis confuse. ⁊ per
8 Cy. in d. l. j. qui melius dat ad intelligendū. ¶ † In glo. j. in fi. Tu distingue ꝙ aut in libello non fuit expssa certa quantitas. vt quia petierūt tutorē cōdēnari ad reddendum rōnem administrationis de tali articulo: puta de administratione salis: et etiam ad restitutionē reliquorū. ⁊ reliqua erant. x. et iudex non cōdēnauit nisi in .v. ⁊ tunc videt absoluisse in aliis .v. et ita pōt ꝓcedere opi. q̄ ponit in v. sed qdā dicūt. ⁊ sic valet i totū: ⁊ pōt optime ꝓcedere ista. l. aut expssit certā quātitatem: quia petierūt ipm̄ cōdēnari i .x. ⁊ iudex nō condēnauit nisi in .v. ⁊ de aliis nō fecit mentionē: ⁊ tunc nō videt in aliis quincꝫ absolutus. et sñia erat nulla: qr super tota summa deducta debebat pronunciari: ⁊ ita ꝓcedit alia opi. quā tenet glo. ⁊ Azo. Et ista est cōis opi. per. l. in hoc iudicio. fami. ercis. et not. in .l. apud celsum. §. itē queritur. de do. excep. ⁊ ad hoc semp allegat ista glo. hoc tñ ꝓcedit ex vna cā petit vna summa tanꝙ vna. Sed si ex diuersis causis peterentur. x. puta ex vna. v. ⁊ ex alia. v. ⁊ sic petet vt plures summe: tunc valeret sñia in quincꝫ ex vna causa licet de aliis quincꝫ ex alia causa nihil esset ꝓnuntiatum. quia tot censent libelli ⁊ sñie quot sunt cause diuerse ⁊ summe: vt i .l. etiā. ff. de mino. Itē ꝓcedit qñ ab vno esset petita vna quātitas. si vo a pluribus tūc vnus posset cōdēnari in pte illius quātitatis: ⁊ quo ad alios supersederi ⁊ alia die condēnari vel absolui: vt in .l. nō idcirco. ff. de iudi. ⁊ not. in .l. de vnoquocꝫ. de re iudi. qr ꝓpter pluralitatē psonarum: lꝫ vna fuerit cā petēdi censetur tñ plus ⁊ plures summe nisi in predictis duobus casibus fuisset actū expsse ꝙ sup toto ꝓnuntiet: qr tūc non valeret sñia lata in pte: vt in .l. qd tñ. in prin. ⁊ ibi no. de arbi. Itē predicta ꝓcedūt qñ instātia tenet sup tota summa. Si autem ꝓ parte lꝫ sit vna summa ⁊ vna cā vꝫ sñia in illa parte: licet de alia non fuerit fcā mētio: vt in .l. si cōstante. §. fi. ⁊ ibi no. ff. solu. ma. Itē si in parte summe petite: fuisset opposita exceptio ⁊ in parte non valeret sñia lata in parte i qua fuisset opposita: et ab illa pte i qua nō fuit opposita cēseretur absolutus: ita tenet Bar. no. in .l. si plures. in fi. princi. ff. de fideius. Item si fuisset actum ꝯ duos reos debēdi ad. c. ⁊ fuisset petitū quēlibet eorum insolidū ꝯdemnari vna solutione: tñ sufficiēte si iudex quēlibet eoꝝ condēnaret ꝓ parte: lꝫ ab altera parte non absolueret: valeret sñia: qr lata eēt sup tota quātitate petita: licet nō eodē mō quo petitum fuerit ⁊ sic nō in substātia sꝫ i q̄litate iudex omisit: ita no. dicit Bar. j. si plu. vna sen. l. vnica. Itē si sup pte cognouit iudex: ⁊ sup alia parte non vt si petebā a te. x. tanꝙ ab hrede titii: qr tenebamini mihi ad. x. ⁊ sic qlibet pro pte si iudex cognouit de obligatione tua. de hereditate vo nō cognouit pōt te cōdēnare in .v. ⁊ lꝫ de aliis .v. nullā faciat mentionē: ⁊ nō videris cōdēnatus in illis nec absolutus p ea q̄ no. Bar. in .l. terminato. j. de fruc. ⁊ lit. expē. Et no. istas limitationes q̄ p neminē ita plene ponunt hic.
9 ¶ † In glo. q̄ icipit. s. toti⁹. in fi. Tu dic ꝙ alia rō est in abñtecā reipublice ꝙ in minore. Nā absens restituit ꝓpter īpedimētū ꝓueniēs ex abñtia: qr non potuit adesse iudicio ⁊ certe illud idē impedimētū durat postꝙ reuersus est ad paucos dies qb⁹ nō pōt vacare ad iudiciū: sed cōponit sarcinulas. ⁊ q̄rit aduocatū ⁊ vult d fcō īformari. Iō illud paucū tps habet ꝓ abñtia ⁊ ita est ꝑuilegiatū sicut tps absentie que rō cessat in minore facto maiore: qr restō nō cōcedit ꝓpter impedimentū. sed ꝓpter priuilegiū etatis: qđ cessat completa etate minori. Or habetis vnā optimam ⁊ vtilissimā legē ⁊ clarissime declaratā.

2 ☞ Actor pōt in suo libello facere mētionē de exceptione quā ꝓtendit se reus habere ⁊ eam nō obstare tñ fatue facit.

3 Qualiter debeant deponere testes in probando ꝙ quis gessit se pro patrefamilias.

1 **SI cū pater.** † In cā status filius restituitur ꝯtra patrem in sñia ꝯ filium lata. h. d. ¶ In tex. ibi: minimecꝫ emanci-
2 patis. † No. ſm doc. ꝙ pōt actor in suo libello facere mentionem de exceptione quā ptēdit se reus habere ⁊ eā nō obstare: vt si peto a te. x. nō obstante pacto de non petendo: qđ dico nō valere: ⁊ de hoc p Inn. in .c. cū bertoldus. circa fi. de re iudi. ⁊ in .c. sup literis. de rescri. ⁊ p Bal. s. de pac. l. pacta que ꝯ. in fi. ⁊ in .l. tale pactū. §. qui prouocauit. ff. eo. tit. Fatue tñ facit actor ita exprimendo: qr cautius est dissimulare ⁊ pmittere ꝙ reus excipiat: qr forte hic non faciet: ⁊ sic succūbet: vt not. in .l. si vnus. §. pactus. in glos. in opponēdo. de pac. vel si opponet nō probabit. ⁊ idē quia actor sic faciendo releuat reū ab onere ꝓponendi: ⁊ etiam probādi: ⁊ onerat se in probando replicationem: ideo melius facit dissimulare. ar. i. l. doli. circa fi. ff. de except. do. ¶ In gl. ij. ⁊ legū doc. dicūt ꝙ aut patri monēti qōnē status filio opponit dūtaxat lapsus tpis: qr filius dicit se gessisse ꝓ emācipato: ⁊ pro hoīe sui iuris per plures annos patre sciēte ⁊ patiēte: ⁊ tūc ad excludendū patrem reqritur cursus. xx. annorū. vt in .l. j. j. de pa. pote. Aut ponit cursus tpis ⁊ etiā factū patris: qr dr ꝙ ipm̄ emancipauit. licet pater dicat ꝙ emācipatio nō valuerit: ⁊ tūc sufficit cursus. x. annorū ad excludēduꝫ patreꝫ ne possit dicere emācipationē nullā. ita loquit. l. si post
3 mortē. de adop. † Qualiter autē debeāt deponere testes in probādo ꝙ gessit se pro patrefa. vide hic p Bal. Si vero opponit dūtaxat factū patris: puta emancipatio. tunc non excludit pater si vult ꝓbare eā nullā: sed in precedēti casu sic. ⁊ isto casu loquitur ista lex: ⁊ not. ſm Bal. ꝙ potest interesse filii esse emancipatum a patre: al's non restitueretur tanꝙ lesus. ideo emancipatio dicitur beneficium ſm Bald.

2 ☞ Ordinarius iudex potest aduersus suā sentētiam restituere sed appellatio debet interponi ad superiorem.

3 Quid in delegato.

4 Cū cōstitutio legati de latere dictet ꝙ appellatio nō ītelligat deserta lꝫ apostoli nō fuerūt petiti ⁊ aliquis delegatus a papa dedit sñiam in terra sue delegationis a qua fuit appellatum ⁊ apostoli nō fuerūt petiti an appellatio erit deserta.

1 **ADuersus.** Cōtra sñiam delegati a principe nō pōt inferior ordinarius restituere: sed solus princeps. h. d. ¶ † Sed an ipsemet delegatus possit. Doc. dicūt ꝙ si est sententia diffinitiua non potest: quia statim ea lata finita est iurisditio sua. vt in .q. iudex postꝙ. ff. de re iudi. secus si est interlocutoria que non habeat vim diffinitiue: quia post eam speratur diffinitiua: al's esset idem qđ in diffinitiua. nam cum habeat iurisditionē sup principali videtur habere sup incidētibus. l. ij. ff. de iurisdi. om. iudi. Sed d. Rapha. tenet ꝙ etiā aduers⁹ diffinitiuā vel habentem vim diffinitiue potest restituere: quia iurisditio delegati a principe non finitur per diffinitiuā: vt in .c. sequenti. de offi. delega. Sed certe est verum ꝙ durat post diffinitiuā quātū ad mittendum eam executioni. non quātum ad
2 retractādū ipsam. Ideo tenet pce. opi. † Ordinarius vo iudex bene potest aduersus suam sñiam restituere. quia eius iurisditio non finit: vt in .l. prefecti. ff. de mino. ⁊ etiam superior eo. sed nō inferior ordinarius: vt in .l. minor autē. eo. ti. Et in hoc differt appellatio a restitutione: quoniam appellatio semper debet interponi ad superiorem. non autem ad eundem qui sñiam tulit: nec valet ꝯsuetudo in ꝯrium: vt in .c. ij. de ꝯsuetudine. li. vi.

sed restō pōt peti corā eodē vel corā superiore ſm ea tñ que.s. dixi.⁊ idem qđ dixi in resti.est etiam in cā nullitatis: qꝛ potest peti coram eodem si est ordinarius: vel corā superiore. nō autē
3 inferiore.†Sed si delegatus est distinguendum an sit diffinitiua et de illius nullitate non potest cognoscere ipse idem: an interlocutoria:⁊ tunc secus imo non nisi ipse idē: sed ordinarius: quia super nullitate interlocutorie non potest adiri superior ne differat iudiciū ſm Inno. qui ita singu. not. in. c. dilecto. de appel. licet bene possit appellari ab interlocutoria. Tene menti quia singu. est hoc.⁊ Bal. hic tangit: sed si esset legatus bene posset delegans adiri per viam querele super nullitate interlocutorie: qꝛ sicut delegans pōt eam reuocare. vt in. l. si. ff. quis ⁊a quo ap. ita et declarare nullam ſm Inno. in loco preallegato.
4 Tene bene menti: quia nō ita reperies alibi. ¶ †In fi. tex. ibi solus princeps sub. ꝑ se vel ꝑ alium cui cōmittat sicut in cā appellationis: vt in aut. de appel. §. fi. ⁊ sic est expedita vltima gl. que opponit de illo. §. sed iste text. dꝫ intelligi secūdum illum. ¶ Et inducit Bal. hanc legē subtiliter ⁊ notabiliter ad qōnē talē. Dicit cōstitutio legati de latere ꝙ appellatio non intelligaṫ deserta: licet apłi nō fuerunt petiti. Modo quidam delegatus a papa dedit sñiam in terra sue delegationis a qua fuit appellatum: ⁊ apostoli non fuerūt petiti.[a] An appellatio erit deserta videṫ ꝙ non ꝑ illam constōnem. In contrarium quia illa cōstitutio cum sit facta ab inferiore a ꝑncipe. s. legato de latere nihil pōt opari in sñia delegati a principe: vt hic patet in ꝑtore qui nō potest aduersus illam restituere qđ quis inferior nō pōt ꝑ viam sñie: non potest etiam per viam statuti vel cōstitutionis cū ista ꝓcedant a pari potētia cause efficiētis. ⁊ hoc si dicta cōstitutio fcā fuit autoritate legationis ⁊ tunc includant nisi sñias que feruntur a iudicibus sue delegationis que sibi subsunt. nō autē que ferrentur a delegato principis qui in ea cā superior est: vt in. c. studuisti. de offi. lega. ¶ Et intantum est verū etiā si papa cōstitutiones eius cōfirmaret: quia natura confirma. est roborare cōfirmatum. nō autem ipm extendere ad ea que sub illo non cōprehendebantur: vt est casus notabilis in. l. aurelius. §. j. ff. de libe. le. Sed talis sñia delegati nō cōprehendebatur ante cōfirmationē. ergo nec potest incipi cōprehendi. Sed si facte fuissent ꝗstōnes autoritate pape dātis in hoc sibi expssum mādatū censenṫ facte a papa. ⁊ sic cōprehenderenṫ sñia delegati a papa. Ista sunt verba sua subtilia ⁊ pulchra lꝫ non ita clare. Tene menti: quia ipse habuit intellectū speculatiuū. Et per certo fu vno polito doctore et seppe bene anche lui indure piu subtilimente cha Bartolo. Ma pur Bartolo generalmente sequita meglio il vero che Baldo.

a ¶ Apostoli non fuerūt petiti. Ad de text. ⁊ ibi doct. in cle. appellanti. de appel.

2 ¶ Sicut tutor ⁊ curator potest autoritatem interponere. an ita ⁊ procurator constitutus cum eorum autoritate.
3 Sententia lata contra adultum qui non habeat curatorē non valet ⁊ quid in interlocutoria. ⁊ quid si habuit curatorem qui postea defuit. ⁊ nu. 4.
Missiones in possessionē ex primo vel scđo decreto sunt interlocutorie ⁊ qualiter fieri possint cōtra minorē indefensum.
4 Si tutor vel curator affuit in principio ⁊ etiā in medio cause: sed in fine ad audiendam sñiam non fuit citatus ipse tutor vel curator. sed ipse minor cū alio curatore qui non interuenerat in precedentibus. an valebit sententia.

1 Tum ⁊ mi. †Sententia diffinitiua lata ꝯ minorē indefensum ipso iure nō valet: ideo restō nō est necessaria: sed si fuit legitime defensus per tutorem vel curatorem seu ꝓcuratorē legitime cōstitutū valet. Jđ est necessaria restō si lesus fuerit ⁊ sñia trāsiuerit in rē iudicatam. h. d. Si eñ nō transiuisset posset appellare: vnde nō esset necessaria: sed bñ posset esse vtilis si volet adire superiorē sed corā eodē rest. petere. vt not. j. l. pri. ⁊ sic auxiliū extraordinariū potest concurrere cum ordinario qñ per ipsum extraordinariū plenius ꝓuidetur: qđ dic vt no. in. l. in ꝓuinciali. de ope. no. nū. Si vero ꝓcura. nō fuisset legitime constitutus: tunc non censeretur legitime defensus: nec valeret. argu. s. de ꝓcura. l. qui absente. ⁊ hoc qñ contra minorem est lata. si aūt ꝓ eo valet lꝫ in iudicio legitime non interuenerit: quia nō cum autoritate sui administratoris per. l. non eo minus. s. de procura. Erit ergo iudiciū in pendenti et ex futuro euētu declaraṫ. an fuerit nullum vel non: quia si feraṫ pro minore censetur semper fuisse validum. Si contra semper inualidum ſm Bal. ¶
2 †Et dicit Bal. per istuꝫ tex. in fi. ꝙ sicut tutor ⁊ curator posset autoritatem interponere: ita ⁊ procurator cōstitutus cum eorum autoritate: sed mihi dubium hic videtur: quia interpositio autoritatis nō potest fieri per aliū: vt in. l. nec quicꝗ. §. vbi decretum. ff. de offic. procōsul. licet possit constitui procurator ad litigandū. aliud est litigare: aliud autoritatem interponere. vnde in hoc generali mandato procurator non comprehenditur: nec potest specialiter demandari. ⁊ hoc puto verius. ¶ Inglo. magna ibi: licet nulla lex hoc dicat. Tu dic ꝙ imo est. l. expssa. quā gl. s. allegat. ff. de re iudi. §. fi. ⁊ etiā in pluribus aliis legibus dicentibus ꝙ minor sine autoritate curatoris nō habet legitimam ꝑsonam standi in iudicio: ⁊ ideo qui vult cū eo litigare faciat sibi dari curatorem ad hoc vt iudicium valeat: vt. j. qui da. tuto. pos. l. vniuersis. ⁊ qui legi. p. l. ij. ⁊ qui pe. tut. l. j. ⁊. l. admonendi. ⁊ insti. de cura. §. initi. ſm Guili. de cu. q allegat has leges in. d. l. ij. ⁊. j. qūo ⁊ qñ
3 iud. l. si preses. Sic ergo not. istaꝫ gl. q̄ semper allegaṫ †ꝙ distinctio. l. si cura. bñs. j. de in ītē. resti. non hꝫ locū in iudiciis q̄ non valēt in preiudiciū minoris sine curatore siue ipm habeat siue nō: ⁊ hoc qñ cōtra eos ferṫ sñia diffinitiua: si autem īterlocutoria: dic vt in seq. q. ¶ In gl. ibi. l. si minor. ⁊ est rō qꝛ iste missiones in possessionem ex primo vel scđo decreto sunt interlocutorie: ⁊ ipsarū natura est ꝙ nō ferunṫ nisi cōtra indefensum. ideo valent ꝯ minorē idefensum eo modo quo glo. dicit. Sꝫ in aliis interlo. quarū natura non est vt feranṫ contra indefensum distingue. An sint preiudiciales vt habeant vim diffinitiue ⁊ nō valent contra minorē indefensum: vt in. l. si ꝑses quasi desertā. j. qūo ⁊ qñ iu. Aut nō sunt preiudiciales nec habent vim diffinitiue ⁊ tunc secus. Circa qđ vide qđ no. Bar. in. l. fi. post prin. ff. de in integ. resti. Sed pone ꝙ est q̄dam sententia que est diffinitiua vno respectu. s. iudi. ⁊ alio respectu. s. partiū est interlo. pone exemplū si fuit appellatū ab interlo. ⁊ iudex ꝓnuntiauit: bene vel male appellatum: certe ista ꝓnuntiatio est diffinitiua respectu iudicis q fuit principaliter adultus super hoc grauamine nec super alio habebat principaliter iudicare: sed respectu partiū potest dici interlo. qꝛ finis huius ꝓnūtiationis ordinaṫ ad primā interlo. an ergo valebit si lata sit cōtra minorē indefensum. Bal. hic tāgit. ⁊ videṫ posse dici ꝙ sit inspicienda natura illius prime interlo. vt si sit talis que possit valere contra minorē indefensum: valebit etiam ista que ordinaṫ ad illā: alis secus. Qñ autem valeat vel non dixi. s. Et ꝑ istā gl. ⁊ id qđ s. dixi dicit Bal. ꝙ sñia bāni potest ferri cōtra minorem indefensum. quia de natura eius est ꝙ non ferṫ nisi contra indefensum: sicut interlo. de mittēdo in pos. ex ꝑmo vel secūdo decreto.
4 Tene menti. ¶ †In gloss. ibi: sed dic cōtra ista determinatio non placet doct. quia qua rōne non tenet processus: licet tutor vel curator interueniret a principio. i. in cōtest. lit. si postea defuit in reliquo ꝓcessu: eo qꝛ mortuus est. vt in. l. si preses. j. qūo ⁊ quando iud. eadem rōne nō debet valere si defuit: quia cōparere noluit: vtroqꝫ enim casu minor est indefensus. vnde doct. distinguunt aliter ꝙ aut defuit in mediis cause in quibus cōsistit defensio: vt inducendo testes vel instrumenta: ⁊ tunc nō valebit sentētia etiā si affuisset in principio et etiam in sententia: quia vex est dicere qđ fuit defensus. Quod autē dixi de mediis cause ꝓcedit quādo nō fuissent date dilationes solite vel date fuissent sine curatore. Si autem fuerunt date cuꝫ curatore licet infra illas curator non cōparuerit nec probationē fecerit: non erit propterea ꝓcessus nullus: quia non potest dici fuisse indefensus ſm Bal. qui subtiliter loquitur. ad qđ facit. l. ꝑperādū. §. ⁊ si qdem. s. de iudi. Si autē affuit curator in princ. ⁊ mediis cause: sed soluꝫ defuit in sñia. fuit tamen legitime citatus: tunc habereṫ ꝓ presente ꝑpter eius contumaciā: ideo sententia non esset nulla. ⁊ hoc ꝓbatur i. l. quā allegaṫ glo. j. de adul. l. quāuis indubitati. nam ⁊ si comparuisset nō potuisset aliam defensionem facere ꝗ̄ fecerit cum sit conclusum in causa: ⁊ late sint dilationes. ⁊ tñ citatio que fit ad audiendam sñiam dicitur fieri ad defensionem ⁊ si non fiat non valet sñia: vt in. l. j. §. item cum ex edicto. ff. que sent. sine ap. rescin. ¶ Cōclude ergo ꝙ ista lex hꝫ locum. primo quādo iu nulla parte iudicii fuit legitime defensus: quia defuit curator in principio medio ⁊ fine. Idē si in principio tñ: vt in seq. q. glo. in versi. sed qd si. in prin. quia nō fuisset legitime inchoatū. vnde reliqua q̄ sequūtur non possunt valere: vt. j. qui legi. p. l. momentanee. Tertio qñ affuisset in pri. sed defuisset in mediis cause. intelligēdo tñ vt. s. dixi. Qñ autē solum in sñia audienda defuisset. tūc si non fuisset citatus non valeret: sed si fuit citatus ⁊ non cōparuit valet. ¶ Sed vltimo querit gloss. notanter qd si tutor vel curator affuit in principio ⁊ etiam in medio cause: sed in fine ad sñiam audiēdam non fuit citatus ipse tutor vel curator: sed ipse minor cum alio curatore qui non interuenerat in precedētibꝰ. Gl. videtur tenere ꝙ valeat. Bar. dicit hoc esse verum si cōparuit ꝙ facere potuit ratione vtilis iuris instantie sibi acquisiti per tutorem vel curatorem: sed si non comparuit non valebit: quia non debebat ipse citari postꝗ̄ litem non fuerat contestatus: sed ille penes quem erat directum ius instātie: quia cum eo fuerat iudicium agitatum per ea que not. in simili per eundem Barto. per do. Lamber. de rampo. in. l. procuratoribus. s. de procura.

An iste

2 ☞ An iste titulus sit hodie correctus vt non possit peti resti
tutio in integrum aduersus sententiam.
1 Rem. † Minor restituit aduersus sn̄iam
latam cōtra defensorē eius: sicut ad
uersus latā cōtra se. h. d. Ratio dubitandi erat hec:
q2 verba edicti p̄toris cōcedētis resti. loquunt de ge
stis cū minore. vt in. l. j. §. j. ff. de mino. Sed certe cū minor dicit
esse gestum id qd̄ est gestū cum eius administratore legitimo in
causa pertinēte ad ipsum minorem: q2 cēsetur gestum admini-
stratorio noīe. l. post mortem. §. fi. ff. qn̄ ex fac. tu. vnde ista sn̄ia
mitteret executioni cōtra ipsum minorem. vt in glo. hic que in
cipit mandaretur. Sed cōtra de. l. si creditor. ff. si tu. vel cura. in
terue. So. ibi loquitur ī cōtractu celebrato cū curatore qui po
tuit celebrari ꝓprio nomine curatoris vel administratorio no
mine. ⁊ creditor habuit primū respectū et nō secundū. vnde nō
hꝫ minorē obligatū. sed hic cū causa ꝑtineret ad minorem iudi
ciū super illa agitatū nō potuit agitari proprio noīe: sed tuto-
2 ris. nec aliū respectū potuit habere pars aduersa. ¶ † In glo.
mag. ibi: vn̄ dicūt hodie pro declaratione op. ꝙ hodie iste ti. sit
correctus ⁊ ꝙ nō possit peti restō aduersus sn̄iam diffinitiuā:
eo q2 pōt minor appellare qd̄ est remediū ordinariū: ⁊ dꝫ face-
re cessare extraordinariū: vt in. l. in cause: la scd̄a. ff. de mino. Et
si dicat facultas appellādi nō durat vltra. x. dies. ⁊ facultas ꝓ
sequendi non durat vltra annū vel ex causa bienniū: sed facul-
tas petendi resti. durat quadriennio. et sic est melior restitutio
q̄̄ appellatio. Respōdebit ꝙ hodie ꝑ. l. fi. j. in qui. cau. in inte.
resti. nō est neces. iste prescriptiones ipso iure nō currunt mino-
ri. ⁊ sic semper poterit appellare ⁊ appellationē poterit prose-
qui quousqꝫ durat minor etas. glo. tenet cōtra ꝙ non corriga-
tur. ⁊ primo dicit nō esse verū ꝙ hodie prescriptiones iudicia-
les nō currāt imo currūt per. l. properandū. circa fi. s̄. de iud. ⁊
sic vtilior est restitutio q̄ appellatio. doc. dicūt ꝙ illa. l. ꝓperā-
dū. loquit in tēpore prefixo instātie qd̄ ideo currit minori etiaꝫ
hodie. q2 in peremptione instātie modicū vertitur preiudiciuꝫ
cū ius nō pereat. Nos loquimur in tempore appellationis vel
restitutionis petēde ꝙ si curreret magnū inferretur preiudiciū
q2 sententia lata cōtra minorē trāsiret in rem iudicatā. ⁊ sic pe-
riret ius eius: ideo videt ꝙ nō currant sicut ⁊ alie p̄scriptiones
extraiudiciales. per. d. l. fi. In hoc Bar. videt distīguere an mi
nor habeat curatorē: ⁊ tūc currāt dicta tēpora: sed recuperabit
a cura. an nō habeat ⁊ tūc ipso iure non currant. presupposito
autē ꝙ non currant ipso iure adhuc est vtilius minori posse re-
stitutionē petere ad totā causam q̄ appellare alias petere resti
tutionē ad appellandū q2 cū appellat necesse hꝫ adire superio-
reꝫ cū sumptib9 ⁊ expēsis: sed cū petet restitutionē secus: q2 po
test eā petere corā eodē si est ordinari9. Assignāt etiā doc. alias
vtilitates: qd̄ dicvt hic ꝑ eos. ⁊ ista opi. cōiter tenetur. Unde al
legatur ista glo. ꝙ qn̄ per remediū extraordinariū plenius pro
uidetur q̄ per ordi. possunt simul cōcurrere. ad hoc qd̄ no. ī. l. j.
§. j. de ope. no. nun. ⁊ in. l. prouincia. eo. titu.

¶ Si aduersus vendi. Rubrica.

2 ☞ Iuramentum de iure ciuili qualiter debeat prestari cor-
poraliter. ⁊ sic tactis scripturis ⁊ de iure canonico verbaliter ex
ceptis quibusdam casibus.
3 Iuramentum an tollat beneficium retractandi contractum in
quo interuenit dolus aduersarij.
1 I minor. † Iuramentū minoris de
nō veniēdo cōtra ꝯtū tol
lit sibi bn̄ficiū restitutiōis ī integ. h. d. scd̄m in-
tellectū oīm. ⁊ sic loquit qn̄ cōtractus erat vali
dus. tn̄ cōpetebat restitutio ꝓpter lesionē vt cō
ueniat materie in qua situata est si vero cōtra-
ctus esset inualid9: q2 nō interuenisset decretū iudicis vbi erat
necessariū: vt ī alienatione rei īmobilis vel nō interuenisset au
toritas curatoris cū ipsum haberet: ⁊ sic esset ipso iure tut9 mi
nor: tūc ista lex nihil statuit in hoc: q2 nō cōueniret materie s̄m
opi. Bul. ⁊ sic nihil operaretur iuramentū nec redderet cōtra-
ctū aliquē: imo esset nullū sicut ipse cōtractus per. l. nō dubiū.
s̄. de leg. Glo. dicit ꝙ istud erat verū ante aut. sacramēta. q̄ se-
quit. nā illa addit vt predicto casu debeat iuramentū seruari cū
generaliter loquit ꝙ nō possit retractari: ita retractaret dicen-
do nullū sicut petēdo restitutionē in integrum. prima tn̄ retra-
ctatio esset facti potius q̄ iuris: quatenus de facto processisset
sed scd̄a dicit retractatio iuris: q2 de cōtractu valido facit nul-
lū in effectu. verbū aūt illud qd̄ nō retractet cōprehendere pōt
vtrāqꝫ retractationē. ⁊ hec est intētio glos. Ratio hui9 legis est
q2 iuramētū representat cū maiorē: ⁊ lꝫ nō sit minor: est tamen
ficte: ⁊ hoc sufficit vt nō detur restitutio vt patet. j. de his q ve.
eta. impe. vbi maior. xx. annis impetrauit veniā etatis: ⁊ sic fin-
gitur maior. xxv. lꝫ nō sit: nō restituitur aduersus contractum si
2 cut si vere maior esset. ¶ † In secunda glo. in verbo. corporali
ter. dic ꝙ procedit de iure ciuili: sed de iure canonico sunt qui-
dā casus in quibus requirit ꝙ iuramentū corporaliter preste-
a tur. i. tactis scripturis: [a] alias non valeret inter quos iste casus
non est. et ideo iuramentum etiam verbaliter prestitum est ser-
uandum de iure canonico in casu nostro de hoc vide glo. in cle.
j. de hereti. super verbo tacta. ⁊ in. c. vt circa. de elec. lib. vj. super
3 ver. corporaliter. ¶ † In glo. fi. sed ibi fuit dolus ex altera par
te. hic nō. dic ista est vera ⁊ cum ea iunge vltimam sol. Azo. que
nō est diuisa ab ista: sed istam declarat. Nam quādo interuenit
dolus aduersarij tunc nō interueniente iuramento retractare-
tur cōtractus de iure cōi nō solū si fuisset celebrat9 a minore sꝫ
etiā a maiore: vt in toto ti. de dolo propter iustitiaꝫ naturalem
nō ex aliquo priuilegio. Iuramentū ergo non tollit beneficiuꝫ
retractādi: vt in. l. si ex falsis. Sed quādo non interuenit dolus
aduersarij: tūc de iure cōi nō retractatur si non interuenit iura
mentū sed ex priuilegio etatis bene retractatur siue cōtractus
fuerit validus ⁊ in eo fui lesus per beneficiū resti. in integ. siue
fuit inualidus: q2 non interuenit decretum pretoris quod debe
bat interuenire vel nō interuenit autoritas curatoris: ⁊ totum
hoc cōceditur minori in priuilegium etatis. istud ergo priuile
giū de facili tollitur per iuramentū: et hoc vult dicere Azo in
sua sol. facit. ff. de accusa. l. illud sciendū. la. ij. ⁊. l. eius mili. §. mi
litia. de testa. mi. vbi potentius est ius cōmune q̄ priuilegium
⁊ illa. l. ⁊ etiam ista glo. ad hoc allegatur.
2 ☞ Leges que requirunt in alienatione rei minoris decretum
vel curatoris autoriatem ꝙ hodie intelligantur nisi fuerit iura
tum de non veniendo contra.
3 An heredes minoris iurantis poterunt venire contra tale iu-
ramentum.
4 Quod dr̄ de iuramēto minoris non habeat locū qn̄ prelat9 iu-
rat non venire contra contractum damnosum ecclesie.
5 Iuramentum quando continet religionem ꝙ magis vitietur
per metum ⁊ an debeat peti absolutio ab episcopo anteq̄ quis
contraueniat. ⁊ vide in nu. 11.
6 Non valet iuramentum de non accusando aliquem de malefi-
cio commisso vel committendo.
Iuramentum impuberis quando teneat ⁊ quando non.
Proximus pubertati dr̄ quis post annū decimū cū dimidio.
7 Iuramentū an validet contractum nullum ipso iure.
8 Quid addat ius canonicū ad istā autēticaꝫ ⁊ quid requiratur
de iure canonico: vt debeat seruari iuramentum. ⁊ nu. 9.
9 Quando de iure canonico debeat peti absolutio a iuramento
vt quis possit contrauenire.
10 Si minor vendidit rem immobilē sine decreto ⁊ fuit deceptus
vltra dimidiā iusti pretij cū tanq̄ minor possit dicere cōtractū
nullum ⁊ tanq̄ deceptus etiaꝫ si esset maior posset petere ip̄m
rescindi si iurauit simpliciter non venire contra an expellatur
ab vtraqꝫ expugnatione.
11 An ꝑ statuta terrarū possint tolli vires iuramēti ⁊ ānihilari.
12 Quādo minor vel mulier iurauit de non veniendo cōtra an sit
necesse ꝙ certioret de modis per quas possunt venire contra.

Acramenta. Ista aut. sumitur ex cor
pore ō pac. iur. fir. §. itē
sacramenta. vbi Ja. columbi. valde ipse cōmētauit
in sua glo. prosequēdo super quolibet verbo ipsi9: ⁊
Rofre. in suis libellis similiter cōmentauit inter senatuscōsul-
ta. ⁊ multa bona dixit s̄m Bar. ⁊ fuit constitutio Fede. impera
toris qui postea per ecclesiā fuit reprobatus ⁊ dicit Cy. ꝙ mul
tas animas deducit ad inferos. s. illorū qui inducūt minorē ad
iurandū: vt excludant eos a beneficio minoris etatis: et multa
1 patrimonia minorū exhausit. ⁊ Albri. dicit ꝙ imperator † Hē
ricus septimus audiēs multas querelas de ista aut. proposue
2 rat ipsam corrigere. sed morte ꝑuentus nō fecit. h. d. † Iuramē
tū puberū prestitū sup ꝯtractu nō retractādo spōte facit eum
irretractabileꝫ ratione minoris etatis: ac si fuisset celebratus a
maiore. Sed si per vim vel metum sit iuratū ipso iure nō valet
iuramentū etiā si a maiore prestitū sit. Similiter nō valet si sit
prestitū ne querela fiat de maleficijs cōmittendis vel commis-
sis. h. d. Subaudi etiā si nō sit p̄stitū ꝑ vim vel metū: vt malefi-
cia puniant: ⁊ ne detur materia delinquēdi. ¶ In tex. ibi: īuio
labiliter custodiant. dic nā faciunt cessare resti. in integ. si cōtra
ctus erat validus. ⁊ si nō erat ꝓpter priuilegiū minoris etatis
faciūt ip̄m validū. ⁊ sic qn̄qꝫ cōfirmant ⁊ faciūt ex eo oriri act. et
excep. vt in glo. fi. q2 faciūt cessare ꝓhibitionē legis quasi cū iu
ramento sit licitū contrahere sine alia obseruantia iuris. Un-
de leges que dicunt in alienatio. rei minoris requiri decretum
vel curatoris autoritatem intelliguntur hodie per istam aut.

a ¶ Tactis scri-
pturis. adde gl. in
verbo tactis. ī cle.
vnica. de iureiur.
abb. in. c. tuis que
stionibus. de test.
doct. in. c. fi. de iu-
ra. cal. do. ī. c. ego.
N. de iureiuran.

nisi fuerit iuratum de non veniendo contra: quia tunc ista non
3 requiruntur. † Et aduerte quia istud est magni effectus: nam iuramentum ex parte iurantis est personale et nõ trãsit ad heredem iurãtem sm̃ Inno. in. c. veritatis. de iureiu. vnde heres iurantis nõ cogit̃ seruare iuramentũ defuncti: sed istud est verũ qñ informiter prestitũ est. i. nõ sup cõtractu. Si aũt formiter ꝛ sup cõtractu. lꝫ inualido cũ ipm̃ faciat validũ in cõsequentia virtute ipsius cõtractus trãsit in heredẽ iurãtis vt teneat̃ ipm̃ seruare. ꝛ ita limitat̃ qd̃ no. in. d. c. veritatis. ꝛ vide qd̃ no. Bal. in. l. fi. ş. de pac. hoc tñ verũ qñ cõtractus erat nullus et reprobatus fauore iurãtis. Si vero odio recipiẽtis iuramẽtũ. ꝛ cõpromittũtur vsure et iurat̃ de soluẽdo vel in mutuo facto filiofa. qd̃ reprobat̃ odio creditoris. tũc iuramẽtũ adhuc est psonale ꝛ ɔctũ nõ cõfirmat. sed dũtaxat dꝫ ipso iurãte seruari cũ possit sine interitu salutis eterne. Sed eo mortuo heres eius nõ tenet̃ seruare. ideo nõ indiget absolutione fienda ab epo: sed põt obĳcere exceptionẽ mero iure nullitatis pmissionis: vt in primo casu: qꝛ nõ valet promissio de soluẽdis vsuris cũ sint reprobate nec producit obligationẽ ciuilẽ vel naturalẽ: vt in. l. cũ lex. de fideiuſ. et in secũdo casu cõpetit exceptio macedo. ꝛ hoc casu sentit Bar. in. l. si quis pro eo. ff. de fideiuſ. In quarta specie iuramẽti qñ ɔtractus reprobat̃ odio creditoris. Tene menti: qꝛ
4 ista dãt valde intelligere istã materiã. † Itẽ adde φ dꝛ in minore: nõ sic hꝫ locũ qñ platus iurat venire cõtra cõtractũ damnosum ecclesie. dicit glos. in. c. j. de resti. in integ. lib. vj. ¶ In text. ibi: per vim autẽ vel metũ dic primũ verbũ põt itelligi de violẽtia pcisa que nõ hꝫ animũ iurãtis: ꝛ tũc clare pcedit qd̃ dꝛ in fine vt iuramẽtũ nullius sit momẽti: vt i. c. sacris. extra qd̃ me. cau. Scdm̃ verbũ dũ dicit per metũ põt intelligi de violẽtia cõpulsiua q̃ hꝫ animũ iurãtis: sed coactũ: et tũc dꝛ in fine nullius esse momẽti pcedit de iure ciuili ꝛ est speciale quia regulariter actus celebratus per metũ valet ꝛ retractat̃. Fallit tñ aliqñ: vt
5 in. l. si mulier. §. si dos. ff. qd̃ me. cau. † Et etiaꝫ est hic aliꝰ casus fallẽtie: qꝛ cũ iuramẽtũ contineat religionẽ maior dꝫ esse puritas ꝛ libertas in eo. ideo magis vitiat̃ p metũ. ¶ Sed de iure cano. nõ dꝫ dicto casu ppria autoritate venire cõtra. sed petere absolutionẽ ab epo q põt ꝛ dꝫ eã cõcedere ne iuramentũ sit iniquitatis vinculũ. Et de hoc no. p Inno. i. c. venerabilẽ. in fi. de elect. ꝛ in. c. ad aures. qd̃ me. cau. ꝛ per Archi. i. c. ĳ. de pac. li. vj. Si autẽ interuenisset dolus aduersarĳ: tũc iuramẽtũ esset ipso iure nullũ: qꝛ deceptio nõ cõsentit. ꝛ sic caret iuramentũ vno de
6 substãtialibus. de quibus p gl. in auť. de his. j. de nup. ¶ † In tex. ibi: ne ɋrimonia. No. sing. nõ valere iuramẽtũ de non accusando aliquẽ de maleficio cõmisso vel cõmittẽdo p rõnẽ quaꝫ ş. dixi. ¶ In glo. j. ibi impuberes eñ non iurãt vt teneant̃. dic hoc est veruꝫ sine dubio qñ nõ sunt doli capaces[a] qꝛ nõ sunt pximi pubertati: qd̃ est vſq ad decimũ annũ cũ dimidio postea vero incipiũt esse pximi pubertati: ꝛ sic presumũtur doli capaces ꝛ obligant̃ naturaliter de iure ciuili sine tutore nõ ciuiliter vt i. l. j. ff. de sol. si ergo iurãt an obligent̃ etiã ciuiliter sunt opi. Breuiter dic φ de iure ciuili nõ obligant̃ ciuiliter p istã auť. q̃ figit pedes in ipuperibus: sic ꝛ in alĳs lꝫ sit proximus pubertati nõ reputat̃ pubes: vt in faciẽdo testamentũ. nisi eñ excesserit pupillarẽ etatẽ facere nõ põt: vt in. l. qua etate. ff. de test. nec etiã exit tutelã: qꝛ requirit̃ φ etatẽ puerilẽ cõpleuerit solã etiaꝫ de iure ciuili reputat̃ maior pupillo quo ad naturaleꝫ obligationẽ tñ cõtrahendã. nõ quo ad alios effectus. al's frustratorie iura limitassent pupillarẽ etatẽ vſq ad. xiiĳ. annum[b] cõpletum sic hic. sed de iure canonico qd̃ cõsiderat periculũ anime ꝛ peccatũ qd̃ nõ ɔsiderarũt iura ciuilia statiꝫ qd̃ est doli capax obligatur iuramẽto ne veniẽdo cõtra peccet. ꝛ hoc probat̃ in text. ꝛ glo. i. c. ex literis. de spon. iũcto. c. j. de delic. pue. ꝛ no. in. c. cũ cõtingat. de iureiur. in nouella. ꝛ in. c. ĳ. de pac. lib. vj. per Archi.
7 ¶ † Queritur pro declaratiõe materie huius auť. que est multũ pfunda ꝛ prolixa: ꝛ primo qualiter veniat ad. l. cod. Respõde breuiter postpositis alĳs φ sm̃ intellectũ gl. j. in fi. l. codi. q̃ cõiter tenet̃ venit addẽdo ad. l. codi. ꝛ etiã limitando. Nã addit duo. Primũ qꝛ. l. codi. sm̃ intellectũ Bald. loquit̃ quando cõtractus erat validus ꝛ poterat expugnari per resti. in integ. vt cõueniat materie in qua situata est: in quo casu iuramentũ tollit beneficiũ resti. qd̃ est velle ꝛ faciliter tollit̃. Sed quando erat cõtractus nullus nõ faciebat ipsum validũ: qꝛ hoc nõ ita de leui fit: vt in glo. fi. illiꝰ. l. j. Sed per istã auť. addit̃ hoc vt reddatur ipsum validũ cũ loquatur generaliter vt iuramẽta custodiantur contractus non retractetur. Bal. autẽ ꝛ Mar. dicebant qd̃ nihil addebat ad. l. codi. sed eaꝫ cõfirmabat et declarabat quilibet sm̃ opi. lꝫ Pe. sequẽdo opi. Bul. propter verbũ retractandis. qꝛ tũc cõtractus retractat̃ qñ est validus mero iure ꝛ p retractationem efficit̃ inualidus. Sed tu dic φ etiã qñ est nullꝰ retractatur quatenus de facto processit ꝛ sic bene põt pati ista

auť. intellectũ Mar. Itẽ addit qꝛ. l. codi. loquit̃ de vendi. vnde poterat dubitari an extẽderet̃ ad alios cõtractus cũ disponat contra ius cõmune qd̃ erat ante illã. l. vt dicã in seq. q. Sed ista auť. generaliter loquitur inuestigando in quolibet contractu. ꝛ hic venit inuestigandum an sit fauorabilis vel odiosa: ꝛ doc. tenẽt φ sit fauorabilis animabꝰ ne incurrãt peccatũ: ꝛ sic venit extẽdẽda per indẽnitatẽ vel similitudinẽ rationis. Itẽ dico qd̃ limitat. l. codi. que loquebat̃ simpliciter de minore. ista vero restringit̃ ad minorẽ puberẽ: qꝛ si ab impubere prestetur iuramẽtũ non confirmat contractum. Quidã dicũt φ si cõtractus erat validus ꝛ poterat expugnari per resti. i integ. tũc etiã si ab impubere prestet̃ tollatur beneficiũ. resti. et in hoc remaneat. l. codi. prout strictius erat indistincte loquẽs. Si aũt sit nullus: tũc habeat locum distin. de qua hic. Tu dic contra qꝛ istud verbũ puberũ determinat vtrũq casum tã qñ poterat expugnari per resti. φ etiã quãdo ipso iure: et sic pariter determinare: vt. in. l.
8 iã hoc iure. de vulg. ꝛ pupil. ¶ † Secũdo principaliter querit̃ quid addat ius canonicũ ad istã auť. respõdeo: qꝛ debes scire ꝛ cõsiderare quatuor tpa. primo tps. l. veteris. ş. de deleg. l. nõ est dubiũ. cum si. ꝛ tũc iuramentũ non dabat aliquod robur contractui. nã siue cõtractus esset nullus nõ fiebat validus pPter iuramentũ: imo iuramentum tanφ accessoriũ erat nullum siue erat validus ꝛ expugnabilis non fiebat inexpugnabilis eadem ratione facit iurisgen. §. que generaliter. ff. de pac. ꝛ. l. si quis in quilinos. §. fi. de le. j. Superuenit ista. l. j. codicis que incipit si bi dare robur eo casu quo contractus erat validus ꝛ poterat expugnari per resti. in integ. ex priuilegio minoris etatis. Quando aũt erat nullus ꝛ iã ex priuilegio minoris etatis non reddebat ipsuꝫ validum sm̃ opi. Bul. que erat vero tpe illius legis. Itẽ si poterat expugnari alia rõne φ minoris etatis. similiter illa lex nihil inducebat nec tollebat expugnationeꝫ superuenit ista auť. ꝛ inducit hoc plus φ etiã qñ contractus erat nullus. si tñ ex priuilegio minoris etatis reddatur validꝰ propter iuramẽtum φ representat eũ minorem: ꝛ sic facit cessare omnẽ prohibitionẽ que fiebat a iure cõmuni circa cõtractus minorum: vt locum habeat quãdo nõ interuenit: sed quãdo interuenit licitum sit contrahere cũ minore qualitercunq sicut cũ minore vt in glo. fi. huius auť. Si vero cõtractus sit nullus alia ratione φ ex priuilegio minoris etatis vel possit expugnari similiter alia ratione: tunc ista auť. nihil inducebat: et sic non reddatur validus nec inexpugnabilis. Superuenit quartum ius canonicum qd̃ disponit vt tribus concurrentibus. s. φ iuramentum possit seruari sine interitu salutis eterne: quia eius obseruantia nõ inducit pactum in iurante. et φ non sit cõtra bonos mores nec sit cõtra publicã vtilitatẽ φ tunc sit seruandũ ꝛ reddat contractũ validum et tollat oẽm expugnationẽ que posset fieri ex quacũq causa de cõtractu valido etiã si propter publicam vtilitatẽ secundario vel propter fragilitatem sexus mulie-
9 bris esset prestitũ: vt in. c. cũ contingat. de iureiu. † Sed qñ deficeret aliquod de illis tribus nõ valeret iuramẽtũ ipso iure: nec esset necessaria absolutio fiẽda ab epo. si aũt illa tria cõcurrãt tũc validatur contractus ꝛ efficit̃ inexpugnabilis: nec põt peti absolutio nisi esset prohibitꝰ cõtractus odio creditoris vel induceret pactum non in iurante: sed in creditore cui iuratur: vt cũ promittuntur vsure cũ iuramento vel si fiat contractus per metum. tũc eñ licet iuramentũ valet mero iure ꝛ sit seruãdum alias incideret in periuriũ: tñ põt peti absolutio ab episcopo ne sit iniquitatis vinculũ. vt. ş. dixi propria vero autoritate nõ debet venire contra iuramentum: tunc tamẽ iuramentum non
c firmaret contractũ[c] ideo mortuo iurãte heredes eius non tenerentur seruare: qꝛ est personale ex parte iurantis: vt in. c. veritatis. de iureiur. Et hoc voluit Barto. in. l. si quis pro eo. de fideiuſ. in quarta specie iuramẽti. Sed quãdo nõ inducit̃ peccatuꝫ in creditore: qꝛ non est reprobatum in odium eius: tũc validat cõtractũ. ꝛ sic vires contractus trãseũt ad heredem qui tenetur contractum seruare: ꝛ põt ad hoc cõpelli: si tamẽ non seruaret nõ esset piurus: qꝛ vires iuramẽti quãtũ ad peccatũ inducẽdũ nõ trãseunt ad heredes. lꝫ transeant quo ad vires contractus. Et hoc voluit Bar. no. in. l. fi. in pe. col. ş. de pact. ꝛ ista dãt tibi intellectũ ad oẽs infrascriptiones que possent hic accidere. Et istã materiã quatenus iuramentũ habeat vires de iure canonico psequit̃ Bar. not. in. l. si quis p eo. ff. de fideiuſ. Totꝰ eñ cõtractus quẽ ipse ponit cõcernit quatenus debeat itelligi ius
10 cano. qñ iuramẽtũ ab eo vires hꝫ. ¶ † Tertio principaliter q̃ritur quid si cõtractus poterat expugnari tã ex priuilegio minoris etatis φ etiã alia rõne ꝛ locũ haberet etiã in maiore: pone exẽplũ si minor vẽdidit rem immobilẽ sine decreto ꝛ fuit deceptus vltra dimidiam iusti pretĳ: nam tanφ minor põt dicere contractũ nullũ: ꝛ qꝛ deceptus est vltra dimidiã etiã si esset maior posset petere ipsum rescindi beneficio. l. ĳ. j. de rescin. vẽ. iurauit

a ¶ Doli capaces. Adde q dicantur doli capaces. vide Car. i cle. j. in. v. q. de homi. domi. in c. j. in. §. qꝛ vero. de reg. lib. vj.

b ¶ Vſq ad. xiiĳ. annũ. Adde glos. in verbo pfectus. in phe. vj. Jo. de ana. in rub. de delic. pue. Bal. in repe. c. si pater. de testa. lib. vj.

c ¶ Iuramẽtũ nõ firmaret ɔtractũ. adde bal. in consi. cccc xi. incipi. sup primo puncto. in ĳ. colum.

rauit simpliciter nō venire contra: an expellat ab vtraq; expugnatione. gl. fi. hui⁹ aut. in fi. mouet dubiū et remittit ad notata in. d. l. ij. Doc. cōiter dicunt q postq̄ erat minor ⁊ iuramentū pōt operari in expugnatione quam poterat facere quasi minor cū illa tm̄ operetur et non extēdatur ad aliam quā poterat facere vt maior. ⁊ hoc videt satis pbari in tex. ⁊ glo. j. si ma. fac. l. j. in. v. lib. Tale em̄ iuramētū facit censeri ipm̄ fuisse maiorē. ⁊ his terminis ɔtentū vltra nō progreditur: vt dixit gl. in simili in. l. frater a fratre. in. ij. glo. mag. ff. de cōdi. inde. Sed si esset factus a vero maiore posset expugnari per. d. l. ij. ergo ⁊ nunc poterit ad hoc ergo vt nō possit dʒ dici expresse q non veniet contra rationē minoris etatis nec etiam alia quacumq; ratione ex
11 quo posset etiaʒ vt maior. ¶ †Sed quarto queritur ⁊ vtiliter
a an p statuta terrarū possint tolli vires iuramēti[a] et annihilari istud em̄ quotidie videm⁹ de facto. Breuiter aduerte si querit an possint tolli vires que cumulātur a iure ciuili: vt per. l. j. codi. ⁊ per istā aut. ⁊ hic fateor de plano q sic ex permissione iuris ciuilis: de qua in. l. omnes populi. ff. de iust. et iur. que vult q populi possint facere statuta et derogare iuri ci. infra suum territoriū: ⁊ quo ad suos subditos ⁊ terrigenas. ¶ Et si queritur an possint tollere vires iuramenti que cumulantur a iure canonico quod fundatur in iure diuino ⁊ concernit pactum et habuit respectū ad saluandas animas. Bar. fuit in hac opi. q si statutū dirigat prohibitionē in personam: vt si dicat q nulla mulier vel minor cōtrahat sine tali solēnitate alias contractus nō valeat q nō valebit etiam si interueniat iuramentū: ⁊ q tale iuramentū sit ipso iure nullū nec sit necessaria absolutio fienda ab episcopo etiā de iure canonico: ⁊ mouetur ipse tali ratione: qr tūc faciens cōtrauenit cōtra preceptū statuti seu prohibitionē q statutum factuʒ est a superiore. i. a toto populo qui est superior cuiuslibet priuati: ⁊ sic facit contra ius gentiū qd mādat vt superioribus pareamus: vt in. l. veluti. ff. de iusti. ⁊ iu. cōtra ius diuinū quod mandat vt subditi obediant superiorib⁹: vt in epistola Petri. Subditi estote ⁊c. ⁊ per consequēs peccat mortaliter vnde nō pōt seruari iuramentū sine interitu salutis eterne. i. sine peccato. ergo etiā de iure canonico non est seruandū: vt in. d. c. cōtingat. ⁊ hoc ipse ponit hic: ⁊ in. d. l. si quis pro eo. in tertia specie iuramenti. Si vero prohibitio nō dirigat in personā: sed ipm̄ cōtractū: puta q nō valet cōtractus minoris vel mulieris sine tali solennitate: tunc aut querimus an possit auferre vires iuramenti de directo. ⁊ dicendū est q non. Unde si statutum diceret q etiā non valeat si interuenit iuramentum quantū ad hoc nō valet statutū q non pōt tollere iuramētum qd est hodie de foro canonico ⁊ spūali nō de foro ciuili: vt in. c. fi. de foro cōpe. lib. vj. ⁊ sic habebit locū statutū quādo nō interuenerit iuramentū alias nō habet locū imo valebit cōtractus non obstāte expressa prohibitione ⁊ annullatione iuramēti: qr statutū inducit peccatū. ⁊ sicut p ius canonicū derogatū est legibus imperialib⁹ annullantib⁹ iuramentū: vt est. l. nō dubiū. ita ⁊ fortius derogatur statutis terrarū: nā in his que concernunt animā[b] vel peccatū laici subsunt iuri canonico sicut et iuri diuino: vt no. in. c. ij. de reg. iur. lib. vj. ¶ Sed si queritur an statutū possit tollere vires iuramenti per indirectū est dicendū q sic: vt si diceret q cōtractus celebrati per minorē vel mulierē sine tali solēnitate censeantur simulati vel dolo vel metu initi: tunc iuramentū non valeret nec haberet vires etiā de iure canonico: quia si ita vere esset q contractus esset simulatus: et sic non haberet cōsensum partium etiam de iure canonico per iuramētum non confirmaretur. vt no. in. l. emptione. C plus val. quod agi. qr careret substātialibus de quibus per glos. in aut. q eis. s. de nup. Idem si vere esset celebratus per dolū vel metum: vt in. c. j. de pact. lib. vj. tunc ergo autoritate iuris canonici tale iuramentū pōt sperni tanq̄ fuerit cōtractus vere simulatus. vel dolo initus: qr fictio statuti idem operatur qd veritas facit qd no. in. l. j. §. q senatus. ff. ad sille. ⁊ ista ponit Bart. in. l. omnes populi. de iusti. ⁊ iu. i. iij. q. principali in qua tractat super quibus possunt fieri statuta: dū postea inducit ea que dixerat ad. q. de facto inuer. ecce aliā questionē. Bal. autē plus videtur debere tam in ista aut. q̄ in cor. vnde sumitur q in. l. ne patronus. j. de ope. li. ⁊ in multis alijs locis q statuta possunt tollere vires iuramenti etiā de directo statuendo q nō valeat contractus etiā si fuerit iuramento vallatus: quoniā statutū qd est lex quantū ad subditos statuentiū hʒ vim apostolici. i. Pape.
b sicut lex imperialis vbiq;: vt dixit glo. in. l. adigere. §. quis. de iure pa. ⁊ sicut apostolicus. i. Papa potest[c] iuramentū tollere ⁊ annullare ex causa ita ⁊ imperator per. l. suam: vt patet ī ista aut. in ver. per vim autē maxime ⁊ similiter statuētes in suo territorio: q opi. licet de facto seruet vbiq; falsa est per ea q dixi. s. q per ius canonicū sunt leges correcte q annullāt iuramentum ⁊ ista aut. in hoc nō seruaretur de iure canonico inquātum annullat iuramētū factū per metū: qr nō est nullū ipso iure: vt dixi sup text. ⁊ illa glo. quā Bal. allegat in. §. quis. habuit respectum ad ius ciuile quod etiam annullare poterat iuramētum ⁊ annullabat: sicut hodie potest Papa. Sed hodie non potest annullare: qr in hoc imperator subest Pape ⁊ leges imitātur canones. Similiter cōsiderationes Bart. nō sunt bone. primo em̄ dū dicit nō valere iuramentū qn̄ prohibitio dirigit in personā: hoc est expresse cōtra text. in. l. ij. ff. de re. eo. vbi in personā dirigitur tutoris ⁊ minoris: ⁊ tn̄ valet iuramentū etiam de iure ciuili: vt ī ista aut. ⁊ fortius de iure canonico nec est bona ratio q tunc faciēs cōtra peccet mortaliter: quia hoc procederet qn̄ prohibitio vel preceptū nō cōcerneret merū fauorē illi⁹ cui fit: sed alterius vel fauorē publicū. Sed qn̄ fauorem illius tm̄ dicit potius cōsilium q̄ preceptū vt in. l. ij. ff. man. Sed faciens cōtra cōsiliū. l. vel superioris nō peccat: ⁊ ita pluries cōsului de a
facto ⁊ vidi alios cōsulentes: ⁊ etiam do. Rapha. adheret huic opi. dicens se vidisse cōsilia cōtra Bar. etiam canonistarū. Similiter alia cōsideratio an tollat per directum vel indirectum non est bona: qr si nō potest directo nō potest per indirectū: vt in. c. cū quid vna. de reg. iur. li. vj. ⁊ in. l. scire oportet. de tu. ⁊ cu. da. ab his. sic ergo de iure concludendū est statuta nullo modo posse tollere vires iuramēti: quas hʒ a iure canonico dūmodo
12 concurrāt illa tria: de quibus. s. dixi. ¶ †Ultimo querit an sit necesse qn̄ minor iurat vel mulier de nō veniēdo ɔtra q certiorētur de modis per quos possunt venire cōtra. Dy. cōsuluit q sic: alias dixit iuramētū non valere: sicut nec valeret renūtiatio iuris qd quis ignorat sibi comparere: vt in. l. qui cū tutoribus. ff. de transac. ⁊ idem tenet Cy. in. l. ij. de rescin. ven. Barto. tenet cōtrarium. tn̄ rationes sue nō sunt multum vrgentes: ⁊ ego aliquando tenui cōtra eū per Dy. postea reperi Archi. ⁊ Jo. an. in. c. ij. de pac. lib. vj. qui tenēt expresse idem qd Bar. dicunt em̄ q lʒ simplex renuntiatio nō teneat nisi fuerit quis certificatus de iure cui renūtiat: tn̄ iuramētum bene tenet. qr non tollit ius expugnādi virtute renūtiationis tacite vel expresse: quia si hoc esset nō posset prestari a minore q non pōt iuri suo renuntiare: ⁊ tn̄ contrarium est: vt in ista aut. sed tollit ius expugnādi propter religionē iuramēti ne incurrat quis pactū: et ista ratio locum habet ⁊ etiā si nō sit certioratus. imputet em̄ sibi quare non fecit certiorari ⁊ quare iurabat anteq̄ certiorarer. debebat em̄ scire vires iuramēti ⁊ nesciēdo peccat contra ius naturale: ⁊ sic sibi nō subuenit. Cetera vide hic per doc. ⁊ in cor. vnde sumitur. Naʒ in istis paucis que dixi cōsistit tota vtilitas huius tractatus. Multa enim ⁊ infinita dicunt canoniste circa materiā iuramenti maxime moderni. d. ca. cum contingat. ad que poterit aptari addi. per illa pauca que dixi.

¶ Si aduersus venditionem pignorū. Rubrica.

1 ☞ Pignus quotuplex sit.

¶ Titulus precedēs loquitur qn̄ minor petit resti. aduersus rei sue vēditionē factā per se vel per aliū eius noīe. Sed iste tit. b
qn̄ fuit facta p aliū ratione iuris qd habebat in illa re: puta pi
1 gnoris sic noīe ipsius vēdentis † et debes scire ad euidentiā q triplex est pignus scilicet cōuentionale qn̄ ipse debitor obligat rem creditori. Itē pretoriū qn̄ creditor in contumaciaʒ debitoris se nō defendentis mittit in possessionē bonorū suorū ex primo decreto. Nā ista missio pignoris vocatur ⁊ dicit pretorium qr fit autoritate edicti pretoris de quo in tit. qui. ex cau. in pos. ea. ⁊ postea venditur ex secundo decreto debitore latitāte: vt in ti. de bo. aut. iudi. pos. Iteʒ est pignus iudiciale. quod capitur post sententiam condēnatoriam que trāsiuit in rem iudicatam pro executiōe ipsius: vt in. l. a diuo pio. §. si pignora. ff. de re iudi. ⁊. j. si in cau. iudi. in rubro ⁊ nigro: ⁊ in omnib⁹ istis pignoribus potest loqui iste ti. An minor facta vēditiōe pignoris per creditorē possit eam rescindere p restitutionē in integrum ⁊ dubiū erat qr iste actus nō est gestus per eū: sed per aliū maiorē ⁊ iure suo: sed edictū pretoris de minoribus concedēs restitutionem loquit de gestis per ipsum minorē vel cū ipso seu cū eius administratore legitimo. vnde nō videbatur restituendus. tamen restituitur: vt patet in. d. l. j. ⁊. ij. ⁊ aliquando non restituitur: vt patet in. d. l. ij.

2 ☞ In pignore cōuētionali vēditio per creditorē minoris fit restitutio etiā pro modico dāno licet nō pro minimo licet etiā c non interuenerit fraus ⁊ quid in alijs contractibus.

Etiam. †Minor aduersus vēditionē pignoris prorʒ restituit si patit magnū detrimētum vel immoderate lesus est: al's secus. h. d. Adde vel si fraudem participauit creditor cū emptore: ⁊ tunc etiā pro paruo damno restituit: licet nō pro minimo: vt in

m ij

a ¶ Possint tolli vires iuramenti. Adde Bart. in. l. oēs populi. in. iij. q. principali. ff. de iustitia ⁊ iure bal. in. l. pactū q dota li. in. v. q. ⁊ in. xj. q. C. de colla. pet. de ancha. ī repe. regule ea que. in. iij. q. princi. de reg. iur. li. vj. Idē in regula accessoriū. et in regl'a possessoriū. eo. ti. ⁊ lib. Idē in c. j. ver. qd dices ī materia iuramenti de constitu.

b ¶ In his q̄ concernunt animam. Adde. c. j. de noui ope. nun. item adde vbi tractatur d salute aiarum nō est disputandū de apicibus iuris hʒ archi. in. c. scriptū est. vj. q. iij.

c ¶ Papa potest. Adde gloss. et archi. in. c. autoritatē. xv. q. vj. Car. in cle. j. de iureiuran. spe. in tit. de leg. j. §. nūc ostēdendū. ver. xxiij.

glos.ꝑ.l.ij.j.de pre.mi.et est speciale ꝓpter autoritatem iudicis que interuenit in tali pignore ⁊ venditione vt nō deꝝ restitutio nisi in dictis duobus casibus ⁊ eadem ratio in pignore iudicia
2 li:sed in cōuētionali† vbi nō interuenit autoritas iudicis ī pignore restituēdo:fit restō etiā pro modico dāno lꝫ nō pro minimo lꝫ etiā nō interuenerit fraus:⁊ iste est intellectus glossarum quē sequiꝝ Bart.⁊ Bal.⁊ Ja.sꝫ Pe.quē sequiꝝ Cy.dicit nō eē fiendā differētiā inter pignus pretoriū[a] ⁊ iudiciale ex vna par
a te:⁊ cōuētionale ex altera:qꝛ ī nullo ex istis pignoribꝰ restituiꝝ minor aduersus vendi.eius nisi pro magno dāno ⁊ fraudis cōsilio:lꝫ aduersus vēditionē factā per se:⁊ aduersus alios cōtractus restituatur etiaꝫ pro modico damno:⁊ etiam si non interuenit fraudis cōsilium:sed re ipsa:⁊ ratio diuersitatis est vt minores reperiant creditores in eoꝝ negotijs agendis:qꝛ si fieret restitutio pro modico dāno verisimile est ꝙ nō reperirēt creditorem cū sibi expediret.arg.in.l.si fine.§.idē faciūt.ff.de mino.⁊ istā opi.sequiꝝ do.Raph.⁊ est satis pulchra ⁊ mihi placet:licet cōiter teneaꝝ ꝑcedens.⁊ ista lex dꝫ ītelligi eo casu quo pignꝰ incepit a minore vł si īcepit a maiore cui minor successerat fuit postea aliquid gestū cū minore.alias nullo modo fieret restō ī pignore ꝑtorio vel cōuētionali:sed ageret ꝯ creditorē vel ꝯ administratorē:vt.j.l.pxi.nisi in subsidiū eis existētibꝰ nō soluendo:qꝛ etiā maiori succurrereꝝ aduersus emptorē.vt.j.si vendi.pig.agaꝝ.l.j.dūmodo emptor fuerit in mala fide:vt ibi patet.

2 ☞ Heres emphyteote si ignorauit reꝫ eē emphyteoticā:⁊ iō nō soluit canonē infra tṗs ⁊ sic res īcidit in cōmissum qualiter possit restitui ex clausula gnāli si qua mihi iusta cā ⁊c.⁊ nu.1.
3 An minor restituatur aduersus venditionē rei sue factaꝫ a creditore iure creditoris ⁊ possit rem ab emptore aduocare.

1 Em quā. †Minor aduersus venditioneꝫ pignoris qō habuit origineꝫ a maiore cui ipse successit non restituiꝝ si nihil gestum fuit cū eo:sed cōtra ceeditorē vel eiꝰ administratorē sibi succurritur si fuerint in dolo vł in culpa.h.d.Supple ꝙ in subsidiū illis repertis nō soluendo restitueret etiā aduersus vēdi.qꝛ etiā maiori succurrereꝝ si ēptor fuit in mala fide:vt i.l.j.j.si vēdi.pig.agatur.¶ In tex.ibi:distraxit.dic.s.ex pacto facto cū patre vestro ꝙ nisi restituaꝝ pecunia infra certū tēpus possit creditor vēdere ⁊ pecunia nō fuit soluta.Unde creditor vendidit post mortē patris vobis nō requisitis:qꝛ nec requirere tenebaꝝ:vnde nihil fuit gestū vobiscū.Sed si tale pactū nō interuenisset tūc dictus creditor non poterat vēdere nisi vobis heredibꝰ debitoris ter requisitis ꝙ soluatis sibi pecuniā:vt in.l.si cōuenerit.ff.de pig.ac.Si ergo requisiti non soluistis:tūc qꝛ vēditio fit propter morā vestrā ⁊ vobiscū fuit hoc negotiū gestū lꝫ pignus inceperit a maiore possetis restitui aduersus venditionē etiaꝫ pro paruo dāno licet non pro minimo pignꝰ si erat cōuētionale.vel ꝑ magno si erat pretoriū:vel tenēdo opi.Pe.nō nisi ꝑ magno:⁊ ita intelligit glo.istā legē:⁊ ita limitat in.l.si cū militaribꝰ.j.d resti.mili.Qñ aūt nihil fuit gestū cū minore cessat equitas:⁊ nullo modo fit restitutio:vt in.l.emilius.ff.de mino.qō est verū ex edicto de mino.sed ex edicto qui.ex cau.ma.⁊ ex clausula generali si qua mihi iusta cā.de qua in.l.j.i fi.eo.tit.bñ possent isti minores restitui etiā quādocūqꝫ eis nihil fuisset gestū si ignorauerūt pignus fuisse datū cū tali pacto per
2 id qō habeꝝ in.l.cū filius.§.in hac.ff.de verbo.obli.ꝑ Dy.† ⁊ ea
b dē rōne si heres emphyteote ignorauit rē esse emphyteoticā[b] ideo nō soluit canonē infra tēpus:⁊ sic res incidit in cōmissum pōt restitui ex dicta clausula etiaꝫ si sit maior ꝓpter iustā ignorantiā.Sed si sciuit ⁊ erat minor.an ex priuilegio etatis possit restitui dubiū:qꝛ negotiū fuit incohoatū cū maiore:⁊ nihil gestū fuit cū eo.qꝛ tēpus prefixū a iure interpellabat.In cōtrariū videꝝ qō illud tēpus nō currat hodie minori.j.ī qui.cau.ī integ.resti.nō est neces.l.fi.Dic vt.l.si ex cā.§.si in cōmissum.ff.de mi
3 no.¶ † Ex predictis recollige distīctionē bimēbrem quā facit glo.cū queriꝝ an minor restituaꝝ aduersus vēditionē rei sue factā a creditore iure creditoris ⁊ possit rē ab emptore auocare ꝙ aut pignus incepit ab ipso minore:⁊ tūc distinguiꝝ inter pretoriū ⁊ iudiciale ex vna parte.⁊ cōuētionale ex altera:vt in prin.glo.vsqꝫ ibi si ꝑdecessore:⁊ istā partē cōiter tenēt doc.lꝫ Pe.dicat nō esse fiendā talē distinctionē:sed indistincte quodcūqꝫ pignus sit non datur restitutio nisi pro enormi dāno vel fraudis cōsilio:vt minores faciliꝰ reperiāt creditores:⁊ dicit Cy.ꝙ ista opi.est ipsa veritas.Qñ aūt incepit a maiore.Glo.recitat quatuor opi.sed reiectis tribus primis tene vltimā que fuit Azo.ꝙ tūc nullo modo restituiꝝ minor aduersus talē venditionem:qō tñ limita tribꝰ modis:qō patet ex his q̄.s.dixi.Pria limitatio est qñ aliquid fuisset gestū cū minore:qꝛ restitueret ꝑ glo.que est in.l.si militaribꝰ.j.de testa.mili.Scḋa est qñ nolet restitui tanq̄ minor sed tanq̄ maior propter iustā ignorātiā:quia tunc posset etiā si cū eo nihil fuisset gestū per no.in.l.si filius.§.in hac.ff.de ver.obli.Tertia limitatio est qñ creditor vel administrator nō esset soluēdo ⁊ emptor ꝑticipasset fraudē:qꝛ tūc in subsidiū restitueret aduersus emptorē.ꝑ.l.j.j.si vē.pig.aga.extra istos casus habet locū ista lex.⁊.l.meliꝰ.⁊ nullo modo restitutio concedatur ad rescindendam venditionem.

a ¶ Differentiam inter pignus pretoriuꝫ. adde pau.de cast.in.l.j.ff.de pig.acti.⁊ ab.in.c.cū aliquibus.de re iudicata.

b ¶ Ignorauit reꝫ esse emphyteoticam.Adde doct.in.c.potuit.de loca.⁊ Jason.diffuse in.l.ij.C.de iure emphy.

¶ Si aduersus donationem. Rubrica.

2 ☞ Sponsalitia largitas non fit nisi in rebus mobilibus.
3 In actu gesto per minorē si tutor vel curator est presens absqꝫ eo ꝙ loquantur dūmodo intelligant quod agitur:an hoc ipso videantur autoritatem prestare.

1 Si que. †Minor non restituitur aduersus donationē factā spōse ante nuptias dūmodo sit moderata.h.d.Et ratio est qꝛ videtur vsus iure cōi cū fecit illud qō cōmuniter oēs faciūt.ergo ⁊c.vt.s.de in integ.resti.l.fi.¶ In tex.ibi ꝯgruētiū ⁊c.dic ⁊ sic loquitur de sponsalitia largitate quam facit spōsus spōse de futuro qꝛ cōtractis sponsalibus mittit sibi munera consueta:⁊ statim efficiūtur pleno iure ipsius spōse:nec indiget talis donatio cōfirma.qꝛ facta est ante cōtractū matrimoniū:et sic nō ob.tit.de dona.inter vi.nec ista donatio reuertiꝝ postea ad virū sol.mat.Sed pertinet ad mulierē vel eius heredes:ideo dꝫ esse moderata alias videreꝝ lesus ⁊ posset restitui:nō autē loquiꝝ de dona.propter nup.q̄ fit in representatione dotis.et so.ma.reuertitur ad virū sicut dos ad mulierē:nā illa quātūcūqꝫ magna sit non diciꝝ maritus ledi ex ea:ideo nō indiget insinuatione:vt ī glo.que incipit hodie:⁊ potest fieri etiā in rebus immobilibus:dū tamen si erat minor interueniat autoritas curatoris:vt in.l.lex que tu.de admi.tu.⁊ ibi no.⁊ etiā decretum iudicis:vt in.l.pre
2 dia.j.de pre.mi.† Sed sponsalitia largitas nō fit nisi in rebus mobilibus:⁊ tunc non est necessarium decretū iudicis:in īmobilibus autē non fit qꝛ esset necessariū iudicis decretum:et hic nō subesset iusta causa propter quā deberet interponi cum illa
3 donatio nō redeat ad maritū ꝭm Ja.but.¶ † In tex.ibi curatore presente innuit iste tex.ꝙ sufficiat ꝑsentia tutoris vel curatoris in actu gesto per minorem absqꝫ eo ꝙ loquantur dūmodo intelligant quod agitur:⁊ hoc ipso videantur autoritatem prestare:⁊ hoc quidam dixerunt.Sed contrarium tenet gloss.in.l.etiam.ff.de auto.tu.ꝙ imo requiratur ꝙ loquantur.Et de hoc etiam in.l.vbi non voce.de regu.

2 ☞ Postq̄ donaui ibi rem et dominium in te transtuli non possum illam rem alteri donare in preiudicium tui nec tibi dominium auferre vel donationem reuocare.
3 Donatio facta a minore de re immobili cum decreto iudicis an valeat.
4 Maior si consentiat alteri maiori rem ipsius cōsentientis vendenti an perdat ipse consentiens dominium.
5 Actus qñ est nullus restitutio in integrum non est necessaria.
6 Adultus an possit donare res suas mobiles.

1 Si in te ac. †Minor ꝯsentiēs rē ipsiꝰ minoris donāti alteri sine decreto iudicis preiudiciū sibi nō parat:sed si mobilē parat sed restituiꝝ.h.d.¶ In tex.ibi abstulit.† Not.er
2 go ꝙ postq̄ donaui tibi rē ⁊ dñium in te trāstulisti nō possum illā rē alteri donare in preiudiciū tui:nec tibi dñiū auferre vel
3 donationē reuocare.¶ † In tex.ibi:ꝓpter senatuscōsulti autoritatē:dic ꝙ requirit decretū iudicis ī alienatione rei īmobilis ipsius minoris:ꝙ hic nō interuenit.sic ergo q nō pōt alienare rē suā.sine certa solēnitate.sic ergo innuit ꝙ si ī hoc cōsensu interuenisset iudicis decretū valeret alienatio.Sed in ꝯriū videꝝ tex.j.si ma.fac.ra.ha.l.ij.⁊.l.fi.ꝟ.cū autē.vbi dicit ꝙ donatio facta a minore.de re īmobili etiā cū decreto iudicis ipso iure non valet.Nā nō sufficit decretū iudicis:nisi etiā subsit iusta cā eris alieni exoluēdi:vt ī.l.magis puto.§.pe.⁊.l.si ꝑses.d reb.eoꝝ.ergo dꝫ hic sumi ar.a ꝯrio sensu postq̄ reperiꝝ cōtrariū ī iure:vt
4 no.ī.l.cōuēticulā.s.de epi.⁊ cle.† Colligiꝝ etiā hic arg.ꝙ si maior cōsentiat alteri maiori vendēti rē ipsius cōsentiētis perdat ipse cōsentiēs dñium.nō ergo videꝝ ꝯsentire vt ꝑtiū habeat:sꝫ aīo donādi:vide qō no.bar.in.l.doti.ff.so.ma.Quid si ꝯsentio tibi vendēti rem meā.dic vt in.l.si fundū per fideicom.de leg.j.
5 ¶ † In text.ibi:nec auxilium.No.ꝙ qñ actus est nullus restō in integrū nō est necessaria.l.in cause.in prin.ff.de mino.Poterat aūt hic esse ratio dubitādi ex duplici capite.prīo qꝛ iste donās erat pater:⁊ inter patrē ⁊ filiū presumiꝝ animus donandi de leui:⁊ quia ipse donauerat istis filijs.Unde in recompensatione prime donationis videbatur ꝙ iste donatarius posset cōsentire patri rem illā alteri donāti per.l.si vero nō remunerandi.§.pap.

6 di.§.pap.ff.mãda.Sed hic ptʒ ɔtrariũ.¶†In tex.ibi:in alijs
reb⁹ subaudi imobi.Sic ergo no.ꝙ minor põt dõare res suas
mobiles:ꝛ valet donatio sicut põt hic cõsentire alteri ꝙ eas do
net.Qđ puto verũ si nõ habet curatorẽ sed si ipm̃ habet:tũc re
quirit autoritas curatoris:ꝛ hic nõ subest iusta causa interpo
nẽdi autoritatẽ:qꝛ donare est perdere.Et ideo non valeret do
natio siue interueniret autoritas siue nõ:qꝛ perperam interpo
sita esset:ꝛ hoc probatur de curatore furioso.l.ab agnato.

¶Si aduersus libertatem. Rubrica.

2 ☞Sententia diffinitiua potest dici decretum.
3 Iudex qui restituit minorẽ aduersus sñiam nõ decidit litem q̃
vertebatur in minorem ꝛ eius aduersariũ sed eam restaurat.
4 An tunc partes habeant necesse incohare nouum iudiciuʒ vel
prosequi veterem instantiam ꝛ acta.
5 Aliud est pronuntiare quem liberum et aliud est pronuntiare
quem liberandum.
Aliud est pronuntiare quẽ deportatũ aliud quẽ deportandũ.
Aliud est absoluere aliud pronuntiare absoluendum.
6 Licet ex forma statuti iudex in vltimo mense sui officij nõ pos
sit aliquẽ absoluere ab inquisitione vel accusatione poterit tñ
pronuntiare absoluendum ꝛ an tenebit talis absolutio.
7 Si cõsultor cui cõmissa est causa consulenda per iudicẽ consul
tat talẽ fore condẽnandum vel absoluendũ:ꝛ iudex postea viso
consilio dicat pronuntio in omnibus et per omnia ßm formaʒ
consilij an videatur condemnasse vel absoluisse.

1 Si post.†Aduersus sententiã qua pro
nũtiat minoreʒ teneri ad liber
tatem dandam potest minor restitui si per eaʒ
ledatur:sed postꝙ libertatẽ dedit licet indebi
te nõ restituitur ad ipsam retractandã:sed con
tra tutorẽ vel curatorẽ ei succurritur si fuerunt
in dolo vel in culpa.h.d.in effectu ista.l.¶In text.ibi decretũ.
2 dic vel sñiam diffinitiuam.vt.ĩ.patet in ver.pronũtiauit.†ꝛ sic
no.quod diffinitiua sñia põt dici decretum.¶In tex.ibi debe
ri pronũtiauit dic ꝛ male ꝙ ille seruus non dʒ manumitti.nisi
cõditione impleta.qꝛ ita fuerat sibi relicta libertas si tibi here
di daret.x.ꝛ ille non dederat.ꝛ sic nõ debebatur sibi libertas et
iudex pnũtiauit cõtrariũ.¶Per ꝙ videt̃ remisisse cõditionẽ
vt debeatur pure.qꝛ nõ dicit̃ deberi qđ sub cõditione debet̃.cũ
interim nulla sit nata obligatio.nec etiaʒ illud cui põt obstare
exceptio dicitur deberi.facit.l.cũ qui.§.si mulier.ff.de iureiur.
per quẽ patet ꝙ illud verbũ deberi intelligitur cum effectu.et
3 sic nulla obstãte exceptione.¶†Item in tex.ibi litis restaura
tionem admittit.No.ꝙ iudex qui restituit minorem aduersus
sñiam non decidit litẽ que vertebat̃ inter minorẽ ꝛ eius aduer
sarium.sed eã restaurat.qꝛ rescindit sñiam.ꝛ ipsi redeũt ad litẽ
que erat sopita per sñiam.et in hoc differt a iudice appellatio
nis qui decidit negotium principale.Nam per solaʒ interposi
tionem appellationis sñia erat iam rescissa.vnde non est opus
ꝙ iudex appellationis eam amplius rescindat.debet ergo pro
nũtiare sup negotio principali.alias nihil faceret. sed p implo
rationẽ restitutionis ĩ integrũ sñia adhuc rescissa non est.vnde
satisfaciat iudex si eã rescindat.ꝛ super negotio principali repo
nat partes in primo statu.ꝛ hoc est vtile:qꝛ fuit implorata resti
tutio coram superiore qui nõ erat iudex ordinari⁹ in causa re
mittunt̃ partes ad ordinariũ iudicẽ.vt iterũ recognoscat ꝛ sen
tẽtiet inter eas qđ nõ debet facere iudex appellationis.ꝛ sic re
stitutio in integrum non deuoluit negotium principale ad su
periorem:secus in appellatione.qđ tene menti.ꝛ hoc tãgit hic
4 Cy.†An aũt habeãt necesse partes incohare nouũ iudiciũ vel
prosequi veterem instantiã ꝛ acta:tetigi.s.si aduer.rẽ iudi.l.j.ꝛ
etiam Bar.ibi tangit ante fi.¶Pro declaratione glo. que in
cipit p in integrũ resti.Op.cõtra primum dictum ꝙ ille minor
non habet necesse petere restitutionem aduersus illam senten
tiam cũ per eam nõ sit lesus.nã dũ pronũtiauit libertatẽ debe
ri ꝛ ipsum teneri ad manumittendũ.licet nihil dixerit de con
ditione subintelligit̃ illa cõditio.s.dũmodo prius impleat cõ
ditionẽ de dando.x.prout colligitur ex.ll.quas allegat glos.ff.
de rescin.ven.l.pe.ꝛ si quis omis.cau.te.l.qui autẽ.§.fi.Glo.re
spondet ꝙ hoc debet intelligi ꝙ dixit expresse in sñia ꝙ debeat̃
libertas absqꝫ eo ꝙ det.x.alias procederet cõtrarium qđ est di
uinare:vnde Cy.ßm Pet.dicit ꝙ verba sñie non patiuntur in
hac.l.talem conditionẽ inesse.pronuntiauit eñ libertatẽ debe
ri qđ non põt intelligi nisi pure.qꝛ vt.s.dixi qđ debetur sub cõ
ditione vel in diẽ non proprie debet̃:ideo per hãc sñiam omne
obstaculũ videt̃ remotũ.In.ll.aũt cõtrarijs verba poterãt pa
ti talem cõditionem inesse.Et pro hoc allego bonũ tex.cũ glo.
quẽ ipsi nõ allegãt in.d.l.cũ qui.§.si mulier.ff.de iureiurã.vbi
de directo fit illa distinctio.facit.l.meuio.§.a me.de le.ij.vel al i
ter ßm alios aut per illũ minorẽ heredẽ fuit opposita exceptio
ꝙ nõ debebatur libertas nisi cõditione impleta ꝛ hoc nõ obstã
te iudex pronũtiauit libertatẽ deberi.tunc sine dubio videt̃ il
lam exceptionẽ repulisse.per.l.ꝙ in diem.§.si rationẽ.ff.de cõ
pen.ꝛ tunc esset lesus aut illa exceptio non fuit opposita ꝛ tunc
redeas ad precedentẽ distinctionem tũc aut iudex fuit vsus ta
libus verbis que nõ possunt secum cõpati talem tacitam cõdi
tionẽ.ꝛ idẽ vt in hac.l.aut poterant pati ꝛ tunc subintelligitur
cõditio dũmodo prius conditionẽ adimpleat per.l.Quis.ꝛ ad
hoc bene facit.l.si duo.§.marcellus.ff.de iureiurã.vbi si iuraui
te mihi vendidisse rem ꝛ sic habeo actionẽ sicut si fuisset pronũ
tiatũ tamen subintelligitur dũmodo pretiũ lʒ de ipso nulla sit
facta mentio in sñia vel iuramento.Debes autẽ scire ꝙ oppo
sita exceptione iudex debeat rem absoluere cum ante conditio
nem non sit nata obligatio.l.qui heredi.in fi.de cõdi.ꝛ demon.
iuncta.l.bouem.§.que sub conditione.ff.de edil.edict.sed exce
ptione nõ opposita si cõstabat sibi vt iudici libertatem deberi
sub cõditione vel in diem poterat pronuntiare eam deberi ad
ueniente die vel conditione.arg.l.qđ si in diem.in prin.ff.de pe.
here.qđ no.Bart.no.ĩ.de excep.ꝛ per Bal.in.l.exceptioneʒ.fa
cit.l.iiij.§.illud.de fideicõ.liber.¶Opponitur vltimo ꝙ etiã
aduersus sententiam licet non sit secuta manumissio non pos
sit restitui:vt.ĩ.eo.l.fi.So.aduersus sentẽtiam qua pronuntia
tur libertatem deberi in futurum potest restitui:vt hic:sed ad
uersus illam qua pronuntiatur libertatem iam cõpetere vel cõ
petijsse non potest restitui sicut nec contra manumissionem vt
in.l.contraria.licet enim talis sententia non det libertatem:sed
declaret iam datam.eiusdem tamen virtutis est cuius est ipsa
5 manumissio per quam datur libertas†ꝛ hoc vult illa glo.in fi.
que semper allegatur ꝙ aliud est pronuntiare quem liberum.
ꝛ aliud est pronuntiare quem liberandum.Sic ꝛ aliud est pro
nuntiare quem deportatum.aliud quem deportandum.Item
a aliud est absoluere.aliud pronuntiare absoluendum.[a]¶†Et
6 per hoc dicunt doc.ꝙ licet ex forma statuti iudex in vltimo mẽ
se sui officij non possit aliquẽ absoluere ab inquisitione. vel ac
cusatione poterit tñ pronuntiare absoluẽdũ.Et istud pluries
vidi de facto.Nec per hoc incidet in penam statuti.Et si senten
tia trãsiuit in rem iudicatã successor eius tenebitur absoluere.
Vel forte dicendũ est ꝙ illud videatur factum in fraudem sta
tuti.ꝛ sic illa pronuntiatio nõ sit seruanda sed habeat successor
videre an veniat absoluendus vel condemnandus. ꝛ hoc plus
placet.ideo ꝛ iudex nõ incidit in penã statuti. cũ sua pronuntia
7 tio nõ sortiatur effectũ.†Idem inducitur ꝙ si cõsultor cui com
missa est causa consulenda per iudicẽ consultat talem fore con
dẽnandũ vel absoluendũ:ꝛ iudex postea viso cõsilio dicat pro
nuntio in omnibus ꝛ per oĩa ßm formã consilij ꝙ ille nõ videa
tur condẽnatus vel absolutus cũ cõsultor nec absoluat nec cõ
demnet per verba sua sed declaret condẽnandum vel absoluen
dũ per iudicẽ.Non debet ergo iudex ita loqui sed debet dicere
condẽno vel absoluo qꝛ cõsultor fuit locutus per verba futuri
temporis cũ per presentia loqui non possit:qꝛ nõ ptinebat ad
eũ condẽnatio vel absolutio sed iudex ad quẽ pertinet debet lo
qui per verba pñtia.Sed Jo.an.in addi.spe.in ti.de excep.et
repli.§.viso.videt̃ tenere talẽ pronuntiationẽ iudicis non vale
re cũ debeat cõtinere cõdemnationẽ vel absolutionẽ ꝛ non con
tineat.ar.ĩ.de sen.l.cum iudex.Tu dic ßm Ja.de are.ꝙ imo vʒ:
ꝙ iudex videt̃ fecisse illud qđ cõsultor dixit ipsum debere face
re:videlicet ꝙ condẽnauerit vel absoluerit ꝛ sic dicta sñia saltẽ
equipollenter continet condẽnationẽ vel absolutionẽ. Qđ etiã
tenuit quidã vocatus Joannes fascioli de ipsis antiquis doc.
ꝛ etiã Bar.consuluit vt res potius valeat q̃ pereat facit.l.fun
dus qui luci tith.ff.de rescin.ven.

[a] ¶Absoluendũ. Adde circa hoc Barto.ꝛ ibi doc. in.l.fundus. ver. vltio.ff.de rescin. ven.Lud.Ro.in ru.de ar.Alex.la te in.l.j.§.si quis ita.col.iij.in fin.ff. de ver.obli.Ang. in cõsi.cxv.ꝛ cõsi. cclix.Et an talis sñia dicat̃ cõditio nalis p eũdẽ pau. de Ca.in suo cõsi. xv.incip.pro cla riori.Fran.Cur.

2 ☞Synodus quid sit.
1 Et si minor.†Dol⁹ manumissi nõ red
dit dationeʒ libertatis nul
lã:sed facit cõtra ipsum cõpetere actionem ad inter
esse:ꝛ etas manumittentis non facit vt detur resti
tutio aduersus libertatẽ iam datã.h.d.Ad euidẽtiaʒ debetis
2 scire.†In tex.ibi in consilio.glo.exponit:in causa cognita:quia
tunc ibi fit congregatio ꝛ inde traxit nomen concilium prelato
rum.ꝛ illud est vocabulum latinum.ꝛ dicitur etiam synodus.
ꝛ hoc est grecum ꝛ ita dicit decretum.di.xvij.vel.xviij.Minor
enim.xx.an.per.l.eliesẽtiam nõ poterat manumittere seruum
suum nisi coram iudice ꝛ causa cognita. ꝛ tunc dicebatur facta
in concilio ꝛ vindicta illa manumissio.ff.de manu.vin.in rubro
ꝛ nigro ꝛ quid sit vindicta ibi not.
2 ☞Iudex qui cognouit de causa ciuili potest incidẽter reper
to crimine circa contingentia cause ex officio suo ꝛ extra ordi
nem delinquentem punire.

Iudex maleficiorum potest incidẽter de causa ciuili cognoscere.

1 **Eos retrahi.** †Libertas non legitime data pót a minore retractari quatenus de facto processit secus si legitime data est.h.d. ℭ Defectus ergo solennitatis reddit actũ nullũ.sed nõ deficit solẽnitas:licet ex actu minor ledatur qz vz actus nõ facit fauor etatis ipsum rescidi. quia maior fauor est libertatis q̃ minoris etatis:ꝛ bene patet hic illud quod hic dicit glo.in.l.j.§.si aduer.ven.in glo.fi.qd fortius est ius cõmune q̃ priuilegiũ.qñ enĩ deficit solẽnitas ius cõmune est in oibus ꝙ actus sit nullus.sed qñ actus est validus ꝙ debeat rescindi hoc nõ est nisi ex priuilegio etatis vel absentie.

2 †Allegatur etiam tex.in fi.ꝙ iudex q cognouit de causa ciuili pót incidẽter reperto crimine circa cõtingentia cause ex officio suo ꝛ extra ordinẽ delinquẽtem punire.facit.l.nullũ.j̃. de testi. Sic ecõtra iudex maleficiorũ pót incidẽter de causa ciuili cognoscere nã si cõdẽnat furẽ ad furcas:pót etiã ipm condemnare ad restitutionẽ rei subtracte:facit.l.qd euitãdi.j̃. de cõdi.ob tur.cau.ꝛ.l.interdũ.§.qui furẽ.ꝛ ibi no.p Bar.ff.de fur.ꝛ p Cy. in.l.qm multa facinora.in fi.ad.l.iuliam vnde vi.ꝛ per Inno. in.c.cum oportebat.de accusationibus.

1 **In iudicio.** †Aduersus sententiã qua pronũtiatũ est quẽ esse liberũ nõ pót minor restitui.sicut nec aduers⁹ dationẽ libertatis.h.d.dic vt.l.j.§.eo.ẽt hic est casus ꝙ fortius est ius cõmune appellationis q̃ priuilegiũ speciale restitutionis in integ.

ℭ Si aduersus transac.vl' diui.mi.re.velit. Rubrica.

2 ☞ Actio qñ reputetur mobilis vel immobilis.
3 Restituto minore qui erat reus restituitur aduersarius eius ad pristinã actionẽ.ꝛ qñ aduersarius non restituatur.
4 Restituto minore in iudicio ad probãdũ aduersus lapsum dilationis an restituatur etiã eius aduersari⁹ vt possit probare.

a ℭ Quia actio. Adde Bart.in.l. si conuenerit.la.ij.in secundo notabili. ff.de pig.ac. Ang. in aut.de non alie. §.hoc ergo.v.no. Bar.tibi doc.in l.a diuo pio.§.in venditione.ff.de re iudi. Alex.de imo. i cõsi.xxvij.ꝛ cõsi. xlix.in.ij.volumi. Fran.Cur.

1 **Tum in integruz.** †Si minor quia egerat.ꝛ postea transegerat restituatur aduersus trãsactionẽ actio prima sibi restituit̃.h.d. ſm primã lec.qd intellige vt si erat p trãsactionẽ in totũ sublata qz liberauerat aduersariũ p acceptilationẽ restituit̃ sibi vtilis ptoria q̃ pri⁹ erat directa et ciuilis.ꝛ dicit̃ rescissoria ꝛ durat ãno.vt i.l.honorarijs.§.sz cũ rescissa.d ac.ꝛ ob.lcz por directa eẽt ppetua.Si vero actio pma nõ erat ipo iure sublata p restitutionẽ acqrit replicationez.vt in.l.prima.ꝛ sic poterit itẽtare pmã directã:ꝛ sicut illa est ppetua:ita ꝛ replicatio est ppetua q̃ venit ad corroboratiõez ipsi⁹. ꝛ ſm illã lectu.pmã pcessit gl.ij.que incipit distingue.tũc illa gl.cadit sup hãc.l.qz text.psupponit ꝙ valuerit trãsactio ꝛ gl. op.ꝙ nõ potuit valere sine decreto iudicis si agebat minor de

2 re immobili:vt in ti.de rebus eorũ. ℭ †Et soluit ꝙ illud esset verũ si ageret de re immobili etiam actione personali ad rẽ sibi debitam.quia sicut ipsa res est immobilis.ita ꝛ actio personalis competẽs pro ipsa reputatur immobilis que glos.semp allegatur.sed si agebat de re mobili. tunc potuit trãsigere sine

a decreto iudicis.quia actio[a] reputatur mobilis. proprie autez loquendo actio cum est ius incorporale non potest dici mobilis vel immobilis sed facit tertiam speciem:vt in.l.quãtuberonis.ff.de pecu.sed quãdo expedit ipsam equiparari rei mobili vel immobili.ꝛ cum queritur an possit alienari sine decreto: tunc seruanda est distinctio ipsius glo.ꝛ de hoc vide per Bar.

3 ꝛ Dy.in.l.non potest.ff.de aut.tut.†ſm aliam lect.dicit ꝙ restituto minore qui erat reus restituitur aduersarius ei⁹ ad actionem pristinam.h.d.ꝙ intellige eodem modo quo supra dixi.et hoc probatur in.l.seq.que venit ad declarationem istius lectu. ꝛ in hoc ista.l.differt ab illa.ꝛ tũc formatur vnũ cõtrarium in.j. gloss.que respicit illam lect.in.l. cum minor.ff.de mino.Solue ergo illud contrarium de.l.cum minor. ꝙ hic aduersarius qui transegerat cum pupilla perdiderat actionẽ per trãsactionem aduersus quã pupilla fuit restituta.quia restitutio in integrum debet omnia reponere in eodem statuto.l.ꝙ si minor.§. restitutio.ff.de mino.sed in.l.cõtraria perdiderat pter aliud quod nõ erat connexum transactioni.alias esset idem quod in precedenti.l etiam.ff.eo.Item intellige hanc.l.quando aduersarius istius minoris nõ fuit in dolo alias restituto minore nõ restitueretur aduersarius eius.vt.ff.de so.qui res.post prin.in ver.huic applicatũ.ꝛ.l.si titius.de fideiu.ꝛ no.per Cy.in.l.vni

4 ca.j̃.de repu.que fiunt in iudicio.† an autem restituto minore in iudicio ad probandũ aduersus lapsum dilationis restituatur etiã aduersarius eius vt etiam probare possit. vide Bar. in.l.j.§.nuntiatio.circa fi.ff.de no.ope.nun.

2 ☞ Restituto minore aduersus transactionem.an aduersari⁹ eius qui est actor redibit ad primam instantiã ꝛ si prima actio que erat directa ciuilis est extincta an vtilis pretoria que loco illius ei restituitur erit eadem cum prima.

1 **Si ex persona.** †Restituto minore aduersus transactionẽ aduersari⁹ ei⁹ pót redire ad actionẽ primã si nõ erat ipo iure extincta ꝛ aduersus exceptionẽ transactionis habet replicationẽ:sed si extincta restituitur sibi vtilis pretoria que prius

2 erat directa ciuilis.h.d. ℭ †Sed queritur vtrũ actor redibit ad primam instantiaz.Respondeo si actio fuit iure perempta similiter ꝛ instantia que super ea fundabatur nõ redibit ad eã sed nouam incboabit super noua actione instituta:ꝛ ita intelligitur tex.dum dicit in restauratione negotij ꝛ qz lis de nouo re integra.Sed si non erat perempta quia liberasti minorez p pactum tunc si durabat tps prime instantie poterit ad eum redire in eo statu in quo erat cum fuit transactũ.alias incboabitur noua vt dixi in simili in.l.si diuersas.de transactio.Itez an ista vtilis q̃ restituitur erit eadem cum prima.Pe.dicit hic ꝙ sic:ꝛ ꝙ resuscitatur pria miraculose sicut lazarus.Breuiter hoc est falsum qm illa vtilis datur ex edicto pretoris ꝛ sic est pretoria ꝛ annalis. prima non poterit esse directa ꝛ perpetua.sed quando resuscitat̃ de iure ciuili bene posset dici id qd dixit Pe.p.l. differre.§.fi.cũ.l.se.ff.de iure fis.Itẽ prima erat natiua qz oriebatur ex preexistẽte materia.vt in.l.iurisgẽtium.§.ꝛ ideo puto. ff.de pac.illa vero vtilis est datiua vt patet in ver.tributa.ꝛ datur ab edicto pretoris.si autem actio prima non fuisset extincta ipso iure tunc ista qua nunc agit esset eadem cuz prima.ꝛ ita intelligo ter.l.precedentis.cum dicit actionibus quas pridez habuistis veteris qui text.videtur probare opi.Pet.Sed intellige vt dixi:ꝛ tunc non facit pro Pe.

ℭ Si aduersus solu.a debi.vel a se factam. Rubrica.

2 ☞ Cautela p matre que administrauit tutelã filij:ꝛ trãsiuit ad secunda vota:ꝛ sic priuatur tutela ne perdat hereditatẽ filij si postea decedat impubes.
3 Soluẽs minori vel ei⁹ tutori seu curatori qñ cõsequat̃ plenissimam liberationem vt si minor non restituatur contra eum.

Exemplo Lex prima hui⁹ tit.loquit̃ qñ minor restituit̃ aduers⁹ solutionem factaz sibi vel suo curatori. Lex autẽ secunda ecõuerso qñ restituit̃ aduersus solu-

1 tionẽ factã a se minore alteri ꝛ.h.d.l.j. † Debitor minori soluendo curatori suo liberat̃ ipso iure a minore.ꝛ si pecunia soluta nõ sit salua minori potest minor restitui cõtra soluentẽ vt iterum soluat tanq̃ non fuerit liberatus.h.d.Quod itellige si fuit perdita facilitate ipsius minoris.secus in casu fortuito.ꝛ hoc vult glo.sing.que ita intelligit hanc.l.in.l.verũ.§.sciẽdũ.ff.de mino.quã Bar.dicit esse notãdam.ꝛ ita limita ſm membrum distinctionis glo.Cetera dic

2 vt in ea quia clara est. ℭ †Et dicit Bal.per hanc.l.ꝙ quando mater que administrauit tutelã filij trãsiuit ad secunda vota.et sic priuatur tutela.ꝛ ne perdat hereditatem filij si decederet impubes reddat rationẽ administrationis ꝛ reliqua tutori nouiter dato ad postulationẽ matris:vt in aut. matri et auie.j.quãdo mu.tutele offi.fun.potest.debet esse cauta vt adhibeat iudicis autoritatẽ.ne si pecunia postea perdatur pupillus restituatur cõtra ipsam vt iterũ soluat vt in hac.l.quã restitutionẽ tollit iudicis autoritas:vt i gl.ꝛ ista.l.est periculosa debitoribus minoris soluẽtibus.ꝛ videtur cõtra oẽm equitatem bene considerando ꝙ postq̃ soluerũt legitimo administratori vel cum illius autoritate. et sic sunt liberati ipso iure a ciuili et naturali obligatione licet postea pecunia perdi debeat ad damnũ suũ. qz qd legitime factũ est ex superuenienti causa non debet retractari sed postq̃ lex dat remediũ vt expectet iussum iudicis imputet sibi si spõte non coactus soluit qz contemnit.l.consilium.

3 ℭ †Sed quid si pdat̃ culpa administratoris sine aliqua facilitate vel culpa minoris adhuc videt̃ idẽ vt cõpetat restõ.lz etiã det̃ regressus cõtra illũ q fuit in culpa.vt.§.si tutor vel curator interuenerit.l.etiã.ꝛ.l.fi.Sup glo.mag.ibi plenã si soluo pupillo sine tutore:dic nã non liberatur ab aliqua obligatione ciuili vel naturali:ꝛ ideo mero iure pót pupillus vel minor agere vt iterũ soluat.Sed si pecunia sit salua habet soluens exceptionẽ de equitate.sed in casu sequẽti quando soluit cũ autoritate tutoris vel curatoris liberat̃ ab omni obligatione.ꝛ sic posito ꝙ pecunia postea perdat̃ non poterit minor agere vt iterum soluat nisi prius petat restitutionẽ in integrum.ꝛ fuerit sibi cõcessa non tamen debet sibi concedi sine cause cognitione vt hic in fi.ꝛ ista

si.⁊ ista cause cognitio ꝯsistit ĩ hoc vt videat̃ an pecunia sit perdita vel nõ:⁊ si sit ꝑdita an casu fortuito vł fragilitate minoris vel alterius qꝛ talis casus euenisset cuilibet maiori et tunc non datur restitutio:vt in.d.l.verũ.§.sciendũ. An autẽ interueniente aliqua negligentia minoris vel administratoris: ita ꝙ casus ille nõ euenisset si ipse fuisset maior vel sit verisimilis ꝙ euenisset ⁊ tũc restitutio cõceditur. In tertio vero casu qñ nõ interuenit autoritas iudicis denegat̃ restitutio ꝙ est verũ si ip̃e soluẽs contradicit iudici:⁊ nõ obstãte ꝯtradictione iudex precepit sibi ꝙ solueret.nã nõ videtur soluisse sponte sed coacte:ideo non debet pati damnũ.⁊ ille est casus ĩ.l.ait pretor.§.permittit̃.ff. de mino. Sed si nõ cõtradixisset iudici.licet iudex mãdasset nõ videretur soluisse coactus sed sponte ⁊ non prodesset sibi ꝓceptũ iudicis vt colligitur ex illo.§.qd̃ est singulare.vnde sis cautus quãdocũq; iudex tibi mãdat ꝙ soluas.vel aliquid facias si vis ꝙ videaris fecisse coactus.facis ibi ꝯtradictionẽ tuã ⁊ causam per quã contradicis qd̃ perpetuo tene mẽti per illũ.§.sing. In quibusdã autẽ casibus qui cõtinẽtur in.l.alleg.hic ꝑ glo.ĩ ver. nisi in tribus soluens minori etiã sine iudicis autoritate consequitur plenissimã liberationẽ vt sic minor nõ restituatur ꝯtra eũ:sed inquantũ allegat glo.l.pe.ĩ.ad treb.que loquit̃ de herede rogato de restituendo hereditatẽ pupillo vel minori ⁊ restituit tutori vel curatori. Dicit Rapha.se putare ꝙ illa.l.solũ loquatur in restitutione verbali per quã solum restituuntur iura hereditaria in pupillum vel minorẽ:⁊ si fiat restitutio realis de tota hereditate putat ipse ꝙ si postea res vel pecunia perdãtur negligentia vel facilitate minoris aut tutoris vł curatoris nõ debeat restitutio denegari:qꝛ solũ denegat̃ in paruis solutionibus vel impẽsionibus.vt in.l.scimus.ĩ.de admi.tu. ⁊ subdit.ꝙ lꝫ illud forte difficile esset obtinere in iudicio vel ĩ practica:qꝛ nullus doct.hoc dicit:tñ puta qd̃ debeat cuilibet placere illa limitatio intantũ ꝙ vbi est singularis opinio sua efficiatur communis omnium:⁊ in practica debeat obseruari.

2 ☞ Indebitum solutum per errorem iuris quando possit repeti ⁊ an requiratur restitutio.
3 Quid si per errorem facti solutum sit ꝙ nõ requirat̃ restitutio.
1 Indebito. †Indebitũ solutum a minore eo casu quo si esset maior denegaretur sibi repetitio per ꝯdictionẽ indebiti põt repeti ĩpetrata prius restitutione in integrũ q̃ dꝫ sibi cõcedi.h.d.ĩ effectu ꝭm intellectũ glo.⁊ doc.⁊ hꝫ materiã aliqualiter difficilẽ ⁊ inuolutã etiã ponit̃ in.l.interdum.de condi. inde.vbi est difficilis glos.⁊ dic vt ibi. No.ergo repetit hoc nisi prius restituatur ad repetendum:sed postq̃ fuit restitutus intentabit condictionem indebiti.vel dic ꝙ vnum tantuꝫ iudiciũ agitabitur:quia restituetur ad ipsam petitioneꝫ solutionis:qꝛ restitutio tribuit id quod abstulit lesio . non enim fuit lesus in perdendo conditionem indebiti:quia cum soluit eam non habeat nec etiam acquisiuit per solutionem quia si fuisset maior eam non acquisiuisset intelligendo prout gloss.intelligit in debito ciuili sed naturaliter debito fuit ergo lesus in soluendo er
2 go restituitur sibi pecunia soluta.⁊ hec vera. ¶ †Opponitur contra tex.qui dicit ꝙ legatum erat indebitum ⁊ ꝙ fuit solutũ per errorem iuris ⁊ postea dicit ꝙ non repetitur nisi per restit. in integ.nam videtur ꝙ non sit necessaria restitutio:quia indebitum solutum per errorem iuris repetitur a quolibet maiore per condictionem indebiti sine restitutione vt in toto tit.de cõdi.inde.⁊.s̃.de iur.⁊ fac.igno.l.cũ quis.qꝛ error iuris nõ debet nocere in damnis euitãdis. Timore huius glo.j.⁊ etiam.ij.in prin.volens soluere dicit ꝙ cõtrarium procederet quãdo esset omnino indebitũ tam ciuiliter q̃ naturaliter quo casu non haberet locum qd̃ hic dicitur qꝛ maior posset repetere sine restitutione:fortius minor.sed illa.l.debet intelligi quãdo nõ erat indebitum omni iure.sed ciuiliter tãtum naturaliter vero erat debitũ quo casu si esset solutum a maiore per errorem iuris nõ repeteretur naturali obligatione impediente.sed si soluatur a minore repetitur beneficio etatis per restitutionẽ in integ. Adde ꝙ eadem ratio esset qñ esset omnino indebitũ ⁊ foret solutũ scienter per errorẽ. Nam tũc maior nõ repeteret.l.cuius per errorem.de regu.iur.l.j.de condi.inde.sed minor poterit repetere per restitutionem in integ.⁊ ita supple hãc.l.dum dicit per errorem iuris.subaudi.vel scienter.⁊ tunc non curo an esset indebitum omni iure vel ciuiliter tantum. Ponit autem glo. exemplum in legato facto in minus solenni voluntate qd̃ est indebitum ciuiliter propter defectum solennitatis . ⁊ naturaliter debitum propter voluntatẽ defuncti. Item in eo quod potest detrahi per falcidiam quia est indebitum ciuiliter per.l.falcidiaꝫ que resecat.⁊ naturaliter debitum propter voluntatem defuncti.qꝛ presumitur voluisse ꝙ integraliter soluatur cũ detrahere falcidiam fiat contra voluntatẽ defuncti.vt in.l.titia.ff.ad.l. fal. Pe.reprehendit ista exempla dicẽs ꝙ in illis casibus legatũ est indebitũ:etiã naturaliter propter resistentiã.l.que impedit nasci naturalẽ obligationẽ:vnde intelligit hãc. l.in indebito omni iure.⁊ ad cõtrariũ respondet ꝙ tunc tale indebitũ solutũ per errorẽ iuris posset repeti a maiore quãdo soluẽs tractaret de dãno euitando sed hic tractat de lucro.ibi heres soluens cũ lucretur hereditatem ⁊ quicquid nõ solueret lucretur: vnde maior soluẽs legatũ omnino indebitũ nõ repetet per errorẽ iuris qꝛ talis error nõ prodest in lucris captãdis. Breuiter doc.
3 nostri sequũtur opi.glo.qd̃ plene dic vt in.d.l.cũ quis. ¶ †Secũdo opponit̃ ꝙ ex quo facta sit solutio per errorẽ nõ sit necessaria restitutio.qꝛ etiã maior repeteret.vt in.l.error.ĩ. ad . l.fal. So.verũ est si esset error facti quo casu nõ haberet locũ ista.l. inquantum loquit̃ de restitutione:sed hec fuit error iuris. Sed vltimo oppo.ad idẽ ꝙ nõ sit necessaria restitutio.vt in.l. interdũ.ff.de cõdi.inde.vbi dicitur ꝙ persona facit locũ repetitioni nec potest intelligi illa.l.ꝙ repetat per restitutionẽ in integrũ. qꝛ cõgrueret ti.in quo situata est sed repetit per cõdictionẽ indebiti sine restitutione. Solu.si talis minor non legitime solueret non cũ autoritate tutoris:vel etiã curatoris quando ipsum habebat:⁊ tunc fateor contrarium. Nã tunc non transtulit dominium eius quod soluit ideo si extat potest vendicare: ⁊ si est cõsumptum potest condicere:quia talis solutio non liberauit eum ab obligatione naturali qua tenebatur postq̃ nõ transtulerat dominium ⁊ sic cum non inducat liberationem nõ prohibetur inducere repetitionem sed hoc debet intelligi quãdo soluit legitime cum autoritate tutoris vel curatoris quo casu liberat̃ a naturali obligatione.⁊ sic mero iure nõ inducit̃ repetitio etiã re extãte quia translatũ est dominiũ.ideo necessaria est restitutio per quã recuperat solutũ:⁊ aduersarius recuperat naturalem obligationẽ que per solutionẽ fuerat extincta. vt.s̃.ti. priori.l.j.⁊.ij.⁊ hoc voluit gloss.mag.circa si.in effectu. ¶ Sed tunc extra glo.oppo.quia aut minor petat restitutionem ad id qd̃ soluit aduersarius obijciet cõpensationem de naturali debito quo potest obijci.l.etiam.ff.de cõpẽ. Solu.dicit glos.in.c. cũ quis.§.j.de cõdi.inde.⁊ in.d.l.interdũ.ꝙ cõpensatio potest obijci petenti.nõ autẽ repetẽti ne repetitio que cõceditur a iure hoc casu sit frustratoria. Bal.dicit subtilius ꝙ cũ minor petit se restitui non erat obligatus naturaliter cuꝫ illa naturalis obligatio erat extincta per solutionẽ.vt.s̃.dixi:ergo nõ potest obijci cõpensatio postq̃ minor recuperat ꝙ soluit.tunc aduersarius recuperat naturalem obligationem et nõ est tractãdum de compensatione cum executio sit iam facta. Cetera dic vt no. in.d.l.interdum vero.

¶ Si aduersus dotem. Rubrica.

2 ☞ Beneficium restitutionis in integrum licet concedatur ex priuilegio etatis transmittitur tamen ad heredem quando concernit lesionem patrimonij.
3 Predia an possint dari in dotem a minore.
4 Mulier maior oĩa que hꝫ põt dare in dotem ⁊ qd si est minor.
5 Quod aliud sit dicere vltra patrimonium et aliud vltra vires patrimonij.
6 Mulier minor nõ habẽs curatorẽ si ꝓmittat in dotẽ vltra patrimoniũ suũ an valeat ꝓmissio ⁊ quid si habebat curatorem.
1 Voniam. †Aduersus dotẽ immoderataꝫ restituit̃ mulier minor ⁊ eius heres.h.d.ꝭm Bar. ¶ In tex.ibi dixisse.s.illi tantã dotẽ nõ merebatur inspecta qualitate persone sue ⁊ etiam vxoris ⁊ consuetudine loci.si autem merebatur:tunc licet dedisset omnia bona in dotẽ non esset lesa.qꝛ vtitur iure cõmuni . vt ĩ.de iure do.l.nulla.sꝫ si dedisset plus q̃ haberet.tũc distingue vt ĩ gl.si.licet Ja.de are.videatur tenere ꝙ quãdo maritus meretur dotem datã etiam si excedat patrimoniũ vel vires cuius non dicatur ledi.qd̃ falsum est quia non sequitur ille meretur: ergo mulier bene facit dare plusq̃ haberet qꝛ hoc non fecisset
2 diligens ꝑsona. ¶ †In text.ibi si a te hereditas ⁊c. No.ergo ꝙ beneficium restitutionis in integ.licet cõcedatur ex priuilegio etatis trãsmittitur tñ ad heredẽ qꝛ nõ est mere personale cũ cõcernat lesionẽ patrimonij.alias secus.l.qꝛ personale.ff.so.mat.
3 ⁊ facit.l.non solũ.ff.de in integ.resti. ¶ †In glo.ibi:sed an predia possint dari in doteꝫ:subaudi a minore cũ decreto iudicis vel sine.⁊ videtur ꝙ etiã cũ decreto nõ possunt cum nõ possint alienari nisi ex causa eris alieni soluendi vt in.l. ob es.allegata in glo.in toto tit.de rebus eorum.⁊ hoc nõ negabat es alienũ. Glos.tamen tenet contrarium per.l.titia.ff.de iure do.vt sicut possint alienari ex causa eris alieni:ita ex cã dotis:⁊ est speciale fauore dotis;⁊ hec vera. Intellige ergo istã.l. ꝙ interuenit de

cretum iudicis: tñ illa mulier habebat predia quādo dedit oīa sua bona in dotem: ꝛ sic voluit datio: alias non valuisset et sic non esset necessaria restitutio sed possent predia vēdicari et de eis nihil lucraretur maritus ex pacto vel a.l. quia nō essent dotalia ꝛ pactum non operatur nisi super dote quidam tamen respōdent ad illam.l.titia.vt in glo.ꝛ tenent ꝙ etiam cum decreto nō possint dari qđ est falsum. ¶ In seq.ibi vel pro fratrib⁹ dic hec vera ſm Pe.precedens autem sibi non placet: quia illa mulier non fuit lesa in pacto de lucrando sed in datione dotis. Tu dic ꝙ etiam precedens est bona. quia leditur in vtraqꝫ si enim dedit maiorem dotem ꝙ̄ ille meretur ille plus lucrat̄ ꝙ̄ debeat lucrari. potuit ergo prehabita restitutione repetere totum illud quod habuit vltra competentem quantitatē vna cum fructibus perceptis constante matrimonio: quoniam illos non lucratur pro oneribus matrimonij. sed solum vsqꝫ ad debitam quantitatem ꝛ etiam ipsa mulier que dedit si viueret posset petere restitutionē vt in dote non sit nisi quantitas debita ꝛ residuum sibi restituatur. Opi. aūt Bar. posita in.l.fi.gl. communiter nō tenet vz ꝙ beneficium resti.in integ. quod est extraordinariū concurrat cū ordinario. Ad idem nec obstat.l. in cause.§.pomponius.ff.e.in quo Bar.se fundabat: quia ibi
4 cōpetebat ad diuersa. ¶ † In gl.fi.ibi dic ꝙ mulier maior oīa que habet potest dare in dotem. subaudi etiā non merenti. ꝛ licet ledatur non restituitur in integ. sed minor dicto casu restituitur. si autē marit⁹ meretur. tūc licet mulier sit minor dādo omnia sua nō leditur nec restituitur. sed si dedit vltra locū ha
5 bet distinctio sequens. ¶ † In gl.ibi.si vero vltra vires. Nota illum modum loquendi ꝙ aliud est dicere vltra patrimoniuz. aliud vltra vires patrimonij qđ declara vt in glo. sed Pe. dicit hanc differentiā non esse hic fiendā ꝛ ꝙ etiam quando pro
a misit vltra patrimoniū[a] mero iure valet promissio. Nam ipse pōt se obligare in mille millibus: licet ipse nō habeat in patrimonio nisi centū ꝛ obligatur efficaciter. vt.l. cōtinuus.§.illud.
6 ff.de verb.oblig. † Et ideo tenet ꝙ si mulier minor non habēs curatorē promittat in dotē vltra patrimoniū suū. q₂ cū nō habeat nisi.c. ꝓmittit.cc. valet promissio mero iure. q₂ potuit se obligare sicut maior: vt i.l.si curatorē hñs.C.de in iteg. resti. ꝛ ideo sibi necessaria est restitutio sicut si ꝓmittat̄ īfra patrimoniū. tñ vltra vires patrimonij. vt hic subijcit glo. si vero habebat curatorē tunc aut promisit sine vllo. ꝛ valet promissio ipso iure etiā vsqꝫ ad ꝯgruentē qualitatē: q₂ nō potuit se obligare. vt in.d.l.si curatorē habens. aut cū illo ꝛ eius autoritate: ꝛ tūc aut iste sciebat promissionē esse vltra patrimoniū vel vires patrimonij. ꝛ idem q₂ videtur dolose autoritatē suā interposuisse ꝛ hoc quātum ad obligandū minorem sed in preiudiciū sui potest valere.l.cū post.§.j.de admi.tuto. Si vero ignorabat ꝛ sic bona fide. ꝛ tunc posset procedere distinctio glos. aut promisit vltra patrimoniū ꝛ nō valet ipso iure: quatenus est vltra aut vltra vires: ꝛ valet sed restituitur.

a ¶ Vltra patrimoniū. Adde an appellatiōe patrimonij intelligat̄ de qualibet re tēporali vide per Archi.in.c. nominationes.in.ij.colū.ij.q.vj.

¶ Si aduersus delictum suum. Rubrica.

2 ¶ Minor quando in totum excusetur in delictis ꝛ quando iuuetur per restitutionem.
3 Differentia inter crimen delictum maleficium ꝛ peccatum.

1 In criminibus. † Aduersus delictū dolo commissum minor nō restituitur. secus si culpa. h.d. ¶ † In tex.ibi in criminibus subaudi
2 b atrocibus:[b] ꝛ cūagitur criminaliter. Si autez non sint atrocia sed cōmunia: tunc subuenitur quatenus miseratio etatis patitur: vt.ff.e.auxilium.§. in deli. Item si criminaliter sed ciuiliter ageretur. tunc subuenitur in hoc vt habeatur pro cōfesso vel transigēte. vt.ff.e.l. ex cause.§. nunc vidēdum. ſm Pe. ꝛ Cy. vel. distingue plenius ſm Barto. ꝙ aut loquimur in infante ꝛ ille videtur in totum excusatū quia habet animū. ꝛ tunc non videtur delictū cōmisisse. vt.ff. ad.l.corneliaz.de sica.l.infans. ꝛ de fur.l.impuberem. Aut loquimur in maiore infante. ꝛ tunc aut est tale delictum qđ in eū non cadit. ꝛ idem vt in.l.proxima. Aut cadit: ꝛ tunc cōmisit dolo: ꝛ non iuuatur per restitutionem vt in prin. huius.l. sed minor pena ex officio iudicis sibi imponitur. vt in.d.§.in delictis ꝛ.l.aut facta.in fi.de penis. Aut cōmisit per culpam ꝛ iuuatur per restitutionez in integ.in totū: vt nulla pena sibi imponat̄.
3 vt hic in ver.sed cum delictū. ¶ † No. hic illa duo vocabula.l. crimē. ꝛ hoc importat dolum ꝛ aliter non dicitur crimen. Item delictum. ꝛ hoc est generalius ꝛ potest cōmitti cuz dolo ꝛ sine
c dolo. Est ꝛ aliud vocabulum quod dicitur maleficiū[c] ꝛ in quo differat a predictis. vide Bar.in.l.aut facta.in prin.de penis. Est et aliud vocabuluz. scilicet peccatū. ꝛ in quo differat a pre

b ¶ In criminib⁹ subaudi atrocib⁹. Adde que dicant crimina enormia ꝛ q̄ mediocria et q̄ leuia. Vid̄ p Car. zaba.i.c.vlt.in.vj. q.de tempo. ordi. ꝛ que sunt crimia grauia grauiora ꝛ grauissima. vide abba.in.c.tue.de pe. Abb.in.c.qualiter.el.ij.de accu.

c ¶ Maleficiū. adde an i maleficijs voluntas coacta habeatur pro voluntate. vide per abba.consi.ij.

dictis. vide gl. de penitētia distin.j.c.si peccatū. ꝛ per predicta sunt expedite omnes glo. que sunt hic.

2 ¶ Maius est delictum cōmissuz in faciendo quia potest cadere in minore ꝙ̄ in non faciendo.
A dolo presumpto in preteritū minor conseruatur illesus ipso iure.
Minor an post didicita testificata admittat̄ ad producēdum testes.
3 Mater minori negligēs infra annū petere tutorem filijs pupillis non priuatur eorum successione si moriantur infra pupillarem etatem ꝛ quid si anteꝙ̄ labatur annus facta est maior et quid si post annum.

1 Licet in delictis. † Delictum cōsistēs in nō faciēdo nō cadit in minore. ideo ab ipso seruatur ipso iure illesus. h.d. notabiliter ꝛ semper allegatur. † ꝛ sic
2 maius delictū cōmissum in faciendo: q₂ potest cadere in minore vt in.l.prece. ꝙ̄ in nō faciendo. vt no.in.l.ij.j.ad sille. ꝛ qđ no. Bar.in.l.si quis ī tantā.j.vnde vi. ¶ Adde ꝙ etiā a dolo presumpto in preteritū minor cōseruatur illesus ipso iure q₂ lz ex quibusdā presumatur dolus in maiore. nō sic presumetur ī minore etiam si consistat in faciendo. vt in.l.vbi exigitur. ꝛ ibi no. per glo.ff.de eden. sed a presumendo in futurū minor nō excusatur. quod tamen dic vt no. Barto.in.l.j.ff.de ope.no.nuntia. §.nuntiatio. in questione illa vtrum post didicita testificata minor admittatur ad ꝓducendū testes ꝛ constat quod maior nō admmittitur propter timorem subornationis qui est dolus de futuro. vt in auten. qui semel.j.de proba. sed dubitatur an ille dolus de futuro presumatur in minore sicut in maiore quia si nō presumitur sicut nec dolus de preterito admittitur ad pro
3 ducendum. alias secus. dic ergo vt ibi. ¶ † Et no. optimam.l. pro matribus remanentibus viduis que tenentur infra annū petere tutorem filijs pupillis. alias priuātur eorum successione si moriantur infra pupillarem etatem. le.ij.§.si mater.ff. ad tertu. nam hoc est verum si sint maiores.xxv. annis tēpore quo maritus moritur. si vero minoris tunc excusantur ab illa pena vt licet negligant eam non patiantur: ꝛ quotidie ille casus accidit de facto ꝛ illud clare procedit si per totum annum quo deberet petere tutorem fuit minor. Sed pone ꝙ tempore mortis mariti habebat.xxiij. annos cū dimidio vel vltra puta decem menses: ꝛ postea infra annū effecta est maior non incipiat sibi necessitas petendi infra residuum temporis: ꝛ si non facit incidet in penam: illum casum habui de facto et dixi ꝙ si restabat tantum de anno ꝙ potuit commode petere ꝛ facere illi dari ꝛ incidit in penam si nō fecit. Si autem in residuo temporis quod restabat non potuisset hoc commode facere attenta consuetudine vel stylo curie prout erat in casu posito tunc nō incidit. ꝛ pro hoc quod habetur ī.l.cum stipulatus sim mihi a proculo.de verbo.obliga. Sed quid si fuit minor per totum annū: postea effecta est maior. tamen filius adhuc erat pupillus: puta duorum vel trium annoruz. ꝛ sic adhuc egebat tutore. an necessitas incipit currere matri a tempore quo facta est maior: vt debeat infra annum ab illo tempore petere vel per seipsam tutelam accipere sub beneficio inuentarij: et si non facit incidit in penam filius moriatur in pupillari etate quilibet prima facie diceret ꝙ sic: quia cessante excusatione scilicet minoris etatis deberet cessare excusatio vt ex tunc incipiat incumbere necessitas argumen.in.l.titia.§.vsuras.ff.de legatis.ij. In contrariū facit quod not.gloss.infra in qui.cau.in integ.restit.non est ne. l.j. ꝛ istam partem tenet Bal.in pluribus locis. ꝛ dicit se ita cōsuluisse. ꝛ postea reperisse Specula. hoc idem tenentem in titu. de restitu.in integ.§.j.ver.sed quid si ipsa mulier. tangam fortē in.d.l.j. ꝛ per Bar.in autē.si captiui. de episco. ꝛ cle. ꝛ i.l. precibus.de impu. ꝛ alijs substitu.

¶ Si aduersus vsucapionem. Rubrica.

2 ¶ Prescriptio que non est incboata cōtra defunctū nō currit ipso iure contra minorem.
Prescriptio triginta annorum incboata cōtra defunctum cui minor successit quod dormiat durante minori etate ꝛ illa finita excitetur.
3 Prescriptio conuentionalis incboata contra defunctum currit contra minorem qui ei successit sine spe restitutionis.
Quasi dominiū cōpetit prescribenti sed ille qui prescripsit habet verum dominium vtile vel directum.
4 Si ago contra te ad fundū ꝛ ad fructus perceptos ex fundo iaz sunt.x.anni. vel vltra ꝙ nō habeam necesse petere te condemnari ad ipsos fructus sed possum petere te condēnari ad estimationem quia non est verisimile ꝙ extent.

Contra

1 **Contra.** † Aduersus cursum prescri-
ptionis incboantis contra de
functũ cui minor successit ⁊ cõpleti cõtra ipsum
minorẽ minor restituit in integ. h. d. ꝯm intelle
ctũ glo. mag. in fi. qui est verus reiectis aliis. et
illa. l. nõ corrigitur per. l. fi. j. in q. cau. in integ.
2 resti. non est neces. vbi dicit. † ꝙ hodie minor ipso iure seruatur
illesus aduersus cursum prescriptionis: qr nõ currũt ipso iure
minori sed incipiũt currere postꝙ est maior. nã hoc habet locũ
in prescriptionibus nõ incboatis cõtra defunctũ: sed incboan-
dis cõtra minorẽ qr nõ incboatur sed si erãt in cõtinua contra
defunctũ cõtinuant cursum cõtra minorẽ et cõpleuerunt alias
esset dicere ꝙ dormirẽt durãte minori etate qd realr non repe-
ritur iure ciuili nisi in pscrip. xxx. annorũ incboata cõtra defun-
ctum cui successit: qr durante minori etate dormit ⁊ nõ currit.
⁊ illa finita excitat: vt in. l. sicut. circa fi. de prescript. xxx. anno. et
3 de hoc plene not. in. l. ei cui. ff. de mino. † Inquãtum autẽ dicit
hic ꝙ restituitur in pscriptiõe legali. sed si esset cõuentionalis
⁊ incboata cõtra defunctũ curreret cõtra minorẽ sine spe resti-
tutionis: vt in. l. emilius. ff. eo. ti. de mino. ¶ In. j. glo. ma. ibi:
sed quasi dominiũ. glo. nõ bene loquitur per prescriptionẽ lon
a gi tpis[a] acquiritur dñium vtile nõ autẽ quasi dñium: vt not. in
aut. nisi tricẽnale. j. de bo. ma. lꝫ per vsucapionẽ triennii acqui-
ratur dñium directum. ⁊ ibi not. sed quasi dñium cõpetit ante
prescriptionẽ cõpletam ⁊ sic prescribenti nõ autẽ illi q prescri-
psit ille em̃ habet verum dñium vtile vel directum: sed ille qui
nondũ prescripsit sꝫ prescribit: qr habet titulũ vel bonã fidem
dicit habere quasi dominiũ: vt not. in. l. cũ postulassem. de dã.
infec. qd facit cõpetere publicianam non reiuendicationẽ: vt in
toto ti. de publi. habet ergo locũ illa. l. in vsucapione ⁊ prescri-
ptione longi tpis. ⁊ in illo dr vsucapio: vt in toto ti. vsuca. ff. eo.
¶ In glo. ibi. ⁊ no. dic hoc sequit in glo. emanauit timore con-
trarii de. l. fi. j. in qui. cau. in integ. restit. nõ est neces. per quã vi-
debatur nõ procedere hãc legẽ. inquãtum vult vsucapionẽ vel
prescriptionẽ currere cõtra minorẽ: qd etiã glo. corroborat per
alia argumenta. sed solue vt in fi. glo. ⁊ per id qd. s. dixi: qr oĩno
procedit in incboanda cõtra minorem: nõ autẽ incboata cõtra
4 defunctũ cui minor successit. ¶ † In gl. ibi: qr nõ tempore reti
neri potest illa glo. allegatur ad vnum ꝙ si ago cõtra te ad fun
dum. ⁊ ad fructus pceptos ex fundo iam sunt. x. anni vel vltra
non habeam necesse petere te condemnari ad ipsos fructus: sed
possim petere te condemnari ad estimationẽ qm̃ non est verisi-
mile ꝙ extant: sed ꝙ sint consumpti qr non tanto tempore pñt
durare: lꝫ vt plurimũ petantur condemnari ad fructus si extãt
⁊ si non extant ad estimationem.

¶ Si aduersus fiscum. Rubrica.

2 ☞ Priuilegiatus vtitur suo priuilegio cõtra priuilegiatũ.
3 Quid in priuilegiaits eodem priuilegio.
4 Procurator cesaris de quibus causis cognoscat.
5 Pretium potest dici longe minus iusto licet nõ sit vltra dimi
diam iuste.

1 **SI probus.** † Minor restituit etiaꝫ
aduersus fiscum: ⁊ tunc
pcurator cesaris vna cũ preside erit iudex. h. d.
2 cũ. l. seq. cũ primo dicto ꝯcordat. l. in fraudẽ. §.
b fin. ff. de iure fisci. ¶ † Et sic no. ꝙ priuilegiat⁹
vtitur suo priuilegio[b] cõtra priuilegiatum: tñ
hic sunt priuilegiati diuersis priuilegiis. nam minor est priui-
legiatus vt restituatur in integrũ si ledatur. de fisco autem non
reperitur iure cautuꝫ qd in hoc sit priuilegiatus lꝫ habeat alia
priuilegia. s. de tacita hypotheca: ⁊ vt preferatur aliis. De hoc
3 tñ dic vt no. in. l. respu. j. q. ex cau. ma. † Qñ aũt sunt priuilegia
ti eodẽ priuilegio: an alter cõtra alterũ possit vti vt vn⁹ minor
cũ alio. dic vt in. l. verũ. §. fi. cũ. l. seq. ff. de mino. ⁊ de isto brocar
4 do dic per Cy. in aut. quas actiones. s. de sa. san. ecc. ¶ † Con-
tra scdm dictũ. s. cõtra. l. ii. in fin. opp. ꝙ solus pcurator cesaris
sine preside sit iudex inter fiscũ ⁊ priuatũ: etiã ipo iure: vt. j. vbi
c cause fisc. l. ad fiscum. Sol. Cy. hic in additionib⁹ vr̃ distingue
re aut loquimur de causis meri imperii[c] vt sunt cause crimina-
les. ⁊ de illis se non impedit procurator cesaris sꝫ solus preses
l. nec quicꝙ. in princi. de offi. procon. ⁊. j. vbi cau. fis. l. j. Aut lo-
quimur de causis mixti imperii. ⁊ tũc vterꝙ simul est iudex ita
loquimur hic. nã resti. in inte. cũ expediat iudicis officio nobi-
li. ⁊ ad priuatã vtilitatẽ est de imperio mixto: vt no. in. l. iubere
cauere. de iuris. om. iudi. aut in causis mere iurisditiõis simpli
cis. ⁊ in illis pcurator cesaris sol⁹ est iudex ĩter fiscũ ⁊ priuatũ:
vt in. d. l. ad fiscũ. Adde ꝙ est verũ in loco vbi dictus pcurator
cesaris reperit. als ipse pses erit iudex: vt. j. de bo. va. l. si vacan

5 tia. li. x. ⁊ ibi no. p Bar. adde qd dicã. j. in. l. fin. † No. etiã. l. j. dũ a
dicit pretio longe minori. iũcta glo. ꝯm do. Raph. ꝙ pretiũ po
test dici lõge minus iusto. lꝫ nõ sit vltra dimidiam iusti.
2 ☞ Qñ camera vẽdit bona rebelliũ ꝙ quilibet habẽs ius in
talibus bonis cõparere debeat ante venditionẽ factã ad impe
diendum eam ⁊ protestandum vt hic. ⁊ si cõpareat post vendi-
tionem ꝙ remedium habeat ⁊ quis erit iudex. ⁊ nu. 4.
3 Qñ camera vendit que sint necessaria vt valeat venditio ⁊ nõ b
possit retractari etiam beneficio etatis.
4 Si fiscus vendidit rem minoris tanꝙ debitoris: an ille minor
poterit ex priuilegio minoris etatis restitui ad rescindendã vẽ
ditionem oblato debito ipsi fisco.
1 **Edicto.** † Qñ fiscus vendit rẽ minoris tanꝙ
sui debitoris non iuuat minor bñfi
cio restitutionis nisi fraus intercessit vel solennitas
seruata nõ fuerit. h. d. no. ¶ In tex. ibi: nullã admit
tunt questionẽ. hoc est dicere ꝙ in casu quẽ proponebat iste mi
nor imperatori nõ faciebat ad propositum edictũ diui Marci
in quo continet ꝙ qñ fiscus vendit rem alienã: sed dñs nõ con-
queritur infra quinquenniũ emptor est securus sed infra quin- c
quenniũ si cõqueritur ⁊ probat potest ab emptore aduocare. ⁊
emptor habet regressum contra fiscum de euictione: sed si dñs
esset minor audiretur perpetuo. nam illud edictũ loquitur qñ
fiscus vendit rem vt suam. Pone exemplum si bona alicuius
rebellionis sunt confiscata ⁊ fiscus capit possessionẽ oĩm ⁊ ven
dit: tamen inter illas res quas rebelles possidebãt erat quedã
possessio que nõ erat sua sed mea. ⁊ fiscus illam vendidit tanꝙ
suã si sum maior tpe venditionis vsꝙ ad quinquenniũ possum
eam rescidere. si sum minor perpetuo. ⁊ hoc olim hodie per ti.
j. de quadri. prescri. emptor statim est securus ⁊ non põt ab eo
res aduocari: sed ille qui erat dñs põt agere cõtra fiscum vsꝙ
ad quinquenniũ ad recuperationẽ pretii. si autẽ erat minor di-
cit glo. ꝙ vsꝙ ad quadrienniũ potest recuperare rem. Doc. di-
cunt contrarium ꝙ ad rem non datur regressus nec intra qua- d
driennium nec post: sed bene potest agere contra fiscum etiam
post quadrienniũ in hoc differt a maiore. de hoc dic vt not. per
2 Cy. post Pe. in. l. neꝙ. de resti. mili. † Et sic not. magnũ pericu
lum qñ camera vendit bona rebellium vnde quilibet cõpareat
ante venditionẽ factã ad impediẽdum eã ne fiat ⁊ protestat qd
talis possessio non vẽdatur: qr est sua ⁊ non rebellis. ⁊ si hoc fa
cit ⁊ eo nõ obstante vendatur poterit venditionẽ per oĩa retra-
ctare per. l. singularẽ. ff. de rescin. ven. l. fundus qui lucii titii. et
j. de distrac. pig. l. si residuũ. sed si veniant post venditionẽ non
habet remediũ nisi cõtra cameram ad pretium sed in casu queꝫ
proponebat ille minor imperatori: fiscus non vendiderat rem
ipsius minoris tanꝙ suã. s. fisci: sed tanꝙ ipsius minoris ppter
3 debitum fiscale in quo pater suus vel ipe tenebatur. † quo casu
ad hoc vt venditio valeat ⁊ non possit retractari etiam benefi-
cio etatis plura sunt necessaria: de quib⁹ hic per gloss. Sed ple
nius per glo. j. de fi. instru. ⁊ iur. haste fisca. l. j. lib. xii. et. j. de pre
scrip. xxx. an. l. j. quorũ si aliquid deest venditio ipso iure nõ va
let ⁊ potest reuocari etiam per maiorẽ sed hic deficiebãt duo. s.
solennitas subhastationis etiã quia fuit vendita minus iusto
pretio dolo ⁊ fraude interueniente. ideo poterat ille minor non
ex priuilegio minoris etatis lꝫ de iure cõi ab emptore rẽ aduo
care soluendo tamen debitum ipsi fisco ⁊ fiscus tenebit emptori
de euictione. Poterit etiã soluere ipsi emptori illud in quo te-
nebatur fisco qr potest quis soluere creditori creditoris sui. l. si
opera. de doli except. ⁊ hoc si ille emptor iam soluerat pretium
4 fisco per ea que no. s. qd me. cau. l. iii. in glos. mag. † Et aduerte
d diligẽter[d] qr tex. hic circa fi. ibi dũ dicit si aditus rationalis vi-
detur ⁊c. videt velle ꝙ tunc inter dñm vẽdicantẽ rem ⁊ empto-
rẽ. ⁊ sic inter duos priuatos si iudex pcurator cesaris quod est
notandũ si qs emat a camera cõis tã alicuius pro debito fisca-
li: ⁊ postea conueniat a dño tanꝙ venditio fuit male facta corã
potestate potest emptor petere se remitti ad iudices camere q
tenent locũ pcuratoris cesaris ⁊ isti erũt iudices. Casus est hic
notabilis ⁊ singularis vnde volens retractare talẽ venditionẽ
bene cogitet qualiter poterit obtinere si illi qui vendiderũt reꝫ
habẽt etiã iudices in retractatiõe vẽditionis. Opꝫ ergo ꝙ ha-
beat ius clarissimũ ad hoc vt illi veniãt cõtra factũ propriũ vl
suorũ antecessorũ. Sed hic quero quid si oĩa requisita interue-
nerunt hoc casu sed facta vẽditione compareat aliquis dicens
rem vẽditã fuisse sibi obligatã ⁊ ideo non potuisse vendi in sui
preiudiciũ. Respondeo debuit hoc dicere tpe quo subhastat: si
hoc nõ dixit nõ debet audiri si subhastatiões sciuit vel scire po-
tuit quia censetur ius suũ remisisse. casus est notabilis. j. de re-
mi. pig. l. si hypothecas. ⁊ est spãlis in venditione que fit per fi
scũ vt ibi no. per gl. ⁊ in. l. sicut. §. nõ videt. ff. q. mo. pig. vel hy.
sol. secus si fieret p aliũ etiã illo sciente ⁊ patiente vt in illo text.

a ¶ Lõgi tẽporis. Adde aut. nisi. de bo. mat. c. ꝙcunꝙ eps. xvi. q. iii. glos. in. c. vlti. xviii. qd. vlt. docto. in. c. ad aures. de prescri.

b ¶ Priuilegio. Adde Bal. ĩ aut. habita. C. ne fil. p patre. Cy. ĩ. l. quo tpe. in vlti. colũ. C. de resti. mi. Abb. ĩ. c. auditis. Inn. de restit. in integ. Pau. de cast. con sil. cccxii. incip. viso puncto suprascripto.

c ¶ Imperii. adde an cãe meri et mixti imperii possint delegari. vide glo. in cle. j. de offic. de leg. Inno. in. c. super qõnum. eo. ti. Bald. in. l. j. in. ii. colũ. C. vbi de cri. agi opor. Lud. rõ. ⁊ Pau. de cast. in l. j. in. §. j. ff. de offi. eius cui man. est iur.

d ¶ Et aduerte diligenter. Adde ꝙ hic dictum Pau. de cast. allega. do. bar. sozi. in suo cõsil. ꝙ incip. eleganter ⁊ subtiliter. co. ii. in cõtrarium tñ alleg. tex. in. l. fundus qui lucii titii. ff. de rescin. ven. et tex. hic in. l. ii. ⁊ qd ibi Bar. Bald. et Ange. vbi sit differentia an agatur aduersus fiscuꝫ. et erit iudex procurator cesaris an aduersus priuatum ⁊ erit iudex preses prouincie. et tenet Bal. in. l. si minori. C. de iur. fis. lib. x. et vr̃ casus in. l. vnica. C. de ven. rerum fis. lib. x. ⁊ ibi hoc tenet glo. ⁊ sic aliqñ attribuitur iurisditio procuratori cesaris aliquando presidi et sic ordĩatio. sꝫ pro concordia idẽ do. Bar. in. d. cõsi. dicit ꝙ possum⁹ dicere qd ambo habeãt iurisditionẽ. scꝫ procurator cesaris et pses puincie ⁊ sic ordinari⁹. ⁊ allega. ita tenere domiñ. Joan. de pla. in. d. l. vnica. C. de vendi. re. fis. et sic dicet vtrisꝙ attributam iurisditionem demon

stratiue:put hr in l.j.ff.de offi. cõsu. ꝛ in.l.j.C.de offi.ꝑ fe.vr.ꝛ in auc.ha bita.ꝛibi declarãt naturã bal.ꝛ Sa li.C.ne fi.ꝑ pa.Ut scõo ꝙ possumus dicere:ꝓut dicit ꝑfatus.d.Joã.de pla.i.d.l.fi.minori vbi dicit ꝙ qñ agi tur ꝯ emptorẽ nõ solũ corã ꝑside qui est iudex inter pri uatos.l.j.ꝗ.et.ij. C.si ven.pig.aga. ꝫ etiã corã ꝓcura tore cesaris qui est iudex inter fiscũ et priuatũ vt ꝓbaꝉ hic i.l.j.ꝛ.ij.vel in ter duos ꝑuatos q̃ rũ alter hꝫ cãꝫ a fi sco ad cuiꝰ defẽsio nẽ se offert fiscus ꝛ ḣ ꝙ illa lex reddi tur in hoc singula ris vꝫ ꝙ lꝫ priuile giatꝰ autor super veniẽs ad defensio nẽ emptoris ꝑ eui ctione rei vẽdite: non immutet for rei nec trahat acto rẽ ad forũ ipsiꝰ au toris.l.vẽditor.ff. de iud.tñ secus est in fisco qui supue niẽs ad defẽsionẽ venditoris trahit actorẽ ad forũ su um.i.corã ꝓcura ratore cesaris.

a Stra.

¶ Absentes.ad de doc.i.c.cũ oẽs.

b de cõsti.ꝛ ibi Feli.

¶ De absentibꝰ. Adde glo.in vbo ipsoꝝ.in.c.ꝑñtiũ. de test.li.vj.ꝛ diffu se per Feli.in.c.cũ oẽs.de consti.ver. pria fuit opinio.

ꝛ sic no.tu Paduañ.ꝙ qñ emis a camera cõis rem alteriꝰ pro debito fiscali cũ solẽnitatibus requisitis nõ habes necesse face re cridas que durant ꝑ annũ ẜm formã statuti noui Paduani qꝛ illud habet locũ qñ fieret venditio ꝑ alio debita quã fiscali: vel qñ ipse dñs venderet sed sufficit tibi ad excludendũ omnes ꝙ nullus tꝑe subhastatiõis cõparuit ad ꝯtradictionẽ alꝰs esset secus vt.s̃.dixi.sed quid si ille debitor erat minor an:poterit ex priuilegio minoris etatis restitui ad rescindendã venditionem oblato debito ipsi fisco.Glos.hic videꝉ dicere ꝙ nõ dñ dicit ne maiores vel minores inueniꝉ.In cõtrariũ facit.j̃.si ꝑpter publi cas pensitationes.l.fi.Breuiter si fuit regestus minor cũ tutore vel curatore vt solueret debitũ fiscale ꝛ nõ soluit.ꝛ sic est consti tutus in mora amplius non audieꝉ.ita debet intelligi ista glo. alꝰs secus qꝛ nõ esset in mora.ꝛ ita procedit.l.contraria qđ no.ꝛ ita videꝉ declarare Bar.in.l.pe.j̃.de fi.instru.ꝛ iur.haste fis.sed si res nõ esset vẽdita.lꝫ propter vectigal non solutũ fuisset con fiscata restitueret in integ.vt.s̃.de minor.l.si ex causa.§.si in cõ missum.et si esset pupillus audiretur ipso iure sine restitutione vsq; ad.xxx.dies:vt in.l.imperatores.§.j.ff.de pub.tene menti qꝛ quotidiana sunt illa ꝛ declarata male hic per doc.

¶ Si aduersus creditorem. Rubrica.

Um ꝛ ipse. † Minor q petit se re stitui aduersus credi torem feneratitiũ restituitur nisi creditor ꝓbet ipsum fore effectũ locupletiorẽ ex pecunia mu tuata.h.d.cũ.l.se.ẜm cõem intellectũ gl.ꝛ doc. Et est speciale in odium feneratorũ qđ sufficit minori petenti restitutionem aduersus eũ allegatur ꝛ probatur se fuisse minorẽ tꝑe mutui facti.Item allegatur ꝙ pecunia nõ fuit versa in suam vtilitatem:sed predicta hoc tamen nõ habet probare necesse.sed potius econtra creditor habet necesse ꝓba re cõtrarium lꝫ secus sit regulariter qꝛ minor debet ꝓbare non solũ minorẽ etatẽ:ꝫ etiã lesionẽ:vt in.l.nã et postea.§.si minor. ff.de iureiur.ꝛ de materia harum.ll.habetur.ff.de mino.l.patri pro filio.§.si pecuniã.qui loquiꝉ in creditore nõ feneratitio.suf ficit:notabilis.l.est.¶ Sꝫ opp.ꝙ nõ sit speciale odio vsurario rum vt habeat necesse probare pecuniã versam in vtilitatẽ mi noris cum idem sit in aliꝭs non vsurariꝭs:vt.j̃.de predi.mino.l. si prediũ.glo.hoc non soluit sed remittit ad ibi no.sed plenius dicit glo.s̃.de in integ.restitu.l.si.quorum verba Bar.hic tran scripsit ꝛ non fecit mentionẽ de eis:et etiam fuerunt verba Ja. but.dic vt in dictis locis plene no.

¶ Si vt se ab hereditate abstineat. Rubrica.

2 ¶ Ueritas non indiget adminiculis verborum.

3 Filius abstinẽdo ab hereditate paterna:an hodie remaneat he res nomine.

I vos. † Filius q se non immiscuit he reditati paterne non indiget re stitutione cũ sit tutus ipso iure aduersus credi tores hereditarios:sed si immiscuit et sit lesus potest restitutionẽ in integrũ petere aduersus aditionem.h.d.¶ In tex.ibi:nõ immiscuistis subaudi expresse vel tacite capiendo bona hereditaria sed ta cuistis.per aliquos forte annos ꝛ nõ fuistis ꝓtestati ꝙ nõ inten debatis obligari huic hereditati vel creditoribꝰ hereditariꝭs. vnde ꝑpter hoc creditores cõueniebãt vos tanq̃ tacite volue ritis hereditatem acceptasse eo maxime qꝛ eratis filiꝭ ꝛ si filius ergo heres.Imperator dicit qđ si nõ apparet vos immiscuisse

2 ista taciturnitas ꝛ omissio protestationis nõ noceret vobis† qꝛ veritas nõ indiget adminiculis verborũ.ꝛ ad hoc semp allegaꝉ ista.l.ꝛ veritas apparet eoipso ꝙ nõ ꝓbaꝉ ꝯtrium:qꝛ pro nega tiua presumiꝉ.Sed cõtra de.l.j.§.qui sunt in potestate.ff.si qs omis.cau.test.vbi diciꝉ ꝙ filius statim mortuo patre in cuius erat potestate velit nolit efficiꝉ heres ipso iure.Nec ob.bñficio ꝙ habet a ptore.vñ possit substituere qꝛ hoc nõ facit quo minꝰ de iure ciuili etiã de.l.xij.tab.infigatur sibi hereditas etiã inui to.So.illud est verũ quo ad nudũ nomẽ ꝛ etiã quantũ ad vtili tatẽ vt decedẽs etiã ignorãs sibi hereditatẽ delatã transmit tat ad quoscũq; heredes:vt plene no.in.l.ex militari.§.si.de te sta.mili.ꝛ etiã confirmanꝉ tabule pupillares ꝛ dationes tutorũ vt hic.ꝛ in.l.si filius qui patri.de vul.ꝛ pup.nõ quantũ ad hoc vt obligeꝉ creditoribꝰ hereditariꝭs cũ effectu nisi se immiscue rit.ꝛ hoc vult illa.l.ꝛ istud ꝑpter beneficiũ pretoris ꝙ concedit sibi vt abstinere possit sicut quilibet volũtariꝰ heres propter qđ bñficiũ redactus est ad instar mãcipati:vt in.l.nã nec emã cipatus.de leg.j.Ideo si creditores cõuenirent filiũ ꝛ filius cõ

pareret non tamen appareret ꝙ cõparuerit vt heres nec credi tores probauerũt institutionẽ non habent intentionẽ eorũ fun datã propter hoc solũ ꝙ ille erat filius:ꝛ propter hoc deberet solui.ꝛ hoc voluit glo.in.l.si cum dotem.§.transgrediamur.ff. so.ma.per doc.in.l.necessariꝭ.ff.de acqui.heredi.ꝛ per hoc est ex

3 pedita glo.q̃ est hic.† Dicũt quidã per hãc legẽ ꝙ hodie filius abstinendo se ab hereditate paterna nõ remanet heres nomine cũ habeat bñficiũ abstinendi ab ipsa iꝑiali q̃ põt facere desi nere esse heredẽ:vt no.in.l.in substitutione filiꝭ.ff.de vul.ꝛ pup. licet pretor per suũ edictum non potuerit:vt insti.de bo.pos.§. quos autem.sed veritas est in contrariũ:qꝛ illa.l.non intendit dare ptãtem abstinẽdi de nouo sed refert ꝛ fundat se in ptãte da ta ab edicto pretoris.idẽ esset in instituto nisi expresse diceret contrariũ.nam de illa opinione multa mala sequuntur et per deretur existẽtia sui heredis cum oĩbus effectibus suis quod est periculosum dicere.

2 ¶ Presentes in ciuitate vel loco debent citari personaliter: sed absentes a ciuitate possunt citari ad domũ ꝛ si nuntius per quisiuisset presentẽ in ciuitate ꝛ reperire nõ potuit posset eũ ci tare ad domũ ꝛ qualiter faciet relationem.

3 Minor petẽs restitutionem aduersus aditionem hereditatis qualiter necesse habeat probare se lesum ex aditione.

4 An sufficiat generale ꝓclama qđ quicũq; voluerit cõtradicere ne talis restituatur:cõpareat infra talẽ terminũ:an aũt necesse sit singulos citari personaliter vel ad domum.

5 In restitutione in integrũ an contestetur lis.ꝛ nu.6.

Qñ possit ad diffinitiuam perueniri lite non cõtestata.

6 Iudex ex officio etiã nemine petẽte postq̃ cõcessit restitutionẽ aduersus aditionem et hereditas est repudiata debet ꝓuidere ne bona hereditaria dissipentur dando curatorem bonis ꝛ fa ciendo inuentarium apud acta.

I omnes. Ista auc.est vulgaris ꝛ ponit practicã.l.C.in eo qđ ibi dicit

1 in ver.ꝙ si pro herede.† docet qualiter sit cõceden da restitutio aduersus aditionẽ hereditatis ꝛ conti net plura.nam prima facit ꝙ sint citandi omnes creditores he

a reditariꝭ tam presentes q̃ absentes.ᵃ intellige de presentibꝰ in ciuitate vel in loco in quo petitur restitutio:non tamen si sunt presentes in iudicio qꝛ tunc nõ sunt citandi.vt no.in.l.j.C.de in ius vocã.ꝛ in.c.fi.de elect.lib.vj.in nouella debet tamen eis assi gnari terminus ad dicẽdum quicquid volunt ꝛ possunt quare restitutio non sit cõcedenda ꝛ deberẽt expectari vsq; ad lapsum

2 termini.¶ † Et no.ꝙ illi qui sunt presentes in ciuitate vel loco debẽt citari personaliter qꝛ nuntius de facili põt hoc facere:ꝫ illi qui absunt a ciuitate possunt citari ad domum:qꝛ nõ de fa cili nuntius posset eos querere per mũdum:vt.j̃.quõ ꝛ qñ iud. l.ab eo.ꝛ hoc forte fuit de mẽte istius auc.alias superflue videꝉ loqui dum dicit presentes vocãdos ꝛ postea idẽ dicit de absen

b tibusᵇ si in modo vocandi non esset aliqua differentia si tamen nuntius ipsum perquisiuisset per ciuitatem ꝛ reperire non po tuisset posset citare ad domũ.debet tamẽ in relatione de hoc fa cere mentionẽ secus qñ absunt qđ dic vt no.in.c.causam.de do lo ꝛ cõtu.ꝛ ꝑ Bar.in.l.si finita.§.iulius.de dã.infec.debent etiã citari legatariꝭ:vt in.l.qm̃ de ipsoꝝ preiudicio agitur cũ repu diata hereditate legata irritentur.Nec obs.de iure delib.l.si.§. sed legatariꝭ.vt ibi not.nã quãdo bona nõ sufficiunt creditores sunt melioris conditionis q̃ legatariꝭ ꝫ in casu illo sunt equa lis condi.ꝛ si illa citatio nõ fieret nõ valeret sñia:vt in glo.In tellige quo ad preiudicium non citatorũ sed quantum ad cita tos bene valeret ẜm doct.lꝫ quidã fatuus iudex:vt refert Bal. qui credebat ꝙ si oẽs essent citati excepto vno non valeret sñia ꝙ est fatuum.ꝛ idẽ dicit Bal.in inuentario ꝙ cõficitur per he redem vt non vitietur lꝫ aliqui creditores nõ fuerint citati imo valet quãtum ad citatos lꝫ illis nõ citatis preiudicium non fa ciat quia cause sunt separate et diuerse per.l.etiam.ff.de mino.

3 † Et per predicta videꝉ ꝙ minor petẽs restitutionẽ aduersus aditionem hereditatis:necesse habeat probare se lesum ex adi tione ꝙ facit probãdo hereditatem esse damnosam ꝛ plus esse in debitis q̃ in bonis alias ad quid citarẽtur creditores.alias si creditores probant cõtrariũ ꝙ bona sufficiunt non erit resti tutio cõcedenda ꝛ interest creditorũ vt nõ concedaꝉ vt habeant certam personã quam cõueniant:si tamen esset multum impli cita debitis:ita ꝙ necesse haberet ire ꝑ litigia:lꝫ appareret alꝰs ꝙ nõ esset dãnosa ꝑpter hoc solũ posset restitutionẽ petere.ff. de mino.l.minoribus.xxv.an.De hoc vide hic ꝑ Cy.ꝛ qđ not. Innocẽ.in.c.causam.qui filiꝭ sint legiti.ante fi.ꝗ.col.Secundo vult ista auc.ꝙ creditores citati debeant expectari per tres mẽ ses quod intellige nisi prius compareant.nam tũc finita causa dilationis finiretur dilatio.l.a filia.§.alendo.ff.ad trebel.Itẽ habet locum hoc iure cõmuni:sed statuta terrarum dant alios terminos

4 terminos ⁊ illi sunt seruandi. ¶ †Sed queritur an sufficiat ge-
nerale proclama q quicunq; voluerit contradicere ne talis re-
stituatur compareat infra talem terminum siue fiat per preco-
nem in loco cõsueto siue per edictũ in scriptis affixum: an autẽ
sit necesse singulos citari personaliter vel ad domum. Doc. di-
cunt q illi quos constat esse creditores: sunt tamen citandi sin
gulariter: sed quãdo ad illos qui ignorant sufficit tale pclama
generale: q tamen nõ preiudicabit absentibus a loco ad quo-
a rum notitiam peruenire non potuit: vt no. Innoc.[a] in.c.in no-
stra.de procu. ⁊ vide in.d.c.si.de elec.in nouella. Statuta etiam
terrarum dant certum modum: ⁊ vt primũ videt mihi q fiant
5 ille actiões generales: q2 difficile est ire per singulos. †Tertio
dicit ista aut. q non comparentibus creditorbus infra termi-
num datur restitutio. ⁊ sic valet snĩa diffinitiua etiã lite nõ con-
testata. nõ em potuit lis cõtestari si creditores qui faciebãt par
tem in hoc iudicio non cõparuerunt sed ꝯtra de.l.papinianus
exuli.in fi.ff.eo.vbi in resti.in integ.cõtestatur lis. Solu. est ve-
rum qñ quis per restitutionẽ petit aduersariũ condemnari ad
aliquid dandũ vel fiendũ sibi: sed in casu isto nõ petit illos cre-
ditores cõdemnari ad hoc sed solum remoueri obstaculũ adi-
tionis ppter quã nõ poterat hereditatẽ repudiare postq̃ eam
adiuerat: vt in.l.sicut.j.de repu.here. Unde petit rescindi adi-
tionem et reponi in eo statu in quo erat anteq̃ adiret. et sic non
potest postea repudiare. Petit autẽ a iudice hoc fieri nõ autẽ
a parte quo casu q2 in cõtumaciã istoꝝ creditoꝝ nõ potest huic
minori cõsuli per missionem ex primo vel secũdo decreto. idcir
co cõsulitur vt possit perueniri ad diffinitiuã lite nõ cõtestata
⁊ ad hoc allegat illa aut. et.l.iiij.j.fini.regũ.in.c.j.de eo q mit.in
pos.lib.vj. ppter qõ dicit Ja.but. fuisse terminatũ cũ quidam
fuisset cãcellatus de matricula indebite ⁊ peteret se in ea remit
ti: poterit lite non cõtestata ferri diffinitiua. ⁊ eodẽ modo si qs
peteret se cancellari de banno. nã in cõtumaciam syndici cõis.
a quo nihil petit dari vel fieri poterit ad diffinitiuã preueniri.
6 tene mẽti. †Sed quid si creditores vel aliqui eorũ cõparuissent
⁊ vellent litẽ cõtestari ⁊ litigare: ⁊ vellent ostẽdere q restitutio
nõ est cõcedenda. Respondeo deberent audiri per glo. que est ĩ
c. per venerabilẽ. qui filij sint legi. que dicit q licet in causa ap-
pellationis parte absente nõ sit lis cõtestata: vt no.in.l.fina.§.
illud.j.de tempo.app. Si vero pars est presens: ⁊ vult cõtesta-
ri: necessaria est contestatio. facit.c.per tuas.de app. ⁊ illa glo.
reputatur singu. predicta procedũt qñ restitutio petitur princi
paliter. si autẽ incidẽter: tunc indistincte sine nouo libello ⁊ sine
cõtestatione potest cõcedi: vt in.c.corã.de in integ.resti. et.ff.de
auto.tu.l.descẽdẽtibus.cũ ibi no. ẽm Bal. hic facit qõ no.bar.
in simili.l.cũ procurator.ff.de ope.no.nũ. ¶ Ultimo not.in fi.
q iudex ex officio etiã nemine petente postq̃ cõcessit restitutio
nem et hereditas est repudiata debet prouidere ne bona here-
ditaria dissipentur: q2 hoc cõstat sibi vt iudici q hereditas ia-
cet et sic potest de facto supplere dando curatorem bonis ⁊ fa-
ciendo fieri inuentarium apud acta.

1 **Si cum aui.** †Minor potest mediante beneficio restitutionis adi-
re hereditatem auitam quam repudiauerat. ⁊ repu
diare paternam quam adiuerat.h.d.in effectu. An
autem sine beneficio restitutionis possit hoc facere quis. dic vt
in illa.l.difficili.j.vnde libe.qui se patris.

¶ In quibus causis in integ.resti.non est neces. Rubri.

2 ☞ Qñ defunctus fuit interfectus heres nõ debet adire here-
ditatem nisi prius accuset occisores ⁊ faciat eos puniri et quid
si hoc non faciat.
3 Illud quod dicitur q mater negligẽs petere tutorẽ filio infra
annũ a morte mariti priuetur hereditate filij si decedat in pu-
pillari etate si ipsa mater erat minor: an iste annus incipiat cur
rere nisi a tpe quo est effecta maior.

1 **Minoribus.** †Nõ vindicare necem defuncti non reputat
delictum in persona minoris. ideo in penã nõ
incidit nec indiget restitutione.h.d.facit.l.fi.§.
si aduer.deli. ⁊ sic maius est delictũ in faciendo
2 quã in nõ faciẽdo. q2 primũ cadit in minore: vt
in.l.j.eo.ti.scdm nõ: vt in.l.fi. ⁊ in ista.l. †Et premitte q quãdo
defunctus fuit interfectus heres non debet adire hereditatem
nisi prius accuset occisores. ⁊ faciat eos puniri et si nõ faciat au
fertur sibi hereditas tanq̃ ab indigno.l.j.j.vbi cau.fisca.l.ĩ co-
gnitione.ff.ad silleia. hoc verũ si heres erat maior.xxv.ann. sed
si erat minor ⁊ adiuit nõ accusatis occisorib9 nõ incidit in talẽ
penã q2 nõ censet deliquisse: ideo nõ indiget restitutione vt hic.
⁊.l.minoribus.j.de his quibus vt indig. ¶ In gl. que incipit
accusando.in fi. pro illa gl. facit optime.l.qui iussu.ff.de infa. et
c.si.de sen.excõi.iuncto.c.de cetero.in fi.eo.ti. sed in contrarium
facit.l.titio seio.§.vsuras.de leg.ij. vbi beneficiũ qõ conceditur
alicui ratione minoris etatis finitur ea finita: vnde licet tpe adi
tionis fuerit ille excusatus: quia erat minor ab accusando occi
sores postq̃ tamẽ effectus est maior debet illa excusatio cessare:
duo em necessario incumbũt heredi.s. q vindicet necem defun
cti accusando occisores: ⁊ q hoc faciat ante aditam hereditatẽ.
lz ergo sit accusatus ad hoc scdo per minorẽ etatez remanet ta-
men obligatus ad primũ cum minor etas fuerit cõpleta.ar.ff.
de arbi.l.celsus.§.j. ⁊.l.generaliter.s.de epis. ⁊ cleri.cũ ibi no. ⁊
illam partẽ videtur tenere Cy.in.l.minoribus.j.de his qui.vt
indi. Alij tenent glo. nã illa necessitas incumbit ante aditã he-
reditatẽ. Postq̃ ergo licite adiuit ppter minorẽ etatẽ. ⁊ aditio
non reiteratur debet remanere perpetuo excusatus: sz si reitera
retur cũ cessaret excusatio si tpe aditionis esset maior. ita pbãt
3 iura in cõtrariũ allegata. ¶ †Et ppter hoc illa gl. nõ facit ad
b qõnem[b] ad quã allegat si mater que remansit vidua et erat mi-
nor ⁊ stetit minor per annũ vel vltra a morte mariti ⁊ nunq̃ pe
tijt tutorẽ filio ⁊ postea effecta est maior ⁊ filius est impubes et
indiget tutore: an illa mater habeat necesse petere infra annum
a tpe a quo est effecta maior tutorẽ dari. als priuet hereditate
filij si decedat in pupillari etate. Quidã allegant illã glos. q nõ
habeat necesse hoc facere: q2 postq̃ per integrũ annuz a morte
mariti infra quẽ imponebatur sibi necessitas fuit excusata ra-
tione minoris etatis: vt in.l.fi.s.si aduer.deli. remanet ppetuo
excusata lz effecta sit maior q2 beneficiũ excusationis debet esse
perpetuũ vt in hac glos. lz certe glo. refert se ad casum huius.l.
in quo necessitas incũbebat sibi ante aditionẽ: ⁊ tunc excusat et
aditio non reiterat: vt dixi. nos loquimur in necessitate incum-
bente matri qui incũbit infra annuz a morte mariti: sed annus
vel anni bene reiterãtur. ⁊ iura que dicũt q infra annũ a morte
mariti possunt suppleri ⁊ legitime etatis ipsius matris.ar.in
l.iij.§.seruus si heredi.de sta.libe. ⁊ qõ no. Bar.in.l.genero.de
his q no.infa. vt cũ illa mater tpe mortis mariti esset minor nõ
incipit ille annus necessitatis cũ ad eius inceptionẽ requirant
duo vt maritus sit mortuus: ⁊ ipsa sit legitime etatis. Incipit
ergo currere postq̃ effecta sit maior. et istam partẽ puto verio
rem. lz Spe.in ti.de resti.in integ.§.j.versi. sed quid si ipsa mu-
lier teneat primã partẽ. ⁊ etiã Bald.in.l.pcib9.de impu. ⁊ alijs
substi. ⁊ in aut. si captiui.de epi. ⁊ cler. ⁊ dicit se cõsuluisse. ⁊ ego
etiã aliqñ cõsului ẽm illã partẽ q2 benignior est sed alia verior
est in puncto iuris. nam necessitas semper incumbit matri do-
nec filius indiget tutore. ⁊ ista mater sit maior. ⁊ ista habent tra
ctũ successiuũ ⁊ concomitãtiam tpis: ideo diuersimode intelli
gunt ẽm diuersitatẽ tẽpoꝝ vt quousq; est minor desinat esse ne
cessitas: ⁊ postq̃ desijt esse minor incũbat: cum filij adhuc indi-
geant. Si autem mater efficeretur maior infra annum a morte
mariti tunc quid iuris sit etiã retẽta opi. Bal. ⁊ Spe. prout di
xi in.d.l.fi. ⁊ habui de facto consulere.

a ¶ Ut no. Inno. Adde eundẽ Inno.in.c.tuã.q ma.accu.po. ⁊ in.c.alberic9.extra de te. Bart. ⁊ Bal.in.l.fi.C.de iu.delib. et Bart.in extraua. ad repri.ĩ v.p edictũ. Car.in suo ꝯs.lxxiiij.colũ.j. Pe.de ancha.in consi.cclxx.incip.ĩ pmo dubio. ⁊ in ꝯs.xcij.inci.pria facie. ⁊ p alex.de imo.in ꝯs.cvj.col.pe.in.v.li. Fran.cur.

b ¶ Facit ad qõnẽ adde eũdẽ Pau.de ca. ⁊ ibi Alex.d imo.in.l.sciẽdũ.§.fi.ff.qui satis.cog. Bal.ĩ ꝯsi.cj.ĩ.iiij.lib.inci.dña Frãcisca. ⁊ als est in.ij.lib. ⁊ Ang.in cõsi.cxviij. Ludo.ro.in suo sing.ccxxj.ici.tu habes. ⁊ hic ad de eũdẽ Paul.de ca.ĩ ꝯsi.xviij.inci.in pũcto pscrip.in nouis. Frã.cur. ¶ Et tu pdictis. adde do. Maria.sozi.in suo cõsi.xx.col.iiij.ver. q̃uis.per.d. Bar.ciusfi liũ in suo ꝯsi.cliij.col.pe.ver.si quin to. ⁊ ver.se. Et ibi qñ ipa mater excu satur: q2 minor vel rustica. Stra.

2 ☞ Ius agendi ad supplementũ legitime quãto tpe tollat.

1 **Adolescentie.** †Tps quinquẽnij pfi-xum ad mouendũ que
relam inofficiosi testamenti non currit ipso iure mi-
nori.h.d. ⁊ dicit Cyñ. q glo. que est.j.de his qui ve.
eta.impe.l.fin. male intelligit hanc legẽ. Et adde q illud quin
quenniũ prefigebatur etiã per iura ffoꝝ.l.papinianus.§.fin.ff.
de inoffi.testa. ⁊ etiam iure.C.vt.j.de inoffi.testa.si quis filium.
2 in fi. ⁊ Bar. ibi dicit q† ius agendi ad supplemẽtũ introductũ
per.l.omninode.eo.ti. similiter tollitur quinquennio: q2 succe-
dit in locum querele qõ Bal. reprobat: q2 hoc ius est fauorabi
le: querela vero odiosa. Itẽ q2 pro supplemento cõpetit condi
tio ex.l. que est actio personalis ⁊ durat.xxx.an. vt in.l.ij.de con
stitu.pecu. nec est verum q succedat in locum querele. imo fuit
introductum in odium querele. Item q2 suppletio fit ipso iure
vt in.l.scimus.in princi.eo.titu. ⁊ sic presupponit ius quesitum
⁊ illa pars tutior est.
2 ☞ Mora qualiter cõmittatur ⁊ quis sit eius effectus ⁊ mate
ria more.remis.
3 Casus in quibus cõmittitur mora reipsa sine interpellatione.
4 Actio ex testamento licet sit stricti iuris habet instar bonefidei
vt in ea veniant vsure post moram: ⁊ in ea contrahat mora irre
gulariter.

1 **In minorum.** †Minorib9 fauore eta tis committitur mora
reipsa sine interpellatiõe ex sola retardatiõe solutio-
nis in ꝯtibus bonefidei ⁊ etiã in actione ex testamẽ c
to q in hoc habet instar bonefidei.h.d.illa.l.que semp allegat
2 ad ista duo. †⁊ Cy. hic recitat repe. Pe. de materia more qualr
c mittitur[c] ⁊ quid sit eius effectus quã posuit glo.in.l.mora.ff.de

c ¶ Qualiter ꝯmittit. adde Bar.ĩ.l.insulã.ff.de verb.obliga.

vsuris:⁊ repetentes solent eam assumere in.l.qđ te.si cert.peta.
Effectus autē more:de quo loquitur ista.l.⁊ quantū ad vsuras
que veniunt ex mora in actionibus bonefidei:⁊ in actione ex te
stamento:⁊ etiā quantū ad periculum qđ pertinet ad debitorē
post morā ⁊ non bene percipio qualiter ista.l.facit ad titulum.
¶ † In tex.ibi:reipsa.i.etiā sine interpellatione sm glo.que ta
men regulariter queritur ad cōstituendū debitorē in mora: vt
no.in.d.l.mora.in prin.glo.mag.sunt ⁊ alij casus in quib⁹ mo
ra committiť reipsa sine interpellatione ponuntur per eandem
glo.mag.circa si.⁊ in oībus diciť contrahi mora irregularis:⁊
ideo sicut irregulariter cōtrahitur:ita irregulariter purgatur:
qꝛ cū ad purgationē more regulariter requirať ablatio in casu
isto sufficit ꝙ creditor efficiať maior:⁊ tunc sine alia oblatione
mora purgatur seu finitur.l.titia.§.seia.ff.de lega.ij.⁊ intelligo
istū tex.qñ minor habeat curatorē cui debitor poterat soluere:
vnde imputatur sibi quare nō soluit:lꝫ non esset interpellatus.
secus videtur si esset pupillus ⁊ nō haberet tutorē per.l.cū qui
dam.§.si pupillo.ff.de vsur. ¶ In tex.ibi:tarde pretij solutio
nis.istud verbū pretij large poniť sm Cy.vt exponatur debiti
cum habeat locum in omni debito ex contractu bonefidei:non
autem restringitur ad cōtractū emptionis ⁊ venditionis:qꝛ in
illo eoipso ꝙ vēditor etiam maior tradidisset rem⁊ emptor nō
soluisset pretium esset in mora:etiam si alias interpellatus nō
esset specialitas hoc in minore.posset tamen dici qđ illud esset
verū si emptor percepisset fructus ex re tradita:qꝛ tunc teneretur
ad vsuras pretij etiā sine interpellatione sed si nō percepit fru
ctus non teneretur ad vsuras si venditor erat maior si non est in
terpellatus.si est minor secus per hāc legē.et ita est satis bona.
4 ¶ † In si.l.ibi:⁊ in fideicōmissis.semper allegatur iste text.qđ
actio ex testamento:licet sit stricti iuris habet instar bonefidei
quātum ad effectū:de quo hic vt in ea veniāt vsure post morā
⁊ in ea cōtrahatur mora irregulariter non sic quo ad alios effe
ctus:vt in.l.alias.ff.de in litē iuran.⁊ de condi.ob tur.cau.l.si.⁊
no.Bar.in.l.si heres.ff.de eo quod cer.loco.dic vt ibi.

a ¶ Sed gloss. De 3
hac.q.vide Frā.d
are.i.c.cām q.col.
iiij.de iud.⁊ ibi di
cit cōem opi.eē ꝙ
valeat in mei fauo
rē si eā ratifico. Et
p rōnes per eū ibi
assignatas.

2 ☞ Paria sunt aliquem nō esse tutorem vel esse ⁊ non habere
administrationem.
Gesta contra illū qui non est procurator non nocēt dño ⁊ quid
in gestis contra tutorē qui non habet administrationem.

1 Si tutor tuus. † Tutor qui non satis
dedit rem pupilli sal
uam fore non habet administrationē:licet sit tutor:
ideo litigium agitatum secum:⁊ sñia lata contra eū
in causa pertinente ad pupillum nullum facit pupillo preiudi
2 cium.ideo restitutione non indiget.h.d. ¶ † No.ergo ꝙ paria
sunt aliquē non esse tutorem vel esse ⁊ non habere administra
tionem:qꝛ sicut gesta cōtra illū qui non est tutor nō nocerēt pu
pillo:sic gesta contra illum qui non est procurator non nocerēt
dño:vt.l.in cause.§.j.ff.de procur. Ita ⁊ gesta per illum qui est
tutor nō tamen habet administrationē.nā non sufficit tutelam
fore delatā alicui ad hoc vt possit administrare:sꝫ debet admi
nistrationē recipere de manu iudicis conficiendo inuentarium
⁊ prestando ibi cautionem cū fideiussoribus rem pupilli saluā
fore:vt infra arbitriū tutele.l.si.qđ dic vt declarat Bar.in.l.iij.
de legiti.tuto.in prin. Idē esset in gestis per iudicem qui habe
ret iurisditionē sed nō exercitiū qꝛ nō valerēt vt patet in his q̄
habentur in.c.prudentiā.in prin.de offic.delega. Sed queritur
quid si lata esset sñia pro illo tutore:an ꝓdesset pupillo. Gloss.
dicit qđ sic iure singulari non iure cōi per.l.non eo minus.s.de
procura. Ego intelligo glo.sic.ꝙ ideo prodesset:qꝛ lꝫ tutor nō
satisdedit nō habeat administrationē quantū ad hoc vt possit
nocere pupillo.j.de tuto.et cura.qui sa.l.si.vnde determinauit
Bar.ꝑ illā legē ꝙ sñia tutoris qui nō satisdedit nec fecit inuen
tariū ꝓdest pupillo quātum ad hoc vt decedēs trāsmittat ius
deliberādi in hereditate sibi delata ⁊ nō adita qꝛ hoc nō potest
nisi esset proficuū ⁊ non damnosum:vt ipse plene notat in.l.qui
duos.ff.de reb⁹ dub.⁊ dico ꝙ ꝓderit sñia pupillo:etiā si aliter
non ratificauit factus maior gesto cū dicto tutore qm̄ potestas
tutoris nō depēdet a ratificatione pupilli:sed a iure publico.ꝑ
hoc ptꝫ ꝙ illa glo.nō facit illud ad qđ induciť per Pet.qui de
ipsa glos.facit magnū festū.dicit em̄ ꝙ si est speciale in pupillo
vt sibi prosit sñia lata pro tutore qui non habebat administra
tionem:ergo in contrariū est ius cōe.⁊ ex hoc concludebat ꝙ si
aliquis tanq̄ procurator meus cū non esset egit nomine meo.
⁊ obtinuit sñiam ꝙ ista mihi non prodest etiā si ratifico gesta ꝑ
eum.nā si est speciale qñ essem pupillus ergo si sim maior secus
est nec obst.l.licet.ff.de iudi.qꝛ debet intelligi quando esset lata
cōtra falsum ꝓcuratorē.nam tunc posset ratificare in mei p̄iu
dicium vel qñ adhuc sñia non esset lata:qꝛ tunc est dubium:an
feratur pro eo vel cōtra eū:sed postq̄ lata est pro eo nō possem
ratificare in mei fauorē:alias esset aperta via malitijs.nam fa
cerē ꝙ tanq̄ meus procurator ageret cōtra te cū nō esset expe
ctarē finē iudicij.⁊ si feratur sñia cōtra eum dicā ꝙ mihi nō no
cet:qꝛ non habuit a me mandatū ⁊ sic eris vexatus frustra.⁊ si
pro eo ratifico.ideo nec hoc sequať vel debeo ratificare ante la
tam sñiam qñ res est dubia:vel si tunc non ratifico nō possum:
postea in mei fauorē:sed in mei preiudiciū sic vt auferatur via
a malitijs.vt.l.in fundo.ff.de rei vē. Sed glo.[a] expresse determi
nat contrarium in.l.si mater.§.hoc iure.ff.de except.rei iudi.et
Pet.ibi sequiť illam glo.⁊ Bart.nec aliquid facit illa glo.que
intelligiť etiā ratificatione pupilli nō secuta.⁊ qñ esset lata sen
tentia pro nō tutore:nos loquimur qñ pro falso procuratore ⁊
qñ est secuta ratificatio.nam tūc iure singulari sꝫ iure cōi debet
prodesse. Adde ꝙ si posset probari ꝙ ego sciui illum agere no
mine meo.⁊ nō cōtradixi eoipso videor approbare gesta per eū
⁊ mādare:vt in.l.qui patitur.ff.mand.⁊ hoc voluit Inno.in.c.
ex parte decani.extra de rescrip. Et sic sñia lata contra eū mihi
nocebit.⁊ lata pro eo mihi ꝓdesset postq̄ patientia habeť pro
mandato.nec obstāt iura dicētia ꝙ patiētia nō habeť pro con
sensu in his qui possunt esse preiudicialia.l.qui vas.§.vetare.
de fur.cum si.qꝛ verū nisi gerantur noīe illius sciente ⁊ patien
te:qꝛ tunc bene habetur pro cōsensu sm Inn.qđ no.de hoc tan
git Bar.in.l.si.ff.de re iudi. Quantū autē ad qōnem de qua.s.
dic ꝙ si ille fuisset semel verus procurator:⁊ postea fuisset reuo
catus.⁊ hoc non obstante egisset:nō posset dñs ratificare gesta
cum eo quantū ad sui fauorem lꝫ secus ad sui preiudiciū per.l.
dispensatorē.cū ibi no.ff.de solu. Si vero fuisset tanq̄ procura
tor tunc aut ipse obrepsit iudici probādo mandatū per falsos
testes vel per falsum instrumētum:qꝛ illam procurationē facit
noīe suo non nomine dñi iuxta no.in.l.licet.s.de procu.⁊ ita vi
detur sentire Bal.in.l.falsas.j.de falsis.sꝫ si iudici nō obrepsit
qꝛ fuit admissus:licet mandatū nō probauerit:tūc habet locū
glo.que est in.§.hoc iure.vt possit ratificare gesta per eum etiā
in fauorem ratificantis. Et adde quod idem Bal.no.in.l.licet.
ff.de iudi.

2 ☞ Prescriptiones an hodie currāt contra minorem ⁊ resti
tuatur an autē ipso iure non currant.⁊ nu.6.
3 Regula que dicať ꝙ que non possunt alienari non possunt pre
scribi:an sit semper vera.
4 Minor an eoipso quod constat de lesione cōseruetur ipso iure
illesus.
5 Tp̄s appellādi an hodie etiam currat minori sed restituatur.
1 Sancimus. † Prescriptiones que olim
currebant cōtra minorem⁊
dabatur restitutio non currūt hodie ipso iure:ideo
restitutio non est necessaria.h.d.⁊ cessant contraria.
Jaco.but.qui dicit idem esse in furiosis ⁊ prodigis:per ea que
no.glo.in.l.ij.j.de cura.furio.primo ponit causam.l.condende.
quia alias statuerat imperator qꝛ tēpus infra qđ debet propo
ni exceptio non numerate pecunie quod est hodie biennium:vt
in.l.in contractibus.j.de non nume.pecu.nō currat minori du
rante minori etate qꝛ si curreret.et sic esset necessaria restitutio
posset cōtingere casus ꝙ propter aliqđ impedimētū restitutio
non posset peti vel obtineri.⁊ propter hoc qꝛ frequenter homi
nes faciunt confessionem de recepto ⁊ etiam promissionem sub
spe future numerationis:vnde patrimonia minoris possent de
facili subuerti si tale tempus ei curreret ⁊ restitutio esset neces
saria.⁊ hoc vsq; ibi.sed humanius.⁊ quia ista fuit vtilis proui
sio:⁊ per consequens extēdenda etiam ad alias prescriptiones
temporales que currebant contra minorem ⁊ dabatur restitu
tio eam extendit ad oēs tales prescriptiones vt hodie ipso iu
re non currāt durante minori etate. Ad finem ibi valet excipit
prescriptionem longissimi tēporis in qua nihil vult innouare
ideo illa currit minori.sꝫ restituitur preterq̄ in pupillari etate
in qua non currit etiam si fuisset cepta cum defuncto:vt in.l.si
cut.j.de prescrip.xxx.anno.⁊ hoc vult illa.l.singularis ⁊ vtilis.
2 ¶ † In glo.ij.alij exponunt dic tu melius ꝙ dū text.dicit exce
ptionem non numerate pecunie debet exponi idest tēpus infra
qđ dicta exceptio debet proponi. In hac lege sunt multe gloss.
ex quibus colliguntur multe oppositiones:sed recolligendo bre
uiter dic.si queritur an prescriptiones hodie currant minori et
restituatur:an autē ipso iure non currant per hanc legē:et quid
sit innouatum per eam dic ꝙ aut loquimur in prescriptionib⁹
incohoatis in personam maioris defuncti cui minor successit aut
loquimur de incohoandis cū ipso minore. Primo casu nihil in
nouatur de iure veteri per hāc.l.sm opi.glo.quā sequunť doc.
lꝫ Jac.de ra.⁊ Pe.teneant contrariū per rationē que hic poniť
que est generalis ⁊ cōprehendit etiam dictum casum sed cōiter
doc.sequunť glos. Quid autē iuris esset de iure veteri dicto ca
su.dic ꝙ aut erat prescriptio cōuentionalis:qꝛ tp̄s erat prefixū
contrahentibus ⁊ illud tēpus currit et continuatur in persona
heredis

heredis minoris ſine ſpe reſtitutionis.ꝛ hic eſt caſus in.l.emi-
lius.ff.de mino.Idē ſi erat teſtamentariū a teſtatore prefixū.l.
iij.§.ſi heres.ff.eo.ti.de mino.Aut erat tp̄s legale.i.a lege pre-
fixum.ꝛ tunc aut illud currebat ad corroboratonē contractus
celebrati per defunctū.ꝛ idē vt curreret ſine ſpe reſtitutionis.ꝛ
eſt caſus in.l.ſi intra.j.de non nume.pecu.ſi bene inſpiciatur qꝛ
tex.ibi dicit ꝙ currit minori vt cōpellatur ſoluere ergo ſibi re-
ſtitutio non datur:qꝛ tunc non cōpelleretur ſoluere lꝫ glo.ij.hic
in fin.teneat contrariū qꝛ ibi datur reſtitutio qḋ eſt falſum:nec
ex aliqua parte illius tex.hoc colligiť bene tñ eſt verū aliud qḋ
dicit hic gloſ.qḋ ibi tp̄s inceperat a predeceſſore.ideo currit in
perſonā minoris ipſo iure ſed qḋ currat cū effectu et non detur
reſtitutio vt ibi colligiť hoc nō prouenit ex eo ꝙ inceperat cur
rere in perſonā predeceſſoris:vt ptꝫ in.l.vnica.cum ibi not.s̄.ſi
aduer.vſucap.ſed prouenit ex eo qḋ illud tp̄s proponēdi exce-
ptionē nō nume.pecu.currit ad corroborationē cōtractus geſti
per defunctū.Si autē eſt tēpus legale ꝛ ceptum in perſonā de-
functi maioris ꝙ nō currit ad corroborationem cōtractus cele
brati per defunctū:tūc dico ꝙ currit etiā hodie ipſo iure:tamē
datur reſtitutio.ꝛ ita intelligatur.d.l.vnica.s̄.ſi aduer.vſucap.
cum glo.ꝛ.l.etiam ei.ff.de mino.in quibus nihil innouatur per
hāc legē.ꝛ hoc vult gl.que incipit ſm veteres circa fi.dū oppo
nitur de dictis.ll.Scḋo caſu principali cū loqmur de incboan-
dis cū minore tūc diſtingue tres caſus vt habeť in prin.d.glo.
q̃ incipit ſm veteres.Nam diciť iure veteri quedā erāt preſcri-
ptiones que currebāt cum effectu ſine ſpe reſtitutionis:vt in ca
ſu.l.ſi mater.j.de ſtatu defun.et in.l.auxilium.ff.de mino.et in
illis nihil innouatur per hanc legē.ꝛ ſic etiā hodie currūt ꝛ non
reſtituitur.Et quedā erant preſcriptiones que ipſo iure nō cur
rebant:vt in caſu.l.ij.s̄.eoḋ.ꝛ in caſu.l.interdū.ff.eo.ſ.in tēpore
quod datur ad petendum reſtitutionē:illud etiā iure veteri nō
currebat durante minori etate:qꝛ ſi curriſſet cum petiiſſet reſti
tutio ſic dareť reſtitutio ad reſtituendum qḋ eſſet abſurdum.ꝛ
in illis ſimiliter nihil innouať per hanc legē:qꝛ nec fuit neceſſa
rium.Quedam vero erant preſcriptiones que currebant.ꝛ da
batur reſtitutio et in illis innouatur per hāc legem vt ipſo iure
non currant.Fallit in preſcriptionibus iudicialibus vt in tp̄e
triennij ꝙ datur in prima inſtantia:qꝛ illud etiā hodie currit ꝛ
nō datur reſtitutio niſi in ſubſidiū tutoris vel curatoris exiſten
tis non ſoluēdo:vt.j.de iudi.l.properandum.§.ſi.ꝛ in tēpore.ſ.
appellationis interponende qḋ eſt hodie decē dierū vel tēpore
appellationis proſequende qḋ eſt hodie annus ꝛ ex cauſa bien
nium.iſta em̄ tēpora etiam hodie currūt propter rigorē ſeruā-
dum vt in auť.de appel.et.j.que tempo.et datur reſtitutio etiā
nō in ſubſidiū qꝛ maius in hoc vertit preiudiciū minoris cum
pereat ius eius.ꝛ hoc patet in.l.j.j.ſi ſepiꝰ in integ.reſti.poſtu.
que loquitur de tēpore appellādi qḋ currit ꝛ datur reſtitutio.ꝛ
in.l.ꝛ ſi ſine.in.§.pe.ꝛ fin.ff.de mino.ꝛ eodē modo currunt tem-
pora dilationū aſſignatarum per iudicē vel per ſtatutū litigan
tibus ad ſingulos actus ꝛ dabiť reſtitutio vt in dictis iuribus.
Fallit etiā qḋ dicitur in hac.l.j.tempore ſtatuto ad conficiēdū
inuentarium qꝛ ſimiliter currit vt in auť.de heredi.ꝛ fal.ſi pu-
pillus.Item in auť.ſi minor.j.de tēpo.in integ.reſti.Sed tunc
eſt dubium qualiter exemplificabitur hic extra dictos caſus ꝙ
ſit aliqua preſcriptio que olim curreret ꝛ daretur reſtitutio.ho
die vero ipſo iure nō currat in hoc eſt difficultas que cōſiſtit in
contrarijs que facit glo.ſuper verbo querere.Nam videtur qḋ
etiam ante hanc.l.preſcriptiones ipſo iure non currerūt mino-
a ri.[a] primo quia in pupillo habemus.l.veterē.ff.or.expreſſam
ꝙ contra ipſum in rebus ſuis non currebat olim vſucapio vel
preſcriptio ipſo iure durante pupillari etate:vt.ff.de acqui.re.
domi.l.bonefidei.poſt prin.Item in adulto infra quibus non
obſtat longi temporis preſcriptio.l.non eſt.ꝛ in.l.j.ꝛ ſi.j.ſi quis
igno.rem mi.eme.in quibus expreſſe dicitur qḋ incipit currere
3 finita minori etate.¶ †Itē probatur per rationē quia res mi-
noris immobilis non poterant alienari ſine decreto:vt in ti.de
rebus eorum.nec etiā mobiles que ſeruādo ſeruari poterāt:vt
in.l.lex que tutores.de admi.tuto.ergo nec preſcribi vel vſuca.
l.alienationis.de ver.ſig.non videtur ergo poſſe exemplificari
hec.l.ſuper iſtis cōtrarijs.illa gloſ.laborat.ꝛ ad primas.ll.dat
tres ſolutiones.Doct.videntur ſequi primā ꝙ ille.ll.videntur
dicere preſcriptiones non currere:debeant intelligi.ſ.cum effe-
ctu:qꝛ currebant et dabatur reſtitutio hodie vero per hāc legē
ipſo iure non currunt qḋ eſt deſtruere illos tex.qui volunt ma-
nifeſte cōtrarium ideo ſemper mihi viſum fuit ꝙ debeat illa.l.
exēplificari in preſcriptionibus actionū perſonaliū pretoriaꝝ
que durabant anno vel minori tempore vt redhibitoria quāto
minoris vel in actione de dolo q̃ durabat biennio:vt.s̄.de do-
lo.l.ſi.hodie ipſo iure iſta tēpora non currūt per hanc legem.ꝛ
hoc voluit glo.ſm quoſdā lꝫ nō teneant:ſed reperio.d.Raph.
eſſe in illa opi.ſed in preſcriptione actionum realiū:vt cum pre
ſcribuntur vel vſucapiunť res pupilli vel minoris:ꝛ ſic tollitur
rei vēdicatio non poteſt bene exemplificari:qꝛ ille p̄ſcriptiones
etiā iure veteri non currebāt minori:vt ptꝫ in dictis.ll.que nō
poſſunt cauillari.ꝛ per hoc tollitur etiā oppoſitio quā facit glo.
in ver.Itē eodē modo quero.gloſ.tñ ad illā oppoſitionē rn̄det
multis modis.¶ Et finaliter dicit ꝙ illa regula q̃ nō poſſunt
alienari non pn̄t preſcribi:non ſemper eſt vera per.l.ſi fundꝫ.
ff.de fun.do.quē ver.doc.reprobant:qꝛ fundꝰ dotalis ſicut ꝓhi
betur alienari ita ꝛ p̄ſcribi.Nec ob.illa.l.ſi fundū.qꝛ ibi preſcri
ptio erat incepta anteq̄ꝫ fundus eſſet dotalis:vnde cōtinuatur
poſtq̄ꝫ eſt effectus dotalis:ſed non poſſet incboari poſtq̄ꝫ eſſet
dotalis.vnde Cy.aliter ſoluit ſm vltramō.ꝙ interdum probi
bitio alienationis eſt in rem:puta ꝙ res ſacra vel religioſa non
poteſt alienari ꝛ tūc etiam nō poteſt preſcribi.Interdum eſt in
perſonā vt eſt prohibitio alienatiōis rei minoris vel ſui admi
niſtratoris:vt.l.j.ff.de re.eo.ꝛ tunc ſi alienatio fiat per perſonā
prohibitam nō poterit virtute illius alienationis vſucapi vel
preſcribi qm̄ alienatio eſt nulla:ꝛ ſic nō tribuit titulum qui eſt
neceſſarius in vſucapione vel preſcriptione longi tp̄is.ſi autem
fiat per perſonā nō prohibitā vt eſt extraneus vel etiā ꝓhibitā
vt eſt tutor non tñ tutorio vel curatorio noīe:ſed ꝓprio:ꝛ tunc
alienatio ſeu vēditio valet in preiudiciū ipſius alienātis:vt in
l.ꝛ ſi is.j.de predi.mi.nō tamē facit preiudiciū ipſi minori du
rante minori etate.ideo ipſo iure nō incipit currere preſcriptio
ſed finita minori etate ceſſat priuilegium ꝛ poterit incipere pre
ſcriptio virtute dicte alienationis.ꝛ ille eſt caſus in.ll.s̄.alleg.
ſcꝫ.l.j.ꝛ ſi.ſi quis igno.rem mi.emerit.ꝛ.l.nō eſt.quibus nō ob.
longi tēporis preſcriptio.Bar.autē dixit ꝙ illa argumentatio
procedit in his que indiſtincte prohibentur alienari:ſꝫ res mi-
noris non prohibentur indiſtincte:ſed ita demū ſi non interue
niat decretum:ideo ceſſat dicta argumētatio plus placet qḋ.s̄.
dixi per dictas.ll.in quibus patet locū habere argumentatio-
nem illā in rebus minorū que non ſimpliciter prohibētur alie-
nari.ꝛ tamē ſicut non poſſunt alienari ſine decreto durante mi-
4 nori etate:ita nec preſcribi.¶ †Ultimo glo.illa in fi.ſentit vnā
oppoſitionē cōtra rationem que hic ponitur in tex.in verſ.me-
lius etenim.nā ſi illa eſt vera deſtructus erit totus tractatus.
de reſti.in integ.qꝛ ſemꝑ erit melius minorē cōſeruari illeſum
quā pati ipſum ledi et dari ſibi reſtitutionē ad quā glo.reſpon
det ꝙ in curſu preſcriptionis cōſtat eo ipſo de leſione quod tp̄s
lapſum eſt.ſed in alijs leſionibus prouenientibus ex cōtractu:
nō ſtatim cōſtat de leſione.Innuit ergo ꝙ vbi in alijs cōſtaret
de leſione conſeruaretur ipſo iure illeſus.Pone exemplum ſi
minor fideiuberat pro alio vel cōpromiſit.nā ipſo iure lediť.l.
ait pretor.ꝛ.l.ſi minor.ff.eo.ergo hodie per hāc legē nec valebit
fideiuſſio nec cōpromiſſum qḋ eſſet ſingulare ſi eſſet verū.Sed
doc.videnť ſentire cōtrariū ꝙ illa.l.non debet extendi vltra ter
minos in quibus loquiť.Innuit etiam illa glo.ꝙ ex ſolo lapſu
tp̄is per quē minor excludit ipſo iure videť conſtare de leſione.
5 per qḋ Bar.determinat.q.†Pone ꝙ lapſum eſt tp̄s appellā-
di:vnde hodie currit etiā minori:vt.s̄.dixi.ꝛ reſtituitur:petit
minor reſtitutionē vt poſſit appellare opponitur ſibi ꝙ nō eſt
dāda reſtitutio niſi probet de leſione in qua probatione erit ne
ceſſe oſtendere ꝙ ſnīa erat male lata.ꝛ ſic intererat ſua appella-
re et facere eam retractari:minor replicat qḋ non habet neceſſe
ꝓbare de iniquitate ſnīe niſi poſtq̄ꝫ reſtitutus fuerit ad appel-
landū ꝛ appellauit:qꝛ quantū ad hoc vt reſtituatur ſufficit ſibi
ꝙ lapſum eſt tp̄s appellādi.ꝛ in hoc eſt leſus.Bar.tenet ſcḋam
partē per hāc gloſ.ſed in.l.nā ꝛ poſtea.§.ſi minor.ff.de iureiur.
de directo tenet ꝯ̃rium ꝙ habeat neceſſe oſtendere ſe fouere iu-
ſtā cām.alr̄s nō intereſt ſua appellare:nec videť leſus:lꝫ perdi a
derit facultatē appellādi:qꝛ preſumiť pro ſnīa:vt.l.herēnius.
§.caius.de euic.ꝛ illā partem tenet hic Bal.pro qua vide glo.
ordinariā in.l.ab hoſtibus.§.ſed ſimpliciter.ff.qui.ex cau.ma.
in ſi.prime glo.mag.ꝛ qḋ no.Cy.in.l.qḋ tēpore.j.de reſti.mili.
in.iij.q.vbi videtur dicere ſm Pe.ꝙ debeat fieri ꝓbatio ſemi-
plena in iudicio reſtitutionis in integrum.et poſtea fiat plena
in iudicio reſciſſorio.lꝫ iſta non allegentur per doc.do.Raph. b
ponit vnā diſtinctionē ſatis pulchram que mihi placet qḋ aut
minor qui habuerit cōtra ſe ſnīam et nō appellauit erat actor.
ꝛ tunc ſi vult reſtitui ad appellādum habeat neceſſe oſtendere
qḋ fouet iuſtam cauſam.ꝛ ſic qḋ intererat eius appellare.alias
per ſententiā latā cōtra eum non apparet ꝙ aliqd de ſuo perdi
derit.Unde non eſſet reſtituendus ad appellandum:aut erat
b reus.[b] ꝛ tūc ſatis perdidit ꝙ eſt condēnatus:ꝛ ſentētia trāſiuit
in rem iudicatam.vnde ſufficit ſibi ad probandum ſe leſum qḋ
perdit facultatem appellādi.ꝛ ꝓpter hoc ſolum debet reſtitui
ad appellandum.et hec eſt ipſa veritas.In curia autē romana
vidi ſeruari ſimpliciter id qḋ Barto.dixit in.l.nam ꝛ poſtea.§.

a ¶ Minori.adde glo.in v.poſtliminium.in.c.prima actiōe.xvi.q.iij.et gl.in verſ.cōſtāte.in.c.cū non liceat.de preſcrip.

b ¶ Aut erat reus.Addḋ ꝙ hoc refert ꝛ ſequiť Alexā.de imo.in cōſ.cxv.co.ſi.in.v.vol.Fran.cur.

si minor ꝙ petēs restitutionē ad appellandū etiā per gratiam
cōcessam a papa qd aliqñ cōceditur ꝑ dominationē Venetorū
etiā maioribus nō debeat audiri corā iudice cui causa, commit
titur nisi aliqualiter doceat: vel fidē faciat saltem semiplenam
ꝙ fouet iustam causam. sed distinctio do. Rapha. tollit omnē
6 dubitationē que posset accidere. ¶ †In gl. fi. ibi: sed Alberi.
subaudi ꝯdicens Jo. in eo ꝙ vltimo loco dixit. s. dari resti. mi-
nori aduersum prescriptionē longissimi temporis. nā ad hoc
vt talis prescriptio cōpleatur in persona minoris opꝫ ponere
qd fuerit incboata in persona maioris cū minor successit. si eñ
incboaretur cōtra ipsum minorē post pupillarem etatem cla-
rum esset ꝙ non posset cōpleri durante minori etate hoc ergo
presupposito ꝙ inceperit cōtra ꝑsonā maioris debet denegari
restitutio per. l. emilius. ff. de mino. ⁊ per. l. ij. §. si aduer. vendi.
pig. ſm Albe. ⁊ eadē ratione idem esset dicendū in prescriptio-
nibus longi tꝑis ſm glos. ſꝫ certe. ll. predicte loquantur in pre-
scriptione cōuentionali: seu in tꝑe apposito ꝑ cōtrahentes. nā
tunc sicut minor nō restitueretur aduersus cōtractū celebratū
ꝑ defunctuꝫ: maior est cui ipse successit: vt. j. de resti. mili. l. que
a patre. ita nec restituerẽ aduersus lapsum tꝑis appositi in di
cto cōtractu. nos autē loquimur in prescriptione legali in qua
nō denegã restitutio. ſꝫ nō inceperit cōtra personā maioris de-
functi: vt ptꝫ in. l. vnica. §. si aduer. vsuca. ſm intellectū glo. ibi:
posite in fi. est etiā alia ratio quare in. d. l. ij. §. si aduer. ven. pig.
nō datur minori restitutio aduersus emptorē pignoris qꝛ sibi
succurritur alia via cōtra creditorē malitiose vendentē vel cō-
tra curatorē ꝙ hoc nō est. tenet ergo glo. primam opi. Jo. ſm
opi. Alb. posset ꝓcedere eo casu quo finirẽ ꝑscriptio finita mi
nori etate. Pone exemplum ego cepi prescribere cōtra patreꝫ
tuuꝫ ⁊ incepta prescriptione per annū mortuus est pater tuus
te minore herede relicto: cōtinuaui prescriptionem ⁊ in capite
trium annoꝝ quo cōpletur prescriptio tu iā effectus es maior
certe non restitueris: quia lesio cōpletur in maiori etate: vt. s. si
aduer. rem iudi. l. j. Ja. tamē de ra. dicit ꝙ etiā illo casu posses
tu minor restitui ante cōpletam prescriptionem. petendo ꝙ tē
pus decursum durante minori etate subducã de prescriptio-
ne qm̃ actio tua effecta est minoris vite per lapsuꝫ illius tꝑis.
⁊ hoc ꝑ. l. quo tꝑe. j. de resti. mili. ſm vnā opi. ibi no. sed Pe. te
nuit cōtrarium. nā cū ante cōpletā prescriptionē non sis lesus
in actione tua ⁊ sic potes eā intentare. ſꝫ sit effecta breuioris vite
nō subest equitas ꝙ petas restitutionem vt illud tēpus subdu
catur per. l. pater qui castrense. ff. de castren. pecu. qd dic vt ple
ne no. i. d. l. ꝙ tēpore. j. de restĩ. mili. per Cy. Jtē scias qd do.
Rapha. illū tex. īducit pro opi. Pe. qui tenuit ꝙ illa. l. immu
tet etiam in prescriptionibus incboatis in personā defuncti vt
ille nō currāt in personā heredis minoris per rationē que hic
ponitur in tex. ſꝫ gl. ⁊ doc. teneant cōtrarium. nam ille tex. in fi.
loquitur de prescriptione incboata in personā defuncti. ⁊ vult
ꝙ sit speciale in prescriptione longissimi tꝑis vt currat contra
heredem minorē. ergo in contrariū est ius cōe in alijs minori-
bus prescriptionib⁹ vt ille ipso iure nō currant. ⁊ dicit se nō vi
dere respōsum sed certe alia ratio est in prescriptione longissi-
mi tēporis ꝓpter magnā negligentiā que cōmittĩ in tacendo
tanto tꝑe. ¶ Vltimo dicit Jnno. in. c. cōstitutus. in fi. de resti.
in integ. legem istā nō habere locū in prescriptionib⁹ introdu-
ctis ꝑ statuta vel cōsuetudines terrarū: qꝛ ille currūt hodie cō
tra minorem sed datur restitutio qm̃ illa. l. nō tollit nisi prescri
ptiones introductas per iura vetera etiā cōia: vt ptꝫ ibi dū dꝛ
in quibus vetera iura ⁊c. De inuētis vero per statuta singula-
riū locoꝝ nō cogitauit hoc imperator. Bar. fatetur hoc verum
qñ minor tractaret de lucro captando. et ita loquĩ illud. c. sed
si de dāno euitādo tūc statutū simpliciter loquēs debet restrin
gi ad personas maiores nec habet locū in personis minoꝝ ne
indebite dānū patian̄: vt in. l. ij. j. de noxa. ⁊ illa. l. potuit cogi-
tare in genere: ſꝫ nō in specie tantūdeꝫ: vt in. l. sub pretextu cum
ibi no. la. ij. §. de transact. Bal. quē sequĩ Rapha. tenet simpl'r
opi. Jnno. etiā vbi minor tractat de dāno euitādo. nam si prin
ceps per. l. suā non intendit tollere statuta specialiū locorū nisi
de ipsis faciat specialē mentionē: vt in. c. j. de ꝯsti. lib. vj. quāto
magis quando princeps specialiter se restringit ad iura sua qꝛ
corrigit iura vetera nō statuta specialium locoruꝫ. Nam si illa
verba hic non essent nō tollerẽ statuta. quantomagis si sunt
facta statuta post hāc legē per gl. no. que est in. l. heres absens.
§. j. ff. de iudi. circa medium mag. glo.

a ¶ Sicut ⁊ malitia. Adde l. fas. ⁊ c. iuuenis. et ibi doct. de spon. ⁊ in c. j. ⁊. in. c. continebatur. de despon. impu.

b ¶ Coniecturis. adde. l. cōtinuus. in. §. cum ita. ff. de v. obl. l. in obscuris. ff. de reg. iu. regula inspicimus. e. ti. li. vj. car. zab. in. c. fi. de cōsue.

c ¶ Minor. xxv. annis. add Abb. in c. cū vigesimū. de offi. delega.

¶ Qui ⁊ aduersus quos i integ. restitui non possunt. Rubri.

¶ De prima parte hui⁹ Rubri. loquĩ. l. j. vbi denegã mino
ri restitutio ex qualitate sue ꝑsone. de scd̃a parte loquĩ. l. fi. vbi
denegã ex qualitate ꝑsone aduersus quā restitutio petitur.

2 ☞ Jlle qui est diligēs ⁊ industriosus in officijs publicis ꝑsu
mitur etiā esse in suis priuatis negotijs.
Prudentia supplet etatē sicut ⁊ malitia.
Jn incertis locus est coniecturis: non aūt in certis.
3 Propter defectū sapiētū ⁊ idoneorū interdū fatui ⁊ inhabiles
ponuntur in cathedra ⁊ assumuntur ad officia.
Si alicui fuit interdictū bonis tanꝗ prodigo: ⁊ datus fuit sibi
curator: ſꝫ postea assumã ad officiū publicū ⁊ efficiã decurio
vel de prioribus non tñ cessat interdictio vel datio curatoris.
4 Pro iurisditione ordinaria presumitur nec est necessario ꝓbā
da licet secus in delegata.
5 Et qui semiplene probauit qñ deferatur iuramentū in supple
mentum probationis ⁊ quando non.
6 Limitatio ad leges dicētes creditorē vel soluentem pecuniam
minori habere necesse probare eā versam in vtilitatē minoris
ad hoc vt excludat illum ab agendo.

N concilio. Jsta lex reputã sin-
gularis. legĩ in glo.
duobus modis secundum primum intellectū.
1 h. d. †Si minor petens restitutionē non plene
probauit de lesione: sed semiplene probato qd
exercuit officiū publicū tanꝗ idoneus et dili-
gens paterfa. excludĩ a restitutione in integ. etiā si vellet iura-
re in defectū probationis: ſꝫ si plene ꝓbauit de lesione propter
hoc solū ꝙ publicū officiū exercuit non excludĩ a restitutione:
qꝛ potuit assumi ad officiū ꝓpter necessitatē qꝛ deficiebant alij
2 idonei. h. d. notabiliter. ¶ †No. j. ꝙ ille qui est diligens ⁊ indu
striosus ⁊ prouidus in officijs publicis ꝑsumĩ etiā esse in suis
priuatis negotijs. et ex hoc sequĩ ꝙ prudētia supplet etatē si-
a cut ⁊ malitia[a]. j. ti. j. l. iij. ⁊ ibi no. in fi. prime glo. Jtem no. illud
b vulgare ꝙ in incertis locus est cōiecturis[b] non aūt in certis: qꝛ
si de lesione non plene probã sed aliqualiter tūc recurritur ad
cōiecturas vt in primo casu huius legis. Si vero plene probã
3 non attendun̄ cōiecture: vt in ver. verū. ¶ †Jtē no. ibi: vrgen
tibus ⁊c. ꝙ propter defectū sapientū ⁊ idoneorū interdū fatui ⁊
inhabiles ponun̄ in cathedra ſm Cyn. nā de iure cōi minores
c xxv. annis[c] non sunt idonei ad officia publica. l. ad rē. ff. de mu.
⁊ hono. sed interdū ex necessitate assumūtur deficientib⁹ alijs:
vt hic dicit. tamen Titus liuius per eos rempublicā labefactā
⁊ postea senū consilio restitutā. Jtē no. optimū argu. ſm Bar.
ꝙ si alicui fuit interdictum bonis tanꝗ prodigus ⁊ datus fuit
sibi curator: ſꝫ postea assumã ad officium publicū ⁊ efficiatur
decurio vel de prioribus non propterea cessat interdictio vel
datio curatoris qꝛ potuit assumi nō ex eo ꝙ effectus sit diligēs
in suis agēdis: sed ꝓpter necessitatē patrie vel alium respectū
4 ⁊ illa est vtilis ⁊ pulchra inductio. ¶ †Jtē no. in. gl. j. q̃ semꝑ
allegatur. vult eñ ꝙ hic aduersarius minoris nō haberet ne-
cesse probare ꝙ ipse minor fuisset decurio: qꝛ illud erat notum
vt notorium ipsi iudici: ideo non erat necessaria ꝓbatio. secus
in eo ꝙ est sibi notum nō vt notorium qꝛ nō est publice notum
sed sibi soli vel paucis: qꝛ tunc fienda est probatio nec habet iu
dicare ſm suā conscientiā sed per acta et probata. l. illicitas. §.
veritas. ff. de offi. presi. vnde allegatur ista gl. ꝙ pro iurisditio-
ne ordinaria presumĩ ⁊ ꝙ nō est necessario probanda: ſꝫ secus
in delegata: vt in. c. cum in iure. cum ibi no. de offi. deleg. ⁊ vide
qd no. Bal. in. l. j. §. vt que desunt aduo. partium iu. supple vbi
dicit ꝙ si in causa quam habeo tecum corā potestate moderno
produco vnā sententiā latā per potestatē preteritū ⁊ in termi-
no dato ad probādū non probo illū fuisse potestatē hoc mihi
nō nocet quominus pro ea sit presumendum ac si esset lata per
verum potestatem: qꝛ pro iurisditione ordinaria que est nō in
omnib⁹ presumitur nec habeo necesse producere electionē suā
factam Venetijs: nec etiam qd fuerit in possessione officij: sed
sufficit quod illud non sit notum vt notoriū apud omnes. tene
menti. Jn alia glo. que incipit: sed cū dubitatur. ibi sed respon
deo neutrum creditorum erat. vult dicere glos. qd argumenta
tio supra facta nō est a sufficienti partium enumeratione. et sic
nō est bona nā dicit duos tantum casus. s. quādo probata esset
lesio plene ⁊ tūc fieret restitutio posito qd exercuisset officiū pu
blicum vel qñ nullo modo. ⁊ tunc non fieret: etiam si tale offi-
cium non exercuisset. vnde enim in illis casibus non est curan-
dum exercuerit vel non. sed est dare tertiū quando probauit le
sionem semiplene quo casu si non exercuisset officium publicū
daretur sibi iuramentum in defectum probationis: sed si exer-
5 cuit nō dabĩ. ita loquitur primus casus huius legis. ¶ †Ex
qua glo. no. duo singularia. primo limitationem ad id qd ha-
betur in. l. in bonefidei. j. de iureiuran. et. ff. eodē. l. admonendi.
quod ei qui semiplene probauit defertur iuramentum in defe
ctum probationis concurrentibus quibusdam alijs de quib⁹
ibi not. nā hoc est verum nisi pars aduersa induceret aliquas
conjecturas

coniecturas in cõtrarium per quas eneruaretur illa semiplena
probatio. vnde habet̃ pro non facta. vnde nõ est standũ eius iu
ramento. ⁊ ad hoc semper allegatur ista glo. ¶ Itẽ not. ex ista
gloss. ꝙ etiã in causa in qua petitur restitutio cõtra ius cõe. ⁊ ex
priuilegio personali ei qui semiplene ꝓbauit defertur iuramen
tum in defectũ probationis si per alias cõiecturas illa semiple
na probatio nõ sit eneruata: sed illud est verũ cum allegat̃ sim-
plicitas ipsius restitutionem petentis. secus si allegatur dolus
aduersarij: vt not. ff. eod. l. iij. §. j. in fi. super verbo leuior. ¶ In
glo. ibi: alij dicũt dic lz glos. nõ videatur illam tenere. tamen est
singularis in se ⁊ bona. Ex qua not. limitationem ad titu. l. s. si
aduer. credi. ⁊ ad oẽs. ll. dicẽtes creditorem vel soluẽtem pecu-
niam minori habere necesse probare eã versam in vtilitatẽ mi-
noris ad hoc vt illum excludat ab agẽdo vt in casu. l. si prediũ.
j. de predi. mino. ⁊ in eo qđ no. in. l. si prediorum. eo. titu. nã oẽs
habent locum ita demũ si minor non exercuit officiũ publicum
tempore solutionis facte alias presumit̃ pecunia versa in vtili
tatẽ minoris nisi ipse minor probat cõtrariũ qđ no. diligenter.
Pet. vero de bella perti. vt refert Cy. alio modo intelligit hãc
legẽ vcz ꝙ si minor petit se restitui in eo qđ fuit publice appro
batus non debet audiri etiam si probat lesionem. secus si ex ne-
cessitate fuit admissus ad publicum officiũ. ⁊ per hoc determi
nabat ꝙ si aliqs minor fuit publice approbatus ⁊ doctoratus
⁊ postea in quadam causa sua petit se restitui ⁊ aduersus omis-
sam allegationem vel male agitatam causam nõ debet audiri:
q: professio sua cũ eius desiderio nõ concordat. nõ enim potest
dicere se lesum si nõ fecit illud in quo tanꝗ̃ idoneus fuit appro
batus. ⁊ idẽ esset si aliquis minor fuit effectus notarius vel po
situs in matricula mercatorũ tanꝗ̃ idoneus mercator vel nota
rius ⁊ postea peteret se restitui in actu mercãtie vel notariatus
vt non debeat audiri rõne predicta: quã lectu. Bal. non appro
bat q: talis approbatio nõ exlcudit lesionẽ sm Ja. bu. qđ etiã
sequitur do. Rapha.
2 ☞ Filius qñ possit restitui cõtra patrẽ vel factũ patris.
1 Cum apud. †Filij ⁊ liberti cõtra paren-
tes ⁊ patronos non habent
restitutionẽ in integrũ ratione minoris etatis. h. d.
Et sic priuilegium etatis ꝙ est de iure speciali cedit
reuerentie paternali vel patronali que est de iure gẽtium ⁊ com
muni: vt in. l. j. ff. de obsequijs. sed si peteret restitutionem non
ratione etatis: sed ex alia iusta causa que esset de equitate natu-
rali: vt in. l. j. §. si. quibus ex cau. ma. non denegaretur ei restitu-
tio aduersus predictos sm doc. ⁊ recitantur hic due opi. in tex.
eorum qui distinguebãt. Sed imperator ponit tertiam vt sine
distinctione procedat ꝙ restitutio non concedatur cõtra predi
2 ctas personas. †In gloss. que incipit vt argumentum in fi. dic
pro solutione illorum contrariorũ ꝙ aut filius petit restitutio
nem cõtra patrẽ iure actionis ⁊ auditur: vt in. l. si superstite. s.
de dolo. Aut officio iudicis nobilis quod non est ita efficax si-
cut actio: quia non residet in parte sed in iudice ⁊ tunc aut petit
restitutionem aduersus patrẽ ⁊ aduersus factũ patris ⁊ non est
sibi concedenda. ⁊ ita loquitur ista. l. aut petit contra patrẽ nõ
tñ contra patris factũ ⁊ tunc bene conceditur vt in. l. iij. s. si ad
uer. rem iudi. Nã ibi petebatur contra factũ iudicis: sed contra
patrẽ aut ecõuerso petitur contra factũ patris non tñ cõtra pa
trem de directo. ⁊ tũc similiter concedit̃ vt. s. si aduer. dona. l. ij.
etiam si per indirectũ redundet cõtra patrẽ: vt in. l. fi. §. in vtro
ꝗ. j. de bo. que libe.

¶ Si minor se maiorẽ dixerit vel ꝓbatus fuerit ⁊c. Rubri.

2 ☞ Licet inquãtum ad etatem pupillarẽ differat masculus a
femina in etate tamẽ adulta non differt.
3 Iuramentũ a minore prestitũ de quo in aut. sacramenta pube
rum. s. si aduer. vendi. in quo differat a iuramẽto de quo in. l. si
alterius. vers. si tamẽ. in isto tit.
4 Pupillus si iurat se adultũ ⁊ postea iurat sup cõtractu de non
veniendo cõtra excludetur a restitutione in integrum.
5 Quando minor dixit se maiorẽ est dolo aduersarij ⁊ nõ mino-
ris concedit̃ restitutio etiã si minor iurauit corporaliter tactis
scripturis quod erat maior vel etiam si non fuit dolus aduersa
rij si tamen fuit falsitas instrumentorum vel testium producto
rum per aduersarium.
6 Quid si interuenit dolus minoris non aduersarij.
7 Quid si neutrius dolus interuenit.
Quid si interuenit dolus vtriusꝗ̃.
8 Quid si nõ cõstat an interuenerit dolus alterius eorũ vel non.
In probãdo ea que sunt de longinquo tpe ⁊ de facili pñt exire
de memoria melior est probatio per istrumẽtum ꝗ̃ testes et in
alijs par probatio est ⁊ aliquãdo melior per testes.

1 Si cum minor. †Si minor di-
xit se maiorez
dolo aduersarij inductus nõ denegatur ei resti
tutio. secus si dolo ꝓprio interueniẽte sz si nul
lus dolus intercessit restitutio conceditur nisi
fuerit iuratum. hoc dicũt iste tres. ll. sm Bar.
Et primo ponitur qñ interuenit dolus aduersarij ⁊ non ipsius
minoris ad fi. vt minori denegetur restitutio. ⁊ hoc in. l. j. Scđo
qñ interuenit dolus ipsius minoris ad inducendũ aduersariũ
ad contrahendũ secũ: non aũt dol⁹ aduersarij. ⁊ hoc in. l. ij. Ter
tio si alteri⁹ repetunt̃ ambo dicti casus ⁊ primo casus. l. ij. vsꝗ̃
ibi: ꝙ si per iniuriã. secũdo casus. l. j. ⁊ hoc vsꝗ̃ ibi: si tñ sm vnũ
intellectũ. tertio dictus casus. l. j. limitatur vt non procedat qđ
ibi dicitur qñ interuenisset iuramentũ q: tunc esset distinguen
dum an fuisset verbaliter tãtũ prestitũ: an aũt corporaliter ma
nu tactis scripturis ⁊ sm illũ intellectũ ad illum casum quem
prosequitur ab illo ver. ꝙ si per iniuriã vsꝗ̃ in fi. veniunt cõtra
que formãtur in glo. que incipit nõ corporaliter. s. de. l. si ex fal-
sis. s. de transac. vbi quando interuenit dolus aduersarij nõ cu
ratur iuramẽtum minoris vel etiam maioris. imo eo nõ obstã
te cõceditur restitutio. ⁊ hic dicit̃ contrariũ qñ fuit verbaliter ⁊
nõ corporaliter prestitũ q: conceditur dũmodo probetur etas
per iuramentũ ⁊ non per testes: ⁊ qñ fuit prestitũ corporaliter
nullo modo cõceditur. ⁊ glo. soluit multis modis. sed ad fugiẽ
dum hoc contrariũ datur alius intellectus quẽ sequitur glo. in
fi. indistincte. s. ꝙ illa. l. si alterius. vsꝗ̃ ad ver. additus. repetat
casus. ll. precedentiũ: sz in illo ver. additus. ponat tertiũ casum
vcz qñ non interuenit dolus minoris nec etiã dolus aduersarij:
⁊ tunc dicitur qđ si non interuenit iuramentũ lz minor asserue
rit se maiorem non denegatur restitutio sibi: sed si interuenit iu
ramentũ q: iurauit se esse maiorẽ tunc etiã verbaliter tantũ et
denegat̃ restitutio nisi probet se minorẽ per instrumentũ ⁊ non
per testes: aut fuit prestituz corporaliter manu tacte scripture:
⁊ tũc indistincte denegatur restitutio etiã si per instrumentũ ve
lit se probare minorẽ. ⁊ tunc non obstabit. l. si ex falsis: q: ibi in-
teruenit dolus aduersarij vel etiã falsitas quo casu iuramentũ
nullo casu noceret minori vel etiaz maiori decepto dolo aduer
sarij qualitercumꝗ̃ sit prestitum. hic vero nõ interuenit dolus
aduersarij nec etiã ipsius minoris ⁊ illum intellectũ sequuntur
doc. et sm illũ intellectũ qui cõiter tenetur in illo ver. additus.
dum tex. dicit si cum dolũ nõ reperit intercessisse debet supple-
ri nec etiaz aduersarij tui ⁊ sic est tertius casus additus hic per
imperatorẽ vltra casum. l. j. ⁊. ij. ¶ Item aduertendũ q: iste ti.
principaliter factus fuit ꝓpter calumniã. l. ij. q: minores ad in
ducendum hoĩes ad contrahendũ secum qui recusabant cõtra
here dubitantes de restitutione in integ. asserebant se maiores
⁊ postea hoc non obstante volebant probare contrariũ q: eorũ
confessio falsa non innitebatur veritati: vnde videbatur audiẽ
dum per. l. cum falsa. s. de iuris ⁊ facti igno. sed quia hoc vide-
batur iniquũ cum aduersarius si hoc sciuisset secum non cõtra
xisset per diuersas cõstitutiones imperiales ⁊ scripta principũ
determinatum fuit ipsum non fore audiendũ cum velit venire
ex priuilegio personali mediante dolo suo. ⁊ hinc sumpta occa-
sione cõtrahentes cum minore nolebãt ꝙ minor assereret se ma
iorez vt restitutionẽ petere nõ posset. ⁊ si minor denegabat hoc
facere q: forte ignorabat etatẽ suã: conabant̃ contrahentes per
falsas ꝓbationes ipsum inducere ad credendũ se maiorẽ: vt in
l. j. ideo necessariũ fuit ꝓuidere aduersus istas fraudes quinꝗ̃
ergo sunt casus. nam interduz interuenit dolus aduersarij ⁊ nõ
minoris interdũ econuerso interdum neutrius. Interdum ve-
ro dubitatur an aliquis eorũ fuerit in dolo qui casus colligun
2 tur ex gl. mag. si. posita in. l. si alterius. dic vt ibi dicam. †Et ex
illa. l. j. no. sm Cy. j. de his qui ve. eta. impe. l. iij. in fi. ꝙ lz inquã
tum ad etatem pupillarem differat masculus a femina quia in
masculo durat vsꝗ̃ ad. xiiij. an. in femina vsꝗ̃ ad. xij. in etate ta
men adulta non differtur: quia sicut in masculo durat illa etas
vsꝗ̃ ad. xxv. annũ cõpletum. ita et in femina vt ptz in illa. l. j. in
princi. que loquitur in femina ⁊ de. xxv. an. ita dicit ibi Cy. per
3 hanc legẽ. †Itẽ aduertendũ ꝙ illa. l. si alterius. in vers. si tamẽ.
dum loquit̃ de iuramento differt ab aut. sacramẽta puberum.
qm̃ illa aut. loquitur qñ minor iurat se non venturũ contra con
tractum quo casu non potest venire contra nec per restitutionẽ
in integ. nec etiam dicendo cõtractũ nullũ ratione minoris eta
tis propter defectum solennitatis non seruate sm opi. positam
in. d. aut. ⁊ in. l. illius ti. dũ tamẽ sit prestitũ corporaliter manu
tactis scripturis: prout dr in. d. l. j. ad cuius interpretationẽ et
extensionẽ venit illa aut. vt ibi not. ⁊ sic loquitur de iuramento
de futuro. ista aut. l. qñ iurauit se maiorem. ⁊ sic de pñte nõ aũt
iurauit se non vẽturum contra hoc casu solum denegaretur re-
stitutio presupposita validiate contractus: sed si contractus

esset nullus ꝑpter defectum solēnitatis nō excluderetur a iure
dicendi nullum propter hoc iuramentum: q̃ hoc nō reperitur
iure cautum. ⁊ ita disputando determinatū fuit per Nic. mat.
cuius decisionem refert Jo. an. in addi. Spec. in ti. de senten. §.
vt autē. ⁊ in ti. de resti. in integ. §. ij. in scđa parte Spe. vbi oīno
vide ⁊ etiam ipsum Spe. in eo. §. ij. in ver. sed cū ei. et tene mēti
q̃ hoc nō tangitur hic per doc. ⁊ est substantiale ⁊ habui de fa-
cto ⁊ non reperiebam aliquē me declarantē in illo titu. lz essem
istius opi. etiam anteq̃ reperirē Joā. an. in locis preelleg. ideo
4 postq̃ reperi satis mihi placuit. † Quid autē si pupillus iurat
se adultum ⁊ postea iurat super cōtractu de nō veniendo cōtra
an excludetur a restitutione in integ. nā aut. sacramenta. loquit̃
in iuramento puberis ⁊ ego p̃suppono q̃ erat impubes. et hoc
vult ꝓbare tamen iurauerat se puberē: an habeat̃ pro pubere:
vt sic ſm iuramentū ipsum excludat. vide Guil. de cu. in. l. q iu
5 rasse. ff. de iureiu. vbi hoc decidit̃. ¶ † In gl. fi. recollige predi
ctos quinq̃ casus hoc modo. Nam in primo qñ interuenit do
lus aduersarij ⁊ nō minoris concedit̃ restitutio etiā si minor iu
rauit corporaliter tactis scripturis quod erat maior siue dol⁹
aduersarij fuerit cōmissus in inducendo minorē ad cōtrahen-
dum secum siue in hoc solo vt assereret se maiorē per. l. si ex fal
sis. s. de transac. videt̃ intelligere glo. illā. l. ego dico q̃ etiam si
nō fuit dolus aduersarij si tamē fuit falsitas instrumentoꝝ vel
testiū productorū per aduersariū idē est vt ibi not. in glo. mag.
6 circa prin. ¶ † In scđo casu quādo interuenit dolus minoris
nō aduersarij denegatur restitutio. s. respectu illius contra quē
dolus est ꝯmissus nō autē respectu alterius contra quē dolus
non fuit cōmissus: vt. l. minor. xxv. annis ex aspectu. §. plane. ff.
eo. Itē ita demū denegat̃ si aduersarius ignorabat illum esse
minorē ⁊ ignorare presumit̃: si autē sciebat vel scire presumitur
tunc dolus minoris sibi noceret. ⁊ ille est casus in. l. de tutela. s.
de in integ. resti. et ille due limitationes colligunt̃ ex glo. j. illi⁹
7 l. si alterius. ¶ † In tertio casu qñ neutrius dolus interuenit
distingue vt in litera in ver. additus itaq̃. nam si interuenit iu-
ramentum talis falsa assertio nō nocet minori quominus ha-
beat restitutionē secus in falsa assertione maioris que reputat̃
temeraria: lz nō fuerit dolo emissa. ⁊ iō sibi nocet q̃ non debuit
temerarie asserere qđ ignorabat. ⁊ hoc p̃z in. l. iul'. post prin. ff.
de act. emp. ¶ In quarto casu qñ iteruenit dolus vtriusq̃ si l'r
falsa assertio etiā cū iuramento non tollit bñficiū restitutionis
per illā. l. de tutela. ſm vnū intellectū quē ibi nota. ¶ In quin
to casu qñ non constat an interuenerit dolus alterius eoꝝ vel
non. Glos. circa fi. videtur dicere q̃ presumit̃ dolus in ipso mi
nore asserente falsum. doc. tenent ꝯtrium q̃ minor excusat̃ a do
lo presumpto in preteritū vt no. glo. singularis in. l. vbi exigit̃.
ff. de eden. ⁊ per. l. fi. eo. ti. ⁊ vide super hoc Jo. an. in loco. s. alle
8 gato. ¶ † Ultimo collige ex fi. huius. l. cū glo. qđ improbādo
ea que sunt de longinquo tp̃e ⁊ de facili possunt exire de memo
ria melior est ꝓbatio p instrumētū quā p testes. ⁊ in hoc semp
allegat̃ ista lex ⁊ in alijs par probatio est: vt. l. in exercendis. j.
de fide instru. ⁊ aliq̃ñ melior p testes: vt ibi not.

a ¶ Extraordinarium. Adde glo. in. l. in cause. ff. de mino. Cyñ. i. l. penu. C. si tu. vel cu. in. vj. q. gl. ⁊ Bar. in. l. j. i. §. vñ queritur. ff. de pu.

2 ☞ Restitutio que semel est denegata per sñiam que trāsiuit
in rem iudicatam an possit amplius peti.
3 Unum auxilium extraordinarium quod concurrit cum alio ex
traordinario.
1 **Cum circa.** † Si minor fuit pronunciat⁹
maior per errorem hoc ꝓba
to non nocet sibi pronuntiatio quominus possit pe
tere restitutionem aduersus cōtractus vel quasi cō
tractus in quibus docet se fuisse lesum. h. d. ſm intellectū quē
habeo in ista. l. ⁊ semp habui. lz doc. ipsum nō tangant: sed nūc
reperi do. Raph. in fi. ipsum tangentē qđ mihi placuit. nā ſm
illum cōgruit huic ti. q̃ minor volens cōsequi legitimā admi-
nistrationē bonoꝝ suorū ⁊ nō esse amplius sub curatione adi-
uit iudicem asserendo se maiorē dicens q̃ erat natus tali tp̃e.
puta illo anno quo dñatio Uenetiarū habuit ciuitatē Padue
⁊ non est verū. imo fuit natus tp̃e guerre Ungaroꝝ: iudex pro-
nuntiauit ipsum esse maiorem ⁊ habere legitimam administra
tionem. postea ille minor contraxit cū aliquo vel litigauit cum
aliquo ⁊ postea sñia fuit lata contra eum volebat in integ. resti.
opponebat̃ de illa pronuntiatione. ipse autē dicit illā fuisse fa-
ctā per errorē q̃ credebat se fuisse natū illo anno quo tamē non
fuit ⁊ docet de errore certe non nocet sibi sed huic lec. obst. l. mi-
nor. xxv. an. adito preside. ff. de mino. Sol. ibi loquitur in dete-
rioribus soluētibus ipsi minori qui si sunt bonefidei ⁊ credide-
runt dicte ꝓnuntiationi fauore liberationis ipso iure liberent̃
nec minor restituitur etiā si pecunia nō sit salua. sed hoc intelli-
go quando se obligauit ⁊ vult restitui aduersus obligationem
que nō est ita fauorabilis sicut liberatio. tene menti hūc casum
2 singularē iuncta ista. l. † Sed gloss. que est hic. ⁊ etiā doc. ipsam
sequuntur. ponit casum q̃ ille minor asserebat se minorē fuisse
tempore cōtractus ⁊ petebat se restitui: ⁊ aduersarius excipie-
bat q̃ imo fuerat maior ⁊ non erat restituendus iudex pronun
tiauit contra minorē: q̃ putauit esse probatū q̃ fuerat maior:
certe lz illa ꝓnuntiatio trāsiuerit in rem iudicatā adhuc potest
minor iterum petere restitutionē aduersus dictum cōtractum
⁊ aduersus dictā pronuntiationē probando errorē. sed tūc non
cōgruit aliquo modo huic ti. sed potius congrueret ti. seq. Itē
sibi obst. fortiter. l. j. sequentis ti. vbi habet̃ q̃ si restitutio semel
est denegata per sñiam que trāsiuit in rem iudicatam amplius
non pōt peti. Timore huius glo. in fi. videt̃ soluere duob⁹ mo
dis. Primo qñ fuit denegata restitutio per sñiam diffinitiuā
hic vero lata erat interlocutoria dūtaxat: q̃ causa principalis
erat cā restitutionis ⁊ articulus de etate erat incidens sup quo
nō erat ꝓnuntiandū: sed fuit ꝓnuntiatū de facto. ⁊ nondū erat
lata sñia diffinitiua certe poterit ꝓbari error istius interlocuto
rie. ⁊ hoc modo nō denegabit̃ restitutio. Sed fertur sñia ꝓ mi-
nore vel dic q̃ erat lata diffinitiua sed concedit̃ restitutio ex no
ua cā q̃ ibi promittit̃: q̃ dicit̃ q̃ etas maior fuit falso ꝓbata. et
hoc voluit glo. in fi. lz obscure loquat̃. Bar. aūt dat solutionē q̃
nō plz: tñ esset singularis si esset vera qđ illa. l. loquitur qñ fuit
denegata propter defectū probationis lesionis: secus qñ pro-
pter defectū probationis: sed hoc non hz in se rōnem diuersita
tis que bona sit: licet ipse conetur assignare. Tene primū intel
lectum ſm quem illa. l. congruit ti. ⁊ redditur notabilis. ¶ In
glos. ibi: ⁊ sic errore ductus iudicauit eum maiorē. dic ille error
potuit esse in parte. i. in ipso minore. qui allegabat se minorē:
q̃ dicebat se natū tali anno cū nō esset. Idē potuit esse in iudi-
ce. Itē in testibus. ⁊ si fuit in iudice dic q̃ iudicauit: scz in men
te sua postq̃ viderat acta non tamē expressit in sñia: vt. j. sequi-
tur in glo. ¶ In glo. ibi: sicq̃ nō restituendū dic subaudi ⁊ de-
dit sñiam cōtra eū q̃ nō erat restituendus que sñia fuit diffiniti
ua. ¶ In glos. ibi: ⁊ sic nō expresso errore in sñia. hoc ideo dicit
glo. q̃ si fuisset expssus error illa sñia vltima esset ipso iure nul
la: vnde nō esset necesse petere aduersus eā restitutionē. ⁊ sic in-
nuit glo. q̃ nunc non petat̃ restitutio que fuerat denegata per
istam sñiam aduersus cōtractus: vel aduersus aliā sñiam: sz pe
tatur aduersus illā sñiam denegantē restitutionē: certe etiā pos
sit intelligi q̃ petat̃ restitutio illa eadē que fuerat denegata ꝓ-
3 pter nouā cām. ¶ † In gl. ibi: nec vnū auxiliū aliud tollit. No.
a illā glo. que semp allegat̃ q̃ vnū auxiliū extraordinarium[a] cō-
currit cū alio extraordinario. de hoc dic plene per Bart. in. l. in
prouinciali. de ope. no. nun. Breuiter ista lec. glo. quā sequunt̃
doc. est difficilis ad eā sustinendā etiā nec congruit litere dū di-
cit falsa opinione te presumpsisse. ⁊ sic ille allegauit se maiorē.
sed illa lec. vult qđ allegauit se minorem fuisse tp̃e cōtractus: ⁊
inde venit difficultas istius legis.

¶ Si sepius in integrū postuletur restitutio. Rubrica.

2 ☞ Prescriptiones iudiciales q̃ etiā hodie currant ipso iure
minori.
Facilius cōceditur appellatio cuz sit de iure cōi quā restitutio
in integrum que est de iure speciali.
3 Princeps q̃ etiā concedat id qđ ab eo nō fuit petitum.
1 **Si post sententiā.** † Si resti
tutio fuit
semel denegata iterū non conceditur nisi ad ap
pellandum vel nisi ex noua causa. h. d. totus ti.
ſz Bar. ¶ In tex. ibi: nec obtinuistis. ⁊ sic due
sñie late erant contra istos minores: ⁊ a neutra
appellauerunt. Prima fuit lata sup fundo ſm glos. q̃ fuerunt
condemnati ad dandum fundum. Secunda fuit lata super re-
stitutione in integrū quam petierant aduersus illam primā: si
ergo iterum petatur restitutio: aut petitur aduersus illam pri
mam sñiam. ⁊ sic petit̃ restitutio denegata. ⁊ tunc si concederet̃
illa secūda sñia esset frustratoria ⁊ nihil operaretur qđ esse non
debet: q̃ decreta iudicū nō debēt esse illusoria: vt in. l. si pretor.
ff. de iudi. Si autē peteret̃ aduersus hanc scđam sñiam. ⁊ sic nō
peteretur eadem restitutio denegata: sed noua restitutio aduer
sus sententiam denegantem: ⁊ tunc si cōcederetur restitueretur
ad restituendum qđ similiter esse nō debet: vt in. l. interdum. ff.
de mino. debuerunt ergo appellare ab hac secunda sententia si
credebant eā male latam. sed si omiserunt appellare aduersus
hanc omissionem non denegatur restitutio: imo conceditur vt
possint appellare ab hac vltima. ⁊ sic collige plura. et sic q̃ tp̃s
appellandi qđ est hodie decem dierum olim vero biduum vel
triduū currit minori. Sed restituitur nec corrigit̃ ista. l. in hoc
per. l. fi. s. in quib⁹ causis. licet illa sit nouior ista: quia hoc etiā
est cōfirmatū per iura nouissima: vt in aut. de appella. ⁊. j. que
tempora

2 tempora. †& est speciale in prescriptionibus iudicialibus vt
etiam hodie currant ipso iure minori vt ibi dixi. ¶ Item not.
q facilius conceditur appellatio cuz sit de iure communi q̄ re
stitutio in integrū q̄ est de iure speciali. potentius enim etiā est
ius cōe vt no.in.l.j.s̄.si aduer.ven.per glos.& in.l.eius militis.
3 §.militia.de testa.mili. ¶ †Item not.in fi.q princeps conce-
dit id q ab eo non fuit petitū nam isti minores petebant a prī
cipe se restitui aduersus primam snīam latam sup fundo quaz
restitutionem semel petierāt et fuit eis denegata et imperator
illā eis nō concedit. vt ptz dū dicit vt rursum ea qd &c.sed bene
cōcedit restitutionē ad appellandum ab hac vltima qd tn̄ non
petierant:nō sic posset facere alius inferior a principe vt in.l.fi.
j.de fideicō.li. ¶ Contra istaz.l.opponitur de.l.vlt.ti.precedē
ti secundum lec.glo.Sol.vt ibi dixi. Bar. autez aliter soluit q
ista.l.intelligatur qn̄ fuit denegata qr non fuit pbata lesio.illa
vero qn̄ fuit denegata & non fuit pbata minor etas et assignat
rationem.quia ī primo casu bis fuit cognituz de iustitia istius
minoris primo tpe prime snīe late sup fundo.scdo tpe scde snīe
late sup restitutione:sed de etate nō fuit cognitū nisi tpe scde.
& hoc est vna truffa quid enim si petita fuit restitutio aduersus
cōtractū & fuit denegata qr nō fuit pbata lesio certe tūc de iusti
tia minoris nō fuisset cognitū nisi semel qr nō fuit nisi vnū iu-
dicium.& sic non haberet locū ille ti.imo iterato posset peti qd
est cōtra.l.se. vt ibi no.in gl.& sic ille ti.habet locū nō solum qn̄
fuit petita restitutio aduersus snīam. sed etiā quando aduer-
sus contractum qd esset falsum tenēdo rationē Bar. ¶ In gl.
ibi nisi ad appellādū vt hic a subauditu a scda snīa p quaz fuit
restitutio denegata.& ab ea nō fuit appellatum potest etiaz pe-
ti & debet concedi si hoc magis vult ad psequendā appellatio
nem interpositā a prima quā nō fuit psecutus. vt.s̄.gl.posuit
dum dixit & tps cucurrit subaudi appellatione prosequende.et
sic deserta fuit appellatio secundum Bar.nō aūt est conceden
dum vtrūq quoniam alterum sufficit. ideo debes intelligere.
in.l.q in heredem.§.eligere.ff.de tributoria.

2 ☞ Uxor que est in potestate mariti interdū est etiā sub cura
alterius curatoris et sic nō pōt celebrare cōtractum cū consen-
su mariti tantum sine consensu curatoris.
3 Restitutio semel denegata qualiter superueniente causa iusta
possit iterum peti.

1
Quamquam. ¶ †No. hic qd interdū
pupillo vel pupille dat
curator lz regulariter dādus sit tutor.gl.dicit q hic
fuit adiūct9 tutor ppter largū patrimoniū.vl' dic q
non habeat tutorem nā interdum pupillo non habenti tutorez
dat curator de cuius officio dic vt no.in.l.curatorē de tuto.&cu
2 ra.da.ab his.†Item no.hic in fi.qd interdū vxor alicuius que
est sub ptāte mariti est etiam sub cura alterius curatoris:et sic
pōt celebrare contractum cū cōsensu mariti dūtaxat sed requi-
3 reretur cōsensus curatoris. ¶ †In gl.ij.ibi contra quos. s̄.ti.
j.l.fi.dic hec vera vt ille text.et etiā.l.sequēs possit intelligi siue
cā superueniat de nouo que non suberat tempore denegate re-
stitutionis.siue suberat de nouo peruenit ad notitiā. Sed qua
liter potest exēplificari primum q superueniat cū noua ex qua
sit concedenda restitutio que prius concedenda non erat. Rn̄.
pone exemplum si petita restitutio aduersus lapsum tēporis
instantie que fuit denegata ex eo q subuertat tutor et curator a
quibus poterat consequi suuz interesse et erant soluendo vnde
fuit iuste denegata vt patet in.l.properandum.§.fin.j. de iudi.
postea vero effecti sunt non soluēdo:certe illa est iusta propter
quam possit peti restitutio semel denegata et superuenit de no
uo.& sic non facit videri sententiam denegatam fuisse iniustam
sicut quando iudex appellationis rescindit sentētiam ex noua
causa. ¶ In fine glosse.ibi:vel non videtur denegata.hec vera
quia sententia denegans restitutionem fuit rescissa per appel-
lationem et si pronuntiatur bene appellatum et male iudicatū
non censetur denegata cum effectu restitutio.vnde non concedi
tur restitutio semel denegata.

¶ De his qui veniam etatis impetrauerunt. Rubrica.

2 ☞ Cōcedere veniam etatis est de reseruatis principi sicut re
stitutio aduersus infamiam.
3 Statuta dicentia q maior.xviij.vel.xx.annis habeat in omni
bus pro maiori.xxv.annis an valeant.
4 Contrahentes non debent remanere decepti autoritate legis
vel rescripti principis quibus confisi contraxerunt cū aliquo.

1
Hos qui. †Aduersus gesta post impetra-
2 tionem venie etatis restitutio nō
cōceditur.h.d. ¶ †In tex.ibi principali clemētie &
sic not.q concedere veniam etatis ad solum princi-
pem pertinet.et est de reseruatis principi sicut concedere resti-
tutionem aduersus infamiam quia solus princeps et senatus
hoc potest.l.j.§.de qua.ff.de postulā.iuncta.l.iij.circa princ.ff.
3 de mino.†Non ergo videntur valere statuta dicentia q maior
xviij.vel.xx.an.habeatur in omnibus pro maiore.xxv.an.vt est
florentie.Sed q imo valet si talis populus non recognoscit su
periorem saltem de facto:quoniam in suo territorio locū prin-
cipis tenet vt no.Cy.in.l.ea lege.de condi.ob causam.circa fin.
& Barto.in.l.apud hostes.ff.de capt. Secus in populo subie-
cto alicui domino vel alteri populo.vnde populus huius ciui
tatis non posset facere tale statutum nec valeret nisi cōfirmare
4 tur per dominationem venetiarum. ¶ †In fi.tex. ibi principa
li autoritate.no.quia semper allegatur q nō debent contrahē
tes remanere decepti autoritate.l.vel rescripti principis qui-
bus confisi contraxerūt cum aliquo.& vide qd not.j.de peti.he-
re.l.si putas.in fi.prime gl. Queritur hoc si minor impetrauit
veniam etatis et postea vult ei renuntiare vt hic habeat resti-
tutionem aduersus cōtractus.an possit. dicit Pe.hic q sic cū
eius fauore fuit sibi concessa.ergo &c.vt in.l.si quis in conscri-
bendo.s̄.de pact.bene facit.l.si iudex circunuento.ff.de mino.
& qd no.j.de repu.que fiunt in iudicio.l.vnica.in glos.debet ta-
men hoc publice fieri vt deueniat in notitiam cuiuslibet sicut &
ipsa venia etatis debet insinuari publice.vt.j.l.prima per ra-
tionem istius tex.ne contrahentes decipiantur: & hoc per.l.sed
et si pupillus.§.proscribere.ff.de institoria.

2 ☞ Impetratio venie etatis non prodest nisi insinuetur corā
iudice competenti.i.ordinario loci et ab ipso reincipiat admi-
nistratio bonorum.
3 Impetrās an teneat pbare illud de quo facit mentionē in suo
libello supplicatorio.an aūt probatio incūbat aduersario qui
vult dicere impetrationem subreptitiam.
Si continentur aliqua in rescripto que non fuerūt narrata per
partem sed per principem an illa sint pbanda p impetrantem
vel stetur narrationi principis.
4 Ubi requiritur examinatio persone debet quis per seipsum
comparere & non admittitur procurator.
5 Masculus differt a femina in etate necessaria ad impetratio-
nem venie qr debet habere duos annos vltra feminaz: sed non
differunt in infantili vel virili etate.
6 Femina non potest citari vt personaliter compareat etiaz vbi
masculus posset citari vt compareat in loco virorum:sed in ali
quo loco honesto sic vt in aliqua ecclesia: et iudex ibit ad eam
examinandam.
7 Etas potest probari per testes: sed euidentius et clarius per
scripturam.
8 Uenia etatis non prodest quantuz ad hoc vt bona immobilia
possint alienari sine decreto iudicis & quid si cōtractus alia ra
tione sit nullus.
9 Statutū quod etas.xviij.an.intelligat etas pfecta & legitima.
an erit legitima quantum ad alienationem bonorū immobi-
lium vt possit fieri sine decreto iudicis.
10 Statutum si dicat valere contractum minoris.xxv.annorū: et
maioris.xx.an tale statutum faciat ipsum censeri maiorem so-
lum q̄tum ad validitatem contractus licet deficiant requisita
in contractibus minoris vt nō tollat beneficium restitutionis
in integrum.

1
Omnes. †Masculus maior.xx.an.et femi-
na maior.xviij.possunt impetrare
veniā etatis:secus si sunt minores et prefata venia
postq̄ est concessa debet insinuari coram iudice cō-
petente:& probari dicta etas tam per masculum q̄ per feminā
masculus tamen non admittitur ad probandum per procura
torem sed per ipsum: femina vero bene potest per procurato-
rem. Item masculus debet probare morum instituta:sed fe-
mina non tenetur hoc probare. Item talis concessio non facit
ipsum haberi pro maiore quantum ad venditionem rerum im
mobilium non interueniente decreto iudicis: imo ea non ob-
2 stante non valet alienatio hoc dicit ista.l.cuz.l.sequē. ¶ †No.
quod impetratio venie etatis non prodest nisi insinuet corā iu
dice competenti.i.ordinario loci et ab ipso reincipiatur admi-
nistratio bonoruz hoc habetur clarius in.l.ea que. circa princi
pium.j.de temp.in integrum restitu.sicut nec prodest esse tuto
rem nisi decernatur administratio per iudicem cum solennita-
te debita.vt.j.arbi.tute.l.fina.& quod plene not.in.l.iij.ff.de le-
gi.tut.et debuit facere iudex illam registrari in actis publicis
et ponere in camera cōmunis vel in loco consueto vt quilibet
3 possit videre & instrui ne decipiantur contrahentes. ¶ †Item
no.in versi.ita vult ibi probent &c.quod impetrans tenet pro-
bare illud de quo facit mentionem in suo libello supplicatorio,
facit de rescrip.c.statutū.§.cū vero.circa fi.ibi primū fidē iudi-

ci faciat ꝛc. de hoc est magnū dubium an incumbat impetran-ti an autē aduersario qui vult dicere impetrationē surreptitiā quasi falsum expresserit quasi ꝙ narrata sint falsa. de quo per Cy. in. l. prescriptioni. circa fi. §. si contra ius vel vti. publi. ꝛ in Spe. de excep. §. nunc dicendum. ver. licet autem. ꝛ per Joan. and. in addi. Spe. in ti. de clandestina desponsatione: ꝫ si contine̅tur aliqua in rescripto que non fuerunt narrata per partem sed per principem an illā sint probanda per interpretantem vel stetur narrationi principis: vt dixi in clemē. literis. de
4 proba. in tex. ꝛ glo. ¶ † Itē not. tertio quod vbi requiritur examinatio persone debet quis per seipsum comparere ꝛ non admittitur procurator ꝯm Bal. ideo quando aliquis accusatur vel inquiritur de maleficio per ipsum commisso potest citari vt personaliter cōpareat vt videat iudex quo vultu ꝛ qua trepidatione loquatur. vt in. l. fi. §. de procura. iuncta. l. ꝯ minore. §. tormenta. ff. de questi. ꝛ not. per Cy. in. l. reos. in fi. j. de accu.
5 ¶ † Quarto not. ꝙ masculus differt a femina in etate necessaria ad impetrationē venie: qꝛ debet habere duos annos vltra
a feminam: ꝛ sic tardius pubescit.[a] sicut ꝛ in etate puerili sed in infantili nō differunt: quia vsq̄ ad septimum annum durat in
b fantilis etas[b] tam in masculo ꝙ̄ in femina nec etiam differunt in etate virili quia post. xxv. an. dicetur habere legitimam etatem ꝛ virilem tam masculus ꝙ̄ femina. vt. §. si minor se maiorē
6 dixerit. l. j. ꝛ hoc ita dicit Cy. pro illa lege. ¶ † Itē no. ꝙ femi
c na non potest citari[c] vt personaliter compareat etiam vbi al's masculus posset citari ꝯm Bald. hoc verum vt compareat in loco virorum in insula palatij: sed in aliquo loco honesto vt in aliqua ecclesia ꝛ iudex vadat ad eam examinandam bene consueuit citari. ꝛ ita practicatur quando necessaria est presentia
7 persone. ¶ † Not. etiam ibi probare testibus ꝛc. quod etas po
d test probari per testes[d] sicut per scripturam euidentius tamen ꝛ clarius per scripturam maxime quando est de longinquo vt §. si mi. se ma. dix. l. si alterius. in fi. cum ibi no. per gloss. ꝛ ple-
8 nius ꝛ Bar. in. l. de etate. ff. ꝯ mino. ¶ † Ultimo no. hic in. l. se. quod venia etatis non prodest quātum ad hoc vt bona immobilia possint alienari sine decreto nec reputatur quantum ad hoc maior. Sed quid si contractus alia ratione sit nullus vt si dicat statutum non valere cōtractum minoris. xxv. an. sine certa solēnitate aliquis minor impetrauit veniaꝫ etatis ꝛ postea contraxit sine vlla solennitate. Respondeo cum sit speciale in alienatione immobilium quod per impetrationem venie non dispensetur circa omissionem solennitatis in contrarium puto esse ius commune: ꝛ sic enim talis venia tollit nullitatem contractus prouenientis ratione minoris etatis ꝛ etiam tollit restitutionem in integrum eo casu quo cōtractus est validus vt in. l. j. §. eo. ꝛ etiam operatur vt quadriennium datum ad petēdum restitutionem in integrum aduersus gesta ante dictā impetrationem incipiat currere per impetrationem venie ꝛ post ea intimationem ipsius etiam ante completum. xxv. an. al's nō nisi post ipsum completum non tamen finitur dictuꝫ tempus nisi post completum. xxv. ꝛ sic poterit esse quinquennium: licet realiter sit quadriennium continuum: ꝛ hoc habetur notabili
9 ter in. d. l. ea que. j. de temp. in integ. resti. iuncta. l. fi. eo. ti. † sed pone dicit statutum quod etas. xviij. an. intelligatur etas per
e fecta[e] ꝛ legitima vt florentie an erit legitima ꝙ̄tum ad alienationem bonorum immobilium ꝛ possit fieri sine decreto iudicis videtur quod nō. arg. huius. l. quia illud statutum videtur quodammodo concedere veniam etatis. Cōtrarium puto: qꝛ illa. l. loquitur quando fit concessio per rescriptum quod non est ita fauorabile sicut quādo per modū legis vel statuti: ideo puto quod quantū ad omnia reputabitur etas legitima et valebit contractus sine solennitate que requiritur in contractibꝰ minoris ꝛ si ledatur nō peteret restitutionem. pro hoc bene facit. auc. sacramenta. quia iuramentum facit vt minor reputet maior ꝛ nō possit dicere contractum nullum ratione minoris
10 etatis nec petere restitutionē in integ. † sed si diceret statutū valere contractum minoris. xxv. an. ꝛ maioris. xx. tunc tale statutum facit ipsum censeri maiorem solum quantū ad validitatē contractus vt non possit ipsum dicere nullum: licet deficiat solennitas requisita in contractibus minoris: ꝛ sic poterunt alienare sine decreto: sed non tollit beneficiū restitutionis si in tali contractu ledantur. ꝛ hoc tenuit Jaco. de bel. in questione disputata per eū: que incipit lege perusina cauetur: de qua in addi. Spec. de in integ. resti. §. j. in aditione ꝙ incipit saluo quod dicitur. ꝛ vide bona verba Bal. in auc. si captiui. §. de epi. ꝛ cle. quam glo. allegat hic pro contraria sed solue per ibi no. per eū ꝛ ad dictam decisionem vide bonam glos. ꝛ magistram. j. si de momen. pos. fuerit appellatū. l. vnica. ꝛ aliquantulum tetigi in l. exigendi. §. de procur.

2 ¶ Etas. xx. annorum dicitur perfecta ꝛ legitima ꝛ etiā iusta.

Si factum est legatum impuberi cū peruenerit in suam etatē quod intelligat. l. postꝙ̄ fuerit effectus pubes.

3 Statutum ꝙ si aliquis decesserit cū filijs masculis legitimis ꝛ naturalibus non succedant femine ꝛ aliquis decesserit cum filio masculo originaliter bastardo sed legitimato quod ille non excludat filiam feminam.

4 Si alicui facta fuit substitutio si decesserit sine filijs legitimis et naturalibus et decessit cum filio legitimato an locum habebit substitutio.

5 Quod aliud sit dicere si decesserit sine filijs legitimis vt cōprehēdat legitimatꝰ ꝛ aliud si decesserit sine filijs legitime natis.

6 Quis dicat legitimatus ꝛ quis legitimus ꝛ naturalis. ꝛ nu. 5.

7 Quis dicatur verus ciuis an originarius tantum an susceptꝰ de gratia.

1 SI quis. ¶ † Si in. l. vel vltima voluntate fit mentio etatis legitime vel perfecte intelligit de naturali perfectione. i. de illa etate que est legitima ꝛ perfecta per. l. scriptā non autē de illa que per rescriptū principis specialiter concessum: ꝛ sem
2 per allegat ista. l. h. d. ista. l. ¶ In text. ibi perfecte etatis supple vel iuste. Nam etas. xxv. annorū dicitur perfecta ꝛ legitima vt hic ꝛ etiam iusta. ff. de leg. ij. l. cū filio. in fi. Sed pone quod ille in quē verba diriguntur erat impubes: ꝛ factum fuerit sibi legatum cum peruenerit ad legitimam vel iustam etatem certe potuit habere respectum testator ad pubertatē vt habeat legatum statim cuꝫ fuerit effectus pubes vel ad virilē etatē postꝙ̄ fuerit effectus. xxv. an. vt. j. e. l. cū filio. circa pn. que est optima: quid in dubium. Respondeo intelligit de etate. xxv. annorum vt in fi. illius. l. no. per glo. Si autem dixisset cū in suā etatē peruenerit intelligit. i. postꝙ̄ fuerit effectus pubes. vt. j. eo. l. circa
3 prin. ¶ † Ultimo illa. l. allegatur si statutū dicat ꝙ si aliquis decesserit cum filijs masculis legitimis ꝛ naturalibus non succedant femine. ꝛ aliquis decesserit cum filio masculo originaliter bastardo: sed legitimato ꝙ ille non excludat filiam feminā. Item si aliquis accipiat emphyteosim per se ꝛ filios suos legitimos ꝛ naturales ꝙ non veniat legitimatus qꝛ non est legiti-
4 mus per. l. scriptā sed p rescriptū. † ꝛ si alicui fuit facta substitutio si decesserit sine filijs legitimis ꝛ naturalibus ꝛ ipse decessit cum filio legitimo locū habeat substitutio: sed contrariū videt determinare Bal. in. ij. q. j. de fideicō. l. eā quam. circa mediū. et in. l. cū acutissimi. dicens ꝙ in legitimato est verus status legitimorum. ideo in omnibus habet pro legitimo etiā ꝙ̄tum ad excludendum feminaꝫ. et in vltima questione de substitutione. Jaco. de are. disputando tenuit cōtrariū ꝙ legitimatus exclu-
f dat substitutos[f] vt refert Jo. an. in addi. Spec. ꝯ suc. ab intest. in fi. qꝛ legitimatio est actus iuris ciuilis: nihil enim aliud est nisi esse habilem ad ea que sunt de iure ciuili: sed princeps hāc habilitatem potest vere concedere: vnde non videtur cōcessisse
5 dictū arg. l. qꝛ ratio. ff. de cōdi. substi. † vnde omnes cōcordant ꝙ legitimatus est vere legitimus nō ficte: lꝫ non sit vere legitime natus sed fingatur legitime natus: aliud est dicere si dixerit sine filijs legitimis: qꝛ tunc comprehendit legitimatus: sufficit enim ꝙ sit legitimꝰ tpe quo decesserit ꝛ aliud est si dixerit si decesserit sine filijs legitime natis qꝛ ille vere non est legitime natus sed ficte: ꝛ verba debent intelligi de vera ꝛ ppria significatione non de ficta. l. ij. §. hec verba. de in integ. restit. nec obstat ista. l. que loquitur de etate perfecta nisi naturaliter perficiatur illa enim perfectio naturalis non potest vere tribui per principem sed ficte: vnde ille qui impetrauit veniam etatis nō habet etatem perfectam vel legitimam vere sed ficte: mihi autem videtur ꝙ lꝫ de proprietate verborū verū sit id qđ dicunt doc. tñ non est verū ꝯm intentionem loquentis siue testatoris siue statuentium quorum verba debent intelligi ꝯm consuetudinē loquendi. vt in. l. liberorū. §. qđ tamē cassius. de leg. iij. ꝛ. l. quātum. beronis. §. j. de fun. instru. ꝛ qđ no. in. l. stipulatio illa. §. hi qui.
6 ff. de verb. oblig. † sed cōmunis vsus loquendi est ꝙ ille dicitur legitimus ꝛ naturalis qui legitime natus est ex viro ꝛ vxore. legitimatus autem semper remanet cum illo noīe ꝯm vulgarem vsum loquendi qꝛ dicitur ille est naturalis tm̄ sed legitimatus ideo duo contraria eius quod dicunt doct. ꝛ ita dixi in decisione illius questionis quam anno preterito disputaui: sed si alius quis esset legitimatus non per rescriptū sed de iure cōi p cōtractum matrimonij subsequutum: vel qꝛ datus esset curie vel p alios modos de quibus in auc. q. mo. nat. effi. legi. ꝛ no. p glos. in. c. p tuas. qui fil. sint legi. tunc talis legitimatus comprehenderetur per verba statuti vel testatoris p id qđ habetur in. c. innotuit. de elec. ꝛ p gl. ꝛ vide in his qōnibꝰ Ant. de but. in. c. pvenerabilem. q fil. sint legi. in vltima questione principali vbi tra
7 ctant de effectu legitimationis. † ꝛ etiā vide qđ not. Bal. in. l. ciues. ꝛ incole. j. de ap. in ver. querit gloss. s. qui dicat verus ciuis an originarius

a ¶ Tardius pubescit. adde. l. minorē. ff. de ritu nu. ꝛ in. c. cōtinebat. ꝛ. i. c. attestationes. de despon. impu.

b ¶ Etas. adde gl. in ǁ. perfectus. in proe. vj. Cy. i. l. si īfāti. C. ꝯ iure del.

c ¶ Potest citari. Ald. Ang. i auc. de tēp. nō sol. col. viij.

d ¶ Per testes. Adde gl. ꝛ bar. in l. ij. ff. de excu. tut. Bart. in. l. ij. in. §. si a pupillo. ff. pro empto. Spec. ī ti. de proba. i. §. j. v. restat.

e ¶ Etas perfecta. Adde gloss. insti. de fiduciaria tutela. i v̄b. si perfecte ꝛ Sig. ꝯ homod. ꝯ medioł. ī suo cō sil. clvj. ꝛ qñ sit de tentatio detracta legitima an intelligatur de naturali an vero de accidētali ꝛ sic ꝯ dispēsata p Alexan. de imo. in cōsi. ij. col. ij. ver. iij. ꝛ col. vij. versi. nō obstat. l. fi. in. j. vo. ꝛ dupli catū in. ij. vo. cōsi. lxxxvij. Frā. Cur.

f ¶ Substitutos. Adde io. de imo. in. l. si qs posthumos. in prin. ff. de libe. et posthum. Ange. in disputatione incip. nobilis quidaꝫ gñe. et eundē Pau. in. l. cū acutissimi. j. de fideicō. Alexā. de imo. in cōsil. lxvij. col. iij. vsic. si nunc descendo. in. j. vo. ꝛ in cōsi. ij. eo. vol. duplicatū in consil. lxxxvij. in. ij. volu. Fran. Cur.

an originarius tm̄: an susceptus de gratia. nam dicit ꝙ in du/
bio si statutū loquitur de ciue debet intelligi de originario qð
est notandum non tn̄ assero pro firmo ꝙ sit verum.

¶ Si maior factus ratum habuerit. Rubrica.

1
I inter minores. † Que/
ro ĩ quo
differat iste titu. ab alio tit. posito in quinto li
bro huius voluminis circa finē q similiter in/
cipit. si maior facta. Rn̄de iste loquit̃ qn̄ cōtra
ctus celebratus erat validus tn̄ erat lesus mi/
nor et sic cōpetebat in integrū restitutio quā restitutionez tollit
ratificatio facta postea in maiori etate ille vero loquit̃ qn̄ ꝯtra
ctus erat nullus qꝛ nō interuenerat decretū in alienatione rei
ĩmobilis ꝛ tunc ratificatio facit ipsum valere vt exnunc non vt
extunc: et etiam facit ipsum inexpugnabilem ratione lesionis si
fuit scienter facta: ꝛ hic diebus in examine cuiusdā dixi illa ver
ba cuidā doctori qui intelligebat illū titu. qn̄ cōtractus est nul
lus ꝛ sic intricabat̃ intellectus eius ꝛ ipse dixit nūc intelligo et
prius non intelligebā. ¶ In. l. ij. gl. opponit de. l. iij. §. scio. ff.
de mino. vbi ꝑ actū factū post minorē etatez circa actū gestum
in minori etate ꝑ quē inducitur transactio illius actus non tol
litur in integrum restitutio ꝛ iste tex. vult contrariū ꝙ ratifica/
tio subaudi expressa vel tacita tollat: sed responde ꝙ ibi actus
ille factus post minorē etatē veniebat in consequētiā actus ge
sti in minori etate: ideo trahitur ad tempus illius actus ꝛ non
inducitur ratificatio: hic vero non veniebat in consequentiam
sed contra quod idem est quando veniebat in consequentiam
vt in. l. liberis. §. j. de libe. causa. sed responde ꝙ ibi ratione de/
licti commissi in etate minori.

¶ Ubi ꝛ apud quē cognitio in integ. resti. agēda sit. Rub.

2 ☞ A snīa vicarij pricipis seu ꝓcuratoris cesaris solus prin
ceps restituit non alius inferior ꝛ an ipse idem vicarius.

I quid. Lex ista ꝛ etiaz lex finalis lo/
quunt̃ de secūda parte rubri
ce. s. apud quē iudicē causa restitutionis in in/
tegrum sit agitāda. l. aūt scōa loquit̃ de prima
parte. s. vbi seu in quo loco: ꝛ ista prima. l. h. d.
1 ¶ † A snīa delegati a pricipe sol⁹ priceps re/
stituit non alius inferior. h. d. ꝭm primā lec. glo. ratio est qꝛ fun
gitur vice principis ꝛ qð ipse facit ipse princeps facere videtur
vt. j. l. fi. post princ. ibi: vt videat̃ ipse ꝛc. ꝛ sic talis delegatus est
maior q̊libet ordinario in cā sibi delegata: vt in. c. studuisti. de
offi. deleg. sed restitutio nō pōt peti corā inferiori iudice sed co
ram superiore vel corā eodē si est ordinarius. l. ꝑfecti. cū. l. seq.
ff. de mino. sed an illo casu corā eodē delegato poterit peti. gl.
fi. innuit ꝙ sic. Sed doc. dicunt contrariū in. l. iij. s. si aduersus
rem iudi. qꝛ functus est officio suo lata snīa. illā autem glos. re/
2 feras ad lec. sequētem ꝭm quam. h. d. † a sententia vicarij prin/
cipis seu ꝓcuratoris cesaris solus princeps restituit non alius
inferior hoc dicit sed an ipse idem vicarius. dic quod sic illo ca
su qꝛ est ordinarius. dic. s. de offic. eius qui vi. alterius gerit in
rubro ꝛ nigo. ꝛ in tit. de offi. vica. ꝛ in isto casu verū dicit glo. fi.
2 ☞ Si ego paduanus ꝛ tu Vicentinus cōpromisimus in ali/
quē Vicentinum qui tulit sentētiam contra me et pro te coraz
quo ꝛ in quo loco debeam petere restitutionē in integrū vel di
cere laudum iniquum.
3 Laicus in causa quam habet cum alio laico si petat absolutio
nem a iuramento coram vicario episcopi ad effectum agendi ꝛ
ille concedat ꝛ absoluat quod efficiatur iudex inter eos etiam
in causa principali.
4 Minor si est lesus in non prosequendo appellationē vel in nō
appellando corā quo iudice petet restitutionē an corā iudice a
quo vel coram iudice ad quem.
1
Quoniam. ¶ † In integrū restitutio ad
uersus cōtractū postulāda est
coram iudice rei non coram iudice act. h. d. Et vt sit
magis dubia pone casum de tribus locis ꝙ quidaz
minor paduanus in ciuitate Vicentie transegit cum quodam
bononiensi ꝛ aliquid sibi soluit nomine transactionis nūc vult
petere restitutionē et recuperare quod dedit: dicitur hic quod
debet adire iudicē ciuitatis bononie qꝛ regula est generalis ꝙ
actor sequitur forum rei: sed an in ciuitate Vicentie vbi fuit ce
lebratus contractus si ibi reperiatur: videtur quod sic per. l. ij.
j. de iurisdi. om. iudi. qꝛ in loco contractus sortitur quis forum
sed certe hoc esset verum si ageretur ad obseruationem contra
ctus: sed si agitur ad eius rescissionem: secus qꝛ tūc agit ad di/
stractum: ꝛ ita no. hic Bal. ꝭm Guil. de cu. facit qð no. ꝑ Bar.
post Guil. in. l. qui certo loco. ff. de condi. inde. ꝛ ita ex improui
so respondi cuidam doctori me interroganti primo anno quo
huc veni de quo fuit ille miratus nec pro tūc erā memor istius
dicti Bal. Sed opponitur de his que habentur. s. l. proxi. So
lu. ibi: quando petitur restitutio aduersus sententiam tunc po
test peti coram superiore illius iudicis qui eam tulit vel coram
eodem si erat ordinarius non coram alio pari vel minori hic lo
quitur quando petitur aduersus contractum tunc non est in/
spiciēda maioritas vel minoritas vel paritas: sed est adeūdus
iudex territorij vbi reus habeat domicilium per regulam ge/
neralem que est actor sequitur forum rei. vt. l. ij. j. de iuris. om.
2 iudi. † et ita inducit Bar. ad nouam questionē: pone quod ego
paduanus et tu bononiensis cōpromisimus in quendam Vi/
centinum qui tulit sententiam contra me et pro te. volo petere
restitutionem in integrum vel volo dicere laudum iniquum co
ram quo iudice debeo hoc dicere ꝛ in quo loco: an corā potesta
te padue: vel bononie: vel Vicētie: ꝛ dicit ipse quod aut laudū
non habet executionez ex forma statuti quo casu si vellem age
re ad obseruantiam laudi deberem agere ex compromisso im/
pleto per laudū. vt not. in. l. ij. ff. de arbi. ꝛ tunc qꝛ conqueror de
contractu qꝛ cōpromissum est contractus seu transactio debeo
adire iudicem Bononie per hanc legem sed si ex forma statuti
laudum haberet executionem: tūc conqueror de contractu: sed
cōqueror de laudo lato a Vicentino: ideo debeo adire superio
a rem ipsius arbitri. ᵃ ꝛ sic potestatē Vicētie ꝑ. l. precedētē. ꝛ doc.
vident̃ trāsire cū Bart. sed ego nō intelligo illā decisionē. nam
ipse nō declarat de quo statuto loquat̃ ꝙ det laudo executionē.
an de paduano vel Vicentino vel bononiensi. preterea ridicu/
lum valde videt̃ esse ꝙ habeo aliquo casu adire potestatē Vi/
centie qꝛ ille nō est superior illi⁹ arbitri in hac cognitione sibi
data cū eā non dederit ipse ptās: sed nos cōpromittētes nec in
ea recognoscebat illū in superiorē ꝛ ꝑ hoc tollit̃. l. ꝓcedens. pu/
to ergo ꝙ debeā adire potestatē bononie ꝑ hāc. l. ꝛ ꝑ talē ratio
nem: qꝛ ille q est iudex cōpetēs in iudicio ꝓparato. est etiā in iu
dicio preparāte seu preparatorio. vt. j. de rei vendi. l. ordinarij.
in fi. in verb. ab eodē iudice. ꝛ ibi elegāter hoc no. Bal. dicēs ꝑ
3 illum tex. † ꝙ si laicus in cā quā habet cū alio laico petat abso/
lutionē a iuramento coram vicario epī ad effectū agendi et ille
concedat ꝛ absoluat qð efficitur iudex inter eos etiā in cā prin/
cipali que trahitur ad illā curiā ꝓpter absolutionē a iuramen
to quod est singulare ꝛ illo anno habui super hoc disceptari: sꝫ
causa restitutionis in integruz est preparatoria ad causam pri
mam. nam si sic illa causa est preparatoria ad finē agēdi: ꝛ econ
tra si ipse erat act. ego paduanus eram actor ꝛ reus. Bononiē
sis fuit absolutus: peto restitutionem in integrū vt agere pos/
sim non obstante laudo: et sic illa causa est preparatoria ad finē
agendi ꝛ ecōtra si ipse actor habebat sequi forum meum: ꝛ ego
non possum petere corā iudice meo nec puto in hoc adeundum
4 iudicem Vicentinum quoquo modo. ¶ † Item quero quid si
minor est lesus in non prosequendo appellationē vel in nō ap/
pellando. coram quo iudice petat restitutionem an coram iudi
ce a quo vel corā iudice ad quē. vide Bar. de hoc post Jaco. de
are. in. l. preses. j. de ap. ꝛ etiā in. q. precedē. vide qð no. Bart. in
l. si societatē. §. arbitrorū. ff. pro socio. in ver. quero quis est iu/
dex competens ꝛc. ꝛ qð etiā no. glo. in. l. ij. glo. fi. j. q. ex cau. ma.

a ¶ Arbitri. adde qð in. l. si suspecta. §. fi. ff. de inof. test. ꝛ pau. ĩ addi. Spe. in tit. de arbi. col. ij. ver. petitio. ꝛ vide Pet. de ancha. ĩ sua dispu. incip. C. laicus. Ant. de but. in ca. fi. de fo. cōpe. et in. c. quta/uallis. ꝛ ibi abba. in colū. xvij. de iu/reiur. Fed. de sen̄. ĩ suo cōsi. cclxxiij. ꝛ vide ange. in. l. q certo. ff. loc. ibi vr̃ velle ꝙ corā iudi/ce rei ꝛ in. d. l. si su/specta. ꝙ corā iu/dice arbitratoris. cogita. Frā. Cur.

2 ☞ Causa restitutionis in integruz licet sit de imperio mixto
potest tamen delegari.
Quis iudex nō possit cognoscere de cā restitutiōis in integrū.
3 Ea que facit iudex delegatus censent̃ fieri a delegante.
Si aliquis notarius sit electus ad scribendū in oībus causis q̄
vētilant̃ corā potestate vel corā tali iudice ꝛ cōtingat potestatē
aliquā causam delegare alicui doctori ꝙ ille doctor nō poterit
assumere alium notariū ad scribendū coram se.
4 Licet aliqn̄ delegatus possit subdelegare ꝛ qn̄: tn̄ causam resti
tutionis in integrum alteri delegare nō potest.
5 In generali mandato iurisditionis vt si delegātur omnes cau
se q̄ vertentur inter tales homines puta talis parochie veniūt
etiam cause restitutionis in integrum non sic in mandato gene
rali procuratoris.
6 Causa restitutionis non potest compromitti in arbitros.
1
Cum scimus. ¶ † Judices ordinarij
habētes iurisditionē cū
administratione et etiā delegati ab eis ꝛ delegatus
a principe siue specialiter siue generaliter ad vniuer
sitatem causarum siue in quadam alia causa: ꝛ resti. in integ. in
illa incidat possunt de restitutione cognoscere siue petat̃ a mi/
nore siue a maiore eo casu quo est concedenda: sed subdelegati
a delegato ꝛ etiam arbiter et ordinarij non habentes admini/
strationem: licet habeant iurisditionem cognoscere de ea non

possūt.h.d.tota lex quam diuide in quatuor partes:qꝛ primo ponit dubitationē veterum vsqꝫ ibi sancimus.scđo ponit decisionē ponendo tria genera iudicuʒ qui possunt de restitutione cognoscere vt in summario vsqꝫ ibi:sed ne qs.tertio ponit alia tria genera iudicum non valētium de ipsa cognoscere vsqꝫ ibi: sed ne quid.quarto ⁊ vltimo declarat quid dixerat in secunda parte delegato a pricipe vel ordinario qđ possit cognoscere vt intelligatur tribus modis.Primo quādo causa restitutionis foret sibi specialiter legata.Secundo quando erat delegatꝰ ad vniuersitatem causarum gn̄aliter:⁊ tūc potest restituere etiam si principaliter adeatur super restitutione in integrū qꝛ ista cā cōprehēdit̄ sub illa gn̄alitate:lʒ sit mixti imperȷ:sicut alie cause simplicis iurisditionis.Tertio pōt ītelligi qn̄ esset sibi delegata quedā causa specialis:puta super fundo inter te ⁊ me lite pendente:ego minor fui lesus in aliquo actu qꝛ forte nō ꝓbaui in termino nō possum coram illo delegato petere restitutionē incidēter aduersꝰ lapsum termini vt probare possum:nec tūc est necessarius libellus nec litis cōtesta.⁊ si causa mea agitabatur per procuratorem pōt ipse ꝓcurator sine speciali mādato eam petere.vt in.c.suscitata.de resti.in integ. lʒ si vellet principaliter petere requireretur speciale mandatum.vt no.ĵ.ti.ȷ.l.vnica:eodē modo in illo delegato super fundo qꝛ potest adire super hac restitutione que incidenter petatur: lʒ nō fuerit specialiter ⁊ expresse sup ea delegatus sic nō posset adire sup restitutione q̄ principaliter peteret̄ nisi esset specialiter sibi delegata vł esset delegatus ad vniuersitatē causarum ⁊ hoc vult tota lex.¶ †No.pmo ex hac.l.⁊ ad hoc semper allegat̄ ꝙ cā restitutionis in integrū:lʒ sit de imperio mixto qꝛ expedit̄ iudicis officio nobili ⁊ ad priuatā vtilitatē nihilominus potest delegari ⁊ est speciale regulariter:secus qꝛ cause mixti imperȷ delegari nō possunt cum requiratur cause cognitio.vt in.l.iubere cauere.ff.de iuris.om.iud.⁊ ibi not.⁊ illud fuisse verū etiā de iure antiquo vt pʒ circa fi.dum dicit ꝙ a veteribus non fuerat incognitum non tamen đ iure antiquo cōpetebat magistratibꝰ municipalibus qui non habebāt nisi simplicem iurisditioneʒ ⁊ nō est imperium.vt est casus in.l.ea que.§.magistratus.ff.ad munip.hodie vero per hanc.l.gloss.hic ⁊ ibi vidētur tenere ꝙ competat iure magistratus:⁊ sic magistratꝰ municipales.i.castrorum ⁊ villarum lʒ imperium non habeant poterūt restitutionem cōcedere per hanc.l.que tribuit hanc potestatem iudicibus habētibus tribunal.⁊ per consequens certū territorium. Quidam autem habent iurisditionē sine certo tribunali:⁊ per consequens sine territorio.pone exemplum in rectore vniuersitatis qui potest cognoscere īter scholares in quocūqꝫ loco honesto.⁊ ita intelligo hanc.l.ꝙ corā eo nō poterit peti restitutio per tex.in ver.cum eo volumus ⁊c.dū dicit qui vel certe administrationi cui iurisditio adheret.nam doc.intelligūt đ habentibus territorium.⁊ not.ex illo tex.ꝙ iurisditio adheret territorio quod declarat subtiliter no.Bart.in.l.j.ff.de iurisdi.om.iudi.circa fi.Sunt etiam quidam iudices ordinarȷ qui habēt iurisditionem sine administratione qui non possunt cognoscere nisi inter consentientes vt sunt iudices chartularȷ et notarȷ qui in eorum priuilegȷs hoc habent.vnde in eorū subscriptionibus dicunt̄ talis imperiali autoritate notarius ⁊ iudex ordinarius:isti nō possunt cognoscere de restitutione vt hic in glo.
3 que incipit.i.nō habēt de his not.l.j.ff.de iudi.¶ †Item no.in ver.vt videatur qđ ea que fecit iudex delegatus censentur fieri a delegante:⁊ ideo dicit Bal.per hunc tex.ſm Jaco.bu.ꝙ si aliquis notarius sit electus ad scribēdū in omnibus causis q̄ ventilantur coram potestate vel coram tali iudice et cōtingat potestatem aliquam causam delegare alicui doctori quod ille doctor non poterit assumere alium notarium ad scribendū coram se qꝛ id quod ipse facit censetur fieri a potestate. tene menti.ea enim iurisditione vtitur delegatus qua delegans nec habet propriam iurisditionem:sed vtitur iurisditione delegātis l.j.§.qui mandatum.de offic.eius cui man.est iurisditio. ⁊ hoc circa medium legis dum dicit qui dantur a iudicibus qui propriam iurisditionem non habent ⁊c.nam loquitur de subdelegatis qui dantur a delegatis:qui delegati propriā iurisditio-
4 nem non habēt.¶ †Item not.quod licet aliquādo delegatus
a possit[a] subdelegare vt quādo est delegatus a principe vel proconsule.ĵ.de iud.l.iudice.vł ad vniuersitatem causarum.vt ibi no.attamen causam restitutionis in integrum sibi specialiter vel generaliter delegatam alteri delegare non potest ⁊ hoc voluit illa glo.que incipit.i.nō habēt in ver.si queras. Ita intellige illam glo.licet Rapha.non ita intelligat imo dicit ꝙ delegatus a principe poterit eam subdelegare per.l.a iudice.quod non placet.non per hoc videtur sentire quod hic tex.intelligat̄ in subdelegatis ab eis qui subdelegare non possint:sed tūc nō haberet dubium.glo.autem videtur ītelligere in delegatis qui subdelegare non possunt regulariter.tamen fallit in causa resti-
5 tutionis.¶ †Ultimo not.circa fineʒ ibi:vel singulariter quod in generali mandato iurisditionis vt si delegantur omnes cause que vertuntur inter tales homines puta talis parochie vel talis quarte veniāt etiā cause restitutionis in integrū non sic in generali mandato ꝓcuratoris:qꝛ non veniūt imo requirit̄ speciale mandatuʒ.vt.ff.de mino.l.illud.§.si talis.⁊ no.in.l.j.ĵ.ti.
6 ȷ.⁊ do.Rapha.hoc no.hic ⁊ bene.¶ †No.etiam illud qđ omisi circa medium quod causa restitutionis non potest cōpromitti in arbitros:qꝛ est de imperio.vt in.l.nō distinguemus.§.de liberali.ff.de arbi.dicit tamē hic Cyn.quod bene posset arbiter concedere restitutionem que peteretur incidenter coram eo ratione alicuius lesionis contingentis in causa que coram eo vētilatur per.c.si.extra de resti.in inte.⁊ per.l.quoties.ĵ.de iudi.⁊ quod habetur in fi.huius legis.

a ¶ Delegatꝰ possit. Adde text. in c.si pro đbilitate. de offi.delega.

¶ De reputationibꝰ q̄ fiūt in iudicio in integ.resti. Rubrica.

2 ☞ Dispositio facta in fauorē alicuius vt nō sit in dāno nō dʒ operari vt remaneat in lucro cum iactura aliena.
Quis dicatur intercessor:⁊ qđ plures sint modi intercedendi.
3 Si emi rem a minore ⁊ de madato eius solui pretium creditori suo ⁊ postea minor restituitur cōtra me ad rem an possim repetere quod solui.
4 Minor restitutus ad rem vēditā si nō vult vti restitutione nō poterit emptor eū īuitū ꝯpellere vt rē recipiat ⁊ restituat ꝑtiū.
An bn̄ficio quod habeo a te possim vti contra te inuito.
5 Mulier si suscipiat ī se obligationē debitoris mei aīo donādi: eodē instāti debitor meus prīo liberat̄ ipso iure:sed qꝛ in eodē instāti incipit mulieri competere exceptio velleiani contra me absqꝫ aliqua restōne petita ꝑ eā eodē īstāti restituit̄ mihi actio pristina vtilis contra pristinum debitorem.
6 Restituto minore nō restituit̄ eius aduersarius q fuit in dolo.

1 Ui restituitur. ¶ †Restituto minore oīa reponunt̄ in pristinū statū etiā cōtra tertiuʒ.h.d. Et declara hanc.l.vt dixi in.l.j.⁊.ȷ.š.si aduer.
2 transac.in tex.¶ †No.in princi.huius.l. quod dispositio facta in fauorem alicuius vt non sit in damno non debet operari vt remaneat in lucro cum iactura aliena.sufficit enim quod operet̄ primum ꝓpter qđ facta est:et illud pōt allegari ad multa ⁊ sepe de facto est opus hoc cōsiderari in cōsilȷs occurrentibꝰ.Itē not.in ỽ.sed si intercessor.ꝙ si minor suscipit in se obligationē debitoris mei aīo nouādi dicitur intercessor:⁊ tn̄ ipse solus est obligatus:qꝛ debitor liberat̄ ipso iure.in plus ergo se habet nomen intercessor quā illud nomen fideiussor qui non pōt dici nisi subsistēte obligatione principali sed intercessor pōt dici etiaʒ illa extincta.plures eñ sunt modi intercedēdi de quibus dic vt no.in.l.in personā.§.j.ff.de
3 pact.¶ †Sed queritur circa istum ver.quid si emi rem a minore ⁊ de mandato eius solui pretiuʒ creditori suo postea minor restituit̄ contra me ad rem an possim repetere ꝙ solui videtur ꝙ sic.arg.huius ver.qꝛ restituto minore restituit̄ aduersarius eius etiam contra tertium vt hic.in contrarium facit qꝛ ille recepit qđ sibi debebatur.l.si pene.§.j.ff.de condi.inde.Cy.distinguit ſm Pet.ꝙ aut ille erat creditor minoris ex causa lucratiua:⁊ tunc prima pars est vera:qꝛ conuenientius est quod ille non lucretur q̄ꝓ quod ego sim in dāno.arg.l.at si quis.§.ȷ.vel iȷ.ff.de relig.⁊ in.l.si.§.licentiam.ĵ.de iure delibe.Aut erat creditor ex causa onerosa:⁊ tunc si minor non est soluendo tunc restituar aduersus crditorem ⁊ sic ab eo non possum recuperare: ⁊ idem argumentum in.l.plane.la.ȷ.in.§.j.ff.de leg.j.aut est soluendo:⁊ tunc debeo agere cōtra minorem qui ex mea solutione fuit liberatus: ⁊ sic est perinde ac si sibi soluissem quo casu ab eo possem recuperare vt in primo casu huius.l.¶ In glo.que incipit si locupletior est dic nam si pecuniam perdidisset minor non teneretur eam restituere emptori ⁊ tamē emptor rē emptā restituet minori:⁊ sic totum damnum erit emptoris et incūbit ipsi emptori onus probādi quod minor sit locupletior ⁊ pecunia sit salua.vt no.in.l.si prediuʒ.ĵ.de predi.mino.⁊.l.si prediorum.nisi minor exercuerit officium publicum tanq̄ꝓ industriosus ⁊ prudens qꝛ tunc incūberet ipsi minori probare quod pecunia sit perdita.vt.š. qui ⁊ aduer.quos.l.j.ſm secundam lect.glos.¶ In glo.ibi.l.si per impressionem.dic quod ibi emptor non recuperat pretium:⁊ tamen restituit rem propter eius delictum commissum in emendo quia intulit impressionem ven-
4 ditori.hic vero carebat delicto.¶ †In gl.fi.ibi.ff.eo.l.si iudex dic si minor venditor obtinuit pro se sententiam super restitutione in integrum ad rem venditā et postea non vult ea vti nec mittere eam executioni:non poterit emptor ipsum inuitum cōpellere

pellere vt recipiat rē suā et restituat pretiū p illā.l.q2 cū hoc qḋ
possit recuperare rē ꝯsequať ex priuilegio dato minori ꝙ pos-
sit vēditionē rescindere nō pōt ipse emptor illud priuilegiū re
torquere ꝯtra minorē ⁊ eo vti illo inuito postꝗ̄ minori nō vtiť
cū effectu.⁊ de isto articulo an bñficiū qḋ habeo a te possim vti
contra te inuito.dic vt no.per.doc.l.petente.§.de temp.in inte.
5 resti. ¶ †In gl. que incipit ⁊ ita ibi etiā secus in muliere inter
dicente. dic nam si mulier suscipit in se obligationē debitoris
mei animo donandi eodem instanti debitor meus primo libe-
ratur ipso iure ⁊ mulier obligatur ciuiliter et naturaliter: sed
q2 in eodem instāti incipit mulieri cōpetere exceptio velleiani
contra me absq3 aliqua restitutione petita per eam: idcirco eo
dem instanti restituitur mihi actio pristina vtilis contra pristi
num debitorem: sed quando minor suscepit sicut sibi non com-
petit exceptio nisi restituatur in integru3. vt in.l.nam ⁊ postea.
§.si minor.ff.de iureiur.ita nec mihi restituitur actio cōtra pri
stinum debitorem nisi prius restituto minore: ⁊ ista fuit intētio
glo. qḋ ergo glo. dicit ꝙ mulier ab ipso initio ipso iure nō tene
tur.intellige sane nō ꝙ ipsa nō obligetur ciuiliter ⁊ naturaliter
q2 tunc diceret falsum.vt.l.si mulier in iure.ff.ad velle.sed vult
dicere ꝙ sibi incipit cōpetere exceptio velľ.ipso iure absq3 ali-
qua restitutione: ⁊ sic ab ipso initio non tenetur cum effectu sed
minor sic nisi restituatur. ¶ In glo.ibi: vel dic verius.dic ista
glos.subtiliter loquitur.nam eo casu in quo minori necessaria
est restitutio: q2 est efficaciter obligatus cum natura restitutio
nis sit omnia reponere in pristinum statum.l.quod si minor.§.
restitutio.ff.de mino.restituto minore restituitur eius aduersa
rio actio in veterem debitorem vt hic: sed si minor non fuit effi-
caciter obligatus: sed naturaliter tm̄: q2 sine tutore vel sine cu-
ratore cum ipsum haberet: licet hoc nō obstante debitor meus
a me liberetur cuius obligationem in se suscepit animo nouan
di non tamen mihi restituitur actio vtilis contra eunde3: quia
hic nō interuenit restitutio minoris: ⁊ sic cessat ratio de qua.s.
sed si contingeret minorem restitui aduersus naturalem obli-
gationem qḋ aliquando cōtingit vt in glo. qḋ declarat p Bar.
l.marcellus.ff.de fideiuss.tunc secundum glo.restitueretur mihi
6 actio in veterē debitorē. ¶ †Ultimo.l.ista limitatur vt hic di
citur in gl.in ver.nisi dolo debitoris.quia restituto minore tūc
restituiť aduersarius eius quādo non fuit in dolo: alias secus
vt.ff.de fideiuss.l.si titius.⁊ in.l.qui res.post principium.in ver.
huic applicatur.ff.de solu.

¶ Etiam per procuratorem causam in integrum restitutionis agi posse. Rubrica.

2 ☞ Tutor vel curator an possit petere restitutionē ī integrū.
3 Quid in sindico vniuersitatis: ⁊ an dicatur habere legitimam administrationem.

1 Causam. †Glo.intelligit hāc.l. quan
do pcurator habebat spe-
ciale mādatū.nā ī generali mādato ad causas
vel lites nō cōprehenditur causa restitutio. sed
hic dubitatur an sufficiat dicere ad petendam
restitutionē in integ.contra quamcunq3 perso-
nā ⁊c.an autē sit necesse dicere cōtra talem.⁊ in tali causa. Pe.
t3 hanc secundā partē. bart. t3 contrarium quia sufficit speciale
mandatū non autē requiritur singulariter qḋ habeat similitu
dinē indiuidui: dr̄ia enim est inter speciē ⁊ indiuiduū: sed satis
est specialis ꝙ fiat mentio de restitutione in integrū: si autē re-
quireretur ꝙ specificaretur causa vel persona poti⁹ diceretur
singulare ꝗ̄ speciale qḋ prosequere vt no. Bart.in.l.filius.ff.de
do.⁊ etiā tangiť in.l.titius.ff.de li.⁊ posthu. similiter no. p eu3
2 in.l.si quis in prin.testamēti.de leg.ij. ¶ †Sed queriť: an hic
tutor vel curator possit petere restitutionē in integrum: doc.di
cunt ꝙ sic quia cū habeāt legitimā administrationē non requi-
ritur aliud speciale mandatū: quia que possunt etiā fieri cū spe
ciali mādato possunt etiā fieri ab eo qui h3 legitimam admini
strationē vt no.in.l.preses.§.de trāsac.⁊.l.mandato gñali.ff.de
procu. Sed quod dixi de speciali mandato procedit quādo re-
stitutio peteretur principaliter: sed si incidēter puta in causa in
qua pcurator habebat mādatū fuit lesus minor in aliquo arti
culo vt quia nō probauit infra terminū: certe pcurator licet nō
haberet mandatum speciale ad petendam restitutionem in in
tegrum nihilominus poterit eam incidenter petere vt in.c.su-
scitata.de in integ.restit.⁊ in.c.coram.⁊ qḋ not.Bart.in.l.cum
3 procurator.ff.de ope.no.nun. †Quid in syndico vniuersitatis
dubium stat an dicatur habere legitimam administrationem.
Cy.hic s̄m Pe. distinguit an sit syndicus vniuersitatis ciuita
tis castri vel ville.⁊ tunc dicitur agere officium publicū ⁊ habe
re legitimam administrationem.l.munerum.§.defensore.ff.de
mu.⁊ ho.ideo non requiritur in eo speciale mandatum.innuit
ergo Cy.ꝙ quelibet vniuersitas faciens ciuitatem: castrum vel
villam habet beneficium restitutionis sicut minor non solum
respublica.j.quib.ex cau.ma.sed de hoc est ibi magna discepta
tio.dic vt ibi per Cy. Si vero talis vniuersitas non facit ciuita
tem: castrum vel villam vt sunt vniuersitates artiū: tunc talis
syndicus non dicitur gerere officiū publicū: ⁊ sic nō habet legi
timam administrationē vñ indigeret speciali mandato. innuit
ergo ꝙ etiam tales vniuersitates habent beneficium restitutio
nis.tu dic ꝙ vniuersitates que reguntur p alios equiparentur
minoribus: q etiā reguntur per alios ⁊ ille habēt beneficiū resti-
tutionis: sed si non per aliū sed per seipsos gerunt negotia eo-
rum vt sunt vniuersitates artium: vt pt3 in vniuersitate schola
rium que conuocatur in omni negotio preiudiciali: tunc non
habent restitutionem in integ.⁊ hoc videtur esse de mēte doct.
vt no.in.l.iusiuran.⁊ ad pecunias.in.§.defensor.ff.de iureiurā.
a magne[a] autem vniuersitates solent regi per alios q2 difficilis
est semper eas congregari nec etiam expedit reipublice semper
congregari adunantiam generalem: ideo fiunt priores ⁊ consi
liarij: sed parue ville solent semper totum populum congrega-
re: ideo nō habēt restitutionē.tene menti: q2 verba Cy. que po-
nit hic semper allegantur quando syndicus vniuersitatis dica
tur habere legitimam administrationem et sic equiparetur tu-
tori.vel curatori ⁊ quando non: ⁊ sic equiparetur procuratori.
Quod autem dixit de speciali mandato procedit quando resti
tutio peteretur principaliter: sed si incidenter puta in causa in
qua pcurator habebat mādatū fuit lesus minor in aliquo arti
culo: vt q2 nō pbauit in termino certe procur.licet non haberet
speciale mandatum ad restitutionē nihilominus possit eā inci
denter petere. vt in.c.suscitata.⁊ in.c.coram.de in integ.restitu.
⁊ qḋ not.per Bar.in.l.qḋ procu.ff.de ope.no.nun.

a ¶ Magne autē. ⁊ ꝙ magne vniuersitati ⁊ nō pue deť restitutio ī integ. adde eūdē pau.de ca.in cōsil.cccxvij. bar.ce po.ī.l.eu3 q vectigal.qō.ij.ff. de verb.sig. Fran. Cur.

¶ In integ.restōne postulata ne quid noui fiat. Rubrica.

2 ☞ Pendēte appellatione a diffinitiua nihil debet innouari in preiudicium sententie et quid pendente causa restitutionis vel supplicationis.

1 Postulata. ¶ †Pendente causa re
stitutionis in integrum
nihil d3 innouari.h.d.⁊ sic in hoc equiparatur
cause appellationis.vt.ff.nil no.appel.pē. nō
aūt p oīa: qḋ dic vt dixi in.l.j.§.si aduer.lib.⁊ in
l.j.si aduer.rē iud. Et gl. exēplificat tribus mo
dis: sed duo primi tendunt ad hoc ꝙ pēdente restōne in integ.ni
hil sit innouandū in preiudiciū petē.vñ si petiť aduersus ven-
ditionē res vēdita nō poterit per aduersariū alienari lite pēdē
te.⁊ si fiat contrariū nō trāsit dñium ⁊ poterit recitari per viam
attentati.vñ minor nō habebit necesse dare libellū nec intētare
rei vendi.cōtra secundū emptorē.sed iudex adit⁹ sup restōne in
integ.ex officio suo retractabit alienationē auferēdo illi rē ma
nu militari.⁊ videť ꝙ etiā lite pēdente sup restōne sicut in attē-
tatis pēdēte appellatione ꝙ dic vt plene no.in.c.nō solū.de ap
pel.lib.vj. Itē ponit exēplū in snīa lata ꝯtra minorē: q2 si petiť
2 restō aduersus eā nō debebit mitti executiōi lite pēdēte. †Con
tra hoc opponiť de.c.suscitata.de rest.in integ.vbi mittiť execu
tioni prestita cautiōe de restituēdo si petēs restōnē obtineat in
cā. Sol. illud qñ restitutio in integ.nō habet executionē in prō
ptu.q2 nō offerūtur probatiōes in prōptu.alias haberet locū
qḋ hic dicitť. Itē h3 locū qñ esset suspicio cōtra petētē restitutio
nē ꝙ hoc faceret aīo impediēdi executionem.vt.j.de fal.l.satis
aperte qḋ cōtingit qñ h3 altiorē indaginē nisi executio esset irre
tractabilis quia tunc indistincte impediretur: vñ dicit Barto.
ꝙ minor nō possit capi pro executione etiam qñ haberet altio-
rem indaginem. q2 illa iniuria capture nō posset retractari. ad
hoc facit qḋ in simili no.ī.l.ij.de appe.reci.⁊ in.l.ea lege.ff.de cō
di.ob cau. Quid aute3 sit pēdēte supplicatione dic vt in auť.
que supplicatio.§.de preci.ipe.offe. in hoc ergo differt cā resti-
b tutionis a cā appellationis q2 pendente appellatione[b] a diffi-
nitiua indistincte nihil debet innouari in preiudiciū snīe: s3 nō
sic pēdēte cā restitutionis vel supplicationis quia interdū in
nouatur prestita cautione. Scḋo modo gloss. intelligit ꝙ nihil
innouetur in preiudicium aduersarij nam si minor restituitur
ad rem aduersarius debet recuperare pretiu3 si minor ex eo est
locupletior.pone ergo ꝙ erat locupletior tempore litis conte-
state super restitutione postea desinit esse locupletior dicit glo.
ꝙ hoc non nocebit aduersario quominus recuperet pretium
dicit Pe.ꝙ illud videtur iniquum: q2 s̄m hoc illa cōtestatio ⁊
diligentia quā habuit minor sibi nocebit: nā si non fuisset cōte
status quādocūq3 perdidisset pecuniā dānū nō erit suū sed ad
uersarij nūc est suū.⁊ hoc est contra.l.nō solet.de regu.iur. quia

b ¶ Pendente appellatiōe. adde.l. qdā mulier.ff.fami.erci.⁊ in.l.scio. in.§.si.ff.de appellatio.

conteſtatio non ſolet nocere actori ſed prodeſſe:dicit ergo Pe.
glo.iſtam procedere ſi minor recuſabat reſtituere pretium ⁊ ſu
per hoc erat litigium cum tamen ſaluum eſſet ſi reſtituiſſet nō
fuiſſet perditum:ſed ſi ſuper hoc nō cōtēdebat minor:imo pa
ratus erat reſtituere dūmodo reſtitueretur ſibi res locū habet
oppoſitio.nec iſta glo.diceret verum.tene menti.

¶ De reſtitutione militum:⁊ eorum qui reipublice cauſa ab
fuerunt. Rubrica.

2 ☞ Tp̄s ad qd̄ ſit reſtitutio lȝ ſit minus ꝗ̄ tp̄s infra qd̄ pōt re
ſtitutio peti:tn̄ datur integrum tempus ad petendum.
3 Tp̄s bonoꝝ poſſeſſionis petēde currit abſenti cā reipublice.
4 Impedito de facto an currat tempus.
5 Si fuit abſens cauſa reipu.etiā ſi potuit mittere procuratorē
⁊ non miſit ei non imputatur.
Quid in abſente non cauſa reipu.ſed probabili tamē vt ſtudio
rum vel mercantiarum.
Quid in abſente nec ex cauſa reipu.nec probabili.
An ille qui potuit actū facere p ſe teneat mittere ꝓcuratorem.
6 Abſens cā reip.ſi leditur in lapſu temporis habet beneficium
reſtitutionis vt ſubducatur tēpus abſentie ⁊ illud ad heredes
ſuos tranſmittit.
7 Minor qui deceſſit hereditate nō adita an tranſmittat benefi
cium reſtitutionis in integrum.

1 I valerianus. ¶ † Benefici
um reſtitutio
nis in integrū qd̄ īcepit cōpetere defuncto trāſ
mittitur ad heredē eius.Secus ſi non incepiſ
ſet competere quia non fuiſſet leſus defunct⁹
in eius vita:lȝ ledat in morte qꝛ qd̄ nō habuit
tranſmittere non potuit de rigore iuris.h.d.illa.l.ſubtilis val
de:ſed de equitate bene tranſmittit.vt.l. pomponi⁹.ff.de acq.
here.per quam iſta.l.ſingulariter ſuppletur.dicit tamen Pe.
ꝙ tunc heres non reſtituitur ex perſona defuncti: ſed ex ꝓpria
ſed hoc videtur impoſſibile:⁊ implicaret cōtradictionē quod
veniat tanꝗ̄ heres:⁊ nō veniat ex perſona defuncti:ſed ꝓpria.
ſm̄ Bal.ideo dic quod veniant ex perſona defuncti nō de rigo
re:qꝛ beneficium reſtitutionis nō incepit competere defuncto
ante mortis articulum:ſed īcipit competere ī mortis articulo
ſed in cuius perſona radicatur.In defuncto non videtur radi
cari qꝛ eſſet radicatio momētanea.propter hoc Pe.dicit ꝙ ra
dicatur in perſona heredis.Tu dic ꝙ radicatur in perſona de
functi qꝛ eoipſo quod incipit mori etiā anteꝗ̄ perfecte ſit mor
tuus leſio completur:qꝛ tunc incipit eſſe certum quod moriēs
amodo non poterit adire vl' bonorū poſſeſſionem petere.arg.
in.l.pe.ff.quando di.leg.ced.⁊ in.l.ſi filius heres.de libe.⁊ poſt
hu.⁊.l.fi.de condi.inſti.⁊ ſi dicatur ſi ita eſt.ergo tranſmittitur
de rigore iuris qꝛ ſi in vita defunctus fuit leſus eodem puncto
incipit ſibi competere beneficiū reſtitutionis:ergo ipſum trāſ
mittit de rigore per hanc.l.⁊ tamen cōtrarium patet per.l. pā
tonius.iſta oppoſitio ſemper fecit me dubitare:ſȝ dic ꝙ illa le
ſio:licet cōpleatur in articulo mortis anteꝗ̄ ꝑfecte ſit mortu⁹
tamen hic non contingit propter abſentiam que facit reſtitu
tionem competere:ſed contingit propter mortem que non fa
cit eam competere quia moriens hereditate non adita vel bo
norum poſſeſſione petita nec trāſmittit hereditatem nec bene
ficium reſtitutionis ad eam adeundā:ſed hoc qꝛ hic ſi non fuiſ
ſet abſens veriſimile eſt quod non diſtuliſſet vſqȝ ad mortis ar
ticulum:⁊ ſic abſentia fuit cauſa differēdi idcirco: licet de rigo
re non tranſmittatur beneficium reſtitutionis qꝛ leſio contin
git propter mortem que in hoc non eſt priuilegiata tamen trāſ
mittit de equitate qꝛ propter abſentiā diſtulit: ſed ſi nō fuiſſet
abſens non tranſmitteret:hec eſt ſubtilis imaginatio illorum
2 duorum iurium.¶ † In text.ibi:intra annū vtilem:dic hic eſt
caſus ꝙ licet tempus ad quod ſit reſtitutio ſit minus ꝗ̄ tēpus
infra quod poteſt reſtitutio peti nihilominus datur integrū
tempus ad petendum.nam hic loquitur de bonoꝝ poſſeſſiōe
ex linea tranſuerſali que debet peti infra centum dies vt colli
gitur ibi poſt exactos dies illa vero que defertur ex linea aſcen
dentium vel deſcendentium debet peti infra annum vn̄ de illa
non loquitur qꝛ diceret poſt elapſum annum ⁊ tamen ſi illi cē
tum dies lapſi ſunt in abſentia ⁊ ad eos ſit reſtitutio datur an
nus vtilis intra quē petitur ⁊ finiatur reſtitutio qui annus cō
tinet.ccclxv.dies.vt.l.cū heres ſtichus.ff.de ſta.li. ⁊ hodie da
retur quadriennium continuum.vt in.l. fi.ſ.de temp. in integ.
reſti.Quidam legiſte tenuerunt contrarium quod tunc daba
tur vtilis annus ⁊ hodie datur quadriennium quādo petitur
reſtitutio aduerſus contractum vel quando petitur aduerſus
lapſum tāti temporis ꝗ̄tum eſt hodie quadriennium. Sed ſi
aduerſus lapſum minoris tp̄is dicebāt nō dari maius tp̄s ad
reſtitutionē petendā ꝗ̄ ſit illud a quo petiꝰ reſtitutio.alij dice
bant cōtrariū ꝙ quantūcūqȝ modicū ſit illud tp̄s ad qd̄ daꝰ re
ſtitutio puta decē dierū lapſorū in abſentia nihilominus olim
dabaꝰ annus vtilis ⁊ hodie quadriēniū ⁊ illa opi.approbatur
in cle.j.de in integ.reſti.certe eſt etiā caſus in hac.l.ſi bene conſi
dereꝰ.Aduertendū tn̄ ꝙ lȝ deꝰ integrū quadriēnium hodie ad
cauſaȝ finiendā dȝ tn̄ inchoare infra tp̄s tm̄ ꝗ̄tū eſt illud ad qd̄
ſit reſtitutio.Vn̄ ſi fiat ad decē dies dȝ infra decē dies inchoari
⁊ ſi fuerit inchoata poterit expediri vſqȝ ad quadrienniū:ſed ſi
nō eſſet inchoata infra decē dies excludereꝰ a reſtitutione petē
da.glo.eſt ordi.in.l.diuus.in vltima glo.magna.ff.de in integ.
reſti.⁊ ſic negligentia tāti tp̄is in inchoādo ꝗ̄tū eſt illud ad qd̄
daꝰ reſtitutio excludit reſtitutionē.Canoniſte tn̄ ſentiūt ꝯtrium
in illa cle.⁊ dicūt hoc eſſe de mēte iſtius tex.ꝙ ſufficiat inchoa
ri infra quadrienniū qn̄cūqȝ dūmō infra quadriēniū expediaꝰ.
vt ibi no.gl.ſed Bar.tenet cōtrariū in.l.ab hoſtibus.§.ſed qd̄
ſimpliciter.ff.q.ex cau.maio.ſuſtinēdo gloſſ.ꝑdictas:⁊ ad illaȝ
cle.reſpōdet ꝙ potius facit ꝓbando ſuū intellectū.Ego reſpō
deo clarius ꝙ illa cle.nō dicit aliqd de inchoatione:ſed bene di
cit de finiēdo ꝙ cā reſtitutionis dȝ finiri infra integrū quadriē
niū etiā cū daꝰ aduerſus lapſum minoris tp̄is ſȝ infra quātum
tempus debeat inchoari illa cle.nō declarat:ideo ſtandū eſt in
hoc predictis glo.illud tn̄ modicū tp̄s infra qd̄ dȝ inchoari:nō
incipit currere niſi poſt reuerſionē ⁊ poſt lapſum alterius mo
dici tp̄is qd̄ daꝰ ad cōponēdas ſarcinulas ⁊ querendū aduoca
tū et ꝓcuratorē.de quo loquiꝰ ille.§.ſed qd̄ ſimpliciter. ꝓut de
terminat Bar.poſt pri.illa ⁊ multa alia circa illā materiaȝ de
qua in.l.qd̄ tpe.ſ.eo.de api.iur. ⁊ pauci intelligūt ⁊ multe ſunt
diuerſitates inter doc.de quib⁹ p Cy.in.l.fi.ſ.de tēp.ī inte.reſt.
¶ In tex.ibi:poſt exactos dies dic:ſic ergo ante dies exactos
mortuus eſt puta poſt lapſum.l.dierū cū reſtarēt adhuc alij.l.
tūc qꝛ nō erat adhuc excluſus a bonorū poſſeſſione per lapſum
tp̄is nō cōpetebat ſibi reſtitutio que nō competit niſi leſo ⁊ ille
nō erat leſus quouſqȝ vixit:ideo ad heredē nō tranſmittit bene
ficiū reſtitutionis qd̄ ip̄e nō habebat de rigore iuris a ꝯtrario
ſenſu huius tex.eſt ergo hic caſus contra Iac.de are.q dicebat
vt refert Cyn.in.d.l.fi.ꝙ ſi alicui cucurrit in abſentia aliqd̄ tp̄s
preſcriptionis nō tn̄ totū ⁊ cū ꝑſcriptio nō eſſet cōpleta reuer
ſus eſt:⁊ ſic poterat adhuc agere de iure cōi ꝙ nihilominus ſta
tim poſt reuerſionē pōt petere reſtitutionē ī integrū.vt de pre
ſcriptione ſubducaꝰ illud tp̄s qd̄ cucurrerat in abſentia:eo qꝛ
actio ſua erat effecta p hoc breuioris vite.nec obſtat qꝛ reſtitu
tio nō cōcurrerat cū auxilio iuris cōis:vt in.l.in cauſe. in prin.
ff.de mino.qꝛ verum eſt ad idē:ſed ad diuerſa pōt cōcurrere: vt
e.l.ponponius.ſed hic de iure cōi pōt adhuc agere ad rem cum
preſcriptio nō ſit cōpleta.Iſta vero reſtitutio nō daꝰ ad rē:ſed
datur ad ſubducendū tēpus.ſed hec opi.improbaꝰ p doc.⁊ eſt
caſus hic contra eū:qꝛ ſi eſſet vera cōpeteret beneficium reſtitu
tionis etiā ſi deceſſerit ante dies exactos ad ſubducendū illos
dies exactos:ergo illud trāſmitteret ad heredes cuius contra
rium hic ptȝ a cōtrario ſenſu.Non obſtat ꝙ actio ſit effecta bre
uioris vite qꝛ hoc non eſt conſiderādū poſtꝗ̄ poteſt adhuc age
re:⁊ reſiduū preſcriptionis interrūpere ſm̄ Pet.qui reprobat
Iaco.de ra.per.l.pater qui caſtrenſe.ff.de caſtrenſi pec.que eſt
3 lex optima ad hec.¶ † No.primo ex hac lege ꝙ tempus bono.
poſ.petende currit abſenti cauſa reipublice:⁊ in hoc minor eſt
melioris cōditiōis ꝗ̄ abſens qm̄ a curſu temporis minor ipſo
iure ſeruatur illeſus.vt in.l.fi.ſ.in qui.cau.abſens vero nō:hoc
tamen intellige ſi abſens ſciebat bo.poſ.ſibi delatā:⁊ ſic lȝ non
potuerit eā petere p ſeipſum ꝓpter abſentiā potuit tn̄ eā pete
re per ꝓcuratorem de iure:vt in.l.iij.§.acquirere.ff.de bo. poſ.
Sed ſi ignoraſſet nō curreret:qꝛ tūc nec per ſe nec per alium pe
tere potuiſſet de iure ſicut nō poteſt adire hereditatem q igno
rat eā ſibi delatam.Sed tūc opponitur ſi potuit eā petere per
procuratorē nō reſtituiꝰ:qꝛ fuit negligens in mittēdo ipſum ⁊
negligenti iura nō ſubueniūt.ſed impedito.l.nō enim.ff. quib.
ex cau.ma.iſtā oppoſitionē ⁊ precedentē ſentit glo.mag.in ver.
item quoquo modo.⁊ reſpondet ꝙ potuit habere procuratorē
quem nō habet militia impeditus vnde videtur ſibi ipſi contra
riari dū primo dicit ꝙ potuit habere ꝓcuratorem ⁊ poſtea di
cit ꝙ fuit impeditus ꝓpter militiam habere.nam ſi fuit impe
ditus ergo nō potuit habere cuius cōtrarium glo.ſ.dixi.Sol.
glo.eſt ille potuit habere.i.potuit de iure bono. poſ.petere per
ꝓcuratorem:ſed de facto ꝓpter militiā fuit impeditus ipſum
habere:qꝛ forte non reperit:⁊ hec eſt cauſa concedende reſtitu
tionis.primū vero eſt cauſa ꝙ tempus currat ipſo iure: ſed tūc
4 oppo.extra glo.† ſi fuit impeditus de facto.tempus non debet
currere quoniā ad hoc vt currat tp̄s vtile neceſſe eſt quod non
ſubſit impedimentum iuris vel facti.vt in.l.j.de diuer.⁊ temp.
preſcrip.illa vero

prescri.illa vero sunt 2ria qđ currat ⁊ qđ detur restitutio primū
enim presupponit ꝙ nō fuit impedimētū scđm presupponit ꝙ
fuit. Quidam dicūt ꝙ bene fuit impeditus de facto nō tamē ꝑ
oīa: qꝛ bene potuisset si voluisset laborare in habendo: sed non
ita faciliter potuit habere sicut si fuisset pñs: sed iste sūt truffe.
Dic ergo ꝙ debet intelligi etiā quādo non fuit quoquo modo
impeditus de facto: ⁊ sic potuit de iure ⁊ de facto petere ꝑ ꝓcu
ratorem si voluisset merito cucurrit sibi tp̄s tñ ideo datur restitu
tio: qꝛ postꝙ̄ erat absens cā reipublice nō potuit sibi imputari
quare nō misit ꝓcuratorē qꝛ cautius ꝑ seipsum fecisset. oporte
bat enim informari an hereditas esset soluēdo vel nō implica-
retur oneribus hereditariis ⁊ hoc diligentius fecisset ꝑ se ꝙ̄ ꝑ
ꝓcuratorē. vñ posito ꝙ potuerit ⁊ nō miserit nō dicitur fuisse ne-
gligens: ideo datur restitutio. lz gloss. hic in ver. secus si fuisset
dicat cōtrariū ⁊ nō bene: sed si fuisset absens nō ex causa reipu-
blice sed ꝓbabili vt ꝓpter mercātias hñ imputaretur sibi quare
non misit ꝓcuratorē si nō fuit impeditus de facto: ⁊ tunc posset
ꝓcedere glo. secus si nō potuit de facto. l. necnō. in prin. ex qui.
cau. ma. si vero fuisset absens ex causa necessaria ⁊ non ꝓbabili:
tunc etiā si fuisset impeditus mittere ꝓcuratorem de facto non
5 subuenitur sibi. vt in. l. papinian⁹ exuli. ff. de mino. Et sic intel
ligo tres casus. †Prim⁹ fuit in absente causa reipublice: ⁊ isti
etiā si potuit de facto mittere ⁊ non misit nō est imputandum
postꝙ̄ ꝑ seipsum fuit impedit⁹. Secundus casus in absente nō
causa reipublice ꝓbabili tñ vt studiorū vel mercātiaꝝ: ⁊ isti be
ne imputatur si potuit: ⁊ nō misit ⁊ dicitur fuisse negligens secus
si non potuit. Tertius quando nec ex causa reipublice nec pro
babili. ⁊ isti imputatur etiam si non potuit de facto mittere: de
iure autem quilibet istorū mittere potuit procuratorē. vt in. d.
§. hoc iure. ⁊ hinc sumpta occasione Cy. ponit hic vnā longam
distinctionē an ille qui non potuit actuz facere ꝑ se tenetur mitte
6 re procuratorē ⁊ si non miserit an sibi imputetur. de quo etiam
tangit Bar. in. l. ij. ff. si quis cautio. †Secundo no. ꝙ absens cā
reipublice si ledatur in lapsu tp̄is habet beneficiuz restitutionis:
vt subducatur tēpus absentie: vt. j. eo. qđ tempore. Tertio no.
illud transmittit ad heredes suos. contra hoc opponitur. nam
ille non excluditur ꝓpter absentiā sed propter lapsum tempo-
ris: si enim tempus non fuisset lapsum absentia eū nō exclude
ret: sed lapsus temporis nō est causa restitutionis concedende:
alias frustratoria essent iura que dicunt nō petentē bo. pos. infra
tempus excludi ab ea sed non obstante exclusione haberent re-
stitutionē in integ. Sol. vt in fi. gl. qꝛ verū est ꝙ lapsus tempo-
ris excludit: tamē verisimile est quod si nō fuisset absens nō per
misisset labi tempus. excludit ergo lapsus tp̄is ꝓpter absentiā
⁊ ideo datur restitutio de rigore. ¶ Sed tūc extra glo. oppo. si
hoc idem debet esse si excludatur per mortem et nō per lapsum
temporis: vt si decessisset ante dies exactos: lz enim lapsus tem
poris adhuc eū non excluserit: tamē excludit ipsum mors que
de se non est priuilegiata vt faciat restitutionem concedēdi. alias
frustratoria essent iura dicentia hereditatem non agnitam non
trāsmitti si hoc nō obstante daretur restitutio hereditatū qꝛ ve
risimile est qđ si non fuisset absens non distulisset vsqꝫ ad arti-
culum mortis idcirco dicunt doct. ꝙ transmittit restitutionez
de equitate. vt in. l. pantonius. quare enim non trāsmittit de ri
gore. doc. dicunt ꝙ lesio non contingit ꝓpter absentiā sed pro-
pter mortem ⁊ ego dico ꝙ non contingit ꝓpter mortez tm̄ sed
propter eam coniuncta. l. absentiā. sicut cōtingit ꝓpter lapsum
temporis tamen iunctum cū absentia: si ergo exclusio ꝓueniēs
ex lapsu temporis mediante absentia ex causa trāsmittendi de
rigore: Eadem ratione videtur ꝙ exclusio proueniens ex mor-
te mediante absentia debet esse causa transmittendi de rigore.
Cuius contrariū dicunt doc. per. l. pantonius. nec video respō
sionē ad hanc oppositionē. vnde possumus dicere ꝙ vtroqꝫ ca
su transmittatur de rigore: ⁊ qđ hic non debet sumi argumētū
a contrario sensu ⁊ reperiatur cōtrarium in iure. vt. d. l. panto-
nius. ⁊ qꝛ lesio cōtingit in vita cū incipit mori quando decedit
ante dies exactos sicut quando decedit post. quod autem dicitur
in. l. pantonius. de equitate non referatur ad transmissionem:
sed ad restitutionem in integrum que semper conceditur de equi
7 tate non de rigore transmissio vero fit de rigore. ¶ †Et ibi in-
ducuntur ad questionem de minore qui decessit hereditate nō
adita vt licet non transmittatur beneficium restitutionis in in
tegrum qꝛ non fuit lesus quousqꝫ vixit cū semper potuerit adi
re qꝛ tamē leditur in mortis articulo scꝫ cū incipit mori anteꝙ̄
perfecte sit mortuus qꝛ perdit voluntatem sine qua adire non
potest ⁊ illud contingit verisimiliter propter minorem etatem
qꝛ credendum est quod si fuisset maior non tantum distulisset:
transmittat beneficium restitutionis. doct. dicunt de equitate.
Nos possumus dicere eadez ratione etiā de rigore ⁊ de hoc ple
ne per Bar. in. l. qui duos. ff. de reb. dub. que opinio cōiter ser-
uatur tanꝙ̄ vtilis: lz quidā subtilizantes ipsam impugnēt. sed
do. Raph. post impugnationem eam sustinet lz audiuerim ꝙ
do. Rapha. cu. tenebat contrarium.

1 **I quid.** ¶ †Absens causa reipublice reste
tuitur aduersus prescriptionē que
cucurrit tempore absenti super re sua vel sup actio
ne personali sibi competente ⁊ hoc infra annū vtilez
qui incipit currere post reuersionē. h. d. ¶ In tex. ibi: diminu-
tum est. gl. exponit vsucaptū vel prescriptū ⁊ sic perdidit actio
nem realem. i. rei venditionem vt differat a sequenti. ¶ In tex.
ibi actione subaudi personali qꝛ debitor erat obligatus actio-
ne aliqua tēporali vt redhibitoria vel quāto minoris vel actio
ne de dolo que tollantur tempore. Nam ille prescriptiones cur
runt ipso iure absenti: vt. l. ꝓxima. lz non currant minori. ⁊ not.
qꝛ illa. l. recitat effectum edicti pretoris facti super hac materia
de quo habetur in. l. j. ff. eo. ⁊ pōdera qꝛ illa verba proferuntur
in re non in personam dū dicūt si qd de bonis diminutuz est ⁊c.
sed edictum de minorib⁹ loquitur in personam qꝛ dicit quod cū
minore gestū esset ⁊c. vt. ff. de mino. l. j. §. j. ⁊ hoc est vtile ꝓpter
vnum quod habetur. j. eo. si cum militaribus. vbi glo. equipa-
rat absentiam minori. sed do. Rapha. non placet ibi illa equi-
paratio propter id quod dixi: vt ibi tanꝙ̄ per hāc. l. ¶ In tex.
ibi: infra annum vtilem. iste annus non currit durante absen-
tia: lz alia tempora bene currant vt. s̄. dixi: qꝛ si curreret aduer-
sus cursum restitueretur: ⁊ sic daretur restitutio ad restituēdū
qđ esse non debet sicut nec currit minori durante minori etate:
vt hec habentur in. l. interdum. ff. de mino. ⁊ infra temp. ⁊ in in
teg. resti. l. fi. incipit ergo currere post reuersionem: ⁊ si ante cur
sum completum iterum se absentaret causa reipublice define-
ret currere. ⁊ post reuersionez reinciperet. vt. ff. quibus ex cau.
ma. l. necnon. §. si quis sepius. ⁊ postꝙ̄ totū est decursum in pre
sentia non restitueretur nec aduersus dictū cursum nec aduer-
sus lesionem contingentem in absentia. vt. j. l. proxima. in fi. in
ver. postea ꝙ̄. vbi probantur ꝑdicta. Hodie vero datur quadriē
nium continuum. vt in. d. l. fi. ad inchoandam et fiendā causam
restitutionis in quo tempore dic ꝑ omnia idē quod supra dixi
in anno vtili cum loco eius succedat. argu. ad hoc. j. de non nu.
pecu. l. in contractibus. in fi. princi. dum dicit. licet bienniū pro
quinquennium ſtututum est.

2 ☞ Ille qui fuit absens causa reipu. si petat restitutionem ad
uersus prescriptionem an debeant fieri duo iudicia: scꝫ vnum
per quod rescinditur vsucapio vel prescriptio. ⁊ aliud per qđ ven
dicetur res. ⁊ nu. 3. ⁊. 5.

3 Tempus datum ad petendū restitutionem an incipiat statim
currere eo reuerso. ⁊ nu. 1.

4 Quando datur restitutio ad tēpus lapsum in absentia an sem
per detur quadriennium licet fuerit absens minori tempore vt
per decem dies tm̄.

5 Si incepi contra te absentem prescriptionē. xxx. annoꝝ ⁊ tu ste-
tisti absens per annum tm̄ postea reuersus tacuisti per viginti
nouem annos quibus potuisti agere ⁊ non egisti an finito tem
pore prescriptionis habebis adhuc quadriennium ad peten-
dum restitutionem.

1 **Uod tempore.** Lex ista legitur duo-
bus modis. †Pri-
mo ſm lec. Mar. Scđo ſꝫ lec. Bul. Debes em̄ sci
re ꝙ inter predictos glossatores sup eo qđ dicitur
s̄. l. proxima. fuerūt cōtrarie opi. in duob⁹. Primo qꝛ Mar.
tenuit quod tunc sit verum quod absens causa reipublice post
reuersionem restituatur aduersus prescriptionē vel vsucapio-
nem rei sue quando dicta prescriptio vel vsucapio fuit comple
ta durante absentia vel completur post reuersionem infra mo-
dicum tempus quod relinquitur arbitrio iudicis quod datur
ad componendas sarcinulas et querendum aduocatos ⁊ pro-
curatores. quod quidem tempus habetur pro absentia cuz in
illo sit impeditus propter predictam et propter absentie prete
rita. ideo est priuilegiatum sic tempus absentie sed si comple-
a retur post reuersionem: ⁊ post dictum modicum tempus [a] tunc
qꝛ fuit negligens in agendo cum posset non restituetur ad sub-
ducendum de prescriptione tempus quod currit in absentia: ⁊
dicit esse casum de his omnibus in. l. ab hostibus. §. sed qđ sim
2 pliciter. cum. l. sequ. ff. quib. ex cau. ma. †Secundo Marti. fuit
in opi. quod nō debeant fieri duo iudicia: scilicet vnum per qđ
rescinditur vsucapio vel prescriptio quod dicitur rescissorium: ⁊
expeditur iudicis officio nobili, et aliud per quod vendicetur
res sua per vtilem rei vendicationem que dicitur rescissoria qꝛ
frustra fit per plura quod potest fieri per pauciora. vnde ipse te
nuit quod in eodez libello debeat petere vsucapionem vel pre-
scriptionem rescindi ⁊ rem suaz sibi restitui. sed Bul. in vtroqꝫ
3 dicto fuit i cōtraria opi. †Primo quod licet vsucapio vel pre-

a ¶ Modicū tp̄s. Adde ꝙ dicatur modicū tp̄s. vide in. l. j. ff. si qs cau. Anto. corse. in tracta. de mini. in pe. colū. ver. qd dicatur modicū tempus.

a ¶ Annus vtilis. Adde q̃uo accipi
tur vide glos. in.l.
annus.ff. de calũ.
glo.fi.⁊ ibi Cy.in
ij.qõ.in.l. fin.C.de
tẽp.in inte. resti.⁊
glos.fi.in.l. contra
maiores.C. de in/
offi.testa.

a ¶ Durat anno.
Adde an iste an/
nus ceptus habe
tur ꝓ cõpleto. vi/
de.c.si annum. de
iudi.libr.vj.et ibi
Archi. ⁊ doct.gl.
i .c.subdiaconus.
lxxvij.di.glo.in.c.
cum in cunctis.de
elec.glo.⁊ doct. in
c.cũ vigesimũ.de
offi.delega.

scriptio non fuerit cõpleta in absentia vel infra modicum tem/
pus post reuersionẽ:sed dudũ post nihilominus ea cõpleta:et
nõ ante cũ ante possit agere de iure cõi petere possit restitutio/
nem in integ.ad subducendu tpˢ qõ cucurrit in absentia:⁊ qõ
a annus vtilis[a] quod olim currebat ad petendã restitutionem.⁊
hodie quadriennium nõ incipit currere dicto casu statim eo re
uerso vel statim post modicũ tpˢ sed post cõpletã vsucapionẽ
vel prescriptionẽ ⁊ de hoc dicit esse casum in.l.necnon.§.si quis
sepius.ff.quib.ex cau.ma.Itẽ in secũdo ipse tenuit ꝙ imo sunt
necessaria duo iudicia.s.rescissoriũ per qõ petatur rescindi vsu
capionẽ vel prescriptionẽ si erat cõpleta vel ad subducẽdũ tem
pus qõ cucurrerat in absentia:⁊ hoc facto q: restitutione con/
cessa restituitur pedictũ pretoris actio pristina vtilis que pri⁹
b erat directa:⁊ durat anno[b] licet prima esset perpetua de qua lo
quitur.l.fi.j.qui.ex cau.ma.debet institui nouum iudiciũ infra
annũ per quod vendicet rem suam si perdiderat actionẽ realez
seu dñium vel si actionem personalẽ agat actione vtili ad con/
demnationẽ aduersarij q: frustra iura inuenissent ista duo re/
media scilicet officium iudicis nobile:per quod fit restitutio ⁊
dicitur rescissorium:⁊ actionem rescissoriam ad rem vendican/
dam:vt in.l.in onerarijs.§.sed cum rescissa.ff. de actio.⁊ oblig.
si sufficeret vnũ tm̃ iudiciũ:⁊ pro illa opi.facit.d.§. sed cum re/
scissa.⁊.d.l.fi.⁊ q: illa.l.est obscura ⁊ potest induci in vtroq̃ di
cto pro Mar.⁊ etiam pro Bul.ideo quilibet eorũ ponebat ca
sum suo modo vt probaret suam opi.et nõ opi.alterius.⁊ glo.
ponit casum:vt clarius detur intelligi in vsucapione triennij.⁊
sic in re mobili militis vsucapta tempore absentie: q: Marti.
vult ꝙ vsucapio fuerit cõpleta in absentia vñ ponebat casum
quod ego incepi vsucapere titulo ⁊ bona fide quandam rẽ mo/
bilem cuiusdam militis ipso presente ⁊ tenui ⁊ possedi eaz per
biennium postea se absentauit causa reipublice:⁊ ipso absente
per alium annum qui restabat compleui vsucapionem dicitur
hic ꝙ ipso reuerso infra annum vtilem a die reuersionis potest
petere contra me restitutionem in integrum ad rescindendum
vsucapionem ⁊ vendicãdum rem suam q: petit in eodem libel
lo vsucapionem rescindi ⁊ rem suam restitui.Sed si taceret per
annũ a die reuersionis amplius non audiretur ⁊ quod hic fue/
rit vsucapio completa in absentia ipse probat per istum tex.dũ
dicit quod annus vtilis incipit currere statim post reuersionẽ.
nam si non foret completa etiam p̄fm Bul.non inciperet curre/
re statim post reuersionem cum adhuc posset agere de iure con
muni sed inciperet currere post eam completam. Sed contra
ipsum quod vsucapio non sit completa in absentia. facit tex.in
ver.possessum.q: non dicitur quod fuerit vsucaptũ vel prescri
ptuz sed dũtaxat possessum:vnde dicit Bul.qõ fuit completa
post reuersionem ⁊ etiam post modicũ tempus.sed Mar. sup
plebat ad tex.dum dicit possessum subaudi ⁊ vsucaptum.Itez
contra ipsum Mar.facit tex.dum dicit medij temporis q: po/
nendo casum prout ipse ponit ille ann⁹ vltimus qui cucurrit
in absentia non dicitur tempus medium vsucapionis sed dici/
tur vltimum.Sed Mart.dicebat ꝙ tex.non dicit de tempore
medio vsucapionis sed de medio inter primã presentiã anteq̃
se absentaret ⁊ secundã postq̃ fuit reuersus et certe ille annus
vltimus vsucapionis fuit medius inter dictas presentias.sed
Bul.propter predicta ponebat casum alio modo ⁊ inducebat
istam.l.pro sua opi.ꝙ ego incepi possidere titulo ⁊ bona fide rẽ
quãdam mobilẽ cuiusdam militis ⁊ tenui ipsam per annũ ipo
presente postea se absentauit ⁊ stetit absens per annum postea
reuersus est et post reuersionem tacuit per alium annum et sic
compleui vsucapionem partim ipso presente ⁊ partim ipso ab
sente dicitur hic ꝙ ea cõpleta poterit infra annum vtilẽ petere
restitutionem vt subducatur de vsucapione ille medius annus
qui fuit tempus medium vsucapionis inter primum annum ⁊
vltimũ:quo subducto instituet nouum iudicium vẽdicando rẽ
suam vtili rei vendicatione:sed post lapsum anni si tacuit am/
plius non auditur ⁊ tenẽdo istam lec.istud verbum possessum:
stat proprie ⁊ nihil debet subaudiri. ⁊ similiter illud verbum
medij temporis stat proprie ⁊ intelligiẗ de medio tempore vsu
capionis:q: principium ⁊ finis vsucapionis fuerunt in presen
tia:sed mediuz fuit in absentia:⁊ illud tm̃ subducitur cõtra istã
tamẽ lec.facit tex.ille dum dicit annum vtilem inchoari statim
post reuersionem q: si vsucapio non erat completa in absentia
etiam p̄fm Bul.restitutio non concedebatur nisi post vsucapio
nem completam cum prius posset agere de iure cõmuni. ergo
nec annus ad petendam restitutionem debet incipere nisi post
completam vsucapionẽ:q: nõ debet incipere tempus ad agen
dum anteq̃ agere possit:sed officium iudicis ad petendum re/
stitutionem non oritur nisi post completam vsucapionem: er/
go nec tempus ad ipsuz implorãdũ incipit ante currere. Bul.
fatebatur ⁊ supplebat text.dũ dicit postea ꝙ reipublice causa

abesse desijt supple ⁊ post vsucapionem cõpletam nec est extra
nea ista suppletio:q: est alibi.in simili sit.in.l.iij.§.si quis here
di.ff.de sta.lib.vbi dicitur infra annũ a die mortis.⁊ tamẽ sup/
pletur.et adite hereditatis.⁊ illam opi.Bul.tenuit Dy.instit.
de act.§.rurs⁹.Bar.⁊ Bal.hic.sed lec.Mar.tenuit Pe.⁊ Cy.
et tenet etiã do.Rapha.⁊ ego etiã semper tenui quod tã hic q̃
in.§.sed qõ simpliciter.⁊ ille.§.si quis sepius.in quo principali
ter se fundat Bul.nihil faciat ꝓ eo q: potest intelligi sine quo/
cunq̃ incõuenienti quod etiam vbi fuit vsucapio completa in
absentia ⁊ eodem modo oẽs leges quas Bulg.adducit pro se.
Nam ille.§.sed quod simpliciter.vbi Mar.se fundat ita clare
videtur probare suam opi.ꝙ non sit ad ipsum dare responsuz.
Or vedite questa lege che e reputata difficile voi intendereste
4 pero che la intẽderebe vno puto paruulo.†Cetera dic ⁊ decla/
ra vt plene no.per Bar.in.§.sed quod simpliciter.Et no.quod
glo.magna circa fi.ibi:dũ dicit si tanto tempore ⁊c.recitat vnã
opi.quã reprobaui in.l.j.per illum text.⁊ hodie clarius hoc de
claratur ⁊ reprobatur in cle.j.de restit.in integ.ꝙ quãdo datur
restitutio ad tempus lapsum in absentia non semper daẗ qua/
driennium sed ita demum si illud tempus erat tantũ quantum
quadriennium vel maius.Si autem minus tũc ad petendam
restitutionẽ nõ datur nisi tantũ tpˢ quãtũ est illud ad qõ petiẗ
restitutio:ergo si illud nõ est nisi decẽ dierũ nõ dabũtur nisi de
cem dies qõ est falsuz vt ꝓbaẗ ꝑ.d.l.j.š.e.hñ tñ est verũ:q: infra
decẽ dies debebit inchoari iudiciũ restitutionis ⁊ postq̃ erit in
choatũ poterit durare ꝑ quadrienniũ p̄fm glo.nostras iuris ci/
uilis in .l.diu.⁊ in.l.fi.de in integ.resti.lz glo. iuris canonici di/
cat contrarium.vt ibi dixi.Licet aũt illa glo.nõ ꝓcedat in tem
pore restitutionis petende q: illud semper est vniformiter pro
cedit tñ in tempore restituendo q: lz iura dicant ꝙ actio resci
soria vtilis que competit data restitutione duret anno.vt in.l.
fi.j.qui.ex cau.ma.⁊ in.l.in onerarijs.§.sed cũ rescissa.ff.de act.
et oblig.illud tamen debet intelligi quando esset lesus in anno
vel vltra quia tãtuz stetit absens.Sed si minori tempore puta
per mensem talis actio non duraret nisi per mensem:q: nõ re/
stituitur nisi mensis.⁊ de hoc est casus in.l.fin .ff.de mino.⁊.l.si
debitrix.§.fin.ff.ad velleia.⁊ not.per Cyn. in.d.l.fi.in.vij.q.j.q.
5 ex cau.ma.†Item scias ꝙ tenẽdo opi.Bul.sequeretur tale in/
conueniens ꝙ si incepi cõtra te absentem prescriptionem .xxx.
annorum:⁊ tu stetisti absens per annum tm̃: postea fuisti reuer
sus ⁊ tacuisti per.xxix.annos quibus potuisti agere et non egi/
sti finito tempore prescriptionis habebis adhuc quadriẽniuz
ad petendum restitutionem vt subducatur iste primus annus:
et restitutione concessa poteris vendicare vsq̃ ad annum ⁊ eo/
dem modo si incepi talem prescriptionem contra te minorem
et post primum annum effectus es maior et tacuisti per .xxix.
annos et postea habebis quadriennium vt subducatur ille pri
mus annus:⁊ sic in quinquagesimoquinto anno tue etatis re/
stitueris propter minorem etatem quod Jaco.de ra.⁊ Pe. vi
sum fuit valde inconueniens:vt in senectute restituaris. Ideo
dicit Jaco.de ra.quod imo ad subducendum istum primũ an
num incipit currere quadrienniũ statim te reuerso vel maiore
effecto q: actio sua fuit effecta breuioris vite:sz gl.hic p̄fm Bul.
ibi anteq̃ compleatur vsucapio tenet cõtrariũ cum adhuc pos/
sit agere de iure cõi:⁊ ego in.l.j.š.e.dixi esse ibi casuz contra eũ.
Pe.aũt ꝓpter hoc inconueniens recessit ab opi.Bulg.⁊ tenet
opi.Mar.ꝙ non restituatur nisi compleatur prescriptio in ab
sentia vel in modico tẽpore post reuersionem:vt in minori eta/
te:sed tunc de modico tẽpore post minorem etatẽ nõ est tractan
dum q: illud nõ datur.vt not.glo.in.l.j.š.si aduersus rem iud.
qualiter ergo respondetur ad tale inconueniens per illos qui
tenẽt opi.Bul.vt est Cy.Bar.⁊ Bal.hic sed idẽ Bar.in.§.sed
qõ simpliciter.distinguat inter prescriptionem longissimi tem
poris i qua dicit habere locũ opi.Bul.q: quelibet pars tpis
operatur suũ effectum in tali prescriptione ⁊ p̃scriptione longi
tpis in qua nõ sit.imo finis prescriptionis est ille q operaẗ effe
ctũ.s.acquisitionẽ dñij.Et in ista dicit habere locũ opi. Mar.
sed salua reuerentia sua potius deberet dici totum econuerso si
bene consideretur hic vero simpliciter tenet opi.Bul.ad prefa
tum autem inconueniens respondet in.§.sed quod simpliciter.
quod si post reuersionem non fuit in sua potestate prescriptio
nem interrumpere tunc nullum est incõueniens quod post eam
finitam restituatur licet post tam longũ tẽpus.⁊ idẽ dixit Jac.
de are.limitando opi.Bul.vt tollatur tale incõueniens quod
dicta opi.intelligatur quando reuersus ignorabat cõtra se pre
scriptionem ceptam:quia forte nesciebat rem illam fuisse suaz.
Unde iustum est ꝙ ea finita lz per longum tempus restituatur
certe si ignorauit non solũ restituitur ad illum annum absentie:
imo ad totũ tpˢ p̃scriptionis decursum ex clausula generali si
qua mihi iusta cã esse videbiẗ ꝓut determinat Barto.in.l.j.§.
si quis

si quis in vēditione.ff.de iti.actu.priua.⁊ est glo. ord.in.l.si sic.ff.quēad.ser.amit.opi.ergo Bul.qui dicit restitutionē fieri dūtaxat ad tp̄s absentie debet intelligi quando sciebat ⁊ tunc remanet inconueniēs.Bar.aūt tūc fatetur ꝙ si potuit interrumpere cursum prescriptionis ⁊ tacuit ꝑ integrū quadrienniū qđ illa negligentia corrodat:⁊ cōsumat tempus restitutionis petende:⁊ sic amplius non audietur sed gloss.q̃ est hic sentit ꝙ negligentia in agēdo cōmissa ante cōpletā prescriptionē non absorbeat tp̄s restitutionis petēde sed ista q̃ cōmittit̄ post cōpletam prescriptionē in petēdo restitutionē bene absorbeat de tēpore restituēdo.⁊ ita intelligit.§.sʒ ꝙ simpliciter.ī quo Mar.se fundat.⁊ hoc vult glo.ibi tāto em̄ minꝰ restituet̄ quātū plus sit post modicū tp̄s cōpleta tn̄ vsucapiōe.Breuiter iste sunt inuolutiones mirabiles:ideo nullo mō placet opi.Bul.⁊ ad iura in quibus se fundat.respōde vt.s̄.dixi.qꝛ sine aliquo incōuenienti possunt intelligi qn̄ prescriptio fuit cōpleta in absentia ⁊ miror ꝙ isti doc.sequunt̄ opi.Bul.⁊ ꝑdicta oīa q̄tuʒ ad primum articulū in quo Bul.⁊ Mar.fuerūt discordes.q̄tum autem ad secundū in quo Mar.vult ꝙ nō sit nisi vnū iudiciū qđ expediat̄ iudicis officio nobili.⁊ per qđ rescindat̄ vsucapio vel prescriptio ⁊ restituat̄ res.Bul.aūt vult ꝙ sint duo doc.nostri qui dicunt ꝙ aut iste qui fuit absens fuit lesus in absentia tā in possessione q̄ in dn̄io:qꝛ ipso absente incepit prescribēs possidere:⁊ prescripsit tunc sit vera opi.Mar.qꝛ vt restitutio sit repositio in pristinum statū ⁊ ipse ante absentiā possidebat et habebat dn̄ium ⁊ ꝓpter absentiam ꝑdidit vtrūqʒ:ideo ad vtrūqʒ recuperādū sufficit ꝓponere iudicis officiū nobile ꝑ qđ rescindetur prescriptio:⁊ restituetur res ⁊ dicūt esse casum de hoc in l.sine herede.§.interposito.ff.de admi.tu.⁊ in.l.ait pretor.§.itē ei.ff.qui.ex cau.ma.nec tunc iste petens restitutionē habebit necesse ꝓbare dn̄iuʒ rei:sed solā possessionē ante absentiā ex qua presumebatur dn̄s:aut non fuit lesus in possessione ꝓpter absentiā qꝛ prescribens inceperat ante possidere sed cōpleuit prescriptionem ipso absente ⁊ tunc sit vera opi.Bulg.qꝛ reuersus implorabit officium iudicis rescindens ⁊ ptʒ prescriptionē vel vsucapionē rescindi:qꝛ in illa tm̄ fuit lesus qua rescissione facta intentabit vtileʒ in alio iudicio ⁊ ita intelligat̄.d.l.in onerarijs.§.sed cū rescissa.dicit aūt Cy.sm̄ Pe.ꝙ in primo iudicio rescissorio habebit necesse probare summatim de dn̄io illius rei: vt videatur ꝙ interest sua restitutionē petere: sed in secundo iudicio habebit necesse probare plene se fuisse dn̄m ante p̄scriptionem ⁊ sic in p̄rio iudicio ꝓbaret plene de dn̄io:talis ꝓbatio cū sit facta preter naturā illius iudicij.qđ cū sit preparatoriuʒ vel rescissorium nō requirebat plenā ꝓbationē talis ꝓbatio nō facit fidem in secundo iudicio:sed erit necesse ꝙ iterū ꝓbet̄:q̃ verba sunt singularia:lʒ Bal.visus fuerit Pe.reprobare nesciens ⁊ nō cōsiderās qđ dicebat ⁊ postea in fi.videt̄ approbare:⁊ eius verba notare.Sed dubiū est posito ꝙ possint fieri duo iudicia dicto casu an sit necessariꝰ vnus libellus an aūt possint ambo cumulari in eodē libello saltē cōditionaliter.vt peto vsucapionem vel prescriptionē rescindi:qua rescissione facta peto declarari me dn̄m et aduersariū condēnari ad restituēdum.Bal.hic videtur sentire ꝙ sint necessaria duo iudicia duplici rōne.Primo qꝛ ista sunt talia ꝙ sententia absolutoria lata in primo parit exceptionem rei iudi.in secūdo ergo non possunt cumulari.vt in.l.fundū.⁊.l.fundi.ff.de excep.ista ratio nihil valet qꝛ procederet si cumulatio fieret simpliciter ⁊ non conditionaliter per ea que no.per Cy.in.l.j.C.de iud.⁊ per no.in.l.cōductores.C.lo.⁊ in.l.j.ff.de act.emp.in glo.⁊ tetigi in.l.edita.s̄.de eden.Secunda ratio sua est:qꝛ actio rescissoria nō est nata anteq̄ p̄scriptio sit rescissa:ergo sup eo nō pōt fieri cōtestatio lit.sic ⁊ nec cumulari sicut nō pōt cumulari petitio hereditatis cū querela inofficiosi testamēti qꝛ nascit̄ post querelā latā.vt no.in.l.qui de inofficioso.ff.de inoffi.testa.sed salua reuerentia ibi glo.expresse determinant contrariū in fi.ꝙ querela ⁊ petitio hereditatis possunt cumulari ꝯditionaliter.nec ob.ꝙ sit nata adhuc hoc tollit ꝑ no.in.l.nuda.C.de cōtrahē.stip.vbi sit cōtestatio anteq̄ actio nascat̄ ⁊ nascit̄ in ipsa contestatione:eodē modo pōt dici ꝙ fiat sub cōditione cū nascet̄.i.post rescissam prescriptionē:ideo puto contrariū ꝙ possint cumulari:⁊ si dicatur q̃ ergo differentia erit inter istū casum qn̄ fuit lesus in possessione:⁊ precedentem postq̄ vtroqʒ casu pōt experiri in vno iudicio:respondeo qꝛ in precedenti expeditur totū ꝑ iudicis officiū nobile.sed in secundo rescissio prescriptionis fit per iudicis officiū nobile:et restitutio rei fit iure actionis rescissorie.Item in precedenti casu nō possunt dictari duo iudicia sed vnū tm̄.in hoc vero secūdo pōt actor dictare duo vel etiā vnū tm̄ cumulando duo remedia.dominus aūt Raph.tenet ꝙ etiā in hoc scđo casu non possunt dictari duo iudicia:sed vnum tm̄:qꝛ lʒ propter absentiam non sit lesus in possessione attamen poterit possessionem petere per ea que in simili habētur.in.l.si mulier.ff.de condi.ob cau.vbi si liberaui te per acceptilationem ob cau.que nō est secuta possum condicere pecuniā debitam ⁊ tamen eam tibi non solui:sed liberationem prestiti ne fiant per plura que pn̄t fieri per pauciora.⁊ dicit ipse ꝙ satis est incōueniens ꝙ de vno ceraseo fiāt duo boli.⁊ ita intelligit opi.Mar.ꝙ sit vera indistincte:sed in hoc non recedo a distinctione doc.ꝑ illū.§.sed cū rescissa.si actor vult vt fiant duo iudicia supplendo vt dixi ꝙ potest fieri etiā vnū.Cetera dic vt no.in.d.§.sed qđ simpliciter.⁊ per Cy.hic:⁊ in.l.si.C.de temp.in integ.resti.

2 ☞ Quis dicatur latitare ⁊ qđ per adiudicationē que fit ex secundo decreto debitor perdat dominium.
3 Cum cōtra absentē non possit perueniri ad secundū decretum: qualiter prouideat̄ creditori si non vult tm̄ expectare ꝙ absens redeat ⁊ pro quo nullus venit ad defensionē.
4 Contra absentem quādo possit perueniri ad secundū decretū: ⁊ quando restituatur.

1 Tu nota re. †Contra absentem non latitātem potest perueniri ad primum decretum non ad secundum:sed postq̄ inceperit latitare ex primo decreto interposito contra non latitantem poterit perueniri ad secundum.h.d. ¶ In text.ibi: possideri.i.creditorem in possessionem mitti non tamen possidet:sed detinet.vt.l.iij.§.si.ff.de acqui.pos.⁊.l.si duo.§.si creditores.ff.vti pos.⁊ sic modicum fit preiudiciū absenti:qꝛ nec perdit dominiū nec possessionē sed dūtaxat incōmodatur:⁊ attentatur per creditorem missum in tenutā:qꝛ potest percipere fructus ⁊ ingredi possessionem ⁊ aliqua facere contra voluntatem debitoris:ideo qꝛ non est magni preiudicij potest fieri cōtra absentem causa reipublice licet non sit contumax:sufficit enim ꝙ non defendatur sicut potest fieri cōtra pupillum.vt in glos.que
2 tamen non potest dici contumax. ¶ †In text.ibi:venditionem autem vel aduocationem que dicuntur fieri ex secundo decreto:⁊ sunt preiudiciales qꝛ debitor perdet dominium:ideo nō possunt fieri nisi contra latitantem.i.turpiter se occultantem:quia cum nuntius vadit ad ipsum citandum abscōdit se vel facit dici quod non est in domo:⁊ nuntius ita refert vt in.l.fulcinius.§.quid sit latitare.ff.quibus ex cau.in pos.eatur.⁊ per illum text.Barto.reprehendit Jaco.de are.qui tenuit quod ad secūdum decretum contra latitantem non possit perueniri nisi etiam primum fuerit interpositum contra latitantem quod est falsum et est hic casus quia fuit interpositum tempore absentie causa reipublice:⁊ sic nec latitabat nec erat contumax:qꝛ vtrūqʒ illorum presupponit delictum seu dolum verum vel presumptuʒ.vt in l.cōtumacia.ff.de re iudi.⁊ in hoc neuter istorum est:⁊ tamē virtute ipsius primi decreti interpositi contra non latitātem per-
3 uenitur ad secundum si postea incipit latitare vt hic. ¶ †Sed querit Bar.quid si creditor non vult tantū expectare ꝙ redeat qualiter sibi prouidebitur si nullus venit ad defensioneʒ nec est conueniens ꝙ absentia illius licet iusta noceat creditori respondet quod si certū est illum de proximo rediturum cogitur expectare per ea que habentur in.l.si longius.in prin.ff.de indic.sed si lōgo tempore est absuturus dabitur curator bonis absentis ⁊ indefensi.l.ab hostibus.in prin.ff.quib.ex cau.in pos.ea.⁊ cōtra illum dabitur libellus:⁊ cum eo lis agitabitur ⁊ dabit̄ diffinitiua que postea mittetur executioni in bonis absentis vt in
4 tit.de cu.bo.dā. ¶ †In glos.ibi:vel ꝙ melius dic ille opi.sunt contrarie ⁊ tamen vtraqʒ est vera in casu suo.Unde dic pro concordia quod aut agebatur contra absentem ex facto suo:puta actione personali descendente ex contractu vel quasi delicto vel quasi ipsius vel actione reali ratione possessionis per ipsuʒ detente:⁊ tunc secundum decretum interpositum contra non latitantem est ipso iure nullum qꝛ deficit id quod erat substantiale ipsius decreti.s.latitatio sine qua non poterat ad ip̄m perueniri.vt.d.l.fulcinius.§.j.⁊.ij.ergo ⁊c.vt in.l.cum hi.§.si pretor.ff.de transact.aut agebatur contra eū non ex facto suo sed ex facto rei sue seu de facto puta actiōe personali noxali ex noxa data seruo suo:vel agebatur vt caueat de dāno infecto propter domum suam que erit ruinosa quibus casibus cōtra non defendentē fit immissio in possessionē serui vel domus ruinose:⁊ illo casu potest perueniri ad secundum decretum sine latitatione postq̄ nō agitur ex facto ipsius domini.Jdeo valet mero iure:sed si erat absens causa reipublice reuersus restituitur vt in.l.si finita.§.si forte.ff.de dam.infe.secus si alia absentia non priuilegiata ⁊ ita reducuntur ad concordiam glo.que vident̄ contrariari adinuicem.in.l.fulcinius.§.j.ff.qui.ex cau.in pos.ea.in gl.que inci.no.duo.⁊ in.§.si is que fraudationis.in glo.que incip.nam ⁊ volūtas.⁊ in.l.eum qui.de priui.credi.⁊ in.l.imperatores.pōt etiam dici ꝙ in hoc scđo casu si iudex sciebat absentiam causa reipublice nō valeat ipso iure sicut in primo per id quod habetur in

tex.⁊ glo.in.l.quesitum.ff.de re iud.qñ vero ignorabat procede
ret distinctio supradicta.
2 ☞ Priuilegiatus ꝙ vtaẜ priuilegio suo contra aliũ priuile
giatum si sunt priuilegiati diuersis priuilegijs.

1 **Ecs reipublice.** ¶ †Etiam aduer
sus fiscum restitui
tur ille q fuit absens causa reipublice.h.d.Premit
te ea que habenẜ in.l.fi.§.si aduersus fis.⁊ not.hic ꝙ
quadrienniũ de quo ibi no.currit absenti causa reipublice licet
nõ currat minori:vt ibi in tex.⁊ in glo.et in hoc minor melioris
2 est cõditionis. ¶ †No.hic quod priuilegiatus[a] vtitur suo pri
a uilegio aduersus alium priuilegiatum:ratio est quia sunt pri
uilegiati diuersis priuilegijs quod dicvt in auẜ.quas actiones
de sac.san.eccle.
2 ☞ Si debitor est absens qualiter fiat vẽditio pignoris si de
derat creditori licentiam vendendi.

1 **I cũ militaribus.** ¶ †Aduer
sus vẽditio
nem pignoris factã per creditorẽ restituitur absens
causa reipublice.h.d.sicut ⁊ minor.vt.§.si aduer.vẽ
di.pigno.⁊glo.hic in.l.ij.que reputatur notabilis dicit hoc esse
2 verum quando venditio fuit facta per.l.non ex pacto. ¶ †Nã
primo casu aliquid fuit gestum cum absente:quia fuit requisi
tus ad domũ vt solueret ter ꝓm formam.l.conuenerit.ff.de pi
gno.actio.Secundo casu non expediuit ipsum requirere.Et sic
secum nihil fuit gestũ sicut dicimus in minore:vt no.in.l.illius
titu. ¶ In tex.ibi detraxerit ⁊ sic transtulerit dominium si ven
diderunt cum solennitate debita licet ipsi dominium nõ habe
rent.vt in.l.si conuenerit. ¶ In tex.ibi:retractaqꝫ venditione.
dic scilicet per officium iudicis nobile quod dicitur rescindens
quod autẽ sequitur recipies possessiones expeditur per vtilem
rescissoriã rei vendicatione:⁊ sic erũt duo iudicia:qđ dic vt dixi
in.l.quod tpe.Sed do.Rapha.tenet contrarium:qꝛ illa distin
ctio an aliquid fuerit gestum cum minore vel non:ideo fit quia
verba edicti p̃toris.de mino.loquunẜ de his que gesta sunt cuꝫ
minore:vt patet in.l.j.§.j.ff.de mino.vbi dicitur quod cum mi
nore gestum est ⁊c.sed verba edicti pretoris in tit.quib.ex cau.
ma.quorum sñia ponitur in.l.ij.§.eo.non loquũtur de his que
gesta sunt cum absente:sed loquuntur in rem veꝫ si quid de bo
nis absenti causa reipublice diminutum fit ⁊c.sꝫ negari non po
test quin si creditor vendidit pignus etiam ex pacto diminua
tur de bonis absentis quia perdit dominium et transfertur in
emptorem:ergo locum habent verba edicti:⁊ per consequens
eius dispositio vt restituatur in integ.sed opi.glo.⁊ doc.ipsam
sequentium plus placet:qꝛ maior nõ restituitur ratione absen
tie aduersus gesta per eum.vt.j.in.l.proxi.sed aduersus negle
cta lꝫ minor etiã aduersus gesta restituatur:si ergo dedit credi
tori licentiam vendendi si non solueret infra terminum ⁊ credi
tor vendidit si restitueretur aduersus venditionẽ restitueretur
aduersus gesta per eũ.i.aduersus pactũ seu licentiã datã de ven
dendo qđ esse non debet.illud ergo qđ dicitẜ in.l.ij.§.eo.si quid
de bonis eorũ diminutũ fit debet intelligi quando ꝓpter eius
negligentiam vel omissionem esse diminutum non interuenien
te pacto suo sed hic interuenit.

1 **De a patre.** ¶ †Heres nõ põt restitui
aduersus ꝯctũ celebratũ ꝑ
defunctũ rõne absentie ipsius defuncti nec etiã rõne
absentie sue.h.d.ꝓm glo.doc.qui ponũt casuꝫ ꝙ hic
tã pater qui fecit contractũ quã etiã filius qui erat miles et fue
runt absentes causa reipublice:vt vnde dicimus per hanc.l.in
hoc esse differẽtiam inter talẽ absentẽ ⁊ minorẽ:qꝛ minor resti
tuitur tã aduersus eã si fuit lesus q̃ꝫ aduersus neglecta et omis
sa:sꝫ absens causa reipublice vel aliter impeditus ꝓpter quod
meretur restitutionẽ per tit.qui.ex cau.ma.non resti.nisi aduer
sus omissa nõ aũt aduersus gesta per eũ. ¶ Et pone casum:vt
videatur habere dubitationem ꝙ hic ille pater miles esset ab
sens causa reipublice fecit quendam contractum in quo fuit le
sus nec fuit cõquestus in vita sua:sed post eius mortẽ filius eiꝰ
qui similiter erat miles:⁊ absens volebat restitui tã ꝓpter ab
sentiam patris q̃ꝫ propriã et dicitur hic ꝙ non potest maxime:
qꝛ pater non fuit cõquestus certe etiã si cõquestus fuisset nõ de
buisset audiri:qꝛ nõ videẜ lesus sui facilitate cũ esset maior nec
ꝓpter absentiã:qꝛ potuisset abstinere a ꝯhendo si voluisset fuit
ergo lesus sui culpa.ergo ⁊c.vt in regu.dãnũ.de re iud.lib.vj.
2 ☞ Milites nostri tpis qui nõ occupãtur pro repu.sed vadũt
per plateas ⁊ ꝓpria negotia gerunt ⁊ honoranẜ in sessionibꝰ ꝙ
non habeant priuilegia militum.

1 **S Ancimus.** ¶ †Milites nõ habẽt priuile
gium nisi pro tpe quo sunt i ex
2 peditione reipublice.h.d.†⁊ iđ dicũt doc.per hanc.l.ꝙ

a ¶ Priuilegiatꝰ. Adde bar.in.l.ve rũ.in.§.itẽ q̃riẜ.ff. de mino.bal.ĩ.l.ij. C.de ꝑui.fisci.abba.in.c.in p̃ñtia. de ꝓba.in.xv.col.

b ¶ Militũ. adde bar.in.l.ex eo.ff.đ test.mili.l.veterani.ff.ad le.fal.l.ij. C.de negli.mil.li.xij.⁊ insti.de testa.mil.in ꝑn.ꝑ Spe. in ti.de ꝑcu.§.j.v̇. ꝙ est miles.⁊ ĩ tit. de accu.§.j.versi. itẽ excipiẜ latissime ꝑ alex.de imo. ĩ.l.cẽturio.co.iij. v̇s.vlti.ff.de vul.⁊ pup.Fran.cur.

c ¶ Uxor inuita.adde glo.in.c.vnaq̃ qꝫ.xij.q.ij.Cy.ĩ.l. liberte.C.đ ope.li. gui.de cu.in.l.obseruare.in.§.ꝓfici sci.de offic.procõ. Bart.ĩ.l.meuia.ĩ §.j.ff.de annu.leg. doc.⁊ ibi car.alex. in capi.de illis.de sponsa.

milites nostri temporis qui nõ occupantur pro republica:sed
vadunt per plateas ⁊ propria negotia gerunt ⁊ honorantur in
b sessionibus non habent priuilegia militum[b] vt etiam not.in.l.
j.§.de iuris ⁊ facti igno.sed si ciuitas propria haberet guerrã ⁊
ipse staret ad stipendia ciuitatis sicut alij stipẽdiarij videtur ꝙ
debeãt habere priuilegia in sua ciuitate sicut habebãt milites
romani qui stabant in expeditione militari pro republica ⁊ tñ
habebant stipendia:⁊ nõ solũ milites imo etiã quinqꝫ hoĩes ar
morũ qui starẽt ad stipẽdia ciuitatis potius inspiciẜ actus mi
litaris q̃ꝫ cingulũ:olim eñ romani nõ mittebãt ciues suos nisi
essent milites qui iurabãt pro republica non euitare mortẽ.vt
not.in.l.pe.qui.ex cau.ma.hodie non est in vsu ꝙ oẽs armigeri
sint milites.đr ergo hic ꝙ milites nõ habent priuilegium mili
tare vt possint restitui in integrum.

¶ De vxoribus militũ vel eorũ q reipu.cã absunt. Rubrica.

2 ☞ Uxor inuita an cogaẜ seq maritũ quocũqꝫ loco ierit ꝙ nõ.
Famuli quos milites secũ ducũt de patria ꝓpria an mereãtur
restitutionem sicut ipsi milites.
Quid de chirurgicis quos secũ ducunt.
3 Petens restitutionẽ aduersus venditionẽ rei sue vel aduersus
prescriptionẽ necesse hꝫ ostẽdere ꝙ illa res sit sua vt rescĩdatur
venditio vel prescriptio ⁊ qualiter hoc intelligatur.

Emporalibus. ¶ Nõ solum
milites qui le
dunẜ tpe quo sunt absentes pro republica resti
tuunẜ in integ.imo etiã vxores eorũ q̃ ipsos se
cute sunt ⁊ in absentia sunt lese dũmõ ostẽdant
interesse suũ:⁊ restituãt qđ in earũ vtilitatẽ fuit
1 cõuersum.h.d.ambe ille.ll. ¶ †Op.ꝙ nõ restituaẜ vxor:qꝛ ma
le fecit sequi maritũ:⁊ etiã ipse maritꝰ male fecit ipsam ducere:
⁊ debet ex hoc puniri:vt.l.obseruare.ff.de offi.ꝓcon.circa prin.
ergo non debet cõsequi premiũ ex eo quo mereẜ penã.l.siue he
reditaria.ff.de neg.gest.dicũt doct.ꝙ illud esset verũ qñ fuisset
absuturus modico tempore nã tunc nõ debet vxorem ducere:
2 secus qñ longo tempore.⁊ ita intelligunt hic.†An aũt vxor in
c uita[c] cogatur sequi maritũ quocũqꝫ ierit.doct.dicunt ꝙ non:et
ad hoc not.in.l.si liberti liberteqꝫ.ff.de oper.lib.Sed queritur
de alijs famulis quos milites secum ducunt de patria propria
an mereneẜ restitutionẽ sicut ipsi milites:dic ꝙ si ducũt secũ me
dicos maxime chirurgicos qꝛ sunt necessarij propter vulnera
merentur idem priuilegiũ.vt.ff.qui.ex cau.ma.l.inter eos.§.mi
litum medici.secus in alijs famulis qui vadunt sponte ⁊ spon
te possunt recedere ꝓm Jac.de ra.vt.d.l.inter eos.§.j.nec ob.§.
de epis.⁊ cle.l.j.qꝛ aliud in clericis vt non defraudenẜ seruitio:⁊
possint vacare ad diuina.vt in.l.j.de epi.⁊ cle.Pe.dicit ꝙ lꝫ fa
muli militũ non restituãtur tanq̃ꝫ absentes ex causa probabili:
inter que tñ differentia est:vt no.in.l.fi.ff.de resti.in integrum.
3 ¶ †Et no.in.l.ij.ibi:dũ dicit ad se peruenire monstrauit ꝙ pe
tens restitutionẽ aduersus venditionẽ rei sue vel aduersus pre
scriptionem necesse habet ostendere ꝙ illa res sit sua.vt rescin
datur venditio vel prescriptio hoc qualiter intelligatur dic vt
dixi in.l.quod tempore.nã si absens fuisset lesus in possessione
⁊ in prescriptione:qꝛ ipso absente fuisset per aliũ capta posses
sio nõ haberet necesse probare dominiũ:sed solam possessionẽ.
vt in.l.ait pretor.§.item ei.quibus ex cau.maio.sed si possessio
fuisset capta ante absentiam ⁊ in absentia fuisset cõpleta vsuca
pio vel prescriptio tũc cum peteret restitutionem:vt rescindaẜ
vsucapio vel prescriptio non vt restituaẜ res habet necesse pro
bare summarie ꝙ illa res erat sua nõ plenarie:qꝛ istud iudiciũ
est preparatorium ad rescissoriam actionem:ideo sufficit plena
ria probatio.vt.ff.ad exhibẽ.l.iij.§.ibidem.⁊.l.thesaurus.post
ea vero cũ agitur rescissoria necesse habet probare plene de do
minio pretorio.i.quod habebat ante prescriptioneꝫ quo facto
apparebit quod nunc habet vtile.⁊ dic vt ibi per Cy. ¶ Ulti
mo illa.l.ij.in ver.sed qꝛ reputatur aliquantulum difficilis pro
pter gl.et ꝓpter hoc quod hic diciẜ ꝙ ista mulier habet necesse
cum petit rem suam venditam prehabita restitutione restitue
re pretiũ solutum per emptorẽ:qꝛ hoc videtur contra.l.si man
cipium.j.de rei ven.Breuiter dic ꝙ hoc fuit cõuersum in suam
vtilitatem.Sed qualiter põt hoc procedere.Respondeo si fuit
vendita per creditorem suũ.vt in tit.precedenti.l.si cũ militari
bus.vel si per ꝓcuratorẽ suũ generalẽ cuius mandatũ nõ exten
debatur vt posset vẽdere tamen vẽdidit ⁊ pretiũ in vtilitatem
eius conuertit:sed si quidam tertius non nomine mulieris sed
proprio.sed tanq̃ꝫ ipse esset dominus vendidisset non conuer
teret pretiuꝫ in vtilitatem mulieris:sed suam ideo non tenetur
mulier restituere.Et ita loquitur contrariũ:⁊ ita intelligit glo.
mag.ibi:vt si procurator generalis ⁊c.Et dicit Bal.ꝙ audiuit
a Barto.

a Bar. illam glo. esse notandam ad hoc non solū quādo aliqs
vendit rem meā tanq̄ suā tribuit titulū emptori: ⁊ dat causam
vsucapiendi vel prescribendi quo casu loquitur ti. pro emptore
sed etiā si aliquis meo nomine asserat se mandatū habere cum
nō haberet vēdidit nō eñ trāsfert dñiū sed transfert vsucapien
di conditionē et ideo dicebat q̄ si executores vltime volūtatis
vendunt rem hereditariā cum tamen non haberent mandatū
ad hoc emptor ex illo titulo pōt vsucapere vel prescribere. Cer
te istud est verissimū. nec videtur mihi ita mirabile sicut Bal.
dicit q̄ de hoc est casus. l. quem ipse non alle. ff. man. l. manda-
tum distrahendorum sed quando haberet mandatum trans-
fert dominium nec esset necessaria prescriptio.

¶ De temporibus in integrum resti. tam minorum aliorūq̄
personarum q̄ heredum eorum. Rubrica.

1
Nobis. †Tempus restitutionis peten
de nō currit durāte minori eta-
te nec etiā durāte tēpore absentie causa reipu-
blice ⁊ si absentia cōiungatur cū minori etate
in personā eiusdē vel diuersorū: vt heredū inci
pit currere nisi cōpleta minori etate. ⁊ ī illo re-
uerso. h. d. ista. l. cū tribus sequentibus vsq̄ ad. l. ea que. ¶ Et
not. q̄. l. j. ij. ⁊. iiij. loquuntur quando in persona eiusdē super-
uenit causa noua. s. absentia. l. autem secunda loquitur quando
in persona heredis quia defunctus fuerat minor: et transmisit
beneficium restitutionis ad heredē qui erat minor vel absens.
Nam non currit sibi nisi post reuersionem: ⁊ est specialis ī hoc
tempore quod datur ad restitutionem petendam q̄ erat olim
annus hodie quadriennium q̄ etiam olim non currebat mino
ri ⁊ q̄ nec olim nec hodie currit absenti causa reipublice: quia
si curreret restitueretur ⁊ sic daretur restitutio ad restituendum
⁊ esset quidam circuitus ⁊ hic. et. l. interdum. ff. de mino. alia ve
ro tempora currebant olim minori. hodie vero non vt in. l. fi. §.
in quibus causis absenti non currebant olim et hodie currunt
q̄ per illā. l. nihil in absentibus innouatur et per predicta pa
tent declarate omnes glo. si bene inspiciantur.
2 ☞ Rescriptum ad lites nō prodest quousq̄ sit presentatum
⁊ potest impetrans illi renuntiare ⁊ ipsum lacerare inuito iu-
dice et aduersario ante presentationem non post.
3 Rescriptum gratiosum potest prodesse ante presentationem.
4 Etas taxata per rescriptū an habeatur pro legitima etate per
omnia ⁊ quid si taxatur per statutum.
Tempus petende restitutionis in integrū quantū sit hodie.

1
Eaque. †Tempus restitutionis petēde in-
cipit currere ei qui veniā etatis im
petrauit postq̄ impetrationem intimauit iudici et
iudex eam approbauit et administrationem rerum
suarum sibi commisit nō ante non tamen finitur quousq̄ vere
compleuit. xxv. annum. h. d. notabiliter vsq̄ ad. §. si quando.
2 ¶ †No. ſm bal. non prodesse rescriptū quousq̄ sit representa
tum. ideo Spec. facit titulum de rescripti presentatione hic in
rescripto ad lites. nam ante presentationē iudex delegatus ex
eo non consequitur iurisditionē vel saltim exercitium ideo im-
petrans pōt illi renūtiare ⁊ ipsum lacerare inuito iudice ⁊ etiā
aduersario. postq̄ vero fuit presentatum secus quia effectū est
cōmune cum iudice ⁊ parte. ita no. Inn. elegāter in. c. ex cōque-
stione. de resti. spo. ⁊ vide in Spec. ti. de cōpetēti iud. adi. §. pe.
3 circa fi. †rescriptū vero gratiosum bene pōt prodesse ante pre-
sentationē. nā si quis impetrauit beneficiū lʒ nōdū presentaue-
rit si alius postea impetret non vʒ scḋa impetratio tanq̄ facta
a in beneficio non vacante q̄ in hoc inspicitur tp̄s date[a] non pre
sentationis. vt in. c. tibiq̄. de rescrip. lib. vj. cōcessio vero venie
etatis partim sapit gratiā q̄ cōcedit administrationē quā nō
habebat ⁊ partim sapit naturā rescripti ad lites quo ad gesta p
eum post impetrationē cum alijs vt denegaret̃ restitutio in in
tegrum tanq̄ maiori ⁊ ideo in preiudiciū aliorū non vr̄ sortiri
effectū seu quo ad alios in preiudiciū sui quousq̄ fuerit presen
tatum vt hic. nā ⁊ ante presentationē habet̃ pro minore: ⁊ de ge
stis interim posset restitutionē petere vt hic not. glo. ⁊ in. l. j. §.
4 de his qui ve. eta. impe. ¶ †Itē per istū tex. in ver. ita tñ vide
b tur dicendum qđ statutum dicat q̄ etas. xxv. an.[b] habetur pro
legitima etate ⁊ ante illam etatem aliquis contraxerit: ⁊ fuerit
lesus tempus in integrum restitutionis petende incipit curre
re post completū. xviij. ⁊ nō finitur quousq̄ cōpleuerit. xxv. licet
de gestis post. xviij. nō possit petere restitutionē. ⁊ ita semel de
facto consultus florentie dicebā per hunc tex. ⁊ vide que no. in
addi. Spec. in tit. de resti. in integ. §. j. in addi. que incipit saluo
quod dicitur in secunda parte. Spe. ⁊ sic durabat per. vij. licet
olim esset annus vtilis et hodie quadrienniū quādo inciperet
currere post. xxv. tene mēti nisi dicamus. Aliud dicitur esse qñ
per modum legis vel statuti taxatur etas: ⁊ tūc per omnia ha
beatur pro legitima etate. Aliud quādo per speciale rescriptū
ad quod vide qđ no. Bal. ī aut. si captiui. §. de epi. ⁊ cle. illa ta
men lex satisfaciat ad iuuandū minorē. ¶ In glo. super verb.
intimata. in fi. ibi: in. l. j. Solu. illa. l. limitatur ſm illā vt ibi no.
in glo. j. ¶ In glo. que incipit. l. dicere. in fi. ibi demū comple-
tis. xxv. annis. dic prīa verior ſm doc. vt incipiat currere post
insinuationem venie: sed non exciperet tempus quousq̄ cōple
uit. xxv. annos.

2 ☞ Si minor. xx. annis existens in etate. xx. annorum cōtraxit
⁊ fuit lesus: ⁊ sic tp̄s restitutionis petēde si viueret inciperet si-
bi currere post quinq̄ annos tñ si moriatur tūc relicto herede
qñ incipiant currere illi quinq̄ anni contra heredē qui est mi-
nor: ⁊ quid si erat maior. ⁊ nu. 6.
3 Quid si ille minor decessit in etate. xxvj. annor. ⁊ sic de quadrië
nio restabant tres anni quos transmittit an illi currāt durāte a
minori etate heredis: ⁊ qd si successit maior. ⁊ nu. 6.
4 Prescriptio semel incboata quando desinat currere: ⁊ postea
excitetur. b
5 Prescriptio incboata contra defunctum an currat iacente he
reditate.

a ¶ Tp̄s date. ad-
de hoc super data
vj. lib.
b ¶ Etas. xxv. an.
Adde Jo. de ana.
in rubr. de delict.
pue. Bart. consil.
xxj. incip. illud in
mediū referam. in
v. col. in. iij. volu.

1
Si quando. †Si minor succedat mino
ri vel etiā maiori effecto q-
bus cōpetebat beneficium restitutionis non incipit
currere succedenti quousq̄ sit effectus maior. xxv. sʒ
econtra si maior succedat minori incipit currere post aditā he-
reditatē licet minori nō successit nō inciperet nisi post comple-
tam etatem. xxv. annorū. h. d. vsq̄ in fi. l. Et ponitur tertius ca
sus tanq̄ dubitabilis: ⁊ omittit quartū tanq̄ indubitabilē ſm
glo. q̄ ex decisione predictorū triū apparet clare decisio quar-
ti. sed qualiter glossa nō declarat: vt. j. dicam. ¶ No. ex primo
2 casu †q̄ si minor. xxv. ann. existens in etate. xx. an. cōtraxit ⁊ fuit
lesus: ⁊ sic tempus restitutionis petēde si viueret inciperet sibi
currere post quinq̄ annos. si tamen tunc moriatur relicto here
de quinq̄ an. ad quem beneficium restitutionis non incipit he
redi currere tempus nisi post. xx. an. ⁊ sic post cōpletam etatem
heredis q̄ sicut quando cum etate minori coniūgitur absentia
que durat vltra etatē non incipit currere statim post etatem cō
pletam: sed post reuersionem. vt in. ll. precedētibus. ita quādo
cum etate defuncti coniungitur etas heredis que vltra extendi
tur nō incipit currere nisi post finitam etatem heredis. vt hic.
3 ¶ †Ex secūdo casu no. q̄ si minor cui competebat beneficium
restitutionis factus est maior: ⁊ sic incepit currere tēpus: ⁊ cuʒ
esset. xxvj. ann. decessit et sic de quadriennio lapsus erat annus
⁊ trāsmittit reliquos tres annos si sibi succedat minor illi tres
anni non currunt etiam durante minori etate heredis: sed rein
cipiunt currere post completam etatem heredis ⁊ hec erat mi
nor dubitatio q̄ in precedenti casu: q̄ ibi non inceperat curre-
re defuncto hic sic. Unde videbatur quod propter mortem nō
desineret continuare cursum suum vt videmus in alijs prescri
ptionibus incboatis contra defunctum: q̄ etiam hodie conti
nuatur contra heredem minorem licet detur restitutio. vt in. l.
vnica. §. si aduer. vsucap. ⁊ not. in. l. fi. §. in quib. cau. Sed breui
ter aliud est in tempore restitutionis petende: quia si continua-
retur cursus contra heredem minorem deberet cursum restitui
ex persona sua: et sic daretur restitutio ad restituendum quod
esse non debet. vt dixi in legibus precedentibus ideo ne hoc cō
tingat desinit cōtinuare cursum. ⁊ interim dormit prescriptio
4 †⁊ sic not. contra Bart. qui dicit in. l. naturaliter. ff. de vsucap.
quod de iure ciuili non reperitur quod prescriptio postq̄ fue-
rit incboata desinat currere et dormiat: et postea excitetur nisi
in casu. l. sicut. j. de prescrip. xxx. anno. scilicet in pscriptione. xxx.
anno. incboata contra defunctum cui successit pupillus quia
durante pupillari etate nō currit sed dormit licet de iure cano
nico bene reperiatur in multis casibus secundum eum certe de
iure ciuili reperitur alius casus vt hic et etiam alius. j. de iure
5 delibe. l. fin. §. donec. in fin. ¶ †Sed hic queritur an mortuo il
lo in cuius persona ceperat cursus continuet saltem iacente he
reditate. videtur quod sic: q̄ hereditas iacens representat per-
sonā defuncti. vt. l. hereditas. de acqui. re. do. sed si defunctus
viueret continuaret cursum suum: ergo idem si mortuus est et
eius hereditas iacet postq̄ autem fuerit adita per minorem ex
tunc incipiat dormire: quia tunc hereditas nō representat per
sonam defuncti sed heredis: q̄ est minor illud non declarat hic
glo. nec docto. in illo secundo casu. tamen dic contrariū quia si
curreret iacente hereditate minor postea audiēs restitueretur
in integrū tanq̄ si fuerit lesus non statim adeundo hereditatē.
⁊ faciendo cursum impediri: ⁊ sic daretur restitutio ad restituē
6 dum qđ esse nō dʒ. ¶ †Ex tertio casu no. q̄ si minor cui compe

tebat beneficiũ restitutionis.⁊ nondũ inchoauerat tps restitu-
tionis petẽde.qꝛ erat.xx.an.Et sic debebat inchoare post quin
ꝗ annos decedat relicto herede quodã maiore iacente heredi-
tate eius non incipit currere tẽpus qꝛ representat personã mi-
noris defuncti ⁊ ille si viueret non inciperet currere ergo nec he
reditati iacẽti.sed post aditã hereditatem incipit statim curre-
re lz defuncto nõ incepisset.qꝛ non inspicitur amplius etas de-
functi postꝗ mortuꝰ est sed etas heredis qui est maior.sed po
namus ꝙ hereditas iacuisset per.vj.vel.viij.an.⁊ ipse defunctꝰ
si viueret lapsis quinꝗ annis inciperet sibi currere.An eodem
modo hereditati iacẽti lapsis quinꝗ an.incipiat currere videť
ꝙ sic si cõsideramus dictam rationem quam etiam bart.consi
derat.s.qꝛ representãt personã defuncti.Bal.determinat cõtra
rium.⁊ ideo reprobat dictã rationem Bar.Et dicit ꝙ alia est
ratio quare hereditati iacenti non incipit currere prescriptio
que non inceperat currere contra defunctum.qꝛ hereditas ia-
cens non potest agere cum sit res inanimata ⁊ non valenti age
re de iure non incipit prescriptio currere vt in.l.j.§.fi.de anna.
excep.⁊ hoc idẽ videtur de mente gl.super hoc.§.que dicit hoc
esse realiter verũ ꝙ nulla prescriptio qui nõ inchoauerit cõtra
defunctũ põt inchoare post hereditatem iacentẽ.⁊ semper alle
gatur ista glo.cũ tex.ad hoc plꝰ dicit Bal. quod etiã si esset da
tus curator hereditati iacẽti que posset agere pro ea adhuc pu
tat idem postꝗ nõ potest agere pro se qd tene menti perpetuo.
¶Restat quartus casus qui non ponit in tex.quãdo minori
effecto maiori ꝯtra quez ceperat tẽpus currere cucurrerat: po
namus per annũ successit maior dicit glos.ꝙ iste casus est indu
bitabilis:sed certe imo videtur indubitabilis cum illud resi-
duũ temporis currat iacente hereditate:⁊ videtur ꝙ sic postꝗ
erat inchoata prescriptio contra defunctum:vt in glo.j.huius.
§.In contrarium quia heres potest habere iustam causam dif
ferendi conditionem ⁊ propter illam causam restitueretur ad-
uersus cursum.et sic daretur restitutio ad restituendum.breui-
ter super hoc dicunt doc.ꝙ si haberet iustam causam hoc esset
verum secus si sine causa distulit ad rem quia non restitueretur
⁊ sic cessabit inconueniens ẜm. Pe.⁊ Cy.

1 **Si minor.** ¶†Ista auť. est mere positi-
ua et dicit aliquã nõ fundatur
in aliqua rõne nec forte in fauore dotis:⁊ dicit Bal.
ꝙ cõmunitas vnius parue ville nõ fecisset istã auť.
in qua non sunt nisi rustici:⁊ vult ꝙ tẽpus prefixum ad propo
nendam querelam nõ numerate dotis aliquando illa querela
competit minori.xij.an.licet in maiore alia tempora statuãtur
⁊ ꝙ dictũ tempus incipiat currere minori quod est speciale cũ
regulariter sit contrarium vt in.l.fin.§.in quibus cau.⁊ ꝙ inci-
piat a tẽpore quo fuit habilis ad contrahendũ matrimonium
etiã si matrimoniũ sit cõtractũ post ⁊ etiã confessio fuerit post-
ea facta ⁊ sic a pricipio quintidecimi anni licet facta fuerit con
fessio infra vigesimũ quod est mirabile incipiat currere tẽpus
anteꝗ incipiat cõpetere executio.nã si in.xx.an.cõtraxisset ma
trimoniũ ⁊ fuit confessus se recepisse dotem poterit opponere
exceptionẽ vsꝗ ad.xxvj.cõpletum quoniam a principi.xv.an.
quo incepit esse habilis vsꝗ ad completum.xxvj.sunt.xij.an.⁊
etiã vult ꝙ si interim moriatur heres eius si est maior non ha-
beat nisi annũ lz defuncto superesset etiam longe plus et qd cur
rat durante minori etate ipsius.h.d.ẜm cõmunem intellectuz
sed alij intelligebant qd isti.xij.anni inciperẽt currere post.xxv.
an.⁊ sic vsꝗ ad.xxvj.posset illã exceptionem opponere ꝙ vide-
tur absurdũ.Ideo glos.⁊ doc.non tenent qꝛ illud nõ esset fauor
dotis:qꝛ dicta exceptio tanto tẽpore duraret:sed potiꝰ esset cõ
tra dotẽ.Et illa auť.noluit cõsiderare fauorẽ dotis.non loquiť
ergo de illa auť.de materia ti.s.de tpe qd datur ad restitutionẽ
petendã:sed de alio quod datur ad proponendũ exceptionem
sed quia statuit aliqua specialia in personam heredis que non
erant in personã defuncti:ideo Guarnerius posuit eam hic ne-
sciens vbi cõgruentius posset ponere cũ ibi loquatur de simili
materia.vel dic ꝙ loquiť de tẽpore restõnis petende aduersus
cursum tpis prefixi ad proponendũ querelã nõ numerate do-
tis que nõ fuerat ꝓposita infra tps alias a iure prefixũ.j.de do
te cau.nõ nume.⁊ hoc innuit principiũ in verbo restituitur.

2 ¶Dilatio ad probandum debet dari petenti.⁊ an possit da
ri non petenti.
3 Quod debeat dari cã cognita.⁊ sic sedẽte iudice pro tribunali.
An valeant probationes facte non data dilatione.
4 Si non sunt date dilationes nec facte probationes an possit ꝑ-
ueniri ad sniam diffinitiuam ita ꝙ valeat.
5 Non est dãda dilatio actori qñ petit maiorem ꝗ sit terminꝰ in
stantie.vel infra quem dz causa expediri.
6 Si defendo cãm in qua datur quadrienniũ ad inchoandã ⁊ fi-
niendam cãm restitutionis an possit protelari per iudicẽ ad in
stantiam rei cui nihil poterat imputari.
7 Tps prefixũ iurisdictioni vt si cõmittatur cã terminanda infra
annũ non põt prorogari per petitionẽ dilationis ab vna par-
te sed de cõi consensu partiũ põt prorogari ad maius tps.⁊ dz
esse consensus expressus ⁊ anteꝗ finiatur.
8 Dilatiões iudiciales lz date vni tñ pti sunt cões cũ altera pte.
Si iudex dedit sniam sub cõditione ꝓbatoria si iuraueris vel
ꝓbabis.sicut post sniam tu potes facere ꝓbatiões ad snias va
lidandã ⁊ purificandã.an ita ⁊ ego ad ipsam impugnãdã.
9 Minor si restituať aduersus lapsum dilationis vt possit ꝓba
re similiter ⁊ aduersa pars poterit probare etiã si fuit publica-
tus processus ⁊ dõdicita testificata.
Si actor renũtiauit allegationibꝰ ⁊ probationibus ⁊ reus post
ea petat dilationẽ ad probandũ.⁊ fuit sibi data.an actor qui re
nuntiauit possit probare infra illam.
10 Si pars cui fuit data dilatio ei renuntiet an ista renũtiatio no
cebit alteri parti.

1 **Detende.** ¶†Si infra terminũ quo debet
lis finiri super causa restitutiõis
petatur dilatio ad probandum que terminum non
excedat danda est si vero excedat non est danda acto
ri petenti sed sibi imputatur cur tñ distulit reo vero bene dať.
si sibi non potest imputari.tamen si detur reo et actor potest ea
2 vti.hoc dicit ista singularis et vtilis.l.valde enim no.†ꝙ dila-
tio ad probandum debet dari petenti.sz an possit dari non pe-
tenti.rñdeo ad petitionem alterius partis petẽtis dari potest
tam presenti ꝗ absenti.vt in.l.ad peremptorium.ff.de iudi.⁊ si
datur absenti debet notificari.alias ipsum non artat.per.l.ij.j.
vbi in rem act.et quod not.in.l.labeo.ff.de iureiur.sed si nullus
petit an iudex ex officio suo dare possit.dic vt no.per Bar.s.vt
que de.aduo.partiuz.l.vnica.que dicit qd si ambe partes sunt
presentes potest si vult causam expedire per.l.properandum.
post prin.j.de iudic.sed si vult:⁊ altera pars est absens non de-
bet illi dari nisi ad postulationem alterius partis presentis:et
econuerso si vult dari presenti.et non petenti neutro postulan-
te pro absente.hic Barto.non tangit.sed spe.in titu.de dila.§.
3 nunc videamus.in principio.in fi.notabiliter loquiť.¶†Itẽ
no.in versiculo causis cog.ꝙ etiam illa dilatio debet dari cau
sa cognita ideo non potest dari a iudice procedente sed sedente
pro tribunali.vt.j.de dila.l.a procedente.⁊ adhibetur modica
cause cognitio in prima dilatione que vertitur circa ea que di-
cuntur in.l.j.j.de dila.imo de ratione temporis secundum qua
litatem negotij.⁊ distantiam locorum.Sed an valeant proba-
tiones facte non data dilatione.Spe.in titulo de dila.§.viden
dum querit ⁊ non soluit.videtur quod sic per.l.in crimine.ff.de
4 adulte.de hoc dic vt in.l.fina.ff.de ferijs.¶†Item si non sunt
date dilationes nec facte probationes an possit perueniri ad
sententiã diffinitiuam ita quod valeat videtur ꝙ non tanꝗ de
causa non videatur cognitum:et sic dumtaxat possit perueniri
ad interlocutoriam ab obseruatione iudicij per.l.properandũ.
§.⁊ si quidem.j.de iudic.Breuiter si iurisdictio vel potestas iu-
dicandi habebat certum terminũ vt qꝛ causa fuit delegata ali-
cui.vt deberetur expediri infra mẽsem vel factũ cõpromissum.
⁊ tunc terminus appositus iurisdictioni habetur pro dilatione
data ad probandũ:⁊ si actor infra terminũ nõ facit suas proba
tiones reus põt absolui diffinitiue.vt not.i no.in.c.super eo.de
appel.⁊ bar.in.l.si de meis.§.fi.cũ.l.seq.ff.de arbi.⁊ in.l.admo-
nendi.post prin.de iureiu.sed si iurisdictio non habeat certũ ter
minũ secus per rationẽ supra tactã.⁊ per no.in.§.si quidẽ.iun-
ctis his que no.in.l.platã.j.de sen.ꝙ nõ valeat diffinitiua lata
causa nõ cognita.Fallit in casu huius.l.qñ actor petit dilatio-
nem transcendentem terminum instãtie que fuit sibi denegata
per id qd dr in vers.si vero.nã reus tunc põt absolui diffinitiue
5 ⁊ tñ nulla dilatio fuit data.ꝙ est notãdum ẜm Bal.¶†Alte
rius in ver.si vero.no.non esse dandã dilationẽ actori quando
petit maiorẽ ꝗ sit terminus instantie infra quã debet causa ex
pediri per rationẽ hic positã in tex.certe etiam si nõ esset maior
si tamẽ infra id qd restabat ad instãtiam cãm nõ expediri.vt qꝛ
erant dies feriati idẽ esset dicẽdum cum sit eadem ratio.vtrũꝗ
tamẽ dictũ procedit quãdo actori potest imputari cur se arta-
uit vt qꝛ potuit inchoare causam.in prin.quadriennij:⁊ ipse di
stulit per tres annos sperans infra annũ facere causam expedi-
ri.⁊ postea petebat dilationẽ transcendentẽ annũ vltimũ.Nã
imputať ei qui se artauit.et in.l.ij.§.si quid in iudicio.ff.si quis
cau.sed si se non artauit.qꝛ incipit in prin.quadriennij.⁊ ꝑpter
cauillationes rei opponentis exceptionẽ vel contra libellũ vel
contra personã.⁊ appellãtis ab interlocutorijs negotiũ fuit di
latũ vnde cuz peruenit postea ad dilationes ꝓbatorias necesse
hz petere dilationẽ trãscẽdẽtẽ quadriẽniũ an sibi sit dãda glo.
ij.§.est hic sup verbo qꝙ innuit ꝙ non.dum dicit ꝙ duo sunt
necessaria

necessaria ad hoc vt excluditur a petitione si incipiatur a pmo l. qd si artauit & q dilatio petita trascedat tempus quasi dicat si incipias ad hoc vltimo sufficit. vt primu non est necessarium ergo etiam si se non artauit ex quo tn transcendit tempus non est danda. Tu dic cotra. p. l. intra vtile. ff. de mino. vbi est casus & per. l. si tamen ipse. & l. quinquaginta. ff. de accu. tuto. & per. l. si. cum ibi no. per Cy. j. de adul. & eadem ratione dicunt doc. q si actor fecit suas probatiões debito tempore siue reus se arta uit siue non. reus aut opposuit exceptiones contra quas actor dedit replicationes ad quas probandas necessaria est dilatio transcendens terminum: qr illa est danda: qr non potest impu tari actori cur non diuinauit de exceptionibus dandis per eu. Ego puto qd si se non artauit incohoando illud sit verum: sed si se artauit lz fecerit suas probationes cogruo tempore non est danda dilatio ad probadas replicationes vltra terminum in statie si exceptiones date per reum sunt sm naturam cause & sic de illis poterat cogitare: secus si essent penit9 extraneae: de qui bus verisimiliter no potuit cogitare et hoc totum relinquitur arbitrio iudicis. & adde ad illum tex. l. si quando. j. de dila. vbi ponitur eadem ratio quare magis denegatur dilatio actori q reo: & facit. l. si. ff. de ferijs. vbi reus est magis priuilegiatus q actor in dilationibus dandis quia dantur plures reo q actori.
6 ¶ †Ulterius not. in versic. quod si defensio casum in quo qua driennium datum ad incohoandam & finiendam causam restitu tionis pot protelari per iudicem & instantia rei cui nihil pote rat imputari. & dicit gloss. in. l. seq. q illud est: ideo qr illud tem pus quadriênium prefigitur fauore rei. Ideo ad ipsius rei sti pulatione potest ptelari. Ego puto q no nisi cu petit dilatio nem necessaria transcendente terminu: sed si solu consentiret q posset causa expediri post quadriêniu dubito an hoc posset fie ri. nam Bal. hic dicit q sententia lata post quadriêniu ipso iu re non valet etia reo sciente & patiente sicut nec valet snia iudi cis appellationis lata post lapsum fatalium: & sic postq appel latio est deserta. vt in cle. si appellatione. de appel. Tepus trie nij prefixum instantie cause principaliter censetur prefixum ob publica vtilitatem & in illo non est dubium q etiam de consen su partium prorogari non potest: vt no. in. l. properadum. j. de iudi. qr per lapsum illius teporis lz pereat instatia non tamen perit ius hic secus: sicut hic instatia cause appellationis tame illa instantia de consensu partiu pot prorogari vt in cle. qdiu. cum ibi not. extra de appel. dumodo expresse cosenserint vel co promiserint qr durante copromisso dormit. Alias si sciêtr pa tiuntur ferri senteтiam etia si prosequant causam post lapsum fatalium non inducitur prorogatio. vt in. d. cle. si appellatione.
7 Idem per oia potest dici in illo quadriênio: qd tene menti† te pus aut prefixum iurisditioni: vt si cõmittitur causa determi nanda infra annum prorogari non potest per petitionem dila tionis ab vna parte siue sit reus siue actor sit. vt no. in. c. de cau
a sis. de offi. dele. sed de cõmuni cõsensu partiu pot progari[a] ad maius tempus: debet tamen esse consensus expressus: & anteq
8 finiat. vt. l. ij. §. si iudex. ff. de iudi. & tangit hic per Cy. ¶ †Ulti mo not. si. huius. l. qui semper allegatur q dilationes iudicia
b les lz date vni tm parti[b] sunt cõmunes cum altera parte & sicut illa cui date sunt pot facere suas probationes & actus ita & alte ra cui non sunt date per hoc determinat Bart. in. l. admonedi. de iureiur. super tertia lec. q si iudex dedit pro te sententia sub conditione probatoria si iuraueris vel pbabis q sicut post sen tentiam tu potes facere probationes ad sententia validandã & purificandã: ita et ego ad ipsam impugnandã. limita tn vt ibi no. per eum quẽ oino vide. Per hũc etiã tex. dicunt docto. q lz actori dentur due dilationes tm: & reo tres. per. l. si. ff. de ferijs.
9 si reo data fuit tertia poterit actor infra illã probationes face re: & tamẽ si non fuisset data reo non fuisset dãda actori. †Item quod si minor restituatur aduersus lapsum dilationis: vt pos sit probare similiter: et aduersa pars poterit probare etiam si fuit publicat9 processus: & dicit a testificata: circa quod vide quod no. Bar. in. l. j. §. nũtiatio. de oper. no. nũ. ante fi. Et adde qd no. in Spe. de dila. §. videndũ. v. in summa. ibi dũ dicit hic aũt &c. Sed qd si actor renuntiauit allegationibus et pbationi bus que renuntiatio non nocet reo vnde reus postea petit dila tionẽ ad probandũ. & fuit sibi data an actor qui renũtiauit pos sit probare infra illas si dicat q renuntiauit non credens reum velle aliam dilationẽ petere: sed qr petijt vult ea vti. respõdeo
10 non poterit. vt no. j. de iud. auf. iubemus. per doct. ¶ †Sz qd si pars cui fuit data dilatio videns q altera pars poterat ea vti ne vtatur renuntiauit: an illa renuntiatio nocebit alteri parti: videtur quod nõ per. l. si post mortẽ. §. si. ff. de contratabu. vbi si per preteritum aperitur mihi via succedendi ab intestato non potest preterit9 approbare in mei preiudicium. vt excludat me a successione. doc. videntur dicere contrarium per. l. si iudex cir cũuento. ff. de mino. vbi minor potest renuntiare sententie quã habuit super restitutione in integrum ne aduersarius eius illa vtatur: nec obs. contrarium: qr beneficio quod habeo a te bene possum vti contra alium te inuito. vt ibi scz cõtra te non vt. d. l. si iudex. & in. l. amicissimos. de excu. tut. nisi renuntiares re nõ integra vt postq incepi vti. argu. in. l. si pecuniam. ff. de condi. ob cau. Bal. vero simpliciter tenet quod nõ potest renuntiare dilationi in mei preiudicium: qr postq tibi data est nõ dicitur res integra cum sit effecta communis sicut si impetrasses rescri ptum: & ipsum presentasses contra me iudici delegato. nam nõ potest ei renuntiare me inuito. vt not. Inno. in. c. ex conquestio ne. de resti. spo. l. aũt illa si iudex loquitur in priuilegio speciali. nos loquimur in iure cõmuni. & de ista questione vide omnino in Spe. de dila. §. videndũ. ver. quid si reus.

2 ¶ Italia non est prouincia sed dña prouinciarũ & an predia italica sint tributaria sicut & predia prouincialia.
3 Dictio alij non facit relationem: quãdo resultaret absonus in tellectus.
4 Notarius creatus ab aliqua cõmunitate vel ab aliquo domi no quod possit conficere instrumenta extra territoriũ inter sub ditos illius cõmunitatis vel domini & rebus positis infra ter ritorium.

1 Superuacuam. †Pro vtili anno q olĩ dabatur hodie per hanc legem datur quadrienniũ ad incohoandã et finiendam cãm restitutionis in integrum qd a prin cipio est vtile: qr non incipit currere durãte minori etate vel du rante absentia vel alio impedimento rõne cuius posset dari re stitutio ne detur restitutio ad restituẽdum. postq autẽ incepit currere est continuum: vt currat diebus feriatis & non feriatis & etiam si extat aliud impedimentũ rõne cuius restitutio nõ da retur. h. d. Sed si post incohoationem superueniret iterũ absen tia ratione cuius posset dari restitutio adhuc tps illius absen tie deduceret. vt hic in glo. super verbo excipiatur. que dicit qd deducitur tale tempus siue sit primum siue medium siue vlti mum ratione qua. s. dixi ne contingat dari restitutionẽ ad resti
2 tuendũ. Uenio ad casum aduertite. ¶ †In tex. ibi: & alijs pro
c uincijs innuit quod italia sit prouincia.[c] & per consequẽs quod predia italica sint tributaria sicut & predia prouincialia. glo. de terminat contrarium. j. si sine censu & reli. l. omnes. in. d. glo. ma
3 gna. dicens q non est prouĩcia sed dña prouinciarum. †nec ob stat illud verbum alijs: qd est relatiuũ: qr non semper facit rela tionem quãdo resultaret absonus intellectus. vt ibi Christus
d est crucifixus. & alij duo latrones cũ eo: qr illa dictio alij:[d] nõ im
4 portat q christus fuit latro. ¶ †In tex. ibi ex differẽtia enim. ille tex. semper allegatur: & procedit quod hic dicitur nisi ex di uersitate locorum resultet diuersa ratio & induco ad questionẽ.
e doc. dicũt q notarius creatus ab aliqua cõitate[e] vel ab aliquo dño non põt conficere instrumentũ extra territoriũ vel iurisdi tionẽ illius cõitatis vel dñi per. l. ij. ff. de offi. procõ. qm habet potestatẽ ab inferiori principe: sed pone qd est extra territoriũ: & conficit instrumenta inter subditos illius cõitatis vel dñi: & de rebus positis infra territorium: an valebit instrm vr q non inspecta decisione doc. qui dicunt q non põt extra territorium cum locus vbi recepit sit extra territoriũ: contrariũ cõsului nõ est diu in ciuitate pergami: qr penes diuersitatẽ locorũ nõ sub est diuersa ratio: sed penes personas inter quas: & penes res de quibus conficit instrm & ita dz intelligi determinatio doct. dũ dicunt extra territoriũ. i. extra personas vel res de territorio: sz infra illas põt in quocũq loco sit ipse & etiã partis: & placuit cõ silium plurib9 doc. qui se subscripserũt. ¶ In tex. ibi: finiẽdãq lite. dic quero hic pone q in principio quadriennij fuit incepta lis super restitutione & trãsiuit trieniũ q nõ fuit cã expedita qd prefigit instãtie de iure cõi vel aliud tps breuiter qd prefigit p statutũ: an poterit postea terminari si adhuc superest satis de quadriênio: vr q sic per illũ tex. contrariũ puto q instantia sit perẽpta: qr per hãc. l. non deroget. l. properandũ. cũ illud qua driennũ nõ prefigat simpliciter instãtie sed iuri absoluet ergo reus ab instãtia iudicij: & poterit iterũ agi & infra quadriênium terminari. Sed quid si tps instãtie secũde litis transcendat resi duum tpis quadriennij: rñdeo nõ poterit terminari nisi infra re siduum tpis quadriennij: & sic lz prima instãtia durauerit p triẽ nium: scda reincepta non põt durare vltra annum qui restat & istud non declaratur hic per doct. est tñ necessariũ ad intellectũ huius. l. et verissimũ. et qui aliter intelligit non bene intelligit. glo. que sunt hic tangũt questiones que fuerunt tacte & declara te in. l. qd tpe. et. l. j. de resti. mili. Ideo de eis dic vt ibi dixi nec curo hic replicare qr non expedit.

¶ Quibus ex causis maiores in integrũ restituunt. Rubri.

a ¶ Prorogari. Adde an progatio habeat locum in spiritualib9 vide Ang. i. l. cum quadaz. C. de iur. om. iud. Ange. in l. j. in vlt. col. ff. de iudi. Car. in. c. p. & g. in. xiij. q. d offi. deleg.

b ¶ Parti. addo so zi. i. l. qui prior. ff. de iud.

c ¶ Prouĩcia. ad de glo. in vb. puin cias. in. §. hoc cõsi derãtes. in auf. vt obe. iudi. prouin. colla. v.

d ¶ Dictio alij. ad de gl. i auf. qua se mel. C. quõ & quã do iud. doc. in. c. se des. de rescrip.

e ¶ Cõitate. adde bar. in. l. j. C. de sũ. tri. Bal. i. l. si non spãli. C. de testa. doc. in. c. p venera bilẽ. q fil. sint legi.

2 ☞ Que dicatur respublica.
3 Quando petitur restitutio aduersus sniam non petitur refor/matio sententie sed restauratio iudicij.
4 Forma libelli qñ petitur restitutio aduersus sententiam.
Omne ius potentius est in causa ꝙ̃ in causato.

1 **SI propter.** ¶ †Absens ex causa legationis pro suo municipio restituitur aduersus sniam latam contra se tpe absentie: licet ꝓprie non fuerit absens cã
2 reipublice. h. d. †Nam respublica proprie erat apud populũ romanũ vel imperiũ: vt no. j. de iur. reipubli. ⁊ in ciuitatibus nõ recognoscẽtibus superiorẽ est apud ipsam ciuitatem vel populũ eius nõ apud cõmunitates terrarum subditarũ: ⁊ nihilominus absentes pro negotijs ta/liũ terrarũ in ipsis terris ⁊ territorijs restituuntur tanꝙ̃ absentes cã reipublice qꝛ pro republica illius cõitatis quare non di/citur simpliciter respublica. ¶ In tex. ibi: officiũ legationis. s. pro tuo municipio. ¶ In text. ibi: bonafide: sec⁹ si data opera ⁊ ꝓcurata ambasiata: vt. ff. eo. l. qui data. ¶ In tex. ibi: absens ⁊ indefensus. dic fuit ergo absens tpe quo de causa cognoscebatur et nullus pro eo defendit: sed si tempore cognitionis cause fuit presens sed post conclusionẽ in cã se absentauit qꝛ tũc alie defensiones nõ poterãt fieri licet citatus ad sniam audiẽdã ad domum non cõparuerit nec aliquis pro eo non puto ipsum restituendũ: qꝛ non potest dici indefensus cũ tpe defensionis fien/de fuerit p̃sens. ad hoc. j. de adult. l. ꝙ̃uis indubitati. cũ ibi no.
3 ¶ †In tex. ibi: instaurationẽ iudicij. Not. ꝫm Bar. ꝙ qñ petit̃ restitutio aduersus sniam nõ petitur reformatio snie: ⁊ per cõ/sequens nec petitur ꝙ sup negotio principali ꝓnuntiet̃ sed pe/titur restauratio iudicij. i. rescissio snie ⁊ qḋ reponat̃ in eo statu in quo erat ante latã sniam: ⁊ si fuit lesus in ꝓcessu: ⁊ ꝓpter hoc fuit lata snia qḋ reponatur in eo statu in quo erat ante lesionẽ: qḋ dic vt dixi in. l. j. s. si aduer. liber. ⁊ patet hic dũ dicit vt ex integro defensionibus tuis vtaris qꝛ non fecit defensiones infra terminum vnde restituatur sibi terminus vt eas facere possit.
4 Not. †etiã ꝫm eum formam libelli qñ petitur restitutio aduer/sus sniam: qꝛ põt petere restaurationẽ lit. ⁊ vt possit vti defen/sionibus omissis. ¶ In tex. ibi: in quo sunt q reipublice cã ⁊c. quasi dicat lꝫ nõ fueris cã reipublice si ergo absens pro suo municipio restituit̃ ergo ⁊ ipsum municipiũ aduersus sniam lataꝫ cõtra se dꝫ restitui qꝛ omne ius potentius est in causa ꝙ̃ in causato. vt in aut. multomagis. s. de sac. sanc. eccle. sed ille restituit̃ propter municipium: ergo ⁊ fortius ip̃m municipium licet quidam contra. vt no. j. eo. l. respublica.

2 ☞ Carceratus post conclusionẽ in causa lꝫ citatus ad sniam non comparuerit nec aliquis pro eo non restituetur.
3 Carceratus pro debito cum fertur sententia contra eũ existen/tem in carceribus an possit citari ad domũ ⁊ an valebit snia.
4 Incarcerati qñ non restituantur aduersus sniam.
5 Quãdo in cõpromisso agitur ꝙ arbiter possit ferre sniam presentibus vel etiã absentibus partibus an poterit ferri etiã ab/sente non citato.
6 Practica restitutionis qñ quis leditur ex snia arbitri.

1 **SI idcirco.** †Detẽtus in carceribus pu/blicis restituit̃ aduersus sententiam latam contra se tempore detentionis si non fuit defensus. h. d. ⁊ iste nec est absens cã reipublice: nec põt haberi pro tali absente: quid em̃ si erat retẽtus propter debitũ suum vel ex causa maleficij inquirendi: ⁊ dic eodẽ modo quo dixi in. l. precedenti: qñ tempore defensionis fiende erat detentus ⁊ nullus eũ defendit lite non cõtestata cum eo per prius al's non valeret sententia: ⁊ sic restitutio non esset necessaria: vt no. glo. s. l. proxima non põt fieri ipso absente in iudicio: ⁊ nul
2 lo pro eo comparente †sed si fuit carceratus post conclusionem in causa lꝫ citatus ad sniam non comparuit nec aliquis pro eo
3 non restitueret̃: vt ibi dixi: qꝛ non põt dici indefensus. ¶ †In glo. magna ibi hic sic fit ad domum. no. glo. qꝛ frequentius accidit ille casus qḋ aliquis habens litigia in curijs incarceretur pro debito: ⁊ ipso existente in carceribus fertur sententia cõtra eum facta citatione ad domum. glo. ista vult ꝙ sufficit ista citatio ꝙ̃tum ad hoc vt sententia valeat mero iure: ⁊ transeat in rẽ iudicatã multofortius si citaretur personaliter: qꝛ nuntius iret ad carceres. sed Bart. in. l. j. ff. de in ius voc. dicit ꝙ si iudex scit ipsum esse in carceribus. et sic scit ipsum non posse comparere snia est ipso iure nulla per. l. quesitũ. cum ibi not. ff. de re iudic. simpliciter dicit eã valere ⁊ imputet sibi qui est in carceribus si non mittit procuratorẽ quia potest maxime si in ciuitate sit copia procuratoris ⁊ de illo casu al's florentie vidi multum dubitari propter istam veritatem Bar. cautius est vt citetur ad domum. ⁊ ita referat nuntius: ⁊ tunc non apparebit de sententia iudicis: ⁊ sic habebit vt in ista gl. sed si citaret ad carceres: ⁊ ita retulisset ⁊ fuisset ita scriptum in actis tunc credendũ est quod iudex qui tenetur inspicere acta anteꝙ̃ ferat sententiam. l. pro/perandum. §. et si quidem. et. j. de iudi. habuit notitiam de im/pedimento: ⁊ sic non valebit sententia: vt in primo dicto Bar. sed si de carceribus nuntius non faceret mentionem in relatione sed solum diceret se citasse in personam locum habebit scdm
4 dictum Bart. in. d. l. is qui reus. in fi. ¶ †Not. etiam quod ta/les restituuntur aduersus sententiam quod intelligo nisi fue/rint in culpa quare fuerint incarcerati: vt si pro eorum malefi/cio cõmisso talis namqꝫ absentia ⁊ impedimentum non mere/tur restitutionem. vt in. l. papinianus exuli. ff. de mino. In glo. ibi: precessit conuentio: vt etiam vno absente ferat sententiam.
5 ¶ †No. glo. que innuit quod quando in compromisso agitur quod arbiter possit ferre sententiam presentibus vel etiam ab/
a sentibus[a] vt quotidie fit poterit fieri etiã absente nõ citato. ita innuit glo. al's non faceret ad propositũ. s. ad solu. contrarij. de l. j. §. item cum ex edicto. que sen. sine app. reci. cõtrariũ expres/se determinat Spec. in tit. de arbi. §. excipitur. in fi. nam sufficit quod illud pactum operetur: vt possit ferri snia parte absente que si pactũ nõ fuisset ferri non potuisset etiã absente citato. vt ff. de arbi. l. diem proferre. §. si quis litigatorũ. non ergo debet plus operari ꝙ̃ verba pacti patiãtur: ideo cauti notarij appo/nunt partib⁹ vel non citatis: ⁊ tunc non esset necessaria citatio.
6 ¶ †Circa fi. glo. ibi: sed haberet exceptionẽ in penã. dic no. practicam ꝙ quãdo aliquis leditur ex snia arbitri. si talis sentẽtia ex forma statuti nõ parit actionem nec habet efficaciã cum etiã de iure cõmuni non pariat. vt in. l. j. j. de arbi. sed impleat compromissum. ⁊ ex compromisso agitur ꝙ tunc restitutio non est petenda aduersus sentẽtiam sed aduersus compromissum seu promissionem pene et hoc faciat ea que not. per Bartol. s. vbi ⁊ apud quem.

2 ☞ Que dicatur enormis lesio.

1 **IN contractibus.** ¶ †Maiores restituunt̃ i cõtractibus ꝓpter dolũ aduersarij vel enormẽ lesionẽ maxime in cõtractibus bonefidei. h. d. Regulariter enim maiores etiam absentes causa reipublice non restituũtur aduersus gesta per eos sed aduersus neglecta ⁊ omissa vt. s. de restitutione militari. l. ea que a patre. hoc veruꝫ nisi interueniat
2 dolus aduersarij †vel enormis lesio[b] vt vltra dimidiã iusti pre
b tij: qꝛ eis tunc subuenit̃ aduersus gesta per eos. glos. vero dicit quod subuenitur non per restitutionem in integrum qui conceditur officio iudicis nobili: sed iure actionis vel ex contractu si dolus incidit in contractu vel de dolo si dedit causam ⁊ secuta est traditio: vt illa traditio reuocetur: vel si est contractus stri/cti iuris quivalet mero iure etiam si dolus dedit ei causam: sed subuenitur ei per actionem de dolo etiam traditione non secu/ta. vt hec habentur in. l. eleganter. in princip. et. §. non solum. ff. de dolo. ⁊ iste actiones sunt perpetue licet officium iudicis quo petitur restitutio fit temporale. vt. s. titu. proxi. l. finali. ⁊ secun/dum hec ista lex non faceret ad ti. ideo Bar. intelligit eam vt faciat ad titu. in restitutione qui petitur officio iudicis nobili et dicit quod debet intelligi non ex contractu celebrato per ipsuꝫ maiorem nec obstat. l. qui a patre. sed de celebrato per alium super re ipsius maioris vt si creditor suus vendidit rem non bona fide. vt in. l. si cum mili. s. de resti. mili. vel eius generalis procurator. s. de vxo. mili. l. ij. certe ille leges loquuntur in absente. de quo Barto. non perpendit sed presens aduersus tales con/tractus nõ restitueretur. nam aut sunt nulli si non interuenerũt solennia aut sunt irretractabiles ⁊ imputet sibi domin⁹. in vno tamen casu posset procedere dictum eius scilicet si fuit in iusto errore. vt. ff. de excep. rei iudi. si mater. in princip. ꝫm vnum sensum. ⁊ ibi omnino vide per Bar. ⁊ tũc limitaretur. d. l. ea que a patre. qḋ est notandũ. satis autem facit ad titu. qui loquitur de maioribus qualiter eis subuenitur qꝛ non solum per restitutionem in integ. aduersus neglecta sed etiam iure actionis aduer/sus gesta propter dolum aduersarij ⁊ enormem lesionem. suffi/cit. Et vt intelligas istam glo. forma oppositionem contra tex. de. l. que a patre. s. de resti. mili. vbi maiores etiã absentes cau/sa reipublice non restituuntur aduersus cõtractus celebratos per se: ⁊ iste tex. innuit contrarium ⁊ solue quod ibi loquitur de restitutione que concedit̃ officio iudicis nobili ⁊ loquitur quã/do non interuenit dolus aduersarij vel enormis lesio vnde tũc illa non conceditur propter solam absentiam quando non in/teruenit dolus vel enormis lesio ⁊ loquitur hic de restitutione que cõceditur iure actionis vel de dolo: vel ex eo contractu qḋ qualiter procedat prosequere vt in glo. sed contra. quia tex. di/cit officio iudicis. Sol. loquitur de offi. iudicis mercẽnario de/seruiẽti illi actioni nõ de nobili ⁊ ex his remanet glo. declarata.

Respublica

a ¶ Absentib⁹. ad de. l. diẽ proferre. i. §. si qs ex litiga/torib⁹. ff. de arbi. secus in delegato. vt in. c. cõsultatio/nibus. de offi. dele. ⁊ vide alex. de imo. in. d. §. si qs ex litigatoribus. et Lu. ro. i suo sin. cclxix. Cur.

b ¶ Enormis lesio. Add. q̃ dicat̃ enormis lesio vide tex. in. §. atrox. insti. de iniur. tex. i. c. reuertimini ad me. xvj. q. j. gl. in v̇. sanguinis. ⁊ ibi doc. in. c. cũ illorũ. de sen. ex cõ. glo. in v̇b. effundẽdis. in cle. ne romani. de ele. ⁊ q̃ dicatur enormis lesio in ꝓposito per Ale. de imo. in cõsi. xlvj. col. iij. ver. sed ita. ⁊ in ꝯsi. seq. col. iij. ver. ⁊ nimis magna. in. j. vol. ⁊ in ꝯsi. cij. col. iij. v̇. ⁊ de dolo. in. ij. volu. Fran. cur.

Respublica. ¶ Non expedit summare propter eius breuitatē. & idē in ecclesia: vt in glos. & text. sunt infiniti de iure canonico quid in fisco. nam differentia est inter fiscum et
1 rempublicam vt plene no. j. de iure fis. super ru. ¶ † Nā fiscus est camera reipublice continens commoda pecuniaria: sed res
a publica[a] consistit etiam in alijs commodis et sic in plus se habet breuiter fiscus restituitur aduersus sententiam latam contra se. vt. j. de sen. aduer. fisc. latis. in rubro & nigro: sed quod restituatur aduersus contractus celebratos per suos officiales vel aduersus prescriptiones que cucurrerunt cōtra fiscum non bene reperitur: sed respublica restituitur aduersus omnem lesionem. per hanc legē quā glo. tamen intelligit in republica romanorum et dicit idem esse in republica aliarū ciuitatum non castrorum vel villarum. Alij nō faciūt differentiā inter ciuitatē & castra: sed an sint magne cōmunitates que non congregātur omnes pro singulis agendis: sed habēt suos administratores vt priores vel consiliarios & in illis habet locū ista lex per rationem hic assignatā in glos. q2 sicut minores reguntꝛ per suos administratores: & respublica: ideo equiparantꝛ minoribus. Si vero sint parue vniuersitates que congregantur: omnes in negotijs agendis tunc non restituātur. & eadem ratione alie vniuersitates ꝗ castrorum ciuitatum vel villarum que semper cōgregantur in negotijs preiudicialibus et non reguntur p alios iste non equiparantur minoribus nec restituuntur ſm Ja. bu. & Bar. sed Bal. dicit se putare qđ vniuersitates castrorum vel villarum siue sint magne siue parue: q2 in eis sunt multe persone que non congregantur in vniuersitate & mulieres infantes et minores quibus nō debet fieri preiudicium. & istam partem tenet Joan. an. in addi. Spe. tanꝗ equiorē in titu. de resti. in integ. & incipit currere quadriennium a die lesionis: q2 nō sperātur effici maiores sicut hodie determinatū est in ecclesia. in. c. j. de rescrip. lib. vj.

2 ¶ Filius captus ab hostibus cū patre & matre si illis ibi defunctis reuersus est qualiter beneficio legis cornelie que fingit eos fuisse mortuos prima hora captiuitatis & sic liberos: & post liminij quod fingit filium reuersum nunꝗ fuisse captum consequatur eorum hereditatem et etiam alienata vel prescripta tēpore captiuitatis & nu. 5.

3 Qualiter potest ipse tanꝗ heres habere restitutionem q̄ nūꝗ competijt defuncto.

4 Actio que datꝛ huic reuerso an sit illa vtiliter rescissoria que solet dari ad restitutionē in integrū de qua in. l. in onerarijs. §. ſ3 cum rescissa. ff. de act. et obli. & nu. 5.

5 An hodie duret quadriennio.

1 **Si ab hostib⁹.** ¶ † Restitutione habita competit vtilis rescissoria que anno finitur. h. d. ſm Bar. & habet glo. difficilem: & etiam difficilē materiā & obfuscatā ſm eum de natura istius rescissorie: de qua plene hic per Cy. q vtitur multis verbis et satis tediosis recitando repeti. pe. que rescissoria habetur in. l. in honorarijs. §. sed cū rescissa. ff. de act. &
2 oblig. ¶ † In text. ibi: defunctis dic capias verbū reuersus ꝙ est. j. de cōsti. pec. sic ꝙ tu defunctis illis reuersus quesiuisti successiones eorum beneficio. l. cornelie. que fingit illos fuisse mortuos prima hora captiuitatis & sic liberos: vt p cōsequēs potuisset habere hereditatē: nā inspecta veritate mortui sunt serui: & sic nō possunt habere heredē. vt. j. cōia de succe. l. seruus ſ3 adhuc istud non sufficit. Nam ille querens etiam fuit captus & sic seruus vñ tpe quo illi finguntur mortui non potuit sibi deferri successio illorum sed fuit delata alijs venientibus ab intestato ꝓpter hoc glo. supplet & beneficio postliminij concurrentis cum beneficio. l. cornelie. q2 ille reuersus fingitꝛ nunꝗ fuisse captus & sic fuisse liber tēpore delate successionis. inspecta ergo veritate non potuisset ille successionē illorum petere sed inspecta duplici fictione potuit querere & supple hic ꝙ ille reuersus & factus heres illorum repetit bona que quondam fuerunt patris & matris alienata et vsucapta vel prescripta tpe captiuitatis vñ quesiuit quo remedio possit ea recuperare. imperator ſm vnum intellectum & veram lectu. primā presupponit quod ille possit petere restitutionem ad rescindendum vsucapionem vel prescriptionē qua restitutione concessa: ſ3 de hoc in tex. non fiat mentio dicit ipm habere vtilem actionem que solet dare in integrum restitutionē que prius erat directa & durat anno per
3 quam si agat intra annum poterit vendicare & recuperare res. Sed † qualiter potest ipse tanꝗ heres habere restitutionē que nunꝗ competijt defuncto. nā aut inspicimus veritatem: & tunc illi erant ſm tempus quo fuerunt res vsucapte vel prescripte.
b vnde nō competit eis beneficiū restitutionis: ūi q2 serui qui nō sunt capaces[b] eorū que sunt de iure ciuili. vt in. l. quod attinet. de regu. iur. Aut inspicimus fictionē que facit eos videri mortuos tpe captiuitatis: & tunc illo tempore nondū erant res vsucapte vel prescripte & sic nō cōpetebat eis restitutio nec potuerunt ipsum transmittere ad filiū eorū. vt. s. de resti. mili. l. j. & tñ iste tanꝗ heres habet beneficium: & per consequens ex persona defuncti alias nō haberet tanꝗ heres. hoc non declarant glos. nec doc. Dic qđ debemus inspicere fictionem & ꝙ illud beneficium fuit acquisitū hereditati ipsorū nā si finguntur mortui hora captiuitatis abindecitra fingitur eorū hereditas iacuisse: & sic prescriptione cōpleta hereditate iacente fuit acquisitum beneficium ipsi hereditati: & per hereditatē acquiritur postea heredi adeunti. Et si dicatur ꝙ contra hereditatem iacentem nō potuit incipere vsucapio vel prescriptio que non erat cepta cōtra defunctū. vt. s. de temp. in integ. resti. l. ea que. & ibi not. glo. Respondetur illud procedere quando vere iacet hereditas sed hic nō vere sed ficte finguntur hereditates illorum iacuisse: sed quare hereditati iacenti acquiritur beneficium restitutionis respondeo q2 cum heres cui fuerunt delate impeditur adire propter captiuitatem & interrūpere prescriptionē subest iusta causa restitutiōis ex clausula generali si qua mihi iusta cā &c. vt. ff.
4 eo. l. j. in fi. ¶ † In tex. ibi: exemplo vtilis actiōis. dic illud verbum exēplo reddit illā legē difficilē: & propter ipm facta est tota glo. mag. Nam innuit illud verbū ꝙ actio que datur huic reuerso non sit illa vtilis rescissoria que solet dari ad restitutionē in inte. de qua loquitur. l. in honorarijs. §. sed cum rescissa. ff. de actio. & obli. sed sit quedam alia que datur ad exemplū illius q2 nihil est exemplū suꝑ̄pſius sicut nullū simile est idē. l. qđ nerua. & ibi no. ff. depositi. & tñ non possumus videre que sit illa quam iste tex. dicit ꝯpetere illi ad exēplū vtiliter rescissorie ꝓpter hoc glos. dicit ꝙ iste tex. pōt legi duobus modis. Sed mihi vr̄ ꝙ ex prosecutione glo. colligantꝛ tres modi. alias glo. circa finem nō videretꝛ habere sensum. Primus mod⁹ ꝙ vsucapio vel prescriptio in istis reb⁹ cōpleta erat ante reuersionē istius & qđ ille reuersus post aditam hereditatē fuit in inte. restitutus aduersus vsucapionē vel prescriptionē: & his duobus presuppositis dicēdū est ꝙ actio que cōpetit isti est illa vtilis rescissoria. de qua in. §. sed cum rescissa. i. vtilis rei vēdicatio que ante vsucapionē vel prescriptionem completam erat directa nam illa fuit extincta & concessa restitutione fuit restituta vtilis a pretore. Nec obstat verbū exemplo. q2 debet exponi tribus modis: vt in gloss. non enim vult dicere qđ sit exemplum suꝑ̄pſius: sed quod ipsa vtilis datur ad exemplū directe: & ille est verus intellectus quē
5 glo. prosequitur vsꝗ ad vers. sed si ponas. † Secūdo modo qđ hic dicitur ipsam durare anno. glo. in ver. & qđ dicit videtur intelligere ꝙ illud sit hodie correctū per. l. fi. s̄. tit. j. & quod hodie duret quadriēnio. continuo in hoc glo. non bene dicit q2 illa. l. loquitur de officio iudicis rescindēte: qđ etiā olim durabat anno vtili hodie quadriennio continuo: ista. l. loquitur de actione vtili que datur post restitutionē in qua non reperitur correctū qđ erat de iure veteri. Pōt tñ vno modo saluari gloss. s̄. anteꝗ illa vtilis nascatꝛ sc3 ante restitutionē concessam nā per lapsum quadriennij si non fuit restitutio concessa ista vtilis rescissoria tolleretur. i. eius natiuitas impediretur: non minori tempore: sed postꝗ esset nata non duraret quadriennio continuo sed anno vtili: sicut olim etiā gl. dicit ꝙ per litis cōtestationē ista vtilis perpetuatꝛ. non sic officiū iudicis rescindens. vt in. d. l. fi. & in hoc bene dicit ſm Dy. inst. de act. rursus. Et Cy. hoc. ille ergo annus nō datꝛ ad incoandū & finiendū: sed ad incoandū tm̄: q2 incoatione facta per lit. cōtestationē etiā si causa nō expediretur: & sic periret instantia duraret actio vsꝗ ad. xxx. annos. et posset iterū agi non sic in officio iudicis. & in. d. l. fi. Sed dubiū est cū illa rescissoria sit rei persecutoria: quare est annalis: licet sit pretoria. nā etiā pretorie sunt perpetue qñ sunt rei persecutorie: ſ3 qñ sunt penales sunt annales. vt insti. de perpe. & tem. act. Rñdeo qđ datur preter vel cōtra ius cōe. cū enim actio prima directa sit extincta de rigore iuris nō deberet resuscitari: sed q2 pretor de eqtate restituit vtilē noluit restitutionē limitare vsꝗ ad annū: & ista no. in. d. §. sed cū rescissa. Secūdus intellect⁹ gl. est vt nō impropriēꝛ illud verbū exemplo. ꝙ vsucapio vel prescriptio nō erāt cōplete tpe reuersionis: & per ꝯñs actio directa non erat extincta ſ3 durabat nec fuit impetrata restitutio: quia nec expediebat. & vult dicere ille text. ꝙ ille reuersus poterit intentare directā rei vendicationē q̄ datꝛ ante vsucapionē vel prescriptionē cōpletā: & ante cōcessam restitutionē: sicut si esset cōpleta & cōcessa restōne posset intētare vtilē annalē & qđ ad exēplum illius vtilis q̄ datꝛ in integrū restitutione datꝛ illa directa nō tñ intelligas ꝙ illa directa sit annalis: imo durat tāto tēpore quātū restat ad vsucapionē vel prescriptionē cōplēdā. & illū intellectū gl. prosequitꝛ vsꝗ ibi: si ergo annua: q̄ nō placet: q2 directa nō datꝛ ad exēplū: vtilis ſ3 poti⁹ ecōuerso cū directa se ha

a ¶ Respublica. Et que dicatur respublica. adde et dic vt per Spe. in ti. de restit. in inte. §. versi. idem ꝗ per Barto. in. l. cū re. C. q pot. in pigno. habe. vide glos. in l. eum q vectigal. ff. de ver. sig. & car. in cle. j. extra de re iud. & adde ꝙ ēt ecclesia dr̄ habere fiscū. ita Car. in cle. ij. §. j. de here. & qs dicatꝛ ꝓprie fisc⁹. dic vt per Alex. in ꝯsi. xxxj. col. ij. in. j. vol. ibi: q̄ sunt ille ciuitates vl' q dñi dicantꝛ habere iura fiscalia. Cur.

b ¶ Capaces. Ad de an seruus dene possit adire hereditatē vide p Sozinū cōsi. xvj. inci. sequēdo ordinem. ver. iij. hic probatur in. j. vo. Et ad de tu. in. iij. col.

beat per prius:⁊ sic dicitur exemplar vtilis posterius:⁊ sic dici
tur exemplum.iuxta ea que not.ff.de fide instru.l.ij.Tertius in
tellectus colligitur in illo vers.si ergo.quẽ prosequit᷑ vsq₃ ad fi.
vc₃ ꝙ vsucapio vel prescriptio erãt cõplete tpe reuersionis.nõ
dum erat impetrata restitutio.⁊ dicit glo.ſm quosdã ꝙ actio
vtilis rescissoria nihilominus erat nata.nam tenent quidam ꝙ
nascat᷑ statim cõpleta vsucapione vel prescriptione tamen non
habeat effectũ nisi concedatur restitutio per quã pretor viuus
sufflat in eũ spm̃ vite ⁊ ꝙ illa opi.sit vera glo.adducit illu₃ tex.
inquantũ dicit exceptionis annue obiectu:quia si nõ esset nata
non posset contra eam dari exemplo:sed melior rõ põt adduci
quia videmus in edicto qd̃ metus causa:ꝙ qñ quis per metu₃
perdidit actionẽ vel dñiũ:quo casu detur actio qd̃ metus causa
et etiã restituitur sibi vtilis actio realis vel personalis q̃ prius
erat directa actio ꝙ illa vtilis oritur statim pro dicto dominio
vel actione:⁊ anteq̃ intentetur actio quod met⁹ causa:ergo idẽ
ex edicto de mino.vel qui.ex cau.ma.debet nasci ante restitutio
nem concessam:q2 sicut per edictum quod metus causa.princi
paliter datur actio quod metus causa:⁊ secundario vtilis que
prius erat directa:ita⁊ per edictu₃ de mino.vel qui.ex cau.ma.
principaliter datur restitutio ⁊ secundario vtilis que pri⁹ erat
directa et hac ratione allectus dominus Raph.fulg.tenet hic
hanc opi.esse verissimã.⁊ vltra hoc dicit plus ꝙ sicut illa vti
lis ex edicto quod metus causa oritur statim completa lesione
etiam cum effectu.ita ⁊ ista oriretur cum effectu:nec expedit di
cere vt illi dicebant qd̃ si necessarium vt pretor viuus per resti
tutionẽ insufflet in eum spiraculum vite sicut nec est necessariũ
in edicto qd̃ metus causa ꝙ intentetur actio qd̃ metus causa vt
spiretur spiraculum vite ⁊ in probando hanc suam opi.multũ
laborat in respondendo tex.qui faciunt contra eũ:sed alij quos
glo.recitat hic in ver.alij dicunt.tenent ꝙ nullo modo nascatur
per restitutionem concessam Doc.nostri distinguunt aut actio
prima directa erat ipso iure extincta puta minor per acceptila
tionem liberauit debitorem suum:⁊ postea restitutus est:⁊ tũc
rescissoria non nascitur nisi p restitutionẽ idẽ si res absentis sit
vsucapta:nam per vsucapionẽ perditur dominiũ directũ ⁊ ac
quiritur vsucapiẽti.⁊ per consequens perditur directa rei vẽdi
catio.⁊ per consequẽs vtilis non nascitur nisi post restitutionẽ.
Si vero directa non erat ipso iure extincta sed elisa:vt si minor
debitorem suũ liberauit per pactu₃:vel si prescripta est res im
mobilis longo tpe quo casu nõ perditur dñium directum:nec
directa rei vẽdicatio.licet prescribenti acquiritur vtilis iuxta
no.in aut.tricennalis.de bo.ma.⁊ tunc potest procedere prima
opi.ꝙ etiã añ restitutionẽ sit nata rescissoria sine effectu.q2 ob
stat exceptio.sed post restitutionẽ recuperat vires.q2 tollit᷑ exce
ptio non ipso iure sed mediãte explicatione que datur et oritur
ex restitutione.⁊ prima est illa insufflatio spiraculi vite.de qua
illi loquunt᷑.⁊ hec est veritas.cadunt hic alique subtilitates p
pter opi.Pe.de quibus vide hic per Cy.⁊ Bar.⁊ illa rescisso
ria nõ est vtilis sed directa ⁊ põt dici annalis in hoc q2 nisi pre
habita restitutione intẽtetur intra annũ si postea intentet᷑ ꝯ ob
staculũ exceptionis nõ poterit replicari.q2 est quid imputet᷑ ei
cum fuerit in ptãte sua post restitutionẽ cõcessam intentare illã
directam postq̃ recuperauerit vires.arg.ad hoc in.l.nã ⁊ post
ea.§.si minor.ff.de iureiu.⁊.l.necnon.§.exẽplo.cũ ibi no.ff.qui.
ex cau.ma.vocabitur autẽ rescissoria.l₃ sit illa directa q̃ prius
erat.q2 per restitutione₃ recuperat vires quas perdiderat.opi.
aũt dñi rapha.ꝙ etiã ante restitutionẽ habeãt res est vna fan
tasticaria ⁊ falcissima.nam alia ratio penitus est in illa vtili q̃
oritur ex edicto qd̃ metus cã:illa em̃ nõ expectat actionẽ qd̃ me
tus cã per prius intẽtari cũ dentur ad diuersa nec vna est ꝑpa
ratoria alterius.nã actio qd̃ metus cã datur ad interesse vel ad
rem.sed vtilis datur ad ipsam rẽ tm̃ ex edicto de mino.vel qui
bus ex cau.ma.cõceditur per prius restitutio ad restituendã le
sionem ⁊ per posterius vtilis.vnde restitutio est ꝑparatoria ad
vtilem.patet ergo qd̃ procedatur vñ caueas a predicta opi.q2
non est vera.⁊ contra multos tex.⁊ rõnes quibus ipse conat᷑ rñ
dere.sed non põt.cetera vide hic per Cy.⁊ Bar.⁊ q2 multe qd̃
nes occurrunt in illa materia.or basta.¶ In glo.in ver.si ergo
anna.in illo ver.glo.latenter ingredit᷑ tertiũ intellectũ et de hoc
non perpenderunt doc.scribentes ideo non dat bene ad intelli
gendum istam glo.nam videtur prima facie prosequi preceden
tes intellectus.tñ si hoc faceret non possent intelligi que sequũ
tur in glo.quia non faceret ad propositũ.primus ergo intelle
ctus fuit ꝙ vsucapio vel prescriptio erãt cõplete in absentia:et
ꝙ post reuersionẽ erat concessa quia non est necessarium.Pre
terea est dare tertium intellectu₃ ꝙ erant complete:s₃ restitutio
nondum erat concessa ⁊ de hoc loquitur a dicto ver.vsq₃ in fin.
caueas ergo ne glo.te decipiat:nam videtur tenere restitutoriã
natã esse ante restitutionem:l₃ sine effectu tu dic.vt.s̃.dixi.Ite₃

cõtra do.Raph.facit ratio clara qm̃ edictũ quod metus causa
rescindit lesionẽ ab ipso pricipio sine edicto iudicis.q2 dicit ꝙ
metus causa gestum est ratum nõ habeo in nullo tpe.vt in.l.si
mulier.§.j.quod metus causa sed edictũ de mino.et quibus ex
cau.ma.non rescindit sed mandat rescissionẽ fieri per iudicẽ cã
cognita.vt in.l.ꝙ si minor.in fin.ff.de mino.expectatur ergo ꝙ
fiat anteq̃ nascatur rescissoria.sed in precedenti cũ sit iam facta
amplius non expectatur.

¶ De alienatione iudicij mutandi causa facta. Rubrica.

1 ¶ †Quia edictum de quo loquitur iste titu.est restitutoriũ si
cut precedentia.ideo post illa merito subijcitur de isto.debes
enim scire ꝙ si possides rem meam habeo contra te rei vendi
cationem.sed si desinis mihi contra te competere vt non detur
contra te nisi ratione possessionis:vel detẽtationis:non autem
alicui⁹ obligationis.quia illa duraret licet desineres possidere
verum quia contingebat ꝙ desinebas possidere dolose transfe
rendo in aliũ duriorem mihi aduersariũ pretor ꝓuidit vt loco
directe rei vendicationis que prius competebat detur actio in
factum que est personalis cõtra te ad interesse.et illa est restitu
toria actio que datur mihi loco actiõis deperdite ꝯpetit mihi
etiã cõtra te vtilis rei vẽdicatio q̃ nõ oritur ex illo edicto.sed ex
dolo tuo vt in.l.electio.§.si is.ff.de noxa.⁊ cõtra illum in quẽ fa
cta est alienatio incipit cõpetere directa que transit de persona
in personã rõne possessionis.⁊ sic habeo tria remedia.⁊ est ĩ ele
ctione mea quo vtar.⁊ hoc dicit illa.l.⁊ vide hic omnino quod
no.Inno.super rubrica de sententia rei iudi.⁊.l.j.ff.eo.

2 ☞ Rei vendicatio nõ presupponit aduersarium obligatum
et quid post litem contestatam:et an transeat contra heredes
possessoris.

3 Quasi dominium proprie loquẽdo non est dominium nec pa
rit rei vendicationem sed publicianam.
Quid in quasi possessione.

4 Si dominium est in persona mea.⁊ egi rei vendicatione contra
te qui non possidebas ⁊ postea in calculo ferende sentẽtie negas
te possidere nec ego probaui qualiter poterit ferri sententia dif
finitiua.et si postea incipias possidere qualiter mãdabitur exe
cutioni.

5 Cum in instrumentis venditionum apponatur ꝙ vendens ce
dit omnia iura sua et actiones que vel quas habet in re vendi
ta.an emptor habeat rei vendicationẽ anteq̃ fuerit sibi res tra
dita.

6 Differentia inter istum titulum.⁊ titulum ne liceat potent.⁊ in
quo differat a titu.j.de litig.
Si possessor ante cõtestationem litis ⁊ timore litis future alie
nauit rem quo casu directa rei vend.est extincta ⁊ loco eius sub
rogatur vtilis ⁊ etiam actio in factum.⁊ agatur vtili cõtra pri
stinum possessorem ꝙ sententia lata contra ipsum nõ mittatur
executioni cõtra secũdum possessorem non citatũ ad iudicium
⁊ ad sententiam.

7 Si post libellum datum super directa transtulit possessionem
in aliũ.⁊ sic loco directe subrogata est vtilis an poterit ferri sen
tentia virtute eiusdem libelli super vtili.

8 An per actionem in factum tollatur directa vel vtilis.

9 Multa de natura rei vendicationis vide remis.

1 Cum in rem. †Lex ista semp alle
gat᷑ ad hoc in pn.cũ
glo.sua qd̃ rei vẽdicatio h₃ duo extrema.Vnũ
ex pte agẽtis:⁊ hoc ẽ dñiũ qd̃ ĩ eo reqrit᷑.Aliud
ex pte cõuenti:⁊ hoc est possessio:supple vel de
tẽtio ita ꝙ habeat facultatẽ rei restituende:al's
cõtra eũ nõ daretur ⁊ rõne primi extremi fert᷑ sñia declaratoria
q2 iudex declarat re₃ illã esse meã:vt in.l.ex diuerso.§.j.ff.de rei
vẽdi.rõne scdi condẽnat possessorẽ ad restituẽdũ.⁊ dicũt doc.ꝙ
primũ expedit᷑ iure actionis.Scdo officio iudicis mercẽnario
illi deseruienti.⁊ ide₃ in petitione hereditatis que est mixta.vt
in.l.l₃ minimã.de peti.here.⁊ vtrumq₃ predictorũ d₃ peti in li
bello.s.declaratio iuris ⁊ cõdẽnatio aduersarij sed posito ꝙ pri
mum non peteret᷑ expsse sed dũtaxat scdm ex quo tñ fuit narra
tum de dñio procedit libellus ⁊ posset fieri declaratio tanq̃ ta
cite videat᷑ petita.⁊ etiã condẽnatio ita determinat bart.in.d.l.
ex diuerso.§.j.bñ facit qd̃ notat Inno.in.c.cũ ecclesia.post pn.
de cã possessiõis et ꝓprietatis vbi dicit posse ferri sñiam super
cã eius qd̃ petitur non solũ super causato l₃ non fuerit petitum
2 ferri super cã.¶ †In glo.pria ibi sicut obligatio ĩ personã dic
nõ intelligas ꝙ rei vẽdicatio ꝑsupponat aduersariũ obligatu₃
vt insti.de acti.in prin.ſm Pe.⁊ Cy.licet alij cõtra de quo hic
plene per eos.post litẽ tñ cõtestatã bene esset aduersarius obli
gatus ex quasi cõtractu qui celebrat᷑ in ꝯtestatione vt in.l.iij.§.
item scribit

item scribit.ff.de pecu.& ista obligatio trāsiret in heredes pos-sessoris pro hereditaria portione sed rei vendicatio que datur ratione possessionis non trāsit in heredes vt tanq̄ heredes sed tanq̄ possessores.& ideo si vnus tantum possideret in illū soluz transiret que omnia dic & prosequere vt subtiliter no.in.l.ij.§.
fi.ff.de preto.stipu.& in.l.cū autez.de rei vēdi.iuncta.l.si de eo.
3 §.fi.ff.ad exhiben.¶†In glos.ibi ratihabitione dn̄i vel quasi possessionis vel quasi.intellige sane istā glo.duz dicit quasi.nā dn̄i loquit de quasi dn̄io dz sumi quasi dn̄ium pro dn̄io vtili qd hz emphyteota:vel superficiarius vel ille qui prescripsit lōgo tpe sed ꝓprie loquendo quasi dn̄ium nō est dn̄ium nec parit rei vendicationem sed publicianā:est enim quasi dn̄ium illud ius vendicandi qd hz ille qui hz titulū & bonam fidem in re aliena q̄ sibi fuit semel tradita.& postea cecidit a possessiōe anteq̄ eā perfecerit vsucapere vel prescribere:postq̄ aūt vsucapio vel p̄scriptio cōpleta est desinit habere dn̄ium & publicianā superueniente dominio directo per vsucapionez acquisito vel vtili per prescriptionem vt in.l.nō tm̄.§.j.ff.de peti.here.qz fortius & potentius ius superueniens obfuscat minus potens.vt in.l.si te solum.de here.insti.similiter dum glo.loquitur de quasi possessione intellige sane.idest non solum de vera possessione vel naturali sed etiam de nuda detentione quam gloss.appellat quasi possessionem et parit rei vendicationem sicut vera possessio. vt in.l.officium.ff.de rei vendi.ꝓprie vero loquendo quasi possessio est illa que habetur in iuribus corporalibus.& illa nō parit rei vendicationem sed confessoriam vel negatoriā que etiaz sunt vendicationes iurium incorporalium & sunt reales actiones.vt in.l.ij.si serui.vendi.& si vsusfru.pe.l.vti frui.& insti.de ac
4 qui.re.do.§.incorporales.¶†Item ex eo quod dicit hic gl.et
a diri.s.qd requiruntur duo extrema[a] videtur qd altero deficiente non detur rei vendicatio ex quo sequitur qd lz sit dominium in persona meum egi cōtra te rei vendicatione:qz non possidebas.& postea in calculo ferende sn̄ie negas te possidere nec ego probaui lz probauerim dominium nō possit ferri sn̄ia diffinitiua.sed absolutoria ab obseruatione iudicij.qz egi sine actione contrarium tz gloss.singularis que non est alibi.ff.de excep.rei iudi.l.si a te.§.j.qd pōt ferri diffinitiua declaratoria iuris mei rōne extremi qd requiritur ex parte mea:qz illud adest sed respectu extremi.qd requiritur ex pte tua:vt cōdemneris nō potest fieri condemnatio sed absolutio ab obseruatione iudicij sz si postea incipias possidere sn̄ia illa mādabitur contra te executioni nec poteris mihi obijcere exceptionem rei iudicate propter illam absolutoriam que nō fuit diffinitiua:sed interlocutoria ab obseruatione iudicij.et etiam qz superuenit noua causa q̄ facit cessare illā exceptionē vt in.l.cum querit.de excep.rei
5 iudi.& qd no.in.l.q iurasse.§.si pater.& l.eū qui.§.in popularibus.ff.d iureiur.¶†Per p̄dicta etiā rn̄det ad qōnē pulchrā quotidie in instr̄is venditionū apponit qd vendens cedit oīa iura sua et actiones que vel quas hz in re vendita queritur an emptor habebat rei vendicationē anteq̄ fuerit sibi res tradita videt qd nō qz nec hz dn̄iuz vt in.l.si ager.ff.de rei ven.& eo.ti. in.l.pe.breuiter si venditor nō possidebat illam rem sed quidā tertius cum ipse haberet rei vendicationem cōtra illū poterit cedere emptori quem poterit emptor intentare.lz adhuc nō sit dn̄s effectus sed efficitur cū postea possessionē fuerit adeptus vt no.in.l.si culpa.ff.de rei ven.sed si ipse vēditor tenebat & possidebat rem.tunc videt qd per cessionem nihil fuerit translatū: qm̄ ipse venditor non habebat rei vendicationē cōtra seipsum nec contra alium cum nullus alius possideret.contrariū determinat Pe.dicens qd licet non haberet in actu habebat in habitu postq̄ erat dominus & cū possessio perueniret ad tertium de habitu transitura erat ad actum.ideo potuit cedere quatenus habebat eam in habitu & in persona emptoris cessionarij deduceretur ad actum qz poterit intentari contra ipsum venditorem & possessorem.qz tūc habetur actio sua extrema.quod ergo dicunt leges allegate in contrarium procedit qn̄ non esset facta cessio actionum.sed ea facta licet in emptorem nō sit trāslatum ante traditionem veram vel fictam poterit tm̄ emptor intentari rei vendicationem vtilem tam contra ipsum venditorem quā contra alium in quem venditor postea trāsferret ratione dicte cessionis.& habet etiam actionē ex empto personalem contra venditorē tm̄.& suos heredes nō contra singularez successorem.tene menti predicta subtilia & vtilia de quibus etiā in.d.l.si culpa.per hoc etiā dicit Pe.qd si quis legat oēs actiones suas videtur legare omnes res suas in effectu etiam per se possessas.qz pro illis hz actiones.idest rei vendicatiōes in habitu.licet non actu quas pōt transferre cedendo & legando.sed doct.in hoc tenent contrarium & bene qz non censet sensisse.nisi de actionibus cōpetentibus in habitu et actu.de quo vide hic
6 per Bald.¶†In alia glo.que incipit.scz actionem.in fi.sed in quo differt ille ti.a ti.ne liceat po.rn̄deo vt ibi no.qz ille loquit quando in potentiorē rōne officij publici.ista vero qn̄ quacunq̄ alia ratione vt diuitiarū.Itē in quo differt a ti.j.de litig.rn̄deo ille loquitur qn̄ post litem contestatā sup directa que p cōtestationem esset perpetuata rōne obligationis ꝯcte in cōtestatione.vt nō extinguatur lz desinat possidere & illa eadē sn̄ia lata contra primum possessorem mitteret executioni cōtra secūdum possessorem &c.si nō fuit in iudicio vel ad eā citat⁹ ꝓpter vitium litigiosi.vt in.l.ij.eo.ti.Sed iste loquitur qn̄ cōtestationem lit.& timore litis future possessor alienauit.quo casu directa rei vendicatio est extincta & loco eius surrogat vtilis & etiā actio in factum & si agatur vtili contra pristinum possessorez et feratur contra ipsum sn̄ia nō mittet executioni cōtra scōm possessorem nisi fuerit ad iudicium citatus & ad sn̄iam qz nō faciūt sibi preiudicium:per ea que no.in.l.in causa.la prima.§.interdum.ff.de mino.& qui.ex cau.ma.cum miles.§.fi.per Cy.in.l.j.
7 s.de aduo.diuer.iudi.ante fi.†Quid autem si post datuz libellum super directa transtulit possessionem in aliuz.& sic expirat directa & surrogata est vtilis an poterit ferri sn̄ia virtute eiusdem libelli super vtili super quo datum non fuerat.Dy.videt tenuisse qd sic in.l.q̄q̄.§.iul.ff.de aqua plu.arcē.¶In vltima glos.ibi qz contra diuersos datur.dic vt.s.si tutor vel curator
8 interue.l.etiam & vtrobiq̄ no.¶†In glo.sed an per actionez in factum tollitur directa vel vtilis in rē.dic intellige glo.quādo primo fuit actum actione in factum ad interesse & exactū an poterit agere ad rem.et dic in hoc qd aut nouus possessor habuit causam a primo possessore talem propter quam haberet regressum contra eum de euictione.& tunc non poterit agere ne primus possessor bis idez cogatur soluere:vt in.l.illicite.ff.de rebus eorum.& de reg.iur.l.bona fides.aut nō habuit causam ab illo vel non hz regressum de euictione.et tunc poterit agere ad rem contra nouum possessorem.lz fuerit consecutus interesse a veteri possessore.vt.ff.de solu.l.stichum.§.dolo.econtra vero si primo egit rei vendicatione et consecutus est rem poterit agere ad interesse contra veterem possessorem quatenus plus interest q̄ rem habere.puta in expēsis litis factis propter alienationem.vt in.l.iij.§.ex quibus.allegata in gl.& de illa materia plene vide per gl.in.l.nec vllam.§.fi.ff.de pe.here.& p Bar.
9 in.l.quoties.ff.si fam.fur.fecisse dicatur.¶†Vltimo Cy.hic referendo repetitionem Pe.multa tractat de natura rei vendi.de quibus vide hic plene per eum quia multi sunt qui repetunt hanc.l.propter dictas questiones in quibus Pe.multuz subtilizauit.

¶De receptis arbitris. Rubrica.

2 ¶†A sn̄ia arbitri de iure canonico appellatur.& qd non sit ꝓprie appellatio.& an fatalia cōstituta in vera appellatiōe habent locum in tali appellatione.
3 Statutū qd cause inter cōsanguineos debeant cōpromitti qd tunc ab eorū sn̄ia poterit appellari cū assumuntur ex necessitate imposita a statuto.& qd de iure ciuili si appellant.& nu.4.
4 Ex sententia iudicis q non sit nata actio ante lapsum.x.dierū & infra eos potest appellari vt impediatur oriri.& quid in sententia arbitri.
5 Statutum qd sn̄ia arbitri mittatur executioni sicut sn̄ia iudicis an poterit tunc appellari.
6 Coram arbitris qd detur libellus & lis contestetur.
An a sententia arbitratoria possit appellari.

1 Ex sententia. †A sententia arbitri non appellatur qz non parit actionez vel exceptionem:lz enim
b metu pene pareatur.h.d.& apta istam rationez hoc modo quoniā appellatio est inuēta[b] ad rescindendum sn̄iam que post decem dies si non appelletur transit in rem iudicatam.& parit actionez si est condemnatoria & exceptionem si est absolutoria sed sn̄ia arbitri nō est hmōi:qz posito qd ab ea nō appellet nō est tāte efficacie qd pariat actionem vel exceptionem ergo nō cadit appellatio ad impediendum natiuitatē actionis vel exceptionis cuz oriri nō possint & si dicat ad quid ergo cōpromittitur si sn̄ia arbitri nō est paritura effectum rn̄detur verū esse qd non est paritura de directo:& per se sed per indirectū sic qz in cōpromisso ꝓmittit per stipulationē pena si non paret laudo vnde timore pene qs inducetur ad paredū prout in simili habet in.l.si pacto quo penam.in fi.s.de pac.predicta vera qn̄ latum est laudū infra tp̄s cōpromissi.si vero post non parit effectum directū nec per indirectum qz nō facit committi penā cōpromissi:lz ei non pareat & sic talis sn̄ia est nulla omni respectu.& idez si esset lata per dolum arbitri vel partium vt.j.co.l.iij.sed in primo casu quando

o

a ¶Duo extrema. adde an si p duo extrema ꝓbetur mediū trahere ad se extrema. vid p doc.l.c.qz sūt culpe.xxvij.dist.

b ¶Appellatio est inuenta. adde c.suggestum.&.c. ad nostrā.de ap. Spe.co.tit.in.§. ij.ver.ij.& seq.

infra tp̄s cōpromissi ⁊ sine dolo:lȝ sit nulla vno respectu quan
tum ad producendū vires de per se nō est nulla quantū ad aliū
effectū vt faciat penā committi si sibi nō pareť:propter hoc tñ
non pōt appellari:qm̄ appellareť a contractu compromissi vel
promissionis pene qd̄ esse nō dȝ qꝛ dȝ appellari a sn̄ia.⁊ad im⸗
pediendū effectum sn̄ie:sed dic oriri non pōt.est et alia rō:quia
per appellationeȝ transfertur iurisditio a iudice a quo ad iudi⸗
cem ad quē qd̄ hic fieri non pōt cuȝ arbitri iurisdictionē nō ha
beant:sed simplicē notionē.l.ait pretor.⁊ ibi not.ff.de re iudic.
procedit tñ hic arbitris assumptis mera ex partium voluntate
que dicunť compromissarij nō de assumptione ex necessitate.l.
que dicunť potius iudices.⁊ ab eis appellatur vt.ī.de iudi.cū
2 spālis.⁊ procedit etiam de iure ciuili.†nā de iure canonico be⸗
ne appellatur a sn̄ia arbitri.v.q.vj.c.statuendū.sed non est pro
pria appellatio.vnde videtur qd̄ fatalia constituta in vera ap⸗
pellatione non habeant locū in tali cū per eorum lapsum cen⸗
seatur appellatio deserta:sicut si in cōpromisso fuisset apposi⸗
tum pactum qd̄ posset appellari.nam lȝ doct.videantur tenere
quod tūc potuerūt appellari.vt not.per.Dy.in.l.nemo pōt.ff.
de leg.j.lȝ Cy.hic teneat contrariuȝ:attamen retenta opi.Dy.
non erit ꝓprie appellatio nec obseruabuntur fatalia ꝑm Bal.
quod est singulare solū em̄ operať vnū quod rescindit iniquita
tem sn̄ie.⁊poterit corrigi per iudicem appellationis quo facto
non cōmittetur pena:lȝ ei non pareatur:sed si non esset tale pa⸗
ctum appositum cogeretur pars stare laudo quantuncunq̧ in
quo metu pene q̄ cōmittereť:vt in.l.diem proferre.§.stare.ff.de
arbi.⁊ hoc de iure ciuili.et in terris imperij.sed de iure canoni⸗
3 co.secus vt.s̄.dixi.¶†In glos.super.ver.nō posse.in fi.ibi pro
iudice delegato.illa solutio est bona ad.l.arbitro.qui satis.co.
sed ad.l.cū spāles.dic vt.s̄.dixi quod ibi loquiť in arbitris iur.
que assumunť ex necessitate a iure imposita vt in cā suspicionis
iudicis.⁊ ideo si statutū dicat quod cause inter ꝯsanguineos de
beant cōpromitti videť qd̄ a sn̄ia illorū possit appellari de iure
4 cōi:qꝛ assumunť ex necessitate imposita a statuto.¶†In glos.
seq.ibi.ij.no.qn̄ ante.x.dies non datur.⁊ sic non appellať:dic il
la cōsequentia non est bona.nā etiā ex sn̄ia iudicis ante lapsuȝ
x.dierū nō est nata actio.⁊tñ potest appellari vt impediať eius
natiuitas.ergo idem videť a sn̄ia arbitri qn̄ speratur oriri post
x.dies:vt interim possit appellari vt impediatur oriri.Bar.te
net istam partē quod possit appellari:qꝛ appellādo approba⸗
tur sn̄ia.⁊ sic oritur actio⁊ appellatur vt reprobetur eius tenor
⁊ sic approbatur vt lata.nō vt bene lata in.l.iij.§.falsus.ff.rem
ra.ha.Bal.reprobat ipsum Bar.in vtroq̧ dicto.dum dicit qd̄
qui appellat approbat sn̄iam vt latam non vt sic latam.nā ille
§.falsus non probat hoc bene tamen probat quod q appellat a
sn̄ia contra suum falsum procuratorem bene videť approbare
factum procuratoris cum potuerit in iudicio suo nomine veni
re sed sn̄iam nullo modo approbat sed reprobat appellando⁊
propter istum errorē in quo fuit Bar.per illum text.in multis
alijs questionibus ad quas adduxit illum.§.ipse errauit vt in
materia.l.posthumo.ī.de cōtrata.Scd̄o in quantū Bar.tenet
quod in casu.l.cū antea.possit appellari īfra.x.dies.Bal.ꝯtra
dicit qm̄ statim quod appellat apparet de ꝯ̄dictiōe sua qua ꝑ⸗
supposita post.x.dies sn̄ia in casu illius.l.actionem non parit:
vt in ver.altera aūt.ergo illa appellatio nō tenebit vt appella⸗
tio:sed fit simplex contradictio.nam ꝑm Barto.teneret vt ap⸗
pellatio.⁊ ideo si non obseruaret fatalia.⁊ non prosequereť eaȝ
coram iudice appellationis transiret in rem iudicatam ⁊ pare
ret actionem:ꝯtrarium est verius.nam sufficit qd̄ appareat de
eius contradictione absq̧ eo qd̄ vlterius prosequatur vt infrin
gat illam sn̄iam ⁊ impediat actionem oriri vt colligitur ex ver.
si autem minime.in verbo attestatio.⁊ ibi tangā in.d.ver.alte⸗
ra autem.⁊ loquitur Bal.satis subtiliter⁊ melius quā Barto.
5 ¶†Sed extra glo.queritur quid si statutum dicat qd̄ sn̄ia ar⸗
bitri mittatur executioni sicut sn̄ia iudicis an poterit tñ appel
lari.Bar.tenet qd̄ sic qꝛ cessat ratio de qua hic Bal.distinguit
aut dicit quod mittatur executiōi sicut sn̄ia iudicis diffinitiua
que transiuit in rem iudicatam:et tunc non poterat appellari
sed statim habebit effectum sicut quando interuenisset iuramē
tum:vt.ī.eo.ne in arbitris.nam a sn̄ia iudicis que transiuit in
rem iudicatam non appellatur sed illa ex forma statuti statim
quod est lata equiparatur sn̄ie iudicis que transiuit in reȝ iudi
catam.Sed si simpliciter diceret qd̄ mittať executioni sicut sen
tentia iudicis poterit appellari:qꝛ etiam a sn̄ia iudicis appel⸗
latur anteq̄ transeat in rem iudicatam.mihi videť qd̄ etiam in
precedēti casu possit appellari lȝ dicat quod mittatur executio
ni sicut sn̄ia que transiuit in rem iudi.qꝛ dȝ intelligi.scȝ postq̄
in rem iudicatā transiuit.qꝛ non fuerit appellatum.non est cre
dendum qd̄ statutuȝ voluerit sn̄iam arbitri esse maioris effica⸗
cie quā sit sn̄ia iudicis vt statim qd̄ est lata transeat in rem iudi

a ¶Corā arbitris dať libellus.adde Cy.i.l.j.in.iij.q.C.de ꝯtra.emp.et per Ant.de bu.in c.qnta uallis.ō iureiur.

b ¶Qd̄ valet compromissum.adde Bal.in rub.extra quod met.cā.i tertia colum.

catam.sufficit enim quod operetur vt aliquando trāseat qd̄ nō
est realiter de iure communi iuncto eo quod in simili no.in.l.si
quādo.in prin.ī.de inoffi.test.⁊predicta procedunt in arbitris
que necesse habent procedere de iure sicut iudices cū promissa
6 sint redacta ad instar iudicioꝝ.vt in.l.j.ff.eo.†ideo coram arbi
a tris datur libellus[a] ⁊ lis contestatur.vt.ī.eo.cum antea.§.pe.⁊
non est data ei licentia auferendi de iure vnius partis.et dandi
alteri.sed debent de iure pronuntiare.secus in sentētia arbitra
toria.cui videtur dari licentia vt procedat de iure ⁊ de facto.et
auferendi de iure vnius partis in modica quantitate et dandi
alteri vt in.l.si de meis.§.recepisse.ff.eo.licet nō appellatur.qꝛ
non habet iurisditionem.et sic appellatio non possit operari
effectum suum ⁊ transfert iurisditionem eius in iudicē ad quē
potest tamen peti laudum reduci ad arbitrium boni viri vt.ī.
annum secundum materiam.l.si societatem.§.arbitroruȝ.ff.p
soci.quod dic vt ibi plene per Barto.⁊ illa petitio est quedam
species appellandi.argu.in.l.non distinguemus.§.cuȝ quidā.
ff.eodem.

SI cōtra cōpromissum.

1 †Propter ꝯtumaciam litigatoris corā arbitro nō
cōparētis pena cōpromissi cōmittitur.h.d.¶Op.
primo de.l.non ex oībus.ff.eo.ti.vbi directe dicitur cōtrarium
qd̄ pena cōpromissi non cōmittitur ex omni contumacia sed ex
illa tm̄ que cōmittitur in nō parendo sn̄ie diffinitiue ipsius ar
bitri.Itē per rōnem.qꝛ pena promittiť in cōpromisso si nō pa
reatur sn̄ie arbitri.⁊ hoc debȝ intelligi de diffinitiua in dubio.
vt in.l.qd̄ iussit.ff.de re iudi.propter hoc doc.intelligunt hanc
l.quando fuisset expresse promissa pro qualibet cōtumacia.qꝛ
fuisset actū quod ad omnē iussum arbitri tenerentur partes cō
parere sub pena⁊ hoc innuit tex.dum dicit si contra cōpromis⸗
sum si enim hoc non esset factum expresse non videreť facere cō
tra cōpromissum nō cōparendo sed dumtaxat non stando sn̄ie
diffinitiue:pōt etiam intelligi qn̄ hoc non fuit actū expresse.tñ
fuit citatus ad sn̄iaȝ audiendā.⁊ qꝛ nō cōparuit nō potuit sn̄ia
ferri etiā in cōtumacē:vt in.l.diem proferre.§.si quis litigato⸗
rum.ff.eo.vn̄ cū impediuerit eaȝ ferri ꝑ ipsum stare videť quo
minus diffinitiue pareať.⁊ ideo incidit in penā:sicut si esset la⸗
ta diffinitiua ⁊ ei non pareret:sed si arbiter potuit ad diffiniti⸗
uam procedere qꝛ fuisset actuȝ expresse in cōpromisso q̄ posset
ferri sn̄ia parte absente:tunc cessaret illa ratio.qꝛ non videtur ꝑ
seipsum stetisse quominus diffinitiua feratur cum ferri posset
eius absentia nō obstante ideo si lata nō fuit.ꝓpter hoc incide⸗
ret in penā.⁊ hoc voluit gl.in.d.§.si quis litiga.⁊ vide in Spec.
eo.ti.§.si.ver.sed nunqd.⁊ glo.in auť.de iudi.§.qꝛ vero.in verbo
coeant.pōt etiam intelligi qn̄ nō fuit citatus ad sn̄iam diffiniti
uam sed ad litiganduȝ de cā qua litigatione non facta non po⸗
tuit ad diffinitiuam procedi etiaȝ si erat factum qd̄ posset ferri
parte absente.vt.ī.de iudi.properandū.§.⁊ si quidem.

2 Dolus arbitri tantum an noceat parti pro qua tulit sen⸗
tentiam.
3 Quando valeat compromissum inter patrem ⁊ filium.
4 Sn̄ia arbitratoris lata per sordes vel gratiam an faciat penaȝ
committi vt hic.
5 Quando videtur adesse dolus arbitrorum.

1 ARbitrorum.†Sn̄ia arbitri lata per sordes vel grām non fa⸗
cit penā cōmitti ip̄o iure.vel in effectu.licet ei nō pa⸗
reatur.h.d.Primū dū dixi ipso iure procedit quā⸗
do per sordes.i.per pecuniam.sicut enim sententia iudicis est
ipso iure nulla vt actionem non pariat.vt in.l.venales.ī.quan⸗
do prouo.non est neces.ita ⁊ sententia arbitri vt faciat ipso iure
stipulationem penalem non committi.si vero per gratiam sine
pecunia tunc si est sententia iudicis taliter lata valet mero iure.
sed non in effectu.quia potest aduersus eam peti restitutio sic⁊
hoc potest cōstare.vt.l.seruo inuito.§.cum pretor.ff.ad tre.ita
in sn̄ia arbitri valet mero iure vt faciat penā mero iure cōmit⸗
ti.sed nō in effectu.qꝛ obstabit exceptio.⁊ sic dum tex.dicit exce⸗
ptionem doli mali.Primo casu ponitur improprie pro exce⸗
ptione intentionis.Secundo proprie prout est actionis exclu⸗
2 sio qꝛ actio est certa ad penā:sed in primo non.¶†In text.ibi
eorum que arbitrati sunt glo.intelligit qd̄ etiam interuenit do
lus aduersarij pro quo lata est sn̄ia ideo querit quid si nō inter
uenit nisi dolus arbitrorū videť qd̄ istud qd̄ habeat nocere par
ti.pro qua tulit sn̄iam.ff.de reg.iur.nō debet alteri cōtrariū ta⸗
men determinat glo.⁊ bene qꝛ non cōmiserit dolum in faciēdo
ferri sententiam.committit tamen nunc cum ea vtitur.qꝛ nō de
bet ex dolo arbitrorum lucrari cum mea iactura.⁊ ad hoc.l.nō
3 distinguemus.§.quidam.ff.eo.¶†In tex.ibi aduersus filiam
b tua.n not.ꝑm Bald.quod valet compromissum[b] factum inter
patrem

patrem ⁊ filium sed intellige de emancipato vel hodie etiã exi/stente in ptãte si fiat super aduentitijs de quibus patri nõ querit usufructus.nã de illis põt esse lis inter eos al's secus vt in.l.lis nulla.ff.de iudi.¶ In tex.ibi sed ex doli clausula quasi dicat non solũ hʒ exceptionẽ aduersus petitionẽ pene:vt.s.sed etiã actionem doli ad interesse si propter dolum aduersarij dãnum passus est ex clausula que fuit apposita put in simili not. in.l.j.§.de dolo.sed si nõ fuisset apposita daretur actio doli vt
4 in.l.eleganter.§.non solum.ff.de dolo.sufficit.¶ †In glo.que incipit:imo sibi solutio tacita cõditio.⁊ ista solutio reprehẽditur per doc.q: qñ cõditio tacita prouenit de mẽte partiũ ita suspendit actum sicut conditio expressa.l.itẽ q:.ff.de pac.ꝙ autẽ glo.dicit procedit in tacita conditione legali que actuʒ non su/spendit etiam si exprimatur vt in.l.ij.ff.de leg.j.soluunt ergo doc.qd in illa.l.ita demũ illa cõditio inest actioni.nõ aũt stipulationi.⁊ sic nou suspendit natiuitatem actionis:sed executio/nem eius.Tu distingue vt.s.an interuenerint sordes vel non vt hic:scdo casu procedit determinatio doc.ʒ in primo ipso iure non cõmittitur pena.¶ Sed querit quid in sñia arbitratoris.r̃ndeo idem vt si lata sit per dolũ arbitratoꝝ faciat penam in effectum nõ cõmitti.⁊ qd possit peti reductio ad arbitriũ boni viri etiã si fuit renuntiatum reductioni cũ iuramento:qm̃ in omni generali dispositione dolus intelligitur esse exclusus exceptuatus:vt in.l.creditoꝛ.§.lucius titius.ff.man.⁊ ita dispu/tando tenuit do.Jo.canderili:vt refert Jo.and.in addi.Spec. ti.de arbi.§.fi.in magna addi.⁊ in.c.quintauallis.de iureiurã. nec est periura pars que laudo non obtemperauit:q: in iura/mento subintelligitur tacita conditio:vt in.l.fi.j.de nõ nu.pec.
5 videtur †autem adesse dolus arbitratorum qñ immoderate ledunt etiã in maxima quantitate.arg.in.l.omnes.§.lucius.ff.q̃ in frau.cre.⁊ no.per Bar.in.l.arbitrorum.

2 ¶ Coram arbitris fiunt acta in scriptis et talia acta non possunt probari nisi per scripturam nisi testes deponerent scripturam semel fuisse factam ⁊ nunc non reperi tamen in ea sic con/tineri.
3 Que rationes oriantur ex sententia arbitri.
4 Non statur dicto iudicis vel arbitri de gestis vel actis corã eis.
Quid si in cõpromisso dictum fuit qd arbiter possit procede/re cum scriptura ⁊ sine scriptura.

1 **Ex in arbitris.** †Si compromissum fuit iuratũ a partibꝰ ⁊ arbitro vel a partibus tm̃ vel ab arbitro tantũ ex sñia arbitri oritur actio ⁊ exceptio si de tali iuramẽ/to cõstet per scripturam actorum vel alio modo legitime secus si non cõstat nisi per assertionem vnius partis etiam si arbiter de hoc attestetur verbo. Item si arbitri sñia emologat post ꝙ lata est similiter actioneʒ producit.h.d.tota ista.l.que in prima parte corrigitur per auꝭ.hic positaʒ que vetat fieri cõpromissa cum iuramento ne detur via periurandi.⁊ si contra factũ fuit tale iuramentum non roborat sñiam vt faciat eam parere actio/nem vel exceptionem sed solum inducit pactum in iurante si faciat contra iuramentum.¶ Contra primam partem huius.l. op.de leg.j.§.eo.vbi ex sñia arbitri non oritur actio iudicati.et hic dicitur qd oriuntur quãplures scʒ actio in factum cõdictio ex.l.⁊ vtilis in rem.So.ibi non interuenit iuramentũ partiuʒ: vel arbitriũ hic sic:si ergo ibi interuenisset iuramentũ etiam eo casu quo ibi loquitur qñ iteruenisset stipulatio penalis vel de obseruantia laudi adhuc orirentur ille actiones de quibus hic ⁊ esset in electione partis an valet agere ad obseruantiam lau/di.vel ad penam q: non seruatur.ad vtrãqʒ aũtẽ agi non posset nisi esset clausula rato manente pacto.vt in.l.qui fidẽ.ff.de trãs/actio.¶ Sed adhuc op.qd qñ iteruenit stipulatio penalis vel de obseruantia laudi non debeat transire sñia in rem iudicataʒ sed ita demum quando factum est compromissum pacto nudo et sine pena:vt.j.l.prori.Sol.ibi quando non interuenit iura/mentum.sed fuit laudum emologatum expresse vel tacite:ta/lis emologatio non est tante virtutis quante iuramentũ q: non facit ex laudo oriri actionem nisi in subsidium qñ si non orire/tur vel operaretur sententia vel emologatio nec directo nec per indirectum:sed quando interuenit iuramentum tunc etiã non in subsidium facit oriri actiones illas quas licet eis non oriis posset agi ex stipulatione vel ad obseruantiam laudi.vel ad penam.ita intelligo hanc.l.licet glo.⁊ doc.nõ declarent sed an illo casu licitum esset appellare anteꝙ corrigeretur ista.l.per auꝭ. videt sic per illam.l.j.a contrario sensu postꝙ parit actionem. contrarium dic per istum tex.post prin.ibi duʒ dicit eius diffi/nitionem validam omnino custodiri:neqʒ reum neqʒ actorem posse discedere:sed cõpellantur obedire.nam ex hoc sequit qd statim cum est lata transit in rem iudicataʒ:ergo nõ põt appel/lari:tante virtutis erit hoc iuramentum:⁊ etiam vltra ptʒ hic

sm glo.qd licet nõ appareat iuramentũ fuisse prestitũ nisi per cõfessionem partium vel arbitri facta in scriptis apud acta perinde est ac si vere iuratum esset:posito qd vellet probare contrarium:q: est presumptio iuris ⁊ de iure:vt colligitur ex glo.que incipit non aperit nec ob.s.de iu.⁊ fac.igno.l.cũ falsa.vbi falsa confessio non immutat veritatẽ.⁊ põt probari cõtrariũ q: fallebat
2 hic in casu huius.l.¶ †No.etiã hic qd coraʒ arbitris fiũt acta
a in scriptis.[a] ⁊ qd talia acta nõ possunt probari nisi per scripturam vt hic in ver.fi.nautẽ in scriptura:nisi testes deponerẽt scripturam semel fuisse factam.⁊ nunc non reperi tñ in ea sic con/
3 tineri sm Bart.vt.in.l.quoties.i fi.de pba.†Itẽ no.que actiones oriantur ex sententia arbitri.nam si lata est super actione personali oritur actio in factum sicut ex iuramento que dicitur actio iudicati.vt in.l.j.s.eod.sicut et illa que oritur ex sñia iu/dicis vt in.l.miles.§.qui iudicati.ff.de re iudi.si vero super reali oritur vtilis in rem similiter sicut ex iuramento.et idẽ in sñia iudicis vt no.in.l.j.j.de iudi. Item vtroqʒ casu videt qd oriat condictio ex.l.que est actio personalis.scilicet vel ex.l.illa i casu ipsius vel ex.l.seq.in suo casu.q: sunt.ll.noue faciẽtes oriri actionem que ante ipsas nõ oriebatur.ergo ⁊c.⁊ in.l.j.ff.de condi.ex
4 lege.¶ †Ultimo allegatur iste versi.fi.nautẽ in scriptura cum glo.qd non statur dicto iudicis vel arbitri de gestis vel actis coram eis.⁊ in hoc fundatur.c.qm̃ contra falsam.extra de prob. qd vult ad scribenduʒ acta deputari notarium vel alium pro/bum virum.dicit tñ Bar.in auꝭ.nisi breuioꝛes.j.de sen.ex peri. reci.qd si in cõpromisso dictum foret qd arbiter posset procedere cũ scriptura ⁊ sine scriptura videret actũ qd staret eius dicto de oĩbus gerendis vel gestis coram eo:qd tene menti:sed hoc non fuit actum.tunc corã seipso si verteret.q.inter partes non posset esse iudex vl' arbiter ⁊ testis:vt in.l.quisquis.s.de postu. coram alio vero aut queritur an possit testificari super iustitia sñie.⁊ idẽ q: essent iudices in causa propria si vero sup alio qd concernat ordinationem litis si sunt plures arbitri possunt te/stificari per.l.ob causam.C.de testi.sed si esset vnus non valeret testimonium non ratione prohibitionis sed quia non creditur vni testi quantumcunqʒ magne sit dignitatis. vt in.l.iurisiurã di.j.de test.⁊ hoc casu loquit iste tex.dũ dicit solius arbitri sermones minime esse credẽdos ⁊c.⁊ de hoc videbis per Cy.⁊ etiã
2 glo.ita sentit.⁊ vide.c.cum a nobis.de testi.
¶ Arbiter si iurauit equam ferre sententiã lʒ faciendo cõtrarium sit periurus an etiam faciat litem suam.

1 **Decernimus.** †Querit pmo de quo sacramẽto loquatur.in glo.sunt due opi.vna qd loquat in omni casu i quo loquitur.l.C.⁊ sic tã de sacro arbitri ꝙ de sacro partium ⁊ hec est vera cũ veniat ad correctionẽ eius sicut.⁊.l.anterpretans intelligitur in casu in quo loquitur.l.interpretata vt in auꝭ.de filijs ante dotalia instrumenta natis.⁊ in.l.nihil.cuʒ ibi no.ff.de coniugen.cum eman.li.alij dicunt qd loquitur dumtaxat de sacro arbitri:partes aũt non prohibentur iurare.sed Pe.dicit econuerso qd arbiter nõ prohibetur iurare sicut nec iudex. vt i auꝭ.iusiu.quod prestatur ab his. loquitur ergo sm cum de iuramento partium.de hoc vide in Spe.eo.tit.§.fi.ver. hic autem.Et aduertendum qd ista auꝭ.non annullat iuramentum.q: nec annullare posset cum non sit de foro tpali.⁊ ideo nõ procedit qd hic dicit de iure canonico:q: possunt iurantes cõ/pelli officio iudicis ad obseruantiam iuramenti:vt in.c.cũ cõ/tingat.de iureiur.sm doct.nec etiam annullat compromissum imo valet eo modo quo valeret si non esset interpositum iura/mentum:⁊ hoc vult glos.in ver.quid si pena.dicens qd non re/probatur hic substantia:sed qualitas.sed ego.s.dixi.quod nec qualitas reprobatur.q: non potest reprobari:solum enim ista auꝭ.hic facit q: vires quas.l.C.dabat sñie arbitri propter iuramentuʒ q: faciebat oriri ex ea dictas actiones aufert ⁊ tollit qd bene facere potuit imperatoꝛ.iuxta illud meum non tuum tibi denego auxilium.vt not.in.l.assiduis.j.qui po.in pi.ba.et ista
2 dant intelligere istã auꝭ.†Itẽ facit vnum aliud:q: si arbiter iurauit equã ferre sñiam.lʒ faciendo contrarium sit periurus ⁊ a deo puniatur vt in text.ex quo apparet non esse iuramentũ im/probatum q: tunc non esset periurus nihilominus vero facit litem suam:lʒ si non iurasset fecisset.⁊ hoc vult glo.fi.in fi.dum dicit quidã habent dum opponit de.l.si quis in cõscribendo.i fi.s.de pac.qd tene menti:sed hoc puto veruʒ qñ ad instantiam partiũ iurasset q: tunc partes tenerentur stare cõsciẽtie illius ⁊ ei videntur se submisisse vnde non possunt referre.q.de periurio sicut ⁊ alibi.j.de iureiur.l.ij.sed si a seipso sine partiũ requisitione nõ puto qd hoc preiudicium potuerit facere partibus cum nõ faciat litem suam alias facile esset arbitro hoc euitare qd esse non debet:vt.ff.de iureiuran.l.ij.§.j.Bar.autem dicit hic iuramentum esse improbatum.quia cõtra prohibitionem

a ¶ In scriptis.ad de gl.i.l.pe.i.§.sãcimus.C.de arbi. Host.in.c.cũ pe. d arbi.Archi i.c. statutũ.§.q.vij.

huius.l.⁊ sic iurans peccat mortaliter.sed ipse loquitur cõtra istum tex.q͛ si verum diceret non teneretur iuramentũ seruare ⁊ sic nõ seruãdo non esset periurus nec expectaret penam a deo cuius cõtrarium hic dicit͛. loquitur etiaȝ in arbitro iuris:in arbitratore vero locũ non hȝ qḋ hic dicitur q͛ pōt assumi cuȝ iuramento:vt in.c.quintavallis.de iureiur.

2 ¶ Sententia arbitri emologata quãdo producat actioneȝ.
3 Quod talis emologatio debeat fieri post latam sententiaȝ ⁊ si partes in compromisso emologauerunt omne laudum ferendum.an valeat.
4 Emologatio que fieret post latum laudum.ita demum valet si tenor laudi erat notum emologanti.

1 **Si quis.** †In versi.si quis aũt.intentio huius.§.est qḋ si q̄s lata snĩa arbitri se subscribat ei dicendo non contradico huic sententie:licet nõ dicat approbo vel emologo:videat͛ tamẽ approbare ⁊ emologare inspecta intentiõe potius q̃ verborũ cortice.nã scḋm corticẽ verborũ ista verba non condico non importarent approbationeȝ cum sit dare medium inter approbationem ⁊ reprobationem.scȝ non reprobare nec approbare.⁊ hoc est nõ ꝯdicere.sed q͛ se subscribendo censetur aliquid voluisse facere dispositiue.alias frustra se subscriberet.⁊ ita intelligẽdo nihil faceret.⁊ ideo inspecto sicut imperator in materia stipulationẽ correxit plures errores sequẽdo potius mentem partiũ quã verboꝝ corticem.vt.ĩ.de cõtraben.stipu.l.scrupulosam.ita hic dicit verba importare approbatiõem ne subscriptio videatur superflue facta:si vero possent aliquid aliud importare dicta verba cessaret ratio in qua imperator se fundat ideo nõ recedemus a proprio significato:ſm Rapha.⁊ puto qḋ dicat verum:pone exemplum qḋ ille q̄ vsus est talibus verbis per prius fecerat aliquẽ actum de quo poterat dubitari an fecisset cã improbandi vel contradicendi.⁊ ipse volens declarare animum suũ dixit hec verba non dixi nec feci animo ꝯdicendi tunc non importarent approbationem sed de-
2 clarationem actus dubij. ¶ †No.ergo hic qḋ snĩa arbitri emologata[a] expresse produxit actionẽ.idẽ hodie si emologetur tacite per taciturnitatem.x.dieruȝ.⁊ hoc addit.l.sequens.in versi.si autem minime quidem. et aduertendum q͛ iste.§.intelligitur scḋm istã.l.scȝ eo casu quo cõpromissum fuisset factũ nudo pacto ⁊ sine pena:alias emologatio expressa vel tacita non faceret
3 ex laudo oriri actionem.⁊ ibi no. ¶ †Itẽ no.qḋ talis emologatio debet fieri post latam snĩam:⁊ ergo fieret ante nihil operaretur si in instro compromissi dicat͛ qḋ ex nunc ptes approbãt.⁊ emologant omne laudum ferendum per arbitros ſm Dy.q̃ ita consuluit in consilio qḋ incipit Tholomeo manente de quo vide per Bal.in.l.fi.circa fi.de cõtraben.emp.⁊ in.l.j.ĩ.de his q̃ pe.no.in.vij.col.hoc tñ videtur verũ nisi etiã dixissent alia verba.scȝ qḋ possint arbitri facere alte ⁊ basse prout voluerit quia ista verba habent vim emologationis que fieret post latũ laudum.ita eleganter videtur tenere Jo.an.⁊ Anto.de bu.in.c.hu-
4 milis.de ma.⁊ obe.†Itẽ emologatio que fieret post latum laudum ita demuȝ valet si tenor laudi erat notus emologanti:sed si portaretur scriptura clausa vel etiã aperta.⁊ ipse eam nõ perlegisset.⁊ hoc posset ꝓbari lȝ se subscripserit approbãdo nihil operatur.tex.est notabilis.ĩ.plus valere qḋ agitur.l.fin.⁊ de re.ali.non alie.l.ij.⁊ qḋ no.Cy.ĩ.commodati.l.j.in.ij.q.et Bar.in l.j.§.fi.ff.queãdmo.test.aper.in fi.ij.col.⁊.l.diuus.§.itẽ senat᷒.de falsis nisi appareat qḋ voluit approbare qualitercunq̃ stet scriptura vel q̃cquid ꝯtineat vt in.l.qui de iure mili.ff.de testa.mil.⁊ no.per eosdeȝ doc.in.d.c.humilis.quos intelligo eo mõ quo dixi.nam in dubio non cẽsetur voluisse approbare scripturam nisi contineat vtilitatem suam si non apparet contrarium.

[a] ¶ Snĩa arbitri emologata. adde doc.in.c.quitaualis.de iureiuran.

2 ¶ Si pro obseruantia laudi fuit datũ pignus lȝ nulla stip'lo interuenit an tũc ꝓpter emologationem oriat͛ actio ⁊ exceptio.
3 Quid si interuenit stip'lo penalis cũ clausula rato manente pacto ⁊ q͛ non fuit obseruatum laudũ pena fuit cõmissa ⁊ exacta ⁊ nũc pars vellet agere ad obseruãtiam laudi virtute illius clausule an possit agere ex ipso laudo.
4 Sententia arbitri debet ferri in scriptis.
Emologatio dȝ fieri post snĩam latam ⁊ an etiam ante.
5 An possit renuntiari reductioni ad arbitrium boni viri.
Verba non displicet qḋ habeant vim approbationis.
6 Quod partes pro eorũ consensu possint facere qḋ sententia pariat actionem vel exceptionem.
Quid si est lata tempore feriato propter messes.
7 Executio snĩe qḋ nõ fiat per actionẽ in factum q͛ in ea datur libellus ⁊ contestatur lis.sed fiat officiũ iudicis ⁊ qḋ non possit fieri nisi a iudice qui eam tulit vel ad requisitionem eius datis literis ⁊ quid si est lata ab arbitro.
An ex interlocutoria detur actio in factum.
8 Sufficit parti que non vult parere laudo ad faciendum laudũ irritari si non est vallatum stipulatione penali vel alia q̃ dicat in presentia iudicis vel aduersarij quod nõ est contentus dicto laudo nec habet necesse vlterius prosequi ⁊ quid si appellaret.
9 Per solum compromissum non inducitur interruptio p̄scriptionis.
Quid per solam citationem.
10 Quid si talis citatio fiat coram arbitro ⁊ quid si coram arbitratore.

1 **Um antea.** †Ex snĩa arbitri pacto nudo ⁊ sine pẽa assumpti emologata expresse vel tacite oritur actio.hoc primo vsq̃ ad versi.lȝ nõ ignoremus. ¶ Et ex citatiõe facta corã eo inducitur interruptio prescriptionis sicut ex facta corã iudice.hoc scḋo vsq̃ ad ver.ad hoc sancimus ⁊ acta probatoria facta corã eo faciunt fidem coram iudice inter easdem psonas ad quem recurritur expirato cõpromisso ⁊ non secuta snĩa.hoc tertio ⁊ vltimo dicit tota.l.⁊ prima pars tractat de viribus snĩe arbitri.⁊ limitatur duobus modis vt.s.dixi quando compromissum fuit factum pacto nudo.q͛ nõ interuenit stipulatio de obseruando laudum sed simplex cõuentio.qḋ tñ raro pōt contingere.q͛ semper notarij interponunt stipulationeȝ.⁊ q͛ si confecta est scriptura etiã priuata cõtinens verbũ promiserũt continet etiã stipulationem.vt in.l.sciendũ.de verbo.ob.⁊.ĩ.de cõtraben.stip.l.j.⁊ si cõtineret hoc verbũ qḋ conuenerit tñ posset procedere.q͛ illud non continet nisi pactum nudũ.vt.l.lecta.si cer.pe.in ver.cõuenit.q͛ ⁊ ibi per Bar.alia limitatio est qḋ non interuenit penalis stipulatio.vt in prin.huius.l.secunda vero pars tractat de effectu processus pertinentis ad lit.ordinationem.Tertia vero de effectu processus pertinentis ad decisiones.scȝ de actis probatorijs.⁊ iste due partes non recipiunt dictas limitationes.sed qḋ in eis dicitur locum habet etiaȝ si cõpromissum fuit factum cum stipulatione penali. vel etiam de obseruãtia laudi.⁊ aduerte q͛ antiqui qui distinguebant an feratur snĩa absolutoria pro eo.⁊ tunc oriebatur sibi exceptio pacti.aut cõdemnatoria pro actore.⁊ tunc nulla actio oriebat͛ habuerunt respectũ ad naturam pacti nudi qḋ parit exceptioneȝ si fiat ad liberandum.sed non ad actionem si fiat ad obligandũ vt in.l.iurisgentium.§.ergo nuda.⁊.§.quinimo.ff.de pac.et sic bene pȝ qḋ loquitur ista.l.quando compromissum fuit factuȝ pacto nudo.nec etiam interuenit stipulatio penalis.⁊ sic si feratur snĩa pro actore nullus resultabat effectus.quia nec poterat agi ad obseruantiam laudi ex stipulatione que non interuenit.nec ad penam.q͛ non fuit promissa.ideo per hãc.l.prouidetur qḋ si interueniente emologatione expressa vel tacita oriat͛ actio ex ipsa snĩa non dico ex pacto nudo tamẽ propter autoritatem huius.l.que dat illi snĩe robur sicut q̃n.l.dat robur pacto nudo vt.ff.de pac.l.legitima.vnde gl.que incipit.s.l.pri.in prin.dum dicit qḋ nascitur actio ⁊ exceptio ex.l.non ex snĩa non bene loquitur.sed debȝ intelligi sane qḋ oritur ex snĩa propter.l.autoritatem ⁊ erit exceptio rei iudicate non pactũ tñ.consideratio vero Justiniani qḋ non sit distinguenduȝ inter actorem et reum fundatur in equalitate seruanda in iudicijs:vt.ĩ.de fruc.⁊ lit.expẽ.l.fi.ꝓpter qḋ voluit imperator qḋ vel nascat͛ actio vel exceptio vtriq̃ vel nulli.vt si fuerit snĩa emologata nascitur exceptio reo.sed lata pro se ⁊ actio actori si nõ fuit emologata nec reo nascatur exceptio.nec actori actio sed imperator non considerauit compromissum vel pactum interueniens in cõpromisso sicut considerauerunt antiqui:sed solum snĩam vbi interuenisset stipulatio de obseruantia laudi.licet non de pena.q͛ posset agi ex ea.vt in.l.diem proferre.§.fi.ff.eo.non haberet locum illa.l.⁊ propter emologationem oriatur actio ex ipsa sentẽtia.⁊ sic econuerso si interuenisset stipulatio penalis ⁊ nõ super obseruantia laudi quia posset agi ad penam:emologatio non faceret oriri actionem vel exceptionem ex laudo preter naturam ipsius laudi.quod cum sit laudum a priuata persona nõ habẽte iurisditionem non est aptum parere actionem vel exceptionem nisi in subsidium quando redderetur cõpromissum ⁊ laudum inutile interueniente tamẽ emologatione vt hic ⁊ hoc voluit glo.in contrario formata de.l.j.s.eo.⁊ de.d.l.diem profer-
2 re.§.fi. ¶ †Sed querit glos.quid si nulla stipulatio interuenit tamen fuit datum pignus pro obseruantia laudi.⁊ sic non erit inutile compromissum vel sententia.q͛ per retentionem pignoris potest quis consequi executionem.an tunc habebit locum ista.l.vt propter emologationem oriatur actio ⁊ exceptio.videtur qḋ non sicut quando interposita fuit stipulatio distinguit tamen glo.an fuerit datum ipsi arbitro pro obligatione naturali quia partes sibi obligantur ad obseruantiam. an data fuerit sibi vt det parti.doct.dicunt qḋ partes non obligant͛ arbitro in aliquo quia in hoc non pretendit interesse nisi honoris.ideo semper videtur sibi dari vt tradat parti vincẽti.⁊ ideo semper

semper pôt agi côtra eum præscrip.verb.vt tradat parti per.l. si rē.§.pe.ff.de præscrip.verb.cuž ergo cōsultum sit parti de pignore cessat prouisio huius.l.⁊ multomagis si esset datum ipsi
3 parti per alteram partē.¶ †Itē querit glo.quid si interuenit
a stipulatio penalis cū clausula rato manēte pacto[a] ⁊ q᷑ non fuit obseruatū laudū pena fuit commissa⁊ exacta:nunc pars vellet agere obseruantiaž laudi virtute illius clause an possit agere ex ipso laudo.glo.nō soluit sed remittit ad not.in.l.ij.ff.co.aduerte.q᷑ si interuenit stipulatio de obseruantia laudi.⁊ etiā de pena cū dicta clausula nō est dubiū ꝙ soluta pena pôt agi ex precedenti stipulatione ad obseruantiam laudi virtute dicte clausule:vt in.l.qui fidē.ff.de transac.sed dubium est qñ illa stipulatio de obseruātia nō interuenit.nā soluta pena non pôt agi virtute pacti ad obseruantiā.dubiū est an possit agi ꝑpter emologationem tacitā vel expressaž.Cy.hic tenet qꝺ nō postꝙ interuenit stipulatio penalis.⁊ sic cessat remediū emologationis.gl. in.d.l.ij.tenet côtra quasi fuerint duo cōpromissa.vnum cū pena aliud sine pena qꝺ resultat ex appositis.d.clausule.et istam opi.sequitur Bar.i.l.ait pretor.ff.de reg.iur.et Jo.an.in addi. Spe.in ti.de arbi.§.j.⁊ Anto.de bu.in.c.ꝑ tuas.de arbi.⁊ vide qꝺ no.Bal.in.l.post sententiā.ꝭ.de sen.deinde ex ista prima par
4 te sic declara not.primo ibi si quid subscripserit etiā †ꝙ sñia arbitri dꝫ ferri in scriptis.al's nō caderet subscriptio.¶ Itē not. in verbo postꝙ qꝺ emologatio debet fieri post sñiam latā non ante.Sed contra hoc oppo.qꝺ possit fieri ante.vt.ꝭ.de tem.ap. l.fi.§.fi.all'.hoc in glos.que incipit aliud.So.appellationi bene potest renuntiari tam postꝙ ante sñiam vt ibi.sed non pôt sñia
5 emologari ante.sed post vt hic.†Et propter hoc inducitur ad illaž.q.an possit renuntiari reductioni ad arbitrium boni viri. ⁊ facit iste tex.quod nō:q᷑ talis renuntiatio habet vim emologationis.istū articulum examinat Bald.hic ⁊ Dy.in.c.scienti. de re.iu.⁊ Bar.in.l.si societatem.§.arbitrorū.ff.pro so.Jo.an. in addi.Spe.in ti.de arbi.§.fi.vbi recitat opi.Jo.calde.qñ fuerit facta cū iuramēto.¶ Item no.dū dicit qꝺ non displicet ꝙ ista verba habent vim approbationis vt.s.l.pri.§.fi.qꝺ decla
6 rat ibi.†Itē quod partes pro eorū cōsensu possunt facere qꝺ sñia pariat act.vel exce.vñ inducitur p Cy.ad.q.si lata est sñia tpe feriato ꝑpter messes:⁊ sic est nulla:an partes possint eā approbare vt valeat iure sñie videt qꝺ non sed solū qꝺ valeat iure pacti vt.ꝭ.cōia vtri.iudi.l.ij.In contrariū facit iste text.⁊ etiā rō q᷑ si partes a prin.cōsensissent quod ferret sñia.isto tpe valeret iure sñie:q᷑ possunt renūtiare dictis ferijs.l.j.ff.de ferijs.ergo ⁊ post sñiam quasi consensu retrotrahatur.et effectus istius est magnus:q᷑ si pars appellasset a tali sñia.⁊ sic videt approbasse qꝺ sit lata tpe feriato:q᷑ si nō approbasset nō appellasset:sꝫ si petijsset declarari nullū:si postea deferret appella.remaneret sñia firma.breuiter docto.tenēt qꝺ nec expresse nec tacite pôt approbari iure sñie vt valeat.sed iure cōuentionis sicut de cōsensu cōmuni partium:vt in.d.l.ij.nec ob.iste text.q᷑ hec sñia non erat nulla:q᷑ nō lata contra formam iuris:lꝫ esset inefficax:sed p istā.l.efficitur efficax mediante approbatiōe.Nos loquimur qñ est nulla:q᷑ lata côtra formā iuris:nec tñ valet hoc casu cōsensus interueniens post sñiam quantum si interuenisset añ sententiam.q᷑ hoc scdo casu nō fuisset lata côtra formā iuris inter
7 ueniente cōsensu partiū vt ibi.†Itē iste tex.videt probare dum dicit acti.in factū dari quod possit sñia executiōi mādari.quod executio fit p act.in factū:sed est falsum imo fit p officiū iudicis vt plene no.in Spe.in ti.de execu.sen.§.breuiter.in prin.⁊ etiaž hic subijcitur in ver.sed in hac regia.in act.aūt in factū non procedit executiue:sed ordinarie.q᷑ in ea datur libellus ⁊ lis contestatur.⁊ vbiꝗ potest exerceri:vbi reus habeat forū.Sed executio non potest fieri nisi a iudice qui tulit sñiam vel ad requisitionem eius datis literis:vt no.in.l.argentariū.§.fi.ff.de iu.et ꝭ.de iu.l.properandum.§.si aūt reus.Sed si esset lata ab arbitro.quia iste functus est officio non requiruntur eius litere:sed posset peti executio a iudice ordinario:vt hic in versi.sed i hac. de quo plene no.in.l.adimo.§.j.ff.de re.iur.¶ An aūt ex interlocutoria detur actio in factum:dicvt no.in.l.postulauerit.§.si
8 liber homo.ff.de adul.per glos.⁊ Barto.⁊ vide p eundem in.l. adimo.i fi.ꝑin.pallegata.¶ †Ultimo no.Bal.hic in ver.sin autem.in verbo attestatio missa fuerit quod sufficit pti que nō vult parere laudo ad faciēdum laudum irritari si non esset valatum stipulatione penali vel alia quod dicat in presentia iudicis vel aduersarij:quod nō est cōtentus dicto laudo nec habet necesse vlterius prosequi.Sic ergo nec tenetur appellare.Et si appellaret non tenetur prosequi.et non prosequendo non trāsiret in rem iudicatam.Cy.contra videtur sequi ex determinatione Bar.quam ponit in.l.j.ꝭ.eo.dum dicit quod pôt appellari: ex appellatione statim apparet de contradictione sua .ergo statim euanescit laudum nec expedit quod amplius infringatur per iudicem appellationis cuž ista.l.det potestatē parti infringere eo ipso quod reprobat nō sit in sentētia iudicis:quia pars non infringit eā ꝑpter suā contradictionem nisi appellet:et appellatio non prosequat ⁊ faciat eā infringi p iudicē appellatio
9 nis.¶ †No.ex.§.lꝫ non ignoramus.⁊ quod per solū cōpromissum nō inducitur interruptio præscriptionis:quod est singulare:q᷑ hic dicit quod īducit p cōuentionē postea factā corā arbitro:ergo prius nō erat facta interruptio.¶ Itē no.quod p so a lam citationem interrumpitur præscriptio:quod est vex in præscriptione longissimi tpis que currit ob solā negligentiam non petētis:vt probat in.l.etiā.ꝭ.de præscrip.xxx.an.Sed pscriptio longi tpis nō interrumpitur nisi interueniat ɔtest.lit.vt.l.more.ꝭ.de rei ven.vsucapio vero triennij etiā per cōtestationem nō interrumpitur mero iure quantum ad hoc vt impediat acquisitio dñi fienda p eum.Sed bene interrumpitur quo ad effectuž q᷑ licet vsucapione acquiritur non virtute eiusdem instantie cō
10 demnabit ad restōnē rei:vt.l.si post acceptū.ff.de iud.¶ †No. etiam citationē factā coram arbitro inducere interruptionem. quid si corā arbitratore.dic secus:vt no.Spe.in ti.de lit.ɔtest. §.effectus:pꝫ etiam hic coram arbitro dari libellum.⁊ p cōsequens fieri contestatio.quod dicvt in glo.quantum ad vltimū casum huius.l.quod probationes facte corā arbitro īter easdē psonas faciant fidē corā ordinario qualiter procedat:dicvt i.l. fi.ꝭ.de testi.per quam istc.§.declaratur.quid autem econuerso vide in Spe.de proba.§.videndum.ver.sed nunquid.

2 ☞ Statuto stāte quod sñia arbitri mittat executiōi nulla exceptione obstāte an poterit obijci exceptio quod in istuž q tulit sententiam non potuit compromitti.
An poterit etiā obijci exceptio qꝺ ps nō potuit cōpromittere.
3 Si petitum est laudūž arbitratoris reduci ad arbitriū boni viri ⁊ ille bonus vir reduxit ⁊ correxit an pena compromissi committatur si nō paretur sñie boni viri.idest iudicis corrigentis.
4 Quid si pro parte fuit correctū ⁊ pro parte cōfirmatum an petens reduci incidat in penam compromissi.

1 Sancimus.†Glo.intelligit hāc.l.ī mulieribus nō habentibus regimen.idest iurisditioneꝫ vel imperium.al's possent assumere arbitrium.ponit exemplum in comitissa campanie ⁊ in comitissa mantila.que fuit filia regis italie secūdū Cy.⁊ mortuo patre rexit multas terras ī italia ⁊ fecit plura monasteria que extant vsꝗ in hodiernum diem.vt Mantue et in pluribus alijs locis.⁊ hoc potius procederet de consuetudine quā de iure.vt extra eo.ti.cum dilecta.arbitramentum vero bene possunt sumere mulieres ƀm doct.q᷑ nec hic nec alibi hoc
2 prohibetur.†Pone eniꝫ dicit statutū quod sñia arbitri mittatur executioni nulla exceptione obstante an poterit obijci exceptio quod in illum qui tulit sñiam nō potuit compromitti.q᷑ erat mulier vel bannitus vel excōicatus.dic quod sic.q᷑ statutū loquitur de sententia arbitri.⁊ nūc dicitur quod ille nō erat arbiter.facit.l.diuus.cum ibi no.ff.de testa.mili.per Bar.⁊ p eundē in.l.j.ff.quod vi aut clam.similiter posset obijci exceptio qꝺ pars non potuit cōpromittere per.l.iij.§.si seruus.ff.de pecu.⁊ b ibi per Gui.de cu.est enim hic eadeꝫ ratio:q᷑ si nō compromittit ergo ille non est arbiter.facit quod no.in glo.que semper allegatur in cle.j.de sequestratione poss.⁊ fru.que dicit quod per talia verba generalia nunꝗ videtur exclusa exceptio[b] de incom
3 petentia iurisditionis.¶ †Ultimo Bal.querit hic si petitum est laudum arbitratoris reduci ad arbitriuž boni viri.⁊ ille bonus vir reduxit ⁊ correxit an pena compromissi commitatur si non paretur sententie boni viri.idest iudicis corrigentis.et tenet quod non:quia in penis dimittendis non receditur a persona primi arbitratoris per.l.muclta nō committitur.ff.de cōdi.⁊ demon.⁊ ibi hoc determinat Barto.ad quod optime facit l.iij.in princ.⁊.l.cum apud sempronium.ff.iudi.sol.quod tene
4 menti.¶ †Querit etiam quid si pro parte fuit correctuꝫ ⁊ pro parte confirmatum.an petens reduci incidat in penam compromissi:si enim in totum esset confirmatum:clarum est quod committeretur pena si habuisset iustam causam petendi reductionem:vt not.in addi.Specu.titul.de arbi.in.§.finali.⁊ Dy. in consilio suo quod incipit Ptolemeus manentis et refert Bartol.in.l.iulianus.de condi.et in.l.qui rome.§.duo fratres. de verbo.obliga.⁊ si fuisset in totum reprobatū claruꝫ est quod in penam non cecidisset:vt in dictis locis not.Sed dubium est quando pro parte corrigitur ⁊ pro parte confirmatur.de hoc vide hic per eum.

¶ De satisdando. Rubrica.

1 ☞ Que satisdationes iudiciarie hodie prestentur.et quando et a quo.

a ¶ Clausula rato manēte pacto.ad de qd īportat cl'a vide tex.⁊ doc.i.l. cuž ꝑponas.C.de trāsac.doct.i.l.ita stipulat⁹ magna ff.de v.ob.glos.et doc.in.c.fi.de loc. doc.i.c.iter.R.senioꝛē.de elec.

b ¶ Nunqd vr̃ exclusa exceptio.ad de Bar.i.l.si qs filio.i.§.qꝺ si qs.ff. de iniust.test.Lāfrā.in repe.c.qm̄ ꝯ falsaž.de ꝑbatio.

1 ¶ †Satisdationes iudiciarie quedã prestantur a ꝑsonis prin
cipalibus que ꝑ seipsas litigãt.⁊ de istis nõ loquitur ista.sed dic
qd due ꝓstant ab actore de quarũ vna loquitur aut. generaliter.
de epi.⁊ cle.⁊ de altera aut.libellũ.j.de lit.cõtest.⁊ iste hodie nõ
sunt in vsu vt.j.no.⁊ in Spe.de satis.§.j.quedã a reo.scꝫ de iudi
cio sisti si nõ possidet immobilia.⁊ tunc cũ fideiussore vel si pos
sidet sufficit sola promissio solẽnis cũ hypotheca bonorũ.et de
illa loquitur ti.qui satis.cog.ff. Itẽ si cõuenitur rei vendicatiõe pro
aliqua re mobili ⁊ sit suspectus de dilapidatiõe:vel de trãspor
tatione ad alium locum.de re non baratanda vel non transpor
tanda sed representanda ad iussum iudicis.⁊ de illa loquitur.l.
fideiussor.§.si.qui satis.cog.et ista sunt in vsu de iudicato vero
soluendo non satisdat suo nomine conuentus.vt insti.de satis.
§.sed hodie.quedam vero prestantur a personis litigantibus
alieno nomine vt sunt procuratores vel defensores sine manda
to.⁊ de his loquitur.l.huius ti.

2 ☞ Procurator constitutus apud acta an possit reuocari ex
tra acta.

3 Satisdatio rati seu de defendendo vel de iudicato soluendo ꝙ
debeant peti a procuratore ante litem contestatam.

4 Procurator actoris qd teneatur defendere dñm in cã reconuen-
tionis alias non admittatur ad agendum.

Quid si reus non vult adhuc reconuenire.an procurator acto
ris teneatur cauere de suscipienda lite ⁊ de defendendo cum volet
reus reconuenire.

5 Sentencia lata cõtra procuratorem reuocatum qñ noceat re-
uocanti.⁊ si feratur ꝓ tali ꝓcuratore.an poterit reuocans ea vti.

1 Non est iuris. †Procurator acto
ris de cuius mãda
to constat vt qñ est cõstitutus apud acta vel qñ
dominus est presens ⁊ nõ contradicit non tene
tur cauere de rato sed si reus vult reconuenire
dominũ qñ tenetur cauere de defendendo eum
in causa reconuentionis.⁊ etiã de iudicato soluendo:alias non
admittitur ad agendum:procurator vero vel defensor rei etiaꝫ
si de mandato eius constat non admittitur nisi satisdet de iudi
cato soluendo. Item reuocatio procuratoris facta ab ignoran
te aduersario ⁊ iudice non releuat reuocantem:nec preiudicat
aduersario sed habetur pro non facta quantum ad preiudiciũ
illius.h.d.tota.l.que primo loquitur in procuratore actoris vsqꝫ
quasi ad fi.ibi.rei autem ⁊c.postea de procuratore rei. Item in
prima parte primo ponitur determinatio questiõis vsqꝫ ibi si
autem. Secundo respondet tacite questioni que posset fieri cir
ca cautionem de rato vsqꝫ ibi.si autem. Tertio loquitur de alia
satisdatione.scꝫ de defendendo in causa recõuentionis. ¶ In
text.ibi.hoc enim casu:dic.scꝫ quo constitutus est apud acta et
agit nunc domino absente.nam perinde non cauet de rato.ac si
dominus esset presens et non contradiceret:quo casu etiam si
prius non fuisset apud acta constitutus non teneretur satisda-
2 re de rato:vt sequitur. ¶ †In tex.ibi si postea mutata volũta
te:potest ergo dñs qui constituit procuratorem apud acta ipꝫ
reuocare etiam extra acta non tamẽ hoc nocet aduersario si nõ
fuit de hoc certificatus.⁊ hoc vult iste ver.⁊ qd loquatur de re-
uocatiõe facta extra acta patet:qꝛ si apud acta vel esset nota ad
uersario vel iudici:non haberet locũ qd hic dicitur:qꝛ preiudi
caret aduersario:ergo hic est casus ꝯtra Bart.qui dicit hic qd
qñ est constitutus apud acta nõ põt reuocari nisi apud acta.cõ
trarium tenet hic Bal.circa fi.⁊ bene qꝛ non fuit necessariuꝫ cõ
stituere ipsuꝫ apud acta.ar.in.l.siue apud.s.de trãsac.ergo po-
sito qd constituerit non est necessariũ reuocationẽ facere apud
acta qꝛ quod non est necessarium in cõstruendo nõ est necessa-
rium in destruendo.⁊ etiam ideꝫ Bar.dicit in simili in.l.actor.
ff.rem ra.ha.in syndico vel economo constituto ab abbate.⁊ cõ
uentu eo casu quo poterat per solum abbatẽ.nã per ipsuꝫ solũ
poterit reuocari:vt etiam idem no.ff.qd cuiusqꝫ vniuer.no.in
l.item eorum.§.si actor.bene tñ puto qd est constitutus apud
acta sufficiat ipsum reuocare aqud acta absqꝫ eo qd aliter noti
ficet iudici vel aduersario ⁊ habebitur pro reuocato quantum
ad hoc:vt processus habitus cũ eo ⁊ sñia lata contra eum non
noceat domino reuocanti etiam si iudex vel aduersarius dicant
se non habuisse noticiam de tali reuocatione:quia non viderũt
acta:qm postqꝫ in actis erat constitutus debeant ad acta recur
rere.vt viderent an constitutio duraret.⁊ hoc non tangit Bal.
3 Bal.habuit istam intentioneꝫ:licet aliter locutus. ¶ †In tex.
ibi in ipso litis exordio signatur.no.istum text.⁊ etiam circa fi.
ibi in ipso litis limine qd ille satisdationes iudiciarie debẽt pe
ti a procuratore ante litem contestatam cum pertinent ad legi
timationem persone:siue loquamur de satisdatione rati:siue
de defendendo siue de iudicato soluendo.⁊ nisi tunc fuerunt pe
tite non possent post litem contestatam peti vt hic ⁊.l.pompo
nius.§.rati.ff.de procur.illa tamen loquitur solum de cautio-
ne rati.sed ista loquitur etiam in aliis.et ad hoc allegatur ista.l.
4 ¶ †In tex.ibi super recipienda lite.dic.scꝫ in causa recõuẽtio
nis ⁊ hic videtur casus ẜm Pe.⁊ vltramontanos qui dicũt qd
licet procurator actoris teneatur defendere dñm in causa recõuẽ
tionis:al's nõ admittitur ad agendũ vt.s.de procur.l.actionẽ.
si tñ reus non vult adhuc reconuenire:qꝛ forte non est paratus
nec habet iura sua in promptu:non propterea tenetur procura
tor actoris cauere de suscipienda lite.⁊ de defendendo cum vo-
let reus reconuenire:qꝛ dicunt qd hoc non reperitur iure cau-
tum:sed cõtra eos videtur tex.expressus hic ẜm Bar.certe ipsi
bene perpenderunt de hoc text.⁊ intelligunt ipsi de satisdatio-
ne iudicatum solui quaꝫ tenetur prestare reo cõuenienti dominũ
que satisdatio cõtinet tres clausulas quarũ vna est de defenden
do.dicunt ergo qd reus hic nolebat differre reconuentioneꝫ.qꝛ
tunc procurator actoris:nec prestaret satisdationem de defen-
dendo specifice cum nollet reconuenire nec de iudicato soluen-
do.sed dicunt qd reus hic iam reconueniebat.⁊ tunc procura-
tor prestat secundã scꝫ de iudicato soluendo ⁊ nõ primã ꝗ clau-
ditur super hac secunda opi. Pe.tenet Io.an.in addi. Spe.in
ti.de procu.§.j.nisi qñ reus haberet iustam causam differendi
qꝛ non haberet iura in promptu.qꝛ tunc procurator actoris te
netur cauere de defendendo.⁊ de suscipienda lite cum volet re-
conuenire.⁊ hoc voluit glos.in.l.sed et he.§.defendere.seu in.§.
precedenti.ff.de procura.⁊ postea cum dabit libellum in causa
reconuentionis prestabit aliaꝫ cautionẽ de iudicato soluendo.
Spe.tamen in ti.de satisda.§.ij.videtur tenere qd sit verũ.vsqꝫ
ad contestationem lit.factam sup causa principali vel inconti-
nenti post.sed si ex interuallo post litem cõtestatam vellet recõ-
uenire dñm:non teneretur ipsum defendere:qꝛ reconuentio de
bet fieri vel ante litem cõtestatam vel incontinenti post:al's non
diceretur reconuentio:vt in aut.⁊ consequenter.j.de sen. Sed lꝫ
non dicatur proprie recõuentio:assimilatur tñ ibi vt extra de
fo.compe.c.dispensa.§.reus quoqꝫ.vnde puto qd teneatur defen
dere nisi distulisset:quasi vsqꝫ in fi.qꝛ tũc sicut post litẽ finitam
non teneretur dñm defendere.ita nec dicto casu:qñ tm̃ distulit
5 argumentũ in.c.pastoralis.de causa pos.⁊ proprie. ¶ †In gl.
que incipit iudice ⁊ aduersario ignorante:distingue hic tres ca
sus qñ dñs reuocauit procuratorem ante litem contestatam.⁊
sic tpe quo poterat reuocari.nam aut reuocationem non notifi
cauit procuratori nec aduersario nec iudici.⁊ tunc habet locum
iste tex.in ver.itaqꝫ quod processus agitatus postea cum tali ꝓ
curatore ⁊ sñia lata cõtra eum nocebit reuocanti:ac si nõ fuisset
reuocatio facta. ¶ Sed quid si habuerunt notitiam de illa re-
uocatione:nõ tñ per ipsum reuocantem videtur sufficere.qꝛ qui
certus est amplius certiorari non debet vt in.l.j.in fi.ff.de acti.
emp. Itẽ quid si lata sit sñia pro ipo procuratore.an ipe dñs ꝗ
ipsum reuocauit poterit ea vti videtur qd non:qꝛ lꝫ reuocatio nõ
notificata aduersario illi non noceat bene tñ debet nocere ipsi
reuocanti.⁊ hoc videntur tenere canoniste in.c.ij.de procu.lib.
vj.ẜm Hosti.pro quo allego bonos text.in.l.sed socius.§.j.⁊.l.
actione.§.item si.ff.pro socio.vbi socius absente socio vel etiaꝫ
tpe renuntiat societati hoc non nocet socio.⁊ ideo quicquid re
nuntians postea acquirit est cõe cuꝫ socio.sed id quod acqrit so
cius nõ est cõe cum illo.qꝛ sua renuntiatio debet sibi nocere nõ
alteri. Bal.hic non allegãdo dictas.ll.videtur tenere qd illud
possit procedere si saltem procuratori fuit notificata reuocatio
licet non aduersario vel iudici. Si vero nulli fuit notificata.tũc
censetur imperfecta.⁊ habetur pro nõ facta.⁊ sicut sñia lata cõ
tra eum noceret sibi.ita ⁊ lata pro eo proderit quod satis pla-
cet:lꝫ illi tex.faciant in cõtrarium.tñ est equuꝫ. ¶ Itẽ glos.in
d.c.ij.de procura.limitat mirabiliter.qd.s.dixi.⁊ istũ tex.vt ha
beat locum in casu quo aduersario fuerat facta fides de mãda-
to quo casu mandatũ non erat ostensum adhuc aduersario:te-
net illa glo.quod etiã nõ sit necesse intimare sibi reuocationem
⁊ hoc sequitur magnum inconueniens pone enim quod ꝓcura
tor meus habebat instrumentũ mandati penes se quod adhuc
nõ produxerat in iudicio:nec adhuc tibi ostẽderat:ego reuoca-
ui ipsum post reuocationem ipse prosequitur litem ⁊ producit
instrm̃ mandati tu ignorans reuocationem litigasti secum ⁊ ob
tinuisti sñiam contra eum poterit dici quod ista nõ nocet mihi
qꝛ reuocaui ipsum anteqꝫ tibi fidem faceret de mãdato:sed qd
ad rumbum:semel enim dedit sibi cãm agendi.⁊ tu iustam cau
sam habuisti credendi:ego puto contrariũ quod etiaꝫ si adhuc
non fecerat tibi fidem de mãdato:qꝛ tñ facere possit post reuo-
cationem debeo te certificare de vtroqꝫ.scilicet quod ipsum fe-
ci procuratorem.⁊ quod habet instrumentum penes se vel po
test habere.⁊ quod ego reuocaui ipsum. Et caueas si cõtingat
ipsum agere nomine meo ⁊ producat instrumentum ꝙ sibi non
credas al's de facili possit cõmitti magna fraus.⁊ codeꝫ modo
dico contra

dico ɔtra Bar. q tenet hoc quod si ꝓcurator fuit ɔstitutus generaliter nō cōtra certā ꝑsonā ad agendū ꝛ defendendum possum ipm reuocare absq3 eo qd notificet reuocationē alicui certe idē incōueniēs sequeref. ideo puto ɔtrium qd si scio ipsum habere vel habere posse instr̄m mādati. ꝛ eo vti ne decipiantur illi qui secū litigant debeo mittere generale proclama q ipsum reuocaui per. l. sed si pupillus. §. de quo. ꝛ. §. proscribere. ff. de insti. ꝛ multum miror de opi. sua ꝛ etiā illius glos. quā canoniste vident multū notare ad limitationez huius ver. Scōs casus est qn reuocatio peruenit ad notitiā omniū predictorū. ꝛ tūc habetur pinde: acsi nunq̄ fuisset cōstitutus vt snīa lata cōtra eū nō noceat dn̄o reuocanti: sed q d si lata est pro eo videtur qd prosit ꝛ imputet sibi aduersarius: quare cu3 eo litigauit postq̄ sciuit ipsum esse reuocatum vł enim reuocasse sub spe notificationis fiende sicut si nunq̄ habuisset mandatū. ideo ratihabitione secuta snīa proderit ipsi dn̄o. vt no. in. l. si mater. §. hoc iure. de except. rei iu. ꝛ qd dixi in. l. si tutor. s. in qui. cau. in inte. resti. nō est neces. Tertius casus est qn alter predictorū habuit notitiaz de reuocatione ꝛ non alij tunc glo. hic mirabiliter distinguit tres casus. quod aut iudex solus: aut solus aduersari⁹. aut solus ꝓcurator quos casus ꝓsequere vt hic no. per Bal. sed si reuocatio esset facta post litem cōtestatā. ꝛ eo casu quo nō poterat fieri. q nō suberat iusta causa tunc etiā si peruenisset ad notitiam oīm habef pro nō facta. ꝛ snīa lata ɔtra procuratorē reuocatū nocebit dn̄o. hoc voluit glo. ꝛ ver. hoc ante litē contestatā. Sed si esset casus in quo potuisset reuocari. idez esset quod qn ante litem contestatā. nō est ergo fienda differētia. an reuocetur ante litem contest. vel post. sed an possit fieri reuocatio vel nō: l3 tex. in. c. mandato. de procu. videatur velle facere differentiaz scōm quosdā: vt quando fit post litem cōtestatam debeat notificari aduersario ꝛ iudici: qn ante sufficiat notificare ꝓcuratori quod quidam tenuerunt: sed glo. ibi subaudit maxime post. q etiaz idem si ante vt etiam no. in. d. c.

De iureiur. propter calumniā dando. Rubrica.

2 Non est sepius iurādum super eodē ꝛ quid si precessit iuramentum generale.
3 Terminus datus ad probādū nō incipit currere quousq3 aduersarius responderit positionibus cum iuramēto calumnie.
4 Quid si iudex dixit do tibi terminum octo dieru3 ab ista die. et non erant adhuc facte positiones.
Nō iuratur de calumnia nisi in his q̄ sunt de cōtentiosa iurisditione. secus in his que sunt voluntarie iurisditionis.
5 Quilibet articulus litis quod dicaf habere propriā instantiā ꝛ que dicatur proprie instantia.
6 Statutū quod quelibet instantia duret sexaginta diebus ꝛ non vltra ꝛ ego petā executionē instrumēti in qua proceditur summarie. ꝛ super exceptionibus disceptef tantu3 qd transeant. xl. dies quod nō poterit postea iudex pronūtiare exceptiones nō obstare ꝛ executionem fore fiendam.
7 Quod ad torturam non deueniatur nisi in defectum aliarum probationum.
8 Instrumentorum appellatione an comprehendantur scripture priuate.
9 Accusator de cōsuetudine tpe quo porrigit accusationē iurat vera esse cōtenta in ea etiā parte absente nec aliud iuramentum postea exigitur ꝛ respondetur per accusatu3 per verba affirmatiua vel negatiua ꝛ non per verbum credit vel non credit.
Quid in causa ciuili.
Quid in causis spiritualibus.

1
Nomnibus. †Siue qs ab aduersario exigat ꝓbatiōem: siue petat se ad probādū admitti debet prius de calumnia iurare. h. d. Et primo loquif de prima pte summarij vsq3 ibi nec autem. postea de scōa parte qn petebat se admitti ad probādū per torturā seruorū. ꝛ pōt intelligi hec. l. duob⁹ modis. Primo ante litē contestatam. ꝛ tunc nō corrigitur per aut. hic ꝓsitā. q tūc nō erat adhuc prestitū generale sacramētum de calumnia qd prestatur post litē contestatā. vt. j. l. proxi. ideo in singulis actibus occurrentibus ante litē cōtestatā[a] vbi subest suspicio calumnie etiā hodie exigitur hoc iuramentum. Secundo modo potest intelligi post litem contestatam. ꝛ tunc corrigitur qd cum hodie per. l. sequentem: statim post litem cōtestatam prestetur generale iuramentū respiciens totā causam ꝛ per cōsequens singulos actus ipsius nō expedit postea in singulis actibus ipsu3 repetere. vt in aut.
2 †Quia nō est sepius iurandum super eodē. posset tamen iudex exigere iuramentum malitie in singulis actibus non obstante iuramento generali prius prestito de iure canonico. vt in. c. ij. eo. ti. li. vj. sed ante. l. sequentem non erat inuentū tale iuramentu3 generale. sed prestabatur specialiter in singulis actibus: q tūc potius pertinebat ad reperiendū veritatem q̄ ad solennizandum iudicium. hodie vero pertinet ad solēnitatē iudicij. ideo si peteretur ꝛ nō prestaretur non valeret iudicium. secus si non peteretur. vt in c. j. eo. ti. lib. vj. ꝛ no. in. l. seq. §. sed q veremur. ꝛ scōm iura vetera loquebatur ista. l. j. sed in. ff. l3 fiat mentio in multis locis de iuramento calumnie tn̄ non habemus specialē ti. ratione qua3 s. dixi. In text. ibi necessitas probationis incumbit. dic vbi ergo non desideratur probatio vt in notorijs non iuratur de calumnia. vt no. in Specu. eo. titu. §. si. ver. quid si emptor. Bald.
3 †In tex. ibi nisi prius. si ergo nollet iurare haberef pro confesso. nec tenef aduersarius probare. vt. j. l. proxi. §. si aūt reus. ꝛ dicit Bal. per illū tex. qd terminus datus ad probandū non incipit currere quousq3 aduersarius responderit positionibus cū iuramento calumnie: q positiones cōfessatas non habebit necesse probare. ideo expedit sibi scire super quibus habeat necesse testes producere. ꝛ hoc vult Spe. in titu. de dila. §. j. versi. sed nunquid currit.
4 †Sed quid si iudex dixit do tibi terminum octo dierum ab ista die. et tn̄ adhuc non erant facte positiones vel nō erant eis in vsu: rn̄deo intelligitur ꝛ post responsionem nisi pars fuerit negligens in faciendo positiones vel faciendo responderi prout in simili no. in eo qui negligit adire hereditatem: q incipit currere prescriptio sicut si adiuisset. vt no. in. l. ea que. s. de temp. in integ. rest. In tex. ibi contentiosa not. ẜm Bal. qd non iuratur de calumnia nisi in his que sunt de cōtentiosa iurisditione. secus in his que sunt voluntarie iurisditionis. vi in Spe. eo. ti. §. sequitur. ver. quida3 vbi.
5 †In tex. ibi instantia no. ẜm Bal. qd quilibet articulus litis dicitur habere propriam instantiā: sed proprie loquēdo instantia dicitur super tota lite vniuersaliter. ꝛ incipit ab ista contestatione. vt in l. properandū. j. titu. proxi. tn̄ super aliquo particulari articulo disceptatur. adhuc dicitur largo modo habere instantiā talis disceptatio. facit qd no. in. c. prudentia. §. sexta. de offi. delega. ꝛ
6 per hoc †ipse respondet ad questionē. dicit statutū q quelibet instantia duret. lx. diebus ꝛ nō vltra. ego peto executionē instrumēti in qua procedif summarie: ꝛ sine cōtestatione obijciuntur exceptiones qd non debeat fieri et super eis disceptatur ꝛ ante q̄ contentio terminetur transeunt. lx. dies vtrū poterit pronuntiare postea exceptiones nō obstare ꝛ executionem fore fiendā: videtur q sic: q illa causa executoria[b] non videtur habere instātiam ratione quam. s. dixi. contrarium videtur Bald. terminare arg. huius litere de quo etiam no. per eū in. l. ij. j. de execu. rei iudi. ꝛ illud habui pluries de facto florentie ꝛ allegabatur determinatio Bal. hoc tene menti: quia nō de facili reperies per alios tactum.
7 †Ultimo no. in fi. huius. l. qd ad torturam nō deuenitur nisi in defectum aliarum probationum. ideo Cyn. in l. obseruare. j. quorum appel. non reci. dicit qd iudices male faciunt qui licet de maleficio sit probatu3 sufficienter per testes: nihilominus inquisitum vel accusatum ponunt ad torturam vt postea tanq̄ conuictus ꝛ confessus non possit appellari. vt ibi: q postq̄ curia habebat sufficiētes probationes ad cōdemnandum. l3 inquisitus negaret non debet extorquere confessionem per tortura3. sed Bal. hic dicit qd bene faciunt ad obuiandum friuolis appellationibus.
8 †In gloss. ij. ibi vel dic literas ꝛc. no. ex tex. ꝛ glo. ar. qd appellatione instrumentoru3[c] non comprehenduntur scripture priuate: q hic ponuntur vt diuersa. ꝛ est ar. si datur terminus ad producēdum instrumenta qd post terminu3 potuerunt produci scripture priuate. Cōtrarium videtur terminare Spe. qd infra illum terminū debeant produci omnes scripture tam publice q̄ priuate: q omnes cōtinentur appellatione instrumētorū de proprio significatu. vt in. l. notionem. §. insturmentorū. ff. de verb. signi. ꝛ Spec. in tit. de dila. §. nunc dicamus ꝛ. l. non tamen. de instru. edit. §. restat. versi. illud autē. ꝛ versi. quid si producit de communi vsu loquēdi non dicitur instrumentum nisi publicum. ad qd vide qd no. Bar. in. l. in fraudem. §. neq3 instrumenta. ff. de iur. fis. ꝛ si statutum faceret mentionem de instrumentis probata ista cōsuetudine restringeretur ad publica instrumenta. non sic dilatio data a iudice. nam due dilationes solent dari vna ad probandum ꝛ intra illam solent produci testes: alia ad producendum iura ꝛ intra istam producunf instrumenta ꝛ alie scripture.
9 †In glo. ma. que incipit. sic ergo. in fi. quicquid dicat ista glo. de consuetudine sic seruatur qd accusator tempore quo porrigit accusationem iurat vera esse cōtenta in ea: nec aliud iuramentū post ea exigitur. ꝛ hoc facit etiam parte absente. ꝛ sic in duobus differt causa criminalis a ciuili: qm̄ in ciuili iuratur post litē contest. per vtraq3 partē: in criminali tpe porrecte accusationis ꝛ ꝑ solum accusatorē. Itē in ciuili iuratur de credulitate qd credit

a Añ litē cōtest. adde glo. in. l. j. C. de iur. calū. ꝛ Cy. in. l. ij. eo. tit.

b Executoria. vide de hoc per Bald. ꝛ ibi Alex. in. l. litibus. C. de agri. ꝛ censi. libro xj. p Alex. et moder. in. l. properādum. in prin. j. de iudi. p Lud. ro. in cōsi. clxxiij. incip. amplissime doctor. in. j. dubio. ꝛ Alex. d imo. i ɔsi. l. in. ij. ꝛ. iij. col. ij. ꝛ. ij. volu. ꝛ in. l. nō tm̄. §. idem recte. ff. de peti. here. ꝛ p do. meū sozi. i suo cōsi. xcv. per totu3 in. j. parte. Stra.

c Appellatione instrorum. Adde Jac. bu. ꝛ Alber. de rosa. in. l. j. ff. d fi. istr. Jo. d imo. in cle. j. §. j. no. d ꝑ cu. Lu. ro. consil. xxij. ici. nescio qd dubitatiōis. Frā. de are. i ɔsi. l. ꝛ ibi qd i statuto. Ale. de imo. in rub. ff. de fi. istr. Abb. et Fely. in rub. extra eo. ti. sc3 de fi. istr. doc. plene ꝛ ibi dixi. l. admonēdi. ff. de iureiur. cur. ꝛ vide tu per do. meum sozi. in suo cōsi. lxj. col. fi. ver. sed tunc. Stra.

se bonam causam fouere.vt.j.l.prori.post prin.sed in criminali iuratur de veritate.et similiter rńdetur per accusatū per verbū credit vel nō credit:sed per verba affirmatiua vel negatiua. vt in.l.marcellus.ff.rerū amo.et ibi not.et.l.inter oēs.§.recte.ff.de fur.eodē modo in causis spūalibus in quibus pceditur sine so lennitate iudiciorum.vt in cle.dispendiosam.de iudi.olim nō iurabatur de calumnia cū illud iuramentū cōcernat solennita tem:sed iurabatur de veritate dicenda scdm canones hodie p c.j.eo.tit.li.vj.inductum est qd etiam de calūnia iuretur in eis non solum de veritate:vbicūqз autem non iurat de calumnia iuratur tamen de veritate.et etiā vbi fuit iuratum de calumnia generaliter potest in singulis actibus exigi iuramentum mali tie.vt in.c.ij.eo.ti.ista tamen non fuerunt inuenta de iure ciuili sed per cōditores canonum qui summi legiste fuerunt et cōside rauerunt mentem iuris ciuilis.et etiam rigorem verborū et tem perauerunt rigorem cum intentione.

2 ☞ Testis qui deposuit cū iuramento si repetitur per iudicē vt declaret dictum suum non est necesse iterum sibi deferri iu ramentum:nec partem aduersam citari.

3 Postqз pars iurauit de calumnia si dentur positiones et petit qd eis respondeatur per verbum credit vel non credit nō expe dit qd iterum iuret et quid si calumniose respondeat.

4 Si recusaret iterum iurare de calumnia qd non habeatur pro confesso cum non poterat arctari.

a ¶ Qd nō est plu ries iurandū.Ad de gloss.inst.de fi deius.gloss.in.l.cū de indebito.in.§. j.ff.de pba.bart. in.l.qui bo.in.§.si qs stipulatus.ff. de dā.infe.glos.in c.cū dilecti.de ele cti.et in.c.j.et.ij.de iura.calū.lib.vj.

1 Hoc sacramentū. †No.hic.qd nō est pluries iurā dum[a] de calūnia.sufficit enim qd semel fit iuratū. in prin.post litem cōtest.† et dicit Bal. per hoc qd si te stis qui deposuit cum iuramento repetitur per iudicem vt de claret dictum suum:nec est necesse iterū sibi deferri iuramentū. ex hoc sequitur qd nō est necesse partem aduersam citari : quia non citatur nisi ad videndū iurare testē:nō aūt ad audiendum depositionem suam que debet fieri in secreto. vt.j. de testi.l. si qn.et ibi no.Si ergo nō habet necesse iterū iurare similiter non 3 habet necesse partem citare.† Item dicit Bald. per hanc auт. qd postqз pars iurauit de calumnia si dentur positiones et pe tit qd rńdeatur eis per verbū credit vel nō credit non expedit qd iterū iuret sed virtute prestiti iuramenti respondebit.sed si forte iudici videbitur poterit deferre iuramentum malitie si vi 4 deat qd calumniose rńdeat per verbum nō credit.† Ex his se quitur qd si recusaret iterū iurare de calumnia nō haberet pro confesso postqз non poterat arctari.loquitur aūt aut. post litez cōtest.sed in cōtigentibus ante.l.C.remanet icorrecta et ibi dixi Item dicit Cy.qd etiā post litē ɔtest.l.C.in secūdo casu.in ver. ne autem.remanet incorrecta:qз ibi agitur de magno preiudi cio.scз de tortura que nō pōt restaurari.ideo qui eam petit fieri debet iurare de calumnia specialiter super hoc.lз in prin.gene raliter iurauerit.ar.ff.de iniurijs.l.item apud labeonem.§.hoc edictum:quia vbi maius periculum cautius est agendum.vt.ff. ad carbo.l.j.§.pomponius.

a ¶ Prestari post litē conte.adde.c. j.de iu.calum.lib. vj.et i.l.ij.et ibi bar to.C.eo.ti.Bal.in addi.spe.ti.de iu. calū.ver.j.rgl.i.c. ex literis.extra eo. ti.et ibi qd poterit prestari qncumqз ante conclusionez i cā.quinimo etiā post conclusum in cā.in.l.j.s.eo.vt p Bal.et in.§.sed qз veremur.j.e.Cur.

2 ☞ Generale iuramentum de calumnia inuentum per hanc legem qd prius non erat ad solennizandū iudicium debet pre stari post litem contestatam et quid esset prestitum ante.et quid de particulari.

3 Quod debeat prestari incontinenti post litem contestatam et quid si non petatur incontinenti.et non prestetur quod non vi tietur processus.et in quacunqз parte litis poterit peti et debe bit prestari.

Quod prestetur a partibus antequā ab aduocatis.

4 Copia articulorum vel positionum an sit danda partim cū ter mino ad deliberādum vt possit se instruere cum aduocato suo quid habeat respondere.

5 Testes possunt instrui a parte vel ab aduocatis in modo testi ficandi vt non deficiant in redditiōe cause bona fide.et quo ad ea que consistunt in iure.

6 Litis contestatio quomodo fiat.

7 Quando fit per confessionem an sit necessarium iuramentū ca lumnie.

8 De calumnia an prius iuret actor quā reus.

9 Simutatur instantia an debeat iterum iurari.

10 Quid si mutetur iudex et non instantia.

11 Quādo cōiuncta persona agit pro coniuncta que ipsarū iura bit de calumnia.

1 Cam et iudices. †Lex ista primo lo quitur quando par tes litigant per seipsas quando debeant iurare de calumnia:et per quem modum: quia incontinenti post litem contesta.et generaliter super tota causa quilibet per se tam reus quā actor qd putat se bonam fouere causam.et illud introducitur per hanc.l.qd olim non erat. et hoc vsqз ad.§.qd obseruari.postea quando litigant per alios vsqз ad.§.quod si actor.et primo quando per legitimos administratores vsqз ad ver.si aūt absfuerint.postea quādo per procuratorē de quorū mandato cōstat vsqз ad ver.hoc etiaз postea quādo dubitatur de eorum mandato.In tertia parte.l.pu nit recusantes iurare vsqз ibi:sed predictum sacramentum.ibi quarta in qua decla rat ad quas lites ista.l.extendatur cuз multa introducat de no uo que nō erant introducta per iura vetera.et dicit qd ad lites ceptas post istam.l.et quid iuris sit in pēdētibus tūc declarat.

2 ¶ †No.in ista prima parte qd generale iuramentū de calum nia inuentum per hanc.l.qd prius non erat ad solennizandum

b iudicium debet prestari post litem contest.[b] si ergo esset presti tum ante nō sufficeret et posset reiteratio peti post litem cōtest. sed particulare in occurrentibus ante litem contesta . quod nō pertinet ad solennizandū iudicium bene potest prestari ante vt

3 dixi in.l.j.et i aut.ibi posita. ¶ †Scdo no.qd debet prestari in continenti post litem contest.si tñ non petatur incontinenti. et sic non prestatur non vitiatur processus et in quacūqз parte li. poterit peti et debebit prestari.et hoc hodie decisuз.vt in.c.j.eo. ti.li.vj. ¶ Tertio no.qd prestatur a partibus antequā ab aduo catis et ex hoc arguit glo.que incipit.per hoc patet quod quā do reus respondet libello litem contestando non debet instrui ab aduocato suo qui nondū iurauit qз non debet exercere offi ciuз aduocationis antequā iurauerit:iudex ergo qñ iubet reo qd respondeat libello debet dicere aduocato suo si ibi est pñs qd remoueat se et stet ad partē.facit.c.pastoralis.extra de iud.et vide in interrogationibus que fiunt ante litem contest.ad prepara tionem iudicij.de quibus in titu.de interroga.actio.Sed quid in responsionibus que fiunt ad articulos vel positiones.nam ille fiunt post litē cōtest.et post iuramentū prestitū ab aduoca

4 tis.videt secus a cōtrario sensu huius glos.† Ex quo sequit qd danda sit copia articulorum vel positionum parti cum termi no ad deliberandum possit se instruere cuз aduocato suo quid habeat respondere.et hoc in aliquibus locis seruatur.In con trarium hodie aduocati non iurant.ideo videtur qd nulla dan da sit copia:sed qd debeant legi coram parte et incontinenti ha beat respondere.nam aut cōtinent aliquid de facto suo:et tunc non debet habere terminū ad respondendum cum debeat esse certus vt in.c.excommunicato.de rescrip.Idem si de facto alie no si potest esse certus.Si vero est factuз de quo possit dubita re potest responderi dubito et petere terminum ad deliberan dum.nam presumptio est postquā iurauit de calumnia vt nō pe tat malitiose.et causa differendi iudicium.vt.j.ea.l.§.qd obser uari.in glo.fi.dicit tamē Spe.in ti.de positionibus.qd si clien tulus esset homo simplex et de leui posset decipi in responsioni bus posset aduocatus ipsum instruere potius in iure quā in fa cto.tunc aduocatus posset assistere in responsionibus non dico vt detur sibi copia cuз termino ad deliberandum ne excogitet malitiaз.et vide quod no.Bal.circa predicta in.l.ij.s.vt lite pē

5 den.et Inno.in.c.per tuas.extra.de testi.†dicit etiam Bal.hic qd Rofredus in titu.de senatusconsul.Liboniano.dicit quod etiam testes possunt instrui a parte vel ab aduocatis in modo testificandi vt nō deficiant in redditione cause bona fide.et quo ad ea que consistunt in iure.pone enim quod articulus erat su per fama.potest instrui testis qui est imperitus qd si interroge tur quid est fama non debeat respondere id quod publice dicit sed dicat id quod dicitur a maiori parte populi.al's nō conclu deret dictū eius.vt no.per Bar.in.l.labeo.ff.de sup.leg.Item allegatur ille text.dum dicit post narrationem et responsionem qd cum respōsio possit esse duplex.scз negatiua et affirmatiua.

6 et hic simpliciter dicat responsionem†qd litē cōtest.nō soluз fit negādo narrata prout narrant in libello:sed etiā si cōfiteantur cōtenta in eo.ti.vt hic.et.j.ti.j.rem non nouam.et no.per doc. in l.j.j.de lit.contest.hoc tñ verū nisi dicat expresse contrariuз qd non animo litē cōtestandi.et tunc fieret sibi preceptū de soluen do cum certo termino vt haberet locū.l.si debitori.ff.de iudi.et idem si ante datum libellum confiteretur.qñ autem post datuз libellum respondendo ad ipsum negat.et sic inducitur litis con testatio proceditur ad vlteriora in causa.et peruenitur ad sen tentiam diffinitiuā.Et aduerte quod glos.j.l. at qui natura.§.

7 cum.hic.ff.de neg.gest.sentit†qd quādo contestatio fit per con fessionez nō sit necessariū iuramentū calumnie.sed illud posset procedere qñ cōfiteretur narrata prout narrantur:sed si cōfite retur narrata:puta quod mutuaui tibi.x.ducatos:tamen peti ta fieri non debere:quia forte intendis opponere exceptionem solutionis vel pacti:tunc potius videris negasse.et ideo vterqз

8 debet prestare iuramentum.†Sed quis nostrū prius hoc que rit.glo.que incipit si ergo in fi.et dicit quod ego qui sum origi narius actor:licet confessus fueris intentionem meam . et sic nō habeo necesse probare:sed tu q in exceptione videris actor

Bal.dicit

Bald. dicit ꝙ putat istum ordinem non esse de substantia iuramenti ꝙ prius iuret actor ꝗ̄ reus: nam in hoc ipse nō facit vim facit. l. si mancipium. §. si cōmuni diuidundo. ff. de euic. vbi preposteratio vnius iudicij ad alterum non vitiat processum. licet in contrarium faciant not. in. l. prolatam. j. de sen. ꝙ secus fit in actibus vnius iudicij: quia ibi non debet esse preposteratio et vitiat. vt in. c. exhibita. de iudi. starem tamen in practica dicto Bald. quia illa est leuis solēnitas et modice importantie. ideo
9 non vitiat omissio. vt in. l. j. circa fi. ff. de vē. inspi. ¶ † Vltimo queritur si mutatur instantia an debeat iterum iurari: ꝛ certe hoc potest contingere duobus modis. primo quādo per appellationem quo casu prima instantia non fuit perempta sed executioni mandata per sententiā diffinitiuam ad quā ipsa ordinabatur: tamen instantia cause appellationis est diuersa a principio et tunc inter glossatores fuerunt opi. quas glo. hic recitat an debeat prestari nouum iuramentum ꝛ videbatur ꝙ non: qꝛ virtus prime instantie transfunditur in secūdam. ꝛ sic videtur ꝙ cum omni sua qualitate. ¶ Contrarium tamen determinatur hodie. in. c. ij. e. ti. li. vj. vbi approbatur opi. Jo. de qua hic in glos. Secūdo potest contingere quādo prima instantia fuit perēpta per lapsum tēporis: non aūt executioni mādata: qꝛ nō fuit lata snīa. vñ opꝫ de nouo eā incohare. vt in. l. cum lite mortua. ff. iudi. solui. ꝛ tunc minus dubitationis hꝫ: qꝛ virtus prime instantie non transfunditur in scd̄am. imo permittit̄ prima instantia cū oībus concernentibus ordinem iudicij: vt est litis contest. ꝛ iuramētum calumnie. licet nō pereant acta ꝓbatoria vt. s. de arbi. l. cum autem. in fi. ideo de nouo est iurandum sine dubio: qꝛ illud iuramentū solennizat illā instantiaꝫ non istam.
10 † Si vero nō mutaretur instātia. ꝫ iudex non esset iterū iurandum ẜm gloss. lꝫ loquatur sub dubio forte sed non est dubitandum: nec in contrarium facit. l. cum apud sempronium. iudic. sol. ꝛ. l. iij. in princi. qꝛ ibi de cautione iudicatū solui in qua habetur respectus ad personaꝫ iudicis. ideo mutato iudice pmittitur: qꝛ snīe alterius iudicis se nō subiecit: ꝫ illius de quo confidebat. nos loquimur in iuramento de calūnia in quo non habetur respect⁹ ad personaꝫ iudicis: sed ad instātiā ad quā solēnizandam fuerit pstitū ꝛ hec durat eadē. si aūt non mutetur instantia: nec iudex sed actio adhuc gloss. tenet nō esse de nouo iurandū qꝛ fuit iuratū sup facto ꝓposito: ꝛ illud non mutat̄: licet mutetur actio: quia per errorem fuit inepta actio proposita.
11 ¶ † Vltimo querit glo. qñ coniuncta persona[a] agit pro cōiuncta: que ipsarum iurabit de calūnia. ꝛ ista questio potius cōcerneret. §. si autē absfuerit. vbi qñ cā agitatur per procuratorē ipe principalis dñs dꝫ iurare. idem ergo videt̄ in casu isto. sed contrarium dic aut ista coniuncta agit pro suo interesse quo casu etiam inuita coniuncta persona pōt agere. vt in. l. iij. ꝛ. iiij. de li. cau. ꝛ tunc ipse agens reputatur principalis. ergo ipse debet iurare. aut agit nō pro suo interesse sed pro interesse cōiuncte persone: ꝛ tunc cum habeat mandatum a. l. vt possit agere sine mādato. l. sed hic. in prin. ff. de procur. dicitur habere legitimā personam sicut tutor ꝛ curator. ideo sicut illi iurant. vt in. §. qd̄ obseruari. ita ꝛ ista coniuncta nunc agens.

2 ☞ Quomodo fiant positiones ꝛ earum responsiones.
3 Differentia inter articulos ꝛ positiones. vt an ponens vel articulans videatur affirmare contenta in eis.

1 In isto iuramento. † Per istaꝫ autē. addit̄ vnum ad iuramētum de calumnia vltra illud quod continet princi. l. C. nam ibi dicitur ꝙ iurant partes se credere iustam causam fouere: tam actor in agendo ꝗ̄ reus in resistendo. hic dicit̄ ꝙ etiā aliud dꝫ iurare ꝙ neuter istorum exiget ab altero probationē aliquā nisi quam putat necessario exigendā. ideo si peto a te centū. qꝛ mutuaui tibi cum tu hoc scias vel scire debeas nō debes exigere a me ꝙ probeꝫ. sed cōfiteri veritatem: sed si peto. v. que mutuaui patri tuo: qꝛ de hoc non po-
2 tes esse certus bene potes exigere a me probationem: † ꝛ ex ista aut̄. sumpta est materia positionū. nam cū actor necesse habeat probare ea que fundant suā intentionē si reus negauit narrata in libello vel petita fieri debere: ꝛ sua intentio fundatur ex multis vt sciat super quibus habeat necesse testes ꝓducere faciat super oēs singulos articulos: ꝛ interroget aduersariū: an credat illos veros: ꝛ sic ab eo nō exigat̄ probatio quā aduersarius scit non exigendā. Respōsiones autem fiunt per verbum credit vel non credit: eodē modo de calūnia iuratur cū sit iuramentū credulitatis nō veritatis. vt in. §. quod obseruari. ꝛ sic ex istis duobus tex. inuenta est materia positionum ꝛ responsionū que anteista iura non erat inuenta: licet quidam dicāt contrarium qd̄ per. l. offilius. de lega. iij. sed docto. dicunt ꝙ ibi loquitur in in-
3 terrogatione preparatoria de qua in ti. de interro. acti. † Et aduerte ꝙ est differentia inter articulos ꝛ positiones. Primo eñ dantur articuli ꝛ pars que dat non videtur confiteri cōtenta in eis: sed dicit se velle illa probare si fuerint negata: ꝛ post responsionem illos articulos qui fuerunt negati dat iterato per modum positionum: ꝛ tunc contenta in eis videtur affirmare: nec posset postea reuocare nisi ex causa iusti erroris: et si in eis esset aliqua contrarietas manifesta diceretur periurus. vt habetur in tex. ꝛ per Jo. an. in nouella. ꝛ etiam per glo. in. c. fi. de iureiur. lib. vj. vbi omnino vide.

2 ☞ Legitimi administratores iurant in aīam suam propriaꝫ cum iurant de calūnia ꝛ an eorum responsiones faciāt preiudicium pupillo vel adulto. ꝛ nu. 4.
3 Quid in procuratore specialiter constituto ad iurandum de calumnia.
4 Quid sit scire.
Quod dicatur quis esse certus de eo qd̄ vehementer opinatur.
5 Tutor vel curator. an teneatur subire iuramētum in litem pro pupillo vel adulto.
6 Cum filiusfamilias possit conueniri vel agere cū consensu pr̄is si habet legitimā etatem. an tūc ipse filius iurabit de calūnia. ꝛ quid in administratoribus ecclesiarum vel hospitalium ꝛ quid si conueniatur pater. ꝛ nu. 8.
7 Adultus debet subire iuramentum veritatis licet curator iurauerit de calumnia.
8 Si pater cōuenitur ex facto ꝛ nomine filij an filius qui melius est informatus de veritate an ipse fili⁹ possit interrogari de veritate ꝛ iurare teneatur.
9 Quando disceptatur an cōuentus sit minor vel maior. ꝛ sic an sit ei dandus curator an debeat iurare de calūnia.
Quid si disceptatur de iurisditione.
10 Quod quilibet articulus cause dicatur habere propriā instantiam quando expectatur pronuntiatio iudicis licet non diffinitiua ꝛ in ea prestetur de calumnia. ꝛ qualiter in ea sit dare contestationem vel quasi.
11 Protestatio qua pōt vti volens agere contra minorē tāquam maiorem non obstante exceptione minoris etatis.
12 Testis dꝫ iurare de veritate ꝛ quando etiā de credulitate.
13 Qui iurat de calūnia ꝙ debeat iurare quatuor.
14 Verbum credo an habeat vim confessionis vt ex eo oriatur actio.
15 Casus in quibus non tenet̄ quis respondere positionibus per verbum credit vel non credit vel non tenet̄ respōdere ꝛ si respōdeat sponte ꝙ valeat responsio. nu. 16. 19. ꝛ. 20.
16 Si testis in dicto suo aliqd impertinēs dixit non statur in hoc eius dicto. ꝛ quid in positionibus. ꝛ nu. 15.
17 Que sunt probabilia sunt ponibilia.
Positiones fiunt ad releuandum ponentem ab onere ꝓbandi.
Ponēs interrogatur an credat positiones esse veras ne ponat eas per calumniam.
18 Positio qualiter dicatur negatiua.
19 Si sit positio alicui cui semel respondit an teneatur iterum respondere.
20 Exclusus an probādo per lapsum termini non potest facere positionem.

1 Quod obseruari. † Legitimi administratores siue litigēt per se in cā pertinente ad illum cuius negotia administrent siue illi litiganti autoritatē prestent debent de calumnia iurare nō autem illi: ꝛ iurant in animam propriam ipsorum non illorum. hoc dicit.
2 vsqꝫ ad. §. si autem. ¶ † Not. textum in versiculo ibi iureiurando affici: vt infra dum dixit ex animi sui sententia ꝛc. ꝙ isti legitimi administratores iurant in animaꝫ suam propriam. ex quo ipsi afficiuntur iuramento: et si iurarēt falsum scienter ipsi sunt
3 periuri non principales † et in hoc differunt a procuratore cui datum fuit mandatum speciale ad iurandum de calūnia quod hodie fieri potest: vt in. c. finali. eodem titulo libro. vj. quia isti non iurant in animam suam: sed in animam domini: et ille afficitur iuramento et ille esset periurus non procurator sed si post iuramentum prestitum a domino: et post litem contesta. constitueretur procurator quo casu instantia facit transitum in eum vt in. l. in cause. §. si ex parte. ff. de procuratoribus. et hoc nō obstante ꝙ dominus iurauerit iterū ipse iurare tenetur vt est hodie decisum per. c. ij. eodem ti. lib. vj. quidam etiā dixerunt esse decisum per aut̄. sequentem que incipit principales circa princ. vbi dum dicit vel ille ad quas negotium in medio migrauerit ꝛc. tunc talis procurator etiam si nullum habuit mandatuꝫ ad iurandum quia nec expediens fuit postꝗ̄ ipse dominus principalis iurauit per seipsum tenetur iurare dictus procurator in animam propriam quia iurat pro se ꝛ non pro domino vt ibi ꝛ si dicatur quare hoc: postꝗ̄ domin⁹ iurauit: quare procurator iterum tenetur iurare? Respondeo si aduocati iurant pro se nō

[a] ¶ Cōiuncta persona. adde an coniuncta persona admittatur sine mādato in beneficialibus vide p bal. in. c. cū pridem. in vlt. col. de pactis.

obstante iuramento partium.vt in.l.C.eadez ⁊ fortiori ratione
tenetur ipse procurator iurare in cuius persona substantiatur
iudicium ⁊ potest plus nocere ⁊ plus prodesse.et istam rationē
4 tangit Bal.¶†Item no.in ver.scientes.iuncto tex.circa fi.in
a ver.credit.qđ scire dicitur[a] illud quod quis vehementer credit
licet per veram causam et concludentem nō sciat quod est pro
prium scire:scilicet rem per causam cognoscere.sed scire p cre-
duli.est vehementer opinari per coniecturam.⁊ adhuc scire di-
citur quando animus eius ad hoc inclinatur.facit lex si ita.§.
item labeo.cuz ibi nota.de aqua plu.ar.bene facit.l.si ita.§.pe.
b ff.de testa.tu.vbi dicitur quis esse certus[b] de eo quod vehemē
ter opinatur:lz non sit verum in se.¶Oppo.pro declaratione
glos.ꝙ isti legitimi administratores non habeant iurare de ca-
lūnia:quia istud iuramentū principaliter ordinatur ad respon
siones fiendas per iurantem vt respondeat veritatem per id
quod habetur in autē.in isto:sed isti legitimi administratores
non debent interrogari:nec habent respondere.quia si respon-
deret aliquid qđ tenderet in preiudiciuz pupilli vel adulti:nec
hoc noceret ipsi pupillo vel adulto:vt.l.coraz.§.sed an ⁊ ipos.
ff.de confes.nec per consequēs pdesset interroganti ad quid er-
go iurat glo.nō videns veritatē multum se inuoluit super hoc
contrario.Doct.dicunt ⁊ fuit originaliter dictum Pe.ꝙ imo
debeant interrogari:⁊ eorū responsiones faciunt preiudicium
pupillo vel adulto.Nec obst.cōtrarium:quia dz intelligi sane:
quia tutor vel curator non cōpulsus a iudice vel cōpulsus vbi
nō poterat compelli de iure ad respondendū cōfiteretur aliqd
in preiudicium pupilli vel adulti:sz quādo compulsi vbi pote
rant cōpelli.puta ad respondendū libello vel positionib⁹:tunc
ipsi possunt agnoscere bonam fidem ⁊ cōfiteri veritatē:qr non
debent p cōmodo alieno aīam suaz dānare:ideo ius presumit
qđ cōfiteātur veritatē:⁊ vult ꝙ eorū cōfessio preiudicet pupil
lo vel adulto mero iure:lz forte restituatur in integruz ex iusta
causa:⁊ propterea ipsi iurant.nā ⁊ idē in pcuratore responden
do libello vel positionibus vt plene no.in.l.nō solum.in princ.
5 ff.de procu.†Iuramētum autē in litē non tenetur tutor vel cu-
rator subire pro pupillo vel adulto vt in le.videamus.ff.de in
lit.iurā.¶Adhuc opponitur: qr sequatur inconueniēs:pone
ꝙ vnus est tutor duorum pupillorꝫ alter ipsorꝫ agit cōtra alte
rum lex videt dicere ꝙ ipse possit prestare autoritatem vtriqꝫ.
ff.de auto.tu.l.accipiētis.si ergo habet necesse iurare de calū-
nia necessario incurret periuriū:qr nō pōt vterqꝫ ipsorꝫ iustam
cām fouere.Sol.imo non poterit tunc prestare autoritatē vtri
qꝫ nec hoc vult illa.l.accipientis.⁊ hoc no.glo.⁊ per hoc est ex-
pedita tota ista glos.mag.¶In gloss.seq.que incipit vt patet
in bonis filijs aduentitijs:subaudi in quibus pater hz vsum-
fructum:et sic est legitimus administrator filij.vt in.l.j.de bo.
ma.secus si vsumfru.non haberet vt in casibus no.in aut.exci-
6 pitur.de bo.que lib.¶†In glo.ibi verum in filio.quasi dicat
in legitimis administratoribus ecclesiarum vel hospitaliū vel
etiam infantium qui semp cōueniuntur vel agūt ⁊ nō ipi prin
cipales nō cadit sequens dubitatio.sed ī legitimo administra-
tore filijfa.queritur cum possit ipse filiusfa.conueniri vel agere
cū consensu partis si habet legitimā etatē:an tūc ipse filius iu-
rabit de calūnia.⁊ glos.ꝑm quosdam tenet ꝙ sic:qr ipse reputa
tur principalis.text.autē iste debet intelligi qñ ipse legitimus
administrator agit vel cōuenitur ⁊ non iste cui⁹ negotia admi-
nistrat.sed certe sequēs gl.melius loquitur ꝙ etiā si principa-
lis conueniatur vel agat cū consensu legitimi administratoris
nihilominus ipse administrator dz iurare:quia cum illud iura
mētum prestatur ad solēnizandū iudiciū non cadit nisi in per-
sonaz legitimā:sed ille cuius negotia administrantur per legi-
timum administratorē nō dicitur habere personā legitimam:
quia sine illius autoritate nihil facere potest.ergo in eo non ca
dit istud iuramentuz.si tñ melius est informatus de facto q̄ le
gitimus administrator vltra iuramentum de calūnia prestitū
a legitimo administratore potest ipse interrogari:et tenet pre-
stare iuramentuz de veritate dicenda qđ nō pertinet ad solēni-
zandū iudiciū sed ad veritatez eruendā ⁊ ad releuandū aduer-
sarium ab onere probādi:ita vult gl.sequens.facit.l.si actor.ff.
de procu.⁊ eo.titu.s.l.fi.vbi qui melius scit veritatē pōt inter-
rogari ⁊ tenetur respondere.¶In glo.ibi in castrensi autē vel
quasi.dic.quasi dicat in aduētitijs:nō ita clarum est ꝙ filiusfa.
agens vel conuentus cum autoritate patris prestet iuramentū
calūnie:sed in castrensi vel quasi clarum est:et sine dubitatione
cum in illis pater nō sit legitimus administrator.vnde non de
bet ipse iuramentum hoc prestare.sed ipse filius.⁊ subdit glo.
cum consensu tamen patris.Sed in hoc male loquitur cum in
illis habeatur pro patrefa.vnde requiritur consensus patris
in aliquo.vt.ff.ad macedo.l.ij.⁊ de cast.pecu.l.iij.l.autem.ff.de
bon.que lib.in.§.necessitatem loquitur in aduentitijs.¶In

a ¶Qđ scire dicit. Adde.c.h videt. xxxij.q.v.Car.za. in.c.cuz nobis.de elec.in.xiij.no.idē car.in.c.te nobis. in.j.no.đ cleri.pe-regri.

b ¶Quis esse cer-tus.Adde qd sit certū.vide p Ar-chi.in.c.ij.de elec. li.vj.⁊ qd sit certi-tudo.viđ Io.an. in.c.certificari.de sepul.gl.in.c.cōsti tutionez.de v̄.sig. lib.vj.

si.vbi glo.rñdeo sic:qr cuz persona serui legitimetur dicto casu
ad standum in iudicio:per cōsequens etiam ad oēs actus iudi
ciarios explicandos.⁊ ad hoc tendit.l.j.s.de his qui ve.eta.al-
legata in gloss.Et idem esset in minore eo casu quo habet legi-
timam personam standi in iudicio sine curatore.vt in causa ma
trimoniali vel beneficiali.vt in.c.ex parte.cum ibi nota.de resti.
spo.⁊ in.c.si.de iudi.lib.vj.¶In glo.seq.que incipit:ex hoc di
cunt quidam subaudi et male.quia glos.reprobat hanc distin-
ctionem.ĩ.in ver.sed tu dic.vbi etiā melius loquitur q̄ glo.pre-
cedens.¶In gloss.ibi scit veritatem melius q̄ curator.dic vt
quia agitur de facto ipsius adulti.sed certe aliud est melius sci-
re veritatem propter quod non defertur iuramentū calumnie.
sed veritatis.et aliud est scire qualitatem cause.i.iustitiaz eius:
et illud magis cadit in curatore q̄ in adulto:etiam si agatur de
facto ipsius adulti.⁊ propter hoc defertur iuramentum calum
7 nie sibi.⁊ hoc vult glo.in ver.sed tu dic.¶†In glo.ibi an ergo
de veritate dicenda iuret.subaudi dicto casu quo melius scit ve
ritatem ipse adultus q̄ curator:vel etiam ita bene et glos.tenet
quod sic et bene non obstante quod per curatorem fuerit presti
tum iuramentum de calumnia.et probat quia propter hoc qđ
melius scit veritatem potest interrogari.ergo debet iurare de
ipsa veritate dicenda:ꝙ autem posset interrogari:glos.probat
quia lege cauetur ꝙ restituitur aduersus suam confessionem et
responsionem.vt in.l.centum.§.vlti.de confes.sed si nō deberet
interrogari non esset necessaria restitutio:qr confessio ipso iure
sibi non noceret.nec est dicendum qđ interrogetur nisi quando
8 melius scit veritatem.¶†In glos.ibi idem dico in filio cuius
nomine conuenitur pater.dic.i.ex cuius facto:et sic melius est
informatus de veritate ipse filius q̄ pater.et idem in sequenti-
bus exemplis:tūc enim iuramentū de calūnia prestabitur per
ipsum patrem:vel dñm:vel abbatē:qui conueniuntur:sed ipse
filius:seruus:vel monachus interrogantur de veritate quam
melius sciunt.An autem ipse pater dñs vel abbas possit reuo
care confessionē vel responsionē predictorū volēs probare con
trariū nec eis noceat:dic ꝙ sic.vt not.in.l.ij.§.j.ff.si ex noxa.cau.
aga.patet ergo ꝙ in causis interdum prestatur iuramētum de
calumnia interdum iuramentum veritatis.Interdū iuramen
tum malitie quod est inuentū a canonistis.de quo in.c.ij.eo.tit.
9 lib.vj.¶†In glos.ibi item quid si aliquis se minorem dicens
subaudi cum conueniatur ab aliquo tanq̄ maior:ipse aūt asse
rit se minorem ⁊ petit sibi dari curatorez cum cuius autoritate
possit esse in iudicio.aduersarius autē contradicat asserēs illū
esse maiorem et vult litigare cum eo tanq̄ cum maiore et petit
ne sibi detur curator.quia per hoc iudex videtur declarare ipm
esse maiorem ⁊ sic postea si haberet sententiam contra se posset
in integrum restitui:interest ergo aduersarij qđ non detur.que-
rit glo.vtrum super illa disceptatione iuretur de calūnia.⁊ glo.
tenet ꝙ sic quoniā illa disceptatio dicitur habere instantiā.⁊ ex
pectatur pronuntiatio iudicis tanquam super emergenti.iuxta
no.in.l.de qua re.ff.de iudi.⁊ ad hoc probandū tendunt.ll.alle-
gate in glo.que loquuntur quando disceptatur de iurisditione
an sit iudex cōpetens vel non nam expectatur pronuntiatio iu-
10 dicis.ista glo.est notabilis†⁊ bene probat id qđ dixi ꝑm Bal.
in.l.j.s.e.quilibet articulus cause dicitur habere propriam in-
stantiam quando expectatur pronuntiatio iudicis:lz non diffi
nitiua sed interlocutoria:et in ea est prestandum iuramentum
de calumnia vt in hac glo.ergo in ea est dare cōtestationem vel
quasi que fit per positionē vnius partis ⁊ contradictionē alte-
rius.Et ex hoc sequitur quod si petitur executio instrumenti ex
forma statuti:lz non procedatur ordinarie sed executiue detur
libellus nec fiat litis contestatio.sed solū producitur instrumen
tum ⁊ petitur verbo executioni mandare:⁊ partem citari ad di
cendum cām:quare non debeat executioni mādari si comparet
⁊ contradicit ⁊ cōtradictio vim contestationis habet.⁊ ex tunc
dicitur incipere instantia et debebit iurare de calūnia:et nisi ex-
pediatur infra tp̄s prefixum a statuto vsqꝫ ad quod instātia du
rat non poterit expediri post licet nō expectetur sententia diffi-
nitiua:sed interlocutoria per hanc glo.notabilem sic subtiliter
11 inductam.¶†In gloss.ibi vel dic iurari de calumnia in facto
principali.supra locuta est glo.qñ actor vult ꝙ pronūtietur su-
per dicto articulo an sit maior vel minor:⁊ an sit dandus cura-
tor vel non.sed gloss.vult ꝙ ipse possit dicere dñe iudex super se
deatur in hoc articulo ipse dicit se minorem:et ego dico ipsum
maiorem sum paratus litigare secum tanq̄ cum maiore:respō
deat libello tanq̄ maior et iuret de calumnia tanq̄ maior sub
conditione si ita est ꝙ sit maior.si postea apparebit minor dam
num erit meū:quia non valebit processus:nec sententia in mei
fauorem si non apparebit minor non perdidero tempus meū.
Certe ista glossa vult ꝙ actor debeat audiri:⁊ quod iudex debet
ipsum compellere ad litigandum cnm eo modo predicto quod
est valde

est valde singulare ꝛ non bene notatū ꝑ doc. qd̄ qñ videt̄ limitādum nisi ex aspectu iudici apparet contrarium ꝛ sic debet intelligi qñ res est dubia vñ pōt iudex credere ꝙ actor nō sine cā hoc petat ꝛ velit se subijcere periculo ne perdat expensas. et ꝙ ipse sciat veritatē ꝙ est maior tñ forte ꝓ nūc non pōt ondere sꝫ confidit ondere in futurū. signa bene istā glo. q2 vr̄ mihi valde

12 singularis ita declarata. ❡ †In glos. fi. sup v̄. credit. in pri. ibi secus in sacramēto testis subaudi qd̄ est veritas. vt etiā not. ff. de iureiur. super rubrica. Fallit in quibusdā casibus in quibus testis iurat de credulitate. sed tūc nō est proprie testis. vt no. ff. de aqua plu. arcē. l. ij. §. item labeo. in glo. ꝛ adde. c. cum dilecti. de accu. ❡ In glo. ibi diez interserit etiā de credulitate. gl. hic reprobat ꝙ teneat̄ interserere. sed quid si interserit. an videtur testimoniū qd̄ primo ꝓtulit de v̄itate si p̄mo dixit ita eē. ꝛ post ea dixit se credere ita esse. Bal. dicit ꝑ hāc glo. ꝙ nō vitiatur et ita eñ sentiebant isti de quibus in glos. al's fatue fuissent locuti ꝛ dicit esse singulare ꝛ notādū. Adde qd̄ no. spe. in ti. de test.

13 §. j. ver. item qd̄ deposuit de credulitate. sufficit. ❡ †In gl. ibi sed vr̄ ꝙ non tenet̄ ad hoc respondere cū non iurauerit nisi super tribus. vult glos. dicere qui iurat de calūnia iurat tria. primo ꝙ putat se fouere iustā causam. vt. s. post prin. huius. l. ꝛ ꝙ non exigat superfluam probationem. vt in auṫ. in isto ꝛ ꝙ nihil dedit aut promisit iudici pro sn̄ia obtinēda. vt in auṫ. principales. Additur quartū qd̄ colligit̄ ex. l. j. s. eo. ꝙ nihil facit causa differendi litem. ex quibus quatuor colligunt̄ versus q sequūtur in glo. si ergo paro aduersa interrogat an credat positiōes veras. vel non vr̄ ꝙ nō teneat̄ respōdere q2 hic nō promisit virtute iuramēti. s. rñdere. an credat vel non credat propter qd̄ qdā dixerūt ꝙ nō dꝫ ita fieri interrogatio. an credat eas veras vel non sed an credat super illis debere fieri probationē vel nō. Et ad hoc videt̄ teneri per auṫ. in isto certe nec ad hoc vr̄ teneri q2 lꝫ ꝓmisit nō exigere superfluas ꝓbationes: nō tñ ꝓmisit rñdere: an credat ꝓbationes debere fieri vel nō. sufficit ergo non exigat ꝛ seruet iuramentū absq; eo ꝙ respondeat. glos. dicit ꝙ consuetudo gn̄alis cōtrariū admisit ꝙ teneat̄ rñdere. ꝛ dico ꝙ ista consuetudo fundat̄ in auṫ. in isto. si eñ non respondet̄ si tñ sciat in mente sua ꝙ ille positiones sunt vere tacendo ꝛ non rñdendo regreret superfluas ꝓbationes qm̄ altera pars timens non deficere in ꝓbatione adduceret testes ad illas ꝓbandas. ꝛ sic grauabit̄ ꝙ non esset si iste respondisset veritatē. Materia ergo interrogandi ꝛ rñdendi sumpta est de ista auṫ. in isto: sed modus respondendi credit vel non credit habet originē ab illo §. ꝙ obseruari: ꝛ ex p̄n. l. ꝙ iuramentū calūnie est credulitatis ꝛ

14 rñsiones fiunt sup illo iuramēto. ꝛ sic limitant̄ s̄m ip̄m. †Sed an istud verbū credo ͣhabeat vim cōfessionis. ꝛ sic ex eo oriat̄ actio sicut ex confessione facta in iudicio per verba affirmatiua vt in. l. j. ꝛ. de confessis. Bald. hic notabiliter videt̄ tenere ꝙ nō dicens ꝙ magis releuet ab onere probandi q̄ ꝙ vim confessionis habet certe etiam confessio releuat ab onere probādi: ꝛ non est ꝓp̄ie ꝓbatio. vt no. Jo. an. super rub. de proba. ꝛ ꝓbat̄ in l. publi. §. fi. ff. depositi. videt̄ ergo dicendū ꝙ habeat vim ꝯfessionis facte in iudicio ꝛ sic oriatur actio ꝙ de directo cōfiteatur debitum vt si fit mihi positio pono ꝙ teneris mihi in cētū. naꝫ si dicis credo illa est ꝯfessio iudicialis sicut si diceres fateor hoc esse verū. sed positiones non sic fiunt. s. super iure de biti: sed super his que consistunt in facto. puta pono ꝙ tali die ꝛ tali mēse mutuaui tibi. x. Itē ꝙ promisisti mihi reddere. lꝫ dicas credo non oritur actio: naꝫ nō est sup debito. nā ista p̄nt simul stare ꝙ ista sint vera ꝛ tñ mihi non teneris q2 restituisti vel feci tibi pactum de non petendo vel prescripsisti. et ista dant intelligere istum articulum melius q̄ declaret Bald. intentio tamen mea esset fundata nisi tu probares exceptiones. sed primo casu qñ pono ꝙ teneris mihi in centū si tu dicas credo omneꝫ exceptionē excludis q2 si aliquā haberes nō teneris cum effectu. ꝛ illud verbū credit cū effectu intelligit̄. vt in. l. creditores. de ver.

15 sig. ꝛ. l. eum qui. §. j. vel. ij. de iureiur. ff. ❡ †In glo. itē qd si ita dicit post q̄ glos. supra posuit ꝛ determinauit de calūnia tenetur respondere positionibꝰ partis aduerse per verbū credit vel non credit s̄m gn̄alē cōsuetudinē q̄ habuit originē ab istis tex. hic vsq; in fi. glo. ponit aliquos casus fallentie in quibus rñdere non tenet̄ ꝑ verbū credit vel nō credit. ꝛ ista glos. non reperit̄ alibi in iure ciuili ꝛ semper ad eā recurrit̄ in materia positionū. Et est aduertendū qd̄ lꝫ in istis casibꝰ ꝛ qbusdā alijs quos addunt doc. non teneat̄ qs respondere si tñ sponte respondet valet responsio et confessio. ita determinat Specu. in tit. de positionibus. §. vi. post princ. Sed in contrarium facit. l. maritus. ff. de questioni. vbi q non debet torqueri. tortus ꝛ cōfessus non facit preiudiciū sibi sed dic ꝙ tunc ideo q2 non sponte ꝯfitetur sed metu tormētor nos loquimur in eo qui spōte. ꝛ ideo si cōpelleretur per iudiceꝫ de facto posset dici contrariū eius quod dicit Spec. per illam. l. maritus ad hoc tamē vt videat̄ coactus respondere opponat exceptioneꝫ ꝙ rñdere non tenetur. alias lꝫ iudex iubeat sibi ꝙ respondeat non videtur coactus respondere per. l. ait pretor. §. ꝓmittit̄. ff. de mino. ꝛ ꝑ. l. ij. in prin. de iud. ❡ Primus ergo casus est qñ positio cōtinet aliquid ꝙ nō cadit in scientia interrogati q2 non consistit in facto suo. sed in casu fortuito puta an titius q est vltra mare sit mortuus vel non ꝛ de hoc loquitur iste tex. vsq; ad ver. iteꝫ no. ad ea vel consistit in facto alieno vt in versi. Item nec de facto alieno qui casus lꝫ glos. ponat eos separatos: tamen ad idē tendunt ꝛ tunc glo. dicit ꝙ potest respondere dubito: nec iudex debet ipsos compellere vlterius respondere. licet quidam imperiti contrarium faciant. ꝛ tunc gloss. dat consilium ꝙ respondeat premissa negatione: quia tunc non videbitur fateri vel negare sed illud consilium est frustratorium: quia iudex non admittit hanc responsionem per quam aduersarius non releuatur ab onere probandi sicut nec vult admittere responsionem per verbum dubito. eadem ratione licet in vtroq; male faciat quia deberet admittere. si tamen esset tale quid de quo dato termino posset informari de veritate daretur terminus ad deliberate respondendum ꝑ verbum credit vel non credit: quo elapso iudex posset ipsum cōpellere ad sic respondendum per legem iusiurā. ꝛ ad pecunias. §. j. ff. de iureiuran. ꝛ hoc posset esse etiam si positio aliquid cōtineret de facto suo. s. respondeat. quod tamen esset de longinquo tempore. vnde iste posset habere ignorantiam. argu. in le. peregre. ff. de acquir. posses. vel esset pactum valde intricatum. vt. l. emptor. §. lucius. ff. de pac. nam per diligentem inquisitionem poterit ad notitiam peruenire. ideo tunc dabitur sibi terminus. facit quod no. in. l. si res obligata. ff. de leg. j. per Bart. et predicta quando incertitudo prouenit ex parte habentis respondere et ex qualitate rei contente in positione. si vero procederet ex parte interrogantis vel ponentis ꝙ interrogatio vel positio esset obscura ꝛ posset multis modis intelligi. tunc non cogitur respondere nisi prius declaretur qualiter ipsam intelligat. vt in. l. certum. in princi. ff. de confes. ❡ Secūdus casus est quando positio est impertinens: q2 continet aliquid qd̄ nullo modo facit ad causaꝫ. vt si peto a te. x. que mutuaui et facio positionem quod rex est in francia vt in simili no. in. l. ij. §. circa. ff. de doli except. talis naq; positio non debet recipi per iudicem et super ea non sunt testes examinandi. l. si duo. §. idem iulia. et ibi not. ff. de iureiur. ꝛ ibi vide Barto. hoc tamen verum si nullo modo ad causam pertinet: secus si quoquomodo potest pertinere. vt est tex. cum glo. in. l. iam dubitari. ff. de here. instit. ante si. in gloss. mag. vt si facio positionem ꝙ talis est notarius ad hunc si. vt instrumentum qd̄ habeo de manu sua et sum producturus fidem faciat vel si ago rei vēdicatione pro domino presenti ꝛ facio positionem ꝙ iam sunt. x. anni ꝙ eram dn̄s illius rei nam hoc confessato presumor hodie dn̄s: q2 dominiū non mutatur tractu tp̄is. lꝫ secus in possessione. vt no. in. l. siue possidetis. ꝛ. de proba. licet ergo prima facie positio videatur impertinens tamen quoquomodo facit ad causam. ❡ Et not. ꝙ licet de iure cōi sit discutiendum ab ipso principio. an positiones sint pertinētes vel non et rejciende sunt impertinentes. vt no. in. c. cum ꝯtingat. de offi. dele. qd̄ forte seruat̄ in romana curia vbi litigia durāt perpetua. per statututa tamē terrarū prouidetur vt lites abbreuientur ꝙ admittātur indistincte saluo iure impertinentiū ꝛ non admittendarū. ꝛ iō tūc in calculo ferende sn̄ie poterit opponi ꝙ non debuit tali positioni rñdere ꝙ habeatur pro nō rñso. q2 necesse habuit respōdere ꝓpter sta-

16 tutū reseruato tñ iure suo de impertinētia †eodē modo si testis in dicto suo aliqd imptinēs dixit nō stat̄ in hoc eius dicto iuxta no. in. d. §. idē iul. vbi vide ꝑ Bart. ꝛ in. l. momētanee. ꝛ. qui legit. perso. ꝛ. l. si quid libertatem. in vlti. glos. ff. de pe. heredit. ❡ Tertiꝰ casus est qñ positio de qua interrogat̄ habet dependentiam ab illa positione negata vel confessata. nā pōt respondere illa positio pendet: nec teneor aliter respōdere q2 si responderem aliter quam responderim in prima essem mihi ipsi contrarius et periurus vt si primo posui ꝙ titius fecit testamētū postea pono ꝙ me heredem instituit si primam negasti ad secundā rñdere non teneris: q2 si eā ꝯfiteris esses tibi ipsi contrarius ꝛ periurus. ꝛ sic loquit̄ glo. de ꝯtrarietate ipsiꝰ respondentis lꝫ si positio contineret in se contraria esset repellēda. et alia rōne non esset ei respondendum per. l. primam. ꝛ. de furtis. et. l. ij. §. sed si alius. quando appel. sit. et similiter si vna positio cōtrariet̄ alteri ambe essent repellēde. et ponens eo ipso esse piurus. vt in. c. fi. de iureiurā. lib. vj. Et ad similitudinem eiꝰ quod dicit glos. dicimus ꝙ nec positioni captiose respondendum est ꝛ dicit̄ captiosa qñ ad quācunq; partē responderet se illaquearet. vt in. l. q iurasse. §. si pater. cū ibi no. ff. de iureiur. ❡ Quartus casus est qñ positio est iuris et facti: vt si pono ꝙ pupillus

a ❡ Verbū credo. Adde ꝙ verbum credo est verbum dubitatiuū ꝛ regulariter nō ꝓbatꝰ s̄ꝫ glo. ꝛ doct. in. l. testiū. C. de test. glo. in. l. ij. in. §. pen. et ibi Bart. ff. de aq. plu. arc. gl. ꝛ doct. in. c. qties. de test.

a ¶ Pupill⁹ possit facere testm̄. adde an pupill⁹ doli capax ꝛ primus pubertati possit testari ad pias causas vide per Phi. de frācbis in rub. de testa. in. vj.

a potuit facere testm̄ᵉ vel ꝙ contra minorem nō currit pscriptio de iure non teneris respondere: sed potes dicere iuris est per. l. ornamentorum. de au. et argē. lega. ꝛ posito ꝙ respondeas aliter ꝙ̄ ius est: tua responsio nihil operaret. vt no. Bart. in. l. nō fatetur. circa fi. ff. de confes. ꝛ etiam hoc verum de iure cōmuni et scripto. idem de iure municipali illius terre vbi est litigium redactum in volumine statutorum. talia enim iura nō sunt probanda q2 sunt notoria: sed si positio contineret ius consuetudinarium quod est probandum si negatur: tūc bene esset ei respōdendum. Item si contineret ius municipale alterius terre: q2 etiam illud ꝓbandum si negat̄ idez si illius terre tamē non erat redactum in volumine statutorum: sed erat aliqua reformatio que adhuc erat in ea mera cōis. talia em̄ erāt ꝓducenda et probanda: iuxta no. in. l. cuȝ proba. ff. de re iudic. ꝛ. l. prescriptione. s. si cōtra ius vel vti. publi. per docto. ꝛ predicta de iure disponente: sed si positio cōtinet ius dispositum: puta seruitutis realis personalis vel dominium rei tali positioni bene est respondendum: sed tunc loquitur ista glos. ¶ Quint⁹ casus est quando positio est negatiua per rationeȝ subȷ̄citur in glo. tamē hodie contrarium est determinatum ꝙ admittat̄ positio negatiua: ꝛ sic ei respondenduȝ: q2 lȝ non posset probari p testes. pōt tamen probari per confessionem: vt est casus in. c. j. de cōfes. lib. vj. hoc tamen videtur procedere quando parti incumbit onus probandi negatiuam: quia fundat intētionē suam in ea: iuxta no. per Bart. in. l. hoc iure. ff. de verb. obli. sed si non habet necesse probare vt intentio sua sit fundata: videtur impertinens talis positio negatiua: ꝛ ꝙ non sit ei respondenduȝ. Pone exēplum peto a te. x. que mutuaui: tu negas meynꝙ̄ mutuasse: intentio tua est fundata nisi probem mutuum nec habet necesse probare negatiuaȝ: nec posset probari per testes: quia est coarctata loco ꝛ tempore. vt. j. de ꝓba. l. actor. pone ergo ꝙ tu facis positionem negatiuam ꝙ ego tibi nunꝙ̄ mutuaui: tenebor ne respondere sub iuramento de calūnia? puto ꝙ non ratione predicta: q2 est superflua: ꝛ p ꝯsequēs imptinēs: nā ꝛ supfluis po
17 sitionibus nō est respondendum sm̄ Bald. h. † Et no. glo. inꝙ̄tum dicit ꝙ ea sunt punibilia que probabilia: et ꝙ positiones fiunt ad releuandum ponentē ab onere ꝓbādi: et ꝙ ponens interrogat̄ an credat positiones esse veras nec ponit eas p calū
18 niam. tene menti ista tria ad que ista glo. allegatur. ¶ † Qualr̄ autē dicat̄ positio negatiua: dic hoc colligi ex effectu nō ex verbis. ideo cautela qua vtūtur hodie ꝓcuratores. q2 dicūt ꝙ res est absqȝ eo ꝙ ita sit credētes p hoc positioneȝ esse affirmatiuā q2 p verba affirmatiua ꝓlata parum ꝓdest: q2 in effectu est negatiua: ꝛ tm̄ est hoc dicere ꝙ̄tum dicere non ita est: iuxta nota. p Bart. in. l. inter stipulantē. §. j. ff. de ver. ob. facit. l. ij. §. j. si ser. vendi. cū ibi no. vn̄ si statutum diceret ꝙ non admittatur positio negatiua talis positio non admitteretur lȝ de iure canonico statutum sit ꝙ admittat̄ ꝛ rn̄deat̄ ei: vt i. d. c. j. de ꝯfe. lib. vj.
19 ¶ † Ultimo dubitatur quid si sit aliqua positio cui quis semel rn̄dit: ꝛ nunc iteruȝ sup ea interrogat̄ an teneat̄ rn̄dere. gloss. vr̄ hic sentire ꝙ sic q2 poterit aliter rn̄dere ꝙ̄ pri⁹ rn̄derit nec erit periurus: q2 respōdit p verbū credit ꝛ potuit tunc credere vnuȝ
20 ꝛ nunc aliud ex iusta causa superueniente. † Breuiter postꝙ̄ semel respondit si iterum interrogatur super eadem positione vl̄ fiat alia similis illi seu continens idem in effectu potest dicere nolo respondere quia semel respondi: ꝛ illa interrogatio est superflua. ita vr̄ sentire Barto. in. l. si duo. §. iulianus. circa prin. de iureiur. ꝛ ita habeo nunc de facto: q2 facte sunt post primas positiones qbus erat respōsum: quedam alie q̄ videntur idem continere ꝛ pars recusauit ei respondere nec iudex eā coegit: sȝ si sponte rn̄dere vult: tūc puto glo. procedere: ꝛ ꝙ pōt aliter rn̄dere ꝙ̄ primo ꝓpter iustā cām supuenientem. ad qd̄ facit tex. s. de in integ. resti. l. de tutel. qd̄ not. Bal. j. de appel. l. ampliorē. §. in refutatorijs. ad qd̄ vide qd̄ not. Joan. and. in. d. c. si. de iureiur. lib. vj. in nouellis. sup verbo post iuramentum: sed si nulla cā iusta supuenisset foret periurus. q2 qd̄ semel credidit hodie debet credere nō supueniente noua cā. ad qd̄ facit. l. filio. in prin. seu in. §. j. ff. de adimen. leg. vbi quod qui semel scit presumitur hodie scire. ¶ Ultra gl. doc. ponūt alium casum in quo quis non tenetur respondere. s. qn̄ positio esset criminosa. q2 si responderet per verbum credit. detegeret crimen suuȝ quod nemo cogitur facere. et de hoc per canonistas in. c. dudum. de electio. ꝛ Bar. examinat illum articulum h. ꝛ Bal. ibi in qbusdaȝ contrariatur. ¶ Adde aliuȝ qn̄ positio contineret aliquid qd̄ esset decisum per sn̄iam diffinitiuā. iuxta ea que not. in. d. l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiur. ¶ Adde alium. s. in cā criminali in qua respondet̄ p verbum credit vel nō credit sȝ affirmatiue. de hoc dic per Bar. in. l. marcellus. rerum amotarū. ¶ Adde alium quādo quis exclus⁹ approbando per lapsuȝ termini q2 non possit facere positionem quaȝ vellet probare per confes

sionem aduersarij. vt. j. de nō nu. pe. l. in cōtractibus. §. illo. cetera circa materiam positionum vide p glos. in. d. c. j. de confes. li. vj. ꝛ in Spec. de positionibus. ꝛ Ja. de are. fecit super hoc vnuȝ pulchrum tractatum.

2 ¶ Triplex practica vt iuret̄ de calūnia qn̄ cā agitat̄ p procuratorem. ꝛ vide nu. 6.
3 Si dn̄s iurauit de calūnia an etiā eius ꝓcurator teneat̄ iurare.
4 Quid si est procurator in rem suam.
5 An cedēs debeat ipse interrogari cū meli⁹ sciat veritatē. et an eius responsio nocebit aduersario.
Defensor an iuret de calumnia.

1 Si autem. † Si cā agitat̄ p ꝓcuratorē ipse dn̄s principalis debet de calūnia iurare. h. d. ꝛ in hoc differt ꝓcurator a legitimo administratore qui iu
2 rat ꝛ nō dn̄s: vt. s. pri. §. Et no. ꝙ triplex est practica. † Prima est ꝙ dn̄s qui totā litē vult agitare p ꝓcuratorē tempore quo constituit ipsum ꝓcuratorem apud iudicē loci: vbi degit iuret de calumnia super lite futura per ꝓcuratorem agitāda. siue sit actor siue reus. et istam practicam ponit iste text. ꝙ autem possit constituere procuratorem ad totam litē agitandam. probatur hoc in legibus allegatis in glos. j. sed mirabile est qualiter sufficiat dn̄m iurare de calumnia tp̄e quo constituit procuratorem cum causa non sit adhuc cepta. ꝛ tale iuramentum est prestandum postꝙ̄ cepta est. ꝛ lis cōtestata. s. post princip. huius legis. rn̄deo illud qn̄ cā agitat̄ p ipsos principales. sed si quis vult agitare eam totam p ꝓcuratorē: ꝛ ad iudiciū nunꝙ̄ venire pōt prestari ante ipsam ceptam. vt hic. quidaȝ aūt dicebāt ꝙ ipse primo debet incipere ꝛ de calūnia iurare ꝛ postea cōstituere ꝓcuratorē. ꝛ ita intelligebant istum tex. qn̄ cōstitueret procuratorē post lit. cōtest. per eum. glo. hoc non tenet. q2 alia iura dicunt ꝙ pōt cōstituere ꝓcuratorem ad totā litē. ꝛ ista fuerunt de mente gl. j. que per hoc remanet declarata lȝ videatur obscura. ꝛ docto. eam non declarant. Scd̄s modus practicandi est ꝙ constituat procuratorem ad totam litem si vult absqȝ eo ꝙ ipe iuret de calūnia. postea procurator incipiet litem: ꝛ eam contestabit. postea dabitur sibi terminus ad faciendum dn̄m comparere in iudicio ꝛ ad iurandum de calumnia: sed tunc occurrunt dubitationes qd̄ si dn̄s erat absens in longinqs ptib⁹. quidaȝ dicūt ꝙ dabit̄ curator bonis q iurabit d̄ calumnia tanꝙ̄ legitimus administrator. Bar. hoc impugnat ꝛ dicit ꝙ tunc in subsidium ipse ꝓcurator iurabit. ar. in. l. j. ff. de insti. ꝛ si altera pars cōtētat̄ ꝙ procurator iuret etiā si posset haberi copia dn̄i de facili poterit ꝓcurator iurare: ita colligit̄ ex no. in. l. nō solum. in prin. ff. de procu. quinimo etiam interduȝ altera pte inuita qn̄ talis ꝓcurator pcise cōpellit̄ litigare: q2 poterit etiā de calūnia iurare vt etiā colligit̄ ex ibi no. Unū est qd̄ facit dubium: q2 sm̄ istā practicā si cōparet in iudicio ꝓcurator de cuius mandato dubitat̄ leges dicunt ꝙ dȝ admitti cū cautione rati: sȝ ad quid pstabitur illa cautio si post lit. ꝯtest. incontinenti hȝ necesse facere dn̄m cōparere ꝛ de calūnia iurare. nā p hoc ratificabit gesta: ꝛ sic cautio rati nūꝙ̄ pōt admitti. ad qd ergo supfluo pstatur ꝛ tn̄ ista lex. j. in. §. hoc et̄. dicit eā pstādaȝ istud est qd̄ no. gl. in pn̄. ꝛ nō rn̄det sȝ remittit ad no. in. l. pōponi⁹. §. sed hīs. ff. de ꝓcur. dic ꝓpter gesta añ lit. ꝯtest. q̄ dn̄s pōt nō ratificare: lȝ ratificet gerēda. l. iul. q satis. cog. ꝛ in illis cōmittet̄ stip̄lo. vel forte ps altera nō exiget iuramētū de calūnia vl̄ nō iurabit ꝙ dn̄s cōpareat de iure. ꝛ tūc cautio nō erit inutilis. Dat̄ terti⁹ modus ꝛ iste practicat̄ ꝙ dn̄s ꝯstituat ꝓcuratorē cū spāli mandato ad iurandū de calūnia: ꝛ istud hodie ꝓbat̄: lȝ olim de hoc dubitaret̄. in. c. fi. e. ti. li. vj. ꝛ dicit Bar. ꝙ dȝ hr̄e spāle singulare in tali cā vt debeat iurare i aīaȝ dn̄i: nec sufficeret dare mādatū in gn̄e ad iurādū i oī cā ꝛc. q2 illa gn̄alitas intelligeret̄ de causis iustis ꝛ sic si sumeret cām iniustā ꝛ iuraret i aīaȝ dn̄i non faceret dn̄m in piuriuȝ incidere: q̄ vba tene mēti. Et p ea poteris infringere multos ꝓcessus: q2 vt plurimū ꝓcuratores ꝯstituunt gn̄aliter ad lites ꝛ cās ꝛ nō specificant̄ cāe cū mandato de iureiur. de calūnia si virtute talis mādati iurat hr̄ p non iurato: q2 nō est sufficiēs: sȝ si ps aduersa petȷ̄t iurari ꝛ non fuit iuratum vt debuit ꝓcessus erit null⁹. vt not. j. pri. §. tene menti ppetuo. or hasta. ¶ In glo. j. ibi vr̄ ꝙ ad lit. cōtest. s. p hūc. §. q vult ꝙ iuret̄ de calūnia ꝓ dn̄m tp̄e quo cōstituit̄ ꝓcurator: q2 cū sit pstādum post lit. ꝯte. vr̄ debere intelligi ꝙ lis p prius fuerit cōtestata p dn̄m nō tn̄ erat iuratū de calūnia: ergo nō pōt cōstitui ꝓcurator ad ꝯtestādā: neqȝ ad interrogationes q̄ fiūt añ litē ꝯte. ꝛ sic nō potest institui ad totā cām. glo. tn̄ dicit ꝯtrariū sȝ nō rn̄det ad oppositionē: tu rn̄de. vt. s. dixi. ¶ In gl. seq. i prin. notādū ꝙ gl. psupponit aliā practicā ꝙ̄ ponat tex. s. ꝙ nō iuret̄ p dn̄m de calūnia tp̄e quo cōstituit procuratorem: ꝛ ꝙ fiat cōtestatio per procuratorem: ꝛ ꝙ postea faciat dominum comparere ꝛ iurare de calumnia: vel quod mittatur ad eum et iuret coram iudice loci vbi

loci vbi est: vt ea.l.seq.§.hoc etiã presupposito videt̃ ꝙ cautio
rati non sit p̃stãda eo casu quo de mandato talis procuratoris
dubitetur: quia cū lite conte. non procedatur ad vlteriora pri⁹
ꝙ̃ per dominum fuerit iuratum si iuretur videtur dominum
ratificare gesta ⁊ gerenda per procuratorem: et sic cautio rati
nunꝙ̃ cōmittitur: quia committitur si non habetur ratum pro
pter processum factum: glos. tamen dicit ꝙ imo etiã prestatur
talis cautio. vt in.d.§.hoc etiam. ad contrarium respōde. vt.s.
3 dixi. licet glos. non respondeat. ¶ †In gl. ibi respon. iudex cum
cautela ⁊c. dic hoc est truffa: vnde dic ꝙ licet iuramentū de ca-
lūnia qd̄ hꝫ solēnizare ꝑcessū debeat p̃stari p dominū attamē
ētiā pe ꝑcurator iurabit de calūnia sua: nō tamē istud iuramē-
tū ꝑtinet ad solēnitatē vt si admittat̃ cū fuerit petitū vitiet̃ pro
cessus sicut vitiaret̃ quãdo nō prestaret̃ per dominū. vt.j.eo.§.
sed q̃ veremur. sꝫ q̃ ꝑtinet ad obuiãdū sue calūnie seu malitie
vt est casus. in.c.ij.§.j.extra eo.ti.li.vj.⁊ ꝑbat̃.i.l.qui bona.§.si
alieno.ff.de dã.infec. allegata in.fi.gl. sed si ꝑcurator habēs spe
ciale mãdatū a dño prestitit primū iuramētū in aĩam domini:
an teneat̃ etiã prestare per se in aĩam suã sicut si primum fuisset
prestitū per dñm gdã ꝙ nō: mihi vr̃ ꝯtrium eadē rōne ⁊ sic iurat
4 in aĩam domini ⁊ in aĩam suam ꝑpter hoc qd̄ gl. hic.d. ¶ †In
gl. ibi sed placētinus distinguebat hec distinctio nō plꝫ q̃ siue
ꝑcurator in rē suã intentet vtilē suo noĩe siue exercitium directe
noĩe domini cedentis semꝑ litigat ad suū cōmodum vel incō-
modū. ergo ipse reputatur principalis dominus litis. ⁊ sic ad
ip̄m ꝑtinet hoc iuramentū prestare: si tñ cōmodū esset reuersu-
rū ad dominum posset ꝑcedere. qd̄.j. subijcit̃ s̃m Rogerium.
5 ¶ †Item si queratur an domin⁹.i. cedēs debeat ĩterrogari ex
eo ꝙ meli⁹ sciat veritatē. sil̃r dꝫ distingui: an ad ip̄m sit commo
dū reuersurū. ⁊ tūc potest interrogari q̃ tūc eius respōsio noce
bit cessionario ⁊ p ꝯñs sibi. sed si nō esset ad eū reuersurū. secus
per ea que no. in.l.fi.s.de ꝑcura. ⁊ Bar. in.l. facta.§.si heres.ff.
ad treb. ¶ In glo. ibi si naūt non est in rem suã. dic supra glos.
est locuta in procuratore actoris. hic loquitur in defensore rei
qui aliquando defendit cum mandato. ⁊ tunc dicitur procura-
tor. aliquando sine. ⁊ tunc dicitur simplex defensor ⁊ notandum
ꝙ hoc secundo casu ipse satisdat de iudicato soluendo: et si fe-
ratur sententia contra eum mittit̃ executioni in bonis suis nec
recuperat a dño nisi probet ꝙ dominus vere erat obligatus et
sic eum liberauit. In primo vero casu si dominus non releua-
uit ipsam a satisdatione iudicatum solui. similiter habet ip̄e ꝑ
curator necesse satisdare si vult admitti: quia nemo idone⁹ de-
fensor est etiam cū mandato nisi satisdet.l. minor. in fi.ff.de pro
cu. ⁊ sic potest conueniri ex sententia: satisdationem tamen recu
perat a domino absq̄ eo ꝙ aliter probet ipsum dominū fuisse
obligatum: sed si domin⁹ releuauerit vt moris est in instrumen
to procuratoris satisdando de iudicato soluēdo pro ip̄o: prout
habetur instit. de satisda.§.si vero aliquis. tunc sñia non potest
mitti executioni cōtra ꝑcuratorem. est ergo qd̄ cum primis ca
sibus an talis defensor subire possit periculū ⁊ litigare ad suū
incōmodum an ipse debeat de calūnia iurare tanquã dominus
litis: ⁊ plenius q̄ꝫ glo. dic ꝙ in primo casu qñ sine mandato fit:
siue suscipiat in se iudiciū animo nouandi nolente actore siue
nō propter preiudicium: de quo.s. sil̃r in scd̄o qñ pro seipso sa-
tisdedit: quia potest recipere periculum si dñs non esset soluen
do in vltimo casu quando dominus satisdedit secus. cetera dic
6 vt in.l. quam glos. allegat. sufficit. ¶ †In fine gl. ibi sed ibi spe-
ciale. tu dic ꝙ ibi loquitur de iuramento calumnie inuento per
hanc.l. ad solēnizandum iudicium: quia istud non prestat̃ per
procuratorem: sed per dominum: vt hic. sed loquitur in alio in
uento per iura vetera qd̄ pluries prestabatur in cã ad remouen
dū calūnias: ⁊ illud poterat prestari etiam per procuratorem
ad excludendum calūniam suam.
1 Principales. †Ista aut̃. tangit quasi omnes partes huius le
gis quia primo ponit quando principales persone
litigãt per seipsas: ⁊ tunc ipsi habent necesse iurare.
Secundo addit vnum ad.l.C. ⁊ ad aut̃. in isto ꝙ continetur sub
iuramento calū.s. ꝙ nec dederunt nec promiserunt aliquid pro
sententia obtinenda exceptis personis de quibus in tex. Ter-
tio ponit quid iuris quando partes litigant per procuratorē
⁊ ipse sunt absentes: ⁊ procurator contestatus est litem: ⁊ est ne-
cesse ꝙ dominus iuret de calumnia quia mittitur ad eam si nō
potest cōparere personaliter ad iurandū vel si est mulier: alias
compelletur venire si iudici videbitur: postea ponit de pena
nolentium iurare: de qua in.§.ꝙ si actor. vnde melius legere-
tur ista autenti. post illum.§. ⁊ no. in verbo per sententiam pro
glos. que est in.§. quod si actor. quod penam illius.§. non pati
tur ipso iure per sententiam. Vltimo ponit quando litigatur
per legitimos administratores: de quibus in.§.qd̄ obseruari.

2 ☞ Potest quis renuntiare fauori suo in eius fauorem intro
ducto secus si ob publicam vtilitatem introductum est.
3 Clerici quando teneantur iurare de calūnia.
4 Sacramentum testis an possit remitti.

Sed quia. Iste.§. est quedam interpositio inter p̃
cedentia et sequentia que deberent con
tinuari cum in.§. precedenti loquitur quando litigatur per
procuratorem de cuius mandato certum est: in sequenti vero
quando erat dubium: sed in hoc.§. interponitur vnum diuer-
1 sum a predicta materia. †ꝙ hic iuramentum non potest remit
2 ti per partes cum sit inuentum ob publicam vtilitatē. †quod
not. ad materiam.l.si quis in conscribēdo.s.de pac. vbi potest
quis renuntiare iuri suo quod est verum quando mere in sui fa
uorem inuentum est: secus si etiam ob publicam vtilitatem: vt
sunt solēnitates iudiciorum. puta ꝙ detur libellus: vt in autē.
offeratur.j.de lit. contest. Item ꝙ lis contestetur: vt in eo. titu.
et ꝙ iuretur de calūnia. et ista non possunt per partes remitti:
vt no. in.c. de causis. de of. dele. ⁊ no. ꝙ potest intelligi duobus
modis. Primo quando ambe partes inuicem sibi remittunt
expresse: ⁊ tunc remissio non vꝫ quominus iudex ex officio pos-
sit ipsas compellere ad iurandum: prout in simili.ff.de postul.
l. quos prohibet. sed si iudex se non intromittit et partes per-
stiterunt in eadem remissione non exigēdo alter ab altero non
vitiaretur processus. Secundo potest intelligi quando altera
pars remisit alteri ⁊ non econuerso: et tunc non valet remissio
quominus ea etiam non obstante possit petere quod iuretur:
et si petat et non iuret̃ nō valebit ꝑcessus: si nō petat nō vitiat̃
processus: quia non est de substantia iudicij nisi fuerit petitum
potest enim omitti licet non remitti vt in capitulo.j.eodē titu.
libr.vj. licet Bartol. in.§. quod obseruari. videatur dicere pro-
pter hoc quod non vitiatur processus quod non potest esse de
substantia iudicij vel de solennitate: certe verum est quod non
est de substantia si non petatur: sed si petitur bene est de substã-
tia et solennitate: sed quid si partes non petunt: sed iudex man
det ꝙ iuret et non iuretur: puto processum non vitiari. quia ex
actio debet fieri aperte: vt sic sit de substantia. ¶ In gloss. ma
gna ibi: sed Azo dixit et tacite non posse remitti: hoc placet nã
nec expresse nec tacite remitti potest: sed potest remitti quod
3 est diuersum a remissione. ¶ †In glossa ibi item quid de cle-
ricis. quicquid dicat glossa dic quod clerici coram iudicibus
eorum quando agitur de re pecuniaria vel prophana ita iurãt
sicut ⁊ laici: vt in toto ti. extra de iura. calum. Si vero agitur de
causa spirituali: vt de titu. beneficij siue decimarum. tunc in il-
lis causis non seruatur ordo iudiciarius: quia non requiritur
datio libelli nec lit. cōtestatio. similiter nec requirebatur olim
iuramentum de calumnia quod pertinebat ad solennitatē de
qua loquitur ista lex: sed prestabatur iuramentum de veritate
dicenda quod pertinebat ad solennitatem: hodie licet non req-
ratur libellus vel lit. cōtestatio. vt in clementi. dispendiosã. de
indi. bene tamen prestatur iuramentum de calum. vt in.c.j.eo.
4 tit. lib. vj. ¶ †In glos. item sacramentum testis. puto etiam ex
presse remitti. dic de hoc est casus in.c. tuis. extra de test. ⁊ vide
quod not. Bartol. in.l. post legatum. de fal. an testis qui non iu
rauit si ferat falsum testimonium committat falsum. postquã
iuramentum testis non est de substantia testimonij. quia si esset
non posset remitti.

2 ☞ Quod etiam secundum istam legem prestetur cautio rati
quando dubitatur de mãdato procuratoris licet videatur nū
quam posse committi.
Procurator si plene probat de mandato nō est necessaria cau-
tio rati ⁊ si nullo modo ꝑbaret nō admittit̃ etiã cū cautione ra
ti nisi sit coniuncta persona.
3 Per cautionē rati firmatur ⁊ legitimatur ꝑsona procurato-
ris sicut ꝑ ostensionem mandati ⁊ quis sit effectus.
4 Persone appellatione non continetur vniuersitas que dicitur
persona ficta.
5 In cã vniuersitatis admittitur quis cum cautione rati sicut in
causa priuatorum.
1 Hoc etiã. †Qui admittitur cū cautione rati nō
poterit in causa procedere nisi post lit.
2 contestat. faciat dominum de calumnia iurare. hoc dicit. † Et
sic patet quod etiam secundum istam legem prestatur cautio
rati quando dubitatur de mandato: licet videatur eam nō pos
se vnquam committi ex quo necesse habet facere principalem
de calumnia iurare. declara vt dixi.i.§. si naūtē absfuerit. ¶ In
textu ibi: nullo mandato prolato.i. instr̃o mandti: quod plene
probaret. vnde non esset necessaria cautio rati ꝑbauit tñ semi-
plene: id̄ fuit admissus cū cautione rati vt sequat̃: q̃ diceretur
esse dubium de mandato: sꝫ si nullo modo probasset nullo mo
do diceretur dubium: imo certe de non mandato ⁊ non admit

> a ¶ Appellatione psone. adde.c. romana.i.§.vniuersitaté.de sen.excõ. li.vj.Jo.an.i.c.cũ i illis.de pbẽ.lib. vj.i nouella.bald. i auf.ité ʒ q̃cũq̃.C. de epis.ꝛ cle.

teref etiam cum cautione rati nisi esset ꝯiuncta psona:qd dic vt
3 plene not.in.l.j.§.de procu.¶ † In tex.ibi suam personam fir-
mauerit.no.ꝙ per cautionem rati firmatur ꝛ legitimatur per-
sona procuratoris:sicut per ostensionem mandati.ꝛ effect⁹ hu-
ius est:quia postea non audietur aduersarius dicens ipm non
hr̃e mandatum ꝛ nõ debere admitti nisi mandatũ ostẽdat nisi
ipse aduersari⁹ h̄ allegãs vellet pbare ꝙ mãdatũ non habeat
qꝛ tantũ vʒ cauisse de rato q̃tũ mandatũ ondisse ad hoc vt
iudiciũ nõ differat.lata vero snĩa necesse habet procurator mã
datum ostendere:q̃ oĩa dic vt dixi in.l.j.de procura.ꝛ not.in.l.
4 inter quos.§.alieno.de dãno infec.¶ † In tex.ibi siue pro vna
a persona.No.h̄ iuncto tex.se.ꝙ appellatione persone[a] non cõti-
netur vniuersitas que dicitur persona ficta ꝛ repñtata.vt in.l.
mortuo.de fideiusso.quia hic ponuntur vt diuerse.ideo notarij
dicunt in instrumento mãdati contra quãlibet personam col-
legium vel vniuersitatem.nã si dicerẽt solum cõtra quãlibet p-
sonã nõ videtur ꝙ posset agere contra vniuersitatem.ꝯtrariũ
videtur sentire Cy.in.l.metũ.§.aĩaduertendum.ff.qd me.cau.
sed primam partẽ videtur tenere Cy.j.ad tre.super rub.et ad-
de qd no.Joã.an.in.c.ij.de rescri.li.vj.in nouella super glo.vlt.
5 ¶ † Not.etiam hic ꝙ in causa vniuersitatis admittitur quis
cum cautione rati sicut in causa priuatorum.¶ In tex.ibi:fa-
cit personas principales.s.expensis suis non aduersarij.vt le.
ij.in fi.ff.quibus ex cau.in pos.ea.ꝛ in Spe.de iu.calũ.§.restat.
in fi.vel dic ꝙ faciat ipm principalem cõparere si potest cõmo-
de nisi sit mulier.ꝛ hoc addit auf.principales.que videf restrin
gere istũ text.dũ hic dr ꝙ mittitur ad absentem qñ ipse absens
cõmode comparere non potest.
2 ☞ Ubicũq; qs hr̃ pro confesso an adhuc requiratur senten-
tia condemnatoria.
3 An quis possit renuntiare instantie saluo iure suo.
4 Propter contumaciam in non comparẽdo an possit quis ca-
dere a iure suo.
5 Interrogatus si rñdere recusat:qua pena puniatur et quid si
recusat rñdere libello:ꝛ quid positionibus.
6 Si actor cadat ab actione ex eo ꝙ recusat subire iuramentum
calũnie vel reus habeatur pro confesso ꝛ ppter hoc feraf cõtra
eũ sententia an poterunt appellare.
7 Statutũ ꝙ in cã criminali cõtumax ponaf in bãno ꝛ habeatur
pro confesso ꝛ possit condemnari de crimine an si fuit condem
natus possit appellare.
8 Qñ ex tenore libelli apparet aliqd ꝯ ipsũ actorẽ ppter ꝙ re⁹
deberet absolui licet reus vere vel ficte confiteatur contenta in
libello non debet condemnari sed absolui.
9 Bãnitus lʒ ex forma statuti habeatur pro confesso nõ tñ sequi-
tur ꝙ semper sit condẽnãdus si ex defectu inquisitionis vel ei⁹
forma veniret absoluendus.

1 **Quod si actor.** † Actor nolẽs iurare de calum-
nia cadit ab actione:reus vo ha
bef p cõfesso.h.d.vsq; ad.v.sic eñ ꝯcordat.c.fi.i fi.extra.e.ꝛ de
materia huius.§.hr̃ in Spe.e.ti.§.fi.¶ In tex.ibi:noluerit su
bire subaudi cum esset iussus a iudice iurare cum termino sibi
statuto.arg.eorum que not.Inno.in.c.extirpãde.de pben.quã
do dicatur commissum delictum negatiuum.ꝛ nota.in.l.j.j.de
his quib.vt indig.¶ In tex.ibi:tristicia iudicum.h.d.quia iu
2 dex ipm tristem facit pronuntiando contra eum.¶ † In text.
ibi:ꝛ liceat iudici proferre snĩam:licet ergo habeaf reus p con
fesso:adhuc tamẽ reqritur snĩa condemnatoria:vt hic ptʒ:et si
hoc est in reo potius in actore vt requiraf snĩa priuatoria qd tʒ
hic gl.ꝛ añq̃ sententia sit lata si ille qui recusauit decederet hic
pena non trasmitteref ꝯ heredem eius vt posset hr̃s rei condẽ
nari virtute dicte tacite vel ficte confessionis:nec ẽt heres acto-
ris repelli a iudicio.casus est singularis.in.l.ei⁹ qui delatorẽ.
quã perpetuo tene mẽti.nã dicit h̄ Bar.ꝙ illa fuit prima lex q̃
fecerat sibi honorẽ in ciuitate Perusij cũ ipse ad hoc eã alle-
gauerit:ꝛ null⁹ alius pri⁹ p pẽderat.ꝛ idẽ vbicũq; qs ex dispoſi
tione legis vel statuti ppter ꝯtumaciã hr̃ p ꝯfesso vt hic pena
ad heredẽ nõ trãseat añ latam snĩam diffinitiuã:vt si in crimi-
nali cã ex forma statuti bãnitus habetur pro ꝯfesso ꝛ potest cõ
dẽnari:tene menti.¶ In glo.j.in prin.ibi sed p snĩam subaudi
priuatoriam iuris sui vel dic absolutoriam:qꝛ iudex absoluet
reũ a petitione actoris ac si actor non foueret ius:sed qd si reuʒ
condẽnat actori qui recusauerat iurare.Rñdeo vʒ condemna-
tio nisi per prius pnũtiasset actorẽ cecidisse a iure suo fʒ Bal.
sed si hic pronuntiasset nõ valeret.qꝛ esset cõtraria precedenti
snĩe.vt.l.j.j.quando prouo.non est neces.potest autẽ iudex vir
tute eiusdem processus pronuntiare actorem cecidisse a iure
suo sine alia petitione rei per modum libelli ꝛ noui iudicij.suf
ficit enim petitio verbalis.ꝛ hoc vult Cyn.hic.Sed quid si an-
teq̃ sententia feratur actor penitentia ductus vult iurare di-
cunt docto.ꝙ admittitur ad purgandum moram si res est it
gra:ꝛ ius rei non est effectum deterius.ar.in.l.alia.j.de his q.
vt indig.ꝛ qd no.in.l.in criminali.j.de iurisdi.om.iud.nã hoc
videtur regulare in penis legalibus vt euitentur per desisten-
tiam vel purgationem more ante sentẽtiam.l.qui cum maior.
3 §.accusare.de bo.lib.¶ † In glos.ibi cum forte nolit causam.
expone.i.instantiam ꝛ vult dicere glos.ꝙ si sibi est licitũ renun-
tiare instantie saluo iure suo:videtur etiam licitum recusare et
iuramẽtũ pstare.Quare ergo patif:hanc penã.glos.d.ꝙ hodie
non est sibi licitum renuntiare instantie saluo iure suo:imo te-
netur vel prosequi vsq; ad sententiam vel renuntiare liti et cau
se vt in auf.qui semel.quomodo ꝛ quando iu.merito ergo si re
cusat iurare patif hanc penam:ac renuntiaret liti et cause post
quã non facit id quod est necessarium ad expeditionem cause:
certe hoc non erat statutum iure isto:ꝛ sic adhuc remanet con-
trarium gloss.sed dic ꝙ aliud est expresse renuntiare instantie:
quia tunc soluit expensas.aliud est recusare iuramentum pre-
4 stare ꝛ velle prosequi:ꝛ quia tunc punitur:vt hic.¶ † In glo.
ibi sol.ibi de absente.dic ꝙ ibi in eo q est cõtumax in non cõpa-
rendo qui propter hoc non cadit a iure suo.hic in non iurando
que contumacia reputatur maior.aliquando etiam prima cõ-
tumacia facit quem cadere a iure suo.vt in casu.l.locorum.j.de
omni agro deser.libro.xj.et in alio.ff.de iure fis.l.ij.§.senatus.
5 † Sed hic queritur quid in eo qui recusat respondere interro-
gatus qua pena punietur.ista enim sunt diuersa recusare iura-
re:ꝛ recusare respondere.breuiter dic ꝙ aut quis recusat respõ-
dere interrogationibus que fiunt ante lit.contest.ad prepara-
tionem iudicij de quibus habetur in ti.de interro.actio.ꝛ tunc
erat prouisum per.l.illius titu.haberetur pro confesso.vel pro
negante:prout sibi damnosius est et vtilius interroganti.vt in
l.de etate.§.qui tacuit.cum ibi no.eo.titu.ꝛ idem si respondet:
sed non ad propositum vel non clare:vt ibi patet.Aut recusat
respondere libello.et sic litem contestari et non erat prouisum
olim vel etiam hodie ꝙ habeatur pro cõfesso:imo proceditur
contra eum tanq̃ contra contumacem ad missionem ex primo
vel secundo decreto vel etiam cogitur precise captis pignori-
bus vel mulcta indicta.vt in.l.j.§.quid ergo.ff.de vent.inspi.et
quod no.in auf.qui semel.quomodo et quando iud.in gl.inter
dum recusat respondere positionibus que fiunt post lit.conte.
ad releuandum ponentem ab onere probandi.ꝛ tunc olim fuit
magna dubitatio:vt refert hic Cy.tamen hodie est hoc expedi
tum per.c.ij.de confes.ꝛ ꝙ habeatur pro cõfesso illa positio cui
recusauit respondere concurrentibus tamen tribus vel qua-
tuor.s.ꝙ fuerit iussus respondere per iudicẽ:ꝛ ꝙ ipe iussus fue
rit presens:ꝛ ꝙ sine iusta cã recusauerit.ꝛ ꝙ iã prestiterat iura-
mentum de cã calũnia et altero deficiente sec⁹.Unde si ante ius
sũ se absentauit licet iudex faciat eum citari vt veniat ad respõ
dendum positionibus ꝛ ipse non compareat:non potest iudex
pronuntiare eas haberi pro confessatis:vt est ibi casus.Spec.
tamen in ti.de positionibus.§.nono.circa medium.videtur te-
nere ꝙ si fecit eum citari cum comminatione ꝙ nisi compareat
pronuntiabit eas haberi pro confessa.ꝙ tunc possit in eius cõ
tumaciam hoc pronuntiare.hoc tamẽ videtur contra istũ text.
posset tamen saluari dictum eius si iudex ad eum misit copiã
positionũ et sic habuit noticiã:al's non potest dici ꝙ videatur
fuisse confessus ea que ignorauit:nã etiã si esset presens debe-
rẽt sibi legi ad hoc vt habeatur pro confesso.vt ibi not.Ja.aũt
Butri.quem videf sequi Bal.j.de iureiur.l.generaliter.§.his
de presentibus.dat alium modum ꝙ mittatur copia positio-
num ad iudicem loci vbi degit et quod per illum interrogetur
vt sibi iubeatur ex parte iudicis cause vt respondeat.ꝛ tunc per
inde est ac si presens coram iudice cause fuisset iussus respon-
dere sed certe poterit recusare comparere coram illo.Jd prece-
dens practica videtur melior ꝙ iudex cause mittat sibi copiam
positionum ꝛ iubeat sibi cum comminatione ꝙ respõdeat:al's
habebit eas pro cõfes.si autem simpliciter faceret eũ citari ad
respondendum positionibus:tunc secus qd etiam tenet Bart.
in.d.l.locor.j.de oĩ agro deserto.Predicta procedunt in cau-
sis prophanis:sed i causis specialibus puta beneficialibus vi
detur ꝙ non habeatur pro confesso qui recusaret iurare de ca-
lũnia vel de veritate:aut respondere positionibus ne alteri par
ti detur vitiosus ingressus quia forte nullum ius habet in be-
neficio nec propter fictam confessionem illius potest acquirere
cum non sit in eius potestate dare titulum:ꝛ ita videtur senti-
re Specu.ar.in.c.eum qui.de eo qui mit.in posses.nisi propter
contumaciam non comparendo non fit missio ex primo decre-
to in beneficialibus ratione predicta non etiam habent locum
predicta in causis criminalibus vt notat Bartolus in.l.j.j.
quomodo et quando iudex.in fi.tertie col.quia qui non deliqt
per confessionem suã verã vel etiã fictam non propterea effic
tur delinquens

6 cit delinquens. vt in. l. inter oēs. §. recte. ff. de fur. ¶ † In gloss. seq. ibi tu dic ſm Io. ꝙ sic. Cy. ſm alios vr̄ tenere precedētem opi. ꝙ appellari non possit. primo qꝛ est verus contumax. ergo non appellat. vt in. l. ꝛ post edictum. in fi. ff. de iudi. Scđo quia frustratoria esset appellatio. nam iudex appellationis visa recusatione iuramenti ꝛ ficta confessione confirmabit sn̄iam condēnatoriam sed cōiter tenet ista gl. nec ob. prima ratio quia verum est ꝙ vera contumacia tollit beneficium appellādi quando cōmittitur circa sn̄iam. qꝛ citatus ad ipsam audiendam noluit cōparere. sed hic non fuit commissa cōtumacia circa sn̄iam sed circa ꝓcessum. Preterea satis operaꝛ ista cōtumacia ꝙ faa cit haberi ꝓ confesso ꝛ dari sn̄iaꝫ cōtra se nō ergo debet inferri alind preiudicium vt appellare nō possit. [a] est singularis in clecām. circa fi. de elect. que est valde notabilis ad ꝓpositum. Ad scdam rationem respōdetur ꝙ imo non erat frustratoria. nam in causa appellationis poterit forte ostendere ꝙ iuste recusauit iurare si forte de hoc habeat priuilegiū. vel ꝙ lꝫ habitus fuerit pro confesso. non tamen debebat condēnari per id qđ habeꝛ in glo. seq. ꝛ eodem modo si quis recusauit respondere positionibus naꝫ poterit ostendere ꝙ iuste recusauit. quia forte non erat 7 eis respondenduꝫ secundum ea que not. in. §. ꝙ obseruari. † Et ex predictis soluitur questio in qua Bald. consuluit si statutuꝫ dicat ꝙ in causa criminali contumax ponatur in banno et habeatur pro confesso et possit condemnari de crimine: an si fuit condēnatus possit appellare: et determinauit Bald. ꝙ sic per hanc glo. ꝛ per illam glo. in cle. ꝛ etiam addit ꝙ poterit probare se maleficium non commisisse: quo facto sententia retractabitur. quia non deberet condemnari ex vera confessione si appareret ipsum non deliquisse. vt in. l. qui occidit. in fi. ff. ad. l. aql. ꝛ no. in. l. vnica. ꝗ. de confess. in glo. multo minus ex ficta. vt no. 8 Barto. satis eleganter. in. l. absente. circa fi. ff. de penis. ¶ † In glo. seq. que incip. per hoc ibi quid enim ꝛc. No. istam glo. que reputaꝛ singularis ꝙ quando ex tenore libelli apparet aliquid contra ipsum actorem propter quod reus deberet absolui: licet reus vere vel ficte confiteatur contenta in libello non debet condemnari sed absolui: quia censetur confiteri cum omnibus 9 suis qualitatibus: † ꝛ ideo allegatur ista glos. ꝙ licet bannitus b ex forma statuti [b] habeatur pro confesso: non tamen sequitur semper sit condemnandus: sed ex defectu inquisitionis vel eius forma veniret absoluendus. vt no. Bald. in. l. si vnus. §. pactꝰ. ff. de pact. per hanc glo. ꝛ adde quod no. p Bar. i. d. l. absenteꝫ. in fi. ff. de penis. facit. l. si filius. cū patre. ff. de interro. ac. ꝛ quod no. Guil. de cu. de iureiuꝛ. §. patronus.

2 ☞ Constitutio respiciens litis odinationem locum habet in litibus futuris super negotijs preteritis et in litibus pendentibus quo ad ea que restant.

3 Quando ꝓcurator constituiꝛ post litē contestatā ꝛ dubitaꝛ de eius mādato qn̄ debeat prestari cautio de rato.

4 Quid in causis in quibꝰ non contestatur lis.

1 **Sic enim.** † In. §. sed predictuꝫ sacr̄m. No. primo dū dicit ī ipso litis exordio ꝙ hꝫ iuramētū est prestandū a principio litis. i. statim post litis cotes. sꝫ hodie declaratum est in. c. j. co. ti. lib. vj. ꝙ hoc non fit de substātia quia licet non fuerit prestitum a princip. quia nō fuit petitum possit peti in quacunq; parte litis et debeat prestari: sed si fuisset petitum ꝛ non prestitum valuissent acta postea facta: vt no. 2 in. §. sed qꝛ veremur. ꝭ. e. l. ¶ † Item no. in ver. sinautē cause ad hunc precedentes secundū Bar. ꝙ constitutio respiciēs litis ordinationeꝫ locum habet in litibus futuris super negotijs pre- teritis. Itē in litibus pendentibus quo ad ea que restant. licet 3 non quo ad iā gesta. ¶ † Itē no. tert. ibi dū dicit in primo post hanc. l. ingressu ꝛc. pro eo quod no. i. l. nihil. ꝭ. de ꝓcu. qn̄ procurator cōstituaꝛ post lit. cōte. ꝛ dubitatur de eiꝰ mādato quādo debeat pstari cautio de rato: ꝛ dicitur ꝙ anteq̄ procedaꝛ ad vlteriora: sed si procederetur ꝛ nō petereꝛ cautio nō posset postea peti sicut nec post litem contestatam si ante contestationeꝫ non esset petita: quia quod operaꝛ cōtestatio in his que ꝓcedunt eā operaꝛ etiā primus actꝰ contradictorius in quo sequunꝛ cōte- 4 stationem. † ꝛ vide in casibꝰ in quibus non contestaꝛ lis qꝛ primus actus cōtradictorius habet viꝫ contestationis. vt no. i. c. j. de elec. lib. vj. non sunt alia. Laudetur deus.

Sequitur liber Tertiꝰ.

¶ De iudicijs. Rubrica.

2 ☞ Uerbum iudicium quot modis sumatur.

3 In iudicijs non est habenda discretio personarum.

1 ¶ † Quero quare loquiꝛ in plurali ꝛ non in singulari de iudicijs. Rn̄deo ꝙ sunt plures spēs iudicioꝝ. Sūt enī q̄daꝫ vniuersalia vt petitio h̄ditatis. vt in. l. j. in pn̄. ff. de rei ven. Quedā generalia. vt actio ꝓ socio. ff. ꝓ so. l. ꝓ socio. arbi. vel neg. ge. vel tutele. Quedā sunt particularia. vt rei vendicatio. qđ dic. vt. ff. de edē. l. j. in pn̄. gl. mag. Itē quedam sunt simplicia in qbus vnus est actor: ꝛ alter reus. Quedā duplicia in qbus vterq; est actor ꝛ reus: vt sunt iudicia diuisoria. ff. e. l. in tribus. ꝛ interdum vti possidetis. vt. l. ij. de interdictis: que oīa ꝓsequere. vt in spe. eo. 2 ti. ꝓ totū. † Itē hoc verbū iudiciū sumiꝛ multis modis. Primo pro actu triuꝫ ꝑsonarum: [c] vt actoris iudicis ꝛ rei: vt hic in ti. ꝛ. ff. e. ꝛ in. c. forus. de ver. sig. Scđo ꝓ instātia lit. vt. ꝗ. e. l. ꝓperandum. Tertio ꝓ vltima volūtate. vt in. l. j. ꝭ. de sac. san. eccle. d Quarto ꝓ discretione [d]. ff. e. l. cuꝫ ꝓtor. §. j. dum dicit iudicio caret ꝛc. Quinto ꝓ actione. vt in. d. l. in tribus. ff. eo. dum dicit in his tribus iudicijs. i. actio. ꝛ. l. mora. §. in bonefidei. ff. de vsur. Sexto pro sentētia. vt in. l. epale. ꝛ auꝛ. ibi posita. ꝭ. de epis. au. ꝛ a l. j. de re iudi. Septimo pro cā seu. q. vt. ꝗ. de ordi. iudi. l. qōnuꝫ. Octauo ꝓ voluntate. ff. de fideicō. liber. l. thais. §. lucius. Nono pro actis ꝛ scripturis que fiunt in iudicio. vt no. in auꝛ. vt ꝑ 3 po. no. impa. §. penul. † Et adde que no. ꝑ Archi. in prin. decreti ꝛ quod in iudicijs non est habenda discretio personarum: sed ita magnum iudicabis vt paruum. vt in. c. in iudicijs. extra de re. iur. lib. vj.

2 ☞ Quando sunt duo iudicia que sic se habent ꝙ sentētia absolutoria lata super vno potest parere exceptionē rei iudicate super alio: an possunt eodem tēpore cumulari.

3 Per litis contestationem an fiat nouatio ꝛ quid per citationē. ꝛ nu. 4. ꝛ. 5.

4 Iudicium nō incipit a citatione sed quasi ꝛ primo vt citatio dicatur actus iudiciarius. ꝛ non potest committi die feriato ꝛ ꝑ eam perpetuetur iurisditio iudicis delegati. vt non expiret vt per eam preoccupetur iurisditio ꝛ interrumpatur prescriptio xxx. annorum.

5 Si lata est sententia pro actore desinunt currere vsure pendente tempore quod datur iudicatis sed eo finito currit vsura centesima que est legalis ꝛ quid si feratur contra actorem.

6 Peremptio non cadit in eo quod non est in rerum natura.

7 Iudicium nō admittitur sup futuro. ꝛ qd si fundatur sup obligatione de presenti.

8 Usure que decurrūt tpe quo durat litigium an possint in iudicium deduci vel peti.

9 Nouatio voluntaria fit per stipulationem. ꝛ an possit fieri per alium contractum citra stipulationem ꝛ quid detrahatur pristine obligationi.

10 Nouatio necessaria q̄ fit pꝰ litis cōtestationē qd opereꝛ. ꝛ qd de nouatione q̄ fit per sn̄iam absolutoriam. ꝛ nu. 9.

11 Quid de nouatione necessaria q̄ fit per sententiam cōdemnatoriam. ꝛ nu. 9. ꝛ. 13.

12 Pro sententia an agatur via executiua. an actione iudicati que sit differentia.

13 In executione sententie an requiratur cause cognitio.

Iudicio cepto. Lex ista est difficilis in recitaꝛ. gl. ꝛ materie ꝯsueuit re- 1 peti. h. d. † Per litis cōtestationē factā super sorte nō perimiꝛ stipulatio vsurarū cōmissa vel cōmittenda nec impediꝛ cursus eaꝝ lite ꝑdēte: ꝛ vsure q̄ possūt peti iure actiōis si nō fuerūt petite ī iudicio sortis etiā illo finito peti possūt ī alio iudicio. h. d. Et primo premittit vnum ad euidētiam vsq; ibi: superest. Secundo determinat casum de quo queritur: ꝛ legiꝛ duobus modis in glo. que incipit. pendēte primo in stipulatione cōmittenda ꝛ sic loquitur de vsuris futuri tēporis currētibus post litem ceptā. alio modo vt loquatur de stipulatione vsurarum cōmissa: ꝛ sic de vsuris preteriti temporis que nō omnes fuerunt in iudicio sortis petite et erat dubium: an ille q̄ non erant petite possent in alio iudicio peti. Nos possumꝰ addere tertiam lec. ꝙ loquatur tam de futuris vsuris q̄ de preteritis hoc modo. Mutuaui tibi centum ꝛ per stipulationē promisisti. x. quolibet anno pro vsuris: stetisti per quatuor annos ꝙ sortem nō soluisti. ꝛ sic debes mihi quadraginta ꝑ vsur. egi ad repeti. sortis ꝛ etiam petij vsuras duorum annorum lis durauit per triennium deinde lata est sententia condemnatoria ī sortem et vsuris duorum annorum: nunc facta executione sententie vel etiam non facta: vellem petere vsuras aliorum duorum annorum que cucurrerant ante litem ceptam: ꝛ etiam triū annorum quibus durauit lis: queritur an possim. imperator respondet ꝙ per conte. factam super sorte nō fuit perempta stipulatio vsusfru. pro vsur. preteriti tpis: nec etiā pro habentibꝰ

a ¶ Ut appellare nō possit. addō Ludo. ro. ꝛ Alex. de imo. i. l. nō solū. in §. morte. ff. d ope. no. nū. phi. i. c. si iustꝰ metꝰ. d appel.

b ¶ Bānitꝰ ex forma statuti. adde bal. in. l. ij. ꝭ. eo. ti. et ꝑ Aellū ī tractatu de bānitis.

c ¶ Pro actu triū personaꝝ. Adde barb. in rubric. extra eo. ti.

d ¶ Pro discretione. Adde. §. tria. ij. qōe. vij. Arc. et doc. in. c. statutuꝫ. i. §. isup. de rescri. lib. vj.

a ¶ Incipit a citatione. adde bal. in l. j. C. de iur. et fact. igno. pau. de ca. in gl. rub. C. de i ius vo.

currere lite pendente. et ideo cucurrerunt. possunt ergo eas petere in alio iudicio iure obligationis et actionis que non finiuntur lite finita: licet secus in officio iudicis mercennario. ut. l. iiij. C. depo. Sed secundum primam lec. petij usuras omnium quatuor annorum: non autem tempore quo durauit lis: quia pro illo tempore adhuc non erant commisse: sed nunc commisse sunt et volo illas petere. Sed secundum secundam lec. gl. petij usuras duorum annorum tantum et tunc volo petere aliorum duorum annorum qui cucurrerant ante litem ceptam non autem volo petere pro tempore quo durauit lis. ¶ In tex. ibi: non est perempta: dic quod non est perempta obligatio et actio principalis competens ad sortem: unde stipulatio usurarum que est accessoria habet cui cohereat: ideo potest committi pro tempore quo lis durat. ¶ In tex. conuenire possis. s. in nouo iudicio habet verum intellectum: non autem in eodem: quia essent duo iudicia unum super sorte: alterum super usuris sicut essent duo libelli que iudicia sic se habent adinuicem quod lata sententia absolutoria super sorte ex eo quod non esset lata pareret exceptionem rei iudi. super usur. quia non est debita non potuerunt usure currere: quia debitor pretensus non esset in mora. ut in. l. lecta. §. sed cum sortis. ff. si cer. pe.
2 † Et regula est in materia cumulat. quod quando sunt duo iudicia que sic se habent quod sententia absolutoria lata super uno potest parere exceptio. rei iudic. super alio: ut quando unum est super principali aliud est super accessorijs: puta fructus vel usuras non possunt eodem tempore cumulari. ut. l. fundus. et. l. fundi. ff. de excep. et per Dy. in regula nul. pluri. de reg. iur. li. vj. et per Bart. in. l. edita. s. de edendo. dicet aliquis si ita est positio casus quam. s. feci non procedit dum dixit quod in eodem libello petij sortem et etiam usuras preteriti temporis: et sic cumulaui ambo illa iudicia: dixit Dyn. in dicto. c. nullus. quod in eodem libello bene possunt cumulari. sed in alio libello dato post litem conte. super uno non possunt cumulari et ita loquitur contrarium. Bart. non tenet istam distinctionem per. l. interdum. de pub. iudi. et. j. quando ciuil. actio preiu. criminali. l. j. ubi ciuilis et criminalis in eodem libello cumulari non possunt. et ipse idem Dy. dicit quod non est alia ratio nisi quod sententia absolutoria lata in uno facit preiudicium in alio. nec obst. aut. de fideius. §. sed neque. ubi personalis et hypothecaria possunt eodem libello cumulari: et tamen absolutoria lata super personali parit excep. rei iudi. super hypothecaria: quia ibi est alia ratio: quod dicit ut ibi per eum. Pe. de bellaptica. et Cy. post eum videntur dicere quod etiam in diuerso iudicio potest cumulari iudicium usurarum cum iudicio sortis dummodo non pure petantur usure: sed sub conditio. si feratur sententia pro actore in sorte: quod dictum non placet: quia sic istud iudicium totum fundaretur super futuro quod esse non potest. ut. l. non quemadmodum. ff. eo. nec posset procedi super isto secundo libello dato super usuris quousque lata esset sententia pro actore super sorte. Ad quid ergo frustra dabitur talis libellus. mihi videtur et semper visum fuit quod Dy. dicat veritatem: et pro eo est casus in ista lege ponendo: ut. s. posui. quia in primo libello petij sortem et usuras incursas. et dico quod tunc videor eas petere sub conditione si feratur sententia pro me super sorte. arg. j. loca. l. conductores cum glo. et extra de testa. c. raynaldus. in glo. que incipit. sed nunquid. Sed in alio libello dato super usur. post litem contest. super sorte nec pure nec sub conditione potest cumulari hic secundum eum. primo per dictam regulam et per id quod. s. dixi: sed debeo expectare quod feratur iudi. sortis. et si feratur pro me sententia apparebit quod usure sunt mihi debite. et sic potero eas petere in alio iudicio: non autem in eodem si est dubium: an pro me feratur vel non: et sic est incertum an usure sint debite vel non. Nec ob. primo dicta. l. interdum. et. l. j. quando ciuilis actio: quia ibi sunt duo iudicia eque principalia que sic se habent quod sententia absolutoria lata super uno potest parere excep. rei iudi. super alio: quo casu nec eodem libello nec diuersis possunt cumulare: sed uno expedito pro accusatore poterit aliud inchoari: secus si contra eum: sed quando unum est super principali aliud super accesso. debet distingui prout distinguit Dy. aut in eodem libello et possunt cumulari. aut in diuersis: et tunc secus: et pro hoc quod not. in glos. in. l. qui de inoffi. in mag. glo. ff. de inoffi. te. que dicit quod in eodem libello potest intentari querela et petitio heredi. et tamen sententia contra actorem super querela pareret excep. rei iudi. super heredi. Item dicit Bald. in iudicio restitutionis in integ. quod vocatur rescindens et in actione rescissoria ut possit cumulari in eodem libello: dicit tamen quod cumulatio debet fieri sub conditione. mihi videtur quod censeatur semper sic fieri: quia est de natura istorum iudiciorum. ¶ † In gl.
3 ibi quod fit lit. conte. Contra glo. oppo. duobus modis: primo quia per conte. fit nouatio voluntaria per quam tollitur prima obligatio sortis: ut. l. solutionem vel iudicium. ff. de sol. et no. ibi gl. mag. post princi. ibi item fit hic voluntaria lit. contest. etc. et per consequens perimitur stipulatio usur. committenda. ut. ff. de noua. l. noua. cuius contrarium hic dicitur in tex. Sol. intellige gloss. in contest. facta cum eo qui inuitus venit ad iudicium. ut quia erat citatus quo casu per contes. non fit nouatio voluntaria: sed necessaria per quam non tollitur actio prima sed noua qualitas ei adijcitur. ut in ea. glo. mag. sed si fieret contest. cum eo qui non inuitus comparuit sed sponte ut si volebam agere contra te et feci te citari: alius sponte comparuit et suscepit in se iudicium animo nouandi: quod facere non potuit te inuito: sed inuito me sed consentiente. ut. l. mandato meo. §. j. ff. man. tunc fateor contrarium quod non procederet ista glo. nec iste
4 tex. ¶ † Secundo oppo. quod imo iudicium incipit a citatione.[a] ut in
a stitu. de pena teme. litigan. §. fi. et no. s. de in ius vocan. super rubrica. So. per cita. proprie non incipit: sed quasi incipit quantum ad aliquos effectus. primo ut citatio dicatur actus iudiciarius hinc est quod non potest committi die feriato. ut no. in. l. dies festos. j. de ferijs. non sic in datione libelli. l. miles. §. seragita. de adul. Item ut per eam perpetuetur iurisditio iudicis delegati ut non expiret. ut in. c. gratum. et. c. relatum. de offi. deleg. Tertio ut per eam preoccupetur iurisditio si sunt duo iudices ordinarij quorum quilibet habet iurisditionem insolidum et unus facit citari: alter non potest se impedire. l. si quis postea. ff. e. Item ut per eam interrumpatur prescriptio. xxx. an. ut. l. sicut. de prescripti. xxx. an. per istos autem effectus nulla fit nouatio etiam necessaria: quia nulla qualitas adijcitur obligationi pristine: sed per conte. vere incipit iudex et per eam adijciuntur plures qualitates pristine obligationi: de quibus in glo. mag. ver. necessaria autem ratione. quartum dicitur fieri nouatio. et illa faciebat dubium in hac. l. ut no. in seq. gl. ¶ In glos. sequenti super verbo usurarum. ibi dum dicit qui pendente iudicio etc. hoc non dicitur expresse in ista. l. sed satis colligitur ex eo quod dicitur quod non est peremptoria: sed bene dicitur expresse in. l. lite. de usu. ff. Et ra-
5 tione colligitur ex. l. non solum. de regu. iur. ¶ † Sed quero si lis est finita an postea currant usure contra acti. Rndeo si lata est sententia pro actore desinunt currere et pendente tempore quod datur iudicatis nulla usura currit: sed eo finito currit usura centesima que est legalis. ut. j. de usu. rei iudi. l. fi. et no. j. in glo. mag. circa fi. ibi dum dicit decidit autem etc. Si vero lata est sententia contra actorem non solum desinunt currere in futurum: sed etiam in iam decursis obst. except. rei iudi. si reus fuit absolutus quasi non debitor. vel quia actor non probauit. ut in eadem glossa mag. ver. si sit quoque necessaria per sententiam etc. sed si lata est ex eo quod debitor soluit non obst. excep. rei iud. in usu. quam ante solutionem cucurrerant: sed post solutionem non currunt. sunt enim duo debita diuersa. unum sortis: aliud usurarum. et uno soluto remanet alterum: ut. ff. de eo quod certo loco. l. centum capue. et. l. j. de sol. et hoc tenet hic Cy. in secunda opp. et in distinctione: sed si lata est absolutoria ex eo quod sit prescriptum obligationi sortis similiter nocet in usuris etiam preteritis. ut. j. de usur. l. eos. in princ. Nec ob. j. de luitione pigno. l. intelligere. quia ibi due erant actiones: una personalis. altera realis scilicet hypothecaria et minori tempore prescribitur personalis quam hypothecaria secundum Cy. Secus quando ambe sunt personales. s. principalis et accessoria que possunt peti una cum principali: sed non possunt peti ut pena sublata principali etiam per solutionem tolleretur pena. ut in. l. ij. in princi. ff. si quis cau. Et per ista declarantur quedam dicta Cy. posita hic satis confuse. ¶ In gl. ibi quasi hec nouatio. certe in hac. l. non dicitur quod fiat nouatio per contesta. Rndeo bene dicitur in. l. aliam. ff. de noua. ¶ In gloss. ibi sed contra est. et ad contrarium rndeo quod procederet in nouatione voluntaria: de qua. j. in glo. mag. post princ. Nos loquimur de illa que fit per conte. factam cum inuito que dicitur necessaria: et per eam non tollitur obligatio. sed noua qualitas ei adijciatur per. l. non solent. de reg. iur. et. j. in gl. mag. vers. necessaria. ¶ In glo. ibi alij dicunt. s. timor dicti contrarij de nouatione. sed doc. dicunt quod ista lect. est vera in se: sed nullam habet dubitationem: declaro: quia si stipulatio est iam commissa. et sic inceperunt usure deberi: etiam si fieret nouatio voluntaria per quam tolleretur obligatio principalis non perimeretur stipulatio usurarum iam commissa sicut nec per solutionem sortis: ut. s. dixi. sed ponendo quod loquatur de usuris futuri temporis et in stipulatione nondum commissa sublata principali non possunt usure currere pro sorte que non debetur vel cuius obligatio
6 est peremptoria. ut. l. lecta. §. sed cum sortis. ff. si cer. pe. ¶ † In gl. sequenti ibi secundum primum casum scilicet quod loquatur de usu. futuri temporis. et sic improprie dicit quod non est perempta: quia peremptio non cadit in eo quod non est in rerum natura. argu. l. nam et si sub conditio. §. rumpendo. de iniusto testamen. certe licet non commissa. est tamen interposita et ex ea oritur obligatio conditionalis si debitor erit in mora soluendi. ergo proprie loquendo potest in ea cadere peremptio. et tamen
7 hic dicit quod non perimitur. ¶ † In glo. que incipit. quia nec poterat. secundum primam gl. communiter reprehenditur: nam procederet quod dicit glos. quando totum

qñ totũ iudiciũ fundaret super futuro:vt si nõ peterẽ sortẽ sed
peterem te condemnari ad vsuras futuri temporis cũ erũt cõ-
misse vel ad cauendũ ipsis soluẽdis.tũc enim q2 est quid mihi
imputetur quare non peto sortem.et sic faciam cessare cursum
vsurarum:⁊ etiam q2 totum iudiciũ fundatur super futuro: ta
lis petitio nõ admittit:ita loquit.l.j.§.j.ff.de vsu.⁊.l.nõ quem
admodũ.ff.eo.sed q2 hic loquit qñ petij sortez:⁊ sic nihil est ꝙ
mihi imputet⁊ fundo iudicium super obligatione de presenti.
dicunt doc.ꝙ possum petere te condemnari non solũ ad sortez
⁊ vsuras preteriti temporis:sed etiã ad vsuras futuri tẽporis:
que currerẽt quousq lis durabit:vt hic plene in.l.j.de sen. que
sine cer.quanti.Et ideo si non peterem sortem:sed peterem vsu
ras preteriti tpis non possum adijcere rẽ futuri tpis.arg.eorũ
que habentur in.l.j.j.de fideicõ.hoc nõ placet:q2 est quid mihi
imputet.fateor tñ ꝙ si in annuis prestationibus peto aliquas
iam preteritas:⁊ sic fundo iudiciũ super pñti possum etiaz pe
tere cõdemnationẽ fieri super futuro:q2 non est quid mihi im-
8 putet:ita loquunt que no.in.l.j.j.de fideicõ. ¶ †In gloss.ibi:
sed tñ format oppo.s.dixi ꝙ vsure tpis quo durauit litigiũ nõ
poterũt in iudiciũ deduci vel peti cõtra de.l.ediles.§.itẽ scien-
dum.de edi.edic.dixit Azo quem sequitur glo.ꝙ non poterũt
peti in libello:q2 adhuc non erant decurse:sed in calculo feren-
de sñie:⁊ sic quando erant decurse põt implorare officium iudi
cis mercenarium.vt etiam in illis faciat condemnationẽ:lz nõ
fuerint petite in libello.Joã.tenuit contrarium:q2 ille.§.loqui
tur in actione bonefidei:nos loquimur in stricti iuris.Itez lo-
quitur in accessionibus que non veniunt iure obligationis vel
actionis:sed officio iudicis mercenario vnde si non possent pe
ti ante sententiam:non possent peti post per.l.iij.j.deposi.nos
loquimur in vsuris deductis in stipulationẽ que possunt peti
in act.⁊ ob.vnde nõ est necessariũ officiũ iudicis:q2 possunt pe
ti post sñiam.glo.dicit ꝙ iste responsiones nõ sunt bone per.l.
non solum.de rei vendi.ff.per quam ambe iste rñsiones cõfun-
dũtur:q2 loquit in stricti iuris iudicijs ⁊ in accessionibus que
poterant peti iure act.vel.l.aquil.⁊ tñ ibi dr ꝙ officiuz iudicis
mercenarium potest in calculo ferende sententie implorari : vt
in illis condemnari faciat:licet nõ fuerint in libello petita.Do
ctores tenent opinionem Jo.⁊ ipsam dicunt esse veram.Quia
quedã sunt accessiones que veniũt ex natura ac.vt vsure ex mo
ra in actio.bonefidei.Itez fructus ⁊ deterioratio rei in actione
stricti iuris reali vt est in rei vendi.⁊ fateor ꝙ pro illis potest
implorari iudicis officiũ si lite pendente emergũt:lz etiam cõ-
petat actio ordinaria:vt in dicto.§.item sciendum.⁊.l.nõ solũ.
⁊ sic non est fienda differentia inter actio.bonefidei ⁊ stricti iu-
ris:sed inter accessiones an veniant iure actio. vel non. Usure
autem in actione stricti iuris non veniunt de natura actio.etiã
post moram etiam post litem contesta.vt.l.j.⁊ ibi no.j. de con-
di.inde.ergo pro eis non potest implorari iudicis officiuz: sed
debuit in nouo iudicio ⁊ nouo libello peti primo finito ⁊ lata
sententia pro actore sed eo pendente etiam in nouo libello non
possent peti vt.s.dixi.q2 non põt fieri cumulatio. ¶ Pro opi.
Jo.ꝙ nouo iudicio opus sit:videt esse casus in.l.athenis.cum
l.seq.ff.de aqua plu.ar.Sed pone ꝙ erat actio bonefidei in qua
veniebant vsure officio iudicis post morã ex natura actio. fue-
runt tamen deducte in stipulatione vtrum lite pendente in cal
culo ferende sententie poterit actor petere ꝙ fiat condemnatio
in illis que cucurrerunt lite pendente:nam in illis que concur-
runt clarum est ꝙ non.dic ꝙ sic:⁊ isto casu potest ꝓcedere opi.
Azo.quam tenet glo. licet doc.non tangant.Nec obst.ꝙ ꝓ eis
datur actio ex stipulatione:quia non propterea cessat officium
iudicis mercenarium deseruiens actioni:vt est casus in.d.l. nõ
solum.de rei vendi.sed officiuz iudicis nobile bene cessaret vbi
competeret actio ordinaria cum illud sit extraordinarium : vt
in.l.in cause.in prin.ff.de mino.⁊ non veniat deseruiendo actio
ni:iuxta no.in.l.in prouinciali.de ope.no.nun. ¶ Et ex predi-
ctis apparet declaratum principium gloss.mag.⁊ ꝙ non bene
dicit dum ibi sentit ꝙ lite pẽdente possit implorari iudicis of-
ficium pro istis vsuris si ponimus ꝙ actio competens ad sor-
9 tem erat stricti iuris. ¶ †In gloss.mag.ibi quia noua.diuide
in quatuor partes.Primo loquitur de nouatione voluntaria
per quam permittitur actio prima:quia dicitur vnius obliga
tionis in aliam transfusio vsq ibi necessaria.Secũdo de neces-
saria que fit per lit.contest.per quam actio prima non perimi-
tur:sed noue qualitates ei adijciuntur in fauorem actoris:⁊ ꝓ-
pter hoc dicitur nouatio:vt.l.aliam.ff.de nouatio.vsq ibi etiã
quoq.Tertio loquitur de nouatione necessaria que fit per sen
tentiam absolutoriam per quam similiter actio prima non pe
rimitur nec etiam naturalis obligatio:sed tollitur sibi effectus
q2 contra eam paratur exceptio vsq ibi. si autem damnatus.
Quarto loquitur de nouatione necessaria que fit per sententiã

condemnatoriam:⁊ per eam similiter nõ tollitur actio prima:
sed alia noua cum illa accumulatur:in aliquibus tamen distra
hitur:vt in glo.habetur vsq in fine. ¶ Circa primam partem
a dũ glo.dicit ꝙ nouatio volũtaria[a] fit ꝑ stipulationez. queritur
vtrũ possit fieri ꝑ ꝯtractũ citra stipulationẽ.rñdetur ꝙ sic si ex
presse hoc agat:vt plene no.in.l.si mandato meo.§.j. ff. mand. a
secus si non agat expresse etiam si interueniat noua persona.vt
l.item illa.§.fi.ff.de consti.pec.⁊ in hoc differt a stipulatione:q2
per eam inducebatur olim nouatio non solum cum agebatur
expresse sed etiam tacite per interuẽtum noue persone vel si ali
quid adijciebatur pristine obligationi:vt.l.qui vsumfructum.
de verbo.oblig.⁊.l.ij.de noua.hodie secus nisi agatur expresse
vt.l.fi.j.de noua. ¶ Item quero quid detrahitur pristine obli
gationi.Respõdeo quia illa tollitur:⁊ etiam priuilegia que si-
bi inerant in fauorem actoris ⁊ ex conuentione partium: vnde
liberantur pignora ⁊ fideiussores:⁊ tollitur stipulatio vsurarũ
nec censetur repetita in obligatione nouãte vt in.l. nouatione.
cum alijs allegatis in glo.ff.de noua.sed priuilegia que inerãt
ex dispositione legali censentur repetita in obligatione nouan-
te:vt.l.ij.ff.de priuileg.credito.§.j.ante fi.⁊.l.aliam.ff.de noua-
10 tio.⁊ ibi not.in glo. ¶ †Circa secundam partem dum glo.dicit
ꝙ perpetuatur per contest.ad.xl.annos.etiam si prius erat an
nalis vt in.l.fi.j.de prescrip.xxx.an.per aliũ autem actum citra
contesta.vt per citationem non perpetuatur ad.xl.an. lz qñq
interrumpatur prescriptio longi temporis:vt no glo.in.l. cuz
notissimi.de prescrip.tri.an.Fallit tamen istud quod dicit glo.
in vsucapione triennij que est inducta mero fauore vsucapien-
tis.nam per litis contesta.nec interrumpitur nec perpetuatur
actio mero iure:vt.ff.pro emptore.l.ij.§.fi.⁊.l.si post acceptuz.
ff.de rei ven.⁊ ibi no.⁊ etiam.j.in glo.dum dicit ⁊ etiam vsuca-
pio quantũ ad effectũ currit tamen ⁊c.Nam illa verba quantũ
ad effectum currit tñ ⁊c.debent referri ad verbum vsucapio.nõ
autem ad verbum prescriptio.s.longi temporis in rebus mobi
libus.illa enim bene interrũpitur mero iure:⁊ actio perpetua-
tur vt in.l.more.de rei vendi.Quod autem dicit glos.ꝙ efficit
transitoria in heredes exemplifica in actio.penalibus que non
transeunt ad heredes ante lit.contesta.vt in.l.j.ff.de pri.delic. ⁊
j.ne ex delictis defunctorum.Item quod subditur in glo.ꝙ pe
riculum rei transfertur in reum declara:quia per contest.indu-
citur mora si nõ precessit interpellatio vt.l..fi.ff.de triti.q2 post
moram periculum speciei debite pertinet ad debitorem : vt.l.
quod te.si cer.peta.secus ante.vt.l.si ex legati causa. de verbo.
obli.Item quod dicit glo.ꝙ actio rescissoria perpetuatur sup
ple secus in officio iudicis rescindẽte per quod petitur restitu-
tio in integrum.nam debet peti ⁊ etiam causa terminari infra
quadriennium continuum qua restitutione concessa oritur vti
lis actio que prius fuerat directa ⁊ erat perempta per prescri-
ptionem ⁊ durat anno:vt.l.fi.s.qui.ex cau.maio.⁊.l.in honora
rijs.§.sed cum rescissa.de actio.⁊ obliga.⁊ prescriptio interrũ
pitur per contesta.⁊ etiam actio perpetuatur ad.xl.an.De ter-
tia parte glo.dic vt plene no.in.l.iulianus.de condic. indebiti.
11 ¶ †Circa quartam partem glo.reprehẽditur in duobus.pri-
b mo dum dicit ꝙ ex sñia condemnatoria oritur actio in factuz[b] b
nam imo vocatur actio iudicati:vt in.l.miles.§. qui iudicati.
ff.de re iud.licet ex iuramento oriatur actio in factum: ⁊ etiam
ex sentẽtia arbitri emologata.Item in alio quia vult ꝙ ex sen-
tentia condemnatoria lata in reali non oriatur actio persona-
lis in factum vel iudicati:sed vtilis rei vendicatio.contrarium
no.per glo.in.l.nam ⁊ postea.§.fi.⁊.l.sed si possessori.de iureiu
ran.Et illa communiter tenetur per doct.quod oritur in reali
sicut in personali. ¶ Item dum dicit glo.ꝙ prima actio dat ⁊
noua sibi accumulatur:quod dic:vt no.in.l.fi.j.de vsur.rei in,
⁊ quod actor potest iterum intentare acti.primam nec sibi põt
obijci de sententia cum sit lata in fauorem actoris per.l.euidẽ-
ter.ff.de excep.rei iudic.Supple ad glo.ꝙ bene põt obijci alia
exceptio peremptoria:puta pacti vel solutiõis vel prescriptio
nis que fuerũt omisse in primo iudicio:⁊ ideo fatuus est actor
qui actionem primam intentat cũ possit agere ex sentẽtia actio
ne iudicati:⁊ tunc ille exceptiones non possent obijci per.l.perẽ
ptorias.j.sen.rescin.non pos.⁊ hoc vult glo.notabilis in.l.duo
12 bus.ff.de excep.rei iudi. ¶ †Item dum glos.dicit ꝙ sententia
habet executionem paratam non intelligas ꝙ actio in factum
sit illa sed est officium iudicis nobile quo potest peti executio:
l.a diuo pio.per totam legem.ff.de re iudi.⁊.l.minor.xxv.anñ.
cui fideicommissum.ff.de mino.In actione autem iudicati nõ
proceditur executiue:sed ordinarie scilicet dato libello ⁊ lite cõ
testata.vt no.de execu.sententie.in princip.in Specu.Et pro-
dest agere tali via ⁊ modo:quia executio non potest fieri per iu
dicem qui tulit sententiam vel per alium ad literas eius vt.l.ꝑ
perandum.§.si autem reus.j.eodem.sed actio iudi.posset mo

a ¶ Nouatio volũtaria.adde an nouatio voluntaria tollat priuilegiuz vide ꝑ Bart.in.l.aliam.ff.de noua.Bart.in.l.si is q.ff.de iure fis.

b ¶ Actio ĩ factũ.Adde quotuplex sit actio in factũ ⁊ qñ ⁊ quõ cõpetat.vide glo.in.§.fi.insti.de interdi. bal.in.l.ex placito. in v.⁊.vij.q.C.de rerũ permu.

a ❡ Requirat̃ citatio. adde Bar. in l. decē. ff. de verb. obl. Bal. in. l. j. in iiij. co. C. ne fi. pro pa. Bal. ī. l. fi. ī. §. j. ff. si cer. pe.

neri coram quocūq; iudice ordinario vbi reus sortiret̃ for; nec
requirūtur litere iudicis qui tulit sn̄iam. l. argentariū. §. nomi
ne pupil. ff. eo. tit. qd̄ est plus q̄ȝ intentare actionem primaȝ per
13 id qd̄ ego dixi. s̄. de exer. perēptorijs. ❡ †Inquantū glos. dicit
ꝙ executio fit sine cognitione innuit ſm Bal. ꝛ Ange. ꝙ in exe
a cutione sn̄ie non requirat̃ citatio[a] partis al's non diceret̃ fieri si
ne cognitione: q2 citat̃ vt cōtradicat si vult ꝛ potest: ꝛ in ista cō
tradictione vertit̃ cause cognitio: vt in. l. in cause. ff. de mino. de
hoc articulo dic breuiter per Inno. in. c. ex ratione. de appel. et
per Bar. in. l. a diuo pio. §. in venditione. ff. de re iudi. ꝛ p Bal.
qui allegat illam glo. s̄. de iur. ꝛ fac. igno. l. j. Et adde bonā pra
cticam que colligitur in. l. defendente. ff. de auto. tu. ꝛ ibi omni
no vide Bar. ❡ Ultimo etiam glo. reprehendit̃ inquantū di
cit in fi. ꝙ per sententiam condemnatoriaȝ detrahitur pristine
obligationi: q2 vbi erāt primo plures obligati insolidū: si sim
pliciter condemnat̃ qlibet est obligatus pro parte. l. j. j̄. si plu
res vna sententia. nam illud est verū in obligatione vel actione
q̄ orit̃ ex sententia: q2 non censent̃ condemnati qlibet insolidum
nisi hoc expresse dicat̃: licet sint obligati insolidū. Ceterū pri
ma actio ꝛ obligatio q̄ nō sunt sublate in suis terminis durāt:
ꝛ si actor eligeret agere potius actione prima q̄ȝ ex sentētia pos
set cōuenire quēlibet nō insolidū dico simul sed separatim. vel
simul cuȝ protestatione qd̄ vna solutione contentus est: vt not.
Bar. in. l. ij. §. fi. de duo. re. Non sunt alia.
2 ☞ Si actio realis sit generaliter ꝓposita nulla expressa cau
sa lȝ in prosecutione vna causa tm̄ exprimat̃ ꝛ secuta sit sn̄ia ab
solutoria an obstet exceptio etiam in alijs non ꝓsecutis ꝛ qd in
actione personali. ꝛ nu. 3. ꝛ. 4.
3 Quid si generalitas fuit circa causas rei petite.
4 Q. si opponitur tibi exceptio que presupponit actionē cautus
sis replicare alias succūberes lȝ iudici cōstaret tibi competere
replicationē: q2 nō debet de facto supplere: ꝛ quid si exceptio nō
presupponat actionem.
1 Licet iudice. †Sn̄ia absolutoria gn̄a
liter lata super actiōe ge
nerali ꝛ etiā super generali petitione mero iure por
rigit effectum suū etiam ad nō prosecuta in iudicio
sed de equitate contra exceptionem rei iu. in non prosecutis da
tur replicatio. h. d. ꝛ est subtilis. l. ꝛ semper allegatur. Ibi egi
sti generaliter proposita act. tute. vt redderet rationeȝ admini
strationis ꝛ reliqua sub qua actione omnes species comprehē
debantur: sed actor non fuit prosecutus nisi quasdam in qui
bus reuera tutor non erat obligatus: ꝛ omisit vnam prosequi
ex qua re erat obligatus. Iudex autem illum tuto. simpliciter
absoluit a petitione ꝛ sententia transiuit in rem iudicatā. Tūc
si actor vellet eandem actionem intentare pro specie non prose
cuta: dicitur ꝙ potest. q2 illa actio etiam in prosecu. nō est ipso
iure sublata cum nec naturalis obligatio sit sublata ꝛ actio re
mansit in virtute naturali: lȝ non potuerit ex sola naturali ori
ri: sed etiam ex ciuili: ꝛ illa sublata est iuxta plene nota. in. l. iu
lianus. de cōdi. inde. sed in prosecutis obstat exceptio ꝛ non da
tur replicatio. Sed in nō prosecutis: lȝ obstet mero iure datur
replicatio de equitate que preualet: vt. j̄. eod. l. placuit. que fun
datur in hoc ꝙ iudex inspecta veritate non censetur ipsum vo
luisse absoluere a specie non prosecuta de qua nullam notitiaȝ
habuit ꝛ animus iudicis in hoc debet attēdi: vt. l. si ex testamē
to. in fi. cum. l. seq. in prin. ff. de exce. rei iudi. Et si dicatur si ita
est: ergo non deberet ob. excep. in non prosecu. ꝛ sic nō esset op9
replica. postq̄ȝ non censetur ab illa specie absolutus. Respon
deo de rigore iuris bene censetur iudex sensisse de omni specie
que sub actione generali poterat cōprehēdi: vt. l. sub pretextu.
la. ij. cum ibi nota. s̄. de transac. Et hoc est potius ex fictione q̄ȝ
ſm veritatem: sed inspecta veritate secus: ideo obst. exceptio. ꝛ
datur replicatio. Sed contra q2 nullo modo obst. vt. d. l. si ex te
stamento. cū. l. seq. cū ibi no. in glo. Sol. duobus modis. Pri
mo q2 hic fuit absolutus reus generaliter in illis fuit condem
natus in prosecutis ꝛ in non prosecutis ꝛ non fuit absolutus: ꝛ
2 sic ob. excep. †Quinimo si fuissent in iudiciū deducta exp̄sse ni
si exp̄sse fuisset absolutus ab eis nō valeret sn̄ia cōdemnatoria
in prosecutis: vt not. in. l. j. s̄. si aduer. rem iudi. sed ideo vbi va
luit ꝓsecutio. q2 de prosecu. non fuerit facta expressa mentio in
libello. Uel dicit ꝙ hic loquitur in actione generali tutel. sub
qua omnes species dicte administrationis comprehendeban
tur. ibi loquit̃ in actione ex testō que non erat gn̄alis: vn̄ etiā si
reus fuisset absolutus simpliciter talis absolutio nō porrige
ret effectū suum vltra prosecuta. ꝛ sic in non prosecu. non obst.
exceptio nec esset opus replicatione. Sed contra ꝙ lȝ actio nō
sit gn̄alis. si tn̄ sit generaliter proposita ꝛ prosecutio sit facta in
vna sententia absolutoria noceat in alijs etiam non prosecu. vt
l. ꝛ an eadem. §. exceptiones. de excep. rei iudi. Solu. glo. no. in

d. l. si ex testamento. ꝛ in. l. habebat. in princ. de instito. dicit hoc
verum in actione reali que si fuit generaliter proposita nulla ex
pressa causa: licet in prosecutione vnam causam tantū vel alias
expresserit: ꝛ secuta sit sentētia absolutoria obstat exceptio: etiā
in nō prosecu. sed in actiōe personali secus. vt dicta. l. habebat.
3 ꝛ hoc perpetuo tene menti. ꝛ vide gl. in illa. l. habebat. ❡ †Et
cōclude ꝙ aut generalitas petitionis fuit circa res: aut fuit cir
ca causas rei petite. Primo casu si prosecutio fuit specialis in
quibusdam rebus ꝛ sententia generalis: ꝛ queritur an obstet in
non prosecutis. est distinguendum inter actionem generalem ꝛ
obstat: sed datur replicatio. vt hic. ꝛ actionē non generaleȝ sed
singularem. ꝛ tūc mero iure nō obstat per illam. l. si ex testō. ſm
vnū intellectū de quo. s̄. dixi. Secundo casu qn̄ generalitas est
circa causas: debet distingui inter actioneȝ personalē: ꝛ obstat
exceptio mero iure in nō prosecutis: sed datur replicatio: ꝛ iste
est casus in. l. habebat. de instito. ꝛ actionem realē: ꝛ tunc ob. ex
ceptio ꝛ nō datur replicatio per glo. que est ibi: ꝛ in dictis. ll. et
per. l. ꝛ an eadē. §. actiones. ꝛ ista non tangūtur per doc. ꝛ tamē
sunt vtilia ꝛ necessaria. ❡ In tex. ibi: si rursus eundem iudicē
glo. dicit ꝙ habuit necesse hoc facere ne cause continentia diui
datur. Tu dic contrariū: q2 postq̄ȝ erat finitū primum iudiciū
potuit impetrare aliū iudicem licet primo pendente. secus per
rationem predictam. ꝛ ita no. in. c. si. de rescrip. ꝛ eo. ti. c. dispen
dia. lib. vj. ꝛ. j̄. eo. l. nulli. per Cy. ❡ In tex. ibi: contra vtilē exce
ptionē. intellige scȝ prima facie: q2 mero iure dabatur exceptio
etiā in nō prosecutis: sed nō in effectu. q2 per replicationē tollit̃
vt dixi in fi. ibi: doli mali: replica veteris. dic etiam non preha
bita resti. in integ. licet Azo cū legeret istā legem interrogatus
a quodam scholari dixerit contrariū: sed cuȝ scholaris diceret
quod dixi ꝙ non erat necessaria restitutio: dn̄s Azo se correxit
ꝛ cōmendauit scholarem: vt hic refert Albe. Per hoc videtur
reprehendi intellectus quorūdam: quem tenet Bar. in. d. l. ha
bet. de resti. dum dicit ad causam nō prosecutam nō pōt redire
nisi mediante resti. in integ. nisi ex causa iusti erroris: qd̄ nō pla
cet imo ipso iure de equitate. Et per istū tex. Pet. reprehendit
quosdam dicens ꝙ exceptio rei iud. nō est proprie exceptio: q2
ꝑsupponit actionē. nam si non esset ꝓprie exceptio non caderet
replicatio. preterea presupponit̃ actio que per sententiam non
est sublata: vt expresse dicit̃. s̄. in tex. ❡ Item do. Ang. dicit ꝑ
4 istū tex. †No. tu qui practicas palatiū ꝙ qn̄ opponit̃ tibi exce
ptio que presupponit actū. sis cautus replicare: al's succumbe
res: licet iudici cōstaret tibi cōpetere replica. q2 nō debet de fa
cto supplere: q2 si nō esset ꝓprie exceptio: q2 nō presupponeret
act. replicatio non est necessaria ꝛ iudex pōt supplere. qd̄ dic vt
in. l. si vnus. §. pactus. in glo. in opponendo. ff. de pac. ❡ Ulti
mo qd si actor non fecit aliquam ꝓsecutionē ꝛ fuit reus absolu
tus ꝛ actor vult agere an possit. ꝛ videt̃ ꝙ sic: saltē ope replica
tionis. q2 si facta ꝓsecutione in qbusdā pōt agere in non ꝓsecu
tis: ergo prosecutio in illo facta debet posse agere in oībus. q2
qd̄ iuris est de parte quo ad partē: debet esse de toto quo ad to
tum. Cōtrariū hic tenet Bal. q2 sic sn̄ia absolutoria nihil ope
raret̃: sed hic operat̃ saltē in prosecutis: q2 qn̄ aliqua fuit prose
cutio censetur iudex ad illam tm̄ habuisse respectū: sed qn̄ nul
la est ꝓsecutio facta censet̃ habuisse respectū ad oīa. Item vide
tur ꝙ cū in non prosecutis nulla fuerit adhibita cause cognitio
valeat sn̄ia saltē in non ꝓsecutis. ꝛ sic ipso iure possit agere per
ea que no. Bal. in. l. prolatam. circa fi. j̄. de sen. Solu. si nullus
terminus datus fuit ad probandum censetur lata subito ꝛ sine
deliberatione contra. l. ij. de senten. ex peri. reci. Sed hoc debet
intelligi ꝙ fuit datus terminus ad probandū: ꝛ sic nō dicit̃ la
ta sine cause cognitione ſm Bar. in. d. l. ꝓlatam. Bal. hic in fi.
dicit ꝙ fuit datus terminus in prosecutis nō super petitis: ex
cluderetur actor ex vi termini lapsi. hoc non placet: q2 raro ha
bet locum ista lex. cum semper detur terminus ad probandum
anteq̄ȝ fiat prosecutio: que dicitur fieri cum dantur articuli seu
capitula. non ergo excludit̃ lapsu termini postq̄ȝ de aliqua spe
cie nō capitulauit: tene menti. ❡ Limitatur ista lex per. l. si cū
tibi. j̄. eo. scȝ nisi non prosecuta sint dependentia a ꝓsecutione.
q2 tunc datur exceptio cū effectu ꝛ non replicatio. ꝛ per. l. de re
bus. in fi. de arbitris. ff. quando ignoranter omisit prosequi: se
cus si ex certa scientia. q2 tūc equitas nō suadet dari replicatio
nem dolosam ſm Pe. Cy. ꝛ Bar. per illam. l. singularem. sed
idem Cy. in addi. quaȝ hic ponit ex dictis Guil. de cu. tenet cō
trariū ꝙ dat̃ replicatio. tn̄ tenet̃ alteri parti ad omne damnuȝ
ꝛ interesse quod patit̃ ex iterata molestia. Et ita videtur esse de
mente illius. l. de rebus.
2 ☞ Que dicatur incidentia cause.
3 Dis sn̄ia lata sup emergenti vel incidenti dicit̃ interlocutoria:
sed super principali dicitur diffinitiua.
4 Sententia lata super principali causa an faciat preiudicium
in incidenti

in incidenti, postea principaliter in iudiciū mouendo.
Si lata est expresse super incidenti an preiudicet super eodem mouendo principaliter.
5 Si in causa principali ⁊ prophana que vertit corā iudice laico incidat aliquis articulus spiritualis: debet iudex illum remittere ad curiam episcopalem: ⁊ quis modus tenebit tūc corā epo: ⁊ quid in cā criminali. ⁊ nu. 6.
6 Quid si corā epo in cā spūali incidat aliqua questio de re prophana: ꝙ ipse cognoscat de vtroqꝫ.
7 Si opponat actori ꝙ est excōicatus ⁊ ipse replicat ꝙ excōicatio nō valuit vel negat ꝙ facta fuerit ꝙ debeat fieri remissio ad iudicem ecclesiastiacum.
8 Si in causa ciuili coram iudice seculari incidat ī causa criminali vel econuerso in causa criminali incidat causa pecuniaria. an iudex qui cognoscit de principali possit de tali incidēti cognoscere.
9 Qđ nō licet principaliter. an ⁊ qñ liceat in cōsequentiam.

1 Quoties. †Iudex q cognoscit de causa pñcipali potest etiam cognoscere de incidenti licet sit tale de quo principaliter cognoscere non posset. h. d. ⁊ semper allegatur. Permittit ꝙ de causa status cum sit magne iurisditionis: quia multum preiudicialis non possunt cognoscere nisi magni magistratus vt preses prouincie. non inferiores: vt magistratus municipalis vel iudicis delegati. vt. ĩ. de pedane. iudi. l. placet. hoc verū pñcipaliter: sed si in causa pecuniaria que vertit coraꝫ eis incidat causa status bene possunt cognoscere: †⁊ dicitur incidere qñ nō
2 mouetur per viam agendi sed per viam excipiendi vł replicandi: ⁊ ratio est: qꝛ tūc non expedit ꝙ super illo incidenti pnuntietur: sed sufficit ꝙ cognoscat ⁊ postea pronuntiet sup principali causa pecuniaria: vi. ĩ. de ordi. iudi. l. j. pōt tñ pronūtiare si vult lꝫ nō debeat: ⁊ ideꝫ in omni incidenti: vt. l. viro atqꝫ vxore. ⁊ ibi Bar. ff. sol. ma. ⁊ tunc an sñia lata super incidenti facit preiudicium super illo eodē postea mouēdo per viā agendi: dic vt plene no. in. d. l. j. de ord. iu. ⁊ p Bar. in. l. qui rome. §. duo fratres.
3 de verb. obli. in. ij. col. ⁊ in distinctione magna. ¶ †In tex. ibi disceptatio terminetur. s. tacite pronūtiando super principali nam si condemnabit reum tacite videtur pronūtiare agentem non esse seruū illius vel in sua potestate: qꝛ esset reū nō condemnare sed absoluere. vel dic expresse pronuntiando illū non esse seruū: lꝫ hoc facere nō teneat. ⁊ dic terminetur. s. per sententiam interlocutoriam: qꝛ sñia oīs lata super emergenti vel incidenti dicitur interlocutoria: sed super principali dicitur diffinitiua. ¶ In glo. j. ibi hereditatē petas. s. corā delegato vel magistratu municipali. ¶ In gloss. ibi dicam. supple ⁊ sic te agere non
4 posse. ¶ †In glo. fi. ibi sufficit ad libertatē: vt si reus qui condemnatus est ad restitutionem hereditatis non obst. exceptio ne seruitutis: ⁊ sic tacite videt pronuntiatum illum non esse seruum sed liberum. si vult postea per modum agendi principaliter petere declarari illum esse seruū non poterit: qꝛ obstat exceptio rei iudi. ex illa tacita pronūtiatione fauore libertatis: ⁊ sic sententia lata in principali facit preiudicium incidenti postea principaliter mouendo: non sic econuerso si reus fuit absolutꝰ ex eo ꝙ actor erat seruus si postea actor vult principaliter petere declarari se esse liberum poterit qꝛ talis sententia non preiudicat in incidēti nisi respectu illius cause super qua lata est: nō autem si postea principaliter in iudicium deducatur: ⁊ si declarabitur liber retractabitur prima sñia absolutoria lata sup hereditate. Sunt ergo duo articuli examinandi vnus an sñia lata super principali causa facit preiudicium in incidenti postea principaliter in iudicium mouendo. Alius si lata est expresse super incidenti: an preiudicet super eodem mouendo principa
5 liter de quibus ambobus dic vt in dictis iuribus habet. ⁊ per Inno. in. c. fi. de ordi. cog. ¶ †Extra glo. op. qꝛ vr̄ ꝙ iudex debeat illam causam statim remittere examinandā ⁊ terminandā ad maiorē magistratū qui pōt principaliter de ipa cognoscere: non aūt debeat ipse cognoscere: vt in. c. tuam. de ord. cogni. ⁊ in c. lator. qui fil. sint legi. Sed hic loquit qñ vtraqꝫ causa tā principalis ꝙ incidens erat prophana: sed si principalis erat prophana ⁊ incidēs erat spūalis vel ecclesiastica: vt super decimis: super matrimonio: super vsuris: tunc iudex laicus coram quo vertitur causa principalis sicut non posset cognoscere principaliter: ita nec incidenter: sed debet remittere ad curiam episcopalem: ⁊ tunc quis modus tenebitur corā episcopo. dic vt not. Inno. in. d. c. lator. Nam iudex secularis non est capax talis iu
6 risditionis spiritualis. †Sed econuerso si corā episcopo in causa spirituali principaliter mota incideret. q. pecuniaria, pphana: bene posset episcopus etiam de illa cognoscere per istū tex. ⁊ per. c. de prudentia. de dote post diuor. resti. qꝛ episcopus bene est capax iurisditionis tēporalis vel prophane: vt. s. de epi. au. per totuꝫ. ⁊ de epi. ⁊ cle. maxime in auť. cassa. ⁊ in auť. statuimus. Sed do. Cy. dicit ꝙ canoniste fecerunt sibi iura pro libito voluntatis ⁊ propter ambitum iurisditionis secularis occupande: sed male loquitur ẜm Bal. quia imo ista iura sunt fun
a data in ratione: quia spiritualia digniora sunt[a] ꝙ temporalia: sicut anima dignior est ꝙ corpus: ideo non est mirum si iudex secularis sit incapax iurisditionis spiritualis: sed non econuerso. facit. c. solite. de maio. ⁊ obe. Si ergo coraꝫ iudice seculari petatur executio instrumenti ⁊ opponatur ꝙ contractus ibi contentus est vsurarius ista cognitio remittitur ad curiam epi: et interim iudex secularis debet supersedere: ⁊ si non remitteret ⁊ pronuntiaret non valeret sñia ẜm doc. qꝛ peruerteret ordinem. Eodem modo si petatur hereditas per aliquem tanꝙ filiuꝫ legitimum ⁊ naturalem defuncti. ⁊ opponitur ꝙ non fuit matrimonium inter patrem ⁊ matrem debet remitti ad epm. hec tñ declara ẜm no. per Bar. in. l. titia. ff. so. ma. qui dicit an sit. q. facti vel iuris. Sed Bal. hic reprobat ⁊ tenet. q. remittendam siue iuris siue facti sit. q. per cle. primam. de iudi. Et ita communiter practicatur in. q. vsuraria: qꝛ licet vsure possint repeti in
b curia[b] seculari: cōtrarium tñ cōiter seruat: qꝛ semper repetunt in curia ecclesiastica. Sed si in causa criminali: puta accusatur titius de adulterio vel inquirit de cōmisso cū berta vxore sempronij. ⁊ opponit ꝙ non erat legitima vxor: qꝛ nō valuerit matrimoniū. Dixit Bar. cōiter seruari ꝙ talis cā non remittitur ad curiam episcopalem: sed iudices seculares de ea cognoscunt ⁊ pnuntiant. Sed pone: producitur clericus in testem in causa seculari. opponunt sibi crimina vel defectus pֿpter quos dicit ꝙ non pōt testificari: an iudex secularis poterit de hoc cognoscere. dic ꝙ sic ẜm Inno. in. c. veruꝫ. de foro cōpe. nō tñ poterit
c ipsum clericum punire: [c] vt in. c. iudex laicus. cū ibi no. de sentē.
7 excom. lib. vj. ¶ †Item pone ꝙ ob. actori exceptio excōicationis ad ipsum repellendum ꝙ potest fieri etiaꝫ de iure ciuili: vt no. in. l. j. š. de iur. ⁊ fac. igno. ⁊. l. placet. de sac. san. eccle. replicat ꝙ non valuit excommunicatio vel negatur ꝙ facta fuerit. an debeat fieri remissio. dicunt doct. ꝙ sic ⁊ ꝙ non potest probari in curia seculari. Et dicit Bal. ꝙ si produceret instrumentum ex com. coram laico nisi prius esset per ecclesiasticum cognitū nō valeret: sicut si essent producti testes: vt in. c. at si clerici. de iud.
8 ¶ †Ultimo queritur quid si in causa ciuili coram iudice seculari incidat causa criminis: vel econuerso in causa criminali incidat causa pecuniaria. An iudex qui cognoscit de principali possit de tali incidenti cognoscere: dic ꝙ sic: vt. ĩ. de ord. iu. l. ij. ⁊. š. de offi. recto. puin. l. j. ⁊. ad. l. cor. de fal. l. si lis pecuniaria. ⁊ ad. l. fauiam. de pla. l. preses. ⁊ de adulte. l. quoniā alexandrū. ⁊ sic iudex maleficiorum qui non potest cognoscere principaliter de causa pecuniaria cognoscet incidenter vt. l. solemus. §. fi. ff. eo. iuncta. l. interdum. §. qui furem. ff. de fur. Et alius iudex q de criminali non cognoscit principaliter: cognoscere poterit in
9 cidenter vt. ĩ. de condi. ob tur. cau. l. quod euitandi. ¶ †Ultimo oppo. de regula cū quid de vna. de reg. iur. lib. vj. ⁊. l. athletas. §. j. ver. suis aūt. ff. de insa. vbi quod non licꝫ principaliter non licet in consequentiam. Solu. ẜm Dy. ⁊ Cyñ. quando per missum sic se habet ꝙ expediri nō potest sine prohibito trahit ad se prohibitū: vt hic. Si aūt permissum pōt stare sine prohibito: tunc aut ad positionē permissi necessario sequitur prohibitum. ⁊ idem in. l. si vnus. §. si illud. ff. de pac. vbi licꝫ dolus futurus non possit expresse remitti. si remittatur actio ex contractu in quo dolus fuit commissus: censet etiā dolus remissus q veniebat actione descendente ex contractu. Si aūt nō sequit necessario loquitur contrarium: quod dic vt hic per Cy. ⁊ p Dy. in dicta regula cū quid vna.

1 Si cum. ¶ †Sentētia generalis parit exceptionē rei iud. etiā in nō prosecu. si tñ sint de appēdītijs psecutor. h. d. Bar. Et est singularis casus ẜm eum ⁊ vide oīno glos. in. c. accusatus. de hereticis. li. vj. sup verbo iudicari. ⁊ sic limitat ista. l. ij. š. co. vt ibi dixi. ¶ In tex. ibi. s. causa tibi. s. agenti ac. neg. gest. contra quondam cura. tuum ⁊ petenti reddi rationem admi. ⁊ reliqua. ⁊ inter alia certam quantitatem pecunie que de bonis tuis ad eius manus peruenerat. ipse autem excipiebat ꝙ illaꝫ pecuniam cōuerterat pretium quorūdam prediorum que emerat pro te ⁊ tradidit tibi instrumenta emptionis que predia re uera postea fuerunt euicta ⁊ si de hoc replicasses nō fuisses absolutus sed cōdemnatus qꝛ male emerat. Tu non replicasti: et sic fuit absolutus volebas agere eadem actione ad dictam pecuniam videbatur ꝙ posses: et si exciperet de sententia posses replicare ꝙ omisisti replicationem de euictione ⁊ sñia in replicationem nō psecuta nō debet tibi facere preiudiciū: cōtrariuꝫ tamē dr ꝙ agere nō potes: ⁊ sic exceptio rei iudi. erit illi vtilis. Sed contra de. l. ij. š. eo. glo. Sol. multis modis cōis sol. est ꝙ

a ¶ Spūalia digniora sunt. adde c. illud. ⁊. c. solite. de ma. ⁊ obed. c. ij. de trāsla. pla. ⁊ in c. pcipimꝰ. xij. q. ij.

b ¶ Pñt repeti ĩ curia seculari. adde glo. fi. in. c. ex literis. de iureiurā. Pau. de leaza. et Cardi. in cle. j. de vsu. li. vj. Archi. ĩ c. quid dicaꝫ. xiiij. q. iij.

c ¶ Nō tñ poterit ipm clericū punire. adde Sal. in. l. nullū. C. de testib. Adde secus si corā ecclesiastico: qꝛ ab eo puniret etiā exēptus p no. ĩ. c. j. de priui. li. vj.

est de appendi. ꝓsecutor: ⁊ ideo sicut in prosecutione facit pre
iudicium ita ⁊ in istis nõ prosecutis. Sed contra sm Bal. naz
ratione culpe illius poteras agere ad illam quantitatẽ de qua
culpa nõ fuit replicatũ in primo iudicio. Sol. illa snĩa absolu-
toria non solum facit preiudicium in replicatione: sed etiam in
via agendi si illud erat tale ꝙ vtraqꝫ via poterat in iudiciũ de
duci: vt hic est casus.

2 ☞ Delegatus vsum iurisditionis quem habet transferre nõ
põt nisi sit delegatus a principe.
3 Quid in delegato a legato procõsulis ⁊ quid in delegato a car
dinali legato de latere. ⁊ nu. 10.
4 Qualiter cognoscatur locũtenens a delegato ad vniuersitatez
causarum.
5 Si corã delegato ab ordinario est lis ꝯtestata. an poterit post
ea subdelegare. ⁊ nu. 10.
6 Si ordinarius delegauit cũ ꝑtãte subdelegãdi. an tunc subde-
legatus poterit subdelegare.
7 Delegatus ab ordinario lꝫ non possit totã causam subdelega
re an possit certum articulum.
8 In delegato a principe si fuit electa industria persone an tunc
poterit subdelegare.
9 Subdelegat⁹ a delegato pꝛĩcipis: an possit iterũ subdelegare.
10 Statutum quod de tali causa potestas sit cognitor cum tamẽ
generaliter etiam iudices eius sint cognitores causarũ an pote
rit eam delegare.
Si alicui delegant̃ oẽs cause que vertunt̃ inter Titiũ ⁊ Seiuz
vel inter mercatores nõ põt vnã subdelegare nec dicit̃ delega-
tus ad vniuersitatẽ causarum.

a ¶ Delegatus ab ordinario. Adde Abb. i. c. cũ cãm. de appe. in pe. no. Abb. in. c. cũ bertoldus. de re iudi. Doc. in. c. sup questionũ. de offi. deleg.

1 Iudice. † Delegatus nõ subdelegat nisi sit delegat⁹ a principe: ⁊ lꝫ sit bre
uius habet tñ materiã diffusam ⁊ latissimã: de qua
canoniste plenius fuerũt locuti q̄ legiste: lꝫ habue-
rint fundamẽta a legistis vt plene habet̃ in ti. de offi. deleg. taz
in decretali q̄ in sexto. ⁊ plenissime in Spe. de offi. dele. vbi for
mant̃ infinite questiones. ¶ In tex. ibi: a iudice ordinario. s. in
feriore a principe: puta a potestate: nã quilibet ordinarius ha
bet potestatẽ delegandi cãm ad suã iurisditionẽ pertinentẽ: vt
ĩ. qui pro sua iuris. l. j. ⁊. l. ⁊ q. de iur. om. iu. ¶ In tex. ibi iudi-
cis dandi. i. subdelegandi. ¶ In tex. ibi: cũ ipsi iudiciario mu-
nere fungant̃. Expone. i. q̄uis fungant̃ iudiciario munere; nam
rõ sumit̃ ex. l. j. §. q mandatũ. ff. de offi. eius cui mãda. est iurisd.
q delegatus nõ habet propriã iurisditionẽ. i. nõ habet ꝓprie-
tatem iurisditionis: q vtit̃: sed hꝫ vsum iurisditionis ordina-
rie que radicat̃ in personã delegãtis: ⁊ iste vsus dicit̃ iurisditio
delegata: ⁊ munus seu potestas iudicãdi. sicut ergo vsurarius
vel vsufructuarius nõ põt ius qꝺ hꝫ in aliũ transferre: vt insti.
2 de vsufru. §. finit̃. † Ita nec delegatus vsum iurisdi. quẽ hꝫ trãs
ferre põt. Fallit cũ est delegatus a principe: ⁊ rõ fallentie est q
in causa delegata est maior quolibet ordinario: vt. l. minor au-
tẽ. §. pe. in fi. ff. de mino. vñ si ordinari⁹ delegat fortius delegat⁹
3 a principe. ¶ † Fallit etiã sm glo. in delegato a legato ꝓconsu
lis vt in. l. legatus. de offi. ꝓcon. nã legatus nõ est iudex: sed de-
legatus: vt. l. legati. circa fi. de offi. ꝓcon. ⁊ tñ põt delegatus ꝓ-
cõsu. subdelegare: vt. d. l. delegatus. Dicit Bar. ꝙ rõ est: q le
gatus procon. est legatus de ꝯscia. l. que disponit. vt cũ procon
sul habeat legatũ per magnitudinẽ prouincie cõmisse procon.
¶ Vel dic melius sm Bald. q legatus ꝓconsulis vr̃ legatus
ad vniuersitatẽ causarũ cũ sibi cõmittit̃ territoriũ. i. tota ꝓuin
cia ⁊ quilibet delegatus ad vniuersitatẽ causarũ põt subdelega
re vnã causam vel aliquas q ꝓpter diuersitatẽ territoriȷ̃ poti⁹
dicitur ordinarius q̄ delegatus: vt in. l. j. ff. quis ⁊ a quo app.
iuncta. l. j. §. cũ vrbẽ. de offi. prefec. vrb. nec diceret̃ delegat⁹ ad
vniuersitatẽ causaꝝ ille cui nõ decerneret̃ territoriũ lꝫ generali
ter oẽs cause vertẽtes inter talẽ ⁊ talẽ vel inter mercatores eẽnt
cõmisse. iste enim diceret̃ gñaliter delegatus ad causas ⁊ perso
nas: nõ aũt ad vniuersitatẽ causarũ: nec posset subdelegare sm
4 Bal. qꝺ perpetuo tene mẽti: † ⁊ vide Bal. in. d. l. j. in fi. ff. quis
⁊ a quo appel. qui declarat qualiter cognoscat̃ locũtenens a de
legato ad vniuersitatẽ causarũ: q locũtenẽs est ille qui ius red
dit in eodem tribunali: vt vicarius epĩ: ⁊ sic dicitur esse vnum
⁊ idẽ tribunal. ideo a vicario nõ appellat̃ ad epm̃: vt in. c. ij. de
consue. lib. vj. sed delegatus ad vniuersitatẽ causarũ est ille qui
non reddit ius in eodem tribunali: vt vicarij episcopales rura
les qui reddunt ius in castris foraneis: ⁊ sunt delegati ⁊ ab eis
5 appellaretur ad episcopum. ¶ † Sed quero quid si coram de
legato ab ordinario cõtest. est lis: an poterit postea subdelega-
re: videtur quod sic quasi sit effectus dominus litis sicut vide-
mus in procuratore qui non potest substituere ante lit. contest.
sed postea sic: vt. l. quod quis. ff. de procu. ⁊ hoc quãplures di-
xerunt: sed cõmuniter tenetur cõtrarium ꝙ iudex per contesta.
non efficitur dominus litis eo modo quo procur. in cuius per-
sonam concipitur contesta. sed in personam iudicis non: ⁊ si fie
ret dominus non posset reuocari inuitus: sicut nec procu. vt. l.
post litem. de procur. ⁊ tamen contrarium est vt. l. iudicium sol
6 uitur. ff. eo. ¶ † Item pone ꝙ ordinarius delegauit cum pote
state subdelegandi vtrum tũc delegatus poterit subdelegare:
videtur ꝙ sic: q tũc subdelegatus videt̃ potius ab ipso ordina
rio q̄ ab ipso delegato: sicut procurator constitutus cum pote
state substituendi: q potest etiam ante litem contest. substitue
re. Alij dicũt contrarium ꝙ iste nõ est actus quem ordinarius
possit exercere per alium maxime circa incertam personam: sed
si diceret ꝙ posset subdelegare talez posset procedere quod. s̃.
dixi. Istam questionem disputauit Io. an. post Archi. de qua
7 vide per eum in. c. is cui. de offi. deleg. lib. vj. ¶ † Item quero
a an delegatus ab ordinario: [a] licet non possit totã causam sub-
delegare an possit certũ articulũ. dic ꝙ sic: vt est casus in cle. j.
8 de offi. delega. puta receptionem testium ad iura: licꝫ † Specu.
eo. titu. multum dubitet. §. j. vel. ij. ¶ Item quero in legato a
principe quid si fuit electa industria persone puta fuit commis
sa magna causa vel inquisitio videtur ꝙ tunc non possit subde
legare. argu. ĩ. de cadu. tol. §. ne autem. in fi. In contrarium vi
detur casus in. d. cle. vbi fuit commissa inquisitio. ⁊ sic electa in
dustria persone ⁊ tamen potest alteri committere nisi dixisset ꝙ
deberet personaliter interesse: vt in. c. si. de offi. dele. in decreta.
Et licet esset dictum tuam conscientiam eligimus nõ propter
ea videretur prohibitus quia istud inerat etiam si non fuisset
dictum: ⁊ ita fuit determinatum sm Ange. hic. ⁊ adde qꝺ not.
in. d. c. si. vbi declaratur ⁊ limitatur ista. l. in. c. super questionũ.
9 ¶ † Postremo posset queri an subdelegatus a delegato prin
cipis possit iterum subdelegare: videtur ꝙ non: q esset proces
sus in infinitum. Sed contrarium videtur postq̄ iurisditio est
effecta subdelegabilis. per no. in. l. pater filium. §. quindecim.
ff. de leg. iij. per Bar. ⁊ Cy. in. l. j. ĩ. qui pro sua iurisdi. ad quod
facit. l. videamus. cum ibi no. ff. quod me. causa. ¶ Oppoñ. ꝙ
si princeps delegat vnam causam specialiter alicui ꝙ ille non
possit subdelegare. vt. s̃. ne lice. po. l. j. iuncta. l. j. in prin. de offi.
eius cui man. est iur. Sol. sm glo. in. d. l. j. ne lice. poten. in prin.
glo. fi. mag. que format contrariũ quando princeps per. l. scri-
ptam hic facit quo casu etiam si vtatur verbo delegamus. facit
illum ordinariũ in illa causa specialiter: ideo subdelegare non
potest secus si viua voce q tũc est delegatus. Et si dicatur si fa
cit eum ordinarium multomagis debet posse delegare. l. more
maiorum. de iurisdi. om. iud. ⁊ in prin. l. respondet̃ verum esse
quãdo efficeret̃ ordinarius gñaliter vel vniuersaliter: secus si
10 specialiter in vna causa ⁊ hoc tene menti. † nã si statutum hui⁹
ciuitatis dicat ꝙ de tali causa potestas sit cognitor: cum tamẽ
generaliter etiam iudices eius sunt cognitores causarum. po-
testas in illa causa est ordinarius q hꝫ potestatem a statuto et
tñ eam subdelegare non põt per illã. l. in princi. de offi. eius cui
man. est iur. ⁊ hoc põt frequẽter cõtingere. Et adde ꝙ pro illa
opi. ꝙ delegatus ab ordinario post litem contestatam efficia-
tur dñs litis ⁊ possit eam subdelegare. facit optime tex. cũ glo.
⁊ ibi videtur casus in. l. si reus paratus. in fi. ff. de procu. sed ex
pone ⁊ intellige vt ibi no. per Bar. qui tenet contrarium. Itez
adde sm Guil. de cu. ꝙ si alicui delegantur omnes cause q̃ ver
tuntur inter Titium ⁊ Seium: vel inter mercatores nõ potest
vnã subdelegare q non dicitur subdelegatus ad vniuersitatez
causarum postq̄ sibi non assignatur territoriũ: secus si omnes
cause que vertunt̃ in tali castro. Adde sm Alb. ꝙ si cardinalis
legatus a latere delegat vnã causam ille delegatus nõ põt sub
delegare: q dr legatus procõsul. lꝫ equiparet̃ ꝓconsuli q lega.
proconsu. est qui habet iurisditionẽ in tota ꝓuincia lꝫ delegat⁹
a ꝓcõsule sit ad vniuersitatẽ causarũ sed iste secus. dicit tñ plu
ries vidisse terminari contrarium. sed male tanq̄ ille equipare
tur legato proconsulis. Itẽ vide qꝺ no. Guil. de cu. in. l. oẽs. ff.
de in integ. resti.

2 ☞ Iudices habentes simplices assessores qualiter debeant
eis vti. ⁊ an possint eis cõmittere audientiã causarũ ⁊ qd aliud
⁊ quid si nõ est assessor: sed iudex appellationis.
3 Iudices ordinarij ꝓprijs expensis ⁊ delegati a principe: expẽ
sis partium habent assessores.
4 Causa quõ habeat principiũ mediũ ⁊ finem.
Causa appellationis an possit delegari.

1 Ad hec. † Ista aut̃. recipit triplicẽ intellectũ. primũ sm gl. ꝙ nõ corrigat sed limi
tet. l. codicis. nã ibi innuit̃ in princ. qꝺ iudex ordina
rius possit delegare cãm ad suã iurisditionẽ ꝑtinen
tem. Itẽ dr in fi. de legato principis hoc est verũ qñ volũt totã
cãm delegare nihil sibi reseruato. sed si volunt reseruare sibi sen
tentiã ⁊ delegare audientiã tm̃: tunc distinguitur per istaz aut.

Aut loquimur

Aut loquimur in ordinario primarũ causarũ ⁊ põt dũmõ etiã in audientia reseruet sibi principium litis.i.contest.⁊ mediũ.i. ꝓbationẽ q2 corã eo d3 lis cõtest.⁊ testes vel instr̃a ꝑduci. Cetera põt cõmittere puta facere fieri citationes ⁊ dare dilatiões ad ꝓbandũ:⁊ ferre interlocutorias sup emergẽtibus vel incidẽtibus.Aut erat iudex ordinarius cause appellationis:⁊ tũc ex eo ꝙ sibi reseruat sniam nihil de audiẽtia cõmittere põt:sed debet ipse in omnib⁹ interesse.Idẽ si erat delegatus a principe ⁊ imponiẗ pena cõtraria cõtrafacienti:iste intellectus saltem in hoc vltimo corrigiẗ ꝑ ius canonicũ:q2 delegat⁹ principis põt partẽ vel totã audientiã delegare ⁊ sniam sibi reseruare:vt in.c. super qnestionum.de offi.dele.Itẽ potest delegationi adijcere modũ vel limitationẽ vt ferat sentẽtiã cũ ꝯsilio sapiẽtis vt no. in.c.si pro debilitate.de offi.deleg.⁊ d3 reseruare formã statuti: al's nõ valeret ꝙ agit vt in.c.dilecto.de rescrip.Alius est intellectus ꝙ ista auẗ.corrigat.l.C.vt nec ordinarius possit causam delegare nisi prout hic habeẗ:q2 si est ordinarius prime cause nec litis ꝯtesta.nec receptionẽ testiũ vel instrumentorũ nec sniẽ plationem potest delegare:sed cetera sic sed iudex app.nihil delegare potest ⁊ idẽ in delegato a principe q2 in ista auẗ.⁊ etiam in corpore vnde sumiẗ nulla fit mẽtio de reseruatione diffinitiue ꝙ velit delegare audientiã ⁊ reseruare sibi sniam:iste intellectus non approbaẗ q2 sic infinita iura essent correcta.Tertius fuit intellectus ꝑPe.ꝙ hic nõ loquaẗ de delegatione sed de iudicib⁹ habẽtib⁹ assessores q nullã habẽt iurisditionẽ ordinariã vel delegatã:sed dicunẗ simplices ꝯsiliarij:l3 habeãt potestatẽ
2 in quibusdã.vt no.l.j.ff.de offi.asse.¶†Queriẗ ergo qualiter
a isti iudices debeãt vti istis assessoribus[a] an possint eis cõmittere audiẽtiam causarũ vt sic termini coram eis seruẽtur ⁊ ipsi dent dilationes ⁊ ferant interlocutorias ⁊ citẽt partes ⁊ breuiter dic ꝙ si iudex est administrator.i.ordinarius primarũ causarum põt eis cõmittere audientiã in predictis saluo ꝙ in ꝯtesta.lit.⁊ in receptione testiũ vel instr̃oꝝ que debent fieri corã ipso administratore.⁊ ipse etiã ferat sniam diffinitiuã.cetera possunt expediri corã assessore:l3 iurisditionẽ nõ habeat ordinariã vel delegatã:sed si est iudex appel.ipse debet interesse in oĩbus actibus ⁊ nihil põt fieri corã assessore sine eius presentia.⁊ ide3 in iudice delegato.glo.tamen in corpore vnde sumitur dicit ꝙ iudex appel.si est impeditus publicis occup.potest totam audientia3 committere assessori:sed tunc non esset differentia inter iudicem prime cause ⁊ iudicẽ app.nisi subaudias hoc in ꝑncipio dũ dicit publicis occu.impediaẗ verbũ maxime:q2 iudex prime cause siue impediaẗ siue nõ potest cõmittere except.illis tribus:sed iudex appel.non:nisi impediaẗ publi.occup.ẜm iustum intellectum:ista autem nõ seruatur in romana curia in dominis cardinalibus quibus committuntur cause appel.⁊ etiã principales.nam ipsi habent auditores suos qui dicunẗ assessores ⁊ cõsiliarij qbus cõmittũt totã audiẽtiã ita ꝙ corã eis fit lit.cõtest.⁊ ꝑducũtur testes vel instr̃a ⁊ postea examinãt ꝓcessum ⁊ referũt cardinalibus q ẜm relationes eoꝝ ferũt sniam et l3 periculosum sit:tñ seruaẗ ⁊ vidi seruari ⁊ seruaui in ꝓpria ꝑsona q2 fui auditor cardinalis florentini ⁊ corã me fiebant oẽs
3 actus.†No.tñ scõm intellectum ꝙ iudices ordinarij ⁊ etiã delegati a prin. habẽt assessores.dic ꝙ ordinarij habẽt expẽsis ꝓprijs q2 habẽt salariũ de publico tã ꝑ se ꝙ̃ pro familia:sed delegatus a prin.q salariũ nõ habet sed debet gratis causam audire si dubitat in iure põt recipere sibi asesso.expensis partiu3
4 qõ dic vt in.c.statutũ.§.asses.de rescrip.li.vj.¶†No.etiã ꝙ cã habet principiũ mediũ ⁊ finẽ.principiũ incipit in litis contest. a qua incipit.vt.l.j.§.eo.medium consistit in probatione:finis consistit in snia diffinitiua:⁊ iste dicunẗ principales partes.cetera que interueniunt in medijs istoꝝ non dicũtur partes principales.ideo facilius alijs cõmittunẗ.Ex forma tñ statutoꝝ cõsueuerũt assessores habere iurisditionẽ ordinariã in certis causis vt patet in iudicibus palatij dñi potestatis.nam alique tractantur coram vno alique coram alio.⁊ sunt quedam que reseruantur dño potestati ⁊ in illis posset habere locum ista auẗ.secundum intellectum ꝑPe.q2 posset cõmittere audientiam vicario suo tã in cõtestatione ꝙ̃ in receptione testium.Item quidã dixerunt per tex.istum in ver.iudex.ꝙ cã appellationis non potest delegari.⁊ hoc sentit glo.in.l.j.§.de pena iudi.⁊ Spe.de offi.delega.§.excipitur.ver.item ꝙ est causa appellationis.Sed contrarium vult glo.hic que incipit not.ergo super verbo audiatur ⁊ est casus in.c.super questionum.§.item.de offi.delega. Videtur etiam hic ter.circa fi.ibi dum dicit consiliarij si quidẽ aduocati sunt quod aduocatus possit esse assessor.Sed contra de.l.quisquis.§.de postbu.So.nõ intelligas de causis in quibus ipse est aduocatus ⁊ vult dicere ꝙ licet sit in numero aduo. vel in matricula possunt tamen assumi in assessorem quod tene menti ẜm docto.

2 ¶Seruus qñ possit esse in iudicio.

1 b
Eruus. ¶†Seruus nõ potest esse[b] in iudicio:⁊ sententia lata cu3 eo nõ valet.h.d.subaudi etia3 si putabaẗ liber.vt.l.idcirco. §.cum postea.ff.eo.Et ꝓcedit siue sit in iudicio suo noĩe siue ꝓcuratorio noĩe alterius:⁊ licet non fuerit apposita exceptio ꝓcuratoria snia tñ lata ꝑ eo vel cõtra eũ nõ valet.nec obstat.l.ita demu3.§.de procu.q2 ibi in illo qui poterat esse in iudicio suo noĩe:sed non alieno:qñ aũt nec suo tunc indistincte non valet iudicium:l3 exceptio nõ fuerit apposita ẜm Ja.but.
2 ⁊ alios.⁊ no.in.l.ita demũ.†Fallit quod dicitur hic in casibus qui hic habentur in.l.vir certis.ff.e.in quibus potest esse in iudicio etiam cum domino.Item fallit si prouocat ad libertatẽ: quia tunc ordinata causa liberali non repellitur a iudicio: sed habetur pro libero quousq3 causa liberalis terminetur.⁊ si apparuerit liber remanebit iudicium firmum si seruus irritabiẗ retro ⁊ nullum fuisse apparebit.vt.l.ordinata.ff.de liberali cã. Adde ꝙ nec valebunt iudiciales satisdationes facte pro eo vel facte sibi.nec fideiussores obligantur.vt.l.ij.§.j.ff.qui satisda. cog.⁊ vide quod ibi no.in glo.Fallit etiam in iudicio quod nõ agitatur in forma iudicij quia non est trium personarum vt cũ petitur bonorum possessio coram iudice non apparẽte contradictore:quia seruus potest eam petere pro domino.vt.l.si seruus.ff.de bono.pos.

a ¶Istis assessoribus. adde doct. in.c.statutũ.de rescrip.li.vj.

b ¶Seru⁹ non potest eẽ.adde.l.vir. ff.de iud.l.j.C.si ꝑ vim vel alio mõ. Car.zaba.in.c.sciscitatus in.ij.q. de rescripẗ.idem Car.in.c.ꝓterea.ĩ ij.cõclusione de dila.

2 ¶Licite petenti non est denegandus assensus.
3 Cõtra hereditatẽ iacentẽ põt perueniri ad primũ decretũ ꝓmissa proclamatione vt hic.
4 Super eadem re potest concurrere pignus cõuentionale ⁊ etiã pretorium.

1
Um debi. †Cum seruo etiam ex persona domini defuncti nõ potest esse iudiciũ.h.d.Erat ratio dubitãdi hic q2 iste seruus tenebat bona hereditaria debitoris tui que etiam erant tibi obligata:vnde videbatur ꝙ posses dirigere actionẽ contra eum tanꝙ contra heredem.⁊ non haberes aliud querere secundum ea que no.in.l.controuersia.ff.de transac.§.de peti.here.l.fi.in quibus habeẗ ꝙ creditores hereditarij possunt dirigere actiones suas cõtra possessorem hereditatis:licet non sit verus heres:quia sufficit vt bona teneat vt heres:nec potes excipere ꝙ nõ sit heres.q2 esset sibi cõtrarius sed istud est verũ quando ille assereret esse heredem ⁊ cum alio super hereditate contendit:⁊ est talis qui potest esse heres.sed ista nõ erant hic.
2 †No.ergo hoc in fine.ꝙ licite petenti nõ est denegandus assensus.vt in.l.ij.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur.ita illicite peten
3 ti denegãdus est assensus ⁊ a petitiõe repellẽdus.¶†Itẽ no. secundum docto.ꝙ cõtra hereditatem iacentem potest perueniri ad primum decretum intellige premissa proclamatione si sit aliquis qui velit dicere se heredem ⁊ hereditatem defendere ⁊ nullo comparente:sed ad secundum decretum qõ est preiudiciale nõ peruenitur nisi dato curatore hereditati iacenti.vt.l.si diu.ff.quib.ex cau.in posses.ea.qui curator.si debitum est liquidum poterit soluere ⁊ bona liberare.alias dabitur libellus cõtra eum ⁊ liquidabitur debitum per sententiam ⁊ postea si nõ soluetur peruenietur ad vẽditionem pignoris.Et adde.l.si qs
4 instituatur.ff.de here.insti.¶†No.etiam super eadem re potest concurrere pignus conuentionale ⁊ etiam pretorium.nam ista bona hereditaria ⁊ etiam seruus erant obligata huic petitori ex pignore conuentionali:⁊ tamen dicitur ꝙ in eis fiet missio iudicis officio per quod constituitur pignus pretoriũ.Nec ob.ꝙ res mea nõ potest amplius effici mea.vt.l.sequitur.§.lana.ff.de vsu.quia dominium est ius plenissimum.vnde amplius plenitudinem non recipit.sed pignus sic.⁊ est vtilitas q2 facilius deuenitur ad venditionem pignoris pretorij per secũdum decretum ꝙ̃ pignoris conuentionalis in qua multa requiruntur vt.§.de iure domi.impe.l.fina.⁊.l.si conuenerit.ff.de pigno.actio.

2 ¶Si equitas est scripta in genere ⁊ rigor in specie prefertur rigor.
3 Quid si equitas nõ esset scripta ⁊ rigor scriptus videretur nõ equus.
4 Si esset dubium de intellectu legis:debemus sequi intellectu3 equiorem ⁊ benigniorem ⁊ quando intellectus legis est clarus: non debemus ab eo recedere propter equitatem quam de capite nostro fingamus.

1 c
Lacuit. ¶†Equitas scripta[c] prefertur rigori scripto.h.d.Et licet glo.multũ laboret i exẽplis ponẽdis.Tu potes ponere exẽplum clarũ in.l.ij.§.eo.vbi de rigore ob.exceptio.s3 de equitate datur replicatio quia ista equitas est scripta vt in
2 illa.l.prefertur rigori vt hic:†⁊ hoc quando equitas est scripta

c ¶Eqtas scripta. Adde.l.ꝙ si ephesi.ff.de eo qõ cer.loco.Ly.i.l.fi.C.de legi.c.fi.de trãsac. ca.disciplina.xlv. dist.

in specie si autem in genere ꝛ rigor in specie prefertur vt rigor: vt.l.j.ff.de vsuca.iuncta.l.naturaliter.cū.l.seq.ff.de condi.inde. nā rigor vsuca.vel prescri.scriptus in specie prefertur equitati scripte in genere q̄ est ꝙ nullus debet locupletari cum aliena iactura. Dictus enim rigor est bonus ꝑpter bonū publicum ne semper dn̄ia sint in incerto.sed nō est equus q꜠ cōtra rationem naturalē que succūbit ꝑpter iustitiā positiuā que versat̄ in rigore vnde quoddā est ius bonū ꝛ equum quoddam bonū ꝛ nō equum: quoddam econuerso qḋ dic vt in glo.in.l.j.ff.de iusti. ꝛ
3 iure. †Si vero non esset equitas scripta:lȝ rigor scriptus ꝛ videretur nō equus nec esset seruandus.hoc ad nos non pertinet sed saluare debemus quoniam ad solum principē pertinet istā equitatem discernere ꝛ hoc habetur in.l.j.s̄.de legibus.nec debemus a capite nostro propter equitatem quaȝ esse putamus a iure scripto recedere:q꜠ sic oēs.ll.possent aboleri propter ꝑsumptuosos ꝛ temerarios afferentes contrariū ꝛ non tenentes iura scripta propter equitatem capitis eorum dicentes non curamus de vestris.ll.ꝛ subtilitatibus:sed de equitate quā nō co
4 gnoscunt:sed credunt cognoscere. †Itē si esset dubiū de intellectu.l.ꝛ possent dari plures intellectus debemus sequi intellectum equiorem ꝛ benigniorem.qn̄ aūt intellectus.l.est clarus. nō debemus ab eo recedere propter equitatē quā de capite nostro fingamus.ꝛ adde qḋ habet̄ in.l.si seruū.§.sequit̄.ff.de ver. oblig.q꜠ in subtilitatibus iuris aliquando perniciose errat̄ qḋ declara.vt.s̄.qn̄ intellectus.l.est debilius.ꝛ quis vellet sequi intellectum rigorosum vt faciūt multi vt ostendant se sciolos et multas.ll.habere pre manibus contra quos facit dictum Salomonis. Noli esse nimis iustus.

2 Instructio iudicis ac modus quē tenere debeat iudex in causis que coram eo vertuntur.ꝛ nu.3.
3 Casus in quibus summarie proceditur ꝛ tamē requiritur plena probatio.
Clausula summarie de plano sine strepitu ꝛ figura iudicij quid importet ꝛ quid de verbo summatim procedatur.
4 Causa qualiter dicatur summaria multis modis.
Que dicatur causa ordinaria ꝛ plenaria.
5 Interrogatio iudicis si partes aliqd noui dicere velint debet fieri ante conclusionem in causa.
Conclusio in causa an sit de substantia ordinis iudiciarij:et an extendatur ad causam appellationis.
6 Post dicta testificata nō possunt ꝑduci testes super eisdeȝ articulis ꝛ directo cōtrarijs etiā in causa appellationis.
Iudex pōt qn̄cūq꜠ interrogare partes sup negotio principali. de quo agitur ad informationem.
7 Qḋ pars ꝑ modū interrogatorij nō debeat audiri nisi sup ꝑparatorijs iudiciorū.ꝛ qn̄ interrogat nihil ponit.
8 Si dantur tibi interrogatoria tangentia negotiuȝ principale dicas nō teneor r̄ndere.sed da tua capitula vel positiones.

1 Iudices. †Regulariter in causis adhibēda est plena cause cognitio q̄ ꝯsistit in sepius audiēdo partes ꝛ in expectando eas si aliquid de nouo dicere volunt. ¶Et diuide in tres partes. Primo ponit dictum qḋ dȝ adhiberi diligēs inqsitio ſm qualitatē cause vsq꜠ ibi ꝛ vtraq꜠ partem. Secūdo declarat in quo consistat ista plena cause cognitio vsq꜠ ibi cū hocipsum. Tertio ponit que vtilitas ex eo resultat.ꝛ ex ista.l.emanauit et sumptuȝ est cap.iudicantē oportet cuncta rimari ꝛc.xxx.q.v. ꝙ est.c.si.vbi tex.plenius loquit̄ ꝙ̄ hic:sed vtitur verbis istius.l.
2 †Instituit ergo ista.l.iudi.quē modū habeat tenere in causis q̄ corā eo vertūtur vt possit eas cū iustitia terminare per suam sententiaȝ diffinitiuā. Per primū dictū huius.l. Dy.in.l.j.de preto.stipu.dat istam regulā quā Bar.refert ꝛ approbat ꝛ melius declarat in extrauagāti ad reprimendā.super verbo summarie.quod quandocūq꜠ est talis causa in qua sentētia diffinitiua facit plenū ius ꝛ preiudiciū quod nō pōt reparari nisi per appellationē aut per restitu.in integ.ibi requiritur plena cause cognitio ꝛ dicitur causa ordinaria intellige quantum ad triplicem effectum. Primus est quantum ad ordinem iudiciorū: q꜠ debet dari libellus ꝛ lis contestari ꝛ ferri diffinitiua ꝛ pars citari peremptorie ad ipsam audiendam. Item quia in ea admittuntur exceptiones requirentes altiorem indaginem ꝛ dātur dilationes.ſm.l.fin̄.ff.de ferijs.ꝛ.l.j.s̄.de dila. †Item quia requiritur plena probatio per testes vel instrumenta. ¶Fallit in quibusdam casibus in quibus summarie proceditur. primus in casu.l.de submersis.j.de naufra.lib.xj. Item in casu illius extrauag.ad reprimendam. Itē in casibus qui ponuntur in cle.dispendiosam.de iudicijs.in quibus proceditur summarie ꝛ de plano sine strepitu ꝛ figura iudicij. Item quando causa esset cōmissa vel delegata cum illa clausula vt procedat̄ sine strepitu ꝛ figura iudicij vt in clemen.sepe.de verb.signi.ꝛ in dictis casibus in quibus agitur de plano:licet summarie agatur nihilominus requiritur plena probatio.ꝛ illa verba summarie ꝛ sine strepitu ꝛc.important ꝙ non seruetur ordo iuris puta libelli oblatio.vt in.d.cle.vbi declarantur ista verba.ꝛ quid censeatur remissum ꝛ quid non.sed si committeretur:dūtaxat ꝙ summatim procederetur ꝛ non illa verba adhcerentur de pla.ꝛ sine stre.ꝛc.figura iudicij solum importaret ꝙ deberet procedere terminis abbreuiatis.ꝛ quod possit denegari secūda dilatio ꝛ darentur minores dilationes:non autem videretur sublatus ordo iudiciarius.imo daretur libellus ꝛ lis contesta. vt patet in.l.tigni.§.ij.vel.iij.ff.ad exhibē.vbi loquitur in actione ad exhibendum que summaria est.ꝛ tamen lis ibi contestatur.ergo ꝛ datur libellus.importaret etiam illud verbum summarie qḋ non deberet admitti exceptio requirens altiorem indaginem. si tn̄ sit talis que in alio iudicio posset reparari.vt.l.ille a quo. §.j.ad trebel. Si vero sententia diffinitiua non parit plenū preiudicium vel parit tale quod non potest reparari citra appellationem vel restitutionem in integrum. ibi nō ꝙ requirit̄ plena cause cognitio sed summaria vt in casibus qui.ponūtur ꝑ glo. in.l.iij.§.sciendū.ff.ad exhiben. Et si preiudicium sit quasi nullū sufficit ꝑbatio per iuramentū vt.l.thesaurus.ff.ad exhiben. Si vero sit quare requiritur saltem probatio per vnum testem vt in casu.l.si quis a liberis.§.si vel parens.de libe.agno.nec requiritur ordo iuris.vt.l.a diuo pio.§.si super rebus.ff.de re iudi.cetera dic vt ibi per Barto.qui multū subtiliter ꝛ plene exa
4 minat. ¶†Dicit̄ ergo causa summaria pluribus modis. primo ratione ordinis iudiciarij:de quo in.l.prolatam.j.de sentē. quando in eo non est necessario seruādus ordo quod potest cōtingere etiā in casibus in quibus sn̄ia facit plenū preiudicium. vt.s̄.dixi. Secundo ratione probationis qn̄ nō requiritur exacta probatio:sed sufficit iuramētum vel vnus testis:ꝛ hoc vbi sn̄ia nō fecit plenū preiudiciuȝ q꜠ pōt reparari per appel.vt in casibus positis in.l.iij.§.ibidem.ad exhibendū:in qbus etiam dicit̄ summaria rōne ordinis q꜠ nō requirit̄. Tertio modo qn̄ cūq꜠ ꝑcedit̄ contra absentē vt.j.eo.l.ꝑperandū.§.sin aūt reus. ꝛ in aut.qui semel.quō ꝛ qn̄ iudex.ꝛ.l.ampliorē.de appel.l.cuȝ ꝑponas.ꝛ in aut.ibi posita.de bo.au.iudi.pos.ꝛ ibi not. Nā qn̄ ꝑcedit̄ ad primū ꝛ secūdū decretū cōtra absentē dicit̄ summarie ꝑcedi etiā si requirat̄ plena ꝑbatio vt in secūdo decreto qḋ facit plenū preiudicium cū regula sit ꝙ merita causarum partium assertione pandūtur vt in.l.si.j.si per vim vel alio modo. vbicūq꜠ proceditur contra absentem:etiaȝ si adhibeatur ordo iudiciarius dr̄ summarie ꝑcedi quasi non plena adhibita cause cogni.q꜠ si foret presens aliqua allegaret q̄ nūc nō allegat q꜠ sn̄ia lata cōtra absentē sibi soli preiudicat ꝛ nō alteri.tertio cui preiudicaret si foret presens vt.l.qui repudiantis.in si.ff.de inoffi.testa.ꝛ.l.ꝛ ideo.ff.de euic.tanq꜠ lata potius ex contumacia ꝙ̄ ꝙ habeat malaȝ causam. Quarto mō vr̄ summarie procedi qn̄ procedit̄ terminis abbreuiatis non tamen pretermisso ordine iudiciario vt si cōmitteretur ꝙ summarie ꝑcederetur non adiectis verbis de plano sine strepitu ꝛ figura ꝛc.quo casu etiā non admitterent̄ exceptiones requirentes altiorem indagineȝ si tamen in alio iudicio possent reparari circa appellationem: al's secus ne tollatur defensio ꝛ isto casu denegabatur secunda dilatio propter hoc solum quod causa est summaria sed in plenaria non:si fuit impeditus in prima:vt not.in.l.si.ff.de ferijs. Extra istos casus causa dicitur ordinaria ꝛ plenaria per istā.l. ¶In tex.ibi rei qualita.i.rei veritatem ſm Bal.sub quo ver
5 bo comprehēditur substātia ꝛ qualitas. ¶†In tex.ibi sepius interrogare.ista interrogatio iudicis si partes aliquid noui dicere velint debet fieri ante ꝯclusionē in causa:q꜠ post nil possit dicere vel allegare.vt in.c.cum dilectus.de fide instru.ꝛ in.c.pastoralis.cum ibi no.per Inno.de causa pos.ꝛ proprie.ꝛ si dixerint se amplius nolle dicere vel allegari iudex concludet in causa vel mandabit partibus ꝙ concludant vel renuntient allegationibus ꝛ probationibus:vt not.in Spec.de renun.ꝛ conclu. in prin.de qua conclusione an sit de substantia ordinis iudiciarij.dic vt in.d.l.prolatam.per doc.post gl.ꝛ de ipsa potius habetur in iure canonico ꝙ̄ ciuili. ¶Et nota ꝙ talis conclusio ꝛ renuntiatio non extenditur ad causam appellationis: quominus in ea possint fieri allegationes noue ꝛ probationes.vt no. Specu.in ti.de renun.ꝛ conclu.§.j.ver.scias.lȝ Bal.sequendo Albericum in aut.iubemus.dicat contrarium ꝛ non bene:nec allegat Specu.quia per appellationem reponuntur partes in eo statu in quo erant tempore litis contesta.in prima causa vt
6 nota.in.l.ita demum.s̄.de procura. †Fateor tamen quod si di
a dicerunt testificata[a] illud impedit eos etiam in causa appellationis.quominus super eisdem articulis et directo contrarijs nō possint testes procedere propter timorem suborna.ꝛ ita loquitur.c.fraternitatis.quod allegant.ꝛ hoc potius de iure canonico

a ¶Di dixerunt testificata.adde tex. in.c.iurauit.ꝛ.c. series.de testib.et vtrobiq꜠ ꝑ doc.

nonico q̄ ciui. vt no. in auc. per hanc. de tēpo. appel. pōt etiam iudex interrogare partes sup negotio principali de quo agit̄ ad informationē suā. ꝛ istā interroga. pōt facere qn̄cunq̄ etiā post conclusionē vt. l. vbicūq̄. ff. de interroga. act. ꝛ in. c. cū ioannes. de fide instru. ꝛ no. in Spe. de pscriptionibus. §. iiij. post princ.
7 †Pars aūt p modū interrogatoriȷ̄ nō debet audiri nisi super preparatoriȷ̄s iudicioꝝ. de quibus. ff. de interro. ac. per totum. sed si vult super negotio principali petere puta an sim debitor eius vel an tibi mutuauerim vel super concernēte negotiū non debeo audiri nisi per modum positionum ad quas teneris: qꝛ in illis videor confiteri illa que pono: ꝛ ista confessio posset tibi prodesse: sed qn̄ interrogo ꝛ nihil pono nihil cōfiteor ꝛ peto tn̄ vt confitearis: vnde si tenereris non seruaretur equalitas: ꝛ ita reperio determinatū in decisionibus Rote decisione. xl. sed de hoc est gloss. ordi. que non allegat̄ ibi in. c. iudicantē. xxx. q. v. in prin. allegato qd̄ tene menti. ꝛ istud habui de facto. ꝛ quotidie
8 contingere pōt: tene mēti cū practicabis. † Si darent̄ interrogatoria parti tue tangentia principalē. dicas non teneor rn̄dere: sed da tua capitula vel positiones: ꝛ respōdet per verbū credit vel non. ꝛ pauci hoc sciūt. ꝛ faciet tibi honorem. ¶ In glo. ij. ibi: sed plenissimam in criminali. ꝛ sic in defectum proba. nō datur iuramētum: sed in ciuili sic ſm Bal. iuxta no. in. l. ij. per glo. ff. de iureiur. Et ista est differentia inter plenam ꝛ plenissimam. Item in criminali non videntur sufficere duo testes sine aliȷ̄s presum. iuxta no. in. l. ij. circa prin. de execu. sed in ciuili sic vt in. l. vbi numerus. de testi.

2 ¶ Lex faciens mentionē de mēse intelligit̄ de. xxx. diebus et an debeat intelligi ſm quod occurrit.
3 Renuntiatio allegationum ꝛ probationū quid operetur: ꝛ an valeat ꝛ quō intelligatur ista renuntiatio. ꝛ quid de allegationibus facti fiendis per partem.
4 Allegationes an transeant in acta.
Postq̄ aliquis renuntiauit allegationibus vel pbationibus an hoc non obstāte possit allegare vel pbare infra terminos datos alteri parti.
5 Qd̄ possit qs renuntiare instr̄is etiā postq̄ ipsa pduxit si hoc dicat expresse ꝛ quid si simpliciter renūtiat.
Qn̄ censeatur cōclusum in causa.
6 Sicut iudex assignat terminū ad allegādum postq̄ vna pars renuntiauit allegationibus an ꝛ anteq̄ renuntiauerit possit assignare terminū ad exceptiones dilatorias vel peremptorias pponendū vtriq̄ parti.
7 Quid in pbationibus ꝛ pductione instr̄oꝝ que possunt pduci vsq̄ ad cōclusionē in causa an possit assignari alius termin⁹. ita q̄ post lapsum non possint instrumēta produci lꝫ non sit cōclusum in causa.
8 Quare dentur plures dilationes ad allegandū q̄ ad probandum allegata.
9 Licet qs plures habuerit dilationes fuerit cōtumax in probādo vel allegando: tn̄ cum fertur sn̄ia debet specialiter citari ad ipsam audiendam.

1 Habemus. ¶ †Ista auc. declarat vnū dubiū. circa. l. C. quia ibi dicitur q̄ iudex debet interrogare partes sepius si volunt aliquid noui addere. i. dicere allegare aut probare. Sed pone interrogat partem vnā que dicit q̄ nō renuntiat allegationibus ꝛ petit sn̄iam ferri qꝛ cōfidit de iure suo. q̄ aduersarius nō probauerit suā intentionē: ꝛ cū instantia petit sn̄iam. Alia pars interrogata dicit se velle addere allegare vel probare ꝛ protestat̄ iudici q̄ nō festinet ad sn̄iam anteq̄ audiatur. Querit̄ que erūt partes iudicis. Rn̄. q̄ dꝫ ei assignare terminū intra quē dicat vel alleget quicquid vult. ꝛ si intra illum terminū nō fecerit erit cōtumax pter quā presumit̄ in dolo. ꝛ ad malitiā fugādā dat̄ alia dilatio qbus elapsis si nihil dixerit pcedit̄ ad sn̄iam ſm leges vel statuta ꝛ cōsuetudines. Et poterat esse dubiū si satis erat de tpe instātie: ꝛ ille q volebat allegare petebat a iudice q̄ nō pcedat ad sn̄iam vsq̄ ad finē tpis instātie qꝛ nō erat periculū in mora. vt ea. l. pperandum. §. hmōi aūt sn̄ia ꝛc. Certe iudex nō tenet̄ tm̄ expectare postq̄ altera ps renūtiauit allegare: sed dꝫ assignare terminos vt hic: sed si pars altera non renūtiasset posset pcedere qd̄ dixi: vt ibi. istud tn̄ qd̄ debentur tres menses non seruatur: qꝛ secundum formam statutorū instantie causarū non tm̄ durant q̄ possint tam lōge dilationes dari: imo nec solēt dari tres: sed ſm iudicis arbitriū:
2 a vt hic sentit Bar. †Collige tamen ex isto tex. q̄ lex faciens mētionem de mense[a] intelligitur de. xxx. diebus: licet aliȷ̄ mēses habeant. xxxj. diem. glo. tn̄ in. c. quā sit. de elec. lib. vj. aliter dicit q̄ debet intelligi ſm q̄ occurrit casus vt intelligas de. xxxj. die. si ille mensis habeat tot dies. ¶ †Queritur in prima glos. quid
3 operetur ista renuntiatio de qua in prin. auc. s. alleg. nam hoc verbum potest intelligi tribus modis. Primo de alleg. iuris que fiunt p aduocatos viua voce vel in scriptis. Secūdo de alleg. facti que fiunt per partes excipiendo vel replicando. Tertio de proba. testium vel instrumentorum circa ea que sunt allegata in facto. Utrum ergo ille qui renuntiauit allegationibus videatur renuntiasse omnibus istis vt sic non possit probare amplius per testes vel instrumenta. glo. vult q̄ non quia etiaꝫ si specialiter renuntiasset probationibus non valeret renuntiatio tanq̄ contra publicam vtilitatem. Et videtur tex. in auc. de testibus. §. quia vero. vbi dicitur q̄ volēti testes producere nō nocet renuntiatio: sed nocet quarta productio ꝛ didicisse testificata. Breuiter inquantum vult q̄ expressa renuntiatio probationum non valeat. docto. dicunt q̄ imo si fiat in iudicio valet vt est casus in. c. de testibus. extra de testi. Sed si fiat extra iudicium non valet: ita potest saluari glo. vnde renūtiatio que fit in instrumentis q̄ non possit probari solutio nisi per instrumentum cancellatum non valet vt no. in auc. vt matres debitrices ꝛ creditrices. §. vlt. in gloss. magna. ꝛ in Specu. de proba. §. videndum. ver. sed pone. el primo. ꝛ ita no. in. c. cum dilectus. de fide instru. Nūc ergo restat videre quomodo intelligatur ista renuntiatio allegationib⁹. Breuiter no. Intelligitur tertio modo. i. probationib⁹ quia aliud est allegare aliud probare. ꝛ not. q̄ si renuntiaret probationibus. in iudicio nec testes nec instrumenta posset producere cum omnia comprehēdantur sub isto vocabulo. sit ergo cautus si vult renuntiare testibus tantuꝫ q̄ ita dicat expresse. ꝛ tunc hoc non obstante poterit producere instrumenta: ita no. in Specu. in tit. de testi. §. si. ¶ Qualiter autem intelligitur an de allegationibus iuris fiendis per aduoca. an vero de allegationibus factis fiendis per partem: vt sic amplius non possit excipere vel replicare vel dicere quod tangit negotium principale. glo. ista in fi. sentit ꝛ etiam doct. hic q̄ intelligatur primo de allegationibus iuris fiendis per aduocatos: sed in contrarium quod intelligatur de allegationibus factis fiendis per partem: facit tex. hic in verbo quod proponat: ꝛ in verbo voluerit proponere. Breuiter istum articulum disputauit Gui. de suza. ꝛ adducit plura iura pro ꝛ cōtra in. l. quoniam. s. de hereti. Cuius dicta refert Jo. an. in addi. Spe. in ti. de renū. ꝛ conclu. §. j. ꝛ ad primā partē allegat. l. j. cum glossella s. de iur. ꝛ fac. igno. in ver. obligationes. ꝛ glossella exponit exceptiones: ꝛ titulum si ex falsis allegationibus in rubro ꝛ nigro: ꝛ plura alia iura: ꝛ istam partem videtur tenere Bar. in. l. consentaneum. j. quomodo ꝛ quando iudex. non allegando predicta dicit de iure communi hāc partem esse veram: vt intelligatur de allegationibus facti: sed ſm communem stylum iudiciorum dicit primam partem esse veram: vt intelligatur de allegationibus iuris. Breuiter si hoc verbū pferat̄ a lege vel statuto si aliud non apparet dico q̄ intelligitur de allegationibus facti: vt satis probatur hic: ꝛ ita intelligitur. l. minor. xxv. annis omissam allegationem. ff. de mino. sed si proferatur ab hoīe renuntio allegationibus dico inspiciendū esse ex cōiecturis. naꝫ si fecerat aliqn̄ allegari per aduocatos dicendo postea renūtio allegationib⁹ videt̄ tm̄ de allegationibus iuris: vt sic nō possit petere q̄ amplius audiant̄ aduocati. Nec posset cōqueri de iudice nolente audire nō tn̄ per hoc videt̄ renuntiare legibus vel statutis facientibus pro se. vt. l. ornamentoꝝ. de au. ꝛ argen. lega. ideo bene imputaret̄ iudici si iustitiā suā non perquireret. ꝛ nō suppleret de iure nisi aliqua fuerint omissa per aduocatos:
4 vt. s. vt que desunt aduocatis partiū. l. vnica. †ꝛ dicit Bal. vnū notabile q̄ allegationes prius facte trāseunt in acta: ꝛ si cā cōmitteretur consulēda deberet mitti cū aliȷ̄s actibus ad consul. sed illa que fierent post renuntiationem: licꝫ iudex debet eas accipere: tamen non deberet eas mittere in sacculo cum aliȷ̄s act. ꝛ scripturis. tene menti bonam practicam. Tenendo autem q̄ videatur renūtiasse allegationibus facti: ꝛ semper renuntiauit expresse allegationibus. queritur an iste renuntians hoc nō obstante infra terminos datos alteri parti possit allegare vel pbare: videtur quod sic: quia dilatio est communis per. l. petente. s. de tempo. in integ. restitu. doctores tenent contrarium. qꝛ illud si non renuntiasset ideo quia se exclusit per suam renuntiationem dilatio illa non est sibi proficua vel communis secundū Jaco. butri. ꝛ hoc expresse tenet Specu. in titu. de teste. §. fina. in fi. dicens quod sit cautus: vt renuntiet sub conditione si altera pars renuntiauit. †Item dicit Bal. q̄ potest quis renuntia-
5 b re instrumentis[b] etiam postq̄ ipsa produxit: ꝛ si hoc dicat expresse: vt est casus in. l. iij. j. de fide instrumen. Sed simpliciter renuntiando instrumentis intelligitur de producendis non de iam productis ne videatur sibi contrarius. ¶ Dicit etiam q̄ in criminali non valet renuntiatio allegationum vel probationum etiam facta in iudicio: ꝛ allegat. l. non tantum. cum ibi notatis de appella. hoc non placet: ꝛ quotidie videmus seruari

a ¶ Lex faciēs mētionē de mēse. adde. l. cū bissextus. ꝛ ibi doc. ff. de ver. sig. Alex. de imo. cōsi. inci. in cā ꝛ lite vertēte iter xpo phoꝝ. in. ij. vo.

b ¶ Renuntiare instrumentis. adde Ang. in auc. vt cū de ap. cog. in. §. sꝫ hoc. colla. viij.

ibi no. de appel. hoc nõ placet: ꝛ quotidie videmus seruari contrarium: qꝛ postꝙ criminosus confessus est ad banchum renũtiat omnibus defensionibus suis: ꝛ etiam appella. ꝛ mittit͛ ad iustitiam: ꝛ ad hoc consueuit glo. j. allegari in. l. j. ibi Bald. notat. ff. de furtis. Dicit etiam Bald. ꝙ qñ ambe partes renunciant allegatis. censetur in causa cõclusum: nõ sic qñ vna pars ꝛ allegat. c. fi. de arbi. li. vj. hoc tenet Jo. an. in additio. Spe. de

6 renuntia. ꝛ conclu. ¶ † Ultimo queri potest an sicut iudex assignat terminum ad allegandum postꝙ illa pars renũtiauit allegationibus ita ꝛ anteꝙ renuntiauerit possit assignare terminum ad exceptiones dilatorias vel peremptorias proponendum vtriqꝫ parti: videtur ꝙ non cuꝫ a iure prefigat͛ terminus ad dilatorias vsqꝫ ad litis cõtest. ꝛ ad perẽptorias vsqꝫ ad sententiam vt in. l. peremptorias. sententiam rescindi non posse. Et iudex non potest auferre beneficium iuris indultum: vt in c. indultum. de reg. iur. breuiter vt sit litium finis: ꝛ abbreuientur potius ꝙ protelentur: de dilatoꝛijs est casus in contrariuꝫ in. c. pastoralis. de excep. Et idem dicunt docto. in peremptoꝛijs ex iusta tamẽ causa. Sed ĩ dilatoꝛijs sola abbreuiatio litis ex causa iusta: in peremptoꝛijs non: sed videret partem malitiose differre. ¶ † Et eodem modo queritur quid de proba. et

7 de produc. instrumentorum que possunt produci vsqꝫ ad conclusionem. an possit assignari alius terminus ita ꝙ post lapsuꝫ non possint instrumenta produci: licet non sit conclusum vide de hoc per Bar. in. l. mancipiorum. ff. de opti. leg. ꝛ glo. in cle. sepe. de verbo. sig. vbi dicunt doc. An ius alterius partis esset effectum deterius: qꝛ perirent sue probationes si instrumenta admitterentur: ꝛ tunc non debent recipi. An res sit integra: et tunc secus al's vidi seruari in romana curia: ꝙ etiam primo casu si producantur instrumenta realiter: ꝛ nõ petatur dilatio ad ipsa producenda debẽt recipi. secus si peteretur dilatio. ¶ In glo. que incipit similis sol. hic absenti: ista non est bona qꝛ hic loquitur etiam de presente: dic ergo ꝙ hic loquitur de dila. allegatoꝛijs: lex contraria loquitur de dila. probatoꝛijs. nam maius periculum est in nõ volẽdo allegare iura sua ꝙ in nõ volendo probare. nam si allegabo forte aduersarius meus confitebitur: ꝛ non indigebo probationibus: ideo plures dãtur dilationes ad allegandum: vt hic: sed ad probandum allegata datur vnica tantum cum modica cause cognitione in ciuili: ꝛ etiam secunda cuꝫ tertia cum magna cause cognitione: vt in contrario. ¶ In glo. ibi sed illa ad dandam diffinitiuam. tu dic ꝙ illa loquitur in dila. expectatoꝛijs ad comparendum. ista in dila. alle

8 gatoꝛijs. ¶ † Ultimo no. glo. seq. que semper allegatur ꝙ licꝫ quis plures habuerit dilationes: ꝛ fuerit contumax in probãdo vel allegando nihilominus cum fertur sententia dꝫ specialiter citari ad ipsam audiendã: al's nõ valeret. vt. l. j. §. item cuꝫ ex edicto. ff. que sen. sine appel. ꝛ ad hoc vide tex. cũ glo. in cle. sepe. de ver. sig. super verbo adhibitis.

2 ☞ Causa cõuentionis ꝛ recõuentionis etiã si nõ sint inuicem continentes: sed separate an debeat fieri diuisio. ꝛ an ambe sint coram eodem iudice tractande.

3 Plures casus in quibus pẽdente lite coram vno iudice: potest quis conueniri coram alio.

1 Nulli proꝛsus. Non põt quis sup cã possessionis: ꝛ ꝓprietatis eiusdem rei eodem tempoꝛe contra eundeꝫ diuersos iudices impetrare: sed ambe cause debẽt coram eo tractari ꝯm secundam lect. que communiter tenetur in ver. vel pone. ꝯm Joã. ¶ Contra lec. Jo. que cõiter tenet͛. op. pro declaratione glos. nam tex. vult in effectu ꝙ nõ debet quis diuersos iudices impetrare contra eundem. s. alium super pos. ꝛ alium super proprietate. sed vnũ tm̃. Cõtra istud vltimũ oppono: qꝛ poterit quis intentare: ꝛ cumulare possessorium ꝛ petitorium ꝛ ꝓcedetur eodem tẽpoꝛe. Sed cõtra de. l. incerti. j. de interdi. ꝛ de rei vendi. l. ordinari. Timoꝛe cuius. d. glo. ꝙ intelligendo ꝯm Joã. opoꝛtet intelligere de possessoꝛio recupe. vel adipiscen. quod potest cumulari cũ petitoꝛio: vt in. l. cum fundum. §. fi. ff. de vi ꝛ vi ar. ꝛ in. c. pastoralis. de causa pos. ꝛ ꝓprie. non autem possessoꝛio retinende quod cumulari non potest vt in cõtrarijs. ꝛ in. l. fi. de vi. ff. eo. ti. rõne ꝯtrarietatis. qꝛ in possessoꝛio asserit se possidere: ꝛ in petitoꝛio dicit aduersarium possidere. Sed qꝛ istud est nimis restringere istam. l. vt nõ habeat locum in possessoꝛio retinende. Plac. recessit ab hac. l. dicens posse poni casum in possessoꝛio retinende qñ possessoꝛium intentatur ab vno: ꝛ petitoꝛiũ ab altero ꝑviam reconuentionis. nam tunc possunt cumulari: ꝛ super vtroqꝫ procedi qꝛ ibi nulla est contrarietas. doc. reprehendũt hanc positionẽ casus non quin sit vera in se: sed qꝛ non congruit huic. l. que fundat se in

2 hoc qd cõtinẽtia cause nõ debet diuidi. † Sed certe in cã cõuentionis ꝛ recõuẽtionis etiã si nõ sint inuicẽ ꝯtinẽtes: sed separate

a ¶ Cõtumax. ad de eũdẽ Paul. de ca. in. l. Quis. ff. de in ius vo. Abb. in c. ꝓposuisti. ad fi. ꝛ i. c. dilecti. de fo. cõpe. ꝛ hoc intelligere verũ etiã si talis ꝯtumax vellet resarcire expẽsas: ita Bar. l. l. Quis. ff. de dã. infec. ꝛ d. Anto. in. d. c. ꝓposuisti. de quo per Ang. Jmo. ꝛ do. Alex. l. d. l. Quis. Cur.

non debet fieri diuisio: sed ambe sunt corã eodẽ iudice tractande. vt. j. de sen. l. fi. ꝛ aut͛. ibi posita. vt si te cõuenio sup quantitate ꝛ tu recõuenis me sup equo qꝛ nõ debes impetrare diuersuꝫ iudicẽ: sed coram eodem debes me recõuenire ꝑpter verã conuentionem: ꝛ reconuentionem que debent eadẽ sñia terminari: ita etiam no. Jnno. in. c. fi. extra eo. ti. glos. etiã vult. h. d. tñ ꝙ si fiat reconuentio in causis continen. vt in petitoꝛio ꝛ possessoꝛio. satis põt sustineri ꝙ duplici rõne ꝓhibeatur corã diuersis s. natura recõuen. ꝛ natura cõtinentie: prima tñ nõ ꝓhibet͛ finita cã cõuen. incip. cã reconuen. sed nõ erit pꝛopꝛie reconuentio: sed noua cõuẽtio. secũda vero causa impedit etiã finita prima agi coram diuerso iudice. Et idem dicit glo. ibi in quarta lec. in ver. vel dic tertio. Doc. tenẽt cõtrarium in hoc qꝛ finita vna cã nõ pꝛohibet͛ moueri alia causa corã alio iudice etiã si sint cause continen. vt in. c. fi. extra eo. vbi est casus ꝯm vnum intellectum vel dic ꝙ ibi actoꝛ ꝛ reus erãt diuersi foꝛi principalis: vt clericus ꝛ laicus: quo casu etiam pendente vno iudicio põt inchoari aliud coram alio. Si enim conuenio clericum super possessione coram episcopo ipse potest me reconuenire super pꝛopꝛietate corã potestate ꝯm aliũ intellectũ quẽ tene menti. Alij timoꝛe predictorum ponunt casum etiam in possessoꝛio retinende intentato ab eodem eo casu quo non resultat contrarietas: vt si ago vti possi. ratione ciuilis possessionis quaꝫ habeo: ꝛ rei vẽ. ratione naturalis quam tu habes ꝑpter quã me molestas in mea ciuili. nã possum impetrare vnũ iudicem super vtraqꝫ: tñ prius procedet in possessoꝛio postea in petitoꝛio: qꝛ si ꝓnuntiabitur me esse in possessione ciuili incũbet tibi onus ꝓbandi dominium: quia pꝛesumoꝛ dñs ratione possessionis quaꝫ habeo de pꝛesenti. Et hoc modo intelligi possunt. ll. contrarie ꝙ non possunt cumulari: vt sup vtraqꝫ ꝓcedat͛ simul: sed pꝛius debet procedi sup possessoꝛio. vt in. l. exitus controuersie. ff. de acqui. pos. ꝛ ita etiam dixit Joan. volendo sustinere suã lecturam in versi. vel dic tertio ꝯm Joan. Alij intelligunt finita vna causa vt alia possit intentari coram eodẽ iudice non diuerso: et sic non obstant. ll. contrarie. qꝛ hic non cumulantur eodẽ tẽpoꝛe. sed istam repꝛobauit. Alij timoꝛe predictorum dicũt ꝙ hic loquitur de cã possessionis ꝛ pꝛopꝛietatis: qꝛ in fi. dicitur sup possessione ꝛ principali questione: ꝛ nõ dicit pꝛopꝛietatis: ꝛ ponunt aliter casum ꝙ sint due questiones competentes ad diuersa tñ sint continentes: quia ambe ille res veniunt in vna actiõe generali puta tutele que potest dari per malam administrationem ꝛ pro retentione fundi cuius rei gratia notandum est ne ꝓcedamus in equiuoco ꝙ aliqñdo actoꝛ nõ vult diuidere iudicia: sed mutare idem iudicium de vno iudice ad alium iudicem: vt si pꝛimo te conueni coram vno postea volo te cõuenire coram alio super eodem tunc non loquitur ista. l. sed lex vbi ceptum. ff. eo. Nam poteris coram scdo excipere ꝙ cã pẽdet corã alio. ꝛ ꝙ debes ad illũ remitti: qꝛ nõ debes sup eodẽ corã diuersis iudicibus trahi: tũ qꝛ esset laboriosuꝫ: tũ qꝛ possent fieri cõtrarie sñie: de quo etiã hꝫ per Jnno. in. c. cũ. M. circa fi. de consti. dicit͛ etiã ista exceptio lit. penden. ꝛ eã nõ solũ tu potes obijcere: sed pꝛimus iudex ad instantiam tui põt pꝛecipere scdo iudici: vt de cã se nõ impediat: qꝛ ipse pꝛeuenit ad qd sufficit sola citatio facta ꝑ eum. vt. l. si quis postea. ff. eo. ꝛ hoc etiã si scds iudex esset maioꝛ vel superioꝛ: qꝛ in hoc non est maioꝛ cuꝫ non debeat impedire iurisditionẽ alterius nec ꝑ viã querele dꝫ adire: sed per viam tñ appellationis. vt in aut͛. de defenso. ciui. §. nul

3 la. ꝛ. §. interim. † ꝛ de hac materia per Guil. de cu. habet͛. j. de iurisdi. om. iudi. l. nemo post. q excipit plures casus in quibus poterit cõueniri corã scdo. s. qñ pꝛimus denegat copiam ꝓcessus: vt. s. vt lit. pendẽ. l. ij. Jtem si retardat liteꝫ de tem. appel. l. fi. §. pe. in aut͛. de mandatis principum. §. et non permittere. col. iij. ꝛ vt differentes iudi. §. j. vel si non vult pꝛonũtiare vt in aut͛. in medio litis nõ fieri sacras. §. eã aũt supplicationeꝫ. Ad

a de alium casum qñ reus coram pꝛimo iudice esset contumax: ᵃ qꝛ tunc non posset se iuuare de iudicio alibi pendente in quo cõtumax est: vt per Bar. in dicta. l. vbi ceptum. ꝛ. l. sepulchri violati. ff. de sepul. vio. Quid autem si non appareret coꝛam quo fuerit pꝛimo conuentus: respondeo ꝙ nõ habet reus exceptionem pꝛeuentionis de qua loquitur illa. l. vbi ceptuꝫ. ꝛ. l. si quis postea: sed habet exceptionem ne super eodem coꝛam diuersis trahatur: ideo potest petere ꝙ actoꝛ eligat coꝛam quo velit litigare: ꝛ sit cautus in modo excipiendi ꝯm Bal. Et si actoꝛ non eligeret nõ valeret processus: ꝛ si reus non exciperet valeret coram vtroqꝫ factus ꝯm Jnno. in. d. c. cum. M. ꝛ si excipitur impeditur ad vlterioꝛa processus. vt hic in pꝛin. dum dicit audiẽtia pꝛebeatur ꝛc. Et sic poterit obijci ad inchoationeꝫ litis ꝯm Ange. punitur autem qui trahit aliquem coꝛam diuersis iudicibus: ꝛ perdit actionem litis ꝯm docto. per. l. j. in fi. j. de asser. tollẽ. Sed illa loquitur in speciali casu fauoꝛe libertatis extra quem non

quem non perdit causam:sed dānat in expēsis ẜm Bal. hic.in fi.⁊ est glos.ordi.in.c.ex tenore.in fi.extra de rescrip. Interdum actor non vult diuidere nec mutare:sed multiplicare: vt si dedi libellum contra te super vno:⁊ postea super eodem:⁊ coram eodem do alium libellum non debeo audiri sup secundo si continet illud idem.arg.in.l.fi.§.in refutatorijs.ꝫ.de temp.app. et per Bal.in.l.edita.ꝫ.de eden.in.xvij.col. Sed si aliquid addit vel detrabit primo libello distinguitur an erat lis contesta.super primo vel nō:vt plene habetur in.d.l.edita. vbi est illa materia.⁊ tunc dicitur oriri exceptio lit. penden.quia sup hoc lis pendet per alium libellum que exceptio dicitur inuenta ad rigorem iuris cōseruandum de qua habetur.⁊ no.in.l.iulianus. de condi.indebi. Interdum actor vult causam diuidere.⁊ tunc loquitur ista lex.circa quam not. qđ diuisio cadit inter ea que inuicem se attingunt.ꝙ pōt contingere pluribus modis. primo modo quādo se cōtingunt occasione vnius rei:licet inter se sint diuersa:vt causa possessionis:⁊ proprietatis eiusdē rei. vt in.l.naturaliter.nihil cōmune.de acqui.pos. vel ratione vnius actionis quando sunt plura que veniunt in vna actione: lꝫ sint inter se diuersa:vt in vltima lec.gl.vel qñ vnius cause: licet tāgant plures:vt si habeo rem cōmunē cū pluribus:⁊ volo agere ad diuisionem:⁊ cōuenio vnū coram vno iudice alium coraꝫ alio. Nō pōt petere ad primum iudicem se remitti.⁊ ita loquitur titulus.ff.de quibus re. ad eundem iudi.eatur. Et idem si essent ex parte agētis:vt si essent plures quib⁹ aliquis est obligatus:⁊ vnus vellet reum trahere coram vno iudice alter corā alio eadem rōne:debent ergo concordare in agendo coraꝫ vno. Et quid si quilibet est obligatus insolidum tangitur p Guil. de cu.in.d.l.nemo.ꝫ.de iurisdi.om.iudi.

2 Statuta de compromissis fiendis:licet dicantur concernere publicam vtilitatem et statuta abbreuiantia tempus instantie non tamen debet intantum abbreuiari quod impediatur cognitio.

3 Cause criminales ⁊ eorum instantie non durant nisi biennio et quid si moueātur per viam inquisitionis.

4 In causis fiscalibus proceditur ordinarie:⁊ lis contestatur.

5 Instantia incipit a tempore litis contestate.

6 Quid in causis in quibus lis nō cōtestat ꝙ incipiat a tpe contradictionis ⁊ an tales cause non habeant instantiam.

7 Ubicūqꝫ iudex videt aliquid fieri ad ꝓtelationeꝫ litis dꝫ illud amouere ⁊ ex officio prouidere etiam parte non petente.

Si videat instantiam perire ⁊ partes sint negligentes qd possit ex officio suo facere.

8 Instantia corā delegato durat triēnio sicut coram ordinario: nisi tempus sit prefixum in delegatione.

An instantia possit de consensu partium prorogari.⁊ nume.9.

Quid in arbitro vel arbitratore.

9 Statutum ꝙ cause debeāt expediri infra dies.lx.vel infra certū tempus si non expediant an poterunt postea expediri.

Casus speciales in quibus instantia durat minus triennio.

10 Instantia an possit suspendi vt certo tpe non currat ⁊ quid in tempore appellationis interponende.

11 Instantia an finiatur lapsu triēnij ipso iure an per interlocutoriam iudicis absoluentis reum ab instantia iudicij.

12 Instantia cause appellationis prosequende durat anno et ex causa biennio ⁊ quid si stetit per iudicem qđ tempus instantie ipso iure non currat ⁊quid in instantia cause principalis si stat per iudicem.

1 Roperandum.†Lex ista mandat causam ciuilē terminari infra triennium a tempore lit.cōtestate. hoc primo vult vsqꝫ ad.§.et si quidem. Et ne hoc impediat absentia actoris prouidet.secundo vsqꝫ ibi:sinautē reus. Et ne impediat absentia rei prouidet.tertio vsqꝫ ibi:sinautem vtraqꝫ. Et ne impediat factum iudicis vel casus fortuitus prouidet quarto ibi:illo proculdubio.et ne culpa aduocatorū tutorum vel curatorum prouidet.quinto ibi:sinautē vtraqꝫ parte imminēte vsqꝫ in fi. Jac.but. Ex quibus patet diuisio huius l.primo ponit proemium vsqꝫ ibi itaqꝫ:secundo statutum vsqꝫ ibi:sed omnes.tertio instruit iudices vsqꝫ ibi:itaqꝫ. Et notandum qđ etiam de iure veteri instantia lit.finiebatur certo tempore:sed non habemus quando:et hoc patet in.l.arbitrio.§.si dolo cuius.cum glo.ff.de dolo. Sed per istam.l.statuitur tempus triennij.per statuta vero certarum terrarum multominus tempus que valent:quia abbreuiatio temporis instante pertinet ab publicam vtilitatem:vt hic patet:et etiam habetur in glos.mag.fi.in ver.item an potest prorogari de iure canonico nullum tēpus prefigitur:ideo potest durare longissimo tempore.vt in fi.eiusdem glos.et narrat Spec.in tit.de appel.§.nunc breuiter.ver.itē iuxta.ꝙ questio tñ vertebat coram eo in curia romana que fuerat incepta ante tempus natiuitatis sue quod erat vt dicit.xxiiij.annorum. Et not.mirabilē virum ꝙ in taꝫ paruo tempore esset ita excellens.et dicit qđ adhuc lis nō erat

2 contestata.†Nota ergo argumentum ex prima parte qđ sicut statuta de cōpromissis fiēdis dicuntur concernere publicā vtilitatem:quia pertinent ad abbreuiationē lit.⁊ sic sunt fauorabiliter interpretāda.vt p Bar. In prima questione huius voluminis:ita ⁊ statuta abbreuiantia tempus instantie. Non tamen tātum debet abbreuiari quod impediatur cognitio:quia multa mala ex hoc sequūtur.vt narrat Spe. in loco pallegato

3 de curia Francie.†Item not.secundo ꝙ cause criminales ⁊ eorum instantie nō durāt nisi biēnio.⁊ hoc qñ mouētur p moduꝫ accu.sed si per viā inqsitionis.tenet hic Guil.de.cu.qđ de iure cōmuni nullum tēpus prefigatur sicut nec in causis fiscalibus quia iudex tendit ad vtilitatem fiscalem vel publicam. de hoc per Cy.ꝫ.vt infra certum tempus.et Bal.hic plene disputat.

4 †Ex secunda parte not.in verbo fiscale:qđ in causis fiscali-

a bus[a] proceditur ordinarie.⁊ lis cōtest.vt hic innuit. et ita not. in.l.j.ꝫ.de conduc.⁊procu.li.xj.circa fi.libri. per Bar.videbat

5 contrarium fauore fisci ꝙ deberet procedi.†Item no.ꝙ instan

b cia incipit[b] a tpe litis contestate.vnde dicit Bald.in auť.clericus.de epi.⁊ cleri.si statutum dicat ꝙ cause terminentur infra xl.dies debet intelligi:scꝫ a tpe litis cōtest.p hanc.l.⁊ p glo.que

6 est ibi super verbo menses.†Sed pone ꝙ erat causa in qua lis non cōtestabatur:vt sunt cause summarie de quibus dixi in.l. iudices.et in quibus remittitur ordo iuris.tenet hic Cy.qđ incipiat a tpe cōtradictionis q̄ habet vim litis cōtesta.iuxta no. in.l.nihil.ꝫ.de procu.quod no.pro causis executiuis si petitur executio sentētie vl' instrumenti ex forma statuti:⁊ pars citatur ⁊ contradicit extunc incipit currere tps prefixū a statuto et nisi intra illum finiatur opꝫ executionē de nouo petere.⁊ ita eleganter no.Bal.in.l.j.ff.de iura.calū.⁊.ꝫ.de excep.rei iudi.l.ij. Alij dicunt ꝙ tales cause non habent instantiā.et de hoc vidi iudicari.⁊ determinari ẜm dictum Bal.pro quo facit dictum Cy.

7 hic.†Ex tertia parte dicit Jaco.bu.in.l.ij.ꝫ.de falsis. quod vbicunqꝫ iudex videt aliqd fieri ad ꝓtelationē litis debet illud amouere.⁊ ex officio prouidere etiā parte non petente. Iteꝫ dicit Barto.in.l.seius ⁊ augerius.ff.ad.l.fal. qđ quando iudex videt instantiam cito debere perire etiam partibus non petentibus ex officio pōt ferre sententiā si negligentia deprehendatur.et idem Bar.in.l.j.ꝫ.vt que desunt aduo.partium.dicit qđ potest dare dilationes ex officio: vt expediat causam si ambe partes sunt presentes:et negligētes:sed si altera pars abest nō debet aliud facere in preiudiciū illius nisi ad petitioneꝫ illius qui est presens.vt in.§.⁊ siquidem.qui statim sequit.do.Ang. videtur hic aliter loqui qđ si ambe partes sint presentes:et feratur sententia pro actore etiam si apparet ex processu ꝙ eam non petijt:quia non continetur in actis valeat tamen:qꝛ sufficit petitio facta in libello que semp durat:sed si lata sit pro reo si non apparet ꝙ eam petierit ferri non valet: quia nunqꝫ petijt. Certe sufficit nunc petitio actoris siue feratur pro eo siue pro reo:vt ipse idem dicit:⁊ sibijpsi contrariatur per ea que habentur in.l.ea.ꝫ.quomodo et quando iudex.⁊ aliquando vidi processum in quo continetur sentētia.⁊ non apparet ad cuius petitionē vel instantiam lata fuerit:⁊ fiebat dubiuꝫ an valeret sed si pōt apparere ꝙ aliqua pars fuerit presens censetur lata ad instantiā eius. Bart.vero non videtur curare. ⁊ videt velle ꝙ si ambe partes sint in loco iudicij ⁊ tēpus instantie instabat ꝙ iudex ex officio etiam nemine petente pōt eam ferre. Sed raro vidi hoc fieri ꝙ iudices debent sibi iustum laborem si pars nō petat nec pōt eis negligentia imputari.vt.l.iiij.§. hoc iudi-

8 cium.ff.de dā.infec.sufficiunt ista. †Not.etiam hic in verbo

c delegati.ꝙ instantia coram delegato durat triēnio[c] sicut coraꝫ ordinario:⁊ hoc verum si fuit delegatus simpliciter sine prefixione tēporis:alias videt ꝙ nō duret vltra tēpus prefixum in delegatione.vt.l.j.§.⁊ si iudex.ff.eo.hoc tamen nō potest facere nisi princeps ẜm Cy.qui ita no.ꝫ.ea.l.§. finautē in medio.in fi. Tu dic melius ꝙ iurisditio delegati non durat vltra illud tēpus nisi fuerit prorogata de cōsensu partium.vt in.d.§.⁊ si iudex.sed instantia cause cepta coram eo que est diuersa a iurisditione nō finitur illo tempore:sed deuoluitur ad delegantem iterum deleganda in eodem statu ẜm Bal.in.d.§.in fi.⁊ ideo non est verū ꝙ solus princeps posset delegare:vt termineturr eaꝫ infra minus tps triēnij. Nam verum est ꝙ inferior a principe nō pōt tps triēnij abbreuiare:sed iurisditionē quā cōmittit bene pōt limitare ad tps cū in sua ptāte fuerit nō delegare: ergo potuit delegatā iurisditionē limitare per.l.videamus.§.si iudex. et.l.in actionibus.ff.de in lit.iuran. Quid autem in arbitro vl' in arbitratore: tangam in.d.§. finautem in medio. vbi Cyn. tangit. In glo.mag.in fi.super verbo triēnij.circa princi.ꝫ.

a In causis fisca lib⁹. Adde Bar. in.l.ij.in.§.senat⁹. ff.de iure fisci.

b Instantia incipit. Adde Innocen.i.c.j.de lit.contest.

c Durat triennio adde Specu. in titu.de iura.calū.in.§.sequitur.i versi.qd si instantia.doc.i.c.penul. ⁊ de iur. Archi.in c.añriorū.ij.q.vj.

a ℂ Judici. Adde de hoc p Ro. i cõsili. cccxvij. p Abba. in consi. xlvj. ⁊ in ꝯs. lxiiij. in scõo volu. ⁊ p Alex. de imo. in cõsi. lxxiij. i tertio volu. Cur.

b ℂ Valere. adde de hoc. ⁊ dic vt per eundem Pau. de ca. in consi. cccxvj. in primo impres. Et vide p Alexã. in cõsili. lx. colũ. ij. in quarto volu. et ibi qñ valeat sententia lata post lapsuꝫ istãtie. Cur.

c ℂ Sed instantia. qñ iudex fuit negligẽs: an instantia currat per alexan. de imo. i con. xlij. in tertio vol. ⁊ ibi an detur restitutio. Cur.

d ℂ Per cauillationes. An et qñ alter ex litigatorib⁹ per subterfugia ptelat cãm instãtia currat alteri i quo cessat culpa per Alexã. de imol. in d. cõsi. xlij. col. pe. et in cõsil. lxxj. col. ij. in quinto volu. Fran. Cur.

vt omnes cause ciuiles. l. j. in fi. vñ dic scõm omnes ꝙ ibi nõ est
speciale. qr ibi non dicitur ꝙ instantia duret minus triennio.
sed dicitur ꝙ iudex qui habet expedire causam in casu istius. l.
infra qnquaginta dies si non expedit punitur. ⁊ nihilominus
instantia durat. ⁊ poterit expediri per eũdem infra triẽnium.
9 † vnde facit ad. q. statuti dicentis qõ cause debeant expediri infra certũ tps puta. xl. dies. Quid si non expediant̄ an poterunt
postea expediri. ĩ. triẽnium. Breuiter distingue tres casus: aut
statutum dirigit verba in instantia dicendo ꝙ instantia causarum duret p. xl. dies. ⁊ tũc postea expediri nõ poterit: qr instantia perimit̄ ⁊ illud tps statuti succedit loco tpis iuris cõis. ar.
ĩ. de nõ nu. pe. l. in contractibus. post princi. Aut dirigit verba
in iudicẽ: puta ꝙ potestas debeat expedire causas infra tale tẽpus. ⁊ tũc illud tps cẽset̄ prefixũ potius iudici syndici ꝙ instãtie. ⁊ ideo si est iudex ordinarius puniat̄ si non expedit: tñ ipse
idem poterit postea expedire p illã. l. vt oẽs cau. ci. ⁊c. Sꝫ si est
delegatus nõ posset ipse expedire: qr finita esset iurisditio sua
instantia tamen non esset perempta. vt dixi sup tex. Interdum
statutũ loquit̄ impersonaliter: puta cause expediant̄ infra. xl.
dies. et sic est dubium an tempus cẽseatur prefixũ iudici an instantie. ⁊ tunc fuerunt opi. nã Spec. in tit. de iudi. dele. §. restat.
versi. quid si statuto. circa fi. videt̄ velle ꝙ censeatur prefixũ iu
a dici:[a] ⁊ sic etiã postea poterit expedire infra triẽnium. lꝫ debeat
puniri. sed Cy. sm Ja. de are. ĩ. ea. l. §. finaũt vtraq. in addi. videt̄ tenere cõtrariũ ꝙ censeatur prefixum instantie. ⁊ succedat
loco triẽnij. ⁊ allegat. l. scire. §. cõsequẽs. ff. de excu. tu. et ibi per
eũdẽ Jac. idẽ videt̄ tenuisse Richar. malũ. in. q. disputata p eũ
quã refert Jo. an. in addi. Specu. ti. de appel. §. nunc breuiter.
Et ista pars videtur verior ⁊ cõmunior: ita vidi cõsultum. Et
adde ad casus speciales quos ponit gl. in quib⁹ durat minus
triẽnio. l. j. cũ ibi no. p Bar. ff. de glãde legẽda. ℂ In gl. ibi. sꝫ
dic vt ibi: qr ibi nõ loquit̄ de tempore instantie cũ loquat̄ ante
litis contest. quo tempore non instantia cepta. ℂ In gloss. ibi.
item not. dic ista glo. nõ dicit pfecte. declara vt dicam in. §. et si
quidem. ℂ In glo. ibi. respõdeo vero cum publica sit vtilitas
⁊ ad. l. ij. §. sed et iudex. responde ꝙ ibi non prorogat̄ instantia:
sed iurisditio iudicis delegati. Circa istum tamen articulũ aduerte ꝙ aut querimus de prorogatione tpis instantie et die. et
illa non possunt prorogari cõsensu partium siue loquat̄ de instantia cause principalis. vt in ista glo. que cõmuniter tenetur
siue de instantia cause appellationis prosequende: de qua magis erat dubiũ: qr magis vertitur ibi periculum: sed ita disputãdo fuit terminatum per Mar. fili. bononie. ⁊ p Richar. malumb. in ciuitate ista per plures rõnes quarum dispu. refert in
10 d. §. nec breuiter. Jo. an. in addi. in ti. de app. in eo. Spec. † Aut
querimus an possit suspendi. vt certo tempore non currat tempus instantie qõ est longe diuersum a prorogatione. et tunc est
distinguendum inter tempus psequende appel. ⁊ tempus appel. interponende et tẽpus prime cause. primum tempus possunt suspendi p cõpromissum de iure ciuili. vt. ĩ. de temp. app.
aut. si tamen medio. Sed de simplici consensu non facto compromisso etiam cõsentiente iudice non poterat suspẽdi de iure
ciuili. Ratio diuersitatis: qr pendente cõpromisso semp litigaturvñ nõ est inconueniens ꝙ tempus instantie nõ currat. arg. ĩ
de inoffi. test. l. contra maiores. ⁊. l. eum qui. non sic si non compromittitur: lꝫ partes consentiãt in prorogando: ita debes intelligere sane qõ no. Bar. in. d. aut. si tñ in medio. Hodie vero
de iure canonico in cle. quãdiu. de appel. que addit ad illã aut.
põt suspẽdi de cõi consensu partiũ etiã sine cõpromisso cõsentiente tñ iudice. ⁊ de illa cle. Bar. non meminit in illa aut. si tñ.
⁊ sic videt̄ loqui cõtra illam cle. scõm tempus appellationis interponende: nec põt prorogari: qr est prefixũ a. l. sine ministerio
iudicis. vt not. in. c. cũ sit romana. de app. in glo. ⁊ in aut. offeratur. ĩ. de lit. cõtest. nec etiã debet suspẽdi p cõpromissum vel de
consensu partiũ. sm Pau. de liaza. in illa cle. ⁊ Bald. in aut. ei
qui. circa fin. ĩ. de tempo. appel. lꝫ Pau. nõ allegat: bene tñ allegat rõnem eius. tertiũ tẽpus valet prime instãtie sicut non põt
prorogari. vt in ista gl. ita nec suspẽdi p cõpromissum. vt no. in
Spe. de iudi. deleg. §. restat. ver. sꝫ nũqd de tẽpore triẽnij: qr in
eo nõ vertit̄ tm̃ preiudiciũ cũ instãtia finita iterũ agi possit non
sic finita instãtia cause appellationis: qr sentẽtia transit in rem
iudicatã multominus põt suspẽdi de cõi consensu partium: qr
minor est ibi ratio: statuta tñ solẽt prouidere in contrarium ꝙ
possit suspẽdi: ⁊ quotidie videmus hoc fieri ꝙ potestas ppter
aliquã suam occupationem vel procurator suspẽdi facit terminos instantiarum vel vnius instantie quod fieri non posset nisi
11 esset statutum vel stylus curie qui est seruandus. ℂ † In glos.
ibi: respondeo non tenet hic. hoc procedit presupposita opi. q̃
est communis qõ instantia ipso iure finitur lapsu triennij et sic
b acta sunt perempta. et sententia non potest valere[b] non precedentibus actis. iuxta no. in. l. prolatam. ĩ. de senten. sed tenẽdo
opi. Pet. quam refert Cy. ea. l. §. illo. qõ nõ sit perempta ipso
iure: sed perimatur per interlocutoriam iudicis absoluentis
ipsum ab instantia iudicij si ante dictam absolutionem iudex
proferret sententiam valeret: sed illam opi. reprobat Joã. and.
in. d. §. restat. de offic. delega. et communiter non tenetur: imo
qõ finiatur ipso iure: hoc tamen non obstante durat iurisditio
iudicis vt etiam post lapsum termini possit absoluere ab obseruatione iudicij vel potius absolutum declarare: vt est text.
notabilis. et ibi per Barto. ĩ. vt infra cer. tem. ⁊ etiam vt possit
actorem condemnare in expensis etiam si sit iudex delegatus.
cuius iurisditio esset finita in causa principali non tamen est finita quo ad hoc. vt in cle. j. de rescrip. ⁊ ibi not. similiter sententia diffinitiua lata finito tempore appellationis prosequende
cum sentẽtia trãsiuerit in rẽ iudicatam si pnuntiat̄ contra eam
non valet ipso iure etiam si ambe partes fuerint prosecute appellationem iam desertam per lapsum tẽporis: vt est casus notabilis in cle. penul. de appel. ℂ In glos. ibi: imo minus: quia
biẽnio tu dic ꝙ instãtia cause appellationis prosequẽde durat
anno. ⁊ ex causa biẽnio. vt in aut. ei qui. de tẽp. app. ⁊ si lapsus
esset annus. et non fuerit impetratus alius annus ⁊ ab appellatione allegata iusta causa impedimenti in primo diceretur
etiam appellatio deserta: ⁊ sententia trãsisset in rem iudi. vt est
casus in cle. sicut. de app. sed dicta impetratione facta de facili
consequetur. ℂ In glos. ibi item quid si per iudicem stetit. dic
ꝙ qñ stat per iudicem instantie cause appel. ipso iure non currit. vt. ĩ. de temp. app. aut. item si apellatione. cum ibi notatis
in glo. et per Jaco. but. qui ponderat text. dum dicit nullũ preiudicium ⁊c. ⁊ hoc not. glos. in aut. de his qui ingrediuntur ad
appellandum. §. si vero. licet quidam dicant currere: sed dare
c restitutionem prima verior: sed instãtia[c] cause principalis hñ
currit. licet stet per iudicem. vt est glo. in aut. vt sponsalitia lar
d gitas. §. j. idꝫ si stetit per cauillationes[d] partis appellate. nam
nihilominus currit tempus instantie per illam glo. que est satis not. gloss. licet Cy. videatur dicere contrarium. in. l. fi. in fi.
ĩ. de adul. per. l. si cum ipse. ff. de excusa. tuto. et per. l. intra vtile. ff. de mino. Sed ille. ll. loquuntur in alio tempore quod non
est prefixum propter publicam vtilitatem multominus impeditur cursus temporis si stetit per tertium impedientem contra ipsum cum succurritur per aut. de dolo. vt est tex. cum glo.
in. l. arbitrio. §. dolo cuius. ff. de dolo. nec restituitur agens in
integrum ad instantiam peremptã nisi in subsidium illo doloso non existente soluendo sicut nec mino. vt. ĩ. ea. l. §. fina. licet
regulariter restitutio in integrum concedatur etiam si alia via
ordinaria sit prouisum contra diuersam personam: ⁊ etiã non
in subsidium. vt in. l. ecclesia. §. si tutor vel curator interuenerit.
et est speciale fauore publico. vt lites finiantur quod non nisi
in subsidium. Non sunt alia. sequitur. §. ⁊ siquidem. et adde ad
id quod dixit gloss. in aut. de appella. vtraq. §. tempora. §. ad
hec sancimus.

2 ☞ Semestre tempus dicitur illud quod distat per sex mẽses vel per sextam partem temporis instantie.
Quando dicatur quis proximus pubertati.

3 Si absens fuit citatus etiam facta relatione per nuntium non potest dici contumax nisi per alteram partem presentem sua contumacia fuerit accusata ⁊ qualiter hoc fiat: ⁊ tunc volẽs cõparere non auditur nisi refusis expensis.

4 Tres citationes habent vim peremptorij etiam si nõ dicatur sed quando sit vna pro omnibus deberet dici peremptorie.
Quando requiratur peremptorium et quando sufficit vna citatio.

5 Practica ꝙ i sentẽtijs apponant̄ illa verba visis actis ⁊ actitatis: ⁊ si illa verba nõ apponant̄ nec apparet ꝙ viderit an valeat sententia ⁊ qui acta debeat vidisse.
Quid si perueniatur ad primũ vel secundũ decretum et iudici non constet de citatione.

6 Sententia ab obseruatione iudicij vt hic est interlocutoria: et p eã non decidit̄ questio principalis: sed perit instãtia et quos alios effectus pariat. et vide nu. 7. et. 9.

7 Ille dicuntur expense legitime que consueuerunt in iudicio expendi.

8 Si actor absens nõ fuit inuẽtus an possit perueniri ad sententiam absolutoriam ab obseruatione iudicij.

9 Compromissum vel delegatio facta de cõi consensu partium si cõtinet clausulã ꝙ infra certũ tẽpus deberet causam terminare an illud tẽpus appositũ iurisditioni vel cognitioni de consensu partiũ habeat etiam vim termini dati ad probandum et an habeat etiam vim peremptorij.

10 Reus si non est liquidatum de iure suo an possit absente actore liquidare.

Et si quidem

1 Et si quidem † Si actor se absentat post litem contesta. et non liquidato de causa
potest reus presens illo peremptorie citato. et accusata eius cõ
tumacia petere se absolui ab instantia iudicij si est prope finẽ
trienij: et actorẽ absentem in expẽsis legitimis sibi cõdemnari.
Sed si erat liqdatũ de causa põt petere: vt ferat sententia diffi
nitiua pro illo q instãtiã fouet: et ista est ferẽda punitur tñ actor
propter suã cõtumaciã dupliciter. primo qr de cõdẽnatiõe sua
rum expensarũ si sentẽtia ferat pro eo deducunt expense rei: itẽ
punit: qr propter veram ɔtumaciam denegat sibi beneficiũ ap
pellandi siue sententia lata sit cõtra eum siue partim pro eo: et
partim contra eum. b. d. vsqz ad. §. sin autẽ reus. et primo loqui
tur qñ non erat liquidatũ de cã anteqz actor se absentaret quo
casu absente actore non poterat reus de iure suo liquidare nec
de iure fforum. nec de isto iure. C. sed solum de iure fforum. po
terat petere se absolui ab edicto idest a citatione de ipso facta
remanente firma instantia totius cause: quam et actor postea re
fusis expensis poterat ꝓsequi faciendo reũ iterum citari. et ita
loquit. l. post edictũ. §. j. et. §. circũducto. ff. e. sed per istũ. §. indu
citur de nouo: vt possit petere se absolui a tota instantia: vt sic
actor necesse habeat iterũ agere: et dare nouũ libellũ. et de nouo
litẽ contestari: non autẽ vt possit liquidare reus de iure suo: vt
sic obtineat sentẽtiam diffinitiuam absolutoriam a petitione
actoris. primo qz si transiuisset in rem iudicatam nõ admittere
tur actor ad iterũ agẽdũ: qr obstaret exceptio rei iudicate. scdo
in. §. sin autem ex gestis. loquit quãdo se absentauit postqz erat
liquidatum de causa. et sic ex actis poterat cõstare que pars fo
uebat iustitiã quo casu de iure fforum non poterat reus prius
petere sentẽtiã ferri: qr actore absente illo iure non cõtrahebat
hermodiciũ: nec vt posset reus de suo iure liqdare si prius non
erat liquidatum: nec etiã vt possit petere ferri sententiaz diffini
tiuam qõ posset posito qõ constet esse liquidatũ: sed per istum
§. inducitur de nouo qz si erat liquidatũ possit petere sentẽtiaz
diffinitiuã. vt sic lis totaliter finitur hodie per aut. qui semel.
j. quõ et quãdo iudex. introducit aliud qz etiã si ante lit. contest.
actor se absentet possit reus de iure suo liquidare seruata for
ma illius aut. et post liquidationẽ petere ferri diffinitiuam sen
2 tentiam. et in hoc stat substantia istorum iurium. ¶ † In isto
§. et si quidem. No. primo dum dicit: vt semestre tempus quod
proprie dicitur illud qõ distat p sex menses vel dic p sextã par
tem tẽporis: qr semestre est sexta pars totius temporis instan
tie. et sic per statutum instantia esset coartata per minus temp9
deberemus dicere an esset prope finem vel sextam partem to
tius. et facit iste tex. vt pupillus dicat ꝓximus pubertati cum
distat ab illa per sex menses. facit. l. non tantũ. ff. de excu. tuto. et
c. continebatur. de desponsa. impube. doc. tamen aliter dicunt
qz cũ ab infantia que finit septẽnio vsqz ad pubertatem que fini
tur finito. xiiij. anno in masculo restent alij septem anni: debent
diuidi per mediũ: et quelibet medietas facit tres cuz dimidio si
ergo masculus transiuit quartũdecimũ annum cum dimidio
est proximus pubertati: qr proximior est illi qz infantie: als di
ceretur proximus infantie si non attingeret vel nec infantie nec
pubertati si attingit: et non excessit. de hoc not. per doc. in. l. j. ff.
de noua. et. l. pupillus. de regu. iur. ¶ In tex. ibi licentia erit iu
dici subaudi reo petente cum procedatur cõtra absentem. vt. l.
ad peremptorium. ff. eod. Sed si esset presens in ciuitate posset
3 etiam reo non petente si imminet tempus instantie. iuxta not.
per Bar. in. l. j. s. vt que desunt aduo. partium. ¶ † In text. ibi
absentiam incusante. Not. text. quo melior in iure ciuili non re
peritur qz si absens fuit citatus etiam facta relatione per nun
tium non potest dici contumax nisi per alteram partem presen
tem sua contumacia fuerit accusata. et tunc volens comparere
non auditur nisi refusis expensis. vt. j. eo. l. sancim9. et. c. j. de do
lo et contu. lib. vj. Constat aũt sentẽtiã datã cõtra absentem vl
etiã ꝓ reo nõ citatũ vel nõ cõtumacẽ nõ valere. vt. l. ea que. et ibi
not. in prima glo. j. quõ et qñ iudex. et in. l. furioso. ff. de re iudi.
tene menti. Debet ergo ille qui fecit citari se presentare in ter
mino: et accusare contumaciam: et expectare quousqz iudex sedet
ad bancum. vel si vult prius recedere recedat licentiatus a iu
dice: et aliquo istorum deficiente non dicet actor contumax. vt
not. Bart. in. l. consentaneũ. in fi. j. quõ et qñ iudex. et. l. si finita.
§. iulianus. de dã. infec. Requiritur etiã aliud qõ iudex non fue
rit impeditus. ita qz si cõparuisset potuisset ꝓcedi. als non pos
set sibi imputari cur non cõparuit: cũ et si comparuisset nil fie
ri potuisset: vnde nec incidit in penam promissam. vt. l. ij. §. fin.
ff. si quis in ius voca. non ie. et de arbitris. l. arbiter kalendis.
4 ¶ † In tex. ibi. et si per tres vices. Iste tres citationes[a] habent
a vim peremptorij etiam si non fuerit expresse dictum. vt. l. tres
denuntiationes. j. quomodo et quando iudex. posset tamen fie
ri vna pro omnibus: sed tunc deberet dici: et peremptorie ali
ter non sufficeret. vt. l. ad peremptoriũ. cum. l. seq. ff. eo. vbi pa
tet quod etiam possunt abbreuiari. No. ergo hic tex. qz sicut cũ
peruenitur ad primum vel secundum decretum. vt in. l. presen
ti. de his qui ad eccle. confu. extra istos casus non requirit per
emptorium: imo requiritur citatio dicitur peremptoria: etiam
si non dicatur: vt si quis citatur ad videndum iurare testes vel
de calũnia. ita eleganter no. Innoc. in. c. in petitione: de accusa.
sed si quis non absolueretur ab instantia totius iudicij: sed so
lum ab instantia edicti: idest citationis de se facte non require
retur citatio alterius partis ꝭm Inno. qui ita not. in. c. consu
5 luit. de offi. delega. ¶ † In tex. ibi acta apud se confecta conspi
cere. hinc sumpta est practica: qr semper in sententijs apponũ
tur illa verba visis actis: et actitatis. Quid autem si non appo
nantur nec apparet qz viderit. dicit Bar. non valere sententiaz
qr ignorabat se posse eam ferre: et sic eius iurisditio est suspẽsa
argu. in. l. quero. ff. quod falso tuto. vnde dicit se cõsuluisse cum
quidam esset citatus et relatio non erat facta: sententia lata con
tra eum non valebit per. l. hoc autem. §. non defendi. ibi dum
dicit quod constare liquereqz debet pretori etc. ff. qui. ex cau. in
posses. eatur. vt ipse no. hic. et plenius in. l. multum. ff. de condi.
et demon. et d. l. si finita. §. iulianus. Bal. limitat dictum suum
in. l. ij. s. de edendo. quando non vidit acta substantialia iudicij
sine quibus non potest sententia valere: vt est datio libelli. et
lit. contesta. et assignatio termini ad probandum: quia tunc est
verum qõ ignorat se posse sententiam ferre. Et habet locũ ra
tio Bar. etiam si reuera erat datus libellus: et lis contest. quia
nõ sufficiebat hoc. Et eodem modo cum peruenitur ad primũ
vel secundum decretum si sibi nõ constat de citatione sine qua
non posset diffinire. vt. d. §. non defendi. sed si nõ vidit acta pro a
batoria: puta testes vel instrumenta: tunc secus quia nõ est sen
tentia nulla: cum etiam sine illis possit ferri sententia si iudici
constat per confessionem vel per alia indicia. vt. l. cum putarẽ.
ff. fami. erciscun. dicit tamen Bald. Inno. dicere in. c. cum ber
b toldus. de re iudi. qõ si iudex nõ vidit attestationes[b] vel instru
menta hoc solum est iusta causa retractandi sententiam in cau
sa appellationis quod ipse Bal. limitat si aliqui testes vel in
strumenta sint producta: als secus: vt ipse no. l. ab eo. j. quomo
do et quando iudex. Tene mẽti predicta: quia singularia sunt.
6 ¶ † In tex. ibi ab obseruatione iudicij. subaudi totius. et ista
c est sententia interlocutoria.[c] vt in. l. earum. et ibi no. ff. si ser. ven.
et plene per Bart. in. l. titia. ff. de accusa. de qua plura p Inno.
in. c. consuluit. de offi. deleg. et per eam non deciditur. q. princi
palis sed perit instantia: et perimuntur acta quatenus ad sen
tentiam diffinitiuam seruandam ordinantur: sed effectus in
troducti. per lit. contesta. non pereunt. vt no. in seq. §. per gloss.
super verbo iudicij. et potest ferri etiam ante lapsum triennij:
vt hic patet. et ex tunc instantia erit perempta: potest etiã ferri
post lapsum: et tunc potius declarat reum absolutum qz absol
uat vt patet in. l. fin. j. vt infra cer. temp. ibi dum dicit: sed post
7 biennij excessum. et quod ibi no. Bart. ¶ † Ultimo no. qõ ille
d dicuntur expense legitime[d] que cõsueuerunt in iudicio expẽdi.
¶ In glo. super verbo licentia. oppo. tribus modis. Primo
qõ nõ debeat fieri absolutio ab instantia totius iudicij: sed dũ
taxat circũducatur edictum. i. citatio facta de reo. et possit ad in
stantiam redire citato iterum reo et refusis expensis. per. l. et
post edictum. §. circũducto. ff. eo. titu. Sol. illud de iure veteri
fforũ. sed per istam. l. additur hic vt. s. dixi. circa prin. ¶ Secũ
do oppo. qõ non sit necesse expectare vt sint prope finem trien
nij: sed quandocũqz hoc possit fieri per. d. l. et post edictum. in
prin. glo. fatetur dicens qz non est intentio istius text. dicere qõ
sit necesse expectare prope finem: sed soluz ne fiat post. Pla. di
cit qõ nunqz ante finem triennij per text. j. ea. l. §. huius autem.
tñ non respondet ad cõtrariũ. glo. vt respondeat distinguit qõ
aut abest reus: et actor est presens. et tũc loquit ɔtrariũ vt actor
habeat necesse expectare finem triennij: sed qñcũqz cõstat de iu
re suo possit facere dari sententiã diffinitiuã qz hoc erat de iu
re veteri. qr cõtrahebãt hermodicium dicto casu. Sed ecõuer
so quãdo actor abest. et reus est presens. de iure veteri nõ pote
rat perueniri ad sentẽtiã diffinitiuã vel interlocutoriaz ab ob
seruatione iudicij: sz hodie hoc addit p istos tex. et qr isti tex. lo
quunt qñ sunt prope finẽ triẽnij debemus hanc formã seruare
postqz per aliam. l. non datur ista potestas. iuxta not. in cle. j. de
iurepatro. Pet. et Cy. dicunt qz si actor anteqz absentaret se re
nuntiasset allegationibus et probationibus. et sic amplius non
esset audiẽdus. et tunc sicut si ipse foret presens posset ad istas
sententias perueniri. vt. s. e. in aut. iubemus. ita si se absentat
ne sit in sua potestate hoc impedire. et ad hoc allegat. l. quãuis
indubitati. j. de adu. hoc dictũ satis placet. Sed si nõ renuntia
uit qz debeat distingui inter actorẽ absentẽ et reum videt ɔ tex.
quẽ pla. allegat. j. ca. l. §. huius autẽ. ibi tam in actore qz in reo

a ¶ Tres citationes. adde gl. summe. et qõ ibi not. v. q. ij. Specu. tit. de cita. in. §. viso. ver. sit ergo.
b ¶ Nõ vidit attestationes. Adde Henri. bo. hic. j. c. fraternitatis. ij. c. de test.
c ¶ Interlocutoria. De hoc qñ sit ĩterlocutoria et qñ diffinitiua. dic ẽt vt p Flori. in. l. et barũ. ff. si serui. vẽ di. et p Alex. in. l. titia. ff. de accu. i ad di. ad Bart. Frã. de are. in. c. exami nata. col. fi. extra de iudi. et do. Mari. sozi. in repeti. c. di lecti. artic. xxix. q. v. de lib. obla. cur.
d ¶ Expense legitime. adde qz dicantur expense iuste. vide Bal. in. c. cũ venissent. de eo q mit. in po. Et que dicant expense ne cessarie vide glos. in. l. si seruus. ff. de pig. acti. glo. in. c. pastoralis. de deci sioni.

absente dicit expectandum finem triēnij: vt possit ad istas sen/
tentias perueniri vel diffinitiuam: vel absolutoriam ab obser/
uatione iudicij: vnde possumus dicere ꝙ per illum. §. corriga/
tur. l. ⁊ post edictum. in prin. vel potius limitetur: qr ibi non li
mitatur tempus: sed in. §. huiusmodi limitatur. ⁊ hoc placet.
Quando aūt absoluitur ab instantia iudicij scđm illā. l. §. cir/
cūducto: non expedit expectare finem triēnij. ⁊ hoc etiam vult
ille. §. hmōi. dū dicit ⁊ absolutionem forsitā ⁊c. vt ibi dicam: qr
non loquit̃ de absolutione per quā tota lis moriat̃. ¶ Tertio
et vltimo opp. ꝙ qñcunqꝫ possit ad istas sententias perueniri
etiā añ finē triennij siue loquamur in actore siue in reo. vt. s̃. e. l.
ver. sꝫ oēs iudices. ⁊. j̃. e. l. §. si aūt vtroqꝫ. So. verū est si ambe
partes sint presentes. i. ĩ ciuitate qr iudex etiā ex officio potest
causam expedire. secus qñ vna pars est absens altera presens. si
aūt ambe absentes essent non dꝫ iudex se impedire nemine pe/
tente. ¶ In glo. sup verbo decē ibi: sed hodie ⁊c. Tu dic ꝙ hic
loquit̃ qñ absentauit se post litē contestatam. sꝫ aut̃. quā gloss.
allegat. vnde sumit̃ aut̃. qui semel. in prin. j̃. quomodo ⁊ qñ iu/
dex. loquit̃ qñ ante litem contesta. ⁊ sic non erat liquidū de cau
sa: nec poterat ad diffinitiuā perueniri: sꝫ p illā aut̃. statuit con
trarium ꝙ reus presens possit liquidare: et possit facere ferri
diffinitiuā. ⁊ tunc requruntur maiores dilationes. scꝫ. xxx. dierū.
8 ¶ † In glos. super verbo inuenta oppo. contra text. qđ si actor
absens non fuit inuentus nō possit ad istam sententiaꝫ absolu/
toriā ab obseruatione iudicij perueniri: sed esset nulla. vt. l. j. §.
item cum ex edicto. ff. que sen. sine appel. rescin. Sol. expone mi
nime inuentus: scꝫ in iudicio: qr noluit comparere: bene tamen
fuit inuentus per nuntiū: al's pcederet cōtrariū: vel dic ꝙ quā
tum ad valorem sentētie nō expedit ꝙ fuerit inuētus p nūtiuꝫ
cum possit fieri citatio ad domū. ⁊ ita pōt hoc intelligi. ad con
trariū respondetur ꝙ ibi non fuit citatus nec personaliter nec
ad domū ideo nō valet. Sed contra qđ longa sit differentia an
fuerit inuentus vel non: quia primo casu est verus contumax:
⁊ sic non admittitur ad appellādum nisi veniat iudice sedente
pro tribunali. vt. l. ⁊ post edictum. in fi. ff. eo. iuncta. l. diuus. ff.
de in integ. resti. Sed si non fuit inuentus: sꝫ citatus ad domū
est fictus cōtumax: ⁊ potest appellare infra. x. dies a die notitie.
vt. l. ab eo. j̃. quō ⁊ qñ iudex. So. fateor quantū ad hunc effectū
vt valeat sentētia mero iure nō est differētia an sit verus cōtu/
max vel fictus: sed sufficit ꝙ fuerit citatus personaliter vel ad
domū. Si aūt non appellauit sibi non succurrit̃ nisi fuisset ab
sens ex iusta ⁊ necessaria causa: qr tūc restitueret̃ in integ. vt. s̃.
de procu. l. qr absente. adde ad gl. ꝙ etiam si non fuit inuentus
sed citatus ad domū potest dici verus contumax si citatio ad
eius notitiam peruenit per. l. ex consensu. §. fin. ff. de appel. ſm
cōem opi. secus si nō peruenit. ⁊ tunc est fictus cōtumax qđ dic
vt ibi no. per Bar. ⁊ per glo. in cle. j. de do. ⁊ cōtu. Et scđm hoc
pauci poterunt appellare: qr videmus quotidie seruari qđ ci/
tationes fiunt ad domū: ⁊ statim perueniunt ad notitiā citati
si est presens. ⁊ tamen videmus seruari contrarium: qr appel/
lant. vnde quidam dixerunt hodie non esse aliquem verū con/
tumacem nisi fuerit personaliter inuentus: ⁊ dicunt ꝙ isti text.
volunt hoc dicere: iste articulus est dubius. dic vt not. in. d. cle.
¶ In glos. super verbo termino. oppo. ꝙ possit perueniri ad
sententiam diffinitiuam: qr non potest esse quin appareat iu/
dici ex actis que pars foueat iustitiam. Nam aut actor q se ab/
sentauit probauerit de intentione sua: ⁊ constat ꝙ pro eo venit
sententia ferenda: vel non pbauit aliquo modo vel non proba
uit plene: ⁊ tunc constat iudici: et tunc reus venit absoluendus
vt. l. accusare. s̃. de edē. scꝫ diffinitiue vt sic actor amplius non
audiat̃ si non appellat: hic aūt dicit ꝙ absoluitur reꝰ ab obser/
uatiōe iudicij: ⁊ sic actor iterū admittit̃. gl. dicit ꝙ ista opi. pro
cederet si actor esset presens nō qñ est absens. Ista sol. nihil va
let. qr scđm hoc melioris cōditiōis esset absens ꝙ̃ presens: dic
ergo cōtrarium pcedere si fuisset datus terminus ad pbandū
ꝙ tunc si non probasset in termino verū esset dicere nō sufficiē/
ter fuisse pbatū ⁊ reus presens absoluetur diffinitiue: sed hoc
debet intelligi qñ non fuit datus terminus ad probanduꝫ quo
casu non dicitur non esse pbatum: sed dicit̃ nō esse sufficienter
actitatū. ⁊ ita loquitur tex. hic ⁊ tunc nō pōt perueniri ad diffi
nitiuam: qr non constat de nō iure actoris cum probatione cū
probationes non sint fiende ante termini assignationem: ⁊ sic
9 absoluitur ab obseruatione iudicij. † Adde qđ dicit Bart. in. l.
admonendi. ff. de iureiuran. vbi fit similis oppo. in glo. quod si
partes litigarent coram arbitris electis in cōpromisso haben
te certum terminum vel coram iudice delegato dato de cōi cō/
sensu partiū cū clausula ꝙ infra certum tp̄s deberet cām termi
nare illud tēpus appositū iurisditioni vel cognitioni de con/
sensu partiū hꝫ etiā vim termini dati ad pbādū. ⁊ ideo si actor
infra illum terminum nihil probauit: lꝫ alius terminus non
fuerit sibi datus ad probādum diceretur mihi pbasse: ⁊ posset
reus absolui diffinitiue in fine tamen termini. Et vlterius di/
cit Bal. in aut̃. ei qui. j̃. de temp. appel. ꝙ ille terminus hꝫ etiaꝫ
vim termini citatorij ad sententiā audiendā. ⁊ sic si ferat̃ senten
tia vltima die vltima hora termini nō est necesse ꝙ actor citet̃
ad sententiā audiēdam. ⁊ pro isto dicto Bal. est dictū inno. ex/
presse in. c. sup eo. de appel. ⁊ Spec. clarius in tit. de sentētijs. §.
nunc vidēdum. ver illud aūt. que dicta tene menti singulariter.
Non sic si talis terminus nō esset appositus iurisditioni de cō/
sensu partium. Istud credo apposuisse in. d. l. admonēdi. de iu
reiuran. in repe. quā feci. ¶ In glo. ibi sup verbo iudicij queri
tur de tribus. primo quid operatur ista absolutio ab instantia
iudicij. Rñdeo qr tollit omnia que pertinent ad ordinationem
cause: vt possit ad sententiā diffinitiuā veniri vcꝫ dationem li/
belli: litis contestationem: ⁊ iuramentum de calūnia. et sic ista
pro non factis habentur. ⁊ sic virtute ipsorū non pōt ad diffini
tiuam perueniri in qua requiruntur ꝙ acta precedant valida
non tñ tollitur ius actoris quominus possit ipsum in iudicio
deducere dando nouum libellū. ⁊ iterū litē cōtestādo. ⁊ de calū/
nia iurando. ⁊ in hoc differt a sententia diffinitiua p quaꝫ reus
absoluit̃ a petitione actoris: ⁊ actor nō pōt iterum agere si sen/
tētia trāsiuit in rē iudicatā etiā ex instrumentis de nouo reper
tis. vt. l. sub specie. j̃. de re iudi. ¶ Secūdo querit̃ qd de effecti/
bus productis post litis cōtestationē. Nā p eā actio tēporalis
effecta est perpetuata ad. xl. annos. Itē res petita est effecta li/
tigiosa: vt alienari nō possit. vt. j̃. de litigiosis p totū. Itē reus
est constitutus in mala fide ficta vt sic teneatur de fructibꝰ per
ceptis ⁊ percipiendis: an isti effectꝰ tollant̃ perempta instan/
tia. glo. ꝙ non. Et eodē modo non tollūtur acta pbatoria: pu
ta examinationes testium: ⁊ instrumentorū pductio: ⁊ sic in no
uo iudicio poterunt produci: ⁊ fidem facient sine alia examina/
tione inter easdē psonas. De his oībus. vide plenius p Bar.
in. l. cum lite mortua. ff. iudi. sol. ⁊. l. ij. s̃. de eden. ⁊. j̃. de fructi. et
litis expen. l. ij. ⁊. j̃. de prescrip. lon. tempo. In quibus omnino
10 vide. ⁊ per Inno. in. c. causam. extra de testi. ¶ † Tertio ⁊ vlti/
mo queritur an reus si non est liquidatū de iure suo possit ab/
sente actore liquidare. Breuiter dicendum ꝙ nō: vt ptꝫ p istuꝫ
tex. et sic non potest peruenire ad diffinitiuam. hodie secus per
aut̃. qui semel. Nam si potest hoc facere lite non contestata for/
tius post. ¶ In vltima glos. super verbo euacuabit̃ ibi actore
absente. dic hoc verum cum se absentet ante litis contest. ita lo/
quitur illa aut̃. si autem post: tunc potest reus eligere vel pro/
cessum. et viam istius. l. vel illius aut̃. non excedatur trienniuꝫ.
Illa enim aut̃. in hoc nō tollit istam. l. sed addit ſm Pe. ⁊ Cy.
Non sunt alia.

2 ☞ Actor si est absens an sufficiat generalis citatio ꝙ veniat
ad prosequendum litē vt virtute ipsius possit etiā ad sentētiā
diffinitiuam perueniri sine alia citatione.

3 Casus in quo victus victori non cōdēnatur in expēsis: sed po/
tius de cōdēnatione vincentis deducunt̃ expense victi.

1 **Si autem ex gestis.** † Diuide istū. §. in tres partes: qr
primo loquitur quādo fertur sententia in totū pro actore vsqꝫ
ibi nullo penitus. Secundo quando in totum pro reo presen/
te vsqꝫ ibi si vero aliqua. Tertio quando partim pro actore: et
partim pro reo: qr in aliquibus cōdēnat̃. ⁊ in aliquibus absol/
uitur et loquitur quando constabat ex actis que pars fouebat
iustitiam anteꝙ̃ actor se absentauerit. ¶ In tex. ibi etiam ab/
sente actore subaudi citato: tamen ad sententiam audiendam
vt no. s̃. eo. aut̃. iubemus. in vlti. glo. al's non valeret sententia
etiam lata in fauorem actoris. vt not. in. l. ca que. in prima gl. j̃.
quomodo et quando iudex. ⁊. l. furioso. ff. de re iudi. sed nonne
sufficiunt tres citationes de quibus in. §. precedenti. vt virtu/
te ipsarum possit ad sententiam perueniri diffinitiuaꝫ. Respō/
deo non: qr ille non sunt ad hoc facte: sed vt ipse actor compa/
reat ad prosequendam litem. ⁊ ad allegandum de iure suo vñ
requiritur alia citatio. per gloss. in. d. aut̃. iubemus. ⁊ per text.
2 in cle. sepe. ver. sententiam. de verbo. significa. † Sed contra qđ
si sufficiat generalis citatio quod veniat ad prosequendum li/
tem: vt virtute ipsius possit etiam ad sententiam diffinitiuam
perueniri sine alia citatione. vt. l. consentaneum. j̃. quomodo et
quando iudex. et in extrauaganti ad repreimendam. in verbo
de crimine seu super crimine. Solu. et tene menti. verum quan
do iudex in illa generali citatione comminatus est se ad senten
tiam peruenturum si non venerit: al's secus. vt not. glos. singu.
in. c. eum qui. de do. et contu. lib. vj. neqꝫ debet fieri tam genera
lis citatio nisi de dolo qui valde longe differt: et esset laborio/
sum ⁊ difficile ad singulos actus ipsum citari. ⁊ not. in. c. cū cō
tingat. de offi. deleg. ⁊ vide per Bar. in extrauaganti super di
3 cto verbo de crimine. ¶ † In tex. ibi ad cādem litem. subaudi
si vult

si vult appellare.⁊ hoc si fuit verus cõtumax q nõ audit appel-
lãs nisi veniat iudice sedẽte ꝓ tribunali:⁊ ita intellige qd infra
a seqtur ibi litẽ eãdẽ ⁊c. Et no. hic casum in quo victꝰ victori[a] nõ
cõdẽnatur in expẽsis:sed potius de cõdẽnatione vincentis de-
ducunt expẽse victi:qd declara in glo.sup verbo excipiendum.
2 ☞ Reus ad hoc vt absoluatur an requiratur eius petitio.
3 Quis iudex possit mittere executioni suam sententiam.
4 Quando iudex alterius territorij mittit executioni sententiam
alterius iudicis in bonis sitis in sua iurisditione debet hoc fa-
cere ad literas ⁊ requisitionem iudicis qui sententiam tulit.
Quod idem fit qñ fit missio ex primo decreto.
Quid si quis intẽtet actionem in factum.
5 An alius iudex teneatur parere ⁊ si nõ paret puniatur.
1 **Si autem reus.** †Reo absente legitime citato põt actor pñs de
iure suo liquidare si prius nõ erat liquidatũ:⁊ liquidatione fa
cta põt obtinere sentẽtiã cõdẽnatoriã diffinitiuã que mittitur
executioni vel sup re petita vel sup bonis rei absentis p ipsum
iudicẽ qui tulit sentẽtiã si sunt sub eius iurisditione vel p aliuz
ad eius requisitionem in cuius iurisditione sunt:nec auditur
reus de proprietate vel de possessione nisi soluat etiam si velit
satisdare de soluendo vel de stando iuri.⁊ si fuit reus verus cõ
tumax nõ appellat.ad istã tñ sententiam reo absente non debet
perueniri nisi prope finẽ triẽnij sicut nec ad absolutoriaz ab ob
seruatione iudicij quando actor abest:⁊ reus est pñs: lz ad ab
solutoriã ab edicto vel instãtia edicti bene possit peruenire añ
finem triennij.h.d. vsq ad.§.si autẽ alterutra. Et primo dicit
ꝙ est perueniẽdũ ad diffinitiuã:⁊ ad eius executionem vsq ibi
cum autez.postea circa hoc determinat duo dubia an reus au-
diatur appellãs:quo tempore poterit ad diffinitiuam perue-
niri.¶ In prin.§.ibi si autẽ reus absfuerit subaudi post litem
contestatam sicut in superioribus.§.al's non posset procedi ad
sentẽtiam diffinitiuam:nec de iure ffoꝛũ.nec de iure.C. nec iure
aut.iuxta not.in.l.presenti.in glo.mag.s.qui ad eccle. confu.et
l.consentaneum.⁊ aut.qui semel.j.qũo ⁊ qñ iudex. Nam proui
sio illius aut.locum habet quãdo actor est absens ante lit.con-
testa.⁊ sic emanauit in fauorem rei presentis non econtra: qr fa
uorabilior est reus ꝙ̃ actor. Et hoc voluit glos. ⁊ doc.i.§.⁊ si q
dem.in vlt.glo.mag.super verbo euacuabitur.in fi.¶ In tex.
ibi.⁊ similis eiꝰ processerit requisitio.i.trina citatio: vt veniat
ad prosequendam litem:⁊ tunc etiam erit alia citatio necessa-
ria cum perueniet ad diffinitiuã nisi in precedenti citatione iu
dex fuerit cõminatus de perueniendo ad sentẽtiaz ipo ampliꝰ
non citato vt dixi in.§.si autez ex gestis. ¶ In tex.ibi hermo
diciũ contrahatur.l.lit.desertio quantum ad duos effectus:scz
vt possit perueniri ad diffinitiuã si liquet de cã.⁊ si non liquet
vt possit liqdare actor pñs.⁊ hoc erat de iure veteri.vt.l.⁊ post
edictũ.ff.eo. Et infra subijcit scdm ꝙ veteribus legibus ⁊c. Et
in scdo differt a casu precedẽti qñ actor abest:qr reꝰ presens li-
quidare nõ põt si nõ erat liquidatum nec peruenire ad diffiniti
uã.vt in.§.⁊ si quidẽ.sed in primo non qñ erat liquidũ.vt in.§.
si autẽ ex gestis.glo.tñ sup verbo absentẽ.videt intelligere istuz
text.vt possit perueniri ad diffinitiuã qñ erat liquidũ:al's nõ:sed
tunc iste casus non differret a precedenti qd nõ est de mente im
peratoris. Preterea hoc est contra tex.dum dicit.ex vna parte
cum omni subtilitate causaz requirat.i.liquidet.⁊ sic ptz quod
2 potest liquidare et postea facere sententiam ferri.¶ † In text.
b ibi etiam cõtra absentẽ. Ista dictio etiam[b] cũ sit implicatiua in
nuit ꝙ possit ferri sententia etiã pro reo absente si fouet iustam
causam. Nã ⁊ pro actore absente posset ferri.vt in.§.patre. for-
tius pro reo absente. Sed cõtra:qr diuersa est rõ.nã pro actore
absente nimirũ est si põt ferri:qr ipse hoc petijt in suo libello:sz
reus absens nõ petijt nec tũc petit:qũo ergo põt ferri snĩa pro
eo cũ semp ad instantiã partis petentis.⁊ nõ debet aliter iudex
procedere in ciuilibꝰ.vt in.§.⁊ si quidẽ.⁊.l.ad peremptoriũ.ff.
eo. Respondeo quãtũ ad hoc vt reus absoluat a petitiõe acto
ris nõ requirit eius petitio:sed sufficit petitio actoris.argu.in
l.qui accusare.s.de edẽ.qr actore non ꝓbante lex imponit iudi
ci necessitatẽ ꝙ reũ absoluat.⁊ sic ex officio hoc põt facere. Sed
si reus assumpsit in se onus probandi: ⁊ querit an iudex posset
declarare de iure istius:puta si agitur rei vẽ.ꝙ declarat ipsuz
esse dñm dico ꝙ iudex hoc facere nõ posset reo nõ petente siue
sit absens siue sit presens.ita not.in.c.ex conquestione.de restit.
spo.per Ioã.an.in nouella post Host.lz.Inno.dixerit contra-
rium quem ipsi reprobãt.⁊ isto modo dz intelligi qd no.p glo.
in.l.circa.ff.de proba. Solũ ergo si non petijt põt ipm absolue
re a petitione actoris non autem declarare eum esse dominuz.
Sed qd si non liquet de causa nec põt liquere an poterit reus
absens absolui ab instantia iudicij sicut econuerso qñ est pre-
sens ⁊ actor absens:illa glo.super verbo absentem:vult qd sic;

sed hoc verum quando propter suam absentiam hoc contin-
git ꝙ de causa non possit liquidare:sed contingit culpa acto-
ris presentis:alias non debet procedi ad absolutionẽ ab istan-
tia iudicij:sed actor presens mittitur in possessionem bonoruz
rei post litẽ cõtest.sicut ante:qr non debet esse deterioris condi-
tionis imo melioris:qr cum missio fit post litẽ cõtest.vel quasi
ex primo decreto reus postea veniens nõ auditur de possessio
ne:sed de ꝓprietate tm̃.⁊ sic de reo efficit actor ⁊ habebit neces-
se probare de proprietate vbi prius non habebat. Et iste ca- a
sus in.l.consentaneum.q loquit qñ erat vere cõtestata in actio
ne reali.⁊ in.l.ij.vbi in rem actio.q̃ loquit qñ erat ficte cõtesta-
ta seu quasi.⁊ de his tangitur in gloss.si.super verbo audiatur.
¶. In tex.ibi ad effectum producatur.i.executioni mandetur
per officium iudicis nobile in quo non requiritur libellus nec
lit.contest.non per actionẽ in factum seu iudicati que non ha-
bet paratam executionẽ.vt no.in Spec.in tit.de execu.sentẽ.§.
nũc breuiter.¶ In text.ibi per res ⁊ facultates fugientes: hoc
quando agebatur actione personali ad quantitatem. nam ca-
piuntur bona condẽnati ꝓ mensura debiti:⁊ nõ vltra etiã iure
veteri.⁊ cõstituit pignus iudiciale de quo.j. si in cãm iudicati
in rubro ⁊ nigro. Sed illud quod capitur ex primo vel secũdo
decreto nõ ꝓ executione sentẽtie diffinitiue dicitur pignus p̃to
riũ ⁊ olim fiebat missio in oĩa bona:hodie ꝓ mẽsura debiti de- b
clarati.vt aut.ei qui.j.de bo.aut.iudi.pos.⁊ de hoc loquit ti.j.
de preto.pigno. Item primũ pignus capit:vt soluat.secundũ
capitur:vt ad iudicium veniat:⁊ cãm defendat: sed si agit rea-
li fit missio in re petita. Idem si personali ad certam speciem.
3 ¶ † In tex.ibi ex sua iurisditione hoc facere potest: vt qr sit or
dinarius ⁊ habeat bona sub sua iurisdittone ⁊ habeat territo-
rium: et sic familiam publicam per quam potest executionem
facere:⁊ si autẽ sit delegatus non potest exequi suã sententiã nisi
sit delegatus principis.vt in.c.querenti.de offic.deleg.sz remit
tit ad delegantem.vt hic in glo.super verbo maiore. Idẽ si sit
ordinarius et non habeat territorium nec familiam vt rector
vniuersitatis vel officialis mercantie.nam eoruz sententie mit-
tuntur executioni per potestatem q habet territorium et fami-
liam qd dic.vt plene no.in.l.a diuo pio.§.j. de re iudi. ⁊ no. de
epi.audi.l.episcopale.in fi. ¶ In gl.fi.⁊ no.per Inn.in.c.cum
4 ab ecclesiarum.de off.ordi.circa fi. ¶ † In tex.ibi siue per rela
tionem ad maiorem iudicem.iste text.cõmuniter allegatur nec
habemus meliorem ꝙ quando iudex alterius territorij mittit
executioni sentẽtiã alterius iudicis in bonis sitis ĩ sua iurisdi-
tione debet hoc facere ad literas ⁊ requisi.iudi. q sentẽtiã tulit
⁊ aliter facere nõ põt.⁊ hoc dixit glos.allegando istum text.ff.si
quis in ius voc.non ie.in.l.ij.§.j.in prima glos. Idem quando
fit missio ex primo decreto.⁊ sic per interlocutoriam si bona nõ
sunt in territorio iudicis pronuntiantis pronũtiat: vt mittat
in bonis vbicũq sitis.⁊ scribit iudici in cuius iurisditione bo-
na sunt qd sententiã interlocutoriã exequat.vt in.c.romana.§.
cõtrahentes.de fo.compe.libr.vj. Istum articulum plene exa-
minat et disputat Specu.in tit.de exe.sen.§.nunc dicendũ.ver.
sed pone iudex perusinus.vbi omnino vide.ꝓpter hoc est vtile c
habere actionem in factum:lz nõ habeat executionem parataz
qr illa põt moueri corã quocũq iudice etiã sine literis iudicis
q eam tulit.vt.l.argentarius.§.nomine pupille.ff.eo. Sũt etiã
5 alie due vtilitates de quibus in.l.j.s.eo. † An aũt alius iudex
c teneatur parere:⁊ si nõ paret puniatur[c]:tangitur hic per Cy.
similiter quando vnus iudex facere vult citari aliquẽ qui non
sit in suo territorio:sed alterius iudicis non põt ad ipsum mit
tere nuntium:sed dz scribere ad iudicem in cuius est territorio
vt faciat eum citari.vt in cle.j.de re iudi. quod tamen declara.
vt not.Bar.in.l.j.ff.de requi.re.nam Cy.disputando videtur
tenuisse contrarium qd possit mittere nũtium per.l.omnes.§.
verum si apparitor.s.de episc.⁊ cle.sed Bar. distinguit in pre
allegata.l.j. ¶ In tex.ibi fideiussores dare:scilz de stando iuri
cum iam sit iudicatum:vel de soluendo:qr debet soluere: non
fideiussores dare.⁊ ideo actor remanebit in possessione rerum
pignori captarum quousq sibi de debito satisfiat.ff.de re iud.
l.debitoris.sicut in conuentionali pigno.ff.de distrac. pigno.
l.si prius.nec ob.l.si quis emptionis.§.pe.j.de prescri.xxx. an-
norum.vbi prestando satisdationem de iudicio sisti recuperat
possessionem:qr ibi loquitur in pignore pretorio capto ex eo:
quia non sistebat in iudicio.vnde satisdationem de iudicio si-
sti recuperat nos loquimur in pignore iudiciali capto: quia
non soluitur: vnde non recuperatur nisi soluatur.vt.l. is cui.
§.imperator.et.l.pecunie.§.j.ff.vt in pos.lega. ⁊ per hoc patet
quod tota glos.mag.super verbo audiatur est supflua:qr alle-
gat iura que non faciunt ad ꝓpositum cũ loquantur de preto-
rio pignore. Sed si pignus iudiciale esset iam datum in solu-
tũ actori non audiretur reus volens etiam soluere per.l. si fini-

a ¶ Victus victori. Adde an victꝰ victori ĩ criminalibꝰ cõdẽnet in expensis.vide p Sali.i.l.nõ ignoret.ĩ secundo not.C.de fru.⁊ litis expẽ.

b ¶ Dictio etiam. adde Barto.in.l.si tertiꝰ.in.§.offi.ff.de aqua plu.ar.⁊ in.l.etiã.C.si tutor vel cura.in.l.etiam.C.de fur.⁊ ĩ c.accusatus.in.§.de quibus.de here.libr.vj.⁊ in cle.dispẽdiosam.ĩ fi.de iudi.

c ¶ Puniat. Adde ⁊ dic de hoc vt per Frã. de are.ĩ suo cõsil.lviij.col.iij.Cur.

ta.§.poſtea.ff.de dã.infect.ſm Pet.et Cy.licet quidam cõtra. ſed non ſeruatur imo quod.ſ.dixi.

2 ☞ Contumax verus non appellat et quis dicatur verus contumax: ⁊ quis fictus ⁊ quid ſi fuit citatus per edictũ in valuis palatij. ⁊ nu.3.

3 Statutum qđ bãnitus debeat infra menſem comparere: alias habeatur pro confeſſo ⁊ poſſit condẽnari: lʒ quis ſciat ſe bannitum ⁊ fore citatum per ſtatutum ⁊ nõ cõparet nõ denegatur ſibi beneficium appellandi.

4 Uera ɔtumacia ꝓcuratoris nõ tollit dño beneficiũ appellãdi. Iudex qui tulit ſententiam debet admittere appellationem: licet dicatur per alteram partem non admittendam.

5 Maior contumacia eſt in nonveniendo ad iudiciũ quã in non ſoluendo ⁊ non reſtituendo.

1 **Cum autez hermodicium** †Iſte §.determinat duo dubia circa precedentes.§.primum eſt. qꝛ videbat᷑ qđ non poſſet procedi ad diffinitiuam ſententiam abſente reo cuius contrarium dicebatur in precedenti.§. vel abſente actore cuius cõtrariũ dicit᷑ in.§.finaũt ex geſtis.quando erat liquidũ de cauſa: qm̃ ad diffinitiuam nõ debet perueniri niſi cũ plena cauſe cognitione.vt in.l.iudices.ſ.eo. ſed plena cauſe cognitio nõ põt fieri niſi pñtibus partibus.vt in.l.ſi.ſ.ſi per vim vel alio modo.pars enim abſens ſi foret pñs aliqđ forte allegaret qđ nunc allegari nõ põt. Ad hoc reſpondet᷑ qđ lʒ ſit abſens vere: qꝛ ſua abſentia nõ debet nocere pñti fingitur eſſe preſens: qꝛ ꝓpter librũ euãgelioꝝ q coram iudice exhibetur illius abſentia dei pñtia replet᷑. Item poſſet dici fruſtratoria eſt iſta ſentẽtia: qꝛ abſens cõparebit ⁊ appellabit ⁊ irritabit.qꝛ nõ fuit auditus. Reſpondetur qđ ꝓpter ſuam contumaciam appellare non poterit.⁊ ſic habet effectũ ſententia. ¶ No.primũ dictũ
2 pro quo capitulum primum.de dolo ⁊ contu.lib.vi. ¶ †Item
a no.ſcõm dictum ꝙ cõtumax nõ appellat.[a] Cõtra hoc oppo.de l.ab eo.ſ.quõ et quãdo iudex.gloſ.ſoluit ꝙ ibi loquitur in ficto contumace qui fuit citatus ad domum.⁊ ad cuius notitiam citatio non peruenit hic vero ſi fuit citatus perſonaliter: vel ad eius notitiam peruenit citatio qui non auditur niſi veniat iudice ſedente pro tribunali. Quidam alij vt Odoffre.⁊ quidã alij tenuerũt: quod nullus contumax appellat per iſtos text.etiam ſi ſit factus contumax.nam hic loquitur indiſtincte.⁊.§.finaũt ex geſtis.loquitur de illo qui non fuit inuentus. et ſic fuit citatus od domum. Sed gloſ.ſubaudit qđ poſtea ad eius notitiã citatio peruenit.et tali tempore ꝙ cõmode potuit comparere: al's non diceretur verus contumax. Opi.glo.communiter tenetur.⁊ de his duobus articulis quis ſit verus contumax: ⁊ quis fictus: ⁊ quis eorum poſſit appellare: plura hic tangũtur per Cy.et per gloſ.in.l.diuus.de in integ.reſti.ſeu in.l.ſi.⁊ plenius per glo.in cle.ſ.de dolo ⁊ contu. Et adde qđ vere contumax eſt ille qui eſt citatus per iudicẽ perſonaliter vel ad eius notitiam peruenit citatio per partem. Sed ſi eſt citatus a lege non eſt verus contumax: ⁊ nõ prohibetur appellare.vt not.in.c.j.de ele.
3 ⁊ hoc tangit᷑ per Cy. ¶ †Et ideo ſi ſtatutum dicat ꝙ bãnitus
b debeat[b] infra menſem cõparere: al's habeat᷑ pro cõfeſſo ⁊ poſſit condẽnari: lʒ quis ſciat ſe bãnitũ ⁊ fore citatũ ꝑ ſtatutũ ſi nõ cõparet nõ denegat᷑ ſibi beneficiũ appellãdi: qꝛ non eſt citatus ꝑ iudicem: ſed ꝑ ſtatutũ.⁊ ita reperio Bal.cõſuluiſſe. Itẽ tunc nõ põt appellare qñ eſt citatus ꝑ nuntiũ. Si vero ꝑ edictũ poſitũ in valuis palatij vel eccleſiarum poteſt appellare infra.x. dies a die late ſententie. Et in hoc deterionis cõditionis eſt ꝙ ſi non eſſet verus contumax: qꝛ fictus contumax appel.infra.x. dies a die ſentẽtie.vt.d.l.ab eo.quomodo ⁊ qñ iudex. Et ita reperio in deciſionibꝰ rote ſeruari in palatio apoſtolico. Itẽ vera cõtumacia procuratoris non tollit dño beneficium appellã
4 di.l.ij.§.ſi.cũ ibi not.ff.qñ appellandũ ſit.† Itẽ iudex qui tulit ſententiã debet admittere appellationẽ: lʒ dicat᷑ per alteram partẽ nõ admittẽdã: qꝛ eſt verus cõtumax.nã hoc diſcutiẽdũ relinquere debet iudici appel.q ſi reperiet hoc ꝓnuntiabit nulliter fuiſſe appellatũ ſm doc.⁊ vid Bar.i.l.ex cõſenſu.§.ſi.de app. ¶ Opp.de.l.creditor.§.iuſſus.ff.de appella.vbi verus cõtu
5 max appellat.†Sol.vt in gl.ex quo not.ꝙ maior ɔtumacia eſt in non veniendo ad iudiciũ ꝙ in non ſoluendo: ⁊ non reſtituendo: qꝛ prima impedit cognitionem ⁊ diffinitionem.et per conſequens etiam ſolutionem: ſed ſecũda ſolũ tardat ſolutionẽ qđ eſt minus preiudiciale.

1 **Huiuſmodi autem.** † Hic determinat aliud dubium quando debeat ferri iſta ſententia.de qua in.§.finautem reus. et in §.finautem ex geſtis.⁊ dicit quod prope finem triennij. ⁊ ſic loquitur de ſententia diffinitiua dũtaxat hoc vult gloſſ.j. ⁊ etiam alia ſuper verbo expenſarum.in fi.ſed interlocutoria ab obſeruatione iudicij põt ferri etiã ante finem triennij ſm Bulg. pro quo videtur iſte tex.dum dicit ⁊ abſolutione forſitan preſtetur penalis ſententia qui videtur loqui de illa abſolutoria: ſed in contrarium videtur text.in fi.⁊ ſi quidem. Gloſſ.ibi ſm Hug. ſubaudit.⁊ etiam hec gloſſ.que incipit ex neceſſitate: tamen ipa glo.dicit inter reũ actorem ⁊ abſentem.dic vt dixi in.§.⁊ ſiquidem.qꝛ iſte text. loquitur tam de diffinitiua ꝙ de abſolutoria ab obſeruatione iudicij per quam lex moritur: vt non debeat ferri niſi prope finem triennij.vt hic.⁊ in.§.⁊ ſiquidem.⁊ text.dũ dicit abſoluit intelligat᷑ de abſolutione ab inſtantia edicti que quãdocũꝙ põt ferri: qꝛ per eam non moritur lex.vt in.l.⁊ poſt edictũ.§.circũducto.tñ inquantũ loqtur de diffinitiua lata cõtra reum abſentẽ.prout refert᷑ ad.§. finautẽ reus. videt᷑ contra tex.in.l.⁊ poſt edictum.in prin.qꝛ tunc qñcũꝙ poterat ferri videt᷑ dicendũ ꝙ iſte tex.corrigat illũ vel potius declaret ⁊ limitet: qꝛ ibi non ſit mentio de tempore. Et ꝑ hoc pꝫ Gloſ.eſſe declaratas que videntur adinuicẽ contrariari.

2 ☞ Quando fertur abſolutoria interlocutoria ab obſeruatione iudicij que expenſe veniant ſoluende illi abſoluto.

3 Ad hoc victus victori cõdẽnetur in expẽſis an requirat᷑ ꝙ fuerint petite in libello vel in calculo ferende ſententie.

4 Iuſta cauſa litigãdi excuſat ab expẽſis ⁊ quid ſi fuit iuſta cauſa litigandi in parte iudicij tantum.

5 Iuramentũ de calũnia nõ excuſat ab expenſis victorie.

1 c **Siue autem.** ¶ †Uictus victori[c] cõdẽnat᷑ in expẽſis legitimis.h.d.⁊ ſemp allegatur ad hoc: ⁊ determinat vnum dubium circa.§.finautem ex geſtis.⁊.§.finautem reus.qui loquunt᷑ qñ fertur diffinitiua
2 quo caſu eſt dare victum ⁊ victorem: †ſed quando fert᷑ abſolutoria interlocutoria ab obſeruatione iudicij non eſt dare cum queſtio non finitur: tñ veniũt expenſe nõ rõne victorie: ſed rõne cõtumacie.vt in.§.⁊ quidem.in fin.de quibus etiã loquit᷑.l.ſancimus.ſ.eo. Et etiam dare expẽſas rõne temerarie voca.in ius de quibus in.l.eum quem temere.ff.eo. Itez ratione calumnie: ſi calumnioſe: ⁊ malitioſe aliqua exceptio opponatur vel omittatur vel alia pars fatigetur laboribus: ⁊ expenſis.vt.ſ.de fru.et li.expen.l.non ignorat.⁊ quod not.Cy.in.l.j.ſ.vt que deſunt aduoca.partium.⁊ de iſta materia que eſt ſatis longa dic.vt in c.prout.de dolo ⁊ contume.per canoniſtas.⁊ in Spec.de expen
3 ſis per totum. ¶ † In text.ibi. coartabuntur parti leſe hoc ſi fuit petitum: alias ſecus.vt in.l.iij.§. hoc iudicium.ff.de dam. infecto.ſed Dynus dicit etiam ſi nõ fuit petitum per.l.ediles. §.item ſciendum.ff.de edili.edic. Cy.et bene dicit quod non requiritur quod hoc ſit petitum in libello: ſed ſufficit quod ſaltem in calculo ferende ſententie petatur. et ita intelligitur ille §.dicit Bald.quod ſufficit quod petat ſententiam pro ſe.quia cenſetur petijſſe quod feratur tam in principali ꝙ in expenſis. quod tene menti. Sed licet non teneatur iudex ſi non petit: tamen ex officio facere condemnationem in expenſis poſtꝙ con
4 tigerint in lite.⁊ ita poteſt intelligi ille.§. ſciendum.† Ab iſtis tamen expenſis excuſat iuſta cauſa litigandi. vt in aut.de iudi.§. oportet .et.l. qui ſolidum. §.etiam .ff.de lega.ij. Et ſi fuit iuſta cauſa in parte iudicij. et in parte non pro tempore quo fuit excuſatus non pro alio. vt not. Barto. in.l.ſi quis inficiatus.ff.depoſiti.⁊.l. deſtitiſſe. de iudi.et hoc quando veniunt iudicis officio mercennario.ſed ſi iure actionis non excuſatur ab eis propter iuſtam cauſam litigandi.vt no. per gloſſ. ſingula.in.l.ſi mulier.§.j.de lega.iij.et.l.non ſolum. de rei ven
5 d di.†Iuramentum autem de calumnia[d] non excuſat ab expenſis victorie: ſed ab his que veniunt ratione calumnie quod non preſumitur calumniare qui de calumnia iurauit.vt.l.ij. de iureiuran.ff.vbi mulier non preſumitur calumniare propter iuramentum de calumnia. Et quod hic dicitur in eo qui ſuccumbit in diffinitiua habet locum etiam in eo qui ſuccumbit in interlocutoria.vt.ſ.de fruc.et lit.expen.l.non ignorat.et ibi per Barto. ⁊ de iſtis expenſis litis plene Cyn. tractat in.l.ſancimus.ſ.eo.

2 ☞ Iudex qui nõ audet cauſam expedire dicitur habere miſerrimum animum.

3 Plus punitur maior ꝙ minor.

4 Ille qui remouetur ab officio nunꝙ amplius ad illud redire poteſt intellige propter aliquod crimen.

5 An poſt lapſum triennij finiat᷑ inſtãtia anteꝙ ſit ſecuta abſolutoria ab inſtantia iudicij.

1 **Siue aũt alte.** †Hic incipit tractare qñ cõtingit impedimentũ ex parte iudicis quo minus cã terminet᷑ infra triennium.⁊ primo loquit᷑ qñ dolo vel culpa eius vſꝗ ibi finaũt in medio. poſtea qñ caſu contingẽte in eius perſona ſiue ſuo dolo vel culpa. Et primo caſu dicit hic ꝙ iudex debet puniri: ſed nõ declarat an tẽpus inſtantie currat

a ¶ Cõtumax non appellat. Adde §.in ius.ff.de ap.⁊ per Archi.ij.q.vj.in ſumma.

b ¶ Quod bannitus debeat. Addẽ Nellum in trac.de banni.

c ¶ Uictus victori.adde.l.eũ quez temere.ff.de iudi. c.calumniã.de pe. c.finem litibus.ð do.⁊ contu.gloſſ. in.c.vlti.de maio.et obedien.

d ¶ De calumnia. Adde hoc et dic vt per Alexan.de imo.in.l.ij.in pñ. ff.de iureiuran.ꝑ Bart.et Bald.in aut.generaliter.ſ. de epiſ.⁊ cleri.per Lanfrã.de brixia. in repe.c.qm̃ contra.extra ð probatio.Cur.

tie currat glo. tenet q̄ sic: tamē pars cui currit vel ad cuius dā num. vt est actor restituit̄ in integrū ſm gloſ. Tu dic circa primū ſm Jac. but. aut loquimur de tpe pfixo actioni. ⁊ tūc ſi ſtat p iudicē quominus cā expediat̄ vt lis conteſtet̄ tēpus currit. et actio pdit: tñ actor restituit̄ in integrū. ⁊ recuperat actionē vti lē. vt in. l. ƺ ⁊ſi p pretorē. in pri. ff. q. ex cau. maio. etiā nō in ſubſi diū: vt q̄ iudex eſt ſoluendo: ⁊ pōt ab eo damnuʒ recuperari in ſyndicatu. Aut tps prefigitur inſtātie cauſe principalis: vt eſt hic. ⁊ tūc currit: ⁊ nō reſtituitur actor: ⁊ ad inſtantiā peremptaʒ niſi forte in ſubſidiū: vt dr̄ in pupillo: ⁊ minore. vt dr̄. j. e. l. circa ſi. aut prefigit̄ cauſe appellationis vel eius ꝓſecutioni: ⁊ tūc ſi ſtat per iudicem quominus expediatur ipſo iure nō currit. vt j. de tēpo. app. auč. item ſi appellatione. vbi dicit nullū piudiciū ex hoc penitus fieri. Gloſſ. tamen dicit q̄ currit mero iure: ſed reſtituit̄. ⁊ ita videt̄ ſentire Bar. dicit tñ reſtitutionē fiēdā incidēter. ⁊ ſine libello: plus placet dictū Jaco. bu. p iſtum tex. dū dicit nullum preiudiciū q̄ ſi curreret mero iure nō eſſet ſine preiudicio ſi nō peteret̄ reſtitutio. ⁊ vide hic oīno gloſſ. in. c. ex rōne. de appel. ⁊ in auč. vt ſpon. lar. §. ſed hoc quoq;. ⁊ dixi circa prin. ¶ In text. ibi accipere noluerit. i. expedire al's nō inciperet currere triēnium ſi a principio denegaret audientiam et nō fieret litis conteſtatio. ¶ †In tex. ibi miſerrimus animus.
2 Not. q̄ iudex q non audet cām expedire dr̄ habere miſerrimuʒ
3 animū. ¶ In text. ibi ſinautē iudex minor. Not. q̄ plus punit̄ maior q̄ minor. facit. l. preſbyteri in ratione ſui. de epiſ. ⁊ cleri. q̄ ab eo cui plus cōmittit̄ plus exigit̄. vñ dicit̄ q̄ potentes delinquentes potenter patiuntur ⁊ plus q̄ alij. qd̄ not. q̄ princi-
4 pes qui ſuperiorem non habent plus puniātur a deo. ¶ †In tex. ibi remouēdo ſi. not. q̄ ille qui remouetur ab officio nunq̄ q̄ amplius ad illud redire poteſt. vt not. in. l. mācipia. j. de ſer. fugi. per doc. p tex. in auč. de armis. i ſi. col. vj. ⁊. j. de liber. et eorum lib. l. ij. ⁊ ibi per Bal. in ſi. ¶ In gloſ. ibi. l. preſbyteri. de
5 hoc dic per Cy. in. l. nemo. §. de ſum. trinit. ¶ †In ea. ibi. finit̄ inſtantia. Iſta diſtinctio non procedit retenta opi. Cy. et Pe. qui tenuerunt quod per lapſum triēnij nō finiatur inſtātia niſi ſecuta abſolutoria ab inſtantia iudicij: vt ipſi not. in. §. j. huius l. ſed cōmunis opinio eſt in contrariū per illum. §. dū dicit cauſe ceciderint. ⁊ per. l. cū lite mortua. ff. iudi. ſol. ⁊ hoc tenet Joā. and. in addi. Spec. de iud. delega. §. reſtat. ⁊ dicit Albe. q̄ cum haberet iuſtum caſum de facto volebat defendere opi. Pet. coram magnis ⁊ peritiſſimis viris ⁊ non potuit obtinere: q̄ fuit pronuntiatū ipſo iure inſtantiam peremptam.
2 ¶ Si ſuperior iudex vetat inferiori q̄ de tali cauſa amplius non ſe impediat an finiatur inſtantia.
3 Quid ſi in delegatione ponatur clauſula q̄ debeat cauſam infra ſex menſes expedire ⁊ nō expedierit ⁊ propter hoc alteri cōmittat̄ ſimpl'r an videat̄ cōmiſſa vt infra idem tempus ex integro dādo expediat.

1 **Sinautem in medio.** †Si iudex pendēte iſtātia moriatur vel mutetur ſucceſſor debet cauſam expedire infra annū ſi tantum ſupereſt d̄ tempore inſtantie: alias debet ſibi ſupple
2 ri vſq; ad annum. h. d. ¶ †In gloſſ. j. ibi. ſoluitur tamen vt ſic pereat inſtātia. ⁊ eius virtute non poſſit ad diffinitiuam peruenire vt in caſibus legum quas gloſſ. allegat inter quas eſt. l. iudiciū. ff. eo. per quam patet ſcōm hoc q̄ ſi ſuperior iudex vetat inferiori q̄ de tali cauſa amplius non ſe impediat finit̄ inſtantia: nō aūt ad ipſum ſuperiorē deuoluit̄. Aliud eſt quando a ſe cauſam abdicat. vt in. c. intimaſti. de appella. q̄ tunc tranſit in eodem ſtatu: ⁊ hoc frequenter facit ſummus pontifex ⁊ ſic cau-
3 ſa deuoluitur ad cancellariā. ⁊ per preſidentem alteri cōmittitur in eodē ſtatu. ¶ †In gloſſ. ſequēti ibi. ff. e. l. ſi iudex. ibi ſoluitur multis modis: veritas eſt q̄ loquitur de tempore prefixo iuriſditioni ⁊ loquitur de iudice delegato: q̄ ſi cum clauſula q̄ debeat cauſam infra ſex menſes expedire: ⁊ non expedierit propter hoc alteri cōmittit̄ ſimpliciter ſine cōmemoratione tēporis videt̄ cōmiſſa: vt infra idem tempus ex integro dādo expediat: hic loquitur de tempore prefixo inſtantie de iudice ordinario: in hoc tñ illa lex recipit ſuppletionem per iſtum text. vt ſi in denegatione ſit approbatum maius tēpus non debeat egredi inſtantiam tēporis triēnij ſm docto. Certe qñ apponitur tēpus in delegatione etiam ſi ſit maius triēnio durabit inſtātia quouſq; durat iuriſditio ſicut qñ apponeretur in cōpromiſſo arbitrorum. ita ſentit Spec. in titu. de arbi. §. excipitur. circa ſi. Solu. ergo q̄ ibi in tempore prefixo iuriſiditioni: et in iudice delegato hic in tempore prefixo inſtantie ⁊ in iudice ordinario. ¶ In gloſ. ibi quod nō placet: ſcʒ quod nō habeat locum in annali: q̄ imo ſine dubio poteſt in eo locum habere cū ſucceſſor habeat annum pro ſua iuriſditione. vnde ſi tantū nō ſupererat ſuppletur vſq; ad illud tempus: et ideʒ erat ⁊ ſic nullum inconueniens reſultat: ſed in iudice ſemeſtri. Glo. videtur tenere q̄ non habeat locum: quia ſic nunq̄ peribit inſtantia. nā cum quilibet ſucceſſor debeat habere annum et nullus duret anno nunq̄ finietur. Cyn. tenet contrarium: quia omnes ſucceſſores habebunt ſolum annum ⁊ non plus. argu. de leg. iij. l. fideicommiſſa. §. ſi quis decem. quia tempus ſemel ſuppletum amplius nō ſuppletur. vt in. l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. quibus ex cau. maio. Gui. de ſuza. vt refert hic Bar. tenuit non habere locum iſtum text. in iudicibus temporalibus vt debeat aliqua ſuppletio fieri: imo dicit quod ſucceſſor cenſetur idem cum predeceſſore: ⁊ tēpus quod ſupererat predeceſſori datur ſucceſſori: et non plus quaſi ſit idem iudex: et dicit ſibi placere hanc opi. ⁊ ſic tenet opi. primā quod loquatur in iudicibus perpetuis non temporalibus quantum ad id quod dicitur de ſuppletione: ⁊ ita vidimus ſeruari. nam ſi tempore quo finitur officium poteſtatis nō ſupererat niſi medium tēpus inſtantie poſt aduentū ſucceſſoris debet eam expedire infra illud modicum al's perit. ⁊ ita vidimus ſeruari de facto.
2 ¶ In ſententia quando debeat exprimi cauſa.
An cauſa ſit exprimenda in libello.
3 Aduocatus qui ſemel ſumpſit cauſam nō poteſt eam derelinquere ſine iuſta cauſa ⁊ poteſt compelli officio iudicis ad proſequendum.
4 Si lite pendente clientulus non ſoluit aduocato de labore ſuo poteſt aduocatus officium iudicis implorare ⁊ ipſum compellere ad ſoluendum ⁊ poteſt cliētulus eum mutare ⁊ alium loco eius accipere.

1 **Illo proculdubio.** †Hic loquit̄ qñ cauſa non expeditur īfra triennium propter defectū aduocatorū vnius vel vtriuſq; partis quo caſu puniuntur: et fertur interlocutoria ab obſeruatione iudicij expreſſa cauſa: ſed ſi aduocatus habuit iuſtā cauſam nō proſequēdi: q̄ cliētulus nō ſoluebat ſibi de labore ſuo pvidet̄ hic q̄ iudex ex officio compellat ipſum ad ſoluendum ne cauſa differat̄. h. d. Debet ergo aduocatus petere hoc. ⁊ nō permittere q̄ tēpus labat̄: q̄ ſibi eſſet imputandū. ¶ In glo. ibi. ſententia qua condēnat patronum: hoc placet: q̄ nō dʒ cōdēnare patronū niſi ad penā de qua hic: niſi dicat ob quam cauſam facit hoc: ſequēs nō placet quo ad iſtū tex. q̄ nō hʒ neceſſe in abſolutoria ab obſeruatione iudicij dicere q̄ iſta ſit perempta culpa patroni ſufficit dicere q̄ perempta ſit. vt no. glo. dū dicit abſoluit vel abſolutā declarat. nā prima habet locū qñ abſoluit pro pe finē triēnij. ⁊ ſic anteq̄ ſit perempta inſtātia. Secundo vero quādo abſoluit ea perempta. nā hoc facere pōt. vt infra certuʒ
2 tēpus. ⁊ dixi in. §. ⁊ ſi quidē. e. l. ¶ †In glo. ibi inſerere cauſam in ſentētia. dic q̄ in ſentētia cōdēnatoria ſi preceſſit petitio vel accuſatio non expedit inſerere cauſam: quia cenſeret̄ ex cauſa deducta in petitione ⁊ ſententia referat̄ ad petitionē. ⁊ ad acta vt in. l. ait pretor. §. j. ff. de re iud. Sed ſi nō preceſſit petitio: q̄ condēnat ex officio dʒ exprimere cauſam. vt hic ſcōm primā expoſitionē. In ſentētia vero abſolutoria q̄ pōt ferri ex pluribꝰ cauſis vel ab obſeruatione iudicij vel propter libellū male conceptum vel diffinitiue a petitione actoris debet iudex exprimere
a cauſam[a] ne fiat interpretatio vltra intētionē eius: q̄ ſi vult abſoluere ab inſtātia iudicij: vel q̄ libellus male cōceptus nō debet abſoluere ſimpl'r: ſʒ exprimere al's preſumeretur abſolutꝰ diffinitiue: q̄ actor nō ꝓbauit: ⁊ ſic fieret preiudicium actori ſi ſentētia tranſiret in rem iudicatam. Et de iſto articulo an cauſa ſit exprimenda in libello tangitur in. l. qui rome. §. duos fratres. ff. de verbo. oblig. ⁊ in. c. ſicut. de re iudi. Similiter ſi vult augere ⁊ minuere penam ita qd̄ videatur ex infamia diſpenſatuʒ ſcōm materiam. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infa. al's non cenſetur diſpenſatum. vt ibi not. Quid autem ſi exprimit cauſam et illa non ſit vera an reddatur ſententia nulla. dic vt not. per glo. ⁊ docto. in. l. ſi is ad quem. de acqui. here. ff. et ſi eſt appellatum poteſt reformari ex alia cauſa meliori. vt in. l. titia
3 nus. et ibi not. ff. quod cum eo. †Item not. in verſic. neceſſitate. quod aduocatus qui ſemel ſumpſit cauſam non poteſt eam derelinquere ſine iuſta cauſa: imo poteſt compelli ex officio iudicis ad proſequendum. vidi tamen per quoſdā fieri contrariuʒ.
4 ¶ Item no. in verſi. honorarijs. qd̄ lite pendente ſi clientulus aduocato nō ſoluit de labore ſuo: pōt aduocatus officiū iudicis implorare ⁊ ipſum cōpellere ad ſoluendum: ſed ſi cliētulus vult ipſm mutare: et aliū loco eius accipere qd̄ not. quia in hoc cliētulus eſt melioris cōditionis quā aduocatus cū poſſit aduocatū derelinquere ⁊ aliū aſſumere etiam ſine alia cauſa: ⁊ tñ aduocatus nō pōt cauſam derelinquere. dicit tñ glo. q̄ tūc qñ mutat aduocatum: licet non poſſit compelli iudicis officio ad ſoluendum primo poterit tamen de preterito tēpore compelli iure actionis. vt in glo. que incipit: tunc enim.

a ¶ Exprimere cām. De hoc adō. ⁊ vt p Alex. et doct. in l. iulianꝰ. ff. de cōdi. inde. ⁊ in. l. preſes. ff. d̄ pe. Et ad dean ⁊ qñ libellꝰ alternatiue cōcludit: vt puta: quia dr̄ q̄ emphyteota cecidit a iure ſuo propter canonem nō ſolutū: vel propter non petitā inueſtiturā: infra tēpus iurta. c. j. q̄ tē po. miles quo caſu talis libellus p cedit iurta notata per Bal. in. l. gallus. §. ſi eius. ff. de lib. ⁊ poſthu. tunc iudex teneatur exprimere in ſententia cām condēnationis. Et hic q̄ ſic ſaltem per dictionem maxime: iurta no. per Jac. bu. in. l. ij. §. ignominie. de his qui not. infa. ⁊ ita ſentit hic Are. d̄ quo vide per Anto. de bu. de reſtitu. in integ. qui hanc practicā damnat. ⁊ ad de q̄ qñ quis petit recurſum ad arbitrium boniviri opus eſt q̄ in libello exprimatur cauſa leſionis: al's non procedit. ita Bald. in. l. j. j. de his q̄ pe. no. Ideʒ qñ fert̄ ſnīa in cōceſſum ita Ange. i. l. ij. j. quor app. nō recip. alle. In. i. c. romana. extra. de appel. Et idē qñ petit̄ reſtitutio i itegrū. ita Bal. in. l. eos. j. de app. Cur.

2 ¶Tempora iudiciaria qd etiam hodie currant minori.
Instantia an ipso iure finiatur per lapsum triennij.
3 Per absolutoriam ab obseruatione iudicij vel peremptionez instantie non perit ius actoris nec actio.
4 An dicta testium que non pereunt faciat fidem in alia instantia absq3 eo quod examinentur de nouo.
5 An tempus triennij de quo in ista lege habeat locum corã arbitro iuris. & nu. 6.
6 Quid si compromissum sit de iure & de facto seu tanq̃ in arbitratorem.
7 Potest causa delegari a principe vt expediatur longiori tempore quã sit tempus instantie.

1 **Hec autem omnia.** †Pupillo vel minori currit tps instãtie: etiam si interueniat culpa tutoris vel curatoris: tamen contra illos succurrit minori ad interesse: & si non sunt soluendo restituit in integrũ cõtra aduersarium. h.d. ¶†No. hic. & ad istud semper allegat q tẽpora iudiciaria currũt minori hodie: sicut olim nõ obstãte. l. fi. s. de temp. in integ. resti. vbi dicit qd tpa q̃ olim currebant: & dabat restitutio hodie ipso iure non currũt. Nam fallit hoc in tpe iudiciali: puta instantie prime cause idẽ in instantia cause appellationis. & in tempore dato ad appellandũ vt no. glo. in fi. s. si aduer. rẽ iudi. & Bal. in. l. fi. in quib' cau. in integ. resti. non est neces. Pet. dicit q nulla est fallẽtia: qr illa loqtur quando in tpe qd currebat etiã dabatur restitutio non est necessaria: tñ in illis nõ immutat p illã. l. certe. imo dabat in subsidiũ. vt hic. tene ergo qd pmo dixi. & cõiter ita dicimus. ¶Itẽ iste tex. dũ dicit cã ceciderint allegat ɔtra Pet. prout exponit cã. i. instantia q instantia & ipso iure finitur per lapsum termini triennij: sed ipse subaudit nõ ipso iure. sed per
3 sententiã absolutoriã. ¶†Itẽ dũ dicit litẽ gdẽ &c. No. scdz expositionẽ glo. q p absolutoriã ab obseruatione iudicij vel per emptionẽ instãtie non perit ius actoris: nec actio: & sic poterit
4 in alio iudicio intentari. ¶†Sed querit glo. super verbo vigorẽ: an dicta testium q̃ nõ pereunt. vt not. s. ea. l. §. & si quidẽ. poterunt pduci in alia instantia: & faciant fidem absq3 eo qd examinentur de nouo. Glo. tenet q debeãt iterũ examinari nisi fuerint mortui: qr tunc creditur examinationi prime p. l. fi. j. de testibus. doc. tenent q si attestationes erant publicate. i. autenticate manu notarij etiam si viuant nõ sint amplius examinandi: sed possint produci coram alio iudice etiam inter easdẽ psonas per. l. gesta. j. de re iudi. al's secus. vt no. in. l. ij. s. de edẽdo. Nec ob. l. fi. j. de testi. qr illa loquitur in attestationib' receptis coram arbitro: qr nõ faciunt fidem coram iudice nisi sint mortui. Et sic debent examinari de nouo. Secus in receptis coraz iudice. & ita tenet Inno. in. c. significauit. de testi. est casus. in. c. fi. de proba. & ibi etiã per Inn. & Bar. i. l. fi. de testib'. ¶Ultimo oppo. in glos. fi. qd restituant etiam non in subsidiũ per. l. etiam. supra si tutor vel cura. interuenerit. qr remediũ ordinarium actionis tutele vel negotiorum gestorum nõ pot cõcurrere cuz extraordinaria rest. in integ. cõtra diuersas psonas & est electio ipsius minoris. & ad hoc allegant ille. ll. Sol. Speciale est hic pter rigorẽ iudiciorum: vt denegat restitutio pterq̃ in subsidiũ. dicit Pe. q nõ est speciale: sed est dicẽdũ q aut p restitutionẽ in integrũ nõ cõsequit aliud q̃ illud qd pot cõsequi p actionẽ. & tũc nõ dat restitutio nisi in subsidiũ. & ita loquit hic: qm a tutore vel curatore cõsequit interesse. & illud idẽ consequit p restitutionẽ in integ. aut pot cõsequi aliud: puta rẽ suã vel sibi debitam. Sz per actionẽ nõ nisi pecuniã. & tũc loquunt. ll. cõtrarie. Aduerte qr Pe. sentit q hic nõ restituat ad cursum instãtie: sed ad pecuniã & ad interesse hoc esset valde absurdũ & iniquum si minori currit instantia vel tempus eius qd aduersari' suus qui in nulla culpa fuit teneatur sibi ad interesse mediãte restitutione in integ. & hoc non considerauit Pet. neq3 docto. vnde nõ puto ipm bene intellexisse. Sed intelligo hic qd restituitur ad instantiam peremptam vt possit eam prosequi & restituitur p vim: ac si non esset perempta: & tunc pter rigorem iudiciorum nõ dat ista restitutio nisi in subsidiũ si non pot interesse recuperare a tutore vel curatore: et sic videt debere intelligi. l. arbitrio.
5 §. dolo cuius. ff. de dolo. ¶†Ultimo q̃rit de vna questiõe quã format Cy. i. §. finaũt in medio. an tps de quo loquit ista. l. locũ habeat corã arbitro iuris: sicut habet locum corã iudice ordinario vel delegato. vt. s. post prin. huius. l. Breuiter aduerte ad tres casus. Nã aut in cõpromisso fuit apppositũ maius tẽpus q̃ sit tẽpus instãtie. & ita sentit Spe. licet Cyn. non allegat in ti. de arb. §. excipitur. circa fi. aut apponit minus tẽpus & tunc puto illo tpe finito finiri instãtiam. Nec ob. quod dixi in prin. huius. l. quãdo in delegatione est appositum minus tempus: qd licet finiatur iurisditio non finit instantia: sed deuoluitur in eodem statu ad delegantem: qr non sic gesta coram arbitro deuoluuntur ad iudicem: sicut gesta coraz vno iudice deuoluuntur ad aliũ. vt. s. dixi. de attesta. aut in cõmisso non fuit appositũ tps. & tunc procedit questio. quo casu dic sm Specu. in loco pallegato. & Cy. hic. & Bal. in. l. falso. s. de diuer. rescri. qd si partes nõ caperent coram arbitro & non fuerunt lit. contesta. & sic non est ceptum tempus instãtie cõpromissum durat coram arbitro tanto tpe quãto durat corã iudice: & sic triennio de iure cõi. & ita debet intelligi gloss. que est in. l. item si vno. §. si multo post. ff. de arb. Et si p statutũ esset minus tempus durabit tanto tpe. & predicta in arbitris iuris. coram quib' proceditur ad instar iudiciorum. vt. l. j. ff. de arbi. vt sunt illi q habẽt pronuntiare de iure tm: qr ita fuit actum: & etiam procedere in vno: tamen est differentia inter arbitrum & iudicem: qr si arbiter pronuntiaret contra ius: & sic contra formam compromissi non valeret sentẽtia ipso iure: nec cõmitteretur pena sm Bar. qui ita no. in. l. diem proferri. §. stari. ff. de arbi. & dicit se ita consuluisse: sz sententia iudicis lata ɔtra ius: nõ tñ expresso errore iuri s valeret mero iure: sz etiam ipe teneat de iure pronũtiare: qr in arbitro suo relinquit melius: & iustius sibi videt. vt. j. eo.
6 ti. aut. hodie. †Sed si sit compromissum de iure: & de facto seu tanq̃ in arbitratorem: tũc quãtum tps duret ptãs arbitrãdi. Bar. in. l. si quis arbitratu. ff. de ver. ob. dixit q durat anno p l. fi. §. sed & si quis. j. cõia de leg. Bal. ipsum reprehẽdit in multis locis: dicens q est alia ratio: qr talis potestas durat perpetuo. Sed in. c. j. de. c. conradi. in vsibus feudorum distinguit melius: qd aut fuit compromissum de lite vertente: vl' que sperat moueri inter partes prout cõiter fit. & tunc talis arbitrator est ad instar arbitri: qr positus ad questionem decidẽdaz: ideo decidẽdũ est idem quod. s. dixi in arbitro sine tẽpore assumpto. Aut fuit cõpromissum nõ de lite: sed de contractu: puta vendidisti p pretio declarãdo p titium vel fecimus societatẽ p partibus per titium declarandis. vt in. l. si quis societatem. ff. pro socio. & tũc pot sustineri dictum Bart. q p lapsum anni finiatur potestas arbitrandi per illam. l. fi. §. sed & si quis. que loquitur dicto casu quasi partes videantur renuntiasse arbitramento silendo nisi appareat de ipsorum diligentia & negligentia ar
7 bitratoris. †Quod autẽ. s. dixi posse causam delegari vt expediatur longiori tẽpore q̃ sit tẽpus instantie. & q tunc tantũ durabit instantia procedit in delegatione facta a pncipe qui potest tempus instantie prorogare non in facta ab inferiore per id qd dixi in. §. finaũt in medio. in contrario. de. l. si iudex. ff. eo. sed bene potest inferior a principe apponere minus tps: tamẽ tũc finiet iurisditio & nõ instãtia. Sed in cõpromisso pot apponi etiã maius tempus: & tm durabit instãtia sm Spec. in loco preallegato: qr illud totum depẽdet ex voluntate cõpromittentium. vt. l. non distinguemus. §. de officio. ff. de arbitris.

2 ¶Iudices ordinarij hodie iurant in ingressu officij & vlterius ab eo non exigitur iuramẽtum in singulis causis & iurant seruare leges et statuta intellige de honestis.
Aduocati qñ possint astringi ad iurandum de calumnia.
3 Ambulandũ est per viam veterem nisi via noua esset melior et securior.
Calculum quid importet.
4 Litis contestatio qualiter fiat.
5 Aduocatus si dicat corã iudice derelinquẽdo causam qd hoc facit: qr cognoscit q clientulus suus non fouet iustitiam quod preiudicium ei faciat.

1 **Rem non nouam.** †Judices et aduocati debẽt iurare in singulis causis solẽniter forma hic cõtenta. & aduocatus in quacunq3 parte litis reperiat cliẽtulũ nõ fouere iusticiã d3 causaz derelinquere: cui' loco clientulus aliũ surrogare non pot. h.d. tota. l. q̃ est moralis & vtilis pro salute iudicũ & aduocatorum si eam seruarẽt: sed male seruãt maxime aduocati: qr quãtũcunq3 videant cliẽtulum nõ fouere
2 iustitiam: nihilominus perseuerãt nec perdant lucrũ. †Hodie iudices ordinarij iurant in ingressu officij & vlterius ab eo nõ exigitur iuramentum in singulis causis & iurant seruare leges et statuta quod intelligitur de honestis. vt in. c. fi. de iureiuran.
a libr. vj. Aduocati non iurant de calumnia in principio cause: qr possunt pretendere ignorantiam: sed publicatis attestationibus consueuerunt astringi ad iurandum. et ita vidi seruari in ista ciuitate: & etiam alijs locis quando pars vna confidit fouere iustitiam: qr facit astringi aduocatum alterius partis. vt iurẽt de calũnia. qd si in eorum conscientiam cõprehendũt partẽ suam nõ fouere iustitiã debeant causam derelinquere: et ita credo q hoc sit statutũ: tñ multi absorbẽt sibi iuramentuz informãtes eorũ cõsciẽtias ad eorũ modum: sed deus est desuper qui nouit abscondita cordis. ¶†No. in prin. qd ambulã
3 dum. est per viam veterẽ: qd est verũ: nisi via noua esset melior et securior

a ¶In principio cause. Adde glos. in l. j. C. de iura. calu. Cy. in. l. ij. e. ti.

& securior. vt. j. de iure do. l. vlti. §. sed si quis secūdū Cy. adde. j. de iure deli. l. fi. §. sed qr quidā. ¶ Itē nota istud verbum calculum qđ exponitur. i. sententiam diffinitiuam. vt. j. subijcitur ibi diffinitiue sententie recitationē &c. Aliter sumitur in titu. de er-
a rore calculi. scilicet pro computo[a] ratiōis. ¶ Itē nota ibi sci-
turi qr nō magis alij &c. Nam id qđ hic dicitur deberet terrere oēs iudices male iudicando. vt dicit Albri. qui ante oculos gerunt iudices cernentes. vt inquit Boe. in fi. sui operis. ¶ † In
4 §. patroni. post prin. ¶ † Nota quia semper allegatur qr lit. cōtest. fit per narrationem factam ab accusatore. supple cum petitione vel conclusione. quia non sufficeret narratio facti nisi sequeretur petitio et cōtradictio alterius partis. i. narratio. Cōsueuit ergo dicere nego narrata prout narrantur & petita prout petuntur sibi debere. videtur ergo qr si reus confiteatur non videatur fieri lit. contesta. Contrarium dic postqz libellus precessit nisi dicat expresse quod non animo litem contestandi. sed potius declinandi iudicium per. l. ij. §. de iura. calum. post pri.
5 vbi patet quod potest fieri etiam per confessionem. ¶ † Item nota in ver. hoc substituto. magnum preiudicium quod potest facere aduocatus parti sue. videlicet derelinquendo causam et dicendo coram iudice qr hoc facit: quia cognoscit qr clientulus suus non fouet iustitiam. Nam ex tunc clientulus nō potest capere alium aduocatum et aduersarius potest a iudice petere quod inhibeat aduocatis ne assumāt talem causam. Certe credo qr in hoc iudex debeat habere magnam diligentiam et aduertentiam in qualitate et cōditione aduocati si sit talis cui merito sit credendum. et etiam explorare de causa et non credere simplici assertioni: quia posset hoc facere fraudulenter et malitiose: nunqz tamē vidi hoc fieri: & adde quod no. Cy. i. l. ij. de iura. calū. qui dicit qr etiam cum aduocato allegant in causa debent iurare de calumnia quoniam etiam in legibus allegandis possunt vti malitia & calumnia si leges ad propositum non facientes allegant scienter. vt iudicem inducant ad eorum libitū. Et quia etiam multa que sunt in facto consueuerunt dicere et possunt dicere calumniose.
2 ☞ Iudex si credat bene iudicare & tñ male iudicat ductus errore iuris an in foro conscientie teneatur parti quā lesit.
3 Medicus imperitus non excusatur propter ignorantiam.

Hodie. Ista auē. videtur facere differentiam inter iuramentum delegati & iuramē-tum ordinarij. i. defensoris ciuitatis: vel aliter & melius secundum Albri. primum dictū huius auē. debet intelligi in his que non sunt terminata a iure sed committuntur arbitrio iudicis. Secundum dictum in his que terminata
1 sunt. † Item dicit Bal. scdm Inno. qr maiores magistratus vt sunt iudices perpetui vt epi & comites possunt leges transgredi cum eis expediens visum fuerit ex aliqua causa per ea que not. Inno. in. c. j. de consti. Sed inferiorem magistratus temporales iurant seruare. ll. et statuta non possunt ab eis recedere: & ideo per statutum imponeretur alia pena qȝ imponatur a iure communi non posset omittere penam statuti et imponere penā iuris cōis: lz ius cōe per statutum non sit sublatum. vt in. l. quoties. de act. & oblig. quod not. in. l. qui sepulchra. j. de sepul. vio. vt not. idem Bald. in. l. & si seuerior. §. de infa. & tangitur p
2 Barto. in. l. j. ff. vi bono. rap. † Item pone qr iudex credit bene iudicare: et tamen male iudicat ductus errore iuris: an in foro conscientie teneatur parti quam lesit dixit hic Pet. & Cyn. qđ si ex necessitate assumpsit sibi officium iudicandi: vel ex voluntate etiam de consensu partium non tenetur nisi de dolo. vt. l. j. ff. si men. fa. mo. dix. quod no. pro arbitris & arbitratorib9 qui assumuntur de voluntate partium: vt non faciant litem suam si male iudicant: nisi cum dolo hoc faciant. Et ita debet intelligi. l. si quis in conscribendo. §. de pac. in fin. & voluntarie & non de voluntate partiuȝ tenentur nec excusantur per ignorantiam iuris asserere se esse peritos. iuxta not. in. l. ij. ff. quod quisqz iu-
3 ris. Et per hoc respondetur ad id quod dicitur iuris ignorantia non nocet in dānis vitandis. † quod et verum nisi quis asserat se peritum vt in acceptante officium medicandi: nam medicus imperitus non excusaretur propter ignorantiam.
2 ☞ Contumax si compareat incontinenti post contumaciam an tunc purgatur contumacia.
3 Reus qui nō comparuit in termino et postea comparet & producit suas exceptiones et capitula quod non sint admittenda nisi refusis expensis si pars altera hoc petijt et quid si non petijt et fuerunt admissa.
4 Contumax si fuit auditus nō refusis expēsis nec postea fuerūt petite lite pēdēte an ea finita per sententiā iudicis possint peti.
5 Contumax quādo etiam teneatur ad alia dāna vltra expēsas.
6 Quid de expensis vel damnis quas altera pars fecisset vel recepisset etiam si aduersarius non fuisset contumax.

7 Statutum quod si reus sit contumax in veniendo ad litē contestandam habeatur pro contestata & procedatur ad vlteriora et ita fuit processum nō recuperabit actor expensas citationis. illo postea comparente.
Quid si non fuit processum super eo ad quod fuit citatus.
Quid si citatus fuit impeditus sine sui culpa.
8 Citatus ter si in prima & secunda citatione nō comparuit in tertia sic an teneatur rescindere expēsas factas in prima & secūda.
9 Iudex qui admittit non admittēdum facit litem suam & idem in executore qui non diligenter exequitur.
Plus punitur iudex si nō facit quod facere debet qȝ si ferat iniustam sententiam.
10 Succumbens in aliqua exceptione dilatoria vel aliquo articulo incidenti non debet condemnari vincenti.
11 Actor cum teneatur sequi forum rei si obtineat sententiam an victus debeat condemnari in expensis factis per actorē in hospicio in loco vbi reus sortiebatur forum.
12 Qui non comparet in termino citationis presumptione iuris videtur mala cōsciētia abesse: et quod presumatur potius vera contumacia qȝ ficta.
An refectio expensarum de qua in ista lege habeat locū in ficto contumace.
13 Iudex pedaneus seu delegat9 ab ordinario an possit citare p nuntium et quid in arbitro.

1 Sancimus. ¶ † Cōtumax non auditur volēs postea cōparere nisi refectis expensis per alteram partem propter eius contumaciam quas non fecisset si cōtumax nō fuisset. hoc dicit in effectu. Et primo statuit vsqz ibi scituris. Scdo
2 punit vsqz ibi qr etiam. Tertio statutuȝ ampliat. ¶ † Et nota quod ista lex videtur limitanda nisi cōtumax incontinenti post contumaciam comparuerit: quia tunc purgatur contumacia sicut purgatur mora: vt. l. si ita quis. §. seia. ff. de verbo. oblig. ita videtur sentire gloss. j. que est in. l. post tres. ff. si quis cau. et sic ista lex limitatur scdm illā: scdm Iaco. bu. ibidem. Sed Bal. contra quia nō dicit cōparere nisi legitime cōpareat sed non vi-
3 detur legitime comparere non refusis expensis: vt hic. ¶ † In tex. ibi persona citata: & sic loquitur in reo qui nō comparuit in termino et postea comparet: & pducit suas exceptiones & capitula: nam non sunt admittēda nisi refusis expensis si pars altera hoc petit: sed pone quod non petijt & fuerūt admissa. Respōdeo ppter hoc non preiudicatur alteri parti quominus possit implorare officium iudicis mercenarium quousqz durat lis vt ille condemnetur in expensis et dādis receptis propter eius cōtumaciam: sed si hoc nō fecit ante sententiā potest petere quod in sententia diffinitiua cōdemnetur: vt eleganter not. Inno. in c. sepe. extra de appel. Intelligo etiā si feratur sententia pillo q fuit contumax: qr nō per hoc euitat expensas contumacie: vt in l. properandum. §. sin autem ex gestis. pōt etiā habere locū in actore qui non comparuit in termino in quo reum citari fecit & reus bene comparuit et eius contumaciam accusauit: alias cōtumacia non noceret. Et idem etiam intellige in casu precedenti. vt in. l. properandum. §. et si quidem. nam si vult postea comparere & litem prosequi non auditur nisi refusis expēsis. et hodie per. c. j. de dolo & cōtu. lib. vj. debet etiā cauere de prosequē-
4 do litem: qđ dic vt ibi. † Sed pone quod cōtumax fuit auditus non refusis expensis. nec postea fuerunt petite lite pendente an ea finita per sententiam iudicis possint peti: videē qđ nō. ar. in l. iij. j. depositi. In contrarium quia non solū cōpetit exceptio vt hic: & iudicis officium mercenarium. vt. §. dixi: sed etiā actio in factum ex edicto. ff. si quis ius di. non obtempe. & l. nō ignorat. j. de fruc. & lit. expen. Bal. videtur tenere primā partē quasi talis actio surrogetur loco officij iudicis et sic non duret vltra qȝ illud esset duraturū maxime ne lis ex alia lite oriatur. vt
5 l. terminato. j. de fruc. & lit. expen. ¶ In text. ibi nisi prius omnia damna: nota qr non solum expensas sed damna que altera pars recepit in bonis suis vel etiā in operis perditis propter cōtumaciam debet restituere non sic cū fit cōdemnatio ratione victorie non ratione contumacie: quia non veniunt nisi expense que consueuerunt fieri in lite: vt in aduocatis et notarijs: & procuratoribus. vt in. l. properandum. §. sin autem alterutra. Et idem in actione que oritur ex titulo. de alie. iudicij. vt veniant non solum expense: sed etiam cetera damna: vt in. l. j. et ibi not. per glo. & Barto. et ibi omnino vide. ff. de aliena. iudi. Et idem quando quis cōdemnatur propter retardationē processus ma-
6 litiose factam vt in. l. non ignorat. ff. de fruc. & lit. expē. ¶ † In tex. ibi ex huiusmodi vitio. Nota istud verbum: nam expensas vel damna quas quis fecisset vel recepisset etiam si aduersarius non fuisset contumax non recuperat per hanc. l. Unde etiam dicit Cyn. qr si non obstante contumacia fuit processum

a ¶ Scilicet p cōputo. Adde. l. j. C. de errore calculi.

7 ad vlteriora:perinde est acsi comparuisset †puta dicit statutū
quod si reus sit contumax in veniendo ad litem contestandam
habeatur pro ꝯtestata:⁊ procedatur ad vlteriora:⁊ita fuit pro
cessum. Certe non recuperabit actor expēsas cita.illo postea cō
parente:q2 sua cōtumacia non impediuit processum sed si non
fuit processum sup eo ad qđ fuit citatus:puta ad missionē in
possessionē ex primo decreto bene recuperabit expēsas si post/
ea cōparens vult recuperare tenutā:q2 non debet audiri nisi re
fusis expensis ⁊ prestita cautione de iudicio sisti.vt in auт.ei.j.
de bo.auto.iudi.pos.Sʒ quid si citatus fuit impeditus sine sui
culpa.dicit Bar.in.l.si post tres.si quis cau.in.ij.co.non habe
re locum hanc.l.quia non videtur fuisse contumax.vt etiā ꝓba
tur in.l.ij.§.si quis in iudicio.ff.eo.sicut em̄ non tenetur ad pe/
nam quā promisit si nō sistit saltem ope exceptionis:ita nec ad
8 istas expensas.†Sed pone fuit citat⁹ ter in prima et secūda ci/
ta.non cōparuit.in tertia sic.an teneatur refundere expensas fa
ctas in prima ⁊ secūda. Quidā dicunt ꝙ nō:q2 nō dicitur con/
tumax nisi in tertia citatione.naʒ sciebat se debere ter citari. vn
de potuit vti beneficio legis ⁊ comparere in vltima maxime si
omnes cumulantur in vno citatorio.puta ꝙ compareat infra
xxx.dies.quorū.x.pro prima.x.pro secūda.⁊.x.pro tertia.⁊ per
emptoria assignant̄. Spec.tenet ꝯrium.in tit.de expensis.idem
Bar.hic ⁊ in auт.q semel.post prin.j.quomodo ⁊ qn̄ iudex.di
cit ibi esse casum.quia etiam in prima citatione cōmittitur con
tumacia ⁊ alie censentur facte ad malitiā cōuincendam.et ex su
9 perabundantia.vt in auт.iubemus.s.eo. ¶†In text.ibi resti
tutis iudi.nota ꝙ iudex qui admittit non admittendū facit li/
tem suam. Item executor qui non diligenter exequitur simili/
ter facit scđʒ Bald. Itē scđm Ange. Nota ꝙ plus punit̄ iudex
si nō facit qđ facere debet q̃ si ferat ī iustā sentētiā. Nā pmo ca/
su tenet̄ integraliter parti lese vt hic:sed scđo casu solum condē
natur quatenus iudicāti in syndicatu equuʒ esse videbit̄.vt in
l.fin.de var.⁊ extraor.cogni.⁊ in.l.si filius.ff.eo.or sufficiāt ista.
10 ¶In glo.ibi illa post tantum loquitur.dic ista glo.in hoc ver
bo ⁊ ī eo qđ sequit̄ dū dicit ꝙ illa respicit finē cause innuit scđʒ
Bart.ꝙ si aliquis ex litigatoribus succūbat ī aliqua exceptio
ne dilatoria vel aliquo articulo incidēti.de quo fuit disputatū
ꝙ victus nō debeat cōdemnari vincēti in expēsis vigore illius
§.finautē alterutra.q2 nō dicit̄ victor vl' vict⁹:nisi cū vincit vel
vincit̄ p diffinitiuā. Silr non veniat condēnandus virtute hu/
ius.l.que loquit̄ in expēsis factis rōne cōtumacie. Sed hic nō
fuit contumax. Barto.fatetur se dicere ꝙ dʒ cōdēnari rōne re/
tardati ꝓcessus per.l.non ignorat.de fruc.⁊ lit.expē.⁊ ita intel/
lige sane ea q̃ dixi in.§.finautē alterutra.allegato p Bart.i.d.l.
11 non ignorat. ¶†In fi.glo.ibi illa de lite et expēsis tm̄ litis:dic
videtur ergo p istā gl.⁊ p aliam similē que est in.l.j.ff.de alie.iu
di.ꝙ si actor qui tenetur sequi forum rei:vt in.l.ij.j.de iurisdi.
om.iu.vadat ad locum vbi re⁹ sortitur domiciliū ad litigādū
secū ⁊ stat in hospitio:⁊ finaliter obtinet sententiā cōtra reū p̄/
sentē ⁊ se defendentē ꝙ reus non sit condēnandus in expensis
quas fecit in hospitio:quia ille non sunt expense litis:licet sint
ꝓpter litē:sed sunt extrinsece:venit ergo condēnandus in expē
sis ꝓcuratorū aduocati ⁊ notarij:sed iniquū esset ꝙ illas expē/
sas non recuperaret quas non fecisset si reus soluisset vñ pōt di
ci ꝙ fiat condemnatio virtute illius.l.non ignorat vel illius si
quis ius dicenti non obtempe.vl' q2 damnificatus est culpa il
lius.ergo ⁊c.vt in.l.iij.in fin.ff.de condi.ob cau.cetera vide hic
per Cy.qui format q̃ plures qōnes.⁊ p Bal.qui subtilius lo/
quitur ⁊ melius intelligit q̃ Cyn. Or sufficiat non debet plus
12 scribi hic. ¶†Vltimo nota in fi.dū dicit mala cōscientia ꝙ ille
qui nō comparet in termino citationis presumptione iuris vi
detur mala conscientia abesse:⁊ sic in dubio presumit̄ poti⁹ ve
ra cōtumacia q̃ ficta:qđ tene mēti.quidā vero dicunt.l.istā de
refectione expensarū nō habere locū ī ficto cōtumace:sed in ve/
ro per istū tex.sed cōiter seruat̄ ꝯrium scđm doct.⁊ tex.intellige
13 vt dixi. ¶†Nota etiā scđʒ Azo.dū dicit licet nō citari.ꝙ iudex
a pedaneus seu delegatus[a] ab ordinario nō potest citare per nū
tium sed debet partē presentē monere ⁊ hoc vult dicere sed re/
quisisti que ammonitio vel requisitio fortius arctat vt.j. quo/
modo et quando iudex.l.ij. Et referunt doct.ꝙ cū quedā causa
esset cōmissa domino Azoni ⁊ dño Ottoni cōtra quādam mu
lierem.dñs Azo dicebat ꝙ nō poterat citari p nuntiū. vt per/
sonaliter accederet ad illā mulierē. Sed dñs Otto tenebat cō/
trariū ⁊ ita etiā glo.q2 arbiter pōt citari per nuntiū.v.l. sed in/
terpellatū.ff.de arb.delegatus qui habet iurisditionē sed arbi
ter notionem tantum.vt nota.in.l.ait pretor.ff.de re iu di.

1
Post iusiurandum. ¶ † Ista taxatio ex/
pēsarū dʒ fieri anteq̃ iuretur quia si fieret post pos/
set detegi periuriuʒ si prius iurauerit se expendisse

a ¶Seu delegat⁹ addō dom. maria. sozi.in rubr.de li/ bel.obli. art. iiij.i iiij. illatione. Et ibi idē tenet in ar/ bitris ⁊ arbitratoribus quādo sunt iuris. scʒ electi ex necessitate īducta per statutum per no.in.l.arbitro.et in.l.ab arbitro.ff. qui satis.cog. in.l. si.a quib⁹ app.nō licet.in.c.cū spāli. de arbit.⁊ in.c.ab arbitris.de offic. dele.lib.vj. Et idē dicit in arbitris compromissarijs per.l.si interpel/ latur.§.j.ff.de iu/ di.q2 sunt redacta ad instar iudicio/ rū.l.j.ff.de arbi.⁊ adde qđ etiā arbitri non possunt ci tare testes sed de/ bēt citari p iudicē vt coram arbitro cōpareāt. ita bal. in.d.l.sed si inter/ pellat̄.§.j.de iud. ⁊ refert ⁊ sequitur prefatus.d. Maria.in loco.s.alle/ ga.Cur.

b ¶ Recusatio.adde an iudex ordi/ narius vel delegatus possit recusa/ ri et ex qua causa. vide Bal.in.l.ne/ mo.C.de iurisdi, om.iudi.

duo milia:⁊ postea fieret taxatio de.cc.⁊ dicit Inn.in.c. sepe.de
appel.quod ista taxatio fit etiam in expensis factis iure actio/
nis.⁊ vide quod idem no.in.c.fina.extra quod me.cau. Item di
cit Bal.quod nunq̃ fit nisi in illis in quibus statur iuramēto.
Sed si probarentur expense per testes non fieret ista taxatio:ni
si essent excessiue vel non legitime facte.

2 ☞ Recusatio iudicis ex causa suspicionis debet fieri ante li/
tem ceptam postea non nisi ex noua causa vel de nouo ad noti/
tiam perueniente.
Periculosum est sub suspecto iudice litigare.
3 Appellatio ab interlocutoria et recusatio iudicis quomodo
equiparentur.
4 Iudex si post recusationem propositam procedat in causa spre
ta recusatione an valeat processus.
5 Arbitri qui eliguntur de necessitate imposita a lege censentur
potius iudices q̃ arbitri ⁊ sic quod ab eorum sententijs possit
appellari.
Ex sentētia arbitri sponte electi an committatur stipulatio de
euictione.
6 Iudex ordinarius an possit recusari.
7 Causa suspicionis an sit alleganda in libello recusatorio.
8 Que sint cause ⁊ an arbitri qui eliguntur ex forma huius.l. ha
beant ipsi cognoscere de negotio principali et sic an succedant
loco iudicis recusati.
9 Si in rescripto delegationis remoueatur causa appellationis
an videatur etiam remota recusatio.
Ille ad cuius instantiam fuit delegatus non potest recusare. ⁊
an poterit appellare ab eius sententia.
10 Illud qđ facit ille cui dedi potestatē faciēdi censet̄ a me factū.

1 **Apertissimi.** ¶†Iudices dlegati pos
sunt ex causa suspicionis
recusari ante litē contestatā.⁊ partes cogūtur ad eli
gēdū arbitros qui vice delegati fungent̄.h.d. Bar.
Et de eadē materia tractat.l.fi.sed differt ab ista: q2 loquit̄ qn̄
iudex delegatus est in loco vbi sunt partes:quo casu libellus
recusatorius datur sibi:et ipse requirit iudicem ordinarium vt
cogat partes ad eligendum arbitros lex illa loquitur qn̄ non
est in illo loco:⁊ tunc libellus datur iudici ordinario vel in eius
defectū si non est datū administrātibus rēpublicā qui vocant̄
duumuiri:⁊ cōiter vocātur in vulgari priores vel anciani:sʒ in
ista ciuitate essent illi qui deputati sunt ad vtilia ciuitatis. Et
dicit Bar.ꝙ iste nō sunt delectabiles:q2 non sunt in vsu his tē
poribus in foro seculari. Et canoniste plenius habēt q̃ legiste:
qđ dic vt in.c.suspicionis.de offi.deleg.⁊.c.secūdo requiris.de
2 appel. Casus ergo est iste ⁊c. ¶†Not.prio ꝙ recusatio[b] debet
b fieri ante litem ceptā:postea fieri non potest supple nisi ex noua
causa:vel de nouo ad notitiam perueniente.argu.in.l.de etate.
§.ex causa.ff.de interrog.act.et quod habetur in.l.ij.de consor.
eiusdem litis.in alia exceptione dilatoria post litē cōtestataʒ su
perueniente. Item nec ante litem ceptā semp fieri pōt vt si esset
elapsus terminus datus ad proponēdas exceptiones dilato/
rias.vt in.c.pastoralis.de excep.vel alio modo cōsensisset in iu
dicem:puta proponendo super eis pronuntiari.vt in.l.sed et si
susceperit.in prin.ff.eo.titu.de iudi. Et sic illa que concernit iu
risditionē iudicis debet ante oēs alias proponi.vt.j.de excep.
l.fi.qđ plene examina per Barto.in.l.quidam consulebat.ff.de
iu. ¶ Item nota ad id quod allegatur qđ periculosum est sub
suspecto iudice litigare.sicut in auт.de trien. et semis.§.hec oīa.
3 ¶†Item nota in ver.cuʒ post.ꝙ appellatio ab interlocutoria
⁊ recusatio iudicis equiparantur:⁊ sicut nō pōt ab interlocuto
ria appellare post lit.contesta.ita nec recusatio proponitur q2
per vtramq; suspenditur iurisditio iudicis.vt no.in Spe.de re
cusatio.§.effectus.in prin.⁊ in.c.legitima.de appella.lib.vj.in
4 nouella. ¶†Et hoc facit ad.q.qua querit̄ si iudex post recusa
tionem propositā procedat in causa spreta recusatione. an va/
leat processus. Inno.dicit ꝙ non meminit se legisse ꝙ non va/
leat in.c.cū specialis.de appel. Idem videt̄ tenere Spe.in titu.
de recu.dicit ꝙ est necesse appellare al's ꝓcessus valebit. Bar.
in.l.q2 poterat.ff.ad trebel.dicit ꝙ meminit se legisse ꝙ proces/
sus est nullus:quia proposita recusatione statim iudex desinit
esse iudex.vt in.l.ij.si quacumq; predi.potestate. Contra istud
dictum facit ista equiparatio.de qua hic:naʒ processus factus
per iudicem a quo post appellationem interpositā ab interlo/
cutoria valet:nisi per iudicē appellationis fuerit sibi inhibituʒ
vel nisi ipse detulerit appellationi:quia tunc desinit esse iudex:
vt plene habetur in.c.nō solum.de appel.lib.vj.nec reuocatur
per viam attentati.sed demum si pronūtiabitur bene fuisse ap
pellatum. Idem ergo videtur in facto post recusationem vt va
leat:nisi postea appareat causa recusa.vera:⁊ tūc reuocabitur.
Breuiter mihi videtur quod istud dubium decidatur per.c.
iudex

iudex.de offi.deleg.lib.vj.vbi ponuntur tres casus cum queri-
tur an iudex recusatus possit causam alteri subdelegare si erat
delegatus principis.Nam aut libellus recusatorius non erat
adhuc datus tamẽ viua voce dixit pars ꝙ habebat ipm̃ suspe
ctum ⁊ fuit protestata qđ ad vlteriora non procederet:tunc iu-
risditio nec est sublata nec est suspensa.ideo etiã partibus inui-
tis põt subdelegare.Aut erat ꝓpositus libellus recusatorius.
non tamen super illo erat pronuntiatũ per arbitros.et tunc iu-
risditio non est extincta.sed suspensa quantum ad hoc sine vo-
luntate partium subdelegare nõ possit.sed cum eorũ consensu
sic:⁊ tunc non est suspensa.Aut erat pronuntiatum ꝙ causa re
cusationis erat legitima.⁊ tunc iurisditio eius est extincta non
suspensa.ideo etiã de volũtate partiũ subdelegare nõ potest et
dicti tres casus ponuntur in.d.c.Idẽ videtur dicendũ in alio
processu cause per omnia.naz subdelegare est vti iurisditione.
vt.l.⁊ quia.de iurisdi.om.iudi.Sicut ergo in primo casu potest
vti iurisditione subdelegando et partibus inuitis.ita etiam in
causa procedendo.Eodem modo in secũdo casu põt de consen
su partium non aliter.¶ In tertio de consensu etiam poterit:
quia post est extincta iurisditio consensu priuatorum non po-
5 test resuscitari.vt in.l.priuatorũ.de iurisdi.om.iudi.¶†Item
a no.circa si.illud ad qđ allegatur.ꝙ arbitri qui eligũtur [a] de ne-
cessitate imposita a lege censentur potius iudices q̃ arbitri:q̃
succedunt loco iudicis.ideo ab eorum sententia potest appella
ri.vt.j.eo.l.fin.in fin.non sic in illis qui eliguntur ex mera volũ
tate compromittentis:vt in.l.j.s̃.de arbi.Item ex hoc sequi-
tur ꝙ ex sententia arbitri sponte electi nõ committatur stipula
tio de euictione.si emptor compromisit cũ eo qui mouit litem
super re empta.vt.l.si dictum.§.si compromisero.ff.de euic.be-
ne tamẽ cõmittetur ex sentẽtia arbitri electi ex necessitate statu-
ti:si dicat ꝙ cause inter consanguineos debeant compromitti ⁊
emptor erat consanguineus illius qui litem mouit.facit.c.arbi
6 tris.de lega.lib.vj.¶†Prima glo.magna disputat: an iudex
b ordinarius [b] possit recusari:⁊ tenet ꝙ nõ sed dumtaxat delega-
tus.sed de iure cano.expeditum est ꝙ potest vt in.c.cum specia
lis.de ap.⁊ in.c.si quis contra clericum.de foro compe.Itẽ etiã
de iure ciuili potest recusari ĩ certis casibus.primo qñ erat ini-
micus magna inimicitia.vt in.l.j.j̃.si quacumq̃ predi.potesta
te.⁊.l.si liberaliter.de libe.cau.per quas dicit Bart.in.l.q̃ po
terat.ff.ad trebel.ꝙ si potestas vel alius iudex ordinarius est
tuus inimicus potest eius iurisditionẽ declinare protestãdo ꝙ
cõtra te nõ procedat quo casu tu cũ tota domo tua es exẽptus
ab eius iurisditione:⁊ postea nõ valebit qđ facit contra te:⁊ est
speciale hoc casu.Idem in casu.l.fi.s̃.de assessori.Item in casu
auť.habita.ne filius pro patre.Itez in casu.l.si pretor.de iuris
di.om.iu.vel dic quod non recusatur vt eligantur arbitri prout
hic dicit:sꝫ nõ cognoscat ꝑ se:sed vt cãm deleget alteri nõ suspe
cto.vt in.d.l.pretor.nec tunc erit locus illi distinctioni illius.c.
iudex.Item ⁊ in casu.l.qui iurisditioni.eo.titu.de iuris.om.iu.
7 scđm Bal.in.d.l.pretor.¶†Alia glo.magna disputat an cau
sa suspicionis sit allegãda in libello recusatorio:et tenet ꝙ non
de iure ciuili:sed sufficit ꝙ cũ iuramento asserat se habere illũ
suspectum ex tali cã.de iure canonico requiriť assertio et proba
8 tio coram arbitris qui eligũtur ex forma huius.†Que autem
c sunt cause [c] Specu.enumerat q̃ plures in titu:de offi.deleg.§.
post.ꝙ scđm hoc si de iure ciuili non requiritur expressio cause
arbitri qui eligũtur ex forma huius.l.habẽt cognoscere de ne-
gotio principali:q̃ succedunt loco recusati iudicis.⁊ hoc est de
mente istius.l.¶ Et dicit Spe.in titu.de recus.ꝙ si cognoue
rint causam non esse legitimam debent remittere ad eundem:si
cut iudex appel.ab interlocutoria.vt ĩ.l.intra vtile.ff.de mino.
ne frustra iudicez recuset:quia si hoc contingat habebit iudicẽ
maliuolum:nec ipsum exaudiet etiã in rebus iustis.Si autem
cognouerit cãm recusationis esse verã dicit ꝙ de negotio prin-
cipali non debent se intromittere nec remittent causam ad illũ
iudicez:sed erit alius iudex impetrandus.hoc non placet:imo
ipsi arbitri habebunt tunc cognoscere de negotio principali:si
cut cuz pronũtiatur appellatio ab interlocutoria fore iusta:q̃
deuoluitur negotiũ principale ad iudicẽ appel.⁊ ꝓbatur ꝑ illã
l.vt dixi ꝙ si de iure ciuili non requiriť expressio cause isti arbi-
tri non habebũt cognoscere nisi de negotio principali.per ius
aũt canonicũ ista potestas eis nõ tollitur:sed addiť alia ꝙ etiã
9 cognoscant de causa suspitionis:⁊ si non fuerit probata remit-
tant al's de causa principali ⁊ cognoscãt.¶†Sed queriť quid
si in rescripto deleg.remoueatur causa appel.an videatur etiaz
remota recusatio dic vt in.l.fi.j̃.de sen.Item ille ad cuiꝰ instan
tiam fuit delegatus non põt recusare:q̃ censetur in ipsum con
sensisse:sꝫ bene poterit appellari ab eius sentẽtia:q̃ in ea nõ cõ
sensit.vt.l.ex consensu.in prin.ff.de appel.sicut ille qui testẽ pro
ducit nõ põt reprobare personã: sed bene põt reprobare dictũ
eius.vt.l.si quis testibꝰ.j̃.de testi.Licet aũt de iure ciuili nõ te-
neatur quis exprimere causam suspicionis quando recusat iu-
dicem bene tamẽ tenetur exprimere quando petit debitorẽ suũ
capi tanq̃ suspectũ ⁊ fugitiuũ:q̃ oportet dicere causam ꝓpter
quã suspicatur q̃ si illa fuisset tẽpore debiti cõtracti non posset
eam allegare:sed sibi esset imputãdũ quare cũ eo cõtraxit scđm
Bal.per.l.si creditores.de priui.credi.⁊ ar.j̃.de spõsa.l.fi.⁊.l.q
10 bona.§.de illo.de dam.infec.¶ † Vltimo no.gl.fi.ꝙ illud qđ
facit ille cui dedi potestatẽ faciendi censetur a me factum vt in
concordantĳs allegatis in glo.

2 ☞ Rectores terrarũ possunt esse illiterati.⁊ habent penes se
literatos per quos possunt proferre sententias.

1 Certi iuris. ¶†Magistratꝰ militares ⁊ hoĩes illiterati possunt es
se iudices ⁊ habere officiuz iudicandi.hoc dicit.Et
sic patet per istam.l.quod capitanei gentium armo
rum supra illos qui sunt sub sua conducta habent iurisditionẽ
ordinariam:vt possint inter eos iudicare.de hoc ĩ.l.magist.de
iurisdi.om.iudic.nam in causa criminali si delictum non esset
militare vt fructũ vel aliud qđ a quolibet põt cõmitti nõ per-
2 tinet ad eũ cognitio:sed debet remittere ad potestatẽ.¶†No.
d quod rectores terrarum [d] possunt esse homines illiterati quia
habent penes se literatos per quos possunt proferre sentẽtias.
⁊ ipsi videntur eas protulisse si sunt presentes.argu.de verbo.
oblig.si procuratori presentis.⁊ in.c.fin.de re iudi.lib.vj.⁊ vi-
de quod no.Bal.secundũ Nico.mat.in.l.iubemus.j̃.de testa.⁊
l.hac consultissima.§.at cum huius.qui testa.facere pos.

2 ☞ Adiunctus ordinario an sit ordinarius vel delegatus.
3 Si aliquis iudex a seipso adiungit sibi alium et cum illo proce
dit an valeat processus.
4 In iudicem ordinarium potest fieri compromissum de iure et
de facto tanq̃ in arbitratorẽ lꝫ tanq̃ ĩ arbitrũ fieri non possit.
5 Arbitramẽtũ arbitratoris dicitur potius conuentio seu trans
actio q̃ sententia.
6 Non est quis trahendus extra locum sui domicilĳ.

1 Si vero contigerit. †Per istaz auť.ꝓuide
tur parti que habet iudicem ordinarium suspectuz
et sic periculosum est sub eo litigare et ipsum recusa
re non potest de iure ciuili.nam prouidetur vt eidez ordinario
adiũgatur episcopus:istud hodie non est in vsu.sed do.Guil.
de cu.dicit quod loco epi eligetur aliꝰ probus homo.¶ Sed
quero quid si cã delegať vni.⁊ postea alius sibi adiungať pro-
pter suspicionem.de hoc dic vt in.c.corã.de offi.deleg.et eo.tit.
cũ plures.li.vj.in nouella:q̃ censetur ab ipso preside fuisse da
2 tus.†Quero an adiũctus ordinario sit ordinarius vel delega
tus dic ꝙ est ordinarius si adiungať a lege vt hic.sed si ab hoĩe
3 est delegatꝰ.vt no.ꝑ Bar.in.l.duo iudices.ff.de re iu.¶†Sed
quid si aliquis iudex a seipso adiũgit sibi aliũ: et cũ illo proce-
dit:an valeat ꝓcessus.Respõdeo si credit se sine illo non posse
procedere nõ valet:lꝫ ꝓcedere posset:vt in.c.cũ sup.de offi.de-
leg.al's secus per.l.j.§.idem pomponiꝰ.ꝙ fal.tu.au.⁊ ꝑ regulã
vtile per inutile nõ vitiať.¶ Itẽ allegatur iste tex.dũ dicit per
4 amicabilẽ cõuentionẽ†ꝙ in iudicem ordinariũ põt fieri cõpro
missum de iure ⁊ de facto tanq̃ in arbitratorẽ.lꝫ tanq̃ in arbi-
trum fieri non possit.vt.l.si in seruũ.§.si iudex.ff.de arbi.q̃ fie-
ret iniuria iurisditioni ordinarie cũ arbiter habeat procedere
eo modo quo iudex.Vnde cũ possit procedere:vt iudex.non de
bet procedere vt arbiter:sed arbitrator non habet necesse proce
dere vt iudex:sed procedit de bono ⁊ equo:⁊ põt de iure vnius
auferre ⁊ dare alteri in parua tñ q̃titate qđ facere nõ debet iu-
dex:vt in.l.si de meis.§.fi.ff.de arbi.non fit ergo iniuria iurisdi
tioni ordinarie de tali compromisso.facit qđ no.in.l.j.§.⁊ post
operis.ff.de ope.no.nuntia.†Allegatur etiã ꝙ arbitramentũ
arbitratoris dr̃ potius cõuentio seu transactio q̃ dicatur sentẽ
tia.nõ tamen est ꝓprie trãsactio que diciť fieri aliquo dato vel
retẽto.ideo põt arbitrator in totũ absoluere vel in totũ cõdẽna
re si sibi videť iustũ absq̃ eo qđ auferat aliqd vni pti:⁊ det alte-
ri qđ nõ eẽt ꝓprie trãsactio.vt.s̃.de trãsac.l.trãsactio.⁊ ista no.
per Bar.in.l.qđ si ephesi.§.j.ff.de eo quod certo lo.⁊ de his q
5 no.infa.l.quid ergo.§.si iussu.¶ †Vltimo not.in ver.ne ꝓuin
ciales.ꝙ nõ est quis trahendus extra locũ sui domicilĳ:⁊ ideo
rescripta per que impetrantur iudices extra locũ sui domicilĳ
sunt odiosa ⁊ restringenda:qđ dic vt in.c.statutũ.de rescrip.lib.
vj.⁊ ista est etiã ratio ꝙ actor tenetur sequi foruz rei:vt in.l.ĳ.j̃.
de iuris.om.iu.lꝫ ergo quis sortiatur forũ in pluribus locis in
vno rõne originis:ĩ alio rõne cõtractus.in alio rõne domicilĳ:
in primis duobꝰ nõ põt cõueniri nisi ibi reperiatur nõ tñ tanq̃
viator:sed habens per gulã vel armariũ:lꝫ non domicilium ne
trahatur extra domicilium:sed in loco domicilĳ bene põt con-

a ¶ Arbitri qui eli
gunť.adde.l. quis
quis.C.de postu.

b ¶ An iudex ordi
narius.adde Car.
Alexã.in.c.cũ spe
ciali.de appella.

c ¶ Que autẽ sint
cause.Adde phi-
lippũ.in.c.postre
mo.de appel.vbi
enumerat.xl.casꝰ:
⁊ diffuse ꝑ Cardi.
Alexan.ibi nume
rat.lxvj.casus.

d ¶ Rectores ter-
raruz.Adde Sa-
ly.in.l.statutis.C.
de sen.experi.reci.

ueniri licet ibi nō sit presens: qr saltē est presens familia: z poterit contra eum procedi facta citatiōe ad domum. ad quod vide quod no. Bal. in. l. assumptio. §. si filius. ff. ad munici.

2 ☞ Illud dicitur fieri illico quod fit intra triduum: sed nō semper hoc est verum.

3 Quando est discordia inter partes pertinet ad iudicem cōcordare.

4 A sententia arbitrorum de quibus hic appellatur sicut a sententia iudicis z non appelletur ad iudicem recusatum.

5 Quando iudex appellationis cōfirmat sententiam debet eam mittere executioni nō primus iudex: z quid si appellatio remaneret deserta.

1 Cum specialis. ¶ †Libellus recusatorius dʒ offerri corā recusato si est presens: alʼs corā iudice illiᵒ loci vbi est pars qui iudex debebit ptes cogere ad arbitros eligendos: quoꝝ sñia p primū delegatū executiōi mandabit: sʒ si appelletur dʒ ad primū delegantē appellari. ¶ †No. 2 ibi illico em. j. triduū: qꝫ illud dr̄ fieri illicoᵃ qd̄ fit intra triduū. hoc nō est semper verū. nā pactū nō dicit̄ fieri incōtinēti: iuxta contractū vestitū nisi fiat anteq̄ partes habeāt cōtractum pro absoluto. ad hoc vt insit et actionē producat. vt no. in. l. iureg. §. quinimo. de pactis. sed q̄tum ad purgationē more que fit si fiat incontinenti vel infra modicū tēpus diceret̄ fieri incōtinēti vt i. l. si post tres. si quis cau. Itē si spoliatus recuperaret possessionē infra triduū diceretur recuperasse incōtinenti z sic licite alʼs secus. vt no. i. l. iij. §. eū qui. ō vi z vi ar. iūcta. l. eū qui possessionem. co. ti. Itē an arbitri cogātur. dicvt not. in. c. suspitionis. de offi. dele. ¶ †Itē no. ibi electione videlicet zc. qꝫ qñ est 3 discordia inter partes pertinet ad iudicē ɔcordare: ideo si non cōcordāt in formatione pūcti mittēdi ad cōsiliū sapientis ipse iudex dʒ formare pūctū ad hoc. j. de bo. auto. iudi. pos. l. l. vēditione. §. fi. z ibi no. z facit. l. in copulādis. j. de nup. Itē Barto. in. l. a diuo pio. de re iudi. in princi. circa finē in v. executore negotij prout exponit̄. i. iudice delegato recusato. dicit qꝫ dlegatᵒ a principe etiā de iure ciuili pōt suā sententiā mittere executioni. z dicit esse casum hic. Nā si mittit sentētiā arbitrorū qui vice eius fungunt̄ vt hic patet. ergo z suam. de iure aūt canonico clarū est qꝫ infra annū hoc facere pōt. vt in. c. querēti. ō offi. de leg. sed delegatᵒ ab inferiori a principe nō pōt sed dʒ eā mittere ad delegantē vt ibi. ¶ †Itē not. qꝫ a sñia istorū arbitrorum 4 appellat̄ᵇ sicut a sñia iudicis. Itē qꝫ nō appellatur ad ipsū iudicē recusatū sʒ ad ipm qui delegauit. ¶ †Ultio not. z ad hoc 5 allegat̄ qꝫ qñ iudex appellationis cōfirmat sñiam qꝫ dʒ eā executioni mādare nō primus iudex: qr prima sñia est trāssusa in scdām sed si appellatio esset deserta z sic prima sñia remaneret firma deberet executioni mādari p iudicem primū ita cōiter tenetur z pbatur. s. de epi. audi. aut. si qs litigantiū. z ibi no. z in l. tale pactum. §. qui puocauit. ff. de pac. z. l. furti. §. j. ff. de insa.

a ¶ Illud dicitur fieri illico. Adde l. si quis. in. §. simpliciter. ff. de verbo. oblig.

b ¶ Istorum arbitrorum appellat̄. adde Alb. i. l. j. C. de arbi. Bal. in. l. si seruus pluriū. ff. de leg. j. doct. in c. arbitris. de offi. deleg. lib. vj.

¶ De sportulis z sumptibus in diuer. iudi. fiendis. et de executoribus litiū. Rubrica.

¶ Not. qr de prima z secūda parte huiᵒ rubrice nihil tāgit̄ in nigro: sed solū de vltima parte. s. executoribus. z sic rubrica est generalior q̄ nigrum. qñq̄ econuerso. z not. s. de relig. z sump. fu. †Et ideo dicit gl. qꝫ argumentū a rubricaᶜ nō semper est bo- 1 num licet glo. in. l. j. j. ne fideiussores do. den. ante fi. glos. magne videatur dicere contrariū: ita not. in aut. de ince. nup. in prin. in glo. que incipit. hoc generale.

c ¶ Argumentum a rubri. adde. l. si vno. ff. loca. gloss. in. l. si qui. de condi. inde. glos. in. c. vno. ō cle. percu. gl. in. c. j. de offi. dele. li. vj. et p Alex. de imol. z docto. i rub. seu in. l. j. ff. si cert. pet.

2 ☞ Punitus pecuniariter de vno delicto si non est sufficienter punitus quia exigit penam corporalem iurato punitur per alium iudicem.

3 Delegati a principe vel ad vniuersitatem causarum possunt sibi assumere nuntios z executores quos volunt z ipsos remouere z pecuniariter punire et quid in alijs delegatis.

1 Quisquis. ¶ †Executor qui fuit in prin. cause debet in ea vsq̄ in finem: nisi ex iusta causa fuerit remotᵒ quod facere potest quilibet iudex de executore quem ipse elegit: z ipsum etiam punire pecuniariter. Et si excessus mereatur corporalem punitionem etiam illam potest imponere si est de magnis iudicibus habentibus imperium: sed si de paruis remittitur ad superiorem. h. d. cum. l. seq. Primum dictum non seruatur cum in curia iudicis ordinarij sint plures nūtij si feci aduersarium semel citari per vnum possum postea facere citari per aliū: quicquid hic dicatur. de hoc per Bart. in. l. cum sententia. j. de sen. notarius tamen qui incipit scribere in vna causa debet perseuerare vsq̄ in finem z non alius debet surrogari nisi ex iusta causa. vt no. in aut. de here. z fal. §. si vero assunt. in gloss. super verbo inuentarium. et facit. l. in fraudem quoties. in verbo manu commentariensis. ff. de iur. fi. z vide omnino quod notat Bal. 2 post Guil. de cu. in. l. repetita. in fi. de episc. z cle. ¶ †Nota etiā in ista. l. iudicibus. quod punitur pecuniariter de vno delicto si non est sufficienter punitus quia exigit penam corporalem iterato punitur per alium iudicem secundum Bald. et de hoc 3 habetur in. c. at si clerici. extra de iudi. †Et dicit Guil. quod delegati a principe vel ad vniuersitatem causarum possunt sibi assumere nuntios: et executores: quos volunt et ipsos remouere et pecuniariter punire: sed alij delegati ab ordinario et non ad vniuersitatem causarum non debent eligere nec assumere nisi de nūtijs deputatis in curia ordinarij. z si esset sibi datus specialiter ab ipso ordinario delegante non posset ipsum mutare sine illius licentia: et per hoc sunt expedite omnes glos.

¶ De pedaneis iudicibus. Rubrica.

2 ☞ Si partes scienter litigauerunt coram delegato a iudice incompetente an valeat processus.

3 Quid si delegans erat competens ad cognoscendum de causa tamen non poterat delegari.

4 Causa appellationis an possit delegari.

1 Procuratori. ¶ †Delegatio facta a iudice incompetēti nō valet: nec sentētia lata per dictū delegatum. h. d. sic. j. titu. j. l. j. dic vt ibi: quia plura requiruntur ad hoc vt valeat delegatio facta 2 ab ordinario. ¶ †In glo. fi. queritur de duabus questionibus. Prima si partes scienter litigauerunt corā isto delegato an valeat processus: et tenet ista gloss. quod non. ista gloss. verum dicit si iste delegatus nullam habebat iurisditionem ordinariam: sed erat simplex priuatus. et ita probat. l. priuatarum quam allegat: sed si habebat iurisditionem ordinariā puta procurator cesaris delegauit inter duos priuatos puta potestatem vel magistratum municipalem quod potest fieri vt. l. et si pretor. ff. de iur. om. iud. z tunc est distinguendum. Aut litigauerunt coram eo tanq̄ delegato: quod potest comprehendi ex actis: et tunc idem. Aut tanq̄ ordinario z tunc valent acta a sententia posito quod illi nō essent de sua iurisditione ordinaria tanq̄ prorogata iurisdi. vt in. l. j. ff. de iudi. et. j. de iurisdi. om. iudi. l. j. z ita not. per Cyn. in. l. j. j. in titu. j. vbi est si- 3 milis gloss. ¶ †Item querit gloss. quid si delegatus erat competens ad cognoscendum de causa tamen erat talis causa que non poterat delegari. iuxta nota. in. l. seq. si partes scienter litigant coram delegato: z non opponitur ista exceptio contra delegationem an valeat iste processus: glos. tenet qd̄ nō quam tene menti: licet enim partes possunt facere iudicem competentē ex prorogatione: qui prius non erat competens: et sic darent sibi iurisditionem: non possunt tamē facere quod cause que prohibentur delegari a iure possint delegari: quia fauore publico emanauit prohibitio cui non possunt renuntiare. vt. i. l. ius pu- 4 blicum. ff. de pac. ¶ †Item not. gloss. dum dicit de causa appellationis quod illa causa nō potest delegari z ita quidam intelligunt aut. ad hec. s. de iudi. vbi allegaui istam gloss. sed cōmuniter tenetur contrarium et de iure canonico clarum est vt patet in. c. super questionum. extra de offi. deleg. z ad aut. respōdetur quod ibi alius est intellectus vt ibi dixi.

2 ☞ A delegato appellatur ad delegantē et quid si appellatur a subdelegato.

1 Placet vt iudicibus si. ¶ †Delegati ō qua causa cognouerint iudicare debent nec possunt ad delegantem appellare. hoc dicit text. ibi ad iudicium presidale. i. ad presidem qui eis delegauerat. Et no. quod regulariter prohibita est relatio ad superiorem ordinarium: sed ad principem aliquādo permittitur vt in 2 titu. j. de rela. in. l. j. in fi. ¶ †Nota quod a delegato appellatur ad delegātem. Quid si appellat̄ a subdelegato eo casu quo potest subdelegari an appllabitur ad ipsum delegatum delegantem. An autem ad primum delegantem. distinguitur inter delegatum principis et delegatum ab ordinario. quod dic vt in. l. j. ff. quis et a quo appelletur. in fin. per Bartol. et tangitur. j. titu. j. in fin. secundum diuersas lecturas. Et emanauit ista. l. contra delegatos ab ordinario: qui postq̄ audiuerant de causa non audebant dare sententiam. sed remittebant ad delegātem vt daret quod procedit ex miserrimo animo. vt in. l. properandum. §. finautem vtraq̄. et hic prohibetur ne hoc fiat: quia de qua re cognouit iudex pronuntiare debet. vt in. l. de qua re. ff. de iudicijs.

Placuit

1 Placuit quo. ¶ †Si iudices delegati causas terminare impediuntur debēt alij surrogari loco ipsorum. h.d. Et si hoc impedimentum erat longo tēpore duraturū secus si breui. vt in.l.si longius.ff.de iud.in princi.⁊.l.si delegationibus. Superior ergo lex loquitur quando poterat expedire ⁊ nolebat:⁊ tunc alius loco eius non surrogatur hic quando non poterat. Et Guil.de cu.allegat istā.l.in.l.et quia.de iuris. om.iu.ad limitationem.l.iudicium soluit.ff.de iudi. vbi habetur: ꝙ si superior iudex vel delegans potest inhibere inferiori vel delegato ne in causa procedat et delegationē vel iurisditionem reuocare ⁊ tunc soluitur iudicium:dicit ipse ꝙ hoc pōt facere qn̄ aufert ab vno ⁊ cōmittit alteri vt hic:secus si non cōmiteret istud nō est verū nec probat ista.l.quia loquitur quādo delegatus nō poterat cognoscere propter impedimentū superueniens ⁊ sic delegans nolebat ad se aduocare causam:sed ipsam alteri cōmittere qđ pōt:sed si vellet ad se aduocare ⁊ delegationem reuocare:posset etiā lite cōtestata:qꝛ delegatus nō efficit dn̄s lit.per cōtestationē:vt in.d.l.iudiciū.differt tn̄ an vetet p̄cedi per eum:et soluitur iudicium:an ad se aduocet:⁊ tūc eodē statu ad eū deuoluitur vt dixi.s.de iudi.nō recordor vbi.⁊ in.c.
2 intimasti.de appel.⁊ dictum Guil.reprobat dictū suum.†In tex.ibi alium in locum eorum:dic quod recipiet causam in illo statu in quo casu quo erat apud primū.Sed q̄tum tēpus habebit ad expediēdū causaz:videt ꝙ tātum tēpus integrū q̄tū habebat primus per.l.si iudex.ff.de iudi.sed illa loquit qn̄ finitum erat tēpus primi ⁊ alius postea sibi surrogatur sine prefinitione temporis.Sed si nō erat finitū videt ꝙ habeat illud tantum qđ restabat primo ⁊ etiā tertiā partē tēporis vltra put dicitur in.l.properandū.§.finautez in medio:vbi suppletur vsq ad tertiā partem temporis instantie:si tantum non supererat.

1 Quedam sunt. † Cause minores vel infime iurisditionis pn̄t p ordinarios ad nutū alteri delegari siue impediantur ipsi procedere siue non.h.d. Et dicuntur infime iurisditionis cause breues puta ad duos vel tres aut quatuor aureos in quib9 plus expenderetur litigando q̄ esset summa que petitur:vt auf.nisi breuiore.j.de senten.ex peri.reci. et auf.de iudicibus.§.ne autez.⁊.l.vsq ad duos aureos.ff.de dolo.vel etiam maiores summe:vsq ad trecentos aureos.que dicuntur minores non infime sed si transcunt trecentos aureos magne iurisdi.Et licet olim possent delegari ante.l.ij.s.eodem per illam.l.statuitur quod non delegentur in totum:sed solum quo ad audiendū:reseruata sententia nisi ordinarius propter publicas occupationes vel causarum multitudinem impediatur in eis procedere:quia tunc poterunt committere plenarie quo ad audientiam ⁊ etiam sententiā:iste est casus illius.l.difficilis que per predicta remanet clara:⁊ sic necessarium fuit primo videre hanc.l.que prima facie videtur illis contrariari.

2 ¶ Ea que sunt meri vel mixti imperij an possint delegari.

1 Placet nobis. †Ista.l.reputat difficilis:⁊ dicit Bar.ꝙ reputat eam difficiliorem q̄ aliquaz que sit in codice:⁊ hoc non est propter aliud:nisi ꝙ oportet diuinare in intellectu eius:⁊ distinguere illa que nō reperiunt per tex.distincta:cuius rei gratia est sciendum ꝙ istud verbum iurisditio est verbum generale:quia est potestas de publico introducta. vt no.in.l.j.de iurisdi.om.iud.cū necessitate iuris dicēdi ⁊ equitatis statuende que diffinitio cōgruit singularibus speciebus ipsius. ¶ Sunt autez tres species iurisditionis in genere sumpte:scilicet merū imperiū qđ consistit in illis que expediunt iudicis officio nobili.⁊ ad publicā vtilitatē vt est cognitio causarum criminaliū. Itē mixtū qđ expedit iudicis officio nobili.tamen ad priuatā nō publicā vtilitatē vt mittere quem in possessionem ex primo vel secundo decreto vel dare tutores et curatores.vt in.l.iubere cauere.⁊.l.imperium.ff.de iurisdi.om.iudic. Itē est simplex iurisditio que consistit in his que expediuntur re actionis.nō aūt officio iudicis et ad priuatam vtilitatem vt sunt cause pecuniarie vel que ad estimationem pecunie possunt deduci.Concedere ergo restitutionem in integr. est de imperio mixto:quia expeditur iudicis officio nobili.⁊ ad priuatā vtilitatē.Quelibet aūt istarū triū specierū habet sex gradus scdm qđ cōsiderauit subtiliter Bart.Puta inuestigādo in.d.l.imperium:dicēs ꝙ est imperiū merū maximū maius ⁊ magnū.paruum minus ⁊ minimū ⁊ in singulos gradus exēplificat.Similiter ⁊ mixtum ⁊ simplex iurisditio qđ est reperire maximuz gradus iurisditionis vt cognoscere de causa liberali de qua loquit fi.huius.l.⁊ illa nec olim nec hodie pōt delegari nisi eo modo quo merum imperiū.⁊ hoc vult ista.l.in fi. Item maior iurisditio vt sunt cause pecuniarie que expediūtur iure actionis.tū in defectū vel propter paupertatē non valentis soluere deuenitur ad penā corporalē.vt in.l.diuus.ff.de iniu.⁊ iste similiter scdm eū non possunt delegari. Itē magne iurisditionis cause trāscēdentes summā trecentorū aureorū.vt in auf.de defen.ciui.§.et iudicare.⁊ de istis loquitur principium huius.l.dicens ꝙ olim delegabantur indistincte maxime quādo presides nō poterant in eis vacare:ppter quodcumq impedimentum etiaz leue hodie vult ꝙ nō delegēt:sed per seipsos cognoscāt si nō impediti magno impedimento:⁊ hoc vsq ibi:ita tamē.⁊ cū isto principio cōiunge ver.ꝙ vsq adeo. Nā posset quis dicere per hoc diminuūtur iudicia presidū plus quā esset pri9:qꝛ olim poterāt cognoscere ⁊ delegare: respondetur ꝙ poterunt delegare cognitionem sed reseruare sibi iudicia ⁊ sentētias.ita intelligūt docto.illū ver.Si vero sint occupati magnis occupationibus publicis vel multitudine causarū poterunt ex toto delegare quo ad cognitionem.quo ad sententiam.vt in ver.ita tamē.vsq ad ver.ꝙ nō ita.quem intelligūt ita doc.⁊ glo.quid aūt de causis meri imperij que olim nullo modo poterant delegari:qꝛ nō cōpetebāt iure magistratus.nisi propter absentiā presidis. vt in l.j.in pri.ff.de offi.eius cui mā.est iurisdi.⁊ in.§.j. Respōdetur in ver.ꝙ non.ita ꝙ nec hodie possunt delegari.qꝛ qđ.s.dictum est.vt possint cause delegari ppter magnas occupationes procedit in causis simplicis iurisdi.magne nec medie que olim indistincte delegabātur.hodie nō indistincte.sed scdm ꝙ dictum est.per hoc tamen non intendit aliquid immutare in illis que nullo modo delegabātur vt erāt cause meri imperij in quibus ex officio suo nobili habebat cognoscere ad publicā vtilitatem ⁊ idez de mixto imperio.vt.d.l.iubere cauere. Fallit tn̄ hoc qn̄ esset impeditus propter absentiā.vt.d.l.j.de offi.eius cui mā. est iuris. Nec etiā intēdit aliquid immutare in causis liberalibus in quib9 agitur de ingenuitate ⁊ libertinitate que sunt maxime iurisdi.nā nec olim nec hodie vult ꝙ ille possint delegari. h.d.ista.l.sic plane declarata. In quo ergo casu loquitur.l.fin. huius titu.cum etiam alie.ll.que indistincte videntur permittere presidi vt causas sue iurisdi.delegare possit. Respondetur in paruis ⁊ minimis:vt a trecentis infra. Et per predicta remanent expedite oēs gloss.que nil aliud faciunt nisi ꝙ tendunt ad declarationē litere.sed melius habet p predicta q̄ per glossas. ¶ In prin.ibi in quib9 idē ipsi nō possunt cognoscere.i.nō poterant.nō tamē intelligas de impotētia iuris:oꝛ imo poterant cognoscere si volebāt:qꝛ habebāt iurisditionē:⁊ merū imperiū vt in.l.illicitas.§.qui vniuersas.de offi.presi. sed intellige non poterant impotētia facti etiā ppter alias occupatiōes etiā minimas sed hodie nō possunt ppter magnas de quib9 in vbi.ita tn̄.ppter minimas nō:vel etiā nullas nō debēt delegare. sed p seipsos cognoscere vt statim sequitur limitando tn̄ vt dꝛ in ver. quousq:vt nō possint delegare:quo ad iudicia.i.ad sententias sed eas sibi reseruare:quātū vero ad cognitionē ⁊ audiētiā pn̄t sicut olim poterāt.
2 ¶ †In tex.ibi propter occupationes publicas subaudi etiā si propter eas nō habebāt se absentare ppter quas merū ⁊ mixtū imperiū nō poterant olim delegari nec etiā hodie pōt p hāc.l.vt.j.sequit in ver.ꝙ nō ita. sed si habebant se absentare propter rēpublicā poterat olim imperiū merum vel mixtū delegari.vt in.l.j.de offi.eius cui mā.est iuris.hodie etiā poterit nō obstāte eo qđ dicit in v.ꝙ nō ita. ¶ In tex.ibi iudices dādi habeāt potestatē.scilicet in totū nil sibi reseruādo.al's non differret iste casus de magnis occupationibus a paruis. ¶ In tex.ibi qđ non ita quasi dicat qđ.s.diximus procedit in his que olim poterant delegari.et indistincte delegabantur et nos volumus qđ indistincte delegātur.⁊ sic volumus restringere ⁊ nō ampliare potestatē delegandi. vt vbi olim fiebat hodie non possit. nec etiam licentiam delegandi causas ingenuitatis et libertinitatis que non sunt de iurisditione simplici. sed maxima.imo volumus quod ipsi presides per semetipsos cognoscant.vt in fi.oꝛ sufficiant ista. ¶ In glos.prima ibi vel dic causas pecuniarias.dic hec vera p id qđ sequit in glos.sup glo.fin. que opponit cōtra fi.hui9.l.vbi dicit ꝙ presides ipsi habēt cognoscere de cā status ⁊ non delegare.contra de.l.j.j.de ordi.iudi.vbi dꝛ ꝙ p̄ses nō poterat cognoscere.de cā stat9 multe dant solutiones.sed ista est vera:qꝛ ista.l.nō intelligit ꝙ nō posset ppter defectū iurisditionis.imo poterat sed et propter qualitatem psone.de cui9 statu agitabat:qꝛ erat pupillus quo casu de qōne status nō valet cognosci durāte pupillari etate.sed dꝫ differri in tēpus pubertatis.vt in ti.ff.ad carbo. Et hoc qn̄ principaliter cognoscit:sed incidēter poterat cognoscere.vt ibi habetur.Cetera que sunt in glo.sunt impertinētia quo ad intellectū huius.l.sed pertinēt ad ti.ff.⁊.C.ad carbo. Non sunt alia.

¶ Qui pro sua iurisditione iudices dare dari ve possunt. Rubrica.

2 ☞ Que requirantur vt valeat delegatio facta ab inferiore a principe.
3 Delegatio facta ab eo qui est electus ad officium consulat⁹ anteq̄ ingrediatur prouinciam qualiter confirmetur eo postea regrediente.
4 Quando causa non erat de iurisditione delegantis tamen delegatus bene erat an valeat delegatio ⁊ vide nu.5.
5 Si p̄ses delegauit magistratui municipali an valeat delegatio
6 Si aliquis tanq̄ delegatus cum non esset processit in causa et postea ordinarius hoc sciens ratificauit an valeāt acta.
7 Consensus partium non potest facere sententiam nullam recō ualescere vt valeat tanq̄ sententia. sed vt pactum sic.
8 Attestationes nulle an possint consensu partium validari.
9 Delegatus principis an possit subdelegare causam que non erat delegabilis nisi ex speciali priuilegio principis.
Delegatus principis non vtitur omni priuilegio principis.
Delegatio facta per principem mortuuȝ virtute legis scripte an sit maioris efficacie q̄ facta per principem viuentem.

1 N causarum. †Non possunt delegari cause que non pertinent nō iurisditionem delegantis: delegatus tamen principis omnem causam sibi delegatam subdelegare potest: quia nulla causa est que non pertineat ad iurisditionem principis: ⁊ per consequens illa que per eum delegatur pertinet ad iurisditionem delegati: et cum appellatur a subdelegato delegati a principe appellatur ad ipsum delegatum secundū vnaȝ lecturam que dicit ad eos: vel ad ipsum principem omisso medio. i. ipso delegato subdelegante secundum aliam lecturā que dicit ad nos. h. d. Et q̄ iste due lectu. sunt inuicem cōtrarie: tn̄ aliqn̄ est verū vnū. aliqn̄ aliud. dic vt no. in. l. j. in fi. ff. quis et a quo apellet: q̄ si quis delegat⁹ est a principe: ⁊ postea subdelegat si aliquid sibi de iurisditione reseruat appellatur ad eū nō ad principem. ⁊ ita declaratum est de iure canonico in. c. super questionū. de off. deleg. ⁊ isto modo procedit prima lectu. vt dicat ad eos. Si intelligimus in delegato principis. Si auteȝ nihil sibi reseruat appellat̄ ad principē: ⁊ tūc ꝓcedit secūda lectura dū dicit ad nos. Sed si loquimur in delegato ab ordinario in eo casu quo potest subdelegare appelletur ad ipsum ordinarium omisso delegato: qd̄ dic vt hic plene nota. p Barto. in fi.

a ℂ Ex tribus psonis. adde barba. ī tub. extra de iudi.

2 Tria ergo †requirunt̄ ad hoc vt valeat delegatio facta ab inferiore a pricipe. Primū ꝙ ipse sit ordinari⁹ iudex: q̄ delegatus nō subdelegetur. vt in. l. iudices. s̄. de iudi. Scōm est ꝙ cā quā delegat pertineat ad suā iurisditionē ordinariā al's nō valet vt in. l. j. s̄. titu. j. Tertiū est ꝙ causa sui natura sit delegabilis: q̄ non sit de imperio mixto vel mero: vel nō sit de maxima iurisditione: vt in. l. placet. ⁊. l. ij. s̄. titu. j. sed de iurisditione simplici que cōpetit iure magistratus: vt in. l. j. §. si vero. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. Est ⁊ quartum ꝙ delegetur in casu in quo datur licētia delegādi si est delegabilis nō simpliciter: sed in certo casu vt in. d. l. ij. circa pricipium. Est et quintum quod requiritur vt non valeat delegatio: sed vt delegat⁹ possit compelli delegationem acceptare ꝙ ipse sit de iurisdi. delegantis. al's licet valeret delegatio cōpelli nō posset.
3 ℂ †In gl. j. ibi in casu qn̄ cōfirmat̄: dic. s. delegatio facta de causa non pertinente ad iurisditionem delegātis: ⁊ dic cōfirmatur. s. ex cā de preterito q̄ ibi proconsul erat electus pro officio cōsulatus: nondū tamen fuerat ingressus prouinciā: ⁊ sic nonduȝ habebat iurisditionē vel exercitiū: ⁊ tn̄ causam delegauit: non valuit delegatio: sed ipso ingrediente prouinciam cōfirmatur ex causa habente originem ante delegationē cōfirmat̄ tn̄ ex nūc nō ex tunc vt ibi habet̄. ⁊ no. j̄. in alia glo. hic aūt in principio nō superuenit causa confirmans ideo non valet.
4 ℂ †In glo. ibi. et no. hic qd̄ in principio istius. l. ⁊ quod. j̄. subijcitur ac in sequēti casu. supple. s. ī ver. ꝙ si quis. vel dic ꝙ ista est diuinatio quod ambo casus possunt intelligi eodē modo. s. qn̄ cā non erat de iurisditione delegātis: tn̄ delegatus bn̄ erat. ⁊ in principio dicitur qd̄ nō valet delegatio in ver. si quis sit effectus hui⁹ q̄ quod gestū est corā eo nō valet: verū q̄ hic dicit̄ ꝙ delegatus nō cōpellitur suscipere delegationem qd̄ non esset si foret de iurisditione delegantis posito qd̄ delegatio non valeret: quia posset cogi de facto: ideo gloss. sic fuit locuta ꝙ in secundo casu delegatus non erat de iurisditione delegātis: sed certe etiam si delegatio esset valida non compelleretur tunc delegatus acceptari vt patet in
5 alia gloss. super verbo resedissent. ℂ †In glo. que incipit. i. cōsensum. ibi habebat iurisditionem: subaudi ordinariam: puta preses delegauit magistratui municipali qd̄ fieri potest. vt ī. l. si pretor. ff. de iurisdi. omnium iudi. ⁊ hoc ideo dicit glos. quod si non haberet aliam iurisditionem ex consensu partium sponte coram eo litigantium nō posset acquirere. vt in. l. priuatorū. j̄. de iurisdi. om. iudi. Sed si habebat potest acquirere ex prorogatione: vt in. l. j. eo. titu. glos. tenet ꝙ acquirat per illam. l. Tu distingue vt dixi in. l. j. s̄. titu. j. An litigauerunt coraȝ eo tanq̄ coram delegato qd̄ potest comprehendi ex actis si se appellabat delegatum vel commissarium alterius: ⁊ tunc non acquirit quia censetur vt priuatus postq̄ coram eo non litigauerunt tanq̄ coram iudice ordinario per argumentum de tanq̄: vt in l. si pater. ff. de adop. Si autem tanq̄ coram ordinario potest procedere vt dicit gloss. Et hoc quando causa non erat etiā de ipsius ordinaria iurisditione sicut nec de iurisditione delegantis. Si auteȝ erat tunc etiam si ignoranter litigassent vel tanq̄ coram delegato postq̄ in veritate causa erat de sua iurisditione: ⁊ poterat in ea procedere non attēditur error partium: imo valent acta ex ea iurisditione quam reuera habet inspecta potius veritate. ⁊ hoc voluit Innoc. in. c. cum ex officij. de prescri. facit. l. regula. §. j. vel. ij. ff. de iur. ⁊ fac. igno. vbi in translatione dn̄ij potius inspicitur veritas q̄ falsa opinio transferentis. facit. ff. man. l. seruum. tene menti. ℂ In fi. gloss. ibi videtur cōfirmari. dic hoc intellige verū vt dixi in prima glo. qn̄ efficitur de iurisditione delegantis ex causa de preterito que habuit originem ante delegationem. ar. in. l. si rem. §. fina. ff. de pig. actio. secus si ex causa superueniente post delegatio. vt no. j̄. vbi de cri. agi opor. l. j. in gl. que incipit nō opposita. Et predicta quādo interuenit delegatio: sed erat nulla quia causa non erat de iurisditiōe delegātis.
6 ℂ †Sed ponamus ꝙ erat: tn̄ delegatio nō interuenerat et aliquis tanq̄ delegatus processit in cā: postea ordinarius hoc sciens ratificauit. An valeant acta: videtur qd̄ sic. per. l. licet. ff. de iudi. dic contra per notata in. c. prudentiā. in prin. de offi. deleg. quia iudi. fuit funditus nullum a principio
a cum consistat ex tribus personis[a]. s. actore reo ⁊ iudice: vt in. c. forus. de verb. signi. ⁊ hic deficiebat persona iudicis: vnde non potest reconualescere. l. qd̄ ab initio. de regu. iu. sed ī. l. licet. allegata in contrarium iudicium non erat funditus nullum: quia erant tres persone imo valebat respectu personarum interuenientium in iudicio in earum preiudicium: non extendebatur ad illum cuius nomine tanq̄ ꝓcurator quis egerat. quia non habuit mandatum sed superueniente ratihabitione extēditur ad eius preiudiciuȝ. Non autem reconualescit quod nullū erat quia non erat nullum vt dixi: ⁊ adde qd̄ not. in. l. j. j̄. de iur. fisci. lib. x. or sufficiant ista.
7 ℂ †In alia gl. que incipit quo casu: ibi nisi partes post sententiam consenserint. Tu dic ꝙ consensus partiū non potest facere sententiam nullā reconualescere vt valeat tanq̄ sententia q̄ sentētia nō depēdet ex voluntate partiū sed a potestate publica. i. a iurisditiōe proferentis: vt no. in. l. si diuersa. s̄. de trās. facit tamen eam valere vt pactum vel vt conuentionē ⁊ ita cōiter intelligūt doct. illam. l. ij. quā glos. allegat ⁊ de hoc per Bart. in. l. si expressim. ff. de appel. Sed an attestationes nulle possint validari cōsensu partium vide Inno. in. c. cum causa. de testi. sup verbo presumptione. ℂ In gl. ibi. sunt ergo tria necessaria: dic ergo. s̄. addidi alia duo. et sic quinq̄. In glo. super verbo preiudicādas in fi. ibi: quid ergo si delegatus a pricipe: dic premitte ꝙ iste ver. hoc dicit de plano potest intelligi qn̄ causa delegata a principe de sui natura est delegabilis vt q̄ est de simplici iurisditione: ⁊ tunc est verum ꝙ delegatus potest eam subdelegare non habita distinctione: an pertineant ad iurisditionem delegantis. vel nō: q̄ hoc nō cadit in
8 principē: ad cui⁹ iurisditionē oēs cause pertinēt. ℂ †Sed ponamus ꝙ causa de sui natura non erat delegabilis: princeps tn̄ ex speciali priuilegio poterat delegare. vt sunt cause meri et mixti imperij: vt in. l. placet. v̄si. ꝙ non ita. ⁊ ver. si. s̄. titu. j. An illa poterit subdelegari. glos. tenet ꝙ sic per istū text. dum dicit nullo personarum causarum ve ⁊c. Not. verbū causarum quasi dicat siue sit delegabilis de sui natura siue nō. Pet. de bel. pertica cōtra: q̄ delegatus principis non vtitur omni priuilegio principis. ⁊ princeps propter plenitudinē potestatis potest illas causas delegare. Sed delegatus nō habet illā plenitudinē. Item probat per pulchrā rationem: quia non debet esse maioris efficacie delegatio facta per principē viuenteȝ virtute rescripti q̄ facta per principem mortuum virtute legis scripte. imo minoris quia lex fit cum maiori maturitate. sed ille cui cōmittitur merum imperium per legem scriptā non potest ipsum delegare quasi sit electa industria persone propter magnitudinē cause: vt in. l. j. in prin. de offi. eius cui man. est iurisdi. ergo nec ille cui cōmittitur per rescriptū. Et istam partē videtur tenere Jo. an. in addi. Spec. de offi. deleg. §. ex qui. potest. Alij tenent contrarium dicentes. quod licet de originali natura tales cause nō sint delegabiles postq̄ tamē efficiunt̄ semel ⁊ fuerūt licite delegate per habentē potestatem mutant naturam ⁊ efficiūtur delegabiles in perpetuū ⁊ allegat ad hoc. l. pater filiū. §. quindecim liberis. ff. de lega. iij. vbi etiā tāgitur per Bar. ad qd̄ bene facit.

ne facit. l. videamus. ff. qd met⁹ causa. et ista videtur cōmunior opi. tāgitur p Guil. in. l. oēs. ff. de resti. in integr. Et hic refert se habuisse longā disputationem cū quodā venerabili doctore qui postea fuerat effectus cardinalis: non tamen aliter determinat. ¶ In vltima glo. in fi. distingue vt. s. dixi concordādo literas. vel dic q ista. l. j. in fi. ff. quis et a quo appel. non loquitur in subdelegato. sed in vicario a cuius sententia si appellatur ad illum qui ipsum cōstituit cū cēseatur vnū ꝛ idē tribunal ꝛ ideo videret appellari ad seipsum: quia sententia lata a vicario videtur lata ab illo qui deputauit. Et hoc est hodie expressum in vicario epi: vt in. c. ij. de consue. lib. vj. Appellatur ergo ad superiorē ipsius epi ad quem appellaretur si sententia lata esset ab epo. Nos loquimur in sñia lata a subdelegato. et qualiter cognoscatur an sit vicarius vel delegatus ad vniuersitatez causarum. dic vt ibi per Bar. qꝛ vicarius sedet in eodem tribunali in quo sedet ille qui ipsum deputauit: vt etiā patet in vicario potestatis: vnde nō habet iurisditionē delegatā ad vniuersitatē causarū: sed potius illā quā habet potestas. Sicut vicarius epi. delegatus aūt ad vniuersitatē causarū sedet in alio tribunali. ¶ In fi. glos. s. de iudi. l. si. in fi. dic q ibi loquit̃ in arbitris electis ex necessitate iuris qui non sunt sub iudice delegato ideo non appellatur ad ipsum delegatum sed ad principem in subdelegato qui est sub iurisditione delegati vñ appellatur aliquando ad ipsum delegatum qñ est delegatus a principe: ꝛ aliquid sibi de iurisditione reseruat secundum vnam lecturaz que habet hic ad eos ꝛ est declaratū de iure canonico vt supra dixi.

¶ Ne quis in sua causa iudicet. Rubrica.

2 ☞ Quod qs possit esse iudex in causa propria. et quod in ea non possit sibi ius dicere q sint diuersa.
Iudex quando possit in causa propria cognoscere.
3 Si iferr̃ iniuria iudici an ipe idē possit vindictā sumere ꝛ pūire.

1 Generali lege. † Lex ista loquit̃ etiā i iudice ordinario vñ licet potestas habeat iurisditionē vniuersalē tñ i causa ppria nō habet nec de eo pōt cognoscere nec pnūtiare ꝛ eodē mō nec de causa familie sue puta vxoris vel filiorū vel libertorū vel familiariū. vt. ff. de iur. om. iud. l. qui iurisdi. Sed delegat⁹ bene pōt esse in causa taliū lȝ posset recusari ꝛ si nō recusat̃ pōt procedere. vt in. l. priuatis. ff. de iud. que no. i. d. l. qui iuris 2 ditioni. ¶ † In glo. ij. ibi. ff. qd me. cau. l. extant. vel dic quarto a q quis nō potest esse iudex in causa ppria^a vt in primo dicto ꝛ ex hoc sequitur q nec in ea potest sibi ius dicere. i. sententiare vt in scdo dicto ꝛ sic ista duo dicta nō sunt vnū ꝛ idē sed diuersa. de alijs contrarijs dic vt in glo. qꝛ sunt leuia. Adde aliū casum in quo quis pōt esse iudex in causa ppria. s. cum agitur an quis sit iudex cōpetēs i aliqua causa. Nā ipe pōt de hoc cognoscere et super eo pronūtiare vt in. l. si quis aliena. ff. de iudi. ꝛ tñ videtur esse causa ppria. i. de qua iurisditione qꝛ de hoc recipit cōmodū pecuniarium si pronūtiat se iudicē competentem. Se 3 cus si perciperet vt no. glos. in. l. de iure. ff. ad municip. ꝛ hoc casu qñ quis percipit cōmodū loquitur iste text. ¶ † Querit hic Cyn. ꝛ plene disputat de ista. q. si infertur aliqua iniuria iudici an ipse idē possit vindictā sumere ꝛ punire inferentē: qꝛ solum ipse offenditur. sed respublica: et breuiter tenet q si iniuria est notoria possit: quia tunc magis exequitur q̄ cognoscat vel pronuntiet. Non enim in notorijs expedit cognoscere vel sententiare: sed exequi vel punire: hoc tamen quando redundaret in iniuriaz officij. al's secus. Si aūt nō est notoria: ꝛ sic oportet cognoscere et pronuntiare: tunc ipse non posset: sed ad superiorem est recurrendum: et vide q habetur in. c. ex parte. de verbo. sig. per Inno. ꝛ etiam in. c. dilecto. cum ibi not. de senten. ex com. lib. vj.

¶ Qui legitimā psonā stādi in iudicijs ha. vel nō. Rubrica.

2 ☞ Pupillus qui compromisit cū tutore an possit prosequi litem coram arbitro sine tutore.
3 Monachus sine licentia abbatis non habet legitimam personam standi in iudicio ꝛ fideiussores ab eo dati non obligātur.
4 Casus in quo claudicat iudicium.
5 Quid possit facere iudex contra pupillum vel adultum nō habentem tutorem vel curatorem.

1 Si cum esses. † Pupill⁹ sine tutoris autoritate nō habet legitimam personam standi in iudicio: nec valet sententia lata contra eum: idem in adulto litigante sine curatore. hoc dicit cum. l. seq. Et possunt intelligi quando agunt: tunc reus potest excipere q non debent admitti sine autoritate suorum administratorum: qꝛ nō habent personā standi in iudicio. ideo facient sibi dari tutorem vel curatorem si non habēt. vt. j. qui dare tuto. pos. l. vniuersis. interest enim rei eos repellere: qꝛ si obtineret sententiam contra eos sibi non prodesset. vt in istis legibus. ꝛ si daretur sententia contra eum. ꝛ pro illis bene valeret p. l. nō eo minus. s. de pcura. qñ aūt cōueniūtur similiter sit cautus actor ne admittat eos cōparentes nisi legitime compareāt cū autoritate suorū administratorū. al's pcedat contra eos tanq̄ se nō defendētes ad primū ꝛ secūdū decretū. iuxta ea que habentur in. l. iij. siue. iiij. j. quibus ex cau. in poss. ea. ꝛ in. l. si minor. de bo. auto. iudi. pos. Sȝ pone q adultus non habebat curatorē. an tūc habebat legitimā personā standi in iudicio. videtur q sic. sicut habet ad cōtrahendū. quo casu ciuiliter ꝛ naturaliter obligat̃ ꝛ cū effectu: nisi restituat̃ in integrū. vt in. l. si curatorem habēs. s. de in integ. resti. Cōtrariū determinat glo. in. l. cum et minores. s. si aduer. rem iudi. licet ibi dicat q nulla lege hoc reperitur in. l. acta. §. si. ff. de re iud. ꝛ in ista. l. ij. que indistincte hoc vult quod non valet sine curatore. et qui pe. tuto. l. j. ꝛ. l. admone. vbi qñ vult litigare debet petere. ergo si litigat sine eo non valet. nec potest dici qd curatoris autoritas facit ne restituatur in integrū: qꝛ imo potest hoc non obstante restitui. vt in titu. si tutor vel curator interue. requiritur ergo ad hoc vt valeat sententia vel processus mero iure. al's sententia ipo iure nō 2 valet nec esset necessaria restitutio. ¶ † In gloss. j. ibi. l. si pupil b lus. lex illa vult q pupillus sine tutore^b non potest cōpromittere in arbitrū: sed pone q cōpromisit cū tutore. ꝛ sic valet postea sine tutore vult prosequi litem coram arbitro: an possit glos. innuit q non relata ad text. qui loquitur quando vult litigare. Guil. de cu. multū no. dicit q lōga est differētia qꝛ si litigat coram iudice nō obligatur ciuiliter ꝛ naturaliter ex quasi cōtractu qui cōsueuit fieri in iudicio: qꝛ nō habuit legitimā personā ꝛ phibetur a iure: ꝛ ideo si dedit fideiussores ipso iure nō obligantur: qꝛ nō subest obligatio principalis. l. cum lege. ff. de fideiusso. Sed si litigat corā arbitro obligatur saltim naturaliter si erat doli capax: ideo si dedit fideiussores obligātur efficaciter: ꝛ erit dānum ipsorū fideiussorū: vt in ti. de fideiu. mi. ꝛ. l. in cause. in prin. ff. de mino. qꝛ cōpromissum ꝛ litigium corā arbitris potius accedit nature contractui in quo pōt naturaliter obli3 gari si est doli capax: vt i. l. j. ff. de noua. q̄ nature iudicij. † Tene menti: nam nō est diu q fui interrogatus: qꝛ quidam monachus sine licentia abbatis litigauit ꝛ dedit fideiussores: ꝛ dicebat̃ quod monachus poterat obligari naturaliter: ꝛ sic fideiussores ciuiliter naturaliter sed certe in iudicio monachus nō ha c bet legitimā personā^c sine consensu abbatis: ergo nec fideiussores obligant̃. iuxta no. in. l. si lōgius. §. j. de iudi. in glo. tene mē4 ti ista dicta Guil. ¶ † In seque. glo. ibi nō eo minus. ꝛ sic claudicat iudiciū qd videt̃ reprobari a iure. l. cū dies. §. pe. ff. de arbi. sed dic q propter priuilegiū persone vnius litigātium permittitur ista claudicatio. vt. l. iulianus. §. pe. ff. de act. emp. sed 5 qñ neutra pars esset priuilegiata non pmittit̃. ¶ † In glo. ibi secus interlocutoria intellige sane scdm Guil. Pe. ꝛ Cy. s. interlocutoria de mittendo in possessionē: nā illa bñ potest fieri contra pupillū vel adultū sine tuto. vel cura. autoritate. qꝛ sit contra absentē. ꝛ tales habentur pro absentibus vt in. l. diem. §. co b ram. ff. de arbi. sed alie interlocutorie que ferūtur cōtra absentē nō possunt ferri cōtra pupillū vel adultū si litigat sine tuto. vel cura. j. quomō ꝛ qñ iu. l. si preses. qd tene menti perpetuo. ꝛ sic dilationes date pupillo vel adulto: sine tuto. vel cura. nō arctāt. de dila. l. siue pars. ꝛ. l. si qñ. ꝛ pductio testiū vel instrōꝝ: tene mēti. qꝛ est multū vtile: ꝛ dclarat istā materiā. Nō sunt alia.

2 ☞ In causa possessionis seu possessorij si feratur sententia cōtra minorem cum valeat sine curatore an poterit petere restitutionem in integrum.
3 Statutum q cōtractus factus a minore. xxv. annis maiore tamen. xviij. valeat an possit peti restitutio.
4 Quid si statutū dicat q contractus gesti vel acta gesta p maiorem. xviij. valeant. c
5 Casus in quo agēs possessorio retinēde pōt recōueniri petitorio dummodo legitime compareat quando agens esset maior.
6 Seruus q non possit intētare possessoriū adipiscende ꝛ quid in minore sine curatore.
7 An sit differentia an quis agat interdicto vnde vi. an cōdictio ne legis si quis in tantam. eo. titu. j. vnde vi.
8 Agens possessorio sicut nō pōt ratione illius accumulare petitorium si agit sine tutore vel curatore ita testis inductus in causa possessionis q non debeat interrogari de proprietate.
9 Si agitur interdicto retinende. et vterq̄ litigantium assereret se possessorem ꝛ pariter de possessione probaret q tunc ille qui probat de proprietate preferatur.

a ¶ Nō pōt esse iudex i cā ppria. ad de in qbus casib⁹ qs pōt esse iudex in cā sua vide per Bart. in. l. si quis forte. i. §. si qs. ff. d pe. ꝛ p alex. d imo. in cōsil. suo. cxxxv. col. j. ꝛ. ij. i primo vol. Et qñ possit cognoscere de iniuria illata officio suo per eūdē alex. de imo. i cōs. xxxv. col. fi. ver. ij. psupponō i scdo vol. et adde an epus sit iudex cōpetens in cā propria Et in his q̄ sunt de eius mēsa et dic vt per alexā. in suo cōsili. lxxix. col. ij. ver. qs igit̃ i. j. vol. ꝛ in pposito vide Pet. de ancha. in cōsil. cclxxvij. inci. ex pdicta facti narratione. col. v. v. venio ad quintum. Repetitū in cōsi. ccccxxxix. Cur. Et adde tu quando quis possit esse iudex in cā propria ꝛ dic vt p do. meū sozi. in consi. xcvi. col. iiij. ver. iij. qꝛ ibi qd si cōcurrat volūtas aduersarij in cōsil. cxx. col. ij. circa princi. ꝛ in cōsil. cxxxvi. col. ij. ver. ad quorū confirmationē. in consi. clxxxvij. col. fi. et in cōsil. ccxxxi. col. vij. circa fin. Stra.

b ¶ Pupillus sine tutore. Adde qd si pupillus cōpromittit sine autoritate tutoris ꝛ si fideiussores prestet an possit poni pena a fideiussore ad quā pupillus al's non teneretur. vide per Spe. tit. de cōpē. iudi. §. j. vsi. sed pone clericus.

c ¶ Monach⁹ nō habet legitimam personam. Adde do. i. c. cū. J. ꝛ. A. de sentē. ꝛ re iudi.

1 Momentanee. †In cā possessiōis seu possessorij minor.xxv.
annis habet legitimam personam standi in iudicio
etiā sine curatore si agit. hoc dicit primo: sed in cau/
sa proprietatis seu in petitorio cumulare.h.d.secūdo. Si vero
cōueniatur nec in possessorio nec in petitorio legitimā personā
habet sine curatore. hoc tertio ⁊ vltimo dicit ista.l. difficilis in
text.ad cuius declarationem tēdūt oēs gloss. Et est singularis
in primo et vltimo dicto.et in secūdo diuide ī tres partes vt in
summario.secūda ibi sub colore.tertia ibi nihil autem. In pri
ma agebat possessorio tantū ⁊ aduersarius opponebat ꝙ non
tenebatur sibi respondere: quia veniebat ad iudicium sine tuto
re vel curatore ⁊ sic non sunt legitime nā si sententia feratur pro
eo esset nulla.sed si feratur pro minore agente esset valida.vt in
l.non eo minus.s̄.de procu.interest ergo sua cum eo non litiga
re. Contrarium determinatur: q̄r tale iudicium possessorium
potest agendo moueri et exerceri per quancūq̄ personā etiā si
al's esset inhabilis. Ex hoc sequit̄ ꝙ etiā ferat̄ sententia contra
ipsum minorē agentē ⁊ pro reo erit valida.sicut si interuenisset
autoritas tutoris vel curatoris al's reus deciperetur autorita
te huius.l.qđ esse non debet.vt.s̄.de his qui ve.eta.impe.l.j.in
2 fi.†Sed an poterit petere restitutionem in integrū videt̄ ꝙ nō
eadē ratione per illā.l.j.⁊ per gloss.que in.l.exigendi.in vltima
gloss.s̄.de ꝓcura.bene facit in ratione sui text.cū glo.in.l.j.ff.de
appel.reci.contrariū tñ determinat hic Bal.q̄r legitimat̄ per
sona sua vt perinde valeat ꝓcessus ⁊ sententia ac si interuenis/
set tu.et cura.Sed si non interuenisset daretur nihilominus re
stitutio.vt.s̄.si aduer.rem iudi.per totū. Sufficit ergo ꝙ pro
cessus valeat mero iure qui non valeret si nō esset dispensatum
per hanc.l. Ad glo.que est in.l.exigendi.Bal.nō respōdet sed
dic ꝙ loquit̄ qñ legitimatur persona alicuius minoris vt age
re possit vel interueniente pro alio non qñ: pro se vt hic. Et eo
dem modo rñde ad.l.j.de appella.reci.Sed ad.l.de his qui ve.
eta.rñde ꝙ ibi minor etas fingitur maior.quo casu habetur ꝓ
maiore.xxv.sicut in casu qñ minor iurat nō venire cōtra contra
ctum nā iuramentū representat eū maiorē.xxv.an.ideo denega
3 tur restitutio.vt in aut. sacramēta puberū.† Et ex hoc decidit̄
questio notabilis. Si statutū dicat ꝙ ꝯct⁹ fact⁹ a minore.xxv.
an.maiore tñ.xviij.valeat an possit peti restitutio. Ja. de bel.
disputauit hāc.q.⁊.Jo.and.refert addi.Spe.de resti.in integ.
§.j.⁊ incipit.l.perusina cauetur. Breuiter dic ꝙ quicquid ipse
dicat aut statutū dicit ꝙ maior.xviij.in oībus suis agēdis ha
beat̄ ꝓ maiore.xxv.vt dr̄ Florētie ⁊ tūc duo operat̄ statutū. pri
mo ꝙ valeāt gesta ꝑ eū sine curatore q̄ al's ipso iure nō valerēt.
Item ꝙ nō possit petere restitutionē in integ.per illā.l.j.videt̄
tñ ꝙ alienatio bonorū immobiliū non valeat ꝑ.l.ij.eo.tit. Sed
illa qñ per rescriptū minor etas fingitur maior. Secus puto
4 qñ ꝑ.l.vel statutū q̄r loquit̄ qñ indistincte.†Sed si dicat statu/
tum ꝙ contractus gesti vel acta gesta per maiorem.xviij.an.va
leant: ⁊ sic nihil disponunt circa etatē fingēdo ipsum esse maio
rem: sufficit ꝙ statutū operatur vnū.s.ꝙ valeāt mero iure qui
al's nō valerent: sed nō tollit̄ restitutio in integrū per glo.mag.
que est.j̄.si de momen.pos.l.j. Et ad predicta vide oīno qđ no.
Bald.in aut.si captiui.s̄.de epi.⁊ cle.in scđo dicto seu casu mi
nor agebat possessorio adipiscende et cū ipso cumulabat in eo
dem libello vl' etiā ī alio durāte iudicio possessorio etiā petito
rium asserendo rem vel hereditatē ad se pertinere ⁊ petēdo ita
declarari nō interueniente autoritate tuto. vel cura. Aduersa/
rius excipiebat ꝙ nō tenebatur sibi respondere nisi legitime ve
niret ad iudiciū cū autoritate illoꝝ.ipse replicabat ꝙ non tene
batur q̄r cū ageret possessorio habebat legitimam personam ⁊
sic sub colore possessorij volebat agere petitorio qđ erat maio/
ris preiudicij.dicit̄ ꝙ non valebat q̄r ista est quedā obreptitia
petitio maxime si iudiciū possessoriū est initiatū sine tutore vl'
curatore. Nā ⁊ idem cū eo si postea sine eo vellet agere petito/
rio ⁊ iste casus colligitur ex dictione maxime.et sic sunt duo ca/
sus ⁊ in prin.ponitur tertius.⁊ in fi.quartus qui talis est. Po
ne ꝙ minor non agit possessorio: sed conuenitur sine curato/
ris autoritate ipse non vult comparere in iudicio nisi habeat
curatorem: aduersarius vult qđ procedatur etiam sine illo di/
cens ꝙ ipse minor agendo contra se sine curatore haberet legi
timam personam ⁊ ipse non posset repellere eum. Idem debet
esse ecōtra vt minor non possit repellere agentem. Cōtrarium
respondeatur quia priuilegium possessorij vt legitimet perso/
nam minoris nihil opitulatur quando minor cōuenitur: quia
tunc non ip̄e sed curator potius debet cōueniri.⁊ hoc scđm vnā
lectu.quā tenet Bar. Vel dic ꝙ minor agebat possessorio reti
nende dicens se possidere et ab aduersario turbari ⁊ declarari
petebat se possessorem ⁊ aduersarium compelli a molestia seu
conturbatione. Nunc aduersarius conuentus volebat ipsum

reconuenire petitorio dicendo ad se pertinere dominiū: an po
terit sine curatore: videbatur ꝙ sic propter naturā reconuētio
nis per.l.si.j̄.de sen.q̄r cū agat sine curatore ⁊ habeat legitimā
personā non debet dedignari si reconueniatur etiā sine curato/
re. Contrariū respondetur q̄m alterius nature est causa petito
rij et alterius causa possessorij cum vna sit magis preiudicia/
lis: q̄r grauamē illatū in illa nō posset reparari ꝑ iudicē posses
sorium.sed ecōuerso sic.ideo dr̄ possessio momētanea q̄r preiu/
diciū qđ ī illo possessorio fit parū durat cū possit reparari per
iudiciū proprietatis in quo sententia lata prefertur sñie late in
5 possessorio.vt ī.c.cū eccl'ia.⁊.c.cū sup.de cā pos.⁊ proprie.†Est
ergo hic casus scđm istū intellectū ꝙ agēs possessorio retinēde
pōt recōueniri petitorio dūmodo legitime cōpareat quā agēs
esset maior scđm Ang. ¶ In tex.ibi actio.i.actus agēdi.nā nō
semper possessio petitur per act.s̄ interdū ꝑ officiū iudicis.in/
6 terdū ꝑ indirecta.vt in gl.j. ¶ † In tex.ibi per quācunq̄. sub
audi etiā inhabilē.puta minorē sine curatore vel etiā seruum.
vt.j̄.si ꝑ vim vel alio modo.l.j.ī hoc tñ differūt q̄r minor quod
libet possessoriū etiam adipiscende possessionis pōt intētare si
ne curatore.vt.j̄.subijcit̄ in sequenti casu in versic.adipiscende:
sed seruus dūtaxat posses. vel recuperande vel retinende poss.
non autem adipiscende.vt in.d.l.j.ita intellige gl.hic.que inci/
pit.i.quelibet persona.vt illa verba glo.non sic in adipiscenda
referantur ad seruū.non autē ad minorē. Sed cōtra ꝙ ista ver/
ba generalia ꝑ quācūq̄ personā recipiāt restrictionē de habili
tate.vt intelligat̄ quācūq̄ personā.s.habilē.vt in.l.j.cū ibi not.
s̄.de sacrosanct.eccle.⁊.l.vt gradatim.§.⁊ si lege.ff.de mu.⁊ho.
Sed illud qñ aliquid operatur lex.l̄z fiat dicta restrictio nam
ante illā.l.j.nō erat licitū relinquere ecclesijs q̄r non erant colle
gia approbata.vnde satis est ꝙ per illam legem detur licentia
relinquēdi dūmodo relinquēs sit habilis ad hoc: sed hic nihil
operaretur lex ista si fieret ista restrictio.q̄r regulariter quilibet
est habilis ad agendum si nō reperitur expresse prohibitus ad
qđ vide per Jaco.de are.et alios in.l.j.§.j.de oper. noui nun.
¶ In tex.ibi alteri obesse non debet.s.quominus possit agen/
tem repellere si vult litigare sine tutore vel curatore. ¶ Vlti/
mo gloss. ponunt hic casum in pupillo: sed rectius ponitur in
adulto.vt patet in fin.vbi facit mentionem de curatore.non ta/
men negatur quin habeat etiam locū in pupillo proximo pu/
bertati.sed si esset infans vel proximus infantie cum videatur
carere intellectu etiam in possessorio non haberet legitimā per
sonam standi in iudicio agendo. argu.in.l.si infanti.j̄.de iure
deliberan. ⁊ quod nota. in.j.§. sufficit.ff.de administra. tuto.
7 ¶ † In gloss.j.ibi est ex vi constitu.non interdicti.not.ꝙ per.l.
si quis in tantam.j̄.vnde vi. non corrigitur iste titulus. et ideo
est in electione actoris spoliati an agat interdicto vnde vi. et
tunc sola possessione recuperabit.et hoc sibi sufficit si ipse erat
prius dñs vel agat condi.ex ista.l.si prius non erat dñs sed ip̄e
spolians.⁊ tunc non solum recuperat possessionem sed acqui/
rit dominiū qđ ille spolians perdit. ¶ In fi.glos.ibi quia cito
potest expediri ⁊ sine mora.dic.i.sine iudiciario ordine. ⁊ sic in
eo non seruatur ordo iuris. Contrarium tenent doc.per text.in
sti.de interdic.§.retinende.vbi lis contestatur.ergo et datur li/
bellus et sententia lata est diffinitiua.vt.j̄.de sen.l.post senten/
tiam.⁊ no.j̄.si de momen.pos.l.j.in gloss.⁊ in.l.qđ iussit.ff.de re
iudi.et per Inno.in.c.cum venisset.de institu. Aliqñ tamen in
possessorio non requiritur libellus nec lit.contestatio.vt qñ nō
est legitimus contradictor.vt.j̄.de edict.diui adria.to.l.fin.⁊.l.
momētanee.j̄.vnde vi.de hoc plene per Bart.in.l. naturaliter.
§.nihil.in vlti.vel penul.col.ff.de acqui.pos. ¶ In glos.que in
cipit.i.quelibet persona ibi pupillus succumbens in possesso/
rio dic gl.intelligit secūdū casum huius.l.qñ prius egit posses/
sorio ⁊ succubuit postea vult agere petitorio sine curatore. Cer
te tūc non haberet dubiū nec illud verbum sub colore.nec illud
obreptitia petitio cōuenirent huic casui.ideo intellige vt dixi
quia volebat cumulare petitorium cum possessorio in eodem
libello vel in diuersis libellis.vnde videbatur quod ratione ad
iuncti.s.possessorij haberet legitimam personam etiā in petito
rio quod remouet ista lectura. In gloss.seq.que incipit questio
nis ibi quod non placet.dic ista glos.sentit quod minor in pos/
sessorio non habeat legitimam personam pro alio licet habeat
pro se. Contrarium tenēt doc.quia imo magis per.l.cum man/
8 dato.ff.de mi. et per.l.quesitū.ff. de in ius voc. ¶ † In vltima
glo.ibi no.erga argumentum.dic.s.ex isto ver.sub colore autē
quia sicut agens possessorio non potest ratione illius accumu/
lare petitorium si agit sine tutore vel curatore.ita testis īduct⁹
in causa possessionis non debet interrogari de proprietate.et si
interrogatur vt respondeat nihil opitulatur possessioni.vt in
interdicto recuperande possessionis.quod potest intentari ab
eo qui non habebat dominium sed possessionem de qua fuit
spoliatus

spoliat⁹.Si eñ inducit testẽ ad probandũ possessionẽ ipsius ⁊ testis ꝓ eo deponit ⁊ iudex iterroget an ille esset dñs ⁊ ipse respondeat ꝙ nõ:sed erat ille qui spoliauit nõ dȝ attendi dictum suũ nec ferre sententiã etiã si essent plures q hoc dicerẽt ꝓ ipso spoliato:cũ spoliatus ante oĩa sit restituẽd⁹ nec admittiṫ exceptio ꝓprietatis.vt in.l.si qs ad se fundũ.ȷ̃.ad.l.iul.de vi.⁊.l.si
9 marit⁹.de do.inter vi.⁊ vxo.†Est ergo ista interrogatio impertinẽs sed si ista ꝓprietas opituletur vt qꝛ agereṫ interdicto retinende possessionis ⁊ vterqȝ litigantiũ assereret se possessorem ⁊ pariter de possessione probarẽt.⁊ tunc ille ꝙ probat de proprietate pferṫ.vt in.c.licet cãm.de ꝓba.tunc ergo interrogatio non esset impertinẽs.⁊ esset distinguẽdũ an iurauit dicere veritatez de possessione.⁊ tunc dicẽdo de ꝓprietate non staṫ dicto ei⁹:qꝛ dicit nõ iurat⁹.aut iurauit simpl'r super tota causa.⁊ tunc bene
a stabiṫ ad hoc qđ no.ĩ.l.si duo.§.iul'.de iurein.¶ Quid autẽ[a] si testis nõ interrogat⁹ aliqd dicat extra articulũ vt frequẽter cõtingit.vide bar.in.l.j.§.diui adri.ff.de questio.Et adde qđ no.in.l.si quis libertatẽ.de peti.here.in gl.fi.⁊ ibi per doct.

¶ Ut nemo inuit⁹ agere vel accusare cogaṫ. Rubri.

1 ¶ †Guil.de cu.vltramontanus dicit vnũ bonũ verbũ ꝙ si debitor principalis dedit plures fideiussores.deinde volens recedere tradidit pecuniã debitã vni ex fideiussorib⁹ ⁊ creditor cõueniat aliũ fideiussorẽ si ille põt ostendere ꝙ alius recepit pecuniã a debitore potest agẽtẽ repellere ⁊ petere ꝙ primo excutiat illũ ad cuius manus pecunia peruenit.ar.ff.cõmo.l.vnde queritur.sed si hoc non posset probare posset creditor eligere quez vellet maxime si renuntiassent beneficio diuisionis tene menti.⁊ pluries allegaui istud dictũ.⁊ vide super isto tit.qđ no.Inn.in.c.lator.qui fi.sint legi.
2 ☞ Reus quare possit petere examinari testes ad eternam rei memoriã etiam si non sint senes ⁊ valitudinarij vel de proximo absfuturi ⁊ non sic actor.
3 Iudex ꝙ possit compellere filios vel heredes ad accusandum occisores de morte patris licet alius non possit ad hoc cõpelli.
Licet non possis me compellere vt agam cõtra te potes tamen me compellere vt agam contra alium ⁊ exigam et tibi soluam.
4 Quando astringatur quis ad agendum pro alio.
Uolens se absentare si dubitat ne postea contra eum absentem moueatur litigium an possit compellere alium ad agendum.

1 **Inuitus agere.** ¶ †Per istã legẽ pȝ ꝙ si dubitas ne mouẽ tibi litẽ non potes facere mihi assignari terminũ intra quez si nõ ago decetero agere non possum.qꝛ nec p̃cise nec causatiue cogor agere si nolo.hoc verũ nisi possis ꝓbare ꝙ vadã me iactando vel diffamãdo ꝙ sis debitor meus vel ꝙ res quaȝ possides ad me pertineat.vt in.l.diffamari.ȷ̃.de inge.ma.de cui⁹ intellectu p Inn.in.c.cũ queriṫ.in gl.ij.de of.or.⁊ p Cy.in.l.si causa.ȷ̃.de accu.⁊ de adul.l.ob cõmissaȝ.Et adde ꝙ idem Inno.in.c.cãm.qui fi.sint legi.⁊ de confir.vti.vel inuti.c.vlt.cir
2 ca mediũ.†Propter hoc ergo ꝙ hic dꝛ prouisum est ꝙ reus in cuius arbitrio non est qñ agatur possit petere examinari testes ad eternã rei memoriã etiam si nõ sint senes ⁊ valitudinarij vel de proximo absfuturi.nõ sic potest actor in cuius arbitrio est qñ litẽ moueat qꝛ sibi põt imputari cur eaȝ nõ mouit.qđ dic.vt.ȷ̃.de testi.auṫ.si quis ab aliquo.per Bar.⁊ ĩ.c.qm̃ frequẽter.vt li.
3 non cõtest.No.etiã verbũ accusare.nã Gãdi.in materia maleficiorũ in prin.operis plene disputãs videṫ tenere†ꝙ iudex pos
4 sit bene compellere filios vel heredes ad accusandum occisores de morte patris licet alius nõ possit ad hoc cõpelli.†Adde qđ licet nõ possis me cõpellere vt agã contra te.potes tñ me cõpellere vt agã cõtra aliũ ⁊ exigã ⁊ tibi soluam.⁊ sic admittitur iste libellus ago vt agas.vt in.l.ij.ff.ad.l.rho.de iac.⁊.l.cuȝ plures.§.messem.ff.lo.Lex etiã interdũ astringit quẽ ad agendũ ꝓ alio vt in casib⁹ no.hic in gl.Fallit etiã ꝙ hic dicitur quãdo ille qui vult compellere alium ad agendũ esset forẽsis et vellet recedere vt in casu quẽ ponit hic gl.in fi.secus in habente domiciliũ licet velit se absentare ⁊ dubitet ne ipso absente moueatur litigiuȝ ⁊ obtineatur sentẽtia contra eum qđ interdũ fieri potest ex forma statutorũ quãdo potest perueniri ad diffinitiuam etiã sine vera cõtest.vt est Florentie.

¶ De ordine iudiciorum. Rubrica.

¶ Contra istam rubricã pro declaratione glo.opp.⁊ loquiṫ in plurali iudiciorũ.nã ſm hoc.l.ista hui⁹ ti.nõ cõuenit rubrice qꝛ ibi nõ est nisi vnũ iudiciũ.⁊ idem põt dici de.l.ij.⁊.iij.Propter hoc gl.exponit iudiciorũ.i.questionũ qꝛ potest esse vnũ iudiciũ ⁊ tñ ibi sunt plures questiones.vna principalis.altera incidẽs vel emergẽs.vnde dubitaṫ de ordine ipsarũ.nã aliqñ incidens examinaṫ vna cũ principali.⁊ simul cũ ea decidiṫ saltem tacite.vt in.l.j.⁊ aliqñ examinaṫ prius q̃ principalis.vt si erat preiudicialis vel maior.vt in.l.ij.⁊.iij.de peti.hered.l.liber.ȷ̃.de adul.qm̃ alexandrũ.⁊ insti.de act.§.preiudiciales.⁊ differt iste titu.a titu.de ordi.cog.qꝛ ibi quando vertitur.q.status seu libertatis ⁊ seruitutis.hic autem generalis loquitur.lex autẽ fin.loquitur qñ sunt duo iudicia.⁊ sic rubrica stat proprie.
2 ☞ Que dicaṫ qđ pricipalis que incidẽs ⁊ q̃ emergẽs.⁊ nu.8.
3 Sententia lata super principali an faciat preiudicium vel ius in incidenti.⁊ nu.7.
4 Causa nullitatis testamenti ⁊ petitio hereditatis ab intestato quomodo possint simul cumulari.⁊ nu.5.
5 An eoipso ꝙ quis dicit testamentũ nullum vel ruptum censeatur petita hereditas.
Qui dicit testamentum inofficiosum an videatur hereditatem adire ⁊ quid si dicat nullum vel ruptum.
6 Causa status seu filiationis qñ differaṫ in tp̃s pubertatis.
7 Pronuntiatione facta super principali causa an cẽseatur facta super incidenti.
8 Succumbẽs agendo in aliquo articulo an possit postea illum deducere in alio iudicio per modum excipiendi.
An sit verum indistincte ꝙ super incidẽti nõ sit pronuntiandũ.
Quod aliud sit pronuntiare expresse ⁊ aliud repellere.
9 Si nõ pronũtiaṫ sup emergẽti an teneat ꝓcessus ad vlteriora.

a ¶ Quid aũt.adde hoc et dic etiaȝ vt per Spe.in tit.de ꝓba.§.ij.versi.xxij.et per Alexã.in.l.ij.colũ.j.ff.de iuris.omni.iudi.⁊ in.l.j.ff.si cer.pet.⁊ in.l.si duo.§.idẽ iulianus.ff.de iureiur.Fran.Cur.

1 **Dite presidẽ.** ¶ †De icidẽti.q.cognosciṫ simul cũ principali.sed sup ea nõ est necesse pronuntiare exp̃sse:sed sufficit ꝓnũtiare de principali cũ per hoc vr̃ etiã sup icidẽti ꝓnũtiatũ.h.d.Et hȝ materiã notabilẽ ⁊ singularẽ.Prio cõsuluit q̃rentibus vsqȝ ibi nec eñ.Scđo remouet dubiũ qđ habebãt vsqȝ ad fi.ibi qm̃.Tertio assignat rõnem eius qđ dixerat.casus est iste.
2 aduertatis rogo vos qꝛ multa bona veniũt dicẽda hic.†Et notandũ ꝙ questio principalis dꝛ illa q̃ mouetur per modũ agẽdi siue intenteṫ actio siue officiũ iudicis nobile siue interdictũ.Et de quacũqȝ re agiṫ siue de ꝓprietate siue de possessione.sȝ.q.incidẽs dꝛ illa q̃ moueṫ per viã exceptionis vel replica.seu triplicationis ⁊ concernit negotiũ principale ita ꝙ decisa principali
b qõne in ꝯsequẽtiã cẽseṫ etiã illa decisa tacite.vt.ȷ̃.l.pri.ĩ fi.ideo nõ est necesse ꝙ decidaṫ exp̃sse.vt in fi.hui⁹ legis.Sed qđ emergens est etiã illa q̃ moueṫ p modũ excipiẽdi vel replicãdi.nõ tñ tãgit negotiũ pricipale:sed cõcernit ꝓcessum vel p̃sonas interueniẽtes in iudicio.vt si opponaṫ defect⁹ iurisditiõis vel inhabilitas actoris ad agẽdũ vel ꝓcuratoris vl' ꝙ libell⁹ est inept⁹.⁊ talis.q.si nõ decidiṫ exp̃sse p decisionẽ negotij p̃ncipalis nõ cẽseṫ tacita decisa cũ nihil habeat cõe cũ illa.⁊ ideo requiriṫ exp̃ssa decisio ⁊ ꝓnũtiatio.vt in gl.ma.fi.qđ tñ dic.vt.ȷ̃.dicã.¶ In tex.ibi p̃sidẽ.⁊ dic istõ verbũ põt stare ꝓprie pro p̃side.⁊ tũc qđ ȷ̃.subijciṫ ⁊ si sup cã stat⁹ cognoscere nõ possit ⁊c.dȝ intelligi nõ ex defectu sue iurisd.qꝛ cum habeat merũ ⁊ mixtũ imperiũ põt
b cognoscere[b] etiã de causis maxime iurisditionis.vt est cã stat⁹.vt est casus in.l.ij.in fi.s̃.de peda.iudi.sed nõ posset hoc cognoscere.s.si pupill⁹ cõueniret ꝓpter cõditionẽ p̃sone sue:propter quã.q.status dȝ differri in tp̃s pubertatis.vt in.j.gl.verũ qꝛ nõ cõueniṫ sȝ agit.⁊ sic expedit pupillo qđ cognoscaṫ bene põt hoc casu cognoscere.vt hic in ver.nec eñ.⁊ in ver.pertinet eñ.qui videnṫ ꝯtrariari illi ver.⁊ si sup cã status.sȝ pȝ ꝙ nõ cõtrariant qꝛ diuersis casib⁹ loquunṫ.põt etiã stare ĩproprie pro quolibet magistratu municipali q dꝛ p̃ses in loco vbi exercet offm̃.ideo quotidie videm⁹ rectores hui⁹ ciuitatis vocari p̃sides.⁊ tunc qđ infra subijciṫ ꝙ de cã stat⁹ cognoscere nõ põt.dȝ intelligi.s.ex defectu iurisditionis qñ agitareṫ pricipaliter p modũ agendi.qꝛ cũ sit de maxima iurisd.nõ cõpetit minorib⁹ magistratib⁹ nõ habentibus merũ ⁊ mixtũ imperiũ.vt sunt magistrat⁹ municipales de iure cõi.sed qñ non moueṫ principal'r sed incidẽter bene potest cognoscere.vt est in casu isto.⁊.s̃.de iudic.l.quoties.Rõ diuersitatis est qꝛ in primo casu cognoscit vt pronũtiet ⁊ diffiniat exp̃sse.vt in.l.de qua re.in prin.ff.de iudi.Sed in scđo casu non cognoscit vt pronũtiet expresse.qꝛ nec est necessariũ cũ sufficiat pronũtiare de principali.vt in fi.huius legis.lȝ per hoc cẽseaṫ ꝓnũtiatũ sup incidẽti.s.quaten⁹ expedit necessario pro decisione principalis non vltra.⁊ sic ei⁹ ꝓnũtiatio non facit p̃iudiciũ sup incidẽti mouẽdo in alio iudicio etiã inter easdẽ p̃sonas p modũ agẽdi.⁊ sic isto casu non habebit locũ distinctio quã fa
3 cit hic Bar.†An sñia lata sup pricipali faciat p̃iudiciũ in incidenti in quo tacita etiã lata videṫ si etiam postea in alio iudicio deducaṫ principal'r.sed solũ sua distinctio locũ hȝ qñ iudex qui pronũtiauit super principali potuisset de incidẽti cognoscere ⁊

b ¶ Põt cognoscere.adde an possit cognoscere de criminib⁹ vide gl.in c.si qs ep̃s.ij.q.vij.

pronuntiare etiam principaliter. Et no. ꝙ Bar. hoc non consi
derauit nec perpendit. ⁊ tñ est necessariũ ad deliberationem sue
distinctionis. vt. ĩ. dicam. ⁊ est subtile: ⁊ per alios non tangitur.
¶ In textu ibi agnatione filij. Gl. exponit. i. natiuitate filij scʒ
pteriti. Sʒ tex. magis proprie loquit. nam quilibet nascit sʒ nõ
quilibet agnascit sed ille tantũ q nasceret viuente patre nascere
tur in potestate illius: ⁊ sic esset suus heres ⁊ ille tantũ rũpit te
stamentũ paternũ in quo reperit preterit⁹. de hoc loquitur tex.
in. l. ij. §. si quis a liberis. ff. ad tertul. Non sufficeret ergo ꝙ iste
filius natus esset si non agnasceret. puta si non erat nat⁹ ex legi
tima vxore sed ex cõcubina qꝛ esset naturalis: non legitimus. et
hoc forte dicebat aduersarius heres institutus in testamento.
4 ¶ † Et no. hic iuncto tex. circa fin. ibi qui de hereditate cogno
scit ⁊c. Qd̃ ista duo iudicia possunt simul cumulari scʒ nullita
tis testamenti. ⁊ petit. here. ab intesta. ⁊ primũ petitur declarari
officio iudicis nobili. iuxta no. per Bal. in. l. que sub conditio
ne. §. fin. ff. de cond. insti. Secundũ vero petitur iure actionis. i.
peti. here. Itẽ primũ est preparatoriũ secũdi. sicut etiã querela
que potest intentari simul cũ peti. heredi. conditionaliter tamẽ
vt postꝙ̃ fuerit testamentum declaratũ nullũ vel inofficiosum
pronuntietur here. ab intest. pertinere ad agentẽ. vt in glo. in. l.
qui de inofficioso. in fi. gl. mag. ff. de inoffi. testa. Uel potest dici
ꝙ quãdo in eodẽ cumulantur libello. semper secundũ censetur
5 conditionaliter positum. vt dixi in. l. j. ff. de iudi. † an autem eo
ipso ꝙ quis dicit testamentũ nullum vel ruptum censeatur pe
tita hereditas. Barto. remittit ad no. in. l. suus. de repud. here.
breuiter hic dic ꝙ non. ¶ Sed queritur an ille qui dicit ista in
iudicio ⁊ petit declarari se heredem videatur hereditatem adi
re. ⁊ dicendũ est ꝙ sic qꝛ nihil impedit eum adire si testamẽtum
est nullum: nõ sic in eo qui dicit inofficiosum. quia posito ꝙ sic
quousꝗ pronuntiatum est et rescissum testamẽtum nõ defertur
here. ab intest. de hoc in. l. quidã propinquus. ff. de bo. poss. tit.
generali. Tamen Barto. in. l. filio preterito. in. v. vel. vj. col. et
circa fi. secunde partis. l. videtur intelligere illũ tex. aliter scilicet
ꝙ isti tutores non petebant principaliter testamentum declara
ri nullum vel ruptum. sed agebant peti. here. vt ibi de heredita
te cognoscit ⁊c. de nullitate vel ruptura testamẽti non habebãt
necesse facere mentionem in libello. sed si per aduersarium exci
piatur de testamento habebũt replicare de nullitate vel ruptu
ra. ⁊ sic venit incidenter in iudicio. Utraꝗ tamẽ practica est bo
na: quia nullitas ⁊ hereditas deducãtur in libello. ⁊ tunc veniet
nullitas principaliter. vel ꝙ sola hereditas. et tunc veniet inci
denter. vt ipse idem no. in. d. l. que sub conditione. §. fin. vbi om
nia vide. ⁊ vtroꝗ istorũ modorum necesse habeant isti tutores
ostendere pupil. eorum esse filium testatoris legitimũ ⁊ natura
lem. ⁊ hoc probato per prius aduersarius habebit necesse pba
re ꝯ̃riũ. ⁊ hoc vult gl. super verbo questionẽ. que incipit. s. de sta
tu. ⁊ sic. q. status dupliciter veniet in iudicium incidẽter. s. affir
matiue ex parte agentium. et negatiue ex parte cõuenti ꝺm bal.
¶ In prima glos. mag. que format tria vel quatuor contraria
contra tex. qui vult ꝙ hic preses cognoscat de cã status ipsius
6 pupilli cũ videatur debere differri in tempus puber. † recolli
gendo omnia distingue. Aut mouetur pupill⁹ causa status nõ
sui sed defuncti. ⁊ illa non differtur siue agat siue cõueniatur. vt
in. l. liber. ĩ. de peti. here. que generaliter loquitur sic ⁊ etiam in
pupillo. potest habere locũ qꝛ illic ꝑpter quod differtur cã sta
tus fuit introductũ fauore pupil. qñ agitur de statu ipsius pu
pilli: tunc aũt distingue. Aut pupillus cõuenitur ⁊ sic patit qõ
nem status ⁊ bonorum. tunc vt cesset conuentio ⁊ molestia dif
fertur cã status ⁊ bonorũ in tempus puberta. nisi expediat pu
pillo quod non differatur qꝛ forte habet testes de quorũ morte
vel absentia dubitatur. vt in. l. iij. §. due cause. ff. ad carbo. Siue
ro agat tunc aut petitorio aut possessorio petendo se mitti in te
nutam bonorum defuncti tanꝙ̃ patris sui vt inde alatur. Pri
mo casu aut agit peti. here. contra illũ qui contendit se esse here
dem vniuersitatis. ⁊ tunc. q. status non differt sed plene cogno
scitur qꝛ de pleno agitur preiudicio. ita dʒ intelligi ista lex. Naʒ
ex quo agit expedit sibi ꝙ cognoscatur qꝛ non posset aliter obti
nere sententiam. Aut agitur contra singulares possessores bo
norum qui non contendunt se esse heredes vel econtra debito
res hereditarios qui nolunt soluere negantes illum esse filium
⁊ heredem. tunc si ipse missus erat in possessionem bonorum ex
carboniano ⁊ satisdederat de conseruatione bonorum non ha
bet necesse plenarie docere de filiatione quia per predicta vide
tur constitutus curator bonis hereditarijs. et sicut alius cura
tor possit agere nomine hereditatis absꝗ alia probatione filia
tionis. ita ⁊ ipsemet. ita loquitur vltimũ contrarium glos. de. l.
pe. ff. ad carbo. Si autẽ agit possessorio. i. petit se mitti in posses
sionem ex carboniano edicto ⁊ opponatur quod nõ sit filius te
statoris non habet necesse probare plenarie sed sufficit summa

a ¶ Sñia lata sup pncipali. adõ bar. ⁊ Bal. ĩ. l. si iudex ff. de his q sunt sui vel alieni iur. bar. in. l. qui rome. ĩ. §. duo fratres. ff. de ver. ob. bar. ĩ. l. sin aũt. ĩ. §. si. ff. de ne. gest. Ant. de but. in. c. aduersario. d̃ exce. Idẽ Ant. de but. c. cũ in eccl̃ia. de cau. pos. ⁊ pro prie. Jo. cal. in re pe. c. ⁱitelleximus. in. v. q. de ordine cognitionum.

tim probari ⁊ per coniecturas vel similitudines fauore alimen
torũ. qꝛ sancti⁹ est ꝙ alatur licet nõ sit fili⁹ ꝙ̃ ꝙ fame moriatur
si esset fili⁹. ⁊ sic differtur. q. status ꝗ̃tum ad plenariã cognitio
nẽ. lʒ agat nõ ꝗ̃tum ad summariã. ⁊ ita intellige glos. in ver. sed
7 exponi potest vsꝗ ad fi. Or sufficiant pro isto articulo. ¶ † In
gl. mag. fi. circa prin. est notandũ ꝙ duo sunt articuli examinã
di pro declaratione glos. prim⁹ est ꝙ iste tex. in fi. dicit ꝙ nõ ex
pedit pronũtiare super incidenti. sed sufficit pronuntiare super
principali cã vtrũ pronũtiatione facta super principali censeat
tacite facta super incidenti. videt primo ꝙ sic per. l. iij. ĩ. e. in seq.
vbi dicit ꝙ vtraꝗ. q. censetur terminata. s. principalis expresse
⁊ incidẽs tacite. In cõtrariũ. l. si quis a liberis. §. si vel parens.
ff. de libe. agn. et. l. pe. de his qui sunt sui vel alie. iur. vbi si quis
petit alimenta a patre tanꝙ̃ filius ⁊ pater dicit nõ esse filium si
pronũtietur pro petẽte: non ꝑpterea censet pronuntiatus filius
quominus pater in alio iudicio possit dicere eũ non filiũ et hoc
probare. glo. hic distinguit quãtũ ad casum huius legis ꝙ aut
fertur sentẽtia in petitione hereditatis pro puero ⁊ cẽsetur pro
nũtiatus filius qꝛ non potuisset talis sñia ferri pro eo de iure si
non esset fili⁹. ⁊ sic in necessariã consequentiã venit qꝛ iudex qui
vnũ dixit cẽsetur etiã aliud dixisse sine quo illud dicere non po
tuisset. arg. in. l. illud. ff. de acqui. here. Et est verũ. Aut sñia fue
rit lata cõtra puerũ ⁊ aduersarius absolutus et tũc nõ ꝑpterea
censetur pronuntiatũ sup incidenti ꝙ iste agens non sit fili⁹. Nã
põt intelligi duobus modis primo qd̃ hoc sit fauore status. qꝛ
in primo casu sñia est pro statu. in secundo esset contra statũ vel
sit ex eo quod in primo casu sentẽtia super principali nõ potest
stare sine incidẽti. sed in secũdo secus. Nam si reus absoluit põt
videri absolutus ex eo ꝙ pupillus vel tutores nõ probauerũt
filiationẽ quod necesse habeant facere postꝙ̃ agebant absꝗ eo
ꝙ aduersarius probasset ipm non esse filiũ vt hic in glos. super
verbo questionẽ. in prin. ⁊ vterꝗ intellectus est bonus. Et hoc
est vtile qꝛ si aduersarius censet in dubio absolut⁹ ex eo ꝙ actor
non probauit filiationẽ non ex eo ꝙ reus nõ probauerit ipsum
nõ esse filiũ si pos. bo. ꝑuenit ad puerũ et ille ageret tanꝙ̃ heres
institutus posset filius nunc se defendendo probare se filium li
cet in alio iudicio cum agebat non probauerit qꝛ non venit con
tra sententiam ⁊ excludet agenteʒ. Non sic si videret absolutus
ex eo ꝙ esset probatũ illũ nõ esse filiũ. vt hic habet in tex. ⁊ glos.
in. l. iulia. ff. de cõdi. inde. nisi ex processu appareat cõtrariũ. pu
ta qꝛ possessor ꝑbasset plene illũ nõ esse filium: qꝛ cũ sentẽtia re
feratur ad acta. l. ait pretor. §. j. ff. de re iud. cẽseret lata ex causa
de qua cõstat in ꝑcessu vt etiã not. in. l. he demũ. de suspe. tu. l. si
quis rem a nõ dño. ff. de excep. rei iud. ⁊ idẽ intelligas generali
ter extra casum hui⁹ legis qñ reus est simpliciter absolutus. qꝛ
alio nõ apparẽte cẽsetur absolutus potius qꝛ actor non proba
uit intentionẽ suã ꝙ̃ ꝙ reus ꝑbauerit suã excep. vt no. in. d. l. iu
lia. Scd̃s est articulus eo casu quo cẽsetur tacite pronũtiatum
super incidenti an talis tacita renuntiatio faciat ius super ipso
incidẽti intantũ ꝙ ille nõ possit in alio iudicio principaliter de
duci per modũ agẽdi. sed ob. excep. rei iudi. super hoc dicit ple
nius ꝙ̃ Bar. ꝙ aut est tale incidẽs qd̃ nõ potest deduci nisi per
modũ excipiẽdi. vt exceptio per prescri. ⁊ similes perẽptorie. et
tũc facit plenũ preiudiciũ. ita no. Cyn. in. l. perẽptorias. ĩ. sen. re
scin. nõ pos. Aut erat tale incidẽs qd̃ poterat deduci etiam per
modũ agẽdi. ⁊ fuit deductũ solũ ꝑ modũ excipiẽdi et succubuit
deducẽs. postea vult deducere per modũ agẽdi cõtra eũdẽ qꝛ si
cõtra aliũ nõ est dubiũ ꝙ posset. vt in ti. q. res iu. nõ noce. ⁊ tũc
aut iudiciũ in quo fuit pri⁹ deductũ fuit summariũ ⁊ nõ prohi
bet deduci in alio iudicio plenario. ita loquũtur leges allegate
in gl. de lib. agno. l. si qs a lib. §. si vel parẽs. de his q sunt sui vel
alie. iur. Aut fuit plenariũ iudiciũ. ⁊ tunc aut incidẽs concernit
cãm status ⁊ tũc aut lata fuit sñia in fauorẽ status ⁊ ꝑiudicat in
alio iudicio. Aut ꝯ statũ ⁊ nõ ꝑiudicat vt in. j. gl. ꝺm vnũ itelle
ctũ. Si vero nõ cõcernit cãm status. ⁊ tunc aut proponit in alio
iudicio per modũ agẽdi ad eundẽ finẽ. ⁊ tũc lata sñia sup prĩci
a pali non[a] ꝑiudicat in illo incidẽti nisi exꝑsse illud incidẽs fuisset
reprobatũ tanꝙ̃ nõ verum. ⁊ sic sufficit tacita reprobatio. ⁊ iste
est casus. in. l. qd̃ in diem. §. si rationem. ff. de cõpen. et. l. si autẽ.
ff. de neg. gest. Si vero proponat ad aliũ finẽ etiã cũ eodẽ. tunc
non preiudicaret sentẽtia prius lata etiã si fuisset incidẽs exꝑsse
reprobatũ. vt in. l. vendicantẽ. cũ. l. seq. ff. de euict. Et ꝑdicta qñ
excipiẽs succubuit seu ille q mouit incidẽs. si aũt obtinuit. tunc
sentẽtia lata super prĩcipali facit preiudiciũ in incidẽti. vt si de
incidẽti nulla sit facta mentio. vt. l. q rome. § duo fratres. de ver
bo. obli. ⁊ ibi tangit per Bar. in. iij. co. ⁊ in distinctione magna.
Et predicta qñ iudex habebat iurisditionẽ cognoscẽdi ⁊ ꝑnun
tiandi super illo incidẽti etiã si fuisset principaliter in iudiciuʒ
deductum. Si autem non habebat vt inferior a preside de cau
sa status qui non potest cognoscere de statu incidẽter. vt. l. quo
ties. ꝯ. de

ties. §. de iudi. tunc dico. distinctionem predictam non vendicare sibi locũ. imo sententia lata super principali nõ faceret preiudiciũ in incidenti postea mouendo principaliter in alio iudicio. quia si non potest pronuntiare expresse nec tacite pronuntiatum debet ius facere ne plus operetur tacita ꝙ expressa. argu. ff. loca. l. qui ad certum. ⁊ dixi in princ. huius legis. q2 sufficiat ista de istis duobus articulis. predicta vera nisi quãdo ille qui succubuit excipiendo iterum deduceret in iudiciũ per modum agendi ad alium finem ꝙ impugnandi sententiam. Nam illam impugnare non posset. q2 quo ad vxorem eius potuit articulũ decidere incidẽter licet principaliter. ad quod facit quod no. ꝭ.
8 de fi. instru. l. fi. in fi. vltime glo. ¶ †Sed quero quid econuerso si aliquis agendo succubuit in aliquo articulo si postea vult illum deducere in alio iudicio per modũ excipiendi an possit. dicit Inno. ꝙ non indistincte. in. c. fi. de ord. cogni. q2 plus est succumbere agendo ꝙ excipiendo. tene menti. Restant alij duo articuli quorũ vnus ponitur per glo. in vl. q. An sit verũ indistincte ꝙ super incidenti non sit pronuntiandum: licet hoc dicatur hic. tamẽ in multis legibus habetur contrariũ que allegantur in gl. simpliciter gl. distinguit inter incidentem ⁊ emergentem. Nam ille dicitur articulus incidens qui tangit negotium principale ⁊ cadit in nomẽ exceptionis peremptorie sed ille dicitur emergens qui concernit processum vel personas existentes in iudicio. ⁊ cadit in nomine dilatorie exceptionis. quia posito ꝙ sit vera non perimit intentionem agentis: sed differt a primo. dicit seruãdũ esse quod hic dicitur. intellige vt necessario nõ sit pronuntiandum cum sufficiat pronũtiare super principali. Et tacite censetur pronuntiatũ super incidenti sine quo principale stare non põt. vt. ꝭ. eo. l. fi. in fi. limita quando articulus incidẽs examinaretur per eundem iudicem qui cognoscit de principali. Si vero per aliũ vt cũ articulus spiritualis incidit corã iudice seculari ⁊ reuertitur ad curiam ecclesiasticã vt iudex ecclesiasticus pronuntiet super eo. al's iudex secularis nesciret quã sententiam deberet ferre. ita no. in. c. tuã. de ordi. cogni. ⁊ per Moder. in cle. fi. de appel. Et nisi articulus incidens moueretur nõ solum excipiendo sed quodãmodo reconueniendo. vt in. l. ij. §. publica. ff. de adul. posito tamen ꝙ nõ teneatur pronuntiare si de facto pronũtiat valet ꝓnuntiatio ⁊ est sententia interlocutoria. vt in. l. viro atq3 vxore. solu. ma. ⁊ in. l. intra vtile. ff. de mino. Nisi forte per hoc decideretur totu3 negotium principale. tunc potest dici ꝙ non valet quia principale negotium debet decidi per sententiã diffinitiuã nõ per interlocutoriam. vt. ꝭ. cõmi. vel episto. l. fi. ideo tunc faceret contra preceptum legis que mãdat vt iudex cum suo motu non properet vsq3 ad diffinitiuã sententiam. vt. ꝭ. de fal. l. vbi ⁊. ff. de offi. presi. l. obseruandũ. ⁊ hoc videtur sentire bal. quod est notandũ ⁊ placet. Quando autem non decidit totum negotiũ principale valet interlocutoria ⁊ de iure ciuili non potest appellari: q2 grauamen quod infertur ex ea reparatur per appellationem a diffinitiua. sed de iure canonico potest appellari. Et ideo videbatur ꝙ si nõ appelletur trãseat in rem iudicatam ⁊ non possit postea reparari in appellatione a diffinitiua. tñ contrariũ est determinatũ hodie per. c. fi. de ap. lib. vj. per quod tollitur istud dubiũ ⁊ est singularis determinatio si tamen appelletur ⁊ succũberet in duplici appellatione nõ possit reparari in causa appellatiõis a diffinitiua. Et est casus in cle. fi. de ap. tene menti. Et quod dixi quando pronuntiatur expresse idẽ si tacite q2 iudex repellet exceptionẽ et nollet eam admittere nec examinare. vt patet in. d. cle. fi. que incipit a repulsione ⁊c. Nã aliud est pronũtiare expresse: aliud repellere. põt aũt iudex hoc licite facere quando comprehẽdit malitiose proponi ẽm Inno. Et tunc si appelletur ad iustificandam appellationẽ non sufficit quod obtulerit se paratũ probare incontinẽti iuxta c. interposita. de ap. sed debet probari veritas exceptionis. S3 si nõ malitiose proposuisset tunc sufficeret illud quod dixi in. d. c. interposita. ⁊ ita no. in. d. cle. fi. vtile est ergo vt iudex cũ repellat hoc expresse dicat ⁊ faciat in actis constare. ¶ Super emergenti vero glos. tenet ꝙ sit pronuntiandũ quia sententia lata in
9 principali non censetur articulus incidens terminatus cũ non tãgat negotiũ principale. vt in. l. a procedẽte. ꝭ. de dila. ¶ †S3 alius articulus ⁊ vltimus est si non pronuntiatur super emergenti. an teneat processus ad vlteriora. ista glo. sentit ꝙ nõ q2 dicit ꝙ non põt ad vlteriora procedi. Bar. tangit in. l. a procedẽte. et aliter videtur terminare. multi maximi viri super hoc dubitauerũt. Mihi videtur dicendũ ꝙ si tangit iurisdi. vide qđ op. ꝙ est iudex incompetẽs necesse sit pronuntiare in tantũ ꝙ si procedat ad vlteriora nõ pronũtiando ꝙ sit iudex cõpetẽs nõ valeat processus q2 nõ est cert⁹ de sua potestate. ⁊ sic posito qđ causam habeat nõ potest cã exercere. arg. in. l. quero. ff. de eo qui pro tuto. ⁊. l. properãdũ. §. si quid. de iudi. ꝭ. per no. p Bar. ibi. ⁊ in. l. etiam. l. multum. de cõdi. ⁊ demon. Ideo tex. dicit ꝙ cum dubitatur de iurisditione pertinet ad iudicem coram quo agitur super hoc pronuntiare. vt in. l. si quis ex aliena. ff. de iudi. in. l. ij. §. si dubitet. ⁊ videtur hoc expresse determinare Inn. in. c. preter ea. de dila. ẽm quosdã. Sed do. Ang. in. l. ij. ff. si quis in ius vo. non ierit. dicit ꝙ allegãtes Inno. in loco predicto nõ intelligũt ipm q2 ipse loquit̃ qñ iudex procedit cõtra absentem. ⁊ tũc bene d3 pronũtiare anteꝙ ꝓcedat si opposita exceptio incõpetentie. s3 qñ contra presentẽ nõ expedit ꝙ pronuntiet expresse si de illa exceptione cognouit ⁊ examinauit. imo procedẽdo ad vlteriora censet̃ tacite pronuntiare. mihi plus pl3 qđ. ꝭ. dixi. Dictũ vero suũ dico ꝓcedere in alijs exce. emergẽtibus nõ tangẽtibus iurisditionẽ vt cõtra libellũ de ineptitudine vel cõtra ꝑsonã actoris ꝙ non sit habilis isto casu si examinauit exceptionẽ ⁊ postea ea non obstãte ad vlteriora ꝓcedit censet̃ pronũtiasse ⁊ ipsa3 repulisse. casus est no. in. c. ex parte. I. extra de app. Sed si contẽpsisset exceptionẽ ⁊ ipsa3 noluisset admittere vel examinare cũ hoc facit in cõtumeliã. l. processus sit null⁹ sicut in simili no. p Joã. an. in nouel. c. inter monasteriũ. de re iudi. ⁊ op. exceptio rei iud. ⁊ iudex ipsa contẽpta procedit ad vlteriora ⁊ dat sñiam contrariã prime. nã tũc dicit ꝙ h3 locũ. l. j. ꝭ. qñ ꝓuo. nõ est neces. ꝙ sententia cõtra sñiam lata nõ valet q2 contẽpsit. l. nolẽdo exceptionẽ admittere ⁊ ad vlteriora procedẽdo. sed si nõ procedit s3 ꝓnuntiat esse procedẽdũ põt a tali pronũtiatione appellari. et tũc h3 locũ qđ dicit̃ in. c. interposita. ꝙ si obtulit se incõtinenti probaturũ hoc solũ sufficit ad iustificationẽ appel. al's requirit̃ ꝙ probetur veritas exceptiõis. ⁊ vide hic vnã addi. que infra post rubricam. de li. cõtest. ante. l. j.

2 ☞ Aliud est cõpellere aliquẽ ad agendum cõtra se quod nõ potest fieri nisi in duobus casibus ⁊ aliud est agere ad declarationem iuris sui ⁊ facere citari volentem contradicere ⁊ hoc potest indistincte fieri.

1 **Si questio.** ¶ †Si. q. stat⁹ incidit in iudicio diuisorio pri⁹ de statu cognoscitur ꝙ feratur sententia diffinitiua. h. d. Et istud additur ad. l. precedentem. vbi dicitur ꝙ de incidenti cognoscit̃ ⁊ examinatur. sed nõ expedit sup ea pronũtiare. Ista lex declarat ꝙ ista cognitio ⁊ examinatio fieri d3 anteꝙ feratur diffinitiua sñia. cognoscit̃ tñ simul cũ negotio principali nisi esset. q. ꝓiudicialis. vt. ꝭ. de adul. l. qm̃ alexandũ. ⁊ tunc nõ dicitur incidẽs sed poti⁹ emergẽs. vt pt3 ex illa lege. ¶ In tex. ibi pri⁹ hoc põt intelligi duob⁹ modis. Primo vt dixi si iste iã dedit libellũ super iudicio diuisorio. ⁊ tunc querit̃ de statu anteꝙ ad sñiam diffinitiuã perueniat̃ et non pronũtiatur q2 sufficit pronũtiare super diuisione. Item põt intelligi ꝙ adhuc libellũ super diuisione nõ dedit. q2 forte intellexit ꝙ illi volũt sibi obijcere qõnem status qđ ipse nõ sit patruelis nec in eodẽ gradu cũ eis. ⁊ tũc põt agere ad declarationẽ sui iuris ⁊ petere hoc declarari ⁊ offerre se hoc ꝓbaturũ. ⁊ tunc prius cognosceret ⁊ pronũ
2 tiabitur ꝙ detur libellus sup diuisione. †Nec obs. ti. precedẽs. Nã aliud est cõpellere aliquẽ ad agendũ contra se. ⁊ hoc nõ põt nisi in duob⁹ casib⁹ vt ibi dixi. aliud est agere ad declarationẽ iuris sui ⁊ facere citari volentẽ ꝯdicere. ⁊ tũc indistincte hoc fieri põt etiã per illum qui est in possessione sui iuris. iuxta no. in. l. si duo patroni. in pri. de iureiur. ⁊. l. si cõtendet. de fideius. ⁊. l. aurelius. §. centũ. de lib. leg. tũc em̃ nõ cõpellit aduersariũ dare libellum sed requirit eũ vt cõtradicat si putauerit sua interesse. Et si hoc non facit sñia declaratoria illi preiudicabit. iuxta ea ꝗ not. per Cy. ꝭ. de aduo. diuer. iu. l. ij.

2 ☞ Si petitur debitũ ex instrumẽto ⁊ allegatur falsitas instrumenti que sit forma sententie contra reum.

1 **Cum ciuili.** ¶ †Si. q. ciuilis vel criminalis icidẽter moueat̃ d3 vna cũ principali terminari. h. d. Quasi dicat nõ d3 incidẽs terminari de ꝑ se. vt in. l. j. s3 terminat̃ vna cũ principali tacite. ⁊ hoc addit ad. l. j. vbi dicit̃ ꝙ sufficit terminare principalẽ. nõ tñ dicit ꝙ illã terminãdo censeat̃ terminasse incidentẽ. s3 istud bene d3 hoc intellige tacite ⁊ ẽm ea ꝗ dixi i. l. j. ¶ In tex. ibi põt iudex subaudi ⁊ d3 nõ aũt ꝑ se terminare. q. incidẽtẽ.
2 ¶ †In text. ibi sua sñia. dic hoc põt intelligi vt dixi etiã ꝙ iudex in sua diffinitiua exp̃sse terminet cãm ꝑncipalẽ ⁊ incidẽtẽ: vt si petebat̃ debitũ ex instr̃o ⁊ allegat̃ falsitas instr̃i põt cõdẽnare reũ ⁊ declarare instr̃m nõ esse falsu3 vł addiscere p modũ cause vel rõnis hoc mõ q2 reperim⁹ tale instr̃m non esse falsum idcirco reũ cõdẽnamus. ⁊ gl. laborat in ponẽdo exẽpla ⁊c.

2 ☞ Si questio criminis nõ absorbet ciuilẽ poterit expediri ciuilis anteꝙ criminalis.

3 Terminata cã possessionis per vnum iudicẽ an possit cã ꝓprietatis moueri coram alio iudice.

4 Mota questione ciuili si accusetur mouens de falso et sic non possit interim procedi in causa ciuili an currat tempus instan-

tie & an sententia lata in criminali mota per viam accusationis ad penam criminalem faciat preiudicium in ciuili.

1 Quoniam. ¶ †Si.q.crimialis & questio ciuilis principaliter hincinde mouentur antequam procedatur super ciuili debeat expediri & determinari.q.criminalis tanquam maior.h.d.concordat.l.qui prior.ff.de iudi. Et in hoc differt a precedentibus legibus in quibus vna.q.mouebatur principaliter & altera incidenter quo casu non terminatur incidens sine principali. hic vero mouebatur qualibet earum eque principaliter. & tunc vna terminatur sine altera.s.illa

2 que maior est: qua terminata descenditur ad ciuilem. †Quidam intelligunt istam legem quando.q.criminis absorbeat questionem ciuilem. puta agis contra me ex instrumento. Ego te accuso criminaliter de falso et si apparebit falsum.q.ciuilis per te mota absorbetur. & sic.q.criminis est preiudicialis. ideo quod precedat licet si eam non mouerem accusando. sed excipiendo deberet terminari vna cum.q.ciuili. vt in.l.precedenti. Si vero.q.criminis non absorberet ciuilem vt agis contra me ad pecuniam. Ego te accuso de homicidio non habet locum ista lex. quia posito quod esses homicida. quia quousque sis condemnatus & bona tua publicata. non perdis administrationem bonorum tuorum. & sic potes agere contra me. vt.l.reo criminis.ff.de sol. Non ergo subesset aliqua iusta ratio: vel causa quare deberet supersederi in tua.q.ciuili quousque esset terminata causa criminalis postquam es habilis ad agendum. ista opi. placuit Jac. but. & Bal. & mihi plus. sed glo. & alii doc. videntur intelligere istam legem etiam dicto casu quo in.d.l.qui prior propter maioritatis rationem. ¶ Et isto casu tenendo istam opi. prohibetur cumulatio questionis ciuilis et criminalis. et est vna de regulis prohibitiuis secundum Bal.in.l.edita.§.de eden. & vide Inn.in.c.j.de mu.peti.pro intellectu huius legis. Et tenendo primum intellectum non semper finita criminali potest perueniri ad ciuilem. Sed ita demum si est fini-

3 ta fauore mouentis ciuilem secundum glo. †Et hoc no. pro eo quod dixi contra glo.in.l.nulli.§.de iudic. que vult quod terminata causa possessionis per vnum iudicem non possit causa proprietatis moueri coram alio iudice sed coram eo. certe non est verum quia postquam est terminata habet obstare sequenti sicut hic secundum istum intellectum. In tex.ibi vtpote maius in hoc videtur glo.se fundasse. & etiam in alio quod infra subiicitur quocunque modo cessauerit vt ista lex habeat locum etiam quando.q.criminis non absorbet ciuilem quia sufficit quod sit maior. & quia si absorberet non esset verum quod quocunque modo fuisset terminata possit super ciuili procedi. quia si esset terminata contra mouentem ciuilem procedi non posset. ideo tenetur opi.glos. communiter licet alia sit magis ratio-

4 nabilis. †Sed circa istam legem posset dubitari de questione iam disputata per Richar.mal. si mota.q.ciuili accusetur mouens de falso. & sic non possit interim procedi in causa ciuili an currat tempus instantie & an sententia lata in criminali mota per viam accusa.ad penam criminalem faciat preiudicium in ciui. quod frequenter contingit si mota.q.ciui. & productis testibus vel instrumentis accusetur producens vel ipsi testes de falso ad penam criminalem. vide omnino per Cy.j.qui ac.non pos.l.j.circa fi.seu in vlt.q. & est.q.notabilis.

¶ De litis contestatione. Rubrica.

2 ¶ Que dicatur litis contestatio & que stipulatio.

3 In contestatione an requiratur presentia vtriusque partis et an requirantur verba hincinde.

4 Sup questione emergenti quando non sit necessaria pronuntiatio iudicis. Si non appellatur a pronuntiatione facta super emergenti tacite vel expresse grauamen quod infertur ex ea non potest reparari per appellationem a diffinitiua.

1 ¶ †Sup rubrica. de li.conte.s.per quam inchoatur iudicium. vt.§.de iudi.l.j. & efficitur res litigiosa. vt in.l.ij.j.de lit. Et per quam quasi contrahitur. vt.l.iij.§.idem scribit.ff.de pecu. Et per quam mora trahitur si prius per interpellationem vel alio modo contrahabatur non currat. vt in.l.fi.ff.de triti. Et per quam bone fi.pos.efficitur male fi. fictione iuris: vt teneatur de fructibus perceptis et percipiendis. vt in.l.qui sit.§.pe. & fi.ff.de vsur. Et a qua incipit tem- a pus instantie.[a] vt.l.properandum.post princ.§.de iudi. Et per

2 qua res deducitur in iudicium. vt in.l.j.huius ti. ¶ †Sed queritur que dicatur lit.conte. & que sit eius diffinitio. dicunt quidam quod li. conte. est verborum conceptio consistens in interrogatione responsione: seu in narratione negotii & negatione. vt in.l.j. Sed alii reprobant dicentes quod litis conte. est quidam effectus verborum predictorum & consistit in iure. sed negatio & narratio consistunt in facto. sicut stipulatio que conficitur ex verbis dicitur consistere in iure. ideo testes deponentes quod titius per stipula. mihi promisit non probant quia attestatur de eo quod consistit in iure quod percipere non possunt sensu corporeo: sed potius iudicio intellectus. vnde debent deponere de verbis que consistunt in facto et que potuerunt

percipi sensu corporeo. & dico quod processit interrogatio et secuta est responsio incontinenti. alias non probant iuxta ea que plene not. in.l.j.j.de vsu. Guil.de cu. dicit quod ista diffinitio potest tolerari sicut toleratur diffinitio stipu. que dicitur stipulatio verborum conceptio: vt in.l.v.in prin.ff.de verb.obli. & tamen est quidam effectus iuris resultans ex verborum conceptione qui effectus appellatur stipulatio sicut hic appellatur contestatio ad quod

3 et simul. et sic habet similitudinem cum stipulatione. †vnde tenent doc. quod in contestatione requiratur presentia vtriusque partis & requiruntur verba hincinde vt post narrationem facti sequatur responsio contradictoria vel consonans. nec posset absente altera parte fieri. & hoc tenet Bar.in.l.j. Quotidie tamen

b videmus fieri contrarium quia datur libellus in scrip.[b] et pars recipit & in scriptis respondet ex interuallo opponendo primo exceptiones generales. & postea dicendo & in casu quo teneatur con test.litem & respondere libello. nego narrata prout narrantur. & petita prout petuntur animo litem conte. et sic non interueniunt verba sed scripture. nec eodem instanti sit narratio et responsio. sed ex interuallo. et nunquam vidi opponi quod conte. non sit legitime facta. quicquid de iure contrarium sit: sufficiat.in.l.j.ad de vnum

4 verbum. †Que.§.dixi in.q.emergenti procedunt quando sunt tales que suspendunt processum cause. vt quando contingunt in personam actoris & rei vel procuratoris. sed si non suspendunt vt si contingant in persona testium. puta opp. quod testis non sit recipiendus quia criminosus vel inimicus vel infamis. tunc non est necesse pronuntiare & per processum ad vlteriora non censetur tacite pronuntiatum sed censetur exceptio reseruata in calculo ferende sententie. Ita videtur no.bal. secundum Nic.de mat.in aut.si dicatur.j.de testi. Item scias quod si non appellatur a pronuntiatione facta super emergenti tacite vel expresse grauamen quod infertur ex ea non potest reparari per appellationem a diffinitiua licet secus in incidenti quia tangit negotium principale. & iste est casus in.c.fi.de app.lib. vj. Ultimo de materia huius legis & totius tit. vide omnino in Spe.de incidenti.questionibus per totum.in secunda parte. Spec. ibi multa dicit & tangit.

2 ¶ Per litis contestationem res deducitur in iudicium & super re que non fuit in iudicium deducta non potest ferri sententia.

Uerbum postulatio quod non importet litis contestationem & quid de verbo petitio.

3 Libellus quod debeat continere narrationem et conclusionem in ciuilibus vt possit perueniri ad diffinitiuam. licet secus in criminalibus.

4 Qualiter fieri debeat responsio si reus vult negare. an debeat narrata prout narrantur negare an etiam petita.

5 Quomodo fiat litis contestatio & quid in criminalibus. & nu.i.

6 Per oppositionem exceptionum peremptoriarum an inducatur litis contestatio.

7 Si quis respondeat non animo litem contestandi an possit iudex hanc protestationem repellere & declarare quod habeatur lis pro contestata.

8 Si reus non vult litem contestari quomodo procedatur contra eum.

9 Si dico te mihi teneri ex tali causa: & tu dicis non puto vel non credo tibi teneri in aliquo per hoc non sit litis contestatio.

Quod per talem responsionem factam positionibus qualitercunque facta sit non inducatur litis contestatio.

10 Per confessionem factam ante datum libellum non inducitur litis contestatio.

Quid si erat datus libellus.

1 Res in iudicium. ¶ †Licet actor postulet & faciat reum citari & licet ipsi comparenti postea petitionem vel libellum offerat & ipse recipiat non propterea dicitur lis contesta. sed tunc demum cum narratum fuit negotium coram iudice per actorem subsecuta fuerit responsio rei animo litigandi ad sententiam perueniendi.h.d.cum gl.

2 ¶ †In tex.ibi deducta non videtur id est non censetur lis contesta. vt.j.sequitur in ver.inter litem & c.per quam contest.res deducitur in iudicium vt possit super ea ferri diffinitiua. alias si non esset in iudicium deducta secus. vt.l.non potest videri.ff.de iudic. ¶ In tex.ibi si tantum postulatio simpliciter quia petiit actor reum citari coram iudice dicens quod volebat ab eo petere centum vel talem rem et iudex citationem commisit. ¶ Et not. significatum huius verbi postulatio: quia non importat lit.contesta. Secus in verbo petitio seu petiisse: quia non dicitur quis petiisse nisi litem contestatus fuerit. vt.l.amplius non peti.ff.rem ratam haberi. ¶ In tex.ibi vel actionis species id est petitio vel libellus continens petitionem fuerit deditus reo comparenti et per ipsum receptus nondum tamen respondit quia debet habere terminum ad deliberandum an velit cedere vel contendere vt in aut. offeratur. quinimo etiam si dedit fideiussores de iudicio sisti: non dicitur

a ¶ Tempus instantie. Adde an tempus instantie currat iacente hereditate. vide per bar.in.l.fi.C.si pendente appel. mors interuenerit.

b ¶ Datur libellus in scriptis. Adde ang.in.c.cum antea. C. de rece.arbitris.

non dicitur lit.contest.ibi probatur in verbo data fideiussione.
3 ¶ In fin.l.ibi cum per narrationem negotij supple et conclusione. Nam non sufficit narrare negotiũ.puta ꝙ titius recepit a me mutuo vel vendidit mihi talem rem nisi petam ipsum cõdemnari que petitio dicitur conclusio libelli et est necessaria in ciuilibus vt possit perueniri ad diffinitiuam.licet secus in criminalib⁹.vt no.per Cy.in.l.in causis.C.de accu.de fal.l.nec exemplum.quidam vero dixerũt idem in ciuilibus:sed communiter tenetur cõtrarium vt patet ex no.per Bart.in.l.j.ff.de edẽ.Ex qua conclusione declaratur narratio precedẽs ⁊ intentio agentis qua actione intendat agere.vt.l.aurelius.§.sticho.⁊ ibi no.ff.de liber.leg. Non tamen est necesse narrare que consistunt in iure quando incipitur a narratione facti qꝛ ex facto ius oritur.vt.l.ex plagis.§.j.ad.l.aquil. vnde non habeo dicere ꝙ ex illo mutuo est mihi obligatus.sed si inciperẽ ab his que cõsistunt in iure quia dicerem ꝙ titius est mihi obligatus in.c. nõ sufficeret ad cõdemnationem vel aptitudinem libelli nisi exprimerem causam existẽtem in facto ex qua reus reddatur certus an velit cedere vel contendere.vt plene no.in.l.j.ff.de eden.⁊ requiritur ꝙ conclusio sit apta quia necessario sequatur ex narratione facti super iuris presumptione.al's libellus esset ineptus et nullus.⁊ quandocũqꝫ de tali ineptitudine posset opponi vt patet ex no.per Bart.in.l.edita.ſ.de edendo.in articulo de emenda.libel.etiam post sententiam si prius non fuisset oppositum quia redditur sentẽtia nulla data super inepto libello.vt sentit glo.insti.de obli.⁊ Bal.in.l.actori.de iureiu.qui allegat ad tex.in.c.dilecti.de emp.⁊ vendi.Et supple hic ⁊ responsionem sub
4 secutam vt in gl.†Sed oritur dubiuꝫ qualiter debet fieri respõsio si reus vult negare an debet narrata prout narrantur negare an etiam petita communis obseruantia est ꝙ vtraqꝫ negẽtur ⁊ ꝙ dicat nego narrata prout narrantur ⁊ petita prout petuntur fieri debere.Sed ⁊ si narrata tantum negauerit sufficit ẽm Innocen.in.c.j.extra eo.titu.quia si nego narrata in consequentiam nego petita cũ ab illis dependeat petitio.⁊ si illa nõ sunt vera petitio non procedit. Sed quid econuerso si negat petita fieri debere ⁊ de narratione nihil dixit.Cy.videtur hic variare alij dicunt aliter.idem tenet hic Bar.⁊ vide in Spec.eo.ti.vbi plures mouẽtur questiones.Et istam opi.videtur sentire glo.
5 hic magna.dum dicit vt det mihi.x.⁊ titius dixit nego:vel non est verum ꝙ debeam tibi.x.ẽm Bar.¶†In tex.ibi audi recepit.per hoc videtur ꝙ non sufficiat dedisse libellum in scrip. et responsionem factam fuisse in scriptis per quem reus negat narrata prout narrantur ⁊ petita prout petũtur.sed requiritur ꝙ ambe partes sint coram iudice ⁊ actor dicat dico narrata in libello meo et petita prout petuntur fieri debere animo lit.contest.⁊ reus econuerso dicat eodẽ modo negando.al's iudex non audiret quia multa dantur in scriptis que non veniunt ad notitiam iudicis in princi.⁊ hoc non sufficit sed requiritur ꝙ iudex audiat licet partes referant se ad libellũ.⁊ ita seruatur in romana curia.sed in alijs locis tanta solennitas non seruatur.sed sufficit respõsio per scripturã.nec vnꝗ̃ vidi fieri dubium.¶Sed pone ꝙ reus primo respondet qđ actor narrauit dicens.domine iste fecit me citari ob talem causam.ego nihil sibi debeo.an dicatur lis cõtest.Guil.de cu.mouet et allegat ꝙ sic.l.si sint.in princi.ff.de interrog.actio.tamen ipse determinat contrarium sicut nõ valeret stipulatio si nõ precederet interrogatio responsionem.vt.l.j.§.j.de verbo.obl.qꝛ cõtestatio litis est illi similis vt patet ex vi vocabuli.¶Item quid si in libello nõ respõdeat ille contra quem fuit porrectus.sed quidam tertius comparẽs pro suo interesse ⁊ negat narrata ⁊ petita.respõdeo non fit contestatio:vt possit perueniri ad diffinitiuam contra illum cõtra quem fuit porrectus.vt not.Inno.in.c.j.in fi.extra eo.ti.Item pone ꝙ reus respondet petita fieri debere pro parte.⁊ pro parte non.an dicatur lis legitime contest.Bar.in.l.permittẽdum.ff.si pars heredi.peta.dicit ꝙ sic per illum tex.¶Item quid si actor cum dedit libellum reo absente dicat narrata prout narrantur vera esse.⁊ petita prout petũtur.reus postea comparẽs actore absente negat an dicatur lit.contest.facta.tex.videtur ꝙ non in aut.qui semel.C.quomodo ⁊ quando iu.vbi dicit ꝙ reus tunc lite non contestata potest liquidare de iure suo ⁊ peruenire ad diffinitiuam quod nõ erat ante illam aut.ergo comparitio rei ⁊ contradictio non facit litem haberi pro conte.Item adde ꝙ lit.contest.retrotrahitur ad diem dati libelli.vt not.Cyn.ſ.de alie.iudi.l.j.in.ix.q.In criminalibus vero quãdocũqꝫ reus compareat ⁊ neget accusa.etiã accusatore absente habetur lis pro contest.⁊ nomen eius recipitur inter reos:quia cum concernat publicam vtilitatẽ iudex representat personaꝫ accusatoris.ita no.Barto.in.l.is qui reus.ff.de publi.iudi.¶In gl.mag.ibi nego vel non est verum.per istam glos.dicit Guil.de cu.ꝙ si reus respondet actori tu mentiris.cum actor dicat ipsum esse obligatum ex tali causa inducitur lit.conte.licet nõ fuerit vsus verbis cõsuetis nego narrata prout narrantur ⁊c.Nec ob.l.turpia.ff.de le.j.vbi verba iniuriosa vitiant dispositionẽ qꝛ verum est qñ ei contrariãtur.vt ibi vbi testator intendebat bonificare legatariũ ⁊ vtebatur verbis iniuriosis.secus si nõ contrariãtur vt hic.quia si dico tibi aliquid quod reputas falsum licitum est tibi dicere mẽtiris.qñ agitur de tuo preiudicio.vt in.l.ꝗ̃ oĩa.ff.
6 de procu.¶†In glo.ibi vel si op.exceptionẽ pacti vel iurisiur.inquantũ dicit pacti vult ista glo.ꝙ per oppositiones exceptionum peremptoriarũ inducatur litis conte.licet nõ dicat verba formalia de quib⁹.ſ.sed in cõtrariũ est hodie decisum in.c.j.eo.ti.lib.vj.cui decisioni standũ est:licet de subtilitate iuris glo.videatur veri⁹ dicere et melius quia si dico te teneri mihi ad.x.ex tali causa.lꝫ non dicas nego me teneri.sed dicas fecisti mihi pactum de nõ petẽdo satis videris negasse te teneri.qꝛ licet tenearis mero iure nõ videris teneri ex quo habes excep.quia nõ teneris cũ effectu.Bar.concor.glo.cum iure cano.vt ista gl.intelligatur qñ exceptio peremptoria opp.statim facta narratione per actorẽ.sed ius cano.intelligatur quãdo nõ statim sed ex interuallo.ista est nimia restrictio ad illud.c.sed inquãtum dicit si illa exceptio opponeretur in vim declinatorie ad impediẽdum processum non induceretur lit.contest.qꝛ potius declinaret.vt ibi dicit glo.⁊ idẽ de alijs excep.litis finite.sed si opponatur in vim
7 peremptorie dicit idem qđ in exceptio.pacti.¶†In glo.ibi sꝫ non animo conte.istum arti.disputauit Mar.fil.⁊ tenuit istam glo.sicut responsio facta ad interrogationẽ cũ protestatione ꝙ non intelligatur stipulatio.facit vt stipulatio nõ fit:licet verba patiãtur vt in.l.iurisgen.§.quod fere.ff.de pact.ita facit vt non intelligatur cõtestatio.Sed an iudex possit repellere hanc protestationẽ ⁊ declarare ꝙ habeatur lis pro contest.videtur ꝙ sic sicut põt renuntiare contra non respondentẽ vel non iurantẽ ꝙ habeatur pro cõfesso.vt in.l.ij.§.finautem reus.ſ.de iura.ca.Doc. determinãt contrariũ ꝙ postꝗ̃ data est forma a iure nõ potest
8 iudex derogare iuri scripto.arg.in.l.j.§.j.ff.de fer.†Quid ergo fiet ex quo nõ vult cõtest.respondeo ꝓcedet contra eum tanꝗ̃ si esset contumax in cõparendo ad primũ ⁊ ad scđm decretum.vt no.in aut.qui semel quõ ⁊ qñ iu.poterit etiã ipsum cõpellere captis pig.⁊ multa indicta.arg.in.l.j.§.quid ergo.ff.de vẽ.inspi.sed lꝫ non fuerit lis cõte.vt possit ad diffinitiuã perueniri.quãtum tamen ad interrũpendã prescr.vel perpetuandã ac.postꝗ̃ actor fecit quicqđ potuit habeatur pro cõte.per.l.eũ qui.§.ꝗ̃ iniuriarũ.ff.si quis cau.⁊ audiui Bal.dicentẽ se audiuisse a Bar.et vide qđ idẽ Bar.no.in.l.j.ff.de priua.deli.¶In gl.ibi itẽ puto per veritatẽ dicit Bar.de eo qđ vehementer opinatur ⁊ credit.vt no.in.l.j.§.labeo.ff.de aqua plu.arcen.al's cõuentus de facto
9 non posset litẽ conte.¶†Et no.istã glo.sing.ꝙ si dico te mihi teneri ex tali causa.⁊ tu dicas nõ puto tibi teneri in aliquo.per hoc nõ fit lit.conte.verbũ ergo credit nõ est sufficiẽs ad respondendũ libello vt fiat cõtestatio.licet sit sufficiẽs ad respõdendũ positionib⁹.sed per talẽ respõsionẽ factã positionib⁹ qualitercũqꝫ facta sit.non inducitur litis cõtestatio.vt in.c.dudũ.de elect.Bal.tamẽ videtur sentire hic ꝙ fiat litis cõtes.qꝛ si dicit nõ credo
10 videtur negare.¶†Ultio in glo.ibi sed puto si libellus erat datus.Jo.an.in addi.Spe.eo.ti.tenet distinctionẽ istius glo.licet Guil.de cu.videatur tenere cõtrariũ.⁊ Cy.hic in additio.Breuiter si nõ erat datus libellus clarũ est ꝙ per confessionẽ nõ inducitur lit.cõtest.qꝛ nec posset induci vt esset valida.vt in aut.offeratur.in fi.Sꝫ si erat datus libellus.⁊ tunc si constat ꝙ confitetur non animo litigãdi sed declinãdi iudiciũ.idẽ per.l.si reus paratus.ff.de ꝓcu.⁊ per id qđ.ſ.no.glo.sed si aliter non cõstat videtur cõfessus animo cõtest.litẽ.nõ vt litiget:sed vt feratur sentẽtia diffinitiua ꝗ̃ põt sibi ꝓdesse vt habeat regressum de euic.quẽ nõ hꝫ si nõ esset cõuictus per sñiam.vt.l.vtiꝗ̃.ff.de reiven.⁊ posito ꝙ sñia non esset lata habetur pro cõdemnato per.l.vnicã.C.de cõfes.¶Et not.mirabile ꝙ ista cõfessio facta post dationẽ libelli hꝫ vim cõtest.pba.⁊ sñie.vt dicit Spe.⁊ ꝙ per cõfessionẽ posset fieri sicut per contradictionẽ satis probatur in.l.ij.post prin.de iur.calũ.vbi loquitur magis large ꝗ̃ in.l.rẽ non nouã.§.patroni.vbi dicit per narrationẽ ⁊ contradictionẽ.sed ibi dicitur ⁊ per rñsionem.qđ põt intelligi tam de rñsione cõtradictoria ꝗ̃ de rñsione consonãte.Et vide hic per Cy.⁊ Bar.in Spec.eo.ti.vbi mouẽtur plures qõnes ⁊ ista materia est magis practica et vtilis ꝗ̃ subtilis.⁊ similiter aut.se.

2 ☞ Cuius fauore sit introductũ an actoris vel rei vt libell⁹ detur in scriptis ⁊ ꝙ debeat dari expensis actoris ⁊ quare soleant fieri tres scripture.
3 Qñ actor possit dicere reo ꝙ accipiat copiã a iudice vel a notario suis expẽsis ⁊ tunc non diceretur offerri libellus sed edi.
4 Anteꝗ̃ libellus offeratur an requiratur citatio partis ⁊ quõ fiat ista oblatio.⁊ nu.5.

5 In criminalibus debet mitti copia accusationis vel inquisitionis.
6 Libellus quid sit ⁊ qualis debeat esse.
7 An statim porrecto libello soluantur sportule.
8 Lex noua simpliciter ⁊ indistincte loquens debet intelligi ⁊ distingui per legem veterem si congrue fieri potest.
Quis dicatur fideiussor idoneus.
9 Oblato libello ⁊ termino dato reo ad deliberandũ põt reus statim rñdere libello si vult ⁊ non expectare finẽ termini.
Si fuit reo missa copia libelli in citatorio ⁊ trãsiuissent.xx.dies nõ dabitur alius terminus ⁊ ꝙ talis dilatio deliberatoria non detur actori.
10 Iudex non põt abbreuiare vel elongare tempus.x.dierũ datũ ad appellandum nec tp̃s datum ad appellationẽ prosequendã ⁊ an partes hoc possint.
11 In criminalibus non datur tempus ad deliberandum.
Transacto tp̃e ad deliberandũ an possit iudex recusari.
12 Iudicem quem quis sibi dari petijt non potest recusare sed poterit ab eius sententia appellare.
Testem quẽ quis produxit non potest reprobare respectu persone qꝺ sit inhabilis ad testificandum sed eius dictum poterit impugnare.
13 Iudex non debet compellere reum ad respondendũ libello nisi constet sibi ꝙ transiuerit tp̃s datum ad deliberandum.
14 Plures casus in quibus non est necessarius libellus.
15 In conceptione libelli grande eminet periculum.
An possit renũtiari dationi libelli ⁊ alijs que sunt de ordine iudiciorũ.remis.

1
Offeratur. ¶ † Anteꝗ̃ perueniat̃ ad contestationez litis oportet ꝙ offeratur libellus in scriptis ꝙ reus habeat dilationẽ ad deliberandum an velit cedere vel contendere intra quam potest iudicem recusare vel petere alium sibi adiungi quo tẽpore transacto ⁊ nihilo allegato quod habeat retardare questionẽ poterit reus compelli ad litem contest.seu ad respondendum libello.⁊ si aliquod dictorum factum non fuerit li.contesta.de facto facta non valebit.h.d.Addit aliud per se aut̃.qꝺ actor prestet cautionem quando dat libellum de cõtestando litem infra duos menses.Item aliud additur per aut̃.generaliter.de epi.⁊ cle.ꝙ satisdet de prosequendo litem vsꝗ̃ ad fi.Sed iste satisdationes ex parte actoris non sunt in vsu.vt dicit Bartol.hic ⁊ ibi.⁊ dicit ꝙ vidit aliquando peti sed non obtineri.et ista aut̃.quatuor facit.primo ponit quid incumbat actori.vsꝗ̃ ibi.exinde.secũdo quid incũbat reo.vsꝗ̃ ibi deniꝗ̃.tertio quid incumbat iudici.vsꝗ̃ ibi lit.contesta.quarto et vlti.annullatur
2 contestatio si predicta non obseruentur. ¶ † In tex.ibi offeratur.dic cuius fauore fuit hoc introductuz:an actoris vel rei vel iudicis ꝙ daretur libellus in scrip.vide glo.in cle.sepe.de ver.signi.super verbo pronuntiato.⁊ illo verbo videtur qꝺ debeat dari expensis actoris.⁊ ideo solent fieri tres scripture.quarum vna datur iudici.⁊ illa reputat̃ originalis.altera remanet apud actorem.altera traditur reo.⁊ cum reus venit ad contest.lit.videri debet an illa que sibi data est concordet cum illa que data fuit iudici.alias non teneretur contestari.de hoc in Spec.de li
3 bel.concep.§.restat.circa princip.† ⁊ ideo dicitur dari expensis actoris:quia ipse actor soluit scripturam.alij vero dicũt ꝙ non tenetur actor dare copiam suis expensis.sed potest dicere reo ꝙ accipiat copiam a iudice vel a notario suis expensis.per.l.j.in prin.ff.de eden.⁊ hoc tenet Cy.⁊ Bal.sed tunc reuera non diceretur offerri libellus.Sed bene diceretur edi actio.in hoc seruanda est practica curie vbi agitur.vt.l.iij.in fi.ff.de test.⁊.s.de
4 episco.⁊ cleri.cum clericis.circa fi. ¶ † In tex.ei qui ad iudiciũ vocatur.põt intelligi tribus modis.Primo scilicet postꝗ̃ vocatus comparuit.⁊ sic offertur ab ipso actore.⁊ prius fit citatio ꝗ̃ obligatio.ꝙ ita sit fiendum patet ex ordine titulorum.in.ff.qui titu.de in ius voc.precedit titu.de eden.item quia iudiciuz incipit a citatione.vt instituta de pena temere litigan.⁊ sic citatio est primus actus.Item per.l.ij.j.de requi.reis.vbi dicitur ꝙ citatus comparens debet explorare quesitũ id est quid actor vel accusator velit dicere.alij dicũt ꝙ prius debet offerri libellus iudici vt possit deliberare an velit committere citationem an non.et non postꝗ̃ citatus comparuit iudex debet dare sibi copiam ⁊ hoc probatur ex ordine titulorum in.C.quia titu.de eden.precedit titu.de in ius vocan.Sed ista deliberatio in iudice non est necessaria nisi quando quis petit citari illum quẽ nõ potest in ius vocare sine venia vt parentem vel patronum.Nã tunc iudex non debet committere citationem nisi primo videat petitionem.⁊ si videt ꝙ intentetur actio famosa non debet eam committere.alias sic vt hic habetur in titu.de in ius voca.maxime in.l.sed ⁊ hac.§.peñ.vel fi.Alij dicunt ꝙ non traditur iu

a ¶ Ut scholaris. Adꝺ aut̃.habita ⁊ ibi diffuse p bartholomeũ ꝺ bolognini.C.ne filius pro patre.

dici vt deliberaret an debet committere citationem vel non.sed vt citatorio mittat copiam petitiõis.⁊ ꝙ sit mittẽda facit aut̃.qui semel.j.quomodo ⁊ quãdo iud.ibi loquitur de copia rescripti nõ petitionis.Item facit.l.fiende.de prescri.xxx.an.vbi per citationem interrumpitur prescriptio.sed si non esset missa copia:sed simpliciter nesciret super quo citatus est.ergo non de
5 beret interrumpi prescriptio.† Breuiter in criminalibus bene debet mitti copia accusationis vel inquisitionis.sed in ciuilibus nõ.⁊ ideo licet quelibet practica possit esse bona.prima verior ⁊ magis de mente huius litere.seruandus est tamen stylus
6 curie. ¶ † In text.ibi libellus.dic ꝙ est breuis scriptura clara continens intentionem agentis.et ꝙ debet esse breuis ⁊ nõ verbosus.patet ex.l.fi.§.in refutatorijs.j.de tempo.appel.qꝺ debeat esse clara patet.j.l.ita fidei.de iure fisci.Et quia debet esse talis ex qua reus possit reddi certus.ita ꝙ possit deliberare an velit cedere vel contendere.vt.l.j.in princi.ff.de eden.Ponitur autem istud vocabulum multis modis interdũ pro libello cõuentionali vt hic interdum pro supplicatorio.vt.s.quando libel.prin.da.sit.interdum pro delegatione iudicis.vt.l.nec quicꝗ̃.§.vbi decretum.ff.de offic.procon.interdum pro libello declaratorio vel pro literis dimissorijs qui vocantur apostoli.vt ff.de libel.dimis.per totum ponitur etiam pluribus modis.vt not.specu.de libel.concep.§.ij.vel.iij.sed ante istã aut̃.non erat necessaria scriptura in ciuilibus.vt.d.l.j.ff.de eden.sed in crimi
7 nalibus sic.vt.l.libellorũ.ff.de accu. ¶ † In tex.ibi exinde prebitis sportulis.iste tex.innuit ꝙ statim porrecto libello soluantur sportule.sed contra ꝙ imo tempore contesta.lit.vt in autẽ.de iud.§.ne autem.oportet pro parte ⁊ pro parte in fine temporis late sententie.Sol.sportule sunt multiplicis generis.quedã que dantur iudicibus delegatis pro eorum salario et iste dãtur ab vtraꝗ̃ parte secundũ formam predictam.quedam que dantur a solo actore quando consueuit solui tantũ pro libra de contẽtis in petitione.⁊ illud applicatur fisco.⁊ de illis potest loqui iste tex.quia soluuntur statim porrecto libello.quedam que soluuntur executoribus.⁊ ille soluũtur a citato dumtaxat tempore quo citat secundum longitudinem itineris ⁊ si ipsum non solueret posset ipsum expignorare.de his loquitur.l.omnes.§.executores.de epis.⁊ cleri.materia istarum sportularum vide glo.plenam.institu.de actio.§.tripli.⁊ in aut̃.de iud.§.nullo quoꝗ̃. ¶ In tex.ibi data fideiussione supple de iudicio sisti si citatus
8 non possidet immobilia al's non esset danda. ¶ † In glos.que semper allegatur qꝺ lex noua simpliciter ⁊ indistincte loquens debet intelligi et distingui per.l.veterem si congrue fieri potest per.l.non est nouum.ff.de lega.per id quod no.glos.j.de iure delibe.l.fi.§.in computatione.in fi.glo.mag.Et debet esse fideiussor idoneus.vt.l.ij.ff.de in ius voc.Et tunc dicit̃ idoneus quando possidet immobilia.vt not.glos.in corpo.vnde sumitur ista
a auten.Et quãdo non habet priuilegium fori vt scholaris[a] qui non esset idoneus.vt in.l.j.ff.si quis in ius voca.non ie.et facilitate conueniendi.vt no.glo.in.d.l.ij.in prin.ff.de in ius vocã.Nec sufficerent pignora q̃ est satisdatio pretoria scilicet primo a pretore inuenta que requirit personas nõ pignora.quod dic vt.l.pretorie.ff.de preto.stipu.per Barto.in.l.j.de in ius vocã.
9 ⁊ hic in gloss. ¶ † In text.ibi.xx.dierum gaudeat inducijs.hoc est si vult reus.alias posset statim respõdere libello:quia sui fauore datur ista dilatio deliberatoria.vt no.Cy.j.de dila.l.j.Et si fuisset sibi missa copia libelli in citatorio et transiuissent.xx.dies non daretur alius terminus ẽm Cyn.ibidem talis autem dilatio deliberatoria nõ daretur actori qui debuit venire instructus.vt.j.de dila.si quando. ¶ In tex.ibi gaudeat.nõ dicit qꝺ iudex det.⁊ sic patet ꝙ ista dilatio datur a.l.sine ministerio iudicis.⁊ sic iudex non posset ipsam abbreuiare inuito reo vel elongare inuito actore.secus quãdo cum ministerio iudicis.hoc ta
10 men dic vt plene no.per Barto.in.l.ij.ff.de re iudi. ¶ † Et no.glos.que incipit sed ad plus in fi.que semper allegatur ꝙ iudex non potest abbreuiare vel elongare tempus.x.dierum datum ad appellãdum.nec etiam in casu datum ad appellationẽ prosequendam.quid autem de partibus an possint.dic vt dixi in
11 l.properandum.in princ.per glos.Et loquitur in ciuilibus:† s3 in criminalibus non datur tempus ad deliberandũ q̃ cum interrogatur de facto debet esset certus.ideo statim debet respondere accusationi vel inquisitioni. ¶ In tex.ibi vel recuset.innuit iste text.ꝙ trãsacto tẽpore dato ad deliberandũ nõ possit iudex recusari.Contrariũ tenet Cy.in.l.j.de dila.vsꝗ̃ ad cõtest.li.per l.apertissimi.supple nisi prius in iudicẽ cõsensisset.vt ꝑponẽdo alias exceptiones ⁊ petendo super illis pronũtiari.per.l.sed ⁊ si susceperit.in princi.ff.de iudi.nec iste tex.contradicit.quia licet possit petere durante dilatione.non dicit ꝙ postea non possit.
12 ¶ † In tex.ibi petierit.no.ꝙ iudex quem quis petijt dari recusari non potest.sed bene potest appellare ab eius sententia.vt.l.

ex consensu

ex cōsensu.ff.de app. Sic ꝛ testem quē quis produxit nō potest reprobare respectu persone ꝙ sit inhabilis ad testificandū: sed potest bene impugnare eius dictū.vt.j.de test.l.si quis testib⁹.
13 not. Innoc.de excep.c.cum venerabilis. ¶ †In tex.ibi deniqꝫ presens.no.ſm Bald.ꝙ iudex non debet cōpellere reum ad respondendum libello nisi constet sibi ꝙ transiuerit tempus datum ad deliberandū ꝛ si contrarium faceret non valeret lit.cō
14 te. ¶ †Circa istam materiam ꝛ pro declaratione gl.hic positarum que sunt breues.vide per glo.pleniores ꝛ longiores in corpore vnde sumitur.§.scimus.§.suscepto.ꝛ vide vltra quadraginta casus in quibus non est necessarius libellus.qui nota.in
15 Spec.de libel.concept.§.nunc dicendū.qui etiā dicit in.§.j.† ꝙ in concep.libelli grande eminet periculum qꝛ est fundamentuꝫ totius iudicij: ꝛ ꝙ pauci reperiuntur qui vario non ducantur errore. Ideo semper debet recurri ad valentissimū aduocatuꝫ in causis magnis.tanguntur etiam per Cy.hic quedam satis leuia. Et an possit renuntiari dationi libelli: ꝛ alijs qui sunt de ordine iudiciorum.vide in.c.de causis.de offi.deleg.in gl.ꝛ per doct.in cle.sepe.de verbo.signi.

¶ De plus petitionibus. Rubrica.

2 ¶ Vsurarij qui exigunt promissionem de duplo vere sortis ꝛ postea totuꝫ petunt ꝙ debeāt cadere etiā a vera sorte probato ꝙ sit de duplo vere sortis.
3 Petens plus debito quando puniatur vt hic.

1 Odiosas. ¶ †Qui p dolū cautionē pluris exigit ꝛ pluris
2 petit litē cōte.debitū pdit nisi transactio ꝛ scda
a cautio interuenit.h.d.ꝛ est no.l.ſꝫ bar. ¶ †Et no.cōtra vsurarios[a] q exigūt promissionem de duplo vere sortis ꝛ postea totū petūt: vt dēbeāt cadere etiā a vera sorte hoc probato ꝙ sit de duplo vere sortis qd perpetuo tene menti. ¶ In tex.ibi nullo cū dispendio subaudi de quo infra scꝫ vt cadat a toto debito.bene tamē patitur penam plus petētis per dolum.que est pena tripli expensarū. vt instit.de act.§.tripli. ¶ In tex.ibi exordium scilicet litem cō
3 test.vt.l.precedenti. ¶ †In tex.ibi transact.puta qꝛ nō potuit probare reus ꝙ cautio esset de pluri q̄ deberetur.ideo trāsegit pro certa quātitate.tunc potest probare ꝙ vult agere ad penā. certe nō potest qꝛ per transac.decisus est ille arti.ꝛ idē si faceret iteratam confessionē.facit.j.de agri.ꝛ censi.l.cum scimus.quod ibi no. Plura ergo requirūtur ad hoc vt habeat locuꝫ pena de qua hic. Primo ꝙ per dolum quis exigit cau.de pluri. Secundo ꝙ eam petierit. Tertio ꝙ petierit per dolū. Quarto ꝙ perseuerauerit vsqꝫ ad lit.conte.si autem nō exigit cau.de pluri.tamen plus petijt per dolum punitur in triplo expensarum.vt in eo.§.tripli. Item si exigit cautio.per dolum non tamen petijt non punit civiliter sed criminaliter crimine stellionatus si non cadit in aliud speciale delictum. Si vero non fuit in dolo.tunc etiam si exigit ꝛ petijt non punit civiliter vel criminaliter.ꝛ hoc voluit glo.ff.de condi.fur.l.si seruus.§.bone. ¶ In dubio glo. fi.hic in fi.videt tenere ꝙ eo ipso presumat fuisse in dolo ꝙ plus petijt.sed per omnes doc.reprobat.imo requirit ꝙ dolus probetur.vt.l.qōnes.§.qui dolo.ff.de proba. Isto ergo casu quando plus petijt sine dolo: sed nō probat nisi de parte vt petijt.x. ꝛ probaui de.v.an possim obtinere sniam in.v.videtur ꝙ non qꝛ non fuit lis contest.in.v.sed in.x. Contrariū determinat Cy. in.l.j.š.ti.j.in vlti.q.qꝛ petit.x.censet etiā petijsse.v.quod patet qꝛ vt absoluat reus simpliciter nec.x.nec.v.possunt ab eo peti. vt in.l.si quis cum totū.ff.de excep.rei iudi.quod non esset si nō videretur petita.et vide quod not.Bar.in.l.si quis ducenta.§. vtrum.ff.de reb.dub.

¶ De dilationibus. Rubrica.

2 ¶ In dilatione data ad probandum possunt produci testes ꝛ etiam instrumenta.
Testes qui in termino dato ad probandum fuerūt producti et iurauerunt poterunt post terminū examinari.nisi fuerit datus ad probandum ꝛ probatum habendum.
3 Dilatio quomodo fit multiplex.

¶ Quia post litē cōte.peruenitur ad proba.in quibus dicunt consistere media cause.vt in auf.ad hec.š.de iudi.non aūt ante litem contest.super negotio.vt extra vt li.non contest.per totū. ꝛ ad probandum dantur dila.ideo post lit.cōte.subijcitur iste.
1 ¶ †Notandum tamen est ꝙ probationes possunt fieri etiā dilatione non data.vt.j.l.si quando.ꝛ.l.cum a vobis.et in Spec. eo.titu.§.videndum.ver.vtrum valeant.ꝛ in.l.in crimine.ff.de adul.ꝛ ibi tangitur per Bar. Si tamen non fiant et dilatio fuerit data ad probādum non dicitur cognitum de causa.ideo sententia diffinitiua lata nō valeret in qua requiritur cause cognitio ꝛ plena deliberatio.vt.š.de iudi.l.iudices.ꝛ per Bart.in.l. prolatam.ante fin.j.de sen.sed bene posset ferri absolutoria ab obseruatione iudicij.l.properandum.§.ꝛ si quidem.š.de iudi.
2 ¶ †Et no.ꝙ in dilatione data ad probādum possunt produci testes ꝛ etiā instrumēta de vi verborum cum probatio fiat tam per testes q̄ instrumēta.si tamen non fuerint ante producta instrumenta possunt etiam produci post.vt no.in Specul.eo.tit. §.videndum.versi.quid si data.sed testes non possunt produci lapsa dilatione.nec etiā capitula quibus teneatur pars respondere.vt.§.ver.item quid si datus.ꝛ in curia romana ꝛ in multis alijs etiam infra terminū datum ad probandū non producuntur instrumenta qꝛ solet dari terminus per se ad producendum iura vel instrumēta.sed si non appareret de alio stylo habet locum quod.š.dixi.sufficit autem infra terminum datum ad probandum producere capitula ꝛ facere testes iurare parte citata si ante vltimā diem termini producantur.vt.j.de testi.l.si quando.secus si vltima die termini que interpellat vtramqꝫ parteꝫ. iuxta no.per Barto.in.l.item illa.de constit.pecu. Post termi
b num[b] vero possunt testes examinari.vt plene no.per Barto.in l.damni.§.sabini.de dam.infec.ꝛ per glos.in cle.vnica.de offic. leg.nisi fuerit datus ad probandū ꝛ probatum habēdum quia de stylo et consuetudine est ꝙ infra terminum etiam examinen
3 tur vt aliquid operentur illa verba. †Est autem multiplex di
c latio[c] ſm Iac.de are.vt refert Cy.in.l.j.istius ti.qꝛ quedam est deliberatoria.et ista datur ante litē cōtest.ad respondendum libello.vt in auf.offeratur.vel interrogatorijs que fiunt ad pparationem iudicij.vt.ff.de inter.ac.l.qui interrogatur. Et etiam post litem contest.ad respondendum capitulis ꝛ positionibus cōtinentibus actum alienū.vt.l.iusiur.ꝛ ad pecunias.in princi. a
ff.de iureiu.secus si proprium in quo non cadit ignorātia.vt.l. q̄ꝙ.ff.ad velle.nisi sit de longinquo.vt.l.peregre.in princi.ff.de acquir.pos.vel multū intricatum.l.emptor.§.lucius.de pact.ꝛ no.per Barto.in.l.si res obligata.de lega.j. ¶ Quedam est dilatio probatio.ꝛ de hac loquit.l.j.ti.ꝛ.l.fi.ff.de ferijs. Quedam allegatoria.puta ad proponendas exceptiones dilatorias vel peremptorias.vt in.c.pastoralis.de excep.ꝛ in auf.iubemus.š. b
de iudi.ſm vnum intellectū. Quedam expectatoria que datur absenti citato ad comparendum.de qua in.l.ad peremptorius. cum seq.ff.de iudi. Quedā iudicatoria que datur ad iud.soluēdum.ꝛ de ista loquit.l.fi.j.de vsur.rei iudi.ꝛ oēs iste intelligunt c
peremptorie etiā si non dicatur excepta dilatione expectatoria que non dicitur nisi dicatur vel nisi sit trina.qꝛ tunc hꝫ vim peremptorij.vt patet in.d.l.ad peremptoriū.licet quidam dicāt ꝙ omnis dilatio q̄ fit post lit.cōte.dicitur perempta: secus si ante. sed spe.dicit ꝙ nō meminit se legisse in.d.§.sciendū.post princ. Et adde ꝙ dilationū materia amputāda est.vt.l.ij.j.de temp. appel.ne lites protelentur.vt.l.properandum.

a ¶ Contra vsurarios. Adde diffuse p doc.in.c.q̄ꝙ. de cēsi.li.vj.ꝛ per docto.in clemen. presenti.eod.titu.

b ¶ Post terminū. adde Bart.i.l.añ sniam.ff.de app.ꝛ Bar.in.l.q vltra. ff.de penis.

c ¶ Multiplex dilatio.adde car.zaba.in.c.preterea.j.q.de dilatio.

2 ¶ Iudex non potest ad diffinitiuā procedere nisi causa plene cognita vel instructa.
3 Dilatio ad probandū non debet dari nisi petenti ꝛ quādo etiā ex officio non petenti.
4 Verbum prouincia qualiter sumatur.
5 Iudex an possit moderari tps dilationis.ꝛ vide nu.8.
6 Dilatio intelligitur peremptoria licet dictum non fuerit.
Dilatio secunda si detur sine cause cognitione.an valeant probationes facte infra illam.
7 Quid in criminalibus.
8 Quid si statutum diceret simpliciter dandam secundam vel tertiam dilationem.

1 Quoniam. ¶ †Iudex ad probādum dꝫ dare dilatiōes moderatas ſꝫ diuersitates locorū ꝛ semel tātum nō amplius.h.d. ista.l.no.ſm Bar.ꝛ primo ponit dictuꝫ: vsqꝫ ibi qd hac.scdo illd declarat vsqꝫ ibi quod ita.tertio illud limitat ꝛ restringit.l.j.par.ibi personarū puta testiū ſm verū intellectū qꝛ
2 loquit de personis necessarijs ad pbationē fiendā. ¶ †In tex. ibi necessitatis.qꝛ iudex non pōt ad diffinitiuaꝫ procedere nisi causa plene cognita vel instructa.vt.l.iudices.š.de iud.ergo necesse hꝫ dilationes dare ad producēdū testes ꝛ instra ex quibus causa instituit.vt.l.notionē.§.instrumētorꝫ.ff.de ver.sig.ꝛ pꝫ ex
3 tex.sequēti in vbo instructionis exhibēde. ¶ †In tex.ibi postulasti. No.ꝙ dilatio ad pbādū nō dꝫ dari nisi petēti.dicit Bart. ꝙ etiā nō petēti ex officio poterit iudex dare qñ videt instantiā debere cito perire.per.l.properandū.post pri.nullus est tā audax ꝛc. Et remittit ad no.per eū in.l.iij.§.hoc iudiciū.ff.de dā. d
4 infe. ¶ †In scda parte.l.ex ea puincia. Qualiter sumatur hoc
d verbū prouincia[d] dic vt no.per Cy.in.l.fi.j.de prescr.long.tēp. Nam hodie quodlibet territoriuꝫ alicuius ciuitatis vel domi

d ¶ Verbū prouincia.adde tex.gl.et doc.in.c.ius quiritum.in.vj.

nationis habetur pro vna prouincia vt florentia cum suo territorio.vt not.de iudic.l.fi.Et de iure cano.vbi fit de hoc mentio
5 dic.vt in.c.coram.de ele.per gl.¶†In tex.ibi ex cōtinentibus supple vel non continentibus:dum tamen citramarinis.alias non daret perfectam doctrinam.Et procedit ista.l.de iure communi quo durat instantia per terminum.et sic bene possunt cadere tam longe dilationes.Sed ſm statuta ciuitatuȝ que dant minus tempus erit in arbitrio iudicis moderare tempus dila
6 tionis nisi per statutum aliud disponatur.¶†In tertia parte ibi ꝙ ita constitutum.illud quod dictum est in princi.l.ꝙ iudex possit dare dilationes ad probandum non credant iudices cōcessum esse in libello arbitrio ipsorum vt dent toties quoties voluerint:sed semel tantum.ꝛ sic intelligitur dilatio peremptoria licet dictum non fuerit.Et effectus est vt lapsa dilatione amplius non audiatur volens probare vel etiam de nouo capitulare super eo super quo data fuit dilatio vt extorqueat cōfessionem partis que est species probationis.ad hoc.ῑ.de non nu.pecu.l.in contractibus.§.illo.Si ergo iudex sine cause cognitione dedit secūdam dilationem vbi non debeat dare:probationes facte infra illā nihil valebunt si prima dilatio fuit perfecta.al's secus:vt.ῑ.eo.siue pars.Nam si dedit quinq; dies cum deberet dare decem ex forma statuti potest sine alio impedimento contingente in prima dare in secunda aliorum quinq; dierum ſm Inno.in.c.vltra tertiam.de testi.ꝛ Barto.hic.ꝛ ex causa vero si fuit impeditus in prima dilatione etiā perfecte data.ꝛ hoc docuit de impedimento.posset dari tertia ꝛ sic plures dilationes cum plena cause cognitione super dicto impedimento.vt.l.oratione.ff.eo.ti.Sed in prima dilatione non requiritur tam magna cause cognitio ȝ sufficit qḋ appareat non calumniose peti.ꝛ ꝙ ad causam faciant testes vel instrumenta quos vel que vult producere ꝛ ꝙ petatur dilatio congrua ſm distantiam locorū.ꝛ ideo videtur ꝙ prima possit dari a iudice non sedente pro tribunali.argu.in.l.noluit.ff.de interro.actio.secus in secunda vel tertia.ꝛ ita intelligatur.l.a procedente.ῑ.eo.ꝛ predicta in ciuili
7 bus.†Sed in criminalibus siue pecuniariis siue corporalibus accusatori dantur due sine magna cause cognitione id est absq; eo ꝙ fuerit impedit⁹.in prima datur secunda si concurrant illa
8 tria de quibus.ṡ.ꝛ accusato dantur tres.vt.d.l.fi.ff.de fer.†Similiter si statutum diceret simpliciter dandam secundā vel tertiam dilationem non requireretur in secunda probatio impedimenti in prima.alias nihil operaretur dispositio statuti.Notandum tamen qḋ probato impedimento nō possent produci nisi testes in quibus fuisset impeditus per.l.admonēdi.ff.de iureiuran.ibi dum dicit quibus solus vsurus sit secundum doc. Item iudex bene posset abbreuiare dilationeȝ[a] postꝙ daretur a lege cum eius ministerio ꝛ etiaȝ prorogare anteꝙ expiret etiā non probato impedimento.ita tenet Ang.in.d.l.fina.ꝛ non meminit de Specu.qui ita singulariter determinat.eo.tit.§.nunc dicamus.ver.ꝛ sunt hec in argumentum.vbi dicit ꝙ secundam dilationem[b] finita prima non debet dare sine magna cause cognitione.ꝛ si dederit non valent probationes facte in ea nec etiā si fuerit vsus his verbis prorogamus ꝛc.quia non debet prorogari dilatio que finita est.sed diceretur de nouo dari.Sed si non erat finita dicitur prorogari.vt.l.sed si manente.ff.de preca.ratio diuersitatis est quia finita dilatione iam est quesitum ius alteri parti ad excludendum volentem probare.vnde non potest iudex sibi ius auferre.sed ante lapsum dilationis nō erat adhuc ius quesitum:vnde facilius potest impedire ne acquiratur.arg.in.l.patre furioso.de his qui sunt sui vel alie.iur.potest etiam ab ipso principio dare maiorem dilationem ꝙ dicat lex vel statutum.causa tamen cognita.ꝛ ita loquuntur ea que not. per Barto.in.l.ij.ff.de re iudic.quando ab ipso principio dat minorem vel maiorem ex quo lex dat cum ministerio suo.Secus si sine ministerio.vt not.gloss.in auṫ.offeratur.super verbo decem dierum.Sed quando dedit talem qualē dixit lex vel statutum si vult postea prorogare videtur ꝙ possit etiam sine magna cause cognitione ſm Specul.in loco preallegato.ꝛ Angel. in.d.l.fi.ꝛ Bal.singulariter in.l.j.in fi.ῑ.quomodo ꝛ quādo iu. qui dicit ꝙ sicut iudex illum quem citauit ad actum ipsius iudicis vt ad sententiā audiendam potest expectare post lapsum termini de benignitate.vt in.c.consuluit.de offi.delega.ita ꝛ illum cui dedit dilationem ad probandum vel allegandum.ꝛ sic ad actum partis non ad actum iudicis.tene mēti quia est optima cautela qḋ pars ante lapsum dilationis si non potest probare impedimentū contingens sine culpa sua facit quod iudex proroget dilationem:quia hoc potest facere etiam altera parte inuita.Sed si esset iam lapsa non posset.Et vidi semel bonam memoriam domini prodocimi facere magnū festum de isto dicto.tamen non allegabat nisi Ange.Ego tamen allego Spe.ꝛ Bar.quos Ange.non allegat.Cetera dic per glo.Bar.ꝛ alios

a ¶Abbreuiare dilationē.Adde gl. ꝛ doc.in.c.pterea. de dilatio.gl.in.c. romana.de ap.li. vj.bar.in.l.ij.ff.de re iudi.doc.ī regula indultū.de reg. iu.lib.vj.

b ¶Secundā dilationē.adde.l.oratione.ff.d fer.glo. mag.in.l.fi.ῑ.e.ti.

in.d.l.fi.ff.eo.

2 ¶Si quis fecit te citari tanꝙ procurator alterius ꝛ tu comparuisti ꝛ petiisti instrumentum mandati an ille poterit petere dilationem ad producendum.

3 Delegatus ꝙ dicatur extraordinarius.

4 Casus in quo probationes possunt fieri sine termino.

5 An impetranti rescriptum incumbat onus probandi narrata in supplicatione esse vera an alteri parti probandi contrariū.

1 Si quando. ¶†Ei qui rescriptum impetrauit ad iudiceȝ delegatum non debet dari dilatio ad rescriptum producendum qꝛ debuit venire instructus.sed ei contra quem impetrauit rescriptum bene debet dari ad impugnādū ipsum rescriptū de surreptione.h.d.nota.ſm intellectum Pe.secūdū quem debet poni ꝙ aliquis impetrauit iudicem delegatū contra te et fecit te citari coram eo cum copia rescripti quem debet inseri in citatorio.vt probatur in auṫ.qui semel.in princ.ῑ.quomodo et quando iu.ibi dum dicit per ipsum aduersarium cognitis ꝛc.ꝛ in.c.ij.de dila.comparuisti ꝛ fecisti produci originale vt possis videre an esset abolitū vel cancellatum vel vitiosuȝ ipse dixit se non portasse secum ꝛ petiit terminum ad producendum.certe debes absolui a citatorio facto nō debet dari ista dilatio sed debet tibi condemnari in expensis litis:iterum debet facere te citari si vult contra te procedere:qꝛ eo ipso videtur cōtumax licet comparuerit in termino qꝛ nō portauit rescriptum originale ex quo fundatur iurisditio iudicis citātis pro qua nō presumitur nisi rescriptum appareat.vt in.c.cum in iure.de offi.dele.sed si coram iudice ordinario non esset contumax ex quo comparuit.si tamen portauit secum libellum vt tibi traderet. sed si non portauit ꝛ peteret terminum ad dandum libellū esset eadem ratio per istam legem qꝛ non deberet dari.ꝛ tu debes absolui a citatione ꝛ illum condēnari tibi in expensis ꝛ faciet post
2 ea iterato te citari.†Et eadem ratio esset in procuratore qui fecit te citari tanꝙ procurator alterius ꝛ comparuisses ꝛ peteres instrumentum mandati:petiit dila.ad producendū omnia ista probantur per istam.l.notabilem.Si autem produxit scriptū delega.bene debet dari tibi terminus ad impugnandum ꝛ probandum de surreptione vel falsitate quia istam habuisti nō cōparendi instructus.Et per hoc patet ratio quia reus potest facere examinari testes ad perpetuam rei memoriam.non senes neq; valitudinarios quia non est in eius potestate quando conueniatur et doceat de iure suo.vt dixi.ṡ.in.l.j.vt nemo inuitus.
3 ¶†In tex.ibi extraordinarium iudicem idest delegati.ꝛ sic nota qḋ delegatus dicitur extraordinarius.quia preter ordinem a iure prefixum impetratur.nam iura prefigunt ordinarios in omnibus locis et coram eis debet quis trahi non coram illis. quia hoc est odiosum trahere quem extra domicilium hoc est
4 prouinciam.vt.ṡ.de iud.auṫ.si vero contigerit.circa fi.¶†In ter.ibi deneganda est.glos.intelligit scilicet ad probandum intentionem in negotio principali.ꝛ sic debet habere secum probationes suas hoc non placet quia primo est fundanda iurisditio delegati ꝛ lit.contest.ꝙ probationes fiant.vnde nō tenetur secum portare nisi intelligas ꝙ etiam post fundatā iurisditionem ꝛ litem conte.debeat facere suas probationes etiam dilatione non data.Et ita quidam intelligūt.ꝛ sic esset hic casus in quo probationes possunt fieri sine dilatione.Item sequeretur ex hoc ꝙ iudex in fin.sue delegationis posset dare diffinitiuam ꝛ absoluere reū a petitione actoris tanꝙ actor non probauerit. vt.l.qui accusare.ṡ.de eden.ꝛ non diceretur lata causa nō cognita.ꝛ hoc odio impetrantis extraordinariū iudicē non sic coram ordinario litigasset ꝛ hoc etiā si non de cōsensu vtriusq; partis esset impetratus.alias terminus prefixus iurisditioni haberet pro termino dato ad probandū ſm Inno.in.c.super eo.de appel.ꝛ dixi in.l.properandum.§.si quidem.super glo.que incipit id est diffinitiue.tene mēti istum notabilem intellectum.¶In text.ibi illi autē.qui hic loquitur quando rescriptum originale
5 fuit productuȝ.¶†In tex.ibi ad probanda precum mēdacia. No.diligenter qꝛ videtur hic probari ꝙ ille qui impetrauit rescriptum ꝛ aliqua narrauit principi non habet necesse probare illa esse vera sed presumuntur vera.ille vero contra quem impetrauit si dicit non esse vera incumbit necessitas probādi ꝙ non sint vera.In contrarium videtur tex.ꝙ ille qui impetrauit habet necesse probare coraȝ iudice delegato.ṡ.de his qui ve.eta.l. ij.ver.ita vt post.ꝛ de rescrip.c.statutū.§.cum vero.circa fi.lib. vj.ibi dū dicit primo quidē iudicij faciat ꝛc.ꝛ qḋ no.in Spe.in §.nunc dicendū.ver.debet autē.ꝛ in addi.Spe.de clāde.despō. de hoc per Cy.ṡ.si cōtra ius vel vtilitatē pub.l.pscriptione.circa fin.ꝛ qḋ habetur in cle.j.de proba.vbi habetur ꝙ si princeps narrat aliqd de facto suo ꝙ ista narratio habet vim pbationis ꝛ de iure.nec posset probari contrarium.Si autem non constat in facto

in facto suo. dic vt ibi no. in glo. ⁊c.
2 ¶ Statutū ꝙ testamentū debeat insinuari infra tantum tps post mortem testatoris: licet nō insinuetur non redditur nullū quando non requirebatur tempore testamenti confecti.

1 Quod fieri. † Ista aut. ponit duo dicta quorum est primus speciale quādo actor trahit reum corā extraordinario iudice scʒ delegato. ⁊ non habet locū quādo coram ordinario. ⁊ istud non habet locū de iure ciuili: qꝛ reus non tenetur sibi respōdere nisi ipe actor prius prestet satisdationē de certa quantitate iudicis arbitrio moderanda ⁊ reo. si ipse actor non prosequat causam. ⁊ glo. intelligit etiā si actor vincat qꝛ foueat iniustam causam. iuxta. l. properandū. §. sinautem ex gestis. ꝯ. de iudi. reo causam prosequente ⁊ actore negligente. nā condemnabitur actor i dicta quātitate reo victo. ⁊ sic est alia pena que sibi vincēti vltra imponitur. de qua in. d. §. sinautem ex gestis. etiā si reus in nullo fuerit lesus. et in hoc differt ab alia de qua in aut. sed libellum. ꝯ. de lit. contesta. vbi cogitur prestare aliā cautionem coram quocūqꝫ iudice agat: sed de contestando litē infra duos menses alias tenet reo ad omne dānum ⁊ interesse. ⁊ est alia cautio de qua in aut. generaliter. de episco. ⁊ cleri. que similiter habet locum coraʒ quocūqꝫ iudice similiter cōmittit dicta cautio si litem ꝓsequatur ⁊ non obtineat. ⁊ hoc odio trahentis reum ad extraordinarium iudicē qd leges abhorrent. vt in aut. de mand. prin. §. sit ibi. colū. iij. Sed iste cautiones ex parte actoris nō sunt in vsu. dicit tamen Alberi. ꝙ nunꝗ vidit exigi. Sed si peteretur deberent prestari. Bart. autē in aut. ⁊ generaliter. dicit ꝙ vidit peti sed non obtinui. aliud dictum non est speciale in iudice delegato: qꝛ idē esset in ordinario videlicet ꝙ si actor sit negligens in prosequendo lite reus prosequens si vult absolui ab instantia iudicij non tenetur ipsum expectare vltra decem dies quibus elapsis potest petere se absolui ab instantia iudicij ⁊ actorē cōdemnari tam in quātitate predicta ꝙ etiā in expensis legitime factis de quibus statur eius iuramento interueniente taxatione iudicis. ⁊ istud in decem diebus nō ponitur hic in tex. sed habetur in corpore vnde sumitur de exhi. reis. §. j. ⁊ istud additur ad aut. qui semel. ꝯ. quō ⁊ quādo iudex. vbi reus tenetur expectare actorē lōgiori tēpore si vult absolui etiam lite non contesta. Sed illa loquitur quādo vult absolui diffinitiue ita ꝙ postea actor non audiatur. ista quādo interlocutorie ab instantia iudicij ꝙ postea actor audiretur. vnde sentiunt doct. ꝙ si corā iudice ordinario reus esset tractus ⁊ actor non prosequeretur litē nec etiam esset lis contesta. si reus vellet absolui ab instantia iudicij non haberet expectare vltra decem dies per illam aut. sic illud dictum habet locum coram ordinario etiam quādo coram delegato. ⁊ est canonizata ista aut. xij. q. ij. §. fi. ⁊ cū ibi not. ¶ In gl. ibi: qd fieri nō debet scʒ vt reus tractus per rescriptum corā extraordinario iudice tenet actori respondere si producat rescriptum vt debet et etiam petitionē suā: prout innuit. l. j. ⁊ sic eaʒ nō corrigit sed add. ¶ In gl. j. ibi: imo tenet. dic quia talis cautio nō prestatur corā principe ante rescriptū impetratum: sed post corā ipso delegato anteꝗ reus cogatur respondere libello: ideo rescriptū tenet: licet cautio prestita non sit per id qd no. in. l. vniuersa. ꝯ. de preci. impe. offe. q. illud quod non requiritur tēpore actus celebrati si post non dicitur de forma actus ⁊ sic eius defectus nō vitiat actum:
2 vt ibi no. † vn̄ si statutum dicat ꝙ testamentuʒ debeat insinuari infra tantum tempus post mortem testatoris: licet non insinuetur non redditur nullum: quia non requirebatur tempore testamenti confecti: vnde non poterat dici de forma cuius defectus vitiat actum.

2 ¶ Si post dilationē datam ad deliberandū an vellet cedere vel contendere procederet iudex ad vlteriora an censeat tacite dilationem reuocare ⁊ an possit eam reuocare expresse.
3 Dilationē datam ad probandum: an iudex possit reuocare.
4 Pendente dilatione ad probandum quid possit iudex facere ⁊ qn̄ possit ad vlteriora procedere.
5 Si erat data reo dilatio decē dierū ad probādum exceptiones dilatorias ⁊ ea pēdente iudex dedit dilationē actori ad ꝓbandum intentionē suam ⁊ reus non probauerit exceptiones suas an valeat dilatio facta actori.
6 Iudex si dedit dilationē reo ad deliberandum an velit cedere vel contendere cū hoc ꝙ si deliberat cōtendere eadē die respondere debeat libello an ista adiectio potuerit fieri.
7 Tempus dilationis est continuum.
8 Si vltima dies dilationis incidit in diem feriatum: an arctat illum cui data fuit cum illa die non possit facere quod fecisset si non fuisset feriata et quid si totum tempus dilationis reperiatur feriatum.
Quod regulariter omne tempus sit continuum

1 Siue pars. † Pēdente dilatiōe iudicis officiū conquiescit. et dilatio data ad probandū est cōtinua. ⁊ in ea cōputant tpa feriarum solenniū vel repentinarū. h. d. ⁊ semp allegatur maxime primū dictū. ⁊ intellige primum dictum quādo iudex in preiudicium dilationis vellet ad vlteriora procedere puta dedit dilationē ad exceptiones dilatorias vel declaratorias probādas quib⁹ proba. non posset ad vlteriora procedi ⁊ hoc nō obstan. ante lapsum dilationis volebat ad vlteriora ꝓcedere: certe nō potest stante dilatione ⁊ ea non reuocata: qꝛ suspensa est eius iurisditio quātum ad hoc ⁊ ideo ꝓcessus quē faceret ipso iure esset nullus: vt in. c. significante. de app. cū cōcor. cum ista. l. ⁊ ipsam declarat ⁊ hoc tenet glo. in. l. j. ff. de fer. super verbo nullius est momenti que dicit idem in dilatione ⁊c. ⁊ ꝓbatur in corpore de exhi. reis. l. susceptio. ibi dū dicit nihil valente ⁊c.
2 † Et idem si post dilationē datam ad deliberandū: an vellet cedere vel cōtendere ⁊ procedere contra reum nec ꝑ istum ꝓcessum censetur dilationē tacite reuocare. Sed si prius reuo-
a caret expresse ꝙ posset: qꝛ datio dilationis[a] est quedam interlocutoria quā iudex reuocare potest: vt in. l. qd iussit. ff. de re iudi. ⁊ ꝓbatur expresse in dilatione expectatoria qd iudex postꝗ eaʒ dedit potest mutare vel tollere: vt in. l. qualē. §. fi. ff. de arbi. tūc posset ad vlteriora procedere qꝛ cessante dilatione cessaret su-
3 spensio. ⁊ hoc vult expresse glo. ij. que incipit ibi. † Quidam tamen dicunt ꝙ per dilationem ad probādū datam reuocare nō possit quasi ei sit quesitū ius cui data est vt probare possit propter ius quesitū non potest interlocutoria reuocari: vt. l. j. §. fi. cum ibi not. ff. de preto. stipu. dic vt. d. l. qd iussit. Si autē iudex vellet ꝓcedere in preiudiciū dilationis nulla ratio esset: qꝛ non posset sicut videmus ꝙ pēdente appellatione nihil dʒ innoua-
b ri[b] verū est in preiudiciū appellatiōis: sed pro executione eius bene posset vt si inhiberetur parti ne aliquid innouet appella-
4 tione pendente: vt in. c. cū teneamur. de appel. † Nam ⁊ si pendente dilatione ad probādum inducerentur testes bene posset iudex eos recipere ⁊ examinare: qꝛ hoc nō tendit in preiudiciū dilationis sed in executionē eius. Et ex predictis etiā sequitur ꝙ super alijs capitulis in quibus non esset data dilatio bene posset procedi si non veniretur cōtra dilationē per ea que not. in. l. creditor. in prin. ff. man. ⁊. j. de rebus cre. l. fi. §. is de presen. in fi. ⁊ in. c. super eo. de appel. ⁊ qd habetur in Spe. e. ti. §. j. ver. sed pone duos. potest etiā procedere iudex qn̄ periculum esset in mora: vt quādo ille cui datur dilatio fugam pararet: vt in. l. ait pretor. §. si deteriorē. que in frau. cre. Itē si finita esset causa dilationis: qꝛ probationes propter quas fiendas data erat facte fuerant ante finem dilationis nisi ille volebat alias probationes facere ⁊ tamen adhuc multū restabat de tpe dilationis. Naʒ censetur finita dilatio. vt. l. a filia. §. alūno. ff. ad trebel. idē si dilatio esset data super actu nullo ⁊ sic esset nulla vel ad probandum id qd probatum non releuabat per id qd no. in. l. cuʒ pater. §. curatores. ff. de lega. ij. ⁊ ibi vide Bar. quid autē si certum erat infra tempus dilationis fieri non posse id ad qd data est ⁊ tamē multum restabat de tempore dic vt no. per glo. in. c.
5 vbi periculum. de elec. li. vj. ⁊ in. c. cōmissa. in prin. eo. ti. † Sed pone data erat dilatio reo decem dierum ad probandum exceptiones dilatorias ⁊ ea pendente iudex dedit dilationeʒ actori ad ꝓbandum intētionem suam si reus nō probauerit exceptiones suas an valeat datio facta actori videtur ꝙ non per illum tex. cōtrarium dic nihil fit in preiudicium dilationis cum illa secūda conferatur in tēpus finite prime. ⁊ tunc incipit. ⁊ ita ha-
6 betur per Bar. in. l. quādiu. la. ij. ff. de acqui. here. † Item pone iudex dedit dilationē reo ad deliberandum: an velit cedere vel contendere cum hoc ꝙ si deliberat contendere eadē die debeat respōdere libello: an ista adiectio potuerit fieri. quidam qd nō per istam legē: qꝛ non debuit cumulari cum dilatione. Et sicut dicūt ꝙ in termino dilationis potest dicere qd deliberauit petere qd iterum citetur ad respondendum libello. Specu. tenet contrarium eo. ti. §. j. v. deliberatorie. circa fi. Idem dicit Alb. se habuisse hanc questionem de facto iudex dedit decem dies parti ad aliquid opponendum vel probandum lapsis quinqꝫ diebus iterum dat sibi octo dies vtrum possit ⁊ quid operetur ⁊ tenet qd possit ⁊ quod isti octo dies incipiunt a fine prime dilationis ⁊ sic post lapsum aliorum quinqꝫ. ⁊ allegat tex. ⁊ quod not. Cy. in. l. fi. de repu. here. ⁊ nō placet. Sed credo qd incipiat statim ⁊ qd videatur potius prorogasse primā dilationē vt ibi debeat finire finitis quinqꝫ diebus duret ꝑ octo. ⁊ illud qd allegat loquitur in alijs terminis in eo qui habebat priuilegium temporis a iure cōi ⁊ postea additur aliud tempus a iudice vel a principe qui nō intēdit tollere primū priuilegiū sed additur ⁊ ideo illa secunda dilatio incipit post lapsuʒ prime circa fin dictum huius legis.
7 ¶ † No. j. ꝙ tempus dilationis est cōtinuū

a ¶ Datio dilationis. Adde ꝙ quelibet dilatio intelligitur esse peremptoria sm Bald. in. c. j. in fi. quo tpe miles inuestib⁹ feu. Doc. in. c. j. de ele. li. vj. hoc verū nisi subsit vltimū impedimētū qꝛ tunc nō intelligitur peremptoria secūdū Bal. i. c. fi. de ꝓhi. feu. aliena. per lotha. in vsibus feu.

b ¶ Dʒ innouari. adde glos. summe ij. q. vj. ⁊ an pendēte appella. a quo possit se intromittere de his q̄ tendunt ad faciliorē exitum appellationis. vide in ca. cum inter. de ma. ⁊ obe. et per Inno. ⁊ doc. in. c. constitutus. et. c. qua fronte de app. tex. in clemē. quādiu. ꝺ appel. Fallit qn̄ cā est sic mera ꝙ sine cā appellationis expediri non pōt. ꝑ tex. in. c. solicitudinē. ꝺ appel.

a ¶ Tpe feriato. Adde glo. in.c.fi. de fer.glo.in.c.cupiētes.in.§.fi per xx.in ṽ. comparere.de elect.lib.vj. Inno.ꝛ Hosti.in c. licꝫ.c. cām. et.c. vltra tertiā.de testi.doct.in.c.ij. de concess.preben.

a vt etiam currat tēpore feriato^a siue sint ferie solēnes siue repentine.dicit tamen Albe.hoc secundo casu licet dilatio currat tamen restituitur in integrum ille cui data fuit per.l. sed et si per pretorē.§.si ferie.ff.qui.ex cau.maio.Spec.mouet istud dubiū quem ipse non allegat in.§.fi.eo.tit.ante fi.ꝛ dicit quosdam tenere contrarium per illū text.mihi videtur dicendum ꝙ si tēps dilationis fuit finitum durantibus ferijs repentinis quas ille prouidere non potuit vera sit prima opinio.Sed si nō fuit finitum durantibus ferijs ꝛ habuit tempus faciendi qđ facere debeat tunc vera sit secunda opi.qꝛ nō subesset iusta causa peten-
8 di restitutionem.¶†Ultimo quero quid si vltima dies dilationis incidit in diem feriatum an arctat illum cui data fuit cū illa die non possit facere qđ fecisset si non fuisset feriata.Inno. tenet ꝙ non arctat ꝛ sic dilatio erat nulla. Alij dicunt contrarium qꝛ saltem debet hoc facere die sequēti.Alij dicunt ꝙ imo die precedenti nō feriata.de his vide per Cy.j̃.ti.proxi.l.fi. ꝛ in Specu.de citatione.§.j.ver.item obijcitur ꝙ citatio.ꝛ de dila. §.j.ver.sed pone.el.j.Et adde ꝙ omne tēpus est cōtinuū regulariter:vt nō deducantur tempora feriata:vt no.per glos.ff.de diuer.ꝛ tēpo.prescri.super rubrica.Et circa hoc vide bonū tex. qui videtur probare ꝙ debeat prius expedire actum die precedenti:quando vltima dies dilationis est feriata:vt.l.ij. in fi.de tēpo.appel.ꝛibi per Bar.de hoc articulo.Sed pone ꝙ totum tēpus dilationis reperitur feriatum:puta in sabbato oliuarū proposuit quis exceptionē et sibi sit dilatio data.xv.dierum.et omnes illi quindecim dies immediate sequētes sint feriati:vt in ti.proxi.l.omnes.cum.l.seq. Bal.mouit istud dubiū in.l.si quādo.j̃.de testi.in.iij.q.ꝛ alleg.Hosti.ꝛ do.An.in.c.licet cām. de probatio.ꝙ tunc non habeat locum illa lex in fi. qꝛ quando tēpus feriatum absorberet totam dilationē vel maiorē partē non incipit currere dilatio nisi finitis ferijs vel tēpus feriatum deducitur de dilatione.Alij dicūt qđ sibi imputet qui se tantū arctauit ad proponendum exceptionem.qꝛ hoc euenire prospicere debet:vt.l.si quis.§.j.ff.locati.ꝛ quia non succurrit ei qui se arctauit.l.ij.§.si quis in iudicio.ff.si quis cau.dicvt ibi no.p Bar.qui etiā alia dicit circa hoc ꝛest pulchra questio de eo no. qđ hic tangit prima glos.an dilatio possit per iudicem arctari quādo tempus est a lege vel statuto et an elongari. vide Cy.in aut.qui semel.vbi recitat plures opi.ꝛ Dyn.in rubri.indultū. de reg.iur.ꝛ glo.ordi.in aut.de exhi.re.§.sancimus.in glo. que incipit nunquid ꝛc.ꝛ Bar.in.l.ij. de re iudi.

2 ¶ Dilatio pma an possit dari iudice nō sedēte ꝑ tribunali. Iudex si absente reo ex officio dat actori dilationē ad ꝓbandū quā actor recusat accipere dicēs ꝙ reus nō est presens et iudex dicat ꝙ faciet eū ratificare an secuta ratificatione valeat.
3 Dilatio non datur nisi postulanti et quādo etiā ex officio non postulanti.
Verbum de plano quid importet.
4 Super emergenti est pronuntiandum ꝛ quid si non fuit pronuntiatum sed ad vlteriora processum.

1 A procedente.†Que cause cognitionem desiderant debent expediri iudice sedente pro tribunali ꝛ super emergenti est pronuntiandum.h.d.Barto.ꝛsemper allegatur.¶ In tex.ibi: a procedente.i.deambulante non sedente pro tribunali:vt.j.colligitur in verbo sed concedēte magis ꝛc. Quidam dicunt ꝙ quando est in loco vbi consueuit sedere pro tribunali: vt in sala palatij: licet non sedeat ad banchum: sed deambulet potest actum expedire.ad istam opi. videtur sequi Spe.de dila.§.j.ante fi.et Albe.hic cōmuniter tenet contrariū per istū tex.ꝛ per.l.si diuus.ff.de in integ.resti.et.s̃.de offi.ciui. iudi.in.l.j.ꝛ in aut.de iudi.§.sedebunt.ꝛ not.in.c.fi.de re iudi. lib.vj.si tamen staret supra banchum in quo solet sedere lꝫ non
2 sederet sed staret rect⁹ posset tolerari alia opi.¶†In text.ibi dilationem.Bar.intelligit de.ij.ꝛ.iij.ꝛ reliquis que danť cum magna cause cognitione ꝛ requiriť partis presentia.sed prima in qua non requiritur partis presentia:nec tanta cause cognitio bene posset dari iudice non sedente pro tribunali sꝫ deambulante per palatium.secus si extra.arg.in.l.voluit.ff.de inter. act.Spec.tamen disputat eo.titu.§.nunc videamus. si absente reo ex officio dat actori dilationem ad probandum et actor recuset accipere dicens ꝙ reus non est presens.iudex autem dicit ꝙ faciet eum ratificare:an secuta ratificatione valeat:vt sic excludatur actor si non probauit ꝛ facit plures rationes pro et contra. finaliter tenet ꝙ valet.ꝛ ita dicit sibi fuisse responsum a
3 pluribus peritis.¶†In tex.ibi:postulari.No.ergo ꝙ dilatio non datur nisi postulanti.Sed vt dixi in.l.j.non postulanti potest dari ex officio si iudex videt imminere tēpus instantie:al's non procederet dictum Spec.de quo proxime dixi.¶ In text. ibi:si vtraqꝫ parte presente.Naꝫ si altera pars esset absens etiā

si iudex sederet pro tribunali non deberet dare dilationem requirentem cause cognitionem nisi parte citata ad contradicendum si vult ꝛ si daretur nō valeret:vt dixi in.l.j.s̃.eodē.¶ In text.ibi:non interpellatione plenaria.i.cum iudex non sedit in alio pro tribunali sed per palatium deambulat.et nota istud verbum ad intellectum illorum verborum summarie ꝛ de plano:quia illud verbum de plano importat vt nō teneatur sedere pro tribunali sed ambulādo possit procedere ꝛ causam expe-
4 dire:vt in clemen.sepe.de verbo.signi.¶†In tex.ibi: vt si forte dilationis petitio fuerit improbata:subaudi a parte aduersa contradicente ꝙ non debet dari:qꝛ iam habuit vnam et non probauit nec impedita fuit.vt.l.j.s̃.eod.ꝛ petens dicebat contrarium.vnde iudex hanc differentiam et questionē que vertiť: an sit danda vel non debet per suam sententiā interlocutoriam terminare pronuntiando dandam esse vel nō.Et postꝙ̄ pnuntiauerit esse dandā debet dare non prius.ꝛ hoc est qđ sequiť suscepta.q.ꝛc.vnde allegatur ꝙ super emergenti est pronuntiandum:sed si non fuit pronuntiatū ꝛ ad vlteriora ꝓcessum:dicvt dixi in.l.j.s̃.de ordi.iudi.et vide istam legē canonizatā.iij.q.iij. §.spatium.ꝛ.§.inducie.glo.que sunt hic sunt expedite.

2 ¶ Causa si cōmittiť alteri cōsulenda ꝙ consultor nō debeat recipere aliquas ꝓbationes vel instrumēta vel scripturas nisi illa que sibi fuerunt missa per iudicem in sacculo.
An talis relatio vel missio habeat vim cōclusionis in causa si non erat conclusum.
3 An iudex qui misit possit aliqua de nouo recipere et an possit talem commissionē vel relationem reuocare ꝛ per seipsum causam terminare.
4 Ad validitatē processus vel sententie an sit necessarium ꝙ ex actis appareat fuisse statutū terminum ad probandum.
5 In causa que vertitur coram papa an detur dilatio ad probādum extra curiam.
6 Delegatus debet seruare in producendo illum modum ꝛ ordinem quem deberet seruare delegans.

Cum a nobis.†In causa appellationis que vertitur coraꝫ principe non datur dilatio ad probandum siue per seipsum cognoscat siue per alium cui per rescriptū commisit.h.d.ſm primam lectu.glos.Sed glo.eam reprobat: quia contra naturalem equitatem cum in causa appellationis ita sit requirenda veritas sicut in causa principali ꝛ sicut p inferiorem a principe ita ꝛ per principem.ꝛideo ſm aliam lectu.
1 Ioan.h.d.in causa deuoluta ad principem per relationē inferioris iudicis:qꝛ illa relatio non fit nisi causa plene examinata et instructa.ꝛ post conclusionem siue cognoscatur per principē siue per delegatum ab eo non datur dilatio ad probanduꝫ nec admittuntur testes vel instrumenta coram principe vel eius delegato.h.d.Et istam lectu.approbat glo.in.l.fin.ff.de ferijs.
2 circa fi.glo.mag.ꝛ in.l.j.§.j.ff.de appel.†Et per hoc dicunt doctores ꝙ si causa per iudicem cōmittitur alteri consulenda ꝙ consultor non debet recipere aliquas probationes vel instrumenta vel scripturas nisi illa que sibi fuerunt missa per iudicem in sacculo vt moris est:qꝛ non cōmittitur consulenda nisi postꝙ̄ omnia coraꝫ iudice gesta sunt.Et hoc no.pro eo quod dixi ſm Bal.in aut.iubemus.de iudi.Nam aut erat conclusum in causa:ꝛ tunc nihil de nouo recipitur etiam per iudicem:vt in.c. pastoralis.de cau.pos.ꝛ proprie.nisi ex magna causa iudex reuocet conclusionem:vt producantur instrumenta que dicūtur de nouo reperta vel testes qui prius non potuerūt haberi.ita seruatur in romana curia:vel si non fuerat expresse conclusum. dicunt quidam ꝙ talis relatio vel missio ad consilium sapientis habet vim conclusionis:maxime quando fit de consensu par-
3 tium vel ex forma statuti.¶†Adde ꝙ postꝙ̄ missa est ad cōsilium sapientis vel relatio missa est ad superiorem vt rescribat que sentētia dari debeat de iure:nec ipse iudex qui misit debet aliqua de nouo recipere:vt est text.ſm vnam lectu.j̃.de appel. l.ex illo tempore.quam Barto.ibi multum singulariter notat. posset tamen iudex illam cōmissionem vel relationem reuocare:ꝛ non expectare consiliū vel responsum sed per seipsum causam terminare si sponte ꝛ non ex necessitate misit ad consilium vt est tex.in.l.ad principem.ꝛ ibi no.per Bar.ff.de app.Secus si ex necessitate statuti.Sit tamen cautus vt primo reuocet et postea procedat vel pronūtiet: qꝛ stante relatione vel missione ad consilium suspensa est eius iurisditio sicut per appellationem vel recusationem:vt in.c.legitima.cum ibi nota.in nouel. li.vj.de appella.j̃.de relatio.l.vnica.ꝛ quod dixi in.l.siue pars. s̃.eo.in.ij.glo.¶ In tex.ibi:rescriptum subaudi committendo causam alteri:siue erat causa appellatiōis siue principalis que
4 per relationem iudicis deuoluta erat ad principem.¶†In tex.ibi:siue sit primo iudicio petita dilatio:subaudi ꝛ concessa
siue petita

siue petita ꝛ non concessa: vt sequitur in versi. siue. item siue nec petita nec concessa: vt sequitur in ver. siue nec. ¶ Et sic no. ẜm Bal. nõ esse necessariũ ad validitatẽ processus vel sententie ꝙ ex actis appareat fuisse statutum terminũ ad probãdum: imo etiã si nõ appareat potest ferri diffinitiua: vt hic patet. si tamẽ non est lata nõ videtur plene de causa cognitũ: vt not. in. l. ppe randum. §. si quidem. Sed si hoc est videtur ꝙ non valeat snia in qua requiritur plena cause cognitio per ea que not. p Bart. in. l. prolatã. circa fi. j. de senten. Breuiter oportet intelligere di ctũ Bal. qñ nõ apparet precipitanter latã fuisse seu subito: sed transiuerat tẽpus instantie. Si autẽ subito taliter ꝙ probatio nes verisimiliter nõ data dilatione fieri nõ potuerãt tunc pce dit qõ dixi. ꝛ ita loquitur dictũ bar. in. l. prolatã. bene facit text. in. c. cũ ex literis. de resti. in integ. circa fi. ꝛ gl. ordi. in. l. necnon. §. seruus. seu in. l. sed si per pretorem. quib. ex cau. ma. que dicit ꝙ in breui tempore non presumitur de causa plene discussum.
5 ¶ † In tex. ibi: eam dare non licebit. dicit hic Albe. per istum
a text. seruari in curia ꝙ in causa que vertitur coram papa[a] non datur dilatio ad probandũ extra curiã: sed solũ in curia. tamen ẜm lec. Joã. ista. l. non pbat: qꝛ loquitur in causa trasmissa ad eum instructa in qua habet respõdere vel iudicare ex actis ibi transmissis. Sed illud qõ dicit Albe. habet locũ in causa non instructa: ꝛ sic princeps deberet velle instructionẽ etiam extra
6 curiã: vt veritati locus sit. ff. de pba. l. si. ꝛ. š. de edẽ. l. ij. ¶ † In tex. ibi: qꝛ nec in iudicijs cognitionũ nostrarũ ꝛc. No. ꝙ delega tus debet seruare in procedendo illũ modũ et ordinem quẽ de beret seruare delegans: ꝙ tene menti. Et ideo si esset causa in qua pcederet summarie ꝛ de plano eodem modo debet proce dere delegatus. bene facit. c. super literis. de rescrip. circa fin. et l. j. circa fi. ff. de offi. prefec. preto. ¶ In glo. j. ibi: magis autem contradicit equitas naturalis. dic qꝛ in causa principali dãda est dilatio ad reperiendũ veritatẽ. ita ꝛ in causa appellationis ꝛ sicut coram alio iudice et ita corã imperatore vel ei cõmissa rio. ¶ In glos. ibi: ꝙ iudex examinata causa. dic precedens lo quitur qñ causa non examinata deuoluta est ad principem per appellationẽ tantũ non per relationẽ: qꝛ relatio non debet fieri nisi post examinationem: vt sequitur in glos. ¶ In fi. gl. ibi: sic ꝛ hodie corrigetur. s. inquãtum permittebatur olim ferre prin cipi qñ iudex dubitabat in iure vel se insufficientem sentiebat: cum hoc fieri non debet cũ possit habere instructiones ab alijs iurisperitis vel a suis accessoribus: vnde non debet molestare principẽ qui alijs maioribus est occupatus. ꝛ hoc voluit tex. in aut. vt iudices non expectent sacras iussiones.

1
Inter priuatos. † In causis fiscali bus dãtur dilatio nes sicut in alijs. h. d. Intellige tam fisco ꝙ̃ alteri li tiganti: tamen in fisco videbatur contrarium fauore fisci: sed imperator non vult alicui facere iniuriã pter fauorẽ fisci: vt. j. de cad. tol. circa fi. ꝛ de secũ. nup. l. j. ibi: dũ dicit ne fisci videamur habere rationẽ: non tamen currit tempus instantie: vt. l. properandum. qõ intelligo fisco agente: qꝛ sibi curreret. et hoc bene potuit induci sine iniuria alterius. Nã posito ꝙ cur reret non perderet fiscus ius suũ sed iterato posset agere. Sed si priuatus agit contra fiscum non debet esse deterioris condi tionis fiscus ꝙ̃ esset alius priuatus contra quẽ ageretur nec id qõ est introductum in eius fauorẽ debet conuerti in eius preiu dicium. ita limito ꝛ intelligo. l. properandum. dum dicit excep. tantũmodo causis ꝛc.
2 ☞ Quando lex vel statutum per lapsum dilationis aliquid statueret de nouo vt ꝙ bannitus habeatur pro confesso si non cõparuerit ꝛ defensiones suas nõ fecerit tunc ad illum effectum inducendum vel tollendum iudex nullum habet arbitriũ sed debet seruari forma a statuto tradita.

1
Nec de statu. † Tempus a lege statutũ in dilationibus dãdis p pter magnitudinem cause non augetur. h. d. Tene menti nota ꝙ quantũcũꝙ causa sit magna vel ma gni preiudicij istud solũ non est iusta causa elongandi vel dan di plures dilationes ꝙ̃ dari debeant: imo elapsa prima dila tione esset quis exclusus cũ sit peremptoria: vt. l. j. š. co. circa fi. nisi pbetur impedimẽtũ in prima: maxime qñ esset illatum ab altera parte propter suas cauillationes: vt. l. si cum ipse. ff. de
2 execu. tut. ꝛ. l. intra vtile. ff. de mino. † Adde dicit Bal. notabili ter in aut. iubemus. circa fi. š. de indi. ꝙ si statutũ prefigeret cer tum tempus: puta ꝙ bannito assignẽtur octo dies infra quos si non cõparuerit et defensiones suas non fecerit habeatur pro confesso: non posset tunc iudex abbreuiare vel prorogare termi num quantum ad effectum ꝙ habeatur pro confesso. sed debet seruari forma statuti licet ministerio eius assignetur dicta dila tio: vñ si minoraret: puta ꝙ cõpareat infra. v. dies: nõ tñ ipsis elapsis habeatur pro cõfesso ꝛ econuerso si elongaret: nõ esset necesse expectare nisi lapsus octo dierũ. ad hoc vt habeat pcõ fesso: nec isto casu procedũt opi. que no. per Bar. in. d. l. ij. de re iudi. ꝛ per Cy. in aut. qui semel. qõ perpetuo tene mẽti: qꝛ mul tum declarat istum articulũ quãdo lex vel statutũ per lapsum dilationis aliquid statueret de nouo: qꝛ tũc ad illum effectum inducendum vel tollendum iudex nullũ habet arbitrium: sed debet seruari forma a statuto tradita.

¶ De ferijs. Rubrica.

¶ Quia ferie differũt cognitionẽ totius cause sicut dila. diffe runt in illis articulis in quibus dantur: vt in. l. siue pars. š. eo. titu. pri. vnde post illum cõgrue subijcitur iste: sed in. ff. habẽt
1 vnus tñ titu. s. de ferijs ꝛ dila. † Et quedã sunt solẽnes[b] quedã
b repentine. Solẽnes sunt ferie ordinarie. ꝛ iste sunt duplices vel inducte in reuerentiã dei vel sanctorum. vt. j. eo. l. oẽs. ꝛ. l. fi. quib[9]
c nõ possunt partes renũtiare. Quedam ob necessitates hoim[c] vt messiũ vel vindemiarum. ꝛ istis bene possunt renuntiare: vt
d habetur in. l. in feriatis. ff. e. per statutum.[d] tamẽ bene possunt tolli ferie inducte ĩ honorẽ dei: vt patet ex no. per glos. in eo. tit. l. quadraginta. Et iste dicunt ordinarie: qꝛ semper sunt vnifor
e mes. Quedã vero dicunt repẽtine[e] que inducunt propter rem prospere gestã vel ex alijs causis. ꝛ iste non possunt ita preuide ri. ideo prebẽt causam resti. in inte. si propter eas quis cecidit ab act. sua: qꝛ nõ potuit eam exercere: vt in. l. sed si pretorẽ. §. fe rie. ff. qui. ex cau. ma. sed ordinarie non: qꝛ preuideri potuerunt vt ibi habetur. In quibusdã tamẽ equiparant: vt in. l. j. huius titu. ad quem veniamus.
2 ☞ Libellus appellatorius in quo petit pronũtiari bene ap pellatũ ꝛ male iudicatũ ꝙ possit produci die feriato ꝛ an dicat actus iudiciarius ꝛ quid de libello prime cause.

Appellatio potest interponi die feriato in honorem dei.

1
Quoniam. † Tempore feriarũ solen nium vel repentinarũ cur rit tps appel. ꝛ etiam appel. prosequẽde. ꝛ sic de c tali tpe non deducuntur dies feriati. Quantuꝫ ad primũ de tpe interponende appel. est claruꝫ
2 qꝛ † appellatio potest interponi etiam tpe feria d
f to[f] in honorẽ dei qꝛ nõ est actus iudiciarius cum fiat cuꝫ parte nec pars potest ei cõtradicere. ideo tpe feriato potest porrigi li bellus appellatorius corã iudice a quo in quo interponit ap pella. ꝛ corã iudice ad quẽ licet ille non sit necessarius. vt not. Bar. in. l. j. §. libelli. ff. de app. tamẽ sicut libellus cõuẽtionalis in prima causa potest pduci tpe feriato rõne predicta: vt in. l. miles. §. sexaginta. ff. de adulte. ita ꝛ libellus appellatorius in quo appellans petit pnuntiari bene appellatũ et male iudica tum qꝛ vt dixi cũ iste actus non gerat cũ patre: nec si necessaria partis citatio ad pductionẽ libelli licet sit necessaria quãtũ ad effectũ procedẽdi ad vlteriora nõ potest dici actus iudiciarius e licet corã iudice gerat qꝛ est voluntarie iurisditionis nõ cõten tiose: vt. j. eo. l. actus. quãtum vero ad tps psequende appel. vt est annus ꝛ ex causa bienniũ: cũ psecutio non possit fieri tpe fe riato. videbat ꝙ illud tps deberet deduci de tpe prosequende appel. Contrariũ est verũ qꝛ tempus illud est cõtinuũ sicut nõ deducitur de tẽpore dila. vt. l. siue pars. š. tit. j. et in vtroꝙ erat maior ratio in tẽpore feriarũ repentinarũ que non potuerunt f preuideri: illud dubiũ tollit ista. l. ꝙ hoc nõ obst. õducitur. iste est verus intellect[9]. ¶ In tex. ibi: sine additamento vult dicere ꝙ tẽpus prefixum ad appel. prosequẽdã nõ auget pter istas ferias repentinas: nec suspendunt eius cursus: vt ipsis duran tibus nõ currat. ¶ In gl. ibi: vel dic tu dic clare ꝙ volebat sci re iste verinus vtrũ sicut tẽpore feriarum solẽniũ currit tẽpus appel. prosequende ita ꝛ tẽpore feriarum repẽtinarũ: qꝛ maior ratio videbatur in illis ꝙ non currant.

1
Omnes. † Dies dominica est feriata in oĩ bus preterꝙ̃ in opere rusticali. vi detur ergo ꝙ laboratores et comitatiui possint la borare sine peccato diebus dominicis. sed restringe istam legẽ per rationem quam assignat videlicet cum immineat necessitas ꝛ periculum in mora: vt contingit tempore sementis vel vindemiarum propter pluuias quãdo nõ potest seminari: ꝛ postea die dñico est tempus clarum licitum est illa die semi nare: qꝛ tempus seminandi transit.
2 ☞ Que carent nomine carent effectu ꝛ que sunt nulla nec no men habere merentur.

1
Nullo. † Ferie repentine non inducuntur per inferiorem a principe ꝛ si indu cantur non valent nec merentur habere nomen fe
2 riarum: nec etiã effectum. h. d. † et semper allegatur

a ¶ Corã papa. ad de an dilatiõe da ta p papã possit moderari p infe riorẽ. vide gl. in. c. latorẽ. xxxij. qõ. ij. glo. in. c. tpa. xxvi. q. vij. Do. in. c. ad hoc. el. ij. õ appel.
b ¶ Solẽnes. adde doc. in. c. fin. extra eo. tit. ꝛ Spe. eod. ti. in. §. j.
c ¶ Hoim. Adde Spec. eod. tit. j. §. nunc dicamus.
d ¶ Per statutuꝫ. Adde an ferijs in troductis p statu tũ possent partes renũtiare. vide p Bal. in. l. j. in. §. j. ff. eo. ti. ꝛ per Ale. de imo. cõsi. ccxij. inci. viso ꝛ oppor tune discusso. i. ij. volu.
e ¶ Repẽtine. Ad de an istis ferijs repentinis possit renũtiari. vide in l. sed ꝛ si. l. §. si ferie ff. ex q. cau. ma. ꝛ Spe. ĩ ti. õ fe. in fi.
f ¶ Tẽpore feria to. Adde gl. i. c. fi. extra eod. ti. c. ap pellatio. õ appel. li. vj. An. de bu. et Joã. de imo. in. c. preterea. de dila. bar. i. l. j. §. dies. ff. qñ ap. fit. ꝛ bar. j. l. diuus. ff. de fe.

a ¶ Snia nulla ad a de an snia nulla validata p rescriptū pape nocet tertio vid. Fel. i. c. quis. in fin. vlti. colū. de re iud.

b ¶ Si in compromisso dicat. adde doc. i. l. si feriatis. ff. de arbi. Spe. in ti. de arbi. in. §. sequitur. ver. in forma. doct. in c. j. de fer. Anto. de but. in ca. qntauallis. de iureiuran.

q que carent nomine carent effectu: et que sunt nulla: nec nomen habere merentur: vnde sententia nulla[a] non meretur dici sententia: vt. l. ij. j. de senten. ex peri. re. facit. j. de inoffi. testa. l. si. & de capi. dimi. l. tutelas.

Publicas. †Cause publice & etiā pistorū possūt tractari tēpore feriato. h. d. sunt & alie plures de quibus in. l. ij. ff. eo. Item executio snīe potest fieri tempore feriato ob necessitates hominū: vt in. c. fi. extra de iud.

2 ¶ Per statutum non potest fieri q dies dominica nō sit feriata & quid in alijs diebus festiuis.

1 Quadraginta. †Tēpore quadragesimali nō debent iura reddi in causis. h. d. Et glo. dicit q non seruatur de cōsuetudine & sic per cōsuetudinē & statuta possunt tolli ferie inducte in honorem dei fallit sm quosdā in diebus dominicis in quibus aliqua specialia seruant: vt. j. eo. l. fi. cum gl. j. l. fi vt proponis. j. quomodo & qn iu. videtur dicere q illa que statuunt in die dnīca locum habent in alijs dieb9 festiuis de quibus loquitur. l. seq. & sic nō fit speciale in die dnīca. Nam cum iste ferie inducantur istis diebus per. l. scriptam: & al's nō haberent locū si nō fuissent inducte. Sed si statutum potest tollere. l. scriptā in suo territorio: poterit etiā tollere istas ferias: licet priuati p pactū nō possint ei renuntiare lz aliqua possunt fieri per statutū que nō per pactū. lz glos. videatur contrarium innuere. j. de decre. decu. super rub. lib. x. vel. xj. de hoc tamē dic vt in. l. nō impossibile. ff. de pact. & qd hic dicitur quadraginta diebus habuit respectū ad illos quibus ieiunat. nā cōputatis dnīcis qb9 nō ieiunat sunt. xlvj. de ɔse. dis. v. c. qdragesima. vel dic & ista est veritas: †q aut loquimur de die dnīca & nō potest

2 fieri per statutū q nō sit feriata: q succedit loco sabbati qd per legē diuinā vete. testa. erat feriatū: iuxta illud sabbata sanctifices. & nulla lex humana etiam imperialis potest tollere legē diuinam. vt etiā no. in materia statutoꝝ per Bar. in. l. oēs populi. q non valet statutū cōtra legē diuinā: aut loquimur de alijs diebus festiuis: & tūc aut sunt feriati de iure cano. et idē q licet per statutū laicoꝝ possit tolli inscīui. in eoꝝ territorio: q hoc fit autoritate legis: vt. d. l. oēs populi. non sic ius cano. qd imitatur diuinū: q nullus canon dat laicis potestatē hoc faciēdi. & q in his que respiciunt cultū diuinū seu peccatū leges imperiales nō dedignant sacros canones imitari: vt in aut. de eccle. ti. multominus statuta terrarū que sunt minoris autoritatis: aut de iure cano. nō reperiuntur feriati: & tūc licet essent feriati de iure ciuili qd tamen nō credo reperiri: q oēs sunt feriati de iure ciuili: vt. l. seq. & l. fi. sunt etiā de iure cano. & plures alij: vt patet in. c. fin. extra eo. tū posito q reperirent si essent feriati ex forma statuti: tūc bene posset fieri p aliud statutū q non essent feriati: q leges ciuiles et etiā statuta bene possūt tolli p aliud statutū in territorio statuentium: vt. d. l. oēs populi. & ita refert Albe. se cōsuluisse cū magnis & valentissimis viris qui remanserunt in hac conclusione &c.

2 ¶ Ferie messium & ferie vindemiarū debent durare per vnū mensem pro qualibet earum.

3 Quod tales dies sint feriati ob necessitates hominum et eis possit renuntiari: non sic feriatis in honorem dei: nec etiam ferijs repentinis.

4 In hebdomada sancta & sequenti post pascha non debent reddi iura: nec debent fieri executiones nec capi debitores vt hic. & vide nume. 8.

5 Festum paschatis resurrectionis quare sit maius q festum natiuitatis domini.

6 Si in cōpromisso dicatur q possit procedere diebus feriatis & non feriatis de quibus feriatis intelligatur.

Transactiones et pacta quod non prohibeantur fieri diebus festiuis.

7 Statutū q de delicto cōmisso in dieb9 paschalib9 imponatur maior pena vel q nō possit diminui pena ppter pacē quomodo intelligatur illud verbū in diebus paschalibus.

8 Executio snīe vel instrumenti nō potest fieri tpe feriato in honorem dei: secus si ob necessitates hominum.

1 Omnes. †Lex ista ponit regulā q omnes dies sint iuridici & reddantur iura. Item exceptionem. quia excipit multos dies quos vult esse feriatos tam ob honorē dei q ob necessitates hominū & alij addunt in. c. fi. extra eo. & est regula q ille qui asserit talē diē esse vel fuisse iuridicū habet iurisditionē suam fundatā nisi probet cōtrariū. ¶ In text. ibi: geminis. i. duob9. vno i estate altero in vindemia. ¶ In text. ibi: mitigādis. sup. et fructibus messium eligendis vt in sequenti. ¶ †No. ergo q

2 ferie messium & ferie vindemiarū debent durare p vnū mēsem quelibet earū: sed qn incipiat hoc non habetur sed in singulis

3 locis sunt statuta de hoc. ¶ †Itē dic isti sunt feriati ob necessitates hominū & eis potest renuntiari nō sic feriatis in honorē dei: nec etiā ferijs repentinis potest renuntiari. sm Do. q non fauore priuatoꝝ sed publico sunt inuente. ¶ In tex. ibi: calendarum quoq Januariarū cōsue. dies. hoc non erat olim propter reuerentiam dei: sed q principium anni dies calendarum Januarij dūtaxat est feriatus ob reuerentiam dei. & sic not. ritum christianoꝝ annum incipere in calendis Januarij. et sic est primus mensis anni. sed apud Hebreos est. x. mēsis. ¶ In text. ibi. his adijcimus. isti dies nō sunt hodie in vsu: nec etiam sciuntur propter magnā declinationē istarū ciuitatum que de summo venerunt ad infimum. ¶ In tex. ibi: sacros quoq. No.

4 hic: iuncto fine †q in hebdomada sancta & in sequenti post pascha non debent reddi iura: nec debent fieri executiones instrumentoꝝ vel sentētiarū & sic nō possunt capi debitores p debi

5 tis publicis vel priuatis. ¶ †In tex. ibi: dies etiam natalis. s. Jesu christi. & no. q non dicit de septem precedētibus & septem sequentibus sicut dicit in preceden. ver. die pasche. et sic dicunt quidā hic pbari q festū pasche resurrectionis est maius q festum natiuitatis dnī. nec mirum: q nasci est naturale in oībus: sed resurgere est miraculū & diuinū: tamen de iure cano. etiam sequētes dies & sancti Stephani: Joannis euāgeliste. & Inno. & sancti Siluestri. vt habet extra eo. c. fin. & xv. q. iij. c. placita. et de festo pasche. vide plura in tex. & gl. p Archi. de cōse. dis. iij.

6 c. celebritate. ¶ †In tex. ibi: arbitros. qd ergo si in cōpromisso

b so dicatur[b] q possit procedere diebus feriatis et nō feriatis vt cōiter dicit. dic q debet intelligi de feriatis ob necessitates hominū nō ob reuerentiā dei per istū tex. & hoc de arbitris qui habent pnuntiare de iure. de quibus dic: vt. l. si feriatis. ff. de arbi. lz arbitratores possunt procedere etiā dieb9 feriatis in honorē dei: posito etiā q non esset dictū expresse in cōpromisso: q arbitramentū est quedā transactio: vt dixi in aut. si vero. §. de iudi. & trāsactiones & pacta nō prohibent fieri diebus festiuis: vt. j.

7 eo. l. fina. ¶ †In text. ibi: in. xv. autē paschalib9 dieb9. Querit Ja. but. si statutū dicat q de delicto cōmisso in dieb9 paschalibus imponat maior pena. vel q non possit diminui pena propter pacē quomodo intelligit illud verbū in dieb9 paschalib9: an de die pasche cū duob9 sequentib9: an vero cū septē precedētibus & septē sequentib9. ista pars videt verior per istū tex. sed nō placet: q expresse dicit. xv. sed dicit dieb9 paschalib9. vñ vi

8 detur prima pars verior sm cōem vsum loquendi. †No. etiam hic q executio sententie vel instrumenti non potest fieri tēpore feriato in honorē dei. secus si ob necessitates hominū: vt est casus sm vnū intellectū in. c. fi. extra de iudi. Et sic poterunt capi debitores pro executione instrumenti habentis paratam executionē ex forma statuti si tamē periculū esset in mora: q parat fugā posset capi etiā die dnīca: vt no. glo. ij. in fi. s. eo. que semp allegatur: & est notabilis.

2 ¶ Quis dicat actus cōtentiose vel voluntarie iurisditionis.

3 De manumissionibus & emācipationibus cōficiunt acta corā iudice & de adoptione & de cunctis alijs pertinentib9 ad legitimationē personarum & debent remanere in publico loco.

Quid in interpositione decreti super alienationibus rerum minorum.

1 Actus omnes. †Actus contentiose iurisditionis non possunt fieri tempore feriato. secus si sint iurisdi. voluntarie. h. d. †Contentiose dicitur qn requirit partis

2 citatio & admittitur contradictio: sed volūtarie quādo nullus habet citari: nec admittitur contradictio alicuius precedentis interesse: ideo miror de. j. q. quā format hic docto. Et videntur dubitare quādo iudex interponit decretum in alienatione bonorum minoris. an possit hoc fieri die feriato: maxime in reuerentiam dei & vident dicere q nō q requiritur cause cognitio que consistit in multis que habentur in. l. magis puto. ff. de re. eoꝝ. & de oībus illis debent acta cōfici. Et sic videtur q iudex debeat sedere pro tribunali: vt. l. a pcedente. §. ti. j. ergo nō potest interponere decretum tēpore feriato quo cedere nō potest. Ego miror de hoc. q lz debeat adhibere cause cognitionē in fauorē minoris: nō tamē admittit contradictor pretendens proprium interesse. & sic nō dr contentiose iurisdi. & ista cause cogni tio potest fieri de plano: q non est ppie actus iudiciarius qui

3 dirigat contra certū aduersarium. †Et no. q de manumissi. et emanci. cōficiuntur acta corā iudice & similiter de adoptione et de cunctis alijs pertinentib9 ad legitimationē personarū & remanere in publico loco & et de legitimatione filioꝝ naturaliū. & ita seruat Florentie. q talia acta remanēt in curia mercatoꝝ vt possit quilibet videre cū quo hz agere. facit qd no. p Inn. in c. extra de fide instru. Dicit autē hic Albe. q in interpositione decreti

decreti super alienatione minorũ non conficiuntur acta hodie de consuetudine:lȝ de iure requirant̃:vt ptȝ ex illa.l.magis puto.sed sufficit contineri in instrumento ꝙ iudex tali venditioni causa cognita interposuit autoritatẽ ⁊ decretũ: ⁊ omnia presumuntur solẽniter acta per autoritatẽ iudicis.hoc etiaȝ expresse ponit Spe.in ti.de emp.⁊ ven.

1 Prouinciarum. †Not. in ista lege ꝙ publici latrones insidiatores stratarũ etiaȝ diebus dominicis ⁊ quibuscũq̧ festiuis possunt poni ad torturã ⁊ etiaȝ mitti ad furcas propter rationẽ que hic ponitur.⁊ idẽ putareȝ in quocũq̧ reperto in flagranti crimine magno:q̃ nõ põt fieri maius sacrificiũ deo q̃ vt hi qui in suã ⁊ aliorũ perniciẽȝ deuagantur cõpetenti debeant vigore cõpesci:vt dicit tex.xxiij.q.v.c.tali.⁊ Seneca in tragedijs:ꝙ nõ potest pinguior victima mactari deo q̃ reus iniquus.

2 ☞ Citatio facta die feriato an valeat.⁊ vide quatuor casus.

3 Iussus cõparere die feriata:si cõpareat ꝙ possit petere expensas a reo tanq̃ fuerit temerarie citatus et facere se absolui ab illa citatione.

Si nõ compareat nec illa die nec sequenti nec precedenti an sit contumax.

4 An in diebus dominicis ⁊ feriatis in honorẽ dei videatur concedi securitas omnibus.

5 Debitor suspect⁹ ⁊ fugitiuus potest capi die dñica ⁊ quacũq̧ die festiua:facta prius fide iudici ꝙ sit suspectus.

1 Dies festos. † Lex ista specialiter loquitur de die dñica ponẽdo aliqua que prohibent̃ fieri tali die:et aliqua que permittunt̃.tamen glo.in.l.si vt ꝓponis.j.quõ ⁊ qñ iudex.videt̃ dicere ꝙ nõ sit specialis de die dñica:sed idẽ ĩ alijs festis in reuerentiã dei ⁊ sanctorũ. plus placet quod dixi:q̃ vt dixi.s.maior est ratio in die dñica:q̃ succedit loco sabbati:⁊ sic per legẽ diuinã est celebranda qõ non est in alijs dieb⁹ festiuis qui sunt celebrandi ex constitutione hominuȝ:scȝ iure cano. vel ciui.Et est ista.l.ita pulchre dictata sicut.l.si quãq̧.s.d episco.⁊ cleri.⁊ ambe fuerũt Leonis imperatoris q fecit plures leges fauorabiles ecclesijs ⁊ ecclesiasticis personis:vt est.l.iubemus.de sacrosan.eccle.⁊ habetur in aut.de nõ alie.§.q̃ vero leonis. Ipse tamẽ suggestione quorũdam hereticorũ habuit contentionẽ cũ ecclesia romana:q̃ fecit remoueri oẽs picturas de ecclesijs tanq̧ cõtinentes idolatriã:sȝ cũ per papã q erat Rome acriter fuisset reprehẽsus ⁊ ipse persisteret in suo ꝓposito papa fecit concilium Rome et ipsum existentem in Cõstantinopoli excõicauit:⁊ dicitur ꝙ lepra ipsum apprehendit ⁊ mortuus est ⁊ inde insurrexit secta Machometi vt legi in quibusdã chroni

2 cis.¶ † In tex.ibi:taceat apparitio.iste tex.allegat̃ ꝙ nõ valet

a citatio facta die feriato:[a] vt compareat etiam nõ feriato. super qua.q.Cy.hic multa dicit.⁊ Bar.post Cy.tangit in.l.j.§.item ista nuntiatio.ff.de ope.no.nun.Aduerte q̃ quatuor sunt act⁹ de quib⁹ potest dubitari.Primus est de cõmissione citationis quã iudex facit nuntio ⁊ sine qua nuntius nõ debet citare: vt.j.de requi.re.l.fi.lȝ de cõsuetudine seruat̃ contrariũ q̃ nuntij ad requisitionẽ partis citant sine commissione iudicis postea referunt se citasse et sufficit:vt no.in.c.qm̃ contra falsam. de proba. super verbo relationis.in nouel.⁊ ista cõmissio potest fieri etiã die ferata in honorem dei:q̃ nulla requiritur hic cause cognitio.Et q̃ vt dixi de consuetudine non requiritur ista cognitio. Secũdus actus istius nuntij qui dicitur executio.⁊ de hoc dubitatur an nuntius die dñica vel die festiua possit dicere parti ꝙ cõpareat tali die.nam si potest hoc dicere citatio arctat et tenetur cõparere.Si nõ potest nõ arctat: vcȝ si non cõpareat non est cõtumax.Quidã dicunt hanc secundã partẽ esse verã p istũ tex.q̃ apparitor.i.nũtius illo die debet tacere.⁊ per hoc etiaȝ tex.superior dũ dicit nulla qñq̧ vrgeat ammonitio: et inferior dũ dicit preconis horrida vox silescat.Nam ⁊ citatio interdũ fit voce preconis.Doc.videntur dicere hoc esse verũ in die dominica:nõ sic in alijs diebus festiuis in quib⁹ hoc expressum non reperitur.vnde non videtur prohibitũ ex quo confertur in tempus permissum.tene menti:q̃ ꝫm hoc si pars posset probare de die dominica nuntius sibi retulit:licet non comparuit non valebit processus factus contra eum tanq̃ contra contumacẽ. Tertius actus est relatio quã nuntius facit. et illa potest fieri die feriata:quia nec requiritur presentia partis:vt not. Bart. in.l.theopompus.de do.preleg.nec presentia iudicis:q̃ potest fieri notario qui scribit acta:vt no.Barto.in.l.si finita.§. iulianus.ff.de dã.infec.Quartus actus est ipsa comparitio.et circa istum actum plures sunt opi.do. si dies in qua qs debet cõparere est feriata:an citatio sit nulla vt sic non teneatur cõparere: nec illa die nec sequenti:nec precedenti qõ videtur per.l.ij.§.fi. ff.si quis in ius vo.non ie.An vero valeat:⁊ sic teneat̃ comparere vel die sequenti vel precedenti non feriato diuerse fuerunt opi.de quibus in Specu.de citatione.§.j.ver.item obijcitur ꝙ citatio.⁊ per Cy.hic ⁊ per Bar.in.l.ij.circa fi.j.de tempo.app.

3 ⁊ tetigi remissiue in.l.siue parƀ.s.eo.† Unum tene menti qõ dicit Specu.ꝙ si cõpareret die feriata prout est iussus comparere posset petere expensas a reo tanq̃ fuerit temerarie citatus ⁊ facere se absolui ab illa citatione vt sit de nouo citandus. Si autem non cõparet nec illa die: nec sequenti:nec precedenti:an sit contumax.dic vt in dictis locis no.⁊ docto. videntur facere differentiã in modo citandi:qm̃ aut fuit iussus comparere tali die ⁊ illa erat feriata:⁊ tunc si fuit expressus error: puta ꝙ compareat die dñica vel die.s.Bartholomei.⁊ tunc citatio est ipso iure nulla:⁊ non arctatur ad cõparendum illa die nec sequenti nec precedenti.sed si non est expressus error:puta cõpareat die martis ⁊ illa est feriata:tunc debet cõparere sequẽti die per.c.dilecti.de do.⁊ contu.sed si fuisset citatus ꝙ compareat vsq̧ ad decẽ dies vel infra.xj.⁊ vltima dies esset feriata deberet intelligi exclusione ⁊ s.c debet comparere die precedenti.et ita videtur tenere Spec.in tit.de dila.§.j.ver.sed pone.el.j.qui etiam dicit no.ꝙ si aliquis esset iussus dare in scriptis tali die:ꝙ tunc etiã si esset feriata dies posset ꝓducere scripturã.ar.l.miles.§.sexaginta.de adul.cũ.l.j.s.eo.vbi appellatio in scriptis potest pro

4 duci tempore feriato ⁊c.vide hoc per Cyn.¶ † In tex.ibi:non timẽtes per istũ tex.dicit Bart.ꝙ in dieb⁹ dominicis ⁊ feriatis in honorẽ dei.videtur per istã legẽ concedi securitas omnibus. et ideo si quis offenderet inimicũ suum tali die censeret̃ rupisse saluũconductum datum ab ista.l.sic deberet puniri de fide rupta grauius q̃ si alia die:sicut qui offendit legatum seu ambasiatorẽ:vt.ff.de leg.per totum:q̃ legati a iure habent saluum conductum.de isto tamẽ nõ ꝯfidunt hodie:sed cũ mittitur ambasiator ad inimicũ petitur primo saluuscõductus: sed de iure cõmuni non requiritur:imo eoipso ꝙ vadit tanq̃ ambasiator

5 dȝ esse securus ⁊ nõ capi tanq̃ inimicus:nõ sunt alia.¶ † Ulti

b mo no.glo.ij.que semper allegatur ꝙ debitor suspectus[b] et fugitiuus potest capi die dominica ⁊ quacũq̧ die festiua. de hoc tamen debet fieri fides iudici:al'as non teneretur dare familiã. Non sunt alia.

a ¶ Feriato.adde Bart.in.l.cũ fili⁹.in.§.vlti.ff.de ver.obli.gl.in.c.placita.xv.q.iiij.doct.ĩ c.fi.de fe.bar.ĩ tra.de cita.in.vij.q.

b ¶ Debitor suspectus.adde.Bart.in.l.ait p̃tor.in.§.si debitorem.ff.de his que ĩ frau.cre. Ange.⁊ Rapha.ful.in.l.ij.ff.de fer.Bal.in.c.fi.extra eod.titu.Alex.de imo.cõsi.clix.inci.circa primum dubiũ.Pe.de anch.cõsil.cxvij.ĩci.vn⁹ procurator.⁊ adõ ꝙ etiam sequester poterit fieri ⁊ reuocari die feriata in honorẽ dei.ita Lã fran.ĩ.c. qm̃ ꝯtra.col.fi. in ver.citationes. de proba. Ange.are.in.l.imperatores.ff.d appel.i.§.fi.⁊.d.Io.bap.de sctõ seue.ĩ tract.de debito.suspe.et fugi.q.viij.prin.Et dixi in repe.l.vnice.j.de p.bi.sequestr.pecu.q.x.⁊ seq.Cur.

¶ De iurisditione oĩm iudicũ:⁊ de foro cõpetenti. Rubrica.

2 ☞ Quid dicatur forus.

1 ¶ † Quia in iudicio requirunt̃ tres ꝑsone.s.actoris iudicis et rei:vt in.c.forus.de ver.sig.⁊ ille dr̃ iudex q habet iurisditioneȝ inter partes q̃ est ptãs de publico introducta.si vo nõ habeat inter partes:lȝ habeat inter alios non dr̃ iudex sed hr̃ ad instar priuati.ideo post p̃cedentes ti.in qb⁹ tractat̃ de iudicijs et qualiter agitari debent subdit̃ ista rubrica per quã declarat̃ qs sit

2 ille iudex q hȝ iurisditionẽ inter partes:⁊ sic sit cõpetẽs.† et q̃ locus vbi agitatur indiciũ dicit̃ forus.q̃ multe ꝑsone ibi cõueniunt sicut in foro nundinarũ.Subditur de foro cõpetenti qui tunc dicit̃ quando agitatur corã iudice iurisdi.habente.⁊ dicit̃ a foraneo rege qui primo introduxit modũ litigandi:vt habet̃ in.d.c.forus.⁊ vide quẽdã doctorem derisum de illa rubrica cũ esset interrogatus vbi esset ti.de foro cõpe.in iure ciuili.Rñdit ꝙ de iure ciuili non reperiebatur sed de iure canonico sic.⁊ cum p̃sens essem miratus ꝙ non erat recordatus. Rñdit ꝙ nõ erat mirandũ:q̃ non sedet in sella sed in groppa vt hic.

2 ☞ Iurisditio ordinaria potest prorogari de ꝑsona ad ꝑsonã ⁊ an etiã de loco ad locũ vel de tp̃e ad tẽpus.⁊ vide nu.7.

3 Quid in iurisditione delegati.

Materia prorogationis iurisditionis.remissi.

4 Partes possunt consentire in iudicem vt certã ferat sñiam vel prout talis sapiens cõsuluerit ⁊ an poterit tunc a tali sententia appellari ⁊ quid in arbitro.

5 Iurisditio iudicis incõpetentis quãdo acquiratur etiam ante litem contestatam.

6 Uniuersitas de facili recipit incrementum.

1 Non quidem. † Iurisditio ordinaria potest p non subditum ꝓrogari qñ sponte corã non competente iudice litigauit.h.d. Et primo premittit vnũ vsq̧ ibi:sed cum.Secũdo determinat cãm de quo vertebatur vsq̧ ibi:cum ⁊ procurator. Tertio rationẽ assignat vsq̧ ibi:ꝙ et in alijs.Quarto qõ dixerat in procuratore extendit ad oẽs alios iudices ordinarios.

2 † No.ergo ꝙ iurisditio ordinaria potest prorogari de persona ad personã:de loco vero ad locũ nõ potest prorogari: q̃ debet seruare locum maiorũ:vt.l.pe.ff. de insti.⁊ iure.nec possunt facere priuati ꝙ in alio loco sedeat ꝓ tribunali q̃ statutũ sit licet

a ¶ De tpe ad tempus. Adde doct. in.c. de causis. de offici. delega. ꝛ ibi Bald. in. xiij. col. v. quero nunquid possit.

b ¶ De loco ad locum. adde Ange. in. l. fin. ff. de iuris. om. iu. Doct. in. c. statutum. de rescri. li. vj. Abb. in. c. cũ olim. el. j. in. ij. co. de offi. dele. Rotã decisione. cccl xiij. i nouis.

c ¶ Domicilium. Adde glo. in. c. dilectus. de rescri. de fo. cõpe. ca. ex parte. c. cum null⁹. de tẽp. ord. lib. vj. gl. in. c. vbicũq. xiij. q. ij. Ant. de bu. in c. postulasti. de fo. cõpe. et an cleric⁹ sortiaꝛ domiciliũ rõne prebẽde. Vide per Car. za. i. c. dilectus filius. el. ij. in. j. q. de rescri. qñ cõcurrũt i vna psona domiciliũ originis ꝛ domicilium habitationis qs eorũ attendiꝛ. dic ꝙ domiciliũ originis. ter. est in l. libertus. i. §. prescriptio. ver. cũ filius. ff. ad munic. glos. in. l. ciues. C. de inco. lib. x. ꝛ qñ fit necessario de domicilio de quo domicilio fit intelligendum. vide per Anto. de bu. cõsi. xxv. incipien. viso puncto ꝛ quesitis pdictis prope fin.

quidam dixerũt cõtra per. l. quero. ff. de solu. sed alia est ibi ratio ꝛ etiam casus diuersus nec etiã potest prorogari de tẽpore ad tẽpus: qꝛ si officiũ ꝛ iurisditio iudicis ordinarij limitata est ad certum tẽpus: puta annũ vel sex menses non possunt facere partes qḋ vltra illud tps sit iudex: qꝛ iurisditio dꝫ esse vniuersalis. ꝛ hec esset particularis post tps.

3 † Jurisditio vero delegati ꝛ ecõuerso nõ potest prorogari de persona ad personã non contentã in rescripto delegantis in. c. P. et. G. de offi. deleg. qꝛ si impetraui contra te nõ potest alius ꝙ tu subijcere se iurisditioni illius ꝛ eam prorogare: sed de tpe ad tempus bene potest prorogari: vt. l. ij. §. si iudex. ff. de iudi. cũ cõsensu tamen ipsius iudicis et in hoc differt a prorogatione q̃ fit coram ordinario ad aliũ ordinariũ: qꝛ fit etiã iudice ignorante si reus qui nõ curat de sua iurisditione scienter litigauerit ꝛ nõ opposuit exceptionẽ: ꝛ iudex credebat ipsum esse de sua iurisditione: qꝛ ille error nõ est circa substantiã iurisdi. cũ ipse sciret se iurisditionẽ habere ꝛ habebat: licet nõ cõtra illum: ꝛ sic currat circa appedentia iurisdi. Potest prorogari etiã iurisdi. delegata de loco cõtẽto in rescripto ad locum aliũ: vt in. c. statutũ. §. in nullo. de rescri. li. vj. requiritur tamẽ expressus consensus partiũ ꝛ iudicis: sed de progatione de tẽpore ad tẽpus sufficit tacit⁹ si partes corã iudice delegato scienter post tẽpus cõprehensum in rescripto litigauerint: vt in. c. de causis. de offic. delega. ꝛ de illa materia prorogationis iurisdi. plene tractaꝛ per Cy. in. l. si qs cõsensu. s. de epis. audi. ꝛ in Spe. de cõp. iudi. adi. §. j. vel. ij. vbi formatꝰ ꝙplurimas questiones: qꝛ multe leges ꝛ etiã canones tractãt. ꝛ fuit prima materia quã ego post doctoratũ meum repetij publice in curia Auinionensi in epali palatio vbi arguerũt bene octo prelati ꝛ vltra. ꝛ fuit. l. j. ff. de iudi. qꝛ materia erat in ista: ꝛ per totã diẽ a mane vsq; sero steti in scholis.

4 ¶ † Jn glo. super ver. ex cõsensu ibi. ff. de arbi. l. quale. tu dic ꝙ illa loquiꝛ in arbitro in quẽ nõ potest fieri cõpromissum vt talẽ ferat sententiã puta tali modo: qꝛ tunc nihil operareꝛ arbiter: ꝛ esset potius quidã cõtractus ꝙ sententia: sed in iudicẽ bene possunt partes consentire vt certã ferat sentẽtiam vel prout talis sapiens consuluerit: vt. l. si cõuenerit. ff. de re iudi. qꝛ tunc etiã satis operaretur iudex q habet iurisditionẽ a publico: ꝛ sic facit eã valere tanꝙ sententia: vt sic habeat executionẽ paratã: nec poterit tũc appellari a tali sententia cum sit lata de volũtate partium. qḋ

5 dic vt no. in. l. si conuenerit. per Bar. ¶ † Jn gloss. ibi tria hoc dixisse guar. subaudi ꝛ quodlibet male. vt dicit glos. in. l. si per errorẽ. ꝛ inter alia ꝙ iurisditio sola prorogatur etiam ante lit. contest. cuius contrariũ tenet ibi glo. per. l. si conuenerit. eo. ti. Tu dicaut partes conueniunt corã ipso iudice incõpetenti: ꝙ ipse possit cognoscere tanꝙ iudex: et se subijciunt iurisditioni sue: ꝛ statim iurisditio acquiriꝛ: vt in. l. j. ff. de iudicijs. dum dicit si se subijciant ꝛc. et. l. receptũ. ff. eo. titu. vbi maior potest se subijcere iurisditioni minoris in. c. j. extra de iudi. Aut extra presentiã iudicis se subijciunt ꝛ consentiunt coram tali litigare ꝛ tũc est progata iurisditio ꝛ nõ subditus potest penitere vsq; ad litẽ cõtesta. et ita loquitur. l. si cõuenerit. ff. eo. ti. Aut se non subijciunt expresse in presentia vel extra presentiam: sed non subditus cõpareat ꝛ aliquẽ actũ fuit voluntarie coram iudice incõpetenti non opposita exceptione incõpetente: ꝛ tunc aut p actũ consentit in iudi. tum qꝛ petit pronuntiari pcura. nõ esse admittendum: vel etiã libellum tanꝙ male cõceptum: ꝛ tũc censetur iurisditio prorogata: vt. l. sed ꝛ si susceperit. in princi. ff. de iudi. aut non consensit in iudicem: qꝛ nihil petijt a iudice fieri: sed petijt sibi dari copiã libelli a parte: vel dedit fideiussores de iudicio sisti: ꝛ tunc non est prorogata iurisdi. ante litem cõtest. vt. l. non videtur. ff. de iudi. et patet in auꝫ. offeratur. vbi potest

6 adhuc iudicem recusare. ¶ † Jn glo. si. mag. ibi vel delegatam in hoc. dic etiã vt. s. dixi quãtũ ad prorogationẽ de persona ad personã. ꝛ ratio diuersitatis est: qꝛ iurisditio ordinaria est vniuersalis respectu personarũ existentium infra territoriũ ꝛ vniuersitas de facili recipit incrementũ: vt. l. si grege. de leg. j. qꝛ si legatur grex veniunt capita: non solũ que erant tempore testamenti: sed etiam que fuerunt post adita: qꝛ censetur eadem vniuersitas: vt. l. proponebatur. ff. de iu. sed iurisditio delegata nõ est vniuersalis sed particularis: vel pone etiam ꝙ sit generalis: vt si impetraui delegatum contra oẽs mercatores. nam licet sint plures nõ faciunt vniuersitatẽ: et talis particularis vel generalis non sic recipit augmentũ: vt pꝫ in. l. si ita. ff. de auro et arg. lega. vbi si legat quis oẽs vestes suas vel supellectilia non veniunt ea que postea addita sunt. ¶ Jn glos. ibi: de re ad rem

a tione de tẽpore ad tẽpus: ᵃ ꝛ de loco ad locũ: ᵇ qꝛ potest fieri in

b iurisditione delegata sicut ille. Aduerte tamen qḋ Inn. videꝛ dicere in. c. de causis. de offic. delega. ꝙ illud sit verum quando cadit in eadẽ specie iurisditionis: secus si in diuersa. nam sunt tres species principales. merũ imperiũ. item mixtũ. item simplex iurisditio. si iudex habet iurisditionem dũtaxat in causis meri imperij vt iudex maleficiorũ si partes vellent prorogare ad simplicẽ iurisditionẽ vt ꝙ cognoscat de causa pecuniaria principaliter non posset fieri per. l. solemus. §. latrũculator. ff. de iudi. ꝛ idem econtra per id qḋ ibi subijciꝛ in glos. ꝙ de causa meri imperij non potest fieri prorogatio in iudicem habẽtem cognitionẽ dũtaxat de causis simplicis iurisditionis: vt sunt pecuniarie: tene menti. ¶ Jn eadem ibi: sed forte potest idem no. ff. ad muni. l. inter cõuenientes. hoc tamen verum nisi iudex loci debiti peteret remissionem: vt in auꝫ. vt nulli iudi. §. si qs vero cõprehensorũ. no. ergo illud dictũ. Unde si ille qui deliqt in ista ciuitate dubitat hic litigare videtur per illã glos. ꝙ ipse possit submittere quendam accusatorẽ qui accuset eũ corã alio iudice: puta corã potestate Vicentie qui est eius amicus et sperabat absolui: ꝛ postꝙ erit absolutus non poterit hic accusari qꝛ de delicto eiusdẽ hominis nõ potest pluries cognosci: vt in l. licet. naute cau. sta. nisi doceatur de preuari. primi. vt. l. si cui. §. idẽ. ff. de accusa. Sed potestas huius ciuitatis de iure cõmuni potest scribere potestati Vicentie vt cognoscat: sed remittet ipsum ad locum delicti: vt. d. §. si quis vero comprehensorum. sed hodie non vtimur istis remissionibus quando iudices nõ subsunt vni ꝛ idem superiori. qḋ dic vt no. in auꝫ. qua in prouincia. j. vbi de crimi. agi oportet.

2 ¶ Quando quis vult aliquem cõuenire debet ire ad locum vbi reus sortitur forum.

Casus in quibus actor trahit reum ad forum suum.

3 Reus debet sortiri forum vbi habet domicilium.

Ubi dicatur quis habere domicilium.

Scholaris si stetit in loco studij per decem annos an sortiatur forũ vt ibi possit conueniri ratione cõtractus vel cause celebrati in alio loco.

4 Jn loco domicilij potest quis conueniri etiam si ibi non reperiatur personaliter.

5 Ratione originis proprie vel paterne ratione contractus vel quasi delicti vel quasi sortitur quis forum nisi ibi reperiatur tanꝙ viator licet per gulam habens vel armarium.

5 An rome sortiatur quis forum cum sit cõmunis patria ꝛ quid in curia imperatoris.

6 Licet ratione contractus sortiatur quis forum si tamen nõ est ibi oriundus nec habet domicilium nõ per hoc dicitur subditus nec iudex illius loci dicitur proprie iudex suus ꝛ quid si ibi conuentus non compareat.

7 An debeat quis conueniri in loco domicilij qḋ habet de nouo an in eo qḋ habebat tempore contractus.

8 Forus an possit mutari.

9 Ubi possit conueniri aliquis confinatus de patria.

1 **Uris ordinem.** † Actor sequitur forũ rei: ꝛ ibi dicitꝛ reus sortiri forũ: vbi habet domiciliũ tempore quo cõuenitꝛ vel vbi habuit tpe cõtractus celebrati rõne

2 cuius cõueniꝛ. h. d. ¶ † No. regulã que semper allegatur ꝙ qñ quis vult aliquẽ conuenire debet ire ad locũ vbi reus sortitur forũ: non autẽ trahere reũ ad forũ suũ. ꝛ hoc siue laicus contra laicum. vnde Paduanus non posset trahere Vicentinũ corã ptãte Paduano: sed debet trahere corã Vicentino: siue clericus cõtra laicũ: qꝛ debet accedere ad curiã secularẽ nõ ecclesiasticã: vt in. c. si clericus laicũ. de foro cõpe. nisi ratiõe oppressionis que esset facta per laicũ vel oppressione rei ecclesiastice vel doli vel fraudis. cõmissi in cõtractu celebrato inter laicũ ꝛ clericum que oĩa dic vt in. c. cũ sit generale. et. c. licet ex suscepto. de foro cõpe. in quib⁹ etiam non placent alij casus in quib⁹ actor trahit reũ ad forũ suũ. ꝛ in Spe. de cõpe. iudi. aditione. vbi ponit multos casus notabiles. Est ꝛ alius quando esset voluntarius nõ necessarius vt si Padua. cõueniret Paduanũ rei vendicatione corã potestate Paduano ꝛ Vicentinus qui vẽdiderat illã rem illi Paduano cõuento vult ipsum defendere ne teneatur de euict. nã non potest petere ꝙ causa remittaꝛ Vicentie vbi ipse sortiꝛ forũ: sed debet venire corã potestate Paduano vbi causa est incohata: vt in. l. vẽditor. ff. de iudi. qꝛ ipse nõ esset reus necessarius sed volũtarius cũ ipse non fuerit vocatus ad iudicium sed venit sponte p suo interesse dũ debet defendere in

3 eodem foro in quo foro iudicium est incohatũ. ¶ † Item nota

c ꝙ reus debet sortiri forũ vbi habet domicilium. ᶜ ꝛ ibi videtur habere domicilium vbi habet maiorem partem fortunarum suarum: ꝛ vbi habitat cũ familia: vt. j. vbi sena. vel cla. l. ij. circa si. vbi dicitur ꝙ etiam in loco in quo assidue cõuersatur licet ibi nõ habebat domicilium qḋ perpetuo tene menti: qꝛ semper allegatur. ꝛ dicitur assidue conuersari si maiori parte anni conuersatur. arg. in. l. cum de lanionis. §. sabinus. ff. de fun. instru. facit. l. ij.

facit.l.ij.vbi de crimine agi oportet.⁊ ꝑ Inno.in.c.ex parte. de foro cõpe.⁊ ꝑ gl.in.§.dilectus filius saracenus.dicit autẽ Cy. in.d.l.ij.ꝙ illa continua seu assidua cõuersatio debet fuisse per
a decenniũ.Et ideo dicit Guil.de cu.ꝙ si scholaris[a] in loco studij steterit per decenniũ sortit̃ forum vt ibi possit conueniri ratione cõtractus vel cause celebrati.in alio loco ratione assidue cõuersationis.Ray.ɔtra.⁊ etiã Pe.hic:q² cũ scholaris semꝑ habeat animũ recedendi finito studio non potest dici ꝙ sortiat̃ domiciliũ vel acquirat forum ratione assidue conuersationis: q² nõ censetur fuisse in loco qui nõ habet animũ ibi remanẽdi. ff.ad munici.l.domicilium.⁊.j.de incol.l.ij.⁊ argu.in.l.nil.ff.de capt.qñ ergo habet locũ aut.habita.C.ne filius ⁊c.vbi dicit ꝙ potest eligere iudicem in loco studij. Respõdeo qñ conuenitur ratione cõtractus celebrati in loco studij vel ratione rei quam
4 iam ibi fouet aut possidet:vt.j.vbi in rez actio.l.fi.¶ †Et no. ꝙ in loco domicilij potest qs conueniri etiã si ibi non reperiat̃ personaliter:q² potest citari ad domũ solite habita.⁊ procedi ad oẽs actus ad quos potest procedere cõtra absentes in diffinitiuam si erat causa in qua nõ requirebat̃ contesta.lit. q² erat summaria de plano:vel q² lis haberet̃ pro contesta.ipso nõ cõparente vt est Florentie:q² non dicit̃ trahi extra locũ contra id qd̃ dicitur in aut.si vero.s̃.de iudi.licet a loco domicilij multũ
5 distet.†Sortitur etiam forum ratione originis proprie vel paterne.Item ratione contractus vel quasi delicti vel quasi.quod dic vt.l.heres absens.ff.de iudi.tamen in illis locis non potest conueniri nisi ibi reperiat̃:nõ tanꝙ̃ viator sed per gulã habẽs vel armariũ in.d.l.heres absens.§.j.ne trahat̃ post domiciliũ qd̃ est valde incõmodum.⁊ hoc declarat vt no.Bar.in.l.assumptio.§.filius.ff.ad muni.et in hoc differunt illa loca in quibus sortitur forũ.similiter nec Rome que est communis patria ⁊ in qua quilibet sortitur forum:sicut in curia romana vel in curia imperatoris nõ potest quis cõueniri nisi ibi reperiat̃:⁊ etiam si reperitur tanꝙ̃ legatus habet ius reuocandi ad domiciliuz et ꝙ non veretur durante legato.l.ij.§.legatis.ff.de iudi.ita in-
6 telligitur.l.roma.ff.ad munici.[d] Et no.ꝙ licet ratione contra-
b ctus[b] sortiatur quis foruz:si tamen non est ibi oriundus: nec hꝫ domicilium:non per hoc d̃r subditus:vt no.gl.in cle.j.de foro cõpe.super verbo subditorũ.nec iudex illius loci dicitur ꝓprie iudex suus sed iudex domicilij:vt dicit Inno.in.c.fi.eo.titu.de foro cõpe.in prin.si tamen ibi reperitur potest ibi cõueniri:sed si nõ cõparet nõ potest procedi in causa:sed solũ ad missionem ex primo decreto si ibi habeat bona aliqua:vel si nõ hꝫ ꝓnuntiatur vt fiat missio in bonis alibi sitis:et iudex illius loci scribat iudici vbi sunt bona:vt in.c.romana.§.cõtrahentes.de fo. cõpe.Et hoc idẽ videtur posse dici quando conuenitur in loco originis proprie vel paterne:⁊ ibi tamen nõ reperiatur nec cõparet ad citationẽ cum sit eadem ratio.et in hoc differunt illa loca a loco domicilij in quo potest perueniri ad diffinitiuã sententiam in casibus quos.s̃.dixi.sed in istis non:sed dũtaxat ad primum decre.ita intelligo illã materiam in qua al's multum fantasticaui nesciui alium intellectum extrahere de his que dicunt docto.⁊ glos.per predicta valde bene intelligunt̃ omnia et
7 reducuntur ad concordiam.¶ †Ultimo videt̃ hic tex.ꝙ si tempore cõtractus habeas domicilium in vno loco:⁊ nunc cum te volo conuenire habeas domicilium in alio loco:nõ habeo necesse te conuenire in domicilio presenti: sed possum conuenire in domicilio qd̃ tunc habebas illud videtur mirabile:q² domicilium potest mutari pro libito voluntatis:⁊ si anteꝙ̃ mutetur non fuit preuentus a iudice domicilij.mutati non cogitur ibi respondere sed in domicilio nouo.ita colligitur expresse in.l.si quis postꝙ̃.ff.de iudi.breuiter dic ꝙ ille tex.intelligit̃ quando in veteri domicilio contraxerat:et tunc in loco illius domicilij poterit ibi conueniri si reperiat̃ ibi non ex eo ꝙ al's habuit domiciliuz q² potuit ipsum mutare:sed ex eo qd̃ ibi contraxerat. ⁊ forus quẽ quis sortitur ratione contractus vel delicti nõ potest mutari sicut non potest fieri ꝙ contractus non fuerit ibi celebratus.vt in.l.in bello.§.facte.ff.de capti.sꝫ si loco veteris domicilij non contraxerat.sed in tertio loco tunc nõ potest in illo veteri conueniri si non fuerit ibi preuentus per citationem sed
c debet conueniri in nouo.ita intelligo illum text.licet Bartol'.
8 transeat et non examinet.† Similiter non potest mutari forus quem quis sortitur ratione originis eadẽ ratione nisi per mulierem ortã de vna ciuitate ⁊ nuptã in alia.naꝫ ex toto videtur desinere esse ciuis ratione loci originis vt ibi non possit conueniri in causa publica vel priuata:sed soluz in domicilio mariti nisi in primo fuisset preuenta:vt in.l.cum quidam.ff.eo.tit.⁊.l. fi.§.idem rescripserunt.ff.ad munici.etiam solu.ma.⁊ ipsa existente vidua:vt.l.filij.§.vidua.eo.ti.qd̃ tamen declarat̃ ꝑ Bar.
9 in.d.l.fina.§.idem rescripserunt.¶ †Sed vbi potest conueniri aliquis confinatus de patria. Respondeo in loco de quo confinatus est.s.in patria per.l.papinianus exuli.ff.de mino. quia debet ibi constituere ꝓcuratorẽ nõ tamen contra eũ potest perueniri ad secũdũ decre.q² non potest dici latitare si ad illũ locum nõ reuertit̃ cũ nõ possit.⁊ hoc voluit gl.no.in.l.ad cognitionẽ. ff.qui.ex cau.in poss.ea.In loco vero vbi est confinatus adhuc. potest conueniri si est confinatus perpetuo vel ad decennium vel vltra.⁊ sic potest intelligi.l.filij.§.relegatus.ff.ad muni.sꝫ si minori tempore videtur secus per id qd̃ habet̃ in text.⁊ gl.⁊ in l.eius qui.§.conditio.eo.titu.nisi ratione contractus vel quasi ibi celebrati seu delicti commissi.

2 ☞ Consensus priuatorum non dat iurisditionem: sed potest dare notionem vt in arbitro.
3 Qualiter cognoscatur collegium approbatum:⁊ que sint eius signa.remis.
4 Collegium ⁊ vniuersitas quomodo differant.
5 Rectores electi ab vniuersitate statim acquirunt iurisditionẽ ⁊ an etiam exercitium licet non sint confirmati a superiore.
6 An statuta vniuersitatis indigeant confirmatione superioris.

1 Priuatorum. †Prorogatio iurisditionis de consensu partium non cadit in eo qui non habet aliquam iurisditionem.secus si habet saltem inter aliquos licet non inter litigantes:vt.l.j.s̃.eo.sicut nec prorogatio termini cadit vbi nullus est terminus:q² iam est trãsactus.secus si durat: vt l.sed si manente.ff.de precario.et.l.j.in prin.de dã.infec.⁊.l.j.de
2 dila.⁊ per Specu.in ti.de dila.vbi de hoc.†Nota ꝙ consensus priuatoruz non dat iurisditionem non habenti:q² est potestas de publico introducta cũ necessitate iuris dicendi et equitatis statuende:vt not.in.l.j.ff.eo.in glo.priuati vero apud quos nõ est administratio reipublice dare non possunt:q² nemo dat qd̃ non habet: sed bene possunt dare notionem: vt in arbitro qui non habet iurisditionem sed notionem:vt no.in.l.ait pretor.ff. de re iudi.quis ergo potest dare iurisditionẽ ordinariã vel delegatam.dic vt no.in.l.⁊ quia.ff.de iurisd.om.iudi.⁊ in.c.cum ab ecclesia.⁊.c.pastoralis.de offi.ordi.nam ordinariam dat lex vel etiam princeps:sed delegatã dat non solũ princeps: sed etiam qui habet ordinariã:q² dat vsum illius ordinarie quam habet vt in.l.j.§.qui mandata.ff.de offic.eius cui man.est iurisdi. In casu autem istius legis isti priuati consenserunt in istũ priuatũ tanꝙ̃ in iudicem:ideo non valuit sententia ab eo lata.Sed si consensissent simpliciter censerentur consensisse vt in arbitrum vt potius valeat ꝙ̃ pereat.¶ Sed quid si tempore quo cõsenserunt nullã habeat iurisditionem postea lite pendente acquisiuit eam inter alios non inter istos consentientes:an ex tunc reconualescat consensus ⁊ habeat vim prorogationis.de hoc tangitur ibi.⁊ dixi in.l.j.s̃.qui pro sua iurisditione.et.j. vbi de cri.
3 agi oportet.l.j.ꝑ glo.¶ †In gl.ibi:vel decẽ.imo si essent mille vel duo milia:si tamen non facerent collegiũ approbatum non possent iurisditionem dare.vnde dicit Imol.alibi ꝙ si omnes clerici vnius diocesis consentirent in vnũ non facerent eum iudicẽ si non faciunt vniuersitatẽ.vnde licet dicat̃ clerus Florentinus vel Paduanus nõ significatur ꝓpterea vniuersitas:quia non habent signa vniuersitatis:vt arcaꝫ cõmunem vel locum cõmunem in quo conueniant: al's secus.qd̃ dic vt in.l.j.quod cuiusꝗ vni.noĩe: vbi habetur qualiter cognoscitur collegium
4 approbatũ ⁊ que sunt eius signa.¶ †In glo.ibi:item secus in consensu vniuersitatis.subaudi faciant ciuitatem castrum vel villam que remanent sub hoc nomine vniuersitatis vt differat ab eo ꝙ supra dictum est de collegio cerdonuz pelliparioꝝ.nã ⁊ talia collegia sunt vniuersitas:tamẽ nõ ecõuerso: q² vniuersitates facientes castrum vel villam non vocantur collegia.⁊ sic
5 differunt tanꝙ̃ genus a specie.¶ † In eadẽ ibi:sed dico ꝙ statim facta electione habet iurisditionem sed non effectũ ⁊c. No. ex illa gl.ꝙ rectores electi ab vniuersitate statim acquirunt iurisditionem sed non exercitium quousꝗ sint confirmati a superiore.ego intelligo illã glo.in vniuersitate faciente castrum vel villã recognoscẽte superiorẽ a quo habẽt petere cõfirmationẽ: quid in electo a collegio approbato non faciente castrũ vel villam.Cy.⁊ Bal.videntur hoc idem tenere ꝙ non acquirat exercitium ante confirmationẽ hoc non placet per.l.fi.j.eo. vbi ptꝫ ꝙ electi ab vniuersitate facientes collegiũ approbatum statim acquirũt iurisditionem vel exercitiũ autoritate illius legis sine alia confirmatione superioris.⁊ hoc expresse tenet Bar.in.l.ij.
6 ante fin.j.de consti.pecu.†⁊ eodẽ modo statuta eorũ que facere possunt in his que concernunt eoꝝ ministeria:vt.d.l.ij.in fi. de cõsti.pecu.⁊ in aut.de fideius.§.argentarioꝝ.nõ indigent confirmatione superioris.vnde ista cõmunitas non habet approbare statuta artificũ huius ciuitatis:q² dicunt̃ potius priuata ꝙ̃ publica:nõ sic in statutis vel electis ab vniuersitate faciente castrũ vel villã subditã superiori:q² requirunt confirmationeꝫ

a ¶ Si scholaris. Adde gl.⁊ Bart. in.l.lex cornelia.in §.domũ.ff.de i iu. Bal.in.l.j.C. vbi de cri.agi opor.

b ¶ Rõne ɔctus. Adde.c.romana. in.§.cõtrahẽtes. ⁊ ibi dhct. de foro compe.lib.vj.

c ¶ Lꝫ Bar. adde qd̃ cõtra Bart. tꝫ Ant.de bu.Abb. et ibi Frã.de arc. in ca.proposuisti. de fo.cõpet.et do. Maria.sozi.in.c. lꝫ.q.x.principali. de fo.cõpet.Et in materia vide per Ale.de imo.i.l.cũ quedã puella.ff.d iu.om.iudi. Cur.

superioris.ita loquit illa glo.qr illa concernunt rempublicam
que consistit non solũ in corpore ciuitatis:sz etiam toti⁹ terri-
torij castrorũ consistit nõ solũ in vrbe Romana sz totius impe
rij.Inquãtũ vero gl.dicit electus ab vniuersitate statiz acqui-
rit iurisditionem lz nõ exercitium ꝓcedit in eo qui cogitur acce
ptare qd est regulariter de iure cõi:vt.l.munerũ.§.iudicandũ.
de mune.ꝛ bono.ideo dr iurisditio potestas de publico intro-
ducta cũ necessitate iurisdicendi.sed si de stylo vel consuetudi-
ne nõ cogitur acceptare imo talia officia querunt ꝛ non dantur
inuitis nullam iurisditionem acquirunt quousqꝫ ingrediantur
officiũ:qd dic vt plene ꝛ subtiliter no.Barto.in.l.absenti.ff.de
dona.ſm quẽ debẽt intelligi notata per eundem in.l.pupill⁹.
in prin.ff.de condi.ꝛ demon.

2 ☞ Miserabiles ꝑsone possunt adire superiorẽ ꝑ viã querele
omisso inferiore si sperãt habere faciliorẽ expeditionem.

1 NEmo post. †Ordinarius iudex non po
test recusari:nec ab eo potest
recedi et adiri superior ꝑ viã querele: sz bene potest
adiri per viam appellationis a grauamine vel diffi
2 nitiua.h.d.notabiliter.†Fallit qd dixi in miserabilibus perso
nis q̃ possunt adire superiorẽ per viã querele omisso inferiore
etiã si ab eo non sint grauate si sperãt habere faciliorem expedi
tionẽ:vt.j.l.j.tit.proxi.Existentes ergo de aliquo castro vbi sit
rector vel potestas qui reddere possit iura non possunt venire
ad potestatẽ Padue superiorẽ ꝛ trahere aduersariuz extra do
micilium suũ licet debẽt adire potestatẽ castri primo loco.et si
nõ ministraret eius iustitiã tũc possũt recurrere ad superiorez
vt in aut.vt differ.iudi.ꝛ etiã in quibusdam alijs casibus post
dicã.j.eo.l.fina.ꝛ tetigi in.l.nulli.s.de iudi.In tex.ibi:declinet
examen.glo.intelligit rõne suspicionis:ꝛ sic nolebat recusare.
ꝛ tunc iste tex.facit pro opi.Mar.ꝙ ordinarius possit recusari
ante litẽ contesta.sicut delegatus.arg.hic a contrario sensu.sed
glo.hoc non tenet:qr oẽs leges loquentes de recusa.iudicis lo
quuntur de delegato nõ de ordinario cui debet adiũgi eps in
casu suspitionis non autẽ tanq̃ suspectus recusari: vt in aut.si
vero.s.de iudi.ꝛ istũ tex.expone vt no.hic in glo.ꝛ in.l.apertissi
mi.vel subaudi hic maxime.dũ dicit post litem cõtest.ꝛ ſm istũ
intellectũ illud prin.habet locũ in actore q habebat iudicẽ or-
dinariũ suspectũ:ideo nolebat litẽ incohoare corã eo:sed corã su
periore ꝛ trahere aduersariũ suũ extra suuz domiciliũ.ꝛ dicit ꝙ
nõ potest:qr illud est adire superiorẽ per viam querele qd fieri
nõ potest nisi negligente inferiore administrare iustitiam:ideo
enĩ sunt positi rectores ꝑ singula loca vt habeãt reddere iusti
tiam inter hoĩes illorũ locorũ ꝛ nõ trahant rei extra ꝓpriũ do
miciliũ.si vo incohoauerint corã eis: ꝛ illi grauauerint eos pñt
ab eis appellare in casib⁹ a iure premissis:ꝛ tũc per viã appel-
lationis possunt adire superiorẽ qui in hoc positus est vt rele-
uet appellantes a grauaminibus inferiorum.¶ Ideo preses
prouincie nõ potest de causis vertentibus inter hoĩes castrorum
vel villarũ sibi subditarũ cognoscere ꝛ eos a se aduocare et re-
mouere de manib⁹ specialiũ rectorũ:qr nõ habet potestatẽ ad
hoc:vt in aut.de defen.ciui.§.nulla.ꝛ.§.sed iureiuran.Eodem
modo archieps de causis pertinentibus in diocesi alterius epi
sibi subditi.vt in.c.pastoralis.de offi.ordi.ꝛ in multis decreta-
libus habetur.ꝛ facit aut.de questore.§.super hoc.Guil.de cu.
intelligit illud verbũ declinet nõ per viã recusa.tanq̃ de suspe
cto:sed qr volebat adire superiorẽ omisso inferiore.ꝛ sic potest
intelligi vt loquat in actore sicut sequens ver.vel potest etiam
loqui in reo qui volebat poti⁹ litigare corã superiore propter
aliquã causam:vterqꝫ intellectus est bonus.Bart.in fi.intelli-
git ꝙ velit dicere ꝙ ante diffinitiuã ab interlocutoria non põt
appellari sz appellabit a diffinitiua:melior est intellectus quẽ
s.dixi.Guil.tangit hic aliqua que tetigi in.l.nulli.s.de iudi.

2 ☞ Cautela vt cõuentus corã iudice incõpetenti faciat aduer
sarium cecidisse a iure suo.
3 Reus an possit ꝓuocare actorẽ ꝛ illũ trahere ad forum suum.
4 Actor qui traxit reũ corã iudice incõpetenti an possit per peni
tentiã euitare penam huius legis.
Si reus nõ cõparuit actor nõ incidit in penam huius legis.
5 An per rescriptum principis possit quis trahere reum ad ex-
traordinarium iudicem.
6 An requiratur sententia iudicis vt actor vel reus patiatur pe
nas huius legis.
7 Practica huius legis.
8 Trahens aliquẽ coram alio iudice quãdo nõ incurrat penas
huius legis.

1 IN criminali. †Ista ẽ singularis lex
terribilis illis q trahũt
aliquem coram iudice incompetente vel ordinarie
litigando vt petendo executionem alicuius sñie:vt

a ¶ Criminalis.ad de glos. in cle.j.de offi.dele.doc.in.c. super.q.eo.ti. Ar chi.in.c.saluo.ix. qd.ij.Car.zab.in sñiam sanguinis l.j.oppositiõe.ne cleri.vel mona.

instrumẽti:qr cadunt iure suo si sint actores ꝛ rei habẽtur pro
cõfessis.ꝛ puniuntur tales iudices scientes se nõ esse iudices ꝛ
prebentes audiẽtiã vel ministrantes ꝛ dantes auxilium. ꝛ hoc
sufficiat ꝑ summario.Primo ponit dictũ per qd suppletur.l.
ij.s.eo.vt in causa criminali sicut ibi dicitur in ciuili accusator
vel actor sequat forũ rei vsqꝫ ibi:is vero.Secũdo punit cõtrafa
cientem:siue sit actor qui trahat reum: siue sit reus qui trahat
actorẽ vsqꝫ ibi:ꝛ tribuni.Tertio punit tales iudices q prestant
audientiã vel auxiliũ.nunq̃ tamẽ vidi practicari hanc legẽ sup
istis penis:nõ tamen propter hoc tollitur:qr posset practicari
qr non est abolita per contrariã consuetudinem.iuxta not.per
2 Cy.in.l.ij.j.que sit lõga consue.†caueat ergo quilibet ne adeat
iudicẽ incompetentẽ contra aduersariũ:qr de facili potest susti
nere maximũ damnũ si aduersarius sit cautus:ꝛ taceat ꝛ faciat
ipsum perseuerare vsqꝫ ad litem contesta.et fingere se ignorasse
illũ esse iudicem incõpetentem:ꝛ sic non prorogasse iurisditio-
nem.nam poterit postea petere ꝓnuntiari illũ cecidisse a iure
suo:qd perpetuo tene menti.hoc declara tamen vt dicã sup gl.
¶ In text.ibi:sine celesti oraculo.i.sine rescripto principis qui
reputatur deus in terris sicut deus in celis ꝛ ad illius similitu
dinem:vt.s.de sacrosan.eccle.l.iubemus nullã nauẽ.post prin.
vbi est similis tex.cum glo.super verbo celeste.facit.j.de nup.l.
imperialis.ꝛ collige hic iuncto prin.l.qd causa criminalis que
est de mero imperio potest per principẽ delegari per rescriptũ
nõ sic ꝑ alium ordinarium:vt in.l.j.§.j.ꝛ circa si.ff.de offic.eius
cui man.est iurisdi.sed de iure canonico dicitur:secus ꝙ etiam
a per ordinariũ possit delegari causa criminalis: [a] vt not.in.c.in
archiepiscopali.extra de raptoribus.¶ In text.ibi:vel execu-
tionem poposcerit militarem.i.petit executionem instrumenti
vel sentẽtie:ꝛ milites.i.familiam pro ipsa fienda a iudice incõ-
petente.¶ In text.ibi.ꝛ tribuni siue vicarij.No.hic terribilem
penã iudicibus incõpetentibus qui prestant audientiã vel iu-
uamen:et ideo si ille qui asserit se delega.a papa imploret auxi
lium brachij secularis vel epi pro executione sue sñie debet iu-
dex secularis vel episcopus esse cautus in videndo rescriptum
sue potestatis: an esset delegatus vel non anteq̃ prestet auxi-
lium ne incidat in penã huius legis ſm Bal.ꝛ vide quod not.
3 Inno.in.c.j.de offi.ord.¶ †In glo.que incipit:sed quomodo
illa gl.debet recitari per quinqꝫ questiones.Prima est qualr
procedit qd hic innuit ꝙ reus traxerit actorẽ in vetito exami-
ne.i.coram iudice incompetente cum trahere non possit etiam
corã incõpetenti:vt.s.nemo inui.in rubro ꝛ nigro.glo.respon-
det vt habet.j.eod.Guil.de cu.aliter exẽplificat:qr dicit actor
ꝙ ipse impetrauerat rescriptum ne posset conueniri nisi coram
tali iudice.ꝛ propter hoc reus corã illo cõuenitur cũ tamen nõ
erat verum ꝙ impetrasset:nam si fuisset verũ non incideret in
penã qr nõ sine celesti oraculo:vt hic dicit:vel clari⁹ ſm Bar.
exemplifica qñ intentauit condi.ex.l.diffamari.de ingenuis.et
ma.vel sibi fecit assignari terminũ ad agẽdum quibus modis
potest trahere actorẽ coram cõpetenti.iu.nõ corã incõpetenti.
¶ Sed quero extra gl.ꝛ Bar.quis diceretur cõpetens ꝛ quis
incõpetens:an potuerit reus hoc petere corã iudice suo coram
quo actor debuisset agere si voluisset: an autem coram iudice
actoris vt si Vicentinus vult agere conditi.ex illa.l.diffamari.
vel petere assignari terminum Paduano:an debeat adire po-
testatem Paduanum vel an petere corã potestate Vicentino:
respondeo coram Paduano: quia in hoc ipse est actor:et alter
reus:vñ si hoc peteret coram Vicentino traheret reum coram
incompetente iudice:ꝛ esset locus huic legi.ita intelligo istum
4 articulũ:lz docto.non declarent.¶ † Secũdo queritur quid si
actor peniteat.postq̃ reus comparuit:nam si nõ comparuisset
clarum est ꝙ actor non incideret in penã:vt in precedenti glos.
per.l.quãuis.ff.de i ius vo.si vero cõparuit:ꝛ sic fuit versatus
indebite:an actor per penitentiã possit penã euitare.glos.tenet
ꝙ sic per eandez.l.quãuis.sed illa loquitur quando penitebat:
ꝛ act.remittebat ꝛ sic amplius non poterat agere:questio glos.
est quando solum penitet egisse coram incompetente:ꝛ vult pe
nitere ne cadat a iure suo:ꝛ sic possit agere coram competente:
vnde Pe.ꝛ Cyn.tenent contrarium:quia ex sola vocatione in
ius cum cõparitione acquisitum est ius ipsi reo cõtra actorem
ad penam.et sic per penitentiam non potest eam euitare: quia
delictum est iam consummatum:vt.l.inter omnes.ff.de fur.et
patet hoc in verbo vocauit:sicut quãdo pena incurritur ex eo
ꝙ aliquis petijt lit contesta.ꝛ promisisset sub pena non petere:
nam postea nõ potest penam euitare que fuit cõmissa propter
male agere:vt in.l.amplius.non peti.rem ra.habe.sed hic com
mittitur ꝓpter male vocare: ꝛ sic non requirit litis cõtesta.sed
sufficit citatio cũ cõparitione.Bar.tenet gl.qr in istis penis le
galibus non dr quis vocasse vel petijsse nisi perseueret vsqꝫ ad
sñiam:vt.l.papinianus.§.meminisse.ff.de inoffi.testa.et.l.q cũ
maior.§.

maior.§.accusasse.de bo.li.⁊.l.in seruitute.§.petijsse.qr mitius agitur cū lege q̃ cū homine.verbū ergo petere prolatū ab homine in cōtractus verificat lit.cōtest.sed prolatū a.l.non:sed in perseuerantia vsq̧ ad sententiam:vt no.Bar.in.l.si libertus.de bo.libe.Bald.videtur tenere cū Pe.⁊Cy.quia ille.ll.quas allegat Bar.loquūtur cum quis petijt vel accusauit coram iudice competente:⁊ sic poterit expectari sententia de iure valida ferenda ab eo.vnde sufficit ꝙ peniteat ante sentētiam ad euitādum penam legalem.hic loquitur quando coram iudice incōpetente a quo nō sperabatur ferri sententia valida:vt.j.si a nō competēti iudi.per totum.ideo non debet expectare sententiā nec permitti penitētia vsq̧ ad sentētiam:sed ex sola vocatione facta de facto cū cōparitione:⁊ sic cū conuersatione cōmissa est pena irreuocabiliter:⁊ vere Bal.subtiliter cogitauit sed Bar. benignius et verius:⁊ sua opi.potius deberet seruari plus de
5 equitate q̃ de iuris rigore.†Tertio queritur an per rescriptū principis possit quis trahere reum ad extraordinarium iudicem.glo.dicit ꝙ non per aut.qua in prouincia.in prin.in tit.ij.⁊ sic corrigit.l.ij.s.de dila.hoc potest procedere nisi ordinarius esset negligēs vel in rescripto cōtineretur clausula nō obstante quacumq̧ lege contrariū disponente:vt in aut.differentes iudi.§.j.⁊ de man.prin.§.si tibi.ſm Cy.quia imperator non censetur sibi legem imposuisse.de iure vero canonico papa quotidie delegat causas pertinentes ad iurisditionem episcoporum non deuolutas ad eum sine negligentia et sine clausula nō obstāte:⁊ hodie debet seruari.c.statutum.de rescript.lib.vj.ꝙ aut habent domiciliū in eodē loco:⁊ tūc non debēt extra domiciliū trahere aut in diuersis locis tūc reus nō debet trahi vltra vnā dietam a loco domicilij dic vt ibi ⁊ aliter iura canonica dispo-
6 nebant prout in.c.nōnulli.de rescrip.¶†Quarto queritur an requiratur sentētia iudicis:vt actor vel reus patiatur istas penas an sufficiat sentētia huius.l.glo.tenet primam partem per tex.qui dicit priuetur al's mulctetur:⁊ sic in futurū:non autem mulctatus sit.Idem no.per glo.s.de sac.san.eccle.l.iubemus.§.economus.q̃ incipit pro sententia.adde ꝙ si diceret mox priuetur vel mulctetur.ista dictio mox facit vt nō requiratur alia sententia iudicis:vt no.gloss.in aut.de ince.nup.§.j.vbi est bona glo.⁊ per Bar.de isto articulo in.l.imperator.ff.de iur.fis.⁊ in aut.qui semel.quomodo ⁊ quando iudex.⁊ aduerte:quia in actore requiritur sententia priuatiua sed in eo ꝙ habeatur pro confesso sufficit sententia declaratiua anteq̃ non noceret dispositio legalis nec transfuerit ista pena contra heredem:vt.l.eius qui delatorē.ff.de iure fi.⁊ ibi per Bar.in.l.fi.§.fin autē reus.s.de iu.cal.⁊ pro ista glo.facit ſm Cy.l.gnq̧.in fi.s.de here.j.de pena iudi.qui male iudicauit.aut.nouo iure.cum ibi not.⁊ etiā
7 qr in penis mitior pars est eligenda.l.interpretatione.ff.de penis.¶†Quinto queritur de practica huius.l.gloss.dicit ꝙ est practica ꝙ reus tractus coram iudice incompetēti patiatur se condemnari:et postea agat condictione sine causa vel condi.ex ista.l.vt absoluatur ab illa condemnatione ⁊ liberetur ab actore per sententiam iudicis:vel qd non patiatur se condemnari:sz in calculo ferende sententie petat se absolui ex illo quod actor debet cadere a iure suo:et sic priuabitur actor:⁊ reus absoluit inquantū gloss.dicit condi.sine causa.non bene dicit:quia non est sine causa apud actorem anteq̃ sit priuatus per sententiaz.Itē si expectat condemnationem debet agere condi.ex hac.l.coram iudice actoris coram quo ipse actor potest conueniri nō coram iudice coram quo fuit conuentus si non erat iudex actoris:sed quando non expectauit condemnationem potest petere se absolui coram illo eodem iudice qui licet sit incompetens nec habeat iurisditionē inter partes:inter hoc tñ sicut ille qui pronūtiat se iudicē incōpetentē pōt nihilominus cōdemnare partē in expensis:⁊ in hoc dicit cōpetens:vt in cle.j.de rescrip.⁊ not.per Cy.in.l.properandū.§.illo.s.de iudi.Item intellige istā gloss. verā quando non fuit prorogata iurisditio illius iudicis:quia ignoranter litigauit coram eo credens eum esse cōpetentem:vt in.l.si per errorem.ff.eo.vel scienter ⁊ protestatus est de incōpetētia:et iudex nihilominus cōpulit ipsum ad litigandū:vt.l.ij.ff.de iudi.in prin.ibi dum dicit viribus preture compulsus ⁊c. si vero prorogata est iurisditio:qr scienter litigauit:⁊ sine protestatione non habet locum ista lex:qr non esset iudex incōpetens nec vetitum examen propter prorogationē:vt in.l.j.s.eo.Sed pone ꝙ opponit exceptionē incōpetentie:⁊ iudex pronuntiauit se cōpetentē:respōdeo ꝙ potuit appellare ab illa pronūtiatione etiam de iure ciuili.vt no.in aut.habita.ne filius pro patre.j.per glo.⁊ si non appellauit videtur acquiescere.⁊ talis pronūtiatio facit ipsum iudicem cōpetentē per ea que no.Inno.in.c.cum super literis.de rescrip.et Bart.expresse in.l.ij.ff.si quis in ius voc.nō ierit.hic videt Bar.dicere ꝙ licet faciat ipsum competētem in causa de qua cognouit nihilominus poterit agi ad penā huius.l.⁊ in illo iudicio poterit probari de incompetētia et ꝙ illa pronuntiatio fuerit male facta:lz salua pace illud non est verū:quia illa pronūtiatio etiam si fuerit iniusta facit ius in causa pene:vt.l.qui rome.§.duo fratres.⁊ ibi per eūdem Bar.ff.de verb.oblig.Si aūt pronūtiet se nō esse iudicē competentē ⁊ sic vlterius nō pōt procedere:vt in.c.significātibus.de offi.de leg.vtrū tunc poterit agi ad penā.videtur ꝙ nō:qr iniuria non habuit effectum:vt.l.j.j.qd quisq̧ iuris.contrarium sentit hic Bar.ꝙ eo ipso qd fuit vocatus:⁊ comparuit delictum fuit consummatū per istū tex.dū dicit vocauit.nec obstat qd ipse Bar.s.tenuit qd potest penitere vsq̧ ad sententiā:qr isto casu pronūtiatio erit illa sententia que impedit decetero penitentiam fieri ex quo non pōt ad vlteriora procedere:sed si procederetur vlterius tunc procederet illud qd.s.ipse notauit qd vsq̧ ad senten-
8 tiam diffinitiuā possit penitere.¶†Ultimo cōtra istā.l.oppo.extra glo.de eo qd dixi.s.de iudic.l.nulli.qd speciale est in casu.l.j.in fi.j.de asser.cau.ꝙ actor incurrat istam penā priuationis regulariter cōtra per ea que no.in.c.ex tenore.de rescrip.sed illa l.debet intelligi quādo iudex coram quo fuit tractus erat prorsus incompetēs.⁊ hoc vult glo.iij.que incipit.i.alieno prorsus siue nō prorsus:vt qr poteram cōuenire reum corā duobus iudicibus:⁊ sic electio iudicis ad me pertinebat:vt.j.c.l.fi.⁊.j.vbi in rem act.l.fi.⁊ incepi agere coram vno:postea recedo ab illo et transeo ad secundum tunc loquūtur ea que notaui in illa.l.nulli.tene menti.Et circa materiam huius.l.vide.xj.q.j.c.inolita.⁊.c.placuit.⁊ de foro compe.si diligenti.in gloss.que incipit:sed nunquid.

1 Magisterie.†Magister militū pt cognoscere summarie inter milites suos ⁊ etiā inter nō militē ⁊ militem ab illo conuentū.h.d.Et hoc in ciuilibus:in criminalibus aūt dic vt in glo.¶In tex.ibi:audiendi.subaudi.⁊ dicendi.¶In tex.ibi:nisi a suo iudice.subaudi qñ peteret se remitti ad illum sicut in scholari conuento corā ptāte qui pōt petere se remitti ad rectorem:alias videt ab ipso ptāte posse condēnari:qr milites cē-
a sentur sortiri forū in loco vbi merētur stipendia:[a]vt.ff.ad muni.l.municipes.§.fi.⁊ idem in doctoribus salariatis qui etiā dicuntur militare:⁊ ibi no.¶In fi.l.ibi:nec si in culpa fuerit.bal.no.istum tex.qr etiam si delictum sit notorium iudex incompetens non debet se impedire.

2 ☞ Licet aliqs desierit esse mercator pro his tñ que gessit tpe quo erat pōt cōueniri coram consulibus mercatorum.
Quid in his que non pertinent ad artem mercantie etiam tpe quo quis est mercator.
3 Prepositi collegiorum vel artium habent iurisditionem.et an possint facere statuta.
4 Si aliquis miles esset de arte mercantie:nō pōt rōne militie declinare iurisditionem consulum mercantie.
Quod idem sit in clerico mercatore.
5 Quod tales artifices habētes consules illius artis non sint exempti a iurisditione potestatis.
6 Qñ quis subest pluribus iudicibus actor habet eligere coram quo ipsum conueniat.
7 Scholares an dicantur facere vniuersitatem approbatam.

1 Ex iniquum.†Qui sunt de aliq̊ collegio approbato rōne alicuius professionis iurisditio illius qui preest collegio recusari non potest.h.d.Bart.⁊ habet locum hoc:et postq̧ desierint esse de illo collegio quantum ad ea que tunc tempore gesserunt que pertinent ad illam artem per.l.ij.j.vbi de ratio.agi oportet.l.pretor.§.etiam.ff.de eden.⁊ per Iaco.de arena.in.l.demum.⁊.l.de opere.de ope.liber.tene menti.
2 †Quod licet aliquis desierit esse mercator pro his tamen que gessit tempore quo erat potest conueniri corā consulibus mer-
b cantie per illas.ll.alias supra allegatas.Sed quantum[b] ad ea que nō pertinent ad artem mercantie non potest etiam tempore quo erat mercator eum conuenire coram illis consulibus:qr non habent iurisditionem nisi in concernen.artem.⁊ hoc expresse tenet Innocē.in.c.cum ecclesiarum.de offi.ordinarij.vbi pulchre tractat de illa materia.quod etiā sentit hic glos.super verbo publicis.et adde quod no.per eundem Inno.in.c.cum dilecta.de exces.prela.Et primo ponit proemium vsq̧ ibi.quapropter.Secundo ponit statutum vsq̧ ibi.ita tamen.Tertio limitat vsq̧ ibi.his videlicet.Ultimo imponit penā contra facien-
3 tibus.¶†In tex.ibi:iurisditionem ⁊ protectionem declinare.patet ergo ꝙ prepositi collegiorum vel artiū habent iurisditionem.⁊ ad hoc semp allegatur ista lex.sed a quibus datur illa iurisditio cōiter dr ꝙ datur ab illa vniuersitate:ergo penes illos est iurisditio:posset tñ dici qd datur a lege mediante electione ipsius collegij:nec obs.l.priuatorum.s.eo.vt ibi fuit notatum.

a ¶In loco vbi merentur stipendia.Adde Card.zab.in.c.fin.in.ij.q.de parochijs.

b ¶Sed quantum ad ea.adde bald.hic ⁊ intellige hoc verū etiam de consensu partium:vt per Cyn.in.l.j.s.eo.⁊ Io.de imo.i c.P.⁊.G.de off.dele.co.xxiiij.bal.in.l.heres absens.§.si qs tutelā.ff.d iudi.Et Lud.ro.csi.cclxxix.incip.oīpotentis dei.in casu pposito prīa frōte.Et ibi intelligit hoc verū nisi cōsuetudo sit in cōriū:qr cōsuetudo tribuit iurisditionē.Et adō ꝙ pro dependētib9 et cōnexis mercātia iudex mercātie erit cōpetēs.ita Bal.i.l.si qs.§.rōnē.ff.de eden.Itē adde ꝙ iudex mercātie dr iudex cōpetēs etiā nō mercatori litigāti cū mercatore.ita ipse pau.de cas.post Iaco.bu.in.l.cū eorū.j.de sen.Fran.cur.

a ¶ In psonā. Ad de Bal. in. l. receptitia. col. ij. v. dubitat. j. de cōst. pecu. ⁊ alex. de imo. ī cōs. ccxviij. i. ij. vo. Et quid requirat ad hoc vt aliquid dicat mercātia vł negotiatio. vide p Frā. de are. ī cōsi. xxix. colum. x. in fi. Cur.

b ¶ Et qd scholares. adde ꝙ etiā si sunt plures scholares habitātes in vna domo faciunt collegiū ⁊ syndicū cōstituere pn̄t. ita Bar. post glo. i. l. j. in prin. ff. qd cuiusq3 vniuersi. no. Fran. cur.

c ¶ Dicunt miserabiles psone. Adde spe. ti. de īstru. edit. i. §. nūc vero aliqua. v̄si. ⁊ scias. car. ⁊ Jo. de imo. in. c. significātibꝰ. de offi. dele. Alex. de imo. ꝯsi. cxxj. in ci. viso ꝓcessu cāc. in. j. vo. ī fi. vlt. co.

d ¶ Vidue et alie miserabiles persone. Add ō an vidua dicat miserabilis psona. vid ꝑ abb. in. c. l3. de fo. cōpe. Car. zab. ī. c. significātibus. in. j. no. de offi. dele. Et q̄ dicātur miserabiles psone. vid per eūdē Pau. de ca. in ꝯsi. vij. ⁊ vid do. maria. Sozi. in. c. ex pte. in. iiij. limitatione. de fo. cōpe. Cur.

⁊ videnť tenere doc. ꝙ requiratur cōfirmatio superioris: cuius
cōtrariū ibi dixi ꝑm Bal. ⁊ dicit Bar. p istū tex. ꝙ postq̄ habēt
jurisditionē possunt facere statuta concernentia iurisditionem
circa ministeriū illius artis: vt etiam not. per Bar. in. l. omnes
populi. de iusti. ⁊ iure. ff. Circa hoc vide plura bona que tāgun
tur per Bar. circa finē. l. ij. de cōsti. pecu. vbi dicit ꝙ talia statu
ta cōcernētia decisionē cause debēt seruari etiā in curia potesta
tis si actor vellet ibi cōuenire mercatorē: ⁊ nō corā cōsulibꝰ mer
a catorū: nisi loquerenť in personam[a] rectorū seu consulum artis.
nam si diceret statutū ꝙ consules artis possint ferre sentētiam
virtute libri mercatoris vel vnius testis cū certis indicijs tale
statutū non haberet seruare potestas: secus qn̄ loquunť in rem
vel in personā mercatorū. Itē dicit ꝙ si talia statuta concernūt
moduz procedendi nō sunt seruanda in curia potestatis vbi est
4 alius modus procedendi. ¶ † In tex. ibi cuiuslibet militie seu
cinguli cuiuslibet dignitatis: et sic si aliquis miles esset de arte
mercantie non pōt rōne militie declinare iurisditionē cōsulum
mercantie etiā si habebat priuilegiū: vt non conueniať nisi sub
certo iudice. Et eodē modo si est clericus nō pōt petere remitti
se ad epm: qr non conuenitur vt clericus sed vt laicus mercator
ꝑm Cy. ⁊ alios. ¶ In tex. ibi: tam publicis. illud facit cōtra id
qd. s̄. dixi ꝙ ista lex intelligitur qn̄ cōueniretur occasione illius
artis. nam si causa erat publica non pōt esse occasione illius ar
tis. s3 pōt intelligi hoc verbū improprie de publica causa ipsiꝰ
artis: vt ille qui est de arte possit cōueniri nō solū ab alio priua
to occasione ipsius artis siue ipse cōueniens sit de arte siue non:
vt dicit. s̄. l. proxi. de illis qui nō sunt milites ⁊ volūt agere con
tra militē: vt possint corā magistro militū: ⁊ etiā si conueniātur
ab ipsa arte siue a syndico ipsius artis: ⁊ sic dicitur causa publi
5 ca ipsius artis: ⁊ ita de cōsuetudine restringitur illa. l. ¶ † In
tex. ibi: ita tn̄. iste ver. vult dicere ꝙ l3 possint cōueniri corā con
sulibus illius artis nō ꝓpterea sunt exempti a iurisditione po
testatis illius loci qui est iudex vniuersalis omniū et etiā illius
artis: ⁊ sic etiā consulum illius artis. ⁊ sic cumulatur iurisditio
iurisditiōi: ⁊ additur iudex specialis iudici vniuersali. pro hoc
vide optimū tex. s̄. de offi. prefe. vr. l. j. Et erit in electione acto
6 ris coram quo velit illū conuenire: † qr illa est regula generalis
ꝙ qn̄ quis subest pluribus iudicibus actor h3 eligere corā quo
ipm conueniat. ⁊ ad hoc allegatur iste tex. ⁊. l. cum clericis. s̄. de
epis. ⁊ cleri. ⁊. l. j. j̄. vbi in rē act. ⁊. ff. de indic. l. sed si susceperit. §.
ea res. ff. de eo. qd cer. lo. ⁊ per Inno. in. c. cū ecclesiaꝝ. de offi. or.
nec reus h3 priuilegiū petēdi se remitti ad cōsules artis: qr hoc
est speciale in militibꝰ ⁊ in scholaribus: vt. s̄. l. pxi. ⁊ in auť. ha
bita. ne filiꝰ pro pat. sic ⁊ qn̄ quis habet plures actiones ad idē
cōpetētes electio est ipsius actoris: vt. l. qd in heredi. §. eligere.
ff. de tribu. licet reus habeat electionē circa res debitas quā ea
rū vult soluere si teneť alternatiue: vt. l. plerūq3. in fi. de iure do.
in loco soluat: sed actor in quo loco agat: vt. d. l. iij. de eo qd cer.
7 lo. ¶ † In glo. super verbo pertinet ibi: ⁊ sic fit parisius. dic et
quasi in cunctis partibus vltramōtanis. vnde in Auinione do
cto. collegij eligunt primiceriū. ⁊ ille habet ordinare studium ⁊
omnia facere q̄ faciunt rectores scholariū in partibus istis. Et
vidi semel magnā multitudinem scholarium ex incitatione cu
iusdam doctoris nouelli venientis de Italia: ⁊ volentis com
placere scholaribus facere magnum tumultum. ⁊ velle eligere
rectorem sicut in partibus istis: ⁊ non potuerunt obtinere: ideo
ille doctor venit in maximam indignationem aliorum docto
rum intantū ꝙ postea recessit. doc. tn̄ nostri tenent contrarium
b eius qd hic dicit glo. ⁊ ꝙ scholares[b] dicuntur facere vniuersita
tatem approbatā: qr est casus in. c. quia in causis. extra de pro
cura. ⁊ in proemio sexti libri: ⁊ clementinarum. ⁊. s̄. de offi. magi
stri officiorum. l. j. qd habetur in. l. j. j̄. de excu. artifi. li. x. ⁊ qd ibi
per Ber. non sunt alia.

¶ Qn̄ Imperator inter viduas ⁊ pupillos in miserabilesq3 ꝑ
sonas cognoscat: ⁊ ne exhibeantur. Rubrica.

¶ Prima pars istius rubrice vsq3 ibi: ⁊ ne exhibeātur concer
nit secūdam partē. l. que incipit in ver. ꝙ si pupilli. ⁊ scda pars
rubrice ibi cōcernit primā partē legis. ⁊ hoc voluit glos. rubri
1 ce in effectu. † Quero que differētia sit inter pupillū ⁊ orphanū.
Respondeo pupillus proprie dr qui non est in patria ptāte vel
emācipatus: vel qr mortuus est pater. ⁊ nō excessit quartūdeci
mū annū: vt. l. pupillus. in prin. de ver. sig. ⁊ ille qui est in patris
ptāte nō proprie vocať pupillus sed impubes: aliqn̄ tn̄ impro
prie sic appellať. ⁊ poniť pupillus pro impubere: vt. l. fin. §. i. ff.
de ver. oblig. qd not. qr si statutū loquereť de pupillis cum ver
ba statutorum sint proprie intelligenda: vt. l. iij. §. hec verba. de
nego. gest. intelligitur primo modo. Orphanus est ille qui non
habet matrem: ⁊ in quartumdecimum annum. ita not. proprie
Cy. in. l. orphanotrophos. s̄. de epi. ⁊ cle. in fi. iste tn̄ tex. in prin.
videtur probare ꝙ etiaz si sint maiores quatuordecim possunt
dici orphani: tn̄ Petrus rn̄det ad illū tex. ideo tene mēti qd di
xi: qr si testator reliquit certam quantitatē inter orphanos non
debet distribui inter illos qui sunt maiores quatuordecim an
nis. Tunc autem pupilli ⁊ orphani dicuntur miserabiles per
c sone[c] ⁊ habent priuilegium ex illa. l. quando sunt impotentes: ⁊
non habent defensorē. qd dic vt plene no. per Inno. in. c. signifi
cantibus. de offi. deleg.
2 ☞ Quod quis non possit trahi extra domicilium nisi in duo
bus casibus.
3 In rescripto contra psonas debet fieri mentio de qualitate per
sonarum.
4 Miserabiles persone an possint omissis ordinarijs iudicibꝰ
adire principem per viam querele.
5 Fortuna dicitur iniuriari illis quibus accidit infortunium.
6 Que sint miserabiles persone.
1 SI contra. † Pupilli ⁊ vidue et alie
d miserabiles persone[d] de
quibus hic: habent hoc priuilegiū ꝙ extra pro
prium domicilium nō possunt trahi etiā per re
scriptum prīcipis vel in curia principis: sed in
proprio domicilio sunt conueniendi: ipsi tamē
bene possunt trahere aduersarios eorum extra domiciliū coraz
principe etiā per viaz simplicis querele. h. d. ista notabilis lex.
Et prima pars eius que durat vsq3 ibi ꝙ si pupilli. limitat. l. si
qn̄. s̄. de dila. ⁊. l. in criminali. circa prin. s̄. ti. proxi. in quibus p3
ꝙ cum sacro oraculo. i. rescripto imperatoris pōt quis trahere
aduersarium suū ad extraordinariū iudicem etiā extra propriū
2 domiciliū. † hoc fallit in istis personis miserabilibus que tra
hi non possunt etiā si iudex ordinarius esset negligens in admi
nistrando iustitiā contra eos: ⁊ etiā si in rescripto contineretur
clausula non ob. quacūq3. l. cōtrariū disponente: naz adhuc non
valeret rescriptū per quod traherenť extra propriū domiciliū.
sed debet impetrari ⁊ delegari iudex in domicilio. ita intelligūt
doct. illum tex. hodie vero etiā alij non pn̄t trahi extra propriū
domiciliū nisi in dictis duobus casibus. sc3 qn̄ iudex ordinariꝰ
esset negligens. ⁊ si in rescripto esset clausula nō obstāte: vt dixi
in. l. in criminali. per auť. vt differētes iudi. per auť. qua in pro
uincia. j̄. ti. proxi. In hoc ergo iste persone miserabiles sunt me
lioris cōditionis si tn̄ in rescripto apponeretur clausula spālis
non obstante. l. ista. vel non obstāte qd sint miserabiles persone
bene valeret rescriptum: qr imperator nō potuit sibi vel succes
sori imponere legē a qua recedere nō liceret: vt in simili not. per
3 glo. in auť. qui. mo. na. effi. sui. §. fi. † oportet ergo ꝙ fiat expres
sa mentio de qualitate personarū vt valeat rescriptū vel priui
legiū alteri concessum cōtra tales personas ꝓpter qd dicit hic
Cy. fuisse terminatū ꝙ cum quibusdam monialibus fuisset cō
cessum ne haberent soluere aliqua grauamina sedis apostolice:
⁊ postea venisset quidā legatus cum literis generalibus ꝙ om
nes soluerent non obstante quocūq3 priuilegio per hoc nō erat
derogatum priuilegio illarum monialiū quibus erat cōcessuz
tanq̄ miserabilibus ex quo de qualitate personarū earū nō fuit
4 facta mentio specialis. † Scda vero pars huius. l. limitat. l. ne
mo. s̄. ti. proxi. vbi habetur ꝙ quis non potest adire superiorez
per viam querele omisso iudicio sed inferiore: sed debet coram
illo inferiore litē primo mouere: ⁊ si grauauerit poterit appel
lare ad superiorez. hoc fallit in istis miserabilibus psonis que
possunt omissis ordinarijs iudicibus adire principem per viā
querele: et ibi trahere aduersarios suos vel coram principe vel
coram delegato ab eo: quia princeps est specialis defensor ta
lium personarum: ⁊ idem in regibus ⁊ alijs principibus. xxiij.
q. v. c. regū. lxxxj. di. c. j. ⁊ quod ibi not. per glo. ⁊ per Archi. qui
etiam dicunt ꝙ causa talium personarū pertinet ad forū eccle
sie: ⁊ sic pn̄t adire epm omisso potestate. xxij. q. j. ⁊ facit in auť. vt
hic obligatas. §. fi. in fi. ⁊ extra ne cler. vel mona. c. j. ⁊. j. q. ij. sicut
episcopū. ¶ In tex. ibi. comitatui nostro. id est in curia nostra.
5 ¶ † In text. ibi. fortune iniuria. Nota qd fortuna dicitur iniu
riari illis quibus accidit infortunium. ⁊ alibi dicitur quod dici
6 tur insidiari. vt. l. fi. §. cum antea. post prin. j̄. de tēpo. ap. † Et q̄
sint miserabiles persone. vide omnino per Inno. in. d. c. signifi
cantibus. ⁊ in Spe. de instru. edi. §. nūc vero aliqua. ver. ⁊ scias.
de censibus. c. licet. per glo. ⁊ Inn. vbi etiam secus cōnumerať.
non sunt alia.

¶ Ubi de crimine agi oportet. Rubrica.

¶ Post generale titulum de iurisditi. om. iudi. in quo tracta
tur de iudicibus competentibus ⁊ incompetentibus subijciun
tur ti. speciales in quibus tractatur de competentibus tātum:
⁊ qui sint

⁊ qui sint competētes in singulis causis: ⁊ actionibus. ⁊ primo in causa criminali que est maioris pōderis ⁊ preiudicij. ⁊ dicit Bar. ꝙ iste est valde bonus titu.

2 ¶ In criminibus principalis forus est locus delicti in ciuilibus. s. in actionib⁹ personalibus est locus domicilij ⁊ in realibus est locus vbi est res que vendicat̃ sed locus originis proprie vel paterne est accessorius.

3 Que dicātur crimina ordinaria ⁊ que extraordinaria ⁊ quādo quilibet admittatur ad accusandum ⁊ quando pena pecuniaria imposita pro crimine applicetur fisco.

Que dicatur causa ciuilis ⁊ que criminalis.

4 Casus in quo sicut in causa ciuili habet locum prorogatio ita ⁊ in causa criminali.

5 Si florētinus cōmisit delictū bononie et iudex bononiēsis incboauit processum contra eum et posuit ipsum in bāno ⁊ condēnauit ad penā capitalē quādocūq peruenerit in fortiā communis an iudex florētinus possit contra eundem similiter procedere ⁊ ratione originis vel domicilij.

6 Remissiones de vno iudice ad alium an fiant ex mera voluntate ⁊ ꝙ in contractibus non fiat remissio.

7 Si duo litigauerūt corā vno iudice incompetenti ignorāter sic non fuit prorogata iurisditio ⁊ acta erāt nulla ⁊ deinde pendente lite peruenit ad eorum scientiam de incompetentia ⁊ tamen perseuerauerunt ꝙ acta prius gesta reconualescant ⁊ consensus retrotrahatur ad principium.

Quid in gestis per iudicē incompetentē nō nomine partium.

1 Questiones. †De crimine pōt cognosci in loco delicti ⁊ in loco iurisditionis prorogare ⁊ in loco domicilij: ⁊ etiam vbi criminosus plurimū conuersatur. h. d. ista. l. cū seq. De primis tribus loquitur. l. j. de vltima loquit̃. l. ij. 2 †Et scias ꝙ in criminibus principalis forus est locus delicti. vt in. c. ij. de consti. lib. vj. in nouel. super verbo noscuntur. sed de ciuilibus maxime actionibus personalibus principalis forus est locus domicilij extra quem regulariter non debet quis trahi. In realibus vero actionibus principalis forus est locus vbi est res que vendicatur vt. j. vbi in rem act. l. fi. ⁊ per totum locus vero originis 3 proprie vel paterne est accessorius. ¶ †In tex. ibi: qui legibus vt sunt crimina publica de quibus. ff. de pub. iudi. per totum. cum titulis seq. que ideo dicuntur puniri per. l. quia certa. ⁊ determinata pena imponitur in singulis delictis: ideo dicūtur crimina ordinaria: quia quilibet in eis admittitur ad accusandū: ⁊ ideo dicuntur publica. quod autē sequitur an extra ordinem: loquitur de criminibus priuatis de quibus habetur. ff. de priua. delic. per totum. licet imponatur certa pena pecuniaria applicanda parti quo casu dicitur crimen puniri ciuiliter. imponitur etiam extraordinaria pena que relinquitur arbitrio iudicis: ⁊ aliquando est pecuniaria applicanda fisco: aliquando corporalis ſm qualitatē delicti: vt. l. fi. de pri. delict. ⁊ tunc punitur ciminaliter. ex forma tamen statutorum etiam in illis imponitur certa pena applicanda fisco. non tamen per hoc dicuntur ordinaria nec publica: quia nō admittitur quilibet ad accusandum: sed ille tantū cuius interest. et qui fuit offensus. qō dic vt in. d. l. ⁊ in tit. de popularibus act. super rubrica. titu. autem iste loquitur quādo agitur de puniendo crimen criminaliter pena corporali vel pecuniaria applicanda fisco que dicitur etiam criminalis: vt in. l. agraria. ff. de termi. moto. sed si ageretur ad penam pecuniariā applicandā parti diceretur causa ciuilis nō criminalis. et principalis forus esset in loco domicilij. nec esset 4 tunc tractandū de remissione in loco delicti. de qua tangitur in glo. ¶ †In tex. ibi: vel incboata sunt. hoc potest intelligi duobus modis. primo ꝙ erat incboata coram iudice incompetenti partibus hoc scientibus ⁊ sic prorogauerunt iurisditionem: ⁊ tunc est hic casus ꝙ sicut in causa ciuili habet locum prorogatio: vt. l. j. §. titu. j. ita ⁊ in causa criminali quod est intelligendū quādo ille iudex cuius iurisditio prorogatur habebat potestatem cognoscendi de causis criminalibus inter suos subditos. ⁊ sic habebat imperium: vt no. in. d. l. j. §. titu. ij. videtur etiam ꝙ requiratur consensus iudicis vbi delictum fuit commissum cui respublica fuit offensa sicut in prorogatione quā facit cleric⁹ in episcopū non suū: quia requiritur consensus sui episcopi: vt in c. si diligenti. de foro cōpe. ⁊ ita videtur tenere Specu. in titu. de compe. iudi. aditione. §. j. ver. sed nunquid in iudicē in ciuilibus autem non requiritur cōsensus iudicis proprij: tū prorogatur iurisditio in alium iudicem: qꝛ non agitur de illius preiudicio: vt not. in. l. j. ⁊. ij. ff. de iudi. secus si ageretur: vt qn̄ est iudex perpetuus vnde subditus vnius comitis sine eius consensu nō potest se subijcere alteri iudici. de hoc videtur tex. et in. c. per venerabilem. circa medium. qui filij sint legiti. et in. c. feudali. cuius cognitio pertinet ad dn̄m feudi: non potest fieri prorogatio sine illius cōsensu. ad qō vide qō no. Bart. in. l. j. §. ⁊ post operis. ff. de ope. no. nun. ⁊ in. c. verū. extra de iudi. ⁊ in. c. ceterū. credo qō sit de fo. compe. Iudex enim delicti pōt petere remissionē: vt in auꝫ. vt nulli iudicū. §. si quis vero comprehēsorū rōne dicte offense in rempublicā: ergo requiritur eius consensus. Scdo pōt intelligi ꝙ fuerint incboate corā iudice cōpetente: ⁊ tūc facit ad 5 questionē disputatā per Iaco. de bel. †Si florentinus cōmisit delictū bononie: ⁊ iudex bononiensis incboauit ꝓcessum cōtra eum. ⁊ posuit ipm in banno. ⁊ condēnauit ad penā capitalē qn̄cumq peruenerit in fortiā cōis vtrū iudex florētinus possit cōtra eundē similiter ꝓcedere rōne originis vel domicilij. ⁊ videt̃ ꝙ non: sed ꝙ ipse possit se defendere p hāc. l. ꝙ processus erat incboatus bononie: ⁊ preuenta erat iurisditio. contrariū tū videt̃ verius: qꝛ de illo processu non pōt se iuuare postq̄ in eo fuit cōtumax ⁊ est: vt no. per Bar. in. l. vbi ceptū. ff. de iudic. ⁊. l. sepulchri. de sepul. vio. dic vt ibi. et sic poterit puniri florentie: nec est moris ꝙ fiāt iste remissiones de locis nō subditis eidē superiori: ⁊ sic florētinus iudex non impediet̃ procedere per literas iudicis bononiēsis petentis sibi remitti p ea q̄ no. per Cy. in auꝫ. 6 qua in prouincia. que statim sequit̃. ¶ †In glo. ij. vbi cōmissa ibi: tū illuc remittatur ad requisitionē iudicis illius loci: alias nō tenet̃ remittere: nec potest ipse iudex post requisitionē de delicto cognoscere. ⁊ ipm remittere puniendū per illū tex. in verbo perfici debere. per quē ptꝫ ꝙ totus processus dꝫ expediri p illū iudicē: bene tū potest cognoscere summarie an sit loc⁹ remissioni: qō dic vt in. l. fi. ff. de publi. §. diuus seu diui. per Bar. Et ad de qō no. idē in. l. magistratibus. ff. de iuris. om. iu. ⁊. l. diuus. de custo. reo. ⁊. l. si cui. §. fi. de accu. allegata hic per gl. ⁊ olim fiebāt iste remissiones: qꝛ oēs erant sub vno imperio. ⁊ iudex requisitus. ⁊ nō remittēs puniebat̃ per superiorē. alij dixerūt cōtrariū ꝙ fiebāt remissiones ex mera volūtate. sed Pe. vt refert Cy. in auꝫ. qua in pronuincia. truffat̃ de hoc hodie. vt dixi qn̄ non sunt sub vno superiore nō fiant nisi de vrbanitate: nec etiā subditus dn̄ationi audio ꝙ fiant de vrbanitate: qꝛ dn̄atio vult vt se regāt vt prius se regebāt anteq̄ veniret sub diocesi sua. in cōtractib⁹ vero clarū est ꝙ non fit remissio. de hoc in. c. romana. §. cōtrahē 7 tes. de fo. cōpe. ¶ †In seq. glo. ibi: sed quid. no. istam glo. sing. que semp alleg. ⁊ vult hoc in effectu ꝙ si duo litigauerūt coram iudice incōpetenti ignoranter. ⁊ sic nō fuit prorogata iurisditio. ⁊ acta facta corā eo erāt nulla: vt. j. si a non cōpe. iudi. per totū. deinde pendente lite peruenit ad eorū scientiā de incōpetentia. ⁊ nihilomin⁹ perseuerauerūt ꝙ acta prius gesta reconualescūt. ⁊ ꝙ cōsensus retrotrahit̃ ad principiū lit. qꝛ nō deficiebāt acta nisi propter defectū consensus partiū. vnde qn̄cūq superuenit retrotrahitur per. l. licet. ff. de iudi. lꝫ illa. l. loquat̃ in alijs terminis. s. in gestis per procuratorē non verū nomine dn̄i postea ratificantis. vnde nimirū si retrotrahit̃. nos loqmur de gestis per iudicem incōpetentem non noīe partiū: sed suo proprio. vn̄ nō videbatur ꝙ consensus superueniēs traheretur retro ex quo nō nomine ipsarū ille gessit: tū pro ista parte ꝙ trahatur: facit. l. si fundus. §. j. de pig. vbi non erat actus gestus nomine ratificantis: ⁊ tū retrotrahitur: si tū ille non erat iudex in aliquo: sed simplex priuatus: ⁊ sic etiā si scienter litigasset nō fecisset eum iudicem: vt. l. priuatorū. §. ti. ij. lꝫ postea iurisditionē acquirat nō tū inter dictas partes: qꝛ efficiat̃ rector vel potestas illius loci. de quo loco tū partes non erāt. licet perseuerent in litigando corā eo nō propterea acta prius gesta recōualescant: qꝛ non deficiebant in consensu partium. dūtaxat tamen etiā si scientes litigassent non valerent. sed deficiūt in fundamento iurisditionis: vnde non possunt reconualescere: sed inspicitur initiū ſm gloss. de hoc tetigi in. l. vnica. §. g pro sua iurisditione: ⁊ ibi dixi ꝙ istud erat verū quādo superuenit iurisditio ex causa habēte originē post processum incboatū. Si vero prius vt qꝛ erat electus ad illud officiū non tū fuerat ingressus tunc acta recōualescent per l. solent. §. fi. de offi. proconsu. ⁊ per illud qō no. glo. in. l. priuatorum. in fi. prime glo. tene autē menti hanc glo. ¶ In glo. sequēti ibi vel dic ꝙ loquitur de vagabundis: idem no. j. l. prori. ⁊. l. heres absens. §. j. ff. de iudi. ⁊ quis sit vagabundus not. in. l. is qui. §. fina. ad muni. et. l. iiij. §. pretor. de dam. infect. ¶ In glo. sequen. ibi. sed tu dic secundum Azo. contra dic quod imo est crimen publicum. nam ponitur sub titulo de publicis iudicijs. et omnia crimīa de quibus tractatur in titulo illius libri dicūtur publica. quia de facto dicuntur ex legibus publicorum iudiciorum et sic non solum pater mater ⁊ frater. imo etiam quilibet de populo admittitur ad accusandum: dum tamen alias sit habilis. Nam in criminibus publicis multi repelluntur ab accusando: vt. j. qui accusare non possunt. ⁊. ff. de accu. l. ei qui. iste ergo text. dum dicit qui super hoc queri. id est conqueri potest vult excludere inhabiles ad accusandum. non dicit quod non

fit crimen publicū. ¶ In glo. seq. ibi. i. cōuersatur: dic. s. vt plurimū & maiori parte anni: & hoc cōmuniter tenetur: vt aliquid addat ad. l. precedentem: et probatur in. l. ij. j. vbi senatores vel claris. vbi habetur ꝙ non solum in loco domicilij: sed vbi plurimū conuersatur sortitur quis forū: licet ibi non habeat maiorē partē fortunarū suarū. ponūt exem. doc. in mercatoribus florētinis qui discurrūt per totū mūdū: & construunt sibi per gulam vel armariū. i. cōducūt domos: & apothecas ad lucra facienda vt ibi possint cōueniri etiā pro contractibus alibi celebratis sicut florētie ratione originis. vel vbi habēt domiciliū. exemplū autē qd̄ ponit glo. de scholari reprobat per petrū: qꝛ nō stat in studio causa lucri: sed semꝑ cū aīo recedēdi. vñ pro cōtractibus alibi celebratis nō pōt conueniri: & si forte stetisset per decēniū: sed in illis mercatoribus nō requiritur tm̄ tempus: sed iudicis arbitrio pōt relinqui ꝙ nō est de leui recessurus. non sunt alia. Sequitur aut. qua in prouincia que multū est glossata: ideo nolo vobis declarare nisi tex. hoc magne &c.

2 ¶ In generali mandato non venit vt procurator aliquid illicite faciat & an tunc ipse procurator teneatur.

3 Fideiussor condemnatus potest dare insolutum bona domini vel petere ꝙ in illis fiat executio.

4 Omnia priuilegia existētia in eodem territorio ꝙ faciāt vnum forum: licet sint diuersi iudices.

Quid si statutū dicat vt florentie ꝙ nullus florentinus sub pena capitis possit trahere alium florentinū coram episcopo florentino in causa spirituali vel vsuraria.

Qui ē de castro subdito ciuitati an dicat forēsis isti⁹ ciuitatis.

5 Clausula non obstante quocumqꝫ priuilegio ꝙ non preiudicet priuilegijs insertis in volumine statutorum.

6 Sicut inter plures ordinarios locus est preuētioni ita inter ordinarium & delegatum.

Qua in prouincia. Ista autē. reputatur valdē singularis: tamen tex. eius est valde ineptus: et diuide quia primo ponit vnum dictum vsqꝫ ibi. eo aut. & cum ista parte coniūge versi. excipitur. vbi ponuntur duo casus exceptuati. vsqꝫ ibi induciarum. Secundo ponit casum mirabilem in ver. eo autem absente. qui durat vsqꝫ ad versi. excipitur. Et cum ista parte iunge versi. indutiarum vero. qui declarat istum casum singularem in illa parte dum dicit datis inducijs: licet. i. licitum est denuntiare domino cause &c. Nam in ver. induciarum declarat que sunt iste inducie: et que sint tempora danda absenti ſm diuersitatem locorum: vbi absunt. Et sumitur ista aut. ex corpore vt omnes obediāt iudicibus prouinciarum. & omnes considerantes. Debes autem scire pro intellectu & declaratione litere satis inepte ꝙ ante istam aut. quidam delinquentes vel trahentes in vno loco vel occupantes aliena bona per potentiam eorum: & vt actores vel accusatores eluderēt impetrabant a principe priuilegium qd̄ non possent conueniri nisi sub tali iudice: istud priuilegium tollitur per hanc autē. qd̄ in loco delicti vel cōtractus aut vbi est res de qua agitur actione reali possint conueniri vel accusari non obstante priuilegio predicto: isto modo declarat istum text. Innoc. iiij. qui fecit. c. j. de priuileg. lib. vj. qd̄ fuit extractum de ista aut. & eius corpore: videtur tamē ꝙ de iure ciuili per istam aut. idem sit de loco domicilij per id quod dicit ibi: aut criminum sit reus: quia exponitur sic residet vel habet domicilium: ita videtur sentire Bar. licet de illo. c. non faciat mentionem: nec ipsum vidit. sed Bal. bene vidit: & non tenet hoc dictum quia in illo. c. non dicitur nisi de istis tribus locis. s. delicti cōmissi vel cōtractus vel res de qua agitur actione reali qui habeant priuilegium vt in eis non obstāte priuilegio predicto possint conueniri. Proderit ergo priuilegium quo ad alia loca. ab ista regula excipiūtur duo casus in ver. excipitur quando partes delinquentes vel cōtrahentes pragmaticam sanctionem a principe forte aduocatus pro negotio publico vel forte princeps illam causam ad se aduocaret pro bono publico: quia forte dubitandum de scandalo si in illis locis agitaretur ſm intellectum Bal. alius casus est quando per viam appellationis forte propter aliquod grauamen illius iudicis deuolueretur ad curiam principis. Alius casus qui ponitur in versi. eo autem. quem glo. tenet multis modis & quilibet potest sustineri & est notabilis tamen iste est verus casus: qꝛ quidā se absentabant de loco sui domicilij & locabāt eorum bona pro aliquo tpe vel relinquebant suū factorem vel castaldionē. & cōsignabant oēs possessiones quas asserebant etiā le cōductor vel castaldio seu factor quid agere deberent ipso absente. il vna istarū possessionū assignatarū amputauit forte arbores domini sui. ꝫ tūc putās ipsam esse dñi. Certe tu pateris iniuriam de domo illius absentis. Nā domus sumitur multis modis: & interdum pro familia. & ita hic tu conueniebas illū castaldionem actione. l. aquilie. vel de turbata possessione: ipe comparebat et dicebat se illud fecisse non tanꝗ in re sua sed tanꝗ in re domini sui: qꝛ sibi fuerat assignata per eum tanꝗ sua. & ostendebat scripturā. vñ dicebat ꝙ non tenebatur tecū litigare sed ꝙ deberes expectare reditū suū et litigare postea cū ipso super hoc nō erat prouisum ante istā aut. quis modus esset tenēdus: & longū erat expectare reditū per istā aut. prouidetur ꝙ huic castaldioni detur spatiū ad notificādum dño absenti: vt ipm̄ instruat de iuribus suis quibus possit se defendere aduersus te: quia tu habes intentionē fundatam contra ipsum: qꝛ incidit arbores: & te turbat: & interim supersedeatur in causa: & quantū tp̄s detur illi ad denuntiandū declaratur in ver. induciarū: & si ille nō veniat nec mittat: vult ꝙ ista denuntiatio habeat vim constitutionis. vt si probes rem esse tuā possit condēnari nō solū ipse castaldio: sed ipse absens & fiat executio contra castaldionē si est soluendo: vel si nō est fiet in bonis absentis: & hoc si castaldio comparet. Sed si non cōparet citatur voce preconis: & hoc sufficit ad sententiā ferendā: sed si cōpareret: & tūc non absoluitur ab instantia iudicij hic est effectus & casus clarus istius autē. non sunt elicienda singularia que per eam inducuntur de nouo: et ante ipsam non

1 erant que tanguntur per glo. si. † Et potest sic summari iste tex. Captus in loco delicti vel in quo quis alias sortitur forū pōt si ibi reperiatur cōueniri personali reali: & etiam mixta actione non obstante quocūqꝫ priuilegio exemptionis nisi ex causa publice vtilitatis vel necessitatis ipm̄ absentari oporteat vel causam ad consistorium principis deuolui vel nisi per appellationem legitimaꝫ fuerit ibi deuoluta. Item pro dāno per te mihi illato nomine alterius vel illius mādato seu volūtate possum te presentem conuenire in loco dāni dati: & datur tibi terminus ad denūtiandū illi: vt te instruat de iuribus suis quo nō cōparēte vterqꝫ cōdemnatur etiā lite nō cōtestata si sunt culpabiles. & ego in termino cōparui: al's cōuentus absoluit ab obseruatione iudicij. h. d. in effectu. Et sunt plura singularia que alibi non reperiuntur. Primū est dum dicitur omni priuilegio cessante. Nā ante istā aut. si quis impetrasset a principe ꝙ nō posset pro aliqua re conueniri nisi sub certo iudice non potuisset conueniri nec in loco delicti nec in loco contractus nec in alio loco vbi sortiretur foruꝫ excepto iudice illius priuilegij: qꝛ princeps potest derogare iuri cōi: sed qd̄ pōt quis sortiri forum in pluribus locis non: vt no. in. l. heres absens. ff. de iudi. Sed per istam aut. tale priuilegium nō prodest quo minus in loco delicti & in loco contractus. et in loco vbi est res de qua agitur actione reali vel mixta: ita declarat in. d. c. j. de ꝓuilegijs. In alijs vero locis vbi sortitur forū non poterit cōueniri propter priuilegiū: & ita vbi hic habet. sed iste tex. videt largius loqui ꝙ etiā nō perdet quo minus possit conueniri in loco vbi est. i. vbi hꝫ domicilium: sed Bal. dicit debere restringi per illud. c. vt concordemus ius ciuile cū iure canonico. ¶ Secundū singulare in versi. eo aūt qd̄ datur procuratori vel castaldioni terminus ad denuntiandū dño absenti: & interim supsedetur in cā: lꝫ ipse procurator vel castaldio conueniat ex suo facto: si eñ conueniret ex facto dñi absentis minus esset dubiū: vt in. c. dilectus. de procu. sed hic videbatur nō debere supsederi postꝗ conueniat de facto ꝓprio. verū quia illud non fecisset nisi de cōmissione dñi. & sic fecit bona fide credens rem esse dñi: loquitur de benignitate: sibi succurritur. & aduerte qꝛ ista denūtiatio non fit absenti: vt veniat ad iudiciū. et ipsum in se suscipiat eo modo quo fit. j. vbi in rem actio. l. ij. quo casu si dñs cōpareret ille cōuentus eximeretur a iudicio. et etiā si non cōpareat procederetur cōtra illū. & non cōtra se sed solū fit vt instruat presentē iurib⁹ suis nec per hoc eximitur ipse presens a iudicio: qꝛ etiā si ille absens cōpareret ꝓcederet cōtra vtrūqꝫ: qꝛ mādatarius in delictis nō excusat propter mādatū: quin ipse min⁹ teneat principaliter: & mandans accessorie. vt. l. non eo minus. j. de accu. in. l. autē. ij. j. vbi in rem acti. possessor non conueniebatur ex delicto nec ex facto suo: ideo alterius nature est illa denūtiatio. ¶ Tertium singulare est: qꝛ illa denuntiatio habet vim quasi cōtestationis. vt possit perueniri ad diffinitiuā contra illū absentem lite aliter non cōtestata sicut in casu. l. ij. j. vbi in rem act. & etiā contra ipm̄ procuratorē seu castaldionē ex facto suo siue cōpareat in termino siue non. & iterum sit ciratus voce preconia ad audiendū condemnationē. vel dic hodie per edictū qꝛ vox preconia paucis innotescit. vt in aut. qui semel. quō & qñ iu. ¶ Quartū singulare est: qꝛ sentētia lata contra castaldionē in subsidiū mittitur executioni cōtra absentē. et

2 in bonis illi⁹. ¶ † Cōtra hoc op. nā aut dicim⁹ ꝙ habuit mādatum. & tunc etiam non in subsidium debet fieri executio cōtra dñm absentē. & nullo mō cōtra ꝓcuratorē: aut dicim⁹ ꝙ non habuit mādatum. & tunc contra ipm̄ defensorē fit executio et nullo modo contra dñm etiā in subsidium. vt. l. plautius. ff. de procu. Sol. istud

So.istud procederet quādo procurator conueniretur ex facto
dn̄i absentis:sed hic conuenitur ex facto ꝓprio tn̄ de mandato
absentis expresso. Ideo adhibet media via.primo loco fiat cō
tra ipsum si est soluēdo.⁊ in subsidium cōtra dn̄m sed si nō de-
disset mādatū expssum:sed gn̄ale.q2 dimisit eū castaldionē sup
oībus bonis suis ⁊ iste credēs aliquā possessionē esse dn̄i cum
nō esset ligna incidisset nullo modo teneret dn̄s vbi cōtra eum
fieret executio:q2 in gn̄ali mādato nō veniebat:vt aliqd illlici-
te faceret:vt.l.si ꝓcurator.ff.de condi.inde.hoc tn̄ limita : et de
clara vt notabiliter declarat Bar.in.l.in illa stipulatione.par
3 te vero si.ff.de verb.obli.vbi oīno vide.¶† In ver.excipitur.
Guil.de cu.ponit casum sic ꝙ ꝯuētus forte rei vēdicatione sup
aliquib9 bonis allegabat illa bona ptinere ad rēpublicā: et se
ab illa cognoscere vel cōuētus de incisiōe arbor sil'r allegabat
illā possessionē ptinere ad rēpublicam:⁊ si hoc fecisset de man-
dato publicor officialiū:ꝑpter hoc imperator cū ꝓceribus re
scripsit ꝙ illa cā remitteret ad curiā suā:q2 volebat eā tractari
in suo cōsistorio.⁊ sic fuit deuoluta ad curiā principis p aduo-
cationē:lz de sui natura nō esset in curia tractāda vt em̄ frequē
ter facit papa:posset etiā opponi ꝙ lz conueniatur ex facto suo
ex quo tn̄ negotiū ptinebat ad dn̄m ⁊ nō ad se dedit sed fit exe-
cutio recta via in bonis dn̄i:⁊ nō in bonis castaldionis vt vide
mus in fideiussore cōdēnato qui potest dare in solutum bona
dn̄i vel petere ꝙ in illis fiat executio ⁊ tn̄ cōuenit ex sua promis
sione in.l.si ꝓcuratorē.§.si ignorās.ff.mā.vbi est casus singula
ris.⁊ qd̄ not.in.l.venditor.ff.iudi.solu.aliud est quē cōueniri ex
sua promissione cū tn̄ negotiū ad aliū pertineat: et tunc loquit
ibi est ⁊ aliud conueniri ex suo delicto:et tunc loquitur hic tene
menti:vt si est soluēdo fiat executio contra eū.ipse tn̄ recupera-
bit a dn̄o per actionē mādati postq̄ specialiter mādauit ⁊ po-
test esse vtilitas agētis:q2 forte dn̄s est nō soluēdo:et sic nō erit
dān̄um suū:sed ipsius castaldionis qui nō potuit recuperare.
4 ¶† In glo.que incipit sed nōne ibi so.ꝯm quosdā.ista est bona
so.ex qua not.ꝯm Iaco.bu.ꝙ oīa tribunalia existentia in eodē
territorio faciūt vnū forū:licet sint diuersi iudices : vnde cleri-
cus ꝯuētus corā iudice seculari ciuitatis padue nō dr declina-
re forū ciuitatis padue si petat se remitti ad ep̄m.itē dicit bal.
cū statutū ciuitatis florētie dicat ꝙ nullus florentinus sub pe
na capitis possit trahere aliū florētinū corā ep̄o florētino ī cau
sa spirituali vel vsuraria nō faciat cōtra statutū:q2 illa pōt di-
ci curia florētina cū respublica florētina constet tā ex curia secu
lari q̄ ecclesiastica:q2 consistit in sacris:⁊ sacerdotibus ⁊ magi
stratibus:vt.l.j.§.j.ff.de iust.⁊ iu.⁊ aliquis existēs de castro ⁊ co
mitatu bononie: subdito episcopo Bononiensi sic non dicit bo
nonie forēsis postq̄ est de vniuersitate territorij nec cōprehēde
5 retur in statuto loquēte de forensibus ꝯm Iac.bu.que oīa tene
mēti.¶† In glo.ibi nō indulta per legē redactā in corpore iu
ris:dic istā tenēt doc.⁊ est singl'aris ⁊ vtilis:⁊ similis est in.l.he-
res absens.in prin.ff.de iud.⁊ ꝓpter hoc vidi semel quēdā pro
curatorē florētie qui habebat multa ꝑuilegia a cōitate florētie
propter bn̄ficia impensa cōitati.⁊ cū quotidie fierent reforma-
tiones ꝙ quilibet deberet sic facere nō obstāte quocūq3 priuile
gio dubitās per hoc derogari suis priuilegijs ⁊ nō cōpelli vna
cū alijs nisi esset electus ad cōpillādū statuta noua vna mecū ⁊
cū quibusdā alijs voluit ꝙ sua priuilegia insererentur in volu-
mine statutorū ad hoc vt nō censeret eis derogatū per tales re-
formationes gn̄ales cū clausulis derogatorijs ⁊ cū a me petijt
consiliū dixi ꝙ sapiēter faciebat:⁊ allegaui istam glo.⁊ glo.in.l.
heres absens.⁊ statuta postea fuerunt approbata per consiliū.
6 ¶† In glo.ibi dic illā in hoc corrigi.Bar.dicit ꝙ imo nō cor-
rigitur.s.l.in criminali.inquātū innuit a cōtrario sensu ꝙ cū ce-
lesti oraculo.i.rescripto prīcipis reus possit declinare forū ordi
narium:⁊ trahere actorem ad extraordinariū.imo etiam hodie
hoc pōt si specialiter cōcedatur:⁊ tunc si iudex extraordinarius
preueniat in citādo coram illo agitabitur causa:⁊ si cōueniatur
coram ordinario poterit allegare priuilegiū preuētionis quod
est in corpore iuris clausum:vt.l.si qs postq̄.ff.de iud.⁊ sic non
censetur sublatum per hanc aut.vt in precedenti parte glos.sed
priuilegium generale non prodest etiam si preueniatur quia in
hoc non habet iurisditionem preueniēs contra iudicem delicti
vel contractus.¶ Et sic no.ꝙ sicut inter plures ordinarios lo
cus est preuētioni ita inter ordinarium:⁊ delegatum.ꝯm Bar.
ad quod vide.c.vt debitus.extra de appel.

¶ Ubi de possessione agi oportet. Rubrica.

2 ☞ Si quis existens in territorio paduano cum balista percu
tiat existentem in territorio Uicentino ꝙ in vtroq3 sortiatur fo
rum ⁊ possit puniri.
Quid in mandante.

1 Bi autē. †De possessiōe turbata vl'
violēta pōt agi ī loco violē
tie cōmisse:⁊ in loco vbi est possessio de qua agi
tur.h.d.¶ In gl.ibi agā.vnde in boñ.dic imo
breuiter ꝙ nō bononie sed mutine vbi fuit col-
latus effectus violētie.arg.in.l.cōtraxisse.ff.de
actio.⁊ obli.Sol.tene mēti.illud in contractibus in quib9 non
agitur in loco initiati cōtractus.vt est ille in quo fuerūt verba
prolata:sed in loco vbi fuit collatus effectus.vt no.ī.ti.ij.l.j.in
glo.nos loquimur in relictis vbi inspicit etiā locus in quo deli
2 ctum fuit initiatū:†et hoc inducit pro solutione si qs existēs in
territorio paduano cū balista ꝑcutiat existētē in territorio Ui-
centino in vtroq3 territorio sortitur forū ⁊ pōt puniri:vide per
Bar.in.l.libellorū.ff.de accu.⁊ si quis existēs in territorio Pa
duano mandat alicui vt aliquē interrficiat in territorio Uicēti
no vel tractatuz faciat vtroq3 territorio pōt puniri de hoc in.l.
si vt proponit.ff.de fide.⁊ in.l.⁊ si mihi.ff.de adul.

¶ Ubi fideicommissum peti oportet. Rubrica.

2 ☞ Heres quantū ad petitionē legatorum sortitur domiciliū
vbi habet bona sua vel maiorem partem.

1 Ideicōmissum. †Fideicom-
missa ⁊ lega-
ta possunt peti in loco vbi est hereditas vel ma
ior pars ei9.h.d.tex.iūcta.l.si fideicōmissum.ff.
de iudi.⁊ dic plene per glo.eo.ti.l.quod legatur.
vbi glo.distinguit in quo loco fideicommissa et
2 legata sint soluenda:⁊ in quo loco possunt peti.†Et not.hic ꝙ
heres quantū ad petitionem legatoruz sortitur domiciliū:vbi
habeat bona sua vel maiorem partez:vt.ī.vbi sena.vel cla.l.ij.
iuncta.l.heres absens.in prin.de iudi.

¶ Ubi conueniatur qui certo loco promisit. Rubrica.

2 ☞ Quot modis sumatur actio arbitraria tam ratiōe loci q̄
alia ratione.
3 Generalitas recipit restrictionem de idoneitate.
Ad solennitatem contractus debet inspici locus cōtractus nō
autem locus vbi fuit collata solutio.

1 Ui certo. †Licet solutio collata sit in
certo loco:pōt tn̄ ꝓmissor
etiā in alio loco idoneo cōueniri habet tn̄ ratio
in esse actoris:⁊ rei.⁊ ideo actio dicitur arbitra-
ria.h.d.de hoc vltimo qualiter allegat.dic vt.l.
ij.ff.de eo quod cer.lo.an veniat simul interesse
vtriusq3:an autē in diuersis tantū casibus.ita tn̄ ꝙ vbi venit in
teresse vnius non veniat interesse alterius.dic vt ibi no.¶ In
tex.ibi si solutioni satis nō fecit:q2 noluit vel q2 non potuit.vt
ff.eo.l.j.⁊ primo casu est in mora.ideo iustum est ꝙ teneatur ad
interesse actoris:sed nō videtur iustum ꝙ veniat interesse ipsi9
morosi.In secundo casu non est in mora:ideo videbatur ꝙ ve-
niret interesse rei tantū ⁊ non actoris.tamen dic vt.d.l.ij.vbi de
2 claraui anno ꝑterito.¶† In tex ibi arbitraria actiōe.q2 datur
arbitrium iudici.vt possit facere condēnationem vltra summā
in stipulatione deductam ratione loci vbi collata est solutio qd̄
est preter naturam actionis ex stipulatione que cū sit stricti iu-
ris nō videtur in ea venire nisi summa in stipulatione deducta.
vt.l.quicquid astringende.ff.de verbo.obliga.alijs modis su-
mitur arbitraria actio de quibus dic vt insti.de act.§.preterea
quasdam.¶ Uenio ad glo.primam ibi in tribus casibus.Tu
dic in quatuor.in aut.ex testamēto.⁊ in aut.ex stipulatu.⁊ in cer
ti.q.ex mutuo.⁊ in autenti.de consti.quod dic vt in.ll.allega.in
glo.⁊ hec in arbitraria ratione loci.sed in his que sunt arbitra-
rie alia ratione.puta ratione doli commissi in obligatione con
trahenda.dic vt.l.si arbitror.in prin. de dolo.⁊.d.§.ꝑterea quas
dam.Actiones autem bonefidei non dicuntur arbitrarie ratio
ne loci:quia in illis ex propria natura actionis potest fieri con-
demnatio in maiori quātitate q̄ sit in obligatione deducta cū
habeant amplam naturam vt veniāt omnia que equum est ve
nire.vt.l.si.ff.de condi.ob tur.cau.iuncta.l.in bonefi.ff.de eo qd̄
cer.lo.sequitur alia glo.aduerte.¶ In gl.seq.que incipit quo-
libet ibi expone ergo idoneo.hec vera.et communiter tenetur:
et dic idoneo.i.in quo sortiatur forum ratione originis vel do-
micilij vel alia ratione:⁊ hoc plene examina.vt.l.j.ff.eo.ti.vide
batur contra.q2 ꝯm hoc ista generalitas nihil importat.sed dic
cōtra.q2 satis importat qd̄ videbitur non debere posse cōueni-
ri nisi in loco collate solutionis quasi videret cuilibet alteri lo-
co renuntiatum.Sed contrarium est q2 non censetur stipulator
alteri loco renuntiasse sed solutionē contulerat in vno tantum

3 loco.†Et sic ꝙ generalitas recipit restrictionem de idoneitate: vt.l.allegata in glo.§.de sac.sanc.eccle.in verbo vnusquisq̧ cuꝫ glosella ibi posita.¶In glo.ibi Jo.ꝙ nõ.hec vera ſm Pet.ꝛ est casus in.l.quero.ff.de solu.ꝛ ita not.in.l.ij.de bo.auto.iudic. pos.ꝛ.l.heres absens.in fi.ff.de iudic.sed in loco in quo fuerunt prolata verba contractus non dicatur promissio sortiri forum quando solutione alibi collata ſm illam opi.inquantum ad so lennitatem contractus debet inspici ille locus nõ autem locus vbi collata est solu.secundũ Dy.in.l.cõtraxisse.ff.de act.ꝛ obli. ideo si in instrumento requiritur certa solennitas ſm statuta il lius loci debet adhiberi:alias nõ faceret fidem:ꝛ si veniret sol uenda gabella ſm statuta illius loci debent ibi solui ſm Bal. quia solutio gabelle pertinet ad robur cõtractus.¶Sed op. contra glo.ꝛ id quod supra dixi ꝙ imo videtur sortiri forum in loco illo cũ ibi sit initiatus cõtractus.vt.§.vbi de po.agi opꝫ. l.vnica.Sol.vt ibi dixi:quia loquitur in delictis in quibꝰ quis sortitur forum tam in loco in quo delictũ est consummatum q̃ etiam vbi est initiatum:ꝛ vide ad id quod supra dixi versi.solẽt contractus.Bar.in.l.cunctos populos.de sum.trin.in prin.q. principalis.

¶Ubi in rem actio exercere debet. Rubrica.

2 ¶Venditor quõ admittatur ad defendendũ rem venditam que possidetur per emptorem.

3 Emptor cũ quo mota est lis super re vendita:qualiter debeat eam denuntiare venditori vt teneatur de euictione.

4 Statutũ ꝙ cause inter cõsanguineos cõpromittantur:et aliqs cõsanguineus malus vẽdidit tibi rem meã:ꝛ cuꝫ mouerim tibi litẽ veniat ad te defendendũ.an possit ex persona sua petere qõ causa cõpromittatur:qꝛ consanguineus.

5 Differentia an vẽditor veniat ad defendendũ rem venditã sup qua mota est lis tanq̃ procurator in rem suã vel pro suo inter esse an tanq̃ simplex procurator.ꝛ nu.2.

Agens rei vendicatione ꝙ non vendicet dominiũ.

An procedat libellus in quo quis petit aduersariũ condẽnari ad restitutionem rei quam actor asserit esse suam licet nõ petat declarari se dominũ.

1 In rem actio.†Actio in rem da tur cõtra possiden tem nõ ↄtra autorẽ eius qui nõ possidet datur tñ cõtra illum regressus de euictione si sibi fuit lis denuntiata:ꝛ si vult defendere possessorẽ de euictione tenetur enim ipsum defendere in loco vbi lis est incboata:nec potest eũ trahere ad forũ suum.h.d.Et primo ponit dictũ vsq̧ ibi.Nam si denũtiasti.s.primo in gene re.postea in specie.Scdo tollit quandã obiectionẽ que posset fieri vsq̧ ibi.nec enĩ.Tertio declarat vnũ dubium qõ potest cõ tingere circa predicta.ꝛ ista.l.nõ videtur congruere rubrice qꝛ rubrica dum dicit vbi in rem actio loquitur de loco vbi debet actio intentari.quia dictio vbi est aduerbiũ loci:sed text.loqui tur de persona cõtra quã debet intẽtari.Sed certe ꝑ hoc decla ratur in quo loco.s.illa persona sortitur forũ:qꝛ actor sequitꝛ fo rũ rei siue intentetur actio personalis siue realis:vt.l.fi.j.eo.tit. ¶In tex.ibi.sed contra possidentẽ subaudi ciuiliter:ꝛ natura liter vel naturaliter tñ vel ciuiliter tñ.vt not.in.l.proxima.in j.glo.circa fi.vel etiam detinentem:licet nullam possessionẽ ha beat:vt.l.officiũ.ff.de rei ven.Item etiam contra illũ qui dolo desijt possidere:lꝫ nullam possessionem vel detentationem ha beat:vt.l.sin autem.§.sed ab his.ꝛ.l.qui petitorio.ff.de rei ven. tunc tamen datur vtilis non directa.vt.l.electio.§.si his.de no

2 xa.¶†In tex.ibi frustra itaq̧ desideras:intellige hoc nisi ven ditor veniens ad defensionem tuam pro suo interesse velit in se iudicium assumere tanq̃ procurator in rem suam:tunc enim in cipit exceptio tibi competere ex persona illius:et debeo cum il lo non tecum litigare.ff.de peti.here.l.ꝛ si.l.§.item si rem distra xerit:ꝛ circa fin.l.nisi dicã et probem personã tuam legaliorem: interesse mea potius tecum q̃ cum illo litigare:et hoc a princi pio:sed postq̃ incepissem litigare secum non possum agere te cum:ꝛ hic est tex.ꝛ dictum doct.in.l.si actor.ff.de procu.Est au tem vtile hoc scire:quia postq̃ incepissem litigare cum illo ipse deberet iurare de calumnia ꝛ respõdere positionibus nec econ uerso possum petere ꝙ faceret te ad iudicium venire et respon dere quia tua responsio sibi non noceret postq̃ ipse venit pro suo interesse et tanq̃ procurator in rem suam.iuxta no.per Cy. in.l.fi.§.de procu.Sed si nõ veniret tanq̃ procurator in rẽ suã nec pro suo interesse:sed tanq̃ simplex procurator tũc posset pe tere ꝙ faceret te comparere ad iurandũ vel respondendum po sitionibus:quia tua responsio faceret preiudicium illi vt ex ea possit ferri sentẽtia contra ipm que tibi nocebit ꝛ hec declaran

tur per Bar.in.d.l.si actor.vbi omnino vide:sed quomodo ad mittitꝛ ille ad te defendẽdũ hoc mõ cũ nõ habeat facultatẽ rei re stituende.respõdeo qꝛ condemnabitur perinde ac si possideret vt.d.§.item si reꝫ distraxerit.ꝛ propter hoc ne sentẽtia fit delu soria si vult admitti hoc modo debet promittere sub pena resti tutionis rei si fuerit cõdẽnatus vt hec habentꝛ ꝑ glo.ꝛ Bar.no

3 tabiliter in.l.iij.§.fi.ff.de aliena.iudi.vbi omnino vide.¶†In tex.ibi nã si denũtiasti subaudi litẽ tibi motã.Et notandum qõ nõ sufficit.ita dicit vt ibi teneatur credere:et artetur si non vult teneri de euictione nisi mittatur sibi copia libelli:et eorum que acta sunt contra te.vt no.Barto.in.l.emp.actio.in.§.euict.ꝛ.l. non solum.§.j.ff.de ope.no.nun.nec etiam sufficiunt illa nisi ad das qõ veniat ad te defendendum:vt.l.si plus vel minus mota lite.ff.de euic.ꝛ.l.qui absentẽ.ff.de procu.ꝛ sic non est simplex de nuntiatio notificatoria sed requisitoria:et propter hoc licet ille sciat litem motam adhuc illa denuntiatio fieri dꝫ iuxta no.per Bar.in.l.denũtiasse.in prin.ff.de adul.sed si forte notificatoria tñ non esset fienda ei qui certus est:vt.l.j.§.fi.ff.de act.emp.Sꝫ an cogatꝛ precise te defendere.dicit Guil.de cu.ꝙ non:quia spe ciales casus sunt in quibus tenetur precise inter quos iste non est qui no.in.l.sed ꝛ he.§.defendere.ff.de pcu.¶Sed etiã quę ro an teneatur cautius iudiciũ in se suscipere:vt sic ipse sit citan dus:ꝛ expensis suis ꝓbationes faciat.ꝛ non sufficiat ꝙ ipse ad sit liti cum emptore incboate:ꝛ ipse faciat expẽsas.Jac.de are. in.l.damni.la vlti.ff.de dam.infec.videtur tenere hanc secundã partem per.l.si parentes.j.de euic.in vers.ad contestationem.l. empti.ꝛ ita no.Bal.in.l.q absentẽ.ff.de procu.nisi in instrumẽ to dictum fuerit contrarium.ꝛ ideo videmus ꝙ notarij semper apponunt ꝙ venditor mota lite emptori ꝛ facta sibi denuntia tione veniet ad defendendum et suscipiet in se iudicium omni bus suis expensis:quia si hoc non esset dictum:sufficeret ꝙ ad esset.facit qꝛ ipse tenetꝛ defendere:vt.d.§.mota lite.Sed appel latione defensionis venit hic qõ litem in se suscipiat:vt not.per Bar.in.l.pater.post prin.ff.de dote prele.securius tamen est qõ apponat in instrumento.ꝛ quando suscipit in se iudicium tanq̃ procurator in rem suam an teneatur satisdare de iudicato solu. videtur ꝙ non qꝛ causa est propria ergo ꝛc.vt instit.de satisda. §.sed hodie.cõtrarium dic vt no.in.d.l.qui absentem.ꝛ in Spe cu.de satisda.§.pe.ver.sed nũquid venditor.qꝛ principaliter vi detur ad emptorem pertinere cui auferenda est res:licet secun dario pertineat ad eum.tene menti.¶In text.ibi nec enim iu risditionis forma.i.dicit ꝙ si actor ꝛ reus sunt eiusdeꝫ loci.ꝛ lis eit ibi incboata:sed venditor sit alterius loci ꝛ iurisditionis nõ mutabitur iurisditio.i.non remittetur causa ad forum vendito ris:sed est defendenda in loco in quo emptor fuit conuentus:et concordat.l.venditor.ff.de iudi.si tamen venditor susciperet in se iudicium animo nouandi consentiente actore.ꝛ sic emptor es set liberatus.Jaco.but.disputando videtur sensisse ꝙ causa de beret remitti ad forum venditoris.sed non placet per gloss.que est hic que loquitur dicto casu.ꝛ tene contrarium quod in codẽ foro ꝛ loco debet defendere ꝛ iste tex.facit ad questionem dispu

4 tatam per Barto.†si statutum dicat qõ cause inter consangui neos veniant compromittende:et quidam consanguineus ma lus vendidit tibi rem meam:et cum tibi mouerim litem venit ad te defendendum:ꝛ petit quod causa compromittatur ex per sona sua qꝛ consanguineus meus:non ex tua:quia non est con sanguineus.Nã facit iste tex.ꝙ non sit cõpromittenda quia ille debet defendere te in eodem foro:ꝛ nõ trahere causam in alium forum.Bar.determinauit cõtrarium quia non dicitur trahere ad alium forũ licet petat cõpromitti.sed tũc trahere dicitur ad alium iudicẽ.Itẽ dicit ꝙ cũ ille veniat tanq̃ procurator in rem suam.et pro suo interesse poterit allegare beneficium statuti ex persona sua.licet tibi talis executio nõ competeret.vt.l.item ꝙ. §.generaliter.ff.mã.et.l.procurator ad exhibendum.§.j.ff.rem ꝛ ra.hab.et ibi per eum de illa.q.Bald.vero tenet contrarium ꝛ sem forte plus studio contradicẽdi q̃ pro veritate.vnde tenerẽ sem per determinationem Barto.reiectis subtilitatibus Bald.in hoc casu quam recitare non curo.habetis bene declaratuꝫ tex. Che te besogna studiare tu deue studiare vna lectione.ꝛ nõ piu quante cose se po imparare in vna lectione trista la vita tua.et ita dico studia tu impara mille cose in questa lectione.venio ad

5 glo.¶†In glos.j.ibi sed quid si venditor.ista glo.dicitur reuo care in dubium.et etiam de crimine illud idem quod colligitur ex tex.ꝛ sic videtur superflua.nam ex text.colligitur a contrario sensu.quia si venditor non vult mutare forum vel locum.potest emptorem defendere.ꝛ sic iudicium in se suscipere.ꝛ hoc idẽ de terminat gl.Sed aduerte quia glos.potest intelligi quãdo vult in se suscipere iudicium animo nouandi.ꝛ liberandi emptorem a iudicio.text.autem dicit quando non animo nouandi.et tunc glos.est notabilis:qꝛ tenet ꝙ in eodem foro potest etiam inuito actore

actore:⁊ idē tenet glo.in.l.liberto.§.fi.ff.de neg.gest. Cōtrariū
determināt doc.p.l.si mādato meo.§.j.ff.mā.qꝛ nō cogit actor
liberare reū a iudicio si nō vult p illū text.sed si vult defendere:
⁊ in se iudiciū suscipere nō animo nouādi:sed tanq̄ procurator
in rem suā tunc cogitur actor ab ipso principio ipsum accepta
re:⁊ tunc non poterit amplius facere emptorem ad iudiciū cō
parere ad respondendum vel iurādum.et sic erit liberatus vel
si non vult ipm admittere debet allegare ⁊ pbare s3 emptoris
allegationē:⁊ vellem potius cū eo litigare.quod qualiter pro
batur dic vt.l.si actor.ff.de procura.⁊ in hoc differt iste casus a
precedenti:qꝛ illa glo.vult ꝙ indistincte actor teneatur vēdito
rem admittere.⁊ reū liberare.si aūt vēditor velit venire vt sim
plex procurator nō suo interesse:tūc actor indistincte teneatur
eū admittere etiā si dicat personā dñi legaliorē:qꝛ potest se de
fendere per procuratorez hoc nō ob.vt.l.j.§.vsus.ff.de procu.
tunc tñ tenebitur procurator facere dñm cōparere ad respōdē
dū positionibus.⁊ iurandū de calūnia nisi habeat mandatum
6 ꝙ aliud sit respondendum. Sequitur alia gl. ¶ †In glo. que
incipit.id est rem op.cōtra tex.dū dicit dñium vēdicātem.⁊ sic
vult ꝙ agēs rei vendicatione vendicat dñium. contra qꝛ illud
vēdicat quis qd nō habet.sed ipse asserit se dñm.ergo nō vēdi
cat dñium.glo.fatetur ⁊ exponit dñium.i.rem rōne dñij qd ipe
habet.nā est differētia inter rem ⁊ dñium eius:qꝛ res est corpo
ralis.sed dñium est ius incorporale.rem aūt nō h3 cū ali9 possi
deat:l3 habeat dñium.et si nō vēdicat id qd h3 sed id qd nō h3.
vel dic ꝙ nec dominiū habet pfecte ex quo deficit sibi possessio
⁊ sic tex.stat proprie. Prima solutio magis placet et per eā de
terminatur qd procedit libellus in quo quis petit aduersariū
condēnari ad restitutionē rei quā actor asserit esse suā licet nō
petat declarari se dñm sed in ɔtrariū facit:qꝛ in rei vēdi. debet
cōcludi ad declarationem dñij.vt.l.ex diuerso.§.j.ff.de rei vēd.
sicut in alia quacūq3 actione reali concluditur ad declarationē
iuris realis.vt in.l.sicuti.§.si queratur.ff.si ser.ven. videtur qd
vtroq3 modo pōt concludi.⁊ rectius cōpetitur declaratio dñij
iuris agētis:qꝛ illa petitur iure actionis ⁊ facta declaratione:
licet reus nō fuerit condēnatus ad restitutionē rei:sed tñ taci
te cēsetur condēnatus:et siue cōdēnetur expresse siue tacite hoc
dicitur expediri officio iudicis deseruiente actioni reali.vt.l. l3
minima.⁊.l.regulariter.de peti.her.⁊ ecōuerso: l3 nō petat de
clarari dominiū:s3 petat aduersariū condēnari ad restituendū
qꝛ res actoris procedit libellus per istam glo.⁊ per.l.in prin.ff.
de rei ven.petitur res sed tacite cēsetur petita declarans domi
nium vnde iudex pōt eū dñm declarare:licet non fuerit expresse
petitū:⁊ ita no.per Bar.in.d.l.ex diuerso.§.j.qꝛ nō solum in eo
quod est petitū:sed etiam in causa petendi iudex potest expresse
pronuntiare:vt no.per Inno.in.c.si.post prin.de ordi.cogni.te
ne menti non sunt alia.
2 ☞ Per missionem in possessionē ex primo decreto qd ius ac
quiratur.⁊ nu.13.⁊.15.
3 In casu istius.l.misso actore in possessionez ex primo decreto:
an teneat colonus vel inquilinus rem dimittere.
4 Facta noīatione absentis in quo differat processus hui9 legis.
⁊ nominatio de qua hic.ab illa de qua habet in aut.qua in pro
uincia.s̄.vbi de cri.agi opor.
5 Si agatur possessorio ꝙ habeat locū prouisio huius legis.
6 Possidens alieno nomine ⁊ conuentus rei vendicatione.si op
posuit ꝙ possidet alieno nomine an ante litem cōtestatam pos
sit penitere ⁊ dicere se possidere nomine suo ⁊ velle iudicium su
scipere.
Si asserit ꝙ possidet nomine alieno non tenetur hoc probare:
⁊ absoluitur ab instantia iudicij.
7 Si non vult dñm nominare quomodo procedatur cōtra eū:⁊
an piudicet dño absenti:et si absens postea cōpareat an debeat
sibi dari nouus libellus.⁊ nume.8.
8 Quādo absenti assignatur aliquis terminus debet sibi notifi
cari:alias ipsum non arctat.
9 Peremptorium ꝙ requiratur in tribus casibus.et extra istos
casus quelibet citatio dicitur perēptoria etiam si in ea non ap
ponatur verbū peremptorie.
10 Ad hoc vt fiat missio in possessionē ex primo vel secūdo decre
to non sufficit prima nuntiatio seu assignatio termini ad cōpa
rendum:sed requiritur peremptorium.⁊ nu.9.
11 In actione reali ꝙ nō sit locus missioni ex secundo decreto.
12 Emphyteota feudatarius vel vsufructuarius conuenti actio
ne reali.an possint declinare iudicium nominando dominuz vt
in hac lege.
13 Absens requisitus si postea comparcat tamen nō habeat nisi
ciuilem possessionē an poterit conueniri rei vendicatione.
14 Missio in possessionē ex primo decreto an sit sufficiens titulus
ad prescribendum.

SI quis. ¶ Ista est singularis lex ⁊ alibi nō
habetur in toto corpore iuris ciui
lis:l3 de iure canonico transsumptiue habeatur ī.c.
quoniā frequēter.§.sunt ⁊ alij.extra vt lite non cōte
1 stata.⁊ est quotidiana.⁊.h.d.† Possidens vel detinens rē alie
no nomine si cōueniatur actione reali:⁊ velit iudicium declina
re:⁊ cum agente non litigare:sed transferre in illum cuius nomi
ne detinet vel possidet potest vel debet ab ipso principio illud
in iudicio nominare:et petere se absolui ⁊ non compelli litiga
re:sed debere procedi contra illum:⁊ hoc facto denuntiandum
est absenti:vt per se vel per procuratorem infra certu3 terminū
compareat ad litem suscipiēdā:⁊ si comparuerit litigabitur cū
illo:si vero non comparuerit iterum citabitur legitime:et per
emptorie ⁊ si sic non comparuerit lis habebitur pro cōtestata
quantum ad triplicem effectum.s.interrumpendū prescriptio
nē si nō erat dñs:sed eā prescribat:⁊ quātū ad hoc vt actor mit
tatur in pos.ex primo decreto per quam missionem statim effi
citur verus possessor:et absens si postea cōpareat non auditur
de possessione:s3 de proprietate:et sic de reo efficitur actor.h.d.
singulariter:⁊ aduerte:quia illa quasi contest.non sufficit ad fe
renda3 diffinitiuam nec ad capturam persone:sed solum ad di
ctos effectus:⁊ iste est casus in.l.cōsentaneum.j̄.quomodo ⁊ qñ
2 iudex.† Sed si lis non esset contestata:nec quia per missionē in
pos.ex primo decreto non acquireret missus pos.statim sed de
mū post annū s̄m vnā opi.vel acquirit statim tamen reuocabi
tur vsq3 ad annū.sed post non reuocabitur s̄m aliā opinionem
quā tenēt canoniste qd dic vt no.in.l.si quis empti.§.et si quis.
j̄.de prescrip.xxx.annorū. Et hoc in reali actione. Sed in perso
nali si fiat idē qd in reali.sed si in alia re nunq̄ possidet quousq3
sit peruentū ad secūdum decretum:sed detinet:vt.l.iij.§.fi.ff.de
acqui.pos.⁊ de proprietate offerendo satisdationem de iudicio
sisti. Si vero sit post sententiā pro exceptione ipsius statim ac
quirit dominiū in pos.⁊ aduersarius nō auditur nec de proprie
tate nec de pos.vt.l.properādū.§.sin autē reum.s̄.de iudi. Fuit
autem inuētus processus istius.l.tam fauore actoris:vt perue
niat ad intentionē suam:qꝛ licet ante istam legē posset agere rei
vendicatione contra colonū ⁊ inquilinū:qm̄ habent facultatem
rei restituende per.l.officiū.ff.de rei ven. Processus tamen agi
tatus cōtra illū nō faciebat preiudiciū locatori:vt infra res in
ter ali.ac.per totum. Et sic non habebat intentionem suam:sed
procedendo s̄m istam legē consequitur intentionem suam saltē
in acquirendo possessionē rei propter quod de actore efficitur
reus.et vbi prius habebat probare de dñio nunc non habebit
necesse:sed incumbet onus illi locatori probare se esse dñm.vt
3 in fi.huius legis.† Itē qꝛ si ille locator non erat dñs sed posses
sor cū titulo.⁊ sic prescribat cōtra actorē qui revera erat dñs in
terrumpitur prescriptio.⁊ perpetuatur actio ita ꝙ licet postea
ad vlteriora non procederet nec faceret se mitti in posses.poterit
agere vsq3 ad quadraginta an.sicut enim per veram cōtestatio
nem interrumpitur prescriptio longi temporis.vt.l.mote.j̄.de
rei vend.⁊ perpetuatur actio ad.xl.annos.vt.j̄.de prescrip.xxx.
an.l.si ita.⁊ per istā quasi contestationē qd est no. Istud autē de
perpetuatione nō dicit tex.sed Guil.de cu.ita intelligit. Scdo
est vtilis puisio huius.l.ipsi colono vel inquilino cōuento qm̄
ante istā.l.cogebatur subire iudicium postq̄ detinebat si nole
bat detentionē dimittere per.d.l.officiū.de rei vend.iuncta.l.fi.
nunc vero per.l.poterit declinare iudiciū:et nihilominus deti
net quousq3 declaratū sit ad quē res pertineat illo cōparente.et
iudicium suscipiēte.nec puto ꝙ actore in pos.misso.⁊ acquisita
poss.propterea teneatur colonus vel inquilinus dimittere ⁊c.
quousq3 sit declaratū per diffinitiuā nō pertinere ad locatorez.
Tertio est vtilis prouisio hui9.l.ipsi locatori cuius interest sci
re litem motā.⁊ eā defendere ne si feratur sentētia lata cōtra co
lonū vel inquilinū durior fiat eius cōditio qꝛ licet non preiudi
cet sibi totaliter: facit tñ magnā psumptionē ergo ⁊c.arg.in.l.a
4 sentētia.ff.de appel.† Differt aūt processus huius.l.et noīatio
de qua hic ab illa de qua habet in aut.qua in puincia.s̄.vbi de
cri.agi opor.qꝛ per istā cōuētionē eximitur a iudicio ⁊ transfert
iudiciū contra absentē:sed per illā non.ratio qꝛ ibi cōuenitur ex
facto suo.vnde fit ibi nominatio de absente:ītellige vt instruat
cū suis defensionibus. ¶ In text.ibi possidēs.i.detinens vt est
colonus vel inquilinus quorum corpore locans retinet natura
lem s3 ciuilē animo suo vel tene proprie vt ille qui precario pos
sidet penes quem interdum est naturalis.⁊ tamē ambas habet
alieno nomine non tamē predicti pretendūt aliquod ius domi
nij directi vel vtilis si autē pretendūt vt emphyteota vel feuda
tarius vel etiā fructuarius qui pretēdit ius vsusfructus an pos
sint se eximere a iudicio hoc modo.gloss.primo disputat dic vt
5 dicam super ea. ¶ † In text.ibi in rem autem vt est rei vendic.
Idem si actio erat mixta cū petitor haberet idem si erat perso

a ¶ Statim. Addo q̃ ista dictio aliquã importat valde lõgius spatiũ. vt3.xx.an.tex.est i l.j.i.§.fi.⁊ ibi glo. in verbo statiz.ff. de iu.fi.qñq3 vero magis qñq3 minꝰ ẽm subiectã materiã vt est in glo.in verbo statim.i.c. quicũq3.l.xxvij.di. ⁊ glo.i.c.j.de mu. peti.bar.⁊ alij i.l. j.in.§.q pñs.in fi. ff.de ver.sig.tñ ꝓprie et de sui natura itelligiẽ sine aliquo intervallo:vt in.l.ediles.i.§.idẽ sciendũ.ff.de edil. edi.⁊firmat exꝑsse Jo.de imo.i.l.diuortio.i pe.col.ff. so.ma. Jtẽ ista dictio statim iportat ipso iure. ita Bar.i.l.imperator.ff.de iu.fis.idẽ Bar.i.l.iubemꝰ. in.§.fine.C.de sa. san.eccle.

nalis in rem scripta ẽm doc.alias in actione mere personali nõ haberet locum processus huius.l.ẽm Jnnocen.in.c.intra quatuor.de maio.⁊ obe. Quidam autẽ si agatur non petitorio:sed possessorio.glo.decreti dicit idem ꝙ non habeat locum prouisio huius.l.xij.q.ij.c.quicũq3.sed doct.tenẽt contrariũ per glo. 6 que est in.l.locum.§.j.ff.de tabu.exhi. ¶ †In tex.ibi debet statimᵃ.i.ante litẽ contest.cũ ita sit exceptio dilatoria vnde postea opponere eã nõ põt ad declinãdũ iudiciũ:posset tñ ille qui proposuit eam penitere ante litem contesta.⁊ dicere se possidere no mine suo:⁊ velle iudiciũ suscipere:ẽm Jac.de ra.⁊ Cy.arg.in.l. electio.§.si is.ff.de nora. An autẽ teneatur probare ꝙ possidet alieno nomine si hoc asserat. Cy.⁊ Spe.ꝙ sic ⁊ aliter non euitat iudiciũ. Bar.tenet contrariũ ꝙ statim absoluitur ab instantia iudicij nisi actor probet ꝙ possidet nomine suo:et tunc Jnnoc. in hoc sentit mendacium ꝙ possessio trãsfertur in actorẽ:vt.l.fi. ff.de rei ven.⁊ ita Jnno.in.c.qm̃ frequenter.vt lite non contest. 7 †Si autez nõ vult nominare dñm.in iudicio poterit procedere sententia tñ lata cõtra eũ:et etiam missio in pos.⁊ obligatio rei non preiudicabunt absenti qui locauit.nec ob.l.peregre.§.quibus explicitis.ff.de acqui.pos.q2 ibi quãdo colonus vel inquilinus expellitur a priuato quo casu locãs perdit ciuilẽ ⁊ nõ habet possessionem secus qñ expellitur a iudice qui non intendit preiudicare nisi ei qui expellit ẽm Jnno.qui ita eleganter not. in.d.c.quoniã.⁊ etiã Bart.tangit hic.⁊ semper allegatur istud dictum. ¶ Jn textu.ibi:eo ꝙ ad notionem eius producendo. 8 ¶ †Jste tex.semper allegatur ꝙ quãdo absenti assignatur aliquis terminus.debet sibi notificari al's ipsum nõ arctat. Et vide id q̃ no. Barto.in.l.labeo.ff.de iureiu.sed per quem fiet ista notificatio:videtur q̃ per ipsum colonum vel inquilinum nominantem:vt in auẽ.qua in prouincia.contrariũ tenent Spe.⁊ Cy.quia si hic cõmitteretur sibi:⁊ ipse diceret se notificasse:⁊ tñ non notificauit processus factus cõtra absentem sibi non nocere:ideo cautius est ꝙ actor faciat per iudicẽ notificari:et puto ꝙ expẽsis ipsius coloni vel inquilini nominantis:quia sua nominatio est causa ꝙ ista expensa fiat.arg.eorũ que not.in.l.ij.ff. quibus ex cau.in pos.ea. ¶ Jn tex.ibi actoris intẽtionem excipiet:docto.intelligunt ꝙ si absens cõpareat debeat sibi dari nouus libellus ne cõtra eũ procedatur virtute veteris libelli porrecti contra colonũ vel inquilinũ. Albericus dicit se obtinuisse in practica ꝙ ꝓcederet virtute veteris libelli.dũmodo addantur ea que dicta erant contra colonum vel inquilinum nunc dicantur contra ipsum absentem ⁊ comparentẽ. Et est vtilis ista inuestigatio:q2 tunc nõ soluetur noua gabella si virtute statuti venit de libello soluẽda.sed tenendo primam opi.ponamus ꝙ conuentus habebat ciuilem et naturalem:puta precario:quomodo poterit nouus libellus dari cõtra comparentẽ cum nullam possessionẽ habebat nec detẽtionem. Respondeo q2 potest vacare precariũ et possessionẽ ciuilem.⁊ naturalẽ recuperare:⁊ sic habet facultatẽ rei restituende Adde q̃ no.in.l.põponius. §.q̃ si is.de acqui.pos. ¶ Jn tex.ibi contestata. Sed vnde oritur ista contestatio in qua requiritur narratio:⁊ responsio cum hic non interuenit nisi narratio.respondeo ex negatione coloni qui conuentus negauit esse actoris.⁊ dixit ad absentem seu locãtem pertinere quam negationez absens non cõparendo dicitur approbasse qui si cõparuisset ⁊ negasset facta esset vera contest. ¶ Jn tex.ibi vt puta dño possessionis absente locatore quem colonus vel inquilinus asserit esse dñm.et tamen potest esse ꝙ non sit imo ipse actor contra quem ipẽ actor prescribebat titu. ⁊ bona fin.vt.s̃.alias iste tex.videretur sibiꝑsi contrarius dum hic appellat eũ dñm.⁊.s̃.dicit contrarium q̃ prescribebat:⁊ sic 9 non erat dñs.vt.l.sequitur.§.lana.ff.de vsucap. ¶ †Jn tex.ibi edictis legitimis.i.tribus citationibus que habẽt vim peremptorij.vt.l.tres denũtiationes.j.quomodo ⁊ qñ iu.vel vna pro oĩbus apponẽdo istud verbũ peremptorie:vt.l.peremptoriũ. cũ.l.seq.ff.de iudi.est ergo hic expressum ꝙ sicut citatio peremptoria requiriẽ ad sñiam audiendã ita ad missionem ex primo ⁊ secũdo decreto.⁊ hoc vult glo.in.l.presenti.s̃.de his qui ad eccle.cõfu.⁊ Jnno.in.c.ad petitionẽ.de accusa.dicẽs ꝙ in tribus casibus requiritur peremptorium.s.vt perueniatur ad diffinitiuam. Jtem ad interlocutoriã ab obseruatione iudi. Jtem ad missionem ex primo et scdo decreto:extra istos quelibet citatio etiã vnica censetur peremptoria licet non fuerit per edictum:vt 10 dixi in.l.properandum.§.⁊ si quidem.s̃.de iudi. †Sic ergo no. ꝙ non sufficit prima nuntiatio ⁊ assignatio termini ad comparendum quantum ad hoc vt fiat missio ex primo decreto:licet sufficiat quantum ad interrumpẽdam prescriptionem:⁊ vt lis habeatur pro contest.sed requiritur alia citatio peremptoria: vt hic in tert.ibi summatim discutiens:quia nõ credit simplici assertioni agentis ꝙ res ad eũ pertineat iure dñij:sed faciet sibi fieri fidem summatim. Sed an sufficiat iuramẽtum.videẽ ꝙ sic

per ea que no.in.l.cũ proponas.et auẽ.ibi posita.j.de bo.auto. iudi.pos.dicit cõtra quia ibi quãdo absenti nullum fit preiudicium in proprietate vel possessione:quia competẽs:et satisdãs de iudicio sisti recuperat possessionem.i.detentionem:hic vero fit preiudicium in possessione quoniam missus actor requirit ⁊ absens postea cõparens eam non recuperat etiã si velit de iudicio sisti satisdare:ideo requiritur probatio saltem per testem:et ideo dicit summaria per ea q̃ dixi in.l.iudices.s̃.de iudic.sed si fieret plenũ preiudiciu3 requireretur plena ꝓbatio circa q̃ vide q̃ not. Bar.in.l.si quis alij.§.si vel parens.ff.de lib.agno.⁊ 11 in.l.j.de preto.stip. ¶ †Ultimo dicit Bal.ꝙ iste tex.in fi.allegatur ꝙ in actione reali non est locus missioni ex secundo decreto:sed nescio vñ hoc necessario colligaẽ:sed dic de hoc:vt plene no.per Bar.⁊ gloss.in.l.si finita.§.iulianus.de dam.infec.⁊ vide circa materiã huius.l.quod no.in Spe.de primo decreto.§. restat.ver.hoc etiam no.cum sequen.per duas colũnas. ¶ Ueniamusmodo ad glo.aduertatis:capio primã gl. ¶ Jsta gl.j. format duas questiones.nam ista.l.si de dubio procedit qñ conuentus alieno noĩe possidẽs vel detinens non pretendebat ali 12 quod ius in re. †Quid si pretendebat vt emphyteota feudatarius vel vsufructuarius. Solu.dicit idẽ. Glo.videẽ tenere contrariũ ꝙ tales non possint declinare iudiciũ sic nominãdo cum ratione iuris q̃ pretendũt videanẽ ꝓprio nomine possidere:⁊ nõ alieno.ideo tenenẽ rem defendere.doc.distinguũt aut conueniuntur rõne iuris q̃ pretendunt:⁊ de iure absentis nihil dicit actor:vt q̃ dico te nõ esse emphyteotã vel feudatariũ ⁊ superficiariũ vel fructuariũ sed me:⁊ fateor ꝙ titius quẽ tu recognoscis in dñm directum est directus dñs:⁊ volo ipsum in dñm recognoscere.et tũc vera est illa opi.glo.ꝙ nõ põt euitare iudiciũ nec h3 locũ processus huius.l.aut ego te cõuenio pro toto iure: quia dico me esse directũ dñm non titiũ.nec te habere vtile dominiũ.⁊ tũc habet locũ prima opi.q2 agitur de ꝑiudicio illius. Certe etiã in primo casu l3 agaẽ rõne iuris q̃ tu pretendis.dñtaxat põt esse preiudicium illi titio:q2 forte interest sua magis habere te in emphyteotã vel feudatariũ ꝙ me:q2 forte ipsum recognouisti.⁊ non est certũ q̃ ego debeã ipsum recognoscere. ideo potest dici ꝙ etiam in primo casu debeat fieri denuntiatio domino absenti al's processus agitatus inter te ⁊ me non faciat 13 illi preiudicium. ¶ †Scd̃a questio est ponamus ꝙ absens requisitus cõpareat tamẽ nõ habet nisi ciuilem possessionem an potero agere contra eum rei ven. Jn glo.sunt opi.docto.distinguunt aut habet facultatẽ rei restituende:vt q2 al's habet naturalẽ precario que ab eo aduocari ⁊ sine dubio potest conueniri. ⁊ ita intelligitur q̃ not.ff.de rei vendi.super rubrica.⁊.l.põponius.§.si is.de acqui.pos.idem videtur si nõ potest naturalem recuperare:vt quia concessit alteri vsumfruct.vel dedit in feudum vel emphyteosim.⁊ sic ipse pretendit directum dominiũ. nam potest in me transferre suã ciuilem per quã translationem trãsfertur etiã directum dñium:q̃ pretendit:et hoc mihi sufficit:quia postea alij recognoscẽt me directum dñm:aut non pretendit aliquod ius:puta possidebat seruum meum bona fide aufugit ab eo:et sic perdit naturalem pos.et retinet ciuilem.vt l.j.§.qui in fuga.de acqui.poss.isto casu non dabitur cõtra eum rei vẽdi.vt possit condẽnari ad restitutionem rei.sed vt caueat de restituẽdo eum cum ad manus eius peruenerit.vt.l.si a bonefidei.ff.de rei vendi.et vide ad istam.q.l.quicumq3.ff.de vsufruct. ¶ Jn gloss.seq.in fi.ibi.per auẽ.qua in prouincia.sed illa loquitur in alio casu.docto.tamen tenent equitatem huius.l. extendi ad rem mobilem quia eadem ratio viget in ea:⁊ nulla.l. per hoc corrigitur:licet iure non caueatur. ¶ Jn glo.fina.post prin.l.so.vt ibi in.l.properãdum.§.sinautem reus.dic ibi gloss. loquitur confuse.dic cõtra ꝙ in.l.si quis emptionis.§.penulti. missio in poss.in actione reali fuit facta lite non contestata:nec quasi contestata.vnde nõ acquirit poss.statim:sed post annum ẽm vna3 opi.vel acquirit:sed reuocabitur vsq3 ad annum:quia eam recuperat absens si infra annu3 satisdet de iudicio sisti ẽm aliam opinionem quã tenent canoniste.et hoc est de quo loquitur glo.illa in fi. Sed hic post litis quasi contesta.quo casu statim acquirit.l.properandum.§.sinautẽ.dic ꝙ hic fuit facta missio per exceptionem sententie:quo casu absens siue condemnatus nõ recuperat. Et sic distingue vt ex superioribus patet.hic 14 enim erat facta missio ante diffinitiuã. ¶ †Jn glo.ibi respondeo vsq3 ad.x.an.quia posito ꝙ actor non foret dñs prout asserit:sed ille absens locator postq3 acquisiuit pos.prescripsit longo tempore si tantũ tacuit aduersarius:alij reprehendunt glo. quia prescriptio longi temporis non currit ex sola possessione sine tit.vt.l.nullo.j.de rei ven. Sed hic nõ habebat nisi titulum primi decreti.⁊ ille non est titulus sufficiens ad prescribendum sicut nec ad acquisitionem dominij cum iudex non intendat transferre dominium:licet constituere pignus pretorium.ergo nec vsucapiendi

nec vsucapiedi cōdictionē:sed audietur vsq ad.xxx.an.q2 in prescriptione lōgi tpis nō reqritur titulus sed sufficit sola possessio.Et illā opi.tenet Cy.in antiqua lec.postea fecit aditionē ex dictis Guil.de cu.sustinēdo glo.q2 iste actor potuit pscribere lōgo tpe ex gnāli ti.p suo q2 fuit missus in possessionē rei tanq sue ⁊ eā tanq suā possedit.secus si non tanq suam. vt cōtingit qn fit missio pro debito pecuniario actione psonali q2 missus tenet bona tanq pignus ⁊ tanq aliena.⁊ ista est vera.posset etiā dici fm Bar.q si prius habebat tit.prescribet ex illo titu.lz ex eo nō habuerit possess.lz per mis.in pos.per.l.si solus.cū ibi plene nota.ff.de vsuca.¶ Et vide qd idē Bar.no.in.l.eū q edes. post prin.⁊ si quis pro emptore.§.pe.ff.de vsuca. ¶ In gl.ibi

5 aliud†aūt ex noxali:dic q ista glo.vult q in actione noxali ⁊ in cā dam.infecti.que hz naturā noxalē:⁊ in quibus proprie cadit primū ⁊ secūdū decretū acquiratur dñium statim ex primo decreto qd est falsum:imo nō nisi ex secūdo:vt.l.si finita.§.si plures. ff.de dā.infec.que loquitur in cā dā.infec.⁊.l.ediū.in fi.ff.de pecu. vbi patet q in causa noxali missus ex primo decreto:tenet rem loco pignoris:nō iure dñij.Alij fatebantur hoc in causa dā.infec.vbi fit missio in re mobili:sed in actione noxali vbi fit in re mobili:cuius possessio est vtilis ⁊ abiecta dicebant statim acqri dñium.vt no.in.l.iubere cauere.ff.de iur.om.iu.Sed gl.ista non facit differentiā:nec est fienda per.d.l.edium.In glo.ibi:sed in actione psonali vsq ad.xxx.an.Tu dic etiā vltra:q2 missus ex primo decreto in act.personali nunq possidet nec dñium acquirit nisi sibi adiudicetur ex scdo decreto:ergo quousq fit ad illud peruentū audietur absens de ppietate ⁊ de pos.si satisdat de iudicio sisti nisi facta fuisset missio in rem debita ⁊ petita. quia tunc idem q in reali fm Guil.

2 ☞ Qui sortitur forū in aliquo loco rōne cōtractus vel quasi vel rōne rei que est ibi:nō poterit tñ cōueniri in eo loco nisi ibi reperiatur nec est ibi remittēdus.⁊ q tñ possit ibi citari:⁊ si non cōparet quō procedatur.

3 Qui incepit rē meā mobilē possidere in aliquo loco possum ipsum ibi cōuenire etiā si alia rōne nō sortiatur ibi forū etiā si res nō erat ibi māsura:neq hoc casu legatus conuentus habet ius reuocandi ad domum.

4 Quid si qs reperiatur ibi cū illa tanq viator.

Qñ qs hz plures iudices coram qbus pōt cōueniri electio est actoris coram quo conueniat.

1 Actor rei. †Actio in rē pōt intētari ī loco vbi reus sequitur forū aliqua ratione puta originis vel domicilij vel assidue cōuersationis vel cōis patrie:⁊ etiā in loco vbi est res que petitur.sed in alia actione nō sortiatur forū q2 ex hoc solo dicitur forum sortiri in actione reali.h.d.fm intellectū glossarū hic. et j.ti.pri.l.j.in gl.sup verbo degit.⁊.ff.de iudi.l.heres absens.§. j.in glo.ij.mag.in fi.dum dicit.Itē ratione possessionis:⁊ in dicto loco vbi est res pōt quis conueniri actione reali nō obstante quocūq priuilegio generaliter concesso q nō possit conueniri:nisi sub certo iudice.Nam intelligitur nisi ratione delicti vel contractus vel rei de qua agitur cōueniatur.vt in.c.j.de priui-

2 le.lib.vj.⁊ dixi in aut.qua in puincia.†Et intelligo istud si aduersarius reperiatur in loco vbi res est:al's nō si ibi non hz domicilium sicut in foro qui contrahitur ratione contractus:vel quasi in qua non potest quis cōueniri si ibi non reperitur:nec ibi est remittendus.vt.l.heres absens.⁊ in.c.romana.§.contrahentes.de fo.cōpe.poterit tñ ibi citari ⁊ si nō comparet poterit fieri missio in pos.ex primo decreto per iudicē illius loci q hz res sub sua iurisditione.sicut dr in.§.contrahentes.qñ conuenitur rōne contractus ibi celebrati si ibi nō habet domiciliū:q2 non est fortior forus ille qui contrahitur occasione rei de qua agitur: q ille qui contrahitur ratione contractus.nec poterit ad vlteriora procedi:etiam si sit ibi statutum q possit pcedi lite non contestata ad diffinitiuā vt dixi in.l.properandum.⁊ hoc tene mēti q2 per alios non tangitur.al's non esset differentia inter forū q cōtrahitur rōne domicilij vbi pōt cōueniri lz ibi pñtialr nō sit et illū qui contrahitur rōne contractus vel alia rōne in quo nō potest conueniri nisi ibi reperiatur ⁊ tene menti:quia hoc male declaratur per doc.Et aduerte quia circa intellectum istius.l.canoniste habuerunt diuersas opi.vt no.in.c.sane.de fo.compe.Nā quidam tenuerunt:quod rei vendicatio non possit intentari nisi in loco vbi est res propter verbū iubemus quod est hic in fine.⁊ importat necessitatem hoc est falsum:⁊ contra princi.l.vbi dicitur siue in rem siue in personam.Et sic vult q actio in rem possit intentari in quolibet loco vbi reus sortitur forum.Alij dixerunt q in loco vbi est res potest reus conueniri si vult pati sed si non vult non cogitur ibi respondere:sed debet remitti ad locum domicilij vel in alio loco vbi quis sortitur forū.non potest etiā inuitus conueniri:⁊ ista est etiā falsa vt hic ptz in verbo iubemus.qd importat necessitatē:⁊ sic etiam inuitus pōt cōueniri.est tertia opi.quā dixi in summario qd in quolibet istorum pōt inuitus cōueniri.⁊ sic actor hz plures iudices.⁊ electio ptinet ad eum dummodo ibi reperiatur sed in loco domicilij etiā si non reperiatur ⁊ ita intellige glo.j.in fi.Adde quod lz iudex loci vbi res est habeat iurisditionem supra rem:nō sic supra psonā que ipsam possidet.vt.l.libertus.§.sola.ff.de muni.ideo non posset capere personam etiam in casu in quo posset capere personam sibi subiectam.vt in casu.l.consentaneum.C.quomodo ⁊ qñ iu.nec etiam excōmunicare si esset iudex ecclesiasticus: vt no.in.d.c.sane.per Joan.and.in nouella post alios.tene mēti.si autem peteretur res per actionem personalem non posset agi in loco vbi est res si ibi non sortiretur forum alia ratione: vt no.in.l.forma.§.si vero quis agrū.ff.de censi.fm Bar. Sed Spec.videtur sentire contrarium maxime in actione personali in rem scripta.⁊ ita dicit si non esset in rem scripta in tit.de citatione.§.j.ver.⁊ nota.vbi dicit duas dietas computari a loco vbi est res que petitur etiam si agatur actione personali in rē scripta vel non scripta si competit ad illam rem:⁊ hoc non esset nisi dicamus q in tali loco poterat conueniri.vnde non debet trahi vltra duas dietas ab illo vt in.c.nonnulli.de rescrip.tene menti:q2 istud est substantiale.Et Bar.nō allegat Spe. venio

3 ad glo.¶ †In glo.super verbo res:ibi:sed certe fm Hug.sup ista questione recolligendo dicta docto.dic q aut quis incipit rem meā mobilē possidere in aliquo loco.⁊ tunc possum ipsū ibi conuenire etiam si alia ratione non sortiatur ibi forū ⁊ etiā si res non erat ibi mansura: ⁊ hec probantur in.l.si legationis tempore.ff.de iud.vbi patet q etiam legatus nō habet ius reuocandi domum dicto casu:lz al's haberet aut inceperat alias possidere:⁊ tunc aut ibi reperitur cum illa re tanq viator ⁊ nō potest conueniri sicut nec ratione cōtractus:vt.l.heres absens. §.j.⁊ no.in Spec.de compe.iudi.adi.§.j.ver.quid si quis p locum transiens.sed tunc poterit dici illud quod dicit glo.q possit compelli satisdare de stando iuri in pprio domicilio:⁊ si nō poterit satisdare res sequestrabitur si est persona suspecta: vel stabitur simplici promissioni:vt.l.ij.§.si dubitetur.ff. de iudi. Pone enī q Vicentinus cum equo meo transiuit per istam ciuitatem:⁊ non erat persona suspecta quominus in suo foro mihi responderet:certe sufficeret sola promissio sua sine fideiussore.Si autem ibi reperitur non tanq viator:⁊ tūc aut in illo loco sortiebatur forum ratione cōmunis patrie.⁊ poterit ibi conueniri etiam si res non erat ibi semper mansura:vt colligitur a contrario sensu.l.non al's.§.fina.ff.de iudi.Nam speciale est ibi in legato:ne aduocetur ab officio legationis.ergo in contrariū est ius commune.vt in.l.j.in fi.ff.ad munici.Si vero non sortiebatur forum ratione communis patrie:tunc distingue:aut res erat ibi continue mansura.⁊ habet locum opi.Azo.vt ibi sortiatur forum pro qua videtur casus in.l.quod legatus.§.fi.ff. de iudi.⁊.l.sed ⁊ si susceperit.§.penultimo seu finali.qui incipit ea res.sed si non erat ibi continue mansura tunc secus.⁊ habet locum opi.Hugo.q2 tūc non censetur esse in illo loco.vt.l.ex facto.⁊.l.debitor.ff.de pigno.⁊.l.huiusmodi.§.legatum.de leg.j. cū multis si.¶ In glo.ibi quis executioni mandabit subaudi sniam latam pro actore.⁊ no.q2 glo.j.dum dicit sicut fit in vna diffinitiua innuit q ista non fit vera.vnde minor dic q loquitur in alia diffinitiua lata super pecunia:sed in territorio illius q eam tulit non esset bona in quibus posset fieri executio.nā scribetur iudici alterius territorij:vbi sunt bona vt eam exequatur: vt in.§.finautem reus.⁊ idem in interlocutoria de mittendo ex primo decreto vt in.l.quam glo.allegat:⁊ in.c.romana.de foro

4 compe.¶ †In glo.ibi respondeo actoris.dic ista glo.semp allegatur q quando quis habet plures iudices sub quibus potest conueniri electio est actoris coram quo conueniat. probatur in.l.fi.§.de iur.om.iu.⁊.j.de prescrip.lon.tem.l.fi.⁊ hoc per rationem que ponitur in.l.iij.§.j.ff.de eo qd cer.lo.idem in actionibus si plures competunt ad eandem rem vt.l.quod in heredem.§.eligere.de tribu.eadē rōne.secus in reb⁹ alternatiue debitis:q2 electio est rei regulariter.vt.l.plerumq.in fi.de iu.dotium.⁊ etiam locorum in quibus venit soluendum.vt.d.l.iij.§. j.de eo qd certo lo.non sunt alia.

¶ Ubi de hereditate agitur. Rubrica.

2 ☞ In loco vbi est res q petitur sortitur qs forū nō solū in actione mere reali sed etiam mixta.

3 Si paduanus instituatur heres ab alio paduano habente bona Vicentie an poterit producere testamentum coram potestate paduano ⁊ petere pnūtiari p ipsum eū fore mittendū in pos. ⁊ scribere iudici vbi sunt bona q ipsum immittat si per alium non possidebantur.

1 Illic vbi res. †Missio in pos. rerũ hereditariaruз ex legis edicto.ꝫ.de edi.di.adri.tol.vel ꝑ interdictũ quorũ bo.debet fieri ꝑ iudicem vbi sunt bona hereditaria ⁊ non ꝑ aliũ: sed petitio hereditatis pōt moueri etiam in alio loco vbi reus sortitur forum ⁊ etiam in loco vbi sunt bona hereditaria.h.d.
2 Ex hoc vltimo ptз †ꝙ in loco vbi est res que petitur quis sortitur forũ non solum in actione mere reali: vt.s.l.pri.sed etiam in actione mixta.vt est petitio her.vt hic.⁊.ꝫ.de pe.here. Et loquiꝶ primo de secũda parte rubrice.vsqз ibi.vbi aũt postea de
3 prima parte. ¶ †In tex.ibi postulandum quid dic ⁊ non alibi vel coram alio iudice: quia istud verbum postulandum necessitatem importat.vt no.ff.de eden.in rubrica. Si ergo paduanꝰ instituatur heres ab alio paduano habente bona Vicentie vel Padue institutus debet producere testamẽtum coram illo iudice vbi sunt bona.⁊ ibi petere se immitti non coram potestate paduano ⁊ hoc quando bona per alium nō possidebantur sed si possidebantur ⁊ sic erat deueniendum ad petitionem hereditatis si allegabat se potiora iura habere ꝼm.l.edicto.post prin. qꝛ de possessorio transibit ad petitorium: tunc poterit agere petitione hereditatis in loco vbi possidens sortitur foruз aliqua ratione domicilij vel originis. ⁊ etiam in loco vbi sunt bona si ibi degit.glos.dicit ꝙ etiam si non degat per.l.precedentem. ex qua no.id qđ dixi. Sed an in primo casu quando nullus possidet poterit producere testamentum coram potestate paduano ⁊ petere pronuntiari per ipsum eum fore mittendum in posses. ⁊ scribere iudici vbi sunt bona ꝙ ipsum immittat.glo.videtur tenere ꝙ sic in.d.l.edicto.super verbo competenti. Bar.ibi videtur tenere contrarium quia iudex paduanus nec ratione rerum que non sunt in sua iurisditione: nec ratione persone que ipsas possidet vt dixi iurisditionem habet.vnde dicit ꝙ nō videt qualiter possit se impedire: sed si possideretur per personaз sibi subiectam cognitio de causa videtur illum debere deijci de posses.tũc bene posset hoc facere ꝼm eum. Nec obstat primo dicto.c.romana.§.contrahentes.vbi nec habebat bona in sua iurisditione: nec personam: ⁊ tamen potest pronuntiare actorem mittendum in pos.bonorum alibi positorum: qꝛ ibi licз possessor non sit subditus suus proprie loquendo: attamen qꝛ cōtraxit in suo territorio sortitur ibi forum ratione contractus. vnde illi rationi videtur subditus: licet non proprie ⁊ simplicier intelligendo. Guil.autem de cu.videtur sentire quod iudex paduanus possit hoc facere indistincte: ⁊ allegat.l.preses.ꝫ.de interdi.⁊ non allegat glo.in.d.l.edicto.plus placet id quod dicit Bar.non sunt alia.

¶ Ubi de ratiocinijs agi oportet. Rubrica.

2 Qui dicanꝶ contubernales ⁊ qualiter vnus ex eis ꝑpositus ad emẽdũ expensas oĩbus ex pecunia soluta ꝓ rata teneaꝶ ad reddendũ rationẽ eius successori.
3 Clericus qui fuit notarius ĩ curia episcopi: si postea efficiatur bigamus quod pro gestis tempore notariatus teneatur respōdere episcopo.
Qui desijt esse mercator pōt pro gestis tempore quo erat conueniri in curia mercatorum.
4 Non datur fides instrumẽto facto in lōginquis partibus per illum qui ignoraꝶ an sit notarius: sed de consuetudine portanꝶ litere testimoniales vt hic.

a ¶ Propria autoritate.adde barto.in.l.fin.C.de li.ho.Bar.cep.vero.in.l.marcellus ff.de ver.sig.

1 Eam qui. †Ratio administrationis priuate vel publice dз reddi in loco vbi negotia fuerunt administrata: et coram iudicibus illius vniuersitatis cuius erant negotia: ⁊ ad dictum locum ⁊ coram dictis iudicibus gestor negotiorum est remittendus.h.d.l.j.⁊.ij. Et primo loquitur in eo qui gessit negotia alicuius priuati vt est tutor: curator: vel negotiorum gestor. Secundo loquitur in eo qui gessit negotia alicuius vniuersitatis: puta camerarius vnius artis: vel negotiationis: vel prior alicuius collegij.nam tenentur reddere rationem corã alio priore successore eiusdem collegij: et ad dicta loca ⁊ ad iudicem debet remitti vt vult glo.in ista.l.j.in fi.licз in administratione priuata dubitet: sed in publica tenet pro certo. Sed Gui.de cu.in.l.j.ꝫ.vbi quis de curiali vel coartali.tenet idem in casu istius.l.j. ⁊ dicit esse speciale quod in contractibũs vel quando fiat remissio qꝛ ista administratio potest habere delictũ inclusum fraudulenter administrare: vnde sicut in delictis fit remissio in locum delicti.vt in auꝶ.vt nulli iudi.§.si quis vero comprehensoruз. ita in redditione rationis alicuius administrationis ⁊ ideз vbi agitur de statu.vt.ꝫ.titu.proxi.l.j.⁊ idem si semel comparuisset coram vno iudice ⁊ promisisset ibi de iudicio sisti vt in auꝶ.de exhibẽ.reis.§.si vero.etiam quidam regulariter: secus vt in.c. romana.§.contrahentes.⁊ no.in auꝶ.qua prouincia. In.l.ij.de
2 hes scire †ꝙ qñ milites erant in expeditione pro republica conueniebant adinuicem.x.vel.xx.de viuendo simul ⁊ cōiter ⁊ proponebant vnum ex eis qui faceret expẽsas: ⁊ quilibet soluebat pro rata: ⁊ isti vocantur contubernales: qꝛ sub eodem cōtubernio vel societate viuebant.vt.l.rem mihi.§.j.ff.commo. Si ille prepositus finiebat officium: ⁊ postea contrahebat societatem cum alio numero militum pro primo gesto teneret reddere rationem coram alio successore in illo numero: ⁊ hoc dicitur hic: ⁊ idem in similibus collegijs vel vniuersitatibus puta mercatorum vel alterius artis tñ. ¶ †Dicit Guil.per istũ tex.ꝙ si cle-
3 ricus fuit notarius in curia episcopi: ⁊ postea efficiꝶ bigamus si accusatur vel cōuenitur pro gestis tpe notariatus tenetur respondere coram epo non rōne clericatus vel propter bigamiã sed propter officiũ quod habuit in curia sua.patet etiã per illã l.ꝙ si aliquis desijt esse mercator ꝑ gestis tpe quo erat pōt conueniri in curia mercatorum lз alij nō mercatores ⁊ q nunꝙ fuerũt conueniri non possint.⁊ hoc dixi in.l.fi.de iur.om.iu. Idem videtur in eo qui desijsset esse scholaris.vt ꝑ gestis tpe quo erat debet respondere coram rectore. Et no.rõnem que poniꝶ circa fi.ex qua patet ratio quare ad locũ gestionis negotiorum dз re-
4 mitti pro ratione reddenda: lз nō reperiaꝶ. †Et est argu.istius tex.ꝙ non detur fides instrumento facto in longinquis partibus per illum qui ignoraꝶ an sit notarius.de quo in Spe.de instru.edi.§.restat.ver.quid si produciꝶ de consuetudine seruatur ꝙ portatur litera testimonialis: qualiter ille est notarius factꝰ per superiorem illius loci non sunt alia.

¶ Ubi causa status agi debeat. Rubrica.

2 Quando seruus aufugit a dño an priuet dñm possessione ⁊ an proprietate ⁊ quãto tpe ⁊ qualiter dñs possit ipsum vẽdicare.

1 Eaque. †De statu serui qui aufugit ad non dñm an tractari dз in loco vbi aufugit ⁊ ad illũ dз remitti per iudicẽ loci: vnde reperiꝶ.h.d. Et si ipse dñs hoc vult ⁊ petit: sed si vellet ꝙ tractareꝶ in loco: vbi reperitur posset hoc fieri ⁊ iste est casus in ti.j.l.j.ꝼm vnũ intellectũ: vel dic ꝙ hic ipse seruꝰ allegabat se liberũ.⁊ ideo est remittẽdus: sed si hoc nō allegat nō expedit ꝙ remittaꝶ ad iudicẽ loci de quo aufugit: sed ꝓbata fuga restituiꝶ ipsi dño ꝑ iudicem illius loci vbi reperitur: ⁊ iste est casus illius.l.ꝼm alium intellectum. Uel tertio si allegat se liberum remittitur ad locũ vnde aufugit vt hic: tñ prius cognito per iudicem loci vbi reperitur an verũ sit ꝙ fugerit ⁊ reperto ꝙ aufugerit remittitur vt ibi sed si hoc nō apparet nō remittereꝶ qꝛ esset in quasi poss. libertatis bona fide in qua debet tueri ⁊ defendi vt.ꝫ.eo.l.ij. et sic tribus modis soluitur contrarium de illa.l.j.de qua glo. si. hic voluit opponere ⁊ aduerte ꝙ hic dantur duo.s.quod debet agitari vnde aufugit. Item quod ad illum locum est remittendus in illa.l.j.probãtur alia duo.s.quod dominus propria au-
a toritate[a] ⁊ sine sententia iudicis loci vbi reperitur potest ipsuз capere ⁊ ad iudicem illius loci ducere: ⁊ hoc ideo quia non perdit possessionem ciuilem.vt.l.j.§.per seruum qui in fuga.ff.de acquirend.possess.⁊ sic non videtur occupare rem alienam: vel ius sibi dicere quo casu priuaretur iure suo sed dicitur defendere suam possessionem quod facere potest etiam de facto remouendo obstaculum.vt in.l.quemadmodum.§.j.ff.ad.l.aquil.l. si vitam.§.si ad ianuam.quod vi aut clam.facit.ꝫ.quod cuз eo si seruus tuus.secundo dicitur ibi quod ille iudex anteꝙ remittat debet cognoscere de fuga: ⁊ si can sit in possessiõe libertatis bona fide vel mala quia primo casu sibi prodesset vt dixi: secũ-
2 do nō vt.ꝫ.de ꝓba.l.ius eius. ¶ †Ultimo Cy.cõmẽtauit istã l.referendo quãdam repetitionem Petri quando seruus aufugit a dño an autem priuet dñm possessione: ⁊ an proprietate: ⁊ quanto tempore: ⁊ qualiter dominus possit ipsum vendicare ⁊ recuperare: ⁊ quo iure.de quibus vide hic plene per euз quia multe.ll.⁊ varie loquuntur. Est tamen extranea materia: ⁊ parum in vsu ⁊c.
2 Procurator cesaris licet regulariter sit iudex inter fiscuз ⁊ priuatum quando tñ agitur causa status illius qui asserit se nunꝙ fuisse seruum non est iudex competens: sed in causa pecuniaria sic.
3 Qui recessit de ordine fratrum minorum dicens se nunꝙ fecisse ꝓfessionem: nec velle facere ⁊ conuentus illius loci asserat cōtrarium an vendicabit ipsum coram epo: an coraз suo iudice quẽ habent ex priuilegio.

Procurator

tur huic oneri iurisditiõis. ⁊ istud placet: ⁊ dixi in.l.j.vbi de cri mi.agi oportet.

2 ☞ Ille qui fuit senator vel pater eius certo tẽpore: si postea finitur officium adhuc remanet in dignitate illustri et gaudet priuilegio vt hic.

3 Quid in eo q nunq̃ habuit officium: tñ prĩceps cõcedit sibi di gnitatem ac si habuisset.

4 Princeps delegat causam meri imperij sed alius inferior sec⁹ nisi postq̃ effecta est semel delegabilis.

5 Illi q habẽt dignitatẽ ex priuilegio nõ sunt ita digni sicut illi qui habent ratione officij vel administrationis.

Illi q faciũt se doctorari a papa vel imperatore sine examine: an sint ita digni sicut illi qui transeunt per viam ordinariam.

6 Nobilitas prouenit a principe.

1 Quoties. †Viri obtinentes dignitatẽ illu- strẽ rõne administrationis ꝑhabi te in causis criminalib⁹ arduis in quibus nõ admit titur ꝓcurator solum corã principe vel cui princeps cõmiserit pñt accusari a quo cõmissario possunt absolui: ꝫ nõ cõdemnari principe incõsulto: ⁊ eoꝝ aduersarij pñt de calum- nia cõdẽnari nisi habeant similẽ dignitateꝫ. hoc primo vsq̃ ad ver. viros aũt. Qui vero sunt illustres ex priuilegio non ex pre cedenti administratione pñt sub quibusdã iudicibus hic noĩa tis in vrbe ⁊ in prouincijs apud eoꝝ capitaneos accusari q po terunt eos absoluere: ꝫ nõ cõdemnare principe inconsulto. hoc scdo. vsq̃ in fi.l. est ergo differentia inter illos qui habẽt digni- tatẽ rõne officij publici cum administratione iaꝫ habiti. Nam

2 ille q †fuit senator vel pater eius certo tꝑe si postea finitur offi- cium adhuc remanet in dignitate illustri et gaudet priuilegio huius.l. respectu iudicuꝫ ꝙ in criminali non possunt conueniri coram ordinarijs: sed coram principe tm̃: vel eius cõmissario. Itẽ q2 non pñt a cõmissario ꝯdemnari principe incõsulto. iteꝫ ⁊ tertio cum cã agitaᷣ non teneñᷣ in carceribus: sed sedent vna cum iudice in aliquo tñ loco separato ⁊ non tantũ eminenti. ꝫ

3 si †aliquis nunq̃ habuit officium princeps tñ cõcedit sibi di- gnitatem ac si habuisset vt patet in istis qui efficiuntur comi- tes ab imperatore: ⁊ nunq̃ habuerunt comitatũ, vel milites: ⁊ nunq̃ exercuerunt personam suam pro republica in factis ar- morum. isti tales non sunt priuilegiati respectu iudicũ q2 pos- sunt trahi coram ordinarijs de quibus hic. tñ sortiunᷣ priuile gium in alio: q2 non condemnantur principe inconsulto. Sed an debeãt sedere cũ iudicib⁹: distingue aut conueniunᷣ in vrbe romana vel in cõstãtinopolitana vbi sunt magni iudices et nõ debent cũ illis sedere. vt ibi dũ dicit ita vt huius viri ⁊c. aut in prouincijs vbi non sunt ita magni iudices. et tunc secus. vt in versi. quoties aũt viri illustres. ⁊ per hoc patet tex. declaratus

4 Et no. hic †ꝙ princeps delegat causam meri imperij: vt patet ibi cum nostra serenitas huius negotij ⁊c. sed alius inferior se cus. vt in.l.j. in princ. ff. de offi. eius cui mã. est iur. postq̃ auteꝫ princeps semel delegauit videtur effecta delegabilis. in alios etiam ꝑ inferiorẽ a principe. iuxta no. per doct. in.l.j.§.q ꝓ sua

5 iuris. ⁊.l. pater. §. fundũ. ff. de leg. ij. vbi Bart. tangit. †Itẽ no. ex ista parte ꝙ illi qui habent dignitatẽ ex priuilegio non sunt ita digni sicut illi qui habẽt ratione officij vel administratiõis

a ⁊ est ar. ꝙ illi q faciũt se doctorari a papa[a] vl' imperatore ex pri uilegio sine examine vt frequẽter contingit nõ sunt ita reputa- ti digni docto. sicut illi qui transeunt per viã ordinariã. in con-

6 trariũ facit.l. cũ ratione. ff. de excu. tut. †Itẽ no. ꝙ nobilitas ꝓ- uenit a principe. hoc declara vt plene ꝑ Bar. in.l.j.j. de digni. lib. xj. quam repetijt.

¶ In quibus causis milites fori prescrip. vti non possunt. Rubrica.

2 ☞ Familiares cardinaliũ coram quo iudice cõueniantur.

1 Omnes. †In isto ti. tractatur de his q militant in curia principis. i. habent officiuꝫ circa personã principis. exem- plũ in familiaribus pape vt sunt capellani cã- tores scutiferi ⁊ similes: ⁊ cubicularij. nam quo usq̃ sunt ad tale officiũ habẽt certa priuilegia maxime circa iudices vt nõ trahanᷣ coraꝫ ordinarijs: sed coraꝫ quibusdã specialib⁹ iudicib⁹. ⁊ hoc erat in familiaribus qbus- dã imperatoris q hic noĩanᷣ. Si aũt de licẽtia principis vsanᷣ circa alia vt si negocianᷣ: tũc si conueniunᷣ ratione administra tionis nõ gaudẽt illo priuilegio: sed si nõ sunt in curia sed ĩ pa- tria propria circa propria negotia: nã ibi nõ gaudebũt priuile gijs. sed conuenienᷣ corã ordinarijs nisi habeãt comeatũ a prin cipe vsq̃ ad certũ tꝑs puta ꝙ possint stare per mẽsem vel duos ⁊ postea redeũt ad curiã. nã tũc etiã in ꝓuincijs gaudebunt pri- uilegijs. h.d. ista lex. ⁊ sic nõ loquiᷣ de militib⁹ armate militie: sed de officialibus publicis q dicũtur militare vel etiã armate militie qñ de licentia principis obtinent posse negotiari: alias nõ possent. vt. j. negotiatores ne militẽt.l.j. nã lꝫ al's nõ possint nisi sub magistro militũ cõueniri: vt. s. de iuris. om. iu.l. magi- sterie rõne negotiationis pñt etiã coram iudice ordinario ꝯue niri. vnde facit ad.q. ꝛm Guil. ꝙ abbas vel prior exemptus ab episcopo sit in studio: ⁊ ibi tanq̃ scholaris emit ⁊ vendit possit conueniri corã epõ vel alio ordinario. facit.c. volentes. de pri- ui. li. vj. ⁊ dixi in.l. fi. de iuris. om. iu. ⁊ idem vr̃ †de familiaribus cardinalium ibi dũ dicit siue domoꝝ diuinarũ. i. principis siue domoꝝ potentiũ. i. existentiũ ad latus principis qñ conueniun tur siue ꝓ priuatis delictis: siue ꝓ publicis functionib⁹ cõcer- nẽtibus camerã principis cõueniunᷣ a procuratore fiscali etiã si sint in curia nõ gaudẽt priuilegio quomin⁹ possint cõueniri ibi corã quocũq̃ alio iudice ordinario corã quo alij possent cõ ueniri vt ibi post prin. pro functionibus publicis ⁊c. ¶ In te- xtu ibi imo ⁊ in alijs priuatis actionibus. i. actibus q2 non resi dent in curia pro publicis officijs sed si occupantur in prouin- cia ꝓ priuatis non sunt alia.

¶ Ubi cause fis. vel diui. do. Rubrica.

2 ☞ Procurator fisci ⁊ ꝓcurator cesaris in quo differant.

3 Heres qui adiuit ⁊ necẽ defuncti nõ accusauit ⁊ conuentus co- rã procuratore cesaris si dicat se non fuisse negligentem q2 de- functus nõ fuit interfectus sed sua morte mortuus qõ erit offi- cium procuratoris cesaris.

Si occisores non pñt accusari q2 mortui an possit auferri here ditas ab herede tanq̃ ab indigno si non vindicauit necem de- functi vt hic.

4 Si heres non adiuit hereditatẽ an possit accusari de negligen- tia vt perdat hereditatem vt hic ⁊ nu.i.

5 Si occisores sunt accusati ⁊ cõdẽnati infra quãtuꝫ tꝑs poterit heres postea conueniri corã procuratore cesaris.

6 An lata sñia cõtra occisores per ꝑsidẽ possit ꝓcurator cesaris procedere executiue ⁊ auferre bona heredis.

7 Statutũ ꝙ pater teneaᷣ soluere cõdẽnationẽ ꝓ filio delinquẽ- te ⁊ filius fuerit cõdẽnatus de delicto an poterit fieri executio contra patrẽ sine nouo processu.

8 Si quis vult petere restitutionẽ in integrũ cõtra sñiaꝫ ex eo ꝙ dicat eam latam ex falsis instrumẽtis vel testib⁹. an habeat pri mo necesse accusare criminaliter corã iudice maleficiorum no- tarium de falso vel eum qui fuit vsus falso instrumẽto vt sic cõ stet de crimine.

9 Statutũ ꝙ bona que nõ fuerint posita in estimo infra tantum tempus intelligantur esse publica. an prius requiratur accusa- tio coram iudice maleficiorum ⁊ petatur declarari ipsum inci disse in penam statuti.

Si iste titius moriatur ante factam declarationeꝫ an ista pena transeat contra heredem eius.

1 Non defense. †Causa bonoꝝ au- ferẽdoꝝ alicui tanq̃ ab indigno ꝓpter inultã necem defuncti dꝫ agi tari corã ꝓcuratore cesaris. prius tñ expedita accusatione criminali contra occisores ⁊ cõsti- tuto de crimine coram preside. h.d. ⁊ reputatur bona lex. nisi occisores sint mortui qõ tunc nõ pñt amplius ac- cusari: ⁊ de hoc intelligo ꝙ fiet fides coraꝫ ꝓcuratore cesaris ꝙ heres nõ debet adire hereditatẽ qñ defunctus fuit interfectus nisi primo vindicauerit necem eius. s. accusando occisores: ⁊ fa ciendo eos puniri al's priuaᷣ hereditate et applicatur fisco: vt j. de his quib. vt indig.l.j. ⁊.l. minoribus. si ergo adiuit ⁊ neceꝫ non vindicauit ⁊ aliquis vult ipsum accusare de negligentia: ⁊ facere sibi auferre hereditatem: queritur de tribus. ¶ Primo coram quo debebit hoc facere ⁊ respondere coram procurato- re cesaris qui est iudex inter fiscum ⁊ priuatum: ⁊ procurator fi-

2 sci coram illo debet dare petitionẽ. ¶ †Est em̃ diuersus procu rator fisci a procuratore cesaris q2 procurator cesaris admini strat bona que habet cesar vt priuata persona: vt molendina ⁊ alij redditus que conuertuntur ad vsuꝫ principis. ideo dicitur procurator priuate rationis: sed ꝓcurator fiscalis administrat bona fisci que conuertuntur ad publicum vsum. ¶ Secundo

3 queritur † dictus heres conuentus coram procuratore cesaris dicit se non fuisse negligentem quia defunctus non fuit interfe- ctus sed sua morte mortuus quod erit officium procuratoris cesaris: certe supersedebit in lite quousq̃ de crimine constet in curia presidis: faciet ergo iste procurator fiscalis per aliquem accusari occisores coram preside: vel quod preses inquirat con tra illos ⁊ eos condemnet quo facto poterit procedere in causa

a ¶ A papa. adde qs sit ꝑferendus: an doctorat⁹ a pa pa vel ĩꝑatore an a collegio dic ꝙ a papa vel ĩꝑato re ꝛm Lu. ro. ĩ.l. si vo. in. §. de viro. ĩ lix. fallẽ. ff. so. ma. per tex. ĩ. ij. col. ff. õ al. scrib. ⁊ ꝑ Ab. ĩ.c. ꝑ tuas. õ ma. ⁊ ob. idẽ tꝫ mar. de lau. ĩ tract. de di- gni. ĩ. §. xv. sed vl- tra Lu. ro. abbatẽ ⁊ Mar. vbi. s. al- lego glo. ĩ.l. resti- tuẽdũ. C. de aduo. di. iudi. ⁊ glos. ĩ.c. dñs noster. xciij. di. ⁊ in.c. eps. ⁊ ibi do. xvij. disti. limi ta dicta iura qñ ẽ doctoratus a pa- pa vel ĩperatore in rigore exami- nis: ⁊ hãc opi. se- quiᷣ Maria. de se nis. ĩ.c. qual'r ⁊ qñ el. ij. ĩ. iij. no. de ac. ⁊ idẽ tꝫ Barba. in proe. clemẽtinaꝝ in. iij. col. ⁊ ibi di- cit Barb. ꝙ ꝑro- gatiue date ꝑ re- gulas cancellarie doctorib⁹ nõ cõ- petũt doctorellis imperij ⁊ ibi dicit hoc fuisse decisuꝫ ĩ curia roma. tꝑe eugenij.

q2 apparebit de negligentia. Tertio ponit ꝙ occisores nō pñt accusari: q2 sunt mortui: ꝛ sic est crimen extinctum: certe tūc poterit ꝓcedi corā ꝓcuratore cesaris in cā fiscali: intellige ꝙ tunc oportebit incidenter fidē facere ꝙ defunctus fuit interfectus a talibus ꝛ hoc coraꝫ ꝓcuratore cesaris q̄ poterit cognoscere de hoc incidenter lꝫ principaliter nō posset cognoscere de cā cria-
4 li. al's non appareret de negligentia. ¶ †Quero primo quid si heres adhuc non adiuit hereditatē an possit accusari de negligentia vt perdat hereditatē. Respōdeo sic si sibi fuisset assignatus terminus per iudicē vt accusaret ꝛ nō accusauit: vt no. j. de his quib. vt indi. l. j. plus videt̄ velle ibi gl. ꝙ etiā si nō fuit assignatus si tñ transiuit tm̄ tempus quo potuit: ꝛ non fecit idem sit ex quibus videt̄ ꝙ si non sit assignatus non possit accusari de negligētia nisi hereditateꝫ adiuerit. ꝛ ita pōt intelligi. l. mi-
5 noribus. j. qui. vt indig. que loquitur de eo qui adiuit. ¶ †Secundo queritur quid si occisores sunt accusati ꝛ cōdēnati infra q̄ntum tps poterit heres postea conueniri coraꝫ ꝓcuratore cesaris. respondeo infra quinquennium ꝛ non vltra si erat extraneus: sꝫ si de descendentibus ꝑpetuo: q2 plus delinquunt non vindicando mortē defuncti descendētis q̄ extranei: ꝛ ille est ca-
6 sus in. l. in cognitione. ff. ad sille. ¶ †Tertio querit̄ an lata sententia cōtra occisores p̄ presidē possit procurtor cesaris procedere executiue ꝛ auferre bona heredis: videt̄ ꝙ sic: q2 docto. dicunt ꝙ sñia lata cōtra occisores hꝫ effectuꝫ cōfiscādoꝝ bonoꝝ cōtra heredē. Contrariū dic ꝙ ista pñt simul stare ꝙ defunct⁹ fuit occisus et tñ heres nō fuit negligens: q2 ignorauit occisores ꝛ sic non venit puniendus: expedit ergo ꝙ ꝓcedatur ordinarie: ꝛ detur libellus per ꝓcuratorem fiscalē. et illa erit cā ciuilis
7 nō criminalis: ꝛ sic erunt duo iudicia. ¶ †Et hoc facit ad questionē statuti dicētis ꝙ pater teneatur soluere condēnationē ꝑ filio delinquente si filius fuit cōdemnat⁹ de delicto poterit fieri executio contra patrē an aūt debeat fieri nouus ꝓcessus. ita ꝙ primus sibi nō noceat. de hoc vide per Bar. plenissime in. l. cum filius. de ver. obl. ꝛ per Bal. qui adhuc subtilius declarat multa in. d. q. in. l. j. j. ne fili⁹ ꝓ patre. vbi oīno vide. ¶ Ultimo
8 per istū tex. in fi. dixit Jaco. de are. †ꝙ si quis vult petere restitutionē in integ. contra sñiam ex eo qd̄ dicat eā latā ex falsis instrumētis vel testibus. iuxta. l. diuus. ff. de re iudic. ꝛ. j. si ex fal. instr. per totū. necesse hꝫ primo accusare criminaliter corā iudice maleficioꝝ notarium de falso vel illū q̄ fuit vsus falso instr̄o vt sic cōstet de crimine. Nec obstat ꝙ in electione agentis est vel incipere a cā ciuili vel a cā criminali lꝫ ambas simul nō potest agitare vt. j. de fal. l. diuus. iuncta. l. vnica. q̄ñ ciuilis ac. cri. pre iu. q2 illud q̄ñ cōtra eūdē cōpetit ciuilis ꝛ criminalis. nō sic q̄ñ contra diuersos vt in casu istius. l. ꝛ in casu ꝓposito vbi criminalis cōpetit cōtra notarium principaliter ꝛ ciuilis cōtra reū: ꝛ ita dꝫ intelligi qd̄ no. in. l. fi. j. de fid. instr. ¶ In gl. que incipit que inscriptiones ꝛc. iuxta. l. j. s. de aduo. diuers. iudi. Itē dicit
9 Jac. butr. per illā. l. †si statutū dicat ꝙ bona q̄ non fuerūt posita in estimo infra tm̄ tps intelligantur esse publica et aliqs deferat bona tith' in fiscū q2 non fuerūt posita in estimo coram officialibus camere non audiatur nisi primo accusauerit eum coram iudice maleficioꝝ. ꝛ petat declarari ipsum incidisse in penam statuti hoc plꝫ q2 hic non resultat alia pena q̄ confiscatio bonoꝝ. Ideo totū hoc pōt expediri coram officialibus camere: casus est in. l. prox. non sic in casu huius. l. vbi venit imponēda pena occisoribus. fateor tñ ꝙ requiritur sñia officialium camere declaratoria lꝫ statutū ipso iure confiscet per. c. cuꝫ scōm. de heret. lib. vj. Et si titius decederet ante factam declarationē videtur ꝙ ista pena non transiret contra heredē eius. argumē. in. l. eius qui delatorem. ff. de iur. fis. ꝛ vide que not. Bartol. in l. imperatores. codeꝫ ti. Item facit iste tex. quod non possit qs accusari quod prestiterit opeꝫ homicide nisi primo occisores fuerint conuicti ꝛ condemnati. de hoc vide per Bart. in. l. si is qui. §. si tu titium. in fi. ff. de fur. ꝛ facit. l. si quis ī graui. §. illud. ff. ad sille.

1 **Non animaduerti.** †Causa ptinēs ad ꝓcuratorē cesaris non debet ad alium iudicē a se aduocari vel sic. q̄ñ de maleficio non restat imponenda alia pena q̄ confiscationis bonoꝝ tota cā venit tractanda coram procuratore cesaris. h. d. ꝛ in hoc differt a. l. precedenti. vbi veniebat imponenda alia pena. vnde expedit ꝙ tunc primo agatur coraꝫ iudice ordinario et declaretur delictum commissum. ¶ In tex. ibi aduocare velis loquitur in filio istius qui se interfecit qui possidebat bona paterna ꝛ fuit citatus coram procuratore cesaris volentis bona confiscare ipse cōparuit ꝛ allegabat ꝙ procurator cesaris non debebat se impedire quousq̄ coram preside constaret de hoc maleficio. certe nō expedit ibi cōstare: q2 non agitur de alia pena inferenda de tali crimine cum morte criminosi extinctū sit crimē: ꝛ oīs alia pena. poterit ergo liquidare coram procuratore cesaris: ꝙ ille metu pene future se interfecit sic. s. l. proxi. in fi. ¶ Et sic no. contra Jaco. butri. ꝛ Bal. qui ipsum sequitur vt. s. in. l. precedenti. facit. j. qui testa. fac. possunt. l. ij. cum ibi not. ꝛ. ff. de bonis eorum qui mort. sibi consciue. per totum.

2 ☞ Qui nō pōt aliquē cōdemnare an possit ꝓnuntiare ipsuꝫ esse condēnanduꝫ. ꝛ qui non pōt absoluere an possit ꝓnuntiare ipsum fore absoluendum.

1 **Procurator.** †Procurator cesaris sicut pōt exigere penā applicandā fisco ita pōt pronuntiare ipsam fore exigēdam. h. d. ꝺm literam affirmatiuam in primo ꝛ scōo dicto et tunc loquitur de pena legali que venit imponenda accusatori desistenti ab accusatione. s. quinq3 libraꝝ auri vt in gl. vel sic prout habeat literam negatiuam procu. cesaris sicut nō pōt exigere penam pecuniariam non applicandā fisco sꝫ parti ita non pōt pronuntiare ipsam fore exigendam: et tunc loquit̄ de pena conuentionali ꝓmissa per accusatorem ipsi accusato si desisteret ab accusatione ꝛ sic no. ꝙ talis promissio valet qd̄ te-
2 nementi. ¶ †Itē not. ꝙ qui nō potest aliquem cōdemnare nō pōt ipsum pronuntiare condemnandum. ꝛ qui nō potest absoluere non pōt pronūtiare ipsum fore absoluendum. de hoc in. l. j. s. si aduer. liber. Nam statuta in multis locis dicūt ꝙ in vltimis. xv. diebus officij. non possit potestas vel iudex maleficiorum aliquem criminosum absoluere: q2 consueuerunt gratificari circa fineꝫ officij propter syndicatum. Certe sicut non pñt absoluere. ita nec pronūtiare ꝙ venit absoluendus. Et vidi aliquos iudices dimittere schedulas in processu in q̄bus declarabant: ꝛ qualiter talis inquisitus venit absoluendus: sed nō potuerunt absoluere q2 erat infra tēpus statuti: certe nō dꝫ attendi talis schedula p̄ successorem: imo videtur iudex puniendus si statutum dicat ꝙ debeat expedire processus criminales condemnando vel absoluendo sub certa pena si habuit tps faciendi ꝛ non fecit: nec excusatur ratione dicte schedule vel ꝓnuntiationis qd̄ veniat absoluendus.

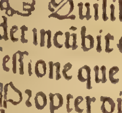
2 ☞ Accusatus vel inq̄situs p̄ iudicē maleficioꝝ si dedit fideiussores de pena pecuniaria soluenda fisco ꝛ facta cōdēnatione iudex maleficioꝝ compellat fideiussores ad soluendū penam qd̄ possint fideiussores implorare eius offm̄ vt eodem modo compellat criminosum ad sibi restituendum. lꝫ iudex maleficiorum de causa ciuili non habeat se impedire.

3 Quid in consulibus mercantie super incidentibus et dependētibus.

1 **Cum vendente.** †Qui emit a fisco vel ꝓcuratore fiscali vel cesa. tenet̄ ꝛ cogi pōt soluere pretium: lꝫ emerit alieno noīe seu pro alio ꝛ ab illo pretiū nō habuerit sed potest implorare officium dicti procuratoris cogētis ipm̄ ad soluendum vt etiam cogat mandatoreꝫ ad sibi refundendū: sed illa causa non sit inter fiscum ꝛ priuatū: sed inter duos priuatos: ꝛ n̄ descendit a cā fiscali: ideo talis procurator tanq̄ de dependentibꝫ cognoscere pōt. h. d. nota. ꝛ semper allegatur. In tex. ibi emisse te. s. noīe quorundam vt infra patet. ¶ In textu ibi necessario soluere debes: q2 lꝫ ipse emat alieno noīe quia tamen cōtractus perficitur ex suo cōsensu: ipse est ille qui obligat̄ ad ea que sunt de natura contractus: sicut ꝛ sibi acquirit̄ actio: quam dꝫ cedere. vt in. l. solutum. §. cum liberam. cum ibi not. p̄ Bar. ff. de pig. act. ¶ In tex. ibi tradidisse duas: nō tñ recepisti pretium ab eis. ideo si vis habere potes implorare officiuꝫ eiusdē procuratoris. vt sicut de facto te cōpuli ad soluendū: ita ꝛ de facto illos mandatores compellat ad tibi restituendū: facit. l. minor. xxv. an. in fin. prin. ff. de euic. Et per illū text. dicunt
2 doct. †ꝙ si accusatus vel inquisitus per iudicem maleficiorum dedit fideiussores de pena pecuniaria soluenda ꝛ facta cōdemnatione iudex maleficiorum compellat fideiussores ad soluendum penam possunt fideiussores implorare eius officium: vt eodem modo compellant criminosum ad sibi restituendum lꝫ iudex maleficiorum de causa ciuili non habeat se impedire: vt in. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudi. q2 illa causa descendit a criminali ac. bene facit. l. si quis ex argentarijs. §. rōnem. ff. de
3 eden. in fi. vbi idem iudiciū est de dependentib⁹. ¶ †Et ibi dicit Bal. ꝙ consules mercātie eodem modo vident̄ habere super incidentibus ꝛ dependentibus ab eisdem: ꝛ sic contra fideiussores ꝛ super penis hincinde promissis et hoc habui de facto in ciuitate lucana. de hoc vide bonum text. et quod ibi not. Bar. j. de senten. l. cum eorum. vbi allegat hanc. l. glos. tamen que est hic videtur aliter intelligere quod hic procurator cesaris cognoscat de consensu vtriusq̄ partis: ꝛ sic per viam prorogationis: certe sufficit consensus emptoris vt colligitur ex litera: q2 hoc non

1 Procurator. †Procurator cesaris nõ est iudex cõpetens in causa status.h.d.Et hoc inter duos priuatos: sed inter fiscũ & priuatũ si fiscus asserit aliquem esse seruũ suum: & ille dicit se esse libertũ.& sic fatet semel se fuisse seruum fisci: sed dicit se fuisse manumissum.& tunc pcurator cesaris poterit cognoscere. Aut dicit se nũq̃ fuisse seruum fisci: sed fuisse & esse ingenuum.& sic de facto fuisse per fiscũ occupatum.& tunc pcurator cesaris non cognoscit sed iudex ordinarius puta preses puincie & soluit cõtrariũ de illa.l.de qua glo.voluit hic opponere & soluit pluribus modis tene quartã sol.& sic no.ex illa
2 l.in fi.q̃†licet procurator cesaris regulariter sit iudex inter fiscum & priuatũ qñ tñ agit cã status illius q asserit se nũq̃ fuisse seruũ nõ est iudex cõpetẽs: sed i cã pecuniaria sic. ¶Et hoc
3 inducit Guil.de cu.ad questionẽ†fratres minores habẽt priuilegium a papa q̃ possint agere vel conueniri corã certo iudice & non coram alio. Pone q̃ quidam recessit de ordine: & dicit se nũq̃ fecisse pfessionẽ nec velle facere: cõuentus illius loci asserit contrarium & vendicat ipsum tanq̃ religiosum coraz quo debet agitari ista causa an corã iudice spũali quẽ habent dicti fratres: an corã epo loci & tenet ipse per hanc.l.iam dudũ.in fi. q̃ coram epo loci.

1 Iam dudum. †In ista.l.iã dudũ.ibi ad rõnalẽ vel magistrũ rei priuate.i.ad pcuratorẽ cesaris q d rõnalis & magister rei priuate.i.rerum q̃ nõ sunt publice sed sunt princi.tanq̃ eius bona priuata & circa illas hz administrationem.vt.j.de fun.rei priua.per totum.
2 ☞ Quilibet est defendendus in sua quasi pos.& ei q nõ possidet incũbit onus pbandi: & si nõ cõstat qs litigantiũ sit in possessione que erunt partes iudicis.
3 Propter dignitatem actoris nõ debet mutari iudex rei: sed iudex ipsius consistentis in dignitate quando retinet partes rei immutatur.

1 Si in possessione. †In causa status actor sequitur for rei: & ille tenet partes rei q est in pos.vel quasi bona fide.h.d.cũ.l.seq.& differt a.l.j.q2 ibi ille qui asserebat se liberum erat in quasi possessione libertatis mala fide: q2 aufugerat vnde sibi nõ prodest vt.l.ius eius.j.de proba. In istis aũt legibus erat in quasi possessione iuris q̃ pretẽdebat bona fide si ille qui asserebat se liberum in ista prima.l. vel ille qui asserebat eũ seruum in.l.seq.& sic ibi de statu seruitutis puocabat ad libertatẽ.hic vero ecõuerso de statu libertatis p
2 uocabat ad seruitutẽ.vt.l.liberis.§.fi.ff.de li.cã. ¶†Quilibet ergo est defendendus in sua quasi possessione & ei qui non possidet incũbet onus pbãdi & si non cõstaret quis eorũ esset in possessi.iudex ex officio deberet cognoscere summatim & eũ qui melius probaret constituere debere tenere partes rei & alter partes actoris: vt.d.l.liberis.§.fi.nec requireretur in hoc libellus sed vt dixi iudex ex officio posset hoc facere per id qd not.Inn. in.c.cum.venisset.de institu.& Specu.in ti.de libelli conce.§.j. ver.xxi.& non est diu q̃ habui in simili istum casum in ciuitate Feltri.q2 erat contentio de possessione quarundam terrarum inter episcopum loci: ex vna parte & cõmunitate eius ex altera: & quelibet pars asserebat possidere & volebat tenere partes rei in causa proprietatis: & q̃ altera daret libellũ iudex practicauit illud qd.s.dixi & dedit terminum cuilibet ad probandum: & quelibet pars induxit testes & iudex declarauit episcopũ melius probasse & debere tenere partes rei.Et cum causa esset hic commissa & essem aduocatus cõitatis feci retractari sententiaz q2 visis actis episcopus nullo modo probauerat de possessione licet aliqualiter videretur probasse de proprietate sed illa pbatio erat impertinens quoniam ad illud nõ fuerat terminus assignatus: & sic non proderat episcopo.iuxta notata in.l. mo-
3 mentanee.§.qui legiti.perso.†Et no.in illa.l. si in possessione. in fi.q̃ propter dignitatem actoris non debet mutari iudex rei sed iudex ipsius consistentis in dignitate: qñ retinet partes rei bene immutatur q̃ senator propter suã dignitatẽ nõ cõuenit coram quibus aliis conueniuntur maxime in causa criminali vt j.vbi sena.vel cla.l.quoties.plus ergo subuenitur existentibus in dignitate quando conueniuntur quam quando agũt & aliũ molestant.

1 In litibus. †In questionibus ingenuitis alicuius viuentis prescriptio quinquẽnij est sublata.h.d. Premitte illud q̃ habetur in glo.quod olim ante istam legẽ si possedi aliquem liberum hominem tanq̃ seruum & postea ipsum manumisi.& sic dicebam ipsum esse libertum meum: ipse autem asserebat nunq̃ se fuisse seruum sed semper ingenuum & sic nolebat teneri tanq̃ libertus ad operas in quib9 ille tenetur si per quinquennium steterat in quasi possessione libertinitatis non debeat postea audiri nisi mediante rescripto principis hodie per.l.iudicis etiam sine principis rescripto: nec obst.j̃.de statu defun.vt in glo.

¶Ubi quis de curiali vel coartali. Rubrica.

¶Titulus precedẽs loquitur qñ agitur de statu illius qui asserit se liberum & p aliũ asserit seruus hic vero qñ agit de statu alicuius liberi hominis qui non est seruus tamẽ est obnoxiat9 & obligatus ad operas perpetuas & sic nec est pfecte liber: nec perfecte seruus.
2 ☞ Monachi fugitiui vbicũq̃ reperiant pñt capi ppria autoritate p abbatẽ & duci ad epm loci: q hoc cõperto statim sibi restituet.& quid si dicat se non esse monachum.
3 Quid in vxore alicuius fugiente.

1 Si quis. †Homo alteri obnoxiat9 ad operas psonales fugiens ab eo põt capi p illuz a quo fugit propria autoritate & ad iudicez illius loci vbi reperitur duci. qui hoc reperto sibi restituet.h.d.& hoc quãdo negat se alteri obnoxiatuz: sed si negaret debet remitti ad iudicem loci.vñ aufugit.vt.l.j.s̃.ti.j. ¶Et not.istaz
2 l.cõtra monachos fugitiuos†q̃ vbicũq̃ reperiant possint capi ppria autoritate p abbatẽ & duci ad epm loci q hoc comperto statim sibi restituet. Sed si dicat se nõ esse monachũ eius remittitur ad iudicem abbatis.& hoc q2 tales fugitiui nõ priuãt illum a quo fugiunt possessione.al's em̃ secus esset q2 propria autoritate non possent sibi ius dicere & voluit glo.hic & dixi in
3 l.j.s̃.ti.j.†Et ita dicendum esset in vxore alicuius fugiente ab eo.Bal.tene menti.& debes scire q̃ antiquitus aliqui paruz industriosi & nõ habentes artem vnde viuerent dedicabant se alicui curie alicuius ciuitatis vel iudicũ & faciebant se baiios vel executores vel scriptores vt ex illis lucris viuerẽt & pmittebãt perpetuã obedientiã & operam & isti largo vocabulo dicebantur milites non armate militie: sicut aliqui qui se offerunt ali-
a cui monasterio.nõ tñ faciunt pfessionẽ qui vocantur oblati:a & stant ibi ad expensas monasterij & faciunt hortos per passar lo tempo vel coquinam. a ¶Qui vocãtur oblati.adde q dicant oblati: vide Abb.in.c.nõ est. de re.iu.Abba.in c.cũ dilect9.de succes.ab intest.ab.in cle.j.de deci.Lap. alle.cxxix.
2 ☞ Cõtra officiales de qbus hic & in casibus hic positis põt ferri sñia diffinitiua lite nõ cõtestata.
3 Quando camerarius alicuius cõitatis in fine officij tradidit libros suos rationũ illis qui erant deputati ad reuidendum: lz postea se absentẽt possunt dicti reuisores sine alio pcessu ipsuz condemnare diffinitiue.

1 Hac perpetua. †Si secularis cõueniatur ppter statũ vel pter exactionẽ vel concussionẽ indebite factam conuenit oĩ exceptione fori cessante preterq̃ armate militie & beneficij principis: sed si conuenitur ppter publicas functiones cessat oĩs exceptio & ordinarius non recusat.h.d.Iacbu.Et de prima parte summarij loquit vsq̃ ibi.publicis.postea de secunda parte. In prima ergo parte cõueniebat a curia: vt rediret ad officiũ ad qd erat obligatus qd offm̃ de facto detractabat & nolebat exercere nõ tñ aufugerat a loco vt differat a lege precedenti vel conueniebatur ab aliquo priuato pro exactione illicite facta ab eo vel pro concussione & violentia illata. Certe poterit conueniri coram ordinario non obstante aliquo priuilegio quod haberet vt sub certo iudice tm̃ deberet cõueniri.nam debet intelligi priuilegium quando ex alijs causis conueniretur non ratione delicti in officio commissi. In secunda parte cõueniebat a fisco vel a pcuratore fiscali pro publicis functionibus vel debitis exactis partium & non redditis fisco vel camere fiscali: & tunc non prodest militia armata: sed dum-
2 taxat speciale priuilegium principis. ¶†Ultimo in fi.gl.colligit notabile fm̃ quosdam q̃ contra tales officiales in casibus predictis possit ferri sententia diffinitiua lite non contestata. tñ gl.hoc nõ tenet.Guil.de cu.tenet per.l.j.§.pe.j̃.de asser.tol. vbi contra illũ qui petit in seruitutẽ põt dari sentẽtia lite non contest.fortius in illo qui petitur vt veniat ad deseruiendũ officio que non est ita preiudicialis cum illa non multuz facit q2 ibi promiserat sistere in iudicio & non sistebat.hic non. Itẽ mouetur Guil.q2 contra tales officiales iura seuerius loquuntur cum consueuerunt oĩa mala operari: & scire: & multa denegant eis que alijs non denegant: vt.j̃.de penis.l.ne diu. vbi videtur casus & de iure fi.l.defensionis facultas.in fi.cũ ibi no. Item p aut.de man.prin.§.coges.& idem tenet Bal.& est casus specialis vt cõtra tales officiales in casibus in quibus loquitur illa
3 l.posset procedi ad diffinitiuam lit.non contest.†Adde alium

casum quẽ ponit Bar.in.l.j.§.j.ff.de admi.rerum ad ciui.pti nentium.qñ camerarius alicuius cõitatis in finẽ officij tradi⸗ disset libros suos rationum illis qui erant deputati ad reuidẽ dum.Nã lʒ postea se absentet pñt dicti reuisores sine alio pces su cõdẽnare illũ diffinitiue qđ perpetuo tene mẽti ⁊ vide oĩno qđ ibi ipse no.non sunt alia.

¶ Ubi senato.vel claris.ciui. Rubrica.

1 ☞ Dignitatum quot sunt species.

1 ¶ †Super rubrica not.ad euidentiam istius titu.ꝙ sunt tres
a ordinarie dignitates[a].s.clarissimi:spectabiles ⁊ illustres:vt in auť.de nõ alienan.§.pe.Alie sunt extraordinarie vt militia.j. qui militare non possunt.l.pe.⁊ fi.Item superillustris.q2 non est dignitas de per se sed est q̃dã adiectio dignitatis ꝟm Guil. de cu.lʒ glo.dicat ꝙ sit dignitas.vt in auť.vt ab illustribus.et qui.super eos sunt in princip.⁊.§.j.ꝟm Guil.vero in.d.auť. di cit ꝙ tres sunt species dignitatum.nam est dignitas maxima: vt superillustris.⁊ ista est in papa ⁊ in imperatore:⁊ olim erat in consulibus ⁊ patricijs.Item magna ⁊ ista est illustris vt in prefecto orientis:quedam mediocris:⁊ ista dicitur spectabilis que est supra clarissimã:⁊ ista erat in proconsulibus:quedã est parua ⁊ ista dicebatur clarissima que est infra spectabilẽ ⁊ ista erat in presidibus prouinciarum vt in.l.illicita.§.qui vniuer⸗ sas.ff.de of.presi.quedam erat minima ⁊ carebat noĩe dignita tis:⁊ ista est in magistratibus municipalibus ⁊ defensoribus ciuitatum.Nam sunt dignitates q2 sunt officia cũ administra⸗ tione ⁊ non habebant aliquod de predictis nominibus.de his not.in Spec.de iuris.om.iu.post prin.per vnam colũnam:vbi oĩno vide pro declaratione istius ti.declaratur ergo in isto ti⸗ tu.coram quibus iudicibus tales constituti in istis dignitati⸗ bus possint conueniri tam in ciuilibus q̃ in criminalibus.Et prima.l.loquiť in spectabilibus ⁊ clarissimis non illustribus: ⁊ loquitur in causa criminali.l.quoties loquitur in illustribus ⁊ similiter ĩ causa criminali qui sunt magis priuilegiati: vt nõ possint accusari nec cõueniri criminaliter nisi coram principe vel delegato a principe si sunt illustres ratione dignitatis quã exercuerint.sed si ex priuilegio vt cõtingit in istis quos impera tor facit comites per bullam vel dant aliam dignitateʒ:isti ta les non gaudent tali priuilegio per oĩa.l.autem.ij.loquitur qñ conuenitur in causa ciuili.⁊ loquitur etiã in illustribus:vt sunt senatores.

a ¶ Dignitates. adde Bal.in.c.cũ accessissent.de cõ⸗ sti.in.iij.col. ver. ⁊ no.ꝙ de iur.ciui li.idẽ Bal.in ru. de ma.⁊ obe.in pn cip.

2 ☞ Crimẽ qđ cõmittiť culpa ⁊ non dolo ita põt puniri crimi naliter pena applicãda fisco ⁊ sic pecuniaria sicut qñ cõmittiť dolo nõ tñ puniť corporaliter ppter culpam.

3 Quid si statutũ dicat ꝙ homicida decapiteť an habeat locum in eo q p culpã sine dolo interfecit hoĩem.

4 Quis dicatur deprehensus ⁊ quid si statutum dicat ꝙ dephen sus cum armis puniatur tali pena an locum habeat si ille non fuit captus.

5 Forensis cõmittẽs aliqđ maleficiuʒ in alieno territorio an de⸗ beat puniri ꝟm formã statutoꝝ illius territorij:ꝙ sic.

6 Reatus ⁊ crimẽ excludit omnem honorem:intellige postq̃ est probatum.

1 Quicumq;. †Cõstituti in dignitate infra illustrẽ non habẽt priuilegiũ fori in cã criminali:sʒ pñt conueniri ⁊ cõdẽnari sub quocũq; iudice ordinario cõpe⸗ tenti.h.d.Si aũt sint in dignitate illustri.dic vt
2 j.e.l.quoties. ¶ †In tex.ibi vel aliqua culpa. No.ꝙ crimen quod committitur culpa ⁊ nõ dolo ita potest pu niri criminaliter pena applicãda fisco.⁊ sic pecuniaria:sicut qñ cõmittitur dolo:non tamen punitur corporaliter propter cul⸗ pam:sed solum propter dolum vt.l.lex cornelia.ff. ad.l. corne. de sica.cum ibi no.⁊ adde.s.respiciendum.§.delinquunt. cum ibi no.per Bar.ff.de penis.⁊ Gãdinus in suo opere maleficio. plene tractat de hoc quãdo committitur crimen non dolo : sed
3 culpa ⁊ hoc de iure communi. ¶ †Quid ex forma statuti si sta tutum dicat quod homicida decapitetur ⁊ aliquis per culpaʒ sine dolo interfecit hominẽ:assessores ignorãtes consueuerunt dicere ꝙ non debemus distinguere inter dolum ⁊ culpam : sed statur simpliciter verbis statuti q2 non inspicitur animus : sed factum vt.§.diuus.ad.l.cor.de sica.Bal.notabiliter tenet con trarium in.l.data opera.j.qui accusare non pos.al's sequeretur ꝙ de homicidio casuali deberet quis decapitari quod est con⸗ tra omnem equitatem ⁊ ita pluries consului:⁊ a morte aliquos defendi tene menti.Nam quidam noctis tempore potius ex la sciuia q̃ dolo proiecit lapidem ⁊ quẽdam percussit in capite q mortuus erat consului ꝙ deberet puniri mitius.scʒ pecuniari
4 ter:vel sibi dari bannum prout iudici visum fuerit. ¶ †In te

b ¶ Maiorẽ ptẽ. adde Jo.cal.in re pe.c.i.in.vj.q.de rapto.

¶ Cynus.Adde [illegible].de arc.i.c.ꝙ clericis.colũ.ij.de fo.cõpetẽ.⁊ dom. Mari.sozi.i.c.lʒ. q.vj.v.j.eo.tit.q̊s vide.Frãcis.Cur.

xtu.ibi deprehensus.quidam intelligebat.i.captus in flagran⸗ ti crimine:secus si non esset captus lʒ crimen probaretur.gl.re prehendit.nam deprehensus dicitur ille contra quem crimen est pbatum.lʒ nõ fuerit p familiã deprehensus vel captus et hͦ vult gl.sup illo verbo ⁊ vide qđ no.Bar.j.de peti.bono.subla. l.j.et qđ no.j.de custo.reo.l.si quis in ea culpa.Et est arg.si sta tutum dicat qđ deprehensus cum armis puniatur tali pena:et probatur ꝙ aliquis portauit arma:non tamen fuit captus cuʒ armis a familia an debet puniri pena statuti ⁊ facit text.cuʒ gl. ꝙ sic.in contrarium.l.si barsatorem.j.de fideiu.⁊ no.per Bar. in.l.j.circa prin.ff.de acq.pos.Breuiter si statutum diceret ꝙ si deprehensus portaret arma ⁊c.posset procedere quod.s.dixi. sʒ si dicat deprehensus cuʒ armis debet intelligi.s.per familiaʒ ⁊ idem fortius si hoc diceret expresse:⁊ tunc procederet qđ secũ
5 do loco dixi. ¶ †In textu ibi publicis subiugetur legibus.iste tex.facit ꝙ forensis committens aliquod maleficium in alieno territorio non debet puniri ꝟm formam statutorum illius ter⸗ ritorij que forte imponat maiorem penam q̃ ius commune:sʒ ꝟm ius commune quia illa statuta non dicuntur publice leges respectu totius imperij:sed priuate leges illius populi.docto res tamen cõiter tenent contrarium:siue puniatur in illo loco vbi deliquit siue in loco domicilij vel originis vbi põt cogno⸗ sci de crimine etiam alibi commisso saltem per viam accusatio nis:lʒ alij teneant ꝙ etiam per viam inquisitionis:que questio fuit disputata per Cy.⁊ eam refert Bart.in.l.cũctos populos. circa fin.de sum.trinit.Nam licet q̃tum ad modum procedẽdi debet attendi statutum vel consuetudo loci vbi de crimine co⸗ gnoscitur:quantum tñ ad imponendum penam debet attendi statutum loci vbi delictum est cõmissuʒ:q2 hic decreuit decisio nẽ cause non ordinem:dic de hoc vt in.l.cũctos populos.naʒ ⁊ illa statuta dicunť leges publice respectu illi9 populi ⁊ tale cri⸗ men ibi cõmissum subijciť quo ad penã illius statuti quibus vi detur delinquens se subijcere delinquendo.arg.l.si duo.de ac⸗
6 qui.here. ¶ †In tex.ibi:omnem em̃.no.istum finem qui semp allegatur ꝙ reatus ⁊ crimẽ excludit omnem honorẽ:qđ est veꝝ postq̃ est probatum:sʒ anteq̃ sit pbatũ licet sit accusatus: vel inquisitus habetur respectus ad honorẽ ⁊ dignitatẽ.vt.j.eod. l.quoties.ante medium.ibi:ne qs ante pbationes iniurias pa tiatur ⁊c.non sunt alia.

2 ☞ Ubi dicatur quis habere domiciliũ ⁊ quõ in tribus locis sortiatur quis forum.

1 Senatores. †Senatores vel constituti in dignitate illustri in cau⸗ sis ciuilibus pñt conueniri corã ordinarijs tã rome coram suis magistratib9 q̃ in puincijs vbi sortiunť domiciliũ vel assidue conuersanť.h.d.nõ habent ergo priuile⸗ gium fori de iure cõi in causis ciuilibus.Tu dic nisi sint ad ser uitium principis:vt familiares vt cubicularij ⁊ similes.⁊ tunc
2 dic vt.j.ti.proxi. ¶ †In tex.ibi:larem fouent.i.domiciliũ ⁊ qđ j.subijcit.aut vbi maiorẽ ⁊c.innuit ꝙ nõ dicať habere domici⸗
b liũ:vbi hʒ maiorẽ partẽ[b] fortunaꝝ.q2 alternatiua ponitur iter diuersa sicut ⁊ copulatiua.vt.l.si is q ducẽta.in pri.ff.de re.du. contrariũ tñ cõiter dicimus.⁊ ad illum tex.responde q2 domi⸗ ciliũ põt quis habere etiã si nõ haberet ibi maiorẽ partẽ fortu narũ si cõstat de intentione sua ꝙ ibi se trãstulit ad habitandũ cum sua familia ⁊ cũ intentione ibi ppetuo stãdi:qđ etiã ex plu ribus coniecturis põt cõprehẽdi ⁊ etiã dr̃ habere domicilium vbi hʒ maiorẽ ptẽ fortunaꝝ:q2 põt habere in diuersis locis vt in.l.assumptio.ad muni.⁊ iste tex.semp allegať ꝙ in tribus lo⸗ cis sortiť hic foꝝ.⁊ maxime in eo qđ vltimo dr̃ de loco vbi assi⸗ due cõuersať.i.maiore parte anni.ar.in.l.predia.§.fi.de fun.in⸗ stru.vt sunt mercatores florentini qui discurrũt p mundum.⁊ ibi habẽt fundicũ vel tabulã que dicunť pergulã vel armariũ: nã pñt ibi cõueniri ratione cõtractus alibi celebrati sicut in lo co originis vel domicilij lʒ ibi non habeãt domiciliũ q2 nec ma iorez partem fortunaꝝ nec apparet ꝙ se transtulerunt illuc aio
c perpetuo standi.dicit tñ Cy.[c] ꝙ istud est verum si steterit p de⸗ cenniũ nõ aliter.Sed Inno.⁊ canoniste videnť de hoc nõ cura⸗ re vt no.per eos in.c.ex parte.de foro cõpe.⁊ in.c.dilectus fili9. de rescrip.⁊ istã partẽ tenet Bar.sed Bar.videť tenere dictum Cy.hic ⁊ in.l.j.⁊.ij.s.vbi de cri.agi opor.Credo standũ esse ar⸗ bitrio iudicis.nã non statim ꝙ ibi recipit apothecã potest dici ipsum cõtinue cõuersare:sed requiritur lapsus aliquorũ anno⸗ rũ:prout iudici videbiť. ¶ Et per predicta ptʒ an scholaris ĩ loco studij possit conueniri pro contractibus proprijs vel pa⸗ tris cui successit ratione assidue conuersationis.et Guil.tʒ hic ꝙ sic Ray.contra ⁊ Joan.an.in.c.quod clericus.de foro com. etiam si stetisset per decennium q2 semper habet animum rece⸗ dendi.et sic aliud in scholari:aliud in istis mercatoribus: qui stant animo lucrandi:vt sic inde recipiunt lucra:et ita subijciã⸗ tur huic

hoc nõ ex vi ꝓrogationis: sed rõne depẽdẽtie: ⁊ sic etiã inutilis mandatoribus pōt de hoc cognoscere imo ⁊ ꝑ viam executiuã procedere q̃ꝛ illa sunt sibi nota vt iudici: ⁊ quo officio cõpellit emptorem ad soluendũ fisco. eodẽ ⁊ mandatores ad sibi refundendum. arg. in. d. l. minor. in fi. prin. poterit etiã via ordinaria per actionem mandati recuperare. vt. l. si quis cũ procurator. post prin. ff. de procu.

1 Ad fiscum. †In tex. ibi rõnalis. i. ꝓcurator cesaris: ⁊ intellige hoc in loco vbi talis ꝓcurator est vt cõtingit in ciuitate romana ⁊ cõstãtinopolitana vbi princeps cõsueuerat residentiam facere sed in prouincijs in quibus non est presentia talis procuratoris preses fungitur vice eius ⁊ ad cognitionem eius pertinent. ita habetur in tex. ⁊ glo. ͻ. de bonis vacan. l. si ad vacantia. lib. x. ibi vide Bar. qui dicit omnes leges dicentes ad procuratorem cesaris pertinere debere limitari ꝑ illam. l. ¶ In tex. ibi concussionibus prohibendis. al's punitur procurator cesaris: vt. ͻ. eo. l. vniuersi. si exigat illa que exigere non debet.

1 Si quis. †Procurator cesaris cognoscit etiã inter duos priuatos qñ alter ipsorum vel ambo sunt cõductores bonorũ cesaris. h. d. cũ. l. seq. ſm Albe. ꝙ cõductor bonorum ecclesiasticorum possit a suis creditoribus conueniri coram epo. Item l. sequens est arg. ꝙ si est contẽtio de feudo inter duos heredita rios: dñs debet esse iudex inter eos. Quid si inter feudatariuz ⁊ alium vide in vsibus feu. in ti. de controuersia inter vasallu ⁊ alium de beneficio.

1 Cum aliquis. †Leges ꝓcedeñ. loquũtur in cã ciui. ista in crimi. ⁊ vult ꝙ colonus principis in cã criminali cõueniatur corã ꝑside: ꝑsente tñ ꝓcuratore cesaris.

1 Uniuersi. †Hic punitur ꝓcurator cesaris magna pena si faciat ꝯcussiones indebitas. ⁊ dicit Guil. de cu. ꝙ qdã procurator regis Frãcie ꝑ cõcussionibus factis accusabat̃ ad penam ignis per istã. l. ⁊ ꝙ ipse defendit eũ dicẽdo ꝙ cũ ipse sit illustris. vt. ͻ. eo. si qs aduersus. nullus alius inferior a rege poterat eũ cõdemnare. vt. ͻ. ti. ij. l. quoties. ⁊ ꝙ ista. l. debet intelligi de ministris ipsius ꝓcu. vt sunt baculi ⁊ exactores: al's contradiceret illa. l. quoties.

1 Ullum. †Officiales procuratoris cesaris in causa ciuili debẽt conueniri corã ipso procuratore sed in causa criminali corã preside. h. d. Sic videmus in scholari qui cõuenit̃ corã a rectore in causa ciuili[a] sed in causa criminali coram potestate: vt no. in aut. habita.

¶ Ubi vel quando liceat vnicuiq̃ sine iudice se vindicare. Rubrica.

2 ☞ Quod valeat statutum disponens vt licituz sit occidere vel offendere bannitum.
3 An permittendo offendi bannitum videatur permissum quod possit occidere.
Si aliquis fecit pacẽ cũ inimico: ⁊ ꝑmisit eũ nõ offendere sub pena ⁊ postea ille fuit bãnitus an poterit eũ impune offendere ex forma statuti vt nõ teneat̃ de pace rupta.
4 Statutũ ꝙ vulneratus ab aliquo vel ꝑcussus possit ꝓpria autoritate ⁊ vulnerãtẽ vel ꝑcutientẽ simili vulnere vel ꝑcussione offendere ꝙ poterit talis huic suo fauori renuntiare.
5 Si aliquis minatur alicui quod ipsum interficiet vadat ꝑ quãcumq̃ viam vult quod ille possit preuenire: ⁊ illum impune occidere si erat talis qui consueuerat minas suas mandare executioni.
6 Ubi per legem vel statutum permittitur offensa non est licita defensio.

1 Liberam. †Uisum est in ꝑcedentib' corã quibus iudicib' possit qs ius ꝓsequi suũ: in isto ti. ponũtur casus i qbus nõ expedit ꝙ aliquẽ iudicẽ adeat sed propria autoritate pōt ius sibi dicere. etiã occidendo. s. in nocturno depopulatore agrorum ⁊ in grassatore seu in latrone stratarũ: ⁊ in desertore militie. Nã licituz est tales occidere ⁊ etiã capere nec illis est licita defensio. ⁊ si in captura se defendant pñt occidi impune. ⁊ hoc est introductuz
2 ob publicã vtilitatẽ. †Et ideo dicũt doc. per istas. ll. valere sta
b tutũ quo cauet̃ vt licitũ sit occidere vel offendere bãnitũ[b] q̃ꝛ cõcernit publicã vtilitatẽ. videbat̃ contrariũ q̃ꝛ permittit homicidiũ: sed sicut permittit̃ iudicibus ⁊ ministris reipub. ita permittitur cuilibet priuato. quia in hoc sunt ministri reipublice.
3 ¶ †An aũt ꝑmittendo offendi bãnitum videatur permissum ꝙ possit occidere. doc. videnẽ tenere ꝙ sic. q̃ꝛ appellatiõe offense venit occisio. ⁊ hoc cõsuluit Bar. in q̃. qõ incipit statuto castri plebis. illam. q. plene disputat Gandinus circa fiñ. operis sui. ⁊ Jo. and. in addi. Spe. ti. de cõsti. sup rub. Alij distinguũt an sit bannitus pro maleficio ex quo imponitur pena mortis ⁊ verum sit hoc an ꝑ causa pecuniaria. ⁊ tunc secus. cõiter videt̃ teneri cõtrariũ si statutũ dicat ꝙ bãnitus a cẽtũ li. supra possit impune offendi q̃ꝛ hoc fit vt timore huius veniat ad soluendũ a sicut videmus in excõicatione que dicitur medicinalis vt timore eius qs veniat ad obedientiã: ⁊ q̃ꝛ vt dixi tale statutũ cõcernit publicam vtili. cui qs non potest renuntiare. vt. l. ius publicum. ff. de pac. disputauit Bar. in. q. que incipit lucane ciuita
c tis ⁊c. ⁊ determinauit ꝙ si aliqs fecit pacẽ cũ inimico[c] ⁊ promi b sit eũ nõ offendere si postea banniatur: vel est bannitus: possit postea per statutum offendi bannitus non obstante pace ⁊ pro missione facta poterit eum offendere nec tenebitur de pace rupta nec incideret in penã. vide qd no. Jo. an. in. c. frustra. de reg. iur. in mercurialibus. Bal. no. in. l. accusatio. ͻ. qõ me. cau. dicit hoc esse verũ qñ fauore publi. statutũ hoc permitteret. vt est qñ permittit etiã cuilibet nõ offenso a bannito. sed si ꝑmitte
4 ret fauore priuato. vt in †statuto florentino quo cauet̃ ꝙ vulneratus ab aliquo vel ꝑcussus possit ꝓpria autoritate vulnerantem vel percutientem simili vulnere vel percussione offendere: nam hoc censetur facere statutum potius in fauorem offensi vt habeat sue iniurie vltionẽ q̃ fauore publi. ⁊ tunc poterit huic fauori suo renuntiare. l. si quis in conscribendo. ͻ. de pact. ideo c faciendo pacẽ ⁊ ꝑmittendo non offendere: non poterit postea vti beneficio statuti. tene mẽti q̃ꝛ subtiliter imaginat' est: ⁊ ibi
5 omnino vide per eum. ¶ †Per istũ tex. ibi dum dicit minabatur videtur dicere Bal. ꝙ si aliquis minatur alicui ꝙ ipsum interficiet vadat ꝑ quamcũq̃ viam vult ꝙ ille possit preuenire ⁊ illum impune occidere per rationez que hic ponit̃. melius est eñ ⁊c. hoc est periculosum dictũ: nã hoĩes freqũter ex iracundia vel superbia ꝓrumpũt ad talia verba ⁊ tñ nõ facerent. ideo melius est distinguere an sit talis qui consueuerat suas minas executioni mãdare: ⁊ tunc verũ dicit Bal. al's secus. ar. in. l. famosi. ͻ. ij. vel. iij. ff. ad. l. iul. maiest. vbi habetur ꝙ lubricum lingue non debet facile ad penam trahi. Uidi tñ semel fuisse factũ q̃ꝛ quidam bonus ciuis ⁊ apothecarius cum haberet verba cũ quodam ex iracundia dixit: ego faciam te suspendi ⁊ vadas ꝑ quamcũq̃ viam velis. ille in paucos dies cum reperiret ipsuz in horto interfecit ipsum. caueas ergo a talibus verbis si prudenter vis viuere: ⁊ non mineris alicui vnq̃ de offendendo ipsum q̃ꝛ scribitur in marmore ⁊ in medio pectoris. No. etiam in
6 l. seq. †quod vbi per. l. vel statutum permittitur offensa non est licita defensio. ideo si quis vadat causa capiendi vel occidendi bannitum pro pecunia ⁊ bannitus se defendat ⁊ illum interficiat licet primo esset bannitus pro pecunia: nunc bannietur in personam quod non esset si defensio fuisset licita. ad hoc. ͻ. de his qui ad eccle. confu. l. si seruus. in fi. ⁊ quod no. Bal. ͻ. de infa. l. decuriones.

a ¶ Cã ciuili. Add de Frã. paui. i tracta. de ꝑtãte. c. se de va. i. x. q. ij. partis.

b ¶ Bãnitũ. adde Nelluz in trac. de bãnitis. vbi diffuse: ⁊ an possit offẽdi qñ appellauit. vide ꝑ Bar. in. l. ij. ͻ. si seruus. ff. d acq. pos. idẽ Bar. in. l. j. ff. nil no. appel. pen. idẽ bart. in. l. q a latrũculis in. ͻ. si qs. ff. de testamen.

c ¶ Inimico. adde qd si feci pacẽ cuz titio ⁊ ꝑmisi eum non offendere sub certa pena quid si cõsanguineus offendit eũ an dict' titius incidit i penam. vide ꝑ Pe. de anc. in. c. sciãt cuncti. de elec. lib. vj. Ant. de bu. ⁊ Jo. de imol. in. c. ij. de renun.

¶ De inofficioso testamento. Rubrica.

¶ Postq̃ vidimus de iudicibus corã quibus cause sunt tractande sequit̃ videre de ipsis causis. sed q̃ꝛ cause vl'es digniores sunt ⁊ maiores q̃ particulares. vt est petitio her. ͻ. de peti. here. l. fi. volens ab illa incipere premittit istũ titulũ in quo tractatur de querela inofficiosi testamẽti q̃ intentat̃ per filiũ exheredatũ contra heredẽ scriptum ⁊ per eam irritat̃ testamentum: ⁊ etiam aditio hereditatis ⁊ hereditas deuoluitur ad casum intestati. ⁊ sic aperitur via petitionis hereditatis ab intestato vñ est preparatoria petitionis hereditatis ⁊ anteq̃ filius in ea obtineat nõ h₃ petitionẽ hereditatis nec eã intentare pōt: sicut et ti. ad exhib. vel actio ad exhibẽdũ est preparatoria rei vend. ad rem mobilem. ff. de procu.

2 ☞ Petitio hereditatis directa contra quem detur: et quid de vtili.
An petitio hereditatis directa vel vtilis sit idẽ ꝙ querela.
3 Querela quando datur cõtra fideicõmissariũ vniuersalẽ post restitutã hereditatẽ si fertur sententia super querela contra testamẽtũ: ⁊ sic rescindit̃: ⁊ nunc vult exheredatus intentare petitionẽ hereditatis cõtra fideicõmissarium possidentem. an illa petitio erit vtilis vel directa.
4 Heres si fuit grauatus restituere partem hereditatis ⁊ ita restituit an si actũ est cõtra fideicõmissariũ ⁊ obtentũ snĩa preiudicabit heredi in parte que sibi remansit.
Quid econuerso si actum est contra heredem.

5 An ista lex hodie nõ procedat p auṫ. ex cã. q2 rupto testamento per querelam: legata ⁊ fideicõmissa firma permanẽt licet rumpatur directa institutio.

1
Unde. †Contra fideicõmissariũ vniuersalem datur querela inofficiosi testamẽti qua plata cõtra eundẽ datur petitio hereditatis tanq̃ cõtra possidentẽ p herede: vel pro possessore. h. d. Sed ante eã prolataz .i. anteq̃ sit sñia rescissoria testamẽti nõ possidet vel pro possessore habetur. q2 ille qui taliter possidet nõ est heres. lz reputet se heredez: iõ daṫ cõ eũ petitio hereditatis q̃ non dareṫ si esset verus heres cum illa actio deṫ vero heredi contra illum qui nõ est verus heres sed possidet tanq̃ verꝰ heres vtiliter: tñ q2 per restitutionẽ hereditatis transeunt vtilia: ⁊ fideicõmissarius loco heredis habeṫ. vt. l. si filius. ff. qõ cũ eo. iõ nõ datur petitio heredi. sed rescisso testamẽto desinit esse heres etiaz vtiliter: ⁊ incipit tenere pro herede vel p possessore. ⁊ extunc incipit contra eũ competere petitio here. vt in. ȟ. dicto huius legis. in ver. ⁊ perinde. ⁊ primo loquitur de querela postea de peti. here. ⁊ exponitur perinde .i. exinde ṡm glos. ad quã veniamꝰ.

2 ¶ †Premitte q̃ habemus peti. here. directã que datur cõtra illũ qui pretendit se habere iura directa ⁊ vtilem que daṫ cõtra illũ qui pretendit se habere iura vtilia puta iure fideicommiss. ¶ Itẽ premitte q̃ quidã antiqui vt Guarnerius tenuerũt qõ peti. here. directa vel vtilis idẽ sit q̃ querela vel econuerso: qrela est eadẽ cum peti. here. Item q̃ intentando querelaz censeaṫ quis intentare peti. here. q2 apparet q̃ vult hereditatem habere sicut in simili. q intentat bo. pos. contra tabu. ad rescindendũ testm̃ censetur intentare bo. pos. vnde liberi ab intestato: vt. l. cũ quidam. ff. de bo. po. His premissis queritur de duobus. primo que erat rõ dubitãdi in hac. l. gl. primo respondet ṡm pdictos q̃ peti. heredi. non daṫ contra titulo possidentẽ. vt. l. hereditatem. ꝯ. in quib. cau. ces. long. tem. prescri. sed si fideicommissariꝰ vniuersalis habet tit. testamẽti. ergo cõtra illũ nõ datur pe. heredi. Et si sic est ergo nõ põt intentari contra illum querela: q2 censereṫ intentata peti. here. tñ contrarium est q2 ille tit. habeṫ pro non tit. ita dixerunt antiqui: sed q2 habeatur pro non titulo. l. sequens ma. post prin. in vers. sed contra primam volendo sustinere dictã opi. antiquoꝝ q̃ querela ⁊ peti. here. sint idem: ⁊ qõ intentando querelam censeaṫ intentata petitio. respondet ṡm eos ad dictam oppo. verum esse q̃ petitio here. non datur contra possidentem ti. s. particulari in vna re vel in aliquibus: sed contra possidentem vniuersali vt contra illũ qui emit totaz hereditatẽ ad aliũ q̃ venditorẽ pertinentem si erat malefidei. vt. l. nec illam. §. si qs sciẽs. ff. de peti. here. ⁊ si maiorẽ partẽ hereditatis. Iste aũt fideicõmissarius habeat ti. vniuersalẽ ⁊ debet intelligi ista. l. qñ erat malefidei: q2 sciebat testm̃ esse inofficiosum merito cõ ipsum põt dari peti. here. q2 ti. habeṫ pro non titulo sicut in quibusdam aliis casibus. Breuiter diuinatio est dicere q̃ hic erat malefidei. Item falsum est q̃ petitio heredit. ⁊ querela sint idem cum habeant diuersos terminos tractatus vt. l. si idem. ꝯ. de condi. Item falsum est q̃ intentando querelã censeatur intẽtata peti. hered. q2 querela datur exheredato qui non est heres contra illum qui est verus heres. nam testm̃ inofficiosum valet mero iure. ⁊ ex eo potest hereditas adiri. ⁊ cõtra verum heredem datur querela. l. si non mortis. §. fi. ff. eo. datur ergo ei qui non est heres contra verum heredem. Sed peti. here. econuerso datur ei qui est verus heres al'as em̃ non haberet eam sicut ⁊ rei vendicatio datur ei qui est verus dñs. Itẽ cõtra eum qui non est heres vel non est dñs sed reputat se heredẽ vel dñm ⁊ hoc important illa verba possidere pro herede: vel pro possessore non q̃ sit verus heres: cum ergo ante sñiam lataz in querela ⁊ sic anteq̃ sit rescissum testm̃ non sit heres non est sibi nata peti. here. ergo non potest dici q̃ intentata querela censeaṫ intentasse petitionem here. ⁊ hoc prosequere per glo. plenꝰ in l. qui de inoffi. testa. ff. e. dicit tñ ibi glo. in fi. notabiliter q̃ si expresse et sub conditione deduceret petitionẽ hereditatis procederet libellus. puta peto testamentum rescindi quo facto peto pronuntiari hereditatem ad me pertinere. secus si simpliciter ⁊ pure. ⁊ idem videtur tacite intentata ṡm predictos quia censeretur iure intentata qõ fieri non potest expresse. ergo nec tacite. responde ergo ad dictam opi. ṡm glos. ibi: quod non placet. imo aliud prorsus est querela ⁊c. ⁊ ibi duz dicit: ⁊ hoc expõe ⁊c. quod fideicommissarius vniuersalis bene habet titulum anteq̃ sit obtentum in querela ⁊ iste titulus non impedit intentare querelam quia illa semper datur contra habentem verum titulum ⁊ habentem ius in hereditate. Sed postq̃ est obtentuz in querela ille titulus est rescissus et extunc contra eum datur petitio hereditatis quia possidet pro herede .i. tanq̃ heres. cũ tamen non sit ⁊ hoc vult iste tex. in fin. ⁊ sic nõ simul competũt iste actiones. ⁊ eo tempore contra eundem: sed successiue vna post alterã: ⁊ exponitur perinde .i. exinde. Sed nunc redeundo ad prin. glo. ⁊ retenta opi. antiquorum quia tex. in illo versi. vt perinde videtur facere quandam similitudinez de vno casu ad alium: queritur quis sit ille casus ad quam similitudinẽ respõdent illi antiqui. s. ad casum quo querela ⁊ directa petitio heredaretur contra heredem directum q2 clarum est q̃ põt dari ⁊ sicut tunc querela ⁊ petitio hereditatis directa sunt idem: ⁊ intẽtata querela censetur intentata petitio heredi. contra illuz qui est verus heres ⁊ possidet pro vero herede: ⁊ sicut daretur peti. heredi. directa contra illum qui non est heres. sed possidet tanq̃ directus heres: ⁊ sic pro herede vel pro possessore. ita ⁊ in casu nostro contra fideicommissarium vniuersalem qui est vtilis heres. Breuiter iste sunt ambages ⁊ ista glo. satis inepte recitat opi. antiquorum. patet tñ declarata per predicta.

3 ¶ †Nũc extra glo. queritur primo qñ querela datur contra fideicõmissarium vniuersalem post restitutam hereditatem. vt in casu huius. l. in prin. si fertur sententia super querela contra testm̃ et sic rescinditur. ⁊ nunc vult exheredatus intentare pet. here. contra fideicom. possidentẽ an illa petitio erit vtilis vel directa. gl. iste ṡm antiquos tenent q̃ sit vtilis. Idẽ Guil. de cu. dicens q̃ per sententiam predictã rescindiṫ tit. quẽ hz fideicõmissarius: non ille ti. qui remãsit apud heredes. q2 etiam restitutione facta remãsit heres directus ⁊ fideicõmissarius est vtilis. ergo nõ põt filius plus cõsequi per rescissionẽ quã esset apud fideicõmiss. sz apud eum non erant nisi iura vtilia: ergo ⁊c. Bal. videtur sentire q̃ rescindatur etiã titu. qui remansit apud heredem q2 fideicom. effectus est pcurator in rem suam. ista ratio parum cõcludit: ⁊ plus dictũ Guil. q2 sñia lata contra fideicom. qui hz cãz ab herede non preiudicat heredi sicut lata contra successorem singularem non preiudicat actori: vt. l. si a te. §. j. vel. ȟ. ff. de except. rei iudi. sed econuerso sñia lata contra heredem ante restitutionẽ here. vel post. ⁊ cum querela fuisset intentata aut postea facta restitutio preiudicaret fideicommissario omne ius in ipsum transit. tñ resolueṫ tex. est singu. in. l. si patroni. §. penult. que incipit: actiones. ff. ad trebell. ⁊ tunc acquiret peti. here. directam tam contra fideicommissarium possidẽtẽ q̃ cõtra quẽcunq̃ alium ṡm Guil. de cu. qui subtiliter loquitur. sed si querela foret intentata contra heredẽ scriptum post restitutaz hereditatem sñia lata contra heredem non faceret preiudicium fideicõmissario. vt. l. facta. §. si heres. eo. ti. ⁊ argu. eoꝝ q̃ habẽtur

4 in. l. si superatus. §. fi. de pig. ⁊. l. preses. †Sed ponamus q̃ heres fuit grauatus restituere partem hereditatis. ⁊ ita restituit. queritur si actum est contra fideicommissarium ⁊ obtentuz: an sententia preiudicabit heredi in parte que sibi remansit dic qõ non vt. s. dixi. sed econuerso si actum est contra heredẽ ⁊ obtentum an sñia preiudicet fideicommissario in parte restituta. distingue vt. s. dixi de tota an fuerit actũ post restitutionẽ vel an.

5 ¶ †Ultimo videtur quod ista. l. hodie non procedat per autẽ. ex causa. quia rupto testamẽto per querelam rumpitur directa institutio. sed legata ⁊ fideicommissa tam particularia q̃ vniuersalia firma permanẽt per illam auṫ. ergo contra fideicõmissarium non poterit intẽtari querela nec petit. here. q2 ⁊ si exheredatus egisset contra heredẽ ⁊ obtinuisset hereditatẽ teneṫ restituere fidicõmissario vniuersali virtute illius auṫ. ergo fideicõmissarius possidet nõ põt ab eo aduocare. vt ȷ regula cui damus. Breuiter ṡm Bald. verum est nisi ratione legitime quas posset retinere filius exheredatus si egisset contra heredẽ ⁊ obtinuisset. Illã eodem modo si post restitutionẽ hereditatis vult agere contra fideicommissarium querela ⁊ post victoriam petitione hereditatis ⁊ legitime cõsequatur: poterit. Et ista opi. est valde substantialis: ⁊ miror quod nec Cy. nec Bar. eaz fecerunt nec glo.

2 ¶ Bonoꝝ possessio causa litis agnoscẽde qualis sit ⁊ ppter quid fuerit introducta ⁊ quis sit eius effectus.

3 An hodie ista bonorũ possessio gratia litis agnoscende sit necessaria cum emancipatus hodie admittatur ad similitudinẽ filij in potestate.

1
Quamuis de. †Per bonoꝝ possessionẽ cã litis agnoscẽde intẽtatã ⁊ obtẽtã p filiũ emãcipatũ exheredatũ volẽtem agere querela nõ obtinet hereditatem nec cam a scriptis heredibus potest auferre: q2 non tribuit ius sed aperit viam querele: ideo necesse est postea querelã intẽtari: ⁊ post querelam petitionem hereditatis. h. d. tex. cum glo. de qua bo-

2 norum †possessione causa litis agnoscẽde. dic vt. ff. eod. l. posthumus. §. fi. ad. l. seq. ⁊ qualis sit ⁊ propter quid fuerit introducta: ⁊ quis eius effectus. gl. hoc declarat et cõiter docto. videntẽ eam sequi. Sed potius eam sequitur Cyn. qui aliter ⁊ subtiliꝰ intellexit. ⁊ credo q̃ verius. tamen cõiter ⁊ etiam Guil. de cu. sequitur gloss.

quitur gl. veniam⁹ ad casum retento intellectu glo. quē ponit
3 vsq̄ ibi. alij dicūt ꝛ reiectis alijs q̄ postea sequunt. †in gl. q̄rit an hodie ista bonoꝝ poss. gratia litis agnoscēde sit necessaria: videt ꝙ nō qꝛ emācipatus hodie per Justinianū cognoscit̄ et admittit̄ ad similitudinē filij in potestate tā de iure. C. vt. l. meminimus. j. de legi. he. ꝙ de iure aut. quo sublata est dr̄ia emācipationis ꝛ patrie ptātis vt in aut. de here. ab inte. si cognoscitur ab intestato de iure ciuili ergo ꝛ cōtra testm̄ vt possit ipsū querelare si fuit indebite exheredatus absq̄ eo qd̄ obtineat licentiā a pretore viuo per bonorū pos. gratia litis agnoscende. Guil. tn̄ de cu. tꝫ contrariū per. l. precipimus. de app. qꝛ qd̄ nō mutat̄ stare nō prohibet̄: ꝛ per iura noua et nouissima non corrigunt̄ vetera nisi in cā itestati non ex testō vel contra testm̄: seu qn̄ est factum testm̄. ꝛ hoc dicit glos. alibi. in. l. si emācipati. j. de colla. Posset tn̄ dici cōtrariū p id qd̄ not. Bart. in. l. gallus. §. ꝛ quid si tm̄. ff. de libe. ꝛ posthu. nā si verū esset ꝙ dixi sequeret̄ ꝙ habēs filiū emācipatū ꝛ nepotē ex eo in potestate retentum si institueret emancipatū: ꝛ preteriret nepotē testm̄ esset nullum sicut olim erat vt. d. §. ꝛ qd si tm̄. ꝛ tn̄ nepos in successione intestati nihil haberet qꝛ pater suus sibi preferret̄ postq̄ hodie cognit⁹ est de iure ciuili cuius oppositum determinat ibi Bar. nam ꝛ causa testati regulatur ad cām intestati: vt. l. maximū vitiū. circa mediū. j. de libe. prete. ꝛ hoc minus plꝫ. supflua est ergo hodie illa bono. pos. sicut ꝛ plures alie. d. quib⁹ dic vt. l. certū. j. vn̄ cog. Pe. aūt dicebat ꝙ illa bo. pos. nō impetrabat̄ ad hūc finē vt posset intētare querelam. ꝛ vt cognosceret̄ de iure ciuili quia remedium pretoris non habet cōmune cum remedio iuris ciuilis: nec propter illud ius ciuile magis cognoscit: vnde licet emancipatus de iure veteri obtineret bo. pos. vnde liberi. non propterea efficiebatur heres de iure ciuili sed dicit ipse ꝙ ipetrabatur ad alium finem: qꝛ si emancipatus obtinebat in querela ꝛ rescīdebat testm̄: nō ppterea efficiebat̄ heres suus ꝛ necessarius sed erat mere voluntarius: ꝛ si volebat hereditatē habebat petere bon. pos. vnde liberi. qꝛ ergo poterat reddere prēm intestatum intentando querelā ꝛ rūpendo testm̄ ꝛ postea nō petendo bono. pos. vnde lib. imo non solum intestatum sed forte etiam sine herede si nullus alius esset propīquus qui vellet hereditatem: ꝛ est valde odiosum ꝛ vituperosum vt quis decedat sine herede fuit introductum vt si volebat intentare querelam debeat se obligare ad capiēdū hereditatē ab intestato: ꝛ sic petere bono. pos. gratia litis agnoscende: qꝛ dicit̄ potius vnde liberi lꝫ adhuc sibi nō cōpetat ante per latam querelam: ꝛ sic nō videt̄ ꝙ possit implorari. tamē ius permittit quod possit ꝛ qd̄ teneatur eam implorare tamen non habebit effectum quousq̄ postea obtineatur in querela: ꝛ tunc incipiebat habere effectū: ꝛ efficietur heres ab intestato de iure pretorio Et tunc poterit aduocare hereditatem a scripto per bonorūꝫ pos. hereditatis petitiōe. Ista fuit imaginatio sua contra quam tamen facit in exheredato a matre eadem ratio est quia rescisso testamēto nō efficitur suus ꝛ necessarius ꝛ est in voluntate sua an postea velit hereditatem vel non. ꝛ tamē non reperitur quod si vult agere querela debet se obligare ad capiendā hereditatē: ideo trāseamus cum communi intellectu. ſm intellectum Pet. eadē ratio esset hodie quod olim. ꝛ sic ista bo. pos. esset necessaria: quia licet emācipatus hodie cognoscatur de iure ciuili ad similitudinem filij in potestate non tamē est ꝛ suus necessarius: sed mere voluntarius heres. potest tamē adhuc de iure ciuili ꝙ olim non poterat sed habebat necesse venire per bo. pos. infra tēpus debitum. sed aditio pōt fieri perpetuo vt no. in. l. licet. j. de iure deliberandi.

2 ☞ Preteritio materna facta sine cā hodie nō habet̄ pro exheredatione sed reddit testamētum nullū. ꝛ num. 5.
3 Preteritus a patre ꝙ non habeatur p instituto etiā in casu legis. ꝛ nu. 4.
Mater si preterijt filium iam natū quē credebat se non habere sed fore mortuum: an habeat locum ista. l. vt habeatur p instituto si instituit alios filios.
4 Quid si cōstat de intētione matris ꝙ noluit al'r prouidere.
5 Ratio diuersitatis inter preteritionē paternā ꝛ maternam.
6 Si mater in testamēto instituit vnū de filijs iam natis in octo vncijs ꝛ alium in quatuor vncijs quātū habebit iste posthum⁹ preteritus.
7 Si filiū iam natū instituit in legitima tm̄. ꝛ extraneū in residuo an iste posthumus habeat querelā contra extraneū. ꝛ totū sibi auferat ꝛ diuidat inter se ꝛ fratem.
8 Quod vnus heres non teneatur alteri per actionem ex testamento dare partem suam cum quilibet accipiat a seipso non a coherede.
Quo iure iste posthumus petere poterit suam virilem portionem.

1 SI mater. †Ista. l. ponit vnū casū singulare q nō reperitur alibi ī quo filius preteritus habetur p instituto autoritate huius. l. qn̄ tria concurrunt. s. ꝙ sit preteritus a matre ꝛ ꝙ mater ignoranter preterijt nesciens seipsum debere habere: ꝛ postq̄ habuit tp̄s mutādi testm̄. qꝛ mortua est in puerpio q̄ incepit ipsum habere. ꝛ tertio ꝙ in testō fuerint instituti alij filij: secus si extranei. Concurrentibus ergo predictis trib⁹ habetur pro instituto in virili portiōe hereditatis quia erāt duo filij instituti ꝛ venter preteritus posthumus qui natus fuit habebit tertiam partem hereditatis. al's duas tertias diuidēt instituti inter se vel equaliter: si equaliter fuerunt instituti vel inequaliter. si inequaliter instituti fuerunt. vt. ff. de vulg. ꝛ pupil. l. qui cum plures. deficiente aūt aliquo istorum habetur p instituto sed pro preterito. ꝛ per cōsequēs p exheredato iure isto
2 vel †hodie preteritio materna facta sine causa nō habetur pro exheredato. sꝫ reddit testamentum nullum: vt nota. per glos. in aut. de here. ꝛ falci. §. exheredatos. rumpetur testm̄ agnatione posthumi preteriti sicut rumpitur testamentum patris. ff. de
3 iniust. test. l. posthumoꝝ. in †preteritione aūt paterna nō hꝫ locū ista. l. vt preteritus habeatur pro instituto etiā si fuit ignorāter preteritus: nec pater habuit tp̄s mutādi testm̄. vt. l. mili. codicillis. §. miles. in supremis. ff. de testa. mi. ꝛ quod no. in. l. prorem. ff. de manumis. testa. in glo. ꝛ fundatur prouisio huius. l. in triplici fauore. s. fauore testamenti ne testamentum rūpatur p querelam. Item filiorum institutoꝝ. Item filij preteriti nō excludantur ab hereditate materna. Item ꝛ quarto in facto materno qꝛ non habet tempus mutandi testamentum quod si ha
4 buisset verisimiliter prouidisset. ¶ †Sed pone quod preterijt filium iam natum quē credebat se nō habere sed fore mortuū an habebit locum illa lex. vt habeatur p instituto. Si instituit alios filios ꝙ non quasi sit speciale quando mortua est in puerperio. contrarium sentit gl. ordinaria. in. l. cum mater. ff. eo. in gl. j. Item pone ꝙ constat de intentione matris ꝙ noluit aliter prouidere puta ꝙ sibi fuit dictum ꝙ prouideret circa testamentum qd̄ fecit: ꝛ ipsa respondit qd̄ nō curabat: sed volebat stare sicut stat: ꝛ statim mortua est tenet hic Gui. de cu. ꝙ iste fili⁹ nō habetur p instituto: ꝛ poterit intentare querelam quia ista lex non ponit presumptionem iuris. ꝛ de iure contra quā non admittitur probatio in cōtrariū. sed iuris tm̄: sed in certis nō certis locus est coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de ver. obli. ſm hoc difficile est istam. l. sustinere. nam lꝫ forte tp̄e testamēti non esset pregnans vel esset tn̄ non credebat negari non potest quin ante partum vel prope partū sciret se pregnātem: ꝛ sic habuit tēpus mutandi testamentum ꝛ tamē nō mutauit. ergo videtur sibi imputandum quod tamē ista. l. non considerat sꝫ dūtaxat an post natiuitatem habuerit tempus mutandi vel non ſm Guil. an noluerit mutare: vel dubium. Bald. format illud dubium ꝛ non soluit: sed dicit coigita. potest dici ꝙ ideo nō cōsideratur tempus anterius. qꝛ lꝫ sciret se pregnantē ignorabat tamē an salua deberet parere qꝛ pauce sunt que non dubitent de tali casu. qꝛ ignorabat an esset paritura masculū vel feminā vel aliter vellet prouidere circa masculū ꝛ aliter circa feminam ideo nō est curandū de tp̄e anteriori ꝛ sic hꝫ locū etiā in illa que tēpore testamēti sciebat se pregnantē: vel etiam ignorabat: sed postea non potuit nisi sciret ꝛ ista declarāt hāc. l. ¶ In gloss. j. illuc in maribus. s. testatorib⁹ qꝛ preteritio patris de filio in potestate non habetur pro exheredatione. ꝛ iō reddit testm̄ nullū si erat iam natus: sed si natus non erat non reddebat nullum a princi. vt. l. iij. §. j. de iniusto testa. sed nato posthumo rūpit̄ testamentum ipso iure: ꝛ sic nō est necessaria querela inofficiosi. sꝫ preteritio materna habebatur olim pro exheredatione vt institu. de exhere. lib. §. mater. ꝛ sic testm̄ non reddebatur nullū. ꝛ sic erat necessaria querela eo. modo si nō erat natus nascēdo postea non rumpit ipso iure sed hꝫ querelam. vt hic post pricipiū.
5 Sꝫ† hodie preteritio materna sine causa reddit testm̄ nullū si cū causa. idē hodie ꝙ olim vt. s. dixi. Que aūt sit ratio diuersitatis inter preteritionē paternā ꝛ maternam: dic vt no. Bar. in l. suis. de li. ꝛ posth. qꝛ dñium reꝝ maternaꝝ nō trāsit ipso iure in filios sicut bonoꝝ paternoꝝ: iō nō erat necessaria expressa exheredatio: sꝫ aliū instituendo videbat̄ filiū exheredare: nō sic in patre nisi exheredaret expresse qꝛ cū dñium per legē trāseat in filiū necesse est ꝙ pr̄ sibi auferat p expressā exheredationē: al's non pōt in aliū cōferre: qꝛ duo nō pn̄t esse dn̄i insolidū eorūdē
6 bonoꝝ: iō preteritio nō habet̄ p exheredatione. ¶ †In gl. q̄ incipit ꝛ si scripti heredes querit̄ pmo circa fin. huius. l. qd si testatrix vnum de filijs iā natis instituit in. viij. vncijs. ꝛ aliū in quatuor. ꝛ sic prim⁹ hꝫ in duplo plusq̄ secūdus: q̄rit habebit iste posthum⁹ pterit⁹. glo. vult ꝙ etiā tūc habeat virilē. i. tertiā ptē hered. sicut si succederet ab itestato. ꝛ si habebat locum ille tex.

alie due tertie remanent apud institutos de quibus debebunt
facere tres partes. ⁊ primus institutus in .viij. vncijs. habebit
ij. ⁊ alter institutus in quatuor habebit vnū. ⁊ sic seruabit̄ volū
tas testatoris q̄ vult vnū habere in duplo plus ꝙ̄ aliū. vt. l. que
cū plures. ff. de vulg. ⁊ pu. facit. l. si ita. in prin. de lib. ⁊ posthu.
¶ Sed opp. in fi. gl. ꝙ imo iste posthumus debet habere tātū
ꝙ̄tum ambo iam nati. ⁊ sic dimidiā partē hereditatis: q2 lege
cauet̄ ꝙ si testator distribuit totū assem inter quatuor puta in
stituit vnū in sex vncijs alterū in alijs sex: q2 hereditas diuidit̄
in .xij. vncijs: si postea instituat alterā partē censetur trāsisse ad
bipōdium: ⁊ facere de qualibet vncia duas ⁊ sic de .xij. .xxiiij. et
sic duos asses ⁊ censetur voluisse ꝙ primi duo habeant vnam
⁊ alter institutus sine parte alterā habeat. vt insti. de here. inst.
§. si vero totus. sꝫ hoc est huiusmodi: q2 distribuit totū assem
inter iam natos: ⁊ postea lex illa hꝫ ꝓ instituto istū posthumū:
cui testatrix nullam partem assignauit. tertio censetur institu-
tus in alio asse. s. diuisa tota hereditate in .xxiiij. vncijs. primi
duo habēt .xij. ⁊ ille posthumus alias .xij. ⁊ sic tm̄ ipse solus ꝙ̄-
tum primi duo. ⁊ sic in effectu dimidiā partē hereditatis. Glo.
soluit ꝙ contrarium loquitur in instituto sine parte ab ipso te
statore. lex illa loquitur in eo qui non fuit institutus a testatri-
ce sed habetur pro instituto ab illa. l. vnde noluit ipsum voca-
re ad alium assem sed ad virilem ne sit melioris cōditio. ꝙ̄ alij
duo. ⁊ satis dꝫ sufficere. in glo. fi. ibi nulli instituto vel ꝓ institu
to habito cōpetit querela. illud nō erat verum iure veteri ante
Justinianum q2 institutus in minori parte ꝙ̄ sit legitima habe
bat querelā ⁊ rūpebat totū testm̄. hoc corrigit̄ hodie q2 solum
agit ad supplementū qd̄ succedit loco q̄rele. vt. j. e. l. oīmodo. si
militer institutus in integra legitima si in ea erat grauat⁹ ha-
bebat querelā. hodie hoc corrigitur fauore testamenti ne rum-
patur ⁊ remouetur oē grauamē. vt. j. e. l. qm̄ in prioribus. ⁊ for
te habuit gl. respectum ad dictas leges nouas. in q. tñ gl. vide
tur equius dicendum ꝙ si est vtili⁹ ⁊ equius ꝙ ille posthum⁹
preteritus habebat querelam sibi sit concedenda contra extra
7 neum. †Quid em̄ si mater filium iā natum instituit in legitima
tm̄ ⁊ extraneum in residuo: certe equum videt̄ ꝙ posthum⁹ ha-
beat querelā contra ettraneum: ⁊ totū qd̄ hꝫ sibi auferat ⁊ diui
dat intra se et fratrē q2 non debet priuilegium habere ex illa. l.
pro hoc. j. de test. l. hac consultissima. vbi si extraneus misceret̄
cum filio testm̄ non solenne vꝫ respectu filij tm̄: ⁊ non respectu
extranei. facit etiā. l. si cōmunia vtriusq3 iudi. j. in v̄. si autem ex
8 tranei. ¶ †Ultimo querit Gui. de cu. ⁊ Bar. post eū quo iure
ille posthumus petere poterit illam virilē portionē: an cōdit.
ex ista. l. an act. ex testō. ⁊ dicunt ꝙ actione ex testō quam hꝫ me
diante testamēto: ⁊ sic formiter condi. v̄o extra. l. dat̄ qñ infor-
miter. i. non mediante cā apta produceret actionē sicut dixim⁹
in iuramēto informiter prestito ꝙ parit vtilē actionem ex illa
cā ⁊ prestituꝫ informiter parit actionē in factū. Breuiter Bal.
dicit eos errasse: ⁊ credit ꝙ per inaduertentiā. q2 neutra istarū
actionū cōpetit. sed sola petitio hereditatis. nā vnus heres nō
tenet̄ alteri ꝑ act. ex testō dare partē suā q2 quilibet accipit a se
ipso nō a coherede. vt. l. sꝫ si in cōditiōe. ff. de here. insti. ⁊ sec⁹ in
legatarijs ⁊ fideicō. q capiūt ab herede non a seipsis. vnde ipsi
bene habēt ac. ex testō. ⁊ hoc forte voluerūt predicti Gui. ⁊ bal-
dus. al's fortiter errassent. ¶ Ultimo querit Bal. an ille post-
humus habebit remedium. l. edic. j. de edi. diui adri. tol. vt pos
sit petere se mitti in pos. bono. v̄r ꝙ non q2 illud remedium da
tur heredi scripto. ille aūt dr̄ script⁹ qui videri pōt oculis cor-
poreis. l. j. ff. de his que in test. delen. Sed iste viso testō non po
test videri scriptus: sed bene potest intelligi oculis mentis. ipe
tñ tꝫ cōtrarium. Intellige dictū eius facta fide corā iudice. ⁊ cō
fecta scriptura qualiter fuit filius talis mulieris defuncte. ⁊ p̄-
teritus in testō ⁊ tunc dabitur vtile remedium. sicut dicunt glo.
⁊ doct. in instituto in presentia testium sine scriptura notarij. q2
facta examinatione testium habebit remedium illius. l. ⁊ simi-
liter veniētes ab intestato facta fide ꝙ sint ꝓpinquiores ⁊ post
ea illa scriptura producetur coram iudice ⁊ petetur missio ī te
tenutam bonorum.

1
Um ex causa. †Per q̄relā non re-
tractat̄ libertas reli-
cta ꝑ fideicōmissum ⁊ semel data. h. d. supple hāc. l.
ꝑ. l. pa. §. fi. ff. e. q2 manumissus tenebit̄ dare filio ex
heredato .xx. aureos ꝑ seipso. Itē istud qd̄ h̄ dr̄ ꝓcedit siue q̄re
la intentet̄ infra quinqueniū ⁊ sic d̄ iure cōi: siue post ex magna
cā impedimēti ⁊ sic de iure spāli: ⁊ hoc in libertate data ꝑ fidei
cōmissū q̄ nullo mō tractat̄: q2 nittitur duplici volūtate sen cō
sensu vꝫ testatoris ⁊ heredis manumittētis. Sꝫ in relicta dire
cto q̄ nō nittitur nisi volūtate testatoris distinguit̄ an intētet̄ q̄
rela intra quinquennium: ⁊ sic de iure cōi debetur imo rescidit̄
sicut et alia legata nō fauorabilia an post quinquenniū de iure
spāli ⁊ tūc idē ꝙ in fideicōmissaria q2 non rescindit̄ sꝫ soluit .xx.
aureos vt hic habent̄ in tex. ⁊ glo. in. d. §. fi. cū. l. seq. ff. eo.
2 ☞ Querela quando dicat̄ preparata.
3 Querela non preparata qñ trāsmittit̄ nō trāsmittitur ad extra
neos. sed ad ad descendentes tm̄.

1
I pater tuus. †Querela preparata
trā smittit̄ ad quoscū
q3 heredes. h. d. dr̄ aūt p̄parata post litem cōte. sup
ca vt hic vel ēt post datū libellū vel ēt ante datuꝫ li
bellū post petitionē bo. pos. gr̄a lit. agn. de qua in. l. ij. s. eo. vel
post ꝯtrouersiā motā cū appareret ꝙ exheredatus vult eā intē
tare vt hec habent̄ in. l. posthum⁹. §. fi. cū. l. se. ff. eo. nā si postea
exheredat⁹ decedat trāsmittit ad quoscūq3 heredes. vt hic sup
ple nisi p̄paratione facta recessisset ꝑ trāsac. vt. s. de trās. l. cum
mota. ⁊ ibi no. ꝑ Bar. tūc em̄ etiā qñ esset p̄parata nō trāsmitte
ret̄ ad heredē q2 odiosa sicut nec actio iniuriaꝝ trāsmittit̄ ante
lit. cōtest. vt in. l. j. ff. de priua. deli. hodie etiā nō preparata trās
mittit̄ ad descēdētes ipsius filij exheredati. vt. j. e. l. sancim⁹. in
fi. sicut lapsa hereditas ascēdentis etiā non adita trāsmittit̄ ad
descēdētes per ti. de his q ante ap. tab. Et hoc qñ cōpetit ꝯtra
testm̄ ascēdētis rōne predicta. Sꝫ qñ ꝯ testm̄ fratris turpē ꝑso
nā instituētis ⁊ fratrē preterētis. vt. j. e. l. fratris. ⁊. l. fratres. q̄
casu loqtur illa. l. gl. q̄ est hic videt̄ idē sentire dū alleg. illā. l. san
cim⁹. in fi. Pe. Cy. et alij tenēt ꝯ: q2 nō est eadē rō. nā hereditas
fratris nō adita nō trāsmittit̄ ad descēdentes fratris ergo nec
2 querela ꝯpetēs ꝯ testm̄ fratris. tene mē. ¶ †In tex. ibi vl' post
ꝙ̄ propositū habuisset supple ⁊ ad aliquē actū exteriorē ꝓcessis
set ꝑ quē pateret de suo ꝓposito ⁊ tūc diceret̄ querela p̄parata:
vt. s. dixi. Nō aūt sufficeret ꝓpositū in mēte retētū: sicut nec in
aditiōe here. sufficit voluntas adeūdi sine aliquo actu exterio
3 ri. vt no. in. l. ꝓ herede. in prin. ff. de acq. here. ¶ †In tex. ibi te
herede relicto idē si reliqsset in quēcūq3 extraneū. sed qñ trans-
mittitur non preparata nō trāmittitur ad extraneos sed ad de
scendentes tm̄.
2 ☞ Donatio inofficiosa facta ꝑ patrē qualiter possit rescīdi.
3 Filius exheredatus cui pater fecit relictum quod est minus le
gitima non potest hodie intentare querelam sed agere ad sup-
plementum.

1
Um queritur. †Exheredat⁹ nō hꝫ
querelā si sibi fuit re
licta integra legitima q̄ est quarta ꝑs bonoꝝ q̄ ha-
bebat testator tp̄e mortꝭ sue. h. d. ¶ In tex. ibi an si
lij exheredati sup. ēt indebite q2 sine iusta cā. nā nihilomin⁹ va
lebat testm̄ iure isto lꝫ posset expugnari ꝑ q̄relā hodie v̄o idē si
cā iusta fuit exp̄ssa: lꝫ non esset v̄a q2 seruata est solēnitas a iure
reqsita de filijs instituēdis vel exheredādis. vt. l. īter cetera. ff.
de lib. ⁊ posth. ⁊. l. gallus. §. in oīb⁹. ¶ In text. ibi si quartā bo
noꝝ supple d̄ducto ere alieno vt. ff. e. l. pap. §. quarte. ⁊. §. q aūt.
⁊ istud d̄ quarta corrigit̄ hodie ꝑ aut. nouissima. h̄ posita. q2 ē
2 tertia vel semis ꝑm numeꝝ liberoꝝ. ¶ †In tex. ibi mortꝭ tp̄e.
hoc ēt corrigit̄ ꝑ aut. vñ si parēs. q2 nō semꝑ īspicit̄ tp̄s mortꝭ
sꝫ ēt inspicit̄ tp̄s anteri⁹ si p̄r extenuauit p̄rimoniū suū per do-
nationē. nā filio debet̄ ltīa. i. quarta vel tertia nō solū de bonis
q̄ p̄r habebat tp̄e mortꝭ q̄ forte erāt pauca: sꝫ ēt de illis q̄ habe-
bat tp̄e donationis q̄ forte erāt multa ⁊ sic rescīdit̄ donatio īof
ficiosa ꝑ q̄relā īofficiose dona. vt ibi ⁊ in ti. pri. qd̄ ēt iure veteri
ffoꝝ videbat̄ introductū vt in. l. titio seio. §. se. ff. de leg. ij. sed si
alio mō p̄r diminuebat p̄rimoniū sufficiebat ⁊ sufficit ꝙ ha-
beat quartā vel tertiā de bonis q̄ repit̄ habere tp̄e mortis vt in
hac. l. Sꝫ opp. ꝙ imo ltīa ꝑm illa tp̄a q̄rta ꝑs illi⁹ portionis q̄
tāgit filiū ab itestato. nō aūt quarta vel tertia oīm bonoꝝ vt. j.
e. l. parētib⁹. sol. aut q̄rit̄ de ltīa filioꝝ et est q̄rta vel tertia oīm
bonoꝝ īter oēs equal'r diuidēda: vt in aut. nouissima: aut que
rit̄ de ltīa vni⁹ filij cū sint plures. ⁊ est quarta vel tertia illi⁹ por
tionis q̄ ipm̄ tāgit ab intestato vt ī. l. parētib⁹. ⁊ h̄ recidit ī idē
3 cū primo. ¶ †In tex. ibi inspicit̄ q2 si sibi fuit relicta ītegra le
gitima nō pōt ītētare q̄relā ēt si velit repudiare relictū: secus si
nō fuit relicta ītegra iure illo. sꝫ hodie ēt tūc nō pōt ītētare q̄re-
lā sꝫ dꝫ agere ad supplemētū. vt. j. e. l. oīmodo. ꝗnimo ēt iure ve
teri qñ fili⁹ erat exheredat⁹ ⁊ ti. legati vel donati cā mor. vel in
ter viuos fuit relictū vel datū aliqd min⁹ ltīa nō habebat q̄re-
lā sꝫ agebat ad supplemētū. casus est ī. l. si nō mortis. ff. e. sed si
nō erat exheredatus sꝫ institut⁹ in minori ꝑte legitima habeat
querelā iure veteri. sed hodie ꝑ. l. oīmodo. nō habet sed agit ad
supplemētū. ¶ Sed opponit̄ q2 fili⁹ iure isto debebat habere
legitimā iure īstitu. ⁊ si nō erat institut⁹ testm̄ erat nullum licet
iure legati vel fideicō. legitima esset relicta. vel si erat emācipa-
tus intētabat cōtra tabu. vt. l. ita tamē. §. si quis rogatus. ff. ad
treb. ⁊ hoc est clarū ꝑm oēs. So. verū est si nō erat exheredatus
nec institutus. lꝫ indebite ad excludendū ipsum a querela suffi-
ciebat

excederet bessem.i.viij.vncias.ꝛ essent quatuoꝛ filij.vel paucio
res vel si excederet semissem.ꝛ essent quinqꝫ filij vel plures: si
non excederet hoc intellige verū si illud qȯ sibi reseruauit ꝑ le-
gitima filioꝝ eis reliquit ꝛ assignauit ꝛ sic nō sint fraudati legi
tima sꝫ in eo qȯ vltra erat in quo sicut poterat eos fraudare ꝑ
testm̄.vt in.l.parentibus.j.e.ita potuit ꝑ donationē.Si vero il
lud qȯ sibi reseruauit filijs non assignauit sed alijs: lꝫ donatio
nō fuerit inofficiosa a prin.efficit ex postfacto.ꝛ reuocat ac si a
prin.fuisset inofficiosa vt no.in ti.j.in.l.j.in glo.mag.v.itē octa
uo.ꝛ v.nono q̄ro.lꝫ alio modo ꝙ facto suo ꝑditū esset illud qȯ
sibi reseruauit redderet donatio inofficiosa.vt in.d.vsi.nono q̄
ro.ꝛ ita hoc anno ꝯsului in quodā puncto misso de bononia in
quo plures doc.cespitabāt ꝛ dicebāt ꝙ cū a prin.non fuisset in
officiosa non debebat retractari ꝛ nō cōsiderabant ꝙ ex postfa
cto efficiebat inofficiosa facto pr̄is.ꝛ sic erat perinde ac si a p̄n.
qꝛ futurus euentus hoc declarat ꝙ non reseruauit ꝑ filijs ex q̊
alteri assignauit.ar.ff.ad mace.l.iulianus.§.qȯ dꝛ.ꝛ.j.de natu.
lib.l.cuꝫ qs.v.neqꝫ em̄ vbi ex sequētibꝰ ꝓbat qualis fuerit ani-
mus in precedētibꝰ.qd aūt si filijs assignauit.ꝛ eos grauauit.
Rn̄deo nō tꝫ grauamē sꝫ reijcit de legitima vt.l. cū patronꝰ.ff.
de leg.ij.ꝛ.l.qm̄ in prioribꝰ.j.e.ti.ꝛ sic nō retractabit donatio.
¶ In tex.ibi exheredatus.gl.em̄ exponit.i. ex patrimonio qȯ
erat ante donationē:ꝛ ꝙ si donatio nō fuisset facta mortuo pa-
tre fuisset cōuersum in hereditatem.nā ꝓprie loquēdo bona do
nata nō erant in hereditate:qꝛ exiuerāt pr̄imoniū ꝑ dona.ꝛ sic
non potuerūt in hereditatē ꝯuerti.¶ Sed op.gl.ꝙ reuocetur
in totū.in aut.de nup.§.qꝛ vo.dic ꝙ hic pr̄ donauit bona sua:
ibi vo bona prime cōiugis q̄ debebat reseruare filijs natis ex
4 ea. In tex.ibi †falcidie noīe ferret.glo.dicit.i.debite iure natu-
re q̄ improprijssime de falcidia et propria facidia dicatur illa q̄
detrahit de singularibus relictis in quā non cōputat nisi illud
qȯ capit iure institutionis.vt in.l.i quarta.ad.l.fal.ꝛ per totū.
Improprie vo ponit ꝑ trebellianica q̄ detrahit de vniuersali
fideicōmisso in qua cōputant ea q̄ iudicio testatoris habentur
etiam si nō titulo institutionis sed legati vel causa cōditionis
implende.ꝛ de hoc habetur in multis legibus que trebelliani
cam appellant falcidiā:vt ptꝫ in.l.titia.ad.l.fal.Improprijssi-
me ꝑ debito iure nature in quā cōputant illa q̄ ex substātia pa
trimonij paterni habent etiaꝫ iure legali vel donationis inter
viuos si hoc fuit actum dūmodo aliqd habeat iure institutio-
nis vt in aut.vt cū de ap.cog.§.aliud quoqꝫ capitulū.Et ꝑ pre
dicta dicit Bar.si aliquis dicat relinquo filio meo talē posses-
sionē ꝑ sua falcidia cū īspecta qualitate filij cui ꝺbet legitima
iure nature posset cōgrue intelligi.i.pro legitima qꝛ non repu-
gnat significatus vocabuli vt in isto tex.cū glo.nō censebit iste
preteritus lꝫ nō dixerit iure institutionis qꝛ subintelligitur in
specta qualitate persone eius qȯ relinquit cum legitima sit re
linquēda iure institutionis ꝛ verba intelligunt ꝭm materiam
preiacentē.vt in.l.si vno.in prin.ff.locati.sꝫ si hoc nō fuisset di-
ctum sed simpliciter relinquo:qꝛ illud est verbū cōe qȯ apponi
tur certe rei vel quātitati nō importat instit.nec fideicōmissum
vniuersale sed singulare vt.l.cogi.§.et generaliter.ff.ad treb.q̄
semꝑ allegatur ad hoc ꝑ oēs.ꝛ qȯ no.ī.l.his verbis.de here.in
stit.ꝛ iste dicet ꝑterit ꝛ sic testm̄ erit nullū. Adde dicit Bald.
in.l.quoties.j.de here.insti.ꝙ etiā si dicat relinquo meliori mo
do quo possum ꝛ debeo:censet dixisse iure institutionis. Item
in.l.si adulta.j.de here.vel act.dicit Bal.ꝙ si apponat illa ver
ba qȯ debeat stare contentus ꝛ plus petere nō possit, similiter
videtur voluisse relinquere iure institutionis: quinimo idē ait
qȯ de iure canonico si nullum de predictis vbis ibi apponat vi
detur sufficere fauore testamenti de iure canonico.ꝛ allegat tex.
ꝛ Abb.in.c.Raynutius.de testam̄.cōiter legiste tenent contra
riuꝫ.vide oīno Bal.in.d.c.quoties.ꝛ.l.si.j. fami.erc.ꝛ magnaꝫ
vidi questionē in ciuitate ista in testamento Bartholomei de
5 leone. ¶ †In tex.ibi tenet aūt.i.licitū est ꝛ facit ad illū ver.l.si.
ff.de colla.do.vbi si filia non vult cōferre dotem pōt repudiare
hereditatem paternā ꝛ dotem retinere. dices tu imo cōtraria
tur huic.qꝛ hic dꝛ ꝙ non potest nisi suppleat legitimā.Rn̄deo
imo non contrariat qꝛ non erat necessaria suppletio et fratres
6 totam hereditatem haberent.ꝛ idem hic si non esset necessaria
ideo dicit si opus sit. ¶ †Et dicit Bal.ꝙ Specu.allegat istuꝫ
tex.ad questionem si pater recipit emphyteosim pro se vno de
filijs pōt ille repudiare hereditatem paternam et retinere em-
phyteosim certe etiam si nō repudiat potest solus ipse retinere
emphyteosim qꝛ pr̄ potuit sibi soli ꝓuidere vt in.l. quodcūqꝫ.
§.j.ff.de verbo.ob.nec obstat.l.continuus.§.si.eo.ti.ꝛ ibi plene
no.ꝛ.l.cum qui.§.j.vel.ij.e.ti.vbi in his que consistunt in dādo
non potest prouidere vbi ex heredibus: qꝛ ibi quādo heredes
erant extranei ꝛ sic nō poterat eis prouidere nisi tāꝙ heredibꝰ
nos loquimur in filijs quibus potest prouidere tanꝙ filijs:lꝫ
nō sint heredes.vt.d.l.quodcūqꝫ.§.pe.dic ergo distinguēduꝫ:
an receperit pro se ꝛ filijs.ꝛ heredi.ꝛ tūc si filij nolunt necesse est
ꝙ sint heredes vt in aut.de non alie.§.emphyteosi.idem si re-
cepit feudum simpliciter censetur recepisse pro se ꝛ filijs dūmo
do sint sibi heredes vt in.c.vnico.an agnatus vel filius:non ta
men diuidēt pro hereditarijs portionibus. sed viriliter.l. ius-
iurādū.§.si liberi.de ope.libe.sed si recepisset pro se ꝛ filijs sim
pliciter non dicendo hered.possent filij retinere feudum absqꝫ
eo ꝙ essent heredes.ꝛ hoc voluit Bal.in.d.c. vnico.an agnatꝰ
vel filius.ꝛ per Cy.in.l.ij.j.de lib.ꝛ eorum libe. Et an sufficiat
eo casu quo requiritur ꝙ sint heredes ꝙ sint instituti in certa re
vel sit relicta iure insti.an requiritur qȯ sint instituti in quota.
vide quod no.Bar.in.d.§.si liberi.ꝛ in spec.de testa.§.j. ver.si.
¶ In gl.magna ibi sed qua actione. dic in ista.q. Breuiter ꝙ
potuerunt agere condi.ex ista aut.ad supplementū legitime si
cut quando filio est relictum iure insti.minus legitima qꝛ agit
conditio.ex.l.omnimodo.j.eo. nec expedit ꝙ agatur querela.
Tu dic ꝙ expedit qꝛ oportet ꝙ priꝰ rescīdat donatio que a p̄n
cipio valuit sicut cū donat in fraudē pr̄oni vel in fraudē credi
torū expedit ꝙ imo agat caluisiana vel fauiana ꝛ rescindat do
natio ꝛ primo agit actione in factū.vt insti.de act.§.itē si qs in
fraudē. ¶ In glo.ibi sed cū nō valuerit.hec glo. voluit oppo-
nere ꝙ illa donatio nō rescindat dūtaxat vsqꝫ ad legitimā sed
sit ipso iure nulla.ꝛ sic oīa bona veniūt cōmunicanda ꝑ actio-
nem fami.erc.ac si donatio facta non fuisset.qꝛ facta filio in po-
testate non valet.l.ij.j.titu.j. So.hic erat emancipatus.ꝛ sic va
luit a princi.vel si erat in potestate facta fuit sibi donatio non
tanꝙ filio sed tanꝙ extraneo ꝓpter merita impensa patri.que
si fuissent impensa ab extraneo merebat hanc dona.remunera.
gr̄a:licet em̄ filius teneat ad obsequia reuerētialia patri suo vt
in tit.de obsequijs.nō tm̄ tenet ad operas tanꝙ libertꝰ: ideo si
operat mereret retribu.ꝛ illa que acqrit ex operibus suis di-
cuntur aduētitia:que hodie acquirūtur filio.vt in tit.de bonis
que libe.ꝛ ex causa aduētitia potest hodie cadere obligatio ci-
uilis ꝛ iudiciū etiā inter filiū ꝛ patrem.vt not.per gl.in.l.frater
a fratre.ff.de cōdi.inde.non tamen sufficit ꝙtum ad hunc effe-
ctum ꝙ pater dicat dono tanꝙ benemerito:sed debent merita
specificari ꝛ ꝓbari ꝛ esse cōdigna.vt not.in.l.si donatione.j. de
colla.ꝛ in aut.ex testō.per Bal.ꝛ etiam hic.ꝛ ex hoc no.scōm di
7 ctum† Ra.ꝙ sicut donatio simplex pōt esse inofficiosa et reuo
catur vsqꝫ ad legitimā: ꝛ ita ꝛ donatio ob merita facta.ꝛ sic nō
pōt pater remunerare aliquē in preiudiciū filioruꝫ:et legitime
ipsorū. Secus in liberto.vt.ff.si qd in frau.patroni.l.diuꝰ.ꝛ bn̄
loquit ꝛ notauit.vel tertio posito ꝙ a princ.fuerit nulla morte
tamen ꝯfirmatur sed reuocat vsqꝫ ad legitimā vt.l.ij.in titu.j.
ꝛ adde ad precedētē articulū ꝙ no.per Cyn.in.l.pactum.ff.de
pact.cōuen. ¶ In glo.ibi. Item alia rōne. Gl.hic oppo. ꝙ to
ta donatio retractat ꝑ.l.titia.§.imperator.de lega.ij.Breuiter
dic ꝙ quādo est facta vni ex liberis nō retractat ꝑ alios nisi vs
qꝫ ad legitimā siue sit inofficiosa re tm̄ siue re ꝛ ꝯsilio:ꝛ hoc de-
claratur ꝑ illā aut.licet veteres vident etiā hoc dicere que sunt
in tit.ꝑ totū.Si aūt facta sit extraneo tunc dicitur an fuerit in
officiosa re tantū ꝛ idem an re ꝛ cōsilio ꝛ tunc in totū.vt in ꝯtra
rio ꝛ habet ꝑ glos.in.l.j.in ti.j.ver.quīto quero. vsqꝫ ad versic.
sexto dic vt ibi ꝛ per Bal.in.d.l.titia.§.imperator.ꝛ.§.si.
2 ☞ Quod hodie sufficiat filium emācipatum instituere licet
de nepote vel nepte nulla fiat mentio.

1 Eptem defuncti. ¶ †Neptis ex filio emancipa
to ꝑdefuncto exheredata potest agere querela.h.d.
pro declaratione gloss.que sunt hic et sunt obscure.
Opponitur sic.aut ille filius emācipatus erat ꝑmortuus viuē
te auo istius neptis patreqꝫ suo:ꝛ tunc ista.l.nullum habet du
bium:nā cū neptis nō precedat a patre suo sed teneat primum
locū nulli dubiū est ꝙ si fuit exheredata indebite habet quere-
lam.nā si fuisset preterita redderet testamentū nulluꝫ si reman-
serat in potestate.aut iste filius supuixit patri idēqꝫ auo.ꝛ tunc
ista lex nō potest procedere nec iure veteri nec nouo. Primum
patet qꝛ filius emācipatus ꝛ nepos vel neptis ex eo simul voca
bantur ad successionē intest.de iure veteri pet edictum de con-
iungē.cum eman.li. ꝙ emanauit ad discordiam que erat inter
ius ciuile quod emancipatum nullo modo cognoscebat sed vo
cabat nepotem vel neptē in potestate retentū:ꝛ ius pretorium
quod vocabat emāci.ac si fuisset in ꝑtāte:ꝛ sic preferebat ipsuꝫ
nepoti vel nepti qꝛ prior in gradu:ideo emanauit edictū de cō
iungē.vt simul vocent ꝑ vnde lib.ergo sola neptis nō dꝫ habe
re querelā vnius.ꝯtrariū videt velle iste tex. Item attento iure
nouissimo quo emācipatus cognoscitur a iure ciuili similiter
ipse solus deberet vocari ꝛ non neptis.timore huius contrarij
sunt hic due glo.j.gl.intelligit istum tex.quando emancipatus

superuixit patri suo: et ambo erāt exheredati. tā ipse q̄ neptis qr si poneremus q̄ esset mortuus nō hꝫ dubiū vt ī oppositione formata tñ ad ꝯriuꝫ qd̄. s̄. feci: sꝫ propter ipsuꝫ videt̄ recedere ab ipso intellectu qr tunc deberēt ambo vocari ab intestato ergo et ad querelā et ille tex. videt̄ velle q̄ sola neptis. sed sustinendo dic q̄ iste filius mortuus est postea et illa neptis sibi successit: et sic hꝫ querelā partim iure suo et ex sua persona: partim ex persona patris tanq̄ eius heres et ad eam transmissam vt. ī. eo. l. scimus. in fi. Scđa vero glos. videt̄ intelligere q̄ ille filius erat mortuus viuente patre suo: et dum dicit tunc nō hꝫ dubiū respondetur q̄ imo qr illa erat nata ex filio emācipato. et sic videbatur extra familiā: sed non ob. qr nō erat nata vel concepta post emancipa. qr tunc esset extra familiā. iuxta no. in. l. q se patris. ī. vnde liberi. sed erat nata vel saltem concepta ante emācipationem: et sic erat in potestate aui: et posito q̄ nō esset: non sequitur ergo nō hꝫ querelam. nam etiam emancipatus est extra familiam. et tñ hꝫ intētata non bonorū possessione gratia li
2 tis agnoscende iuxta no. s̄. e. l. ij. ¶ † In tex. videt̄ inepte loqui dum dicit q̄uis fuerit defunctus qr illud qd̄ fuerit defunctus: est causa magis ipsius neptis admittende q̄ excludēde nō debent loqui aduersatiue sed debent dicere qr pater emancipat⁹ erat defunctus. sed dic q̄ illa dictio q̄uis determinat verbum emancipatus: non verbum defunctus: et est sensus q̄uis pater ipsius neptis fuisset emancipatus ex quo tñ erat defunctus neptis admittit̄. hoc voluit illa gl. q̄ videtur contrariari prime. et illa gl. videtur optime facere ꝓ determinatione Bart. quā ponit in. l. gallus. §. et quid si tm̄. de lib. et posth. de qua dixi in. l. ij. s̄. eo. qr vult q̄ si filius emancipatus hodie prefertur: ideo sufficit ipsum instituere lꝫ de nepote vel nepte nulla fit mentio: licet iure veteri nō sic esset vt. d. §. et qd si tm̄. vt colligit̄ ex illa gl. ibi dū dicit donec &c. illa viueret et precederet eū fili⁹: nec auia: nec alia admittet̄ neptis: subaudi iure nouissimo autēticorum non iure veteri qd̄ esset falsum vt in glo.

2 ☞ Legitima filiorum quanta sit in legitima an habeat locū ius accrescendi.

3 Institutus in minori parte q̄ sit legitima adeundo hereditatē nō perdit ius agendi ad supplementum.

1 De Parentibus. † Pater pōt bona sua diuidere inter liberos: put vult etiam inequaliter dummodo neminē fraudet: sua legitima que est quarta pars portionis sibi debite ab intesta. et quia agnouit iudiciuꝫ defuncti perdit querelā quam habebat ex eo qd̄ sibi erat relictuꝫ minus legitima. h. d. ¶ No. primo contra errorem vulgarium maxime mulierū vl' qui credunt q̄ pater vel mater non possit plus relinquere vni filio q̄ alteri: qr dicunt q̄ non debet esse bastardus plus vnus: q̄ alter. Nam pater vel mater non tenētur facere eos equales: si plus diligit vnuꝫ q̄ aliū lꝫ eis teneatur relinquere integram legitimā: de hoc est text. expressus. ī. de secun. nup. l. hac edicta. §. j. ibi vero non equis portionibus. et in aut̄. de nupt. §. pe. ibi tamen imperator consuluit patri q̄ moderate hoc faciat ne na
2 scatur inuidia inter fratres. ¶ † Item no. q̄ qñ agitur de legitima vnius filij dicendum est olim qd̄ erat quarta et hodie tertia vel semis eius quod erat habiturus ab intestato. si vero de legitima omnium simul erat quarta vel hodie tertia vel semis omnium bonorum equaliter diuidenda inter eos. vt in aut̄. nouissima. Si ergo vnus ex filijs excludatur a portione sua alij filij ad illam non veniunt ex propria persona sed necesse habent venire iure accrescendi. et hoc iure dicit Bar. non posse venire. qr non habet locum in particulari successione sicut est successio in legitima q̄ ideo dr̄ particularis q̄ est deducto ere alieno. nam in vniuersali venit es alienum. in particulari vero nō hꝫ locum ius accrescendi inter eos q non sunt coniuncti coniunctione facta a testatore lꝫ sint coniuncti coniunctione legali: et ita ꝑ istū tex. tenet Bart. in. l. pater filium. ff. e. propter qd̄ determinauit contra determinationem Jac. bu. in. q. disputata per eum. sed Bal. tenuit q̄ imo in legitima habeat locum ius accrescendi: per text. in aut̄. de natu. libe. curia. deputanduꝫ. §. q̄ si legitimorum imo fortius in alijs: qr non potest prohiberi per testatorē
3 vt ī aut̄. vt cū d̄ app. cog. §. ceterorꝫ. dic vt ibi. ¶ † Ultimo no. hoc expressum in ver. quid aūt. q̄ isto iure filius institutus in minori parte q̄ legitima habebat querelā: sed eam perdebat si institutionem agnoscebat adeundo hereditatem qd̄ sentire videtur soluendo creditoribus hereditarijs. vt. l. ij. ī. d̄ iure delib. et idē puto si alter ꝓhet̄ adiuisse lꝫ nihil soluerit et etiā ꝑ alios modos videt̄ agnoscere iudiciuꝫ defuncti q habent̄ in. l. pe. in fi. et. l. fi. ff. e. tit. hodie vero ꝑ. l. omimodo. ī. e. nō habēt querelā: sꝫ agere dꝫ ad supplementū et sic dꝫ acceptare si vult agere ad supplemētum al's vtroq̄ careret: qd̄ olim nō erat si nō acceptabat sed habebat querelā vt hic. acce

a ¶ Non pōt. Adde Dyn. in regul. frustra. de reg. iu. lib. vj.

ptādo aūt similiter hodie. lꝫ olim perdebat querelā hodie non perdit ius agendi ad supplemētū vt est casus. ī. eo. l. si qñ. §. fi. et hoc post mortē patris licet renūtiet expresse: sꝫ in vita patris etiā si expresse renuntiet nō valet et potest post mortem petere supplemētum. vt. e. l. si qñ. §. illud vero scimus. predicta habēt locū in instituto. in exheredato vero cui aliquid esset relictū iure legati. dic vt. s̄. e. l. iiij.

1 De inofficioso. † Contra testm̄ militis non dat̄ querela. h. d. et hoc fauore militis. filr̄ preteritus a milite non dicit testm̄ nullū si sciebat se habere filiū al's secus: et sic eius preteritio habetur ꝓ exheredatione. vt. l. si cū certi. et. l. si cū in vtero. ī. de testa. mili. ¶ In tex. ibi vel iure militari. i. sine solennitate testiū dūmodo sint duo. vt. ī. de tes. mi. l. milites. nā etiā in hoc miles hꝫ priuilegium. vt. ff. de test. mil. l. j. in pri. dum subdit de iure ciuili. i. cum solēnitate requisita in testamētis aliorꝫ. et sic valet de iure cōi. ¶ In tex. ibi vel cēturio: nam et centurio erat miles qui preerat cētum alijs.

2 ☞ Querela licet non transmittatur ad heredes extraneos nisi preparata. ex parte tamen illius contra quem competit bene transmittitur contra heredem eius vel vniuersalem successoreꝫ ipsius.

1 Si heredum. † Querela cōpetit ꝯ fiscum ad quē bona testatoris vtiliter ꝑuenerūt. h. d. sic et cōtra fideicōmissariuꝫ vtilē eadem ratione. vt. s̄. e. l. j. idem in quocūq̄ vtili successore. facit. l.
2 ij. §. ex cā. ff. de iure fis. ¶ In tex. ibi. quē. s. quītinianū. ¶ † In tex. ibi esse. i. fuisse. not. ex ista. l. q̄ lꝫ querela non transmittatur ad heredes extraneos nisi preparata. vt. s̄. eo. l. si pater tuus. ex patre tñ illius cōtra quem competit bene transmittit̄ cōtra heredem eius vel vniuersalem successoreꝫ ipsius. Secus videtur in successore singulari.

2 ☞ Preteritio filij infamis nō reddit testm̄ nullum et habet̄ pro exheredatione.

3 Nō pōt qs imputare alterius turpitudinē in qua ipse versat̄: et sic vsurari⁹ non pōt hoc imputare alteri vsurario.

4 Nō pōt qs excipere cōtra testes de crimine ī quo ipse laborat. Judex pōt ex officio criminosum testem vel infamē repellere: parte non petente.

1 In arenam † Infamis nō prohibetur a successione intestati. sꝫ testamentum querelare nō pōt nisi testator etiam fuerit infamis. h. d. ¶ In tex. ibi sꝫ spōte sua arenario cōstituto. dic q̄ talis est infamis ipso facto qr prebet spectaculū hoīm. vt. l. j. circa prin. ff. de his qui no. īfa. ¶ In tex. ibi legitime successiones. s. ab intestato vel ex testamento. vt. ff. ꝓ so. l. iij. vel. iiij. qr sunt ꝑm voluntatē tacitā vel expressam. vt in. l. consi
2 ciunt̄. de iure codi. ¶ † In text. ibi fecerit supple et filiū infamē exheredauerit vel preterierit. Nā non pōt querelare nec contra tabu. nec testm̄ dicere nullū qr veniret ꝯtra volūtatē defuncti et no. tene menti q̄ preteritio filij infamis nō reddit testm̄ nullū et habetur ꝓ exheredatione. nā et largo modo preteritio dr̄ exheredatio. vt no. per Bar. in. l. filio preterito. de iniuſ. ru. et irri. te.
3 ¶ † In tex. ibi nisi et ipe no. illud ad qd̄ semꝑ allegat̄ q̄ nō potest qs īputare alteri turpitudinē ī qua ipse versat̄: et sic vsura
a rius nō potest[a] imputare hoc alteri vsurario. vt ī. c. qr frustra.
4 extra de vsuris. † nec pōt qs excipere ꝯ testes de crimine in quo ipse laborat. vt no. ꝑ glo. in. l. iij. §. lege iul. ff. de test. vide. c. testimoniū. extra eo. tit. pōt tñ ex officio iudex criminosum testē vel infamem repellere etiā parte nō petēte vt in. l. quos ꝓhibet. ff. de postulando.

2 ☞ Si aliqs emat ab aliquo monasterio fruct⁹ alicui⁹ possessionis ad vitā puta ꝓ mille. et ipse postea tm̄ superuixit q̄ ꝑcepit duo milia an talis ꝯctus dicatur illicitus et vsurarius.

3 Si cōiuges faciāt sibi inuicē reciprocā donationē si cōtingat alterum premori an donatio erit prohibita.

1 Si pater puelle. † Si īter filios ī legitīa īstitutos fiat reciproca substitutio neuter dr̄ grauatus et iō neuter hꝫ querelā rōne dubij euēt⁹: qr ita pōt acqrere sicut erogare. h. d. ¶ In tex. ibi ipā aūt ex triēte. i. quatuor vncias: et sic maiori ꝑte q̄ ipsam tāgeret ꝓ legitīa. cū em̄ essent duo filij et masculi et femīa ltīa eorꝫ erāt tres vncie de quib⁹ tāgebat istā filiā vna cū dimidia et sibi fuit fcā substitutio fideicō. de frē vnde videbat̄ q̄ hr̄et q̄relā. lꝫ fuerit īstituta ī sua ltīa et vltra qr erāt in ea grauata: hodie vō ꝓpt h̄ nō dat̄ q̄rela. qr grauamē reijcit̄ vt. ī. e. l. qm̄ in priorib⁹. sed nec in casu huius. l. olim dabat̄: fuit grauamē reciprocū. et sic neuter ipsorꝫ lesus vr̄. vt. s̄. de trāsa. l. fideicōmisso. sꝫ an hoc hodie corrigatur. glo. fi. hic tenet q̄ sic ꝑ. l. qm̄. sed ibi glo. tenet cōtrarium. qr illa. l. hꝫ locum vbi olim propter

tiebat relinquere iure legati: casus est hic. vel dona. vt in. d. l. si non mortis nõ tenebaẽ eã acceptare si nolebat. s3 acceptando si bi preiudicabat in querela: sed legitimã tenebatur acceptare: vellet nollet. ⁊ ita intelligiẽ illa. l. q: tũc cũ pater sit mortuus nõ posset puidere si non acceptaret: sed q̃n vult donare nõ cogitur acceptare q: potest prouidere pater ipsum instituendo. facit. l. si vero. §. fina. ff. de bo. liber. tene menti predicta que declarant istam materiam.

2 ¶ Per statutũ q̃n legitima possit augeri vel minui.

3 Quomodo hodie debeat aliquid relinqui filio iure institutionis: ⁊ qđ deest suppleatur vl' ex legatis vel ex fideicõmissis: que cõputanẽ in legitima vel ex alijs que proueniũt ex facultate defuncti. ⁊ vide oĩno nu. 5.

4 Filius si non instituatur in aliquo licet ei iure legati vel fideicommissi relinquatur maior pars hereditatis testamentum non valet.

5 Quid si statutum auget legitimam an etiam requiratur titul⁹ institutionis.

6 Legitima que debetur ascẽdentibus an debeat relinqui iure institutionis.

7 Quod etiam in testamento inter liberos debeat relinqui legitima titulo institutionis: ⁊ qd si noluit testari sed diuidere bona sua inter filios.

8 In ascendentibus si erat pater ⁊ mater: an quilibet eorum debeat habere tertiam pro sua legitima an sufficiat vna tertia inter ambos.

9 Ea q̃ statuunẽ in legitima debita iure nature non cẽsenẽ statuta in falcidia vel trebellianica ⁊ quid econuerso.

10 Si ex pluribus filijs vnus istituatur vniuersaliter ⁊ alij in eorum legitima an institutus cõputeẽ in numero vt habeat partem legitime.

11 Si vnus ex quatuor filijs est incapax an portio sua remaneat apud alios tres.

12 Si vnus eoꝝ est exheredatus an portio sua remaneat apud institutum an apud alios.

13 Si pater instituat filiũ vniuersaliter in oĩb⁹ bonis et vxori sue legat vsumfructũ oĩm bonoꝝ ꝙ vxor non debeat habere vsumfru. nisi pro duabus tertijs.

14 Stante statuto ꝙ extantib⁹ agnatis vsq; ad quartũ gradum mater non succedat an tunc debeat habere saltẽ legitimam.

1 Nouissima. † Ista auẽ. cõtinet quatuor dicta. Primũ vsq; ibi: quo quo relicti. ti. Secũdũ vsq; ibi ex quo. Tertiũ vsq; ibi cui⁹ portionis. Quartũ vsq; in fi. Primũ dictũ corrigit. l. cu3 queritur. dũ dicit si quartã bonorũ ⁊c. ⁊. l. papin. §. q̃m autẽ. cũ seq. ⁊ alias similes q̃ dicũt legitimã oĩum filiorũ esse quartã partẽ totius hereditatis. ⁊ sic tres vncias nõ distincto numero liberoꝝ: ⁊ sic pater de dodrante. i. nouẽ vncijs que faciũt tres partes: õ quatuor poterat facere quod volebat ⁊ relinquere etiã extraneis dummodo reseruaret filijs quartã ptem totius. vt in. l. parẽtibus. per istam auẽ. autẽ augeẽ legitima vt sit tertia ps. i. quatuor vncie. si eĩ sint quatuor vel pauciores filij. sed si plures sit semis. i. dimidia. sic notatur p ius poti⁹ positiuum posse augeri debitã iure nature eo modo potest minui. vel etiã in totum tolli vt no. per Cy. in. l. sancimus. j. de nup. et Bar. in. l. titio cẽtũ. §. titio genero. de cõdi. ⁊ demõ. ⁊ Dy. in. c. indultũ. de reg. iur. in. vi. l3 videaẽ cõtrariũ. q: ius positiuum non põt tollere ius naturale. vt insti. de iur. na. §. sed naturalia. sed q: ius successionis est de iure positiuo sicut ius positiuum potuit inducere: attenta tñ rõne naturali ita potest tollere: ⁊ h̃ est cõis opi. l3 quidam dixerũt ꝙ bene põt minuere sed non tollere. sed certe si non posset tollere nec minuere. q: per hoc etia3 tolleret minuẽdo vsq; ad minimum. l. qđ de bonis. §. fi. ff. ad. l. fal. ⁊ quod dixi de iure positiuo cõi idem de iure municipali: q̃d ad eius territorium.

2 † ⁊ sic per statutum potest augeri legitia: vt in ciuitate teruisina vbi est statutum ꝙ ascendens nõ possit extraneis relinquere vltra tertiam partem bonorum suorũ. reliq; due tertie debent applicari veniẽtibus ab intestato. i. descendentibus. ⁊ sic legitima sunt due tertie econuerso ad ius cõmune quod dat potestatem testandi de duabus tertijs ⁊ nõ de alia tertia istud econuerso ⁊ eodẽ modo potest minuere vel tollere: vt in statutis vigentibus communiter per Italiam ꝙ existente masculo filia femina non succedat sed debeat dotari. na3 nulli tali femine nulla legitima debeatur. l3 debeaẽ dos si maritetur ⁊ nõ aliter quia legitima est portio portionis debite ab intestato. vt. l. parentibus. sed tali femine existente masculo qđ nulla portio debetur ab intestato. quia statutũ dicit quod non succedat ergo nulla legitima debetur nec tunc dos succedit loco legitime quia si succederet nulla inesset conditio. vt. j. code3 l. quoniam. ⁊ tamen nunc conditio inest si nubat. al's non debetur: ⁊ si decesserit anteq̃ nubat non transmittit ad heredem: et hoc pluries vidi consultum. Secundum confirmat ius. C. Justiniani quod est in eadem . l. omnimodo. Ubi dicit idẽ sed ta3 ista ꝙ illa corrigunt iura vetera digestoꝝ que nolebant filio relinqui legitimã iure insti. al's etiam si fuisset relicta iure legati ⁊ fideicom. dicebaẽ filius preteritus: ⁊ preterito sit nõ institueret nec exheredare. vt. j. de fideicõ. l. pe. ⁊. l. inter cetera. de libe. et postbu. ff. l. gallus. §. in omnibus. iuncta. l. ita tñ. §. si rogatus. ff. ad trebel. dicebatur preteritus ⁊ habebat contratabu. filius cui iure fideicom. s. hereditas vel pars eius erit relicta.

3 † hodie võ per aliã auẽ. notiorem illa in tit. vt cum de appel. cog. §. illõ quoq; capitulum requiritur ti. institutionis saltem in vno nũmo ⁊ in hoc differt a iure veteri que tota legitima debebat relinqui iure insti. hodie sufficit ꝙ instituatur in aliquo iuxta nota. in. l. si quis priore. ff. ad trebel. ⁊. l. iij. §. sed virum. ff. de minori. ⁊ hoc quod deest suppletur vel ex legatis: vel ex fideicõ. que computantur in legitimam vel ex alijs que proueniunt ex facultate defuncti iuxta plene no per Bar. in. l. in quarta. ad. l. falci. vel si nihil fuit relictum vltra illud modicum in quo fuit institutus suppletur ab herede: ⁊ interdum etiam a legatarijs q bus relicte sunt res testatoris in specie. vt no. per Bart. i. d. l. in quarta.

4 ¶ † Et est mirabile quod si filius instituaẽ in vno nõmo valeat testamentum: ⁊ si non instituatur sed iure legati vel fideicom. relinquãtur mille marche auri vel maior pars hereditatis testamentum non valet ⁊ hoc contingit quia titulus institutionis est honorabilis vt. l. filium. de leg. prestan. ⁊ habet ius accrescendi posito ꝙ sit in certa re institutus ꝙ non habet ti. legati. ⁊ hoc in filio. sed in extraneo tit. institutionis. in certa re alio instituto in toto nõ habet ius accrescendi. vt. l. quoties. j. de here. insti. Aduerte tamen ad vnum notabile dictu3 Bal.

5 ꝙ † si statutu3 augeret legitimam nisi dicat expresse ꝙ debeat relinqui iure institu. sufficit quod relinquatur quoquo relicti ti. q: statutum vult derogare iuri communi et sic nõ tñ in quãtitate sed etiam in modo relinquendi censetur voluisse derogare. ita singulariter tenet Bal. ⁊ dicit se consuluisse in. l. maximũ vitium. in vlti. col. vel in fi. pe. j. de libe. ⁊ postbu. tene menti pro statuto Teruisino quod frequenter venit pre manibus super quo pluries habui consulere. Aduerte etiam ad aliud dictum Bar. in. l. pater filium. §. fi. de leg. ij. qui tenet ꝙ non sufficiant verba directa insti. nisi dirigantur ad ipsum filium. puta instituto filio in tali re vel causa sibi relinquo iure institu. si autem dirigãtur ad heredem vniuersaliter institutum vt q: grauetur quod filium testatoris recipiat in coheredem licet illud verbũ coheredẽ importat institutionem in seu t. l. verbis ciuilibus. de vulg. ⁊ pup. ff. illo casu non importat sed potius fideicom. per illum. §. ⁊ sic nõ sufficit in relicto facto filio pro legitima quod perpetuo tene menti. ⁊ ita reperio consultum per. d. Jo. paiarẽ sem de senis qui fuit doctor Bal. ⁊ per ipsum Bal. commendatur satis quia erat maximus textualis: ⁊ circa predicta vide ꝙ not. Barto. in. l. institutio. ff. de heredibus institu. vbi recitat disputationem Richar. malum. quam etiam hic de verbo ad verbum refert Alberi. si pater per verbum commune relinquo aliquid relinquat filio ⁊ vult testamentum aptari ẽm consiliu3 sapientis: an sapiens possit declarare quod addat illud verbũ iure institutionis. nam si hoc possit testamentum non valet: q: verbum commune relinquo prolatum super certa rei quantitate nõ importat titulum institutionis si nõ dicaẽ expresse alio instituto vniuersaliter ẽm cõem doctinã doc. per. l. cogi. §. et generaliter. ff. ad trebel. sed alio nõ instituto secus. qđ dic tñ vt. l. his verbis. c. ti. de here. insti. alia duo dicta hui⁹ auẽ. sunt clara.

6 ¶ † In glo. mag. que incipit imo ibi iure institutionis hodie in descendentibus sed quid in ascendentibus an legitima que debeẽ patri vel matri aut auo vel auie debeat relinqui iure institutionis glo. ⁊ Bar. in. l. siue. §. excluditur. de bo. libe. ff. videtur eĩ tenere ꝙ non q: parentes equiparãtur patrono preterq̃ quibusdam casibus de quibus ille non est: sed patrono põt relinqui legitima quoquo relicti ti. etiã hodie ⁊ eodẽ mõ parentibus. Mod. doc. Bal. ⁊ Ang. tenẽt ꝯtrariũ. per. l. nã ⁊ si parẽtib⁹. ff. eo. ꝙ relinquaẽ iure inst. vt no. Bal. j. e. l. oĩmodo. ⁊ Ang. i autẽ. ex cã. Bart. aũt se fundat in gl. que est in. l. j. §. j. ff. si q̃s a pa. fuerit manumi. tñ. in. l. filio preterito. videẽ sentire idẽ qđ Bal. preterea glo. j. tenet ꝙ legitima parentum sit aucta sicut legitima filiorum ergo ⁊ modus relinquẽdi debet esse idem.

7 ¶ † In glo. ibi vel refert vtrum fiat solenne ⁊c. quidã intelligunt solenne. s. in scriptis non solenne. s. nuncupatiue: ⁊ ita intelligit Alberi. sed certe illa non fuit intentio glo. sed voluit dicere ꝙ aut testator testatus est solenniter cum septem testibus: ⁊ tũc requiritur ꝙ relinquat iure insti. aut sine solennitate coram duobus inter liberos. ⁊ tunc secus. illa opi. nõ h3 i se rõnẽ: ⁊ sic esset deterioris conditionis testm̃ solẽniter factũ: ⁊ de iure cõi q̃ non so

lenne ⁊ de iure speciali qd̄ esse nō dʒ q2 ius cōe potentius est vt
in.l.eius mili.§.militia.ff.de re mil.qd̄ no.p gl.in.l.j.§.si aduer
sus vēd. Posset tñ tertio mō intelligi ꝙ aut testator voluit te
stari ⁊ tunc siue solenniter ⁊ de iure cōi siue non solenniter et de
iure speciali requiritur ꝙ relinquat iure insti.ad hoc vt valeat
⁊ sic in hoc testm̄ factum inter liberos nō est priuilegiatū.lʒ sit
priuilegatū in numero testium.⁊ hoc fauore liberoruʒ q2 inter
est eoꝝ ꝙ relinquat iure inst. Aut noluit testari sed diuidere bo
na sua inter filios:⁊ sic potius intestatus decedere: ⁊ tunc lʒ nō
vtatur his verbis iure insti.valet dispositio testatoris.vt.ī.fa.
er.l.quoties.⁊.l.si.cū ibi notatis.nam non oēs sciunt vti dictis
8 verbis. ¶ †In ea.ibi etiā in ascendentibus quartā.aut.sʒ po-
ne quod erat pater ⁊ mater an debeat habere quilibet eoꝝ ter-
tiam pro sua legitima: an sufficiat vna tertia inter ambos :dic
ꝙ sic per.l.qd̄cūqʒ.ff.si quis in frau.patroni:⁊.l.si patronus.§.
si plures.⁊ in aut.vt cū de app.cog.§.⁊ hic quidam.de hered.⁊
9 fal.§.j.⁊ arg.ī.ad tertu.aut.defuncto. ¶ †In.e.in fi.ibi lʒ quar
ta trebellianica vel iure insti.⁊c.no.ex ista gl.ꝙ ea que statuunt
in legitima debita iure nature nō censent statuta in falcidia vel
trebellianica ⁊ sic appellatione legitime nō comprehendit fal-
ci.nec trebel.ita dicit Jo.an.in addi. Spec.tit.de succes.ab inte
10 stato.⁊ inducit ad pulchrā.q. †Sed econuerso appellatione fal
a cidie[a] vel continet interdū legitima debita iure nature:vt seq.
aut.vnde ⁊ si parens.⁊ etiā trebellianica.vt in.l.titia. cū multꝭ
aliīs simi.ff.ad.l.fal. ¶ Ultimo circa primum dictum hui⁹ au
tentice dubitat primo an institutus computetur in numero li-
berorum. ¶ Pone em̄ ꝙ testator habēs quatuor liberos vnū
instituit heredē vniuersaliter:alios tres instituit in eoꝝ legiti-
ma:illi petunt tertiam totius hereditatis. institut⁹ dicit ꝙ de
illa tertia debet habere partē suā:vnde cuʒ sint quatuor vncie
⁊ sint quatuor filīj vult retinere vnam pro se:⁊ aliīs dare tres.
illi dicunt ꝙ nō potest hoc facere:q2 hʒ ipse bonorū residuū qd̄
dʒ sufficere sibi:⁊ sic non debet computari in numero sed habe
tur perinde ac si non essent tres tm̄ quo casu deberēt habere in
tegram tertiaʒ ⁊ sic quatuor vncias.queritur quid iuris. Gui.
de cu.tenet primam partē pro instituto:vt possit retinere vnaʒ
vnciam p se per.l.ab omnibus.§.si a titio.ff.de leg.j.⁊ de cōdi.
11 ⁊ demon.l.qui heredi.§.fi. ¶ †Item queritur quid si vnus de
b quatuor filīs erit incapax.q2 deportatus vel frater minor[b] re-
spondet ꝙ portio sua remanet apud alios tres q2 habetur pro
mortuo.vt in.l.si necē.§.deportat⁹.ff.de bo.lib.⁊.l.j.§.fi.de cō-
tratab.⁊ ex hoc sequit ꝙ si erāt quinqʒ ⁊ vnus erat incapax le-
gitima aliorum quatuor nō erit semis sed triens q2 non cōpu-
12 tatur in numero sicut si esset mortuus. ¶ †Sʒ pone ꝙ vn⁹ de
quatuor vel vnus de quinqʒ erat exheredatus.quid erit d̄ por
tione sua an remanebit penes institutum:an vero apud alios:
illa est magis dubitabilis questio de qua de quibusdā aliīs per
Bar.in.l.pater filiū.ff.eo.ti.per Dy.in.l.plane.§. duob⁹.⁊ ibi
credo plene tetigisse.ff.de leg.j.⁊ hoc tangit per Guil.⁊ Bal.q
Bal.hic aliter loquitur q̄ʒ in.l.pater filium vbi videtur ī oīb⁹
ꝯtradicere Bar.dic vt ibi.q2 est sublimis ⁊ alta materia.⁊ Ja
co.bu.disputauit circa eam vnā pulchrā.q.in qua Bar.tenuit
cōtra eū sed Bal.hic ⁊ ibi tʒ p eo in vlt.gl.ibi prima verior est
13 ⁊ sic no.ꝙ †si pater instituat filium vniuersal'r in oībus bonis:
⁊ vxori sue legat vsumfru.oīm bonoꝝ ꝙ vxor nō debet habere
vsumfru.nisi p duab⁹ tertīs de quib⁹ poterat pater disponere
etiā quo ad pprieta.eodem modo de vsufru.sed de alia tertia q̄
erat necessaria p legitima filīj non debet ha bere vsumfru. q2 si
cut pater de illa non poterat testari quo ad proprietatē:ita nec
quo ad vsumfru.nec cōmodū proprietatis qd̄ hʒ filius in aliīs
duabus tertīs tenet cōpensare cum vsufructu sue tertie et hoc
vult illa gl.que cōiter tenetur ⁊ obseruatur:⁊ ita no.in.l. oīum.
ff.de vsufru.que debet limitari nisi testator instruxerit filiū.ad
14 de† an stante stututo ꝙ exstātib⁹ agnatis vsqʒ ad quartū gra-
dum mater nō succedat:an tunc debeat habere salteʒ legitimā
⁊ per dicta in prin.huius videt ꝙ nō. Sal.hic p ⁊ cōtra multa
dicit tandem tenet ꝙ sic.

a ¶ Falcidie.adde an appellatiōe falcidie comprehendat trebel.vide in l.īj.ff.si qs ali.testa.phi.⁊ in.l.j.in fi.ff.de iure co.

b ¶ Frater minor.adde cle.exiui de paradiso. de ver.sig.Doc.in.c.in p̄sentia.de pb.

2 ☞ Mater que secundo nubit lʒ nō possit scd̄o marito dona-
re vel relinquere plusq̄ʒ vni ex liberis primi matrimonīj an po
terit donare filīs secundi matrimonīj plusq̄ʒ filīs primi.
3 Que dicatur immensa donatio.
4 Que dicatur pprie falcidia ⁊ cōputetur in ea. ⁊ qd̄ etiam ipro-
prīssime possit accipi pro legitima.
5 Si filia non vult conferre dotem an possit repudiare heredita
tē paternam ⁊ retinere dotem.
6 Si pater recepit emphyteosim pro se ⁊ vno ex filīs an ille siue
repudiet hereditatem paternā siue nō possit solus ipse retine-
re emphyteosim.
7 Sicut donatio simplex potest esse inofficiosa ⁊ reuocat vsqʒad
legitimam ita ⁊ donatio ob merita facta ⁊ sic non potest pater
remunerare aliqueʒ in preiudicium filioꝝ ⁊ legitime ipsorum.

1 Unde ⁊ si parens. †Donatio inofficiosa facta vni
ex liberis per alios tractatur vsqʒ ad legitimam ei
debitam.⁊ non vltra:⁊ filius donatarius:licet velit
abstinere ab hereditate ⁊ retinere donationem nō ppterea eua
dit quominus fratribus suis tenetur supplere legitimā si eam
integram nō habet inspecta quātitate bonorum que erat ante
donationem.hoc dicit. ¶ Et pone casum hoc modo pater ha
bens quatuor filios vni eorum quem magis diligebat dona-
uit decem vncias sue hereditatis vel suoꝝ bonorū que diuidun
tur in duodecim vncias.postea veniens ad mortem omnes di
ctos filios equaliter instituit heredes vel decessit intestatus:et
sic equaliter veniunt ad successionē.in hereditate istius patri-
monīj non reperiuntur nisi due vncie duodecim.q2 non erant
plures tempore mortis sue.nam alia decem exiuerant patrimo
nium per donationem:⁊ hereditas cōsistit ī bonis que defun-
ctus habebat tēpore mortis:de istis duabus vncīs diuidēdis
inter eos:nullus eorum potest habere vltra dimidiam vnius
vncie.conquerunt ergo alīj tres de dicta donatione que si non
fuisset facta:saltem pro legitima quēlibet eorum tetigisset vna
vncia cum sint quatuor ⁊ legitima est tertia pars que facit qua
tuor vncias:nec pater per testamētū potuisset eos p̄uare dicta
vncia sine iusta cā:vñ petunt ab illo fratre donatario ꝙ debeat
supplere eis legitimam.⁊ sic dare tres vncias.vnam pro quoli
bet residuum teneat q2 pater potuit priuare eos residuo per te
stamentum vt in.l.parētibus.eo modo per dona.ꝯtra.d.l. fili⁹
donatarius.legitima erat olim quarta.hodie tertia bonorum
que erant defuncti tempore mortis sue.vt in.l.cum queritur.sʒ
tempore mortis non erant nisi due vncie de quibus ab intesta
to quēlibet nostrū tāget dimidia vncia legitima ergo cuilibet
nostrum est tertia pars illius dimidie.vos autem non solū ha
betis tertiam sed totam dimidiam:ergo habetis plusquam le
gitimam:non ergo potest conqueri queritur quid iuris.impe-
rator corrigendo.l.cum queritur inquantuʒ dicebat inspici tē
pus mortis et bona que tūc habebat defunct⁹:⁊ vult ꝙ inspi
ciatur tempus donationis ⁊ bona que tunc habebat ⁊ de illis
debeatur tertia:cum ergo inspecto illo tp̄e legitima cuiuslibet
eoꝝ esset vna integra vncia donatio predicta que diminuit il-
lam legitimam dicitur fuisse immensa ⁊ inofficiosa: ⁊ ideo ille
filius donatarius ex bonis donatis tenetur fratribus supple-
re legitimaʒ vt quilibet habeat integram vnciam ⁊ sic cuilibet
supplebit dimidiam vnciam.alteram vero dimidiam habent
ex institutione. Sed pone ꝙ iste filius dixit ego repudio here-
ditatem.habeatis vos illas duas vncias que remanserunt:et
non detis molestiam in donatione mihi facta. An poterat hoc
dicere:certe non quominus adhuc teneatur eis supplere vt sic
habeant vltra illas duas aliam vnciam:⁊ sic vnciam pro quo-
libet. Iste est casus singularis istius autentice.⁊ probatur in.l.
2 j.ī.tit.j. ¶ †In tex.ibi quemq̄ʒ liberorum.dicit Odo.primi vl'
secundi matrimonīj non curo. Et per hoc dicit Bald.quod li-
cet mater que secundo nubit non possit secundo marito dona-
re vel relinq̄re plusq̄ʒ vni ex liberis primi matrimonīj cui mi-
nus donauit vel reliquit .et si contrarium facit reuocatur per
liberos primi matrimonīj:⁊ secūdus vir redigitur ad instar il
lius cui minus donauit vel reliquit.vt in.l.hac edictali.ī. de se
cundis nuptīs. Bene tamen potest donare filīs secundi ma-
trimonīj plus q̄ʒ filīs primi dummodo filios primi non frau-
det sua legitima. Casus est hic ƀm expositionem Odofre.et ex-
pressior text.in aut.de nuptīs.§.penul.⁊ hoc ipse consuluit et
tenuit in.l.j.ī.de inoffic.do.⁊ sic erit aperta via fraudandi.in.l.
hac edictali.quod non relinquat secundo viro:sed filīs natis
ex eo.sed certe non erit fraudatio.quia illa lex prohibuit secun
do coniugi donare non plus q̄ʒ filīs primi matrimonīj: quia
ille est eis magis exosus:et sic quando ex eo nō habebat filios
vnde tūc siue relinquat ipsi viro siue liberis ipsius viri ex alia
vxore locum habet dispositio huius legis. Sed si habet libe-
ros ex eo illi non sunt ita exosi liberis primi matrimonīj cum
sint fratres eorum. Ideo nō tantum habent indignari. Tene
menti hanc decisionem.sed contra consilium Bald.vidi consi
lium domini Joan.de ligna.⁊ quamplurium aliorum contem
poraneorum Bald.qui in eodem puncto consuluerunt contra
rium quia fraudaretur illa.l.hac edictali.opinio Bal. magis
placet:nec illi considerauerunt illum.§.penul.nec intellectum
3 Odofre. ¶ †In text.ibi immensam.d.glo.j.ꝙ immensa dona
tio dicitur quando excedit dodrantē.i.nouem vncias. si em̄ nō
excedit:non est inofficiosa:quia residuum.s.tres vncie sufficiūt
p legitima oīm filioꝝ.illa gl.habuit respectū ad ius antiquuʒ
quo legitima erat quarta pars bonoꝝ:hodie vero est tertia vel
semis ƀm numerū liberoꝝ vt ī aut.prece.⁊ ideo dr̄ īnofficiosa si
excederet

ꝓpter grauamen competebat querela in odium querele sed
qñ grauamẽ erat reciprocũ non cõpetebat: vt in illa.l. ergo nil
immutatur. Doc.tñ tenent illam glo.qꝛ reuera est grauamẽ.lʒ
fingeretur olim non esse: ⁊ vtilius est filio ꝙ remoueatur ꝙ̃ qȏ
exponat se casui futuro. ⁊ ita cõiter tenet̃ ꝓm Barto. quem seq
2 tur Bal. ¶ †Et not. hic ar. ꝓm Cy. ꝙ si aliquis vel aliqua mu
lier: qꝛ frequenter in mulieribus contingit: emat a quodã mo-
a nasterio fructus[a] alicuius possessionis ad vitã: puta pro mille
⁊ ipsa postea tm̃ superuixit ꝙ percepit duo milia qȏ potuit lici
te percipere ⁊ retinere nec reputatur cõtract⁹ illicitus nec vsu-
rari⁹ qꝛ potuisset mori primo anno ⁊ totũ pretium remansisset
penes monasterium. vnde ratione huius dubij reddit̃ licitum
qȏ al's non esset. arg. hic ⁊.j̃. de vsu.l.si ea. Doc.tñ dicunt illud
esse verum si tpe cõtractus celebrati verisimiliter dicta mulier
non tantũ credebatur superuiuere facta cõputatione etatis ꝓm
l.hereditatum.ff.ad.l.fal. ⁊ sic preter propositum et cogitatum
hoc euenit ꝙ tantũ fuit lucrata al's si verisimiliter tm̃ poterat
viuere talis contractus est illicitus ex intentione ementis. licʒ
non ex forma sui qꝛ apparet ꝙ voluit multum superlucrari vñ
ꝓm bonam conscientiam retinere non potest. lʒ in foro iudicia
rio non posset compelli ad restituendum qꝛ nõ est vsura forma
lis sed mentalis. vt in.c.consuluit.extra de vsu. ⁊ quod no.in.c.
in ciuitate.de vsu.per Inno.d. Rapha. miratur ꝙ de hoc de-
beat dubitari cum proponatur ꝙ fuit venditio ⁊ qȏ datum fue
rit noĩe pretij ꝙ dubitetur an sit contractus vsurarius. sed di-
cit esse recurrendum ad materiam.l.ij.j̃.de rescin.vend. an fue
rit deceptio vltra dimidiam vel non. sicut qñ quis emeret a do
mino directo vnum liuellum reddentem quinqʒ ponamus in
anno an estimabitur valere centum cõi estimatione: qꝛ reddit
quinqʒ pro centenario qꝛ est cõis cursus. Sed aduerte quia ipe
non subtiliter cõsiderauit. nam aliud est emere rem vel ius: ex
quo percipitur redditus aliud est emere ipsos reddit⁹ sine re
vel iure. ¶ Primo casu emptio fit in perpetuum: ⁊ estimatur
ipsa res vel ipsum ius. vnde si emeret liuellum reddẽtem quin
qʒ pro centenario ⁊ sic viso pretio. Lʒ ego postea vel heredes
mei percipiamus ex eo mille sine dubio non est contractus il-
licitus qꝛ ipsa res stat periculo meo ita ⁊ lucrũ debet esse meũ
sed qꝛ non emitur ipsa res vel ius sed fructus vel redditus qui
ex eis percipiuntur non fit estimatio ipsius rei vel iuris nec ali
quis respectus habetur ad ipsum ius vel rem. sʒ ad ipsos red
ditus. ideo procedit qȏ dicunt doc. ꝙ iustum pretium reputat̃
esse illud quod inspecta etate que erat illo tempore poterat pci
pi de fructibus. nã potest esse ꝙ res valet quatuor milia: et ego
emam fructus ad vitam meam pro mille. si inspecta etate que
erat illo tpe poteram tantuʒ superuiuere ꝙ perciperem mille:
vel modicum vltra contractus est licit⁹: lʒ eueniat casus: quod
multo pl⁹ viuam ⁊ percipiam duo milia. Sed si inspecta illa
etate poteram tm̃ verisimiliter viuere ꝙ perciperẽ duo vel tria
milia ⁊ ita euenit ꝯtractus non fuit licitus ex inten. ⁊ ita teneor
restituere in foro conscientie. lʒ nõ in foro iudiciali. sed si nõ ita
euenit licet peccauerim in intentione. ⁊ de hoc merear peniten-
tiam. nõ tñ teneor restituere illud quod nõ percepi. et sic in hoc
ꝙ sit iustum pretium nõ habetur cõsideratio ad rem sed ad eta
tẽ emẽtis: ⁊ ad id qȏ poterat contingere verisimiliter et ad il-
lam distinctionem optime facit qȏ habet̃ in simili in.l.si cuʒ ve
nerit.ff.de pac.do. vbi distinguitur an mulier dederit fundũ in
dotem. an vero fructus percipiendos ex fundo. Nam primo ca
su maritus debet lucrari fructus ⁊ non valeret pactum qȏ resti
tuerentur vel augeant dotem. Secundo casu non lucratur fru-
ctus sed vsum ex eis vnde tenetur soluto matri. restituere esti-
mationem fructuũ. ⁊ satis est quod interim fuerit gauisus eis.
3 et illud nõ considerauit.d. Raph. ¶ †Facit etiam ꝓm Cynũ ⁊
alios iste tex. cum si. quod coniuges faciant sibi inuicẽ recipro-
cam donationem si contingat alterum premori nõ dicatur do-
natio prohibita si dicatur ꝙ sit donatio inter viuos ⁊ non pos-
sit reuocari ꝓm.l.vbi ita donatur.ff.de do.cau.mor. talis dona
tio statim erit valida ⁊ nõ indigebit confirmatione per morteʒ
⁊ etiã non interueniente traditione post mortem poterũt bona
peti: tene menti. qꝛ Cy. non declarat illo modo. et est vtilis que
stio ⁊ põt frequenter contingere. tene mẽti singulariter: ⁊ habet
locum etiam in donatione oĩm bonorum presentium inter vi-
rum ⁊ vxorem facta.

2 ☞ Per querelam rescinditur testm̃ ipso iure ⁊ reducitur res
ad causam intestati.
3 Quod ex postfacto possit quis decedere pro parte testatus ⁊ p
parte intestatus.
4 Per querelã qui semel effect⁹ est heres põt desinere esse heres
non sic per contratabulas.
Quõ possit contingere ꝙ ille de quo cum vno ex institutis ob-
tinuerit ⁊ cum altero succubuerit.

1 Cum duobus †Rupto testamẽto per
querelam ꝑ parte lega-
ta diuidua soluuntur pro parte indiuidua non sunt
2 pro solido prestanda. h.d. ¶ †No. hic per querelaʒ
rescindi testamentum ipso iure ⁊ reduci rem ad causam intesta
ti. Item ꝙ ex postfacto potest quis decedere pro parte testa-
b tus[b] ⁊ pro parte intestatus lʒ a principio secus vt in.l. ius nr̃ʒ.
de reg.iur. rõ est qm̃ a prin. consideratur dispositio iuris cõmu
nis que vigorem hʒ super toto testamento: ideo propter vitiuʒ
vnius partis annullat: ⁊ annullare põt alteramparteʒ. vt in.l.
pe.ff.de iniu.test. sed ex postfacto habetur respectus ad sñiam
iudicis que non potest extendere vires suas vltra illam parteʒ
vel illam personam supra quam vel contra quam lata est vt.l.
3 cũ queritur.ff.de excep.rei iu. ¶ †Not. etiam per querelã ꝙ ille
q semel est effectus heres põt desinere esse heres vt hic colligũ
tur ex text. dum dicit resolutum est testm̃ ⁊ in verbo iure instan
ti. nõ sic per contratab. vt in.l.filium.ff.de cõtratab. qꝛ querela
est de iure ciuili qȏ põt facere quẽ desinere esse heredẽ. vt not. in
4 l.in substitutione filij.ff.de vul. ⁊ pup. ¶ †Quero quõ potuit
cõtingere ꝙ ille cum vno ex institutis obtinuerit ⁊ cum altero
succubuerit. Gl.j. ponit duo exempla primo qñ iste exhereda
tus erat filius. ⁊ de institutis vnde erat etiam filius institutus
in.v.vncijs. ⁊ alter extraneus: egit exheredatus contra extrane-
um ⁊ obtinuit. sed agẽdo ꝯ fratrẽ nõ obtinuit nec obtinere po-
tuit qꝛ frater nõ habebat vltra ꝙ̃ esset ab intestato habiturus:
sed minus. illa em̃ positio nõ congruit litere: qꝛ vult ꝙ ꝯ illum
extraneũ institutũ in.vij.vncijs obtinuerit in totũ. ⁊ tñ non de
buit obtinere nisi in.vj.vncijs que ipsum tangerent ab intesta.
vt.l.mater decedens.ff.e. sed si ille institutus esset in.vj. vncijs:
vel in minus optime ꝓcederet. Aliud exemplũ ponit ꝙ iste te-
stator erat frater ⁊ instituit in quinqʒ vncijs personam non tur
pem. in.vij. vero vncijs instituit turpẽ personã preterito fratre
tunc bene ꝓcedit ꝙ frater preteritus hʒ querelã ꝯ institutũ in
vij.vncijs turpẽ ꝑsonã ⁊ oẽs sibi aufert. vt.j̃.e.l.fratris. ⁊.l.fra
tres. sed cõtra alterum nõ põt etiam exemplificari in filio ex he
redato q egit cõtra vnũ. ille em̃ nõ ꝓbauit illum ingratũ: ⁊ sic
succubuit: postea ꝯ alterũ: ⁊ ille probauit eũ ingratũ et sic obti-
nuit: ⁊ istud de leui põt contingere. ¶ Cõtra si. huius.l.opp. ꝙ
debeat distingui inter libertatem datã directo vl' ꝑ fideicõmis
sum.l.papin.in fi.cum.l.seq.ff.eo. ⁊ dixi.s.eo.cũ ex cã. Sol. duo
bus modis. Primo vt iste text. intelligat̃ ꝓm illos. vel dic ꝓm
glo. ꝙ ibi loquitur qñ testm̃ in totũ rescindat̃. qñ vero ꝑ parte
tunc rõne alterius partis q̃ remanet nõ rescissa: legata liberta
tis remanẽt firma nec distinguit̃ inter directam ⁊ fideicommis
sariam nec tenebitur liber factus dare pro se viginti aureos. lʒ
in primo casu secus: vt.l.contraria. ⁊ ita intelligit glo. istam.l.
tene menti.

a ¶ Fructus. Ad de Paul. de cast. ꝯsili.xxj.incip. cõi tas alicuius terre et diffuse ꝑ Iaso. C. de sum.tri. vbi diffuse iũcta mea apostil.

b ¶ Parte testat⁹. adde.l.iusnr̃m.ff. de reg.iu. ⁊ ꝑ bar. in.l.j.in.v.q.prin. C.ȏ sacrosan.eccl.

2 ☞ Quod possit quis in libello dicere hoc mõ. dico testamẽ-
tum falsum vel nullum. ⁊ si reperiretur verum ⁊ validum dico
ipsum inofficiosum.
3 Si primo egit vno remedio an lite pendente poterit intentare
aliud ⁊ quid si primum iudicium finitum sit ⁊ vide nume. 4.
4 Electo vno ex remedijs contrarijs an tollatur aliud.

1 Cum qui. ¶ †Ista est bona.l. succũbẽs in
querela inofficiosi non prohibe
tur dicere testamentũ falsum: nec ecõuerso. h.d. simi
liter non prohibetur dicere testamentum nullũ nec
ecõuerso qui dixit nullum ⁊ succubuit non prohibetur dicere
inofficiosum vt colligit̃.j̃.eo. cõtra maiores. que venit ad sup-
pletionẽ istius ⁊ supplet in duobus. Primo in eo ꝙ dixi. Se-
cundo qꝛ pendente lite super nullitate ⁊ falsitate non currit tẽ-
pus prefixum ad intẽtandum querelam. s. quinquẽnium sʒ dor
mit quousqʒ lis sit finita. Sic ergo sententia absolutoria lata
super vno de istis remedijs nõ parit exceptionẽ rei iudi. super
altero. ⁊ ratio est qꝛ ꝓueniunt ex diuersis causis seu principijs:
licet tẽdant ad eũdem effectũ seu finem. ⁊ ad faciendũ defunctũ
intestatũ. sed hic non curatur quando cause sunt diuerse: ex qui
bus oriũtur remedia. Nam requirit̃ idẽtitas trium. s. cause rei
de qua agitur: ⁊ personaruʒ inter quas agitur vt oriatur exce
ptio rei iudi. querela enim orit̃ ex impietate patris qui filium
iniuste ⁊ sine legitima causa exheredauit. sed falsitas oritur ex
impietate heredis scripti qui facit falsum testamentum fabri-
2 cari. ¶ †Cõtra istã.l. extra glo. oppo. primo ista remedia sunt
inter se cõtraria. qꝛ querela presupponit testamentũ esse veruʒ
et validuʒ. falsitas vero ꝯtrarium. s. falsum ⁊ inualidũ ergo nõ
possunt ab eo intẽtari vt.l.j.j̃. de fur.so. simul et in eodẽ libello
fateor qꝛ esset sibi ꝯtrius per illã.l. ⁊ hoc si pure. secus si sub cõdi
tione. puta dico testm̃ falsum vel nullũ ⁊ si reperiret̃ verũ ⁊ va-
lidũ dico ipm inofficiosum sicut põt quis dicere sentẽtiã nullã
⁊ si qua est iniusta. ⁊ ideo appellat vel petit restitutionẽ in iteg.

⁊ in.l.j.§.qñ prouo.non est neces.⁊.l.si expresso.ff.de app.⁊.c. re
2 stitutus.de restit.in integ.†Si vero primo egit vno remedio et
lite pendente vult intentare aliud similiter non admittit.qꝛ eo
dem tempore esset sibi contrarius:etiã si vellet intẽtare sub ↄdi
tione essent duo iudicia ⁊ scõm esset fundatum in futuro euen-
tu qd̃ esse non dꝫ.vt.l.non quemadmodũ.ff.de iudi.⁊ dixi in.l.
j.s.de iud. Si vero finitum est illud iudiciũ:tunc si agens obti
nuit:⁊ idem vt non possit aliud intentare qꝛ esset superfluũ cuꝫ
iam habeat intentionem suam.si vero succubuit bene potest vt
hic in.l.aurelius.§.idem quesijt.ff.de lib.leg.⁊ not.in.d.l.j.§.de
3 furtis.¶†Sed contra adhuc succubuit cum sententia pro ve
ritate habeatur presumitur illud remedium sibi nõ cõpetijsse.
vnde cum elegerit remedium incompetẽs sibi imputet qꝛ cen-
setur renuntiasse remedio competenti.vt.l.mater decedens. cir
ca si.ff.eo.So.intellige hic qñ ignoranter elegit remedium in-
competens iusta ignorantia facti.⁊ sic nõ censetur renuntiasse.
qꝛ ignorans nihil agere videtur.vt.l. ex maleficijs.§. lõge mi-
nus.ff.de act.⁊ ob.⁊.l.si per errorẽ.ff.de iuris. om.iud. Si vero
ex certa scientia ꝓcedit contrarium. Quid aũt si per errorẽ iu-
ris.dic vt.l.clodius.cum ibi plene not.ff.de acqui.here.qꝛ Pa
pinianus ⁊ Paulus iuriscõ.fuerunt in hoc discordes.⁊ Bart.
subtiliter examinet.Tertio opponit ad idem quod non possit
ad aliud remediũ redire.vt.l.postq̃.⁊.l.legitimã.ff.de pe.here.
sol.ibi loquitur quando primo approbauit testm̃ consequẽdo
legatum ex eo.postea vult impugnare: tunc distinguit an igno
ranter accepit legatum: ⁊ postea impugnare. an scienter: tunc
aut erat talis nullitas quem ipse poterat tollere puta preteri-
tionis.vt.l.filio preterito.de iniu.testa.⁊ tunc nõ potest eam al
legare.aut non poterat eam tollere si proueniebat ex defectu so
lennitatis et testium.⁊ tunc secus quod dic vt.l.post legatuꝫ.ff.
de his quib.vt indi.hic vero primo impugnauerat vno modo
postea vult impugnare alio mõ.¶In gl.j.ibi: sed dic hoc re-
cedit a precedenti opi.qꝛ est falsa.nam idem est in petitione he-
reditatis sicut in rei vendica.s.qꝛ si proponat inuicem in libel-
lo nulla causa expressa.quare ad agentem pertineat oĩs causa
censetur in iudicium deducta.⁊ ideo lꝫ vnaꝫ tm̃ prosequatur et
succumbat ad aliam redire non potest:vt.l.si mater.in princ.et
§.eadem.ff.de excep.rei iu.secus si in libello expressisset reliquã
cãm.qꝛ tunc illa tm̃ censet deducta:ideo posset ad aliam redire
vt.d.l.si mater.§.j.⁊ hoc in si.glo.sed hic nec rei vendic.nec peti.
heredi.fuit in iudicium deducta sed quoddam preparatorium
ad eam.s.querela vel questio facti in quibus lata sententia ape
ritur via ad petitionem here.vnde non habent locum iura pre
dicta que loquuntur in actione reali vel mixta:sed alia que lo-
quuntur in actione personali in qua requiritur expressio cause
in prin.⁊ substantia tm̃ censetur in iudicium deducta: imo suc-
cumbens potest ad aliam redire.l.an tamẽ.§. actiones.⁊.l. cuꝫ
queritur.de excep.rei iud.¶Ultimo ad sequentẽ gl.In gl.se.
ibi.sed non sic est patrono debita sicut filio patris.certe lꝫ hoc
sit verum aliqñ vt in casu quẽ posui in aut.vnde si parẽs.qꝛ li-
bertus in preiudicium legitime patroni potest benemerentem
remunerare de bonis suis.vt.l.vnius.si qs in frau.patro.pater
vero non in preiudiciũ legitime filiorũ.vt est gl.in.d.aut.si pa-
rens in alio tñ videtur secus ꝙ magis sit debita legitima pa-
trono q̃ filio per.l. non vsqꝫ adeo. ff.si quis a pa. fuerit manu.
Tene ergo sequẽtẽ sol.ꝙ in.l.contraria patronus fuerat insti-
tutus in minori parte q̃ legitima quo casu habebat contra ta-
bulas per quam petebat supplementum legitime.si ergo accu
sauit testm̃ de falso ⁊ succubuit perdit illam portionem in qua
fuit institutus.qꝛ non dꝫ qs sentire cõmodum ex testõ qd̃ nisus
est impugnare.vt.l.filiũ.§.omnibus.ff.de le.prestã.⁊ in.c.ex eo.
de re iu.li.vj.ergo perdidit contrata.que datur ad supplemen-
tum qꝛ si deficit supplemẽtum deficit suppletio que non põt fie
ri nisi aliquid:sed in casu nostro cessat illa ratio qꝛ si succubuit
in.q.falsi et postea vult agere querela non agit vt suppleatur il
lud quod erat in testamento relictum sꝫ vt testm̃ rescindatur:et
idem fuisset olim si fuisset institutus in minori parte q̃ legitĩe:
⁊ propter hoc haberet querelam vt in.l.parẽtibus.s.eo.qꝛ etiã
si accusasset de falso ⁊ succubuisset non repelleretur querela.lꝫ
perderet illud in quo esset institutus:qꝛ non agit ad supplemẽ
tum sꝫ ad rescisionem testamenti.hodie vero qꝛ non agit quere
la sed ad supplementum:vt in.l.omnimodo.videtur dicenduꝫ
in filio illud qd̃ erat olim in patrono.j.l.si patronus ex modi-
ca.de bonis liber.ꝙ si accusauit de falso ⁊ succubuit cum per-
dat illud in quo fuit institutus non poterit agere ad supplemẽ-
tum ratione predicta.tene menti perpetuo qꝛ non reperies for
te ita bene alibi.⁊ illam solutionem tenet Bar. licet non decla-
ret nec dicat ea que dixi.Bal.vero impugnat dicẽs ꝙ qui intẽ-
tat contra tab.non agit ex testamẽto sed contra testamentum.
Breuiter non bene cõsiderauit qꝛ contra tab.que dat patrono

non datur ad rescindendum testamentum sꝫ ad supplementum
4 legitime licet secus in illa que datur filio.¶†In ead.ibi de co
dicillis.l.si.dic ꝙ ibi loquitur in remedijs cõtrarijs orientibus
ex eadẽ scriptura.in quibus vno electo: statim alterum tollitur.
hic vero loquitur in remedijs cõtrarijs nõ oriẽtibus ex scriptu-
ra testamenti sed cõtra eã.vnde vno electo non tollitur alterũ:
nec etiã per sñiam absolutoriam latam in electo vt hic ptꝫ. eo-
dem modo solue contrarium de.l.qd̃ in heredem.§.eligere. qꝛ
ibi in pluribus actionibus orientibus ex eadem obligatione:
quarũ vna electa statim altera tollit.hic vero in remedijs orien
tibus ex diuersis causis.vt.s.ostẽdi.¶Ultimo pro intellectu
plurium iurium considera tres casus ꝙ aut ille qui impugna-
uit testm̃ vno modo ⁊ succubuit vult impugnare alio modo:et
loquitur ista.l.⁊.l.contra maiores.j.e.Interdum qꝛ approba
uit testamentũ petendo ⁊ cõsequẽdo cõmodum ex eo. vult post
ea impugnare ⁊ restituere ꝙ percepit ⁊ loquit.l.postq̃.⁊.l.legi
timã.ff.de peti.here.⁊ de his quib.vt indi.l.post legatum. In-
terdum ecõtra testm̃ impugnat ⁊ succubuit vult postea appro
bare.⁊ ex eo consequi cõmodum ⁊ loquit.l.filiũ.§.oĩbus. de le.
prestã.⁊.d.l.si quis legatũ.⁊ idẽ si vult postea petere supplemẽ
tum eius qd̃ erat in eo relictũ vt.l.si patronus ex modica.de bo-
nis li.⁊ in illa glo.

1 **Filiam prete.** †Preteritio materna facit cõpetere querelaꝫ.
⁊ sic habet ꝑ exheredatione.h.d.nõ aũt contrata.vt
l.illud.§.testamẽta.ff.de cõtratabu. nec ius dicendi
nullũ isto iure.sed hodie sic si in preteritiõe nõ esset expressa cã:
vt hic in glo.j.⁊ no.in aut.de here.⁊ fal.§.exheredatus.in gl.ma-
gistra.¶In glo.j.ibi iusta causa.Glo.habet respectũ ad ius
autenticorũ.nam de iure veteri testamentum non erat nulluꝫ:
lꝫ cã in preeritiõe non esset expressa quia habebatur pro exhere
datione vt in seq.glo.
2 ☞ Querela non est actio nec accusatio sed tenet medium.
Cum agitur d̃ nullitate testamenti nõ intentat actio nec officiũ
iudicis.
3 Si aliquis dixit sñiam nullam ⁊ succubuit postea vult appella
lare.j.x.dies an possit.
4 Citatus ꝙ cõpareret.j.xv.dies quoꝝ quĩqꝫ ꝓ primo quinqꝫ pro
scdõ ⁊ quinqꝫ ꝓ tertio ⁊ vltimo perẽptorio termino assignẽtur
si misit ꝓcuratorẽ in primo termino de cuius mãdato fuit dis-
putatũ ⁊ fuit ꝓnuntiatũ nõ esse sufficiẽs ⁊ interim lapsi sint di
cti termini:an ille citatus reputabitur cõtumax.

1 **Contra maiores.** †Donec agitatur qd̃ sup nul-
litate testamẽti vel etiã falsitate nõ currit tp̃s in q̃re
la inofficiosi testamẽti.h.d.nota.veniamus ad casuꝫ.
2 ¶†In tex.ibi actioneꝫ improprie loquitur qꝛ nec querela est
actio nec accusatio sed tenet medium.vt no.in.l.posthumus.§.si
quis ex his.ff.e.Nec etiam cuꝫ agitur de nullitate testamẽti in
tentatur actio.nec iudicis officium.iuxta no.per Barto.in.l.fi
lio preterito.de iniu.testa.⁊.l.sub conditione.de cõdi.insti.Ex
pone ergo actionem.i.modum agẽdi. ¶In tex.ibi iure nõ sit
perfectum:puta qꝛ deficiat in solennitate testiuꝫ. ¶In textu:
ibi prescriptio.i.exceptio.¶In tex.ibi ex prioris iudicij mora
puta qꝛ anteq̃ diceret testm̃ nullũ erãt lapsi duo anni de quin
quennio quo põt querela proponi:deinde litigium sup nulli-
tate durauit triennio:⁊ sic lapsi sunt alij tres.vnde videbat qd̃
si succubuit in iudicio nullitatis non possit filius ad querelã re
dire:cõtrariũ tñ est qꝛ durante litigio super nullitate nõ cucur
rerũt alij tres anni qꝛ nõ põt dici fuisse filius negligens in pro-
ponendo querelã durãte iudicio nullitatis qꝛ non potuit ꝓpo
nere cũ sint iudicia ↄtria qꝛ q̃rela presupponit testm̃ validũ sed
dicit eẽ inofficiosuꝫ:sed iudiciũ nullitatis dicit testm̃ ĩualidũ sꝫ
primi duo anni bene cucurrerũt qꝛ tũc cessabat illa rõ. Dormi
uit ergo illa prescriptio qnquẽnalis durãte litigio lꝫ semel fue
rit cepta:⁊ sic est ↄ Bar.q dicit in.l.naturalr.ff.de vsuc.ꝙ de iu
re ciuili nõ reperit ꝑscriptionẽ semel ceptã:postea dormire nisi
in casu.l.sicut.de prescrip.xxx.an.lꝫ de iure canonico repiat cer
te etiã de iure ciuili reperit vt hic. ⁊ in alio casu.j.de iure deli.l.
si.§.donec.⁊ etiã plures alij reperient si qs bene seruatus fuerit.
3 ¶†In tex.ibi nõ cessantibus.Iste tex.videt velle ꝙ tp̃s nõ cur-
rit nõ ꝓueniat ex eo ꝙ.s.dixi.s.qꝛ nõ potuit q̃relã ꝓponere du-
rãte prio iudicio:sꝫ ꝓueniat ex eo qd̃ illo iudicio durãte nõ ces-
sat filius testm̃ ĩpugnare:lꝫ nõ ꝑ q̃relã:vñ ex hoc vr̃ colligi rõ q̃re
durãte ↄpromisso nõ currit tp̃s.ap.ꝓsequẽde qꝛ litigãdo corã
arbitris appellationẽ vr̃ ꝓseq qꝛ q̃tidie ĩpugnat sñiam.si ergo
nõ litigãt nec corã arbitris nec corã iudice.lꝫ agãt ad inuiceꝫ ꝙ
tp̃s si currat nõ censet valere nec impedit cursus de iure ciuili
sꝫ de iure cano.vr̃ aliud vt in cle.q̃diu.de app.¶Cõtra istum
tex.oppo.ꝙ imo durante primo iudicio currat tẽpus in quere
la.vt in.l.

la:vt in.l.qnquēniū.ff.de adul.Solu.intellige hic q ignorauit
pbabiliter testamentū esse validū:⁊ sic nō imputat sibi si nō in
cepit a q̄rela q nō putabat eā sibi cōpetere:sed potius ius di-
cēdi nullū:sꝫ si sciebat testamentū non esse nullū ⁊ sic eligit viaꝫ
incōpetētē:durāte illo litigio curret tp̄s per.l.mater decedens.
3 ff.eo.†Et per hoc soluit qd̄ si aliqs dicit sn̄iam nullam ⁊ succu
buit postea vult appellare infra.x.dies a tpe quo succubuit an
possit.nā si habuit iustā cām credendi qd̄ sn̄ia esset nulla nō est
sibi imputandum si incepit a nullitate ⁊ durante iudicio nulli-
tatis non currit tēpus appellandi si prius non erat decursum
sed si non habuit iustam causam credendi:tunc bene currit tem
pus appellandi ⁊ sibi imputet quare elegit viā incōpetentem.
Consilium est ergo q simul dicat nullā:⁊ si qua est appellet iuxta
no.in.l.j.§.qn̄ puo.non est neces.qdam vero dicūt q postq̄ pōt
hoc facere etiā si iuste credidit sn̄iam nullā imputandū est sibi
quare etiā non appellauit ad cautelā ⁊ sic dicūt tēpus appellan
di cucurrisse.certe etiam hic poterat cū iudicio nullitatis testa
menti cumulare querelam conditonaliter et tamen hoc sibi nō
4 imputatur ideo tene quod.s̄.dixi.¶†Inducitur etiam ista.l.
per docto.ad questioneꝫ si aliquis fuit citatus q compareret
j.xv.dies quorum.v.pro primo.v.p secūdo.v.pro tertio ⁊ vltimo
peremptorio termino assignant.in primo termino pcuratorē
misit de cuius mandato fuit disputatum: et finaliter fuit pro-
nuntiatum non esse sufficiens:⁊ interim lapsi sunt dicti termi-
ni:an ille citatus debeat deputari contumax:vt sic contra eum
alia citatione non facta possit procedi tanq̄ contra contuma-
cem.nam si iuste credidit mandatum sufficere non debet repu-
tari contumax quia putabat se satisfecisse primo termino.⁊ sic
non esse locū secundo vel tertio ar.huius.l.sed si nō habuit iu-
stam causam credendi.tunc reputatur fuisse contumax quia di
cti termini cucurrerant non ob.disceptatione facta super man-
dato.et hoc etiam ponit Bart.in.l.ij.§.non solū.ff.ad tertul.⁊
l.si finita.§.iuli.de dam.infect.Inducit etiā per Cy.ad plures
alias.q.similes.¶In glo.fi.ibi.arg.contra vi bo.rap.l.si ser-
uus.illa nihil facit quia ibi queritur an negligentia adhibita
in vno noceat in altero.quo casu dic vt ibi.⁊.l.si qs a non dn̄o.
infra hic vero econuerso:an diligentia adhibita in vno prosit
in altero vt nō cōcurrat tp̄s.In eadem ibi euic.l.minor.§.j.nec
illa facit ad propositum q loquitur an sn̄ia lata in vna actio-
ne preiudicet in altera hic non queritur de sn̄ia sed de diligen-
tia adhibita in vno:an prosit in alio.¶In glo.ibi respondeo
vtile est quo ad quid.non intelligas quo ad id quod statim se-
quitur in glos.dum dicit quia ex quo currere incepit ⁊c.nā quo
ad illud continuum est non vtile:sed quo ad illud qd̄ infra subij
citur in versic.sed non illi quibus iusta causa ⁊c.et dic non po-
tuit agere querela in alio libello et in alio iudicio post primum
incboatum:sed in eodem libello bene poterit intentare quere-
lam conditionaliter tamen sibi non imputat si non intentauit
et iustam causam habuit credendi q non expediret quia testa-
mentum erat nullum.¶In fi.glos.ibi q omnes simul pponi
possunt.distinguo ergo sm̄ doc.cum qs habet plura remedia ⁊
elegit vnū an durante litigio currat tēpus in altero q aut am
bo cōpetebāt aut vnum ⁊ alterū putabat competere.¶Pri
mo casu.aut poterant simul proponi ⁊ non fuit propositū nisi
vnum et tunc currit tp̄s in altero.vt insti.vt excu.tu.§.cū aūt.
Aut non poterant simul competere.⁊ tunc secus vt in.l.qnquē
nium.ff.de adulte.¶Secūdo casu principali si eligit remediū
quod non competat sed putabatur competere distingue:an iu
stam causam credendi habebat vel non vt.s̄.dixi.et hoc si non
poterant simul agitari in diuersis libellis et in iudicijs.alias
idem esset q in casu precedenti.
2 ☞Soror si preterijt sororem suam ⁊ filiū ipsius sororis tur-
pem personam heredem instituit q illa soror eademq̄ mater
contra filium habeat querelam.
1 Cum filium.†Preteritio fctā a filio d̄ matre habet p exhereda
tione.h.d.sm̄ vnum intellectum q filius ille fuerit
testa.et preterijt matrem ⁊ instituit sororē.nam ma
ter habet querelam tanq̄ exheredata sicut econuerso si mater
preterijsset filium.intellige tamen hodie vtrumq̄ dictum qn̄ in
preteritione esset inserta cā.pater vero preteritus a filio eman-
cipato hꝫ contratab.vt in.l.filio.§.contratab.ff.eo.sed in.l.pater
filiū.e.titu.dicitur q hꝫ querelam.Glo.exponit ibi querelam
i.contratab.d.Raph.subtiliter dicit aut pater emancipauit fi
lium vel nepotem.et tunc habet ius manumis.sicut patronus
ideo habet contratab.sicut ille per quem non rūpit testamentū
sed consequit legitimā nisi sit instituta turpis persona:q tunc
rumpit totum.vt.in.l.patronus.ff.si quis a patre fue.manu.
Aut non manumisit.sed alio modo erat extra suaꝫ potestatem
vt si nepos ex filio emancipato cōceptus est post emancipati.
et natus.⁊ tunc contra testamentū talis nepotis nō habet contra
tab.q non habet ius manumissoris.ideo habet querelā.sic dꝫ
intelligi.l.pater filium.⁊ dicit hanc distinctionem probari per
l.j.§.si quis a pa.fuerit ma.dic de hoc vt.l.pater filij.que est val
de difficilis et repetibilis ⁊ profunda in tex.et gloss.⁊ materia.
2 †Alio modo intelligitur ista.l.in testamento sororis que pre-
terijt sororem suam:filium ipsius sororis turpem personaꝫ he-
redem instituit.dicitur hic q illa soror eademq̄ mater contra
filium habet querelam per.l.fratris.j.eo.qd̄ not.quia mater po
test filio imputare turpitudinem et totam hereditatem sororis
ab eo auferre:vt.l.pantonius.si quis a pa.fuerit manu.tunc er
go supple ad text.dum dicit filium tuum.s.turpem personam:
alias non procederet:vt in.d.l.fratres.et potest regi ex parte
ante ⁊ ex parte post.
2 ☞Offensa dicit etiam illa quā quis reuocat sibi ad animum
licet non iuste.⁊ non est punibilis.
3 Quod non possim tibi imputare inimicitiam que prouenit ex
defectu vel culpa mea.
Varietas improbatur.
1 Cum te.†Nolle diuertere a marito non est iusta causa exheredandi filiaꝫ.h.d.
ista.l.cū.l.filia.j.e.⁊ hec loquitur in patre:illa in ma
tre qui volebant filiam a marito ducere et quia no-
luit:ipsam exheredauerunt non fuit iusta causa.sed potius de
hoc est commendanda.vt in.l.reprehendenda.j.de insti.⁊ sub-
2 sti.sub cōditione factis.¶†Not.in ista.l.in verbo offensum.q
offensa dicit etiā illa quā qs reuocat sibi ad animū lꝫ nō iuste ⁊
sic non est punibilis.qn̄ aūt ageretur de pena imponenda non
dicitur offensa ex qua pena non imponitur:vt.l.testamento.ff.
de manu.test.de hoc plene Bar.in.l.licitatio.§.qd̄ illicite.ff.de
3 pub.†Et est arg.q nō possim tibi imputare inimicitiā que p
uenit ex defectu vel culpa mea.vt.j.l.pri.¶Item no.in.l.filia.
contra hoīes mutabilis volūtatis q hodie volunt vnum:cras
aliud:nam improbatur varietas.
2 ☞Filia si anteq̄ pater sit negligens ipsam maritare q non
transiuit adhuc tp̄s.xxv.annorum se maritet sine consensu pa-
tris.an possit iuste exheredari.
Quid in filio recipiente vxorem contra voluntatem patris.
3 Filie post.xxv.annuꝫ possunt seipsas maritare ⁊ pater tenetur
eis assignare dotem et possunt patri ponere cornua nec potest
pater eis imputare.
1 Si filiam.†Filia ppter impudicitiā pōt exheredari.h.d.ideꝫ in filio.vt
in aut.vt cū de appel.cognoscitur.§.causas.nisi pa
ter causam dederit vt in aut.hic posita quam no.te
2 ne menti:et sume argu.a contrario sensu ipsius †q si filia ante-
q̄ pater sit negligens ipsam maritare: quia non transiuit ad-
huc tempus.xxv.annorum se maritet sine consensu patris po-
test iuste exheredari.Ideꝫ videtur de filio recipiente vxorem cō
tra voluntatem patris.arg.in.l.iij.§.si emancipatus.ff.de con-
tratabu.et de iure ciuili non valere matrimonium:vt in.l.si vt
proponis.j.de nup.de iure canonico sic vt not.in.l.paulus.in
fi.glo.ff.de statu ho.tamen pater offenditur:vnde illa auten.re-
manet incorrecta:lꝫ do.Rapha.dubitet de hoc.sed mihi nō vi
detur dubitandum:quia ius canonicū disponit defendere ma-
trimonium non de iniuria patris sicut in simili in.l.j.⁊.ij.j.de
secundis nuptijs.quia de iure canonico mulier habet licentiaꝫ
nubendi infra annum luctus quo ad penam infamie non quo
ad ea que concernunt vtilitatem filiorum primi matrimonij.vt
3 in.c.cum secundum.extra de secundis nup.¶†Et no.hic ma-
gnum periculum in habentibus filias nubiles vt nō differant
eas maritare vltra.xxv.an.alias possunt seipsas maritare ⁊ pa a
a ter tenetur eis assignare*dotem.vt in.c.semen.xxx.q.ij.Et etiaꝫ
possunt patri tales filie ponere cornua quia non potest pater
eis imputare.

a ¶Dotem.adde glos.in.c.de raptoribus.xxxvj.qō.j.abb.ī.c.j.de adul.abb.ī.c.accedens.de pcu.Abb.in.c.j.de despō.impu.Bal.Jo.de imo.Rapha.cu.Lud.ro.in.l.j.ff.so.ma.Alex.de imo.consil.cxxxix.incipi.viso themate.in.iij.colum.in.ij.volu.

2 ☞Appellatiōe fratris vel sororis simpliciter prolata nō cō
prehendunt nisi fratres carnales q obtinent primū graduꝫ de
iure canonico.sed de iure ciuili secūdū.⁊ q nō cōprehendātur
nisi consanguinei.i.ex eodeꝫ patre nati nisi cōmunis vsus loquen
di sit in contrarium.
3 Plus prouidetur linee masculine q̄ feminine.
Que infamia faciat cōpetere querelā contra testamentum fra-
tris concurrentibus illis tribus de qbus an competat q̄rela si
frater non fuit exheredatus sed preteritus.
4 Frater per hanc querelam an obtinebit solam legitimam.
5 Quid si frater in testamento reliqsset ei integrā legitimam:⁊ in
residuo instituisset turpem personam.
6 Si illa turpis persona erat successura ab intestato.et non fra-
ter quia erat filius testatoris eiusdēq̄ fratris.q tunc frater nō
habebit querelam.

7 Frater si occidit fratrem vel vulnerauit an sibi succedat ab in-
testato.
8 Si frater instituit turpē personā ⁊ etiā nō turpem an aget que
rela contra turpem ⁊ non contra non turpem.
1 FRatris vel. †Contra testamentū colla
teralis nō ꝯpetit alteri col
laterali q̄rela inofficiosi nisi tribus cōcurrentibꝰ.s.
ꝙ esset frater vel soror carnalis ⁊ sic in primo gradu
⁊ ex eodē patre quod fuerit instituta turpis persona: de falso ve
ro testamēto quilibet cuius interest.s. qui succederet ab ītestato
non facto testamento pōt accusare.h.d. ista.l.fratris.j. eo.et de
illa materia solum hic habetur ⁊ in.l.j.ff.eod.⁊ insti.de exhe.li.
contratab.vero non hʒ locum inter collaterales ⁊ etiam cōcur
rentibus predictis tribus vt patet in.l.j.§.liberos.ff.si quis a
pa.fue.ma.sed solum inter ascendentem ⁊ descendentem per li
neam masculinam inter quos pōt habere locū bo.pos. vnde li
2 beri.vt.l.j.§.j.vel.ij.de cōtratab.¶†No.in ista.l.dū dicit exce
ptis fratre vel sorore iuncta.l.fratres.que intelligit de consan-
a guineis ꝙ appellatione fratris[a] vel sororis simpliciter ꝓlatis
non cōprehendunt nisi fratres carnales qui obtinent primum
gradum de iure canonico.sed de iure ciuili secus.alij vero fra-
tres puta patrueles vel consobrini vel cusini non cōprehendā
tur.de hoc vide quod habetur in text.⁊ per Bal.in.l.lucius.§.
quesitū.ff.de leg.ij.videtur etiam ꝙ nō comprehendantur nisi
ꝯsanguinei.i.ex eodē patre nati nisi cōmunis vsus loquēdi sit
3 in contrarium per illas.ll.¶†Item no.in.l.fratres.ꝙ plus ꝓ
uidetur linee masculine q̄ feminine. ¶Queritur ō pluribus.
⁊ primo de qua infamia loquitur text.in.l.fratres.dic ꝙ etiam
de infamia facti vt no.per glo.in.l.nullam.s.de infa.que ponit
effectꝰ infamie facti.s.tres et inter eos est ille quod facit cōpe-
tere querelā contra testamentū fratris.¶Item queritur ꝯcur
rentibus dictis tribus an cōpetat querela si frater non fuit ex-
heredatus sed preteritus.quidam dixerunt ꝙ non:sed ꝯtrata.
Contrarium determinant docto.ꝑ illū.§.liberos.⁊ quia talis
preteritio habetur pro exheredatōie sicut preteritio materna.
4 ¶†Tertio queritur quid obtinebit frater per hanc querelaz
dicunt qdam ꝙ solam legitimam vt sentit gloss. in aut.nouissi
ma.dū loquitur de legitima fratris.i.quā dicunt fore debitam
qñ turpis persona sit instituta non aliter ⁊ erat quarta pars q̄
hodie no est aucta. Guil.de cu. dicit ꝙ non meminit se legisse
de legitima fratris.⁊ ideo tenet ⁊ etiam alij doc.ꝙ rescindat to-
tum testamentum ⁊ totaz hereditatē obtinebit qꝛ in odium in
stitute turpis persone conceditur.ideo datur in totum etiam si
esset talis persona cui etiā alias non daret nisi legitima vt pa-
tet in patre ⁊ patrono qui ꝑ cōtratab.non aduocant nisi legiti-
mam.⁊ tñ qñ est instituta turpis persona aduocāt totū vt in.l.
5 patronus.ff.si quis a pa.fue. ma.† Ex quo sequitur ꝙ si frater
in testa.reliquisset fratri integrā legitimā ⁊ in residuo instituis
set turpem ꝑsonā adhuc cōpeteret q̄rela ad obtinēdū residuuz
secus in filio exheredato vel instituto in integrā legitimam qñ
non esset instituta turpis persona.s.eo.l.cum queritur. Alij di
cunt contrarium. qꝛ non debet esse melioris cōditionis frater
q̄ filius.et ita dicit.d.Ang.de peru.in.l.j.ff.eo.sed verū est stan
tibus eisdem terminis.alias secus.vnde qñ turpis persona est
instituta videtur ꝙ filius etiā si sit relicta sibi integra legitima
possit agere querela ad residuū odio instituti per illā.l.panto-
nius.⁊ tene menti ⁊ vide glo.in aut.de heredi.⁊ fal.§. primum
6 quidē.que tenet ꝙ fratri debet legitima.¶†Queritur etiā qd
si ab intesta.illa turpis persona erat successura ⁊ non frater vt
qꝛ erat filiꝰ testato.eiusdemq; fratris dic ꝙ tūc frater nō habet
7 querelā vt sentit gl.in.l.titia.ff.eo.quod no.¶† Quero etiam
b quid si frater occidit fratrē[b] vel vulnerauit: an sibi succedat ab
intesta.videtur ꝙ sic ꝑ.l.his ꝯsequi.§.j.ff.fami.ercis.et per.l.co
gnatis.ff.vnde cognati.breuiter quādo occidit dicas ꝯtra per
l.cū ratio.§.si.de bo.dā.nam perderet hereditatē si alius occi
disset ⁊ ipse necem defuncti non vindicasset vt in.l.j.⁊.ij.s. vbi
cause si.fortius si ipsemet occidit.sed si vulnerauerit quia erat
inimicus puta qꝛ accusauerat de crimine capitali.nō prohibe
tur a successione intestati sed bene posset exheredari etiam tur-
pi herede instituto ⁊ cause ingratitudinis sunt tres de quibus
dicit in aut.de nup.§.ingratitudinē.Nec ob.l.cum patronus.
de iure patronatus qꝛ facilius tollunt iura patronatus q̄ san
8 guinis ꝺm Guil.⁊ Bar. ¶†Item quero quid si instituit tur
pem personam ⁊ etiā nō turpē.dic ꝙ agetur querela ꝯ turpem
⁊ non contra non turpē.vt.s.e.l.cum duobus et ibi gloss.j.hoc
sentit. Itē dicit Guil.de cu.ꝙ in exheredatione fratris quādo
instituitur turpis persona quo casu est necessaria ad repellen-
dum fratrē a querela non expedit inserere causam ingratitudi
nis sed sufficit ꝙ subsistat vera causa.lʒ secus in exheredatione
filij in qua reqritur expressio cause. qꝛ hoc non reperitur in ex

a ¶Appellatione fratris. Adde an appellatione fratris cōtinet frater illegitimus vide ꝑ Paul.de castr. cōsil.cxxxij.incip. in cā q̄vertitur coram dño vicario. et an appellatione fratris in statutis veniat frater vterinus vide per Ange. cōsil.xcvij. et an cōprehendit frater patruelis vide per Bar.i.l. luciꝰ. i.§. q̄sitū.ff. de leg.ij.

b ¶Si frater occidit fratrez. Adde barba.cōsil.lxx.inci. vbi xp̄s. in.iij. volu. in.xij. colū. Idē barba. ꝯsili. viij.inci. vbi xp̄s i ij.volu.in.j.colu.

heredatione fratris certe si subsistit etiā vera ingratitudinis cā
si nō sit exheredatus expresse sed preteritus cū talis preteritio
habeat ꝑ exheredatione sufficit ad repellēdū fratrē a querela
ꝓbare cām ingratitudinis sicut olim sufficiebat qñ filius exhe
redabat.vt.j.eo.l.liberi.tūc tñ requiritur expressa exheredatio
non tamen requirebatur expressio cause.
2 ☞ Filius si hodie exheredet cum expressione legitime cause
lʒ non vere.et aliquid sit sibi relictuz etiam iure legati. testamē
tum non dicitur nullum licet nō habeat iure institutionis sed
aget ad supplementum.
3 Usufructuarius si emit ꝓprietatē a dño ⁊ sic extinguitur vsus
fructus ⁊ ꝑ vicinum vel ꝓpinquū fuit retractata emptio ex for
ma statuti.an vsusfructus extinctus reuiuiscat.
1 SI maritus. †Rescisso testamēto ꝑ q̄-
relā actiōes cōpetētes he
redi q̄ ꝑ aditionē erāt cōfuse: restituūt eidē.h.d.Et
sic oīa reponunt in pristinum statum sicut ꝑ restitu
tionē in integrum vt.s.de reputa.q̄ fiunt in iudicio.l.j.⁊.ij.s. si
2 aduer.trans.¶In gl.ij.ibi vel dic hoc fuisse additum.†No.ex
ista glo.ad text.relata q in filia exheredata loqtur ꝙ si hodie fi
lius exheredet taliter ꝙ exheredatio valeat qꝛ fuit facta cuz ex
pressione legitime cause.lʒ non vere ⁊ aliqd sit sibi relictū etiaz
iure legati:nec dicit nullū.lʒ nō habeat iure institutionis post
q̄ est legitime exheredatus nec agit q̄rela postq̄ aliqd sibi fuit
relictū.sed agit ad supplementum.Iura ergo que dicunt ꝙ dʒ
habere iure institutionis.al's pro preterito habetur debent in
telligi nisi fuerit legitime exheredatus.tene menti. Olim vero
talis exheredatus cui fuisset relictum iure legati minus legiti
ma habuisset querelā secus si legitima.vt.s.eo.l.cum queritur.
Tm̄ aūt exheredato legitima valet quo ad valorez testamenti
q̄tum titu.institutionis qñ nō est exheredatus no.bene ⁊ tene
mēti.¶In gl.fi.in fi.ibi.l.ꝓpter veneni.§.neptis. Doc.repro
bant illam gl.qꝛ ille.§.loqtur qñ heres adiuit hereditatez cum
crimine seu delicto qꝛ non vindicauit necē defuncti quo casu si
sciuit sibi aufertur hereditas ꝑ fiscū ⁊ nō restituūtur sibi actio-
nes quas habebat ꝯ defectum scelere suo deꝑditas. Preterea
licet sibi auferat hereditas ꝑ fiscū non tñ desinit esse heres ⁊ sic
non deficit causa extinctiōis vt.l.ex facto.§.iulius longinus.ff.
de vulg.⁊ pu.Sed si ignorasset non ꝑderet hereditatem:in ca-
su vero nostro:lʒ sciret testamentum subiacere querele non vi-
deret deliqsse adeundo hereditatē ⁊ si per querelam postea sibi
aufert ipso iure desinit esse heres.vt.s.eo.l.cū duobus. vnde si
bi restituunt pristine actiones indistincte siue sciuerit siue igno
rauerit ꝺm omnes ad quod adducūt.l.dñs.in prin.ff.de vsufr.
Sed quō possunt reuiuiscere actiones semel extincte vt in.l.q
res.§.areā.ff.de sol.dic ꝙ non restituunt eedē in substantia vel
numero.sed alie similes illis.Et an sint directe vel vtiles vt.l.
3 sed reuocata.ff.de iure fisc.vel in.l.aufertur.§.si.cum.ll.se.† Et
illa inducunt ad.q.nam pone ꝙ vsufructarius emit proprieta
tem a dño ⁊ sic extinguitur vsusfructus qꝛ nō potest qs habere
vsumfructum in re sua.s.formalē sed causalem sic vt.l. vti frui.
in prin.ff.si vsuf.peta. Pone ergo ꝙ postea per vicinū vel pro
pinquū ex forma statuti disponētis ꝙ possit infra certū tēpus
retractari fuit retractata emptio ꝓprietatis an vsusfructus ex
trinsecus reuiuiscat vel sibi restituatur:dic ꝙ sic indistincte si-
ue sciebat posse retractari siue ignorabat per illam.l.dñs.⁊ ꝑ
id quod.s.dixi qꝛ sine delicto emere potuit proprietatem licet
Guil.de cu.videatur aliter dicere.et vide.ff.de iure fisci.l.eius
qui delatorem.j.§.si.
2 ☞ Filius q prohibuit patrem testari.si postea penitētia du
ctus permittat eū testari ꝙ nō debeat exheredari propter pro-
hibitionem preteritam.
1 TEstamenti. †Prohibere quez testari
est iusta cā exheredandi il
luz q ꝓhibet.h.d.Et hoc procedit etiā hodie qꝛ nu
merat inter quatuordecim casus vt patet in aut.vt
cū de appel.cogno.§.causas.Glo.hoc nota.intelligit ⁊ etiā ibi
probatur qñ ꝓhibuit cum effectu ita ꝙ tūc testari non potuit:
sed postea non ꝓhibitus testatus est vnde in illo testamēto po
test illum exheredare ꝓpter preteritam ꝓhibitionē:sed si nihi
lominus testatus fuit tunc puta quantuz potuit fecit ne testes
vel notarius ingrederent domū sed nihilominus ingressi sunt
nā pro illo conatu q non habuit effectū non poterit illū filium
2 exheredare.†Sed pone qō filius q semel prohibet cum effectu
penitentia ductus ꝑmisit postea patrē testari puto ꝙ nō debe-
ret exheredari ꝓpter prohibitionē preteritam ar.s.fa.erci.l.in
ipsius.Sed qñ postea ignorante filio ⁊ de penitentia eius non
apparente fuisset institutus.
2 ☞ Si reperiunt in testō illa verba ꝙ testator instituit talem
cū hoc pacto ꝙ debeat facere sic ⁊ sic exponitur.i.cum hac cōdi
tione

tione vel modo: nec h3 vitiare testamentū ex eo ꝙ misceaṫ con tractus cum vltima voluntate.

3 Si mater instituat filiū sub cōditione si emācipetur a patre an tūc ea cōditione pendente poterit pater petere bo. pos. ḃm tab. ⁊ habere administrationem bonorum.

4 An bonorum possess. ḃm tabu. que pōt peti pendēte cōditione institutionis sit iuris vel facti.

5 Cum fiet illa restitutio an filio vel patri.

1 Filijs matrem. †Cōditio q̄ respicit fauorē filij instituti nō facit esse locū q̄rele. h. d. Bar. nec etiā hodie reijcitur de legitima qḋ dic vt plene nota. in. l. cū filio. ff. de vulg. ⁊ pupil. per Bar. secus si odium: vel cum dubitatur an contineat odiū vel fauorē q2 tunc bene reijcitur hodie: vt. j. eo. l. q̄m in prioribus. olim non: sed faciebat cōpetere querelā. Et diuide q2 primo ponit dictū vsq3 ibi atq3. Secūdo respondet duobus oppositionib⁹ q̄ poterāt fieri. vel dic ꝙ primo ponit consiliū. postea remouet duo dubia. veniamus ad casum.

2 ¶ †In tex. ibi atq3 eo pacto. no. ar. ꝙ si reperiūtur in testamento illa v̄ba ꝙ testator instituit talē cū hoc pacto ꝙ debeat facere sic ⁊ sic. exponiṫ. i. cū hac ꝯditione vel modo nec h3 vitiare testamētū ex eo ꝙ misceaṫ ꝯtus cū vltima volūtate. de v̄b. sig. l. v̄ba gesserūt ⁊ ꝯtrxerūt.

3 †Et dic ꝙ moueṫ vnū dubiū circa ꝯsiliū precedens ꝙ nō videaṫ bonū q2 si mater instituat filiū sub condi. si emācipaṫ a patre ad quē mater noluit bona sua peruenire non ꝓpterea sequeṫ iste effectus q2. l. caueṫ ꝙ institutus sub ꝯditione poterit ea pendente petere bo. pos. ḃm tab. q̄ dat sibi administrationē bonoꝝ: vt in. l. ij. §. si sub cōditione. de bo. pos. ḃm tab. vñ pater poterit noīe filij anteq̄ emancipet ⁊ sic pendēte cōditione illā bonoꝝ pos. petere ⁊ occupabit bona ⁊ dissipabit. ad hoc respōdet imperator duobus modis ḃm diuersas literas primo dicit si habetur in tex. patrem iure accipere videri ꝙ illo casu non poterit pater de iure illā bonorū pos. petere. l3 alias regulariter detur ista bo. pos. instituto sub ꝯditiōe ⁊ hoc ideo ne fiat ꝯtra voluntatē testatoris q̄ noluit bona ad patrem peruenire per viā directā: ergo nec ꝑ viā indirectā3 ⁊ hoc satis bene ꝓbaṫ in simili in. l. scire op3. §. j. ff. de tu. ⁊ cu. datis ab his. Aliqui habent in tex. cū re tunc est sensus ꝙ ex illa bo. pos. pater nullū ius acquirit si erit facti potius q̄ iuris. et sic habebit eam sed non cum re. i. nō est cū effectu ⁊ pro illo intellectu facit finis huius. l. dum dicit restituere ergo d3 l3 quidam non habeant: ⁊ est sensus ꝙ si pater de facto illā bo. poss. intentauit et de facto non d3 illam retinere sed debet bona restituere ⁊ nō dicit cui: sed glo. fi. declarat postea in v̄. neq3 ei. op. cōtra consiliū ꝙ sit bonū q2 iure illo filius institutus sub conditione que non erat in eius potestate habebat q̄relā. ⁊ sic pater poterit querelam intentare noīe filij ⁊ obtinebit hereditate3. sed respōdetur ꝙ imo non poterit q2 tunc demū conditio facit cōpetere querelam q̄ñ cōtinet grauamē filij: sed hic continet prouisionem filij vnde nec etia3 reijcitur hodie q2 lex q̄m in prioribus. loquiṫ de condi. vel grauamine q̄ vel qḋ olim faciebat q̄relam cōpetere in odium querele. non in illa q̄ nō faciebat ꝯpetere vt in casu il

4 lo. ¶ †Queriṫ in glos. que incipit alias iure que multū inepte loqtur an bo. pos. ḃm tabu. que pōt peti pendente ꝯditio. institutiōis sit iuris vel facti. Gl. hic vacillat. dic ꝙ eo respectu quo a iure cōceditur dicitur iuris. q̄tum vero ad effectum. aut loqtur cum cōditio pendet aut postq̄ extitit aut postq̄ deficit primo casu est eñ facti ⁊ non iuris q2 solam administratione3 bonorum acquirit et quodāmodo constituitur curator bonis ne pereant. nā iustius est ⁊ conueniētius ꝙ sint in eius manibus ⁊ ꝙ custodianṫ ab eo q̄ ab alio cū speret ipse habere cōditione existente tunc vero cum conditio existit efficitur iuris sine qua alia bo. pos. vel aditione etiam ignorans condi. extitisse efficitur dñs bonoꝝ hereditariorū. Si vero cōditio deficit tunc aut erat institutus extraneus ad quem non erant deuentura bona ab intestato ⁊ tunc annihilatur et tenetur ea restituere venienti bus ab intesta. ⁊ de hoc caueat a prin. cū accipit ⁊ hoc vna cum fructibus. vt in. l. inter oēs. ff. q̄ satisd. cog. ⁊. l. paulus. de pretoria stipu. Si vero erat talis cui ab intest. bona erant ꝑuentura tunc illa bono. pos. ḃm tabu. conuertitur in illā bono. pos. qua3 ille ab inte. vel ex testamento fuisset habiturus: ⁊ sic in cōtrata. si erat filius: vel i vnde liberi: vel vñ agnati: vel cognati ac si de albo fieret nigrū vt dixit gl. in. d. l. ij. §. si sub conditione. de bo. pos. ḃm tabu. Et predicta in alio casu q̄ huius. l. sed in casu huius. l. ille pater ḃm vnā lec. nō pōt petere bo. pos. ḃm alteram si petet hodie de facto nec ius in bonis acquiret nec etiā de administratione. sed de facto tenebitur restituere sicut de facto accepit vt in si. ⁊ sic seruatur vtraq3 litera. ⁊ ꝑ hoc illa Gl. infrascata remanet clara.

5 †Sed cui fiet illa restitutio. Gl. fi. declarat qḋ fiet filio si emancipeṫ. ⁊ hoc est clarum si tñ filius esset minor du bitatur si curator ⁊ non pater. sed alius extraneus per illam. l. scire op3. §. j. nec ꝑ viam vnā fiet qḋ ꝑ alterā ius fieri ꝓhibuit. Si aūt emancipauerat tūc appositū fuit tempus emācipationi fiende ⁊ erat lapsum. si eñ conditio defecerat extinguitur institutio ⁊ filius poterit ab intest. succedere ⁊ non acquiret patri et ille est casus in. l. pe. ff. vnde liberi. quod tñ facere nō posset si conditio adhuc non defecisset q2 quousq3 est spes successionis ex testamento non deferṫ causa intest. vt ibi not. in glos. Si ergo conditio pendet non fuerat appositum tp̄s fiet restitutio ipsi filio ⁊ pater non poterit se impedire. ar. in. l. imperator. ff. ad trebel. et si esset minor dabitur curator. vt in glo. ⁊ hoc non solum iure nouo quo filio acquiritur proprietas. sed etiam iure veteri quo nō acquirebatur. sed patri ꝑ illam. l. imperator. hodie consilium istius. l. non est necessariū q2 cum filia possit acquirere sibi ꝓprietatem iuris. poterit ipsu3 instituere pure adiecta clausula ꝙ patri non acquiratur vsusfructus: vt in auṫ. excipitur. j. de bo. que li. non tñ est correcta q2 si vteretur consilio huius. l. habet locum qḋ hic dicitur. sed in in sti. patris non videtur habere locum quod hic dicitur: q2 institutus a patre sub cōditione que non sit in eius potestate dicit testamentū nullum: q2 interim nec est institutus nec exheredatus. ergo preteritus et preteritio patris reddit testamētū nullū vt in. l. si pater. j. de instit. ⁊ substi. ḃm tamen glo. ⁊ Bart. qui eas tenet talis conditio reijcitur hodie de legitima sicut cōditio potestatiua. ⁊ sic testamētum esset nullum. vt ibi not.

2 ¶ Si testator dixit q̄ñcūq3 filius meus decesserit sine liberis talem substituo an si decedat post pupillarem valeat substitutio si erat impubes.

3 Institutus in legitima an hodie possit grauari per viam legati vel fideicommissi.

4 Fideicōmissu3 an videatur relictū a pupillo an ab heredibus eius vt sciamus an valeat vel non.

5 Si pater reliquit filie mille pro dote sua que nō excedebant legitimā. ⁊ si decederet sine liberis voluit ꝙ distribuantur inter pauperes ⁊ decessit in pupillari etate. an istud fideicommissu3 relictum pauperibus valeat.

6 Habens duos filios. vnū puberē alterū impuberē eos equaliter instituit ⁊ inuicē substituit vulgariter pupillariter ⁊ per fideicōmissum. ⁊ vltimo morieti substituit titiū ⁊ decessit primo impubes ⁊ successit pubes ex pupillari postea decessit pubes: relicto sempronio herede si postea titius fideicōmissarius petat hereditatē a titio. an possit semproni⁹ detrahere legitima3 amborum filiorum et etiam trebellianicam.

1 Ex tribus. †Filio impuberi instituto ī legitima tm̄ pōt fieri substitutio pupillaris. ⁊ ꝓpter eā non dicit grauatus ideo non h3 querelā. h. d. ⁊ ē bona lex ⁊ semp allegaṫ ⁊ frequēter datur in pūctis ꝓpterea que no. hic per doc. ¶ In text. ibi certu3 est. ⁊ ꝓpter talē substitutionē non h3 querelā ista sub. ad text. vt ꝯueniat titu. ¶ Opp. ꝙ nō habeat dubiu3 hec. l. postq̄ fuit institutus in tribus vncijs: ⁊ sic est integra legitima ḃm illa iura: nā etia3 si fuisset exheredatus ⁊ ꝑ viam legati relicta integra legitima non h3 q̄relā. vt. s. eo. cū queriṫ. So. fateor ꝙ ex dicto capite clarū est ꝙ non h3 querelā sed videbaṫ ꝙ haberet ꝓpter substitutionē sibi factā. argu. j. eo. si pater puelle a cōtrario. nam ibi ideo non h3 q2 substitutio fuit reciproca hic nō: sed responde ꝑ eandē. l. nā ibi ideo non h3 q2 illa substitutio nō cōtineat grauamē postq̄ erat reciproca sed hic q2 erat directa pupillaris non continet grauamen posito quod non sit reciproca sed continet prouisionem filij et fauorem. nam honor est haberē heredē ex testamento: pupillus aūt testari non pōt sed datur patri licentia substituere sibi pupillariter directe q̄ substitutio dicitur testamētum filij: vt. l. patris ⁊ filij. de vul. ⁊ pupil. sicut ergo ipse testatus nō diceretur ex suo testamento grauatus: et ita nec ex testamento ꝙ pater sibi non facit nō sic si foret grauatus ꝑ fideicōmissu3 nisi etiā ipse fuisset alteri ꝑ fideicōmissum substitutus: vt. d. l. si pater puelle. ⁊ per hoc est expedita prima gl. ¶ Secūdo op. ꝙ illa pupillaris nō potuerit sibi fieri. vt. l. coheredi. §. cū filij. de vul. ⁊ pupil. so. tex. hec solu. dum dicit intra pubertatis annos: postea vero non potest fieri substitutio pupillaris vt in contrario. ⁊. l. verbis ciuilibus eod. titu. ⁊. l. in pupillari. ⁊ per hoc est expedita gloss. ij.

2 ¶ †Ultimo queriṫ in glo. si. pone ꝙ testator dicit quandocumq3 filius meus decesserit sine lib. talem substituo. vtrum si decedat post pupillarem etatem valeat substitutio. gl. dicit ꝙ sic iure fideicommissi siue decedat in pupillari siue post ⁊ dicit ꝙ tunc directa pupillaris trahitur ad fideicommissum q2 ista interpretatio facit vt vtroq3 tempore valeat vniformiter. hec glo inepte loquitur du3 dicit ꝙ hic directa pupillaris trahitur ad fideicommissariā: q2 si verū est ꝙ dicit glos. vt omni tp̄e valeat iure fideicommissi illa

substitutio nūꝙ fuit directa ergo nō est verū ꝙ directa trahat ad fideicommissum: imo nō pōt ꝓcedere si semel fuisset directa per.l.verbis ciuilibus.ꝑ quā dicūt glo.⁊ doct.ꝙ postea nūꝙ obliquat̄ sed efficit̄ inutilis glos.tñ voluit hic dicere ꝙ illo casu qꝛ substitutio est facta ꝑ verbū cōmune si nō fuissent apposita illa verba qñcūqꝫ decesserit: sed solum dixisset si decesserit in pupillari etate talē substituo: illa substitutio fuisset pupillaris inspecta qualitate ꝑsone cui facta fuit vt.l.iam hoc iure.de vul.⁊ pupil.sed qꝛ fuerunt apposita illa verba qñcūqꝫ ⁊ fuit facta ꝑ verbū cōmune substituo: talis substitutio q̄ infra pupillarem fuisset directa pupillaris si non fuissent apposita: nunc etiā ibi pupillarem etatē non est pupillaris sed omni tp̄e fideicommissaria qꝛ esset pupillaris directa ī pupillarē etatē post pupillarem etatē non possit esse directa sed fideicōmissaria: sed sic non esset vniformis pro omni tp̄e sed variaret̄: sed tenēdo ꝙ omni tp̄e sit fideicōmissaria nō cōtingit variatio ⁊ ista fuit cōis opi. glo.in.l.precibus.⁊ etiā antiquoꝝ doctoꝝ sed glos.insti.de pu.substi.§.qua ratione: tenet ꝙ infra pupillarem sit directa pupillaris: postea vero sit fideicōmissaria.Bar. hoc tenet nisi mater sit in medio qꝛ tūc dicit ꝙ omni tp̄e erit fideicōmissaria docto.moderni ⁊ glo.tenent indistincte in.d.§.qua ratione. etiā si mater sit in medio ꝑ.l.precibus.⁊.c.si pater. de test.li.vj. ⁊ illa est vitas lꝫ Bart.conet̄ rñdere dictis iurib⁹ dic vt.l.precib⁹.qꝛ
3 nō est ꝓpria materia hui⁹.l. ¶ †Itē aduerte qꝛ illa qō gl.⁊ determinatio sua nō dꝫ referri ad casum q ponit̄ in text. qñ filius erat institutus in sola legitima qꝛ tunc ꝑ fideicōmissum nec vltra pupillarē etatem nec post posset grauari sed reijceret̄ omni modo hodie per.l.qm̄ in prioribus.⁊ olim ꝓpter talē substitutionē habuisset querelā nisi esset substitutio reciproca. dꝫ ergo intelligi qō gl.qñ erat institutus vltra legitimam ⁊ tunc in eo ꝙ est vltra bene potuit grauari ꝑ fideicōmissum tam infra pupillarē etatē ꝙ̄ post: ideo de tali fideicōmisso detraheret̄ legitima ante oīa: ⁊ postea trebellianica ⁊ sic dimidia iuxta not.in.l.ꝙ̄ꝙ̄.ad.l.fal. ¶ Extra glo.oppo.ꝙ imo etiā si fuit institut⁹ in sola legitima possit apponi grauamē ꝑ viam legati vel substi.qnimo non solū in legitima sibi relicta sed etiaꝫ in alijs bonis ꝓprijs ipsius pupilli saltē vsqꝫ ad pupillarē etatē non vltra vt l.si fundū ꝑ fideicōmissū.§.si.cū.l.se.ff.de leg.j.so.dixit Dy.notabiliter ⁊ pluries cōsuluit.⁊ etiā Cy.hic refert: ⁊ Bar.⁊ oēs tenent ꝙ aut fideicōmissum vel legatū relinqtur ab ipso pupillo ⁊ tūc non valet: sed reijcit̄ hodie de legitima ⁊ de bonis ꝓprijs ipsius pupilli.Aut relinquitur tale fideicōmissum a venientibus ab inte.ipsius pupilli ⁊ tūc valet vsqꝫ ad pupillarē etatē.i.si decedit in pupillari ⁊ nō vltra vt in ꝯtrario qꝛ tales venientes ab intestato qbus pater potuit auferre dando substi.pupillarē q excludit oēs venientes ab intestato etiā matrē non dādo vident̄ habere ab ipso patre tam legitimā filij: ꝙ̄ alia bona ei⁹ ⁊ ideo a patre possunt grauari. lꝫ filius non potuerit grauari: qꝛ non habuit legitimā a patre.Sed ex dispositione.l.in.l.si arrogator.§.lꝫ an impuberi.ff.de adop. ⁊ similiter alia bona sua non habuit a patre sed ab alijs attinētibus eius: si aūt decedat post pupillarē etatē fideicōmissum euanescit qꝛ tūc pater non potuit eis auferre dando substitutuꝫ pupillarē cum dare non possit vt statim dixi.⁊ ꝙ illi tex.loquūtur qñ venientes ab intestato pu.grauant̄ in legitima pupil.⁊ in alijs bonis q̄ non habuit a patre.patet: qꝛ si illis que habuisset a patre vltra legitimam nō expiraret fideicommissum pubertate qꝛ testator pōt grauare nō solū heredē suū in his q̄ sibi volūtarie reliquit sed etiam heredē heredis perpetuo.vt.l.si fuerit in fi.ff.de lega.iij.⁊ sic nō solū venientibus ab intesta.posset relinquere: sed etiaꝫ ab ipso pu.⁊ perpetuo qñcūqꝫ deceditur necessario: ergo debet intelligi ꝙ venientes ab intestato grauabantur in bonis pupilli vel in legitima eius in qbus ipse pupillus nō poterat grauari.⁊ quod dixi ideo in venientibus ab intestato idē ⁊ fortius in pupillari substituto vt possit grauari non solum in bonis testatoris q̄ peruenerunt ad pupillū vltra legitimā: sed etiam in bonis pupilli aliunde q̄sitis qm̄ ipse habet expressa voluntate ꝓuisiōe testatoris sed venientes ab intestato ex tacita vt.l.cōficiuntur.de iure codicillorum.⁊ hoc ptꝫ in.l.in ratione.§. quod
4 vulgo.⁊.l.qui fundum.§.qui filios.ad.l.fal. †Sed a quo videatur fideicōmissum relictū.an a pu.an ab heredibus eius vt sciamus.an valeat vel non.Bar.in.l.coheredi.§.cum filie.ff.de vulga.⁊ pup.circa prin.dicit ibi esse casum ꝙ in dubio ab ipso pu.licet sit relictū post mortē pupilli.lꝫ in.l.se.que īcipit q duos.dicit meli⁹ ꝙ tūc videtur relictū a pupillo qñ grauauit pupillum expresse licet post eius mortē videbatur contrariū qꝛ tunc pupillus non pōt soluere sed heredes eius ergo ab heredibus videtur relictū tñ contrarium est ꝙ imo a pupillo ⁊ sic non valet sed si simpliciter relinquat post mortē pupil.censet̄ relictuꝫ
5 ab heredibus ⁊ sic valeret si decederet in pu.etate. ¶ †Ex hoc soluitur talis questio quā do.Rapha.dicit vidisse in ciuitate Mediolani.pater reliquit filie mille pro dotibus suis que nō excedebant legitimam: ⁊ si decederet sine liberis voluit qō distribuātur inter pauperes decessit in pupillari etate debes scire licet ipse non dicat hic ꝙ pauperes nō possunt venire ex pupillari directa quia illa verba debentur et distribuantur sunt verba obliqua que non possunt importare directam pupillarem: ⁊ hoc expresse determinat Bar.in.l.centurio.de vulga.et pupil.in.ij.q.principali compendiosa facta per verba obliqua quando non dixit per meos executores. Secus si hoc dixisset dic vt ibi hoc presupposito: an istud fideicommissum relictum pauperibus valeat dicit ipse ꝙ Bal.⁊ plures alij consuluerūt ꝙ non quia per fide commissum non potuit ista filia grauari in legitima dicit ipse ꝙ consuluit contra ⁊ ita fuit obtentum qꝛ verum est ꝙ ipsa filia non potuit grauari: sed heredes eius seu venientes ab intestato bene potuerunt grauari ex quo decessit in pupil.etate per iam dicta: et in dubio vt potius valeat ꝙ̄ pereat censetur relictum a veniētibus ab intesta.⁊ non allegat determinationem Bar.in.d.l.qui duos.⁊.d.§.cum filio. Istū casum etiam ego habui de facto Boñ.⁊ fuit mihi portatum vnū consilium do.Bar.qui consulebat valere fideicommissuꝫ ⁊ omnes doc.Bon.ex illo consilio decepti ꝯsuluerunt idem qꝛ res videbatur sine dubio.do.Jo.de imo.⁊ ego perpendimus de isto errore ⁊ fecimus retractari omnia.d.consilia ⁊ omnes fatebantur se errasse sed se excusabant ꝓpter autoritatem Bar.licet de dicto do.Raph.nullā notitiaꝫ haberemus.Et etiā in ciuitate ista habui istuꝫ casum: ⁊ qdā doc.qui reputabatur valens fuit deceptus ⁊ ego scripsi sibi: ⁊ penitentia ductus reuocauit.ideo tene menti magnūqꝫ honorē habebis ex predictis qꝛ iste est casus quotidianus ⁊ predicta quādo filius vel filia erant insti-
6 tuti solū in legitima. ¶ †Quid autem si vltra pone casum quē Bal.hic dicit se habuisse de viterbio: pater habēs duos filios vnum puberem alterum impuberem eos equaliter instituit et eos inuicē substituit vulgariter pupillariter et per fideicōmissum ⁊ vltimo morienti substituit titium decessit primo impubes ⁊ sic pubes successit sibi ex pupillari: postea decessit pubes relicto sempronio herede: titius fideicommissarius a sempronio petit hereditatē: sempronius vult detrahere legitimā amborum filiorum ⁊ trebellianicam: ⁊ sic dimidiā partē habere dicit titius tu bene potes detrahere legitimā ⁊ trebellianicaꝫ de dimidia illius puberis cui successisti quia ipse fuit grauatus ⁊ sibi debebat̄ legitima: vnde tu ex persona sua potes detrahere vt.l.ꝙ̄ꝙ̄ ad.l.fal.lꝫ de dimidia in qua fuit institutus impubes cui pubes successit ex pupillari non potes detrahere legitimaꝫ quia fideicommissum ipsum non fuit relictuꝫ ab ipso impubere sed a pubere herede. Aut ergo tu vis detrahere ex persona ipsius puberis: et non potes quia illi puberi non debebatur legitima in bonis fratris nō instituta turpi persona: aut vis trahere ex persona impuberis ⁊ non potes: quia fideicommissum istud non fuit relictum ab eo sed a pubere herede suo: ipse aūt heres potuit grauari in legitima filij impuberis per ea que supra dicta sunt ergo illa legitima cadit in fideicōmisso.Bald.super ista questione loquitur obscure mihi sic videtur dicendum ꝙ de vna dimidia in qua fuit institutus pubes sine dubio possit detrahi legitima et trebellianica et sic dimidia dimidie lꝫ de altera dimidia in qua fuit institutus impubes nō possit detrahi legitima lꝫ trebellianica sic: ⁊ sic quarta pars dimidie ⁊ hoc siue fideicommissum fuerit relictum ab vltimo moriente siue post mortem amborum quod idem est.vt.l.codicillis.ff.de vsu fruc.lega.sed si dixisset relinquo ab eis et quolibet eorum tunc etiam de dimidia impuberis deberet detrahi legitima et trebellianica quia fideicommissum censetur relictum a pupillo videlicet post mortem vtriusqꝫ sed iste pupillus non potuit grauari in legitima ergo ⁊c.⁊ iste casus frequenter contingit ⁊ pluries dedit mihi laborē ⁊ habui de facto ⁊ allegabatur determinatio Bal.hic ista sunt subtilia ⁊ speculatiua ⁊ de apicibus iuris tene menti perpetuo.

2 ¶ Qualiter probetur inimicitia.

1
Iberi. †No.in ista.l.ꝙ magis credit̄ pr̄i cōtra filiū ꝙ̄ ecōuerso: qꝛ si pater dicit filiū sibi fuisse ingratū credimus sibi nisi cōtrarium filius ꝓbet.ecōuerso si filius dicit patrē ingratū vel matrē ingratā fuisse nō credit̄ sibi nisi heres eius hoc ꝓbet: hodie idē in precedēti casu qꝛ cā ingratitudinis est inserenda etiā ꝓbāda per heredē testatoris: al's testamentuꝫ rumpitur ꝑ quere-
2 lam. ¶ †Itē no.in fi.qualiter ꝓbatur inimicitia[a] ⁊ ꝙ q con-
a uersatur cum inimico nostro cēsetur meus inimicus certe hoc verum in filio vel alio intrinseco q debēt ab hoc abstinere mei contemplatione non sic in alio extraneo q propter me non debet abstinere ab inimico meo.

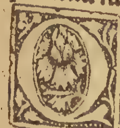
a ¶ Inimicitia.add de Abba.in.c.repellātur.de accu.⁊ presumit̄ inimicitia qñ nollet salutare.glos.est in c.cum adrianus.lxiij.di.ꝙ intellige quādo solit⁹ erat salutare.⁊ glos.in c.cū sup.de offi.de leg.vbi do.Abb.dicit illā gl.intelligi qñ salutat̄ ab alio ⁊ ille non vult respondere.et illā glo.alleg.⁊ seqtur Abb.i.d.c.repellantur.

1 ¶ Filia dotata si exheredetur. vel alias excludatur a patrimonio non tñ excluditur a dote quam habet.

2 Si instituatur insolidum et rogetur hereditatez restituere dos quam habet non computatur in fideicommisso ꝛ quid si specialiter grauetur in dote.

3 Dos lz conferatur non tñ sequitur ꝙ in legitimã cõputet̃: nisi expresse caueatur a iure ꝛ qd in dote data a matre ꝛ quid si filia precedat relictis liberis vel marito.

4 Si ego dedi dotem pro nepte ex filio meo. et postea filium instituam in certa quantitate que non sufficit ad legitimam ꝛ petit supplementum debet computare illam dotem quam dedi pro filia sua.

uoniã nouellã.

Hic incipiũt.ll. noue iustiniani q̃ multa corrigunt. de.ll. veteribus ꝛ multa vtilia addunt q̃ etiam.ll. nõ fuerunt ꝛ ponunt illa que etiam erant de iure veteri sed sequentes ponunt noua. ꝛ ista est vtilis et venit ad suppletio.l. vt liberis.ʃ. de colla. q̃ etiã fuit noua qꝛ illa incipit ponere nouitates que non erant de iure. ff. non tamen fuit iustiniani sed leonis. ista vero iusti. posterior quia fa-
1 cit mẽtionẽ de illa in prin. huius.l. ꝛ.h.d. † sicut dos ꝛ dona. ppter nup. data pro liberis a patre vel eius linea. matre vel eius linea conferuntur quando ille vel illa pro quibus date sunt veniant ad successionem cum fratribus per vniuersalez successionem per.l. vt asperis. ita ꝛ si veniunt ad successionem vniuersalem cum eis non petunt supplementum legitime: et si veniunt ad singularem successionem debent in legitimam computari vt sic nõ suppleatur si sufficit ad integram legitimã. h.d. text. suppletus put dꝫ suppleri. Potest autem exemplificari.l. ista quatuor modis. Primo ꝙ filia dotata fuit instituta in certa re vel q̃titate que non sufficit ad legitimã. ipsa petit supplementum sm.l. sequẽtem vt non debeat suppleri si dote cõputata ipsa hꝫ integrã legitimã. Secundo si pater vel mater filiam dotataz a se instituat in legitima simpliciter sic loquendo. nã prima facie videret̃ ꝙ voluerit ipsam habere legitimã vltra dotẽ. sed non est verũ imo debet intelligi deputata dote: ita singulariter dicit Ja. de are. in.l. si cum dotẽ.§. si pater. ff. so. ma. ꝛ refert Bal. ʃ.e. titu.l. qm̃ in prioribus. Tertio modo si pater vel mater instituat eam in dote. nã valet ista institutio licet dos sit propriũ
a patrimonium ipsius mulieris[a] ꝛ non sit in patrimonio patris vel matris: vt in.l.si. in fin. de colla. ꝛ sic censetur eius filia instituta in re ppria. ꝛ si sufficit ad legitimam non debet vltra petere. sed si non sufficeret peteret supplementum. ita not. p glos. in l.iij.§. sed vtrum. ff. de mino. non sic valeret si foret instituta in alia re sua ppria aduentitia: qꝛ tanq̃ in nihilo instituta censetur preterita ꝛ diceret testamẽtũ nullũ: vt no.ʃ.e.l. scimus. Ratio diuersitatis quia dos processit ab ipso testatore vel testatrice ꝛ sic licet reuera sit extra patrimonium eius tamen quantum ad imputa. legitima censetur esse de patrimonio. dicit tñ gl. in illo.§. sed vtrum. quod securum est ꝙ instituatur etiam in legi-
b tima:[b] nam ꝙ computetur non est dubium vt hic. sed quod in illa sola instituatur est magis dubium per id quod supra dixi. tñ glo. ꝛ doc. ita tenent. q̃tum vero ad alia dicitur esse extra pa-
2 trimoniũ † et ideo si filia exheredetur iste etiam si excludatur a patrimonio nõ propterea excluditur a dote quam habet vt in l.j.§. videamus.ʃ. de rei vxo. act. ꝛ si instituatur insolidum et rogetur heredi. restituere. dos quam habet non computatur in fideicom. sed remanet etiam si excedat legitimam: vt in.l.a filia. ff. ad trebel. et hoc in generali fideicom. sed si specialiter grauet̃ in dote tenuit Dyn. ꝙ quatenus excedit legimã tenuit grauamen sed vsq̃ ad legitimam non per legem si.§. filie vel filiã. ff. de leg.ij. ꝛ ibi vide per Bar. ꝛ p Cy. in d.§. videamus. Bal. dicit vnum verbum quod non est verũ: videlicet ꝙ tunc põt grauari in dote quatenus est vltra legitimã q̃n erat reuersura ad testatorem quia fuerat stipulatus sibi restitui alias secus quia consolidaretur in filiam certe si esset reuersura non grauaretur filia sed heredes patris ad quos esset reuersura et sic non haberet dubium. doct. aũt loquuntur in casu dubio quando erat remansura penes filiam ꝛ sine dubio Bald. errauit. Quarto ꝛ vltimo modo potest exemplificari in casu quem supra proximo dixi quando est instituta vniuersaliter et grauata de restituendo et ipsa vel eius heredes aduersus fideicommissum volunt detrahere legitimam. nam debent in ea computare dotẽ etiam si sit maior non venit restituenda vt dixi: sed tunc vt es alienum deducitur vt.l. mulier.§. cum proponeretur. ad trebel. ff. si vero succederet ab intestato cum fratribus vel ex testamento equaliter vel inequaliter instituta tamen vltra legitimam: tunc non esset tractandum an deberet in legitimam imputari. sed an deberet conferri nec sic imputari in suam portionem hereditariã vt tanto minus accipiat et est dicendũ ꝙ sic. vt.ʃ. de colla.l. do-
3 tis quidem. † Nũc oppono ꝙ lz dos ꝯferatur. non tñ sequit̃ ꝙ in legitimã cõputetur lz eñ ea que cõputantur regulariter conferantur nõ sic ecõuerso vt.l. illud. de colla.ʃ. in ver. hec autẽ regula. Sol. verũ est nisi caueat̃ expresso iure: vt ibi dicitur ideo ista lex fuit necessaria ad suppletio.l. vt liberis. dicit eaz debere ꝯferri etiam q̃n datur a matre vel linea materna qꝛ non sequebatur ergo in legitimã cõputatur ideo Justinianus hic introduxit per hanc.l. ꝛ sic nõ cõtradicit illi.l. ille ver. hec aũt regula sed potius illũ versiculũ exemplificat ꝛ declarat ꝛ ita intelligit Glo.j. isti⁹.l. ¶ Adhuc oppono secũdo imperator introduxit hoc ad similitudinem colla. vt ptꝫ in prin. sed similitudo nõ est bona: nã illa cõferunt̃ que non sunt in patrimonio test. sed sunt ppria illius ꝯferentis: vt ptꝫ in emãcipato q cõfert filio in ptãte acq̃sita post emancipationẽ que sunt sua ppria vt in ti. toto. ff. de colla. q̃n eñ sunt in patrimonio testa. tpe mortis sunt cõia inter heredem ꝛ sic veniunt diuidenda. ꝛ non cõferenda. vt in.l. certũ.ʃ. fa. er. dos aũt data est extra patrimoniũ patris ꝛ sic est ppria ipsius mulieris. vt in.l.j. de colla. do. ꝛ in.d.§. sed vtrum. in fi. nimirũ si in ea pprie cadit collatio sicut in bonis emancipati. sed suppletio legitime fieri dꝫ de his q̃ sunt in patrimonio non de his que sunt extra patrimoniũ ipsius filij. vt.l. scimus. §. repletis.ʃ.e. vnde de ipsa cũ sit extra patrimonium ꝛ propria ipsius filie nõ videtur legitima debere suppleri. Sol. hoc erat qd faciebat dubiũ: ideo necessaria fuit ꝓuisio huius.l. nam attento ꝙ ꝓcessit a patre non cense᷑ esse extra patrimoniũ q̃tum ad hunc effectũ qꝛ pater inuitus eã dedit cũ possit de iure compelli: vt.l. libero. de ritu nup. iõ subuenit̃ patri vt tanto minus sibi debeat̃ ꝓ legitima intellige tñ nisi pater fuisset stipulatus sibi soli restitui. nam tunc est reuersura ad eius heredes et non est ppria ipsius mulieris. ideo mulier non dꝫ eã in legitima sibi cõputare nisi heredes remittant sibi stipulationẽ sm Bald. hic circa fi. ꝛ hoc est valde bene dictum ꝛ ad illud de remissione stipulationis hñ facit.l. vxorez.§. pater naturalis. ff. de leg. iij. ¶ Sꝫ tertio ꝛ vltimo oppo. lz istud possit tolerari in dote data a pr̃e non sic vr̃ in dote data a matre ꝛ agitur de ipsi⁹ successione qꝛ mater nõ tene᷑ dotare filias ꝛ si dotat sponte facit ꝛ donare vr̃. vt.ʃ. de rei vxo. act.§. accidit. ꝛ.l. cuz is.§. si mulier. de ꝯdi. inde. Cõstat aũt ꝙ donatio inter viuos voluntaria si a principio est valida nõ ꝯputat̃ in legitimã nisi dicatur expresse vt pꝫ in dona. quã pater facit filio emãcipato: vt.ʃ. eo.l. si q̃n expresse per Bar. in.l. in quarta ad.l. fal. ista vero lex vult ꝙ cõputet̃ etiã si non dicatur expresse. So. fateor ꝙ in data a matre erat maior ratio dubitandi. vñ nec olim cõferebat̃. sed fuit introductũ p.l. vt libe. ꝛ p istã introducitur vt cõputet̃ qꝛ non est donatio simplex sed ob causam dotis sicut q̃n causa militie vt.ʃ.l. pri.§. immutari. in donatione vero nõ simplici fateor cõtrariũ ꝙ si est valida a prin. non computatur nisi expresse dicatur. rõ diuersitatis est qꝛ lz ad talẽ donationẽ ob cãz mater non compellatur a iure nisi quando esset diues ꝛ filia nõ posset aliunde dotari. vt no.ʃ. de iure dotiũ.l. neq̃ mater: tñ qꝛ succedit loco alimentorũ qꝛ de dote marita᷑ ꝛ sustentatur mater cõpellitur saltem stimulo naturali lz non sanctione iuris ciuilis. ideo lex sibi subuenit sicut ꝛ patri cõpellitur de iure positiuo. et ĩ istis stat subtilis intellectus istius materie ꝛ aperitur ad multa si bñ consideretur ¶ Ultimo dubitat̃ qꝛ iste tex loq̃tur de dote data filie an cõputetur in legitimã ipsius filie q̃n ipsa venit ad successionẽ cũ fratribus. qd si premortua est viuente patre ꝛ dos remansit apud liberos eius vel apud maritũ ppter liberos inspecta ꝯsuetudine qꝛ de iure dꝫ ad patrẽ redire p ꝯsolidationẽ etiã si nõ fuisset stipulatus: sic ecõuerso q̃n pater predecedit ꝯsolidat̃ in filiã vt plene habetur in.l. dos a patre. eo. ti. so. ma. si vo pater predecedit ꝛ aliqd relinquat nepoti ex filia iure insti. ꝛ instituat filios suos vniuersaliter: illi aũt petunt supplemẽtũ: filij dicũt ꝙ imputent sibi legitimã dotez maternam sicut ipsa mater deberet imputare si viueret: nepotes dicunt ꝙ non teneñ imputare lz mater imputaret qꝛ nõ est eadem ratio. nã mater ideo imputaret. qꝛ ipsam habuit a patre de cuius hereditate agitur. ipsi vero non habent imputare qꝛ non habuerunt eam a patre sed a matre cui successerunt vnde cum veniãt ad legitimã bonorum aui ex propria ꝑsona de medio matre subducta ꝛ habeant imputare nisi illud qd processit ab ipso patre eodẽq̃ auo. vt in fi. huius.l. Queritur quid iuris de ista questione quã tãgit Bar. in.l. in quarta. ad.l. fal. qui tenuit ꝙ debeant computare qꝛ habent potius ab auo q̃ a matre. eo quia de iure cõmuni debuisset ad patrẽ redire ꝛ cõsuetudo nõ aufert patri ꝛ immediate attribuit nepotibus. ex filia non autẽ ipsi filie vel marito eius: et in illa ratione dicit Bart. ꝙ non fundabat cũ esset aduocatus in causa contra aduocatos alterius partis et ita tenuit Jaco. but. Bal. erat aduocatus alterius partis et in.l. illam.ʃ. de colla. fortiter reprehẽdit Bar. ꝛ mordaciter. ꝛ ibi tetigi d hoc hic

a ¶ Ipsius mulieris. adde bal. cõsi. lix. inci. factum tale est nardus. in.ij. volu. barba. cõsil. lxj. incip. illud de ducã. in. iiij. volu.

b ¶ In legitima. Adde ꝙ dos ꝛ legitima equiparãtur. vide p Bart. in.l. titio centũ. in §. titio genero. ff. de cõdi. ꝛ demon. Pau. de ca. consi. cviij. incip. sup eo de quo querit̃.i.j. co. Idẽ Pau. cõsil. cccxlviij. incip. in puncto queritur. in.j. colum.

vero melius loquitur ꝛ tangit veritatē que etiaꝫ fuit de mente Bart. ꝙ si ista dos fuit per patrē filie donata vt q2 facit filiam stipulari vel ipse stipulatus est filie reddi vel sibi vnū casum et sic in alterum videtur stipulatus ipsi filie. l. si cum dotē. in pri. so. ma. in prin. que donatio valebat etiā iure veteri. vt in. l. pomponius. ff. ex. ꝛ in ea etiā iure veteri habebat heredem ab intesta. lꝫ regulariter filiusfa. etiā in castrensi peculio de iure veteri non haberet heredē ab intesta. vt. l. ij. de castren. pecu. ꝛ ita disputando tenuit Jac. de bel. per. l. inter socerū. §. cum inter. de pac. do. illo casu nepotes ex filia dicunt̄ habere a matre non ab auo materno. ꝛ sic non computarent sed si non fuit dona. deberent ab auo habere ꝑ rationē Bar. ꝛ sic cōputarēt: ꝛ ita dixi in l. illā. de colla. qđ etiā Bar. in. l. post dotē sentit licet i. l. in quarta. dubitaret do. Raph. ful. facit hic vnā rationem cōtra Bar. ꝙ nullo casu debeant sibi cōputare: al's sequi pōt vnū inconueniens ꝙ vna ꝛ eadē dos tenebit locū duarū legitimarū qđ esse non dꝫ: puta habeo in bonis trecenta. dedi filie mee. c. in dotem que sufficiunt ad legitimā: in alias ducētis institui titiū illa filia vltra illa centū acqsiuit a matre vel ab alio alia ducēta. ꝛ sic ipsa reperitur habere trecenta: reliquet filijs suis centum. et in alijs ducentis instituit enim extraneum ꝛ mortua est me viuente filij sui ab here. ma. non possunt petere supplementum legitime q2 habent integrā legitimā si postea mater instituto extraneo non possunt petere similiter de hereditate mea legitimaꝫ si illā dotē sibi cōputent in eā: ꝛ sic illa centū tenebūt locū legitime debite in bonis maternis ꝛ in bonis aui materni debite ꝙ esse non dꝫ. dicit ipse quosdā dicere ꝙ illo casu nō cōputabunt in legitimā eis debitā in bonis meis. Ego dico ecōuerso ꝙ in illā cōputabūt q2 eam habent a me cui cōsuetudo abstulit ꝛ eis dedit sed indebitā in bonis maternis non q2 non habent ab ea sed a me: finaliter ipse tenet ꝙ si petūt supplementum ab extraneo instituto non debeant cōputare secus si a fratribus. arg. in l. si. §. cōia vtriusqꝫ iudicij. que distinctio non placet quia ratio Bar. locū habet vtrobiqꝫ: ideo illo casu quē ipse ponit. ꝛ etiaꝫ

a ¶ Fuisse ingratū Adde docto. in c. quintavallis. de iureiuran.

4 in alijs casibus tene qđ. §. dixi. † An aūt econuerso si ego dedi dotem pro nepte ex filio meo postea filiū instituo in certa qͣntitate que non sufficit ad legitimā. ꝛ ipse petit supplemētum an debet in suam legitimam ꝯputare dotē quā dedit pro filia sua dic ꝙ sic tanqꝫ data sibi cuius contemplatione dedi filie: vt in l. dedit dotem. de colla. bo.

2 ¶ Quod etiā hodie dicat̄ ille preteritus cui non fuit factum relictum iure institutionis lꝫ iure legati vel fideicōmissi.

3 Pater turpi ꝑsona instituta a filio an possit totū testamentū impugnare ꝛ hereditatē aduocare. ꝛ quid in filijs qbus aliqđ est relictū ꝛ turpis ꝑsona sit instituta a patre.

4 Frater q instituit turpem ꝑsonā. ꝛ vult excludere fratrē a querela an debeat allegare fratrē fuisse sibi ingratum.

5 Qua actione petatur supplementum legitime.

In legitima an possit ꝓhiberi ius accrescendi.

Testator si instituit filium in aliquo minus legitima. et expresse dixit ꝙ deberet stare cōtentus dicto relicto ꝙ ista verba habeantur pro non appositis.

6 Quid si dicat ꝙ si plus petierit cadat a relicto an habeatur ꝓ non facto.

7 Si filius in testamento fuit institutus in certa re ꝓ sua legitima talis institutio non pōt in codicillis reuocari.

1 Omnimodo. † Ille cui aliquid in testamento relinquitur etiam iure legati vl' fideicōmissi non pōt expugnare testamentum ꝑ querelā vel contrata. vel ius dicendi nullum vel ex eo ꝙ non sufficiat ad legitimam sed debet agere ad supplementum nisi probetur ingratus vel ratione preteritionis: quia non censetur preteritus ille cui aliquid est relictum licet non iure institutionis. ꝛ sic non habet contratab: nec ius dicendi nullū. si vero nil sibi relictum est vetera iura remanent incorrecta vt si fuit exheredatus habeat querelam si preteritus habeat cōtrata. vel dicat nullū. h. d. vsqꝫ ad. §. imputari. Et primo loquitur de illo cui fuit aliquid relictum vsqꝫ ibi. ꝛ hoc quidam secundo de illo cui nihil fuit relictum. Item prima pars subdiuiditur in duas quia primo ponit proemium vsqꝫ ibi vt si adijciatur. secundo tractatum ꝛ corrigit tria que erant de iure veteri. Primum quia si filius instituebatur in minori parte ꝙ esset legitima habebat querelam nisi iudiciū testa. approbaret adeundo hereditatē vt. §. e. l. parentibus. hic statuitur ꝙ non habeat querelam sed agat ad supplementum et forte imperator accepit hoc ex iure veteri quod habetur in. l. si nō mortis. ff. eo. licet glo. ibi ꝛ hoc dicat ecōuerso ꝙ cōpositores noui iuris assumpserūt illud ab illa. l. sed primum verisimilius est: quia cōpositoribus noui iuris nō est credēdum ꝙ miscuerint iura noua cum veteribus: sed posuerunt vetera prout reperiebrunt. tū ibi loquitur in eo quod erat datū inter viuos per dona. in qua filiꝰ semel ꝯsenserat: ideo excludebat̄ a qͣrela sed agebat ad supplementum sed in eo quod relinquitur in vltima voluntate filius non cōsentit a principio cū possit fieri eo absente ideo habebat querelā quaꝫ hodie tollit hic imperator sed si cōsensisset a prin. dic vt no. ·j. eo. si qͣ. §. illud.

2 † Secūduꝫ qđ corrigit est quia de iure veteri filius debebat institui vel exheredari pro solennitate testamenti. vt. l. inter cetera. de libe. ꝛ posthu. ꝛ l. Gallus. §. in omnibus. ꝛ si non erat institutus nec exheredatus licet iure legati vel fideicommissi etiā vniuersalis esset sibi relictū dicebat̄ preteritus et habebat contratab. vel dicit nullum. vt in. l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad treb. hoc tollit̄ per hanc. l. ꝙ sufficiat quoquo relicti titulo nec dicatur preteritus ille cui aliquid est relictum in vltima voluntate: et sic non habeat cōtrata. nec possit dicere nullum ratione preteritionis hodie per iura nouissima hoc corrigitur et reditur ad iura vetera vt debeat relinqui iure institutionis alias dicatur preteritus vt in auт. cum de app. cog. §. aliud quoqꝫ capitulū. ꝛ hic ī gl. fi. que incipit hodie vero. Tertium est q2 olim per. l. liberi. §. eo. heredes patris ad excludendū filium a querela non habebant necesse ꝓbare ingratitudinem sed ipse filius ꝙ fuerit gratus vt possit intentare querela hoc tollitur per hanc. l. vt heredes. necesse habeat probare. Et adde ꝙ hic non possunt nisi expresse testator dixerit filium fuisse sibi ingratum: si enim nō dicit censetur ingratitudinem remisisse nec heredes possunt eam allegare vt. ·j. de reuo. dona. l. fin. Hodie vero requiritur plus. s. ꝙ exprimatur per testamentum cā ingratitudinis: nec sufficit qualibet ingratitudo vt olim sufficiebat: sed restringitur ad. xiiij. vt in. d. auт. §. causas. Si ergo exprimatur et probatur sicut olim filius excludebatur a querela ita per hanc. l. excludit̄ a petitio. supplementi. vt hic in ver. si tamen nō ingrati ꝛc. Predicta quidam inducunt principaliter fauore testatorū ꝛ testatricū ne subuertant̄ testamenta: non aūt filiorum q2 vtilius fuisset eis subuertere. nec ob. hoc dum dicit: quālibet eorū quia est sensus qđ cōseruat eos indēnes ne ꝑdāt legitimā eis debitā iure nature: non aūt fauet eis in extorquendo plus ꝛ non solum habet locū ista. l. in liberis qbus aliqđ relinquat̄: sed etiam in parentibus qbus debetur legitima: ꝛ etiā in fratribus quibus debetur turpi persona instituta ita sentit hec glos. prima super verbo ꝑsonis quā tene menti. q2 est de directo cōtra opi. Guil. de cu. q tenet in. l. fratres. §. eo. ꝙ tunc possit expugnare testamētū in totū etiā si sibi aliqđ sit relictū ꝓ legitima eius sed vult ista glos. quā bar. tenet: sed puto opi. Gui. veriorē per. l. pātonius. ff. qs a pa. fue. ma.

3 † vbi pater turpi ꝑsona instituta a filio pōt totum testamentum impugnare ꝛ heredita. aduocare: cuꝫ si non esset turpis non possit nisi legitimā petere: ꝛ idem videt̄ in filijs quibus aliqđ est relictū vt si turpis persona sit instituta a patre nō habent necesse petere supplementum sed agere querela: et totum testamentuꝫ expugnare q2 non dꝫ esse deterioris conditio. filius contra testamentum patris qͣꝫ ecōuerso. lꝫ Bal. d. non reperiri ꝙ turpi persona instituta a patre filius nō agat ad supplementū sed qͣrela. licet nō reperiat̄ expresse. l. illa pantonius. probat per reduc. ad inconueniens. ꝛ hoc tenuit in. l. fratres. et tene menti: quia est vtilis valde. et magna limitatio ad hanc. l.

4 ¶ † Itē iste tex. circa mediū ibi. nam si illi nulla ꝛc. vr̄ cōtra id quod dixi ꝺm Guil. de cu. in. l. fratres. §. eo. sed non est. nam frater qui vult excludere a querela turpi persona instituta bene debet allegare fratrē sibi fuisse ingratum[a] alias videret̄ ingratitudinem remittere: nec heres eius posset eam allegare vt hic. lꝫ nō tenet̄ exprimere cām ingratitudinis q2 hoc non reperit̄ statutum nisi in paren. erga liberos vel econuerso. ꝛ ita loquit̄ dictum Guil. Sunt aūt tres cause in exheredatione fratris vt in auт. de nup. §. ingratitudinē. Sed cum iste text. loquitur quando fuit aliqđ relictū filijs quo casu agunt ad supplementū nisi sint ingrati quia relinquebat. nā videt̄ per hoc ingratitudines remittere. Rñ. si erant ingrati relinquebat aliquid sed non tantum ꝙ sufficeret ad legitimam. ꝛ dicit se ideo hoc fecisse q2 fuit ingratus. vnde si tunc ꝓbatur ingratitudo repellitur a supplemento. ¶ Idem per illum ver. ꝛ hocqꝫ dem videtur ꝙ si pater exheredat filiū ꝛ nihil sibi relinquat non sic correcta. l. liberi. §. eo. ꝛ sic heredes patris nō habēt ꝓbare ingratitudinē: lꝫ filius se fuisse gratum quia tex. superior loquitur qͣñ aliqđ relinquit alias iura vetera remanent incorrecta. d. Raph. fatetur hic qđ per illā. l. dicto casu non esset incorrecta. l. illa. sed corrigit̄ ꝑ. l. si quis filium. circa medium. ·j. eo. ibi ꝛ si non heres aptissimis proba. ꝛc. vel dic ꝙ iste ver. loqͣtur qͣñtum ad modus rūpēdi q2 qͣñ nihil relinqͣtur iura vetera sūt incorrecta vt sicut dat̄ querela ꝛ cōtratab. ꝛ ius dicendi nullum. vt in glo. fi. que incipit hodie sed non qͣñtum ad probationē ingratitudinis: imo illa. l. ad huc remanet correcta vt heres non teneat̄ ꝓbare. Itē ille text. dum dicit

dum dicit iam natā vel ante testamētū conceptā vt̄ probare ꝙ
ille q nō erat natus vel ꝯceptus tpe testamenti nō possit expu-
gnare testamētū p querelā vel contrata. vel ius dicēdi nullum
qd tn̄ est falsum vt in multis. ll. in tit. de iniusto test. nā posthu
mus post testm̄ conceptus ⁊ post mortē natus rūpit testamētū
So. fateor de plano in cōcepto ab ipso testatore de cuius testa
mēto agitur: sed conceptus a filio test. nisi si conceptus viuen-
te testatore non pōt expugnare: sicut nec ab intest. succedere ex
sua persona: vt. l. j. §. si quis primior. ff. vnde cogna. sed ex per-
sona filij vt̄ trāsmisso. bene pōt. vt no. per Cy. post gl. in. l. si qs
filiū. post prin. ī. eo. ⁊. l. j. de his qui ante aper. tabu. ¶ Itē glo.
que incipit arg. inducit ad. q. de feudo de qua vide per Cy. in. l.
j. de reuo. dona. ⁊ per gl. in. c. j. qui. mo. feu. amit. ⁊ de probibi.
aliena. feu. per Federi. §. callidis. ⁊ illud quod infra dicit gloss.
a procedit nisi propter ingratitudinem[a] fuisset ipso iure priua-
tus feudo. vt contingit qn̄ committit in alienando feudum si-
ne dn̄i voluntate ḟm Bal. ī. §. insuper. ea. l. de probibi. feu. alie.
5 p Federicū. l. ij. §. qd aūt. ff. qd quisq3 iuris. ¶ † Ultimo que
ritur quo iure vel qua actione petatur supplemētum legitime
dic ꝙ condi. ex ista. l. vt no. per glo. in. l. papi. §. si conditione. et
ibi boc firmat Angel. reprobans quosdam q dicunt dari peti.
bere. do. Rapba. dicit posse dici ꝙ cōpetat actio ex testamēto:
quia ipso iure inest suppletio vt babeatur perinde acsi integra
legitima fuisset relicta quasi plus dictu3 ⁊ minus scriptum vi-
deatur. vt. ī. eo. l. sancimus. in prin. boc tamen non procederet
si testator expresse dixisset ꝙ deberet stare contentus dicto reli
cto. nam tunc apparet ꝙ noluit plus relinq̄re ⁊ sic cessaret ra-
tio sua. propter dicta tamen verba non repellitur filius sed ba
berentur pro non appoī. vt in auf. vt cum de appel. cog. §. cete
rum. vbi est tex. not. ḟm Bal. ꝙ in legitima non potest pbiberi
ius accrescēdi regulariter. §. secus. vt no. in. l. dn̄s. §. si. ff. de vsu
6 fru. ¶ † Quid autem si dicat ꝙ si plus petierit cadat a relicto.
⁊ babeatur p non facto vel pro non instituto. reperio consultū
per nobilēvirū. d. Jo. pagliarensem de senis magistrum Bal.
ꝙ tunc filius babetur pro preterito. et sic dicit nullum. Cōtra
tamē videtur verius ꝙ illa verba nibil valent: nec apponeren
tur sed reijciātur per no. per Bar. in. l. j. ff. de his que pene not.
et ita videtur tenere Bald. ī. eo. l. si quando. §. si. et per. d. §. cete
7 rum. † Et per boc etiam Jac. de bel. in auf. de here. et fal. deter-
minat. et ita consuluit ꝙ si filius in testamento fuit institutus
in certa re pro sua legitima talis institutio non possit in codi-
cillis reuocari quoniam ex ea pendet substantia testamenti: q2
si valeret reuocatio filius remaneret preteritus et sic testamētū
esset nullum: sed non pōt annullari in codicillis in quibus nec
dari nec auferri bereditas directe pōt: vt. ī. de codicil. l. ij. licet
regulariter institutio facta in certa re alio instituto in vniuerso
babeat vim legati: vt in. l. quoties. ī. de here. insti. et legata fa-
cta in testamēto possint reuocari in codicillis iuxta not. in. l. be
redes palam. §. si quis post. ff. de test. tamē quando instituitur
filius in certa re talis institutio non babet vim legati sed vim
institutionis vniuersalis q̄tum ad hoc vt testamētum nō sub-
iaceat querele vel scripture. sicut si fuisset vniuersaliter institu-
tus licet subiaceret si per viam legati fuisset relictum vt no. per
glo. in. l. si quis priore. ff. ad trebel.

2 ¶ Pater si acqsiuit filio beneficiū ecclesiasticum ⁊ in boc ma
gnam impēsam fecit ꝙ pecunia quā pro illo expēdidit non cō-
putetur filio in suā legitimam nec in suā portionē sic nec impē
sa facta pro filio in studio vel in doctoratu.
3 Quid de libris. ⁊ expensis factis in nuptijs filij.
4 Quid de vestibus factis nurui.
5 Quid de feudo vel emphyteosi acquisito filio per patrem.
Quid in officio scriptorie acquisito filio per patre3 in curia ro
mana.

1 **Imputari.** † Datū filio p patrē causa militie qd
poterat vēdi vel ad here. trāsmitti im
putatur in legitimā quatenus pcepit ex militia tpe mortis te-
statoris secus si nec vēdi nec ad heredē transmitti poterat. b. d.
Et appellat militias queda3 officia que dabanf de publico ex
2 qbus aliquod emolumentum annuatim pcipiebaf. † Si ergo
b pater acquirit filio beneficiū[b] ecclesiasticū. ⁊ in boc magna3 fa-
cit impensam cū illud nō possit vendi nec ad heredē transmitti
pecunia quā pro illo expendit nō cōputatur filio in suā legiti-
mam nec in suam por. sicut si pater faceret expensas filio in stu
dio vel in doctoratu q2 censetur fecisse causa pietatis: vt in. l. g
3 pater. ff. fa. er. † Quid autē de libris[c] dic vt no. in. l. filij tui. ī. fa.
c erci. ⁊ per bar. in. l. j. §. sed castrense. de colla. bo. et per Bald. in
aut. ex testamēto. eo. titu. ī. Et de expensis factis p patrē in nu
4 ptijs filij. † Quid aūt de vestibus factis nurui: dic vt ibi. Si ve
d ro pater acquisiuit filio feudu3[d] vel empbyteosim licet nō pos-
sit vēdi sine consensu dn̄i: quia tn̄ ad heredes pprij corporis. i.
filios ipsius filij transmittif bene cōputaretur sibi in legitimā
non q̄tum fuit expensum: sed quatenus reputatur valere ḟm
5 redditus q pcipiunf tpe mortis pr̄is. † Itē si acqsiuit filio offi
cium scriptorie in romana curia l3 illud non ad heredes trans-
mittitur q2 tn̄ ꝯsueuit vēdi simpliciter imputaref in legitimā
oīa illa pbantur hic ⁊ sunt exempla clara moderno tpe. Bart.
aūt ponit alia exēpla. dic vt in. d. l. j. §. an id quod. de colla. bo.
¶ In tex. ibi ex pecunijs mortui idem si precibus paternis sit
a acquisita q2 reputatur profectitia. ff. de vul. sub. l. sed si plures.
§. in arrogato. ḟm Pet.

1 **Uel nuper.** † Que dicta sunt in. l. prece-
denti non solum babent lo-
cū qn̄ fit testamētū in scriptis sed etiam qn̄ sine scri
ptis. b. d. Et ista. l. cum sequenti veniunt ad supple
tionē. l. precedentis. ⁊ etiam. l. scimus. vsq3 ad. §. cum autem. b

2 ¶ Statutū ꝙ filia debeat stare cōtēta illa q̄titate quā pater
in suo testamēto sibi reliquerit p dote nec possit plus petere ⁊
pater reliqt sibi centū q non sufficiunt ad legitimā. ⁊ vltra boc
apposuit dilationē vel tps ꝙ filia poterit petere remoueri gra
uamen conditionis vel temporis.
3 Grauamina pp̄ter q̄ olim non dabatur querela etiam si tende
bant in preiudicium filij an remoueantur per banc. l.
4 Filius si instituaf sub ꝯditione casuali vel mixta an valeat te-
stamentum nisi in eius defectum exberedetur.
5 Si filius dupliciter fuit grauatus in eo quod fuit relictum mi
nus legitima an babebit locum querela an vero suppleatur le
gitima ⁊ remoueatur grauamen.
6 Si filius masculus institutus est vniuersaliter. ⁊ filie femine in
re institutionis relicta est q̄titas p dote sua. cū illud relictū de c
se sit ꝯditionale si mariteſ an illa ꝯditio reijciatur. vt sic statim
possit petere quantitatē anteq̄ nubat ⁊ interim decedēs trans
mittat ad suos beredes. ⁊ nu. 7.
7 Quid si statutū dicat ꝙ extante masculo femina non succedat
sed debeat dotari.
8 Si filio instituto ī legitima facta est substitutio vulgaris ⁊ fuit
grauatus de aliquo dando. ⁊ repudiet relictū legitime ⁊ vadat
ad substitutionē vulgarē: an teneatur subire grauamen.
9 Si filius fuit grauatus p fideicōmissum vniuersale de restituē
do alteri legitimā sibi relictā: ⁊ ipse repudiet an fideicommissa
rius possit compellere ipsum adire ⁊ restituere.
10 Quid si fuit institutus vltra legitimā ⁊ ipse velit legitimā reti
nere ⁊ residuum repudiare an possit.

e **Uoniam in prioribus.** e
1 † De legitima reijcitur oīs cōditio. ⁊ oē grauamen
⁊ oē tēpus dilationē inducens. b. d. ante ista3. l. licet
relinqueref integra legitima si tamē in ea grauabatur filius p
fideicommis. vel relinquebatur sub conditione vel in diem ba-
bebat filius q̄relā ⁊ rumpebat testamētum nisi esset tale graua
men vel talis conditio que concerneret potius fauorē filij qua3
odium. vt. s̄. eod. l. si pater pu. et. l. filijs matrem. sicut ergo iura d
vetera que dabant q̄relam ex eo ꝙ fuerat minus relictū q̄ esset
legitima fuerunt correcta vt non detur querela sed agatur ad
supplementum ita ⁊ alia que pp̄ter predicta dabāt q̄relam cor
riguntur p istam vt bodie non detur sed reijciatur grauamen
⁊ conditio ⁊ etiam tēpus ita ꝙ pure et sine onere censeantur re
licta videtur tn̄ ꝙ etiam illud esset de iure veteri p. l. cu3 patro
nus. ff. de leg. ij. vbi de legitima patroni reijcitur oē grauamē:
sed in legitima filij boc non reperiebatur: sed alia suberat ratio
quia potius expediebat filio ꝙ non reijceretur vt posset q̄rela
re testm̄ ⁊ tota3 beredi. aduocare sed in fauorē testamēti nō filij
principaliter introducitur per banc. l. sed in legitima patroni
potius intererat ꝙ grauamē reijcitur ipo iure q̄ qd babe
ret contratab. cū per eam non plus consequeretur q̄ legitima3 e
sine onere: vnde poti⁹ intererat ꝙ ipso iure tolleretur onus q̄
quod baberet litigare ⁊ facere ipsum tolli per iudicē. Item vi-
detur ꝙ ista. l. non fuerit necessaria et ꝙ sufficeret. l. omnimodo
nam illa puidebat qn̄ erat minus legitima relictu3 sed minus
sicut ⁊ plus dicitur tribus modis. sc3 re tpe et causa: vt insti. de
acf. §. pl⁹. Posito ergo ꝙ relinqueretur integra legitima si tn̄
sub conditione vel in tempus dicebatur relictum minus cau-
sa ergo sufficiebat illa lex ad dicendum ꝙ deberent remoueri.
Solutio est q2 illa lex veniebat ad correctionē. Utru3 em̄ illud
verbū minus stricte sumebaf qn̄ minus re. ⁊ sic causa vel tēpo
re remanebant iura vetera incorrecta: ideo fuit necessaria pui-
2 sio buius. l. † Et ex boc dicit Jac. bu. no. ⁊ etiā Bal. si statutum
dicit ꝙ filia debeat stare contenta illa q̄titate quam pater in
suo testamento sibi reliquerit pro dote in testamento nec pos-
sit plus petere ⁊ pater reliquit sibi centum que non sufficiunt
ad legitimam ⁊ vltra boc apposuit cōdi. vel tēpus licet debeat

a ¶ Propter igra
titudinem. Adde
Bal. in. c. ꝙ ad te.
de rescri. Ant. cor
se. in tract. de mini
mis. in. xj. colum.
versi. nunquid.
b ¶ Bn̄ficiū. adde
Rapb. cu. et pau.
de ca. i. l. cōtinu⁹.
in. §. cum qs. ff. de
verb. ob. Rapb.
cu. ⁊ Alex. de imo.
ī. l. apud iulianu3.
in. §. cōstat de le. j.
Nico. de vbaldis
de perusio q fuit
aduocatus consi-
storialis ī tracta.
de succes. ab inte-
sta. in. xvj. colum.
c ¶ De libris. addō
Cy. Bar. ⁊ angel.
i. l. filie l3. C. de col
la. Bar. in. l. si do
nationes in. §. pa
ter. ff. d dona. bal.
in. l. j. ff. de solu. mat.
Bald. in tractatu
de duob⁹ fratrib⁹
Bal. cōsi. xxj. inci.
gnꝙ q̄runf in. iij.
vo. Rap. cu. cōsi.
ccxxvj. incip. qdā
filio studēti. paul.
de ca. ꝯsil. clxxiij.
inci. vt̄ dicendum
alex. de imo. cōsil.
cxlij. inci. circa pri
ma3 dubitatione3
in pe. col. in. ij. vo.
⁊ est duplicatū cō
sil. ciij. in. iij. volu.
d ¶ Filio feudum.
adde bal. in. c. im-
perialē. in. iij. col.
de probi. feu. alie.
p Fede. in vsibus
feu. Bal. in. c. j. ti.
an agna. vel cog. i
v. col. ver. queriſ i
vsibus feudoru3.
Bal. in. §. itē vidē
dum. ⁊ in. l. nūc vi
deamus. ff. de pe-
ti. bere.
e ¶ Q̄m ī priorib⁹.
Ad intelligentia3
buius. l. vide Frā.
de are. in. l. si ma
ter. col. iij. ver. sed
tenendo so. Bal.
et in. l. cu3 ex filio.
col. vi. ver. in eadē
gloss. ff. de vulga.
⁊ pupil. Cur.

stare cõtẽta de quãtitate nõ in ꝯdi. vel tꝑe qꝛ statu. qd venit ad
correc. l. oĩmodo. vt non possit petere supplemẽtũ si relinqtur
minor quãtitas debet restringi qñ relinqtur minus ⁊ re quate
nus relinqtur minus non aũt dꝫ extendi nec corrigere. l. istam
qñ minus tꝑe vel causa: ideo põt petere remoueri grauamẽ cõ
di. vl' tpis: tene mẽti: qꝛ est pulchrũ dictũ. Et adde ꝙ sicut sub
stitutio pupillaris nõ dicit̃ grauamẽ vt. s. eo. l. ex trib⁹. ita nec
vulgaris ⁊ sic filio istituto in legitima põt fieri substitutio vul
garis si noluerit vel si non potuit acceptare: vt in. l. si postbu-
mus. §. ꝙ vulgo. ff. de libe. ⁊ posthu. vbi si filius est institut⁹ in
primo gradu non est exheredatus a scdo gradu cui nõ esset lo-
cus si ipse nollet: sed vellet acceptare. sibi ergo imputet: vt. l. iã
dubitari. de here. insti. die. xxvij. ianuarij. M.ccccxxxix. in ci-
ui. Padue ⁊ tũc audiui ꝙ talianus furlanus fuit ruptus cum
suis gentibus ꝓpe castrũ archi. in montibus vna cũ episcopo
3 tridentino. ¶ † In text. ibi de inoffi. testa. videt̃ ergo ꝙ graua-
mina ꝓpter q̃ olim non dabat̃ querela etiã si tendebant in pre
iudicium filij non remoueantur per hanc. l. vt sunt grauamina
libertatũ fauore libertatis que preferebatur legitime. ff. eod. l.
Papi. §. quarta. lꝫ glo. dicat ibi cõtrariũ ⁊ in. l. ꝓhibemus. in
aut̃. de trien. ⁊ semis. qñ aũt concernerent fauore filij non debe-
rentur grauamina: ideo de illis est minor dubitatio ꝙ non re-
moueãtur vt in casu. l. si pater puel. ⁊. l. filijs matrẽ. s. e. ⁊ hic in
gl. super verbo tollatur. tñ Bar. in casu. l. si pater puelle. tenet
contra qd dic vt ibi dixi sed in casu. l. filijs matrẽ bene procedit
qd dixi qd dic vt. l. cũ filio. de vulg. ⁊ pu. ¶ Opponitur in glo.
super verbo grauamine de. l. vxori. ⁊ vsufru. le. Gl. dicit ꝙ cor
rigitur per hanc. l. do. Raph. dicit ꝙ imo non per hanc: sed per
aut̃. de trien. ⁊ semis. positã. s. e. aut̃. nouissima. in fi. al's frustra-
torie disponeret illa aut̃. ꝙ filius non possit fraudari vsufru. le
gitime si per illam. l. hoc introduceret̃. põt dici ꝙ introducitur
generaliter de omni grauamine sꝫ ibi specialiter ⁊ specifice de
4 grauamine vsusfruct⁹. ¶ † In text. ibi vt si conditio quibusdã
contra tex. opp. de. l. si pater. j. de insti. ⁊ substi. vbi filius si insti
tuatur sub conditione casuali vel mixta non valet testamentuꝫ
nisi in eius defectum exheredatur. ista vero lex vult ꝙ valeat et
reijciatur condi. Sol. tribus modis. Primo ꝙ hoc loquatur
de conditione apposita in institutione filij: sed grauamine sibi
iniuncto. Secundo intelligatur in apposita in institutione filij
⁊ loquatur de conditione potestatiua que continet grauamen.
puta instituo filium in sua legitima si aliquid fecerit vel dede-
rit titio: ⁊ illa bene remouetur vt hic quia etiam iure veteri te-
stamentum non erat nullum vt in. l. suus quoqꝫ. ff. de here. in-
sti. contrarium loqtur in conditione casuali vl' mixta que olim
reddebat testamentum nullũ ⁊ aduersus nullitatem lex illa nõ
ꝓhibet̃: nã interim est preteritus. ⁊ aduersus preteritio. nec lex
omnimodo. prouidet vt hic patet ibi in ver. ⁊ hoc qdẽ: nec etiã
illa que venit ad supple. illius. ⁊ sic eodẽ casu debet intelligi vt
in aut̃. de filijs ante dotalia instrumenta natis: et illa fuit cõis
snĩa doc. antiquorꝫ per illũ ver. ⁊ hoc quidẽ. Sed tunc circa con
ditionem potestatiuam q̃ritur qd si filius fuerit institutus sub
conditione si voluerit: an illa cõditio reijciatur per illam. l. non
est potestatiua. l. iaꝫ dubitari. de here. instit. ff. videtur ꝙ nõ:
quia ex ea filius non grauetur vt ptꝫ in illa. l. iam dubitari. et
hoc quidam tenuerunt. Bal. tenet contrarium qꝛ imo grauat̃:
qꝛ necessario efficitur mere voluntarius ⁊ sic decederet anteq̃
declararet non transmitteret hereditatẽ ad suos heredes iure
suitatis. vt. l. si ita. §. illi si volet. ff. de lega. j. interest autẽ sua qd
transmittat. ⁊ sic ꝙ reijciatur. tene menti. Tertia sol. ad. l. si pa
ter est ꝙ illa corrigatur per istã. l. vt testamentũ non sit nullum
sed reijciatur conditio. ⁊ hoc tenet glo. ibi ⁊ in. l. suus quoqꝫ. de
here. insti. que lꝫ cõiter reprobentur Barto. tamen eas sustinet
ꝑ. l. scimus. §. cum aũt. j. eo. vbi dicit esse casum: nec ob. ꝙ inte
rim sit preteritus. nam hic negatur qꝛ. l. oĩmodo in versi. ⁊ hoc
quideꝫ. vult ꝙ tunc dicat̃ preteritus: ⁊ nihil corrigatur de iure
veteri qñ nihil est sibi relictum sed in instituto sub conditione
hoc dici non põt qꝛ est sibi relictum: licet minus tꝑe vel causa:
⁊ ideo ille ver. potius pro gl. facit q̃ contra: super hoc magna
fuit altercatio inter Bar. ⁊ Ray. de forliuio qui cum legeret in
ciuitate ista ⁊ audiret Bar. legentẽ perusij sustinere dictas gl.
per. §. cum autẽ. scripsit sibi multum mordaciter: sꝫ Bar. venu
5 ste sibi respondit. dic vt ibi in. d. l. si pater. ¶ † Extra glo. queri
tur primo quid si filius dupliciter fuit grauatus primo qꝛ fuit
sibi minus q̃ legitima relictum. secũdo quia in illo etiam fuit
grauatus. dicit hic Albricus quod ille. ll. non habent locuꝫ vt
suppleatur legitima et remoueatur grauamen nec concurrant
due specialitates ⁊ sic dabit̃ querela hoc non placet qꝛ nullum
incõueniens est ꝙ illa duo concurrant ne testamentum subuer
6 tat. ¶ † Itẽ querit̃ pone ꝙ institut⁹ est filius masculus vniuer
saliter ⁊ filie femine iure institutiõis relicta est certa q̃titas ꝓ
dote sua illud relictũ de sui natura est ꝯditionale si maritet̃: si-
cut ⁊ sti. do. noĩe. vt in. l. tali stipulatione. de iure dotium: q̃rit̃
an reijciatur illa cõditio vt sic statim possit petere q̃titatem an
teq̃ nubat ⁊ interim decedẽs transmittat ad suos heredes ista
q. fuit dispu. per Ricar. malũb. qui tenuit ꝙ sic qꝛ illa dos suc
cedit loco legitime Cyn. refert in. l. sancimus. C. de nup. et de iu
7 re cõi esse verũ quod dicit Ricar. † Sed ponamus ꝙ viget sta
tutum ꝙ existẽte masculo femina non succedat. sed debeat do-
tari ipse Ricar. idem tenuit: quia statutum non põt auferre le-
gitimaꝫ licet possit minuere. Cy. hoc reprobat qꝛ imo potest. ⁊
licet Dy. in. c. indultũ. de reg. iur. teneat contra Bart. tꝫ idẽ qd
Cy. in. l. titio centũ. §. titio genero. de condi. ⁊ demõ. vnde tene
ꝙ cũ illa filia non succedat ex forma statuti nulla legitima sibi
debetur vt dixi in. l. parentibus. et sic de illo relicto non remo-
uetur conditio postq̃ non succedit loco legitime: vnde nec po-
test peti anteq̃ nubat nec interim decedens heredi. transmittit
8 et hoc pluries consului. ¶ † Sed tertio queritur pone ꝙ filio
instituto ĩ legitima facta est substitutio vulgaris que datio va
let quia non continet grauamen: vt. s. dixi. Itẽ fuit grauatus fi
lius de aliquo dando ipse repudiat relictum legitime ⁊ sic va-
dit ad substitutionẽ vulgarem q̃ritur an teneatur subire graua
men: videtur ꝙ nõ: qꝛ fuit nullum ipso iure: vt hic. ergo transit
cum legitima sine onere. Contrarium est verius. nam tũc esset
nullũ qñ vellet eã sibi retinere: sed si non vult non est nullũ: qꝛ
eius fauore fuit illud introductũ ⁊ in eius priuilegiũ persona
le: vnde non transit ad substitutũ. hic est casus no. in. l. cũ patro
9 nus. in fin. ff. de leg. ij. ¶ † Quarto queritur pone ꝙ filius fuit
grauatus per fideicõmissuꝫ vniuersale de restituendo alteri le
gitimã sibi relictã ipse repudiat. fideicõmissarius vult compel
lere ipsum ad adeũdũ ⁊ restituẽdũ: an possit. videt̃ ꝙ nõ. qꝛ nõ
tenet̃ subire grauamẽ vt hic. nã verũ est si vult eaꝫ ꝓ se: sed si re
pudiat tenet grauamẽ fauore fideicõmissarij vt possit eũ cõpel
lere adire ⁊ restituere. tex. est sing. ĩ. l. ita tñ. §. si patronus. ff. ad
treb. põt tñ filius penitere anteq̃ cogat̃. ⁊ dicere se velle retine-
re pro se ꝙ fideicõmissum reijciatur. vt in. l. nam ꝙ. §. j. e. titu. ⁊
10 predicta qñ fuisset institutus dũtaxat in legitimã. † sed qd si vl
tra legitimã. ipse aũt vult legitimã retinere ⁊ residuũ repudia-
re an possit. dicit Cyn. ꝙ nõ in. l. si heres instituat. j. de impu. ⁊
ali. substi. hoc verũ nisi duobus ꝯcurrentibus. s. ꝙ habeat sub
stitutum vulgarẽ. ⁊ ꝙ sit grauatus in legitima vt est casus not.
in. l. libertus sub condi. ff. de bo. libe. ⁊ sic erit casus in quo con-
curret insti. et substi. vul. sicut in alio casu. ff. de here. insti. l. pa-
terfa. titium. cum. l. seq. ⁊ hoc tangitur per Bar. in. l. j. de vulg.
⁊ pup. ⁊ in. l. egerit. de acq. here. in. ij. seu. iij. co. Si tñ filius nõ
haberet substitutionẽ vulgareꝫ: sed fideicõmis. post mortẽ suã
quo casu de fideicommisso venit detrahenda legitima ⁊ trebel
lianica potest in eius vita petere vt separetur legitima vt possit
de ipsa facere quod sibi placet ſm Bald. qui ita nota. singula-
riter in. l. debitori. s. de pact. quoniam ab ipso principio remo-
uetur grauamen de ipsa legitima. vt. j. eo. l. scimus. in princ. §.
cum autem. trebellianicam vero nõ potest detrahere nisi cum
venit casus restitutionis.

2 ☞ Qui permisit se condẽnari in danda certa q̃titate relicta
alicui puelle maritande relicta in testamento patris pro legiti
ma vel dote. cogitur eam reddere duplicatam.
3 Uerba plus minus q̃ referunt̃ ad modicum verificant̃ in quar
ta parte qñ ꝓferunt̃ a lege ⁊ quid si ab homine.
4 Uerbum stirps ponitur pro descendentibus.
Idem in verbo posteritas.
Idem in verbo soboles.
Idem in verbo proles.
Idem in verbo prosapia.
5 Filius institutus in legitima dꝫ eam capere de manu heredis
nisi sit institutus in certa ⁊ determinata re. ⁊ tunc põt ꝓpria au
toritate occupare sicut quilibet alius.
6 Legitima licet succedat loco alimentorum tamen in eius peti-
tione proceditur ordinarie licet in petitione alimentorũ proce
datur summarie.
7 Contra auaros et tenaces nihil potest extorqueri etiam iusto
iudicio.

1 SI quis. † Qui in danda legitima filio que
sola relicta est vsqꝫ ad snĩam fuerit
contumax ipsam duplicatã soluere cogitur. hoc di-
cit bar. vsqꝫ ad. §. legis. Et hoc prout habet̃ in text.
ante fi. ibi sed etiam in aliã tantũ aliqui habent in aliam tertiã
2 ⁊ tũc dic quod ipsam cum altera tertia cogitur soluere. † ⁊ nota
singularem. l. pro puellis quibus instituto masculo relinqui-
tur certa quantitas pro legitima vel dote et frequenter contin-
git ꝙ fratres sint iniqui et nolunt soluere: nam dicũtur vti cru
delitate et auaritia et si maritant ⁊ promittunt soluere et non
soluunt

soluūt ꝛ permittunt se condēnari hꝫ locum pena huius legis: tene menti perpetuo circa casum. In principio. l. ibi libero vni ex liberis ꝛ est sensus ꝙ vnū instituit in vniuersum: ꝛ alteri vel iure institutionis vel legati reliqt legitimā tm̄ quam appellat
3 minusculam que erat quarta pars: †vnde allegatur ꝙ verbum minus vel plus referunt ad modicū: vt in. l. hec aditio. de ver. sig. verificant in quarta parte: ꝛ hoc qn̄ proferuntur a. l. si autē ab homine. vt a teste nihil operātur: vnde si dicat ꝙ talis possedit decem annis ꝛ vltra vel plus non probat nisi de decēꝫ annis cum illud plus sit incertū. ꝛ testis debet deponere certum
4 ꝓm Cy. ꝛ alios. †In text. ibi de sua stirpe. i. de suis descendentibus ꝛ no. illud verbū stirps: quia ponitur pro descendentibus ꝓm Bal. Item in verbo posteritas: vt. l. ꝙ his verbis. §. fi. de leg. iij. ꝛ. l. j. de iur. immu. Idem in verbo soboles. vt in. l. fin. de bo. dā. Idem in verbo ꝓles: vt in. l. officiales. de episc. ꝛ cle. ꝛ. l. ij. de infan. expo. Idem in verbo ꝓgenies: vt in. l. fi. C. de eman. lib. Idem in verbo prosapia: vt. l. si quis ex corpore. ſ. de muri
5 leg. ¶ †In tex. ibi eam restituere noluerint. no. ꝓm Bald. ꝙ filius institutus in legitima debet eam capere de manu heredis nec de propria autoritate occupare bona: qꝛ non est institutio vniuersalis cuꝫ intelligatur deducto ere alieno. hoc declara vt per Bar. in. l. j. ſ. quādo ꝛ quibus quar. pars debe. ꝛ ibi omnino vide. Si tamen esset institutus in certa ꝛ determinata re bene posset propria autoritate capere sicut ꝛ quilibet alius institutus in re certa iuxta no. per Bart. in. l. ex facto. ff. de hered. in
6 sti. †ibi expectato iudiciorum strepitu. not. ꝓm Bald. ꝙ licet le
a gitima[a] succedat loco alimentorum tamen in eius petitione ꝓceditur ordinarie: vt hic licet in petitione alimentorum proce
7 datur summarie: vt in. l. ij. ff. de ferijs. ¶ † Ultimo not. in fin.
b contra auaros et tenaces[b] a quibus nihil potest extorqueri iu sto iudicio.
2 ☞ Quomodo infans suus non possit ingratus a matre sua vocari.
3 Quod etiam extraneus postq̄ est institutus non possit etiam in eodem testamēto exheredari nec priuari hereditate propter culpam alterius q̄ suam.
4 Quando reperitur via facilior est magis iusta: non debet habere locum minus iusta.
1 **Legis autem.** †In posthumo non cadit iusta cā exhered. cū non possit alieno odio grauari. h. d. Bar. Sed minor qꝛ hic nō loquitur de posthumo sed de infante eadeꝫ tn̄ ratio est dic autem plenius filius etiam infans poterat ante istam. l. exheredari a matre odio mariti patris illius ne ad ipsum perueniāt bona sua. sed hodie nō potest: qꝛ per aliā viam pōt pater prouidere ne ad patrē perueniant bona instituendo eum sub cōditione si emancipetur. vt. l.
2 filijs matrē. ſ. eo. h. d. ¶ †In tex. ibi cū eū infantē suū non possit ingratū a matre sua vocari paulus scripsit: sed hoc quō: nam de iure veteri. ff. ꝛ. C. nō solū infans iam natus. sed etiā posthumus poterat exheredari ꝛ volebat exheredatio. vt. ſ. de liber. et posth. preteritis vel exhere. ꝛ multe sunt. ll. in volumine fforuꝫ. que hoc dicūt quō ergo Paulus iuriscōsul. dixit hic ꝙ infans
c non poterat exheredari[c] do. Rapha. dubitans de illo contrario videtur in effectu dicere: licet nō clare loquatur qō exheredatio fiebat olim ad duplicē effectū. primo ad solennitatē testamenti vt esset validū. l. inter cetera. ꝛ. l. gallus. §. in omnibus. de libe. ꝛ posthu. ꝛ illo respectu poterat exheredari nō solum infans: sed etiā posthumus. licet nullā causaꝫ ingratitudinis possent committere. scdō q̄tum ad excludendū filiū ab hereditate si intētat querelam ꝛ illo respectu nec posthumus nec infans poterat exheredari: qꝛ causam ingratitudinis nō poterāt cōmittere. hoc veruꝫ nisi a matre odio mariti. ꝛ hoc corrigitur hic ꝙ nec odio mariti pōt ab hereditate excludi: ꝛ ideo poterat ꝓm illā. l. testamētum querelare cū effectu ꝙ erat validū ꝓpter exheredationē sed inofficiosum: qꝛ nō suberat cā ingratitudinis: ꝛ dicit ipse vlterius ꝙ q̄tū ad primū effectū validitatis testamenti. l. ista nō corrigit iura vetera licet glo. d. cōtrariū in. l. fi. ſ. de li. prete. ꝛ sic valebit testamentū etiam hodie in quo posthumus vel infans fuerit exheredatus: et est necessaria q̄rela. certe lꝫ ipse subtiliter moueatur qꝛ sine dubio opp. quā fecit multum viget attn̄ decisio nō placet: qꝛ si hodie ad solennitatē exheredationis requirit expssio cāe ingratitudinis pro forma ꝛ nisi exprimat exheredatio habet pro nō facta ꝛ sic preteritus censet. cū ergo in posthumo vel in infante nō cadit cā ingratitudinis quō poterit testātor eam exprimere. nescio ergo quid voluerit do. Rapha. sed olim poterat ꝓcedere dictū suū vbi non requirebat expressio cāe. intelligo olim etiam tempore huius. l. licet sit noua. Iustiniani.
3 ¶ †In tex. ibi vt alieno odio alius pregrauet no. istā regulam nam non solum hꝫ locū in filio cui pater necesse habet relinquere legitimā ꝛ eam sine cā non pōt auferre: sed etiam procedit in quocūq̄ hered. extraneo voluntarie instituto vt postq̄ est institutus: etiā in eodē testamento non possit ipsum exheredare nec priuare hereditate propter culpaꝫ alterius q̄ suam vt est casus sing. in. l. paterfa. testamēto. ff. de here. insti. ꝛ ex illo tex. sumpta
4 est regula non debet aliqs. de reg. iu. lib. vj. ¶ †In tex. ibi cum possit no. ꝙ quando reperitur via facilior ꝛ magis iusta non dꝫ habere locū minus iusta: ꝛ sic videtur ꝙ cum hodie per ius nouissimum. aut. mater possit ꝓuidere ne aliqd de bonis suis perueniat ad maritum etiā per aliaꝫ viam leniorē q̄ sit illa de qua hic vꝫ vt instituat filium pure ꝛ vetet ne patri acquirat vsufr. vt in aut. excipit. ſ. de bo. que lib. non debeat vti illa via de qua hic ꝛ in. l. filijs matrem. ſ. eod. vꝫ ꝙ instituat filium sub condi. emancipationis. ꝛ si hoc faceret videt ꝙ hodie habet querelam sic sit incorrecta etiam. l. filijs matrē. ſ. eo. sicut est correcta. l. pater puel. ꝓm opi. Bar. non tn̄ erit testamentū nullum si interest filij ꝙ nō sit nullum. alias forte erit nullum tanq̄ sit preteritus non inserta causa legitima. tene menti: non tamen dico assertiue: sed cogita super predictis.
2 ☞ Imperator diligit subditos tanq̄ filios: et tanq̄ pater dꝫ se habere erga eos. vt nihil seuū: nihil iniustū: nihil inhumanuꝫ faciat contra eos. ꝛ sic iudex facere debet.
Apud principem non est acceptio personarum.
3 Casus in quo querela non solū non preparata sed etiā nec nata que tn̄ sperabat nasci transmittitur ad descendentes.
An requiratur quod ille in quem transmittitur sit heres transmittentis.
4 Casus in qbus nepos excludit a querela. si eius pater fuit exheredatus in testamēto patris eiusdemq̄ aui. ꝛ vide nu. 6.
5 Si aliquis recepit emphyteosim vel feudū pro se ꝛ descendentibus ex eo ꝙ veniant descendentes etiam concepti post mortem illius.
6 Nepos an possit venire ad rumpendum testamentū aui quando filius paterq̄ suus exheredatus ipsum precedebāt tempore mortis aui.
1 **Si quis.** †Querela cōpetēs vel q̄ sperabatur cōpetere transmittitur ad liberos etiam non preparatā sed non competens vel extincta trāsmissionem non recipit. hoc dicit Bal. qui valde bene summat meli⁹ quā Bar. Premitte ꝙ anteq̄ adeatur hereditas non est nata querela. vt in. l. papinianus. §. si con b ditioni. ff. eo. titu. qꝛ nec est cōfirmata exheredatio que requirit aditionē heredi. vt. l. filium. §. sed cum exheredatio. ff. de contra tabu. Item ꝙ querela nō preparata non trāsmittatur ad heredem vt colligitur ex. l. vt. ſ. eo. ti. ꝛ. l. posthumus. §. fi. cū. l. seq. ff. eo. ti. si ergo filius exheredatus ante aditam hereditatē decedebat relicto nepote quia querela non erat nata: ꝛ sic nec preparata non transmittebatur ad nepotē: nec poterat dicere nepos testamentū nullū tanq̄ in eo preteritus. quia cum tp̄e mortis aui pater suus precederet eū in gradu sufficiebat exheredari patrē eūdemq̄ filium: nulla facta mētione de nepote. vt. l. si quis filio exheredato. ff. de iniu. test. nec succedebat nepos in locū patris p. l. velleiani. vt posset dicere nullū. qꝛ illud habebat locū patre suo deducto de medio viuente auo. quod hic non erat: et sic nepos erat destitutus omni remedio tam querele quā iuri dicēdi nullum hereditas remanebat penes extraneū cum tn̄ forte pater suus nullam causam ingratitudinis commisisset ꝛ si viueret expugnaret testm̄ per querelam ꝛ hereditatem trāsmitteret ad suos descendentes quod erat valde iniquū ꝛ per iura vetera nō erat prouisum cōtra hāc iniquitatē prouidet per istā. l. trāsmittatur ad nepotem: licet nō nata nec preparata. ꝛ sic transmittit spes querele que adita hereditate conuertitur in rem: ꝛ sic nascitur querela etiam post mortem filij que censetur trāsmissa etiaꝫ cum ipsa spe cui inerat. Si vero non erat nata nec sperabatur nasci quia filius non fuit exheredatus sed institutus in aliquo et sic competebat ius agendi ad supplementum non transmittitur querela. sed illud ius. Similiter non transmittitur querela si filius erat ab illa exclusus vel ratione ingratitudinis per sententiam vel per repudiationem expressam vel tacitam scilicet per lapsum temporis: puta quinquennij: quia quod filius c non habebat transmittere non potuit. hoc dicit ista. l. singula
2 ris. ¶ †No. tex. ibi affectione paterna. quod imperator diligit subditos tanq̄ filios et tanq̄ pater debet se habere erga eos vt nihil seuum nihil iniustum nihil inhumanum faciat cōtra eos: et sic iudex facere debet. vt supra de defenso. ciui. l. iij. et in autē ti. vt iudices sine quoquo suffrag. §. eos. et in autenti. iusiurandum. quod presta. ab his. §. deuotos. et apud principem non est acceptio personarum. de cadu. tollendis. post princip. de fideicommissa. l. vlti. de litig. heredi. de emancipatio. in fin.
3 ¶ †Secundo no. casum improuisum a iure veteri: sed ꝓuisum per iustinianum in quo querela non solum non preparata: sed

[a] ¶ Legitima succedat. adde autem. de trien. et se. in. §. ꝓhibemus v. vn̄ etiā. ꝛ Bar. consi. lxxxj. inci. illud referaꝫ in mediū. in iij. col. in. iij. volu.

[b] ¶ Tenaces. adde qō auarus seruit nummo tāq̄ deo gloss. j. in. c. oīs. j. q. j. Iteꝫ auaritia est idolorum seruitus. vt in. c. auaritie. de ꝓben. Itē auaritia appellat cecitas. vt i. c. auaritie cecitas. d ele. li. vj. Itē auaritia excecat mētē hoīs vt in. c. quorūdaꝫ. d ele. c. li. Itē auaritia ē simulachrū seruitutꝭ vt habetur ad colossēses. iij. c. Itē auaritia est imoderata libido. i. amor habendi ꝓꝫ aug. li. iiij. de ciui. dei. Item nil deterius auaritia ꝓsertim in ꝓncipibus ꝛ in senib⁹ ꝓm Tulliū. lib. ij. officiorum.

[c] ¶ Exhēdari. adde io. de imo. in. l. filio p̄terito. ff. de iniu. rup. test. Limita tn̄ nisi sit impubes. prim⁹ pubertati. et sic doli capax ꝓm bart. in l. ſ. in pn̄. ff. d vul. ꝛ pup. Old. in. l. ꝓcibus. C. d impu. sali. in. l. testamento. C. eo.

etiā nec nata que tñ sperabatur nasci transmittit̃ ad descendentem.s.nepotē ⁊ etiā inferiores per.l.scimus.in fi.j.e.vbi dicitur ꝙ transmittit̃ ad posterioritatē cuius noīe oēs descēdentes cōprehendunt̃. Sed dubiū est hic an requirat̃ ꝙ ille in quē transmittitur sit heres transmittētis. ⁊ videtur ꝙ nō: qꝛ nō trāsmittitur tanꝙ ad herdē: si em̄ hoc esset transmitteretur etiā ad extraneos heredes in qbus est eadem ratio: sicut trāsmittitur qñ est nata ⁊ preparata.vt.s.eo.l.v. sed transmittitur tanꝙ ad descendentē: ergo sufficit ꝙ sit descendens.arg.in.l.quodcūqꝫ.§.ij.de ver.obli. breuiter ego puto ꝙ sit necessariū vt sit heres quia trāsmissio non fit nisi ad heredē iuxta no.in.l.q se patris.j.vñ liberi.⁊.l.si qs filium.de acq.heredi.non tñ transmittit̃ tanꝙ ad heredē: sed transmittit ex eo: qꝛ est heres ⁊ descēdēs. Sicut videmus in feudo ⁊ in emphyteosi vt in auť.de nō 'alie.§.emphyteosim.⁊.l.iureiurā.§.si liberi.de ope.libe. Et ideo si essent alij heredes extranei vna cū nepote ad solū nepotē fieret transmissio.et si essent plures nepotes inequaliter instituti transmitteretur tñ equaliter.vt.d.§.si liberi.⁊ hoc nō tāgitur per doc.⁊ tñ est necessariū. Itē ꝙ hic dicitur ꝓcedit in q̃rela q̄ datur cōtra testamentū ascendentis: vt sicut hereditas ascēdētis etiā non adita transmittit̃ ad descēdētes ꝑ ti.de his qui ante aper.ta.j.ita ⁊ q̃rela per quā peruenit̃ ad hereditatē nō sic in illa q̄ cōpeteret cōtra testamentū fratris.vt in.d.l.qui ita.s.eo.ſm Pe.⁊ Cy.in.l.scimus.in fi.j.eo.sicut nec hereditas fratris non adita nō transmittitur etiā ad descēdētes.vt.j.eo.de iure delib.qm̄ sororem.

a ¶ Recepit ēphyteosim. Adde do. alex.neuiū vicentinū.i.rep.c.potuit.de locato.

4 ¶ Tertio not.exceptiones ab illa regula.s.tres ꝑncipales.prima est qñ filius exheredat⁹ probaretur ingratus per here.scriptū sicut em̄ ipse si viueret excluderet̃ a querela ita ⁊ nepos veniēs ex ꝑsona ipsius.⁊ sic de ingratitudine filij.querit̃ etiā post mortē filij ad finē excludendi nepotem lꝫ de delicto defuncti ad penam aliā imponēdam sibi vel heredi non q̃ratur post mortē. vt in.l.j.j.ne ex delictis defunc. Secundus casus est qñ querela fuisset repudiata expresse. Tertius qñ tacite per lapsum quinquennij.⁊ ista duo locū habēt post aditam hereditatē qm̄ ante aditam q̃rela nō est nata: et sic nō pōt repudiari nec pōt intentari.⁊ sic non dꝫ currere tp̄s: vnde iste due exceptiones non referūtur ad tp̄s ante aditā hereditatem: lꝫ nullo tp̄e fiat transmissio: ⁊ hoc voluit glos.si. Alius casus principalis fallentie est qñ filio fuisset aliqd relictū pro legitima quo casu nō hꝫ querelā sed ius agendi ad supplementū eodē modo nō transmittit q̃relam sed dictū ius agēdi ad supplementū.intellige nisi filius ipsum repudiaret expresse: vt in.l.prori.§.si.qꝛ excluderet̃ ab eo sicut a q̃rela repudiata. ¶ Sed est dubiū an sicut q̃rela ꝑ lapsum quīquennij tollitur tanꝙ tacite repudiata: ita ⁊ ius agendi ad supplementū. Bar. tenuit ꝙ sic ꝑ istū ter.in fi.relatū ad superiora in quibus tā de q̃rela ꝙ̄ de iure agendi ad supplementū sit mentio ⁊ sic ad vtrūqꝫ dꝫ referri cū possit salua ratione recti sermonis: vt in.l.si idē cū eodē.in fi.de iu.om.iudi.ff.⁊ qꝛ succedit loco querele: ergo dꝫ esse eiusdem cōditionis.arg.in.l.j.§.hec actio.ff.si quis testa.liber esse ius.fue.⁊ per ter.in.l.fi.j.titu.j.vbi querela inofficiose dona.per quā suppletur legitima nō aūt rescinditur tota donatio: ⁊ ita ius agendi ad supplementum tollitur quinquennio sicut querela inofficiosi testamenti: ⁊ ita consuluit Bar. Bal. Ange.⁊ omnes moderni contrariū tenent: quia ius agendi ad supplementum est actio personalis.s.conditio.ter.l.omnimodo.s.eo.vt no.in.l.papi.§.si cōditioni.in glo.ff.eo.sed actio personalis regulariter durat.xxx.ann.vt in.l.ij.j.de const. pecu.nec est verū ꝙ succedat loco querele imo contrariatur querele.⁊ ad eius exclusionē emanauit. Itēꝫ qꝛ sit ipso iure vt.l.scimus.j.eo.in prin.⁊ sic est ius questitū: sed querela est ius querendi: ⁊ sic primum dicitur esse in bonis: sed querela non.nec ex ea augetur patrimoniū sicut nec ex iure adeundi hereditatē quod est potius ius querendi ꝙ̄ ius quesitum.vt in.l.pretia rerū.circa mediū.ff.ad le.fal.⁊ vide plene per Ang.in.d.§.si cōditioni. vbi plures alias rationes adducit contra Bar.⁊ etiā per Bal. contra.de epis.⁊ cle.auť.presbyteros. Pro declaratione gloss. formo tres opp.ꝙ ille nepos non possit venire ad hanc querelā etiam per istam.l.⁊ alias tres ꝙ imo potuerit etiam iure veteri quod est contra istum ter.qui dicit ꝙ erat institutus omni remedio. ¶ Primo ergo opponit̃ in glo.j.de.l.titius.⁊.l.si.ff.de suis et legi.et.l.si quis filio.§.sed hoc ita.de iniusto testa. Solu. ter.hic in prin.tollit illud contra.dū dicit ꝙ iste nepos erat viuus.id est iam natus tēpore mortis aui vel erat iam concept⁹: si autem nec natus nec conceptus non posset venire ad hāc querelam etiam per istam.l.ita sentit glos. Cyn.tenet contrarium: et quasi omnes: et dicit se consuluisse de facto: quia.ll.contrarie locum habent quando nepos ex sua propria persona: et non ex transmissione vellet venire ad successionem aui intest.vel ad expugnandum testamentum tanꝙ agnatus vel cognatus vel de libe.tunc enim non posset quia nunꝙ fuit agnatus vel cognat⁹ auo: vt in.l.j.§.si quis proximior.ff.vnde cognati.sed quando vult venire iure trāsmisso: et sic non ex propria persona: sed trāsmittentis non requiritur quod esset natus vel concept⁹ in vita aui.⁊ sic transmissio de qua loquitur.l.j.j.de his qui ante aper. tabu.fit ad nepotem etiam conceptum post mortem aui: et hoc dicitur tenuisse Dy.in.l.gallus.in fi.mag.distinctionis.ff.de li

5 ber.⁊ postbu.⁊ ita dicit Cy.se obtinuisse.† Eodem modo si ali-

a quis recepit emphyteosim[a] vel feudum pro se et descendentib⁹ ex eo veniunt descendentes etiam concepti post mortem illius: quia veniunt ex contractu vel promissione recipientis non ex propria persona dumtaxat sicut si venirent ex transmissione facta per illum de quo vide per Barto.in.l.quod dicitur.circa fi. ff.de verb.obli.⁊ per Bal.in.l.si in personam.j.de fideicommi.

6 ¶ † Secundo op.ad idem ꝙ nepos non possit venire ad rumpendum testamentū postꝙ filius paterqꝫ suus exheredatus ipsum precedebat tempore mortis aui.vt in.l.si quis filio exheredato.circa princi.ff.de iniusto testamento. Solu. aut vult venire ad dicendum testamentum nullum tanꝙ preteritus: ⁊ nō potest etiam hodie venire per illam.l.que non est correcta per istā quia auus non tenebatur ipsum instituere vel exheredare: vt filium postꝙ filius precedebat in gradu. Sed sufficiebat sibi exheredare filium.⁊ hoc vult glo.ij.que incipit proprium et alia super verbo causam que incipit.i.querelaꝫ.sed si vult venire nō tanꝙ preteritus nec ex propria persona: sed tanꝙ pater fuerit iniuste exheredatus: et sic per querelam ex persona patris olim non poterat: hodie sic per hanc.l. ¶ Tertio oppo.est ad idem quod ille nepos etiam ex persona patris: et ex iure transmisso non possit venire: quia querela non fuit nata sibi in vita: qꝛ non erat hereditas adita cū decesserit herede deliberāte: vt in prin. ergo non potuerit transmittere querelam quam non habebat: vt.l.papinianus.§.sub conditione.ff.eo. Solu. verum est ꝙ nō habebat querelam.sed habebat spem: quia speratur nasci per additionem: ⁊ illam spem transmittit que conuertitur in rem secuta aditione heredi.⁊ hoc vult ista glo.super verbo eā.in versi. item no.hic. ¶ Nunc venio ad alias tres op.⁊ op.ꝙ ille nepos etiam veteri iure potuerit venire tanꝙ suus: lꝫ pater suus ipm precederet in gradu tp̄e mortis aui per.l.scripto.ff.vnde liber. Solu. ista lex loquitur.quando post mortem filij exheredati secuta est aditio hereditatis per scriptum heredem: ⁊ sic fuit locus cause testati. Si autem scriptus repudiaret fateor ꝙ etiam iure veteri nepos possit venire ad successioneꝫ inte.tanꝙ suus. vt in.d.l.scripto. Nec ob.qd non potest quis venire.vt suus nec teneat primū locum tp̄e mortis defuncti. Et iste nepos nō tenebat: qꝛ pater suus ipsum precedebat: qꝛ istud procederet si nullum factum fuisset testamentū: sed qñ fuit factū: ⁊ postea destituitur ꝑ repudiationē hereditatis sufficit ꝙ tunc reperiat se tenere primū locū: ⁊ ita erat in casu illius legis: qꝛ filius exheredatus erat premortuus post mortē aui: ⁊ postea heres repudiauit hereditatē: ⁊ tunc fuit destitutū testamentū.⁊ res ad causam intest.deuoluta: vñ sufficiebat: ⁊ sufficit qd nepos tunc reperiat se tenere primum locum ad hoc vt sit suus heres: ⁊ nunc intelligis gloss.et considera altitudinem ingenij Accursij. ¶ Secundo oppo.ad idem ꝙ etiā iure veteri nepos possit venire: ⁊ rumpere testamētum: qꝛ sublato filio exheredato de medio nepos agnascitur auo: et rumpit testamentum si reperit se preteritum vt.l.si quis postbu.de iniust.testamēto. Sol. hoc procederet si exiuisset de medio viuente auo: ⁊ hoc voluit lex vellei.sed quia non eo viuente: sed post mortē hic sublatus est de medio nō habet locum quod dixi: ⁊ hoc voluit ter.hic dum dicit nec ex.l.velleia.et hoc vult gloss.dum dicit.ideo dixi. ¶ Tertio et vltimo oppo.fortissime in gloss.que incipit nepotem ⁊ est glo.penu.ꝙ imo iste nepos etiam iure veteri poterat venire ad querelam ex persona propria etiam si filius exheredatus erat a querela exclusus repudiatione vel lapsu temporis vt est ter.cum gloss.in l.is qui.ff.eo.que lex videtur totaliter destruere hāc.l.j.in principio.dum dicit ꝙ de iure veteri omne adiutorium nepotem dereliquerat: ⁊ ibi dicit cōtrarium quod poterat venire nepos ex propria persona: qui autem omne dicit nihil excludit et sic falsum dicit hic imperator. Itē ter.in illa.l.in fin.dum dicit quod si filius erat exclusus a querela repudiatione vel tempore etiaꝫ per illam.l.nepos venire non potest: ⁊ ibi dicitur cōtrarium qd imo potest per successorium edictum. Gloss.sol.duobus modis. Primo ꝙ si nepos volebat venire ex persona patris ex iure transmisso non poterat iure veteri: hodie sic: si filius non erat exclusus sed si nolebat venire ex propria persona per successorium edictum etiam iure veteri poterat per illam.l.et per.l.filium.eo.titu.et eodem modo poterit hodie non per hanc.l.sed per illam que non est correcta per istam: ⁊ illam solu.videtur se qui doctores: quam tamen litera non patitur dum dicit omne adiutorium ⁊c.dicit do. Rapha.qd illa non fuerunt verba imperatoris:

peratoris: sed eius qui imperatori cõsuluit truffa est. Aliã sol. dat glo. ꝙ in l. cõtraria nepos fuit exheredatus: ideo potuit q̃relã habere: hic fuit pteritus: ⁊ preterito non daṫ q̃rela: et ƀm hoc exheredatus erat melioris ꝯdi. ꝙ preteritus qḋ est contra text. in l. maximũ vitiũ. ꝟ. de libe. prete. circa mediũ ibi inuenta fuerat filia preterita minus habẽs ꝙ filia exheredata. Preterea non est verũ ꝙ preterito non detur querela imo datur qñ habetur ꝓ exheredato: ⁊ dicit Bar. ꝙ qñ nepos non tenet primũ locũ tpe mortis habeṫ ꝓ exheredato: q: in ipsum nõ cõtinuaṫ dñium: ⁊ illũ dicit esse intellectũ illius. l. si is q. sed licet hic defendat illã. l. nõ tñ defendit istã inq̃tũ dicit ꝙ iure veteri omne adiutoriũ dereliquerat istũ nepotẽ. dicit do. Rapha. ꝙ ipse cogitauit dicere ꝙ si tpe mortis filij exheredati querela erat iam nata: q: erat adita hereditas tunc loquitur lex contraria vt filio excluso nepos ad eã venire possit ex propria persona q: reperiretur in rerũ natura: sed si nõ erat nata: q: nõ est in rerũ natura nepos ad illã etiã ex ꝓpria ꝑsona non põt venire: illa verba demulcent aures prima facie. sed bene considerata potius probant econuerso. nam qñ nepos venit ex ꝓpria persona per successorium edictum querela q̃ sibi datur non est illa q̃ competit. sed alia noua que incipit sibi oriri per exclusionẽ filij sic videmus in possessione quã acq̃rit heres in bonis hereditarijs q: non est illa quã habuit defunctus: sed noua possessio: et illa non admittatur. vt. l. i. §. sceuola. si quis testamento liber esse iussus fue. Si ita est potius deberet admitti iste nepos per successorium edictum ex propria persona qñ nunq̃ nata fuit filio q: sic alteri non fuit delata ꝙ qñ fuit nata quo casu cum primo loco alteri fuit delata ne delatio fuerit elusoria debet habere locum successorium edictum. licet postea fuerit ad irritum deducta per tex. expressum cum gloss. ff. de suc. edi. l. si. breuiter ergo transeas cum communi solutione. quia meliorem dare non possumus: ⁊ ille articulus an in querela habeat locũ successorium edictum est subtilis: ⁊ Dy. tenuit ꝙ sic per text. vbi dicit esse casum in. l. iij. §. si emancipatus filius. ff. de contratab. in fi. ⁊ tunc qñ venit ex propria persona nõ ꝯsideranṫ merita vel demerita filij. sed ipsius nepotis: vt ibi habetur: sed quãdo ex iure transmisso cõsiderantur merita ⁊ demerita ipsius filij. vt est tex. hic inversi. ⁊ si non heres. Guil. de cu. tenuit ꝙ habeat locũ de persona in personam eiusdẽ gradus: vt de filio in patrem q̃ sunt eiusdẽ gradus. s. primi lz filius preferatur: vt in. l. pater filium. ff. eo. nõ sic de gradu in gradum sequentem ⁊ illam. l. si is qui intelligit in casu. l. pater filium. doc. tenẽt contrariũ: ꝙ imo etiam de gradu in gradũ: ⁊ sic de filio in nepotẽ ƀm Dy. per illũ §. emãcipatus. vnum tñ semper fecit mihi dubium nã si pater habens filium ⁊ nepotem: instituat filium in sua legitima: ⁊ nepotem pretereat: licet fili⁹ repudiet legitimã nepos non potest nec querelare testamentum nec dicere nullũ: facit. l. i. §. si parẽs. si quis a pa. fue. manu. Eodẽ modo si ipsum exheredauit debet esse quia sufficit patri ꝙ filium existentẽ in primo loco instituat vel exheredet. Sol. qñ instituit satisfecit solennitati iuris: ⁊ etiã debito naturali qñ vero exheredauit satisfecit solẽnitati iuris: ideo nepos de preteritione non potest conqueri vt possit dicere nullum vel contratabulari: sed nõ satisfecit debito naturali posito ꝙ filius meruerit exheredari. quia de iure nature delictũ patris nocere non debet filijs: iuxta illud: anima que peccauit ipsa morietur. ideo attenta equitate naturali siue sit exheredatus siue preteritus põt conqueri de testamento an ex propria persona. ⁊ hoc est dicere successorium edictum habere locum in querela: tu qui nunq̃ audiuisti nec vnq̃ ab alijs reperies ita declaratum: alias si predicta non consideres videbitur tibi somniare in isto articulo nec intelliges.

2 ¶ Qñ datur liberum arbitriũ ꝑtãti super aliquo an possit aliquid facere contra dispositionem iuris.

1 **Si quando.** †Si cõceditur libera testandi facultas ei qui testari nõ põt censetur cõcessum: vt testetur seruato iurisordine: ⁊ sic cũ solẽnitate debita: et ꝙ filium instituat vel iuste exheredet: et sic exheredatus habebit querelam contra testamentum talis. q: non est credendum principem voluisse alteri preiudicare. h. d. ⁊ facit. l. ij. §. merito. ff. ne quis in loco publico. Unum facit dubium. q: princeps cõcedit duo. s. vt testetur: ⁊ vt libere testetur si non potest pretermittere iuris ordinẽ sufficiebat concedere quod posset testari. illud ergo verbum libere testari quid importabit si non poterit iurisordinem pretermit-
2 a tere. cogita super hoc cõtrario quod est difficile. ¶ †Et inducitur ad questionem quando datur liberum abitrium[a] protestati super aliquo an possit aliquid facere contra dispositionẽ iuris: ⁊ videtur ꝙ non per istum text. Et sic concessio operetur in casibus a iure non decisis: sed in decisis videtur qḋ debeat obseruare iura. vt no. per Inno. in c. i. de consti. ⁊ vide per Barto. in l. filiusfami. ff. de dona. ⁊ per Bal. in l. milites. ꝟ. de testamen. mili.

2 ¶ Filius qui aliqḋ habuit in vita a patre vel in vltima voluntate an mortuo patre possit agere querela: an agere ad supplementum.

1 **Illud etiam.** †Pactum factum patri per filiũ nõ agendo q̃rela vel petendo supplementum legitime non nocet filio quominus post mortẽ patris agere possit. h. d. vsq: ad §. generaliter. Sicut ergo non potest quis renuntiare hereditati viuentis. l. qui superstitis. de acqui. here. nec etiam per pactum se astringere. vt. ꝟ. de colla. l. pactum. Ita nec iuri expugnandi vel petendi supplementum legitime quod videtur verum esse hodie nisi interueniat iuramen-
2 tum. vt in. c. ij. de pac. lib. vi. ¶ †Pro declaratione glo. opponitur qḋ ille filius mortuo patre non possit agere querela post ꝙ aliquid a patre habuerit in vita vel in vltima volũtate: etiã si nullũ pactum fecisset de non agendo: sed debeat agere ad supplementum. vt in. l. omnimodo. s. eod. Gloss. fatetur: et dicit ꝙ non repellitur a petendo supplementũ ratione pacti sed a querela bene repellitur etiam sine pacto. illam solu. nõ videtur tex. pati dum dicit ꝙ post mortem filius non agnouit iudicium patris. sed oppugnandum putauit: qui enim agit ad supplementum non impugnat testamentum imo ad tollendum impugnationem fuit inuentũ vnde soluit glo. secũdo ꝙ contrarium procederet quando in vltima voluntate esset aliquid relictum: vt tunc nõ agat querela: sed petat suppleri legitimam. hic aũt loquitur qñ recepit inter viuos quo casu non agit ad supplementum. Si intentat querelã qñ non sufficit ad legitimã. Illud videtur contra tex. in. l. si non mortis. ff. e. vbi recipit inter viuos: ⁊ si non sufficit non agit querela. sed ad supplemẽtum posset dici sustinendo illam ꝙ illud verum quando fuisset datum expresse vt cõputaretur in legitimam: vt. ꝟ. §. proxi. ⁊ ꝟ. proxi. post pñ. sed qñ simpliciter datum fuit siue per moduz dona. siue simplicis datio. ⁊ non fuit dictũ ꝙ imputetur in legitimam tunc non agitur ad supplemẽtum si non sufficit ad legitimã. sed intentaṫ querela ⁊ ita loquiṫ hic qḋ est intelligẽdum si fuit exheredatus sed si nec exheredatus nec institutus. tunc diceret testamentum nullũ etiam si per pactũ promisisset non venire cõtra testmẽtũ ⁊ ista esset notabilis solu. ⁊ esset hic casus cõtra Bar. qui tenet in. l. i. §. si parens. si quis a pa. fuc. ma. ff. ꝙ in dubio quando pater dat filio suo i vita videatur dedisse. vt imputet in legitimã: sed tunc frustra tex. in sequenti. §. requireret. ꝙ hic dicatur expsse. ⁊ etiam in. l. si non mortis. vbi dicimus dictum Bar. procedere qñ non dedi per modum donationis: sed simplicis dationis. qñ autem per modũ donationis non videṫ donasse: vt imputet in legitimaz: nisi dicat expresse: ⁊ ita intelligaṫ hic ꝙ per modũ. dona. ⁊ non fuit dictuz ꝙ imputaret in legitimã. Tertio modo sol. glos. ꝙ contrariũ procederet nisi pater filiũ astrinxisset per pactum. sed q: astrinxit perdit prouisionẽ. l. de qua cõfisus non fuit: ⁊ sic agit querela: sicut olim agebaṫ: ⁊ totũ testamẽtum expugnat siue habuit inter viuos siue in vltima voluntate ad qḋ. ꝟ. de iure deli. l. fi. §. sed quia quidã: vbi perdit prouisionẽ illius. l. qui de ipsa non confisus noluit tps ad deliberãdũ. ⁊ ƀm hoc esset magna limitatio ad. l. oĩmodo. s. eo. tene menti. nã nõ vr̃ iste tex. posse aliter intelligi: q: ponit casuz tã qñ habui inter viuos ꝙ qñ in vltĩa volũtate: et tñ vult ꝙ possit expugnare testamentũ non obstante pacto ⁊ non obstante ꝙ aliquid habuit ⁊ sic iura vetera in hoc casu remanent incorrecta que dabãt querelam qñ minus legitima fuit relictũ: vt. l. parentibus. s. eo. Or sufficit. ¶ Secundo opp. glo. de. l. si parẽs. si quis a pat. fu. manu. vbi pater emancipans filium: ⁊ aliquid ab eo recipiens põt per pactũ renũtiare cõtratab. bo. pos. quam erat habiturus cõtra testamentũ glo. soluit pluribꝰ modis. doc. tenent contrariũ. Sol. q: iure veteri qñ pater emãcipabat filiũ non habebat ius succedendi sibi nisi per pactũ sibi reseruaret ⁊ tunc dicebat emãcipare contracta fiducia: ⁊ hoc ideo: q: desinebat esse agnatus: vnde sicut per pactũ acquirebat ita ⁊ per pactũ poterat sibi tollere: vt si primo emancipauit contracta fiducia: ⁊ postea recepit ab eo: ⁊ promisit non intentare contratab. ar. de sol. l. prout quisq: hodie vero non soluitur ius agnationis inter patrem ⁊ filiũ per emancipationẽ. vt insti. de legitima agna. su. §. fi. ⁊ not. in. l. fi. ꝟ. vnde liberi. ⁊ sic potest pater hodie succedere sine pacto maxime per autẽ. defuncto. ꝟ. ad tertul. ⁊ in corpore vnde sumitur. ideo per pactũ non posset sibi tollere ius succedendi filio. Bartamen videtur tenere illam sol. ꝙ ibi habuit tantum quod sufficiebat ad legitimam sed tunc etiam sine pacto fuisset exclusus a contrata. quia illa non datur nisi ad consequendum legitimam non autẽ ad expugnãdum testamentum in totum vt patet in. l. filio. §. contratabu. ff. eodem titu. ⁊ hoc glo. hic sentit dum dicit quod ibi habuit integram quartam ⁊ quod non excluditur ibi:

a ¶ Liberum arbitriũ. Adde ⁊ vide ro. in rub. de arbi. colum. vij. alex. in d. l. filiusfa. Et late ꝑ eundẽ in cõsi. lxv. col. ij. vers. nec pretextu. ⁊ col. fin. circa prin. in. i. volu. in ꝯsi. lxxx. col. vj. ⁊ ibi de v̾bo libere aliqd in ꝯsil. xxiij. co. i. ⁊ ꝯsil. vij. col. iij. eo. volu. Et de v̾bo libere. ꝑ eundẽ alex. in v. xij. colũ. i. ⁊ cõsi. xiij. col. ij. v. nã v̾bũ in. ij. vo. Et qd possit facere ille cui est ꝯcessuz plenum ⁊ liberũ arbitriũ vide eũdẽ alexã. in ꝯs. cxxi. co. ij. v. nã vcз. in. ij. vol. Et de hac q̃ne vide ẽt ꝑ eũdẽ pau. de ca. in. l. coheredi. §. q patrẽ. ⁊ ibi Frã. arc. ff. de vul. ⁊ pup. Frã. cur.

vi pacti sed vi exceptionis doli.

2 ☞ Donatio facta per patrē filio inter viuos an ita demū cō putetur in legitimā.si fuit expresse dictū.⁊ nu.3.

3 Legata cōputantur in legitimā etiā si non sit dictū.dūmodo filius aliquid habeat iure institutionis.

4 Si pater volebat instituere filiū ⁊ dixit filius ꝙ non institueret qꝛ non intēdebat habere suā hereditatē.an si ipm non instituat sed pretereat vel exheredet poterit dicere primo casu testm̄ nullum.⁊ secundo casu querelare.

5 Si pater bona sua donauit cū cōsensu filij.an possit filius post mortem venire contra.

1 **Et generaliter.** †Filiꝰ q accepit vel acceptauit relictū a patre vel datuꝫ inter viuos vt imputet̃ in legitimā non excludit̃ per hoc a iure petendi supplementū nisi expresse ei renūtiauerit.h.d.Sed contra.s̃.proxi.§.solu.ibi renuntiauit in vita patris hic post mortem.⁊ sic non est pactum de futura successione tollenda.Sed de

2 presenti vnde nō est reprobatū.ecce casum.¶†No.istū tex.dū dicit hec inter viuos donatio.ꝙ donatio facta ꝑ patrē filio in

a ter viuos[a] ita demū cōputat̃ in legitimā si fuit expresse dictum Bar.ĩ.l.in quarta.ff.ad.l.fal.dicit hoc esse verū qñ talis donatio fuit valida ab ipso principio vt quia facta filio emācipato ⁊ ita dicitur ꝙ fecit Accursius qñ emancipauit do.Frāciscum filium suum primogenitū.Uel qñ filio in ptāte tanq̄ bene merito ⁊ sic tanq̄ extraneo.istud vltimum non placet:qꝛ tūc illud diceretur aduentitium ⁊ non profectitium.vt not.in autē.vnde si parens.s̃.eo.⁊ sic non debet imputari in legitimā:vt.j.proxi.§.repletionē.in fi.ibi dum dicit qñ iuris aduentitio.Si autem donatio non sit valida a princ.sed cōfirmet̃ morte tunc hꝫ vim

3 prelegati.†sed legata cōputantur in legitimā etiā si non sit dictum dūmodo filius aliqd habeat iure institutionis vt in aut.vt cum de ap.cog.§.aliud quoqꝫ capitulū.non tñ talis donatio que morte confirmat̃ confertur ꝫm cōem opi.no.in aut.ex testamento.j.de colla.Si aūt donatio non sit simpliciter.sed ob causam dotis vel dona.propter nup.licet ab ipso prin.esset valida vt in.l.pompo.philadelphus.ff.fami.erci.⁊ no.in.l.ij.in tit.j.in glo.j.nihilominus in legitimā computatur etiam si non sit dictum.vt in.l.qm̄ nouella.s̃.eo.breuiter posito ꝙ primū dictum sit verum ꝙ donatio facta filio emancipato non computetur in

b legitimam[b] nisi sit dictū non tñ puto secundū dictum esse verū vꝫ ꝙ facta filio in potestate que morte confirmatur cōputetur etiā si non sit dictū imo dico ꝙ requiritur ꝙ sit dictum si a principio sit valida.⁊ ille tex.simpliciter loquitur tam de facta filio emancipato quam filio in ptāte.⁊ etiam per tex.in.l.si non mortis.ff.eo.que non distinguit.Itē per rationem.qꝛ confertur.ita videtur notari per gloss.in.l.illud.j.de colla.tamen non sufficit hodie dedisse filio tit.donationis inter viuos vel causa mortis ad hoc vt valeat testamētum nisi aliquid fuerit relictū iure institutionis:⁊ tunc talis donatio imputabitur si fuit dictum sed si dictum non fuit non imputabitur sed habebit eam precipuā et petet sibi suppleri legitimā de alijs bonis et ita videt̃ notari in.l.filium quem habentē.j.fami.erci.nā gloss.in.l.illud.vult ꝙ licet simplex donatio aliquando conferatur.vt qñ est facta filio emancipato:vt in.l.lib.in fi.eo.ti.non tñ vnq̄ in legitimā com

c putatur nisi fuerit dictum expresse.¶Itē videtur hic tex.[c] ꝙ filius post mortē patris acceptat relictū sibi factū quod ad legitimam non sufficit ⁊ facit pactum heredi de amplius non petendo.nihilominus poterit petere supplementum:qꝛ pactum debet restringi ad illud quod recepit vt illud amplius petat:non autem extenditur ad id quod nō recepit.Sed quid si diceret ꝙ promittit plus nō petere:videtur Bal.tunc idem sentire.mihi videtur ꝙ tunc non possit amplius petere:alias illud verbum plus non importaret aliquid:non enim pōt referri ad id quod recepit qd verba non patiuntur.sed ad id non recepit quod est plus.i.vltra illud qud recepit.Sed dicendo amplius non petere congruit pōt restringi ad id quod recepit quia forte pluries petijt extra iudicium:sed nunc promittit amplius non petere. ¶Itē quid si pater apposuit in relicto istam clausulam ꝙ nihil plus petere posset:dic adhuc habere locuꝫ istum tex.vt simpliciter petendo non videatur renuntiasse iuri agendi ad supplementum:quia pater illā clausulam apponere non potuit in preiudiciū filij:vt in aut.vt cū de app.cog.§.ceterū.simpliciter ergo acceptādo non censetur approbasse illud quod a iure erat improbatū ⁊ quod apponi nō potuit.⁊ hoc sentit hic Bal.no.licet in contrarium facit.c.officij.extra de testamentis.sed dic ꝙ censetur approbare illud quod fieri potuit.nō autē illud quod de iure fieri nō potuit sꝫ quid si dixit si amplius petierit cadat a dicto relicto videtur ꝙ testamentū per hoc reddat̃ nullū quasi filio nihil videat̃ relictum si plus petat contrariū dic fauore testamēti qꝛ nec illud pater apponere potuit per ea q̄ no.Bar.

a ¶Inter viuos.adde an donatio inter viuos reuocat̃ ꝑpter īgratitudinē donatarij.vide ĩ.l.fi.C.de reuo.do.⁊ i.l.fi.⁊ ibi doc.C.de pac.⁊ i.c.fi.⁊ ibi doc.de dona.spe.ĩ ti.de dona.in.§.j.ver.qd si pactum.

b ¶Legitimā.adde glo.⁊ bar.in.l.j.C.de op.li.bar.ĩ.l.vt iurisiurādi.ff.eo.

c ¶Itē vr̃ hic tex.adde ad hec dicta eūdē pau.de ca.in l.oīmodo.in ꝑnc.s̃.e.bal.ĩ.l.hac edictali.in v̉.quā obseruationē.j.de secū.nup.ang.ĩ.l.iubemus.j.ad tre.⁊ Jo.de imo.ĩ.l.qd de bonis.§.cuꝫ fideicōmissuꝫ.ff.ad l.fal.alex.de imol.in ꝯsi.lxix.col.ij.v̉.sup scdo.⁊ ꝯ.cviij.co.pe.⁊ ꝯ.cxxviij.in.j.vo.in ꝯs.vij.in.iij.vo.Et in cōsi.lxxxiij.ĩ.iiij.vo.Bar.in.l.papi.§.si cōditioni.ff.eo.ti.⁊ Jo.de ana.in cōsi.xcix.cur.

in.l.j.ff.de his q̄ pe.no.⁊ hoc etiā sentit hic Bal.Et ꝯclude ꝫm Guil.de cu.ff.de transac.l.de his.ꝙ non censet̃ filius renūtiare legitime.nisi hoc expresse dicat.⁊ sic non cadit in gñali renūtiatione ⁊ ita intelligit istū tex.sed ego limito ꝫm superiora:qꝛ si renūtiatio sit in ipsa receptione eiꝰ qd est relictū pro legitiā ⁊ diceret̃ promitto amplius nō petere.lꝫ non diceret expresse ratione legitime vel supplemēti deberet ita tñ intelligi ꝫm naturam preiacētis materie suꝑ qua factū est pactū.lꝫ quidā videant̃ cōtradicere ꝙ requirit̃ ꝙ expresse dicat per istū tex.dum dicit non adijciēs vllā superesse sibi de repletione qōnem ⁊ ibi dū dicit ꝙ cōtentus relicta vel data parte de eo qd deest nullā habeat que

4 stionē qui tex.satis vrgent.¶†Ultimo glo.fi.disputat vnā.q.si pater volebat instituere filiū:⁊ dixit filius ꝙ nō institueret:qꝛ non intendebat habere suam hereditatē.queritur si ipsum non instituat sꝫ pretereat vel exheredet an poterit dicere primo casu testamentū nullū.⁊ secūdo casu querelare.clarū est eñ ꝙ si post mortē patris filius preteritus approbaret testamentū.lꝫ testm̄ esset nullū recōualesceret de eq̄tate pretoria.vt in.l.filio preterito.de iniusto.test.An idē sit si ab ipso principio cōsentit.videt̃ ꝙ sic:qꝛ facilius impedit̃ nasci ius impugnādi q̄ natū tollatur ⁊ recōualescat id qd fuit nullū.ar.in.l.patre furioso.de his qui sunt sui iuris.⁊ qd no.in.l.si testamentū.ff.de test.In contrariū qꝛ plus operat̃ cōsensus ⁊ renuntiatio facta post mortē q̄ facta in vita patris:vt in illo.§.in fin.iuncto.§.precedenti.Breuiter doct.tenent ꝙ si pater ipm preteriret vel exheredaret non inserta aliqua cā testamētum esset nullū.sed si insereret in illam cām ꝙ ideo non instituit:sed preterijt vel exheredauit qꝛ filius ipse noluit institui valeret exheredatio ⁊ testamētū.nec haberet querelam licet illa non sit de causis enumeratis in.§.causas.vt cuꝫ de ap.cog.in aut.qꝛ ille cause locū sibi vendicant quando filius preteriretur vel exheredaretur inuitus.sed qñ volēs hoc solum sufficit pro cā legitima.arg.in.l.non putauit.§.si quis sua ma

5 nu.ff.de contratabu.¶†Ultimo queritur quid si bona sua pater donauit cum consensu filij.an potest filius post mortem venire contra.dic per Cy.j.si quid in frau.patro.l.ij.per Bar.in.l.si filius.de solu.

2 ☞ Qñ pater relinquit aliquid filio pro legitima quod ad eā non sufficit licet dicat qd si non sufficit debeat suppleri.tamen ipso iure.i.ex dispositiōe legis sine dispositione testatoris pōt ⁊ debet peti supplementum.

Qñ aliquid sit ipso iure ꝙ tamen debeat allegari.

3 Supplementum legitime dꝫ fieri arbitrio boni viri.

Sicut falcidia resecat ipso iure legata ita ⁊ legitima filij.

4 Si pater instituat filiū in re aliena vel iure institutionis eā sibi relinquat licet nō potuerit hoc facere in preiudicium dñi:quia tamen potuit facere in preiudicium heredis vt teneatur de euictione censetur institutus in estimatione ipsius rei nec potest filius dicere se preteritum.

5 Quid si illa erat res propria ipsius filij.

Quid si instituit eum in re quam putabat in rerū natura ⁊ non erat.

6 Quid si erat in rerū natura sed postea desijt esse.

7 Quid si pater postq̄ filio relinquit rē iure institutionis eā spōte alienauit ꝙ filius non videatur preteritus.

8 Descendēs cui debebat̃ legitima si sit institutus vniuersaliter in maiori portione q̄ sit legitima:⁊ rogatus per fideicōmissum restituere sub cōditione vel ad tp̄s.quo vel qua adueniēte restituat retēta legitima que nō cadit in fideicōmisso pōt detrahere in legitimā de corporibus rerū hereditariarū nec cōputat in eā fructus interim perceptos.

9 Si detrahit legitimā ⁊ trebellianicā.an illi fructus computentur in trebellianicam.

10 Si pater relinquit filio tātum quod sufficiat ad legitimā in pecunia numerata.pōt filius dimittere pecuniam.⁊ habere in rebus hereditarijs.

11 Supplemētum legitime an debeat fieri dūtaxat per heredem an etiam per legatarios.

12 Filius cui relictum est minus q̄ sit legitima si sit substitutus legatario vel heredi.an illud quod capit ex substitutiōe imputet sibi legitimam.

Quid in eo quod capit ex iure accrescendi.

1 **Scimus.** †Si res filio relicta vel data ꝓ legitima euincatur a filio.non propterea testm̄ est nullū quasi nihil sibi videat̃ relictū:qꝛ loco eius rei censetur relicta estimatio eius sed ad supplementum agendum est si nō sufficit.Itē de eo qd est relictum pro legitima nō detrahit̃ falcidia.qꝛ legitima plus est debita filio q̄ falcidia sit debita heredi.Itē supplemētū legitime dꝫ fieri de ipsis rebus hereditarijs.⁊ illa que aduentitio lucro veniunt in eam non imputātur.h.d.vsqꝫ ad.§.cum autem.⁊ sic

tria dubia

tria dubia in effectu declarat circa presentē materiā: et ad sup
2 plementū. l. omnimodo. §. e. veniam⁹ ad casuz. ¶ †No. in prin
cipio q̄ qn̄ pater relinquit filio aliqd p legitima: qd ad eā non
sufficit: lz dicat q̄ si non sufficit debeat suppleri nihilominus
ipso iure. i. ex dispositione. l. sine dispositione testatoris potest
peti supplemētum: sed si non peteretur non fieret suppletio: et
hoc vult glo. ij. super verbo ipso iure que allegat plures. ll. in
simili in quibus cauetur: q̄ lz aliqd fiat ipso iure: nihilominus
debet allegari. et aliter habetur pro nō facto do. Raph. in qbus
dam. ll. huius titu. videtur intelligere istū tex. dū dicit ipso iu
re q̄ cēseatur a patre tacite relictū etiā illud qd deficit ad sup
plementum: et sic tenet q̄ illud possit peti p actionē ex testamen
to tanq̄ tacite relictū. glo. tn̄ et doc. dum dicunt dari condi. ex. l.
ad supplementum sentiunt contra: q2 si daret actio ex testamē
to cessaret condi. ex. l. que est remediū subsidiariuz in defectum
ordinarij remedij: ideo melior est intellectus quē. s. posui vt ve
lit dicere q̄ ipso iure. i. ex dispositione. l. siue dispositione testa
toris: et ita est de mente litere dū dicit. et si nō adijciatur supple
3 p testatorē. †Itē no. q̄ supplementum legitime debet fieri ar
bitrio boni viri p quod dicit Old. q̄ si iudici (q dicitur bonis
vir. l. cōtinuus. §. cū ita. de verb. oblig.) videatur equū poterit
facere supplementū in vna re hereditaria tantum vel duabus
licet de iuris rigore posset filius eam petere in singulis rebus
et hoc ne incōmodum subsequatur ex diuisione cuiuslibet rei.
4 l. non amplius. de leg. j. †Itē no. q̄ sicut falcidia resecat legata
ipso iure: vt. l. linea materna. ff. ad. l. falci. ita et legitima filij. In
§. q̄rebatur no. et ille est intellectus litere. licet inepte loquatur
q̄ si pater instituat filium in re aliena. vel iure institutionis eā
sibi relinquat. licet non potuerit hoc facere in preiudicium dn̄i
quia tn̄ potuit facere in preiudicium heredis: vt teneat de eui
ctione: censetur institutus in estimatione ipsius rei: et sic certe
nō potest dicere filius se preteritum. quasi nihil sibi fuerit reli
ctum et sic iura vetera remanent incorrecta vt. l. omninodo. v.
et hoc qdē. s. eo. et p cōsequens testamentū non esset nullū. et hoc
siue sciebat rem alienā siue ignorabat: q2 erat cōiuncta psona.
5 vt. j. de le. l. cum alienam. et etiam fauore testamenti ne rūpatur.
Quid †aūt si illa erat res propria ipsius filij: Rn̄. non vz insti
tutio vel relictū sibi factum vt in. l. ne ea res. de cōdi. et demō. et
sic non videtur relicta estimatio et diceret preteritus et testamē
tum esset nullū fm̄ Bal. lz pater haberet vsumfructū. q̄ morte
eius finitur. Item si institueret eum in re quā putabat esse in re
6 rū natura. et non erat et sic non valet circa quod vide Bart. in. l.
suus quoq̄. in fin. princip. ff. de here. insti. ¶ †Quid autem⁹ si
erat in rerū natura: et postea desijt esse. dic q̄ si viuente patre fi
lius reputabit preteritus nisi aliud sibi reliquatur si vero post
mortē patris dānū erat ipsius filij. ff. de bo. lib. l. si patronus ex
delicto. §. j. nā si patrimoniū augeret post mortē: non propter
ea augeret legitima vt eadē. l. §. fi. quod tene menti: et eodē mo
do si filius dissiparet rem sibi datā a patre pro legitima siue vi
uente patre siue post eius mortem dānū esset ipsius filij nec pa
ter teneret loco illius rem aliā relinquere: sicut nec dotare filiaz
que dotē primā dissipauit vt no. in. l. si cū dotē. §. j. ff. so. ma. hic
tn̄ non obstāte et dissipauit non pōt alimēta denegare fm̄ Bal.
ar. ff. de oper. lib. l. libertus qui operarū. in fi. nec etiā denegare
quominus ipsum redimat ab hostibus fm̄ Bal. qui ita not. in
aut. si captiui. circa finē. s. de epi. et cleri. Et adde quod idē not.
7 in aut. q̄ locū. j. de colla. ¶ †Quid aūt si pater postq̄ filio reli
quit re iure institutionis. eam alienauit sponte. an videtur insti
tu. reuocasse. et sic filius remaneat preteritus videt q̄ sic per. l. si
deicōmis. §. si rē. de leg. iij. cōiūcta. l. quoties. de here. insti. Con
trarium tenent doc. fauore testamēti ne rūpatur cū succedat in
8 stitutio in estimatiōe. ¶ †In. §. repletionē. no. primo q̄ si fili⁹
vel alius descendens cui debebatur legitima sit institutus vni
uersaliter in maiori portione q̄ legitima et rogatus per fideicō
missum restituere sub conditione vel ad tempus: et adueniente
cōditione vel tpe restituat retenta legitima q̄ non cadit in fidei
commisso: vt. s. eo. qm̄ in prioribus. pōt detrahere in legitimā
de ipsis corporibus rerum hereditariarum nec hz imputare in
eam fructus interim perceptos. q2 illi non sunt hereditarij cum
nunq̄ fuerit testatoris. vt. l. quod his verbis. ff. de leg. iij. et legi
tima dz detrahi ex substātia defuncti. vt hic dicitur. i. ex rebus
que fuerunt eius. secus in trebellia. in quam imputant fructus
percepti iudicio testa. puta pendente die vel condi. fideicōmissi.
vt. j. l. in fideicōmissaria. ff. ad treb. Sed cōtra dc. l. papinian⁹.
§. vnde si quis. ff. eo. et de. l. iubemus. in prin. iuncto fi. j. ad treb.
vbi est hoc speciale in liberis primi gradus: qd non imputent.
iste autem tex. sine dubio locum habet etiam in liberis sequen
tium graduū. quibus debetur legitima. omnes enim iste. ll. ita
debent intelligi. Sol. considera tria iura. s. ius antiquum ff. or.
fm̄ illud fructus iudicio test. percepti imputabantur in legiti

mam. et etiā in trebe. tā libe. primi gradus q̄ sequentiū. vt in. h.
vnde si qs. Item ius. C. ante iustinianum et tūc fuit introductū
specialiter in liberis primi gradus vt nō imputarent in trebel
lia. et per consequens nec in legitimā in quam trebe. cōputabat:
q2 non erat detrahenda nisi vna quarta. et iste est casus in. l. iube
mus. j. ad treb. quam credo fuisse theodosij. Tertium ius fuit
illud iustiniani: fm̄ quod lz ille tex. loquatur in filijs generaliter
intelligitur in oībus descendentibus vt non imputent in legi
9 timam. †Sz pone q̄ detrahit legitimam et trebellianicā q2 ro
gatus erat sub cōditione fm̄ opinionē canonizatam in. c. Ray
nu. de testamētis. An saltem tunc cōputentur in trebellianicaz
habui semel consulere. et visum fuit mihi q̄ sic: q2 tex. in. l. iube
mus. loquit qn̄ detrahit vna tm̄ quarta quod patet: q2 dicit q̄
retēta quarta dodrans restituitur que quarta trebellianica im
putabatur in legitimā. et magis cōtēplatione legitime fuit hoc
introductū q̄ trebellianice: si ergo detrahuntur ambe sufficit q̄
liberi primi gradus vel sequentiū habeant hoc q̄tum ad legiti
mam: sed in trebel. debeant computare vt sic q̄tum minus fieri
pōt recedat a dispositione iuris veteris. et ita legendo Bonon̄.
infortiatū tenui. in. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad trebel. et
ita cōsului in ciuitate ista in quodā casu de mutina plures doc.
viderunt. et fuit visum eis q̄ imaginatio esset bona tn̄ q2 nullus
tangit et sic non hz autoritatem noluerūt se subscribere: sed ego
ita iudicarē si essem iudex. et vide qd no. Bar. in. l. qd de bonis:
10 §. quod auus. ff. ad. l. fal. ¶ †Scdo no. arg. ex illo tex. fm̄ Gui.
de cu. q̄ si pater reliquit filio tātum quod sufficiat ad legitimā
in pecunia numerata: ipse vero velit habere in rebus heredita
rijs et dimittere pecuniam pōt. arg. ff. de mino. l. si in emptione.
de admi. tut. l. que tutores. §. j. et in aut. neq̄ virū q̄ ex dote. §. j.
et. ff. de bon. li. l. libertus qui soluendo. in quibus patet q̄ dz ha
beri consideratio affectus quam hz ad bona paterna. Sed con
tra. de tex. precedenti ibi. dū dicit habeat rem vel pecunias et c.
sed dic q̄ simul loquitur qn̄ idem consensit habere pecuniā nos
loquimur qn̄ non cōsensit. Item in contrariū facit in aut. vt cū
de ap. cog. §. ceterū. sed dic q̄ non pōt dicere testamentū nulluz
tanq̄ preteritus tn̄ pōt petere res ipsas. i. pecuniaz dimittere.
Item contra. de leg. j. l. non amplius. §. si. sed dic q̄ in singulis
rebus non debet petere propter incōmodā separationem: sz iu
dex pōt in vna re vel duabus eam sibi assignare. ar. j. qn̄ et qui.
quarta pars debetur. l. ij. fm̄ Guil. de cu. cuius sunt hec verba.
11 ¶ †Tertio facit iste tex. ad. q. illā qua querit an supplemētum
legitime debeat fieri dūtarat per heredē: an etiā per legatarios
q2 si fuerunt legate res hereditarie et filius vellet habere de ip
sis rebus videtur q̄ debeat fieri etiā per legatarios quasi istud
onus sequat res ad quoscūq̄ vadant. et ita tz Ang. in. l. papi. ff.
eo. secus in legatarijs quantitatis: et ita debeat intelligi qd not.
Bar. in. l. in quarta. ff. ad. l. fal. vbi mouet istam questionē: et tn̄
non facit istam distinctionē. et alleg. l. libertus sub condi. §. ij. de
bonis liberto. Bal. etiā tenet quod dixi: lz multi tex. sint q pro
bant et dicunt debere fieri suppletionē per heredes et plures vi
12 di hoc de facto. ¶ †Ultimo singulariter not. q̄ si filius cui est
relictum minus q̄ sit legitima sit substitutus legatario vel he
redi illud quod capit ex substitutione non imputet sibi in legiti
mam: et ideo in eo quod capit ex iure accrescendi etiā non impu
tat. et ista sunt valde dubia cum sint de corpore bonorum defun
cti: ideo deberent imputari: circa hoc vide Bar. in. l. in quarta.
circa fi. ff. ad. l. fal.

2 ¶ In quibus differat iste. §. a. l. qm̄ in prioribus. s. eo.

1 **Cū autem.** †De fideicōmisso vniuersali relicto fi
lio sub cōditione vel in diē vsq̄ ad legi
timam sibi debitā detrahitur cōditio vel tempus. in residuo ve
2 ro remanet. hoc dicit notabi. †et differt a. l. quoniam in priori
bus. quia ibi loquitur quando sola legitima fuit relicta sub cō
ditione vel in tempus quo casu remouetur conditio et dilatio.
hic vero quando vltra legitimam: imo tota hereditas fuit reli
cta. vnde videbatur quod deberet compensari illud plus cum
grauamine conditionis vel temporis: et sic non deberet remoue
ri. argu. s. eodem. l. si pater puelle. et per regulam qui in vno re
leuatur in alio grauatur. et econuerso: vt in. l. cum qui. ff. de iu
reiuran. tamen contrarium est vt hic patet simile quod not. in
l. omnium. ff. de vsufruct. et. l. vxori. de vsufruct. leg. vbi relictum
proprietatis vltra q̄ debeatur pro legitima non compensatur
cum fructibus legitime: imo eo non obstante debet habere fru
ctus legitime et si de legato vsusfructus debent deduci. Item
in alio differt: quia in. l. quoniaz in prioribus. communiter per
antiquos doc. fuit intellecta in condi. potestatiua que dicit cōti
nere grauamen. iste aūt. §. loquit etiā in casuali: quia institutus
fuit rogatus restituere post mortem filio. nā habet in se condi
tionem si filius supuixerit ipsi grauato. vt. l. heres meus. circa
princip. ff. de condi. et demon. et tamen reijcitur illa condi. vsq̄

ad legitimã.⁊ sic illa dʒ incõtinenti restitui.sʒ in residuo expecta
10 tur euẽtus cõditionis.†Ideo Bar.p istũ.§.approbat opi.gl. que tenuerunt in.l.si pater.ĩ.de insti.⁊ substi.⁊.l.suus quoqꝫ.de here.insti.ꝙ etiã cõditio casualis vel mixta rejiciatur hodie de legitima ⁊ sic illa iura sint correcta que volũt testamẽtũ esse nullum si filius sub illa condi.instituatur.⁊ in eius defectũ non exheredetur quasi interim sit preteritus ⁊ nihil sibi sit relictũ.sed certe nõ est preteritus si rejiciatur cõdi.de legitima ⁊ sic valet testamẽtum per istũ.§.⁊ dicit ꝙ legendo ipm̃ de hoc perpẽdit.⁊ sic mutauit opinionẽ cũ pluries per priꝰ cõsuluerit cõtrariũ sequẽdo alios doc.sʒ.d.Ray.de forly.q legebat hoc scripsit sibi persusi ꝙ ille.§.nihil faciebat:qꝛ loquitur de iure.C.ꝙ nõ requirebat tit. insti.sed sufficiebat quoquo relicti.ti.vt.l.oĩmodo.ŝ.eo. sed ipe respõdet ꝙ istud nihil ad propositũ sʒ dicvt ipse no.in.d.l.suus quoqꝫ.fateor aũt ꝙ iste.§.est hodie correctus dũ vult ꝙ sufficeret relinquere filio legitimã per fideicõmissũ vniuersale:qõ tñ de iure ffoꝝ nõ erat imo talis filius habebat contratabu.tanꝙ preteritus:vt in.l.ita tñ.§.qui rogatus.ff.ad treb.⁊hodie idem est per ius autẽticorũ:vt in.§.aliud quoqꝫ capitulũ.licet quidã dixerint contrarium:quia fideicommis.vniuersalis videtur heres:vt in.l.si filius.ff.quod cum eo.⁊ hoc tangit hic glo.sʒ verũ est ꝗtum ad effectũ:quia habet vtilia iura:non ꝗtum ad honorem qꝛ non habet directa.⁊ honor consideratur in legitima:vt in.l.filium.de le.prestan.ideo requiritur hodie ti.insti.non ꝗtũ ad hoc ꝙ remoueatur conditio:iste.§.non est correctus.⁊ hoc voluit Bar.Or sufficit.

1 **Illud propterea.**†Tps q̃rele incipit currere adita hereditate q̃ debet adiri infra sex menses vel annũ:qꝛ filius esset exheredatus alias habetur pro repudiãte:⁊ querela etiã non preparata vel non nata que tñ nasci speratur trãsmittitur per filium ad suos descendentes.h.d.vsqꝫ ad fi.Et hoc vltimum declara:vt.ŝ.eo.l.si quis filium.

2 ¶Qñ aliquis testatur ex priuilegio ꝙ contra eius testamentum non detur filio querela ⁊ nu.5.
3 Contra testamentum militis militantis ⁊ in expeditione degẽtis non datur querela.
Quod tunc possit testari sine solennitate testium vt duo testes sufficiant etiam si sit in potestate patris.
Quid si desinat militare ⁊ effectus sit veteranus.⁊ nu.4.
Triplex peculium filijfa.⁊ de quo possit testari ⁊ an tunc subiaceat querele.
4 Quid in filijsfa.habentibus peculiũ acquisitũ de publico.
5 Fortius ⁊ potentius est testamẽtũ factũ ex priuilegio quam testamentum factum de iure communi.
Unum priuilegium trahit ad se aliud priuilegium.

1 **Cum antiquis.**†Lex ista est longa ⁊ aliqualiter cõfuse dictata:⁊ intẽtio fuit eius pncipaliter decidere illud dubium.s.an filiusfa.habens quasi castrense peculiũ possit de ipso testari:nã regulariter testari non põt etiã de voluntate patris:⁊ etiam de peculio aduentitio de quo pater non hʒ vsumfructum ẽm glo.⁊ docto.in.l.pe.l.qui test.fa.pos.Item clarum est de peculio castrẽsi[a] bene põt testari.sed erat dubium de quasi castrensi:⁊ dicitur quasi castrẽse illud quod acquisiuit officijs publicis:⁊ de publico.Et dicitur hoc de iure veteri reperiebatur in quibusdã personis ꝙ testari poterant:puta in consulibus:⁊ in prefectis regionũ ⁊ presidibus prouinciarum ⁊ in alijs qui habuerunt officiũ cũ dignitate:sed dubiũ erat quid in alijs qui habuerũt officia sine dignitate vt notarij aduocati salariati de publico ad scribendum aduocandũ:⁊ doc.⁊ magistri artium salariati ad legendũ vel docendũ:nam illa salaria dicũtur esse quasi castrense peculiũ.Et breuiter respondet ⁊ deciditur per istã.l.ꝙ idem vt possint testari ex priuilegio huius.l.lʒ sint in patris ptãte:mortuo vero patre vel postꝙ exierunt patriã potestatẽ:non dicitur amplius peculium quasi castrẽse.sed desinit esse peculiũ.⁊ transit in nomen patrimonij:⁊ sic non testatur
2 ex priuilegio:sʒ de iure cõi.†Et effectus huius est:qꝛ primo casu cum testetur ex priuilegio contra tale testamentũ non datur filio querela:sicut nec contra testamentum militis:qui testatur ex priuilegio militari etiaʒ sine aliqua solennitate iuris ciuilis: sed in secundo casu qñ testatur de iure cõi:⁊ non ex priuilegio testamentum tale subijcitur iure cõi:etiam quo ad querelã vt possit contra ipsum intentari:hec est substantia huius.l.in breui q̃ primo ponit vnam regulam clarã in iure.de quo etiaʒ habetur.ŝ.
3 ea.l.qui de inoffi.†vnʒ ꝙ contra testamentũ militis militantis: ⁊ in expeditione degentis non datur querela ⁊ in hoc miles hʒ priuilegium de quibuscũqꝫ bonis ipse testetur.habet etiã aliud priuilegiũ ꝙ potest testari sine solennitate testium:qꝛ sufficiunt duo testes:vt.l.j.de testa.milit.Item tertium si sunt in patris potestate:qꝛ nihilominus possunt testari.Si aũt desinit militare effectus est veteranus si erat sui iuris.nullum de istis priuilegijs hʒ ⁊ sic dʒ testari de iure cõi:sicut ⁊ alij testantur:⁊ cõtra testamentum eorũ datur querela:vt in.l.papi.§.contra veterani. alias est principiũ.l.j.ff.eo.Si aũt sunt in patris potestate permittit imperator ꝙ possunt habere triplex peculiũ scʒ castrẽse quod acquisiuerunt in castris ⁊ in actu militari.Item quasi castrense quod acquisiuerũt ex officijs publicis.Item paganicuʒ quod aliunde acquisiuerũt.constat aũt ꝙ sine solennitate testiũ postꝙ non militant non pñt testari.Itẽ constat qõ de castrensi peculio bene possunt testari.lʒ sint in patris potestate.Itẽ constat ꝙ de paganico non:sed est dubium de quasi castrensi:⁊ imperator dicit ꝙ olim reperiebatur in quibusdam:vnde erat dubium de alijs:⁊ decidit in omnibus habentibus quasi castrense peculium:vt de ipso possint testari ex priuilegio huius.l.lʒ sint in patris potestate:⁊ qꝛ testantur ex priuilegio tale testamentũ nõ subijcitur q̃rele.sicut nec qñ testantur de castrẽsi peculio:postꝙ vero fuerint effecti sui iuris desinit appellari peculium castrẽse vel quasi.⁊ non testantur de priuilegio.sed de iure cõi.Igitur subijcitur querele.Si autem miles est in expeditione lʒ sit sui iuris non desinit dici castrense peculium nam dicitur miles habere duplex patrimonium.s.castrense paganicum.⁊habet priuilegium vt possit facere duo testamenta ⁊ vnum instituere in vno: alterum in altero:⁊ vno repudiante alteri non accrescit.sed decidit intestatus in illo cõtra regulã ꝙ non põt quis decedere pro parte testatus et pro parte intestatus de quibus dic vt in.l.j.cũ sequen.ĩ.de test.mili.⁊ in istis stat substantia huius.l.quã glos. male intellexerunt.⁊ etiam doc.valde parum:imo nihil substã
4 tialiter declarant.¶†In tex.ibi castrensibus enim hic incipit loqui de his qui non sunt milites:fuerunt tñ ⁊ desierũt militare:⁊ habent peculiũ acquisitum in castris vel nunꝙ fuerũt ⁊ habent peculiũ acquisitũ de publico.⁊ sunt filijfa.⁊ de istis loquitur vsqꝫ ad.h.fi.Si enim essent sui iuris:etiã si fuissent milites nullum habent priuilegiũ:nec quo ad ptãtem testandi:qꝛ possunt testari de iure cõmuni:nec ꝗtum ad solennitatẽ euitãdam:licet fuerint milites:ex quo desierunt militare nec ꝗtum ad querelam:in istis ergo qui sunt in patris ptãte.⁊ nõ sunt milites vertitur dubiuʒ.an ex priuilegio possint testari de dictis peculijs. ⁊ per consequens.an eorum testamenta subijciantur querele et dubium principaliter consistit in quasi castrensi peculio.nã de castrensi non est dubiũ ꝙ sic.vt in ver.sed veterani.Item de paganico clarum erat ꝙ non remanet dubium de quasi castrensi: vnde responde vt sequitur ꝙ olim reperiebatur in quibusdã tãtum ⁊ non in alijs:sed deciditur ꝙ in quibuscũqꝫ habentibus tale scʒ quasi castrense.ad similitudinem habentis castrense:vt in ver. in his itaqꝫ omnibus ibi ad inuitationem peculij castrensis ⁊c.
5 †Idem de alijs ibi:dum dicit patronus causarũ.dicit do.Rapha.ꝙ hic est tex.de eo quod dicũt glo.in multis locis ꝙ olim aduocati habebant salariũ de publico:⁊ nihilominus recipiũt a clientulis quod hodie non seruatur sed florentie sunt duo ciues deputati pro sapientibus cõis qui sunt aduocati fiscales.⁊ habẽt salariũ de publico.Et recollegit ex ista.l.mirabile ꝙ fortiꝰ ⁊ potentius est testamentũ factum ex priuilegio.qꝛ non subijcitur querele ꝗ testamentũ factum de iure cõi quod subijcitur querele regulariter contra:qꝛ potentius est ius cõmune ꝗ priuilegium.vt.l.eius militis.§.militia.ff.de test.mil.⁊ qõ no.in.l.j.ŝ. si aduer.ven.in vltima gl.in fi.⁊ si vnum priuilegium trahit ad se aliud priuilegium sed ius cõmune priuilegium ad se non trahit.et ista sunt mere positiua:quia non possit assignari viua ratio.⁊ multum vrgens.

a ¶De peculio castrẽ.Adde doct. in rub.extra de pec cu.cle.

¶De inofficiosis donationibus. Rubrica.

2 ¶Querela inofficiose donationis quare et a quibus fuerit introducta.
3 Ius agendi ad supplementũ quanto tpe tollatur.

¶Premitte ꝙ aliqñ donatio reuocatur propter defectum donatarij:qꝛ est ingratus erga donatorem.⁊ tunc loquitur.l.fin.ĩ. de reuo.dona.Interdum ex tacita voluntate donãtis propter liberos de nouo susceptos quos non putabat donare se habiturum.vt loquitur.l.si vnꝙ.co.titu.nam tunc reuocatur etiam si nõ sit inofficiosa:dũmodo sit de dimidia vel maiori parte bonorum:⁊ reuocatur ipso iure etiã viuẽte donãte ⁊ circa materia illius.l.que est nota.Bal.hic in pe.⁊ vl.col.format plures notabiles qõnes.Interdũ reuocatur cõtra volũtatẽ donatoris qñ est inofficiosa:qꝛ per eã filij fraudãtur legitima ⁊ tunc reuocatur per filios post mortẽ tamen donantis.qm̃ primo non erat eis debita legitima.vt.l.j.§.si impuberi.ff.de col.bo.⁊non reuocatur ipso iure:sed per querelam inofficiose donationis.per prius rescinditur donatio.⁊ ea rescissa res donate reuocãtur.vt in glos. mag.in.r.

mag.in.x.ꝛ vlti.qõne:ſicut qñ in fraudẽ patroni vel in fraudẽ
creditoꝝ reuocanť p Caluiſianã ꝛ paulianã:vt inſti. de act.§.
itẽ ſi qs in fraudẽ.ꝛ.ff.ſi qs in fraudẽ patroni .per totũ. quã tñ
Caluiſianã vel Paulianaꝫ non habebãt filij in bonis patris
niſi filij adoptiui p quarta que eis debeť ex cõſti . principis:vt
ff.ſi qs in frau.pa.l.ſi.iuncta.l.non vſq adeo.ff.ſi quis a paren.
2 fue.manumiſ.†fuit autẽ introducta querela inofficioſe dona-
tionis p cõſtitutiones principũ:nam per iura ffoꝝ non erat p-
uiſuꝫ filijs qñ fraudabanť legitima niſi qñ p teſtamentũ:q2 nõ
relinquebať eis integra legitima q̃ erat quarta bonoꝝ:que de
functus habebat tpe mortis quo caſu dabať filio q̃rela inoffi-
cioſi teſtamẽti:p quã totũ teſtamentũ reſcindebãt:parẽtes aũt
volẽtes filios fraudare nõ eligebant viã teſtamenti:ſed viã cõ-
tractus ſeu donationis diminuẽtes patrimoniũ p donationẽ
ꝛ non relinquẽtes tñ ꝙ ſufficiebat ad legitimã filioꝝ: et de il-
lo modico ꝙ eis remanebat relinq̃bãt quartã partẽ: vnde non
habebãt q̃relã inofficioſi teſtamenti qñ habebant quartã bo-
noꝝ q̃ erat tpe mortis:vt.l.cuꝫ q̃ritur.ſ.ti.j.ꝛ ſic remanebãt
deſtituti ꝛ fraudati legitima ꝑpter hoc : q2 reſultabat inigtas
ꝙ parẽtes tali modo filios fraudarẽt emanauerũt cõſtitutiões
principũ:ꝛ prima fuit impatoris Alexãdri cuius tpe fuit vlpia
nus.de quo ſit mẽtio in.l.titia.§.impatoꝛ.ff.de leg.ij.ꝛ in nullo
alio loco habeť mentio in volumine de illa q̃rela:poſtea p con
ſtitutionẽ alioꝝ principũ:quoꝝ ſunt.ll.huius titu.q̃ dãt q̃relaꝫ
vſq ad integram legitimam:ꝛ in hoc differt a q̃rela inofficioſi
teſtamenti q̃ datur in totũ:ꝛ quatenus ab inteſtato eſſet habi-
turus:vt.l.mater.de inoffi.teſt.poſtea emanauit ꝯſtitutio no
uiſſima Juſtiniani.de qua.ſ.tit.j.auť.vñ ſi parẽs.q̃ videť hoc
introducere de nouo vt ſi aliqd fuit relictuꝫ filijs fraudatis qđ
tñ ad legitimã non ſufficit inſpecta q̃titate bonoꝝ q̃ erat tpe
donationis nõ agatur q̃rela ſed agatur ad ſupplementum legi
time ſi donatio erat facta vni vel aliqbus filijs magis dilectis
3 ꝛ eſt vtile†q2 querela inoffi.dona.durabat gnquennio ſicut que
rela inoffi.teſt.vt.j.e.l.filius agendi ad ſupplemẽtũ eſt ꝑpetuũ
q2 petitur ꝯditione ex illa auť.ꝛ ſic actiõe pſonali q̃ durat.xxx.
an.ſm cõem opini.doc.lꝫ Bar.tenuerit ꝙ ius agẽdi ad ſupple
mentũ tollatur gnquennio ſicut querela.p.l.ſi qs filiũ. in ſi.ſ.ti
tu.j.ꝛ oẽs doc.moderni.tenẽt ꝯtrariũ.Si aũt donatio ſit facta
extraneis videntur iura vetera incorrecta : ꝛ ſic dabitur q̃rela.
tñ videtur reſultare incõueniens ꝙ filius defraudatus ſit de-
terioris conditionis quando facta eſt extraneis:quã qñ fratri-
bus vnde pôt dici ꝙ vtroq caſu detur conditio ex.l.tñ qñ filijs
nunq reuocatur niſi vſq ad legitimã etiã ſi ſit inofficioſa re et
cõſilio:ꝛ ita intelligatur illa auť.qñ vero extraneus ſi eſt inoffi-
cioſa re ꝛ conſilio reuocať in totũ:ꝛ ſic agitur querela que durat
quinquennio.Si vero re tñ agitur ad ſupplementũ legitime ꝛ
non vltra:ꝛ agitur per cõdi.ex.l.que eſt perpetua.non per que-
relã.Quantũ vero ad q̃relã inofficioſi teſtamẽti nõ eſt verũ.nã
ſit inofficioſum re ꝛ conſilio ꝛ re tm̃:q2 vtroq caſu datur in totũ
qđ habiturus erat filius ab inteſt.q2 facilius rũpitur teſtamen
tum qđ fundatur in vnius volũtate tantũ q̃ donatio q̃ fundať
in voluntate duoꝝ.

2 Querela inofficioſi teſtamenti ꝛ q̃rela inofficioſe donatio
nis in quibus differant .remiſ.

3 Jus agendi ad ſupplementum an ſolum cõpetat reſpectu bo-
noꝝ que erant tempoꝛe mortis an etiam reſpectu inofficioſe
donationis antea facte.

4 Donatio facta alicui qñ reuoceť vſq ad legitimaꝫ filioꝝ,tñ
ꝛ qñ reuocetur in totum ꝛ quid ſi facta fuerit pio loco vt eccleſie
vel monaſterio ſeu hoſpitali.

5 Pater habens vnicũ filium ſi donauit alicui extraneo dodran
tem ꝛ ſic non fuit donatio inofficioſa ꝛ poſtea in alijs tribus vn
cijs remanentibus filium heredem inſtituit ꝛ legatis ꝛ fideicõ-
miſſis grauauit.an habeat aliquod remedium cõtra iſtum do-
natarium.

6 Si pluribus ſingulariter donauit an vltima reddat alias inof
ficioſas.

7 Si donatio non exceſſit dodrantem ſed poſtea donans reliqua
bona caſu amittit an ſingetur donatio inofficioſa.

8 Que actio proponať pro reuocanda hmõi donatione.

9 An talis filius in cuius preiudicium pater donauit ſit ſimilis
patrono reſpectu liberti.

10 Filius qñ poſſit reuocare alienata per patrẽ titulo oneroſo.

1
J vt allegatis. †Si per dona
tionẽ legitima
filioꝝ minuatur p querelã inofficioſe donatio-
nis vſq ad legitimã reuocatur.h.d.Bart.Cer
te hoc vltimũ non dicit in text.ꝙ vſq ad legiti
mam tantũ reuocetur:ſed bene dicitur quod ex
eo quia filij fraudati non habebant integram legitimam datur
querela:nã text. loquitur qñ donatio erat facta in extraneis vel
aliquib9 ex liberis:ꝛ conſtat ſm opi.doc.ꝛ gloſ.ꝙ qñ extraneis
ſi eſt inofficioſa re ꝛ cõſilio reuocatur in totum.per.l.ſi libertus
minoꝛem.in ſi.ff.de iure patronatus.vnde iſte tex.in ſi.prout re
fertur ad donationem factam extraneis:cum in princi.dicat ꝙ
fuit facta ad eludendũ querelam.inoffi.teſta.ꝛ ſic fuit inofficio
ſa re ꝛ conſilio dꝫ intelligi ꝙ reuocetur in totum.ſed prout refer
tur ad caſum qñ fuit facta libe.eſt verum quod dicit Barto.vt
debeat intelligi ꝙ reuocetur vſq ad legitimã:ꝛ hodie non per
querelam:ſed ius agendi ad ſupplemẽtum vt dixi ſuper rubri
ca.ꝛ pone caſum hic prout poſui in auť.vnde ſi parens.ꝙ pater
donauit.x.vncias bonoꝝ ſuoꝝ duobus ex liberis vel ex-
traneis:ꝛ ſic non reſeruauit integrã legitimam filioꝝ:q̃ erant
tres vncie ſm illa tempoꝛa:hodie vero quatuoꝛ:deĩde in teſta
mento illos eoſdem filios donatarios ꝛ etiam alios duos inſti
tuit vniuerſales heredes.ꝛ ſic alij duo de alijs duab9 vncijs nõ
habẽt niſi vnam cum debuiſſent habere vnã cum dimidia pro
integra legitĩa.ꝛ vltra hoc plura legata fecit.ꝛ ſic patrimoniuꝫ
exinaniuit.dicitur ꝙ illi duo filij fraudati habent querelam in-
officioſe donationis que fuit introducta ad ſimilitudinem que
rele officioſi teſtamenti.glo.vero non ponit ꝙ illi duo filij dona
tarij fuerunt inſtituti vna cum alijs duobus.ſed quod illi duo
alij tantum in alijs duabus vncijs remanent heredes.Et po-
nendo illo modo reſultat contrarium.de quo in prin.glo.mag.
Sed ponendo vt dixi ceſſat illud contra.et illo modo Bal.po
nit caſum hic ꝛ bene.veniamus ad caſum.¶ In tex.ibi ſi vt al
legatis.loquitur filijs fraudatis a matre qui erant ſaltem duo.
ex quo loquitur in plurali:vt.l.vbi numerus .de teſtib9.ff.ꝛ alij
quibus erat facta donatio ſaltem erãt duo per tex.ſe.qui loqui
tur in plurali:dum dicit in quoſdam liberos.¶ In text.ibi ad
excludendum inofficioſi querelam.ꝛ ſic patet ꝙ erat inofficioſa
non ſolum re.ſed etiam conſilio:quia videns non poſſet frauda
re duos filios per viam teſtamenti.quia competeret querela in
officioſi ad excludendum illam elegit viam contractus credens
ſibi ſufficere qđ de illo modico ſibi remanente relinqueret iſtis
duobus quartam partem per.l.cum queritur.ſ.titu.j.ipſa au-
tem relinquit non ſolũ quartam partem:ſed dimidiam ponen
do caſum vt poſui:vel totum quod remanſerat ſi ipſos ſolos in
ſtituit in illis duabus remanentibus ſm vnam poſitionem gl.
vel ſaltem quartam ſecundum aliam poſitionem.quia in dua-
bus vncijs minutis diuidendo illas groſſas.in.xij.et ſic habe-
bant vltra quartam inſpecta quãtitate bonoꝛum que erat tem
poꝛe mortis:ꝙ cũ eſſent quatuoꝛ filij tangebat alios duos vna
vncia cum dimidia pro eoꝝ legitima.ꝛ fuerũt inſtituti in dua-
bus.tñ non ſufficit:quia debet inſpici quantitas bonoꝛum que
2 erat tpe donationis facte.¶ †In text.ibi iuxta formam ꝛc.
in multis tamen differunt querela inofficioſi teſtamenti.et que
rela inofficioſe donationis quod dic.vt.j.eo.l.ſi.p glo.¶ Glo.
mag.videtur primo formare quatuoꝛ oppoſitiones vſq ad v.
quinto quero.tamen reuera nõ ſunt niſi due quia repetit idem
per idẽ in tertia ꝛ quarta oppoſitione:poſtea format ſex oppo-
ſitiones circa materiam.ꝛ ſic ſunt.x.inter oppoſitiones ꝛ q̃ſtio-
nes.Prima ergo oppoſitio eſt contra deciſionem huius.l.ꝛ cõ
tra rationem quam aſſignat:dicit enim ꝙ iſti duo filij qui con-
querebantur habent querelam q2 non habent integram legiti-
mam contra ꝙ imo habeant integram legitimam:ꝛ ſic non de-
beant habere querelã.nam fuerunt inſtituti in duabus vncijs:
ꝛ tñ pro legitima earum etiam cõſiderata q̃titate bonoꝝ que
erat tpe donationis non debebant habere niſi vnam vnciã cum
dimidia:q2 iure iſto legitima omniuꝫ quatuoꝛ erat tres vncie
de quibus tangebat vna cum dimidia iſtis conquerentibus.et
iſti habẽt duas.vñ dꝫ ceſſare iſta querela:ſicut ceſſaret iſta que
rela inofficioſi teſtamenti.vt.l.cũ queritur.ſ.ti.j.glo.ſoluit duo
bus modis.primo ꝙ fuerunt inſtituti in duabus vncijs minu-
tis diuidẽdo illas duas groſſas in alias.xij.ꝛ ſic in duabus vn
cijs patrimonij remanentis que due vncie non faciebãt vnã vn
ciã cũ dimidia de vncijs groſſis que erãt inſpecta q̃titate patri
monij tpe donatiõis vel ſi fuerũt inſtituti in illis duab9 vncijs
groſſis remanẽ.dic ꝙ ſi habẽt pluſq̃ eſſet quarta.non tñ vide-
bantur habere:q2 in illis erant grauati legatis ꝛ fideicõmiſſis.
ꝛ hoc vſq ibi.ſecũdo.Ibi eſt ſecũda oppoſitio cõtra iſtas ſolu.
ꝙ non procedãt.ꝛ primo cõtra primam.q2 poſito ꝙ due vncie
minute non faciant vnam vnciã cũ dimidia de groſſis non de-
berent tñ habere querelã.ſed agere ad ſupplementũ poſt q̃ ali-
quid fuit eis relictum noĩe legitime.vt.ſ.ti.l.omnimodo.ꝛ po
ſito ꝙ eſſent grauati legatis et fideicõmiſſis tenendo ſecũdam
ſolutionem ꝙ fuerũt inſtituti in duabus vncijs groſſis.adhuc
non deberent habere querelam iſtam.quia nec habent querelaꝫ
inoffi.teſta.cum tale onus de legitima rejciatur.vt.l.quoniam
in prioꝛibus.ſ.eo.glo.reſpondet ꝙ oppo.procederet inſpectis

illis legibus nouis.sed ista lex fuit antiqua.⁊ tpe eius non age
batur ad supplemētū:sed dabaꝛ querela inoffi .test.si non erat
relicta integra legitima.vel si erat relicta ⁊ fili⁹ esset grauatus
legatis ⁊ fideicō.eodem modo cōpetebat illa querela.hodie fa-
teor ꝙ decisio huius.l.non procederet.⁊ hoc vult gloss.vsqꝫ ibi
dico ergo tū.et cum illa particula iunge ver.iij.op.et ver.quar
to quero.in quibus repetit idem per ideꝫ.nam qd.s.dixerat si-
mul contra ambas solutiones.in versi.iij.oppono.dicit contra
primam.⁊ in v.iiij.quero dicit contra scdam repetendo idē qd
dixerat in effectu.licet per alia verba inepta.preterea in illo vs.
dico ergo tamen.glo.dicit ꝙ presupposito hodie ꝑpter graua
mina non debet dari querela.quia reijciūtur.vt dixi.licet olim
daretur saltem ꝑ viā exceptionis cōtra legatarios adhuc si non
reperiūt se habere integrā legitimā inspecta quantitate bono-
rum que erat tpe donationis habebūt hāc querelā cōtra filios
donatarios.et sic duplex remediū.s.ius agendi ad supplemen-
tum ⁊ querelandi.qm̄ ad idē tendit hoc ſm eum.primo nā per
querelam non obtinet nisi supplementum legitime quādo do-
natio est facta alteri filio.et sic nō corrigitur ista lex per.l.qm̄ in
prioribus.ista glo.in hoc contradicit sibijpsi in eo qd dicit ter-
tio in ver.pone.in fi.vbi videtur dicere ꝙ hodie non habet que
relam.sed ius agendi ad supplementum ⁊ etiam.s.hoc dixerat.
3 †Bar.reducit ad concordiam vt eo casu quo per querelam ad
uocat plusq̄ supplemētum legitime:tunc detur querela etiam
hodie:⁊ non ius agendi ad supplemētum:alias concurrūt:sed
aduerte ꝙ ius agendi ad supplemētum competit respectu bo-
norum que erant tpe mortis.ita loquitur.l.oīmodo.sed illa bo
na donata iam exiuerant patrimonium.⁊ sic illa.l.omnimodo.
non pōt habere locum vt agatur ad supplementum contra do
natarios.ideo remanet incorrecta per istam.l.qꝛ cessat ius agē
di ad supplementū.sed per auꝛ.vnde si parens.videꝛ corrigi vt
possit agere ad supplementū etiā contra donatarios.doct.bre-
uiter tenēt primā solutionem ꝙ hic fuerūt instituti in duabus
vncijs minutis.⁊ sic non agebatur ad supplementum ꝯ dona-
tarios sed querela:hodie per illā auꝛ.secus.Secūdā vero solu-
tionē nō tenēt qꝛ etiā iure veteri de legitima reijciebatur onus
legatorū per.l.cū patronus.ff.de leg.ij.sed illa nihil facit.qꝛ lo
quitur de legitima patroni cuius intererat reijci onus:quia nō
plus cōsequebaꝛ per cōtratab.sed de legitima filij lꝫ nō reijcie-
batur olim onus licet faciebat cōpetere inoffic.testa.quere.per
quam filius melioris conditionis erat qꝛ totū testm̄ expugna-
bat.hodie secus in.d.l.qm̄ in prioribus.tū per alias rōnes pōt
dici ꝙ determinatio do.sit bona vt tangiꝛ.j.in v.sexto q̄ro.vbi
glo.reuocat in dubiū illud qd hic firmauerat qn̄ pater reserua
uit integraꝫ legitimā:⁊ in ea instituit filios:grauauit legatis ⁊
fideicōmis.an propter hoc habeant querelam inofficiose dona
tionis ⁊ tenet ꝙ non nec querelā inoffi.testa.nisi cum distinctio
4 ne.¶ †In ver.v.quero.glo.recitat duas opi.in illa.q.quarum
prima fuit Azo.altera Hugolini.Bal.recitat qnqꝫ alias:bre-
uiter recolligendo omnia.dic ꝙ aut donatio fuit facta vni ex li
beris:⁊ tūc per alios non reuocatur nisi vsqꝫ ad legitimam siue
reuocatur ex tacita voluntate donantis per liberos superueniē
tes.vt.j.eo.l.si totas.siue contra voluntatē per liberos iam na
tos qui sunt fraudati legitima:⁊ siue sit inofficiosa re tantū siue
re ⁊ consilio:vt.j.eo.l.si liqueat.si vero facta est extraneo:tunc si
reuocaꝛ ex tacita voluntate donantis per liberos superuenien-
tes reuocatur in totū per.l.si vnq̄.j.de reuo.dona.nisi facta fue
rit pio loco:vt ecclesie vel monasterio vel hospitali:qꝛ tūc vsqꝫ
ad legitimā:⁊ vltra.xviij.q.c.si.si vero reuoceꝛ cōtra voluntatē
donātis ꝑ liberos qui erant nati tpe dona.⁊ sunt fraudati legi
tima.⁊ tunc si erat inofficiosa re:reuocatur vsqꝫ ad legitimā:vt
j.eo.l.si mater.si re ⁊ consilio:tunc reuocatur in totū ne filius sit
deterioris cōditionis q̄ patronus q reuocat tunc in totū:vt in
l.si libertus minorē.circa fi.de iure patro.quidam tū dicūt hoc
verū si nihil erat filijs relictū:quo casu de iure veteri nihil cor-
rigitur:vt.s.ti.j.l.oīmodo.§.fi.sed si aliqd erat relictū dicūt qd
etiā tunc qn̄ erat inofficiosa re ⁊ cōsilio non reuocaꝛ nisi vsqꝫ ad
supplementū legitime.per auꝛ.vnde si parens.sed glo.ibi dum
dicit:vel loquiꝛ qn̄ in aliū filiū sentit cōtrarium:dū dicit qd illa
auꝛ.loquiꝛ quando est facta filio quasi dicat:si extraneo reuoca
retur in totum si est inofficiosa re ⁊ cōsilio.do Raph.Ful.tenet
ꝙ qn̄ est inofficiosa re ⁊ consilio:etiam si sit facta filio reuocatur
in totum qd reuocatus erat habiturus ab intestato:⁊ etiā iure
veteri per.§.imperator.in.l.titia.de leg.ij.vbi reuocat totā di-
midiam que ipm̄ tangit:sed illa opi.videtur contra tex.in.l.si li
queat ipse tū nititur soluere:sed securius est tenere opinionem
doctoruꝫ Bal.autē tenet ꝙ excepto casu.l.si vnq̄.de reuo.do.q̄
loquitur qn̄ reuocaꝛ per filios superueniētes nunq̄ reuocetur
nisi vsqꝫ ad legitimā etiā si sit facta extraneo:⁊ etiam si sit inoffi
ciosa re ⁊ consilio ⁊ sibi aliqd fuerit relictū pro legitima:⁊ ita vi

dentur sonare omnes.ll.huius titu.et illa opin.est forte melior
q̄ alia.⁊ illa querela differt a querela inofficiosi testamē.Gui.
vero de cu.tenuit ꝙ propter liberos superuenientes non reuo-
cetur donatio in totum:nisi quando fuisset facta liberto dona-
toris:ita loquitur.l.si vnqꝫ.secus si alteri ingenuo que opin.cō
muniter reprobatur. Ja.bu.tenuit ꝙ ita demū reuoceꝛ in totū
qn̄ donator nullum filium habebat tpe donationis:sed si habe
bat tunc si voluit illum fraudare ita credendum est ꝙ voluerit
fraudare nascituros ad quos non maiorē affectioneꝫ habebat
q̄ ad iam natum.⁊ ideo sicut iam natus nō reuocat nisi vsqꝫ ad
legitimam.per hāc querelā si donatio erat inofficiosa re tātum
ita et nati postea reuocabūt vsqꝫ ad legitimam tm̄.non ex taci-
ta voluntate donantis.sed per hanc querelam.⁊ contra volun-
tatē Bal.tenet cōtrarium.ꝙ imo reuocabūt in locum ꝙ essent
habituri ab inte.pro eorum portione.licet iam natus solū vsqꝫ
ad legitimā.mihi videꝛ ꝙ si ille iam natus erat exosus patri:et
quia non putabat se alios habiturū donauit extraneo:vera sit
opi.Bal.cum sit eadeꝫ ratio que esset si nullū habuisset:qꝛ veri
simile est.quod si sciuisset se habiturū alios gratos non donas-
set.facit.l.tale pactum.§.fin.cum ibi not.et gloss.ff.de pac.sed si
non habebat iam natum exosum.sicut ipsum voluit fraudare
ita et nascituros credendum est voluisse.et ita procedit dictum
Jac.but.vnum tū scias propter liberos de nouo susceptos nō
debet reuocare nisi ex tacita voluntate nisi donator de liberis
desperasset.vt quia habebat vxorem sterilem:⁊ postea illa mor
tua recepit alteram:sed si non desperasset:tunc non est credendū
quod voluerit donare sub cōditione.si liberos non habebit ni
si hanc conditionem exprimat.et ideo liberi postea nati reuoca
bunt per hanc querelam vsqꝫ ad legitimam ⁊ non vltra.¶ In
ver.vj.quero .aduertendū est.quia glos.hic reuocat in dubium
illud quod in prīcipio glo.in ver.ij.cum aliquid determinauit
⁊ presupponit contrarium eius quod ibi dixit.nam si intelligi-
mus ipsam.l.qd isti filij conquerentes fuerunt instituti in dua-
bus vncijs grossis remanentis:⁊ ꝙ ideo habeant querelam:qꝛ
fuerunt grauati oneribus legatorum que olim non reijcieban-
tur.Glo.ibi tenuit ꝙ cum hodie reijciantur per.l.qm̄ in priori
bus.non habeant querelam:quia reiectis legatis reperiuntur
habere plus q̄ legitimam.In illo autem versi.presupponit ꝙ
5 non reijciantur etiam hodie†vnde querit si pater habebat vni
cum tantum filium.⁊ donauit cuidam extraneo.v.vnci.⁊ sic nō
fuit donatio inofficiosa:quia non vltra dodrantem et postea in
illis tribus vncijs remanentibus filium here.institu.⁊ legatis ⁊
fideicommissis grauauit:an habeat aliquod remedium:quia
solutis legatis non remaneret sibi integra legitima:sed eis non
solutis:sed reiectis nō esset dubium ꝙ nullam querelam habe-
ret:nam querela inofficiosi non haberet:quia reperitur habere
integram quartam:⁊ qꝛ etiam non est dare alium coheredē cō-
tra quem posset ipsam intētare:qꝛ ipse solus fuit vniuersaliter
institutus.et sic contra seipsum intentaret.Item querelā inof-
ficiose donatio.similiter omnino non haberet:quia donatio nō
fuit inofficiosa:sed dubium est propter legata que si habeat sol
uere non remanebit integra legitima.gloss.presupponit ꝙ ha-
beat soluere et quod non reijciantur:et sic remanet fraudatus:
nec mirū:naꝫ in alio casu pōt pater defraudare filium si omnia
bona dissipet vel in mari proijciat.vel dic ſm Jo.vt distingua
tur si apparet ꝙ donationē fecit causa fraudandi filium postea
per istum modum graauando ipsum legatis:et tunc possit per
hanc querelam totam donationem reuocare.et sic solus dona-
tarius habebit damnum.⁊ non legatarius.nec obst.ꝙ donatio
nō fuit inofficiosa a principio:quia sufficit ꝙ ex postfacto red-
datur inofficiosa.⁊ alleg.glo.duo similia.quod dic vt in eadeꝫ.
Si vero non cōstat de illa fraude.⁊ sic re tantū fraudatur ⁊ non
consilio.tunc fateꝛ Joā.ꝙ de iure illo filius remanebit frauda-
tus.Sed per auꝛ.de immēsis dona.que habeꝛ.s.ti.j.auꝛ.vnde
si parens secus.nō tū declarat qualiter secus.an ideo qꝛ reijciā
tur legata.⁊ sic ad dānū legatariorū dūtaxat an ideo qꝛ reuocaꝛ
donatio.⁊ sic ad dānū donatarij dūtaxat:ideo gl.reddiꝛ obscu-
ra.sed vnde procedit hoc ꝙ presupponat legata non reijci cum
sibi presupponat cōtrariū ꝙ reijciunꝛ etiam iure.C.Rn̄deo po
tuit habere istū respectū.nā tūc iure.C.reijciunꝛ qn̄ fili⁹ esset in
stitutus in sola legitima.⁊ in illa grauat⁹.In residuo vero fuit
alius institutus.sed iste reperiꝛ institutus in toto patrimonio
qd defunctus habebat tpe mortis ⁊ sic sicut relicta ab alio vni
uersaliter instituto nō reijciūtur ita nec relicta ab isto.breuiter
Guil.de cu.⁊ etiā alij sequunꝛ dicit ꝙ Jo.nō bn̄ determinauit.
nā lꝫ iste videaꝛ institut⁹ in toto p̄rimonio habito respectu ad
p̄rimoniū ꝙ habebat tpe mortis.naꝫ habito respectu ad illud
qd habebat tpe dona.nō reperieꝛ institut⁹ in toto patrimonio.
Sed in sola legitima.et cum legitima detrahaꝛ tanq̄ es alienū
absorbet legata sicut ⁊ es alienum.vt.j.de legatis.l.si vniuerse.

⁊ sic etiam

τ sic etiam si non esset.l.quoniam in prioribus.deberent ista legata remoueri ratione predicta.l. illa loquitur quando alius erat institutus in residuo patrimonij.τ sic propter legata dabatur querela.Sed si per illam.l.non rumpitur testamentum nõ dantur querele.sed remouentur. In casu autem nostro per illam.l.non est prouisum:sed prouidetur per rationem predictã item conueniens est ꝙ legata reijciantur que dependent ex voluntate vnius tantum ꝙ qd reuocetur donatio que pẽdet ex voluntate duorum:τ est fortior τ potentior vt patet ex his que no. hic circa fin.gloss.τ ista magna declarat ea que dicta sunt circa princi.glo.in op.τ ista procedunt etiam de iure.C.Nã τ iura vetera volebãt ꝙ filius nõ fraudaretur legitima.sicut τ illa autẽ. si tamen velimus dicere ꝙ ista legata reijciantur per.l. qm̃ in prioribus.tunc possemus dicere ꝙ tempore huius.l. quia non reijciebant̃ propter hec onera dabatur querela. τ iste est casus huius.l.in fin.que videtur hic presupponere ꝙ ex eo quod iste
6 due vncie erant exinanite legatis debetur illa querela.¶†In gl.j.idem ergo in.q.dic ꝙ si oẽs donationes fuerint facte eodem tpe diuersis personis.tũc procedit id quod voluit gl. vz ꝙ lz non essent inofficiose.tunc si vltima non esset facta ꝓpter vltimã filius reperiretur fraudat⁹ oẽs deberent retractari. quia cẽseretur vna donatio ꝓpter vnitatem temporis prout in simili no.j.vnde vi.l.j.circa fi.glo.mag.fit ergo suppletio ex omnib⁹. Si autem in diuersis temporib⁹ tunc prime que sumpserunt robur ante vltimam per vltimã non retractabunt̃ sed vltima tm̃.τ ita vr̃ probari in gl.quã all'.de iure pa.l.si libertus.§.fi. in gl.ibi.Itẽ contra determinationẽ gloss.in ista.q.facit.l.iul'.ff.q τ a quib⁹.postꝙ a principio donatio fuit inofficiosa non debet considerari casus aduentitius:postea superueniens vt dicatur effici inofficiosa:qꝛ primus stat⁹ debet inspici:τ ex primo facto non variari.ar.de ver.obli.l.insulam.Itẽ facit.l.in ratione.ad.l. fal.vbi si a princ.propter multa legata minuebat fal.lz postea crescant facultates ꝗ si a prin.fuissent falcid.non imminebat. et sic illud argumẽ.prodest heredi τ non legatarijs.doc.tenent de terminationẽ gl.l.quã alle.ĩ aut.de nup.qꝛ inspicit̃ tẽpus mortis an dicat̃ inofficiosa vel non:et si tpe mortis reperiebantur tot bona non donata que sufficiãt ad legitimam: donatio non debet retractari status eius fuit in pendenti vsqꝫ ad tempus mortis:τ tunc declaratur non fuisse nec esse inofficiosa: nec ob. l.in ratione.qꝛ ibi superuenit argumẽtũ post mortẽ:nos loqui
7 mur qñ in vita donantis.¶†In glos.ibi nono quero: contra decisionẽ gl.in hac.q.facit quod dictũ est in precedenti.q. qꝛ si inspiciatur tps mortis:vt ibi dixi cũ hic tpe mortis nõ reperiatur aliquid in patrimonio.de quo fili⁹ possit habere legitimam ex tunc apparebit aliam donationẽ fuisse inofficiosam: et sic deberet reuocari:maxime qꝛ filius pretẽdit causam onerosam:cũ sibi debeatur legitima:τ donatarius causam lucratiuã et sic filius deberet preferri.vt.s.l.fin.§.licentia.sed gl. dicit aliud esse qñ donatio vr̃ inofficiosa a princi.sed pendet vsqꝫ ad tps mortis:aliud est qñ a prin.non fuit inofficiosa:qꝛ tunc assumit statum irreuocabilem statim:non aũt pendet:τ hoc fauore dona. postꝙ assumpsit ex postfacto nõ mutatur:τ sic casus fortuitus nocebit filio:non aũt donatio:bene facit.l. si patroni.de bo.lib. vbi ob.ratio supra facta ꝙ fili⁹ pretendit causam onerosam qꝛ non est oĩmodo onerosa cũ sit quasi debita nõ autẽ proprie debita:τ propterea etiã si non esset vere onerosa nõ deberet retractari donatio que sumpsit robur anteꝙ ipa legitima inciperet deberi:nã nõ incepit deberi nisi post mortẽ:vt in.l.j.§. si impu
8 beri.ff.de col.bono.¶†In glo.ibi.x.quero.in ista.q.gl.loquit̃ multum subtiliter:τ vult hoc in effectu ꝙ duo iudicia requirũtur.s.ꝙ primo intentet̃ querela per quam rescindatur donatio. Et ista querela non est actio nec accusa.sed tenet medium sicut dicimus in querela inofficiosi testamenti. vt not.in.l.postbu. §.si quid.ff.de inoffi.testa.Sicut etiã in illa querela inofficiosi testamenti:oportet ꝙ prius intẽtetur:τ sic rescindatur testamẽtum.τ postea intentat̃ petitio hereditatis.τ sic sunt preparatorie alterius iudicij:τ sic donatio facta in fraudem patroni vel in fraudẽ creditoris ꝙ primo intentetur actio reuocatoria.s.pau. vel fauiana.p quas rescindit̃.τ postea agit actione in factum:vt insti.de acti.§.si quis in fraudem.demũ rescisso agitur rei ven. vtili.τ quare non directa:qꝛ dominiũ fuit translatum in dona. mediante traditione τ mediante ti.donationis: licet autem sit rescissus titulus:quia cõsistit in iure non est rescissa traditio ꝗ consistit in facto:ideo remanet adhuc dominiũ directum penes donatariũ:lz a principio sine titulo valido non potuisset transferri etiã interueniente traditione.vt in.l.nunꝙ.ff.de acquiren. pos.rerũ dona.põt tamen acquisitũ remanere etiã rescisso titulo.qꝛ ergo filius non est dñs anteꝙ bona sibi tradantur non hꝫ directam rei vendicationẽ.sed hꝫ vtilem que potest dari non solum ei q est dñs vtilis.sed etiã ei qui est nullo modo dñs.vt patet in eo cui ceditur rei vẽdicatio qui habet vtilem.τ nullo modo est dñs.iuxta no.in.l.si culpa.ff.de rei ven.donatio autẽ ista ideo fuit valida τ habilis ad translationem dominij:licet fuerit fraudulenta:qꝛ non fuit facta in fraudem legis:sed in fraudem hominis.Si autẽ fuisset facta in fraudẽ.l.non valeret.vt in.l.si
9 libertus.de iure patronatus.†Et si dicatur tu videris allegare illã.l.que loquitur in patrono equiparare filium patrono et legitimam filij legitime patroni ꝗ cõparatio non est bona vt in l.non vsqꝫ adeo.ff.si quis a par.fuerit ma.dicit gloss.verum est ꝙ per oĩa non cõparatur:qꝛ filius nõ reuocat nisi alienata titulo lucratiuo dona.Sed patronus etiam alienata titulo oneroso.vt in.d.l.non vsqꝫ adeo.Item filius reuocat alienata titulo lucratiuo etiam sine dolo patris:qꝛ sufficit ꝙ reipsa sit fraudatus legitima:sed patronus non nisi alienata per dolum τ sic in aliquibus filius est melioris conditionis ꝗ sit patronus. et in aliquibus econtra:ꝗtum autem ad propositum bene comparantur qꝛ alienatio facta in fraudem hominis non est ipso iure nulla:sed facta in fraudẽ.l.sic:tunc autẽ dicitur fieri in fraudem legis qñ fit ad hunc finem:vt legitima nõ debeatur.τ hoc potest cadere in patrono cui non debetur leg.in bonis liberti nisi maior centenario.i.nisi habeat vltra centum in bonis.Si ergo libertus in fraudem legis:vt legitima non debeatur facit se minorem centenario alienando bona.τ seruando vltra.c.alienatio est nulla tanꝙ facta in elusionem: sed si facit vt minor legitima debeatur:tunc facit in fraudem patroni:τ valet:nec reuocatur nisi vsqꝫ ad leg.sed precedens reuocatur in totum.In filio autem hoc non cadit:quia sibi debetur legitima:siue parum:siue satis habeat pater.τ non potest dici alienatio facta in fraudem l.sed hominis tãtum.Item si dicatur ꝙ imo rescisso titulo donationis dominium directũ reuertatur ad filium sine alia traditione:τ sic habeat directũ τ non vtile:sicut rescisso test. p querelam:τ sic datur filio directa pe.he.Glos.respondet non esse simile qꝛ in herede p solã hereditatis aditio.sine apprehensione hereditatis mansit dominiũ directũ:lz nõ possessio.vt in.l.cum heredes.de acqui.pos.eodem mõ rescissa aditione recedit ab eo dominiũ τ transit in filium.Sed in donatariũ non potuit transire sine traditione.vt in.l.traditis.s.de pac.eodem modo.nec ab eo recedere sine retraditione.arg.l.prout quisqꝫ.ff.de ser.de hoc est intentio glo.multum subtiliter loquentis.Guil.de cu. dicit pro ista gl.inꝗtum dicit competere rei ven.potest procedere qñ donatio cõsistit in reb⁹ immobilibus vel alijs que extant:τ possunt vendi.Si autem in pecunia que reperitur consumpta.τ sic nõ potest vendi.loco querele dabitur conditio ex l.vel certi condi.generalis.Ipse tamen Guil.consentit ꝙ non sint necessaria duo iudicia :sed totum possit expediri vno iudicio:qꝛ per dona.fuit fraudatus rebus ipsis eo modo debet recuperare p solam querelã ipsas res.sicut videmus in resti. ĩ inte.l.in cause.ff.de mino.§.interdum.τ hoc si est probabile. facit tex.in.l.sine herede.§.interposito.ff.de admi.tu.vbi simul τ semel in eodem libello potest intentari iudicium rescissorium restitutionis in integrũ τ iudicium rescindens.s.recuperatoriũ rei. ¶No.tamẽ ex ista glo.dum dicit ꝙ filius non potest alienata
a reuocare titulo oneroso.[a] puta venditionis super hoc Petr.et Cyn.dicunt multa verba hic:τ in.l.§.j.si quid in fraudem patroni.Host.tenuit contrariũ in.c.Ray.de testa.per illum tex.τ videt̃ casus.ff.si quis in frau.patroni.vbi filius adoptiuus reuocat multomagis legitimus τ naturalis.Nec obst.l.non vsqꝫ adeo.qꝛ loquitur in prẽ emancipãte cui non sic debet̃ legitima. sicut filio τ sicut patrono.veritas est ꝙ si nõ cõstat de numeratione pretij:nisi per cõfessionem patris filius poterit reuocare vẽditionẽ:sicut dona.qꝛ presumitur cõfessio facta in fraudem donationis.p.l.j.§.si mutari.in fi.ff.si quid in frau.patroni.sed si cõstat de numeratione pretij per aliũ modũ tũc si pretiũ fuit iustum potest retractari venditio hoc modo ꝙ vel emptor suppleat pretiũ iustũ vel recuperato pretio filio restituat res donatas:qꝛ sic est in patrono.vt in.l.j.ff.si quid in fraudem patroni. sed si fuerit vendita iusto pretio non est equum ꝙ emptor ꝑtiũ perdat.nec etiam ꝙ bona restituat nisi forte participauerit de fraude.τ tunc fili⁹ refuso pretio poterit recuperare bona ꝓpter affectionẽ quã hꝫ.vt in.l.si in ẽp.ff.de mi.τ in alijs iuribus allega.dic vt hic p Bal.τ p Bal.τ p Cy.q nec dicunt plus in substãtia.nec ita declarant.vt.s.declaraui.

a ¶Titulo oneroso.adde quis dicatur titulus onerosus vid tex.ĩ.l. pe. §.lucratiuus.j.de ipo. lucra. descri. li.x.Et vide glos. in.l.j.§.j.j. de ac. emp.Et vide late per moder.ĩ.§.itẽ si qs in frau.insti. de actio.Cur.

2 ☞Ratio quare donatio facta per patrem filio in potestate non valeat.
3 Actio familie erciscunde cui competat.τ nu.5.τ.6.
Heres quando possit impugnare factum defuncti.
4 Casus in quibus donatio facta filio in ꝑtãte valet nec indiget confirmatione per mortem.
5 An hodie indistincte teneat.
6 Confirmatio non trahitur ad prohibita.

a ¶ Confirmat morte p̄ris. adde bal. in. l. si dona. in pe. col. C. de do. ang. in l. donationes. C. de do. inter vi. & vxo.

1 Ater. ¶ †Donatio facta per patrem filio in p̄tāte non valet nec confirmatur morte patris a quatenus est inofficiosa. io nō est necessaria q̄rela. Sz offō iudicis deseruiēte ac. fam. er. prouidē do filio fraudato: sed si erat emācipat⁹ valet a principio. io necessaria ē ista q̄rela. h. d. & do. Cy. dicit hāc legē eē difficilē & obscurā. & in hoc latet anguis in herba. & mihi nō videt̄ hic eē tanta obscuritas: & illud in quo ipse dicit satis tāgit̄ hic p gl. Pone ergo casum q̄ pater vni ex filiꝭ quasi totū patrimoniū donauit: & modicū: puta vnā vnciā sibi reseruauit. deinde illū & alterū filiū heredes instituit equal'r: vel decessit itestat⁹: & sic illa vncia q̄ reperit̄ in bonis tpe mortis venit diuidēda iter ābos iure hereditario: alter ergo fili⁹ reperit se deceptū & fraudatū legitima cū debuisset hr̄e vnciā cū dimidia & nō habeat nisi dimidiā quesiuit vtrū deberet intētare q̄relā ꝯ fratrē tanq̄ donatariū & r̄ndet̄ q̄ si ille frater dona. erit in p̄tāte p̄ris donatio nō valuit nec morte p̄ris fuit ꝯfirmata quatenus fuit inofficiosa: sed in residua sic. vnde illa vncia que deficit huic filio reperitur in hereditate tpe mortis. cū ergo habeāt diuidere hereditatē arbiter vel iudex assumpt⁹ sup diuisiōe poterit sup hac ꝓuidere filio: scz adiudicādo illā vnciā filio fraudato: & sic repirēt habere vnā vnciā cū dimidia sicut si debet̄: vcz dimidiā iure hr̄ditario & vnciā p adiudicationē: sicut solet adiudicare p̄legata. vt. j. fa. er. l. si qua petitio. nō est ergo necessaria q̄rela ad rescindendā donationē: sed si erat emācipat⁹ donatio q̄ fuit a p̄n. valida: & sic de bonis donatarij nō reperit̄ in hereditate q̄ possit per iudicē adiudicari ex officio deseruiēte act. fami. er. q: illud non pōt exerceri sup bonis hereditarijs. et iō illa donata non sunt hereditaria. ideo necessaria erat q̄rela ad rescidēdū dona. vsq ad vnciā q̄ deficit huic filio. posset etiā poni q̄ nihil reseruauit fil. tn̄ hereditas ꝓut in iure cōsistit etiā sine aliq̄ corpore que est cōis equal'r īter eos. et poterit adiri iudex sup diuisione & si nihil corpale repitur ī hereditate quod possit diuidi: q: tn̄ act. fami. er. poterit intētari saltem exercebit offm̄ suū mercennariū in iudicādo huic filio vnā vnciā cū dimida de bonis dona. q̄ repiunt̄ in hereditate postq̄ dona. nō valuit: nec fuit morte cōfirmata. nō vult ergo dicere iste tex. q̄ debeat diuidi illud qd̄ deficit huic filio: & eximat̄ de dona. ipso iure: sed q̄ dz in totū illi adiudicari. ar. d. l. ea q̄ in tex. ibi impetu quodaz. q. dicat non frauduleter. q: nō excogitauit alterū filiū fraudare: sed nimia dilatione quā habet ad alterū filiū ex q̄dā īpetu: & nō dolo se oīa bona donauit sibi: & sic non fuit inoffi. re & consilio. sed re tm̄. Ita allegat gl. istū tex. j. eo. l. liceat. in vltima gl. ꝯ illos qui dicebant q̄ ista querela non dat̄ nisi qn̄ donatio est inofficiosa re & cōsilio. Sicut nec calūs. dat̄ patrono ꝯ donationem factaz per libertū in eius fraudē: sed glos. in. l. p̄ce. dicit q̄ in hoc filius est melioris ꝯdi. q̄ patronus: q̄ sufficit q̄ sit fraudat⁹ re & non consilio vt possit donationē retractare: sed patron⁹ non nisi dolose. sufficit tn̄ dolus liberti donantis nec requiritur dolus donatarij seu q̄ participauerit: vt in. l. j. ff. si quid in fraudem patro.

2 ¶ †In tex. ibi: aut is in p̄tāte. iste tex. semper allegatur q̄ donatio facta per patrē filio ī p̄tāte nō valet: rōnē assignat gl. q̄si valeret esset frustatoria: q: dn̄ium trāsiret in filium: & eo instanti rediret ad patrē cū quicq̄d acq̄rit filius acq̄rit patri iure isto: nec momēto remanet apud eum: arg. in. l. quis sit. ff. de so. facit. l. si q̄s ꝓ eo. ff. de fide. & hoc est verū hodie: q: lz fili⁹ acquirat sibi & nō patri hodie aduētitia. vt. j. de bo. q̄ lib. p totū ꝓfectitia tn̄ acq̄rit p̄ri sicut olim. & nihil est ī eis īmutatum vt sunt illa q̄ ꝯtēplatione p̄ris ad eū perueniūt. l. sed si pl'es. §. i arrogato. ff. de vul. & pu. nihil aūt magis dici potest ꝓfectitiū q̄ illud qd̄ ab ipso p̄re ꝓcedit: vn̄ si valeret hodie esset idem q̄ olim: q:

3 statim re acquireret̄ ipsi patri. ¶ †In tex. ibi: officio fami. er. erat ergo iste filius fraudat⁹ heres p̄ris: al's nō haberet actionē fami. er. que non datur nisi heredib⁹ vl'ibus. s. direc. heredi directo: & vtilis hr̄di vtili: vt est fideicōmissari⁹ vl'is: & tn̄ hoc inpugnat factū patris. Sed ꝯ q: heres nō pōt impugnare factū defuncti. vt. j. de rei vendi. l. cum a matre. Istud ꝯ. sentit gl. ij. q̄ īcipit. videt̄ circa si. i. q̄ heres venit ꝯ defuncti factū. & eo modo quo non veniret si non esset heres: q: p actionem fami. er. et dicit glo. q̄ hoc est mirū: q: regulariter secus: sed dic ideo istud est q: nō habuit hic q̄ defunct⁹ necesse habebat sibi relinquere vt ideo est quia ex donatione facta per patrem non remanebat pater obligat⁹ & sic obligatio ex persona patris nō descēdebat in filiū fraudatū. al's non posset venire ꝯ: vt in ꝯrio. hoc tn̄ de-

b ¶ Quibusdā casibus. Adde bal. ī l. cum opz. in. §. j. C. de bo. q̄ lib. Ange. in auť. de imēs. doñ. Alex. ꝯ imo. & ibi late do. Joā. baptista cacialupus ī. l. fr̄ a fr̄e. ff. de cōdi. indebiti. Fran. Cur.

4 clara: vt subtiliter not. in. l. ij. j. si quid in frau. pa. ¶ †Pro declaratione gl. potest oppo. ꝯ illud qd̄ inuit illa. l. s. q̄ donatio filio in p̄tāte facta nō valebat. Contra imo valebat etiā iure antiquo: q: lex dicit q̄ filiusfa. est capax donatio. sibi facte ꝑpter dotem. vt in. l. pōponius philadelphus. ff. fami. erc. gloss. dicit

b q̄ regulariter nō valebat nec valet. Falli t in quibusdā casib⁹ b tam de iure veteri q̄ nouo in quibus valet nec indiget cōfirmatione per mortem: & hic in gl. vsq ibi: idem videtur. Et aduerte inquātū loquitur de casu. l. pōponius. s. in eo qd̄ dat̄ pro dote: debes scire q̄ interdū dat̄ aīo donādi filie vel marito pro filia: & tunc valet donatio & actio de dote est soli⁹ filie nec p̄r ī ea hz cōionē: puta si filia sola fuit stipulata voluntate p̄ris: vel ipse p̄r fuit stipulat⁹ soli filie vel fuit stipulat⁹ sibi in vnū & sic in alterū censet̄ filie donasse. vt in. l. si cuz doté. in prin. ff. so. ma. & illud totū declara per Bar. in. l. post doté. in. iiij. q. eo. ti. & in tali dote donata filia habebat olim heredē regulariter secus: q: p̄r occupabat oīa iura peculij etiam que erant ipsius filij: puta castrēsia vel quasi nō tanq̄ heredes. sed tāq̄ pater: vt in. l. ij. de castrensi peculio: sed speciale erat in dote donata vt filiafami. haberet in ea heredē: & ita disputādo tenuit Jac. de bel. & ita intellexit. l. inter socerū. §. ij. j. de pactis dota. & talis dos nō cōferebatur cū fratrib⁹: Aliq̄n pater dabat doté simpl'r nec apparebat q̄ aīo donādi: tūc nō censet̄ donata: tn̄ hoc est spāle in dote q̄ filia etiā iure veteri habebat cōionē in actione de dote simul cū p̄re: & sic erat capax huius actionis: non tn̄ in ea tunc hēbat heredē: sed si p̄moriebat̄ patri etiā relictis liberis consolidabatur actio in patrē exclusis liberis s̄m cōem opi. notatam. in. l. dos a patre. j. so. ma. sed si p̄r p̄moriebat̄ ꝯsolidabat̄ in filiā siue haberet liberos siue nō. vt in. l. ij. so. ma. & tunc si veniebat ad successionē cū fratrib⁹ tā olim q̄ hodie dz ipsaz cōferre. vt in. l. vt libe. j. de colla. ita itellige istū articulū. adde aliū casum in quo valebat donatio qn̄ nō erat remansura penes filiū: sed ad aliū trāsitura p. l. si cōsentiente. j. de dona. ante nuptias. & ff. de iure dotiū. l. ꝓfectitia. §. pe. de dona. inter virum & vxo. merito s̄m Ja. de are. vt refert Bar. in. l. ij. j. de dona. & ibi oīno vide p eum de illa materia. Extra istos casus non valebat: sed morte cōfirmabat̄ nisi in tribus casibus: quorū vn⁹ ponit̄ hic qn̄ erat inofficiosa quaten⁹ inofficiosa est: sed in residuo cōfirmat̄. Secundus qn̄ excederet legitimā summā quingentoꝝ: & non esset insinuata. vt. j. de dona. inter virū. l. donationes. que est antep. Tertius casus est qn̄ pater donasset rē alienā q: nō confirmat̄

5 morte s̄m Cy. hic & in. l. si. j. de dona. p illam legē. ¶ †Scdō oppo. q̄ hodie indistincte teneat: q: qd̄ acquirit fili⁹ hodie acquirit sibi: & sic cessat rō inualiditatis: & ꝓbari vr̄ ī auť. vnde si parens. & in corpore vnde sumit̄. Alij dicūt q̄ illa loqtur qn̄ erāt filij emācipati: vel q̄ morte fuit cōfirmata. Tu distingue an ꝑpter merita ipsi⁹ filij facta fuit. & tūc vz hodie lz nō olim: q: non tanq̄ filio: sed tanq̄ extraneo & bn̄merito: & sic dicitur aduentitia & nō ꝓfectitia. si aūt merita nō processerūt: idē esset hodie q̄ olim etiā si diceret dono tibi: & bn̄merito: q: nō stat̄ his verbis nisi appareat de meritis. vt no. in. l. si donatione. j. de coll. & in l. si forte. j. de castrē. pecu. & ita reducas ad ꝯcordiā istas opi. q̄ tangunt̄ in gl. & de hoc tetigi in auť. vnde si parens. s. ti. j. & per Bal. tāgit̄ in auť. ex testō. j. de colla. Cōfirmaret̄ etiā donatio predicta secuta emācipatiōe filij: sicut secuta morte patris per l. donationes ī ꝯcubinā. §. p̄r. ff. de dona. & j. de doñ. l. siue emā-

6 cipatis. ¶ †In sequēti gl. ꝓ declaratione oppo. q̄ actio fami. er. non possit hic cōpetere nec etiā officiū iudicis ei deseruiens cū nō cōpetant nisi pro bonis hereditarijs diuidēdis: vt patet ipso vocabulo: q: dr̄ fami. erci. i. hereditatis diuidēdo. sed illa bona donata non sunt in hereditate: q: lz donatio non tenuerit a principio: sed ꝯfirmet̄ morte: illa ꝯfirmatio retrotrahitur ad diē donationis. vt in. l. donationes. j. de dona. iter virū & vxore. & ab alio die censent̄ ista bona exiuisse de patrimonio donantis & fuisse filij donatarij: ergo tēpore mortis nō reperiunt̄ in hereditate. Glo. soluit trib⁹ modis. Primo q̄ isto casu illa confirmatio nō trahitur retro quātū ad acquisitionē dn̄ij vt fili⁹ donatari⁹ fingatur fuisse dn̄s tpe donationis facte: cum vere non potuerit effici dn̄s obstāte ꝓhibitione. l. q: fuisset acq̄stio momentanea: ita nec per fictionē pōt hoc introduci: q: fictio lz sit contra veritatē: non est tn̄ sup impossibili vel a iure prohibito: vt no. in. l. gallus. §. si eius. ff. de libe. & posthu. al's. l. confirmās. foret ꝯria sibiipsi ꝯfirmando id qd̄ ab ea ꝓhibitum erat: lz vbi non esset prohibitio bn̄ posset trahi retro: vt si dono tibi bona aliena & dn̄s postea ex iteruallo ꝯsentiat. nam cēseris fuisse dn̄s a die dona. q: hoc fuit possibile si dn̄s a principio cōsensisset lz in casu nostro non fuit possibile q̄ filius efficeret̄ dn̄s viuente patre: & cōfirmatio nō trahit̄ ad impossibile. & prohibitū a iure vt. l. talis scriptura. & ibi no. de leg. j. Istud dictū gl. est verū in se & notabile: sed p ipm̄ non soluit̄ ꝯ. posito eīn q̄ non trahat retro si dicimus eum confirmari per mortem domini rerū statum transit in filium & non in hereditatē: & sic illa bona nunq̄ in hereditate fuerunt reperta: ergo non competit actio fami. er ciscū. Alij fatentur q̄ trahitur retro: sed per fictionem non per veritatem: dicit Cy. q̄ illa solutio non valet vnam muscam: q: tunc tantum operatur fictio quantum veritas. Tertia solu. est & est vera

& est vera ꝙ quatenus est inofficiosa non confirmatur morte. q2 lex sibiipsi contrariaretur dum eam improbat dando querelã si eam confirmaret. Ex quo sequit ꝙ dñium vsq ad illam quã titatẽ non transit in filiũ: sed transit in hered. & sic cessat contra rium: q2 potest dari fami. er. postꝙ est in hereditate: intellige vt dixi ꝙ possit adiudicari non ꝙ debeat diuidi: not. ergo ꝙ con firmatio nõ trahitur ad prohibita: quod dic vt. l. talis scriptu
6 ra. ¶ Op. secundo act. fami. erci. non datur nisi inter cohere des vel directos: & tunc datur directa vel vtilis. vel sunt fidei cõmissarij vtes: & tunc datur vtilis: sed hic vnus tm̃ filius erat heres. s. ille fraudatus. alter vero donatarius. glo. dicit ꝙ debe mus ĩtelligere vt text. pcedat ꝙ ambo erant heredes. vel quia ambo fuerũt instituti: vel q2 pater decessit intestatus: & sic here ditas sit exinanita ad ambos equaliter fuit deuoluta: & ambo adierint hereditatẽ: & cũ alter filius vellet diuidere ignorans forte de donatione. donatarius dixit non expedit laborare. q2 oĩa illa bona fuerũt mihi donata a patre: vnde teneo ex tit. do nationis nõ tanꝗ heres. bene tamen volo esse heres pro bono re meo: sed si ipse repudiaret hereditatem. gl. fatetur cõtrariũ ꝙ non daretur actio fami. ercisc̃u. sed dicit gl. ꝙ dabitur quere la. hoc non placet: q2 querela datur ad rescindendum dona. va lidã. vt no. per glo. mag. circa fi. s̃. l. pri. sed quatenus est inoffi ciosa. non est valida: quia non fuit morte confirmata. datur er go vel petitio hereditatis vel rei ven. vel condi. ex lege. vt. s̃. tit. j. aut. vnde si parens. & super hoc d̃rio Cy. multum se inuoluit. dicẽs ꝙ latet anguis in herba. sed patet satis eius declaratio. ¶ In fi. gl. ibi. itẽ ꝯtra. huic dicto est inquantũ ista lex vult ꝙ filio fraudato adiudicet duntaxat tm̃. ꝙ sufficiat ad legitimam contra imo donatio venit equaliter inter eos diuidenda: vt in l. si donatione. de colla. j. dicit ꝙ ibi non fuit vera donatio: sed concessio in peculiũ. ergo &c. vt. l. certũ. j. fami. erci. hic fuit vera donatio vñ quatenus nõ est inofficiosa confirmatur & non diui ditur. sed ad filiũ donatariũ ꝑtinet & alteri assignatur sola legi tima. non sunt alia. glo. sequens fuit expedita. in. l. j.

1 **Dotibus.** ¶ Ista querela locũ habet etiam nullo test. facto per do natorem. h. d. sufficit em̃ ꝙ sit facta inofficiosa dona tio. quia contra eam datur non contra testamentũ: sed in querela inofficiosi testamenti que datur contra testamen tum sufficit ꝙ sit factum et ꝙ sit adita hereditas ex. l. filium. §. sed cum exheredatio. de contra tab. & l. papinianus. §. si condi tio. de inoffi. test.
2 ¶ Ubi remedia concurrunt an alterum per alterũ tollatur.
3 Sicut filij habent querelam contra donationem factam a pa rente ita & econuerso cum parentibus debeatur legitima. Quid i n fratre.

1 **Si filius.** ¶ Ista querela nõ datur quã do competit aliud auxiliũ etiã extraordinarium si p ipsum plenius prouidetur ꝙ per querelam. h. d. & sicut remedium ordinarium ex cludit extraordinarium. vt. l. in cause. de mino. ita & vnum ex traordinarium: vt est restitutio in integrum excludit aliud ex traordinarium minus plenum. vt est querela inofficiose dona tionis quia per restitutionem in integr. retractatur tota dona tio si donans fuit lesus & erat minor. xxv. & transmisit beneficiũ resti. ad matrem here. eius. vt in. l. non solum. ff. de in integ. rest. ad matrem here. eius. vt in. l. non solum. ff. de in integ. resti. vn de non indiget mater querela ex persona sua per quam non re tractaret nisi vsq ad legitimam. Utilius est ergo sibi impetra re restitutionem ex persona filij defuncti. Adde quod plene no.
2 in. l. in prouinciali. de ope. no. nun. † De concursu remediorum an alterum per alterum tollatur. adde ꝙ extraordinarium etiã
a tollit ordinarium quando per ipsum plenius [a] prouidetur: vt not. s̃. si aduer. rem iudica. l. fina. in gloss. veniamus ad casum. ¶ In text. ibi: si filius tuus super. qui erat minor. xxv. an. tem pore quo donauit & sic tanꝗ lesus habebat resti. in integ. si do natio fuit valida mero iure: puta quia facta de rebus mobili bus et cum autoritate cura. si ipsum habebat: vel sine si ipsum non habebat. Si vero de immobilibus etiam cum cura. auto ritate nõ potuit valere: quia non poterat immobilia alienare. nisi cum decreto iudicis & ex causa eris alieni exoluendi. Unde restitutio nõ esset necessaria. vt. d. l. in cause. sed hõa possent vẽ dicari: vt hec habentur in. l. ij. s̃. si aduer. dona. & multo minus
3 est necessaria querela: tu autem mater successisti eidem filio qui decesserat sine liberis. ¶ No. ergo ꝙ sicut filij habent quere lam contra donationem factam a parente: ita & econuerso: quia parentibus debetur legitima: idem dicit glo. j. in fratre: & sic in nuit ꝙ sibi debetur legitima: intellige. s. turpi persona institu ta: qđ non placet: q2 legitima vniformiter debet: in fratre vero non põt esse vniformitas. dic vt tactum fuit in. l. fratres. s̃. ti. j.

1 **Si totas.** ¶ Quod immoderate libe. est donatus propter superueniẽtes liberos etiam viuo donatore reuocatur ipso iure. h dicit ꝓm Bart. lz gl. dicat contrarium in vtraq. s. ꝙ non ipso iure: sed p querelã nec viuo donatore: sed post mortẽ eius quod videt esse contra tex. in fi. ꝓm Bar. & pro ipso facit. l. si vnꝗ. de reuo. dona. & etiam ratio quasi insit conditio tacita si alios liberos non habebit casus est iste.

1 **Eam donationibus.** ¶ No. põt intẽ tare hanc querelã qui iudiciũ defuncti agnouit vel qui hz aliud auxiliũ pinguius: vel q habet integraz legitimã vel tãtũ ꝙ sufficiat: & in eã cõputetur. h. d. ¶ In tex. ibi agnouisti: q2 acceptasti illud modicũ quod pr̃ tibi in codi cillis diuidendo assignauit: & pmisisti amplius non petere oc casione legitime. si aũt simpliciter illud acceptasti non videris renuntiasse huic querele que dat ad supplementũ legitime: si cut nec iuri agendi ad supplementũ. vt. s̃. ti. j. si qñ. §. fi. licet gl. hic videatur sentire contra. dũ dicit vel tacite accipiendo lega tum &c. sed querele inofficiosi testamenti bene censeretur renun tiatum acceptando legatum ex testamento. ff. de inoffi. test. l. fi.

1 **Si mater.** ¶ Ista lex nihil vltra dicit ꝙ per alias leges appareat. sed so lum ꝙ donatio inofficiosa reuocatur vsq ad legiti mam. hoc dicit.
2 ¶ Donatio quod non retractet per hanc querelã nisi quan do est inofficiosa re & consilio si autem re secus.

1 **Si liqueat.** ¶ Dõatio facta liberis: lz sit inofficiosa re & consilio nõ reuocatur nisi quatenus est inofficiosa. Itẽ in eo ꝙ vxor donauit de bonis viri: debet inspici an filij per illam donationẽ in bonis viri fraudent. h. d. Barto. ¶ Per istam legem fundant due opi. vna Azo. qui tenuit ꝙ donatio inofficiosa etiam re & consilio nõ retractatur nisi vsq ad legiti mam. vt in. l. j. s̃. eo. nã hic fuit inofficiosa re & consilio: vt pz in prin. dum dicit interuertende questionis &c. & ibi duz dicit con silijs. & tamẽ non retractatur nisi vsq ad legitimam. vt pz ibi: dum dicit pro ratione quarte: sed hoc sentit Bulga. qui tenuit contrariũ exponit tex. dum dicit pro rõne quarte. i. ex eo quod non hz integrã reuocat in totũ: non vult aũt dicere ꝙ reuocat vsq ad quartã vel meli⁹ dic ꝙ reuocat vsq ad quartã: & hoc ideo q2 fuit facta alteri filio vt pz ibi dũ dicit emãcipato filio &c. sz si fuisset f:cta extraneo reuocaret in totũ p. l. si libertus mi norẽ. de iurepa. Alij tenuerũt ꝙ ẽt si sit facta filio reuocet in to tũ qñ erat inofficiosa re & ꝯsilio. p. l. titia. §. imperator. de lega.
2 ij. sed ad illã legẽ rñdit Hug. seu Bul. vt no. in. l. j. s̃. e. ¶ † In gl. mag. in ver. quinto quero ibi: nec ob. ff. de leg. ij. l. titia. §. im perator. & per predicta est expedita gl. j. Alia opi. quorundam qui dixerunt ꝙ donatio non retractatur per hãc querelam nisi quando est inofficiosa re & consilio: q2 cõstat ꝙ expresse voluit filium fraudare legitima. Si autẽ re: tunc secus. & ita debẽt in telligi & limitari oẽs leges huius ti. & in hoc differt illa quere la a querela inofficiosi testamenti que dat etiam si re tm̃ filius fuit fraudatus legitima. gl. fi. huius legis reprobat hanc opi. per. l. ij. s̃. eo. in verbo impetu &c. vt ibi tetigi.
2 ¶ Argumentatio a casu simili est multum debilis.

1 **Non cõuenit.** ¶ Ista querela assimi latur querele inofficiosi testamenti & ideo durat quinquennio tantum & non vltra. h. d. & in ista lege fundat se Bart. ad dicenduz ꝙ ius agendi ad supplementũ tollitur quinquennio: sicut que rela inofficiosi testamenti. quia per illam querelam suppletur a legitima & nõ irritat donatio tota quando fuit facta vni ex libe ris. vel quando non fuit inofficiosa consilio. & sic assimilat iuri agendi ad supplementum magis ꝙ querele inofficiosi testamẽ ti per quam rescinditur totũ testm̃. cõis opi. modernorũ est in contrariũ. q2 illud supplementũ petitur cõdi. ex. l. que actio est psonalis. & durat ppetuo & nõ datur ad rescindendũ testamen tũ sed illa querela etiã quando cõpetit vsq ad legitimã datur ad rescindẽdũ donatio. ideo est alterius nature. per hoc appa ret vtilitas auẽ. vnde si parens. q2 introducit de nouo vt si ali quid erat relictum filio agat ad supplementũ contra donata
2 riũ. non aũt querela hoc tamen declara vt dixi. in. l. j. † Et not. in. l. ista cũ gl. ꝙ argumentatio a casu simili est multũ debilis. quia raro sunt aliqua per omnia similia. facit quod not. in. l. fi. §. si inter. de ver. oblig. & l. comparatio. de fide instru. j. & ff. ad mu. l. pe. §. pe. & ĩ auẽ. de fide instr. §. si nõnullus. & per Guil. in l. qui. ff. de legibus.

[a] ¶ Pleni⁹. adde bart. i. l. i pũincia li. ff. d nõ. ope. nũ. & Panor. in. c. ex parte extra de res. Et vide satis ĩ p posito eundẽ pau. de cast. consi. suo. xv. incip. circa ea que superius. col. xj. circa princi. in antiquis. Cur.

¶ De inofficiosis dotibus. Rubrica.

2 ¶ Quando due leges videntur prima facie inter se contrarie debent ambe cum distinctione saluari si possunt.
3 Filij mortua matre an possint agere querela inofficiose dotis contra patrem vt consequatur legitimam.
4 Quid in filijs secundi matrimonij.
5 Pater vel mater an possit dotare filiam in preiudicium legitime filij.
Quid in liberto in preiudicium legitime patroni.

1
Um omnia. ¶ †Sicut donatio inofficiosa rescindit per q̃relã inofficiose donationis: ita ꝛ dos inofficiosa rescindit p̱ q̃relã iofficiose dotis.h.d. Erat aũt h̃ maior dubitatio: q2 marit⁹ in dote non h3 causam lucratiuã sed onerosam.vt.l.fi. §.fi.ff.que in frau.credi.ꝛ de acti.ꝛ obl.l.ex stipulatione.ꝛ si dicatur q̃n pacisciť de lucrãdo dotẽ: quo casu loquiť ista lex non h3 cãm onerosam sed lucratiuã: ideo videbať sufficere querela precedentis ti.respondeť ꝙ imo illud lucrum nõ est merũ lucrum: sed cõtingit ꝓpter onera p̃cedẽtis matrimonij.vt no.in.l.si donatur⁹.in fi.ff.de condi.ob cãm.ꝛ q2 prouenit ex quadã necessitate: q2 forte marit⁹ aliter eã nõ accepisset: vnde videbať ꝙ nõ esset retractanda: q2 ti.p̃cedens loquiť q̃n ex mera liberalitate quis donauit nulla necessitate subsistente: ꝛ ideo ista lex fuit necessaria q̃ decidit cõtrariũ vt possit reuocare qui filij p eã sunt fraudati legitima: ꝛ illa lex bene facit ƀm predicta ad illã.q.de qua tetigi in.l.j.in fi.mag.gl.s̃.ti.j. an filij sicut possunt reuocare donationẽ inofficiosam: ita ꝛ venditio que est titulus onerosus ꝛ facit ꝙ sic vt dixi: venio ad casum. ¶ †In tex.ibi: con-
2 cordare leges legibus: iste text.semp allegať: ꝛ ex eo sumptũ est c.cũ expediat.de elec.lib.vj. Et allegať ꝙ q̃n due leges[a] videtur p̃ma facie inter se ꝯrie si possunt cũ distinctione saluari debent saluari ambe: nec debemus dicere ꝙ altera p alterã corrigatur vide quod no.Bar.in extrauagãti ad reprimendũ sup verbo.non obstante.ꝛ facit in prima ꝯstitutione huius voluminis.§.quibus.ꝛ quod no.Cy.in.l.in exercendis.j̃.de fi.instru.iste ter. tamẽ noluit hoc dicere: sed voluit dicere ꝙ debemus ꝯcordare per similitudinẽ: vt sicut per leges precedentes fuit introducta querela inofficiose dona.ꝯ meram ꝛ purã dona.ita et per istam legem debuerit introduci q̃rela inofficiose dotis cõtra dotem inofficiosam: l3 non sit mera nec simplex donatio ex eadẽ equitate: ne filij fraudentur legitima. ¶ †In glo.j.ibi: dũ dicit trã-
3 seunte ad secũdas nup.ꝛ sic loquitur de filijs primi matrimonij volẽtibus retractare inofficiosam dotẽ datã secundo viro: sed qd de libe.eiusdẽ matrimonij: puta mulier q̃ aliũ virum nõ habuit nupsit et dedit in dotẽ oĩa bona sua cũ pacto de lucrando dotẽ totã si p̃decedat in matrimonio sine libe.vel etiã cum lib. decessit cũ libe.qui non possunt tanꝙ heredes aduocare dote3 a patre ipsorũ propter pactũ predictum: volunt agere querela inofficiose dotis vt sequãtur legitimã vtrum possint. Gui.de cu.format hic istã questionẽ: ꝛ determinat ꝙ nõ tali rõne: quia forte marit⁹ aliter eam non recepisset: ꝛ sic isti non fuissent nati: vñ non debent cõqueri de eo quod dedit eis: q̃ ratio cessat in filijs primi matrimonij. Itẽ q2 pater eorũ qui fuit lucrat⁹ tenetur eis reseruare illã dotẽ: siue transeat ad aliud matrimoniu3 siue non hodie: l3 olim nõ nisi transibat ad secũdum matrimoniũ.vt in auť.neꝗ virũ quod ex dote.§.nuptialibus.posita.j̃. de secũ.nup.auť.vxore mortua.vñ non censeť fraudari.nam si totã dotem possent recuperare tãꝙ heredes pr̃ h3 vsumfructũ nõ ergo debẽt ꝯqueri ꝙ iterim tota proprietas sit apud pr̃e3 postꝙ ad eos est reuersura: tene mẽti: q2 alij doc.s.Cy.in add.
4 ꝛ etiã.Bal.sequiť illam decisionẽ. ¶ †In glos.ibi pactũ de dote lucrãda: idem si sine pacto: si tamẽ ibi erat statutũ de lucranda dote tota vxore ꝑmortua.vt est Florentie: q2 nõ debuit oĩa bona dare in dotẽ postꝙ sciebat vel scire debebat tale statutu3 sed debuit tantũ reseruare ꝙ sufficeret ad legitimam filiorum primi matrimonij: ꝛ sic rescindiť lucrum statuti quod verisimiliter non crediť voluisse preiudicare filijs primi matrimonij: nisi diceret expresse ꝙ maritus lucrať totam dotem etiam extantibus liberis primi matrimonij: q2 statutu3 potest tollere legitimã ƀm ꝯmunem opi.no.per Cy.i.l.sancimus.j̃.de secũ.nup. ꝛ ita recordor cum essem vn⁹ de compositoribus nouorum statutorum Florentie ꝙ fecimus poni in illo statuto: ꝛ addi quod prius nõ erat: quia illa erat intentio ppl'ical's vidue non repetebant maritum q̃n habebant liberos ex primo matrimonio. ¶ In alia glo.que incipit hodie.ibi dic ƀm Hug.eam competere etiam cum alio auxilio.istã sequitur Bart.declarans hoc modo: q2 competunt ad diuersa: nam querela inofficiose dotis datur ad retractandum lucrum dotis vsꝗ ad legitimam debitam filijs.remedium vero.l.hac edictali.datur ad aliud: vc3 vt in residuo filij primi matrimonij reducantur ad equalitatem cũ viro: vt ibi no.in gl.sic ꝛ ibi erit ordo.vt primo petatur legitima per hãc querelã: ꝛ sic debet ante deduci: ꝛ postea residuum equaliter diuidatur inter liberos primi matrimonij: et scd̃m maritũ. Illud ergo quod reuocatur per illam.l.non computatur in legitimã.ꝛ hoc videtur tenere gloss.in illa.l.hac edictali.ꝛ in auť.de nup.§.optime.ꝛ quod etiã hic videť seq̃ Bal. ꝛ in illa.l.hac edictali.dicens se pluries ita consuluisse.sed do. Bartholomeus de saliceto videtur ibi tenere contra ꝙ imo cõputetur.ꝛ ꝙ incipiatur a retracta.que fit autoritate illi⁹ legis ꝛ si illud sufficit ad legitimã vlterius non agať ad eam p illam l.ꝛ sic ista.l.erit correcta per illa3.iste passus est quotidianus et pluries habui de facto: temerariũ est in consulendo recedere a predictis ꝛ a glos.predicti tamen volentes tenere contra.dicũt ꝙ illa non fuit intẽtio gl.ꝛ est satis disputabilis passus. Bal. hic format tres notabiles questiones circa materiam illius.l. hac edictali.quas non recito: q2 non ptinent ad istam.l.sed cu3
5 ibi erimus deo dante dicemus. ¶ †In gl.ibi vel tertio.sed placẽ.loquitur q̃n dotabat filiam vel extraneã ꝛc. Contra primũ dictũ oppo.de.l.j.§.vtrũ in fi.ff.si quis in frau.patro.vbi libertus põt dotare filiã in preiudiciũ legitime patroni: nec põt patronus cõqueri.ergo ꝛ pater vel mater possunt dotare filia3 in preiudiciũ legitime alterius filij masculi: cuius cõtrariu3 vult ista glos. Sol.aliud in patrono cui preferuntur filij liberti: imo non debeť eis legitima. Si restant tales filij aliud in patre vel matre que nõ possunt dotare filiã in preiudiciũ legitime aliorum filiorũ.ꝛ istud no.q2 frequenter hoc cõtingit: q2 pater dat largas dotes p filia: vel promittit in tm̃ ꝙ non remanet legitima masculorum: nam mortuo tali patre vel matre: alij filij possunt reuocare dictã dationẽ dotis vsꝗ ad legitimã etiã cõstante matrimonio inter filiã dotatã ꝛ maritũ eius: l3 maritus habeat causam onerosam: quia nõ debent alij filij carere legitima propter dotationẽ sororũ.ita intelligo istam gl.sed quãdo mulier dotat seipsam ea viuente non possunt filij retractare: quia non habent ius in legitima viuente patre vel matre ex hoc nõ sequitur inconueniens aliquod contra maritũ. Ex quo non sustinet onera matrimonij licet lucrũ retractetur: tene menti. Inquantũ vero loquitur de alia extranea.dicunt doc. ꝙ tunc non fuisset necessarius ille ti.sed sufficiebat tit.precedens: q2 illa est mere donatio. Tu dic contrarium propter ea q̃.s̃.dixi.q2 non est mera donatio respectu mariti.

[a] ¶ Q̃n due leges Adde Jac.bu.in l.cũ de etate.ff.de pb.Spe.in disp. ꝛ alleg.in.§.potest hic aũt Anto.de bu.i.c.cũ tu.d̃ tes.

¶ De petitione hereditatis. Rubrica.

2 ¶ Quando hereditas aliqua deuoluitur in fiscum tanꝙ caduca vel tanꝙ bona vacantia vel ex eo ꝙ heres priuetur tanꝙ indignus competit fisco petitio hereditatis cõtra possessores eius licet non sit proprie heres sed vniuersalis successor.
3 Iura loquentia in fisco q̃n habeant etiam locum in alijs.
4 Bonefidei possessor hereditatis l3 ꝓpter bonã fidẽ faciat fructus suos non tamen eos lucratur sed reddere tenetur.
Quid in industrialibus.
5 An teneatur etiam ad vsuras ꝛ quid in malefidei possessore.

1
Enatuscõsultu3. ¶ †Senatuscon-sultũ factũ in materia petitiõis heredi.ex quo peti.here.habuit originẽ.l3 loquať in personas fisci ad quẽ ptinebat hereditas tãꝙ caduca.nihilomin⁹ h3 locũ in alijs priuatis ad quos ptinet hereditas. Itẽ bonefidei pos.ad alios spectantis nõ teneť nisi quaten⁹ ex ea effectus est locupletior pro tpe ante litẽ cõte. vel ꝯtrouersiã motã: sed p tpe currente post teneť insolidũ etiã vltra ꝙ sit locupletior.ꝛ sic de fructib⁹ nõ solũ pceptis: s3 qui percipi potuerũt ꝛ ei⁹ culpa nõ sunt pcepti.ꝛ etiam ad vsuras pecunie redacte ex vẽditione rerũ hereditariarũ: ꝛ hoc totũ dicebat senatuscõsul.cuius verba habeť.ff.eo.l.item veniunt.§. p̃rdie.ꝛ.§.cũ anteꝙ.h.d.ter.cũ gl. ¶ Et pone casum ꝙ quidã tenuit ꝛ possedit de facto quãdã heredi.ad me ptinẽtẽ.ꝛ fruct⁹ pcepit ꝛ cõsumpsit: quosdã pcipere potuit ꝛ nõ percepit ei⁹ culpa vel negligentia. Itẽ res hereditarias vendidit ꝛ pretiũ pcepit quod venit in peti.hered.q2 in vniuersali iudicio ptiũ succedit loco rei.vt.l.si rẽ ꝛ pretium.ff.eo.ꝛ hoc totũ fecit bona fide credens ad se pertinere.volo agere cõtra eum peti.here.ꝛ petere non solum fruct⁹ perceptos ꝛ extãtes.sed etiam cõsumptos. ꝛ etiã non perceptos: quos tamẽ percipere potuit.ꝛ vltra hoc etiã vsuras dictarum pecuniarum: dubitatur principaliter de fructibus consumptis ꝛ nõ perceptis.ꝛ de predictis vsuris an veniant in petitione here.ꝛ an debeant in eis condẽnari. super hoc emanauit senatusconsult. ꝙ fuit factum tempore Adriani imperatoris quo tẽpore vigebat.l.papi.qui introduxerat materiam caducorum ꝛ faciebat here.ꝛ leg.effici caduca in multis casibus

casibus. et ea applicari fisco: que hodie sublata est per. l. vnicam C. de cadu. tol. Et cū quędā hereditas vel partes eius essent caduce: et sic essent deuolute in fiscū: et quidā tertius eas possedit bona fide. contra quē datur fisco hec actio et dubitatū fuerit de pdictis statutis quid esset fiendū. Dubitatur an illud statutum et senatus predictū locū habeat in alijs priuatis: et respōdet q sic. vt in. d. l. item veniūt. §. in priuatorū. nā ideo loqtur in personam fisci: q ita contingit de facto q casus euenit in eius psonam q dedit causam edicto seu senatui. ad propositū aūt responden- do dicit q dictus pos. non tenet pro tpe ante litē conte. ad vsuras dictarū pecuniarū: nec etiā ad fructus cōsūptos nisi ex eis sit effectus locupletior: nec etiā ad fruct⁹ nō pceptos: q ex illis non potest esse locupletior. p tempore vero currente post litem contest. supple vel cōtrouersiam motā. tenet ad oīa pdicta: quia tunc reputat esse malefidei iuris fictione quātūcūq adhuc credat hereditatē ad se ptinere si postea p sententiā declarat contra vnde sicut si esset vere male fidei: q sciebat ad illum pertinere tenetur ad predicta: ita et nūc licet non vere sed ficte fit malefi-
2 dei. h. d. in effectu. Or ecce casum clarum. ¶ †In tex. ibi: nō solū ad fisci causaz. No. q qñ aliqua hereditas deuoluit in fiscū tanq̄ caduca vel tanq̄ bona vacantia: vel ex eo q heres priuet tanq̄ indign⁹ competit fisco petitio hereditatis contra possessores ei⁹: lʒ non sit pprie heres sed vl'is successor: vt not. ff. de fideius. l. inter eos. §. si. de hoc not. C. de his qui. vt indig. l. j. et per Bar. in. l. facultas. de iure fisci. li. x. Et recolo audiuisse Bald. dicere q audiuit semel Bar. conferendo extra lectionez q ipse mirabatur de hoc: q petitio here. dat vero heredi non alteri. et fiscus non est ver⁹ heres: et q sibi det petitio hereditatis pʒ ex illo senatuscōsulto: posito in illa materia: vñ emanauit h act⁹ dr iudiciū centūuirale a senatorib⁹ q erant. c. numero. vt. j. eo. l.
3 si. ¶ †Itē no. h contra illos q cū alleg. contra eos aliqua. l. loquēs ī fisco dicunt cum nō habeāt aliud respōsum q est speciale in fisco: nā imo iura loquentia in fisco habent locuz etiam in alijs qñ non cōtinēt aliud preter ius cōmune: al's illa ratio esset bona: et ita intellige gl. h que incipit. not. ergo argu. ¶ In tex. ibi: necnon etiā fruct⁹ subaudi etiam cōsumptos: vel dic non pceptos. de istis em̄ dubitabat non de pceptis vel extantibus: ideo sine du-
4 bio veniūt et augent hereditatē. vt. j. l. proxi. ¶ †In tex. ibi: locupletiores existerent. not. ergo q bonefidei pos. here. lʒ pter bonā fidem faciat fruct⁹ suos: non tñ eos lucrat: sed reddere tenetur. et hoc in naturalibus: sed in industrialibus videtur secus vt eos lucret propter culturā et curā. vt insti. de rerum diui. §. si quis a non dño. vel dic q ibi loquit in possessore rei singularis contra quē datur rei vendicatio: h loquitur in possessore hereditatis contra quē datur vendi. que largioris nature est: et q ex fructibus augetur. vt no. j. tit. pri. l. certum. Quod autem efficiatur dominus propter bonam fidem pbatur in. l. q sic. ff. de vsuris. sed de fructib⁹ naturalib⁹ nō efficit dñs: iō si ibi extant non pōt vēdicari. vt. l. tu⁹. e. ti. de vsur. si ↄsūnpti sunt cōdicat. vt no. in
5 d. l. certū. in gl. sup verbo vniuersas. ¶ †Oppo. contra si. hui⁹. l. q teneatur etiā ad vsuras etiā p tpe lit. cōte. nisi pecuniaz cōsumat in suas vtilitates. vt. ff. eo. l. si pos. in prin. So. h loquit de vsuris pecunie redacte p possessorē ex venditione reruz heredi. de qbus tenet post lit. ↄte. lʒ illā non cōuerterit in suos vsus. Ibi ū loquit de vsuris pecunie in hereditate repte ad quas etiā malefi. pos. nō tenet nisi eā verteret ī suā vtilitatē: vt in ↄrio: et qliter dicat conuertere: dic vt i. gl. multominus bonefi. pos. pter lit. ↄte. ¶ Secūdo opp. q nō requirat lit. cōte. sed sufficiat motio cōtrouersie p denuntiationē extraiudicialē. vt in. l. item veniūt. §. petitā. ff. e. gl. fatet et dicit istū tex. supplendū p illū esse. Nā in petitione hereditatis res efficit litigiosa p solam denuntiationē ↄtrouersie: et impedit eius alienatio. vt. i. l. diuus. ff. e. non sic in iudicijs singularib⁹. vt in. l. ij. C. de litig. lʒ hodie idē q in pecunia here. vt in aut. ibi posita. ¶ Tertio et vltimo op. q non sufficit lit. ↄte. vt veniāt vsure pecunie redacte ex venditione rerū vt in. l. heres furiosi. in fi. ff. eo. ti. So. hic loquitur de pecunia redacta ex venditione rerū hereditariarū q̄ fuerunt defuncti: ibi loquit de redacta ex venditione fructuū rerū hereditariarū: q fructus nūq fuerunt defuncti et fuerunt percepti post lit. cōte. super quib⁹ non censet facta contestatio. Ideo cōtestatio facta super alijs nō facit venire vsuras illius pecunie: sed si fuissent percepti ante lit. cōtesta. et vēditi. tunc secus q sup illis cēsetur facta lit. ↄte. et hoc vult gl. ¶ Et sic no. triplicē pecuniā s. redactā ex venditione reruz hereditariarū q̄ fuerunt defuncti et in illa differt inter tēpus ante lit. ↄte. et post. Et hoc verū: non solū in bonefi. pos. sed etiā in malefidei vere licet ille nō teneatur de fructibus etiā non pceptis: sed q percipi potuerūt etiā ante lit. ↄte. et motā ↄtrouersiā inde non tenetur ad vsuras nisi post motā ↄtrouersiā. vt in. l. itē veniunt. §. petitā. in fi. ff. e. Item est pecunia in hereditate repta. et ad vsuras non tenet possessor ēt malefi. vere vel ficte. et sic etiam post lit. contest. nisi illā cōuerterit in proprios vsus. vt in. l. si possessor. ff. eo. Itē est pecunia redacta ex venditione fructuū: et in illa dicit an fuerint percepti ante lit. ↄte. vel controuersiam motā. et tunc tenetur ad vsuras illius post lit. ↄte. Aut fuerūt percepti lit. pendente: et tunc ad vsuras pecunie redacte ex venditione ipsorū non tenet pos. ratione quā. s. dixi: q super eis non censetur facta cōte. lʒ gl. assignet aliam rationem et ille est casus. l. heres furiosi. ff. eo.

2 ¶ Emptor singularium rerum hereditariarum non totius hereditatis vel quote nō tenetur petitione hereditatis sed rei vendicatione.

3 Petitio hereditatis quare non detur contra titulo possidentem.

4 Petita hereditate censentur petite res et etiam fructus.

1 Si post motā. ¶ †Emptor hereditatis ad aliū spectantis q ad vēditorē tā ipse q̄ heres eius tenent ad fruct⁹ etiā nō perceptos: sed qui pcipi potuerūt. h. d. prīo sed bonefidei emptor nō tenet ad illos nisi post lit. ↄtest. et hoc scdo. Item fruct⁹ reruz hereditariarū augent hereditatē: ideo veniunt in peti. here. simpliciter intētata: licet de ipsis nulla sit facta mentio. hoc tertio. non sic in iudicio particulari: vt in rei vendi. pposita p re in qua non venirent fruct⁹ nisi fuerint peti-
2 ti. et hoc vult glo. et doc. †Emptor vero singulariū rerū hereditariarū non totius hereditatis vel quote nō tenetur peti. here. sed rei ven. h. d. quarto et vltimo et est difficilis et male declarata p doc. Et aduerte q ista lex cōtinet quatuor dicta: vt ptʒ ex sūmario: vsq ibi. si vo. siue vsq ibi: fruct⁹. tertiū vsq ibi ēptor. qrtū vsq ibi: fruct⁹. et ſm quosdā quos refert gl. tertiū dictū dʒ iungi cū primo et quartū cum secundo. et hoc forte ideo dixerūt q lʒ in prīo dicto psupponatur q cōtra istū emptorē qui possidet titulo detur peti. here. q titulus hr̄ p non titulo: eo quia fuit acquisitus post lit. motā: et sic postq̄ bona erant effecta litigiosa. vt in. l. diuus. ff. eo. vbi prohibet alienatio bonoruz post motā litē vel controuersiam. et ista sola facit rem litigiosam in vniuersali iudicio. vt no. in glo. si. l. prete. in v. em̄. si enim nō est secūdū dictū ista ratio non cadit: q emptio facta siue ante motam ↄtrouersiam. et sic bona erant effecta litigiosa vnde ti. fuit validus et contra ti. pos. non datur peti. here. vt in. l. here. C. qb⁹ cau. long. temp. prescriptio cessat. Ideo intelligit in isto secundo dicto detur rei vendicatio. et ad ipsum refert vltimū dictuʒ in verſ. emptor autē. tu dic q etiā in secundo datur petit. here. licet titulo pos. eo q emit vniuersitatē. s. dimidiā partem hereditatis: sicut si emisset totam daretur in duob⁹ casibus. s. si modico pretio distraxit vel si venditor non comparet. vt in. l. nec vllam. §. q si quis. ff. eo. ita et si emit totam partē hereditatis vbis est casus ſm verum intellectū: et hoc est verū si emit bona fide. Si vero mala: sciens ad aliū ptinere etiā extra dictos suos casus teneretur vtili peti. here. vt. d. §. item si qs sciens. Quando autē non emit totā nec quotā: sed res singulas: tunc si ēptio est valida: q bona non erant adhuc litigiosa non datur contra eum peti. here. sed rei ven. et hoc est quartū dictum huius legis et ita intelligo. l. hereditateʒ. C. in qui. cau. ces. lon. tēp. prescrip. iste vero vñ. loquitur in bonefi. emptore: q dicit eum teneri de fructibus percipiendis post lit. conte. Unde debet intelligi in illis duobus casib⁹ in quibus contra eū datur petit. here. pos. etiam intel. ſm Pe. in emp. malefidei qui propter titulum excusatur a fructibus nō perceptis ante lit. ↄte. etiam post cōtrouersiam motā. vt in ti. j. l. si fundū. sed post lit. cōtest. non excusatur. et ita intel. quod ibi no. Et tunc intel. etiam extra dictos
3 casus: et in peti. here. vtil. vt. d. l. nec vllā. §. itē si quis. ¶ †Quero que sit ratio q peti. hered. non datur contra titulo pos. glo. tangit C. eo. et Cy. in. l. cogi. Dic breuiter melius q̄ ibi. not. q actor ad hoc vt vincat reū debet se fundare in iure potentiori q̄ habeat reus: al's in pari causa potior esset condi. rei et pos. vt in. l. si seruum. §. sequitur. ff. de vb. obli. et. l. vtifrui. si vsufr. pe. sed ille qui agit peti. here. fundat se in possessione vel detentatione defuncti: q illa veniūt in hac act. que erant apud defunctū tempore mortis etiam si non erat dñs: et etiam si non erat possessor: sed detētator. vt in. l. et non minus. ff. eo. ti. et hoc sufficit sibi pbare dūmodo probet se heredem: et q bona q̄ petit erāt apud defunctū tempore mortis: sed reus q habet titulum fundat se in iure fortiori vel dedit sibi dominiū: ille a quo habuit si erat dñs vel quasi dominiū. i. vsucapiēdi cōdi. si non erat dñs. possessio vo vel detentatio sola que erat apud defunctum non ordinabitur ad dominiū vel quasi dominiū. fateor iam q in peti. hered. veniunt etiam illa que non erant apud defunctum si inde defunctus erat dñs: quia tunc sunt hereditaria. vt in. l. etiam veniūt. ff. eo. ti. lʒ sic agens hac act. necesse habet probare vnū et alteruʒ si vult obtinere. Ex hoc sequitur q si vellet probare defunctuʒ fuisse dñm rerum quas petit q tunc cum rei vendi. concurrat

cum pe.here.pos. Agetur etiā contra ti.possidentē: q2 plus est probare dominiū q̄ ostendere titulū qui pōt esse sine dominio licet ordinet ad dominiū: ꝛ ita limito hanc materiā: tene menti q2 hoc nō reperio dictū ab alio. dicit etiā Bal.tūc esse verum q̄ non datur cōtra ti.pos.qñ titu.fuit acquisitus ante mortem defuncti. Secus si post p.l.edicto.in fi.ꝭ.ō edicto di.adri.vt ipe no.in.l.contra.ꝛ secundo oppo.quod dicit esse valde notādum ꝛ ab alio nō fuisse dictū: sed non videtur verū: q2 speciale in tit. vniuersitatis.i.de tota hereditate vel eius quota vt non exclu dat peti.here.si sit acquisitus post mortē.vt.d.l.nec vllā.§.q̄ si quis.ꝛ hoc in ver. Si vero ꝑm intellectū quem dedi.ergo in cō trarium est ius ꝯmune. ¶ Item Bart.sentit contrariū in.d.l. cogi.circa fi.dum vult q̄ si sit acquisitus li.pen. super peti.he re.debere dici an ab illo qui poterat conueniri peti.here. ꝛ eam non excludit ab illo q non poterat cōueniri: ꝛ tunc eā excludit Ergo si non lit.pendente: ꝫ prius sit acquisitus: lꝫ post mortē eam excludit. ¶ Itē quero quare cōtra illum qui habet titulū vniuersalē super tota hereditate vel quota: hic datur in duob⁹ vel trib⁹ casibus ꝛ non contra illū qui habet singularē titulum dicit Guil.de cu.in habētibus symbolū facilior est transitus: vult dicere q̄ qui agit peti.here.agit ad vniuersitatē: q2 pōt se dicere heredē vniuersalē: vnde si reus possidet vniuersitatem: resistentia rei adaptatur petitioni actoris.secus si possidet cer tā rem licet de vniuersitate: quia nō ꝯtradicit actori cum sit he res vniuersalis: ꝫ h̄ nō ob.dicit rē ad se pertinere iure dñij vel quasi: ꝛ ista possunt simul stare. Tertio q2 in peti.here.rei ven dicatio pōt simul concurrere.glo.si.tangit ꝛ nō declarat. Guil. dicit an contra diuersas: an contra eandē.ꝛ hoc vltimo casu vi detur sentire q̄ nō concurrat: sed q̄ actor debeat alterū eligere ꝛ ita etiā videtur sentire Bald. Ego non video causam quare hoc debeamus dicere: nā agenti peti.here.sufficit se probare he redem: nam videt ꝓbare q̄ res hereditarias possidet aduersa rius.ꝛ quas petit sibi restitui erant defuncti etiam si non erant apud eū tēpore mortis vel si non potest hoc probare: saltem ꝓ bet q̄ erant apud eū tempore mortis. Et obtinebit si aduersā rius possidet ꝓ herede tāq̄ heres vel pro possessore: q2 nullum titulū allegat nec causam. Quid ergo repugnat dicere in eo li bello q̄ bona que petit pertinebāt ad defunctum iure dominij vel quasi ꝛ q̄ erant apud eū tempore mortis: ꝛ si poterit proba re dominiū sufficeret in primo casu cum asserit se dñz ex perso na defuncti cumulat rei ven.cum petit hic non video quid re pugnet. Et istud potest frequenter contingere. Et si ageret rei ven.ex persona defuncti petendo se pronuntiari dominum: si succumberet non obstabit exceptio rei iudi.si postea aget peti. here.ꝛ ostēdet fuisse apud defunctum tempore mortis.q2 agit ex diuersa causa.vt in.l.proxi.ergo non impeditur cumulatio lꝫ Guil.ꝛ Bal.dicant cōtrariū per.l.fun.ff.de excep.q2 quando iudicia sunt inter se talia q̄ absolutoria lata in vno facit preiu dicium in altero non possunt cumulari: sed istud non est nisi ra tione dependentie quando vnum dependet ab altero ꝛ ita loq̄ tur illa lex: sed hic nulla est dependentia: quia dominium non depēdet a pos.nec econuerso. vt.l.naturaliter.§.nihil commu ne.de acqr.pos.tene menti.q2 poteris habere honorē in practi ca: nam non oēs intelligunt ꝛ tanti docto. sicut fuit Guilel.et
4 Bal.bene cōsiderando vident deuiare a veritate. ¶ † Vltimo circa ꝟ.fin.quero qui sit effectus eius: quod ibi dr̄ q̄ hereditas augetur fructibus. Respondeo q2 vna est petitio hereditatis que datur pro rebus ex quibus percipiunt fructus.ꝛ pro ipsis fructibus non sic rei vendi.competens pro re est vna et eadem cū illa que competit pro fruc. Et ex hoc sequit q̄ petendo here ditatem: licet nulla fiat mentio de fruc. censentur petite res et etiam fructus: ꝛ in vtroq̄ potest fieri condemnatio: naꝫ sicut si petatur res singu.per rei ven.non pōt condēnari in fructibus si de illis non fuit facta mentio in libello: ꝛ ista habentur in.l. item veniūt.§.item scire.ff.e. Rn̄.diuersi sunt q2 hereditas reci pit augmētū.l.grege.de leg.j.non sic res singu.

a ¶ Hospes.adde an hospes qui te net hospitium te neat de vulnere il lato ꝑ famulū suū hospitanti. vide per Joan.de ana. consil.ij.incip. an hospes vulneratū quod consi.sequit iaꝫ.in.l.j.in.ij.co lū.in vlti.not. C. de ser.fugi.

1 Hereditas. ¶ † Conuento ex vna cā nō ob. exceptio rei iudi.si agat ex alia cā etiam ad eandē rem.h.d. Et ad hoc factū allegat: et pone casum q̄ possidebas quedā bona q̄ ego asserebā esse de hereditate cuiusdaꝫ matertere mee: quā di cebā ad me pertinere ex illa causa tanq̄ heres eius: egi peti.he re.ꝛ non potui ꝓbare: nec esse heredē matertere. nūc volo eadē petere tanq̄ bona hereditatis cuiusdā auunculi mei: ꝛ sic de di uersitate hereditatis certe possum: ꝛ nō obstat exceptio rei iu dica.ꝛ illa est melior positio q̄ ille quas ponit gl. in quibus in secundo iudicio asserebaꝫ esse de hereditate matertere sicut in primo: tamen in primo egeram tanq̄ titius. nunc volo agere tanq̄ heres eius: ꝛ contra alium possessorem: vel tanq̄ heres sempronij volo agere contra te sicut prius. In istis eñ glo.nar ratur persona coniuncti vel persona agentis: non autem ipsa hereditas vel causa hereditaria: sed text.vult contra qui dicit ex alia successione: sed in versi.sed si questionis non donabatur successio.q2 egi petitione hereditatis ab intestato tanq̄ testa mentum sit inofficiosum et succubui: nunc volo agere ad ean dem hereditatem ab intestato tanq̄ testamentū fuerit nullū.ꝛ similiter possum: quia causa est diuersa et non obstat exceptio. In text.ibi hereditas matertere.i.bona que possidebas que as serebam fore de hereditate matertere que dicebam ad me per tinere: ꝛ probaui parētelā: ꝛ illa verba declarant casum. ¶ In gl.mag.ibi: dic ergo illa laborat eodē morbo quo precedēs: q2 in precedenti narrabatur ꝑsona conuenti: in illa variatur perso na agentis.q2 in primo iudicio egi ex persona mea: nunc volo agere ex persona titij tanq̄ heres eius: licet ergo ille positiōes sint in se bone non conueniunt litere in primo casu: qui vult q̄ in illo iudicio asserebant esse de diuersa hereditate.ꝛ sic nō va riabatur persona agentis vel conuenti nec bona que peteban tur.sed solum causa petendi: ꝛ hoc sufficit: naꝫ ad hoc vt obstet
2 exceptio: debet esse idētitas in omnibus istis tribus. ¶ † Sed quero in primo iudicio in quo non potui probare me heredem matertere: tu assumpsisti onus probandi in te ꝛ ꝓbasti te here deꝫ.ꝛ iudex pronuntiauit illa bona ad te pertinere tāq̄ ab he rede matertere nunc volo ego agere ad illa bona tanq̄ sint de alia hereditate an possim.si eñ simpliciter fuisses absolut⁹ q2 non probaui.clarum est q̄ possim: ꝛ ita loquitur illa lex. Dicit Guil.de cu.ꝛ Bart.q̄ etiā nunc potero: sed contra ipsos facit quod no.in.l.iulianus.ff.de condi.indebi.in.j.glos.que vult q̄ si fuisti absolutus: q2 non probaui si postea agis contra me ad quem res peruenit possum ostendere rē ad me pertinere: q2 nō venio contra sentētiā: sed si fuisti absolutus: q2 ꝓbasti ad te per tinere si postea agis contra me non possum q̄ ad me pertineat: q2 venirem cōtra sententiā que pro veritate habetur. Breuiter puto dicendū q̄ si in primo iudicio nō fuit disceptatus ille ar ticulus.s.de cuius hereditate illa bona essent. sed solum quis esset heres matertere.tu vl'ego: dictū Guil.ꝛ Bal.sit verū. Sꝫ si fuit disceptatū ꝛ pronuntiatum fuit esse de hereditate mater tere ꝛ ad te pertinere tanq̄ ad heredē eius volens postea dice re contrariū q̄ erat de hereditate auūculi non essem audiēdus per illam gl.in contrariū allegatā. ¶ In gl.ibi sed si nulli.hic facit gl.trāsitū ad scōm casum qui ponitur in ver.sed si questio nis.ibi eñ non variabit hereditas.q2 primo petij tanq̄ sint de hereditate patris vel matris mee.ꝛ nunc codeꝫ modo peto: tū variabatur q2 causa qua primo dixi testamētum inofficiosum nunc dico testm̄ nullū.vt.s.de inoffi.testa.l.contra maiores.

2 ¶ † Si circa infirmitates vel funus hospes facit impensas de suo non tenetur eorum bona restituere nisi refusis talibus expē sis.tū habet hospes necesse probare q̄ fecit de suo nec staretur eius dicto cum iuramento sed tamen probatio poterit fieri per verisimiles coniecturas.

1 In restituenda. ¶ † Possessor he reditatis condēna tus ad restituēdū bona pōtſea retinere quousq̄ sibi refundantur expense facte in ꝑsona defuncti vel cir ca funus eius.h.d.ꝛ sic illa exceptio reten.potest opponi in exe cutione sententie.q2 non contradicit ei.l.nesennius.§.si.ff.de re
2 iudi.ꝛ.l.ex diuerso.§ fi.ff.so.ma. † Et no.ꝑm Bal.pro illis qui moriūtur in hospitio.circa quorum infirmitates vel funus ho spes facit impensas de suo vt non teneatur eorum bona resti
a tuere nisi refusis talibus expensis: necesse tamē habet hospes probare q̄ fecit de suo.vt in fi.nec staretur dicto eius iuramen to.sed tamen probatio potest fieri per verisimiles coniecturas vt.j.de alimentis pupil.prestandis.l.j.argumē.in.l.fina.ff.de institu.

1 De hereditate. ¶ † Possessor here ditatis cōdemnatus potest retinere bona quousq̄ sibi restituatur illud quod soluit creditoribus hereditarijs.et sic heredi tas vt heredem liberauit.ab illis autem quibus soluit repete re non potest.quia sibi debitum receperunt.hoc dicit. ¶ In primo dicto erat ratio dubitandi.q2 post sententiam que trāsi uerat in rem iudicatam non videbatur posse opponi hanc ex ceptionem retentionis.vt in.l.peremptorias.sentē. rescin. non posse.vbi vsq̄ ad sententiam tantū tales exceptiones possunt opponi.sed dic vt dixi in.l.precedenti verum esse quando con tradiceret sententie.sed illa non contradicit.ꝛ vide hic omnino gloss. que est in.l.si quis poss.ff.eo.titu. ¶ Cōtra vltimum di ctum huius legis oppo.q̄ ille pos.possit repetere a creditori bus quibus soluit.quia licet illi receperint quod eis debebat: non tamen receperunt ab eo qui debebat.q2 ille pos.non debe bat si nō erat verus heres.sed debebat ipsa hereditas vel ver
heres

heres: ꝛ videtur casus in.l.si pene causa.ſ.§.j.ff. de condi.inde. glo. dicit ꝙ ibi soluit suo nomine credens se suo nomine teneri. hic soluit nomine hereditario: ꝛ sic volens hereditatem vel verum heredem liberare: certe si isti erant creditores hereditarij non potuit soluere suo nomine: quia suo noīe nō tenebatur: sed tanꝙ heres: ergo ille text. non procedit. docto. transeunt ꝛ non declarāt: al's dixi: ꝛ dico ꝙ aut soluit anteꝙ questio de hereditate esset sibi mota: ꝛ tūc quia putabat se heredem ꝛ se teneri vt heredē soluit animo se liberandi: vñ si nō est verus heres cum liberatio nō sequat̃ potest ab illis repetere tam per condi. indebi. quia receperūt vt indebitū: sed per cōdi. ob causaȝ. q2 causa non est secuta: ꝛ nihilominus per viā exceptionis poterit consequi a vero herede cedēdo sibi cōditionē indebiti per quā poterit se defendere aduersus creditores a quib⁹ nō fuit liberatus per solutionē possesso. qui nō soluit aīo liberandi aliū ꝙ se. Si vero post motā controuersiā vel litē super hereditate: tūc quia incipit dubitare an sit heres vel non: et sic cum ipse teneatur vel alius censet̃ soluisse sub tacita cōditione.s. pro se ꝛ aīo se liberādi si pnūtiabit̃ heres vel p vo herede. ꝛ aīo illū liberādi si pronuntiat̃ contra se. ꝛ tunc non recuperabit ab illis quib⁹ soluit: sed a solo vero herede per viā retētionis. ꝛ iste est casus huius legis in fi. Sed si restitueret bona non recepto quod soluit haberet actionē negotiorū gestoꝝ per.l. soluendo. de neg. gest. nec obst.l. si in area. in tit. de condi. inde. vbi non hȝ actio. si nō vtitur retentione: q2 ibi nō soluit aīo alium obligandi cum crederet rē in qua impendit esse suā hic vero presumitur soluisse aīo obligandi verū heredē si contingat illū vincere. vide qđ plene nota. in.d.l. si quid pos. in gl.ij. et in. gl. mag.

2 ☞ Petitio hereditatis datur heredi non contra heredem.
3 Tutores an possint dari illis qui non sunt sui iuris sed in alterius potestate.
4 Qualiter auus de quo in hac.l. agat cōtra tales tutores an suo proprio nomine ꝛ ad suam vtilitatem an noīe nepotum.

1 Si putas. ¶ †Potest quis petere hereditatem etiaȝ que sibi nō fuit per se quesita. sed mediante persona alterius qui erat in sua potestate. ꝛ etiam a tutoribus illius pretēdentibus ad illū pertinere ꝛ non esse in potestate petētis. ꝛ valet iudiciū: lȝ postea appareat ꝙ erant in potestate ratione dubitationis quod al's si esset certū non valeret. vt in.l. lis nulla. ff. de iudi. h.d. ꝛ reputat̃ difficilis. Iste pater emancipauit filium et nepotes ex eo. pupillos in sua potestate retinuit: postea mortuus est filius emācipatus. ꝛ hereditas eius deuoluta est ad filios suos q tenent primam causam successionis. ꝛ illi iussu tuo illam adiuerunt nō eīn potuerūt esse sui heredes patris eorū: in cuius potestate non erant et adeundo iussu tuo statim tibi talem hereditatem acquisierunt ꝭm tpa huius legis: postea suggestum est istis pupillis ꝙ non erāt in tua potestate. sed sui iuris. ꝛ sic hereditatem non acquisiuerūt tibi. sed sibiꝑ̄sis. ꝛ breuiter fuerunt eis dati tutores ad requisitionem forte aliorum consanguineorū: puta matris vel attinētium eius q occupauerunt patris eoꝝ bona: nunc velles illa bona recuperare ꝛ agere peti. here. dubium erat. q2 tu asseris eos esse in tua potestate et tutores fuisse male datos. ꝛ si hoc est non videbatur posse esse iudiciū inter te ꝛ illos: per.l. lis nulla. ff. de iudi. verū quia ipsi asserunt ꝯtrariū ratione dubitationis. habent̃ perinde ac si sui essent iuris. ꝛ hoc si datio tutoruȝ bene esset facta quantum ad hoc vt possit iudiciū dictari ꝛ esse validū augmētum in.l. ordinaria. ff. de liberali causa. ideo et imperator consuluit vt agas petitio. heredi. ꝛ ab eis aduoces cōmodū hereditatis tibi acquisite: nā habebas ius: tñ illi habebant cōmodū: ꝛ iudex cause videbit an sit discedēdum ab actis in quib⁹ dati fuerunt tutores quasi male dati fuerint: valebit ergo sentētia ratione dubietatis lata in petitione hereditatis. h.d. ¶ Notanduȝ tamen ꝙ in libello non debes assertiue ponere ꝙ ipsi sint in tua potestate ꝛ ꝙ non valuerit datio tuto. sed debes ponere sub dubio directo ꝙ illi pretendunt cōtrariuȝ: al's teipsuȝ excludes ꝭm Bal.
2 †venio ad gl. Erat etiā hic alia ratio dubitandi: q2 petitio hereditatis dat̃ heredi ꝯtra nō heredē: ȝ ille auus nō erat heres filij. q2 hereditas fuit deuoluta ad nepotes q tenebāt primū locum in successione intestati. ꝛ lȝ nepotes adiuerint iussu aui. ꝛ sic acquisiuit sibi hereditatē: tñ nomen hereditarium remansit penes eos. vt clare no. in.l. cum filio. ff. de le.j. vnde si dicamus dari huic auo petitionem hereditatis contra nepotes vel contra tutores tenentes bona nomine nepotum. erit dicere ꝙ petitio hereditatis detur non heredi contra heredes. Sed certe ipse auus reputat̃ heres postꝙ dominiū est ei acquisitū ꝛ nepotes apud quos nudum nomen remansit. argu.l.ij.§. si sint. ff. ad tertul. Itē erat alia ratio dubitandi. q2 nepotes cum essent pu
a pilli non habebant legitimā personam stādi in iudicio. ᵃ vt.ſ.

qui legitimā personā.l.j.ꝛ.ij. sed isti non habebant tutores de iure: q2 cum essent in potestate aui non potuerunt ei dari tu. et ad hoc respondeo vt in.ſ. dubio. q2 cum pretendunt se esse sui iuris: ꝛ potuisse eis dari tutores: ꝛ de hoc erat dubium ratione dubietatis: tenet iudicium cum non legitimis inar. in.l. si quis ex aliena. ff. de iudi. sicut tenet cum nepotibus qui reuera erant in potestate: cū tamen de hoc esset dubiū: sed si esset certuȝ non
3 teneret. vt.d.l. lis nulla. ¶ †Queritur ī prima gloss. an datio istorū tutoruȝ valuerit: an sit nulla ipso iure. tex. non aperit sed innuit ꝙ potest esse valida. ꝛ pōt non esse dū dicit. iudice statuto: an a presidalibus actis ꝛc. gl. hic tenet ꝙ ipso iure nō tenet q2 erratur in qualitate personarū quibus date fuerūt sicut alibi in simili habetur in.l. scire. ꝛ.l. tutor. de tut. ꝛ cu. da. ab his: q2 datur eis tanquā existentibus sui iuris cum essent in potestate aui. Itē q2 cōtinet impossibile de iure: cū datio tutoris non cadat nisi in capite libero ꝙ sint sui iuris et nō in aliena potestate. glo. vero in.d.l. scire videt̃ tenere ꝙ ita demū sint nulla si exprimit̃ error iuris: puta damus tutores existentibus in potestate aui: secus si non exprimitur sicut in sententia diffinitiua iniuste lata: q2 ita demū est nulla: si iuris error eexprimitur: vt in l.j.ꝛ.ij.ſ. quando ꝓuo. non est neces. doc. tenent illā glos. ꝛ aliud in snīa diffinitiua que est maioris autoritatis: ȝ decretum qđ est sententia interlocutoria si dat̃ ex falsa cā: licet non exprimatur redditur nulla siue nullū. vt.l.j.§. hec verba. ff. ne vis fiat ei hoc dictū gl. ꝙ decretū datū sit nullū. limita p gl. fi. hui⁹ legis que vult ꝙ si hoc fuisset disceptatū ꝛ super eo iudicatuȝ ꝙ esset fienda datio teneret decretū seu datio. ¶ Secundo querit̃. presupposito ꝙ non valuerit: an gesta per illos tutores valeāt ratione dubitationis in preiudiciū pupillorū. glo. dicit ꝙ non facit. ff. ꝙ falso. tut. per totū. ¶ Sed oppo. gl. q2 cōtrahentes nō debēt decipi autoritate decreti. vt in.l.j.ſ. de his q veniam eta. glo. sol. sed dic melius ꝙ ibi in decreto valido. hic in inualido. ¶ Itē extra glo. oppo. de.l. barbarius. ff. de offi. preto. sed dic
4 ꝙ ibi ꝯcurrebat publica vtilitas cū cōi opi. hic nō. ¶ †In gl. sequēti q̄ritur de vna q̄stione: circa quā tota gl. versatur. s. qualiter iste auus agat ꝯ istos tutores: an suo ꝓprio nomine et ad suā vtilitatem an nomine nepotū: ꝛ ad vtilitatē illorum in glo. sunt due opin. vna ꝙ ad propriā vtilitateȝ ꝛ suo nomine ꝭm ꝙ posui casum: q2 hereditas in effectu ptinebat ad eū tenēdo illā opi. q̄ vera est. Respondeo opponit̃ duobus modis. Primo de.l. lis nulla. ff. de iudi. ꝛ so. vt.ſ. dixi. ꝙ hoc contingit hic ratione dubitationis. Secūdo q2 hereditas ipsius filij emancipati nō est deuoluta ad patrē: ȝ ad nepotes filios suos: quorū est prima causa in successione. vt in auten. in successione.ſ. de legitimis heredibus quidā dicūt hoc verum si fuissent in potestate sui patris: sed non erant ideo fuit deuoluta ad eum eundemꝙ patrē. gl. reprobat ꝙ imo ad eos per.l. si retentis. ff. de contratab. ideo extra glo. volendo sustinere hanc lecturā. fatenduȝ est ꝙ fuit ad illos deuoluta. tñ per eos fuit quesita auo cui⁹ iussu adiuerint: timore tñ dicti contrarij. de.l. si retētus. Gloss. trāsit ad secundā opi. ꝙ hic agat auus nomine nepotum: quoruȝ est illa hereditas contra istos tutores inuasores bonorū tanꝙ tutores: ꝛ sic dicatur ꝙ non potuit esse hereditas istorum pupillorum si eam non adiuerint. vt in.l. potuit.ſ. de iure deli. Gloss. respondet ꝙ erant infantes: ꝛ sic auus potuit adire suo ꝓprio noīe: p.l. si īfanti.ſ. de iure delibe. certe illa est lex noua ꝭm quā bene poterat acquiri ꝛ remanere apud istos nepotes. Ista est lex antiqua ꝭm quā licet nepotes potuerint acquirere adeūdo iussu aui. tñ nō retinebāt ȝ acquirebant auo. ꝛ sic illa lex nihil facit ad propositum. Preterea ꝙ agatur contra tutores tanꝙ tutores ꝛ tanꝙ inuasores nomine pupilloruȝ est implicare cōtradic. quia si tenentur vt inuasores non tenentur vt tutores l. interdum.§. qui tutelam. ff. de furtis. Tene ergo primam opinionem ꝙ agat nomine proprio. ꝛ ipsi adiuerunt iussu aui tanꝙ existentes in sua potestate. sed postea mutauerunt propositum. quia fuit eis suggestum ꝙ non erant in potestate aui. ꝛ sic volebant bona ꝓ se retinere. Bar. tamē videtur tenere hanc secundam. dicit ꝙ prima ratio sibi nō placet. quia si agebat suo nomine. ꝛ erat q̄stio an illi essent in potestate eius vel non cum essent pupilli ista questio debuisset differri in tēpus pubertatis. vt in tit. ff. ad carbo. sed dic ꝙ ibi loquitur q̄n erat q̄stio de filiatione. hic nō sed an solum essent in potestate aui vel nō. naȝ iure isto non poterant agere noīe nepotū q2 eis nō erat acquisita hereditas cum effectu. sed ipsi auo. a

2 ☞ Personali actioni quanto tempore prescribatur vide tamen. numero. 4.
3 Quid in reali. ꝛ nu. 2.
4 Prescriptio longi temporis non potest esse nisi adsit titulus. Petitio hereditatis in casibus in quibus datur contra titulo possidentem: ꝙ tollatur longo tempore.

a ¶ Si ꝑ̄ali in iudicio. adde an talis possit esse iudex vide p Spec. in tit. de leg. in.§. viij. v. itē q̄ estis.

1
Ereditatis. ¶ † Petitioni hereditatis pscribit.xxx.annis: sz rei vendicationi prescribi potest lõgo tpe cũ ti.h.d. ¶ In tex.ibi:prescriptione longi temporis nõ submoueri sup:nec etiam lõgissimi illo iure quo talis prescriptio non erat inuenta.vt no.in.l.q occidit.in princi.ff.ad.l.aquil.sed hodie tolerat pscriptione longissimi tẽporis.vt.j.de prescrip. xxx.ann.l.sicut.⁊ per totũ. ¶ † In tex.ibi:cũ maxime persona-
2 lis ac.⁊c.nã iure isto personalis actio nullo tempore tollebat: q tẽpus nõ erat modus tollendi vel inducendi obligationes. vt.l.obligationũ fere.§.placet.de actio.⁊ oblig.hodie vero hñ tollitur prescriptio.xxx.anno.vt in.l.ij.j.de consti.pec.petitio ergo hereditatis licet sit realis vno respectu:q petũtur bona corporalia tanq̃ sint ipsius petentis.tamen alio respectu quia veniũt personales pstationes:⁊ etiã iura incorporalia vt actiones dicit actio mixta:⁊ sic per mixturã quã habet realis ⁊ psonalis:assumit realis naturã psonalis:vt nõ tollatur longo tẽ-
3 pore:sed longissimo hodie. † Quando autem realis esset sine mixtura psonalis bene posset tolli lõgo tẽpore.⁊ hoc est quod sequitur.a ceteris autẽ ⁊c.nã vsucapio ⁊ prescriptio longi tpis que etiã dicitur vsucapio ⁊ fuerunt inuente de iure veteri non vendicant sibi locũ nisi in actionibus realibus:nam per eas acquiritur dominiũ directũ vel vtile ⁊ sublato dominio p vsucapionẽ vel pscriptionez a vero dño non potest sibi remanere rei
4 ven.que non dat nisi vero dño. ¶ † In glo.ibi: sed melior ratio est:licet illa sit bona ratio tamen imperatoris est etiã bona. Nec ob.q multe sunt actiones personales que tollunt non solum longo tẽpore sed minori.vt actio de dolo.Item redhibitoria ⁊ quãto minoris ⁊ actiones pretorie penalis.vt instit.de perpe.⁊ tẽpora.actio.per totum.q speciale est in illis regulariter secus:q ad hoc habuit respectum imperator. ¶ In gl.ibi esse quedã repugnantia:certe non propter hoc fuit statutuz q petitio hereditatis non daretur contra titu.possidentem: quia debeat durare.xxx.an.sed potius ecõuerso:ideo durat.xxx.an. quia non datur contra titulo possidentem:⁊ prescriptio longi temporis non potest esse nisi adsit titulus.vt in.l.nullo.j.tit.j. melior ergo est ratio illa quã dixi in.l.ij.s.e.⁊ per Cy.satis prolixe ⁊ tediose in.l.cogi.j.eo. ¶ In si.glo.ibi sol.vt ibi loquitur in casibus in quibus petitio hereditatis datur contra ti.possidentẽ:qd aliqñ contingit:⁊ tunc bene tollitur longo tpe:q cessat ratio.de qua.s.⁊ q excedat suos terminos exceditur a non suis terminis.vt ibi no.

a ¶ Lõgũ tps.ad de qd dicat tps lõguz.vide glo.in.l. cum in rem verso. ff.de vsu.Bald.l. imperiũ.ff.de iur. om.iu.Host.in.c. pe.de cõsu.Jo.de ana.in.c.qrelã.in iiij.colũ.de symo.

b ¶ Nõ psumant. Adde.l.j.C.de pba.c.solẽnitates. de pse.di.j.c.cum Joãnes.de fide instru.Inn.in.c.innotuit.de eo q ot. fur.rece.

2 ¶ Exceptio qñ non est preiudicialis primo dat terminus actori ad pbandũ suã intentionẽ ⁊ q de cõsuetudine det vtriq parti causa abbreuiandi lites.

1
Liber. ¶ † De exceptione preiudiciali.primo ⁊ ante omnia discutitur q sup pncipali detur terminus ad probãdum actori.hoc dicit.Si ergo petebam a te hereditatem titij quia dicebam ad me pertinere ex testamento titij ⁊ tu opponis q titi9 non potuit facere testamentum:quia non erat liber homo sed seruus anteq̃ aliter cogaris respondere libello et anteq̃ mihi detur terminus ad probandũ si iam respõdisti debet dari tibi terminus ad pbandũ q erat seruus:q est piudicialis illa exceptio.si em̃ est vera non põt pcedere intentio mea:⁊ sic impedit
2 litis contestationem vel processum ad vlteriora:† qñ vero non est preiudicialis vt exceptio pacti vel solutionis primo datur terminus actori ad probandum suam intentionem:⁊ ita pbata datur reo ad probandam suam exceptionez:⁊ eam prius nõ expedit probare:iuxta not.in.l.si quidem.j.de excep.licz de more sit hodie causa abbreuiandi lites:⁊ etiam ex forma statutorum q vtriq parti datur terminus ad probandum quicquid dicunt vel dicere volunt:quod dicvt no.Bar.j.l.si queramus. ff.de testamentis.vbi melius declarat istam.l.q hic.ideo ibi vide omnino. ¶ In glo.ibi:vel ibi agit possessorio hec vera fm doc. ¶ In glo.sequenti ibi non tamen pronuntiari.Tu dic q si opponitur ad impediendum processum ante litem contestatam:debet etiam pronuntiari sicut super emergentibus.vt no. in.l.a procedente.s.de dila.sed si post litem cõtestatam in vim peremptorie sufficit q fuerit cognitum:q in sententia diffinitiua terminatur:nam si pronuntiatur pro petente censetur declaratum illum non fuisse seruum si contra:tunc secus fm Cy. ⁊ Bar.quod dic vt.d.l.si queramus.

1
Si scripti. ¶ † Contra illos qui repudiauerunt hereditatẽ datur sequẽtibus in gradu vel illis ad quos est deuoluta de iure ciuili vel pretorio peti.here.h.d.⁊ modice vtilitatis est ista lex cũ suis glo.nõ curo de eis.

2 ¶ Licet ea que consistunt in facto non presumantur nisi probentur.tamen aliquando probãtur per coniecturas.propter patientiam ⁊ possessionem longi temporis.

3 Presumptio legis cũ de in rem verso.ff.de vsur.que vendicat sibi locum in eo qui prestitit per longum tempus habet etiaz locũ in eo qui nõ prestitit sed passus est in his que sunt modici preiu dicij.

Fratres si per longũ tempus tenuerunt hereditatem patris p diuiso licet aliter non probetur diuisio censetur p hoc pbari si non erat magnũ preiudiciũ q quasi equaliter tenuerunt.

4 Si per longum tẽpus iui per fundũ tuum te sciẽte ⁊ patiente ⁊ allego te mihi constituisse seruitutem.hoc presumitur ex patiẽtia longi temporis.

Quid si hoc non allegem sed directe dicerem me prescripsisse.

5 Si aliquis electus ad aliquã dignitatẽ eã tenuit ⁊ possedit per longuz tempus sciente ⁊ patiente superiore.ad quẽ pertinebat confirmatio presumitur confirmatio interuenisse.

Si filiusfa.adiuit aliquam hereditatẽ sine cõsensu patris ⁊ eaz tenuit per longũ tẽpus sciente ⁊ patiẽte patre an presumatur adiuisse cũ cõsensu patris vt filiusfa.obliget ac si cõsensus patris requisitus ex forma statuti interuenerit.

1
Si filiumfa. ¶ † Ista est hõa lex ⁊ semper allegat.h.d.propter patientiaz longi tẽporis presumitur interuenisse solẽnitas etiam extrinseca.h.d.⁊ non habet parez nisi aliam que est in.l.qui alienã.§.j.ff de acqui.here.que loquitur in casu econuerso:q hic loquitur in filio possidente patre patiente:vnde presumitur interuenisse iussus patris:⁊ aditio filij ibi loquitur ecõuerso quando pater tenuit ⁊ possedit lõgiore tpe filio patiẽte:⁊ ibi dicit idẽ.nam iure isto filiusfa.hereditatem sibi delatam nõ poterat adire sine iussu patris precedente: vt.l.si quis mihi bona.§.iussum.ff.de acq.hered.nec pater p se poterat eaz adire:q non erat sibi delata:sed debebat adire per
a filiũ.Si ergo filius tenuit ⁊ possedit per longũ tempus *sciẽte ⁊ patiente patre:et postea moritur venientes ab intestato vel alij ad quos foret deuoluta hereditas si non fuerit adita per filium iussu patris dicunt eam non fuisse aditam ⁊ ad se deuolutam.pater autem dicat contrariuz:sed non potest probare nisi q filius eo sciente ⁊ patiente possedit per lõgum tempus satis dicit probasse intẽtionẽ suam:⁊ idẽ ecõuerso si probat se possedisse longo tempore patiente filio.expedit tamen q hic allegaret ⁊ tunc resultat iuris psumptio:sed si hoc non allegaret q ista duo interuenerint:sed diceret solũ sibi fuisse acquisitã ex dicta diuturna possessione cũ patientia hoc sibi non sufficeret nec resultaret presumptio super eo quod nõ fuit allegatũ:iuxta not. in.l.si certis an.s.de pac.⁊ qd no.Bar.in.l.cũ quid.ante finem. ff.si cer.pe.vbi dicit nõ resultare psumptionẽ iuris sup his q̃ allegata non sunt per.l.si adulteriũ cuz incestu.§.idem pollionis.
2 ff.de adulterijs ⁊c. ¶ † Et sic no.licet ea q̃ cõsistunt in facto nõ
b presumantur b nisi probentur.vt in.l.quecũq.ff.de publiciana. tamen aliquãdo probantur per coniecturas ppter patientiã ⁊ pos.longi temporis.vt hic:quod est no.fm Bal.hodie vo nõ requiritur iussus pris cũ acquirat ipsi filio:quod dic vt.i.l.cuz non solũ.j.de bo.q̃ lib.lex ergo inducit psumptionẽ iuris: et de iure q̃ quẽ nõ admittit pbatio in ɔtriũ:nisi p ɔfessionẽ pris nõ tñ pducit fictionẽ:q fictio est sup certo:⁊ diceret fictio si constaret iussuz non interuenisse:tñ illo casu nõ loqt ista lex:q h erat dubiũ an interuenisset vel non:⁊ dicebat q iteruenerat:tñ non poterat aliter pbari:nisi per hãc iuris psumptionẽ:⁊ ita intel-
3 lige quicqd dicat ista gl. ¶ † Et p istam legem dicit Bar.in.l. cũ de in rẽ vso.ff.de vsuris.q psumptio illius.l.q vendicat sibi locũ in eo q pstitit per longũ tẽpus locũ habet etiã in eo q non pstitit:sed passus est in his q̃ non sunt modici preiudicij:⁊ sic si fratres p longũ tps tenuerũt hereditatẽ pris pro diuiso:lz aliter non pbetur diuisio:censet p hoc pbari si non erat magnum piudiciũ:q quasi equaliter tenuerũt.⁊ ita voluit glo.in.l.pe.j.
4 cõmuni diui.† Itẽ p longuz tẽpus iui p fundũ tuum te sciente ⁊ patiente si allego te mihi ɔstituisse seruitutẽ.psumit ex patiẽtia lõgi tẽporis.Sz si hoc nõ allegẽ.sed directe dicerẽ me pscripsisse etiã si lõgissimo tpe iuissem nõ haberem intẽtionẽ meam fundatã.q cũ habeat causam discõtinuã non pscribit tãto tempore cui9 ɔtrij memoria nõ existit.l.hoc iure.§.duct9.ff.de aqua quoti.⁊ esti.⁊ ita voluit glo.nota.in.l.seruiẽtes.la grande.ff.de
5 ser.ti.generali in.l.j.in fi.⁊ ibi Bar.de aqua plu.ar. ¶ † Et dicit Bal.etiã p hanc.l.q si aliquis elect9 ad aliquã dignitatem eã tenuit ⁊ possedit p longũ tps sciente superiore ad quez pertinebat cõfirmatio psumit ɔfirmatio interuenisse.Et si statutuz dicit q filiusfa.sine consensu patris non possit se obligare:et filius adiuit quãdã hereditatẽ:⁊ eã tenuit p longũ tps sciente: et patiente pre psumit adiuisse cum ɔsensu pris.Hic aduerte:q iste tex.loquit qñ patri acquirebat emolumentũ ⁊ etiaz on9.ĩo regrebat eius iussus.hal.loqt qñ regrebat ipsi filio ⁊ cõsensus patris

patris requirebatur ad solennitatē. quo casu videt̄ cōtradicen-
dum qd̄ patientia patris non inducat consensum. Et idē si di-
ceret qd̄ non possit minor obligari sine consensu consanguineo
rum: ⁊ ipse adiuit ⁊ tenuit per longū tēpus scientibus consan-
guineis. hic vero Bal. not. in. l. ij. j. de legi. here. vbi oīno vide
aliqua bona dicta circa materiam huius. l.
2 ☞ Quādo nō possum agere cōtra te simpliciter sed rōne ali-
cuius qualitatis necesse est qd̄ de illa qualitate appareat.
3 Quare factus sit titulus de interrogatorijs actionibus.
4 Reus qñ teneatur actori ⁊ ad eius cōmodum dicere titulum ⁊
causam sue possessionis. sed regulariter secus. ⁊ nu. 6.
5 Qualiter sumatur illud verbum titulus.
6 Actor in suis positionibus ⁊ articulis nō debet ponere vel ar
ticulare de iure rei. sed de iure ipsius actoris. al's reus nō tene-
tur respondere.
7 Reus conuentus rei vendi. ⁊ interrogatus an possideat si men
titus fuerit qꝛ dixit se non possidere cum possideret perdit pos
sessionem ⁊ transsertur in actorem.
8 Possidens beneficium ecclesiasticū qd̄ non potest licite possi-
dere sine canonica institutione cogitur epō dicere ⁊ ostēdere ti.
sue posses. non alteri priuato.
9 Cōuentus rei vendicatione quare sufficit qd̄ respōdeat an pos
sideat vel non.
10 Qualiter debeat fieri interrogatio in petitione hereditatis: et
si non vult respondere an condemnetur in expensis. ⁊ nu. 11.
11 Si respōdeat se possidere ti. ⁊ vult hoc probare an ista exceptio
impediat processum.
12 Si possessor post litem contestatam acquisiuit titulū an exclu
dat agentem vt sic debeat absolui ab obseruatione iudicij.
13 Conuentus actione publiciana que non dat̄ contra titulo pos
sidentem. qñ habet causam a diuersis autoribus an debeat in-
terrogari an possideat cum titulo vel sine.

1 Ogi possessorem. † Dicit Bar. qd̄ ista lex est
maluasia ⁊ horribilis. reus ⁊ pos. cum cōuenitur ra
tione rei possesse non tenetur dicere actori ad cōmo
dum ipsius actoris. ⁊ ad preparationem iudicij ex qua cā rem
possidet nisi cū agitur petitione hereditatis qꝛ tenetur dicere
an possideat pro herede vel pro possessore ad hoc vt actor sciat
an possit agere hac actione cōtra eū. nā aliter agere nō pōt: vt
l. regulariter. ff. eod. qꝛ si possidere titu. et sic non pro herede vel
pro possessore. pro herede non: qꝛ non possidet tanq̄ heres sed
tanq̄ emptor vel donatarius pro possessore nō. qꝛ ille possidet
pro possessore: quia nullā causam possidendi pretendit. ille au
2 tem pretendit titulum. ⁊ sic nō possit cōueniri. † Et premitte qd̄
qñ nō possum agere cōtra te simpliciter. sed rōne alicuius qua
litatis necesse est qd̄ de illa qualitate appareat: al's frustra age-
rem. vñ si volo agere cōtra te tanq̄ cōtra heredē titij ad debitū
in quo titius tenebatur: oportet me dic̄re qd̄ sis heres eius. itē
si volo agere cōtra te actione noxali tanq̄ cōtra dñm talis serui
qui dedit mihi noxam: oportet me probare qd̄ sis dñs. Item si
volo agere contra te rei vendicatione que non datur nisi contra
possessorem vel detentorē qui habeat potestatē seu facultatem
rei restituēde. oportet me probare qd̄ possideas. ⁊ si agerē ante
q̄ hoc constaret: ⁊ postea de hoc non facerem fidem: appareret
me frustratorie egisse. oporteret me succumbere ⁊ in expēsis cō
demnari. vt. l. qui petitorio. ff. de rei vendi. et si volo agere peti.
here. que non datur nisi cōtra illum qui tenet bona hereditaria
tanq̄ sit heres. cum tamē nō sit. vel tanq̄ possessorē sine aliqua
causa. ⁊ sic possidet pro possessore oportet me de hoc docere: ne
postea frustra videar egisse si ex postfacto appareret qd̄ nec pro
herede nec pro possessore. sed cum titulo possides per. l. regula
3 riter. ff. eo. † Propter ista fuit factus titu. de interrog. actio. vt
reus anteq̄ detur libellus interrogetur per iudicem ad instan-
tiam actoris de istis qualitatibus vt actor sciat quid agere de-
beat an agat vel non agat. Pone ego volebam agere contra te
peti. hered. quia possidebas bona cuiusdam hereditatis ad me
pertinentis. ignoro ex qua causa possideas an tanq̄ heres vel
tanq̄ non heres. ⁊ hoc secundo casu an cum titu. vel sine titu. pe
to te interrogari per iudicem. ex qua causa possides illa bona:
4 tu non vis respondere dicens non teneri. queritur quid iuris. ⁊
que erant partes iudicis. † Responde quod regulariter actori
ad commodum eius reus non tenetur dicere titu. et causam sue
possessionis: quia esset inciuile dicere alteri facta sua ad cōmo-
dum illius ⁊ ad suum incommodum ⁊ dare illi arma sua cōtra
se. arg. j. de test. nimis graue. Fallit hoc casu cum actor vult age
re peti. hered. quia tenetur reus dicere an possideat pro herede
vel pro possessore. poterit ergo precise compelli per iudicem: et
si compulsus noluerit dicere. ⁊ propter hoc actor dederit libel-
lum in peti. heredi. et lis fuit contestata et processum quasi vsq̄
ad sententiam: ⁊ postea reus dicat se tenere ex titulo legitimo. ⁊
ostendat qꝛ illa est exceptio peremptoria qꝛ perimit actionem.
⁊ sic potest opponi vsq̄ ad sententiam: per. l. peremptorias. sen
ten. rescin. non posse. audietur: nec propter contumaciā in nō re-
spondendo eam perdit. iuxta no. in. l. contumacia. ff. de re iudi.
⁊ sic absoluetur: tñ qꝛ frustrauit actorem non dicēdo hoc a prin
cipio condemnabitur in expensis sm̄ Gui. de cu. ⁊ Bal. ad hoc
vide Cy. qui ita no. in simili in. l. vnica. §. vt que desunt aduoc.
parti. ⁊ dicunt quidam quod primū dictum huius legis loqui-
tur in conuento rei vend. Secundū in conuento peti. hered. sed
certe cum secūdum dictum veniat per modum excep. ⁊ exceptio
non sit bona nisi sit de regula. l. j. de reg. iu. cum ibi no. non esset
bona exceptio. si primum dictū restringeretur ad rei vend. ideo
dicendum est qd̄ primum dictū generaliter intelligatur ad hoc
5 vt exceptio sit bona. † Item illud verbum titulus[a] sumitur lar-
a ge pro causa vel qualitate possidēdi eadem ratione vt exceptio
sit bona que dicit qd̄ conuentus peti. heredi. bene tenetur dice-
re an possideat pro herede vel pro possessore: quia possidere p̄
herede vel pro possessore: non est possidere ti. sed est quedā qua
litas possidendi. ⁊ sic non esset bona exceptio si illud verbum ti
tulus proprie ⁊ stricte intelligeretur de titu. in empti. dona. vel
similibus. ⁊ hoc etiam sentit glo. sm̄ Bulg. veniamus. ad glos.
6 ¶ † In gl. j. ibi. sol. vt ibi quod ad cōmodum actoris ⁊ ad pre-
parationem iudicij regulariter reus nō tenet̄ dicere ti. vel cau-
b sam sue possessionis[b] vt hic. sed ad commodum ipsius rei. ⁊ ad
victoriam obtinendam si actor fundauit suam intentionem vt
eam excludat bene tenetur reus causatiue si vult dicere et alle-
gare et etiam probare sue possessionis causam meliorem et po-
tiorem q̄ sit illa de qua actor docuit. ita loquitur cōtra. ⁊ eo mo
do solue sequens contrarium de. l. ciuilem. j. de fur. ¶ In eadē
ibi. item non cogitur dicere an sit sua. ff. de rei vendic. l. speciali.
per hoc dicit Spec. qd̄ actor in suis positionibus ⁊ articulis nō
debet ponere vel articulare de iure rei. sȝ de iure ipsius actoris.
alias secus non tenetur respondere. vt ipse no. in ti. de articulo-
7 rum exhibi. §. nunc videndum. versi. item agens. ¶ † In gloss.
ibi. sed an possideat cogitur etiam conuentus rei vendi. per ra-
tionem que ponit̄ in. l. qui petitorio. ff. de rei ven. ⁊ l. qui seruū.
§. in iure. de interroga. actio. ⁊ si mētitus fuerit quia dicit se nō
possidere: cum tamen possideret punitur: qꝛ poss. perdit ⁊ trās-
8 fertur in actorem. vt in. l. fin. ff. de rei vendi. ¶ † Sed extra glo.
oppo. contra primum dictum de. c. ordinarij. de offi. ordi. li. vj.
c Solu. ille qui possidet beneficium ecclesiasticum[c] quod non po
test licite possidere sine canonica institu. vt in. c. j. de reg. iur. eo.
lib. bene cogitur episcopo dicere ⁊ ostendere titu. sue posse. non
alteri priuato volenti agere contra eum ista lex loquitur in pro
phanis que possunt licite possideri: sine aliquo titu. et quando
ad instantiam actoris iudex interrogabat non ex proprio offi-
9 cio. veniamus ad glo. mag. ¶ † Glo. magna debet recitari per
duas questiones principales. Prima est quare conuentus rei
vendi. sufficit qd̄ rñdeat an possideat vel nō possi. ⁊ si possidere
se dicat nō requiritur qd̄ dicat ex qua causa. sed in peti. here. be-
ne requirit̄ quod dicat an possideat tanq̄ heres an tanq̄ sim-
plex pos. dicit Bul. qd̄ in rei vend. sufficit qd̄ actor sciat an reus
possideat vel nō possi. qꝛ si non possi. scit qd̄ agere non potest. si
possidet scit qd̄ agere pōt qualitercūq̄ possideat ideo interro-
gatio de qualitate possidēdi esset superflua. sed in petitione he
reditatis non sic: qꝛ non sufficit agere volenti scire quod possi-
det. nisi etiā sciat ex qua causa possidet. qꝛ possidere ti. ⁊ sic non
posset agere. vnde expedit actori scire causam possessionis: tan
tum ergo operatur simplex pos. in rei vendi. quantum modifi-
10 cata in peti. here. ¶ † Scda questio est qualiter debeat fieri in-
terrogatio in peti. here. et qualiter debet fieri responsio. In ista
questione fuerunt tres opinio. prima fuit Bulg. qui adherendo
huic tex. in fin. dicit quod debet fieri alternatiue. s. an possideat
pro herede vel pro possessore. ⁊ eodem modo debet sequi respō
sio cum debeat adaptari ad interrogata. vt. l. qui interrogatis.
§. j. ff. de interrog. ⁊ si dicatur ille tex. nō loquitur alternatiue. qꝛ
non ponitur hec dictio vel: sed dico an ipse respondebat qd̄ de-
beret fieri duplex alternatio. scȝ in quolibet verbo vna hoc mo-
do. possidesne pro herede vel pro possessore. ⁊ si respondeat nō
possideo pro herede. iterū interrogatur non possides pro here
de nec pro possessore. Breuiter Ioan. ⁊ Azo ⁊ Hug. reprobāt
opi. Bulg. dicentes quod respōsio debet esse certa: alias nō ad
mittitur. vt in. l. certum. ff. de confessis. sed alternatiua parit ob
scuritatem. Guil. de cu. sustinet Bulg. nam tunc parit obscuri
tatem quando non est idem in vno de alternatiuis quod in al-
tero. sed quando est idem: tunc secus. vt in. l. quod si dubitet. ff.
de acquiren. heredi. vbi est bonus tex. ⁊ in. l. gallus. §. si eius. de
liber. et posthu. sed hic est idem in vno quod in altero: quia siue
possideat pro herede siue pro possessore potest conueniri hac

a ¶ Verbū titul9. adde quot modis dicitur titulus vide glo. in. c. dudū. el. ij. de elec. glo. in c. si. de offi. archipresby. Archi. in ca. si quis diaconus. l. dist.

b ¶ Titulū vel cāȝ sue possessiōis. adde gl. in. c. cōstitutis. de ele. Inn. i. c. abbate. de v̄. sig.

c ¶ Bñficiū ecclesiasticuȝ. adde qd̄ oē bñficiū ecclesiasticū dr̄ canonia sm̄ Ioā. and. i. c. j. de elec. lib. vj.

actione.ergo actor redditur certus ex illa responsione.Pla.autem dixit quedã verba satis obscura:et semetipsum non intellexit que glo.ponit hic:sed Joã.et Azo dixerunt qd ipse somniauit.et Azo dixit in summa qd merebat volui in sceno.ipse autẽ Placẽ.in sua summa dixit quod qui aliter intelligit qd ipse decipitur et insanit.Bar.dixit: parcat mihi Pla.nam per legem quã ipse allegat.ff.de pba.l.vti possidetis.ipse sentit et loquitur de responsione quã reus facit ad suum cõmodum:et ad excludẽdum actorem nos loquimur de illa quam facit ad commodum actoris:et ad preparandũ sibi viam agẽdi.Jo.ergo et Azo dant aliam practicã quod nõ fiat interrogatio alternatiue:sed de singulis per se:et similiter responsio.Et primo dz interrogari an possideat vel non et si dicat se nõ possidere:vlterius nõ interrogatur:qr scit actor qd agere non põt.si dicat se possidere interrogatur an possideat tanq̃ heres vel non.et sic respõdeat q̃ sic.vlterius non interrogat:qr scit actor qd agere potest.si dicat qd non iterum interrogatur qualiter possidet et si non vult dicere vlterius non interrogatur:quia extũc apparet q possidet pro possessore.et sic agi potest.Si vero dicat q possidet tit.vlterius interrogatur a quo habuit titulum vt sciatur an valeat vel non valeat:quia si non valet non habetur pro titulo:et potest conueniri:alias secus si titulus probat:alias potest conueniri tanq̃ possideat pro possessore.et ita dicit Bar.quod practicat in om
11 nibus et per oĩa.¶ †Sed nunc querit extra glo.si dicat se possidere ti.et vult probare an ista exceptio impediet processum:vt sic non teneatur respondere libello quousq; probauerit vel nõ probauerit.doc.tenent quod sic:tñ si non fuit interrogatus ante litem contestatam.vel fuit.et de titulo non respondit:potest opponi in vim peremptorie ad sententiam absolutoriam consequendam vt dicimus in exceptione litis finite que potest dupliciter opponi.vt in.l.eleganter.§.si post.de cõdi.inde.cõdemnabitur tñ in expensis quãdo fuit interrogatus et noluit respõ
12 dere.vt.s.dixi sm Guil.de cu.¶ †Itẽ querit quid si possessor post litẽ contest.acquisiuit titulum an excludit agentẽ vt sic debeat absolui ab obseruatione iudicij.illa questio fuit disputata Bonon.per quendam docto.iuuenem qui determinauit qd titulus non prodest:qr res erat effecta litigiosa per litis cõtest.et sic nõ potuit alienari.illam rationẽ reprobat Bal.et Ang.qr lz res litigiosa per possessorẽ cũ quo est lis non possit alienari:bene tñ põt sibi alienari per alterũ:qr hoc non reperit prohibitũ.Bar.determinat qd si acquisiuit titulũ ab illo qui non poterat conueniri petitione hereditatis:vt qr habebat titulũ q ille ti.prodest possessori:licet acquisitus lite pẽdente:qr successit in locum illius qui sibi vendidit.arg.in.l.fin.§.j.ff.ad velle.sed si ab eo qui cõueniri poterat:tunc secus alias de facili excluderetur agens peti.here.semper enim de facili conuentus posset lite pẽ
13 dente acquirere tit.ab aliquo amico suo.¶ †Ultimo queritur quid in conuento acti.publiciana que non datur cõtra possidẽti.quando habet causam a diuersis actoribus:vt.l.cum qui.§.duobus.et.l.si autem.§.si.cum ibi plene not.ff.de publi.an debeat interrogari an possideat cũ ti.vel sine tit.dicit bal.et Guil.qd non:qr ti.quem pretendit conuentus nõ impedit processuz in publiciana:sed dz opponi ad victoriã cause per modũ excep.perẽptorie etc.vide hic per Cy.qui valde fuit prolixus.p Guil.et Bal.qui multũ vtiliter et clare examinat materiam huius legis ponendo multas alias questiones vtiles que non pertinẽt ad intellectum tex.et glo.

2 ¶ Petitio hereditatis est actio bonefidei et sic habet amplã naturam et in ea veniunt omnia que est equum venire.

3 Legatarij contra quem agant quando est controuersia de hereditate.

Item creditores contra quem agant.

4 Quid si scriptus heres non possideat hereditatẽ et legata non erant ab intestato relicta.et nu.6.

5 Quid si tale particulare iudicium moueatur ab altero ipsoruz litigantium super hereditate.

6 An tunc alter ex ipsis litigantibus possit mouere litem contra alium tertium tanq̃ heres.

7 Si petitor hereditatis qui non possidebat fuit cõuentus a creditoribus hereditarijs qr se heredem asserat et eis soluit et postea succumbat qr possessor absoluitur qualiter sibi succurratur in recuperando qd soluit ab illo possessore et victore.

Um hereditatis. Lex ista est lex noua insti.que corrigit iura vetera in quibusdã.nam secundũ illa si erat questio de hereditate inter te et me.vel sperabatur moueri ex iusta et euidenti causa:puta eram actor et tu reus qui pretendebas te here.insti.et ego dicebam testamentum nullum et ad me pertinere heredi.ab intesta.et tu eras posses.interim quousq; sperabatur moueri hoc iudicium vniuersale.vel si erat motum quousq; esset finitum.si aliquis tertius volebat mouere iudicium particulare contra alterum nostrũ tanq̃ contra heredem puta volebat agere ad legatum sibi relictum in testamento vel volebat petere debitum in quo tenebatur defunctus si volebat agere contra te poteram ego opponere pro meo interesse:quia asserebas te esse heredem cum ego sim heres.et si ferretur sententia pro eo resultaret presumptio contra me.et similiter tu poteras excipere quod super here.pateris vel speras pati controuersiã.vnde nõ intẽdis sibi soluere quousq; scias an sis heres vel non.et sic pendente iusto iudicio vniuersali tanquã maiore debeant silere iudicia particularia tanq̃ minora.vt in l.si quis liber.ff.eo.titu.et.l.per minorem.ff.de iudicijs.est enim hoc magis ratione autoritatis:quia emanauit a sena.consul.quia erant centum numero et magne autoritatis:et etiam quia vniuersale:et ex hoc sequebatur incõueniens quod iudicia particularia minus differebantur.et qd fiebant conclusiones inter scriptum here.et legitimum ad impediendum particularia iudicia.et propter hoc emanauit ista lex que corrigit omnia vetera iura contraria dicentia.s.l.si cum herede.ff.de excep.rei iudi.et.l.si cum herede.de actio.et oblig.et statuit quod si sint legatarij possunt agere contra heredem scriptum siue ipse possideat.et sic conueniatur siue non possideat.et sic agat vel asserat se heredem.et sic non potest contra asserere.et quod teneatur soluere recepta cautione de restituendo rem cum fructibus si contingat eum succumbere vel legatarius potest expectare euentum litis.et hoc est in electione sua.si autem creditor hereditarius possit agere contra quemcumq; ipsorum vult:et si conuentus sibi soluat et postea succũbat recuperat ab eo qui obtineat vel per modum exceptiõis si possidebat bona que habent restituere vincẽti:siue per modum actio.si non possideat vel si non fuit vsus retentione vt agat actio.nego.gest.vel condi.ex illa.l.si autem fuit legata libertas:quia libertas postq̃ est data non potest reuocari debet supersedere per annuz petens.et si interim finiatur questio hereditatis apparebit an debeantur libertates vel non.si autem non finiatur debebuntur libertates nec reuocabuntur:licet postea appareat non deberi:qr testamẽtum erat nullum:se
1 cus si fuisset falsum.¶ †Ultimo dicit qd ista actio est bonefidei.Et primo ponit proemiũ vsq; ibi.si quis heredis etc.Scdo ponit statutũ qñ pendente iudicio super hereditate inter duos mouetur particulare iudiciũ per legatarios quorum legata soluta possunt retractari.et que legata nõ debent nisi testamentũ valeat.et sic nisi a scripto herede possunt deberi.ideo nõ petẽtur nisi ab ipso vsq; ad ver.si autem ex cõtractibus.Tertio qñ mouetur per creditores hereditarios quibus debetur in omnẽ casum:siue valeat testamẽtum siue non valeat.et sic vel ab herede scripto vel a legitimo veniente ab intesta.et ideo possunt agere cõtra quẽcumq; ipsorũ volunt:et si ille eis soluat et postea succũbat in peti.here.repetit a victore vel p viã retẽ.si erat possessor here.vel p viã agendi si nõ erat possessor nec talis creditor tenetur prestare aliquã cau.qr tale solutum nõ põt fieri indebitum qualiscũq; sententia sequetur in.q.heredi.vsq; ibi.si autem libertatis.Quarto qñ mouetur iudiciũ particulare per seruos libertate donatos in quibus non põt prouideri per modũ cau.qr libertas semel competens seu data retractari nõ põt.ideo necesse habent expectare vsq; ad annum:et si interim terminetur questio de hereditate si quidẽ pronuntiet pro testamẽto debebunt vel directo ipso iure vel fideicõmissarie per manumissionẽ heredis scripti.Si autẽ contra testamentũ nõ debebunt:sed si nõ fuerit terminatum infra annum:tunc fauore libertatis ipso iure debeant nec retractabunt lz postea pronuntietur contrariũ.si tñ tales serui gesserunt negotia defuncti tenentur reddere rationem non heredi.Hec aũt vera nisi pronuntietur testamentũ falsum:quo casu apparebit dictas libertates nunq̃ cõpetisse:
2 non autẽ retractantur iam cõpetentes.¶ †Ultimo dicitur q illa est actio bonefidei.et sic habet amplam naturam et in ea veniunt omnia que est equum venire.¶ Circa primã partem in qua ponitur proemium:debes scire qd iura vetera varie loque
3 bantur intantũ qd si resultabat perplexitas.et si questio de hereditate erat inter te et me et iterũ creditores volebant agere cõtra te vel cõtra me.nam quedam leges dicebant qd poterant.ff.ad trebel.l.cum hereditas ex trebelliano.in fi.quedã dicebant exp̃sse contra quod debeant ista iudicia particularia silere.et qd conuentus poterat opponere excep.ne fiat preiudiciũ petitioni hereditatis.vt.ff.de excep.rei iudi.l.si cũ herede.et de actio.et obli.l.qui cum herede.et ad treb.ita tamen.§.quoties.et.ff.eo.si quis libertatem.quidam dicebant quod legatarij poterant agere cõtra scriptum heredem prestita cautione euicta hereditate legata heredi.si tamen iam erat mota lis super hereditate vel de proximo sperabatur moueri ex iusta causa:alias nõ tenebatur prestare cau.predi.qr mine de mouenda questione poterãt esse elusorie

clusorie.vt.ff.si cui plus ꝙ per.l.fal.l.si autē.in pn.quidā dice-
bant vel dicere videbantur qḋ si lis non erat adhuc mota: sed
sperabatur moueri:non poterat moueri iudiciuȝ particulare:
sed si iam erat mota.i.incboata:tūc secus.vt.ff.de exceptio.l. si
post motā.que lex videbatur cōtra rationē:qꝛ si iudiciū vniuer
sale anteꝙ sit motū si sperabatur moueri:pōt impedire parti-
culare iudicium qḋ multo fortius postꝙ est motuȝ.Propter
ergo istas varietates emanauit ista lex ꝛ cū petuntur legata eli
getur tertia via vt possint peti ab herede descripto pstita cau
tione predicta.sed dubitatur de aliquibus.¶Primo quid si
erant repetita ab intestato.ꝛ sic non poterant effici indebita sed
a quocumꝗ veniente erant debenda.respondeo tunc legatariȷ̄
possunt agere vel contra heredē scriptū vel cōtra legitimū:nec
tenebuntur prestare cautionē predictā sicut nec creditores pro
pter eandem rationē:qꝛ non possunt fieri indebita siue pronun
4 tietur pro testamēto siue cōtra.¶†Queritur etiaȝ quid si heres
scriptus nō possidebat hereditatē:ꝛ legata nō erant ab intesta
to repetita:an poterit cōueniri.nā videt̄ qḋ nō:qꝛ si nihil hȝ de
hereditate nō est equū qḋ soluat de suo.Breuiter dic qḋ si non
fecit inuētariū potuerit cōueniri ꝛ cōdēnari:tñ executio nō fiet
cōtra eū:nisi postꝙ obtinuerit in hereditate:ꝛ possessionē ha-
buerit:qꝛ nullū dānū dȝ consequi.vt.l.si.§.ꝛ si prefatā.ȷ̄.de iur.
delib.olim vero nec iudicium tenebatur subire si nolebat.vt in
legibus.s̄.allegatis.sed si volebat poterat soluere prestita cau
tione.ꝛ sic erat in eius abitrio.ꝛ ita intelligitur text.cum glo.in
l.testm̄.ff.eo.sed hodie est in arbitrio legatariȷ̄ agat vel differat
5 vsꝗ in fi.litis:vt ī isto tex.ibi vel si noluerit ꝛc.¶†Tertio que
ritur ista lex loquitur qñ iudiciū particulare mouetur a tertio
contra vnuȝ ex litigantibus sup hereditate.quid si moueretur
ab altero ipsorū.cōtra alterū.dic qḋ olim debebat supersederi.
vt.l.non distinguemus.§.si is.ff.de arbitris.nec per istam legē
6 corrigitur ista lex:quia nō loquit̄ dicto casu.¶†Quarto que
ritur quid econuerso si alter ex litigantibus super hereditate
vult mouere litem contra tertium tanꝙ heres:puta contra de-
bitorem hereditariuȝ debitor opponit:ego nescio an sis heres
vel nō:qꝛ mouet̄ tibi questio sup hereditate expectemus euen-
tum lit.qꝛ posset fieri sñia cōtra te.ꝛ nō haberem necesse solue-
re quid iuris.videt̄ qḋ hñ dicat p.l.si debitor.ff.e.ꝛ p.l. si quis
inficiatus.ff.depositi.ꝛ per.l.quādiu.de bo.libe.ꝛad carbonia.
l.iȷ̄.§.si quis missum.In cōtrarium si vult cauere de defenden
do ipsum.ꝛ de restituēdo si succumbat quod teneat̄ sibi soluere
ff.depositi.l.ȷ̄.§.apud iulia.breuiter dic quod si peculiū erat in
mora auditur primo loco bonefidei pos.ꝛ eo negligēte auditur
petitor.ff.eo.l.si bonefidei.sed si non est periculum in mora tunc
potest soluere si vult recepta cautione.si nō vult potest expecta-
re finem lit.ita debet intelligi illc.§.apud iul.iunctis aliȷ̄s.ll.in
contrarium allegatis.et illa iura non sunt correcta per hanc.l.
que nō loquitur dicto casu:sed ecōuerso qñ alter ipsorum a ter-
tio conueniebatur.ꝛ hoc vult glo.hic que incipit aliud est.ꝛ eo
dem modo si erat periculum in mora etiam iure veteri poterat
tertius creditor mouere litē contra alterū ipsorū.ꝛ ita intelligi
tur text.in.l.cū hereditas ex trebel.in fi.ff.ad trebel.¶Quinto
queritur quid si lis erat finita.rñdeo tūc nō obst.excep.volenti
mouere iudiciū particulare etiaȝ iure veteri.ꝛ iste est casus in.l.
si post litē.ff.de excep.scḋm vnā lectu.ꝛ ibi tāgitur per Bart.de
ista materia ꝛ si erat finita per transactionē cōtra quē ipsorū de
bebat agi ꝛ debebat hodie.dic vt in.l.singulari.ff.de transact.l.
cōtrouersia.¶Ultimo querit̄ quid si lite pendēte mouetur rei
vendicatio contra alterū ipsorū.respondeo etiā iure veteri non
obst.except.Si mouebatur ex alia causa ꝙ ex causa testamenti:
qꝛ mouetur tanꝙ contra heredē.sed tanꝙ contra possessorē.vt
l.ex eo.§.si.ff.ad exhibē.ꝛ de hoc est glos.in.d.l.si post litem.que
intelligit ita scḋm vnā lectu.ꝙ sufficiant ista.et remanent expe-
dite quasi oēs glo.¶In glo.que incipit aliud.in fin.Tu solue
melius aliud cōtrarium de.l.si post.qḋ ibi loquitur qñ iudiciū
vniuersale erat motū ꝛ terminatuȝ pro eo qui volebat mouere
particulare contra tertium.ꝛ sic illi tertio nō cōpetit exceptio.ꝛ
hoc patet ex illo text.dū dicit futuri enim iudiciȷ̄ non facti.nam
tūc dicitur factum qñ est terminatū.si autem nō est terminatū
tunc siue nō sit incboatū sed sperat̄ siue sit incboatū.multoma-
gis nō pōt moueri per illū cōtra tertiū nisi res sit peritura vel
periculū sit in mora.vt.d.l.si bonefidei.et illa est vera lectura il-
lius.l.si post.que nō corrigitur per istā.ꝛ est prima lectura post
ta in glo.¶In glo.seq.versi.itē per hoc ista gl.querit qñ agit
legatarius.tex.dicit qḋ debet agere contra heredē scriptū quid
si res legata nō possidebatur per eū:sed per legitimū.glo.tenet
qḋ tunc etiā debeat agi contra scriptū siue agatur actione ex te
stamento siue rei ven.ex causa legati.nā si testamentū non vale
ret neutrū istarū haberet contra possessorem qui esset heres ab
intestato.qñ aūt non agit̄ per legatariū:sed per creditorē.puta
per deponentē vel cōmodantē.quidam dicunt qḋ dȝ agere con
tra possessorem.glo.tȝ qḋ pōt agere ꝯ quēcūꝗ vult vt in vers.si
aūt ex cōtractibus.ꝛ ista est verior.non ergo habet necesse sequi
possessorē si agat act.personali que nō sequitur fundū.vt.l.si fi-
deicōmissum.ff.de iudi.sed si ageret rei vē.necesse habet agere
7 cōtra possessorē rei nō tanꝙ cōtra heredē.¶†In versi.finautē
ex cōtractibus circa fi.querit̄ si petitor q nō possidebat fuit con
uentus a creditoribus hereditariȷ̄s.qꝛ se heredē ascribat et eis
soluit.ꝛ postea succumbit:qꝛ possessor absoluit̄ qualiter sibi suc
curritur in recuperādo quod soluit ab illo possessore ꝛ victore.
nā per viā retētionis nō pōt sibi subueniri.qꝛ nō hȝ quē conue-
niat.tex.dicit qḋ subuenit̄ officio iudicis mercenario vel nego.
gest.actione vel condi.ex illa.l.primū dictū intellige hoc modo
quia iudex non absoluet reū ꝛ possessorē simpliciter:sed cuȝ illa
adiectione debeat refundere petitori id qḋ soluit.ex illa reserua
tione habebit illa act.ex illa sententia.facit quod no.Bar.in.l.
si.ante si.ff.de eo qḋ certo loco.si hic nō fecit.sed simpliciter ab
soluit.tunc si ille soluit noīe hereditario.s.lite pendente:quo ca
su videtur soluisse pro se si contingat eā eum vincere vel pro reo
si cōtingat qḋ ille vincat.ꝛ sic animo gerēdi negotiū eius vt dixi
s̄.l.de hereditate.tūc habebit nego.gest.act.per.l.soluēdo.ff.de
neg.gest.Si vero noīe suo soluit:qꝛ firmiter credebat se heredē
nec erat forte adhuc mota questio tūc qꝛ nō habuit animū obli
gandi aliū.sed liberādi se:cessat actio neg.gest.ꝛ dabit̄ sibi con-
ditio ex ista.l.idem si erat mota lis:ꝛ ipse erat malefidei:qꝛ scie
bat ad se non ptinere.nā adhuc subest equitas.vt recuperet qḋ
soluit postꝙ solutio profuit vero heredi.ꝛ tunc datur adhuc cō
di.ex illa.l.non actio.nego.gest.propter malam fidem.ꝛ ita de-
8 clara glo.hic positas.¶†In ver.si autem libertas.querit glo.
que incipit si pronūtietur eo casu quo infra annum terminetur
questio hereditatis.ꝛ pronūtietur cōtra testamentū an illa sen-
tentia lata cōtra heredē scriptū faciat preiudiciuȝ illis quibus
est relicta libertas.ꝛ gl.tenet qḋ nō sed qḋ requirat̄ alia senten-
tia.ꝛ hoc qñ sñia fuit declaratoria.puta qḋ testamētū erat nul-
lum secus si rescissoria puta qḋ erat inofficiosum:quia tūc facit
ius inter oēs.Tu dic ḿ doc.qḋ etiam qñ est declaratoria post
ꝙ est lata contra heredem ad quē principaliter pertinet defen-
sio testamēti preiudicat legatariȷ̄s etiā nō citatis licet talis sen
tentia non faciat ius qꝛ non facit de aliquo nullū sed declarat.ꝛ
ita no.in.l.ȷ̄ȷ̄.ff.de excep.rei iudi.secus si esset contra vnū ex lega
tariȷ̄s:qꝛ aliȷ̄s nō preiudicaret.¶In gl.que incipit qꝛ tūc fiūt
liberi.quero primo que sit rō qḋ qñ testamentū est nullum non
tñ falsuȝ.si questio de hereditate nō est finita infra annū liberta
tes cōpetūt tā directe ꝙ fideicōmissarie nec retractant̄ lȝ post-
ea pronūtiet̄ nullū.secus si pronuntiet̄ falsum.qꝛ tūc nō dico ꝙ
retractent̄.sed apparebit eas nunꝙ cōpetȷ̄sse.rñdeo:qꝛ primo
casu libertates habēt volunateȝ defuncti lȝ illa voluntas fuerit
nulla.sed lex de hoc nō curat fauore libertatis ꝛ voluntatis de-
functi cōseruande.in scḋo casu nunꝙ habuerūt volūtatē defun-
cti.ideo lex ꝑpter solū fauorē libertatis non assistit liber.nec fe-
cit eas cōpetere.dicit tñ glo.qḋ sñia lata cōtra heredē super fal
sitate nō faciat preiudiciū legatis libertatum intelligi si illi non
fuerunt reuocati.tu dic cōtra.vt dixi in precedēti glo.¶Item
oppo.ꝙ ex falsa scriptura debeātur libertates.vt.l.ꝙuis.de fi-
deicō.li.ꝛ de.l.cū ex falsis.de ma.testamēto.tene scḋm sol.decla
rando eā hoc modo qḋ ibi fuit relicta libertas p fideicōmissum
in codicillis falsis.testamentū aūt non erat falsum.ꝛ heres scri-
ptus manumisit seruū ex falsa tñ cā qꝛ credebat codicillos ve-
ros vȝ manumissio:qꝛ erat dñs serui:sȝ si fuisset relicta libertas
directo.ꝛ sic nō interuenisset manumissio nō competeret dicta li
bertas ex dictis codicillis.ꝛ similiter si testamentū foret falsuȝ.
ꝛ sic heres in eo descriptus si non esset dñs non cōpeteret liber
tas etiam per fideicōmissum relicta ꝛ etiam si interuenisset ma
numissio.vt in hac.l.

¶De rei vendicatione. Rubrica.

¶De materia huius tit.vide plene per Cy.in.l.ȷ̄.s̄.de aliena-
tione iudi.mu.l.ȷ̄.ff.de acqui.rerum do.Itē qualiter dicit̄ quis
acquirere dominium de iure ciuili.vide glos.de iure aūt gentiū
quis multis modis efficitur dominus qui habētur per totum
titulum illum ei vero qui efficitur dñs de iure pretorio.vt est su
perficiarius datur vtilis actio.ꝛ aliquando datur vtilis illi qui
est dñs de iure ciuili vel gentiū.s.qñ vult agere contra illū qui
nō possidet sed dolo desijt possidere.vt in.l.electio.§.si is.ff.de
noxalibus.quia deficit vnum extremum de duobus que requi-
runtur vt detur directa.scilicet possessio ex parte conuenti.vt
d.l.vnica.s̄.de alie.iudiciȷ̄.Iteȝ datur vtilis aliquando illi qui
nō est dñs directus vel vtilis vt est cessionarius cui cessa est rei
vendica. nam anteꝙ adipiscatur possessionem rei non est dñs

⁊ tamen hꝫ vtilem rei ven. vt plene notatur in. l. si culpā. ff. eo.
2 ☞ Quod debeat quis operari vbi alimenta recipit.
Seruus bonafide possessus quando acquirat vero domino et non bonefidei possessori.
3 Malafides superueniens an impediat acquisitionem.
4 Liber homo nō potest possideri.

1
Etiam per alienū. †Or ad hꝫ vt possit quis agere rei ven. requiritur dñium ex parte eius. vt in. l. in rem. ff. eo. in ista. l. cū sequenti ponuntur duo casus in qbus efficitur dñs alicuius rei de iuregentiū. ⁊ sic pertinent ad titulum licet non loquātur de rei vendi. i. de actione sed loquuntur de causa ex qua oritur scꝫ de dominio ⁊ sic totus titulus de acqui. re. do. pertinet ad materiam huius tit. ꝑm Bal. ⁊ hoc dicit
2 ista. l. †Per seruum bonafide possessum acquiritur dominiuꝫ ex duplici causa licet possessor non sit dñs: scꝫ ex re possessoris. et ex opera ipsius possessi. sed si est possessor malefidei etiam ex dictis causis non acquirit. sed tenetur restituere seruū vero do-
3 mino cum oībus acquisitis per eum. †In text. ibi per alienum seruum et etiam per liberū hominē bonafide possessum. vt in. l. liber homo. de acqui. rerū. do. ❡ In text. ibi vel ex operis hoc propter alimēta que pos. sibi ministrat. ar. ff. cōmo. l. in rebus. §. possunt. qꝛ ibi debet quis operari vbi alimēta recipit. vt in. l. sicut. ff. de op. lib. ⁊ de dona. inter viruꝫ ⁊ vxo. l. sed vir lana. ꝑm Guil. extra istos duos casus puta si institueretur heres a quodam tertio vel si fieret sibi legatum acquireret vero dño: lꝫ non possideat nisi fuisset institutus vel sibi relictum factum cōtemplatione possessoris quia tunc videretur acquirere ex re pos. vt in. l. sed si plures. §. in arrogato. de vulga. ⁊ pup. ⁊. l. aditio. de acqui. here. ❡ In tex. ibi defensionibus tuis vti. scꝫ cōtra verū dñm serui quē possidet vendicantem ipsum seruum: ⁊ etiā mancipia empta per eū de tuis nummis. nam seruum illum bñ po-
4 test vendicare: sed mācipia empta de pecunia tua non. ❡ †In
a glo. ij. opponit̃ quod malefidei possessor[a] acquirat ex istis duabus causis sicut bonefidei: vt in. l. qui sit. §. fin. ff. de vsuris. dicit glo. qđ ista lex loquitur quando semper fuit malefidei a princ. ⁊ ex postfacto. si autē a principio fuit bonefidei licet ex postfacto efficiatur malefidei. talis malafides superueniens non impedit acquiri: vt in contrario: sicut nec interrumpit vsucapionē: vt. j. de vsucapio. transf. l. j. hoc tamen verum in seruo alieno bona fide possesso. quia superueniens mala fides non facit quominus adhuc possideat. sed in libero homine bonafide posses. superueniens mala fides bene impedit acquisitionem. quia desinit esse
b possessor. nā liber homo[b] non pōt possideri: qꝛ desinit esse possessor per scientem ipsum esse liberū. ff. de acquir. rerum domi. l. qui bonafide. certe ista lex eqparat illos casus duos. ideo gl. non videt̃ bene dicere inquantū vult quod seruus alienꝰ postq̃ superueniat mala fides acquirit pos. imo non acquirit sicut nec liber homo. dic ergo aut pos. nullum titu. habebat. ⁊ tūc superueniens mala fides facit vt nihil sibi acquirat̃. vt in. d. l. qui bona fide. ver. tandiu. aut habebat ti. ⁊ tunc propter superuenientem malam fidē nō impeditur acquisitio sibi fieri mero iure. vt in. d. l. qui sit. §. si. sꝫ in effectu secus: qꝛ tenet̃ restituere vero dño qui pōt illud condicere non vendicare nisi sit acquisitum ex repo. vt in. l. preterea. ff. eo. de qua opponit gloss. peñ. que incipit imo videtur. ⁊ illam differentiam inter habentē ti. ⁊ non habentem sentit glo. no. in. l. si lege. §. de eo. ff. de peti. here. ⁊. l. item mela. §. in eo. ff. ad. l. aquiliam.
2 ☞ Ille est dñs partis superioris edificij qui est dñs ꝑtis inferioris ⁊ an possideat sicut possidet partem inferiorem.
3 Edificium cedit solo.
Quid si edificatur castrum in solo meo.
4 Quid si aliquis in solo meo edificat sine calce.
5 Quousq̃ durat edificium qđ fecisti super meo non potes materiam ex qua fecisti vendicare
Quid si materia erat aliena.
6 Postq̃ edificiuꝫ est diruptum si edificaueris de tuo qñ possis repetere.

1 **SI inferiorem.** †Edificium qđ quis facit super alieno efficitur illius qui est dñs eius super quo edificatur: sꝫ postq̃ diruitur dñium materie redit ad edificātem
2 nisi habuerit animū donandi. h. d. ❡ †No. primo quod ille est dñs partis superioris edificij qui est dominus partis inferio-
c ris. Si ergo edificas super muro meo[c] efficitur meū sed an ego possideam sicut possideo partem inferiorē. glos. hoc querit dic quod si ad partem superiorē non erat accessus nisi per inferiorem. ego qui possideo inferiorem videor possidere etiam superiorem licet tu qui edificasti me etiā patiente vtaris parte superiore: sed si erat accessus aliunde nō possideo: lꝫ sim dñs: sed tu qui vteris parte superiore. ita no. in. l. si duo. §. item videmus. ⁊ §. labeo. ff. vti poss. ⁊ optime pōt poni exēplū in ciuitate senarū in qua vidi directe illum casum: qꝛ domus sunt edificate in pla-
3 gijs. ⁊ habent aditū ex parte superiori ⁊ inferiori. ❡ †Not. etiā
d qđ edificiū cedit solo[d] ⁊ ad hoc semper allegat̃. quid ergo si edificatur castrū in solo meo: respondeo dñium est meum. ita ponit Spe. in ti. de religio. do. ver. quid si petatur ciuitas. vide ꝑ In-
4 noc. in. c. pisanis. de resti. spo. †Sed quid si aliquis in solo meo edificat sine calce qđ vocatur murū siccum videtur qđ non solo meo cedat qꝛ non videt̃ coherere cū de facili possit tamen amoueri sicut est edificium de ligno positū super meo. vt. l. si titius. ff. de acqui. re. do. ⁊ hic in glos. j. contrariū tñ videtur verius vt
5 no. ff. cōia prediorū. l. si precario. per glo. ⁊ doc. ❡ †Tertio no. qđ quousq̃ durat edificium qđ fecisti super meo non potes materiam ex qua fecisti vendicare: quia non consideratur de per se quousq̃ edificium constat: sed vna cum vniuersitate edificij. vt in. l. eum qui edes. de vsucap. hoc verum si edificasti de materia tua. si vero de aliena dñs illius potest agere contra me actio. ad exhibendum per quam consequetur a me estimationem: non vt destruatur edificium vt in. l. in rem. §. item quecumq̃. ff. eo. tit.
6 ⁊ idem si ego de aliena materia edificarem in meo. ❡ †Quarto no. quod postq̃ edificiū est diruptum si edificaueris de tuo potes repetere: ⁊ vendicare materiā cuius dominium redit ad te: qꝛ nunc consideratur de per se: et hoc si non animo donandi: in dubio si edificasti bona fide credens solum esse tuum: non videris habuisse animum donandi: sed si sciebas esse meum tunc si habebas causam a me: quia tibi locaueram idem. Si vero nullam causam habuisti a me in dubio videris donasse impēsam. vt in. l. si seruus seruum. §. qui oliuam. ff. ad. l. aqui. iuncta. l. habitatores. ff. eo. tit. Sed pone qđ edificasti sup area mea ⁊ ꝑ me possessa clarum est qđ dñium edificij est meū sed quid de pos. dicunt doc. quod illā perdo qꝛ mutatur facies aree ⁊ amplius nō dicitur area. ⁊ sic perderem vsumfruc. ita ⁊ pos. glo. tñ videt̃ dicere qđ possideo solum. ⁊ tu superficiem.
2 ☞ Potest quis vendere rem alienam in preiudicium ipsius vendentis vt obligetur ad tradendum ⁊ transfert vsucapiendi conditionem.
3 In vniuersalibus pretium succedit loco rei ⁊ aliquando etiam in particularibus.
4 Si quis vendidit rem alienam. quādo possit dominus habere ratam venditionem vt consequatur pretium. ⁊ nu. 5.
5 Re perempta vel prescripta an possit eā ratificare in subsidiū: vt consequatur actionem ad pretium.
6 Si res mea que fuit tibi donata valebat quindecim ⁊ tu eā vendidisti pro decē. ea perempta vel prescripta quantū repetā a te.
Quid si habeas causam onerosam ⁊ eam plus vendidisti.
7 Si tantum emisti quantū vēdidisti ⁊ percepisti tot fructus qui equiualeant pretio ꝙ debeant cōputari in eo qđ soluisti vt conueniaris ad pretium quod recepisti.
8 Si culpa possessoris esset perēpta: qꝛ mihi daretur actio. l. aquilie contra eum non possum contra venditorem habentem cām lucratiuam sicut si non esset perempta.
9 Sicut contra illum qui vendidit rem meā suo nomine possum agere ad pretium re perempta vel prescripta. ita ⁊ etiam contra illū qui de pecunia mea emit rem suo nomine in subsidiū agere possum ad rem.
Quid in eo qui vendidit rem mihi obligatam.
Quid in eo qui exigit quod mihi debetur.

1 **MAter tua.** †Ista est lex solēnis et repetibilis. h. d. nō potest qs vēdere rē alienam in preiudiciū dñi sine cōsensu illius ideo pōt verus dñs rē ab emptore vēdicare etiā nō oblato pretio. si tñ postea ratā hꝫ vēditionē vēdita res est perēpta vel prescripta. ⁊ sic verus dñs nō hꝫ regressum ad rē pōt agere contra venditorē ad pretiū per act. nego. gest. h. d. ⁊ est lex solennis ⁊ repetibilis ⁊ bñ glossata ⁊ hꝫ materiā subtilē. ❡ In tex. ibi mater tua vel maritus tuus hic poterat facere dubiū qꝛ videbatur quod tam coniuncte persone potuissent preiudicare huic dñe:
2 sed contrariū est. ❡ †In tex. ibi inuita vel ignorāte te. no. istaꝫ
e alternatiuā[e] ꝑm Bal. ꝓpter id qđ dicit. j. de acti. neg. gest. qꝛ nō potest referri ad istum casum qñ inuita ⁊ cōtradicente filia mater vēdidit postq̃ reprobauit cōtractū nō pōt amplius approbare vt ex eo cōsequat̃ act. ⁊ sic ad cōmodum suum lꝫ possit ad suū incōmodū vt repellatur exceptione vt habetur in. l. dispensatorem. ff. de solu. refertur ergo ad casum quādo ipsa ignorante. ❡ In tex. ibi mater vēdere nō potuit. scꝫ ad preiudiciū tuū de presenti qꝛ non potuit tibi auferre dñium ⁊ transferre in emptorem: sed ad preiudiciū futurū non pōt negari quin vendere potuerit ad tui preiudiciū qꝛ transferunt in emptorem vsucap. conditionem

a ❡ Malefidei possessor. adde Dyn. pe. de anc. ⁊ doc. in regula possessor. de reg. iur. lib. vj.
b ❡ Liber hō. addꝺ an liber hō possit se obligare ad obsidiū pro cā publica. vide ꝑ Inn. in c. ex rescripto. đ iureiur.
c ❡ Super muro meo. adde Cy. ī. l. granaria. ff. đ act. emp.
d ❡ Edificiū cedit solo. adde insti. de re. diui. in. §. cū in suo. Inno. in. c. cū olim. de priui. gl. in. c. apostolicos. xij. q. ij.
e ❡ Istā alternatiuā. addꝺ Bal. in. l. inter. in. §. offm̄. ff. de aqua plu. arc. doct. in. c. cū decorē. de vi. et ho. cle. Rapha. cu. consi. xcvij. inci. stāte dicto statuto. idē ꝯs. clxxvj. īci. statuto papiēsi cauet̃. iteꝫ ista alternatiua vt posita subiūctiue includit similitudinē ꝑm Bar. ī. c. sedes. in. j. colū. de rescrip.

cōditionem ꝓpter ti. qꝛ transfert. ⁊ sic poterit emptoꝛ acquire-
re dñium in pꝛeiudicium ipsius filie similiter hñ potuerūt ven
dere vt obliget ad tradendū ad pꝛeiudiciū ipsoꝛū vendentium
vt in.l.rē alienā.de cōtrahē.emp.etiā si emptoꝛ erat malefidei.
vt no.gl.no.in.l.si titium.in fi.ma.gl.ff.de pig.nisi res esset fur
tiua vel vi possessa ⁊ emptoꝛ sciret qꝛ tūc vēditoꝛ nō obligaret
ad tradendū vt.l.emptoꝛ.§.itē si emptoꝛ.ff.de cōtrahē. emp. ⁊
3 hoc voluit glo.j.quā ita intellige.¶ †In tex.ibi a possessoꝛe vē
dicare.q.d.non aūt agere cōtra venditoꝛē ad pꝛetiū ex quo pōt
vendicare rem qꝛ nondū cōsensisti nec est res perempta vel pꝛe
scripta qꝛ in actione particulari pꝛetium non succedit loco rei
qꝛ licet sis dñs rei vendite non es dñs pꝛetij sed venditoꝛ ex sua
negatione.ff.de here.ven.l.vēditoꝛ ex hereditate.circa medium
iuncta.l.qui vas.§.fi.ff.de fur.non sic in emptione hereditatis
que pōt intētari ad pꝛetiū ꝯ venditoꝛē:res vendite essent:nec
enim sunt pꝛescripte qꝛ in vniuersalibus actionibus pꝛetiū suc
cedit loco rei vt in.l.si rē ⁊ pꝛetiū.ff.de peti.her.⁊ aliqñ etiā par
ticularibus vt si vēdens habebat cām a dño pone depositi vel
cōmodati vt est casus i.l.j.§.fi.j.depositi.qd tñ declarat vt.j.per
Bar.in.l.si cū seruū.in fi.ff.si cer.peta.Itē in alio casu hñ vendi
tio rei in te esset facta ex quadā necessitate iniuncta a superioꝛe
vt si possidebas rem meā:⁊ superioꝛ te cōpulit ad ipsam vendē
dam vt daret militibus:nam possum a te petere pꝛetiū ꝑceptū
qꝛ tūc nō habeo regressuꝫ ad rē.vt.l.itē nō verberatū.§.j.ff.eo.
⁊ ar.l.q solidū.§.j.ff.de leg.ij.¶ In tex.ibi de eadē venditione
cōsensisti.scꝫ tpe quo adhuc poteras rē vēdicare:qꝛ nō ꝑempta
nec ꝑscripta:sed per istū cōsensum perdis facultatē vendicādi.
⁊ sic facto tuo ⁊ nihilominus agis cōtra vēditoꝛē ad pꝛetium.⁊
hoc est difficile ad sustinendū ⁊ tota difficultas glo.mag.⁊ doc.
cōsistit in hoc passu.Si aūt tpe quo ratū habuisti nō durabat
facultas vendicandi qꝛ erat res perempta vel ꝑscripta non hꝫ
dubiū.nā etiā si nō haberes ratū posses in subsidiū agere con-
tra venditoꝛē ad pꝛetium certi cōdi.generali.⁊ etiaꝫ actione in
factum que datur ex.l.si me ⁊ titium.ff.si cert.pet.qꝛ cōcurrunt
ambo qui requiruntur:qꝛ venditoꝛ est locupletioꝛ ex re aliena:
⁊ qꝛ dño nō est cōsultū cōtra aliū ⁊ qꝛ hoc contingit sine sui cul-
pa vñ etiā pōt ratā habere venditionē etiā nō suo noīe factam
sed ipsius vendētis in subsidiū.⁊ dabitur actio neg.gest.vtilis
vna cū pꝛedictis duabus per.l.fi.de nego.gest.et illa est potius
actio neg.gest.ꝯria ꝙ directa:que ꝯria datur ei cuius negotiuꝫ
4 gestum est sed directa datur gerēti.†Et no.qd ex illa alternati-
ua apparet istū tex.ponere duos casus.vnū qñ illa cōsensit tpe
quo pꝛopꝛietas nō erat perdita:sed perditur nūc pꝛopter cōsen
sum.alterū qñ erat perdita qꝛ perēpta vel ꝑscripta.⁊ sic agitur
in subsidiū.⁊ pꝛimus casus recipit dubi.maximā.¶ Pꝛo decla-
ratione pꝛin.glo.opp.contra tex.dū dicit qd habendo ratā ven
ditionem pōt illa filia petere pꝛetiū perceptum matre venditri
ce.contra si mater vendidit suo nomine:⁊ non nomine filie.non
potest filia ratā habendo venditionē acquirere actio.neg.gest.
qm̄ ad hoc vt illa cōpetat opoꝛtet qd negotiū sit ipsius ratū ha
bentis sed nō pōt esse suū nisi sit gestū suo noīe.⁊ tunc his duo-
bus cōcurrentibus datur actio ista.Si autē nō fuit gestum suo
noīe lꝫ possit habere ratū quo ad pꝛeiudiciū ipsius ratum ha-
bentis vt in.l.si fundus.§.j.ff.de pig.⁊ sic vt perdat dñium:⁊ re
pellatur ab agendo cōtra emptoꝛē non sic ad sui vtilitatē vt ac
quirat actio.nego.gest.ad pꝛetium.⁊ hoc est qd dicit lex qd non
meo nomine gestū ratum habere non possum.vt.l.si pupilli.§.
sed si ego.ff.de neg.gest.timoꝛe huius in gloss.sunt tres opi.pꝛi
ma fuit Bal.qui fatetur cōtra.⁊ dicit istum tex.debere intelligi
inquantū dicit cōpetere actio.neg.gest.sed ad pꝛetiū debere in-
telligi qñ mater vēdidit nomine filie.licet videat diuinatio.ad
de qd hic in dubio videt fecisse quando non vendidit vt suā sed
vt alienā ipsius filie per.l.ab vno.s.de neg.gest.⁊ per.l.in fami-
lie.j.fami.ercis.si aūt vēdidisset nomine suo fatetur cōtra Bul.
quod ratā habēdo faceret sibi pꝛeiudiciū qꝛ perderet dominiū
⁊ rei vend.non tamen acquireret actio.neg.gest.ad pꝛetium.⁊ sic
mater lucrabitur pꝛetium cum iactura filie.Sed contra de.l.fi.
ff.de neg.ge.vbi datur dicta actio:licet vēditoꝛ suo nomine ven
diderit rem alienam ne locupletetur cum aliena iactura.Solu.
verum est in subsidium si illa res esset perempta vel pꝛescripta
⁊ sic non posset dñs eam vendicare.tunc potest ratificare vendi
tionem.⁊ habebit actio.hāc ad pꝛetium si vēditoꝛ habebat cau
sam lucratiuam ne locupletetur cum aliena iactura.nam ⁊ si ra
tam non haberet competeret sibi actio in factum ex equitate.l.
si ⁊ me ⁊ titium.ff.si cer.peta.qꝛ concurrunt ea que requiruntur
vt illa actio detur scꝫ qd venditoꝛ est locuples ex re aliena et qd
dño non datur regressus ad rem suam contra aliqueꝫ:sed idem
esset si daretur regressus:tamen ille contra quem daretur libe-
raretur cedendo actio.vt eod.ti.l.cum fundus.§.seruum tuum.
In casu autem istius.l.tempoꝛe quo illa filia ratam habuit vē-
ditionem res sua extabat ⁊ non erat pꝛescripta qd patet qꝛ post
ea subijcitur in tex.alius casus qñ erat perēpta vel pꝛescripta
dum dicit de alio modo pꝛopꝛietatē eius amisisti.cum ergo ha
bet regressum ad rem suā cōtra possessoꝛē:lꝫ per ratihabitionē
ipm ꝑdat:qꝛ hoc cōtingit facto ⁊ culpa sua sibi imputet vt non
possit agere ad pꝛetiū ex illa equitate que non hꝫ locum nisi qñ
sine culpa sua res esset perēpta vel ꝑscripta.ista fuit opin.Bul.
quam glo.⁊ docto.videntur tenere.secunda fuit opi.Marti.cui
visum fuit satis iniquum qd illa mater debeat lucrari pꝛetium.
et filia debeat in damno remanere licet cui culpa ⁊ facto ratam
habendo vendit.tempoꝛe quo poterat rem vendicare ceciderit
a dominio.tamen adhuc equius est qd mater teneat sibi resti-
tuere pꝛetium:ne lucretur cū iactura filie quā qd pꝛopter iuris
rigoꝛem filia remaneat in damno ⁊ ipsa in lucro.⁊ isto modo in-
telligit istum tex.dicens hic esse casum qd etiam si venditio non
fuit facta nomine filie sed nomine vendentis ⁊ etiam si res exta
bat non perempta nec pꝛescripta.⁊ sic non habet locū ratificare
in subsidiū sed ex mera volūtate ex quo non ratificat et per hoc
perdit dñium hꝫ actionem nego.gest.sicut si ratificasset postꝙ
perempta vel pꝛescripta ⁊ quod iste tex.loquatur ī eo casu quo
mater vendidit nomine suo et non nomine filie satis colligitur
hic qꝛ copulantur duo casus.scꝫ qñ ratificauit re extante et non
pꝛescripta qñ erat perēpta vel pꝛescripta:sed hoc secundo casu
etiam si venditio sit facta nomine vendentis datur actio ad pꝛe
tium vel neg.gest.si ratificauit in subsidium vt.d.l.fi.que sic de-
bet intelligi vt in facto ex equitate dicte.l.si me ⁊ titiū.ergo ⁊ eo
dem.pꝛimus casus qñ ratificauit re extante ⁊ non pꝛescripta de
bet intelligi qñ venditio fuit facta nomine vendentis nec potest
mater imputare filie quare ratificasti cū possis agere ad rē tuā
qꝛ culpam filie ex qua ipsa mater lucrū sentit imputare sibi non
potest vt in.l.cum fundus.ff. de iure dotiū.et pꝛopter istā ratio
nem do.Ray.sequitur opinionem Mar.lꝫ Guil.de cu.⁊ alij cō
tra que etiā mihi videtur vera per istū tex.Sed do.Rayn.dicit
quedam alia que non placent videlicet qd illud negotium non
est negotium filie ratihabitione sed re ipsa salua pace qꝛ si esset
re ipsa etiā ante ratihabitionem daretur actio nego.gest.qd tñ
est verum qꝛ nisi ratificet eam non habet sic ⁊ dicitur negotium
suū ratihabitione.nam re ipsa diceretur si in re mea aliquā im-
pensam fecisti ex qua melioꝛata est ⁊ tūc habes actio.anteꝙ ra-
tificem vel ex quo est deterioꝛata:⁊ tunc statim habeo actionem
5 etiam si non ratificem:imo tunc magis.†Item truffatur de eo
qd cōiter dicūt glo.⁊ doc.qd re perempta vel pꝛescripta possit
dñs ratificare in subsidium ex qua consequetur act.ad pꝛetium
qꝛ nulla.l.hoc cauetur qd requiratur ista ratihabitio cum etiā
sine ea datur actio ex.l.si ⁊ me ⁊ titium.⁊ qꝛ nō pōt tunc dñs con
tractum impꝛobare vt agere possit ad rem suam.ergo nec de-
bet posse appꝛobare vt agere possit ad pꝛetium qꝛ eius est velle
a cuius est nolle[a] vt in regula iuris.certe docto.⁊ glo.nō sine cau-
sa dicunt necessariā ratihabitionem:qꝛ lex fi.de neg.gest.vt con
ueniat tit.dum dicit posse peti pꝛetiū debet intelligi per actio.
nego.gest.sed illa non potest habere nisi negotiū sit suū:sed non
pōt esse suum si non ratificat.nec ob.quod non potest impꝛoba
re quia illa ratificatio fingitur fuisse facta tempoꝛe quo pote-
rat impꝛobare.⁊ sic anteꝙ esset perēpta vel ꝑscripta.¶ Tertia
fuit opin.glo.que ponit tres casus.¶ Pꝛimus si re extante ⁊ non
pꝛescripta venditio fuit facta nomine vendentis.d.per erroꝛeꝫ
facti ratificauit qꝛ credebat eam factam nomine suo cū esset fa-
cta nomine vendentis.et tunc talis ratificatio non valet:et pꝛo
non facta habetur.vnde ea non obstante potest vēdicare rem et
hoc pꝛesupposito nō pōt agere ad pꝛetium per regulā quod in
particularibus pꝛetiū non succedit loco rei.⁊ per aliam qd pꝛe
tium redactū per te ex re mea nō est meū sed tuū tibi acquisit uꝫ
ex tua negotiatione sicut res empta ex pecunia mea non est mea
6 sed tua.vt.j.eo.si ex ea.¶ †Scdo qñ ratificasset per erroꝛem iu
ris qꝛ bene sciebat qd vēditio non erat facta suo noīe:sed nomi-
ne vēdentis.credat tñ qd hoc non obstante posset agere ad pꝛe
tium eam ratificando cū tñ non posset retenta opi.Bul.⁊ tunc
videtur velle glos.qd mero iure pꝛeiudicet illa ratificatio nō tñ
in effectu:quia si agit ad rem ⁊ opponatur exceptio de ratifica-
tione:replicabit de dolo.doct.repꝛobant hoc dicentes qd imo
pꝛeiudicat cum effectu qꝛ perdit dñium.et sic non potest agere
mero iure.ergo nec replicare qꝛ replicatio datur ad sustinendā
actio.que competit.vt.l.sub pꝛetextu.la.j.s.de transact.sed hic
nulla competit:ergo non est locus replicationi per illā.l.erroꝛ
enim iuris nocet qñ vterqꝫ tractat de damno vitando.vt in.l.si
fideiussoꝛ.§.non male.ff.mandati.⁊ hic tam filia ꝙ emptoꝛ tra
ctant de damno vitando.dicunt tamē per aliam viam succurri
filie ad pꝛetiū quod dic vt hic per Cy.qui satis inuolute loqui
tur.Gui.de cu.dicit ipsam veritatē quod imo nullo modo pꝛe
iudicat illa ratificatio facta per erroꝛeꝫ iuris quominus agere

a ¶ Velle cuius est
nolle.Adde an in
ter velle ⁊ nolle sit
dare mediū:vide
in.l.j.in.§.snia.ff.
de tribu.quē text.
ad hoc alleg.bal.
i.l.lꝫ.circa mediū.
C.de in.delib.

possit ad pretiū sicut qñ ꝑ errorē facit ꝓpter defectū cause finalis: qꝛ ideo ratificauit qd̄ sperabat posse pretiū repetere. si ergo teneamus opi. Bal. qd̄ nō pōt deficit cā finalis propter quā facta est: ergo ꝛ ipsa deficit. ꝛ sic idē qd̄ in casu precedenti qd̄ poterit agere ad rem ꝛ nō ad pretium. si vero ratificatio est facta ex certa scientia: qꝛ sciebat venditionē non esse factā suo nomine ꝛ etiam sciebat eam ratificando perdebat dñium et non poterat agere ad pretiū tunc opi. Bul. est vera qd̄ nec ad rem agere poterit propter ratificationē nec ad pretiū propter iuris rigorē ꝛ sibi imputet cur ratificauit in dubio aūt qꝛ non presumit animus donādi potius videtur ratificasse sperans posse pretiū repetere ꝛ sicut per errorē iuris: vnde non piudicabit quin possit repetere et hoc in rati habitione expressa. Itē tacita cū agat ad pretium cū agere nō possit: qꝛ per hoc non vr̄ ratificare venditio ꝛ hoc voluit glo. in sequēti ver. Item quid si tm̄ petīj pretiū ꝛc. Nec ob. l. j. de fur. j. qꝛ ibi cōpetebat actio ad pretiū ex cōtractu serui. ideo pretiū petēdo vr̄ ratificasse cōtractū serui: sed hic nō cōpetebat actio neg. gest. ad pretiū. ideo si pretiū petīt. ꝛ sic elegit viā incōpetentē potius vr̄ ꝑ errorē elegisse. ꝛ sic poterit agere ad rem succūbēdo in pretio: al's secus ista sunt que colligunt ex glo. vsqȝ ibi. item si tm̄ vendidisti. superuenit Bart. qui tenet opi. Mar. per aliā viam q̄ Mar. faciat hoc modo. Mar. vult qd̄ si vendidisti rem meā tuo noīe ꝛ ego ratā habui venditionē re extante ꝛ nō prescripta qd̄ ego habeā act. neg. gest. ad pretiū ne sim in dāno ꝛ tu in lucro tanq̄ gesseris negotium meū. et sic sensit de actione nego. gest. cōtraria que datur ei cuius negotiū est gestum. Bart. dicit ego intelligo alio mō qd̄ mihi debeat actio neg. gest. directa qꝛ ego ratam habendo venditionē gero negotium tuum ipso gestu: qꝛ libero te ab actione de euictione: qꝛ tenereris emptori si non ratificassem sed agerem rei vēdi. vnde sicut qñ soluo pro te ꝛ te libero gero negotium tuū ipso gestu ꝛ repeto qd̄ solui per act. neg. gest. vt in. l. soluēdo. ff. de neg. gest. et. l. que vtiliter. §. si. et actio directa que datur gestori. ita et hoc ad pretium. Sed ponamus quod nō tenebaris de euictione: qꝛ emptor sciuit rem alienam certe cessat ista ratio: ꝛ sic opi. Bar. nō est generalis: vnde reprobat hoc per Bal. per plures rōnes quas hic vide ꝛ etiā do. Raph. eam nō tꝫ. teneamus ergo opi. Mar. prout eā recitaui qꝛ sine dubio equior est. de ipsa videtur casus in illa. l. nolēdo destruere ter. ꝛ a cōtrarijs de facili defensatur quamq̄ doc. quasi oēs sequant opi. Bul. or nūc habetis difficultatē huius. l. ꝛ est expedita gloss. vsqȝ ibi. si tu vendidisti paruo pretio. ¶ In gl. ibi si tu vēdidisti. glo. vsqȝ in fi. format quatuor qōnes que non cōcernunt casum supra examinatū qñ vendidisti rem meā tuo nomine ꝛ anteq̄ esset perempta vel prescripta ratificaui. ꝛ sic perdidi dñium facto meo sed cōcernunt alium casum qñ anteq̄ ratificassem res mea erat perempta vel prescripta. ꝛ sic possum in subsidiū agere cōtra te ad pretium si habeas causam lucratiuam vel actione in factum ex equitate. l. si me ꝛ titiū etiā nulla facta ratificatione vel nego. gesto. ea facta per. l. si. de neg. gest. Hoc presupposito querit glos. de quatuor. Primo quid si res mea que fuit tibi donata valebat. xv. ꝛ tu eā vendidisti pro. x. ea perempta vel prescripta quātum repetam a te. an. x. vel. xv. gloss. distinguit an eras bonefidei posses. ignorans rem esse meam ꝛ repetā tantū an sciebas esse meam. ꝛ tunc xv. ista determinatio est bona: tm̄ aduerte qꝛ primo casu repetā x. de equitate tātum illius. l. ꝛ sic ita demum si habeas causam lucratiuam: nec possum a te plus extorquere quā ex venditione redegeris: qꝛ non plus lucratus es ꝛ bonefidei pos. non tenetur nisi quatenus est locupletior sed si eras malefidei: possum agere de rigore ad ipsam rem etiam si causam onerosam habebas: qꝛ dolo desijsti possidere. ꝛ sic haberis pro possessore vt in. l. paren. de reg. iur. ꝛ qꝛ restituere non potes condemnaris ad veraȝ estimationem rei quinimo quantū in litē iurauero. vt. l. qui restituere. de rei ven. ꝛ de pig. si fundus. §. in vendicatione. Et aduerte. nam dicūt qd̄ etiā cōtra illū qui habet causam onerosam si plus vendidit q̄ ipse emerit habeo regressum ad illud plus: qꝛ in illo patet causam lucratiuā. facit. l. si donationis. ff. de con-
7
trahē. emp. †Quinimo dicit Gui. de cu. no. quod si tantū emit quantum vendit. si tm̄ tot fructus percepit qui equiualeant pretio dicitur habere causam lucratiuam. ꝛ debēt computari in eo qd̄ soluit. ꝛ sic poterit cōueniri ad pretiū quod recepit tene menti. dicit etiā quod sicut re perempta vel prescripta possum agere in subsidium. ita nec perempta nec prescripta si tamē cū difficultate possum agere ad rem vt qꝛ erat mobilis ꝛ fuit vendita cuidam forensi qui recessit cum ea qꝛ satis censetur perempta:
8
in effectu. †Item dicit quod si culpa possessoris esset perēpta: qꝛ mihi daretur actio. l. aquil. cōtra eū non possum agere cōtra venditorem habentē causam lucratiuā sicut si non esset perempta: qꝛ cessat ratio equitatis ex qua mihi succurritur cōtra aliū ad omne interesse meum: licet non ad ipsam rem: tene mēti: qꝛ ista sunt notabilia dicta ꝛ necessaria. ꝛ certe Guil. de cu. fuit singularissimus homo. ¶ In scda qōne glos. tene id qd̄ habet in
9
glo. qꝛ est clara. ¶ †In. iij. q. in ver. sed pone tm̄ ſm Gui. quod possit agi cōtra vtrūqȝ habentē cām lucratiuā intellige. i. cōtra quēlibet de per se. ꝛ si ab vno exegero alter liberatur. argu. in. l. semp. §. in sepulchro. ff. qd̄ vi aut clā. non tm̄ intelligas qd̄ simul agam contra vtrūqȝ vel qd̄ a quolibet possim extorquere. ꝛ idē videtur dicendū in vltima qōne. Postremo sicut cōtra illū qui vendidit rem meā suo nomine possum agere ad pretium re perempta vel prescripta. ita ꝛ etiā cōtra illum qui de pecunia mea emit rem suo noīe in subsidiū agere possum ad rem. vt no. ff. de iure dotium. l. proculus. ꝛ de dona. inter virū ꝛ vxo. l. vxor marito. ꝛ ita limitatur lex si ex ea. j. eo. Idē in eo qui vendidit rem mihi obligatam vt videtur sentire glo. in. l. j. ff. de distra. pigno. quid autem in eo qui vendidit rem indebitam actione personali glos. videt idem sentire in. l. venditor ex hereditate. ff. de here. vel actio. vēdi. Idē videtur in eo qui exigit quod mihi debetur vt no. in. l. eius qui in prouincia. si cert. peta. in glo. super verbo neg. gest.

1 **Aduersus.** †Ita demū pōt quis rem suā vēdicare si nō est vsucapta vel prescripta. h. d. Et no. hic qd̄ olim mala fides vēditoris non nocebat emptori quominus posset vsucapere vel prescribere si erat bonefidei. hodie secus vt in aut. malefidei. j. de prescrip. long. temp.

2 ¶ Malefidei possessor de quibus fructibus nō teneatur.

3 Si faciat aliquā impensam de nouo an videatur donare.

1 **Domum.** †Malefidei possessor[a] tenet fructibus perceptis et quos percipere potuit. ꝛ expensas nō recuperat nisi fuerint necessarie quas recuperat per retentionē nō per actionē nisi fuerint vtiles quas recuperat per abrasionem dummodo possit fieri sine lesione rei. h. d. ꝛ materiam istius. l. quantum ad primā partē de fructibus examina. vt plene no. in. l. ex diuerso. in prin. ff. eo. ꝛ plene per Cy. j. eo. l. certū. quātū ad scdam partē de impēsis Cy. examinat hic. ſꝫ glo. ꝛ Bar. plenius. in. l. in fundo. ff. eo. ꝛ cōtinet quatuor dicta. Primū vsqȝ ibi. tuis aūt. Secundū vsqȝ ibi necessarios. Tertium vsqȝ ibi: finautem vtiles.
2 Quartum vsqȝ in fi. ¶ †Circa primū occurrit dubitatio: an teneat de fructibus nō perceptis seu psonalibus quas percipere potuisset ipse vel quas dñs potuisset forte pcipere tm̄ plus q̄ alter. ter. hic vult qd̄ teneat ad illos quos ipse pos. potuit percipere ꝛ nō percepit. sed text. in. l. si nauis. ff. eo. dicit de illis quos pcipere potuisset dñs si rē suā habuisset. dicūt doc. q̄ tm̄ est dicere vnū q̄tuꝫ alterū. ꝛ sic referamus nos ad illud qd̄ cōiter potuisset pcipi ꝑ quēlibet hoīem. ꝛ ita fiēdū est. nō aūt ad illud qd̄ ex seculari industria alter eorū potuisset percipere. nā de illo nō dꝫ haberi consideratio. arg. in. l. ij. ff. ad. l. fal. qꝛ diceret prouenire potius ex negotiatiōe q̄ ex re. ¶ Scdm dictū hui⁹. l. dꝫ intelligi de expēsis nō necessarijs[b] nec vtilibus vt differat a tertio et quarto dicto. ꝛ sic de mere volūtarijs ex qb⁹ nulla vtilitas percipitur. pone exēplū in picturis ꝛ illas malefidei pos. non recuperat nec per modū ac. nec ꝑ viā retētionis nec per viā abrasionis vt colligit hic dū dicit nullā habeāt repetitionē iūcta glos. qꝛ vident donare vt in. l. si seruus seruū. §. si oliuā. ff. ad. l. agl. et hoc si impēdit tanq̄ in re propria: secus si tanq̄ in re aliena qꝛ censeretur voluisse gerere negotium illius. Si tm̄ ex hoc res aliqualiter plus valeret vt colligitur hic dum dicit non eorum negotium gerentes. facit. l. ex duobus. ff. de neg. gest. Tertium dictum debet intelligi de expensis necessarijs quibus non factis res fuisset peritura vel deterior futura siue consistant in faciendo de nouo siue reficiendo vetus. nam si eas non fecisset fuisset sibi imputandum. ꝛ teneretur ad interesse: ergo nō imputatur si fecit: tamen quia fecit tanq̄ in re sua. et sic non habuit animū obligandi dñm nō recuperat per act. neg. gest. sed per retentionem ꝛ nō per viam exceptionis. sed officio iudicis. vt. ff. de peti. here. l. plane. ꝛ in hoc differt a pos. bonefidei qui tales expensas recuperet per viam exceptionis. vt. l. si in area. de cōdi. inde. Et aduertendū qꝛ ſm hoc si res in qua facte sunt non extarent non esset quid posset retineri. ideo eas perderet in rei ven. sed in petitione hereditatis in qua veniunt oīa: licet illa res non extaret possunt retineri alie res pro talibus impēsis necessario factis.
3 vt in dicta. l. plane. cum. l. precedenti. †Quartum ꝛ vltimum dictum debet intelligi quando expense vtiles[c] consistunt in reficiendo vetus edificium non in faciendo de nouo. Si autem in faciendo de nouo viderētur donate per possessorem. vt. l. adeo. §. ex diuerso. ff. de acqui. rerum do. ꝛ sic etiam non posset abradere. Item dꝫ intelligi quando ex abrasione aliquam vtilitatem consequeretur abradens alias abradere non posset. pone exemplum in picturis. nā videtur hoc solū facere vt sibi noceat non vt sibi

a ¶ Malefidei possessor. adde Dyn. pe. de anc. ꝛ Feli. i regula possessor. de reg. iur. lib. vj.

b ¶ De expēsis nō necessarijs. adde qd̄ possessor malefidei nō repetit expēsas ꝑ actionem neg. ge. ſm bal. in l. mādatū. in fi. C. de neg. ge. ꝛ p bar. in. l. in fundo. ff. de rei vendi.

c ¶ Expēse vtiles. adde q̄ dicātur expēse necessarie. vide gl. i. l. si seruos. ff. de pig. acti. l. j. ꝛ se. ff. de impēsis in re. do. gloss. j. in. c. aut pterite. de ele. ꝛ q̄ dicant expense iuste vide p Bal. in. c. cū venissent. i vj. co. de eo q mit. in pos. ꝛ qd dicant expēse legitime vide p pau. de ca. in l. pperandū. in. §. ꝛ si quidē in vl. nota. C. de iudi.

vt sibi prosit ⁊ hoc probatur in.l.in fundo.circa fi.ff.eo. Tertio debet limitari iste tex.si aliqd esset adiunctũ p applũbationẽ.l. per diuersam materiã vt edificiũ solo.si vero p ferruminationẽ idest p eandẽ materiã vt si fierent plantationes vel seminationes:qꝛ postq̃ radices emiserunt vniunt cũ terra et efficiunt ea dem materia vel si fimus fuisset appositus non haberet locum abrasio vt.ff.eo.l.si fundi pos.⁊ no.j.eo.l.si quis sciens.qd autẽ in bonefidei pos.dic vt.d.l.in fundo.ff.eo.satis vtiliter.⁊ no.maxime per Bar. ¶ In gl.ibi so.est speciale in semine.vel dic specialiter in expensis alimentorum que lꝫ sint necessarie:tñ nõ recuperantur a malefidei pos.qꝛ videnẗ donate fauore alimentorum. ¶ In gloss.ibi.l.si in aera.in fi.ille tex.potius concordat qꝛ dicit qd per retentionẽ recuperantur non alio modo nec curo:an consistant in non faciendo de nouo vel in reficiendo quãdo erant necessarie:sed si non erant licet essent vtiles bene adhi betur dicta distinctio vt.s.dixi.

1 Si ex ea. †Res empta p aliũ de pecunia mea suo nomine est sua.ideo nõ possuꝫ cã vendicare.h.d.debeo ergo condicere pecuniam qꝛ pro consumpta habetur.⁊ hoc verũ nisi in subsidium:vt qꝛ ille nõ esset soluendo.nã possem vẽdicare rem vtili rei ven.a quolibet possessore.ar.ff.de dona.inter virũ ⁊ vxo.marito.⁊ no.in.l.pro culus.de iure dotium.et tetigi.s.eo.l.mater.sicut in subsidium possem petere pretium redactum ex re mea.licet non sit meum vt in.d.l.mater.fallit etiam qd hic dicitur in casibꝰ specialibus qui no.j.eo.l.si vt proponis.

2 ☞ Natus ex libera quãtũ ad honores ⁊ dignitates sequitur conditionem patris ⁊ non matris.

1 Partum. †Partus sequitur ventreꝫ vt cuius est ancilla eiusdeꝫ sit partus. h.d.Si ergo ancilla mea existens penes te concepit ex libero homine ille partus non est tuus:licet sis bone fidei.possesſ.et sic debeas lucrari fructus qꝛ partus propter dignitatem hominis non dicitur esse in fructu.vt.l.in pecudum.ff.de vsuris.nec est liber licet conceptus ex libero homi 2 ne quia in hoc nõ sequitur cõditionem patris:sed matris.pertinet ergo ad me iure dñij.†sed natus ex libera quantuꝫ ad honores ⁊ dignitates sequitur conditioneꝫ patris ⁊ non matris. vt hic in glo.⁊ rationem diuersitatis tangit hic Cy.

2 ☞ Si aliquam rem emis meo nomine etiã de pecunia tua an acquiras mihi dominium ⁊ possessionem.

1 Si vt proponis. †Res empta ex pecunia militis:lꝫ nõ noĩe militis põt ex speciali priuilegio militis vendi 2 cari.h.d.⁊ etiã agi mãdati vel neg.gest.h.d. ¶ †In tex.ibi quidẽ noĩe suo hic loquitur militi sed si noĩe militis fuit cõparata nulla specialitas videẗ in milite:qꝛ idem in quocunq; alio quinimo si aliquaꝫ rem emis meo noĩe etiam si de pecunia tua acquiris mihi dñium ⁊ possessionẽ.vt in.l.per procuratorem.de acqui.pos.verũ est qñ hoc fuit actũ inter ementẽ ⁊ vẽdẽtẽ alias lꝫ aliqs pro me emat aliquã rẽ hoc tñ nõ acto inter ipm ⁊ venditorẽ sed in animo suo vel inter ipsum ⁊ me dñũ non acquirit dñium mihi sed sibi lꝫ per actionẽ mandati teneaẗ ad transferendũ in me dñium vt.l.res ex mandato.ff.de acquir.re. do.⁊.l.si ita quis.§.separauit.ff.de verb.obli.Fallit in milite si de pecunia eius fuit empta aliter secꝰ ⁊ iste est casus huius.l.notabilis.⁊ sic põt vendicare ⁊ cum rei vend.etiam cõcurrit actio mandati.⁊ neg.gest.⁊ intellige de milite militante qui prohibeẗ negotiari per se.vt in.l.milites agrum.ff.de re mil.ideo in cõpẽsatione sortitur hoc priuilegium:secus si nõ militabat sed erat in domo propria:quia tunc posset mercari per se ẽm Guil.de cu. ¶ Item gl.hic ponit alios casus quos dicit esse speciales. scꝫ in minore.Tu dic hoc verum quãdo emitur ab administratore minoris secus si ab alio ẽm doc.⁊ ita loquuntur leges allegate in glo.⁊ reprobatur in.l.filie.⁊ ibi tangitur per glo.ff.de solutionibus.sed Guil.⁊ Bal.idem dicunt in milite:qꝛ loquitur hic de administratore eius.alij tentẽ esse idem a quocumq; ema natur.Item alium casum ponit glos.in ecclesia .doct.dicunt in a ecclesia esse idem quod in minore.ᵃscꝫ vt sit sua.qñ fuit empta p suum administratorem:licet hoc non acto cum venditore.secꝰ si per alium in subsidium.Item addit glo.alium in viro ⁊ vxore:sed doct.dicunt in eis non acquiri nisi in subsidium.⁊ sic isti casus non sunt similes.

2 ☞ Vxor an sit domina rei dotalis.⁊ nu.3.

3 Sententia lata contra maritum an noceat vxori.

Sententia lata contra procuratorem an noceat dño.

1 Hoc ancillã. †Res dotalis non potest vendicari per vxorẽ sed pertinet vẽdicatio ad maritum.h.d.vnde allega 2 tur qd † vxor nõ est dña rei dotalis sed maritus.sed tex.in.l.rebus.j.de iure do.dicit hoc verũ de iuris ciuilis subtilitate:sed de iure naturali vel gentiũ dñium nõ videẗ ab vxore recessisse.⁊ sic duo sunt dñi eiusdem rei diuersis tñ respectibus. vnus de iure ciuili alter de iuregentiũ vel naturali.et potentior est primus q̃ scđs:qꝛ censetur in ipsum translatũ exercitiũ ⁊ de 3 fensio rei.†Alia lex dicit qd lꝫ maritus sit dñs rei dotalis que est res corporalis.vxor tñ est dña dotis q̃ consistit in iure sicut a hereditas est sine aliquo corpore.vt in.l.qd dicitur.cum ibi no. ff.de impensis.ideo si res dotalis euincatur a marito quam ab alio emit:vxor ipso iure agit de euictione non maritus:qꝛ incipit esse indotata.et sua interest esse dotata qꝛ melius tractatur a marito.⁊ ille est casus in.l.quamuis.ff.de iure do.effectus huius.l.aũt est si vxor vendicauit rem a possessore ⁊ succubuit sententia lata cõtra eam nõ preiudicat marito qui non fuit citatus nec sciuit litẽ motam.vt.l.sepe.ff.de re iudic.Sed sententia lata contra maritum qui habebat ius vendicandi bene noceret vxori.sol.ma.sicut snĩa lata contra procuratorẽ nocet dño:qꝛ censetur cõstitutus procura.in rem suã.⁊ hoc nisi culpa mariti succubuerit.vt probaẗ.ff.de cõdi.⁊ demõ.l.titio centũ.§.fi.in fi.de cõdi.⁊ demon.ẽm Pe.⁊ Cy.facit de euictione.l.si pro re pupilli. Bar.aũt aliter videtur loqui in illo passu.in.l.de die.§.j.vel.ij. ff.qui satisd.cog.vbi oĩno vide.⁊ nõ est diu qd habui super hoc videre de facto. ¶ In glo.ibi de procuratore.l. qui absentẽ.in b fi.tu dic.ibi ideo vxor agebat qꝛ maritus mãdauerat sibi actio nem hic nõ. ¶ In gl.ibi dñs est rei dotalis sub.⁊ etiã pos.vt.j. solu.ma.l.dotis.

1 Cum super. †Dñium põt pbari non so b luꝫ per instrumẽta:ᵇ sed etiã c per testesᶜ ⁊ p alia indicia ⁊ coniecturas.h.d.in text. ibi te habere asseueras.scilicet in tua supplicatione in qua petebas per nos rescribi iudici vt admitteret pbatiões per testes dicit imperator non expediebat hoc preterea nobis: qꝛ poteras petere a iudice coram quo causa erat cepta cum he c ne sciat vel scire debeat probationem fieri posse non solum per instrumenta sed etiam per testes.quinimo per interrogationeꝫ ⁊ responsionem ipsorum seruorum de quo dominio agitur non intelligas qd eis solis credatur in preiudicium possessoris nisi concurrant alia indicia vt.ff.de proba.l.cum probatio.⁊ de edi. edic.l.quero.in fine ẽm Guil.de cu.⁊ vide bonam glo.ff.si ex noxa.ca.ag.l.ij.quod cõfessio serui non noceat dño:sed possit eam reuocare.

2 ☞ Potẽtius vel magis dignum trahit ad se minus potens ⁊ minus dignum.

1 Si quis. †Quicquid plantatur vel seritur solo cedit postq̃ radices emiserit. ⁊ hic pertinet ad dñm soli et si plãtãs est bonefidei recuperat per viam exceptionis a vendicãte solũ.h.d. ¶ In tex.ibi si quis sciẽs.idẽ tñ si nõ erat sciens quãtũ ad hoc vt plãtata ⁊ sata cedant solo. ¶ In tex.ibi radicibus terrã fuerunt amplexe qꝛ tunc efficiuntur pars soli.vt.ff.que in frau.cre 2 di.l.si.§.penul. ¶ †In tex.ibi dño enim nota qd potentius vel d magis dignũᵈ trahit ad se minus potẽs vel minus dignũ:non aũt ecõuerso.de au.⁊ arg.le.ff.l.si nõ sint.§.peruenianiᵈ. ¶ In tex.ibi eũ qui bona fide possidẽs si aũt est malefidei:necnõ viaꝫ exceptionis repeteret nec necessarias impẽsas per illã viam repetat sed per officium iudicis.vt dixi in.l.domũ.nec etiã hoc casu per officium iudicis:qꝛ nõ sunt impẽse necessarie:sed vtiles sed nec per viã abrasionis qm̃ illa adiuncta sunt per ferruminationẽ.l.per eãdem materiã qꝛ vnita sunt cũ terra et iste est casus in.l.si fundi possessor.ff.eo.lꝫ adiũcta per applumbationẽ.i.per diuersam materiam bene posset consequi per abrasionẽ vt in.l. domum.in.s.eo. ¶ In glo.j.in fi.ibi.§.quecũq;.tu dic qd nec vtilis rei vendicatio nec actio in factũ daretur bonefidei possessori:ad remouendũ sata vel plantata.nec obst.ille.§.itẽ si quecũ q;.qꝛ ibi qñ sine facto suo res sua fuisset iuncta cum ea puta vi fluminis.secus si facto suo ẽm Pet.vt no.ff.de acq.re.do.l.qc d quid.§.cum partes.in glo.fi.

2 ☞ Non dicit quis habuisse fidem de pretio quando credidit statim pretium consequi nulla data dilatione.⁊ propter hoc rẽ tradidit:et poterit rem suam vendicare.secus si dedit aliquam dilationem.

1 Ius ciuile. †In cõtractibus noĩatis cõtra nõ implentẽ cõtractum ex parte sua nõ agiẗ cõdi.ob cãm ad rescindendũ 9ctũ tanq̃ 2 eo 9ctu vt impleaẗ.h.d.ista lex. ¶ †No.glo.qd tũc nõ dicit nõ habuisse fidẽ de pretio qñ credidit statim pretiuꝫ cõsequi nulla data dilatione ⁊ propter hoc rem tradidit ⁊ tñ pretiũ nõ percepit:tũc enim non transfert dñium.⁊ sic põt rem suã vẽdicare.vt insti.de rerum diui.§.vẽdite.si vero aliquam dilationem dedit

¶ Ecclĩa esse idẽ qd in minore. ad de quod ecclesia ⁊ minor equiparantur.vt est gl.⁊ docto.in.l. ĩperatores.ff.d re iu. Jo. de imo.in.l.q̃stũ. sup glo.j.ff.co.ti. tex.iuncta gl.in.c. auditis de rest.in inte.gl.in.c. ex literis.d iureiu. doc. in.c.cãꝫ.de iu.spe. ti.de loca.in.§.vi. versicu.xiij.⁊.xv.

¶ Per instrã.ad de barb. 9sil.xliij. incip. clementissimum deum.in.ij. col.ver.facit etiaꝫ ad hoc.in.iiij.vo. Idẽ 9si.lv.ici.cle mẽtissimũ ⁊ oĩpo tentẽ deũ.in.vj.co lũ.in eo.volu.

¶ Per testes.ad de bal.i.l.ij.ad fi. ⁊ in.l.pprietatis. C.de pba.Ang.in auẗ.de test.in.§.⁊ lꝫ.⁊ Bal.in.c.cãꝫ. el.j.de test.⁊ an pbeẗ p famã.vide ĩ l.iij.C.de p.gl.i.l. atq natura.i.§.cũ me absente.ff. de neg.ges.⁊ibi ang. dicit hoc esse verũ qñ allegaẗ dñium fuisse eiꝰ cuius memoria nõ existit.⁊ sic ignorãt initiuꝫ nisi p famã.exemplũ qd ista domꝰ fit dñicalis vel alteriꝰ q decessit iã sunt cẽtũ anni:ita qd nemo viuit qui viderat:sꝫ iñ p famã dr.⁊ibi ang.dicit se obtinuisse de facto ĩ ciuitate padue in quadã ardua qõe.itẽ papa pbat dñium terrarũ per famã ẽm bal.in.l.cõueticulã.C.de epi.⁊ cle.

¶ Magis dignũ. adde.l.hereditas. ff.de pe.here.c.q in dubijs.de cõse. eccl.vel alta.c.sup qõnũ.i.§.si vero. de offi.dele.arbi. in.c.anteriorũ.ij. q.vj.idẽ Arch.in c.d ieiunio.lxxvij. distin.

quantumcūqꝫ modicā dicit habuisse fidē de pretio. ⁊ sic trāsfert
dñium. ⁊ lꝫ pretiū nō soluat in termino res vēdita non pōt con
dici nec vēdicari: sed dꝫ agi ad pretiū. In cōtractibus vero in-
noīatis propter cām nō impletā posset agi cōdictione ob cām
ad rem datam vt toto ti. ff. de condi. ob cām.

2 ☞ Quando duo contendunt de possessione ⁊ neuter ipsorū
vult dare libellum ne videatur tenere partes actoris. potest iu
dex ex officio suo etiā neutro petente ne veniāt ad arma assigna
re terminum vt probēt de possessione ⁊ postea poterit pronun
tiare pro eo qui melius probauit: etiā sine libello ⁊ sine petitio
ne quacumqꝫ.

3 Qui est iudex in preparatorijs an debeat etiā esse in decisorijs.
Quid si conuentus corā iudice seculari obijciat de simulatione
contractus.

4 An possessorium possit concurrere cum petitorio.

1 Rdinarij. †Si contenditur inter duos
de possessione ⁊ de proprieta-
te alicuius rei mobilis existentis penes alterū eorū
prius expeditur iudiciū exhibitoriū. Scdo loco iu-
dicium possessoriū. tertio loco iudiciū petitoriū: primum fit vt
res ostendatur testibus. ⁊ vt non possit negari rē non esse apud
eum: lꝫ actio ad exhibendū aliquādo detur vt fiat restitutio: ali
quando vt fiat separatio que sunt alicuius preiudicij hoc datur
vt res ostendat quod est parui preiudicij ideo sufficit probatio
per iuramentū. vt. l. thesaurus. ff. ad exhi. sed in precedentibus
requirit maior ꝓbatio. iuxta no. per Bart. i. l. j. de preto. stipu.
Puto aūt qꝺ in casu huius. l. qñ petitur exhibitio per eum qui
agit rei vendi. debeat et possit fieri officio iudicis mercennario
deseruiente illi actioni vt in. l. non solū. ff. eo. ⁊ sic non requiritur
libellus nec litis contest. iuxta no. per glo. ff. de interrog. act. su
per rubrica. qñ vero peteret principaliter nō ad finē alterius iu
dicij deberet fieri iure actionis ad exhibendū in quo requiritur
libellus ⁊ litis cōtest. vt. ꝭ. l. tigni. §. j. ff. ad exhibendū: lꝫ summa
tim procedatur quantum ad dilationes ⁊ probationes. vt in. l.
iij. §. ibidem. ff. ad exhibendum. est autē hec exhibitio prepara-
toria tam ad iudiciū possessoriū quā petitoriū que sperabātur
moueri ⁊ eo libello pōt peti. Scdm vero iudiciū. s. possessoriū
fit ad ordinariū petitorium vt sciatur quis in eo debeat tenere
partes actoris ⁊ quis partes rei. ⁊ sic cui veniebat onus probā
di. nā ei qui nō possidet. ⁊ sic agit vt insti. de interdi. §. cōmodū.
⁊ hoc satis colligit ex. l. incerti. ꝭ. de interdictis. ⁊ ex. l. exitus con
trouersie. de acqui. pos. ff. ¶ Sed qualiter poterat esse hec que
stio de possessione cū presupponat qꝺ ista mancipia erāt penes
alterū istorū qui pōt cōpelli ad exhibēdum. ergo ipse erat poss.
⁊ dꝫ tenere partes rei. rñ. forte alter dicebat se possidere illū ve-
ro detinere: qꝛ sibi erāt cōcessa precario vel incōmodatū vñ vo
lebat pronūtiari habere se poss. ⁊ hoc per interdictū vtrobi. qꝺ
2 datur pro possessione rerum mobilium. ¶ †Et adde quod qñ
duo cōtendunt de possessione et neuter ipsorū vult dare libellū
ne videatur dare partes actoris ⁊ ne sibi incūbat onus proban
di in rei vēdi. pōt iudex ex officio suo etiā neutro petente ne ve-
niant ad arma terminum assignare vt probent de possessione ⁊
postea poterit pronuntiare pro eo qui melius probauit etiam
sine libello ⁊ sine petitione quacūqꝫ. vt no. in Spec. de cā posses
sionis. §. j. versi. penul. in. ij. parte Spec. ⁊ in ti. de libellorū con-
cep. §. nūc videndū. ver. xxij. ⁊ per Inno. in. c. cū venissent. de in
sti. per. l. lib. §. fi. de liberali cā. ⁊ tangitur etiā hic per Bald. ꝭm
alios legistas: lꝫ nō alleget Spe. ⁊ istū casum pluries habui de
facto. Tertium iudiciū est iudiciū principale postq̄ erit decla-
ratū quis sit poss. et quis debeat tenere partes actoris dicet illi
3 qui det libellū ⁊ hec oīa expediunt corā eodem iudice. †et sic ille
qui est iudex in preparatorijs debet esse etiam in decisorijs ꝭm
Bald. qui dicit per hoc posse dici qꝺ si aliquis cōuentus in cu
ria seculari vel cōtra quē petitur executio instrumēti in quo in-
teruenit iuramentum vt possit obijcere de simulatione contra-
ctus ⁊ qꝺ erat vsurarius petat absolutionem a iuramento in cu
ria ecclesiastica et si obtinuerit trahet totā causam ad illā curiā
⁊ sic actor habebit necesse petere executionem in curia illa et iu-
dex ecclesiasticus rōne iuramenti et relaxationis facte acquirit
iurisditionem inter laicū et laicū. facit. c. plerūqꝫ. de dona. inter
virū. vbi rōne matrimonij qꝺ est spirituale iudex ecclesiasticus
4 cognoscit etiā de dote. ⁊ semel habui de facto in brixia. †sed ille
qui petebat executionē instrumenti ne traheret ad curiā eccle-
siasticam in qua nunq̄ finiuntur lites et ne postea per appella-
tionē traheret ad romanā curiā volebat iuramētū relaxare qꝺ
facere poterat etiā iuri canonico cum ad sui cōmodū esset presti
tum iuxta no. ꝑ Bar. in. l. j. §. ⁊ post operis. de ope. no. nun. ⁊ sic
non indigebat absolutione fienda per iudicē ecclesiasticum sed
poterat obijcere quācūqꝫ exceptionē volebat. ille tñ hoc nō ob-
stante petijt se absolui ab epo. dixi qꝺ ista absolutio fuit super-

uacua. ideo nō trahit causam ad illū forū: sed tenetur rñdere in
curia seculari. quāq̄ dictū Bal. nō videbat oīno verū: qꝛ iudex
hic non acquirit iurisditionē sup negotio principali ⁊ ex hoc so
lo qꝺ cognouit de preparatorio imo ex eo qꝺ habebat iurisdi-
tionem in principali habebat etiā in preparatorio ⁊ accessorio.
vt. ꝭ. de iudicijs. l. quoties. iudex tñ ecclesiasticus non habebat
sup principali: lꝫ haberet sup preparatorio qꝺ est minus. vnde
nō videtur qꝺ trahat ad se id qꝺ maius erat arg. optimū. ꝭ. eo.
l. si quis sciēs. ver. duo enim ⁊c. Per illā. l. dū dicit qꝺ prius ex
peditur cā possessionis vt patet ibi dū dicit prius de possessio-
ne iudicetur ⁊ postea causa proprietatis agitetur et decidatur.
¶ Allegatur per Jo. ⁊ Azo. qꝺ nullū possessoriū pōt cōcurre
re cū petitorio vel ecōuerso ⁊ qꝺ possessoriū semp dꝫ precedere
⁊ petitoriū sequi. ⁊ fundant per illā. l. ⁊ per. l. icerti. ꝭ. de interdi.
⁊ per. l. fi. de iudi. ff. ⁊ hoc tam in eodē libello q̄ in diuersis et eo-
dem tpe non possunt iste cause inter eosdem agitari occasione
vnius rei illa fuit vna opin. Alia fuit opi. Mar. qui dixit istas
ll. loqui ⁊ debere intelligi in possessorio retinēde qꝺ nō pōt con
currere cū petitorio rōne cōtrarietatis: qꝛ qui agit possessorio
retinende asserit se possidere. qui vero agit rei vēdicatione asse
rit aduersariū possidere. ⁊ sic esset sibi cōtrarius. ⁊ ideo simul nō
pōt ambo intentare ⁊ prosequi: sed prius dꝫ intētare ⁊ expediri
facere possessoriū ratione ordinis vt iudicium petitorium ordi
netur ⁊ sciatur quis in eo debeat tenere partes actoris et quis
rei. certum possessorium recuperande ⁊ adipiscende possunt be
ne cōcurrere cū petitorio qꝛ nulla cōtrarietas resultat et de hoc
dicit esse casum in. l. cū fundus. §. fi. ff. de vi ⁊ vi arma. vbi pēdē-
te vno iudicio prius incohato non prohibetur actor alterū in-
cohare ⁊ prosequi vna cū illo. et ista opin. est canonizata in. c. pa
storalis. de causa pos. ⁊ si dicatur illud certe idē video in posses-
sorio retinende qꝺ ille qui incohauit istud iudicium non prohi
betur postea agere rei vend. in alio libello ⁊ prosequi vt in. l. na
turaliter. §. nihil commune. de acqui. pos. ff. ipse rñdet qꝺ ibi in
tentando ꝭm ꝙ non poterat concurrere cum primo renūtiabat
expresse vel tacite primo et sic renuntiabat expresse vel tacite et
procedetur super secūdo dumtaxat. Sed qñ possunt cōcurrere
intentando secundū non renuntiatur primo expresse vel tacite
sed proceditur in vtroqꝫ nisi actor velit cōtrarium: puta primo
intentauit petitoriū: postea vult illo suspenso intētare possesso
rium pōt. ⁊ primū remanet in pendenti vt in preallegato. c. pa-
storalis. et de hoc multum habent canoniste clarius q̄ legiste.
Tertia fuit opi. Pe. qꝺ omne possessoriū pōt cōcurrere cū pe-
titorio si querimus de potentia ⁊ qꝺ nulla lex prohibet hoc sic
ri: licet det consiliū qꝺ prius moueatur et terminatur possesso-
rium retinēde q̄ perueniatur ad petitorium vt ista. l. cum simi-
libus. sed si hoc nō vult facere: imo licet asserat se possidere pa-
ratus est dare libellū super petitorio probare dñium nulla lex
ꝓhibet hoc fieri imo mos ei gerēdus est: vt in. l. circa. ff. de pro-
ba. cum enim competant ad diuersa. quia nihil habet cōmune
proprietas cum possessione non impeditur cumulatio: qꝛ regu
le impeditiue cumulationis loquuntur qñ agetur de eadē re di
uersis actio. vel qñ ad diuersas ⁊ essent talia iudicia in quorū
vna lata absolutoria pareret exceptionem rei iudi. in alio vt qñ
petitur res ⁊ fructus vt. l. fundi. ⁊. l. fundum. ff. de excep. qꝺ hic
non est quia absolutoria lata in possessorio non parit excep. rei
iud. in petitorio. l. eandem. §. fi. ff. de excep. rei iudi. ⁊ dicit illam
esse veritatem sicut deus est. Bartol. in. §. nihil commune dicit
hanc opi. esse falsam sicut iudas scarioth. ⁊ ostendit quod imo
omnes regule prohibitiue cumulationis possunt habere locū
hic. in diuersis tamen casibus. ⁊ sic dicere qꝺ nunq̄ prohibetur
cumulatio istorū iudiciorū: qꝛ nunq̄ pōt subesse aliqua regula
prohibitiua falsissimū est qꝺ ꝓsequere vt plene subtiliter ⁊ alte
tractat ipse Bar. ibidē. cōiter autē tenetur opi. Mar. saluo qꝺ
dum ipse dixit indebite possessoriū retinende nō posse cōcurre-
re cū petitorio ratione cōtrarietatis. glo. ⁊ doc. dicunt ꝙ potest
esse casus in quo nulla est contrarietas vt si ago interdicto reti
nēde pro possessione ciuili ⁊ naturali quā dico esse penes me et
rei vēdi. rōne detentationis quā dico esse penes te. nam sufficit
hoc in rei vendi. vt in. l. officium. ff. eo. vel si ago interdicto rōne
ciuilis tantū quā dico esse penes me ⁊ rei vend. ratione natura
lis tātū quā dico esse penes te. nā ista possunt simul stare vt hic
habentur in. l. clam possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquir.
posse. pōt etiā esse alius casus. s. cum proponerētur illa iudicia
pro quasi possessione iuriū incorporaliū ⁊ pro ipso iure. nā etiā
pro quasi pos. seruitutis pōt intētare cōfessoriā que cōpetit pro pro
prietate ipsius iuris. vt. l. ⁊ si forte. §. j. ff. si seruit⁹ vendi. si ergo
inuicem contradicūt illa iudicia: qꝛ in quocūqꝫ ipsorum potest
asserere se possidere et non aduersarium. ¶ Est ⁊ tertius casus
in iudicijs diuisorijs in quibus poss. roborat petitorium vt in
l. j. fami. erciscun. et prosequere vt hic per Cyn. sed multo ple-
nius ⁊ vtilius

nius τ vtilius per Bar.in.d.§.nihil cōmune.Bal.etiā hic reci tat aliquas.q.circa materiā titu.vti possidetis.que sunt nota biles:tamen hic non cadunt et eas assumpsit ex dictis Inno. in.c.licet causam.de proba.τc.

2 ¶ Ex qua persona quis lucrum sentit eius factū improbare non debet τ an ista regula semper habeat locum.et nu.3.

Quem de euictione tenet actio eundem agentem repellit exce ptio.τ an hoc semper habeat locum.τ nu.3.

3 Heres non potest improbare factum defuncti.

4 Si res filij vendita non fuit tradita p matrem an emptor pos sit cōuenire filium heredem matris vt tradat.

5 Quid in patre vendēte rē filij si postea filius sit heres eius.

6 Quid si fili⁹ nō est heres patris vel matris nisi ī sua legitima.

1 Um a matre. †Pro ea pte qua qs succedit defuncto rep sentat personā eius:τ pro illa parte non pōt venire contra factū defuncti seu cōtractū factū p defunctū super re ipsius succedētis.h.d.Et venit ad supplicationem.l. mater.§.c.nā ibi filia vel filius tenet approbare cuius rem ma ter vēdiderat suo noīe volebat viuēte ipsa matre venire contra τ rem ab emptore aduocare qd facere poterat si cōtractui non cōsensit.hic vō ea mortua:quo casu adhuc pōt si ei nō successit si aūt successit:tūc p ea parte qua successit phibetur venire con

2 tra τ repellitur exceptione triplici rōne.†Prima ex regula iu ris que est q ex qua persona quis lucrū sentit ei⁹ factū impro bare non debet.Scda per regulā.Quē de euictione tenet actio eūdem agentē repellit excep.ff.de euictione.l.vēdicantē.sz ipse ex persona matris cuius est heres tenet de euic.sicut ipsa tene

3 batur.†Tertia ratio est:qz heres nō pōt improbare factū de functi.sicut eīm ipse defunctus nō posset viuēs venire cōtra fa ctum suū.l.post mortē.ff.de adoptio.ita nec heres eius qui re putatur eadē persona cū eo.ad hoc.l.cū heres.ff.de diuersis et tēporalib⁹ prescrip.Prima tñ rō non semp hz locū.quid eīm si hereditas nō est soluēdo:certe tunc nullū lucrum sentit.et ideo cessante illa ratione posset venire cōtra:tñ cōtrariū est si nō cō fecit inuētariū:qz iuris presumptiōe fingit esse soluēdo:secus si inuentariū confecisset.Itē si sentiret lucrū aliter q̄ per succes sionē vniuersalē:puta p viā legati nō phibet venire cōtra nisi tale legatū esset factū animo cōpensandi vel fingeretur factum vt in casu.l.si cū dotē.§.si pater.ff.sol.ma.τ.l.titia.§.qui dota le.ff.de leg.ij.Similiter scda ratio nō semp habet locum.quid enim si mater nō tenebatur de euic.vt qz vēditio erat facta sciē ti rem alienam vt hic.nihilominus filius repellit quatenus est heres.ideo tertia ratio est melior τ vniuersalior:qz nō pōt im probare factū defuncti.arg.in.l.rem alienam.in fi.ff.de pig.act.

¶ In text.ibi doli mali.ista nō est exceptio.dumtaxat in rem: sed propria exceptio presupponēs actionē:lz eīm filius successe rit matri nihilominus dñium rei retinet:qz emptor q non fuit effect⁹ dñs per traditionē sibi factam.propter hoc qd dicit suc cessit vēditrici:adhuc nō efficit dñs sine noua traditione vera vel ficta vt si expresse filius approbaret venditionē τ permitte ret apud eū stare q vim traditionis haberet.vt.l.qua ratione. §.interdū.ff.de acqui.re.do.τ hoc probatur p id qd habetur in

4 tex.τ glo.ff.eo.titu.l.si a titio.†Quid autē si res nō fuerat tra dita p matrē:an emptor possit cōuenire filiū heredē matris vt tradat:videt qd nō per.d.l.rē alienā.ver.j.ff.de pig.act.τ sic vē ditio cōfirmata erit quātū ad hoc vt filius agēdo repellat non quātum ad hoc vt cōuentus tradere teneat.Cōtrariū puto qd etiā tradere tenet sicut iure tenebat postq̄ est heres eius.Nec obst.l.rem alienā.qz ibi loquit in iure reali vt si aliqs tibi obli gauit rē meā.τ sic nō valet obligatio nec cōstitutū est pignus: vñ lz succedā obligāti nō cōfirmat vt agere possis.Nos loqui mur in actione psonali:qz si aliqs vēdidit tibi rē meā valet vē ditio quo ad sui preiudiciū vt obliget efficaciter.vt.l.rē alienā. de cōtrahē.emp.τ illā obligationē etiam efficacez trāsmittit ad

5 me heredē eius.¶ †Querit gl.quid in patre vendēte rē filij.si postea filius sit heres eius:an possit reuocare venditionē.τ de terminat q nō:qz est eadē rō q in matre.Tu dic hoc verum qñ vēdidit taq̄ suā τ suo noīe.ita loquit ista lex.si vō tanq̄ rē filij τ administratorio noīe filij cū a iure prohibeat vēdere.vt.j.l.j. de bonis maternis.j.ipse idē pater pōt administratorio noīe venire cōtra.per.l.queādmodū.j.de agri.τ cēsi.τ p.l.iubemus. §.sane.de sac.san.ecc.eodē mō filius:lz sit heres eius si cōtrariū nō ratificauit.ita loquitur de.l.j.de bo.maternis.Nec obst.ad

a primū dictum q non pōt quis venire contra factū suū [a] etiā ex persona alterius.vt in.l.si non sortem.§.filius.ff.de cōdi.inde. qz verū est ad cōmodū suum:ita loquitur ibi.sed hic ad cōmo dum filij nec etiā obst.ad scdm q lz vēdiderit rem tanq̄ filij et eius noīe tñ suo proprio nomine tenet.vt in.l.et si is.j.de pre dijs mi.τ in.l.seruum filij.ff.de māda.que obligatio descendit in ipsum tanq̄ in heredē.ergo nō pōt venire cōtra.l.vendican tem.ff.de euic.quia respondetur per ea que plene not.in.l.ij.j.si

6 quis in frau.pa.¶ †Item querit glo.quid si filius non est he res patris vel matris nisi in sua legitima:an phibeatur venire cōtra vēditionē rei sue.sup hoc distingue.Aut fuit institutus in re certa pro sua legitima τ sufficit vt valeat testamentū τ ha beatur pro herede vniuersali quantum ad hoc.iuxta not.in.l. si quis prior.ff.ad treb.τ tūc cū tantum ad alia loco legatarij habeatur:sicut nō cogitur suscipere actiones creditorū ex per sona parentis.vt in.l.quoties.j.de here.instit.ita nec ex eorum persona posset repelli per excep.si venit cōtra factum eor.Itē si fuit institutus in tertia parte bonorū pro sua legitima:quia intelligitur deducto ere alieno.vt in.l.si quis seruū.§.fin.ff.de leg.ij.vnde sicut actiones creditorū nō darentur contra eū:sz cōtra insti.vniuersalem.ita nec exceptio sibi pōt opponi ex per sona parentū per eadē rationē.τ idē si fuisset institutus simpli citer in sua legitima:qz legitima est tertia pars bonorum dedu cto ere alieno:non autē est tertia pars hereditatis in qua con putatur es alienum.vt.l.papi.§.qm̄ autē quarta.ff.de inoffic. testa.iuncta.l.si quis seruum.§.fina.cum.l.seq.ff.de lega.ij.Si vero fuit institutus in tertia parte hereditatis p sua legitima quo casu continet es alienū sicut creditoribus darētur actiōes cōtra eū p tertia parte ex persona defuncti.ita τ si ex psona sua agit volēs cōtractū defuncti retractare dabit exceptio cōtra eū ex persona defuncti cui⁹ est heres.Nec ob.q legitima debetur sine aliquo onere.vt.l.qm̄ in priorib⁹.de inoffi.testa.qz verū est de onere legator q pater vel mater imponere non pōt inuiti ma volūtate nō sic in onere creditorū:qz pater bñ poterat cōtra here debita in preiudiciū legitime filij.τ si tot contraxit q totā hereditatem absorbēt nulla legitima debet ei debeatur.vt di xi deducto ere alieno.i.de eo qd supest deductis debitis.et hic nihil superest.ita vult glos.hic.sed alia glos.que est in.l.fin.§.in cōputatione.j.de iure delib.in glo.mag.vult q si fecit inuenta rium non patiatur exceptionem:quia non censetur habere ali quod lucrū si nō habet vltra legitimā:sed legitima debet sine onere.doc.approbāt illam glos.τ reprobant istā:tamen vtraq pōt sustineri in diuersis casibus quos dic.vt ibi no.τ ibi plene dixi:qz est difficilis illa glo.dicit tñ hic glos.q si reperiat se ha bere minus q̄ sit legitima repulsus per exceptionem habebit regressum cōtra coherede ad supplemētum legitime.arg.in.l. sancimus.circa prin.j.de inoffi.testa.q qualiter possit contin gere difficile est cogitare.τ iste est subtilis passus q melius exa minatur in.d.§.in computatione.

a ¶ Uenire contra factū suū. Adde l.post mortem.ff. de ado. glos.in.c. certe.xij.q.j. doc. in.c.nostri.d elec. gl.τant.de hu.i.c. diuersis fallacijs. de cleri.cōiug.

2 ¶ Si idem beneficium fuit duobus collatum diuersis tēpo ribus:quis preferatur.

3 Quid in duobus ementibus a non domino.

4 Rex si habeat filium naturalem ex concubina τ postea acquirat legitimum τ naturalem deinde legitimet filium naturalem ad quem pertinebit regnū.dic q ad secundo natum.

5 Si quis vendit rem suam tenetur emptori tradere sua instru menta τ iura que habet de ipsa re.

1 Uoties. †Ex duobus habētibus causam emptionis vel donationis ab eo dem diuersis temporibus super eadem re ille pre ferī in dñio cui primo res fuit tradita:licet instru menta tradita non fuerint non aūt ille cui prius fuit vendita vel donata.si tradita nō fuit:sed secūdo ementi vel donatario. Item si emptori res euincit p aliū ex iure qd habuit a vendito re.lz potuerit ipsum repellere:si tñ nō repulit habet regressū de euict.contra venditorē qui nō potest sibi imputare culpam quare illū nō repulit cū dederit causam agendi.Item in vsu ris pretij qd repetere pōt:τ etiam in sumptibus factis in re de bēt cōputari fructus quos ex illa re percepit.h.d.in effectu ista lex no.loquitur tñ hic in eo cui prius fuit vēdita et etiā tradi ta:lz instrumēta tradita nō fuerint qui prefertur scdo emptori non ex eo q ipe prius emerit:sz ex eo q sibi prius tradita fuit. nam ex sola emptione non acquisiuisset do.vt eo.titu.l.penul. ideo potuisset vēditor scdo emptori tradēdo transferre in eū:τ sic esset potior in do.q̄ prior emptor:ecce casum.¶ In tex.ibi distrahitur supple diuersis temporibus:quo casu cuilibet cen setur insolidum vendita.Si aūt eodem tēpore simul cēseretur cuilibet vendita pro parte.vt in simili.ff.de pig.si fundus.§.si

2 duo.τ.l.si debitor.¶ †In tex.ibi priori traditū est.supple etiā si secundo loco emerit.et hoc nisi prior emptor sit priuilegiat⁹ vt in eum transferit do.sine traditione.vt in ecclesia prius emē te.vt.j.de sac.sanc.eccle.l.fina.¶ Item loquitur hic in contra ctibus ex quibus nō cōstituitur ius in re sine traditione:secus si cōstituitur ex solo titu.vt in plurib⁹ quibus diuersis tēpori bus fuisset res hypothecata τ q sola cōuentione sine traditio ne cōstituitur ius in re.vt in.l.j.ff.de pig.act.ideo ille prefertur

x

cui prius fuit obligata.l3 scđo fuerit tradita.vt in.c.qui prior est tépore potior est iure.de regu.iur.⁊.l.potior.⁊.l.si balneŭ.ff. qui potiores in pig.habeātur.similiter in duob⁹ quib⁹ idē bñficiū ecclesiasticū fuisset diuersis tēporibus collatū.naʒ preferť prim⁹:l3 secūdus prius habuerit pos.q2 primo fuit q̄situʒ sine acq̄sitione pos.vt in.c.si tibi.de rescri.li.vj.cū multis similib⁹.

3 ¶†Quid aūt in plurib⁹ emētibus a nō dño.⁊sic a quasi dño. Rñdeo si ab eodē nō dño idē qđ hic.vt in publiciana preferať ille cui fuit prius res tradita nec requiriť ꝙ ille solueret ptiu. vt.j.l.de pretio.ff.de publi.l3 secus sit in dñio acquirēdo quando emerūt ab eodē dño:q2 nō preferť ille cui prius fuit tradita nisi pretiū soluerit.vt hic.vel nō habita fuerit fides de ptio. vt insti.de acqui.re.do.§.vendite.⁊ sic facilius acqriť quasi do.ex publiciana ꝙ do.ex rei vē.vt ex predictis ptʒ.Si aūt emerūt a diuersis nō dñis.preferť ille qui possidet.vt hec habētur in.l. qui aūt.§.fi.cū.l.seq.ff.de publiciana.⁊ ibi vide plenā glo.hoc tñ verū ſm Odof.⁊ Bal.qñ possessor ante litē sibi motā in publiciana titulū acquisiuerat.Si vero post litē motaʒ presumiť in fraudē acquisiuisse:nec sibi ꝓdest.qđ perpetuo tene menti.et illud etiā fuit no.in.l.cogi.§.ti.j.vbi doct.formant istā.q.q fuit disputata si post litē motā in peti.here.poss.acquisiuit titu.an

4 excludat agētem.qđ dic vt ibi dixi.†Et istū tex.inducit Jaco.

a bu.ad.q.de rege habēte filium naturalē⁹ ex cōcubina:et postea acquirēte legitimū ⁊ naturalē:deinde legitimāte filiū naturalem ad quē pertinebit regnū:an primo natuʒ scđo legitimatū: an ad scđo legitimum.⁊ dicit ꝙ ad secūdo natum:q2 prius habuit iura legitima sicut hic secundus emptor ꝑferť primo si prius fuit res sibi tradita:q2 prius acq̄siuit do. ¶In tex.ibi te possessionē emisse:supple et traditam fuisse.vt

5 cōueniat superiori tex.dū dicit cui prior traditum est.¶†In text.ibi ꝓbaueris:ſ3 mirū est ꝙ teneať ꝓbare rē ipsi prius fuisse traditā:si iā erat in pos.⁊ ostēdebat prius emisse:quia ex his duob⁹ videť ꝓsumi:sc3 ꝙ pri⁹ sibi fuit tradita:pōt dici ꝙ hoc ipso ꝓbeť nisi forte adsint cōiecture in ꝯtrarium:puta ꝙ alius emptor aliqñ possedit.⁊ adde hic qđ habeť in.l.j.de iure fis.j.⁊ qđ ibi per Bar.¶In tex.ibi instrumētoꝝ pōt intelligi de instrumētis emptionalib⁹ que habeat venditor.⁊ sic not.ꝙ si qs vēdit rem suā teneť emptori tradere sua instrumēta ⁊ iura que habet de ipsa re.de hoc.ff.de act.emp.l.lucius.facit.j.de fideic. l.instrumēta.j.vbi videtur probari cōtra.dic vt ibi.¶In tex. ibi erit sane in arbitrio tuo:scil3 si non curas retinere predium emptū.dūmodo rehabeas pretiū qđ soluisti.sicut eñ si ipe venditor moueret litē emptori sup re vēdita ex causa et iure de nouo superueniēte sibi:posset emptor vel ipsuʒ repellere vel si nō vult repellere permittere se vinci.⁊ agere de euic.cōtra eundē q nō pōt sibi imputare:q2 me modo repulisti.vt in.l.vēdicanteʒ. cū.ll.sequentibus.ff.de euic.ita ⁊ si mota fuit lis per alienū habentē causam ab eodē vēditore.⁊ ex iure habito ab eođ vēditore.vt in hoc tex.cū glo.vt nō possit imputari quare illum nō repulisti cum posses.or sufficiūt ista.¶In glos.j.per officium iudicis tene primam:quia magis notabils.

1 Si in area. †Quod ĩ cōmuni edificatur cōmune efficitur:sed edificāti hōa fide debent expēse restitui.h.d.Bar.¶In tex.ibi aliquis:puta vnus de socijs vel alius extraneus.¶In text.ibi:

b iure facit.ratio:quia edificium cedit solo:[b] ideo si solū est vnius tantum illius solius est edificium.vt.§.e.l.ij.⁊ si erant cōmune inter duos similiter ⁊ edificiū cōmune erit.¶In tex.ibi sumptum offerre debes:sc3 pro parte te contingente si fuit tertius qui edificauit:nec cogeris soluere sibi integrum sumptū si vēdicas partem edificij ſm Pet.⁊ Cy.

2 ¶Si vis emere fundū meū a titio possessore:⁊ ego tibi protestor ꝙ non emas:q2 non est illius:licet non dicā ꝙ sit meus si postea probo ꝙ erat meus cōstitui te in mala fide.

3 Si denuntiatio nō fuit facta a dño:sed a quodam tertio an constituat emporem in mala fide.

1 Si fundum. †Denuntiatio facta anteꝙ quis incipiat possidere: vel anteꝙ acquirat facit quem esse malefidei ⁊ teneri de

2 oībus fructibus perceptis.h.d.ecce casum.¶†In tex.ibi ꝙ distrahentis non fuit.no.singulariter ꝙ si vis emere fundum meū a titio possessore:⁊ ego tibi protestor qđ nō emas quia non est illius:l3 non dicam ꝙ sit meus:si postea probo ꝙ erat meus cōstitui te in mala fide:⁊ multo fortius si asserui illuʒ esse meū.Videbatur contra:quia non debebas mihi credere si alio modo tibi nō ostēdebā qđ esset meus.vt.ff.de posi.l.si qs inficiatus.poteras ꝓbabiliter credere qđ esset illius postꝙ possidebat:sed certe cū illa denūtiatio fuerit facta re integra anteꝙ acquireretur res debebas mihi credere ⁊ perquirere veritateʒ q2 de facili poteras abstinere ab emēdo.postꝙ aūt emisses per simplicē denūtiationē extraiudicialē nō cōstituerem te in malafide si nō ostēderē me esse dñm.vt in.d.l.si qs inficiat⁹.vel nisi facerē ꝓtestationē cū autoritate iudicis per ea que no.p Bart. in.l.nō solū.§.fi.de ope.no.nūti.vel dic adhuc non sufficere hoc nisi interuenerit lit.cōtesta.et tunc cōstitueris in mala fide ficta qđ est vt tenearis:tunc ad oēs fructus etiā cōsumptos vel percipiēdos.⁊ hoc in rei vēdi.sed in peti.here.per solā motionem cōtrouersie que fit extra iudicium constituitur quis in mala fide ⁊ res efficiť litigiosa.vt.l.diuus.⁊.l.itē veniunt.§.petitaʒ.ff.

3 de peti.here.⁊.§.titu.j.l.ij.in prin.¶†Sed quero hic qd si ista denūtiatio nō fuit facta a dño sed a quodā tertio:an constituat emptorē in mala fide quātum ad vtilitatē dñij.rñdeo nō:quia nō habebat ius denūtiandi.vt.j.de rescin.vēd.l.si maior.ff.de mino.l.tutor vrgētibus.in prin.¶In tex.ibi mala fide percepisse subst.etiā si sint consumpti.⁊ ex eis nō sit effectus locupletior:al'as etiam bonefidei poss.teneref vꝫ rei vendi.si extarent vel si essent consumpti.vt esset locupletior cōdictione sine causa.iuxta no.plene per Cy.j.eo.l.certum.hic ergo cōsump.tñ et ex quibus non erat locupletior erat dubiuʒ:quia ille se excusabat qđ simplici denūtiatori nō tenebatur credere et sic dicebat se semper fuisse bonefidei possessorem:sed certe reputatur malefidei fictione iuris quantūcūꝗ remanserit in bona fide erant etiā qđ de fructibus non perceptis qui tñ percipi potuerūt ad quos tenetur malefidei pos.tamē hic deciditur contra.a contrario sensu dū dicit percepisse:vt ad illos tñ quos percipi teneatur:q2 a percipiēdis excusať ꝓpter ti.et ad hoc semper allegať iste tex.cū glo.que dicit hoc fallere in quibusdaʒ casib⁹:sed aduerte aut post denūtiationeʒ fuit effectus vere malefidei:q2 sciuit rem ad venditorem non pertinere.⁊ tunc titu.non excusat a percipiēdis:q2 reputatur predo.vt.l.sed et si lege.§.de eo.ff.de peti.here.l3 glo.ibi videatur sentire contrariū que videtur contra illū tex.si vero non apparet qđ fuerit factus vere malefidei l3 per denūtiationē factam a prin.constituatur in malafide facta vel per lit.contest.factam ex postfacto nihilominus titu.excusat a percipiendis.ita potest intelligi iste tex.cū glo.⁊ etiā illa que est in.d.§.de eo.sicut etiā excusat a fatalitate rei vt non teneatur de interitu si iustā habuit causam litigādi vel retinendi. vt in.l.illud.ff.de peti.here.sicut etiā operať titu.vt nō obstante malafide ficta efficiatur dñs fructuuʒ perceptorum quousꝗ res sit sibi euicta.vt.ff.de vsur.l.qui sit.§.penul.⁊ si.l3 teneatur eos restituere nisi sint percepti ex re sua.vt in.l.preterea.ff.eod. titu.et dicatur quid ꝓdest qđ efficiatur dñs si tenetur eos restituere.Respondeo:quia potest eos alienare et emptor non potuerit molestari super eis ab illo qui est dñs rei.vt no.per Jo. an.in.c.consultatorib⁹.de iurepatronatus.tene menti predicta que declarant istā.l.cū glo.male declara.Et predicta in actione reali.si vero cōueniatur quis actio.personali ex ꝓpria obligatione:siue sit bonefidei obligatio:siue stricti iuris non excusatura percipiendis quin teneatur primo casu a tēpore mox. ⁊ secūdo casu a tēpore lit.cōtesta.propter ti.queʒ habet in re.vt no.per Bar.ff.de vsu.l.in fideicōmissaria.in prin.⁊.l.cum fundus.in prin.ff.si cert.peta.

2 ¶Si patior aliquem vendere rem meam tanꝙ suā an mihi preiudico.

3 Si filius exheredatus prestat patrocinium heredi:an perdat querelam.

1 Re tua. †Si dñs aliquid facit in re sua tanꝙ in aliena per errorē iuris nō preiudicat sibi in proprietate.h.d.Glo.ponit exēplū pluribus modis ⁊ specialiter per.l.inter officiū.ff.eo.qñ prestat patrociniū pro aliquo illam vendicāte tanꝙ suam vel defendēte tanꝙ suaʒ cum non esset:sed erat ipsius aduocati tñ ignorabat.Pone etiā exemplū si fuit iudex ⁊ dedit sententiam pro vendicāte:adhuc sibi nō preiudicat qđ dic.vt in.c.inter dilectos.⁊ de fide instru.⁊ ibi tāgitur per Inno.et Joā.an.in nouella.Sed queritur quid si sciebat rem esse suam.glo.in.d.l.inter officiū.videť dicere idē p ratione:q2 sciebat ius suū ita durare ibiꝗ.et ideʒ sentit hic in fi.q2 ista ratio non pōt referri ad casum qñ sciuit.sed certe.l.quā glo.allegat.sc3.l.sicut.§.non videtur qui.mo.pig.vel hyp.sol.loquitur in eo qui sciuit ⁊ passus est:nihil tñ fecit ex quo possit de suo consensu apparere.vñ potius presumitur contradicere.per.l.qui vas.§.vetare.ff.de fur.vnde si patior aliquem vendicare ab alio rem meam tanꝙ suā non preiudico mihi si pronuntietur pro eo si non vendicauit ex iure qđ habuit a me vel ego ab ipso.ff.de re iudic.l.sepe.

2 §.fi.†Et similiter si patior aliquē vendere rem meā tanꝙ suaʒ cum possit hoc facere etiam me inuito quo ad sui preiudicium mihi nō preiudico:l3 secus si me inuito non poterat facere vt si eam obligauit: quia nō potest constituere in re ius sine meo cōsensu.vt habetur in.l.caius.ff.de pig.actio.in tex.et gloss.non autem loquimur

a ¶De rege habēte filiū naturaleʒ. adde Bar.i.l.cuʒ decceʒ.in.§.fi.ff.de so.Joā.and.in regula sine culpa.ꝺ reg.iur.lib2.vj.in merc.Abb.ꝯsili. lxxv.icipi.videť primo dictā donationē.i.j.volu.

b ¶Edificiū cedit solo.adđ.l.adeo. in.§.cuʒ in suo.ff. de acqui.re.dom. Spe.ti.de emp.⁊ vend.in.§.tertio loco.v̄sic.quid si clericus.

autẽ loquimur in eo qui non solũ passus est:sed etiam aliquid fecit ex quo colligitur cõsensus:q᷑ prestitit aduocatis vel dedit licentiã.vnde sicut si vẽderes rem meam ⁊ ego apponerem in subscriptione sigillum meum ex certa sciẽtia viderer cõsentire: ⁊ sic ꝑiudicarẽ mihi in dñio.ita ⁊ in.d.casu. Breuiter simplex consensus prestitus in actu non ordinato ad translationẽ domi niꝫ:sed ad declarationem non ꝑiudicaret in dominio sicut nec simplex confessio si confiterer rem meam esse tuam quominus possem probare cõtra.vt in.l.cũ falsa.de iur.⁊ fac.igno.§.dico ego ꝙ prestando patrocinium vel dãdo licẽtiam viderer fateri rem esse tuam.⁊ ista confessio preiudicat mihi quousqꝫ probẽ contra.non tñ ex causa dñium perdendi ⁊ in te transferendi. vt no.in.d.c.cum falsa.grauabit tñ conditio mea mihi in proban do cum habeas contra me confessionẽ tacitã vel expressam:vt requirant testes omni exceptione maiores.⁊ sic lꝫ frater non re pellatur a testificãdo pro fratre.iuxta no.in.l.qui testamẽto.ff. de test.q᷑ tñ non est omni exceptione maior non sufficerẽt duo fratres testificãdo pro me sed requirunt alia indicia vt alius te stis.Non sic si nõ haberẽ contra me confessionem:sed qñ ordi natur ad trãslationẽ dñij.vt si cõsentio ꝙ vẽdas rem meã tanq̃ tuam:ꝑiudico mihi in dñio.vt.§.e.l.mater.ver.si aũt postea.
3 ¶†In glo.j.sed dices iunge ambas illas solutiones:si filius exheredatus prestat patrociniũ heredi:aut per errorẽ:quia ne sciebat se esse exheredatũ:sed credebat sibi legitimam relictam: ⁊ tũc nõ perdit querelã.arg.hic aut sciebat:⁊ tunc perdit.vt in d.l.si.⁊ hoc odio querele nõ sic perdit dñium qui prestat patro cinium:sed aggrauat suam conditionẽ in probando.vt.§.dixi. per hoc est differentia inter istos casus.
2 ☞ Si pro aliqua re tanq̃ emphyteotica solui tibi pensiones per longum tẽpus ⁊ nõ possum probare ꝙ eã mihi cõcesseris: ⁊ tu hoc negas an presumatur facta concessio.⁊ nu.3.
3 Quid in feudatario.
4 Fama publica an sufficiat ad probandum dominium.

1 **Indicia.** †Nõ solũ ꝑ testes vel instrumẽta põt quis ꝓbare dñium:sed etiam ꝑ indicia ⁊ presumptiones a iure approbatas.h.d. Cy.ponit duo exempla.primo si quãdam rem emi a dño:⁊ hoc possum probare.qd aut mihi dñs tradiderit:⁊ sic dñium trãstulerit.vt.§.quoties.aut nõ possum probare per te stes vel instrumẽta:sed ꝓbo per indicia:q᷑ ipso sciente ⁊ patien te fui in pos.rei.nã ex hoc colligitur propter titu.precedẽtẽ qd de cõsensu vẽditoris ⁊ ipse tenereť tradere ⁊ posset ad hoc con pelli.vñ sciẽtia ⁊ patiẽtia ꝓ consensu ⁊ traditione habetur.vt ĩ l.iij.j.de acqui.pos.⁊.l.quedã mulier.cũ ibi not.ff.eod.titu.per
2 quas.ll.istud indiciũ approbať:ideo sufficit.† ¶ Item ponit aliud exẽplũ si ꝓ aliqua re tanq̃ emphyteotica solui tibi pẽsio nem per longũ tẽpus nõ possum probare ꝙ eam mihi concesse ris tu negas mihi cõcessisse:⁊ sic me agentẽ vtili rei ven.vis re pellere.certe nõ potes:q᷑ probãdo tãto tẽpore me tibi soluisse tanq̃ emphyteota.ꝓbo iure presum.eaꝫ a te habuisse iure em phyteotico sicut ecõuerso si negarẽ a te habuisse:⁊ nollem am plius soluere:nisi probes te do.directum probãdo me soluisse per longum tẽpus sufficit ad probationẽ directi iuris presum ptione per.l.litibus.j.de agri.⁊ censi.lib.x.qd etiã not.Cy.in.l.
3 cõpetit.in si.j.de prescrip.xxx.an. ¶ †Sed opp.cõtra primũ ꝙ nõ sufficiebat mihi soluisse per decẽnium ad ꝓbandũ cõcessio nem tuam.sed debeam probare de.xxx.an.vt in.c.si quis.ꝑ.xxx. an.si de feudo fuerit controuersia.sol.⁊ tene mẽti.Aut ego alle go concessionẽ factã per te:⁊ sic induco sol.decẽnalẽ ad proba. huiusmodi titu.⁊ tũc sufficit vt dixi.Aut ego fateor te nõ con cessisse:sꝫ dico me prescripsisse ius emphyteoticuꝫ bonafide:q᷑ credã concessionẽ factam fuisse alicui antecessori meo ⁊ reperio ꝙ non fuit facta.⁊ sic induco solu.non ad probationem titu.sed ad acquisitionẽ vtilis do.⁊ tũc nõ sufficit sol.per longum tem pus:sed requiruntur.xxx.an.qd istud quasi possederim sine titu. ⁊ sic nõ sufficit lõgum tẽpus.vt.j.eo.l.nullo.tene mẽti.q᷑ istud est subtile.Et sic patet si aliquis tanq̃ feudatarius soluit multo tempore ecclesie tanq̃ dñe:an ꝑ hoc probetur feuduꝫ si ecclesia cõtradicit.his diebus habui consulere ⁊ quãtũ tẽpus requira tur.⁊ predicta distinctio probatur per glo.que est in.l.seruitu tes.la grande.ff.de serui.titu.generali.⁊ per ea que not.docto. in.l.cum de in rem verso.ff.de vsuris.⁊ extra de censibus.c.per
4 uenit.†Sed queritur an fama publica sufficiat ad proba.do minij dicunt quidã ꝙ sic qñ do.allegatur de longissimo tẽpo re:aliãs secus.de hoc not.j.de proba.l.proprietatis.⁊ in.l.at qui natura.§.cum me.ff.de neg.gest.per glos.⁊ Bart.⁊.§.eo.titu.l. cum super.verius per Bal.
2 ☞ Si tu tenes ⁊ possides castrum vel vasallos ad me perti nentes nõ debeo conuenire istos vasallos qui nõ faciunt mihi controuersiam de iure meo:sed te qui eam facis:⁊ eos detines inuitos:⁊ quid si volentes.

1 **Non seruum.** †Reꝫ meã quã possidet seru⁹ tuus debeo vendi care a te qui videris possidere nõ ab eo qui nec possi det nec detinet nec potest esse in iudicio.h.d.Et per
2 hãc.l.pꝫ† ꝙ si tu tenes ⁊ possides castrũ vel vasallos ad me ꝑ tinẽtes:nõ debeo cõuenire istos vasallos qui nõ faciũt mihi cõ trouersiã de iure meo:sed te qui eam facis ⁊ eos detines:⁊ hoc etiã no.in.c.auditis.de prescrip.⁊ hoc si detines eos inuitos:si autẽ volentes ⁊ sponte etiã ipsi possunt cõueniri tanq̃ faciant cõtrouersiam.vt in simili videmus in eo qui detinet filiũ meũ. q᷑ distinguiť an inuitũ vel volentem qd dic.vt plene not.in.l.j. §.per hanc.in glo.mag.ff.eo.ti.

1 **Possidentibus.** †Contra non re stituentẽ rem ad mandatum iudicis per sententiam diffinitiuam da tur actori iuramẽtum in litẽ ad probandum estima tionem que poterit ab eo peti.h.d.Datur etiam aliud auxiliuꝫ manus militaris:quia si res est apud eum potest sibi auferri ⁊ tradi actori vt.l.qui restituere.ff.eo.Itẽ si dolo desijt possidere agitur contra eum vtili rei vendi.in qua condẽnatur ad interes se.vt.l.parem.de reg.iur.
1 ☞ Malefidei possessor de quibus fructibus teneatur.
2 Si post litem contestatam fuit instãtia perempta:⁊ sic ex ea nõ fuit secuta sentẽtia postea iterum actum fuit ⁊ secuta est senten tia pro actore ex quo tempore veniẽt oẽs fructus.

1 **Certum est.** †Lex ista cõtinet tria dicta. Primũ loquitur in posses sore qui semper fuit malefidei.Secundum in eo qui semper fuit bonefidei.Tertium in eo qui a pricipio fuit bonefidei:sed ex postfacto per lit.cõtesta.est effectus male fidei:saltem ficte.in quo postq̃ est effectus malefidei vel ab illo tempore citra idẽ est qd in primo:sed ab illo tempore videtur idẽ qd in scdo.ecce casum:⁊ aduerte aures ad me.Primum de bet intelligi dũ dicit oẽs fructus:scꝫ tam naturales in quibus percipiendis modica vertiť industria:vt sunt poma q̃ etiã in dustriales in quibus vertitur magna industria:vt sunt segetes vel vinũ istos dꝫ restituere deductis impẽsis factis gratia fru ctuũ querẽdorum cũ fructus semꝑ dicantur deductis talibus im pẽsis.vt.l.fructus.ff.so.ma.⁊.l.si a patre.in si.de peti.here.⁊ sic deducet pretiũ operarũ suarũ ⁊ etiã pretium operarũ aĩalium suorum:si cum bobus suis acquisiuit.vt in.l.preterea.ff.eo.facit l.fundus.ff.fami.ercis.Itẽ non solũ perceptos:sed qui percipi potuerũt.vt.§.e.l.domũ.⁊.ff.eo.si nauis.Itẽ perceptos nõ so lum extãtes:sed etiã cõsumptos.Item cõsumptos nõ soluꝫ ex quibus effectus est locupletior:sed etiã ex quib⁹ nõ est effectus ⁊ imputet sibi cur tenuit rẽ quã sciebat ad se nõ ꝑtinere.Secun dum dictũ dũ dicit extãtes sub.tantũ:nõ autẽ cõsumptos nisi ex eis sit effectus locupletior:q᷑ eos lucrať ꝓpter culturam et curam bonefidei pos.nõ illos ex quib⁹ est effectus locupletior. vt insti.de acqui.re.do.§.si quis a non dño.Itẽ non tenetur de nouo percep.quos tñ percipere potuit:q᷑ cũ possideret rẽ tanq̃ suã nõ est imputandũ cur eam neglexit:secus si sciebat alienaꝫ. Aduertendũ tñ ꝙ extantes fructus si erãt naturales possunt vẽdicari:q᷑ nõ efficiť bonefidei pos.dñs illorum.vt.l.berennius. ff.de vsu.sed si erãt industriales possunt cõdici:q᷑ propter bo nam si.cum titu.tñ effectus est dñs illorũ.vt in.l.qui scit.§.pe. ⁊ si.ff.de vsur.lꝫ teneatur eos restituere in quo consistit vtilitas. dixi.§.eo.l.si fundũ.Distinguit an post lit.contesta.fuerit effe ctus malefidei pos.vere vel ficte.⁊ hoc scdo an habuit titu.vel nõ.qd dic.vt.§.e.l.si fundũ.dic vt hic no.ꝑ Cy.qui examinauit illam materiã quam glos.posuit in.l.ex diuerso.ff.eo.⁊ ibi ple
2 nius ꝑ Bar.†Quero qd si post lit.cõtesta.fuit instãtia perem pta:⁊ sic ex ea nõ fuit secuta sentẽtia:postea iterum actum fuit ⁊ secuta est sentẽtia ꝓ actore:ex quo tẽpore veniunt oẽs fructus: an a die prime contest.vel secũde.vide per Bar.ff.de iure fis.l. fiscus in.q.testamenti.

1 **Si mancipium.** †Vendicans rem suã non tenetur possesso ri offerre pretium quod alteri soluit.h.d.nisi fuerit cõ uersum in suam vtilitatem.vt.l.emptor.ff.eo.de hoc not.§.qd metus causa.l.iij.in glo.
2 ☞ Prescriptio longi tẽporis quantum tempus requirat:et an procedat cum mala fide:⁊ an etiam requirat titulũ et qd in prescriptione longissimi temporis

1 **Nullo iusto.** †Prescriptio lõgi tempo ris sine ti.habili ad transla tionẽ dñij ꝓcedere nõ põt.h.d. Intellige titu.vero vel putatiuo interueniẽte facti errore non iuris.naꝫ ille putatiuus sufficit.vt in.l.non solũ.§.qd vulgo.ff.de vsuca.

a ¶ Prescriptio lõgi tpis:scȝ.x.ann. Adde qḋ prescriptio decenalis inducta per statutũ succedit loco pscriptionis.xxx.an.vide p Bart.in.l.fi.C.de tẽp.in integ.rest. Bald.in.l.in cõtractib⁹.in pn.C.de nõ nu.pecu. Ab.in.c.illud.in iij.colũ.de prescri. ꝫ Joan.de imo.i d.c.illo.ꝫ ꝫriũ.

b ¶ Post lit.contest.Add͛ gl.i aut.offerat.C.de li.ꝯte.Salice.in.l.j.in iiij.no.C.de presc.long.tempo.

c ¶ Utẽ vsucapio.adde an oĩs pscriptio sit vsucapio.vide per Bal.i.l.cõquerente.i.ij.colũ.de offi.ordi.

et ti.p emptore putatiuus dȝ esse iustissimus ꝓpter frequẽtiã. 2 sed in aliis ti.putatiuis sufficit qḋ sint iusti.vt in.d.l.ij.†dicitur aũt prescriptio lõgi tẽporis:scȝ.x.an.ᵃ inter presentes:ꝛ.xx.inter absentes.reqriꝛ etiã bonafides:saltẽ a principio de iure ciuili.sed de iure canonico requiriꝛ ꝙ adsit toto tẽpore:ꝛ supueniens malafides interrũperet eã de iure canonico.vt in regula possessor malefi.de reg.iur.li.vj.de iure ciuili secus:vel in.l.j.ꝭ.de vsucap.trãsfor.sed in pscri.longissimi tpis:nec tit.reqriꝛ de iure ciuili:nec bonafides cũ currat solũ ꝓpter negligẽtiã nõ petẽtis.vt.l.sicut.de prescrip.xxx.an.de iure aũt ca.requiriꝛ bona fides:an aũt requiraꝛ ti.distinguiꝛ an contra pscribentẽ faciat ius cõe vel nõ faciat.qḋ dic vt in.c.j.de prescri.li.vj. ¶ In tex.ibi idcirco.iste dubitabat ne sibi opponereꝛ exce.prescri.vñ dicebatur sibi p aliquos ꝙ habebat necesse petere restitui in integ.ꝓpter causaȝ absentie:qꝛ steterat in captiuitate hostiũ p.x.vel.xx.ex ti.qui.ex cau.ma.qua restitutiõe cõcessa ꝛ rescissa vsucap.vel pscrip.intẽtabit vtilẽ rei ven.que dꝛ rescissoria.de qua in.l.fi.ꝭ.ex qui.cau.ma.imperator dicit ꝙ nõ hȝ necesse ad ista deuenire:qꝛ postꝙ aduersarius nõ habuit tit.nõ potuit pscribere lõgo tpe:ꝛ sic nõ est necesse impetrare resti.ad rescindẽdũ vsuca.vel pscri.qꝛ qḋ nõ est rescindi nõ põt.vt in.l.nã ꝛ si sub cõdi.ꝟ.si.ff.de iniu.testamẽto.nec pdit do.directũ.ꝛ sic hȝ directã rei ven.vñ nõ hȝ necesse recurrere ad vtilem rescissoriam.

2 ☞ Si res mea fuit in estimo tuo ꝛ p̄ eo soluisti onera publica etiã per longũ tẽpus:non preiudicatur mihi in dñio ꝛ solutio illa mihi prodest ꝛ quid si soluisti me sciẽte ꝛ patiente.

Soluens ei a quo habeo rem in emphyteosim vel feudum:facit vt res non incidat in cõmissum.

3 Si vnus ex pluribus fratribus faciat aliquas emptiones ꝛ instrumenta cantare in suã tantũ personã:ꝛ res empte fuerũt posite ad estimũ cõmune omniũ presumũtur cõmunes.

4 Si possides rem feudalẽ ad me pertinentẽ et soluis superiori: lȝ ego nõ petierim inuestituras quãdo oportuit petere:qꝛ dñs superior sit renouatus non tamen perdo feudum nec reuertitur ad dominum propter non petitam inuestituram.

1 Olẽnibus. †Soluẽs onera cõis p̄ re aliena tanꝗ sua.per hoc nõ acquirit dñium si aliustitu.non interuenerit inter se ꝛ do.h.d.ꝛ semp allegatur. ¶ In tex.ibi nõ interueniẽte vendi.ꝛ tũc habẽt vim traditionis patiẽtia ꝙ ille soluat p̄ ea.et sic acquireret do.ex ti.prece.vt.ꝭ.de dona.l.quisquis. ¶ †No.ergo qḋ si res mea fuit in estimo tuo:et p̄ eo soluisti onera publica etiã per longũ tẽpus non preiudicatur mihi in dñio:quinimo illa solutio mihi ꝓdest:qꝛ si soluisti ei a quo habeo in emphyteosim vel in feudum.facit vt res non incidat in missum nec perdã vtile do.proter solu.nõ factaȝ:quia sufficit superiori a quocũꝙ facta fuit.vt patet in.l.lex vectigalis.ꝭ.de pig.sed glo.hic dicit ꝙ si me sciente ꝛ patiente soluisti lõgo tẽpore mihi preiudico.Guil.de cu.ꝛ alij docto.dicũt cõtra:quia simplex patiẽtia cuȝ sciẽtia nõ est causa perdẽdi dñium:qui est magni preiudicij.facit qḋ dixi.ꝭ.e.l.re tua.sed in eo qḋ est modici preiudicij bene noceret.arg.ꝭ.tit.j.l.si filius.ꝛ p Bar.in.l.cũ de in rem verso.ff.de vsuris. ¶ Sed op.ꝙ p̄ estimo cõis presumitur.vt.ꝭ.de predijs nauicula.l.fi.li.xij.Sol.verum est qḋ si res mea est in estimo nõ presumiꝛ tua quo ad tui preiudicium ꝛ ad vtilitatẽ cõis vt tenearis p illa soluere.ꝛ etiã vt tm̃ valeat quãtum est estimata.sed non facit preiudiciũ mihi vt per hoc perdam dñium.bene tñ facit presumptionem que preiudicat quousꝙ probem cõtra.ꝛ vide per Ang.de perusio.in.l.decem.

3 ff.de ver.obli.†Itẽ vide qḋ not.Bart.in.l.rura.de omni agro deserto.lib.xj.ꝭ.vbi dicit ꝙ si vnus ex plurib⁹ fratribus:puta maior facit aliquas emptiones ꝛ instrumẽta cãtare in suã tantũ personã:si tñ res empte fuerunt posite ad estimũ cõe omniũ

4 presumuꝛ cões.nõ ob.instrumentis pdictis.†Itẽ dicit Guil.hic notabiliter ꝙ si possides rem feudalem ad me pertinentẽ ꝛ soluis superiori:lȝ ego non petierim inuestituras qñ oportuit petere:qꝛ dñs superior sit renouatus nõ perdo propterea feudum:nec reuertiꝛ ad dñm ꝓpter nõ petitaȝ inuestituram:quia alio possidente non tenebar rem petere per tex.notabilẽ vbi videtur quasi casus.ff.de censibus.l.forma.ꝟ.si cum ego.et illud dictum Guil.ꝛ Bal.semper allegatur.

2 ☞ Prescriptio longissimi tẽporis interrũpitur per solã nũtij missionem ꝛ perpetuatur ad triginta annos.

3 Quid in vsucapione rei mobilis.

Quid in prescriptione longi temporis.

Quid in actionibus temporalibus vt redhibitoria et quanto minoris et similibus.

4 Si prescribis contra me rem meam ꝛ aliquis tertius moueat tibi litem asserẽs rem esse suam:an interruptio facta per eum mihi prosit.

1 b Ore litis. †Prescriptio longi tpis post lit.cõtest.ᵇ nõ currit:sed p eam interrũpitur.ꝛ sic nõ est necesse si non sequaꝛ sententia sed perimaꝛ instantia.ꝛ vt inchoeꝛ noua prescriptio:ꝛ erit necessariũ lõgissimũ.xl.an.tẽpus.qꝛ actio fuit ppetuata.vt in.l.fi.de pscrip.xxx.an.ꝛ no.in.l.cũ notissimi.in prin.eo.ti.per glo.facias ergo articulos tu reus ꝛ possessor ꝙ possedisti longo tẽpore ante lit.cõtest.al's tibi nõ prodesset possessio lõgo tẽpore ꝫm Bar.Si cõtra actor habet necesse probare qḋ causa ex qua egit ante lit.cõte.habuit ortũ:al's nõ probat intẽtionẽ.i.si agerẽ ex promissione facta a parte:ꝛ probarẽ eam factam sed nõ probarẽ ꝙ ante lit.cõtest.vt no.per glo.in.c.abbate.de re iudi.lib.vj.Adde ꝙlit.cõte.trahitur retro ad diẽ dati libelli.vt no.p Cy.ꝭ.de aliena.iudicij.l.j.in.ix.q.ꝛ sic videꝛ necessariũ ꝓbare ꝙ ante datũ libellũ concurrerat prescriptio vel interuenerat cã agẽdi.Et istud dictũ Cy.videꝛ satis hic ꝓbari dũ dicit in preteritũ estimaꝛ.Uel vult dicere ꝙ si opponiꝛ exc.pscri.dȝ inspici:an tẽpus necessariũ ad pscribendũ cucurrit añ lit.cõtest.ꝛ tũc poterit opponi.An partim ante ꝛ partim post.ꝛ tũc secus:qꝛ tẽpus qḋ cucurrit post nõ ꝓdest ad cõplẽdũ prescriptionẽ que iã erat annihilata ꝛ interrupta.ꝛ hoc vult dicere more litis.i.tẽpus quo lis durat ꝛc.casus nõiatiui ꝛ numeri pluralis nõ instruũt.i.nõ ꝓsunt vel nõ ꝓdest ad inducendũ prescrip.lon.tẽp.Aliqñ võ tẽpus litis deduciꝛ de pscrptione:nõ aũt interrũpit pscri.sed suspẽdit.vt.ꝭ.de inoffi.test.l.contra maiores.ꝛ vide hoc qḋ no.Bar.in.l.ij.ꝟ.si.ff.p̄ emp.ꝛ.l.fi.in

2 princi.de eo p quẽ factũ est:vbi distinguit†ꝙ quedã est prescriptio q̃ currit mera negligẽtia nõ petẽtis.vt pscrip.lõg.tẽpo.et illa interrũpiꝛ p solã nũtij missionẽ.vt in.l.sicut.de pscrip.xxx.an.nõ tñ p hoc ꝑpetuaꝛ actio ad.xl.an.sed sufficiũt.xxx.ad no-

3 uam pscrip.vt no.gl.j.l.cũ notissimi.eo.ti.in prin.†Quedã est

c prescri.que currit mere in fauorẽ prescribẽtis:vt est vsucapio ᶜ triẽnij in reb⁹ mobilib⁹:ꝛ illa nõ interrũpitur etiã p lit.cõtest.mero iure sed in effectu sic:qꝛ lȝ lite pẽdete cõpleatur vsucapio tñ reus cõdẽnaꝛ ad restitu.perinde acsi nõ fuisset cõpleta.vt in l.si post acceptũ.ff.eo.ti.Quedã est pscriptio q̃ partiꝫ currit fauore prescribẽtis:partim odio vel negligẽtia nõ petẽtis.vt est pscri.lon.tẽp.x.vel.xx.an.ꝛ in illa seruaꝛ media via:qꝛ interrũpitur p lit.cõtest.vt in hac.l.ꝛ etiã actio perpetuaꝛ ad.xl.an.per missionẽ võ nũtij vel p ꝓtestationẽ extraiudicialiter factaȝ non interrũpiꝛ.vt in.l.pe.ff.p emp.ꝛ illa distinctio colligiꝛ ex.l.edi-

4 cto.circa fi.ꝭ.de edicto diui adri.to.†Quedã est prescriptio sui natura currens.vt in act.tpalib⁹ vt est redhibitoria quãto minoris ꝛ siles:ꝛ ista interrũpitur etiã p solũ libellũ datũ principi.l.j.ꝭ.qñ libellus principi datus sit.et in.d.l.fin.in prin.ff.de eo p quẽ facta est.adde ꝙ dare prescrip.cõuentionalẽ.ꝛ illa interrũpitur p ꝓtestationẽ vel petitionẽ extraiudicialẽ.vt in.l.si mãdato titij.ꝟ.ille.ff.mãdati. ¶ In glo.ibi nõ nocet cum sit ciuilis interrup.si ergo pscribebas cõtra me rem meã.ꝛ qdã tertius asserẽs esse suã mouit tibi litẽ.ꝛ fuit cã cõtest.illa cõtest.non prodest mihi vt interrũpaꝛ pscri.q̃ currebat cõtra me:ꝫ si te expellit de possessione:ꝛ sic desinas possidere:qꝛ illa est interruptio naturalis hñ ꝓdest mihi.vt in.l.naturaliter.ff.de vsuca.

2 ☞ Dominium vtile acquiritur feudatario vel emphyteote sine traditione corporali ipsius rei si interuenit inuestitura per annulum vel biretum.

3 Quid in beneficio ecclesiastico.

4 Per statutum vel consuetudinẽ potest induci vt possessio acquratur sine apprehensione corporali.

5 Jura incorporalia an acquirantur sine traditione.

1 Eruũ. †Ex solo ti.habili ad trãslationeȝ dñij nõ trãsferꝛ dñiũ si nõ interuenit traditio.h.d.Facit.l.traditioĩb⁹.ꝭ.de pac.itellige verũ si facta qꝛ si vẽdo tibi reȝ meã q̃ est apud te:statim transferꝛ dñium sine traditione:qꝛ fingiꝛ tradita.vt in.l.qua rõne.ꝟ.interdũ.ff.de acq.re.do.aliqñ tñ nõ requiriꝛ ex priuilegio emptoris vt in

2 eccl'ia emẽte.vt.ꝭ.de sac.san.ec.l.fi. ¶ †Itẽ pdicta in dñio directo:sed dñium vtile videtur acqri feudatario vel emphyteote sine traditione corporali ipsius rei:si interuenit inuestitura p annulũ vel biretũ q̃ diuersa est a traditiõe corporali ipsius rei

3 qḋ dic vt in.c.j.de reg.iur.li.vj.p Dy.†Itẽ in bñficio ecclesiastico.no.Bal.ꝭ.eo.l.quoties.non tñ videꝛ ꝙ p hoc acquiratur pos.nisi apprehendatur.l.cũ heredes.in prin.de acq.pos.Nam põt acqri dñium sine pos.lȝ non sine traditione regulariter.vt

4 l.si fundũ.cũ ibi no.ff.de fundo dotali.†p consuetudinẽ tñ vel statutũ põt induci vt possessio acquiraꝛ sine apprehẽsione corporali.vt in.c.ex literis.de ꝯsuetudine.ꝛ no.p Cy.i.l.ea lege.ꝭ.de cõdi.ob cãm.post prin.ꝛ etiã hoc est sciendũ ꝙ pos.que erat apud defunctũ p aditionẽ hereditatis censeaꝛ trãsferri in heredẽ ꝛ cõtinuari qḋ tñ nõ est de iure cõi.vt i.l.j.ꝟ.sceuola.ff.si qs testa.

testa.liber esse ius.Dico tñ ꝙ nõ erit eadem pos.sed diuersa cũ
pos.defuncti morte ei⁹ extinguaꝛ sicut extinguiꝛ corpus ⁊ ani-
mus q̃ sunt instrumẽta retinẽde pos.si statutũ operaꝛ vt noua
pos.acqraꝛ heredi sine apprehẽsione corporali qḋ regulariter
nõ est vt in.l.iij.in prin.de acqui.pos.ff.Quid aũt in alijs iuri
bus incorporalib⁹ an acqranꝛ sine tradi.dic ꝙ ius pig.vel hy-
pothece bene acqritur.vt in.l.j.ff.de pig.sed ius seruitutis pre
dialis vel ꝑsonalis nõ:imo requiriꝛ ꝙ ille cui cõceditur indu-
cat in prediũ vel fundũ seruiẽtez.et per hoc videbitur tradita
seruitus:in qua tñ nõ cadit vera traditio sicut in vera pos.qua
si traditio que fit modo predicto.vt.l.iij.§.dare.ff.de vsufru.
2 ☞ Reus potest opponere agenti de iure tertij:quando illud
est exclusiuum iuris agentis ipso iure.
3 Quid si non ipso iure:sed per sententiam est exclusiuum iuris
agentis:⁊ quid si nõ erat exclusiuum sed diminutiuum.
4 Actor metitur ius agendi ex persona sua:⁊ ex iure suo:et non
ex iure rei.

1 **Res alienas.** †Si actor nõ ꝓbat domi
niũ reus absoluiꝛ si nullũ
ius habeat ĩ re.h.d.scz eo iure quo possessores sunt
melioris ꝯdi.eo ipso ꝙ possideãt q̃ actor q nõ possi
2 det.vt.l.vti frui.§.si forte.ff.si vsufru.pe.†Et alle.ista.l.duob⁹
modis.primo ꝙ reus põt opponere agẽti de iure tertij quãdo
illud est exclusiuũ iuris agẽtis ipso iure:si eñi actor nõ est dñs
rei quã petit:sed quidã tertius:lz reus nullum ius habeat:ius
illius tertij excludit agentẽ ipso iure:⁊ in hac actione reqritur
dñium ex parte agẽtis.⁊ pos.vel detentatio ex parte conuenti.
¶ Quid aũt si nõ ipso iure:sed ꝑ sentẽtiã vel excep.fit exclsiuũ
iuris agẽtis.Rñ.nõ põt de illo opponi ꝑ ea q̃ no.in.l.his cõse
quenter.in prin.ff.fa.er.ꝑ gl.⁊ in.l.ij.si ager vectigalis in par-
3 ua glossella.¶ †Itẽ qd si nõ erat exclusiuũ:sed diminitiuum
iuris agẽtis:vt si ago cõtra te rei vendi.directa.Tu opponis
mihi ꝙ quidã tertius hz in ista re vtile dñium sibi a me conces
sum:qr est emphyteota feudatarius vel superficiarius vel ha
bẽs seruitutẽ vsuf.⁊ si ille possideret nõ posset ab eo aduocare:
qr in iure vtili est ipse potior me:imo posset ipse a me aduoca-
re.vt in.l.j.§.q in perpetuũ.ff.si ager vec.vnde sicut nõ possem
ab eo aduocare:ita nec a te:qr non pertinet ad me te molestare:
sed ad illũ:qd iuris.Dic vt singulariter no.per glo.⁊ Bar.in.l.
indebiti.§.sed si nũmi.ff.de cõdi.inde.⁊ vide qḋ idẽ Bar.no.in
l.ij.ff.de excep.rei.⁊ ꝑ Cy.in.l.cũ seruũ.j.de ser.fugi.Allegatur
4 etiã ista.l.†ꝙ actor metiꝛ ius agẽdi ex ꝑsona sua ⁊ ex iure suo:
nõ aũt ex nõ iure rei.Sic.ff.si pars heredi.peta.l.j.post princi.
Quidam in iure excipiẽdi.dic vt in.l.militis.§.neratius.ff.de
testa.mili.⁊.l.que libe.§.testamẽto.ff.de secũ.tab.⁊ vide Inno.
in.c.cũ bertoldus.ante fi.de re iudi.vbi dicit idez in beneficiali-
bus:qḋ hic diciꝛ in rebus prophanis:ecce casum.

¶ De vsufr.⁊ vsu ⁊ habitatione ⁊ ministerio seruorũ.Rubri.

2 ☞ Ad vsuariũ nõ pertinẽt oẽs fructus vel redditus:sz quã-
tum sufficit ad vsum ⁊ ad sustẽtationez ipsius ⁊ sue familie:nec
ad ipsum pertinet colere fundũ:⁊ quid possit facere.
3 Habitatio in quo differat ab vsufructu:⁊ vsu.
Ministerium seruorum debetur in seruis tanq̃ in rebus.
1 ¶ †No.ex ista rubrica ꝙ quatuor sunt seruitutes ᵃ ꝑsonales q̃
a debẽtur a re persone:scz vsufru.vsus habitatio ⁊ ministerium
seruoꝝ ad vsufructuariũ pertinẽt oẽs fructus:oẽs redditus et
oẽs cõmoditates rei q̃ sunt inter se diuersa.vt in.l.v.⁊.vj.ff.eo.
ti.⁊ ad ipsum pertinet colere fundũ.⁊ de manu sua fructus per
2 cipere.vt in.l.fundi trebatiani.ff.de vsufruc.leg.†Ad vsurariũ
vero nõ pertinẽt oẽs fructus vel redditus:sz quãtũ sufficit ad
vsum ⁊ sustentationẽ ipsius ⁊ sue familie.vt.ff.de vsu ⁊ habi.l.
plenũ.in prin.⁊.§.j.nec ad ipsum pertinet colere fundũ:sed ad
3 ꝓprietariũ:põt tñ ad fundũ accedere ꝓ libito volũtatis:⁊ ali-
qua facere que habẽtur ibidẽ.†Habitatio est seruitus diuer-
sa ab vsufructu ⁊ vsu ⁊ hz diuersam materiã.vt.j.eo.l.cũ antiq
tas.⁊ nõ debetur nisi in domo:sed precedẽtes tã in domo q̃ in
agro.Ministeriũ seruorũ debetur in seruis tanq̃ in rebus:nõ
eñi tanq̃ in personis est dare quoddã ius personale qḋ non est
seruitus noĩata:sed ĩnominata.de quo in.l.pecoris.ff.de serui.
rusti.predio.⁊ in.l.vt pomũ.de serui.titu.generali.de quo etiaz
per Bar.in.l.iiij.§.fi.ff.de alimẽtis ⁊ ciba.leg.⁊ no.hic glos.ru-
brice ꝙ sicut in reb⁹ corporalib⁹ est reperire dominiũ ita in ser
uitute ⁊ iur.incorporalibus.nã possuz me appellare dñm isti⁹
iuris seruitutis.vt.ff.si vsufru.peta.l.vsumfru.⁊.l.in vẽditione.
de bo.auto.iudi.pos.ꝑm Guil.de cu.no.
2 ☞ Duplex cautio prestanda per vsufructuarium.
3 Si quis in libello dicat se esse in possessione quorundaz iuriuz
incorporalium libellus non est ineptus.
Si quis dicat rem ad se pertinere iure dominij et postea non ꝓ
bet de dominio directo sz vtili:an libellus possit dici fuisse ine
ptus.
4 Cum relinquitur vsusfructus omnium bonorum cẽsetur etiaz
relictus de noĩbus debitorum seu de his que ab eis debentur
postq̃ fuerint exacta.
5 Ille q obligat bona sua an videaꝛ obligasse noĩa debitoꝝ.
Usufructuarius qñ petit vsumfru.⁊ nõ offert cautionẽ nõ tñ
debet reus absolui:sed condẽnari sub cõditione si vsufruc.pre-
stiterit cautionem vt in hac.l.

1 **Si vsusfructus.** †Testator q
legat vsũfru-
ctũ bonoꝝ suoꝝ nõ põt vsufructuario remitte-
re cautionẽ quam lex mandat ꝑ vsufructuariũ
2 ꝓstari.h.d.¶ †Et est duplex.vna de vtẽdo et
fruẽdo arbitrio boni viri ⁊ de cõseruãda ⁊ resti
tuẽda ꝓprietate finito vsufru.⁊ ista prestaꝛ qñ relinquiꝛ vsusfr.
in rebus q̃ vsu non consumunꝛ in immobilibus vel mobilib⁹:
quo casu est proprie vsusfruc.qui dicitur proprie ius vtendi et
fruẽdi salua rei substãtia.vt.ff.eo.l.j.⁊ ita loquitur ista.l.sed.l.
3 iij.j.eo.vbi tamẽ dicitur idem qḋ hic.¶ †Alia est cautio que
prestatur cum relinquitur vsusfructus rerũ que vsu cõsumun-
tur:puta vini:frumenti:vel etiã quãtitatis que licet vere nõ cõ
sumatur vtendo.vt in.l.j.§.fuit quesitum.ff.ad treb.videtur tñ a
quo ad hoc consumi:qr non potest vti nisi eam expendat.et in
istis nõ cadit proprie vsusfructus cum in vsufructuariũ transfe
ratur proprietas sine qua nõ posset vti:nõ sic in precedenti ca-
su:⁊ in istis prestatur cautio de restituendo tantãm quantitatẽ
finito vsufructu quãtam precepit:⁊ hoc fuit introductum per
senatuscon.vt habetur in titu.de vsufru.ea.re.que vsu consu.ff.
Et prima cautio prestatur ne detur materia delinquẽndi.ista
vero non obst.sed pro forma vsusfructus qui cum proprie non
cadit in istis rebus.senatuscon.introduxit qḋ prestita cautoi-
ne dicatur cadere:potius fictione iuris q̃ naturaliter ⁊ vere:et
de illa loquitur ista lex vt non possit remitti.Quidam dicunt
ꝙ hodie posset remitti sicut potest testator remittere falcidiaz
quia non datur per hoc materia delinquendi:sed ꝓcedẽs:non
etiam hodie ne detur talis materia.vt.l.conuenire.ff.de pact.
dota.¶ In tex.ibi vsusfructus.gl.dicit ꝙ respectu rerum que
vsu nõ consumũtur istud verbũ stat proprie:sed respectu reruz
que vsu cõsumũtur stat improprie:quia nõ potest ꝓprie stare.
¶ Et hoc inducit Guil.de cu.qḋ si quis in libello dicat se esse
in possessione quorũdam iurium incorporalium libellus non
b fit ineptus:ᵇ licet in illis iuribus non cadat possessio:sed quasi
qr illud verbum possessio intelligitur scḋm subiectã materiã:⁊
eo modo quo potest sumi.i.in quasi possessione.vt.ff.de iure- b
iurã.l.sed ⁊ si.§.itẽ si iurauero.Itẽ si aliqs dicat rem ad se per-
tinere iure do.⁊ postea non probet de do.directo sed vtili:scz ꝙ
est feudatarius vel emphyteota nõ diciꝛ libellus fuisse inept⁹:
⁊ sic poterit obtinere sententiaz quasi videatur deduxisse in iu-
dicium vtile dñium:certe istud est verũ si in libello appellauit
se emphyteotã vel feudatariũ:al's intelligeretur de directo do-
minio:qr verba sunt intelligenda in potiori significato.vt.l.j.
§.qui in perpetuũ.si ager vect.ff.⁊ sic videꝛ ꝙ nõ posset obtine-
re in vtili in iudiciũ nõ deducto.vt in.l.nõ põt videri.ff.de iu-
di.sed Guil.hic sentit cõtra.dicens ꝙ ille qui asserit se dñm vi
detur in iudiciũ deducere omne dñium tã directũ q̃ vtile.⁊ de
quocũq̃ ꝓbauerit dz obtinere sententiã sicut videtur deduxisse
in iudiciũ oẽm cãm dñij.vt.l.an eãdem.§.actionis.ff.de excep.
rei iudi.⁊ ibi tangitur per Bar.de hoc.⁊.l.solemus.ff.de iudi.
¶ In tex.ibi marito.de quo ista testatrix nõ habebat liberos:
al's nõ deberet habere maritus integrũ vsumfructuz omnium
bonorũ:sed forte alimẽta dũtaxat:secus ecõuerso quãdo mari
tus reliquit vxorẽ dñam ⁊ vsufructuariã omniũ bonoꝝ suorũ.
vt no.in.l.ij.j.si scḋo nup.mu.⁊ aut.ibi posita:vel saltem nõ de
beret habere vsumfructũ legitime ipsoꝝ filiorum.vt in aut.no
uissima.C.de inoffi.test.in fi.⁊ quod no.in.l.omniũ.ff.eo.tit.ꝑm
4 Cyn.¶ †In tex.ibi a debitoribus soluta.no.⁊ tene menti ꝙ cũ
relinquitur vsusfructus omniũ bonoꝝ cẽsetur etiaz relictus de
noĩb⁹ debitorum seu de his que ab eis debentur postq̃ fuerint
exacta:⁊ sic si testator erat gabellarius poterit vxor fructuaria
petere ꝙ sibi tradãtur ad vtẽdum redditus qui percipiẽtur ex
5 gabella ꝑm Odof.et Bald.†Quid ĩ eo q obligat bona sua.an
videatur obligasse nomina debitorum.dic vt nota.j.de actio.
hered.l.ij.¶ In tex.ibi quam oblatam:quid si non obtulit an
debet reus absolui:lz probauerit vsumfructum sibi legatum:
dic ꝙ non.sed debet condemnari ad soluendum sub conditio-
ne si vsufructuarius prestiterit cautionem per.l.iiij.§.illud vi-
dendum.ff.de fideicom.libertatibus.⁊ ita reperio Bart.consu
luisse.facit quod idẽ no.in aut.hoc amplius.j.de fideicõ.quod

a ¶ Quatuor sunt seruitutes.adde l.si qs.ff.de vsuf.⁊ in.l.j.C.de serui.

b ¶ Libell⁹ non fit ineptus.Adde ꝙ vbicũq̃ libellus est inept⁹ tũc nullus terminus currit ad excipiẽdũ ꝑm Bal.in.l.edita.ĩ pe.col.C.de edendo.quez sequitur Barba.in.c.examinata.in.x.col.de iudi.

tene mēti. Nam frequenter contingit qđ mulieres ignare iuris quibus est relictus vsusfructus omniū bonoꝝ petunt ab herede bona sibi tradi ⁊ non auferunt cautionē: non ꝓpterea heres debet absolui sed condēnari sub dicta conditione per illū text. no. et non fiet executio nisi cautione prestita.

2 ¶ Proprietarius qñ alienat ex mera volūtate debet interuenire consensus vsusfruc. ne cogatur habere malū proprietariū: ⁊ an debeat habere laudemium.

3 Sicut feudatarius non potest alienare sine consensu domini: an idem sit econuerso si dominus alienare velit.

4 Si in bonis aduētitijs filij sint bona emphyteotica que alienētur ꝙ necessarius sit consensus patris ⁊ an ipse habebit quinquagesimam seu laudemium.

5 Si talia bona incidant in cōmissum propter canonem non solutum: an cōmissum applicetur patri habenti vsumfructū: an filio proprietario.

6 Filius proprietarius an possit obligare vel alienare proprietatem: sine consensu patris vsufructuarij.

1 Verbis testamenti. Proprietariꝰ nō ꝓhibetur obligare proprietatem: licet vsusfructus ad aliū pertineat: hoc tñ vsufructuario non nocet. h. d. Sic etiam totaliter alienare. vt. l. iusto. §. non mutat. ff. de vsucap. ⁊ in. l. locū. §. proprietariū. ff. eo. tit. ff. de vsufru.

2 † Dicit tñ Guil. de cug. nota. ꝙ si talis alienatio est mere voluntaria debet interuenire cōsensus vsufructuarij. ne cogatur habere malum proprietarium. et ideo debet vsufructuarius habere laudemiū. vt Oldr. in cōsi. xxiij. tenet.

3 † Pro primo dicto facit qđ in feudo habemus: quia sicut feudatarius non potest alienare sine consensu domini ne dñs cogatur habere malum vasallū: ita ⁊ ecōuerso dñs non debet alienare proprietatem et dñium directum nisi cum consensu vasalli: ne cogatur habere malum dñium. vt habeť in vsibꝰ feudorū in tit. de lege conradi. §. ex ea.

4 cum. l. seq. † Quātum ad secundū de laudemio. facit quod idē Guil. no. in. l. fi. §. filijs autē. j. de bo. que lib. vbi dicit Guil. qđ pater qui habet vsumfructū aduēcitioꝝ: si inter illa sint bona emphyteotica ⁊ alienētur. necessarius est consenssus patris: et ipse habet laudare nō filius qui habet proprietatē: ⁊ ideo qnquagesima que debeť ex laudatione pertinet ad patrē non ad filiū per. l. septimā. ff. eo. tit. tñ ipse loquitur qñ alienatur vtile dñiuʒ in qua alienatione requiritur consensus superioris dñi. nos loquimur qñ alienať ipsum directū dominiuʒ in qua alienatione nō cadit laudatio ex qua debeat solui quinquagesima cum illa nō soluatur nisi ratione superioris iuris: ⁊ hoc nō est dare superius: lʒ requirať consensus fructuū propter suum in-

5 teresse vnde in hoc nō placet determinatio predictorū. † Quid autem in casu quē tangit Guil. in. d. §. filijs aūt. scʒ de patre habente vsumfructum in bonis filij: si sint bona emphyteotica q̄ teneñt a filijs ⁊ incident in cōmissum propter canonē nō solutū: an cōmissuʒ applicetur patri an filio proprietario. ⁊ videť qđ patri: ⁊ ꝙ non teneatur restituere etiā finito vsufructu per illā. l. ⁊ post prin. ff. eo. contra. dic ꝙ ibi loquiť de cōmisso alterius rei q̄ illius in qua habet vsumfructum. nos loquimur de cōmisso eiusdē rei. vñ cū salua debeat esse proprietas nō applicabiť patri: qꝛ sic nō soluatur. videť tñ quousqʒ durat vsufructus pater debeat habere etiaʒ vsumfructum in illo cōmisso et finito vsufructu redibit ad filiū proprietariū sicut in alienatio

6 ne. vt. l. item si fundi. ff. eo. titu. † Itē ꝙ hic dicit in. j. dicto proprietariū posse obligare vel alienare proprietateʒ. fallit in filio proprietario qui nō pōt sine cōsensu patris. vt. d. §. filijs autē. qđ videť cōtra determinationē supradictoꝝ doctoꝝ: quia si est speciale in patre vsufructuario ꝙ debeat consentire in alienatione ꝓprietatis. In cōtrarium debet esse ius cōe ꝙ sine cōsensu fructuarij possit totaleʒ alienationem facere. Nec ob. qđ dixi de feudatario: qꝛ magis sua interest habere bonuʒ dñm cui teneť ad fidelitatē: ⁊ ad certa opera personalia q̄ vsufructuarij q ad talia non tenetur. vñ nihil ad eū quis sit proprietarius dūmodo ipsum non turbet in vsufructu.

1 Si patri. † Morte vsufructuarij extinguitur vsusfructus nō sic morte proprietarij. h. d. Glos. dicit qđ hoc vltimum fallit in quibusdā casibus in quibus morte proprietarij extinguitur vsusfructus sed non sunt bone fallentie: quia in illis non propter solā mortem proprietarij extinguitur: sed ex eo qđ proprietas venit ad vsufructuarium. vnde nō potest amodo dici habere vsumfruc. formalem qui cum sit seruus non cadit in re propria cum illa non possit dño seruire. vt in. l. vti frui. in pri. ff. si vsusfru. petat. ¶ In tex. ibi cum morte eius: supple vel capitis diminutione qđ dic vt. j. eo. l. corruptionem. Et idem in seruitute vsus que finitur illis modis quibus et vsusfructus. vt. j. l. iij. in fi. ff. eod. sed seruitus habitationis non finitur nisi per mortē illius qui eam habet non per capitis diminutionē. vt. j. e. cū antiquitas. adde hic qđ habetur. j. eo. l. si domina.

2 ¶ Vsufructuarius si non prestitit cautioneʒ de qua hic: ⁊ tamen percepit vsumfructuʒ an teneatur eos restituere tanq̄ indebite perceperit.

3 Si non reperiat fideiussores an stetur iuratorie cautioni cum hypotheca bonorum.

1 Vsufructu. † Vsufructuarius teneť cauere de vtendo ⁊ fruēdo arbitrio boni viri ex quacūqʒ causa debeať. h. d. et etiā de restituēdo rationem finito vsufructu. vt. ff. vsufr. quemadmo. caueat. l. j. §. habet. ⁊ iste cautiones nō possunt remitti per testatorem sed per heredem sic. vt not. s. eo. l. j. ¶ In

2 tex. ibi satisdatio. ⁊ sic cū fideiussoribus. ¶ † In tex. ibi boni viri arbitrio. hoc arbitrium versatur tam circa fideiussores dādos si sunt idonei vel nō: quā circa modū vtēdi. Sed queritur si ista satisdatio non prestetur: et nihilominus vsufructuarius percepit vsumfru. an eos fructus restituere tanq̄ indebite perceptos teneatur. so. distingue. An illicite percepit: puta inuito vel ignorante ꝓprietario: et tunc nō facit eos suos: sed tenetur restituere: an ipso permittēte vel sciente ⁊ patiente: ⁊ tūc secus. qđ dic vt per Bar. in. l. vxori. ff. de vsufru. leg. et per glos. in. l. si

3 cuius. §. j. ff. eo. ti. ¶ † In glo. j. dic ergo hāc videtur tenere docto. de rigore iuris. nec obst. l. cū nō facile. ff. si cui plus q̄. per. l. falci. ⁊ qđ no. in. l. j. ff. q satis. cogā. vbi ille qui tenetur satisdare si non reperit fideiussores: sine sua tamen culpa cōmittitur iuratorie cautioni cum hypotheca bonorum. vt. l. filio. vt in posi lega. quia loquūtur qñ satisdatio nō est de forma vel de substātia rei. hic secus: quia diffinitio vsufructus est ꝙ est ius vtēdi et fruendi salua rei substantia. lʒ non videtur saluari nisi satisdatio prestetur. alij de equitate dicunt ꝙ si persona non est suspecta: quia est diues et soluendo nec est forensis: sufficit qđ se obliget solēniter. arg. in. l. de creationibus. cum ibi no. s. de episco. audien. ¶ In glo. super verbo sufficienter. si vero persona sit suspecta possit procedere determinatio glos. de rigore: quia illa difficultas dandi fideiussores debet nocere sibi ⁊ non proprietario postq̄ subest suspicio.

1 Si pater. † Vsufructuariꝰ tenetur restituere fructus pceptos post finitiuū vsumfru. h. d. facit. l. fructus. ff. de rei vendi.

2 ¶ Que sit differentia inter vsumfructum qui cōsistit in iure: et fructus qui sunt res corporales.

1 Interest. † Maritus qui solum vsumfructum in dotem recepit proprietatem obligare non pōt: idem si recepit proprietatem inestimatam: secus si estimataʒ tali estimatione que faciat emptionem: qꝛ tunc est sua. h. d. ꝫm glos. que dicit qđ hic ponuntur tres casus tacti in summario: ⁊ respondetur ad primū ⁊ vltimū: sed non ad secūdum in quo idē dicenduʒ est qđ in

2 primo: casus est iste. ¶ † In text. ibi an vsusfructus. aliqñ vero nec proprietas nec vsusfructus datur in dotem: sed dantur ipsi fructus percipiendi ex tali fundo. nam longa est differentia inter vsumfructum qui consistit in iure ⁊ fructus qui sunt corporales res. vt. l. vase. ff. de vsuris. isto ergo casu cum dantur fructus percipiendi ex tali fundo quid iuris est. vide bonam le. de pac. do. ff. l. si cōuenerit. nam maritus illos fructus non lucratur: sed dūtaxat vsum eorum habet. ⁊ solu. matri. tenetur restituere pretium eorum: sed quando datur vsusfructus vel plena proprietas lucratur fructus ꝓpter onera matrimonij: nec valeret pactum factum in cōtrarium: qꝛ sic remaneret mulier indotata. vt ibi habetur.

2 ¶ Vsufructuarius in quibus sit tanq̄ pcurator in rem suā.

1 Cum ad. † Modica impensa pertinet ad vsufructuarium: magna vero ad proprietarium. h. d. Et ratio est. prima nō censetur concernere perpetuam vtilitatem rei: sed temporalem perceptionē fructuuʒ. Scđa vero censetur concernere perpetuam vtilitatem rei que debet pertinere ad ꝓprietatem: cuius proprietas est perpetua. ⁊ hoc videmus etiā in marito qui lʒ sit dñs rei dotalis: qꝛ tamen habet restituere solu. matri. cōparatur vsufructuario. et ideo expensas factas ad perpetuam vtilitatem rei repetit ab vxore vel ab herede eius petentibꝰ restitutio. fundi dotalis: secus si concernebat temporaleʒ vtilitatem rei. vt. l. diuortio. §. impendia. ff. solu. matri. et. l. ij. generaliter de impensis. dicit tamen Barto. in. l. cotē. §. fina. ff. de pu

2 blic. † ꝙ cura et solicitudo refectionis impense pertinet ad vsufructuarium tanq̄ ad procuratorem constitutum in rem suā: ⁊ parsic tenetur facere paruam et etiam magnam impensam ⁊ parnaʒ non recuperat a ꝓprietario sed magnā sic. ⁊ ita intelligit. l. hactenus.

hactenus.ff.co.titu.ꝛ etiam istam.l.Bal.contra hic.et melius q: durum esset fructuario impensam magnam facere de suo et postea non recuperare.vñ dicit ꝙ nõ tenetur nisi ad purã que est de natura ipsius vsusfructus.nec ob.ꝙ est procurator in rez suam ꝛ super ꝓprietate.vt.l.j.in fi.cum ibi no.ff.vsufru.quem/admo.caueat:q: verũ est quãtũ ad ipsam defendendã ꝛ tuẽdã non vt de sua bursa teneatur facere impensam que pertinet ad proprietarium.tene mẽti istud dictũ:q: puto ipsum verissimũ quicquid dicat Bar.ad hoc.l.si vero non remunerandi ius.cũ l.seq.ff.manda.vbi ꝓcurator constitutus ad aliquod opus fa/ciẽdum non tenetur expendere de suo:sed dñs debet sibi mini/strare.Potest dici ꝛ ista est bona limitatio ꝙ vsufructuarius licet magnam impensam non teneatur facere de sua bursa: qñ tamen imminet necessitas ne res deterioraretur:debet denun/tiare proprietario qd eam faciat:al's imputaretur sibi culpa si proprietarius ignorabat.ꝛ hoc p.l.itẽ queritur.§.exercitum.ff. loca.¶ In glo.que incipit:scz actione nego.gest.Bar.hoc re/probat:q: cũ hoc faciat ex necessitate nõ datur actio neg. gest. l.si cões.ff.de neg.gest.vnde dicit dari actionẽ in factũ p.l. pre/tor.§.his verbis.de bo.aut.iud.pos.Bal.tenet glo. tum q: nõ est verũ ꝙ faciat ex necessitate vt dixi:tum q: necessario gestori datur vtilis actio neg.gest.vt.s.de neg.gest.l.curatoris.

2 ¶ Licet morte vsufructuarij extinguatur vsusfructus si ta/men heredes eius tenuerint fundum tanꝙ proprietarij fingun/tur tamen tenuisse ꝛ possedisse eo modo ꝛ forma quibus tene/bat defunctus.

1 **Neq; fructuarium.** †Fructuarius vel ei⁹ heres quousq; possidẽt rõne vsusfructus nũꝙ ꝑscribũt ꝓprietatem.h.d.ratio est:quia nõ possidet ciuiliter sed naturaliter tantũ:ꝛ sola naturalis nõ est sufficiens ad prescribẽdam proprietatẽ directam.vt in.l.acquiritur.§.fiñ.ff. de acqui.re.do.sed bene sufficit ad prescribẽdũ vtile dominiuz vel ius vsusfructus.Unde si fundũ meũ tenuisses p tẽpus legitimum non tanꝙ dñs directus sed tanꝙ fructuarius vel tanꝙ emphyteota vel tanꝙ feudatarius ꝛ habuisses ti.a quodã tertio ꝛ ignorasses me esse dñm directũ prescribis ius vsusfr. al's vtile dñium cõtra me.sed directũ nũꝙ:q: nõ possedisti eo animo vt illud acquireres.vt.ff.quẽadmo.ser.amit.l.si.iuncta.l.si ego.§.j.ff.de pub.ꝛ.j.de prescri.lon.tẽpo.l.fi.ꝛ fine titu.prescri/beres.xxx.an.vt.j.eo.si quis per.xxx.si de feudo fue.cõtro. ꝛ qd no.Bar.in.l.j.in princi.ff.de acqui.pos.dũ tractat de naturali possessione ꝛ eius effectu postꝙ aũt incepisses possidere tanꝙ dñs directus:q: in reposcenti rem meã:an casu quo possim no luisti restituere:ꝛ sic interuertisti possessionẽ:ex tũc spolias me ciuili possessione ꝛ incipis prescribere longissimo tẽpore:sicut fur ꝛ violentus possessor.de iure ciuili.vt.l.si.de prescrip.xxx. an.secus de iure canonico cuz sit malefidei:et adde quod habetur

2 in.l.male agitur.de prescrip.xxx.ann.¶ †In text.ibi neq; suc/cessores eius.istud est mirabile:q: per mortẽ fuit finitus vsus/fructus:ergo successores non tenuerũt tanꝙ vsufructuarij sed tanꝙ proprietarij.ꝛ sic habuerunt animũ acquirendi dñium si non habebant:ergo saltem debuerunt prescribere spatio.xxx. an.per iam dicta.Solu.successores iuris presumptione quan tũcũq; aliũ habeant animum censentur ꝛ finguntur tenuisse et possedisse eo modo et forma quibus tenebat defunctus.argu. in.l.heres.de diuersis ꝛ tẽporalibus prescrip.q: reputantur ea dem persona cum eo cui igitur ille defunctus teneret tanꝙ fru/ctuarius:ꝛ ipsi heredes censentur eodem modo tenuisse.lz reue ra tenuerunt vt dñi:quia non superueniente noua causa sicut de functus solo animo non poterat sibi mutare causam possessio/nis.vt in.l.nemo.j.de acqui.pos.ita nec heredes eius si domino reposcente non interuertãt pos.ꝛ sic est hic casus de vno in quo consului his diebus.ꝛ de ista.l.non memini.quia quidam ince pit quedam bona possidere precario nomine postea mortuus est et heredes eius per.xxx.an.ꝛ vltra ignorãtes precariũ posse derunt proprio noie querebat an prescripserint.constat enim qd defunctus si centum annis vixisset cum teneret alieno nomi ne tanꝙ prescripsisset per.l.male agitur.Sed dubium erat de heredibus qui possederunt suo nomine ego dixi quod nec illi prescripserunt per rationem quam supra tetigi:ꝛ de hoc est ca sus in.l.ista si bene consideretur.ꝛ no.illud verbum nulla tẽpo/ra ꝛc.et sic nec triginta annos:lz quedam gloss.in vsufru.dicat qd sub ista generalitate non venit prescriptio longissimi tẽpo/ris:sed longi tantũ.Sed illud verũ nisi subiecte materie natu/ra suadeat contra.vt isto casu.

1 **Usufructu.** †Usufructuarius ꝛ ille cui re licte sunt opere serui:non habet alienandi facultatem.h.d.Bar.

2 ¶ Conductio vsufructus morte cõductoris finitur.

3 Quid in locatione proprietatis.

1 **Si dominia.** †Morte dñi seu proprietarij non extinguitur vsusfructus.h.d.ẽm primam lect.que non placet:tũ q: non cõgruit litere sine impropriatione.vt in glo.tũ quia nõ cõtinet vtilitatẽ de hoc habetur etiã in.l.iij.§.e.Unde dic ẽm aliam lectu.ꝙ morte eius qui cõducit vsumfructum extinguitur vsusfructus conductus:lz non sit ꝓprie fructuarius nec in eo radicatũ est ius vsusfructus.Si ergo locaui tibi vsum fructum fundi mei quẽ habeo ꝛ teneo pleno iure per hunc titulum locationis sicut in te nõ trãsferretur ꝓprietas si proprietatem locassem.vt in.l.non solet.ff.locati.ita nec transfertur in te ius vsusfructus:sed habes cõmoditatẽ vtendi ꝛ fruendi.et illa cõmoditas ita finitur morte tua sicut si esses vsufructuarius.

2 h.d.ista.l.not.†Nec obst.l.viam veritatis.j.locati.vbi locatio non finitur morte cõductoris:q: verũ est de locatione proprietatis.secus in locatione vsusfruct⁹ vt hic:qd singulariter no.videbatur cõtra:q: ille qui cõduxit proprietatẽ nihil aliud consequitur ꝙ vsumfructũ rei:tñ aliud est locare proprietatez aliud locare vsumfructũ qd est mirabile:q: cẽsetur locatus scõm naturã quã habet vsusfructus formalis.nec etiã ob.l.necessario. §.j.ff.de pericu.ꝛ cõmo.rei ven.vbi locatio cõmoditatis nõ finit morte cõductoris.q: ibi qñ vsufructuarius locauerat alteri cõmoditatem vsusfructus vel etiã vsum fructuum retinendi apud se ius vsusfructus et trãsferendo cõmoditatem:nam tunc morte eius qui habet cõmoditatem non finitur:sed morte vsu/fructuarij locantis.hic vero quãdo ipse proprietarius locauit vsumfructum quod est mirabile.ꝛ forte alibi non est.ꝛ vide no. Cy.j.si pignus pignori datum sit.l.j.in.j.q.

2 ¶ Usufructus si relictus sit alicui vsq; ad certum tẽpus:nõ finitur per mortem vsufru.ante illam diem vel tempus.

3 An in persona heredis erit nouus vsusfructus.

4 Si reliqui tibi vsumfru.duraturũ per decẽ annos.et post decẽ annos eundẽ vsumfru.reliqui titio ꝛ tu mortuus es anteꝙ la/psum esset illud tẽpus:an titius statim admittetur.

5 Quid si legatus sit vsusfru.vxori quousq; vitã vidualẽ serua/uerit.ꝛ post eius mortẽ fuit relictus titio.ꝛ postea vxor trãsiuit ad secũda vota:an titius debebit expectare quousq; viuat.

6 Dictio donec ꝙ faciat conditionẽ extinctiuam.
In eo statu in quo quis moritur presumitur semper debuisse durare si plus vixisset.

7 Furiosus presumitur in eo proposito durare in quo erat anꝙ in furorem incideret.

1 **Ambiguitatem.** †Hic incipit no ue constitutiones Justiniani vsq; ad finem tituli.h.d.ista.l.Quãdo tẽpus certe etatis ponitur ad exclusionẽ iuris quesiti facit diem et non conditionem.h.d.primo.ꝛ in statu in quo qs moritur presumitur debuisse perseuerare si plus vixisset vsq;

2 ad mortem.h.d.tota.l.que ponit duos casus.†Primus relin quo tibi vsumfructũ quousq; titius qui erat etatis decem an/nor peruenerit ad pubertatẽ ꝛ sic vsq; ad quatuor an.extantes si titius moriat in.xj.an.ꝛ sic non perueniat ad pubertatez non propterea extinguitur sed durabit adhuc per tres annos qui bus lapsis titius peruenisset ad pubertatem si mortuus non fuisset.Alius casus est.reliqui tibi vsumfructum duraturum quousq; titius qui nõ erat sane mẽtis peruenerit ad sanã men/tem:mortuus est titius anteꝙ ad aliã peruenerit.ꝛ sic non põt dici quod amodo sit nõ sane mentis:que mens fuerit extincta: querit an vsusfructus extinguat.ꝛ dicitur ꝙ non:q: non perue/nit ad sanã mentẽ:ꝛ presumendũ est ꝙ si nõ foret mortuus per seuerasset in eadem non sana quousq; vixisset:ꝛ sic non finietur vsusfructus nisi p mortẽ tuã vel capitis diminutionẽ tuã:non propter mortẽ titij.¶ Contra determinationez primi casus op.de.l.si ita scriptũ.de ma.test.ꝛ de.l.si cui leget.de leg.j.Ubi tẽpus certe etatis legatarij vel alterius facit cõditionẽ:q: si ad illã peruenerit legatum nõ debetur.Glo.que sunt hic dicũt ꝙ ibi legatũ fuit factũ sub conditione.hic vero in certũ tẽpus:q: dixit lego tibi vsq; ad decẽ annos seu per decenniũ donec vixe/rit filius meus hoc non placet:imo dixit lego tibi quousq; fili⁹ meus peruenerit ad talem etatem:non aũt dixit duraturũ p.x. annos.Ad cõtrariũ rñdeo ꝙ hoc tẽpus certe etatis fuit appo situm ad finiendũ emolumentũ pure relictũ:q: pure reliqui tibi vsumfruc.ꝛ volui ꝙ duraret quousq; titius peruenerit ad pubertatem qui distabat ab ea per quatuor annos.ꝛ sic si vixisset debuisset.iiij.an.durare.ꝛ vsq; ad.iiij.an.videtur testator voluisse ꝙ duraret.lz ergo non peruenerit ad pubertatem non extinguitur vsufru.q: illud tẽpus certe etatis nõ facit cõditionẽ sed facit tẽpus in.ll.vero cõtrarijs relictũ factũ fuit sub conditione:puta relinquo tibi si vel cum peruenerit ad quartũdecimum

timū annū:seu cū3 perueneris titius:l3 ergo tēpus de se sit certum qñ peruenisses ad pubertatē si vixisses:tñ nō erat certum an debueris peruenire vel non:ideo si non peruenisti legatum tanq̄ defecta conditione non valet:tñ nō semper est verū quod tale tēpus dicto casu faciat cōditionem.sed dic vt in.l.seius saturninus.ff.ad trebe.⁊ in.l.ex his verbis.§.qñ dies lega.cedat.

3 ¶ †Et not.hic post principium ibi nisi ipse.φ si relinquo tibi vsumfructū vsq̄ ad tale tēpus duraturū3 si prius decedis finitur vsusfructus:nec expectat̄ lapsus tēporis qui nihil pōt operari.videbat̄ cōtra.q2 postq̄ volui φ duraret p tantū tempus vñ videt̄ esse ac si voluissem qđ illo durāte non finiat̄ morte sed trāseat ad heredes tuos:vñ tamē in persona heredis sit nouus vsusfructus.vt.l.stipulatio ista.§.si quis ita.ff.de verb.obli.cōtra hoc patet.⁊ sic illa vba vsq̄ ad tale tēpus habēt conditionē si tāto tēpore vixeris:q2 non videt̄ testatorē reliquisse vsumfructū3 nisi ſm naturā ipsius vsusfructus.vt extinguat̄ morte tua ⁊ capitis diminutione:⁊ alijs modis quib⁹ solet extingui.⁊ vltra hoc p lapsum tēporis extinguat̄ si p nullū3 alium modum fuerit extinctus.Sed pone reliqui tibi vsumfructū duraturum per decē annos ⁊ post decē annos eundem vsumfructū reliqui titio.tu mortuus es anteq̄ lapsum esset illud tēpus: queritur an titius statim admittat̄.videt̄ φ nō.sed debeat expectare lapsum tēporis postq̄ fuit sibi relictū.et interim sint apud heredes testatoris.cōtra dic φ statim admittat̄:q2 tūc facere videt̄ lega.dilatatū vt non ante veniat q̄ labat̄ tēpus vsq̄ ad qđ fuit tibi relictus.Si ergo hoc tēpus nō pōt operari tuū fauorē:q2 nō trāsmittis ad tuos heredes:sed finitur p morte3 tuā vt hic nec etiā operat̄ odiū titij vt debeat expectare lapsum tempus. hoc probatur in.l.a filia.§.alūno.ff.ad treb.Et vide qđ not.in addi.Spe.in ti.de secūdis nuptijs super rubrica.si fuit legat⁹ vsusfructus vxori quousq̄ vitā vidualē seruauerit:⁊ post eius mortē:idē vsusfructus fuit relictus titio:deinde vxor transiuit ad secūda vota:⁊ sic finitur vsusfructus:an titius debebit expectare quousq̄ viuat ⁊ determinatur φ nō:sed φ statim admittatur per illū.§.⁊ per ratione3 quā.s.dixi.¶ Item no.in ver. finautē talis φ dictio donec facit cōditionē extinctiua3:de hoc per Bar.in.l.j.de cōdi.⁊ demō.¶ Itē no.φ in eo statu in quo quis moritur p̄sumit̄ semp debuisse durare si plus vixisset. Circa hoc vide qđ no.Jo.an.in.c.si gratiose.de rescri.lib.vj.in nouel.super verbo placitum.Sed opp.qđ casum aduersamq̄ fortunam non debemus presumere.vt in le.inter stipulantem. §.sacram.de verbo.oblig.ff.solu.matri.in personam viuentis: verum est:sed in personam iam mortui.⁊ ad fauorē viuētis nō est incongruū debere p̄sumi.vt hic ſm Guili.de cu.Facit de ali.lega.l.mella.de inge.ma.l.auia.Sic etia3 furiosus p̄sumitur in eo proposito durare in quo erat anteq̄ in furorem incideret.vt habet̄ in.c.maiores.§.fin.de bapti.⁊ si erat in peccato mortali ⁊ impenitēs cēsetur in eodē peccato decessisse:et sic debere denegari ecclesiastica sepultura.

a ¶ Habitatione3 talis dom⁹.Adde an sit differētia inter vsu3 domus ⁊ habitationis.vide l.l.si habitatio.ff. eo.ti.⁊.i.l.ij.eo.ti.

2 ¶ An paria sint dicere relinquo tibi habitatione3 talis domus:⁊ dicere relinquo tibi vsumfructu3 habitationis ⁊ an differat ab vsu.et nu.3.

3 Habitatio an finiatur per mortem.

1 Cum antiquitas. † Habitatio ē ius seu seruit⁹ de per se diuersa ab vsufruc.et ab vsu diuersam habens naturam.et qui eam habet potest locare:et illi cui relinquitur habitatio non p̄sumitur relictu3 dñium rei sed commodū habitandi nisi cōtra appareat.h.d.Et p̄mitte φ possum tibi relinquere cōmoditatē domus mee:⁊ habitādi altero de tribus modis.primo relinquendo tibi vsumfructum domus:sicut em̄ in alijs rebus cadit vsusfru.ita in domo.secūdo modo relinquēdo tibi vsum domus qui vsus in alijs rebus minus importat q̄ vsusfr.puta i fundo:q2 nō potes capere de fructibus nisi pro vsu tuo:reliquum pertinet ad heredē:sed in domo totam occupas si aliter cōmode vti nō potes:⁊ sic nihil remanet ad heredē de cōmoditate.vnde videbatur φ tm̄ esset relinquere vsum quātum vsumfructū:tñ nō ita est:q2 si relict⁹ est vsusfructus potes eū alteri locare:non sic si relictus est vsus vt in.l.arboribus.§.pe.de vsufru.⁊ de vsu ⁊ habi.l.ij.cum seq. l3 habitando possis alios recipere tecū:sed sine te alteri nō potes cōcedere.Itē tertio modo possum relinq̄re tibi habitationem domus.nam ⁊ ipsa habitatio est quedam seruitus personalis:ista habitatio videbatur eiusdē vtilitatis cuius ⁊ p̄ce-
2 dentes seruitutes.¶ †Queritur ergo an hoc sit verū.Itē iure veteri erat statutum φ paria sint dicere relinquo tibi habi-
a tationem talis domus.⁊ dicere relinquo tibi vsumfruc.habitationis.vt in.l.habitatio.§.sed si sic.ff.de vsu et habi.Queritur ergo hic si legaui tibi habitationem domus mee vel legaui tibi vsumfru habitationis qđ est perinde ac si legassem habi-

b ¶ Cōprehendit oēs heredes.Adde Card.3ab.in.c. in p̄sentia.de pbati.Et an cōprehēdat̄ institut⁹ ⁊ substitutus.vide per Bar.in.l.vt iurisiurādi.in.§.si liberi.ff.de ope.li.Sali.l.l.ij.in.xx.q.C. de iu.empby.alex. de imo.2s.vij.ici. visis subtilissimis dubitatiōibus.in ij.volu.

tationem.vt sic illud verbum vsumfruc.nihil addat vel diminuat de cōmoditate habitationis vtrum istud relictum equiparetur vsuifructui vel vsui:⁊ dicit̄ hic φ habet diuersam naturam ab illis ⁊ φ legatarius pōt ipsam domum alteri locare l3 vsuarius non posset:⁊ φ virtute istius legati non pōt vendicare dñium domus:sed dūtaxat cōmoditatem habitandi:l3 interdum istud verbum habitatio ponatur pro pleno dñio rei ⁊ pro ipsa domo que inhabitatur.vt si dico lego tibi inhabitationem quā habeo in tali loco:non sic si dico habitationem talis domus quā habeo in tali loco quia tunc non ipsam domu3 lego:sed commoditatem habitandi.In quo ergo differt seruitus habitationis a serui.vsusfru.⁊ in quo conueniat.Breuiter in potestate locādi cōueniunt:q2 sicut vsufruc.pōt locare.ita et qui habet serui.habitationis.In alio vo differūt.q2 vsusfruc. non solum morte:sed etiā capitis diminutione et multis alijs
3 modis finit̄.vt in titu.ff.qui.mo.vsusfru.tollitur.†sed habitatio nō finitur p solā mortē.Itē ab vsu differt:q2 vsuarius non pōt locare sine se:l3 ipse habitādo possit alium recipere.sed habēs serui.habi.pōt eā alteri locare.vt hic in prin.l.ibi vsufruc. habitationis legato:q̄ casu etiā iure veteri decisum erat vt censeret̄ relicta soli habitatio.vt.l.habitatio.§.sed si sic.ff.de vsu ⁊ habi.⁊ sic adiectio nō restringit legatū:sed ampliat.nā habitatio in plus se habet q̄ vsusfru.in hoc.q2 nō finitur nisi morte:l3 vsusfru.finit̄ alijs multis modis:⁊ sic illud verbum habitationis adiunctū cū verbo vsusfr.ampliat ⁊ nō restringit vt cēseat̄ relictus.vsusfr.⁊ nō habitatio.sed cōtra de leg.iij.de ali.et cib. leg.vbi nō attenditur illa adiectio.So.ibi qñ tēdebat ad diminuendū.hic qñ ad agendū.⁊ vide oīno qđ ibi no.plene p Bar. in dist.du3 allegat illā.l.si habitatio.§.si sit.Uult ergo querere imꝑator qñ legat̄ habitatio vel vsusfru.habi.qđ idē est qđ importat hic legatū ⁊ videbatur φ tm̄ esset vnū quantū alrerū cū legatarius totā domū occupet:tñ determinatur cōtra.et sic est vis in modo legādi:q2 legādo vsumfru.cēsetur voluisse legatū restringere ad naturā vsusfruc.vt sic finiat̄ illis modis quibus vsusfr.⁊ legādo vsum restringere ad naturā vsus:vt sic nō possit locare sicut nec vsuarius sed legādo habitationē cēsetur voluisse φ habeat diuersam naturā.⁊ sic partim de natura vsusfr. vt possit locare ⁊ partim naturā separatā vt nō finiat̄ nisi morte.¶ An aūt cēseatur relictū do.rei.Gl.hic sup verbo relictu3 distinguit.Tu dic vt dixi ſm Guil.de cug.per.l.seia.ff.de fun. instru.§.caio.⁊ de.leg.iij.l.qui concubinam.§.qui quatuor.vt aliud sit legare habitatione3 quā quis habet et legare habita. domus quā quis habet.Ponit etiā Guil.differentias vel rationē diuersitatis inter naturā vnius ⁊ alterius seruitutis.

2 ¶ Appellatio heredis relata ad id qđ de sui natura ad heredem transit comprehendit omnes heredes in infinitum etiam extraneos.

3 Non valet legatum quod non confert vtilitatem.

4 Liber homo an possit locare operas suas in perpetuum.

1 Antiquitas. †Appellatio heredis relata ad id quod d sui natura ad heredem non transit primū tantū heredē cōprehen-
2 dit.h.d.†Bart.et semper allegatur sed si de sui
b natura ad heredē trāsit cōprehendit oēs heredes[b] in infinitū. vt.l.sciendū.ff.de verb.signi.⁊ nō solum descēdentes:imo etia3 extraneos heredes vt ibi patet.et istos duos articulos an cōprehēdat extraneos vel restringat̄ ad descēdētes tantu3.Item an cōprehēdat oēs in infinitū an restringat̄ ad primos tm̄ heredes plene examinat Bar.i.l.gallus.§.etiā.ff.de lib.⁊ posth. vbi oīno vide.¶ In tex.ibi.quatenus vsusfru.apud heredē remancat.legauit ergo ꝓprietatē deducto vsufruc.quē voluit remanere penes heredē vel heredes suos.Quid si hec verba non apposuit l3 simplr̄ legauit ꝓprietatē deducto vsufr.rñdeo ide3 q2 cēsetur voluisse vsumfructu3 remanere penes heredes suos ⁊ sic erit idem qđ hic.tex.est:⁊ ibi no.hic Bar.in.l.sempronius attalus.ff.de vsufruct.leg.Sed qđ si testator legauit vsumfr.titio ⁊ heredibus suis.Rñdeo adhuc idē vt intelligatur de primis heredibus non de vlterioribus cum sit eadē ratio.Secus dicit Gui.de cu.si legaret vsum talis rei titio ⁊ heredibus suis quia tunc l3 nunq̄ iste vsus finiretur:non tñ redditur proprietas inutilis:quia vsuarius non debet habere omnes fructus: sed ad suā tantū indigentiā.vt in.l.plenū.§.f.cū seq.ff.de vsu et habita.⁊ sic cessat ratio huius.l.Finitur tñ vsus sicut ⁊ vsusfru.
3 vt.ff.eo.l.iij.§.fin.nō tamē hoc casu cū diuersa sit ratio.¶ †In tex.ibi inutile legatū esse.No.non valere legatū qđ non confert vtilitatem ad hoc.l.si creditori.in fi.cū.l.seq.ff.de lega.j.ꝓpter hoc qñ pro re legata venit aliquod soluendum et si legatarius soluerit nullam consequeretur vtilitatem ne legatum reddatur inutile pertinet ad heredem onus soluendi.vt le.qui concubinam.§.qui hortos.⁊.l.his verbis.§.si.de leg.ij.⁊ no.per Bar. 2
in.l.cum

in.l.cum seruus.ꝛ.l.apud iul.§.si fundum.de lega.j.videtur ergo non valere legatum de quo nullũ cõmodũ percipitur. puta de turri.vel dic valere si possibile est aliquãdo posse percipi:lꝫ presentialiter nõ percipiatur.nam diruta turri cemẽta ꝛ rudera pertinebunt ad legatariũ.¶ Op.cõtra.l. hanc.de.l. in annalibus.de lega.j.vbi legatũ annuũ factũ alicui:ꝛ heredibus suis censeť factũ oĩbus in infinitum:ꝛ tamen de sui natura si simpliciter fuisset,factũ nõ erat transitiuũ ad heredes. Solu. ibi hoc non erat propter naturã rei legate:sed propter modũ legandi:
4 qꝛ pro primo anno est purũ:pro sequẽtibus est ꝯditionale.hoc loquitur qñ propter naturã rei legate.¶ † Ultimo gl.inducit ꝙ liber homo nõ possit locare operas suas in perpetuuꝫ ne libertas sit inutilis ad hoc de agri.ꝛcensi.cuꝫ simi.dicit Guil.ꝙ si fuit actum vt possit seruire per substitutũ valet. Si non fuit actũ ꝛ erat pauper homo nõ habens aliũde vnde viuat. idem arg.in.l.j.de mẽdicantib⁹ validis in tribus libris.C.de patribus qui filios distraxerunt.l.j.ꝛ.ij.al's non valet.arg.in aut.vt nulli iudi.§.qꝛ vero.ꝛ.l.titio.§.j.de condi.ꝛ demon.
2 ¶ Bona quesita monasterio per monachũ si ingrediať monasterium ꝛ transeat ad aliam religionem:an remaneãt penes primum monasterium.
1 Inter antiquaz. ¶ † Per alienationem serui vel partis eius nõ extinguitur vsusfructus quesitus domino per ipsum seruũ.h.d.tota.l.† Et est arg.ꝙ bo
2
a na quesita monasterio[a] per monachum licet egrediatur monasteriũ ꝛ trãseat ad aliam religionem remanẽt penes primũ monasterium.ꝛ facit quod not.in.c.ꝙ a te.de cleri.cõiu.ꝛquod no. Bar.in.l.sodales.de collegĳs illicitis.Alĳ dicunt contrarium ne secũdo monasterio sit onerosus:sed certe nec debuit esse primo onerosus pro tẽpore quo ibi fuit.ideo de iure prima pars videtur verior.tamen isti religiosi habẽt intra se suas ordinationes ꝛ constitutiones.
2 ¶ Banniti nostri tẽporis an ꝑ bannũ perdant vsumfructũ.
3 Actio personalis cõpetens pro vsufructu cõstituendo an tollatur spatio longi temporis.
1 Corruptionem. ¶ † Usufruct⁹ et actio ꝑsonalis cõpetens pro eo per nõ vsum tollitur spatio longi tẽporis nõ minori.Item per capitis diminutionem maximã vel magnam non per minimã:licet olim secus.h.d.tota.l.Et tria inducit de nouo.primũ est in vsufru.constituto qui olim per nõ vsum perdebatur anno vel biennio:vt.j.tit.j. sicut hodie non nisi per longũ tempus quo perdiť dominiuꝫ:vꝫ.x. an.inter presentes.ꝛ.xx.inter absentes:ꝛidem in alĳs seruitutibus predialibus vt.d.l.sicut.Secundũ est qꝛ vsuff.olim perdebatur per minimã capitis diminutionẽ per quaꝫ nec ciuitas: nec libertas perdiť:puta per emancipationem vel adoptioneꝫ si vsufructuari⁹ erat in patris potestate:ꝛ acquisiuerat vsumf. ex causa castrensi.et sic erat suus:et postea emancipabatur:qꝛ videbatur nouus homo et hoc probatur.j.l.pri.que fuit ante istam vt ex hoc colligitur:vel si erat sui iuris ꝛtransit in alienaꝫ potestatẽ per adoptionẽ.hodie per hanc.l.non tolliť nisi ꝑ capitis diminutionem magnam per quam perditur ciuitas ꝛ retinetur libertas.vel per maximam per quam perditur vtraqꝫ.
2 ¶ † Quid autem in bannitis nostri temporis:an per bannuꝫ
b perdant vsumfructũ.[b] tãgitur hoc per Cy.in si.ꝛ in his duob⁹ ista.l.est clara:ꝛsine dubio procedit.Tertium est ꝙ inducit de nouo.s.in actione personali que competit pro vsufructu nõ cõstituto:sed constituendo vel constituto non perfecte nam de iure veteri bene reperitur ꝙ talis act.tollitur per mortẽ eius cui debetur vsusfructus:vel ꝑ capitis diminutionẽ.vt pꝫ in.l.sempronius attalus de vsuf.leg.ꝛ.l.j.in quibus modis vsuf.amit. Sed an perdať ꝑ lapsum tẽporis quo perditur vsusfru.erat dubitatio inter antiquos.lꝫ em̃ in tali actione possit cadere mors ꝛ capitis diminutio in eo cui debeť vsusfr.nõ tñ proprie potest cadere nõ vsus.Nam anteꝙ̃ vsusfructus sit ꝯstitutus vel traditus non põt quis dici nõ vti:qꝛ non cadit vsus in eo quod nõ cõpetit:ꝛ sic nõ põt vti:qꝛ ipsum nõ habet adhuc:ita nõ potest dici ꝙ sit negligens in vtendo:ꝛ ista pars videť ꝓbari expresse per tex.cũ gl.in.l.si partem.in prin.ff.queãdmo.ser admit. vbi actio personalis cõpetẽs pro seruitute prediali non cõstituta sed constituenda nõ tollitur tempore:licet ipsa seruitus postꝙ̃ est cõstituta:ꝛ sic põt ea vti bene perderet per non vsum: et eodem modo actio cõfessoria que est realis:et cõpeteret pro seruitute constituta perdebatur tempore sicut ipsa seruitus:et sicut rei vendicatio perdebatur ꝛ perditur perdito dominio.Imperator hic determinat ꝙ actio personalis nõ perditur anno vel biennio:sicut nec vsusfr.sed perditur longo tẽpore:ꝛ sic ideꝫ sit in actione personali quod est in actione reali:ꝛ in ipso vsuf.con

stituto.ꝛ i isto tertio.l.ista recepit magnã dubitationẽ ꝓpter difficilẽ opp.quã facit glo.ꝛ ꝓpter.d.l.si partẽ.vbi expresse habetur ꝯtrariũ.ꝓpter hoc gloss.hic ꝛ ibi dicit hãc.l.intelligendã in actiõe personali que cõpeteret pro vsuf.ꝯstituto.Et si dicať hic nõ põt procedere qꝛ si ille q debebat vsumfr.actione ꝑsonali.vt qꝛ promiserat ꝑ stipulationẽ vel vẽdiderat ipsum vsumf. tradidit:ꝛ si bene ꝯstituit liberatus est ab obligatione ꝑsonali ꝑe solutioneꝫ eius quod debebať vt insti.qui.mod.tol.obli.in prin.si ergo semel est sublata ꝑ solutionẽ non põt amplius tolli ꝑ lapsum tp̃is.Glo.respondet nõ esse verũ ꝙ per talem traditionẽ ꝛꝯstitutionẽ vsusfr.sit liberatus ab obligatione ꝛactione personali:qꝛ illud procederet in reb⁹ corporalibus in qbus cadit ꝑfecta traditio:nos loquimur in iure corporali.scꝫ vsuff. vel alterius seruitutis in quib⁹ non cadit perfecta traditio:sed patientia habet vim traditionis.vt.l.pe.ff.de serui.Patientiã vero habet tractũ successiuũ:ꝛ licet hodie presteť poterit esse ꝙ nõ prestabitur cras.ergo ꝑ traditionẽ ꝛ patientiam presentis temporis que habet vim traditionis nõ perfecte nõ est liberatus sicut in iure corporali si non tradat perfecte.puta qꝛ tradit rem alteri obligatã:ꝛ sic potest aduocari nõ diciť perfecte tradita:ꝛ sic licet transtulerit dominiũ:qꝛ tamen nõ irreuocabiliter cum possit per aliũ aduocari per hypothecariã nõ dicitur liberatus ab obligatione dandi:sed põt adhuc conueniri ad dandum sicut si nõ dedisset.vt.l.si rẽ meã.ff.de sol.ꝛ cõsequenter illud quod sibi deficit.ꝛ sic vt liberеť a pignore sicut in proposito:licet constituendo vel tradẽdo vsumf.quod fit ꝑ inductionẽ in fundũ seruientẽ.vt.l.iĳ.§.datur.ff.de vsufr.trãstulerit vsumfru.qꝛ tamen remansit dñs fundi ꝛ ratione dominĳ potest semper contradicere ꝛ nõ pati adhuc remansit obligatus ad dandũ obligatione prima.Et de ista loquitur ista.l.ꝭm glos.ꝛ hoc colligiť ex text.circa mediũ ibi.sed vsuff.quẽ ibi al's acquisiuit et sic loquitur in vsuf.iam acquisito ꝛ cõstituto.Item ibi dum dicit detinere qꝺ habent nõ possunt:ꝛ sic iam habebat vsumf. Itẽ ibi duꝫ dicit amittere quod semel possessum est. et est tunc ideo in prõptu qꝛ postꝙ̃ vsuff.est traditus et cõstitutus põt eo vti:ꝛ sic non vtitur potest dici negligens in non vtendo:et si ita est sicut perdiť ipse vsuff.quod est ius reale ꝛetiã cõfessoria que pro ipso cõpetit:ꝛ est actio realis ꝛsine iure vsusfr.stare nõ põt. ita et actio personalis que remansit et non fuit extincta cum in ea sit eadẽ ratio sed si vsuff.nunꝙ̃ fuit traditus nec ꝯstitutus talis actio ꝑsonalis competẽs pro ipso constituendo non tolleretur longo tempore vt est casus in.d.l.si partẽ.sꝫ hodie per.l.ij. de cõsti.pec.ꝛ per.l.sicut.de prescri.xxx.an.perdiť tempore longissimo:ꝛ sic plus iuris habet ille q minus habet. nam qui nõ habet vsumfru.minus habet ꝙ̃ ille qui habet ꝛ tenet. ille q hꝫ vsumfr.perdit ipsum ꝛ omnem actionẽ cõpetẽtẽ ꝑ ipso spatio longi tẽporis per nõ vsum:ꝛ ille q vsumfru.nõ hꝫ sꝫ actionem ꝑsonalẽ ad ip̃m nõ perdit eam:lꝫ in iudiciũ non deducat ꝑ spatium lõgi tẽporis:sꝫ dũtaxat lõgissimi in hoc stat substãtia huius tex.cũ gl.
3 ¶ † Quidã vero dicũt ꝙ gl.circa si. postea dñ dicit ꝛ sic est mirabile vult intelligere hanc.l.etiam in act. personali que cõpetit ꝑ vsufructu cõstituendo:ꝛ tunc bene est mirabile ꝙ tollať spatio longi tp̃is cuꝫ non sit dare aliud ius ꝑncipalius in cuius cõsequẽtiã ipa tollať.Qñ aũt cõpetit ꝑ vsufr. cõstituto nulla est mirabilitas:qꝛ ibi est dare ip̃m ius vsuff.qꝺ est principalius vñ si illud tollatur nõ est incõueniens si tollatur acti.ꝑ eo cõpetẽs:tam realis cõfessoria ꝙ̃ personalis.ꝛ illã
b opi.tenuit Azo in sum.sed nõ põt sustineri per.l.illam.l.si partem.nec ista gl. hoc voluit sed retulit se ad idem:qꝛ in superiori dixerat:ꝛ tñ sibi videť mirabile ꝙ personalis tollať spatio longi tp̃is cũ hoc non sit de natura personaliũ acti.sed realiuꝫ tñ in qb⁹ cadit ꝑscriptio dñĳ vt alterius iuris.Pe.reprobat istã glo.qꝛ glos.videť velle ꝙ ille q est obligatus actione personali ad dandum ꝛ cõstituendum vsumfr.vel aliã seruitutẽ sit obligatus ad factum.i.ad patiendum ꝙ factum nõ potest perfecte explicari quousqꝫ viuat:sꝫ illud non est verum: imo est obligatus ad dandũ dũtaxat qꝛ cõstituit vsumfruc. vel aliã seruitutẽ ipsam dat.i.transfert ip̃m ius:sicut q est obligatus ad dãdum nõ aũt ad tradẽdũ:qꝛ traditio venit in cõsequẽtiã sine qua dare nõ posset:ideo poti⁹ est in officio iudicis mercenario ꝙ̃ sit in obligatiõe.ꝛ ideo tꝫ Pe.ꝙ statim ꝙ tradidit vsumfr.vel in seruitutẽ inducẽdo quẽ in fundũ seruiẽtis sit liberatus ab obligatiõeꝙ̃ tenebať dare vel cõstituere vsumf.ꝛ sic illa obligatio non posset tolli amplius tp̃e.verũ qꝛ i futurũ posset ꝓhibere rõne dñĳ cũ tradit dꝫ cauere de nõ ꝓhibẽdo.vt.l.carũ.si ser.vẽ. ꝛ ex ista cautiõe incipit noua obligatio.ꝛ de ista loqtur ꝛ dꝫ intelligi ista.l.nõ ꝑstina q̃ sublata erat.vt ista tollať spatio lõgi tp̃is sicut ipse vsusfr.vel ius seruitutis.ꝛ hñ fateť Pe.ꝙ si non esset tradita actio ꝑsonalis nõ tolleret.Bar.i.l.ij.ff.de ver.ob.i ꝑn. sustinet gl.istã.ꝛ reꝑhendit Pet.ꝛ tꝫ ꝙ q teneť ad seruitutẽ non

a ¶ Bona acq̃sita monasterio. adde gl.in.c.si qs rapuerit.xxvij. q.j.c. qꝺ aũt.xxvij.q.iiij.gl. j.c.qꝺ adte.de cle.cõiu. Inn.in.c.ex trãsmissa.d renũ. Specu.tit. de sta. mona.in.§.j.vers. vj.ꝛ ver.xxv.Pe. de ancha.in regła accessoriũ.de reg. iur.li.vj.Ant.de bu.in.c.statuim⁹. in.j.co.d reg. Jo. de imo. in cle.ne i agro. de sta.mo. Lap. allega.lxij. Bar.in.l.ij.j.§.si. ff.de bon.pos.ꝭm tab.Bald.in auť. ingressi.C.d sacro san.eccl.Cal.ti.de reg.cõsi.xxiij. ideꝫ cõsi.xxvij.eo.titu. Barb.cõsil.xx.inci.vbi xp̃s.l.v.co. in.iij.volu.

b ¶ Perdãt vsumfructũ.adde nellũ diffuse in tractatu de bannitis.

solu3 teneatur ad dandū sed etiā ad factū ꝛ ꝙ dando: l3 liberek quatenus tenek dare non liberatur quatenus tenetur facere. mihi videk ꝙ neuter bene dicat: nec Pet. inꝗtum intelligit istam l. in noua obligatione que oritur ex cautione quia est diuinare. nec Bar. inꝗtum tenet ꝙ qui tenek ad seruitutem tenek ad factum. imo tenetur ad dandū tantū vt dicit Pet. tamē dico: et illa fuit intentio glos. ꝙ licet det ipsam seruitutē constituendo non tamen liberatur ab obligatione qua tenetur dare qꝛ nō videtur perfecte dedisse: eū postea probibendo quod facere pōt ratione dominij videatur auferre quod dederat: ꝛ ideo posteą probibendo non solū potest conueniri confessoria in qua petit sibi deberi seruitutē declarari ꝛ ipsum cōpelli ad ipsum nō impediendū: ꝛ etiā potest cōueniri vt det quasi nō perfecte dederit: ꝛ illud idē cōsequenter. Et hoc videmus in simili: si es mihi obligatus ad dandū rē corporalem ꝛ eā dederis alteri obliga. cū possit mihi auferre per hypothecariā nō videris dedisse ꝛ possum te conuenire ad dandū: licet iam dederis ratione iuris quod mihi deficit ꝛ cōsequar vt eā liberes. vt in. l. si rē meā. ff. de solu. ꝛ illa est intentio istius glo. melius declarate ꝙ declarant doc. nec expedit venire ad contentionem que inter Pet. et Bar. est. ℭ In vltima autē. q. glo. puto quicquid dicat gl. ꝙ sicut vsusfru. tollik ipso iure per non vsum: ita ꝛ confessoria ꝛ etiā personalis actio que tollunk in cōsequentiam ipso iure tolluntur: sed actio personalis que nō tollitur in consequentiam alterius iuris: ꝛ sic per. xxx. an. dūtaxat: illa bene tollik per excep. nō ipso iure: qꝛ tempus nō est modus tollēdi obli. ipso iure. vt. l. obligationū fere. §. placet. de actio. ꝛ obli.

2 ℭ Si legatus est vsusfructus filiofa. quid acquirak patri. cū in aduentitijs acquirak proprietas filio ꝛ vsusfru. patri.

Ex libris. ℭ Ista est vna noua lex et credo ꝙ alibi non reperitur casus eius ꝛ fuit ante. l. precedentē que presupponit ꝙ per minimam capitis diminu. pereat vsusfru. dū loquik de

1 emancipa. filij vsufru. qđ hodie corrigik per. l. prece. ꝛ. h. d. †Si vsusfructus sit relictus filiofa. vel seruo alterius et non apparet cuius cōtempla. fuit relictus: an ipsius filij vel serui an vero patris vel dñi. Si contingat filiū vel seruū premori vel capite minui fingik relictū cōtemplatione patris vel dñi. ꝛ ideo nō extinguitur morte vel capitis diminutione illorum. sed remanet apud ipsum patrē vel dñm. Si vero contingat patrē pmori fingitur relictū contempla. filij ꝛ apud eū remanet. nec extinguitur morte vel capitis diminutione patris. h. d. Et in hoc vltimo nihil dicik de seruo. qꝛ nō posset apud eum remanere. Ueniamus ad casum ꝛ est nouus. Ista. l. recipit dubita. magnam. nam aut iste vsusf. fuit relictus cōtempla. ipsius filij vel serui. ꝛ tunc quicūqꝫ prius moriak vel posterius nō est ius. qꝛ non debet inspici persona patris vel dñi. sed ipsius filij vel ipsius serui vt per eorū mortē extinguak. l3 pater vel dñs superuiuat cuius ꝯtrariū dicik hic in primo dicto: qꝛ vsusf. cōcernit personā vsufructuarij: ꝛ hec psona est ipse filius vel seruus. nā et seruus pōt vti de facto l3 nō de iure. Aut fuit relictū contēplatione patris vl' dñi. ꝛ tunc per mortē eorū mortē deberet extingui: nō remanere penes ipsum filiū: qꝛ ipse pater est vsufructuarius cuius contrariū dicik hic in scđo dicto. Breuiter opi. procederet si cōstaret cuius contēplatione relictū esset: sed hoc debet intelligi quādo cōstabat quo casu. l. ista vult ꝙ ex futuro euētu hoc deprehendatur vt si primo moriank filius vel seruus videatur fuisse relictum contemplatione patris vel domini. ꝛ sic ipse pater vel dominus sit vsufructuarius: et mors filij vel serui non attendatur. sed dūtaxat patris vel domini qui postea sequitur. Et ecōuerso si pater prius moriak fingatur relictus cōtemplatione filij ꝛ mors patris precedens nō attendatur: sed mors filij vel capitis diminutio postea secuta ꝛ per istā distinctionem

2 tolluntur oīa ꝯtraria formata in gl. †Et dicit Cy. ꝙ in examine suo fuit interrogatus per quendā doct. bonoñ. si legatus est vsufru. filiofamilias quid hodie acquirik patri cū habeamus ꝙ in aduentitijs querik proprietas filio ꝛ vsusfru. patri. vt. j. de bo. que libe. per totū hoc nō est dare proprietatē distinctā3 ab vsusfru. patris an nihil remaneat penes filiu3: an acquirak filio ipsum ius ꝛ cōmoditas sit ipsius patris. dicit ipse Cyn. ꝙ ipse aliter non respondit illi doctori nisi ꝙ de quesito suo erat casus in ista. l. ꝛ dñs Lambertinus de ramponibus qui erat promotor suus dixit ꝙ optime respōderat: sed Mar. fil. dixit ꝙ maliciose sibi responderat. qꝛ de casu huius. l. multū dubitabak. nec per istā. l. videk istud dubiū tolli. qꝛ ista. l. loquik quando ignoratur cuius contemplatione sit relictū. sed dubiū pcedit qñ est certū ꝙ cōtemplatione filij. ꝛ sic ipse censek vsufructuarius: ꝛ p eius mortē ꝛ capitis diminutionē debet tolli: sed dubiū est cu3 pater in aduentitijs debeat habere vsumfru. ꝛ filius pprietatē ꝛ hic nō est dare proprietatē distinctā ab vsufru. qđ iuris. Gl.

mag. hic in fi. dū opponit de. l. cū oportet. j. de bo. q̄ libe. ꝛ dicit istā. l. corrigi p illā. videk sentire ꝙ ius vsusfru. resideret in persona filij ꝛ patri acquiratur cōmoditas: ꝛ hoc magis placet. et sic finietur ex persona filij: tunc videtur cōstare ꝙ cōtēplatione filij qñ fuit relictus ab eo qui nō habebat notitiā patris sed filij tm̄: ꝛ econuerso qñ ab eo qui habebat notitiā patris magis ꝙ filij videtur relictū cōtemplatione patris. vt. l. 3 si plures. §. in arrogato. ff. de vulg. ꝛ pupil. quando aūt est dubiū seruanda est distinctio huius. l. mirabilis quam puto non esse correcta3 per titu. de bo. que libe.

ℭ De seruitutibus ꝛ aqua. Rubrica.

1 ℭ †Super glo. rubrice ibi de seruitutibus personalibus. sub. que debentur a re persone. hic vero de realibus que debentur a re rei: et ideo verba libelli ꝛ sententia debet concipi in rem: puta peto declarari fundum tuum debere seruitutem fundo meo non autem debeo dicere debere seruitute3 mihi: ꝛ ita etiam est pronuntiandum. ideo dicit lex ꝙ sententia predio datur in his seruitutibus. vt. l. qui aliena. §. fi. ff. de nego. gest. Non propter ea tamen libellus esset ineptus: nec sententia inualida si verba conciperentur in personā meam: puta mihi deberi seruitutem de predio tuo ad prediū meū. vt. l. ij. in prin. ff. si serui. ven. ꝛ ibi tangitur per Bar. qꝛ verba libelli interdū impropriātur: ꝛ sustinetur impropriatio vt potius valeat: vt. l. sed ꝛ si possessori. Item si iurauero. ff. de iureiu. ꝛ quod dixi. s. ti. j. l. j. sed licet seruitus debeatur predio: actio tm̄ cōpetens pro ea cōpetit persone nō predio: vt patet in. d. l. ij. Est autē actio cōfessoria que datur ei qui asserit predio suo seruitutem deberi ꝛ negatoria que cōpetit ei qui hoc negat. vt. d. l. ij. ff. si ser. ven. Et iste actiones fuerunt originaliter inuente pro seruitutibus personalib' de quibus in ti. prece. ꝛ postea extense ad seruitutes prediales. vt. d. l. ij. sed etiā doct. dicunt vtilē confessoriā vel negatoriā dari pro quibuscūqꝫ iuribus incorporalibus: licet nō cadant in nomen seruitutū: puta pro iurisditione qua quis asserit habere in tali loco vel pro iure eligendi prelatū: quod dic vt plene tractatur: ꝛ subtiliter per Innoc. in. c. bone. de postulatione prelatorum: sunt iste actiones reales sicut rei vendicatio que dak pro re corporali: ideo cōpetunt cōtra quencūqꝫ turbatorem ꝛ petitur declaratio iuris sicut in rei ven. iuncta. l. sicut. §. si querak. ff. si ser. vendi. est ꝛ alia seruitus personalis que debetur a persona persone vt in seruitute seruoꝝ. de qua habetur in materia seruoꝝ. ff. ꝛ. C. in prin. vij. lib.

3 ℭ Sex requisita vt acquiratur seruitus per prescriptionem seu per vsum. ꝛ nu. 3.

4 Seruitus quando dicatur habere causam continuam. ꝛ quando discontinuam.

Ille qui prescripsit seruitutē in domo vicini. si vicinus aliqđ facit cōtra eū habet actionē ꝛ vincit nisi aduersarius prescripsit postea libertatē quā potuit prescribere longo tēpore. dūmodo non vi nec clam fuerit vsus libertate.

5 Si allegās prescriptionē possedit vi clam vel precario ab alio non ab aduersario an hoc sibi noceat vt cōtra aduersariū non potuerit prescribere.

6 Scientia ꝛ patientia possessoris non sufficit vt sup re possessa possim acqrere ius seruitutis. s3 requirik sciētia ꝛ patiētia dñi. Quid in eo qui vtitur iurisditione cōtra ciuitatem sciente ꝛ patiente tyrāno. qui eam occupauit an prescribat.

7 Quando dicak quis esse in quasi possessione seruitutis ad hoc vt habeat iterdictū vti possidetis vtile ne in ea turbetur. ꝛ ad hoc vt possit prescribere longo tempore.

8 Sicut in acquirēda seruitute requiritur bona fides vtentis ꝙ credat sibi seruitutē cōpetere an ita in acquirenda libertate ꝙ credat rem suam esse liberam.

1 Si quas actiones. ℭ †Lex ista legik tribus modis in gl. ꝛ hoc ꝯtingit ppter finē ei' q nō vr̄ cōcordare cū pncipio: cū tm̄ psequak eundē casum: qꝛ in pncipio loquik in scđa psona: et loquik ei q volebat agere qꝛ turbabak i seruitute quā acqsierat p pscriptionē in domo vicini: ꝛ i fi. loquik i tertia psona: ꝛ vr̄ velle prosequēdo eundē casum ꝙ ille ꝯ quē pscribit ꝛ ꝯ quē agik debuerit possidere domū in qua fuit seruitus pscripta nō vi clā vel pcario: ꝛ tm̄ istud nō requirik in eo ꝯ que3 pscribik s3 requirik in ipo pscribente iđ vt istud nō obstet qđ vr̄ obstare prime lecture trāsit ad scđa3 s3 incipit i aliā impropriatē. qꝛ tūc illa v̄ba seruitutis nō ꝯgruūt sed deberet dicere vicē libertatis. iđ gl. vt euitet istas impropriatiōes trāsit ad tertiā lec. in qua nulla sit impetratio ꝛ q̄libet lec. de se est bona ꝛ no. et

2 fm primū. h. d. ℭ †Contra turbantē quā in possessione seruitutis

tutis predialis dantur act. inuente pro seruitutibus defendendis hoc primo. Et sufficit agenti si non potest aliter ꝓbare seruitutem sibi constitutā ꝓbare se fuisse vsum seruitute lōgo tēpore in predio vicini nō vi clā vel precario. h. d. secūdo. partes patent per se. Not. ſm istā lect. ꝙ duo requirūtur ad hoc vt seruitus acquiratur per prescriptionez seu per vsum. ¶ Primo ꝙ fuerit vsus longo tempore. s. x. annis inter presentes. xx. inter absentes. Secundo ꝙ non vi clā vel precario: ꝛ diceref vsus vi quando aduersario prohibente. clam vero quando aduersario ignorante: ꝑcario qñ aduersario cōcedente ad ipsius bene placitum ꝛ non vltra ꝛ nullo ipsorū casuum posset prescribere: qꝛ nō haberet bonam fidem. Adde tertiū quod requiritur ꝙ fuerit vsus sciente et patiente aduersario: vt. l. proxi. que scientia et patientia loco quasi possessionis habetur in iuribus incorporalibus: vt. l. pe. ff. eo. sine qua nō potest ꝓcedere prescriptio iuriū incorporaliū: sicut nec rerum corporalium sine vera possessione. vt in. c. sine possessione. de iureiur. tamen quia res corporales possunt proprie possideri non requirif scientia ꝛ patientia illius contra quē prescribitur. vt. l. si. ꝗ. de prescri. longi tempo. sed in incorporalibus: ideo requiritur. qꝛ sine ea nō diceretur quis quasi possidere. Adde quartum ꝙ fuerit vsus iure seruitutis tāꝗ sibi debeatur seruitus ꝛ bona fides. vt. l. si. ff. queādmo. ser. amit. si enim iure familiaritatis: ꝛ sic nō animo acquirendi seruitutē eam nō acquireret etiam si per mille annos fuisset vsus qꝛ non diceretur quasi possedisse: vt. l. qui iure. ff. de acqui. pos. ꝛc similiter si non bona fide: qꝛ tantum sciebat seruitutem sibi non deberi adhuc non acquireret: qꝛ in prescriptione longi tēporis etiam de iure ciuili veteri requirebaf bona fides: saltem a principio: non autem presumitur bona fides si sciebat fundū esse alienum: qꝛ sciebat vel scire debebat alieno non posse vti sine licentia dñi. vt. l. sicuti. §. si queratur. si serui. ven. Requiritur ergo ꝙ credat se habere seruitutē qua vtitur: licet reuera nō habeat sed errabat in facto. qꝛ forte audiuerat a patre suo hoc dici. nam hoc tribuebat iustā causam credendi non autē requiritur ad probandā bonam fidem ꝙ habuit aliquem tit. vel concessionē a nō dño. lꝫ glo. videatur hoc requirere in. l. j. §. ij. ff. de iti. actuꝗ pri. Doc. dicunt ꝙ licet ista concessio vel tit. causet bonam fidē: tamen non necessario requiritur: qꝛ iste seruitutes longo tempore possunt prescribi ꝛ sine ti. per l. si quis diutur. ff. si ser. ven. licet dominiū rerum corporalium quod est maioris preiudicij non prescribatur sine tit. longo tēpore vt. l. nullo. ꝗ. de rei ven. nec etiā vsusfru. licet sit seruitus: qꝛ tñ est pars dñi per vsum longi tēporis sine titu. prescribif: vt. l. si. ꝗ. de prescri. long. tem. ff. de publici. l. si ego. §. j. Dy. aūt dixit presumi bonā fidē quem Cy. cū reuerentia reprehendit: ꝛ vide glo. ꝛ per Bar. in. d. l. j. §. ij. de iti. actuꝗ pri. Itē quinto requiritur vt prescribatur longo tēpore ꝙ seruitus habeat causam continuā vel quasi. Si autē discontinuam: tunc requireref tm̄ tempus cuius memoria in contrariū nō existat: qꝛ in illis non cadit quasi possessio ciuilis vel naturalis: vt. l. seruitutes. ff. de
3 serui. la grande. ꝛ. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quoti. ꝛ estiua. † Dicuntur autem habere causam continuam quando ad vsum earū non requiritur factum hominis: vt in seruitute aqueductus: quia postꝗ factus est riuus vel canale ꝛ aqua in ipsum deriuata nō requiritur vlterius factū hominis: qꝛ per seipsam semper currit quando est apta semper currere: sed qñ non est apta semper currere sed aliquando vt aqua pluuialis sufficit ꝙ instrumentū quo potest currere sit semper paratum ad recipiendū aquā: ꝛ tunc dicitur habere causam continuam: vt. l. foramen. de ser. vr. predi. Quando vero requirif factū hominis vt est seruitus haustus aque profundo: vt seruitus itineris dicif habere causam discontinuaz. qꝛ quasi pos. taliū seruitu. realium non retinetur animo hoīs. sed retinetur solo corpore et vsufru. qꝛ cum debeātur rei ꝛ res non habet animū. sed corpus nō potest dici ꝙ possideat ciuiliter animo quē non habet. sed nec dñs rei possidet. quia sibi nō debetur sed rei. sed in serui. personalibus seu in alijs iuribus incorporalibꝰ que debentur persone bene cadit ciuilis quasi pos. que retinetur aīo illius. ꝛ ideo licet ad vsum earum requiratur factum hominis semper. qꝛ tamen quasi pos. ciuilis retinetur animo. et animus potest esse continuus in retinendo. licet non corpus prescribuntur longo tempore ti. tamen vt. ꝗ. dixi. qꝛ non dicuntur habere causam discontinuam propter continuum animū in retinendo l. iusto. §. nō mutat. ꝛ ibi tangitur ꝑ Bar. ff. de vsuca. lꝫ quidaz dixerint contrariū vt refert Cy. hic. ꝛ. l. seq. contra quos est ille §. ꝛ. l. si ego. §. j. ff. de pub. vbi vsusf. potest prescribi longo tēpore. ꝛ ante completā prescriptionē cōpetit publiciana pro eo sicut pro rebus corporalibus quod nō esset si diceretur habere causam discontinuā. qm̄ ad hoc prescribenduz requiritur continuata. al's interrūpitur ꝑscriptio. vt in. l. naturaliter. de acq-

ren. pos. Adde sextum ꝛ vltimuz ꝙ requiritur vt prescribēs sit dñs fundi. cui venit acquirenda seruitus ꝯpleta prescriptione. al's si simplex possessor sicut non posset acquirere per pactum. ita nec per prescri. sicut nec posset eidē seruitutē imponere etiā
4 si partem haberet dñij. vt in. l. pro parte. ff. de serui. ¶ † Secūdum vero scđam lec. h. d. Ille qui prescripsit seruitutem in domo vicini si vicinus aliquid facit cōtra eā habet actionē ꝛ vincit nisi aduersarius prescripsit postea libertatem quam potuit prescribere longo tpe. dummodo nō vi nec clam fuerit vsus libertate. h. d. et tunc non oportet ꝙ exponatur. dum dicit si is qui pulsatur. i. tu qui pulsaris. inquietaris: sed stat proprie et loquitur de aduersario ꝯtra quē agis cōfessoria: et sic pulsatur a te in iudicio. ipse autē allegat contra te prescri. libertatis dicens eā prescripsisse cōtra seruitutē que tibi prius debebaf. nā vincit si longo tempore fuit vsus libertate non vi aut clam vel precario. sed tunc ter. impropriatur dum dicit consuetudinē vicem seruitutis obtinere. deberet enim dicere vicē libertatis vt tantaz valeat libertas acquisita ꝑ prescriptionem quantum libertas concessa ꝑ cōtractū. glo. respondet vel dic ꝙ vult dicere vt sicut seruitus acquiritur per vsum longi temporis. ita et libertas si longo tempore fuerit quis vsus libertate. ecce casum. Et ſm istam lect. aduersarius tuus contra quem agebas confessoria ꝛ petebas compelli eum ad destruendū edificiū factum ꝯtra seruitutē dicebat se prescripsisse libertatem. qꝛ longo tempore tenuit edificatum altius te sciente et patiente. vnde sicut tu potuisses prescribere seruitutē cōtra eū per vsum longi temporis: ita ꝛ tu libertatē que habet in hoc vicē seruitutis. ꝛ sic ꝑ eum fuit extincta seruitus ꝛ res ipsius pristinā libertatem recuperauit: qꝛ ꝛ libertas est extinctio seruitutis vt. l. si edes. §. libertas. ff. de ser. vr. pre. sed hoc verū dicit imperator si is qui pulsatur. i. aduersarius tuus qui pulsatur a te agente: nec vi nec clā nec precario tenuit edificiū eleuatū per longū tempus: si te sciē
5 te ꝛ patiente possidet. i. possedit libertatē. ¶ † Querit glo. ſm vtrāꝗ lec. quid si allegās ꝑscriptionē possedit vi clam vel ꝑcario ab alio non ab aduersario: an sibi hoc nocet vt contra aduersariū non potuerit prescribere: videf ꝙ nō. sed sufficiat nō habuisse ab aduersario: vt. l. j. in fi. ff. vti pos. ꝛ. l. ij. glos. tñ tenet contrariū. nā verum est ꝗtum ad retinendā possessionē ꝛ ipsaz defendendā aduersus agentē interdicto vti pos. istud bñ sufficit ꝙ ab aduersario non ita tenuerit lꝫ tenuerit ab alio vi clam vel precario: nos loquimur ꝗtū ad acquirendū ius de nouo in qua acquisitiōe requirif bona fides: ille autem qui possidet vi clam vel precario ab vno non habet bonā fidem: qꝛ scit rem vel ius nō esse suū. sed credit esse illius a quo sic tenet. vnde nec contra illū prescribit nec etiā cōtra aliū ꝯtra quē prescribere nō intendit. ista gl. dicit veritatē inꝗtum ad primā lect. q̄ loquif de prescribēte seruitutē non ꝗtū ad secundā que loquif de prescribente libertatē quam pōt prescribere contra illū a quo non tenet vi clam vel precario: licet teneat precario ab alio: casus est notabilis ſm Guil. de cu. in terminis in. l. si edes. preallegata.
6 in prin. de ser. vr. pre. † Tertio modo glo. legit seu ponit casuz vt tollātur iste impropriętates ꝙ ego pretēdebā habere seruitutem in domo que nunc est tua. qꝛ te sciente et patiente fuit ea vsus per longum tempus vincam te: nisi tempore quo sciuisti et passus fuisti non eras dñs. sed possessor possidendo vi clam vel ꝑcario: ab alio licet nunc sis dñs. nam sicut nō poteras tūc mihi concedere seruitutem: qꝛ nullū ius habebas in domo ita nec scientia ꝛ patientia tua potuerunt esse causa ꝙ acquireret: qꝛ nō plus debēt operari expssa cōcessio. ¶ Et sic not. ꝙ scientia ꝛ patientia possessoris non sufficit vt super re possessa posset acquirere ius seruitutis: sed requiratur scientia ꝛ patientia dñi: ꝛ ita dꝫ intelligi ꝛ limitari lex sequēs: vnde dicit Bar. ꝙ si aliquis tyrannus occupauit aliquā ciuitatem: ꝛ alius sciente ꝛ patiente tyranno fuit vsus iurisditione in aliquo loco subdito illi ciuitati super quo iurisditionem habebat non prescripsit iurisditionem contra ciuitatem. Circa quod vide per eundem not. in. l. j. §. si quis fundum. in fi. ff. de iti. actuꝗ priua. Gui. de cug. videtur dicere ꝯtrariū ꝙ sufficiat scientia possessoris. per l. inter quos. §. si dñs. ff. de dā. infec. ꝛ per. l. imperatores. de publicia. ꝛ per. l. si ego. §. j. ſm intellectū glos. ff. de publiciana. de quo tangitur per innocen. in. c. bone. de postu. prela. Breuiter ista est veritas ꝙ scientia ꝛ patientia solius possessoris sine patientia dñi non sufficit ad prescribendū per illā glo. ꝛ per dictū Bar. sed si cum illa curreret etiā scientia ꝛ patientia dñi sufficeret. ita intelligo dictū Gui. si em̄ titius possidet rem tuā tanꝗ suam. ꝛ ego ipso sciente ꝛ patiente vtar seruitute: te tamē ignorante vel ꝯdicente non acqro in ꝑiudiciū tui: sed si sciuisti ꝛ non ꝯdixisti cum posses: tunc secus: vnde in casu Barto. qꝛ ciuitas obsessa tyrāno nō audet ꝯtradicere nō potest dici ꝙ fuerit pas-
7 sa. vnde puto Bartol. bene dixisse more solito. ¶ † Quero circa

ca primã lect.qñ dicatur qs eſſe in quaſi poſſeſſione ſeruitutis
ad hoc vt habeat interdictũ vti poſſidetis vtile:ne in ea turbe
tur:⁊ad hoc vt poſſit preſcribere longo tpe:reſpõdeo aut erat
ſeruit⁹ negatiua:puta altius nõ tollẽdi.et dic vt hic in gl. poſt
prin.ibi.⁊ icipit ab eo tpe ⁊c.⁊.ff.d ſer.vr.pre.l.qui luminibus.
facit.ff.de vſuca.l.ſi is.§.ſi ſeruus.⁊ quoꝝ lega.l.j.§. queſitum.
aut erat ſeruitus affirmatiua:⁊ tunc aut conſiſtebat in actibus
qui ſolent cõpetere iure facultatis in alieno vt ſeruitus eundi
per fundũ vicini:nã licitũ eſt ire dño nõ prohibente per alienũ
de iure naturali:vt.l.diuus.de ſer.ruſti.pre.⁊tunc requiritur ꝙ
ierit per.xxx.dies:ad hoc vt videatur ire iure ſeruitutis: et ha
beat interdictum de iti.actuqꝫ pri.non dico vt iſta quaſi poſ.ſit
ſufficiens ad preſcribendũ longo tpe ſeruitutem itineris:et ha
beat cauſam diſcõtinuam:vt.ſ.dixi.An conſiſtit in aliquo qd
non ſolet cõcedi iure facultatis: vt inducendo aquã per fundũ
alienũ:nã etiaꝫ dño nõ prohibente nõ eſt licitũ:vt.j.eo.l.aquã.
et tunc ſufficit ꝙ ſemel duxerit dño ſciente ⁊patiente cum ſit in
quaſi poſſeſſione ducendi ⁊ videatur duxiſſe iure ſeruitutis vt
in.l.j.§.j.vel.ij.de aqua quoti.⁊ eſti.⁊ per predicta reſpondetur
ad multas.q.de quibus dic:vt.in.c.cũ eccleſia ſutrina.de cauſa
8 poſ.⁊ ꝓprie.ꝑ glo.⁊ doc.¶†Circa ſecundã lect.quero: an ſicut
in acquirenda ſeruitute requirit̃ bona fides vtentis ꝙ credat
ſibi ſeruitutẽ cõpetere:ita in acquirẽda libertate ꝙ credat rem
ſuã eſſe liberam:reſpõdeo ꝙ aut loquimur de ſeruitu.ruſti.que
perdunt̃ per non vſum abſqꝫ eo ꝙ preſcribat̃ libertas quibus
perditis res reuertitur ad priſtinã libertatem quam ſemel ha
buit:⁊ ſic potius detegit̃ libertas q̃ꝫ preſcribatur:⁊ tunc non re
quiritur bona fides:imo poſito ꝙ ſciat predium ſuum debere
ſeruitutẽ:ſi tñ aduerſarius ea non fuit vſus legitimo tpe cũ ſer
uitus ſit extincta:vt.j.eo.l.ſicut recuperata eſt libertas:vt in.l.
ſequitur.§.ſi viã.ff.de vſuca.⁊propter hoc Bar.ibi determina
uit ꝙ in actionibus pſonalibus ſi creditor ſtetit per.xxx. an.ꝙ
debitorem ſuum in iudicio nõ moleſtauit:licet debitor ſciat ſe
debitorẽ nihilominus preſcriptũ eſt debitũ: qꝛ iſta preſcriptio
currit ſine facto ſola negligentia creditoris.nõ petentis. ⁊ hoc
etiam de iure ca.Nec ob.c.malefidei poſ.de reg.iur.lib.vj.qꝛ de
bet intelligi in preſcrip.rerũ corporalium q̃ nõ currit ſine poſ.
preſcribentis.ſed de illa nõ requirit poſ.qꝛ debitor nõ poſſidet
debitum quo tenetur:vt not.in.l.regulariter.ff.de pe.he. Pro
qua opi.facit qꝛ etiã hodie de iure cano.ſi vſufr. vel ille cui de
betur ſeruitus predialis non vteret̃ ſeruitute per longũ tẽpus
eã perderet:licet dñs prediȷ ſeruientis ſciret ſeruitutẽ deberi:et
ſic ille.§.ſi viã.nõ eſt correctus de iure cano.qꝛ ipſe preſcribit li
bertatẽ:ſed eã recuperat per predic.ſeruitu.canoniſte tñ ⁊ etiã
legiſte cõiter tenent contra Bar.⁊ etiã ipſe idẽ Bart.videt̃ ter
minare cõtra in.l.oẽs populi.de iuſt.⁊ iure.vbi tenet ꝙ ſi ſtatu
tum dicat creditorẽ negligentẽ petere per quinquẽnium cade
re ab actione ſua non hꝫ locum ſi debitor ſciebat eſſe debitoreꝫ
ſed debet reſtringi qñ erat bonefidei:ne includat peccatũ:⁊hoc
etiã hic tenet Bald.lꝫ Bar.in loco predicto nõ alleget. Aut lo
quimur in ſeruitute vrbana in qua nõ ſufficit negligentia non
vtentis vt recuperet̃ libertas imo requirit̃ vt ipſa libertas pre
ſcribat̃:⁊ ſic ꝙ interueniat factum preſcribẽtis:vt ſi habeo ſer
uitutem tigni mittendi in parietẽ tuum licet enim ea non vtar
ſpatio longi tpis:ſi tamen mihi feciſti in cõtrariũ eam nõ per
do:ſed requirit̃ ꝙ aliqd feceris:puta ꝙ foramina que ibi erant
obturaueris vel ꝙ eleuaueris parietem:cũ deberes ſeruituteꝫ
vt poſſem ſupra ipſum parietẽ ponere tigna:⁊ tunc nõ poſſuꝫ
ꝓpter eleuationem:tunc ergo requiritur ꝙ obturaueris vel ele
naueris bona fide credens nõ debere ſeruitutẽ: alˀs libertatem
non pſcriberes.vt hec habẽtur.in.l.hoc aũt.ff.de ſer.vrba.pre.
⁊.l.ſi edes.§.libertas.

2 ☞ Uſuſfructus quanto tempore preſcribatur.
3 An contra prohibitionẽ tuã poſſim preſcribere ſeruitutẽ in re
tua ⁊ quanto tempore.
4 Negatoria quanto tempore tollatur.
5 Extraiudicialis interdictio an interrũpat preſcriptionẽ longi
temporis ſeu ſeruitutem continuam.

1 SI aquam. ¶†Seruitus habẽs cauſaꝫ
continuã preſcribitur longo
tempore ſi preſcribens fuit ea vſus ſciente ⁊ patien
te aduerſario niſi per aduerſarium fuit interrupta
quod fieri poteſt etiã per interdictionem extraiudicialeꝫ:⁊ tũc
qui incepit preſcribere ſi aliquos ſumptus fecit in alieno pro
acquirẽda ſeruitute eos perdit.h.d. ¶ In tex.ibi eo ſciẽte ſub.
⁊ patiente:⁊ hoc dicit̃ non dicitur in.l.precedẽ.⁊ ſic ſuppletur ꝑ
iſtam. In tex.ibi duxiſti ſub.per longũ tempus:vt.ſ.l.proxi.⁊
ſic ſeruitutẽ acquiſiuiſti:vnde poſtea prohibere non potuiſſet.
2 ¶†In tex.ibi excep.rerum immobiliũ.ſ.q̃tum ad longũ tem
a pus:ſicut enim poteſt preſcribi dominiũ[a] rerũ immobiliũ per

a ¶ Pot pſcribi
dniu.adde an dñi
um tyrãni cũ poſ
ſit pſcribi.vid per
Jo.de ana.in.c.j.
in.ij.colũ.de ſchiſ
ma.

b ¶ Uſuſfruct⁹ poſ
ſet pſcribi.add gl.
et Bar.in.l.iuſto.
in.§.nõ mutat.de
vſuc.Bal.in ſi.de
lon.tẽp.pſcr.abb.
in.c.cũ non liceat.
de preſcri.Bar.in
l.iij.§.ex cõtrario.
ff.de acqr.poſ.Et
vide Bal.in.l.ſi.
in.ij.col.in verſic.
veluti.C.de long.
tẽp.preſcrip.⁊ ibi
qd preſcribit̃ ſpa
tio centũ an.qd tu
intellige verũ ſine
titu.⁊ vide eundẽ
Pau.de ca.in cõ
ſil.v.inci.in cauſa
que vertitur.Frã.
cur.

longũ tempus.ita ⁊ ſeruitus predialis que minoris eſt preiu
diciȷ:qꝛ nõ aufert dominiũ ſed incõmodat:non autem quo ad
ti.qui requiritur in preſcriptione ſeruitutũ. propter rationem
predictã:ſed in preſcriptione dominiȷ bene requiritur.vt.ſ.ti
tu.ij.l.nullo.et eodem modo in preſcriptione vſuſfructus qui
eſt pars dñiȷ ⁊ maioris pͥudiciȷ reſpectu dñiȷ:⁊ ſic loquitur.l.
ſi.j.de preſcrip.lon.tem.⁊.l.ſi ego.§.j.de publicia.⁊ hoc ꝑ Pe.
⁊ Cy.Si tñ nõ interueniſſet titu.adhuc vſuſfructus poſſet pre
b ſcribi[b] ⁊ acquirere tpe longiſſimo.xxx.ann. ſicut ⁊ alia iura re
rum corporalium:vt in.l.ſicut de preſcrip.xxx.an.⁊non ſoluꝫ ſi
bona fide fuiſſet vſus.ſed etiã ſi mala de iure ciuili: licet ſecus
3 de iure canonico.¶†In text.ibi vſus ibi interdictus eſt: et ſic
non fuiſti poſtea vſus illo patiente. Unde non potuiſti comple
re preſcriptionem:iſte tex.videt̃ contra Inno.in.c.bone. de po
ſtu.prela.qui videt̃ dicere ꝙ cõtra prohibitionẽ tuã preſcribo
ſeruitutem in re tua.⁊ quod idẽ no.in.c. cõquerente.de offi. or
di.Sed pot dici ꝙ longiſſimo tpe bene preſcribo nec longo vt
hic et ſic in prima non requiritur ſcientia ⁊ patientia aduerſa
riȷ:ſed ſolus vſus ſicut etiã non requiritur ſi interueniſſet titu
lus puta titius poſ.fundi tui cõceſſit mihi ſeruitutẽ in eo qua
fui vſus te ignorante vel contradicente. Si bona fide credens
te non eſſe dñm ſed illũ titulũ preſcribo cõtra te longo tempo
re niſi interuenerit lit.cõteſt.per quã illa preſcriptio interrum
pitur:vt in.l.mora.ſ.de rei ven.⁊ ſic poteſt intelligi.l.ſi.j.de p
ſcri.lon.tem.ſm Pet.hic quod ergo operatur titulus vt poſ
ſim preſcribere longo tẽpore etiam te ignorante vl̃ non patien
te ita operatur longiſſimum tẽpus quãdo titulus non interue
4 nit.tene menti:qꝛ iſta ſunt ſubtilia.¶†In gloſ.ij.ſuper verbo
queſiſti ibi.Sed negatoria quãto tpe tollitur ⁊c.glo.in illo vſ.
vult formare vnam opinionẽ non contra iſtũ tex.ſed contra ſo
lutionem datã ad primũ cõtrariũ ibi:vel hic habet perpetuaꝫ
cauſam ibi non:nam dum dicit ibi non vult ꝙ quãdo ſeruitus
non habet cauſam perpetuam:vel quaſi: ſed diſcontinuam vt
eſt ſeruitus itineris vel alia in qua requiritur factum hominis
ad quotidianũ vſum ꝙ factũ hominis non pot eſſe cõtinuum
requiritur ad preſcribendũ tantũ tps.cuius in contrarium me
moria non exiſtat.puta.c.anni ꝑ.l.hoc iure.§.ductus aque.ff.
de aqua quoti.et eſti.Contra iſtud ⁊ contra illũ.§.opp. ꝙ imo
ſufficiat longiſſimũ tps.xxx.an.quod ſic oſtenditur. Si ego iui
per fundũ tuũ te ſciente ⁊ patiente per.xxx.an. perdidiſti nega
toriã per quã poteras defendere libertatẽ fundi tui ꝑ.l.j.§.j.de
anna.excep.⁊ ſic nõ poteris allegare libertatẽ ex quo ſequetur
ꝙ vnicã in cõfeſſoria qua dicat̃ mihi ſeruitutem deberi poſtꝙ
non potes allegare contrarium.⁊ ſic vſus.xxx.an.tribuet mihi
ſeruitutẽ itineris:cuius contrarium dictum eſt. Gloſ.dicit ſm
quoſdã ꝙ non ſequitur perdidiſti negatoriam ⁊ non potes alle
gare libertatẽ ergo ego acquiſiui ſeruitutem cum iſta poſſint ſi
mul ſtare ꝙ prediũ tuũ ſit liberũ:⁊ ſic non habeam ſeruitutem
⁊ inde allegare hoc non poteſt:iſtud nihil eſt dicere:quia paria
ſunt non habere ius vel habere:et non poſſe id allegare.l.qui
habebat.in ſi.cum glo.ff.de manu.teſta.quia ſic obtinebo.per
inde ac ſi haberem ius.ideo gloſ.ſoluit ſecundo verum eſſe ꝙ
perdidiſti negatoriam pro itionibus preteritis non pro futu
ris.cum ergo agendo confeſſoria agam pro futuris itionibus
quia volo adhuc ire tu poteris allegare libertatem ꝙ non pre
ſcripſi ſeruitutem et obtinebis ꝙ reiterantur itiones ꝙ itio
nes ſtant ⁊ ſic intentabis negatoriam pro futuris itionibus.
⁊ poteris petere damna ⁊ intereſſe ratione predictorum. et to
taliter expedietur vno iudicio hoc dicto glo.cum qua tranſibit
Bartol.pro qua etiam facit capitulum querela.de electione.
5 ¶†In glo.ſequenti opponitur tex.dum dicit vſus tibi inter
dictus eſt nam innuit iſtam preſcriptionem interrumpi per in
terdictionem extraiudicialem contra. quia preſcriptio longi
temporis non interrumpitur per extraiudicialem denuntia
tionem:vt.l. alienam.ff.pro empto. ſed requiritur litis conte
ſta.vt.l.more.ſ.de rei vendi.gloſ.reſpondet hic ꝙ non fuit ſo
la interdictio.ſed abſtinuit ab vſu.⁊ ſic fuit naturalis interru
ptio in qua non requiritur litis conteſta.vt.l.naturaliter.ff.de
vſucapio.ſed ſi non ceſſaſſet ab vſu non ſufficeret extraiudicia
lis interdictio.ſed requireretur litis cõteſtatio vel aliter.⁊me
lius etiam ſi non ceſſauit ab vſu non requiritur litis conteſta
tio:ſed ſufficit extraiudicialis interdictio:per quam apparet
ꝙ non patitur vnde cum in preſcriptione ſeruitutis requiratur
quaſi poſſeſſio ⁊ iſta quaſi poſſeſſio cõſiſtat in ſcientia ⁊ patien
tia aduerſariȷ talis interdictio facit ceſſare quaſi poſſeſſionẽ.et
ſic naturaliter interrũpitur hec pſcriptio:nõ ſic in pſcriptione
longi tpis que currit cũ tit.in rebus corporalibus:qꝛ ibi eſt da
re poſſeſſionem verã rei que preſcribitur ſine ſcientia ⁊ patien
tia aduerſariȷ.⁊ hoc vult gloſſ.in effectu. Ex quo ſequitur ꝙ ſi
preſcribens haberet titulum cõceſſum a non dño:quo caſu nõ
requireretur

requireretur scientia & patientia aduersarij.per.l.fi.de prescri. lon.tempo.talis interdictio extraiudicialis nõ interrũpet prescriptionem.vt in contrario.

2 ☞Emphyteota vel feudatarius qui nõ sunt domini directi sz vtiles an possint imponere seruitutem rei emphyteotice vel feudali.

1

Et in prouinciali. ¶†Predio tributario potest imponi seruitus & res que dz seruitutẽ trãsit ad singularẽ successorem cũ eodẽ onere seruitutis. h.d.

2 †Et est arg.iste tex.cũ glo.j.q emphyteota vel feudatari⁹ qui nõ sunt dñi directi:sed vtiles possint imponere seruitutem rei emphiteotice vel feudali. In cõtrariũ:qz non possunt alienare sine voluntate dñi directi:ergo nec seruitutẽ imponere: qz cõtinetur sub verbo alienationis:vt.l.fi.de rebus alie.nõ alienandis.predia vero tributaria non poterant alienari sine consensu fisci ad quẽ videbatur pertinere directũ dominiũ.breuiter ista questio est determinata in vsibus feudorũ de inuestitura de re aliena facta q valeat cõstitutio seruitutis quousq durat apud ipsum constituentem vel heredes eius:sed si propter aliquam causam & res ad dominum reuertatur extinguitur per.l.lex vectigali.ff.de pigno.

2 ☞Aqua que oritur in alieno postq ingressa est fundũ tuum non possem eam inde extrahere sine voluntate tua.& de ea potes quicquid vis.

3 Quid si est egressa de fundo tuo q possim eã ducere ad fundũ meũ nisi duceref per riuũ a te factum.

4 Si aqua que oritur in fundo tuo concessisti titio vt posset eam deriuare in suo an possis postea eam mihi concedere.

5 Ordinata charitas incipit a se.& qd de fonte tuo primus haurire debeas.

1

Aquam. ¶†Ex fundo alieno nõ põt duci aqua sine voluntate dñi.h.d.& hoc siue dñs indigeat p se.vt.j.eo.l.preses.que idẽ dicit q ista siue non indigeat:qz nõ tenef cõmunicare cũ

2 alio vltra q velit vt in hac.l.ecce ergo casum. ¶†In text.ibi etiam in alieno oritur idem si non oriretur ibi sed alibi:et post ea duceref ad fundũ tuũ iure seruitutis:& alio modo quia non possem eam inde extrahere sine voluntate tua:qz est tua postq est ingressa fundum tuũ:vt.ff.de aqua quoti.& esti.l.j.§.illud.et

3 de ea potes facere quicqd vis:†postq vero esset egressa de fundo tuo possem eã ducere ad fundũ meũ:qz nõ est amplius tua nisi duceref per riuum a te factũ:qz ille est tuus & sine tua voluntate nõ possem eam inde extrahere.ita ĩtelligo quod no.Bart.

4 in.l.quominus.ff.de fluminib⁹.in.xij.q.circa finẽ. ¶†Quid si aquã que oritur in fundo tuo concessisti titio:vt posset eam deriuare in suo:an possis postea eam mihi concedere glo. q sic si tñ abundabat q sufficiebat vtriq p.l.lucio.de aqua qti.& esti. & ita fuit determinatũ Bonoñ.inter fratres predicatores qui bus primo cõmune cõcesserat aquã & minores quibus cõcessit secundo.qz fuit iudicatũ valere secundã concessionem:qz nõ derogabat prioribus. Item quid si tu cui primo fuit cõcessa vis mihi cõcedere. Respondeo aut vis cõcedere q extrahã de fundo concedentis:& non valet:vt in.l.ex meo.ff.de serui.rusti.predio.aut q extrahã de tuo:postq tuum ingressa est:et tunc po

5 tes & valet. ¶†Ultimo no.l.preses.ad id qd semper allegaf q

a ordinata charitas[a] ĩcipit a se:& q de fonte tuo tu primus haurire debes:& si cõtrarium facis locũ habet qd dicitur.alipibus ille perit qui se plus diligit vllum.

1 **Siquidem.** ¶†In cõfessoria actiõe venit vt res in pristinũ statuz reducatur & damnum resartiatur.h.d.Et idez dicit l.si in edibus.j.eod. Itẽ in confessoria iure actionis venit declaratio seruitutis.l.sicuti.§.si querit.si ser.ven. remotio vero vel destructio eius quod factũ est cõtra debitam seruitutẽ:& etiã condẽnatio ad interesse venit officio iudicis mercenario deseruiente illi actioni:vt.l.loci corpus.§.in confessoria. ff.si serui.vendi.

2 ☞Illi qui consueuerunt in syluis cõitatis & nemorib⁹ incidere ligna & permittunf armenta pascere in pascuis cõmunis q potius dicantur esse in patrimonio priuato.

3 Si quis habet molendinũ in flumine publico.an alius in superiori parte possit cõstruere aliud molendinũ quod haberet nocere sequenti molendino propter auersionem aque.

1 **Jmanifeste.** ¶†In aqueductu seruanda est antiqua consuetudo.h.d.Et pone in predijs fiscalibus quidam habebant seruitutẽ aqueductus ad irriganda predia ipsorum:& per antiqua tempora consueuerant ducere per vnum locum:seu partem prediorũ nũc conductores forte dicto rum prediorum volebant q duceretur per alium locum illis inuitis.dicitur hic q pcurator cesaris qui est iudex inter fiscũ et priuatos non debet pati q immutetur antiqua consuetudo illis inuitis. Simile in seruitute altius nõ tollẽdi:vt.ff.de ser. vrba.pdio.l.g luminibus.põt etiã poni q nõ habebant serui

2 tutẽ:sed ita consueuerunt ducere p longum tempus.†& sic not. ar.fm doc.pro illis qui cõsueuerunt in syluis cõitatis & nemoribus incidere ligna vt permittantur excidere vel pasculare in pascuis cõis:licet nõ sint in prato publico vel platea: sz poti⁹ dicunf in patrimonio priuato:vt.j.de fundis rei priuate.p to

3 tum. ¶†Glo.inducit ad.q.de illo qui habet molendinũ in flumine publico:& quidã in superiori parte vult construere aliud molendinũ quod haberet nocere sequenti molendino propter auersionẽ aque vtrum possit:& videtur q sic:qz construit in flumine publico.& sicut licuit illi prius construere & vti aqua publica:ita videtur licere secundo licet noceat primo arg.j.l.pri. in pri. In contrarium facit ista.l.qz non debet immutari antiqua consuetudo in preiudiciũ alterius sed hic loquitur quando ille alter habebat seruitutẽ cõtra quã fiebat opus: vt.s.eo. l.si quid ita. Sed in casu nostro non habebat et istam partem videtur tenere glo.s.q possit. Et ỹ ista questione tangitur per glo.in pluribus locis.ff.de edendo.l.si quis ex argentarijs.§.si

b initium tabularum:dic plenissime per Bar.[b] in.l. quominus. in.j.questione.

2 ☞Quodlibet predium vrbanum vel rusticuz presumif liberum a seruitute nisi seruitus probetur.& nu.3.

3 In illo qui vtitur in alieno iure seruitutis.an presumaf bona fides & qualiter probetur bona fides.& nu.2.

4 Uicinus an possit altius edificare & obscurare lumina domus vicini si nullã vtilitatẽ sentit de illa eleuatione. sed hoc facit vt noceat vicino.& an cogatur destruere si fecit.

An possit tñ eleuare q videat omnia secreta domus vicini.

5 An in pariete suo in quo non consueuit esse fenestra possit facere vnam fenestrã per quã videat omnia secreta dom⁹ vicini.

6 An in edificio suo possit quis facere tectũ quod protẽderet super publico.

1 **Altius.** ¶†Solũ est liberum vsq ad celuz: nisi seruitus sit ei imposita:& ĩ pariete alterius nemo põt fenestrã facere.h.d. Barto.cũ primo dicto concordat.l.si.ff.eo.l.cũ meo.de ser. vrba. predi. Cum secũdo dicto cõcordat.l.pe.eo.ti.que tamẽ loquif in pariete communi in quo non potest alter ex socijs altero in

2 uito vel non cõsentiente fenestram facere. ¶†Ex primo dicto glos.colligit not.questionẽ ad quod semper allegatur q quod

c libet prẽdium vrbanũ vel rusticanũ[c] psumif liberũ a seruitute nisi seruitus pbetur:ex hoc sequuntur alia duo:primũ est q in illo qui vtitur in alieno iure seruitutis nõ presumitur bona fides si aliud non apparet:qz scit vel scire debet q illud prediuz est non suum.& sic non licet in eo aliquid facere iure. seruitutis. ad hoc ergo vt prescribat seruitutẽ oportet q doceat de aliqua iusta causa propter quã credit habere seruitutẽ.puta qz dictuz fuerat sibi a patre suo vel a suis attinẽtibus. et ita not.doct.j. l.j.§.j.ff.de iti.actuq pri.glo.tamẽ ibi sentit q ad probãdum bonã fidem requiritur titulus.sed doct.hoc non tenent per.l.si quis diuturno.si serui.ven.certe glos.non vult q requiraf titulus tanq ti.eodem modo quo requiritur in prescriptione rerũ corporaliũ.l.nullo.s.de rei ven.sed tanq causa iusta ad inducendam bonã fidem.non tamẽ negatur quin si alia iusta causa

3 subesset.que induceret bonam fidem quin illa sufficeret.† Dy. autem tenuit q bona fides presumatur sicut in prescriptione rerũ corporaliũ:quem Cy.suus discipulus reprehendit in.l.j. s.eo.cum sit diuersa ratio:nã rez alienã iuste potes credere esse tuam si eam possides vt tuam:qz nõ habes presumptionẽ aliquam iuris contra te:ideo in dubio presumeris in bona fide: vt plene not.in.l.celsus.ff.de vsucap.maxime per Bar. Sed in rem quam scis esse alienam nullaz causam habes vl presumeris habere facere aliquid iure seruitutis:qz contra te est iuris presumptio:vt hic.& ideo dicunt canoniste q in prescriptione xl.an.que currit in rebus eccl'asticis si querif an requiraf ti.de iure cano.nam de iure ciuili nõ requirif sine dubio. Non debet distingui aut cõtra prescribentem faciebat ius cõe. cum vnus

d eps vult prescribere decimam[d] in alieno epatu vel vnus parochialis prescribi in aliena parochia: & tũc requirif titulus al's secus. vt not.in.c.si diligẽti.de prescri.est cas⁹ in.c.j.eo.ti.li.vj. & ista determinatio multum facit q glos.que est in.d.l.j.§.j. de iti.actuq pri.qz cõtra prescribentẽ seruitutẽ in fundo alieno sibi facit iuris presump.& sic videf acquiri ad inducẽdã bonam fidẽ. Item patet aliud notabile:qz ille qui agit cõfessoria. lz sit in quasi possessione seruitutis nihilominus nõ releuaf ab onere pbandi pper hoc.sed dz pbare seruitutẽ sibi competere:vt

a ¶Ordinata charitas.adde Bar. in.l. pupillum.ff. de execu.tuto. not. in.c.j.de sup.negl. pla.li.vj.not.in.c. gescamus.xlij.dis.

b ¶Per Bart.ad de deista.q.vt per eũdem.Bar.in.l. j.§.sicut autem.ff. de aqua plu.arcẽ. & p Bal.in.c.cum eccl'ia vulterana. co.ij.de elec.et in c.j.de excep.& in.c. j.§.si qs de mãso. de cõtro.inuesti. & notabiliter per eũ dẽ Bal. in rub.ff. de rer.diui. Ang. in.l.j.§.idem ait. ff.ne qd ĩ flu.pub. et Flo.in.l.imperatores.de ser.ru. pdio. Et vid latissime per do. Alc. in cõs.clxxij.in.ij. vol.al's ẽ.cxcij. Et adde hic ea que in pposito decidit. d.Signo.de homod.in suo consi. xxxiij.inci.ex quo dam flu. publico. Fran.cur.

c ¶Prediuz vrbanũ vel rusticanuz, adde qd dicaf predium vrbanuz vl rusticanum. vide glo.in.l.dotale.ff. de fun.dota. et in c.ecclesia scte marie.de cõsti.

d ¶Prescribere decimam.adq an decima possit pscri. vide gl.in.c. nup. de deci.gloss.in.c. decime.xvj.q.j. Car.in.c.duduni. in.ij.nota.de deci.

no.in.l.secuti.§.si queratur.si serui.ven.ꝛ plenissime not.in.l.si prius.ff.de ope.no.nun. Certe ratio est q͛ contra eum est iuris presumptio ꝙ seruitus non debetur vt hic.al's possessio releuaret quē ab onere probandi: q͛ qui possidet presumitur dn̄s nisi contrariū ꝓbetur.ar.in.l.fi.§.de rei vendi. ꝛ quod not.in.l.pen.ff.de condi.insti.quod autē ille qui in quasi possessione seruitutis vel alterius iuris incorporalis nihilominus possit ea vel ipsum vendicare per cōfessoriā vel quasi confessoriā. vt habetur in.l.ꝛ si forte.§.j.si serui.vēdi. licet ille q̄ est in possessione rei corporalis non possit eam vendicare q͛ tenenti ꝛ possidēti omni genere possessionis nō datur rei vēdicatio lꝫ detur inter dictum vti possidetis.vt.l.j.§.interdictū.ff.vti possi.

4 ¶ †Ultimo extra gl.querit de duobus primo q̄d vicinus qui vult alti⁹ eleuare ꝛ obscurare lumina domus vicini nullā vtilitatem sentit de illa eleuatione sed hoc facit dūtaxat vt noceat vicino qd̄ presumit᷑ postq̄ vtilitatē nō sentit: ꝛ an possit et an cogatur destruere si fecit. dn̄s Ang.de perusio in.l.cū co.ff.d̄ ser.vrb.pre. tenet ꝙ possit ꝛ non cogat᷑ destruere per illū tex.ꝛ per istū. Sed in contrariū facit.l.j.§.denicꝫ.ff.de aqua plu.ar.ꝛ.l.i fundo.circa fi.ff.de rei vēdi.ꝛ ista pars videt᷑ melior ꝛ equior: sic ergo iste ll.debent intelligi ꝙ hoc facit principaliter: vt sibi proficiat nō vt alteri noceat quod presumitur si vtilitatē sentit.ꝛ nō aliter.

¶ Ex hoc deducitur aliud dubiū quod tangit hic Cy.quid si

5 vult tantum eleuare q̄ videt oīa secreta domus: vicini †vel pone ꝙ quis in pariete suo in quo nō consueuit esse fenestra vult facere vnā fenestrā per quam videbit oīa secreta vicini sui. An possit.videt᷑ ꝙ sic: q͛ nihil facit in alieno sed in suo quod sibi videtur permissum: sed r̄ndetur per dictā distinctionē aut ex hoc vtilitatē sentit vel subest iusta cā: ꝛ tunc poterit aut nō sed hoc facit dūtaxat ad emulatione ꝛ displicentiam vicini: ꝛ tunc non debet sibi permitti.arg.ff.de ope.pub.l.opus pu.

6 ¶ †Ultimo debes scire ꝙ istud principiū debet intelligi q̄n quis vult eleuare edificiū suū per altum: ita ꝙ nihil occupat de publico sed dūtaxat aerem superiorē. Si autē in suo edificio vellet quis facere tectū ex trāsuerso ꝙ protēderet super publico nō esset sibi licitū: ꝛ per interdictū ne quid in loco publico cōpelleret᷑ remouere vt.l.ij.§.cū quidam.ff.ne q̄d in lo.pu. hoc videmus in istis parietibus que pēdent supra publicū.nam quatenus tolerant᷑ a publico: vt in ista ciuitate ꝑmittuntur: sed quatenus extēderentur supra stratā publicā que transit per mediū non possent fieri.ꝛ sic pontē de vna domo ad alteram que est ex opposito si transiret ibi stratam publicā nō possit quis facere.vt.l.fi.ff.eo.

6 ¶ Qui ꝑ hoc dicit. adde hic que dicunt᷑ ꝑ Bart.et doct.in.l.si ita.ff.de au.et arg.lega. ꝑ Ang.in.l.titia.ff.de mann.testa. ꝛ tex.ꝛ ibi not.per Bar.in.l.si cognatis.ff.de reb.dub. Fran.Cur.

2 ¶ Uicinus tuus potest in suo facere opus ex quo aufertur tibi cōmoditas que ad te perueniebat de suo dummodo nihil faciat in tuo.

1 **SI tibi.** ¶ †Quilibet ī suo pōt facere ꝙ vult nisi faciat cōtra debitā seruitutē.h.d. Bar.limita per ea que dixi in.l.altius. ¶ Not.text. in prin.dū dicit seruitutis aque deberi: ꝙ lꝫ vicinus cōstituerit tibi seruitutē aque ducende de fundo suo: nihilominus adhuc seruitus dicit᷑ tibi deberi: ꝛ hoc p̄ ea q̄ no.in.l.corruptionē.§.ti.j.q͛ in eis nō cadit perfecta traditio: ꝛ istud multū bene facit cōtra Pet.qui dixit contrarium ꝙ ille qui tenet᷑ ad seruitutē tenet᷑ ad cōstituendū tantū: ꝛ sic ipso ꝙ cōstituit est liberatus ab obligatione qua tenebat᷑ cōstituere.glo.tenet cōtra

2 rium in illa.l.corruptionē.quam declara.vt ibi dixi. ¶ †In fi. huius.l.not.ꝙ vicinus tuus pōt in suo facere opus ex quo aufertur tibi cōmoditas que ad te perueniebat de suo dummodo nihil faciat in tuo.ꝛ ideo licitum est sibi in suo fodere ꝛ aduerte re venā aque que decurrebat in tuo si hoc facit vt sibi proficiat. nō vt tibi noceat.vt in.l.j.§.denicꝫ.de aqua plu.arcen.ꝛ in.l.flu minum.§.fi.;cū ibi no.in gl.etiā in.ll.sequētibus.ff.de dā.infec. ꝛ ibi plene vide de ista materia.

2 ¶ Per agrum alienū qui seruitutē non debet: ire vel agere vicino nō licet dn̄o probibente ꝛ quid eo nō probibente.

3 In domū alienam non licet ingredi etiā dn̄o ignorante per loca vbi possint videri secreta domus: ꝛ qui facit contra tenetur actione iniuriarum.

1 **PEr agrum.** ¶ †Primum dictū isti⁹ l.intellige dn̄o probibente sed eo nō ꝓhibente.siue sciat siue ignorat bene licet vt in.d.l.diuus.ff.de seru.ru.pre.dūmodo sine dam no vicini hoc fiat.q͛ cū sit nullius preiudicij cōpetit cuilibet iure cuiusdam facultatis.si tn̄ iret per.xxx.dies videretur ire tue tis eundi vt babeat interdictū de itine.actucꝫ priuato.sed aliū actū preiudicialē nō licet facere in alieno nō solum dn̄o ꝓhiben te sed nec ipso ignorāte ꝛ ideo si facit eo sciente ꝛ non probiben te statim acquiritur quasi possessio illius seruitutis.vt dixi.s. seruitutis et ex tunc constitueretur in quasi possessione seruitu

2 cod.l.j. ¶ †In domū vero alienā nō licet ingredi etiā domino ignorante per loca vbi possit videri secreta domus ꝛ qui facit ꝯtra tenetur actione iniuriarū.ff.de iniur.l.si quis domū.circa fi.ti.ꝛ vide hic.l.ij.ff.de acqui.rer.do.

2 ¶ Si quis legauerit religiosis alicuius loci tantā q̄titatem quolibet anno tantum pro quolibet ꝛ augeatur numerus an debeat augeri prestatio.

1 **NOn modus.** ¶ †Licet predia quib⁹ debet᷑ seruitus aque fuerint aucta.non tn̄ augetur modus aque ducende a principio limitatus ꝛ est bona.l.h.d. Et pone casū ꝙ vicinus tuus concessit tibi seruitutē aque ducende de fonte agri sui que seruitus intelligit᷑ vsqꝫ ad indigentiam fundi tui. vt in.l.ergo.§.j.de serui.rusti.pre.postea emisisti quedam alia predia vicina ꝛ adiunxisti cū fundo tuo.vnde nūc indiges maiori aqua q̄ prius certe hoc nō inspicitur.sed nō poteris ducere nisi q̄tum prius ducebas.q͛ vsqꝫ ad illum modū ꝛ q̄titatē videtur tibi facta concessio. ¶ Contra istam.l.oppo.de.l.si seruitus.ff.de ser.vrba.pre.vbi qui cōstituit seruitutem altius nō tollendi ne officiat luminibus domus vicine non solū censetur concessisse pro luminibus que erant tempore concessionis.sed etiā ꝓ futuris ꝛ sic si postea fecit fenestras que pri⁹ nō erāt non pōt altius eleuare.vt illis officiat licet forte ꝑ hoc non officiat primis. Sol.ibi poterat a principio imaginari ꝛ prouideri ꝙ lumina vel fenestre possent ibi fieri.vnde simpliciter concedendo videt᷑ cōcessisse pro futuris ꝛ p̄sentibus: hic nō sic q͛ nō potuit sibi preuidere ꝙ vicinus deberet emere predia vicinoꝝ.vn̄

2 non censet᷑ concedens de illis sensisse †s̄m Pe. Qui per hoc di

a cit⁹ ꝙ si q̄s legauerit religiosis cuiusdā loci tantaꝫ q̄titatē quolibet āno tm̄ pro quolibet si augeat᷑ numerus nō propterea debeat augeri p̄statio q͛ hoc nō potuit preuideri. Adde qd̄ no.ꝑ Dy.ꝛ Bart.in.l.si mihi ꝛ tibi.§.in legatis.de lega.j.ꝛ adde.l.si cum proprius.ff.si serui.vendi.

2 ¶ Seruitutes vrbane an perdantur per nō vsum.

1 **SIcut vsufru.** ¶ †Seruitutes reales non vtendo perdūt᷑ spatio longi tpis.s.annis.x.inter presentes.xx.inter absentes sicut seruitus vsusfructus vel vsus.h.d.olim perdebāt᷑ biēnio sicut vsusf.qd̄ corrigit᷑ ꝑ.l.corruptionē.§.ti.j.

2 ¶ †In tex.ibi nō vtendo.ꝑ hoc apparet ꝙ loquitur in seruitute rusti.nā ille sunt que nō vtendo perdunt᷑ etiā si dn̄s p̄dij seruientis sciat seruitutē debere.vt in.l.sequit᷑.§.si viā.ff.de vsuca. s seruitutes vrbane ꝑ nō vsum nō perdunt᷑.sed demū si dn̄s p̄dij seruiētis prescripserit libertatē in qua p̄scriptione requirit᷑ factū suū puta ꝙ aliquid fecerit cōtra debitā seruitutē.aduersario sciente ꝛ patiente.ꝛ sic requirit᷑ bona fides que regulariter requirit᷑ in prescribente longo tpe. Aut ergo est bonefidei.ꝛ sic fuit vsus libertate lōgo tpe.ꝛ prescripsit.ꝛ sic seruitus nō tollit᷑ per nō vsum sed per p̄scriptionē libertatis. Aut fuit malefidei ꝛ sciebat seruitutē deberi.ꝛ tūc nō prescripsit libertatē lōgo tēpore.sed requirit᷑ tp̄s longissimū.xxx.an.de iure ciuili.ꝛ in.l.sicut.de prescriptione.xxx.an.sed hodie d̄ iure canonico: nec tātū sufficeret tp̄s malefidei possessori libertatis ad eā p̄scribēdā.vt in.c.possessor.de reg.iu.li.vj. ¶ Sed queritur presupposito ꝙ loquatur in seruitute rustica.an habeat locum in habentibus causam discontinuam.vt est seruitus eundi.videtur ꝙ non.sed requiratur tempus duplicatum.vt.j.l.proxima. Guil.de cug. dicit hic contrarium.ꝙ etiam talis seruitus tollitur spatio longi temporis. Nec obst.lex sequens quia interdum seruitus habens causam discontinuam habet interualla annorū vel mensium: ꝛ tunc requiritur tempus duplicatum vt ibi. Aut dierū vel horarum ꝛ tunc secus.vt in.l.qui sic.ff.quemadmodum ser. amit.per quam declaratur.l.sequens: quod etiā sentit hic glo.

1 **CUm talis.** ¶ †Seruitus habēs cā discontinuam perditur tēpore duplicato.h.d. Et hoc quando habebat interualla annorum vel mensium.secus si dierum vel horaꝝ.vt statim dixi. Et sic in ista.l.non requiruntur anni.xx.tam inter presentes q̄ inter absentes.quia.x.anni qui sufficerent inter absentes si seruitus habet causam cōtinuā vel etiam discontinuam cum interuallo dierum vel horarum duplicantur: nunc que habent interualla annorum.ꝛ ideo licet loquatur quando habet interuallum quinquennij esset idem si triennij vel quadriennij: vel etiam vnius anni: puta ꝙ licet in quolibet anno transire per fundum tuū vna die: nam ista seruitus nō tolleret᷑ minori spatio.xx.annorum etiā inter presentes: nec duplicaret᷑ tempus.xx.annoꝝ inter absentes ita sentit glo.in.l.sicut quemadmodum serui.amit.

1 **CUm autem.** ¶ †Si area in qua segetes teruntur nō pōt habere vētum: nisi ex vna pte ipso iure vicini seruitus censetur imposita ne alti⁹ tollat et ventum

lat ⁊ ventum impediat.h.d.ſm vnam lecturam ſatis notabilē.
Et eſt hoc fauore agriculture quo ⁊ alia ſtatuunt̄.l.ij.ff.de nun
di.et extra de treu.⁊ pa.c.j.⁊ per hoc limitat̄.l.latius.s̄.eo. Sed
an valeat pactum in cōtrarium: videtur ꝙ ſic per tex.⁊ gloſ.in
l.ij.in prin.ff.de ſer.ruſti.predi.

¶ De lege aquilia. Rubrica.

¶ Super glo.rubrice ibi dāna venire.ſ.incidenter ⁊ officio iu-
dicis.tam in actione cōfeſſoria que dat̄ pro ſeruitute retinēda
vt.s̄.ti.j.l.ſi quid pars.⁊ etiā in rei ven.vt.s̄.ď rei ven.l.domū.
⁊.ff.eo.l.nō ſolū.inde ſumpta occaſione ſubijcit̄.de.l.aqui.que
generaliter ꝓſequitur damnū datū ⁊ per actionē legis aquilie
petit̄ eius emēdatio principaliter non incidenter.⁊ datur dño
paſſum dānum vt.l.itē mela.§.legis.ff.eo.ſufficit tñ agēti pro
bare poſſeſſionē rei.ex qua preſumit̄ dñs qꝛ dominiū deducit̄
in iudiciū incidenter non principaliter ſicut in eo qui agit con-
feſſoria qui debet eſſe dñs p̄dij dominātis.al's ſibi nō daretur:
⁊ tñ ſufficit probare poſſeſſionē rei de qua agit vt preſuppona
tur dñs.vt.l.ſicuti.§.ſi querat̄.ff.ſi ſerui.vend.⁊ ibi no.p Bar.
1 in.l.pe.ff.de ꝯdi.inſti.Dānū vero deducit̄ principaliter.†Sed
quid ſi ſtatutū dicat ꝙ de damno dato ſeu ei⁹ quātitate ſtetur
a iuramento dñi poſſeſſionis: an ſtabitur[a] iuramēto poſſeſſoris
ſi non probat ſe aliter eſſe dñm: vide in ſpeculatore de proba-
tionibus.§.videndū.ver.ſicut pene ſtatutū.datur etiā pro dā-
no dato non ſoluȝ dolo: ſed etiā culpa leuiſſima.vt.ff.ea.l.in.l.
aquilia.dūmodo conſiſtat in faciendo.vt.l.ſi cuius.§.de prete
ritis.ff.de vſufr.niſi factū preceſſerit: vt.l.ſi ſeruus ſeruum.§.ſi
fornicarius.ff.eo.⁊ habebat olim tria capita: ſed ſecūdū caput
abijt in deſuetudinem: ⁊ remanſit primū ⁊ tertium: ⁊ in primo
emendatur damnū conſiſtens in vendendo ſeruū alienum: vel
aliud eius animal in tertio qñ alio quocūq̈ mō: vt in effunden
do vinū vel oleū alienū: vel cōburendo ſyluā vel ſegetes.vt.l.j.
in iſto titulo.Et ambo capita loquuntur qñ datur dānum de
corpore in corpus.Sed aliquādo datur de nō corpore in cor-
pus: ⁊ tunc ceſſat directa actio legis aquilie: qꝛ deficiunt verba
eius: ſed per extenſionē factā a viris prudentibus datur vtilis
vel in factū: quod dic vt.j.eo.de pecoribus.

1 Damnum. ¶ †In hac actiōe venit dānum datū in ſylua cō-
burēdo vel excidēdo.h.d.⁊ dic.ſ.ex tertio capi-
te.vt.ff.eo.ſi ſeruus ſeruuȝ.§.iij.⁊ ſylua nō erat
cedua: al's ſi excidendo dānū dedit: nō daretur
hec actio: ſed furti: vt hic in glo.ij.ſecus ſi com
burendo: qꝛ ad hoc nō erat ſylua deſtinata: ſed ad excidendum
ſic: ecce caſum.

1 Si legis. ¶ †Per hanc actionem emēda
tur damnū preteritū vl' ſi fieri po
teſt reponitur res in priſtinū ſtatum: ⁊ ſic ceſſat dam
num.h.d.¶ In tex.ibi: vt id damnū ſarciat̄ ⁊ hoc
venit iure actionis ⁊ hoc debet in libello peti ꝙ condēnetur ad
emendationem damni: ⁊ ad hoc eſt aduerſarius obligatus: ſed
ſi diceret ſe velle reponere reȝ in priſtinum ſtatum vt nō cōdem
netur ad eſtimationem totius domus deberet audiri: vt ſequi
tur in ſi.⁊ ſic illud eſt potius in ſolutione: ꝙ̄ in obligatione: ſi-
cut in actione noxali vbi emendatio damni eſt in obligatione
⁊ datio pro noxa eſt in ſolutiōe ⁊ ita intelligo iſtū text.⁊ ceſſant
ambages.de quibus hic per glo.⁊ Cy.mirantur enim ꝙ actio
l.aqui.detur vt res in priſtinum ſtatum reponatur.imo datur
ad emendatio.damni: ideo gloſ.intellexit ꝙ ad reponendū in
priſtinum ſtatū nō detur hec actio: ſed interdictū qđ vi aut clā.
Alij dicunt ꝙ imo hec actio vt iſta lex cōueniat titulo.Tu au
tem dic ꝙ ad hoc nō agitur.nec pōt peti hac actione principa-
liter.licet reus habeat facultatē hoc faciendi.⁊ cum hoc veniat
ex diſpoſitione.l.videt̄ durare illa facultas quouſq̈ conueniat̄
iudicati ſi fuerit condēnatus ad emendationem dāni vt.l.item
veniunt.§.cū prediximus.ſeu in.§.idē recte.ff.de peti.here.ſed
quando venit ex forma cōtractus nō durat niſi vſq̈ ad litē con
teſt.vt.ff.de ſol.l.ſi quis ſtipulatus fuerit decem in melle.ſed in
contrariū facit iſte text.ꝙ principaliter poſſit peti.⁊ in hoc de-
beat fieri cōdemnatio.dum dicit.vt in prioreȝ ſtatum reſtituat̄
eiuſdē iudicis cura impetrabis ⁊c.reſpōde ꝑ id qđ in ſimili di-
citur.s̄.de pac.l.ſi in pacto quo penā.ver.ex ſtipulatu agēs ⁊c.
nam verū eſt ꝙ impetrabis per indirectū.qꝛ ſi volet euitare cō
demnationē damni dati offeret ſe rem reſtituere in priſtinū ſta
tum.⁊ auditur iudicis officio.nō tamen nego ſi etiā facta reſti
tutione adhuc agens remuneraret in damno.in illo debeat cō-
demnari vt in ſimili habetur ⁊ notatur in.l.ſi cū dies.in ſi.cum
l.ſeq.ff.de arbitris.Quando etiā mora purgata creditor rema
net in dāno.qꝛ nō admittitur purgatio more niſi aliud ſoluat̄.

2 ☞ Qui occidit hominem.qñ debeat etiam ipſe occidi.
3 Abſolutio facta in cauſa ciuili propter mortem ſerui an proſit
ne amodo poſſit quis criminaliter accuſari.
4 Si reus fuit cōdemnatus an illa condemnatio ſeu probatio
facta in vno iudicio proſit agenti in alio iudicio vt non tenea-
tur iterum probare ſed ſufficiat ſibi producere illū proceſſum
vel acta.

1 Ex morte. ¶ †Propter morteȝ ſerui pōt
dñs agere.non ſolum ciuiliter
hac actione ad emendationem damni.ſed etiam cri
minaliter.l.cornelia de ſicarijs.poteſt accuſare oc-
2 ciſorem ad penaȝ publicā.h.d.†Et eſt pena mortis.qꝛ qui oc
b cidit hominem[b] debet etiam ipſe occidi habita diſtin.quis vel
qualis fuerit homo mortuus.aut occidēs.Nā ſi magnus ⁊ po
tens vir occidat minimum et viliſſimū hominem meretur pe-
nam mortis.hoc vult tex.in.l.j.poſt principium.ff.ad.l.corne-
liam de ſicarijs.facit.s̄.de epiſco.audi.l.iij.¶ In tex.ibi ꝙ̄ cri
minalē.ſ.vindictam publicam.et propter offenſam reipublice
que diuerſa eſt ab offenſa priuati hominis.vt.l.licitatio.§.qđ
illicite.ff.de publi.⁊ licet quis poſſit remittere ſuam offenſam
non poteſt inde remittere publicam.vt.l.ſi minus.§.item ne ex
periar.ff.de pac.quod dic vt.in.l.tranſigere.s̄.de tranſa.¶ In
prin.gl.mag.ibi al's nō dic.ſ.l.cornelia.bene tamē poteſt accu-
ſari de culpa criminaliter non ex lege cornelia.ſed ex titulo de
extraordinarijs criminibus ad penam pecuniariā vel aliam ar
bitrio iudicis imponendam.vt.l.reſpiciendum.§.delinquunt.
ff.de penis.⁊ ibi plene nota.¶ In gloſ.ibi non ſimul ſupple.et
vno finito poterit aliud inchoari.⁊ hoc ſi primum fuit finitum
in fauorem agentis.quia reus fuit condemnatus in actione.l.
aquilie.nunc vult actor accuſare criminaliter.Si vero contra
eum qui fuit abſolutus.tunc habet locū quod ſequitur in gloſ.
in verſi.ſed quid ſi fuit conuentus in glo.ibi.ſed quid ſi fuit.In
3 iſta queſtione quam gloſ.proſequitur vſq̈ ad ſi.†⁊ ponit duas
queſtiones.quarum vna fuit Placen.qui tenuit indiſtincte.ꝙ
abſolutio facta in cauſa ciuili proſit ne ammodo poſſit crimi-
naliter accuſari.Alia fuit opin.accurſij qui indiſtincte tenuit
contrarium per vnam rationem.que parum facit ad propoſi-
tum.dicit enim ꝙ tantum valet abſolutio ꝙ̄tum condemnatio
cum ſolutione.Sed in iſto caſu cōdemnatio cum ſolutione non
prodeſſet condemnato: quominus poſſet accuſari criminali-
ter vt dixi in precedenti particula.glo.per.l.vnicam.j.quando
ciui.act.eodem modo non debebat prodeſſe abſolutio.Certe
iſta regula procedit ad cōmodum rei: vt ſicut reus abſolutus
ſi iterū conueniatur habet exceptionem rei iudi.ita ⁊ ſi fuit con
demnatus: ⁊ ſoluit ⁊ iterum cōueniatur ad idē habet eandem
exceptionem.vt.l.ſi quiſcum totum.§.plane.de exceptione rei
iudi.Et ſi cōdemnatio prodeſt cōdemnato.tamē dicit gloſ.ibi
a tali ꝓdeſſe liberet nos deus.l.euidenter.eo.titu.ſed ꝙ abſolu
tio non poſſit plus prodeſſe ꝙ̄ cōdemnatio cū ſolutione pro-
deſt.ſicut abſolutio.ſed abſolutio adhuc pōt plus quia preſup
ponit maleficium nō eſſe cōmiſſum.cōdēnatio preſupponit cō
tra vt ſi accuſetur iſtud ſcđm iudiciū contrariat̄ primo in quo
fuit abſolutus ſed non ſi fuit condēnatus.vnde doct.maxime
Cy.in.d.l.vnica.qñ ciuilis act.in.iij.q.vbi multū plene exami-
nat iſtum paſſum diſtin.an fuit abſo.qꝛ tale maleficiū nō cōmi
ſit.⁊ ſic fuit lata ſententia ſup facto.⁊ nō poteſt accuſari.qꝛ repli
caretur in dubiū ꝙ in alio iudicio fuit determinatū ꝙ eſſe non
debeat cū illa ſentētia debeat haberi ꝓ veritate.l.res iudi.de re
iudi.⁊.l.ſi quis cū totum.§.ſi ancillam.ff.de execu.rei iudi.aut
fuit abſolu.qꝛ actor nō probauit: ⁊ poterit accuſari: ⁊ probari
maleficium.qđ in alio iudicio non fuit proba.nec ob.l.ſub ſpe-
cie.j.de re iud.⁊.ff.eo.ti.⁊.l.imperatores.vbi qui ſemel nō pro
bauit nō admittitur ad agendū iterum etiā ſi velit probare ꝑ
inſtrumēta de nouo reperta: licet excipiendo qui ſemel nō pro
bauit agere.bene admit.ad probā.quod al's nō proba.vt in.l.
iulianus.ff.de condic.inde.nam illa procedunt quādo aget̄ ad
idem: ſed qñ ſcđm iudi.ordinatur ad aliud penitus diuerſum:
vt eſt in caſu noſtro: qꝛ primū fuit actuȝ ad emendatio.damni.
⁊ ad vtilia priuata nunc agitur ad penam pub.⁊ ad vindictam
publi.nūc ille qui nō probauit in primo poteſt probare in ſe-
cundo etiā per viam agendi: nō ſolū excipiendi: ⁊ iſta ꝓcedunt
qñ ciuilis actio primo intentata ꝓſequit̄ dānū rei familiaris.
Si autē ad vindictā priuatā: vt eſt actio iniuriarū in qua ille q
agit non proſequit̄ dānum familiare vel burſale ſed rancorem
animi ſui indiſtincte: qualitercūq̈ fuerit abſolutus etiam ſi ex
eo: qꝛ nō proba.nō pōt poſtea agere criminaliter: vt in.l.p̄tor.
4 §.ſi dicat̄.ff.de iniurijs.†Sed nūc extra q̄rit̄ ſi reus fuit ꝯdem.
an illa ꝯdēnatio ſeu ꝓbatio facta in vno iudicio proſit agēti in
alio iudicio: vt nō teneat̄ iterū ꝓbare: ſȝ ſufficiat ſibi producere
illū ꝓceſſuȝ vel acta: breuiter ſi lata fuit ꝯdēnatio p̄mo i criali

a ¶ An ſtabit̄.ad
de de hac.q.et dic
vt per Alexā.de
imo.in rub.ff.de
no.ope.nun.colu.
vj.ver.ſed dubiū.
Cur.

b ¶ Qui occidit
hoīem.Adde an
liceat occidere ꝑ
defenſione filiorū
vxoris vl' alterius
cōiūcte ꝑſone.vi-
de ꝑ Innocē.in.c.
olim cām.de reſti.
ſpo.⁊ eū ſequitur
Ang.ī.l.qm̄.in.ij.
col.C.ad.l.iul.de
vi publi.

videt hic sufficere in civi. ar. l. j. §. ubi cause fiscales. et. l. congnitione. ff. ad filleia. ubi sententia lata in cri. causa habet effectum cõ fiscandorum bonorum in causa civi. Aut econverso fuit lata in causa civili: et tunc non prodest vel non prosunt in causa cri. in qua requiruntur probationes luce clariores ut. j. de proba. l. fi. et vide per Bar. in. d. l. pretor. §. j. que est. l. iij. ff. vi. bo. rap. et per Cy. d. l. unica. j. quando civilis actio preiu. cri.

2 An ille qui negavit admittatur si vult cõfiteri et actorem relevare ab onere probãdi ut evitet cõdẽnationẽ dupli.

Statutum quod confitenti maleficium remittatur certa pars pene et reus primo negat an possit postea cõfiteri ut obtineat beneficium statuti.

1 Contra. †In hac actione contra negantem de mendacio cõvictum fit condẽnatio ad duplũ. h. d. Suppleetiã sine novo libello et in eodẽ iudicio: licet nõ fuerit hic petitum. quia venit ex natura actionis ut not. Bal. in. l. j. in prin. pe. co. j. de fur. Est ergo actio hec penalis in hoc. Item in alio: quia habet oculos retro cũ fiat condemnatio quãti plurimi fiat a. xxx. diebus retro. etiã non contra negantem: circa quod vide quod plene no. in. l. unde querit. versi. quod si legis. ff. cõmo. an aũt ille qui semel 2 negavit. ut evitet cõdemnatio. dupli admittatur si vult confiteri ad actorẽ relevare ab onere probãdi vide quod plene no. Bar. in. l. eum qui. ff. de iure. Et si statutum dicat quod cõfitenti maleficium: remittatur certa pars pene et reus primo negavit: postea a vult cõfiteri[a] ut obtineat beneficiũ statuti: tangitur hic per Bal. et vide quod not. Bar. in. q. dispu. per eum que incipit per Italiã cõmuniter sunt statuta.

1 De pecoribus. †Qui dat occasionem damni tenetur hac actiõe utili. h. d. ter. cũ gl. si enim iclusisti pecora mea ex illa iclusiõe nõ recipio dãnũ sed si ibi fame moriũtur recipio dãnũ occasiõe inclusiõis et ex fame ipsorum et sic non corpore tuo: tñ i corpore aĩaliũ meorum. ideo nõ datur directa actio sed utilis cum qua cõcurrit etiam actio in factum.

1 De his. †In ista. l. querit Cy. quid si animalia tua per te immissa in meũ fuerunt depasta segetes existentes in herbis. quod dãnum venit in hac actione quia segetes non sunt ordinate ad hoc ut depascantur eodem modo quo herbe pratiles inquantum condẽnaberis. an intãtum quantum valeret frumentũ quod inde fuisset recollectum si nõ fuisset depastum. an intantũ quantũ valerent herbe de prato. et dicit considerandum esse quantum posset vendi dubius eventus perceptionis. arg. ff. fami. ercis. l. propter spem. non sunt alia.

Familie erciscunde. Rubrica.

1 Si non. †Si quid hereditariũ non est divisum datur hec actio ut illud dividatur. h. d. et loquitur quando alia bona erãt divisa extra iudiciũ et remanserat unũ prediũ dividendũ sed si fuisset facta divisio in iudicio per divisione predij quod remansit indivisum: nõ daretur actio fa. erci. sed cõi divi. ff. eo. l. si filia. §. fa. er. et quae ratio: dic ut ibi subtiliter no. per glo. et tene ultimã solutionẽ glo. ad illud 3rium.

2 Statutũ quod uxore premortua vir lucretur dotẽ et contingat quod vivẽte patre uxor unius de filijs mortua est sine liberis et sic dos debet cedere lucro mariti an cedet lucro patris mariti.

3 Si vivente patre filius vult ab eo recedere cũ uxore et vivere de per se et petat a patre ut consignet sibi dotẽ uxoris et pater non vult sed dicit nolo quod recedatis et volo ministrare vobis expensas quid iuris.

1 Uxor tua. †In hoc iudicio filius deducit dotẽ uxoris precipuam si tempore divisionis durabat matrimonium et penes eũdem remanet etiam matri. solu. nec tenetur eam cõmunicare cũ fratribus sed eius tantũ lucro cedit si est pactum vel statutum de dote lucranda. h. d. In ter. ibi. fa. er. i. officio iudicis deserviente huic actioni. nam act. datur ad dividendum. Ista vero dos non dividitur: sed ante patrem assignatur illi filio qui est uxoratus sicut in simili. j. ea. l. si qua petitio. et ista assignatio venit ex illa regula vel equitate: quod ibi debet esse dos ubi sunt onera matrimonij: vivẽte aũt patre onera erãt apud patrẽ: nũc vero erũt apud illũ filiũ: nec debet audiri frater: si dicat: ego sum paratus stare in cõmunione tecum et sustinere onera matrimonij pro parte mea: si forte nõ expedit fratri uxorato si ille non esset contrariũ postulaturus: nec debet cõpelli stare secũ si non vult nã alia ratio est vivente patre quam eo mortuo. facit quod no. in. l. caio. §. imperator. de adi. lega. prouidebitur autem fratri qui ex persona patris est obligatus ad restitutionẽ dotis: pro hereditaria portione per cautionẽ. quia frater ipsam percipiẽs debebit ei cavere de conservando ipsum indemnẽ ab uxore. ut. l. si filia. §. hoc amplius. ff. eo. quia nõ solũ dotẽ uxoris: sed et dotẽ nurus sue, si habet filiũ uxoratũ et pater idẽque avus dotẽ illius nurus recepit: nã et onera filij sui et nurus eũ sequuntur. ut. ff. eo. l. si filius. et vide hic quod no. per Bar. in. l. si cõstante. solu. ma. in. ij. q. prin.

2 q. viij. †Ultimo[b] allegat ista. l. si statutũ vult quod uxore premortua vir lucretur dotem et contingat quod vivẽte patre uxor unius de filijs mortua est sine liberis: et sic dos debet cedere lucro mariti an lucro patris mariti: quia tũc erat postea cõis iter oẽs filios an dũtaxat lucro illius filij: quia tũc erat precipuũ et nõ tenebitur cõicare fratribus. et reperitur Cy. consuluisse pro prima parte: sed quando uxor decessit post mortẽ patris cedat lucro solius mariti per hac. l. ut ipse not. in. l. si cũ dotẽ. §. trãsgrediamur. ff. sol. ma. doc. dicũt quod primũ dictũ procedebat iure isto quo oĩa bona quesita per filiũ querebantur patri: et sic sive cederet lucro ipsius patris de directo: sive lucro ipsius filij: et sic etiã ipsius patris per indirectũ debebat esse cõmune: sicut et alia bona acquisita per unũ ex filijs: sed hodie cũ proprietas adventitiorum acquiratur ipsi filio. et usufr. patri. et ista lucra nuptialia sint adventitia. ut. l. j. et. ij. de bo. que liberi. dicendũ est quod tale lucrũ erit precipuũ illius filij: cuius uxor mortua est licet pater quousque vixit habuit usumfru. per id quod no. per Bar. in. l. dotẽ. ff. de castrẽ. pecu. sed in tractatu de duobus fratribus dicit esse distinguendũ qualiter statutũ loquatur an in personã mariti: et tũc indistincte est ipsius mariti: puta si dicat quod maritus lucretur: an in personã recipientis dotem: et tũc habet locũ distinctio Dy. alibi videtur dicere quod si vivente patre filius erat separatus a patre: et sustinebat onera matrimonij lucrum debet esse suũ sed si vivebat cum patre: et pater sustinebat onera matrimonij lucrũ debet esse patris: quia venit propter onera matrimonij: et sic nõ est merũ lucrũ. ut not. in. l. si donatur. in fi. ff. de cõdi. ob cãm. Tu potes ex predictis colligere distinctionem per teipsum: quia quelibet opi. videtur habere fundamentum iuris: recollige in isto passu: quod aut uxor unius ex filijs moritur post mortẽ patris qui dotẽ receperat: et tunc lucrũ dotis ex forma pacti vel statuti est illius solius filij: cuius erat uxor: nec tenebitur fratribus cõmunicare. ut hic in fi. quod intelligo verum sive iam diviserãt bona paterna. et dotis partẽ ille filius habuerat quo casu loquitur hic: quia iste solus sustinet onera matrimonij tẽpore delati lucri sive non diviserãt: sed stabant in cõi: et sic onus matrimonij erat cõe: nã sufficit quod fructus dotis sint cões quousque ille filius dotem consequatur: aut decessit vivente patre: et tunc aut loquitur secundum tempora huius. l. et lucrum applicabitur patri: et sic postea erat cõe inter omnes filios secundum Dy. et alios. Aut loquimur secundum tpa hodierna secundum que filius est capax proprietatis

c et tunc inspicienda sunt verba statuti:[c] nam si loquuntur de marito ut ipse lucretur lucrũ erit suum: tñ pater habebit usumfru. quousque vivet: nec tenebitur proprietatem cõmunicare cũ fratribus: quia adventitia nõ cõferuntur: ut. j. de colla. l. fin. Aut loquuntur in persona recipiẽtis dotẽ: et tũc applicabitur patri qui eam recepit: et sic erit cõe inter filios: aut nõ potest comprehendi de quo loquatur: et tũc si filius habitabat seorsum a patre cum uxore et sic sustinebat onera matrimonij. et lucrum erit suũ: aut habitabat cũ patre: et sic pater substinebat: tũc lucrum erit patris: et sic cõmunicabitur inter oẽs filios. et per hec reducuntur ad concordiam dicte opi. †Sed nunc quero: et istud concernit primũ dictum huius. l. quid si vivente patre filius vult

3 d ab eo recedere[d] cum uxore et vivere de per se petit a patre ut cõsignet sibi dotem uxoris pater non vult cõsignare: sed dicit nolo quod recedatis: et volo ministrare vobis expensas queritur quid iuris. et breviter si de voluntate patris iam recessisset deberet audiri filius repetens dotẽ ut posset eam repetere officio iudicis ex equitate de qua in. l. si is. §. j. ff. de iure do. que est ut ibi sit dos: ubi sunt onera matrimonij. et ad hoc vide quod not. Bart. in l. si constante. in. ij. q. principali. q. viij. ff. solu. matri. et in. l. ij. circa fi. de dote prelegata. nam et ipse pater eoipso quod concessit licẽtiam redeundi. videtur etiam voluisse quod dotẽ rehabeant unde vivere possint per ea que no. in. l. si longius. §. si filias. circa fi. glo. mag. ff. de iud. et ita refert Bald. Cy. de facto respõdisse in civitate Perusij. et idẽ tenet Bal. et Ange. in. l. si cũ dotem. §. transgrediamur. solu. matri. Si vero nõ cõcessit licentiã imo cõtradixit tunc procedit questio circa quam dic quod si habebat iustam causam recedendi. puta quia nõ poterat pacifice vivere cũ patre quod totũ relinquitur arbitrio iudicis. tunc deberet filius audiri per ea que in simili notantur de uxore cui maritus relinquit alimenta in domo ipsius testatoris. si nõ põt ibi. pacifice vivere vel honeste põt petere sibi ministrari alimẽta extra domũ in. l. caio. §. imperator. ff. de ali. et ciba. lega. alias si nõ haberet iustam cãm nõ deberet audiri. quia innititur cõtra pietatem paternã. et sicut no tenetur

---

a Confiteri. de hoc adde et dic ut per Bar. Bal. et Sal. in aut. contra qui propriã. j. de nõ nu. pecu. et per Lud. ro. in consili. suo. xxj. Fran. Cur.

b Ultimo. adde de ista quõne et dic ut per Pet. de perru. in tra. de duobus fratribus parte. v. prin. colũ. xij. vers. xij. quõ. Bal. in cõsi. lxx. l. v. vo. et Car. in cõsi. xxvij. Fran. Cur.

c Verba statuti. Adde an vba statuti debeant intelligi in proprio significato. vide per docto. in. c. in nra. de iniur. Card. zaba. i. c. cum dilect9. in. xij. q. de cõsue.

d Recedere. adde Pe. de ancha. in cõsi. ccxxxix. vide eundem Pau. et Alexã. de imo. in l. si cõstante. §. trãsgrediamur. ff. sol. mat. Cur.

tenetur sibi dare legitimã.ita nec restituere dotem nisi in casu solu. matri.et adde hic quod Bartol.in.l.contra.§.j.ff. rerum amotarum.

1 Duersus. †In hoc iudicio veniũt subtracta hereditate iacẽte ab altero ex heredibus.ideo non potest intentari crimen expilate hereditatis pro illis.h.d. ℂ Pro declaratione gl.j.op.tribus modis.primo de.l.diuus.ff.de crimine expila.heredi.vbi tale crimen concurrit cum alia actione ciuili ꝛ non odiosa.iste text.vult contrariũ ꝙ cesset quando datur alia actio non odiosa.vt fami.erci.ex gl.colliguntur tres so. prima ꝙ hoc ideo nõ concurrit:quia nec fuit commissum.nam vt cõmittatur requiritur dolus sicut in furto.nam cũ vnus ex coheredib⁹ post aditã hereditatẽ aliquã rem cõmunẽ cõtrectat.non presumitur dolose facere.nec cũ malo animo.sed ratione partis quã habet in ea.vt in.l.merito.ff.pro socio.ista nõ placet.q2 alia ratio redditur in tex.in fi.quod ideo nõ potest intentari.q2 alia actio ꝯpetit nõ q2 nõ sit cõmissum.nã potest esse ꝙ dolose. Ideo gl.soluit alio modo ibi.dum dicit.alia em̃ ꝛc.ꝙ istud crimen nõ cõcurrit cũ alia actione que oritur ex eodẽ crimine.vt hic.nam actio fa.er.pro rebus subtractis videt̃ oriri ex eodem crimine.ꝛ ex eadem subtractione.sed cum alia actione que non oritur ex eodem crimine.sed detur ratione possessionis: vt est reiven.vel petitio hereditatis bene põt cõcurrere vt in.l.cõtraria.ibi ergo subtrahens nõ erat coheres:ꝛ sic potestvel hoc crimine accusari vel cõueniri petitione hereditatis.ꝛ eodẽ modo hec petitio hereditatis bene posset concurrere:ꝛ propter eã nõ excluderet hoc crimen.sed propter actio.fa.er.que facit ipsum cessare.ꝛ istã solu.sequitur Cy.Alij dicunt ꝙ ibi contra diuersos.hic contra eundẽ. ℂ Sed opp.secũdo ꝙ istud crimen nõ cõmittat̃.ꝛ sic non habebat dubiũ ista lex:vt in.l.ij.ff.de crimine expil.here.sol.verũ est si hereditas erat adita.ꝛ possessio apprehensa.nã tunc cõmitteret̃ furtum qd est crimen ordinarium ꝛ sic facit cessare extraordinariũ:.vt est istud hoc autẽ debet intelligi vt habeat dubium ꝙ pos.non erat apprehensa vnde nõ committitur furtum.iuxta ea que plene habẽtur in.l.si homo. ff.de vsuc.ideo recurrit̃ ad hoc crimẽ extraordinariũ qd cõmititur cũ cessat furtũ.tamen ꝓpter aliã actionẽ non intentatur sed oppo.ꝙ non referat foret apprehensa pos.vel nõ.vt.l.ꝛ puto.§.ij.ꝛ.l.qui erat.ff.eo.So.illud verũ in fa.erci.que cõpetit siue pos.erat apprehensa siue nõ tẽpore subtractionis.sed aliud est crimen expila.here. ℂ Ultimo in gl.fi.oppo.ꝙ imo debeat concurrere cum act.fami.erc.q2 crimen expil.here.proponitur ad penã extraordinariã imponendã.sed act.fa.erci.ad res subtractas cõsequẽdas.vnde cũ tendant ad diuersa nõ debet altera per alterã impediri maxime postꝗ̃ vna est finita ꝛ terminata iuxta ea q̃ habẽtur.s.tit.j.l.ex more.Gl.ꝓpter hoc miratur de isto tex.ꝛ dicit ipsum debere intelligi in act.in factũ que orit̃ ex quolibet crimine ad cõsecutionẽ dãni vel interesse.iuxta ea q̃ habent̃ i.l.nec quicꝙ̃.ff.ꝓ socio.ꝛ.l.querelã.de fal.vt illa tanꝗ̃ extraordinaria non concurrat cũ ista que est ordinaria. Ceterũ accusatio huius ꝛ inimicis ad penã extraordinariã imponẽdã non videt gl.quare debet cessare ꝓpter hoc qd ista actio cõpetebat.licet loquatur forte sub dubio.

2 ℂ Si pater filio doctori dat libros ꝛ vestes doctorales ꝛ alia similia q̃ doctori cõueniunt statim efficiũtur quasi castrẽsis peculij ꝛ statim valet donatio.nec cõmunicant̃ cũ fratrib⁹ nec debent ei computari in portionem suam.

3 Si donat eidẽ predia talis donatio nõ transit in quasi castrẽse peculium.

Quid si donaret alias res mobiles.

4 In his que donãtur filio militi ab alio ꝗ̃ a patre occasione tamen militie puta a cõmilitone transeunt in castrense peculiũ: ꝛ si donantur a patre an videantur donata potius causa filiationis ꝗ̃ causa militie.

1 I filiussa. †Castrẽsia in diuisione deducũtur precipua. Secus si nõ

2 sunt castrensia.h.d.Bar. ℂ †No. hic casum ꝙ si pa-

a ter filio doctori dat libros[a] ꝛ vestes doctorales et alia similia que doctori conueniunt.statim efficiuntur quasi castrẽsis peculij:ꝛ statim valet donatio.quia filiussa. ꝗ̃tũ ad castrẽse peculiũ pro patresa.habetur vt in.l.ij.ff.ad mace.nec posset postea reuocari.nec debẽt cõmunicari cum fratribus nec de-

3 bent sibi cõputari in portionẽ suam.sed habere precipua.ꝛ reliqua debent cõiter diuidi. ℂ †Secũdo no.ꝙ si donat eidẽ predia.talis donatio nõ transit in quasi castrense peculiũ.ꝛ idem esset si donaret res mobiles nõ aptas ad militiam legalẽ. nisi ista donaret vt venderet ꝛ emeret libros vel alia apta ad scientiam legalẽ emeret ẜm Guil.de cu.talis enim donatio non valuit a principio.sed morte confirmatur:si nõ fuit reuocata que potest reuocari vsꝙ ad mortẽ vnde licet hic in ver.predia autẽ dicatur qd non sint castren.peculij tamen aliud dicit an debeãt esse sua precipua vel non:vnde debet distingui:an donatio fuerit reuocata:ꝛ tunc sunt precipua illius sicut castrẽsia. vt.j.eo. filie.aut fuit reuocata.ꝛ tunc secus.ar.j.de colla.l.si donatione.

4 ℂ †Ultimo no.ꝙ in his que donantur filio militi ab alio ꝗ̃ a patre occasione tamẽ militie puta a cõmilitone transeunt in castrense peculiũ indistincte siue sint mobilia siue immobilia ꝛ siue apta ad militiam siue non:quia non nisi causa militie fuerũt donata sed quando donant̃ a patre si nõ sunt apta ad militiã vident̃ potius donata causa filiationis ꝗ̃ causa militie hec est ratio huius.facit.l.ij.de cast.pecu.

2 ℂ Iniuria ꝛ offensa censetur remitti tacite si partes postea familiariter ꝛ amicabiliter se tractent ꝛ ad inuicẽ sibi seruiant.

Quid in iniuria reali.

3 Testator habẽs plures seruos si in testamẽto dixit cuilibet ex seruis meis relinquo tãtũ an per hoc videatur remittere offensam illis a quibus fuit offensus.

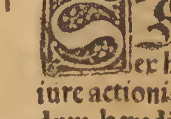
1 Ipsius. †Iudex diuisionis non debet sequi voluntatem testatoris a qua ipse recessit expresse vel tacite:sed vltimã voluntatẽ in qua remansit.h.d.ꝛ est pulchra. Quidã eniz testator cũ fuisset grauiter offensus a duobus seruis irat⁹ contra eos mãdauit in testõ ꝙ vnus poneret̃ in perpetuis carceribus:alter autẽ venderet̃ exportandus vltra mare:ista volũtas si ab eo nõ fuisset recessum fuisset seruãda vno ex heredib⁹ hoc petẽte:etiã si alij ꝯtradicerẽt per.l.his ꝯsequẽter.§.ij.ff.eo.que vult ꝙ vnus ex heredibus possit cõpellere alterũ ad seruandã voluntatẽ defuncti licet ex ea nullũ cõmodũ cõsequerent̃. Nam potuit vindictã sumere de seruis suis:vt.j.de emẽ.ser.per totũ ẜm Gui.de cu.sed hic filij instantibus ꝙ seruaret̃:vxor defuncti cõtradicebat asserẽs ꝙ defunctus ei pepercerat:ꝛ in gratiã suam eos reduxerat:ꝛ sic ab illa dispositione tacite recesserat:ꝛ ostendebat:q2 postea grata seruitia ꝛ merita impẽderũt:ita ꝙ manifeste poterat cõprehẽdi voluntas defuncti : vnde petebat ꝙ dicta volũtas nõ seruaret̃. Imperator respondet ꝙ si ita est.

2 nõ debet seruari q2 fuit in sua potestate ab illa recedere.† Allegatur ista.l.ꝙ iniuria ꝛ offensa censetur remitti tacite.si partes

b postea familiariter[b] ꝛ amicabiliter se tractent ꝛ adinuicem sibi seruiant.ꝛ hoc in iniuria verbali.in literali vero magis est dubium ẜm Guil.de cu.qui remittit ad no.in.l.si nõ cõuitij.j. de

3 iniur.†Sed quero si iste testator haberet plures seruos ꝛ in testamẽto dixit cuilibet ex seruis meis relinquo tantũ an per hoc videatur remittere offensam illis duobus. Et certe si cõprehẽderentur in ista generalitate videret̃ remisisse sed dic ꝙ nõ comprehendũtur.vt.l.lucius.§.lucius titius.ff.de lega.ij.opz ergo ꝙ specialiter aliquid gratum exhibeat cõtra illũ offendẽtes.vt videatur eis remisisse offensam.

1 Aque. †Nomina per hoc iudicium non veniunt deuidenda.cũ sint ipso iure diuisa.h.d.Sed bene veniũt adiudicanda cum expedit ꝙ dic:vt.l.ij.in fi.cu.j.l.seq.ff.eo.

1 I qua. †In hoc iudicio per officium iudicis deseruiẽs huic actioni res ꝑlegate sunt vni ex heredib⁹ adiudicãtur ei cui prelegate sunt nõ ergo iure actionis fit ista adiudicatio:q2 ista actio datur ad diuidẽdum hereditatẽ.ꝛ etiã ad adiudicandũ quando aliter non potest commode diuidi:ꝛ sic adiucatio succedit loco diuisiõis. hic vero non prelegata sunt hereditas.

2 ℂ An in vno ꝛ eodem libello possim petere ꝙ hereditas patris vel matris que sunt cõmunes inter te ꝛ me diuidantur.

1 Ona. †Pro pluribus hereditatib⁹ diuidendis inter eosdem vnum solum iudiciũ

2 fami.erci.habere sufficit.hoc dicit.†Et sic in vno ꝛ eodẽ libello possum petere ꝙ hereditas patris vel matris que sunt cõmunes inter te ꝛ me diuidãtur. nec est dare duos libellos.vel duo iudicia agitare.licet pro qualibet earuz detur mihi actio fami.erci.et sic due actiones. tamen quia sunt eiusdem generis ꝛ forme sufficit ꝙ vnica initietur pro ambabus:imo etiaz si essent plures:vt patet hic ꝛ.ff.eo.l.coheredes. §.de pluribus.similiter.ff.pro socio.l.actione.§.si communis. ꝛ.l.non est nouum.ff.de actione emp.sed quando non sunt eiusdem generis ꝛ forme videtur ꝙ requirantur diuersi libelli per ea que not.Barto.in.l.edita.s.de eden.in materia cumulationis.Sed in cõtrarium quod sufficiat etiaz tunc vnus libellus: vt.l.si idem.cum eodem.de iuris.om.iudi.ꝛ quod not.in.c.querelam.de elec.Breuiter dici potest pro primo casu quãdo sunt eiusdem generis ꝛ forme sufficiat vnus libellus:nec habeatur pro pluribus:sed in secundo casu licet sufficiat vnus libellus tamen reputãtur tot libelli quot sunt actiones diuerse.ꝛ etiam

a ℂ Dat libros.ad de bar. in.l.donatiões.in.§.pater. ff.de dona.ꝛ bal.i l.omnimodo.j.§. imputari.de inof. si.test.Bar.in tractatu de duobus fratribus.

b ℂ Familiariter. Adde glo.in.§.in summa. insti.d in iur.ꝛ Bal.in auf. si dicat̃.j. de test.ꝛ vide alex.in.l.j.ff. d pac. Et adde ꝙ etiã iniuria intelligitur remissa si vnus cõstituatur tutor ab altero.l. athlete.et ibi gl.et bart.ff.de excu.tu. ꝛ i.§.inimicitie. ꝛ gl. ꝛ ibi etiã doct. in.§. inimicitie.in sti.de excu.tu. Itẽ ꝑ indicia presumitur remissa vt qñ vnus seruit alteri vt per Bald. hic Et aliũ casum vide ꝑ eũdem in.c.j. colũ.iij.de prohi. feu.alie.per Fede. item legatũ factũ per vnum alteri.l. ij.ꝛ ibi Bar.ff.de adi.le. Et qñ intelligatur remissa ꝑ salutationẽ vide ꝑ archid.in.c.olim. de iniur.ꝛ damno dato. Fran. Cur.

res que petũt ⁊ hoc est vtile si deberet solui gabella ex forma statuti. quia in primo casu vnica tantum soluetur. In secũdo pro tot libellis quot sunt res vel actiones diuerse in eadẽ chartula deducte. facit quod no. in. l. j. §. si plura. ff. ad treb. ⁊ tot videbãt iudicia ⁊ tot contesta. litis. ⁊ tot sententie. ⁊ sic poterit valere in vna ⁊ in altera non sed in primo casu. quia est vnum iudiciũ ⁊ vnica sententia non potest pro parte valere. ⁊ pro parte non. vt l. in hoc iudicio. ff. eo. tene mẽti: quia notabilia sunt licet per docto. non tanguntur.

1 **NOn est.** †Hec actio est bonefidei. ⁊ in ea veniunt fructus etiã consumpti sicut in petitione hereditatis. h. d. Et pone casum ꝙ quedã hereditas erat cõmunis inter te ⁊ me tu tamẽ solus possedisti bonafide credens te solum heredẽ. ⁊ fructus percepisti ⁊ consumpsisti ego peto hereditatẽ diuidi ⁊ te condẽnari ad fructus perceptos ex mea dimidia. Tu dicis ꝙ sunt consumpti. ⁊ ꝙ bonefi. possessor nõ tenetur restituere fructus consumptos etiam si sit effectus locupletior imo eos lucratur pro cultura ⁊ cura. insti. de acqui. re. do. §. si quis a nõ domino. ⁊. l. ex diuerso. in prin. ff. de rei ven. sed certe illud in rei ven. que est actio particularis ⁊ stricti iuris. Aliud in peti. her. que est vniuersalis ⁊ bonefidei in qua veniũt fructus consumpti si possessor bonefi. est effectus locupletior. l. item veniunt. §. pridie. ff. de peti. here. Idem ergo in actio. fa. erc. q̃ similiter est bonefi. ⁊ vniuersalis acta ⁊ aptitudĩe etiam plus q̃ peti. heredi. vt. l. si filia fa. er. cũ ibi no. Bar. tamẽ videt̃ tenere in. d. l. ex diuerso. ꝙ etiã in rei ven. veniunt fructus consumpti si ex eis possessor bonefi. sit effectus locupletior ex equitate. l. si inter me ⁊ titiũ. ff. si cer. pet. non solũ in fructibus naturalibus quorũ non fuit effectus dñs sed etiã in industrialibus quorum fuit effectus dominus.

2 ☞ Si testator non distribuat bona hereditaria inter omnes heredes sed vni tantum facit aliquod prelegatum ꝙ ille possit repudiare portionem hereditatis ⁊ retinere prelegatum.

Si distribuit bona inter omnes an repudiando quis portiõẽ videatur etiam repudiare illam assignationem.

3 Clausula generalis an limitetur per specialem precedentẽ vel sequentem an autem per eã augeatur specialis.

1 **QUoties.** †Si testator inter plures vniuersaliter ĩstitutos diuidat bona hereditaria inequaliter. seruanda est diuisio per testatorem facta: licet non cõueniat portionibus hereditariis: dũmodo null⁹ fraudetur quarta que sibi debet̃ a iure: ⁊ verba generalia sequentia intelliguntur ⁊ regulantur ſm specialia precedentia: nõ aũt per ea cẽsetur a specialibus recessum h. d. Et pone casum ꝙ testator instituit duos vel quatuor heredes vniuersaliter ⁊ equaliter: postea in eodem testamento ne inter eos oriretur discordia in diuidendo cuilibet eorũ assignauit certa bona ꝑ parte sua. ita ꝙ omnia bona remanẽt diuisa: ⁊ ista diuisio non fuit equaliter facta: ſm ꝙ facta fuit institutio: quia bona assignata vni plus valebant q̃ assignata alteri isti sunt heredes equaliter ⁊ equaliter agere possunt contra debitores hereditarios. In rebus autem corporalibus sic ꝑ testatorem distributis nõ sunt equales: ideo partem in eis habẽt iure hereditario scʒ equalem alterã vero partẽ habent iure prelegati. vt. l. ex facto. ff. de here. instit. ideo si alter cui minus fuit assignatũ nõ hʒ integrã quartã sue portionis q̃ sibi debet̃: vel pro legitima debita iure nature vel pro falcidia iure insti. dicta diuisio dʒ seruari salua falcidia vel quarta: vt sibi suppleat̃. Sed pone ꝙ assignauerat: seruos inequaliter postea in fine testamẽti rogauit heredes vt haberent istos seruos recommẽdatos. ⁊ bene tractarẽt dicebat ꝙ videbat propter hoc recessisse ab illa assignatiõe. quia eos seruos recõmendauit oĩbus heredibus. Si ergo mihi recõmendauit illos quos tibi assignauerat videtur ab assignatione recessisse al's nõ possem ipsos habere recõmendatos. Contrariũ tamen determinatur qr hanc generalẽ recõmendationẽ censetur retulisse ad quemlibet eorũ pro illis seruis qui sibi assignati erant non pro aliis qui erant aliis assignati. ⁊ sic nõ videtur recõmendasse eos seruos omnibus heredibus sed omnes illis heredibus quibus erant assignati. h. d. in effectu. ¶ In tex. ibi successionẽ diuidit. i. bona hereditaria que non sunt hereditas ne successio cũ illa consistat in iure etiã aliquo corpore: vt ĩ. l. hereditas. ff. de pet. here. ⁊ ista erat causa dubitandi. quia si eos equaliter instituit heredes. ⁊ postea distributionẽ bonorũ facit inequaliter. videbatur nõ seruanda sʒ potius inspiciendã esse equalitatẽ factã in institutione tanq̃ in prĩcipali. vt illa attraheret ad se bona hereditaria q̃ sunt accessoria sed cõtrariũ est: qr licet inequaliter instituerit poterat tñ alteri eoꝝ facere prelegata que etiã erant seruanda: vt. s. eo. l. si qua petitio: eodẽ modo si distribuit oĩa bona ĩter eos: cũ talis distributio vim habeat prelegatorum: vt. l. ex facto. ff. de here.

2 insti. †Aduerte tamẽ ad vnũ satis notabile: ꝙ si nõ distribuat inter oẽs: sed vni tantũ facit aliqđ prelegatũ: ille põt repudiare portionẽ hereditatis et retinere ꝑlegatũ: sed qñ distribuit inter oẽs talis distributio licet habeat viʒ prelegati tñ succedit loco portionũ hereditariarũ: ⁊ ideo si q̃s eoꝝ repudiaret suã portionem hereditatis in qua fuit institutus nõ posset retinere bona sibi assignata pro sua portione: quia loco illi⁹ succedit illa assignatio: ideo repudiando portionẽ etiã illaʒ assignationẽ repudiare videt̃. tex. est sing. in. l. quid ergo. la. ij. ff. de le. j. cũ. ll. precedẽ. ⁊. l. filio pater. cũ se. que continuantur: tene menti singulariter in tex. ibi cõmendanda putauit heredibus. quid si nõ erant nisi duo heredes ⁊ vni assignauit seruũ alteri nullum assignauit: postea vero loquendo in plurali cõmendauit heredib⁹ suis seruũ: certe istud purale nõ põt referri ad illum solum cui assignauit salua ratione recti sermonis: ⁊ sic videtur inclusisse aliũ cui nullũ assignauit videt̃ ergo per hoc recessisse ab assignatione. ar. eius quod not. per gl. in. l. meuius. §. eum qui. ff. de leg. ij. per. l. legatoꝝ. §. qui plures. eo. ti. Cogita quia super hoc dubito cũ ratio faciat pro ista parte. sed alia ratio facit in contrariũ ꝙ ita cito non censetur penituisse. vt. l. nã ⁊ ea. cũ ibi no. ff. de cõdi. ⁊ demon. ¶
3 †De materia autẽ huius finis: an clausula generalis limitet̃ per specialem precedentẽ vel sequentem: an aũt per eam augeatur specialis: dic vt plenissime ⁊ subtiliter ⁊ profunde tractatur per Bar. in. l. quesitũ. §. j. ff. de fun. instru. Pro declaratione gl. j. que est notabilis: ⁊ propter eã allegatur pluries ista. l. ꝑmitte ꝙ tex. loquit̃ quãdo testator expresse aliquos heredes instituit vniuersaliter. ⁊ sic apparet ꝙ voluit facere testamentũ licet postea distribuerit bona: q̃ distributio põt fieri etiã in codicillis cũ habeat vim prelegatorũ que possunt in codicillis relinqui. Sed pone ꝙ nõ apparet aliquos instituisse: sed bene apparet: ꝙ in ꝑsentia testiũ ⁊ notarij distribuit bona inter filios vel alios veniẽtes ab intestato: ⁊ qr ista distributio potest fieri tam in testamento q̃ in codicillis vt dictũ est: dubitatur quid presumitur voluisse an testari an codicillari: ⁊ an decederet testatus vel intestatus: ⁊ vtilitas huius inuestigatiõis est: qr si haberet posthumũ. de quo nullam mentionẽ fecisset si voluisset facere testamentũ. rumperet̃ per natiuitatẽ posthumi preteriti: ⁊ sic etiã illa assignatio q̃ est sequela testamenti: nõ sic si voluisset codicillari: qr codicillus vel vltima volũtas nõ rũpitur per natiuitatẽ posthumi. vt. j. de codi. l. j. ⁊ sic illa assignatio remanet firma. salua tamẽ portione posthumi. glo. mirabiliter distinguit: aut hoc fecit in voluntate solẽni. i. corã. vij. testibus. ⁊ tunc censet̃ voluisse facere testamentũ aut fecit sine solennitate requisita: vt corã duobus vel trib⁹. ⁊ tunc gl. distinguit an fecit assignationes per quotas ⁊ idẽ si dicat̃ quõ potest dici testatus si nõ adhibuit solennitatẽ respondet̃ ꝙ cũ instituit filios põt testari sine solennitate: vt. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. j. de test. ⁊. j. eo. l. si. non tamen presumitur qñ non facit expressam insti. nisi alterũ de duob⁹ faciat vel ꝙ adhibeat debitam solennitatẽ vel ꝙ distributionẽ faciat per quotas. Si vero per singulas res tunc censet̃ voluisse codicillari. quando autem facit expressam institutionẽ non refert an adhibeat solennitatẽ vel non si testatur inter filios nec refert faciat distributionẽ ꝑ quotas vel per singulas res quia semper presumit̃ voluisse testari ⁊ valet testamentũ iure speciali ita intellige qđ no. j. eo. l. si lij. in gl. Itẽ est vtilis ista inuestigatio ꝓpter id qđ no. per gl. in aut. nouissima. s. de inoffi. test. qr quando apparet ꝙ voluit testari debet relinquere legitimã iure instit. alias nõ valeret. Secus si voluit decedere intestatus. Illud tamen dictũ non videt̃ ꝓcedere nisi quãdo aliquos vniuersaliter instituisset ⁊ nõ quotam sed aliquam rem particularẽ reliquisset. Si autem equaliter ĩter filios distribueret quia ista distributio loco portionũ hereditariarum succedit non potest filius conqueri ꝙ sibi non est relicta iure insti. Tene menti istam gl. ſm quã Bal. dicit se pluries consuluisse: ⁊ ꝙ non habemus meliorem. alie glo. sunt per predicta expedite.

2 ☞ Statuta excludẽtia feminas extantibus masculis sunt cõtra ius commune.

1 **INter filios.** †Hereditas patris inter filios masculos ⁊ feminas
2 equaliter diuidẽda est. h. d. †Et sic pʒ ꝙ statuta excluddentia feminas extantibus masculis sunt contra ius ꝯmune. Itẽ intellige istã. l. in bonis allodialib⁹. Secus in feudalib⁹ que nõ transeunt ad feminas sed masculos tantũ.

2 ☞ Lucrũ acquisitũ per filium ex peculio profectitio an mortuo patre diuidi debeat inter omnes.

3 Si filius non habet peculiũ profectitium debitum contractũ per eũ viuente patre non onerat fratres vt teneãtur soluere pro eo sicut nec patrẽ etiã si cõmuniter viuerent ⁊ quid si sit cõtractum post mortem patris. ⁊ nu. 4.

Si pater

Si pater tale debitū soluit pro filio an debeat filius sibi in suaʒ portionē cōputare cum venit ad diuisionē cum fratribus.
4 Quid si tale debitum obueniat ex culpa ipsius filij vt quia captus ab hostibus vel latrunculis.
Quid de impensa quam pater ei fecit in studio.

1

Ertum. †Peculiū profectitiū vni ex filijs cōcessuʒ mortuo patre diuidit̃ inter oēs ꝓ portionib⁹ hereditarijs: deducto tamē eo in quo ille filius erat obligat⁹ ex cōtractu peculiari b.d. Naʒ ex illo ꝯtractu ipse filius erat obligatus suo proprio noīe insolidū: pater vero de peculio: ⁊ ista obligatio patris que erat ꝓtoria diuidit̃ īter omnes filios ⁊ heredes: ⁊ sic creditores possunt quēlibet ex heredib⁹ conuenire pro rata. Itē possunt illum filium cōuenire insolidū ex sua obligatione. quia tamen istud est debitū peculiare: ⁊ solutio dʒ fieri de ipso peculio: vt. l. frater a fratre. ff. de condi. inde. idcirco iste filius debet a fratribus cōseruari indēnis: ⁊ conseruatio est vt de illo peculio detrabat tantū quantū ascendit debitū si iam cōdemnatus est: sed si non esset condēnatus dʒ sibi cauere de cōseruando ipsum indēnē. ⁊ subtiliter babet̃ i. d. l. frater a fratre. ¶ In tex. ibi in hereditate diui. non dicit conferenda. nam illa conferuntur que sunt illius qui cōfert bona quesita per eū post emācipationeʒ q̄ sunt sua: ⁊ in filia que cōfert dotē q̄ similiter est sua: vt in. l. ij. §. sed
a vtrū. in fi. ff. de mino. Peculium aūt profectitiū[a] non est ipsius filij cum datū fuerat. licet in sua administratione. Sed mortuo patre desinit esse peculiū. ⁊ ideʒ iuris est de ipso. qḋ de alijs bonis hereditarijs vt diuidantur pro hereditarijs portionibus.
2 Sed† qd de lucro acquisito per filium ex dicto peculio. loquor de iure hodierno quo fili⁹ est capax aduētitiorū: qꝛ de iure isto non erat dubiū. ꝙ etiaʒ illud veniebat diuidendū inter omnes filios. Bart. tenuit ꝙ dimidia pars lucri attribuatur labori ⁊ operi ipsius filij: ⁊ sic censeatur aduentitium et suum propriuʒ quousq; pater vixit debuit habere vsumfructū dicti lucri. altera vero dimidia attribuatur ipsi peculio. ⁊ illa veniat diuidenda inter omnes inter quos etiam ille ideʒ filius reputabatur. l. ab omnibus. §. pe. l. j. Bal. hic videt̃ tenere ꝙ imo totuʒ diuidatur quia filius censet̃ operatus patri ⁊ nō sibi. qḋ posset procedere si hoc appareret al's presumitur operatus sibi. Qḋ aūt integra dimidia attribuatur labori. ⁊ operi. suis nō approbat Bal. sed dicit relinquēdū arbitrio iudicis. ⁊ ꝑm cōsuetudinē loci. posset enim contingere ꝙ modica opera ⁊ modicus labor si lij versatur. Tāgit etiā hic bal. aliquas. q. vtiles ꝑm Nico. ma. que conueniunt illi tractatui quē fecit Bar. de duobus fratribus ⁊ Bal. ipsuʒ compleuit. ¶ In tex. ibi obligatus fuerit. ex quibus cōtractibus ipse filius pōt insolidū conueniri mortuo patre si sibi successisset vltra legitimā si aūt non successit vel nō vltra legitimā. vt si fuit exheredatus vel repudiauit hereditatē non pōt cōueniri nisi quatenus facere pōt: vt. ff. ꝙ cum eo. l. ij.
3 per totū. ¶ † In tex. ibi vltra non potest. † No. ergo ꝙ si fili⁹ nō hʒ peculiū profectitiū debitum contractū per eum viuente patre nō onerat fratres vt teneant̃ soluere pro eo: sicut nec pa- trem. vt. j. ne filius pro patre: per totū etiā si ꝯmuniter viuerēt. ⁊ lucra inuicē cōmunicabant: qꝛ nō ꝓpterea videbat̃ contracta inter eos societas cū non cōtemplatione societatis cōtrahēde: sed ꝓpter patrē quē sequi tenebant̃ cōmuniter sic viuebant. Si ergo pater tale ḋbitū soluit ꝓ filio dʒ filius sibi in suā portionē cōputare cū venit ad diuisionē cū fratrib⁹ siue descēdat ex contractu siue ex delicto circa qḋ vide qḋ no. per Ja. de are. Bar. ī l. sticbus. ff. de pec. leg. Sed si facto suo vel culpa tale debitum obueniret: vt qꝛ fuit captus ab hostibus vel latrūculis. ⁊ pater ipsum redemit censetur hoc fecisse causa pietatis ⁊ non teneret̃ in suā portionē cōputare. vt. j. de capti. l. libertatibus. sicut nec impensam quā pater sibi fecisset in studio. vt. l. q̄ pater. ff. e. Si vero cōtraxit debitū post mortē patris tēpore quo simul viuebāt ⁊ lucra inuicē cōmunicabāt. modo qꝛ videbat̃ cōtracta societas oīm bonorū iuxta no. in. l. titium. ⁊ meuium. §. altero. ff. de admi. tu. tale debitū deberet cōmuniter solui si concernat cōmodum societatis. alias secus. vt si culpa sua fuit contractū. vt l. cum duobus. §. dāna. cum. §. seq. ff. pro so. Non sunt alia.
2 Si inter duos fratres vna ⁊ eadē res fuit diuisa puta vnū preiudiciū ⁊ dimidia quā vnus habuit ex diuisiōe fuerit euicta quando non teneatur alter de euictione.
3 Diuisio an sit contractus innominatus.
4 Si feudū alicui obuentum ex diuisione reuertatur ad dn̄m qꝛ decessit sine filio masculo lʒ relicta femina. an possit femina agere de euictione. ⁊ quid si alius frater euincat.

1 **Ji familie er.** † Ex diuisione etiam facta iudice mediante te-
2 netur quis de euictione per actionē prescri. verbis nisi fuerit expresse actuʒ contrariū. b. d. ¶ † In tex. ibi euentum. i. periculū. ¶ In tert. ibi pro parte agnoscere: qꝛ si prediū qḋ tibi fuit euictū valebat centuʒ: medietas debet esse deperdita ad damnū tuum quā habebas tuo iure. altera dimidia quā habebas a fratre debet esse perdita ad dānū illius. dʒ ergo frater tuus te restaurare de illa dimidia: ⁊ sic eritis equales: loquitur ergo hic ꝑm Gui. de cu. quādo fuit euicta res que in totum erat tibi adiudicata: si aūt vna ⁊ eadē res fuisset inter vos diuisa: puta vnū predium qḋ videbatur cōmune ꝓ indiuiso: ⁊ tunc fuit diuisum si dimidia quā habuisti ex diuisione fuit euicta si quidem facto ⁊ culpa fratris tui qꝛ obligauerat partē suam pro indiuiso. Et sic portio q̄ tibi euenit pro diuiso: quatenus habes ab eo remansit obligata: vt. l. si consensit. §. fi. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. et creditor a te euicit per hypotecariam similiter ages de euictio. si aūt sine facto fratres tui vt quia erit aliena non debetur euictio. qꝛ sicut tibi ablata est tua dimidia: ita poterit auferri fratri tuo altera dimidia in qua euidens hʒ idē ius: ⁊ licet non auferat̃ vel qꝛ ille non vult: vel quia non pōt taliter impeditus: vel qꝛ succubuit cū eo licet tecū obtinuerit: hoc dʒ cedere lucro sui: ⁊ sic non tenetur de euic. ꝑm Guil. de cu. qḋ tene menti. facit. s̄. de inoffic. testa. cum duobus. Videbatur aūt quod in diuisione non veniret euic. qꝛ quilibet videretur in se suscepisse periculū sue partis. ar. ff. de act. emp. l. si actuʒ. sed contrarium est imo in dubio non videtur aliquis eorum suscepisse in se periculum nisi expresse fuerit dictum vt hic in ver. vt a
3 vnusquisq; ⁊c ꝑm eundē Guil. ¶ † Oppo. pro declaratiōe gl.
b ꝙ nō agat ac. pre. ver. quia illa datur ex cōtractu innominato:[b] diuisio vero non videt̃ contractus innominatus: sed poti⁹ distractus cōmunionis. gl. dicit ꝙ imo: qꝛ in ea vertitur quedam permutatio: si enim vnus fundus adiudicatur sibi in quo frater tuus habet dimidiā: ⁊ alter fūdus adiudicatur sibi in quo tu habes dimidiā videris dimidiā quaʒ habes in illo permutasse cū dimidia quā ille habet in tuo: ⁊ permutatio est contractus innominat⁹: ex quo oritur actio pre. ver. vt. j. de re. permu. l. ex placito. ⁊ no. in. l. j. seu super rubrica. ¶ † Scḋo opp. de. l. si fratres. j. tit. ij. so. ibi sciebas funduʒ qui tibi obuenerat in partem esse alienū que scientia impedit agi de euic. vt. j. de euictione si fundū hic ignorabas. ¶ Sed contra tertio: qḋ etiaʒ si sciebas agere possis saltē ad restitutionē veri pretij: licet nō ad interesse: vt. l. emptorē. §. fi. ff. de actio. emp. Gl. dicit ꝙ ibi loquitur in emptore: hic in diuidente qui sciebat rem sibi adiudicatam esse alienā nihil pōt petere etiā estimationē veram: quia videt̃ in se suscipere periculū: ista ratio nō videt̃ bona: licet enim sciēs videatur in se suscepisse periculū non sic alter. vnde Gui. dicit se putare ꝙ saltem ad estimationem partis euicte possit agere. Bart. tenet glos. ⁊ dicit eam esse singularem: ⁊ aliud fore in emptore qui soluit manualiter pretium vt possit ipsum recuperare: licet sciuerit rem alienam: nisi expresse fuerit dictū contrarium: aliud in diuidente qui non soluit pretium sed partem quam habebat in alio fundo dedit pro ista que euicta est vt videatur suscepisse in se periculum postq̄ sciuit rem alienā et posse euinci: ⁊ ista fuit mens gl. quia sic ecōuerso alter censetur eodeʒ modo in se suscepisse periculum rei sibi adiudicate. ¶ Nec ob. tex. in ver. j. quia loquitur qn̄ vterq; ignorabat: quo casu neuter videt̃ in se suscepisse periculū rei sibi adiudicate. Si aūt vterq; scit vel alter scit: alter ignorat: quia periculū potest esse reciproco cum ista gl. vult ꝙ quilibet eorū videat̃ in se suscepisse periculum: non sic quādo nō potest esse reciprocū: vt in emptore. tene mēti gl. hāc ꝑm Bar. qui tñ non declarat eā. ¶ Tertio oppo. de. l. cum pater. §. euic. de leg. ij. So. ibi diuisio fuit facta per testatorem: vnde ex ea nō resultat contractus permutationis inter partes: hic fuit facta per ipsas partes licet iudice mediāte: vnde resultat ille contractus: ex quo oritur ista actio ⁊ vide circa materiam Bar. post glo. ⁊ alios doc. in. l. qui rome. §. duos
4 fratres. de ver. oblig. vlt. ⁊. xj. q. ¶ † In glo. ibi item quid. dicit Pe. hanc. q. fatuā esse: quia euictio non debetur nisi quādo res euincitur culpa autoris mei asserentis rem suam cum non esset vel non esse obligatum cum esset. vt. l. ⁊ hec distinctio. ff. locati. sed si mihi assignatur feudum in partem frater meus in nulla culpa est: quia non asserit rem esse allodialem. i. propriā: si eniʒ assereret: ⁊ ego ignorarem sine dubio locum haberet euictio. et non procederet ista gl. sed ex quo asserit rem esse feudalem hūc casum euenire posse prospicere debui: vt. l. si quis domū. §. j. ff. locati. si ergo feudū reuertit̃ ad dominū qꝛ decessit sine filio masculo: licet relicta femina: nō potest femina agere de eui. Plus dicit Bal. ꝙ etiā si frater meus euincat: qꝛ feudū erat paternū ⁊ sic propter defectum masculi venit ad patrē agnatū non tenetur frater huic femine de euic. quia nihil facit contra diuisioneʒ sicut in si. in. d. l. q rome. §. duo fratres: Si postea veniret ratione fideicōmissi post mortē reli. nisi fuisset exp̄sse ei renuntiatuʒ ita nec hic nisi fuissem exp̄sse in hūc casum stipalatus: quia sti-

a ¶ [a]Peculiū auteʒ ꝓfectitiuʒ. Adde qd sit peculiū profectitium vide per doct. in rub. extra de pecu. cle.

b ¶ Ex cōtractu innoīato. Ad quot sint contractus innoīati. vide p Ange. ī. l. naturali. ff. de prescr. v̄. Et en cōtract⁹ innoīat⁹ sit loco pnīe vide gl. ⁊ doct. in. l. si cū fundū. ff. de pact. fallit fauore dotis vt in. l. si ergo. ī. §. j. ff. ð iu. do. Bar. in. l. ij. in. §. si pecuniaʒ. in fi. ff. de dona. bald. ī. l. sic. ad fin. C. de act. et ob. bal. in. l. mādatū. in. ij. colū. C. mandā. bal. in. l. si cum socero. in. vl. colū. C. de iur. do. bal. ī ca. j. ad fi. q̄ succes. teneantur in vsib⁹ feu.

pulatio generalis ad hunc casum referretur.de here. ven.l.nomen.de dam.infec.l.stipulatio pertinet.in prin.

1 In diuisionẽ. †Ex pacto nudo diuisionis non oritur actio nec transfertur dñiũ nisi traditione secuta.h.d.bar. Si ergo pater tuus qui habebat bona cõmunia cũ fratre suo venit ad cõuẽtionẽ secũ ⁊ diuisionẽ: vt quedã essent fratris sui quedam vero sua: ⁊ ista conuentio non fuit stipulatione vallata: si postea mortuo patre tuo possessio oĩm bonorum reperitur penes fratrẽ suũ patruũq; tuum: ⁊ queris quo remedio agere possis vt habeas illa bona de quibus actũ fuit inter eos ꝙ essent sua: si quidẽ potes pbare quod post ꝯuẽtionẽ interuenit realis traditio vel cõsignatio facta patri tuo iam acquisiuit dñium illorũ bonorũ: ⁊ sic potes ea vẽdicare. nec expedit ꝙ alia diuisio fiat. sed si hoc non potest pbare. tunc qr cõuẽtio est nuda. ⁊ nõ pdest ad agendũ. nõ potes petere illa bona. sed remediũ est ꝙ agas hac actione vt oĩa diuidãtur. ⁊ sic non statur diuisioni facte per eos. sed si tu esses in possessione illorũ bonorũ haberes contra eũ exceptionẽ: qr cõuentio nuda licet nõ prosit ad agendũ. prodest tamẽ ad excipiendũ: vt.l.iuregẽ.§.igit nuda.ff.de pac. ⁊ ex his patet casus huius.l.

2 ¶Testamentuʒ factum inter liberos ꝙ valeat cum duobus testibus ⁊ sine solennitate.

3 Quãdo pater filios non instituit sed simpliciter diuisionẽ fecit inter eos ⁊ vnus reperiatur fraudatus legitima qualiter ei succurratur. ⁊ nu.2.

4 An talis voluntas valeat iure testamenti.

1 Filij patris. †Iudex in diuidendo inter liberos dʒ seq voluntatem defuncti etiã nõ solẽnẽ: lʒ non succedat̃ ex testamento sed ab intestato. salua tñ falcidia vl' trebellianica. si alicui eorũ non remaneret integra. h.d. venio ad casum. 2 Quia tex. est aliquantulum scrupulosus. †dic ꝙ quidã conquerebatur imperatori de patre suo. qui cuʒ plures filios haberet in voluntate minus solenni non corã.vij.testibus [a] qui requirunt̃ in testamento nec corã.v. qui requirũtur in codicillis: sed coram duobus vel tribus diuisit bona sua inter filios. ⁊ fratribus eius assignauit maiores portiones. sibi vero minimã. ita ꝙ nõ habebat quartam sibi debitã iure nature. propter quod volebat expugnare talẽ voluntatẽ tanq̃ inofficiosam vt sic omnia bona equaliter diuiderent̃. Imperator cõsuluit sibi ꝙ per istã viã non vadat: qr necesse haberet probare se fuisse gratũ patri suo ⁊ sic voluntatẽ esse inofficiosam: alias nõ posset eam irritare vel rescindere: hoc enim erat necessariũ iure isto vt in.l.liberi.§.de inoffi.test. hodie vero non: sed incumbit onus probãdi heredi ꝙ filius fuerit ingratus. vt in.l.oĩmodo.eo.ti. ⁊ forte erit sibi difficile probare hanc gratitudinẽ: ideo consulitur sibi per aliã viã ꝙ agat actione fa.erc. vt diuidant̃ bona sine preiudicio sue quarte: lʒ enim voluntas fuerit minus solẽnis: tamen est seruanda inter filios: vt.j.eo.l.fi. ⁊ posito ꝙ ex ea nõ succedatur tanq̃ ex testamẽto: sed ab intestato.h.d. 3 †Et loquitur: ⁊ debet intelligi inquantum dicit ꝙ succeditur ab intestato qñ pater filios nõ instituit: sed simplr' diuisionem fecit inter eos quo casu postq̃ nõ adhibuit solennitatẽ cõsuetã nõ cẽsetur voluisse testari: nec eos heredes instituere. sʒ eos ab intestato debere succedere. vt no. per glo. in.l.quoties.§.eo. ⁊ non solum si fecit cõsignationes per res singulares. vt ibi dicit gl. sed etiã si per quotas vt ex isto tex. colligitur dũ loquitur de senatuscõsulto: subaudi trebelliano: ratione cuius debet̃ quarta trebel. q̃ cõputatur in legitimã. constat enim illud senatuscõ. non habere locum nisi in fideicõ. vniuersali: nõ autem in particulari. ergo necesse esset dicere ad hoc vt sit vniuersale ꝙ fecit consignationes per quotas. puta volo ꝙ talis filius meus habeat quartam partẽ ⁊ talis tertiã: ⁊ talis dimidiã ⁊ talis quintã. ⁊ nunc iste vltimus reperitur fraudatus legitima. ideo supple vt fiat consignatio detracta quarta trebellianica que cõputabitur in legitimã. Si aũt eos expresse instituisset. tunc licet sine solẽnitate tñ qr pater habet hoc priuilegiuʒ vt possit testari sine solẽnitate iuris ciuilis: ⁊ cum duobus testibus ⁊ erit testamẽtum validũ. licet iure speciali. vt.l.hac cõsultissima.§.ex imperfecto.j.de test. tunc succederet̃ ex testamento nõ ab intest. ⁊ ita debet intelligi disputatio quã facit hic gl. ⁊ etiã decisio ꝑm Guil.de cu. ⁊ alios. Glos. vero videtur respõdere ad istũ tex. ꝙ vbi possunt succedere ab intest. si volunt ⁊ etiam ex testamento si hoc magis volunt. nec gl. loquitur clare. tu dic melius vt dixi. 4 †Aut testator fuit vsus verbo instituo. ⁊ indistincte valet iure testamenti: aut non apposuit illud verbum: sed distribuit. tunc glo.i.l.quoties. distinguit an per quotas vel nõ tu dic ꝙ etiam si per quotas nõ videtur testat⁹: sed ab intesta. decessisse. vt hic colligitur: sicut ergo testamentum militis factum corã duobus testib⁹ valet iure testamenti: ita ⁊ testamentuʒ patris inter liberos. Sed quid si dixit se velle codicillari: ⁊ nihilominus filios heredes instituit an valeat iure testamẽti videtur ꝙ non: quia esset repugnãtia. contrariũ determinauit Bar. per.l.mili. codicil. in prin. de test. mili. vbi miles habet priuilegiuʒ: ꝙ etiam codicil. possit facere insti. ⁊ licet dicat se velle codicillari tñ erit testamentũ siv(?) tatur verbo instituo inspecto potius eius priuilegio q̃ verbis suis.

1 Coheredibus. †Diuisio facta inter quosdam ex socijs alijs absentibus non preiudicat. h.d.

2 ¶Donatio facta per patrem filio in potestate quando ⁊ in quibus casibus valeat. ⁊ nu.3.

3 Libri empti per patrem nomine vnius ex filijs an in diuisione que fit inter fratres debeant communicari.

1 Filie cuius. †Qñ pater nomine vnius filij vl' filie emit ⁊ sibi tradidit debet illi adiudicari: ⁊ in hoc iudicio habetur ratio sumptuum per vnum ex coheredibus factorum in re cõmuni. hoc dicit Bar. vel sic ꝙ pater emit nomine vnius ex filijs ⁊ sibi tradidit videt̃ donasse: ⁊ tanq̃ donatum in diuisione hereditatis sibi precipuũ adiudicatur si donatio nõ fuit reuocata. Item in hoc iudicio habet̃ ratio impensarũ factarũ per vnũ in reb⁹ cõmunibus. h.d. In tex. ibi comparuit supple ⁊ tradidit: alias non videt̃ donasse: sed nomine filie in cõtractũ accõmodasse: vt.j.si quis alteri vel sibi.l.j. ⁊.ij. ⁊ posito ꝙ videretur donasse: donatio tñ non videt̃ cõfirmata non interueniente traditione. ar.in.l.papinianus.ff.de do. inter vir. ⁊ vxo. ⁊ sic non deberẽt precipua adiudicari: nã ideo adiudicant̃ qr donatio fuit morte confirmata. ⁊ sic habet dominiũ non ex causa hereditaria: sed ex contractu inter viuos: etiã si nõ acceptaret hereditatem paternam merito non veniunt in diuisione hereditatis.

2 ¶†In tex. ibi si non postea: nã dicta donatio non valuit a prin. ⁊ pater poterat quãdocũq; postea reuocare ⁊ hoc in filia q erat in potestate patris secus si erat emancipata vel postea in vita patris emancipetur. qr statim confirmat̃ donatio. vt.l.donationes in concubinã.§.pater.ff.de donationibus. et idem in filio milite si res empte suo nomine ⁊ tradite conueniebant militie quia statim valuisset donatio. ⁊ sic non potuisset reuocari. vt.§.eo.si filius. que differt ab ista: quia ibi ꝯstabat ꝙ pater voluit donare. qr sic expresse dicit vt patet ibi ĩ verbo donare. hic vero nõ cõstabat sed ex duobus presumit ꝙ emit nomine filie: ⁊ sibi tradidit. Si aũt nõ emisset sed habebat penes se. licet filie tradidisset non censeret̃ donasse sed in peculiũ profectitiũ concessisse. ff.de pe.l.fi. ⁊ ideo tunc non adiudicarẽtur precipue sed diuiderent̃ inter omnes. vt.§.eo.l.certum. ⁊ iste est casus in.l.si donatione.j.de colla. de qua glo. hic op. ⁊ non soluit.

3 ¶†Per hec respondet̃ ad questionẽ formatã in gl. de libris emptis per patreʒ [b] nomine filij an in diuisione hereditatis debeat eos habere precipuos an autem debeant diuidi vel saltem pretiũ eorum. Nam gl. innuit ꝙ non: sed habeat precipuos: vt in hac.l. Guil.de cu. tenet contrarium. Bart. sequẽdo Jo. de are. distinguit. aut emit sed non tradidit: ⁊ ỽa est opi. Guil. aut tradidisset. ⁊ videtur donasse. vt in hac.l. sed queritur an donatio statiʒ valeat distinguitur aut erat iam doctor et valet. ⁊ transeunt in peculiuʒ quasi castrense. qr est miles legalis militie. ⁊ sic potest habere peculium quasi castrense. ⁊ tunc non poterit reuocare. ⁊ hoc per.l.si filius.§.eo. aut nõ erat tũc doctor. ⁊ tũc aut postea efficitur viuẽte patre. ⁊ idẽ ar.in.d.l.si donationes.§.pater. aut non efficit̃ patre viuente ⁊ tunc donatio non valuit viuẽte patre. ⁊ sic potuit reuocari. sed si non fuit reuocata confirmat̃ morte: ⁊ sic sibi adiudicant̃ precipue per hanc.l. Sed si non emisset: quia forte habebat penes se. sed sibi tradidit. censet̃ potius accõmodasse q̃ donasse. ideo non sunt precipui. sed debent in suã portioneʒ cõputari. non dicunt aut sibi auferri. sicut nec militi arma vel equi fauore studij. vel confert̃ eorũ pretiũ quaten⁹ valeret tẽpore quo diuidunt. non quatenus fuerũt empti ⁊ hoc in libris qui extant alie vero expense que nõ extant quas pater fecisset in alio studente nõ cõputantur in eius portionẽ. sed cẽsentur donate fauore pietatis: vt.l.q̃ pater.ff.eo. de quibus oĩbus vide plene per bar. in.l.j.§.sed nec castrense.ff.de colla. bo. bal. tangit hic. ⁊ in auẽ. ex testõ.j.de colla. Et predicta qñ donantur filio vt filio. si autẽ vt extraneo ꝑpter bene merita statim vʒ donatio. ⁊ reputatur aduentitium. nec cõfertur cum fratribus. vt no. in auẽ. vnde si parens. de inoffic. testa. ¶ In glo. ibi nec est donatio inter viuos tu dic ꝙ imo: ex quo interuenit traditio nec obst. ꝙ non valet quia fateor a principio. et hoc etiam probatur hic. dum dicit: si vero postea contrarium ⁊c. quia potest reuocari: sed si non fuit reuocata morte confirmatur et sic videtur habere quodãmodo iure prelegati ideo non confertur. non tamen est proprie prelegatum quod requirit traditioneʒ hereditatis

a ¶Corã.vij.testibus. Adde an vʒ testm̃ cõditũ cum duobus testib⁹ et notario parochiano ꝑ Jo.an.in addi. Spec. in tit. de instrum. edit. in.§. ꝯpẽdiose. ver. sed nũquid de consuetudine. cũ ver. seq. doct. in.c. cũ esses. de testa. Iaco. de are. in disputatione incipiente ꝑm cõsuetudinẽ ciuitatis venetiarũ. et ista disputatio est posita inter ꝯsilia bar. vbi concludit de iure non valere talẽ cõsuetudinẽ: ⁊ idem tʒ spe. vbi.§. idẽ tʒ Jo. de imo. in.l.iij.ff. de testa. Anto. de bu. ⁊ ab. in.c.ij. de constitu. Old. consi. cclvij. incip. ꝓsupposita cõsuetudine. Ang. consi. cxxvj. inci. testamẽti factio. idẽ consi. ccxxxiij. inci. punctus est. tu dic ꝙ hoc non habet locum in venetis: quia non recognoscunt superiorem de iure scd̃m Albe. de rosa. in.l.j. C. d sum. tri. ⁊ per ꝯñs veneti habẽt vi supremi ipatoris in suo territorio. ꝑm barto. in.l. hostes. ff. de cap. barto. in.l.j. C. de bo. va. lib. x. sʒ imperator pt statuere. ꝙ valeat testamẽtũ cum duob⁹ testib⁹. ꝑm gloss. ⁊ docto. in.c.q in ecclesiarũ. de ꝯsti. et in.l.fi. C. si contra ius vel vti. publ. ergo idẽ pñt veneti ex quo non recognoscunt superiores in tpalib⁹ ⁊ sic vʒ talis cõsuetudo quo ad venetos et sic non obstat. d. disputatio Joan. de are. vbi.§. cũ suis seq̃ cibus ibi allegatis vel dic ꝙ dicta iura hãt locum in ciuitatibus cognoscẽtib⁹ ipatores in superiorem ⁊c.

b ¶De libris emptis p patrẽ. Adde Bar. in.l. si donationes. in.§. pr. ff. de nona. bald. in.l.j.ff. solu. mat. bal. in auẽ. ex testõ C. de col. Rabpa.

ditatis: sed ista donatio confirmatur sola morte etiam nō secuta aditione. ₇ not. per gl. in. l. post legatā. §. si non mortis vel q mortis. ff. de his qui. vt indig. ₇ l. sequēs questio. de lega. ij.

1 Incerti. †In hō iudicio habet ratio rex sub tractarū ₇ deterioratarū per alterū ex coheredib⁹. h. d. Bar. qđ est verū quādo post mortem defuncti. secus si eo viuente. quia tūc nō vt heres fecisset. ₇ sic non veniret in hoc iudicio. l. et puto. §. sed si dolo. ff. eo. ₇ sic videtur φ si filius viuēte patre aliquas res sibi subtrahit in diuisione hereditatis non debeat de illis haberi ratio quod qualiter ergo prouidebitur alijs fratribus tāgitur hic per Guil. de cu. vel dic φ computātur sibi in suam partem vel possunt condici condictione sine causa: vt. l. si quis nec causam. §. si. ff. si cer. pet.

2 ¶ Quando quis vendit rem alienā tanφ alienam censetur vendere nomine domini non suo. ₇ si erat communis cum alio ₇ eam vendidit tanφ communē videtur eam vendere nomine communi. ₇ possunt venditionem habere ratam si mandatum non precessit. ₇ habent actionem nego. gest. ₇ quid si non vendidit nomine communi.

3 Antequaꝫ expediatur iudiciū petitionis hereditatis nō potest agi hac actione ad diuidendum.

4 Si res erat cōmunis inter plures ex causa societatis cōuentionalis vel ex causa hereditaria seu ex alia causa ₇ vnus de socijs totā rem vendat quo iure teneatur alijs refundere partē pretij ₇ an potuerit eam vendere.

5 Bonefidei possessor hereditatis licet non sit dominus tamen si vendat rē hereditariā tanφ heres φ non possit emptor molestari a vero herede.

1 In familie er. †Pretium rei vēdite per vnum ex coheredibus non venit hac actione sed actione mandati vel negotiorū gestorum. si communi nomine venditio facta est tanφ de re cōi. sed si ꝓprio nomine vendentis venit in peti. here. h. d. ¶ In tex. ibi ꝓ solido. hoc ideo dicit. qꝛ si partē suā tantū vendidisset non teneret coheredib⁹ aliquid refundere de pretio. vt. l. luci⁹. ff. eo. ¶ †In tex. ibi vel vti causas venū dari no. fm Bar. qui de isto tex. facit magnū festuꝫ φ qñ quis vendidit rem alienā tanφ alienā censet vendere nomine dñi nō suo: ₇ si erat cōmunis cum alio. ₇ eā vendidit tanφ cōmunē videtur eam vendere cōmuni nomine qđ patet. qꝛ infra dicit φ si mandatū aliorū nō ꝓcessit. possunt ratā habere ₇ habent actionē nego. gesto. sed si non videretur cōmuni nomine non possent eā ratam habere quātum ad hoc. aut acquirerent actionem nego. gesto. vt. l. si pupilli. §. sed si ego. de nego. gesto. nisi in subsidium re perempta vel prescripta. vt eo. tit. l. fin. ₇ dictuꝫ fuit. §. de rei ven. l. mater. hic aūt datur etiā re non perēpta nec prescripta: allegat etiā bal. l. ab vno. §. de neg. gest. ¶ In text. ibi pretiū non venit: dic sed quare hic rñdet fm glos. ₇ doc. ꝓpter duo quia potuit vendere partē suam sine parte sociorū: ₇ sic vendidit totā ex volūtate non ex necessitate: ideo cessat hec actio. vt. l. si cōmunes. ff. de neg. ge. Sed quare hoc casu nō dat peti. here. sicut datur in vltimo casu: rñdeiur fm Bald. quia postφ vēdidit cōmuni nomine in portionibus alioꝝ non asserit se heredē sed recognoscit illos ī coheredes. peti. aūt heredi. datur cōtra illū qui non recognoscit agentē in heredē vel coheredē. sed contradicit asserens se heredē vel nullam causam possidendi pretēdit. ¶ †In fi. l. ibi hereditas ab eo petēda est sed quare hoc casu saltem non competit etiā hec actio cū concurrat cum peti. here. respondet Bal. quia iste solus pretendebat se heredeꝫ ₇ erat in pos. bo. vnde oportebat primo declarari quod alij agentes erant coheredes ₇ postea potest intentari iudicium diuisoriuꝫ non prius vt. l. j. ff. eo. nō ergo negatur quominus expedito iudicio peti. here. possit agi hac actione ad diuidendā. sed prius non imo precedit petitorium iudicium quod est preiudiciale. ₇ prebet viā diuisorio: vt. d. l. j. ¶ †Vltimo est hic vna gl. multū verbosa. quā tñ Bar. commēdat. ₇ dicit se pluries consuluisse fm eam. ₇ ꝓsequitur tres casus scilicet qñ res erat cōmunis inter plures ex causa societatis cōuentionalis. Itē quando ex causa hereditaria. Itē quādo ex alia causa. ₇ in omnib⁹ querit si vnus de socijs totā rem vendit quo iure vel qua actione teneatur alijs refundere partem pretij. ₇ dicit presupponenduꝫ esse vnum. quod si alij non consensissent vēditioni illius eis nō preiudicasset quominus suas portiones possent vendicare ab emptore ar. §. eo. l. coheredibus. Si autē consenserunt quā actionem habeāt ad restitutionē. dic vt in gl. ₇ adde qđ no. per bar. in. l. qui rome. §. duo fratres. de ver. ob. in vl. q. ¶ In gl. super verbo petēda in prin. ibi. vt. ff. pro so. l. nemo. hoc verū nisi res ad hoc esset in communi deducta vt vendatur: vt in mercibus ₇ rebus venalibus. nam vnus ex socijs. alijs etiam ignorantibus vel contradicentibus si non habent iustam causam cōtradicendi potest vendere merces omnes. ar. eius quod no. in. l. sabinus. ff. cōmuni diui. ₇ not. in. d. l. nemo. ff. ꝓ socio. ¶ †Et no.

5 si. huius gl. φ est singularis quod licet bonefi pos. hered. non sit dñs. tamen ne damnū patiatur. quod senatuscon. nō vult si vēdat rem hereditariam tanφ heres nō potest emptor molestari a vero herede licet nō consenserit in venditione quod perpetuo tenet menti. bene facit. l. fi. ff. de leg. ij.

1 Si cogitatione. †Ista lex idē dicit φ l. filij. ₇ lex quoties. §. eo. tit. ₇ l. sententia. j. eo. titu. φ voluntas testatoris in diuisione rerum herediraríarum est seruanda per iudicem diuisionis.

2 ¶ Si quis solueret quolibet anno aliqđ ꝓ re sua tanφ esset illius preiudicat sibi per longum tempus.

In his que sunt modici preiudicij scientia ₇ patientia per longum tempus operatur consensum.

1 Seruum cōmunem. †Qui possidet reꝫ alienā sine tit. licet domino sciēte ₇ patiente non propterea acquirit dominiū: h. d. ₇ licet loquatur in dño errante: qꝛ credebat rem esse possessoris habet locū etiaꝫ in sciente licet enim te nere ₇ possidere rem meā non sciam te propterea mihi preiudico. nec video ꝛ eā tibi donare cū hec sit preiudicialis nisi teneas

2 per tempus constitutum ad prescribendū† nō sic in eo qui non soluꝫ patitur sed aliquid facit vt si quis solueret quolibet anno aliquid pro re sua tanφ esset illius qꝛ sibi preiudicaret per longum tempus. l. cuꝫ de in rem verso. ff. de vsū. ₇ ibi plene no. per bar. similiter in his que sunt modici preiudicij: scientia ₇ patiētia per longum tempus operatur consensum. vt no. in ti. j. l. pe. in prima gl. per. l. filius. §. de pe. here.

Licet pacto. †Pactum coheredū non preiudicat creditoribus sed inter ipsos coheredes suum operatur effectum. h. d. concordat. l. pacto successorum. §. de pact. Sed quid si testator iussit vnum ex coheredibus soluere totum debitum dic. vt in. l. si filia. §. papi. ₇ §. pe. ff. eod. ₇ l. cum ab vno. ff. de lega. ij.

1 Ex causa. †Qui non vult succedere nō cogitur cōferre. h. d. concordat. l. fi. de colla. do. ₇ intelligo istam. l. in his, que deberent cōferri si nō repudiasset vt est dos ₇ dona. cau. mor. et etiam donatio simplex facta emancipato. vt. l. vt liberi. in fi. vt j. de colla. si vero non erat emancipatus: tunc donatio simplex facta per patrē filio non veniret cōsideranda: imo illi⁹ filij esset ꝓcipua etiā si esset heres patris: vt. §. eo. l. filie. ₇ multo magis si fuisset facta per aliū extraneum quia esset aduentitia: ₇ aduētitia non conferuntur. vt. l. fi. j. de colla.

2 ¶ Pater an possit testari sine solennitate in alijs testamentis requisita inter liberos naturales natos ex concubina quibus potest relinquere quicquid vult si non extant legitimi ₇ naturales.

Quid si essent spurij.

3 Emancipati φ large possint dici sui heredes testatoris ₇ quid de illis qui nec sunt in potestate nec emācipati vt in hereditate materna.

4 Ad probandum iudicium requiruntur duo testes.

Si pater testatur inter liberos ī scriptis minus solenniter an requiratur eius subscriptio vel omnium liberorum.

1 Inter omnes. †Volūtas patris etiā minus solēnis inter liberos est seruanda: secus quo ad extraneos. h. d. Bar. ₇ loquitur non solum de patre vel ascendentibus per lineā maternā: vt habeant priuilegium testandi inter liberos prout volunt sine solennitate in alijs testamētis requisita: ₇ sic coram duobus testibus† quid in patre testante inter

2 liberos naturales natos ex concubina quibus pater potest relinquere quicquid vult si non extant legitimi ₇ naturales. vt in auf. licet. j. de naturalibus lib. tenuit Spe. idem esse in ti. de instrumētoꝛuꝫ editione. §. compēdiose. ver. φ si pater. ar. in. l. naturalibus. de confir. tut. ₇ l. humanitatis. j. de impu. ₇ alijs substi. Sed si essent spurij non nati ex concubina tunc secus in patre qui nihil potest eis relinquere: sed in matre quatenus relinquere potest esset idē. quod dic vt in. l. si qua illustris. j. ad or. et ibi vide quod no. bal. ₇ etiam hic tangit. ¶ †In text. ibi here-

3 des suos. no. φ large loquendo etiam emancipati possunt dici sui heredes: ₇ etiam illi qui nec sunt in potestate nec emancipati: vt in hereditate materna: licet proprie loquendo non nisi existerent in potestate tempore mortis. l. in suis. de libe. ₇ posthu. ¶ In tex. ibi neφ impletum scilicet quo ad solennitateꝫ tamē

cu. cōsil. cc. xx. inci. q daꝫ filio studenti. Pau. de ca. cōsil. clxxxiij. inci. videt dicēdū φ dicti libri. Bal. cōsil. xxi. inci. quinφ querūtur. in. iij. vo. Alle. de imo. cōsil. cxlij. inci. circa primaꝫ dubitationem. in pe. col. i. ij. vo. ₇ est cōsilium duplicatum. consil. ciij. in iij. volu.

quo ad voluntatem bene erat impletum: alias etiam inter liberos voluntas imperfecta ſeruanda non eſſet. vt no. ff. de teſti. l.
4 ſi is qui. ⁊ de le. iij. l. fideicõmiſſa. §. ſi. ſm Gui. ⁊ Bal. ¶ † Vltimo no. hic vnam gl. que incipit dum tamen. quam bar. reputat ſingularem quia vult ꝙ ad probandum iudicium requirãtur duo teſtes vnde dicit ipſe ꝙ licet vnus teſtis deponens de varietate facti per ſenſum corporeũ faciat indiciũ imo plus ꝙ̃ indicium ſcilicet ſemiplenam probationem ſi tamen non deponit de varietate facti licet de aliquo indicio non ſufficit vnus teſtis ſed requiruntur duo vnde ſi volo probare fugam que facit indicium ad torturam non ſufficit vnus teſtis ſed requiruntur duo. tene mẽti ſingulariter ſecundũ eum. ¶ Item ſcias ꝙ quedam auẽ. que eſt hic ⁊ pars cuiuſdam alterius que eſt. ĩ. de teſt. auẽ. ꝙ ſine. habent locum quando non extant duo teſtes qui deponant de voluntate patris: quia non fuerũt preſentes: ſ; reperitur quedam ſcriptura facta manu alteri⁹ ꝙ̃ patris in qua diſponitur voluntas patris: nã ei non ſtatur niſi habeat ſubſcriptionẽ patris vel omnium liberorum ⁊ hoc dicitur in iſta auẽ. que tamen ſubſcriptio nõ requireretur ſi tota eſt ſcripta manu patris cum quibuſdã aliis qui requirunẽ. vt in illa auẽ. qõ ſine. ita ꝙ non negatur ſcriptura.

2 ☞ Quare de fideicõmiſſo vniuerſali ſit detrahenda quarta trebellianica vl' quarta falcidia de fideicõmiſſo particulari ſeu delegatis.

3 Sanctio teſtatoris vim legis habet et poteſt facere teſtator ꝙ mulier nubat infra annum luctus ⁊ nõ incidat in penam ſicut poſſet facere legiſlator.

4 Datum gratia conditionis implende an cõputetur in quartã trebellianicã vel falci. ſeu legitimã. ⁊ nu. 5. ⁊. 7.

5 Quatuor caſus in quibus trebellianica detrahiẽ in vna tantũ re ⁊ non de ſingulis rebus.

6 Plures ſpecies quartarum. remiſſiue.

7 Que debeant computari in legitimam iure nature.

Jlium quem habentez.

Glo. dicit ꝙ iſta. l. eſt difficilis fama ⁊ etiam re: quidam dicunt ꝙ magis fama ꝙ̃ re: difficultas autem ↄſiſtit in poſitione caſus qui propter quaſdam leges difficiles que ſunt in ti. ff. ad. l. fal. ſpecialiter. l. in quarta. ⁊. l. titia. ⁊. l. nenſenius. de quibus hic formãtur opi. et iſta. l. legitur tribus modis in glo. Prima fuit lectura antiquorũ quã proſequitur gl. j. ⁊ etiaʒ. ij. ⁊ etiã. iij. in prin. que poſuerunt ꝙ iſtud prediuʒ de quo loquitur tex. fuerat datũ per patrẽ filio ĩ peculiũ profectitium ⁊ ſic veniebat diuidẽdũ inter omnes heredes pro hereditariis portionibus. vt. ſ. eo. l. certum. nec erat illius filii precipuũ: ⁊ nihilominus tota quarta trebel. detrahiẽ de illo predio. deducto tamen quod erat datum coheredibus gratia ↄdi. implen. ideo illa. l. certũ. facit dubium cõtra iſtam lecturam ⁊ propter illam gl. recedit ab ea. ⁊ etiã ꝓpter quaſdã alias opp. que fiũt de. d. l. titia. ⁊ de. l. in quarta. cũ neſciat ad illas reſpondere: tamen doc. moderni eam tenẽt pro notabiliori lectura que hic fit ad illas. ll. reſpondeẽ clare. Alia fuit lectura Joãnis qui timore. d. l. certuʒ. que vult ꝙ peculiũ profectitiũ nõ ſit precipuũ ſed veniat diuidendum ⁊ iſta. l. innuit contrarium. dum vult ꝙ quarta detrahatur in illo ſolo predio poſui caſum ꝙ iſtud predium fuerat huic filio prelegatũ: ⁊ ſic non veniebat diuidẽduʒ ſed erat precipuum iſtius filii: veruʒ quia iſta lectura nõ minorem recipit contrarietatem ꝙ̃ precedens imo maiorem. ⁊ precipue: quia tex. non videtur eã pati dum dicit in prin. quẽ habentem fundũ ⁊c. ⁊ ſic innuit ꝙ ipſum habebat in vita patris ⁊ tẽpore teſtamẽti. ⁊ ſecundũ iſtã lec. tunc nõ habuiſſet. ſed incepiſſet habere poſt mortẽ patris. ⁊ poſt aditaʒ hereditatẽ. vt iſtud contrariũ effugiat Azo ⁊ Hug. intellexerũt ꝙ habebat tẽpore teſtamenti non tamẽ peculiũ: ſ; in donatione facta a patre que donatio nõ valebat ſi erat filius in poteſtate. ſed morte patris cõfirmabatur ⁊ ſic habebat vim prelegati quod patet quia de talibus donationibus inualidis a prin. que morte cõfirmatur detrahiẽ falcidia. ſicut de leg. l. in donatiõe. ĩ. ad. l. fal. ⁊ ſic partim voluit adherere lectu. Jo. qui intellexit ꝙ erat prelegat⁹: ⁊ partim lecture antiquorũ: dum dixit ꝙ nõ fuit vere prelegatus in teſtamẽto: ſed fuerat donatus inter viuos que donatio prelegati habebat: ex hoc ſaluatur tex. dum dicit habentem. et ad op. que fiunt contra le. Jo. reſpõdet eodẽ modo preterꝙ̃ in vno. ⁊ ſic patet generaliter ꝙ iſte lectu. non veniant adinuicem ⁊ iſtas duas lec. proſequitur glo. ma. ſcilicet lecturam Jo. vſq; ad ver. vel vis. ⁊ poſtea lec. Azo. ⁊ Hug. tamen iſta lectu. Azo. non poteſt ſuſtineri. ⁊ per Dyn. reprehenditur et confunditur per. l. ſequens queſtio. ff. de lega. ij. vbi habetur ꝙ tales dona. q̃ morte confirmanẽ non veniãt in fideicommiſſo vniuerſali ſimpliciter relicto l; donatarius poſſit ſpecialiter ⁊ expreſſe in eis

a ¶ Caſus pro caſu. adde ꝙ iſta appellatur figura anthitoſis. vt i ca. ordinatiõe. lxxv. di. ⁊ in. c. q̃dã. xxxviij. q. ij. ⁊ de multis figuris q̃ ponũtur in iure. vide gl. in verbo parte ablata. in ca. forus. de verbo. ſignifi.

b ¶ Sanctio. adde que ſit ſanctio vid. glo. ſumme. ij. diſ. glo. i. c. ſtatutũ. de reſc. lib. vi. gloſ. in pe. cle. gloſ. in cle. ſ. pe. de verb. ſign. Car. ⁊ Jo. de imo. in clem. ij. de vi. et hon. cle. domi. in Comaco. xix. diſt.

grauari: ſed iſta lec. ꝑſupponit cõtrariũ ꝙ veniãt in quãtũ vult ꝙ iſte filius computet ſibi in quartã hereditatis parteʒ predii: ⁊ etiã reſiduũ ſuppleatur in eodeʒ: q² iſta ſunt paria cõputare ſibi in quartã ⁊ venire in reſti. vt no. in. l. in fideicõmiſſaria. §. ſi. ff. ad treb. per gl. ⁊ etiaʒ habetur hic in glo. tertia mag. circa ſi. dum opponit de illa. l. ⁊ de illo. §. vt patet in gl. j. Itẽ qualiter ſibi cõputat in hereditariã partẽ predii ⁊c. tene ergo primũ le.
1 antiquorũ ſm quã hoc intẽdit. † Filius grauatus de reſtituendo coheredibus ſuis partẽ ſuã heredi. in quartã trebellanicaʒ que ſibi debetur tenetur cõputare totã hereditariã partẽ fundi ſibi conceſſi per patrem in peculiũ profectitiũ: ⁊ etiam quicqd datũ eſt a coheredibus gratia cõdi. implẽ. et iſta non ſufficiant debet ſuppleri eodẽ fundo. ⁊ ſic de portionib⁹ alioꝝ coheredũ quas in eo habẽt: reſiduũ vero quatenus h; vltra quartã: tam in eodẽ fundo ꝙ̃ in aliis rebus tenetur coheredibus reſtituere ex cauſa fideicõmiſſi. ⁊ totũ hoc expedietur officio iudicis diuidentis hereditatem inter eos ⁊ ſic in iudicio fami. erci. h. d. iſta
2 difficilis lex. ¶ † Et ꝑmitte ꝙ de fidei. vniuerſali qõ eſt quãdo heres vniuerſaliter inſtitutus rogatus eſt de reſtituendo hereditatẽ totã vel quotã partẽ: cuius venit detrahenda quarta virtute ſenatuſcon. trebel. vel pegaſiani: ſicut de particularibus legatis ⁊ fideicommiſſis venit detrahenda quarta virtute. l. fal. ⁊ hoc eſt vt heres aliquã cõmoditatẽ habeat de hereditate: nõ aũt nudũ nomẽ ⁊ ſic inducaẽ ad adeundũ hereditatẽ: ⁊ per cõſequens ad confirmandũ fideicõmiſſum vniuerſale: quod periret hereditate non adita. l. ille a quo. §. j. ff. ad treb. ⁊ etiam legata particularia q̃ ſimiliter perirent. vt. l. tanꝙ̃. ĩ. de fideicõmiſ. ſicut ⁊ alia in teſtamẽto diſpoſita: vt. ff. ð te. tu. l. cũ nemo. vnde cũ fideicõmiſſarius vniuerſalis. ⁊ etiã legatarii per aditionem hereditatis proſequantur cõmodũ beneficio heredis adeũtis congruũ eſt vt participent cũ eo iſtud cõmodũ: quare ⁊ in iſtaʒ quartã trebel. cõputantur omnia que perueniũt ad grauatũ iudicio teſtatoris: ſiue ſit de bonis hereditariis. ſiue nõ hereditariis. dũmodo vniformiter percipianẽ. Si auteʒ conformiter: q² partim iure hereditario. partim iure prelegati. prima tñ computatur. ſecũda non. vt. d. l. in quarta. §. j. qõ aũt percipitur nõ iudicio teſtatoris. nec ex vltima voluntate. ſed inter viuos illud nõ cõputatur. l. pater in filiã. in prin. ff. ad. l. fal. Et iſtud cõfundit lecturã Azo. qui voluit ꝙ fundus donatus cõputeẽ in trebel. ⁊ nõ percipiatur ex vltima voluntate ſed ex donatione facta inter viuos licet morte confirmata: ⁊ nulla aditione ſecuta. iuxta no. in. l. prelegatuʒ. §. pe. ff. de his qui. vt ind. ⁊ iſta eſt fortior oppoſitio ꝙ̃ illa quã facit Dy. de. l. ſequẽs queſtio. Et pone caſum ſm ꝙ ponit glo. in ver. ideo dic ꝙ fundus valuit. xxx. ⁊c. que non diuerſificatur a prima poſitione: niſi in hoc. quia in prima ponitur ꝙ fundus valebat. xii. ⁊ ſic non poterat ſuppleri tota quarta in eodẽ fundo: ⁊ per conſequẽs de illo fundo veniebat reſtituendũ. cuius cõtrariũ innuit litera in fin. Sed ponendo ꝙ valebat. xxx. poterit ſuppleri in eodeʒ fundo. ⁊ vltra illud ſupererãt. xv. q̃ veniebãt reſtituẽda: licet eñ primũ exẽplũ poſſit ꝓcedere quia hic in ſi. nõ d² preciſe quod aliquid ſupereſſet in eodẽ fundo: quod eſſet reſtituẽdum: vnde poteſt intelligi de eo qõ ſupererat in aliis rebus. Et primo loquiẽ thema ex quo reſultat quod vſq; ibi hereditaria parte: ſcdo poniẽ queſtiõis
a ſolutio. ¶ In tex. ibi filiũ. i. filius. i. caſus pro caſu [a] nam illud primũ verbũ determinat vltimũ verbũ hui⁹. l. quod eſt verbũ cõpellitur ex parte ante: ⁊ ſic non eſſet bona grãmatica. cõtra. l. plautius. de auro ⁊ ar. le. vnde eſt hic figura grammaticalis. ſic ⁊ alibi: vrbem quam ſtatuo veſtra eſt. vt in Virgilio. Et Jeſuʒ quẽ queritis non eſt hic. vt in euangelio. ⁊ in eodẽ: ſermonẽ quẽ audiſtis nõ eſt meus. ¶ In tex. ibi ⁊ quibuſdam aliis iſtud ſic fuit de facto. nõ tñ no. iuris myſterũ. naʒ idẽ ſi ſolis fratribus fuiſſet rogatus reſtituere. ¶ In tex. ibi ſub cõditione no. quia loquitur in ſingulari ⁊ ſic vnica tantũ videẽ fuiſſe cõditio. l. poteſtatiua. ſi fratres ⁊ coheredes darent ſibi. x. de qua. ĩ. ibi qõ a coheredibus vice mutua perceperit: ſed q² illa dicitur poti⁹ impleri ꝙ̃ euenire. ⁊ tex. dicit. ĩ. poſt euentũ. q̃ verba conueniũt magis conditioni caſuali vel mixte ꝙ̃ poteſtatiue. Glo. intellexit ꝙ fuerit conditio caſualis: puta ſi nauis ex aſia venerit: que conditio poſtea euenit. negare tamen non poteſt quin etiaʒ fuerit altera poteſtatiua. de qua. ſ. ⁊ iſtud quod dicit glo. non denotat iuris myſteriũ: ſed facti accidentiã: ⁊ idẽ eſſet ſi fuiſſet duntaxat poteſtatiua. ¶ In text. ibi verbis precariis. dic. i. obligs ⁊ nõ fuit neceſſariũ hoc verbũ: ſufficiebat eñ dicere ꝙ ſequitur reſtituere teſtator ſanxit ⁊c. q² illud verbũ: reſtituere conſtat qõ
3 eſt obliquũ ⁊ ꝑcariũ vſq; eo ꝙ imperator diceret. ¶ † In text.
b ibi teſtator ſanxit no. ſ; Bal. ꝙ ſicut reperitur ſanctio [b] teſtatoris que viʒ legis habet: vt in auẽ. de nup. §. diſponat. vnde põt facere teſtator ꝙ nubens. ĩ. annũ luctus nõ incidat in penam. l. j. ĩ. de ſecũ. nu. ſicut poſſet facere legiſlator. ¶ In tex. ibi poſt

eius euentum

eius euentū subaudi queritur in diuisione hereditatis que ve/nit fienda inter istos fratres cum alij petant ab isto filio ꝙ restituat partē suā tertiā hereditatis.sicut fuit grauatus a patre:ꝛ iste dicat se habere debere quartā trebel.ꝛ ꝙ est parat⁹ restituere residuū:queriť qualiter detrahat istam quartā.ꝛ quid in ea veniat cōputādū.ꝛ respōdeť vt sequiť ꝙ primo sibi cōputabit totam hereditariam partē predij.qđ sibi fuerat in peculiū concessum.ꝛ sic totam tertiā que valet decē ponēdo ꝙ predium valeat.xxx.quia quilibet eorum hʒ in predium vnā tertiā iure hereditario:ꝛ iste debet totā suam tertiam cōputare in quartam:ꝛ in hoc stat difficultas:quia pluribus rationibus videbatur ꝙ non totā tertiā partem fundi.sed duntaxat quartam partē dicte tertie deberet cōputare:vt.j.dicā in oppositionibus.Itē cōputabit illa.x.data a coheredibus.ꝛ sic habet.xx.deficiunt li.v.vsqꝫ in quartam partem tertie partis hereditatis que valebat.c.ista.v.retinebit in eodem fundo:ꝛ sic de portionibus suorū coheredū.quas habebāt in eodem fundo.vnde reperieť iste habere in eodem fundo.xv.restant alia.xv.In eodem fundo illa veniunt restituenda vna cum omnibus alijs bonis integris ꝛ non diminutis in aliquo:ex quo sequitur ꝙ licet esset grauatus sub conditione tamē non detrahit duas quartas sed vnā tātū trebel.q̄ cōputatur in legitimā debitā iure nature:ꝛ sic est hic casus expressus contra canonicos qui approbauerunt illā opi.no.in.l.ꝗꝗ.j.ad.l.fal.qđ quādo filius grauatus est sub cōditione detrahit duas quartas.primo legitimam incontinenti:que non recipit dilationem:vt.l.scimus.§.de inoffic.testa.secundo trebel.de residuo cū conditio euenerit:ꝛ est locus restitutioni que ambe faciunt dimidiā partē totius hereditatis que opi.vbiqꝫ seruatur:licet de iure ciuili videať falsa ꝛ contra plures tex.vꝫ istum.ꝛ.l.iubemus.in prin.j.ad treb.qui nō pōt ca
4 uillari:duꝫ dicit dodrans restituať.†Item in eo ꝙ dicit in eodem fundo ꝛ sic de portionibus aliorū suppleri istam quartā consistit alia difficultas:q2 non videtur ꝙ in vna re detrahatur quarta sed in singulis rebus veniat detrahenda:vt.l.ij.j.ad.l.fal.ꝛ.ff.eo.l.linea.ꝛ.l.plautius:sed hoc accidit propter rationē que ponitur per antiquos que est vera:sic ergo collige ex ista.l.ꝙ datum gratia conditio.implende computať in tre. quod est verū si penes heredem est remāsurū.Secus si rogatus est illud alteri restituere.vt.ff.ad.l.fal.l.acceptio sed in falci.debita iure institutionis non computatur nisi illud sit hereditarium:vt in statulibero qui potest implere conditionem dandi de peculio ꝙ est hereditariuꝫ:vt.l.id autē.ff.ad.l.fal.vel nisi succedat loco rei hereditarie:vt pretiuꝫ illius rei:vt.l.in ratione.§.tametsi.in legitimā vero iure nature olim cōputabať.vt.l.papi.§.si cōdi.ff.de inoff.test.ꝛ patet per hanc.l.q2 cōputabať in treb.q̄ in legitimā cōputať.Hodie vero in legitimā non cōputaretur cū veniat detrahenda de rebus hereditarijs.vt.l.scimus.§.repletionē.de inof.testa.†Scdo habes notare principal'r casum in quo
5 a quarta trebel.invna tm̄ re⁹ꝛ non in singulis rebus detrahitur etiā fideicōmissa.cōtradicente si heres grauatus hoc vult:valet quādo illā rē testator illi heredi quē dilexit in vita vt fuit q2 sibi dederat in pecu.pfectitiū.ꝛ ergo ne ab eo fiat dura separatio qui forte illi rei afficitur arg.j.ti.ij.l.possessionū.ꝛ ne labores sui quos in illo habuit.ꝛ forte ampliauit alteri ꝗ̄ sibi proficiant.vt.l.j.j.de alluuio.ꝛ paludi.ꝛ hanc cōsiderationē habuerunt antiqui.ꝛ est alius casus quādo grauatus restituere rē aliquam hereditariā alienasset bona fi.nam vt emptor nō vexaretur suggerit equitas.vt illa tota cōputeť in treb.vt.l.marcell⁹.§.res que.ff.ad tre.quod declara.vt ibi per Bar.Est ꝛ tertius casus qn̄ venit detrahenda de rebus indiuisibilibus.vt.l.sed si seruus.ad.l.fal.ꝛ.l.sed si fundum.Est ꝛ quartus qn̄ incōmoda esset diuisio singularū rerum ꝛ inutilis:q2 tunc iudex ex officio pōt hoc facere.quod dic:vt.l.pōt.cū.l.precedenti.ff.de le.j.Extra istos casus de rigore iuris venit detrahenda de singulis rebus.vt in.l.ij.j.ad.l.fal.ꝛ de hoc arg.plene per Bart.in.d.l.in quartā.¶ In gl.ibi hoc nō placet:q2 nō superesset aliquid de eo fundo restituendum.imo deesset subaudi.quia deficerēt tria nam habet a coheredibus.x.gratia condi.implende.et hereditaportio fundi valet.iiij.si fundus nō valeat vltra.xij.vsqꝫ ad xv.deficiunt.xj.In secundo supersunt octo que sibi assignantur vsqꝫ in.xj.deficiunt tria tamē vt dixi tex.iste nō vrget ad dicendum ꝙ aliquid superesset in fundo.Maꝫ dū dicit.§.quartā habens potest intelligi sꝫ in alijs rebus:sed gl.intellexit etiam in fundo.¶ In glo.ibi:sed de qua quarta ex ista glo.vsqꝫ in fi.possunt colligi.iij.opp.que sunt leues.Prima vsqꝫ ibi:nec de illa:secunda vsqꝫ ibi:sed ꝓm hoc.Tertia vsqꝫ ibi literam autē.Quarta vsqꝫ in fi.¶ Opp.ergo ꝙ datū gratia condi.implen.non cōputeť in quartā:q2 venit detrahēda de ipsis corporibus hereditarijs.vt.l.scimus.§.repletionem.§.de inoffi.testa.glo.dicit ꝙ ibi in legitima iure nature:hic in trebel.certe si compu

tatur in trebellianicam ergo ꝛ in legitimā iure nature in quaꝫ imputabatur trebel.tenendo ꝙ vna tantū quarta detrahatur:hoc verum iure isto:vt.l.papi.§.si conditioni.hodie vero in legitimā nō computaretur vt in.§.repletionē.nec in treb.si vna tantū quarta detraheretur sed tenendo ꝙ detrahanť due in legitima non computabitur:sed in tre.s.fructus non computentur si erat de liberis primi gradus.vt.l.iubemus.in princi.j.ad trebel.cetera dic.vt in gl.que est clara.iungendo ea que.§.dixi.Or sufficiant ista.veniamus ad glos.ij.¶ Glos.sequens super verbo percepit laborat circa vnum tantum contrarium:quod fit ad lectu.antquorū vsqꝫ ibi ꝛ vt hic clareat postea intrat materiā quartā.¶ Oppo.ergo ista.l.vult ꝙ quarta treb.detrahatur invna re:quia dicit ꝙ in eam computatur tota portio hereditaria istius fundi in peculium que est tertia pars fundi:et quod illud quod deest computatis.x.gratia condi.implen.que sunt.v.supplentur sibi in eodem fundo.vt valet ibi.dum dicit:et si quid deest in supplementum quod quidem supplementuꝫ a ceteris in eodem fundo soluitur.i.detrahitur de portionibus aliorum coheredum que sunt due tertie.Sed contra q2 quarta venit detrahenda de singulis rebus.non in vna re tātum.vt.l.ij.j.ad.l.falci.ꝛ.l.plautius.ꝛ.l.linea.ff.ad.l.falci.Dicūt antiqui docto.ꝙ istud contigit ex presumpta mente testatoris qui sicut istum fundum predilexit huic filio in eius vita:quia sibi cōcessit in peculium:ita presumitur ꝙ dilexerit euꝫ post eius mortē que voluntas seruanda est in diuisione heredi.vt.§.eo.si cogitatione.de rigore autē iuris ꝛ cessante voluntate defuncti expressa vel tacita procederet contrariū nisi in casibus quos ibi dixi immobilibus ꝛ ista est bona solutio iungendo alias rationes quas.§.dixi ne inducať dura separatio.ꝛ ne labores eius alijs proficiāt.gl.tamen responsionē non approbat:quia secundum hoc iste fundus esse suus precipuus saltem in eo ꝙ retinet pro quarta:sed hoc esse non debet imo inter omnes coheredes venit diuidendus pro hered.portionibus:ex quo erat dare in peculium.vt.§.eo.l.certum.Ista responsio gl.non est bona:quia istud procederet si ille filius non fuisset grauatus de restituendo suam portionē heredi.coheredibus suis:sed quia fuit grauatus ꝛ ipse habet detrahere quartam sibi permittitur vt eam detrahat de fundo:nec per hoc dicitur suus precipu⁹:quia loco eius quod retinet in fundo ipse dimittit coheredibus illud quod poterāt detrahere in alijs rebus.ꝛ sic est quedam permutatio.vnde tenet responsionem antiquorum bonam et notabilem.Alij volentes istud contrarium soluere dicunt ꝙ semper trebel.potest detrahi in vna re.ꝛ.ll.in cōtrariū allegate loquuntur in falcidia que detrahiť de singularibus relictis.in quib⁹ vna res nō succedit in loco alterius.sed treb.detrahitur de vniuersali ꝛ in vniuersali vna res succedit loco alterius vt p̄tium loco rei.vt.l.si rem ꝛ pretiū.de pe.her.Eodē modo vna species loco alterius speciei potest succedere.do.hoc nō approbāt.sed dicunt idem in trebel.quod in fal.de rigore iuris.Alij dicūt et est tertia so.qđ est speciale in filio in casu hui⁹.l.vt possit detrahere in vna re:si hoc vult.alij quia hic aliud inducitur contra eum.vt sibi computet in quartam datuꝫ a coheredibus gratia condi.implen.quod regulariter non est in alijs.cuꝫ lex dicat ꝙ extra quartā est.i.in quartā non imputatur:qđ a coherede percipitur.l.in quartā.§.j.ff.ad.l.fal.Glo.reprehendit istā so.duabus rationibus.ꝛ habetur gl.corrupta in aliquibus libris.nā quidam habēt quod non placet ꝙ computetur in quartā.Alii qui habent ꝙ nō computatur.ꝛ ista est melior litera.ꝛ ita dicit Cy.ꝙ bonon̄.fuit correcta ista glo.ꝛ sensus eius est iste.nam dicere ꝙ sit speciale in filijs.vt datur gratia condi.implende debeat computari in quartam.et ꝙ in alijs hoc non sit imo non computetur.est falsum quia imo in quibuscūqꝫ hoc est singulare:quia illud quod percipitur ab herede si est corpus non hereditaria.ꝛ sic vniformiter percipitur in treb.computatur.Idē si est corpus heredita.tamen est pecunia.l.deducta.§.nuntius.ff.ad trebel.ꝛ in.l.cum pater.in prin.ff.de leg.ij.licet quando non est pecunia.sed species ꝛ cum hereditaria non computantur.quatenus a coherede percipitur quia tunc partem habeat iure hereditario.ꝛ partem iure prelegati:si totum computetur difformiter quanta perciperētur:ideo solum computatur quod iure hereditario capit nō illud quod iure prelegati a coheredibus ꝛ iste est casus in.l.in quarta:sed ī casu nostro illud quod percipitur a coheredi gratia condi.implen.nō erat corpus hereditariū.ꝛ posito ꝙ fuisset erat pecunia.ꝛ sic non solū filio:sed cuilibet extraneo cōputareť in quartā:non est ergo speciale in filio.alia ratio est ꝓm glos.q2 illa.l.in quarta.loquitur de quarta detrahēda aduersus alium fideic.non aduersus ipsos coheredes a quibus percipiť iure prelegati:quando autē venit detrahenda quarta aduersus ipsos cohe.a quib⁹ iure p̄legati percipiť illud bene computatur in quarta detrahēda.ↄtra cohe.hic.a

a ¶ Quarta treb. invna tantum re. Adde docto.in.c.raynutius.de testa.et ibi per barba.in repe.

casus in.l.nesennius.ff.ad.l.fal. vbi hic dicit in quarta iure insti.i.falcidia.multo fortius idē in trebel.in qua plura cōputantur ꝙ̄ in fal.qđ patet quia in falci.non cōputat regulr̄:nisi illud quod capitur iure institutionis.ideo vocatur quarta iure institutionis.ꝛ in ea nō computat datū gratia condi.implen.sed in treb.sic. Et in casu istius.l.ista quarta venit detrahenda aduersus istos cohe.a quibus hoc percipit. Ista est intentio gl.licet loquat per verba obscura:ꝛ potuisset loq magis cōpēdiose in ver.itē alia ratione vsq₃ ibi alij dicūt.ibi ponit duas alias sol.ꝛ sic in effectu primū cōtrariū remanet insolutū ꝫm istā gl. que oēs reprobāt sol.ideo lec.antiquorū gl.habet ꝓ derelicta maxime:quia postea in gl.seq.que incipit. sed qꝛ fortificatur istud contrariū per alium modum ꝛ nesciens dare solu.transit ad le.Io. Tu aūt tene lec.antiquorū ꝛ solue.vt.s̄.dixi nec aliqd facit in ꝯtrarium.l.in quarta.vbi habet ꝙ extra quartā est illud qđ a cohe.percipitur:qꝛ loquit in eo qđ percipitur iure prele.nos loquimur in eo qđ percipit gratia condi.implē.ꝛsic nihil ad ꝓpositum:sed potius illa lex ob.lecture Ioā.qui ponebat ꝙ iste

6 fundus erat prelegatus. ¶ †Circa secūdā partē gl.dic de istis quartis que imputent in eas:vt not.Bart.in.d.l.iij.vbi tāgit profundū:ꝛ expedit scire oēs.ll.hui⁹ ti.ꝛ ti.ad treb. ꝛ dare aliā quartā q̄ debet curie:de qua.j̄.qn̄ ꝛ quib⁹ quarta pars debet.li.x. Itē alia q̄ debetur filio arrogato.de qua.in.l.si arrogator.ff.de adop. Itē alia de iure cano.q̄ debetur epō[a] alia q̄ debetur rectori parochialis eccl'ie.de qua ī.c.certificari.de sepu. ¶ In sequēti glo.q̄ incipit.sed quare adhuc glo.op.fortiter contra lectu.antiquorū.nam ponendo ꝙ iste fundus fuerit datus filio in peculium ꝓfectitium.mortuo patre iste filius nō reperiebat habere in illo nisi tertiā partē iure heredi.alie due tertie pertinebant ad fratres ipse autē fuit grauat⁹ restituere cohe. tertiā partē heredita.ꝛ sic tertias quas h₃ in singulis rebus.ꝛper cōsequēs istā tertiā quā habet in isto fundo:ꝛ si hoc est ista tertia subiaceat fidei.sicut tertia aliarū rerū tres partes de quatuor istius tertie veniunt restituēde:ꝛ vna quarta venit retinenda vt patet in.l.iubemus.in princ.j̄.ad treb.vbi dr̄ ꝙ dodrās.i.tres quarte debent restitui de rebus subiectis fideicō.ꝛ quarta retineri. Iste vero tex.vult ꝙ tota ista tertia retineat ꝓ trebelliani ca etiā si valeat.x.ista tertia non nisi duo cum dimidia que faciebant quartā eius veniret retinenda:quare ergo retinent oīa.x. Quidā dixerūt ꝙ sic voluit testator.gl.dicit ꝙ hoc est refugiū miserorum ꝛ est diuinare:ideo relicta lec.antiquorum trāsit ad lec.Io.qui dixit timore hui⁹ cōtrarij:ꝙ iste fundus erat prelegatus huic filio. et sic non cadebat in fideicō.sed debebat esse suus precipuus.ꝛ per hoc tollit.d.op.qꝛ ponēdo ꝙ esset dat⁹ in peculium:non erat suus precipuus:sed diuidendus:ꝛsic sua tertia cadebat in fideicōmissum hic nō:qꝛ nihil cadit ī fideicō. licet totā tertiā debeat in quartā sibi cōputare. Aduerte qꝛ ponendo ꝙ esset prelegatus non videt verū id quod Io.presupposuit scilicet ꝙ non caderet in fideicōmissum imo videt ꝙ cadat.vt.l.cū virū.cum ibi no.j̄.de fideicō. Sol.sustinēdo in hoc lec.Ioā.ibi loqtur quādo erat grauat⁹ restituere alteri:ꝙ̄ coheredi suā portionē hereditariā:quo casu si querit an in fideicōmisso cōtineatur prelegata:distingue.vt ibi no.in gl.sed hic qn̄ ipsis coheredibus a quibus habebat prelegatū quo casu indistincte prelegatum nō venit alias fuisset nugatorium si ab vna manu perciperet a coheredi.fundū iure prelegati.ꝛ ab alia manu teneret eisdē restituere. Ueniunt ergo in fideicōmissum alia bona:non aūt iste fundus p̄legatus.nec pro portione hereditaria:nec quatenus habet a coheredi.iure prelegati ratiōe predicta. Nec tamen est inconueniens ꝙ portionē quā habet iure hereditа.cōputet sibi in quartā totā.nam ꝛ datū gratia condi.implen.computat ꝛ tamē in fideicommis.non cadit:ꝛ nunc intelligis motiuum Ioānis. ¶ Sed contra adhuc qꝛ posito ꝙ sit verum fundamentū Ioā.ꝙ iste fundus non cadat in fideicōmis. nihilominus adhuc remanet contrarium. de quo.s̄. quia non tota portio hereditaria debet in quartā cōputari: s₃ dumtaxat quarta pars eius:vt est casus ī.l.titia.ff.ad.l.falci.posito ergo ꝙ ratio đ qua.s̄.fuerit sublata nō erit sublata oppositio de illa l. So.ꝫm Io. Illa.l.loquitur.quādo quarta venit detrahēda ꝫm voluntatē testatoris:quia mandauit restitui retenta quarta:hic vero nō dixit ꝙ retenta quarta restitueret ꝛ sic contra voluntatē testatoris vult detrahere quartā qui simpliciter mādādo ꝙ restituat suam tertiā videtur voluisse ꝙ integrā restituat vnde sicut ipse facit cōtra voluntatem defuncti: ita sit sibi contra voluntatē suam:quia non quartā tantum illius tertie: sed totā ipsam tertiam restituit:ꝛ sic nihil lucratur:sed si quartā tantum lucraretur:alias tres quartas:quia residuum detraheret de alijs rebus.ꝛ ista est bona respōsio ad illam.l. ¶ Sed fortius nunc opponitur contra lec.Ioan.quia si iste fund⁹ fuit prelegatus de duabus tertijs quas habet a coheredi.iure prelegati nil deberet in quartam computare:vt est casus in.d.l.in quarta.§.j.sed dūtaxat portionē hereditariam quā habet a se sed iste tex.in fin.vult contrariū ꝙ illud quod sibi deficit.s.v.detrahat in eodē fundo:ꝛ sic in portionibus coheredum:vt patet dū dicit a ceteris in eodē fundo soluitur propter hoc Ioā.intellexit aliter text.ꝙ̄ intellexerint antiqui ꝙ non sit intentio. dicit ꝙ illud quod deficit supplet in eodē fundo.ꝛ in portiōibus aliorum quas habet de iure prelegati:sed in eo ꝙ datur pro eodem fundo. Nam dic ꝙ debemus ponere ꝙ iste filius fuit rogatus restituere suam partem hereditatis coheredi.ꝛ in isto fideicō.vniuersali non cadebat iste fundus prelegatus.vt dictū est. Item fuit rogatus eundem fundum restituere cuidam tertio si daret ponamus.v.vna cū.x.que dantur a coheredib⁹ computantur in quartā vna cū hereditaria parte fundi:ꝛ sic exponit in eodē fundo.i.pro eodem fundo. Certe tunc hereditaria portio fundi non deberet computari in trebe.detrahendā a coheredi.sed in falcidiā detrahendā a fideicōmissario particulari cui venit restituendus iste fundus:et si hoc est nō tota hereditaria sed quarta pars eius debet cōputari.nam illam tertiā quā habet iure heredi.restituit illi tertio tanꝙ̄ heres:alias vero duas tertias quas habuit a coheredi.iure prelegati nō restituit tāꝙ̄ heres:sed tanꝙ̄ legatarius:ideo de illis non pōt detrahi falcidia.vt.l.lex falcidia.§.nunꝙ̄.ad.l.fal.sed dūtaxat de illa tertia quā restituit vt heres:ꝛ sic quartam tertie retinere potest. Iste aūt tex.vult ꝙ totam tertiam computet:ꝛ etiam in trebellianicam respectu coheredum.ergo ista lec.Ioā.nullo modo potest sustine.maxime quia videtur cōtra tex.qui presupponit vnum tantum fuisse fideicō.vniuersale de portione hereditatis ꝛ vnā quartā detrahendam.quis autem vult ꝙ fuerint duo et sic due quarte sint detrahēde.vna de vniuersali:alia de ꝑticulari. Itē tex.dicit ꝙ habebat tēpore testamēti:vt patet in verbo habentem:et ponendo ꝙ fuit prelegatus non habebat tunc:sed incipit habere post mortem:ista ergo lec.nihil valet. Ad fugiēdū ergo dicta ꝯtraria: Azo legit tertio modo scilicet qđ iste fund⁹ fuerit huic filio per patrem donatus in vita vel tanꝙ̄ bene merito:vel tanꝙ̄ filio:ꝛ sic tempore testamēti filius ipsum habeat prout sonat litera in verbo habentē:ꝛ sicut dicebāt antiqui nō tamen per illū modum:vt illi dicebant.s.in peculium quia tūc ob.l.certū.s̄.eo.quia veniret inter heredes diuidendū ꝛ hic nō diuiditur sed precipuus retinetur:vt.s̄.eo.l.filie cōputatur.tamen in quartā eo modo quo dicebant antiqui. Item ista donatio non valuit a principio sed morte confirmatur[b] vt.l.ij.s̄.de inoffi.dona.ꝛ sic habet vim prelegati quod patet quia ipsa detrahitur falcidia:sicut de legatis.vt.j̄.ad.l.falci.l.donatio.ꝛ sic adherebat lectu.Io. non tamen per omnia:quia Io.ponebat ꝙ nō erat vere prelegatus sed fingebatur esse prelegatus quia incepit habere in vita:ꝛ tunc non ob.op.formata in prin.gl.ꝙ portio hereditaria caderet in fideicom.ꝛ sic quarta pars ipsi⁹ dūtaxat deberet computari per.l.fideic.§.fi.ad trebel.quia hic nihil de eo cadit ī fideicommis.sed precipuus retinetur:vt.d.l.filie.ꝛ.l.sequens questio.ff.de lega.ij. Aduerte ꝙ cum gl.hic teneat ꝙ ista donatio non valuit a principio.ꝛ sic potuit reuocari.vt patet ex glos.ibi. Sed respondeo non bene diceret glos.ꝙ donauit sibi vt benemerito.et sic vt extraneo. quia tunc fuisset valida a principio ꝛ non potuisset reuocari:vt dixi in aut.vnde si parens.s̄.de inoffic.testa.vnde nihil de ipsa imputaretur in quartam nisi esset dictum:vt.l.si quando.s̄.de inofficioso testamento. Tenendo ergo istā lectu. Azo.oportet ponere ꝙ fuerit donatus tanꝙ̄ filio:non propter benemerita.ꝛ sic non valet in vita:ꝛ potest reuocari:ꝛ si non reuocatur morte confirmatur:ꝛ sic habet vim vltimi arbitrij idest vltime volun. et hoc voluit glos.dum dicit vel conferendo vltimum arbitrium. Ponendo autem hanc lec.formātur ille eedē oppo.que.s̄.formate sunt videlicet de.l.titia.ff.ad.l.falc.ꝙ non tota hereditaria portio: sed quarta pars eius ꝯputetur.do. Azo soluit prout soluebat Io. in sua gl.hic ꝙ ibi detrahitur quarta ex voluntate testatoris vt hic no.secundo de.l.in quarta.§.j.eo.ti.per quam videtur ꝙ sola hereditaria portio computetur.ꝛ illud quod deficit non suppleatur de eodem fundo id est de portionibus aliorum quis videtur habere quodammodo iure prelegati.domi. Azo tūc soluit aliter ꝙ̄ Ioā.quia Io.ponebat ꝙ erat specialiter rogatus de restituendo alteri eundem fundum sub conditione dandi:et sic exponebat in eodē fundo ꝙ est contra literam.do. Ang.nō dicit quod esset grauatus restituere alteri.ꝛ ꝙ iste text.dum dicit in eodem fundo repetat illud quod loquitur de illa eadē hereditaria portione ꝛ sic fatetur ꝙ sola hereditaria portio cōputetur.ꝛ illud quod deficit non suppletur in eodem fundo:sed de alijs rebus:deducto tamen quod percepit gratia condi.implende.licet autem ista donatio non cadat in fideicom. vniuersali quia percipitur iure cōtractus nō iure vlti.voluntatis. In

prelegatis

a ¶ Que debetur epō.adde.c.conquerente.de offi.ord.cle.dudum de sepul.cardi.in.c.de quarta.in primo not.de prescri.

b ¶ Sed morte cōfirmat.adde.l.cū hi stat⁹.iuncta gl.ff.de dona.inter vi rum ꝛ vxo.

prelegatis tamen que percipiũtur ex vlti. volun. an cadãt in fideicõ. vel non distinguẽdũ est. vt no. in. l. cũ virũ. ff. de fideicom. et hoc vult gl. vsq3 ibi. itẽ quero. ¶ Sed tertio op. cõtra Azo. et ista opi. non cadit in lec. precedẽtibus. q2 videtur q nihil de isto fundo debeat in quartam cõputari. quia iste filius fuisset ipsum habiturus etiã si ipse nõ esset heres sed alius extraneus vt. l. sequens questio. ff. de leg. ij. Gl. respondet q illud contingit ex tacita voluntate defuncti qui cum potuerit reuocare & nõ reuocauit censetur voluisse q saltem hereditariam portionem imputet. Certe scdm hoc censet voluisse q totum imputaret cũ eadem sit ratio in reliquis portionibus dic ergo melius tenendo hic Azo. q non sequit ipse foret habiturus etia3 si non esset heres ergo in quartam non debet imputare. nam et prelegata foret habiturus etiam si non esset heres qd patet: quia potest repudiare partem suã heredi. et retinere prelegatum. l. qui filiabus. §. fi. cum. l. se. ff. de leg. j. & tamẽ hereditaria portio prelegati bene cõputat: vt. d. l. in quarta. §. j. ¶ Item quarto oppo. in versi. item qualiter q etiã de hereditaria portione non computet nisi quartã parte3: quia illa cadit in fideicom. vniuersali: vt l. ita fideicõmissa. §. fi. ff. ad tre. quarte de illa portione veniant restituende: & vna quarta retinenda. vt ibi tñ dicit q satis restituuntur ille tres quarte. si etiam ille retineantur pro quarta trebe. quia tantũdẽ dimittit pro aliis rebus. Certe nõ est verũ q illa hereditaria portio cadit in fideicõmissu3: imo nihil de ipso fundo caderet patri etiã nõ adita hereditate donatio est confirmata et sic filius habet fundum ex contractu interviuos non ex vlti. volun. ex qua nõ posset habere nisi adita hereditate. & ideo Dy. per illã. l. sequẽs questio. reprobat istã lectu. Azo. & Gui. de cu. fortificat reprobationẽ: quia cum fundus non percipiatur ex vlti. volun. sed ex contractu inter viuos: licet morte confirmato nihil de ipso deberet in quartam computari text. est in l. pater filiam. in prin. ff. ad. l. fal. vbi habetur q in quartã treb. non cõputatur id quod extra vltimã voluntatẽ capitur ex contractu inter viuos et ista lec. Azo. vult q computetur hereditaria portio. Item fortificat: quia tunc nõ esset dare hereditaria3 portionem. et miratur de Azo. statim enĩ in pũcto mortis separatur dñium istius fundi ab hereditate. & applicat filio. vñ nõ est dare momentum in quo dñium huius fundi fuerit in hereditate. ergo non est in eo dare hereditariã portionẽ. eodem ergo momento quo incipit esse hereditas dñium fundi applicat filio. et ista est ratio incõuincibilis & confundens lec. Azo. ideo tunc lec. antiquorũ quã defende a contrariis. vt dictũ fuit super illa. ¶ Ultimo glo. opp. & ista oppo. cõcernit quãlibet lecturã q datum gratia condi. implẽ. non computetur in treb. per. l. iubemus. in prin. ff. ad treb. Glos. dicit quod hodie per illã. l. corrigitur. Uel melius dic q ibi loquitur in fructib9 qui percipiũtur post mortẽ: & sic non sunt hereditarii: vt. l. quod his verbis. ff. de leg. iij. nec percipiunt expresso iudicio testatoris. in eo vero q datur gratia condi. implen. aut loquimur an cõputetur in tre. & est dicendũ q sic. si est remãsurũ penes eũ: vt. l. accep. ff. ad l. fal. aut querimus an computetur in legitimam iure nature. & olim cõputabatur vt. l. papi. §. si condi. de inoff. test. hodie non vt. l. scimus. §. repletionẽ. s. eo. tit. et ideo nec in trebellianicam. hodie computaretur si teneremus q vna quarta tantum detrahatur. vt dixi super prima glo. in prima opi. ¶ Ultimo tenendo hic Azo. Barto. in. l. in quarta. ff. ad le. falc. sup illo articulo que debeant in legitimã iure nature computari. dicit quod illa que capiuntur ex contractu inter viuos a patre si quidem donatione ob causam puta dotis vel donationis pter nuptias illa computantur. vt. l. quoniam nouella. s. de inoffi. test. Si vero ex donatione simplici debet distingui: an illa donatio a principio fuerit valida: q2 facta filio emancipato vel filio in potestate propter merita. & illa non imputatur nisi fuerit expresse dictum: vt l. si quando. §. fi. de inoffi. test. & ita fecit Accursius quãdo emãcipauit do. Franciscum filium suum. Aut illa donatio non valuit a principio: s3 patris morte fuit confirmata: & tunc dicit qd computatur etiam si non fuerit dictum. casus est in ista. l. scdm lect. Azo. tamen ista. l. non loquitur de legitima: sed treb. sed q2 illa computatur in legitimam. ex quo vna tantum detrahitur. & satis videtur hoc probari hic. sed vt. s. dixi lectu. Azo. nõ potest sustineri. an tamen dictum sit verum in se videtur quod sic per. l. si mortis. ff. de inoffi. test. tñ vbi dicitur quod fuit expresse dictum. vnde videtur indistincte dicendũ quod non nisi dictu3 fuerit per illam. l. etiam si fuerit inualida. & per hoc. l. illud. s. de colla. & quod ibi no. in glo. que incipit. due ergo sunt regule ibi. dum dicit quedam enim data conferuntur que in quartam minime computantur. vt donatio simplex que confertur qñq3 &c. subaudi vbi fuit expresse dictum. & semp dubitaui de isto dicto Barto. nõ sunt alia. Laudetur deus che, siamo insiti de questo pelago.

¶ Communi diuidundo. Rubrica.

2 ☞ Si habeo rem cõem tecũ pro indiuiso potes alienare partem tuam me irrequisito l3 sim frater tuus.
3 Quid si statutũ vel cõsuetudo locorũ inducat q si cõsanguine9 vel socius meus alienet debeat me requirere.
4 Judicium diuisorium debet intentari contra nouum dominũ qui rem tenet & possidet.
5 Conclusio libelli in iudicio diuisorio.
6 Per iudiciũ diuisorium non fit res litigiosa nisi post litẽ contestatam & quid si agatur rei vẽdicatione.
7 Per alienationem factã in potentiorem an alienans teneat ad interesse & an inspiciatur an sit lis contestata.
8 Uitium litigiosi non afficit rem quominus possit alienari cu3 consensu partis aduerse sed solum qñ sine consensu.
9 An post litẽ contestatã poterit socius pignorare partem suã.

1 Frater tuus. †Hec actio datur 3 singularẽ successorẽ et in ea venit adiudicatio: vel diuisio sm quam cõmodius fieri põt & post lit. cõte. impedit alienationẽ fieri. h. d. in hoc vltimo & no. & continet quatuor dicta. Scdm ibi: s3 aduersus. Tertiu3 ibi: sed ea actione. Quartũ ibi. hoc videlicet. ¶ †Ex primo di-
2 cto no. q si habeo rẽ cõem tecũ pro idiuiso potes alienare partem tuam me irrequisito: licet sim frater tuus. †Statuta vero &
3 consuetudines locorum inducũt contrariũ q si consanguineus vel socius meus alienet debeat me requirere: alias possu3 retractare venditionẽ. infra certum tps. de quo no. s. eo. l. pe. per Cy.
4 et in addit. Spe. de emp. & ven. §. nunc videndum. †Ex secundo dicto no. q iudicium diuisorium debet intentari cõtra nouum dñm qui rem tenet & possidet. q2 cum illo qui h3 rem cõem. non cu3 veteri dño qui suã partẽ alienauit: hoc est verũ si antiquus socius vendidit et tradidit et sic transtulit dñium: sed si vendidit et non transtulit dñium possum inteniare iudicium diuisorium contra eũ: q2 cũ ipso habeo rem cõem & diuisio que cũ eo fiet vel adiudicatio pĩudicabit emptori vt teneatur eam seruare: etiam si non fuerit ad hoc citatus: vt est casus not. in. l. iulia. §. idem celsus. ff. de acti. emp. ¶ Ex tertia parte not. duo. primo dum dicit parte pretii: non aũt dicit pretio partis. nam glo. dicit q per hoc debet estimari tota res: non aũt pars quelibet de per se: & est vtilitas: quia maior fiet estimatio de vtraq3 parte simul iuncta: q3 de qualibet de per se. Primo enĩ casu poterit valere. c. & tamen neutra partium ab altera separata valeret. l. sed xl. pone ergo q estimatur tota simul cẽtum: & ego sum paratus dare tibi dimidiam partẽ istius pretii. et sic quinquaginta pro tua parte: tu aũt non vis dare mihi de mea nisi. xl. q2 vis quod quelibet pars cõsiderer de per se: certe ego vincã te: & sic adiudicabit mihi dari pro quinquaginta et econuerso adiudicaretur
5 tibi si plus offerres. ¶ †Secũdo collige ex ista parte conclusionem libelli in iudicio diuisorio: q2 d3 quis petere fundu3 certis regionibus diuidi: vel si cõmode diuidi non possit alteri adiudicari soluta parte pretii scdm Bar. post Gui. de hoc. s. eo. l. fi. ad officiũ: qñ aũt diuiditur certis regionibus de vno fundo fiunt plures: vt. l. si quis duas. §. ii. vel. iii. ff. cõia predio. & l. planc. in
6 fi. la prima. ff. de leg. j. ¶ †Ex vltima parte no. alia duo: primo q per iudicium diuisoriũ nõ fit res litigiosa: nisi post li. cõtest. et hoc ideo: quia in eo principaliter non tractat de dñio: q2 non reuocatur hoc iudiciũ: sed solũ diuidendo: qñ aũt tractatur de dñio: vt cũ agit rei ven. tunc res efficit litigiosa per solã cõuentionẽ: vt. s. de litigiosis. l. ii. cũ auf. ibi posita dummodo citatio perueniat ad citatũ: & in ea exprimat causa vt in cle. j. vt lite pendente per quã illa autẽ declaratur. quidã dicunt q per iudiciũ diuisorium in quo tractatur de dominio etiam post lit. contesta. res non dicitur litigiosa: nec impedit alienatio sed solum ne fiat preiudicium alteri socio vt cogatur pro diuisione fienda sequi alium possessorem vel socium secundum Guil. de cu. & Cy. in addi. istam partem predictam in diuisorio iudicio rei singularis vt erat hic sed in diuisorio vniuersali vt in iudicio famil. ercis. inducit vitiũ litigiosi per solã motionẽ cõtrouersie. sicut p peti. here. cuius materiã sequitur vt. l. diuus. ff. de peti. hered. & hoc tenet hic glos. In actione autem personali quia non agitur de dominio: nec de diuisione rei ratione dominiũ non efficitur res litigiosa q3tum ad impediendum translationem dominii etiã post litẽ contesta. licet ipsa actio bene efficiatur litigiosa vt postq est intentata non possit alteri cedi: vt nota. in. l. j. et. ii. s.
7 ne lit. penden. ¶ †Item predicta quãdo queritur an impediatur translatio dominii: sed si queritur an alienans teneatur ad interesse propter alienationem factã in potentiorem non est attendenda lit. contesta. nec motio controuersie: sed solum dolus alienantis: an alienauit vt cõditionem aduersarii faceret deteriorem

riorem alienãdo in potẽtiorẽ vel nõ:ad qꝺ sufficit etiam timor
8 litis mouẽde:licet nõ sit mota:vt in tit.de alie.iudi.¶ †Ulti
mo no.in fi.scðm Bal.dñ dicit nõ cõsẽtiẽtibus:ꝙ vitiũ litigio
si non afficit reȝ quominus possit alienari consensu partis ad
uerse:sed solũ qñ sine cõsensu:⁊ pro eo qꝺ dixi.ȝ.vide quod no.
Inno.in.c.cũ.M.ferrariensis circa fi.de cõstitu.vbi dicit ꝙ si
papa mandat capitulo:vt mihi cõferat prebendam:⁊ cum pe
tissem a capitulo quod mihi cõferret contulit alteri:valet col
latio quia prebenda non erat affecta vitio litigiosi:quia non
dixi eam meam:sed mihi debitam:⁊sic egi potius personali ꝙ̃
reali:sed si papa mihi contulit.et ego petij me recipi ⁊ declara
ri eam ad me pertinere:licet collatio mihi facta esset nulla:ta
men quia sic agendo potius egi reali ꝙ̃ personali:si capitulum
eam contulit alteri non valet collatio:licet habuerit potestateȝ
conferendi:quia erat affecta vitio litigiosi.⁊ sic potero ipsam
iterum impetrare taliter quod valeat impetratio.or sufficiant
9 ista habetis bona ⁊ notabilia.¶ †Ultimo querit gloss.fin.an
post litem contestatam poterit socius pignorare partem suam
et dicit forte quod non.Sed contra in aut.de liti.§.ob hoc di
cit glos.quod vitium litigiosi impedit translationem dominij
non pignorationem vt ibi sed hic nõ erat vitium litigiosi.quia
non erat questio de dominio:sed de diuisione.Certe maius est
impedimentum vitij litigiosi:quia impedit alienari post cita
tionem:ꝙ̃ prohibitio istius.l.que non impedit nisi post litẽ cõ
test.ideo dic ꝙ vtroqꝫ casu sicut prohibetur trãslatio dominij:
ita ⁊ pignoratio:sed vult dicere ꝙ quando non agitur de domi
nio:sed agitur de hypotheca:quia non dico rem quã possides
esse meã:sed mihi obligataȝ:licet hypothecaria sit realis actio
non tamẽ inducit vitium litigiosi.sicut nec personalis.in qua
non agitur de dominio:sed de obligatione persone.et ita tenet
hoc Cy.non sunt alia ⁊c.

2 ☞ Peruersio ordinis de vno iudicio ad aliud nõ reddit pro
cessum nulluȝ sed peruersio ordinis in eodem iudicio bene red
deret processum nullum.

3 Si ago contra fideiussorem vel pignorum possessorem non ex
cusso principali debitore.si non fuit opposita exceptio an pro
cessus sit nullus.

4 Quando vnus ex socijs possidet totam rem cõmunem ⁊ negat
alterũ esse socium agendum est prius petitorio et declarandũ
est ipsum fore socium ⁊ quid si ambo possiderent.

5 Sicut contra socium qui alienauit partem suã.non tamen tra
didit põt istud iudiciũ moueri ⁊ debebit emptor habere ratũ.
an ita etiam si tantũ obligauit possit istud iudiciũ intentari cõ
tra creditorem ⁊ debitor debeat habere ratum.

1 SI probatum. †Unus ex socijs ha
bentibus rem commu
nem pro indiuiso non potest partem socij obligare:
et si non contrafecerit probato quod alter habebat
partem:si hoc negetur poterit iudicium diuisorium intentari
contra creditorem.⁊ quod cũ eo gestũ fuerit debebit ratũ habe
ri per debitorem que sibi obligauit.h.d.Et differt a.l.prece.in
princi.quia ibi dedit hic obligauit ⁊ tradidit.Item ibi vendi
dit partem suam tantum:⁊ sic nõ retractatur venditio.hic obli
gauit totam rem ⁊ sic etiã partem socij vnde non valet pro illa
parte et retractatur:quatenus de facto processit.Item ibi sin
gularis successor.i.emptor non negabat alterum habere par
tem:⁊ sic non erat necessarium nisi iudicium diuisorium.hic ne
gabat:et sic est necessarium per prius iudicium petitorium in
quo petat alter declarari se partẽ habere iure dominij:quo fa
cto peruenitur ad diuisorium:alia si prius ageretur diuisorio
obstaret exceptio ne fiat preiudicium iudicio proprietatis.vt
l.fundi.l.fundum.ff.de excep.dicit hic tamen gloss.notabiliter
quod si ista exceptio non fuit opposita procederet iudicium di
2 uisorium per.l.si mancipiũ.§.si cõmuni diui.ff.de eui.¶ †Ex
a qua no.ꝙ peruersio ordinis[a] de vno iudicio ad aliud non red
dit processum nullum.facit.l.j.ȷ̃.de appel.¶ Sed peruersio or
dinis in eodẽ iudicio bene redderet processum nullum vt.l.pro
latam.ȷ̃.de sen.Intellige tñ gloss.in iudicio diuisorio intenta
to non precedente petitorio si negetur dominum habere parteȝ
3 debeat hoc liquidare.alias nõ obtineret sententiã.¶ †Et pro
hoc determinat Barto.⁊ semper allegatur quod si ago contra
fideiussorem vel pignorum possessorem non excusso principali
debitore quod fieri non debet.vt in aut.de fideiuss.§.sed neqꝫ si
non fuit opposita exceptio:processus non est nullus:tamen si
volo obtinere sententiam debeo facere fieri excussionem in hoc
iudicio:alias eam non obtinerem:tene menti.Nec ob.l.non po
test videri de iudi.quia hic superuenit facultas agendi post lit.
contesta.ex causa de preterito ꝙ sufficit ad sñiam obtinendam
vt.l.si rem.§.fi.ff.de pig.acti.secus si ex causa superueniẽte post
4 lit.contest.vt.d.l.non potest videri.veniamus ad casum.†No.

a ¶ Peruersio or
dinis.Adde glo.
summe.ij.q.j.⁊ibi
ar.⁊ dñs spe.ti.de
cã poss.⁊ ppꝛie.§.
j.ver.qd si primo.
pe.de anch.in.c.fi.
in vlt.col.de re iu
di.li.vj.abb.in.c.
exhibita.in.v.co.
de iudicijs.Io.de
imo.c.ab excõica
to.in.ij.colũ.de re
scri.bal.⁊ sal.in.l.
prolatã.C.de sen.
Bal.in.l.j.in.j.co
lũ.C.de app.Pe.
de ancha.consili.
clxxxviij.ĩci.in au
xiliũ veritatis.Et
an vitiet libellũ vi
de p bar.in.l.j.C.
ð execu.rei iu.bar
to.in.l.si cũ nulla.
ff.de re iud.p bal.
⁊ Io.de imo.in.§.
quib⁹.in proe.C.
bal.ĩ.l.cõuenticu
laȝ.in pe.col.C.de
epi.⁊ cle.ang.in.l.
gall⁹.in.§.j.ff.de
li.⁊ posth.abb.in
c.j.de li.cõte.⁊ ab
ba.ĩ.c.olim.de cẽ.

ergo ex prima parte quod quando vnus de socijs possidet to
tam rem cõmunẽ:⁊ negat alterũ esse socium agendum est prius
petitorio.⁊ declarãdum est ipsum fore sociũ:si vero ambo pos
siderent:licet alter negaret illum fore socium non expediret per
prius vẽtilari iudiciũ petitoriũ:quia presumerẽtur ambo dñi
seu socij:sicut ambo possident.vt.l.j.cum ibi not.ff.fami.ercisc.
Idem si vnus possideret ⁊ non negaret alterũ fore socium:vt.l.
preci.ij.respon.sed ex quo in iudicio petitorio aduersarius con
demnatur ad restitutionẽ partis cũ fructibus ad quid est neces
sarium aliud iudiciũ diuisoriũ:respondeo ꝙ illa sñia intelligit
de parte pro indiuiso:et hoc non sufficit agenti si vult recede
5 re ab actione ⁊ habere partẽ pro diuiso.¶ †Itẽ no.ex secunda
parte ꝙ sicut contra socium qui alienauit partem suam.non tñ
tradidit potest istud iudiciũ moueri.⁊ quod actum fuerit cum
eo debebit ratum haberi per emptorem:vt.l.iul.§.itẽ celsus.ff.
de acti.emp.Ita si obligauit tantũ:⁊ sic remansit res cõis cum
nihilominus potest istud iudicium intẽtari cum creditore cum
quo non est res communis et agetur cum eo et debebit ratum
haberi per debitorem.Bal.intelligit hoc verũ si ille debitor sci
uit iudicium motum sed non fuerit citatus per.l.fi.ff.de re iud.
⁊ per.c.ꝙ̃uis eod.ti.nam ad ipm pertinebat pricipaliter defen
sio rei si pretendebat se solum dñm.ideo sciuit.et passus est sibi
preiudicat.sed in casu.l.iu.§.idem celsus.non requiritur quod
emptor sciuerit nec quod citatus fuerit:quia res non erat com
munis cum eo si traditio non interuenerat.⁊ sic ad eum nõ per
tinebat principaliter defensio.sed ad venditorem.

2 ☞ Diuisio debet fieri officio iudicis et quid seruetur de con
suetudine.

3 Iudex delegatus contra vnum non potest vti iurisditione con
tra alterum.

4 Quod contra singulos singuli libelli sint dandi.⁊qd si haberes
res communes cum pluribus.

5 Forma libelli in hoc iudicio.

6 Si habeo rem cõmunem tecum que non potest congrue diui
di.et sic est adiudicanda alteri nostrum.⁊ ille est condemnatus
ad dandam partem pretij alteri.si illa res ponitur ad incantũ.
et ego offero cẽtum nec reperitur qui plus offerat.res tamen
valet plus:tu autem es pauper ⁊ non potes offerre illud quod
valet an possis petere qꝺ alius emat pro eo quod valet et diui
datur pretium.

7 Si consuetudo est ꝙ venditio facta per vnũ ex propinquis vel
vicinis possit retractari per alterum offerendo idem pretiuȝ si
alter non vult retractare pro se an possit ius suum retractandi
alteri cedere.

1 AD officium. †In hoc iudicio veniunt
ea tantum que sunt com
munia cum eo cõtra quem agitur.non que sunt com
munia cum alio:et iudicem fienda est diuisio certis
regionibus vel adiudicationibus.Item ad licitationeȝ potest
alter ex socijs extraneum submittere si ipse non sufficit ad sol
uendum congruam estimationem.h.d.In prima parte impe
trasti iudicem delegatum contra fratrem tuum super diuisio
ne bonorum que remanserant communia inter vos de quibus
ille quedã alienauerat:⁊ in libello porrecto contra fratreȝ pete
bas diuidi etiam bona alienata dicitur ꝙ iste iudex delegatus
contra fratrem non potest diuidere illa bona alienata:quia di
uisio illorũ debet fieri cum illis cum quibus sunt nũc cõmunia
non cum fratre cũ quo fuerunt olim cõmunia ⁊ nũc non sunt.et
sic contra illos possessores impetrandus est alius iudex et dan
2 dus est alius libellus.¶ †No.ergo primo in verbo ad officiũ
quod diuisio debet fieri officio iud.vt insti.de offi.iudi.§.fami
lie.⁊.ff.eodem.Consuetudo tamen est qꝺ vnus de habentibus
bona communia si nõ negatur cõmunia diuidat ⁊ alter capiat
partẽ ⁊ si in hoc cõueniunt.bene quidem ⁊ ista cõsuetudo pbat
etiã per.l.ȷ̃.de meta.l.ij.circa fi.li.xij.si non cõueniant iudex ha
bet se interponere et iniungere alteri eorũ.vt sibi videbit ꝙ par
tem faciat ⁊ alter capiat.argu.in.l.in copulãdis.ȷ̃.de nup.Alij
dicunt quod si sunt duo fratres maior habeat diuidere ⁊ minor
habeat capere.Bar.dicit in.l.j.de his qui se deferunt.et.l.ij.qñ
et quibus quarta pars debe.ꝙ hoc non reperitur iure cautum
et si non probaretur consuetudo et non concordarent in hoc es
3 set recurrendum ad officium iudicis.¶ †Secundo nota.quod
iudex delegatus contra vnum non potest vti iurisditione cõtra
alterum.sed contra.ff.de quibus rebus ad eundem iudi.eatur.
so.ibi quando plures res essent communes inter plures.nam si
habeo rem communem cum pluribus possum eosdem conue
nire.et etiam debeo coram vno et eodem iudice.Sed si habeo
vnam rem communem cum vno ⁊ aliam cum altero non habet
locum ille ti.vt hic:vel hoc in iudice delegato:cuius iurisditio
non extenditur vltra psonas expressas in rescripto:vt in.c.P.
⁊.G.de offi.

et.§.de offi.dele.Secus si ordinario de quo loquitur ille titu.
4 ¶†Ite no.qd contra singulos singuli libelli sunt dandi:& vr
q non possim conuenire plures in eodem libello:hoc est veruz
super diuersis rebus vel causis:et ita erat hic q quilibet possi
debat diuersas res:sed si haberem res cões cũ pluribus:& simul
possidebamus possum dare vnũ libellũ ꝯ oẽs nec possum dice
re dari libellũ contra quẽlibet nostrũ:vt no.in spe.de libel. con
ce.§.si.ver.sed pone.P.agit rei vẽdicatione cõtra quatuor vbi
diuide.& qd no.Bar.in.l.ij.iter.§.cassius.ff.de aqua plu.ar.
5 l.edita.ꝯ.de edendo in primo gñe cumulationis.¶†Itez no.
scdm Bar.in.ꝟ.discedi placet.qualiter dz cõcipi narratio libel
li i hoc iudicio qz dz dicere se habere rem cõmunẽ cũ tali & sibi
non placet nec expedit amplius esse i cõione.Qualr aũt sit cõ
6 cludendũ dic vt.ꝯ.eod.l.j.et ibi tetigi.¶†Ultimo no.singula
riter in si.huius.l.q si habeo rẽ cõmunẽ tecũ que non põt con
grue diuidi.& sic est adiudicanda alteri nostrũ & ille est condem
natus ad dandã partẽ pretij alteri si illa res ponit ad inquãtũ
et ego offero centum nec reperitur qui plus offerat in licitatio
ne res tñ vz plus.& hoc põt pbari.Tu aũt es pauper & nõ po
tes offerre illud qd vz:vt des mihi partẽ illi:sed dicis ego re
periã vnũ qui dabit quãtũ valet puta supra.l.& suz cõtẽtus qd
illi vendat & tu habeas partẽ dimidiã:& ego alterã dimidiam
ego aũt recuso admittere tertiũ.sed dico q vel offeras tu quan
tũ tu dicis q vz des mihi partẽ dimidiã vel si non vis aut non
potes adiudicet mihi p quãtitate quã ego offero. q certe his
duobus cõcurrentibus.q ego nõ offerã ꝯdignũ pretiũ.& tu es
impotens ad illud offerendũ potes submittere tertium empo
rẽ:sed altero istorũ deficiẽte secus scdm Guil.q dicit illud ver
bũ maxime qd ponit in text.abũdat. Si ergo ego offerrẽ iustũ
pretiũ scdm cõem estimationẽ.lz tu esses impotẽs ad offerẽdũ
nõ debes audiri volẽs submittere tertiũ q offerat vltra condi
gnaz estimationẽ:qz hoc posset fieri malitiose qd submitteres
inimicũ meũ qui ad displicẽdũ mihi nõ curaret plus cõdigno
offerre:& eodẽ modo si tu esses potẽs ad offerẽdũ ꝯdignũ.& vel
les submittere tertiũ plus offerentẽ non deberes audiri eadem
ratione scdm Guil.& bal.si aũt ille tertius nõ submittat ab ali
quo nrm.sed a seipso veniat.& plus offerat nõ debet audiri pm
eosdem.ar.in.l.si nemo.de test.tu.& de iure do.l.cũ in fundo.§.si
7 fundũ.†Et predicta inducit Cy.si cõsuetudo est q vẽditio fcã
per vnũ ex ppinquis vel vicinis possit retractari p alterũ offe
rendo idẽ pretiũ si alter nõ vult retractare pro se:nec offerre:sed
vult ius suũ retractãdi alteri cedere:an hoc possit & determinat
q non q vr debere intelligi qñ alteri penitus extraneo nõ propi
quo:nec vicino q cessat rõ statim in illo.& adde qd no.in simili
in.l.ij.ꝯ.de rescin.ven.& quod ibi per Bal.in si.antepeñ.col.& in
addi.spe.de emp.& vẽ.§.nũc dicendũ.in vltima addi.magna cir
ca si.non sunt alia.

2 ¶Diuisio si non põt pbari per instrm nec per testes sed põt
probari q per lõgũ tps illi qui habebãt bona cõia possederũt
ea pro diuiso an ex hoc presumat & probetur diuisio.
3 Ex possessione rei per longũ tps an presumat emptio.

1 **In maior.** ¶†Diuisio facta inter fres dz
haberi rata:lz nõ interuenerit
scriptura nisi beneficio restitutionis rescindat. Itez
nõ diuisa debẽt diuidi:& in hoc iudicio debet haberi
rõ culpe:& etiã fructuũ p alterũ ex socijs pceptorũ.h.d.¶In
ter.ibi stare finitis cõuenit subaudi etiam si in aliquo fuerit so
ror tua lesa postq enim erat maior nõ poterat petere restitutio
nẽ alias secus vt sequitur:& hoc nisi dolo tuo vel nisi enormiter
esset lesa puta vltra dimidiã iuste estimationis:vt.ꝯ.titu.j.l.ij.
¶In ter.ibi preses prouincie estimabit.quia si erat modica le
sio non concedet restitutionem vt.ff.de resti.in integ.l.scio.si nõ
modica tamen non enormis vel interuenit dolus secus.vt dixi.
¶In tex.ibi diuisionem prouidebit.No.q licet istud iudiciũ
cõmuni diuidũdo sit semel intentatũ pro vna põt postea inten
tari p alia re:nõ sic i iudicio fa.erci.qd est vniuersale:qz si semel
fuerit intentatũ:licet non oẽs res fuerint diuise pro illis:tñ am
2 plius non intentatur:qd dic vt plene no.in.l.j.ꝯ.tit.j.¶†Que
rit glo.notabiliter de duobus:primo quid si nõ põt probari di
uisio per instrumentum nec per testes:sed bene põt probari qd
per lõgũ tps illi q habebãt bona cõia possederũt ea pro diui
so:qz vnus possedit aliquas res solus alter alias res et onera
pro diuiso subierũt:an ex hoc presumat et probet diuisio si alle
getur:et q diuiserint illo modo gl.singulariter dicit qd sic:pro
qua bene facit.l.si filius.ꝯ.de peti.hered.&.l.qui aliena.§.j.ff.de
acq.here.Dicit Bal.hoc esse verũ si proportionaliter possede
runt:ita qd inter istas res sit equalitas vel ppe:vt in si.huius
l.sed si esset inequalitas:quia res quas ego possedi valebãt lon
3 ge plus q ille quas tu possedisti non presumeretur illa diuisio:
& sic posses petere q diuidant equalr per finẽ huius.l.¶†Itẽ
querit gloss.qd in dño si possedisti rẽ meã longo tpe me sciente
& patiente.nunc volo agere rei vendicatione:tu dicis illam rem
a me emisse & non probas aliter q ex dicta possessione cũ scien
tia & patientia mea:an ista vẽditio per hoc probetur.glo.tenet
quod sic.doc.tenent contrarium:qz quod dictũ est in precedẽti
questione procedit propter modicũ preiudicium qd resultat ex
psumpta diuisione si equaliter possederũt:sed hoc esset magnũ
preiudicium:si per istũ modũ perderem dñium.& sic scientia et
patientia mea nec operatur cõsensum nec presumptionẽ tituli:
alias raro haberet locũ.l.nullo.ꝯ.de rei ven.nec ob.l.cum de in
rem verso.ff.de vsuris.vbi etiam in his que sunt magni preiu
dicij presumitur titulus cã allegata ex diuturna prestatione:qz
aliud est scire & pati.aliud nihil facere:aliud per decẽnium sol
uere:quia plus sibi imputatur:qd dic vt plene no.per.d.l.cum
de in rem verso.

2 ¶Ecclesia si hz rem cõmunem cum priuato.an possit priua
tus eam prouocare ad diuisionez & quid si habeat rem cõmunẽ
cum alia ecclesia.

1 **In cõmunionem.** †No.gl.q po
nit casus in qbus quis cõpellit perseuerare in cõione.Dicit bal.
q inquantũ loquit de minore q nõ possit prouoca
re ad diuisionẽ pcedit nisi ex iusta cã.vt si habebat socium rixo
sum cũ quo expediebat potius diuidere q in cõione psistere.fa
2 cit.ff.pro socio.l.si cõuenerit.†Itez inquantũ loquit de ecclesia
procedit qñ ecclesia haberet rem cõem cũ priuato:qz priuatus
põt eã prouocare:sz si haberet rem cõem cũ alia ecclesia.ne per
petuo habeãt persistere in cõione.quelibet earũ põt alterã pro
uocare.argu.eius qd habet in.l.nisi finita.de tutelis & rõnibus
distrahendis.non sunt alia.

¶Communia vtriusq̃ iudicij causa familie. Rubrica.

2 ¶Si aliqui prohibent alienare poterit alter alteri alienare
partem suam.
3 Statutum qd vicinus vel consors possit retractare infra annũ
venditionẽ factam per vicinum vel consortẽ ipso non requisito
an poterit etiã retractare permutationem.
4 Nullum simile est idem.
Quod permutatio sit nomẽ generale & q videatur interuenire
in quolibet contractu.
Permutatio est contractus innoĩatus & q similis sit emptioni.
5 Tria in quibus diuisio hz similitudinẽ cũ cõtractu emptionis
& duo in quibus differt.remis.
6 Diuisio prebet causam vsucapiendi.

1 **Diuisionem.** †Per istã legem vi
detur q illi qui phi
bentur alienare seu vẽdere nõ possint etiam in
ter se diuidere vt si sint plures ephyteote vni
rei vel feudatarij.contrariũ tñ est verum per.l.
iubemus.post prin.ꝯ.de sac.san.eccle.ibi sed ea
predia diuidere quidem &c.& no.in.l.cũ hi.§.si vni.ff.de transa.
2 Item† alter alteri potest alienare partem suã quia prohibitio
est de alienãdo in extraneos non autem inter se.argu.j.de fidei.
l.voluntas.de leg.iij.l.pater.§.quindecim.& in.c.j.de aliena.feu
3 di pat.& extra de iure patronatus.c.ex insinuatione.¶†Item
glos.q est hic dñ dicit q permutatio est similis emptioni videt
quod si statutũ dicit q vicinus vel consors possit retractare in
fra annum venditionem factam per vicinum vel consortẽ ipso
non requisito quod poterit retractare etiam permutationem.
Contrarium tamen seruatur in quibusdam locis:quia non est
eadem rõ retractandi.qz venditio pro pecunia habenda quam
quilibet potest soluere.ideo debuit requiri vicinus vel consors
eius cuius pecunia tantum valebat quantum pecunia extranei:
sed permutatio fit pro habẽda alia specie quã quilibet soluere
non poterat:sed ille tm qui erat dñs illius.Unde non vr impu
tandũ permutanti si non requisiuit vicinũ vel cõsortẽ qui nõ erat
dñs illius rei sicut dicimus in donatione quã facere põt prohi
bitus vendere:qz non fit pro habenda pecunia:sed pter affe
ctionẽ quã quis hz ad donatariũ & non ad alium scdm opi.gl.&
no.in.l.ij.ꝯ.de iure emphy.& vide hic qd no.i addi.spe.in ti.de
4 emp.& ven.vers.nũc dicendũ restat ante si.¶†Inquantũ autẽ
glo.hic dicit q diuisio est similis permutationi non cõgrue lo
quitur qz nullũ simile est idẽ.vt no.in.l.qd nerua.ff.depositi.& tñ
diuisio est vera permutatio:quia permutatur portio vnius cũ
portione alterius.Nam cum in quolibet cespite terre quilibet
habet partem pro indiuiso que non potest ad oculũ demõstra
ri:vt.l.meuius.§.duobus.de lega.ij.diuidimus istud prediuz.
necessariũ est dicere qd in parte que tibi obuenit vnam partem
habeas iure tuo a te.alteram habeas a me.& si econuerso.vnde

portio quā habes a me permutaṫ cū portione quā habes a te. Item permutatio nō est emptio:sed sibi similis qꝛ permutaṫ vna species cū altera sicut in emptione permutatur species cuȝ pecunia. Et eodē modo in quolibet ꝯctu videṫ interuenire q̄dā permutatio ideo nomen est gn̄ale.ꝛ per ꝯn̄s pmutatio proprie sumpta que est de specie ad speciem nō est cōtractus noīatus ſȝ innominatus quia nō habet nomen spāle sed gn̄ale:vt not.ꝟ.de
5 rerū permu.super rubrica. ¶ †Itē no.ex glo.tria in quibus diuisio hȝ similitudinē cū cōtractu emptionis ꝛ duo in quibꝰ differt.ꝛ sic ista similitudo non est par oīno vn̄ leue est argumentū a simili qꝛ raro reperitur oīno simile.vt etiā not.in.l.fi.s̄.de in
6 offi.dona. ¶ †No.ex glo.ꝙ diuisio p̄bet cām vsucapiendi ideo si tu ꝛ ego diuidimꝰ inter nos prediū alienū tanꝗ̄ nostrū bona fi.ista diuisio cuilibet nostrū prebet titulū rōne cuius quilibet pōt prescribere partē suā longo tp̄e. Sed cōtra.nā in parte mihi obueniēte vna pars traditur mihi tanꝗ̄ mea altera tanꝗ̄ tua ꝛ econuerso.illa ergo pars que mihi obuenit tanꝗ̄ mea non videtur ꝙ possit per me prescribi qꝛ non tradiṫ mihi animo trāsferendi dn̄ium cum putetur esse mea.ꝛ ideo si esset tua ꝛ eā trades mihi tanꝗ̄ meā non trāsferres dn̄ium:vt.l.ij.§.subtilius.ff.de cōdi.ob cām.ergo si nō est tua ſȝ aliena ꝛ eam tradis mihi vt meā non das causam vsucapiēdi:qꝛ vbi tradēs nō transfert dn̄ium si est dn̄s non transfert vsucapiendi conditionē si nō est dn̄s.vt.l.clauibus.ff.de contraben.emp.ꝛ ecōuerso portio que euenit tibi tanꝗ̄ tua nō videtur ꝙ possit per te p̄scribi:ſȝ illa q̄ euenit tanꝗ̄ mea possit.qꝛ in illa trāsferret dominiū si esset dominus.si ergo dimidia tantū istius prediȷ̄ poterit prescribi nō altera.videtur verum in diuisione extraiudiciali:sed in iudiciali que fit per iudicē secus:qꝛ per autoritatem sententie si es condemnatus ad restitutionem rei tanꝗ̄ mee ꝛ tradis si nō est mea sed tua transferes dominiū ꝛ non habet locū ille.§.subtilius.vt no.in.l.pomponius.§.qui iussu.ff.de acqui.pos.ꝛ insti.de offic.iudi.§.fin.eo.modo si non est tua sed aliena transfertur vsucap.condi. De isto articulo tangitur hic plene per Cy.et Bal. Non sunt alia.

2 ☞ Sn̄ia nulla approbata a partibus valet iure contractus seu pacti ꝛ an oriatur actio.

3 Sn̄ia si est nulla quia lata die feriata ob necessitatē hominū.et partes ipsam approbauerunt.an per hoc reconualescat vt valeat iure sententie.ac si esset lata die feriata.

1 Etiam. †Sententia nulla potest de consensu partiuȝ approbari.ad hoc allegatur
2 non tn̄ per hoc† ꝙ valet tanꝗ̄ sentētia quia quo ad istū valorem cōsensus partiū nihil operaṫ cū sn̄ia valeat iure publico a quo recipit fomentū nō aūt iure priuato vt no.in.l.si diuersa.s̄.de transact.valebit ergo iure cōtractus seu pacti vt not.s̄.qui pro sua iuris.l.j. Et ideo si queritur an oriaṫ actio debet distingui aut interuenerit stipulatio ꝛ oritur:an simplex pactū et nō oritur:sed bene oritur exceptio ei qui est in possessionem:vt.l.iurisgentiū.§.igitur nuda.ff.de pactis.et tamen si valeret iure sn̄ie oriret indistincte actio in factū vel iudicati. ¶ In tex.ibi arbitriū.i.iudicem delegatū puta cū essemus laici impetraui iudicē delegatū ab ep̄o vel cum essemus clerici impetraui a iudice seculari.vnde sicut delegans non habebat iurisditionem inter nos ita nec delegatus.ꝛ sic diuisio facta p euȝ qui habet vim sentētie non valuit vt.s̄.de pedaneis iudi.l.j.cū fuit executioni mandata ꝛ cuilibet fuit tradita pars sua si post eā diuisionem predictā cōi cōsensu approbauimus:si tu postea velles retractare diuisionē et petere qd̄ iterum diuidatur haberem exceptionem pacti si non fuit peruentum ad traditionem ꝛ ego vellē agere vt mihi tradatur portio q̄ mihi obuenit nō possem agere si nō interuenit stipulatio:vt.l.diuisionis placitū.ff.de pac.ꝛ.ꝟ.co.l.si inter vos.cū ibi no.sed si sn̄ia valeret iure sen
3 tentie bene possem agere ex ea.vt.s̄.dixi. ¶ †Sed q̄ro hic. Po
a namusꝙ sn̄ia sit nulla ex eo quia lata die feriata[a] ob necessitatē hominū partes ipsam approbauerūt:vtrū per hoc reconualescat vt valeat iure sn̄ie ac si esset lata die nō feriata:vr̄ qd̄ sic:qꝛ istum defectū ꝛ causam nullitatis potuissemus a principio tollere cōmuni consensu renuntiando feriȷ̄s:vt.l.j.ff.de feriȷ̄s.ergo ex postfacto ratificando reconualescit.arg.ff.de iudi.l.licet.contrariū determinant doc.s.Cyn.ꝛ aliȷ̄.s̄.de arbi.l.cū antea.in fin. quia iste defectus ꝛ causa nullitatis prouenit ex iure publico qd̄ mandat vt tēpore feriato non procedatur.ꝛ licet permittat ius publicum quod partes possint huic renuntiare a principio nō tamen permittit si non renuntiauerunt quod possint facere vt sententia que erat nulla iure publico reconualescat cōsensu priuato non sic quando iudicium nō est nullum iure publico.licet mihi qui non consensi preiudicet.nam tunc quod adhuc est in pendenti:licet ex se non valeat:et ideo secuta ratihabitione non dico quod reconualescat cum de se valeret:sed tollitur suspen

a ¶ Quia lata die feriata.add̄ Sali.in.l.si vt pponis.in.ꝟ.nota.C.quōꝛ qn̄ in.spe.in ti.de sen.i.§.iuxta.ver.item qd̄ est nulla.

sio:et perinde est ac si a principio consensisset:ꝛ ita loquitur.l.licet.ff.de iudic.vt cum aliquis nomine meo tanquam procurator cum non esset litigauit tecum.nam valet processus quo ad preiudicium eius nō quo ad meum sed est in pendenti quousq̄ ratificem:sed sententia lata die feriata est ipso iure nulla ꝛ nō in pendenti.

2 ☞ In diuisione que dicatur enormis lesio.

3 Rescisio propter lesionē vltra dimidiā iusti preȷ̄ nō solum hȝ locum in contractu emptionis ꝛ venditionis sed etiā in oībus contractibus bonefidei secundū qualitates eorū quinimo etiā in stricti iuris aliter tamen ꝛ aliter.

4 Si partes diuidunt per breuia ꝛ ex postfacto apparet enormis lesio:potest lesus implorare iudicis officiū vel conditionem ex ista.l.vt iterum fiat equa diuisio.

Quid si non interuenisset dolus nec tanta lesio.

1 Maioribus. ¶ †Diuisio facta etiā inter maiores si interuenit dolus
2 enormis lesio debet rescidi.h.d. †Et diceretur enormis quando alter ipsorum esset lesus vltra dimidiā iuste estima.vt si mihi fuit estimata vna res que valebat.c.ꝛ tibi altera que valebat.cc.vel.clx.tanꝗ̄ valens.c.et non vltra.nam hic etiam sum enormiter lesus et possum petere quod rescindatur nisi per te probetur ꝙ de hoc habebam notitiam.argu.ꝟ.eodem.si fratres.ꝛ no.in.l.ȷ̄.ꝟ.de rescin.ven.vbi doct.tenent ꝙ illa l.non habet locum quādo venditor sciebat verum valorem rei.et tamen passus est se decipi vltra dimidiā iusti preȷ̄:in dubio quando est tanta lesio p̄sumitur potius ignorantia ꝗ̄ sciētia iuxta no.per Cyn.post Pe.eo.ti.l.quisquis.licet qn̄ non tanta secus qꝛ quilibet presumitur habere notitiam de facultatibus suis.arg.in illa.l.quisquis.ꝛ no.in auṫ.sed cum testator.ꝟ.ad le.
3 fal.per Cy. ¶ †Et allegat ista.l.ꝙ illa.l.ȷ̄.de rescin.ven.non solum hȝ locum in contractu emp.ꝛ ven.etiam in oībus cōtractibus bonefidei scd̄m qualitates eorū q̄nimo etiā in stricti iuris:aliter tn̄ ꝛ aliter vt no.in.l.si quis cum aliter.ff.de verbo.oblig.
4 ¶ Et dicit Bal.per hanc.l.†ꝙ si partes diuidunt per breuia ꝛ ex postfacto apparet enormis lesio pōt lesus implorare iudicis officium vel conditionem ex ista.l.vt iterum fiat equa diuisio:sed si non interueniret dolus nec tanta lesio sed aliqualis nō deberet rescindi si partes essent maiores.xxv.annis.sed si altera pars esset minor posset petere restitutionem in integrum vt.s̄.ti.j.l.pe.in prin.

2 ☞ Res empta a tutore de pecunia pupilli est pupilli ſȝ tutor nomine suo proprio emerit si vero de pecunia cōmuni erit cōis priuilegio minoris etatis.

3 Res empta de pecunia cōi ad hoc vt sit propria ementis ꝛ non cōis quod debeant tria concurrere.

4 Cum vnus de fratribus habentibus bona communia emit aliquas res et sit dubiuȝ quo nomine videatur emisse an proprio an cōmuni.si scripsit emptionem in libro in cuius proemio dicatur iste est liber computorum ꝛ rationum communium inter me et fratrem meum quod per hoc censeatur emisse communi nomine.

1 Si patruus. †Ista est bona lex et famosa ꝛ quotidie contingēs de facto secundum Bar.qui eam vtiliter legit:licet doc to.qui fuerunt ante eum nullum bonū verbum hic dicunt.secundum eum.Bald.in recitando ipsum supplet dicta sua in multis.hoc dicit. Res empta per vnū ex sociȷ̄s habentibus bona communia suo proprio nomine non est cōis:sed propria ipsius emētis:licet fuerit empta de pecunia communi.vel de pecunia propria redacta ex vendi.re.communium.ideo non tenetur eam communicare nisi essent sociȷ̄ conuentionales omnium bonorum:sed solum tenetur refundere partem pecunie contingentem alterum socium.hoc dicit. Gloss.super verbo bonis.exemplificat text.duobus modis dum dicit ex communibus bonis.primo quod pecunia ex qua fuit empta erat cōmunis tempore mortis patris erat in communi. Secundo ꝙ erat propria ipsius patrui tn̄ redacta per eū ex vendi.re.cōium:puta fructuum.dicit enim gl.ꝙ illa nō est cōis.sed propria ipsius vendentis per.l.qui vas.§.si.ff.de furtis.vbi pretium redactū per furem ex venditione rei furtiue non est furtiuum quia nō est illius domini cuius erat res quia tūc esset furtiuum sed est proprium.ꝛ in propria re non potest committi furtum et hoc ideo quia illa venditio fuit facta suo nomine non nomine domini:et ideo illud quod dicit gloss.hic intellige verum quando ille patruus vendit rem vel fructus suo proprio nomine:ꝛ sic tanquā suam vel suos:si vero non tanꝗ̄ suam vel tanꝗ̄ communē videretur vendere cōi noīe:vt no.s̄.titu.ȷ̄.l.in familie:et sic esset pecunia cōmunis. Item dicit glo.ꝙ maius dubiuȝ erat in primo casu qn̄ de pecunia communi.ꝗ̄ in secundo quando de pecunia

propria

propria non redacta ex ven. rerum cõium. nam tunc sine dubio
2 esset sua. ¶ †Pro declaratione vltime glo. oppo. extra glo. ꝙ imo in primo casu qñ de pecunia cõi res illa debeat esse communis: vt. l. curator. ĩ. arbitrium tut. ꝛ no. in. l. ĩj. qñ ex facto tutoris. So. scḋm gl. illud pcederet si tu nepos esses minor. xxv. annis. nam tunc res empta de pecunia tua esset tua si velles: ergo si de pecunia cõmuni tota esset cõis per illã. l. sed hoc debet intelligi ꝙ eras maior. Breuiter primũ dictũ glo. procederet ꝛ esset veruz qñ iste patruus esset tutor vel curator tuus. ꝛ tũc est verũ quod si ḋ tua pecunia rẽ emeret etiã suo nomine res esset tua. ꝛ si de cõi esset communis priuilegio minoris etatis et ratione officij tute. vel cure: sicut ex priuilegio militie vt. l. si vt ponas. supra de rei ven. Sed si patruus tuus nõ esset tutor vel curator tuus. licet tu esses minor res empta de pecunia tua vel cõmuni nõ esset tua nec cõmunis nisi in subsidiũ. vt in. l. si filie.
3 ff. de sol. ¶ †Ultimo ad abbreuiandũ dicta Bart. ꝛ Bal. que sunt in hac. l. dic ꝙ ista. l. in eo ꝙ dicit rem istã emptã de pecunia cõi non esse cõmunẽ: sed propriã ementis. pcedit tribus cõcurrẽtibus. Primo ꝙ iste patruus emerit suo proprio nomine: ꝛ hoc pôt pbari ex inspectione instrumenti vel ex inspectione proprij libri. si aũt emisset cõi nomine tunc secuta ratihabitiõe nepotis esset cõmunis: sicut si fuisset empta noĩe nepotis dũtaxat esset ipsius non solũ si de pecunia ipsius nepotis vel de cõi sed etiã si de ppria ipsius patrui. licet pecunia sit sibi restituẽda p. l. si ego. cũ ibi no. ff. de neg. gest. ꝛ. l. ĩj. ĩ. si quis alteri vel sibi. ꝛ si processisset mandatũ statim ꝙ esset empta tradita esset cõis. l. per pcur. ĩ. de acqui. pos. Quinimo isto casu quando precessisset mãdatũ etiã si emisset suo pprio nomine teneretur eam cõicare: lz pecunia esset ppria postꝙ suscepit mandatum ꝛ posset cõpelli actione mandati. l. si ita qs. §. scio. de verb. obli. ꝛ. l. res mandato. de acq. re. do. ꝛ. l. iij. §. si ambo ignoto. ff.
4 de manumis. ¶ †Et per predicta dicit Bar. ꝙ cuz semel accidisset sibi iste casus ꝙ cum vnus de fratribus habentibus bona cõmunia emisset quasdã res ꝛ esset dubiuz quo nomine videretur emisse: an proprio an cõi nomine fecit sibi ostẽdi librũ in quo erat scripta emptio ꝛ in proemio dicebatur iste est liber cõputorũ ꝛ rationũ cõmuniũ inter me ꝛ fratrẽ meũ vnde p hoc dixit ꝙ censebatur emisse cõi nomine in dubio autem cessante omni alia presumptione censetur emisse pprio nomine. argu. in. l. magis. de fal. si non erat tutor vel curator vel procurator. ¶ Secundo requiritur vt procedat ista. l. ꝙ iste patruus nõ sit tutor vel curator istius nepotis: alias dic vt. s. dixi qꝛ de pecunia nepotis etiam si proprio nomine emisset esset nepotis. et si de communi esset cõis. si aũt de ppria tũc aut redacta ex bonis cõibus. ꝛ idẽ. Aut aliunde acquisita ꝛ esset ppria ipsius patrui. ¶ Tertium ꝛ vltimũ ꝙ requirit̃ est ꝙ non esset socius omniũ bonorũ: ꝛ sic erat societas incidens: qꝛ habebant bona cõia nõ autem cõuentionalis: quia tunc esset si proprio noĩe emisset. lz essent propria tenetur tñ iudicio societatis et actione pro socio ipsam cõicare: vt. l. si quis societatẽ. ff. pro socio. sicut supra dixi qñ precessit mandatũ de emendo. qñ aũt videantur socij omnium bonorũ si apparet de contractu societatis clarũ est. Si nõ apparet videret̃ tacite cõtracta si omnia lucra que cuilibet eoꝝ obueniebant ponebant in communi ꝛ erant ambo maiores. secus si alter minor qui non posset contrahere expresse vnde non videretur cõtrahere tacite. Item secus si vnus tãtum lucraret̃ alteri: qḋ prosequere vt plene no. per Bar. ĩ. l. titiũ ꝛ meuiũ. §. alteri. ff. de admi. tu. Si vero societas nõ esset oĩm bonorũ lz alicuius negotiationis: tunc si res empta pertineret ad talẽ negotiationem: idẽ esset: alias secus: vt si habebat societatẽ emendarum ꝛ vendẽdarum mercium ꝛ inde emisset merces: secus si nõ congrueret: vt si vnus de pecunia cõmuni apothece emeret predium: quia esset suum ꝛ nõ teneretur communicare sed pecuniã pro parte refundere.

1 **De instrumentis.** †Penes quem debeant esse instrumenta cõmunia pertinet ad iudicem prouidere
2 h. d. Et dicit qḋ penes antiquiorem ꝛ digniorem. ff. de fide instru. l. ij. prestita cautione per eum de ostendendis originalibus cũ opus fuerit ꝛ data copia alijs: vt. s. de eden. l. procurator. ꝛ hic in glo. fi.

2 ¶ Conditio si iurauerit se nullum dolum cõmisisse habet in se aliam tacitam cõditionem scilicet ꝛ si verum sit quod iuratũ fuerit.
3 Admissus post conclusionẽ in causa ad probandum per testes si iurauerit eos de nouo ad eius notitiaz peruenisse. si iurauerit ꝙ ante conclusionem in cã nullã habuit notitiam de ipsis. ꝛ fuerũt testes examinati ꝛ postea ex depositione apparet quod imo habuit notitiam an valebit eorum depositio.
4 Conditio iurisiurandi siue sit de preterito siue de futuro non remittitur in contractibus sed in vltimis volũtatibus si est de futuro remittitur per pretorẽ non de iure ciuili.

1 **Si cum patruo.** †Diuisio facta sub conditione iurisiurandi non prestito sacramento non sortitur effectum
2 tanꝙ deficiente cõditione. h. d. ¶ †In gl. ij. in prin. ibi dicam non stari placitis. illa ergo cõditio si iurauerit se nullum dolum commisisse habet in se aliam tacitam cõditionem. scz ꝛ si verũ sit qḋ iuratũ fuerit: ꝛ sic requirit̃ concursus vtriusqz
3 scḋm istam glos. ¶ †Que facit ad vnam questionẽ quã nũc habeo de facto iudex vel arbitri post conclusionem in causa admiserunt vnam partem ad probandũ per testes quos dicebat de nouo repertos. et de nouo ad sui notitiam peruenisse sub cõditione si hoc iurauerit. ille iurauit. ꝙ ante conclusionem nullã habuit notitiã de ipsis ꝛ fuerunt testes examinati postea ex depositione apparet ꝙ imo habuit notitiã: queritur an valebit depositio eorũ. ista glo. facit ꝙ non: quia illa conditio si iurauerit de nouo ad sui notitiã peruenisse habet in se aliã tacitã. s. ꝛ verũ sit ideo si reperitur factũ tanꝙ defectũ vna cõditione non videtur valere: vt. l. si heredi plures. ff. de cõdi. insti. Constat em̃ ꝙ quãdo aliquis admittit̃ ad aliquẽ actũ per iudicẽ sub tali exceptione vel cõditione si reperit̃ cõtrariũ nõ valet actus iuxta not. per Bar. in. l. pretor. circa prin. ff. de dã. infec. Pe. tñ non tz istã glo. in terminis in quibus loquit̃ per. ll. quas glo. allegat in contrarium. s. l. ij. ĩ. de re. cre. ꝛ. ff. de iureiuran. l. j. ꝛ. ij. Sed certe ibi loquitur de iuramẽto decisiuo qḋ defert̃ ad finiẽdũ litẽ. vnde sufficit ꝙ prestitũ sit iuramentũ vt lis decidat̃ nec querit̃ de periurio quantũ ad resuscitandũ litẽ: lz hoc nõ fuit iuramẽtum decisiuum: quia nepotes non asserebant certo dolũ fuisse cõmissum licet dubitabant: an esset cõmissus vel non ideo voluerunt iurare anteꝙ consentirent diuisioni. sed si certo hoc dixissent: et patruus negasset ꝛ super hoc fuisset delatum iuramentũ et ille iurasset non cõmisisse non querit̃ postea de periurio per illas leges: sed solũ deum habere vltorẽ. Tene menti. facit ꝙ in simili habetur in. l. si quis sub conditione. §. quoties. ff. de con. institu. vbi licet remittatur iuramentũ non tñ remittit̃ onus cõprehensum in iuramento. vnde si legatũ fuit tibi factum sub cõditione si iuraueris te facturum monumentũ: tamen lz non teneris iurare qꝛ talis cõditio rehcit̃ in vltimis voluntatibus vt hic in gl. tñ debes monumentũ facere: ergo illa conditio si iurauerit facturũ hz in se aliã tacitã. s. ꝛ facies ꝛ hoc propter religionẽ iuramenti qꝛ debet quis iurare verũ ꝛ nõ falsum si est de preterito. ꝛ
4 si de futuro debet iurare ꝛ facere quod iurauit. ¶ †In glo. ibi vel refert. iunge ambas istas so. et dic ꝙ cõditio iurisiurãdi siue sit de preterito siue de futuro remittitur in cõtractibus. in vltimis vero volũtatib⁹ quidẽ si de futuro remittit̃ p ptorẽ nõ de iure ciuili. vt in. l. alle. in glo. ꝛ. l. facta. §. si in dãda. ff. ad tre.

2 ¶ Si duo fratres diuidant fundũ cuius partem pro indiuiso vnus ex eis obligauerat: an remaneat obligatio in illa re que obuenit in parte obligato ꝛ si eã vendiderat ꝛ non tradidit qualiter teneatur.
3 Si vnus ex fratribus sciens rem que ei obuenit in partem esse alteri obligatam et euincatur an poterit agere saltem ad pretium rei euicte.

1 **Si fratres.** †Si res que venit in partem vni ex diuisione vel eius pars euincatur facto alterius potest cõtra illũ agi de euictione nisi scienter illam rem receperit ꝛ sibi de euictione non cauit vel per stipulationem vel per pactum: al's age
2 re pôt ex stipulatiõe vel pscriptis v̇bis habet. h. d. ¶ †In ter. ibi in quib⁹ obligatio tm̃ cõsistit. lz ergo obligauerit totũ fundũ quem habebatis cõmunez p indiuiso non tñ tenuit obligatio nisi in parte ipsorum: vt. s. titu. j. in. l. ij. puenit ergo portio ipsorum a te ex diuisione cũ sua causa obligationis realis: ideo potuit vobis per hipotecariã aduocari: vt. l. si cõsensu. §. fi. ff. qui. mo. pig. vel hypo. so. ¶ Sed cõtra imo videt̃ ꝙ postꝙ ille fundus peruenit ad vos i partẽ. ꝛ alter fundus puenit ad illos ꝙ obligatio extinguat̃ pro illa parte ꝛ transferat̃ in fundũ qui v̇sucap. illis in diuisionem per. l. iulianus. §. idem celsus. ff. de act. emp. Sol. ibi loquitur in obligatione psonali que remanet in his que euenerunt in partem ei qui se obligauit ꝛ extinguitur quo ad partem que venit alteri ex diuisione. hic loquitur in obligatione reali q̃ sequitur ipsam rem circa quã vide qḋ not. Bart. in. l. is qui fundum. ff. de vsufruc. leg. Uel dic ꝙ etiam in obligatione personali qñ sunt tres diuerse non remanet in illa re que euenit in partez obligato. si enim habemus communes duos fundos pro indiuiso et tu vendis vnum ꝛ postea in diuisione anteꝙ tradas ille venit mihi in partem: et alter non venditus venit in partem tibi remanes obligatus ad tradendum quem vẽdidisti. nõ aũt illũ q in ptẽ tibi euenit. ꝛ si nõ tradis qꝛ

¶ Instrumenta cõia. Adde q̃ dicãtur instrumẽta cõia. vide gl. in. c. j. de proba. docto. in. c. S. perpetu⁹. de fide instr. Et q̃t modis instrumenta dicãtur cõia. vide spe. ti. ḋ instru. edi. in. §. nũc videndũ. v̇s. ex pmissis.

nec potes teneris ad estimationē illi⁹ qui potest esse maior vel ratione affectionis vel alia causa q̄ illius q̄ euenit tibi. Sȝ si loquimur de eadē re vt q2 vēdidisti partē quā habebas in fundo cōmuni ⁊ postea illum fundū diuidimus per regiones obligatio qua teneris ad tradēdum remanet in illa sola parte que tibi euenit ⁊ extinguitur quo ad illā partē que euenit mihi ⁊ ita loquitur. §. idē celsus. quia ista est obligatio personalis: ⁊ sic emptor tenetur recipere illā tm̄ partē: sed si obligasses partē tuaȝ quā habebas pro indiuiso ⁊ postea diuidimus p regiones obligatio realis remanet etiā in parte q̄ euenit mihi cū partē illius habeā a te qui habebas partem in quolibet cespite terre ⁊ partem habebas a me. vnde in illa quā habeo a te remanet obligatio realis ⁊ iste est casus in. l. si cōsenserit. §. si ff. qui. mo. pig. vel
3 hypo. solui. ⁊ etiā hic probatur. ¶ † In tex. ibi nā si fundū sciētes obligationē ⁊c. an aūt hoc casu possit agi saltem ad pretiuȝ rei euicte: licet non possit agi ad interesse: dic vt. s. ti. ij. l. fami. ercis. per glo. ista. l. loquitur qñ euincitur facto alterius socij cū quo erat cōmunis. Idē si ex alia causa quia forte tertius habebat ibi partē ⁊ hoc quia erant res diuerse: vt. d. l. si familie. sed si esset vnus fundus si euincatur portio que euenit vni non ex facto alterius socij non posset agi de euictione secundum Gui. de cu. vt dixi in. d. l. si familie. nisi qñ euinceretur facto alteri⁹ socij per rationem quam ibi dixi.

1 **Si inter vos.** † Si post diuisionē peruentū est ad traditioneȝ dicitur diuisio perfecta. ⁊ sic per alterum altero inuito non debet retractari. hoc dicit. intellige nisi ratione doli alterius partis vel enormis lesionis: vt. s. eodem. l. ij. et etiam non enormis ratione minoris etatis. vt. l. penul. s. titu. j. sed si non esset peruentum ad traditionem ex solo pacto diuisionis certo modo fiende non esset diuisio perfecta sed si alter sit in possessione nō potest ex illo pacto agi vt perficiatur si bene posset excipi ⁊ excipiens esset in possessione: vt. l. diuisionis pla. ff. de pac.

1 **Familie.** † Post interitum rei communis non pōt agi iudicio diuisorio ad diuidendū id quod non erat in rerum natura. h. d. sȝ propter accessiones ⁊ alia posset agi vt in glos. facit l. vtiq3. ff. de rei vend. ⁊c.

1 **Scriptura.** † Uerbis testatoris enuntiatiuis nō statur nec credit̄ si contrarium apparet. hoc dicit. facit. l. verba. j. de test. nisi quando testator iurauit. de preiudicio dumtaxat heredis queritur vt. j. de proba. l. rationes. ⁊ aut. quod obtinet. Et pone casum quod testator plures heredes instituit equaliter: puta tres postea vero bona diuisit inter eos ⁊ secundum illam diuisionem duobus euenit vltra tertiam partem pro quolibet. omisit tamen quedam diuidere: tamen in testamēto dixit se omnia diuisisse repertis alijs volebat alter q̄ equaliter diuiderentur postq̄ equaliter erant instituti: illi duo volebāt quod diuiderentur ad similitudineȝ aliorum diuisorum vt sic ad eos deueniat vltra tertiā partem pro quolibet postq̄ testator dixerat se omnia diuisisse quasi per hoc videatur voluisse qd̄ etiam illa de quibus nullam mentionem fecerat etiam eodem modo diuiderentur. contrarium est verum. ⁊ sic potest alter perquirere pro non diuisis ⁊ petere quod communiter diuidātur verba etiā illa non fuerunt dispositiua sed enūtiatiua quibus non statur apparente contrario.

1 **Possessionum.** † Officium iudicis in bonis diuidendis esse debet ut familia seruorum adinuicem se attinētium non diuidatur sed integra vni adiudicetur ne inducatur dura separatio. h. d.

2 ¶ Licet actio de dote profectitia sit communis inter patreȝ et filiam exercitium tamen est ipsius patris et soluto matrimonio potest pater dotem recuperare et confunditur in alio patrimonio.

3 Filia dotata veniens ad successionem patris cum alijs fratrib⁹ debet hodie dotem conferre.

4 Dos recuperata si erat maior q̄ dos alterius nupte. puta mille ⁊ illa nupta nō habebat nisi quingenta. ⁊ instituantur cum extraneo an illa vidua rehabebit ante partem mille an solū quingenta ⁊ quid si altera filia nullā dotē habeat ⁊ nu. 8.

5 Quid si dos recuperata erat minor quia quingenta et dos alterius maior quia mille an ista vidua recuperabit mille vt sit equalis cum sorore.

6 Si dos fuit data a matre vel auo materno. ⁊ ad eum vel eā reuersa quia fuit stipulata sibi reddi an habebunt locum dicta in ista lege.

7 Si pater fuit stipulatus sibi dotem restitui ⁊ moriat̄ anteq̄ eā recuperet an ista stipulatio inter oēs heredes diuidat̄ p hereditarijs portionibus an transibit ad illam solā filiā viduā.

1 **Illud equitatis.** † Lex ista est singularis nec alibi habet̄ in corpore iuris ⁊ est. l. noua quia hec que hic dicuntur non erāt de iure veteri. ⁊. h. d. dos ⁊ donatio propter nuptias ad patrē reuersa debet esse precipua illi⁹ filij pro quo dato fuerat extraneis institu. cum illo vel illa: sed instit. filijs debet ita demū ad eundē redire qñ alij simile lucrum haberent non diuidendū: alias diuiditur inter omnes. h. d. Uel sic dos a patre profecta ⁊ ad eū reuersa venit inter liberos diuidenda nisi ratio inequalitatis aliud inducat sed si cum herede extraneo non diuiditur: sed ad ipsos liberos pro quibus data fuerat reuertitur. h. d. Jac. bu. Et diuide in tres partes: q2 primo formatur implicata questio vsq3 ibi tūc filius. Secūdo ponitur respōsio cū distinctione pluriū casuum vsq3 ibi ea igitur. Tertio ponitur extensio vt quod dictū fuerat in patre locū habeat in alijs ascendentibus per lineā paternā vel maternam qd̄
2 est singulare venio ad casum. † Premitte ad euidētiam q̄ licet actio de dote profectitia sit cōis inter patrē ⁊ filiā. l. ij. §. qd̄ si in patris. sol. ma. exercitium est tñ ipsius patris: ⁊ ideo soluto matrimonio pater pōt dotē recuperare. Si ergo soluat̄ morte generi et pater recuperauerit illa dos cōfunditur in alio patrimonio patris et venit diuidenda inter eius heredes equaliter nec est precipue illi⁹ filie pro qua fuit sibi data: imo si vult se remaritare de nouo debet se dotare de parte sue hereditatis non de
3 cōi. † Itē premitte qd̄ de iure veteri: ⁊ etiā tēpore huius. l. facto testamēto dos que non erat recuperata a patre q2 matrimoniū constabat nō cōferebat̄ per filiam: licet veniret equaliter ad successionē cum fratribus: sed erat sua precipua: ⁊ nihilominus vltra illam debebat habere portionē hereditatis in qua fuerat instituta. et sic erat melioris cōditionis q̄ alij filij licet hodie per aut. ex testamento. j. de colla. q̄ etiā facto testamēto ⁊ filia instituta cum alijs debeat conferre nisi dictuȝ fuerit per testatorem. ¶ Et ex hoc sequebatur decisio talis casus q̄ si pater habebat duas filias ⁊ ambas maritauerat ⁊ pro qualibet dederat mille in dotem postea mortuo marito vnius recuperauit dotem vna cum filia vel ex stipulatione si fuerat stipulatus. vel ex. l. nō fuerit stipulatus propter id quod supra dixi in primo euidentiali: deinde cōstante matrimonio alterius decessit condito testamēto in quo ambas filias heredes instituit equaliter ⁊ dos illius vidue recuperata erat cōmunis inter ipsam ⁊ sororem nuptam cum quibus veniebat equaliter diuidenda. dos vero alterius nupte erat sua precipua nec veniebat cōicanda vel diuidēda cū sorore vidua: quia facto testamento non tenebatur eam conferre vt supra dixi in scdo euidētiali ex hoc resultabat inequalitas inter filias ⁊ suscitabatur materia inuidie inter eas nec erat prouisum per iura vetera contra hanc inequalitatem: sed per istam l. singularē prouidet̄ non q̄ nupta conferat quia forte maior est ⁊ sua non interest conferre: sed q̄ illa vidua rehabeat suam dotē precipuā sicut si foret nupta ⁊ ante partē: licet p recuperationē fuisset cōfusa cū alio patrimonio ⁊ ista est pars casus qui hic deciditur in ver. tunc filius vel filia. sed si vnam maritauerat ⁊ dotauerat alterā nō. deinde recuperauerit dotē et mortuus est tūc hȝ locū qd̄. s. dixi q̄ ista dos tanq̄ confusa cū alio patrimonio venit equaliter diuidenda cū alia sorore non nupta. vel pro hereditarijs portionibus si fuissent inequaliter īstitute nec debet illa ante partem ipsam recipere q2 nulla hic resultat inequalitas postq̄ altera nullā habebat dotē: ⁊ iste est scđs casus qui decidit̄ in ver. si aūt nihil. Sed pone q̄ nō habebat nisi vnā filiam et ipsam maritauerat et dotauerat ⁊ postea dotem recuperauerat deinde veniens ad mortem instituit ipsam in dimidia ⁊ fratrē ipsius testatoris in altera dimidia: ille frater vult quod omnia bona equaliter diuidant̄. filia vero vult retrahere dotē suaȝ precipuā ⁊ cetera equaliter diuidere ille frater cōtradicit q2 ipse nullū auantagiū habet ante partē. vnde nec filia dȝ habere. ar. casus. s. proxime dicti qñ esset instituta filia non nupta que nō habebat dotē imperator determinat pro filia postq̄ succedit cū extraneo non cum fratribus vel sororibus et est casus singula-
4 ris qui determinatur in ver. si aūt extranei. ¶ † Sȝ pone quarto circa primum casum q̄ dos recuperata erat maior q̄ dos alterius nupte: puta mille ⁊ illa nupta non habebat nisi quingenta an vidua rehabebit: ante partē mille: certe non: sed quingenta ⁊ alia quingēta diuidentur equaliter ⁊ iste est quartus casus
5 in versi. si tamen minus ⁊c. † Sed pone quinto econuerso quod dos recuperata erat minor: quia quingēta. dos alterius maior quia mille: an ista vidua recuperabit mille vt sit equalis cū sorore. certe non: sed quingenta tantum que fuerunt recuperata ⁊ altera habebit suā dotem precipuam ante partē. ⁊ iste est quintus casus in ver. illo proculdubio; nec tenebit̄ eā conferre et que dicta

dicta sunt in filia quo ad dotem locū hn̄t in filio quo ad donationē propter nuptias datā a patre recuperatā. Itē quod est
6 dictum in dote data a patre locū hꝫ etiā in dote data ab extraneo contēplatione patris qꝛ etiā illa est pfectitia. †Sed vltimo queritur quid si fuit data a matre vel auo materno et ad eum vel eam reuersa quia fuit stipulata sibi reddi alias nō reuertere tur ad eū quia tunc feretur dotata sed ad ipsam filiaꝫ: vt. l. j. §. accedat. ꝟ. de rei vxo. act. an habebunt locū predicta si erat alia filia pro qua mater dederat dotē. rn̄detur ꝙ sic. ꝛ idē i auo pater no vel proauo vel auia paterna quod est singulare scđꝫ Bal. ꝛ
7 iste est casus vltimus huius. l. singularis valde. ¶ †Sed pone extra text. quod pater fuerat stipulatus sibi dotem restitui: sed anteꝙ dotem recuperaret mortuus est. an ista stipulatio inter omnes heredes diuideretur pro hereditariis portionibus: an autem transibit ad illā solā filiā viduā vt sic illa dotē recuperare possit. Ista questio formatur in. l. j. §. videamus. ꝟ. de rei vxo. actio. Constat enim quod si stipulatio non interuenisset morte patris anteꝙ dos esset recuperata actio de dote cōsolidaretur in ipsam filiā etiā si pater pro se obtinuisset sententiā et non exegisset dotem vt. l. si marito. §. si. ff. so. ma. an ergo stipulatio facit cessare hanc cōsolidationē sicut faceret cessare exactio longa fuit dubitatio antiquorum. Bar. examinat in. l. post dotē. so. ma. Et dicit esse distinguenda tria tēpora. s. ffoꝝ seu veterum iurium ꝛ scđm illa talis stipulatio faciebat cessare cōsolidationē quia per eā pater sibi soli appropriauerat actionē in tātū ꝙ filia nullaꝫ habebat actionē: ꝛ ideo non poterat consolidari qꝛ consolidatio presupponit actionē: ꝛ dicit hoc probari per. l. j. §. j. ff. de col. dot. Secundū tp̄s fuit huius. l. scđm ꝙ ipse determinat ꝙ cum exactio dotis non faciat cessare cōsolidationē: qꝛ filia debet retrahere dotē exactā sicut si exacta non fuisset quando erat alia soror que similē dotē habebat sicꝫ nec stipulatio facit cessare consolidationem. imo actio cōpetens ex ista stipulatione non descendet in omnes heredes: sed in filiam tātuꝫ per istam. l. eo casu quo dotē recuperatā debeat habere pcipuā nō aliter: sed tunc diuiditur inter heredes. Est tertium tp̄s aut. sed qm̄ ius. ꝟ. de rei vxo. ac. scđm quā pater hodie nō recuperat simpliciter sed cū onere dādi pro eadē filia i secūdo matrimonio: ꝛ sic dos recuperata non cōfunditur cū alio patrimonio. ideo videtur ꝙ indistincte cōsolidetur in ipsaꝫ filiā etiā si sint alii filii vel filie que non habebāt similem dotem vel donationem propter nuptias ꝗ oīa plene examina per eū i. d. l. post dotē. in fi. ꝛ facit magnū festū de ista. l. ¶ Queritur hic primo extra gl. quid si iste pater decessisset intestatus quid erit in primo casu huius. l. qn̄ erat alia soror nupta que habebat dotē. Respōdeo tūc cessaret dispositio hui⁹. l. qꝛ filia nupta tenetur cōferre dotē suā ergo filia nō detrahet suā ante partē qꝛ cessat inequalitas: ꝛ hoc videtur sentire litera in ver. finautē. in fi. dū dicit ꝛ hoc quidē si inter fratres patris elogiū cōpositū sit quasi dicat si nullū cōpositū. In contrariū facit qm̄ adhuc inequalitas remanet qꝛ quousꝙ contrahat matrimoniuꝫ sororis ista vidua de dote sororis nihil hꝫ: lꝫ speret habere so. ma. ꝛ tn̄ filia nupta statim hꝫ partē de dote viduē: sed hoc cōtingit ꝑpter casus cōtingentiā. Nā ꝛ in vers. illo proculdubio est dare inequalitatē ꝛ tn̄ toleratur qꝛ vltra terminos huius. l. egredi nō debemus. ¶ Itē queritur pro declaratione glo. ꝗ est in ver. si aūt extranei super ver. oīno de trib⁹. primo qd vult dicere lr̄a. ꝙ qn̄ filia vidua est instituta cū extraneis oīno habebat precipuā suā dotē. quidā quos refert glo. intelligunt tex. qn̄ ista filia vidua est instituta cū extraneo vel etiā cum alio filio vel sorore que nullā dotē habebat ꝛ tūc ꝑpter mixturam extranei debeat rehabere suā dotē precipuā lꝫ si extraneus non esset institutus nō rehaberet vt in ver. finautē nihil. ꝛ sic institutio extranei nocebit alteri filie que nullā dotē hꝫ glo. nō approbat: qꝛ hoc est incōueniens: ideo intelligit glo. qn̄ est instituta cū solo extraneo ꝛ dicit ꝙ vult dicere ꝙ lꝫ extraneus nihil habeat vltra suā partē hereditatis filia oīno nihil habebit: qꝛ pri
8 uilegiū huius. l. bene cōpetit sibi indistincte contra extraneum non contra fratrē vel sororē. ¶ †Sed tūc queritur qd si est instituta vna cū extraneo ꝛ cū alia sorore que nullā dotē hꝫ gloss. rn̄det totū econuerso ad id qđ primi dicebant. s. ꝙ isti extraneo proderit institutio alterius filie ꝛ habetur perinde ac si viduaꝫ cum altera non nupta dūtaxat instituisset vt sic vidua nō detrahat suā dotē nec habeat locū iste ver. finautē extranei: ꝛ sic institutio alterius filie proderit extraneo qꝛ si non fuisset altera filia instituta bene detraxisset aduersus extraneū sed nūc per filiā nō detrahit. facit. l. fi. ꝟ. ad tertulianuꝫ. tex. reprobat hoc arg. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. ꝟ. de test. vbi institutio filii nō prodest extraneo si non sit seruata solennitas: lꝫ prodest soli filio ad hoc. l. fi. ꝫ. fam. ercis. dicit hic Cy. qđ pro rata detrahet. s. aduersus extraneū ꝛ non aduersus sororē ꝛ idē dici potest scđm Bal. si fuit instituta cū duabus aliis sororibus quarū vna habebat dotem: altera non: vt detrahat aduersus habentē ꝛ non aduersus non habentem. ¶ Tertio queritur an hodie inquantū loquitur facto testamento. l. ista sit correcta per aut. ex testamēto. ꝟ. de cola. rn̄. in hoc est correcta quia presupponit ꝙ tūc non fiat colla. quod hodie non est verū per illā aut. sed eo casu quo etiā hodie non fieret qꝛ testator ita expresse disposuisset stat firma dispositio huius. l. quantū ad hanc perceptioneꝫ. Cetera vide hic per Bal. qui examinat hic quasdam questiones que tangūtur per Bar. in. l. post dotem. sol. ma. ꝛ loquitur satis subtiliter: lꝫ eius dicta possunt probabiliter in quibusdam impugnari sꝫ nimis esset longum. Non sunt alia.

¶ Finium regundorum. Rubrica.

1 Regionem. †Potest quis i fundo suo mutare termīos antiquos ꝛ ponere nouos ꝑ libito volūtatis: et si postea aliquā partē vēdit inspiciuntur noui confines nō veteres. h. d. Et qn̄ emptor sciebat mutationē: sꝫ credebat vēditorē nō potuisset mutare qꝛ supine creditur ꝛ erratur: ideo sibi imputet. Et pone casuꝫ ꝙ quidā tenebat suū fundū diuisum gratia vberioris culture ꝛ vnā partē appellabat certo noīe que cōtinebat ponamus. x. iugera ꝛ alterā partē appellabat alio noīe ꝗ continebat. vii. iugera: postea mutauit illos terminos ꝛ voluit qđ iste partes essent equales ꝛ ꝙ ꝗlibet ꝯtineret nouē iugera postea vēdidit illā partem ꝗ pri⁹ cōtinebat. x. iugera nō facta aliter mētione de terminis emptor volebat habere. x. iugera credens ꝙ vēditor nō potuisset mutare. hic determinatur cōtrariū quia dꝫ habere nouē inspectis nouis terminis qui potuerūt pro libito volūtatis mutari. facit. l. si quis duas. ff. cōia predi.
2 ¶ Si ago reiuendicatione contra te ad fundū terminatū per noīa vicinorū qui ei coherebant tp̄e quo pater meus emittet tu dicas qđ non est ille de quo loquitur instrumentū qꝛ non hꝫ illas coherentias quō mihi prouideatur.

1 Successionum. †Varietate successorum ꝛ cōsensu dn̄oꝝ possunt agrorum termini cōmutari. h. d. Bart. Et potest poni in vno predio qđ dn̄s gratia vberioris culture tenebat terminatuꝫ certo modo vt in casu. l. prece. quia si decedat pluribus heredibus relictis pn̄t terminare alio modo: sicut etiam ille dn̄s poterat vt ibi: et tunc stabitur terminis nouis non antiquis nisi de ista nouitate non constaret. pōt etiā intelligi in duobus prediis vicinis inter que erāt termini vt cōsensu vicinorū seu dn̄orum possint illi termini mutari ꝛ sic occupari ꝛ de predio vni⁹ alteri dari pr̄stita tn̄ estimatione: vt no. in
2 l. proxima. ¶ †In glo. que incipit sicut. Sed pone nō sunt mutati termini sed nomina vicinoꝝ puta pater meus emit prediū tot iugerum cui ab vno latere coherebat talis: ab altero talis: tu possides istud prediū ago contra te rei ven. et produco illud instrumentum. tu dicis ꝙ istud predium quod possides nō est illud de quo loquitur instrumentū qꝛ non hꝫ illas coherētias. queritur quō mihi prouideatur: rn̄deo debeo facere mihi articulum seu capitulū ꝙ illud prediū qđ possides est illud ideꝫ qđ continetur in instrumēto quod olim habebat tales coherētias. hodie non: quia sunt mutate vt no. Bar. in. l. demōstratio. ff. de condi. ꝛ demon.
2 ¶ Querimonia dicitur mota per solam porrectioneꝫ libelli sed questio non dicitur nisi post litem contestatā.
3 Possessio an possit isto modo probari ꝙ feci arari seminari et coli tale prediū per tot annos licet non dicam vel non probē qđ fruct⁹ perceperim. ꝛ an in possessione domus sufficiat probare receptionem pensionis.

1 Si quis. †Si alter ex dominis vicinorū prediorum cōqueratur quod vicinus turbatis terminis occupauit de predio suo. primo inspicitur quantum ipse conquerens possidet secundo quantum possidere debet: ꝛ sic de proprietate quibus repertis mittitur agrimessor qui debeat terminare prout exigit rei veritas que terminatio in cōtumaciam vicini poterit fieri etiā lite non contesta. hoc dicit secundum intellectum docto. ¶ In tex. ibi prius super possessione. dic hic vt sciatur cui incumbat onus probandi in proprietate. ff. de acquiren. posse. l. exitus cōtrouersie. Si ergo possides de meo incūbit onus probādi quātum sit meum quod occupas non aūt tibi quod iuste teneas nisi post fundatam intentionem meam vt. l. siue possidetis. ꝟ. de proba. ¶ In textu ibi huiusmodi litigiū proprietatis. ¶ In gloss. j. ibi actor agit finium regundorum supple conquerendo quod per vicinum fuerunt turbati termini antiqui ꝛ occupatū de predio suo: vn̄ petit reponi terminos in pristinū statū et sibi

2 restitui occupatū. ¶ †In alia glo. super verbo querimoniam. no. istā glo. cū alia glo. fi. qꝛ querimonia dr̄ mota per solā porrectionē libelli: sed questio non dr̄ nisi post litē con. qđ est notādū qn̄ aliquis promisit sub pena non mouere questionē vel querimoniā vt incurrat penā eoipso ꝙ dedit libellū ꝓpter verbum querimoniā. de hoc vide per Bart. in. l. amplius non peti. ff. rē ra. haberi. Quid de eo qui ꝓmisit non venire cōtra qualiter dr̄ contrauenire: dic vt. s. de transact. l. si quis maior. quia per solā interpellationē iudicis vel per supplicationē datā principi de

3 causa cōmittenda. ¶ †In alia glo. super verbo terminetur ibi quia fecit seminari terram ⁊ arari ⁊ coli. Et bald. no. istam glo. ꝙ possessio isto modo pōt probari qđ feci arari seminari ⁊ coli tale prediū per tot annos: lꝫ non dicā vel non probē ꝙ fructus perceperim qđ esset singulare si esset verum: nō probarē possessionem domus ꝙ ipsam locauerim per tot annos nisi probarem receptionē pensionis vt in. c. inter dilectos. de fide instru. ⁊ not. in. l. qui vniuersas. §. per colonū. ff. de acquir. pos. qꝛ in locanda modica vertitur industria nec res ipsa tangitur: non sic in arando ⁊ semināndo. perceptione vero fructuum clarū est qđ probat possessio et etiā presumit dn̄ium qꝛ talis actus pertinet princi-

4 paliter ad dn̄m vt. l. titia. ff. de so. ¶ †In glos. fin. ibi alias non posset diffinitiue procedi. dicit Bar. ꝙ istud nō posset esse verū vbi contra contumacē posset prouideri permissionem in pos. ex primo decreto. al's ne prouisio deficiat pōt perueniri ad diffinitiuam lite non cōte. vt in aut. si oēs. §. si vt se ab here. absti. Sed si peto poni terminos inter prediū meū ⁊ tuū nihil peto a te sed a iudice: vnde si es contumax iudex non posset nec deberet me mittere in pos. fundi tui vel alicuius partis qꝛ hoc non peto: et ideo poterit venire ad diffinitiuam lite non cōtest. ⁊ in tui absentia. nō sic si peterē te cōdemnari ad relaxationē eius quod possides de meo: quia tunc in tui contumaciam essē mittendus in pos. eius quod peto ex primo decreto. l. consentaneum. §. quō et quando iudex. tene menti.

2 ¶ Statutum ꝙ si aliquis voluerit aliquam violenter corrūpere puniatur pena mortis: ꝙ talis propter solū iussum seu voluntatem sine actu non incidat in penā statuti.

3 Quilibet debet stare contentus suo. ⁊ non expetere alienum. nec etiam concupiscere.

1 **SI constiterit.** †Qui post litem contestatā aliquid inuadit: vel occupat propria autoritate pena hic cōtenta punitur. h. d. Et est vna de constitutionibus punientibus inuasores quas numerat glo. in. l. extat. ff. quod me. causa. et Goffre. ipsam commendat inter constitutiones predictas in suo opere liberorum: vnde pone casum ꝙ ego dicebam te vicinum occupasse de predio meo duo iugera et fines antiquos turbasse ⁊ post litem contesta. non excepta sententia propria autoritate occupauit si falsū erat quod occupasses indebite quia erant tua illa duo iugera punior vt hic continetur. Et si indebite occupaueras qꝛ pertinebat ad me ego cado a iure meo. vt. d. l. extat. Iste tn̄ casus non ponit hic. ¶ In tex. ibi vsurpare voluisse. i. volūtarie vel occupasse qꝛ per solā voluntatē sine factū

2 non puniret. simile. ff. de rerū diui. l. fi. ¶ †Et est arg. ꝙ si statutum dicat ꝙ si aliqs voluerit aliquā violēter corrūpere puniat pena mortis ꝙ intelligat de illo qui actualiter corruperit volūtarie quo ad se sed violenter quo ad corruptā ⁊ qꝛ propter solū visum seu voluntatē sine actu non incidet in penā statuti. ar. in l. j. §. fi. ff. qđ quisqꝫ iuris: qꝛ non afficit conatus si non sequatur

3 effectus. ¶ †In tex. ibi vnusquisqꝫ contentus suo ⁊c. no. istum tex. moralem ꝙ quilibet debet stare contentus suo ⁊ non expetere alienum sed nec debet concupiscere scd̄m legem mosaicā que dicit ꝙ nec vxorem nec suē nec asinū alienū cōcupiscere quis dꝫ nec agrum. Oppo. quod ista. l. sit superflua per. l. si quis in tantam. j. vnde vi. so. plures sunt differētie inter istam ⁊ illā quod dic vt in glo. Alie due glo. sequentes sunt expedite per id quod dixi. s. non sunt alia.

2 ¶ Statutum ꝙ ille qui hꝫ predium. xiiij. camporū iuxta predium alterius quatuor camporū possit ingrossare prediū suū petendo illū compelli ad vendendū prediū quatuor camporū an si sit vltra quatuor pro quarta vel quinta parte vnius cāpi cesset dispositio statuti.

1 **Etiā pedum.** †Etiā pro modica occupatione et pro vili cespite terre redditur hoc iudicium. h. d. Si ergo conquueratur ꝙ tu vicinus turbādo terminos occupasti quatuor vel quinqꝫ pedes de predio meo: ⁊ ideo petebā reponi terminos in pristinum statum olim non debeo audiri sed tibi cōpetebat exceptio que vocatur prescriptio quod de tā modico non poteram conqueri per hanc. l. statuitur cōtrarium sic simile in. l. ⁊ in maioribus. j. de appe. ⁊ sic pro modico potest

a ¶ Coniūcta psona. Adde q̄ dicat coniūcta persona vide in. l. lꝫ hoc. ff. de procu. l. exigendi. C. eo. aut. licentiā. C. de epi. ⁊ cle. ca. nonnulli. de rescri. li. vj. glo. in. c. si. de postu.

b ¶ Habere mādatū. adde an cōiuncta persona possit stare in iudicio ꝓ cōiuncto in cā spirituali. vide i. c. fi. de iudi. li. vj. Ro. decisione. cccc. xvij. inci. §. si mittatur. Bal. i. c. cū pridē. de pac. lap. alle. lxx. in. iiij. col.

proponi iudiciū ordinariū qđ est secundū ius cōe: sed extraordinariū preter ius cōe: secus in. l. scio. ff. de resti. in inte. ⁊ qđ no. in. l. si proprietarius. ff. de dam. infec. ꝙ de modico non est curandum. qn̄ per hoc receditur a iure speciali ⁊ acceditur ad ius cōmune. idē si erat ordinariū tn̄ odiosum in actione de dolo q̄ non datur pro modico: vt. l. idest vsqꝫ ad duos aureos. ff. de dolo.

¶ Faciunt predicta questionē quā habui de facto: hoc modo.

2 †Dicit statutū huius ciuitatis ꝙ ille qui hꝫ prediū. xiiij. camporum iuxta prediū alterius quatuor cāporū possit ingrossare ꝑdium suum petendo illū cōpelli ad vendēdum prediū quatuor camporū dūmodo nō sit vltra quatuor campos. pone ergo qđ est vltra quatuor pro quarta parte vnius cāpi vel quinta: vtrū propter tam modicū cessabit dispositio statuti. videtur qđ sic: quia qn̄ receditur a iure speciali ⁊ acceditur ad ius cōmune nō est curandum de modico: vt. l. scio. de rest. in integ. hic receditur a statuto quod est de iure speciali et acceditur ad ius commune quo nullus compellitur rem suam vēdere. super ista questione ego consului: sed nūc nō bene recordor. ¶ Questio terminorū turbatorum nō tollitur longo tēpore sed lōgissimo. h. d. dicitur ergo sic quod si occupasti de meo turbando. licet possideres lōgo tēpore: non prestabitur cōtra me qn̄ possim agere hac actione. Et ratio huius est qꝛ occupans de alieno non hꝫ titulū ergo ⁊c. vt. l. nullo. §. de rei vend.

¶ De consortibus eiusdem litis. Rubrica.

1 **Explosis.** †Licet plures sint consortes eiusdē rei tn̄ vn⁹ pōt pro parte sua agere. ⁊ defendere ⁊ etiā cōueniri alijs absentibus h. d. si ergo sunt tres qui possidēt prediū meum pro indiuiso tanqꝫ suum ⁊ ego ago §. vnū rei ven. ille poterat opponere exceptionē ꝙ alij duo erāt absentes ⁊ ꝙ nō tenebat respōdere ipse solus. lꝫ debebat expectare ꝙ illi redirent. ⁊ ꝙ ageret cōtra oēs hodie per hanc. l. statuitur contrariū. Et econuerso si dico me dn̄m fundi quē possides vna cū duobus alijs ⁊ agam pro parte mea poteras excipere ꝙ nō sum audiēdus nisi etiā alij duo simul mecum agāt. Hodie secus per hāc. l. qꝛ possum agere solus pro parte mea. ⁊ sic in eo quod est cōe plurib⁹ vt singulis pōt quilibet de parte sua disponere. in iudicio ⁊ extra sine cōsensu aliorū facit. l. si fundū. de serui. rusti. pre. ⁊ vide bonā. l. nō idcirco. ff. de iud. ⁊ aliam adhuc meliorē pro intellectu huius. l. ff. de liberali cā. l. si pariter. que declarat hāc. l.

2 ¶ Non admittit quis ad agendū pro alio etiā cum cautione rati. qn̄ constat ꝙ nullū hꝫ mandatū nisi sit coniuncta persona vel nisi asserat se mandatū habere: sed est dubiū an habeat vel non qꝛ semiplene probatur mandatum.

3 Cautio rati an possit peti post litem contestatam.

1 **Commune negotiū.** †Lex precedēs permittit alterum de consortibus eiusdē rei posse agere et cōueniri sine alijs pro parte sua

2 †ista lex permittit quod etiā pro parte aliorum possit vnus agere post litē contestatam per omnes sine mādato aliorum dummodo caueat: ⁊ eodem modo possit defendere prestita cautiōe de qua est casus hic specialis licet constet quem non habere mandatū pōt tamē agere pro aliquo. regulariter secus vt non admittat qn̄ constat mandatū non hꝫ etiā si velit de rato cauere vt. l. Pōponius. §. fi. ff. de procur. nisi sit coniuncta persona[a] que admittit cum cau-

a tione de rato: vt. l. sed ⁊ hec. in prin. ff. eo. titu. hic vero etiā si non sit coniuncta persona admittit rōne cōsortarie vel cōionis eiusdem rei: regulariter aūt tūc admittit quis pro alio cū cautione rati qn̄ asserit se mandatū habere ⁊ est dubiū: an hēat vel nō: qꝛ semiplene probat mandatū vt. l. j. §. de procur. sed hic nō requi-

b ritur ꝙ asserat se habere mādatum[b] ⁊ vide hic Glo. in. c. cū dilecti. in prima glo. extra de dolo ⁊ cōtu. ⁊ qđ no. Inno. in. c. cum dilectus. de consti. circa fi. ¶ In tex. ibi legitime ordinatā. i. cōtestatā ⁊ est ratio scd̄m doc. qꝛ postqꝫ lis erat cōtest. cū omnib⁹ censent alij velle ꝙ terminet. arg. ff. de pig. act. si seruos. Et distingue scd̄m doc. ꝙ aut plures habent eandē litem circa rem in diuiduam: ⁊ pōt vnus agere ⁊ defendere indistincte insolidū vt l. si cū vno. ff. si ex noxa. cā aga. ⁊. ff. si ser. vendi. l. loci corpus. §. si fundus. ⁊ sn̄ia lata pro eo proderit alijs. ⁊ lata contra eum alijs non nocebit. ff. de cōdi. ⁊ de. l. titio. in fi. similiter in. l. denūtiasse. §. fi. cum. l. se. ff. de adul. ⁊ hoc lite contest. vel non cū omnibus. nec tunc loquitur ista. l. Aut erat causa diuidua: ⁊ tunc ante lit. contest. pōt vnus agere ⁊ defendere pro parte sua tantū: vt. s. l. proxi. defendere vero posset in totū sicut qlibet extraneus. ff. de solu. l. solutionē ⁊ iudiciū. post litē vero cōtest. cum omnibus inuitis ⁊ cōtradicētibus alijs non posset agere per. l. si petitor. ff. de iudi.

de iudi. s'm glo. Sed aliis ignorantibus vel nō ɔ̄dicentib' pōt
3 agere pro eis vt in hac. l. prestita. tñ cautione de rato. †Sed cō tra q2 cautio rati post litē cōte. nō petit vt. l. pōponius. §. rati. ff. de procu. Sol. verū est in emergētib' ante lit. cōte. q2 tūc con testatio īponit fi. sed in emergentib' post secus q2 contestatio ponit finē preteritis nō futuris. et ad hoc allegat ista. l. si ergo. post lit. cōte. aliquis cōparet procuratorio nomine alterius et fit dubiū de mādato tenet de rato cauere. ⁊ ista exceptio debet opponi anteq̄ procedat ad alios actus cum eo postea nō pos set opponi: q2 illi actus hñt vim cōtestationis vt no. in. l. nihil. §. de procu. per Cy. ⁊ glo. in. c. j. de elec. li. vj. Non sunt alia.

¶ De noxalibus actionibus. Rubrica.

¶ Super rubrica dicit gl. cōtinuata a remo. pōt aliter conti nuari q2 in superioribus visum est qualiter quis cōuenit facto suo: sed aliqñ quis conuenit aliena culpa ex facto vel ex defectu rei sue sine sui culpa: siue illa res sit animata anima rationali vt seruus. siue irrationali vt quadrupes siue sit res inanimata vt si domus tua cecidit supra meam ⁊ ego te conuenio ad emē dationē dāni. Nam omnibus istis casibus concedit tibi facul tas dandi dño illam rem pro noxa ne ex delicto eius graueris vltra q̄ illa valeat. vt. l. pretor. ff. de dā. infe. ⁊ si qua. pau. fe. di. per totū in isto ti. q tractat de primo casu qñ datur mihi dānū a seruo alieno dño ignorante vel sciente ⁊ prohibente vel prohi bere nō valente: al's teneret sine noxe deditione. vt. j. eod. l. pe. ⁊ habet iste ti. etiā in. ff. ⁊ alius similis. s. si ex noxali causa agatur cum tractatur qualiter dñs debeat defendere seruum quem di co dedisse mihi noxam: si vult q non mittatur in possessionem ipsius ex primo decreto vel secundo. iste vero qualiter dñs te neatur ad emendam dāni.

2 ¶ Actio ad exhibendum datur etiam ad restitutionem non solum ad ostendendum.

3 Noxa caput sequitur.

Ex assidua contrectatione q nascat noua actio furti. quando a principio non fuit nata: quia non poterat.

1 **Si Extitat.** ¶ †Pro furto facto per seruū ppriū non dat dño actio furti noxalis contra ipsum seruū postea factū liberū quia actio furti q̄ non fuit a princi pio nata nō nascit ex postfacto: licet furtum fue rit cōmissum sed res furtiue pñt vendicari vel cōdici ab eodē si extant ⁊ per ip3 possident. Sed ex furto facto p seruū alienū: licet actio furti a principio sit nata contra dñm non contra seruum ipso tamē postea effecto libero datur ɔ̄ eū ex regula iuris q̄ est q noxa caput sequit. h. d. pro cuius decla
2 ratione vide bonā. l. ff. vsufru. l. serui ⁊ filii. in prin. ¶ †In text. ibi non prohiberis. s. rōne ɔ̄tentis possessionis. q. d. non potes agere actione furti ad duplū vel quadruplum ratione furti in seruitute cōmissi q2 ex eo non fuit a principio actio furti nata: vt. j. sequit: vnde nec nascit ex postfacto: seruus eñ tuus ex fur to tibi cōmisso non potuit ciuiliter obligari. vt. l. qd̄ attinet. de regu. iur. licet naturaliter obligatus fuerit ergo nec actio furti contra eū dari q̄ non nascit nisi ex ciuili ⁊ naturali: sed nec erat alius ɔ̄ quē nasci posset cū non haberet alium dñm q̄ te: ⁊ tunc ɔ̄ te nasci non poterat: q2 nemo pōt sibiipsi esse obligatus etiā diuersis respectib' vt no. in. l. frater a fratre. in fi. j. gl. ff. de ɔ̄di. inde. Itē not. hic q actio ad exhibendū datur ad restōnem non solū ad ostendendū ⁊ propter hoc subiicitur titulus sequēs in
3 quo tractat de illa actione. ¶ †In text. ibi nā quāuis respon det tacite obiectioni q̄ fieri posset de regula iuris que est q no xa caput sequitur. i. q actio furti que a principio non fuit nata contra seruū ipse postea facto libero datur contra eum ⁊ rñdet q istud est verū al's. i. in alio casu. s. quādo seruus alicuius cō misisset tibi furtū quia tunc nascitur a principio contra dñm eius. postea definit ɔ̄ eū competere ⁊ datur ɔ̄ seruum manumis sum ⁊ sic transit de vna persona in alteram: licet nō sit illius he res. facilius enim trāsgreditur de vna psona in alterā: ex post facto q̄ de nouo nascatur ar. l. ad testium. cum ibi notatis. ff. de testa. ¶ In tex. ibi quāuis furtum cōmittat. Not. posse cōmit ti furtum ⁊ tamen ex eo non nascitur actio furti: ⁊ effectus est q2 res efficitur furtiua: ⁊ sic nō potest vsucapi obstante vitio reali quousq̄ in potestatem dñi fuerit reuersa. ¶ In fi. ibi cōtracta no. q ex assidua contrectatione noua nascitur actio furti: quan do a princ. nō fuit nata quia non poterat: ⁊ nunc potest secus si fuisset nata: vt. l. eum qui. ff. de fur.

2 ¶ Statuta recipiunt interpretationem restrictiuam ne quis indebite dānum patiatur.

3 Statutum non restringitur sed scōm proprietatem verborum intelligitur.

4 Statuta non extendunt vltra q̄ loquant. cū sint stricti iuris.

5 Statutum in dubio non presumit alicui velle auferre benefi cium iuris communis.

1 **Si Serui.** ¶ †Ista. l. semper allegat q sta tuta disponentia aliquid sup quo disponit ius cōmune intelligunt s'm ius cōe: ⁊ cum hoc etiā allegatur gl. que est in. l. fi. §. in computatio ne. in fi. mag. glo. j. de iure deli. qd̄ est verū si potest aliquid ope rari retēta dicta iterptatione. vt. l. si qñ. §. de inoffic. test. Alias ne sit supfluum non intelliguntur scōm ius cōe: sed potius vt
2 illud qd̄ corrigunt. vt. l. j. §. fi. ff. ad muni. †Itē allegatur q sta
a tuta recipiant interpretatione[a] restrictiuam ne quis indebite dānum patiatur: nam indebite pateretur dñs dānum si coge retur emēdare vel soluere penam ex delicto serui sui: commisso ipso ignorante vel prohibente: ⁊ sic nulla sua culpa concurren te: ⁊ propter hoc determinatur questio. Si statutum imponit
b penā extrahenti alteri sanguinem in palatio[b] q restringat ad extrahentē sanguinē iniuriose secus si nō iniuriose: vt in barbi
3 tonsore quia indebite dānum pateretur: †similiter restringitur statutum ne quis indebite lucret statutū non restringitur: sed
c scōm proprietatē verborū[c] intelligit. vt. l. prosperit. ff. qui et a quibus. dic vt no. per Bar. in. l. non dubiū. §. de leg. ¶ In tex. ibi furtim arbores exciderūt. dic de hoc etiam disponit ius cō mune qua pena debeant puniri. vt. ff. arbo. furtim cesarū per totum: sed isti dubitabāt quia ius commune in penis introdu ctis per ipsum pene disponit q dñs ex delicto serui nō cogatur illas precise soluere si vult dare seruum pro noxa. statutū vero quod erat in loco isto ⁊ imponebat aliam penam non permitte
4 bat dari seruum pro noxa. sed simpliciter loquebat †et statuta sunt huius conditionis q non extenduntur vltra q̄ loquantur cū sint stricti iuris vt. ff. ad muni. l. cōstitutiones. ⁊ de vbo. ob. quicquid astringēde: sed certe verū est q nō extenduntur: vt de cidant casum ab eis nō decisum nec ista potestas dādi seruū p noxa in casu isto prouenit a statuto. quia sic statutū extēderetur vltra q̄ loquatur: sed prouenit a iure cōi restringente statutū. ¶ In text. ibi legem. s. municipalē. ¶ In tex. ibi saltui. i. pos sessionib'. ff. de acqui. pos. l. quis saltus. fuit enim facta. l. mu
5 nicipalis ad vtilitatem possessionū. †No. etiam q statutum in dubio non presumitur alicui velle auferre beneficiū iuris com munis s'm Bal. ⁊ ad hoc potest allegari.

2 ¶ Licet cum seruo nō possit esse iudiciū ciuile. tñ potest esse iudiciū criminale ad penam corporalem imponendam.

3 An sit in electione damnum passi. an agat contra dñm ciuiliter an accuset seruum criminaliter.

1 **Si Seruum.** ¶ †Pro crimine serui non ɔ̄petit accusatio criminalis cōtra ipsum seruū ⁊ etiam actio ciuilis noxalis con
2 tra dominū. h. d. Not. in prin. †q licet cū seruo non
d possit esse iudicium[d] ciuile vt. §. de iudi. l. seruum. bene tamen potest esse iudiciū criminale ad penam corporalem imponēdā
3 vt. l. hos accusare. §. oībus. ff. d accu. ¶ †Itē no. quia videtur tex. dare electionē dānum passo an agat contra dñm ciuiliter an accuset seruum criminaliter. ⁊ sic vna via electa nō possit ad alteram redire sed hoc videtur verū eodem tempore sed finito vno iudicio ⁊ obtenta victoria poterit ad aliud iudiciū proce di. vt. j. quā. ci. ac. l. vna. ⁊. ff. de pu. iudi. l. interdum. ⁊ plene per Bar. l. pretor. §. j. ff. vi bo. rap.

2 ¶ Dando quis seruum pro noxa: nō tñ liberatur quin resti tuere debeat id quod ad eum peruenit.

1 **Si Seruus.** ¶ †Pro delicto serui cōmis so inscio dño vel phibere non valente tenet dominus noxali: ⁊ etiā quatenus ad eum perueniat. sed si eo sciente ⁊ prohibere valente si non prohibuit tenetur precise ⁊ insolidum sine noxe deditio ne. criminalis vero accusatio contra solum seruum instituitur. h. d. ¶ In tex. ibi si vero dum vtilis annus quia pena quadru pli q̄ datur ex titulo vi bo. rap. in quo computatur simplum ⁊ que nunc intentatur contra dominum datur infra annū vtilem
2 ad talem penam postea vero in simplum tantum. ¶ †In text. ibi ad eum peruenit. Not. q dando seruum pro noxa non pro
d pterea liberatur quin restituere debeat id quod ad eum perue nit nec teneatur illud emendare.

Si tibi per. Pro furto serui non potest agi ciuiliter contra eum sed contra dominum. h. d.

¶ Ad exhibendum. Rubrica.

2 ¶ Actio ad exhibendum cui ⁊ contra quē. ⁊ ad quid ⁊ qua liter detur.

a ¶ Recipiūt interpretationē. Adde an vnū statutū interpretet ⁊ decla retur p aliud. vid p Bal. i. l. oēs po puli. i. xv. col. ff. de iusti. ⁊ iur. ⁊ Bal. in. c. j. de prescrip.

b ¶ Sanguinem in palatio. adde bar. in. l. oēs populi. i vj. q. ff. de iusti. et iur. bal. l. c. j. in. vj. col. de cōsti. Car. 3aba. in. c. cū dile ctus. in. xvij. q. de consue. doc. in re gula p possessore de regu. iur. li. vj. Abb. in. c. solite. d maio. ⁊ obe. Car. Ale. i. c. ephesijs. in. j. no. xlij. disti.

c ¶ Scōm pprie tatem verborum. Adde an statutū debeat itelligi ad literā vel pcise vel prout iacet. vide Bal. in aut. si qua mulier. C. d sa. san. ecc. Bal. in. l. ij. C. de pac. Ang. i. l. si ita scriptū. ff. deli. ⁊ postbu. Pau. d ca. in. l. j. in. vj. col. ff. si cer. pet. Jo. de imo. ⁊ Lu. ro. in. l. cesar. ff. de publi. Bal. in. c. i presen tia. de pba. Pe. d ancha. in repe. c. j. de cōsti. Domi. in c. relatum. i. j. col. xxxvij. di. Car. ɔ̄si. lxxiij. inci. titius nunc sunt. ver. ad septimum. Pau. de cast. cōsi. cxcvj. inci. sup hoc pun cto. in. v. col. Frā. de are. consi. cix. in cip. coegistis me idē cōsi. cxlv. inci. licet statuta. Ale. de imo. cōsi. l. inci. visis ⁊ opportu ne pōderatis. i. ij. ⁊ pe. col. in. j. vol.

d ¶ Cū seruo non possit esse iudiciū. Adde an. l. si cer tis annis. i. ij. co lum. C. de pac.

Actio ad exhibendũ est personalis tñ in rem scripta.
1 ¶†Super rubrica hec actio non datur pro rebus immobili
bus que per se patent.vt.j.quando ⁊ qui.quarta pars debetur
l.ij.⁊ ibi no.glo.⁊ Bar.sed pro mobilibus.Itẽ est actio ꝑsona
lis tamen in rẽ scripta.vt.l.iij.§.est autẽ.⁊.l.de eo.§.fi.ff.eo.Itẽ
datur ei cuius interest pecuniariter interesse qḋ posset estima
ri:al's secus vt.ff.eo.l.pe.⁊ datur interdũ vt res dũtaxat osten
datur ⁊ exhibeatur qḋ potest contingere multis modis.vel vt
possit agi reali actione ciuiliter.vel criminaliter.⁊ tũc est pre
paratoria ad aliud iudicium plenius.vt.l.ordinarijs.s.de rei
ven.Et interdũ dat̃ vt res exhibita restituatur.vt.s.ti.pxi.l.j.
tibi vel ad exhibendũ agere ⁊c.Interdũ vt vna res separet̃ ab
altera.ff.eo.l.gẽma.⁊ est summaria q̃tũ ad estimationem.quia
cum agitur de modico preiudicio non requiritur plena et exa
cta ꝓbatio:imo sufficit iuramentum.vt.l.thesaurus.ff.e.q̃tuꝫ
vero ad ordinẽ iudiciariũ videt̃ plenaria quia in ea lis conte
stat̃ ⁊ per consequens alia que sunt de solennitate iudiciorum
debent obseruari.vt.l.tigni.§.j.⁊.ij.ff.eo.l.vbi fit mentio de lit.
cõtest.⁊ tetigi in.l.iudices.s.de iudi.datur etiã non solũ cõtra
possidentem sed etiã cõtra desinentem dolo possidere.vt.j.eo.
ad exhibẽdum.⁊.ff.si cer.pe.l.rogasti.§.fi.⁊ ex pluribus causis
quas difficile esset enumerare.
2 ☞In hac actione an sufficiat vnus testis.
3 Post publicatas attestationes in hoc iudicio quod agitatur
ad finem agendi rei vendicatione non prohibetur quis indu
cere testes super eisdem articulis in iudicio ordinario in quo
agitur ad alium finem.

1 SI dominum. ¶†Volẽti age
re rei vendi.ꝓ re
mobili dꝫ ipsa res exhiberi a quo põt agi per
2 hanc actionẽ.h.d.¶†In tex.ibi de rei verita
te querat̃.dic ⁊ sic vt ostendat̃ testibus qui non
possent alit̃ deponere:an ista erat ancilla ma
tris tue vel nõ vt.l.si cũ exhibuisset.l.de publica.⁊ ista ꝓbatio
fiet summarie non tñ per solum iuramentũ:q̄ de aliquo p̃iu
dicio agit̃.sed forte sufficiet vnus testis iuxta no.in.l.si qs alij.
§.si vel parens.de li.agno.Nã exhibetur ad finem vt postea vẽ
3 dicet̃:secus si ad aliũ finem non ita preiudicialem.¶†Et no.
ꝙ post publicatas attestationes ĩ hoc iudicio qḋ agitatur ad
fineꝫ agendi rei ven.non ꝓhibetur quis inducere testes super
eisdem articulis iudicio ordinario in quo agitur ad aliũ fineꝫ.
vt in.c.veniens.extra de testi.

1 SI criminis. ¶†Etiã si ḋ crimine serui
velit qs agere dꝫ sibi seruus
exhiberi.h.d.venit ad declarationẽ.l.iij.s.ti.j.⁊.l.pen.
in fin.vbi dicit̃ ꝙ criminaliter potest seruus accusari.Si ergo
dñs ipsum occultat potest per hanc actionem cõpelli ad exhi
bendũ vt hic:similiter vt ostendat̃ testib⁹.vt.l.si cũ exhibuisset.
ff.de publica.Gloss.vero intelligit hanc.l.qñ agebat ciuiliter
contra dominum ex delicto serui:⁊ sic agens pretendebat in
teresse pecuniariũ pro quo datur actio hec secus dicit si accu
saretur seruus criminaliter quia tunc accusator non pretendit
interesse pecuniariũ ergo ⁊c.vt.l.pe.ff.eo.
2 ☞In reivendicatione si probaui me dominum licet fueris
absolutus q̄ nõ possidebas:index debet declarare me dñm.et
si postea incipis possidere:possum petere ꝙ mittatur excutio
ni contra te absq̃ eo ꝙ agam de nouo.⁊ quid si index nõ decla
rasset me dominum.
3 Vendicãs rẽ ex aliqua causa si in ea succũbat an prohibeatur
agere ex alia causa.vel de nouo superueniente.

1 NEc ad exhi. ¶†Sententia absoluto
ria non nocet agenti ex cã
post sententiam sup̃ueniente.hoc dicit.facit.l.si ma
2 ter.§.eandem.ff.de exceptio.rei iudica.¶†In text.
ibi si nunc competit quia nunc incepisti possidere cum prius
fueris absolutus quia nõ possidebas.Aduerte tamen quia in
rei vendicatione si probaui me dominũ:licet fueris absolutus
quia non possidebas index debet declarare me dominũ:⁊ sicut
sententia partim fertur pro me ⁊ partim pro te:⁊ si postea inci
pis possidere possum petere quod mittatur executioni contra
te absq̃ eo quod agã de nouo.tex.est cũ glo.satis singularis in
l.si a te.§.j.ff.de excep.rei iudi.secus si index nõ declarasset me
dñm quia forte non ꝓbaui dominiũ quo casu loquitur hic vt
3 de nouo agere debeã ⁊ non obstabit exceptio rei iudi.¶†In
glo.ibi ⁊ distingue.Aduerte ad glo.q̄ tex.⁊ etiã glo.in superio
ribus loquitur quando volo agere ex causa de nouo superue
niente vt mihi non obstet exceptio rei iudi.quia illa non potest
dici fuisse deducta in iudicium:⁊ sic sententia illa nõ facit p̃iu
dicium.vt.l.non potest videri.ff.de iudic.¶Sed quid si volo
agere causa nõ sup̃ueniente de nouo:sed que suberat tempore
prime litis:tamẽ non fui illam causam ꝓsecutus.⁊ fuisti abso
lutus.gl.distinguit.Aut in libello deduxi aliquam specialem
causam ⁊ illam tãtum fui ꝓsecutus ⁊ non aliã:⁊ nihilominus
succubuit ⁊ tunc volendo intentare aliam quam non deduxit
possum ⁊ nõ obstat mihi exceptio.vt.l.si mater.§.j.ff.de excep.
rei iudi.Aut nullã causam specialiter deduxi in libello sed ge
neraliter ⁊ simpliciter dixi rem esse meã:sed postea in prosecu
tione ⁊ in capitulis vnam tantum causam deduxi ⁊ probaui et
sic fuisti absolutus simpliciter.quia non probaui dominiũ isto
casu si vellem agere ex alia causa in libello non deducta nec in
ꝓsecutione non possem.vt.l.an eadem.§.actiones.ff.de excep.
rei iud.q̄ simpliciter asserẽdo rẽ meã videor omnẽ causam in
iudiciũ deducere ex qua sit vel esse possit mea:si ergo in ꝓsequẽ
do tantum vnam causam deduxi ⁊ non probaui ꝙ ex illa esset
mea imputanduꝫ est mihi q̄ debebam deducere illam ex qua
erat mea ⁊ quã nũc volo deducere ⁊ hoc in actione reali.sed in
personali licet generaliter egerim si tantũ vnam fui ꝓsecutus
⁊ non ꝓbaui licet mero iure fiat mihi preiudicium de alijs non
ꝓsecutis de equitate tamẽ secus:⁊ cõtra exceptionem rei iudi.
que potest opponi de rigore possum replicare de equitate.vt
s.de iudi.l.licet.non sunt alia.
2 ☞Non restituens rem ad mãdatum iudicis cum possit vel
presumitur posse dicitur esse in dolo.⁊ qualiter iuretur in liteꝫ
contra eum.
3 Si ago contra illum qui a me habuit causam puta commoda
tarium vel depositarium vel creditorem cui pignoraui.tales
presumuntur hodie habere ex quo semel habuerũt.⁊ dicat con
trariũ ꝙ perdiderunt sine ipsorum culpa vel dolo debent hoc
ipsi probare.
4 Si ago contra illũ qui non habet a me causam puta rei vendi
catione.tanq̃ contra possidentẽ ⁊ probo ꝙ aliqñ possedit ipse
vero asserit se hodie non possidere nõ presumitur possidere ni
si tempore litis contestate possidebat.
5 Si affirmares te possidere.⁊ aliquando possedisse.⁊ ageres c̃
me interdicto vti possi.presumeris etiã hodie te possidere.
Quid in dominio.

1 NOn ignorabit. ¶†Cõtra nõ exhi
bentem instrumẽta
iurat̃ in litẽ ⁊ res que petitur p̃sumit̃ esse apud reũ
si tẽpore lit.cõtest.fuit.h.d.In tex.ibi non exhibeat
s.ad mandatũ iudicis.l.qui restituere.ff.de rei ven.⁊.j.e.l.exhi
2 bitionis ibi explẽdo ⁊c.¶†In tex.ibi iurisiurãdi ĩ litẽ hoc nõ
est iuramentũ affectionis.q̄ circa instrumenta non cadit affe
ctio sicut in nũmis.ff.de in li.iuran.Est ergo iuramentum veri
tatis qḋ defertur in defectũ probationis cõtra dolosum.vt.l.
in actionibus.in fi.ff.de in li.iuran.Est autẽ in dolo ex quo nõ
restituit ad mandatũ iudicis cũ restituere possit vel presumat̃
posse sed si non posset nec fuisset in dolo quominus posset non
iuraret̃ in litem sed deberet probare per testes vel alio modo ⁊
sic intellige glo.fi.dum dicit quando fit ad interesse.Nã vtroq̃
casu siue sit in dolo siue in culpa fit condẽnatio ad interesse ve
ritatis nõ affectionis sed in primo casu ꝓbatur per solum iura
mentũ in secundo non habet etiaꝫ locũ manus militaris si hoc
magis vult actor:vt.d.l.qui restituere.⁊ hic ĩ fi.gl.¶In.gl.j.
ibi subaudiunt quandocunq̃ ⁊ ꝓ ista parte facit text.cũ glos.ff.
3 man.l.pretor.§.si inter.¶†In gl.pe.istã opi.tenent:dic quan
do agerem cõtra illũ quia a me habuit causam:puta cõmoda
tarium vel depositarium vel creditorem cui pignoraui.vt.j.de
pigno.actio.l.si creditori.nã tales presumuntur hodie habere
ex quo semel habuerunt ⁊ si dicant contrarium quod perdide
runt sine ipsorũ dolo vel culpa necesse est ipsum probare:al's
4 condẽnantur tanq̃ habentes†sed si ago contra illum qui non
habet a me causam puta rei ven.tanq̃ cõtra possidentẽ ⁊ ꝓbo
ꝙ aliquando possedit.ipse vero asserit se hodie non possidere
presumitur nõ possidere nisi tempore lit.cõtest.possidebat vt
in prima opi.glos.per hanc.l.quia possessio de facili perditur:
vnde non sequitur aliquando possedisti ergo hodie possides si
5 negas te possidere:†sed si affirmares te possidere ⁊ affirmares
aliquando possedisse ⁊ ageres contra me interdicto vti possi.
presumeris etiã hodie possidere quia animus possidendi p̃su
mitur continuatus ſm Odof.quã sequitur Cyn.In dominio
vero talis distinctio non adhibetur quia cũ de facili non per
datur eo modo quo possessio.vt.l.si quis vi.§.differentia.ff.de
acq.pos.si semel probatur fuisse dominus etiam hodie presu
mitur dominus.vt.j.de proba.siue possidetis.hoc tamen ve
rum si asserat se hodie dominum.sed si hoc non assereret ⁊ age
ret rei ven.dicẽs se fuisse olim dominum:⁊ probans succumbe
ret iuxta no.per Bar.ĩ.l.certũ.§.si fundum.ff.de confes.⁊ Cy.
in.d.l.siue possidetis.Etas vero minor q̃ mutatur solo lapsu
tẽporis licet olim fuerit nõ presumitur hodie etiam:ideo qui
etatem

etatem minorem allegat habet necesse eam probare. vt. ś. de in integ. resti. l. si minorem. Alia glo. est expedita.

1 Ad exhibendū. ¶ † Hec actio daṫ contra possidentem etiam contra eum qui dolo desijt possidere. h. d. ¶ In gl. ibi hoc enim teneṫ vtiliter quasi dicat contra dolo desinente possidere datur hec actio directa nō tamen directo: sed vtiliter: vt patet ex sequentib⁹: vel dic q̄ datur vtilis p l. electio. §. q̄ si his. ff. de noxa. directa enim datur contra possidentem ⁊ ista differentia inter oīa ⁊ ad verba reprehendiṫ p Pe. ⁊ alios doc. i. l. j. ś. de alie. iudi. nō enim pōt dari directa vtiliter vtilis directo. quia oportet concurrere extrema habilia: ⁊ vno deficiēte non daṫ directa. ⁊ ita in ꝓposito quia duo extrema requirunṫ: vnū ex parte agētis q̄ sit dn̄s in rei vendi. alteruꝫ ex parte conuenti q̄ possideat vel habeat facultatem rei rescindēde: si ergo nō habet nō potest dici q̄ detur directa vtiliter: sed daṫ vtilis: licet vnū extremū adsit. ¶ In glo. ibi cum seruus dolū cōmisit: quia seruus non est capax actionis etiam passiue: vnde ꝓpter eius dolū in desinendo possidere nō datur vtilis: secus in libero homine qui est capax.

1 Instrumenta. ¶ † Cōtra inuasoreꝫ instrumentorū datur hec actio ⁊ etiā criminalis accusatio competit. h. d. ¶ In glo. fi. ibi de instrumentis subtractis intellige glo. sane. s. furtū non p violentiā: nam tunc esset accusatio. l. iulie. de vi publi. vel priuata in quolibet instrumento q̄ est publici iudicij. Sed quando furto subtrahunṫ tūc si est instrūmētū testamēti cōpetit accusatio falsi q̄ est publici iudicij nō sic alterius instrumenti: ita intellige glo. ¶ In fi. ibi qn̄qꝫ non agiṫ de instrumētis ad exhibendū: sed qn̄ quis non ꝑtendit interesse recolligit a notario: sed pretēdit aliud interesse dn̄i: quia ipsuꝫ non quo casu daṫ actio in factum vt in. ll. allega. in. gl. ff. e. l. ij. §. interdum. ⁊. §. si quis extra. sed qn̄ est dn̄s bene habet locum actio ad exhibendum: ita debet intelligi fi. huius. l.

2 ☞ Quod ista actio sit ꝑsonalis tamen in rem scripta cum sequatur rem quocūqꝫ vadat.
3 Quatuor casus in quibus durat actio prima qn̄ res soluitur vel restituitur cum aliquo defectu.
4 An recipiendo quis rem deterioratam sibi preiudicet.

1 Exhibitionis. ¶ † Qui rē deteriorātā p culpā exhibet pōt conueniri actione in factū. non actione ad exhibendum qua prius tenebaṫ q̄ꝛ p exhibitionem fuit ab illa liberatus. h. d. ⁊ habet materiā difficilem quā expedit hic Cy. p duas colūnas. ⁊ Bar. dicit q̄ non dedit sibi paruꝫ de labore † ꝑmitte vt dixi in rubrica q̄ hec actio est personalis: vt
2 l. ij. §. est autem. ff. eo. ⁊ sic presupponit reum esse obligatum ⁊ dico q̄ est obligatio legalis non ex contractu vel quasi: delicto vel quasi: sed ex varijs figuris causarū: ⁊ in hoc differt a rei vē. vel alia mere reali: q̄ꝛ illa non ꝑsupponit reum obligatum: vt insti. de actio. post prin. Et tamen ista in rē scripta q̄ꝛ datur cōtra quēlibet possessorē ⁊ sic sequitur rem quocūqꝫ vadat etiam si ad singularē successorem sicut dicimus in actione qō metus causa. Si ergo petebā a te per actionem ad exhibendum vt aliquā rem exhiberes ⁊ mihi traderes quod contingere potest in multis casibus ⁊ iudex te condēnauit ad exhibendū: tu autem rem illam deteriorasti culpa vel dolo ⁊ ipsam postea restituisti mihi qui forte ignorans deteriorationem recepi: queritur an mihi aliquo modo contra te succurratur: respondeṫ q̄ sic vsqꝫ ibi ita vt. q̄ꝛ non est cōueniens q̄ dolus vel culpa tua mihi noceat: sed qua actione succurreṫ: nam ab actione ad exhibendum qua tenebaris fuisti liberatus exhibendo et tradendo q̄ꝛ solutione eius quod debetur tollitur omnis obligatio respōdetur verū est de rigore: sed de equitate mihi succurritur p actionem in factum. Et primo ponit vnuꝫ dictum generale quod habet locum tam quando deteriorauit p doluꝫ q̄ etiam quando per culpā vt contra eum succurratur vsqꝫ ibi ita vt. Secundo ponitur aliud dictum q̄ debet restringi quando p culpam. Nam si per dolum non daretur actio in factum: sed actio de dolo que non concurret cum alia actione speciali. vt. l. elegāter. §. non solum. ff. de dolo. ¶ Opp. primo q̄ imo competat actio prima ad exhibendum. vt. l. iulianus scribit. §. sed si quis. ff. eod. Sol. ibi fuit reddita in alia forma q̄ fuerit petitum: ideo non videṫ reddita: cum propter mutationem forme censeatur alia res diuersa ab ea que petita fuit hic in eadem forma: licet cum dete-
1 rioratione. Secundo op. q̄ detur actio. l. aquil. vt. l. qui tab. vt l. aquili. glo. dicit qō datur illa ⁊ etiam ista actio in factuꝫ que est subsidiaria. l. aquili. doct. dicunt q̄ hic non loquitur de illa actione in factū speciali que est subsidiaria. l. aquil. sed de generali que datur in defectū aliarū actionū: non pōt esse quod illa deterioratio contingit ex culpa cōmissa in negligendo: ⁊ sic non cadit in actionē. l. aqli. vt. l. si cuius. §. pe. de ꝑteritis. ff. de vsufr. sed si contigisset ex culpa cōmissa in faciendo. ⁊ agēs esset dn̄s rei petite daretur actio. l. aquil. ⁊ sic cessaret illa generalis subsidiaria. ¶ Iteꝫ oppo. q̄ deṫ actio prima. s. ad exhibēdū. vt. l. j. §. si res depositi. ⁊. l. ij. §. si reddita. ff. cōmo. So. ibi in actionibus bone fi. a quibus non liberaṫ restituens rem deterioratam hoc non cōuenitur actione prima q̄ꝛ tales actiones ampliorem habent naturā hic in actione ad exhibendum q̄ est stricti iuris. Sed cōtra q̄ idē in stricti iuris: vt. ff. de sol. l. etiaꝫ. so. ibi plus deficiebat q̄ hic. nam res fuit ibi soluta sine deterioratione: tñ non ꝑfecte q̄ꝛ soluens debebat cauere ⁊ non cauerat vnde non videbaṫ ꝑfecte soluisse quia pro nō soluta habetur cum possit euinci ⁊ ꝓpter hoc tenebatur cauere ⁊ non cauit. ff. de condi. ob cau. l. fi. in fi. ⁊. l. iul. §. j. ff. de verbo. obli. hic autē non deficiebat ius: ⁊ sic erat ꝑfecte exhibita vel restituta quo ad ius licet cum deterioratione. Sed extra glo. opp. de. l. nō solum. ff. de rei ven. vbi erat actio stricti iuris: ⁊ res fuit restituta deteriorata ⁊ nihilominus durat actio pristina. sol. ibi agens erat dn̄s: contra vero debet intelligi qn̄ non erat dn̄s sed aliud interesse ꝑtendebat. ¶ † Et ex istis recollige quatuor casus i qb⁹ durat actio[a]
3 a prima qn̄ res soluitur vel restituitur cum aliquo defectu. Primus qn̄ erat actio bone fi. idem si stricti iuris habēs instar bone fi. vt. l. hmōi. §. si edes. ff. de lega. j. Scḋs cum debitor soluēs erat obligatus in genere ⁊ soluit non perfecte etiam quo ad deteriorationem. vt. l. qui sibi aut titio. §. j. ff. de solu. Tertius cū solutione peto illud qō est meū licet actio sit stricti iuris: vt. l. non solū. ff de rei ven. Quartus cum res soluiṫ cum defectu iuris cautionis vel alterius iuris. l. etiam. de solu. ⁊. d. l. iulia. §. j. extra istos casus non agitur actiōe prima sed de dolo si dolus
4 interuenit vel in factum si culpa hic. ¶ † An autē recipiendo quis rem deterioratam sibi preiudicet distingue: an ignoranter vel scienter receperit. Primo casu nō ꝑiudicat vt hic ⁊ not. in. l. in hac. ff. de triti. Secundo casu aut deterioratio veniebat iure actionis ⁊ idem. aut officio iudicis ⁊ tunc sibi preiudicat. vt. ś. depositi. l. iiij. quod dic vt no. in. l. fi. in fi. de eo qō certo loco. Cetera dic vt hic per Cy. ⁊ Bar.

[a] ¶ In quibus durat actio. Adde quot modis sumitur actio. vide p gl. in. l. j. ff. de edē. Et que dicantur actiones directe ⁊ que cōtrarie vide gl. magnā. in. l. cōsensu. ō act. ⁊ obli. ⁊ Ang. in. l. actio. in prin. ff. de neg. gest.

2 ☞ Per liberam personam nostro iuri non subiectam non acquiritur nobis actio. ⁊ hoc fallit in aliquibus casib⁹ de equitate. ⁊ nume. 1.

1 Si res tuas. ¶ † Ex pacto alteri⁹ apposito i traditiōe rei mee ⁊ ad meā vtilitatem acquiriṫ mihi actio vtilis. h. d. ⁊ ad hoc semp allegatur. ¶ Et hoc est durū siue durabat mea vt hic: siue non. vt si creditor qui rem meā habebat obligatā vendidit eā iure pig. ⁊ sic transtulit dn̄ium: apposuit tñ pactū q̄ emptor tenetur mihi restituere quandocūqꝫ refundam sibi pretiū vt est casus not. in. l. si cū venderē. ff. de pig. act. ¶ Sed si in traditione rei tue apponis pactum ad mei vtilitatem: puta q̄ restituaṫ mihi tunc distinguiṫ: an duret tua ⁊ tunc mihi acquiriṫ vtilis ex illo pacto: vt. l. publia. ff. depo. in prin. an non duret tua: tunc secus nisi meo nomine tradas. vt. l. certi condictio. §. si nummos. si cer. pe. ⁊ nisi in casu speciali. ś. de donationibus q̄ sub modo. l. quoties. facit. ś. de pac. cōuē. l. pactū. ¶ In tex. ibi vti pos. q. d. non al's si non interuenit pactum qō tibi restituanṫ: si auteꝫ interuenit habet locum quod sequitur. ¶ In text. ibi vti nō prohiberis. s. tanq̄ heres. q̄ꝛ ex illo pacto directa actio fuit sibi quesita: licet pacto apposito sup re tua ec
2 sic tanq̄ heres potes eā intētare secus si non es heres. ¶ † In tex. ibi nullam tibi ⁊c. ꝓpter regulam que est q̄ per liberā ꝑsonam nostro iuri non subiectam non queriṫ nobis actio tñ ista regula fallit de equitate in quibusdā casibus inter quos sunt illi de quibus dixi: ⁊ hic est vnus quando quis paciscitur super re mea ad mei vtilitatem.

1 Si ex quocunqꝫ. ¶ † Debitor q soluit potest petere instrumentum cancellatuꝫ sibi reddi. h. d. Et si erat suū quia recollectum a notario de propria pecunia potest petere p actionem ad exhibendum per rei vendicationem vt hic: sed si non erat suuꝫ: sed creditoris quia ipse creditor recollegerat debet agere condictione sine causa. vt. ś. de conditio. sine causa ex lege. l. dissolute ⁊c.

¶ De vsu alee ⁊ de alea. de reli. ⁊ sump. fune. Rubrica.

¶ Super rubrica ibi ⁊ sumptib⁹ funerum: de ista secunda parte rubrice non sit mentio nisi in. l. ij. que incipit legatum. Alie vero. ll. loquūtur de prima parte rubrice. de vltima vero nulla l. huius ti. tractat licet hic sit quedam aut. greca translata in latinum q̄ ꝓhibet ludū alearuꝫ: ⁊ annullat cōtractum factum in

ludo occasione ludi. ⁊ concedit repetitionem eorum que perdũtur in ludo: licet male seruetur. circa quam vide in. l. si quis cu[m] sciret. cum ibi not. ff. pro emptore. Et not. glo. dum dicit extrema luctus ⁊c. sicut econuerso extrema gaudij luctus occupat quod q̃ plurimum contingit.

2 ¶ Si testator mãdauit in testamento heredib⁹ suis ꝙ corpora filiorum q̃ erant sepulta in alio loco deberent facere portari ad locum vnde ipse erat oriundus ⁊ vbi mãdauerat fieri sepulturam suam ⁊ debere condi in eadem sepultura sub pena priuationis hereditatis an ista sit iusta ⁊ legitima causa.

1
I vi fluminis. ¶ †Corp⁹ humanũ sepultu[m] in vno loco põt in alium locũ transferri subsistente iusta cã ⁊ interueniente supiore. h. d. Et iste superior olim erat p̃ses prouincie vel iudex ordinari⁹ loci secularis. hodie erit ep̃s ad ques pertinet cura rerũ religiosarum: vel si nulla suberat iusta causa erit papa sicut olim erat princeps. s. i. perator. vt. j. eo. l. fin. facit de peti. here. l. hereditas. 2 ¶ †Sed quidã testator mãdauit in testamẽto heredibus suis ꝙ corpora filiorũ que erant sepulta in alio loco deberẽt facere portari ad locum vñ ipse erat oriundus ⁊ vbi mãdauerat fieri sepulturam suam ⁊ deberent ea condere in eadẽ sepultura sub pena priuationis hereditatis. An ista sit iusta ⁊ legitima causa habui istũ casum de facto. ⁊ videt[ur] ꝙ nõ quia ipse testator nõ posset hoc facere si viueret nõ subsistente alia causa: ergo nec mandare in testamẽto potest ꝙ fiat: ⁊ sic licet nõ faciant non incident in penã priuationis quia p̃cedit preceptũ improbatum a iure vt. j. de his qui pe. noĩe. l. j. in fi. licet cũ hoc occidisset: q[uia] heredes volentes transportare reliquias filiorũ fuerunt phibiti: ⁊ propter hoc nihil fecerunt: opponebat[ur] propter hoc per illos ad quos hereditas debeat puenire ꝙ pp̃ter hoc debeãt ire ad papã ⁊ impetrare ab eo qđ cu[m] non fecerint debeant priuari. ar. ff. de eo qui. p tuto. l. iij. §. ergo facit. l. j. §. j. vel. ij. ff. si quis omis. cau. test. vbi facere posse dicit[ur] qui mediate vel aliquo mediante potest facere. In cõtrarium allegaui ꝙ non erat eis imputandum si non adiuerũt papam quia nõ facile auditur. ar. in. l. qui cũ maior. post prin. ff. de bo. libe. ibi dũ dicitur alterũ non facile ⁊c. ⁊ l. ij. §. tractari. que optime facit. ff. ad tre. ⁊ quia videtur impossibile ꝙ a solo principe dependet. l. apud iul. §. fi. cum ibi no. ff. de lega. j. ⁊ ita cõsului in fauorem heredum ꝙ non essent hereditate priuandi. ¶ In gl. ibi al's contra quia potest transferri etiam nulla subsistente iusta causa ⁊ sine autoritate superioris quãdo fuit positum in vno loco non vt perpetuo ibi staret sed vsq[ue] ad certum tẽpus. ⁊ postea ad alium locũ transferretur. Nam tũc potius dicitur depositum q̃ sepultum vt. j. eo. l. sed nec dum. oportet tamẽ ꝙ constet ita fuisse actum a prin.

a ¶ In sepulchro familiari. Adde an quis possit prescribere ius sepulchri. vid. ter. cũ gl. i. l. pe. ff. de mortu. inferen.

b ¶ Locus pphanus. Adde quis dicat[ur] locus prophan⁹ vide. c. abolende. ⁊ ibi doc. de sepul.

2 ¶ Id quod nostrum est sine nostra voluntate nobis auferri non potest.
Alteri per alterum iniqua conditio inferri non potest.
3 Sicut de facto corpus humanum fuit sepultum in tua possessione. an eodem modo poteris propria autoritate ipsum inde amouere.

c ¶ Ad hẽdes extraneos. Adde ꝙ sunt opi. tñ cõmunior est ꝙ sic vide in. c. desiderandũ. ⁊ in. c. plures. ⁊ ibi glo. xvj. q. vlti. In no. in rubr. de iure pat. doc. in. c. cum scđm. eo. tit. Bal. in. l. j. C. de bo. lib. Bal. in. l. insulam. ff. solu. ma. Pau. de eleaza. in disputatione incipien. patronus.

1
Nuito. ¶ †Locus ĩ quo sepelitur corpus humanum voluntate domini efficitur religiosus: ⁊ sic desinit esse in cõmercio vt non possit vẽdi nec obligari: quia in nullius bonis est: secus si contradicente dño vel etiam ignorante. hoc dicit quid sit eo sciente ⁊ nõ prohibente respondeo fauore religionis censetur consentire: ⁊ sic non põt prohibere de cetero ꝙ aliud corpus ibi inferatur. vt. ff. de mor. infe. l. si prius. in fi. 2 ¶ † Et not. in ista. l. regulam iuris id quod nostrum est sine nostra voluntate a nobis auferri non potest. vt. l. id quod nostrũ. de reg. iur. ⁊ quod alteri per alterum iniqua conditio inferri non potest. facit. j. de reb. cre. l. nec filius. ⁊. s. fa. erci. coheredibus. 3 ¶ †In ter. ibi facere nõ potest: ⁊ videtur ꝙ propria autoritate possis illud corpus inde amouere: et in alium locum transferre: vel etiam alius de mandato ⁊ voluntate tua: ⁊ sic cessat. l. p̃cedens. quia ista est iusta causa inde amouendi nec puto ꝙ requiratur superioris autoritas: quia sicut de facto fuit ibi positus: ita de facto potest inde amoueri: argu. eius quod not. in. l. minorib⁹. ff. de euic. in glo. ⁊. l. queadmodum. §. j. ff. ad le. aquili. ⁊. l. si vi tem. §. qui ad ianuam. quod vi aut clam: quia quilibet potest suam possessionem ppria autoritate defendere ⁊ amouere obstaculum per illa iura.

1
Egatum. ¶ †Legatari⁹ non prohibet[ur] expensas quas fecit in personam vel in eius sepulturam. h. d. videbatur cõtrarium ꝙ propter legatum quod dicitur quedã donatio. vt. l. legatum est donatio. de le. j. ⁊ de lega. ij. videtur istas expensas fecisse animo donandi. quia ex precedenti donatione quam mihi fecisti presumit[ur] in me animus donandi in alio erga te: vt. l. si vtro non remunerandi. §. papinia. ff. man. sed illud est verũ in vna et eadem re quã mihi donasti vt si postea tibi tradã licet non appareat ꝙ animo donandi presumatur ex precedenti donatione: quod dic vt ibi. et l. que dotis. ff. solu. matri. ⁊ quod ibi no. hic vero erant res diuerse vel diuerse quantitates.

2 ¶ Ius patronatus ecclesie transit ad heredes extraneos et ad vnũ ex eis tantum ex diuisione non potest pertinere.
Locus destinatus ad vsum alterius loci. censetur esse portio illius.
4 In sepulchro familie oẽs de familia. i. de agnatione hñt ius sepeliendi licet nõ sint heredes. item etiam heredes licet non sint originaliter de familia. i. de agnatione. sed extranei.
5 Quid in sepulchro hereditario quod quis fecit pro se et heredibus suis.
6 Qualiter cognoscat[ur] an sit familiare vel hereditarium.
7 Quod monumenta dicantur etiam fines ⁊ termini diuidentes duo predia vicina.

1
I sepulchrum. ¶ †Locus religiosus vẽdicari nõ potest: quia nullus est dominus eius. et vẽdicatio non cõpetit nisi domino. Item in sepulchro familiari[a] quod quis fecit sibi ⁊ familie sue omnes heredes etiam extranei habent ius sepeliendi quia censentur de familia: nec per diuisionem bonorum ad vnum tantum potest deuenire hoc secũdo. Item locus prophanus[b] licet sit iuxta locum religiosum non est religiosus: et si est deputatus ad vsum alterius loci dicitur etiam pars vel portio loci illius ⁊ pertinet ad illum ad quem pertinet ipse locus ad cuius vsum est destinatus. hoc dicit. Et pone casum ꝙ tu ⁊ titius eratis heredes cuiusdam defuncti in cuius hereditate erant duo predia separata cum domibus et iuxta domum vnius erant quedam prateola deputata ad vsum ipsius domus ⁊ ĩ angulo dicte prateole defunctus erat sepultus illud prediũ et prateola venit in partem coheredi tuo. ⁊ aliud venit in partem tibi. Volebas in sepulchro sepelire mortuum: ille contradicebat quia obuenerat sibi in partem tu volebas vendicare ratione dominij quasi non videret[ur] fuisse actum de illo sepulchro ꝙ debeat esse tuum precipuũ. Respondet imperator ꝙ vendicare nõ potes: quia non est in dominio tuo: sed per actionem in factum tibi succurritur. vt. ff. de rei vẽdica. l. que religiosis. ⁊ istud sepulchrum fuit factum pro defuncto ⁊ sua familia ⁊ sic dicitur familiare ⁊ ambo vos heredes et quilibet insolidum habetis ius sepeliendi: licet sitis extranei et non in agnatione defuncti: quia heredes reputantur esse de familia quicũq[ue] sint illi: nec dicitur venisse in partem isti. licet obuenerit illud predium cum illa prateola: quia intelligitur illud sepulchrum exceptuatum cum etiam si expresse voluisses ad illum solum pertinere non potuisset. Illa tamen prateola que est prophana: licet sit iuxta religiosum non est de religiosa: sed bene est illius cui obuenit in partem domus ad cuius
2 vsum illa prateola est deputata tanq̃ pars eius. h. d. †Et not. argu. in ver. sed si familiare. ꝙ ius patronatus ecclesie trãsit ad heredes extraneos[c] ⁊ ꝙ ius ad vnum ex eis tantu[m] ex diuisione non potest pertinere. dic circa istam materiam vt plene not. in cle. plures. de iurepa.
3 ¶ Itẽ not. ꝙ locus destinatus ad vsum alterius loci censetur esse portio illius. glo. si. circa hoc allegat bonas concor. ⁊ opponit ꝙ locus iuxta locum religiosum dicatur religiosus. l. que religiosis. ff. de rei ven. et distinguit aut loquimur de rebus adherentibus loco religioso que faciunt partem ipsius: vt sunt lapides marmorei vel statue: et illi vel ille dum sunt religiosi vel religiose vt in contrario. Aut loquimur de loco qui non est pars loci religiosi: licet sibi adhereat id est appropinquet: ⁊ ille nõ est religiosus sed prophanus vt hic.
4 ¶ †Itẽ debes scire ꝙ in sepulchro familiari omnes de familia. i. de agnatione habent ius sepeliendi: licet non sint heredes. Item etiam heredes licet non sint originaliter de familia id est de agnatione: sed extranei vt hic. l. familiare. cum. l. se. ff.
5 eo. †sed in sepulchro hereditario qđ quis fecit pro se et heredibus suis non habent ius sepeliendi nisi illi qui sunt heredes licet sint de familia. i. de agnatione preterq̃ liberi ⁊ descendentes. quia habent ius sepeliendi: ⁊ si non sint vniuersales dummodo non sint exheredati mala mente. d. l. vel quod. §. j. vel. ij.
6 ff. eo. †hoc autem an sit familiare vel hereditarium deprehenditur: ex inscriptionibus que solent fieri super lapidẽ monumẽti. per ea que habentur ⁊ not. in. c. cum causam. de proba. et habetur in Specu. de proba. §. videndum. ver. ix. licet in contrarium faciat. l. monumentorum. j. eo. sed ibi patebit sol. ¶ †In
7 gl. j. in fine. dic ⁊ alio modo dicũtur monimẽta. i. fines ⁊ termini diuidentes

diuidentes

diuidentes duo predia vicina.vt.j.finium regun.l.ij.ꝙ dic vt
ibi in glos.
2 ☞ Si defunctus mandauit construi capellam.⁊ vnus heres
vult ꝙ construatur alius negligit ꝙ detur primo actio fami.
erci.contra heredem.
3 Inuidia seu blasphemum apud vulgares interdũ inducit ne-
cessitatem que a iure non inducitur.
1 **Militis.** ¶ †Ad construendum monumẽ-
tũ scdm volũtatẽ defuncti cogunt̃
heredes non iure actionis quia non est cui cõpetat
2 sed officio iudicis.h.d.†Et si est vnus tantũ heres
vel plures ⁊ omnes negligunt:nam non est cui competat actio
contra eos imo episcopus ex officio potest eos compellere fa-
uore religionis per.l.quintus.ff.de annu.le.⁊ idẽ si mandasset
defunctus construi capellam sed vnus heres vult ꝙ cõstruat̃.
alius negligit.bene datur primo actio fami.er.cõtra heredem
3 vt.ff.fa.erci.l.his consequenter.§.sed cũ monumẽtũ.¶ †Not.
ꝙ inuidia seu blasphemũ apud vulgares interdum inducit ne
cessitatem quia a iure non inducitur.facit.l.quintinus.ff.man.
⁊.l.cum vnus.de ali.⁊ ci.lega.
1 **Monumentorum.** ¶ †Hoc di-
cit fm scdam
lec.que est vera ꝙ in monumẽto hereditario quod
qs fecit pro se ⁊ heredibus suis liberti non habent
ius sepeliendi si non sunt heredes nisi longo tempore prescri-
pserint.h.d.Et pone casum per.l.per quod.§.liberti.ff.eo.vbi
gl.dicit ꝙ in sepulchro familiari bene haberent liberti ius se-
peliendi:licet nõ essent heredes quia bene sunt de familia.vt.l.
pronuntiatio.§.familie.ff.de verbo.signifi.prima vero positio
nõ placet:quia si suprascriptio diceret hoc modo sepulchrum
talis ⁊ familie sue posset quilibet de familia:⁊ sic libertus qui
est de familia ibi sepeliri.vt not.glos.in.d.§.liberti.quare ergo
nõ possunt liberti quando sunt specificati non video:imo mul
to magis deberent posse.tertia lec.est diuinatio:ꝙ autẽ stetur
talibus suprascriptionibus patet ex his que dixi in.l.si sepul-
chrũ.¶ In glo.sequen.ibi alij dicunt:hoc placet quia iste ver.
prescriptio cõtinuatur cum ponatur aduersatiue ⁊ supra locu-
tus est de iure sepulchri.i.sepeliendi.
2 ☞ Omnia censentur permissa que non reperiuntur prohi-
bita.
1 **Statuas.** ¶ †No.hic ꝙ si religiosi alicu
ius loci concedant tibi sepul-
chrum in aliquo loco ecclesie quod solent facere da-
a ta pecunia[a] licitum est tibi facere sepulturam hono-
rabilem cum statuis ⁊ figuris honorificis:licet de istis nihil es-
set dictum in concessione:quia hoc includitur ipso iure.vt hic ⁊
2 l.j.§.interdictum.ff.de mor.infe.tene menti.†Item no.bonam
regulam ꝙ omnia censentur permissa que nõ reperiuntur pro-
hibita.
1 **Ius familiare.** ¶ †No.hic ꝙ ap-
b pellatiõe familie[b]
non continẽtur cognati qui sunt coniuncti per femi
nas nec etiam affines:sed cum sublata sit differen-
tia agnationis vel cognationis.vt in autenti.de here.que ab in
testato.an ista.l.erit correcta.dico ꝙ non:quia illud quo ad suc
cessionem intestati.
1 **Locum.** ¶ †Opp.hic ꝙ locus religiosus
possit vendi:vt.l.liberi.circa prin.
⁊.l.liberti.ff.de cõtrahen.emptio.Dic ꝙ hic loqui
tur quando venditor ⁊ emptor sciebant locum reli-
giosum.vnde tunc non valet contractus.nec oritur obligatio
vt actio ex empto ad tradendum sed si emptor ignorabat tunc
siue venditor sciebat siue ignorabat cum ignorantia sua non de
beat emptori nocere valet contractus non vt oriatur obligatio
ad tradendum sed vt venditor obligetur ad interesse emptori
vt in contrario.
1 **Ius sepulchri.** ¶ †Ista.l.dicit illũ
quod dixi i.l.si sepul
chrum ꝙ heredes etiam extranei habent ius sepe-
liendi tam in sepulchro familiari quia censentur de
familia ꝙ̃ in hereditario quia sunt heredes:sed in familiari nõ
habent ius sepeliendi nisi sint de familia.id est de agnatione.⁊
etiam heredes extranei licet non sint de familia ⁊c.Pau.de ca-
stro.

¶ De probationibus. Rubrica.

2 ☞ Euidentia facti ⁊ notorietas sunt species probationis et
an sint de re dubia.⁊ nu.2.⁊ nu.9.
3 Statutum ꝙ in tali causa non admittatur probatio nisi per in
strumenta publica:non tamen excluditur probatio que fit per
euidentiam facti.
Probare est iudici fidem facere de eo quod corã eo disceptat̃:
⁊ ad eam peruenit̃ per tres gradus.s.per suspicionem:per opi
nionem:⁊ per credulitatem.
Suspicio cõsistit in indicijs que sunt minus ꝙ̃ semiplena ꝓba
tio.vt in fama vel fuga.que sunt multum a re separate.
4 Opinio consistit in presumptione hominis que resultat ex his
que faciunt semiplenam probationem:id est vnius testis de ve
ritate.
Confessio partis facta altera parte absente facit semiplenam
probationem.
Quid in confessione extorta in tormentis sine perseueratione.
Quid in priuata scriptura probata per testes tm̃ qui viderint
eam scribi vel per comparationem.
Quid in presumptione iuris.
5 Credulitas resultat ex perfecta probatione.
6 Probationũ plures sunt species ⁊ quõ sit reperire ꝓbationez
mixtam per instrumentum interuenientibus testibus.
7 Statutũ ꝙ in causis excedentibus summã.xx.librarũ non ad-
mittat̃ probatio nisi per instrumẽtũ.ꝙ admittet̃ probatio que
fit per instrumentum licet mediantibus testibus.
8 Probatio quando fit per instrumentum non requirit̃ ꝙ testes
in eo descripti cognouerint partes nisi in certis casibus.
Quid si fiat per testes.
9 Confessio partis non est probatio sed releuatio ab onere pro-
bandi.
In mera negatiua non cadit probatio ⁊ tñ cadit confessio.
10 Positio potest fieri negatiua ad extorquendum confessionem
⁊ sic ad releuandum ab onere probandi.
Licet sit renuntiatum probationibus vel conclusum in causa
an admittatur confessio partis.vt prosit alteri parti que renun
tiauit allegationibus.
Si post cõclusionẽ vel renuntiationẽ fieret positio.⁊ peteretur
pars compelli ad rñdendum non teneret̃ rñdere sicut nec tene- a
retur admittere probationes que postea fierent.
¶ In glo.rubrice ibi opus est probationibus.s.vt quis pro se
1 obtinere possit sententiam.¶ †In glos.ibi rei dubie.quidam
reprehendunt gl.quia euidentia facti ⁊ notorietas rei non sunt
de re dubia sed clara ⁊ manifesta:⁊ tamen sunt species proba-
tionis in tantum ꝙ omnem aliam speciem excedunt:nec aliqua
2 lege potest precludi via talibus probationibus:†vnde si dicat
statutum ꝙ in tali causa non admittatur probatio nisi per in-
strumenta publica non propterea excluditur probatio que fiat b
per euidentiã facti secundum Bal.qui allegat Azo.in summa
s.ad le.aquil.quod tene menti facit quod not.Inno.in.c.inti-
masti.extra eo.glos.tamen potest sustineri:nã anteꝙ̃ res subij-
ciatur oculis iudicis potest dici dubia:ideo opus est ꝙ subij-
ciatur:⁊ tunc dicitur facta probatio de re clara ⁊ manifesta non
per credulitatem sicut fit per alias species ꝓbationis ꝑ sensum
corporeum qui percipitur visu ⁊ non opinatu.Dic tamen me-
c lius ꝙ probare est[c] iudici fidem facere de eo qd̃ corã ipso disce-
3 ptatur.l.quinquaginta.in fi.ff.eod.¶ †Et ad eam peruenitur
per gradus.s.per suspicionem per opi.⁊ per credulitatem:su-
spicio consistit in indicijs que sunt minus ꝙ̃ semiplena proba-
tio.vt no.ff.eo.in.l.cũ probatio.in glo.de quibus loquitur.l.ab
sentem.de penis.puta in fama ⁊ in fuga que sunt multum a re
4 separate:de quibus loquitur.l.absentem.de penis.† Opinio
consistit in presumptione hominis que resultat ex his que fa-
ciunt semiplenã probationem.i.vnius testis de veritate.Item
confessio partis facta altera parte absente vt in.c.cũ dilectus
de successio.ab intesta.Itez in confessione extorta in tormentis
sine perseueratione:quia cum illa faceret plenam probationẽ:
nam hic Bal.videtur notanter sentire ꝙ facit semiplenam que
sufficit cum vno teste.Item priuata scriptura probata per te-
stes tantum qui viderint eam scribi vel per comparationem
duntaxat.vt not.in.l.admonendi.de iureiuran.Si autem pro-
baretur per testes ⁊ per cõparationem faceret fidem plenam. c
vt ibi not.per doct.⁊.j.de fide instru.aut̃.ad hoc.ideo dixi pre-
sumptionem hominis nam secus si esset presumptio iuris vt
est in casibus in iure expressis cũ ius aliquid presumit:puto ꝙ
qui semel fuit dominus hodie presumat̃ esse vt.j.eo.l.siue pos-
sidetis:illa talis presumptio faceret plenã probationem ⁊ cui-
dentem.ff.de lega.j.licet imperator ⁊ not.j.de peri.tu.l.si tutor.
5 in vlti.glos.†Credulitas vero resultat ex perfecta probatione:
quia tunc iudex totaliter inclinat animum ad vnam partẽ ple
ne probatam:⁊ sic inducitur ad fidem ⁊ credulitatẽ que omnia
6 plene prosequuntur per Bart.in.l.admonendi.¶ †Sunt au-
tem plures species probationum.s.per testes.item per instru-
menta publica vt in titulis sequẽtibus.ideo ꝓmisit hunc titulũ

a ¶ Data pecunia. Adde an emẽs vel vendẽs sepulchrũ cõmittat simoniã.vide glo.in.c.abolẽde.de sepul.Cardi.alexan.in.c.his ergo.in.ij.colum.xxij.dist.

b ¶ Appellatiõe familie. Adde an veniant filie maritate ⁊ habitantes extra domũ vide per Bar.i.l.fi.in.§.itẽ scripserunt.ff.ad mu.Et an veniant filij nascituri.vide ꝑ Pau.de ca.cõsi.xvij.inci.in causa q̃ vertitur ꝑ arme.qd̃ cõsiliũ sequit̃ Jas.in.l.suggestioni.in j.col.C.de ver.sig.⁊ an veniat dñs.vide ꝑ Barb.in.c.j.in.iij.col.de loca.⁊ an venit pror.vide tex.⁊ Bar.i.l.quicunq̃.C.de re mili.li.xij.Bartol.in auten.de restitu.fideicom.in prin.

c ¶ Quod probare est. adde Host.in sum.eo.titu.in.§.j.docto.canoniste in rub.eo.titu.Inno.in.c.forus.de verbo.signi.

generalem. Sed etiam est reperire probationē mixtam que di-
citur fieri ꝑ instrumentum interuenientibus testibus: vt si pro-
misisti mihi emendare omne dānum: ⁊ ego peto a te centum in
quibus dico me dānificatum ⁊ ꝓbo ꝓmissionem ꝑ instrumen
7 tum sed quantitatem ꝓbo ꝑ testes. † vnde si statutū dicat ꝙ in
causis excedentibus summā. xx. librarū non admittatur proba
tio nisi ꝑ instrumentum nihilominus admittet̄ ista: quia dicit̄
fieri ꝑ instrumentum principaliter: licet mediātibus testibus:
⁊ ita fuit Bononie disputatum ꝑ Jaco. bu. vt refert Bar. in. l.
8 certi cōdictio. §. quoniā. ff. si cer. pe. in gl. j. † Et hoc inducebam
hoc anno cū nos habeamus ꝙ quādo probatio fit ꝑ instrumē
tum non requirit̄ ꝙ testes in eo descripti cognouerint partes
nisi in certis casibus notatis ꝑ glo. j̄. de iure delibe. l. si. §. sinau
tem dubius. ꝑ Joā. an. in addi. Spec. in ti. de teste. §. j. in addi-
tione incipiente quid voluerit actor. ⁊ ibi ꝑ Spec. versi. item ꝙ
non nouit qn̄ autem ꝓbatio fit ꝑ testes bene requiritur ꝙ ipsi
testes cognouerint contrahentes: nam tunc omnis ꝓbatio eli-
citur de testibus. Et cū ꝓduceretur quoddam instrumentū in
quo erant testes descripti ⁊ vnus eorū dicebat se non interfuisse
ꝓpter instrumentū quod reddebatur suspectum. vt in. l. j. §. fin.
quēadmo. test. ape. ⁊ ideo vt tolleret̄ suspicio fuerunt aliȷ̈ testes
examinati ad corroborationem instrumēti ꝑ. l. penul. j̄. eod. qui
deposuerunt ꝓ instrumento: sed dicebant se non habuisse no-
titiam testatoris ꝑ prius: vnde dicebatur qd̄ per predicta ipso
rum non tollebatur suspicio quare comprobatio reducatur ad
testes debuerunt habuisse notitiam ego dixi contrariū ꝙ hoc
casu ꝓbatio non fit ꝑ testes sed ꝑ instrumentum roboratum te
stibus: ⁊ sic perinde ac si ꝑ solum instrumentum: vnde non no-
cet ꝙ testatorem non cognouerit cum non esset de casibus de
quibus in illa glo. ⁊ hoc ꝑ no. in. d. l. certi condictio. §. quoniā.
in. j. glos. ⁊ sic sustinui instrumentum contra latratus quorun-
9 dam. † Et est quarta species probationis ꝑ euidentiam facti vt
in. l. si irruptione. §. ad officiū. ff. finium regun. ⁊ in. c. nostra. de
coha. cle. ⁊ muli. Item est alia species extraordinaria que com-
mittitur iudicis arbitrio quando subsunt multa ⁊ diuersa argu
menta que non cadunt in aliquem de predictis speciebus. ta-
men adeo mouent animum iudicis ꝙ inclinatur ad totam et
indubitatam credulitatem: de qua in. l. ob carmen. §. fi. ff. de te-
stibus: ⁊ sufficit in ciuilibus non in criminalibus maxime vbi
agitur de pena corporali quo casu debent esse probationes luce
meridiana clariores, vt. j̄. eo. l. fi. Et ꝙ iudex habet tantum ar-
bitrium: patet ex notatis in. c. preterea. de testi. in nouella super
verbo iuratorum. ⁊ ꝑ Bar. in. l. si quando. in fi. j̄. vnde vi. ⁊ in. l.
lucius. ff. de infa. ⁊ per Bal. notanter in. l. non hec. j̄. vnde cog.
a Confessio autem partis [a] non est ꝓbatio sed releuatio ab one-
re ꝓbandi. vt not. extra eo. sup rubrica. patet quia in mera ne-
gatiua non cadit ꝓbatio. vt. j̄. eo. l. actor. ⁊ tamen non cadit con
10 fessio † ⁊ etiam positio potest fieri negatiua ad extorquendum
confessionem ⁊ sic ad releuādum ab onere probādi. vt extra in
c. j. de confessis. libr. vj. ideo licet sit renuntiatum ꝓbationibus
vel conclusum in causa ꝙ pro renuntiatione habetur nihilomi
nus admittitur confessio partis ⁊ ꝓdest alteri parti que renun
tiauit allegationibus s̄m Bald. tene menti hoc tamen non est
verum si est confessa sponte: sed si post conclusionem vel renun
tiationem fieret positio et peteretur pars compelli ad respon-
dendum non teneretur respondere sicut nec teneretur amitte-
re ꝓbationes que postea fierent per. l. in contractibus. §. illo. j̄.
de non nume. pecu. ⁊ est dictum Spec. in titu. de excep. §. vend.
in titu. de dila.

a ¶ Confessio autē ꝑtis. Adde text. in c. cum cām. in. ij. re sponso. de rapto. Bal. i. l. ij. in. §. ꝙ obseruare. C. de iu ra. calū. quē sequit̄ eius scholaris pe. de ancha. in. c. j. cir ca fi. de iur. calū. li. vj. An. de bu. in. c. licet cām. extra de ꝓba. idē in. c. si sa cerdos. in. j. col. de offi. ordi. idem in. c. in presentia. in. ij. colum. de renun.

b ¶ Casus in quib⁹ ꝓpter mēdacium. Adde casus ī qui bus mendaciū pu nitur a iure vide ꝑ glo. in. l. si dubitet̄. pu. §. j. ff. de fideiuſ.

2 ☞ Reo non incumbit onus ꝓbandi. qn̄ tantum negat inten
tionem agentis. ⁊ qn̄ ei incumbat. ⁊ nu. 4.
3 An eoipso ꝙ reus excipit dicendo se soluisse vel sibi factum pa
ctum de non petendo videatur fateri intentionem agentis: vt
sic teneatur probare suam exceptionem. ⁊ nu. 4.
4 Cautela ꝓ reo vt primo neget intentionem agētis ⁊ postea di-
cat ꝙ si de numeratione apparet factum fuit sibi pactū de non
petendo vel ꝙ restituet pecuniam. ⁊ an sit bona.
Ex exceptione quam actor impugnat an possit se iuuare.
5 Si reus primo negauit intentionē actoris ⁊ cum actor eā pro-
bauerit an possit reus recurrere ad exceptionem. ⁊ nu. 6.
6 Casus in quibus propter mendacium quis cadit a iure suo. re
miss.
Qui negauit maleficium seu homicidium commisisse ⁊ in men
dacio dep̄hensus sit ꝙ nō ꝓhibeatur postea dicere ⁊ ꝓbare ꝙ
fecit ad defensionem sui.
7 Si aliquis vsurarius mutuauit tibi centum que tenuisti per
annum ⁊ soluisti vsuras deinde restituisti sortem ⁊ recuperasti
pignora ⁊ fecit tibi quietationem de pecunia mutuata: ⁊ nunc
agis contra eum ⁊ repetis vsuras. an sufficiat ꝓbare ꝑ presum
ptionem de qua hic.

1 Ut creditor. ¶ † Sicut actor tene
tur ꝓbare suā inten-
tionem ita reus suam exceptionem. h. d. Cyn. ⁊
2 Bar. ¶ † Opponitur ꝙ reo nō incūbat onus
ꝓbādi. vt in. l. ꝓxi. ⁊. l. frustra. ⁊. l. actor. Sol. ve
rum est qn̄ reus dūtaxat negat intētionē agen-
tis: puta ꝙ factū fuerit mutuum vel ꝓmissio: quare factum ne-
gantis ꝓbare non pōt. vt. d. l. actor. sed hic non negat sed dice-
bat se soluisse ⁊ idem si dicatur sibi factum pactū de non peten-
do vel se prescripsisse: nam tunc affirmat ⁊ excipit ⁊ in exceptio
nibus reus loco actoris habet̄. vt in. l. j. ff. de exce. ⁊. ff. eo. titu. l.
3 in exceptionibus. ¶ † Sed quero an eoipso ꝙ reus excipit dicē
do se soluisse vel sibi factum pactū de non petendo videatur fa
teri intentionē agentis ꝙ mutuū fuerit factū intantum ꝙ actor
non cogatur aliter ꝓbare mutuū Dyn. tenuit ꝙ sic in. c. nullus
4 plurib⁹. de reg. iur. in. vj. qn̄ simpliciter excipit † iō cautela est ꝙ
primo neget intentionē agentis: ⁊ postea dicat ꝙ si de numera-
tione apparet factū fuit sibi pactum de nō petendo vel ꝙ resti-
tuit pecuniam ꝑ ea q̄ no. in. l. si quidē. de exce. Canoniste dicunt
contrariū ꝙ simpliciter excipiendo etiam sine negatione prece-
dente nō censetur confiteri intentionem agētis. vt in. c. cū vene-
rabilis. de excep. ⁊ videtur casus in. l. non vtiꝗ̃. ff. de excep. Ex
quo sequitur ꝙ non tenetur ꝓbare suam exceptionem quousꝗ̃
actor ꝓbauerit suam intentionem: ⁊ ita limitatur iste text. vt in-
telligatur quando actor iam ꝓbauerat intentionem suam quia
fundata est intentio actoris: vt. j̄. eo. l. siue possidetis. nō autem
quando actor adhuc non probasset nec reus fuisset confessus.
Bal. saluat vtrāꝗ̃ opi. in. d. l. nō vtiꝗ̃. hoc modo quia si actor
cōfitetur exceptionem oppositam ꝑ reum: videlꝫ ꝙ soluit vel fe
cit sibi pactum de non petendo: tamen dicit se fuisse minorem
tunc tēporis ⁊ lesum ⁊ solutio non nocet sibi quia pecunia fuit
ꝑdita: nec etiam pactum quia nō interuenit autoritas tutoris
vel curatoris: tunc sit vera opinio Dyn. quia postꝗ̃ actor exce-
ptionem rei confitetur: quatenus in facto est potest ex ea se iuua
re contra eum vt per illam reus videatur confessus suam inten
tionem. Si autē negaret sibi nunꝗ̃ fuisse solutū vel se nunꝗ̃ fe-
cisse pactū de non petendo tūc quia negādo ipsam impugnat
non potest ex ea se iuuare vt ꝑ eam videatur reus confessus in-
tentionem suam: vt in regula ex eo qd̄ de reg. iur. lib. vj. ⁊ sic sit
vera opi. canonistarum tamen Bal. nitit̄ eam improbare in. l.
5 alia. j̄. de his qui. vt indi. vbi vide ꝑ eum. ¶ † Itē quero si reus
primo negauit intentionem actoris ⁊ cū actor eam probauerit
vult reus recurrere ad exceptionem: an possit videtur ꝙ non q̄
sibiȷ̈psi contrariatur. Si enim negasti primo me tibi mutuasse:
postea vero cum ꝓbassem dicis te mihi restituisse cōfiteris me
mutuasse: ergo non debes audiri. vt in. l. j. j̄. de furtis. ⁊ qui con
uictus est de mēdacio debet puniri: ⁊ hoc tenet Dy. in. d. c. nul
lus pluribus. ⁊ ideo dixit ꝙ reus non potest opponere duas ex
ceptiones cōtrarias eodem tēpore: ⁊ ita limitat. d. c. nullus plu
ribus. Bal. vel Bar. reprehendit eum in. l. nemo. ff. de exce. ⁊ in
l. cum de indebito. ff. eo. vbi patet ꝙ licet quis negauerit inten-
tionem agentis nō ꝓpterea ꝑdit ius suum: quin ꝑ aliam viam
possit se iuuare: licet grauetur in onere probandi in quo non
fuisset grauatus si non negasset nec in mendacio deprehensus
fuisset. Item per aut. contra qui propriam de nō nume. pecu. j̄.
vbi qui negauit suam scripturam ⁊ in mēdacio dep̄hensus est:
licet puniat̄ pena ibi contenta tamen non perdit ius suum ⁊ ex-
6 ceptionem quā habebat. † Sunt enim quidam casus in quibus
b ꝓpter mendacium [b] quis cadit a iure suo qd̄ not. ꝑ Bald. in. l. j.
j̄. de fur. regulariter contra vt ibi plene ꝑ eū. Et ex his infertur
ꝙ ille qui negauit maleficium commisisse seu homicidium: ⁊ in
mēdacio deprehensus est: quia fuit ꝓbatum ꝑ testes non prohi
betur postea dicere ⁊ probare ꝙ fecit ad defensionē sui nā cū sit
de genere prohibitorum nō p̄sumitur fecisse ad defensionem si
nō probat vt. l. si nō conuictȷ̈. j̄. de iureiur. etiā si a princi. hoc di-
xisset confitendo se occidisse. ⁊ sic releuando accusatorē ab onere
ꝓbandi nā non ꝓpterea releuat se ab onere probandi suam ex-
ceptionem: secus si factum quod ipse confitetur non esset de ge-
nere ꝓhibitorum: quia tunc releuando actorem ab onere pro-
bandi etiā ipse releuaretur vt dixi in precedenti questione quā-
do confiteris te mihi soluisse vel restituisse pecuniā quam tibi
mutuaui: nā releuo te ab onere probandi solutionem: ⁊ eodem
modo ego releuor ab onere probandi numerationem: ex qua
7 ago quasi videaris illam fuisse confessus. ¶ † Tertio ⁊ vltimo
queritur de pulchra ⁊ notabili questione. Quidam vsurarius
mutuauit tibi centum que tenuisti per annum: et soluisti vsu-
ras: deinde restituisti sortem et recuperasti pignora et fecit tibi
quietationem de pecunia mutuata: nunc tu agis contra eum
et repetis vsuras quas dicis te soluisse sed non potes probare
nisi per presumptionem ꝓbando ꝙ ille est vsurarius ⁊ consue-
uit mutuare

uit mutuare ad tm̃ pro libra ꝛ ꝙ tenuisti forte p ānū: ꝛ sic vsure ascēdebāt ad tantā quātitatē ꝛ ꝙ nō est verisimile ꝙ restituis set tibi pignora nisi soluisses vsuras: an ista sufficiant ad condēnandum ipsum in curia epali vel heredes eius ad restitutionē vsurarū videt ꝙ sic per ar. a solitis vt in. l. vel vniuersorū. ff. de pig. ac. ꝛ. ĵ. in. l. qui semisses. ff. de vsur. Contrarium determinat hic Pe. ꝛ Cy. per istā. l. quia q numerationē allegat debet eā probare. et si dicatur satis probat ipse per tales cōiecturas. Rñdeo ꝙ non sufficiunt quia nō probat hoc esse qđ ab hoc cōtingit abesse: vt. ĵ. eo. l. neq̃ natales. ꝛ licet iste sit vsurarius: et cōsueuerit mutuare ad tantū p libra: non sequit ergo sic semp mutuabat. quia poterat esse magis amicus vel alius respectus ꝙ mutuasset gratis: vel minus ẜm Bald. qui tenet opi. predictam. Sed Jo. an. in. c. ꝙꝙ. de vsur. in nouel. videt tenere contrariū ꝙ ista sufficiant ad cōdēnationem. ꝛ videtur dicere ꝙ ita in iudicijs seruat: ꝛ miror ꝙ Bal. nō allegat nec ob. contrariuʒ quia verū est ꝙ non probat hoc esse ꝛc. scʒ qñ sepe ꝛ frequenter contingit abesse: alś secus: quia bonū est argumentum ab his que sunt solita frequenter. Si ergo probatur ꝙ iste semper sic mutuat presumitur: ꝛ istud mutuum sic fuisse secus si aliqñ sic: aliquando aliter vt in contrario: vel nisi probaretur amicitiam agna. ꝑpter quā potuisset gratis mutuare.

2 ℭ Conuentus rei vendicatione licet non teneat probare se dñm quousq̃ actor suam intentionē ꝓbauerit si tm̃ vult sponte probare potest. ꝛ quid istud operabit. ꝛ nu. 3.

Si tunc feratur sñia absolutoria ꝛ postea reus caderet a possessione an virtute talis sententie poterit rem vendicare.

Judex an debeat ꝓnuntiare reū esse dominum si hoc ipse probauerit ꝛ licet hoc non petierit.

3 Absolutio facta quia actor non ꝓbauit an transferat in absolutum dominium vel vsucapiendi conditionem.

4 Jlle q agit rei vendicatione ꝛ succubuit: non prohibet postea agere ad eandem rem actione publici: ꝛ dicere se quasi dñm.

5 Si aliquis fuit accusatus vel iquisitus de percussione cū sanguinis effusione ꝛ probetur percussio. et non sanguinis effusio an debeat sequi absolutio.

1 Possessiones. ℭ † Agens rei vēdicatiōe debet ꝓbare se dominum: alś reus absoluit: ꝛ dñs esse presumit. h. d. Bal. ℭ Jn tex. ibi ad te pertinere dicis sub iure dominij. ℭ Jn tex. ibi prosequere. s. petēdo ꝛ probādo ꝙ sint tue.

2 ℭ Jn text. ibi non enim possessori incumbit necessitas ꝛc. sub audi. s. si asserit se dñm. ꝛ per consequens neget te dominū. vt in l. pōponius. §. si is. ff. de ꝓcura. naʒ non propterea tenetur probare se dñm: licet hoc asserat qꝛ ꝑsumitur eo quia possidet tāq̃ dñs ꝙtum ad effectum excipiendi quousq̃ tu probaueris te dominum. nam potest postea p meliores probationes probare se dominum. ꝛ reprobare tuas ꝓbationes dūmodo non didicerit testificata vt in aut. q semel qꝛ est articulus directe contrarius vel dūmodo probet non per testes sed p instrumēta in quibus non est timor subornationis: licet autē non teneat probare se dñm quousq̃ actor suam intentionē ꝓbauerit: si tamē vult spōte probare pōt. vt in. l. vt circa. ff. e. ad hunc finē vt nō absoluat ex isto capite: quia actor non probauit. quia tunc de suo dominio nihil esset pronuntiatū: ideo si caderet a possessione ꝛ perueniret ad actorem illa sententia nō prodesset vt ab eo vendicaret sed vt absoluat. qꝛ est dñs: ꝛ tunc proderit sibi hec absolutio vt possit ab eodem vendicare non ab alio contra quē sententia nō fuit lata: vt hec habentur in. l. sed ꝛ si possessori. ff. de iureiurā. ꝛ in. l. sed ꝛ si inter me et te. ff. de excep. rei iudi. Dicit tamen Ho. in. c. ex conquestione. ꝙ iudex nō debet pronūtiare reū esse dominū: licet hoc ipse ꝓbauerit nisi hoc petierit p. l. fi. ibi. de fideiusso. liber. ꝛ reprehendit Jnno. qui videt sentire contrariū: sed hoc videtur intelligere do. Ant. de bu. hoc modo non ꝙ det libellū de nouo in quo hoc petat sed in calculo ferende sententie petat viua voce sicut in alijs q̃ contingunt vel emergūt lite pendente. vt in. l. ediles. §. itē sciendū. ff. de edi. edic. ꝛ per hoc apparet qualiter debeat itelligi glo. q̃ est in. l. circa. ff. eo. tit. vbi omnino vide.

3 a ℭ † Opp. pro declaratione vltime glo. hic tex. in fi. dū dicit ꝙ actore non probante ᵃ reus absoluitur ꝛ dominiū apud eum remanet: cōtrā quia ista absolutio non transfert in euʒ dominiū. vt est tex. cū glo. in. l. exceptio. ff. de excep. nec vsucapiēdi conditionem vt not. in. l. si pro fundo. s. de transac. nam sufficit ibi ad absolutionem consequendam ꝙ actor non probauerit se dominum posito ꝙ nec ipse reus sit dominus. vt. l. fin. s. de rei ven. Glo. fatetur ꝛ propter hoc exponit dominium. i. possessio vel dic ꝛ etiam ista est bona vt est text. proprie si reus non erat dominus sed actor nō transferatur in eum dominium in rei necessitate: tamen presumitur dominus alio non probato qꝛ possidet tanq̃ dominus. vt. l. titia. ꝺ probatio. ff. ꝛ ista possessio de presenti ꝙtum ad retinendum facit presumi ipsum esse dñm: et etiam ꝙtum ad effectum agēdi si principaliter non deducit dominium ad iudiciū sed incidenter iuxta no. in. l. sicuti. §. si queratur. ff. si serui. ven. ℭ Vltimo not. tertiam solu. glo. que nō placet tum quia est diuinatio: tum etiā quia posito ꝙ sponte suscepisset in se onus probādi ꝛ probasset de se dominiū. ista sententia non faceret ipsum dñm nec mutaret veritatē: licet habetur pro veritate vt non posset dici contrarium vt in. l. res iudicata. de reg. iur. nisi p confessionē partis qui bene admitteretur contra talem presumptionem iuris ꝛ de iure: vt not. in aut. sed iam necesse ꝛ in corpore vnde sumitur. ĵ. de donatiōe ante nuptias.

4 ℭ † Vltimo scias ꝙ ille qui agit rei ven. ꝛ succubuit qꝛ nō probauit se dominum non prohibetur postea agere ad eandem act. publi. ꝛ dicere se quasi dominū quia habet titulū ꝛ bonam fidē. ꝛ similiter causam prescribendi vt est tex. ꝛ glo. in. l. minoribus. §. j. ff. de euic. nec potuisset ex hoc capite obtinere sententiā virtute libelli in quo allegauit se dominū et sic non deduxit in iudicium quasi dominium. ideo debuit sequi absolutio ꝛ noua interpellatione seu libello fuit opus.

5 † Et istud inducitur si aliquis fuit accusatus vel inquisitus de percussione cum sanguinis effusione ꝛ probetur percussio ꝛ non sanguinis effusio non debeat sequi condemnatio de simplici percussione sed absolutio quia de illo nō fuit accusatus: ꝛ sic possit postea accusari de percussione simplici. Alij dicunt contra illam plenissime ꝛ subtiliter examinat Bart. in. l. denuntiasse. §. q tamen. de adul. vbi loquitur vtilius ꝙ loquatur Bald. qui vadit per abrupta sine magna vtilitate.

2 ℭ Quando sunt plures tutores si omnes administrāt ꝛ male aut nullus administret: ꝛ pupillus ex negligentia damnificetur quilibet eorum tenetur insolidum si tutela non erat diuisa vt hic.

Si omnes sunt soluendo ꝙ habeant beneficium diuisionis ex epistola diui Adriani ꝛ an sint soluēdo ꝙ inspiciatur tempus depositi officij.

3 Quid in fideiussoribus.

Tutela si non fuit diuisa per iudicē vel testatorem sed alter tutorum gessit ꝛ alter non an habeant beneficium diuisionis.

4 Talis presumit quis fuisse qualis in tali habitu nunc reperit.

Presumitur clericus qui vadit in habitu clericali.

5 Quando ex preterito non presumatur in presens. ꝛ qñ sic.

1 Ex persona. ℭ † Ex p̃sēti statu ꝑsumit in ꝑteritū ꝛ qualis quis hodie reperitur presumit fuisse nisi probet cōtrarium ad hoc alleg. Jtē allegat ꝙ ex ꝑsona tutoris q erat

2 soluendo tempore finiti officij non pōt qs conueniri. h. d. † Et premitto ꝙ quando sunt plures tutores si oēs administrant et male aut nullus administret ꝛ pupillus ex negligentia damnificetur quilibet eorum tenetur insolidum: quia quilibet habet officium insolidū: ꝛ sic pupillus potest eligere quem vult vt. ĵ. de diui. tu. l. ij. si tutela non erat diuisa p testatorē vel iudiceʒ: si tm̃ omnes sunt soluendo habet beneficiū diuisionis ex epistola diui Adriani. vt. l. j. §. nunc tractemus. de tu. ꝛ ra. dist. An aūt sint omnes soluendo inspicitur tp̃s depositi officij qꝛ tūc si fuerunt omnes soluēdo intelligitur actio diuisa ipso iure ꝛ sic licet alter postea efficiatur non soluēdo. tm̃ alter ex persona illius nō potest conueniri: tamen ille qui hoc dicit debet hoc probare qꝛ si hodie reperitur non soluendo. presumitur etiam non fuisse

3 tempore depositi officij. ꝛ hoc dicit illa. l. † Jn fideiussoribus vero inspicit tp̃s lit. contesta. vt si tunc alter eorū sit non soluendo. alter insolidum teneat. vt in. l. inter eos. §. j. ff. de fideiuss. ꝛ si tunc omnes sunt soluendo: licet in preteritū aliquis non fuerit diuiditur actio: que autem sit ratio diuersitatis inter plures fideiussores ꝛ tutores quidam restiterunt assignare rōnem. ideo non tenuerunt istam lec. que ponit in prin. glo. sed tenent secundam: tamen ista lect. est bona. ꝛ ratio diuersitatis est: qꝛ tutores gerūt officium necessarium ideo magis prouidetur vt sufficiat fuisse soluēdo tēpore depositi officij: sed fideiussores se sponte obligant ẜm Pe. ꝛ Cy. vnde non sufficit olim omnes fuisse soluendo si tēpore litis cōte. aliquis eorum nō sit. ℭ Debes scire ꝙ quando tutela non est diuisa p iudicē vel testatorem si alter ipsorū gessit alter non: nec mandauit qui non gessit non debet ante eos qui nō gesserunt si idonei sunt conueniri: qꝛ habent in hoc beneficiū ordinis sicut in precedēti casu habēt beneficium diuisionis. vt. ĵ. si tutor non gesse. l. fin. sed si tunc ille qui gessit non erat soluendo alter qui non gessit est soluendo pōt insolidum conueniri: ꝛ sic ex persona illius gerentis. si ergo hodie gerens reperitur non soluendo. ꝛ sic alter non gerens conuenitur qui asserat nō debere conueniri: qꝛ gerens erat soluēdo tempore depositi officij debet hoc probare. alś presumitur non fuisse sicut hodie non est: ꝛ hec est secunda lec. glos. ẜm vnum intelle

a ℭ Actore nō probante. Adde glo. in. c. mulieri. de iureiurā. q̃ alle. concordantes.

etum. Sed si tutela erat diuisa per iudicem vel testatorē quilibet tenetur pro sua administratione: ⁊ nō pro administratione alterius nisi videret alterum administrare vel negligere dolo vel culpa pretermisit ipsum accusare de suspectu ⁊ facere eum remoueri: licet in precedenti casu quando non erat diuisa etiam si in hoc non cōmisit dolum vel culpam: nihilominus teuetur ex administratione alterius: ⁊ ista pōt esse tertia lec. que colligitur ex glo. dum dicit quare nō petijt eū remoueri ⁊c. q2 licet cōmiserit dolū vel culpā in hoc: si tamē ille est soluendo tempore depositi officij ille debet conueniri ⁊ non alter sed si non fuisset in dolo vel culpa nullo modo conueniretur ex administratione alteri cōmissa. Et predicta vera quando potest aliquid imputari pupillo quondā vel curatori suo quare non conuenerunt illum postq̄ erat soluendo tempore depositi officij: sed si nulla culpa potest imputari non excusaretur alter ex eo q2 ille tunc fuisset soluendo ꝭm q2 videtur hic sentire Cyn. tene menti. ¶ In glo. ibi quo casu magistratus primo conuenit q̄ alius. huic gl. contrariatur alia gloss. que est in. §. nunc tractemus. ⁊ illam tenent docto. imo prius conueniatur collega q̄ magistratus: ⁊ de ista

4 materia plene ⁊ subtiliter tractatur in. l. j. s. de transac. ¶ †In glo. fin. ibi ex presenti presumitur in preteritū. vt. ff. e. l. non est. ⁊ no. in. l. ij. e. ti. sicut ⁊ talis quis presumitur in tali habitu nūc reperitur vt. l. mulierē. j. de ser. exportan. dū presumitur clericus qui vadit in habitu clericali. vt in. c. si iudex laicus. de sen. excō. li. vj.

5 †Quod autē dicitur. an ex p̄terito presumatur in presens collige ex his q̄. s. dixi ad exhiben. l. non ignorabit. nam in etate que solo tractatu tēporis mutatur nō presumitur quis esse hodie illius etatis cuius olim fuit. vt in. l. spadonem. §. qui absolutus. de execu. tu. In possessione vero qui non solo tractu tēporis mutatur: tamen de facili perditur: an presumatur qs hodie possidere. q2 olim probat possedisse. distingue vt in dominijs q2 non ita de facili perditur presumitur hodie esse dn̄s qui probat olim fuisse. vt in eo. l. siue possidetis. Et adde q2 no. bart. in l. si cui. §. ijsdem de accu. ff. quod not. in. c. mādata. extra de presump. ⁊ adde. j. de adul. l. antepenul.

2 ¶ Quod aliud sit proprietas ⁊ aliud dominium ⁊ qd sit proprietas ⁊ quid dominium.

3 An ex solo instrumento emptionis probetur dominium.

4 Testes vt probēt me esse dominum talis rei quā peto quomodo debeant deponere.

5 Fama an sit sufficiens ad probationem dominij.

6 Fama inducit iustam causam credendi ⁊ sic titulū putatiuum. ⁊ an sufficiat ad prescribendum.

7 Fama aliqñ inducit semiplenam probationē regulariter vero nec plenam nec semiplenam. sed factam coadiuuat.

Proprietatis. ¶ †Dn̄ium pōt probari. tā per instrumētum [a] q̄ p testes [b]. h. d. vel per alia indicia. ¶ †In tex. ibi proprietatis dn̄iū. Et sic no. q2 aliud est proprietas aliud dn̄ium. [c] nam ꝑprietas dicit prout distinguit ab vsufructu formali. Nā in re corporali est dare nudā ꝑprietatē ⁊ est dare vsumfructū formalē. Item proprietatem plenam. s. iūctā cum vsufructu causali. Dominiū vero dicitur prout distinguūtur a possessione. nam est libera potestas disponēdi de re in qua quis habet dominiū. vt in. l. in re mandata. j. mandati. ⁊ no. de hoc in. l. si quis. §. differentia. de acqui. poss. vnde qui habet nudā proprietatē dicitur habere dominiū proprietatis q2 de illa potest disponere ⁊ ille qui habet vsumfructum formalem dr̄ habere dominium vsufructus. i. illius iuris. ⁊ in. l. qui vsumfructū. ff. si vsufru. peta. ⁊ sic istud vocabulū est latū ⁊ cadit in omni iure qd quis habet de quo possit disponere non tn̄ intelligas q2 vsufructuari⁹ possit disponere de vsufructu transferendo ipsum in aliū sed solū abdicādo a se. vt insti. de vsuf. §. finitur.

3 ¶ †In text. ibi instrumento emptionis: per hoc solum non probaretur dominium nisi cū altero ex duobus. s. q2 post emptionem ⁊ traditionem possederit longo tempore: ita q2 potuit acquirere dominiū per prescriptionem posito q2 venditor non fuisset dn̄s: ⁊ sic in ipsum nō transtulisset vel quod probet venditorē fuisse dominū quod similiter probare pōt si probat q2 ille possedit tēpore cū titulo quod pscribere potuit. vt not. j. eo. l. cū res: al's non sequeretur emisti rē a titio: ergo es dn̄s rei. ¶ In tex. ibi: sed quibuscūq3 alijs legitimis probbationib⁹ puta per testes. vt. j. de fide instru. l. in exercendis. qui debeant deponere de predictis: ⁊ sufficiunt sicut instrumentum ad probādum titulū emptionis: ⁊ alia de quibus supra.

4 ¶ †Aduertendū ergo si testes deponerēt me esse dominū talis rei quā peto non probarent nisi etiā non interrogati assignent ⁊ exprimant causas. q2 hoc sciunt. puta q2 viderūt me emere ⁊ mihi rē fuisse traditam ⁊ me possedisse longo tempore quoniam dominium est quid incorporale cōsistens in iure quod non percipitur sensu corporeo sed iudicio intellectus. puta ex predictis ⁊ in talib⁹ debet testis dicere causam sui dicti ⁊ nō interrogatus. alias nō valet quia nō tenet dictum eius vt no. Inno. in. c. cum causam. extra de testi. non sic in alijs q̄ sensu corporeo ꝑcipiuntur in quibus non tenet reddere ratione sui dicti [d] nisi fuerit interrogatus ⁊ nihilominus vz. sed si fuit interrogatus. ⁊ non reddit vel non reddidit bonā rationē. tunc non valet dictū eius. vt. j. titu. pro ri. l. solā. ⁊ ibi no. in glo. Itē probatur dominium et alijs indicijs. vt. s. de rei ven. l. indicia. ⁊ dicit hic glo. puta per famam

5 †Doc. dicunt q2 fama non est sufficiens [e] ad probationē dominij: q2 fama non ꝓbat sed probationem coadiuuat. q2 si probationes sunt equales in alijs. ⁊ pro vna est fama ꝓ alia non illa preualet. puta in interdicto vti possidetis si pariter probauerunt de possessione: interdum tamē fama probaret quādo esset de antiquissimo dominio: puta possides vnū castrū: ⁊ ego pretendo habere aliquod ius infra dominium in dicto castro ex cōcessione mihi facta p certos nobiles in quorum dominio istud castrū tunc erat. ⁊ produco concessionē: tu negas illos potuisse concedere dicens q2 non erant dn̄i nisi probent: tunc quia non agitur de dominio illorū propter se sed propter meā concessionem si probarē per publicam vocē ⁊ famam q2 illo tempore lōgissimo: puta iam cētum annorū illi erāt dn̄i illius castri: istud sufficeret. Secundo modo potest intelligi glos. que est in. l. cum actū. al's. l. at qui natura. §. cum me. ff. de nego. gest. ⁊ quod not. Bal. in. l. cū super. s. de rei vē. ⁊ Inn. in. c. veniens. de verb. sig. sicut in simili dicimus qñ dominium non deducitur principaliter propter se probatur ex sola possessione de presenti. vt not. in

6 l. sicuti. §. si queratur. ff. si seruitus ven. †Dicit etiā Bar. q2 fama inducit iustam causam credendi: ⁊ sic titulū putatiuum qui sufficit ad prescribēdū. vt in. l. celsus. ff. de vsucap. quod declara sic. Si pater meus tenuit et possedit aliquam rem: non tn̄ tempore sufficiēti ad prescribendū: ego tanq̄ heres eius continua⁹ pos. per tempus sufficiens ad prescribendum longo tpe cum ti. tamē certe titulus ꝓ herede mihi non prodest q2 eram filius in potestate. vt. j. pro herede. l. nihil. nec titu. pro suo vt ibi not. in glo. sed si allego titulum emptionis: q2 pater meus emit ⁊ nō possum ꝓbare tit. nisi per famā: certe dat mihi iustā causā credendi q̄ adducit tit. putatiuū iusto errore interueniente qui tantū prodest q̄tū verus titulus. vt. l. nō solum. §. quod vulgo. ff.

7 de vsuca. †Aliquando vero fama inducit semiplenā probationē q qñ sit dicvt per Bar. in. l. de minore. §. tormenta. circa fin. de questi. regulariter vero nec plenā nec semiplenā facit: sed factam coadiuuat: vt. l. iij. §. eius quoq3. ff. de testi.

2 ¶ Instrumentorū appellatione quid contineatur et an etiā testes.

3 Scriptura publica dici potest nō solum scripta manu notarij publici. sed etiam illo modo autentica quod potest contingere sex modis.

4 Scriptura priuata qñ faciat fidē plenā cōtra eam qui scripsit. ⁊ quando debeat esse trino teste subscripta. ⁊ nu. 5.

5 Quid si negetur esse de manu illius cōtra quē producitur. vel si producatur ꝯ eius heredes ad hoc vt fidem faciat quid requiratur. ⁊ an sola comparatio literarum faciat plenam fidem.

6 Quid in scriptura tertij facta ad vtilitatē meā: an faciat fidem ⁊ quid si est argentarius vel mercator.

7 Scriptura priuata regulariter non facit fidem.

Et que non prosunt singula multa iuuant.

Instrumenta. ¶ †Scriptura priuata sine alijs adminiculis, nō sufficit ad probationē plenā inducēdam h. d. Et vt differat a. l. seq. pone casum in scriptura priuata debitoris cōtra quem agitur. l. autē sequens. ⁊. l. exemplo loquuntur in scriptura priuata ipsius agentis vt non faciat fidem pro se: sed nec scriptura priuati coniuncti facit fidem contra se nisi habeat alia adminicula: nunc est videndum que

2 sint illa que debent habere. ¶ †In text. ibi instrumenta large ponitur pro scriptura que inducitur ad instruendam causam i. ad probādum. licet non sit de se sufficiens: nam ⁊ testes largo modo continentur appellatione instrumentorum [f] vt. l. notionem. §. instrumentorū. de verbo. sig. stricte vero ⁊ ꝓprie loquendo instrumentum dicitur scriptura publica confecta manu notarij qui fidem facit plenam pro qua sumitur in dubio vt. j. eo. l. cum precibus. ⁊. l. scripturas. j. qui po. in pig. ha. de hoc quid cōtineat appellatione instrumētorum: vide p Bar. in. l. in frau

3 dē. §. neq3 instra. ff. de iure fis. †publica vero scriptura dici pōt nō solū scriptura manu publici notarij: sed etiā illo mō autentica. qd pōt contingere sex modis. vt no. in Spe. de instru. edi. §.

4 nūc dicēdū: ⁊ p Bar. in. l. admonēdi. de iureiur. ¶ †In tex. ibi si nō alijs quoq3: sed q sunt illa. Rn̄deo confessio rei si cōfitetur istā scripturā esse manu sua: tunc facit plenā fidē cōtra ipsum: licet

a ¶ Tā per instrumentū. adde Barba. cōs. xliij. incip. clemētissimū deū. in. ij. col. in. iiij. vo. idē Barba. cōs. lv. inci. clemētissimus ⁊ oīpotentē deū. in vj. col. in eo. volu.

b ¶ Quā p testes. Adde ang. i aut. d test. in. §. ⁊ l3. Bal. in. c. cū causā. el. j. in. vij. colū. de test.

c ¶ Aliud est ꝓprietas aliud dominiū. Adde tex. ⁊ doc. in l. si ꝓcurator. ff. de acqui. re. do. Joā. fab. i. §. ꝯsiste. i. xiij. colum. insti. de act.

d ¶ Reddere rōnē sui dicti. adde glos. in. l. cū hi. in. §. i cā. ff. de trans. glos. i. l. j. C. de testi. gl. in. l. j. C. de no. ope. nū. Bart. ⁊ Paul. de cast. in. l. q testō. in §. si. de testi. Anto. de but. i. c. sup hoc, in. vij. col. de renū.

e ¶ Fama non est sufficiens. Adde Bal. in. c. cōuenticulam. C. de epis. et cle. Barb. cōs. xiij. inci. deum inuocat adiutorē in. ij. vol. ⁊ an fama ꝓbet in factis antiqs. Vide p Hosti. ⁊ Abba. in. c. intra dilectos. de fid. instru.

f ¶ Appellatione instrumētorū. Adde Bar. in. l. notionē. in. §. instrumentorū. ff. de ver. sig. Joan. an. in. addi. Spe. i ti. de instru. edi. in. §. i. Abba. in. c. licet dilectus. de testi.

licet neget cõtenta in ea esse vera: qr statur scripture de veritate nã nõ presumitur scripsisse cõtra se si nõ esset vera: vt. l. generaliter. §. de non nu. pecu. nisi in contractu mutui in quo non facit nisi trãsacto biennio in quo põt opponere exceptionẽ nõ numerate pecunie. Cõtra aliũ vero qui habet instrumentũ publicum contra ipm talis scriptura etiã confessata non facit plenã fidem in preiudiciũ instrumẽti nisi sit trino teste notata. i. subscripta et recognite subscriptiones p illos testes. vt in. d. l. scripturas. alias de facili posset quis probare suos creditores componendo vnã falsam scripturam ad vtilitatẽ alterius. non tñ requiritur ꝙ illi testes interfuerint cõtractui. sed sufficit ꝙ viderint eam scribi tẽpore descripto in ea. et sic si illud tẽpus precedebat tẽpus cõprehẽsum in instrumẽto. puta qr obligaueras mihi bona tua ⁊ primo obligasti per instrumẽtũ publicũ alteri scriptura mea similiter solennizata prefertur publico instrumento: et hoc est scdm
5 iudiciũ. †Si vero scriptura negeť esse de manu illius cõtra quẽ producitur seu si producať cõtra heredes eius: tũc vt fidẽ faciat requirunť duo. s. cõparatio literarũ. Itẽ duo vel tres testes de scripti vel nõ descripti q viderint eã scribi per illũ cõtra quẽ producitur: ⁊ his duobus cõcurrentibus faciat plenã fidẽ: lꝫ testes non deponãt de ipso cõtractu: qr tunc ipsi soli sufficerent et scriptura esset superflua. ⁊ hoc habeť in auť. de instr. caute. ⁊ fide. §. si quis igiť. ⁊ plene no. in auť. ad hec. §. eo. ti. sed alterum istoruꝫ valet sola cõparatio ⁊ sola certificatio nõ facere plenã fidem sed semiplenã. vt plene no. in. l. admonẽdi. de iureiu. per glo. ⁊ doct. Et predicta qñ cõfessio cõtenta in scriptura cõtinet causam obligatoriam. Si aũt nullam causam continet vel non obligatoriã etiã si esset cõfessata per scribentẽ nõ valeret nec ꝓbaret per. l. cũ de indebito. in fi. ff. eo. ⁊ ita sane intellige glo. hic super verbo an
6 notatio: que prima facie quem deciperet. †Et vide Bart. in. d. l. scripturas. vbi colligit distictionẽ sed clarius patet ex his que dixi. Põt etiã intelligi hec. l. in scriptura tertij facta ad vtilitatẽ meam ⁊ contra te qr non facit plenam fidẽ sine adminiculũ. Sꝫ que sunt illa: patet si esset cõsuetudo ꝙ staretur libris mercatorum de contentis in eis inter extraneos. nam frequẽter recurriť ad fidẽ eorũ: qr nõ semper partes volũt notariũ grauare vel nõ pñt. ⁊ cõcorditer vadũt ad vnũ mercatorẽ ⁊ faciũt scribi in libro suo qualiter talis ⁊ talis venerunt ad talẽ concordiã. olim vero
a stabatur libris argẽtariorũ[a] ⁊ numulariorũ qr statuebanť ex publico. ⁊ nullus poterat erigere banchũ sine licẽtia publica ⁊ cum iuramento describendo legaliter sub pena falsi ⁊ videť mihi qđ ita seruet Florentie: ⁊ tunc dabatur plena fides. vt. ff. de edẽdo. l. si quis ex argẽtarijs. §. j. ⁊ in. l. quedã. §. nũmularios. hodie dicit glo. ibi secus qr non deputanť a publico. Secus ergo si etiaꝫ hodie deputarenť. Item secus vbi esset cõsuetudo in contrariũ. nam ⁊ talis cõsuetudo facit censeri scripturam publicã. vt in. c.
7 cum dilectus. de fide instru. †regulariter vero priuata scriptu-
b ra[b] non facit fidem. qđ dic vt in. d. §. nunc dicendum. ver. regulariter. in Specu. de instru. edi. ¶ Ultimo de notabili glo. ꝙ que non prosunt singula multa iuuant. vide Bar. in. l. j. §. idẽ cornelio. ff. de q̃onibus.

2 ☞ Scriptura defuncti an faciat fidem.
3 Scriptura priuata etiã ad vtilitatẽ fisci nõ facit plenã fidem. Quid si cõfecta esset manu officialis deputati per fiscũ in camera fiscali: puta camerarij cõis licet non sit notarius ꝙ diceretur scriptura publica.
4 Si rex vel dñs haberet sententiã pro se sigillatam sigillo suo an tale sigillum faciat fidem pro se.

1 Rationes. ¶ †Scriptura priuata nõ facit fidẽ pro scribente. h. d. vsqꝫ ad versi. eiusdẽ iur. cũ. l. exẽplo. §. eo. ⁊ vide bonũ tex. cũ glos. in. l. inter chartulas. §. de cõuenien. fisci debi.
2 li. x. ¶ †In tex. ibi sola snon sufficere. no. istũ tex. quasi dicat nõ sufficiunt iste rõnes ad plenã probationẽ: tñ aliqualem fidẽ faciunt: qr sunt scripture defuncti pro quibus magis presumiť ꝙ pro scripturis viuẽtis qr non est verisimile qđ voluerit mori in peccato: ⁊ si omiserit librũ apertũ si non cõtinuerit acta. vnde si probetur defunctũ fuisse bone vite ⁊ fame scriptura sua in libro rõnum in quo erãt descripta alia facta sua facerent semiplenaꝫ probationẽ ⁊ sufficeret vn⁹ testis cũ illa scriptura vel posset deferri heredi iuramentũ in supplementuꝫ probationis si sciebat multa. ita videtur intelligere Bar. istũ tex. not. in. l. admo. ff. de
3 iureiu. ¶ †In. l. exẽplo. no. singulariter ꝙ scriptura ꝓuata etiã ad vtilitatẽ fisci non facit plenam fidẽ. hoc exẽplificať per. d. l. inter chartulas. qñ in bonis cõfiscatis requiritur scriptura de manu illius continens alium esse sibi debitorẽ: sed si scriptura esset confecta manu officialis deputati per fiscum in camera fiscali: puta camerarij cõis. lꝫ non sit notari⁹ diceretur scriptura publica per auť. ad hoc. §. de fide instru. quod no. ⁊ in. l. quedam. §.
4 nũmularios. ff. de eden. ⁊ est si. argu. ꝑm Cy. †ꝙ rex vel dñs habeat sententiam pro se sigillatam sigillo suo tale sigillum nõ facit fidem pro se. contrarium tamen dicit quia princeps potest esse iudex in causa propria in. l. proxima. de his que in testa. delentur.

2 ☞ Dictio taxatiua negat residuum.
3 Heres non potest venire contra iuramentũ defuncti: nec ipm de periurio vel mendacio arguere.

1 Eiusdem iuris. †Iste ver. legiť duob⁹ modis. primo vt prosequať eundẽ casum qui positus est in principio: ⁊ tunc nihil aliud est dicẽdum ⁊ differt solũ in hoc qr principiũ loquitur in eo qui viuens scripsit pro se. Iste ver. in eo qui moriens fecit scribi pro se vt ei non stetur. alio modo vt loquať in eo qui fecit scribi contra se ⁊ heredem suũ: qr cũ haberet debitorẽ qui sibi tenebať in. xx. fecit scribi in. x. vtrũ per hoc preiudiceť heredi quominus possit petere. xx. si põt probare ꝙ in tantũ tenetur. respondeť ꝙ non plus preiudicat qr non sequitur tenetur in decem. ergo nõ. in ista cum fuerunt verba enũtiatiua que non disponũt vltra ꝙ sit eorũ ꝓprietas: secus si dixisset ꝙ teneť in. x. tantũ nõ per errorẽ sed ex certa
2 scientia qr tunc videť legasse liberationẽ in alijs. x. †ꝑm glo. que semper allegatur de significato dictionis taxatiue qr negat residuum: sed si non probareť ꝙ ex certa scientia: tũc probatio veritatis in contrariũ presumereť dixisse per errorẽ: ⁊ non preiudicaret. vt. §. de falsa causa ad. leg. l. j. ⁊ ita intellige gl. ⁊ isto modo intelligendo bene venit ad propositũ auť. ꝙ obtinet hic posita q̃ limita vt ipsius dictũ intelligať qñ nõ fuit apposita dictio taxatiua ꝙ nõ ꝑiudicet sit verũ qñ testator nõ iurauit sed si iurauerit tale iuramentũ in ꝑiudiciũ heredis habet vim dictionis taxatiue vt vltra. x. non debeantur. ⁊ sic heres vltra. x. nõ poterit plus petere: sed creditoribus ipsius tunc non preiudicat quin si alia bona non sunt ex quibus possit eis integre satisfieri possint probare heredi. ⁊ illud debitum petere: qr iuramentum illius alteri preiudicare non dꝫ: sed dũtaxat iuranti et eius heredi. vt in. c. ij. de pac. lib. vj. ⁊ vide Bar. in. l. cum quis decedens. §. titia. ff. de leg. iij. adde ꝙ illa loquitur qñ testator apponit dictionẽ taxatiuam tñ ꝙ sibi debuerit. x. tñ quo casu preiudicať heredi vt pl⁹ petere non possit siue dixerit scienter siue ignoranter: sed si iurauit distinguitur: an scienter vel ignoranter: ⁊ illud videť de men
3 te glos. †Et sic no. ꝙ heres nõ potest venire cõtra iura defuncti. nec ipsum de mendacio vel periurio arguere. vt in. l. rem alienã. circa fi. ff. de pig. act. nam iuramentum habet vim clausule vt valeat meliori modo quo potest vt. l. cum pater. §. filijs matreꝫ. de lega. ij.

2 ☞ Quando intentio actoris est fundata tunc probãdi onus incumbit reo.

1 Frustra veremini. †Reus non teneť ꝓbare sed actor. h. d. Et intellige vt dixi in. l. j. scꝫ qñ negat intentionẽ agentis: ⁊ tunc negatio non potest ꝓbari
b l. actor. §. eo. secus si eam non negat fuisse veram. sed dicit hodie non habere locum qr sublata ⁊ sic excipit affirmatiue opponen
2 do de solutione vel de pacto. †Item procedit quando intentio actoris non est fundata sed postꝙ fundata erat teneť probare. vt. §. eo. l. siue possidetis etiã si nõ excipiat sed negat eam vult reprobare de falso probationes actoris vel directo ⁊ sic nõ possit post dicta testificata vel p indirectũ ⁊ sic bene posset vt si probaui ꝙ promisisti mihi. x. iã est annus in ciuitate ista. ⁊ tali mense. Tu vis probare hoc esse impossibile qr eras ⁊ fuisti continue Rome. ita ꝙ non potuisti hec promittere post etiam per dicta testificata: quia diuisus est articulus. vt in. c. series. extra. de testibus.

2 ☞ Qñcunqꝫ quis in libello asserit ⁊ allegat aliquid qđ non sit necessariũ ad fundandam intentionem suam nunꝙ censeť se astringere ad illud probandum. sed solum illud qđ sufficit. Cum appellatur a diffinitiua non requiritur expressio cãe grauaminis sed sufficit simpliciter dicere appello: ⁊ sic exprimatur an debeat necessario probari.
3 Clausula in libello apposita nõ astringẽs ad probandũ nisi ea que sufficiãt ad victoriã cause qñ aliquid operetur. Licet in accusatione non sit necessaria appositio diei cõmissi criminis vel cause sed dũtaxat anni ⁊ mẽsis. si tñ ponať an debeat necessario probari.
4 Excipiẽs contra ꝓcuratorẽ ꝙ est inhabilis qr minor. xxv. annis an ipse habeat necesse probare ꝙ est minor. ⁊ nu. 5.
5 Qui asserit se esse talẽ qñ debeat ꝓbare se esse talẽ. ⁊ nu. 4.
6 Cui incumbit onus probandi etatẽ maiorẽ vel minorẽ.

1 Ante. †Qui etatẽ minorẽ allegat ad suas intentionẽ fundandã dꝫ eã probare. h. d. Et idẽ si allegat maiorẽ per regulã que est ꝙ ei qui dicit incumbit onus probãdi. vt in. l. ij. ff. eo. ⁊

a ¶ Libris argẽtariorũ. Adde car. ale xã. i. c. ecclesiastica rũ. xj. di. in vlti. col. ver. propterea creditur libris.

b ¶ Priuata scriptura. addo bar. i. l. nuda. ff. de dona. ⁊ an in scriptura priuata regrať ꝙ apponať dies ⁊ loc⁹. vide glo. in. c. quoties cordis ocul⁹. q. vij. Ange. in. l. j. §. editiones. ff. de edẽ. Jo. de imo. in l. ij. ff. queadmodũ test. aperianť. ab ba. i. c. j. ad fi. de ꝓba. alex. cõsi. lxxvi. icij. põderatis his de quib⁹ in themate. in. iij. vol. idẽ cõsi. cxxiij. inci. discussis hesitationib⁹. j. vol.

no. §. de in integ. resti. l. si minorem. siue neget quis agendo siue excipiendo. ¶ In glo. ij. ibi q non placet: qr maior petit restitui. quidā approbant istā opi. dicentes q lz non habeat necesse allegare vel pbare se minorē tēpore quo petit restitutionē in integ. sed sufficiat probare & allegare q fuit minor tēpore quo cōtraxit. si tñ hoc allegauit in suo libello necesse hz hoc pbare: qr cēset ad hoc se astrinxisse. facit. l. habebat. in pnc. ff. de institoria.

2 †Cy. hic reprobat dicēs & tene mēti q qñcūqz qs in libello asserit & allegat aliqd q nō sit necessariū ad fundādā intētionē suā nunqz censet se astringere ad illō pbandū: sz solū illud qd sufficit. ar. in. l. q̄ extrinsec⁹. ff. de ver. obl. & l. scio. ff. de app. nā cū appellat a diffinitiua nō reqrit expressio cāe grauaminis vel in instrumēto: sz sufficit simplr dicere appello. sed pone q exprssit aliquā: an habeat necesse probare. & ibi dz q nō & q pōt iustificare appellationē ex alia cā nō exprssa. et pro isto dicto vide bonā gl. in. c. ij. extra de rescrip.

3 †Procuratores tñ ad maiorē cautelam dicūt in fi. libelli nō astrigēs ad pbandū nisi ea q̄ sufficiūt ad victoriā sue cāe. istud militat qñ allegaret duo. vnū per modū substantie: aliud per modū qualitatis: puta qr dicit testes erratos falsum testimoniū dixisse: & sic petit rescindi sñiam per ea q̄ not. Bar. in. l. diuus. ff. de re iud. Itē idē Bar. in. l. is qui reus. ff. de pub. iud. dicit q lz in accusatiōe nō sit necessaria appositio diei cōmissi criminis vel cāe: sed dumtaxat anni & mēsis. si tñ ponit necesse pbare habēt qd vr cōtra dictū Cy. Sed hoc ideo est qr aliud esset maleficiū cōmissum alia die qz illud qd cōmissuz fuisset die apposita in accusatiōe: qr diuersitas tpis diuersificat maleficia qñ tñ maleficiū pōt reiterari: puta q vulnerauit vel percussit per ea que no. in. l. pātonius. §. rei perduellionis. de acqr. here. ff. Secus qñ non diuersificaret maleficium: vel illud qd in libello deducit: & ita dz intelligi dictū Cy. ¶ In glo. ibi vel volebat a tutoribus liberari aliqui habēt in glo. volebat. tu dic clarius q cū ipse fuisset elect⁹ tutor cū ipse volebat se excusare a tutela asserebat se inhabilē qr erat minor. xxv. an. p. l. fi. j. q da. tu. pos.

4 †Sed pone aliquis cōparet tanqz procu. alteri⁹ opponit sibi q est ihabilis: qr minor. xxv. an. per. l. minor. ff. de pcu. an hz necesse pbare se maiorē ad hoc vt admittat: an excipiēs habeat necesse probare q est minor ad hoc vt ipse repellat: videt prīa pars verior: qr qui asserit se procu. censet asserere oīa illa sine quibus non pōt esse procu. arg. in. l. ij. ff. de iur. om. iud. ergo asserit tacite se maiorē. Et regula est q qui talē se dicit dz talem se esse probare vt in. l. non ignorat. j. qui accu. nō pos. & hoc qdā tenuerunt. Pe. tenet contrariū q imo excipiēs de inhabilitate: qr in excipiendo affirmat: & sic tenet partem actoris. vt in. l. j. §. in excep. ff. eo.

5 ¶ †Nec obstat contrariū qr verū est qñ quis expresse affirmat asserendo se talē. vñ fateor q cum asserat se procuratorē dz hoc pbare: sed alia que sunt necessaria vt possit esse pcurator non hz necesse pbare qr presumit nisi probet 9riū cū edictū de pcuratoribus sit phibitoriū. qr quilibet pōt esse nisi reperiatur phibitus in iure. & sic hz intentionē fundatā de re. iur. qui nō excipit nō hz intentionē fundatā nisi doceat. Alij nō distinguūt per que verba opponat ista exceptio. an per negatiua: an p affirmatiua qd doc. reprobāt qr non curat de mō loquēdi sed de substantia locutiōis. pñt eñ esse verba affirmatiua. & tñ importāt

6 negatiuā vel ecōuerso. †qd dic per Bar. in. l. inter stipulantē. §. j. ff. de ver. obl. & l. ij. si serui. vēdi. & ff. de mino. l. de etate. in. ij. q. principali. vbi declarat cui incūbat onus probandi etatē maiorem vel minorē. per hoc patet declaratio sequētis glo. & non esse verū qd innuit circa fi. fiendā differentiaz: an sint verba prolata affirmatiue vel negatiue.

2 ¶ Non probat hic esse qd ab eo contingit abesse. & quid si frequenter contingat adesse.

3 Articulus impertinēs non debet admitti: & dicitur impertinēs qñ probatus nō releuat intentionē articulantis. & q per statuta locorū oēs articuli et capitula locorū admittant: saluo iure impertinentium. & non admittendorum.

4 Scriptura priuata facta a parētibus quorū interest qñ probet etatem.

5 Quid si confecta sit per tertium extraneū. & an possit notari⁹ rogari vt cōficiat instrm qualiter hodie natus est tali vnus filius sic nominatus a baptismo.

6 An possum rogare notariū de magna inūdatione que aliquid destruxisset certa die vel tpe qr forte mea interest.

7 Partus sequit conditionē patris quo ad honores sed quo ad statū libertatis vel seruitutis sequitur conditionē matris.

1 Ex natales. †Lz pater alicui⁹ fuerit ingenuus non propterea probat filiū fuisse ingenuū: quia potuit nasci ex ancilla. & sic esse seruus cū partus ventrē sequatur qntum ad hoc: & ideo si est in possessione seruitutis: qr tanqz seruus ab alio possidet necesse hz per alium modū se ingenuū. pro

2 bare. h. d. ¶ †Et allegat ad duo. primo q nō probat hoc esse qd habeo cōtingit abesse. vt. l. nō hic. j. vnde cognati. glos. dicit verum esse qñ frequenter cōtingit abesse: secus si freqūter contingeret adesse: vt. j. eo. l. matrez tuā. Item qñ nec necessario nec psumptiue concludit: secus si saltem psumptiue nam qui semel fuit dñs pōt hodie non esse: tñ qr presumitur hodie esse sufficit q olim fuerit & allegare q hodie est. & cōcludit articulus. vt. j. l. siue possidetis. sz hic nec necessario nec psumptiue cōcludit. pater meus est ingenuus. ergo et ego sum ingenuus vel ingenua. cū in hoc non sequat conditionē patris et aliquis me possideat

3 vt seruum & vide Bal. in. d. l. non hic. †Allegatur etiā q articu

a lus impertinens[a] nō dz admitti. dr aūt impertinēs qñ probat⁹ nō releuat intentionē articulantis. vt. j. eo. l. ad pactionē. & l. momētarie. §. qui legiti. psonā. & l. si qs libertatē. de pe. here. ff. Statuta vero locorū volunt q oēs articuli seu capitula admittātur cū protestatione saluo iure impertinentiū & non admittendorū ad hoc vt lites abbreuient: quia si disputaret de pertinētia & impertinētia cōtingeret multum causam differri. de iure tñ cōi nō debet hoc fieri. vt no. in. c. cum contingat. de offi. deleg. qr durat instantia triennio: & in curia romana non seruatur: imo disputatur & capitula impertinentia repellunt: ideo contingit sepe fieri appellationes ab interlocutorijs & lites fieri quodāmodo immortales. ¶ In tex. ibi pro filie. tu supple naturalis tñ quā suscepisti ex quadā muliere quam titius asserebat fuisse & esse ancillam suam et sic istam filiam vnā esse suam ancillā & eam tāqz ancillam possidebat & tu eam petebas per act. preiudicialē iuxta ea que no. in. l. j. §. per hanc. de rei ven. ff. de libe. agno. l. fine.

4 §. quia plaucianum. ¶ †In prima glo. ibi & quibus cōsulibus & quo tēpore. Et no. q talis scriptura etiam priuata probat etatem. vt in. l. ij. §. j. ff. de excu. tu. qd est verum si est facta a parentibus quorū interest & qui consueuerūt tales scripturas facere de natiuitate filiorum. & j. eo. l. nō epistolis. in verbo sed natalib⁹.

5 ¶ †Sed quid si sit confecta per titiū extraneū: puta rogo notarium vt conficiat instrumentū qualiter hodie natus est tali vn⁹ filius sic nominatus a baptismo: an istud instrumentū probet. nam notarius solet rogari de actibus qui geruntur a rogante vel a rogantibus puta de contractibus qui geruntur consensu duorum: ideo ambo debent rogare vel qñ est actus qui dependet ex voluntate vnius: puta protestatio sufficit rogatio illius tantum: sed natiuitas alterius non dependet ex voluntate hominum sed ex natura vel naturali cursu: an de hoc possit rogari notarius. vide de predictis in addi. Specu. in titu. de instru. edi. §. postqz. versi. & breuiter qui videtur dicere tunc q non nisi

6 de mandato iudicis: et istum casum habui de facto. †Eodem modo si vellet rogare notarium de magna inūdatione aquarū que affluxisset certa die vel tēpore: quia forte mea interest si forte conduxi predium et locator non vult mihi remittere dictam pensionem propter inundationem & perditionem fructuum: an possim hoc probare per instrumentum. nam non sufficit q ego

7 solus rogem sine iudicis autoritate: tene menti. ¶ †In glo. sequē. ibi de statu defunctorum. l. si pater. dic q in honoribus gerendis filius sequitur conditionem patris vt ibi: sed in libertate vel seruitute sequitur conditionem matris. vt. §. de rei vendi. l. partum.

1 I scriptum. †In dubio psumit pro testamēto nisi cōtra probetur. h. d. Bar. Et not. q si scriptus heres petat se mitti in possessionē bonorum & aliquis ad impediēdum missionem siue possessionem allegat defectum testamenti vel ex persona testatoris quia nō poterat testari vel heredis qui erat incapax vel preteritionis filij in potestate: non auditur etiā si velit probare istos defectus qui potius concernunt iudicium petitorum qz possessorium & requirunt altiorem indaginem. vt l. ij. j. de edi. diui adria. tollen. secus si allegaret defect⁹ visibilis: quia esset instrumentum cancellatum vel vituperosum. vt in. l. edi. eo. ti. Si vero erat questio proprietatis quia agebatur petitione hereditatis habet locum ista lex: quia pro herede scripto presumitur & pro testamento nisi probetur contrarium siue ipse agat contra aduersarium possidentē siue ecōuerso aduersari⁹ non possidens agat contra ipm possidentem. et hoc vult gloss. hic.

2 ¶ Probationum species quot sint. remis.

3 Instrumentū vel scriptura an sit de substantia cōtractus.

4 An ante rogitum contractus dicatur perfectus si prius erat facta certa conuentio inter partes.

5 Possessio vacua que sit.

6 Que sit possessio libera.

7 An venditor teneat ad transferendū vacuā possessionē.

8 Quid in quasi dñio & sic in publiciana.

9 An requirat traditio vt emptor habeat publicianam.

An ad pbationem

[a] ¶ Articul⁹ impertinēs. Adde Inn. in. c. p tuas. de test. Inn. in. c. j. de 9fe. lib. vj. gloss. in cle. constitutionem. de elec.

10 An ad ꝓbationē dñij sufficiant ista q̄tuor. s. titulus traditio: trāslatio possessionis vacue: ⁊ solutio ptij.

11 Cū ago actione reali contra illum a quo habeo cāz vel contra aliquē qui habeat causam ab eo non pōt mihi referre questionem dominij.

Quid ecōtra si ille a quo causam habeo tanꝙ a domino agat contra me tanꝙ dñs.

12 Emptor quomodo ꝓbabit ꝙ venditor erat dñs.

13 An eoipso ꝙ quis possidet vel possedit ꝑsumatur dñs ⁊ an vēdicet si cadat a possessione.

1 Cum res. †Ad substantiā cōtract⁹ regulariť nō est necessaria scriptura vel instrumētu3: ⁊ ideo l3 qs careat instrumēto pōt ꝓbare cōtractum per testes ⁊ si allegat se dñm ex cōtractu emptionis d3 probare ꝙ emit ⁊ ꝙ res fuit sibi tradita. ⁊ ꝙ possessio erat vacua et ꝙ soluit pretium supple vel habita fuit fides de ptio. h. d. nā si ꝓbaret titulum simplex traditio etiā facta a dño non sufficeret ad translationem dñij. vt in. l. nunꝙ nuda. ff. de acq. re. do. Itē titulus sine traditione etiā habitus a dño nō sufficeret vt. s. de rei ven. l. penul. ⁊ de pac. l. traditionibus. ⁊. ff. de rei vē. l. si ager. Itē traditio si nō fuit translata possessio vacua ⁊ vendens nō esset dñs ⁊ sic nō trāstulisset dñium nō sufficeret ad ꝑscribendū: ⁊ sic ad acquirendū dñium. vnde non ꝓbato ꝙ vendēs esset dñs l3 ꝓbaret vēditionē et traditionem ⁊ longū tēpus non esset dñium probatū: secus si ꝓbetur vacua possessio: na3 traditio pōt fieri sine translatione possessiōis. vt. l. si fundum. ff. de fundo do. cū ibi no. Itē ⁊ oīa ista nō sufficerēt si nō ꝓbareť numeratio ptij vel fides habita. vt insti. de rerum diui. §. vēdito. 2 ¶ †In tex. ibi cum rem. i. contractus vel obligationes: quia geruntť ⁊ conficiuntur cōsensu partiū: licet instrm adhibeať ad ꝓbationez. ꝓbatio autē[a] multis modis fieri potest. Nā sunt. xij. vel xiij. probationū species quas ponit Spe. co. titu. §. fi. Et adō hic ad idē qd̄ dixi sup rubrica. aliqñ tamē fallit in casibus in quib⁹ scriptura est necessaria qui not. in. l. contrahitur. ff. de pigno. 3 ¶ †Oppo. in prima gl. ꝙ imo instrumētum vel scriptura fit de substantia[b] ɔ̄ctus ⁊ anteꝙ scriptura ꝑficiať non dicatur ɔ̄ctus celebratus. vt. j. de fide istru. l. cōtractus. dicit glo. ꝙ illud est verū qñ apparet fuisse actū inter partes ꝙ cōtractus celebrareť in scriptis. Secus qñ nō fuisset actum exponit quū ꝑ qñ. ⁊ vult dicere ꝙ qñ inter partes res nō geriť ꝑ instrumētū quia nō fuit actū ⁊c. vel stat ꝑprie: ⁊ sic ponit rationē eius qd̄ sequitur. 4 †Sed aduerte quotidie contingit ꝙ partes faciūt mercatū de aliqua re in presentia testiū pro tanto pretio: ⁊ vtraq3 pars cōsentit ꝙ illa res sit vendita pro tanta quātitate: ⁊ qd̄ debeat confici instrumētum: q2 forte tūc nō habēt notariū preparatum: emptor postea petit cōfici instrumētū: vēditor nō vult dicēs se penituisse ⁊ potuisse penitere: q2 videť fuisse actū ꝙ ɔ̄ctus celebraretur in scriptis postꝙ fuit dictū ꝙ debeat notarius rogari ⁊ sic ante rogitū contractus nō est ꝑfectus: nec venditio facta ad ratiociniū de faciēda ꝑut in simili habeť. in. l. fideicōmissa. §. si. ff. de lega. iij. q̄riť quid iuris: ⁊ habui istū casum Florētie ⁊ plurics vidi de facto ⁊ pro ista parte ego allegabam talē rōnē si post primū mercatū factū inter partes notarius rogareť: ille notari⁹ apponet in instrumento nō diē mercati facti in quo ipse non interfuit: sed diē in quo cōfecit instrumētum ⁊ dicit ꝙ tali die vēdidit talē possessionē. ergo prius vēditio non erat facta: nā partes q̄ fecerūt ꝙ cōficiať instrm censenť tacite egisse ꝙ in instro apponatur dies quo notarius fuit rogatus ⁊ instrm cōficit. aliū dō diem nō ponit q2 nō d3 recipere rogitū nisi de his q̄ fiūt in sui ꝑsentia. Sed tūc dicit vēditor se velle vendere ⁊ emptor emere: ergo prius nō fuit facta vēditio: tñ multi sentiūt ɔ̄riū ⁊ fundanť in ista. l. ⁊ in. d. l. cōtrahitur nō cōsiderātes rōnem predictā: ⁊ istud credūt esse euangeliū. tangā in. l. ɔ̄ctus. 5 ¶ †In glo. magna ꝑ cui⁹ declaratione queriť de plurib⁹. Et primo qd̄ sit possessio vacua[c] de qua fit mentio in tex. gl. remittit ad. l. ij. ff. de act. emp. dic ꝙ illa est vacua possessio in qua nullus alius participat. si autem participat ⁊ h3 possessionē neutra diceret vacua. itē si vnus h3 ciuilē ⁊ naturalē alter detētationem: q2 esset missus in tenutā ex primo decreto non diceret vacua. vt in d. l. ij. 6 †Que autē sit possessio libera[d] dic ꝙ illa que a nemine turbatur al's secus posito ꝙ nullus participat s3 dumtaxat turbaret vt. l. vim facit. ff. de vi et vi arma. ibi per Bar. in. l. in cuius. §. cū qui. de le. ij. seu in. §. fundo. 7 ¶ †Scdō queriť an vēditor teneať ad transferendū vacuā possessionē. cōstat autem ꝙ bene teneť tradere: ⁊ ad hoc principaliter contrahiť obligatio ex empto: vt in. l. j. in princ. ff. de act. emp. Itē certū est ꝙ nō ɔ̄hiť ad trāslationē dñij. si eñ vēditor tradit ⁊ emptori nō l3 tenere nō teneť vēditor in plus quousq3 res sit euicta: l3 dñium nō sit trāslatum: vt. l. j. ff. de rerū ꝑmu. Sed dubiū est an teneať trāsferre possessionē vacuā vt alias nō sit liberatus tradendo. glo. hic dicit ꝙ trāslatio dñij nō est necessaria nec translatio vacue possessionis: q2 si vēditor est dñs ⁊ tradat que traditio facti est. l3 nullā possessionē transferat: q2 non erat apud eū nihilominus transfert dñium vt est tex. cū glos. in. l. fundum. ff. de fundo dota. ⁊ hec est cōis opi. Sed questio est: an sit liberatus: ⁊ sic an obligatio esset cōtracta ad trāslationē possessionis l3 non ad translationē dñij. Breuiter videť ꝙ sic ꝑ istā. l. ij. de act. emp. quod est verum si h3 facultatē eam transferēdi: vel etiā si nō habet ⁊ ipse asserebat se habere vel emptor ignorabat eū nō habere al's si sciebat emptor eū nō habere facultatē nō teneť: vt. l. si cum fundū. §. ferre. ff. de contrahen. emp. ⁊ in. l. si. de ac. emp. in fi. qd̄ ergo hic dicitur qd̄ transtulit vacuā possessionē non hic significat vt sit hoc necessariū ad translationē dñij: sed significat ꝙ venditor ex parte sua fecit qd̄ debuit ⁊ ad quod erat obligatus. 8 ¶ †Sed q̄ro extra glo. qd̄ ⁊ de quasi dominio: ⁊ sic de publiciana: an ad hoc vt in emptorē trāsferať quasi dñium sit necessaria trāslatio vacue possessionis vr ꝙ nō q2 iudicanť ad paria. vt. l. claudius. de ɔ̄hen. emp. In ɔ̄rium q2 quasi dñium ⁊ publiciana trāsferunť in emptorē possit vsucapere vel ꝑscribere. ille autē qui vsucapit vel prescribit dr habere quasi dñium ⁊ publicianā non ille qui non prescribit: sed sine possessione vacua quis non pōt prescribere: licet habeat titulu3. vt. l. sine possessione. de vsuca. Dic ꝙ aut est casus in quo ex solo titulo trāsfertur dñium[e] sine traditione. puta cā legati: et tunc sicut si testator esset dñs trāsfertur dñium in legatarium sine traditione ⁊ sine possessione per secundā adi. heredi. vt in. l. a titio. ff. de furtis. ita ⁊ si testator erat quasi dominus ⁊ prescribebat trāsfertur quasi dñium in legatariū: ⁊ etiā publiciana que competebat defuncto. vt no. in. l. j. §. j. ff. de pub. ⁊ in. l. celsus. de vsucap. sed si testator nō habebat quasi dominiū nec pub. q2 non habebat titulū: tūc si legatari⁹ vult incipere vsucapere a se ex titulo ꝑ legato necessaria est traditio ⁊ trāslatio possessionis: et idem si erat casus in quo dominium sine traditione non transferebatur. de ista q̄ne tangitur per Bar. in. d. l. celsus.

9 ¶ †Querit autē Cy. hic an requiratur traditio vt emptor habeat publicianam que questio est inepta q2 tex. hic expresse dicit qd̄ traditio requiriť in. l. traditione. ff. de pub. cum. l. prece. §. vlt. sed credo ꝙ voluerunt querere: ⁊ de quo. s. dixi: an requirať traditio. sc3 cū trāslatione vacue possessionis. 10 ¶ †Vlterius queritur in gl. in ver. itē dicit placētinus an ad probationē dñij sufficiant ista tria que ponūtur hic in text. vel vt dixi sunt quatuor. sc3 titulus traditio: translatio possessionis vacue: ⁊ solutio pretij. Placen. dixit ꝙ sic per istū tex. al's frustra imperator loqueretur: gl. tenet contrariū ꝙ iste tex. debet suppleri vt ista sufficiant dūmodo probeť etiā ꝙ venditor erat dñs. nam ⁊ in alio recipit suppletionē dum dicit de solutione pretij quia subaudiť vel ꝙ fuerit habita fides de pretio: vel si noluerūt supplere etiā reuersa ad venditorē et emptor ageret rei vendicatione contra eum vel cōtra heredē eius: nā nō posset dicere istum emptorē non esse dñm cū habuit causam ab eo vel autore suo tanꝙ a dño et asserente se dñm vnde allegaret turpitudinē suā qd̄ facere nō potest.

11 ¶ †Ro. istā glo. ꝙ cum ago cōtra illum a quo habeo cām actione reali non pōt mihi referre q̄nem dñij, iō si agerē hypothecaria ɔ̄ debitorē nō habeo

a ¶ Probatio autem. Adde q̄ dicatur probatio euidēs. vide ꝑ Cardi. alerā. i. c. si cui⁹. in j. no. xxiij. dist.

b ¶ De substātia. Adō an sit de substātia ɔ̄ctus ēphyteo. vide in. l. j. ⁊ ibi Bald. ⁊ Jason. C. de iure emphy. et Bal. i rub. C. de cōdi. ex lege ⁊ an sit ō substātia gratie cōcesse ꝑ papā vide ꝑ Inn. in. c. pastoralis. ō rescri. Archi. in pe. vj. gl. ⁊ doc. i c. dudu3. de sepul. Bal. i. l. humanū. in fi. ⁊ in. l. fin. C. de ser. cō. manumis. bal. in. l. si qua per calū. in. ij. col. C. de epi. ⁊ cle. Bal. in. l. fi. in. j. col. C. sen. rescin. nō pos. bal. in l. falsus. i. xj. col. C. de furtis. Bal. i. l. fi. ff. de cōsti. prin. Bal. i. l. idē vlpianus. ff. de excu. tuto. Ro. ōcisio. cccclxxxi. inci. signata supplicatiōe i antiquis Ro. deci. cccc xxij. incipi. l3 romana. in antiqs. Ro. deci. cccclvj. incip. circa scōm dubiū i antiqs. Et an sit ō essentia legis vide ꝑ Bald. in. §. oēm. insti. de iur. natu. Ange. de are. i. §. ex nō scripto. insti. co. ti. Joā. an. i regula nemo pōt. de re iudi. li. vj. i mercu. Jo. an. in addi. Spe. in rub. de cōstit. Ant. ō but. i. c. fi. i. v. col. de cōsue.

c ¶ Quid sit possessio vacua. adde gloss. in. l. fina. C. vnde vi. Salice. in l. ꝓproba. i. j. not. C. de acqr. pos. ⁊ q̄ dicať possessio adepta. vide in. c. si qs iā translatus. xxij. q. ij. gl. i. c. si tibi cōcesso. de ꝑbē. li. vj. car. i cle. si plures. in. ij. colū. eo. ti. ⁊ q̄ dicať possessio vacās. vide per Frā. paui. i trac. de ptāte. c. sede vacā. in ꝑludio. i fi. v. col. ⁊ que dicať vacās posse. ⁊ quō sit itelligēda possessio pacifica. vid. ꝑ Pau. de eleza. in cle. gſre. de rescri. ⁊ ibi Car. zaba. in. xij. q.

d ¶ Que aūt sit possessio libera. Adde doc. i. l. meminim⁹ ff. de leg. iij. et q̄ dicať possessio momētanea. vide glo. ⁊ doc. in. l. j. C. si de momē. pos. ⁊ gl. in c. cū ad sedē. de restí. spo. ⁊ que dicať possessio irreuocabilis. vide ꝑ doct. i c. put. de dolo ⁊ cōtu. ⁊ q̄ dicať possessio colorata ⁊ q̄ in colorata. vide per doc. i. c. ij. de cōcess. ꝑbē. Lap. alle. xxi. inci. an valeat collatio. ⁊ alle. cij. ici. sepe mihi.

e ¶ Solo ti. trāsfertur dñiū. adō. l. pe. C. de rei vē. l. traditionib⁹. C. de pact. Jason. i. l. si ex supplicatione. i. j. not. ff. de acq. pos.

necesse ꝓbare illũ fuisse dñm tpe obligationis quia
obligauit tanꝗ dñs:⁊ sic asseruit se dñm.nõ põt tũc
dicere cõtra.vt no.in.l.j.in prin.ff.de pign.Sic nec
ecõtra si ille a quo cãm habeo tanꝗ a dño agat ꝯtra
me tanꝗ dñs nõ possuꝫ sibi referre qõnem dñij:vt
no.in.l.ita vt si fur.ff.ꝯmo.⁊ vide ad hoc bona iura
q̃ allegant̃ ad hoc in Spe.de locato.§.nũc vero ali
qua.v.lij.ꝓ hoc.j.eo.l.siue possidetis.vbi non solũ
qñ ago cõtra eũ a quo habeo cãm sed etiã si ꝯ illũ q
hꝫ cãm ab eodẽ a quo etiã ego habeo tanꝗ a dño nõ
põt mihi referre qõnem dñij.facit qđ no.in.l.si alie-
nam.ff.solu.matri.⁊ vide qđ ibi plene no.per Bar.
12 ¶ †Sꝫ quõ probabit emptor ꝙ vẽditor erat dñs.
Rñdeo probãdo ꝙ possedit tãto tpe cum ti.⁊ bona
fide ꝙ potuit acqrere dñium posito ꝙ nõ esset dñs
⁊ si hoc nõ posset ꝓbare sufficeret ꝙ ꝓbaret se tãto
tpe possedisse cum iusto ti.⁊ alijs de quibus hic qđ
potuit prescribere si ista non posset ꝓbare.Bar.vi
detur inducere aliũ modũ ꝓbãdi dñium in.l.si rem
13 mobilẽ.ff.de acqr.pos.¶ †Ultimo placẽ.dixit per
hãc.l.ꝙ eoipo ꝙ qs possidet vel possedit presumit̃
dñs sicut.s.eo.l.ij.que loquit̃ de eo qui possidet de
p̃senti.illa vero de illo qui semel possidet:qꝛ emit et
fuit sibi tradita ⁊ trãslata vacua possessio.et dicitur
hic qđ hoc sibi sufficit ad vẽdicandũ ergo presumit̃
dñs.Glo.reprehẽdit qꝛ illa.l.dꝫ suppleri vt dixi.et
similiter in.l.ij.s.e.nã cũ sint diuersa vt in.l.natura
liter.§.nihil cõe.de acqui.pos.non sequit̃.possideo:
ergo sum dñs.et possessio p̃terita nõ sit sufficiẽs ad
probationẽ.pꝫ ex no.per Bar.in.l.pe.de cõdi.insti.
ff.⁊ per Jo.an.in nouel.in.c.illud.de presum.alias
facile eẽt a quolibet possessore rẽ aduocare per illũ
qui semel possedit.si tñ nõ agatur rei vẽdicatione sꝫ
agat̃ possessorio recuperãde ex.l.cũ q̃rebat̃.j.vñ vi.
videt̃ ꝙ si probeꝫ me aliqñ possedisse ti.⁊ bona fide.
⁊ tũc reperit̃ possessio apud te:⁊ ego dicã ꝙ illa pos.
est clandestina ⁊ occupata me absente debeo vincere
nisi ꝓbes iustã cãm possidẽdi per ea que ibi no.et ꝑ
Innoc.in.c.sepe.de resti.spo.possessio vero de p̃nti
aliqñ sufficit p̃sumptiue ad probãdũ dñiũ nõ dedu-
citur principaliter ꝓpter se sꝫ propter aliud:vt dixi
in.l.ij.⁊ probatur in.l.peñ.

2 ☞ Filiatio naturalis qualiter contrahat̃ ⁊ quali
ter filiatio ciuilis.
3 Qualiter cõstituatur quis in possessione cõsangui-
nitatis.⁊ nu.3.⁊.4.
4 Sicut reperitur possessorium filiationis et paterni
tatis an ita ⁊ possessoriũ fraternitatis vel sororita-
tis vel alterius consanguinitatis.
5 Epistola qñ inducat dispositionẽ seu probationẽ.

1 **Non epistolis.** †Per li
teras assertorias ꝯsanguinitatis nõ inducit̃ cõ-
sanguinitas nec ꝓbatur si simpl'r ꝓpter
2 aliud sũt emisse.h.d.¶ †In tex.ibi natalibꝰ ꝙ qs
sit natus ex legitimo matrimonio:⁊ tunc contrahit̃
a filiatio naturalis:[a] vt in.l.filium.de his qui sunt sui
vel alie.iur.¶ In tex.ibi adoptionis ⁊ tunc ꝯhitur
filiatio ciuilis.¶ In text.ibi q̃si ad sororẽ:ista fue-
runt verba enũtiatiua emissa principaliter propter
3 aliud.i.pro diuidenda hereditate.¶ †In tex.ibi te
posse ꝓbare cõfidis.ergo ista verba p̃iudiciũ faciũt
proferenti:qꝛ transferũt in ip̃m onus ꝓbandi dic ꝙ
ista erat in quadã possessione consanguinitatis al's
secus.Si aũt verba enũtiatiua fuissent emissa prin-
cipaliter ꝓpter se cõstituerent etiã illã in quasi pos-
sessione cã ingenuitatis.vt no.in.l.quã allegat.de li
ber.agno.l.j.§.iul.per Bar.idẽ videt̃ qñ principa-
liter ꝓpter aliud si pluries fuerũt repetita:vt idem
Bar.no.in.l.cũ scimus.j.de agri.⁊ cẽ.Itẽ cõstituit̃
qs in quasi possessione cõsanguinitatis qñ fuit ha-
bitus ⁊ tractatus tanꝗ cõsanguineus.vt in.l.ij.§.j.
4 ⁊.ij.ff.de qõni.⁊ no.in.d.l.iulia.†Et dicit hic Cy.ꝙ
sicut reperit̃ possessoriuꝫ filiationis et paternitatis.
vt.l.siue cõtra.§.qꝛ plautianum.ff.de lib.agno.ita
reperit̃ possessoriuꝫ fraternitatis vel sororitatis vel
alteriꝰ cõsanguinitatis vt sic illa quasi possessio re-
leuet ab onere probãdi.In ꝯrium qꝛ non est posses
soriũ dare vbi nõ est dare petitoriũ sed inter patrẽ ⁊
filiũ est dare petitoriũ ⁊ actionẽ p̃iudicialẽ ꝑ quã pe

a ¶ Filiatio natura
lis.Adde q̃liter ꝓ 5
bet̃ filiatio.vid gl. 1
⁊ Inn.in.c.micha
el.de fi.p̃sby.Inn.
in.c.qm̃ contra.de
ꝓba.Ant.de bu.ĩ
c.transmisse.q filij
sint leg.bar.in.l.j.
in.§.j.ff.de li.agn.
b ¶ Epistole.adde
hic q̃ plene not.in
materia in repeti-
tiõe.l.admonẽdi.
ff.de iureiu.⁊ ibi vi
de ꝑ scribẽtes.⁊ ad
de ꝙ lꝫ epistola p̃n
cipis habeat vim
legis.l.fi.ff.de leg.
⁊.l.j.ff.de cõsti.p̃n.
Tñ ĩferiores a p̃n
cipe nõ hñt vim le
gis.ita ang.ĩ.l.j.ff.
de ferijs.⁊ Alex.d
imo.late in ꝯsi.xc-
viij.col.ij.in p̃n.in
iij.vol.ĩ ver.⁊ p̃io
dũ dicit̃.Frã.cur.
Adde de hoc etiã
⁊ dic vt ꝑ Fel.in.c.
j.col.iiij.ver.in tex.
ibi ep̃le.de proba.

tatur declarari quẽ esse patrẽ vel filiũ suũ:nimirũ etiã si reperiret̃ possesso
rium nõ sic etiã reperiret̃ in alijs cõiunctis hoc declara ꝑ Bart.in.d.§.qꝛ
plautianũ.Cy.dicit hic ita s̃m Pet.sic fuisse obtentũ vltra mõtes per gl.
q̃ est hic q̃ dicit:iõ isti fratres ꝓbãt ꝙ illa erãt in possessione filiationis le-
5 gitime ⁊ naturalis.¶ †Tractat h̃ Cyn.de effectu epistole[b] dicẽs ꝙ aliqñ
b continet dispositionẽ aliqñ enũtiationẽ.primo casu si est talis dispositio q̃
posset fieri iter abñtes:⁊ ꝯctus q ꝯsensu ꝯhunt̃ inducit ep̃la dispositionẽ.
vt in.l.qdã.§.q autẽ.de cõsti.pecu.secus si nõ poterat fieri inter abñtes vt
stipu.l.j.in prin.ff.de ver.ob.Scdo casu aut enũtiatio fuit emissa principa
liter ꝓpter se ⁊ iducit ꝓbationẽ.vt in.l.publia.§.fi.ff.depos.Aut p̃ncipa-
liter ꝓpter aliud:⁊ tũc secus vt hic in tex.⁊ in fi.huius glo.prime.
2 Si quis fuit appellatꝰ filiꝰ an ꝑ hoc cõstituat̃ in q̃si possessione filiatiõis.

1 **Non nudis.** †Lex p̃cedens loqt̃ de verbis emissis
iter fratrẽ ⁊ sororẽ hic de emissis iter
patrẽ ⁊ filiũ ⁊ sic dicta in p̃cedẽti.l.cadũt hic iste tex.videt̃ pro-
bare ꝙ asseueratio faciat p̃iudiciũ q̃tũ ad trãsferendũ onꝰ pro
2 bandi.sꝫ glo.fi.dicit ꝙ illud erat hic ex eo:†qꝛ ille in quasi possessiõe filia-
tionis erat nõ ex eo tm̃ ꝙ fuerat appellatꝰ filiꝰ.sicut in p̃cedẽti erat in pos
sessione fraternitatis.alij aũt qꝛ ex sola appellatione cõstituit̃ in quasi pos
sessione filiationis.tu distingue vt dixi in.l.p̃ce.dicit aũt Bar.in.§.iul.ꝙ si
verba enũtiatiua cõtinent aliquid qđ nõ cadat nisi in filiũ:puta exhereda
tionẽ:qꝛ illa inducunt quasi possessionem.

2 ☞ Cõtra agẽtẽ possessorio an possit excipi de p̃ori violẽtia.⁊ nu.3.⁊.4.
Spoliatꝰ si agat rei vẽdicatione ꝯ spoliatorẽ sufficit sibi ꝓbare possessio-
nem ⁊ spoliationẽ nisi fuisset in possessione violẽta.vide tñ nu.3.⁊.4.
3 Secũda violentia an ⁊ quando absorbeat primam.
4 Carceratus indebite potest appellare elapsis decem diebus.

1 **Vis eius.** †Violenta possessio non releuat possidẽ-
tem ab onere ꝓbandi.h.d.¶ No.⁊ pone
casum ꝙ quidã q esset in quasi possessione libertatis fuit occu
patus per quẽdã asserentẽ se dñm ipsius propria autoritate:⁊
sic violẽter iste post aliqđ tp̃s aufugit ab eo:⁊ sic recuperauit statũ liberta
tis similter violẽter:ille qui occupauerat eũ petit a iudice illũ compelli ad
redeundũ asserens illũ esse seruũ suũ:⁊ ad hoc probandũ inducebat quali
ter per prius possederat eum tanꝗ suũ:⁊ ꝙ ille spoliauerat eum quasi pos
sessione seruitutis ⁊ dicebat hoc sibi sufficere ad probandã seruitutẽ.per.l.
si quis emp.§.sed hoc sup li.j.de p̃scri.xxx.an.vbi si ago rei vẽdi.cõtra illũ
qui me spoliauit nõ habeo necesse aliter ꝓbare dñium:sed sufficit proba-
re meipsum possedisse ⁊ eundem me possedisse spoliasse.Itẽ inducebat.l.
j.C.vbi cã status.vbi si aliquis aufugit a poss.hoc cõperto dꝫ sibi restitui:
⁊ postea de proprietate disputabit̃.Ille vero allegabat ꝙ possessio illius
nec prodesset sibi in possessorio nec in petitorio:qꝛ fuerat violenta qđ ille
prius per ipsum propria autoritate occupauerit.Imperator p̃mittit qđ
possessio violẽta non ꝓdest ad transferendũ onus ꝓbãdi in aduersariũ:et
ideo si verũ est quod asseritur ꝙ iste aufugit ab illo possessore:⁊ ipse posses
sor ip̃m violenter per priꝰ occupauerat dꝫ discuti per iudicẽ ⁊ inquiri vtrũ
ante primam occupationẽ ille occupatus esset in possessione libertatis bo
na fide.⁊ tunc illa occupatio fuit iniusta ⁊ possessio fuit violenta:ideo etiã
si iuraret non prodesset sibi ad releuandũ ip̃m ab onere probandi:eodem
modo non prodest ad onus probandũ transferendi in ip̃m fugientẽ:qꝛ in
spicitur prima violẽtia que non auferet̃ per scdam.quasi dicat.si ante pri-
mam violentiã cõmissam per occupatorẽ ille fuisset in possessione liberta-
tis mala fide non attenderet̃ illa occupatio prima sed fuga:⁊ sic nõ ꝓdes-
set isti fugienti qđ esset in possessione libertatis qꝛ est possessio violẽta.Et
primo premittit vnũ ad euidentiã vsqꝫ ibi.cũ igit̃.postea repetit proposi-
tionẽ factã per querentẽ vsqꝫ ibi inquisito prius.Tertio declarat que sint
partes iudicis opp.cõtra istum tex.primo de.l.j.s.vbi cã status.vbi suffi
cit possessori ꝓbare fugã cũ sibi debebat incõtinẽti restitui et nõ audiat̃ fu
giens de libertate quousqꝫ sit restitutꝰ priori possessori.lex illa limitat̃ per
2 istã qñ ille a q̊ quis fugit possidebat.priꝰ licite ⁊ nõ violẽter hic secus.†et
ideo cõtra agentẽ possessorio ex illa.l.põt excipi de priori violẽtia per hãc
l.tñ hic non agebat̃ possessorio sed petitorio:vt pꝫ in princ.dũ dicit qui se
3 dñm cõtendit.¶ †Sed tunc opp.de dicta.l.si quis emptionis.§.sed hoc
super illis.Solu.eodem modo si spoliatus agat rei ven.cõtra spoliatorẽ
sufficit sibi probare possessionem ⁊ spoliationẽ serui:nisi fuisset in posses-
sione violenta per hanc.l.nota.¶ Secũdo oppo.fortiter qꝛ secũda violẽ
tia absorbet primã qñ cõmittitur ex interuallo.vt in.l.j.§.qui vi.⁊.l.q pos
sessionẽ.in vlti.glo.ff.de vi ⁊ vi arma.sed hic licet seruus prius violẽter oc
cupatus fuerit iste occupatus postea violẽter aufugit:⁊ sic sublata est pri
ma violentia:qꝛ non licuit propria autoritate aufugere sicut non licuerat
propria autoritate occupare.Sol.⁊ tene menti illud procedit in rebus in-
aĩatis:qꝛ si primo te spoliaui possessione fundi ⁊ sic habes interdictũ vñ
de vi cõtra me deinde ex interuallo tu me spolias perdis interdictũ quod
habebas:⁊ ego acquiro interdictum vnde vi contra te qꝛ mea violẽtia est
purgata propter tuã.vt etiã no.per doc.in.l.si quis ad se fundũ.j.ad leg.
iuli.de vi.sed non procedit in personis animatis vt in homine violenter
possesso:qꝛ ista violẽtia non absorbet̃ propter secũdã sed potius ecõtra se
cũda violẽtia fuge nõ attẽditur ꝓpter primã violentiã in occupãdo ⁊ hoc
fauore libertatis.casus est hic singularis:lꝫ male declaretur per doc.bene
tñ dicit Bart.hic vnũ verbũ per qđ illud innuit̃ ꝙ si aliqs per p̃tãtẽ fuit
indebite

indebite captus ⁊ indebite detinet͂ si fugit nõ presumitur pro- bata iustitia prime detentionis. Glo. vltima q̃rit de intellectu lr̃e in versi. inquisito prius. ⁊ ponit tres expositiones. tene vlti- mam qui adaptat͂ litere. vt debeat inquiri an iste ante primaꝫ occupationẽ esse in posses. libertatis bonafide: an non quo re- perto apparebit an huic seruo licuerit ꝓpria autoritate aufer- re vel non ⁊ hoc reperto apparebit cui incumbat onus probã- di in petitorio sicut in simili dicitur in. l. exitus cõtrouersie. de
4 acquiren. pos. †Paul. de cast. iuris vtriusq; doc. die. v. Maij. M. ccccxxxix. Vel dic subtiliorẽ rationẽ ꝙ qñ prima violentia
a cõmittit͂ in retentione persone quotidie renouatur. Hinc [a] est ꝙ semper põt appellari si facta est per iudicẽ post. x. dies a tꝑe prime capture: q꞉ non appellat͂ ab illa. sed ab illicita detentio- neq̃ hodie fit vt no. in Spe. de retẽtionibus. §. restat. versi. sed no. ꝭm Vincentiũ. ⁊ ver. quid dicis. bene facit qꝺ no. s̃. de serui. ⁊aqua. l. ij. in glo. que incipit: ⁊ sic. x. annis circa mediũ. ibi dum dicit ꝓ presenti tuitione. ⁊ qꝺ no. in. l. eũ qui. §. in popularib⁹. ff. de iureiur. ⁊. l. j. §. interdũ. ff. de vsufr. accrescendo. Scd̃a ergo violentia q̃ cõmittit͂ in fugiendo nõ põt dici ꝙ cõmittat͂ ex in- teruallo imo incõtinenti habito respectu ad primã capturam sed ad detentionẽ que fiebat tꝑe fuge: ⁊ ideo ista secũda nõ ab- sorbet primã violentiã: vt in. ll. s̃. allega. q꞉ tunc absorberet qñ ex interuallo ⁊ istam rõnem sentit hic Bart. licet nõ alleget ea que. s̃. alleg. qui etiã dicit quãtum ad intellectũ. l. si qs emptio- nis. §. sed hoc super illis. de prescrip. xxx. an. nõ est verum indi stincte ꝙ agens rei vendi. contra spoliatorẽ nõ habet inde pro bare dñium sed sufficiat probare possessionem precedentis et spoliationẽ: licet Bar. videatur hoc sentire nisi possessio prece dens fuerit longeua: ⁊ ita intelligit istum tex. ideo cautius est agere interdicto possessorio recuperande in quo non opponit͂ exceptio dominij cum spoliatus ante omnia sit restituendus. tene menti.

2 ☞ Qui semel ꝓbatur fuisse dñs presumitur semꝑ durasse dñs vsq; ad mortem. vel si viuit presumit͂ hodie esse dominus nisi contrarium probetur.

3 Agens propter hereditatẽ cõtra illũ qui hꝫ cãm a defuncto. et asserit se cãm habere. nõ hꝫ necesse ꝓbare ꝙ res quã petit erat in bonis defuncti. vel in eius hereditate tempore mortis sue.

4 Si filij in potestate de quibus in hac. l. negẽt intentionẽ filiorũ emancipatorum inquantum asserunt predia sibi fuisse donata a patre. attamen possunt se iuuare ex tacita confessione illorum emancipatorũ que resultat ex allegatione donationis predicte. s. ꝙ pater erat dñs. ⁊ sic durauit dñs.

5 Qñ possit quis se iuuare ex eo quod ipse impugnat.

6 Presumptio iuris recipit probationẽ in contrarium.

Presumptio iuris ⁊ de iure non recipit probationẽ in contra- rium nisi per confessionem partis.

Fictio quod non recipiat probationẽ in cõtrarium etiam per confessionem partis.

7 Statuta que dicunt ꝙ heres mittat͂ in possessionẽ rerum here ditariarũ seu qui probãtur fuisse vsucapta vel possessa per de- functum tꝑe mortis sue non obstãtibus quibuscũq; instrumen tis singularũ personarũ vt hic videntur conformia iuri cõi ⁊ de bent extendi ⁊ fauorabiliter interpretari.

8 Si ago cõtra te rei vendi. asserens me tali tꝑe fuisse dñm. et ad hoc probo ꝙ tali tꝑe fui dñs ꝙ ista probatio mihi nõ prosit ni si allegarem etiam ꝙ hodie sim dominus.

Quid si allego te fuisse excõicatum ⁊ nõ dico ꝙ hodie sis. ⁊ pro bem excõicationem. non tu absolutionem an sit presumptio qꝺ etiam hodie sis.

9 Quid in possessione an qui semel possedit presumatur etiã ho die possidere vel possessionem continuasse.

10 Reus ⁊ possessor cogitur dicere titulum sue possessionis ad ex cludendum actorem qui suam intẽtionem fundauit si non vult condemnari.

Acquisita per mulierem presumuntur acquisita de bonis viri pro euitando suspicionem turpis questus: põt tamen probari contrarium.

11 Qui habuit cõuersationẽ aliquo tempore cum aliqua muliere libera presumitur cõtraxisse matrimonium cum illa sed potest probari contrarium.

12 Que sit presumptio iuris ⁊ que iuris ⁊ de iure et quando reci- piant probationem in contrarium.

1

Iue possidetis. †Ista est lex famosa et etiam vtilis. hoc dicit. Actor tenetur probare suam intentionem et etiam reus post fundatam intentionem actoris. hoc dicit vel sic. Res que probatur fuisse defuncti presumitur eius fuisse et perseuerasse vsq; ad mortem: et sic transiuisse ad eius heredes: non autem presumitur fore illius qui pretendit a defuncto titu. singularem nisi probet siue possideat siue non. hoc dicit. nam ⁊ sic maior resultat presumptio pro successore
2 vniuersali q̃ꝫ pro singulari. †Item allegatur ꝙ qui semel pro bat͂ fuisse dominus presumitur semper durasse dominus vsq; ad mortem: vel si viuit presumitur hodie esse dominus nisi cõ- trarium probetur. ¶ Et pone casum ꝙ quidam decessit reli- ctis duobus filijs emancipatis ⁊ exheredatis ⁊ alijs duobus in potestate ⁊ heredibus institutis in hereditate eius erãt duo predia qui illi emancipati pretendebant esse sua ex donatione [a] eis facta per patrem. alij duo contradicebant negantes dona- tionem et dicentes ad se pertinere tanq̃ꝫ ad heredes: quesiue- runt ab imperatore quibus incumbat onus probãdi: an illis emancipatis ꝙ eis fuerunt donata: an ipsis ꝙ fuerunt ad eos transmissa tanq̃ꝫ ad heredes. Imperator respondit ꝙ incum- bit illis emancipatis siue agant contra istos filios in potesta- te possidetis per regulam generalem ꝙ actori incumbit onus probandi suam intentionem: ⁊ sic donationem predictam in qua fundatur eorum intentio: vt in ea. l. actor. siue agatur con- tra eos quia possident per filios in potestate petitione heredi- tatis vel rei vendi. quia intentio ipsorum agentium est funda- ta ex duobus. scilꝫ ꝙ apparet eos esse heredes patris per osten sionem testamenti. Item apparet illa predia fuisse patris ex ta cita confessione illorum emancipatorum qui allegando dona- tionem eis factam a patre tanq̃ꝫ de predijs ipsius patris taci- te confitentis patrem fuisse dominũ: ⁊ hoc presupposito presu- mitur pater semper fuisse ⁊ continuasse dominus vsq; ad mor tem: ⁊ sic ad heredes suos dominium transmisisse nisi per emã cipatos probetur contrarium ꝙ ante mortem pater eis dona- uerat et tradiderat ⁊ sic desierat esse dominus. hoc dicit ista. l.
3 famosa: †⁊ no. ex qua apparet ꝙ agẽs petitione hereditatis cõ [b] tra illum qui habet causam a defuncto ⁊ asserit se causam ha- bere non habet necesse probare ꝙ res quaꝫ petit erat in bonis defuncti vel in eius hereditate tempore mortis sue quia presu mitur ex eo ꝙ ille pretendit causam a defuncto habuisse: et sic ex eo ipso fundata est intentio agentis nisi reus probet causam
4 quã allegat. ¶ †Not. etiam ꝙ licet isti filij in potestate negent intentionem filiorum emancipatorum inquantum asserũt sibi fuisse donata: attamen possunt se iuuare ex tacita confessione il lorum emancipatoruꝫ que resultat ex allegatione donationis predicte videlicet ꝙ pater erat dñs ⁊ sic durauit dominus ⁊ in ista tacita confessione isti filij in potestate fundant intentionem
5 eorum agendo contra emancipatos. †Sed contra de eo dixi in l. ij. s̃. eod. ꝭm bar. ⁊ de. c. quod. de reg. iur. lib. vj. quia exceptio- ne aduersarij quam ego non possum recipere in vim tacite cõ- fessionis: vt si peto a te centum tanq̃ꝫ mutuata ⁊ tu excipis vel facis positionem qꝺ mihi soluisti vel ꝙ feci tibi pactum de nõ
b petendo. ⁊ ego hoc nego [b] non possum dicere qꝺ videaris taci- te confessus debitum precessisse et sic habeo necesse probare. se- cus si confiterer ⁊ replicarem. ista est fortis oppo. ⁊ nullus eam facit. Potest dici qꝺ quando intentio tota aduersarij mei con sistit in eo quod ponit: licet eaꝫ negem possum tamẽ me iuuare ex ea vt hic: secus si tota intentio. quia posito quod confiteor te soluisse vel me fecisse pactum de non petendo replicare quod non valet: quia eram minor vel qꝺ pecuniam dissipaui nec fui- sti liberatus: quia soluisti mihi sine tutoris autoritate. qꝺ quid sit ista solutio nõ est sine scrupulo: ⁊ oppo. et est difficilis ⁊ pro
6 nunc non occurrit alia responsio cogita. †allegatur enim ista. l. presumptio iuris recipit probationem in contrarium: sic. j. eo. l. cum precibus. ⁊. ff. eo. ti. l. cum de indebito. quia vna presum- ptio tollit alteram vt ibi notatur. Secus si est presumptio iu- ris ⁊ de iure que non admittit probationem in cõtrarium vt in casu. l. antiqua. j. ad velleia. cum quis confitetur instrumentum publicum factum de sua voluntate. et postea illud impugnat. Vel pone exemplum in sententia que pro veritate habetur. vn de si iudex pronuntiat te esse debitorem meum presumeris esse nec potes dicere contrarium: vt in. l. res iudicata. de re iudi. re- cipit tamen probationem in contrarium per confessionem par tis si confitetur te non esse debitorem: licet pronuntiatũ sit con trarium. vt no. in. l. iulianus. ff. de condi. inde. fictio vero non re cipit probationem in contrarium etiam per confessionem par tis. vt in casu. l. j. de rei vxo. act. vbi mulier que dedit dotem fin gitur stipulata fuisse restitutionem eius: licet reuera nõ fuerit. ⁊ licet de hoc constet etiam per confessionẽ mulieris. quod dic
7 vt in glo. fi. magna. ¶ †Item no. istam. l. pro statutis que di- cunt ꝙ heres mittatur in possessionem rerum hereditariarum seu que probantur fuisse certa ⁊ possessa per defunctum tꝑe sue mortis non obstãtib⁹ quibuscũq; instrumẽtis singularũq; per sonarum in quibus continentur aliqua ex eis fuisse donata vel vendita vt est in ciuitate ista. tale enim statutum quod presumi tur pro herede potius quam pro titulo singulari videtur con-

a ¶ Hinc est. adde eundem Pau. de cast. ⁊ Alexã. in. l. eũ qui. §. in popularibus. ff. de iure iuran. ⁊ Alexã. in l. j. §. j. col. ij. ff. de ser. bal. i. c. de test. extra ꝺ test. Imo. ⁊ Anto. de bu. i. c. causam. de elec. et per Philip. franchũ in. c. ex ꝑte. de app. angel. aret. in tract. malefi. in versi. qui iudex ius sit carcerari. colũ. fi. in fi. ⁊ Ange. de peru. in suo consi- lio. clxx. Cur.

b ¶ Et hoc ego ne go. Et sic habes hic qñ exceptione negata possit ꝑs negare se iuuare de quo per Bar. in. l. post legatuꝫ. col. iij. ff. de his q. vt indi. ꝑ eũdẽ. in l. nõ vtiq;. ff. de ex ce. ⁊ in. l. naturali- ter. §. nihil cõe. ff. de acq. pos. col. v. per alex. ⁊ moder. in. l. j. §. si qs sim- pliciter. ff. de ver. obli. ⁊ ꝑ Feli. late in. c. capitulũ. col. ix. extra de rescri. ꝑ Alex. de imo. in cõsi. xcij. ⁊ in cõsil. clj. i. v. vol. ⁊ in cõ si. clxxxiij. col. ij. v. nõ obstã. eo. vo. ⁊ adde ꝙ lꝫ qs non possit se iuuare ex positione negata poterit tñ se iuua re ex ꝓbationib⁹ factis: insuꝑ dicta positione negata. ita ang. i cõs. clvj. ⁊ refert ⁊ sequitur alex. cõsil. cclxxxiij. allegato. i. v. ij. co lũ. ⁊ aduerte ad h dicta Pau. hic q꞉ hec etiã habes in excipiẽte. per bar. in. d. l. nõ vtiq;. ff. de excep. Frã. cur.

forme iuri cõi.arg.hic ꝛ sic debere extẽdi ꝛ fauorabiliter inter/
8 pretari cũ aliqua dubitatio occurrit.¶ †In glo.que incipit ꝑ
qḋ ibi si fuit dñs adhuc dñs presumitur.Sol.hic asserat:quia
presumptio iuris nõ prodest nisi ei qui allegat eã pro se.arg.in
l.si adulterium.§.idem poss.ff.de adu.Si ergo ago cõtra te rei
vendi.asserens me hodie dñm.ꝛ ad hoc probandum probo ꝙ
tali tempore fui dñs hoc mihi sufficit per istũ tex.cũ gloss.sed si
hoc nõ allegarẽ ꝙ hodie essem dñs sed agerẽ cõtra te rei vendi
catione dicẽdo me tali tpe fuisse dñm:ꝛ probando ista proba/
tio non mihi prodest:imo potius resultaret probatio in cõtra
rium ꝙ hodie non sim postq̃ non allego:vt no.per Bart.in l.
certum.§.si fundũ.ff.de confessis.ꝛ etiam tenuit hic Cy.in fi.sꝫ
Pe.in tali.q.Si ego allego te fuisse excõicatum ꝛ nõ dico ꝙ ho
die sis:licet probem excõicationem ꝛ tu non probes absolutio/
nem non propterea presumeris hodie esse.Sed si allego qḋ ho
die sis nisi probes absolutionẽ presumeris hodie esse.ꝛ istã que
stionem dicit fuisse vltra montes ꝛ male fuisse determinatã.fa/
cit auc.si dicatur.ꝉ.de testi.ꝛ qḋ no.per Bal.in l.dotem.de ver
9 bo.obli.ff.¶ †In glos.ibi:qḋ in possessione.de hoc dic vt dixi
in l.non ignorat.s.ad exhibẽ.ꝛ glo.videtur hic sentire qḋ ibi di
xi.naꝫ aut ille qui semel possedit asserit se hodie possidere vel se
hodie possedisse quousq; prescripserit ꝛ sic queriẽ q̃tum ad cõ
modum ipsius qui semel possedit:ꝛ presumitur ita esse ꝙ ho/
die possideat vel cõtinuauit possessionẽ quousq; prescripserit
nisi contrariũ probetur.Aut negat se hodie possidere:qꝛ forte
conuenitur tanq̃ possessor.ꝛ sic queriẽ an presumaẽ hodie pos/
sidere ad incõmodum suũ.ꝛ dicendũ est ꝙ nõ nisi in tribus casi
bus quorũ duos ponit glo.s.ꝙ qñ tẽpore li.conte.possidebat.
vel qñ habuit causam ab agente.Adde tertiũ qñ precedẽs pos
sessio fuit longo tpe cõtinuata:qꝛ presumiẽ etiã hodie:secus si
non probat de longinquitate precedentis possessionis.vel dic
aptius si probo ꝙ possedisti iaꝫ sunt.x.anni nõ sequiẽ ꝙ hodie
possideas.ꝛ sic intelligatur ista opi.Sꝫ si probo ꝙ iã est mẽsis
ꝙ possidebas:vel iaꝫ sunt.x.dies presumeris etiã possidere:qꝛ
in modico interuallo nõ presumitur interuenisse mutatio secũ/
dum doc.quos refert Bal.ꝛ est satis probabile dictũ:licet vlti
ma glo.opponat cõtra finẽ huius.l.quinq; modis.Primo:ꝙ
si isti emãcipati possident:ꝛ sic cõueniunẽ non incũbat eis onus
probandi.vt.s.eo.l.frustra.de rei vẽdi.l.fi.Sol.verũ est qḋ reo
non incũbit onus probãdi quousq; intentio actoris sit fundata
in contrariũs.hic aũt erat fundata ex his duobus de quibus di
10 xi:vnde si volũt eã repellere necesse habent probare.¶ †Item
op.secũdo de.l.cogi.de peti.heredi.Solu.reus ꝛ possessor non
a cogitur dicere titulũ sue possessionis[a] ad cõmoduꝫ actoris ꝛ ad
eius instantiã vt ibi.sed ad cõmodũ propriũ ꝛ ad excludenduꝫ
actorẽ qui suã intentionẽ fundauerat bene cogit causatiue si nõ
vult condẽnari vt hic.¶ Tertio opponiẽ intentio istorũ agen
tium erat fundata ex presumptione iuris q̃ est vt semel fuit dñs
presumatur perseuerasse vsq; ad mortẽ ꝛ trãsiuisse ad suos he/
redes:sed presumptio iuris nõ recipit probationẽ in cõtrariũ.
vt insti.qui.mo.ius pa.pote.sol.§.si ab hostibus.Sol.ibi non
loquiẽ in presumptiõe sed in fictione.dꝛ autẽ fictio qñ fit super
facto certo.ꝛ in cõtrariũ eius qḋ reuera fuit vt ꝙ captus ab ho
stibus si reuertaẽ fingiẽ nunq̃ fuisse captus:sed semper in ciuita
te fuisse.Vel ꝙ si ibi moriatur fingatur mortu⁹ prima hora ca
ptiuitatis:ꝛ tñ reuera fuit in contrariũ veritas in vtroq;.vel ꝙ
mulier que dedit dotẽ fingatur stipulata cũ tñ reuera nõ fuerit.
l.aũt illa loquiẽ in p̃sumptione iuris que presumptio est sup in
certo.nam vtrũ donauerit vel nõ donauerit erat incertũ:ius p̃/
sumit ꝙ non donauerit quousq; probeẽ cõtrariũ:sic etiã presu/
mitur pro instrumẽto de quo est dubium an sit verũ vel falsuꝫ.
ꝛ presumit ꝙ sit verũ:ꝛ tñ põt probari contrariũ.ꝉ.eo.l.cũ preci
bus.Itẽ presumit ꝙ acquisita per mulierẽ sint acquisita de bo
nis viri pro euitando suspicionẽ turpis questus.ff.de do.inter
virũ ꝛ vxo.l.quintus.tñ põt esse contrariũ:ꝛ sic factũ est dubiũ.
certe põt probari contra presumptionẽ iuris ꝙ aliunde quesi/
11 uerit.†Itẽ lex presumit ꝙ ille qui habuit cõuersationẽ aliquo
tpe cum aliqua muliere libera cõtraxit matrimoniũ cum illa:ꝛ
tamen est incertũ.an cõtraxerit vel non.vt in.l.in libere.de ritu
12 nup.certe põt probari cõtrariũ ꝙ nõ cõtraxerit.¶ †Sꝫ quar/
to opp.cõtra presumptionẽ iuris nõ possit probari contrariũ.
Sol.nisi ex cõfessione partis:vt.ꝉ.ad vellei.l.antique.dicit glo.
ꝙ quedã est presumptio iuris nõ tñ de iure vt qñ lex presumit
ꝛ non statuit:ꝛ tũc recipit probationẽ in cõtrariũ:vt in casibus
precedentibus.quedã est presumptio iuris ꝛ de iure.scꝫ quan/
do presumit ius super facto incerto ꝛ vltra hoc statuit:ꝛ tũc lo/
quitur contrariũ ꝙ non admittaẽ probatio in contrariũ:ꝛ alle/
gat gl.casus pluriũ legũ in quibus ſm quosdã est presumptio
iuris ꝛ de iure.glo.tñ reprehendit dicẽs ꝙ in illis legibus ad/
mitteretur probatio in contrariũ:ꝛ sic est iuris ꝛ non de iure ex

a ¶ Titulũ sue pos/
sessionis.adḋ bar
ba.consi.lvij.inci.
clementissimũ deũ
in.iij.vo.in.x.col.
vers.itẽ etiã facit.
idẽ Barba.consi.
xij.ici.difficile est
in.iij.vo.in.vj.co.
in vers.itẽ ex pos/
sessione.
b ¶ Per ꝯfessionẽ
partis.adde ꝙ cõ
tra talẽ p̃sumptio
neꝫ iuris ꝛ de iure
admittiẽ etiã ꝓba
tio in contrariũ ꝑ
indirectũ.ita glo.
in.c.j.de proba.in
cle.et refert Sozi.
ꝓceptor meus in
cõsil.cxcj.col.ij.in
fi.ꝛ adde in mate/
ria eũdẽ Pau.de
ca.in ꝯs.cclxxxvij.
col.iij.in princ.in
antiqs.stra.

cepta.l.antique.Tu pone casuꝫ magis in sentẽtia pro qua ius
presumit ꝛ habet eaꝫ pro veritate vt sit litiũ finis statuit ius ꝙ
contra eam non possit veniri etiam per instrumenta de nouo re
perta.vt in.l.imperatores.ff.de re iudic.ista est p̃sumptio iuris
b ꝛ de iure cõtra quam nisi per confessionẽ partis[b] venire non po
test eo modo agendo quo primo actum fuit:sed si quis agendo
succubuit ꝛ vera excipiendo vult venire cõtra potest per testes
ꝛ etiam per instrumenta ſm tñ ea que habentur in.l.iulianus.
de condi.inde.vel dic ꝙ illud qñ fuit lata:quia non probatũ sed
si sit debitum vel non debitum tunc nec agendo nec excipiendo
potest veniri cõtra nec probari nisi per confessionem partis vt
ibi no.¶ Quinto ꝛ vltimo oppo.ꝙ onus probandi incumbat
agentibus non conuentis.l.cum nec de indebito.ff.eoḋ.Solu.si
ibi filij in potestate tradidissent ista predia illis filijs emancipa
tis tanq̃ eis donata ꝛ postea vellent repetere tanq̃ indebite tra
dita necesse habet probare se indebite tradidisse vt in cõtrario:
quia non presumitur iactasse suum sed hoc non tradiderunt:
imo illi alio modo occupauerũt.ex his remanent omnia decla/
rata.

2 ¶ Nata ex matre q̃ semel fuit serua lꝫ postea manumissa.qua
re presumatur potius serua q̃ libera.
3 Si ago hypothecaria cõtra te tertiũ possessorẽ ꝛ allegas titulũ
a debitore qꝛ vendita ꝛ ego dico ꝙ per prius erat mihi obliga
ta ꝛ sic transiuit in te cũ sua causa obligationis tu vero dicas ꝙ
tibi prius fuerat vendita ꝛ tradita q̃ mihi obligata:cui nostrũ
incumbit onus probandi.
4 Testes ꝙ regulariter nõ habeãt necesse deponere de tpe vel de
loco licet si fuerint interrogati ꝛ varient non detur eis fides.
Quando intentio agentis fundatur in tpe vel loco cui incũbat
onus probandi.remis.

1 Matrem.†Qui fundat intẽtionem suam in
tẽpore.agẽdo vel excipiẽdo debet
tps probare.ad hoc semper allegatur.l.eũ qui.ff.de
nego.gest.Et pone casum ꝙ quedã mulier que asse/
rebatur serua per quendã allegabat se liberã ꝛ ingenuã et pete/
bat se ita pronũtiari ꝛ ad probandũ intentionẽ suam produce/
bat instrumentũ in quo cõtinebatur ꝙ mater sua que olim fue/
rat serua:fuerat postea manumissa vnde cũ sit nata ex libera se/
quitur ꝙ est ingenua.allegabat etiã se habere fratres ex eadem
matre qui erant in possessione libertatis ꝛ nunq̃ fuerat eis mo
ta questio seruitutis querebant an ista sibi sufficerent.Impera
tor rñdit ꝙ non.primũ ideo.qꝛ potuit nasci ante manumissio/
nem vnde cum cõstet matrem fuisse seruam nõ sequitur ergo tu
es libera nisi sis nata post manumissioneꝫ ꝛ hoc probare debes
qꝛ tẽpus est de substantia tue intentionis.ꝙ autem fratres tui
sint in possessione libertatis ꝛ eis nunq̃ fuit mota questio nihil
facit ad propositũ cum ista possint simul stare ꝙ ipsi sint liberi
quia nati post manumissionem et tu sis serua quia nata prius.
2 ¶ †Sed q̃riẽ quare p̃sumiẽ potius serua q̃ libera et nata ante
manumissionẽ potius q̃ post postq̃ sibi incũbit onus ꝓbandi
quidã dicunt ex eo qꝛ constabat matrẽ semel fuisse seruã.glo.re
prehẽdit:qꝛ nõ ꝓpterea debemus interpretari in partẽ magis
odiosam glo.dicit ꝙ hec ratio est qꝛ ista possidebaẽ vt serua:et
sic ꝓuocabat in libertatẽ ꝛ erat actrix:ideo dꝫ fundare intentio
nem suã.Tu dic scdm doct.ꝙ etiã si erat in possessione liberta/
tis:ꝛ sic erat rea ꝛ petebaẽ in seruitutẽ si ipsa allegabat se inge/
nuam ꝛ petebat ita se ꝓnũtiari necesse habuit ostendere se inge
nuam ꝛ sic ꝓbare qḋ asserebat:sed si nõ petijsset se ita pronũtia
ri.tunc sufficiebat sibi ꝙ esset in quasi libertate q̃tuꝫ ad hoc vt
actore nõ probãte seruitutẽ ab eius petitione absolueretur nõ
tñ pronũtiaretur eam esse ingenuã:et hoc est magni effectus qꝛ
ista scda nõ ꝓficeret sibi ad probandũ ingenuitatẽ si postea per
aliũ occuparetur tanq̃ serua:ꝛ si ago rei vendi.ꝛ non probo do
minium absolueris:tñ non pronuntiaris dñs nisi hoc asseras ꝛ
probes te dñm et petas ita pronuntiari.l.si inter me et te.ff.de
3 excep.rei iudi.vide qḋ no.in.l.circa.ff.de proba.in glo.¶ †Et
induciẽ iste tex.ꝙ si ago contra te tertiũ possessorẽ hypotheca/
ria ꝛ allegas titulũ a debitore qꝛ vẽdita:ꝛ ego dico ꝙ per prius
erat mihi obligata:et sic trãsiuit in te cum sua causa obligatio/
nis:vt.l.si conuenerit.§.si fundus.ff.de pign.act.tu.vero dicas
quod tibi prius sic erat vẽdita ꝛ tradita q̃ mihi obligata:ꝛ sic
non potuit obligari cui nostrum incumbat onus probandi an
mihi quod prius fuerat obligata q̃ tibi:an econuerso.nã vter
q; videtur fundare se in tempore.doct.tenent quod mihi per.l.
ꝛ que nondum.§.quod dicitur.ff.de pigno.vbi creditor agens
contra tertium possessorem habet necesse probare ꝙ erat tem/
pore obligationis facte res in bonis debitoris.Itẽ qḋ intẽtio
tua super dominio tuo est fundata siue vendiderit anteq̃ fuerit
mihi obligata siue post.vtroq; autẽ tẽpore huiusmodi dñium
quod in te transferre potuit:sed intentio mea non est fundata
nisi mihi

nisi mihi obligauit anteq̃ in te dñium trāsferret: ergo necesse habeo hoc pbare: itē per. l. j. j. de iu. fi. lib. x. vbi est speciale in fisco agente in hypothecaria cōtra donatariū vt non habeat necesse probare: sʒ ipse donatarius q̄ sua donatio precessit: ergo in con
4 trariū est ius cōe: vt in. l. j. in fi. ff. ad munici. †Ad que vide q̃d no. Bar. in. l. si is qui. de iure fisci. ⁊ plura circa istā materiā qñ intentio agentis fundatur in tpe vel in loco cui incumbat onus probādi. vide pulchre p Bar. in. l. nō solū. §. sed vt pbari. ff. de no. ope. nū. regulariter autē testes non habent necesse deponere de tpe vel de loco q: non sunt de substātia eius de quo agitur. lʒ si fuerint interrogati ⁊ variēt non detur eis fides: vt. l. qui falsa vel varia. ff. de testi. ⁊ quod not. j. ti. proxi. l. testiū. in glo. ⁊. ff. eo. ti. de test. ob carmen. §. fi.

2 ☞ Sex species scripturarum publicarum seu autenticarum quibus datur fides. remis.
3 Instrumētum publicum quomodo per testes redarguatur de falso.
4 Quid si negatur illum qui scripsit esse notarium.
5 Statutū si facit mentionē de instrumento simulato vel de exceptione simulationis debet hoc casu intelligi qñ intentio partiū fuit nil agere sed simulare q̄ ageretur.
Quando fuit vnū actū ⁊ aliud simulatum: si illud q̃d fuit poterat valere vt agebatur non habet locū exceptio simulationis. sʒ si poterat valere vt agebatur: sʒ alio modo. tūc valet put simulate fuit conceptum.

1 Cum precibus. †Presumitur verū q̃d in instrō publico cōtinet nisi probetur cōtrariū. h. d. ⁊ semper allegat ad hoc q̄ presumit in instrō: q: notarius ppter officium publicū ⁊ iuramentū q̃d prestat ⁊ propter timorē magni peccati incurrit si confiteret instrumentū falsum non presumit scripsisse nisi veritatē ⁊ illud q̃d fuit de intentione partiū ⁊ apposuisse verba hoc importātia et non alia iuxta no. per Bar. in l. si quis filiabus. cum. l. seq. ff. de test. tu. ⁊. s̄. de iura. cal. l. j. ⁊ per
2 Bal. in. l. errore. j. de test. †⁊ idem in qualibet scriptura autenti
a caᵃ que hʒ vim publice scripture: vt si hʒ sigillum autenticū. vt in. c. post cessionē. extra eo. ⁊. l. si publicanᵒ. §. de rebus. ff. de publi. cum ibi no. vel si sit extracta de archiuo publico manus. cōmentariensi illius cui est cōmissa cura scripturarum dicti archiui si non sit notarius: vt in aut. ad hoc ibi de fide instru. vel alterius officialis publi. ⁊ vide in Spe. de instru. edi. §. nunc videndum restat. circa prin. vbi ponit sex species scripturarū publicarum seu autenticarū quibus datur fides sicut instrumēto pu
3 blico. †Et potest poni casus q̄ illud instrumentū nunq̄ fuit cōfectum de voluntate tua nec in aliquo fuit notarius rogatus et sic erat simpliciter falsum. vel q̄ fuit rogatᵒ de pignore vel obligatione ⁊ ipse ad instantiam creditoris posuit q̄ donauerat vel vendiderat qualiter poterit pbare contrariū. respondeo per testes descriptos in ipso instrumēto si contradicunt etiā si vnus solus aliis mortuis vel absentibus qui dicit se nunq̄ interfuisse tali instrumēto. vt. l. j. in fi. ff. queādmo. testa. ape. Secus si dicat se non recordari. fm Inno. in. c. cum ioannes. de fide instru. ⁊ idem tenet Bar. in. d. §. fi. sed si omnes sunt mortui vel absentes nec possunt haberi tunc per alios testes plures testes numero q̄ sint in instrumento necessario descripti iuxta not. j. de fide
b instr. l. in exercendis. q: instrumentum habet vimᵇ tot testium quot ibi necessario descripti sunt etiam si testes illi mortui sint no. in. l. fi. j. de fideiuss. Ad hoc rñdeo ergo vt vincat a testibus necesse est vt sint plures q̄ ibi sint descripti: q: in pari numero potius staretur instrumento propter autoritatē publicam no
4 tarij. †Quid aūt si negatur illū qui scripsit esse notariū. vide in Spe. de instru. edi. §. restat. ver. itē quid si producit. ⁊ ver. illud autē. in vlti. siue penul. col. potest etiā poni casus in instrumento simulate cōcepto: ⁊ sic fuit scriptū de voluntate vtriusq̄ partis: tñ vnū simulauerunt aliud egerunt quo casu statur ei quod fuit actū in veritate non ei quod fuit simulatū vt. j. plus valere quod agitur per totū: ⁊ si intentio partiū erat nihil agere: sed simulare agere: quia nolebat vendere vel donare: sʒ simulare propter timorem forte instrumēti vel tyrāni: tunc instrumentū hoc probato caret omni substantia quia non debet operari vltra intentionem partis ⁊ diceretur tunc donatio vel venditio imaginaria: vt. l. imaginaria. de re iud. ⁊. l. nuda. ff. de contrahē. empt.
5 ☞ †Et no. q̄ si statutum facit mentionem de instrumēto simulato vel de excep. simulationis debet intelligi hoc casu qñ intētio partium fuit nil agere sed simulare q̄ ageret: q: illa est pro
c prie simulatioᶜ que presumitur ex eo q̄ venditor vel donator remansit in continua possessione: vt. l. sicut. §. superuacuā. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. Et quod fuit vnum actū ⁊ aliud simulatum si illud quod fuit actum poterat valere vt agebatur nō est proprie simulatio cū non deficiat substantia veritatis: ideo nō habet locum exceptio simulationis: vt. s̄. si cer. peta. l. si ex pretio. sed si poterat valere vt agebatur sed alio modo: tunc debet prout simulate fuit conceptū. ff. depo. l. inciᵖ. la. ij. ⁊ vide quod ibi no. per Bar. ⁊ etiā in. l. emptor. de aqua plu. arcen. ⁊ cōsilio suo quod incipit Petrᵘ nichole. vbi aliqua bona sup ista materia simulata.

2 ☞ Prescriptio longi tēporis quare opponatur ante litē cōtesta. ⁊ probetur post.
3 Exceptio mere peremptoria qʒ proponi ⁊ probari post litē cōtestatam vel etiam ante. ⁊ nu. 4. ⁊. 6.
4 Quid in exceptione dilatoria.
5 Si quis ante diē vel cōditionē agat ⁊ non opponat. ⁊ tpe finis instantie dies vel cōditio euenerit fingitur fuisse bene actum. et condēnabitur reus. ⁊ quid si dies vel cōditio nō euenit.
6 Exceptio mere peremptoria nō pōt probari post cōclusionem in cā vel postq̄ fuit renuntiatū probationibus. ⁊ an ante possit quandocumq̄ probari.
7 Quod sint alique perēptorie que opponūtur etiā post sniam. nec impugnant sententiam.
8 Dilatoria solutionis an debeat proponi sub cōditione si actor probauit. vt hic ⁊ an videat fateri intentionē agentis.
An post didicita testificata possit reus pbare per testes.
9 Ordo proponēdi exceptiones dilatorias.
An declinatoria possit opponi post litem conte. ⁊ nu. 10.
10 Exceptio dilatoria si est talis q̄ redderet pcessum et sniam ipso iure nullā pōt opponi ⁊ probari etiam post sniam.
11 Exceptio perēptoria que a principio non tollit actionem ipso iure: vt pacti de nō petēdo vel iurisiurādi. si fuerit opposita: ⁊ super ea pronuntiatū pro reo. an tollat actionem.

1 Exceptionem. †Exceptio dilatoria solutionis debet opponi ante litem contestatā ⁊ potest probari post litem cō
2 testatam vsq̄ ad sententiam. h. d. ☞ †Not. simile in prescriptione longi tēporis. l. emptor. ibi exceptio pscriptionis opponitur ante litem contestatam ⁊ probatur post quod est mi
a rabile: q: sic proponendo habent vim dilatorie ⁊ in probando habent vim peremptorie. Sed quare hic glo. nesciuerūt hoc declarare: nec etiam Bar. tangit: sed Bal. fm Nic. de matare. dicit aliqua bona verba ex quibus patet ratio: vt infra dicaʒ. do. Cy. in ista. l. multa dicit in materia exceptionū peremptoriarūʒ ⁊ fuit valde verbosus ⁊ in aliquibus inepte loquitur meliᵘ stat
b in titu. de excep. sed ideo fuit posita in isto tit. quia tractat quādo debet fieri probatio istius exceptionis. ☞ †Uenio ad casuʒ
3 glo. que est hic multa inculcat ⁊ in aliquibus imperfecte in aliquibus non bene loquit. Pro eius declaratione oppo. tribus modis. primo quod exceptio tāgens rem de qua agitur debeat proponi ⁊ probari post litem contestatam vsq̄ ad sententiam: vt in. l. peremptorias. j. sententiam rescin. non pos. hic autē di
c citur q̄ proponitur ante ⁊ probatur post. Solu. contrarium loquitur in mere peremptoria exceptione: vt est exceptio pacti de non petendo simpliciter facti vel solutionis. hic loquitur de di
4 latoria. ☞ †Sed contra secundo: quia dilatoria nō solū propo
d niᵈ sed etiam probari debet ante litem contesta. vt. j. de excep. l. si. ⁊. ff. de iudi. l. sed si susceperit. in prin. Solu. verum est in mere dilatoria que non concernit rem de qua agitur sed personas in iudicio interuenientes vt si opponatur contra iudicem q̃d nō habeat iurisditionē: vel contra actorem q̄ non est habilis ad agēdum vel cōtra procuratorē q̄ non hʒ sufficiens mandatum vel q̄ non pōt esse procurator: vel concernit ineptitudinē libelli cui dicit non esse respondendū vel ordinē iudicij: q: dicitur q̄ prepostere agitur. hic vero loquitur de dilatoria non mere: q: non concernit personas predictas sed concernit negotium de quo agitur: quia dicitur quod actor agit ante diem vel conditionē. ☞ Sed tunc oppo. tertio si ita est male dicit q̃d debet opponi ante litem contesta. nam etiam si non fuit opposita tunc potest opponi post et petere se absolui duplicatis dilationibus: quia non propterea debet cām perdere quod litem contestatus est ea nō opposita. vt insti. de excep. §. temporales. Glo. fatetur q̃d ex voluntate potius q̄ ex necessitate opponit ante litē contestatā certe etiā mere peremptoria contestari posset ⁊ opponi ante litem contestatā ex mera volūtate q̃d patet: q: per propositionē exceptionis peremptorie non censetur lis cōtestari: vt in. c. j. de excep. lib. vj. ⁊ no. in. l. j. s̄. de lit. contest. ⁊ sic est necesse q̄ postea contestetur in forma. preterea tex. in fi. in versic. oportet significat necessitatem. breuiter si vult declinare iudicium ⁊ nō arctari ad contesta. lit. necesse habet opponere ante litem contesta. et etiam probare et absoluet duplicatis inducijs: nec prima admittetur nisi ab actore refusis expensis. nam qui agit ante diem vel conditionem male agit: ergo potest repelli a iudicio: vt. l. j. in princi. ff. quando dies vsufruct. lega. ce. cum. l. bonem. §. sub

a ☞ Scriptura auten. Adde q̃ dicat scriptura aut. vid in. c. j. iūcta gl. j. extra de fide instr.
b ☞ Habet vim. ad de eūdē Paul. de ca. in cōsi. xlix. col. j. in nouis. inci. cōsiliū in cā que vertitur corā ptāte. Cur.
c ☞ Simulatio. ad de de hoc ⁊ dic vt per alex. de imo. i cōsil. xxviij. col. ij. ⁊ in cōsi. lvij. col. j. in. v. vo. plene per Cepo. in tra. de simula. 3ctuuʒ. Et etiā adde eundem Pau. de ca. in cō. clxxiij. inci. psuppositis his. col. j. i nouis.
d ☞ Dilatoria non solū proponi. Ad de gl. ⁊ doc. in. c. exceptionē. de exce. et abb. in. c. j. in. ij. col. de ord. cogni.

condi.⁊ de edil.edic.⁊ sic ista exceptio impedit litem contestari
sicut exceptiones lit.finite:vt est exceptio rei iudicate trāsactio
nis ⁊ iurisiurandi ⁊ prescriptionis.l.ij.in fi.ad tertul.⁊.l.elegā-
ter.§.si post.de condi.inde.⁊ in.c.ij.de lit.cōtest.lib.vj.⁊ ista est
ratio ⁊ intellectus.l.emptor.j.de prescrip.long.tēpo.si aūt non
potuit eam probare ante li.conte.non impeditur probare post
⁊ si iam non opponitur ante lit.contest.non impedit opponere
5 post:†tñ tunc non absoluit statim ab obseruatione iudicij que
absolutio est interlocutoria.iuxta no.in.l.eorum.ff.si ser.vendi.
in parua glo.⁊ per Bar.in.l.titia.ff.de accu.sed expectatur sen-
tentia diffinitiua quam iudex potest differre vsq; ad finem tpis
instantie:⁊ tunc si dies vel cōditio cōcurrerint:licet male fuerit
actū ex quo tñ a principio nō oppositū fuit fingitur bene fuisse
actum ⁊ condemnabitur reus:qr ius superuenit actori ex causa
de preterito:vt.l.si rem.§.fi.ff.de pig.act.⁊ casus est de hoc quē
doc.nō allegāt:nec dicunt qd dixi in.l.ꝙ si in diem.circa prin.ff.
de peti.here.Si vero dies vel cōditio nō euenit condēnabitur
ad soluendū adueniēte die vel cōditione.vt in.d.l.ꝙ si in diē.et
cogetur cauere de soluendo tūc:sed an tūc punietur in duplica-
tione induciarū.Bal.hic sentit ꝙ sic.vñ si restabant.vj.menses
de termino cōdemnabitur ad dandum infra.xij.menses per ea
que no.Inno.in.c.j.de plus peti.licet Nico.ma.videat sentire
ꝙ ad hoc vt duplicent induci debeat proponi et probari ante
lit.conte.Si autē nullo modo eā proposuisset:tñ de ipsa iudex
habebat notitiam:an poterit supplere de facto.dicit Bart.qd
aut illa dilatio fuit orta a principio obligationis contracte:qr
promisit dare certo termino ⁊ hoc apparet ex instrumēto tunc
qr constat sibi vt iudici pōt supplere ⁊ nō cōdēnare simpliciter
ad dandū de presenti:lz nō opposuerit:sed dūtaxat adueniente
die vel termino:nō tamē duplicabit inducias postq̄ illud non
petit:sed si habet originē ex postfacto:qr post obligationē pu-
re contractā pactum fuit factū de nō petēdo vsq; ad annū:tunc
quia non interest actoris propter internallū tpis:iudex lz noti
tiā habeat non debet supplere de facto postq̄ nō opposuit:sed
ipsum simpliciter condēnabit ad dandum de presenti quasi vi-
deatur renūtiasse dilationi per id qd habetur ⁊ no.in.l.si vnus.
§.pactus.in gl.in v.in opponēdo.ff.de pact.⁊ hoc quādo actor
egit ante diē:sed si ante conditionē nullā actionē habeat potest
iudex de facto supplere ⁊ reum absoluere ex officio per glo.que
est in.l.vbi pactū.C.de trāsac.⁊ per.l.si pupilli.§.videamus.ff.
de neg.gest.⁊ ex his patet intellectus huius legis declarate.per
6 glo.⁊ doc.¶ †Circa exceptionem vero mere peremptoriā glo.
dicit aliqua que indigēt suppletione.primo ꝙ pōt probari qñ-
cumq; ante snīam intellige qñcūq; dūmodo non sit conclusum
in causa vel non sit renuntiatū probationibus questio fieri pōt
lz glo.dicat contrariū in aut.iubemus.§.de iudi.in prima glo.
Item dicit postq̄ actor monstrauit intētionem suā hic de iure
cōi:qr reo nō incūbit onus probandi:vt in.l.frustra.§.eo.sed ex
forma statutorū iudices statuunt terminū cōmunē ad proban-
dum incūbentia tam actori q̄ reo:⁊ sic reus non debet expecta
re ꝙ actor monstrauerit sed in dilatione debet exceptionē pba-
re:nec videtur per hoc intētionē actoris fateri per.l.non vtiq;.
7 ff.de excep.†Itē dicit gloss.tertio ꝙ quedā exceptiones perem
ptorie opponunt etiam post sentētiam que no.in.l.j.C.de iur.⁊
fac.igno.et iste sunt ille que sententiam non impugnant:vt.l.ne
sennius.in fi.ff.de excep.rei iudi.⁊.l.ex diuerso.§.fin.ff.solu.ma-
trimo.⁊ quedam alie de quibus in.d.l.j.⁊ predicte non sunt per
emptorie intētionis sed limitatorie exactionis vt non exigatur
8 vltra q̄ facere possit.¶ †Circa dilatoriam solutionis Glos.di
cit ꝙ debet proponi sub conditione si actor probauit ⁊c.quia si
hoc opponit sine conditione videtur fateri intētionem actoris.

a ¶ Didicisset te-
stificata.adō doc.
in.c.series.de test.
⁊ doc.i.c.iurauit.
de pbatio.

Tu dic cōtrarium vt.§.dixi.⁊.l.ij.§.eo.Itē dicit gloss.ꝙ hodie
a per aut.hic positam si reus didicisset testificata[a] nō posset pro-
bare per testes propter timorē subornationis:doc.tenent con-
trariū:quia aut.debet intelligi quādo vellet producere testes
super eodē vel eisdē articulis aut directe contrarijs:sz exceptio
est articulus diuersus ⁊ non directe contrarius.et hoc declarat
melius per iura canonica in.c.causaz.⁊.c.fraternitatis.de testi.
9 extra.⁊ in cle.vnica.eo.tit.¶ †Super mere declinatoria vt est
declinatoria iudicij.glo.dicit ꝙ si quis scit eam sibi competere
debet opponere a principio.vt.l.si.j.de excep.⁊ aduerte ꝙ inter
dilatorias est ordo:quia primo debet proponi illa que concer-
nit iurisditionem iudicis vel eius personam vt qr sit suspectus
⁊ per propositionem istius non renūtiat alijs.sed si primo pro
poneret talis non facta mentione de ista censeretur ibi renuntia
re:qr hoc ipso ꝙ talis proponit non facta mentione de ipsa cen
setur petere a iudice qd super eis pronuntiet.⁊ sic tacite in ipm
consentit:vt in.l.si susceperit.in prin.ff.de iudicijs.qd dic plene
per Bar.in.l.quidā consulebat.de re iudi.ff.¶ Item dicit gl.
ꝙ si nescit sibi competere ⁊ post li.conte.perueniat ad eius noti

tiam potest etiā apponere post.secus in casu precedenti qñ scit.
Tu dic ꝙ etiā quando ignorat non potest opponere:qr termi-
nus li.conte.prefigitur a iure:⁊ sicut arctat scientem ⁊ etiā igno
rantem.glo.est ordinaria in.l.qui procuratorem dat.§.fin.ff.de
procu.⁊ quod no.Inno.in.c.cū in tua.qui matri.accu.pos.non
sic in termino dato a iudice postq̄ si peruenit ad eius notitiam
potest adhuc opponere ⁊ pbare:vt in.c.pastoralis.extra de ex-
cep.fallit quod dixi quādo post lit.conte.supuenisset exceptio:
10 vt in.l.ij.§.de consorti.eiusdē litis.†vel quando esset talis exce-
ptio dilatoria que redderet processum ⁊ sententiā ipso iure nul
lam vt defectus iurisditionis in iudice:vt.j.si a non competēti
iudi.per totū.vel ꝙ procurator erat funditus falsus:nā ista ex-
ceptio potest opponi etiam post sententiam ⁊ probari.vt in.l.li
cet.§.de procu.ergo fortius post terminū iuxta not.in simili.in
c.licet causam.extra eo.titu.Quando autem iudex nō caret fun
ditus iurisdi.sed est suspectus vel procurator non caret manda
to:sed est inhabilis vt quia miles si iste exceptiones non oppo
nuntur ante li.cōtest.licet reus ignoret sibi competere eas poterit
opponere post:⁊ ita intellige ⁊ limita glo.circa istam exceptio-
nem.vide per Cy.hic ⁊ plenius in Spe.de excep.per totū.⁊ tan
11 git hic Cy.†an exceptio peremptoria que a principio nō tollit
actionem ipso iure vt pacti de non petendo vel iureiuran.si fue
rit opposita ⁊ super ea pronuntiatum pro reo an tollat.⁊ qui-
dam ꝙ sic:quia peruētum est ad conflictum ⁊ cum vicerit reus
interficit actionem que prius non erat interfecta.hunc articulū
reassumit Bar.in.l.iulianus.de condictione indebiti.vbi vide
per eum.

2 ☞ Que ⁊ quot sint illa que impediunt quē producere testes.
⁊ nu.3.⁊.4.

3 Publicatio processus et attestationū facta per iudicem quid
operetur.

Renuntiatio probationū an extendatur ad ignorata.

4 Renūtiatio in causa impedit vlteriorē productionē.et quid in
cā appellationis.⁊ nu.10.

Si in cā nō magna in qua sufficiūt tres vel quatuor testes:vel-
let quis producere.xx.vel.xxx.non dz admitti.

5 Qui audiuit a testibus quid ipsi testificati sunt vel quid pmise
runt testificari.non tñ excludit a pducendo alios.

6 Qualiter psumatur quis didicisse testificata.⁊ nu.5.

7 Si per rescriptū principis admittat quis ad pducendū testes
dz intelligi nisi didicerit testificata nisi dicatur in rescripto non
obstante ꝙ didicerit testificata.

8 Si nō apparet ꝙ quis didicerit testificata nō expedit subire iu-
ramentū de quo hic vt admittat ad aliā productionē nisi fece-
rit tres probationes.

9 Post didicita testificata pōt quis personas testiū aduersarij
reprobare ⁊ quid aliud facere possit.

10 An in cā appellationis poterit postea alios testes producere
in qua vt dicit non allegatū allegabo.⁊ allegatū ⁊ non probatū
probabo.⁊ nu.11.

11 Qualiter cognoscat an sit nouus articul⁹ ⁊ sic possint post di-
dicita testificata testes produci an non sit nouus.

12 Ista aut.qualiter veniat ad.l.Cod.

13 Post didicita testificata nō prohibet quis testes iterū pduce-
re si examinatio nō valuit vel liber attestationū sit pditus.vel
super eo sup quo primi testes non fuerūt interrogati.nec aliqd
dixerūt vel si non fuerūt interrogati scdm interrogatoria data
per partē vel fuerint recepti corā arbitris ⁊ vult sup eis articu-
lis corā iudice alios inducere.

14 Ad quartā productionē testiū cū solēnitate de qua hic an quis
admittat si renuntiauit pbationibus vlterius fiendis.

Potest quis renūtiare instrumentis que hz.

15 Quō intelligat vna pductio vel due.aut tres vt quis ad quar
tam nō admittat sine solēnitate de qua hic.⁊ nu.16.

16 Una dilatio ⁊ vna pductio testium an sint idē ⁊ an quelibet di
latio sit peremptoria.

Qui vno die noīauit tres testes ⁊ anteq̄ sint examinati eadem
die vel sequēti nominet alios tres ⁊ sic de singulis ꝙ nō dicant
plures productiones

17 Si vna ⁊ eadē vice noīaui.x.vel.xij.testes.⁊ vna die faciam exa
minari tres alia die alios tres ⁊ alia die simil'r alios tres an sim
postea phibitus in quarta die facere examinari alios tres.tāq̄
dicatur quarta productio nisi iurem vt hic.

18 Si post tertiā probationem fuerit quis admissus ad quartā.⁊
non fuerit obseruata solēnitas de qua hic.non tamē vitiantur
attestationes.

Quid si quis admittat post didicita testificata altera parte cō-
tradicente.

19 Testis postq̄ deposuit dictū suum an possit redire ad iudicē ⁊
corrigere vel declarare dictū suum vel addere.

At qui.

At qui. †Qui didicit testificata per suos testes vel p testes aduersarij nõ admittitur vlterius ad producendũ alios testes ppter timorẽ subornationis etiã si semel pduxit testes: sed si nõ ƺstat ipsum didicisse põt facere tres pductiones p libito volũtatis. Ad quartã vero nõ admittitur nisi cũ solẽnitate de qua hic vt iuret se nõ didicisse nec aliquẽ aduocatorũ suorũ seu procuratorũ nec malitiose petere. h.d. ꝛ primo loquiꝛ qñ ƺstat
2 ipsum didicisse testificata vsq ibi: si vero. †Scdo qñ cõstat: sed in corpore vnde sumiꝛ primo poniꝛ iste secundus casus. postea ponitur primus. de primi casus materia vide in Specu. de teste. §. satis vtiliter. vsq ad ver. illud autem. vbi ponuntur plures casus in quibus fallit qd hic dicitur. ꝛ sunt. xxij. vel. xxj. de materia secũdi casus. vide co. titu. §. qualiter autẽ. ver. iudex. ꝛ ver. quarta autẽ productio ꝛc. vbi plene ꝛ clare examinat. et sic habes hic duo que impediũt quẽ pducere testes. s. didicisse testificata: ꝛ hoc impedit simplr ꝛ confecisse tres positiones: al's pductiones ꝛ hoc impedit non simplr: sed si vellet facere quartam sine solennitate hic cõtenta: ad quintã võ cũ solẽnitate nõ admitteret. vt no. in Spe. in d. §. qualiter aũt. ver. quarta aũt. Sũt ꝛ alia duo q colligunꝛ ex corpore vnde sumiꝛ hec auc. s. renũtiatio pbationũ vel testiũ seu cõclusio q idẽ est: qꝛ concludit
3 renũtiare videꝛ. †Item publicatio testiũ pcessus qñ iudex videns partes nolẽtes amplius dicere vel pbare pnũtiat pcessuꝫ ꝛ attestatiões fore publicas. i. p publicatis haberi p quã pnũtiam dat licẽtiã partibus ꝙ accipiãt copiã omnium attestationũ ꝛ opponãt quicquid volũt cõtra psonas vel dicta testium. nã tũc etiã si adhuc partes nondũ didicerũt testificata phibetur vlterius testes pduci: vt in. c. constitutꝰ. de testi. Et qd no. Bal. in. l. per hãc. ꝟ. de tẽpo. appel. in. xj. col. ver. sed statim qro. ꝛ d. §. satis vtiliter. ver. quid si sunt publicate. ꝛ cano. clarius habet ꝙ legiste super istis duobus que colligũtur ex corpore licet obscure. Docto. tñ limitãt vtrũq primũ ꝙ renũtiatio pbationũ tũc noceat quãdo notitiã habebat vel habere poterat: sed si post renũtiationẽ ad eius notitiã puenerint pbationes seu testes quos ignorabat habere renũtiatio nõ nocet quominꝰ possit eos pducere: qꝛ nõ extẽdit ad ignorata. vt in. l. qui cũ tutoribus. §. fi. ff. de trãsac. Et secundũ limitant qñ publicatio pcessus fuisset facta ambabꝰ partibꝰ psentibus ꝛ acceptantibus: secus si altera parte absente vel cõtradicẽte: qꝛ factũ iudicis non debet illi nocere. al's de facili posset alterã partẽ damnificare et
4 auferre sibi potestatẽ pducẽdi testes. †ꝛ ꝙ ista publicatio q fit per iudicẽ ꝛ etiã renũtiatio q fit p partẽ seu cõclusio que idẽ est hꝫ impedire vlteriorẽ pductionẽ. est tex. expressus in auc. de testi. in fi. ꝛ in. c. intimauit. extra de testi. lꝫ de iure ciuili non sit ita clare decisum qꝛ tex. in corpore. vnde hoc sumiꝛ videꝛ loqui qñ oĩa ista cõcurrũt ꝙ fit renũtiatũ ꝛ publicate attestationes. ꝛ cognite ꝛ iura cano. declarat alterũ sufficere. ❡Est vnũ qd hꝫ impedire qñ quis pduxisset testes ad sufficiẽtiã ꝛ vlterius vellet pducere effrenata multitudine non necessaria vel etiã si vna et eadẽ vice pducat. xx. vel. xxx. testes in cã nõ magna in qua sufficiũt tres vel quatuor testes nã nõ dꝫ admitti ꝛ in arbitrio iudicis est refrenare multitudinẽ: vt. l. j. in fi. ff. de testi. qd dic vt. i. c.
5 cũ causam. ꝛ qd ibi p Inno. extra de testi. ❡†In tex. ibi testificationes seu scripturã cõtinẽtẽ dicta testiũ: nã non sufficeret ꝙ a testibꝰ audiuerit qd ipsi testificati sunt vel qd pmiserũt testificari: qꝛ plerũq pmittũt ꝛ nõ seruãt: vnuꝫ dicũt iudici ꝛ aliud parti vnde p hoc nõ excludiꝛ a pducẽdo alios qꝛ nõ videꝛ didicisse testificata quousq viderit scripturã depositionis ꝛ non pfunctorie: sed sufficit ꝙ eã fuerit pcũctatꝰ vt in vbo pcũctatꝰ.
6 fm doc. †ꝛ psumiꝛ[a] hoc fecisse si liber fuit apud eũ ꝛ ipse erat psona diligẽs ꝛ intelligẽs: lꝫ non appareat ꝙ legerit presumiꝛ legisse ꝛ pcũctatus fuisse: vt. j. in verbo subtraxerit. ꝛ in. c. cõstitutus. extra de testi. circa fi. faciat. l. nõ est ferendus. ff. de transac. Idẽ si fuisset penes aduocatũ vel procuratorẽ suũ quorum sententia nocet. vt ibi: ꝙ aliquis eius aduocatoruꝫ. ❡In tex. ibi aut ab aduersario disputationẽ accepit habuit librum attestationuꝫ aduersarij. ꝛ sic nocet sibi didicisse testificata per testes aduersarij sicut per suos ideo nõ admittitur ad probãdum articulos directe cõtrarios articulis aduersarij ꝛ ad producẽdũ
7 testes super eis: qꝛ presumitur eos subornasse. ❡†In text. ibi ex diuina etiam iussione. i. ex rescripto principis quo mãdat ꝙ admittatur ad producẽndũ testes. nã debet intelligi fm dispositionem huius auc. si nõ didicerit testificata. Sed si diceret nõ obstante ꝙ didicerit testificata bene admitteretur cũ istud introducatur de iure positiuo istius auc. nec erat de iure veteri. Nam sicut Imperator inducit de nouo: ita potest tollere p suũ rescriptum. iuxta not. in simili per gloss. in auc. qui. mo. na. effi.
8 sui. §. fi. ꝛ. j. de testa. auc. hoc inter liberos. ❡†In tex. ibi si vero hoc nõ egerit. i. nõ apparet quod didicerit testificata si apparet ꝙ non didicit non expediret subire iuramentum de quo hic qꝛ a non sequitur timor subornationis sed qñ non constat pro vel cõtra trina productio facit presumi contra eũ nisi iuret vt hic.
9 ❡†In glo. que incipit nisi ad reprobationẽ testiũ. Albericus dicit se vidisse multũ dubitari de isto articulo: sed finaliter docto. tenent id qd dixit glo. quia reprobatio est diuersus articulus. Bar. dicit aut quis vult reprobare personas testiuꝫ vt qꝛ dicat eos inhabiles ad testificandũ: ꝛ tũc suos testes nõ põt reprobare quos semel approbauit sed testes aduersarij sic: lꝫ didicerit testificata per eos. qꝛ est articulus nouus super quo testes non fuerunt producti. ergo ꝛc. vt in. c. cũ causam. extra de testi. aut vult reprobare personas ꝛ dicta simul vt quia ille qui testificatus est de tempore. xxx. anno. nõ est adhuc. xxx. an. et sic non potuit dicere verũ: quia de tanto tẽpore non potuit recordari. aut vult admitti ad reprobandum dictum tantũ: ꝛ tunc si dicat illos fuisse corruptos per pecuniam adhuc potest quia sicut non valet sententia lata per corruptelam: vt in. l. venales. ꝟ. quando prouocare non est necesse: ita nec testificatio. Si vero non dicat eos fuisse corruptos: sed falsum dixisse: tunc si vult probare falsitatem per indirectũ potest. de testi. c. ex tenore. Si vero directo faciendo articulos directe contrarios: tunc secus vt in cle. j. de testi. iuncto eo qd no. Innocẽ. in. c. in presentia. de
10 proba. ❡†In glo. ibi item nũquid in causa appellationis potuerunt produci subaudi super eisdeꝫ articulis vel directe cõtrarijs. Breuiter opinio gl. cõiter approbatur per legistas qꝛ propter veritatem instantie: lꝫ sit eadem causa quia tamẽ non est diuersa instantia sic propter hoc renuntiatio ꝛ conclusio fa-
b cte in prima instantia[b] nõ habent eum impedire quominus in causa appellationis iterum possit testes producere: qꝛ appellatio rescindit pronuntiatum ꝛ reponit partes in eo statu in quo erant tẽpore lit. contest. vt in. l. ita demũ. ꝟ. de procu. et tunc testes non erant examinati: ꝛ sic non poterat didicisse testificata ita nec si didicit testificata prohibetur in causa appellatiõis producere testes in qua nõ allegatum allegabo et non probatuꝫ probabo. vt in. l. per hanc alleg. in glo. sed cano. approbãt opi. Alberi. ꝙ nõ sufficit diuersitas instantie postq est eadem causa cum vtrobiq vertatur idem timor subornationis. finaliter docto. tenent ꝙ in foro ciuili ꝛ in terris imperij non subditis romane ecclesie debeat seruari opi. legistarũ. sed in foro ecclesiastico ꝛ etiã ciuili in terris subditis romane ecclesie seruandum sit ius canonicum: vt in simili not. in. c. fi. de arbi. lib. vj. et in. l. priuilegia. ꝟ. de sacrosanc. eccle. ꝛ in. c. j. de ope. no. nuntia.
11 quando est diuersitas inter ius ciuile ꝛ canonicum. †Qualiter
c autẽ cognoscatur an sit nouus articulus[c] vt sic possint produci an non: vt sic non possint. declarat Specu. in. d. §. satis vtiliter. in titu. de testi. in ver. illud autem. et Bald. in. d. l. per hanc. Quando autẽ est instãtia diuersa ꝛ causa diuersa: quia non agitur ad idem ad quod primo fuerat actuꝫ: sed variatur modus agendi sed ad aliũ finem agitur: licet vnũ ꝛ idem iudicium fuerit deductũ ꝛ in articulis nõ prohibetur post didicita testificata in persona etiã super eisdẽ articulis deducere testes in secundo. vt in. c. veritas. extra de testibus. vt si in psona deduxi interesse meũ ad finẽ vt admittar ad agẽdum. postea ago et eosdem articulos deduco ad finem consequẽdi sententiã possum inducere testes nouos super probatione interesse: qꝛ forte primi nõ probant ad plenum ꝛ sufficiebant in persona in quo non agebatur de magno preiudicio. sed nõ sufficiunt in secũdo. vel pone ꝙ ille qui asserit se minorem dicit se lesum ꝛ sententia lata cõtra eum a quo non appellauit vel a qua nõ potuit appellare. ꝛ petit resti. in integ. ad appellãdum. nam debet docere summarie ꝙ bonam fouebat causam. ꝛ ꝙ si appellasset potuisset obtinere: quo probato summarie restituitur ad appellandum si induxit testes ad summariã probationẽ põt super eisdem articulis alios inducere vt obtineat in causa appellationis: quia variatur modus. Primo eñ induxit vt obtineret restitutionẽ ad appellandum: nũc inducit vt obtineat in causa appellationis. ❡In glo. que incipit. ff. de mino. ibi possint instrumenta produci. dicidem ecõuerso si primo probauit per instrumenta nõ prohibeꝛ pducere testes eadẽ ratione: qꝛ nõ timeꝛ de subornatione.
12 ❡†Nunc extra glo. op. ƺtra illã auc. de. l. codi. vbi reus post fundatã intentionem actoris: vt ibi sentit glo. admittitur ad probandum exceptionem dilatoriam solutionis. ꝛ sic habebat notitiam de testificatis pro actore suã intentionem probauerat. dicũt quidam ꝙ illa lex corrigitur per hanc auc. et ideo sunt hic posita. hoc tenet glo. in. l. officium. ff. de rei ven. ꝛ etiaꝫ in. l. codici. circa fi. glo. ibi. ita tamen ꝛc. Contrariũ tenẽt docto. quia articulus est diuersus. aliud est enim ꝙ promiseris mihi centum. aliud est ꝙ fecerim tibi terminũ vnius anni ad soluendũ. ꝛ ita dicit Iaco. de are. qd omnes approbant. Qualiter venit ergo ista auc. ad. l. codi. respondeo nõ correctiue: sed declarã

❡Et presumiꝛ. Adde de hoc: et dic vt p docto. et marie ibi p Fely. i. c. cõstitutꝰ. c. j. ꝛ in. c. vltra tertiaꝫ. co. j. i fin. extra de testi. Et p eundeꝫ Pau. de Cast. in cõsi. cxv. ici. clarũ est i iure ꝙ res. in ij. co. i nouis. Aliqd p Alex. i ƺsil. suo. cij. col. iij. ꝟ. fi. pbaꝛ. i. j. vol. ꝛ p eundẽ. i. l. q rome. §. duo fratres. ch ar. xij. ff. de vb. obli. Et adõ ꝙ lꝫ qs viderit exẽplũ dictoꝝ p testes si tñ non vidit originale: tũc nõ õr didicisse testificata fꝫ Bal. ꝛ Ang. i. l. si. ff. quẽadmo. test. aper. qd limitat singulariter Imol. i. d. l. fi. nisi tale exemplum fuisset sceiptũ manu eiusdẽ qui scripsit originale: qꝛ tũc est verisimile ꝙ cõtineat idẽ qd originale et tale exẽplũ pbat iuxta ea q ponit Bart. i auc. si qs in aliq ꝟ. de edẽ. col. fi. ꝟ. puto etiam. ꝛ ibi Bal. i ꝟ. dixit hic Bar. ꝛ ibi bal. et Ang. i. l. si qs ex argẽtarijs. §. pror ff. õ edẽ. Frã. Cur. ꝛ vltra pdicta vide q i ppositio cumulatiue põit Fely. i proe. decre. in gl. j. rub. Stra.

b ❡Prima instãtia. Addõ an deserta istãtia cause appellatiõis prima sentẽtia remanẽte valida. vide i. l. si cõtra maioreꝫ. C. õ app. gl. ꝛ Bar. in. l. eos. co. ti.

c ❡An sit nouꝰ articulꝰ. Adde doc. i. l. ij. i. §. ꝙ obseruari. C. de iureiu. ꝛ Spe. ti. de test. i §. nũc videndum.

a ¶ Post didicita testificata. adde hostié. in. c. fraternitatis. de testi

do vnũ dubium ꝙ possit occurrere circa. l. codi. an sicut post di-
a dicita testificata[a] pro actore reus admittitur ad probandũ per
testes super excep. ⁊ sic super diuerso articulo eodẽ modo quis
admitteretur super eisdẽ articulis super quibꝰ iã ꝓduxerat: et
13 fuerunt testificati. ⁊ dicit ꝙ nõ hodie: licet olim secus. † ⁊ hoc si
testes primi fuerint rite recepti: ⁊ sic valuit examinatio: al's nõ
prestat impedimẽtum qđ de iure non sortitur effectuʒ vt in re-
gula iuris. ⁊ est casus in cle. vnica. extra de testibus. in versi. ri-
te receptus. ⁊ ibi per glo. facit. l. qui salutẽ. cum ibi no. ff. de iu-
reiuran. idem si liber attestationũ esset perditus. Naʒ nec didi-
cisse testificata nec renuntiasse testibus: nec processum fuisse pu
blicatũ habet nocere quominus de nouo possint probationes
fieri super eisdem articulis vel recte cõtrarijs: quia paria sunt
nõ fuisse testificatas vel fuisse ⁊ nõ apparere ẜm doct. vt in. l. ru
tilia. ff. de cõtrahẽ. emp. similiter super eo super quo testes pri-
mi non fuerunt interrogati: nec aliquid dixerint non prohibẽ-
tur testes produci cũ esset ratio timoris ⁊ idem si nõ fuerũt in-
terrogati ẜm interrogatoria data per patreʒ: vt in. c. per tuas.
extra de testibus. Idem videtur si fuerunt recepti coram arbi-
tris: ⁊ tunc quis coram iudice vult super eisdem alios induce-
re per. l. fina. j. eo. tit. alios casus vide in. §. satis vtiliter: ꝑ vnaʒ
14 vel per duas colũnas. ¶ † In seq. glo. que incipit: renuntiauit
vel nõ. vult ergo ista glo. ꝙ ad quartã productionẽ testium cũ
solẽnitate de qua hic admittatur quis etiã si fecerat tres ꝓdu-
ctiones ⁊ renuntiauerat probationibus vlterius fiendis: quia
talis renuntiatio non valet tanꝙ contra publicam vtilitatem.
⁊ idem tenet glo. j. in auť. iubemus. s. de iudi. Tu dic verũ esse
quando renuntiat extra iudiciũ: secus si in iudicio. vt est casus
in. c. de testibus. ⁊ hoc in ciuili causa. sed ĩ criminali secus vt nõ
valeat etiam in iudicio. arg. de pac. iurisgẽ. §. si paciscar. qꝛ ver
titur publica vtilitas cui non potest renũtiari. talis tamen re-
nuntiatio testium facta in iudicio in causa ciuili nõ extenditur
ad testes quos tũc tẽporis se habere ignorabat. vt. s. dixi. ẜm
Bar. nam instrumẽtis que quis habet potest renuntiare. vt. l.
ij. j. de fi. instru. ¶ In glos. fi. queritur de duobus circa secun-
dam partem auť. que permittit trinã productionem sine solen
15 nitate: sed quartã non sine solẽnitate. † Quero quomodo intel-
ligatur vna ꝓductio vel due aut tres. in gl. sunt due opi. Pri-
ma ꝙ vna productio dicatur vna nominatio testium simul fa-
cta. ⁊ si post illam fiat altera etiã eadem die vel alia ex interual
lo tamen dicať secunda: ⁊ sic de singulis etiã si infra vnã ⁊ ean-
dem dilationẽ. puta habui terminũ. x. dierũ ad probanduʒ. va
do coram iudice ⁊ nomino tres testes: ista est vna productio. ea
dem die vel sequenti iterum vado ⁊ nomino alios tres ista erit
secũda. ⁊ sic de singulis postꝙ facte sunt tres etiã durante eadeʒ
dilatione non admittar ad quartã. sed si nondũ feci tres etiã in
secunda dilatione possum facere si fuit mihi data secunda dila
16 tio ex causa impedimẽti ⁊ istã opi. tenet glo. † Alia opi. est vt ĩ-
telligatur vna ꝓductio. i. vna dilatio: et tunc corrigeretur. l. fin.
b ff. de ferijs. vbi habetur ꝙ in ciuili non datur nisi vna dilatio[b]
ad probandũ sine cause cognitione: ⁊ sic est peremptoria ⁊ etiã
l. j. s. de dila. in fi. ista vero auť. concederet tres sine cause cogni
tione ⁊ sine solẽnitate. Item quartam cũ solẽnitate ⁊ sine cause
cognitione qđ est absurdũ ꝙ ille. ll. corrigantur non attenditur
vnitas vel pluralitas dilationum: sed productionum que sunt
inter se diuerse. Bar. supplet glo. dicens ꝙ vna productio dici
tur vna nominatio testium semel facta cuʒ examinatione. si em̃
primo nominaui tres ⁊ anteꝙ sint examinati eadem die vel se-
quenti nomino alios tres ⁊ sic de singulis non dicerentur plu-
res productiones sed vna: nõ habet locũ qđ hic dicitur qꝛ etiaʒ
ad quartã ⁊ quintã nominationes admitterer: nã ratio huius
auť. cõsistit in timore vel presumptione qđ didicerit testificata
postꝙ fecit tres sed si nõ fecerat testes examinari ista ratio ces-
17 sat: ⁊ est pulchrũ dictũ. Bal. dicit qđ fuit Nico. de ma. † plus di
cit Bar. ꝙ si vna eadẽ vice nominaui. x. vel. xij. testes ⁊ vna die
facio examinari tres. alia die alios tres. alia die similiter alios
tres non admittar si postea alia die vellem facere examinari vl
timos tres. quia diceretur quarta productio nisi iurem vt hic.
⁊ hoc si interuallum tantũ fuit inter vnam et alteram ꝙ potui
didicisse testificata quia subest eadem presumptio sicut si fuis-
sent diuersis diebus nominati. certe ista male seruãtur hodie
quia cum testes non possint de facili simul examinari tam pro
pter impedimentũ ipsoꝝ ꝙ notarioꝝ qui ad examinandũ de-
putantur facile possit quis periclitari si vna die facit examina
ri vnum et alia die alterum: et sic de singulis et sic impediretur
post trinam examinationem admitti ad quartam sine iuramẽ
to nõ vidi seruari sed qñcumqꝫ subest habilitas examinantur
pluries etiã et pluries nominãtur. qꝛ notarij habent sub iura-
mẽto ꝙ non debeant partibus reuelare ⁊ in causa satis ardua
in qua sum aduocatꝰ vidi ita de facto seruari ĩ qua sunt exami

b ¶ Una dilatio. Adde an iudex potest augere vel minuere dilationes legatis ⁊ ꝙ sit iusta cã eas augẽdi vel minuendi. vide gl. in. c. romana. de appellat. li. vj. Inn. ĩ. c. vltra tertiam. de testib. glo. ⁊ doct. in. c. ꝑterea. de dila. doc. ĩ regula indultũ. de regu. iu. lib. vj. Bar. ĩ. l. ij. ff. de re iud. Bal. in. l. j. C. de dila. Bal. in. l. j. ff. de iure delib.

18 nati pro vtraqꝫ. lxx. testes in diuersis tẽporibus. † Dicit tamẽ
Innocen. in. c. intimauit. extra de testi. ꝙ licet solẽnitas de qua
hic nõ fuerit obseruata ⁊ fuerit admissa quarta productio non
vitiantur attestationes: quia nõ reperitur iure cautuʒ. secus in
primo casu auť. si post didicita testificata fuisset quis admissus
de facto ad producendum testes altera parte contradicente: qꝛ
testis dicit ꝙ habet vlterius producendi licentiam: ⁊ sic aufer-
tur sibi per hanc. l. potestas non sic in secundo: licet dicat qđ de
19 beat iurare. ¶ † Item querit gloss. certũ est ꝙ post didicita te-
stificata non admittitur quis ad producendum nouos testes
quos prius nõ produxerat. quid si idem qui primo fuerat pro
ductus redit ad iudicem ⁊ vult corrigere dictum suum. glo. di
cit ꝙ non debet admitti si fuit locutus cum parte quod presu-
mitur quando ex interuallo al's secus facit. l. repeti. ff. de que-
stioni. Dic ergo verum quando vult corrigere se vt dixi. sed si
vult addere potest. vt no. in add. Specu. in ti. de teste. §. nũc vi-
dendum. in fi. ⁊ de test. cogen. c. preterea. in fi. vbi omnino vide:
iudex etiam ex officio nõ ad instantiam partis alicuius potest
mittere pro testibus qui deposuerunt etiam postꝙ fuissent lo-
cuti partibus vt declarent dictum suum quia in iudice facien-
te ex officio cessat timor subornationis: vt in. c. cũ clamor. ⁊ qđ
ibi per Inno. extra de testi. ⁊ adde quod no. ĩ corpore vnde hec
auť. sumitur. ⁊. ff. de testi. l. produci.
2 ☞ Instrumẽtum debiti incisum vel cancellatum quãdo pro
bet debiti remissionem.
3 Debitor si probatur instrumentum debiti subtraxisse licet te-
nor eius non probetur ad plenum sufficit iuramentum credi-
toris ad eius condemnationem.
4 Quid si per tertium fuisset subtractum.
1 SI de possessione. † Habere in-
strumentũ cã-
cellatum nõ prodest ei qui subtraxit. Item qui in-
strumentũ subtraxisse probatur cõtra eum facit ple
nam fidem. h. d. Bart. ⁊ est bonus text. ⁊ no. per eum in. l. ij. §. j.
de iure fisci. ff. vbi est bonus tex. ⁊ primo loquitur qñ ista euti
chia ancilla tua a te aufugit ⁊ substraxit instrumentũ emptio-
nis sue: qꝛ emerat a quodã prouocabat in libertatẽ ⁊ ad pro-
bandũ se liberam ⁊ a te manumissam ꝓducebat instrumẽtum
cãcellatũ vel incisuʒ credẽs sibi sufficere. per. l. si chirographũ.
2 ff. eo. titu. † Sed istud esset verũ si probaret ꝙ de volũtate tua
foret incisum: nã si remittis debitori tuo instrumẽtũ debiti vi-
deris debitum remisisse: ⁊ idem si incidis vel cãcellas: quia vi-
deris facere pactũ de non petendo. Sed hic negabas fuisse in-
cisum de volũtate tua. vnde cum potuerit incidi per illam post
ꝙ reperitur penes eam nõ sufficit sibi ad probationem sue in-
tentionis sed potius nocet ⁊ prodest tibi: quia licet sit incisum
apparet ꝙ eam emisti ⁊ semel fuit ancilla tua: vt. l. qui tabulas.
3 cũ ibi no. ff. de fur. ¶ † In secũdo casu in ver. nam si. nõ produ
cebat instrumẽtum subtractuʒ. imo occultabat ⁊ dicebat se esse
in possessione libertatis ⁊ tibi incũbere onus probãdi ⁊ peten
di eã in seruitutẽ: tu non poteras probare nisi per illud instru
mentũ qđ negat se habere: certe si potes probare ꝙ tibi subtra
xit instrumentũ emptionis sue: lʒ testes nõ deponãt de tenore
ad plenũ sufficit tibi probasse furtũ ⁊ de tenore statur iuramẽ-
to tuo. ar. ĩ. l. si qñ. in fi. j. vnde vi. qđ perpetuo tene menti quia
idem esset in quolibet alio instrumẽto debiti per debitoreʒ tibi
subtracto vt hoc probat. licet tenorem nõ probes ad plenũ suffi
ciat iuramentum tuum ad condemnationẽ eius. Circa qđ vide
omnino in Spe. de instru. editi. §. que restare. ver. illud quoqꝫ.
4 † Sed si per tertium fuisset subtractum non prodesset probare
subtractionẽ nec etiam tenorẽ eius per testes qui nõ interfue-
rũt negotio sed legerunt instrumentũ quantum ad plenã pro-
bationem: sed dũtaxat ad semiplenaʒ. vt ibi. de fi. instru. l. sicut.
cum ibi no. nisi sint testes literati ⁊ intelligentes defectũ instru-
menti: puta notarij vel iuris periti: vt in. c. cum olim. extra de
priuile. tene menti ⁊ vide Bart. in. d. l. ij. §. j. circa fi. de iure fisci.
⁊ quod no. Inno. in. c. intimauit. de testibus.
2 Instrumentum non prodest ei qui notarium nõ rogauit.
3 Instrumentũ non prodest ei qui nõ est nominatus in instrumẽ
to nisi ille successerit nominato.
Si titius deposuit rem suam apud te cũ pacto ꝙ eaʒ restituas
ei qui tibi portauerit literas suas ⁊ dat mihi literas ⁊ etiaʒ in-
strumentum vt a te repetam ⁊ tu non vis mihi restituere an ex
illo instrumento possim a te petere.
4 Tenor scripture est ille quem oculus comprehendit per inter-
pretationem eius.
Mulier si dedit dotẽ marito ⁊ nõ fuerit stipulata eam sibi red
di solu. matri. tamen subintelligitur tacita stipulatio.
In instrumento censetur comprehẽdi etiam illud qđ a iure ta
cito disponitur licet ad oculum non comprehendatur.

Non admittitur

Nō admittiṫ quis ad probandū id qd̄ probatū nō releuat: sed
bodie in palatĳs admittunṫ articuli saluo iure impertinētiū.

1 D probationez. †Ad probatio-
nē dominĳ non
sufficit agenti producere instrumētū ī quo alius suo
nomine emit ⁊ probare quod emit de pecunia ipsi⁹
agentis. h. d. primo ideo non prodest: quia ipse agens in illo in
strumento nō est nominatus sed dūtaxat emptor. ⁊ ꝑpter hoc
procurator ⁊ aduocati obĳciunt ꝙ non prodest agēti: quia de
ipso nō loquiṫ nec cantat instrumētum sed de alio. Scdm̄ ideo
non prodest: q2 nō sequitur res est empta de mea pecunia: ergo
est mea. s̄. de reivendi. l. si ex ea. Et pone ꝙ titius aliquam rem
emit de pecunia mea: et postea deponit penes te eā ego subtra
xi instrumentum tibi ⁊ ago rei vendi. ⁊ produco instrumētuz et
probo ꝙ titius emit de pecunia mea. Imperator dicit ꝙ ꝓba
re debeo dn̄ium per aliū modū: q2 neutrū ipsorū mibi prodest
2 sed nec ambo simul. ¶ †No. argu. ex prima parte ꝙ instrumen
a tum non ꝓdest ei[a] qui notariū nō rogauit: an hoc sit verū sim-
pliciter. vide in Spec. de instru. edi. §. postq̄. ver. ⁊ breuiter. ⁊ ꝑ
3 Inno. in. c. j. de fi. instru. †Itē ꝙ instrumentū non ꝓdest ei qui
nō est noīatus in eo. hoc verū nisi ille successerit noīato: nā si ti
tius emit a sirinio q possederat ꝑ primū: ego emi a titio si pro
duco instrumētum ꝙ titius emit vna cum instrumento qd̄ ego
emi ab eo bene ꝓdest mibi primū: q2 per primū ꝓbo dominiū
titĳ ⁊ per secūdū trāslationē illius dn̄ĳ ī me: licet in primo nō
sim noīatus. ¶ Sed pone titius deposuit rem suā apud te cū
pacto ꝙ eā restituas ei q tibi portauerit literas suas dat mibi
literas ⁊ etiā instrumētū vt a te repetā: tu nō vis mibi restitue-
re an ex illo instrumento possem a te petere. Cy. videṫ tenere ꝙ
nō: q2 nō cōprebēdor specifice in illo instrumēto: ⁊ q2 nō potuit
mibi ille acquirere act. vt in. l. stipu. ista. §. alteri. de v̄bo. oblig.
prima ratio nō placet: q2 lȝ nō cōprebēdar specifice: tn̄ cōprebē
dor implicite ꝙ tantūdem valet. arg. ff. si ex noxali causa agaṫ.
l. fi. Nec scd̄a ratio: q2 deponens ex pacto apposito sup re sua q̄
durabat sua potuit mibi actionē acquirere: vt ī. l. publia. ī pnc.
ff. depo. ⁊ sic videṫ ꝙ agere possim: sed an tenear restituere de-
ponēti inspicitur an voluerit mibi donare vel nō: quia si emit
ascēdēs meus: puta pater vel mater ⁊ res nō erat magni pretĳ
presumiṫ voluisse donare: ⁊ sic non teneor restituere: vt. d. l. pu-
blia. iūctis his que no. in. l. si filĳ. ibi de dona. inter vir. ⁊ vxo. et
qd̄ no. Bar. in. l. que dotis. sol. ma. ff. sed si nō erat ascendēs vi-
detur mibi acquisita actio tāq̄ ꝓcuratori suo: ⁊ sic teneor resti
4 tuere. ar. ī. l. iulian⁹. §. j. ff. de v̄bo. oblig. ¶ No. etiā s̄m Bal. ꝙ
b tenor scripture[b] est ille quē oculus comprebendit per inspectio-
nē eius. pone ergo dicit statutū ꝙ instrumēta mittantur execu-
tioni ꝙ debet intelligi. s. s̄m tenorē ipsius instrumēti seu sup eo
qd̄ cōtinet. pone ergo ꝙ mulier dedit dotē marito ⁊ nō cōtineṫ
in instrumēto ꝙ fuerit stipulata sibi restitui: vel ꝙ maritus ꝓ-
miserit solu. ma. petitur executio instrumēti: an debeat fieri: q2
tenor instrumēti visibilis nō cōprebēdit restitutionē fiendā: li-
cet tenor inuisibilis ⁊ a iuris dispositione bn̄ cōprebendat sub
intelligiṫ tacita stipulatio. dicit Bal. fuisse cōsultū a quodā iu
c dice: ⁊ qd̄ ipse cōsuluit ꝙ sic:[c] q2 in instrumento cēseṫ cōprebēdi
etiā illud qd̄ a iure tacite disponiṫ: licet ad oculū nō ꝯprebēda
tur: vt. l. j. de rei vxo. act. ⁊ dicit fuisse primū cōsiliuȝ qd̄ vnq̄ de
derit post doctoratū suū. tene mēti: q2 frequēter talis casus ⁊ si
5 miles possunt accidere. ¶ †Ex vltimo dicto no. ꝙ non admit-
titur quis ad probandum id quod probatum non releuat: ⁊ ꝙ
iudex non debet pati vt fiant superflue probationes ⁊ nō rele-
uantes. facit ibi. l. proxi. sed bodie in practica palatiorū admit
tuntur articuli saluo iure impertinentium ⁊ non disputatur de
boc nisi in calculo ferende sententie vt lites abbrevientur.

2 ☞ Dubia probatio non releuat probantem.
3 Ad probandum quem esse hominem meum non sufficit mibi
probare ꝙ seruiuit mibi per. x. annos nisi probē ꝙ tāq̄ homo
meus ⁊ qui sint homines mei.
Quid in seruitute rerum.

1 D probationez. †Idez dicit ista
lex ꝙ. s̄. dixi. s. ꝙ
artic⁹ si nō adminiculaṫ ad cām nō est admittēd⁹. h.
d. Bar. ad hoc vide qd̄ no. ꝑ glo. ⁊ ip̄m in. l. si duo. §.
idē iulian⁹. in fi. de iureiur. vel sic. Ad ꝓbandū quē esse seruum
meū q est in possessione libertatis nō sufficit mibi ꝓbare ꝙ ma
ter sua vl' fratres sui fecerūt mibi seruilia seruitia vel obsega q2
ista possunt simul stare ꝙ illi fuerunt serui mei: ⁊ tamē ille con-
tra quem ago: non est seruus meus: puta si fuit natus post ma-
numissionē matris. vt. s̄. eo. l. matrē tuā. ⁊ presumptio est ꝓ eo
postq̄ est in possessione libertatis. hoc verum si apparet ꝙ ma
ter fuit manumissa quo casu incūbit mibi onus ꝓbandi postq̄
ille est in possessione libertatis ꝙ fuit natus ante manumissio-
nē: sed si esset in possessione seruitutis et ageret cōtra me onus
probandi incūberet sibi ꝙ fuerit natus post vt ibi. sed si mater a
sua fuit ⁊ est bodie serua: ⁊ nō apparet ꝙ fuerit libera satis es-
set fundata intētio mea: q2 partus sequitur ventrem in boc. vel
dic ꝙ licet probem matrē vel fratres suos fecisse vel facere bo-
die mibi seruilia obsequia non per hoc probo ipsam matrem
esse meam seruam. nam ⁊ liberi homines tanq̄ famuli consue
uerunt ea facere. vnde cū sint actus indifferentes conuenientes
2 seruis ⁊ liberis non probāt intentionē meā circa seruitutē: †q2 b
d dubia probatio[d] non releuat probantē. vt in. c. in p̄sentia. extra
de ꝓba. oportet ꝙ alio modo ꝓbem ipsam esse seruam meā:
vel per instrumentum emptionis ipsius tanq̄ de serua: vel q2
ipsam tenui ⁊ teneo de presenti tanq̄ seruam. sint ergo cauti q
emunt sclauas vt bene custodiant instrumentum emptionis:
quia si perderent illa sclaua posset dicere se liberam ⁊ seruiuis-
3 se tanq̄ famula nisi aliud apparet. †Et propter hoc dicūt qdā
ꝙ ad probandū quem esse hominē meum non sufficit mibi ꝓ-
bare ꝙ seruiuit mibi per. x. annos. nisi probem ꝙ tanq̄ homo c
meus ⁊ qui sint homines mei dic vt Specu. de ferĳs. Aliud di
cunt esse in seruitute rerum: quia si vtor mibi re tua aliqua ser
uitute: puta aque ducende per decennium acquiro seruitutem.
l. si quis diuturno. si serui cui seruitia non consueuerunt fieri a
re rei nisi iure seruitutis: sed a persona persone consueuerūt fie
ri etiam non iure seruitutis: ⁊ adde quod no. Cyn. in. l. si certis
annis. s̄. de pactis.

2 ☞ Actor si fundat intētionem suā in negatiua. ⁊ sic eam asse-
uerat ꝙ teneatur eam probare ⁊ qualiter probabit. non autem
reus tenetur probare contrarium.
3 Negatiua an possit probari ⁊ quotuplex sit negatiua.

1 Ctor quod. †Actori asserenti incūbit
onus probādi: reo negan-
ti nō incūbit: etiā si actor dicat se ꝓbare non posse. ⁊
propter hoc non conuenit in eum onus probandi
2 trāsferre q2 negatiua ꝓbari non potest. h. d. ¶ †In text. ibi ꝙ d
asseuerat. sed quid si actor fundat intētionem suaȝ in negatiua:
⁊ sic asseuerat aliquid non fuisse vel non esse: puta promisisti mi
bi centum si nauis ex asia non venerit binc ad annū ago cōtra
te dicēs ꝙ nō venit: ⁊ sic partē assero: ⁊ partē nego. an mibi ꝓ-
bādi onus incūbat an vero tibi asserēti cōtra qd̄ venit videṫ ꝙ e
tibi quia qd̄ asseris potest ꝓbari sed qd̄ ego assero nō possum
probare q2 asserēdo ago ꝯtrariū est verū ꝙ postq̄ ago q2 mibi
non tibi incumbit qd̄ dico. ⁊ not. per Inno. in. c. inquisitionis.
⁊ in. c. sup his. de accu. ⁊ ꝑ Bart. in. l. hoc iure. ff. de verb. oblig.
⁊ qualiter potero probare. dic vt per eum in. l. cum quidā. in fi.
cum. l. seq. ff. de lega. ĳ. ¶ In tex. ibi probare se non posse profi
tendo. vnde dicebat propter hanc impossibilitatem: ⁊ quia di
gnior erat persona actoris q̄ rei: sed contrariū est verius q2 in
administrando iustitiam non est fienda discretio personarum
3 sed ita magnū iudicabis vt paruum. ¶ †In fi. glo. ibi proba
e tio nulla sit. Sup isto articulo an negatiua possit ꝓbari[e] glos.
tractat in. l. ĳ. ff. eo. ponendo plures casus. ⁊ Spec. plenissime
⁊ pulchre. extra eo. tit. §. j. vel. ĳ. vbi distinguit triplicem nega-
tiuam. s. facti iuris et qualitatis. Et primam subdistinguit in
alias tres q2 quedā est negatiua facti simplicis ⁊ indetermina
ti: quedam facti determinati certo loco vel tēpore. quedā facti f
negātis ꝙ habet in se simplicitā affirmatiuam vt si negat quis
se sponte renūtiasse vel contraxisse. nā implicite asserit se fuisse
roboratū: ⁊ istas oēs species prosequere vt ibi. ⁊ adde ꝙ negati
ua determinata loco vel tēpore pōt probari tā per indirectum
q̄ etiam directo. vt si dico te promisisse mibi centum tali die in
bac ciuitate tu negas ⁊ probas te alibi illa die fuisse. Item di-
recto vt si dicā te fuisse condēnatū ad rem tu negas: ⁊ probas ꝑ
testes qui fuerūt presentes tēpore condēnationis facte a iudice
⁊ tali die ⁊ bene recordātur ꝙ non fuisti condēnatus ad rem sȝ g
ad quātitatē vt ꝑ Cy. ⁊ glo. no. in. l. ĳ. s̄. de erro. aduo. Item ne
gatiua facti simpliciter ⁊ indeterminati lȝ nō possit probari ꝑ
f testes pōt probari per cōfessionē vel per iuramētū:[f] ⁊ ideo ad-
mittiṫ positio negatiua: licet per testes sit improbabilis vt ex-
torqueatur confessio. vt in. c. j. de confes. lib. vj. Item negatiue
g scripture[g] probantur inspectione scripture negatiue vt si dica-
tur quem non esse liberatum vel descriptum in matricula. vt. s̄.
de reb. credi. l. fi. j. glo. ⁊. ff. de leg. j. l. titie. textores. ⁊ ibi ꝑ Bar. ⁊
vide omnino qd̄ no. in solu. questionis posite super regula sine
possessione in mercu. circa fi. ⁊c. vide hic per Cy. qui multa ver-
ba effundit ⁊ etiam in Spec. loco. s̄. alleg.

2 ☞ Scriptura qualiter dicatur suspecta.
3 Si vnus testis scriptus in testamento cōtradicit. s. ꝙ nunq̄ in
terfuit testamento. an debebūt examinari oēs alĳ ad tollenduȝ
suspicionē que resultat ex cōtradictione vnius. ⁊ an debeant de
ponere ꝙ ille qui contradixit fuit presens.

a ¶ An instrm̄ ꝓ-
dest ei. adde bald.
in auṫ. rogati. C. d̄
testi. Ang. ī. l. fi. ff.
ꝓ derelicto. Ioā.
de imo. in cle. j. de
iureiuran.

b ¶ Tenor scriptu
re adde. c. cū adeo.
de rescrip. cuȝ sup
q̄stionū. in. §. intē
tionis. de offi. de-
lega. c. porro. ⁊. c.
seq. d̄ pui. car. zab.
in. c. cū olim. in. ĳ.
no. de arbi.

c ¶ Qd̄ sic. Adde
ꝙ hāc. q. in termi
nis ponit Bar. in
l. j. ff. de his que in
testa. delen. ⁊ ibi la
te ꝑ do. Alex. ⁊ ꝙ
habeat executionē
ponit idē Alex. in
l. iurisgētiū. §. qd̄
fere. co. ĳ. ff. d̄ pac.
per eundē remissi
ue. ī. l. j. ff. sol. ma-
tri. de quo etiam
per Ange. are. et
mod. instit. de act.
Fran. Cur.

d ¶ Dubia proba
tio. Adde Card.
zab. in. c. ꝙ super
his. in vlti. col. de
fi. instru.

e ¶ An negatiua
possit ꝓbari. add̄
an negatiua facti
possit ꝓbari ꝑ te-
stes. vide ꝑ Bal.
in. c. tertio loco. de
ꝓba. ī. iiĳ. co. ⁊ an
ꝓbeṫ ꝑ inspectio-
nē instrumenti. vi
de ꝑ bal. i. d. c. ter-
tio loco. ⁊ an ꝓbeṫ
per ꝯfessionē par-
tis. vide ꝑ Ange.
in. l. ꝙ obseruari.
C. d̄ iura. propter
calū. dato.

f ¶ Vel ꝑ iuramē-
tū. Add̄ ī. l. p̄nti.
C. de his q ad ec-
cle. cōfu. Car. in. c.
p̄sentiū. ī. j. not. de
testi. Ant. de but.
in. c. vestra. de co-
ha. cler. ⁊ mu.

g ¶ Negatiue scri-
pture. Adde an
negatiua possit ꝑ
bari ꝑ scripturaȝ.
vide Ange. in. l. si
qs diuturno. ī. ĳ.
col. C. si serui. vēd.

1 Iubemus. †Qui producit scripturaʒ su/
spectã nisi ꝓbet eã verã puni/
tur iudicis officio tanq̃ falsariꝰ.h.d.ẜm vnã lect.ẜm
aliã.h.d.Qui accusat instrumentũ de falso ⁊ nõ pro/
bat punitur tanq̃ falsarius.h.d.¶ Et no.quia in primo casu cũ
punitio fiat officio iudicis coram quo fuit producta scriptura su/
specta nõ punit̃ pena ordinaria criminis falsi:ʒ extraordinaria
pro motu iudicis sicut ille qui ꝓducit testes falsos vel ipsi testes
aures iudicis offendentes.vt in tit.j.l.nullũ.¶ In secundo casu
quando accusauit criminaliter producẽtem scripturam tanq̃ fal
2 sarium non probat punitur pena ordinaria talionis.¶ †Que/
ro circa primam lecturã.qualiter scriptura dicatur suspecta.glo.
ponit duos modos.s.quando ex forma sui rasa est in loco suspe/
cto.vt no.in.l.si vnus.j.de test.⁊ in.l.edicto.de edi.diui adria.tol.
supple vel quia non continet consuetã formã vel solẽnitatem.vt
l.iubemus.in fi.de testa.Item ẜm glo.redditur suspecta ex perso
na conficientis eam vt si consueuit facere falsa instrumenta.ad qđ
vide Specu.de instru.edi.§.postremo.alias est.§.instrumẽtum.
ver.item oppo.q̃ tabellio ad quod.l.si quis ex argentariis.§.j.ff.
de eden.⁊ ibi de susceptoribus ⁊ archariis.l.si quid.lib.xj.Adde
alium casum si non concordat cum protocollo.vt in aut̃.de tabel
lio.§.fina.vel si producitur rescriptum prohibitum impetrari.vt
s̃.de paganis.lib.iij.adde quod dicit Innoc.qđ si suspicio oritur
aliunde q̃ ex inspectione scripture iudex stabit scripture autentice
vel publice quousq̃ probetur contrariũ vt ipsemet no.in.c.de fi/
de instru.⁊ Specu.eo.titu.§.ij.ver.⁊ not.q̃ tabellio.quando autẽ
ex inspectione scripture obstabit ei nisi probetur veritas scriptu/
re.potest autẽ probari per testes in eo descriptos q̃ ita est prout
3 in scriptura continetur.†Sed pone ibi in testamento continẽtur
⁊ testes:vnus contradicit q̃ nunq̃ interfuit testamento de quo in
instrumento:an debebunt examinari omnes alij ad tollẽdum su
spicionem que resultat ex contradictione vnius:vt.l.j.quẽadmo.
testa.ape.Respondeo non:sed sufficiunt duo qui preualent vni.⁊
si dicatur ad probationem testamenti non sufficiunt duo testes.
Respondetur q̃ isti examinantur ad probationem testamenti q̃
illud probatur per instrumentum publicum cui statur.vt.s̃.eo.l.
precibus.§.examinantur.ad denotandum suspicionem resultan/
tem ex contradictione vnius q̃ facilis est.Sed an debebũt depo
nere q̃ ille qui contradixit fuit presens:licet ipse neget.Respon/
deo non q̃ ille vnus negans non reprobat instrumentũ:licet va/
cillare faciat vnde sufficit quod duo asserant se interfuisse vna cuʒ
aliis.licet non recordentur de quibus:⁊ q̃ ita statur prout ibi cõ/
tinetur ⁊ sufficiunt duo cum autoritate notarii:⁊ si duo contradi/
cerent reprobarent instrumentum ⁊ requirerentur tres qui testifi
centur pro instrumento ⁊ quod illi duo fuerunt presentes qđ ipsi
dicant ista colliguntur ex no.per Innocen.⁊ Joan.and.in nouel
la.in.c.cum Joannes.de fi.instru.⁊ adde eo.titu.in Specu.§.re/
stat.circa prin.

2 ☞ Qualiter consanguinei in causa ciuili possint deponere pro
consanguineo.licet non sint omni exceptione maiores.et nõ in cã
criminali.
3 In causa ciuili in defectum probationis ⁊ ad supplementũ dare/
tur iuramentum sed non in causa criminali.
In ciuili posset probari intentio agentis per presumptionem iu/
ris sed in criminali non.
4 In criminali si accusatur notarius de falso an sufficiat probare q̃
alia instrumenta falsa fabricauit.
De qua causa criminali loquatur iste tex.
5 Maleficium an possit probari per instrumentum.
Iudicia indubitata que dicantur.⁊ nu.6.
Si repertus sit aliquis occisus in domo sua ⁊ non reperiatur ali
quis testis qui viderit ipsum occidi sed reperiantur testes qui vi/
derunt illum exire de illa domo cum gladio euaginato ⁊ sangui/
nolento.⁊ qui erat inimicus illius interfecti an hoc sufficiat ad cõ
demnandum.
6 Quod vnus testis de visu etiã cum multis aliis indiciis ⁊ cũ iu/
ramento non faceret plenam fidem sine confessione inquisiti sal/
tem extorta per tormenta.

1 Sciant. †In causa criminali requirũtur pro/
bationes pleniores q̃ in causa ciuili
ad hoc semper allegatur sed in quo:nam sicut hic di/
citur testes debent esse idonei in causa criminali:ita et
in cã ciuili.vt.l.idonei ff.de testi.Rñdeo in ciuili:ʒ reqrat̃ q̃ sint
idonei:puta quia non sint infames vel habeant similes defectus:
a non tamen requiritur q̃ sint omni exceptione maiores.[a] †nam et
2 consanguinei possent deponere[b] pro consanguineo: tamen non
b sunt omni exceptione maiores:quia est suspicio propter consan/
guinitatem:sed ista suspicio põt tolli si alique coniecture adsint ꝑ
testibus:sed in causa criminali pro accusatore non admitteretur
consanguineus pro consanguineo vt frater pro fratre quia debẽt
3 esse omni exceptiõe maiores.†Item in causa ciuili in defectũ pro/
bationis ⁊ ad supplementum daretur iuramentum:vt in.l. in bo
nefidei.ff.de rebus creditorum.non sic in causa criminali. Item
in ciuili posset probari intentio agentis per presumptionem iu/
ris.vt.s̃.eo.l.siue possidetis.in criminali non.pone exemplum.s̃.
l.proxi.si producit instrumentum confectum a notario qui con/
sueuit facere falsa instrumenta non probat in ciuili:sed repellitur
4 nisi fides ei apponatur per testes.†Sed an in criminali si accusa
tur notarius de falso instrumento an sufficiat probare q̃ alia in/
strumenta falsa fabricauit:⁊ de illis fuit condemnatus:vt condẽ/
netur de isto:certe non nisi probetur falsitas istius instrumenti:
possibile est q̃ alia fuerunt falsa:⁊ tñ istud nõ est falsum quãtũ ad
hoc vt de isto condemnetur pena ordinaria ⁊ tamen est subiectuʒ
⁊ repellitur in ciuili tanq̃ falsum ⁊ per hoc vt habetur in.c.affer/
te.de presum.vbi Salomon dedit sententiam pro vna muliere cõ
tra alteram que subtraxerat filium illius ex presumptione: q̃ vo/
luit filium diuidi per medium ⁊ altera nolebat:⁊ tamen non con/
demnauit alteram de filio subtracto:q̃ in hoc maior requirebat̃
probatio ẜm Alberi.¶ Quero de qua causa criminali loquitur
ista litera.Respondeo de illa in qua venit imponenda pena cor/
poralis:⁊ sic agit̃ de maiori periculo sed vbi pena pecuniaria nõ
5 tanta requiritur exacta probatio.¶ Iteʒ quero an per instrumẽ
c tum[c] possit probari maleficium.videtur q̃ sic per istum tex. dum
dicit documẽtis.de hoc tractat Cy.⁊ Bar.in.l.senatus.ff.ad tur
d pil.dic vt ibi.¶ Item quero que dicantur indicia indubitata[d].re
spondeo illa que tractãt mentẽ iudicis q̃ omnino credit ne possit
in contrarium inclinari.puta repertus est aliquis occisus in do/
mo sua non reperitur aliquis testis qui viderit ipsum occidi : sed
bene reperiũtur testes qui viderũt illũ exire de illa domo cuʒ gla
dio euaginato ⁊ sanguinolento:⁊ qui erat inimicus illius interfe
cti:nam hoc indicium dicitur indubitatum ⁊ sufficit ad condem/
nandum illum pena mortis ⁊ idem in similibus.⁊ ita disputãdo
tenuit quidã antiquus doc.Boñ.vocatus de piperata.vt habet̃
in addi.Spe.ti.de proba.§.videndum restat.⁊ per Bart.in.l.ij.
vel.iij.ff.de furtis.Gandinus in suo opere maleficiorũ sub rub.
de presumptionibus que sufficiunt ad condemnandum.dicit cuʒ
esset Boñ.⁊ casus similis accideret omnes docto.Bonoñ.con/
cordauerũt q̃ licet nõ sufficiat ad condemnationẽ pene capitalis:
sed si esset tale maleficiũ de quo veniret imponẽda pena pecunia/
niaria bene sufficeret:⁊ ita dicit se vidisse practicari vbiq̃.Et per
dictum suum semel defendi quẽdam a pena capitis cũ quidam in
agro fuisset interfectus ⁊ nullus vidisset eum interfici.sed bene vi
derunt exire de agro quendam filium titii cum gladio euaginato
⁊ probatur q̃ titius erat inimicus illius ĩterfecti ⁊ q̃ dixerat filiis
q̃ non redirent ad domum quin sentiret nouum ⁊ ille iuit ad do/
mum patris ⁊ pater sibi dixit q̃ fugeret:nam oĩa ista ẜm Gandi
num non sufficiunt postq̃ nullus testis reperitur qui deponat de
veritate q̃ viderit eum percuti.nam doc.hic dicunt q̃ testis de/
buit deponere de veritate ⁊ q̃ fuerunt presentes:⁊ sic de visu cor/
poreo nõ de eo q̃ perceperunt iudicio intellectus.tene menti.qm̃
6 ad multos casus possunt ista adaptari.†⁊ vide qđ not.Bal. in.l.
quas actiones.de sac.san.eccle.dicit Bald.q̃ vnus testis de visu
etiam cum multis aliis indiciis ⁊ cum iuramento nõ faceret ple/
nam fidem sine confessione inquisiti saltem extorta per tormenta
etiam si non in ea perseuerauerit:q̃ si perseuerasset illa sola suffice
ret.⁊ hoc perpetuo tenementi:q̃ non prodest inquisito vel accu/
sato reuocare confessionem factam in tormentis si vellet in ea per
seuerare qñ instaret vnus testis deponens de veritate ⁊ per nullũ
alium modum potest suppleri probatio vnius testis quã per con
fessionem factam in tormẽtis:⁊ si nullo modo cõfiteretur ⁊ si mil
le essent indicia nõ posset cõdemnari pena corporali ẜm eũ.Que
ergo sunt ista indicia indubitata que sufficiunt ad condemnatio/
nem.vt hic patet.Respõdeo q̃ lex presumit ⁊ statuit vt in casu.l.
qui adulterii.⁊ aut̃.si quis ei quem.j.de adul.Item id quod.s̃.di
xi ẜm Bal.⁊ Nico.ma.scilicet vnus testis de visu ⁊ confessio ex/
torta in tormentis sine perseueratione.nam non faciunt plenam
⁊ directam probationem sed vehemẽter adminiculantur.vt dicit
in tex.in fi.de succes.ab intest.

¶ De testibus. Rubrica.

2 ☞ Actore non probante potest reus sponte probare vt absol/
uatur diffinitiue.
3 Quot testes sufficiant ad probationem sine instrumentis.

1 Si tibi. †Ingenuitas potest probari[e] nõ
e solum per testes sed etiam per in/
strumenta ⁊ alia argumenta seu presumptiones.
h.d.secundum gloss.que legitur duobus modis.
Primo vt loquatur in reo propter duo verba
que sunt in text.dum dicit:fiebat sibi controuer/
sia ingenuitatis:

a ¶ Di exceptione maiores. Adde q dicant̃ testes oĩ exceptione maiores. vide glo. in.c.j.de cõsan.⁊ affi.glo.in sti.de inu.stip.car. in.c.mulieri.de iu/reiu.Alex.de imo.cõsi.xviij.incip.viso ꝓcessu cause vertentis inter Ant. quondã Jo.betini in.j.vol.⁊ adde eũ dẽ Alexã.cõsi.lxx.co.v.in princ.in.ij.volu.

b ¶ Et cõsanguinei possent deponere. adde Bal.in.l.lex cornelia.ff.de iniu.car.zaba.in.c.cum oporteat.in.ij.oppo.de accu.⁊ Spe.in ti.de teste.in.§.j.ver.sed nũquid.Albe.late in trac.de teste.⁊ Alex.de imo.in cõsi.v.col.iij.⁊ in ꝯsi.xiij.col.pe.in.j.vo.ꝑ doct.maxime Feli.in.c.l r̃is.de testi.⁊ in.c.cũ oporteat.co.iij.de accu.Frã.cur.

c ¶ An ꝑ instr̃m. Adde Bald.in.c.cũ in ecclesiis.ĩ.ij.no.de maio.⁊ obe.

d ¶ Que dicant̃ indicia indubitata. Adde q̃ dicant̃ indicia sufficiẽtia.vide ꝑ Bart.in.l.fi.ff.de q̃sti.⁊ q̃ dicantur indicia ꝓbabilia ad ꝓbandũ dolũ.vide ꝑ Jo.and.in.c.nihil.de elect.Spe.in ti.de ꝓba.in.§.vlti.versi.xiij.docto.in.l.dolũ.C.de dolo.⁊ q̃ dicant̃ indicia leuia ⁊ que grauia.vide ꝑ barto.i.l.ij.ff.de excu.tut.

e ¶ Ingenuitas potest ꝓbari. Adde c.testiũ.⁊ ibi doct.iij.q.iij.

sia ingenuitatis: quia proprie loquendo controuersia dicitur fieri non actori. Item propter verbum defende: quia defensio pertinet ad reum. Alio modo ꝙ loquatur in actore. ꝛ no. eodeꝫ modo qꝺ resistēdo fit altera cōtrouersia. de hoc in. l. nō solū. §. status cōtrouersia. ff. de procu. Item ꝙ ille qui agit i eo ꝙ probat intentionē suā debet se defendere sicut ille qui conuenit. Et adde qꝺ not. in. l. j. §. de iuris ꝛ fac. igno. ꝛ. ff. de dolo. l. si oleū. in prin. in verbo defendat. ꝛ de verb. signi. l. verbum oportet. §. fi.

2 ¶ †Oppo. q: si loquitur in reo prout litera sonat nō dꝫ sibi incūbere onus probādi. vt i. l. frustra. §. tit. j. Sol. fateor. ꝛ hic assumpsit onus probādi sponte. vt i. l. circa. de pbat. ꝛ qꝺ dixi. §. titu. j. l. fi. de possessione. q: actore nō probante simpliciter non debuisset absolui: q: actor non probauit: sed ipse volebat absolui: quia ingenuus ꝛ declarari ingenuus qꝺ fieri non potest nisi se probet ingenuū. Uel dic ꝙ contrariū pcederet si esset i quasi possessione libertatis non vitiose nec violenter: q: nūc haberet presumptionē pro se. si autem violēter: quia aufugerat illa quasi possessio sibi nō pderat si possidēs nō possidebat vitiose anteꝙ fugerat. vt in. l. vis eius. cuꝫ ibi no. §. tit. j. ideo licet sit reus habuit necesse probare. Alij timore huius contrarij intelligūt ꝙ hic erat actor: ꝛ tunc verba tex. impropriant ꝛ late sumūtur. vt. §. dixi. Adde quod no. i. l. lucius. §. tres heredes. ff. ad trebe.
3 ꝛ quod not. in. l. ij. §. fi. regun. ¶ †Item oppo. pro declaratiōe consequentis glos. contra si. q: innuit qꝺ testes non sufficiāt ad probationem sine instrumentis. contra de. l. in exercendis. i titu. j. vbi parem vim habēt testes ꝛ instrumenta. ergo soli testes sufficiūt sine instrumentis. propter hoc gloss. fatetur. ꝛ exponit tex. vt in ea. ¶ In glo. ibi. vel dic soli cum reddunt rationeꝫ sui dicti. de hoc dic vt in ea. l. solam. ꝛ in Spec. eo. titu. §. j. versi. iteꝫ ꝙ interrogat. ibi in. xiij. col.

2 ¶ Ille qui erat famulus tempore contractus si postea recessit a domino. an possit dominus ipsum producere in testem. et ipse testificari.
Quid si malitiose fuerit expulsus.
3 Uxor non potest testificari pro viro: nec maritus pro vxore.
4 Domesticum tuum qꝺ possim contra te in testem inducere.
5 Quid si subsit ratio reuerentie vt quia libertus.
Uxor non potest induci in testem contra maritum.

1 Etiam. †De materia huius. l. vide in Spe. eo. tit. §. j. ver. itē excipitur ꝙ est do-
a mesticus. vbi etiā declarat qui sint domestici [a] qui repelluntur a testimonio. Docto. dicunt ꝙ illi qui sub potestate producentis. Item famuli ꝛ mercenarij simul cuꝫ cohabitantes vel nō habitātes: sed frequentantes domum suaꝫ: vt laboratores possessionuꝫ. arg. in. l. respiciendū. in. §. furta do-
2 mestica. ff. de penis. ¶ †Sed quid si tempore cōtractus erat famulus: postea recessit a domino: ꝛ tunc ille dominus vult ipm producere in testem: an poterit testificari videtur qꝺ sic: q: quādo testis nō prohibetur ad solēnitatem sed ad veritateꝫ pbandā: sufficit ꝙ sit idoneus: licet tempore actus gesti nō esset idoneus. vt. l. ij. §. due cause. ad carbo. ꝛ. l. iij. §. iul. ff. de testi. cū ibi no. licet quādo adhibeatur ad solennitatē dicendū sit ecōtra vt in testamētis. l. j. cū ibi no. ꝛ. ff. eo. ti. l. ad testamentū. doct. fatentur hanc parteꝫ nisi malitiose fuerit expulsus vt ferret testimoniū quod presumitur si postea reuertatur ad eundē sine longo interuallo. arg. in. l. si vētri. §. in bonis. ff. de priui. credi. ¶ Ad hec vide omnino qꝺ no. Bar. l. j. §. si seruus. cū. §. precedēti. ff. de questionibus. vide etiā quod not. in. c. in literis. extra eo. per
3 glos. ꝛ Inno. ¶ †Hec lex querit quid de vxore [b] dubiū facit: q:
b nō est vt famula sed vt dña in domo viri sed domestici potius dicūtur illi qui sunt vt famuli. breuiter etiā vxor tenetur famulari viro: ꝛ est sub eius obedientia: ideo est domestica ꝛ non potest testificari pro viro. Sed quid ecōtra vir nō tenetur famulari vxori nec est sub eius obediētia: tñ adhuc idem videtur propter cōmunē vitā ꝛ summā affectionē vt repellat non tanꝙ persona domestica: sed q: suspecta est vt potius ob gratiam ꝛ fauorem ꝙ propter veritatē testificetur: vt. j. eo. l. eos. in verbo om-
4 ni gratie. ¶ †Item querit gloss. ego non possum inducere domesticum meum contra te an domesticum tuum possim cōtra te inducere. dicit ꝙ sic: quia ille prohibetur testificari pro te tui fauore. ergo ego possum huic fauori renuntiare et adducere in testem vt deponat veritatem pro vtraꝙ parte. ꝛ sic etiam testis debet parere: vt no. j. eo. l. iureiuran. docto. dicunt hoc verum si
5 suberat sola ratio domesticitatis. †Si autem reuerentie: puta quia erat libertus tuus non possum ipsum inducere contra te vt. j. e. l. libertoꝝ. Et idem in vxore tua quā cōtra te inducere nō possum sicut nec tu pro te vt. §. dixi. arg. j. de questionib⁹. l. pridem. ꝛ solu. matri. alia causa. §. elegāter. ꝛ de rei vxo. act. §. cum autem. ne aliqua machinatio ꝛc. vt. j. de fur. l. vlti. in fi.
2 ¶ Sex modis dicitur testatio sola. vt non valeat. et nume. 3. et per totam. l.
Iuramentum testium potest de consensu partium remitti.
3 Notarius cause non potest a seipso examinare testes sine commissione sibi facta per iudiceꝫ sed pertinet examinatio ad iudicem quam tamen potest notario cōmittere.
4 Attestationes solēniter recepte an sint alicuius efficacie si non sequatur sententia.
Protestatio facta per aliquē corā vicinis ꝙ intentio sua nō est cōtrahere. ꝛ si cōtingat ipsum cōtrahere hoc facit coactus ꝛ per vim non probat violentiam si postea contrahat.
5 Attestationes seu dicta testium qualiter publicentur.
Scriptura notarij an dicatur publica si non continet testes.
6 Testis interrogatus qualiter debeat reddere rationem et causam sui dicti.

1 Solam. †Pone casum ꝙ reperitur scriptuꝫ manu notarij ꝙ talis testis ita testificatus est pro me: an hoc solum sufficiat. respondit qꝺ non sine alijs adminiculis ista sunt verba satis
2 obscura ꝛ gl. exponit sex modis ꝛ ꝗlibet est notabilis. ¶ †Primo quando est sola sine iuramento vt in ea. l. iureiuran. intellige nisi de consensu partium fuerit remissum iuramentuꝫ vt ibi no. ꝛ est casus in. c. tuis. extra eo. ꝛ no. in. l. j. ff. de ferijs. in gloss.
3 ¶ †Secūdo. s. quando est sola sine pñtia iudicis ꝛ ex hoc no. quod notarius cause non potest a seipso examinare testes sine
c commissione [c] sibi facta per iudicem: sed pertinet examinatio ad b
ipsum iudicem quā tamē potest notario cōmittere vt quotidie fieri videmus. de hoc. j. de testa. l. hac consultissima. in fi. gloss. que incipit hic not. ꝛ de liberali causa. l. iubemus. ꝛ. j. de fide instru. aut. apud eloquentissimum. ꝛ in cle. j. ꝛ ibi not. de offici. deleg. ꝛ per Barto. in. l. instar. in fi. j. de iure fisci. ꝛ. l. cum scimus.
4 circa fi. de agri. ꝛ censi. lib. x. ¶ †Tertio modo sola. scilicet sine sententia subsecuta. Ex hoc not. qꝺ attestationes etiam solēniter recepte nullius sunt efficacie si non sequatur sententia scḋm eas. ꝛ sic nō producunt actionem neꝙ exceptionē per seipsas. vt no. in. l. sed ꝛ si possessori. §. si. ff. de iureiuran. in glo. hoc verū si nec in illa instantia nec in alia substātia subsequatur. Si autem in illa non fuit subsecuta: quia forte perempta fuit instantia si attestationes erant publicate de mandato iudicis et cum signo notarij faciūt fidem inter easdem personas in alia instantia. ꝛ in eadeꝫ causa vt in. l. gesta. j. de re iudi. cū ibi not. ꝛ no. in. l. properandum. §. si. §. de iudi. ꝛ sic non sunt nullius momenti si postea in alia instantia sequatur sentētia ex literis. ¶ Quarto modo glo. intelligit vt non loquatur de autoritate testium: sed de quadam protestatione quam pars contrahere facit coram vicinis qꝺ intentio sua nō est cōtrahere ꝛ si cōtingat ipsum con c
trahere hoc facit coactus ꝛ p vim. si postea cōtraxit ꝛ vult rescindere cōtractum ꝛ ad probanduꝫ vim inducit illā protestationē nihil valet nec per eam probatur violentia. vt in. l. metum. §.
5 qꝺ me. causa. ¶ †Quinto modo gl. exponit solā sine publicatione cuius gratia debet scire qꝺ scriptura notarij non dicitur publica nec facit fidem nisi contineat testes qui fuerint presentes actui de quo confecta est scriptura. ꝛ sic requirūtur ad solēnitatem non ad probationeꝫ: q: etiā ipsis mortuis scriptura faceret fidem modo notarius quādo examinat testes ꝛ scribit dicta ipsorum non adsunt alij testes qui audiant ea que testes di- d
cunt quia debent examinari in secreto. vt. j. eo. l. nullum. et ideo non posset de dictis testium conficere publicum instrumentum nisi de mādato iudicis qui pronūtiat attestationes fore publicatas ꝛ autēticas ꝛ pro publicis vult haberi. ꝛ tūc notarius apponit signū suum. ꝛ ista duo faciunt ꝙ illa scriptura p publica et autētica habeatur ꝛ ei credatur vbiꝙ locorū de qua publicatione habetur in Spec. eo. tit. §. vtiliter. post princ. ꝛ in ista publicatione debent partes vocari vult gloss. hic ꝛ ibi habetur in Spec. si ergo ista publicatio non sit facta scriptura cōtinens dicta testium nullius est valoris coram alio iudice: et ita intelligatur hic: sed corā eodem iudice qui testes examinauit vel examinari fecit: licet ista publicatio nō sit facta cū ipe sit certus de veritate bene faceret fidem. facit quod nota. in le. ij. §. de eden.
6 ¶ †Sexto modo exponit solam a redditione rationis vel cause. ꝛ ista glo. semper allegatur ꝙ testis interrogatus debet reddere causam vel rationem sui dicti. subaudi bonam et concludentem. ꝛ quodcūꝙ istorum deficiat nō valet testimoniuꝫ eius. vt no. in Specu. eo. tit. §. j. versic. itē ꝙ interrogatus. vbi omnino vide. sed si non fuit interrogatus non tenetur dicere: q: non debet esse verbosus. hoc verum sm doc. quādo deponit de his
d que potuit percipere aliquo sensu corporeo. Si autem [d] solum iudicio intellectus: puta ꝙ quis sit dñs talis fundi: tunc debet reddere rationem etiam nō interrogatus. alr̃ nō valeret dictuꝫ eius sm Innocen. singulariter in. c. causam. extra eodem. et in Spec. eo. titu. §. nunc tractandum. versi. quid ergo si quis. Bal.

a ¶ Domestici. adde. l. presenti. §. sane. C. de his q ad eccles. confu. glos. summe. ij. q. v. gl. in. c. in lris. de tes. Spe. ti. de teste. in §. j. in ver. itē ꝙ est domestic⁹. domi. i c. regule. xix. disti. do. i. c. si. de ver. si. li. vj. ꝛ de domestico qñ admittatur p alexā. de imo. in cōsi. xxij. co. j. in. j. vo. ꝛ in cōsi. v. col. ij. et in cōsil. lxix. col. ij. eo. vol. et in consi. xcix. ꝛ seq. in ij. volu. ꝛ qui sunt domestici. vide p Fely. in. c. cū oporteat. colū. ij. de ac. frā. cur.

¶ Quid de vxore adde gl. i. l. j. in. §. si iurat vxor. ff. ad sill. l. sꝫ et si qs. in. §. preterea. ff. si qs cau. Et adde ꝛ dic vt p Fely. in. c. literis. de testib. ꝛ per Alex. de imo. in. l. si cum dotem. §. si marit⁹. col. fi. ff. so. matri. ꝛ pēdē i cōsil. xviij. in. j. vol. et ibi qd de vxore fratris. et vide tu do. mari. Sozi. in consi. suo. xvij. Et eū dē alexā. de imol. in cōsi. clvj. col. ij. circa fi. in. v. libro.

c ¶ Commissione. Adde Bart. in. l. admonendi. de iureiurā. Lu. roma. in repeti. l. si vero. in. lv. fallē. ff. solu. ma. Anto. de but. in. c. fi. in. vj. col. de iureiuran.

d ¶ Si autē. Adde qꝺ hic idē ꝫ cōsulēdo. do. Alex. de imo. in cōs. cxxxvi. co. iij. vers. nec etiā deponit. ꝛ in cōsil. cxlj. colū. iiij. versi. Gaspar. de la. i. i. volu. Et ideꝫ do. Bar. Sozi. in cōs. cxliij. col. ij. versi. multū etiaꝫ mihi. ꝛ in cōsi. clxxj. col. ij. circa fineꝫ. ꝛ adde ꝙ qñ testis deponit sup consuetudine tunc etiam nō interrogat⁹ tenet reddere rationē sui dicti. ita Innocen. in. c. cū causam. de testib. Et bal. in. l. cū hi. §. si integra. ff. de trās. ꝛ tenet Alex. in. o. cōsil. cxxvi. colū. iij. versi. preterea.

a ¶ Testificari. adde. c. testium. iiij. q. iij. glo. i. §. cogitādū. i auf. de monna. Bal. in. l. data opera. C. qui accu. non pos. gl. in. c. quoties. de testi. Spe. in ti. de teste. i. §. i. Alex. de imo. cōsi. lxxviij. incip. in cā 7 lite vertente inter Bartol. in. j. volu. 7 in consil. lxxviij. col. iiij. et in consil. cliij. col. pen. in. v. vol. Bart. in cōsi. iij. col. v. in. j. vol. 7 in cōsi. xix. col. vj. 7 in cōsi. xxix. col. xij. in. ij. lib. p̄ Fely. et doc. in. c. quoties. col. ij. versi. quinto not. de testi. et in. c. literis. col. pe. eod. titu. Cur.

b ¶ De fratre. ad de albe. malate. in tracta. de teste. in iij. col. vbi enumerat plures casus in quib⁹ frater ad mittit̄ pro fratre. 7 p alex. de imo. i cō si. xviij. in. j. vo. co. ij. vsi. cōstat autē. i. j. vo. 7 per Cepo. in cōsi. xxj. col. ij. 7 qd de p̄re pro filio 7 de genero pro so cero per eūdē Alexā. in cōsil. lxx. col. ij. co. volu. et per Aret. in consi. xij. col. vij. et adde qn̄ p̄r vel m̄r possint in cā matrimonia li testificari p filia siue ille cū quo asse runt illā ɔtrxisse superat ipsam nobilitatem diuitijs spo ntentia: vel honore. 7 quomodo hoc in telligatur. Vide p Alexan. de imo. in consi. cliij. co. iij. v. ex quibus. 7 ibi gd qn̄ sunt pares. et in cōsi. cliij. i pn̄. et col. fin. Frāc. Cur.

c ¶ Pro filio. adde spe. ti. d teste. in. §. j. vsi. item q est parens. 7 doc. i. c. sup eo. de testi.

d ¶ Testis iuratus Adde q ex tali enūtiatione non probatur iuramētū p stitum. ita do. Alexā. de imol. in cōsi. xlij. col. ij. versic. si autem nos. in. iiij. vol. Cur.

e ¶ Pro donatario. adde Alberi. mala. in tracta. de teste. vbi diffuse in materia testium.

hic tangit plures questiones. sed infinitas quas ponit Spe. in tit. de teste. quia ista materia est magis practicabilis 7 vtilis q̄ subtilis. recurrendum est ad autoritates doctorum scribentium vt. in. §. j. ponit multos defectus qui possunt opponi contra testes 7 super quolibet insistit.

2 ¶ Dn̄s alicuius terre habēs questionē cū alia terra vel domino an possit pro se inducere subditos suos in testes.

1 **Os testes.** †Per istā. l. in verbo omni gratie videtur q amic⁹ non possit testificari^a pro amico 7 ecōtra cū possit opponi qd̄ est valde amicus producentis: 7 sic nō deb3 sibi fides dari qr presumitur locutus 7 deposuisse poti⁹ ob gratiam 7 amicitiā q̄ ꝓpter veritatē. 7 p hoc tex. in. l. iij. circa prin. ff. eo. hoc nō est verū simpliciter. s3 qn̄ esset multū magna amicitia 7 testis nō esset persona multū autētica: al's nō est credendū q velit pro amico dicere mēdacium: quia amicus perfect⁹ vult amico suo bona 7 non mala ſm Aristotelē vt inquit Bal. sed testificari falsum pro amico esset malum 7 non bonum: sed hoc totum relinquitur arbitrio iudicis pro qualitate personarū 7 amicitie. facit. l. late. §. amicos. de verb. sig. de hoc in Spe. in. d. §. j. post princi. vbi oīno vide. †Item videtur probare iste tex. dum dicit potētatui q dn̄s alicuius terre si habet questionem cum alia terra vel dn̄o nō possit pro se inducere subditos suos: qr presumūtur potius deponere propter potentatū eius qui eos inducit 7 timorem eius q̄ pro veritate. Docto. hoc tamen non approbāt: quia iniquum esset auferre dominis facultatem probandi si alios testes habere non possent 7 sic subditi ratione iurisditionis possunt testificari. secus si ratione patrie potestatis. vt. ff. eo. l. idonei.

2 ¶ Frater vel mater an possint testificari pro fratre vel filio.

1 **Arentes** †No. hic q descendentes nō possunt testificari cōtra ascendētes nec ascēdētes contra descendentes sicut nec p cis ne scandalum 7 incōueniēs seu rancor inter eos oriatur etiam si velint: quia iudex ex officio debet eos repellere.

2 ¶ †De questionibus glo. sc3 de fratre^b 7 matre an possint te- b stificari pro fratre vel pro filio. vide in eodē Spec. §. j. qr frater potest l3 minor fides adhibeatur. Bal. hic dicit q si simul habitāt non potest testificari ratione domesticitatis. vt. l. ij. s. eo. si non habitāt simul tūc si testificatio nulli nocet 7 fratri prodest videlicet vt si defendit fratrē ab heresi vel a delicto deponendo qd̄ frater fecit ad sui defensionē. Nā statur dicto ei⁹ nisi noceat fisco cui erāt bona cōfiscanda: quia non debet nocere fisco cū illa pena sit odiosa. Si autē alteri nocet testificatio sua: tūc si esset causa ardua nō staretur dicto eius. si non ardua stabitur: licet non sit omni exceptione maior. 7 ideo in pari numero preferentur testes alterius partis qui essent omni exceptione maiores. Itē mater in quibusdā casibus pōt testificari pro filio^c secus regulariter no. in loco preallegato in speculo. c

2 ¶ Non tenetur quis aduersario suo dare arma sua contra seipsum.

1 **Imis.** †No. in ista. l. q sicut actor ad intentionē suā fundandā nō potest petere q reus reddat ipsi actori instrumentū proprium ipsius rei qd̄ ipse recolligat a notario: vt in. l. qui accusare. §. de edendo. vt plene no. in. l. si. eo. ti. de edendo. ita non pōt petere q aliqui de domo eius rei exhibeantur in testes contra ipsum reū: quid eñ si vult stare dicto serui ipsius rei vel liberti nō tenetur eos exhibere: vt in. l. pri. que istā declarat. †et 2 sic notatur q nō tenetur qs aduersario suo dare arma sua contra seipsum 7 ad hoc allegatur quia nimis esset graue.

2 ¶ Testis si deposuit sine iuramento an possit accusari de falso cum depositio sua non valeat 7 q iuramentum possit ei remitti per partem.

3 Si notarius dicat talis testis iuratus sit deposuit an credetur notario de iuramento.

4 Testes quando sunt pares numero quibus tunc stetur.

5 Non statur dicto vnius quātumcūq; sit magne dignitatis. nisi agatur de modico preiudicio.

1 **Urisiurandi.** †In ista. l. tria dicū tur. Primo q testes antē q̄ deponent debent iurare. Si eñ primo deponeret 7 postea iuraret nō valeret. facit. c. dilect⁹. de capellis monachorū. 7 no. per Joan. and. in. c. de testi. extra co. titu. hoc verum si ex interuallo. sed si eodem instāti secus. quia ea q̄ incontinenti fiunt videntur inesse ſm Bald. 7 bene. †An 2 autem si deposuit sine iuramento possit accusari de falso cum depositio sua non valeat. vide per Bar. in. l. si quis legatum. in prin. ff. de falsis. hoc tamen iuramentum potest remitti p partem vt dixi in. l. solam. 7 hoc patet in glo. ¶ †Item si notarius 3 dicat talis testis iuratus^d sic deposuit: an credatur notario de d iuramento: videtur q non: quia de illo debuit conficere specialem scripturam: sed ista sunt verba enuntiatiua quibus non videtur standum: quia notarius non sic debet loqui. In contrarium videtur tex. in. l. theopompus. ff. de dote prelegata. dic vt ibi per Bar. 7 quotidie videmus fieri: tamen cauti notarij conficiunt scripturam de iuramento cum appositione diei: dicentes tali die tales testes iurauerunt dicere veritatem 7c. 7 iste est melior modus. †Secundum dictum est q quando testes sunt 4 pares numero 7 differūt in cōditione statur dignioribus. Qd̄ potest intelligi duobus modis. scilicet quando aliqui pro vna parte fuerunt inducti aliqui pro altera. vt in. l. ob causam. §. fi. ff. eo. alio modo quando omnes pro vna parte. tamen quidam deponunt pro: quidam contra: statur dignioribus. Sed tūc cōtra post q̄ variant neutris stetur: vt in titu. j. l. scriptura. Solu. ibi quando quis produceret duas scripturas vel instrumenta quorum vnum faceret pro se. alterum contra: quia potuit prouidere. ideo sibi imputetur. Secus si pducat plures testes: qr non potuit preuidere quid dicerent. ideo potest dicere q stetur illis quid deposuerunt pro se quia fuerunt digniores. †Tertiū 5 dictum est q non statur dicto vnius quantūcūq; sit magne dignitatis. hoc verum nisi agatur de modico preiudicio: vt no. p Inno. in. c. prudentiam. de offi. deleg. super verbo notandum. 7 vide quod no. de procura. c. ex insinuatione. 7. c. veniens. cod. titu. de testibus.

2 ¶ Donator pro donatario an sit idoneus testis. 7 an cedens pro cessionario 7 an venditor pro emptore.

Si est questio de pascuis inter vnam cōmunitatē 7 aliā. an singulares persone vnius cōmunitatis possint pro ea testificari: l3 habeant cōmodum pascuorum.

3 Procurator an possit esse testis pro domino.

1 **Mnibus.** †In causa ꝓpria non est qs idoneus testis. h. d. Et dicit̄ propria de altero de quatuor modis. sc3 ratione preiudicij quando sententia in ea lata esset nociua. Itē ratione vtilitatis quando prodesset. Item ratione officij vt in causa quā quis tractat tanq̄ procurator vel tanq̄ aduocatus: quia non possunt in ea esse testes. vt. l. fi. ff. eo. 7 in. c. fi. lib. vj. eo. titu. Item ratione affectionis. s. quādo vellet testificari pro eo qui habet ab ipso causam vt venditor pro emptore vt in glo. nā dicunt doct. q nō potest etiam si nō tenetur de euictione ratio 2 ne predicta. †Item donator pro donatorio.^e Item cedens pro e cessionario. de quo in Spec. de procu. §. fi. ver. fi. 7 per predicta patet q si est questio de pascuis inter vnā cōmunitatē 7 alteram singulares persone vnius cōmunitatis nō possunt pro ea testificari q habēt cōmodū pascuorum: 7 illud contingit quotidie. ¶ In glo. ibi puta vēditor pro emptore: nā principaliter tāgit emptorē agētem rei vendi. pro suo dn̄o. secūdo venditorē si tenet̄ de euictione: 7 idē si nō tenetur propter affectionē. vt. s. dixi. Et idem in donatore pro donatario. ¶ †In glos. ibi fini. re 3 gū. l. penul. sed in causa finium hic in causa emptiōis ſm Pet. et que sit ratio diuersitatis. dic vt hic per Cy. ¶ In gl. ibi quā quis agit. i. agitat: licet nō pro se sed pro alio tanq̄ procurator. Sed quid in procuratore an possit esse testis pro dn̄o. dic q sic in his que per eum nō fuerunt gesta: al's non nisi agatur de cōsensu partium ambarum sicut pro scripta. vt in. l. deferre. §. idē decreuerunt. ff. de iur. fisci.

2 ¶ Si vnus cōmisit vnum homicidium: 7 alter cōmisit aliud homicidium an vnus pro altero possit testificari.

3 Qualiter possit probari coniuratio.

Laboratores an debeāt ali.

1 **Uoniam.** †Qui testes de longinquo p ducere vult tenet̄ administrare expensas: 7 ad testimonium non admittūtur ferui nec etiam participes criminum in causa criminali. h. d. de materia prime partis summarij. vide quod no. in. c. si quis testium. extra eo. ti. per glo. 7 Joan. and. in nouel. 7 in addi. Specu. eo. titu. §. qualiter. in additione que incipit. 7 in predicta decretali statutum 7c. vbi plura dicit: scilicet q is contra quem producitur nō debet participare in expensis: licet testis debeat testificari pro vtraq; parte 7 etiam debeat respōdere interrogatorijs ipsius. 7 quod iste expense sunt ministrande antequā testis de loco vbi est recedat: 7 q non debet haberi consideratio de eo qd̄ in domo sua esset expensurus. 7 q si recepit sumptus pro decem diebus et in quinq; expediuit debet restituere residuum. ¶ De vltima parte. s. de partibus criminum scilicet q non possint esse testes in eodem crimine. vide quod not. in. c. veniens. extra eo. titu. 7 in. c. j. eo. titu. lib. vj. 7 quod no. in glossa mag. 7 qd̄ habetur per gloss. in. l. si quis filium. j. de libera. cau. Et dicit hic Bal. q si fuerint quatuor socij in cōmittendo maleficium

leficium contra quos inquiritur si tres vellent excusare quartū q̄ non fuit culpabilis non staretur dicto ipsorum sicut nec contra si dicerent se non fuisse culpabiles sed illum solū. ¶ In tex. ibi his venturis. cum ergo quis producit testes absentes et petit vt mittat pro eis debet iudex dicere depone expēsas al's non debet ipsum audire propter hoc verbū qd̄ est futuri temporis.
2 ¶ †In glo. que incipit nō ergo queritur in prin. si vnus cōmisit vnū homicidium alter alterū: an vnus pro altero possit testificari. videtur q̄ non quasi videātur participes criminis. gl. tenet contrarium dicens q̄ iste tex. loquitur quādo participant de vno ⁊ eodē crimine: secus si in diuersis. istud qd̄ dicit glo. p̄cedit de iure ciuili: et quando ille qui producitur in testem non erat de homicidio condēnatus: al'as quia esset infamis repellitur a testimonio. iuxta nota. in. l. ij. §. miles. ff. de infamibus. et idem de iure canonico: licet nō esset condēnatus: quia criminosi de iure canonico repelluntur nisi post peractam penitentiam vt in. c. testimoniū. extra eo. Bal. dicit posse idem dici de iure ciuili quasi testis criminosus sit vilis et abiecta p̄sona. ff. eo. l. iij. post princ. sed qualiter poterit probari coniuratio cum illa teneatur secreta ⁊ non nisi participes sciant. dicit Bal. q̄ tūc per
3 eosdēmet probabitur. arg. l. cōsensu. §. de repu. p̄ mediū. ¶ †In
a glo. penul. ibi ⁊ est arg. q̄ laboratores a debeant ali. docto. tenēt contrarium. per. l. suo sumptu. de operis libertorum: quia qui tenetur ad operas debet eas suo sumptu prestare. Nec obstat illa. l. quia hic ad cōmodum tantū producentis veniūt testes sed laboratores p̄stant pro recipiēdo mercedē: ⁊ sic gratia vtriusq̄ nisi consuetudo sit in cōtrarium. vide qd̄ no. Bar. in. l. si nō sortem. §. libertus. de condi. indebi.

2 ☞ Si oppono cōtra testes p̄ te productos q̄ sunt inimici mei ⁊ dico q̄ nō debent examinari. et tu dicis quod examinentur et reseruetur hoc in fine litis: quid iuris.
3 Mitior est inimicitia que contrahitur ex causa criminali q̄ qui ex ciuili causa.
Litigia generant inimicitias inter litigantes.
Personis vilibus q̄ non credatur sine tortura ⁊ q̄ omnes exceptiones q̄ proponunt̄ contra eos debeant examinari priusq̄ torqueantur.
4 Duo casus in quibus exceptio opposita contra personam testis impedit examinationem sed regulariter tales exceptiones non impediunt sed reseruantur in fine processus post conclusionem in causa.
5 Si pars nō opponit cōtra personam an iudex ex officio possit ipsum testem interrogare de qualitate sue persone: an sit amicus vel inimicus producentis vel eius consanguineus.
6 Si postq̄ testis deposuit pro me contra te interrogatus an sit inimicus tuus respondeat q̄ sic: ⁊ an sit īfamis vel criminosus respondeat similiter irritabitur dictū ei⁹ secus si ex interuallo.
Quid si diceret q̄ falsum testimonium reddidit.
7 Si cum haberem nisi duo testes procurasti inimicitiam cū eis percutiendo ipsos vel aliam iniuriam inferēdo quomodo mihi prouideatur.

1 Si dicatur. †Idem. l. C. in prin. dicit q̄ liberi tantū admittūtur ad testimonium. Queritur si producis testes cōtra me ⁊ ego oppono qd̄ sunt serui et q̄ non debent examinari sed repelli ⁊ offero me probaturum: tu petis q̄ examinentur ⁊ q̄ ista exceptio reseruetur in fine cause: vt si probentur serui non valeat dictum ipsorum si non probentur valeat interim autem expediātur testes: quia volūt recedere. queritur quid iuris ⁊ que erunt partes iudicis. Imperator respondit cū distinctione q̄ aut dicunt se ingenuos ⁊ nunq̄ fuisse seruos et tūc est presumptio pro eis. ideo debent examinari et exceptio mea reseruari in finem cause vt post publicationē processus in termino dato ad opponendū contra personas testium ⁊ cōtra dicta possim hoc probare q̄ sunt serui: ⁊ tunc non valebit ipsorū testificatio: al'as secus. Aut fatentur se fuisse seruos. sed dicunt se fuisse manumissos ⁊ tunc est p̄sumptio pro me excipiente: ideo non debent prius examinari q̄ adducant manumissionem: q2 fundata est intentio mea: ⁊ no. per hoc q̄ ille qui dicit se absolutum ab excommunicatione nisi probet absolutionem presumitur excōmunicatus hodie de quo per Bar. dic in. l. x. de verbo.
2 oblig. ¶ †Sed quero hic sumpta occasione quid si oppono cōtra testes per te p̄ductos q̄ sunt mei inimici. ⁊ dico q̄ nō debēt examinari. tu dicis qd̄ examinentur ⁊ reseruetur hoc in fine litis mote quo supra. ⁊ dic si dico eos īimicos ex aliqua causa criminali vel delicto quia accusaui ipsos de crimine capitali: et pendet accusatio. nō debent examinari ⁊ volo probare et quousq̄ pēdet accusatio. postq̄ autem esset finita innuit q̄ possent quod est verum si succubui in accusatione: sed si obtinui perpetuo repellentur s'm Nico. ma. ⁊ Bal. si enim inimicitia prouenit ex lite ciuili quam habeo cum eo non debet supersederi in examinatione. idem si alio modo sed postea examinabitur causa inimicitie. ⁊ si erit magna nō stabitur dicto eius: secus si parua intellige istum text. vt nota. ff. de questioni. l. j. §. questioni. p̄
3 glo. ⁊ Bar. facit. l. licet. ff. de arb. ¶ †No. ergo qd̄ mitior est inimicitia que contrahitur ex causa criminali q̄ que ex ciuili causa. item qd̄ litigia generant inimicitias inter litigantes. facit. l. properandum. post prin. §. de iudi. Et notandum q̄ distinctio huius aut. vendicat sibi locum in teste qui examinatur sine tormentis. si autem in tormentis vt accidit in personis vilib⁹ quibus non creditur sine tortura omnes exceptiones que proponuntur contra eos debent examinari priusquaꝫ torqueantur. vt. l. j. §. si dicatur. ff. de questioni. ⁊ ibi per Barto. ⁊ vide qd̄ no. in. c. ex parte ade. extra de testi. Pro declaratione huius auf. in
4 nouel. ⁊ qd̄ no. Inno. in. c. presentiuꝫ. eo. titu. lib. vj. ¶ †No. ergo duos casus hic in quibus exceptio opposita contra personam testis impedit examinationem. regulariter auteꝫ tales exceptiones contra personam non impediunt sed reseruantur in finem processus post cōclusionem in causa ⁊ publicationeꝫ processus. nam tunc dicatur terminus. vt. §. dixi ad opponendum contra personas ⁊ dicta de quo loquitur. l. si quis testibus. §. e. et ibi dom. Cyn. legit hanc auf. dicens q̄ melius stat ibi q̄ hic.
5 ¶ †Sed queritur quid si pars non opponit contra personam an iudex ex officio possit ipsum testem interrogare de qualitate sue persone: an sit amicus vel inimicus producentis vel eius consanguineus vel infamis vel criminosus. quidam dicunt qd̄ non: quia illa sunt extrinseca et non tangunt testimonium. nec ad illam restringitur iuramentum sibi contrarium. tenet hoc Nico. ma. ⁊ Bal. ⁊ ita de facto seruatur ad quod vide quod no.
6 in. l. marcellus. ff. rerum amota. per Bar. ¶ †Ex hoc sequitur q̄ si postq̄ testis deposuit pro me contra te interrogatus: an sit inimicus tuus. respondit q̄ sic. ⁊ an sit infamis vel criminosus. et similiter respondeat qd̄ sic irritabitur dictum eius: secus si ex interuallo hoc diceret vel diceret q̄ falsum testimoniū reddidit: quia mihi per hoc non preiudicat nec tollit mihi ius que a
7 sitū. arg. in. l. si quis in graui. §. j. ⁊ ibi not. ff. de questioni. †Iteꝫ pone non habebam contra te nisi duos testes: tu ad impediendum testimonium ipsorum procurasti inimicitiam cuꝫ eis percutiendo ipsos vel aliam iniuriam inferendo queritur quomodo mihi prouidetur. istam questionem determinat Bar. in. l. j. §. si quis. de questioni. q̄ si cū fratre tuo inimicitia superueniat non debet mihi nocere. ⁊ q̄ nihilominus dabitur eis fides. Et sic no. magnam limitationem ad hunc text. quia debet intelligi de inimicitia que non venit malitiose ab opponente. quia de illa non potest opponi. patet etiam hic ⁊ in vltima glo. in fi. quia post dicta testificata ⁊ publicationem testium possunt induci alij testes ad reprobandum eos quod declara: vt dixi in auf. qui semel. §. titu. j.

a ¶ Laboratores. adde barba. cōsil. lxij. incipi. Paul⁹ apostolus. in pric. iij. colū. versicu. et subdit ibi Bal. in iiij. volu.

2 ☞ Vasallus q̄ non possit testificari contra dominum cui tenetur habere reuerentiam.
Testis etiam non vocatus an possit venire sponte ad testimonium perhibendum.

1 Libertorum. †Liberti non possunt testificari cōtra patronum propter reuerentiā quā eis debent. h. d. si sponte testificantur puniuntur: secus si non sponte. Sed an eo ipso qd̄ citatus et iussus testificari testificatur videatur coactus testificatus. dic q̄ nō nisi excipiat qd̄ non est cogendus. q2 est libertus et iudex hoc non obstante ipsum coegit p. l. ait pre
2 tor. §. permittitur. ff. de mino. †⁊ est arg. iste tex. q̄ vasallus non
b potest b testificari contra dominum cui tenetur exhibere reuerentiam. ¶ Item iste tex. innuit qd̄ testis etiam non vocatus possit venire sponte ad testimonium perhibendum si non est prohibitus: an hoc sit verum. dic per Bar. in. l. post legatum. §. is vero. ff. de his quibus vt indig.

b ¶ Vasallus non potest. Adde glo. in. c. de forma. xxij. q. v. Spe. tit. de teste. in. §. j. versi. sed nunquid vasallus. Ab. in. c. accedēs. el. ij. vt lite nō cōtestata. Ant. de but. in. c. insuper. de tes.

2 ☞ Iudex quod possit quēlibet eius officialem in officio sibi cōmisso: delinquentem punire.
Quid si officialis fatetur se extra officium deliquisse.
Casus in quo quis extraordinarie punitur sine processu accusationis vel inquisitionis.
3 Testes debent examinari in secreto sine partium presentia. sed iuramentum prestatur parte presente vel citata. ⁊ similiter separatim vnus ab altero.
4 Falsitas qualiter committi dicatur.
Si vnus testis contrariatur alteri an possit iudex eos punire: an autem debeat reducere ad concordiam si fieri potest.
5 Clericus si testificatur coram iudice seculari an poterit per cuꝫ puniri pena hic.
Testis si fuit punitus extraordinarie prout hic. an poterit ordinarie puniri crimine falsi: si tulit falsum testimonium.

1 Nullum. † Iudex ex suo officio põt testem vacillantem vel sibiipsi cõtrariã tem vel falsum euidenter testificantem punire pro arbitrio suo licet non sit de sua iurisditione ratione priuilegij vel iuris communis.h.d.ꝛ semper allegatur ad quod
2 vide.l.qui falsa vel varia.ff.eo.titu.† Et idem videtur in quolibet officiali iudicis delinquente in officio sibi cõmisso vt in notarijs cause:vel nũtijs curiarũ.vt.s.de spor.l.ij.Secus si extra officiũ fatereẽ se deliquisse.lʒ eñ posset ipsum repellere a testimonio ratione vtilitatis vel infamie vt dixi in auẽ.si testis non propterea ex officio mercenario posset ipsum de illo crimine punire.sed debet formare inquisitioné vel expectare ꝙ accuseẽ via ordinaria.ꝛ sic no.casum hic in quo quis extraordinarie puni-
3 tur sine processu accusationis vel inquisitionis.¶ † No.tex.ibi iudicantis intrare secretum ꝙ testes debent examinari in secreto sine partium presentia sed iuramentum prestatur parte presente vel citata.vide etiã hic qd̃ no.in Spe.eo.ti.§.nunc tractandum.l.minime.ff.de legi.Et similiter separatim vnus ab altero ne vnũ ꝛ eũdẽ sermoné proferant.lʒ gl.videaẽ dicere contrarium in.d.l.minime.et vidi in quodã processu.xij.simul ꝛ semel interrogatos deposuisse per eundem modũ in publico.vñ non videtur eis standũ.ar.hic.¶ In tex.ibi cũctis iudicibus intellige de illis qui de illo crimine possent ordinarie puniri:alĩs secus ita intelligit Barto.in.l.si quis obrepserit.in fi.ff.de fal.
4 ¶ † In tex.ibi de falsitate vel fraude.falsitas committitur dicẽdo.fraus vero tacẽdo vel ironice loquẽdo qd̃ declara p bald.in.l.presbyteri.§.de epis.ꝛ cle.Itẽ si sibiipsi cõtrariantur.si aũt vnus cõtrariatur alteri nõ posset aliquem ipsorũ iudex punire hoc modo.sed eorũ dicta debẽt reduci ad concordiã si fieri põt.ita not.Bar.ff.de fal.l.pe.in fi.declarãdo istum tex.vel stabitur dignioribꝰ.vt.s.eo.l.iureiurã.versi.j.Et adde qd̃ no.ij.qd̃.vj.
5 c.hoc quippe.in glos.¶ † Sed quid si clericus testificaturꝰ coram iudice seculari:an poterit per eum puniri pena de qua hic Inno.tenet ꝙ nõ.de foro compe.in.c.verũ.circa finẽ.ꝛ in.c.dilectus.de penis.lʒ Cy.videatur hic tenere cõtrarium.¶ Item pone ꝙ testis fuit punitus extraordinarie prout hic:an poterit ordinarie puniri crimine falsi si tulit falsum testimonium.Cy.tenet hic ꝙ non:quia de eodẽ crimine non debet quis pluries puniri:vt in.c.licet.ff.nau.cau.sta.in fine.ꝛ.l.sena.de iniur.Bal.tenet hic cõtrarium si nõ fuit cõdigne punitus.ad qd̃ facit qd̃ no.in.c.at si clerici.extra de iudi.ꝛ quod idem Bal.no.in l.cunctos populos.de summa trini.

a ¶ Si clericꝰ testificaẽ. Adde Ange.in.l.si vacãtia.in.xj.col.versi.lʒ tũc dubitaẽ de clerico.C.d̃ bo.vacã.lib.x.Bald.i.c.ij.in.j.col.de confes.Bal.i.c.si clericꝰ.de pace te.in vsi.feud.Pe.de ancha.in regula ca que.de reg.iur.li.vj.q.xxj.in fi.Jo.de ana.i.c.j.co.d̃ cri.fal.Fede.de se nis cõsi.ccxxv.in cip.factũ tale est.quidã ex bannitis qd̃ consiliũ sequiẽ Pet.de ancha.in d.regula ea que.ꝛ adde qd̃ dominꝰ Maria.sozi.in.c.postulasti.q.xviij.de fo.compe.dicit ꝙ lʒ clericꝰ possit puniri.reseruatur tñ in tali casu executio eiꝰ epo:lʒ ipse iudex laicus poterit executioné in bonis ipsiꝰ clerici facere etiã cõtra fideiussores ipsius clerici.alleg.nota ta hic ꝛ notata p Archi.in.c.psbyteri.v.q.vj.ꝛ i materia adde Abb.i c.verũ.de foro cõpe.ꝛ eundem do.Marianũ i.c.j.e.tit.fal.xij.Cur.

2 ☞ Frater non admittitur in testem pro fratre sed pro altera parte bene potest et quando.
3 Quod idem testis possit in eadẽ causa examinari super diuersis articulis.
4 Testis qui in aliqua causa deposuit pro vna parte ad probandũ mutuum an possit postea produci contra me ad probandũ solutionem vel pactum de non petendo.
An alius in alia causa possit ipsum contra me producere.ꝛ qd si tũc cõtra eius personã obijciam ꝙ sit seruus.ꝛ nu.7.
5 Si produxi in aliquod instrumentũ manu talis notarij.ꝛ tu nihil opposuisti.et postea producas aliud instrumentum manu eiusdem quod nõ possim obijcere ꝙ ille non est notarius.
Producens aliquod instrumentum pro se:non potest postea ipsum reprobare in eo quod continet contra se.
6 Si produxisti vnum testem contra me quem poterã reprobare et non reprobaui:et postea in alia causa eundẽ contra me producis an potero tunc eum reprobare.
7 Si reprobasti testem quem produxi contra te et fuit repulsus si postea velis eundem contra me producere an potero eum reprobare.
8 Si tempore quo produxi testem credebã ipsum esse habilẽ.sed postea peruenit ad notitiam meã eius inhabilitas an si producis eum contra me possim eum reprobare.
9 Testes quãdo probãtur fuisse corrupti pecunia etiã si non constat eos falsum deposuisse non valent depositiones eorum.

1 Si quis. † Contra personã testis quẽ quis semel produxit nõ potest opponere nisi causa de nouo emerserit:sed cõtra dicta eius sic:h.d.bonus casus quem tene menti.Barto.dicit hoc esse verum etiam si nolit vti dicto eius:quia sufficit ipsum semel produxisse et vti potuisse.ff.quod quisqʒ iur.l.iij.in prin.scd̃m Ja.de ra.ꝛ Pet.et primo ponit vnũ dictum vsqʒ ibi non adimẽdã cum vna exceptione.Secũdo ponit aliud dictũ vsqʒ ibi.sed et si liquidis.Tertio redit ad primum casum ponẽdo aliam exceptionem vt possit opponi contra personas si redar-
2 guantur de corruptela.† Sed addo tertiam quãdo esset diuersus a causa opponendi.pone ꝙ contra te induxi fratrem tuum nunc tu vis ipsum inducere contra me:oppono ꝙ nõ sit credendum cum alia ratio sit in persona tua ꝙ fuerit in mea:quia pro te nõ potest testificari vt sibi adhibeatur plena fides ratione parentele:sed pro me et te bene potest nisi sit persona que debeat tibi reuerentiam.vt.l.libertorum.§.eo.tit.Et vide hic qd̃ no.Inno.de excep.c.cum venerabilis.ꝛ qd̃ not.in addi.Spec.
3 de test.§.sepe.circa fi.¶ † In tex.ibi in alia causa.idem dico in eadem si primo induxit pro me ad probandũ mutuũ.tu postea vis producere contra me ad probãdum solutionem vel pactũ de nõ petendo:nã multo minus possum ipsum repellere quicquid dicat glos.prima ꝙ idem testis semel examinatus in vna causa non debet amplius examinari.sed hoc est verum sup eodem sed super diuersis articulis sic.¶ Sed pone ꝙ non tu cõtra quem primo produxi.sed alius in alia causa contra me producit eundem.gloss.tenet idem ꝙ non.et sic approbatio testis
4 facta tecum extenditur ad aliam personam.¶ † Sed pone ꝙ iste erat seruus.et sic ipsa testificatio est ipso iure nulla:quomodo ergo ei est standum.Respondeo quia non possum ei obijcere nec iudex debet vlterius querere postꝙ semel approbauit pro me et paria sunt ipsum fore habilem et esse inhabilem.ꝛ de inhabilitate non posse opponi per tex.ꝛ glo.in.l.qui habebat.
5 in fin.de manumis.testa.† Et per istum text.videtur si produxi quoddam instrumentum manu talis notarij.et tu nihil opposuisti.postea producis aliud instrumentum manu eiusdem nõ possum obijcere:quia ille non est notarius.eadem ratiõe scd̃m Bal.¶ In tex.ibi testimonium eorũ arguere:quia producẽs nõ potuit preuidere quid testis esset dicturus sed bene potuit preuidere:an esset habilis vel non.et ideo si quis producat instrumentũ pro se in quo aliquid continetur contra se nõ postea potest ipsum reprobare in eo ꝙ continet cõtra se:quia illud potuit preuidere et producendo instrumentum censetur vere confessus esse omnia que in eo continentur.no.Inno.in.c.cum venerabilis.de excep.ꝛ per Bar.in.l.post legatum.de his qui.vt
6 indi.die.xv.martij.M.cccccxxix.in ciuitate Padue.¶ † Quero quid si produxisti vnum testem cõtra me quem poteram reprobare ꝛ non reprobaui postea in alia causa istum eundem testem contra me producis:an possum ipsum reprobare videtur quod non:quia semel ipsum approbaui non reprobando.Cõtrarium dic scd̃m doct.quia aliud est approbare ipsum producẽdo vt in ista.l.aliud non reprobãdo:quia in minus hoc se hʒ
7 arg.in.l.voluntaria.j.de excusa.tu.¶ † Item pone ꝙ testẽ quẽ produxisti tu reprobasti et fuit repulsus vis nũc eũdem testem contra me producere in eadem causa vel in diuersa.ego volo ipsum reprobare:an possum:videtur ꝙ non per hanc.l.in contrarium postꝙ mea productio non fuit sortita effectũ te reprobante nõ potes in ea te fundare ad impediendũ me reprobare.arg.eorũ que dixi in.l.ij.§.titu.j.ꝛ qd̃ no.Bar.in.l.non vtiqʒ.ff.
8 de excep.¶ † Item quero quid si testem quem contra te produxi alius nunc vult cõtra me producere:an possim ipsum reprobare doct.vidẽtur tenere ꝙ non per istam.l.que generaliter loquitur dũ dicit ꝙ producantur.ꝛ sic posset intelligi a quocũqʒ nõ solum ab illo cõtra quem fuerũt producta.certe putarẽ contrarium quia res inter alios acta sicut alteri non nocet.ita nec debet prodesse:vt.j.res inter alios acta ꝛc.¶ Item quero si tẽpore quo produxi credebã ipsum esse habilẽ:sed postea peruenit in notitiam meã eius inhabilitas:an si producis eũ contra me possuʒ ipsum reprobare.dic qd̃ sic:quia paria sunt causam inhabilitatis de nouo peruenire quo casu possum reprobare:vt in fi.huius.l.vel fuisse tẽpore productionis et me ignorasse.vt in.c.pastoralis.de except.ꝛ de testi.c.presentium.Quasdam
9 alias questiones necessarias vide per Cy.hic.† Debes etiam scire qd̃ quãdo testes probantur fuisse corrupti per pecuniam etiam si nõ cõstat eos falsum deposuisse nõ valent depositiões eorum scd̃m Pet.ꝛ Cy.sicut nec sententia iudicis qui probaẽ corruptus.licet non appareat iniusta.l.ij.in fi.de condi.ob tur.causam.ꝛ.l.venales.quando prouocare nõ est necesse.

2 ☞ Quando de debito constat per scripturam ad hoc vt probetur solutio per duos vel tres testes tria requiruntur.
3 Quid si non erat scriptura publica sed priuata debitoris ꝛ confessata vel cum subscriptione trium testiũ pro ea deponentiũ.
4 An duo testes nobiles sufficiant au probandum solutionem:vt hic.
Testes de quibus hic qualiter debeant iurare.ꝛ an debeãt esse rogati.ꝛ nu.6.
5 Testis qualiter debeat reddere rationem sui dicti.ꝛ nu.11.
6 Si cõtra cõfessionem debitoris redactã in scriptis cũ causa legitima nõ admittitur probatio in cõtrariũ nisi per aliã scripturam admittetur tamen probatio de qua hic.
7 An per duos testes possit quis probare instrumentũ fuisse simulatum ꝛ nõ verũ et etiã per alias duas coniecturas q̃ sufficiunt ad probandum simulationem.

Quid si statutum

8 Quid si statutum dicat ꝙ contra instrumentū cōtinens quāti-
tatem vltra.xxx.libras non admittatur probatio nisi per aliud
instrumentum.
9 Licet aliqua sint probanda per scripturam ⁊ non per testes vt
mandatum principis vel acta cause coram iudice: si interuenit
scriptura ⁊ fuit perdita poterit fieri probatio per testes.
10 Iuramentū testis est de veritate ⁊ an etiam de credulitate.
11 Instrumentū quot testes debeat continere.
12 Testis cū interrogatur de contestibus an debeat dicere ꝙ ipsi
audiuerunt vel viderunt ⁊ si diceret non recordari qui fuerint
presentes non vitiat eius dictum.
13 Testes ꝙ debeant interrogari de loco ⁊ tempore: ⁊ si dicāt non
recordari an vitiētur dicta eorum ⁊ si discordēt in tempore: an
reddantur suspecti.
14 Instrumentū si est perditum an sufficiat ꝙ quis probet solam
perditionē: an etiam eius tenorem ⁊ veritatem rei.

1 Testium. †Quando de debito apparet ꝑ
scripturam ad probādum solu-
tionem eius sine scriptura requirunt quinqꝫ testes
omni exceptione maiores: vel alia scriptura aut. sed
si fuit scriptura confecta ⁊ probata. hoc probato sufficiunt ad
probandū solutionem duo testes sicut regulariter sufficiunt in
aliis causis. h. d. ista. l. singularis que semper allegatur. dubiū
erat hic: q: in instrumēto publico sufficiunt duo testes ad eius
solennitatē regulariter ⁊ aliquando tres concurrentibus qui-
busdā de quibus in. l. fi. §. si cer. pe. Si ergo produco contra te
instrumentū publicū continens duos vel tres testes in quo con
tinetur ꝙ tibi mutuaui centū. videbatur ꝙ ad probandū solu-
tionem deberent sufficere tot testes quot continent in instrumē
to et multomagis. tamen q: contenti in instrumento si mor-
tui sunt vel non deponunt faciunt vt instrumentū faciat fidem
de debito: iuxta no. in. l. fin. j. de fideicō. multo ergo magis duo
vel tres testes deponentes de solutione deberēt sufficere q: pa
rem autoritatē habent testes ꝙ̄ instrumentū: vt in. l. in exercen
dis. j. tit. j. Item q: obligatio probatur per tale instrumentum
quod habet vim tot testiū quot ibi sunt descripti. fortius libe-
ratio que est magis fauorabilis deberet posse probari pe toti-
dem. Contrariū hic statuitur ꝓpter facilitatē testium q: multi
proni sunt ad dicendum potius falsitatem ꝙ̄ veritatem: ⁊ q:
multi producuntur qui sunt viles ⁊ redempti. ⁊ ad hoc obuiā
dum. propterea probatio debiti fuit ita solennis: q: ꝑ scriptu-
ram publicā et autenticā prouidetur per hanc legē. propterea
etiā solutio ⁊ liberatio debent solēniter fieri per aliā scripturaꝫ
publicam ⁊ autenticā in qua contineantur totidem testes. ⁊ sic
sufficiunt duo vel tres. Sed si scriptura non fuit cōfecta impu
tet sibi soluens: q: nō admittetur ad probandū nisi per quinqꝫ
testes idoneos ⁊ bone opinionis que deponūt vt hic habetur.
2 †Si tamen fuit confecta scriptura ⁊ perdita: q: nō contempsit
ꝓuisionem huius legis permittitur sibi vt ꝓbato ꝙ fuerit con
fecta scriptura ⁊ ꝙ fuit perdita ꝓbatur solutio per duos testes
vel tres. ⁊ sic tria erunt probāda: ꝙ scriptura fuerit cōfecta. Itē
ꝙ fuerit perdita. Item solutio ipsa ꝙ testes viderint eam fieri.
Cyn. in. l. j. j. ti. j. dicit ꝙ testes etiam debent deponere de tenore
scripture perdite al's non bene probarēt perditionē. iterum ibi
qui in scriptis. glos. intelligit duobus modis siue fuerit actū ꝙ
cōtractus redigatur in scriptis. ⁊ sic scriptura erat de substan-
tia obligationis: vt in. l. cōtractus. j. tit. j. siue ꝙ cōtractus redi
geretur in scripturā. ⁊ sic non erat de substantia obligationis
sed ad finē ⁊ ad probationem faciendam: vt in. l. cum res. §. ti. j.
3 ¶ †Sed quid si non erat scriptura publica: sed priuata debi-
toris ⁊ confessata: vel cum subscriptione trium testium pro ea
deponentiū ⁊ sic facit fidem contra eum etiam si fuerit negata:
vt. l. scriptura. j. qui po. in pig. ha. puto idem ꝙ hic vt non ad
mittatur debitor volens probare solutionem nisi producat si-
milē scripturam que dicitur antipocha: vel si non fuerit confe-
cta nisi ꝓbet per quinqꝫ testes vt hic: q: text. generaliter loquit
4 de debito in scriptis contracto. i. cum scriptura. ¶ †In tex. ibi
vel interualla ⁊c. sed quid si producat duos nobiles testes ad
probandum solutionem: an sufficiant videtur ꝙ sic arg. huius
tex. a contrario sensu contrarium dic per tex. qui sequitur maxi
me in ver. vt scientes omnes ⁊c. nam istud quod hic dicitur de
vilibus fuit causa impulsiua nō finalis huius legis cū deinde
ideo licet deficiant ⁊ tamen non deficit dispositio legis sicut di-
cimus in calfurnia que dedit causam edicto: vt. l. j. §. sexum. cuꝫ
5 ibi no. de postu. ⁊. l. ij. in fi. ff. de do. per Bar. ¶ †In tex. ibi: cū
sacramentū religione dicit Cyn. ſm Pe. tactis euangeliis vel
christi imagine vel iurando per deū vel sanctos vel ꝑ principē.
a Tu dic more solito tangendo quālibet scripturā[a] representat
scripturam euāgeliorum nec sufficeret ꝙ iuraret per sanctum
Iacobū. quicquid dicit Cy. ⁊ Pe. vt no. in aut. iusiur. qđ ꝑstat
ab his in glo. ¶ In tex. ibi: sub presentia sua iste tex. semꝑ alle
gatur ad hoc ꝙ testis debeat reddere rationem sui dicti per sen a
sum corporeum: puta visum vel auditū: q: visu ⁊ auditu perci
piuntur. nam non censetur fuisse presens nisi audiuisset vel vi
disset. l. diē proferre. §. corā. §. de arbi. sed si testificatur de aliis
que nō percipiuntur visu vel auditu sed gustu vel odoratu: aut
tactu debent deponere per sensum illi appropriatum: al's non
esset sufficiēs ꝓbatio: vt not. per Bar. in. l. j. j. de ver. ob. Adde
tamen ꝙ sensus visus est generalis ⁊ adaptatur ad omnē aliū
sensum. vnde in his que percipiuntur visu. ⁊ si testis dicat vidi
sustinetur dictū eius ſm Cy. ar. ff. de lega. ij. si titio. ⁊. j. ibi dum
dicit vt scientes. ⁊ de iniur. l. item apud. §. pretor ait. de rei vxo.
ac. §. videamus. ⁊ no. ij. q. ix. c. nouit. in glo. Adde. d. Io. and. in
addi. Spe. ti. de instru. edi. §. restat. ꝙ licet testis habeat redde-
re rationem per omnes sensus corporeos ſm materiam rei suꝑ
qua deponit notarius: tamen non potest conficere instrumētū
nisi de his que percipit visu vel auditu: qđ tene mēti. Nō ergo
potest conficere instrumentū qđ vinū sit dulce ⁊ amarum: quia
licet hoc percipiat per gustū sunt testes tamē qui sunt necessa-
rii in instrumento possunt habere aliū gustum difformeꝫ: non
sic in his que percipiuntur per visum vel auditum. tene menti.
¶ In tex. ibi debitum esse. solu. sed qd si vult probare pactum
de nō petendo an habeat locū ista. l. videtur ꝙ nō cum de solu-
tione loquat. Contrariū sentit hic Bar. in suo summario dum
dicit ꝙ non potest probari liberatio de debito nisi prout hic. ⁊
pro hoc tex. j. eo. aut. rogati. q̄ hic sequit vbi in cōfessione credi
toris de recepto requirunt quinqꝫ testes prout hic in solutiōe
6 ⁊ de hoc addebat per illā aut. ¶ †Itē additur aliud. s. ꝙ tales
b testes debent esse rogati tam illi quinqꝫ: qñ non fuit confecta
scriptura ꝙ̄ duo qñ fuit confecta et perdita vtroqꝫ casu loquit
illa aut. que venit ad interpretationē istius legis. ⁊ sic debet in
telligi in oībus casibus in quib⁹ loquitur in ista. l. vt in aut. de
filiis ante dotalia instrumenta natis. ⁊ in. l. nihil. de coniungē.
cū emā. li. ff. ¶ In tex. ibi: vel securitatem in scriptis capiāt sic
⁊ contra confessionē debitoris redactā in scriptis cum causa le-
gitima nō admittitur ꝓbatio in contrarium nisi per aliam scri b
pturā: vt in. l. generaliter. j. de non nu. pecu. videt tamē intelli-
genda ⁊ limitāda ſm illā legē vt etiā per quinqꝫ testes sine scri
ptura possit ꝓbare cōtrarium: vel etiā per duos si fuit cōfecta
scriptura ⁊ perdita per hāc notabileꝫ. l. Adde ꝙ licet contra te
norē scripture non admittatur ꝓbatio nisi prout hic. cōtra ta-
men presumptionē q̄ resultat ex scriptura bene admittitur pro
batio in cōtrariū ꝑ duos testes vt. j. de apocis publi. l. cuiusqꝫ.
lib. x. ⁊ ibi per Bar. pone exemplū in. l. iurisgentiū. §. qđ fere. ff.
7 de pac. †Et hoc etiā dico si quis vellet probare instrumentum
fuisse simulatū ⁊ nō verū: possit hoc probare per duos testes ⁊
per alias duas coniecturas que sufficiunt ad probandū simu-
lationē iuxta not. in. l. emptiōe. j. plus valere qđ agitur. ꝑ Bal.
sicut ad probandum dolum: vt. §. de dolo. l. dolū. q: ista. l. pre-
supponit instrumentum verū ⁊ cōtinere verū debitū: sed instru
mentū simulationis nō est verū: nec cōtinet verum debitū: vt. l.
imaginaria. de regu. iur. ⁊. l. nuda. de contrahē. emp. ⁊ de aqua
plu. ar. l. emptor. nec meret dici instrumentū cuꝫ deficiat substā
tia debita: vt no. Bal. in. l. cū precib⁹. §. ti. j. et sic oportet ꝑ pri⁹
cōstare ꝙ instrumentū sit verū vt habeat locū dispositio huius
legis: iuxta ea que not. in. l. diuus. ff. de testa. mili. per Barto. et
per eundē in. l. j. in prin. ff. qđ vi aut clā. et ita his dieb⁹ cōsului
8 bono. †vbi est statutū ꝙ cōtra instrumētū continens quātitatē
vltra. xxv. libras non admittat probatio nisi per aliud instru-
mentū nō per testes. nā dixi ad probandū ipsum esse simulatuꝫ
vel fictū bene admittet probatio per testes duos: q: loquit sta
tutū de instrumēto continente verū debitū: ⁊ de hoc opꝫ prius
cōstare: vel saltē ꝙ nō appareat ꝯtrium: q: presumit semꝑ verū.
vt i. d. l. cū precibus. ⁊ si pars vult ꝓbare ꝯtriuꝫ ꝙ erat simulatū
deficit ītētio statuti: tene mēti. Hoc tñ in ꝓpria simulatiōe que
est qñ partes simulant aliqd agere: ⁊ tñ agunt ꝙ nihil agat. ita
loquunt. ll. allega. Sꝫ si reuera agūt vnū ⁊ simulāt agere aliud
illa nō est ꝓpria simulatio q̄ reddat instrm nulluꝫ: q: nō deficit
substātia debiti. ⁊ sic pꝫ vt actū fuit nō ꝓut simulate fuit conce-
ptū: vt. j. plus valere qđ agit. vñ de tali simulatione non posset
9 opponi ad irritandū instrm. ¶ †In tex. ibi: si xpo facta. No. ꝑ
istū tex. videt ꝙ lꝫ aliqua sint ꝓbāda per scripturā nō ꝑ testes:
puta mādatū principis: vt. §. de mā. prin. l. j. ⁊ i. c. cū in iure. de
offic. deleg. Item acta cause corā iudice: vt in. c. qm̄ cōtra. ex de
ꝓba. si interuenerit scriptura et fuit perdita potest fieri ꝓbatio
ꝑ testes. facit qđ no. in. l. quoties. §. fi. ff. de proba. in gl. ⁊ sufficit
ꝙ deponant de tenore: lꝫ nō fuerint presentes in actu gesto qđ
dic vt in. l. sicut. j. titu. j. ⁊ adde qđ no. in. d. c. quoniam contra. in
fi. ⁊ per Cy. in. l. j. j. tit. j. Et adde ad id qđ dicit hic testē debere
deponere fuisse presentē. ⁊ sic vidētē vel audiētē qđ no. in Spe.

a ¶ Scripturā. Ad
de gl. i. v. sacrosan.
scripturꝫ i. l. gñalr.
in. §. pe. C. d re. cre.
⁊ ibi bal. i. c. j. i. §. sa
cramēta. i. ij. co. de
pa. tenē. in vsi. feu.
Bal. i. c. j. de noua
forma fidelitatis. i
vsibus feu. ⁊ an sit
necesse tangere di-
ctā scripturā: vide
gloss. in ver. tacta.
in cle. j. de here. et
gl. in ver. tactis. in
cle. vnica. d iureiu.
Bal. in aut. sacra.
C. si aduer. vē. Et
an valeat iuramen
tum si iurant su-
per reliquias ⁊ cru
cē. vide tex. i. c. q̄ de
cā. ibi ante corpus
scti apollinaris. ij.
q. v. ⁊ ꝑ Inn. i. c. et
si christ⁹. d iureiur.
Spe. in ti. de iure-
iurā. i. §. j. v. i sum
ma. c. constitutus.
iūcta gl. ij. de app.
doc. in. c. fraterni-
tatis. de frigi. Io.
d san. i. c. i synodo,
xxv. q. vj.
b ¶ Esse rogati.
Adde glo. in aut.
de tabel. in. §. nos
autem. Cy. i. l. hac
cōsultissima. C. de
testi. Bar. in. l. sciē
dū. ff. d v. sig. Sp.
ti. de teste. in. §. j. v.
sꝫ qd i ꝑdictꝫ. Car.
zab. in. c. si dñs. in
j. no. de simo. ⁊ qd
in testamentis. vid
i. l. heres palā. i. §.
in testamentis. ff. d
testi. Anto. de but.
in. c. idicāte. de test.
Do. in. c. cū oēs. e.
tit. Io. fab. insti. de
test. Alexā. d imol.
cō. xxxiij. ici. pōde
ratis verbis vlti-
mi testi. in. vj. colū.
in. iij. vol. idē Alc.
ꝯs. xlvij. ici. abūde.
i. ij. co. i. ij. vo. bar.
ꝯsi. xlij. ici. clemētis
simū deū. i. ij. colū.
v. preterea i testō,
in. iij. vol. Et qd i
cā mrimoniali. vi-
de ꝑ Car. Alex. in
c. ex parte. i. ij. col.
v. anteꝙ̄ ad gl. ve
niā. de spō. Barb.
ꝯsi. xlj. inci. a ioue
principiū. in. iij. co.
in. iij. vol.

a ¶ Credulitate. Adde q quotiescũqz testis oponit: puta q titius occidit caiũ ad sui defensionẽ et depõit q ita credit dictũ eius vz. ita Bar. in cõs. suo inci. raynutius. ⁊ late refert ⁊ sequitur Alex. ĩ imo. ĩ cõs. xxvj. co. fi. i. fi. i. vo. Et ad dicta hic p Pau. vide eũdem Alex. in cõs. c. co. iiij. vñ. ⁊ q̃uis. ⁊ i cõs. cxxxiij. co. iiij. i prin. co. vo. Et ĩ teste q dicit scio et sic credo q nõ pbet. adde An. ĩ bu. ⁊ ibi doc. in c. quoties. ĩ testi. ⁊ per Frã. de are. in cõs. lxiiij. co. iij. i fi. ⁊ pñ. seq. ⁊ in pposito vide eũdẽ Are. in cons. xliiij. colum. iiij. vñ. sextus autem. ⁊ q testis q dicit q credit ⁊ ita firmiter tz non pbat. adde d. meum Sozi. in cõs. cxxiiij. co. v. vñ. ex qbus cõcludit. ⁊ adde q in his que sunt difficilis pbatiõis testes de credulitate admittunt. ⁊ probãt ita ipse Sozi. in cõ si. cxlvj. colum. iiij. ver. nec obst. alleg. Cy. Bal. i. l. vnica. C. de sent. que p eo qd interest. Stra.

b ¶ Testes absentes. Adde Abba. antiquũ ⁊ doc. i. c. cũ olĩ. de tes. doct. i. c. statutũ. de resc. lib. vj.

c ¶ Ut testes iurẽt. Adde Bal. i. c. de test. ĩ test. i. ij. co. vñ. itẽ no. Ab. i. c. tuis qõnibus. co. ti. Azo in sum. tit. de testi. in. §. iurabit. et an qs possit iurare p pcuratorem. vide Jo. and. in c. fi. de iur. cal. li. vj. Abb. ⁊ doc. i. c. lz ex qdã. de test. Lud. ro. singula. viij. ⁊ an possit iurare p nũtiũ. vide per Bar. i. l. q bona. i. §. aliena. ff. de dã. infec. ⁊ per Bal. in rubr. ff. de iureiu. Et in qbus casibus creditur testibus non iuratis dic qnqz casibus. Primo vbi agit de informatione super famavel super notorio sm Ang.

10 eo. titu. §. j. ver. itẽ q nõ phibet. vbi allegat istũ tex. † Et sic iuramentũ testis est de veritate non credulitate: vt not. ff. de iureiurã. super rubrica. ideo non valeret eius dictũ si deponeret de sua credulitate[a] nisi esset adiuncta sensui corporali: quia diceret credo q sic vidi. pone exemplũ in pbatione adulterij q̃ nõ pot fieri per visum: licet exteriora possint per visum probari si dicit credo tales se inter se miscuisse: q2 vidi eos in tali actu ⁊ tali ppinquo: vt in. c. preterea. extra de testi. de hoc tangit hic Cyn. et Spe. eo. ti. §. j. ver. itẽ q deponit de credulitate. Dicit tñ Bal. in. l. solã. §. eo. q postq̃ testis deposuit de veritate: licet addat q ita credat: ⁊ sic videtur dubitatiue loqui non vitiatur eius depositio quod not. Jtẽ in. l. siue possidetis. §. ti. j. in penul. col. dicit q si testis dicat pcerto sic credo. nõ valet nisi addat causaz quare sic credat que causa per sensum corporeũ cõprehẽdatur. ¶ Quid aũt si dicat videtur mihi q ita fuerit. vide Bar. i. l. j. ff. de ventre inspi. ¶ †

11 In glo. super verbo facile oppo. q sufficiant tres testes: vt. §. si cer. pe. l. fin. dic vt ibi loquitur quando pducitur instrumentũ vel a creditore cõtra debitorẽ vel ecõuerso. ⁊ queritur quot testes debeat cõtinere ⁊ regulariter sufficiãt duo. fallit qñ instrumentũ continet quantitatẽ supra quinquaginta libras auri: quo casu requiruntur tres cum subscriptionibus: que tamen subscriptiones testiũ al's non requiruntur: sed sufficit q veritas testificetur eos fuisse pñtes hic loquimur qñ ex parte creditoris fuit productũ instrumentũ ⁊ ex parte debitoris ad probandũ liberationẽ pducunt testes quo casu seruãda est dispositio huius legis. ¶ Jn gl. magna. queritur primo qualiter testis debeat reddere rationẽ dicti sui. Respõdeo per visum qñ deponit sup eo qd visu percipitur puta qd titius vulnerauerit seiũ si vero percipit auditu: tunc per auditum pprium: puta q titius cõtraxit cũ seio: ⁊ sic de alijs que alijs sensibus pcipiunt vt debeat reddi ratio p sensum appropriatum illi rei. dz ergo dicere interrogatus qualiter scit. scio quia vidi vel audiui: q2 presens fui. et si diceret hoc solũ qd presens fui sufficeret qd subintelligit. ergo audiui vel vidi per. l. diem pferre. §. corã. ff. de arbi. si vera dixerat primo esse contenta in. c. ⁊ hec de auditu

12 proprio sed de alieno non nisi in casu: vt in glo. ¶ † Secundo queritur testis debet interrogari de cõtestibus. ⁊ ita glo. presupponit quid ergo si interrogatus respondeat q talis ⁊ talis fuerunt presentes: an debeat dicere qd ipsi audiuerũt vel viderũt glo. qd non. q2 hoc nõ potest scire: sed sufficit qd dicat qd tales fuerũt presentes qñ actus fuit celebratus. Si tamen diceret se non recordari vel non recognouisse qui fuerũt presentes nõ vitiatur dictũ eius. Et sic si plures examinati cõcordant in idem licet aliter nõ deponãt de presentia alterius rõne predicta non vitiatur dictũ eorum. ⁊ hoc videt tenere Spe. in ti. de libellorum con

13 ceptiõe seu in ti. de inquisitiõe. ¶ † Jtẽ quero an debeat interrogari de loco ⁊ tpe. gl. q sic vt in Daniele et Susanna. sed si diceret non recordari non vitiaret dictum eius nisi tẽpus esset de substantia pbationis: vt in. l. matrẽ tuã. §. ti. j. ⁊ not. per glo. in l. ob carmen. §. fi. ff. eo. ti. sed in loco nõ sic cadit iusta ignorantia: q2 facilius potest de loco recordari q̃ de tempore. tamẽ dic vt. §. nisi locus esset de substãtia probationis: vt si maior pena imponeret de delicto cõmisso in platea. et ipse induceretur ad probandũ q in platea qd dic vt per Bar. in. l. non solũ. §. s vt probari. de ope. no. nun. ⁊ vide in. c. cũ ioannes. de fide instru. ⁊ in. c. ex tenore. super verbo tempus ⁊ locũ in nouel. Si tamẽ discordarent testes q2 vnus diceret tali tpe. alter alio tempore vel loco redderent suspecti ⁊ nõ staret eis q2 essent singulares: vt. l.

14 qui falso vel varie. ff. eo. ti. ¶ † Ultimo opp. in gl. pe. cõtra si. l. que videt dicere q debeat probari perditio instrumenti: ⁊ vltra hoc veritas rei: ⁊ ego dixi. §. q tenor instrumenti absq3 eo quod probetur veritas rei: vt not. Cy. in. l. j. titu. j. contra q sufficiat pbari solã perditionẽ instrumenti: vt. l. si de possessione. §. tit. j. sol. ibi: qñ aduersarius subtraxit. si vero alio modo perditum est: tunc aut quis vult pbare hoc instrumentũ. et requiritur q probet tria vt hic. aut nõ vult pbare cõtra instrumentũ ⁊ sufficit probare duo. s. perditionem instrumenti ⁊ tenorem eius per testes tñ perditos: vt in. c. cũ olim. extra de priuile. al's nõ sufficeret nisi ad semiplenã pbationẽ: vt in. l. sicut. ⁊ ibi not. j. ti. j. non autẽ habet necesse probare veritatẽ rei in auth. de testi. §. ⁊ licet. col. vj. super. l. testium facilitatem.

2 ☞ Confessio creditoris facta extra iudicium ad liberandum q valeat.

3 Si probatur confessio per quinq3 testes an poterit obijci exceptio non nume. pecu.

1 Rogati vt. † Jsta auth. addit duo ad. l. C. sm verũ intellectũ. Primo q testes de quibus illa. l. loquitur debent esse rogati ⁊ non fortuiti sicut in testamentis. regulariter secus vt. ff. eo. l. ad fidem. Secundum est vt qd ibi dicitur quando quis vult probare solutionem debiti de quo apparet per instrumentum locum habet in eo qui vult probare confessionem creditoris de recepto. licet quidam aliter intelligant vt in glos. naz si ad probandum solutionẽ requirunt quinq3 potius ad pbandum cõfessionem: q2 fortius ⁊ potentius est testimonium de ve

2 ritate q̃ de confessione. † glos. colligit qd valet confessio debitoris facta extra iudiciũ: sed cõtra quod nõ valeat sine expressione cause: vt in. l. cum deinde. in fi. de proba. So. verũ est quãdo sit ad obligandum. ⁊ sic in confessione debitoris: secus quando

3 ad liberandum: et sic in cõfessione creditoris. ¶ † Jtẽ queritur si pbatur cõfessio per quinq3 testes: an poterit obijci exceptio non nu. pecu. infra. xxx. dies sicut quãdo probatur per duos vt j. de non nu. pecu. l. in cõtractibus. §. j. quidã q sic glo. tenet cõtrarium propter tantam solennitatem quam tenementi ad limitationem illius legis.

2 ☞ Testes si nõ sunt subditi ⁊ existãt in alieno territorio scribitur iudici illius territorij q eos examinet.

3 Testis videtur deponere qñ iurat: ⁊ ad illud tempus refertur testimonium.

Testis qñ adhibetur ad solennitatem videt tũc deposuisse qñ adhibitus fuit.

4 Juramentũ debet deferri testibus iudice sedente pro tribunali ⁊ non tempore feriato: sed postea poterunt examinari etiaz die feriata.

Si testes iurauerint infra terminũ datũ ad probandũ possunt etiam deponere per terminũ: nisi dilatio fuerit data ad probandum ⁊ probatum habendum.

1 Si quando. † Testes absẽtes possunt cogi venire ad testificãdũ: ⁊ in causa pecuniaria. ⁊ postq̃ venerint possunt detineri per. xv. dies cum satisdatione de non recedendo si voluerint eam prestare vel si voluerint saltem cũ iuramento alia violentia nõ debet eis fieri. ⁊ infra dictos. xv. dies debẽt iurare parte aduersa pñte: vel citata ⁊ deponere dicta eius: et iudex in hoc debet esse solicitus q si factum non fuerit possunt propria autoritate recedere ⁊ sine licẽtia iudicis ⁊ iudex qui fuerit negligens debet puniri. h. d. ista. l. singu. ⁊ solennis q̃ quoti

b die venit in practica. Primo psupponit testes absentes [b] posse cõpelli venire ad perhibendum testimoniũ veritatis vsq3 ibi: si quid et hoc est verum qñ sunt subditi iudici cause: et sunt in

2 eius territorio. † si autem in alieno territorio ⁊ non sunt subditi non compelluntur venire sed scribitur iudici illius territorij q eos examinet sup talibus articulis per. l. si quis ex signatoribus. ff. queadmo. testa. aper. sm vnũ intellectũ quem glo. hic tangit ⁊ ita quotidie fieri videmus. si non esset in alieno territorio tamen esset subditus posset iudex si necessaria esset presentia aliqua de causa scribere iudici illius loci vt ei scriberet ex parte iudicis ipsius cause vt deberet comparere sub certa pena sicut et reus alibi existens citatur iuxta no. in. l. j. ff. de requi. re. Posset etiam directa via dirigere nuntium ad ipsum: vt. l. omnes. §. si vero apparet. §. de episco. et cler. ⁊ hoc quando requiritur vt veniat ad deponendum: sed quando vt ad recognoscendum veniat subscriptionem suam videtur q non debet cõpelli venire per illam eandem legẽ sm aliũ intellectum glos. Deinde in vñ. si quidem presupponit q possunt inuiti detineri per. xv. dies: si forte iudex alijs occupationibus detentus non potest eos celeriter examinare. ⁊ ibi ponit text. practicam vel debeant dare fideiussores de non recedendo vel iurare. et hoc sufficit si pars producens confidit de iuramẽto ipsorum super tota causa fortius debet confidere super isto articulo de non recedendo vsq3 ibi: intra quos. Tertio instituit iudicem quid habeat facere infra predictos. xv. dies. ⁊ dicit q debet facere citari partem aduersam vt veniat ad audiendum testes glo. intelligunt ⁊ ita dicunt quod practicatur q ista citatio fiat ad videndum iurare testes quod iuramentum debet prestari vel parte presente vel citata. al's non valeret eius depositio. postq̃ vero iurauerint in examine partes non debent esse presentes sed debet fieri secreto: vt in. l. nullum. §. codem. ¶ Et aduerte quia solicitudo vt

c testes iurent pertinet ad partem producentem: ⁊ si pars negligeret esset culpa sua ⁊ nõ iudicis. ⁊ sic nõ punitur. sed postq̃ iurauerit solicitudo pertinet ad iudicem qui ex officio etiam parte non instante potest eos examinare ⁊ compellere ad deponendum ⁊ si non faceret puniretur. ita intelligit Bald. istum

3 textum in. l. secunda. §. de edendo. vbi omnino vide. † Uidetur autem testis deponere quando iurat et ad illud tempus testimonium refertur vt colligitur hic dum dicit testimonia eorũ capere exponendo testimonia: id est iuramenta sicut quando testis adhibetur ad solennitatẽ videtur tunc deposuisse quãdo adhibitus fuit: vt colligitur ex. l. si non speciali. j. de testibus.

4 † Ex qua sequitur quod iuramentum debet deferri testibus iudice sedente

a dice sedente pro tribunali ⁊ non tẽpore feriato:[a] sed postea po-
terunt examinari etiã die feriata.⁊ ita in cle.j.de offi.deleg. Itẽ
ꝙ si iurauerint infra terminũ datũ ad probãdum possunt etiã
deponere post terminũ qꝛ depositio refertur ad primuʒ tẽpus
quod dic vt not.per Bar.in.l.dãni.§.sabini.ff.de dã.infe.Sed
si delatio esset data ad probãdũ ⁊ probatum habendum con-
suetudo ⁊ stylus curiarum est ꝙ infra terminũ iurent ⁊ depo-
nent vt aliquid illa verba operentur in aut. de testi.§. hec oĩa.
col.vj.super.l.si quando.

2 ☞ Reus ante litẽ inchoatam potest petere testes examinari
ad eternam rei memoriã:etiam si non timeatur de eorum mor-
te vel absentia ⁊ quid in actore: ⁊ an possint tunc publicari et
qualiter.⁊ nume.1.

3 Publicatio instrumenti vel testium nõ facit fidẽ in preiudiciũ
non citati:⁊ qualis debeat esse citatio.
Quid si quis velit habere copiam instrumenti.

1 SI quis. †Ista aut.addit ad.l.C.qꝛ illa lo
quitur quãdo testes ꝓducũt post
litem inchoatã.⁊ vult ꝙ pars aduersa citetur vt ve
niat ad videndum iurare testes:quid si lis non erat
inchoata ⁊ vult qs testes examinari ad perpetuã rei memoriã:
an possit hoc fieri.⁊ respondet ꝙ sic eodẽ modo tamen.s.parte
citata ⁊ cõparente vel ꝑ contumaciã negligente.⁊ potest intelli
gi tam in actore q̃ in reo:qꝛ text.est pregnãs ⁊ si intelligatur in
actore cũ in arbitrio suo sit litẽ inchoare si forte aliqua occupa
tione detentus nõ vult adhuc inchoare sed facere testes exami-
nari:tunc auditur: ita demum si testes sunt absfuturi diuturna
absentia:vel est periculũ de morte ipsoꝝ:vt.l.in lege aquilia si
deletum.ff.ad le.aquil.⁊ tunc examinent ⁊ eoꝝ dicta publicent
nõ publicatione iudicis:qꝛ tunc non possent: postea alij testes
produci:sed publicatione notarij cũ prepositione signi sui ad
2 hoc vt faciãt fidẽ corã quocũq; iudice lis moueatur.† Si vero
intelligitur in reo:qꝛ tunc in eius arbitrio nõ est qñ lis debeat
inchoari potest petere testes examinari etiã si non timeatur de
ipsoꝝ morte vel absentia diuturna.⁊ ista declarant plenissime
in.c.qm̃ frequenter.§.sunt ⁊ alij.vt lit.nõ cõtest. vbi plenius et
melius habet q̃ nos habeamus:lʒ canoniste assumpserint ex
istis legibus:qꝺ dic vt ibi plene no.⁊ etiã Bar.ponit hic bonã
distinctionẽ quam vide.¶ In tex.ibi:publicare si hoc verbuʒ
referatur ad reũ qui potest ad defensionẽ suã ꝓpter metum fu
ture litis facere examinari oẽs testes quos vult etiaʒ non senes
vel valitudinarios intellige de publicatione fienda ꝑ iudicem
qui potest pronuntiare dictis attestationibꝰ perpetuam fidem
adhibẽdã:⁊ hec est sententia interlocutoria nec poterit postea
alios testes ꝓducere maxime si didicit testificata: vt in aut.qui
semel.s̃.ti.j.Ideo si habet alios testes quos vult producere de
bet protestari iudici ꝙ talem publicationẽ nõ faciat sed teneat
attestationes secretas publicatas autoritate notarij cum suo
signo ⁊ subscriptiõe.⁊ ita vidi fieri ⁊ practicari. Sʒ si referatur
ad actorem qui non potest ante lit.cõtesta.facere examinari ad
offensam nisi testes senes:aut valitudinarios ⁊ de quoꝝ morte
dubitatur suꝑ quo adhibenda est cause cognitio ⁊ relinquitur
arbitrio iudicis:tunc talis pronuntiatio non debet fieri per iu-
dicem:quia datur sibi terminus anni infra quam debeat liteʒ
mouere quod si non facit nil valent attestationes:vt in.d.c.qm̃
frequenter.circa prin.sed post lit.contest.fiet publicatio de istis
vna cum alijs qui postea examinabuntur non cũ dicta interlo-
cutoria:sed simpliciter ꝙ testes habeantur pro publicatis.⁊ sic
datur licentia notario ꝙ ostendat partibus ⁊ recipiant copiam
cum termino ad opponendũ contra personas et dicta:de quo
loquitur.c.de testi.extra eo.⁊ hoc voluerunt glos.in.d.c.quoniã
frequenter.§.sunt ⁊ alij.⁊ etiam in princi. ꝙ primo casu statim
possit fieri publicatio.secũdo non qꝺ intellige modo predicto.
et de ista publicatione vide Inno.in.c.albericus.extra eo. et in
Spe.de instru.edi.§.ostenso.ver.sed qualiter. Et adde qꝺ dicit
hic Bal.ꝙ quãdo reus petit examinari ad eternã rei memoriã
ante lit.cõtest.ꝙ etiã actor petit examinari facere quoscunq; te-
stes per.l.petende.de tem.in integ.resti.hoc mihi nõ placet cuʒ
est in sua potestate agere:sʒ si nõ posset agere qꝛ penderet dies:
3 vel ꝯditio posset hoc tolerari.¶ †In tex.ibi: aduersarius mo
b neatur:sʒ qualis debet esse ista monitio:[b] an personalis:an ꝓ
sufficiat ad domũ citari.Dyñ.tenuit primã partem in.l.iiij.§.
pretor ait.ff.de dam.infec. Alij dicũt contrarium ꝙ sufficit ad
domũ.ista fuit questio disputata quã ponit Jo. and.in regula
presumitur de reg.iur.in mercu.Bar.post Dy.eam examinat
in.d.§.pretor ait.dic vt ibi.Et sic not.ar.ꝙ publicatio instrumẽ
ti vel testiũ non facit fidẽ in preiudiciũ non citati.⁊ hoc probat
in.d.c.significauit.⁊.c.albericus.extra eo.ti.⁊ ita debet limitari
l.publicati.j.de testa.⁊ per Bart.in aut.si quis in aliquo.s̃.de
eden.Et sic not.ꝑ illis qui faciũt corã iudice aliquod instrumẽ
tum publicari cum velint se absentare ⁊ portare copiam vt fa-
ciant partes requiri:al's etiã si autoritate iudicis fuisset copia-
tum:⁊ etiam si essent decẽ notarij subscripti nõ faceret fidẽ illa
copia contra non citatum.

2 ☞ Arbiter debet ꝓcedere ⁊ etiã pronuntiare de iure tantũ:⁊
quid de arbitratore.
Testibꝰ receptis corã bonis viris:an detur fides coraʒ iudice.

3 Attestationes etiã inualide vt sine iuramento vel propter aliũ
defectũ possunt validari de cõsensu partium.
Quid in alijs actibus iudiciarijs.
An sine attestatione possit valere iudicium ⁊ sñia.

4 Duplex limitatio vt testes semel examinati possint iterum exa
minari.

5 Si postea cũ iterũ examinant dicãt contrariũ eius qꝺ primo
deposuerunt an stabitur vltimo dicto.

6 Attestationes licet sint publicate non tollitur ius opponentis
contra personas ⁊ dicta.

7 Cõfessio facta coram arbitris ꝙ possit allegari coram ordina-
rio iudice.
Citatio facta coram arbitris ita interrũpit prescriptioneʒ sicut
facta coram iudice.

8 Testes quando iterum examinantur:an sufficit ꝙ dicant: dico
in omnibus ⁊ per oĩa sicut dixi coram arbitris:si examinantur
coram iudice.

1 CUm apud. †Testibus examinatis co
raʒ arbitris nõ tenetur qs
stare corã iudice si viuunt:sʒ potest petere eos iterũ
examinari si vult:sed si sunt mortui non requiritur
vlterior examinatio:sʒ standũ est eis sicut si corã iudice fuissent
recepti saluo tamen iure opponendi cõtra personas ⁊ dicta et
si aliqui viuunt:aliqui mortui sunt:quãdo viuunt dic idem ꝙ
supra quãdo omnes viuerent:sed quantũ ad mortuos dic ideʒ
ꝙ supra qñ sunt omnes mortui.h.d.ista.l.singularis que in iu
re ciuili non est alibi nisi in.l.pe.s̃.de arbi.in fi.tamen illa decla
ratur ⁊ limitatur per istam. Nam ibi generaliter dicitur ꝙ ta-
libus testibus est stãdũ in iudicio ordinario:sed ista distinguit
vt.s̃.dictum est addit ꝙ sit saluum ius opponẽdi .Et ex ista.l.
sumptũ est.c.presentata.extra eo.ti.qꝺ videtur requirere aliud
vt isti testes fuerint publicati coram arbitris.s.autoritate nota
rij cũ appositione sui signi et subscriptione et etiam autoritate
arbitroꝝ tali qualem habent ⁊ cũ appositione signoꝝ suorum
ad hoc vt faciant fidẽ coram iudice ⁊ rationabile est hoc. nam
⁊ recepti coram vno iudice non facerent fidẽ coram alio diuerso
non successore suo nisi essent publicati modo predicto vt de re
iudi.l.gesta.multominus si corã arbitris qui nõ habẽt iurisdi-
tionẽ sed notionẽ:vt no.in.l.ait ꝑtor.ff.de re iudi.hoc tamen est
plus qñ coram iudice:qꝛ tunc si sunt publicati siue viuunt:siue
mortui sunt faciunt fidẽ corã alio:nec vlterior examinatio req-
ritur: vt no.in.d.l.gesta.licet glo.in.l.properandũ.§.si.s̃. de iu.
videat sentire idem debere dici qñ corã iudice q̃ qñ coram arbi
tris.sed doc.tenent cõtrariũ ⁊ est casus in.c.fi.de ꝓba.⁊ de testi.
c.causam que.⁊ ibi ꝑ Inno.ratio diuersitatis est:qꝛ potius ꝑsu
mitur ꝓ examinatis corã iudice qui potest eos punire si videt
eos vacillare vel sibi contrariari:vt.s̃. eo.l.nullũ. qꝺ facere nõ b
potest arbiter.ideo suspicio est ꝙ corã arbitro faciliter mẽtiant
2 q̃ coram iudice ꝺm Bal.¶ †In prin.l.ibi:cõpromissarios iu
dices infra arbitros qui procedere debẽt. ⁊ etiam pronuntiare
de iure tm̃ cũ arbitria sint redacta ad instar iudicioꝝ:vt in.l.j.
ff.de arbi.⁊ sic habẽt similitudinem cuʒ iudicibꝰ:ideo appellat
eos iudices.Sʒ qd si corã arbitratore qui potest ꝓcedere ⁊ age
re nõ seruato iuris ordine.doc.dicunt idẽ si fuerunt examinati
in forma iudicij:qꝛ arbitrator fuit assumptus suꝑ lite ⁊ cõmisit
notario ꝙ reciperet testes in forma iudiciaria:al's secus qꝛ non
facerent fidẽ corã iudice ordinario indistincte cum nõ fulciant
aliqua autoritate. Et idem in receptis corã bonis viris vt con
tingit in istis syndicis cõitatis deputatis ad denuntiandũ ma
leficia.nã faciunt aliqñ examinari testes corã priuatis ꝑsonis
vñ nulla est eis fides adhibẽda ꝺʒ Bal.¶ In tex.ibi: fuissent
ꝓducti ⁊ examinati.nec postea fuit scriptũ laudũ arbitrorum:
sed expirauit cõpromissum ⁊ sic partes iuerũt coram iudice et
corã eo ꝓducebant dicte attestationes pars cõtra quã fuerunt
ꝓducte nolebat stare tanq̃ essent inualide:⁊ sicut expirauit con
promissum.ita ⁊ attestationes predicte:vñ queritur qd iuris:et
dicit vt.j.sequitur.nam primo inspicit an aliquid inter partes
fuerit suꝑ hoc actum tꝑe cõpromissi.Si cm̃ egissent ꝙ attesta-
tiones recepte corã arbitris perinde valerẽt:acsi essent recepte
corã iudice si nõ sequeret laudũ:tũc distinctio huius legis non
esset seruãda:qꝛ etiã si viuerẽt nõ requireret vlterior examina-
tio.sed Bal.videt dicere cõtrariũ nisi hoc esset expssum:⁊ ꝙ nõ
sufficit dicere ꝙ valet tantum quantum si essent recepte corã iu

de bu.in.c.cũ i tua.
ad si.de spõ. Scdo
vbi agit de iforma
tiõe fame ꝓmouẽ
di ad dignitatẽ vel
repellẽdi.ꝺm abb.
in.c.j.in pe.col . de
postu.ꝑla. Tertio
i sacerdote suꝑ pe-
nitentia. de quo ꝑ
Archi.i.c.in capi-
te.l.dist.Archid.⁊
ibi Domi. de sctõ
gemi.in.c.ipi apli.
ij.q.vij.An.de bu.
in.c.testimoniũ.de
testi.quarto qñ sta
tutũ vellet ꝙ dictũ
testis nõ iurati ꝓ-
baret ꝺm Lud.ro.
consi.suo.cx.incip.
viso puncto.

a ¶ Tꝑe feriato.ad
de.d.Alex.ꝺ imo.
in consi.ccxij.colũ.
ij.in.ij.volu.

b ¶ Ista monitio.
Adde doct.in.c.ex
liris.de cõsti.doc. i
c.cũ nobis olim. ꝺ
elec. Inn.i.c.cũ te.
de offi.de. Pau. ꝺ
eleaza.i cle.j.de de-
ci.⁊ an admonitio
facta in synodo ha
beat vim trine mo
nitionis. vide per
Rotã deci . vlti.in
tit.de dolo ⁊ cõtu.
⁊ in nouis.

dice. Hoc non placet: qr ista verba nihil operarẽtur. preterea
fuisse recepte corã iudice operatur vt vlterior examinatio non
3 recipiatur. ⁊ hoc ex vi verborum includitur. ¶ † Et not. ex isto
tex. argu. ꝙ attestationes etiã inualide: puta sine iuramento vel
propter alium defectum possunt validari de consensu partium
non sic in aliĳs actis iudiciariĳs: vt si nõ esset lis cõtest. vel alia
forma debita seruata: qr cõsensus partiũ non posset facere va/
lere: vt not. in. c. de causis. de offi. deleg. qr solẽnitas ⁊ forma iu/
diciorũ fuit introducta ob publicũ fauorẽ sicut ⁊ cetere solenni
tates qb⁹ renuntiari nõ põt: vt in. l. de testa. l. testãdi. ⁊. l. nemo.
de lega. j. Sed attestationes recipiuntur in fauorem priuatũ: et
etiam sine attestatione potest valere iudiciũ ⁊ sententia non sic
sine solennitate requisita. et ista voluit Inn. not. in. c. cũ causaꝫ.
extra eo. in glo. pe. q̃ incipit not. attestationes ⁊c. Sed si nil fuit
actũ tũc si oẽs testes viuunt potest pars cõtra quã sunt produ
cti dicere se nolle stare dictis attestationibus ꝙ iterũ examinen
4 tur. † Et sic no. duplicem limitationẽ vnam ad. l. produci. ff. eo.
vbi habet̃ ꝭm vnũ intellectũ ꝙ testes examinati semel amplius
non examinantur: sed hoc fallit hic. alia est ad aut. qui semel. s̃.
ti. j. vbi dicitur ꝙ post didicita testificata: nec ĳdem: nec aliĳ te/
stes recipi debent. fallit hic. ⁊ hoc totum est ex eo: qr postꝙ̃ recu
sat stare illis attestationibus partiũ est acsi facte nõ essent. ⁊ sic
non prestat impedimentũ ꝙ de iure nõ sortitur effectum: vt. l.
qui per salutẽ. cũ ibi not. de iureiur. ff. ⁊ in cle. j. de testi. in ver. re
cte receptis. cum ibi no. in glo. qd̄ prouenit ex eo qr arbitri non
habent autoritatem publicã: ⁊ sic parte recusante dicte attesta/
5 tiones habentur ꝓ nullis. ¶ † Sed qd si isti testes dicant con
trariũ eius ꝙ primo deposuerũt. respondeo stabitur vltimo di
cto al's frustatoria esset dispositio huius legis. Sꝫ qñ sunt rece
pti corã iudice si postea ex alia causa iterum examinarentur: et
aliter loquerent̃ staret̃ p̃mo dicto: qr illa examinatio valuit ad
qd̄ vide per Bar. in. l. eos. ff. de fal. aliĳ dicunt ꝙ ista cõtingunt
ꝓpter varietatẽ instantie que facit vt nõ noceat didicisse testi/
ficata. l. per hanc. de tẽp. app. qd̄ licet sit verum de iure ciuili. de
iure canonico secus qd̄ non considerat variationem instantie:
sed idẽtitatem rationis: qr ita subest suspicio subornationis in
instantia diuersa sicut in eadẽ qñ super eisdem capitulis exami
nantur vel directo contrariĳs. Si autẽ oẽs sunt mortui vlterior
examinatio nõ requirit̃: qr ille attestationes confirmant̃ auto/
ritate huius legis si ꝓbata sit scriptura in qua cõtinent̃ qd̄ no.
pro eo qd̄. s̃. dixi: qr requirit̃ ꝙ cum autoritate notariĳ ⁊ subscri
ptione publicentur et signo. et hoc declaratur in. c. presentata.
6 ¶ † Not. etiã cum dicit omni iure legitimo ꝙ licet attestatiões
sint publicate nõ tollitur ius opponentis cõtra personas et di/
cta ⁊ dicit Bal. in aut. si qs in aliquo. post prin. ꝙ est verũ etiã
si sint publicate de cõsensu vtriusqꝫ partis. ⁊ etiã dicit ꝭm Inn.
ꝙ poterit opponi ꝙ nõ rite sint recepte non obstante publica/
tione facta de cõsensu partiũ: sed postea in. iiĳ. colũ. circa fi. dicit
ꝙ si iudex ꝓnuntiasset de cõsensu partiuꝫ illis attestationibus.
dandam esse fidẽ non posset opponi cõtra personas vel dicta:
nec contra ordinẽ receptionis qd̄ perpetuo tene menti: sꝫ stan/
dũ esset interlocutorie iudicis. ¶ Sed opp. ⁊ videt̃ ꝙ licet oẽs
sint mortui non teneatur quis stare illis attestationib⁹ sicut nõ
tenetur stare sñie arbitri que nõ habet vigoreꝫ: licet metu pene
pereat̃: vt in. l. j. s̃. de arbi. Sol. aliud in sñia cui licet non teneat̃
stare precise: patit̃ tamẽ penã si nõ stat. ⁊ sic sñia nõ est oĩno fru
stratoria: sed si nõ teneret̃ stare attestationib⁹. nullã penã pate
retur quare nõ censetur ꝓmissa si nõ stetur attestationibus. sꝫ si
oĩno stetur sñie vel si per eũ stat quominus sñia feratur: vt. l. si
qs re. ff. de arbi. sic attestationes p̃dicte oĩno essent frustratorie
postꝙ̃ testes nõ possunt examinari iterũ. ne ergo veritas ꝑeat
introduxit ista. l. vt eis stetur ⁊. sufficit ꝙ reseruet̃ ius excipien/
7 di cõtra personas ⁊ dicta. † ⁊ qd̄ hic dicit in attestationibus. idẽ
dicit in cõfessione facta corã arbitris vt prosit corã ordinario iu
dice ꝭm Io. an. in. c. iĳ. de iureiur. li. vj. in nouel. Similter cita/
tio corã arbitris facta interrũpit prescriptionẽ sicut facta coraꝫ
8 iudice: vt. d. l. cũ antea. §. pe. s̃. de arb. ¶ † Querũt doc. quãdo
iterũ examinant̃ testes: an sufficit ꝙ dicãt. dico in oĩbus et per
oĩa sicut dixi corã arbitrꝫ. Bar. i. l. eos. ff. de fal. vꝫ dicere ꝙ sic.
Bal. h tenet ꝯtrariũ: al's ista. l. esset frustratoria. nã ideo pars
petit iterũ examinari vt videat an testis loquat̃ aliter ꝙ̃ primo
fuerat locutus: certe si vult aliter loqui potest ⁊ statur vltimo
dicto vt dixi. ⁊ sic no. ꝙ nõ punit̃ de periurio: qr illud iuramen
tum ⁊ depositio habent̃ ꝓ non factis postꝙ̃ pars non vult eis
stare. Sed si nõ vult aliter loqui nõ video qd repugnet si remit
tat se ad id qd̄ primo dixerat: ⁊ hoc quotidie practicatur in testi
bus qui recipiunt̃ primo ad vnũ finẽ postea super eodẽ exami/
nantur ad aliũ finẽ: qr dicũt: dico in oĩbus ⁊ per oĩa prout al's
deposui. Consiliũ tamen est ꝙ faciat sibi legi primũ dictum si
forte nõ bene recordet̃ de eo qd̄ dixerat qr si primo deposuisset

a ¶ Et lacerasti. Adde Bald. in. l. qui accusare. circa mediuꝫ. C. de eden. Spec. titu. de teste. in. §. satis vtil'r. fa/cit ad hoc gl. in. ꝓ. ꝯpellas. i. c. cũ cãꝫ. de testi. q vult testẽ haberi ꝓ ꝓducto ꝯ eũ q prestat cãm ne producat̃. et ibi Abb. ⁊ per docto. c. peruenit. el. j. de testi. cog. ⁊ quid de instrumentis lace/ratis coram iudice an iudicat̃ acsi ple ne ꝓbassent. vide ꝑ abb. in. c. accepi/mus. de fi. instru. ⁊ qd de lacerãte pro priũ instrumentũ. qñ redarguitur de falso. vid̄ per Pe. anch. cons̃. clxxĳ. icipi. circa primũ.

corã iudice: ⁊ postea contrariaretur in aliquo esset periurus: et
puniretur de falso: vt. l. qui falsa. ff. eo. Sequitur de fide instru
mentorum ⁊ continua: vt hic per glo. ⁊ adde qd̄ hic no. Bald.
super facta qui vult bonam diem.

¶ De fide instrumentoruꝫ. Rubrica.

2 ☞ Statutum ꝙ in talibus causis sufficiant quelibet proba
tiones: an debeat intelligi dummodo sint legitime.
3 Instrumẽtum si est perditum qualiter poterit fieri probatio ⁊
quid si facto aduersariĳ fuit perditũ.
4 Si cũ producerẽ instrumentũ contra te. ipsum rapuisti de ma/
nibus meis ⁊ lacerasti: ꝙ de tenore stabit̃ iuramento meo: ⁊ an
tenearis de falso.
5 Si facto meo instrumẽtũ meũ qd̄ habebã cõtra te ꝓieci in ignẽ
ex iracundia an perdo debitum.

1 Ebitores. † Perditio instrumẽti non nocet si potest fieri
ꝓbatio per testes vel alios modos legitimos
h. d. Et sic loquitur de secũda parte rubrice: de
qua etiaꝫ loquunt̃ multe alie. ll. s. a. l. illate vsqꝫ
ad. l. scripture. ibi cũ. l. seq. ⁊ sequenti loquũtur
de prima parte rubrice. s. de fide instrumentoꝝ. de vltima parte
2 scꝫ de apocis ⁊ antipocis loquit̃. l. plures. j̃. eo. ¶ † In text. ibi:
quibuscũqꝫ rationib⁹. gl. supplent dũmodo legitimis ⁊ similis
glo. est. j̃. de fide instru. ⁊ iure ha. fisca. l. ⁊ si instrumenta. in. ĳ. q.
glo. qd̄ not. ꝓ statuto dicente ꝙ in talib⁹ causis sufficiant queli
bet ꝓbationes. nam debet intelligi dũmodo sint legitime: nec
censetur statutum dispensare contra nõ legitimas. hoc videtur
verum nisi statutum esset superfluum si restringeret̃ vt aliquid
operetur debet intelligi vt non plene probationes sufficiant:
puta vnus testis vel iuramentũ vel alia indicia: puta si diceret
in causis a decẽ libris. j̃. arg. eoꝝ que not. in. l. in fi. ff. ad muni.
vbi glo. dicit: ꝙ nunꝙ̃ debet fieri talis interpretatio vt statutuꝫ
3 reddatur superfluum cũ alia interpretatio fieri potest. ¶ † In
tex. ibi: si probaueris. puta per testes qui interfuerũt cõtractui
vel negotio: et sic deponunt de veritate. nam sufficeret etiam si
instrumentum non fuisset confectuꝫ ergo ⁊ si fuit confectum et
perditum: qr substantia debiti non consistit in instrumẽto: sed
sola probatio: vt. l. cum res. s̃. ti. ĳ. species ꝓbationis sunt plu/
res: vna ergo perempta remanẽt alie. Sed an sufficiant testes
non deponentes de veritate rei: quia non fuerunt presentes: sed
de tenore instrumenti quod dicunt se vidisse et legisse instrumẽ
tum in quo continebatur ꝙ titius erat debitor me⁹ ex tali cau/
sa. dic vt not. in. l. si iniquum. Si vero substantia debiti depen/
debat a scriptura tunc non sufficit testes deponere de veritate
negotĳ: nisi etiam d̓eponant de instrumento ⁊ de tenore eius:
vt. s̃. titu. j. l. testium. in fin. nisi sint quinqꝫ numero: vt ibi habe
tur. Et predicta quando casu fortuito perditum est instrumen
tum: si autem facto aduersariĳ sufficit probare illud et de teno/
re instrumenti stabitur iuramento creditoris vt. s̃. ti. ĳ. l. si pos/
4 sessione: vt ibi per Cy. ¶ † Quid si cum producerem instrumẽ
a tum contra te ipsum rapuisti de manibus meis et lacerasti[a] re/
spondeo de tenore stabitur iuramento meo: sed an tenearis de
falso. videtur quod sic: vt in. l. j. §. qui rationib⁹. ff. de falsis. dic
ꝭm Bald. qui allegat Ioan. and. in. c. accepimus. extra eo. tit.
in nouel. ꝙ illud esset verum si pensate ⁊ deliberate meum in/
strumentum cancellares vel vituperares non ex iracundia sed
quando ex iracundia non teneris pena falsi ordinaria: sed ex/
5 traordinaria. † Quid si facto meo instrumentum meum quod
habebam contra te proieci in igne ex iracũdia: an perdo debi/
tum. dicit Bal. in fi. hic ꝙ non. argumen. in. l. quod calore. ff. de
regulis iuris. sed ignorabitur conditio mea: quia si probo per
vnum testem nõ dabitur mihi iuramentum in defectum proba
tionis: quia liquidam probationem mihi subtraxit facto meo.
tene menti ista dicta.
2 ☞ Si aliquis fuerit ꝓnuntiatus legitimus vel nõ legitimus
respectu vni⁹ an sñia ꝓsit vel noceat respectu alterius quomi/
nus iterato possit allegari legitimus vel nõ legitimus.
3 Ex solo vsu falsi instrumẽti potest qs accusari de falso et etiam
puniri: lꝫ ipse falsum nõ cõmiserit nec cõmitti fecit. et qd si ab/
stineat: ⁊ quid in testibus. ⁊ nu. 4.
Quid si vtens ignorabat esse falsum.
4 Quid si protestatur ꝙ vtitur sub cõditione ꝙ qñcũqꝫ appare
bit falsitas tunc nõ intẽdit eo vti.
5 An pendente ista causa criminali de falso supsedeatur in ciuili
vel in executione instrumenti petita.
6 In diuersis instrumentis cõtentis in eadẽ charta: si vnũ est fal
sum: an censeatur etiã aliud esse falsum.
Instrumentũ continens diuersa capitula: an vitietur totũ si in
vno capitulo

vno capitulo reperiatur falsitas.
7 An possit quis excipere de falsitate instrumenti anteq̄ accuset il-
lum qui fabricauit criminaliter.
8 Minus delinquit ⁊ mitius punitur qui vtitur instrumẽto falso
⁊ non fabricauit nec fabricari fecit: q̄ ille qui fabricauit.
9 Sentẽtia lata cõtra vnũ qñ noceat vel nõ noceat alteri.
10 Repulsio testis tanq̄ falsarij an faciat eũ infamẽ: vt repellatur a
testimonio alterius.
1 Si veteris. †Licet instrumentũ fuerit pro
batum falsuz seu pronuntiatũ
falsum quo ad vnum vtentem: sententia non nocet al
teri volenti vti: sed requiritur ꝙ de nouo accusetur et
pronuntietur falsum. hoc dicit no. et per hoc dicit Inn. in. c. cau-
2 sam que. qui filij sint legi. †vbi allegat casum hu9. l. ꝙ si aliquis
a fuerit pronuntiatus legitimus[a] vl' non legitimus respectu vnius
sententia nec prodest: nec nocet respectu alterius quominus itera
to possit allegari legitimus vel non legitimus: sed in contrarium
facit: quia sententia lata super statu persone cum vno facit ius
quo ad omnes alios vt in. l. ingenuum. ff. de sta. ho. vel dic hoc
verum quando cum persona ad quam principaliter pertinebat
3 defensio. †In text. ibi: si veteris. not. ꝙ ex solo vsu falsi instrumen
ti potest quis accusari de falso ⁊ etiam puniri: licet ipse falsum nõ
commiserit nec committi fecit: sed alius fabricauit ipso ignoran-
te. videtur hoc intelligendo indistincte etiam si talis vtens igno-
rabat ipsum esse falsum: quia in dubio presumitur scire presum-
ptione iuris nisi probet errorem: vt in. l. diuus. que est. l. pe. ff. ad
l. cor. de fal. et ita videtur tenere Gandinus in opere suo super ru
brica. de falsis. licet aliud dicat esse in attestationibus falsis et as-
signat rationem quia super instrumento potuit deliberare anteq̄
produceret sed super his qui testes habuerint deponere non po-
tuit deliberare. Breuiter mihi videtur ꝙ ista distinctio non sit
b bona: et ꝙ vtens falso instrumento ignoranter[b] non puniatur:
quia ignorans non delinquit: vt in. l. ex maleficijs. §. longe mi-
nus. ff. de act. ⁊ ob. et in. l. generali. j. de tabu. libr. xj. an autem pre
sumatur sciuisse in dubio vel ignorasse non potest dari certa re-
gula vel doctrina: sed ex qualitate persone vtentis ex qualitate
falsitatis que opponitur iudex habebit perpendere. et in dubio
potius presumitur per errorem fuisse vsus q̄ ex malitia: vt est
text. not. in. l. pen. de his qui sibi ascri. in test. in fin. Preterea licet
in testibus non potuerit deliberare anteq̄ deponerent et videret
dicta ipsorum. postea vero deliberare potuit. et ideo si videt ip-
sos vel aliquem ipsorum dixisse falsum in aliquo debet inconti-
nenti abstinere ab vsu et dicere ꝙ vti non intendit depositione ta
lis testis. ⁊ ita vidi practicari. est ergo consilium ꝙ ille contra quẽ
producitur instrumentum alleget ipsum fore falsum. et si ex tunc
producens prosequatur et non abstineat non excusatur propter
ignorantiam. ⁊ si postea apparebit falsum punietur. et ita dicit
4 Gandinus in opere predicto super rubrica p̄dicta †nisi ipse vtẽs
protestetur ꝙ vtitur sub conditione si verum est quod proteste-
tur ⁊ quandocunq̄ apparebit falsitas extunc non intendit vti. vt
not. Specu. de instru. edi. §. videndum. post prin. sed ille contra
quem producitur facit producentem interrogari iuret si velit vti
vel non quia vtendo vult accusare de falso: prout quotidie fieri vi
demus. et ille respondeat modo predicto potest ille petere a iudi
ce ꝙ illi assignetur terminus ad deliberate respondendum. ita di
cit Barto. in. l. antepe. ff. de fal. ⁊ sic vel abstineat si non vult subi
re penam falsi: vt. j. l. proxi. vel non abstinet ⁊ postea reperiatur
falsum non obstante protestatione puniat̃ de falso. Sed opp.
ꝙ licet abstineat non euitet penam falsi: vt. j. de pe. l. qui falsos.
Sol. ibi: in eo qui fabricauit vel fabricare fecit: q2 cum delictum
sit commissum ⁊ perpetratum per penitentiam non aboletur: vt
l. qui ea mente. ff. de fur. secus in eo qui non fabricauit seu fabrica-
ri fecit. sed duntaxat vtitur quia delictum non est consummatum
⁊ sic habet locum penitentia anteq̄ consummetur: vt. l. qui falsaz.
ff. de fal. Et ideo si testes deposuerunt falsum siquidem super fal
so articulo producto aperte non prodest parti abstinere ab vsu
testificatiõis sue: quia ponendo articulũ falsum fecit deponi fal-
sum: sed si super articulo vero aliquam falsitatem commisit pro-
dest sibi abstinere ab vsu. et habet locum quod superius dixi: et
per hanc etiam legem dicunt docto. ꝙ licet testis fuerit accusatus
de falso et punitus: sententia non nocet producenti: sed est necesse
ad hoc vt puniatur ꝙ de nouo accusetur et condemnetur tanq̄
producens falsum testem. et fuit questio disputata quam refert
Cyn. in. l. ante fi. j. qui accu. non pos. nam et sententia lata contra
adulterum non nocet adultere nec econuerso: licet sit maleficium
commissum alias commixtum: vt. l. denuntiasse. §. si. cuz. l. seq. ff.
de adulte. licet sententia absolutoria lata pro vno alteri prosit. et
ita videtur dicendum in proposito vt si lata sit pro teste prosit p-
ducenti vt amplius accusari non possit: licet lata contra non no-
ceat: econuerso si fuit pronuntiatum testez falsum dixisse respectu
producẽtis. et sic fuerit repulsus a testimonio: ⁊ hec sententia lata
contra producentem non nocet testi: vt per hoc tanq̄ falsarius in
alia causa repellatur: vt est casus singularis. ff. de infa. l. lucius.
5 †In tex. ibi: alius accusatus criminaliter ⁊ etiam punitus: vt
patet. j. dum loquitur de pena. l. cornel. de fal. sed an pendẽte ista
accusatione criminali supersedeat̃ in ciuili vel in executiõe instru
menti petita. vide Cy. in. d. l. j. qui accu. nõ pos. Posset etiã intelli
gi ciuiliter per modum excipiendi: q2 fuit allegata falsitas instru
menti ⁊ instrumentum tanq̄ falsum fuit pronuntiatum ⁊ lata ab
solutoria fuit pro reo. In fi. l. ibi: nec tu appellare debuisti ⁊c.
quod est in fi. sed cõtra imo debueris appellare saltẽ ratione qua-
lisqualis preiudicij: vt in. l. a sententia. ff. de appel. Solu. bene po
tuisti appellare hoc respectu sed appellare nõ teneberis: quia sen
tentia non nocet quo ad plenum preiudicium vt etiam ibi habe-
tur. vel dic licet faciat preiudicium qualequale quo ad causam ci-
uilem: vt ibi. Secus quantum ad causam criminalem vt debeas
puniri de falso sicut si ille fuit punitus: ⁊ sic non debebas appel-
lare nec poteras hoc respectu: quia tua non interest. In glo. j.
ibi: vel correus non intelligas ꝙ erant duo rei credendi: quia tũc
sententia lata contra vnum nocet alteri: vt in. l. ex duobus. ⁊ ibi p
Bar. de duo. re. in articulo de sententia lata contra correum vel p
correo vbi dicit ꝙ lata pro correo vel contra eum indistincte alte-
ri nocet ⁊ prodest: quia censetur preoccupasse debitum. ⁊ istum di
cit esse casum illius legis. intellige ergo ꝙ non erant duo rei credẽ
di insolidum: sed quilibet pro parte: quia continebatur in instru-
mento seius promiserat centum: ⁊ titius quo casu quilibet cense-
tur pro dimidia promisisse: quo casu sententia pro vel contra vnũ
non nocet nec prodest cum iam debituz sit diuisum. ita sentit An
ge. licet que dixi non dicat. nos possumus intelligere in correis in
solidum ꝙ licet sententia lata contra vnum noceat quo ad causaz
ciuilem: non noceat quo ad causam criminalem vt debeat de fal-
so puniri: quia in hoc non sunt correi: quia tamen tex. innuit ꝙ tu
poteras vti non obstante sententia lata contra titium nisi accuse-
tur de nouo potest procedere quod dicit Ange. quia vti non pos-
6 ses ex quo correus tuus fuit victus in causa ciuili. †In gl. ibi:
vel cum essent duo creditores fecerunt sibi caueri. subdit scribere
⁊ publicare duo instrumenta diuersa respectu diuersarum perso-
narum ⁊ diuersorum contractuum: vt in. l. quam glo. allegat. sed
an tunc repta falsitate in vno censeatur alius similiter falsus abs-
q3 alia probatione falsitatis. dic ꝙ sic per ea que no. Inn. in. c. fra
ternitatis. de here. ⁊ Spe. in ti. de instr. edi. §. instrumẽtuz. ver. qd
si vnum. sed ipsi loquuntur in vno ⁊ eodem instrumento etiã con
tinente diuersa capitula ꝙ si in vno capitulo reperitur falsitas to
tum vitietur etiam respectu aliorũ. nos loquimur de diuersis in
strumentis: licet contentis in eadem charta propter diuersitatem
contractuum ⁊ contrahentium in quo casu non ita puto dicenduz
eodem modo in testibus si super vno capitulo dicant falsum in
vna causa dictum eorum reprobetur etiam in alijs capitulis di-
uersis tanq̄ in illis presumantur dixisse falsum. de quo vide Gã
dinũ in rubrica preallegata vbi plene disputat de hoc articulo.
7 Et est tertia rubricella post rubricam de falsarijs. †In glo. se.
ibi: alij dicũt. Tu distingue ꝙ contra eandem personã potest qs
eligere quam viam vult vel primo accusare criminaliter vel agere
aut excipere ciuiliter: vt. l. damus. j. de fal. sed quo ad diuersas p-
sonas si vult agere ciuiliter contra vnum qui non cõmisit falsum:
sed vtitur instrumento non potest nisi prima accuset illum qui fa
bricauit criminaliter: vt no. in. l. fi. j. eo. si ergo producis instrumẽ
tum falsum contra me videtur ꝙ non possim ciuiliter excipere vel
agere nisi primo accusem notarium qui confecit. de hoc in dicta. l.
finali. In glo. magna. pro eius declaratione aduerte quia tria
facit. nam mouet tres questiones. duas in principio vsq3 ibi: itez
no. ⁊ vnam in fi. Item secundo colligit quoddã notabile ꝭm quos
dam: quod tamen reprehendit vsq3 ibi: item contra. Tertio for-
mat tres opi. inquantũ illa littera vult ꝙ sñia lata cõtra vnũ sup
falsitate instrumenti nõ noceat alteri volenti vti dicto instrumẽto
ꝙ imo noceat partes patẽt per se. veniamus ergo ad glo. in eadez
glo. in prin. ibi: ⁊ deportatio ⁊ bonoꝝ publicatio. Hodie non vti-
mur istis penis: ideo statuta p̄uidẽt contra falsarios de alijs pe-
8 nis ⁊ illa sunt seruãda. †In eadem ibi: vel dic decẽnio. hec ve
rior: q2 minus delinquit q vtit̃ ⁊ non fabricauit nec fabricari fecit
q̄ ille q fabricauit ⁊ lz ambo incidant in. l. cor. de fal. minus tamẽ
punit̃ qui solũ vtitur. Et idẽ pōt dici de statuto imponente certã
penã falsarijs vt in illo nõ incidat qui vtit̃ dũtaxat falso instrumẽ
to sed mitius puniat̃ officio iudicis vt in. l. hodie. ff. de penis. con
iuncta glo. l. ob pacta. multa sunt consideranda in criminibus ad
grauandum penam vel minorandum. ⁊ hanc tenuit Gandinus
sub rubrica predicta. In glo. ibi: nos dicimus non esse necesse.
subaudi ꝙ se expresse obliget ad penã talionis sed sufficit ꝙ se sub
scribat: ⁊ si non probat punietur illa pena. ⁊ hec est intentio glos.
9 †In glo. ibi: itez cõtra. Super isto contrario cũ sequẽtib9. dic

a Pronũtiatus legitimus. Adde Bal. in. l. fi. in fi. C. de peti. here.

b Ignorãter. adde Arch. in. c. i memoriã. in. ij. co. xix. dist.

breuiter ꝙ ſi ſnīa lata contra teſtamentum vel inſtrumentum cū perſona cuius principaliter intereſt: puta cū herede ſiue illa ſententia ſit reſciſſoria vt lata ſuper querela que de teſtamento aliquo facit nullum ſiue declaratoria nullitatis q̄ nihil facit de nouo ſed declarat vt alibi habetur in.l.heredes palā.§. ſ; ſi no tam.ff.de teſta.⁊.l.adeo.§.cū quis.in fi.ff.de acquir.re.do.talis ſententia preiudicat alijs quorum intereſt ſecundario ⁊ legatarijs. Sed lata cōtra vnum cuius principaliter nō intereſt non nocet alteri cuius intereſt principaliter.⁊ ſi pluriū intereſt eque pricipaliter lata cōtra vnum: ſimiliter non nocet alijs: vt hic: et in.l.j.ff.de execu.rei iudi.ſm iſta intellige.l.fi. de pe. here.ff.l. autem polla.de his qui.vt indig.potius concordat ſm docto.

10 ¶†In fi.glo.ibi: ſi iudex notauit eū quare pronuntiauit ꝯtra ipſum teſtē ſuper falſo ex qua ꝓnuntiatione efficitur infamis: vt.l.j.ff.de infa.nā tunc ſi ꝓducatur per aliū poteſt repelli non ratione ſententie de cuius natura eſt ꝙ lata contra vnū alteri nō preiudicat vt ibi qui.res indi.ꝑ totū.ſ; ratione infamie que ipſum cōcomitatur ſicut lepra leproſum.⁊ repellit quē ab officio publico ⁊ a teſtimonio qđ eſt publicū officiu;: vt.ff. de infa. l.miles.cū ibi no. Sed ſi non pronūtiauit cōtra teſtes: quia nec cōtra ipſum proceſſit ſed ipſum repulit a teſtimonio tanq̄ falſariū.quo caſu ſententia repulſionis potius lata contra producentē q̄ contra teſtē non eſt infamis: ideo non repellitur a teſtimonio alterius: vt.l.lucius.ff.de infa.

2 ☞ Poteſt quis renuntiare inſtrumento qđ h; ⁊ eo amplius vti nō poterit ⁊ quid ſi extra iudiciū renuntiet: ⁊ ꝙ talis renuntiatio nō extēdatur ad cauſam appellationis.

3 Ille qui renuntiauit inſtrumento qđ allegabatur falſum cenſetur tacite confiteri ꝙ ſit falſum niſi expreſſe proteſtetur contrariū.ſ.ꝙ nō renuntiat ꝓpter hoc ꝙ credat ipſum eſſe falſum ⁊ quis effectus reſultet ex hoc.

4 Abſtinens ab vſu inſtrumenti falſi euitat penā falſi.

Si non allegatur ſuſpectus de falſo renuntiando vſui nō cenſetur fateri ipſum fore falſum.

Statutū ſi dicat bānitum haberi pro ꝯfeſſo debet intelligi in cōprehenſis in ipſo banno.

1 Si aduerſarius. †Qui īſtrumēto qđ in dubiū reuocatur tanq̄ falſum ſe non vſurum cōfitetur videtur confiteri ipſum fore falſum: ideo non poteſt eodem inſtrumēto poſtea vti contra eundem.h.d.no.et eſt ſingularis

2 caſus. ¶†No.ꝙ poteſt quis renuntiare inſtrumēto[a] qđ habet

a ⁊ eo amplius vti nō poterit contra eandē perſonā.hoc eſt verū in iudicio.⁊ hoc patet in prin.dū dicit apud acta. Secus extra iudiciū vt no.in auē.vt matres debitrices ⁊ creditrices.§.pe.⁊ dixi in auē.iubemus.s̄.de iudi.⁊ hoc eſt verū ſiue renuntiauit ex eo q: allegabaē falſum: vt not.in Spe.de iſtru.edi.§. inſtru. v̄.item opponiē ꝙ aduerſari⁹.vt not.Bal.in.l.nec quiſq̄.in fi. glo.ff.de eden. Et maxime hoc ꝓcedit de iure cano.ſm ꝙ declaratum eſt ꝙ quis poſſit in iudicio renuntiare probationibus teſtiū ⁊ inſtrumentorum: vt in.c.de teſtib⁹.⁊ dixi in.d.auē.iubemus.que tamen renuntiatio nō extenditur ad cauſam appellationis ſm Spe.imo ſicut appellatio reſcindit ſnīam.ita reſcindit cōcluſione; ⁊ renūtiationē ⁊ reponit partes in ſtatu in quo

3 erant tempore litis conteſta.in prima cauſa. ¶†Itē no.ꝙ ille qui renuntiauit inſtrumento qđ allegabaē falſum cenſetur tacite cōfiteri ꝙ ſit falſum: qđ eſt verū niſi expreſſe proteſteē contrariū.ſ.ꝙ nō renuntiat ꝓpter hoc ꝙ credat ipſum falſum eſſe. ⁊ hoc eſt vtile: quia primo caſu ſi producat ipſum cōtra aliam perſonā poterit illud allegare qđ ſemel cōfeſſus eſt fore falſum ⁊ ſic non debet audiri: q: confeſſio expreſſa facta in vno iudicio preiudicat cōfitenti in alio etiam ſi primum iudicium ſit nullū aliqua ratione: vt in.c.piſanis.cū ibi not.de reſti.ſpol.circa fi.⁊ qđ not.Bar.in.l.ſi cōfeſſus.ff.de cuſto.reo. ¶Sed ſecūdo caſu quando non fuit confeſſus ipſum fore falſum renuntiatio non nocet ſibi reſpectu alterius ꝑſone ſicut nec ſententia lata cōtra eum reſpectu vnius perſone nocet ſibi reſpectu alteri⁹: vt.s̄. l.proxima. Conſtat autē proteſtationē declarare animū proteſtantis ⁊ reſtringere ipſum: vt in.l.at ſi quis.ff.de relig. ¶Vl-

4 timo not.†ꝙ abſtinens ab vſu inſtrumenti falſi euitat penam falſi qđ declara: vt dixi in.l.precedenti. Item ſi non allegatur ſuſpectum de falſo renuntiando vſui non cenſetur fateri ipſum fore falſu;. Unde dicit Bal.ſi ſtatutum dicat bānitum haberi pro confeſſo debet intelligi in cōprehenſis in ipſo banno.ſecus in non cōprehenſis: quia quod mihi non obijcitur non videor tacite confiteri: ideo tenor banni diligenter eſt inſpiciendus. et hoc probatur hic in glo.iſta dum dicit aliud forte ſi non reuocaretur: dic imo ſine forte.⁊ dic aliud q: non videē fateri ipſum fore falſum poſtq̄ non allegatur tamen non poterit vti ſi confeſſus eſt ſe non vſum ſm Bar.

a ¶Renuntiare inſtrumento. Adde Bal.i.l.iubem⁹.C.de iudi.

2 ☞ Debitores fiſcales qui ſoluerūt poſſunt petere a fiſco vel officialib⁹ fiſci vt eis conficiant ſcripturam de ſoluto que dicit apocha.

3 Si non habent ſcripturam de ſoluto q: nō fuit confecta ⁊ moleſtentur ad iterū ſoluendū: poſſunt petere a fiſco edi librum fiſcalē in quo deſcribunē ſoluentes ad exceptionem ꝓbandā vel fundandā ſicut debitores aliorū priuatorum.

1 Illate diſpenſatori. †Lex iſta cū ſequentibus vſq; ad.l.ſcripture tendit ad vnū tantum effectum vc; ꝙ nō noceat amiſſio inſtrumenti per aliū modū poteſt quis ꝓbare in vno: tamē nocet aliqñ cū quis vult probare cōtra aliud inſtrumentū: q: grauatur in onere probandi vt requiranē quinq; teſtes niſi ꝓbetur perditio inſtrumenti ⁊ etiam tenor: vt in.l.teſtiū.in fi.s̄.titu.j. Sed quando non vult probare contra aliud inſtrumentū nō nocet etiam in onere probare ꝑditionē inſtrumenti: nec tenorē eius.⁊ ad hoc tendūt iſte leges qñ ſupꝑſunt teſtes qui interfuerūt negotio: ⁊ ſic deponunt

2 de veritate: al's dic vt in.l.ſeq.†⁊ not.in iſta.l.ꝙ debitores fiſcales qui ſoluerunt poſſunt petere a fiſco vel officialibus fiſci vt eis cōficiant ſcripturā de ſoluto que dicitur apocha ſicut debi-

3 tores aliorū priuatorū.vt.j.e.l.plures.†Itē ꝙ ſi nō habēt ſcripturā de ſoluto: q: nō fuit confecta nec perdita ⁊ moleſtenē ad iterū ſoluendū poſſunt petere a fiſco edi librū fiſcalē in quo deſcribuntur ſoluentes ad exceptionē probandā vel fundandam ſicut debitores aliorū priuatorum: licet actor ad fundādā ſuā intentionē non poſſit petere a reo propriū inſtrumentū ipſius rei.l.qui accuſare.cum.ll.ſeq.⁊ in.l.fi.s̄.de eden.

2 ☞ An ſufficiat probare inſtrumentū perditum per teſtes q non interfuerunt contractui: ſed viderunt ⁊ legerūt inſtrumentum: ⁊ deponāt de eius tenore.

3 Probatio perditionis inſtrumenti abſq; probatione debiti ꝓdeſt in duobus caſibus: vt hic.

1 Sicut iniquum. †De perditione inſtrumenti non ſtatur ſimplici verbo hoc aſſerentis: ſed h; neceſſe hoc probare.h.d. Et pone caſum ſic ꝙ petebā; a te centū: de quibus dicebā me habuiſſe inſtrumētū publicū et in igne fuiſſe perditū ⁊ petebā te cōdēnari ⁊ credi ſimplici verbo meo tam de perditione q̄ de debito dicens: ꝙ ad impoſſibile nemo teneē: vñ cum non poſſim probare ꝑ inſtrumentū debeo releuari ab onere probādi ⁊ etiā ꝙ ego ſum talis q non dicere; mendatiū inſpecta qualitate mea: certe ſi reus negat ſicut non eſſet iuſtū: qđ propter inſtrumenti perditionē perdatur dictu; debitu; ſi poſſum aliter ꝓbare ita nō eſt iuſtū ꝙ de debito ſteē ſimplici verbo meo etiā cū iuramēto: ⁊ etiam ſi velim probare perditionē inſtrumenti: ſ; debeo aliter debitū ꝓbare per teſtes

2 qui interfuerunt contractui. †Sed an ſufficiat ꝓbare per teſtes qui nō interfuerūt cōtractui: ſed viderūt ⁊ legerunt inſtrumentum ⁊ deponūt de ipſius tenore.gl.hic no.dicit ꝙ nō quātū ad plenā probationē: ſicut nec crediē inſtrumēto facienti mētionē de inſtrumento: vt in auē.ſi quis in aliquo.s̄.de eden. S; bene creditur quātū ad probationē ſemiplenā vt ſic poſſim ſupplere eā per iuramentū que glo.ſemꝑ allegaē: ſed inſtrumentū faciens mentionē de alio inſtrumento nō facit etiā ſemiplenā ꝓbationē: vt in dicta auē.ratio diuerſitatis eſt: q: plus creditur teſtibus deponētibus cum iuramento de tenore inſtrumēti qđ videtur q̄ notario referenti ſine iuramento tenorē alicui⁹ inſtrumenti.ita intellige dictā glo.ſm ꝙ ſentiunt doc. Itē limita iſtā gl.niſi teſtes deponentes de tenore inſtrumēti ſint periti literarum.i.in iure vt ſic poſſint diſcernere defectus ſi qui fuiſſent in tenore: puta doctores legū vel canonū aut notarij q: tunc facerent plenā probationem: vt in.c.cum olim.extra de priuile.ſm Bar.probato tamen caſu ⁊ perditione inſtrumenti ſaltem per iuramentū: vt.j.eo.l.fi.al's eſſet ſibi imputandū q: non ꝓducit inſtrumentū ſi habet ⁊ eſſet preſump.cōtra eū ꝙ malitioſe hoc faceret.ita intelligas dictū Bar.qñ autem inſtrumentū fuiſſet ſurreptum ꝑ aduerſariū probato furto per teſtes de tenore ſtaretur iuramento creditoris: vt not.in.l.ſi de poſſeſſione.s̄.ti.ij. nec puto ꝙ tunc furtū ꝓbaretur per iuramentum: q: ſic eſſent duo ſpecialia.ad hoc ergo vt ſtetur iuramento de tenore ⁊ de veritate debiti oportet furtum probari aliter q̄ per iuramētum

3 per.l.ſi quādo.j.vnde vi. ¶†In glo.ibi: illud enim ſubaudi ꝙ ſufficiat probare perditionē inſtrumenti abſq; probatione debiti prodeſt in duobus caſibus vt ſequitur in glo.ſ.cū fuit ꝑditum facto aduerſarij: q: tunc de debito ſtatur iuramento.⁊ cum vult exonerari ab onere probandi ꝑ quinq; teſtes: q: vult ꝓbare ꝯtra aliud inſtrm̄.nā ſi nunq̄ fuiſſet inſtrumentū cōfectū volendo ꝓbare ſolutionē debiti: de quo cōſtabat inſtrumentū habēs duos teſtes neceſſe haberet ꝓbare ꝑ quinq; ſ; ſi fuerit con

feciu;

fectum & perditū hoc probato sufficit ꝓbare per duos testes: vt in.l.testiū.in fi.§.ti.j.extra istos casus nō prodest ꝓbare pditio.instrumēti ergo nō sufficeret si staretur simplici verbo creditoris cuius contrarium innuit ista litera dum dicit ꝙ nō est iustum sibi credi.ergo si crederetur sufficeret.propter hoc glo. soluit ꝙ bene sufficeret quo ad semiplenā ꝓbationem. vel dic ꝙ tex.habuit aliū respectum.s.ꝙ non est iustum stare simplici verbo creditoris.s.de perditione instrumēti & debito:sed qđ hʒ necesse debitum probare.& hoc satis innuit litera in fi.dum dicit fidem precibus adesse.

1 Statutum. †Licet sit perditum instrumentum manumissionis potest tamen probari manumissio per testes.h.d.

2 ¶Quilibet presumitur esse vel fuisse bonus nisi cōtrarium probetur.

3 An sufficiat alicui esse in quasi possessione priuilegiorum nisi probet si negatur ipsum habere.

4 Quid in eo qui negatur esse notarius.& nu.5.

5 Doctor si perdit priuilegium doctorat⁹ vel nunꝗ redemit a notario:an sufficiat probare doctoratum p testes.& qđ si gessit se pro doctore per decennium.

1 Si solennibus. †Premitte ꝙ quādo milites remittebantur a duce belli ex iusta causa:puta ꝓpterea vaslitudinem vel senectutem recipiebant literas testimoniales a duce:et tunc gaudebant priuilegijs veteranorum: al's secus.dicit ergo ista lex ꝙ licet quis perdat tales literas si potest aliter probare sufficit.sed glo.miratur qualiter tenetur aliter ꝓbare.

2 †nam quilibet presumitur esse bonus[a] vel fuisse

a nisi contrarium probetur:vt in.c.j.extra de scrutinio. dicit gl. hoc ideo q2 nō erat in quasi possessione priuilegiorū si autem fuisset releuaretur ab onere probandi:sicut ille qui est in quasi possessione filiationis & fraternitatis releuatur ab onere probandi:vt no.per Cy.§.ti.ij.l.neq3 natales.&.l.nō epi.Petrus dicit:ꝙ non sufficit esse in quasi possessione priuilegiorum seu priuilegij quātum ad hoc vt quis releuetur ab onere probādi: quia priuilegia sunt contra ius cōmune:& sic contra illam possessionem vel quasi facit ius cōmune:ergo non prodest sicut vidēmus in eo qui est in quasi possessiōe seruitutis predialis vel personalis:q2 siue agat siue se defendat cū habeat ius cōmune contra se:quia omnis res presumitur libera nisi contrarium probetur:vt in.l.altius.§.ō serui.& aqua.talis quasi possessio non releuat eum ab onere probandi:vt habetur per gloss.in.l. sicuti.§.si queratur.ff.si ser.vend.& plene per Bar.in.l.si prius. de ope.no.nun.ꝭm hoc licet aliqs esset in quasi possessione notariatus & conficeret instrumenta tanꝗ notarius hoc non prodesset si negaretur notarius nisi aliter probaret notariatum: quia hoc est quoddaʒ priuilegium contra ius commune qđ a principe confertur vt eius scripture & sic voci mortue credatur. iuxta not.per Inno.in.c.cum.P.tabellio.extra eo.titu.tamen Spe.videtur tenere contrarium de instru.edi.§.instrumentuʒ. al's incipit postremo in.j.col.ver.sed quid si tabellio.pro eo tamen qđ dicit Pet.videtur casus in.c.cum persone.de priuile. li.vj.vbi qui allegat priuilegiū debet ipsum probare:nec sufficit esse in quasi possessione ipsius.& dicit ita fuisse terminatam

3 quādam q̄onem ecclesiasticam de quibusdam canonicis.† breuiter dic ꝙ aut quis vult vti priuilegio in preiudicium alteri⁹: et tunc non prodest sibi esse in quasi possessione priuilegij:nisi probet si negat ipsum habere.ita loquitur.c.cū persone:q2 volebat vti priuilegio exemptionis contra ipsum cui erat subditus.& ita etiam loquitur qđ dictū est de seruitute quādo quis vult ea vti in re aliena in preiudiciū dn̄i.Si vero vsus priuilegij non tendit in preiudiciū alicuius.& tunc videt̄ sufficere esse in quasi possessione priuilegij quātū ad hoc vt nō debeat excludi ab vsu nisi probetur contrariū per glo.que est hic.& maxime

4 quando talis vsus tendit ad publicam vtilitatem. † Et sic in questione de notario ad hoc vt instrumenta valeāt & que gesta sunt qđ tendit ad publicam vtilitatē:vt in.l. barbari⁹. de offi. preto.sufficit si allegetur notarius quod est in quasi possessiōe notariatus & qđ talis tenet̄ & reputatur ostendere plura instrumenta ab eo confecta.& dicit Specu.ꝙ non sufficeret ostendere duo sed debent ostendi ꝙ plura arbitrio iudicis.vbi idē no. eo.ti.§.restat.in vlti.col. Si tamen peteret pronuntiari se notarium ad perpetuā memoriā nō sufficeret sibi ista quasi possessio ad hoc probādum: sed aliter probare deberet.ita intelligo

5 istā materiā & sufficit.¶ †Et per istam legē dicit Bal.ꝙ si doctor perdidit priuilegiū doctoratus vel etiam nunꝗ redegit a

b notario potest probare doctoratū per testes[b] qui interfuerunt. & ideo qn̄ aliquis doctoratur ī secreto vocātur testes.Et in doctore possunt dici ea que dicta sunt ī notario si aliquis se gessit pro doctore.& ita fuit tentus et reputatus: postea opponit̄ ꝙ non est doctor & ꝙ gerendo se pro doctore cōmisit falsum:vt in l.eos.in fi.de falsis.sufficit probare ꝙ ita fuit tentus et reputatus longo tempore:nec credo ꝙ sufficeret paruum tempus: sʒ & requiritur saltem decenniū.argu.eius qđ habetur.§.de peti. here.l.si filius.&.ff.de acquir.here.l.qui aliena.§.j.in tribus legibus sequentibus nihil dicitur.

2 ¶Licet sint perdita acta alicuius cause:an stabitur sn̄ie cōtinenti tenorē actorum.& nu.3.

3 Sententia si transiuit in rē iudicatā:tūc censentur oīa solēniter acta:& statur illi sententie.

1 Emancipatione. †Acta probari possunt p testes si interuenit scriptura & postea perdita est.h.d.Dubium erat hic:q2 in actis que fiunt corā iudice tam super his que sunt voluntarie iurisditionis: vt est emācipatio adoptio & manumissio ꝙ sup his q̄ sunt iurisditionis contentiose de necessitate requiritur scriptura:& sicut substantia eorū dependet a scriptura:vt hic.& in.c.qm̄ cōtra falsam.ex̄ de ꝓba. sicut & in multis alijs casibus in quibus scriptura est de substātia qui no.in Spe.eo.ti.§.postꝙ.& per glo.in.c.j.extra de censi. & sic videbatur ꝙ perdita scriptura nō possent dicta acta ꝓbari per testes.leges autē precedentes loquunt̄ quādo scriptura non erat de substantia a principio:sed fuit adhibita ad probationem:vt in.l.cū res.§.tit.§.et in.l.contrahitur.de pigno.& sic minor erat dubitatio:q2 sicut nō nocebat ab ipso pricipio scripturam non confici:vt in duab⁹ legib⁹ precedentibus.ita non deberet nocere si fuit adhibita seu cōfecta & postea fuit perdita sʒ hic a principio fuit necessaria:ergo perditio videtur nocere. Tamē ne veritas pereat contrariū statuit̄:vt licet si non fuisset cōfecta a principio hoc noceret nec possent ꝓbari p testes si tamen fuit cōfecta:& sic nō est imputandū parti casus pditionis nō noceat.dūmodo per testes ꝓbentur qui interfuerint vel viderint scripturam actorū.circa qđ vide Cy.§.de eman.libe.l.in emācipationibus.perditio tamē videt̄ probari per iuramētū ꝭm Bar.per.l.si.§.j.eo.ibi in tex.ibi non existat non ex eo ꝙ non fuerit confecta scriptura:q2 nō sufficerent testes:sed q2 fuit cōfecta perdita:vt in fi.& sic tene primā opi.gl. reprobata secunda.

2 ¶ †Et inducit̄ ista lex p Cy.ꝙ lʒ sint pdita acta alicui⁹ cause stabit̄ tamen sn̄ie cōtinēti tenorē actorū vt si dicat lite cōtestata. iuramento de calūnia &c.§.& in ꝯtrariū facit illud.c.qm̄ contra falsam.extra de ꝓba.vbi habet̄ ꝙ de actis & tenore ipsorū non statur vbis iudicis:sʒ ista vba plata in sn̄ia sunt verba iudicis dʒ ergo ꝓduci scriptura actoꝝ cōfecta manu notarij vl' bonoꝝ viroꝝ.breuiter sup hoc fuerūt diuerse opi.doc.Cy.dicit hic:ꝙ si de recenti sn̄ia lata est nō credit̄ ei nisi ostendant̄ acta.secus si de longinquo Bartol.in aut.si qs in aliquo.de edē.§.&.l.j.§.de rela.p illū tex.dicit an fuerit lata parte presente cōtra quā lata est & non contradicēte & statur verbis sn̄ie:aut parte absente:et tunc secus.certe ille tex.parum ꝓbat opi.Bar.q2 ibi loquit̄ qn̄ contradictio poterat actū impedire vt in scriptura relationis quā iudex volebat facere ad superiorē q̄ legi debet partib⁹.vn̄ vna pars pōt dicere ista relatio nō bene stat:alio modo & si iuste mouetur ista cōtradictio impediet.nā ista relatio habet instar pūcti seu casus q format̄ pro habēdo cōsiliū.vn̄ debent partes esse concordes in facto:sed in casu isto talis cōtradictio non hʒ impedire iudicē proferentē.q2 sit de iam gestis.vn̄ si pars vult cōtradicere appellet vel si nō pōt appellare dicat postea sn̄iam nullā:nō video ergo qualiter possit cōtradicere simplici vbo.

3 †Spe.vero in ti.de instru.edi.§.restat.in vlti.col. dicit an sn̄ia

c trāsiuit in rē iudicatā:& tūc censent̄ oīa solenniter acta & statur illi sn̄ie[c] siue sit de recenti siue de longinquo qđ etiam videtur tenere Inno.in.c.bone.de elect.Aut nō trāsiuit in rem iudi.q2 fuit appellatū:& tūc hʒ locū.c.qm̄ cōtra falsam.al's autē actis nō credit̄ nisi ostēdatur scriptura notarij.& ista vr̄ melior sn̄ia. Videt̄ tamen in primo casu subdistinguēdū aut de actis fit mētio in sn̄ia:prout cōiter fieri solet & habeat locū dictū Spe. aut nō fit mētio & habeat locū distinctio Cy.vt si sit de longinquo stetur sn̄ie & presumant̄ oīa fuisse solenniter acta.Nā lex dicit ꝙ lata sn̄ia iudex pōt acta circūducere & cācellare: vt in.l.acta. ff. de re iudi.ergo non requirit̄ exhibitio actorū ad valorem sn̄ie. Aut est de propinquo & tunc si potest probari ꝙ interuenit scriptura & fuit perdita stabit̄ sn̄ie per hanc legē si nō potest ꝓbari non stabitur nisi ostendant̄ etiam circūducta vl' cācellata. nam illa faciunt fidē quantū ad valorē sn̄ie sicut instrumentū cancellatū probat debitū precise:vt.l.qui tabellarū cum.l. qui tabulas.ff.de fur.nec nocebit parti ꝙ fuit p̄sens & nō cōtradicit: q2 sciebat ius suū durare in iudicio nullitatis sn̄ie: vt in.l. que nondum sunt.§.nō videtur.ff.qui.mo.pig.vel hy po.sol.

¶Scripture ex ista.l.fuit sumptum.c.imputari.extra eo.

a ¶Bon⁹. Adde l.si vero.in.§.j.ff.q satis.cog.l.seruos ff.de manu.test.regula semel.de re. iu.li.vj.c.de⁹ oīpotens.ij.q.j.limita dicta iura nisi agat̄ de pīudicio alterius ꝭʒ Abb. in.c.cuʒ in iure.de offi.deleg.

b ¶Per testes. Adde Jo.de ana. in rubri.de magi. in.ij.col.

c ¶Stat̄ illi sn̄ie. Adde ꝙ hoc ideʒ tʒ Inno.& Ro.in l.iiij.§.condemnatum.ff.de re iud.& Imo.in.c.cum in iure.de offic.dele. Et ibi dicit hanc esse cōem opi.et ꝭ idem tʒ Alleand. de imo.in ꝯsi.xxij. in.ij.vol. Et in ꝓposito vide pau. de ca.in ꝯsi.lxxvij. colū.ij.vij.nō obstat in.j.parte con filiorum nouoruʒ vbi ꝙ si in sn̄ia nō fit mētio de actis lʒ sit transacta in rem iudi.et sit de antiquo lata non p̄sumitur pro ipa sn̄ia. Et si sit de longinquo lata ꝯ absentē lʒ de actis in ea habeat̄ mentio non tn̄ p̄sumit̄ pro ea alleg. Inn. in.c.cū in iure. de offic.deleg.§.alle. & in.c.innotuit.de eo q fur.or.susce. & not.ꝭm eundem Pau.in.d.ꝯsi.v. & co.ꝙ ad hoc vt presumat̄ p sn̄ia absq3 eo ꝙ acta ꝓducant̄ requiritur ꝙ ista oia concurrant vcʒ ꝙ sn̄ia faciat mentioneʒ de actis. & lata ꝯtra p̄ntē & nō ꝯtradicētem vel ꝯ absentem citatum & contumaceʒ:vel sit ita antiqua ꝙ sit difficile & quasi impossibile reperire acta.Fran.Cur.

2 ¶ Producens vnam scripturam continentem vnum pro se & aliud contra repellitur si cōtinet contrarietatem. & quid si non continet cōtrarietatem & qualiter dicatur cōtrarietas & quādo stetur digniori. & nu. 3. 4. 5. 6.

Quid si protestatur q̃ producit in parte & partibus facientib[us] pro se tantum & non contra.

3 Quid in instrumento producto per partem aduersam cum nō potuerit illud preuidere.

4 Si produxi duo priuilegia imperatoris diuersa nō tamē inter se contrariantia: & in vno erat sigillū magnū in altero paruum eiusdem characteris an videatur suspecta de falsitate.

5 Quid si producantur duo instrumenta facta eadem die de vna & eadem re an neutrum valeat.

6 Scripture que videntur adinuicem cōtrarie vel repugnātes: an & qualiter possint iuuari.

Faciens positionē cōtrariā cū iuramēto: q̃ eoipso cēseat periurus nisi talis cōtrarietas possit cum distinctione iuuari.

1 Scripture. †Et tā hic q̃ ibi pone casum q̃ contra te produxi duas scripturas publicas vel priuatas vel vnam publicam alteram priuatā que adinuicem erant diuerse & altera alteri derogabat & vna faciebat pro me & altera contra me. ego dicebā fore standum ei que faciebat pro me et alteram que contra habui pro non producta q[uia] per errorem quia nō est verisimile q̃ scienter produxissem illam que facit cōtra me certe non prodest mihi hoc allegare nec admittar ad ꝓbādū errorē: sed est mihi imputandū q[uia] ꝓduxi cum potui preuidere: & ideo neutri statur sed illa que facit ꝯtra me derogat ei que facit pro me. h. d. & limitat Cyn. nisi producens esset talis cui error iuris non foret imputādus puta mulier vel rusticus: vt. l. cū de indebito. ff. de proba. post prin. & non potuerit consulere peritiores que limitatio nō videtur bona maxime in rustico ꝑ ea que not. idem Cy. in. l. j. s. de iur. & fac. igno. vbi dicit q̃ rustico non par

a citur[a] propter rusticitatem nisi in his que reperiunt in iure expressa. & vide hoc q̄d habetur in Spec. eo. ti. §. videndum. ver.

2 item not. †sic & si produco vnā scripturā continentem vnū pro me aliud contra me si contineat contrarietatem repellitur & in neutro sibi creditur p. l. vbi repugnātia. de regu. iur. si non continet contrarietatē statur vtriq̃ tam ei q̄d pro me q̃ ei q̄d facit cōtra me licet ꝓduxerim premissa protestatiōe q̄d producebā in parte & partibus facientibus pro me & non contra me: per ea que no. glo. in. l. j. §. editiones. circa fin. mag. glo. ff. de eden. & in Spe. eo. ti. §. videndum. ver. quid si produxi. & ver. item si ꝓdu

3 co. †sed in instrumento producto per partē aduersam bene prodest protestatio q̄d admitto inquātum facit pro me non inquātum contra: q[uia] non potui preuidere sed productum a me preuidere potui: & postq̃ constat iudici: vt iudici de eo q̄d facit cōtra me potest ex suo officio supplere: vt. s. que desunt aduoca. per l. j. ¶ In text. ibi: derogantes. sc[ilicet] vel ratione directe contrarietatis vel indirecte vel ratione verisimilitudinis. & in hoc consistunt exempla glo. licet nulla sit cōtrarietas directa vel indirecta & licet altera publica & altera priuata licet quidam contra: vt in prin. glo. vel vna dignior altera nec quantū ad hoc eadem vertitur ratio: q[uia] debet producenti imputari: non sic quando vna ꝓducitur ab vno altera ab altero: q[uia] statur digniori sicut dicimus in testibus: vt. l. ob carmen. §. si. ff. de testi. sed in testibus est plus q[uia] etiam si producantur ab vna et eadem persona & sibi adinuicem contrariantur non oēs repelluntur sed statur dignioribus: q[uia] nō potuit preuidere quid essent dicturi. vt no. s. eo. l. si quis testibus. sed si vnus testis sibiipsi cōtrariatur repellitur tanq̃ falsarius: vt. l. qui falsa vel varia. ff. de testibus. Et diuide glos. magnam in tres partes: quia primo dicit istam legem posse intelligi altero de tribus modis. sc[ilicet] quando sunt diuerse scripture: non tamen cōtrarie directe vel per indirectum non tamen verisimiles: de quo ponit duo exempla. et primum reprobat. scd̄m tenet. Item quando sunt diuerse & cōtrarie per indirectum: de quo ponit vnū exemplum. Tertio & multomagis quando sunt contrarie directo vsq̃ ibi: predicta autem seruantur. Sed si essent diuerse & non contrarie directo vel ꝑ indirectum et verisimiles: tunc non procederet ista. l. & hec intentio glo. Postea ex glo. illa secundo loco colliguntur tres opi. vna de. l. optimā. de contrahen. stipu. q̃ stetur digniori: non autem ambe repellantur & soluit q̃ ibi vna producebatur ab vno & altera ab altero hic ab eodem. & eodem modo solue aliud contrarium. et. l. cum de etate. ff. de probatio. quod est vltimum contrarium gloss. ¶ Est et tertiū q̃ ista. lex sit superflua per. l. vbi repugnantia. de reg. iur. et soluit q̃ ibi in vna ex eadem scriptura erat contrarietas hic in diuersis. et hoc vsq̃ ibi: an autem. ibi format. q. quid in testibus sibi contrariantibus. in quibus dic: vt. s. dixi. Quid autem si quis producat vnam scripturam & etiam testes contrariantes scripture. Alberi. format illam: q[uia] & distinguit aut illi testes sunt descripti i illa scriptura & statur testibus: aut illi testes sunt descripti & statur scripture publi-

4 ce: vel dic vt in. l. seq̄. dicetur. ¶ †Item quid si produxi duo priuilegia imperatoris diuersa non tamen inter se contrariantia & in vno erat sigillum magnum in altero paruum eiusdem characteris. dicit hanc q̄nem fuisse de facto inter quendā regem et quandam comitissam. & cū allegarentur suspecta ꝑpter diuersas formas sigillorum: q[uia] vnū maius altero comitissa. d. impera. mutasse sigillum: sed quia non probauit fuit iudicatū contra priuilegia tanq̃ suspecta de falsitate s[ecundu]m Guidonem de suzaria de Rhegio. ¶ In princi. glos. ibi: de contra ben. stipu. l. optimā. sed gl. j. in ver. predicta autem dicit illam legē loqui quādo vna scriptura producebatur ab vna parte: altera ab altera & tunc statur digniori & sic si vna esset publica altera priuata staretur publice quando autem ab eadem persona tunc etiā dicto casu habet locum ista lex vt neutri stetur. et hoc etiam dicit Jo. an. in. d. c. imputari. ¶ In glo. ibi: q[uia] vtrūq̃ potest esse verū si diuersis temporibus. & q[uia] primo vnū cōtinet vsumfru. postea aliud proprietatē. & produco ambo instrumenta contra te agēdo reivendi. ad probandū dominiū certe habet locū ista lex vt neutri stetur: q[uia] staretur secundo instrumento continenti emptionē proprietatis ꝑpter q̄d vsufru. fuisset extinctus. si formalis & sic probarē dominiū s[ed] constabat vendentē esse dominum: sed si eodē tempore emissem vsumfr. formalē & proprietatem & vtrūq̃ instrumentū producerē: tunc bene haberet locum ista lex: sed istud exemplū non esset de diuersis. s. & nō a diuersis seu cōtrarijs: sed de directo contrarijs: q[uia] ista nō possunt simul stare q̃ habeā proprietatē & vsumfruc. formalē in eadem re: vt in. l. vti frui. ff. si vsufru. pe. & hoc vult glo. ibi in ver. & multomagis si sunt directo cōtraria &c. sic ergo improbat glo. illud exē-

5 plum quātum ad primum intellectū. ¶ †In gl. ibi: nō est verisimile sicut ergo non reprobant ista instrumenta ex eo q̃ sint cōtraria: q[uia] vtrūq̃ poterit esse s[ecundu]m naturā q̃ eadē die erat pro me: postea ꝑ me & vxore & confecta fuerūt instrumenta ꝑ diuersos notarios & per diuersos testes: tamen non est verisimile: et ambo repellunt hac ratione: & eodē modo potest esse q̃ primo emi a titio: & postea corā alio notario: titius mihi donauit eadē die: tamen est verisimile iam ambo repellunt in glo. ibi: sed per medietatē non directo. nā in vtroq̃ cōtinet affirmatio in vno q̄d promisisti Bonō. ibi existēs. in alio q̄d ꝓmisisti Rome eadē die ibi existens. iste propositiones non sunt contrarie nec contradictorie sicut ista: omnis hō currit: omnis homo legit. sed sunt contrarie propter reductionē ad impossibile: q[uia] impossibile fuit q̃ eadem die omnes essent in duobuslocis tm̄ distantibus: secus si non tm̄ distarent: puta Bonon. et Mutine. nā tūc non essent contraria directo nec per indirectū: ideo ratione contrarietatis non essent instrumenta irrita dūmodo essent verisimilia que in eis continentur. Directo vero contraria sunt quādo vnū cōtinet negatiuā & aliud affirmatiuā. Uel si produ cerem duas sententias vel instrumenta sententiarū in quarum vna fuisses mihi cōdēnatus in altera absolutus in eadē causa. nā & s[ecundu]m dialecticos vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contraria directo vt oīs homo currit: nullus homo currit: s[ed] vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua sunt cōtradictorie vt oīs homo currit: quidā homo nō currit q̃ p̄nt dici cōtrarie ꝑ indirectū s[ecundu]m modū loquēdi legistarū: q[uia] si ista oīs homo currit est vera: ista quidā homo nō currit est impossi-

6 bilis seu falsa. ¶ †Ultimo recollige q̃ aut scripture diuerse

b que videntur adinuicem contrarie vel repugnantes possunt aliqua subdistinctione iuuari ita q̃ cesset contrarietas vel repugnantia: tunc non habet locum ista. l. sed sunt ad concordiā reducēde per subdistinctiones: vt in prima cōstitutione huius voluminis in. §. quibus. siue producantur ab eadem persona siue a diuersis. & sic vtriq̃ statur siue sint equalis dignitat[is] siue altera sit dignior altera. vnde dixit alibi Jaco. bu. q̃ si aliquis habet duas positiones contrarias prima facie pure: & simpliciter puta q[uia] in vna dicet se emisse a dn̄o & dn̄m effectum fuisse per emptionem & traditionē in alia dicit se prescripsisse longo tempore cum ti. que videtur contraria prime: q[uia] si erat dn̄s nō potuit prescribere: vt in. l. sequitur. §. lana. ff. de vsuca. nō debet repelli: q[uia] possunt saluari hoc modo nec q̃ secunda positio censeatur facta sub conditione si prima fuerit negata & non possit probari venditor fore dn̄s: quia saltem ex titu. habito ab eo potuit prescribi. nam & plures exceptiones cōtrarias potest quis proponere etiam pure & simpliciter et censentur proposite conditionaliter si vna poterit probari: locum habeat altera: vt in l. nemo prohibetur. ff. de excep. & sic ponens cum iuramento nō erit periurus nec habebit locum. c. cum ibi positum. de iureiu. lib. vi. & ibi dicitur q̃ faciens positionē contrariā eoipso censet periurus

---

a ¶ Non parcitur. Adde q̃ non parcitur errātibus in iure naturali vel quasi: vt in. l. meminia. & ibi Ange. & doc. C. d̄ i ius voc. secus si errāt in iure mere ciuili.

b ¶ Scripture diuerse. adde Bal. in. c. j. de proba. in xj. col. Et aliquid vide i. c. cū tu. de test. & ibi quid ī testibus & per Alex. in ꝯs. lxxiij. colū. j. ī ꝯs. cxvj. et in cōs. cxvij. colū. ij. et in cōs. cxxxij. colū. j. circa fin. in. j. vol. Et adde q̃ ēt confessio partis reducitur ad cōcordiā. ita Bal. in. l. cū falsa. s. de iu. & fac. ig. Itē rn̄sio facta ꝑ partem positionibus. ita Sali. in. l. cū precū. j. de lib. cau. & circa predicta vide Alexā. de imo. in ꝯs. cij. col. ij. in. v. volu. Frā. Cur.

periurus et idẽ si vna ⁊ eadẽ positiõe cõtinetᷣ cõtrarietas: quia
hoc est verũ qñ talis cõtrarietas nõ põt cũ distinctione iuuari
tene menti. Si vero tales scripture cõtrarie vel inuicẽ derogan
tes ratione verisimilitudinis nõ possunt cũ distinctione iuuari
tũc aut fuerunt producte ab vna ⁊ eadẽ parte ⁊ habet locũ ista
lex vt neutri stetᷣ siue ambe sint publice siue ambe priuate. siue
vna publica ⁊ altera priuata: ⁊ siue sint eiusdem dignitatis siue
vna sit dignior altera. Si aũt vna ꝓducatur ab vna parte. alte
ra ab altera: tunc statᷣ digniori ⁊ si essent equaliter digne staretᷣ
verisimiliori vt in testibꝰ. vt in. l. ob carmẽ. §. fi. ff. de testi. ⁊ esset
casus specialis in quo sñia presumeretᷣ lata pro vna parte sim-
pliciter presumetᷣ in illa scriptura que faceret pro illa parte: vt
in casu qui habetᷣ in. c. fi. de re iudi. Si aũt ista cessant ⁊ esset oĩ-
no equalitas: ⁊ tunc pronuntiaretᷣ cõtra partẽ cui nõ incũberet
onus probandi qꝛ iste ꝓbationes propter repugnãtiã colligũt
se adinuicẽ: ⁊ ꝑinde est ac si neutra pars ꝓbasset per. c. in p̃sen-
tia. extra de test. in ratione sui: ⁊ ista distinctio colligitᷣ ex dictis
doct. hic Jo. cal. de bono. in. d. c. intimari. sequitur. l. in exercen-
dis. vide etiã eo. tit. §. instrumentũ. ver. itẽ oppo. contra instr̃m
q̃ per allegatã scripturã vbi de materia huius legis.

2 ☞ ¶Probatio in quibꝰ casibus melius fiat per testes q̃ per
scripturã: ⁊ in quibus fit melius ꝑ scripturã q̃ per testes.

3 Quot testes reqrantᷣ ad reprobationẽ instrumenti. ⁊ nu. 4. ⁊. 5.

4 Quid si nõ reprobatᷣ tenor instrumenti imo pars cõfiteatur: sʒ
vult tollere presumptionẽ que resultat ex tenore.

5 Casus in quibus contra instrumentũ nõ admittitur ꝓbatio in
contrarium. remisissiue.

Si notarius attestatur in actis quẽ fuisse citatũ prout cõstat ex
relatione talis nuntij: ⁊ ille nuntius dicat se nunq̃ citasse nec re
tulisse an faciat vacillare scripturam notarij.

6 Quid si examinauit testes ⁊ vnus de testibus dicat se nõ dixisse
prout notarius scripsit.

1 **In exercendis.** †Ista lex est vulga
ris ⁊ habet vnam
materiã quã doc. tam legiste q̃ etiã cano. i. c. cũ ioan
nes. extra eo. titu. tradunt ita cõfuse q̃ vix põt capi
bona conclusio. In ista. l. potest poni casus duobus modis. pri
mo ego ago contra te necesse habeo ꝓbare intentionẽ quã ego
habeo testes ⁊ etiã instrumentũ in productione testiũ imminet
expẽsa notariorũ qui habẽt ipsos examinare in productione in
strumenti nõ imminet expensa vellẽ producere instrumentum
et omitto testes dubito an bene faciam quesiui ab imperatore
quid habeã facere. Respondit imperator q̃ possum facere se-
cure qꝛ tantũ valet instr̃m ad probandũ quãtũ depositiones te
stium ⁊ ecõuerso si nõ haberem instrumẽtũ ad manus qꝛ forte
est in longinquis partibus ⁊ expediret expensam facere in mit-
tendo pro eo vellẽ producere testes quos habeo in promptu:
2 certe sufficit† cum tantũ valeant testes quãtũ instrumentum: ⁊
sic ponitur casus in vna ⁊ eadem persona: ⁊ tunc dic q̃ ista lex
ponit regulam que fallit in multis casibus in quibus ad sub-
stantiam rei requiritᷣ scriptura ⁊ ꝑ cõsequẽs etiã ad ꝓbationẽ
q̃ ponuntᷣ per glo. in. c. j. de censi. lib. vj. ⁊ in Spe. de instru. edi.
§. restat. vbi plenius q̃ tangat in glo. iuris ciuilis q̃ ponũt ali
quos casus in. l. contrahitᷣ. ff. de pig. fallit etiã in quibusdam in
quibus lʒ non requiratᷣ ad substantiam rei melius tñ fit ꝓbatio
per scripturã q̃ per testes vt in facto valde lõginquo q̃ melius
creditᷣ scrpture q̃ memorie testiũ que est labilis. vt in. l. pegre.
in prin. ff. de acqui. pos. vel qñ est factum valde implicitũ ⁊ ha-
bens plura capitula. arg. l. emptor. §. fi. ff. de pa. in quibus casi
bus etiã in facto ꝓprio cadit iusta ignorãtia. iuxta not. ꝑ Bar.
in. l. si res obligata. ff. de leg. j. Itẽ fallit in quibusdã casibus in
quibus melius fit probatio per testes q̃ per scripturã in quibꝰ
est dubiũ an possint probari per instrumentũ: sed de testibꝰ nõ
est dubium. vt not. in. l. senatus. ff. ad turpil. Item in ꝓbatione
dominij q̃ per instrumentũ nõ bene ꝓbatur vt. l. cum res. s̃. de
proba. sed per testes reddentes bonã rationẽ põt probari et in
quibusdã alijs qui tanguntur in Specu. loco prealleg. ¶Potest
etiam poni casus si produco contra te instrumentũ continens
duos testes in quo continetᷣ q̃ promisisti mihi cẽtum Boñ. ta
li die tu producis duos testes qui deponunt q̃ illa die eras ro-
me quod preualebit: ⁊ respondetᷣ q̃ tantum valẽt duos testes
tui quantum instr̃m continens alios duos ex quo sequitᷣ q̃ tua
ꝓbatio elidit ꝓbationem meam: ⁊ sic duo testes reprobant in
strumentũ continens alios duos testes. alij dicunt q̃ non suffi
a ciunt duo testes tm̃ qꝛ pro me habeo autoritatem notarij ᵃ⁊ sic
tres vnde requirũtur tres ad reprobationẽ instrumenti mei vt
sic sint pares probationes. Alij dicunt q̃ nec tres sufficiũt qm̃
ad vincendũ aliquẽ requiritᷣ q̃ sit fortior eo: alˀs neuter vincit.
si ergo instrumentũ habet vim trium testium ꝓpter notariũ ad
hoc vt tua ꝓbatio ꝓualeat ipsum requiritur maior numerus:
⁊ sic quatuor ⁊ hec procedũt qñ instrumentum cõtinet duos te
stes de necessitate solẽnitatis instrumẽti: ⁊ etiã ꝓbationis actꝰ
q̃ est regulariter: vt in aut. eo. titu. §. sed si instrumẽta. Si vero
contin et plures de necessitate puta tres qñ contractus excedit
libram auri: vt in. l. fi. s̃. si cer. pe. ⁊ tunc instr̃m habet vim qua-
tuor testium ꝓpter notarium ergo requirerentᷣ quinq; ex parte
tua. ¶ Et si meũ instrumentum contineret quinq; de necessita
te vt qꝛ est instr̃m codicilli ⁊ sic habet vim. vj. testiũ ꝓpter nota
rium requiruntᷣ. vij. ex parte tua ⁊ si nõ contineret. viij. vel. x. ex
parte tua iste fuerunt cõsiderationes quorũdam antiquorum.
Jaco. aũt de ra. reprobat inquãtũ cõputãt notariũ pro vno qꝛ
sumunt idẽ bis. nã numerus testiũ cõprehensorũ in instr̃o non
habetᷣ pro illo numero cũ etiã si sint mortui vel nõ deponãt ha
bentur pro numero nisi ꝓpter autoritatem notarij que facit vt a
instr̃m habeat vim testiũ etiam non deponentiũ vel mortuum
q̃ ibi necessario sunt descripti. iuxta not. in. l. fi. j. de fideicom.
Quidã vlterius dixerũt q̃ notarius in instrumento habet vim
duorũ testiũ. vt Odof. de quo in Spe. eo. tit. §. restat. post prin.
in versi. sed quero. pro quo facit q̃ habetᷣ et not. in. c. qm̃ cõtra
falsam. de proba. ⁊ sic dixerũt q̃ ad reprobandũ instrumentum
vltra numerũ testiũ ibi descriptorũ requiruntᷣ etiã alij duo ad
reprobationem notarij q̃ opi. falsa est: qꝛ nec duorũ nec vnius
testis loco habetur qñ ꝓbatio fit ꝑ instr̃m tm̃ mortuis vel non
examinatis testibꝰ ibi descriptis: sufficit enim q̃ autoritas no-
tarij faciat illos testes haberi pro examinatis vnde si vltra hoc b
augeret numerũ bis cõputaretᷣ: sed si fit probatio per testes ibi
descriptos qꝛ fuerunt examinati cũ iuramento tunc qꝛ cessat ra
tio predicta: ⁊ sic bene posset augere numerũ siue fuerit exami
natus ipse notarius vna cũ testibus siue nõ propter attestatio
nem quã fecit in instrumento tanq̃ persona publica ⁊ ꝓpter iu
ramẽtũ q̃ p̃stitit in notariatu. vt no. in. l. domitius. ff. de testa.
3 ¶ †Uidẽdũ est ergo quot testes requirantᷣ ᵇad reprobationẽ
b instrumenti eo casu quo solum produciᷣ instr̃m ⁊ testes in eo de
scripti non examinãtur. in hoc fuerũt plures opi. vna fuit Azo
nis quam ponit hic glo. vt distinguatᷣ inter instrumentum seu
scripturã priuatã ⁊ sufficiunt duo per. l. optimã. de contrahen.
stip. ⁊ scripturam publicam ⁊ tunc requiruntᷣ tres vel quatuor.
¶Primum intellige de scriptura priuata non confessata ꝑ par-
tem aduersam tñ roboratam subscriptione triũ testium: si enim
esset confessata non reprobaretᷣ per duos testes. vt in. l. generali
ter. de non nu. pecu. ⁊ si non esset reprobata subscriptione testiũ
postq̃ est negata nullã faceret fidẽ. vt. s̃. tit. ij. l. instrumẽta. ⁊ sic
non essent necessarij duo testes ad reprobãdũ sed sufficeret ne
gatio. In secundo aũt dicto glo. loquitur alternatiue q̃ requi-
runtur tres vel quatuor sed que pars alternatiue sit verior non
declarat ⁊ sic remanemus in dubio ⁊ in quo fundetur ista alter
natiua. s̃. tetigi. Alia fuit opi. vt distinguatᷣ inter reprobationẽ
que fit per indirectum ⁊ sufficiunt duo testes. etiam si in instru-
mento sint plures descripti: puta probando q̃ cõtrahentes die
descripta in instrumento non erant in illo loco sed in alio lõge
distanti. ⁊ sic reducitur instrumentum ad impossibile. Aut lo-
quimur de reprobatione directa puta per testes qui dicãt se in-
terfuisse tempore instrumenti ⁊ q̃ res aliter fuit gesta q̃ nota-
rius scripserit: ⁊ tunc requiruntur tot testes quot sunt in instru-
mento descripti ad eligendũ fidẽ instrumenti: sed ad reproban-
dum de falso requiritur saltem vnus vltra dictũ vt sic fit poten
tior probatio. ⁊ primo casu producens instrumẽtum non pate
retur aliã penam nisi qꝛ deficeret in probatione. Secundo casu
tanq̃ vtens falso instrumẽto punietᷣ de falso. vt. s̃. eo. l. ij. Istã
opi. inter directã ⁊ indirectã reprobationem ponit glo. insti. de
inuti. stip. §. itẽ verborum. ⁊ etiã Spe. in. d. §. restat. post princi.
vbi tractat de materia huius. l. ¶ Tertia fuit opi. q̃ non sit di
stinguendum inter directã ⁊ indirectam imo cũ instrumẽtũ ha
beat vim tot testium quot ibi necessario sunt descripti semper
requiritur maior numerus ad reprobationem ipsius siue fiat
directo siue per indirectũ. nã etiã ⁊ tunc quãdo per indirectum
quodã respectu videtᷣ fieri directo. cũ enim notarius attestetur
q̃ tali die in tali loco contraxerũt si testes dicant q̃ imo illa die
non erat in illo loco sed alibi cõtradicũt directo verbis notarij
nec dʒ cõcedi vna via q̃ altera denegatᷣ. vt in reg. iur. ¶ Quar
ta fuit op. vt circa hoc nõ possit dari certa doctrina: sed cõmit-
tatur arbitrio iudicis ex qualitate personarũ. si enim notarius
esset suspectus crederetur potius testibus q̃ instrumẽto: ⁊ econ
uerso si notariꝰ est legalis ⁊ testes suspecti potius crederetur in
strumento. In dubio ceteris paribus standum est instrumẽto:
vt. s̃. tit. ij. l. cũ precibus. ẜm Nico. mat. cuius opi. videtur sequi
Bar. in. l. j. §. fi. circa fi. ff. quẽad. test. ap. eo enim casu quo testes
qui ꝓducuntᷣ ad reprobationẽ instrumẽti non sunt in eo descri-
pti qñ autẽ sunt idem. Bart. ibi: proprius examinat ⁊ plenius
Inno. ⁊ Jo. an. in. c. cũ ioãnes. extra. eo. ti. ¶ Quinta fuit opi.

a ¶ Autoritatẽ no
tarij. Adde quot
testibus equipara
tur notarius. vide
per Albe. de rosa.
in. l. cuʒ precibus.
C. de ꝓba. Bal. in
l. j. i. §. fi. ff. de ver.
obli. Car. in. c. qm̃
contra. de ꝓba. in
j. col. Card. in. c. cũ
ioã. de fide instru.

b ¶ Requirãtᷣ. Ad
de glos. in. c. testes.
iij. q. ij. glo. in. c. in
nostra. de testi. Al
be. de ro. i. l. cũ pre
cibus. C. de proba.
Bar. in. l. ij. in. §. si
dubitetᷣ. ff. quẽad.
testa. ap. Specu. in
tit. de ꝯstru. edic. in
§. instr̃m. versi. iteʒ
quod testis inscri-
ptꝰ. pau. de eleaza.
Ant. d̃ bu. ⁊ Abb.
in. c. iij. loco. de pb.
Anto. de but. in. c.
cuʒ a nobis. in. iij.
colũ. de testi. bart.
in. l. heredes palã.
in prin. ff. de testa.
ꝑ do. Fely. in. c. cũ
oẽs. ex̃ codeʒ titu.

Inno. quam tenet Jo. an. in d. c. et etiã Albe. in l. cũ precibus. s. tit. §. licet dicat vidisse practicari tertiã opi. et qd etiã Dy. tenuit eam consulendo. dicit enim Inno. q sive loquamur de directa reprobatione sive indirecta sufficiunt duo testes ad reprobationẽ instrumẽti etiã cõtinentis q plures testes si illi nõ examinant ad corroborationẽ instrumẽti: qr lz instrumentum habeat vim tot testiũ quot ibi sunt necessario descripti. iuxta not. in l. fi. de fideicõ. hoc tñ est tunc verũ qñ instrm nõ reprobatur per alios testes: sed qñ duo reprobãt tollit autoritas notarij: et sic totũ ruit: requiritur ergo ad tollẽdum reprobationẽ que fit per duos q examinent tres de cõtentis in instro qui deponant
4 pro eo: al's illi duo sufficiunt. quã opi. Bar. nõ recitat. † Et predicta qñ reprobatur tenor instrumẽti si vero nõ reprobat tenor imo pars cõfitet: sed vult tollere presumptionẽ que resultat ex tenore: et tũc sine dubio etiã sm legistas sufficiunt duo testes vt si cõtinet in instro qd pmisisti mihi cẽtum. nã lex presumit q per stipulationẽ. vt in l. sciẽdum. de verb. obli. ff. si vis pbare q non animo stipulandi sufficiunt duo testes lz plures sint in instrumẽto descripti. vt no. in l. iurisgẽtium. §. fere. ff. de pac. vel si cõtinetur q vẽdidisti. nã lex presumit ita esse vt scriptum est si vis pbare q lz ita fuerit scriptum tamẽ reuera egimus qd esset pignus nõ vẽditio similiter sufficiũt duo testes lz in eo sint plures descripti. vt. l. emptione. ff. plus vale. qd agit. Quid ergo dicendum inter tot opiniones. Breuiter dicaut in instrumẽto cõtradicunt testes in eo descripti. primũ põt contingere altero de tribus modis. Primo q dicant se nõ recordari q vnq fuerint in illo cõtractu et sic loquãtur dubitatiue. Secũdo q loquãtur affirmatiue q pro certo nunq interfuerũt qr si interfuissent recordarent. Tertio q deponãt se interfuisse: et q res fuit aliter gesta q scripta. Primo casu etiam si omnes dicãt se non recordari: qr tñ non cõtradicũt cum ista possint simul stare q instrumentum sit verũ et q illi interfuerint tamen non recordent et sic nõ reprobant instrm nec vacillare faciunt fidem. vt no. Inno. et Jo. an. in d. c. cum ioannes. et etiã Bar. in d. l. j. §. fi. tangit quẽad. test. ape. l. loquãtur qñ vnus tñ testis hoc dicit sed eadẽ ratio est qñ oẽs licet maior sit presumptio cõtra instrz qñ oẽs ita dicunt. hoc tñ videt intelligendũ si tantũ tempus trãsiuit q verisimiliter possunt non recordari: qr memoria hominum est labilis qd totũ iudicis arbitrio relinquit. Sed si non tantũ tempus trãsiuit et est verisimile q si interfuissent recordarent puta rem idem q in casu sequenti qñ loquerent affirmatiue et non interfuerunt. Aut oẽs in instro descripti hoc dicunt et clarum est q instrm reprobatur de falso nec adiuuari potest p depositiones aliorũ. Aut vnus tñ hoc dicit et tunc aut erat supernumerarius: qr tot remanebant q sufficiebãt ad instrumẽtũ et etiã ad actũ in instro descriptũ etiã si iste contradicens nõ fuisset adhibitus et tũc nec reprobat nec facit eius fidẽ vacillare argu. optimum in l. heredes palã. in prin. de test. si aũt non erat supernumerarius. sed de necessarijs: qr non remanebant tot alij q sufficerent vt si erant septẽ tñ in instrumẽto testamẽti et vnus tñ cõtradicit q et non interfuit et tunc non reprobat instrumentum tanq falsum sed facit eius fidẽ vacillare vt ei non stet nisi saltẽ per alios duos ibi descriptos approbet dicendo se interfuisse: et ita actum fuisse prout descriptũ est etiã si nõ dicãt q ille cõtradicens interfuerit: qr forte ipsum non cognoscebant nec perpẽderunt. ita debet intelligi et limitari qd habent in l. j. §. fi. quemadmo. te. ape. et expresse p Jo. an. in d. c. cũ ioãnes. post Inno. Aut duo de rescriptis in instrumẽto cõtradicũt q nunq interfuerunt et tunc etiam si sunt supernumerarij: qr tñ contradicunt videt sentire Jo. an. et Inno. q reprobãt instrumẽtum nisi per alios duos et tres imponatur fides instrumento et etiã dicat nõ esse verũ q illi duo nõ interfuissent. qr imo interfuerunt cũ isti asserant affirmatiuã preferunt illis negantibus. iuxta not. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbi. In tertio vero casu qñ dicunt aliter fuisse actũ q scriptũ tũc aduerte aut isti non fuerũt adhibiti tanq testes ad solẽnitatẽ instrumẽti: sed instrumẽtum de ipsorũ dictis fuit cõfectũ: puta qñ notarius examinat testes et de examinatione cõficit instrumẽtũ adhibet alios testes secũ qui audiant depositiones sed solus examinat si illi examinati dicant se aliter deposuisse q notarius scripserit: statur attestationi notarij. vt not. in Spe. eo. tit. §. restat. ver. quid si vnus. cũ prece. iuxta fi. §. et in ti. de teste. §. j. ver. sed pone ecce. per. c. ad audientiam. de prescrip. Si autẽ illi fuerunt adhibiti tanq testes in instrumento et asserant aliter fuisse actum q scriptũ: et sic directo reprobant etiã si sint plures descripti locũ habet opinio Inno. q reprobat instrumentũ nisi ei fides imponat p alios p rationem suam. qñ autem testes nõ descripti in instrumẽto cõtradicunt videtur tenenda opi. quã sequitur Bar. in d. l. j. §. fi. vt sit in arbitrio iudicis et ceteris paribus si instrumentũ est de longinquo facto stabitur potius instrumẽto q testibus contra dicentibus: si aũt de propinquo potius testibus. p not. in d. §. restat. in iij. col. vbi tractat de his que melius pbant p instrumentum q per testes et econuerso. In dubio aũt dicũt Innoc. et Jo. an. potius esse standũ instrumento: qr firmior pbatio pre
5 sumitur et c. † Sed dic predicta vera nisi in casibus in quib' contra instrm nõ admittit pbatio in contrariũ qui ponũtur hic in glo. s. in casu. l. arbitriũ tute. et l. antique. ad velleia. Vide etiam circa predicta qd no. Cy. i. l. si quis decurio. ff. de fal. qñ notari' false attestat in actis quẽ fuisse citatũ put cõstat relatione talis nuntij et ille nuntius dicit se nũq citasse nec retulisse an facit vacillare scripturã notarij: videt q sic per. d. l. j. in fi. ff. quẽad. test. ape. ipse tenet cõtrariũ post multa: qr ille. §. fi. loquit in teste adhibito vt testis. sed iste nuntius nõ est adhibit' vt testis in scriptura notarij: qr scriptura iudicialis non indiget testibus pro
6 pter autoritatẽ iudicis † et sic dicit standũ scripture notarij sicut in simili not. Spec. in notario qui examinauit testes et vnus de
a testibus dicit se nõ dixisse, put notarius scripsit.[a] qr nõ facit vacillare scripturã notarij: sed stat scripture rõne predicta: vt not. in Spe. de instru. edi. §. restat. ver. quid si dũ attestat. et ver. qd si vnus. in iij. col. quid aũt si iudex in snia attestat quem fuisse citatum et ille negat an stabitur snie si non apparet ex actis. vide in addi. Spe. ti. de sen. §. vt autẽ. vbi plene tractat de hoc: et qd si nuntius refert se citasse. et ille negat se citatum an stabitur verbis nuntij. vide in addi. predi. de teste. §. j.

a ¶ Scripsit. Addõ de hoc et dic vt per Abb. i. c. ad audiẽtiã. de pscrip. et i. c. cũ causaz. el. j. de resti. et in fi. p Lu. ro. in l. j. §. fi. ff. de ver. ob. et p Alexan. de imo. in cõsi. lxx. colum. j. in fi. et consi. lxxiij. col. iij. ver. fortificant. in j. vo. et ibi q neutri credit ad hoc vt aliqs eorũ puniat de falso. Et qd magis credat notario q nũtio. Adde ang. in l. j. §. j. ff. quẽad. test. ap. q intellige verũ nisi notarius esset suspectus. ita imolen. Abba. et Phil. Fran. in c. cũ pati. de ap. et ita itellige qd dicit de teste q dicit notariũ aliter scripsisse q dixerit. et qd neutri credit vt alter puniat. adde Ale. de imo. in cõsi. lxv. in ij. vo. Frã. Cur.

2 ¶ Imbreuiatura notarij in quo differat a ptocollo et ab instrumento et a minuta seu sceda. et nu. 5.
3 Si partes simpliciter egerunt q cõtractus cõclusus inter eas fiat in scriptis quid importent hec verba. et nu. 4.
4 Cotractus an sit perfectus et cõsummatus statim q notarius fuit rogatus et stipulatus et quãdo possint partes facere remoueri vel addi aliquod verbum. et nu. 6.
5 An liber protocollorum seu imbreuiaturarum faciat fidẽ sicut instrumentum.
6 Scriptura publica notarij: q nõ requirat subscriptionem partium nec testium: sed ipsius notarij cum signo suo cum attestatione eius de testibus.
7 Si in vno contractu sint plura capitula: et vnum facit pro vna parte: et aliud pro altera. non põt altera dicere et allegare se esse melioris cõditionis q altera: qr capitulũ pcedat in scriptura.
Quod aliquando prosit in ordine scripture precedere.
8 Si in volumine statutorũ sunt statuta cõtraria et vno et eodẽ tẽpore cõfirmant an recipiat vigorẽ: et sic neutrũ per alterũ tollat an vero precedens censeatur correctum per sequens.
9 An post conuentionem factam de venditione cũ hoc qd fieret instrumentum si vna pars non vult postea stare conuentis possit altera agere ad obseruantiam contractus tanq fuerit perfectus et probare hoc per testes. et vide nu. 10.
10 Quid si tunc date sint arrhe q de earum perditione vel redditione cum duplo. procedat in duobus casibus vt hic.
11 Si nolo recipere an possim agere vt impleas vel vt condemneris ad interesse.
12 Venditor an possit precise compelli ad tradendum et possit auferri res manu militari.
An ex nuda promissione transferatur dominium et quando dicatur nuda.
Venditor si tradat rem ante instrumentum nondum completum an transferatur dominium.
13 An transferat etiam vsucapiendi conditionem.
Si contractus non impletur qua actione agatur ad arrhas. et si aliquis est passus dãnum arrharum an nihilominus teneat ad interesse.
14 Si non reperitur nisi vltima scriptura redacta in mundũ non autem protocollũ vel imbreuiatura an faciat fidẽ si pars aduersa petit q alie producantur.
Quid si pars velit redarguere instrumentum de falso.
15 Si non fuit actũ inter partes de aliqua scriptura fienda et concluserunt cõtractũ: an postea ex interuallo possit alter ab altero petere q conficiatur publicum instrumentum.
16 Si instrumẽtum est perditum an possit quis petere a notario q iterum conficiat: et an notarius possit sine mandato et autoritate iudicis.

1 Contractus. ¶ † Contractus q celebratur in scriptis nõ dicitur perfectus nec aliquod ius i eo acquiritur quousq scriptura nõ sit cõpleta et habita pro absoluta. Quod contingit si redacta est nondum et sit subscripta a partibus si est priuata. vel a notario si est publica. et partes ad alios actus processerunt. h. d. primo. et predicta locum habent in instrumentis seu contractibus post hanc. l. factis. et in illis q erãt facti tempore huius. l. non tamen cõsummati nisi super eis interuenerit

teruenerit trãsactio aut snĩa:non aũt habet locũ in perfectis:et
cõsummatis.h.d.ij.Et si per alterã partem steterit quominus
ꝑficiatur:⁊ cõsummatur si dedit arrhas illas ꝑdit. si recepit re
stituat eas duplicatas hoc.iij.⁊ vltimo dicit lex tota singularis
quam diuide in quatuor partes. Primo enim loquitur quando
talis cõtractus dicatur fore ꝑfectus vsqꝫ ibi vt nulli liceat. Se-
cũdo declarat qñ non erat adhuc perfectus an ex eo foret aliqd
ius quesitum ex eo ꝙ inter partes fuerat conclusus vsqꝫ ibi que
bene. Tertio declarat ad quos contractus trahitur dispositio
huius.l.vsqꝫ ibi:illud. Quarto ⁊ vltimo punit illum per quē
stat quominus contractus perficiatur. Et pone casum vt clare
intelligas quod inter te ⁊ me solis verbis fuit conclusus ⁊ cõci-
natus aliquis contractus:tamen qꝛ plura imminebant capitu
la ne in verbis alter nostrum posset decipi ad remouendum de
ceptionem fuit actum inter nos ꝙ iste contractus celebretur in
scriptis.⁊ ponamus ꝙ fuerunt testes presentes queritur quid
important illa verba ꝙ celebretur in scriptis. respondet ꝙ im-
portant hic ꝙ ille cõtractus nõ sit perfectus nec in effectu con-
clusus quousqꝫ scriptura sit ꝑfecta.i.in mundũ redacta ⁊ a par
2 tibus absoluta. ¶ †Nam primo conficitur vna scriptura q̃ di
citur scheda ⁊ illa traditur partibus vt videãt ⁊ remoueãt ⁊ ad
dant quod eis videbitur ⁊ quelibet pars facit apostillã de ma-
nu sua:postea redigitur in mũdum per notarium vel aliũ qui
eam habet conficere interserendo apostillas ⁊ remouendo que
voluerunt remoueri:et est verũ ꝙ notarius qñ est rogatus pri
mo facit protocollum qd dicit a ꝓtos qd est primum ⁊ colos
qd est scriptura.i. prima scriptura in qua ponit annos dñi. no
mina testium ⁊ contrahentiũ ⁊ substantiã cõtractꝰ postea extẽ-
dit ⁊ ista secũda vocatur scheda que traditur partibus ⁊ nõ est
munda ꝓpter dictas additiones ⁊ cãcellationes postea ponit
in libro ⁊ tũc vocatur imbreuiatura:postea redigit in mundũ
in pergameno ⁊ illud vocatur instrumentũ publicũ scribit ⁊ ap-
ponit signum simul.his factis ⁊ recitatis inter partes si rema
nent concordes dicitur cõtractus absolutus cũ ad alios actus
peruenerit. ¶ Est ergo intentio partiũ per illa verba qd cõtra
ctus non sit perfectus ⁊ ꝙ nullũ ius ex eo sit acquisitũ quousqꝫ
oĩa ista sint cõsummata. Quidã tñ dixerũt dici tunc in scriptis
celebrari qñ fuit actũ expresse qd nõ valeret contractus nisi scri
ptura sit completa. Alij dicũt ꝙ nõ expedit dicere ꝙ nõ valeat
sed sufficit dicere ꝙ cõficiatur scriptura.nã tacite videtur actũ
ꝙ aliter non valeat vt habetur hic in glos. super verb. in scrip.
3 vterqꝫ intellectus est bonus tñ nõ bene declaratus† sed decla-
ra vt dixi qñ partes simpliciter cogerunt ꝙ ꝯtractus cõclusus
inter eas fiat in scriptis.quid importãt ista verba lex ista inter
pretatur importare hic qꝛ oĩa ista sint cõpleta. Quid ergo erit
de cõtractibus qui hodie celebrantur super rebus immobilibus
nã cõiter partes agũt ꝙ cõficiatur instrm̃ sup mobilibus vero
raro vel nunq̃ an dicentur moderni cõtractꝰ celebrari in scriptis.
Spe.videtur dicere ꝙ sic in tit.de emp.⁊ ven.§.j.ver.si dictũ.in se
4 cũda co. Idẽ videtur sentire hic Bal.qñ fuit actũ a prin.† Secus
si partes ex postfacto egerunt ꝙ fiat instrumentum:mihi videtur
ꝙ ibi nõ bene intelligũt.nã in cõtractibus modernis lꝫ agatur et
cõficiatur instrumentũ statim ꝙ notarius fuit rogatus ⁊ stipula
tus fuit cõtractus inter partes dicitur perfectus ⁊ cõsummatus
lꝫ adhuc scriptura nõ sit extẽsa nec partibus cõmissa nec in mũ
dum redacta nec posset altera pars penitere cuius cõtrarium
vult ista.l.propter hoc idẽ Spe.in ti.d loca.§.nũc vero aliqua.
versi.quinto videtur dicere ꝙ forma huius legis hodie de con
suetudine non seruetur in contractibus qui celebrantur in scri-
ptis hoc non placet.nam in modernis cõtractibus intẽtio par
tium hec est vt statim contractus sit perfectus ⁊ cõsummatus
ꝙ notarius fuit rogatus ⁊ stipulatus ⁊ formã scripture cõmit-
tunt peritie notarij vt extendat more solito nõ mutatis substã-
tialibus:sed quando partes agunt non vt de cõtractu conficia
tur instrumentũ:sed vt cõtractus celebretur in scriptis non vi
dentur confidere de peritia notarij vel alterius scriptoris:et in
tentio eorũ est qd scriptura tota extendatur ⁊ ostendatur partibus
vt possint addere ⁊ remouere:qꝛ plura possent ꝯtingere in mõ
scribendi que retraherent alterã partiũ ⁊ hec videmus fieri in
contractu pacis qui habet plura capitula:qꝛ non dicitur cõclu
sa quousqꝫ tota scriptura sit perfecta et intelligo istã legem. Et
idem dicendum est in actibus in quibus requiritur scriptura
et in appellatione ab interlocutoria non dicitur perfecta quo-
usqꝫ tota scriptura sit perfecta.⁊ ita intelligo istã legem. Et idẽ
dicendum est in actibus in quibus requiritur scriptura ⁊ in ap
pellatione ab interlocutoria non dicitur perfecta quousqꝫ to-
ta scriptura sit cõsummata ⁊ correcta ⁊ postea non licet addere
vel minuere:⁊ ideo errãt notarij ſm Bart.qui rogantur de dicta
appellatione.nam recipiunt schedulã vel scripturã a parte ap
pellante que nõ est adhuc correcta nec perfecta ⁊ stat in eandẽ
scripturam restituunt sibi vt addat ⁊ corrigat prout sibi placet.
nam nõ debet facere sed eã retinere talẽ qualis producta est: et
si non stat in forma dãnum erit appellãtis qꝛ non poterit post
ea addere vel corrigere ⁊ idẽ in schedula snĩe si iudex eã tradat
notario nõ acceptã ⁊ postea velit corrigere:qꝛ notarius non de
5 bet sibi restituere.tene menti. ¶ †In.l.contractus.post princi.
ibi:nisi instrumẽta glo.intelligit.i.interrogatiões.i.scheda im-
breuiatura:⁊ sic not. ꝙ tales scripture licet nõ complete nec in
mũdũ redacte dicuntur instrumẽta.qd facit ad questionẽ hic for-
matam per Cy.in fi.an faciant fidẽ si producantur in iudiciũ.po-
ne enĩ ꝙ notarius anteq̃ publicaret instrumẽtum decessit alte
ra pars cõtra alteram produxit librũ protocollorum vel imbre
uiaturarũ in iudicio an stabitur tali libro videtur ꝙ sic argu. hic
qꝛ vocantur instrũa.nec ob.si dicatur imo facit cõtra:qꝛ vult ꝙ ex tali
scheda vel rogatione nullũ ius acquiratur parti anteq̃ reducatur
in mundũ:qꝛ loquitur qñ fuit actũ ꝙ contractus fieret in scriptis
⁊ sic anteq̃ scriptura sit redacta in mundũ nõ est contractus cõ
pletus nec ꝑfectus.nos loquimur qñ erat iam cõpletus contra
ctus:qꝛ non fuit actum ꝙ fieret in scriptis lꝫ fuerit actũ ꝙ nota
rius esset rogatus ⁊ sic statim qd fuit rogatus cõtractꝰ est per-
fectus lꝫ scriptura non sit perfecta.i.consummata. Breuiter di
stinguendum est. Aut talis scriptura habet signum ⁊ subscri-
ptionem notarij vel in prin.quinterni vel post cũ annis ⁊ cete-
ris que requiruntur ⁊ tunc procedit ista pars.multi enim cauti
notarij statim hoc faciunt qꝛ ponunt in libro imbreuiaturarũ.
aut illa scriptura non habet formã instrumenti puta est schedu
la manu notarij scripta de contractu cum annis dñi ⁊ nomini
bus testium non redacta adhuc in libro ⁊ tunc non faceret fidẽ
in iudiciũ quousqꝫ de mandato iudicis ꝑ aliũ notarium fuerit
in mundũ redacta ⁊ publicata vel per illum cui fuerũt cõmisse
rogatiões notarij autoritate publicata ſm ea que habentur i.c.
cum.P.tabellio.extra eo.tit.in tali tamen schedula non inser-
ta in libro nõ sufficeret generalis cõmissio:sed requireretur quia
possent esse aliqua que redderent ipsam suspectã si tñ est reper
ta inter protocolla ⁊ scripturas notarij põt cõmitti eius publi-
catio sicut si nõ esset reperta inter illas scripturas:qꝛ essent su-
6 specta. ¶ †In text.ibi: subscriptiõibusqꝫ partium hic referas
ad scripturam priuatã qñ fuit actũ inter partes ꝙ illa fieret: si
aũt ꝙ fieret publica per notariũ nõ requirũtur subscriptiones
partiũ nec testiũ:sed sufficit subscriptio notarij cum signo suo
et attestatio eius de testibus.vt no.glo.in aut.de hered. ⁊ fal.§. a
si vero absunt.in glo.que incipit ergo:⁊ hoc satis innuit tex.se-
quens ⁊ si per tabel.⁊c. ¶ In tex.ibi:postremo a partibus ab
soluta sint.quod fit cum partes diuertunt ad extraneos actus
quousqꝫ vero hec faciant res non dicitur absoluta ⁊ semper par-
tes possent dicere remoueatur tale verbum vel apponatur quia
semper censeretur dictũ hoc ab initio.argu.j.de insti.⁊ substi. sub
condi.fa.l.pe.in fi.⁊ qd ibi not. Bar.vel diceretur fieri vel inconti
7 nenti.vt idẽ not.in.l.lecta.si cer.peta.in.ij.q. ¶ In tex.ibi nul-
li liceat. Per istũ ver.qui vult ꝙ ante contractũ perfectũ et ab
solutum neutri partiũ sit aliquod ius quesitũ:sed vno ⁊ eodẽ in
stanti queritur.s.cũ parcitur ⁊ absoluitur.dicit Bart.ꝙ si in vno
contractu sint plura capitula ⁊ vnũ facit pro vna parte ⁊ alterũ
pro altera nõ potest altera dicere ⁊ allegare se esse melioris con
ditionis q̃ altera qꝛ capitulũ precedit in scriptura: lꝫ enim pre
cedat non prius sibi queritur ius q̃ alteri:imo vtriqꝫ eodẽ in
stanti.s.cũ contractus perficitur ⁊ cõsummatur.facit de lega.j.l.si
ita scriptũ.aliqñ tñ prodest in ordine scripture precedere:vt in
8 casu.l.quoties.ff.de vsufr.⁊ in similibus.† Quid aũt si in volu
mine statutorum sunt statuta contraria ⁊ vno et eodẽ tempore
confirmantur an recipiant vigorẽ ⁊ sic neutrũ per alterũ tolla
tur:an vero precedens censeatur correctũ per sequens fuit anti
qua.q.de qua ꝑ Bar.in.l.omnes populi.de iusti.⁊ iu.⁊ in.l. tu
9 tores.de testa.tu. ¶ †In tex.ibi:aliquod ius sibi ex eodem con
tractu vendicare ⁊c.quero quid in contractibus modernis: po
neꝫ partes cõcluserunt mercatum de vna possessione presentibꝰ
testibus:⁊ expresso pretio.⁊ dederunt sibi manus ad inuicem et
more solito dederunt denarium hoc tñ acto ꝙ notarius voca-
retur ⁊ esset rogatus anteq̃ notariꝰ fuerit vocatus altera pars
penitet:altera vult agere ad obseruantiam contractus tanq̃
fuerit perfectus ⁊ vult probare ꝑ dictos testes an poterit: vidi
hoc de facto florentie ⁊ dixi ꝙ non:qꝛ postq̃ egerunt a princ. ꝙ
a notarius deberet rogari [a] videntur tacite voluisse suspendere
substantiam cõtractus in tempus rogationis ⁊ quod prius cõ
tractus non esset perfectus: sed fuisset quoddam ratiociniũ de
futuro contractu sicut in simili habetur in.l.fideicom.§.j.ff. de
lega.iij.vnde sicut quando agitur quod contractus fiat in scri-
ptis non dicitur perfectus anteq̃ scriptura sit in mundum re-
dacta ⁊ absoluta vt hic:ita quãdo agitur vt notarius rogetur
non dicitur perfectus quousqꝫ sit rogatus ⁊ sic in casu huius.l.

¶ Rogari. Adde
in.§.nos autem.in
aut.de tabel. bar.i
aut.si qs i aliquo.
in pe.col.C.de edẽ.
gl.in ver. reqsitis.
in cle.j. de iureiur.
Et an in dubio no
tarius presumitur es
se rogatus. vide in
l.qcũqꝫ.in.§.fin.ff.
d publiciana. Iu-
no. Anto.de but.⁊
Abba.in.c.j.de fi.
instru. Et a quibꝰ
dꝫ rogari notariꝰ
vid ꝑ Io.an.in ad
di.Spe.tit. de fide
instru.i.§. postq̃.
v.ſꝫ nunqd in con
ficiendo. Anto. de
but. Abb.et Ioã.
de imo.i.c.scripta.
de fide. instr. Ioã.
andr.in reg. semel
malus.de reg. iur.
li.vj. i merc. Bal.
in aut.rogati.C.de
testi. Ange.in.l.si.
in.si.ff. pro derli-
cto.et an dꝫ rogari
de ꝯmissiõe sibi fa
cta. vide ꝑ Hosti.
i.c.qm̃ ꝯtra falsaꝫ.
de ꝓba. ⁊ ibi diffu
se per Lanfrãcum
in repe.

pōt altera ps penitere ꝛ penā nō patiṫ nisi arrharū vt hic in fi. ꝑō aūt cōpelliṫ ad ꝑficiendū ita in casu isto. ꝙ autē hoc sit verū patet euidenti ratione: qꝛ si notarius adhibeṫ non ponit in scriptura diē in quo partes inter se cōcluserūt: sed dieꝫ rogationis ergo illa die perficiṫ cōtractus ꝛ nō erat ꝑ prius perfectꝰ in hoc tū differt a cōtractu in scriptis: quia sufficit notariū fuisse rogatum lꝫ scriptura nō esset in mūdū redacta nō sic qñ fuit actum vt fieret in scriptis idē postꝙ notarius est rogatus nō lꝫ aliqd addere vel mutare circa substantiā cōtractus: sed solū circa corroborationeꝫ eorū que gesta sunt: sed qñ geriṫ in scriptis anteꝙ scriptura sit cōpleta possit quelibet pars addere ꝛ mutare circa
10 substantialia: ꝛ istam partē puto veram. ¶ † In ver. illud etiā qđ dr̄ in isto ver. vsqꝫ in fi. de ꝑditione arrharū[a] ꝛ redditione earum cū duplo ꝓcedit in duobus casibus. primꝰ qñ fuerunt date arrhe cōtractu adhuc nō cōpleto: ꝛ per alterā partē stat quominus ꝑficiaṫ vt si dedit arrhas ꝑdat: si recepit reddat duplicatas. Item ꝓcedit qñ cōtractus erat perfectus nō tñ cōpletus: qꝛ res non erat tradita ꝛ ꝑ partem stat quominus impleatur. ¶ Circa primū intellectū opp. si per te stat quominus contractus perficiatur videtur ꝙ debeat haberi pro perfecto. argu. in l. iuris ciuilis. ff. de condi. ꝛ demon. ꝛ in. l. labeo scribit si mihi bibliothecā. ff. de cōtrahē. em. ꝛ sic cum possim agere ad implementum contractus videṫ ꝙ cesset hec pena quādo debeo tibi aliquid dare vel facere ꝛ per te stat quominus dem vel faciam fateor ꝙ est perinde ac si dedissem vel fecissem vt in contrario. sed quando tu debes mihi dare aliquid vel facere et per te stet quominus des vel facias non est verū ꝙ pinde sit ac si dedisses vel fecisses: imo qꝛ non das vel facis perdis vel reddis arrhas tanꝙ cōtumax. in. l. autē labeo. §. allegata contractus erat perfectus lꝫ nō esset conditionalis si alius bibliothecam tibi venderet ꝛ per te stabat quominus venderet perinde esset ac si conditio esset impleta ꝛ per hoc apparet declaratio eorum que hic
11 no. Cy. in. j. q. ¶ † Circa secūdum intellectū queriṫ si cōtractus erat perfectus quo ad substātiā: sed nondū impletus ꝛ dederaꝫ tibi arrham si nō vis implere possum repetere arrhas duplicatas. vt hic: sed quid si nolo recipere: sed agere vt impleas. i. tradas: vt ad interesse condēneris an possim: clarum est enim ꝙ si arrhas non dedissem possem per. l. j. ff. de act. emp. sed qñ dedi arrham videor recedere voluisse a prouisione legali de qua ibi ꝛ solum voluisse penā arrharum duplicatarū. ista fuit questio disputata ꝑ Mar. de fa. qui pulchras rationes facit pro ꝛ contra nō determinauit, vt refert Joā. an. in addi. Spe. tit. de emp. ꝛ ven. §. j. nec etiam ipse determinat licet pro altera parte quod possim agere vt impleas adducat opi. Joā. seu Azo. de qua in glo. fi. tenuit ꝙ etiam si penā arrharū fuit cōsequutus si maius est interesse possim illud plus petere: mihi videṫ ꝙ ista pars sit vera nec sit verū ꝙ per dationē arrharū videaṫ recessisse a prouisione legali ꝛ quod mihi ꝑiudicauerim. arg. j. e. l. plures. in fin. ꝛ sic possum eligere quā viā magis velim. Si aūt elegi penā arrharum an possim petere interesse quatenus excedit. habetur in glo. fi. ꝛ Cy. in addi. tenet ꝙ nō vt ibi dicā. sed anteꝙ eligam possim eligere viā iuris cōmunis ordinariā ꝛ cū illa etiā repe-
12 tere arrhas nō duplicatas vel cōuertere in pretiū. ¶ † In glos. que incipit contra Mar. facit fortior ratio. facit cōtra Mar. qꝛ vēditor teneṫ ad factū. i. ad tradendū nō aūt ad dandū. i. dominium trāsferendū: vt in. l. j. ff. de re. ꝑmu. sed in obli. facti nō pōt quis precise cōpelli ad factū: sed liberaṫ prestādo interesse. vt. l. si quis ab alio. ff. de re iudi. Breuiter opi. Mar. cōiter teneṫ eo casu quo venditor habeat facultatē rei tradēde vel precise possit compelli ad tradendū ꝛ manu militari possit auferri. l. qui restituere. in fi. ff. de rei ven. sed si nō habet facultatē liberetur prestando interesse quā opi. sequitur glos. insti. de cōtrahē. emp. §. pretium. ꝛ Cy. in. l. traditio. j. de act. emp. ꝛ Cano. in. c. cū ioannes. eo. titu. Nec ob. ratio sua: qꝛ lꝫ tradere sit facti non tñ meri facti est qñ venit ex cōtractu emptionis imo habet in se naturā dationis eo qꝛ si tradens est dñs trāsfert dñium lꝫ ad hoc obligatio nō fuerit contracta ideo seruaṫ media via quam. s. dixi. Secus quando traditio esset meri facti nec continetur translatio dñij aliquo casu. vt. l. si rem tradi. ff. de verb. ob. ¶ In glos. ibi Bul. dixit aliquando ꝙ nō. ꝛ pro ista parte facit. l. nunꝙ nuda. ff. de acqui. re. do. vbi nuda ꝓmissio nō transfert dñium ꝛ dicitur nuda quando non subest iusta causa habilis: sed si contractus nō erat perfectus nō suberat causa: ergo ꝛc. tamen Bulg. mutat propositum ꝛ bene: qꝛ illud est verū qñ non subest in re nec in spe. sed si in spe. vt in contractu conditionali licet conditione pendente. non subsit in re: qꝛ tñ subest in spe. traditio non dicitur nuda ꝛ trāsfert dñium vt est casus in. l. dotis fruc. in fin. de iur. do. ff. ꝛ ita hic qꝛ suberat in spe ꝑpter consensum partiū. lꝫ esset suspensus in tempus scripture complete qñ autē contractus esset nullus ꝛ a iure reprobatus: lꝫ subesset causa in re: qꝛ tñ de facto ꝛ nō de iure nō trāsfert dñium ex tali contractu a iure reprobato. vt. l. non dubium. §. de legi. cum ibi not. per Cyn. possessio vero qꝛ facti est bene transfertur. vt in. l. j. §. si vir. ff. de
13 acqui. pos. ¶ † In gl. ibi: causam vsuca. prestet. videtur ꝙ sic ꝑ regulā: qꝛ vbi trāsfertur dominium eo casu quo tradēs est dñs transfertur etiam vsucapiendi conditio non vbi erat dñs. vt. l. claubus. de contrahen. emp. glo. tamen ibi determinat contrarium per. l. j. ꝛ. ij. ff. pro dote. ꝛ sic fallit hic illa equiparatio. Tu dic quod aut queritur an transferatur vsucapiendi conditio ex illo titu. conditionali cuius conditio adhuc pendet ꝛ fateor ꝙ non transfertur quoniam ad vsucapiendum non sufficit quod causa subsit in spe: sed debet subesse in re cum tēdat in alterius ꝑiudicium vsucapio. non sic in dominij translatione cum tradens est dominus: qꝛ nulli alij nocet nisi sibi: Sꝫ si queritur an pendente cōditione vsucapiat titulo generali pro suo: dic quod sic fm̄ Pe. ꝛ Cy. ꝛ si vsucapione pendente superueniat conditio mutatur causa ꝛ dicitur acquiri dominiū ex ti. superueniente. arg. in. l. fundo. ff. ad leg. fal. qꝛ ille titulus subest tēpore quo perficitur vsucapio. ¶ In glo. fin. ibi vel act. ex eo contractu de hoc erat dubium: qꝛ illa actio debet dari ad obseruantiam contractus ꝛ vt impleatur: sed ille qui repetit arrhas non agit ad obseruantiam sed potius ad resolutionem cōtractus. Sed ista opi. tollitur per. l. quā glos. alleg. ff. de act. emp. l. ex empto. §. is qui vina. vbi actio ex eo contractu datur ad resolutioneꝫ nō ad obseruationem: quia est bonefidei ꝛ largam habet naturam. vt. l. fin. ff. de condi. ob turpem causam. Super isto casu vide qđ not. Bar. in. l. si quod aurum. ff. de ver. oblig. al's de solu. ꝛ. l. ij. de rescin. vendi. circa princi. qua act. agatur ad reso. cōtractus. In eadem ibi: item si aliquis. in ista. q. Cyn. in antiqua lectu. tenuit opi. Bul. vt possit agi ad interesse quatenus excedat penā arrharum p. l. predia. ff. de act. emp. sed in additione quā postea facit. tenuit primā opinionē Mar. ꝛ Azo. ꝙ agere non possit: qꝛ eligit viam extraordinariam ꝛ illa debet remanere contentus vt in legibus allegatis in gloss. nec ob. l. predia. qꝛ pena erat conuentionalis ꝛ sic eligendo penam eligit viam ordinariam: hec vero erat pena legalis. s. duplum arrharū. Et si dicatur pena legalis concurrit cum actione rei persequutoria: vt in l. si pro fure. ff. de condi. fur. ipse respondit verū esse quando est penalis in principio. secus si ex postfacto. vt in. l. metū. §. licet. ff. quod me. cau. dic vt hic per eū. Die. iij. Junij. Mccccxxix. ꝛ die precedenti fuerunt conducti in ciuitate Padue tres captiui ducis Mediolani quorum vnus vocabatur Nicolaus guerrerius filius domini Ottonis. Alter Joannes bontrotus. ꝛ alter erat nepos Rismiri de triulcio. ꝛ fuerunt capti ab armata. d. Venetiarum. ꝛ tunc tēporis audiui dicere ꝙ Nicolaus picininus capitaneus eius erat castrametatꝰ circa Veronā. ¶ Que-
14 ro † quid si non reperitur nisi vltima scriptura[b] redacta in mundum non autem protocollum ꝛ imbreuiatura seu scheda an faciat fidem si pars aduersa petit quod alie producantur. iste tex. facit quod non: qꝛ videtur velle ꝙ omnes iste scripture debeant confici. Bal. super rubrica istius ti. in. viij. col. videṫ hoc tenere per hanc legē quando agitur ꝙ contractus fiat in scriptis: sed si fuit actum dumtaxat quod conficeretur instrumentum sufficit producere instrumentum publicatum licet protocollum vel liber imbreuiaturarum non reperiatur. primum dictū nō placet nec iste tex. vrget. nam verū est quod si incipias a prima scriptura. s. protocollo vel imbreuiatura illa non sufficit qꝛ non est munda: sed requiritur vltima in qua negotium cōcluditur: sed si incipis ab illa sufficit qꝛ nihil aliud queritur nisi quod partes concluserint ꝛ habeant negotium pro perfecto ꝛ hoc in pluribꝰ alijs casibus reperitur quod gloss. dicunt si incipis ab vno requiritur aliud. si incipis ad alio illud sufficit. Quid enim si scriptura ita fuit concepta ꝙ nihil partes voluerunt addere vel minuere: sed ipsam subscripserūt non video ad quid sit opus alia scriptura. Secundum vero dictum procedit nisi pars aduersa velit redarguere instrumentū de falso ratione alicuius suspicionis producitur protocollum: quia tunc prestito iuramento per eum ꝙ nō petat malitiose debet protocollum produci alias instrumentum non faceret fidem nisi producens iuret protocollum non reperiri vel esse perditum. per. l. fin. j. cod. ꝛ ibi expres-
15 se hoc tenet Bar. ¶ † Item quero quid si non fuit actum inter partes de aliqua scriptura fienda et concluserunt contractum. postea ex interuallo petit alter ab altero ꝙ conficiatur publicum instrumentum an poterit compelli. dic ꝙ sic. s. ad faciliorē probationem: qꝛ testes possent mori. et hoc examina vt plene not. Bart. in. l. si finita. §. eleganter. ff. de dāno infec. facit. l. cirographis. de admini. tu. ꝛ qđ no. in. l. si pupillus. ff. de noua. in glos. ij. vel. iij. sic ꝛ debitor qui soluit pōt petere vt sibi fiat instrumentum solutionis ꝛ liberationis. vt. j. cod. l. plures apocis. ꝛ plene
16 etiā not. in. d. §. eleganter. ¶ † Item quero quid si instrumentū sit perditum

a ¶ Arrharū. Adde an sit differētia inter arrhas ꝛ penas. vide per Car. zab. in. c. gēma. i. j. q. de spon. et an in spūalibꝰ vꝫ interuētio arrharū. vide ꝑ Sozi. cōsil. iij. inci. circa ꝑsentē ꝯsultationē. in. j. volu.

b ¶ Scriptura. Adde qđ de notario q reduxit vltimā scripturā instri in imagine. vide ꝑ pau. ð ca. cōsi. xxvj. inci in xpi ꝛc. dubiū facit.

a fit perditum* an possit quis petere a notario ꝙ iterum ꝯficiat
⁊ an notarius possit sine mãdato ⁊ autoritate iudicis. videt̃ ꝙ
non. vt. l. si quis ex argentarijs. in fin. ff. de eden. ⁊ de hoc dic vt
no. per docto. in. l. fina. ff. de bo. auto. iudi. pos. ⁊ Specu. in titu.
de instru. edi. §. j.
2 ☞ Causa criminalis potest tota alteri cõmitti in casu necessi
tatis propter absentiam iudicis.
Notario an possit cõmitti delatio iuramẽti fiẽda testibus ⁊ exa
minatio articulorũ sine consensu partium.
3 Petenti remissionẽ ad alia loca pro examinandis testibus dꝫ
deferri iuramentum ꝙ nõ petit calumniose nec causa differẽdi
iudicium: sed credat postea ꝑ illos testes absentes probare: vel
per instrumentum cuius copia petitur.
4 Que sint ptes iudicis cõmissarij in referendo iudici cõmittẽti.
5 Ille cui cõmittit̃ examinatio testium in causa ciuili quare non
possit alteri delegare.
6 Quando fit remissio ad alium locum pars contra quem fit de
bet admoneri vt ad illum locum accedat si vult. ⁊ quis sit effe-
ctus huius citationis.
1 Iudices. ¶ † In remissionib⁹ q̃ fiũt ad alia loca pro examinandis testi
bus ibidem vel pro extrahenda copia instrumento
rum originaliũ que inde nõ possunt amoueri dꝫ iu
dex alteram partem monere ꝙ ad illum locum accedat ad vi-
dendum iurare testes vel sumi copiam instrumenti: ⁊ ille iudex
cui hoc cõmittit̃ postꝙ̃ expleuerit cõmissionẽ debet eã clausam
⁊ sigillatam remittere ad iudicẽ cõmittentẽ. ¶ In causa tñ cri-
minali talis cõmissio pro recipiendis testibus non debet fieri:
sed iudex cause debet eos coram se facere venire ⁊ per seipsum
examinare. hoc dicit cum aut̃. hic posita ⁊ iste leges multũ pra
cticantur in romana curia vbi fiunt iste remissiones ad partes
longinquas de quibus non esset conueniens adducere testes:
nec posset fieri ne a suis negotijs aduocentur. de qua materia
vide in Spe. de teste. §. qualiter. ver. sunt aũt testes producẽdi.
vbi Spec. ponit formã litere q̃ dꝫ dirigi ꝑ iudicẽ cause ad exa-
minatorem extra curiã ⁊ in. §. nũc tractandũ. ver. hoc aũt scias.
⁊ in. §. j. ver. quid si aliquis. ⁊ in istis ꝓsequitur hãc materiam.
¶ Et lꝫ hic distinguatur iter causas ciuiles ⁊ criminales vt in
primis possit fieri. in secundis non. doc. vident̃ aliam distincio
nem facere q: etiã in ciuilib⁹ dicũt ꝙ si esset causa multũ ardua
non deberet facere sꝫ testes ad se vocare ⁊ sic in criminali si esset
parua: puta q: pena esset pecuniaria et non magne quãtitatis
posset fieri. totũ ergo relinquitur iudicis arbitrio qui põt vel
ad se vocare. vt. s̃. ti. j. l. si qñ. ⁊ l. qm̃ liberi. qd̃ declara vt ibi dixi
vel cõmittere iudici vbi sunt testes ⁊ hoc vt plurimũ practicat̃
⁊ in ciuili etiã ardua posset hoc fieri qñ necessitas vrgeret quia
testes non essent de iurisditione: ⁊ sic non posset eos compelle-
re corã se venire ne veritas occultet̃ vel pereat fm̃ Nico. mat. et
2 Bal. † nam ⁊ tota causa criminaliter posset alteri cõmitti in ca
su necessitatis ꝓpter absentiam iudicis. vt in. l. j. §. j. ff. de offici.
eius cui man. est iu. ⁊ de iure canonico etiã necessitate nõ immi-
b nente causa criminalis* potest delegari. vt in. c. in archiepisco-
patu. de rapto. ⁊ fiat commissio iudici ordinario loci. vt in aut̃.
apud eloquentissimum. in prin. ⁊ ei potest cõmitti totalis rece
ptio. i. vt deferat iuramentum ⁊ examinet sed ⁊ alteri nõ existen
ti in magistratu puta notario nõ põt cõmitti delatio iuramẽti
fienda testibus nec examinatio articulorum nisi de cõsensu par
tium ita videtur intelligendum qd̃ hic not. Bar. ⁊ etiã cle. vni-
ca. de offi. deleg. que videtur probare contra quod indistincte
posset cõmitti quod etiam sentit hic Bal. Sed ego intelligo vt
dixit Bart. Postꝙ̃ aũt esset delatum iuramẽtum per iudicẽ ⁊
examinati essent articuli simplex examinatio testiũ in facto con
sistens posset bene fieri a notario etiam sine consensu partium
lꝫ vt plurimum partes concordent in notario. facit. l. scire opor
tet. §. oportet. ff. de excu. tuto. ⁊ vide pro concordantia text. in. c.
3 constitutus. extra de fideiu. ¶ † In tex. ibi: ⁊ hoc si iuste peti iu
dex inuenerit ⁊c. debet ergo deferri iuramentũ petenti talem re
missionẽ ꝙ nõ petit calumniose nec causa differendi iudicium:
sed credat per testes illos absentes probare vel per instrumen
tum cuius copia petitur ⁊ hoc probare nõ potest. ⁊ hoc ne per-
eat veritas. ¶ In tex. ibi: simul proferatur. s. interlocutoria q̃
est quando iudex decernat causa prius cognita vt fiat remissio.
4 ¶ † In tex. ibi: postꝙ̃ in locis hic ponit q̃ sunt partes iudicis
cõmissarij in referendo iudici cõmittenti: q: postꝙ̃ facit exami-
nari testes siue taliter deponant quod fidẽ imponat instrumen
to quod allegabatur suspectum. siue non dicta et attestationes
eorum remittat ad iudicem cõmittentem. intellige. s. clausas et
sigillatas: ⁊ sic nõ debet publicare et ita est de more fieri. debet
ergo iudex cause expectare relationem ⁊ interim non procede-
re ad actuꝫ iudicialem. vt. s̃. de dila. siue pars. ¶ In aut̃. in fi.

not. testes posse torqueri ꝓut iudici videbitur in criminali sicut
5 in ciuili. † Itẽ ꝙ examinatio testiũ in causa ciuili potest cõmit-
ti. ⁊ vide ibi aut̃. si clerici. de iudi. ⁊ de offi. deleg. sup questionũ.
in glos. super ver. alij delegare. Et adde ꝙ ille cui cõmittit̃ exa-
minatio testiũ in ciuili cũ videat̃ electa industria ꝑsone nõ põt
alteri delegare: q: in hoc nõ est iudex sed simplex executor facti
6 vt not. in. d. cle. vnica. de offi. dele. ¶ † Itẽ not. ex. l. iudices. quã
do aliqua remissio fit ad aliuꝫ locum pars contra quã facit: dꝫ
admoneri vt ad illũ locũ accedat intellige si vult nõ autẽ com- a
pellitur precise ⁊ hoc ad valorem negotij: nec posset dicere se nõ
fuisse requisitum. de qua citatione vel requisitione cõditionali
habetur per glo. in. l. eã quidẽ. in vlti. glo. j. si mãcipium ita fue
rit alienatũ: ⁊ tunc nõ dicitur aduersarius nisi se opponat. Et
aduerte q: per hoc ptꝫ ꝙ etiã si non sit subditus iudici põt isto
modo requiri: ⁊ sic iudex ecclesiasticus põt requirere laicum vt
coram se cõpareat si vult ⁊ qd̃ licet non possit sibi mãdare vt ve
niat nolit vel velit cũ non sit sibi subditus. ⁊ effectus primi est:
q: si nec comparet nec opponit: ⁊ ita excluditur ab oppositione
sicut si fuisset admonitus per iudicẽ suum. vt no. Bal. in. l. testa b
menta. j. de test. ⁊. s̃. de testi. aut̃. si quis. in pe. col. facit ad istum
tex. l. generaliter. §. his de presentibus. s̃. de reb. cred.
2 ☞ Quid sit apoca. ⁊ quid antipoca. ⁊ nu. 5.
3 Debitor qui soluit an possit compellere creditorem ad restitu-
tionem instrumenti debiti vel ad faciendum instrumentum de
solutione. ⁊ nu. 5.
4 Notarius si est rogatus de solutione quam fecit mihi debitor
meus. sicut tenetur tradere sibi instrumentum q: principaliter
concernit eius fauorem quare ita ⁊ mihi.
Quando creditor reddit debitori instrumẽtum cancellatũ pro
pter solutionem potest petere ꝙ sibi fiat instrumẽtum ꝙ illud
qñ soluit debitor erat debitum.
5 Emphyteota si velit soluere pensionẽ pro pluribus annis fu-
turis an teneatur dñs talem solutionem recipere.
6 Si teneris mihi ad annuam prestationem ⁊ stetisti per annos
xxx. quod nihil soluisti an prescripsisti pro preteritis ꝓ̃stationi-
bus ⁊ etiam futuris.
7 Conductor cõtra locatorẽ quousqꝫ tenet tanꝙ̃ cõductor nunꝙ̃
prescribit: ⁊ quid si cessat soluere: an videatur tenere suo nomi-
ne et prescribat. ⁊ nu. 8.
8 Si colonus vel inquilinus vel emphyteota soluit longo tp̃e pen
sionem an dicatur dominus contra eos prescripsisse si non põt
aliter ostendere concessionem vel locationem.
1 Plures. ¶ † Creditor nõ tenet̃ tradere apo cam debitori sibi soluẽti de recepto
nisi debitor faciat sibi antipocã de debito soluto vel
tradat scripturã apoce cũ sua subscriptione ⁊ est ma
xime necessariũ creditori posse ꝓbare solutionẽ in annuis pre-
stationibus ne debitor transacto tp̃e sufficienti ad prescriptio-
nem possit prescriptionẽ opponere: q: ꝑ tales solutiones cũ vi
deatur debitum recognouisse prescribere nõ potuit. si tñ credi-
tor omisit hec facere nõ ꝓpterea ꝑdit ius suũ si alio modo põt
de ipso docere hic duo. dicit tñ Alber. ꝙ hodie parũ practicat̃
ista. l. ĩ apocis ⁊ antipocis q: cõficiunt̃ instr̃a publica manu no
tarij ⁊ est hoc cautius q: semper reperit̃ liber notarij ⁊ possent
2 de facili perdi ⁊ in vulgari vocant̃ schedule: † sed in iure vocat̃
apoca schedula quã facit creditor debitori de debito recepto et
etiam illa quã facit debitor creditori de debito: q: confitet̃ se re-
cepisse in mutuũ vel depositum tantã quantitatẽ ⁊ promittit eã
restituere: sed antipoca dicit̃ illa quã facit debitor creditori de
solutione quam ipse debitor facit ad sui liberationem ⁊ hoc fit
ad securitatem creditoris vt possit ostendere quod solutio illa
fuit facta de vero debito ⁊ in ea debet contineri causa ne postea
ipse soluens agat conditione indebiti probando solutionem et
dicendo se indebite soluisse. facit. l. qui tabulas. cum ibi nota. ff.
de fur. ⁊ etiam in annuis prestationibus vt creditor possit osten
dere recognitionem debiti et sic ꝙ debitor nõ possit prescribere
longo tempore: de prescrip. xxx. an. l. cũ notissimi. §. sed et si qs.
quod faceret si negaret seunꝙ̃ soluisse ⁊ creditor non posset pro
bare solutionem ⁊ ad hunc finem facta fuit ista. l. ⁊ vide qd̃ ha-
betur in Spe. de instru. edi. §. postꝙ̃. ver. quid si debitor. ⁊ ĩ ver.
3 seq. qui incipit quid si solui. x. † premitte quod debitor qui sol-
uit creditori potest petere ⁊ compelli facere creditorem restitue-
re instrumentum debiti per conditionem sine causa vel officio
iudicis. vt in. l. dissolute. s̃. de condi. ex lege. potest etiam petere
⁊ compelli facere creditorem vt faciat sibi schedulam de solutio
ne recepta vel hodie instrumentum publicum quod est magis
in vsu vt dixi ⁊ hoc est securius vt dicit Spe. in loco preallega.
quia si reperiretur instrumentum debiti penes debitorem non
propterea probaret se liberatum si non ostenderet quod cre-
ditor sibi restituit vel sibi restitui fecit: interest ergo debitoris

a ¶ Perditũ. Adde Bar. in. l. ij. C. d̃ discu. li. x. Bald. in ru. C. de fide instr.

b ¶ Cã criminalis. Adde docto. in. c. sup q̃õnũ. eo. titu. Archi. in. c. saluo. ix. q. iij. Car. zaba. in. c. s̃nias sangui-nis. in. j. op. ne cle. vel mona. Et an cause criminales ep̃orum possint de legari. vide glos. in ṽb. apostolice. in c. inquisitionẽ. de here. lib. vj. Bald. in. c. decernimus. ĩ vlti. colum. de iu. Et an in causis criminalib⁹ deferat̃ iuramentum necessarium: vide gloss. et docto. in verb. agatur. in. l. iij. de iureiur. ff. ⁊ Bart. in. l. marit⁹. ff. de q̃õni. glo. fin. ĩ regula cũ sit partiũ. de re iu. li. vj. gl. in verbo famosa. ⁊ ibi doc. ĩ. c. fi. de iureiu. ⁊ gl. in verb. ꝓlatũ. in. c. tã l̃ris. de testi. Host. in summa tit. de iureiu. in. §. vt super. ver. qd si criminaliter arc. ĩ. c. si qs ꝑ̃sbyter. ij. q. v. bart. in. l. fi. ff. de in litem iu. Bar. ĩ. l. cũ qui. in. §. ĩ pp̃laribus. in. j. col. ff. d̃ iureiu. Bal. ĩ. l. iudices. ĩ j. op. C. de iu. q̃uis cõtrariũ ⁊ male tenet glo. in verbo ceteris causis. l. ĩ bone fidei. C. de rebus creditis. ⁊ bal. ĩ. l. q accusare. C. d̃ calũ.

posse ostendere se soluisse: contingebat autẽ q̃d si mutuaui tibi centum sub annuis vsuris ⁊ tu retinuisti per annos .xx. ⁊ quolibet anno soluisti vsuras: ⁊ ego feci schedulam tibi de recepto trãsactis annis .xxx. dicebas te debitũ prescripsisse. ⁊ sic allegabam te non potuisse prescribere q͂ quolibet anno soluisti vsuras ⁊ sic debitũ recognouisti tu negabas te unq̃ soluisse ⁊ etiam habere schedulas p̃dictas d̃ soluto. ¶ Et similiter locabã tibi predium pro certa quãtitate fructuũ annuatim soluẽda ⁊ tu soluisti p annos .xxx. postea negabas soluere et dicebas te nunq̃ soluisse ⁊ rem tenuisse dicebas tuo noĩe p̃scripsisse: ⁊ q͂ nõ poteram ꝓbare solutionẽ nec etiã locationẽ succũbebã: propter hoc ꝓuidetur per hanc .l. vt nõ tenear tibi facere schedulã p̃dictam de recepto nec possis me ad hoc cõpellere nisi facias aliã de soluto vel copiaꝫ illius tradas cũ tua subscriptione vt sic possim ostendere q̄ noĩe meo tenuisti prediũ ⁊ prescribere nõ potuisti vt in .l. male agi. ꝯ. de prescri. xxx. anno. si tñ nõ fui vsus ad cautelã nõ preiudicatur mihi q͂ fuit inuenta mei fauore. vñ nõ dꝫ in odiũ redundare q̃d est intelligendũ dũmodo alio modo possim probare solutionẽ predictam vel etiã locationẽ. Nã si illam probarẽ etiam si nunq̃ mihi aliq̃d soluisti nõ potuisses prescribere quia semp videris re tenuisse nomine meo non tuo etiam si contrarium gessisti in animo: quia solo animo nõ potuisti mutare tibi causam possessionis scꝫ de nulla in aliquã. vt .l. nemo. ꝯ. de acqui. pos. nõ superueniente causa de nouo: al's secus puta si requisiui vt solueres ⁊ negasti quia extunc videris pos. interuertisse ⁊ me possessione spoliasse ⁊ tuo nomine possedisse: ⁊ tũc de iure ciuili potuisses lõgissimo tempore prescribere non de iure cano. propter malam fidem: sed si non possem probare solutionem vel locationem fieret mihi preiudicium non propter omissam cantelã: sed propter defectũ probationis q̃ mihi incumbit.

4 ¶ † Et per istã .l. dicit Bar. q̄ si notarius est rogatus de solutione quã fecit mihi debitor meus sicut tenetur tradere sibi instrumentum q͂ principaliter cõcernit eius fauorem ita ⁊ mihi q͂ concernit fauorẽ meũ secundario propter causas predictas.

5 ¶ Item dicit p hanc .l. Bart. q̄ qñ creditor reddit debitori instrumentum cancellatũ ꝑpter solutionem potest petere quod sibi fiat instrumentũ q̄ illud q̃d soluit debitor erat debitũ sicut quando facit sibi schedulam de recepto. Item dicit Barto. hic probari id quod .s. dixi quando debitor soluit creditori potest petere vt creditor sibi faciat instrumẽtum vel schedulam de soluto. facit etiam iste text. vt si emphyteota velit soluere pensio/
a nem pro pluribus annis futuris non teneatur [a] dominus recipere: q͂ sua interest pro quolibet anno per se soluatur vt appareat de continua recognitione rei: al's post longissimũ tẽpus posset negari se soluisse. De hoc not. in .l. inter stipulantem. §. inter certam. ff. de verb. obli. sm Guil. de cu. ¶ In glo. ibi: alij. vt Gul. Tu dic q̄ illam quam fecit debitor creditori de debito q͂ confitetur se debitorem dicitur apoca. sicut illa quam fecit creditor debitori de debito recepto. ⁊ sic duobus modis dicitur apoca. tene ergo quod .s. dixit glos. ¶ In fi. glos. ibi: quod non placet .s. vt illa apoca que restituitur creditori scripta a debitore dicatur antipoca: q͂ ista ponitur in tex. tanq̃ diuersa ab antipoca: vt patet in text. ibi vel exemplar cum subscriptione qui loquitur de prima ⁊ postea sequitur vel antipocam suscipere: et sic illud exemplar non est apoca sed exemplar apoce quod propter subscriptionem debitoris habet vim antipoce. ¶ In glo.
6 que incipit imo est perpetua ibi. † Item nota hic. Ad euidentiam huius debes scire quod si teneris mihi ad annuam prestationem ⁊ stetisti per annos .xxx. q̄ nihil soluisti. Si queritur an prescripseris pro preteritis prestationibus ⁊ etiam futuris fuerunt opi. Una fuit Mar. quod nõ prescripseris nisi vni prestationi .s. illi que debuit fieri iam sunt anni .xxx. sequentibus vero ⁊ etiam futuris non prescripseris. nam ad hoc vt prescribas requiritur quod cessaueris per annos .xxx. ⁊ hoc non potest dici nisi in illa prestatione que debuit fieri iam sunt anni .xxx. non in sequentibus in quibus non transiuit tantum tempus: sed .xxix. vel .xxviij. ⁊ sic de singulis. Alia fuit opi. Azo. ⁊ Gul. qui tenuerunt quod prescripseris pro omnibus preteritis quia sublato initio obligationis cetera tolluntur: sed si cessasti per .xxx. annos sublatum est initium: ergo ⁊c. Et pro ista parte facit .l. cos. in prin. ꝯ. de vsur. ⁊ etiam iste tex. sm glo. q͂ hic cum non constaret de solutione vsurarũ facta singulis annis allegabatur prescriptio temporis adducens annuam prestationem vsurarum. Tertia fuit opi. glo. vt distinguatur an tenebaris ad annuam prestationem ex contractu ⁊ vera sit opi. Azo. q͂ tunc vnica est obligatio pro omnibus annis. vt .l. stichus. §. stipu. de verborũ obligatio. in qua inspicitur initium quo sublato sequentia tolluntur: sed ab initio istius obligationis transiuerunt anni .xxx. ergo ⁊c. facit quod habetur in .l. cum qui. §. in popularibus. ff. de iureiu. Aut eras obligatus ex vltima voluntate ⁊ tunc quia

a ¶ Teneat dñs. Adde Spe. in tit. de loca. §. nunc ali. versi. xlij. ⁊ ver. seq. ⁊ ibi Jo. an. i add. Bart. i .l. statulib. §. si. ff. de statuli. ⁊ i .l. cum qui. al's. Jabolenus. ff. de annuis leg. ⁊ bal. in .l. si quis argẽtũ. col. iij. ꝯ. de dona. Pe. de ancha. ⁊ Jmo. in .c. potuit. de loc. ⁊ hãc cõem opi. intellige ⁊ limita vt p Bart. in d .l. statulibe. ꝯ. alleg. frã. Cur.

tot sunt obligationes quot anni ⁊ sic quotidie renouantur vera sit opinio Mart. quia lapsis .xxx. an. prescriptum est prime nõ sequentibus a quibus non sunt tot anni elapsi vt hic habentur in .l. cum notissimi. §. j. in glos. que incipit Martinus sic exponit ibi. de prescrip. xxx. annorũ. breuiter opi. Marti. cõmuniter tenetur per doct. vt etiam quando teneris ad annuam prestationem ex contractu licet vna sit obligatio pro omnibus annis non p̃scripseris nisi pro vna que debuit fieri iam sunt anni .xxx. non prosequẽtibus preteritis a quibus nõ sunt tot anni elapsi multominus pro futuris: q͂ licet vnica sit obligatio pro omnibus annis tamen petere non possum nisi pro p̃teritis: pro futuris vero non possum petere ⁊ nõ valenti agere non currit prescriptio .l. j. in fi. de anna. excep. ⁊ sic pro futuris non est inchoata prescriptio: sed pro preteritis sic. sed nõ est completa nisi pro illa prima que etiam debuit fieri iam sunt anni .xxx. de quo per Bart. in .l. de pupillo. §. si pluribus. de ope. no. nun. ⁊ tangitur in spec. de locato. §. nunc aliqua. versi. xxxij. ⁊ per Cy. in d. §. fin. nam interdum obligatio annua est principalis non respectiua respectu alterius obliga. et procedit quod dixi. Interdum non est principalis sed respectiua puta prestatio vsurarum propter obligationem sortis stando per .xxx. annos quod non petã sortem nec tu soluas vsuras ⁊ sic non recognoscis debitum prescribis obligationi sortis que est principalis ⁊ in consequẽtiam annue oblibationi vsurarum tam pro omnibus preteritis q̄ pro futuris annis. vt in .l. cos. in prin. ꝯ. de vsur. ⁊ ita loquit͛ iste tex. et sic non facit contra Mar. cuius opi. loquitur ⁊ debet intelligi in annua prestatione non respectiua ad aliam principaliorem: sed eque principalem vt si ex causa donationis te obigasti mihi
7 ad dandum quolibet anno decem. ¶ † In ea. glo. ibi: item argu. huius .l. ad euidentiam huius questionis premitte q̄ conductor cõtra locatorem quousq̃ tenet tanq̃ conductor nunq̃ prescribit: quia non possidet: sed dicit possessio enim tam ciuilis q̄ etiam naturalis est penes locatorem qui retinet ciuilem animo suo ⁊ naturalem corpore conductoris sine possessione vero prescriptio non ꝓcedit vt regula iuris sine possessione ⁊ contra possidẽtem non currit prescriptio etiam si ciuiliter tantum possident. vt no. per glo. in .l. j. ꝯ. de ser. fug. in fin. magne gloss. in .l. male agitur. ꝯ. de prescri. xx. anno. modo quidam dixerunt q̄ videtur tenere tanq̃ conductor quando soluit pensionem si autem cessat soluere videtur tenere suo noĩe q͂ non recognoscit locatorem ⁊ sic priuat locatorem possessione ⁊ etiam sibi appropriat et extunc incipit prescribere cõtra dñm ⁊ pro hoc allegant istuꝫ text. dum loquitur de conductore qui tenebatur annuatim ad certam partem reddituum loco pensionis: et vult q̄ si cessauit per .xxx. annos vel non põt apparere q̄ soluerit: ⁊ sic q̄ dñs recognouerit poterat allegare penitentiam rei ideo dño prouidetur per hanc .l. vt possit probare recognitionem debiti ⁊ q̄ non tenuit suo nomine sed locatoris. Breuiter glo. tenet contrariũ quod postq̃ semel conduxit semper videtur retinere tanq̃ conductor: ⁊ sic non prescribat quãtũcunq̃ gerat contrarium in animo suo nõ potest sibi mutare causam possidendi ⁊ de nõ possessore sed de detentore facere se possessorẽ nec spoliare dñm possessione. vt in .l. cũ nemo. ꝯ. de acqui. pos. Sed si dñs petijsset pẽsionem ⁊ ille non soluisset extunc videret͛ interuenisse possessionem ⁊ dominum possessione priuasse. vt in .l. colonum. ⁊ .l. cum fundum. ff. de vi ⁊ vi arma. q͂ tunc non solo animo mutat causam possidendi: sed interueniente actu ⁊ contradictione sua: et sic extunc de iure ciuili potest. in iure ciuili malefides non impedit prescri. xxx. an. nec obst. iste text. q͂ debet intelligi quando locator non poterat ostendere solutiones reddituum annuatim factas nec etiam contractum locationis vnde conductor dicebat se nunq̃ cõduxisse sed proprio nomine possedisse ideo faciebat vacillare ius domini. Sed posito quod non possit probare solutiones reddituum: si tamen potest probare locationem factam semel: ⁊ sic incepisse possidere nomine conductoris alio non ostenso presumit͛ semper eodẽ modo possedisse quo incepit ⁊ hoc vult iste tex. in fi. q̄ locator sibi nõ preiudicet lꝫ nõ vtatur cautela de qua hic supple dũmodo possit ꝓbare locationem lꝫ
8 non solutiones. † Postremo vide quod no. Cy. in .l. comperit. in fi. ibi: de prescrip. xxx. anno. qui querit quid si colonus vel inquilinus vel emphyteota soluit longo tempore ⁊ in hoc differt ab ista .l. loquitur quando nõ soluit: sed soluere cessauit postea videns dñm non posse ostendere locationem vel concessionem in emphyteosim negat se in futurũ velle soluere asserens se non recognoscere ab eo et indebite soluisse nisi ostendatur causa: et sic queritur econuerso ad casum precedentem si dominus potest ostendere solutionem et non concessionem vel locationem an ille possit se aduersus dominum defendere ⁊ tenet quod nõ si soluit per longum tempus puta spatio .x. annorum. per text. expressum in .l. litibus. ꝯ. de agri. ⁊ censi. debet enim in sua quasi possessione

possessione annue prestationis defendi dñs. vt in c. querelā. extra de elec. Sed aduerte q2 hac ratione attēta nō solū si p longum
a tempus[a] sed etiam si minori tpe soluissem diceref dñs in quasi possessione qua nō deberet de facto priuari. vt in. d. c. querelaz. Respondet & tene menti si ille soluit per longum tps defendendus est dñs in sua quasi possessione quousq3 soluens probet se non teneri ad soluendū: & rem esse suā iure directi dñij. sic intelligo. l. litibus. Sed si soluit minori tempore defendendus non est dñs in sua quasi possessione quousq3 in iudicio pprietatis doceat de iure suo q2 presumit in illo iudicio potius pro possessore q pro ipso cum ista sit quedā species seruitutis & res presumitur libera nisi probetur contrariū: lz dñs sit in quasi possessione huius seruitutis. iuxta ea que not. in. l. sicuti. §. si queraf. si ser. ven. & quod dixi. s. eo. l. si solēnibus. de facto aūt nō debet spoliari sua quasi possessione. tene menti q2 hoc nō tāgit Cyn. nec alij. ¶ E conuerso si aliquis soluit longo vel longissimo tēpore tanq emphyteota: & est paratus velle soluere in futurum dño: dñs dicit se nunq illi cōcessisse in emphyteosim et sic non vult recipere solutionē nisi ostēdat cōcessionē et vult de re disponere ad sensum suū pleno iure ille aūt soluēs nō possit ostēdere cōcessionē. dicit se prescripsisse ius emphyteoticū per longissimum tps sic soluēdo an hoc possit dicere videf q nō: q2 sic asserendo asserit dñm possedisse ciuiliter & se naturaliter tm̄: q2 emphyteota & feudatarius nō habēt nisi naturalē & dñs ciuilē. ita iuxta not. in. c. j. co2. in vsi. feu. Possessio vero naturalis nō sufficit ad prescribēdū. vt in. l. acquiritur. in fi. de acqui. re. do. & cōtra ciuiliter possidentē nō prescribit p gl. que est in. d. l. j. j. de ser. fugi. Breuiter contrariū determinat glos. ordi. j. de iure emp. l. ij. in fi. glo. magne que est super xbo repellere ibi: dū dicit. Item quid si aliquis possidēs fundū pro. quo. lx. annis soluit pensionem deijciatur que tenet q presumitur emphyteota propter tā longam solutionē vel dic qđ prescripsit ius emphyteoticum. vt est tex. in. c. si quis p. xxx. annos. si de feu. fue. cōtro. hoc etiā idē videt Dy. al's Cy. in. l. indicia. de rei ven. Nec ob. rationes superius allegate in cōtrarium: q2 verū est q solū naturalis possessio non sufficit ad prescribendū dñium directum sed bene sufficit qđ prescribit vtile qm̄ illi dominio appropriatur. & hoc voluit Bar. in. l. j. ff. de acqui. pos. in pri. in arti. de naturali possessione: & similiter aduersus possidentem ciuiliter nō currit prescriptio super dicto dominio: sed super vtili sic tene menti: quia ista sunt vtilia & subtilia ex quibus remanet ista. l. bene declarata.

2 ¶ Duo genera scripturarum ex quibus potest fieri cōparatio & ex quibus alijs scripturis fiat comparatio.

3 Quando deueniatur ad cōparationē scripture: et quando non debeat fieri vel non sit necessaria.

4 Scriptum dē manu debitoris quot testes requirat quod fuerint presentes & viderint eam scribi a debitore: & an debeant se subscribere.

5 Ad probandum veritatem debiti qñ & qualiter sufficiant duo testes & qñ requirantur tres & qñ quatuo2 vel quinq3.

6 In libro rationū qui consueuit esse penes debitorē an sufficiat sola comparatio sine testibus.

7 Scriptura ex qua fit comparatio si est priuata requirit subscriptionem trium testiū: & an sufficiat q duo ex tribus deponant de subscriptione omnium trium.

Quid in scriptura ad quam probandam fit comparatio.

8 Interuentus trium testium potest probari per duos.

9 Si produco contra te scripturā priuatā continentem aliquid contra me non prodest mihi ad probandū aliquid p me sicut si nihil cōtineret contra me.

10 Iudex pōt cōmittere cōparationem peritis. vt notarijs. et an ipsemet iudex debeat eam facere.

11 Quod isti cōmissarij teneanf iurare lz nō referāt vel deponāt tāq testes: lz potius tāq in arte periti. & de eo qđ pcipiūt iudicio intellectus potius q sensu corporeo. & iurāt de credulitate.

12 Quod isti possint reprobari sicut alij testes et qđ per eos factū est potest per iudicem emendari.

Qui petit cōparationē fieri debet prestare iuramentum quod nō petit calūniose: & qđ nullo alio mō pōt pbare suā intētionē.

Quid in illo cōtra quem petitur fieri comparatio & an possint ista iuramēta omitti.

13 Comparatio an possit fieri nisi ex generibus scripturarū hic contentarum.

b
Omparationes.

[b] ¶ Materia hui9. l. est valde intricata & pp̄ter hoc reputaf difficilis & difficultas pueniet ex testibus qui habent in auf. de indu mē. cautela & fide. vnde sumunf due auf. hic posite. scz auf. ad hoc. & auf. & si cōtractus. & alie que ponunt. s. si cer. pet. auf. sed nouo iure & alia que ponit. j. qui po. in pig. ha. auf. si quis. vult aūt deponere sup. l. scripturas. nam tex. illi in corpore sunt ita inepti q vix possunt intelligi nisi glos. aliter declarant diuinando. & glo. in. d. auf. s. si cert. peta. & in vltima glos. magna in corpore vnde sumit melius & clarius tradit q hoc tradat glos. in auf. & si contractus. Et hoc dicit ista lex que debet legi simul
1 cum auf. q2 veniunt suppletiue. & ita legit Bar. † Scriptura de qua fit cōparatio literarū debet esse priuata et approbata: vel forensis. i. facta coram iudice vel publica & illi quibus est commissa comparatio debent solēniter iurare de faciendo ipsam videri fideliter postposita affectiōe vel causa lucri vel inimicitie. Qua comparatione facta & approbata scriptura facit plenā fi-
2 dem absq3 alijs adminiculis. h. d. in effectu ista lex. † & per auf. ad hec adduntur alia duo genera scripturarum ex quibus potest fieri comparatio. s. de scriptura que producitur per partem
c aduersam & de sumpta ex archiuo publico.[c] & sic sunt quinq3 genera quorū tria ponunf in hac. l. comparationes. et duo in auf. ad hec. sed per auf. & si contractus. que loquitur de scriptura ad quam probandam fit comparatio & in hoc differt a. l. codicis. que loquitur de scriptura ex qua vel de qua fit comparatio corrigatur. l. comparationes. inquātum vult quod soli comparationi stetur si fuerit scriptura approbata per comparationem & vult q non stetur soli comparationi: sed aliud argu. requiratur ad probationem scripture que negatur et pro qua probanda fit comparatio. & argu. consistit in hoc vt habetur in corpore vt deponant se vidisse scribi illam scripturam per talem cuius esse dicitur licet per partem aduersam negetur: & licet nihil deponant de veritate facti q2 non fuerunt presentes tempore contractus: sed viderunt eam scribi nec curatur an ipsi sunt descripti in illa scriptura vel non licet in scriptura ex qua fit cōparatio si est priuata debeant esse descripti seu subscripti propria manu ipsorum ad hoc vt illa scriptura sufficiat ad comparationē: vt in. l. comparationes. j. nisi terminuz habuerint subscrip. &c. Et ista lex primo ponit proemium vsq3 ibi: ideoq3. Secundo ponit statutum vsq3 ibi omnes aūt. Tertio ponit modum tenendi in comparatione. & extendit & limitat quod. s. dictum est. Potest autem hic poni casus duobus modis. Primo qđ producebaz contra te scripturā priuatā quā dicebam esse scriptā manu tua vel patris tui cui successisti in qua cōtinef te vel ipsum esse vel fuisse debitorem meum ex iusta causa in. c. tu negabas esse scriptam manu tua vel patris tui. & sic oportet me hoc pbare: probatio autem fiebat et fit per comparationem literarum vñ producebam aliam scripturam priuatam quā similiter dicebā esse scriptā manu tua vel patris tui ad quā petebam fieri comparationem tu similiter illam negabas certe ante hanc. l. sufficiebat mihi forte probare etiam per vnum testem q ista secunda erat scripta manu tua vel patris tui: sed ex hoc dabaf materia falsitatis: ideo statuitur q nec hec secunda nō sufficiebat postq negatur nisi habeat subscriptionem testium trium qui recognoscant suas subscriptiones vel omnes tres vel saltem duo vel si omnes sunt mortui vel absentes quod fiat comparatio de subscriptionibus eorum: ad alias scripturas eorundem de quibus constet & aliter non sufficiat etiam si ista secunda aliquid contineat contra me puta quod teneor tibi in. x. nam non propterea sufficit ad dandum robur prime partis negate in qua continef q tu es debitor meus in centum. Itē ad cōparationem fiendā possum producere scripturam forensem. i. iudicialem factā manu tua vel patris tui non forma publica: & sic licet largo modo sit publica propter autoritatem iudicis. stricte tamen sumendo non est publica: q2 deficit forma etiam si tu vel pater tuus eratis notarij deputati ad bāchum: vnde nec requiretur q ista habeat subscriptionem trium testium sed sufficit quod sit forensis propter autoritatem iudicis. potuistis etiam facere dictam scripturam etiam si non eratis notarij ex cōmissione iudicis vt in c. quoniam contra falsam. de proba. Possum etiam inducere aliam scripturam publicam si eras notarius vel pater tuus et produco instrumentum factum manu tua vel patris tui ad probandum primam scripturam priuatam non habentem formā etiam si testes dicti instrumenti non deponāt pro instrumēto & in hoc differt a prima scriptura priuata in qua testes tres debent esse descripti & pro subscriptionibus testificari: sed in publica non requiritur quod sint descripti: licet sufficit qđ fiat de ipsis mentio nec requiritur quod sint tres. sed sufficiunt duo. Secundus casus quod produci contra instrumentum publicum manu titij notarij. tu negabas esse scriptum manu illius confitebaris tamen illum esse notarium producere possuz aliā scripturam etiam priuatam ad probationem huius quam dicam esse scriptam manu eiusdem titij dūmodo habeat subscriptiones trium testium pro ipsa deponētium: vel aliam scripturam eiusdem notarij factam in iudicio lz non in forma publi-

a ¶ Longum tps. adde q dicatur tēpus longū glos. in l. cū de in rēverso. ff. de vsu. bal. in. l. imperiū. ff. de iu. om. iu. Host. in. c. pc. d cōsue. Jo. de ana. in. c. querelā. in. ij. col. d simo. & qđ d2 multū tps. vide p Do. in. l. si vnus. in §. j. ff. de ar. & bal. in c. plerūq3. in. j. col. de rescrip.

b ¶ Comparatiōes Adde de materia isti9. l. vide p Dy. Barto. & sali. in. l. vēditor. ff. de iudi. Ho. in sūma ti. d fi. instru. i. §. iij. et Spe. tit. de pba. in. §. fi. V. sed instrumētor.

c ¶ Ex archiuo publico. adde docto. in. c. ij. de fi. instru. extra.

ca vel aliud instrm̃ in forma publica de qua constet. ⁊ hoc qñ ti
tius notarius non viuit: si enim viueret sufficeret testimonium
ipsius si interrogatus diceret instrm̃ quod primo produxi fore
de manu sua. vt in. l. si quis decurio. ff. de fal. ⁊ in auf. eo. tit. §. si
vero moriatur. vel etiam si astarent testes de quibus fit mentio
in instrumento primo loco producto sufficeret testimonium eo
rum ad ꝓbandam veritatē scripture sine alia cōparatione. tūc
enim venit ad cōparationē isto casu qñ nec extat notarius nec
discipulus eius cui forte notarius cōmiserat nec etiam testes. ⁊
tunc talis comparatio faciebat plenam fidem si per hoc scōm
approbaṫ primū hodie remittiṫ in arbitrio iudicis vt vel faciat
plenam. vt hic in glos. super verbo testium vel qualemqualem
fidē. i. semiplenam: vt in glo. que est in auf. ⁊ si contractus circa
3 prin. ibi hodie vero ⁊c. ¶Per text. autē allegatos in glo. † debes
autē scire altius exordiendo materiam ⁊ incipiendo a substan
tialibus ꝙ ad cōparationē scripture tūc deuenitur qñ ille cōtra
quē producitur negat debitum seu cōtractū: ⁊ etiā negat scripturā
esse de manu illius cuius asseritur esse ⁊ qñ illa scriptura est ta
lis ꝙ si esset manu illius cuius esse asseritur faceret plenā pro
bationem. ⁊ sufficeret ad cōdēnationē: al's secus. vnde si produ
cerem scripturā quam dicerem esse manu tua in qua contineret
te esse debitorē meū in centū ⁊ non exprimereṫ causa sufficiens
non fieret comparatio si negas esse manu tua quia si confiteris
postꝙ nō habet causam nō prodest quia cōfessio tua sine causa
nō valet. l. cū de indebito. ⁊ si. de proba. ⁊. l. ij. §. circa. de doli ex
cep. Itē si producerem instrm̃ nō solēne: quia deficeret aliquod
de substātialibus similiter nō fieret cōparatio si negas scriptu
ram manu illius notarij: q2 etiā si confiteris nō ꝓbare intentio
nem meā cū nō valeat. Itē si cōfiteris debitū ⁊ etiam scripturā
non fit comparatio: quia esset superflua. idem si debitū ⁊ nō scri
pturam. idē si scripturā ⁊ nō debitū etiā si nullā cōtineat solen
nitatē: q2 scripture tue statur contra te si continet legitimā cau
sam etiā si nullos testes habeat. vt. l. generaliter. ff. de nō nu. pe.
⁊ iste est casus fm verū intellectum. in. l. scripturas. ff. qui po. in
pig. ha. in prima parte ipsius. l. que vult vt stetur tali scripture
confessate etiā si nullos testes habeat ⁊ etiā sine alia cōparatio
ne in preiudicium heredū tuorū sed in preiudiciū alterius pu
ta creditoris tui non statur nisi habeat subscriptionē trium te
stium. ⁊ tunc statur etiam si illi testes non examineṫ postꝙ tu
eam cōfiteris etiā in ꝑiudiciū tertij habētis publicum instrm̃
⁊ sic si cōtinet diē anteriorē facit me preferri creditori habēti in
strumentū publicū cū die posteriori. vt ibi est casus. ⁊ hoc casu
loquiṫ qđ vulgariter dr̄ scriptura priuata si sit trino teste notata
hic vis est nata ꝙ scriptura publice facta. qñ vero negas debi
tum et etiā scripturā quā produco fore de manu illus cui9 esse
assero quo casu loquūtur isti tex. si haberem testes qui fuissent
presentes tpe contractus ⁊ deponerēt de veritate debiti adhuc
4 cōparatio nō esset necessaria nec tūc loquuntur isti text. † Sed
contingit interdū ꝙ contractus sit sine testibus. quia creditor
cōfidit de debitore postea incipiēs dubitare petit a debitore ꝙ
faciat sibi vnā scripturā de manu sua ⁊ debitor eā facit quicqd
olim esset hodie impera. consuluit creditori ꝙ de ipsa non con
fidat: quia debitor poterit eam negare ⁊ creditor habebit diffi
cultatem probandi ꝙ sit de manu sua: vnde cōsulit imperator
ꝙ aduocet ad se testes qui videāt illā scribi a debitore. ⁊ possint
deponere de hoc: nec expedit ꝙ isti testes se subscribāt dummo
do de hoc deponant. sed melius esset ꝙ se subscriberent et dicit
tex. ꝙ debeāt esse tres ⁊ non pauciores in autē. eo. tit. §. i. posita
5 ff. d. l. scripturas. q̄ incipit si quis vult caute deponere ¶† Ad
uertendū aūt ꝙ ad probandū veritatē debiti interdū sufficiunt
duo testes. s. de iure antiquo indistincte vt in. l. vbi numerus. ff.
de testibus. ⁊ de iure. C. si debitū nō transcendebat qnquaginta
libras auri. ⁊ de iure auten. si non transcendit libram auri inter
dum requiruntur tres vt de iure. C. si transcendit. l. libras auri
⁊ tunc etiā requiritur subscriptio eorū in instrumento publico
vel priuato vt in. l. si. ff. si certum peta. et de iure auten. quando
transcendit librā auri ⁊ nō cōcurrūt quatuor de quibus statim
dicam: sed aliquid eorū deficit interdū requiruntur. v. qñ qua
tuor cōcurrunt. s. ꝙ transcendat librā auri a et ꝙ fiat in ciuitate
⁊ ꝙ fiat in scriptis ⁊ ꝙ ab imperitis literarum vel parum peri
tis vt in auten. sed nouo iure posita super. d. l. si. ff. si cer. pet. ⁊ in
corpore vnde sumitur. de instru. caute. et fide. tangiṫ per glos.
in autē. ⁊ si contractus. que suppletur per illam auten. sed nouo
iure. dū dicit adsit argu. i. testificatio testium: quia si queriṫ quot
requiratur vt deponant se vidisse scribi dicendū est vt. ff. dixi ꝙ
aliqñ duo aliqñ tres aliqñ. v. sicut requirerentur ad probandū
veritatē si fuissent presentes tempore cōtractus. ⁊ tūc dicta scri
ptura priuata fit roborata per testificationes testium qui vide
rint eam scribi. ⁊ etiā per cōparationē literarū facit plenā fidē.
sed alterū ipsorum. s. testificatio testium vel sola comparatio nō
facit plenā fidem sed semiplenam. ita declarat bona glo. que est
in. §. i. in autē. de instru. cau. ⁊ fide. in vltima gl. que incipit. Sed
ago super verbo facimus in fi. ⁊ ita debet intelligi ista autē. et si
cōtract9. hoc tū verū in schedulis seu in apocis et etiā in episto
lis in quibus de facili pōt cōmitti fraus: ideo licet olim suffice
6 ret dicta cōparatio ꝑ istā. l. cōparatiōes. † hodie nō sufficit sed
in libro rationum qui consueuit esse penes debitorem. ⁊ in quo
nō sic de facili cōmittitur fraus sufficeret sola comparatio sine
testibus per. l. cōparationes. que nō est correcta per text. in auf.
nisi in schedulis seu apocis fm Bart. qđ etiā tenet Bal. in. d. l.
auten. sed nouo iure. vbt tāgit de ista materia cōparationis. in
scripturis autem publicis dicvt infra dicā in auten. et si contra
7 ctus. ¶† No. ergo in secunda parte huius. l. tria. s. ꝙ si scriptu
ra ex qua fit comparatio si est priuata requirit subscriptionem
trium testium scriptura vero ad quam probandum fit compa
ratio etiam que prius fuit ꝓducta et negata licet requirat pre
sentiam testium non tamen requirit subscriptiones eorum. et
hoc vult gloss. que incipit hodie ibi vel melius hic loquitur ⁊c.
Est etiam alia differentia. quia de tribus testibus qui requirun
tur in scriptura ex qua fit cōparatio sufficit ꝙ duo deponant de
subscriptione omnium trium. sed de tribus qui requiruntur in
scriptura ad quam probandum fit comparatio quando contra
ctus excedit libram auri nō sufficit testificatio duorum imo de
bent omnes tres testificari ꝙ viderunt eam scribi: et hoc vult
8 illa eadē glo. ¶† Secūdo no. ꝙ interuētus trium testium po
test probari per duos vt ibi dū dicit siue cunctis siue oīno duo
bus. Et istud inducit glo. super verbo duobus ad questionem
notatam in. l. ij. ff. de bo. possess. fm tabu. ꝙ si confiteris testamē
tum fuisse factum. sed negas interfuisse numerū. vij. testium po
test hoc probari per duos ex eis: q2 nō deponunt de testamēto
sed tantum de solēnitate postꝙ confiteris testamentum: sed ne
gas solennitatem: sed si negares etiam testamentum non suffi
cerent duo: sed requirerentur septem: facit id quod dixi in. l. in
exercendis. quia si duo cōtradicunt instrumento testamenti ꝙ
non fuerunt presentes sufficerent tres dicentes contrarium qđ
imo fuerunt presentes vt reformetur instrumentum testamenti
9 continens. vij. testes. ¶† Tertio et vltimo not. in versi. licet in
semetipso ꝙ si produco contra te scripturam priuatā continen
tem aliqd contra me non prodest mihi ad ꝓbandū aliquid pro
me sicut si nil contineret contra me vt. ff. de proba. l. instrumen
ta. Secus si non ego produco eam sed tu. nam tunc possum ea
vti pro me postꝙ vteris pro te: et iste est casus in auten. ad hoc
in prin. que non contradicit huic. l. in illo ver. licet in semetipso.
ꝗꝗ aliqui dicant contrarium ꝙ ille versi. corrigitur per auten.
sed falsum est quia in diuersis casibus loquuntur. ista enim. l.
loquitur qñ ambe producebantur per me et vna faciebat con
tra me alia pro me. tamen volebam ea vti pro me ad probādū
alteram que faciebat pro me non possum. auten. loquitur quā
do vna producebatur contra me alia pro me contra te etiam si
illa non habebat subscriptionem trium testium possum ea vti
ad comparationē ꝓducte per me ita intelligitur autē. in primo
10 casu alias nil adderet ad. l. C. ¶† In tertia vero parte huius in
ver. oēs aūt. not. alia tria. primo ꝙ iudex potest cōmittere com
parationem peritis vt notarijs: vt patet ibi dū dicit compara
tionem faciūt: sed tex. in corpore eo. ti. §. oportet. el primo videṫ
dicere ꝙ ipsemet iudex debet eam facere ⁊ alteri non cōmittere
ꝙ etiam videtur sentire gloss. eo. titu. §. si vero nihil. que incipit
qualiter. Sed dicit Ange. cōcordādo et bene ꝙ pōt cōmittere
non vt fiat ipso absente ⁊ quod teneatur stare relationi illorum
sed vt fiat ipso presente quod tene menti. debet enim interueni
re simul cū illis notarijs. ⁊ si omnes concordant ꝙ litere sint si
11 miles approbatur scriptura negata alias reprobatur. ¶† Itē
not. ꝙ isti cōmissarij tenētur iurare licet non referant vel depo
nant tanꝙ testes: sed potius tanꝙ in arte periti ⁊ de eo qđ per
cipiunt iudicio intellectus potius ꝙ sensu corporeo contra vi
b detur voluisse glo. ꝙ tales non teneanṫ iurare b. ff. de ventre in
spici. l. i. circa prin. vel dic ꝙ non teneṅṫ iurare eo modo quo te
stes. s. de veritate: sed de credulitate ⁊ de eo quod eis videtur in
12 iudicio rationis. † Et not. ꝙ isti possunt reprobari sicut alij te
stes vt in. c. causam matrimonij. de proba. ⁊ quod per eos factū
est potest per iudicem emendari. ff. qui satisda. cogan. l. ab arbi
trio. in. ij. lectu. et quod ibi per Bart. ff. a qui. ap. non licet. l. fin.
per eūdem. Adde ꝙ etiam ille qui petit cōparationē fieri debet
prestare iuramentū ꝙ non petit calumniose ⁊ ꝙ nullo alio mo
do potest probare suā intentionē: quia hoc est remedium subsi
diariū. vt in cor. auf. eo. tit. §. si vero nil. ⁊ similiter ille cōtra quē
agitur ⁊ petitur fieri comparatio debet aliud prestare iuramen
tum de quo eo. titu. §. si vero moriantur. ⁊ habentur hic in glos.
pe. que incipit. s. peritis. Et dicit Bal. ꝙ si ista iuramenta omit
terentur non valeret cōparatio quia dantur pro forma ⁊ ꝓhibē
tur aliter

a ¶ Librā auri. ad
de quot ducati fa
ciūt librā. vid bar.
in. l. quoties. C. de
susce. ⁊ arca. lib. x.
Cy. i. l. pe. C. de do.
Bal. in. l. si. C. cō
mu. de leg. Bal. in
l. quicūꝗ. C. de ser.
fug. glos. in. c. ij. de
male. glo. ⁊ doc. in
c. si. de deci. Jo. an.
in addi. Spe. in ti.
de instru. edi. in. §.
porro. in fi. pau. de
ca. in. l. si. C. cōmu.
de leg. alc. de imol.
cōs. iiij. ici. circa pri
mū qsitū. in. j. vol.

b ¶ Jurare. ad dō an
periti i arte teneāt
iurare vide p bal.
in proe. ff. in. x. col.
Bal. i. l. veniēs. cir
ca fi. de aduo. diuer.
iu d. Bar. ⁊ ang. in
l. si vacantia. C. de
bo. vac. li. x. Anto.
de bu. in. c. ꝓposui
sti. de pba. idē an.
de bu. in. c. veniēs.
el. i. de testi. Joan.
and. Abba. ⁊ doc.
in. c. fraternitati. de
frigi.

b tur aliter fieri. ¶ †Ultimo no. cōparationem nō posse fieri nisi
ex generibus scripturarū hic contentarum etiā de consensu par
tium. ⁊ hoc vult glo. que incipit refertur. in verb. in semetipsum
in fi. glo. Propter hoc dicit Bart. si produco contra te scriptu
ram quā dico esse de manu tua ⁊ tu negas ego volo ꝙ fiat cōpa
ratio de alia scriptura quā confiteris esse de manu tua: puta de
libro rationū tuarū ꝙ nō possit fieri: q2 nō est de istis tribus ge
neribus scripturarū: de quib9 in ista. l. nec alijs duobus de qui
bus in auē. Item ꝙ si peto vt cōpellaris scribere aliā schedulā
vt videaē an ista quā negas sit similis illi q̄ hic fieri non debet
nec valeret talis cōparatio. Gui. de cu. dicit cōtrariū. ⁊ etiā bal.
dicens Bar. errasse ⁊ fuisse locutū contra tex. in. §. i. qui incipit
si quis igitur in corpore autēticorum. eo. tit. vbi dicit imperator
quēdam qui negabat scripturā esse de manu sua fuisse compul
sum ad scribendū vt fieret cōparatio nec est verū. vt dicit Bal.
ꝙ ista talis scriptura non sit de generibus hic cōprehēsis: q2
imo est de genere forensiū scripturarū cū fiant de mandato iudi
cis ⁊ in iudicio. certe ad illum tex. pōt respōderi ꝙ ille fuit com
pulsus ſm obseruantiā iuris veteris. sed post cōstitutiones im
periales dantes formā non habet locū illa cōpulsio ista tamen
responsio non multū placet q2 etiā tunc vigebat ista. l. vñ dictū
Bal. videē verius ⁊ etiā mihi videē absurdum dicere ꝙ confite
ris aliquam scripturam esse de manu tua. ꝙ ego nō possim illā
inducere ad cōparationē alterius quā negas. nam ⁊ si tu produ
cis scripturam de manu tua contra me fateris esse de manu tua
⁊ ego possum inducere ad probandum meā quā negasti: l3 non
habeat subscriptionem trium testium propter hoc solum q2 in
producendo contra me asseris esse tuam ergo idem in qualibet
alia quam asseris esse de manu tua. nec obstat iste tex. nō fateor
ꝙ ex alia scriptura quam hic contenta nō possum petere ꝙ fiat
cōparatio quādo negas: sed si tamen confiteris non video quid
repugnet nec puto istam glo. bene dicere.
2 ☞ Scriptura que redigitur in archiuo publico dicitē publica
propter publicum testimoniū. s. illi9 qui preest archiuo sine cu
ius subscriptione non staretur ei. ⁊ nu. 4.
3 Scriptura quot modis dicatur publica et an debeat continere
annū ⁊ diē ⁊ quid in scriptura priuata.
4 Quid in alia scriptura ɔfecta ab officiali publico vt a datiarijs
vel gabellarijs in his que concernunt officiū suum: l3 non sit in
archiuo publico.
5 De quo genere scripturarum possit fieri cōparatio ad idem ge
nus vel diuersum.
1 T D hec. ¶ †In auē. ad hoc no. scdo ꝙ que
libet scriptura quā ꝑducis cōtra me
pro te possum ea vti cōtra te etiā si sit scriptura ꝑua
ta ⁊ talis cui nō sit credendū pro te q2 eo ipso ꝙ ꝑdu
cis videris fateri omnia que in ea continenē esse vera. iuxta no.
in. c. cum olim. de censi. extra per Bart. in. l. post legatū. de his
quib. vt indig. quod ego intelligo verū si eā confiteor: alias non
possem me ex ea iuuare contra te vt regula ex eo quod. de regu.
iur. li. vj. ¶ Glo. j. huius auē. opp. ad hoc primū dictū. de. l. cō
parationes. ibi dum dicit licet in semetipsum. Solue melius ꝙ
gloss. quod ibi loquitur quādo ambas ego produxi scilicet vnā
que facit pro me ⁊ aliam que facit contra. hic ego produxi vnam
⁊ tu alteram ꝙ hic in producta a te non requiraē subscriptio te
2 stium ptz: q2 nihil adderet ad. l. C. †Secūdo not. ⁊ ad hoc semp
allegatur quod scriptura que redigitur ex archiuo publico dici
tur publica propter publicum testimoniū: sc3 illius qui preest
archiuo sine cuius subscriptione non staretur ei. vt in. l. in frau
dem. §. quoties. ff. de iure fis. ¶ Contra hoc oppo. in glo q̄ inci
pit. nō dico. q2 si est publica nil addit ista auē. ad. l. C. que loquiē
3 de publicis scripturis ibi vel publicis instrumentis ⁊c. †Solu.
scriptura publica dicitur quatuor modis ſm Cy. hic: sed Spe.
in tit. de instru. edi. ponit alios modos. in. §. nunc dicendum re
a stat. proprie autem loquēdo scriptura publica[a] dicitur illa que
est confecta manu notarij qui est publica persona et habet for
mam publicam cum annis domini: indictione: loco ⁊ tempore:
et alijs notatis in. l. generali. j. de tab. et de tali loquitur. l. C. sed
large loquendo etiam si nō sit scripta manu publici notarij vel
non habeat formam publicam: puta est quidam liber rationū:
si tamen reperitur in archiuo publico dicitur publica scriptura
licet proprie loquendo sit scriptura priuata. ⁊ hoc vult glos. hic
que incipit. non dico statur sibi sicut si esset pro publica proprie
sumpta. Et propter hoc dicit Bart. quod cum respectu forme
sit scriptura priuata vel respectu scribentis si non sit notarius
b licet non habeat annos dñi vel diem.[b] stabitur sibi: q2 ista nō re
quiruntur in scriptura priuata. vt. l. cum taberna. §. idē quesijt.
ff. de pigno. non ex eo capite quod est priuata: sed ex eo quod est
c de archiuo publico:[c] et habet publicum testimonium. Adde
4 †quod idem est in scriptura confecta a quolibet officiali publi
co licet nō sit in archiuo publico: puta datiarijs vel gabellarijs
in his que concernunt suum officium: vt not. Bar. in. l. quedā.
§. nūmularios. ff. de edē. Intelligo tamē istum tex. quando pro
ducitur originalis scriptura reperta in archiuo publico cum te
stimonio tamen illius qui preest archiuo: alias si produceretur
exemplum non proficeret ad comparationem vt patet cuilibet
5 intuenti. ¶ †Ultimo quicquid dicant aliqui quos refert gloss.
tene ſm doc. ꝙ de quolibet genere scripturarum de quibus hic
⁊ in. l. C. potest fieri cōparatio ad idem genus vel diuersum: pu
ta publici ad publicum: forensis ad forensem: ⁊ sic de singulis
vel publici ad scripturam priuatam ⁊ econuerso ſm opi. Azo.
hic relatam per glo.
2 ☞ Cōparationi literarum quāta fides detur. ⁊ nu. 3.
3 Quot testes requiranē hodie vt deponant pro scriptura priua
ta ad quā probandam fit cōparatio.
4 Notarius si dicat instr̄m non esse scriptū de manu sua. ⁊ produ
cens dicat contrariū: an iste possit petere fieri comparationē ad
alia instrumēta scripta de manu sua.
5 Instr̄m factū in longinquis partibus qñ faciat fidē licet negeē
scriptum de manu illius notarij.
6 Instr̄m ad hoc vt faciat fidē quot testes requirat. ⁊ nu. 3.
1 T si contractus. ¶ †In auē. et
si ɔctus. Not.
ꝙ duobus cōcurrentibus. s. ꝙ contractus sit factus
in ciuitate ⁊ excedat librā auri: si produco schedulā
manu tua de tali cōtractu quā tu negas nō creditur soli cōpara
tioni sine alio argumento. i. sine testificatione testiū deponentiū
qō viderunt eā per te scribi l3 nō interfuerint cōtractui: quod tñ
olim nō requirebatur: sed soli cōparationi stabaē: vt in. l. C. que
per hanc corrigitur in hoc. sed opp. ꝙ non sufficiāt ista duo: sed
⁊ requiranē alia duo. s. ꝙ contractus celebretur in scriptis: ⁊ qō
ab imperitis literarum. vt in auē. sed nouo iure. š. si cert. peta. et
in corpore vnde illa. ⁊ ista sumitur. so. supple istum tex. per illas
si intelligamus de quinq3 testibus dum tex. dicit argumentum:
sed si volumus intelligi de tribus vt dicit text. in auē. si qs vult
caute deponere. j. qui po. in pig. ha. et in corpore vnde sumitur.
de instr. cautel. ⁊ fide. §. j. sufficit ꝙ excedat libram auri. ⁊ sic non
solum duo de quibus hic: sed istud solum sufficeret si autē esset
infra libram auri sufficerent duo ſm glo. hic. Sed illi text. forti
ter cōtradicūt: q2 indistincte loquuntur ⁊ dicunt requiri tres te
stes ⁊ non minus vel pauciores: quod autem glo. dicit procede
res qñ testes interfuissent contractui et deponerent de veritate
cōtractus quo casu cōparatio non esset necessaria: sed qñ nō in
terfuerūt cōtractui sed scripture: ⁊ sic de illa tm̄ deponunt et sic
est necesse deuenire ad comparationem ad hoc vt detur plena fi
des scripture: etiam si sit infra libra3 auri puto requiri tres siue
sint subscripti siue non qui deponant quod viderunt eam scri
bi: ⁊ pro certo ista veritas est bene cogitando. Et est vna gl. ma
gna que loquitur satis inepte: ⁊ tractat de effectu comparatio
nis quam diuido in tres partes. Primo enim tractat quanta
fides detur cōparationi vsq3 ibi. Item cautius. Secundo quot
d testes requiruntur[d] hodie vt deponant post scripturam priua
tam ad quam probandū fit comparatio vsq3 ibi: ex predictis au
tem. Tertio ponendo practicam recolligit per distinctione3 ea
2 que supra dicta sunt. ¶ †Circa primam partem gloss. dicit qō
olim sola comparatio sufficiebat ⁊ tibi dabatur plena fides si li
tere reperiantur similes: hodie vero aliquādo relinquitur in ar
bitrio iudicis aliquando facit plenam fidem: aliquādo nullam.
Primum dictum procedit in publicis scripturis si produco cō
tra te instrumentū publicum qō negas esse scriptum manu no
tarij ibidem descripti et non viuit notarius vel discipulus eius
qui possint testificari: nec etiā testes ibi descripti quibus viuen
tibus et testificātibus non esset opus comparatione: ⁊ sic in sub
sidium deficienti omni probatione deuenitur ad comparationē
si apparet scriptura similis est in arbitrio iudicis vel adhibere
plenam fidem: vt no. gloss. in. l. comparationes. super verbo te
stium. dum dicit videtur committi iudici an plenam faciat fidē
comparatio ⁊c. An autem faciat aliqualem fidem. i. semiplena3
secundum Ang. vt sic deferatur iuramentum in defectum pro
bationis ⁊ sic differt scriptura publica a priuata: quia in publi
ca licet omnes predicti mortui sint nihilominus deuenitur ad
cōparationem: sed in priuata a testibus qui viderūt eam scribi:
q2 nō expedit deuenire ad comparationem quātum ad plenam
fidem fiendā: sed quantū ad semiplenā secus videtur: ⁊ ita limi
to. d. glo. ⁊ doc. in ista materia qui simpliciter dicunt differentiā
esse inter publicam scripturam ⁊ priuatam: q2 in publica mor
tuis testibus fit comparatio. sed in priuata non: sed intellige vt
dixi. aliquando non facit plenam fidem quando viuunt testes q
viderūt eam scribi ⁊ pro ea testificanē: et hic vult gloss. dicere dū
dicit quādoq3 etiā plus augmēti exigitur vt hic. Et adde quod

a ¶ Scriptura publica. adō gl. ⁊ doc. in. c. extra eo. tit. in antiquis.
b ¶ Vel dic. Adde glo. in. c. qties cordis oculus. j. q. vij. Ang. in. l. j. i. §. ad ditiones. ff. de edē. Jo. de imo. in. l. ij. ff. quēadmo. testa. ape. Abb. i. c. j. ad fi. de ꝑba. Alex. de imo. ɔsi. lxxvj. inci. ponderatis his de quib9 in themate. in. iij. vo. idē Alex. cōsi. cxxiij. inci. discussis hesitationibus. in. j. vo.
c ¶ Publico. adde qō licet credaē tali scripture sūpte ex archiuo publico tñ intellige ꝙ hoc ꝓcedit ī territorio illius ciuitatis vbi ē archiuū. ita Bal. ī l. exēplo. š. de ꝑba. vel si ꝑduceret extra territoriū ɔ subsidiū illi9 ciuitatis vel rōne ɔctus vel alia rōne tūc em̄ ꝑbaret ſ3 bal. vbi. š. quē refert ⁊ sequiē alex. d imo. in cōsi. cxxviij. colū. iij. in ꝑn. ī ver. nō obstat ꝙ credaē. in. j. vol.
d ¶ Requirunē. ad de doc. in. l. fin. C. si cer. pe. bar. in. l. ad monēdi. ff. de iure iu. Spe. ti. de instr. edi. in. §. nunc vidēdū. et ibi Jo. an. in addi. doc. i. l. chirographis. ff. de admi. tuto.

hic dicit Barto. in ista materia ⁊ in. l. nuda. C. de dona. ꝙ si scri
ptura priuata haberet subscriptionem partium: ⁊ etiam trium
testium: tunc etiam mortuis testibus vel non deponētibus pro
ea propter tot subscriptiones comparatio faceret plenam fidez
et isto modo intelligit. l. scripturas. in prima parte. j. qui po. in
pig. ha. ⁊ eius dictum videtur sequi Ang. hic: sed Bal. ꝯm Ni.
de ma. in. d. auf. sed nouo iure. non videtur sequi: sed etiā requi-
ritur testificatio testium: quod veruz puto: quia. l. scripturas. in
nullo facit pro Barto. ⁊ valde miror. de ipso. nam illa lex loqui
tur de subscriptione partium in prima parte legis nos loqui-
mur in comparatione literarum: qꝛ illa lex secundum verum in
tellectum tam glo. ꝙ docto. loquitur totaliter quando pars cō
tra quam producebatur schedula cōfitebatur esse de manu sua:
⁊ si erat de manu tertij confitebatur subscriptionem esse de ma-
nu sua ⁊ ad istum casum loquitur iste tex. dum loquitur de sub-
scriptione: non autem ad casum quando tota erat de manu sua:
quia tunc subscriptio esset superflua contra quam ego confite-
bar etiam si nulli testes ibi erant descripti statur scripture con-
tra se ⁊ heredem ipsius sine alia comparatione: ⁊ hoc vult pri-
ma pars illius legis: ⁊ sic nihil ad propositum. Secunda vero
pars loquitur quando queritur an preiudicet tertio habenti in
strumentum publicum: ⁊ sic bene requiritur subscriptio trium
testium ⁊ postꝙ confessatur per scribentes adhuc comparatio
non est necessaria vnde non video qualiter Bart. fuerit motus
per illam legem ad dicendum ꝙ sola cōparatio sufficit propter
dictas subscriptiones cum ibi ad comparationem non deuenia
tur propter confessionem suam: vnde salua reuerentia sua ipse
errauit hic: licet Bal. videatur ipsum hic sequi. Aliquādo nul-
lam fidem facit comparatio. s. quando testes contradicunt com
parationi qꝛ tunc magis statur testibus ⁊ viue voci ꝙ soli cōpa
rationi: vt in corpore aut. §. si vero. ⁊ tale quod potest continge-
re quando testes deponunt pro scriptura que negatur quod vi
derunt eā scribi ⁊ alia scriptura que producitur ad comparatio
nem etiā cōstat esse illius est omnino dissimilis: ⁊ sic deberet ꝓ-
nuntiari contra scripturā productam si testes pro ea non depo
nerent sed qꝛ deponunt pronuntiatur contra eam ⁊ cōparatio-
nem: ⁊ iste fuit casus de armenia qui contingit imperatori: pōt
etiā esse econuerso qñ litera reperitur omnino similis et si com-
paratio approbat scripturam: sed testes reprobant dicentes ꝙ
non viderunt eam scribi: ⁊ sic stabitur testibus et non compara
tiōi: ⁊ iste est casus in quo magis creditur viue voci ꝙ scripture
debite: sed quando est certa. dicvt in. l. in exercendis. dictum est
et predicta voluit glos. ibi dum dicit quandoqꝫ nullo modo ⁊c.

3 ¶ †In secunda parte in versi. item cautius. glo. vult in effectu
illud quod als. s. dixi quod hodie cum maiori cautela fit com-
paratio ꝙ olim: quia requiritur quod scriptura que negatur et
ad quam probandam fit comparatio nititur argumēto testiū.
Sed si queritur quot requirantur distingue vt. s. dixi quod ali
quando sufficiunt duo: aliquando requiruntur tres: aliquando
quinqꝫ. sed vt. s. dixi credo quod quando testes non deponunt
de veritate contractus: sed solum de scriptura ad hoc vt illa scri
ptura possit per comparationem approbari semper requirun-
tur tres et non potiores etiam si infra libram auri: nō tamen re
quiritur qd sint in ea descripti: sed sufficit quod deponant pro
ea. vt in. §. si quis igitur. cum sequenti. Et no. gl. in. l. compara-
tiones. que incipit hodie. licet in scriptura ex qua fit compara-
tio debeant esse subscripti propter hoc reprobo vnum dictum
Ang. satis mirum ⁊ perniciosuz ⁊ miror valde de ipso. nam di-
cit quod hodie in dubio testes se nō subscribant si produco con
tra te schedulam hanc scriptam manu tua sine subscriptione te
stium quam tu negas non potes peruenire ad comparationē:
sed istud esset verum si nec extarent testes qui eam viderint scri
bi: ⁊ ita debet intelligi: als loqueretur cōtra tex. ⁊ glo. illam pre
dictam. ¶ Ultimo glo. in vltima parte dixit ꝙ aut producitur
priuata aut scriptura publica: et prosequere vt in gl. que est cla-
ra ex qua colligitur differentia inter publicam ⁊ priuatā vel etiaz
ex quo dixi in prima parte et quod in publica nō est necessaria
comparatio si extat notarius qui dicat eam subscripsisse et pro
4 ea testificatur. ¶ †Sed querit Guil. de cu. quid si dicat instru-
mentum non esse scriptum de manu sua producens vero dicit
contrarium ⁊ petit fieri hanc comparationē ad alia instrumen-
ta scripta de manu sua an debeat fieri: tenet quod sic: ⁊ dicit qd
text. in corpore vnde hic sumitur videtur dicere quod non facit
fidem. hec debent intelligi quando notarius tibi confitetur esse
de manu sua: secus si negat per hoc sequetur quod si fiat cōpa-
ratio ⁊ reperiantur litere similes stabitur comparationi et non
sue negationi: als frustra fieret quod non placet. Nam si statur
potius dictis testium de scriptura aliena ꝙ comparationi: vt
s. dixi: multo magis debet stari notario de scriptura propria ꝙ
comparationi. dicit etiā Guil. quod licet notarius dicit esse scri
ptum de manu sua: ⁊ sic non sit fienda comparatio scripture: tñ
fiet respectu signi: qꝛ in alijs instrumentis est signum diuersum
ab eo quod est in isto quod nūc producitur improbatur instru
mentum qꝛ notarius non debet vti diuersis signis: sed eodem
5 tene menti predicta: †quia omnia procedunt quādo compara-
tio est possibilis: sꝫ si non est possibilis: quia producitur instru-
mentum factum in longinquis partibus per notariū incogni-
tum ⁊ negatur esse scriptum de manu illius: licet non esset nota
rius qui pro eo deponat nec etiā testes: si tamen habet formam
publicam ⁊ consuetam sine aliqua testificatione vel compara-
tione stabitur ei si producens est legalis persona ⁊ scriptura nō
est in aliquo suspecta. ⁊ hic tangit Mar. in. vj. q. ne pereat ꝓba-
tio: qꝛ negatio presumitur calūniosa. arg. in. l. proxi. post princ.
ibi: quid enim ⁊c. ⁊ de ista questiōe plenissima habetur in Spe.
de instru. edi. §. restat. ver. quid si producitur. quod etiam sentit
Inno. in. c. j. de cleri. pereg. ⁊ Ang. ⁊ alij hic sequunt. ⁊ vidi ita
consultum per do. Fran. tig. de pisis. ⁊ fuit opi. Azo. in summa.
6 †Ex his que. s. dixi quando contra te vel clientulū tuū produ-
citur aliqd instrumentū de quantitate vel re redeundi ad quan-
titatem semper inspiciatis que sit illa quantitas. nā si excedat li
bram auri: ⁊ sic vigitiduos aureos veteres vel hodie saltē vsqꝫ
ad centum inspicias an ibi sint descripti quinqꝫ testes vel non:
qꝛ si non essent nisi duo instrumentū nō faceret fidem. vt hic in
glo. circa medium. dū dicit sine scriptis ibi tres ⁊c. de quo pau-
ci ꝑpendunt. ideo notarij qui iura ignorant de leui possunt deci
pi credentes quod sufficiāt duo regulariter. vt. l. vbi numerus.
de testi.

2 ☞ Ille qui semel produxit instrumentum in iudicio pōt post
productionem reportare secum originale nec tenetur dimittere
apud notarium: nec aduersario tenetur dare originale sꝫ copiā
eius sine die ⁊ consule: ⁊ quid si velit instrumentum accusare de
falso. ⁊ nu. 4.

3 Qualiter hec productio possit fieri altero de tribus modis.

4 Qui semel produxit instrm: non tenetur iterū producere ad in-
stantiam aduersarij nisi qñ aduersarius dicit se velle redargue-
re illud de falso ⁊ vltra hec iurat de calūnia ⁊ se subscribat ad pe
nam talionis. ⁊ quid in protocollo.

5 Quod illa subscriptio ⁊ etiā iterata productio debeat fieri corā
iudice criminis.

6 Ille qui dicit se instrm velle accusare de falso nō tenet dicere in
qua parte velit accusare nec de hoc est intrrogādus.

7 Ad impossibile non pōt quis cōpelli: ⁊ excusatur si nō facit id
quod facere non pōt sine suo dolo vel culpa.

Quid in heredibus vsurariorum qui tenent exhibere codices si
dicant se non habere.

8 Casus fortuitus qualiter probet per iuramentū.

Appellans si petat vt appellatus producat sniam latam pro
se ⁊ a qua fuit appellatum ⁊ ille ad mandatū iudicis non ꝓdu-
cit nulla subsistente rōnabili causa potest iudex pronūtiare qd si
vnqꝫ illa sententia producatur nō habeat vigorem sicut hic in-
strumentum.

9 Jussus iterum producere instrumentum si dicat esse deperdi-
tum ⁊ non vult iurare vt hic licet hoc casu repellatur instrumē-
tum tanqꝫ falsum non tñ victus contumax in non producendo
punitur de falso.

Scrupulosa conscientia vltra quā sit de iure non excusat a cul-
pa sed a dolo sic.

10 Lata sententia que transiuit in rem iudicatā non potest peti vt
exhibeat instrumentum etiam si dicat se velle de falso accusare.
vide tamen nu. 11.

Quid si pēdēte prima cā non fuisset allegatū suspectū.

11 Quid si aduersarius velit allegare falsitatem ex alia cā que nō
colligit ex inspectione scripture.

12 Notarius si scripsit talis produxit quoddam instrumentū non
abolitum nec cācellatum nec in aliqua sui parte vitiatū: in quo
sic ⁊ sic continetur quod ita incipit ita finit ⁊ hoc parte presente
⁊ tacente: ⁊ postea reperitur ꝙ in aliqua parte etiam est vitiatū
an nocebit.

13 An possit qs excipere ciuiliter cōtra instrm falsum. vt obtineat
pro se sniam ⁊ non accusare criminaliter.

14 Licet accusauerim de falso ⁊ succubuerim. nō prohibeor dicere
testamentū nullum ex alia causa.

Excipiens de falso si succūbat an possit postea de falso accusare
criminaliter.

15 Producens instrm falsum sicut pōt accusari de falso ita ⁊ pro
ducens falsam scripturā priuatā ⁊ qñ procedat.

1 **Um quidam.** †Instrumentū semel ꝓ-
ductum in iudicio ⁊ etiā
per testes approbatū si videbat suspectū si petatur ite-
rum ꝓduci: qꝛ petens dicat se velle ꝓbare ipm falsum dꝫ iterato
produci

producit dummodo petens iuret se nõ calũniose hic petere:sed q
credit falsitatẽ ꝓbare posse:⁊ qd etiã subscribat ad penã talio
nis.⁊ nisi iterũ producat᷑ fidẽ non facit pro eo qui semel ꝓducit
nisi iuret se nõ posse ꝓducere qꝛ perditũ:⁊ qd ipsum non habet
nec dolo desijt habere.hec tamen petitio fieri non põt post cau
sam finitã p sñiam que trãsiuit in rẽ iudicatã:sed tm̃ lite pẽden
te.h.d.ista lex singularis ex qua multa ⁊ multa bona colligunt᷑.
2 ¶†No.primo ex hac lege ꝙ ille qui semel produxit instrumen
tum in iudicio põt post productionez reportare secum origina
le.nec tenet᷑ dimittere apud notariũ.quod pꝫ quia si remãsisset
apud notariũ peteret᷑ ab eo qd iterũ ꝓduceret:sed a notario qd
ipsum exhiberet cuius contrariũ hic ptꝫ ⁊ hoc ne originale per
datur.sic etiã eadẽ ratione non tenet᷑ aduersario originale dare:
sed copiã eius sine die ⁊ cõsule:vt no.ĩ.de app.l.eos.§.si qs aũt.
in gloss.super verbo exempla.⁊.l.proconsulibus.⁊.l.clarissimi.
3 ¶†Põt autẽ fieri hic productio altero de tribus modis.Pri
mo ꝙ trãscribatur tenor instrumẽti de verbo ad verbũ in actis
⁊ tũc ipse tenor efficit᷑ de actis ⁊ ita seruatur in curia romana:et
tunc dicit Joã.an.qd si aduersarius vult habere copiam debet
petere copiam illius transumpti:nõ aũt ꝙ iterato producatur
a originale[a] pro copia dãda:vt no.per ipsum in nouella.in.c.qm̃
contra falsam.super verbo instrumentorũ.extra de ꝓba.facit.l.
cyrographis.de admi.tu.ĩ.eo.Secundo ꝙ non trãscribatur de
verbo ad verbũ:sed ponat᷑ effect⁹:puta talis ꝓduxit tale instru
mentum quod sic incipit ⁊ finit in quo continet᷑ in effectu quali
ter talis vendidit talem rem pro tanto pretio ⁊c.⁊ sic tm̃ trãscri
batur copia instrumẽti.⁊ his duobus casibus non expedit etiã
pro ferenda sñia ꝙ iterum producat᷑ ad instructionẽ iudicis:qꝛ
satis est instruct⁹.Tertio modo ꝙ nihil de eius tenore vel effe
ctu trãscribat᷑:sed solũ principiũ ⁊ finis instrumẽti:et tunc iterũ
erit producendũ pro obtinẽda sñia ad instructionẽ iudicis etiã
si aduersarius non petat iterũ produci.vt no.in loco preallega
to.in.d.c.qm̃.nõ aũt sufficit scribere in actis productionẽ instru
menti nisi aliquid de predictis tribus fiat qꝛ incerta esset produ
ctio.ideo Spec.arguit aliquos de falsitate qui portãt plenũ sac
cum de scripturis:⁊ dicũt ego produco omnes istas scripturas
4 ⁊ post reportãt:⁊ sic ignoratur que sint ille.†Secũdo no.ꝙ ille
qui semel produxit instrumẽtum non tenet᷑ iterũ producere ad
instãtiam aduersarij nisi quod aduersarius dicit se velle redar
guere ipsum de falso ⁊ vltra hoc iurat de calumnia:⁊ se subscri
bit ad penam talionis.¶Et per hoc dicunt docto.ꝙ si produ
xisti instrumẽtum publicũ non potes dicere qd mihi producas
etiam protocollum vt videatur an concordet cũ meo qꝛ non te
neor nisi dicas te velle instrumentum accusare de falso:⁊ alia fa
cias de quibus hic et qꝛ si discordaret protocollo poti⁹ staretur
protocollo tanq̃ magis originali scripture.vt no.in.l.sempro
nius.ff.de lega.ij.⁊ in aut.de tabellionibus.Ex hoc etiam dicit
Bar.quod si aduersarius petat sibi dari copiam instrumẽti cũ
die ⁊ consule dicens ꝙ vult instrm̃ accusare de falso non est dan
da cum die ⁊ consule nisi prestet iuramentũ.de quo hic:⁊ etiã se
subscribat ad penã talionis.Bal.limitat dicens hoc esse veruꝫ
qñ dicit se velle accusare criminaliter.ita loquit᷑ ista lex sed si di
ceret se velle ciuiliter excipere non requirit᷑ hoc iuramẽtum:nec
ista suscriptio:quod puto satis bene dictum:qꝛ tunc non querit᷑
de pena imponẽda cũ ex crimine probato per modũ exceptiõis
pena nõ imponat᷑.vt no.in.l.ij.si publico.ff.de adul.nisi in qui
busdam casibus.vt ibi no.in.c.j.de excep.facit.l.lucius.ff.de in
5 fa.¶†Tertio not.illa subscriptio ⁊ etiã iterata ꝓductio debet
fieri coram iudice criminis:⁊ sic coram iudice maleficioruꝫ licet
causa ciuilis in qua fuit facta prima productio pendeat corã vi
6 cario:vt pꝫ ibi apud iudicẽ criminis.¶†Quarto no.ꝭm Jac.
de are.ꝙ ille qui dicit se instrumentũ velle accusare de falso nõ te
netur dicere in qua parte velit accusare nec de hoc est interrogã
dus:qꝛ tunc illa tm̃ particula deberet exhiberi:sed totũ instru
mentum exhibendũ est:qꝛ nõ potest aliter deliberare.facit.c.ac
cepimus.cum ibi no.extra de fide instru.Dicit Albe.hoc verũ
nisi qñ petit exhiberi cum die ⁊ consule:qꝛ tunc debet dicere qd
vult accusare circa diẽ ⁊ consulem.Bald.videtur dicere contra
rium:certe qñ petitur exhiberi originale non expedit ꝙ petat cũ
die ⁊ consule:qꝛ non potest aliter exhiberi nisi prout iacet:sꝫ tũc
habet locum illa petitio qñ petitur copia instrumenti:qꝛ nõ est
danda cum die ⁊ consule:nisi cũ dicit se velle accusare de falso:⁊
7 tũc dic vt.s.dixi distinguẽdo criminaliter vel ciuiliter.¶†Quĩ
b to not.in versi.sin autem.quod ad impossibile[b] non potest quis
compelli ⁊ excusatur si non facit id quod facere non potest sine
suo dolo vel culpa.facit.l.si ideo.cum ibi not.ĩ.de his qui.vt in
dig.Et hoc no.ꝭm Bul.pro heredibus vsurariorum qui tenẽ
tur exhibere codices:vt si dicant se non habere nec ad manus
suas peruenisse ⁊ iurent non sint vlterius cogendi.vt no.in cle.
8 j.de vsur.in glos.que incip.quid si dicatur.¶Item allegat᷑ iste

c tex.ꝙ casus fortuitus probatur per iuramentũ:[c] sed hoc decla
ra:vt hic no.in glo.que incipit:qꝛ presumitur in cõtrario qd fa
cit de.l.si creditor.ĩ.de pig.act.⁊ plenius per Bart.in.l.si quis
ex argentarijs.§.fina.ff.de eden.¶Vlterius not.in versi.quod
si predictum.bonum tex.pro eo quod no.Innoc.in.c.g.perpe
tuus.extra de fide instru.quod etiam refert Bartol.in.l.ij.s.de
eden.ꝙ si appellans petat vt appellatus producat sñiam lataꝫ
pro se ⁊ a qua fuit appellatum ⁊ ille ad mandatum iudicis non
producit nulla subsistente rationabili causa potest iudex pronũ
tiare quod si vnq̃ illa sententia producatur non habeat vigorẽ
sicut hic si non producitur instrumentum qd sit penitus vacua a
tum et nulla fides sibi detur contra aduersariũ puto tamen hãc
interlocutoriã non nocere quo ad alios quominus cõtra alios
possit vti:prout in simili habetur p Innocen.in.c.causam que.
9 qui filij sint legiti.¶†Item no.in versi.neq꞉ casum.quod licet
isto casu repellatur istud instrumentum tanq̃ falsum:vt patet.
s.dum dicit quasi chartula falsa ⁊c.non tamen dictus cõtumax
in non producendo punitur de falso:sed solum vt careat vsu in
strumenti:et hic qꝛ potius culpa potest sibi imputari q̃ dolus:
si forte scrupulosa conscientia ductus non vult iurare se non ha b
bere nec dolo desijsse habere:licet ita sit in veritate.Ex quo no.
quod scrupulosa conscientia vltra quam sit de iure non excusat
a culpa sed a dolo sic ꝭm Bal.quod tene mẽti:⁊ sic propter cul
pam perdit cõmodum instrumenti:sed qꝛ caret dolo non puni
10 tur criminaliter.¶†Vltimo no.ꝙ lata sñia que transiuit in rẽ
iudi.non potest peti vt exhibeatur instrumentum etiam si dicat
se velle de falso accusare.¶Sed contra de tit.ĩ.si ex fal.instru.
et.l.diuus.de re iudic.in quibus habetur quod etiam post sen
tentiam que transiuit in rem iudicatã potest quis allegare falsi c
tatem instrumenti vel testium ⁊ petere sententiam rescindi me
diante resti.in integ.Hoc est difficile contrarium:quod format
glo.fin.⁊ respondit ipsum procedere quando lite pendente non
fuisset de falsitate quesitũ:sed hic fuit:vnde amplius queri non
potest.hãc etiam solutionem videtur tenere Bar.in.l.qui agni
tis.ff.de excep.⁊ Innocẽ.expresse in.c.licet causam.post prin.de
proba.Ista solu.videtur contra tex.qꝛ hoc nõ fuit quesitum de
falso:sed dicebat se velle accusare de falso:et dicit᷑ hic quod hoc
põt dicere ante sentẽtiam non post.Dicunt quidam quod imo
ab ipso principio allegauit instrumentũ suspectũ de falso ⁊ pro
pterea producẽs fuit coactus officio iudicis fidem imponere in
strumento faciẽdo examinari testes pro eo ꝭm qd habet᷑ in.l.iu
bemus.s.de ꝓba.vt patet in prin.huius legis ibi:dũ dicit eiq꞉
fidem imposuerit ⁊c.hoc tm̃ nõ nocet parti aduerse quomin⁹ ite
rato possit dicere se velle ostendere falsitatẽ instrumẽti non ob
stante impositione fidei quousq꞉ pendet cã:sed ea expedita per
sententiã diffinitiuã hoc dicere non potest:sed si a principio nõ
allegasset instrumentũ suspectum de falso ⁊ non fuisset sibi im
posita fides fatentur quod etiã post sententiam diffinitiuã pos
11 set allegari falsitas.†Alij dicunt quod aut querimus an post
sñiam possit petere quod instrumentũ producatur ad preparã
dum viam accusationis ⁊ non põt peti:⁊ ita loquitur hic.Aut
hic non petit᷑ quod iterũ exhibeat sed allegatur falsitas ⁊ offert᷑
probatio:qꝛ forte potest probari absq꞉ iterata exhibitione:⁊ tũc
fatentur contrariũ per leges in contrariũ allegatas.Alij vt Ni
co.ma.⁊ Bal.dicunt ꝙ aut aduersarius vult redarguere instru
mentum de falso ex inspectione ipsius instrumenti ratione can
cellature vel alterius euidẽtis defectus:⁊ tunc quia ista falsitas
fuit semel allegata ⁊ purgata propter examinationes testium:lꝫ
iterato super ea sit audiendus lite pendẽte qꝛ illa interlocutoria
non claudit sibi viam quousq꞉ pendet lis.ea tm̃ finita per diffini
tiuam iterũ non potest allegari.sed si vellet allegare falsitatẽ ex
alia causa que non colligitur ex inspectione scripture fatẽtur qd
poterit allegare p leges contrarias:qꝛ de illa non fuit vnq̃ que
situm.⁊ dicit Bal.ꝙ est illa rei veritas ⁊ est satis notabilis intel
12 lectus.¶†Nunc queritur quid si notarius scripsit talis produ
xit quoddam instrumentũ non abolitum nec cancellatũ nec ali
qua sui parte vitiatum in quo sic ⁊ sic continet᷑:quod ita incipit:
⁊ ita finit.⁊ hoc parte presente ⁊ tacẽte postea reperitur ꝙ in ali
qua parte etiam est vitiatũ an nocebit.rñdeo non postq̃ semel
fuit imposita fides qꝛ potuit hoc fieri post:⁊ hoc probat᷑ in.l.si.
ff.si tabu.test.exta.⁊ ibi per Bar.qui etiã allegat istũ tex.in pri.
ibi:dum dicit eiq꞉ fidẽ imposuerit.Dicit etiã Jo.an.post Inn.
in.d.c.qm̃ contra falsam.de fi.instru.super ver.instrumentorũ.
vbi optime declarat:⁊ ibi omnino vide ꝙ qñ pars est pñs ⁊ ta
cens nec protestat᷑ ⁊ permittit ita scribi vr̃ fateri ꝙ instrm̃ sit si
ne vitio.nam postea non põt accusare de falso respectu tenoris
instrĩ:sit ergo cautus in protestãdo qd sibi sit saluũ ius suũ ⁊ al
13 legatio falsitatis.¶†Vltimo quero quare accusabat crimina
liter:nonne melius esset sibi excipere ciuiliter vt obtineret pro se
sentẽtiam q̃ accusare criminaliter ad penam imponẽdã de quo

a ¶Originale.adde an ꝓducto instro sit necesse ꝓducere instra origialia.vide per bal.i.l.ij.ff.de fi.instr.in recollectis.Inn.in.c.cũ in iure.circa fi.ff.de offi.deleg.

b ¶Ad impossibile.Adde quot modis aliqd dicat᷑ impossibile.vid glos.in.§.impossibilis.insti.de here.insti.gl.in.§.si.impossibilis.inst.de inuti.stipu.

c ¶Iuramẽtũ.adde Jac.de are.in.l.scire opꝫ.in.§.sufficit.ff.de excu.tu.barto.in.l.j.C.deposi.bal.in.l.qui accusare.C.de edẽ.ang.in l.nõ extinguimus.in.§.qd diximus.ff.si quis cau.Spec.ti.de dila.in.§.fin.ver.in summa.Archi.⁊ Jo.an.i.c.j.de dolo ⁊ cõtu.lib.vj.Jo.de imol.i.c.querelã.de procu.Bar.qñ.inci.ex facto ꝓponitur ꝙ ex causa.

nihil lucrabatur: sꝫ ponebat se in periculo et in discrimine pene si nō probaret falsitatē. ꝓpter hoc dixerūt quidā quos refert gl. que incipit que inscriptiones. ꝙ non poterat ciuiliter agere vel accusare quousqꝫ accusasset criminaliter ꝓpter aliquas leges allegatas hic in glo. sed glo. reprehendit: qꝛ imo est in arbitrio ⁊ electione sua an incipiat a ciuili vel criminali: vt in. l. damus. ĵ. de fal. Doc. dicunt ꝙ hoc est verū contra ipsum criminosum sed cōtra alium qui sentit cōmodum ex crimine non potest agere ciuiliter nisi prio criminosum accuset criminaliter: ⁊ hoc modo procedit opinio illorū: ⁊ etiā isto modo loquunt leges per illos allegate. ⁊ hoc si criminosus viuit. si ergo ꝓducis cōtra me instrumentū falsum ignoranter videt ꝙ non possim excipere de falsitate si notarius viuit nisi primo accusem notariū de falso ⁊ faciam ipsum puniri: ⁊ tunc sententia lata contra eū faciet fidē pro me in cā ciuili. ⁊ in. l. i. š. vbi cau. fi. tene mēti: sed si notarius
14 nō veniret possem ei precipere. †Scias etiā ꝙ lꝫ accusaueriꝫ de falso ⁊ succubuerim nō prohibeor dicere instrumentum nullum ex alia cā: vt est tex. in. l. lucius. ff. de pet. here. facit. l. eū qui. š. de inoff. test. Item si excepi de falso ⁊ succubui an possim postea de falso accusare criminaliter. dic ꝙ sic per id qđ not. Inno. in. c. fi. de ordi. cog. vbi dicit ꝙ illud in quo qs succubuit semel excipiēdo non prohibet iterū in alio iudicio deducere agendo: non sic econuerso quod tñ videt intelligendū nisi exceptio mea fuerit repulsa tanq̄ non vera et non subsistente falsitate. per. l. finaūt. §. fi. ff. de neg. gest. ⁊. l. qđ in diem. §. fi ratione. ff. de compensa. ⁊ vide omnino in Specu. eo. titu. §. instrumentum. versi. penul. ⁊ fi.

15 ℭ†No. etiam hic Bal. in prin. super verbo charta. cū glo. que exponit. s. priuatā ꝙ sicut producēs instrumentum falsum pōt accusari de falso ᵃvt. š. eo. l. ij. ita producens falsam scripturam priuatam. Sed hoc est verū qñ erat producibilis. ita dicit glo. hic qꝛ faciebat fidem plenam vel qualēqualem: vt qꝛ erat scriptura a tribus testibꝰ: alias cū de se nō habeat effectū etiā si fit vera non tenetur producens de falso: qꝛ neminem lesit vel ledere potuit ad hoc solet allegari glos. que est in. l. damus. ĵ. de falsis. super verb. priuata.

ℭ Plus valere qđ agit q̄ qđ simulate concipitur. Rubrica.

2 ℭ Scriptura qñ discordat a rei veritate statur veritati ⁊ non scripture: ⁊ qñ statur scripture ⁊ non veritati.

In contractibus. ℭ Ista l. pōnit tit vnum qđ postea diuersis modis exēplificat primo qñ simulatio fuit circa personas contrahentium: qꝛ in scriptura continebatur ꝙ vnus contrahebat ⁊ reuera non ipse sed alius contrahebat. vt in. l. ij. ⁊ in. l. iiij. postea quando continebatur simula-
1 tio respectu contractus: ⁊ qꝛ in scriptura cōtinebatur vnus contractus: puta emptionis: ⁊ reuera agebatur alius. s. pignoris. ⁊ hic in. l. emptione. ⁊ illa simulatione frequenter vtuntur vsurarij qui recipiunt possessiones pignori ⁊ ne habeant computare fructus in sortem: vt. ĵ. ti. alias secūdo volunt ꝙ fiat instrumentum venditionis cum pacto de retrouendēdo cum emptor etiā cum isto pacto lucretur interim fructus: vt in. l. ij. ĵ. de pac. inter emp. ⁊ vendi. Sed si ex coniecturis pōt apparere ꝙ contractus sit simulatus: ⁊ in fraudem vsurarum: qꝛ fuit facta vēditio cum minori pretio q̄ valeat ex quo vna conditio pacto resultat presumptio ⁊ preualebit quod in veritate fuit gestum: qꝛ reputabit pignus non emptio: ⁊ sic cōputabuntur fructus in sortem: vt in c. illo vos. de pigno. ⁊ in. c. ad nostrā. de emp. ⁊ vendi. Resultat etiam presumptio ex alio. s. si apparet ꝙ venditor petebat pecuniam mutuo ⁊ offerebat se obligaturum possessionē cum hoc ꝙ creditor lucraret fructus: sed creditor noluit instrumentū cantare de pignore sed de venditione. nam tunc etiam si pro iusto pretio fuisset venditio facta deberet rescindi cum ex his que precesserunt colligitur intentio partium sm Bal. Nico. de ma. postea in. l. fi. loquitur quando nō interuenit simulatio de cōsensu partium sed falsitas preter cōsensum. Die. xij. Junij. M. cccclxxix. in ciuitate Padue. ℭ†No. in. l. j. ꝙ quando scriptura discordat
2 a rei veritate statur veritati ⁊ non scripture: ⁊ sic admittit quis ad probandum contra scripturam ꝙ scriptura non est facta de sui voluntate sed falso: vel per errorem: vt. ĵ. eo. l. fi. fallit in casu l. fi. ĵ. arbi. tute. vbi etiā si per errorē tutor aliquid apponat in inuentario tanq̄ de bonis pupilli cum non sit non potest probare contra et est speciale fauore pupilli: quinimo ⁊ si scriptum de sua voluntate ficte tamen: ⁊ sic apparenter ⁊ non existenter: vt. l. iij. Sed contra de. l. antique. ĵ. ad velleia. gloss. dicit ꝙ ibi etiam est speciale. Ex. multū se inuoluit in hoc contrario. dic quod ibi mulier contra instrumentum factum de sua voluntate: ideo non admittitur qꝛ tendit ad consequendum priuilegium contra ius

a ℭ De falso. Adde eundē Bal. in. l. si quis decurio. ĵ. ad le. cor. de fal. ⁊. d. alex. de imo. in cōsil. lxxvij. col. j. in. j. volu. ⁊ adde qđ stāte statuto qđ falsificās instrm puniat tali pena ꝙ tale statutū hꝫ locū in falsificate acta. ita bartol. i. l. in fraudē. §. neqꝫ. ff. de iur. fis. et bal. in cōsi. cxcvij. i ij. vol. ⁊ p Gādi. in tra. malefi. in ti. de fal. ⁊ p ange. are. in tra. malefi. i ver. falsario. col. fi. Fran. cur.

b ℭ Subscribit se. adde gl. in. c. si qs presbyteror. de reb. eccle. nō ali. ⁊ an sola subscriptio cōsignat cōsensum. vide i. l. distrahēte. C. si qs alteri vel sibi. l. j. in §. inter filiū. de fal. l. si qs p calūniā. C. de epi. ⁊ cle. Bar. i l. ij. dotis. ff. so. ma. Barb. cōsi. lxxxvij. inci. illud referā in mediū. in. v. col. in iij. vol. ⁊ an subscriptio vniꝰ faciat tā taꝫ fidē ac si ille totam scripturā scripsisset. vide p bal. in. l. admonēdi. ff. de iureiu. ⁊ ibi Lud. ro. in. xix. col. ⁊ bal. in prin. ff. ⁊ p Ant. de but. in. c. ij. de fi. instru.

c ℭ Simulationis. vide p Bar. cepo. veron. in suis caute. cau. cccxviij. ⁊ p alex. de imo. in cōsi. cxij. co. j. ⁊. ij. in. iij. vol. Frā. cur.

cōmune. Puta ꝙ teneat de intercessione propter. §. cum. secus si tendit ad consequendum aliquid de iure cōi: vt istis legibus. Itē contra de aliis legibus allegatis in glo. in quibus stat scripture snie vel iuramenti: lꝫ veritas sit in contrarium. gloss. dicit ꝙ fallit. tu dic ꝙ in illis non solū fuit scriptū se l etiam depositū contra veritatē rei ⁊ ratione litiū dirimendarū snīa ⁊ iuramentū habent pro veritate nec admittit ꝓbatio in cōtrariū ne lites sopite suscitentur.

1 Acta simulata. †In. l. ij. no. qđ qui nō pōt emere ꝑ se si facit cātare instrm in personā vxoris q̄ poterat emere perinde nō valeat ac si cātaret in personā suā: ⁊ sic vr quod cū ex forma statuti forensis nō descriptus in estimo nō possit acquirere immobilia nō poterit facere cātare instrumentum in personam vxoris etiam si fecerit eam describi in estimo contrariū seruatur qꝛ cessat ratio prohibitionis. nam ideo prohibetur ipse acquirere. qꝛ non est ciuis nec descriptus in estimo nec fraudaret: sed si facit vxorem ciuem ⁊ in estimo describi non fraudat cōe: ⁊ ista emptio radicat in illius persona: et sic nō censetur nomē vxoris accōmodatū dūtaxat in instrumēto quo casu dñium acquireret viro nō vxori: vt. ĵ. si quis alteri vel sibi. l. multū. imo acquiritur ipsi vxori que est capax ⁊ nō viro lꝫ si de pecunia viri emptio facta sit teneatur eidem ad restitutionem pretij. vt not. in. l. si instrumenta. ĵ. de fide instrumen. ⁊ iur. hast. fisca. lib. x.

2 ℭ Contractus si est factus in fraudē alterius non potest ipse contrahens hoc allegare qđ fecerit in fraudem: sed ille in cuius fraudem factus est bene potest.
3 An heres eius possit hoc allegare.
Quid si contractus est simulatus.
4 Qualiter plures sint species simulationis.
5 Qui allegat cōtractum simulatum debet exprimere speciem simulationis.
6 Exceptioni simulationis renūtiari non pōt.
Quid si interueniat iuramentum.
Contractus simulatus non hꝫ voluntatē partium.
7 Statutū ꝙ cōtra instrm guarentigiatū nulla exceptio admittatur nisi solutionis an admittet exceptio simulationis.
8 Si in instrumento continetur quod venditor vendidit et tradidit ⁊ tamen postea semper remansit in possessione an presumat contractus simulatus.
Quid si venditor constituerit se precario nomine emptoris possidere.

1 b Si falsum. ℭ†Ultimo not. i. l. fi. ꝙ qui subscripsit se in aliq̄ scriptura ea nō lecta nō cēset eā approbare: idē si apponat sigillum: vt. ĵ. de reb. alie. non alie. l. ij. et adde qđ no. Bar. in. l. j. §. fi. circa fin. ij. col. ff. quēad. test. ape. Et qđ no. in. c. si quis presbyterorū. de rebus eccle. nō alie. per glos. ⁊. ff. de pig. act. l. caius. secus si scienter et ea lecta ⁊ intellecta: vt. l. fideiussor. §. j. ff. de pig. nisi se subscripsisset tanq̄ testis: quia tūc non videretur approbare in sui preiudiciū. vt. l. titia. §. caius. ff. de leg. ij. Circa que tamen vide qđ not. Bar. in. l. diuus. §. item senatus. ff. de fal. ⁊ Inno. in. c. humilis. de maio. ⁊ obe. ⁊ in. c. ij. de fid. instru. ⁊ qđ no. in. §. sed si mandauit. ff. quod iussu. ℭ†Circa ma-
2 teriam vero huius tit. debes scire sm Bar. in quodam suo consilio quod incipit. Petrus nicole. quod interdū contractus fit in fraudem alterius: ⁊ tūc non loquitur ille titulus. Interdum fit simulatio: ⁊ tūc loquitur in primo casu ipse contrahens non potest hoc allegare qđ fecerit contractum in fraudem alterius: quia allegaret turpitudinē suam: vt in. l. cuꝫ profitearis. ĵ. de reuo. dona. ⁊ in. l. creditoribus. de ser. pig. dato ma. ille vero in cuius fraudem factus fuit bene potest hoc allegare. vt in toto titu.
3 ff. que in frau. credi. ⁊ si quid in fraudē patroni. †Si autē querit an heres eius possit hoc allegare distinguitur: quia aut erat talis cui defunctus tenebatur aliquid relinquere vt patronus vel filius quibus est relinquenda legitima ⁊ per contractum fraudabat: qꝛ minor legitima relinquebatur: ⁊ tunc potest hoc allegare: vt l. ij. ĵ. si quid in frau. patro. Secus si non tenebatur sibi aliquid relinquere: vt ibi no. Circa secūdum vero dicēdum ꝙ etiam ipse idem qui simulate contraxit potest simulationē allegare et petere cōtractū rescindi quatenus de facto ꝓcessit qꝛ nō allegat tur-
4 pitudinem suam ℭ†Sed aduertendū qđ plures sunt species
c simulationis: ᶜnam interdū partes simulant aliquē cōtractum facere: ⁊ tñ agitur inter eos ꝙ nullus cōtractus fiat vt si aliquis dubitans de tyrāno ne sibi auferat bona vel fiscus auferat propter delictū eius simulat vēdere sꝫ vēdere nō vult: ⁊ tūc ex simulato cōtractu nil agit: ⁊ ista est ꝓprie simulatio de qua loquit. l. nuda. ff. de cōtrahen. emp. ⁊. l. imaginaria. de reg. iur. ⁊. l. emptor. de aqua plu. arcen. ⁊ si statutū diceret ꝙ cōtra instrm publicū non admittatur

admittatur nisi exceptio simulationis:intelligit̃ de ista ⁊ nõ de
sequẽtibus cum verba statuti sint proprie intelligenda. Inter/
duꝫ simulat̃ agi vnũ ⁊ agitur aliud vel in substãtia:vt in casu.l.
iij.in hoc titulo vel inequalitate:qꝛ agitur sub cõditione ⁊ simu
latur agi pure:⁊ tũc reiecto quod simulate conceptũ est statur ei
quod vere actũ fuit vt in hoc titu. Interdũ dicitur agi simulate
qꝛ modico tpe est cõtractus duraturus:vt.l.iiij.§.si ab ignoto.
ff.de manu. Item sciendum ꝙ quãdo vnum agitur ⁊ aliud agi
simulatur interduꝫ illud qđ agit̃ põt valere eo modo quo agit̃:
⁊ tũc valet illo modo ⁊ nõ quod simulate concipit̃. Interdũ nõ
potest valere illo modo sed quodã alio:⁊ tunc valet qđ simula/
te concipit̃:vt.l.lucius.la.ij.ff.depositi.⁊ ibi vide per Bar.⁊ ĩ.l.
emptor.de aqua plu.arcẽ.isto ergo casu simulatio habet volun
tatem partiũ apparẽter ⁊ non existenter. Interdum autẽ habet
etiã existẽter vt qñ debitũ ex vna causa fingitur deberi ex altera
de consensu vtriusq partis.vt in casu.l.singularia.ff.si cer.pet.
⁊.l.si ex pretio.eo.ti.⁊.l.si sub specie.de stipu.seruo.⁊ tunc distin/
gue vt in dictis legibus habet̃ an dicta fictio fiat p modũ habi
lem ad transferendũ vnũ debitum in aliud:puta per stipulatio
nem et inspicit̃ qđ simulate agit̃:an fiat p pretiũ ꝙ nõ est ita po
tens:⁊ tũc distinguit̃ an pecunia esset parata solutioni vel non:
⁊ illa non est proprie fictio in qua deficit substantia obligatiõis
qꝛ hic non deficit:vt in.d.l.si ex pretio.dicit etiã Bart.ibidẽ qđ
5 †cum plures sint species simulationis ille qui agendo vel exci/
a piendo allegat contractũ simulatum debet exprimere[a] speciem
simulationis alias allegatio tanꝙ inepta ⁊ dubia non admittit̃
bene facit qđ no.glo.in.c.j.de excep.lib.vj.sup verb.exceptionẽ.
6 ¶ †Item debes scire qđ si partes renũtiant in contractu oĩb⁹
exceptionibus etiam simulatis et promittunt non venire cõtra
nec allegare ꝙ renuntiatio exceptionis simulationis non valet
qꝛ in hoc partes sibiipsis contradicunt dum simulate agendo
nil agere intendunt ⁊ renũtiando tali exceptioni videntur velle
agere.vt no.Bar.in.l.nemo potest.ff.de leg.j.dicens ꝙ quo iu/
re inducuntur ad simulate agendum eodẽ inducuntur ad hanc
renuntiationẽ.argu.in.l.doli.§.diuersum.ff.de noua.quinimo
etiam si iurauerunt.⁊ tenet glo.in.l.emp.que semper allegatur
quia sicut simulatus cõtractus non habet voluntatẽ partiũ ita
nec iuramẽtum.no.in.l.fi.j.de non nu.pecu. Et iuramentũ non
habens consensum partiũ nõ obligat hoc tñ videt̃ verũ nisi iu/
rent oĩa ⁊ singula predicta esse vera ⁊ non simulata qꝛ tunc neu
tra pars admitteret̃ ad allegãdum simulationẽ qꝛ allegaret se
periurum:habet ergo locũ qđ dixi qñ iurant non venire contra
contractũ vel obseruare cõtractũ.adde ꝙ notat Bar.al's Bal.
in.l.fi.j.de non nu.pecu.vide etiã qđ no.Bal.de illa materia in
l.precibus.s.de proba.⁊ Bar.in.l.j.in pri.ff.qđ vi aut clam qñ
statutum dicit ꝙ cõtra instr̃m guarentigiatũ nulla exceptio ad
mittat̃ nisi solutionis an exceptio simulata admittet̃:dic vt ibi
p eũ quẽ tñ Bal.hic limitat ⁊ inter alios modos presumẽdi cõ
tractum fuisse simulatũ prima species simulationis est si in in/
strumento cõtinetur ꝙ venditor vendidit ⁊ tradidit ⁊ tñ postea
remansit in possessione semp:vt in.l.sicut.§.superuacuũ.ff.qui.
mo.pig.vel hypo.sol.sed an hec presumptio resultans ex reten/
tione possessionis tollatur si cõstituerit se precario nomine em/
ptoris possidere vel si retinuit sibi vsumfructũ tãgitur in.l.post
cõtractũ.ff.de dona.p Bar.⁊ Bal.in.l.illud.de sacrosan.eccle.
⁊.j.de dona.ante nup.l.j.

¶ Commodati. Rubrica.

2 ☞ Cõmodatarius de omni culpa tenetur etiã leuissima.⁊ an
etiam de casu fortuito.
3 Quod sint aliqui contractus in quibus tenet̃ quis de casu etiã
preter sui culpã contingente.
4 Cõmodatarius vel alius si suscipit in se casum an sufficiat gene
ralis susceptio vt teneatur.⁊ nu.5.
5 Quod talis susceptio intelligatur de casibus solitis venire.
6 Si aliqui casus fuerũt specificati ⁊ postea subiecta clausula gña
lis restringit̃ ad similes casus vel minores.
Si tpe guerre aliquis suscipiat in se custodiã et castrum vr̃ in se
suscipere casum fortuitũ etiã si per vim ei auferatur.
7 Qñ quis recipit rẽ estimatã:an ista estimatio faciat venire casũ
fortuitum:⁊ an faciat emptionẽ vel non.

1 Si quidem. ¶ † Cõmodatari⁹
non tenet̃ de casu for
tuito cõtingente sine sui culpa nisi illũ casuꝫ in
se susceperit.h.d.ista.l. ¶ In tex.ibi ĩputari ⁊c.
supple si preter eius culpam veniãt alias secus
vt in.l.in rebus.⁊.l.si vt certo.§.interduꝫ.ff.co,
2 nam †cõmodatarius de omni culpa tenetur etiam leuissima:[b]
b qꝛ eius gratia regulariter celebratur contractus.de casu tñ for/
tuito nõ tenet̃ nisi illũ in se susceperit qꝛ casus tũ cẽsetur esse de
natura cõtractus cum ex cõuentione partiũ cõtractus legem.i.
3 naturam accipiant.vt in.l.j.§.si conuenit.ff.depositi.†Sunt au
tem quidã contractus in quibus tenet̃ quis de casu etiã preter
sui culpam cõtingente.vt in.l.incendiũ.s.si cer.pet. Et in illa.l.
Cy.plenissime examinat vnũ passum in quo multe fuerunt opi
4 niones dum hic dicitur †qđ si suscepit in se casum tenet̃ de casu
an sufficiat generalis susceptio dicendo volo teneri de omni ca/
su fortuito vel de omni periculo non tñ specificat aliquẽ casum
specialiter ⁊ breuiter in preparatoriis iudiciorum habemus ex/
pressum ꝙ talis generalis susceptio et etiam generalis renũtia/
tio nihil valet:sed expedit ꝙ specificẽtur.puta in me suscipio ca
sum fortuitum incendij naufragij aut incursus latronũ nec ope
ratur ista susceptio nisi in specificato etiaꝫ si postea subdat̃ clau
sula generalis.s.⁊ oĩm aliorũ casuum fortuitoruꝫ vt habet̃ in.l.
sed ⁊ si quis.§.quesitũ.ff.si quis cautio.quia in illis preparato/
riis iudiciorũ seruat̃ equitas pretoris in multis potius ꝙ rigor
iuris ciuilis.vt in.l.si seruus.§.plurium.eođ.titu.⁊ in.l.⁊ si post
tres.cum ibi nota.vnde non vult pretor sub generali inuolucro
verborum quẽ incurrere penã:vt si promisi sistere in iudicio cer
ta die non absolute quocũq impedimẽto etiam obueniẽte casu
fortuito nisi exprimat vt dixi. ¶ Sed dubium est quid in cõtra a
ctibus ⁊ in hoc fuerunt plures opi.vna fuit Mar.alia Ioan.⁊
Azo.alia bulgari.alia doc.postea sequẽtiũ quas Cy.hic plene
recitat.⁊ Bal.hic recitat opin.Nico.de ma.Bar.in.§.quesitũ.
distinguit hoc modo ꝙ aut fit expressa mẽtio de casibus fortui
tis et tunc sufficeret generalis susceptio in contractibus ꝫ in iu/
diciis non sufficiat.vt.l.que fortuitis.j.ti.j.⁊ in hoc sit vera opi
nio Mar.aut non fit expressa mẽtio de casibus fortuitis:sed so/
lum de periculo:qꝛ suscepit in se periculũ:quod quidẽ vocabu/
lum latius est qđ põt intelligi non solũ de casu fortuito ꝫ etiam
de culpa leuissima.iuxta no.in.l.si quis nec causam.si cer.pe.vñ
isto casu dicit aut illũ qui suscepit in se periculũ nõ fuit trãslata
possessio vel detentio rei ⁊ tunc qꝛ in re que non est apud eũ nul
lam culpã etiam leuissimã põt cõmittere nõ põt intelligi nisi de
casu fortuito ⁊ istum dicit esse casum in.l.si venditorẽ.in prin.de
periculo ⁊ cõmo.rei ven.ff.aut in ipsum fuit translata possessio
vel detentio:⁊ tunc potest culpã cõmittere ⁊ tunc aut de natura
illius contractus veniebat culpa leuis et non leuissima vt in cõ
tractu locati qui celebrat̃ gratia vtriusq ⁊ tunc susceptio peri/
culi operatur hic solũ vt vltra culpaꝫ leuem veniat et leuissima b
non autem casus fortuitus.vt in.l.opus quod in aduersione.ff.
locati.⁊ satis operatur in hoc aut de natura illius cõtractus ve
niebat etiam leuissima vt in contractu commodati ⁊ etiam mã/
dati qñ erat datum mandatum ad litigandum:⁊ tunc susceptio
periculi vt aliquid importet.facit vt teneatur de casu etiam sine
culpa contingente alias nihil operaretur.vt.l.aristo.ff.mãdati.
Aut erat talis contractus de cuius natura veniebat etiã casus
fortuitus:⁊ sic debet scire ꝙ illud qđ dicit̃ habet locũ nisi obue/
niat culpa alterius partis.vt in.l.cũ proponas.j.de nautico fe.
susceptio autẽ periculi vt aliquid operet̃ facit vt teneat̃ de casu
cõtingente etiam culpa alterius partis interueniente scilicet de
5 bitoris.vt in.d.l.cum proponas. ¶ †Et no.ꝙ talis susceptio[c]
c intelligitur de casibus solitis venire:secus de insolitis ⁊ raris cõ c
tingentibus vel qui veniunt raro vt est text.not.in.l.fistulas.§.
6 frumenta.ff.de contrahen.emp.†Et si aliqui casus fuerunt spe
cificati et subiecta clausula generalis restringitur ad similes ca/
sus vel minores nõ extẽditur tamen ad maiores arg.in.c.sedes.
extra de rescri. Dicit etiã Io.an.in addi.Spec.super rub.de lo
cato.ꝙ si tpe guerre aliquis suscipiat in se custodiam ⁊ castrum
videtur in se suscipere casum fortuitum et si etiam per vim aufe
ratur ⁊ hoc ex natura eius quod in se suscepit:qꝛ custodiam tem
7 pore guerre suscepit.tene menti.†Examinat Cyn.ad alium arti
culum quando quis recipit rem estimatam:an ista estimatio fa
cit venire casum fortuitum in cõsequentiam:⁊ an faciat emptio
nem vel non:qꝛ in contractu emptionis venit casus.de his duo
bus articulis vide plenissime per Guil.de cu.⁊ Bar.post eum
in.l.si vt certo.eo.titu.ff.vbi ponit aliam rationem quam ponit
hic Bal.

2 ☞ Qñ dico tolle hanc pecuniã vel rem an videar donare vel
cõmodare seu mutuare.
3 Si quis repetiit rem tanꝙ cõmodatam ⁊ non probauit cõmo/
datam sed locatã nõ poterit obtinere ex causa cõmodati quam
non probauit.
4 Que sit differẽtia inter cõmodatũ ⁊ precariũ.⁊ nu.5.⁊ nu.6.
5 Precarium quod possit reuocari ad nutum cõcedentis ⁊ quid
in cõmodato.
Precariũ non finitur morte cõcedẽtis sed morte eius cui fit cõ
cessio ⁊ quid in cõmodato.
6 In precario venit lata ⁊ leuis culpa dũtaxat.

a ¶ Exprimere.adde bar.ĩ cõsi.suo qđ inci.petr⁹ nichole.⁊ eũdẽ Pau.đ ca.in.l.iurisgentiũ.§.adeo.ff.de pac.⁊ in suo cõsi.lx.inci.viso puncto suprascripto.ĩ prima parte cõsiliorũ antiquor do.Ale.de imo.in cõsi.xxviij.col.iij.ĩ fi.in.v.vol.ang.de are.in.§.fuerat.in sti.de actio.⁊ bart.cep.ĩ trac.de simu.cõtractu in vltima ꝓsumptione. Frã.cur.

b ¶ Leuissima.addẽ qd est culpa leuissima.vide p bar.ĩ.l.qđ nerua.ff.depositi.⁊ Car.zab.ĩ.c.j.ĩ.x.q.de cõmo.⁊ an culpa leuissima sit pctm̃ mortale vel veniale.vide p Feli.c.cũ te.de re iud.in.iiij.col.ver.et dicit ꝙ leuissima culpa.

c ¶ Susceptio.addẽ in materia.d.Ale.de imo.in cõsil.iij.col.ij.℣.⁊ pro hoc in.j.volu.⁊ in cõsi.cviij.col.pe.⁊ fi.in ij.vol.Cur.

In cõmodato vel precario non transfertur dñium sed tñ vsus rei non perpetuo sed ad tempus.

7 Mutuum an possit repeti ante vsuz expletum ad quem fuit factum.

1 Cum eum. ¶ †Scdz primã lec.gl.h.b. ista lex si cõmodator repetit rẽ cõmodatã ante expletũ vsum ad quẽ fuit cõmodata si vult obtinere necesse habet pbare: qꝛ cõmodauit ad certum tps: ꝛ illud tps est finitũ lz nõ sit finitus vsus ꝛ ẽm istam reus cõfitea͂r rem fuisse sibi cõmodatã ad certũ vsum qui nõ erat adhuc expletus ẽm secundã negabat cõmodatã: sz asserebat donatã esse: ꝛ sic asserebat habuisse ab agente sed nõ ex cã intẽtata per agẽtem. vnde dicit͂ hic ꝙ si vult agens obtinere dꝫ probare ꝙ cõmodauit non aũt donauit ꝛ ẽm hoc in dubio presumeret͂ donasse vt reus asserebat qð vr̃ contra no.in.l.cũ quid.

2 ff.si cer.pet.in gloss. †que querit qñ dico tolle hanc rem vel pecuniam hanc: an videor donare vel cõmodare aut mutuare: ꝛ videtur glo.ꝛ doc.tenere ꝙ nõ videor donare: sed potius cõmodare nisi ex qualitate personarũ vel paucitate rei contrariũ presumatur. iuxta not.in.l.si filiꝰ tui.ꝭ.de dona.inter virum ꝛ vxo. ista lectura non placet. Unde tertio põt poni ꝙ reus non fateba͂r se habuisse ab agẽte: ꝛ sic negabat illius intentionẽ: merito agens tene͂r probare ꝙ illã sibi cõmodauit quo probato tene͂r sibi restituere nec potest obĳcere exceptionẽ dñij etiã si vellet probare rem suã esse. vt.ꝭ.locati.l.qui rem.ꝛ qð plene no.in.l.alienã.ff.so

3 lu.ma.per Bar. †Et adde qꝛ si repetĳt rẽ tanꝙ cõmodatam et nõ probauit cõmodatã sed locatã: licet potuisset obtinere si egisset ex locatione non poterit obtinere ex cã cõmodati quã nõ probauit. arg.in.l.possumus.ff.si pars here.pe.ꝛ.l.habebat.in pn. ff.de insti.eo.ti.ꝛ qð no. Inno.in.c.j.de li.conte. Die.xiĳ. Junĳ. M.cccc.xxix.ꝛ die.x.comes Fracĩscus de codignola cum sex milibus equorũ ꝛ tribus milibus peditũ ingressus est Paduanũ

4 districtũ. ¶ †Quero iuxta predicta ꝗ sit differentia inter cõmo

a datum ꝛ precarium[a] glo.in.l.j.ff.de precario.ponit tres differẽtias.ꝛ Cy.eam hic examinat. Prima est qꝛ cõmodatum conceditur ad certum vsum ꝛ certum tẽpus expressum vel tacitũ. precarium verum ad vsum incertum vel incertum tẽpus: puta concedo tibi hanc rem: ad quemcumqꝫ vsum tu vis: vel concedo tibi domum ad habitandum non prefixo certo tempore. nam intelligitur ad voluntatem meam et possum quandocumqꝫ reuocare. casus est no.in.l.lucius.ff.de dona. etiam si dixissem commodo tibi domum hanc: quia magis inspicitur natura conceptionis: quia facta sine determinatiõe temporis ꝙ inspiciatur hoc verbum commodo ẽm Bald.per.l.si tibi.ff.de prescri.ꝟ.

5 in.l.si viro.in prin.ff.loca. †Secũda differẽtia qꝛ cõmodatũ nõ

b põt reuocari[b] ante vsum expletum vel ante expletum tempus sed post. vt in hac.l.ꝛ.l.in cõmodato.ꝭ.sicut.ff.eo. sed precariuz ad nutum concedentis: vt.l.lucius. Itez precarium non finitur morte concedentis sed morte eius cui sit concessio: vt.l.cum precario.ꝭ.fi.ff.de precario. sed cõmodatũ neutrius morte finitur: sed solum finito vsu vel tempore. Sed mirabile est ꝙ precariuz non finiatur morte cõcedentis cum fiat ad voluntatem ꝛ nutuz eius ꝛ volũtas morte finia͂r.l.iiĳ.ff.locati. vbi videtur casus in contrariũ: sed dic aliud esse quando expresse fit concessio ad nutum ꝛ voluntatem concedentis vt eius morte tunc finitur secus

6 si simpliciter licet hoc tacite ibi sit in cõcessiõe. †Est ꝛ tertia dif

c ferentia: in cõmodato venit etiã leuissima culpa[c].l.in rebus.ff. eo. sed in precario lata ꝛ leuis dũtaxat. vt no.in.d.l.j.ff.de precario. conueniunt tamen in vno: qꝛ in neutro transfertur dominiũ sed vsus tñ rei. Item in neutro trãsfer͂ ppetuo sed ad tẽpus.

7 ¶ †Ultimo dicit hic Bal. vnum quod etiam mutuuz non potest repeti ante vsum expletum ad quẽ fuit factum vt si tibi volenti quandam rem emere mutuaui: qꝛ anteꝙ tradas pro pretio repetere nõ possum nisi ꝑstare͂r quominus cõuerteres. et allegat glo. que hoc sentit in.l.si penam.ff.de verb.obli.

2 ☞ Si cõmodaui tibi rem meam vt pro te obliges an si nondum soluisti debitum possim te compellere ad soluendum et liberandum eam.

Quid si obligaui me pro te.

De restituendis. †Si cõmodo tibi rez vt ꝑ te obliges soluto debito ꝑ quo obligasti possum repetere per hanc actiõem. h.d. hic si ex mera voluntate sed si ex quasi necessitate: vt qꝛ tenebar tibi in centum ꝛ cum a me peteres ꝛ ego pecuniam non haberẽ tradidi tibi rem vt poneres pignori. nam tunc soluto debito repetam per act. prescrip.ver. vt in gl.ꝛ habe͂r in.l.petẽti.ff.de pig.

2 act. †Quid autem si nondum soluisti debitum an possim te cõpellere ad soluendum ꝛ liberandũ rem ꝛ quando. dic vt ibi no. Si autem nõ cõmodaui vel tradidi tibi: sed ego pro te obligaui dic vt hic in glo.

a ¶ Et precariũ adde bar.in.l.fi.ff.cõmo.glo.ꝛ Bar.i.l.ĳ.C.de pca.gl.in.c.precariũ.de preca. Inno.in.c.j.de cõmo.

b ¶ Reuocari. adde docto.in.c.j.de cõmo.ꝛ Specu.ti.de commo.in.ꝭ.j.versi.quid si res.

c ¶ Leuissima culpa. Adde Cardi.zaba.in ca.j.in.ĳ.not.de commo.

Preterea. †Pro declaratione huiꝰ legis an rem meã tibi nõ obligatam possis detinere pro debito in quo tibi teneor: dic aut peruenit ad te vitiose ꝛ sine volũtate mea ꝛ nõ potes retinere.l.j.ꝭ.redigunt͂.ff.quo.leg. Aut nõ peruenit vitiose: sz ex volũtate mea vel alio modo sine vitio: ꝛ tũc aut erat tibi obligata pro vno debito quod postea fuit solutũ nunc vis retinere pro alio debito pro quo non fuerat vnꝙ obligata et potes retinere per ti.ꝭ.etiam ob cirogra.pe.ꝛc. nisi pro illo debito pro quo vis nunc retinere aliud pignus a me recepisses vt no.in Spe.de pigno.ꝭ.j.ver.pone mutuasti. Aut pro nullo debito fuerat tibi ꝑ me obligata: ꝛ tunc aut vis eã retinere pro expensis factis in ipsa re ꝛ potes.l.in rebus.ꝭ.possunt.ff.eo. ideo scriptor potest retinere quinternũ vel lecturã scriptam in chartis locatoris ꝗ est ipsius locatoris pro mercede sibi debita ꝛ vecturalis potest retinere fardellũ pro mercede sibi debita vel pro gabellis solutis per eũ: ꝛ marescalcus qui curauit equum et dedit sibi expensas potest pro eis retinere equum. Aut queritur an possit retinere pro alio debito: ꝛ tunc aut res peruenit ad euz per illud debitũ. ꝛ idem.l.elegãter.ꝭ.qui reprobos.ff.de pig.act. Aut non peruenit ad eũ propter aliud debitũ: ꝛ tunc secus vt hic ꝛ.l.si non sortem.ꝭ.si centũ.ff.de condi.inde. qð aũt dixi qñ propter illud debitũ intellige qñ fuisset data in solutũ pro illo: al's lz ꝑpter illud debitũ nõ posset retineri vt pꝫ ex no.in.l.precedẽti.ff.de pig.act. scriptor ergo non potest retinere quinternũ exẽplaris pro suo labore lz peruenerit ad eũ occasione laboris futuri: qꝛ nõ fuit datum insolutũ pro illo debito.

¶ De pignoratitia actione. Rubrica.

2 ☞ Hypothecaria actio qd sit ꝛ cui ꝛ qñ competat.

1 ¶ †Super rubrica que differentia sit inter pignoratitiã et hypotecariã. vide glo. que semper allegatur in prima cõstitutione ffo͂rum. et inter alias illa qꝛ pignoratitia est actio personalis et oritur ex contractu ꝛ rei traditione ꝛ datur debitori pro recupe

2 randa re pignorata. †sed hypothecaria est actio realis ꝛ competit creditori pro constructione pignoris cõtra quẽcumqꝫ possessorem: vnde dicitur vendicatio.l.si fundum.ꝭ.vẽdicatione.ff.de pig. contrahiturqꝫ solo cõsensu.l.j.ff.eo.tit. dicit aũt Bal.in.l.j.ꝭ.eo. ꝙ pignoratitia est aliquando in rem scripta. de iure tamen cano. non ciuili quando competit pro cõtractu feneratitio: qꝛ si tibi obligaui fundũ hoc pacto ꝙ fructus retineres pro vsuris: ꝛ tu istum fundũ alteri tradidisti qui fructus percepit tot quod extenuãt sortẽ possum agere pignoratitia cõtra illũ pro recuperatione rei: lz cũ illo nõ contraxerim ẽm Host.in.c.conquestus. extra de vsur. Itẽ dicit hic ꝙ pignoratitia põt etiã cõpetere pro re nõ tradita per debitorẽ sed occupata per creditorem.l.vtiꝙ. ff.de dã.infec. lz retrahatur hec obligatio. Item dicit eam cõpetere etiaz pro recuperatione pignoris pretorĳ sicut pro recuperatione pignoris conuentionalis.l.is cui.ꝭ.queri.ff. vt in posse. leg. Et dicit esse tex. vnicũ: certe imo est in.l.si pecuniã.ff.eo. ẽm intellectum doc. ibidem ꝛ etiam hypothecaria competit pro tali pignore.l.si is qui.ꝭ.j.ff.de pigno.

2 ☞ In quibus casibus etiam hodie vsure non computentur in sortem seu fructus.

3 Quid si res fuit vere vendita tñ in fraudem vsurarũ vt pro maiori pretio ꝙ valeat propter terminum quem venditor fecit emptori de soluendo.

4 Si tibi obligaui domũ ꝛ tu non locasti eã sed inhabitasti an debeas pensionem computare in sortem.

1 Quod ex re. ¶ †Fructus ꝛ alie cõmoditates ꝗ percipiũtur ex re pignorata cõputantur in sortẽ. h.d. cũ l.seq. ꝑpter hoc vsurariꝫ volẽtes lucrari fructꝰ nolunt ꝙ conficiatur instrumentum mutui ꝛ pignoris sed vẽditionis: quia emptor etiã si facit factum de retrouendendo lucratur fructus interim perceptos. ꝭ.de pac.inter empto.l.ĳ. sed non prodest ei probata fraude qð cõtingit si rem emit titulo minori pretio ꝙ valeat et ponit dictũ pactum de retrouendendo: maxime si cõsueuit exercere vsuras. vt no.in.c.conquestus.de vsu.per glo. vna tamen ꝓsumptio nõ sufficeret: puta pactum tñ de retrouẽdendo si iustum foret pretium vel paucitas pretĳ sine dicto pacto: qꝛ licitum est contrahentibus inter se decipere nisi deceptio excederet dimidiam iusti pretĳ: sed tunc non rescindere͂r tanꝙ vsurarius: sed remedio. l.ĳ.ff.de rescin.vend. nec sufficeret qð consueuit exercere vsuras si alia deficerent: qꝛ etiam vsurarĳ faciunt interdum licitos contractus nisi ex precedentibus appareret quod venditor nolebat vendere sed pignorare. dixi in.l.emptione.ꝭ.ti.ĳ. ¶ Oppo.

2 ꝙ ista nõ computẽtur in sortem nec ea estimet: sed cedant lucro creditoris

creditoris.l.si ea actione.j.de vsur. Solu.ibi fuit expresse cõuentum q retinerent pro vsuris q erant licite hoc iure.hoc vero nõ fuit hic cõuetũ:sz cũ hodie vsure sint prohibite tale pactum nõ valeret de iure canoñ.nisi in casu capituli salubriter de vsur.et c.j.de pig.ꝛ etiã de vsuris in quibus fructus non cõputãtur in sortem sed cedunt lucro creditoris etiã si hoc nõ fuerit expresse dictum:ꝛ q̃ sit ratio dic vt ibi:ꝛ no.in.d.c.cõquestus.de vsuris. ¶ Secũdo oppo.q fructus percepti ex re pignorata non extenuant sortẽ:q2 nõ sunt ipsius creditoris percipientis:qð p3 q2 sunt obligati pro debito sicut ipsa res ex qua percipiunt:vt.j. in quib.cau.pig.tacite cõtrahi.l.ij.sed si essent sui non possent esse obligati.l.neq3 pignus.ff.de reg.iur.si ergo nõ sunt sui non possent cedere in solutũ.nã etia3 pecunia que soluit pro debito si dñium non trãsit in creditorẽ nõ cedit in solutũ nec debitũ extinguit.l.nõ omnis.§.j.ff.si cer.pe.ppter hoc dicũt doct.q.l.ij. que loquit̃ de fructib9 deberet intelligi postq̃ fructus sunt consumpti:quo casu creditor tenet̃ ad quãtitatẽ.i.estimationẽ eorum.l.in summa.§.frumẽto.ff.de condi.inde.vñ cum hincinde debeat̃ pecunia fit inuicẽ cõpensatio:ꝛ hoc idẽ voluit glos.in.l. diuortio.§.donationes.ff.sol.mat.sed in casibus.l.potest.nõ expedit hoc dicere:q2 loquit̃ qñ pecunia peruenit ad creditorem ex re pignorata predicta vẽdicãt sibi locũ in vero pignore.Sed
3 ponamus †q res fuit vere vendita tñ in fraudem vsurarũ.puta pro maiori pretio q̃ valeat ꝑpter terminum quẽ vẽditor fecit emptori de soluendo.nã ista est vera venditio:sed quatenus pretium excedit est vsura.c.in ciuitate.ꝛ.c.nauigãti.de vsur.dicit Bal.q tunc emptor statim efficitur dñs fructuum:q2 percipiũtur ex re sua:ꝛ ratio etiã anteq̃ consumant̃ cedũt in sortem quatenus sors excedit iustum pretium.Nec obstat si dicat̃ imo non transit dominiũ ex contractu facto in fraudem.l.si libertus minorem.de oper.libe.respondet̃ verum esse qñ in fraudem.l.ꝛ alterius tertij.secus si legis ꝛ ipsius tm̃ contrahentis preiudicium vt est in casu isto cum quis in sui preiudicium emit rẽ ma
4 iori pretio.¶ †Ultimo quero qd si tibi obligaui domũ:tu aũt non locasti eam sed inhabitasti an debeas pẽsionẽ cõputare in sortem.Respondeo sic si fuisses aliam domum conducturus si hanc non recepisses.argu.in.d.l.si ea.ꝛ tunc computare debes tantã pensionem quantã consueuit percipi ex re illa.vt not.per eum in.l.exceptio.j.locati.secus puto si nõ fuisses aliam domũ conducturus.nam potius videris inhabitare pro vtilitate domus vt melius est habitata q̃ inhabitata:l3 hoc non tangatur per doc.vnde debes damnum sentire ꝛ ita semel de facto interrogatus dicebam:ad quod vide quod habetur in.l.si debitor. ff.in qui.cau.pig.ta.contra.
2 ☞ Pactum q creditor retineat rem insolutum pro debito si non soluatur infra certum tempus non valet sed reprobatur in pignore nisi fuit appositum ex postfacto vel nisi fuisset actũ qð pro iusto pretio retineat.
1 **Pactum.** †Per pactu3 qð creditor possit vẽdere pign9 nõ pdit debitor pignoratitiam actionem.h.d.Sed ad quod competet tunc pignoratitia.dic vt in glo.q2 cõpetet ad ipsam rem soluto debito si creditor non vendidit eã vel si vendidit vltra debitum competit ad illud vltra vel si minus vẽdidit q̃ detra debitum competit ad illud vltra vel si minus vẽdidit q̃ debetur dolo vel culpa cõpetet ad interesse.¶ In tex.ibi:vendere licere.hoc pactũ valet:ꝛ quid importet dic in.l.si conuenerit.ff.
2 co.†licet pactũ q creditor retineat re3 in solutũ pro debito si nõ soluatur infra certum tps non valet sed reprobat̃ in pignore.j. de pac.pig.l.fi.qñ fuit appositum a principio:secus si ex postfacto.Itẽ secus si fuisset actum q pro iusto pretio retineat qð dic vt ibi no.ꝛ.l.si fundus.§.fi.ff.de pigno.
2 ☞ Qui sint casus fortuiti.
In cõtractibus valet generalis renũtiatio vel receptio casuum fortuitorum secus in iudicijs.
3 Qualiter intelligatur illud quod res semper perit ei qui dominus eius est.
Obligatus ad aliquid dãdum pro re que perit an liberetur ab illa obligatione.
4 Excusatur quis a culpa quando facit illud qð maior pars personarum facit:licet male sibi de hoc succedat.
5 Quis teneatur probare amissionem rei:ꝛ quis culpam interuenisse vel non:ꝛ qualiter.ꝛ nu.7.
6 Qualiter probetur casus fortuitus ꝛ furtum.ꝛ nu.7.
7 In loco in quo quis patitur casum fortuitum et perditionẽ põt facere examinari testes corã iudice illius loci etiã non citata parte cũ qua ista examinatio fit:ꝛ faciet fidem coram competenti iudice contra non citatum.
1 **Si creditor.** ¶ †Si creditor perdit rẽ pignoratã sine sui culpa nõ tenet̃ ad eius restitutionẽ.ꝛ hoc non obstante põt petere debitũ nisi casum fortuitũ expresse in se receperit:debet tñ ꝓbare perditionẽ:al's ad restitu.tenet̃ que presumit̃ habere postq̃ semel habuit a debitore nisi probet cõtrariũ.h.d.ista lex cũ seq. ꝛcum.l.si nulla.ꝛ.l.pignus.j.co.¶ In tex.ibi:restituere id non cogitur:ꝛ sic liberatur pignoratitia qua tenet̃ restituere nec etiã prohibet̃ petere debitũ.vt in.l.pri.in fi.ꝛc.¶ Sed quero quid si perdidit sui culpa:ꝛ sic tenetur.si aũt ipse petit debitũ qualiter possit repelli a petitione.vide tex.cum glo.ibi:de doli excep.
2 l.apud celsu3.§.item queritur si vniones.¶ †In.l.q̃ fortuitis. no.q casus fortuiti sunt illi qui preuideri non põt mere fortuiti ꝛ non tenet̃ quis de casu.¶ Itẽ no.in fi.q in cõtractibus valet generalis renuntiatio vel receptio casuum fortuitorum secus in iudicijs.l.sed et si gs.§.quesitũ.ff.si quis cau.qð declara vt dixi
3 in.l.illa.§.ti.j.¶ †In.l.pignus.no.ibi:in bonis debitoris.per quod ponitur ratio eius quod dicitur in.l.si creditor.q res semper perit ei qui dñs eius est hoc veru3 q̃tum ad dãnum ipsius rei que perit.Sed quid si erat obligatus pro illa re ad aliqd dãdum an liberet̃ ab illa obligatione.vide Dy.in.l.j.in fin.ibi:de iure emphy.vbi dicit aut nõ erat plene dñs vt emphyteota qui non h3 dominiũ directũ ꝛ liberat̃ vt in illa.l.j.iuxta illud.si perit res tota liberabitur emphyteota.S3 si pro parte nulla liberabitur arte.Aut erat plene dñs:ꝛ tunc non liberatur:ꝛ sic sentit duplex dãnum.vnũ de ipsa re.aliud de ipsa obligatione in qua remanet:vt si aliqs donauit cuidã monasterio domũ suã cu3 hoc q daret sibi expensas quousq3 viueret non transit directũ dñiũ in monasterium:ꝛ si res postea pereat remaneret nihilominus
4 monasterium obligatũ ad alimẽta.¶ †Not.etiã in ista.l.circa fi.bonũ tex.q excusat̃ quis a culpa qñ facit illud qð maior pars personarũ facit licet male sibi de hoc succedat.Ideo si cõmodaui tibi animal meũ vt deduceres frumentũ ad molendinum nõ expresso quo molendino ꝛtu duxisti ad molendinũ ad qð cõiter ibant oẽs si propter guerra3 tibi fuit ablatũ excusaris a culpa. ¶ Hic est vna glo.veniamus ad eam expediendã pro declaratione glo.que est in ista.l.creditor.vide omnino qð no.in Spe. de pig.§.j.ver.ꝛ no.q si creditor.ꝛ Bar.in.l.si quis ex argenta
5 rijs.§.fi.de edẽ.ff.vbi plenius.†Nam aut querim9 quis teneat̃ probare amissionẽ aut querimus quis teneat̃ probare culpã interuenisse vel nõ interuenisse.primo casu aut amissio allegatur per agentẽ ad fundandã suam intentionẽ ꝛ ipse debet eam probare vt.d.l.si quis ex argẽtarijs.§.fi.Aut allegat̃ per reũ ad sui defensionem ꝛ tunc aut non apparet qð nunq̃ ad manus eius peruenerit:ꝛ eoipso q iurat hoc creditur sibi.j.de iu.deli.l.fi.§. licentia danda.in fin.ꝛ quod no.in.l.cũ lege.de proba.Aut apparet ad eius manus peruenisse vel semel habuisse:et tunc aut tenebatur exhibere nõ iure obligationis sed officio iudicis.Et idem vt sufficiat iuramentũ q rem nõ h3 nec dolo desijt habere l.fi.§.de fide instru.Aut tenebat̃ iure actionis:ꝛtũc nõ sufficit iuramentũ sed debet plene ꝓbare per testes:vt hic dum dicit ma
6 nifestis.†Qualiter aũt probabit per testes:rñdet̃ q quidã sunt casus qui manifeste eueniũt:vt incendium:ruina ꝛ naufragiũ.ꝛ de istis non est dubiũ.Quidam qui occulte veniunt vt furtũ et isti probant̃ per cõiecturas vt si probat q sibi fuit fractũ ostiũ: ꝛ hoc apparet per testes ꝛ euidẽtiã facti:sed q res fuerint asportate non apparet stabitur eius iuramento de hoc.ꝛvide in Specu.loco preallegato.ꝛ vide qð not.Bar.qualiter probatur furtum.j.vnde vi.l.si qñ.ꝛ adde qð dicit Bart.in.l.ij.j.de nau.lib.
7 xi.per illũ tex.†q in loco in quo quis patit̃ casum fortuitũ perditionẽ põt facere examinare testes corã iudice illius loci etiam non citata parte cũ qua ista examinatio fit ꝛfaciet fidem corã cõpetenti iudice cõtra non citatũ:qð perpetuo tene menti.facit.l. si siue oportet.§.sufficit.de excu.tu.Probatur aũt perditio quidam sunt casus qui raro eueniũt sine culpa vt furtũ ꝑpter malam custodiã.l.cũ duobus.§.dãna.cũ ibi no.ff.pro socio.ꝛ incẽdium.l.si vina.de pericu.ꝛ cõmo.rei ven.ꝛ tũc ei qui dicit se perdidisse sine sui culpa incumbit onus probandi:q2 habet ꝑsumptionem iuris contra se.Quidam vero sunt casus qui solent euenire sine culpa vt incursus hostium:ꝛ tũc ei qui culpã allegat incumbit onus probãdi.l.quoties.§.j.ff.de proba.ꝛ in isto modo reducuntur ad cõcordiã opiniones tacte hic per glo.Quid aũt si non dicat se rem perdidisse per casum sed se dicat impeditum fuisse aliquid facere propter casum ad euitãdum penã q2 non fecit:qualiter poterit probare casum cũ sufficiat iuramentum.vel requirũtur testes de impedimẽto:vide p Bar.post Gui.de cu. in.l.ij.ff.si quis cau.
2 ☞ Actio pignoratitia non solũ competit pro recuperanda re pignorata sed etiam ad alia que est equum venire cum sit actio bonefidei.
1 **Creditor.** †Dãnum illatũ per creditorẽ in re pignorata cõputat̃ in sortẽ ꝛ creditor recuperat expensas necessarias ꝛ vtiles factas in ca

2 h.d. Ad vltimū casum vide.l.si necessarias.in prin.ff.eo.† ⁊ no. hic ꝙ actio pignoratitia non solum competit pro recuperanda re pignorata:sed etiam ad alia que est equū venire cum sit actio bonefidei.facit.l.ꝗuis.§.fi.ff.eo.

2 ☞ Creditor in re pignorata habet ciuilē et naturalē possessionem ⁊ ad cuius cōmodum.

Qualiter habeat iustam causam detinendi.

3 Jus offerendi quod hꝫ secūdus creditor contra primū vt cōfirmet sibi pignus qd̄ possit prescribi.

4 Heres creditoris an possit rē pignoratā prescribere longo tpe.

5 Propter solā oblationem res non est liberata a nexu pignoris nec etiam debitor ab obligatione personali.

6 Practica qualiter debitor possit rem vendicare a creditore nec creditor possit ipsum excludere ratione dominij acquisiti per lapsum temporis.

1 **Hec creditores.** ¶ † Creditor non p̄scribit pignus lōgo tpe nec pōt ipm tanq̃ pignus retinere vel petere nisi probet delictū ⁊ obligationē pignoris.h.d.intellige hoc vltimū qn̄ debitor negat debitū. Pone exēplum si confessus fui spe future numerationis recepisse a te centum mutuo pro quibus obligaui rem aliquā nunc dico me nequaq̃ recepisse pecuniā:⁊ hoc in tp̄s quo pōt opponi exceptio non numerate pecunie certe nō potes rē defendere tanq̃ pignoratā nisi probes numerationem:et si non probes teneris actione pignoratitia ad restituendū lꝫ pignus nunq̃ fuerit cōtractū:qr nō precessit debitū:⁊ sic pignoratitia datur ad recuperationē rei date ob causam pignoris:lꝫ pignus non fuerit cōtractum.l.solutū.§.ij. vel.iij.qui incipi.si quasi.ff.eo. Eodē modo si obligaui tibi rem alienam ⁊ pignus nō fuerit cōtractū qr nō possum obligare rē alienam.l.alienam.ff.eo.tn̄ soluto debito possum eam repetere per actionem pignoratitiam nec potes mihi obijcere exceptionem dominij ꝙ non est mea:sed tertij.l.si rē.§.is quoqꝫ.de pig.act.vbi casus nisi opponas de dn̄io tuo:qr exceptio tunc elidit intentionē meā cū in re ꝓpria nō cadat pignus etiā de voluntate dn̄i.l.neqꝫ pignus.ff.de reg.iur.sed in re aliena sic de voluntate dn̄i.⁊ sufficit ꝙ fuerit tradita in causam pignoris vt teneatur creditor eam restituere. Si tn̄ debitor intentaret vtilem cōdi.ex l.si quis cōditionibus.j.locati.que locū habet etiam in alijs cōtractibus ꝟm doc.ibidē non posset excipere creditor de proprio dn̄io:qr illa cōditio habet similitudinē cū interdicto recuperande contra qd̄ nō obijcitur exceptio dn̄ij.circa quod vide no.per

2 Bar.in.l.si alienā.ff.sol.ma. ¶ † In tex.nec creditores hic erat dubium qr creditor ꝟm veram opinionē habet ciuilē ⁊ naturalem possessionem. Not.in.l.cum notissimi.de prescrip.xxx.ann. Item habet iustam causam dimittendi.s.voluntatē dn̄i pignorantis:⁊ sic videbat̄ ꝙ posset longo tempore prescribere:sed cōtrarium est:quia illā possessionē ciuilē ⁊ naturalē habet potius ad cōmodū debitoris q̃ ꝓpriū:qr si debitor no erat dn̄s sed rē prescribebat:possessio creditoris prodest debitori ad complendam vsucapionē vel prescriptionē.ff.de vsu.l.serui noīe.⁊.l.j.§. per seruū pig.ff.de acq.pos. Item illa iusta causa detinendi non est sufficiens titulus ad translationē dn̄ij si tradens est dn̄s.s̄.l. proxi.in prin.ergo nec ad transferendū eā ad prescribendū contra ipsum debitorē. Itē nō possidet ipse cogitatione dn̄i.i.tanq̃ dn̄s sed tanq̃ creditor.⁊ ad hoc vt quis prescribat requirit̄ qd̄ possideat vt dn̄s. Itē habet scientiam rei aliene et oīa procedūt anteq̃ debitor soluat vel offerat cōsignet ⁊ deponat:⁊ isto tēpore non solum lōgo imo nec longissimo prescriberet rationibus predictis sicut nec colonus vel inquilinus.l.male agitur.ibi.j. de prescri.xxx.an.nec etiam per lapsum.xxx.an.tolleretur debitori ius offerendi ⁊ liberādi rem pignoratā.nā tale ius offerendi cōpetit iure facultatis cui nunq̃ prescribit̄.l.viaꝫ publicā.ff. de via publi.⁊ ista est vera opi.ꝟm doc.lꝫ gl.in.l.cū notissimi.§. j.que incipit quid ergo si debitor tenuerit cōtrariū que per doc.

3 reprobatur. † Sed ius offerendi qd̄ habet secūdus creditor contra primum vt cōfirmet sibi pignus bene pōt prescribi:qr illud non competit iure facultatis sꝫ ratione iuris quesiti.postq̃ vero pignus foret liberatū ꝑ solutionē vel oblationē cōsignatā et depositam sic esset nata actio pignoratitia.l.si rē.§.oīs.ff.eo.s.si staret per.xxx.annos ꝙ non ageret tolleret̄ longissimo tpe sicut alie actiones personales:vt.j.de consti.pecu.l.ij.sed an tollatur rei ven.⁊ sic creditor prescribat rem puto ꝙ sic:qr extūc nō possidet vt creditor sed vt iure proprio causa debiti lꝫ non sic in colono vel inquilino non soluente pensionē vt dixi in.l.plures.de

4 fide instru. ¶ † In text.ibi:neqꝫ qui his successerūt.s.titulo vniuersali ⁊ iure hereditario:⁊ in isto erat maior ratio dubitandi: qr heredes potuerunt habere iustam ignorantiam in facto defuncti.l.pignus.de regu.iur.⁊ sic potuerunt tenere rem pignoratam tanq̃ propriam:⁊ per consequens prescribere etiam longo tempore tit.pro herede.sed ad hoc respondet gloss.super verbo longi.ꝙ heres cum sit successor bonorū defuncti sicut defunct⁹ non poterat prescribere propter causas supradictas:ita nec heres eius:lꝫ dicte cause videantur cessare.l.cum heres.de diuer.⁊

5 tēpo.p̄scr.intellige per oīa:sicut.s̄.dixi in creditore. ¶ † In tex. ibi:cōsignata ⁊ deposita.hoc qn̄ obtulit extra iudiciū.nam propter solam oblationem res non est liberata a nexu pignoris nec etiam debitor ab obligatione personali nisi postea sequuto interitu pecunie oblate.l.qui decem.in pri.ff.de solu.sed si sequat̄ cōsignatio ⁊ depositio tollitur omnis obligatio.j.de sol.l.oblatio.⁊ eodē modo per solā oblationē factā in iudicio.l.si rē.§.fi.ff. eo.⁊ sic extunc incipit facultas agendi pignoratitia ⁊ si tunc staret per annos.xxx.contra ipsum prescriberetur vt dixi:sed tempus preteritū quantūcūqꝫ longissimū non prodest creditori ad prescribendum etiam si fuisset facta oblatio extra iudiciuꝫ:quia adhuc res non esset liberata nec orta actio pignoratitia. ¶ In tex.ibi:longi temporis sed nec longissimi:lꝫ glo.super verb.longo.in fi.dicat contrarium ꝟm Jac.sed intellige eo modo quo.s̄.

6 dixi:alias male diceret. ¶ † In tex.ibi:vnde intelligis.hic pōit practicā ⁊ effectum eius quod.s̄.dixerat dicēs ꝙ debitor potest rem vēdicare a creditore nec creditor potest ipsum excludere rōne dominij acquisiti per lapsuꝫ temporis dūmodo ipse debitor probet originem rei.i.quod tradidit eam loco pignoris:alias si creditor diceret se nunq̃ habuisse loco pignoris:sed eam semꝑ tenuisse saltem longissimo tempore si alium titu.non ostēderet posset se defendere:sed si probatur origo locū habent rationes dicte in prin.l.adhuc potest probare originē.nō autem prodest ad probandum dn̄ium si agat rei vendi.⁊ sic non vt debitor sed vt dominus:nec contra creditorem tanq̃ habentem ab eo sed tanq̃ cōtra quemlibet possessorem:ideo necesse habet probare dominium si creditor negat ipsum dominū prout in simili not. in.l.vt si fur.ff.commo.⁊ hoc voluit glo.que incip.sed an creditor poterit dicere. Non ergo sufficiet ad ꝓbationē dominij postq̃ agit rei vendi.probari quod eam tradidit pignori:quia potuit tradere rem alienam:sed si debitor ageret pigno.nō posset creditor excipere quod res non erat sua sed alterius:vt.s̄.dixi in glo.illa ibi:qr emptor tenetur rei vendic.debitori.hec ratio non placet quia rei vendi.ita tollitur tempore sicut pignoratitia.dic ergo quod ille qui emit rem pignoratam habet titulum habilē ad acquisitionem dominij et eodem modo ad prescribendum. Iteꝫ possidet pro suo:nō sic in creditore nec in herede qui reputatur in hoc eadem persona cum sit vitiorum successor:vt.s̄.dixi. ¶ In gloss.que incipit scilicet decem ibi:quia personalis est pignoratitia.ista glo.nō bene loquitur qr hic non querit̄ de prescrip.actionis pignoratitie:qm̄ illa nō erat nata anteq̃ solueret̄ debitū vel consignaret̄ ⁊ deponeret̄.⁊ de hoc tpe loquit̄ iste text. scꝫ ꝙ currit anteq̃ solueretur:vnde nō potuit tolli prescri.actionis que nondum nata erat.vnde dic ꝙ aut alie erant actiones quas dixi.in prin.l.⁊ cetera que sequuntur in glo.superius sunt declarata.

1 **Pignoris.** † Creditor soluto debitore tenetur restituere pign⁹ nec potest ipsum propria autoritate occupare si non precessit de hoc conuētio vel iussus iudicis.hoc dicit cum lege sequenti.

¶ De exercitoria ⁊ institoria actione. Rubrica.

2 ☞ Institoria actio quare sit introducta ⁊ qs dicat̄ institor.

3 Quid in exercitoria ⁊ qualiter differat ab institoria.

1 ¶ † Notādū est ꝙ lꝫ in ista rubrica permittatur de exercitoria prius tamen fuit inuenta institoria ⁊ ad eius similitudinem fuit postea inuenta exercitoria que sunt actiones pretorie cuius rei gratia sciendum est ꝙ de rigore iuris ciuilis ex contractu vnius alter nō obligaretur:etiā si nomine illius sit celebratus qr cum obligatio oriatur ex cōsensu requiritur consensus prius ad aliquem obligandū nec sufficit alienus sicut videmus in aditione hereditatis ꝑ quā quis obligat̄ ⁊ ex sola volūtate adeūtis perficitur.nā nō pōt quis adire ꝑ volūtatē alterius:sꝫ per propriā:

2 vt.l.paulus ꝑ ꝓcuratorē.ff.de acqui.here. † Ex his sequebatur hoc inconueniens ꝙ si aliquis seruum suū vel filiū suū quē habebat in potestate vel in famulū suum preponebat alicui negotiationi questuarie ⁊ in manibus suis ponebat merces et pecunias vt negotiaretur ad lucrum preponētis contrahentes cū tali preposito decipiebant̄ credētes illum prepositū esse dn̄m:contrahebant cum eo:⁊ postea reperiebatur quod ille nihil habebat in illis mercib⁹:vnde ipsum non poterat cōuenire:qr nihil habebat vel erat in potestate domini nec etiā preponentē qui ex cōtractibus ille non obligabat̄ ratione qua.s̄.et imputabat̄ eis qd̄ se nō informauerant de cōditione illius.vt.l.qui cum aliud. ff.de regu.

ff.de regu.iur.¶Propter qd etiam impediebatur exercitiū talis prepositionis: qz homines cauebant negotiari cum talibus ꝓpter hoc pretor prouidit per suū edictum qd preponens obligetur ꝛ contra ipsum introduxit actionē que dicitur institoria qz talis prepositus dicitur institor. Sed si non erat prepositus negotiationi vniuersali:tamen habebat speciale mandatum ad contrahendum cum aliquo cessabant verba edicti.ꝛ sic mādās non obligabatur ex contractu illius:sed iurisconsulti extenderunt prouisionem edicti etiam ad hūc casum ꝛ dederunt vtilez institoriam ad exemplum directe que oritur ex verbis edicti sed ista ex mente pretoris.vt in eo.ti.l.si mutuā.ꝛ.l.in eum.in prin. ꝛ.l.iul.§.si procurator.ff.de emp.obligatur etiam ipse institor. vt patet in.l.j.§ est autem.ff.de exer.sed licet preponens obligetur sibi:tamen ex contractu institoris non acquiritur actio sine cessione preterꝙ in subsidium.vt in.l.j.in fi.cū.ll.seq.ff.de insti.
3 ꝛ in.d.§.est autem.†Postea ad similitudinem institorie fuit introducta exercitoria qñ aliquis preponebaꝛ negotiationi nauali: qz institoria habet locum quando negotiationi terrestri: ꝛ maior ratio fuit prouidendi: qz nauali propter opportunitatem nauigij:ꝛ ex eo qz contrahentes non habebant tēpus deliberandi ꝛ videndi cum quo contrahebāt vt.l.j.in prin.ff.de exerci.que ideo sic vocatur: qz preponēdus vocatur exercitor: sed prepositus vocatur magister nauis:tunc autem obligatur preponens quando prepositus contrahit in causam in quam prepositus est principaliter vel in consequentiam: non autem in aliam.vt.l.cuiusqꝫ.§.non tamen omne.ff.de insti. ꝛ exerci. l.j.§. non autem.ꝛ in.l.ij.ꝛ.iij.ibi dū dicit ex cā cui prepositus fuit ꝛc. ꝛ ibi si ei⁹ negotij causa ꝛc.ꝛ ista materia est quotidiana ꝛ vtilis valde:vt inquit Bal.qui longum facit tractatum.

2 ☞ Preponens aliquem alicui negotiationi obligatur etiaz si contrahentes ignorauerint talem esse prepositum.

1
Eruus. ¶†Ex mutuo facto istitori nō obligatur preponens nisi institor ad hoc habuerit mandatū tacitū vel expressum.si tñ in eius vtilitatem versum est tenetur de in rem verso quaten⁹ est versum.h.d. Sic ergo in generali ꝑpositure questuarie negotiationi nō venit vt possit accipere pecuniā in mutuo nisi exprimat certe etiam sine expressione quando venit in consequentiam vt si erat prepositus mercibus emendis ꝛ vendendis: qz sine pecunia non poterit emere vel si nauis cui prepositus erat indigebat refectione seu ministri indigebant alimentis. vt.l.j. §.nō aūt cōsequi.ff.de exerci.¶In tex.ibi si ea actio locū ꝛc.vt qz non fuit expresse dictū:ꝛ tunc nō daꝛ institoria insolidū ꝛ de in rem verso quatenus est versum possit dari etiam actio de peculio vsqꝫ ad vires peculij si seruus prepositus habebat peculium.ꝛ notandū qd preponens obligaꝛ etiā si cōtrahētes ignorauerint eum prepositum.ꝛ sic nō cōtraxerunt ea intentione vt alium obligarent quam illuz cū quo cōtrahebant ꝺm opi. Ja. quam refert glo.licet teneat contrarium.

1
X contractibus. ¶†Exercitoria ꝛ institoria cōpetunt insolidū ſꝫ actio de peculio ꝛ de in rē verso qtenus est in peculio vl' versum est.¶In tex.ibi de peculio dñi teneanꝛ scꝫ quando seru⁹ q contraxit nō erat prepositus per dominū alicui negotiatiōi questuarie nec habuit mādatum speciale ad contrahendum: qz tunc daretur exercitoria seu institoria:vel qd iussu in vltimo tantum al's datur actio si habet peculium vsqꝫ ad vires peculij de in rem verso etiā si peculium non habet:si tamen vertit in vtilitatem domini: al's si nec peculium habet nec vertit in vtilitatem domini nō tenetur ex contractu serui.

1
Nstitoria. ¶†Ex illo cōtractu daꝛ institoria vel exercitoria qui celebratus est ob causam in quā fuit posit⁹. ꝛ intelligo vt.s.dixi tacite vel expresse.h.d. In hoc ergo cōtrahentes debent esse curiosi vt perquirant in quam fuit prepositus causam nō excusarent ꝑpter ignorantiā si cōtradixissent in aliam causam:sed quando in illam:licet ignorēt hoc eis non nocet:ꝛ ad hoc vide glo.in.d.l.j.

1
I mutuā. ¶Ex cōtractu facto cū procuratore speciali datur cōtra dominum vtilis institoria.h.d.dic vt dixi sup rubrica: qz si nō erat prepositus negotiationi vniuersali questuarie deficiebant verba edicti pretoris.ꝛ sic cōtra dominū non dabatur actio ex contractu procuratoris. ideo fuit extensa prouisio edicti per iuriscō.licet ergo per liberam personam nostre potestati non subiectam non acquiratur nobis actio.et sic procuratorio noīe nostro contrahat.vt in.l.j.tit.ij.bene tamen quandoqꝫ obligantur ex contractu procuratoris si habuit ad hoc mādatū tacitum vel expressum:hoc declara vt dicit Bart. in.l.solutum.§.per liberam.ff.de pig.

2 ☞ Tributoria actio quādo habeat locū ꝛ quare ita dicatur.

1
Ui secutus. ¶†Ex ɔtractu celebrato cū seruo d volūtate domini tenetur insolidū etiā si negotiationi qstuarie erat prepositus:ꝛ dic qd teneꝛ ꝑ iussu vel vtili institoria sicut agit dominus ex cōtractu procura.vt in.l.preceden/
2 ti.†Fuit etiam introducta alia actio per pretorē que diciꝛ tributoria ꝛ locū habet qñ seruus habet peculiū ꝛ est prepositus negotiationi peculiari.ꝛ ista habet diuersam naturā ab institoria vel exercitoria que locū habent qñ est negotiationi de iure non questuarie prepositus.de qua vide in ti.de tribu.ff.

Quod cū eo qui in aliena ptāte est negotiū gestum esse dicetur de peculio siue qd iussu aut de in rem verso. Rubrica.

¶In hoc ti.tractaꝛ de cōtractib⁹ celebratis cū eo q est in ptāte.nā tempore cōtractus celebrati qui nō erat prepositus alicui negotiationi questuarie quo casu dubitaꝛ primo qualiter teneamur ex tali contractu.ꝛ de hac loquuntur vt plurimū.l. huius ti. Item loquitur qñ postea ipse factus sui iuris:loquor tñ de filio non seruo teneatur seruus contrahens ꝛ de hoc loquitur.l. ij.ꝛ.l.si ex contractu.ꝛ.l.nulla.ꝛ.l.si ex alio.ꝛ etiam qnaliter conuenitur durante patria ptāte. Item tertio dubitatur:an filius vel seruus possint facere preiudiciū dño alienando rem dominicam vel peculiarem.ꝛ de hoc tractat.l.si seruus tuus.

1
Um filiusfami. ¶†Pro officio filij pater q nō cōsensit nō teneꝛ nisi de peculio:vel de in rēverso:sed si cōsensit teneꝛ insolidū.h.d. Primū dictū ꝓcedit et si pater sciuit ꝛ passus est qz nō habeꝛ pro cōsentiēte nisi qñ officiū est publicū autoritate ꝛ vtilitate.vt.l.ij.ff.ad muni.Scōm dictum procedit qñ expresse cōsensit:secus si tacite:vt in.l.si filius.ff.de tute. Itē in tutela datiua sed in testamentaria secus: qz non tenetur.vt.l.lucius.de admi.tu.distingue ergo qd aut officiū qd gerit filius est publicū vtilitate ꝛ autoritate.ꝛ sufficit qd pater sciat ꝛ non contradicat.vt.l.quoties.ff.de admi.tu.aut erat publicum autoritate:sed vtilitate priuatū:vt tutela et cura. ꝛ tunc aut testamentaria.tunc tñ pater non tenetur nisi de peculio et de in rem verso.vt.l.lucius.ff.de admini.tuto.aut priuatum .et tunc si expresse consensit tenetur insolidū si non consensit teneꝛ de peculio tantummodo.ꝛ de in rem verso.

1
Jus rei. ¶†Hic tractaꝛ qualiter teneatur ipse fili⁹ ex cōtractu celebrato eo tpe quo erat in potestate.cuius rei gratia debes scire qd quousqꝫ fuit in potestate tenebatur insolidum ꝛ poterat insolidū conueniri.vt in.l.tā ex cōtractibus. ff.de iud.preterꝙ in mutuo ꝛ voto.vt.l.si filius.ff.de acti.et oblig.ꝛ.l.si cōdemnatus.de nox.ff.postꝙ vero est factus sui iuris vel emancipatione vel morte videtur esse nouus hō vnde de rigore iuris ciuilis liberabatur ab omni obligatione qua tenebatur.sed qz hoc iniquū videbatur pretor per edictū de quo habetur in ti.de capi.di.restituit cōtra eū vtiles actiones que primo erāt directe.verū qz ꝛ hoc videbatur iniquū.nam filius interdū contrahebat sub spe hereditatis paterne.ꝛ pater ipsum exheredabat vel in legitima instituebat pretor fecit aliquod edictum quo modificauit primum:vcꝫ vt vtiles actiones restituantur in cū si habet totam hereditatem:vel pro magna parte.al's nō teneatur nisi quatenus facere pōt deducto ne egeat:et de hoc dicto fit mentio.ff.eo.ti.l.ij.ꝛ etiā in illa.l.ꝛ in.l.si ex contractu. loquitur qñ filius contraxit vt nuntius quo casu nō tenetur in aliquo si abstinet se ab hereditate paterna:sed qñ non vt nuntius tenetur quatenus facere potest.

1
Tiam si non. ¶†Actio de in rem verso datur etiam si nō interuenit cōsensus patris vel dñi.h.d.differētia inter mandatum ꝛ iussum est sicut inter genus ꝛ speciem: qz mandatū dicitur siue fiat ipsi seruo qd cū alio cōtrahat siue fiat ɔ̄henti vt cōtrahat cū seruo iussus vero fit ipsi seruo.et sic oīs iussus est mandatum:sed non omne mandatū est iussus habet tamen vim iussus.

1
Ulla res. ¶†Filiusfamilias pōt fideiubēdo obligari.ꝛ pater obligaꝛ de peculio tātū.seruus autem non potest fideiubere pro alio nec fideiubendo obligat dñm:vt.l.seruus.insti.de fideiusso.

2 ☞ Utilius est defendi iudicis officio ꝙ agere interdicto vti possidetis ꝛ quare.

¶

3 Seruus alteri tradendo an priuet dominũ ciuili possessione: & quid in colono vel inquilino seu procuratore.
Si priuasset dñm ciuili qd non posset dñs ppria autoritate recuperare ex interuallo & expellere possessorẽ sed incontinẽti sic.

1 **Si seruus.** ¶ † Seruus nõ potest alteri cõcedere vsum rei dominice sine volũtate dñi: nec ipsum dñm priuat possessione alteri eã tradendo. & possessor iudicis officio defendẽdus est in sua possessione aduersus illicitũ detẽtorẽ. h. d. Et ad hoc vltimũ semper allegatur ista lex. & l. fi. de offi. procu
2 ra. cesa. & s. de trãsac. l. si de possessione. in fi. † Est enim vtilius defendi iudicis officio ꝙ agere interdicto vti possidetis in quo est necessarius libellus & ordo iudiciarius. nõ sic in officio iudicis. iuxta no. ff. de interro. act. super rub. sed de facto requisitus prohibebit vim fieri sub pena. ¶ In tex. ibi. nõ obligauit etiã personaliter ad restitutionẽ mutui si nõ habuit a te mandatuz vel iussum nec etiã habebat peculiũ nec in rem tuam vertit pecuniam. & sic nec de iure ciuili nec pretorio es obligatus ad restitutionẽ pecunie. Sed quid si habebat mandatũ ad accipiendũ pecuniam nõ tñ ad concedendũ vsum rei dñice nec etiam obligandum. rñdeo: nõ propterea põt concedere vel obligare rem dñi. licet propter mandatũ potuerit obligare personã ac. quod iussu vel mandati. vt. ff. qd iussu. l. pe. cũ ibi no. que icipit. dñũ.
3 ¶ † In tex. ibi. & ingrediens rem tuã. s3 quã ille occupabat ex cõfessione serui. tu non possidebas eã ciuiliter ad cuius ciuilis possessionis defensionẽ potuisti expellere illicitũ detentorẽ naturali possessione propria autoritate: vt no. in. l. cla3 possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acqui. pos. ¶ Sed nonne seruus alteri tradendo priuauit te ciuili possessione videt̃ qd sic sicut si fuisset ipse de possessione expulsus. vt. l. peregre. §. quibus. & l. ij. §. qui seruus. de acqui. pos. gl. laborat super hoc cõtrario & dat tres solutiones. tu clarius qd cõtrariũ procederet qñ dñs possideret rem ciuiliter animo suo & naturaliter corpore serui faciẽdo ipsum collonũ vel inquilinũ in illa re vel procuratorẽ aut castaldionem: sed hoc debet intelligi quando non corpore serui illam rem possidebat: q2 non fecerat illum procuratorem in illa re. & sic ipse dñs per seipsum possidebat ciuiliter aĩo suo et naturaliter corpore suo quo casu dño absẽte vacat naturalis & si seruus eam alteri tradit non priuat dominum ciuili sicut si alius sine traditione serui occupasset naturalem: vt in. d. §. qui ad nundinas. & sic põt suam ciuilem defendere: vt dixi. Sed si priuasset ipsum ciuili nõ posset dñs propria autoritate recuperare ex interuallo & expellere possessorẽ sed incõtinenti sicut in prima solutione gloss. vel dic vt in vltima solutione ꝙ tunc colonus vel inquilinus seu procurator quorũ corpore dñs possidet naturaliter alteri tradendo naturalem priuat dominũ ciuili qñ hoc animo tradunt: sed hoc nõ ita. q2 non tradidit vt faceret creditorem possessorẽ: sed dumtaxat vteretur cõmodo habitandi. & sic vt faceret eum detentorem non possessorem.
¶ In tex. ibi: sine ptegas. q2 iudex mãdauit illi patri expulso ne tibi vim faciat sub pena sed permittat te vti sua possessione.

1 **Si qui.** ¶ † Actio de peculio est perpetua quousq3 viuit seruus & est in eiusdez dominij potestate: licet pretoria: q2 est rei psecutoria nõ penalis. sed si mortuo seruo manumisso vel alienato efficitur annalis a tempore mortis manumissiõis vel alienationis. actio vero de in rẽ verso semp est perpetua etiam post manumissionem vel alienationẽ. h. d. vsq3 ad ver. fi. qui incip. alioquin. de illa annali vide in tit. ff. qñ actio de peculio est annalis per totum.

2 ¶ Ratihabitio an faciat dominũ teneri si mutuũ nõ fuit acceptum nomine domini.

1 **Alioquin.** ¶ † Supra locutus est imperator de cõtractu celebrato cũ seruo alterius an dñs ex illo teneat̃ & qua actione & vsq3 ad quãtũ tempus hic loquitur qñ cum libero hoĩe gerente negotiũ alterius & recipiente mutuum autoritate illius cuius negotium gerit an dñs teneatur & qñ: & rñdetur qd si dans mutuũ non habuit respectũ ad dñm. sed ad illũ cũ quo ꝯhebat ille solus tenet̃ & nõ dñs: nisi in duob⁹ casibus. s. si pecunia fuisset in rẽ ipsi⁹ dñi versa. vel si dñs habuisset ratũ ꝯtuz. h. d. & reputat̃ singularis. ¶ Oppo. qd imo dñs cuius negotia gerebant̃ indistincte teneat̃ vtili institoria. vt. s. ti. j. l. si mutuã. So. ibi dñs dederat expressum mãdatũ pcuratori de recipiendo pecuniã mutuã quo casu teneretur dñs etiã si mutuãs nullũ respectũ habuit ad eũ s3 dũtaxat ad pcu. cũ quo cõtrahebat: sicut dixi in actione institoria & exercitoria. hoc d3 intelligi qñ nõ habebat mandatũ. ¶ Sed tunc oppo. si nõ habebat mãdatũ postꝙ mutuãs non habuit respectũ ad dñm s3 ad negotiorũ gestorẽ indistincte dñs nõ d3 teneri. vt. s. si cer. pe. l. cũ g. So. limita illã. l. & hũc ver. vt dñs nõ teneatur nisi in duobus casibus hic cõtẽtis. vel dic ꝙ etiã in his duobus nõ principaliter: sed secũdario dñs tenet̃ vel act. neg. gest. vel act. cõdi. ex mutuo. vt hic in gl. q̃ incipit. his eñ duob⁹
2 que ponit de vtraq3 actione. ¶ Sed tertio op. qd ratihabitio nõ faciat dñm teneri si mutuũ nõ fuit exceptũ noĩe dñi vt pt3 q2 quidã mutuãs nõ habuit respectũ ad dñm: sed neg. gest. q2 nõ meo noĩe gestũ ratũ habere nõ possũ. l. si pupilli. §. si ego. ff. de neg. gest. gl. & doc. sup hoc laborãt. tu dic clarius esse qd nõ possum habere ratũ nõdũ meo noĩe gestũ quãtũ ad vtilitatẽ meã vt per hoc cõsequar actionẽ neg. gest. quasi negotio facto meo p ratihabitionẽ: vt in ꝯrio: sed ad mei preiudiciũ bñ possum vt tenear vel piudicẽ in re mea: vt. l. si fundus. §. j. ff. de pig. ex not. hic p Cy. q ponit vnã distinctionẽ longã pe. circa intellectũ gl. magne que est i. l. si publi. §. s3 si ego. ff. de neg. gest. q̃ tractat an dñs teneat̃ ex cõtractu pcu. quã plene psequere: vt ibi p Bar. quidã vero timore huius ꝯrij dixerunt nõ dari directã act. neg. gest. postꝙ ꝯctus nõ erat suo noĩe gestus. s3 dari vtilẽ in subsidio arg. in. l. iuri. s. de rei vendi. hec est vna truffa. alij dixerunt quos etiã glo reprobat qd l3 mutuãs nõ cõtraxit noĩe dñi: ipse tamen qui mutuũ recepit bene cõtraxit cũ dño hoc similiter est truffa: q2 nõ sufficit qd in mẽte hec gereret postꝙ non expressit cum mutuante: solue ergo vt dixi & est res clara. & per hoc pt3 intellectus glo. mag. si.

1 **Si ex alio.** ¶ † Filiusfamilias ex licito ꝯtractu insolidũ obligat̃ & etiã cõuenitur viuẽte patre & durãte pñna ptãte. s3 ea soluta nõ tenetur nisi quaten⁹ facere põt nisi sit heres patris insolidũ: vel pro magna parte: q2 tũc tenet̃ insolidũ. h. d. & sic loquit̃ de materia. l. ij. s. co. & l. ij. ff. eo. ti. cũ concor. facit. l. filius. de act. & oblig. & qualiter fit executio sñie si durat paterna ptãs contra ipsum filium. dic vt no. per Bar. in. l. si filio. sol. ma. l. si finita. §. & e vectigalibus. de dam. infec. & qd no. in. l. si dubitetur. de fideius. et in. l. si condemna. de noxal.

1 **Si mandator.** ¶ † Pater tenet̃ insolidũ ex ꝯtu filij qñ mãdauit vel iussit eũ fieri vel fideiussit p eo. h. d. Al's non tenet̃ nisi de peculio vel de in rẽ verso: nisi filiũ presupposuisset negotiationi questuarie: q2 tunc etiã insolidũ exercitoria vel institoria: vt. s. ti. j. per totum.
2 ¶ Nemo dat qd non habet nisi det de voluntate habentis.
3 Seruus nõ habẽs liberã administrationem si alienat & tradit cõmittit furtum. & sic res efficitur furtiua nec potest vsucapi.

1 **Si liberam.** ¶ † Seruus habẽs liberã peculij administrationẽ põt res peculiares alienare & dominiũ trãsferre: al's secus q2 nec trãsfert dñiũ nec vsucapiẽdi cõditionem in scientẽ eius cõditionẽ. h. d. tria ergo operatur confessio libere. q2 facit dñm teneri qd iussu insolidũ: & qd possit transferre dominiũ alienãdo si illud erat penes dñm qui peculiũ cõcesserat si nõ erat penes dñm vt trãsferat̃ vsuca. conditio. si autem non habebat vllũ istorũ sequit̃ qd non tenet̃ dñs qd iussu insolidum: sed peculio vt sentit glo. nec transferri dominiũ nec vsucapiendi cõditionẽ qd intellige sane. s3 in rebus non traditis ad vendendũ. & ita intelligendũ qd iste eque erãt tradite in peculium ad cõseruandũ, ppter fetus futuros: secus si ad vendendum vt merces. q2 illas põt alienare sine cõcessione libere: facit l. cũ tabernã. cũ ibi no. ff. de pig. Sed an põt obligare res peculiares qñ nõ h3 liberã: videt̃ qd sic quatenus põt obligare psonam dñi vsq3 ad vires peculij. nã si põt obligare psonã fortius res. ꝯriu3 dic p. l. dñm. ff. qd iussu. cũ ibi no. nã obligare est alie
2 nare. vt. i. l. fi. j. de reb. alie. nõ alie. ¶ † In tex. ibi: neq3 dñm no. regulã qd nemo dat qd nõ h3 q̃ locũ l3 nisi det de voluntate habentis: vt pt3 in prin. l. si cõuenerit. ff. de pig. act. vbi creditor vẽdendo rẽ pignoratã iure creditoris trãsfert dominiũ: & tñ ipm
3 nõ h3: q2 facit ex ptãte sibi data absente vel a lege. ¶ † In tert. ibi scientibus certe idẽ si ignorantibus: q2 seruus nõ habens liberam administrationẽ si alienat & tradit cõmittit furtũ: vt patet hic in fi. & sic res efficitur res furtiua. responde cũ sit affect i vitio reali nõ põt vsucapi nisi purgato vitio furti: vt insti. de vsuca. §. furtiue quod etiam voluit hec glo. magna.

1 **Cum ancilla.** ¶ † Ex ꝯtractu facto cũ seruo vel ancilla impubere non tenet̃ dñs simplr̃ de peculio: s3 eatenus quatenus peculiũ est locupletatũ. h. d. scdm intellectũ gl. & doc. regulariter aũt actio de peculio dat̃ ꝯ dñs vsq3 ad vires peculij: etiã si ex tali contractu peculiũ non fuerit i aliquo locupletatũ: q2 i peculiũ nihil est versum ex illo contractu & gl. ponit hic aliquos casus in qbus non datur similiter nisi quatenus est locupletatũ: quos casus no. & sing. ratio huius legis est q2 si seruus vel ancilla impubes esset sui iuris non obligaretur ex suo

ex suo contractu sine tutore nisi quatenus esset effectus locuple
tior.vt.l.iij. in prin.ff. commodati. eodem modo dominus ex
persona eius non obligatur de peculio nisi quatenus est pecu
lium locupletatum.Sed quid si peculium non est locupletatuz
tamen vtilitas cum contractu versa est in vtilitatē domini non
peculiarem.respondetur tenetur actione de in rem verso quate
nus est versum.

2 ☞ Actio de peculio an sit realis vel personalis.& an natiua
vel datiua.& sic an presupponat obligationem ex qua oriaṫ vel
non.& que sit illa obligatio an ciuilis vel naturalis.

1 DOminum. ¶ † Actio de peculio daṫ
deducto eo qđ domino de
2 betur a seruo.h.d.do.† Cy.hic tractat materiā actio
a nis de peculio an sit actio ꝑsonalis vel realis[a] et an
sit natiua vel datiua.& sic an presupponat obligationem ex qua
oriatur vel non & que sit illa obligatio:an ciuilis vel naturalis
de quibus altius & profundius.vide per Bart.in.l.frater a fra
tre.de condi.inde.nam in aliquibus habet naturam realium
propter que quidam dixerunt eam esse realē sed falsum est imo
est personalis.vt.ff.de pec.l.summa cum ratione.§.fi.& insti.de
act.§.in personam.Item alij dicebant eam datiuam esse nō na
tiuam qr non presupponit aliquam obligationem precedere cū
contractus non fuerit celebratus per patrem vel dominū con
tra quem datur.alij dicunt qđ presupponit obligationē ciuilez
quia lex potuit ciuiliter obligare eos non autem subest obliga-
tio naturalis que oritur ex consensu qr non adest eorum consen
sus vel de iuregentium.vt.l.hoc amplius.§.res non debet. de
reg.iur.& ista actio non datur ex dispositione iurisgentium. sed
nec etiam ex dispositione iuris ciuilis sed pretorij. Ex quo non
producitur ciuilis obligatio sed pretoria que tamen largo mo-
do dicitur ciuilis.vt.ff.de iust.& iure.l.nam & ipsum. illa prose-
quere vt per Bar.in.l.frater a fratre.

2 ☞ Pro literis credentie an debeat pecunia credi vel nume-
rari licet dicat sibi sub credentia fuisse commissum.

1 DOminus. ¶ † Litere cōmendatitie nō
important:vt ille cui dirigū-
tur debeat pecuniā mutuare cōmēdando.ideo com
mendans scribens literas ex tali mutuo nō obliga-
2 tur:sed patiṫ dānū pecunie mutuate mutuans.† & istud no.pro
literis credentie qđ nō debeat pecunia credi vel numerari sibi
licet dicat sibi sub credentia fuisse cōmissum.de quibus literis
vide per Bar.in.l.lucius.ff.de fideiussoribus.

¶ Per quas personas. Rubrica.

2 ¶ Per procuratorem an domino possit acquiri dominiū per
actum ciuilem.
3 Si procurator emit & venditor constituit se nomine procurato
ris possidere.an ex ficta traditione sit dño quesita possessio.
4 Possessio & eius causa possunt nobis acquiri per liberam per
sonā nostro iuri non subiectam.& nil aliud & qđ duplex sit cā.
Quid de dominio.
5 Que subiectio faciat nobis acquiri per aliquam personam an
sit dominica vel paterna.& an sufficiat reuerentialis vel iurisdi
tionalis.
6 Casus in quibus per liberam personam potest nobis acquiri
actio vtilis.licet verba contractus vel stipulationis concipian
tur in suam personam.
7 Quod etiā omne illud qđ per quasi traditionē acquiritur pos-
sit per liberam personam nobis acquiri.
8 Ex pacto legis cōmissorie apposito per procuratorē an trāsfe-
ratur dominium in dñm.& acquirat etiam actionem personalē
ad traditionem rei que est accessoria ad illud.& nu.9.&.10.
9 Quid in pacto de retrouendendo.
10 Hypothecaria actio an acquiratur alteri per liberā personaz.

1 EXcepta. ¶ † Per ꝓcuratorē acquiri
possunt duo tam possessio ꝙ
etiam dominium sed actio personalis vel obli
gatio non potest acquiri sine cessione.h.d. ꝭm
lectu.glo.nā acquiriṫ actio & obligatio ipsi pro
curatori quaz postea tenetur cedere dño quan-
do cōtrahit procuratorio nomine.non aūt acquiriṫ immedia-
te ipsi dño.vt in.l.possessio quoqꝫ.§.& si possessio.ff.de acq.pos.
in subdium tñ etiam cessione non facta daṫ vtilis dño.in.l.j.in
fi.ff.de insti.&.j.de act.& obli.l.j.Quinimo non solū personalis
actio & obligatio per procuratorem non acquiritur dño imme
diate.sed nec etiā realis abstracta a dño vt hypothecaria vt in
l.solutio.§.per liberā.ff.de pign.actio.nisi in cōsequentiā perso
nalis obligationis qñ esset casus specialis in quo talis perso-
nalis & principalis acquireretur dño per procuratorem. puta
ex mutuo.vt in.l.prima vbi casus.obligatio vero & possessio re
cta via ꝑ procuratorē & ex traditiōe eidē facta acquiriṫ dño nec
momento residet penes procuratorē.ita debet intelligi . l.pro-
curatorē.j.de acqui.pos.Pe.autez cuius opi.fuit secutus Cy.
in antiqua lect.& etiā Bar.hoc sequitur.dicit hoc veruz in dño
2 qñ acquiriṫ ꝑ actū naturalē.vt per verā traditionē † si aūt per
actum ciulem.puta per fictam traditionē vel interdū solum pa
cto.puta.l.commissorie vel adiectionis in diem ex quibus retro
acquiritur dominiū sine alia traditione potius ex dispositione
iuris ciuilis ꝙ iurisgentiū vel naturalis.tunc nec dñium acqui
ritur dño per procuratorē.& hunc dicit esse intellectū huius.l.
in ver.si igitur.qr ibi procurator vendēdo rē dñi & tradendo.et
sic trāsferendo dominiū habita fide de pretio ex ptāte sibi data
a dño apposuit pactū.l.commissorie qđ nisi soluatur pretiuz in
tantū tp̄s res esset inempta.ex quo paeto si fuisset appositum
per ipsum dñm transferreṫ dominiū ipso iure in dominū sine
alia traditione.vt in.l.cōmissorie.j.de pac.inter emp.& ven. sed
qr fuit appositum per procuratorē vult iste tex.scđm intellectū
Pe.qđ ex tali pacto non transferaṫ dñium.q̄ opinio fundatur
in.l. ea que ciuiliter.ff.de acqui.re . do.vbi habetur qđ per actū
naturalē vt est vera traditio facilius ꝑ aliū alteri acquiriṫ ꝙ ꝑ
actū ciuilē.Sed dñs Cy.i addi.post Guil.de cu.istā opi.repro
bat & tenet opi.glo.ꝙ etiā ꝑ istum actuz ciuilē transferatur do-
minium lꝫ non acquiraṫ actio personalis vel obligatio. et hoc
vult iste tex.nulla dño obligatio acquisita est.& sic dicunt Pet. a

¶ An sit actio ꝑ-
sonalis vel realis.
adde Bar.in.l.fra
ter a fratre.ff.de cō
di.indedi. Barto.
in.l.in summa cuz
rōne.i.§.fi.ff.de pe
cu.

loqui contra tex.qui nō loquiṫ de dñio sed de obligatione.idez
tenet Bal.post Nico.de mat.pro qbus facit.l.si cū vēderet.ff.
de pig.actio.vbi diciṫ casus pro eis qđ ex pacto facto per credi
torem vendentē iure creditoris rē vt restituaṫ dño pro eodē pre
tio acquiritur dño dominiū qr creditor in hoc censeṫ procura-
tor dñi seu debitoris.circa que vide Bar.in.l.cui donatum .in
3 fi.ff.de dona.¶ † Sed quid si ꝓcurator emit & venditor consti
tuit se noīe procuratoris possidere.vtrū ex ista ficta traditione
sit dño quesita possessio.Guil.in.l.ab emp.ff.de pact.videṫ di-
cere qđ non.Bar.cōtrariū in.l.is qui pro emp.ff.de vsucap.in
vij.q.principali.vbi omnino vide.idē consuluit Dy.in cōsi.qđ
incipit quidā confessus.de quibus vide in addi.Spe.ti.de con
fessis.§.nūc restat.ante fi.in addi.que incipit dubitatur.Et pri
mo premittit vnū ad euidentiā.vsqꝫ ibi:si igitur.Scđo determi
nat casum de quo queritur vsqꝫ ibi seruis.Tertio ponit casum
nouum in quo principio fuerit locutus de procuratore libero.
4 postea loquitur de seruis.¶ † In text.ibi excepta cā possessio-
nis.q.d.possessio & eius causa bene possunt nobis acquiri per
liberā personā nostro iuri non subiectam.nec & nil aliud obli-
gatio vel actio.est aūt causa duplex.s.causa causans & causa cau
sata.possessio autē est causa causans dominiū.qđ glo. duplici-
ter ostendit primo in rebus que in nullius bonis sunt. nā ꝑ oc-
cupationē eorū.& sic ꝑ acquisitionē possessionis acquirimꝰ do-
miniū.l.j.i prin.ff.de acq.pos.vbi diciṫ qđ dominiū a possessio
ne cepit.iuxta illud quicquid calcauerit pes tuus tuū erit . Se-
cundo ostēdit in rebus que sunt in alienis bonis . nā estimatio
& possessionis cōtinuatio ꝑ tēpus cōgruum acquirit dominiuz
& sic dominium est cā causata.Itē econtra pōt esse qđ dominiū
est cā causans possessionē.nā si dñiuz rei est apud me possessio
vero est apud te .dñium causat mihi rei vendicationē per quā
possum a te aduocare possessionē.& hec est intentio glo.tā ergo
possessio ꝙ etiam dominiū possunt nobis acquiri ꝑ liberā per
sonam nostro iuri non subiectā licet quidā dixerint contrarium
de dominio & qđ sola possessio.qđ glo.reprobat & bene ꝑ.l. per
5 ꝓcuratorē.j.de acqui.pos.vbi est expressum.¶ † In tex.ibi al
terius iuri non est subdita.sed que subiectio est illa que facit vt
possit acquiri.certum est qđ dñica vel paterna sufficit. Sed an
sufficiat subiectio iurisditionalis vel reuerētialis . puta subditi
vel liberti.vide per Bar.in.l.si ita stipulatus.§.chrysogonus.
6 de verb.ob.ff.¶ † In tex.ibi nihil acquiri pos . idest nulla obli
gatio vel actio.vt ptꝫ ibi circa fi.fallit in quibusdā casibus not.
insti.de inuti.sti.§.item ei in quibus per liberā personā pōt no
bis acquiri actio vtilis.dū tamen verba contractus vel stipu-
lationis cōcipiantur in suā personā.puta promittis mihi pro-
curatorio noīe talis.vt no.in.l.huiusmodi.in prin.ff.de lega.j.
Si vero in personā dñi conciperentur verba obligatiua . puta
promittis tali.tunc stipulatio esset ipso iure nulla.et sic nec sibi
nec domino aliqua obligatio acquireretur.sed in precedenti ca
su acquiritur sibi directa.& in quibusdā casibus ibi nota. acqui
ritur vero vtilis domino extra illos nō nisi ꝑ procuratorē ceda
tur.l.possessio.§.si possessi.de acqui.pos.& hec habētur ꝑ glos.
7 in.l.j.in prin.ff.de stipu,seruorum.† Nico.de ma .hoc intelligit
qđ omne illud quod ꝑ traditionē vel quasi traditionē acquiriṫ
possit ꝑ liberā personā nobis acquiri siue sit possessio siue do-
miniū vel vtile siue quasi dominium vel quasi possessio vt sunt

iura incorporalia in quibus eſt dare quaſi poſſeſſionem . vt in
ſeruitutibus ⁊ iuriſditionibus.ſed in actionibus perſonalibus
que actiones ſunt iura incorporalia nõ eſt dare poſſeſſionẽ vel
quaſi no.gl.in.l.regulariter.ff.de pe.here.niſi cõpetant ad ali-
8 quid annuũ vel menſtruũ.vt in.c.querelã.de electio.¶ †Nunc
cõtra intellectũ ſcðe glo.mag.ſup verbo rei integrate.oppo.for
titer extra glo.⁊ doc.qꝛ ſi ponatur caſus hic in verſi.ſi igitur in
pacto.l.cõmiſſorie.appoſito per procuratorẽ prout ponit glo.
⁊ dicimus ex illo pacto trãſferri dñium in dñm tñ ſibi nõ acqui
rit actionẽ perſonalẽ.prout gl.⁊ doct.ſequentes eã lʒ Petrus
in primo cõtradicat.vr̃ qð ex quo acquirit̃ dñium qð eſt princi
pale acquirat̃ etiã actio pſonalis ad retraditionẽ rei q̃ eſt acceſ
ſoria ad illud:vt.j.l.pri.q̃ incipit cũ per liberã ⁊ in aliquibus li
bris eſt.l.ſi.vbi ecõuerſo qñ per procuratorẽ acquirit̃ pſonalis
in conſequentiã etiã per eundẽ acquiritur hypothecaria.vt qð
iuris eſt de principali ſit de acceſſorio vt ibi dicã.Breuiter dic
qð iſta eſt.l.antiqua: illa vero noua Juſtiniani.⁊ hodie p illam
l.tenẽdo qð acquirat̃ dominiũ ex ſolo pacto acquirit̃ etiam per
ſonalis obligatio ex pacto ſcʒ preſcriptis verbis vel ex ſtipula-
tione ſi interuenit ſm qð no.Bar.i.l.certi ꝯdictio.§.ſi nũmos.
9 ff.ſi cer.pet.¶ Sed adhuc op.fortius qð etiã ſm .ll. antiquas
nõ ſolũ dñiuʒ ſed etiã pſonalis actio ex pacto acquirat̃ dño ex
tali pacto p procuratorẽ nõ ſolũ ſi ſit pactũ.l.cõmiſſorie.qð eſt
qñ agitur vt res ſit inempta.⁊ ſic eſt reſolutiuũ ꝯctus.ſed etiam
ſi ſit pactũ de retrouendẽdo qꝛ nõ eſt reſolutiuũ nec trãſlatiuuʒ
dominĳ de ſui natura.vt.l.ĳ.⁊ ibi no.j.de pactis inter empt . et
ven.tex.eſt ſingularis in.l.ſi cũ venderet.ff.de pig.act. verũ illa
l.facit me dubitare ꝯ iſtã.nec video vllam reſponſionẽ niſi dica
mus qð illa loquit̃ in creditore vẽdente pignus iure creditoris
qui apponendo tale pactũ in fauorẽ debitoris vt ei reſtituatur
res qñcũq; obtulerit pretiũ acquirat̃ debitori dominiũ vtile vt
ſic poſſit vẽdicare oblato pretio.⁊ etiã actio pſonalis in factum
ideſt pſcri.verbis.hic loquit̃ in ſimplici procuratore.rõ diuerſi
tatis qꝛ creditor vẽdit ex iure qð habet in re.ideo potentior eſt
ad acquirendũ debitori q̃ꝫ procurator ſimplex qui nullũ ius hʒ
lʒ creditor dicat̃ procurator debitoris in rẽ ſuã.¶ Sed adhuc
cõtra nã ex pacto alterius facto ſup meã hñ acquirit̃ mihi etiã
iuris alterius actio vtilis.vt.ſ.ad exhi.l.pe.ſed ita erit hic.So.
verũ eſt qñ ſup re mea:q̃ durat mea.idẽ qñ ſup re ſua : q̃ durat
ſua vt in.l.pub.in prin.ff.depo.ſʒ qñ nõ durat ſua ſecus niſi in
caſu ſpeciali.l.certi cõdictio.§.qui nummos.ff.ſi cer.pe.⁊.l.quo
ties.j.de dona.q̃ ſub mõ.⁊ facit.j.de pac.dotali.l.dot.ſʒ qñ ſup
re mea q̃ nõ durat mea.ſecus niſi in caſu ſpeciali qñ creditor vẽ
dit rẽ meã iure creditoris.vt.d.l.ſi cũ vẽderet.¶ Adhuc quar
to opp.q̃ ex iſto pacto.l.cõmiſſorie.nõ acquirat̃ dño dñiuʒ.per
l.ea que ciuiliter.de acqui.re.do.So.pactũ non eſt iuris ciuilis
qꝛ fuit introductũ a iure gentiũ ſeu naturali non a iure ciuili. vt
in.l.j.in prin.ff.de pactis.tñ a iure ciuili aſſumpſit hãc virtutẽ.
vt qñ eſt pactũ.l.cõmiſſorie.ſit habile ad trãſferendũ dñiuʒ ſine
traditione pp̃ter naturam.facit qꝛ traditionibus ⁊ vſucapioni
bus rerũ dñia transferunt̃.vt.l.traditionibus.ſ.de pa . ꝯrium
loquit̃ de his modis qui ſunt a iure ciuili inuenti . vt ſtipulatio
ſit acquiſitio vt nõ poſſit alteri ſtipulari vt illi acquirat ſed hñ
põt recipere rẽ per traditionẽ vt alteri acquirat poſſeſſionem
vel dñium.¶ Ultimo opp.qð ex iſto pacto nõ acquirat̃ dñiũ
dño per.l.ſolutũ.§.p liberã.ff.de pig.act.vbi p liberã perſonã
non acquirit̃ alteri actio hypothecaria que eſt realis. ergo nec
rei vendi.cõtrarium foret ſi acquireret̃ dñium.Sol.hypotheca
ria eſt realis.tñ acceſſoria ad perſonã:vnde ſi nõ acquirit mihi
perſonalẽ qꝛ forte prius fuit mihi acquiſita p meipſum nõ põt
acquirere mihi hypothecariã ex ſola conuentione.vt in.l.ꝯria.
ſed dñium eſt qd pſonale.vnde põt ipſum mihi acquirere etiaʒ
ex ſola cõuentione qꝛ eſt actus de ſui natura talis qð ſufficit ad
tranſlationẽ dominĳ.⁊ in ꝯrium acquiris etiã actionẽ realem.
ideſt rei vendi.quidam enim intelligunt illũ.§.qñ interueniret
ſola cõuentio de pignore vel hypotheca.vt p illã non acquirat
alteri.ſi aũt traditio interueniret que eſt actus naturalis dicunt
non habere locũ illũ qꝛ acquireretur hypothecaria hoc nõ pla
cet qꝛ hypotheca nõ conſtituitur traditione ſed cõſenſu ſolo. vt
in.l.j.ff.de pig.act.vnde poſito qð interueniat traditio nõ plus
operatur q̃ꝫ ſi nõ iteruenifſet.ex his declarata eſt iſta.l . obſcura
⁊ dubia videre meo.quam tamen doc.male declarant.
2 ☞ Qualiter ante iſtã legẽ ex numeratione pecunie tue facta
meo noĩe facta cõuẽtione de pignore:obligatio ⁊ actio directa
ex numeratione acquirebat̃ mihi ⁊ pignus vel hypotheca tibi.
3 Pignora an conſtituantur traditione vel ſola conuentione.
4 Quod iuris eſt de principali debet eſſe de acceſſorio.
Si mutuaſti nomine meo ⁊ fuiſti ſtipulatus pecuniam vel vſu
ras an ſicut acquiritur mihi certi condictio ad reſtitutionẽ pe-
cunie.ita ⁊ actio perſonalis ad penam vel vſuras,

5 Quid ſi recepiſti fideiuſſores an mihi contra eos acquiratur
obligatio.
6 Si aliquis in terra ſua conſtituat procuratorẽ ad litigandũ in
longinquis partibus ⁊ corã iudice terre ſue promittat pro illo
procuratore de iudicato ſoluendo releuando ipſum a ſatiſdatio
ne an aduerſarius poterit dicere illũ inſufficiẽter releuatum.
7 Actio que eſt cedenda quando habeatur pro ceſſa.
1 Cum per. ¶ †Qñ p liberã perſonã alte-
ri acquirit̃ obligatio pſonalis.
vt in mutuo facto noĩe alterius.acquirit̃ etiã hypo-
thecaria licet ante hanc.l.hoc nõ eſſet.ſed veniebat
cedenda que ceſſio hodie non eſt fienda.⁊ eſt.l.iuſtiniani p quã
bart.in.l.certi cõdictio.dicit corrigi.§.qñ in ea.l.vbi dicit̃ qð ſi
mutuaſti pecuniaʒ poſtea fuiſti ſtipulatus nomine meo qꝛ iſta
ſtipulatio nõ valet ſed eſt inutilis.⁊tamen ſi numeraſti meo no
mine valet numeratio ⁊ ex ea mihi acquiritur actio.⁊ eſt ſpecia
le in mutuo propter eius frequentiam ⁊ propter ſingularia pre
cepta pecunie.vt in.l.ſingularia.eo.ti.qð ex numeratione pecu
nie ſue acquiritur mihi directa actio ac ſi ego numeraſſem.et tñ
ex ſtipulatione p eundẽ facta ſuper eadẽ pecunia mihi reſtituẽ-
da nulla obligatio mihi acquirit̃.dixit ipſe qð hodie valebunt
per hãc.l.qꝛ ſicut põt mihi acqrere hypothecariã que eſt acceſ-
ſoria.ita ⁊ perſonalẽ ex ſtipulatione q̃ ſimiliter eſt acceſſoria ad
illã que erit ex numeratione.ſed in contrariũ facit.l.ſi pecuniam
militis.eo.ti.per locũ a ſpeciali.qꝛ ſi eſt ſpeciale in milite in con
trariũ videt̃ ius cõe.vt.l.j.in ſi.ff.ad munici.ſed dic qð loquitur
de iure veteri hodie non eſſet ſpeciale in milite.ſm opi.Barto.
2 no.†mirabile qꝛ ante hanc.l.ſi numerabas pecuniã tuam meo
nomine ⁊ cõueniebas de pignore obligatio ⁊ actio directa ex nu
meratione acquirebat̃ mihi pignus vel hypothecaria acquire
batur tibi quam debebas mihi cedere.⁊ ſic penes diuerſas per
ſonas erat iſte actus qð erat valde abſurdũ cũ tñ nõ eſſet pĩci-
palis ⁊ acceſſoria apud vnũ.⁊ hoc erat ſatis rigoroſum ⁊ inuti
3 le.¶ †Itẽ not.dum dicit procuratori data ſunt pro eo qð dixi
ſ.l.proxi.contra illos qui diſtinguebãt an pignora cõſtituãtur
traditione vel ſola cõuentione.nam hic erãt tradita procurato
ri.⁊ tñ dño non acquirebat̃ hypothecaria qꝛ traditio non con-
4 ſtituebat pignus ſed ſolus conſenſus.†No. etiã quod iuris eſt
de principali debet eſſe de acceſſorio.¶ Querũt docto.quid ſi
mutuaſti noĩe meo ⁊ fuiſti ſtipulatus penã vel vſuras an ſicut
acquirit̃ mihi certi cõdictio ad reſtitutionẽ pecunie. ita et actio
perſonalis ad penã vel vſuras.videt̃ qð ſic cũ ſit acceſſoria.con
trariũ tamen tenẽt qꝛ eſt odioſa.non ſic in hypothecaria. vnde
non debet extẽdi contra regulã iuris antiqui q̃ per liberã pſo-
nam.vt.ſ.l.proxi.niſi in caſu in quo loquit̃.⁊ ſic erit neceſſaria
ceſſio ⁊ adhuc ſequet̃ mirabile qð olim erat qꝛ pĩcipalis obli-
gatio erit apud me:⁊ acceſſoria pene vſurarũ erit apud te quã
5 debes mihi cedere. quod eſt ſatis extraneum.¶ †Sed quid ſi
recepiſti fideiuſſores an mihi obligatio contra eos acquiratur.
Cy.tenet hic q̃ ſic qꝛ nõ eſt odioſa.⁊ ſic eſt eadẽ ratio que in hy
pothecaria.mihi videtur contrarium qꝛ in alio video differen-
tiam ſi cedis perſonalem mihi contra titium videtur ceſſa etiã
hypothecaria contra eũdem.vt.j.de act.⁊ obli.l.ſi a creditore.
⁊ tamen non videtur ceſſa contra fideiuſſores ⁊ requiritur no-
ua ceſſio.vt colligitur ex.l.qui filĳ.in prin.⁊.l.vẽditor . de here.
vel act.vend.⁊ expreſſe no.in Spe.de ceſſio.act.§.j.in addi.que
incipit res.⁊ credo qð nõ dicat veruʒ pro certo ⁊ qð requiratur
noua ceſſio contra nouã perſonam.ſicut ergo in hoc eſt differẽ-
tia inter hypothecariã ⁊ actionem competẽtem contra fideiuſ-
ſores vt facilius tranſeat hypothecaria q̃ꝫ illa.ita videtur in ca
ſu huius.l.⁊ ſic erit neceſſaria ceſſio cõtra fideiuſſores.tene mẽ
6 ti qꝛ iſta ſunt ſubſtãtialia.¶ †Ultimo Cy.inducit hãc.l.ad no
uam.q.q̃ ſi aliquis vltramontanus in terra ſua cõſtituit pcu-
ratores ad litigandũ in romana curia vel longinquis ptibus
⁊ corã iudice terre ſue promittit de iudicato ſol.pro illo procu-
ratore releuando ipſum a ſatiſdatione qð aduerſarius modo
poſſit dicere illuʒ inſufficienter releuatum:qꝛ iudex non potuit
ei acquirere actionem cũ ipſe non ſit ſubditus eius. dicit Cyn.
ſm alios q̃ imo eſt ſufficienter releuatus ⁊ qð ſibi acquiritur
actio qꝛ ſicut procurator potuit fieri coram eo qꝛ iudex erat pro
curatoris ⁊ cõſtituentis.ita ⁊ ſatiſdatio que eſt aſſeſſoria.quod
7 tene mẽti.⁊ dicit Bal.†q̃ ita practicatur in gloſ.⁊ eſt ratio ibi.
nec tamen ipſo iure competit.al'as multa ⁊ infinita iura eſſent
correcta.que dicunt omnia debere cedi qꝛ ad euitandum circui
tum haberetur pro ceſſa.hoc declara vt no.in.l.cum fundus.§.
ſeruum tuum imprudens.ff.ſi cer.pe.nã in ſubſidiuʒ actio que
eſt cedenda habetur pro ceſſa quando non ſupereſt qui cedat.
vt quia abeſt vel mortuus eſt ſine herede.vt in.l.j.in ſi.ff.de in-
ſti.cum.ll.ſeq.⁊.l.j.ſ.de act.⁊ ob.⁊ in caſu.d.§.ſeruum tuum.in
ſi.glo.ibi.Tu dic melius qð ibi loquitur quando per illum qui
volebat

volebat acquirere hypothecā non fuerat acquisita: personalis mihi vt si ego numeraui tibi ⁊ sic fuit acqsita per me ⁊ postea titius cōuenit tecū qd bona tua sunt mihi obligata talis conuentio nō valet nec mihi acquiritur hypotheca vel hypothecaria. vt in. §. per liberā. hic vero titius mutuauit tibi nomine meo. ⁊ sic acquisiuit mihi personalem eodem modo hypothecam.

2 ¶ Si vnus dominorum tantū iussit stipulari. ⁊ seruus non iubenti fuit stipulatus non aūt iubenti. cui tunc acquiratur an nominato an iubenti an vtriq; vel neutro.

3 Nominatio quando preualeat iussui.

1 Si duo. ¶ † Iussus specialis pualet nominationi sed iussui generali preualet nominatio. h. d. Bar. scdm intellectū glos. premitte quod habetur in. l. seruus communis. de stip. seru. cum. ll. seq. ff. qd seruus communis duorum simpliciter stipulādo acquirit vtriq; pro portionibus dominicis. fallit si alteri tantum iussus esset stipulari q2 tunc illi tantum acquirit. Item fallit si vni tantum fuisset stipulatus nominatim q2 illi solum acquiritur etiam si rem alterius fuisset stipulatus licet ei restituere teneretur ex cuius re stipulatio fuit interposita. nisi esset

2 talis cui non possit acquiri q2 tunc illi soli acquiritur. † Nunc occurrit talis dubitatio si vnus dominorū tm̄ iussit stipulari. ⁊ seruus non iubenti fuit stipulatus non autem iubenti. cui acqritur an nominato an iubenti. an vtriq; an neutri. ⁊ imperator dicit olim fuisse altercationem inter prudentes ⁊ eligit primā viam qd acquiratur iubenti tantum ne malitia serui noceat iubenti. vt tempus ab altero stipuletur illi et non iubenti. et hoc vsq; ibi quod enim. ibi format vnam opi. de eo quod apud antiquos dicebatur iussionem domini esse absimilem nominationi. ⁊ sic antiqui dicebāt qd nominatio est potentior q̄ sit iussio. ⁊ sic videt quod nominato acquirat non iubenti. sed respondit qd aut venit duntaxat iussio ⁊ acquiritur iubenti. aut interuenit duntaxat nominatio vnius ⁊ acquiritur nominato. ⁊ tunc fateor qd nominatio est potentior q̄ iussio quoniā nominato potest acquirere ex re etiam alterius domini nō sic iubenti vel si stipulatur ex re alterius non iubenti non acquiritur iubenti propter solum iussum. ⁊ sic plus valet nominatio ad acquirendum quam valeat iussus iste est vnus videre meo intellectus non tactus per gl. vel doc. ⁊ sic cessant ambages tacte per doc. qui videntur dubitare. cum ista. l. videatur sibi contradicere. q2 in prima parte vult iussum preferri nominationi. ⁊ postea in fine dicit contrariū qd plus valet nominatio q̄ iussio. sed ponit casum vt dixi ⁊ cessat contrarietas. al's ille ver. qd enim non veniret ad propositum q2 videtur velle opponere contra deter-

3 minationem suam. ⁊ non sequeretur bona respōsio. ¶ † De declaratione gl. j. opp. ad primam partem. l. vbi dicitur q̄ iussus preualet de fi. l. vbi qd preualet nominatio gl. soluit tribus modis. prima ⁊ vltima sunt bone. ¶ Et distigue aut sunt de p se. ⁊ tunc maioris virtutis est nominatio q̄ iussus: quia facit vt acquiratur nominato etiam si stipuletur ex re alterius. dico tamen qd queritur actio. sed quod cōsequitur ex ea tenetur ei restituere ad quem res pertinet. l. si ex re. §. sicut. de stip. seruo. et. l. j. §. ij. non sic operaretur vt acquirat iubenti ex re alterius. aut considerātur simul: q2 vnus iussit ⁊ alter fuit nominatus. ⁊ tūc aut iussus fuit generalis. quia iussit vt stipularetur ⁊ non dixit sibi iubenti vel alteri. ⁊ idem vt nominatio preualeat. vt in vltima solutione glo. que fuit Azo. aut fuit iussus specialis q2 iussit vt prodesset ipsi iubenti. ⁊ ipse stipulatus est alteri. ⁊ tūc aut ex re iubentis ⁊ acquirit iubenti. nec obstat qd. s. dixi qd nominatio acquiritur ex re alterius q2 verum est si non precessit iussus illius. tunc enim duo vincula preferuntur vni. vt. l. re coniuncti. de lega. ij. si vero ex re nominati acquiritur nominato eadem ratione q2 duo concurrunt pro eo. sed pro iubente vnū tantum. aut alterius non alicuius eorū. ⁊ puto quod acquiratur iubēti. ⁊ sic in hoc preualet iussus vt in prima parte huius l. per rationem quam glo. assignat.

¶ Ad senatusconsultum macedonianum. Rubrica.

2 ¶ Ex mutuo facto filiofamilias orit ciuilis ⁊ naturalis obligatio sed obstat exceptio mace.

An sit in arbitrio iudicis discernere an creditor habuerit iustam causam credendi filiofa. vel non. vt cesset exceptio mace.

1 Si filiusfa. ¶ † Hic ponit vn⁹ casus i quo cessat senatuscōsul. macedo. ⁊ non datur exceptio cōtra creditorē scʒ quādo filiusfa. q mutuū recipit asseruit se patremfamilias ⁊ creditor iusta ratione motus credit sibi. ⁊ sic duobus cōcurrentibus. alij casus ponuntur in. l. proxi. alij in. l. si permittente. ⁊. l. macedoniani. alij in. l. fin. qui sunt octo vel nouem. puto autem in casu huius. l. assecurationē filij non nocere patri. q2 potuit fieri maliciose. ⁊ sic filius conuentus nō habebit exceptionem macedo-

2 nia. sed pater sic si conueniatur de peculio. ¶ † In tex. ibi exceptio ei denegabitur debes autem scire qd ex mutuo facto filio-

a fami.ᵃ oritur ciuilis ⁊ naturalis obligatio. vt in. l. quia naturalis. ff. eo. quia. l. non resistit contractui sed effectu ipsius dicens actionem ex mutuo non dari quod est intelligendum. scʒ cum effectu. quia bene oritur actio sed obstat exceptio. Si autem resisteret contractui nulla nasceretur obligatio etiam naturalis vt in. l. cum lex. ff. de fideius. Iteʒ puto qd sit in arbitrio iudicis discernere an creditor habuerit iustā causam credendi vel nō. Cy. autem dicit quod iustam causam videtur habuisse si ille iurauit se esse patremfami. vel si pater erat alibi et filius asseruit illum esse mortuum si tamen postea cōstaret quod creditor sciebat patrem viuere ⁊ ipsum esse in potestate patris. ⁊ tunc asseueratio filij etiam cum iuramento non prodesset creditori contrarium scienti: quia seipsum decipit non autem a filio decipitur cum scienti non inferatur dolus nec deceptio. vt. s. de transact. l. cum donationis.

1 Zenodorus. ¶ † In ista. l. ponuntur bᵇ v. casus in qbus cessat senatusconsul. pro intellectu primi dicti qñ publice se gerebat pro nomine sui iuris vide quanto tempore debet hoc fecisse ad hoc vt habeatur pro tali vide omnino qd no. Bal. in. l. ij. §. si aduersus rem iudi. ⁊ Bart. in. l. labeo. ff. de suppel. le. quādo autem asseruit se esse sui iuris non requiritur qd longo tempore se pro tali gesserit sed sufficit assertio cū longo tempore. vt. s. l. proxi. sed vbi non asseruit longum tempus requiritur vt hic cum no. in dictis locis.

1 Si filius. ¶ † In alio cōtractu q̄ mutui nō habet locum exceptio macedo. h. d. Et pone casum vt habeat magis dubium quod filiusfami. emit quandam rem pro centum. ⁊ dicta centum confessus est se habere ex causa mutui ⁊ promisit per stipulationem restituere non attenditur hec causa propinqua actionis pariende. sed originalis causa que fuit cōtractus emptionis.

1 Si permittente. ¶ † Hic ponit idē casus q in. l. s. eo. in quo cessat senatusconsultum macedonianum scʒ quando est factum patre permittente. h. d.

2 ¶ Filius si est in studio de volūtate patris qd necesse habet pater perseuerare ⁊ administrare sibi expensas necessarias.

An pater teneatur filium mitterre ad studium.

3 Sicut pater tenetur donare filiam ⁊ dare donationem filio propter nuptias ita ⁊ dare filio aliquam artē ex qua viuere possit.

4 Licet pater saltē qñ filius est in studio de voluntate sua teneatur sibi emere libros. non tamē tenetur eos sibi donare. ⁊ sic qd post mortem patris erunt cōmunes inter fratres.

Quod tamen fratres debeant esse contenti quod computetur pretium eorum in sortem suam ne auferantur sibi sicut nec militi arma.

1 Macedoniani. ¶ † Hic ponit ali⁹ cas⁹ i quo cessat hec exceptio scilicet quando fit mutuum filio in causam studij in quam pater habet filio necesse subuenire. puta in studio vel causa legationis glo. miratur de isto text. q2 primo innuit quod quando mutuum fit filio in causam studij vel legationis pater teneatur insolidum dum dicit hos sumptus fore ⁊c. ⁊ postea in ver. ex contractu dicit eum teneri de peculio tantum. ⁊ respondit quod quidam sunt sumptus necessarij. puta expense victus ⁊ emptio librorum sine quibus studere non potest. ⁊ ita loquitur prin. legis. ⁊ ad istas pater tenetur insolidum. quidam sunt causa studij non tamen necessaria vt coopertura librorū. ⁊ alie sine quibus filius posset transire. pone fecit scribere lecturas non necessarias pro tūc loquitur vers.

2 sed ex contractu. † Item vult glo. qd si filius est in studio de voluntate patris necesse habeat pater perseuerare ⁊ administrare sibi expensas necessarias. sed si non de voluntate patris tūc secus quia pater non tenetur filium mittere ad studium si non vult. al's disputando tenui cōtrarium si filius est ad hoc aptus ⁊ facultates patris suppetunt ⁊ pater tenetur prouidere filijs.

3 ⁊ sicut † tenetur dotare filiam ᵇ ⁊ dare donationem filio pp̄ter

b nuptias ita ⁊ dare filio aliquam artem ex qua viuere possit secundum ⁊c. quod allegatur. l. quod de bonis. §. non solum. ad carbo. ⁊ illum casum vidi de facto vbi filius contra eius voluntatem venit ad studium cupidus studere. ⁊ tamen reuocauit eū ⁊ nihil voluit sibi administrare. dicens quod volebat qd ipsum

4 iuuaret in suis agēdis. sed male fecit ⁊ male sibi successit. † Di-

ᵃ ¶ Ex mutuo facto filiofa. adde an mutuū factū p filiūfa. noie patris an qrat patri. vide p bart. in. l. frater a fratre. in. iij. col. ff. de condi. inde.

ᵇ ¶ Dotare filiam. adde. l. fi. C. de dotis promissione. et an tenet dotare filiā diuitē. vide per Ang. i. d. l. fi. iūcta glos. iiij. et an tenet dotare filiā emācipatā. vide i. d. l. fi. ⁊ an tenet dotare filiā ingratā. viđ p Bal. ⁊ Io. de imo. in. l. post mortē. in vij. col. ff. sol. ma. et an tenetur dotare filiam si est meretrix: vel similis cōditiōis. viđ p Bal. in. l. q liberos. in re portat's antiqs. ff. de ritu nuptia. ⁊ an tenet dotare filiā etiā nuptā. viđ gl. ⁊ ibi bar. ⁊ Ang. ƌ act. ⁊ ob. Bal. in. l. fi. C. de sentē. q̄ sine certa quāti. Nic. de neap. i rub. so. ma. glo. in. c. hoc factū. xxxij. q. ij. Abb. i. c. accedēs. de procu. Abba. in. c. j. de despon. impu. Abb. i. c. j. ƌ adul. Alex. de imo. cōsi. cxxix. incip. viso themate. i. ij. vo. ⁊ an tenetur dotare filiā spuriā vide p Bar. in l. si q a liberis i. §. vtrū. ff. ƌ libe. agn. Bal. i. l. si pr̄. C. de dotis pmis. Abb. i. c. cū haberet. ƌ eo q cog. cōsan. vxoris sue.

a ¶ Emere libros. Adde Bar. in. l. si donatiões. i. §. [pr]. ff. de do. bal. in. l. j. ff. sol. ma. Bal. cõsi. xxi. incip. v. querũtur. iu. vij. vol.

cit etiam Bal. qđ licet pater saltem qñ est in studio de volunta
a te sua teneatur sibi emere libros[a] non tamẽ tenetur eos sibi donare. ꝛ sic post mortem patris erunt cões inter fratres si pater eos sibi non prelegauit. debent tamen fratres esse contenti qđ computetur pretium eorum in sortem suam ne auferãtur sibi sicut nec militi debent auferri arma. argu. ad hoc quod dixi in l. si familie. §. fa. erci.

2 ☞ Pecunia mutuata filiosa. si est salua nec duz mutuata in causam necessariam an cesset exceptio macedoniani.

1 **Si filius.** † Ex mutuo facto filiofami. nõ datur actio de peculio contra patrẽ. Item senatusconsul. quod loquitur in filijs habet etiam locum in nepotibus constitutis in po-
2 testate. h. d. ¶ † Quero quid si pecunia mutuata filiofamilias est salua non tamen fuit mutuata in causam necessariã. an cesset exceptio mace. videt qđ sic sicut qñ pecunia mutuata filio esset salua vel ex ea esset effectus locupletior teneretur cum effectu in. l. iij. in prin. ff. cõmoda. qꝛ nõ debet locupletari cũ aliena iactura. Bal. tenet cõtrariũ qꝛ hoc casu propter prohibitionez senatuscon. ꝛ dolũ mutuantis permittitur vt ille locupletetur cum sua iactura. ꝛ allegauit. l. sed ꝛ si pater. §. ij. vel. iij. ff. eo. tit. vbi pecunia erat conuersa in ornamenta filie que pertinent ad decorem patris. ꝛ sic poterat dici salua. ꝛ nihilominus habet locum exceptio. breuiter istud videtur satis durum ꝛ iniquum dicere ꝛ contra ius naturale. l. nam natura. de condi. indebi. nec obstat tex. qꝛ non dicitur salua propter qđ esset expensa in ornamenta si pater non esset illa facturus.

2 ☞ Ratihabitio retrotrahitur ꝛ mandato comparatur.
3 Quid si contractus nõ fuit celebratus noie ratum habentis et quando non trahatur retro. ꝛ nu. 2.
4 Statutũ qđ filiusfamilias non possit se obligare sine consensu patris nisi sit mercator, si sit mercator. sed non obliget se ex causa mercantie an erit efficaciter obligatus.

1 **Si filiusfa.** ¶ † Sicut cessauit exceptio senatuscõ. qñ pater cõsensit a principio vel p̄misit filio mutuari ita si ex postfacto ratum habet: qꝛ ratihabitio retrotrahitur ꝛ mãdato comparatur ad hec semper allegatur ista. l. ꝛ si filius erat miles: qꝛ habetur pro patrefami. quo ad castrense peculiũ et in illud presumitur accepisse in dubio cessat senatuscon. ma. hoc
2 dicit tota. l. † No. qđ ratihabitio retrotrahitur ꝛ mandato cõ-
b paratur Barto. in. l. si vxore, §. si quis. ff. de aduterijs. dicit esse hoc verum in his que gesta fuerunt nomine ratum habentis per. l. si. ff. cõmu. predio. breuiter hoc videtur mihi falsum ꝛ cõtra istũ text. qꝛ hic non dicitur qđ filius recepit mutuũ nomine patris vnde potuit recipere proprio nomine. Item quod dicit Bart. est expresse ꝯ tex. l. si fundus. §. j. ff. de pig. vbi actus non erat gestus nomine ratũ habentis. dic ergo in preiudiciũ ratuz habentis trahitur retro a principio in cõtractu non celebrato nomine eius. non sic in fauorem ratificantis vt per hoc negotium efficiatur suũ ꝛ acqrat actionẽ. per. l. si pupilli. §. sed si ego.
3 de neg. gest. † Item trahitur retro quando actus deficiebat solum in consensu ratum habentis. si vero habebat alium defectum preter consensum. tunc ratihabitio non faceret actum reconualescere sicut in sententia nulla propter defectum ordinis qꝛ ratihabitio partium non faceret eã reconualescere vt valeat iure sententie. sed dũtaxat iure pacti. vt in. l. ij. §. cõia vtriusq; iudicij. ꝛ circa predicta vide omnino quod tractatur gl. ꝛ Inno. ꝛ alios modernos canonistas in. c. prudentiam. de offi. delega. in prin. ꝛ in. c. cum nos. de his que fiunt a prelato. Bal. etiã ponit plures casus in quibus cessat hec regula qđ ratihabitio nõ trahitur retro nec mandato comparatur quorum aliqui colli-
4 guntur ex. ll. allegatis. in glos. ¶ † Ex vltimo dicto no. argu. si statutum dicat qđ filiusfa. non possit se obligare sine consensu patris nisi sit mercator. queritur si est mercator. tamen se obligat non ex causa mercantie. puta emit vnam possessionem. an erit efficaciter obligatus videtur qđ sic. argu. huius text. qꝛ sit presumptio iuris ꝛ de iure contra quam non admittatur probatio in contrarium qđ se obligauerit in causam mercantie. sicut hec est presumptio qđ miles accepit in causam castrẽsis peculij contrariũ sentit Bal. qꝛ debet intelligi quando euidenter non apparet contrarium. al's sicut per confessionẽ pôt probari contra presumptionem iuris et de iure. ita ꝛ per euidentiam facti que non est minoris potentie. imo excedit omnem probationem. vt. l. si irruptione. §. ad officiũ. ff. finiũ regun. die. xxiij. Iunij. M. cccc. xxxix. Et tunc comes Franciscus de codignola fuerat ad castrum Montagnane in die precedenti cum gentibus suis ꝛ ibi erat Gattamelata capitaneus. S. ve. et Comes Franciscus erat capitaneus lige. s. venetorum florentinorum. do. Pape eugenij. d. Marchio. ferrarie ꝛ Genuẽsium. ꝛ Nico laus picininus capitaneus ducis Mediolani vna cũ do. Marchione mantue erat castrametatus circa veronam.

¶ Ad senatusconsultum velleianum. Rubrica.

1 ☞ Senatusconsul. velleianum. quare fuerit introductum.
1 ¶ Quia mulieres propter sexus fragilitatem prone sunt ad promittendũ plus q̃ masculi. sed ad donãdũ vel soluendũ vel diminuendum de proprio patrimonio tenaciores sunt q̃ masculi. quoniam eorũ genus auarissimũ est vt traditur per antiquos. ff. eo. l. sed si ego. idcirco senatusconsul. prouidet eis qñ incipiunt a promissione ꝛ promittant pro alio. ꝛ sic intercedãt: vt soluere non teneantur sed habeant exceptionem. ꝛ si soluant ex causa dicte promissionis per errorẽ iuris vel facti repetant per conditionem indebiti. ꝛ hoc ne ex facilitate earum periclitentur qꝛ soluendo forte non poterunt repetere ab eo pro quo soluerunt. qꝛ forte non est soluẽdo. vnde repetunt ab eo cui soluunt. Excipiunt ne soluere cogantur. cum vero donant vel incipiunt a solutione nulla precedente promissione pro alio qꝛ in hoc nõ sunt faciles sed tenaces. vnde non ex facilitate hec faciunt. senatusconsul. eis non prouidet vt repetant ab eo cui soluunt sed possunt repetere ab eo pro quo soluunt. ꝛ si ille non est soluendo imputent sibi. hec est substantia senatusconsul. velle. quod sic dicitur a velleio consule qui ipsum rogauit ꝛ fieri fecit in fauorem mulierum. ꝛ sic dicitur exceptio fauorabilis cui pôt renuntiari. vt no. glo. in. l. j. ꝛ in. l. si. ꝭ. co. sed exceptio macedoniani non fuit introducta in fauorem filij recipientis mutuum. nec patris sed in odium mutuantis. ideo filius non pôt ei renuntiare ꝛ potest eam opponere etiam post sententiam que transiuit in rem iudi. vt. l. tam ꝛ si. ff. ad mace. qꝛ est odiosa non tamen inducit repetitionem solutionis per errorem iuris: sed facti. sicut in. l. fin. ad mace. ff. secus in exceptione velleiani que inducit repetitionem siue per errorem iuris siue facti. vt in. l. qui exceptione. ff. de condi. indebi. ꝛ sic ista exceptio fauorabilis magis reddit indebitum q̃ odiosa. quia licet vtroq; casu tam filius recipiens mutuum q̃ mulier intercedens obligentur ciuiliter ꝛ naturaliter. tamen exceptio velleiani cõpetens mulieri. facit perinde haberi acsi nec ciuiliter nec naturaliter deberetur quocumq; errore solutum repetitur. sed exceptio macedoniani facit haberi perinde acsi esset debitum naturaliter tantum nõ ciuiliter quo casu solutum per errorem iuris nõ repetitur: sed per errorem facti sic. vt. ꝭ. ad. l. fal. l. error. ꝛ plene no. in. l. j. ff. de cõdi. inde. ꝛ ille titulus in si. est subtilis ꝛ difficilis.

2 ☞ Duo modi intercedendi pro alio et in quo iuuet mulier exceptione velleiani.
3 Quod creditor tũc repellatur a muliere p exceptionẽ velleiani qñ sic illuderet mulierem vt pro alio intercederet.
Quid si ignoraret eam esse mulierem qꝛ induit se veste virili.

1 **Mulieribus.** ¶ † Tũc mulieri datur exceptio velleiani quãdo incipit a promissiõe. s. alienã obligationem in se suscipiendo: vel in se transferendo sed si incipit a solutione ꝛ soluit pro alio nõ repetit virtute senatuscõ. ab eo cui soluit supple. sed repetit ab eo pro quo soluit per act. neg. gest. ¶ In tex. ibi senatuscon. subuenitur. scꝫ vt non teneanẽ soluere. ꝛ si soluunt per errorem repetãt. vt. ff. eo. l. quãuis. ¶ In ver. si tñ precedẽte ꝛ infra sequitur cum obligate non essent ꝛc. q. d. secus si erãt obligate qꝛ tunc videntur soluere non sponte sed ex necessitate precedentis obligationis. ꝛ hoc faciunt per errorem qꝛ precedens obligatio eas non necessitabat cum aduersus eam haberent exceptionem. quando autem nulla precedente obligatione soluunt pro alio rem non repetunt qꝛ sponte hoc faciunt nõ qđ videantur donare. lꝫ gloss. si. dicat contrarium cũ subsit alia presumptio. s. vt repetant ab eo pro quo soluunt. sed ideo non repetunt ab eo cui soluunt qꝛ incipiunt a diminutiõe patrimonij nõ a promissione. ad quã faciendam nõ sunt faciles imo tenaces plus q̃ masculi ideo fragilitas sexus non meruit hunc fauorẽ. qꝛ hoc non facit ex fragilitate. ꝛ patet in. l. quãuis. §. in-
2 terdum. ff. eo. ꝛ in eo. ti. l. senatus. in si. ¶ † Et no. j. l. duos modos intercedendi. scꝫ cum quis alienam obligationem in se suscepit. quod glo. intelligit. scꝫ participando qꝛ obligatio principalis remanet firma. ꝛ altera. scꝫ intercessionis ei adiungitur que dicitur accessoria. ꝛ hoc potest fieri altero de tribus modis vt in glo. j. Secundus modus quando alienam obligationem in se transfert. ꝛ hoc potest fieri duobus modis. vt in glos. ij. in quibus principalis obligatio non contrahitur vel contracta in aliam transfertur iure nouationis. ¶ Et not. qꝛ primo casu quando participando intercedit senatusconsul. producit mulieri remedium exclusorium. qꝛ creditorem agentem potest per exceptionem

b ¶ Ratihabitio retrotrahit. adde. l. hoc iure. in. §. deiecit. ff. de reg. iur. ꝛ i regula ratihabitio pẽ. de re. iur. lib. vj.

exceptionem excludere. Sed in secundo casu si quidem alienam obligationem iam contractam in se trasfert animo nouandi. qꝛ tunc tenetur mero iure. verum quia obligatio nouans non est efficax propter exceptionem velle. senatuscon. prouidet creditori qꝛ sibi restituit vtilem actionem contra pristinum debitorem ipso iure eodem instanti quo prima tollitur per nouationem. et istud dicitur remedium restitutorium. vt. ff. eo. l. si paterna. in fi. quod non datur mulieri sed creditori. Si autem prima obligatio non fuisset contracta. sed cum fuit contrahenda cum masculo in fraudem senatuscon. omisso masculo contrahitur cum muliere vt sic non videatur intercessisse sed per se principaliter contraxisse. ꝛ sic fuit color quesitus senatuscō. tribuit creditori actionem vtilem in masculum acsi cū eo contraxisset. quo casu fuisset acquisiturus directam. ꝛ hoc dicitur remedium institutorium. vt. ff. eo. l. quāuis. §. si cum esset. ꝛ not. in eo. l. senatus. in glo. que incipit accipiendo ipsum mutuum. ꝛ sic tria sunt remedia senatusconsul. exclusorium restitutorium et institutorium. habet quartum. scꝫ repetitorium. scꝫ quando precedente
3 obligatione per errorem soluit. vt in. l. quāuis. ¶ † Secundo no. in ver. non ignorant quod tunc creditor repellitur a muliere per exceptionem velleiani quando sic illuderet mulierem vt pro alio intercederet. Si autē ignorat esse mulierē qꝛ induit se veste virili nō videtur intercedere quia fingebat pro seipso habere non pro alio. ꝛ sic qꝛ decipit creditorem nō succurritur ei: qꝛ deceptis nō decipientibus iura subueniunt. vt. j. eo. l. si sine. §. j. ꝛ. ff. eo. l. si decipiendi. ꝛ de modis intercedēdi vide bonam glo. in. l. in personam. §. j. ff. de pact.

2 ☞ Mulier si intercedat pro creditore suo vltra quantitatem quam debet qō pro illo pluri iuuetur exceptione velleiani.

1 Frustra. ¶ † Nō videt intercedere mulier nec iuuatur velleiano quādo erat debitrix illius pro quo se obligauit. h. d. ratio est qꝛ potius videtur gerere negotiū suum q̄ alienum. nec potest in hoc dānificari vel periclitari qꝛ si pro illo soluat non habet necesse repetere ab eo pro quo soluit cum liberetur ab eo ꝛ hoc sufficit sibi. sed qn̄ nō erat debitrix si solueret haberet ab illo repetere ꝛ forte non posset qꝛ nō esset soluēdo. ideo sibi subuenitur ne soluere cogatur. ꝛ adde qō not. in. l. quāuis. §. si mu-
2 lier apud. ff. eo. † Et intellige vsqꝫ ad quātitatē quā ipsa dꝫ. sed si quatenus vltra q̄ debet pro eo promitteret in eo haberet ex-
a ceptionē. qꝛ in eo qō iuris est de toto est etiā de parte vt. l. que de tota. de rei vendi.

1 Si cum. ¶ † Etiam si pro filio mater intercedat iuuatur velleiano. h. d. videbatur contrarium quasi censeatur negotium proprium ipsi⁹
b mulieris cū filius reputetur eadē persona cum patre vel matre ꝛc. ar. s. l. proxi. sed certe in hoc non reputatur eadē persona quantum ad hoc vt videatur gessisse proprium negotium.

2 ☞ Mulier sicut dicitur intercedere qn̄ obligat se ꝛ personam suā pro alio ita etiam qn̄ obligat vel patitur obligari rem suā tanq̄ suā: secus si tanq̄ sit ipsius obligantis ꝛ idem si patit obligari rem sibi obligatam.

1 Senatus. ¶ † Ista lex vult idem in effectu q. l. j. qō mulieri succurrit quando intercedit non quando in rem suam vendit et precium pro alio soluit nulla precedēte intercessione. ¶ † No. hic
2 in ver. qō in rerum. qō sicut mulier dicitur intercedere quando obligat se ꝛ personā suā pro alio. ita etiā qn̄ obligat vel patitur obligari rem suā tanq̄ suā. vt in. l. proxi. secus si tanq̄ sit ipsi⁹ obligantis qꝛ tunc deciperet creditorē vt habetur ibi. Idem si patitur obligari rem sibi obligatam. vt in. l. vir vxori. §. j. ff. eo. ¶ In. l. fi. ibi deficit auxilium senatuscon. ꝛ tangam. j. eo. l. iubemus. qꝛ tales actus non videtur fecisse ex fragilitate sexus cū ad eos sit magis tenax q̄ masculus. ꝛ ista est melior ratio quā illa quā ponit glo. que dicit qō videtur donare. quod est falsum cū subsit alia presumptio. vt in. l. si cū aurū. de sol. repetet ergo a viro pro quo soluit non a creditore cui soluit sponte qꝛ nulla precedebat ꝑmissio.

2 ☞ Qui patitur obigari rem suam an sibi preiudicet.

1 Si sine. ¶ † Si res mulieris obligat p aliū sine voluntate mulieris nō valet ipso iure obligatio. ideo non indiget auxilio senatuscon. Sed si cum eius voluntate expressa vel tacita obligatur tanq̄ res ipsius mulieris valet mero iure obligatio. sed obstat exceptio velleiani contra agentem hypothecaria. Si vero patitur eam obligari non tanq̄ suam sed ipsius obligantis cum sciat esse suam decipit creditorē. ideo contra eum non subuenitur. qꝛ deceptis ꝛ non decipientibus iura subueniunt. hoc dicit sic. j. eo. feminis. ꝛ ponit tres casus illa. l. in primo nullus interuenit consensus mulieris expressus vel tacitus qꝛ ignorabat. vel si sciuit contradixit vsqꝫ ibi sed si. in secundo interuenit eius consensus expressus. intellige. scꝫ qō obligaretur tanq̄ res ipsius mulieris. vnde imputet sibi creditor quod eam recepit quia sciebat vel scire debebat esse intercessionem. vt. s. l. proxi. sicut est in rem. ideo dico si non expresse consensit sed passa est eam obligari tanq̄ rem ipsius mulieris. quo casu consentire videtur ſm opi. glo. hic. ꝛ in. l. caius. ff. de pig. act. quia cum cōtra dicendo posset actum impedire patientia habetur pro consensu ſm glo. Pe. dicit contrarium ꝛ etiam Cyn. qō non placet. li-
2 cet Bal. videatur eos consequi. ¶ † In tertio ꝛ vltimo casu in ver. quod si patientiam. non interuenit cōsensus expressus. sed scientia ꝛ patientia. verū qꝛ passa est obligari tanq̄ rem ipsius obligantis non tanq̄ ipsius mulieris cum ipsa mulier sciret rem esse suam decipit creditorē. qꝛ si sciuisset esse eam mulieris verisimiliter eam non recepisset sed fecisset sibi dari aliam. ideo mulier perdidit exceptionem velleiani. propter autem patientiam solam perdidit auxilium iuris cōis. qō est qō quis nō possit obligare rem alterius sine voluntate dn̄i qꝛ sciendo ꝛ patiendo videtur velle ſm gloss. sed propter fraudē ꝑdidit auxiliū velle. ita intelligo. ꝛ hoc presupposito succedit questio formata in gl. qꝛ si vendis rem alienam illo sciente ꝛ patente nullū ei facis pre- a iudicium. sed si pig. facis preiudicium qꝛ cōstituis ius in re. gl. nititur respondere. sed dic vt clarius colligitur ex gl. l. caius. qꝛ cum vendis contradictio eius non potuisset actum impedire quoniam qui vendit non intendit constituere ius in re nec constituit sed duntaxat obligare ad tradendū. dn̄s autem rei non potest impedire venditorem quo minus seipsum obliget. sed qui obligat rem intendit constituere ius in rebus ꝛ hoc nō pōt facere in aliena re sine voluntate domini ꝛ sic dn̄s contradicendo pōt impedire. si ergo non contradicit censet consentire. ista est ratio optima que tamen non placet Pe. qꝛ fundatur solum in ista. l. que loquit qn̄ dn̄s patitur fraudulenter obligari rem suam tanq̄ alienam. ꝛ eodē modo loquit. l. ij. j. si aliena res pignori data sit. qn̄ autem non fraudulenter qꝛ non pateret obligari tanq̄ alienam ꝛ tanq̄ suā. tenet ipse qō patientia non habetur pro consensu. per. l. sicut. §. non videtur. ff. qui. mo. pig. vel hypo. sol. qui. §. nihil facit qꝛ loquitur in eo qui patitur vendi non obligari. preterea si dn̄o patitur rem suā obligari tāq̄ alienam videtur consentire quanto magis si tanq̄ suam. nec ob. ister. qꝛ dico qō propter fraudulentie penas perdit auxilium senatuscon. duntaxat. quod est de iure speciali. sed auxilium iuris cōis non perdit propter fraudem sed propter patientiam per rationem glo. ꝛ ista est veritas. b

a ¶ De toto est etiā de pte. adde. c. j. xij. di. cle. ne romani. i j. rūso. de elect. c. cognouim⁹. xij. q. ij. ꝛ glo. j. c. maiorib⁹. de prebendis.

b ¶ Filius reputat eadē psona. adde l. fi. j. c. hoc aūt. C. de ipu. ꝛ alijs substi. gl. j. c. sup eo. cl. ij. de test. ꝛ p Abb. in cōs. lxiiij. incipiē te videt primo dictū legatū. in. j. vo. in. iiij. col. ꝛ quare pater plus diligit filiū q̄ filius patrē vide p Jo. and. in ru. de scu. in. v. col. ver. itē i hereditate

2 ☞ Mater si male gerat tutelā filiorum non iuuat velleiano.

1 Si mater. ¶ † Si mulier se obligat vel indēnitatē ꝑmittit futuro debitori de quo est debiturus futuro creditori non videtur intercedere. ideo non iuuatur velleiano secus si futuro debitori. h. d. Scdm intellectū glo. ꝛ ponit tres casus. in primo qui durat vsqꝫ ibi si autem se obligauit tutoribus filiorum suorum pro eo qꝛ dixit erunt debituri pupillis ex eo qō nō gesserunt tutelam sed permiserunt eā geri per matrem. ꝛ sic se obligauerunt futuris debitoribus pro eo qō essent debituri. vnde nō est intercessio qꝛ nō pōt qs intercedere pro eodē apud eūdē. vt in. l. si quis pro eo. ꝛ. l. heres a debitore. §. qō si stipulator. ff. de fideiusso. ꝛ cum isto primo dicto cōcordat. l. quamuis. §. j. ff. eo. vbi assignatur alia ratio. scꝫ qꝛ tunc mulier nullam obligationem in se suscepit veterē vel nouam: sed eam de nouo facit. ¶ In secundo casu. scꝫ in ver. si autē se obligauit tutoribus pro eo qō eis debeatur a pupillis ex administratione. ꝛ sic futuris creditoribus pro eo quod debebunt futuri debitores ꝛ ista est propria intercessio qꝛ non est pro eodem apud eundem. sed pro pupillis futuris debitoribus apud tutores futuros creditores. In tertio casu. in ver. si vero se obligauit pupillis pro eo qō tutores erunt debituri. ꝛ similiter est intercessio eadē ratione. ꝛ contra ista duo dicta gloss. oppo. de dicta. l. quamuis. §. j. ff. eo. ꝛ ponit quatuor combinationes. sed formalis solutio ad contrarium est quod ille. §. concordat cum primo dicto huius. l. qui est diuersus a secundo ꝛ tertio qꝛ ibi se obligauit debitori pro eo qō ipse debet vel debiturus est. in istis autē duobus se obligauit debitori seu creditoribus pro eo qō eis debebitur a
2 creditoribus. ¶ † In primo casu ibi cum fili[illegible] suorum gereret patrimonium. idest gerere vellet rogauit enim tutores quod de administratione se non intromitterent sed permitterent eam geri per ipsam matrem. cum ipsa esset melius instructa ꝛ informata ꝛ cum tutores hoc recusarēt dubitantes ne ex hoc tenerentur pupillis. si tutela male administrabitur per matrem qꝛ eis incumbit onus administrandi. ista mater promisit eis indēnitatem de omni eo qō possent ex ista causa debere pupillis. ꝛ dedit fideiussores ꝛ pignora. certe si pupilli postea cōueniāt tuto-

res qui habent regressum contra matrem ꝛ fideiussores datos per eam ꝛ contra pignora nec potest se iuuare velleiano qꝛ non fuit intercessio qꝛ se non obligauit pupillus creditoribus pro ipsis tutoribus futuris debitoribus. sed obligauit se ipsis debitoribus pro ipsis eisdem. ꝛ sic si foret intercessio esset apud easdem pro eisdē qd̄ esse non debet. ¶ In secundo casu ibi se excusare. dic propter aliquā causam que prebet excusationem. vt in tit. de excus. tuto. ꝛ hoc ideo faciebant qꝛ non videbant se posse bene administrare nisi ponerent de suo consi. sed pupilli haberent largum patrimoniū ꝛ paucam pecuniā. vnde dubitabant si aliquid expenderetur non posse faciliter a pupillis recuperare. mater etiam rogauit vt gererent ꝛ nō se excusarent. ꝛ sic econuerso ad precedentem casum ꝛ promisit eis indēnitatem de omni eo quod pupilli essent debituri huic tutori: ꝛ sic se obligauit creditori futuro pro suis pupillis debitoribus. ista est proprie intercessio qꝛ non est pro eodem apud eūdem. sed pro pupillis apud tutorē. ¶ In tertio casu ibi si vero tutores fecit aliquos forte amicos suos: cum tamen alij consanguinei vel iudex recusarent eos dari timentes ne sint idonei. sed mater suscepit in se periculum ꝛ promisit indēnitatem. ꝛ sic se obligauit. ꝛ sic se recipientibus pro eis pro futuris debitoribus. scꝫ tutoribus quos dedit vel dari facit si non bene administrarent illa est bene intercessio ꝛ similiter iuuatur autoritate. §. ne teneat̄. ¶ In glos. magna ibi ꝛ in vtroqꝫ est intercessio. ꝛ sic nō tenetur vt hic in secundo ꝛ tertio casu. qꝛ in ambobus se obligat creditor pro debitore. ¶ In glo. ibi ꝛ in vtroqꝫ cessat velle. vt in. ll. cōtrarijs. supple. ꝛ dic in primo casu qꝛ in vtroqꝫ se obligat debitori pro eo qd̄ debiturus est alteri. ꝛ sic non est intercessio inter eos pro eodem apud eundem. s̄m Oldradum.

1 Si sciens. ¶ † Mulier q̄ cōsensit alteri obligāti rem suam dicitur intercedere. ideo creditor non potest rē illā iure creditoris auferre. h. d. i effectu. ¶ † In tex. ibi dn̄iū mulieris auferre nequiuit. nec obst. ff. de pig. act. l. si cōuenerit. vbi creditor vendendo iure creditoris transfert dominiū licet non habeat. quia ibi quando obligatio pignoris erat valida saltē in effectu quia continebat intercessionem mulieris. ꝛ ideo querens si est heres mulieris potest vendicare rem ab emptore nec habet necesse sibi soluere pretium sicut poterat ipsa mulier. vt s. de rei vendica. l. mancipium. ꝛ hoc est quod sequitur nec ibi.

2 ☞ Quando plures fideiubent pro vno an quilibet teneatur insolidum.

Quid si obligauerunt se eque principaliter.

1 Si paternam. ¶ † Si masculus et femina suscipiant in se obligationē alterius animo nouandi simpliciter subducta muliere per velleianum restituitur actio in veterem debitorem pro virili. ꝛ pro illa tantū remanent obligata pignora data pro obligatione nouata. sed si data sunt pro nouāte remanent obligata insolidum. h. d. ꝛ est aliquantulum difficilis. Unde pone casum quod pater habens duos filios masculos ꝛ duas filias feminas erat tibi obligatus in centum ille volens liberari a te facit quod isti quatuor filij susceperunt in se obligationem suam animo nouandi. ꝛ promiserunt tibi ista centum simpliciter vt pater liberaretur. debes scire. et hoc colligitur ex isto text. ꝛ est not. quod quilibet istorum filiorum obligatur pro rata sua. ꝛ sic pro quarta parte. non autem quilibet insolidū quamq̄ se obligent pro alio. s. pro patre. nec ob. institu. de fideiusso. §. si plures. vbi habetur quod quando plures fideiubent pro vno quilibet obligatur insolidum. quia ibi quando fideiussorio nomine ꝛ sic accessorie se obligant participando obligationem alterius. hic vero eque principaliter se obligauerunt suscipiendo in se obligationem patris animo nouandi. nunc hoc premisso clarum est quod ille due filie propter senatusconsul. deducuntur ab obligatione ipsorum. ꝛ pro parte ipsorum obligatio effectum non habuit quia fuit intercessio. queritur ergo an pater remanet obligatus insolidum postq̄ obligatio noua est inefficax ex parte mulieris ꝛ respondetur qd̄ non quia saltem est efficax pro parte filiorum masculorum. ꝛ sic pro illa parte remanet pater liberatus. pro parte autē filiarum fuit etiam mero iure liberatus. tamen quia plures subducuntur ab obligatione pro earum virilibus restituitur in eum vtilis actio tibi creditori que dicitur restitutoria per idem senatuscon. poteris ergo conuenire pro dimidia obligatione nouante ꝛ patrem pro alia dimidia ex obligatione ꝛ actione restituta. Sed pone quod erant data pignora per patrem an remanebunt insolidum obligata. ꝛ respondetur qd̄ si erant data pro obligatione prima que fuit nouata. saltē pro dimidia nō remanent pro illa dimidia nisi fuerit hoc expresse dictū. vt. l. aliā. de noua. sed solū remanent obligata pro altera dimidia pro quā pater tenetur actione vtili restituta. quia fuit restituta cum sua causa. ꝛ sic cū obligatione pignorū. Si vero pater dedit ista pignora pro obligatione nouante. ꝛ sic pro obligatione filiorum bene remanent obligate insolidum tam pro parte masculorū pro qua tenet nouatio q̄ pro parte feminarum in actione restituta. hoc. d. difficilis lex. Et ad primū dictum qd̄ est notabile vide omnino Barto. in. l. actione. ff. de duob. reis. in. v. q. principali.

2 † quando plures se obligant pro alio. an quilibet teneatur insolidum an pro parte. ꝛ dicit an fideiussorio nomine. ꝛ tunc quilibet insolidum licet habeant beneficium diuisionis ex edicto diui adria. an principaliter suscipiendo in se obligationem animo nouandi. ꝛ tunc quilibet pro parte per hanc. l. vbi dicit esse casum nota. iuncta. l. reos. §. cum in talibus. eodem titu. an autem constituendo se debitorem pro alio. ꝛ tunc videtur idem quod in primo casu qn̄ fideiussorio noīe. qꝛ tunc accessorie se obligant. vt in. l. fi. s. de consti. pe. an autem mandatario nomine. tunc dicit esse opi. diuersas qd̄ examina vt ibi per eum. ꝛ prima solutio glo. notabilior est.

1 Si Clauis. ¶ † Si mulier pro alio nulla precedēte promissiōe vel intercessione soluit nō iuuatur velleiano: vt repetat ab eo cui soluit. secus si precedēte promissione vel intercessione. h. d. In primo tamen casu repetit ab eo pro quo soluit nisi soluerit animo donādi. qd̄ in dubio non presumitur. vt dixi. s. l. j. ¶ In secundo casu intellige qn̄ soluit per errorem iuris vel facti. secus si ex certa scientia. qꝛ tunc videretur donare ꝛ donanti ꝛc. vt. ff. eod. l. j. in fi. s. vt non iuuetur velleiano qꝛ incipit a diminutione patrimonij non a promissione.

1 Si aduersarius. ¶ † Si ↄtrahitur principaliter cū muliere. ꝛ sic negotium ad ipsam pertinet nō iuuatur velleiano. secus si contrahatur cum alio ꝛ illa pro illo se obligat. ꝛ sic principaliter non pertinet ad eam negotium. h. d. idem dicit. l. si funebris. j. eo. sed hic limitatur nisi fuerit color quesitus in primo casu. idest facta fraus. vt. j. eo. tit. l. cum ad eas. ¶ In tex. ibi sed tecum negotium gessit. scꝫ locando tibi ꝛ nō marito. ꝛ hoc nisi primo fuisset locaturus marito ꝛ recepturus te in fideiussorem. sed euitata persona mariti propter timorem senatuscon. voluit potius tibi locare. ꝛ de istis apparet ꝛ potest probari qd̄ fuerint acta inter ipsum ꝛ vos. ꝛ tunc diceret̄ color quesitus ꝛ facta fraus. ꝛ haberet locum. l. cum ad eas. j. eo. ꝛ. l. quāuis. §. si cum essem. ff. eo. ꝛ haberet locum actio vtilis institoria in personam mariti. vt. d. §. si cum essem.

2 ☞ Qui remittit hypothecam non dicitur donare.

3 Aliud est remittere ius suum aliud est intercedere. ꝛ remittenti ius suum senatuscon. non prouidet.

Ius hypothece non dicitur augere patrimonium illius cui competit.

4 Si mulier renuntiat rebus specialiter obligatis pro dote iuuatur velleiano.

1 Etiam. ¶ † Si mulier renuntiat hypothece quā habet in bonis mariti pro dotibus suis non dicitur intercedere. ideo non iuuatur velleiano. ꝛ valet renūtiatio. h. d. nec dicitur donare quia non diminuit de patrimonio. ideo non firmatur renuntiatio ex titu. de do. inter vi. ꝛ vxo. † Et no. istam. l. que semper allegatur cū glo. qd̄ qui remittit hypothecam non dicit̄ donare. ideo si bona essent obligata vltra mille vel duo milia non requireretur insinuatio. ꝛ loquitur ista. l. quando remissio est facta ipsi marito. quo casu est generalis ꝛ prodest alteri postea contrahenti cum marito vt non possit contra illum vti hypotheca. Si autem tempore quo maritus contrahit in alio renuntiat pro securitate illius censet̄ potius facta illi q̄ marito. ideo alteri q̄ illi non prodest. vt. j. eo. l. iubemus. per quā ista. l. limitatur ꝛ declaratur. videtur etiam adhibenda alia limitatio. qꝛ in primo casu quando fit marito non contrahenti cum alio valet in totum etiam si renuntiet hypothecę omnium bonorum. sed in secundo casu nō valet nisi supersint alia bona ex quibus possit sibi satisfieri de dote. ꝛ in quibus non fuerit facta renuntiatio. vt in auten. siue a me. j. eodem. ꝛ dicaꝫ in illa. l. iubemus.

3 ¶ † No. ergo quod aliud est remittere ius suum. aliud est intercedere. Item quod remittenti ius suum senatusconsu. non prouidet. Item no. qd̄ ius hypothece non dicitur augere patrimonium illius cui cōpetit. ꝛ ideo remittens illud nō dicitur donare. vt in glo. ꝛ in. ll. allegatis per eā. ¶ † Ultimo no. glo. primā

4 que vult. l. illā non habere locum in rebus specialiter obligatis pro dote: sed in obligatis generaliter vel p̄ maritū vel p̄ legem tacite. vt. j. de rei vxo. act. l. j. p̄ glo. facit. l. qd̄ autem. §. si vxor. ff. de don. inter vir. ꝛ vxo. ꝛ est casus in auꝫ. siue a me. etiam in corpore vnde sumit̄. j. eo. plus ergo valet sp̄alis. prouisio ꝛ fortior est q̄ generalis

q generalis.facit.l.est differentia.ff.in qui.cau.pig.ta.cōtraha. est ergo cautela quando conficitur instrumētum dotis in quo obligantur omnia bona mariti q specialiter obligetur talis possessio.et tunc non poterit uxor renuntiare hypothece illi⁹ rei nisi supersint alia bona ex quibus possit sibi satisfieri de dote vt in dicta aut.siue a me.

1 Si dotare. † Mulier dotās aliā mulierē nō iuuatur velleiano.hoc dicit.et hoc qr donare videt.vt.l.cū is.§.mulier.ff.de pdi.ide.l.j.§.accedit.j.de rei vxo.act.et mulieri donanti non succurrit senatuscō.quia in nouādo nō est facilis.vt in.l.sed si ego.ff.e.Item quia speciale est in dote q lz ipsam nō dotet sed pro alio donante et dotante se obligat non iuuatur velleia.vt.j.co.l.fina.

1 Si fenebris. † Quādo mulier principaliter cōtrahit pro se.licet vtilitatē cōtractus trāsferat in alium etiā creditore sciente non iuuatur velleia.h.d.Si ergo mulier scit maritū suū esse implicitū debitis et volēs sibi puidere accipiat pecuniā mutuo ab illo qui scit illā velle cōuertere in rei vtilitatem mariti.et pro isto soluere nihilominus efficaciter obligat nec iuuatur velleiano nec nocet creditori sua scientia:qr non habebat querere nec esse curiosus qd mulier vellet facere de illa pecunia.casus est notabilis hic.hoc verū nisi primo fuisset requisitus a viro et creditor voluit instrumētū cātare in personā vxoris:qr tūc diceret color quesitus et facta fraus senatuscon.vt in fi.glos.mag.et in.l.scia.§.fi.ff.eo.fm vnū intellectū.vel nisi mulier aut res sua foret obligata pro debito viri.et vt illas liberaret recipit pecuniā mutuo a creditore hoc sciēte.nā ista esset intercessio veniēs etiā in cōsequētia prime intercessionis.et sic iuuaretur velleiano.d.l.scia.§.fina.fm aliū intellectum.et hoc in prima solutione glos. ¶ In glo.que incipit.i.senatorum ibi iuuaris inquātum tu pauperior etc.hoc intellige quādo soluit pro viro animo donādi qr nō tenet donatio.sed si non animo donādi non haberet locum illa glo.qr posset a viro repetere p actionē negotiorū gestorū.In dubio autē an psumat animo donādi vel nō.dic vt in.l.vtrū.de dona.inter virū.et vxo.

1 Mulierem. † Exceptio velleiani cōpetens mulieri cōpetit etiā fideiussori suo et mādatori vel ei cui ipse mādauit.h.d.cū.l.seq.et hoc est veruz fm glo.primā.etiam si fideiussit animo donādi.et sic non erat repetiturus a muliere.Secus in exceptione macedoniani.et q̄ sit ratio.dic vt in.l.quam glo.allegat.ff.e.l.si mulier.§.si ab ea.nam subducta muliere et etiā fideiussore suo ab obligatione propter senatuscon.creditori remanet ius agendi contra filium vel patrem.et sic perderet debitū.ideo hoc casu si fideiussor animo donandi non subducitur fideiussor ab obligatione.qm exactio eius non nocet filiofa.vel patri.sed si non animo donandi noceret:quia ab eis repeteret et sic in effectu videretur exactio fieri ab ipso filio vel patre quod improbat senatuscō.macedonianum.

1 Si mulier. † Si mulier alienam obligationem in se transtulit animo nouandi creditori contra debitorē restituitur vtilis actio prima.hoc dicit.sicut.s.eo.l.si paternam.in fine.glo.tamen intelligit hoc nisi creditor decepisset mulierem et sic fuisset in dolo quia tunc non restitueretur sibi per.l.titius.ff.de fideius.que limitat omnes.ll.loquentes de ista restitutoria actione.et probatur.in.l.qui res.post principium.ff.de solu. ¶ In text.ibi alienam suscepit obligationem,scilicet animo nouandi.vnde cum mulier obligetur mero iure tam ciuiliter q̄ naturaliter fit nouatio et prior debitor liberatur.Cum autem mulieri detur exceptio creditor perderet debitum si sibi nō prouideretur.vnde senatuscon.eidem prouidet de vtili actione que prius erat directa necessaria et dicitur rescissoria qr idē senatuscon.rescindit nouationem predictam.vt in.l.in honorarijs.§.sed at cum rescissa.ff.de actio.et oblig.

1 Si cum. † Si mulier se nō obligauit pro alio sed simulate nomen suum fuit i istrumento appositum non eget auxilio senatuscō.h.d.pone casum per.l.ij.s.plus valere quod agi.et p.l.multū interest.si quis alteri vel sibi.

1 Feminis. † Mulieri creditorez decipiēti nō dat exceptio velleiani.h.d.facit.l.ij.§.j.ff.eo.

1 Tam ad. † Etiam cum principaliter cōtrahit mulier datur sibi exceptio si fuit color quesitus quia volebat contrahere cū masculo et recipere mulierem in fideiussorem.sed timore senatuscon.euitato masculo voluit contrahere cum muliere ne iuuetur velleiano.per.l.si aduersarius.s.eo.certe non pdest sibi vltimo in.l.seq.dicitur q ista exceptio transit ad heredem mulieris.

2 ¶ Mulier renūtiādo iuri hypothece an iuuetur velleiano.
3 An eo ipso q cōsentit vēditioni vel obligationi rei mariti sibi obligate censeat tacite renūtiare iuri hypothece.et nu.5.
4 Quid in alio creditore q̄ in muliere.et nu.5.
5 Si mulier renuntiet iuri hypothece omnium bonorum viri an perdat dotem suam.

1 Habemus. † Mulier potest renuntiare iuri hypothece quod habet in bonis mariti cum maritus contrahit cum alio.tamen illa renuntiatio non extenditur vltra res vel personas quibus facta est.hoc dicit Barto.Si ergo maritus vendit rem suam et vxor consentit et renuntiat hypothece quā habet in illa re non preiudicat sibi in hypotheca quam habet in alijs rebus.nec etiam in illa re preiudicat sibi nisi respectu emptoris et habentium causam ab eo.vnde si illa res perueniret ad manus tertij non habentis causam ab emptore posset ab eo illam aduocare per hypothecariam.et hoc probat ista.l.et sic non extinguitur ius hypothece sed non potest eo vti contra eum qui contraxit cum viro et cuius contemplatione renūtiauit.tene mēti.Similiter si maritus receperit pecuniam mutuo et obligauit bona sua:vxor vero cōsensit et renuntiauit iuri hypothece postponitur illi creditori.et ille efficitur prior.sed si bona mariti tenerentur et occuparētur per aliū nō prohiberet mulier illa aduocare per hypothecariam.et est speciale fauore dotis vt talis renuntiatio restringatur tam ad res q̄ ad personas.nō sic in alio debito.nam si bona tua pri⁹ essent obligata titio.postea vendis vnam rem et titius consentit et renūtiat hypothece quam habet in illa.et etiā si illa perueniret ad tertium non habentē causam ab emptore nō posset titius ab eo aduocare qui censetur renuntiasse quo ad omnes.vt in.l.creditor.§.si te.cum ibi no.ff.qui po.in pig.hab.Et si bona tua erāt obligata titio.postea contrahis cum alio et titius renuntiat hypothece etiam si bona tua reperiantur penes aliū nō habētez causam ab eo cum quo contraxisti non poterit titius ab illo aduocare quia censetur extinctū ius hypothece quo ad oēs.per not.in.d.§.si tecum.et per.l.paulus.quibus mo.pig.vel hyp.sol.et idem videtur in muliere si haberet hypothecam pro alio debito q̄ pro dote quia nō esset in hoc priuilegiata.tene menti perpetuo hanc singularē.l.fm q docto.videntur eam intelligere.
2 ¶ † Oppo.q mulier renuntiando iuri hypothece iuuetur velleiano.et sic non valeat in effectu.cuius contrarium vult ibi.l.et.l.etiam.s.eo.de.l.vir vxori.Cyn.multum inuoluit se in solutione huius cōtrarij.vera solutio est q hic loquitur quādo mulier renuntiat hypothece:quia tūc non dicitur intercedere.ideo non iuuatur a diminutione iuris sui.de quo senatuscon.non cogitauit.vt in.l.q̄uis.§.interdum.ff.eod.ibi non renuntiauit expresse iuri hypothece sed consensit marito alienanti rem suā obligatam vxori.quo casu non videtur renuntiasse sed intercessisse.ideo valet mero iure sed rescinditur per vellei.ope exceptionis vel replicationis.hodie vero per aut.si qua mulier.j.eo.ipso iure conseruaretur illesa et sic non valet consensus qr intercedit pro viro.quo casu ipso iure est illesa.vt in dicta aut.et hoc sentit ibi Cy.in versicu.sed aduerte. ¶ † Sed oppo.se-
3 cundo q ista solutio nō sit bona.quia eo ipso q consentit venditioni vel obligationi rei mariti sibi obligate censetur tacite renuntiare iuri hypothece.ff.quibus mod.pig.vel hypo.sol.l.sicut.§.si voluntate.et.l.paulus.et.l.creditor.§.si tecum.qui po.
4 in pign.habeātur.† Solue et tene menti perpetuo quod illud est verum in alio creditore q̄ in muliere.sed mulier si renuntiet expresse non censetur tacite renuntiare sed potius intercedere.vt patet in.d.l.vir vxori.§.j.et ideo sit cautus ille qui contrahit cum marito et facit vxorem consentire vt faciat apponi in instrumento q renuntiauit expresse iuri hypothece.al's ille consensus nihil operaretur.tene menti quia pauci sunt qui ad-
5 uertant. ¶ † Tertio oppo.quia si mulier renuntiat hypothece omnium bonorum viri perdet dotem suam quia non poterit illa bona aduocare si sunt alienata.et sic videtur quodāmodo illam dotem donasse viro que donatio non valet ppter hoc docto.dicunt q nō potest renuntiare in omnibus bonis.sed requiritur q tot remaneant que sufficiant ad satisfactionem dotis.pro quo in aut.siue a me ibi dum dicit alie res etc.de quo per Iaco.de are.et Barto.in.l.meuia.§.fi.solu.matri.ff.et per Dy.in.l.pignus.ff.que in frau.cre.et per Iaco.de bel.i aut.vt immobilia ante nuptias etc.Sed cōtra q imo possit in omnibus.vt.s.eo.l.etiā.So.ibi renūtiauit ipsi viro non cōtrahenti cū alio.et sic bona remanebāt in suo patrimonio.de quibus sibi poterat satisfieri.nos loquimur qm renuntiauit viro

cõtrahenti cũ alio ⁊ alienanti vel obliganti bona ſua:⁊ ſic non
remanerent in patrimonio ad commodum vxoris.tene men-
ti.Aduerte tamẽ qð ſi vir dediſſet fideiuſſores de dote reſtituẽ-
da.et eſſet caſus in quo valeret datio vt eſt florentie.vbi eſt ſta-
tutum qð poſſint dari.lʒ de iure cõmuni ſit ſecus.ĩ.ne fideiuſſ.
doti.dentur.dico ꝙ ſi fideiuſſor eſt ſoluendo valet renuntiatio
hypothece in omnibus bonis viri quia remanet vxori conſul-
tum contra fideiuſſorem cuius fideiuſſoris bona computantur
inter bona viri ꝙ̄tum ad hoc.vt.l.ſi plures.§.preterea.ff.de fide
iuſ.⁊ ita ſemel conſului florentie.¶ Sed ponamus tẽpore quo
renuntiauit hypothece omnium bonorum venditorum ſuper-
erant iocalia que ſufficiebant ad dotem.poſtea illa perierunt.
an irritabitur renũtiatio.dic qð non.q: inſpicitur tempus re-
nuntiationis.vt ſi tunc fuerit facta legitime ex poſtfacto non ir-
ritatur.et hoc videtur probari in.c.peruenit.extra de emptio.
⁊ vẽdi.vbi oĩno vide.facit.l.ſi patronum ex debita.§.j.vel.ij.ff.
de bo.liber.¶ Item oppo.qð iſta renuntiatio extendatur etiã
ad alias perſonas:quia extinguitur ius hypothece.vt.l.pau-
lus.ff.qui.mo.pig.vel hypo.ſol.⁊ qð not.in.d.§.ſi tecum.Sol.
et tene menti illud in alio creditore renuntiante expreſſe vel ta-
cite.vt cum conſentit alienationi vel pignorationi:quia tunc ex
tinguitur ius pignoris quo ad omnes.et ſic etiam ſi perueniat
ad alium non habentem cauſam a contrahente:nõ poterit ad-
uocare per hypothecariam.ſecus in muliere creditrice in dote
quia non extinguitur ius hypothece.ſed non poſſunt eo vti cõ-
tra contrahentem cum viro vel habentem cauſaʒ ab eo.hoc tñ
verum niſi confiteatur pecuniam ad ſe perueniſſe:quia tunc ex
tinguitur ⁊ preiudicaret quo ad omnes.vt in.l.vir vxori.§.j.ſ̃.
allegata ſm vnum intellectum.ſi tamen erat caſus in quo con-
ſtante matrimonio poterat dos reſtitui ſm Bartol.hic qð te-
ne menti.facit auſ.ſi qua mulier.in.ſi.ĩ.co.¶ Ultimo oppo.ꝙ
etiã nocebit quo ad alios.pone eñ qð mulier cõſenſit viro alie-
nanti vnam rem ſuam et renuntiauit iuri hypothece in illa re.
poſtea agit cõtra tertiuʒ poſſeſſoreʒ alioꝝ bonoꝝ quibus nõ re
nuntiauit.ille poſſeſſor offert ſe ſoluturũ dotem ſuã vxori ⁊ pe-
tit ſibi cedi iura ſua in bonis viri taʒ pſonalẽ actionẽ ꝙ̄ hypo-
thecariaʒ.clarũ eſt qð mulier tenetur recipere et cedere.et ſi hoc
nolit facere excluderetur a poſſeſſione.vt.l.mulier.qui potio.in
pig.habe.mulier dicit ſum parata tibi cedere.poſſeſſor dicit tu
non potes mihi cedere hypothecariã cõtra emptoreʒ illius rei
in cuius alienationeʒ cõſenſiſti ⁊ renuntiaſti iuri hypothece.vñ
cũ facto tuo perdideris ius cedẽdi poſſum te repellere per exce-
ptioneʒ cedẽdarum.vt.l.ſti chũ.§.penul.ff.de ſolu.⁊ ſic per in-
directum renuntiatio facta in vna re et reſpectu vnius perſone
extendetur ad alias res ⁊ ad alias perſonas.cuius contrarium
hic dicit.Sol.dicit Cy.⁊ alij qð ſufficit mulieri qð cedat in illis
in quibus põt cedere.nec obſtat contrariũ de.l.ſtichũ.§.penul.
q: ibi loquitur in mandatore vel fideiuſſore qui cõtraxit contẽ-
platione hypothece cui creditor renuntiauit vt ſibi cederetur.
vnde ſi creditor facto ſuo perdit ius cedendi:perdit etiam ius
agẽdi.ſed iſte poſſeſſor nõ cõtraxit contẽplatione illius hypo-
thece.ergo ⁊c.ff.de fideiuſ.l.ſi ſtipulatus.§.j.⁊.l.ſi titius et me-
uia.co.titu.tene menti predicta ex quibus remanet iſta.l.opti-
me declarata que eſt vtilis ⁊ quotidiana.⁊ licet de iure ciuili nõ
valeat interceſſio etiam cum iuramento.ſecus de iure canonico.
vt in.c.cum contingat.de iureiuran.

a ¶ Multa ſunt p̃uilegia dotis.adð Bal.⁊ Jo.de cãpe.bononiẽ.i ſuis tracta.de dote.

1 ☞ Si mulier conſentit viro alienãti rem que fuit ſua:et nunc non eſt mariti ſed vxoris:q: ſibi fuit data donatio propter nuptias quo caſu trãſiuit dominiũ in mulıereʒ.an per iſtũ conſenſum perdat dominiuʒ qð habet ⁊ etiã ius hypothece.

2 Quid ſi conſentiat marito alienanti rem dotaleʒ que eſt in dominio viri ſed ſperatur ad vxorem redire.

3 Ex priuilegijs dotis qualiter quedam ſint realia ⁊ quedam pſonalia.

4 Dominium rei dotalis an incontinenti ſoluto matrimonio reuertitur ad vxorem.

Quid in donatione propter nuptias.

1 Siue a me. ¶ †Lex iubem⁹ loquit̃ quã
do mulier conſentit viro alie
nãti reʒ ipſius viri hypothecataʒ mulieri pro dote
⁊ renuntiat hypothece.que renũtiatio valet.iſta au-
tem loquitur qñ conſentit viro alienãti rem que fuit ſua.⁊ tunc
non eſt ſed eſt ipſius vxoris quia fuit ſibi data donatio propter
nuptias quo caſu tranſit dominiuʒ in mulıereʒ vt colligitur ex
tex.iſtius auſ.in verſi.in rem actio.et nihilominus quia ſpera-
tur ad eũdem virum redire ſolu.matri.ſicut dos ad mulierẽ.et
ſic non dicitur perfecte facta mulieris.dicũt doc.qð lʒ ſit ſua eſt
etiã ſibi obligata eo iure quo nõ perfecte eſt ſua.argu.optimuʒ
in.l.bello.§.ſi qs ſeruũ.ff.de cap.¶ Queritur ergo an per illuʒ
cõſenſum perdat mulier dñium qð hʒ ⁊ etiaʒ ius hypothece.et
rñdetur ꝙ nõ etiã ſi pluries conſentiat q: illa res eſt ſpecialiter
obnoxiata pro dote q: donatio propter nuptias ſit pro ſecuri-
tate dotis.et eſt vtilius mulieri ꝙ̄ ius hypothece generale quia
illi lʒ renuntiare.vt.l.iubemus.ſed huic non.⁊ ita no.per gloſſ.
in auſ.dos data.ĩ.de dona.ante nup.⁊ ideo gloſſ.in.l.etiam.ſ̃.
eo.l.j.glo.dixit idem in alia re viri nõ data in donationem pro-
pter nuptias ſed ſpecialiter hypothecata pro vxore que eſt no-
tabilis vt dixi.⁊ probatur per rationẽ huius auſ.et qð dixi in
re que fuit viri.et per ipſum data in donatione ꝓpter nuptias
etiã locũ hʒ in re que non fuit viri ſed per aliũ data vxori in do-
nationẽ propter nuptias.vt in prin.huius auſ.predicta fallunt
duobus cõcurrentibus.ſ.ꝙ poſt primũ cõſenſum interuenerit
ſecũdus poſt biẽniũ a die primi ⁊ ꝙ ſuperſint tot bona ex qui-
bus poſſit doti ſatiſfieri et hoc faciendo perdit dominiũ et ius
hypothece in illa re.⁊ hoc vſqʒ ibi vir tamen.ſed lʒ iſtis nõ in-
teruenientibus non valet cõſenſus vxoris.nec transferatur do-
minium in emptorẽ in preiudiciũ vxoris.tñ vir obligat̃ empto
ri ad omne dãnum ⁊ intereſſe.⁊ hoc dicitur in ver.illo.et adde
qð habet̃ in.l.ſi is qui.ĩ.de predijs mino.⁊ quod not.in.l.cũ is
2 qui.ff.de fideiuſ.⁊ qð not.de iure do.l.ſi prediũ.¶ †Sed quid
ſi conſentiat vxor marito alienanti rem dotalẽ que eſt in domi-
nio viri ſed ſperatur ad vxorẽ redire dicitur in verſi.idẽ i dote
eſſe.idem ⁊ multomagis glo.dicit ꝙ non valeat conſenſus ſeu
alienatio etiã cõcurrentibus illis duobus de quibus.ſ̃.et ſic il-
le verſi.refertur ad id qð.ſ̃.dictũ eſt de ꝓhibi.alie.vſqʒ ad verſi.
niſi.non ad id qð dictum eſt de permittẽda.cõcurrentibus his
duobus in illo verſi.niſi q: intendit corrigere.l.dotaleʒ.de fun.
do.que indiſtincte impedit alienationẽ fundi dotalis.vt in to-
to titu.de fun.do.et.ĩ.de rei vxo.act.l.vnica.§.et cum lex.ſed q:
videtur abſurdũ ꝙ iſte verſi.nõ referatur ad oĩa p̃cedẽtia.qui-
dam dicunt debere intelligi ne corrigat̃ illa.l.in re data in do-
tem eſtimata etiam illa eſtimatione que non facit emptionem
vt poſſit alienare concurrentibus illis duobus ſicut res data
in donationem propter nuptias.vt in.l.ſi eſtimatio.ff.ſol.ma-
tri.que declaratur per iſtam auſ.et limitatur dum vult ꝙ illa
poſſit alienari.⁊ ꝙ hoc operetur eſtimatio ſed iſta.l.limitat.ſ.
cõcurrentibus duobus qð tene menti.Alij reſtringunt ad res
mobiles datas i dotem que ſeruãdo ſeruari poſſunt.vt ille poſ
ſint alienari concurrentibus illis duobus et conſenſu mulieris
alias ſecus.et ſic etiam iura antiqua que permittebant aliena-
tionem.ſed ſi ſint res que ſeruando ſeruari non poſſunt indi-
ſtincte.hodie poſſunt alienari.l.ſi ex lapidicinis.ff.de iure do.
et vide omnino Cy.in illo.§.cum lex.et Barto.in.l.j.ſolu.ma.
ff.eo.⁊ ſunt clara in text.vſqʒ in ſi.tene mẽti hanc auſ.cum his
que dixi.et remanent expedite omnes glo.no.illam que incipit
3 quidam.Or aduerte et oculos ad me volue tuos.¶ †Et nota
circa ſi.in ver.omnibus.ad euidentiam ꝙ multa ſunt priuile-
a gia dotis[a] de quibus in.l.j.ff.ſolu.matri.et quedam ſunt realia
que dantur rei dotali vel actionis de dote.quedam perſonalia
que dãtur perſone mulieris.vt ꝙ preferatur alijs in hypothe-
ca tacita etiam habentibus priorem in tẽpore.vt in.l.aſſiduis.
qui po.in pig.hab.de quibus in priuilegio dotis.iſta priuile-
gia perſonalia cõpetunt mulieri quouſqʒ viuit et cuiqʒ agenti
nomine mulieris.ſed ea mortua non tranſeunt ad heredeʒ ex-
traneum.ad filium ſic.⁊ hoc dicit ille ver.omnibus vſqʒ in ſin.
et dum dicit ad ſuos non intelligas ꝙ mulier habeat ſuum he
redem proprie loquendo prout ſumitur in.l.in ſuis.de libe.et
poſthu.cum nõ habeat filios in poteſtate.ſed intellige impro-
4 prie.i.ad ſuos deſcendentes.¶ †In glo.j.in ſi.in auſ.equali-
tas.tu dic ꝙ etiam ſi non fuit factum pactum de lucranda do-
natione propter nuptias poteſt procedere iſte text.dum dixit
vxori competere actionem in rem ſolu.matri.pro illa re.ſcilicet
ſi nondum rehabuit rem ſuam:quia donatio talis ſit pro ſecuri
tate dotis.⁊ tunc eſt verum ꝙ ſolu.matri.reuertitur dominium
ad virum.quãdo dotẽ ſuã rehabuit non prius.ſed dominium
rei dotalis incõtinenti ſolu.matri.reuertitur ad vxorẽ.vt in.l.
in rebus.de iure do.et ſi tam dos ꝙ̄ donatio propter nuptias
conſiſterent in rebus mobilibus ſaltem ſolu.matri.dominium
cuiuſlibet rediret ad priſtinũ dñm.ſed ſi dos conſiſtebat in pe-
cunia ⁊ donatio conſiſtebat in re immobili dominiũ illius pe-
nes vxorem remaneret quouſqʒ rehabuiſſet dotem.

2 ☞ Mulier an poſſit renuntiare vellciano.

1 Si mulier. †Mulier q̃ ſcðo cauit poſt
biennium nõ iuuatur vellcia
no.⁊ hoc ideo q: poſt lapſum biẽnij ſi approbat pri
mam interceſſionẽ.⁊ iterũ ꝓmittit ſeu cauit vel quo
quo modo confirmat cẽſetur hoc feciſſe ex magna deliberatio-
ne non ex fragilitate ſexus ideo nõ iuuatur ſicut qñ donat vel
quando patrimonium diminuit.et in ratione huius.l.fundat̃
id qð dicit̃ in auſ.ſiue a me.facit.l.cũ fideiuſſor.ĩ.de non nu.pe.

Et per hanc

2 † Et per hanc.l.patet an mulier possit renuntiare velleiano
a quia si renuntiat extra iudicium non valet nisi post biennium
a prima intercessione.quia qua fragilitate intercessit presumi-
tur renuntiasse.vt in.l.doli.§.diuersum.ff.de noua.et isto mo-
do limita glos.que est in.l.j.s̄.eo.super verbo non ignorant in
iudicio vero potest indistincte renuntiare.vt in.l.si.ff.eod.titu.
in.§.penulti.
2 ☞ Mulier si intercedat pro viro suo qualiter debeat renun-
tiare velleiano et cuilibet alteri auxilio quod de iure cõpeteret
et quid sit istud auxilium ⁊ an requiratur iuramentum.
3 An stetur confessioni mulieris si confiteatur in instrumẽto pe-
cuniam seu contractum verti in suã vtilitatẽ.⁊ vide.nu.3.
4 Si non valet contractus an tamen valeat iuramentũ in eo in-
terpositum.

1 **Si qua mulier.** ¶ † Quando mu-
lier intercedit ꝓ vi-
ro suo ipso iure nõ obligat̃ nisi contractus vertatur
in ei⁹ vtilitatẽ.ideo excep.senatusconsul.non est ne-
cessaria que habet locum eo casu quo obligatur ciuiliter et na-
turaliter.h.d.in effectu:et sic corrigit omnia iura antiqua que
volebant contrarium ꝙ obligaretur.sed habet exceptionez.vt
s̄.eo.l.si vxor.⁊.l.si aduersarius.lz ergo mulier renuntiet sena-
tuscon.velleiano.quando se obligat pro viro etiam post bien-
nium nihil nocet sibi renuntiatio quia renuntiat ei qd̕ non ha-
2 bet.scz exceptioni velleia.quã non habet.† Debet ergo renun-
tiare velleia.⁊ cuilibet alteri auxilio qd̕ de iure sibi competeret
et hoc est auxiliũ istius aut̃.que tuetur eam ipso iure. ¶ Sed
an tunc sufficit ista renuntiatio q̃tum ad hoc vt obligetur effi-
caciter.dic quia non est modus inducende obligationis nisi re-
nuntiet cum iuramento promittendo non opponere aliquod
remedium sibi datum a iure:et tunc tenetur seruare iuramen-
tum de iure cano.vt in.c.cum contingat.de iureiuran.sed de iu-
re ciuili secus per.l.non dubium.s̄.de legi.⁊ ita intellige princi-
pium gloss.et hoc voluit Bald.j.l.proxi.§.ne autem.vbi poni
tur alius casus in quo mulier ipso iure seruatur illesa.et quan-
do intercedit pro alio q̃ pro viro.scz quãdo intercedit sine in-
strumento continente subscriptionem trium testium.quo ca-
su etiam non nocet renuntiatio velleiani ratione quam.s̄.dixi.
Et si adijciatur omni alteri auxilio valet cum iuramẽto secũdũ
Bald.non aliter qd̕ intellige.vt.s̄.dixi.Quidam autem intel-
ligebant istam aut̃.generaliter pro quocunq̃ intercedat.et sic
totus iste titulus corrigetur quod glo.reprobat.Quidam vero
intelligunt vt corrigatur.l.seq.quod etiam docto.reprobant.
tene ergo qd̕ dixi.⁊ ratio quare magis sibi succurritur quando
intercedit pro viro quia facilius inducitur per virũ q̃ per aliũ
et interdum male gratibus suis propter timorem vel reueren-
tiam eius.nam anteq̃ emanaret senatusconsul.per constitutio-
nem principum prohibebatur intercedere pro viro.sed postea
per senatusconsul.prohibita fuit intercedere pro quocunq̃.vt
patet in.l.j.et.ij.ff.eod.titu.Quidã vero dicunt per hanc aut̃.
ꝙ quoties mulier se obligat pro viro in eodem instrumento nõ
obligatur.certe non est curandum an in eodem instrumento
an in diuersis.sed an se obliget pro viro et eius vtilitate et ipso
iure non tenetur.an pro sua vtilitate vel cõmuni.⁊ tunc tenetur
pro rata sua etiam si in eodem instrumento. ¶ In text.ibi cre-
diti.in hoc fundant se illi de quibus.s̄.dixi.Sed dicit Bald.se
cundum Nico.ma.ꝙ hic ponitur continẽs pro contẽto et expo
nit id est obligationi viri contente in instrumẽto participando
de ipsa modis qui infra sequuntur et qui not.in.l.j.s̄.eodem.
¶ In tex.ibi propria.hoc verbum pondera per rationez quã
supra dixi. ¶ In tex.ibi non valebit.s.ipso iure.vt aliquid ad-
dat ad leges veteres. ¶ In tex.ibi siue multoties.etiaz si post
biennium.Nec obstat.l.C.si mulier.qz illa restringit̃ ad casum
qñ intercessit pro extraneo quo casu obligatur ciuiliter et natu-
raliter.lz habeat exceptionẽ quã perdit si post biẽnium appro
bat intercessionem:et sic remanet obligata efficaciter remota
exceptione.sed qñ ipso iure non fuit obligata cessat ratio illi⁹.l.
¶ In text.ibi seu publicum.puta qz maritus tenebatur fisco.
vnde propter priuilegiũ fisci videbatur ꝙ mulier possit se obli-
gare.qd̕ hic tollit.⁊ sic eius priuilegium ꝑfertur priuilegio fisci.
3 ¶ † In tex.ibi pecuniam versam proba.qz tunc nõ esset inter
cessio.vt.s̄.e.l.ij.Sed queritur an stetur confessioni sue si confi-
teatur in instrumento pecuniã seu contractũ verti in suã vtilita
tem.videtur quod non quasi eadem fragilitate confessa fuerit
qua intercessit.vt in.l.C.et.l.doli.§.diuersum.ff.de noua.Po-
test dici ꝙ stetur confessioni si interuenerunt illa de quibus.j.
l.proxi.§.velleia.scz ꝙ contineatur in instrumento publico si-
gnato tribus testibus:et ꝙ tunc non admittatur probatio in
contrarium si confitetur illud fuisse scriptum de sua volunta-
te.vt ibi not.illa.l.loquitur quando pro alio intercedit.vnde
istud videtur dubiũ quãdo pro viro qui faciliter potest induce-
re mulierem ad hoc confitendum.et securius est dicere nõ suffi
4 cere confessionem nisi aliter appareat. ¶ † In prima glos.in.l.
non dubium.hoc procedit de iure ciuili sm̃ ꝙ non valet prin-
cipalis contractus.non valet etiam iuramentum.vt in illa.l.
sed de iure canonico lz contractus sit ipso iure nullus.iuramen
tum tamen est seruandum si potest seruari sine interitu salutis
eterne.vt in.d.c.cum contingat.imo tenent docto.ꝙ interueniẽ a
te iuramento cessat inualiditas quasi cum iuramento contra-
hendo cessat causa inualiditatis et prohibitionis.quod plene
examina per Bart.in.l.si quis pro eo.ff.de fideius. ¶ In glos.
ibi sumpserunt.hoc quidam intelligentes hanc aut̃.generali-
ter loqui pro quocunq̃ intercedat.lz loquatur de viro gratia
exempli. ¶ In glo.ibi de do.⁊c.si ista ratio esset bona sequere-
tur ꝙ nec econuerso vir posset intercedere pro vxore quod est
falsum sm̃ omnes.imo efficaciter obligatur.et olim et hodie
preterea non sequitur.intercedit ergo dona.dic ergo vt dixi.et
5 facit pro eo quod.s̄.dixi.l.fina.s̄.ne vxor pro marito. ¶ † In
glo.ibi vel sm̃ Bald.scd̕m alium intellectum Bal.illa aut̃.de-
beret intelligi seu legi super.l.antique.ad cuius correctionem
veniret ꝙ nullus tenet.tamen ex ista opi.not.quia Bald.sentit
ꝙ non stetur cõfessioni vxoris ꝙ pecunia sit versa in suã vtilita
tem nisi aliter probetur.

a ¶ An mulier possit renũtiare velleiano.Adde gl.i.l.si.ff.ad velleianũ.Bart.i.l.doli mali.ff.de noua.bart.in.l.si qs in cõscribẽdo.in.iij.q.C.de epis.⁊ cle.⁊ glo.i.c.si diligẽti.de foro competen.

2 ☞ Si mulier recepit premiũ ꝓ intercessione et contingat ꝙ
soluat pro alio pro quo intercessit repetit solutum nec debet si-
bi imputare illud quod recepit cũ sit pretium periculi.
Quid si talis pecunia fuit data pro securitate.
3 Si nõ apparet per testes sed per cõfessionem ipsius mulieris
ꝙ recepit pretium pro intercessiõe an hoc sufficiat ad probatio
nem vt excludatur a beneficio velleiani.⁊ nu.1.⁊.4.
4 An possit quis probare contra publicum instrumentuz qñ cõ
fitetur ipsum fuisse scriptum de voluntate sua.
5 Quod fauore libertatis cessat senatuscõsultum velleianũ.

1 **Antique.** † Si mulier recipit premiũ pro
intercessione nõ iuuatur velleia-
no sed efficaciter obligatur quia non videtur inter-
cessisse ex leuitate vel fragilitate sexus.sed pro pre-
mio cõsequẽdo.h.d.primo.Et si contineatur in instrumento
publico subscripto a tribus testib⁹ statur sue confessioni absq̃
alia probatione.aliquo autem istorum deficiente non excludi-
tur a beneficio velleiani nisi sufficienter probetur ꝙ pretiuz vel
premium receperit aliter per eius confessionem.h.d.secundo.
Et eo casu quo pretium recepit:et sic excluditur a beneficio vel-
leia.si intercessit transferendo in se obligationẽ animo nouan-
di.et sic est facta nouatio.quatenus tamen mulier non est sol-
uendo restituitur actio in pristinũ debitorem.h.d.tertio.Item
quãdo non recepit pretium vel pecuniam si non intercedit cuz
instrumento publico cõtinentem subscriptionem trium testiuz
ipso iure seruatur illesa.Si autem cum tali instrumento iuua-
tur velleiano ⁊ omnes.ll.huius titu.tunc vendicant sibi locuz.
h.d.ista singularis.l.⁊ vtilis inducens de nouo que de iure ve-
teri non erãt inducta.nam illo iure bene reperiebatur ꝙ si de-
bitor pro securitate mulieris intercedentis dabat sibi totã pe-
cuniã contractus vel alio modo ipsam cancellabat dando for-
te pignora sufficientia pro tota quantitate ꝙ cessabat senatus-
consultum.vt.l.si mulieri dederim.ff.eo.quia tunc non potest
damnificari vel periclitari qd̕ senatuscon.voluit.Sed si nõ da-
batur pecunia pro securitate contractus.sed pro premio inter-
cessionis.puta obligabat se pro alio in centum.sed ne frustra
subiret periculum pro alio.voluit habere in pretium.x.prout
frequenter fit florentie:quia sunt multi qui aliquo lucro fideiu-
bent pro alijs cum auaritia ducti.et sic non reperiebatur iure
veteri cautum quod perderet excep.senatuscon.sed inducit̃ per
hanc.l.notabilem quia tunc non mouetur ex fragilitate sexus
sed ex cupiditate lucri vnde ista.l.aufert sibi beneficium sena-
tuscon.velleia.⁊ hoc quando cõstat per testes de receptione ta-
2 lis premij. ¶ † Et aduerte sm̃ Bal.quia isto casu si soluat pro
alio repetit nec debet sibi imputari illud qd̕ recipit quia est pre
tium periculi quod suscepit.vt in.l.periculi.ff.de nautico feno-
re.Sed in primo casu quando pecunia fuit data pro securita-
te si soluit creditori non repetit ab eo pro quo soluit quia iam
3 habuit quod soluit.† Quid autem si non appareat per testes
sed per eius confessionem ꝙ recepit pretium pro intercessione
an sufficiat ad probationẽ.⁊ dicitur hic ꝙ sic duobus concur-
rẽtibus ꝙ interuenerit instrumentũ publicũ.et ꝙ sit subscriptũ
a trib⁹ testib⁹ et ꝙ in eo cõtineatur dicta cõfessio altero istoruz
deficiente non statur confessioni.sed est necesse probare per te-
stes vel alijs modis.et si probetur non excusatur.si non probe-
tur iuuatur velleia.et hoc vsq̃ ibi sed si minus.⁊ vltra hoc ad-
ditur per glo.ꝙ interuenientibus illis duobus vel tribus non

potest probari contrarium per mulierem.quod tamen in text.
non dicitur.sed doctores addunt hoc verum si confiteatur illud
4 fuisse scriptum de sua voluntate non aliter.† Unde inducitur
per hanc.l.non posse quem probare contra publicum instru/
mentum quando confiteatur ipsum fuisse scriptum de sua vo/
luntate.sed hoc non est verum generaliter.sed solum in casu hu
ius.l.quãdo vult probare cõtrarium vt vtatur priuilegio spe/
ciali contra ius commune.de hoc per Cyn.in.l.optimam.j.de
contrahen.stipulati.Quod autẽ hic dicitur de subscriptione te
stium non est hodie in vsu qð in instrumento publico testes se
subscribant:sed sufficit quod notarius attestetur de interuentu
ipsorum.vt nota.in auť.de here.⁊ fal.in glos.⁊ hoc tenet Bald.
in.l.j.š.cod.Et sic hodie sufficit qð notarius attestaretur de in/
teruentu trium testium ad hoc vt habeat locum quod hic dici/
tur.presupposito autem qð probetur ipsam recepisse pretium:
vel per confessionem de qua.š.vel per testes si intercessit trans/
ferendo in se obligationem animo nouandi cum efficaciter te/
neatur.et sic non subducitur in obligatione et facta sit nouatio
si non esset soluendo non deberet restitui actio vtilis in pristi/
num debitorem quia senatuscon.quod eam restituit. loquitur
eo casu quo mulier subducitur per exceptio.senatuscon.sed per
hanc.l.in versi.sed si minus prouideretur etiam hoc casu vt ex/
cutiatur mulier per prius.⁊ in eo in quo reperitur non soluen/
do restituatur actio in pristinum debitorem quod est notanduȝ
et sic tam quando subducitur de iure ꝙ quando etiam de facto
quia nõ est soluendo:quia inanis est actio quaȝ inopia debito/
ris excludit.et habet locum restitutoria vel institutoria actio.de
quibus in.l.senatus.⁊ in.l.j.š.eodem.Predicta quãdo appa/
ret mulierem recepisse pretium pro intercessione.quo casu non
refert an se obligauerit cum scriptura vel sine scriptura.⁊ si cum
scriptura publica vel priuata.et si publica an habeat subscri/
ptionem trium testium vel non.vt patet in princip.l.ibi siue si/
ne scriptis ⁊c.in ver.sin autem sine scriptis:quia obligatur ef/
ficaciter et non habet auxilium senatuscon.si autem pretiuȝ nõ
recipit vendicat sibi locum sequens.§.ne autem.ƀm verum in/
tellectum Bulg.qui.§.inducit tertium de nouo vt tunc oblige/
tur ciuiliter et naturaliter:et habeat exceptionem velle.bene se
obligat per instrumentum publicum habens subscriptionem
trium testium.aľs ipso iure non obligatur quod olim non erat.
imo obligabatur et habebat excepti.et illud est bene singulare.
vnde quoties ostendit tibi instrumentum in quo mulier se obli/
gauit pro alio respicias an interuenerint tres testes vel non.et
sufficit qð notarius attestetur de hoc vt voluit Bald.in.l.j.š.e.
non ergo corrigitur principium.l.per hunc.§.licet.Mart.dixe
rit contrarium quia imperator sibi ipsi contrariaretur statuen/
do primo vnum.s.qð efficaciter obligetur ⁊ sine auxilio senatus
con.quando recipit pretium siue cuȝ scriptura siue sine scriptu/
ra obligetur.⁊ postea statuendo hoc contrarium qð nullo mo/
do obligetur quando sine scripura vel non publica vel nõ con/
tinentur tres testes.tria ergo in effectu inducit de nouo.primuȝ
continetur.in princip.l.secundum.in versi.sed si minus.tertiuȝ
in isto.§.ne autem.Lex veterum dicit qð fauore libertatis ces/
sat senatusconsul.

2 ☞ Maritus qui recepit vxorem sine dotis promissione non
potest postea compellere eam ad se dotandum.
Si dos promissa non soluatur viro in totum potest vir vxoreȝ
licite repellere de domo.secus si dos non fuisset promissa.
3 Non dicitur quis compulsus facere illud ad quod faciendum
est obligatus.
4 Decem casus in quibus cessat senatusconsultum velleianum.
5 Quando mulier renuntiat velleiano ad hoc vt renuntiatio va/
leat debet certificari quid contineat velleianum in fauoreȝ eius
nec presumitur certificata:nisi hoc appareat in instrumento et
si renuntiatio facta sit cum iuramento an extendatur ad igno/
rata.

1 Eneraliter.†Hic ponitur vnus ca/
sus specialis ĩ quo cessat
velleianum fauore dotis.ƀm glos.Sed aduertendũ
quia improprie videtur loqui.quia ista.l.loquitur
quando mulier promittit dotem pro alia muliere que tamen
pro seipsa non promiserat.vnde non est intercessio quia non est
dare aliam promissionem principaliorem.sed est quidam con/
tractus celebratus principaliter in personam mulieris dotan/
tis continens donationem presumptione iuris.quia ille vel il/
la que mulierem aliquam dotat de suo in dubio fauore dotis cẽ
setur dotare animo donandi mulieri non animo repetendi ab
ea.vnde solu.matrimo.non sibi competit repetitio sed mulie/
ri dotate nisi conuenerit sibi restitui per stipulationem vel pa/
ctum.vt.j.de rei vxo.actione.§.accedit.etiam si errore ducatur
quia credat se teneri ad dotandum.vt in.l.cum quid.§.si mu/
lier.ff.de condi.inde.constat autem ꝙ mulieri donanti senatus/
consul.non prouidet.vt in.l.sed si ego.ff.eod.ideo ista.l.non vi/
2 detur fuisse necessaria.†Nõ obstat si dicatur imo est intercessio.
quia mulier que dotatur tenebatur seipsam dotare:quia hoc
est falsum si maritus eam recepit sine dotis promissione:quia
non potest eam compellere postea ad se dotandum nec eam re/
pellere de domo si non dat sibi dotem.vt est casus in.l.fina.j.
de diuor.Ad hoc vt ista.l.congruat huic titulo et aliquid indu
cat de nouo et saluentur glo.⁊ dicta docto.potest intelligi vt si
mulier etiam que dotabatur promiserat dotẽ si illa mulier pro
ea intercedat et eandem dotem promittat etiam si animo repe/
tendi ab illa muliere nõ habeat exceptio.senatusconsul.⁊ sic cõ/
tinet vtilitatem.Et not.ibi viro forsitan repelli.ꝙ si viro dos
non soluatur promissa in totum potest licite vxorem repellere
de domo.concor.tex.in auť.de non eligendo secundo nub.§.fi/
na.sed si dos non esset promissa nõ posset eam repellere ex hac
3 causa vt est text.in illa.l.fina.j.de diuortijs.¶†Item nota in
fine ꝙ non dicitur quis compulsus facere illud ad quod facien
dum est obligatus quia sicut voluntarie se obligauit:ita et vo/
luntarie dicitur soluere:licet fuerit compulsus.facit.l.de acces.
§.fina.ff.de diuer.et temp.prescrip.⁊ not.extra de spon.c.requi/
4 siuit.¶†Ultimo not.glos.que numerat nouem casus in qui/
bus cessat senatusconsul.velleia.Adde decimum quando in/
teruenit decretum iudicis.vt.j.si mater indẽnitatem promise/
rit.l.fina.iuncta glos.j.cum ibi nota.Super illo autem quan/
do renuntiauit velleia.dic vt dixi.š.co.l.si mulier.quia proce/
dit quando in iudicio vel post biennium a die prime interces/
sionis:aľs esset ponẽda in renũtiatione.ad hoc vt valeat.vide
in addi.Specu.de renun.et conclu.§.j.in addi.que incipit quo
5 modo huic dicto ⁊c.†Dicunt enim docto.ꝙ quãdo mulier re/
nuntiat velleia.ad hoc vt valeat in iudicio vel extra debet cer/
tificari quid cõtineat velleianum in fauorem eius nec presumi/
tur certificata nisi hoc appareat in instrumento renuntiationis
quia consistit in facto ⁊ facta non presumuntur.l.quecunqȝ.de
publi.non enim valeret renuntiatio eius quod ignorat.vt.l.q
cum tutoribus.in fi.de transac.hec vera nisi renuntiet cum iu/
ramento:quia extenditur etiã ad ignorata.vt no.in.c.ij.de pac.
lib.vj.in nouel.⁊ per Barto.in.l.si duo.§.idem iuli.ff.de iure/
iuran.lȝ Dy.consuluerit cõtrarium vt no.per Cyn.in.l.ij.j.de
rescin.vendi.quam Bar.reprehendit.⁊ pro ipsius opi.est de/
terminatio can.in.d.c.ij.

¶ De non numerata pecunia. Rubrica.

2 ☞ Qui confessus est recepisse si re vera non recepit tunc in/
fra biennium est ciuiliter tantum obligatus et an illa ciuilis sit
efficax ad agendum et an lapso biennio assumat naturã natura
lis obligationis.
3 Senatusconsultũ velleianũ:et etiã macedonianũ:licet ꝓhibeãt
mulierẽ intercedere vel filiofa.mutuari non tamen impedit da
ri ciuilẽ.⁊ naturalẽ obligationẽ.⁊ per consequẽs actionẽ:lȝ tri/
buant exceptionem.
Cautela ꝓ creditore numerãte pecuniam ne ei postea agẽti no/
ceat exceptio non nume.pecu.si forte debitor esset malignus.
1 ¶†Quia frequẽter contingit ꝙ aliquis propter indigentiam
pecunie confitetur in scriptura publica vel priuata de manu
sua se habuisse et recepisse mutuo aliquam quãtitatem ab ali/
quo sub spe future numerationis:quam ille pollicetur se fa/
cturum:et promittit eã reddere et restituere:ille vero postea ma
lignitate ductus non numerat:sed repetit pecu.tanꝙ numera/
tam:⁊ ad probandam numerationem inducit confessionẽ pre/
dictam quam ille non negat fecisse:sed dicit pecuniã non fuisse
reuera numeratam:sed sub spe numerationis fiende confisus
de creditore sic fuit confessus:et quia regulariter cõfessio debi/
toris probat contra eum quando continet causam obligato/
riam.vt.j.co.l.generaliter.et propter hoc cõtingebat ꝙ fiebãt
extorsiones illicite contra.l.illicitas.in princ.de offi.presi.ff.id
circo fuit prouisum ꝙ in contractu mutui in quo hoc frequen/
ter contingit talis confessio non probet numera.sed ille qui se
dicit numerasse perinde habeat necesse ꝓbare.ac si nulla ema/
nasset ꝯfessio:⁊ hoc si agat ĩfra annũ de iure veteri vel ĩfra biẽ/
nium hodie.vt.j.co.l.in cõtractibus.⁊ institu.de literarũ obli.
§.fina.⁊ in princi.quinimo si non agat possit ille qui confessus
est querelam exponere infra biennium : coram iudice et repete/
re cautionem vel facere cancellari instrumentum nisi creditor
probet.vt in.l.in contractibus.§.fi.j.eo.⁊ ista dicitur excep.nõ
nu.pecu.que potest ꝓponi nõ solum excipiẽdo:sed etiã agendo
vt dixi qð est contra naturam aliarum exceptionũ.Et ideo est
tẽporalis:cũ tñ alie sunt ꝑpetue.vt.l.pure.in fi.ff.de doli except.
quia non

quia non possunt proponi agendo:sed dumtaxat quando con-
uenitur debitor lapso vero biennio cõfessio assumit robur ⁊ ꝓ-
bat numerationem nisi debitor assumat in se onus probãdi:et
sic probet cõtrarium:qꝛ falsa cõfessio si potest probari falsitas
non debet nocere confitenti etiam si scienter fuit cõfessus.l.cum
falsa.s̃.de iur.⁊ facti igno.nam omnis probatio recipit proba-
2 tionem in contrarium.l.cum de indebito.ff.de proba.†Iste au
tem qui sic confessus est si reuera pecuniam non recipit infra
biennium est ciuiliter tantum obligatus non naturaliter qꝛ ti-
tulus non est habilis ad agendum:⁊ ista est opinio glos.sed la-
pso biẽnio illa ciuilis efficitur efficax et assumit naturam natu-
ralis obligationis.vt no.insti.de literarum oblig.in fi.glo.ma.
licet docto.multum super hoc passu fuerint cõtrarij:quia qui-
dã dicũt ꝙ nullo modo est obligatio ꝑ lapsum biennij.quidam
ꝙ imo est obligatus ciuiliter et naturaliter.sed Barto.eos re-
prehendit et tenet opi.glos.qđ dic vt plene no.in.l.cum quis.s̃.
de iur.⁊ facti igno.tunc autem est verum ꝙ ei ciuiliter est obli-
gatus quãdo interuenerũt verba de futuro:quia cõfessus fuit
se habuisse et recepisse ⁊ ꝓmisit restituere.alij dicunt ꝙ prima
verba de preterito sufficiũt:vt not.in.l.in contractibus.j.eo.in
secũda glos.qđ dici potest quando continentur in scriptura ꝓ-
pria manu facta quo casu titu.de litera.oblig.⁊ oritur ex dispo-
sitione iuris ciuilis contra naturam verborum que non sunt
apta parere obligationem et nullam contineant promissionem
de futuro.vt in.l.v.§.stipulatio.de verbo.oblig.dicit ergo glos.
recte ꝙ per hunc titu.prouidetur tantũ ciuiliter obligatis.sed
per articulos precedẽtes prouidetur obliga.ciuiliter et natura
3 liter.†Et sic no.ꝙ se.cõ.velle.⁊ etiam macedo.licet prohibeant
mulierem intercedere vel filiofa.mutuari non tamẽ impediunt
dari ciuili.⁊ natu.obliga.⁊ per consequens actio.licet tribuant
excep.qđ videtur contra.l.cum lege.ff.de fideius.sed dic vt ibi
Bart.Aduerte tamen ad vnum ꝙ cum iste titulus emanauc-
rit contra creditorem recipientem confessionẽ et volentẽ extor-
quere ꝙ non numerauerit frequenter contingit ꝙ etiam si vere
numerabit remanet in damno quia ignorantes naturam hu-
ius titu.de numera.recipiunt scripturam de manu debitoris
in qua cõtinetur se habuisse et recepisse mutuo talẽ quãtitatẽ et
eam vere recepit:tamen debitor malignitatis cõfisus negat eã
se recepisse ⁊ cõqueretur in bienniũ:⁊ qꝛ creditor aliter non põt
probare nume.reus absoluitur et ipsi creditori silentiũ perpe-
tuum imponitur.⁊ vidi aliquando fieri ⁊ est magnũ periculum
mutuantis:⁊ ideo non cõfidant de schedula vel scriptura debi-
toris siue dicat confiteor me habuisse et recepisse:siue dicat ha-
bui et recepi siue ponat vtramq; partez:quinimo dicat hec nõ
confiteri spe future numera.nihilominus quia hoc totum est
de confessione creditor per talem schedulã vel scripturam non
posset ipsum cõuincere nec probare numerationem. adhibeat
ergo notarium et testes:qui in sua presentia et etiam testiuz nu-
merationem sequi et fecisse videãt.vt no.j.eo.l.si ex cau.in glo.
vel si non potest haberi notarius non facias sibi schedulã de
mutuo sed de deposito confitendo habuisset tantam quantita-
tem:quia tunc confessio statim est valida et probat nume.vt.j.
eo.l.generaliter.

2 ☞ Qui dedit pign⁹ sub spe future numerationis ea nõ secu-
ta qualiter agere debeat:⁊ quid debeat probare.

1 SI pecuniam. †Qui cõfessus est se
recepisse pecuniã mu
tuo et dedit pign⁹ obtinet ꝓbãdo se dedisse pignus
nisi creditor probet numera.et eodem modo si con-
uenitur hypothecaria.hoc dicit.sicut ergo qaando deducitur
numeratio principaliter in iudicium infra biennium incum-
bit onus probandi ei qui dicit se numerasse non obst.confessio
ne aduersarij que non habet effectum.vt.C.eod.l.si ex cau.ita
quando deducitur incidenter:quia principalis questio est de
pignore restituendo vel tradendo:sed incidens questio est de
2 nume.vt in hac.l.ꝯm Barto.¶†In tex.nam intentio.dubita
bas si repeteres pignus acti.pig.quod ille nõ opponat excep.
non potes repetere nisi mihi restituas pecuniã pro qua pigno-
rasti:quia ista actio non datur nisi soluto debito.vt.l.si rem.§.
omnis.de pigno.act.Sed imperator dicit ꝙ nõ habes timere
postq̃ asseris numerationem tibi nunq̃ fuisse factam.et potes
probare te dedisse pignus quia obtinebis nisi ille probet se ti-
bi numerasse quod facere non poterit si reuera non numerauit.
incumbit ergo tibi onus probandi quod dederis rem pigno-
ri:nam competit pignoratitia etiam si pignus non fuit consti-
tutum:quia numeratio nunq̃ fuit facta.vt.l.solum.§.si quasi.
de pig.actio.ff.licet ergo hypothecaria non competat quando
pignus non est constitutum pignoratitia tamen bene compe-
tit dum tamen res fuerit data pro pignore.vt in.d.§.si quasi.
¶Pro declaratione glo.mag.oppo.contra text.dum dicit in
rem experiri potest:nam ad repetendum pignus competit de-
bitori actio pignoratitia etiam in casu de quo loquitur ista lex.
quando fuit res tradita pignori sub spe future numerationis
que non est secuta.vt in.l.solum.§.si quasi.ff.de pig.actio.Sed
actio pignoratitia nõ est actio realis imo personalis.vt not.in
gloss.in proemio.ff.vete.et re contrahitur.glos.fatetur contra-
rium ⁊ exponit tex.dum dicit in rem.i.pignoratitia propter rẽ
vel ad rem.⁊ ista est bona solu.Alij vero nolentes impropria-
re tex.intelligunt de rei vendi.nõ sufficit probare te dedisse pi-
gnori sed habes necesse probare te esse dominum et illũ possi-
dere.vt.s̃.de aliena.iudi.l.j.sed iste tex.dicit sufficere si probes
te pignori dedisse:ergo nõ potest loqui de rei vendi.ipsi respon
dent ꝙ aduersarius non referebat tunc.q.dominij imo confi-
tebatur ꝙ illa res erat tua:sed dicebat ꝙ non fuit sibi vnq̃ tra-
dita pignori:et sic negabat se possidere contra non possidentez
non datur rei vendi.ista est diuinatio.Unde alij dicunt ꝙ etiaz
si referebat.q.dominij sufficit probare tibi ꝙ tradideris eã pi-
gnori tanq̃ dñs eius:quia cum habebat causam a te tanquã a
domino necesse habet fateri te dominum nec potest tibi refer-
re.q.dominij.glo.istam opi.non tenent:quia cum agas tanq̃
dñs non ex eo ꝙ tradideris tanq̃ dñs necesse habes probare
dominium.vt not.in.l.nec creditores.de pigno.act.⁊.l.ita vt si
fur.ff.commoda.q̃tum autem ad possessionem que requiritur
in prima conuentione:et agitur rei vendi.bene sufficeret se pro
bare tradidisse:et sic semel ad manus eius peruenisse:qꝛ etiam
hodie presumeretur esse postq̃ habuit causam a te:vt dixi in.l.
non ignorat.s̃.ad exhibendum.tene ergo primam solutionem
glo.quia hic non loquitur de rei vẽdi.sed de pig.act.in qua nõ
habet necesse probare dominium:sed solum ꝙ tradideris et lo
co pignoris:⁊ ꝙ obligatio principalis nõ fuit cõtracta postq̃
non est secuta numeratio.sed si fuisset contracta habet necesse
probare eam fore dissolutam.vt in.l.si rem.§.omnis.ff.de pig.
act.¶Item opp.secundo ꝙ nõ incumbat onus probãdi ad-
uersario numerationem fuisse factam:sed potius tibi ꝙ eã sibi
restitueris.nam si agendo pignoratitia asseras te rem illaz de-
disse pignori pro centum ex ista noua confessiõe apparet quod
illa centum habuisti:ergo nisi ea restituas agere non potes:sic
contingit quando quis iurat se pignori dedisse rem pro centuz
nam non potest obtinere restitutionem eius nisi soluat illa cen-
tum.vt.ff.de iureiuran.l.si duo.§.marcellus.Sol.ibi quando
iurasti te dedisse pro centum que nõ habuisti hic quando asse-
ris te dedisse pro centum que nõ habuisti:licet fueris confessus
habuisse:⁊ sic non est verum ꝙ hodie cõfitearis te habuisse.lꝫ
confitearis te fuisse cõfessum habuisse.

2 ☞ De exceptione non numera.pecunie cõstare dicitur ex eo
ꝙ contrarium non probatur.

1 MInorem. †Exceptio nõ numera.pecu.
sicut põt opponi ꝑ tota quã-
titate confessata.et non numerata:ita pro parte non
numerata.hoc dicit casus.¶In tex.ibi:constiterit
hoc verbum facit dubium:quia innuit quod habeat necesse ꝓ-
bare.vt.s̃.l.proxi.Dicunt quidam ꝙ ibi loquitur quando ne-
gas nihil fuisse numera.de summa confessata:sed quando fa-
teris numeratam fuisse partem:et alteram partem negas pre-
sumitur contra te nisi probes alteram non fuisse numeratam.
Sed quomodo poteris probare gloss.dicit per confessiones.
Item per numerationes ⁊c.ponamus de mille probat qđ nu-
merauit semel centum et alia vice centũ si non apparet nõ pre-
sumitur alterũ numerasse.no.istã glo.ꝯm Bal.Breuiter glo.te
net ꝙ sicut ille qui dicit nil fuisse numeratũ de summa confessa
ta nõ habet necesse probare:ita etiam si dicit fuisse numeratam
partem et aliam negat non habet necesse probare nõ fuisse nu-
2 meratam:⁊ sic tex.dũ dicit cõstiterit.exponitur† ꝙ constare di-
citur eo ꝙ contrarium non probatur.

2 ☞ Casus in quo ex sola confessione sine promissione oritur
obligatio et actio.

Si interuenit vera numeratio:an orietur obligatio et actio ex
numeratione vera vel ex confessione tantum.

3 An illa cõfessio probet numerationem tempore cõfessionis an
vero factã dudũ ante ⁊ que sit vtilitas.

4 An referat qualiter stet confessio.

5 Si notarius in instrumento attestatur de numeratione facta
in presentia sui et testium an possit probari contrariũ et sic fal-
sitas instrumenti per testes in eo descriptos qui dicant nullam
numerationem interuenisse nec potuisse interuenire quin ipsi
vidissent.

6 Debitor qui fuit cõfessus habuisse ⁊ recepisse si renuntiauit ex
ceptioni non numera.pecu.an hoc non obstante poterit eam
opponere.

Quid si interueniat iuramentum.

1 i ex cautione. †Si opponatur exceptio nō nu.pec. infra tempus quo potest opponi creditor habet necesse probare numerationem non absolute confessione aduersarij que non probat numerationem: et nisi probet aduersarius absoluitur. hoc dicit. intellige scilicet diffinitiue: et sic transit sententia in rem iudicatam et non poterit creditor iterum agere et petere etiam per instrumenta de nouo reperta. vt. l. si sub specie. de re iudi. et. l. imperatores. ff. eod. titu. ¶ In glo. j. queritur quid continebat ista cautio ex qua ista conueniebatur. glos. dicit qd potest intelligi duobus modis. Primo qd continebat confessionem de mutuo absqz promissione de restituendo. secundo qd continebat promissionem cum stipulatione vna cum confessione. Ex primo no. iuncto text. qd dicit qz ex ista cautione conueniebaris: ⁊ sic ex ea eras obligatus ⁊ oriebatur actio: alis non posses ex ea cōueniri. ¶ †Not. casum in quo 2 ex sola confessione^a sine promissione oritur obligatio et actio. a scz in contractum mutui. Regulariter contra: quia cōfessio non producit obligationem vel actionem: sed dumtaxat facit probationem. l. publici. §. fina. ff. depositi. et dicitur obligatio literarum: quia oritur ex literis non meris vel simplicibus: sed iūctis cum intellectu et sensu verborum. vt insti. de literarū oblig. per totum. iuncta. l. non figura. ff. de actio. et oblig. ¶ Sed pone qd interuenit vera numeratio: an oritur obligatio et actio ex numeratione vera vel ex confessione tantum: vt videtur hic vltima verior per. l. cum enim de noua. Sed illa loquitur quādo interuenit stipulatio que est soléniot: et impedit oriri ex numeratione: quasi illa sit causa implendi stipulationem in confessione non reperio iure cautum qd habeat illam vim: sed puto qd oriatur ex numeratione et etiam ex confessione: ⁊ sic creditor poterit agere ex qua vult non sic quando interuenit stipulatio: quia debet agere ex stipulatione: si ageret ex numeratione inepte ageret et succumberet si stipulatio erat valida: secus si inualida: quia tunc non impedit oriri ex numeratione. vt leg. certi condictio. §. quoniam. si certum peta. ⁊ hoc voluit Bar. j. ea. l. §. si minores. et. l. si ita stipulatus. §. chrysogonus. ante fi. ff. de verbo. obliga. Sic ecōuerso quando actio oriretur ex nume. sola non ex confessione si in libello deduceretur confessio ⁊ non fieret mentio de numeratione: licet postea probaretur numeratio actor succumberet: quia inepte egisset si ex causa nō producente actio. vel obliga. in disputando tenet Nicola. ma. vt refert Joan. and. in addi. Specu. titu. de teste. §. j. versi. sed pone egi. ⁊ Bartol. etiam hoc sentit ⁊ vult in. l. j. §. si quis ita. ante fi. ff. de verbo. obliga. licet non alleget predictos. Bald. etiam de hoc facit mentionem de disputatione predicta. Dices tu in contractu mutui semper oritur ex cōfessione vt statim dixisti. Respon. qd. s. dixi. ⁊ etiam ista glo. debet intelligi quando confessio continetur in scriptura facta propria manu debitoris: secus si in alia scriptura publica vel priuata: quia tunc non producit obligatio. vel actio. sed facit dumtaxat probationem: et sic intelligitur titu. de literarum obligatio. ⁊. d. l. non figura. ¶ †Sed tunc 3 quero an illa confessio probet numerationem factam tempore confessionis: an vero factam dudum ante. et est magna vtilitas: quia in primo casu leuiter potest probari contrarium per testes qui fuerunt presentes tēpore confessionis et instrumenti qd nulla pecunia interuenit: qz non potuisset interuenire quin ipsi vidissent. et sicut etiam lapso biennio posset confitens euadere dictam confessionez probando contrarium. iuxta nota. in gloss. mag. sed si probaret numerationem dudum ante difficile erit probare contrarium: verba sunt Angeli in hac. l. breuiter. istum articulum tangit Ang. in. d. §. chrysogonus. in. l. post dotem. solu. matri. in. j. q. ⁊ determināt pro prima parte nō obstātibus verbis preteriti tēporis: scilz babuisse ⁊ recepisse ⁊c. tene 4 menti. † Secūdo colligitur ex ista glos. no. qd nō refert qualiter stet confessio: an confiteatur se debere ex causa mutui: ⁊ sic contineat ius vt vtroqz casu possit obijci excep. nō nume. pecu. videtur contrarium hoc secūdo casu: quia nō dixit sibi fuisse numeratum: et potest esse obligatio ex causa mutui absqz numeratione sibi facta: puta ex causa hereditaria ⁊ sic except. non contradicit confessioni: ergo non debent eam infringere cuius contrarium vult ista gloss. quā tene menti. ¶ In glos. mag. primo facit tres oppositiones vsqz ibi. sed dic. Secundo format tres questiones vsqz ad fi. ibi item quomodo. Ultimo redit ad oppositionem: et sic sunt quatuor oppositiones. prima de. l. in cōtractibus. j. e. vbi non licet opponere. scilz. excep. non nume. pecuni. vltra biennium. et ista. l. loquitur indistincte. Solu. limitat eam per illam. l. secūda oppo. est de. l. generaliter. j. eo. vbi contra propriam confessionem non dicitur hec exceptio. Sol. speciale est in causa mutui. secus in alijs vt in contrario. Tertia oppo. est a sufficienti partium enumera. Nā aut ista confessio continetur in scriptura priuata etiam facta: tam manu debitoris ⁊ supple ⁊ confessa per debitorem. ⁊ sic facit plenam fidem confitetur enim nunc se illam scripturam fecisse ⁊ etiā cōfessionem contentam in ea. tamen dicit qz illa confessio non continet veritatem: quia numeratio non interuenit sed facta fuit spe future numerationis. et aduertendum qz tunc non refert qualiter dicat an confiteor me habuisse et recepisse: an dicat habui ⁊ recepi: etiam si dicat non spe future numerationis: quia qua fragilitate confitetur se habuisse quod non habuit eadem presumitur illa verba apposuisse. de hoc no. in. l. si ex pretio. s. si cer. peta. ⁊. l. si non singuli. Item potest intelligi quando continetur in scriptura publica. si tamen notarius non attestatur nisi de confessione. secus si de numeratione facta in presentia sui et testium: quia tunc procederet oppositio: nec posset opponi nō nume. pecu. quantum ad hunc finem vt transferatur onus probandi in actorem: quia satis probat per hoc instrumētum pro quo presumitur. vt. l. cum precibus. s. de proba. ¶ †Sed tunc 5 queritur primo: an possit probari contrarium. et sic falsitas instrumenti per testes in eo descriptos qui dicant nullam numerationem interuenisse nec potuisse interuenire: quin ipsi vidissent: licet notarius dicat contrarium. glo. tenet qz sic. ⁊ respondet quibusdam legibus volentibus qz contra instrumentum non possit contrarium probari. breuiter istum articulum examina plenius ⁊ subtilius per Bart. in. l. singularia. s. si cer. peta. in vlti. vel penul. colū. vbi querit: an sufficiat depositio testium ad reprobandum instrumentum cum potuerit interuenire ficta numeratio que non percipitur oculorum aspectu sed iudicio intellectus: et sic attestatio notarij potest verificari in illa. 6 dic vt ibi subtiliter per eum. ¶ †Secūdo queritur quid si debitor qui fuit cōfessus habuisse et recepisse renuntiauit except. non nume. pecu. an hoc non obst. poterit eam opponere glos. tenet qz non illam sed exceptionem doli sic: ⁊ qz renunciatio ista preiudicet sibi in glos. vt ibi primo non habeat necesse probare numeratione factā non fuisse. sed creditor qd numerauit nunc propter renuntiationem transferatur in eum onus probandi qz numeratio nō fuerit facta ad hoc vt aliquid operetur: et poterit probare. vt. s. dixi per testes qui fuerunt presentes in hoc: ergo valet renuntiatio et nocet sibi et importat hoc: quia vult qz cōfessio sua habeat vigorē incontinenti sicut habet in alijs causis et probet numeratione. nō tū tollit sibi facultatē probandi contrariū etiā cōtra veram ⁊ validā cōfessionem admittitur probatio in cōtrarium. vt. l. generaliter. j. eo. ⁊. l. cum falsa. s. de iur. ⁊ facti igno. ⁊ si contrariū diceremus qz non possit probari contrariū daretur materia creditori dolū cōmittēdi. i. non numerandi qui dolus futurus non potest remitti et etiaz daretur materia faciēdi illicitam extorsionē cōtra. l. illicitas. ff. de offic. presi. Postea glo. facit vnā rationē que videt probare qz dicta renūtiatio nō noceat in aliquo et qz cēsetur facta spe future numerationis sicut ipsa cōfessio: et sic nō trāsferat onus probādi in renuntiātem: ⁊ istam partē tenēt doct. si facta est in eodē instrumento vel scriptura. secus si ex interuallo qz videretur confessionē approbare et ei dare vigorē. arg. j. l. pri. marie si in iudicio: qz tunc non pōt dici facta spe future nume. sed ad finē sententie ferēde hoc tamen totū relinquitur arbitrio iudicis quādo dicatur ex interuallo vel non: qz non requiritur lapsus biennij sicut requiritur in velleiano. s. titu. j. l. si mulier: quia non reperitur expressum. ¶ Quid autem si cum renūtiatione interuenit iuramentum ⁊ facta fuit in eo instrumento ⁊ sic sine iuramēto nō valeret vt dixi: an iuramentum facit eam valere refert an iurauit restituere pecuniam cuius numeratio non est facta non obstante confessione debitoris et sic ergo ille soluit indebitum: et sic potest repetere solutum multo fortius potest excipere super non soluto. Sol. duobus modis. primo vt loquatur quādo soluerit sciēter: ⁊ tunc cessat arg. quia non pōt repetere solutum cum videatur donasse: nec pōt excipere per consequēs super non soluto: quia videtur de nouo confessus qz illa prima cōfessio cōtinet veritatem. Alij dicunt posse intelligi etiā quan b do ignoranter ignorantia iuris^b vel facti quo casu potest repetere solutum: tamē necesse habet probare qz indebite soluit nec sufficit ad hoc probandum quod erat infra biennium imo propter solutionem: quia non presumitur iactasse pecuniam suam necesse habet probare pecuniam nō fuisse numeratam. vt. l. cū de indebito. ff. de proba. eodem modo si conueniatur ad partē nō soluti: ⁊ ipse accipiat de numeratione nō facta necesse habebit hoc pbare. Petrus dicit qz ista est periculosa opi. sed tū videtur probabilis: quia ista. l. indistincte loquitur. et sic vtroqz casu potest intelligi in aut. de triente ⁊ semisse. §. studio. no. super. l. cum fidem cautionis.

2 ¶ Casus in quo quis punitur de mēdacio in pena dupli. et aliqñ propter mendaciū puniatur vt cadat a iure suo aliquādo in diuersis

a ¶ Ex sola cōfessione. Adde an ex cōfessione extraiudiciali oriat actio. vide Bar. in. l. cuz scimus. in fi. C. de agric. ⁊ cēsi. lib. xj. Lud. ro. i le. nuda rō. in. j. co. ff. de dona. Lud. ro. in. l. sz ⁊ si a possessore. in §. fi. ff. de iureiurā. idē Lu. ro. cōsi. ccc xc. inci. i casu ppositē cōsultationis.

b ¶ Ignorātia iuris. Adde quotuplex sit ignorantia vide gl. i. c. nō ois. xxxviij. dist. gloss. summe. xxxviij. distin.

in diuersis penis cum limita.
Qđ regulariter propter negationem quam quis facit ĩ iudicio ad sui defensionẽ lʒ mẽdacio cõuincatur. non punitur nisi in expensis factis propter negationem.

3 Qui semel negauit intentionem aduersarij si anteꝙ̃ conuincatur de mẽdacio confiteatur euitat penam negationis.
Quid si statutum dicat ꝙ negãs maleficiũ condẽnetur in quã to pluri ꝙ cõfitenti maleficium remittatur quarta pars pene: et primo negauit et postea confitetur.

4 Ille qui temerarie litigauit: si postea cedet liti cõdẽnatur in expensis.
Quod fauorabilior sit cõdẽnatio in expensis ꝙ̃ pena.

5 Qui semel negauit intentionem actoris cõuictus de mendacio põt recurrere ad aliam defensionem et vide. nu. 6.

6 Quid si primo negauit debitum et postꝙ̃ fuit probatum allegat solutionem.

7 Si in inquisitione vel accusatione dicit̃ ꝙ spiritu diabolico instigante dolose ⁊ mala intẽtione titiũ occidisti ⁊ tu negasti occidisse aut cõuictus de occisione poteris dicere ꝙ non dolose nec mala intentione sed ad tui defensionem.

8 Dictio ex quid importet.
Negans propriã scripturam factã ad probationem si cõuincatur an puniatur vt hic. in quibus casibus habeat locum pena negantis propriã scripturã vt in hac autentica ⁊ seu in quibus casibus habeat locum ista autentica.

9 Practica huius autentice.
Que contingunt ante litem contestatam: non pertinent ad officium iudicis nisi petantur et quid in his que contingunt post.

Contra qui propriam.

Leges huius titu. prouident ei qui confessus est se recepisse qđ non recepit vel quod nunc asserit se nõ recepisse. Ista vero aut. prouidit cõtra eum qui econuerso negat se recepisse qđ vere recepit vel negat scripturaʒ factam manu propria in qua continetur numeratio vel receptio. Et diuiditur in tres partes: quia primo loquit̃ in debitore qui recepit ad obligandum vsqʒ ibi: contra si actor. Secundo loquitur in creditore qui recepit ad liberandum vsqʒ ibi. hec pena. Tertio loquitur in curatore vel administratore legitimo qui recepit pro eo cuius negotia administrat et scripsit schedulã de manu sua vt pena sibi imponatur: non autem ei pro quo recepit siue ꝑ creditore. Item prima pars subdiuiditur in tres: quia primo loquitur quando perseuerauit in negatione quousqʒ fuit de mendacio conuictus nec postea recurrit ad aliam defensionẽ vsqʒ ibi: nisi. ¶ Secundo quando nõ perseuerauit: sed cum primo negasset postea confitetur anteꝙ̃ de mendacio conuincatur vsqʒ ibi: at si quis. Tertio quando postꝙ̃ fuit conuictus de mendacio recurrit ad aliam defensionem dicens se soluisse ꝙ receperat: † et hoc dicit in summa. Qui negat scripturam factam manu propria in qua continetur numeratio: ⁊ per consequens negat etiam numerationem vel negat numerationem tantum in ea contentam: lʒ non scripturam cõuictus de mendacio punit̃ vt aliud simplum cogatur loco pene restituere. hoc dicit. Primo: sed si anteꝙ̃ de mendacio conuincatur confitetur soluʒ punitur in expensis factis propter suam negationem. Secundo sed si postꝙ̃ de mẽdacio fuerit cõuictus asserit se soluisse quod probatus est eum recepisse nõ prodest sibi dicta solutio: quominus aliud simplum restituere cogatur. Tertio et quod dictum est in debitore qui confessus fuit se recepisse ad obligandum se locum habet in creditore qui confessus fuit se recepisse a debitore ad liberanduʒ. Quarto et si legitimus administrator hoc fecit in causa illius cuius negotia administrat pena imponitur sibi non illi. Quinto et vltimo dicit ista aut. solennis et aduerte ipsam. conuictus de mendacio cogitur soluere duo simpla. vnum pro debito: aliud pro pena. In secundo vnum tantum: scilicet pro debito confessato ⁊ expensas factas propter negationem. in tertio similiter vnum simplum et aliud retinet creditor loco pene: quia non prodest vel finguntur non prodesse ad liberationem: vnde soluit aliud simplum pro debito probato: et tunc etiam confessato. In quarto dicto in ver. cum similiter. cogitur soluere vnum simplum loco pene. aliud autem solutum retinet pro debito: quia non receperat vt redderet: sed vt retineret. ⁊ differt a primo quando debitor recepit: quia ille reddit vt redderet: et sic reddit illud aliud tantũdem pro pena nõ casus.

2 ¶ † No. ex primo dicto casum in quo quis punitur de mendacio in pena dupli: et aliquando propter mendacium punitur vt cadat a iure suo vt in vsibus feu. de lege conradi. c. fina. aliquãdo in alijs diuersis penis ꝑm diuersas materias in casibꝰ qui not. per Bal. in. l. j. §. de furtis. ⁊ hic etiã: sed ibi melius. regulariter vero propter negationem quam quis facit in iudicio ad sui defensionem: licet mẽdacio cõuincatur non punitur nisi in expensis factis propter negationem: vt inquit Bal. in. d. l. j. et allegat gloss. in proemio institutionum: vt si petij a te centuʒ et tu negasti te esse debitorem: si postea probo patieris cõdẽnationem in centum tantum et in expensis: non in duplo si nõ negasti scriptam de manu tua vel numerationem in ea contentã. Et no. ꝙ illud primum dictum dum dicit in dupluʒ limitatur per ver. ac si quis. vbi in simplum tantum condẽnatur quãdo

3 recurrit ad aliam defensionem. ¶ † Ex secũdo dicto no. ꝙ ille qui semel negauit intentionem aduersarij: si anteꝙ̃ conuincatur de mendacio confiteatur euitat penam negationis: et consequitur commodum confessionis. Unde si statutum diceret ꝙ negans maleficium condẽnetur in quarto pluri vel ꝙ confitenti maleficium remittatur quarta pars pene si primo negauit: et postea confitetur anteꝙ̃ maleficium sit probatum: quia releuat curiam vel accusatorem ab onere probandi: euitat penam et consequitur commodum confessionis per hũc tex. Sed contra: quia hic erat iam conuictus de mendacio: quia text. dicit quod erant facte probationes: et sic non releuauit actorem ab onere probandi: ideo eius confessio non debet sibi prodesse: postꝙ̃ semel negauit prout videtur circa text. in. l. eum qui. ff. de iureiuran. Sol. in corpore vnde sumitur non est istud verbũ probationes qđ potest intelligi: scilʒ fiendas propter negationem: nondum tamen erant facte. Potest etiam dici ꝙ non debet esse verbum factas sed factis vt sic determinet verbũ expensis. ⁊ tunc concor. cum text. in corpore. vel dic ꝙ erant facte: tamen creditor dubitabat an essent sufficientes: ideo non confidens de eis detulit iuramentum: et ille potius voluit confiteri ꝙ̃ iurare falsum. Si autem actor confidit se plene et sufficienter probasse superfluo deferret reo iuramentum: imo nec tenetur recipere confessionem sponte oblatam. sed posset dicere volo vti probationibus meis et non curo de tua confessione vt consequar duplum ad penam. vt in. d. l. euʒ qui. dic vt ibi plene no-

4 ta. maxime per Barto. ¶ † Not. etiam secundum Bal. ꝙ ille qui temerarie litigauit: si postea cedit liti condemnatur in expẽsis. Item ꝙ fauorabilior est condemnatio in expensis ꝙ̃ in pena quia pena nõ remittitur propter nouam cõfessionem sed se-

5 cunda sic. ¶ † Ex tertio dicto in versi. at si post. not. ꝙ ille q semel negauit intentionem actoris conuictus de mendacio potest recurrere ad aliam defensionem et ideo si negasti debituʒ et postea factis probationibus dicis te mihi soluisse vel tibi factum pactum de non petendo debes audiri. Eodem modo ac si a principio ambas exceptiones simul proposuisses negando debitum et sic exceptionem intentionis et etiam solutionis vel pactum factum debes audiri: licet iste exceptiones vidẽtur inuicem contrariari in. c. nullus pluribus. de regu. iur. lib. vj. vbi ponit Dy. dicens reum non posse simul proponere cõtrarias exceptiones: ⁊ sic proponit non debere audiri nisi exceptionem proponat cõditionaliter hoc modo nego debitum: et si probetur dico me sibi soluisse: tunc enĩ bene audiretur per id qđ not.

6 glo. in. l. siquidem. §. de excep. † Et eodem modo si primo negauit debitum. et postꝙ̃ fuit probatũ allegat solutionẽ vel pretiũ dicit Dy. ꝙ non est audiẽdus: ⁊ allegat tex. illius aut. qui dicit ꝙ solutio facta sibi nõ prodest: si non ꝑdest ergo nec debet admitti ad ipsam probandam qđ probatum non releuat. vt. l. ad ꝑbationem. §. de proba. allegat etiam. l. cum de indebito. ff. de probatio. Et per hoc determinat si reus negauit se occidisse titium si conuictus de mendacio nunc dicit se fecisse ad sui defensionem non debet audiri per istos tex. Cyn. hic secundum Jaco. videtur dicere contrarium in hac vltima. q. nec ad istum tex. respondit Barto. hic. ⁊ in. l. nemo prohibetur. ff. de excep. tenet etiam contrarium et istum tex. et. l. cum de indebito. retorquet contra Dyn. dicens ꝙ imo faciunt contra eum: quia licet negauerit si dicit postea soluisse auditur vt euitet condemnationem vnius simpli vt solum condẽnetur in alio. ¶ Item text. in. l. cum de indebito. probat manifeste contra Dyn. quia ibi reus negauit solutionem sibi factam et conuictus de mendacio auditur volens dicere bene fuisse factum et solutum fore indebitum: et propter mendacium in hoc solo grauatur quod cogitur probare debitum: sed si non negasset non cogeretur probare debitum: quia presumeretur debitum nisi actor probaret indebitum. Ille text. facit pro Barto. sed iste videtur quod inuito actore non admittatur ad probandam solutionem factam: postꝙ̃ sibi nõ prodest per. d. l. ad probationeʒ. nisi actor vellet ꝙ condẽnaretur in duobus simplis: quia postꝙ̃ asserit vnum soluisse admitteretur ad hoc probandum vt non condẽnetur nisi in vno: sed si actor contentatur in vno nõ admittitur ad ꝑbandũ solutionẽ alterius. Preterea ꝯtra istũ tex. facit tex. in illa. l. cum de indebito: qꝛ ibi soluʒ grauatur in onere ꝑbãdi

propter negationem:sed hic grauatur quia condēnatur in vno
simplo ⁊ perdit aliud quod soluit:ideo subtilius aduerte:quod
aut negas solutionem factam tibi ex tali causa.et postea conui-
ctus de mendacio confiteris eam:et etiam confiteris illam cau-
sam:sed recurris ad aliam defensionem.et tunc debes puniri:et
defensio illa tibi non prodest:ita videtur probare iste text.quia
negasti te recepisse ex causa mutui:⁊ cōuictus de receptione con
fiteris te recepisse ex causa mutui:sed dicis te mihi restituisse et
tunc puniris.quia perdis quod soluisti:et iterato cogeris solue
re. Interdum confiteris solutionem:sed non confiteris causam
puta dicebam me tibi soluisse cētum indebite.tu negabas te re-
cepisse:ego probaui.tu nunc fateris te recepisse sed negas quod
indebite.tunc admitteris ad probandum quod debite:⁊ in nul-
lo alio puniris nisi in onere ꝓbandi vt in contrario. Et ideo in
questionibus predictis si primo negasti debitum.⁊ post conui-
ctus cōfiteris sed dicis te soluisse.videtur quod non debeas ad-
mitti per hunc tex.sed si vis dicere quod solutio tibi facta.⁊ quā
ego probaui non fuit facta ex illa causa.puta dicebam me tibi
soluisse centum ex causa mutui.tu negasti solutionem probaui
eam:tu nunc confiteris fuisse eam factam.sed dicisquod non ex
causa mutui:sed ex causa donationis debes audiri dummodo
probes per illam.l.si confiteris quod ex causa mutui:⁊ nūc vis
dicere ꝙ eam mihi restituisti non debes audiri secundum Dy.
7 ⁊ ista videtur veritas.† ⁊ in.q.de maleficio:quia in inquisitione
vel accusatione dicitur quod spiritu diabolico instigante dolo-
se ⁊ mala intentione titium occidisti:tu negasti occidisse:⁊ conui
ctus de occisione dicis quod non dolose nec mala intentione:ꝫ
ad tui defensionem debes audiri.tamen grauaris in onere pro-
bandi:quia occisio est de genere prohibitorum:et sic presumi-
tur quod mala intentione nisi contrarium probetur.vt.l.si non
conuitij.ꝗ.de iniur. Et ex predictis subtilius et verius patet ve-
ritas istarum.q.⁊ arti.et Dyn.non meruit reprehendi ita indi-
stincte in consulendo.tamen non recederem a determinatione
Bar. Quidam autem in.q.maleficij distinguunt ꝙ aut reo fuit
delatum iuramentum ꝙ diceret meram ⁊ plenam veritatem.et
sub isto iuramento negauit factum.scilicet se occidisse conuictus
de mendacio non potest dicere qđ ad sui defensionem si simpli-
citer fuit dictum quod respōdet ad inquisitionem habet locum
determinatio:de qua.ꝟ.vt possit excipere. Contra quem tamen
facit quod habetur in.c.dilecti.de accu.quia cōfessionem suam
non potest quis perimere sed declarare vel limitare sic. Ad qđ
respondit Ioan.and.in.c.nullus pluribus.quia aliud in con-
fessione quam quis semel facit ad commodum aduersarij:et vt
postea eam non possit perimere:quia ius acquisitum est aduer
sario qui in ea consentit:ꝫ possit modificare ⁊ exponere. Aliud
vero in negatione ex qua non est quesitum ius aduersario:quia
in ea non consensit vt possit etiam eam perimere.de quo Bald.
hic facit mentionem:licet non alleget Ioan.and.tene menti ⁊c.
8 † Circa istum articulum de except.pluribus contrarijs.vide
per Barto.in.d.l.nemo prohibetur. Hic sunt alique gl.substā-
tiales.vna est glo.ij.que tenet ꝙ ista aut.que loquitur de negā
te scripturam propriam debeat intelligi de illa scriptura que
est facta ad obligationem contrahendam propter text.qui dicit
a ex qua conuenitur.q: dictio ex[a] denotat causam proximam.vn-
de ex ea non conueniretur nisi produceret obligationem: et ista
est scriptura continens numerationem factam ex causa mutui
et tempore ipsius scripture confecte.vt dixi in.l.si ex cautione.
sed si esset facta ad probationem tm̄: puta ex causa alia ꝙ̄ mu-
tui que non producit obligationem sed facit probationem.l.pu
blia.§.fin.ff.depositi.vel ex causa mutui: tamen tunc non facit
sed dudum ante puta ꝙ recepisti centum iam est annus ex cau-
sa mutui.nam gloss.vult ꝙ tunc ex cōfessione.non oriatur actio
sed fiat probatio:⁊ tunc quia ex ea non conueneris sed ex mu-
tuo dudū facto.vult glo.ꝙ si eam negas ⁊ conuinceris de men-
dacio non puniaris. Bald.hic tenet contrarium.quia eadeꝫ est
ratio.nec obstat text.dum dicit ex qua conuenitur: quia potest
exponi ex qua .i.propter quam. Alia est gloss.super verbo du-
plum que dicit ꝙ si non precessit numeratio ambo simpla sunt
pena sed si precessit vnum tantū est pena. Ista glo.in primo di-
cto vult ꝙ si negas scripturam manu propria factam in qua
continetur ꝙ recepisti centum a me mutuo et dicis eam non
fuisse factam manu tua:non tamen probo numerationem ꝙ
debeas condemnari ad ducenta: et tota sunt pena. Nico.ma.et
Bald.qui non ponderauerunt istam gloss.dicunt contrarium
ꝙ nisi probem numerationem propter mendacium de scriptu-
ra non debes puniri tali ratione satis bona: quia si confiteris
scripturam mihi non prodesset tua confessio si negas numera-
tionem nisi ego probem si sumus infra biennium. vt.ꝟ. cod.l.
si cautione.si non prodesset confessio: ergo negatio mihi non
nocet si numerationem non probaui.si non nocet non debes ex

a ¶ Dictio ex.adđ l.qui liberi.i.§.hec verba.ff.de vul.et pup.⁊ an ħ dictio denotat cām extri secā vel remotā.vi de p Bar.in.l.j.in §.ex incendio.ff.đ incē.ru.naufr.bar. i.l.nō dubiū.C.de leg.bar.in.l.ex pla cito.C.de rerū per mu.Bar.in.l.ex ħ iure.ff.de iust.⁊ in. et Bart.in.l.j.C.si cer.peta.

ea puniri per tex.in.l.fundum.in fi.ff.de noua.⁊ sic in nihilo cō-
demnaris.tamen glo.vult ꝙ condēneris in ducentis ⁊ istud est
satis iustentabile. Alia glo.super verbo abnegat.dicit hanc au
ten.habere locum in tribus casibus:scilicet quando negasti scri
pturam manu propria ⁊ etiam numerationem in ea cōtentam.
⁊ hoc est verum. Item quando numerationem tantum et non
scripturam:cōtentam tamē in scriptura:⁊ hoc est etiam verum.
Item scripturam tantū ⁊ non numerationē in ea contentam:et
hoc est falsum:quia si cōfiteris numerationem negatio scriptu-
re mihi non nocet cum habeam intentionē fundatam:⁊ sic non
debes condēnari ad penam.vt.ꝟ.dixi.sed si numeratio non cō-
tineretur in scriptura facta manu propria sed in alia:puta pu-
blico instrumento:licet de mendacio conuincaris non habet lo
cum pena huius aut.⁊ hoc vult gloss.super verbo numeratio-
nem.⁊ sic indistincte loquitur in quacumqꝫ scriptura contineat.
Bald.⁊ alij docto.sequuntur intellectum glo.quia plus delin-
quit quando conuincitur in sua scriptura ꝙ̄ quando in aliena.
9 ¶ † Ultimo Bald.dicit ex hac aut.colligi practicam si habeo
scripturam de manu tua ꝙ anteꝙ̄ incipiam agere faciam te ci-
tari ad recognoscendum scripturam:an sit de manu tua vel nō
ad preparationem iudicij:⁊ si tunc negasti non debes officio iu
dicis condēnari nisi dem libellum ⁊ petam te condēnari condi.
ex ista aut.ad probandum mandatum:quia que contingūt an-
te li.contest.non pertinent ad officium iudicis nisi petantur iu-
xta.l.ediles.§.fi.de edil.edi. Sed si prius petam quantitatem et
post lit.conte.producam scripturam:⁊ tu eam negas ⁊ ego eam
probem.⁊ sic officio iudicis sine alio libello poteris ad duplum
cōdemnari per eundem.§.item sciendum.quia que contingunt
post lit.contesta.pertinent ad officium iudicis:licet non fuerint
in libello petita dummodo simplici verbo petantur:sed ⁊ si cō-
demnatio facta non fuerit lite finita poterit peti conditione ex
ista aut.per.l.j.ꝟ.de iud.quia potest peti iure actionis non solū
officio iudicis mercēnario.

2 ¶ Si debitum ex futura causa conuertatur in mutuum.⁊ illa
non sequatur an habeat locū exceptio nō nume.pecu.vel cause
non secute.

3 Contra confessionem factā ex alia causa ꝙ̄ mutui non admittit
exceptio non nu.pecu.

1 Aduersus. † Lex ista legitur tribus mo-
dis in gl.ꝟm primā lect.h.d.
Si debitum ex vna causa cōuertatur in causam mu-
tui non habet locum exceptio non nume.pecu.h.d.
Et redditur ratio:quia tunc illa exceptio locum habet quando
repetitur pecunia tāquā vere numerata cum tamen non fuerit
numerata:sed hic non repetitur tanꝙ̄ vere numerata sed tanꝙ̄
numerata ficte.vt in.l.singularia.ff.si cert.peta.per quam.l.hic
ponitur casus.⁊ per.l.si ex pretio.eođ.titu.ꝟ.⁊ intellige quando
precedebat debitū efficax:alias secus:quia deficeret causa obli-
2 gatoria.† Quid autem si debitum non ex precedēti causa:sed ex
futura conuertatur in mutuum ⁊ illa non sequatur.dic ꝙ habet
locum excep.non nume.pecu.⁊ non secute cause quādo fieret cō
fessio spe future numerationis:et illa non sequeretur ⁊ ille est ca
sus in.l.si sub specie.ꝟ.de postula. Ad hoc tamen vt fiat conuer
sio in causam mutui.vt possit ex illa causa peti requiritur stipu.
vel si non interuenit stipu.ꝙ pecunia esset parata solutioni licet
non esset presens:alias non fieret conuersio solo pacto vt in cer
tis.ll.habetur.⁊ hoc tangit gloss.que prosequitur illam lec.vsqꝫ
3 ibi.vel hec fuit confessus † ꝟm aliam lectu.dicit ꝙ cōtra cōfessio
nem factā ex alia causa ꝙ̄ mutui non admittit exceptio non nu.
pecu.⁊ sic ponit casus per.l.generaliter.⁊.ꝗ.redditur ratio:quia
tunc habet locum illa exce.quando pecunia repetitur tanꝙ̄ mu
tuata cum non sit.nō quādo tanꝙ̄ deposita vel ex alia causa de
bita.⁊ hanc tangit glo.hic in ver.vel dic fuit cōfessus.⁊ istam ꝫ
Pe.ꝟm tertiam que ponitur in versi.vel ꝟm Guar.dicit ꝙ cō-
tra confessionem factam ex causa mutui potius ad probanduꝫ:
ꝙ̄ ad obligationem inducendam.non opponitur exceptio non
nume.pecu.quando autem hoc fit tangitur per glo.⁊ ibi dixi in
aut.contra qui propriam.in secūda glos.si confiteris te habuis-
se centū mutuo a me iam est annus.nam tunc confessio nō pro-
ducit obligationem:nec ad illum finem:sed solum ad inducen-
dum probationem.quando autem simpliciter cōfiteris habuis
se a me centum:quod intelligitur tunc cū cōfessionem fecisti di-
citur fieri ad obligationem inducendam:⁊ tunc oritur obligatio
literarum de qua loquitur titu.instit.de literarum oblig.ista le-
ctu.non placet quia contra quantumcumqꝫ confessionem factā
ex causa mutui oppo.excep.illa alias sequeretur ꝙ si de cōfessio
ne non fuisset confecta scriptura propria sed scriptura publica
manu notarij non posset opponi exceptio:quia tunc non fit ad
obligationem inducendam.sed ad probationem.cuius contra-
rium vult gloss.mag.in.l.si ex cau.in versicu.item in publica
potest

potest loqui. ¶ In fi. glos. secūde ibi presumitur pro actore. tu
aūt dic hoc verum tenendo secūdam lec. qd fueris confessus ha
buisse a me centum ex causa debiti ⁊ nō habeam aliter proba-
re depositū: qꝛ tua cōfessio que statim est efficax relevat me ab
onere probandi. Sed referendo istam. q. ad primaʒ lec. quādo
debitum ex causa precedenti confiteris habere ex causa mutui
dic qd si in cōfessione facis mentionem de causa precedenti pu-
ta. x. in quibus teneor tibi ex causa depositi vel emptionis con-
fiteor habere ex causa mutui: et tunc idem quia duo confiteris:
scʒ qd primo habebas ex causa depositi ⁊ ista statim facit fidē ⁊
ꝙ nunc habes ex causa mutui ⁊ idem si non faceres mentionē:
sed simpliciter cōfiteris habuisse a me decem ex causa mutui. et
cuʒ ego peterem oppo. excep. nō nume. pecu. ego replico quod
non potes opponere. quia tua confessio non fuit facta spe futu-
re numerationis: sed propter debitum precedens ⁊ sic non de-
ficit causa obligatoria: ⁊ sic necesse habes probare debitū prece
dens. et ꝙ fuerit actuʒ inter te ⁊ me qd cōuerteretur in causam
mutui: al's etiam post biēnium producendo testes qui fuerunt
presentes tempore cōfessionis qui dicerent ꝙ nulla numeratio
interuenit: ⁊ ꝙ non potuissent interuenire qn̄ vidissent deberes
absolui. ⁊ sic ante lapsum biēnij opponens nō producit etiā in
istis testibus idem et intellige. not. in. l. singularis. circa fin. per
Bar. si cer. peta. vbi deducit ad plenū istam materiam.

2 ☞ Campsor quando promittit pro alio lʒ videatur interce-
dere vel fideiubere non habet beneficiū excussionis.

1 Frustra. † Ista lex idem dicit ꝙ lex prece-
dens secūdum primā lec. saluo ꝙ
illa loquitur quando debituʒ a te ex vna causa cōfite-
ris habere ex causa mutui ita quādo debituʒ ab alio
nouandi animo videtur qd quādo possit ista exceptio opponi.
¶ In tex. ibi substitueris te debitorem siue per cōfessionem et
stipulationem animo nouandi puta. x. in quibus titius tibi te-
netur confiteor habere penes me ex causa mutui per stipula-
tionem promitto ea soluere: idem videtur si animo nouandi.
2 † Sed an tūc requiritur vt possim te conuenire qd ille prius ex-
cutiatur. respondeo si eras campsor non: al's secus. de hoc ha-
bes glo. sing. in aut. de fideius. §. argenta. ⁊ sic qn̄ campsor pro-
mittit pro alio licet videatur intercedere vel fideiubere non ha-
bet beneficium excussionis propter precipuā fidē que ad tales
habetur. quod perpetuo tene menti ꝑm Bal.

2 ☞ Querela nō numerate pecunie potest proponi per moduʒ
agendi: ⁊ per modum excipiendi.

1 Si quasi. † Qui confessꝰ est spe future nu
merationis ⁊ reddere ꝓmisit po
test infra biennium condicere obligationem si con-
tra eum non agatur. et si agatur sufficit qd obijciat
2 excep. non numera. pecu. h. d. † Et sic ista querela de non nume.
pecu. potest proponi per modum agendi ⁊ per moduʒ excipien
di. Et dixerunt quidam qd primo casu ista conditio est perpe-
tua et durat. xxx. annis vt refert gloss. in. l. si ex cautione. ante fi.
in ver. datur conditio sine causa: sed non est verum imo nō da-
tur vltra biennium nec exceptio vt infra dicit glos. sequitur ⁊c.
et quod dicit de condi. ⁊c. quia magis est de natura exceptionis
qd sint perpetue ꝙ̄ acti. l. pure. in fi. de doli excep. vnde si ista ex
ceptio non est perpetua multominus conditio. Condicitur au-
tem obligatio duobus modis vel petendo se liberari ab illa li-
gatione tanꝙ̄ causa nō secuta propter quam facta fuit. Uel pe-
tendo sibi restitui scripturam quam de hoc fecit vel cancellari
instrumentum: regulariter autem exceptio. non proponuntur
per moduʒ agendi sed excipiendi ideo sunt perpetue: quia non
est in potestate eius cui competat eas proponere cum non pos-
sit anteꝙ̄ contra eum agatur. et ista est ratio. l. pure. in fi. de do-
li excp. ⁊ in potestate rei non est quando actor agat. vt. s̄. vt ne-
mo inuitus. in rubro et nigro. et quod not. Cyn. in. l. ad perem-
ptorias. j. senten. rescin. non pos. est autem vtile proponere per
modum agendi: vt sic perpetuetur exceptio. vt in. l. prox. al'as
actor posset malitiose differre agere quousqʒ lapsum esset bien-
nium vt sic cōfessio inciperet sumere robur. ¶ In tex. ibi: cum
sic: ꝙ̄uis actor non petat supple: sed differat forte malitiose vt
labatur biennium. et sic ad vos transferatur onus probandi ꝙ
numeratio facta non fuerit: quod forte erit vobis difficile si te-
stes qui fuerunt presentes cōfessioni nunc nō supersunt. ¶ In
text. ibi: exceptionem non numer. pecu. id est in factum propter
pecu. non numera. postꝙ̄ interuenit stipula. vt colligitur. s̄. in
verbo cauistis. iuncta. l. cū vltra. j. eo. Sed si nō interuenit pro-
prie staret litera.

2 ☞ Casus in quo etiam citra cōtestationem litis fit perpetua-
tio: sed regulariter sola interruptio.
3 Casus in quo protestatio nō finitur morte sed transit in heredē
sed regulariter secus.

4 Residuum tēporis qd restabat defuncto ad proponendū exce
ptionem non nume. pecu. an currat hereditate iacente quando
erat delata maiori. xxv. annis.
5 Si erat delata minori ⁊ hereditas erat adita an illud residuum
currat minori.
6 An in casu huius. l. aduersus talem cursum restituatur minor
ipso iure.

1 Si intra. † Ista exceptio transmittitꝰ ad he
redeʒ qui debet eā ꝓponere intra
tp̄s qd restabat defuncto vel perpetuo si per defun-
ctū fuerat in contestationem deducta ⁊ sic perpetua-
ta. sed si tēpus erat lapsum defuncto heres etiaʒ si sit pupillus
non pōt eā opponere: sicut nec poterat defunctus. h. d. tota lex.
Primo loquitꝰ quando ille cui cōpetebat hec exceptio: decessit
infra bienniū: ⁊ anteꝙ̄ perpetuaret exceptionē vsqʒ ibi sin autē.
Secundo iā perpetuauerat per querelā in iudicio propositā: ⁊
tunc siue decessit ante bienniū siue post nō refert: qꝛ heres pote-
rit perpetuo eaʒ opponere vsqʒ ibi: sin uero. Tertio quādo non
2 perpetuauit ⁊ decessit post lapsum biennij. ¶ † In text. ibi sin
autem conquestus est ꝑm formā eius qd habetur. j. eo. l. in con
tractibus. §. in omni. not. vsqʒ in fi. ⁊ in aut. hāc autem querelaʒ
vel cōdicendo liberationeʒ. vt in. l. precedēti. ⁊ hic not. casum in
quo etiā circa contestationeʒ lit. fit ꝑpetuatio regulariter secus:
qꝛ non perpetuatio sʒ sola interruptio. vt not. in. l. cū notissimi.
ibi de prescrip. xxx. an. sed illud in acti. perpetuādis. hic in exce-
ptione de cuius natura est vt sit perpetua. sed fallit hic vbi est tē
poralis: ideo facilius redit ad suam naturā vt citra contestatio-
nem perpetuetꝰ ꝑm Richard. malumb. in quadā disputatione.
3 ¶ † Not. casum etiā quo protestatio nō finitꝰ morte: sed trāsit
a in heredē secus regulariter: vt. l. nō soluʒ. §. morte. ff. de ope. no.
nun. rationē dic vt ibi no. ¶ In tex. ibi: si vero legitimū tp̄s ex-
cessit siue in vita defuncti ꝑm verū intellectum. si aūt nō excesse- a
rat viuēte defuncto dubiū est quādo incipiat currere post mor-
teʒ id qd restabat ⁊ sic quādo finietꝰ. ⁊ hec tria vertuntꝰ in dubiū
4 que nō deciduntꝰ per tex. sed tanguntꝰ in glo. † Primū est an re-
siduū tēpus currat iacēte hereditate quādo hereditas erat de-
lata maiori. xxv. annis. ⁊ dic ꝙ sic per. l. ceptā. ff. de vsuca. ⁊ pre-
scriptio nondū cepta in personā defuncti nō incipit currere ia-
cente hereditate. vt no. s̄. de tēpo. in integ. resti. l. ea que. §. cū ve-
5 ro maior. in glo. ij. † Scōm dubiū est quid si erat delata minori
pupillo vel etiā adulto ⁊ hereditas erat adita an residuuʒ tem-
pus currat minori videtur qd nō si erat pupillus: vt in. l. sicut.
in fi. de prescripti. xxx. anno. sed illa loquitꝰ in prescriptione. xxx.
anno. que incipit: ⁊ incepta currit cōtra minorē. fallit quādo est
pupillus: qꝛ ⁊ sic cepta etiā contra minorē dormit cōtra pupil-
lum ⁊ ipso iure nō currit: non sic in alijs prescrip. minoris tem-
poris. ¶ Item videtur ꝙ ipso iure non currat: etiam si maior
sit pupillo. vt in. l. fi. s̄. in quib. cau. in integ. restitu. nō est neces.
sed illa loquitur in prescriptionibus incohandis contra mino-
rem que ante illā. l. inchoabatur: sed competebat restitutio. ho-
die vero nō inchoantꝰ vt ibi habetur per rationē que ibi poni-
tur. quādo aūt esset inchoata contra defunctū ⁊ sic iura vetera
que dicūt currere cōtra heredem minoreʒ etiam pupillū sʒ dari
restitu. nō sunt correcta ꝑm cōem opin. ⁊ sic. l. vnica. s̄. si aduer.
vsucapio. et. l. ei qui. ff. de mi. vnde in casu isto sine dubio currit
6 ipso iure. ¶ † Tertiū et vltimū dubium est an in casu huius. l.
aduersus talē cursum restituatꝰ minor iure ipso: qd sic per. d. ll.
que volūt currere ⁊ dari restitutionē. In cōtrariū facit iste text.
in fi. sed hic loquitꝰ quādo inceperat cōtra defunctū. Iteʒ. l. emi
lius. ff. de minori. sed illa loquitꝰ in prescriptione conuentionali
que oritur ex cōtractu defuncti. vnde sicut minori aduersus il-
lum cōtractum nō datur restitutio. argu. in. l. que a patre. s̄. de
resti. mili. ita nec aduersus prescriptionē orienteʒ ex illo contra-
ctu nisi aliquid fuerit gestū cū ipso minore vt habetꝰ ibi. nos lo
quimur in prescrip. legali. Iaco. de are. tenuit ideʒ esse in lega-
li quando currit ad corroborationem contractus gesti cum de-
functo. vt est illa ꝑm eum. ⁊ sic tenet ꝙ non restituatur hic in in-
tegrum. Bar. tenet contrariū in. d. l. fi. qꝛ hic censetꝰ aliquid ge-
ri causa minoris: qꝛ per lapsum biēnij incipit obligari. vnde si
cut in prescriptione cōuentionali quādo aliquid geritur cū mi-
nore datur restitutio. vt in. d. l. emilius. ita ⁊ in legali multo for-
tius Ange. dixit salua pace Bar. ⁊ propter hoc solū ꝙ post la-
psum biennij incipiat obligari non dicitur propterea aliquid
geri cum minore: vt patet ex illa. l. emilius. vbi post lapsum tē-
poris priuabatur dominio et reuertebatur ad venditorem: et
tamen propter hoc non dicebatur aliquid gestum cum mino-
re: sed solum quando ipse minor fuisset interpellatus inde sa-
tis potest tenere opi. Iaco. de are. qd hic non competat restitu-
tio: quia tunc ad corroborationem cōfessionis facte per defun-
ctum. lʒ Cy. eam nō teneat plene in. d. l. fi. qꝛ est materia impli-

a ¶ Protestatio nō finitꝰ morte. Adde Bal. i. c. cumana. in. x. col. de elec.

cita vtilis ⁊ subtilis. ⁊ per predicta remanēt declarate glos. que
sunt hic satis obscure ⁊ non bene declarate.

2 ☞ Exceptio debet cōtrariari directe intentioni agentis.
3 Quod plures possint obligari insolidū in obligatione que re
cōtrahit͛ lꝫ pecunia nō potuit ad quēlibet peruenire insolidū.

1 **Cum vltra.** †Obligatio que re ꝯtrahit͛
non pōt in plus cōtra hec
ꝗ̄ peruenerit ⁊ si summa confessata ⁊ non soluta de-
ducitur competit exceptio in factum non autē exce-
ptio non nume. pecu. intra tempora tamen exceptionis nō nu-
me. pe. h. d. cū primo dicto concordat. l. si tibi. in prin. ff. de pac.
et. l. rogasti. §. si tibi. in prin. ff. si cer. peta. ⁊ est ratio ipsius: quia
effectus limitatur secundū suā causam nec pōt in plus produ-
ci ꝗ̄ sit causa productiua. nam limitata causa limitatum pro-
ducit effectum. l. ita tamen. in princ. ⁊. §. j. de admi. tuto. ff. de fi-
deicō. lucius. Et dixit Pet. alibi ꝙ prius possent cadere stelle
2 de celo ꝗ̄ in plus oriatur obligatio que re contrahitur. †Ra-
tio secundi dicti est qꝛ exceptio debet contrariari directo inten-
tioni agentis quando autem interuenit stipulatio non agitur
ex numeratione etiam si interuenisset sed agitur ex stipulatione
et illa est que producit actionem non numeratio si ergo peto a
te centum que per stipulationem reddere promisisti et tu exci-
pis: illa centū mihi non numerasti non contradicis intentioni
mee ego non dico me numerasse nec ex numeratione te obliga-
tum: sed ex stipulatione: ideo exceptio est inepta que solet oppo
ni ad tollendum intentionem agentis. ideo loco eius datur ex-
ceptio in factū: quia stipulatio fuit interposita spe future nume
rationis: sic ipsa confessio: qua non secuta sicut confessio nō ha
bet vigorem ipso iure: ita ⁊ stipulatio non habet vigorem: in ef
fectum mero tñ iure habet vigorē qꝛ obligat ciuiliter propter so
lennitatem verborū. nō naturaliter ꝓpter defectū cōsensus qꝛ
non fuit intentio tua te obligandi nisi numeratione secuta. et
hoc probatur in. l. qui pecuniam. ff. si cer. peta. vbi dicitur ꝙ licꝫ
promiseris per stipulationem est tamē in tua potestate an obli
geris: scilicet non recipiendo pecuniā: qꝛ non cogeris recipere
plus ꝗ̄ velis ergo obligatio non erat nata: qđ est intelligendū
de naturali: quia ciuilis sine dubio erat nata cum stipulatio fue
rit pure concepta: licet quidam vltramontani dixerunt ꝙ am-
bo nascuntur incontinenti quod est contra illum tex. ꝯm Bart.
ibi: ⁊ quidam dixerunt ꝙ nulla erat nata: quasi stipulatio ha-
beat in se tacitam conditionē: sed non est verum: sed potius mo
dum qui non impedit obligationē oriri de his oībus in. l. cum
3 quis. ͦ. de iur. ⁊ fac. igno. ¶ †In text. ibi: re obligari neminem
posse constat. Sed quid ad propositum in casu isto vbi interue
nit stipulatio: quia obligatio non contrahitur re sed verbis vt
in. l. ij. in fi. ff. si cer. peta. respon. verum est: sed tamen contrahi-
tur propter rem que interuenit: ⁊ si non interuenit non contra-
hitur cum effectu: quia obst. excep. lꝫ mero iure fuerit contracta
saltem ciuilis vt dixi. Sed si non interuenisset stipulatio ipso iu
re non esset contracta etiam ciuilis vltra ꝗ̄ peruenerit glossa
opponit de. l. si non singulis. ͦ. si cert. peta. vbi plures possunt
obligari insolidum in obligatione que re contrahitur vt ibi: et
l. ea. in prin. ff. de duo. reis. et tamen pecunia non potuit ad quē
libet insolidum peruenire. glos. solu. multis modis. dic breuiter
ꝯm Pet. ⁊ Cy. ꝙ in hoc consideratur persona numerantis vt
quatenus numerat oriatur sibi actio ⁊ obligatio et non vltra.
non autem consideratur persona recipiens: quia pro eo qđ nu-
meratum est possunt plures insolidum obligari. vt in. ll. cōtra
rijs. Item ad secundū dictū oppo. ꝙ ēt qñ interuenit stipulatio
habeat locum exceptio non nume. pecu. vt instit. de excep. circa
prin. glos. sup verbo in factum soluit multis modis. Tu dic ꝙ
ibi illa verba non denotant nomē exceptionis: sed potius deno
tant factum: qꝛ oppo. excep. in factum vt hic. propter hoc tñ qꝛ
pecunia non fuit numerata: vt ibi.

1 **Asseueratio.** †Exceptio in qua exci
piēs aliquid ponit ⁊ ꝑ
consequens in se onus probandi assumit est perpe-
tua: sed illa in qua nil ponit sed negat intentionem
agentis ⁊ in illū transfert onus probandi vt est exceptio nō nu-
me. pecu. non est perpetua: sed tēporalis. hoc dicit in effectu: et
idem in exceptione non numerate do. Et iste tex. in fi. dum fa-
cit vim in hoc ꝙ opponens exceptionem non nu. pecu. non assu
mit in se onus probandi sed illud transfert in actorem et ꝓpter
hoc exceptio est tēporalis ⁊ vltra biennium non pōt opponi fa
cit pro opi. glo. que volūt: ꝙ qñ vellet in se onus probandi assu
mere possit opponi post bienniū: qꝛ cessat causa que facit ipsā
tēporalē vt not. glo. in. l. si ex cautione. lꝫ quidā alij dixerint con
trarium. pro quibus facit. l. si intra. in fin. vbi dicitur ꝙ elapso
biennio cogitur soluere: sed intellige vt dixi nisi velit in se assu-
mere onus probandi pecuniam non fore numeratā quod pro

bare poterit per testes qui fuerunt presentes tempore cōfessio-
nis: vt al's dixi.

1 **Si transactio.** † Qui promittit ex
causa transactionis
nō hꝫ exceptionē non numerate pecunie. hoc dicit.
et ratio est: qꝛ nō censet͛ promittere spe future nume
rationis sed propter recessum a lite quam secutus est: sed si non
esset secutus bene haberet per. l. sub spe. ͦ. de postula. Et pone
casum ꝙ petebam a te centum tanꝗ̄ mutuata vel alias debita
et timore condemnationis transegisti mecum ⁊ promisisti. xxv.
vt recederē a lite: et recessi. nunc tamen peto. xxv. dicis me nūꝗ̄
tibi ea numerasse: certe non potes dicere. rationem sume ex his
que dixi.

2 ☞ Exceptiones ⁊ defensiones cōpetentes principali: an etiā
competant fideiussori.

1 **Tam mādatori.** †Ista exceptio si-
cut alie exceptiōes
reo competentes principali: competunt etiam fide-
iussori et mandatori. h. d. Et habet materiā vtilem
2 et subtilem †quam vide hic per Cyn. in quadam longa distin-
ctione: an exceptiones et defensiones competentes principali
competant et fideiussori vel non. de qua materia multe leges
sparse in corpore iuris loquuntur. Et aduerte quia interdum
persona principalis debitoris eximitur ab obligatione. ius ta-
men creditoris non leditur: et tunc hoc non prodest fideiussori
quominus possit conueniri licet persona principalis conueni-
ri non possit. Pone exemplum cum eximitur per condemna-
tionem et confiscationem bonorum. vt in. l. vbicunqꝫ. et. l. si de-
bitori deportato. ff. de fideiusso. vel qñ decedit sine herede. vt. l.
postꝗ̄. vt lega. no. caue. vel quando cedit bonis vel ratione eta
tis restituitur in integ. l. in cause. in prin. ff. de mino. et de fide-
ius. mi. ͦ. l. j. ⁊ per totum. interdum non eximitur sed liberatur
et ictus actoris vulneratur: et tunc distingue an sit excep. perso
nalis vel realis. l. exceptiones. de excep. de quibus hic plene vi-
de tex. et etiam Bal. multa tangit. ¶ In gloss. in prin. ibi: etiā
inuito reo principali. dicunt docto. hoc verum quando princi-
palis non esset soluendo: sed si est soluendo. et sic fideiussor po-
test ab eo reuocare nō poterit eo inuito exceptionem opponere:
sed certe vtilius esset non soluere ꝗ̄ solutū recuperare. ideo pu
to gloss. simpliciter tenendam. ¶ In glo. ibi: dummodo rei co
hereant. hoc non referas ad casum huius. l. sed generaliter ad
exceptiones competentes principaliter an competant fideiusso
ri: quia distinguitur an sint rei coherentes, vel non. vt in. ll. alle-
gatis in glo.

2 ☞ Si debitor dicit nunꝗ̄ fecisse scripturam vel notariū falso
eā scripsisse pōt probare falsitatē per testes ⁊ idē si vellet infrin
gere presumptionem iuris.
3 Si vult probare se restituisse pecuniam creditori ꝙ poterit hoc
probare per testes ⁊ quot esse debeant.
4 Causa quomodo dicatur generaliter vel specialiter exprimi.
5 Quatuor casus in quibus valet cōfessio sine expressione cause
et ꝙ extra illos casus nō valeat sine expressione cause et quid in
stipulatione. ⁊ nu. 7. ⁊. 17.
6 Confessio nō obligatoria etiam cū expressione cause nō valet.
Qui scienter confitetur falsum an possit venire cōtra confessio
nem suam.
Confessio requirit presentiam partis nisi facta sit in iudicio.
7 Confessio extraiudicialis nō producit obligationē et an faciat
probationem.
An probatio possit fieri parte absente.
8 Plures casus in quibus scriptura minorem vim habet ꝗ̄ te-
stes. remis.
9 Cōfessio debitoris emanās ad obligandū ex alia causa ꝗ̄ mu-
tui quare sit maioris efficacie ꝗ̄ cōfessio creditoris emanās ad
liberandū similiter ex alia causa ꝗ̄ mutui.
10 Si quis in vltima volūtate confitetur se esse debitorē alterius
ex tali causa an ista confessio probet debitū, ⁊ nu. 11. ⁊. 18.
11 Casu quo non facit probationē an saltem inducat legatum: et
an sit melioris conditionis ꝗ̄ alia legata.
12 Confessio quando emanat in fauore cōfitentis et in preiudiciū
alterius an valeat.
13 Quid si cōfitetur contra se ad liberationem alterius.
14 Quid si fiat obligandum se.
15 Si confessio facta ex causa mutui reducta est in scriptis manu
propria confitentis an obligatio oriatur ex ipsis literis an ex
sensu verborum.
16 Quare si dico confiteor me teneri tibi in decē nō expressa causa
nō valet cōfessio vt producat obligationē vel etiā probationē.
et si scribo me accepisse. x. mutuo valeat ⁊ obliget.
17 Stipulatio sine causa obligatoria an valeat.

Generaliter

Generaliter. †Ista est lex solennis. & hoc dicit. confessio debiti ex alia cā ꝙ mutui vel dotis statim est efficax ad ꝓbandū: recipit tñ probationē in cōtrarium: & nisi contrarium probetur stare debet sue confessioni. & si facta est in scriptis seu cum scriptura publica vel priuata non potest probare directo contrarium nisi per aliam scripturam ei contrariam. h. d. ista. l. magistra & vulgaris. & quia concor. l. cum de indebito. §. fina. de probationibus. & ibi vide bonam glo. circa intellectum huius. l. Et primo ponitur regula vsq ibi: nisi. Secūdo ponitur exceptio vsq ibi: nisi. Tertio ponitur ratio regule & iste est intellectus gl. in hac. l. vt loquatur de alia causa ꝙ mutui vel dotis. & si dicatur ergo non cōgruit huic titu. qui loquitur de confessione facta ex causa mutui. Respondetur ꝙ imo congruit: quia tollit vnum dubium quod poterat fieri an sicut confessio facta ex causa mutui non habet statim efficaciam ad probandum: sed demum post biennium ita & facta ex alia causa. et respondetur ꝙ non: quia ex alia causa statim preiudicat & facit probationem per rationem que ponitur in fine. Sed quia omnis probatio recipit probationem in contrarium poterit contrarium probari ꝙ illa confessio non continet veritatem licet facta fuerit: sed alio modo veritas rei se habet. verum quia confitetur se illam confessionem fecisse: et de ipsa confecta est scriptura propter ista duo non potest probari contrarium per testes: sed requiritur contraria scriptura. Si autem non confiteretur se illam confessionem fecisse: et sic diceret scripturam falsam. posset contrarium probare per testes per. l. cum precibus. s. de proba. ẜm doct. & idem si de ipsa confessione non foret confecta scriptura publica vel priuata: sed fuisset facta coram testibus vt hic in. j. glo. & idem tenet glo. in. d. l. cum de indebito. §. fina. & si fuisset confecta scriptura priuata manu confitentis sufficeret negare illam scripturam & nō faceret fidem. vt. l. instrumēta. s. de probationibus. nisi probetur contrarium ꝙ sit scriptura scripta manu sua. & tunc ipse potest contrarium probare per solenniores probationes. & sufficerent etiam testes postꝙ non confitetur se illam confessionem fecisse: sed redarguit ipsam de falso ad quod sufficiunt testes. ¶ Quidam vero vt conueniat titulo intelligunt eam generaliter etiam quando ex causa mutui: & tūc prout intelligitur de mutuo vel de dote vt procedat ꝙ hic dicitur ꝙ debet stare sue confessioni debet intelligi: scilicet post biennium vel post tempus prefixum ad opponendum excep. non nu. do. & isto modo videtur intelligere Angel. propter generalitatem huius. l. Sed intellectus glo. de quo supra magis placet. ¶ In text. ibi: vt si quid in scrip. videtur intelligere Bar. ꝙ fuerit actum inter partes ꝙ fieret scriptura: al's non valeret et sic scriptura erat de substantia prout dicimus de contractu celebrato in scrip. vt. l. contractus. s. de fide instru. sed certe glo. in. l. testium. s. de testi. super verbo in scriptis. tenet ꝙ qualitercunq fuerit confecta scriptura licet non fuerit actum ꝙ aliter non valeat dicitur in scriptis fore facta. quam glo. ibi Bar. tenet. & idem puta dicendum esse hic quod est intelligendum de scriptura que facit fidem: vt scriptura publica notarij si de confessione fuit rogatus: et ipse confitetur de sua voluntate illam confessionem fuisse scriptam in instrumento et se illam fecisse: nunc vero dicit ꝙ fuit confessus falsum vel per errorem vel alio

2 modo. et ꝙ res aliter se habuit ꝙ ipse fuerit confessus. † sed si dicit se nunꝙ eam fecisse & notarium falso eam scripsisse potest probare falsitatem per testes. vt. s. dixi. idem si nō vellet probare directo contrarium sed infringere presumptionem iur. qꝛ ibi contineatur ꝙ promisit reddere & restituere qd̄ intelligitur per stipulationem iuris presumptione. vt in. l. sciendum. de verbo. oblig. ipse vult probare ꝙ non animo stipulandi promissio facta fuerit poterit probare per testes. l. iurisgentium. §. qd̄ fere.

3 cum ibi no. ff. de pac. ¶ † Quid autem si vult probare se restituisse illam pecuniam creditori. Respondeo iste casus decidit in. l. testium. quia potest probare per testes: requiritur tamen ꝙ sint quinq numero postꝙ confessio fuit facta cum scriptura nisi de numeratione confecta fuerit alia scriptura publica & fuerit perdita. Nam his duobus probatis sufficerent duo testes vt ibi habetur. hic vero volebat probare directo contrarium & falsitatem cause contente in confessione: non autem falsitatem confessionis. & ideo non sufficiūt testes etiam quinq numero: sed alia scriptura requiritur quod declara: vt in glo. super verbo in scriptis. post principium. ibi: an per contrariam scripturam tollatur obligatio. ¶ Item in tex. ibi: cautum fuerit. Ista cautio cōtinebat tria: scilicet confessionem de debito. Item causam ex qua debitum descendebat sufficientem ad obligandum. Item promissionem per stipulationem de restituendo vt ibi in verbo promissor & in verbo a stipulatione. nunc asserebat illam causam non fore veram: & petebat ꝙ stipulator probaret veritatē eius. dicitur hic ꝙ nō potest hoc petere: sed debet acquiescere sue cōfessioni licet si fuisset confessus causa mutui bene posset hoc pe

4 tere. ¶ In tex. ibi: eamq causam specialiter &c. dicit hic Bart. ꝙ non sufficit dicere confiteor me debitorem talis in tanta quātitate ex contractu emptionis vel ex causa delicti: sed requirit ꝙ exprimat emptionem: puta de tali re vel delicto: puta tale delictum: alias non esset specialis sed generalis. certe idem Bart. in. l. vnica. in repetitione. j. de confessis. in. j. q. post princi. l. dicit directe contrarium ꝙ imo sufficit & satis dicitur specialis si exprimitur causa. Generalis autem esset si non exprimeret: sed solum diceret se teneri titio in centum. quando autem specificaretur que emptio vel de qua re non esset specialis sed singularis. & hoc non requiritur sed sufficit ꝙ sit specialiter expressa: vt hic. & l. filius. de donationibus. si causa non exprimeretur specialiter confessio esset ipso iure nulla tanꝙ indiscreta. in dicta. l. cum

5 de indebito. §. si aliquando. † tamen non requiritur causa vt qñ facta esset in iudicio: quia tunc habet vim sententie & in sententia nō requiritur causa. vt. j. de confessis. l. j. secundum omnes. Item quando esset facta in causa reali seu super iure reali vt si confiteris rem quam tenes esse meam. nam nō requiritur ꝙ exprimas causam: sicut si eam peterem per rei vendi. sufficeret ꝙ dicerem esse meam: & facit fidem ista confessio contra te nisi probes contrarium. l. cum falsa. s. de iuris & fac. ignoran. & sic si nō erat mea: tua confessio non facit eam esse meam: nec facit te perdere possessionem si in ea remansisti. quod dic vt not. in dicta. l. cum falsa. Item in tertio casu non requiritur causa quando fit ad liberandum vt si confiteris me non esse debitorem tuum. qꝛ non requiritur quod dicas ex eo: quia tibi solui: vel quia me per acceptilationem liberasti: vt. l. tale pactum. in prin. ff. de pac. qꝛ talis confessio habet vim pacti de non petendo in quo sufficit sola liberalitas paciscentis. Item in quarto casu in vltima voluntate quando quis confitetur se debitorem meum in centum licet non diceret causam: & licet ista confessio non probet debitū valet tamen & inducit legatum: quia censetur dictam quantitatem legasse. vt. l. j. circa fi. de dote prelegata: etiam si non dixit expresse lego vel solui velleia. secundum Dy. qui dicit ibi esse casum no. nisi heres probaret ꝙ per errorem ita fuisset confessus. vt in. l. j. ibi de falsa causa adiec. legato. extra istos quatuor casus confessio extraiudicialis non valet sine expressione cause ob

6 ligationis. † Nam si non esset obligatoria etiam cum expressione non teneret. vt si fuisti confessus te mihi teneri ex eo qd̄ gessi negotia tua ꝓ remuneratione: quia de iure nō teneris. ¶ Ibi in tex. nisi &c. an iste ver. habeat locum quādo scienter confessus est falsum vt possit venire cōtra confessionē suā: dic ꝙ sic: quando confessio solum facit probationem: non aūt inducit obligationem: qꝛ non pōt mutare veritatem. & hoc probatur in. l. cum falsa. de iur. & fac. igno. quia quelibet probatio regulariter recipit probationem in contrarium. sed si produceret actionem vel obligationem: vt qꝛ habet dispositionē annexā dic vt dicam. j. in glo. ij. scilz in stipulatione scienter emissa sine causa vel ex falsa causa in fine. l. ibi: qd̄ quisq sua voce &c. allegatur ipse tex. per docto. ꝙ si testis postꝙ deponit dictum cum suo iuramento diceret se falsum deposuisse hoc non nocet parti pro qua testificatus est: quia non potest dicere contrariū eius quod sua voce testificando dixit. ad hoc etiam allegatur. l. in graui. §. j. ff. ad sillenianum. Et adde qd̄ lz quis nō possit venire cōtra suā confessionem non probādo contrarium vt hic: cōtra suam tamen negationē pōt bene venire: qꝛ primo casu ex sua confessione quesitum est ius aduersario qui in ea consentit ꝙ sibi auferre non potest: sed illo non: qꝛ non consensit. ad hoc. ff. de noxa. l. electio. §. neq heredi. & extra de here. c. accusa. §. licet. lib. vj. ita dicit Ioā. and. in regula nullus pluribus. de regu. iuris. in mercuria. & tetigi in auē. contra qui propriam. in glo. prima in quo si sine scrip. fiat huius confessio. puta coram testibus parte presente an possit venire contra confessionem & eam reuocare non probando contrarium: & dic ꝙ non per rationem que ponitur in fi. que est cōmunis tam ad illam que facta est cū scriptura ꝙ si sine scriptura sed qꝛ dixi parte pñte. respōdeo qꝛ tūc est valida & facit plenam fidē. Si aūt parte absente tunc fuit dubitatio inter docto. Petrus tenuit eam valere: qꝛ iure ciuili nō requiritur ꝙ pars debeat esse presens nisi in confessione facta in iudicio. l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. & est ratio in promptu: quia illa confessio parit actionem & obligationem facit contractus: ergo pars debet esse presens vel alius pro eo sicut requiritur in quolibet contractu. vt acquiratur actio & obligatio. iuxta no. in. l. il

7 lud. de sacrosan. eccle. s. in glo. † sed confessio extraiudicialis nō producit obligationem sed facit probationem: probatio autē potest fieri etiam parte absente. Communiter tenetur contrariū & canoniste habent hoc pro expedito. vt in. c. ex parte. extra de confessis. facit tamen semiplenam fidem confessio facta parte

a ℂ Confessio facta parte absente. adde Bal.in.l.vnica in.vj.col.C.de confes. An.de bu.in.c.fi.de iureiu. Bart. cõsi.inci.factũ sic se hz. Ludo.ro.cõsil. ccclxxiij.inci.in casu ꝓposito visis allegationibus.circa fi. Paul.de cas. consi.cclv.incip.visis actis.

b ℂ Ex pacto nudo donãtis.adde glo. in.l.legitima.ꝛ i.l. iurisgẽtiũ.in.§.sed cũ nulla.i gl.mag. ff.de pac.istas gl. rephẽdit Bart.in l.j.in vl.co.ff.de cõdi.ex lege.ꝛ qd i do natione ꝑsumpta. an oriať actio vide p Bar.in.l.si tibi decẽ milia.ad fi.principi.ff.de pac.Bar.i l.fi.in fi.C.si cer.pe. Bar.in.l.si pacto quo penam.C.de pac.Jo.de imo.in l.edibus.in.§.j.ff. de dona.Anto.de bu.ꝛ Jo.de imo.in c.qualiter.de pac.

a absente^a ſm eũdem opi.per.c.fin.de succeſ.ab intesta.ꝛ per Barto.in.l.admonendi.ff.de iureiuran. ℂ In gloſſ.super ver.causam ibi non valeret cautio expone.i.ſimpliciter confeſſio.ꝛ dic non valere:scilicet ipſo iure tanꝙ indiscreta si non continet causam vel continet inhabilẽ ad obligandum facit.c.si cautio.de fide instru. ℂ Sed tunc oppono ꝙ imo valeat mero iure.sed obstat exceptio.vt.l.ij.§.circa.de doli excep.ff.de solu.gloſſ. loquitur in simplici confeſſione non continente diſpositionem que facit probationem ꝛ illa est nulla ipſo iure.sed stipulatio est diſpoſitio ꝛ licet facta ſit ſine cauſa producit obligationem ciuilem et naturalem:ꝛ etiam actionem mero iure:sed obſtat exceptio doli vt in contrario.hoc tamen verum niſi appareat ꝙ fuit scienter facta:nam tunc ſiue contineat cauſam falſam valet iure donationis.vt in.l.ſi diuortio.ff.de verbo.obliga.ꝛ patet in eo qui scienter promittit indebitum tanꝙ debitũ:qꝛ videtur donare ſicut ſoluere.vt in.l.cuius per errorem.de reg.iur.ſiue nullam exprimat cauſam vt ſi dicat instrumẽtum ꝙ talis sciens ſe ad infraſcripta non teneri promiſit tali centum ꝛ nõ dixit in qua cauſa.nam videtur promiſiſſe animo donandi.l.cãpanus.de ope.li.ꝛ qõ no.in.l.ſed ꝛ ſi qs.§.ſi.ff.ſi quis cau.ſi aũt nõ cõſtat ꝙ ex certa ſcientia promiſerit cenſetur potius facta per errorem.ſm Cy.vel ex fatuitate ſm Bal.ꝛc.ſic obſtat exceptio:ita debet intelligi ille.§.circa.qui generaliter loquitur.ſed Bar.in.l.hoc iure.de dona.tenuit ꝙ in dubio etiam ſi non apparet de certa ſciẽtia preſumatur facta animo donandi ꝛ ſic valeat:quia ſpeciale eſt in ſtipu.facta reipublice ꝙ valet ſine cauſa ergo in contrariũ eſt ius commune ꝛ facit magnum feſtum de illo tex.Ange.dicit ꝙ ſalua pace ſua ille tex.nihil dicit quia loquitur quando conſtabat quod animo donandi promittebat:nos loqmur quãdo de hoc non conſtabat:ꝛ queritur an in dubio non preſumatur voluiſſe donare quo caſu loquitur ille.§.circa dum indiſtincte loquitur ꝛ dicit obſtare exceptionem vult quod non preſumatur animo donandi ſed potius ex facilitate vel fatuitate promiſiſſe predicta in ſtipulatione. ℂ Quid in pacto nudo ſi apparet ꝙ ex certa ſcientia ꝛ ſine cauſa quis per pactum nudum ꝓmiſit.dic vt notatur in.l.qõ ſi maritus.ꝛ.l.hactenus.ff.de conſtitu.pecu.per gloſſ.ꝛ docto.nam in pacto nudo etiam ſcienter emiſſo non ſic preſumitur animo donandi quia reſultarent due ſpecialitates:ſcȝ iſta ꝙ tali animo preſumatur ꝛ ꝙ ex pacto nu-

b do donantis^b orietur actio.l.ſi quis argentum.de dona.qõ eſſe non debet vt in.l.ij.ſ.de dotis promiſ. Item ſequeretur ꝙ omnes.ll.dicentes pactum nudum non producere actionem eſſent hodie correcte per illam.l.ſi quis argẽtum.ſi preſumeretur animus donandi:cuius contrarium tenent docto.ꝙ non corrigantur vt in.l.iuriſgentium.§.igitur nuda.ff.de pactis.in ſequen.glo.in prin.Solu.hic ſpeciale.ſcilicet quando vult probare cõtra confeſſionem ſuam quam fatetur ſe feciſſe ꝛ de ſuo conſenſu

8 fuit in ſcriptis redacta vt non poſſit probare per teſtes.† et ſic ſcriptura maiorem vim habet hoc caſu ꝙ teſtes.ſunt etiam plures alij caſus in quibus ſcriptura maiorem vim habet vt ibi dixi qui numerantur per glo.in.c.j.de cenſi.lib.vj.ꝛ in Spe.de in

9 ſtru.edi.§.reſtat.in.iij.col. ℂ † In ſi.glo.ibi prima placet dicit Cy.in.l.ſequẽ.ꝙ illud verbum prima placet non fuit verbum accurſij.ſed fuit additum quia infra accur.videbatur tenere ſecundam partem que non eſt vera.ꝛ ſic no.ꝙ cõfeſſio debitoris emanans ad obligandum ex alia cauſa ꝙ mutui eſt maioris efficacie ꝙ confeſſio creditoris emanans ad liberandum. ſimiliter ex alia cauſa ꝙ mutui:quia prima ſtatim ſortitur effectum et efficax ad inducendum probationem ꝛ etiam actionem: ſed ſecunda non niſi poſt.xxx.dies vt.l.proxi.§.ſuper ceteris.preterꝙ in tribus caſibus poſitis in.l.proxi.§.j.qui incipit:ſed quoniaȝ ſecuritatibus ꝛ in alijs duobus additis per glo.in quibus ſtatim eſt efficax ad liberandum:ratio tamen dictat contrarium: quia emanans ad liberandum deberet eſſe melioris conditionis quod patet:quia inducit diſpoſitionem ſiue pactum de nõ petendo.vt.l.tale pactum.in princip.ff.de pactis.ſed emanans ad obligandum:non ſic ſed ad probationem tantum.l.publi.§.fina.ff.de po. Item prima non requirit cauſam.ſecunda ſic vt in hac.l.in hoc deterioris eſt conditionis per tex.qui preciſe loquitur in illo.§.ſuper ceteris.ſed qualiter debeat intelligi:ibi dicam. ℂ In gloſſ.ſuper verbo indignum.in prin.ibi: ſed argu. contra.ſcilicet ꝙ admittatur variatio cuius contrarium hic dicitur in ſi.ſed ſolue ꝙ in eadem cauſa ꝛ cum eadem perſona nõ admittitur variatio:ſed reprobať vt hic in ſi.ſed in diuerſa cauſa vel cum diuerſa poteſt bene admitti interdum.vt.l.cõtraria.ff.de inoffi.teſtamen.l.papinianus.§.ſed nec impubes.facit.l.

10 nonnũꝙ.de collatione bonorum. ℂ † In glo.ibi: quid autem illa queſtio glo.de confeſſione facta in vltima voluntate ſi quis confitetur ſe eſſe debitorem alterius ex tali cauſa diuidiť in duos articulos.Primus an iſta confeſſio probet debitum.nam ſi ꝓ

bet licet poſſet teſtamentum reuocare non poterit reuocare confeſſionem niſi probet eam eſſe falſam per hanc.l. Item ex ea poterit conuinci in iudicio ſicut ſi facta fuiſſet inter viuos vel non

11 in vltima voluntate.† Secundus articulus eſt ſi non facit probationẽ vel eo caſu quo non facit an ſaltẽ inducat legatum:vt ſicut ſi non fuit reuocata poſſit illa quantitas peti tanꝙ legata non tanꝙ debita:ꝛ ſic concurrat legatarius:nec debeat deduci tanꝙ es alienum.Pet.fuit in opinione ꝙ probaret debitum. communis opinio eſt in contrarium per.l.lucius.§.quiſquis. de leg.ij.vbi dicitur ꝙ probat debitum vel inducit legatum:ſed ſi ſemper probaret debitum vt dicit Petrus.nunꝙ induceret legatum:quia quod debetur non mihi legari poteſt.ꝛ ſi legatur non valet.vt.l.ſi creditori.ff.de lega.j.hoc tamen eſt verum ſi me abſente ꝛ nullo pro me recipiente confeſſus eſt:alias faceret probationem ſicut confeſſio emanans inter viuos quod ꝓſequere:vt notabiliter tractat Bar.in.l.cum quis decedens.§.j.ff.de leg.iij.vel niſi probauerit quo caſu etiaȝ ſi me abſente facit probationem.vt ea.l.cum quis.§.codicillis.ꝛ ſi erat capax legati:alias decretis etiam caſibus non facerent probationem:q preſumeretur tunc emanaſſe in fraudem legantis.vt co.§.tua honeſtiſſima.l.qui teſtamentum.de probationibus.ff. Na non non facit fidem quando me abſente ꝛ nullo pro me recipiente emanauit.facit tamen ſemiplenam probationem per.c.fina.de ſucceſ.ab inteſta.Sicut emanans inter viuos parte abſente: et ſic poterit ſuppleri per iuramentum delatum in defectum probationis.iuxta no.in.l.admonendi.de iureiuran.ꝛ expreſſe bal. in.l.j.ſ.de fur.eo autem caſu quo facit probationẽ etiam ſi emanauerit ex cauſa mutui non poteſt opponere ipſe vel heres exceptio.non nume.pecu.quia non preſumitur in vltima voluntate fuiſſe confeſſus ſpe future numerationis hoc tenet Cy.expreſſe.ꝛ no.ſ.l.proxi. Item eo caſu quo probationem non facit plenam quia parte abſente ꝛ nullo pro eo recipiente.fallit in confeſſione quam faceret vſurarius in vltima voluntate de vſuris extortis vel male ablatis:quia cum fiat ad exonerationem conſcientie ꝛ propter ſalutem anime cenſetur potius fieri deo ꝙ homini:ſed deus eſt vbiꝗ preſens:ergo non redditur nulla propter partis abſentiam.vt etiam in ſimili no.per aliquos in.l.illud.ſ.de ſacroſan.eccle.ſuper.q.formata per gl.ꝛ ſic vſurarius licet reuocet teſtamentum vel reconualeſcat non poſſit reuocare confeſſionem ꝛ ex ea poterit conuinci in iudicio ad reſtitutionem earum. ℂ Circa ſecundum articulum eo caſu non facit ꝓbationem an inducat ſaltem legatum.ꝛ ſic poſſit peti vt legata. Breuiter ꝙ ſi non continet certam quantitatem nil valet propter incertitudinem.vt in glo.in ver.ſecus ſi non ex primo. Si autem continet tunc ſi ille in cuius fauorem eſt incapax legati: idem ſi vero capax tunc ſi continet diſpoſitionem:quia confeſſus eſt ſe teneri in tanta quantitate ex tali cauſa quam mandauit vel voluit ei reſtitui vel dari clarum eſt quod ſic.vt in dicto §.quiſquis vbi caſus.ſed ſi non continet ꝙ reſtituatur:ꝛ ſimpliciter eſt confeſſus.eſt magnum dubium tamen docto.videntur tenere idem ꝛ non allegant Dy.qui dicit eſſe de hoc caſum in.l.j.§.ſi.ff.de dote prelegata.vbi erat ſimplex confeſſio ꝙ ad teſtatorem peruenerat talis res de bonis vxoris nec mandauit eam reſtitui.ꝛ poteſt agi actione ex teſtamento licet vxor non probet rem ſuam eſſe:tene menti.ꝛ remanet glo.clara que loquitur cõfuſe:et immiſcet iſtos caſus. ℂ An autem poſito ꝙ petať quãtitas tanꝙ legata tale legatum melioris ſit conditionis ꝙ alia legata cum fuerit legata tanꝙ debita vt ſic debeat ante alia legata deduci ſicut deduceretur debitum.vide per Barto.in.l.q vxori.de auro ꝛ argento legato.ꝛ in dicta.l.cum quis decedens. ſupra. ℂ In glo.magna que incipit not.fidem.Circa materiã confeſſionis glo.ponit vnam diſtinctionem magnam habentẽ in effectu quinꝗ membra:vſꝗ ibi.item no.quod licet poſtea format duas qſtiones.de quolibet ergo membro poteſt fieri vnus

12 articulus.† Primus eſt quando confeſſio emanat in fauorem confitentis ꝛ in preiudicium alterius ꝛ dicit gloſſ.quod non valet intellige quo ad plenam fidem:ſed quo ad ſemiplenam vel aliqualem poſſet valere de iure communi ſi confitens eſt mortuus ꝛ erat legalis perſona ꝛ fidedigna:ꝛ reperitur confeſſio in libro ſuo in quo ſcripſit talem eſſe debitorem ſuum in tãta quãtitate.ꝛ hoc tenet Barto.in.l.admonendi.per.l.rationes.ſ.de probationibus.in verſi.ſolas.quaſi dicat cuȝ alijs indicijs ſufficeret.de hoc in Specu.de inſtrumen.editio.§.nunc dicenduȝ. verſicu.regulariter.vel niſi eſſet conſuetudo ꝙ ſtaretur libris mercatorum vſꝗ in tanta quantitate.vt in.c.cum dilectus.de

13 fide inſtru. ℂ † Secundus articulus eſt quando confitetur contra ſe ad libertatem alterius.tunc dicit gloſſ.ꝙ valet poſt.xxx. dies.vt in.l.ſequenti.§.ſuper ceteris.hoc quod dicit glo.de.xxx. diebus intellige quando continet receptionem:puta confitetur ſe habuiſſe et recepiſſe centum a titio in quibus ſibi tenebatur ex tali

ex tali causa.si autem nõ continet numera.vel receptionem: vt
si confitetur se liberasse etiam per accep.vel pactum vel titiũ si-
bi non teneri etiam non expressa causa: statim ista confessio pro
duceret effectum non expectato lapsu.xxx.dierum per.l.tale pa
ctum.in prin.ff.de pac.⁊ ꝙ ita intelligatur.§.super ceteris. pa-
tet in tex.ibi dum dicit in qua numeratio pecu.vel datio cetera
rum specierũ scripta est.hoc videt̃ tenere Bar.in.l. si ex pluri-
bus.ff.de sol.lʒ Ang.⁊ Bal.in.d.l.certũ.videantur indistincte
tenere.ad qȏ glo.hec.scʒ ꝙ confessio ad liberandum non preiu-
14 dicat nisi post.xxx.dies qȏ est falsum vt dixi.¶ †Tertius arti
culus quãdo fit cõfessio ad obligandum si non continet causaʒ
⁊ glo.dicit ꝙ non valet.tu dic ꝙ hoc fallit in quatuor casibus
de quibus.s̃.dixi in quibus causa non requiritur.¶ Quartus
articulus est quando continet causam mutui:⁊ tunc dicit gloss.
ꝙ non preiudicat nisi post biennium.sed dic ꝙ hoc fallit in ca-
sibus in quibus ista exceptio non potest opponi etiã infra bië-
nium qui ponuntur per Cy.in sequenti:scilicet quando emana
uit in vltima voluntate.Item quando in iudicio:quia non pre
sumitur tunc confiteri sub spe future numerationis sed future
sententie.An autem intra biennium sit nata obligatio ciuilis
tantum vel naturalis tantum vel nulla:⁊ an post biennium na
scatur naturalis vel illa ciuilis habeat effectũ naturalẽ.glo.tan
git hic.⁊ plene habetur de hoc in.l.cum quis.de iur.⁊ fac.igno.
15 ¶ †Vltimus articulus est qñ continet aliam causam q̃ mutui
vel dotis:⁊ tũc tene hãc.l.cũ his que super ea dicta sunt.¶ Vl-
timo glo.format duas questiones.vna est cũ habeamus de ob
ligatione literarum que oritur ex cõfessione facta mutui:⁊ reda
cta in scriptis manu propria confitentis.vt institu.de lit.oblig.
per totũ.vnde oriatur ista obligatio.⁊ dicit glo.ꝙ non ex ipsis
literis:sed sensu verborũ vt teneatur.si autem appareret ꝙ per
iocum vel alio modo fuisset confessus non produceret obliga-
tionem.l.obligationum substantia.in fi.⁊.l.non figura.ff.de ac.
⁊ obliga.docto.dicunt ꝙ illa iura non loquuntur de obligatio-
ne literarum:quia illa non fuit cognita iure veteri sed inducta
per Iustinianum:⁊ dicunt ex ea oriri act.in factum vel ex.l.con
di.quadam.l.greca quam non habemus.Sed an sufficiat sola
confessio ad inducendam obligationem: an autem requiratur
promissio de futuro.not.in.l.proxima in princip.in glo.ij.in fi.
16 ¶ †Vltima questio glo.est qualiter si dico confiteor me teneri
tibi in.x.non expressa causa non valet confessio.vt producat ob
ligationem vel etiam probationẽ.⁊ si scribo me accepisse.x.mu-
tuo valet ⁊ obligat.respondet glo.ꝙ in primo casu confessio est
indiscreta non continens causam.vnde non debet plus valere
q̃ stipulatio non continens causam que non valet in effectu:vt
dictum est in secunda gloss.sed in secundo casu continet causam
obligatoriam.⁊ per predicta remanent expedite hic multe que-
stiones que formantur hic per Pe.⁊ Cy.nam Petrus nõ ha-
buit bonas opiniones in materia.⁊ in multis per docto. repro
batur:⁊ plenius q̃ hic Cyñ.tractet.vide per Barto.in.l.j.j. de
confessis.⁊ etiam per Bal.ibi:infinita.dicit Pau.die.viij. Iu-
17 lij.Mccccxxix.†Vide etiam omnino in additio.Specul.titul.
de confessis.vbi plene disputat de isto articulo an valeat stipu-
a latio[a] sine causa obligatoria.de quo tetigi in gloss.ij.⁊ ibi arguit
valde fortiter pro prima parte quod valeat nisi appareat de fal
sitate.al's dicit valere nisi probet quod indebite promisit vel ꝑ
errorem per.l.cuʒ de indebito.de probatio.vbi qui soluit tanq̃
debitum non repetit nisi probet indebitum:ergo ⁊ qui promi-
sit per stipulationem tenetur soluere nisi probet indebitum: qr
promissio ⁊ solutio equiparantur vt.j.ad legem fal. l. fina.⁊ de
donatio.si patronus.⁊ de condi.indebi.l.si is qui perpetua. il-
lud dictum potest tolerari si dixi.promitto tibi.x.per stipulatio
nem in quibus tibi teneor:licet enim ista generalis causa nõ suf
ficiat vt valeat confessio:⁊ bene sufficit vt valeat stipulatio sicut
sufficit vt valeat solutio:⁊ non possit retractari nisi probetur in
debitum.vt in illa.l.cum de indebito.que fortiter viget pro ista
parte.tene mẽti.Iteʒ potest tolerari si promissio esset facta sub
conditione:vt promitto tibi decem si nauis ex asia venerit: liʒ
enim non exprimatur alia causa solus euentus conditionis ha
betur pro sufficienti causa.vt est tex.no.si bene inspiciatur in.l.a
titio.ff.de verbo.obliga.per quam legem semel vidi cõsuli qua
si per omnes docto.solenniores florentie cum quidam promi-
sissent cuidam cẽtum si vsq; ad octo dies pluet quia fuerat ma
gna siccitas:⁊ ille asserebat ꝙ deberet pluere:⁊ pluit: quereba-
tur an posset illa centum petere:dicebatur ꝙ non quia ista sti-
pulatio non continebat causam obligatoriam:⁊ sic obstabat ex
ceptio doli per illum.§.circa.l.ij.ff.de doli excep.contrariũ fuit
consultum per illam.l.a titio.⁊ etiam ita obtentum est: liʒ ego
non fuerim ausus consulere.tene menti.extra istos casus.Bal.
tenet eaʒ non valere tanq̃ fatue emissam.d.§.circa.si appareat
ꝙ tali ex scientia:⁊ dicit nõ presumi causam dona.nisi qualitas
personarum:⁊ etiam quantitas promissa suadeat contrarium:
sed hoc non fateor si instrumentum diceret talis sciens se ad in-
frascripta non teneri promisit tali tantum:quia dicta verba nõ
possunt aliud importare q̃ donationem:sed si dicta verba non
fuissent apposita licet appareret ꝙ ex certa scientia posset susti-
18 neri dictũ Bal.per illum.§.circa.qui precise loquitur. † Item
quod.s̃.dixi.de cõfessione facta in vltima voluntate ꝙ aliquan
do facit probationẽ aliquãdo inducit legatũ intelligo sane nisi
per heredem probaretur ꝙ fuisset per errorem emissa per.l.j.
cum ibi no.j.de falsa causa adiec.leg.Non sunt alia.

2 ☞ Contra confessionẽ que emanauit ad liberandũ non põt
creditor aliquid opponere post triginta dies ꝙ pecunia nõ fue
rit numerata.
3 Prescriptio maioris tẽporis quãdo per legeʒ nouã redigitur
ad minus tẽpus ꝙ tũc omnia que habent locum in prima ven
dicent etiam sibi locum in secunda ⁊ quid in statutis.
4 Prescriptio lõgissimi temporis an hodie currat minori ⁊ qd
in prescriptione statutaria que loco eius succedit.
5 Confessio mutui si fiat in vltima voluntate an possit opponi ex
ceptio non nu.pecu.
6 Contra confessionem factaʒ sub spe future cause an possit quis
etiam opponere exceptionem non nu.pecunie.
7 In priuata scriptura manu debitoris non refert qualiter lo-
quatur siue dicat confiteor me habuisse ⁊ recepisse siue dicat no
tuʒ sit oĩbus ꝙ habui ex mutuo a titio qr põt obijci exceptio nõ
nu.pecu.sed in instrumẽto publico refert qr si notarius attesta
tur de confessione est idem sed si de numeratione secus.
8 An lapso biennio possit obijci exceptio nõ nu. pecu. si debitor
vult in se assumere onus probandi.
9 Si in causa mutui fecisti confessionem per scripturã manu tua
scriptam qualiter recepisti centum a me mutuo ⁊ post bienniuʒ
sequatur numeratio.an tunc oriatur obligatio ex numeratione
an vero ex ipsa confessione oriatur obligatio literarum.
10 Si renuntiatũ est exceptioni non numerate pecu.an nihilomi-
nus possit opponi exceptio doli vel in factum.

1 In contractibus. † Quinquen
niuʒ intra qȏ
olim poterat opponi hec exceptio ꝑ hanc.l. reducit̃
ad biennium:et qui poterant opponere etiam post
quinquenniuʒ poterunt etiam post biennium.h.d. ista solẽnis
2 lex vsq; ad.§.sed quoniam.¶ †In tex.ibi nullo modo:scilʒ in
sua propria natura que est:vt transferat onus probandi in cre a
ditorem:sed in natura non propria.scilʒ si vult probare nume-
rationẽ non factam bene potest proponere etiam post bienniũ
per.l.asseueratio.s̃.eo.⁊ ibi tetigi ꝭm Iac.balduini cuius opi-
nionem glo.sequuntur.⁊ hoc in confessione que tendit ad obli-
gandum.sed in illa que tendit ad liberandum contra quam po
test opponi duntaxat in.xxx.dies vt in ea.l.§.super ceteris. te-
net ibi Bald.eam non posse proponi post lapsum.xxx.dierum
etiã si velit probare contrariuʒ:⁊ hoc videtur sentire glo.super
ver.ne liceat.⁊ in.§.illo.super versi.offerri.tene menti. Et adde
quod dicam super glo.penul.in prin.ibi addam alium casum. b
3 ¶ †In text.ibi:lʒ biennium pro quinquẽnium.no.⁊ tene men
ti ꝭm Bal.ꝙ quando prescriptio maioris temporis.per.l.no-
uam redigitur ad minus tempus omnia que habent locum in
prima vendicant sibi locum in secunda:⁊ ideo statutum prescri
ptio.xxx.anno.que currit de iure communi in actionibus perso
nalibus vel etiam realibus quando possessor non habet titulũ
reducetur ad minus tempus:puta.xx.annoꝝ.vt est in ciuitate
b ista sicut prescriptio.xxx.annorũ.[b] de iure communi interrumpi
tur ista prescriptio statutaria si statutum aliter non disponit li
cet de iure cõmuni prescriptio lõgi tẽporis.x.vel.xx.annoꝝ.que
currit cum titu.in actionibus realibus non interrumpatur nisi
per lit.contest.vt in.l.more litis.s̃.de rei vendi.hoc expresse de
terminat Barto.quem Bal.non allegat.in.l.ij.§.fi.ff.pro em-
4 pto.lʒ alleget istum tex.†Item isto anno habui de facto casum
nam prescriptio longissimi temporis etiam hodie currit mino
ri siue fuerit cepta contra defunctum siue incipiat contra eum
nisi sit pupillus:quia durante pupillari etate nõ currit: vt.d.l.
sicut.in fi.iuncta.l.fi.in fi.s̃.in quibus causis in integrũ restitu.
non est necessaria.sed alie prescriptiones minoris temporis pu
ta longi hodie non incipiunt currere contra minorem:liʒ olim
secus.vt in.d.l.fi.¶ Quid erit in prescriptione statutaria lon-
gi temporis que succedit loco prescriptionis.xxx.anno. qr cur-
rit sine titulo:an incipiat currere contra minorem.quidaʒ hoc
non considerantes per illam.l.fina.habebant pro expedito ꝙ
non:dixi ꝙ non bene cogitabant propter istam rationem:quia
succedit loco prescriptionis.xxx.annorũ.⁊ sic debes in ea dicere
idem qȏ in illa respõsione pro nunc eis aliter non determino:
quia pendet de facto:⁊ est satis dubia qȏ tene menti perpetuo.

a ¶ An valeat stip.
sub cõditione.Ad
de Bart.in. l. hoc
iure.de dona. bal.
in.l.gñaliter.in. v.
oppo.C.de nõ nu.
pe.Lãfrã.in repe.
c.qm̃ cõtra falsaʒ.
in ver.confessio.de
ꝓba.

b ¶ Sicut prescri-
ptio.xxx.anno.ad-
de.l.cõperit. C. de
ꝓscri.xxx.vel.xl. an
no.glo.i ca. prima
actione.xvi.q.iij. ⁊
glo.in.c.cũ nõ lice-
at.de ꝓscrip.⁊ in q
bus casibus inter-
rũpit̃ ꝓscriptio vi-
de in reptorio ber-
ta.in verbo prescri
ptio interrũpitur.
vbi enumerat plu-
res casus.

5 ¶ †In glo. ibi. s. eo. l. aduersus. ⁊ ideo tenet hic Cy. ꝙ si talis
confessio mutui fiat in vltima voluntate: supple et sit casus in
quo facit probationem: vt si facta est parte presente vel si inter-
uenit iuramentum defuncti iuxta ea que habētur in. l. cuꝫ quis
decedens. §. codicillis. de lega. iij. per Bar. quia tunc non pre-
sumitur fieri spe future numerationis etiam infra bienniuꝫ nō
poterit opponi. idem tenet si facta fuerit in iudicio per modum
contentiose iurisditionis: puta respondendo libello vel positio
nibus eadem ratione: quia non videtur fieri spe future numera
tionis: sed pro futura sententia vnde statim preiudicat: secus di
cit ipse si per modum voluntarie iurisditionis. vt si sponte con-
fitetur non respondendo positionibus vel libello. ego puto ꝙ
etiam tunc non habeat exceptionem: ⁊ ꝙ iudex incontinēti pos
sit sibi facere preceptum de soluendo infra. x. dies ſm consuetu
dinem. de qua in. l. si debitori. ff. de iudi. quia non potest dici ꝙ
coram iudice confiteatur spe future numerationis: sed pro futu
ra sententia vel precepto sed si non coram iudice habente pote-
statē iudicādi: sed coram notario qui dicitur iudex ordinarius
⁊ non habet potestatē iudicandi in contentiosa iurisditione: sed
dũtaxat autoritatem interponendi in his que sunt de volunta-
ria iurisditione iuxta no. in. l. j. ff. de iuris. om. iudi. in gloss. fina.
vel penul. Si ex forma statuti pōt facere preceptuꝫ guarētigie:
⁊ quis corā se per tale instrumentũ se obligauit: ⁊ preceptũ reci
pit nihilominus infra biennium poterit eaꝫ opponere qꝛ satis
est verisimile tunc ꝙ fecerim causa future numerationis. h. d.
6 etiam Cy. no. †In glo. ibi lꝫ videatur cōtrariũ. s. ꝙ etiā quādo
nō spe future numerationis possit obijci. vt. l. si sub spe. per glo.
allegatā. sed dic ꝙ ibi saltem sub spe future cause. ideo si cā non
sequatur propter quā cōfessus fuerat se mutuo recepisse potest
obijcere excep. non numera. pecu. ⁊ non subsecute cause. vt in il-
la. l. ¶ In glo. seq. in prin. ibi ergo ita est supple. ⁊ sic non pote
7 rit opponi ista excep. cuius contrariũ dicit̃ in tex. ¶ †In glos.
sup ver. cōscribuntur. ibi hic erat priuatũ instrumentũ expone.
i. priuata scriptura manu debitoris in qua non refert qualiter
loquatur: qꝛ siue dicat confiteor me habuisse ⁊ recepisse siue di-
cat notum sit oībus ꝙ habuit ex mutuo a titio semper poterit
opponere: qꝛ totũ hoc est de cōfessione: sed in instrumento pu-
blico refert an notarius attestatur de cōfessione: ⁊ idē an de nu-
meratione: ⁊ tũc secus: vt in cōtrario gl. ⁊ no. s. eo. l. si ex cautio-
ne. ¶ In glo. ibi ꝙ nō probat. Ista glo. non ponit bonā ratio
nem: qꝛ tũc esset verbũ ibi ꝙ nō probaret etiā confessionē qñ de
bitor negaret eā scriptā de manu sua: ⁊ tunc qñq; posset oppo-
nere de pecunia nō numerata si scriptura non probaretur ꝑ te-
stes vel cōparationē literarũ: sed nos loquimur qñ probat con
fessionē: qꝛ confitetur eā scriptā de manu sua: sed negat nume-
rationē: ⁊ tũc hꝫ locũ id qđ vult glo. ⁊ tex. ꝙ intra biēniũ tantuꝫ
possit obijcere postea nō: qꝛ habet cōtra se suā cōfessionē: ⁊ ha-
bēt locũ ea que. s. dixi. ¶ In fi. glo. ibi: alij dicũt etiā cōtra hi ꝑ
verba presentis tēporis. Hoc etiā videt̃ sentire glo. j. in prin. in
l. si ex cautione. s. co. ⁊ insti. eo. §. plane. ⁊ Bal. hic ſm Cy. tenet
ꝓcedentē. s. l. pri. in. j. q. plene disputando precipue per. l. publi
cianā. §. fiñ. ff. depositi. sed ⁊ illa loquitur in confessione facta ex
alia causa q̃ mutui ex qua non oritur obligatio literaruꝫ. ⁊ pro
precedenti ergo op. facit ratio fortis: qꝛ si non orietur ex sola cō
fessione sed dũtaxat ex verbis futuri temporis: puta promitto
reddere non video ꝙ vnq̃ orietur obligatio literarũ: qꝛ verbũ
ꝓmitto siue cōtineatur scriptura publica siue priuata presum-
ptione iuris intelligitur. s. per stipulationē: vt in. l. sciendum. de
ver. obliga. ⁊. j. de contrahen. stipu. l. j. quare ergo est necessaria
obligatio literarum que potius est subsidiaria: ⁊ inducta ꝑ Ju
stinianũ nō video: ⁊ sic est speciale in confessione facta ex causa
mutui per scripturā de manu propria ꝙ inducat obligationeꝫ
lꝫ cōtineat enuntiationē ⁊ nō dispositionem continentibus his
duobus. ¶ In glo. que incipit nec si velit. ibi Jacobus. contra
8 cuius opi. glos. sequuntur. †Sed pōt distingui an emanauit cō
fessio facta in scriptura propria in causa mutui: ⁊ tunc qꝛ lapso
biennio ꝓducit obligationē efficacē ad petendũ que dicit̃ obli-
gatio literarũ nō poterit debitor ꝓbare contrariũ etiā per con-
fessioneꝫ creditoris ꝙ nō numerauit qꝛ ista nō est presumptio:
sed fictio postq̃ ius ꝓsumit: ⁊ statuit ꝙ debitor efficaciter obli-
getur contra quam fictionem nō admittitur probatio in cōtra
rium etiā per cōfessionē partis iuxta no. in. l. siue possidetis. s.
de ꝓbati. ⁊ patet in tacita stipulatione que fingitur interuenisse
in causa dotis. vt. j. de rei vxo. act. l. j. Aut est talis cōfessio que
non producit obligationem post biennium: vt quia non est cō
fecta manu propria sed continetur in instrumento publico vel
fuit facta coram testibus. ⁊ isto casu pōt probari contrariuꝫ vel
per confessionem creditoris si post biennium confitetur se nu-
merasse vel etiam per testes qui fuerunt presentes: quia instru-
mentum non facit presumptionem iuris: ⁊ de iure: sed iuris tan
tum contra quā probatio in contrarium admittitur: ⁊ ita intel
lige qđ sequitur in glo. ibi: quid autē si creditor. ⁊ illā puto veri
tatem: quia non est verum ꝙ Joan. tantus glossator qui tenuit
post biennium non admitti probationem in contrarium etiaꝫ
per confessionem partis somniauerit vel tantum errauerit: sed
dicto modo reducuntur ad concordiam dicti doctores: et hoc
modo tangitur per doctores. Et hoc in confessione que emana
uit ad obligandum: sed in illa que ad liberandũ locũ habet qđ
9 supra dixi supra textum. ¶ †In gloss. ibi item pone not. istam
glo. que vult ꝙ si in causa mutui fecisti confessioneꝫ per scriptu
ram tua manu scriptam qualiter recepisti centum a me mutuo
que confessio est apta producere obligationem literarum post
biennium ꝙ si sequatur numeratio non oritur obligatio ex nu-
meratione que potius videtur fieri causa implende cōfessionis
q̃ vt de se obligationem inducat: sed orietur ex ipsa confessione
obligatio literarum sicut videmus in stipulatione facta in cau
sa mutui de pecunia numeranda ꝙ si postea numeratur nō ori
tur ex numeratione: sed ex stipulatione. vt. l. cum enim. j. de no-
ua. ¶ Et hoc est vtile: quia si hoc est verum si ageretur ex nu-
meratione etiam si eam probaret succumberet: quia ageret ex
causa non producente obligationem: non ergo deberet dicere
in libello dico ꝙ numeraui tali tantum: sed debet dicere dico ꝙ
talis confessus est per schedulā de manu sua qualiter recepit a
me centum mutuo. ideo peto ipsum condēnari iuxta ea que di-
xi in. l. ex cautione. ⁊ qđ no. per Bar. in. l. j. §. si quis ita. ante fiñ.
de verbo. obli. ⁊. l. si ita stipulatus. §. chrysogonus. ⁊. l. certi con
dictio. §. si numerus. si cer. pet. ego tamen dixi contra. in. l. si ex
cautione: quia non videram istam gloss. quia nō reperitur hoc
iure cautum. ⁊ ꝙ maioris est virtutis stipulatio vt trahat ad se
virtutem numerationis q̃ sit scriptura cōfessionis: ideo potest
dici ꝙ ex vtraq; possit agi. nam ⁊ Bal. tenet ꝙ si agatur ex nu-
meratione ⁊ de ipsa articuletur: ⁊ producatur confessio ad pro-
bandum debeat actor obtinere quia non extranea est probatio
sed intrinseca. vide quod idem no. in. l. non epistolis. s. de pro-
10 ba. ¶ †In glo. ibi doli vel in factum. ista glo. vult ꝙ renuntia-
tio valeat quantum ad hoc vt non possit opponi exceptio non
nume. pecu. hoc videtur tenere pro cōstanti. Sed dubitabat an
hic non absolute possit opponi exceptio doli vel in factum ha-
bens eandem vim. Tu dic ꝙ si in eodem instrumento quo fuit
confessus renuntiauit non valet renuntiatio: quia eadem fragi
litate presumitur renuntiasse: qua ⁊ confessus fuit: scilicet cupi-
ditate habendi pecuniam. Si autem ex prefata nec illam nec ex-
ceptionem doli vel in factum que tendunt ad idem possunt op-
ponere si vellet transferre onus probandi in aduersariuꝫ: quia
renuntiatio debet aliquid operari: sed si vult assumere in se onꝰ
probandi renuntiatio non nocet quominus tam illam q̃ ipsaꝫ
possit opponere alias esset imponere legem verbis. ⁊ non rebꝰ
si faceremus quales sunt minores: ⁊ absentes: dic isti poterunt
opponere post quinquenniũ mediante restitutione in integrũ:
qꝛ ipso iure currebat tempus. hodie contra minores currit ip-
so iure: ⁊ sic non indiget restitutione per. l. fi. s. in quibus casibꝰ
in integ. resti. non est necessaria. sed hoc nō reperitur in absente
causa reipublice: ideo currit.

2 ☞ Qñ maritus nulla precedēte ꝓmissione de dote sibi dan-
da confitetur se recepisse aliquā quantitatē in dotē tũc habet ex-
ceptionē nō nu. dotis secus si ꝓmissio precedat.

3 Licet in cōfessione facta ad obligandũ distinguat̃ inter causam
mutui ⁊ alias causas vt ĩ prima locũ habeat exceptio infra biē
nium in alijs generaliter nō habeat locũ tñ in confessione quaꝫ
facit creditor ad liberationē debitoris non distinguitur ex qua
causa esset creditor cũ ante. xxx. dies non ꝓbet numerationē sed
post. xxx. dies sic.

4 Quid si creditor solũ cōfiteatur debitorē sibi non teneri vel ip-
sum liberasse per pactũ vel acceptilationem.

5 Qui confitetur habuisse aliquid ad depositũ an possit hāc ex-
ceptionē opponere. ⁊ nu. 6.

Depositarius qñ possit vti re deposita.

6 Cautela pro illo qui mutuat ꝙ faciat scribi de deposito non de
mutuo.

7 Si mulier soluto matri. cōfitetur dotem sibi restitutam an ha-
beat exceptionem nō numerate pecunie.

1 **Sed quoniam.** ¶ †Per alias leges huiꝰ
titu. prouidetur debitoribꝰ
qui ad se obligandum confitentur recepisse ꝙ non receperunt
hic vsq; ad. §. in omni. prouidetur creditoribus qui ad alium
liberandum similiter confitentur recepisse ꝙ non receperunt: ⁊
ponuntur tres casus in isto. §. vsq; ad. §. super ceteris. in quibꝰ
confessio creditoris statim preiudicat: ⁊ probat numerationem
supple nisi per ipsum probetur contrarium postea in. §. super
ceteris

ceteris .traditur regula generalis in quocunqȝ creditore: et ex
quacũqȝ cã cõfitente se recepisse a debitore vt talis confessio nõ
preiudicet statim: sȝ post.xxx.dies interim vero habet exceptio-
nem non nume.pecu.per quam transfert onus probandi in de-
2 bitore ꝙ numerauit.h.d.vsqȝ ad.§.illo.¶ †Not. hic tertiũ ca
sum in versicu.illius.§.qui non est alibi per quem limitabis.j.
de dote cauta non nume.⁊ etiam text.huius.l.in fi. de quo op.
gloss.que incipit nec illa.vt debeant intelligi quando maritus
nulla precedente promissione de dote sibi danda cõfitetur ha-
buisse et recepisse aliquam quantitatem in dotem: vt tunc ha-
beat exceptionem non numerate dotis infra tempora. de qui-
bus in aut.ibi posita: sed si precedẽte promissione sibi facta de
dote danda per mulierem vel per alium eam dotantem postea
cõfiteatur se habuisse et recepisse ea que sibi fuerant promissa
statim talis confessio preiudicat: vt non habeat exceptionem
non nume.dotis qđ perpetuo tene menti: et iste est verus intel
lectus sm ꝙ sentit Jo.and.in addi.Specu.titu. de dona. inter
virũ ⁊ vxo.super rubrica in fi.per quem soluitur contrariũ for-
matum in illa glo.que incipit nec illa de text.huius.l.in fi. ⁊ di-
cto titu.de dote cauta.licet glo. aliter videatur soluere sed non
3 bene.¶ †Item not.in ver.super ceteris.ꝙ licet in confessione
facta ad obligandũ distinguatur inter causam mutui et alias
causas: vt in prima locum habeat hec exceptio infra biennium
in alijs generaliter non habeat locum: sed statim preiudicet vt
in.l.generaliter.in confessione tamen quã facit creditor ad libe-
rationem debitoris nõ distinguitur ex qua causa esset creditor
et imo indebita confessio non probat numerationem vsqȝ ad
xxx.dies etiam si erat creditor ex alia causa ꝙ̃ mutui quo casu
confessio debitoris ad obligandum statim preiudicaret: vt in.l.
precedenti.⁊ tamen cõfessio creditoris ad liberandũ nõ statim
preiudicat: sed post.xxx.dies qđ videt̃ satis mirabile: sed aliud
statuitur pro debitore: qꝛ trãsactis.xxx.diebus nõ põt opponi
exceptio illa per creditorem etiam si velit probare contrarium
scȝ numerationẽ nõ fuisse factam per illum tex.in fin.dum dicit
4 nec liceat ei ⁊c.ita videtur intelligere Bal. †et aduerte et pon-
dera text.dũ dicit in qua numeratio pecuniarũ vel datio certa-
rum specierum scripta est ⁊c.qꝛ tex.loquitur in ꝯfessione cõtinẽ
te numerationẽ eius qđ debetur vel solutionẽ eius qđ debetur
sed si hoc nõ cõtinetur sed cõfitetur creditor debitorẽ sibi nõ te
neri vel ipsum liberasse per pactũ vel acceptilationem iste text.
nõ habet locum imo confessio statim preiudicaret per.l.tale.in
prin.ff.de pac.⁊ ita sentit Bar.ĩ.l.si ex pluribus.ff.de solu.licet
gl.fi.in.l.precedẽti.que incipit not.fidem post princi. videatur
sentire ꝙ qualitercũqȝ cõfessio fiat ad liberandum nõ preiudi-
cat nisi post.xxx.dies qđ etiã videt̃ tenere Ja.bu.⁊ Ang.in.d.l.
tale pactũ: sed nõ est verum vt dixi super dicta glo.per istũ text.
qui non loquitur nisi in confessione continente numerationem
5 vel solutionem.tene menti perpetuo.¶ † In gloss.que incipit
cũ hec lex ibi nec ego distinguo ꝙ reuera iste.§.loquitur in de-
ponente qui erat creditor: ⁊ cõfitetur se habuisse depositũ: sed
in depositario loquitur.l. precedens que est generalis ex qua-
cunqȝ causa debitor confiteatur habuisse.Sed aduerte: qꝛ in de
posito certarum specierum procedit sine dubio ꝙ confessio de
positarij statim preiudicat non tamen videtur cõfessus spe fu-
ture traditionis cum non recipiat ad suum commodũ sed po-
tius ad onus: vt custodiat.Quid si confitetur se habuisse pecu
niam in depositum: ⁊ tunc dic ꝙ si signatam in sacculo quo ca-
su est idem depositum: ⁊ tunc quia nõ põt ea vti idem. Si vero
non signatam: sed numeratam quo casu etiã põt dici depositũ
si ita fuit actum: lȝ egrediatur fines depositi: quia põt ea vti: et
obligatur ad tantundem in genere sicut in mutuo .l.lucius. ff.
depositi. dicendum est ꝙ habeat exceptionem non numerate
pecu.infra bienniũ sicut si causa mutui vt potius rebus ꝙ̃ ver
bis lex sit imposita: sicut enim auiditate habẽdi pecuniam est
facilis ad respondendum anteꝙ̃ habeat ex causa mutui: ita et
ex causa depositi postꝙ̃ potest ea vti.Bald.tenet contrariũ ni-
si appareat ꝙ in fraudem mutui fuerit facta cõfessio depositi.
6 ¶ †Et not .pro eo quod dixi in.l.precedẽti.ꝙ ille qui mutuat
sit cautus: vt faciat scribi de deposito non de mutuo. nam hoc
prodesset nisi appareret ꝙ pecunia fuerit petita mutuo dari: et
creditor voluit ꝙ cõficeretur cõfessio de deposito: qꝛ ista est cau
tela.et sic non prodesset.tene menti perpetuo: qꝛ sunt vtilia et
quotidiana.Nam et in simili videmus ꝙ ex tali deposito: licet
ascribatur mutuo cum tñ sit contractus bonefidei de iure ciuili
venirent vsure ex mora.l.mora.de vsuris.⁊ ĩ.l.publia.§.lucius.
ff.depositi.⁊ tamen si fuissent data mutuo non venirent: quia
est contractus stricti iuris in quo citra stipulationem non ve-
niũt.vt.l.quãuis.de vsuris.et sic nõ potest negari quin fiat vis
in verbis et aliud est dicere mutuo tibi.aliud depono penes te
tantam pecuniã numeratam: lȝ hoc secũdo casu possit vti sicut
in principio: ⁊ obligetur etiam ad tantũdem in genere sicut pri
mo ⁊ videatur omnimodo similitudo.vnde Florentie semper
fiunt scripture de deposito non de mutuo et scripture manent
in manibus mercatorum qꝛ fauorabilior est contractus depo-
siti ꝙ̃ mutui.¶ In glo.ibi: de fide instru.§.j.dic breuiter ꝙ ibi
depositarius negabat scripturam esse de manu sua . vnde non
facit fidem nisi per tres testes approbetur qui viderunt eã scri
bi: et per cõparationem literarum iuxta ea que dicta sunt in.l.
cõparationes.Si autem confitetur eam : sed negat se habuisse
depositũ: et dicit ꝙ sub spe future traditionis vel numeratio-
nis fuit confessus : tunc non auditur imo statim confessio sibi
preiudicat vt in.l.preceden.et ita intellige quod dixit gloss.s̃.et
7 ad hoc tendunt solutiones glos.que infra subijciuntur.¶ †In
glo.nec illam vbi vel hec propria.not.illam solutionem in se ꝙ
quando mulier soluto matrimonio confitetur sibi dotem resti-
tutam habet exceptionem non numerate pecunie intelligo . scȝ
infra.xxx.dies: qꝛ ipsa est creditrix: licet maritus qui confitetur
sibi dotem traditam habet exceptionem non numerate dotis
in maiora tempora que habentur . j̃ . de dote cauta: et non nu-
merata.aut.ibi posita: qđ tñ est verũ vt.s̃.dixi quando non pre
cessit promissio de dote danda quo casu loquitur ille titulus.
et etiam potest loqui text.huius.l.in fi.lȝ gloss.ipsum intelligat
in vxore confitente dotem sibi restitutam . in ista solutione in-
tellectus est etiam bonus: vt conueniat huic.§.senatuscon . qui
loquuntur de confessione creditoris.tamen vera solutio ad con
trarium glo.est illa quã.s̃.dixi.ꝙ etiam quãdo maritus confi-
tetur habuisse dotẽ si precesserat promissio de dote danda non
habet exceptionem hanc.sed statim confessio preiudicat. et hic
est casus qui non est alibi reiectis solutionibus alijs que sunt
diuinationes.et patet ex text.dum dicit post confessionem do-
taliũ instrumentorũ supple in quibus continebatur promissio
dotis dande.⁊ ita ponit Joã.and.in loco preallegato.Et ideo
isto modo consulendo ita dixi : ⁊ est magna limitatio ad illum
titulum.⁊ miror ꝙ nec Bal.nec Ang.hoc ponderauerint : sed
tenent primam solutionẽ glos.que est truffa.¶ In glos.ibi: de
quadriennij prescriptione.dic sm doct.si apparet de numera-
tione facta procuratori fiscali: lȝ ille ꝑcurator efficiatur postea
non soluendo hoc nocet soluẽtibus: sed imputet sibi fiscus cur
talem posuit si non apparet de solutione: sed solũ de confessio-
ne.tunc aut facta fuit solenniter.⁊ more solito idem . Si autem
more insolito: et non solenniter tunc in subsidium illo existente
non soluendo potest fiscus agere contra debitores ⁊ exigere nisi
probent veram solutionem sm Andreã de barulo in.l.fisco.de
conueniendis fisci debitoribus.⁊ hic per Cy.in fi.

2 ☞ Positio negatiua an admittatur.
3 Quando non sit manifeste turpitudinis nolle iurare nec iura-
mentum deferre.
4 Lapso termino ad probandum si quis non possit petere aliuȝ
terminum an etiam prohibeatur facere positionem.

1 **Illo videlicet.** ¶ †Trãsacto tẽpore propo
nẽdi querelã: vel exceptionem
non numerate pecunie non admittitur qui confessus est se ha-
buisse: et recepisse ad deferendum iuramentum aduersario ꝙ
iuret an numerauerat vel nõ illo nolente iurare.h.d. satis not.
Si ergo vult probare per testes ꝙ non habuit nec recepit: be-
ne admittitur post lapsum temporis si confessio facta fuit ad
obligandũ vt no.s̃.eo.l.si ex cautione.et in.l.precedenti.in vlti.
glo.sm Jac.balduini.⁊ dixi.s̃.in prin.l.in gloss.que incipit nec
si velit.sed non vult probare per testes: sed releuari ab onere ꝓ
bandi deferendo iuramentum creditori ꝙ iuret an numeraue-
rit vel non creditor non tenetur subire iuramentum quoniam
habet intentionem suam fundatam ex confessione aduersarij
vna cum lapsu temporis.casus est singularis hic . et ideo non
admitteretur debitor si faceret positiones negatiuas. et peteret
aduersarium compelli respondere sub iuramento . et hoc vult
2 gloss.super verbo offerri.¶ †Sed oppo.fortiter duobus mo-
dis.primo de.c.j.de cõfes.lib.vj.vbi habetur ꝙ admittitur po-
sitio negatiua: vt quis possit eam probare per confessionem ad
uersarij.dicit hic Cy.ꝙ illud.c.fuit factum de cecitate ⁊ orbita-
te canonistarum non de subtilitate iuris ciuilis . quia sicut ne-
gatiua non potest probari per testes ita non auditur volens
aduersarium compelli ad respondendum sub iuramento di-
cte positioni negatiue per istum text.vbi dicit esse casum . Sed
salua reuerentia male loquitur : et maior fuit cecitas sua qui
non considerauit istum text.qui loquitur quando aduersarius
habebat intentionem suam fundatam ex confessione sua et ex
lapsu temporis.de hoc sufficiebat sibi . et non habebat necesse
aliter probare . imo consuetudo ꝙ ille qui sufficienter proba-
uit teneatur iurare improbatur a iure.vt habetur in.c.ij.de pro
ba.licet audiam ꝙ seruatur Vicentie de facto ꝙ quãtumcũqȝ

quis probauerit intentionem suam non habeat pro se sententiam nisi iuret se fouere iustitiam quando autem non haberet intentionem suam fundatam: tunc loquitur illud. c. vt posset facere quis positionem negatiuam: et compellere aduersarium ad respondendum medio iuramento: sileat ergo Cy. qui tantum obloquitur de canonistis qui fuerunt valentiores eo: & nõ nisi summi legiste. Eodem modo respondetur ad illud contrarium qd faciunt hic docto. & non viderunt lumen ad respondendum. sc3. d. l. manifeste turpitudinis. & l. iusiurandum. & ad pe-
3 cunias. §. ait pretor. ff. de iureiurã. † in quibus dicitur qp manifeste turpitudinis est nolle iurare nec iuramentum deferre qñ aduersarius defert. et respondit verum nisi subsistente causa. vt. l. generaliter. §. sinautem. §. de iureiuran. & hanc solutionem sensit glo. in verbo offerri. in fin. dum allegat illã. l. tu dic qp quãdo ille cui defertur iuramentum habet intentionem suam fundatam vel ex confessione iuramenti vel alio modo: tunc non est manifeste turpitudinis nolle iurare nec iuramentum referre: casus est hic not. sed quando non habet suam intentionem fundatam loquuntur. ll. contrarie nisi aliquam iustam causam habeat et que sint ille enumerantur per Bartol. in. d. l. manifeste.
4 † Et ex predictis deciditur dubiu3 qp si est datus terminus ad probandum. et sic exclusus est aliquis a termino si non potest petere alium terminum: quia non fuit impeditus in princip. si vult facere positionem: et petere aduersarium compelli ad respondendum nõ d3 audiri nec admitti sicut non admitteretur si vellet producere testes: qr confessio aduersarij est species probationis. et ita nominat & determinat Specu. in titu. de dila. §. fina. ver. item quid si datus est terminus. & sunt singularia predicta. & est casus in isto. §. pro spe. quia ex lapsu termini est fundata intentio aduersarij super absolutione vel cõdemnatione: qr si est reus & tanqp actor non probauerit debet absolui: et si est actor: & probauit intentionem: et reus non probauit exceptionem fundata est intẽtio sua: vt debeat condẽnari. ¶ In glos. q incipit. et hoc est cõtra eundem Jaco. qui tenet qp post lapsum biennij admittatur debitor ad probandum numerationẽ non fuisse factã. l3 Jo. contra eius Jaco. opi. glo. sequuntur sed hec glo. arguit contra ipsum de isto text. & etiam per rationẽ quam assignat & nõ respondit sed tu respõde qp Ja. intellexit de probatione per quã ipse debitor oneratur & sic de fienda per testes non autẽ de fienda per responsionẽ aduersarij medio iuramento: qr per illa non grauaretur ipse: sed aduersarius qui post lapsum biennij non debet grauari.
2 ¶ Si confectũ est instrumentũ de duplo vere sortis in fraudem vsurarũ põt quis in eodẽ loco in quo confectum est instrumentum adire iudicem & de hoc conqueri.
3 Quod in defectũ iudicis secularis recurratur ad ecclesiasticu3. Quando pars non est presens sufficit querelam exponere corã iudice et redigi in actis vt perpetuetur actio etiam aduersario non citato vel debet denuntiari ad domum suam. vel mitti copia querele.
1 **In omni.** † De numeratione nõ facta non potest solum quis excipere infra tempus prefixum sed etiam querelam exponere coram iudice competẽte ad interrumpendum prescriptionem: et quis sit iudex competens hoc declaratur hic vsq3 in fi. & sic ponitur hec practica de eo qd habetur. §. l. si intra. vbi dicit qp potest cõqueri per modũ agendi. vbi vero ponitur effectus illius querele qui interrumpit prescriptionem: & perpetuat exceptionem vltra tempus a iure pre-
2 fixum: & adde qd ibi dixi. ¶ † Not. tex. sm Bald. ibi dum dicit locis in quibus contractus factus est qp si confectum est instrumentum. de duplo vero sortis in fraudem vsurarum põt quis in eodem loco in quo confectum est instrumentum adire iudi-
3 cem: et de hoc conqueri. ¶ † Item not. in fi. qp in defectum iudicis secularis nõ recurritur ad ecclesiasticũ. Item not. qp quãdo pars non est presens sufficit querelam exponere coram iudice et redigi in actis: vt perpetuetur actio etiam aduersario non citato. vel dic qp debet denuntiari ad domum suam vel mitti copia querele per glo. que est in. l. si intra. in glos. coram vicinis &c. §. eod.
2 ¶ Mulier soluto matrimonio non põt occupare bona mariti pro debito dotis nisi cu3 autoritate iudicis vel nisi fuit sibi data licentia a marito.
3 An in debito ciuili possit intercedere fideiussor.
1 **Si cui non.** ¶ † Exceptio nõ nume. pecu. competens debitori cõtra vnum ex creditoribus poterit per alios veros creditores opponi siue cõueniantur hypothecaria tanqp possidẽtes bona debitoris ab eo cõtra quẽ competit siue ipsi cõueniant illũ hypothecaria tanqp possidẽs bona debitoris: & hoc etiã ignorãte vel inuito reo cui cõpetit. si tñ opponẽs in ea succũbat hoc non nocet principali debitori vel fideiussori suo. h. d. tota. l. et idem in qualibet alia exceptione peremptoria cũ sit eadẽ ratio. & ponit duos casus. s. si alij veri creditores conueniũtur hypothecaria tanqp possidentes bona debitoris ab eo contra quẽ cõpetit ista exceptio. & tũc audiũtur per modũ exceptionis. Scdo qñ ipsi cõueniũt illũ contra quẽ cõpetit similiter hypothecaria. & ipse excipit qp prius sibi sunt obligata ex chirographo continente causam mutui. et tunc per modũ replicationis audiuntur replicãdo qp illud nõ est verum debitũ: sed fictũ sub spe future numerationis. põt etiã habere locũ in tertio casu qui non ponitur in textu qñ ipse debitor principalis conueniebatur cui competebat hec exceptio: & ipse eam non opponebat. vt possint alij creditores cõparere pro eorũ interesse. & opponere ne bona illi auferãtur vel ne ille qui nõ est verus creditor habeat cõcurrere cũ eis qui sunt veri creditores. et hic per. l. si per lusorio. de appel. & hoc voluit gloss. super verbo debitã poterat esse ratio dubitandi: qr in primo casu. s. conueniunt creditores possidentes bona illius cui competat exceptio videbatur qp nõ possent opponere de iure tertij qd non est ipso iure exclusiuum iur. agentis iuxta plene not. in. l. cũ seruum. de ser. fugi. & l. ij. de excep. rei iudic. sed illud habet locum qñ talis excipiens de iure tertij nõ est creditor illius vel nõ pretendit se habere ius in bonis illius et sic dũtaxat excipit ad exclusionẽ agẽtis nõ pro iure quod habeat. hic vero in his qui pretendunt habere ius in bonis illius tertij de cuius iure ipsi opponunt: & tene menti hanc notabilẽ limitationem ad illã materiam. Item poterat esse dubium in oĩbus tribus casibus: qr priuilegio qd quis habet ex persona alterius nõ potest vti illo inuito. vt in. l. amicissimos. §. lucius. de excu. tu. & l. iudex circũuento. ff. de mino. sed dic verum esse cõtra illũ a quo habet: sed cõtra aliũ pro suo interesse bene potest vti etia3 illo inuito. vt in. l. si post mortem. §. fi. ff. de cõtratabu. & iste est casus. tene menti. ¶ In text. ibi: creditores supple veri. nam ille contra quem competit non est verus creditor supple. & fideiussor eius cui competit vt. j. circa fin. in verbo neqp fideiussori. & ff. de dona. l. fideiussori. ¶ In text. ibi: siue ipsi conueniantur substi. sc3 hypothecaria ab his qui debita eius &c. i. ab illo qui pretendit se esse potiorem in tempore qp
2 ille qui possidet cõuenitur. ¶ † In tex. ibi vel dotis dicit Bal. no. qp mulier soluto matrimonio potest occupare bona mariti pro debito dotis: tu dic qp non potest nisi cum autoritate iudicis vel si fuit sibi data licentia a marito. ¶ In fi. l. ibi intra statuta &c. not. sm Bal. qp oppositio facta per creditorem non perpetuat hanc exceptionem ipsi debitori principali cui competit: si enim perpetuaret posset ille debitor post cõuentus etiam vltra statuta tempora illa opponere cuius contrarium hic patet.
3 ¶ Ultimo gloss. fina. super verbo fideiussori colligit notabile qp pro debito ciuili potest intercedere fideiussor. nam confessus spe future numerationis est tantum ciuiliter obligatus ante lapsum biennij. Sed Bald. oppo. de. l. j. §. proinde vel deinde. ff. de consti. pecu. vbi debitum ciuile tantum non potest deduci in constitutum: et tamen constitutum est quedam intercessio. Solu. verum quãdo esset debitum ciuile & inefficax re: et etiam spe. hic autem licet esset inefficax re ante biennium sperabatur effici efficax spe post biennium.
2 ¶ Juramentu3 qp faciat valere promissionem omni meliori modo quo potest.
Juramentũ semper intelligitur salua autoritate superioris.
3 Pauper qui nõ est soluẽdo promittẽdo soluere infra mensem cum iuramento an sit periurus si in termino non soluat.
Quod tunc non possit liberari cedendo bonis.
4 Si iurasti vera esse que cõfessus fuisti an tunc possis hanc exceptionem obijcere.
5 Si ille qui cõfessus est & ꝓmisit soluere cũ iuramẽto erat minor xxv. annis. an lapso biẽnio poterit opponere hãc exceptionem.
1 **Adubitati.** † Qui cõfessus est spe future numerationis & reddere promisit etiam si iurauit reddere põt intra tempora cõstituta hanc exceptionẽ opponere: qr eandẽ conditionẽ h3 iuramentũ quã h3 ꝓmissio de restituendo. s. si se-
2 quatur numeratio. h. d. & semper allegaẽ. ¶ † In tex. ibi etiam sacramẽti h3 &c. videbaẽ cõtrariũ quasi sacramẽtũ sit potẽtius vinculũ: & importat qp ille qui cõfessus est & promisit reddere videatur ꝓmisisse meliori modo quo potest: qr sacramentum h3 in se vim talis clausule. ff. de leg. ij. l. cũ pater. §. fili⁹ matrẽ. vnde apppositu3 in testõ matris h3 vim clausule codicillaris: & sic videaẽ exceptioni nõ nu. pecu. renũtiasse: & vltra hoc faciet illã renuntiationẽ valere: l3 sine iuramẽto esset inualida. Sed 3riũ est qr postqp põt pati illã conditionẽ que inest ꝓmissioni: qr satis congrue põt intelligi ꝓmitto tibi soluere vel restituere si fidem seruaueris sicut ꝓmissio cũ iuramento de attendendo ꝓmissa. & non

et non habet vim maiorẽ iuramentum non secuta numeratio-
ne:sed ea secuta habet in se maius vinculũ:scꝫ religionis ratio
ne cuius possit etiã conueniri in curia ecclesiastica ad obseruan
tiam iuramenti:iuxta no.in.c.si.de excep.in.vj.et intellige vt di
xi quando iurauit seruare promissa in quo iuramento insunt
multe conditiones:scꝫ si tu etiam serues fidem vt hic.et.l.quero.
§.inter locatorem.ff.locati.et si potero de iure: puta ꝙ non in-
terueniat inhibitio superioris cuiꝰ autoritas intelligitur sem-
a per exceptuata.[a] vt in.l.si.ff.qui satisd.cogan. et multe conditio
nes sunt de quibus per Inno.in.c.quẽadmodum.de iureiur.et
aliqualiter ponit hic Bal.et infra si potero saluo impedimen-
to superuenienti quo casu si non solueret non puniretur.vt.l.ne
pos proculo.de verbo.signi.qꝛ deus cui obligatur per iura-
mentum respicit intentionem. secus in alia pena pecuniaria
que mero iure imponeretur.sed ob.excep.de equitate.vt.l.ij.§.si
3 quis in iudicio.ff.si quis cauti.¶ †Sed ponamus qd subérat
impedimentum tempore promissionis:puta cũ esses pauper:
et non soluendo promisisti mihi mille post mensem:et iurasti
soluere:et non soluisti.vtrum sis periurus.tenet hic Bal.quod
non:qꝛ ante terminum non es periurus:quia nõ teneris solue-
re post terminum non qꝛ non potes.facit.c.odoardus.extra de
solu.Contrarium puto verius:propter dolum teneris cum te
obligaueris ad id quod sciebas facere nõ posse: vñ dicunt doc.
propter hoc ꝙ non habes beneficium cessionis:vt possis libe-
4 rari cedendo bonis per.l.pe.in fi.ff.de iure dotium.†Quid au-
tem si iurasti vera esse que cõfessus fuisti.Respondeo tunc non
posses obijcere hanc exceptionem:quia venires contra iura-
mentum.et sic si soluis nõ repetis tanq̃ indebite solutum:quia
non poteras allegare numerationem nõ fuisse factã postq̃ iu-
rasti contrariũ:qꝛ erant vera que cõfessus fueras.Sed si renun
tiasti huic exceptioni:et iurasti non venire contra:et sic non po-
teris venire cõtra quousqꝫ solueris:sed facta solutione libera-
ris tu reus a iuramento:et sic potes repetere.vt in.c.debitores.
de iureiur.et dixi.s.eo.l.si ex cautione.Item an huic promissio-
ni de restituendo:et etiam iuramento dicatur reuera inesse con-
ditio si sequatur numeratio an vero non sit conditio:sed ma-
gis modis qui largo modo appellatur cõditio:vt de his que
sub modo.l.j.et.ij.dic ꝙ hec secunda pars est verior aliter ante
numerationem nulla esset nata obligatio etiam ciuilis.vt.l.ce-
dere diem.ff.de ver.signi.tunc contrariũ tenent doct.de hoc p
Bar.in.l.cũ quis.de iuris et fac.igno.in tertio articulo de ciui-
5 li debito.¶ †Ultimo querit hic Bal.in fi.pone ꝙ ille qui con
fessus est:et promisit cum iuramẽto soluere erat minor.xxv.an
nis lapsum est biennium agitur contra eum ipse opponit ex-
ceptionem non numerate pecunie.replicatur ꝙ lapsum est tem
pus:duplicatur per minorem ꝙ imo non est lapsum:quia erat
minor quo casu non currit ipso iure.vt.l.fin.s.in quibus cau.
in inte.resti.non est neces.triplicatur per agentem ꝙ iuramen-
tum facit ipsum censeri maiorem.vt in aut.sacramẽta puberũ
queritur quid iuris:ipse tenet pro minore dicens ꝙ hoc iura-
mentum in quo reuera non consensit nisi sub conditiõe vel mo
do:vt sequi debeat numeratio:et non est secuta nõ facit eũ cẽseri
maiorem:et est pulchrum dictum.

¶ De compensationibus. Rubrica.

1 **E**T senatus. ¶ †De debito ab
vna statiõe vel came
ra fiscali nõ põt obijci exceptio cõpẽsatiõis al-
teri stationi vel camere fiscali ne inducat cõfu-
sio officiorũ.h.d.Sed si esset debitũ ab eadem
statione vel camera bñ posset obijci cõpẽsatio
fisco sicut priuato nisi in cer.casibꝰ.vt.j.e.l.i tẽpore ea.¶ Que-
rit hic Bald.de pulchra questione.pone ꝙ quidã erat creditor
vnius camere fiscalis ad quã perueniebãt gabelle ex causa ga-
6 belle[b] in centũ fuit condẽnatus ex maleficio ad centũ soluenda
infra mẽsem:al's amputaret sibi manus:et illa centum ex cõdẽ
natione si fuissent soluta debebãt venire ad aliam cameram di-
uersam:non soluit:iudex vult sibi amputare manum ipse dicit
qd non debet amputari:qꝛ censentur soluta cum alia camera
debeat centum:et sic debet fieri compensatio in istis centum in
quibus fuit condẽnatus cum illis ꝙ ista compensatio facta est
ipso iure ad euitationem pene corporalis:iuxta no.j.co.l.si con
stat.In contrarium allegatur ista.l.qꝛ non est fienda compen-
satio pro eo quod soluendum erat vni camere de eo quod erat
debitum ab alia camera.Breuiter ipse tenet non esse manum
amputandam non tantum ratione compensatiõis.Nec obst.
ista.l.sed qꝛ per fiscũ stetit quominus solueret condẽnationem
qꝛ nõ fecit sibi solui quod sibi debebatur ab alia camera per.l.
iulia.ff.de condi.et demon.

2 ☞ Qualiter possit obijci compensatio de debito naturaliter
tantum quod peti non potest.
Si illud quod soluisti actione iudicati:nõ est a te debitum nec
potest probare quod sit indebitum sententia de indebito facit
debitum.

1 **E**X causa. ¶ †De eo quod tanq̃ indebitũ
repeti non poterat compensatio
non potest opponi.h.d.Et pone casum.vt in gloss.
quod indebite fuisti mihi condemnatus in centum
et illa centum mihi soluisti:cum autem postea peterem a te cẽ
tum alia:opponebas compensationẽ de eo quod soluisti tanq̃
indebite solueris:et volebas probare quod indebite fueras cõ-
dẽnatus:certe non potes:sicut enim illud quod soluisti virtu-
te sententie non potes repetere tanq̃ indebitum: quia senten-
tia de indebito facit debitum:ita non potes de illa compensa-
tione obijcere:quia compensatio est vnius debiti ad aliud:sed
hic tu es debitor meus in centum que peto.ego autem nõ sum
debitor tuus in centum que soluisti:quia nullo iure sum tibi a
obligatus restituere.¶ In tex.ibi: cum vero supra loquitur
quando petebam a te centum non ex causa condemnationis:et
tu opponebas compensationem de alijs centum que mihi sol-
ueras ex causa solutionis indebite facte.hic quando petebam
actione iudicati vel petebam executionem sentẽtie.tu vero obij-
ciebas compensationem de eo quod tibi debebam non ex cau
sa condemnationis:queritur an possis:videbatur ꝙ non:quia
causa ex qua peto ego:facit debitum liquidum et etiam exequi-
bile cum sententia habeat executionem paratam:sed debitum
de quo tu obijcis compensationem non sic potest esse liquidũ:
et posito ꝙ sit:puta quia ego confiteor nõ sic est exequibile nec
habet executionem paratam: contrarium tamen hic dicitur:
imo est exequibile si ego confiteor:quia confessio in iudicio fa-
cta habet executionem paratam sicut sententia. vt in.l. si debi-
tori.ff.de iudi.sed si non esset ita liquidum per confessionẽ for-
te esset dicendũ contrarium.per.l.si.j.eo.vel pone hic ꝙ eram
tibi obligatus ex instrumento guarentigie quod habet execu-
2 tionem paratam sicut sententia.¶ †Nunc opp. contra primũ
dictum.de legat.j.ff.co. vbi potes mihi obijcere compensatio-
nem de debito quod petere non potes naturali tantum. Sol.
licet illud non posses petere:quia naturalis obligatio sola non
parit actionem:poteras tamen probare ꝙ erat naturaliter de-
bitum:ideo potes obijcere compensationem: et sic per indire-
ctum cõsequeris quod directo consequi non poteras: hic non
ꝙ soluisti actione iudicati nec est tibi debitum nec potes pro-
bare ꝙ sit indebitum.vt.s. dixi.sententia de indebito facit de-
bitum: et sic si velles probare ꝙ indebite fuisti condemnatus
venires contra sententiam pro qua presumitur. et vide bo.glos.
in.l.quecunqꝫ.ff.eo.¶ Item oppo.de.l.iulianus.de cõdi.inde.
vbi potes mihi obijcere compensationem de eo quod a me pe-
tere non potes.So.casus sunt diuersi hic loquitur quando fui
sti mihi condemnatus indebite et soluisti:ibi loquitur quando
ego fui absolutus a tua petitione indebite:quia reuera eram de b
bitor tuus ciuiliter et naturaliter:et fui absolutus per quã sola
ciuilis tollitur naturalis non tollitur nec eliditur: licet autem
amplius petere non posses:si tamen tibi soluo per errorẽ iuris
si postea peto tanq̃ indebite soluta potes obijcere exceptionem
ꝙ imo debite soluta sunt:quia illa sententia absolutoria non fe
cit de debito naturali indebitum:nec per hoc venis contra sen-
tentiam si fui absolutus:quia non probasti: secus si non: quia
contractus non fuit celebratus.Sed not.ꝙ non solui: et quod
nunc ago contra te ad alia centum an possis de illo debito na-
turali compensationem opponere:videtur quod sic per.l. illã
etiam in contrarium facit.l.quecunqꝫ.eo.tit.glo.format ibi istã
questionem.et arguit multum fortiter.et determinat ꝙ non pos-
sis mihi obijcere per illam.l.quecũqꝫ. quia licet naturaliter sit
debitum potest tolli per exceptionem rei iudicate ergo etc. vt in
l.quecunqꝫ.et est proprie exceptio.sed in.l. autem non erat pro-
prie exceptio:quia actio nõ competebat. Cy. tractat hic istã.q.
posse distingui.et hoc videtur esse de mente Bal.an obijciendo
compensat.venias contra sententiã qua fui absolutus vel non.
primo casu non possis:vt si fui absolutus qui tecum non con-
traxerã:nam nunc si velles probare debitũ necesse habes pro-
bare ꝙ contraxeram.et sic venires contra sententiam: sed si fui
absolutus:quia non probasti vel quia erat debitum naturale
tantũ quod peti non poterat.et sic posses bene excipiendo pro
bare ꝙ erat debitum:quia non venis contra sentẽtiam. et licet
per illã fueris exclusus ab agendo non tamen exclusus ab ex-
cipiendo.et illam.l.intellige cum distinctionibus ibi positis per
glo.vt sic sit idem videtur hoc casu quãdo peto aliud debitum
quod esset quãdo repeterem idem debitum per errorem iuris
solutum per no.in.d.l.iulianus.de condi.indebi.

a ¶ Intelligit sem-
p exceptuata. Ad
de.c.cũ in ecclesijs
de ma.et obe. Ar-
chi.in. c. autorita-
tẽ.xv.qõne.vj.

b ¶ Gabelle ex cã
gabelle. Adõ ber-
ta.de firmo in suo
tracta.d gabellis.

2 ☞ Quantum tempus detur ad liquidandum debituȝ vt ha
beat locum compensatio.

1 **I**N ea que. ¶ †Cõtra rẽpublicã vl' fiscũ
potest obijci compẽsatio sicut
priuatũ preterq̃ in casibus hic expressis.h.d.ꝛ etiã
in alio qui ponitur.ĩ.eo.si ex vẽditione:scȝ qñ fiscus
petit pretiũ rei vẽdite per fiscũ.ꝛ intellige qñ debetur ab eadem
2 statione que petit.al's secus.vt.ĩ.eo.l.hoc casu. ¶ †In gl.ij.ibi
infra duos menses hoc in paruis summis sed in magnis infra
tres tantũ tamen terminũ habet debitor fisci ad soluendum.vt
in.l.fraudeȝ.§.debitoribus.de iure fis.ff.vnde tantũdẽ sibi daᵣ
ad liquidandũ quantũ debitor posset obijcere compẽsationeȝ
vt per Bar.in.d.§.qui per compensationẽ ꝛ declarat.l.fi.ĩ.eo.
vbi dicitur q̃d non potest obijcere compensationem de debito
non liquido nisi incontinenti liquideᵣ.Sed quantum tempus
datur ad liquidanduȝ:dicetur incontinenti:tenet ipse per illum
§.q̃d tñ quantum ad soluẽdum:sed si nullum tempus daretur
sibi ad soluendum nulluȝ dabitur ad liquidandũ.Bald.repro
bat ipsum:quia imo datur:vt patet in.d.l.fi.que loquitur indi/
stincte:ꝛ sic etiã quando habebat terminũ ad soluendum illud
quod petebatur ab eo:ꝛ tamen ibi dicitur q̃d põt obijcere com
pensationeȝ de eo quod sibi debeᵣ dũmodo incontinenti possit
liquidare videtur ergo relinqui arbitrio iudicis.Uel dic me/
lius q̃d liquidet infra tempus quo durat instantia:ita q̃d nõ sit
necesse prorogare terminũ vel suspendere tẽpus instantie pro/
pter liquidationem hanc per ea que not.in.l.si is a quo.§.fi.vt
legatorum nomine caueatur.

2 ☞ Si debitum non sit vsurariuȝ an fiat cõpensatio ipso iure.

1 **S**I constat. ¶ †Ad impediendum cur
sum vsurarum fit compensa
tio ipso iure vsq̃ ad concurrentem quãtitatem.h.d.
vnde si debeo tibi centum sub vsuris annuis vel mẽ
struis:et tu postea incipis esse debitor meus in quinquaginta
ab illo die circa nõ current vsure nisi de alijs quinquaginta.h.
2 d.†Quero quid si debitum non sit vsurarium an fiat compen/
a satio[a] ipso iure.Martinus tenuit quod sic ꝛ sic intellexit illam.l.
generaliter.licet loquatur in debito vsurario:quia multe alie.ll.
hoc dicunt:et tamen loquuntur in debito vsurario.vt patet in
ea.l.fi.ꝛ in multis alijs allegatis in glo.Ioã.tenuit contrariuȝ
q̃d non fiat ipso iure nisi in casibus hic notatis per glos.sed re/
quiritur q̃d exceptio opponaᵣ.et ita dicit intelligẽdas illas.ll.
que videntur dicere contrarium q̃d ipso iure dũmodo oppo/
natur aperte.ꝛ allegat glo.duas rationes pro opinione Ioan.
aduerte ad titulum questionis.vt intelligas.ꝛ non equiuoces.
nam si es debitor meus in centum et postea ego incipio esse de/
bitor tuus in alijs centum:si queritur an fiat compensatio ipso
iure vnius debiti ad aliud anteq̃ ego agã:ꝛ tu exceptioneȝ op/
ponas:vel econuerso hoc modo:scȝ q̃d vtrũq̃ debitũ extingua
tur:et omnis obligatio hincinde ac si soluerem tibi et tu mihi.
dicendum est q̃d non indistincte etiam si sit debitum vsurariuȝ
vel penale.nã vtraq̃ obligatio ꝛ actio per se subsistit in substã/
tia nec vna alteram elidit vel tollit:quia se adinuicem compa/
tiuntur hinc est q̃d si ego tibi soluo non prohibeor a te petere
quod mihi debes:vt est casus in.l.si cum dos.ff.rerum amota/
rum.sed si iste obligationes essent distincte adinuicem nõ pos/
sem petere quod mihi debes et si peterem inepte agerem:sȝ de/
berem repetere quod soluerim post obligationem extinctam:
et illa.l.si cuȝ dos.manifeste probat hoc quod ergo dicitur hic
fieri: ipso iure ad impediendum cursum vsurarum debet sic in/
telligi:et extunc quo incipio esse debitor tuus non currant vsu/
re de debito meo ꝛ hoc per rationem quam tangit gl.in fi.q2 si
peterem a te sortem posses me per exceptionem compensatio/
nis repellere:ergo non possum te cõstituere in mora:quia vbi
non est petitio saltem cum effectu nõ potest committi mora.vt
in.l.pupillus.de verbo.obli.ꝛ.l.lecta.§.sed cum sortis.ff.si cer.
peta.Substãtia ergo obligationis qua teneris ad sortem per/
manet:sed vsure desinũt currere:q2 nõ es in mora et si ꝓmisis/
ses soluere infra certum tempus.et.ĩ.illud tẽpus inciperet esse
debitor tuus in tantũdem:non soluendo infra terminum non
incidis in penam ratione predicta:quia non es in mora et pe/
na committitur propter moram et propter hoc dico.et nullus
alius dicit si illa ratio glos.quam videntur tenere doct.est illa q̃
impediat cursum vsurarum.ista.l.debet restringi ad illas vsu/
ras que currunt propter moram commissam in constituendo
sortem:sed si currerent non propter moram:sed propter cõuen
tionem.vt.d.l.lecta.§.fi.non desinerent currere.Pone exẽpluȝ
in istis vsurarijs qui volunt currere vsuras pro quocũq̃ tẽpo/
re debitor retineat sortem ne currant q̃d nunq̃ sors restituatur:
sed vellent semper eam stare apud debitorem.vt semper curre/
rent vsure.nam si incipiunt esse debitores sui debitoris in tan/
tũdem non propterea desinent currere vsure que non currunt
propter morã:sed propter retentionem sortis.ita videtur pos/
se dici de rigore:licet de equitate forte dicendum esset cõtrariuȝ
per rationẽ:q2 per vsurarium stat quominus debitor sibi sol/
uat non soluendo idem debitori quod debet.ꝛ sic ex isto capite
tanq̃ soluisset habeᵣ pro soluto arg.in.l.iulianus.de condi.et
demon.ꝛ quod dixi ꝺm Bal.in.l.j.s.e.debet ergo intelligi illa
questio gl.alio modo.ꝛ ita intelligit Petrus q̃ sit differentia
inter exceptionem compensationis:et alias exceptiones non
in modo proponendi:quia tam iste q̃ alie debent proponi.et
nisi proponãtur non prosunt.vt not.in.l.si vnus.§.pactus.ne
peteret.in glos.in ver.in opponendo.ff.de pactis.sed ista diffe/
rentia in effectu propositionis quare exceptio compensationis
postq̃ fuit apposita per partem extinguit obligationem ipso
iure:sed alie exceptiones puta pacti de non petendo vel iurisiu/
randi:sicut anteq̃ proponantur non extinguunt ipso iure obli/
gationem saltem ciuilem nec etiam actionem:sed elidunt.ita
nec postq̃ fuerint proposite.vt patet in.d.§.pactus ne peteret.
vbi contra exceptioneȝ competit replicatio ad ipsam exceptio/
nem:ꝛ coadiuuandaȝ actionem:ergo actio non erat sublata:q2
si foret sublata non posset condemnari per replicationem.l.sub
pretextu.la prima.s.de transactio.iste intellectus videtur mihi
dubius.Nam aut intelligimus q̃ sola propositio exceptionis
compensationis tollat act.ꝛ obligationẽ ipso iure etiã anteq̃ se
quatur sententia:et illud non videtur bene dictum per ratio/
nem primã quam ponit hic glo.Aut intelligimus q̃ tollatur
secuta sententia per quam approbaᵣ compensatio:ꝛ tũc nõ so
lum ista sed etiam alie exceptiones idem operãtur.vt postq̃
peruentum fuerit ad conflictũ extinguãt obligationẽ et actio/
nem ipso iure per ea que no.idem Pe.ꝛ Cy.in.l.exceptionẽ.s.
de probationibus.quod etiam tenet Bald.in.l.si plures.ff.de
fideius.vbi dicit esse casum.ꝛ not.per eum in.l.iulianus.de con
di.indebi.in penul.vel antepenul.col.cogita super his q̃ sunt
de apicibus iuris.

1 **E**Tiam. ¶ †Etiam de eo q̃ iudicis officio
peti põt nõ iure actionis põt obijci
compẽsatio.h.d.ꝺm glo.erat em̃ hic dubitatio.q2 si
eras debitor titij in qnquaginta.ꝛ titi⁹ in suo testa/
mẽto p fideicommissum relinquat tibi centũ illo iure:heres ad
illud fideicommissum soluendum non erat obligatus: licet
posses implorare officium iudicis q̃d nõ est ita forte vinculũ
sicut obligatio.vt patet ex no.in.l.cum postulassem.ff.de dam.
infec.vnde videbaᵣ q̃ si heres petebat a te quinquaginta iure
obligationis non posses sibi obijcere compensationem de di/
cto fideicõmisso:q2 non competebat actio.cuius contrariũ hic
dicitur:hodie vero bene competit actio ex testamẽto sicut pro le
gato.vt.l.j.contra communia de lega.vel dic q̃ hic econuerso
erat dubitatio:quia fideicommisso vel legato fauore vltime vo
luntatis currunt vsure ex mora.vt.ĩ.de vsu.ꝛ fru.lega.per totũ:
sed contractus non sunt ita fauorabiles:vt semp ex mora cur/
rãt vsure.vt pȝ in cõtractu mutui:si ergo tenebaris titio in qn
quaginta ex cõtractu mutui:ꝛ ipse titi⁹ postea p legatũ vel fi/
deicõmissum relinquebat tibi cẽtũ videbaᵣ q̃ currerẽt vsure de
istis cẽtũ integraliter fauore vltime volũtatis nec ꝓpter debi/
tũ tuũ q̃d nõ erat ita fauorabile desinerent currere in quinqua/
ginta:secus tñ est in.l.precedenti.

2 ☞ Contra vxorẽ petẽtẽ dotẽ an possit marit⁹ obijcere cõpẽ/
sationem de rebus amotis.

1 **N**Ec ex scriptura. ¶ †Si petiᵣ id q̃d
nõ debeᵣ obijciᵣ ex
ceptio intentionis:si id q̃d debetur obijciᵣ exceptio
cõpensationis.h.d.in effectu ꝺm cõem lecturã.glos.
que legitur multis modis:ꝓpter duo contraria quorum vnũ
est de prin.huius.l.q̃d dicit te non esse obligatum ex scriptura
2 tue confessionis.†Ad sc̃dm responsum vbi diciᵣ contrariuȝ ibi
dũ dicit q̃ deberes te cõstituere.ꝛ sic eras obligatus.illud con
trariũ est de.l.j.§.sed nec ob res amotas.ĩ.de rei vxo.actione:
vbi dicitur q̃ ꝓpter res amotas ab vxore nõ põt per maritum
retineri dos.ꝛ hic in fi.videtur dicere cõtrariũ q̃ cõtra vxorem
petentẽ põt obijcere compẽsationẽ de rebus amotis per eam
propter hoc in gloss.duob⁹ modis principaliter legiᵣ.Primo
q̃ hic nõ loquatur qñ vxor repetebat dotẽ:q2 tunc obstaret.l.
cõtraria.sed petebat aliud debitũ in quo maritus sibi teneba/
tur ex scriptura ꝓpria manu facta.ꝛ tunc nõ obstat contrariuȝ
de illo.§.sȝ vt tollaᵣ cõtrariũ quod sit de principio ad sc̃dm re
sponsum glo.legit tribus modis vel ponit casum.tene secũdaȝ
positionẽ que est clara:ꝛ etiã tertia põt ꝓcedere:alio mõ itelli/
git:vt loquaᵣ etiã qñ mulier repetebat dotẽ:ꝛ tũc ad cõtrariuȝ
respõdit diuersis modis.ꝛ sc̃dm diuersitatẽ modoꝝ variaᵣ ca/
sus. ¶ In tex.ibi obligare:scȝ cũ effectu.nã bñ erat obligatus
ciuiliter

a ¶ An fiat cõpen
satio.Adde an cõ
pẽsatio fit d' liqdo
ad liqdũ dic q̃d nõ
ꝺȝ car.zab.in.c.ad
nostrã.de iureiu.li
mita nisi debitũ es
set factũ liqdũ per
ↄfessionẽ meã:tũc
cuȝ illo debito liq/
do p meã cõfessio
nẽ dȝ fieri cõpẽsa/
tio cũ eo q̃d est liq
dũ.de quo est glo.
in ṽbo cõiuncta.ĩ
l.fi.C.de cõpẽsa.et
eã ibi seqtur Cyn.
in.xi.q.idẽ tȝ Alb.
ĩ.c.fi.in pe.co.d' de
posito.ꝛ istã limi/
tationẽ multũ no.
Bar.cep.veronẽ/
sis cautela.cxij.et
cautela.clxiij.

civiliter tantum infra biennium: sed non cum effectu: quia non competebat actio fm intellectum glos. ¶ In text. ibi poterint subaudi. τ ideo si agat infra biennium opponis sibi exceptionem non nume. pecu. que est potius intentionis cum nullã habeat actionem: sed si post habet locum quod infra sequitur et compensatio τc.

1 SI ex venditione. ¶ † Venditor petẽs ptiũ patitur compensationem: fallit in fisco. h. d.

1 SI propter. ¶ † Qui tenetur ad fruct⁹ cõsumptos patitur compẽsationem. hoc dicit.

2 ¶ Si cessi iura mea titio contra te an ipsi titio agenti possis obiicere compensationem de eo quod tibi debeo.

1 EIus quod. ¶ † De eo quod ali⁹ debet ꝙ tu nõ põt obiici cõpensatio creditori tuo intellige etiã illo consentien-
2 te nisi in casibus hic positis in gl. ¶ † Querũt hic docto. si cessi iura mea titio contra te vtrum ipsi titio agẽti possis obiicere compensationem de eo ꝙ tibi debeo. quam. q. format glo. in. l. si quis rem. ff. de procura. Dy. in. l. si quis ius. de reg. iur. tenet quod sic: quia actio quam illi cessi trãsiuit in illũ cum sua causa τ vulnere cum quibus erat apud me sed quãdo erat apud me si eam intentassem contra te posses me repellere per exceptionem compensationis: ergo cum eadem causa transiuit in cessionarium vt possis eum repellere ex persona mea: qꝛ non debet esse melioris conditionis ꝙ ego qui cessi. facit. l. fin. §. j. ff. ad vellei. Nec obst. iste tex. quia ego non sum oĩo alius cum cessionarius habeat causam a me: et sic participamus de eadem obligatione: tamen contra istam rationem facit: qꝛ exceptio compensationis non tangit obligationem nec elidit. Sed opponitur potius ad exactionẽ. vt not. Bart. in. l. si cũ dos. ff. rerum amotarum. Si ergo anteꝙ̃ sit opposita exceptio: cedo actionem meã que non est vulnerata nec elisa videtur ꝙ libere transeat in cessionarium: τ sic non possit sibi obiici exceptio de eo quod debeo τ sepe contingit qd inutilis actio apud cedentem est tamen vtilis apud cessionarium quãdo cessat causa inutilis que erat apud cedentem. vt in. l. fi. §. j. de iur. do. in prin. cum ibi not. sed hic cessat: quia quousqꝫ fuit apud me poterat elidi per exceptionem: qꝛ eram debitor tuus: tũc cum non sit apud cessionarium: non videtur ꝙ possit elidi: qꝛ ipse nõ est debitor tuus: licet ego sim τ forte ista pars verior est: nõ sic esset in aliis exceptionibus que eliderent actionem vel obligationem: vt exceptio pacti vel iurisiurãdi. nam ille insunt actioni: merito cum eis transit actio in quemcunqꝫ.

1 QUoniã liberum. ¶ † Emptor pro liberãda re empta soluit creditori venditoris compensat cum pretio. hoc dicit.

1 SI tutores. ¶ † Tutor nominatus cõuẽtus a pupillo pro mala administratione ipsius põt obiicere cõpensationẽ de eo qd soluit pro pupillo. h. d. Premitte ꝙ magistratus qui nominauit vel dat tutorem nõ accepta idonea cautione seu satisdatione tenetur in subsidium pro mala administratione tutoris existentis non soluendo. vt in titu. de magi. conue. ff.

2 ¶ Ad parandũ pignoratitiã sufficit sola oblatio in iudicio sine consignatione τ depositione: secus si extra iudicium.

1 INuicem. ¶ † Pignoratitia nascit̃ sublata debito per cõpensationem sicut per solutionem vel alio modo. h. d. τ faciebat dubium. l. si rem. §. omnis. de pig. act. vbi dicitur ꝙ pignoratitia tunc nascit̃ qñ oĩs pecunia soluta est: vel satisfactum est: sed ille q cõpensat non soluit nec satisfacit: sed excludit agentem certe verum est ꝙ non soluit vere: sed fingitur soluere.
2 vt in. l. ij. ff. qui po. in pig. ha. ¶ † In tex. ibi cõsignatiũqꝫ deponẽ hic quando oblatio fuit facta extra iudicium si autẽ in iudicio ipsa sola sufficeret sine cõsignatione ad parandum pignoratitiam actionem.

1 SI velut. ¶ † Si cõpensatio nõ sortit̃ effectũ possum debitũ d quo hãc exceptionem opposui petere actione prima. h. d.

2 ¶ In quibus actionibus possit obiici compensatio τ quid in actione depositi τ ea que intentatur contra occupantes indebite res alienas per alium possessas.
De quo debito possit obiici compensatio.
Instructio iudicum ne sint proni in admittendo exceptionem cõpensationis post liquidationem debiti quod petitur.
3 Compensatio põt obiici post publicatas attestationes ex quibus apparet sententiã ferẽdã p actorẽ: τ etiã post sententiã dũmodo debitum sit liquidũ vel de proximo liquidandum.
Quantum temporis dabitur ad liquidandum.
4 Statutum ꝙ in causis que vertuntur inter consanguineos si vna pars petit compromissum fieri possit altera pars cõpelli ad cõpromittendũ non habet locum post probatum τ liquidatum debitum τ publicatas attestationes.
5 Si debitum quod petitur non est adhuc liquidatum põt reus opponere exceptionem cõpensationis de alio debito non liquido et etiam de proximo non liquidando.
6 Si hincinde debet̃ species vel ex vna parte quantitas τ ex altera species an admittatur compensatio.
7 Cum deuenit̃ ad estimationẽ officio iudicis: qꝛ cõuẽtus desiit dolo possidere qualiter possit condẽnari ad estimationẽ rei: et quid si estimatio petatur an libellus erit ineptus. et nu. 8.
8 In rei vendicatione an res dicatur esse in obligatione vel possessor dicatur aliquo modo obligatus.
9 Si reus fatetur intẽtionẽ actoris an poterit obiicere cõpensationem de debito non liquido.

COmpẽsationes. Lex ista qnqꝫ
2 facit. † Primo declarat in quib⁹ actionibus seu cõtra quas possit obiici cõpẽsatio. τ dicit regulariter ꝙ in oib⁹ tã psonalibus ꝙ realibus: vsqꝫ ibi ita tñ. Scđo de quo debito possit obiici cõpẽsatio. τ dicit ꝙ si debitũ qd petit̃ est iã liquidatũ non põt obiici nisi de alio debito liqdo vel de ꝓximo liquidãdo: qꝛ iniquũ esset si petitor iam liqdasset suũ debitũ τ speraret infra paucos dies habere sentẽtiã ꝙ re⁹ posset sibi auferre hãc spem obiiciendo hanc cõpẽsationẽ de debito nõ liquido: vel non de proximo liqdãdo: sꝫ qd reqrit altiorẽ indaginem: qꝛ esset dare materiã delinquẽdi τ frustrãdi actorẽ laborib⁹ τ expẽsis quos vel quas passus est in liqdãdo debitũ suum vsqꝫ ibi hoc itaqꝫ. Quarto instruit iudices ne sint proni in admittẽdo exceptionẽ compensationis post liqdationẽ debiti qd petit̃: sed poti⁹ reseruẽt in alio iudicio qñ vidẽt ꝙ reqrit altiorem indaginẽ: vsqꝫ ibi excepta. Quinto τ vltimo a scđa posita ĩ pricipio excipit duas actiones: scꝫ actionẽ depositi: τ eã q̃ intẽtat̃ cõtra occupãtes indebite res alienas p aliũ possessas. h. d. tota. l. ¶ † No. tex. i. iij.
3 par. vñ dicit iã pene cõuicta est. ꝙ cõpẽsatio põt obiici post publicatas attestationes ex quib⁹ apparet sentẽtiã ferẽdã ꝓ actore dũmodo obiiciat̃ de alio debito liqdo vel de ꝓximo liqdando. nã nõ põt cõstare ꝙ reus iã sit pene cõuictus τ ꝙ attestationes sint publicate: τ nihil sit ꝓbatũ cõtra eas: qnimo videt̃ qd etiã post cõclusionẽ in cã: qꝛ video ꝙ põt obiici post sentẽtiã q̃ trãsiuit in rẽ iudicatã. vt pꝫ. s. e. l. ij. ibi cũ vero q iudicati conuenit̃ τc. qꝛ potius respicit executionẽ ꝙ obligationem. vt not. Bart. in. l. si cũ dos. ff. re. amo. τ ad hoc facit ꝙ dicim⁹ de exceptionib⁹ falsi instrumẽti q̃ possunt opponi post cõclusionẽ: qꝛ etiã posset opponi post sentẽtiã. vt legit̃ τ no. in. c. lꝫ cãm. de ꝓbationib⁹. Quantũ vero tẽporis dabit̃ ad liqdandũ. dic vt di-
4 xi. s. eo. l. in ea. τ gl. hoc etiã tãgit sup verbo indaginẽ. ¶ † Itẽ iste tex. optime facit: imo videt̃ decidere si statutũ dicat ꝙ ĩ causis q̃ vertunt̃ inter cõsanguineos si altera pars petit compromissum fieri possit altera pars cõpelli ad cõpromittẽdũ: pone ergo ꝙ actor ꝓbauit τ liqdauit debitũ suum et publicate sunt attestationes reus vidẽs se quasi cõuictũ τ sentẽtiã debere ferri cõtra eũ petit cõpromissum fieri: vt sic eludat actorẽ laborib⁹ τ expẽsis: certe nõ dꝫ audiri p rõnẽ q̃ hic ponit̃: sꝫ debebat petere anteꝙ̃ actor fatigaret̃ in ꝓbãdo: τ hec est iustissima interptatio statuti auferẽs materiã malignãdi. bñ facit τ optime qd in simili habet̃ in. c. pastoralis. in fi. de cã pos. τ ꝓpric. ¶ † Sꝫ po-
5 namus qd debitũ quoddã petit̃ qd nõ est adhuc liqdatũ reus opponit exceptionẽ cõpensationis de alio debito nõ liqdo nec de ꝓximo liqdãdo: puto ꝙ debeo audiri: quasi hec exceptio sit quedã mutua petitio: τ sic habeat vim recõuẽtionis: vt est tex. s. e. l. neqꝫ scriptura. dũ dicit petitioni mutue τc. et vterqꝫ liqdabit suũ debitũ infra terminos datos ad ꝓbãdũ: et illa est veri-
6 tas: cessat eñ rõ istius. l. ¶ † In gl. j. τ idẽ si hincinde debet̃ pecunia: sed vt species. τ idẽ tenet gl. in. l. cũ fundũ. §. j. ff. si cer. pet. doc. tenẽt cõtrariũ. nã rõ quare nõ admittit̃ cõpẽsatio si hincinde debet̃ species vel ex vna pte quãtitas ex altera species: qꝛ in specieb⁹ cadit affectio. vñ potius põt qs velle speciẽ q̃ valet. x. cõi estimatione: quã habere. xv. Sed qñ debet̃ quãtitas hincinde siue debeat̃ vt quãtitas siue vt species: non cadit affectio plus ad vnã pecuniã: quã ad alterã: ideo dꝫ admitti cõpẽsatio cessante cã ꝓhibitionis cessat ꝓhibitio. nec ob. l. quã glo. allegat. qꝛ ibi nõ inhibet̃ cõpẽsatio illa rõne: sꝫ alia. vt ibi not. τ in
7 d. l. cũ fund⁹. §. seruũ tuũ. ¶ † In gl. ibi. cũ deuenit̃ ad estimationẽ supple officio iudicis: qꝛ dolo desiit possidere põt condẽnari ad estimationẽ rei: sꝫ sicut estimatio nõ est in obligatione de presenti: sed sperat̃ effici secuta cõdẽnatione. et hoc respectu

videtur etiam hodie esse de presenti. ⁊ hoc vult glo. dicere. ⁊. ibi
8 si scdm hoc ⁊c. ¶ †In gl. ibi. res ipsa dicit esse in obligatione
illa glo. videtur male loqui: quia in rei vendicatione res nō di-
citur esse in obligatione: nec possessor dicitur esse quoquomo-
do obligatus etiam si non desijt possidere. vt not. institu. de ac.
§. j. multominus si desijt possidere. dicit Bal. ꝙ ista gl. loqtur
de grosso modo loquendi: quia interdum quis potest cogi ad
restituendum. ⁊ dicitur obligatus: ⁊ tamen non est nam etiam
actor qui potest repelli per exceptionē largo modo dicit obli-
gatus ad non petendum. et tamen non est stricto modo loquē-
di. vt habetur in. l. meuia. §. fundum. ff. solu. matri. vnde Bar.
post glo. dicit ꝙ si actor in rei vendicatione diceret reum teneri
⁊ obligatū esse ad restitutionem rei nō propter hoc inepte age-
ret: sed potest sustineri libellus de largo modo loquendi p hanc
glo. ll. autem quas. glos. allegat nihil faciunt: quia loquuntur
in actione personali que datur ad dandum aliquam speciem.
nam ibi presupponitur obligatio et si post moram res deficit
extare adhuc remanet in obligatione. et ipsa res potest ⁊ debet
peti non estimatio: licet in illa possit fieri condēnatio. ¶ Sed
quid si estimatio petatur. respondeo libellus esset ineptus nisi
diceret peto rem vel estimationem: quia tunc debent intelligi
scdm ordinem iuris: sed peto rem si extat. ⁊ si nō extat peto reū
condemnari in estimationem. hoc tenet Specu. in titu. de obli-
gatione ⁊ solutione. §. sequitur. versicu. quid si libellus habet. et
adde quod in. l. vinū. in fi. magne glo. ff. si cer. pe. ¶ In glo. ibi
satis dici potest. no. gl. quod obligatio generis cuiuscūq; equi-
paratur obligationi quantitatis: vnde si teneor tibi ad equum
in genere et tu mihi ad bouem in genere potest obijci compen-
satio vsq; ad concurrentem quantitatem equi et bouis. et adde
9 quod no. Bar. in. l. meuius. §. duobus. de leg. ij. ¶ †In glo. se
quenti ibi per testes: non per confessionem pro ista glo. facit: q2
ratio huius text. dū dicit non admitti compensationem de de-
bito non liquido est q2 actor fuit fatigatus laboribus et expen-
sis in liquidando debitum suum: sed si reus confessus est inten
tionem actoris ipse actor non est fatigatus: sed releuatus per
confessionem rei. ergo videtur ꝙ reus possit obijcere compen-
sationem etiā de debito non liquido. per. l. quam glo. allegat.
Bald. tamen tenet contrarium ⁊ bene. nam ratio que hic poni
tur in text. est ratio impulsiua: vnde posito qō cessat: ex quo de-
bitum actoris est liquidum et potest statim finiri causa: et expe
diri nō debet dilatari per calūnias rei qui posset malitiose fa-
cere eam differri opponendo exceptionem de debito requiren-
te altiorem indaginē malitiose ⁊ calūniose lites autem debent
abbreuiari ⁊ cito terminari: vnde multo magis innuitur exci-
pere de tali debito ille qui confessus est intentionem actoris ꝙ
ille qui conuictus est per testes: q2 magis deprehensus in mali
tia. l. autē quā. glo. allegat habet in se aliam rationem.

¶ De vsuris. Rubrica.

2 ¶ Ratio quare si stipulatio probat per testes debeāt depo-
nere ꝙ precessit interrogatio ⁊ incontinenti secuta responsio: et
si contineatur in instrumento: nō requiratur hic. ⁊ nu. 3.
3 Verbū promisit qn cōtinetur in scriptura intelligitur per stipu
lationem: ⁊ quid de verbo conuenit.
Dubia probatio non releuat probantem.
4 Si reperitur in scriptura qō titius promisit mihi centū an psu-
matur presentia.
Quando reperit in instrumento ꝙ talis inuestiuit talē de tali
feudo vel de tali beneficio an presumatur presentia illius.

1
Si interrogatiōe. ¶ † Quādo stipula
tio pbat p testes debēt deponere ꝙ precessit in
terrogatio ⁊ secuta fuit rñsio. h. d. supple et qō
incōtinēti: al's nō valeret. vt in. l. j. ff. de verbo.
obli. circa principiū: ⁊ sic attestationes nō con
cluderent. l. non hoc. §. vnde cognati. Nō sufficit ꝙ testes dicāt
ꝙ talis pmisit tali vsuras: q2 potuisset promittere pacto nudo
non precedēte interrogatione vel ea precedēte: tñ ex interuallo.
⁊ sic esset stipulatio: sed pactū nō vitiatur ex interuallo: sed sti
pulatio sic: vsure aūt ex pacto nō possunt peti etiā si fit apposi
tum: iuxta cōtractū vestitum: q2 earum odio non recipit vesti-
2 mentū a cōtractu. vt. j. e. l. iij. ¶ †In gl. que incipit quādo que
ritur qd si promissio vsurarū contineretur in instrumento. di
cit gloss. ꝙ tūc nō expediret ꝙ diceretur in eo interrogationem
precessisse. et responsionē secutam esse: sed sufficeret ꝙ cōtinere
tur in eo qualiter talis promisit tali vsuras et omnia presume
rentur solenniter acta qō precesserit interrogatio: et secuta fue
rit responsio incontinenti per. ll. quas gloss. allegat. sed que est
ratio diuersitatis inter testes ⁊ instrumentum dicunt quidam

qō instrumentū fit a persona perita: sed testes possunt esse im-
3 periti. Istam rationem reprobat Barto. †quia video ꝙ etiam
a si verbum promisit[a] contineatur in scriptura priuata intelligi-
tur ꝙ solenniter promiserit per stipulationem. vt in. l. j. j. de con
trahen. stipu. ⁊ tamen potest esse facta ab imperito. ⁊ contra te
stes possunt esse periti ⁊ dictum eorum tamen non valeret nisi
dicerent interrogationem precessisse et responsionem secutam
esse. dicit ergo rationem esse: quia instrumentum et etiam scri-
ptura priuata fit de communi consensu partium: ideo omnia
verba in ipsis apposita censentur prolata meliori modo quo
possunt et efficaciori: sed testes producuntur ab vna parte con
tra alteram etiam inuitam: ideo eorum verba stricte intelligun
tur: et vbi potest esse aliqua dubitatio fit interpretatio cōtra
b habentem probare: quia dubia probatio[b] non releuat proban
tem vt in. c. in presentia. de proba. Debent ergo proferre talia
verba que concludant necessario vel presumptiue presumptio
ne approbata a iure: ⁊ cum debeat deponere de his que per-
cipiūtur sensu corporeo. vt. l. testium. §. de testi. non de his que
iudicio intellectus: quia tunc magis essent iudices ꝙ testes: iu-
xta not. per Inno. in. c. causam que de testibus. ⁊ per docto. in
l. solam. §. de testi. non sufficeret ꝙ testes dicerent ꝙ talis pmi-
sit tali per stipulationem: q2 cum stipulatio sit contractus a iu-
re inuentus: licet resultet ex facto ipso iure dicitur tamē esse ius
et non factum ⁊ percipitur potius intellectu ꝙ sensu corporeo
debent ergo deponere de facto: ex quo resultet stipulatio: quia
illud factum bene percipiunt sensu corporeo ꝙ precessit inter-
rogatio: et secuta fuit responsio incontinenti. et ista est ratio
huius. l. de quo vide per Barto. in. l. sciendum. ff. de verb. obli.
Sed videtur ꝙ etiam si contineatur in instrumento non impor-
tet stipulationem. vt in. l. lecta. post prin. ibi cōuentiq;. ff. si cert.
c peta. Sol. verbū promisit[c] contentum in scriptura publica vel
priuata importat stipulationem. vt in. d. l. sciendum. sed ver-
d bum conuenit[d] quod est latius intelligitur per pactum nuduz.
vt ibi per Barto. sed Bal. hic dicit non esse differentiā fiendaz
e inter verbum promisit et conuenit:[e] sed an fuit prolata in mate
ria fauorabili: et ambo important stipulationem cum sit eadē
ratio: an in materia odiosa et neutrum: et sic importat stipula-
tionem illo casu loquitur. l. lecta. et scdm hoc in casu huius. l. vbi
fuit facta promissio de vsuris etiam si contineretur in instrumē
to non intelligeretur per stipulationem nisi diceret expresse cu-
ius contrarium sentit illa gloss. in prin. istud est pulchrum di-
ctum: sed securius est tenere glo. et Barto. Est etiam alia ratio
quare testes deponentes ꝙ titius mihi promisit: non probant
stipulationem: nisi dicant per quē modum facta fuerit promis-
sio: scz interrogatione precedēte ⁊ responsione statim secuta. et
etiam inter presentes: licet non fuerint interrogati: q2 cum con-
sistat in iure stipulatio. ꝙ ꝙ resultat ex facto. et sic magis perci-
pitur iudicio iuris ꝙ sensu corporeo locum habet dictum eorū
regulariter si causam sui dicti assignent: quia eam debent assi-
gnare concludentem etiā non interrogati: al's nō probāt: sicut
cum deponunt aliquem esse dominū: nisi per quem moduz di-
4 cant. vt not. in. l. solam. de testi. §. ¶ †Sed quero quid si repe-
ritur in scriptura ꝙ titius promisit mihi centum an presuma-
tur presentia. nam stipulatio non nisi inter presentes fit. dic qō
si in instrumento notarij clarum est. per. l. optimam. de contra-
hen. stipu. quia non debet concipere instrumentum nisi inter
presentes ⁊ rogātes: sed si contineat in scriptura priuata ipsius
titij. tex. videtur velle ꝙ debet probare presentiā: al's nō presu
matur. in. l. j. co. ti. glo. tamē ibi tenet cōtrarium ꝙ presumatur
nisi cōtrariū probetur. ⁊ idem Bar. in. l. titia. §. fin. ff. de verbo.
obli. Ad hoc vide ꝙ in simili not. in addi. Spe. ti. de emp. ⁊ vē.
§. j. ver. sciendū. in addi. q̄ incipit querit Odoffredus quando
reperitur in instrumento ꝙ talis inuestit talē de tali feudo vel
de tali beneficio an presumatur presentia illius: et videtur in-
clinare in partez affirmatiuā vt actus potius valeat ꝙ pereat
⁊ allegat illam. l. j. cum sua glo.

2 ¶ Res vendita si remansit penes venditorem ad cōmoduz
emptoris: an nihilominus emptor teneatur ad vsuras pretij
non soluti a die contractus celebrati.
3 Si cū esses debitor meus in diē: q2 non soluisti oportuit me ca
pere pecuniā ad vsuras: an tenearis mihi eas restituere.
4 Tres casus in quibus debitori nō prodest deponere pecuniaz
debitā vt euitet periculū interitus vel nō teneat ad vsuras.

1
Vsuras. ¶ † Emptor a die traditiōis rei
tenet ad vsuras pretij si ipm nō
obtulit legitime. lz habuit in deposito: nō tñ legiti-
me facto. h. d. puta q2 numerauit pecuniā ⁊ posuit i
marsupio demū in capsa sua. dicēs ꝙ qñcūq; venditor voluerit
dabit sibi. et hoc pōt pbari p testes certe nō sufficit quominus
tenetur ad vsuras etiā si vēditor nūq petijt. ⁊ sic non constituit
cum in

a ¶ Verbum pmisit. adde quid important ista verba promitto defendere de iure et facto. vide per Barto. in l. stipulatio ista. in prin. ver. quero. ff. de ver. obli. Bart. i. l. fi. C. d acti. emp. Pet. de anchara. cōsi. lxxxij. ici. omisso primo dubio.

b ¶ Dubia probatio. adde Card. zaba. in. c. ꝙ sup his. in vlti. co. de fide i stru.

c ¶ Verbum pmisit. adde. l. eadē. in princip. ff. de duo. reis.

d ¶ Verbum conuenit. Adde diffuse. per Jaso. i rub. ff. de verb. obli. in. j. col. ver. ⁊ qō verbū conuenit.

e ¶ Inter verbum promisit ⁊ conuenit. Adde Barto. in. l. lecta. ff. si cert. pe. per doct. in. l. si scriptum. insti. de inuti. stip. doc. in. l. titia. in. §. idē respō dit. el. ij. ff. de verb. obli.

eum in vera mora: quia debuit offerri et non offerendo censetur esse in quasi mora: eo ipso q venditor impleuit ex parte sua. vt not. in. l. edic. in fi. ff. eo. licet non fuerit in vera mora. vt. l. curabit. de act. emp. in fi. faciunt que not. per doct. in. d. l. diuisione. ff. so. mat. vbi dicunt maxime Bart. generaliter in quolibet contractu vltro citroq obligatorio qd vno implente ex parte sua stanti alter constituitur in mora intellige non in vera et sic non tenetur de interitu: sed pro ficta quantum ad hoc vt teneatur ad vsuras: vel ad alias accessiones naturales tantum. ¶ † In tex. ibi equitatis ratione not. q. d. no ratione more. l. curabit. in fi. j. de act. emp. sed ex eo quod habuit facultatem percipiendi fructus si erat talis res: ex qua fructus percipiebantur. vt. l. iulianus. §. ex vendito. ff. de act. empt. Nam tunc etiam emptor tenetur ad vsuras que frequentantur in regione puta. x. vel octo pro centenario: licet fructus vel vsus minus valeant: q hic attenditur ita intelligas istum text. et videtur esse de mente Bal. cum iste text. et similes indistincte loquantur: et sic sunt intelligendi: siue percipiantur fructus ex re vendita: siue non: postq habet commoditatem vtendi: quinimo dicit Bald. qd si venditor non perfecte impleuit contractum: q no promiserat dare fideiussores de euictione: et adhuc non dedit nihilominus: q rem tradidit et emptor habet comoditatem. et hoc si fideiussor dedisset habet locum ista lex no solum si tradita est simpliciter. et sic emptor suo nomine tenuit et possedit: imo etiam si tradidit precario. et sic possedit nomine venditoris quousq forte precium soluerit adhuc quia commoditatem habuit: tenetur ad vsuras. tex. est notabilis. in. d. l. iulianus. §. ex empto. in fi. non sic si vere non tradidisset: sed ficte constituendo se nomine emptoris precario possidere: et sic vera possessio remansit penes venditorem: licet per hoc transtulerit dominium et etiam possessionem: vt iuris est vt. l. qd meo. ff. de acqui. pos. quia tamen non habuit vsum in ea. no teneretur ad vsuras. secundum omnes: quod tene menti: quia illa

2 declarat valde hanc. l. ¶ † In gl. ibi. sed cum fructus. glos. voluit opponere q etiam non tradita re emptor teneatur ad vsuras pretij a die contractus celebrati: q licet res remanserit penes venditorem remansit tamen ad commodum emptoris: q oes fructus postea percepti pertinent ad emptorem qui potest eos aduocare a venditore. vt. j. de act. emp. l. fructus. Sed an potest dicere venditor: vsure sunt equales fructibus quos percepi. da mihi vsuras que possunt transcendere valorem fructuum glo. not. dicit qd venditor non potest hoc dicere nec imputare emptori: quare rem sibi tradi non fecit postq ipse fructus percepit intelligo nisi rem obtulisset. et per emptorem stetisset quominus reciperet: sed in. l. curabit. et in. d. §. ex empto. gloss. dicit qd est in electione emptoris. Si enim vult habere fructus interim per venditorem perceptos tenetur soluere vsuras a die contractus: si non vult habere sed vult dimittere penes venditorem non potest compelli ad dandum vsuras: sed sibi computet venditor in vsuras quod intellige. vt. s. dixi tene menti.

3 ¶ † In ea. ibi. respon. sm do. Azo. non quia loco interesse prestatur. quasi dicat non tanq lucrum: sed in recompensationem rei tradite. et hoc casu etiam iure canonico licite sunt vsure: vt patet in. c. salubriter. extra de vsuris. tunc enim sunt prohibite quando petuntur vt lucrum cessans non quando vt damnum emergens: vel vt interesse recompensationis. vnde dicit Inno. qd si eras debitor meus ad diem. et quia non soluisti oportuit me capere pecuniam ad vsuras teneris mihi eas restituere: q propter tuam moram sum in hoc damnificatus. et sic non peto vt lucrum: sed vt damnum emergens: vt ipse no. in. c. ij. de vsuris. Bal. videtur tenere q illud sit verum: si tenebaris mihi ex contractu bonefidei. et tunc possum petere officio iudicis deseruiente actioni mee: et sic sublata principali actione petere non possem. vt in. l. iij. j. deposi. Si vero ex contractu stricti iuris: puta mutui: non videtur q aliquo iure possit peti: quia certi condictio ex mutuo non datur vltra q fuerit numeratum. vt. s. de non nume. pecu. l. cum vltra. officium autem iudicis mercenarium non deseruit huic actioni vt faciat venire vltra partem. hec habentur et no. in. l. j. s. de codi. inde. hoc est bene ponderandum: q equitas dictat contrarium: vnde videtur ex equitate mihi dari actionem in factum vtroq casu: quia damnificatus sum propter moram tuam: per. l. iij. §. fin. de condi. ob causam. et sic soluta sorte possum petere vsuras ne facto tuo remaneam

4 in damno. ¶ † Vltimo no. gloss. sequentem que ponit tres casus in quibus debitori non prodest deponere pecuniam debitam: intellige vt euitet periculum interitus vel non teneatur ad vsuras: scz quando non deponit totam pecuniam debitam: siue sortis siue vsurarum: quia sicut non tenebatur creditor recipere partem vel sortem sine vsuris: quando totum debitum erat liquidum. vt in. l. creditor. §. lucius. ff. de vsuris. ita non prodest debitori tale depositum. Alius est quando non obtulit: sub iudi in iudicio vel extra: sed solum in presentia testium deposuit dicens qd erat paratus ad omnem voluntatem creditoris. Tertius casus est quando obtulisset: non tamen debito modo: scz congruo loco vel tempore. vt. l. si soluturus. ff. de solu.

2 ¶ Vsure indebite solute quando computentur in sortem vel repetantur. et nu. 5.

3 Pena promissa per pactum nudum incontinenti appositum an vestiatur coherentia contractus.

4 In mutuo pecunie quare non valeat pactum incontinenti appositum de vsuris prestandis: et quid in mutuo frumenti vini vel olei.

1 Quamuis. ¶ † Pactum sup vsuris prestandis non vestitur coherentia contractus: et vsure naturaliter tantum debite non possunt peti: sed si soluatur supple per errorem iuris non repetuntur tanq indebite solute: nec in sortem imputantur. h. d. Et semper allegatur propter primum dictum: q est casus in quo pactum nudum incontinenti appositum: iuxta contractum stricti iuris non vestitur coherentia contractus vt parit actionem odio vsurarum: sed si iuxta contractum bonefidei vestiretur: q in illis etiam sine pacto veniunt vsure ex mora. vt l. mora. §. in bonefidei. ff. eo. et sic si fieret pactum in casu more pareret actionem: q diceretur legitima conuentio que. l. confirmatur. vt in. l. legitima. ff. de pact. sed si non in casu more no esset legitima quia etiam sine pacto in bonefidei contractibus no veniunt vsure citra moram. ¶ In tex. ibi nec in sortem. quia si computarentur in sortem. perinde esset ac si repeterentur: quia non refert soluenti an sibi restituantur an in sortem imputentur.

2 ¶ † Sed opponitur de. l. si non sortem. post prin. de codi. inde. vbi computantur in sortem vsure indebite solute. So. ibi erant indebite omni iure tam ciuiliter q naturaliter: quia promisit contra prohibitionem legis. et sic quocunq errore solute poterant repeti. iuxta not. cod. titu. l. j. ergo et si sors non erat soluta computantur in eam: et si postea solueretur sors repeteretur ipsa tanq indebite soluta. Si autem sors erat prius soluta: tunc repetuntur vsure q q errore fuerint solute: hic vero erant debite saltem naturaliter: quia non contra prohibitionem. l. erant promisse saltem per pactum: et erant solute per errorem iuris qui non inducit repetitionem naturalis debiti soluti: secus si per errorem facti. vt. l. error. j. ad. l. fal. ita intellige hunc text. licet

3 doc. et glo. non declarent. † Sed quero extra glos. quid in pena promissa per pactum nudum incontinenti appositum an vestiatur coherentia contractus: respondeo no et si sit contractus bonefidei nisi quatenus creditoris interest: vt est text. in. l. seruus. ff. de seruis exportandis. Nam in contractibus bonefidei: lz vsure veniant ex mora: et sic possit vestiri pactum isto casu. pena tamen que esset ex mora non venit. et sic non posset dici legitima conuentio que aliqua lege confirmetur: aut vestiretur quo ad vsuras. vt in casibus specialibus positis hic per glo. vestiretur etiam quo ad penam in quo debet esse idem quod in vsuris sm

a doc. nam et vsure largo modo appellantur pena[a]. ff. si cer. pe. l.

4 lecta. ¶ † In prin. glo. ibi. al's. econtra. j. e. l. frumenti. et est ratio diuersitatis: quia estimatio pecunie non variatur: sed estimatio vini vel olei variatur ex tempore: ideo si mutuo pecuniam no valet pactum incontinenti appositum de vsuris prestandis siue in pecunia siue in alia re. vt hic. et. j. eo. l. frumenti. lz si mutuo frumentum vinum vel oleum considerato q tempore quo reddi debet pot plus valere q hodie. ppter hoc dubium duo sunt specialia. vnum q pactum de vsuris prestandis vestitur coherentia contractus. vt in. l. frumenti. j. eo. scdm qd constituatur vsura in pecunia pot ascendere ad duplum. q si mutuo. x. corbes frumenti vini vel olei que hodie valent. x. possum pacisci de dandis. xx. aureis hinc ad annum: q tantum possent tunc va

b lere. Secundus est casus in quo promittitur vsura centesima[b] propter dubium. vt. j. e. l. si ea pactione. et. l. si ea. l. regulariter. secus vt in. l. eos. j. eo. sed si constitueretur vsura in eodem genere mutuato non sic esset puta mutuo. x. salmas frumenti cum pacto q restituas. xx. q tunc cessaret ratio supradicta. et hoc habetur in ea. l. oleo. in tex. et glo. ¶ In glo. ibi. sed in bonefidei contractibus rc. et etiam stricti iuris qui assimilantur bonefidei. vt no. gl. ff. de prescri. ver. l. titius. ¶ In glo. fi. op. tribus modis. contra fi. huius. l. q debeant in sorte computari. primo de. l. in his. §. eius aut. ff. de solu. Solutio ibi qn soluit simpliciter quo casu videtur voluisse soluere pro sorte que erat ciuiliter et naturaliter debita non pro vsuris que erant debite naturaliter tm. hic qn specialiter soluit pro vsuris naturaliter debitis quo casu cessat coniectura: q constat de intentione soluentis. ¶ † Scdo op. q etia qn

5 simplr soluit cedunt prius in vsuras: et aliquid superest in sortem. vt. j. de solu. l. j. Solu. ibi. qn vsure erant naturaliter et ciuiliter debite. secus si naturaliter tantum: simplex solutio cedit in

a ¶ Appellatur pena add. l. v. in. §. fi. et ibi Rap. cu. et Mod. et in. l. in executione. et ibi Rap. Fulgo. ff. de ver. obli. tex. in. l. q sine. ff. de nego. gest. et text. in l. iulia. i. §. idemq papinianus. ff. de act. empt.

b ¶ Vsura centesima. adde q dicatur vsura centesima. vide gl. i l. fi. C. de peti. here di. et g'o. i. c. qm. xl vij. dist.

fortem non in vsuras vt dictum est. Sed contra qđ idem si na-
turaliter tantũ debite. vt. ff. de so. l. paulus respondet non ideo.
§. j. Sol. non loquitur de pecunia soluta per debitorem: sed de
redacta per creditorem ex venditione pignorum obligatorum
tam pro sorte q̃ pro vsuris naturaliter tantum debitis. nã tunc
cum ea percipiat ex sua industria põt ea conuertere in vsuras
naturaliter tm̃ debitas: qñ aũt nec naturaliter nec ciuiliter de
bebantur. dic vt dixi. s. super tex.
2 ☞ Dicta in precedentibus non intelliguntur repetita in se-
quentibus factis ex interuallo: secus si incontinenti: et vide hic
vnam distinctionem.
3 Pignus datũ pro vna obligatione qñ possit retineri etiã pro
alia pro qua non fuit datum.

1 **DEr retẽtionem.** ¶ † Pignora possunt retine-
ri pro vsuris naturaliter tantum debitis si pro illis
fuerunt obligata: secus si obligata nõ fuerũt. Item
obligatio pignorum intelligitur facta pro eo quod tunc ince-
pit deberi: non autem pro eo qđ ex interuallo. h. d. Et est. l. bo-
na. et venit ad declarationem. l. precedentis. vt licet vsure tan-
tum naturaliter debite non possunt peti. vt ibi tamen sicut pos
sunt retineri si soluãtur: vt etiam ibi dicitur ita ⁊ pignora pro
eis obligata possunt retineri. Et pone casum ꝙ mutuaui tibi
centũ: ⁊ per pactũ promisisti mihi vsuras ⁊ tradidisti pigno-
ra. postea soluisti centum tantum et repetis pignora. ego volo
ea retinere pro vsuris. tu contradicis: quia ille vsure non pos-
sunt peti. vt in. l. precedenti. sed respondetur ꝙ possunt pro eis
retineri pignora si fuerunt pro eis obligata. Sed pone ꝙ tem-
pore contractus fuerunt ꝓmisse minores vsure pro quibꝰ fue-
runt pignora obligata ex postfacto promittũtur maiores: nec
repetitur pignorũ conuentio an possint retineri. respondeo ꝙ
non: quia nec tacite cẽsentur repetita. ⁊ sic non sunt obligata
pro maioribus. h. d. ¶ In tex. ibi. cũ pignora cõditione pacti
etiã vsuris conscripta sint ⁊c. sed quando est qđ pignora data
pro sorte censeantur data seu obligata etiam pro vsuris tantũ
naturaliter debitis. Glosselle que sunt hic. et etiam clarius in
l. pignoribus. j. co. sentiunt ꝙ tunc demum quando expresse et
specifice fuerunt obligata non solum pro sorte: sed etiam pro
vsuris: si ergo simpliciter fuissent data censerentur data solum
pro sorte. idem sentit Cy. etiam si vsure essent naturaliter ⁊ ciui-
liter debite odio vsurarum hoc non placet: imo puto quod in
omnem casum tã sortis q̃ vsurarũ censeantur fuisse data. argu.
in. l. si quis pro eo. §. nummos. ff. de fideiuss. etiam si naturaliter
tantum sint debite: al's creditor remaneret deceptus qui sic in
telligitur cogitasse cũ cepit ⁊ imputet sibi debitor ꝙ legẽ aper-
tius non dixit. ⁊ sic fit interpretatio contra eum. vt in. l. veteri-
bus. ff. de pac. Nec ob. ꝙ solutio simpliciter facta cedit in sortẽ
tantum non in vsuras tantum naturaliter debitas. vt not. s. l.
proxi. in. vlti. glo. q: aliud in solu. que dijudicatur ex mente sol-
uentis tantũ aliud in contractu qui cum celebratur ex consensu
vtriusq; debet dijudicari ex vtroq; ne aduersarius remaneat
deceptus: et isto casu puto intelligendum istum tex. quãdo fue
runt simpliciter data pignora vt possit retineri etiam pro vsu
ris tantum naturaliter debitis tanq̃ pro eis obligata. et hoc
quando eodem instanti vel ante seu post incontinenti fuit fa-
2 cta promissio vsurarum. † Si autem post ex interuallo secus:
et hoc est quod sequitur. ⁊ sic allegat ꝙ dicta in precedentibus
non intelliguntur repetita in sequentibus factis ex interuallo.
secus si incontinenti. de isto articulo repetitionis. vide plene p
Barto. in. l. si ita stipulatus. §. chrysogonus. ff. de verbo. obli.
⁊. l. titia. §. idem respondit. nam interdum precedentia sunt pre
paratoria sequentium: q: concernunt formã ⁊ modum sequen-
tium: ⁊ sic sequentia sequantur incontinenti censetur repetita.
vt in. §. idem respondit. al's censentur per errorem emissa. ⁊ sic
habet vitiare sequentia. vt. l. ita stipulatus. in prin. eo. titu. In-
terdum sunt dispositoria de per se a sequentibus. vt loquitur
ista. l. cum sua gl. ⁊ qđ no. Bar. in. d. §. chrysogonus. Interro-
gatoria ⁊ sequentiũ. ⁊ tunc quid iuris sit dic. vt not. Jaco. but.
et Bar. post eum. in. l. pacta nouissima. s. de pact. vbi omnino
vide. ⁊ hoc in dispositionibus contrahentium: sed in dispositio
ne legali an dicta in vna lege vel capitulo. l. censeantur repeti-
ta in alio capitulo. dic vt plene not. Barto. in. l. pretor. §. eritq;
differentia. ff. vi bo. rapto. in dispositionibus autem testatoris
diuersi sunt casus in quibus diuersa deciduntur quos vide re-
collectos per Bart. in. l. licet imper. de lega. j. ⁊ in locis ad q̃ ipse
3 remittit. ¶ † Ultimo no. glo. que incipit alia rata. in fi. ad limi
tationem ti. j. etiam ob cyrographariam pec. l. vnica. vbi habe
tur ꝙ pignus datum pro vna obligatione potest retineri pro
alia etiam pro qua non fuit datum: q: illud non est verũ quan
do illa alia erat naturalis tantum vel etiã erat vsura. nam licet
ciuilis ⁊ naturalis esset odio vsurarum.
2 ☞ Quantum tempus requiratur ad hoc vt recipiens mino
res vsuras q̃ sibi debeatur censeatur renuntiasse maioribus. ⁊
vide nu. 2.
3 Quid si fuissent promisse minores et si ille non soluerentur in
quolibet termino fuerũt promisse maiores.

1 **ADuersꝰ.** ¶ † Qui recipit minores vsu-
ras per aliquod tempus cũ pos
sit petere maiores censetur maioribus renuntiasse:
et pactum de non petendo fecisse. item negligentia
administratoris nocet reipublice maxime in exigendo vsuras
2 que sunt lucrũ odiosum. h. d. ¶ † In tex. ibi per certos annos:
sed contra. nã videtur etiã si semel recepit minores censeãtur re-
cessisse a minoribus. vt. j. eo. l. quãuis cũ bassa. propter hoc gl.
j. ⁊ etiã ibi dicit ꝙ hic non fuerunt nisi maiores: puta semisses:
scz que ascendũt ad medietatem sortis in anno et fuerunt solu-
te priores que ascendunt ad vnam vnciam minus ⁊ censetur re
cessum a maioribus: ⁊ factum pactũ de non petendo: ⁊ nõ suffi-
cit semel recipere: sed debet recepisse per plures an. vt scz quot
esse debeãt glos. ij. tangit. Docto. videntur dicere ꝙ sufficit qđ
receperit tribus an. q: sicut in fauorabilibus solutio per tres
annos inducit vel fortificat obligationẽ inutilem. vt. l. j. j. de fi-
deicõ. ita in odiosis inducit liberationem ab eis. text. vero vide
tur sonare contrarium in. l. qui semisses. ff. eo. et in. l. cum post.
in prin. ff. de iure dot. scz ꝙ requiratur magnum tempus et sit
3 longum. x. annorum. † Quando autem fuissent promisse mino
res: ⁊ si ille non soluerentur in quolibet termino fuerunt pro-
misse maiores tunc lapso termino. ⁊ sic commissa stipulatione
de maioribus si hac non obstante creditor recipiat minores se
mel censetur perseuerasse in stipulatione minorum vsurarum
et recessisse a stipulatione de maioribus ita loqtur. l. quamuis.
¶ In tex. ibi consecutus in ver. spõte cum possit habere maio
res: al's si propter morã debitoris in nolendo soluere maiores
recepisset minores non facit sibi preiudicium in maioribꝰ etiã
si per multos annos recepisset. vt. d. l. qui semisses. secundo vel
primo responso. ¶ In tex. ibi aduersus defensores nõ admini
stratores reipublice posse in hoc preiudicare reipublice quod
facit ad no. in Spe. de loca. §. nũc vero aliqua. ver. xxvj. ¶ Gl.
que est hic op. de. l. emptoris. ff. de pact. ⁊ soluit multis modis.
Prima solutio non videtur bona: quia non debet esse maio-
ris potentie pa ctum tacitũ q̃ expressum. l. qui ad certum. ff. lo
cati. glo. videtur velle ꝙ non teneatur ratione pacti taciti vel ex
pressi: sed negligentia administratoris noceat ecclesie vel reipu
blice. l. iubemus nullam. s. de sac. sanc. ecc. ⁊ tamen conuentio
eius nõ nocet. vt in alia. l. iubemus. eod. titu. ⁊ in regula iuris
delictũ propter odium vsurarum: secus si cessaret odium si de
berent esse tres solidi in anno pro censu ⁊ reciperẽtur duo pro
prelatione. et si per multos annos nõ fieret cõmune preiudiciũ
quia census non odiosus.

1 **SI creditrici.** ¶ † A tempore obli-
gationis depositionis
⁊ consignationis sortis desinunt vsure currere ⁊ ab-
sente creditore oblatio fienda est coram iudice ⁊ etiã
depositio de eius mandato.

1 **CReditor.** ¶ † Diuturna prestatio nõ est
causa obligationis inducẽde.
hoc dicit. Sed nec inutilis obligationis validande.
vt in. l. si certis annis. s. de pact. sed bene potest esse
causa presumende iuste cause habilis ad obligãdum si illa al-
legetur ⁊ fuerit prestatio facta per longum tempus. vt in. l. cũ
de in rem verso. ff. eo. ¶ In text. ibi si aliunde etiam si per lon-
gissimũ tempus quando constat ex confessione creditoris vsu
ras nunq̃ fuisse promissas: sed fundat se in tempore et in diu-
turna prestatione dicens ex ea resultare obligationem quod
etiam est verum. idem si diceret promissionem fuisse per pactũ
nudum: ⁊ sic inutilem: sed ex diuturna prestatione fuisse vali-
datam per. d. l. si certis annis: sz si diceret eas fuisse promissas
per stipulationem tamen non posset hoc probare sufficeret ad
probationem longi temporis prestatio. x. annorum. vt. l. cũ de
in rem verso. de vsuris.
2 ☞ Per cõmissionem stipulationis penalis an fiat nouatio
ipso iure: an ita demũ si pena petitur.

1 **QUamuis.** ¶ † Qui recipit minores vsu-
ras: postq̃ stipulatio maio-
rum vsurarum fuit commissa: quia non solueban-
tur minores censetur perseuerare in promissione mi
norum ⁊ renuntiari stipulationi de maioribus. hoc dicit not.
casus. ¶ In text. ibi ampliores licitas tamen promiserit:
scilicet loco pene: propter moram commissam in soluendo
minores. ¶ In textu ibi. si post tempus cautioni prestitum:
vt quia

vt qr fuit actum φ si cessaret per annum vel duos soluere mi- nores teneretur ad maiores: ꝛ ipse cessauit. ꝛ sic erat commissa stipulatio de maioribus. ꝛ nihilominus cū soluerentur mino-
2 res: sponte recepit nec petijt maiores. ¶ † In text. ibi ac ꝑ hoc nō recessisse: sed contra. qr eoipso qd̄ cōmissa fuit stipulatio de maioribus censetur recessum a stipulatione de minoribus iu- re nouationis ipso iure. vt in. l. obligationū fere. §. stipu. ff. de act. ꝛ obli. ꝛ qr per stipulationē penalem variatur prima ma- xime: quando prima ex causa lucratiua: vt hic erat ſm opinio- nem Bar. qr post multas ꝛ varias opiniones que fuerunt in- ter antiquos super isto arg. de quo per glo. in. l. si quis ꝓ socie- tate. ff. pro socio. residet in ista vt distinguamus an precedens obligatio erat ex causa lucratiua et notat ipso iure. vt. d. l. obli. se. §. fi. An ex causa onerosa. ꝛ tunc secus per. l. predia. ff. de act. emp. cuius opi. fortiter obstat iste text. qui innuit φ non sit re- cessum per solam cōmissionem maiorum vsurarū que pene lo- co fuerunt promisse: sed tunc cēsetur recessum et facta nouatio quando fuissent petite maiores seu quando peteret pena. Ex quo sequitur φ si creditor vult petere sortē ꝛ non penam cuius contrarium foret si ab obligatione sortis foret recessum. breui ter ego semper tenui contra Bar. per istū tex. φ non fiat noua- tio per solam commissionem stipulationis penalis: sed ita de- mū si pena petatur. Nā creditor stipulatur penam in sui fauo- rem nō preiudicium pene: puta promisisti mihi domū ex cau- sa donationis: et si eā non tradideris promisisti mihi centum nomine pene: fuisti in mora tradendi: ꝛ est pena cōmissa. si vera est opi. Bart. non possum petere domū: sed debeo petere penā qr obligatio de domo iure nouationis fuit transfusa in stipu- lationem penalē. ꝛ sic si mea interest potius habere domū illa promissio mihi nocebit qd̄ esse nō debet. facit. l. quāuis. ī prin. ff. de pigno. actio. In vltimis autem voluntatibus fateor hoc per. l. penul. ff. de penu lega. qr si testator legat mihi penum: et si heres non dederit loco penus condēnat eū ad dandum cen- tum si est mora. ꝛ si est cōmissa obligatio de pena non possum petere penum: sed centū: qr illa promissio non fuit facta a me: sed a testatore qui censetur recessisse a pena. ꝛ sic cessat ratio de qua supra q̄ est qd̄ promissio mea non debet mihi esse nociua: qr non mea promissio mihi nocet: sed voluntas testatoris que attenditur in vltimis voluntatibus et istam puto esse veritatē quicquid dicat Bar. nam et tex. in. d. l. obligationum fere. §. fi. non dicit fieri nouationem: sed quasi nouationem quod intelli go: scʒ anteφ petatur pena. nam est quasi nouatio: quia priori obligationi adiungitur alia: scʒ penalis et in arbitrio credito- ris est quam eligat ꝛ eligendo sortem non recedit ab obligatio ne sortis: vt hic et sic annihilatur penalis sed si eligat penam: tūc recedit ab obligatione sortis ꝛ fit vera nouatio. ¶ Vltimo intellige istum text. etiam si vnica tantum fuerit facta receptio de minoribus. Nec obstat. l. aduersus. s. co. vt dixi quod etiam sentit glos. hic.

1 **SI per te.** ¶ † Sola obligatio vsurarum minorum impedit committi sti- pulationem maiorū factam in defectu solutiōis mi norum sed si offeratur sors ꝛ deponatur ꝛ consigne tur impeditur ꝛ cursus minorum que currere inceperunt. h. d. ꝑ Pau. de ca. ¶ In tex. vbi vsure maiores non extenduntur: qr si mi- nores obtulisti. lʒ non consignaueris neqꝫ deposueris nō es in mora quia oblatio excusat quem a mora et constituit aduersa- rium in mora: conclusio: stipulatio de vsuris non cōmittitur: vt. l. lecta. §. sed cum sortis. ff. si cer. peta. Et idē si obtulisset sor- tem: qm̄ ad impediendum cōmitti stipulationem vsurarū non dum cōmissarum sufficit sola oblatio: tenet illam glos. vt no. j. ca. l. acceptam. Sed si afferes sortem deponis ꝛ consignas libe raris ab obligatione sortis. et per consequens ab obligatione vsurarum pro tēpore futuro que ceperant currere. et sic a mino ribus. ꝛ hoc est qd̄ sequitur: φ etiam si sortē a quarum cursu nō liberaret sola oblatio: sed requiritur consignatio ꝛ depositio. vt s. e. l. si creditrici. ꝛ. j. in. l. acceptam. in prin.

1 **VSure.** ¶ † Quod dicitur vsuras nō exce- dere debere duplum intelligitur de vsura vnius anni non plurium. hoc dicit. ſm glos. et Barto.

1 **FRumenti.** ¶ † Lex ista potest intelligi de pacto nudo apposito in continenti. ꝛ tunc vestitur coherentia contractus vt pariat act. prescrip. verb. vt. j. de pactis inter empto rem. l. ij. Nec ob. l. iij. s. ꝛ quia. ibi fuit mutuata pecunia: cuius estimatio non variatur. hoc frumentum vel aliud mutabile: cuius estimatio variatur. vnde quia res potest valere minus tempore quo redditur φ valeret tempore mutui facti permit- titur: vt solo pacto possint deberi vsure. vt hic et etiam aliud de quo. j. e. l. ab eo. l. oleo. ꝛ dixi in. d. l. iij. pōt intelligi de pacto non apposito incontinenti: ꝛ tunc procedit hic quod dicit glo. φ pe tantur condi. ex hac. l. quia non vestitur coherentia cōtractus: ꝛ sic non oritur actio ex facto: sed ex lege propter pactum sic. j. de do. l. si quis argentum. Itē intellige siue promittant vsure in pecunia siue instrumento vel hordeo.

1 **EX prediis.** ¶ † Post oblationē sortis fructus qui primo percipie- bantur pro vsuris incipiunt in sortem computari. hoc dicit. quod intellige postφ sunt consumpti: al's possunt vendicari. quod dic vt. l. j. ꝛ. ij. s. de pig. act. et. ff. solu. matri. l. diuortio. §. ob donationes. casus. ¶ Textus iste dum dicit oblatam videtur velle qd̄ sufficiat. oblatio ad impedien- dum cursum vsurarum que iam ceperant currere. Sed qr etiā videtur qd̄ non sufficiat nisi deponantur ꝛ consignentur. vt. j. l. acceptam. et. s. l. si creditrici. et. l. si constat. in fin. glos. super hoc multum laborat ꝛ solutiones sue sunt diuinationes: ꝛ destruūt literam meo videre: et hoc tangunt doctores φ illud sit verum eo casu quo vsure currunt ex mora: quia oblatio faciat cessare moram ꝛ constituit creditorem in mora. vt. l. illud. ff. de pericu- lo et cōmo. rei vendi. ergo debet cessare cursus vsurarum etiā que inceperunt currere: quia cessat causa propter quā currunt vt est casus in. l. lecta. §. sed cum sortis. ff. si cert. pe. Si vero cur runt non propter moram sed propter conuentionem ꝛ retētio- nem sortis: tunc procedit contrarium φ sola oblatio nō impe- dit cursum: qr non facit cessare causam propter quam currunt sed requiritur consignatio ꝛ depositio per quā tollitur obliga- tio sortis. ꝛ in cōsequentiam obligatio vsurarū. vt in. l. obliga- tione. j. de solu. ꝛ ita debēt intelligi oēs. ll. que faciūt mentionē de depositione ꝛ cōsignatione.

2 ¶ † In actionibus bonefidei lata sententia desinunt currere vsure vsqꝫ ad quatuor menses quibus elapsis incipiunt debe- ri vsure legales: scʒ centesime.

1 **IN bonefidei.** ¶ † In actionib⁹ bo nefidei veniūt vsure a tempore more vsqꝫ ad tempus sentētie officio iudi- cis mercenario. Et si feratur sentētia super sorte nō facta mentione de vsuris non retractatur per hoc sententia nec possunt peti vsure per se: qr officium iudicis mercenarium nō potest per se principaliter intentari. h. d. Primū dictum quod colligitur ex prin. l. ꝛ ex fi. declara. vt plene notatum fuit in. l. j. s. de iudi. Secundum dictum declara. vt habetur in. l. iiij. s. de positi. et ex eo no. limitationem ad id quod no. per glo. ꝛ doc. s. in. l. j. s. si aduer. rem iudicatam. vbi dicunt φ si iudex ferret sen tentiam super parte summe petite. et super altera parte nil di- cat condēnando vel absoluendo sententia non valet: quia de- bet super toto iudicare. vt. l. in hoc iudicio. ff. fami. ercis. debet ergo esse cautus φ in alia parte absoluat: hoc est verū in parte summe petite ex vna causa vt si petit cētū ex causa mutui ꝛ con dēnauit in qnquaginta de alijs nil dixit. Si aūt petit summas diuersas: puta centū pro sorte: ꝛ quinquaginta pro vsuris. si cō dēnauit in centum pro sorte. ꝛ de vsuris nihil dixit propter hoc sententia non est nulla: vt hic dū dicit retractanda non sunt ꝛc.
2 ¶ In text. ibi ratione habere certum: scilicet a tempore more vsqꝫ ad sententiā postea desinunt currere vsqꝫ ad quatuor men ses quibus elapsis incipiunt debere vsure legales: scilicet cen- tesime. vt in fi. huius. l. iuncta. l. fina. j. de vsuris rei iudi. ¶ In text. ibi retractanda non sunt: quia nec retractatur sentētia tāφ nulla propter commissionem vsurarum: vt innuunt ista ver- ba nec potest implorari officium iudicis pro vsuris: vt iteratā faciat condēnationem in eis: et hoc vult gloss. per. d. l. iiij. j. de positi nec potest creditor intentare actionem primam que per sententiam est sublata: vt iterum condēnet in sortem: ꝛ vsuris: vt probatur. in. d. l. iiij. licet regulariter hoc possit facere: et si fa cit possunt sibi obijci exceptiones peremptorie que in alio iudi cio fuerunt omisse: ideo fatue facit cum possit petere sententiam executioni mandari. vt nota. in. l. duobus. ff. de exceptione rei vendi.
2 ¶ † Si quis emit ab ecclesia fructus alicuius predij ad vitā et vixit tanto tempore φ percepit vltra pretium per eum solutum an illud quod excedit sit vsura.
3 Vsura nō solū pōt consistere in pecunia: sed etiā in alia re esti- mabili et reducibili ad pecuniam.

1 **SI ea pactione.** ¶ † Si pro vsuris dat vel retinet aliqd incertum quod potest se habere ad esse vel non esse: seu ad plus vel minus non inspicitur quantum percipitur etiam si excedit legitimū modum vsurarū. h. d. illa lex. cū. l. si ea lege. j. e. ꝛ infra loquit quādo retinebatur domus pigno. habitatio

cuius habitatio pretium est incertum cum veniat ex fortuna: et ex industria locatoris. et possibile est q non reperietur. Item q locabitur multum vel locabit parū per hoc si creditor inhabitauit non potest sibi dici tu potuisses locare pro .xxv. in anno. et si hoc fecisses plus pcepisses q̄ essent legitime vsure. ideo istud plus mihi restituas: quantuncunq ergo possibile fuisset ita fieri potuisse: si tamen non est factum: quia non fuit locata: sed inhabitata per creditorem non debet illa habitatio estimari tantum quantum potuisset locari: sed quantum sunt legitime vsure et non vltra. & sic nihil tenebitur restituere: & hoc vult glos. in auf. ad hec. post prin. ibi si autem incertum modū &c. l. autem si ea lege. loquitur quando pro vsuris retinebantur fructus predij obligati in quibus est eadem ratio: quia possibile est q nulli percipientur vel pauci. ideo licet multi fuerunt percepti qui transcendent legitimum modum attenta dubitatione nil tenebitur restituere. Glo. tamen ibi limitat predicta nisi scdm communem accidentiam facti appareat contrarium: vel sit certum q potuit locare & noluit: quia tunc inspiceretur q
2 euenit potuit seu quod facere potuit. ¶ †Et ista inducuntur
a ad .q. de illo qui emit vsumfru. alicuius predij ad vitam[a] pone ecclesi. vt facere consueuerunt prelati vel abbates qui faciunt tales venditiones de fructibus cum non possint eas facere de proprietatibus & emptor vixit tanto tempore q percepit vltra sercentum: vtrum illud quod excedit sit vsura & in foro cōscientie teneatur restituere ecclesie. & inducuntur iste .ll. q non. quia potuisset mori in primo anno cum nihil percepisset et totum pretium quod percepit perderet. vnde non potest cōqueri monasterium si plus percepit: sicut nec emptor vel eius heredes possent si nihil percepissent aut parum. arg. harum .ll. & .l. si pater puelle. §. de inoffi. testa. Docto. tamen dicunt esse distinguēdum per gloss. que est hic. an tempore quo emit erat verisimile q tantum deberet viuere quantum vixit. & tunc cum conscientia non potest retinere. quia ab ipso initio habuit eam lesam sperans lucrari. & ita sibi euenit. Si autem non erat verisimile q erat antiquus: & tunc licet extra propositum plus vixerit q̄ credidisset: quia non habuit conscientiam lesam non tenebitur restituere de hoc per canonistas. in .c. nauigāti. de vsuris. Iste tamen text. in .l. si ea pactione. ibi licet enim &c. videtur velle q etiam si constat q potuit locare pro maiori summa: quia fuit requisitus de locando & voluit habitare: q ista habitatio non
3 debeat estimari vltra q̄ sint legitime vsure. †Si ergo vsura nō solum potest consistere in pecunia: sed etiam in alia re estimabili & reducibili ad pecuniam. Et contra istam .l. multi faciunt non faciendo sibi conscientiam: q mutuant eorum pecunias & gaudent habitatione domus debitoris: dicentes iste gaudet de pecunijs meis non est ita equum. q gaudeant domo sua: sz certe est vsura manifesta vt hic. sed cum sit illicita hodie quātū tenetur restituere an tantum quantum potuisset locari: an vero tantum quantum ipse fuisset daturus pro conductione vnius domus dicit q hec pars est verior. Quid enim si scdm suā conditionē non fuisset daturus vltra .x. in anno. & illa domus erat talis quod potuisset locari pro .xxv. vel .xxx. sufficit q restituat .x. pro quolibet anno. vt sic nil lucretur: nō autem plus: quia sic remaneret in dāno plus videtur si nihil esset expensurus pro conductione domus: quia habebat aliam quam poterat habitare vel consueuerat habitare tamen habitauerit domum pignoratam: q pulchrior erat et amenior propter quod tamē nō fuisset alteram domum conducturus putarē q nihil tenet restituere. & hoc sentit hic Bal. si bene inspiciatur in fi. & tetigi in .l. j. & .ij. §. de pig. act.

¶ Alicuius predij ad vitam. Adde Paul. de cast. consi. xxj. inci. communitas alicuius terre diffuse p Ja. in .l. j. i. xv. col. vers. qnto q̄ro. & ibi vid meā apo. C. d sum. trini.

2 ¶ Si fuerunt mutuata mile poterit peti pena vsq i mille vt hic. et num. 1.
Quid si sors venit restituenda vna cum pena.
3 Pena an possit tota peti vt nō videatur apposita loco vsurarum nisi creditor consueuit fenerari. & nu. 6.
4 Quid si pena fuit apposita obligationi certe speciei.
5 Quid in pena apposita in cōpromisso si non pareatur laudo
6 Si promittis mihi mutuare sub pena & non mutuas an committatur pena etiam vltra legitimum modum.
7 In vltimis voluntatibus an pena apposita dationi censeatur apposita in fraudē vsurarū: & si fuit apposita sub nomine vsurarum an valeat dispositio.

Um allegas. ¶ † Pena addita obligationi quantitatis cēsetur apposita loco vel in fraudem vsurarum: ideo quatenus excedit legitimū modū peti nō pōt ad hoc semper allegatur. et concor. l. iulianus. §. ibidem. ff. de act. empt. ¶ In text. ibi quadrupli penā redderet & quod acci
b pit: q promisit penā rato manente pacto:[b] sed quid si sine pacto & non veniebat restituenda sors: sed pena tantum: quia stipulatio penalis nouabat obligationem sortis. vt .l. obligationum fere. §. fi. de act. & obli. dic q potest peti pena vsq ad quātitatem sortis: quia censetur potius peti pro sorte q̄ pro pena vel pro vsuris tanq̄ interesse. & etiā vltra si plus interest. l. pre-
2 dia. ff. de act. emp. ¶ †In casu ergo huius .l. vbi fuerūt mutuata mille poterit peti vna vsq in mille. Sed postq̄ sors venit restituenda vna cum pena non potest peti vltra q̄ sit legitimus modus vsurarum: vt si scdm cōsuetudinē regionis dabātur .x. pro centenario tantum poterit creditor et non vltra. et ita audiui: alias a Bal. licet non ponit hec in lectura sua: et est satis
3 rationabile dictum. ¶ †Opp. q pena possit tota peti: et q nō videbatur apposita loco vsurarum: nisi creditor cōsueuerit fenerari. vt in .l. qui semisses. cum alijs allegatis. in glo. ff. e. qdaz fatentur & dicunt hanc .l. debere limitari scdm illam. vt Bald. Ioā. dicit contrarium indistincte: q etiam si non consueuit fenerari. & respondit ad .l. Bar. in .l. si stipulati sumus. ff. de verb. obli. tenet primā opi. nisi quando stipulatio penalis fuisset distincta per tempora: puta si non solueris in tali termino pmittis mihi quolibet anno vel mense nomine pene tantam quantitatem: tunc enim distributio per tempora que magis aptatur vsure q̄ pene facit censeri potius vsuram q̄ penam. De natura autem pene est q semper stipulatio committatur nō q reiteretur. vt .l. si duo. cum ibi no. ff. de arbi. & ideo cum sit contra naturam stipulationis penalis que semel venit committenda q censeatur vsura: debet distingui an creditor consueuit fenerari vel non. Ang. in .l. stipulatio ista. §. alteri. de verb. obli. dicit hanc distinctionem Bart. tenendo in alio contractu q̄ mutui in quo nō ita formaliter committitur vsura: sed mentaliter: vt dicunt canoniste: sed in contractu mutui in quo vsura committitur formaliter etiam si non distributa per tempora nec creditor consueuerit fenerari censetur apposita loco vsuraruz: sic loquitur ista .l. & hodie de iure canonico & etiam de iure ciuili fm opi. no. in auf. ad hec. nihil posset peti de ista pena: nisi quatenus probaret creditor sua interesse: q forte ratione damni q recepi ex mora debitoris non lucri ratione nisi certi & vsitati. l. iij. §. fi. cum ibi no. de eo quod certo loco. iunctis his que habētur in .l. si socium. qui in co. ff. pro socio. in glo. & etiam in fi. huius glo. & hec sententia videtur iuridica & vera. ¶ Secūdo op. ad idem q tota ista pena possit peti & non videatur loco vsurarum: & sic etiam de iure canonico hodie q non prohibet penas peti: licet prohibeat peti vsuras. iuxta no. in .c. sententia. de penis. Unde opp. de .l. lucius. ff. de acti. emp. & .l. promissis. §. de trāsac. So. dicit gl. no. aut pena opponit obligationi quantitatis seu pecunie: vel alterius rei in qua consistat mutuum: & tūc censetur apposita loco vsurarum: quia in talibus cadit vsura:
4 †aut fuit apposita obligationi certe speciei vel facto: et tunc secus: q in talibus non cadit etiam vsura: & sic poterit tota peti per illas .ll. et etiam de iure canonico. per quod .ll. loquentes de pena non sunt correcte: & propter hoc vsurarij adhibēt cautelam: q quando mutuant apponunt pactū q debitor quantūcunq requisitus debeat comparere coram iudice et recipere preceptum in se de soluendo vel consignare pignora: et hoc est multum in consuetudine Bononie. nam si hoc facit tota pena poterit peti: quia est apposita obligationi facti non quantitati & hoc tenuit Jac. but. Bar. in .l. cum seruus. ff. de cōdi. & demō. dicit q si hoc bene fuisset appositum in principio tempore contractus celebrati talis pena cēseretur apposita in fraudē vsurarum: q licet apposita obligationi facti: q tamen istud factū tendit ad finem exigendi quantitatem reputatur potius apposita obligationi quātitatis q̄ obligationi facti. & alle. glo. in .l. sz & si quis. §. fin. ff. si quis cau. & idem not. in .l. cum proponas. C. de dolo. et .l. que res. §. in ratione. ff. de sol. si autem ex postfacto fuisset hoc actum fatetur dictum Jac. but. non sic enim ex postfacto presumitur fraus: sicut a principio: p hoc bonus text. in .l. iij. §. si ab ignoto. cum sequenti. ff. de ma. vindi. & per Inno. in c. grauis. circa fi. de deposito extra. Bononie tamen seruatur
5 indistincte dictum Ja. bu. ¶ †Ex predictis etiā apparet quid iuris sit in pena compromissi quando partes promittūt parere laudo cum pena & arbiter cōdemnat cum ad dandū certam quantitatem infra certū terminū. & ille non soluit an pena possit peti. & videtur q non tanq̄ apposita solutioni quātitatis in contrarium q sic in ver. j. ff. de ver. obli. glo. dicit q parere laudo cōsistit in facto tāq̄ apposita obligationi facti: ideo nō posset dici vsura. vt in hac glo. breuiter aut condēnatus venit contra laudum ipsum impugnando: & ista secunda pars est vera: quia parere ibi non impugnando est meri facti: si autem non impugnat. sed non soluit est maius dubium. q lz soluere consistat in facto. ar. in .l. cōsilio. §. fi. de cura. furio. tamen istud factum ordinatur ad dandum: q ex solutione transfertur dominium pecunie: & sic potius censetur datio q̄ factum. vt not. in d. l. cum

¶ Rato manente pacto. Adde quid importat ista clausula. vide tex. & doc. i. l. cū pponas. C. d transac. doc. in .l. stipulat[9] magna. ad fi. ff. de verb. obli. doc. in .l. ij. C. de iu. emphy. glo. & doc. in .c. fi. de loca. doc. i. c. iter. R. seniorē. de elec.

d.l.cum proponas.§.de dolo.⁊ in.l.naturalis.§.ꝙ si faciam.de prescrip.ver.⁊.l.qui res.§.qui rome.de verb.obli.verum etiam hic est cōtemptus arbitri:pōt dici ꝙ pena cōmittitur:⁊ debeat quia non est apposita mere solutioni quātitatis: sed in penam contemptus:q͞r interest arbitro⁊ ne contemnantur: ⁊ qd̄ eorū
6 sententijs pareatur:vt.l.si quis rem.ff.de arbi. ¶ † Itē opponitur de.l.si penam.ff.de ver.ob. vbi si promittis mihi mutuare sub pena quātūcūq͞ꝫ magna ⁊ non mutuas cōmittitur pena etiam vltra legitimū modum:⁊ sic non censetur vsura:⁊ tamen apponitur solutioni q̄titatis:⁊ etiam dationi: q͞r mutuum est cum fit de meo tuum ⁊ de tuo meum interuenit solutio vel numeratio.So.ista debet intelligi quando apponitur numerationi simplici: que fit vt perpetuo remaneat:ibi vero quando non simplici:q͞r non vt perpetuo remaneat:sed restituatur:⁊ sic potius dicitur factum q̄ datio cum veniat datio resoluēda vt in hac glo. ¶ Item oppo.de.l.si res.§.si stipulatus.de sol. vbi si pmittis mihi dare ⁊ titio cētū etiā sub pena maiori mihi dāda si non das cōmittitur pena etiam vltra legitimum modum vsurarum ⁊ sic non censetur vsura. Solu. hec quando promittis mihi dare sub pena seu restituere qd̄ accepisti.Secus quando alteri q̄ mihi:quia tunc non censetur vsura cum possit mea interesse ꝙ alteri soluas:vt si tenebar illi sub pena in quā incido si non soluis:vt in.l.liber homo.§.si.de verbo. obli. Et dicit Barto.in illo.§.qui stipulatus.ꝙ per ipsum datur materia feneratoribus extorquendi vsuras maiores q̄ debeantur quando stipulātur alteri q̄ sibi sortem soluendam sub pena soluendo sibi penam.Bald.reprobat dicens ꝙ non est aperienda materia cōmittendi dolum:⁊ dicit ꝙ si ille consueuit vsuras exercere ꝙ talis pena censetur loco vsurarum apposita: ⁊ sic nil de tali pena poterit peti:hodie secus si nō consueuit exercere: vel dic etiam si non consueuit:si apponatur in mutuo alteri restituendo censebitur vsura.arg.huius.l.⁊ quod.s̄.dixi ſm Ang. In alijs vero cōtractibus poterit tota pena exigi etiam si nō probetur interesse:q͞r cum in obligatione dandi pecuniam nō veniat interesse intrinsecum potest venire extrinsecum:vt.d.l.
7 liber homo.§.si.† Et predicta in contractibus: in vltimis autem voluntatibus pena apposita dationi non censetur apposita in fraudem vsurarum:et potest peti.l.j.§.item si ita. ad.l.fal. ⁊.l.j.de penu.lega. Quid autem si non sub nomine pene: s͞ʒ sub nomine vsurarum testator mandat heredi ꝙ soluat:al's teneatur quolibet mēse pro vsuris dare tantam quantitatem vltra sortem an valeat talis dispositio.vide per Bar.in.l.ij.ff.de his que pene nomine.⁊.l.iij.§.si.de adimē.le.⁊.l. tutor qui repertorium.circa fi.prin.ff.de admi.tu.

2 ☞ Usura nō solū pōt cōsistere in pecunia sed etiā in alia re. Quicquid accedit sorti dicitur vsura etiam si factum vel aliud emolumentum sit.

1 Cum non. ¶ † Si mutuatur pecunia: licet agatur vt restitutio fiat in frumento vel in alia quantitate mutuabili nō potest vsurarum excedere legitimum modum.hoc dicit. ¶ Cōtra quod oppo.de.l.oleo.j̄.eodem. Sol.text.hic voluit soluere: quia illa loquitur quando non mutuatur pecunia: sed frumentum vinum vel oleum:quorum estimatio potest variari:⁊ sic vsura potest excedere legitimum modum: vt ibi not. in glos. hic vero nō fuit mutuata pecunia:licet fuerit actum quod pro pecunia restituatur frumentum certo additamento: vnde mutuum nō
2 consistit in frumento: sed in pecunia. † Et sic not. quod vsura non solum potest consistere in pecunia:sed in alia re:vt.s̄. eo.l. proxima.⁊.l.si ea pactione.s̄.eo. Quicquid enim accedit sorti
a dicitur vsura[a] etiam si factum vel aliud emolumentum sit. ¶ In tex.ibi vt certa modiatio frumenti prestaretur: sc͞ʒ pro quantitate mutuata si mutuaui tibi quinquaginta hoc acto qd̄ vsq͞ʒ ad sex menses restituas mihi pro eis tot modia frumenti: et si non feceris soluas quolibet mense tantum pro vsuris: et illud excedit legitimum qui habetur.j̄.eo.l.eos.

2 ☞ Si mutuatur agricole pecunia quod non possit mutuans ab eo exigere pro vsura nisi vnam siliquam pro quolibet solido seu aureo:⁊ quid sit siliqua.
An istud habeat locum in alijs personis.et nu.3.
Qualiter puniatur creditor non restituens pignus vel exigēs plus hic dicitur.
3 An de iure canonico sint permisse vsure vsq͞ʒ ad modum istius autentice.
4 Juramentum de vsuris prestandis an valeat.
5 Usura nautica an sit permissa.

1 Ad hec. ¶ † Ista aut.limitat modum vsurarū sup mutuo: qd̄ fit agricole p aliū modum q̄ limitetur in mutuo quod fit alteri persone.j̄.eo.l.eos.⁊ hoc fauore agriculture in qua vertitur publica vtilitas sine qua viuere nō possent hoīes:⁊ statuit ꝙ si a mutuantur fructus aridi:vt frumentum ordeū siligines vel fabe non debeat creditor exigere pro vsuris vnius anni nisi octauam partem modij:et sumo hic modium pro tota sorte: vnde si mutuauit.viij.staria frumenti non potest in capite anni vltra dicta octo staria accipere nisi vnum:⁊ si mutuauit centum non poterit accipere nisi.xij.cum dimidio:que octauā faciunt partem de centum:nec hic distinguitur in qualitate condi.perso-
2 ne mutuantis:vt in.d.l. eos.† Si autē mutuatur pecunia pro quolibet solido.i.aureo nō potest exigere nisi vnam siliquam. Glos.in aut.sed hodie.s̄.de episco.et cle. dicit quod siliqua est
b quoddam genus monete[b] quod hodie non habemus. Itē punit creditorem plus exigentem vel non restituentem pignus si tantum percepit in actione sortis:q͞r cadit ab ea.⁊ sumitur hec aut.vt nullus credat agricole. ¶ Glo.mag.que hic est:format plures.q. ¶ Prima est an ista aut. que loquitur in mutuo qd̄ fit agricolis habeat locum in illo quod fit alijs personis: quidam dixerūt ꝙ sic.l.oleo.⁊.l.eos.j̄.eo.sunt correcte qui permit- c
3 tunt grauiores vsuras:plus videtur dixisse † Nico.mat.ꝙ etiā iure diuino vel canonico non obstante vsure vsq͞ʒ ad modum
c istius aut.sunt permisse[c] propter publicam vtilitatem propter quam.l.humana potest distinguere.l. diuinam: et permittere quod.l.diuina probet:vt.s̄.patet:vt liceat vnicuiq͞ʒ:vt patet dū dicit liceat vnicuiq͞ʒ se vindicare: et sic permittit homicidium publice vtilitatis occasione. Tamen quod.l. diuina prohibet iuxta illud non occides ⁊ in ore duorum vel triū constat omne verbum:et tamen.l.humana in testamentis in quibus magis timetur falsitas requirit.vij.testes:et multa alia exempla dari possunt:sed publice interest quod indigentes reperiant mutuantes:⁊ per hunc modum reperirent:q͞r saltem creditor habet aliquod solatium de pecunia sua que non stat sterilis sine quo non moueretur ex charitate ad mutuandum gratis.Breuiter ista opi.falsa est ⁊ reprobata per clemen. vnicam. de vsuris.que reprobat statuta quorundam locorum ista occasione facta quod liceat mutuare tātum pro centenario: ⁊ communiter facientes ⁊ nō remouentes de volumine statutorum: quia permittunt ⁊ fouent peccatum:ac si vsura non esset peccatum: sed si diceret statutum quod non licet capere pro vsuris vltra tantam quantitatem illud statutum non esset reprobatū : quia nō propterea permittit male fieri:sed limitat maleficium secūdū Bal. ¶ Secunda questio est presupposito quod dispositio huius aut.non habeat locum in mutuo quod fit alijs personis attenta dispositione iuris ciuilis.glo.ponit hic vnam bonam distinctionem que colligitur ex.ll.precedentibus ⁊ sequentibus: quam vide et signa et ad eam semper recurritur. ¶ Tertia et
d vltima questio est cum clarū sit de iure diuino:[d] quod vsure fue
e rint prohibite:⁊ de iure canonico[e] qd̄ illud limitat:de iure au
f tem ciuili[f] antiquo fuerunt permisse vsq͞ʒ ad certum modum:⁊ etiam de iure autenticorum erāt permisse anteq̄ fieret aut. de ecclesia.titu.que fuit de vltimis factis per iustinianum: an saltem per illam sint hodie prohibite:⁊ sic de iure ciuili: etiam cū e illa mandet ⁊ disponat seruari quatuor concilia facta in Grecia in quibus tota fides christiana fundat. Glos.tenet quod sic quia in concilio Niceno:quod fuit primum de illis prohibētur vsure:ergo ⁊ per illam aut.censentur prohibite.ar.in.l. asse toto.ff.de here.insti.de isto ar.tractatur in.l.j.§.de sum.tri.p glo.
4 et doct.allegat etiam glos.hic alias rationes: † et dicit non valere iuramentum de vsuris prestandis.Canoniste dicunt contrarium:quia potest seruari sine interitu salutis eterne: vnde nisi fuerit per episcopū remissum debet ipsum seruare ⁊ solue- f
5 re vsuras ⁊ postea repetere:vt in.c.debitores.de iureiur. † Dicit glos.q͞r etiam vsura nautica propter periculum quod subit creditor etiam est permissa per Justinianum:sed dic quod per ius canonicum est reprobata:vt in.c.nauiganti. extra de vsur. sic ista aut.est hodie correcta cum nō liceat hodie a rusticis aliquid exigere pro vsuris sicut non licet ab alijs multominus a rusticis etiam vnum minimum omnino gratuitū. Nec obstat ratio Nico.ma.quia.l.diuina in hoc non est generalis sed specialis vt vsure non possint exigi: vnde per.l.humani nō potest tolli aliqua ratione etiā.l. diuina ⁊ humana bene cogitauerūt necessitates hominū propter eas non permiserunt vsuras.

1 Indebitas. ¶ † Usure indebite omni iure si soluantur anteq̄ sors in eam computantur:⁊ si postea repetunt quocūq͞ʒ errore fuerunt solute.h.d.declara hec per.l.si non sortem.de condi. inde.ff.si autem non sunt indebite omni iure sed debite saltem naturaliter:dic vt.s̄.eodem.l.iij.

2 ☞ Qualiter debeat fieri oblatio totius sortis debite:⁊ penes quem vt liberetur quis ab obligatione sortis et vsurarum et quando sola oblatio sufficiat sine depositione.⁊ nu.3.⁊.10.

¶ Quicquid accedit sorti dicitur vsura. Adde in.l.j.et.ij.C. de pi.actio.et in.c.j. in fine.de vsu.

¶ Siliqua est quoddaʒ genus monete. adde in aut. de sanctissimis epi.i.§.sportularum.in glos. i verbo siliquis. doct.in.l.fruges. ff.de ver.sig.glo. in.§. huic etiam. xxvij.distin.

¶ Sunt permisse.adde in quib⁹ casibus vsura sit permissa de iure cano.vide p glo. summe.xiiij. qō. iij.Hosti.in sum. titu.de vsu.in.§. an aliquo casu. Joan. de ana.in c.j.in fin.de vsu. ab.in.c. conquestus.eo.ti. Abb. in.c.post miserabilē.eo.tit. Bar. in.l.at q natura. in.§. non tamen sortem.ff. de ne. gest.Bal.⁊ Joā. de imo.i.l.diuortio.ff.sol. matri. Bart.cōsi.incip. Fran. vxorē quā dā nomine Thomasinam.

¶ De iure diuino. adde.c.quoniā multa.xlvij. di.c. quoniā multi.xiiij.q.iiij.originaliter. Exo. xxij.⁊.xxviij.eze. xviij.⁊ Luce.vj.

¶ Et de iure canonico. addō tex. in.c. quia in omnibus. de vsur. et in.c. super.eo. titu.et in.c. quoniaʒ multi.xlvij. di.s.Tho.ij.ij.q. lxxvi.at.lxxviij.

¶ De iure autē ciuili. adde aut. de eccle. titu. in princi.glos.et in c.quid dicā.xiiij. q.iiij.⁊ glos.in.c. j.de vsu.libro.vj. Joan.de imo.in cle.j.eo.tit. Joā. andre. in regula pctī.d re.iur.li. vj. i mercu.abb. in.c.cuʒ sit generale.de fo.cōpe. Car.Alex.i.c.licet.x.di.Ang.cōsi.cc.xix.inci.arbitror dictam litē in.v.col.idē ang. cōsi.cclxvij.inci. qm̄ dictum pri-

uilegiũ. Lud. ro. cõsilio. cccccvij. incip. i casu proposite consultationis. Pet. de anch. cõsi. xxviij. inci. in. q. que vertitur. Car. zaba. consilio. lxxviij. icip. amice ⁊ maior charissime.

3 Differentia inter tale depositum ⁊ sequestrum.
Si tale depositũ factũ fuit cũ autoritate iudicis depositarius non posset postea restituere deponenti sine eiusdem iudicis autoritate. et nu. 5.
4 Si post oblationem ⁊ depositionem de qua hic pecunia perdatur qualiter liberetur debitor ⁊ an ope exceptionis ⁊ quid si sola oblatio facta fuit. ⁊ nu. 9.
5 Facta depositione de qua hic si creditor penitentia ductus valet habere pecuniam oblatam ⁊ depositam qualiter agere debeat contra depositarium: non autem contra debitorem qui liberatus est nisi debitor eam receperit.
6 Depositarius qui recepit tale depositum sine iudicis autoritate si creditori denuntiauit qualiter habet tantam pecuniam ad sui petitionem ⁊ creditor non recusauit nõ debet postea restituere deponenti sine creditoris voluntate.
7 An depositũ de quo hic procedat in re animata vt in equo vel boue: ⁊ an oblatio tunc operetur. ⁊ nu. 10.
8 Quid in re immobili. ⁊ nu. 10.
Quid in rebus mobilibus inanimatis ⁊ an depositarius possit eis vti. nu. 11.
9 Ad hoc vt debitor quantitatis soluendo liberetur: an requiratur ꝙ dominium pecunie transferat in creditorem.
10 Quid operetur oblatio cum quis portat rem secum quam offert: item consignatio. ⁊ nu. 12.
Quid operetur verbalis ⁊ non realis oblatio non tamen offerens habet rem secum.
11 Si video forensem transeũtem in ciuitate cum equo meo possum implorare iudicis officium quod satisdet vel deponat et consignet equum vt hic.
12 Si est talis res que non potest deponi ⁊ cõsignari an sola oblatio tantum operetur quantum consignatio ⁊ depositio.
13 Quid operetur sola depositio ⁊ consignatio sine oblatione.
14 Quid operetur sola oblatio realis sine consignatione ⁊ depositione.
15 An sola oblatio realis impediat cursuz vsurarum que iam inceperant currere.
An liberet debitorem ab obligatione personali statim et anteꝙ res intereat.
16 Quando ⁊ quare transferat periculum in creditorem.

1 Acceptam. ¶ † Oblatio depositio ⁊ cõsignatio totius debiti legitime facta tollit cursum vsurarum que iam inceperant currere: itẽ liberat debitorẽ et pignora: ⁊ trãsfert in ipsum periculũ pecunie deposite ⁊ creditori datur actio contra depositarium nisi deponens eam receperit: quia tunc agere poterit cõtra eundem debitorẽ. hoc dicit. Et dicit Bar. quod est. l. solennis ⁊ masculini generis non verba quasi dicat: vna maschia lege in vulgari. i. magne vtilitatis ⁊ substantie in sua materia ⁊ semper ad eam recurritur propterea que habentur in vltima glos. quia melius in ea tractatur ꝙ hic. s. de effectu oblationis debiti. Item depositio vel consignatio quando omnia concurrunt vel alterum tantum sit: nam plures oriuntur effectus: ⁊ quid iuris quando quis offert se paratum soluere vel tradere non tamẽ habet rem in manibus ⁊ sic est oblatio verbalis de qua glos. non sequitur sed doctores tangunt quia non dicitur proprie oblatio de qua loquitur ista. l. ⁊ etiam glo. in illa: vnde non solum requirunt verba: sʒ etiam factum. ⁊ primo prouidet debitori vsqꝫ quasi in fi. ibi creditori. secũdo prouidet creditori die. xxiij. Julij. M. cccc. xxxix. ⁊ tũc comes Frãciscus transiuit per montes Verone inuitis gentibus ducis Mediolani ad succursum ⁊ auxilium ciuitatum trium obsessarum. s. Verone Brixie ⁊ Pergami: que quidem in malis stabant terminis. ¶ † In tex. ibi post testationem offer. i. in presentia testium vt sic possis probare si ille negaret oblationem factam fuisse: sit autem hec oblatio non solo verbo offerendo se paratum soluere: sed rebus ipsis ⁊ factis quia debet habere pecuniam in manibus ⁊ eam numerare in presentia testium vt possit aduersarium cõuincere: si enim non numeraret vix posset aduersarius recusare recipere: quia forte non esset tota nec ipse cogitur recipere partem vt patet supra dum dicit sortem cum vsuris etiam si deficeret in vno nũmo: vt. j. de distra. pig. l. ꝙdiu. et quod non sufficit aliter offerre sine numeratione in marsupio vel sole. no. in. c. cum seruus. de condi. ⁊ de. ⁊ si quidẽ suscipiat eam clarum est quod liberatur ab obligatione sortis et vsurarum si non suscipiat consignet ⁊ deponat vt sequitur ⁊ eodem modo liberabitur ipso iure secũdũ verã opi. ab obligatione: licet hoc non dicatur hic: sed solum quod impeditur cursus vsurarum. ¶ † In text. ibi sacratissimas edes. s. penes custodes rerum ecclesiasticarum. i. rectores earum ⁊ si hoc faciat debitor non erit opus autoritate iudicis si obligatio fuit facta extra iudicium: quia secutus fuit consilium huius. l. Si autem vellet deponere penes aliuz vel si oblatio fit coram iudice quo casu sola oblatio sufficit si tamen ex abundanti velit deponere requiritur autoritas iudicis vt eligat depositarium. Et nota quod illud est proprie depositum non sequestrum: quia sequestrũ est de re litigiosa: sʒ ista pecunia nõ est litigiosa. Itẽ sequestrum fit de voluntate vtriusqꝫ litigantis: sed illud depositum fit de voluntate debitoris tantum tamen omne sequestrum est depositum non econuerso et sic differunt vt genus et species ⁊ que sint alie differentie: dic vt in. l. licet. ff. deposi. Et aduerte si fuisset factum autoritate iudicis depositarius non posset postea restituere deponẽti sine eiusdem iudicis autoritate. ar. j. de nuptijs. l. si proponis. ⁊ de diuor. contra si filij. vbi in dissoluendo matrimonio requiritur consensus patris sicut in contrahẽdo: ⁊ si cõtrarium faceret: non liberaretur a creditore: sed si nõ interuenit autoritas iudicis liberaretur restituendo deponenti ita debet intelligi quod habetur hic in fi. dum dicit nisi forte
4 eas receperit iũcta. l. bonefidei. ff. depositi. ¶ † In tex. ibi etiã periculo: nam cum esset debitor ꝗtitatis etiam si totam partẽ quam habet perderet non liberaretur: vt in. l. incendium. §. si cer. pet. sed nunc post oblationem consigna. ⁊ depositionem cũ sit iam liberatus etiam pecunia adhuc non perdita si postea perdatur perit periculo creditoris: sʒ si sola oblatio facta fuisset: ⁊ tũc anteꝙ perdaẽ pecunia nõ est liberatus sʒ secuta perditione liberatur ope excep. nisi culpa eius perderet: vt in. l. g decem. de sol. intellige etiam leuissime ex quo tenebatur de casu. Sed si erat debitor speciei ⁊ sic nõ tenebatur de casu liberatur ipso iure nisi interuenit eis culpa leuis non leuissima quia aliquid habet operari oblatio vt quando tenetur de casu liberetur de casu ⁊ faciat offerentem teneri de culpa leuissima liberet ab ea ⁊ faciat eum teneri de leui. si autem tenebatur de leui tantum liberet ab illa ⁊ faciat eum teneri de lata vt hec habentur in. l. si moram. sol. matri. per Bart. et etiam hic aliqualiter tangitur. ¶ In tex. ibi et ius pignorum tollitur et sic nascitur pignoratitia si tradiderat pig. vt in. l. si rem. §. fin. de pig. act. si nõ tradiderat faciat vt contra creditorem volentem agere seruiana ⁊c. seu hypothecaria possit obijci exceptio. et hoc est qd sequitur cum seruiana ⁊c. etiã si dumtaxat obtulisset extra iudicium: sed pignoratitia nõ nasceretur ex illa oblatione extra iudiciali: sed dũtaxat ex iudiciali. d. l. si rem. §. fi. ¶ In text. ibi in traiectitijs in quibus currunt vsure centesime vnde magis erat dubium an per oblationem ⁊ cõsignationem ⁊ depositionem impediretur cursus tam magnarum vsurarum sicut impeditur cursus minorum: vt in princi. et respondetur quod sic.
5 Et quod etiam que dicta sunt supra locũ habeãt. ¶ † In tex. ibi creditori. s. quia a principio recusauit recipere ⁊ nunc penitentia ductus vellet habere pecuniã: certe nõ debet agere contra debitorem qui liberatus est: sed contra depositarium vtili actione depositi ⁊ si ipse deposuisset cum debitor deposuerit ad vtilitatem creditoris vt possit eam habere quandocũqꝫ voluerit: ⁊ ideo vtili nõ directa: quia iste vere non deposuit: videtur etiam quod agere possit vtili rei vendi. quia ex quo nunc ratificat depositum dominium pecunie in ipsum transfertur. l. si eo. cum ibi not. ff. de neg. gest. ⁊ hoc est quod dicitur in fi. vel ipsas competentes pecunias. Nam actio depositi que est personalis datur contra depositarium: rei vendicatio datur in ipsas pecunias potius ꝙ in depositarium: quia peti declarari illas ad se pertinere ⁊ depositarium condemnari officio iudicis ad restituendum. Hec vera si pecunia est apud eum depositarium: sed si non restituit deponenti non debet agere contra ipsuz: sʒ cõtra debitorem qui eam recuperauit: ⁊ hoc est quod sequitur nisi eam recipit: quem tex. no. Nam innuit quod depositarius non debet impune restituere deponenti et non teneat creditori qd intellige: vt dixi. s. quando sine autoritate iudicis recepit a solo deponente sed si cum iudicis autoritate nõ debet restituere sine eiusdem iudicis autoritate al's non liberaretur.
6 Adde † quod etiam quando sine iudicis autoritate si creditori denuntiauit qualiter habet tãtam pecuniam ad sui petitionẽ ⁊ creditor non recusauit non debet postea restituere deponenti sine creditoris volũtate maxime si acceptauit ⁊ denuntiauit sibi vt nõ restitueret per. l. iij. de noua. ⁊ quod no. in addi. Spe. titu. de deposito. eo igitur casu quo liberatus est restituendo deponenti debet creditor agere contra ipsum debitorem qui deposuit ⁊ recepit. hoc est bene mirabile: quia cum per depositionem fuerit liberatus non deberet reincidere in obligationem cum actio semel extincta nõ reuiuiscat. vt de so. l. qui res. §. aream. ff. Glos. super verbo recipit: dubitat de hoc. Sed dic quod fingitur vere liberatur ⁊ hec fictio non facit vt resuscitetur eadem actio directa sed vtilis. Vel dic quod etiam directa non sit illa eadem: sed alia simul a. l. instituta. vt. ff. de iure fisci.

L. deferri.

7 l.deferri.cum.l.sequēti que incipit:sed reuocata. ¶ †Pro declaratione.j.oppo.quod imperator non dedit perfectum consilium debitori quod consignet ⁊ deponat quando creditor non vult recipere quod obtulit:⁊ potest esse debitor talis rei q̄ non potest deponi nec cōsignari:vt si erat res animata puta equus vel bos:tales enim res bene possunt offerri materialiter: sed consignari:et deponi non:quia tunc non possunt postea tangi et sic perirent fame vt probatur in aut. dos data. allegata in glo.So.fateor quod consilium imperatoris procedit in eo qui est debitor rei mobilis inanimate puta pecunie vel alteriꝰ rei mutabilis nō autem in eo qui esset debitor rei animate in quo sola oblatio cadit. ¶ Sed tunc queritur an talis oblatio tātū operetur postq̄ non potest fieri depositio ⁊ consignatio q̄tum si illa duo interuenissent. Respondetur quod nō:nam si interuenissent statim esset liberatus anteq̄ res periret.Sed nūc nō est statim liberatus:sed demum re perempta:⁊ tūc si erat debitor generis vel quātitatis liberatur ope exceptionis. Si vero speciei liberatur ipso iure quod tamen declara: vt.s. dixi si nō
8 interuenit aliqua culpa eius: al's dic vt.s. ¶ †Sed quid si erat res immobilis certe in illa nō cadit etiam oblatio realis: quia non potest portari in manibus sicut res mobilis sed dumtaxat tradi vbi est solū:ergo cadit oblatio verbalis ⁊ illa multominus liberat incōtinenti:sed si postea casu ante periret liberaret ipso iure. ¶ In gl.sequenti ibi hoc ideo: quia totum debitum debet offerre ⁊c.Sed contra quia quando non sunt debita diuersa potest quis offerre vnum sine altero:⁊ tenetur creditor recipere al's constituitur in mora:vt no.in.§.lucius. allegato in gl.⁊.l.si.seu pe.ff.qui.mo.pig.vel hypo.sol.sed hic erant diuerse.s.debitum sortis ⁊ vsurarum quod patet: quia diuerse sunt obligationes:vna contrahitur re vt sortis: altera verbis vt vsurarum:vt.s.eodem.l.iij. So.contrarium procedit quando essent diuersa debita eque principalia: sed quādo vnum est principale:alterum accessorium reputantur esse vnum: ⁊ idem debitum vt nō possit vnum sine altero offerre nec tenetur creditor recipere:patet hoc in tex.coniuncta glo.nisi in tribus ca-
9 sibus:duos hic enumerat glos. ¶ † In glos.que incipit.Quid iuris ibi. Nec obstat pro declaratione huius particule oppo. contra id quod dixit glos.in princip. quod liberatur ipso iure per talem oblationem consignationem ⁊ depositionem non videtur quod non liberetur ipo iure:nam ad hoc vt debitor quātitatis soluēdo liberetur requiritur quod dominium pecunie transferat in creditorem:vt patet in.l.ex empto. post princi.ff. de act.emp.vbi emptor non liberatur soluendo pretiū nisi dominium transferat in vēditorem:quia tenetur ad q̄titatem:licet venditor liberetur rem tradendo licet non transfert dominium:quia tenetur ad speciem tradendam non dandam:sed p istam oblationem cōsignationem et depositionem debitor nō transfert dominium in creditorē:quod patet:quia creditor recusando recipere non consentit acquisitioni dominij: ergo ⁊c. vt not.in.l.si ego.ff.de neg.gest.⁊ si non transfertur in eum non recedit a debitore:quia non potest stare in aere:vt ibi no. vnde dicimus quod nūq̄ abdicatur nisi adducetur: licet secus sit in possessione quam potest quis perdere:licet alteri non acquiratur si non recedit ab ea:ergo non debet liberari. glos. vult respondere quod ista consequētia nō est bona: quia est dare plures casus in quibus id quod soluit non abdicatur a soluente:⁊ tamē liberatio contingit:pone tria exempla vnum in herede cedente nomen debitoris legatario:nam liberatur act.ex testamento ⁊ directa actio non abdicatur ab eo que non potest ab ossibus separari:vt in.ll.allegatis.in glos. istud exemplum fatis procedit.Aliud est in muliere que aliquā rem in dotē promisit:nam illam tradendo liberatur ⁊ tamen dominium ab ea nō recedit secundum gl.dic q̄ imo recedit quia maritus efficitur dominus:vt in.l.doce ancillam.C de rei vē. ergo necesse recessit ab ea:al's essent duo domini insolidum quod esse non potest:vt.l.si vt certo.§.si duobus vehiculis.⁊ hoc veritate attēta. Sed attēta fictione potest dici quod remanserit domina:vt in l.in rebus.j.de iure dotium.Tertium exemplum ponit glo.in debitore qui soluit procuratori creditoris reuocatio ignorans reuocationem:quia liberatur ipso iure ⁊ dominium tamen pecunie non transfertur in creditorem:vt in.l.cum quis.§.si debitorem.ff.de so.Tu dic quod imo transfertur: si procurator predictus bona fide recepit ⁊ animo tradendi domino: quia tunc fingitur mandatum nō fuisse reuocatum fauore liberationis. Sed si recepit mala fide ⁊ animo sibi retinendi fateor quod nō transfertur in creditorem s3 nec debitor liberatur ipso iure:licet ope exceptionis:⁊ in precedēti casu si postea procurator mutaret propositum ⁊ sibi appropriaret cōmittit furtum ipsi creditori in quē dn̄ium est translatū.secundo casu cōmittit furtū ipi debitori soluēti a quo dominiū nō fuit abdicatū postq̄ non fuit acquisitum creditori s3 nec ipsi procuratori reuocato: q2 hoc non intendebat soluere.Alij vero dicūt timore predicto quandoq3 per oblationem consignationem ⁊ depositionem non cōtingit liberatio ipso iure:sed ope exceptionis.Prima pars cōmuniter tenetur: vt not. in.d.l.obsignatione fauore liberatio-
10 nis. ¶ † In ea.glo.ibi item hoc verum.s. quod per oblationē consignationem ⁊ depositionem impediatur cursus vsurarum que inceperunt currere ⁊ q̄ non sufficiat sola oblatio:siue vsure per stipulationem siue per officium iudicis debeantur vt in bonefidei..Jo.distinguit q̄ tunc quando per officium iudicis sufficit sola oblatio.glo.reprobat tu tene opinionem Jo.quia per officium iudicis in act.bone fidei non possunt deberi vsure nisi propter morā:vt in.l.moram.§.in bonefidei.ff.e. sed sola oblatio facit vt quis amplius non sit in mora: vt in.l. illud. de peri.et commo.rei vendite.ergo facit vt amplius non currant vsure:vt in.l.lecta.§.sed cum sortis.si cer.peta. ⁊ ita dixi in.l. ex predijs.s.de predijs.s.eo.⁊ reperio Bal. hoc hic tenere:s3 quādo debentur ex stipulatione possunt deberi etiam sine mora:⁊ tunc est vera opinio glo.q̄ sola oblatio nō impedit cursū3 vsurarum inceptarum sed requiritur consignatio et depositio vt hic:sed bene impedit ne incipiant currere:vt.s.eo.l. si cōstat.s3 si deberentur ratione more etiam tunc putarem per solā oblationem impediri cursum vsurarum inceptarum cum sit eade3 ratione vt dixi in.l.ex predijs.⁊ hoc videtur esse de mēte Bal. quod placet:quia video q̄ non male cogitauit:licet alij docto. non tangunt. ¶ Glos.fina.recolligendo examinat tres casus. Primus est quid operetur oblatio supple realis que est cum quis portat rem secum quam offert. Item consignatio ⁊ depositio. Secundus est quid operetur sola consignatio et depositio sine oblatione.Tertius ecōuerso quid operetur sola oblatio sine consignatione ⁊ depositione:adde quartum casum quē glos.non tangit quid operetur verbalis ⁊ nō realis oblatio vt cum quis offert se paratum soluere non tamen habet rē in manibus nec secum.Debes autem scire pro declaratione glo. qđ sunt quedam in quibus non cadit realis oblatio : sed dumtaxat verbalis vt sunt res immobiles que non possunt solui nisi vbi sunt:⁊ in istis talis oblatio verbalis tātum operatur quātum realis ad tollendam moram ⁊ constituendum aduersariū in mora : et quantum ad effectum omnes prosunt dummodo qui dicit possit implere: quia habet facultatem rei tradende: al's erit nugatoria ⁊ non releuaret offerentem. Quedam vero sunt que possunt realiter offerri nō tamen consignari nec deponi vt sunt res animate vt ceruus bos vel equus quos quis potest secum ducere et sic realiter offerre nō tamen deponere et consignare taliter quod non tangantur:prout est de natura depositi:vt in.l.si sacculum.ff. depositi. quia morerentur: bene tamen possunt deponi cum hoc quod tangantur vt patet in se-
11 questro quod fit de re mobili.† Si video forensem in ciuitate transeuntem cum equo meo: nam possum implorare iudicis officium quod satisdet vt possit stare mecum in isto loco vel qđ equus deponatur et consignetur penes quendam.l. fideiussor. §.fi.ff.qui satisda.cog.⁊ ibi no. Quedam vero sunt que possunt realiter offerri ⁊ etiam cōsignari ⁊ deponi taliter q̄ nō tāganꝰ per depositarium vt res mobiles inanimate vt pecunia vel liber.dico non tangantur q̄tum ad vsum: quia depositarius nō debet vti sed bene potest tangere transportando de loco ad locum. In istis ergo que possunt realiter offerri oblatio realis dumtaxat nil operatur etiam q̄tum ad purgandam moram ⁊ imputet sibi quare secum non portauit vt etiam realiter offerret:vt no.in.l.pretor.§.si qui paratus.ff.de ope.no. nun. Dicit tamen Bar.q̄ talis oblatio verbalis:licet non purget moram habet quendam effectum:quia si fiat creditori volenti pignus vendere:quia debitum sibi non soluit facit vt si venditio postea fiat rescindi possit soluendo vel offerendo postea realiter p l.si residuum.j.de distra.pignorum.⁊ per.l. fundus qui lucij titij.ff.de rescin.vendi.⁊ in istis glo.videntur hoc dicere qđ esset singulare si foret verum.sed Bal.secundū Oldra. dicit cōtrariū q̄ in illa.l.si fundus.nō fuit facta rescissio propter illam solam oblationem verbalem sed q2 non fuerit seruata solēnitas requisita in vēditione:vel q2 fuit vēdita minus iusto pretio.l.si aūt sit residuum dicit esse sane intelligendum quando interuenit oblatio realis:si enim sola verbalis non purgat moram nō debet etiam effectum more tollere qui est vt creditor rē pignoratam possit vendere:et si potest venditio non debet tractari vel decipere emptorem autoritate.l.et illa opinio securior est.
12 ¶ † Quantum ergo ad primum casum glos. dicit quod oblatio realis consignatio et depositio in illis rebus in quibus ista tria cadūt habet vim vere solutionis ⁊ sic liberat ipo iure secūdum veram opinionem:licet quidam dicunt per excep.⁊ tollit oēm obligationē realem ⁊ etia3 personalē ac si esset facta vera

solutio:vt in.l.obsignatio.j.de sol. etiam anteq̄ res oblata intereat. Hoc verū ⁊ ita limita glo. si fuit facta pure ⁊ simpliciter ita quod in libero arbitrio creditoris erat eam oblatā recipere:prout hic dicitur in fi.q̄ sibi datur vtilis actio contra depositarium q̄q̄ depositum suo nomine factum fuerit: facit.l. publia.in princi.ff.depositi. Si vero facta fuit sub conditione etiā intrinseca vt si emptor deponat pretium cum hoc qđ venditor tradat rem ⁊ aliter sibi non soluatur talis depositio ⁊ cōsignatio non liberat quia non est in libero arbitrio creditoris recipere:ita no. Bar.in.l.si soluturus.in fi.ff.de solu.⁊ ibi vide quedam dicta sua in hac materia satis bona. ¶ Et quid si est talis res que non potest deponi et consignari an sola oblatio tantū operetur quantum consignatio ⁊ depositio in his quibus cadunt ista. Bart.hic videtur sentire q̄ sic per aut.dos data.j.de do.ante nup.mihi videtur oppositum:quia non operatur liberationem nisi secuto interitu:casus est in.l.qui decē.§.plane.ff. de solu. vbi loquitur in seruo oblato: ⁊ tamen ibi dicitur liberationem debitori contingere ipso perempto ⁊ non prius. Nec ob.quod supra dixi de rebus immobilibus in quibus non cadit realis oblatio q̄ sufficiat verbalis que fieri potest:ita deberet hic sufficere realis sola oblatio postq̄ non potest fieri consignatio ⁊ depositio:quia nos loquimur quantum ad diuersos effectus:nam illa verbalis sufficit ad purgādam morā postq̄ non potest interuenire realis:sed ista realis non sufficit ad liberandum:licet non possit interuenire depositio et consignatio nisi secuto interitu:quia hec est maioris effectus videtur tamen q̄ sufficiat ad liberationem pignoris sicut oblatio que fit

13 in iudicio:vt.l.si rem.§.fi.de pig.act. ¶ † Quantum ad secūdū articulum glos. tenet q̄ sola depositio ⁊ consignatio sine oblatione reali nil operetur per.l.ij.§.eo.nisi in casu quando creditor aberat:⁊ sic non erat cui posset offerre:sed tunc dic q̄ debet adire iudicem ⁊ ibi protestari q̄ est paratus soluere si est q velit ⁊ possit recipere:vt.§.eo.si creditrici.in fi.⁊ expressius in.l.fi. ff.de lege commissso.talis namq̄ protestatio habet vim realis oblationis:facit.l.ij.ff.de nau.feno.⁊.l.pupillo.§.si quis ipsi pretori.ff.de no.oper.nū.⁊ sine ipso non sufficeret debitori propria autoritate facere depositū:licet creditor abesset nec propterea purgaret moram:⁊ sic debet intelligi.l.pecuniam.in fi.⁊.l. cum quidam.§. si pupillo.ff. de vsur. ⁊ si non potest habere copiam iudicis deberet istam protestationē facere coram honestis personis ⁊ rogare notarium vt de his qui per metum iudicis non

14 ap.l.fi.cum similibus:vt no.in.§.si quis ipsi pretori. ¶ † Circa tertiū articulū de sola oblatione reali sine consignatione ⁊ depositione sciendum est quod illa purgat moram si offerēs per prius erat in mora et constituit creditorem in mora: quia vltima mora nocet:vt.l.illud.de peri.⁊ cōmo.rei vē.iuncta.l.si seruum.§.sequitur.de ver.obli. Et ex hoc sequuntur quatuor effectus quos glos.tangit. Primus est:quia impedit cursum vsurarum[a] que nondum inceperunt currere: vt.§.eodē.l. si cōstat. al's incipit si per te.⁊ hoc est clarum. Secundus quia impedit committi penam que veniret committenda ratione more: nō tamen adhuc erat commissa:vt in.l.celsus.in fi.ff.de arb. Contra illud facit.l.ij.in fi.j.de iure emph. vbi ad impediendum cōmitti penam commissam requiritur consignatio et depositio: et non sufficit sola oblatio. Sed solue vt ibi no.per glo. et Cy. Tertius effectus est:quia trāsfert periculum interitus in creditorem. Quartus est quia liberat pignus vt faciat competere exceptionem contra creditorem hypothecaria agentem: vt hic in ver.cum seruiana etiam actio.non intelligas vt faciat cō pignorationem si pignora erant tradita:nam q̄tum ad pariendum actionem non sufficeret oblatio extraiudicialis: sed requiritur qđ fieret in iudicio:vt.l.si rē.§.fi.de pig.act. facilius enim

15 acquiritur exceptio q̄ actio. ¶ † Nunc circa predicta quatuor queritur de tribus. Primo an sola oblatio realis impediat cursum vsurarum que iam inceperant currere. Gl. tenet q̄ nō argu.hic a contrario sensu vbi requirit consignationem ⁊ depositionem:tu dic q̄ dixi in precedenti glos. super verbo inhibeant.in fi.⁊ in.l.ex predijs.§.eo. ¶ Secundo requiritur an liberet debitorem ab obligatione personali statim et anteq̄ res intereat:tenet glos.q̄ sic in duobus casibus specialibus: al's secus q̄ non nisi post interitum:vt in glo.j.huius.l.⁊ in.l. qui decem.de solu.⁊ sic non tantum valeat sola oblatio q̄tum consignatio ⁊ depositio. Docto.dicūt quod etiam illis duobus casibus quos glo.dicit esse speciales non cōtingit liberatio nisi secuto interitu:hoc verum in extraiudiciali: al's secus per dictā l.si rem.§.fi.vbi precedit pignorationem:ergo pignus est liberatum ⁊ eodem modo debitor videtur liberatus ab obligatione personali. Bar. vero in.l.si debitor.de solu. tenet contrariū quia sequeretur quod post oblationem factam in iudicio si debitor esset liberatus creditor non posset ipsum conuenire sicut nec quando consignauit ⁊ deposuit:vt in fin. huius.l. sed certe etiam quando consignauit ⁊ deposuit potest eum conuenire si depositum rehabuit:vt hic in fi.patet:tene dictum Barto. qđ nō est liberatus ab obligatione personali postq̄ rem quā obtulit retinuit penes se.vt hic in fi.sed bene est liberatū pignus ipso iure vt sic possit ipsū repetere per pignoratitiam:pactū enim quod indiget pignore vnde interest sua ipsum recuperare:licet remaneat debitor ⁊ imputet sibi creditor cum non recepit:⁊ si pignus non erat traditum per talem oblationem factā in iudicio non solum paratur exceptio iuris:sed etiam facti et intentionis agere volentis hypothecaria:licet quando esset facta extra iudicium non esset liberatum pignus ipso iure quod possit agi pignoratitia: sed ope exceptionis opponis contra

16 volentem agere hypothecaria:vt.§.dixi. ¶ † Tertio ⁊ vltimo querit glos.q̄ sola oblatio realis transfert periculum in creditorem:⁊ tamen non liberat ab vsuris que inceperunt currere:⁊ dicit quod ratio est:quia tūc verum est q̄ liberat a periculo q̄n erat talis res que non poterat consignari ⁊ deponi:al's non liberaret nisi interuenerit consignatio ⁊ depositio: ita etiam recitat Cy.illam gl.hoc est expresse cōtra.l.qui decem.in prin. de solu.vbi etiam in pecunia que potest consignari ⁊ deponi sola oblatio realis liberat a periculo secuto interitu non ipso iure: ʒ ope excep. Dic ergo qđ sicut secuto interitu liberat ab obligatione saltem ope excep.ita ⁊ liberaret a cursu vsurarum etiā que inceperunt currere ⁊ etiam si nō propter moram currebāt quod enim hic ⁊ in pluribus locis dicit glos. solam oblationē non sufficere ad impediendum cursum vsurarum que inceperāt currere debet intelligi nō secuto interitu rei oblate: q₂ tūc non est liberatus debitor ab obligatione personali ipso iure nec ope excep.ideo durat stipulatio vsurarum:sed secuto interitu:quia liberatus est saltem ope excep. cessare debet cursus vsurarum que non debent currere pro eo quod non debetur et ista est clara ⁊ optima responsio:⁊ ita etiam sentit Cy.⁊ ita procedant in oblatione consignatione ⁊ depositione que fiunt per debitorem ad finem liberationis consequende ⁊ more purgande:sed interdum fit per creditorem ad finem acquirende actionis:⁊ tunc dicit Barto.quod aut loquitur in contractib⁹⁊ non sufficit sola oblatio:sed requiritur consignatio ⁊ depositio:sed in vltimis volūtatibus sic:vt.l.cui fundus.de condi.et demon. circa hoc vide quod ipse melius not.in.l.mulier.§.j.vel.ij.ff. de condi.insti.⁊ Bald.hic reprehendit Barto. in primo dicto dicens quod etiā in contractibus sufficeret sola oblatio nisi quādo ageretur de rescissione contractus. Et ita dicit Bal. debere intelligi illam.l.si a te.al's sufficeret sola oblatio. vide hic p Bal.de pluribus alijs questionibus circa materiam huius.l. tamen ipse non declarat materiam huius glos. sicut declaraui nec ita explicat materiam.

2 ¶ Debitor qui promiserat vsuras si dedit etiam fideiussorem:et fideiussor interpellatur a creditore et soluit sibi vsuras an possit eas repetere a debitore:et an debitor postea a creditore. et nume.4.

An possit eas repetere a creditore.

3 Quid si eas soluit ex interuallo necessitate non cogente.

Quid si promisit eas soluere cum iuramento et non impetrauit absolutionem ab episcopo et facile erat sibi eam impetrare.

4 Quid si erat talis persona cui fuisset dedecus venire cōtra promissionem suam.

1 Constitutionibus. † Exceptio cōpetēs debitori competit etiam fideiussori et mandatori.con-

2 cor.l.mandatori.de non nu.pecu.hoc dicit.Cy. † tangit hic.q.quotidianam si debitor qui promiserat vsuras dedit

b etiam fideiussorem[b] ⁊ fideiussor interpellatur a creditore soluit sibi vsuras an possit eas repetere a debitore: videtur quod nō quia ille erant indebite vtroq̄ iure ⁊ sic non tenebatur nec poterat cogi soluere:imputet ergo sibi cur soluit:vt.l.si fideiussor. ff.man.in contrarium videtur casus in.l.quintus.eo.tit. q₂ potuit parcere honori suo in preiudicium debitoris postq̄ ad sui instantiam promisit vsuras quasi esset sibi deterius recusare:ʒ illa.l.quintus.loquitur quando vsure erant debite saltem naturaliter:quia promisse per pactum attenta dispositione iuris ciuilis antiqui:sed hodie tam de iure ciuili nouissimo q̄ de iure canonico nullo iure sunt debite quia a.l. prohibite.l. si nō sortem.de condi.indeb.glos.iuris cano.in.c.peruenit. extra de fideiuss.dicit quod si iurauit soluendo repetit a debitore: quia propter iuramentum erat obligatus ad soluēdum: vt in.c. debitores.de iureiur.sed si nō debuit soluere ad sui preiudicium nec etiam a creditore cui videtur donasse scienter soluendo Bal.dicit quod imo creditore per condi. inde. quia non videtur donasse

a ¶ Cursuʒ vsurarū. Adde q̄ etiā cōpēsatio que fit ipso iure a lege impedit confessionem penes: ⁊ cursum vsurarum:vt in.l.si cōstat.§.de compē. Et de primo per Barto.⁊ doct.in l.iulianus.ff. de condi.et demon. Et per Alex.de imo.de vtroq̄ in consi.lxxiiij. col. ij.ver. Sed premissis in.v.volu. Fran. Cur.

b ¶ Dedit etiam fideiussorem.adde tex.iuncta gl. in.l. quero.ff. loca.Bar.in.l.centum dari capue. ff.de eo qđ certo loco. in no. abb. in.c.j.de vsu.

tur donasse licet scienter soluerit et nulla necessitate cogente quia in vsurario ab ipso principio inest pactū τ dicitur extor-
3 quere τ recipere:tene menti.† Alij vero dicunt qđ si ex inter-
uallo non necessitate cogente soluit non repetit per illam gl. de illa questione vide in regula pactum.de re.iur.in mercuria libus.Item dico quod etiam quādo fideiussor promisit cum iuramento soluere vsuras nō excusatur si facile sibi fuit impetrare absolutionē ab episcopo quod potuit de iure canonico vt in.c.j.extra de iureiurā.cum ibi not.per.l.iij.§.quid ergo.ff.
4 de contrario iud.tute.† Secus si nō fuit sibi facile:nec in.l.ij.
§.tractari.ff.ad tertul.τ argu.in.l.si procurator.§.si ignorātes ff.man.et eodem modo non esse sibi impediendum si nō petijt absolutionem si esset talis persona cui fuisset dedecus venire contra promissionem suam.puta magnus τ fidelis mercator de cuius promissione quilibet cōfidebat.Nam poterat parcere pudori suo per illam.l.quintus.que est not.ad hoc.τ idem si ignorabat cōtractum fore vsurarium ignorantia facti.vt in.l. si fideiussor.in princ.ff.mandati.Secus iuris ignorantia.ea.l. §.non male.cum ibi no.Si ergo in predictis casibus potest repetere vsuras ab eo ꝓ quo soluit τ ille poterit repetere a creditore:sed vbi foret sibi imputandum fideiussor nō repeteret ab eo:sed ab alio cui soluit si per ignorantiam iuris vel facti cū ipso iure esset indebite τ vsurarius tractat de lucro:si autē ex certa scientia:gl.illa in.c.peruenit.vult quod non possit repetere.Bal.hic tenet contrarium vt dixi.

1 Si vsuras. ¶ † Qui tenet ad sortē et ad vsuras efficaciter si simpliciter soluat quantitatem que non sufficiat ad vtrāq3 et nō declarauit se soluere pro sorte creditor potest retinere pro vsuris τ quatenus excederet pro sorte: cōcor.l.j. j.de solu.sic ergo licet debitum sortis sit grauius q̄ debitum vsurarium:q2 sors parit vsuras nō ecōuerso.nihilominus simplex solutio nō cadit in grauius debitum satis quando vnum est principale τ aliud accessorium:quia tunc ecōuerso cedit in minus graue:vt hic τ in glo.fin.que format istud contrarium et est ratio diuersitatis quia primo casu debitor potest soluere vnum sine altero inuito creditore vt sit interpretatio pro eo vt videatur soluisse in grauius sed in secūdo casu non posset soluere sortem sine vsuris inuito creditore vt colligitur ex.l.acceptam.in prin.ideo sit interpretatio pro creditore vt possit retinere pro debito minus graui.s.pro vsuris.casus.¶ In glo. si.ibi quam qđ alieno supple et tamen inuitus soluit pro alio q̄ se.ergo istud non facit censeri grauius debitum quod magis inuitus soluat hoc voluit dicere glo. reprehendendo rationem quam supra fecit secundum quosdam.¶ In gl.ibi cū ex pluribus causis est debitor.supple eque principalibus τ rationem dicit vt.s.dixi.

1 Pignoribus. ¶ † Pro vsuris etiam naturaliter tātum debitis potest retinere pignus si pro eis fuit obligatū. hoc dicit.Glos.requirit quod fuerit obligatus expresse al's in dubio vult qđ non censeat obligatio nisi pro sorte:ego dixi cōtrarium in.l.is per retentionem.τ Cy.secundū Pet.tenet hoc τ prius non videram posset tamen gl. saluari si primo vendidit pignus pro sorte τ postea promisit vsuras ꝑ pactum nudum:quia tunc censetur datum pro sorte et pro debito precedenti non sequenti sicut in simili not. in.l.cum virū. j.de fideiuss.sed si post promissionem vsurarum fuerit datum simpliciter censetur datum tam pro sorte q̄ pro vsuris scđm Cy.τ ista est veritas licet non tangat.

1 Oleo quidem. ¶ † Si datur mutuo res cuius examinatio variatur vel variari potest ex tempore permittunt vsure vltra legitimū modum etiam centesime equiparantur sorti.hoc dicit.τ hoc voluit gloss.in aut.ad hec ibi si autem incertum τc.pone ergo exemplum.Mutuaui tibi.x.cados olei qui valebāt.x.aureos cum hoc vt hinc ad annum debeas mihi restituere.x.aureos sicut nō valebant.postea in termino soluti.x.cadi olei non valebant nisi quatuor vel.v.τ sic ꝓ x.aureis habētur.v.Attenta ergo natura mutui que est vt reddatur tantūdem in eodem genere:vt in.l.ij.in prin.ff.si cer.pe. qđ si facere potes dando.x.cados olei non constarent tibi nisi v.videtur quod tale pactum quod reddas petitum in duplo sit vsurarium τ vltra legitimum modum: q2 equiparatur sorti τ sic est cētesima τ tamen permittitur:τ eodem modo si actū fuit vt pro.x.cadis olei valentibus.v. restituas mihi.xx. quia poterit esse quod tūc pro.x.aureis haberes.xx.cados:et tamē tale pactum non reprobatur attenta hac possibilitate licet cōtrarium eueniat:quia nō debet illud inspici:sed quod euenire potuit vt.s.eodem.l.ea pactione.τ.l.si ea lege.nisi tunc temporis non sit verisimile dictum casum euenire posse secundū cōmunem estimationem omnium hominū:vt in.d.l.si ea lege.

2 ¶ Si aliquis gerat negotia alicuius feneratoris:non tenebitur fenerari pro eo:τ si pro illo exerceat tenebitur ipse ad restitutionem.

1 Si mater. ¶ † Gerēs aliena negotia si pecuniam illius tenuit otiosam τ non dedit eam ad vsuras tenetur domino ad eas vsuras quas potuit percipere τ sui negligentia nō percepit.gl.intelligit verum quando dominus cōsueuit suas pecunias fenerari al's secus:quia gestor negotiorū debet seruare consuetudinē domini postq̄ gerit argu.l. vniuersorum.
2 ff.de pig.acti.¶ † Sed qđ erit hodie si aliquis gerat negotia alicuius feneratoris an tenebitur fenerari pro eo dic qđ non quia nec suo nec alicuius nomine debet quis vsuras exercere al's tenetur ad restitutionem etiam si pro alio exercuit.xlvj.distin.c.sicut nec suo.

1 Pro auro. † Pro speciebus datis estimatione possunt deberi vsure sicut pro pecunia:secus si non sint date estimate vel sint date non tamen restituatur estimatio:sed eadē species in.l.fideicommissi.in princi.ff.eodem titu.¶ In tex.ibi pro auro quia cum peteres a me cētum mutuo:τ ego non haberem pecuniā dedi tibi tantum argentum vel vestes estimatione cum potestate vendendi pro centū que indigebas:nam est perinde ac si centum mutuassem.vt.l.rogasti.in prin.ff.si cer. pe.τ eo.tit.l. si pro mutuo.

2 ¶ Hypothecaria qualiter duret plus q̄ obligatio personalis que est principalis.

3 In prestatione annua quolibet anno incipit prescriptio ꝓ solutione fienda illo anno non pro futuris.

4 Rei vendicatio competens pro fructibus ꝑceptis ex re mea tollitur triennio:cum sint res mobiles licet rei vēdicatio adhuc duret super fundo.

Quid in condictione sine causa que datur loco rei vendicationis si sunt consumpti et effectus est locupletior ille qui consumpsit.

1 Eos qui. † Tutus exceptione prescriptionis in sorte vel in re principaliter debita non potest molestari super vsuris vel fructibus etiam si a tempore perceptionis fructuum vel quo vsure inceperunt deberi non cucurrerit tantum tēpus q̄tum sufficit ad prescribēdum:quia requiritur quod currat in obligatiōe principali quia sublata tollitur accessoria.h.d.no. vsq3 ad.§.vsurarum vero. et debet intelligi vt habeat aliqđ dubium etiam quando vsure poterant peti per stipulationem vel fructus vendicari aut condici iure actionis.Si enim non possent peti nisi iudicis officio mercenario quod per se nō potest in iudicium deduci nō haberet aliquod dubium qđ sublata actione principali periret et extingueretur officium iudicis super accessorijs vt.s.depo.l.iiij.τ.ff.de eo quod certo loco.l.centum capue.in.fi.j.l.fi.τ sic aliud in prescriptione sortis aliud in solutione q2 si ille qui tenetur ad vsuras iure obligationis solueret sortem sine vsuris possent peti vsure.vt.d.l.cētum capue.τ tamen prescripta sorte non possent vsure peti vt hic.nam in prescriptione adest negligentia nō petentis que ita respicit vsuras sicut τ sortem:sed in solutiōe secus ideo nō extendit effectum suum solutio vltra id quod solutum est.In sententia vero ꝯdemnatoria idem:sed in absolutoria videtur idem quod in prescriptione:quia causa absolutionis sicut cōcernit sortem:ita τ vsuras:si enim absoluitur quia nō debitor non potest ad vsuras esse obligatus que non concurrunt nisi pro debito.Et vide hic omnino quod not.Cy.s.de iudi.l.j.in
2 secūda oppositio.¶ † Pro declaratione glos.prime opponitur tribus modis.primo contra tex. dum dicit vel.xl. annorū quia omnis obligatio personalis tollitur spatio.xxx.annorū vt.j.de consti.pecu.l.ij.τ.l.sicut.de prescr.xxx.annorum.So.q̄ hic dicitur de.xl.refertur ad hypothecariam que quando cōpetit cōtra principalem debitorē durat plus q̄ obligatio personalis.l.cum notissimi.in princ.de prescri.xxx.annorum.et.l. intelligere.de luitione pig.τ sic durat sublata principali sup sorte:τ est ratio quia pignus datur ad maiorem cautelam τ securitatem creditoris.ideo plus durat hypothecaria vt sic sibi aliquid prosit prouisio: vel dic etiam quod potest referri ad personalem actionē super sorte si super ea interuenit litis cōtestatio per quam perpetuatur actio ad.xl.annos:vt in gloss. ¶ Secundo op.inquantum iste tex.vult quod sublata hypothecaria tollatur stipulatio vsurarum:quia hypothecaria po

test tolli spatio longi temporis quando datur cōtra tertium possessorem habentem titulum vt.j.si aduer.cre.l.j.⁊.ij. et per lapsum longi tpis non debet intelligi stipulatio vsurarum ex qua oritur actio personalis.gloss.soluit duobus modis.tene secundam quod iste tex.loquatur ⁊ debeat intelligi solum de eo casu quo tollitur hypothecaria spatio.gl.annorum: vt quādo competit ↄtra principalem vt.d.l.cū notissimi.⁊ tunc erat sublata actio personalis obligatio ad sortem ⁊ in consequentiam stipulatio vsurarum. ¶ Tertio opponit si pignora erāt data ꝓ sorte ⁊ vsuris licet essent vsure accessorie respectu sortis respectu pignoris erāt quid principale: ergo sublato principali pignore non debet tolli stipulatio vsurarum: qꝛ accessorium non regulat principale sed econuerso.breuiter dic quod stipulatio vsurarum non tollitur propter hoc solum quod tollatur hypothecaria sed ꝓpterea: quia erat principalis sublata ad sortem: ꝙtum autem ad fructus cū obligato predio cēseantur etiam obligati fructus vt.l.in predijs.ff.in quib.cau. pig.tacite contrahatur: si sublata esset reivendicatio vel actio personalis ad fundum non est sublata hypothecaria quo ad 3 fructus ita videtur sentire Cy. ¶ † In sequenti gl.opp.similiter tribus modis.primo de.l.cū notissimi.§.in his.j.de prescrip.xxx.annorum. vbi in prestatione annua quolibet anno incipit prescriptio pro solu.fiēda illo anno: ⁊ ideo lapsis.xxx. annis non est prescriptum nisi solutioni fiēde illo anno veniebat non pro futuris presta.a quibus non sunt lapsi adhuc anni.xx.et ille tex.dicit contrarium ibi dum dicit et non ad.xxx. vel.xl.⁊c.sol.ibi in prestatione annua principali: que nec ꝑ se tollitur nec in consequentiam alterius.s.principalis sublate. ¶ Item opp.de.l.intelligere de luitione pignorū: vbi sublata obligatione principali que est personalis per prescri.nō est sublata hypothecaria: ꝑinde licet sit accessoria.sol.ibi in alio accessorio ꝙ hic nec in eo quod sit pro securitate creditoris vt est pignus.nam illud est potentius: hic vero in illo accessorio quod non sit ad securitatem: sed ad augmentum principalis quod non est impotens. ¶ Ultimo opponitur de.l.centum capue.post prin.de eo quod certo loco.vbi sublata principali ꝓ solutione non tollitur stipulatio vsurarum: propter hoc glos. intrat distinctionem.de qua dic vt.s.dixi.nam aliud est quod tollatur principalis pro prescriptione: aliud quod ꝓ solutione ⁊ hoc in accessorio qui potest per se stare in iudicio ⁊ per se deduci quia debetur iure obligationis: sed in illo qui non potest per se stare vt officio iudicis mercenario. nam sufficit qꝺ principalis tollatur per ꝑscriptionem vel solutionem: an autem idem sit quando tollitur per sententiam glo.hoc tāgit et 4 dic vt.s.dixi. ¶ † Ultimo scias quod rei ven.competens pro fructibus perceptis ex re mea tollitur triennio cum sint res mobiles: ⁊ sic vsucapiūtur licet rei vēdicatio super fundo adhuc duret: quia possessor bonefidei habet titulum ꝓ suo in illis fructibus ⁊ sic poterunt triennio vsucapi.l.sequitur.§.fructus.de vsucap.hoc si extant: quid autem si sunt consumpti et sic nō competit rei vendicatio: sed cōdictio sine causa si est effectus locupletior an illa cōdictio que est actio personalis sicut rei vendicatio cuius loco succedit tollatur triennio. Bart.similiter tenuit quod sic in.d.l.sequitur.§.fructus.quod perpetuo tene menti: quia notabile est. Quod autē supra dixi de fructibus quod possunt vendicari a possessore ⁊ vsucapi intellige de naturalibus vt sunt oliue vel poma.nam industriales facit suos propter bonā fidem: vt.l.qui sic.§.si.ff.eo. possunt tamen condici ⁊ ista cōdictio tollitur triennio sicut rei vendicatio: qꝛ non debet esse aliquis deterioris conditionis ex eo qꝺ sit dn̄s facit.l.in bello.§.si quis seruum.de captiuis.

a ¶ Non valet cōsuetudo. Adde l.j.ff.de vsur.et p Car.zab.in.c.fi.de consue.

b ¶ Contractum factum. Adde an ille qui post contractum efficitur clericꝰ possit cōueniri in foro seculari vide bar. i.l.officiales.C.de epis.⁊ cle.bal. in.l.cum quedam puella.ff.de iur.om.iudic.Bald. in.l.j.C.an seruꝰ ex facto suo.bal. in.c.j.de eo q arma bel.deposu. in vsibus feu.angel.et Jo.de im. in.l.nemo potest ff.de le.j.Jo.an.in c.j.de ob.ad ra.Ant.de bu.⁊ ab. in.c.proposuisti. de fo.comp.

2 ¶ Non valet consuetudo vel statutum de vsuris prestādis.
3 Contractus factus contra prohibitionem legis non valet.
Quid si contra prohibitionem consuetudinis.
4 Fenerator si mutuauit puta centum nō licet ei aliquid retinere de illa summa pro vsuris.
Ad discooperiendam fraudem potest feneratori deferri iuramentum.
Ualet constitutio episcopi que dat faciliorem modum probandi quem vsurarium esse manifestum ꝙ detur a iure communi.

c ¶ Sacra vrbe id est hierusalē. adde Phi.de frāchis in.c.felicis i.§.quapropter. in.iij.not.de penis.lib.vj.

1 **Super vsurarum.** ¶ † Nota hic quod cōstitutis i dignitate minus licet stipulari pro vsuris ꝙ alijs: quia magis eis est dedecus mutuare ad vsuram. Item quod mercatoribus ⁊ negotiatoribus licet plus stipulari ꝙ alijs vsqꝫ ad bessem.i.duas tertias sortis: vt si sors est.xxij.possunt stipulari.viij.in anno. Itē quod propter periculum quod creditor suscipit in sorte licet sibi stipulari vsuram centesimam qꝺ est verum donec substantie periculum.i. postꝙ nauis peruenerit ad portū.postea incipiūt currere communes secundum rationem huius.l.⁊ de- 2 finunt maiores: vt.l.j.j.tit.j. ¶ † Itē nota in ver.ceteros.i.oratione consuetudines: quod nō valet consuetudo[a] vel statutum de prestandis vsuris.⁊.l.prohibet.vnde cum hodie sint vsure prohibite etiam vnius nummi non poterit per statutū vel cō- 3 suetudinem induci contrarium. ¶ † Item not.contractū factum[b] contra prohibitionem.l.nō valere.quid si contra prohibitionem consuetudinis.gl.videtur tenere contrarium.ff.de 4 pact.l.iurisgentium.§.quinimo.ver.maxime. ¶ † Item nota in versi.interdicam.cōtra consuetudinem aliquorum feneratorū qui numerant certum et incontinenti retinent.x.vel.xij. pro vsuris vnius anni ⁊ faciunt cantare instrumētum de centum.nam non licet retinere vnum nummū vel.x.solidos pro vno pisce vel aureum pro recolligendo instrumētum: ⁊ quod retinet minuit debitum sortis. No.in fi.quod ad discooperiēdam fraudem potest feneratori deferri iuramentum: et est ar. secundum Bal.quod valet constitutio episcopi que dat faciliorem modum probandi quem vsurarium esse manifestum ꝙ detur a iure communi.

1 **Ex vsuris.** ¶ † Lex noua trahit' ad preterita quatenus habet tractum pro futuro tempore.h.d.

2 ¶ Creditor qui recepit vsuras si eas postea restituat debitori ex causa donationis non poterit debitor postea aliquid repetere per condictionem indebiti a creditore nec ab eiꝰ heredibus postꝙ semel fuerunt restitute licet ex causa donationis.

1 **Ut nullo.** ¶ † Usure vsurarum nō sunt permisse etiā si prime vsure fuerint in sortem deducte.hoc dicit.glos.intelligit nō tamen numerate: al's possent exigi: sed doct.tenent contrarium: quia daretur materia fraudandi hāc.l.querit hic 2 Bal.† pone qꝺ debitor soluit creditori vsuras ⁊ creditor incontinenti easdē vsuras sibi restituit dicens se ei donare mortuo creditore debitor repetit ab heredibꝰ vsuras quas soluit in curia episcopali heredes se defendunt quod defunctus easdem vsuras sibi restituit: creditor replicat qꝺ illa restitutio fuit facta ex causa donationis ⁊ sic nō tollit debitum seu condi.inde.que fuit nata eoipso qꝺ dictas vsuras soluit creditori queritur qd iuris ⁊ tenet ipse qꝺ nō sint restituende postꝙ sunt semel restitute licet sub nomine donationis improprie sumatur ⁊ intelligatur potius ſm subiectam materiam.

¶ De nautico fenore. Rubrica.

2 ¶ Hierusalem qualiter appellet' vrbs sacra: licet facta ab imperatore non christiano.

1 **Traiectitiam.** ¶ † Eatenꝰ veniūt vsure centesime pro pecunia traiectitia quatenus durat suspitio periculi matris apud creditorem qꝺ est quousqꝫ nauis peruenerit ad portum quo casu cessant communes vsure ⁊ debentur centesime: postea vero veniūt communes ⁊ non centesime ⁊ idem si creditor non suscipit in se periculum.h.d.cum.l.se.⁊ adde ꝙ quādo creditor suscepit in se periculū sortis etiam si non pro pecunia traiectitia erat licitum sibi stipulari centesimas vsuras cum sit eadem ratio in alijs periculis que est in periculo 2 maris.ff.eodem titu.l.periculi. ¶ † No.text.in.l.ij.dum dicit c in sacra vrbe: id est in hierusalem[c] ꝙ licet ista.l.que est de antiquis ⁊ sic facta fuit ab imꝑatore non christiano nihilominus hierusalē appellabat sacram vrbem: quia ibi colebatur deus celi: sed in alijs partibus colebātur idola.

2 ¶ Uectorales vel muliones si causa fraudandi vectigal nō seruant iter consuetum eorum est periculum cōtingens in tali itinere.
3 Si quis habeat apodissam de aliquibus rebus que portātur ad gabellarios ⁊ aliquis portat aliquam rē que nō sit in apodissa ⁊ sic fraudat gabellā qꝺ propter illā tota salma perdat'.
4 Preceps auaritia ⁊ inciuilis audacia a lege reprobatur.

1 **Cum proponas.** † Qui suscepit in se periculum tenetur de eo nisi ex culpa alteriꝰ partis acciderit. h.d.ista no.l.secundum Barto.⁊ declarat ⁊ limitat omnes.ll.dicentes debitorē posse suscipere periculum in se casus fortuiti: quia contractus ex cōuentione legis accipiunt ⁊ sic licet quis de natura contractus non teneatur de casu: pōt tamen per pactum illum in se suscipere: vt.s. de pigno.acti.l. que fortuitus.⁊.l.nec creditores. cum similibus nam tūc tenetur ex

tur ex isto pacto quādo casus nō accidat culpa creditoris per
2 hanc.l.quam perpetuo tene menti. ¶ †Not. ꝯtra vecturales vel muliones qui causa fraudandi vectigal nō seruant iter cō suetum vt eorum sit periculum contingens in tali itinere: qꝛ
3 presumitur nō debuisse venire si fuissent p rectum iter. †Itē allegatur ista.l.quod si quis habeat apodissam de quibusdam rebus quas portat a gabellarijs si aliquas portat que nō sint in apodissa ⁊ sic fraudat gabellam quod propter illā tota salma perditur ⁊ confiscatur ⁊ sic etiā ille res de quibus apodissam habebat: quia sibi non prodest postq̄ ea abutitur: et vide quod idem Barto.no.in.l.cotem.§.dominus.ff.de pub.⁊ hoc
4 etiam tangit per Cy.hic. ¶ †Ultimo no.tex.in fi.de precipiti auaritia et inciuili audacia reprobata a lege: faciunt enim homines odiosos apud omnes.

1 Raiectitie. †Periculū pecunie traiectitie pertinet ad creditorē anteq̄ nauis perueniat ad portum si creditor illud in se suscipit: alias ad debitorem.

¶Depositi. Rubrica.

2 ☞Culpa lata in quo differat a culpa latiori.remis.

1 a Incursu. ¶ †Depositarius[a] tenet de dolo: lata culpa non de casu nisi contrarium sit actū.hoc dicit. sed nec de leui vel leuissima tenetur: quia ꝯtractus celebratur gratia dantis non gratia recipientis.l.si vt certo.§.nunc videndum.ff.com
2 mo. †No.hic secūdum Bar.de lata: quia raro reperies in tex. nam.l.quod nerua.que principaliter ad hoc allegatur non lo
b quitur de culpa lata: [b] sed de culpa latiori que est dolus ꝑsumptus ⁊ longa differentia inter illam ⁊ istam vt ibi plene notatur per eundem sed certe imo reperitur in.l.late.de ver.sig.

1 Ure in depositi. ¶ †In ꝯtractu ꝺpositi qꝛ est bonefidei veniunt vsure ex mora sicut in ceteris bonefidei cōtractibus.hoc dicit. Et procedit ista.l. cum apud te depono pecuniam in sacculo quam conuertisti in tuos vsus quo casu statim cōmittis furtū ⁊ statim es in mora quousq̄ fueris interpellatus de restituendo ⁊ nō restituis cessante quolibet impedimento. Si autem pecuniā quam apud te deponam nō dedi consignatam poteris ea vti: quia videor dedisse licentiam vtendi: ⁊ sic non committis furtum vtendo. ff.eodem.l.lucius.

1 I deposita. ¶ †Quod venit i officio iudicis mercenario sententia lata super principali non potest peti.h.d. Et vide hic quod no. Inno.de iuramēto calumnie.c.cū causam.tamen alias cum iuramento ⁊ circa fi. ¶ In tex.videtur velle q̄ si es mihi cōdemnatus ad sortem non facta mentione de vsuris que veniebāt officio iudicis mercenario: ⁊ sic non possum iudicis officium principaliter in iudicium deducere sine sorte vt fiat condemnatio in vsuris: sed debeo agere prima actione ad sortem vt sic illa mediante possim venire ad vsuras ⁊ nolo vti sententia lata super sorte tantum q̄ ego nō possum hoc facere ⁊ tamē regulariter possum: quia per sententiam condemnatoriam non fuit prima actio sublata: sed noua actio sibi accumulata: vt.l.j.cum ibi plene no.s.de iudi.unctis his que habentur ⁊ no.in.l.duobus.de except.rei iudi.et hoc forte odio vsurarum: et sic non potest negari acquiri per hanc nouationem iudiciariam actionem prime decedat et nō accedat regulariter secus.vt no.in.d.l.j.secundum Cy. nō tamen est sententia nulla propter hoc quod non fuerit facta mētio de vsuris licet fuerint petite i libello: vt.s.de vsur.in bone fidei.⁊ ibi dixi: non sic credo interesse fore quod veniret officio iudicis mercenario vt in actionibus arbitrarijs: quia si esset lata sententia super principali non facta mētione de interesse licet non possum iudicis officium mercenarium implorare vt condemnet: vt.l.centum capue.in fi.de eo quod certo loco.possum tamen omissa sententia iterum agere actione prima ⁊ petere iteratā condemnationē fieri tam in sorte q̄ in interesse. facit.l.iij.§.idem iulianus.de eo quod certo loco.qꝛ non sic est odiosum interesse sicut vsure nec obstat quod ex sententia condemnatoria cōtra volentem iterato agere obstat exceptio rei iudicate sicut absolutoria.l.si quis totum.§.plane.de except. rei iudi.quia verum est si post sententiam fuit secuta absolutio. vt no.in.l.euidenter.eo.titu.

2 ☞Sequestrū est species depositi ⁊ in quibus differat a simplici deposito.remis.

1 Ropter. ¶ †Sequester tenet restituere sequestrum ei de quo actum fuit impleta cōditione. Item debitor postq̄ soluit tutus est licet non rehabuerit instrumentum debiti.hoc dicit. De materia sequestri vide per Barto.in.l.inter
2 esse puto.ff.de acquir.posses. †Est enim species depositi ideo de ipso fit mentio in hoc titu.vt hic.et.ff.eo.licet.vbi ponūtur quedam in quibus differt a simplici deposito.cum vltimo dicto concor.l.indultū.§.de sol. ¶ In tex.ibi cū aduersario tuo hoc est propter qđ illud depositum vocatur sequestrum qꝛ factum ab vtraq̄ parte contendente.nam simpliciter depositū fit ab vno tantum ⁊ hec fecit iste colonus quia non cōfidebat de locatore cum penes se haberet instrumētum promissionis ⁊ vt facilius posset rehabere facta solutione.

2 ☞Si deposuisti penes titium aliquam rem dicēs in instrumento quod illam rem habuisti a me in depositum.licet illud instrumentum sit factum inter te ⁊ titium an tamē probet intentionem meam contra te.

1 Esiderium. ¶ †Actio depositi datur contra depositarium non a contra eum in quem ipse depositarius rem depositam transtulit.hoc dicit.cum.l.sequenti: videbatur iste depositarius excusatus si forte iusta ratione motus: quia forte habebat se absentare: depositum transtulit in alium cum pacto quod ille restitueret deponenti ex quo pacto acquiritur deponenti actio: vt in.l.pe.§.ad exhiben.et.l.si cum venderet.ff.de pigno.acti.nam ipse non tenetur nisi de dolo et lata culpa cum nunc non habeat penes se nec dolo desijt habere: videbatur q̄ non teneretur: sed deberet deponens agere contra illum in quem transtulit: sed contrarium est: quia eo ipso fuit in lata culpa quod in alium trāstulit nisi forte necessitas ipsum cogeret. ¶ In tex.ibi instrumentū quod hanc tibi red b
didi ⁊c.dicit Bal.forte istum tex.alibi nō reperiri qui probat:
2 †quod si deposuisti penes titium aliquam rem dicēdo in instrumento quod illam rem habuisti a me in depositū illud instrumentum licet sit factum inter te et titium probat tamē intentionem meam contra te et etiam si non possim aliter probare quod deposuerim sufficiat hoc instrumentum ad probādum. Et videbatur cōtrarium: quia nec inter alios acta alijs non prodest nec nocet: ⁊ quia cōfessio tua facta me absente nō debet probare intentionem meam contra te.l.certum.§.si qs absente.ff.de confes.sed hoc est verum nisi feceris eam cōtrahendo cum alio et per publicum instrumentum quod perpetuo tene menti tamen reuera iste tex.non vult dicere econuerso quod inducebas ad probandum intentionē tuā contra me videlicet quod depositum nō habebas penes te: sed in alium transtuleras bona fide ⁊ de hoc apparebat instrumentum.nota tamen primum dictum in se propter autoritatem Bald.facit.c.peruenit.de fideius.

¶Depositari⁹. adde glos. insti. quib.mo.re contrahi.ob.in.§.preterea.doct.in.c. j.de deposi.

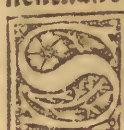
¶Culpa lata.ad de quid sit lata culpa.vide p abba.in.c.vnico.de cōmo. Et qñ culpa lata equiparatur dolo maxime in delictis: vide per abba.ꝯsi. iiij.incip.facti diligentia talis est in.j.vo. Et qđ sit culpa leuissima. vide bar.in.l.qđ nerua.ff.deposi. Car.zaba.in.c.j. in.x.q.de cōmo.⁊ qñ culpa dicatur grauis seu leuis vide p ab.in.c.fi. de his q fi.occi.

2 ☞Inter successionem filij in potestate: ⁊ mortem patris nō est dare medium.
3 Si hereditas patris est delata filijs in potestate ex testamento vel ab intestato an anteq̄ se immisceant possit dici hereditas iacere.
4 Commendare idem est quod deponere.

1 Um hereditas. ¶ †Ex cōtractu serui hereditarij acqritur actio hereditati iacenti ⁊ per eam postea heredi.hoc dicit.casus. ¶ In tex.ibi personam domini defuncti quousq̄ adeatur: sed postea representat ꝑsonā
2 heredis. ¶ †In tex.ibi priusq̄ patri vestro successistis: sed cōtra: quia inter successionem filij in potestate ⁊ mortem patris non est dare medium vt.l.post mortē.de leg.j.de condi. l.iulia. gloss.dicit quod isti filij erant emācipati: ⁊ sic non cōtinuatur dominiū in istis: nec erant sui vel si erant in potestate erāt instituti sub conditione potestatiua qua pendente similiter non erant heredes necessarij ⁊ sic hereditas dicebatur iacere. Si autem erant instituti pure ⁊ erant in potestate procederet con
3 trariū nec posset dici hereditatē iacere. †Dicit Bal.no.sing. hanc glo.per quam patet quod si hereditas patris delata est filijs in potestate ex testamēto vel ab intestato etiā anteq̄ se immisceant non potest dici hereditas iacere cū statim sint heredes licet sine effectu quantum ad ea que concernunt eorum preiudicium quia non possunt conueniri a creditoribus nisi probetur immixtio vt.s.si vt se ab heredi.absti.l.j.sunt tamen heredes quo ad concernentia commodum: quia transmittūt hereditatem tanq̄ ad quoscunq̄ heredes secundum communem opi.⁊ ideo tali hereditati nō debet dari curator tanq̄ hereditati iacenti: et si daretur non valeret datio tanq̄ erronea

ar.in.l.seie egresse.de tut.⁊ cu.datis ab his.Breuiter nõ puto hoc esse verum:quia propter beneficium abstinendi quod habet filius in potestate ex edicto p̃toris:redigit̃ ad instar emancipati:vt.l.nã nec emancipatus.de leg.j.sed si esset delata emãcipato diceres iacere:vt patet in glo.ergo ⁊ nũc:⁊ sic bene poterit dari curator ⁊ valebit datio quicquid dicat Bald.huius dictum est potius inutile ꝙ̃ vtile.¶ In tex.ibi cõmẽdata.no.
a quod idem est commendare quod deponere[a] secundũ Bart. si ego dico commendo tibi hunc librum vel hanc rem videor deposuisse:⁊ agam depositi.
2 ☞ Sententia lata in actione depositi super restitutione rei ꝙ sit diffinitiua.
Instrumentum depositi habet executionem paratam.
Deponens condemnatus actione depositi ꝯtraria pro expensis factis in re deposita an efficiatur infamis.

1
Ui depositum. ¶ † Condẽnatus in actiõe depositi directa:quia non restituebat rem efficitur infamis hoc dicit.Et hoc quia redarguitur de fide rupta:q enim deponit multum confidit de depositario:⁊ depositarius recipiendo videtur dare fidem suam de restituẽdo:vt.j.l.proxi.denegando ergo restituere perfidiam committit vt habet̃
2 ibi.† Sunt ⁊ alij duo casus in quibus condemnatus efficitur infamis eadem ratione vt habetur in.l.j.de his qui no.infa.⁊ sic in deponente condemnato actione depositi cõtraria pro expensis factis in re deposita quia non condemnatur de fide rupta.Et per istam.l.patet quod sententia lata in actione depositi super restitutione rei est diffinitiua:al's nõ infamaret:vt in l.quid ergo.§.ex compromisso.ff.de infa.ergo falsum videtur id quod dicit Bart.j.l.proxi.ꝙ instrumentum depositi habet executionem paratam quia sic non esset necessaria diffinitiua. Certe potest esse quod de deposito non fuit confectum instrumẽtum:⁊ sic oportuit probari per testes ⁊ ferri diffinitiuã sed etiam si fuit confectum instrumentum potest esse quod nõ fuit petita executio:sed fuit actũ ordinario iudicio dato libello super hac actione:⁊ sic per hanc.l.nõ reprobatur dictum Bart. ¶ In tex.ibi suo nomine.Secus si nomine defuncti vnde nõ fieret infamis:q2 non cõdemnaret̃ de fide rupta.nam de ipso non confidit deponens de deposito nec ipse dedit fidẽ sed defunctus.⁊ idem in procuratore depositarij vt.l.furti.§.q alterо.ff.de infa.
2 ☞ Actio depositi an sit de iure communi summaria.
3 Instrumentum depositi an habeat executionem paratam.
4 Licet ex deposito nõ trãsferatur dominium nec possessio nec vsucapiendi conditio:dicitur tamen prebere titulum largo modo.
5 Depositarius propter impensas factas in re deposita põt retinere eam quousq3 sibi refundantur.
Depositario si facta fuit protestatio quod nõ restituat deponenti:an tamen debeat restituere nulla cautione recepta.

1
I quis. ¶ † Depositarius sine dilatione compellendus est ad restitutionẽ depositi nec potest obijcere compensationem vel dicere in cõtrarium sibi factam protestationẽ.hoc
2 dicit hec singularis.l.† Barto.qui dicit per eam quod actio depositi est de iure communi summaria quãtum ad cognitionem et ordinem iudicij non quantum ad probationem vt colligitur in verbo illico et in verbo celerrime:⁊ in verbo quantocitius.vt not.in.l.meminerint.j.vnde vi.Et sic vult Barto. quod non requiritur libellus nec litis contestatio quãtum ad ordinem iudiciarium hoc est quantum ad terminos qui abbreuiantur non quãtum ad ordinem iudiciarium quominus requiratur libellus et litis contestatio sicut in actione ad exhibendum que est summaria et tamen illa requiruntur:vt.l. tigni.§.j.vel.ij.iuncta.l.iij.§.j.vel.ij.iuncta.l.ij.ff.ad exhiben.⁊ hoc plus placet ⁊ hoc important illa vocabula que hic ponũtur:non tamen omissionem ordinis iudiciorum:sed abbreuiationem terminorum et etiam remissionem feriarum:vt etiam die feriato ob necessitates hominum possit agi sicut in alijs casibus requirentibus tolerat̃ vt.l.ij.ff.de ferijs. Et aduerte quod ista procedunt quando depositarius negaret depositum vel confiteretur:sed negaret restitutionem opponendo exce
b ptionem compensationis[b] vel alia si autem confiteretur et nullam exceptionem opponeret non esset speciale in deposito quia idem in quolibet alio debito confessato coram iudice.l.si
3 debitori.ff.de iudi.cum ibi not.¶ † Dicit etiam Barto. per hanc.l.quod instrumentum depositi habet executionem para
c tam[c] et non est necessarius libellus nec sententia diffinitiua Bald.videtur tenere contrarium per.l.prece.sed non ob.vt supra dixi per illum text.qui dicit ꝙ depositarius non potest allegare contra deponentem quod res sit ipsius depositarij ⁊ quod propter hoc depositũ non valeat nec teneatur restituere per tex.dum dicit personales vel in rem:⁊ sic non põt obijcere exceptionẽ dominij sicut nec contra agentem conditione exceptionis.l.si quis conducto.j.loc.vel contra petẽtem restitutionem illud videtur esse falsum ⁊ expresse cõtra tex.in.l. si rem.ff.eo.titu.quia exceptio dominij pro quo excludit intẽtionem agentis vt dicat in re propria factum depositum cum in re propria non cadat depositum sic nec locatio vt ibi habetur.Breuiter si deponens non consentit vt exceptio dominij admittatur sed petit primo fieri restitutionem procedere potest quod primo dixit vt ante omnia fienda sit restitutio:⁊ ista exceptio reseruetur in ordinario iudicio per modum agẽdi si non consensit vel tacet ⁊ depositarius fuit admissus ad probãdum de proprio dominio ⁊ probauit ⁊ denegabit̃ restitutio et sic debet intelligi.l.qui rem.ad quod facit.c.j.de restit.spolia. vbi licet non admittatur exceptio dominij contra agentẽ de spoliatione si tamen fuit admissa:q2 agens non probauit probato dominio denegatur restitutio ⁊ illo modo videtur Bal.
4 istam.l.intelligere ⁊ quod supra dixi.¶ † No.in princ.in verbo titulum.quod licet ex deposito nõ transferatur dominium nec possessio nec vsucapiendi cõditio dicitur tamẽ prebere titulum:sed hoc largo modo sumendo ⁊ quantũ ad excusandũ quem a mala fide propter retentionem rei aliene q2 si fuit sibi deposita non dicitur habere malam fidem stricte tamẽ ⁊ proprie loquendo non dicitur titulus nisi quando ex eo transfertur dominium vel vsucapiendi condictio vt in toto titu.pro empto.et pro donato.⁊ similibus et dicit̃ pluraliter alijs modis titulus quod dic vt per Cy.in.l.cogi.de pe.he.Item dicit Bar.in fi.huius.l.probari ꝙ de protestatione facta alicui per quẽdam tertium statur iuramento ipsius.Bald.contra quia dicit hoc tex.imo oportet quod ostẽdat sciuisse sibi factã protestationem a tertio:vt patet dum dicit qđ si in scriptis ⁊c.sed bene statur eius iuramẽto quod ipse nõ commisit dolum nec fraudem in faciẽdo sibi fieri talem protestationem ⁊ sic est iuramentum purgationis de proprio debito:vt.s.de vsu.l.eos.
5 in fi.⁊ hoc verius est:ꝙ̃ quod dicit Barto.¶ † In glo.que incipit hoc adutrumq3.tene op.Pla.quod depositarius ꝑpter impensas factas in re deposita põt retinere eam quousq3 sibi refundatur per.l.colonus.ff.de vi et vi armata.⁊ quod no.eo. titu.l.si plures.§.fin.et per Azo.in summa.¶ Opp.in glos.fi. contra fi.qđ licet facta fuerit protestatio depositario ꝙ nõ restituat deponẽti nihilominus debet restituere etiã nulla cautione de defendendo ipsum ab illo denuntiante:quia potuit elusione fieri vt in.l.hec autẽ.in prin.ff.si cui plus ꝙ̃ per.l.falci.dic quod ibi fuerunt facte mine verbales non autem mota controuersia nec facta protestatio in forma ⁊ ille non debent attendi nec propter eas ne deponens grauaret̃ onere satisdationis:sed post motam controuersiam vel protestationem factam in forma secus quod tamẽ hodie corrigitur per aut.hic positam que vult quod illa non obstante teneatur libere restituere etiam nulla satisdatione recepta ⁊ implere fidem quam dedit ⁊ si protestans postea vult agere cõtra deponentẽ agat. ¶ Item ad idem oppo.quod illa cautio non sit prestanda siue tertius non habebat ius:quia non poterit committi:vt in.ll. allegatis in gl.dicit quod licet reuera non haberet ius posset tamẽ obtinere de facto.vt.l.cum putarem.fa.her.⁊ reputatur habuisse ius.l.res iudicata.de re in.
2 ☞ Habens iura directa quod interdũ ex iusta causa admittatur ad protestandum alicui debitori ne soluat habẽti vtilia vel econuerso hebens vtilia ne soluatur habenti directa.

1 Ed iam. ¶ † Nota hic casum in quo qs nõ potest alteri protestari quod nõ faciat illud ad quod faciendum alteri tenet̃ que dicit̃ protestatio inhibitoria de qua vide plene per
2 Bart.in.l.in solu.§.in morte.ff.de ope.no.nun.† Aliquãdo tñ admittitur cum ille qui habet iura directa protestatur ex aliqua iusta causa debitori ne soluat habẽti vtilia:vt.ff.ad treb. l.heres cũ debuerat vel ecõuerso cum habens vtilia protestatur ne soluat̃ habenti directa vt infra de dona.l.iij.⁊ vide omnino qđ not.Inno.de officio deleg.sane.an possit talis protestans prohiberi facere talem protestationẽ vel inhibitionem et an possit cogi ad remittendam eam officio iudicis:sic ergo corrigitur finis.l.precedentis per hanc auten.que volebat ꝙ facta protestatione per tertiũ nõ cogeretur depositarius restituere nisi recepta cautione a deponẽte de defendendo ipsum aduersus illum tertium.Nam hodie nõ tenet̃ hanc actionem prestare:si tamẽ ille tertius esset dominus ⁊ ageret rei vendi.
contra

a ¶ Idem est commendare qđ deponere.Adde.l. lucius.ff.deposi. l.commẽdare.ff. de verb.sig.c.ne quis.xxij.q.ij.et in.c.j.de deposi. Itẽ hoc verbum cõmendare accipitur pro laudare:vt in.l.ea que ff.de contrahen. emp.c.nemo deinceps.đ elec.li. vj.per Innocẽ. in.c.dudum.el.j. de elec.

b ¶ Compẽsationis.addđ.d.Maria.so.j.c.primo de mu.pe.ar.vj. fal.xj.et ibi ꝙ tamen admittitur recõuẽtio de deposito ad depositum licet vnum sit liquidũ aliud non alleg.Bal.⁊ sal.et in proposito.adde Tinda. in suo tracta.de compen.colum. ij.⁊ mod.in.§.in bonẽ̃dei.instit. de act.Cur.

c ¶ Executionem paratam.Adde ⁊ intellige vt hic per Ang.Et adde ꝙ etiam si de deposito ꝯstaret per testes examinatos ad perpetuam rei memoriam in casibus ꝑmissis tale depositum sic probatum haberet executionem paratã ita matthe. in suo notabili quinto:qđ dictũ refert ⁊ sequitur d.Fel.in.c.sicut. co.iij.de re iu.et vide alex.in.l.si. C.de fidei.Cur.

contra deponentem haberet locum.l.bona fides.ff.eo.que nō est correcta per hanc aut.

2 Diligentia vnius debet sibi prodesse non alteri.

1 Superuacuam. †In his que pondere numero vl' mēsura consistunt si vni ex heredibus deponētibus ꝑ hereditaria parte persoluitur residui periculū ad ceteros pertinebit.h.d.Bart.ꝛ est optimus casus.ecce casum.

2 †No.ꝙ diligentia vnius debet sibi prodesse nō alteri.facit l.iij.in prin.ad.l.fal.ff.ꝛ loquitur ista.l.in his que pondere vel numero vel mēsura cōsistunt in quibus fit diuisio numero vel pondere:nō aūt in speciebus in quibus non fit diuisio per numerū:sꝫ ꝑ singula corpora.vnde si defunctꝰ deposuisset[a] duos

a equos:ꝛ depositarius vni ex heredibus restituisset vnū alter postea moreretur teneretur alter cōmunicare cū hr̄de:q̄ quilibet ex heredibus in quolibet equo habebat partē ꝑ indiuiso.ergo primus recepit rē que non erat sua ꝑpria:sed cōmunis cū suo coherede. Sed q̄ritur hic quando depositū fuit ab vno factū ꝛ postea deuentū ad plures heredes ipsius: quid si fuit factū a duobus ꝛ postea vni eorū fuerit restituta pars ꝛ anteq̄ restitueretur altera pars alteri fuit ꝑdita. Respōdeo ꝑm Bal.idez ꝙ hic nisi in casibus qui habentur ꝛ no.in.l.pupillus.ff.que in frau.credi.ꝛ per glo.in.l.tutores.ff.de cōdi.in debi. In contrarijs que format glo.dic vt in ea.

Mandati vel econtra. Rubrica.

2 Uidetur quis gessisse de mandato alicuiꝰ qui ipso sciēte ꝛ patiente gessit sed si ipso ignorante habet locū actio neg.ge. non mandati:ꝛ si dn̄o prohibente:neutra istorum habet locū.

Casus quo dn̄s locupletatur cum aliena iactura.

3 Qui gerit aliena negotia potest recipere pecuniā sub vsuris si expedit pro vtilitate dn̄i ꝛ dn̄s tenetur sibi pecuniam ꝛ vsuras solutas restituere.

4 Officium procuratoris an debeat esse gratuitum.

Aduersus. †Pecuniā quam procurator expendit de suo in negotijs dn̄i in dubio recuperat de suo cū vsuris.sed salariū an possit cōsequi nō est sine dubio sed relinquitur in cognitione iudicis.h.d.

2 † In tex.ibi:gesta sunt.scꝫ ꝑ te de mandato suo ꝛ sic fuisti procu.ad negotia ꝛ videris gessisse de mādato si ipso sciente ꝛ patiēte gessisti:vt.l.qui patitur.ff.eo.ꝛ.j.eo.l.sed si fideiussor:sed ipso ignorante nō haberet locū actio mādati: sed negotiorū gestorū:vt in toto titu.de nego.gest.sed si domino prohibēte neutra istarū locū haberet pro recuperanda estimata pecunia.l.si potest.ff.eo.ꝛ sic est casus in quo dominus locupletabitur cū aliena pecunia:al's iactura ꝛ imputet sibi gestor:vt.s.de neg.gest.l.fina. † In tex.ibi mutuo acceptā.dicit glo.cū vsuris.Et sic no.ꝙ qui gerit aliena negotia pōt re-

3 cipere pecuniā sub vsuris si expedit ꝑ vtilitate dn̄i ꝛ dominꝰ tenetur sibi pecuniā ꝛ vsuras solutas restituere ꝛ isto casu ꝛ de iure canonico petuntur:quia non vt lucrum: sed vt damnum emergens petūtur.facit.c.peruenit.de vsuris. † In tex.ibi:

4 cognitio probabitur:sed in quo ꝯsistit illa cause cognitio glo. propter hoc ponit vnam distinctionem per quam patet ꝙ aliquando non potest peti salarium promissum ꝛ hoc in duobus casibus.Primus quādo fuit promissum incertū non expressa certa quātitate.puta bene prouidebo tibi de salario.Item qn̄ certum tamen illicitum puta de quota parte litis. aliquando potest peti per actionē mandati informatam a pacto quando ista concurrunt:scꝫ ꝛ ꝙ promissa fuit certa quantitas.Itē per pactum nudum incontinenti appositum iuxta mandatū.Itez quod procurator etiam fine salario fuisset gesturus: ꝛ sic est proprie contractus mandati qui debet esse gratuitus:lꝫ incidēter interuenerit remuneratio.aliquādo vero petit̄ ꝑ actionem prescriptis verbis quādo ex internallo interuenit ꝑmissio:quia videtur esse cōtractus innominatus do vt facias aliquando per actionem ex locato quādo fuisset gesturus sine salario.ꝛ est tale opus ad quod ipse procurator cōsueuit operas suas locare:quia dicetur contractus locationis.ꝛ tamē habet in se admixtum mandatum:sed non oritur actio mandati. sed locati.si autem non consueuit locare operas ad hoc petet̄ per actionem prescriptis verbis.ista sunt in effectu que voluit gl. quam Bal.dicit esse defectiuam quasi in singulis mēbris. vnde vide per eum.

1 Cum ex causa. †Pecunia quam fideiussor soluit pro debitore potest tam per ipsum q̄ per heredē eius repeti per actionē mandati vna cum pignoribꝰ. hoc dicit.Intellige:vt dixi in.l.prece.quādo de mādato debitoris fideiussit expresso vel tacito:quia ipo sciēte ꝛ patiente:vt.j.eo. l.si fideiussor.secus si prohibente:vt.d.l.si pro te. In tex.ibi: quia scilicet actione mādati:sed mirandū est:quia pignora petuntur per hypothecariā que est actio realis:sed actio mādati est personalis glo.vt effugiat hoc contrarium legit istū tex. ꝛ exemplificat multis modis ꝛ effectus gl.est quia iste tex.potest intelligi duobus modis:scilicet de rebꝰ patris tui fideiussoris obligatis creditori per patrem tuum de mādato debitoris principalis vel per ipsum debitorē de cōsensu patris tui. ꝛ primo casu clarum est ꝙ habet locum actio mandati.in secūdo habet locū actio commodati.Et dicit glo.ꝙ lite contestata super actione mandati ad pecuniam censetur etiam cōtest. super actione cōmodati ad restitutionē pignorū ꝑ.l.fi.j.de annali except.ꝛ ꝑpter hoc tex.hic dicit qua.i.per quā.Scd̄o modo pōt intelligi de rebus ipsius debitoris ꝛ hoc duobꝰ modis vel ꝙ fuerint obligate creditori q tenebit̄ eas tibi restituere vel patri tuo cū ei soluisti ꝛ alias nō tenebaris soluere:vt.j.de fideius.l.ij.vel ꝙ fuerint obligate patri tuo ꝑ fideiussione. et

b tūc daretur hypothecaria.ꝛ istud relatiuū[b] q̄ facit impropriā relatiōnē sicut ibi mulier dānauit q̄ saluauit:vt no.s.de nego. gest.l.ij.tene quā vis.q̄ quelibet pōt sustineri ꝛ est vera in se.

2 Si aliquis cessit iura sua ex causa venditionis vel donationis an hoc nō obstāte possit re integra agere directa actione que apud eum remansit nec potuit per cessionē ab eius ossibus separari.

3 Qualiter aliud sit cedere ꝛ aliud concedere.

1 Si pater. †Mandans alteri actiones potest hoc obstāte re integra ex periri.hoc dicit.qui ergo facit procuratorem ad agendum nō tollit sibi potestatem agendi anteq̄ procura.litem contest.postq̄ vero nō sit effectus dominus litis nec possit reuocare sine causa:vt.l.post lit.ff.de procura.non poterit agere dominus:quia vel vult prosequi eandē litē ꝛ videtur ꝙ nō possit cū ipse nō sit dn̄s eius sed ꝑcurator. Aut vult inchoare nouam litem ꝛ ob.excep.li.pendentie.vel dic ꝙ potest prosequi eādem litem ratione vtilis.videtur ꝙ habetur instātia per.l.in cause.§.fin.de procur.non tamen per hoc reuocatur procura.qd̄ prosequere vt per Bar.in.d.l.post litem.ꝛ hoc

2 in procuratore simplici.†Quid in ꝑcuratore in rem suā si alicui cessit iura sua ex causa venditionis vel donationis an hoc non obstante possit re integra agere directa actione que apud eum si maneret:nec potuit per cessionem ab eius ossibus separari:vt.l.quis ergo casus.ff.de peculio.videtur ꝙ non quia talis procura.non potest reuocari per.l.illam.j.de dona.contrarium tamen est ꝙ admittitur ad agēdum nisi in tribꝰ casibus qui habentur in.l.iij.j.de dona.ꝛ hoc quando directa actio remansit penes cedentē non omnino inutilis qd̄ est qn̄ fit cessio inter viuos.secus si in vltima volūtate ex sena.consul.tre. naz postq̄ heres restituit fideicōmissario nullo modo potest agere etiā extra casus illiꝰ.l.iij.lꝫ apud eū remāserint dicte actiones:vt.l.heres.insti.ad treb.q̄ remāserunt sine vtilitate ꝛ omnino inutiles:vt.l.qui in prin.eo.titu.ꝛ ideo pōt ei obijci exceptio tu nō potes agere taq̄ heres:quia restituisti hereditatē. Non sic quādo quis cessit inter viuos:quia nō potest sibi obijci hec exceptio tu cessisti alteri hanc actionē quam tentas.naz hoc non pōt obijci nisi in tribus casibus qui habent̄ in.d.l.iij. ꝛ sic nō remāsit directa omnino fine vtilitate qd̄ tamen exigit tenetur restituere cessionario vel actione ex vēdito si cessit ex causa vēditionis vel actione in factū si causa donationis.l.he-

3 redi.ff.de do. † In tex.ibi:mandauit non dicit cessit ꝛ sic potius concessit:illud est antecedere ꝛ cōcedere:quia primo casu transferuntur vtiles quas cessionarius suo proprio nomine intentare potest.Scd̄o casu nulle transferuntur:sed solū exercitiū directarū ꝛ sic nomine mandantis agere debet.iuxta ea q̄ habentur in.l.qui stipendia.s.de procura.iuncta.l.fi.in prin. cū ibi no.j.de dona.ꝛ primo casu dicitur procurator in rē suaz de quo querit glo.in fi.secūdo non.sed simplex procura. In tex.ibi:actū est.q̄ forte pater tuus cū debitore trāsegit.ꝛ tu volebas infringere transactionem quasi nō potuerit eam facere postq̄ actionem mandauerat.Sed an pater filio in potestate potest actionem cedere.Bald.hic tangit ꝛ videtur casus in.l. filius.ff.de actio.ꝛ oblig.

2 Si procurator damnificauit dominū in.xx.sui culpa sed in alia manu meliorauit conditionē dn̄i in.x.an ista.x.debeāt detrahi de illis.xx.vt non possit dn̄s repetere nisi.x.

1 Etiam si. †Licet procurator perdat causam tamē sine sua culpa recuperat expēsas quas fecit de suo in ꝑsecutione litis a

2 domino principali.h.d.ista.l.† Glo.hic querit in fi.

a Defunctꝰ deposuisset. Adde Ioan.an.ꝛ Barba. in.c.j.de deposito.

b Et istud relatiuū. Adde quid īportat relatiuū que.vide Raph. cu.cōsi.xcij.inci. stante dicto statuto:idem consi. clxxvj.incip. statuto papiensi cauetur.

si procurator damnificauit dominū sui culpa in.xx.sed alia manu meliorauit cōditionē domini in.x.an ista.x.debent detrahi de illis.xx.vt non possit repetere nisi.x.⁊ tenet qd nō: quia nō debet ex eodē facto penam vel premiū reportare.vt in.l. quā alleg.glo.doc.tenent cōtrariū per.l.caius.ff.de vsuris.vbi dicunt casum esse notabilem.

2 ☞ Hereditas quare non pōt adiri per procuratorē sed bonorum possessio sic.

1 **SI maritus.** † Negligens implere mādatū susceptū tenetur ad iteresse etiā lucri deperditi.hoc dicit. ¶ In tex.ibi noluit:⁊ sic lapso tēpore eam perdidisti culpa ⁊ negligentia procuratoris tui. ¶ In tex.ibi si mandasset te vt peteres ⁊c.si autem non mandasti expresse innuit ꝙ non potes agere ante emendationē huius damni:q: nec in generali mandato cadebat hoc vt eam peteret cum ex hoc venires obligandus.vnde speciali mandato vel generali cum libertate obligare nō potuit ergo non est sibi imputandum si talem bonorū possessionē non petijsset postq̄ non poterat petere cū effectu vt te obligaret.potuit tamen eam petere sine effectu vt te obligaret non statim.sed demū postq̄ ratā habueris per rationē quā ponit glo.quia etiam sine aliquo mandato petere poterat sed te nō obligat nisi ratam habes.tamen non potest sibi imputari si non petijt postq̄ nō poterat cū effectu.hec est intentio huius tex.

2 ¶ † In glo.j.in fi.in.l.iij.§.acquirere.⁊ que sit ratio

a diuersitatis ꝙ hereditas nō pōt adiri per ꝓcuratorē[a] sed bonorum possessio sic bene potest peti ⁊ acquiri per procuratorem.dic vt no.in.d.l.Paulus per procuratorē.ff.de acquiren. heredi. ¶ In gl.fin.in fi.ibi:multo magis certe illi qui dicūt requiri speciale mandatum loquuntur de petitione effectuali per quam dominus statim obligatur oneribus hereditarijs. ⁊ ista est veritas ꝙ illi dicūt ꝙ non possit peti sine speciali mādato vel generali cū libera.Nam generale sine libera non importat vt possit dominum obligare sicut nec importat ꝙ possit alienare.illud aūt qd dicit glo.ꝙ sufficiat generale mandatum:q: etiā sine illo mādato potest peti:procedit in petitione non effectuali per quā dominus non obligatur nisi postq̄ ratam habuerit.vnde glo.non bene loquitur.nā ⁊ illa que requirunt speciale mandatum si non adfuit possunt rata haberi:vt l.patri pro filio.ff.de mino.

a ¶ Hrēditas nō pōt adiri per ꝓcuratorē. Adde bal.i rubrica. extra de ꝓcu.in.ix. co.versi.vtrū hereditas.

1 **SI fideiussor.** † Qui patitur pro se fideiuberi mādare videt. hoc dicit.

2 ☞ Accipiens pecuniā mutuo de mādato alterius qualiter obligetur mandāti:⁊ si mādans soluat an sibi sit fienda cessio contra accipientem.

1 **SI literas.** † Mutuans vni de mandato alterius habet vtrunq; obligatum:scilicet primum tanq̄ principalē certi condictione ex mutuo:⁊ alterum tanq̄ accessoriū:scilicet actione mādati.⁊ hoc quādo ille recepit suo nomine ⁊ per se.si aūt pro mādato tunc aut mandatum fuit directum illi recipienti non autem mutuanti:⁊ tunc tale mandatum parit vtilem institoriam:vt.s.de exerci.l.si mutuam.aut fuit directum ipsi mutuanti:⁊ tunc oritur certi cōdictio ex mutuo: quia ille recipiens videtur recepisse vt nuntius ⁊ sic contractus mutui videtur celebratus cum ipso mandatario:sed nō cum nuntio tamen oritur actio mandati postq̄ potest oriri ex mutuo: vt.l. idemq;.§.si cui.ff.eo. ¶ † In glo.prima ibi nō vt commendatum eum haberes.nā talis commendatoria litera nō importat vt sibi mutuetur ⁊ si contra fieret non obligaret scribens l.lucius.ff.de fideius. ¶ In glo.sequenti ibi:si non potest satisfacere accipiens.glo.ista habuit respectum ad ius antiquum ꝗm qd non pōt agi contra fideiussorem vel mandatorem nisi excusso principali.vt in aut.de fideius.iure vero antiquo sec⁹. quia poterat eligere creditor quem prius volebat.vt.j.de fide

2 ius.l.iij. ¶ † In glo.ibi ⁊ debent cedi actiones huic mandāti contra accipientem.hec glo.innuit.quia ille accepit suo nomine ⁊ pro se non tanq̄ procurator scribentis seu mādantis al's nō esset sibi fienda cessio ⁊ tamē infra innuit contrariū. ¶ In glo.ibi:⁊ sic loquitur hec glo.hic sentit ꝙ iste recepit vt procurator vt patet supra dum dicit vt pecuniam mutuet ꝓcurator quod non est verum:vt.s.dixi.quia recepit pro se ⁊ suo nomine. ¶ In glo.ibi:⁊ tunc tenetur domino vtili institoria : scilicet quādo recepit vt procurator videtur hoc procedere cuicū ꝙ litere fuerint directe siue procuratori siue mutuāti: quicqd glo.dicat si recepit vt nuntius q̄ qualiter cognoscatur:dic vt no.j.si quis alteri vel sibi.in.l.multum.⁊ tunc tene quod sequitur in glo.per rationem quam.s.dixi.ipse autem nuntius nō tenetur.dic vt.l.si pupilli.§.j.de nego.gest.⁊ per Cy.s. qd cum

b ¶ Fideiussor.adde an fideiussor possit appellare a sententia lata cōtra principalē vide gl.in.l.si.C. de vsu,rei iudi.

eo.l.si qui.

1 **SI tibi.** † Ex mandato defuncti cōpetit actio contra heredem.

CUm per procuratorem.

1 † Procurator ledens dominum sui culpa tenetur hac actione ad interesse.hoc dicit lex sequens.die prima Augusti.M.cccc.xxxix.⁊ die p̄cedenti audiui ꝙ comes Franciscus erat castrametatus circa castrum Suauij. Pau. de cast.

2 ☞ Negotiorū gestor qui se obligauit pro domino:an anteq̄ soluat possit agere vt liberetur.

3 Qui mandatum accepit de fideiubendo videtur accipere de soluendo.

1 **SI pro ea.** ¶ † Fideiussor anteq̄ soluat non potest agere contra debitorem vt sibi soluat.in tribus tamē casibus qui hic ponūtur agere potest subaudi nō vt sibi soluat.sed vt liberetur ab obligatione.hoc dicit vsq; ad.§. fideiussorem. ⁊ an habeat locum in fideiussore qui se obligauit pro alio sine mandato expresso vel tacito.vide glo.in.l.iiij.ff.de nego. gest.

2 Item † quid in alio gestore negotiorū q̄ fideiussore qui se obligauit pro domino an anteq̄ soluat possit agere vt liberetur ⁊ etiam extra casus qui ponuntur in hac.l.vide bonam glos.in l.si quis mandato.eo.titu.de neg.gest.⁊ id quod dixi posse agi non vt sibi soluatur.sed vt liberetur probatur in.l. si mandato.§.quoties.ff.eod. ¶ In tex.ibi:neq; condemnatus.sub.nec lis erat contra te contest.al's videtur quod etiā tūc agere posses vt libereris vel conserueris indemnis per.l.si socius.ff.cōmuni diui. ¶ In tex.ibi:postea cepisse idem si iam ceperat tēpore fideiussionis.sed hoc ignorabas vel etiam sciebas tamē non tantum dilapidauerat ꝙ in suspicionem verisimiliter veniret.sed suspicio venit post fideiussionem al's tene quod dicitur in glo.j.ꝗm Bal. ¶ In glo.que incipit nota non posse ibi quartus est si diu stetit in obligatione sub.pura.sed si erat cōditionalis quousq; pendet conditio non dicitur stare in obligatione ⁊ ideo quantumcunq; steterit non agit nec vt liberetur nec vt sibi soluatur per.l.facere.ff.solu.matrimo.pone exēplum in fideiussore euictionis anteq̄ res euincatur:nunq̄ enī potest agere etiam vt liberetur ꝗm Cyn.⁊ alios docto. ¶ In fin.glos.ibi.⁊ est ratio quia iam liberauit reum.sed fideiussor vel mandator non liberant reum nisi soluat vere vel ficte.nā ⁊ ficta solutio sufficeret vt agere possent si ex ea adesset liberatio debitori:vt.ff.eodem.l.inter causas.§.si is allegata in prin. l.secus si non adesset liberatio:vt.l.si vero non remunerandi.

3 in prin.cū ibi no.ff.eod. ¶ † In glo.sequen.ibi:item qui mandatum accepit de fideiubendo videtur accipere de soluendo sub.⁊ sic anteq̄ soluat mandatum adhuc non impleuit merito non potest agere vt liberetur ab obligatione qua tenetur venditori.non enim debet soluere de suo.primum tamen dictum glos.ꝙ fideiussor videatur recipere mandatum de soluēdo reprobat Pe.quia si hoc esset ⁊ propter hoc ꝙ non soluit creditor venderet pignus teneretur fideiussor debitori ad interesse quod tamen est falsum vt patet ex his que no.in.l.j.s.de dolo.iuncta.l.proxi.⁊.s.eodem.l.si maritus. in quibus habetur ꝙ qui negligit mandatum susceptum tenetur mandati ad interesse.istud ergo ꝙ soluat venit in consequentiam fideiussionis non ꝙ susceperit mandatum expressum.ideo tene precedentem solu.glo.quia debitor ex fideiussione debet releuari ⁊ beneficio affici.non autem grauari sed hic grauaret ⁊ statim fideiussor agere posset anteq̄ solueret quia pro vno creditore debitor haberet duos.igitur ⁊c.arg.in.l.in commodato.§.sicut.ff.commodati.

2 ☞ Paupertas an excuset fideiussorem si non appellauit vel appellationem non fuit prosecutus.

1 b **Fideiussorem.** † Fideiussor[b] indebite condēnatus debet appellare cōmode si potest al's non cēsetur bonafide gessisse.ideo qd soluit repetere nō potest.h.d. ¶ In tex.ibi exceptione munitum sub. descendente ex persona debitoris principalis vt quia sibi fuerat factum pactum de non petendo qua exceptione fideiussor vti poterat ⁊ fuit vsus:sed non profuit:quia iudex ea non obstante indebite ipsum condemnauit.Si autem non descendebat ex persona debitoris principalis:sed ex persona ipsius fideiussoris si eam non opponat an sit sibi imputandum distingue vt in gl.quia aut erat inhonesta ⁊ non est imputandum:aut non honesta ⁊ tūc aut proderat etiā reo ⁊ est imputandum:aut non proderat:⁊ tūc secus.l.idemq;.§.gn̄aliter.ff.eo.⁊ hoc in exceptionibus peremptorijs.in dilatorijs vero iudicijs etiā si vtriq; cōpetebat nō est imputandū si non fuit vsus.vt.l.si fideiussor. §.quedam

2 §.quedam.ff.eo.vt in glo.⁊ etiā ibi no. ¶ † Pro declaratione opp.contra tex.ꝙ non sit imputādum fideiussori si nō appellauit vel si appellationē nō fuit prosecut⁹ nisi paupertas ipm excuset.vt in prin.glo.

1 Procuratorem. † Procurator tenetur de male gestis ⁊ etiam de neglectis.hoc dicit.sic.s̄.eo.l.si marit⁹. ¶ In tex.ibi:pro his q̄ gessit sub.⁊ male. ¶ In tex.ibi:suscepit sub.⁊ nō impleuit. ¶ In tex.ibi:quā culpaz hoc intelligitur aliqñ de lata tantū aliquādo de leui aliquando etiā de leuissima vt dicam.j.eo.l.a procuratore.

2 ☞ Si procurator vendidit rē pro maiori pretio q̄ haberet in mandatis:an videatur gessisse sine mandato.

1 Cum mandati. † Si procurator nō seruauit formā mādati ꝙ agit non nocet domino nisi ratum habeat.
2 hoc dicit. ¶ † In tex.ibi:vendidit puta pro maiori
a pretio q̄ habuit in mādatis:quia forma mandati [a] diligenter est attendēda ⁊ seruanda.al's videtur gestum sine mandato.vt in.l.diligenter.ff.eo.⁊ idem in mādato iurisditionis si index delegatus nō seruauit formam rescripti:vt in.c.cū dilecti.extra de rescrip.

2 ☞ Si mādatur aliquid in quo quasi nulla industria vertitur:tunc non venit nisi lata culpa.
Quid si mandatꝫ illud in quo vertitur aliqualis industria non tamen exacta ꝙ veniat leuis culpa.
Quid si mandatꝫ illud in quo vertitur exactissima diligentia.

1 A procuratore. † Procurator tenetur de dolo ⁊ omni culpa.hoc dicit.⁊ sic etiam de leuissima.sed contra quia mandatum fit gratia mandantis tantū ⁊ non recipientis sicut depositum vt patet in.l.ij.ff.eod.Illud em̄ est proprie mādatum ergo non debet venire nisi lata culpa sicut in deposita:vt.s̄.depositi.l.j.Solutio.hoc nō contingit ex natura contractus:quia tunc procederet oppositio.sed procedit ex eo quia qui mandatū acceptat censetur se peritum asserere diligenter super eo ꝙ cōtinet mandatum ⁊ ratione huius assertionis venit leuis ⁊ lata sicut in illo qui recipit custodiaz
2 rei.l.si quis domum.§.impera.ff.locati.vnde dicit Barto.† ꝙ interdum mandatum aliquid in quo quasi nulla industria vertitur vt in mandato fideiussoris ⁊ tunc non venit nisi lata culpa:vt in.l.si fideiussor.in princi.ff.eod.Interdum illud in quo vertitur aliquis industria non tamen exacta vt ad gerendum negotia extraiudicialia ⁊ venit leuis culpa non leuissima.vt s̄.eod.l.procura.in verbo culpam.quod regulariter intelligitur de leui.Interdum illud in quo vertitur exactissima diligētia vt in mādato procuratoris ad lites:⁊ tunc venit etiam leuissima:quia videtur asseruisse se diligentissimum ⁊ ita intelligitur hec.l.ff.depositi.l.quod nerua.in.ix.q.⁊ hoc in actione mandati directa.sed in cōtraria que datur procuratori:dic vt in.l.si seruus.

1 Si secundum. † Quod vni traditur de mandato alterius etiaz illi traditum videtur.hoc dicit.ibi vni⁹ ex vtriusq̄ voluntatis sub.⁊ nomine agebas contra ambos vt tibi restituat pretiū quod soluisti illi cui nō tradidisti dicebat se tibi nō teneri.sed ꝙ ages contra illum cui tradidisti certe imo tenetur ⁊ potest cōueniri postq̄ alteri tradidisti de voluntate sua:⁊ sic etiam illi tradidisse videris.

2 ☞ Mandatū quando finiatur vel non finiatur morte mandantis.

1 Mandatum. † Lex ista lz sit breuis habet tamen materiaz valde longam quam Cy.tractat hic.sed Barto.subtilius in.l.ij.ff.de dona.ego plenius tractaui in repe.l.fin.
2 ff.de solu.† Et pro aliquali notitia materie distingue tres casus.nam aut mandatum ⁊ effectus mandati conferuntur post mortem mandātis vt de funere faciendo ⁊ tūc mandatum nō finitur morte mādantis imo tunc incipit habere robur.vt in l.si vero non remunerandi.§.fina.ff.mandati.Aut mandatum confertur in vita ⁊ effectus eius post mortē.tunc distingue vt habetur in.l.cum pater.§.meuio.de leg.ij.que distinctio alibi non ita bene reperitur.Aut vtrūq̄:scilicet mandatum ⁊ effectus mandati conferūtur in vita ⁊ sic aut super eo quod in vita geri non poterat ⁊ non debet:vt.l.at si quis.§.si cui.de relig.aut poterat geri in vita ⁊ tunc aut heredi mandantis expedit ꝙ non finiatur morte ⁊ non finitur:vt.l.si defunctus.ff.de procu.in eo quod dicit nō finiri si procurator sciuit.Aut expedit heredi ꝙ finiatur.⁊ tunc aut erat procurator in rem suā aut simpliciter.primo casu aut mādans decedit cum herede ⁊ non finitur morte:vt in.l.illā.§.de dona.aut sine herede ⁊ sic secus:vt.l.j.§.de act.⁊ oblig.Secundo casu quando simplex aut erat vniuersalis seu generalis aut specialis.Primo casu quādo generalis si per mortē mutatur conditio procuratoris finitur mandatū:vt in.l.eius qui in prouinciā.ff.si cer.pe.si nō mutatur cōditio secus.vt in.l.si quis mancipij.§.si impubes.ff.de insti.Cy.tamen intelligit illum.§.quando aliquid erat certuz quo casu cū vnū censeatur mandatū respectu oīum que veniebāt sub vniuersitate censetur quo ad oīa res nō esse integra.⁊ sic etiā quantū ad gerenda nō est finitū mandatū qđ etiā videtꝫ sentire gl.hic in prin.sed doct.videntur velle ꝙ etiā si nil esset ceptū quando mandatū est generale vel vniuersale nō finiatꝫ morte si cōditio mādatarij nō mutatur per illū.§.Scđo casu qñ erat specialis tunc aut ꝯstitutus super eo qđ dñs habebat necesse facere ⁊ nō finitur:vt.l.fundi.§.itē si amic⁹.ff.de acqui.pos.⁊ in.c.si super gratia.de rescrip.lib.vj.⁊ hoc in necessitate precisa.secus si causatiua:vt.l.si defunctus.de procu.⁊ hoc nisi ex forma contractus ius foret quesitum procuratori:vt in.l.fi.ff.de solu.⁊ hoc in reuocatione tacita que fit per mortē.in expressa dic vt colligitur in.l.si pecuniam.de cōdi.ob cau.⁊ in.l.si quis prohibuerit.de publi.⁊.l.vtrū.de consti.pecunia.reliqua [a] dic vt in locis preallegatis.

a ¶ Forma mādati.adde glo.in.c.porro.de priui.Ioā.and.in.c.fi.de restit.spo.l.si pcurator.C.de procura.

2 ☞ Si semel interfuit mea ⁊ hodie cessat interesse an cesset etiam actio competere que semel competijt.

1 Ad comparandas. † Procurator q mandatum nō impleuit tenetꝫ domino ad interesse.h.d.glo.que est hic intelligit quando hodie cum agit interest.si vero hodie non interest licet olim interfuerit agi non
2 pōt:vt in.l.si procur.§.man.ff.eo.† ille articulus est valde subtilis cū queritur an si semel interfuit mea ⁊ hodie cessat interesse cesset etiā actio competere que semel cōpetijt vt plene per Cyn.hic ⁊ subtilius per Bart.in.l.qui autem.si quis cau.vbi dicit tres casus ꝙ aut peto interesse aut peto penā:quia semel interfuit aut peto rē propter interesse.⁊ de secūdo ⁊ tertio dic vt ibi per eū.sed ⁊ primo in quo est propria materia:dic aut hodie nō interest licet semel interfuerit non tamen desinit damnum de preterito:⁊ tunc nō cessat actio competere.Puta mādaui tibi vt infra certum tempus faceres mihi domum in loco nundinarum quam si fecisses fuissem lucratus multa non fecisti ⁊ sic non fui lucratus hodie non interest amplius quod fiat:⁊ sic cessat interesse domum fieri nō tamen cessat damnuz lucri de preterito.ideo non desinit actio competere:vt.l.eum qui.§.qui iniuriarū.eo.ti.sed si cessaret damnū de preterito haberet locū ista gl.quia ex quo cessat hodie interesse cessat etiā competere actio:vt in.l.si procuratorem.§.manda.ff.eo.

1 Post solutionem. † Qui mādat alteri mutuari si soluit mandatario repetit ab eo cui mutuū est factum pro quo videtur mandando intercessisse.h.d.in effectu sicut ⁊ fideiussor postq̄ soluit repetit a debitore:vterq̄ enim videtur intercessisse pro debitore cū plures sint modi intercedendi:vt no.in.l.in personaz.ff.de pac.

1 Rerij. † Usure vltra licituz modū nō possunt deberi etiam si per stipulationē fuerint promisse vel pro eis datum fuerit pignus.

2 ☞ Quid dicatur pactum de quota litis.

1 Si contra. † Ex pacto de quota litis nil potest procurator petere sed si tale pactuz non fuit bene potest petere expensas factas de suo.hoc dicit.Quid si fecit pactū de quota litis ⁊ etiam expensas de suo certum est ꝙ ex primo nō potest agere ad expensas.glos.fina.hic videtur tenere quod non.Alij dicunt contrarium.glos.videtur verior per.l.si remunerandi.§.maurius paulus.ff.eod.vbi propter pactum de quota litis punitur procurator vt non possit petere quod soluit
2 pro domino.† Dicitur autem pactum de quota litis siue paciscatur de dimidia siue de quota siue de certa quantitate in euētum victorie:quia per hoc inducitur ad calumniose litigandum.et hoc probatur dicto.§.maurius paulus.⁊ in.l.sequen.nam vtrobiq̄ est eadem ratio.post litem vero finitaz bene potest pacisci de aliquo dando loco palmarij propter victoriam quam habuit.l.prima.§.honorarijs.cum.§.sequen.de varijs ⁊ extraor.cog.

2 ☞ Qualiter intelligatur ꝙ quisq̄ in re sua est legitim⁹ moderator.

1 Ut remanda. † Cōdēnatus in actione mādati ꝯ fide rupta efficitur infamis ⁊ licet culpa commissa in proprijs rebus vel negotijs nō puniatꝫ:qꝛ quilibet de re sua

est moderator ꝛ arbiter: cōmissa tamen in alienis negotijs bene punitur. hoc dicit. sed in proprijs etiam licet non puniat vt hic. ꝛ. l. etiam. §. licet in do. ff. solu. matri. tamen culpāda est ꝛ reprehendenda. eod. tit. l. non constante. §. si maritus. ¶ In tex. ibi naʒ sue. respondit tacite oppositioni. posset enim quis dicere ꝙ procurator cōdemnatus de negligentia non debeat effici infamis. quid enim si erat talis qui etiam in proprijs rebus erat negligens de qua negligentia certum est ipsum nō puniri: ergo nec ibi in alienis quia nō debet plus quis alium diligere quā seipsum diligat. sed potius ecōuerso plus se quā alium. vt in. l. manifeste. S̄. de serui. ꝛ aqua. Ad hoc respondit Imperator ꝙ argumentatio non est bona ꝙ in ꝓprijs rebus ideo quis nō punitur quia moderator est ꝛ arbiter ꝛ potest de eis facere quicquid vult non sic de alienis que nō sunt in eius arbitrio quo ad male tractandum: sed bene ꝛ ideo exacto officio debet ea gerere quia nil neglectū vel declinatum culpa fa-
2 tuum est. † ꝛ not. quia semper ad hoc allegatur. facit. S̄. de iudeis. l. nemo exterus. ꝛ quod dicit quisqꝫ moderator ꝛc. intellige dummodo disponat legitime. al's secus. de test. l. testandi in tex. ꝛ glo.

1 ¶ Differentia inter procuratorem simplicem ꝛ procuratorem in rem suam.

2 Pactū de quota litis an sit reprobatum in procuratore in rē suā: ꝛ quid si actio erat inutilis cedenti. vel cedens sit pauper. ꝛ numero. 4.

3 Cessio interdum impugnatur ex impotentia cedentis ꝛ aliquando ex potentia cessionarij: et interdum ratione iuris vel actionis cesse: ꝛ interdum impugnatur in fauorem illius contra quem ceditur.

4 Cessio que fit per creditorem debitori soluenti vel que fit ad defensam non ad offensam: debet de necessitate fieri.

5 Cessio potest fieri in oībus causis in quibus est eadē vel similis ratio que est in casibus exceptuatis hic. remis.

6 Cessio presumitur simulata quando inter cedentem ꝛ cessionarium agitur ꝙ totum emolumentum sit cedentis: ꝛ an etiā sit inualida quantū ad illum contra quem fit: an vero valeat tanꝙ mandatum simplex.

7 Paruitas pretij an faciat censeri cessionem simulatam. et nume. 8. ꝛ. 4.

8 Simulatio ꝙ facilius presumatur ꝙ dolus.
Simulatio non est dolus.
Quod quis possit allegare simulationem quā fecit pro fundamento intentionis sue sed dolum ꝛ fraudem non.
Que dicatur paruitas pretij.

9 Cessio presumitur inualida quando deficit titulus: id est causa habilis ad translationem dominij vel quasi in rebus incorporalibus.
Sicut se habet traditio in rebus corporalibus: ita ꝛ cessio in rebus incorporalibus.

10 An titulus debeat precedere cessionem ꝛ non sequi.

11 Si in instrumēto cōtinetur ꝙ cessi tibi actionem contra titiū pro centum: ꝛ non dixi titulo venditionis an valeat.
Cessio quando fit ex causa donationis si dicatur ꝓ benemeritis ꝛ seruitijs: an sit necesse probare merita: ꝛ an requirat insinuatio si excedat legitimā summā.

12 Cessio quando fit per laicum clerico contra laicum an ꝛ quādo presumatur simulata.

1 **Per diuersas.** † Lex ista cum sequēti que venit ad eius interpretationem sunt singulares ꝛ vulgares tamen intentio imperatoris radicitus videtur hic male declarata per glo. ꝛ doct. propter quod emanauerunt ille leges. Et aduerte quia alie leges huius tituli loquūtur de mādato simplici quod mandatarius seu procurator exercet ad vtilitatem domini. leges iste loquuntur de procuratore in rem suaʒ qui exercet materiam ad suum commodum: ꝛ suam vtilitateʒ vt est cessionarius qui ex cessione habet vtileʒ actionē suo nomine ꝛ exercitium directe nomine domini iuxta not. in. l. qui stipendia. de procura. S̄. sed simplex procurator nō habet exercitium directe. Item eius mandatum potest re integra reuocari expresse vel tacite. sed mandatū procuratoris in rem suā secus: quia nec morte finitur. vt. l. illam. j. de dona. nec reuocari potest. vt in. l. si quidem. S̄. de actio. ꝛ obliga. Item quando per procuratorem simplicem agitatur causa: cōfessio domini preiudicat. nō sic quando per procuratorē in rem suam si agit ad suum commodum: scilicet ad eum pertinet periculū cause iuxta no. in. l. facta. §. si heres. ad treb. ꝛ in. l. fina. S̄. de procura. per Cy. ideo Spe. postꝙ plenissime tractauit de procuratore simplici in tit. de procura. postea in. §. fina. tractat de procuratore in rem suam: idest de cessionario circa quam multa bona dicit. ꝛ etiam in titu. de cessione actionis: emanauerunt auteʒ ex his legibus ꝓm rei veritateʒ. ꝛ hoc est radix ꝛ fundamentū
2 earum per glo. ꝛ doc. non tactum quia per leges veteres † pactum de quota litis erat reprobatū in ꝓcuratore simplici ꝛ ex eo nil poterat procurator post victoriam petere vel exigere a domino pro quo sententia lata erat. vt. S̄. eod. l. si contra licitū propter hoc malitiosi carentes anima ꝛ inherentes facultatibus alienis faciebant se fieri procuratores in rem suam ꝛ cedi sibi actionem ad fraudandum leges veteres vt sic agitarēt causam proprio nomine ꝛ tanꝙ domini ꝛ obtinerent sententiam in propria persona ꝛ promittebant cedētibus ꝙ si contingeret eos obtinere victoriam darent ipsi cedenti certā partem litis seu victorie ꝛ residuuʒ retinerent pro se vt sic ipsi nō habeāt ire post dominos a quibus nil possent extorquere ratione pacti: sed potius econuerso domini irent post eos ꝛ peterent partem eis pollicitam ꝛ starent in fide ipsius procuratoris: ꝛ propter hoc cōtingebat ꝙ vexabantur indebite ꝛ calumniose. Cum enim quidam haberent actiones dubitatas: ꝛ nō auderent eas mouere dubitātes succumbere dicti procuratores litigiosi offerebāt se dicētes per qꝺ cederet eis actio ꝛ possent litigium ducere suo nomine ꝛ ad suam commoditatem. ꝛ multi erant qui cedebāt tales actiones dubitatas ꝛ ipsi cessionarij per calumnias obtinebāt propter qꝺ multe querele fuerunt exposite Imperatori anastasio qui condidit hāc. l. ꝛ statuit in effectu ꝙ tales cessiones quādo non apparet ꝙ aliqua iusta vel rationabili aut necessaria causa que induxerit cedentem ad cedendum ꝙ talis cessio presumatur facta in fraudem. l. si contra. S̄. eo. ꝛ ꝙ inter eos tacite interuenerit conuētio ꝙ partem eius quod exigit dabit cedēti ꝛ partem sibi retinebit vt voluit hic glo. super verbo voluerit. ideo reus cōuentus a tali cessionario potest obijcere contra eū ꝛ repetere per hanc. l. tanꝙ illa cessio sit inualida ꝛ facta cōtra prohibitionē huius. l. ꝛ de actione dubitata. ꝛ causa calumniandi reū ꝛ pro nimia auaritia cessionarij tanꝙ redēptoris litis ꝛ exprimat titulus emptionis ad iustificandum cessioneʒ ꝛ detur minus pretiū ꝙ sit in actione que ceditur valeat vsqꝫ ad illud pretiū quod soluit in residuo nō valeat tāꝙ sit simulata ꝛ loco pacti de quota litis facta. Si autē subsit aliqua iusta causa propter quam cesset suspicio predicta de calumnia vel redemptione litis valeat cessio. Et de hoc ponit quinqꝫ exempla in ver. exceptis ꝛ postea circa fi. vult idē esse in alijs casibus rationē habentibus: scilicet eādem veluti fieret ex causa mere ꝛ pure donationis: quia tunc cessat dicta suspicio cum omne emolumentum sit peruenturū ad cessionarium. ꝛ sic cessat tacita cōiectura ꝙ inter eos interuenit cōuentio de diuidendo lucrum inter se. ꝛ hoc vult illa. l. sed dicti ꝓcuratores cauillosi īuenerūt modum irritandi vtilem prouisionem huius. l. cōmittentes fraudem triplici modo: quia ista. l. primo approbat cessionem que fit ex causa venditionis vsqꝫ ad quantitateʒ que soluitur pro pretio vt in ver. ita tamen in residuo improbat postea in §. fi. approbat quando fit ex causa donationis: ideo ipsi faciebant fieri partem ex causa venditionis puta actionem cōpetentem ad mille emebant pro quingentis ꝛ faciebāt ꝙ cedēs residua quingenta eis donabat vt sic tota mille possent petere. vel faciebāt vt eis venderet pars pro quingētis ꝛ cuidam alteri quem sibi submittebāt puta consanguineo vel vxori donabātur alia quingenta: ꝛ aliquando faciebant fieri cessioneʒ totā ex causa donationis apparentis: sed qꝛ cedētes volebāt habere partē ꝛ sic non intendebant reuera donare totum ipsi clarius ꝛ occulte dabant sibi certam partem quātitatis ꝛ recipiebant instrumētum donationis de tota quātitate. Istis calumnijs ꝛ fraudibus volens obuiare successor Imperatoris Anastasij commendās prouisionē huius. l. statuit dictas cessiones non valere nisi vsqꝫ ad quantitatem vere solutā: quantum autē ad alteram partē que erat remansura penes ipsum cessionariū loco pacti de quota litis non valeat vt sic illa non possit peti ex causa donationis per ipsum cessionariū. sed nec per cedentem qui scripsit huic fraudi: ꝛ sic perdit illa pars et remanet penes debitorem non sic si fuisset facta cessio ꝓ minore quātitate ꝙ sit in actione. nam licet id quod excedit nō possit peti per cessionariū non tamē perditur. sed petitur per cedentem: vt in. l. per diuersas. que punit dūtaxat cessionarium ꝛ in eius odiū disponit ꝛ simulationē presumit. non autem in odium cedētis nec ipsum punit licet cōsenserit in fraudādo. l. si cōtra licitum. Sed quando cōsensit in fraudando sanctā ꝛ vtilē prouisionē. l. per diuersas. qꝛ dupliciter punit fraudādo l. ꝛ interpretationem. l. punit ipsum in hoc ꝙ quatenus plus est in actione ꝙ in pretio quod recipit illud perdatur ꝛ ꝓ neutrum ipsorum peti possit ꝛ qꝛ ista. l. ab Anastasio veniebat ad interpretationē. l. per diuersas. qꝛ talis censetur fuisse intētio imperatoris

imperatoris a principio debuisset dispositio huius.l. trahi retro ad tempus.l.per diuersas condi.sed imperator mitius agere volens propter nouam penam vult φ non trahatur ad preterita:sed ad futura:τ hoc vult.l.ab anastasio.τ nunc intelligis medullitus τ radicitus fundamētum harum legum τ sine illo
3 fundamento nunφ gustabis intellectū harum legum. ¶ † Et not.φ interdum cessio impugnatur ex impotentia cedētis: vt quando cedit ille apud quem non est actio radicata tamen gerit administrationem legitimam vt tuto.vel cura.quod dic: vt l.potest.ff.de auto.tuto. Aliquando ex persona vt quando ceditur potētiori ratione officij publici qui minacē potest terrorem ingerere:τ tunc punitur iactura cause cedens:τ de hoc loquitur titu.τ.l.ij.§.ne liceat poten.τ ibi est optima glos.de ista materia. Interdum ratione iuris vel actionis cesse. vt quādo erat iam facta litigiosa:τ de hoc loquitur titu.j.de litigio.l.ij.τ aut.ibi posita. Interdum impugnatur in fauorem illius contra quem ceditur:τ tūc loquuntur iste.ll. que voluerunt prouidere ne quis indebite vexetur:φ frequenter cōtingit per illos qui faciūt pactum de quota litis:nam per.ll.veteres. vt.§.dixi erat prouisum circa procuratores simplices τ aduocatos non circa procuratorē in rem suam vt est cessionarius:sed per hanc l.prouidetur etiam attento odio recipientium tales cessiones calumniosas.Nam quatenus pro cessione non soluitur presumit lex interuenisse simulationem:quia si venditur pro minori quantitate φ valeat:licet simuletur tota actio vendi. et ꝑpter hoc videretur totum posse peti.τ sic tamen vere noluit vendere quod vltra est: sed donare cessionare in premium sui laboris τ in fraudem pacti de quota litis:ideo glo. dicunt φ presumunt simulationes ratione paruitatis pretij: intellige scilicet in residuo quia simulatur vendi τ donatur non simpliciter:sed in premium laboris:τ eodem modo si pro parte venditur pro parte donatur et presumitur simulata in eo quod donatur : q₃ simulat donare ex liberalitate:τ tamen nō ita donat: sed in remunerationem τ in fraudem dicti pacti:vt.§.dixi. Ex quibus remanent quasi omnes glo.declarate exceptis glo.que sunt in versi.excepti.que tendūt ad declarandum exempla que ibi po
4 nūtur. ¶ Et in effectu recollige † φ vbi cessio fit ex necessitate vt contingit quādo creditor fideiussori solventi cedit: nam habet necesse hoc facere.ff.de fideius.l.fideiussoribus. vel quando fit ad defensam non ad offensam: quia possessor dubitans molestari ab aliquo recipit cessionē ab alio qui potentius ius habet φ ille vt se defendat ab alio non vt offendat vel qñ subest aliqua causa expediēs vt si sunt plures heredes diuidētes hereditatem in qua est quoddam nomen debitoris quod assignatur vni ex eis in partem cum diuisio aliter fieri nō possit.l.plane.famil.hercis.Nam alij debebūt cedi pro partibus aliorum nec requiritur alius titulus in cedendo. Idem in similib⁹ causis vt si actio que erat inutilis cedenti:puta quidam parisiēsis debet mihi mille:ego non sum aptus ire parisium: vnde cedo cuidam parisiensi illam actionem pro centum certe nōvidetur causa vexandi τ redimēdi litem cum alia subsit causa rationabilis τ sic poterit totam summam petere:hoc tenet hic Bal. in xij.q.quod perpetuo tene menti. Et idē sentit Spe. tam in hoc φ in similibus casibus vt si aliquis est pauper vel execratur lites ita quod actio est sibi inutilis vt possit eam cedere pro modica quantitate τ cessionarius totam summam petit:q₃ cessant presumptiones harum legum. Et his diebus consului cū quedam mulier in penam foris iulij cessisset iura sua contra quosdam super hereditate τ bonis paternis τ maternis pro duob⁹ milibus que valebant vltra sex milia:quia hoc non fecit nisi q₃ actio erat sibi inutilis propter potentiā aduersariorum τ querebatur a me an cessionarius posset exigere vltra duo milia:dixi φ sic:nec obstat ista lex per diuersas:quia propter qualitatē persone cedentis aduersariorum cessabat presumptio de qua hic:scilicet pacti de quota litis τ vexat̄ indebite: vnde nō plus videtur valere hoc ius φ esset dicta quātitas maxime propter
5 dubiū litis nec plus fuisset emptū τ ad incantum. ¶ † Ultimo omissis alijs gl.que tendunt ad expositionem litere capio glo. fi.que tangit materiam τ primo opp. de principio huius.l. vbi prohibetur cessio fieri:τ per consequēs annullatur tanφ facta contra prohibitionem.l.vt.l.non dubiū.§.de legi.τ postea in fi. dicitur φ valet nō solū in casibus specialibus.§. exceptua. sed in alijs etiam:ergo semper valet glo. dicit φ finis intelligitur de non simulatione:vt quando fit ex causa donationis:certe cū talis specialiter dixerit in ver.finautē illud verbū φ alijs causis non debet restringi ad illu. Dic ergo melius quod valet in omnibus in quib⁹ est eadem vel similis ratio que est in casib⁹ specialiter exceptuatis in ver.exceptis quorū aliqui ponūtur in Spe.de cessione act.§.j.versi.sed op.ad premissa vsq₃ ad versicu.quid si excōmunicatus.τ hic per Bal. in.xij.q. vbi autē nō

est eadem vel similis ratio τ sic nō valet et presumitur simulata τ animo calumnie facta τ pro redemptione litis: vt in princ. Postea glo.prosequendo materiā ponit quatuor casus in qui
6 bus cessio est τ presumitur simulata. † Primus quādo agitur inter cedentem τ cessionarium quod totum emolumētū sit cedentis:τ sic dicit glo.φ non valet per titulū plus valere quod agitur. Nam cum cedo videor velle φ emolumētum sit cessionarij:hoc enim importat cessio vel differret a simplici in quem non trāsfertur nisi exercitium directum:si ergo agitur vt emolumentum ad me pertineat hoc est cōtrariū nature cessionis: τ hic plus attenditur quod inveritate agitur φ quod simulate concipitur:per titulum valere quod agitur. Do.vidētur tenere contrarium:τ miratur Jac.de are.φ glo.vtatur istis verbis simula.quia in tota ista.l.de hoc nō fit mentio sed plus est mirandū de ipso:quia in.l.ab anastasio. pluries fit mentio ad interpretationem istius:vnde glos.non somniarunt vtentes isto vocabulo. Item dicunt doct.non esse verū φ propter hoc reddatur cessio inualida.τ allegant tex.expressum in.l.si tibi mandauero.§.interdū.ff.eo.titu.vbi valet licet commodū et omne periculū pertineat ad cedentem. Aduerte tu clarius. Aut q̄rimus an sit simulata τ inualida quantū ad cedentē et cessionariū:τ est dicendū φ sic vt dicit glo.quia emolumentū nō remanebit penes cessionariū:licet cessio importat contrariū: sed re a dibit ad cedentem:prout reuera fuit actū τ sic reputabitur potius simplex procurator in rem suā propter hoc pactum quod alterat naturā cessionis vt in simili dicitur in.l. vbi ita donat. ff.de dona.cau.mor. Et propter hoc dico φ illud mandatū mor
a te mandantis[a] reintegra finietur tanφ simplex mandatum qđ non foret si esset in rem suam:vt.l.illam.de dona. Item φ confessio cedentis preiudicabit cessionario sicut preiudicaret procuratori simplici per ea que no. Cy.in.l.si.§.de procu.τ Barto. post Dy.in.l.in facta.§.si heres.ff.ad trebel. ¶ Sed si queritur an sit inualida quantum ad illum contra quem fit cessio:dic qđ non.τ φ ille non poterit ipsum repellere ex causa dicte simulationis que non tendit in fraudem pacti de quota litis qđ nihil sit remansurū penes cessionarium:τ sic cessat dispositio huius l.ita intellige dicta docto.reprehendentium glo. valebit ergo ista cessio:vt valere potest:scilicet tanφ mādatum simplex.ar b
7 gu.in.l.si tam augusti.ff.de serui. † Secundus casus in quo cessio presumit̄ simulata ratione cuius simulationis cessionarius pōt repelli ab agēdo ex dispositione huius.l.est paruitas pretij quādo venditur pro minori summa φ debeatur:τ iste casus ponitur hic in ver.ita tū.sed postea in ea glo.ante fi. in ver. vel verius videtur dicere contrarium:φ paruitas pretij non facit censeri simulatam. Ait pro concordia φ non facit censeri simulatam totam:prout dicebat primū dictū:sed quatenus plus est in actione φ sit solutio pro pretio:sed quatenus est solutio valet τ ex ea agi potest τ consistit simulatio in illo pluri.vt.§.dixi: quia cedens simulat totum vendere τ tamen illud plus nō vendit:s₃ dimittit penes cessionariū loco pacti de quota lit. ¶ S₃ op.in glo.φ paruitas pretij non faciat presumi simulationem: vt.j.de rescin.vendi.l.dolus.dicit glo.φ non facit presumi do
8 lum ꝰm simulationem sicut hic. † Ex qua gl.no.duo:scilicet qđ
b facilius presumitur simulatio φ dolus. Item φ simulatio[b] nō est dolus:τ ex hoc sequitur φ quis bene potest allegare simulationem quam fecit pro fundamento intentionis sue: quia non allegat turpitudinem suam sed dolū et fraudem non posset al
c legare:quia allegaret turpitudinem:[c]vt.l. cum profitearis. de reno.do.τ hoc tenuit Bar.in cōsilio suo quod incipit Petrus nichole. Item dicit glo.quod hoc casu nō perditur in eo quod est plus:licet cessionarius nō possit ad illud agere: nā aget ipe cedens cum in ista.l.per diuersas non dicatur cōtrariū: quod etiā tenet Innocē.τ Spe.in dicto titu.ver.si vero dubitatur.licet quidam contrarium:vt ibi no.Sed quādo pro parte venditur τ ꝑ parte donatur perditur actio in eo quod est donatio:vt est tex.in.l.ab anastasio. Ratio diuersitatis est illa quā primo dixi:quia primo casu cedens vnam tantū fraudem committit: scilicet cōtra leges veteres improbantes pactū de quota lit. s₃ c in secundo committit tam cum illa φ etiam cōtra.l.per diuersas ergo plus debet puniri per.l.ita fidei.ff.de iure fis. vbi plus punitur qui fraudat.l.τ interpretationē.l.φ qui.l.tantum. Itē dicit glo.φ pretium reputabitur paruum quando computato eo quod est datū τ pretio laboris τ expēsis litis adhuc plus fatis est in actione:hoc intellige sane quādo verisimiliter fuisset posita ad incantum τ in subhastatione satis plus fuisset repertum.Si aūt nō plus illud reputatur iustum:vnde si cessi actionem in mille pro quingētis τ in subhastatione verisimiliter nō fuissent reperte nisi quingenta cōputato labore τ expēsis illud reputabitur iustum pretium:τ sic poterunt exigi mille: hoc videtur velle Spe.in loco pallegato. Nā debet estimari futurus

¶ Mandatum morte mādātis. adde bar. in.l.si filius.§.sed τ si qs. ff.de do. Innoc. in.c. qm̄ abbas. de offi.dele. Do. c.si gratiose. de rescri.li.vj. Ant. de but.in.c.relatū.de offi. deleg. doc.in.c.licet.eo. ti.doct.in.l. eius qui ī prouinciā. ff.si cer.peta.

¶ Simulatio. Adde an simulatio sit peccatū.vide ꝑ sctm̄ Tho. ij.ij.q.iij. Et qd sit simulatio. vid glo.in.l.pe.C. de iuris τ fac. igno. Card.zaba.in.c. per tuas.i.ij.no. qui filij sint legi. τ an simulatio sit pmissa de iure. vide per Cardi. alex.in.c. qđ iter rogasti.in.ij.col. xxvij.di. Et q̄ sit differentia inter simulationem et fraudē. vide per Bal.in.c.benefici₃.si de feu. fu. contro. inter do. τ agna. ī vsi. feu. Et de multiplici specie simulationis. vide ꝑ Bar. cepolā veronensem cautela.ccc.xxviij.

¶ Allegaret turpitudinē. Adde an licet allegare suā turpitudinē. vide in.l. iusiurādū qđ ex conuentione.ff. de iureiurā.gl.τ doct.in c.ex tenore. de cōces.pben.gl.in.c. iter dilectos. de dona.do.in.c.lator.de re iudi.

euētus ⁊ incertitudo que facit censeri iustum qd̓ al's esset iniu-
stum: vt. s. de vsur. l. si ea lege. ⁊. l. si ex pactione. ⁊. l. oleo. qd̓ not.
in simili. in. l. lucius. §. fi. ff. ad trebel. ⁊. l. si quis. cū aliter. de ver-
bo. obliga. per Bar. qñ queritur an in transactione quis fuerit
deceptus vltra dimidiam iusti pretij: non enim estimatur res
que petitur sed dubius euentus: facit. l. querebatur. ff. ad. l. falc.
9 ¶ † Tertio presumit̃ simulata ⁊ inualida qñ deficit titu. id est
causa habilis ad translationem dominij vel quasi in rebus cor-
poralibus: sicut enim nuda traditio in rebus corporalibꝰ sine
titulo vel causa non est habilis ad translationem dominij vel
quasi: vt in. l. nunꝗ̄ nuda. ff. de acqui. re. do. ita ⁊ in iuribus in-
corporalibus vt est actio simplex: cessio sine causa non est habi
lis ad trāsferendū iura vtilia in cessionariū: quia sicut se habet
traditio in rebꝰ corporalibus: ita ⁊ cessio in rebus incorporali-
bus: vt. s. quando fis. vel priua. per glo. ⁊ ista melior est ratio ad
probandum id qd̓ dicit gl. ꝙ̄ id in quo se fundat: sc3 tex. in ver.
ita tamē. ibi dum dicit: licet instrumēta cessionis ⁊c. vbi innuit
qd̓ quando in instrumento cessionis exprimitur nomen actio-
nis et sic titu. regulariter valet si fit pro iusto pretio: ergo si non
exprimitur nō valet: ⁊ idem si exprimitur sed pretium nō est iu-
10 stum quatenus est vltra. † Subdit glos. ꝙ ti. d3 precedere ⁊ nō
sequi: al's non prodest eius insertio. hoc expressius voluit glos.
mag. in fi. s. ne lice. po. in. l. j. ⁊ dicitur ꝙ fuit opi. Azo. docto. re-
probant qꝛ non refert qd̓ eoꝝ precedat: nā in quacūqꝫ parte fit
titulus instrumenti censetur precedere suū causatū sicut nō re
fert in libello dicam debes mihi centum: qꝛ peto te condēnari
vel dicam peto te cōdemnari ad centū in quibus mihi teneris
ex causa mutui: ⁊ sic premitto conclusionē vel causatū ꝭm Bal.
qui ita no. in. d. l. fin. pro quo facit. l. cum testamento. §. hec ver-
ba. ff. de heredi. insti. hoc idem ponit Ioan. an. in. d. titu. in ad-
di. que incipit rigorosum. et sustinendo Azo. dicit ꝙ noluit il-
lud dicere: quia fuisset fatuitas: sed vult dicere ꝙ titulus debet
adesse tempore cessionis facte ⁊ si veniret ex post facto non va-
11 lidaret cessionem ante factam nisi retrotraheretur. ¶ † Sed
pone ꝙ cōtinet̃ in instrumēto qd̓ cessi tibi actionem cōtra titiū
pro centū nec dixi titu. vendi. an valeat: videtur ꝙ non per istā
glo. cōtrariū tenet Bar. ⁊ cōsuluit: qꝛ satis videt̃ expressus titu
lus qñ est expressa causa que fecit contractū emp. et vēdi. si fuit
dictum pro pretio centū per tex. in. l. fi. j. de fun. patri. ⁊ per glo.
paruam que est in. l. apud celsu3. §. sed cum legitima. ff. de doli
excep. vel facit censeri contractū innominatū[a] facio vt des qui
tribuit titu. ⁊ causam transferendi quam sequitur Bal. ⁊ Ioā.
and. in. d. addi. que incipit rigorosum tenet expresse contrariū
sed non bene. ¶ Item dubitauit Bart. quando fit ex causa do
na. si dicatur pro bene meritis ⁊ seruitijs an sit necesse probare
merita vt agere possit: ⁊ videtur ꝙ sic: quia diuersus est titu. do
nationis facte ob merita. in. l. aquilius regulus. de dona. et. l. si
pater. vbi habetur ꝙ nō requiritur insinuatio: qꝛ dicitur prius
remuneratio: ⁊ aliud est quādo simpliciter fit ex mera liberali-
tate: vnde ꝓbatis meritis nec ille titulus expͤssus prodest nec
non expressus: ideo Bar. dicit ꝙ de pluribus cessionibus facit
remoueri illa verba. Bal. in. d. l. ij. dicit ꝙ nō expedit dubitare:
sed nō declarat. Ego idem consului: quia cū sit talis qui potest
donare vtroqꝫ modo tam ꝓpter merita ꝙ̄ etiā ex mera libera
litate standū est verbis suis de meritis nec requirit̃ alia proba
tio: sed qñ esset talis qui non posset donare simpliciter: sed dū-
taxat propter merita vt cū pater donat filio in potestate vel cū
donatio excedit legitimam summā non statur verbis donan-
tis de meritis: vt no. in. l. si donati. j. de colla. ⁊. l. si forte. de castr.
pecu. ⁊ hoc est quod decepit Bar. qꝛ non considerauit ꝙ proba
tio meritorum non est necessaria hoc casu quādo potest vtroqꝫ
modo donare: sed sibi visum fuit ꝙ sit necessaria per not. in. d.
legibus: et ideo si non fiat videatur deficere titulus: tene men-
12 ti quia sunt subtilia ⁊ male declarata. ¶ † Ad quintum in quo
presumitur simulatio quando fit per laicum clerico contra lai
cum: vt in. c. fina. de alie. iudi. sed non est verum simpliciter: sed
limita in Spe. loco preallegato. versi. iiij. presumitur. Itē quā-
do cessionarius est homo litigiosus: vt in eo. §. versi. item etia3
presumitur. Et vltimo qñ in instrumēto venditionis non fit fi-
des de vera numeratione pretij: sed dūtaxat de cōfessione cedē
tis: nam non probat numerationem: hoc tenet Bar. hic consu
luisse ita cum pluribus alijs doct. per tex. istius. l. dū dicit tan-
tūmodo solutarum: per. l. ab anastasio. post mediū: ibi dum di-
cit re ipsa persoluit. ⁊ quod no. in. l. assiduis. j. qui poti. in pign.
ha. ⁊ quia cum materia sit prohibitiua confessio presumitur si-
mulata et in fraudem facta per. l. qui testamentum. ff. de pro-
ba. ⁊ per. l. cum quis. §. titia. ff. de leg. iij. Bald. vero dicit hic et
in. l. ij. ne lice. po. ꝙ isti tex. non faciunt pro Bar. quia tex. istius
l. per diuersas loquitur eo casu quo est venditio facta non iusto
pretio. ⁊. l. sequens. quando pro parte vēdita pro parte donata

a ¶ Contractū in a
nominatū. adde
quot sunt cōtra-
ctus īnominati.
vide per Ange.
in. l. naturalis. ff.
de pscript. vbis.
Item cōtractus
innominatꝰ ha-
bet vim mādati.
ꝭm Bal. in. c. ex
parte decani. in
vij. col. de rescri.
Itē oēs contra-
ctus de mundo
quos cōsuetudo
de nouo inuenit
sunt innominati
ex quo a iure gē-
tiū vel ciuili no-
men non accepe
runt ꝭm Bal. in
c. fi. in vlti. col. de
cau. pos. ⁊ ꝓprie.

quibus casibus ex vna presumptione resultat altera: sed si po-
nimus ꝙ sit facta iusto pretio tenet ipse ꝙ solutio pretij proba
tur per cessionem cedentis: ita dicit de consuetudine seruari ⁊
ita fuisse consultum per collegium Florētinū: licet Bar. opi. in
multis locis teneatur ⁊ pluries perusij ꝭm eū fuit iudicatum.
de quo per Bar. ⁊ Bal. in. l. deo nobis. de epis. ⁊ cle. vide etiam
hic Bal. qui plures. q. format ex his que habētur per Ioā. an.
in dicto titulo. de cessio. act. Die. v. Augu. M. cccc. xxxix. in ci-
uitate Padue.

¶ Si seruus extero se emi mandauerit. Rubrica.

¶ In titu. precedenti dictū est de mādato regulari ex quo ꝭm
intentionem mandātis ⁊ mandatarij oritur actio directa ⁊ cō-
traria scilicet mādati directa ⁊ mādatario contraria in isto ti.
tractat̃ de quodam speciali mandato ⁊ irregulari ex quo orit̃
actio directa preter intentionē mandātis vel eius qui reputa-
tur mandās: ⁊ tñ nō oritur actio cōtraria mandatario: vt in. l.
cū seruus. ff. māda. qui venit ad declarationē huius et reputat̃
iste ti. tam in tex. ꝙ̄ in glo. valde difficilis ⁊ obscurus qui habet
materiā extraneā valde a regulis iur. ⁊ obscuritas procedit: qꝛ
nec glo. nec doc. tangūt vnum verbū ex quo declaretur omnis
obscuritas que colligitur ex. l. cum seruus. ff. man. que tractat
de eadem materia: ⁊ similiter ipsam supplet: nam quicquid hic
⁊ ibi statuitur contra regulas iuris ⁊ ꝯtra rationē disputandi
dumtaxat de equitate procedit ad refrenandā malitiā seruoꝝ
qui malo ⁊ peruerso modo conantur se subtrahere a dominis
⁊ ipsis dñis ignorātibus mandant extraneo ꝙ se emat a dño ⁊
manumittant sibi vel etiam retineant volētes potius iugū
secūdi dñi emptoris ꝙ̄ primi venditoris. Nam secuta emptio-
ne licet dñs vēdiderit ea intētione vt nūꝗ̄ rehabeat ⁊ emptor
emat suo nomine ⁊ ea intentione vt nunꝗ̄ restituat: vēditor ta
men reperta veritate dominus ex mādato serui pōt agere mā
dati vt rehabeat ⁊ recuperet seruum sicut si emptor a quodam
tertio de mādato ipsius dñi ipsum vel aliam rem nomine dñi
emisset quo casu sine dubio teneretur sibi restituere cuius no-
mine emit cōuentus actione mādati directa: vt in. l. si ita qs. §.
seia. de ver. obli. ⁊ econuerso si ille cuius nomine res fuisset em-
pta nollet ratum habere posset mādatarius agere actione cō-
traria vt recipiat ⁊ pretiū quod soluit sibi restituat. Sed in ca-
su nostro primus dominus vēditor potest agere directa vt sibi
restituatur seruus si hoc vult: ⁊ tamen mandatarius nō potest
agere cōtraria cōtra eum vt recipiat seruum: vt. d. l. cū seruus.
ff. mandatū. quia cessat ratio propter quā dominus non habet
directam: sc3 vt malitia serui puniatur ⁊ redeat vnde decessit
cum malitia domino ignorante malitiam: sed si sciuisset cessa-
ret ratio equitatis ⁊ non posset dominus recuperare seruum:
hec est substantia huius. l.
2 ☞ Contractū quē nō posset seruus pro me facere: ⁊ ad suam
vtilitatē si esset liber: nō posset facere existēs seruus ad vtilita-
tem meā: etiā si ego per meipsum possem illum ꝯtractū facere.
Limitatio legū. que dicunt per seruū posse acquiri domino.
3 Liber homo ꝙ nō possit mādare alicui vt ipsum emat a tertio.
Si mādo tibi vt rem meā emas a me: istud mandatū nihil va-
let ⁊ quid si sequatur emptio. ⁊ nu. 4.
4 Mandatū ꝙ fuit a principio nullum an possit ex postfacto re-
conualescere.
Non est inconueniens ꝙ ex postfacto extra id quod actum est
inter partes tacita nascatur obligatio.
5 Differentia inter dictionē ex: ⁊ dictionem propter.
Emptor nō liberatur a pretio si soluat venditori pecuniā per-
tinentem ad ipsum venditorem.
6 Allegans contraria non debet audiri.
1 SI seruus. † Et diuide in duas ptes principales: qꝛ pͥmo pmit-
tit tria anteꝗ̄ determinet casu3 de quo querit̃
vsqꝫ ibi: nec tñ. scd̓o determinat cū distinctione
⁊. h. d. in summa. Si seruus meꝰ mādat tibi me
ignorāte: vt ipsum a me redimas: ⁊ manumit-
tas vel retineas secuta emptione ⁊ traditione de pecunia tibi
ministrata p eū q̄ ad me ptinet est in potestate mea vel agere
actione mādati ⁊ mādato facto per seruū qd̓ reputatur meū vt
eūdē seruū mihi restituas: ⁊ sic rescindat̃ vēditio sicut si ab alio
ipsum emisses meo noīe quāꝗ̄ tale mādatū a principio nondū
facta emptione foret ipso iure nullū: qꝛ nec pōt tenere ex perso
na serui nec ex persona mea p rationes positas in text. et sic de
rigore non deberet producere actionē mādati: qꝛ saltē de equi
tate secuta emptione ꝓpter dictā causam reconualescit: ⁊ actio
nem ꝓducit ad recuperationem serui. Vel si volo seruum nec
rescindere cōtractum venditionis: sed persistere in eo possum
agere

agere ex emptione vt aliam pecuniam mihi soluas: quia soluẽdo a me nõ fuisti liberatus:ambas vero dictas actiones simul intentare non possum:quia essem mihi cõtrarius nã volendo retrahere seruum improbo venditionem et eam rescindere volo: sed petendo pretium solutum de alibi pecunia ipsum approbo: et ista sunt contraria:sed regula est quod allegans cõtraria non au
2 ditur.h.d.in effectu ista difficilis.l. ¶ †Ro.primo quod cõtractũ quẽ non posset seruus pro me facere et ad suã vtilitatẽ si esset liber non posset facere existens seruus ad vtilitatem meã etiã si ego per meipsum possem illũ cõtractũ facere:et ista regula limitat.d.ll.dicentes per seruum posse acquiri domino:vnde si seruus meus stipulatur a te seruitutẽ predialem cũ stipulatio nõ valeret si esset liber et non haberet predium.l.j.communia prdi. ita nõ valet quo ad cõmodum earũ cum mihi acquiratur: licet habeam pretium et possem per me stipulari.l. si maxime.ff. de
3 ser.leg.† Item quod liber homo non põt mandare alicui vt ipsum emat a tertio cum liberi hominis non sit commercium:vt in.l. liberi.ff.de cõtrahen.emp. ¶ Item no.quod si mando tibi vt rem meã emas a me istud mandatũ nihil valet: vnde si non emisti: sed per te remanet licet mãdatũ acceptaueris nõ possum ex eo agere ad interesse:sed si valeret bene possem:vt.s.e.l.si maritus. et.l.procuratorem.sed nec emptione secuta possum agere ad pretium actione mandati:sed debeo agere ex vendito: quia quoties aliter contrahendo mandatum executioni mandatur nõ agitur ex mandato:sed ex illo alio cõtractu.tex.est in.l.ideoque.§. si quis titio.ff.man.et per hoc dico quod ista.l. loquitur quando seruus tibi mandauit vt ipsum emeres tuo nomine:et hoc faciebat dubium quo casu non est idem venditor et emptor secundum glos.que est hic que incipit cũ idem videtur sentire quod mandauit vt eũ emeres meo nomine:et ideo non valet mandatũ quia idem esset venditor et emptor:nam emendo meo nomine ego videor emisse:et tamen sum emptor:sed parcant mihi glos.et hec est vera truffa et fatuitas nec ista est ratio:quia non valet mandatũ: quia non habet du
4 bium:sed alia de qua.s.dixi per.d.§.si quis titio. ¶ † Quarto not.in ver.si tamen.quod licet dictũ mandatũ de rigore iuris ante secutam emptionem:nõ teneat vt aliquã actionẽ producat: ea tamen secuta reconualescit vt producat actionem mandati directam.et hoc de equitate pro puniẽda malitia serui:vt.s. dixi: et si dicatur mandatum quod fuit a prin.nullũ nõ debet reconualescere ex postfacto:vt.l.quod ab initio. de reg. iur. et si non producit actionem a principio non debet producere ex postfacto:vt.l.serui et filij.post princi.ff.de fur. Imperator respondet secundum verũ intellectũ quem gl.et docto.non tangunt quod illud pro
a cederet si a principio fuisset actum quod oriretur actio[a] ex mandato:quia tunc si non potuisset oriri a principio nõ oriretur ex postfacto:sed hic non sic fuit actum inter partes:sed vt oriretur ex alio contractu propter mandatũ:vt.d.l.ideoque.§. si quis titio.ff. man.que declarat obscuritatem huius tex.vnde nõ est incõueniẽs quod ex postfacto extra quod actum est inter partes tacita obligatio nascatur:vt.l.si is qui.§.fi.ff.commoda.et sic non expedit trãsponere tex.prout transponit gl.nullo alio secuto nec expedit dicere:vt dixit Pla.per istũ tex.quod actio ex mãdato nõ oriatur ex mandato:sed oriatur ex emptione subsecuta propter mãdatũ.pro prima facie sonat litera:imo oritur ex ipso mandato: extra tamẽ id quod fuit actũ a principio propter cõtractũ postea subsecutum qui si nõ esset subsecutus non oriretur: vt in prin.l.
5 ¶ † Quinto no.ex co.versi.dũ dicit ex ipso mandato: sed propter ipsum mandatũ:differentiã inter dictionẽ ex et dictionem
b propter:[b] quia prima significat causam proximã:secunda remotã. ff.ad silleia.in.l.iiij.circa prin.de ali.leg.ibi vtrũ ex predijs vel propter etc.et.l.eo tẽpore.§.fi.de pecu. ¶ Sexto no.in ver.si itaque. quod emptor non liberatur a pretio si soluat venditori pecuniam pertinẽtem ad ipsum venditorẽ:quia debet trãsferre in ipsum dominiũ cũ teneatur ad quantitatẽ.l.ex empto.§.fi.de act.emp.et nũc nõ transfert cum iam sit ipsius venditoris. ¶ Septimo in versi.nõ tamen.no.a contrario sensu quod si iam esset manumissa ancilla empta per emptorẽ cessaret prouisio huius.l. fauore liberalitatis qui fauor preponderat malitie serui vt non debeat in seruitutẽ redire et sic non potero agere ad recuperationẽ ancille: sed solum ad pretiũ actione ex vendito. Itẽ quod si nõ est manumissa: licet emeris tuo noĩe et cũ intẽtione nunquam restituendi et ego vẽdiderim cum intentione nunquam recuperandi: nihilominus preter intentionẽ serui agere possum mandati vt ipsum restituas: et hoc quando ignorauit mandatũ:vt.s. in ver.itaque. in verbo ignorantẽ. Si aũt sciuisset non posse conqueri de malitia vnde nõ possem agere de recuperatiõe serui:et iste est verus itellectus quẽ ponit glo.super verbo ignorantẽ.in fi.licet aũt ego possim agere directa mandati si tamen nõ curo tu nõ potes agere cõtraria vt recipiam seruũ dicẽdo quod sicut ego possum te cõpellere vt restituas ita tu debes posse me repellere vt seruetur veritas et equalitas:vt.l.preterea.ff.mãdati.iuncta.l. seruus. vbi hoc dicitur agere nõ põt:sed nec potes agere de peculio ex contractu serui.vt.l.cũ seruus.eo.tit.hoc tamen totũ est repertũ et introductum fauore dñi et in odiũ serui quod non debet retorqueri in eius
6 preiudicium. ¶ † Ro.quod allegans contraria[c] nõ debet audiri et
c semper ad hoc allegatur cõcor.l.j.§.de fur.si tamen vellem agere vt manumittas et etiam ex vẽdito ad pretiũ possem agere si mea interest ratione affectionis:quia ille seruus erat filius meus naturalis vel supnaturalis:et tũc tu recepisti mandatũ de emẽdo et manumittendo:et ille est casus in.l.cũ seruus. et tunc non sum mihiipsi contrarius et vtroque modo volo cõtractum seruari:et hoc tangitur in glo.magna scilicet quidam dixerunt.

¶ Pro socio. Rubrica.

1 ☞ Societas quedam est conuentionalis et quedã incidens:et que actiones ex eis oriantur.
1 ¶ † In hoc tit.tractatur de societate cõuentionali ex qua oritur actio que est vniuersalis sicut actio tutel.vt.ff.eo.l.pro socio. arbiter et triplex est:nam aliquando est omnium bonorum quo casu res hincinde fiunt communes statim contracta societate etiam nulla interueniẽte traditione:vt.l.j.§.fin.ff.eo. aliquãdo vnius negotiationis aliquando vnius rei:vt in.l.ij.§.eo.ff. eo.l. v.et in istis requiritur traditio vt res efficiantur communes.l. id quod.ff.eo.et potest contrahi re et verbis expresso consensu vel tacito.vt in.l.iiij.ff.eo.et quod plene no.in.l.titium et meuiũ. §.altero.ff.de admini.tuto. Est dare aliam societatem que dicitur incidens quando res efficiuntur communes inter plures absque eorum cõuentione vt in hereditate pluribus delata. Ex qua oritur actio famil.herciscun. Item in re legata vel donata pluribus ex qua oritur actio cõmuni diui.de istis nõ tractatur in isto titulo. a
2 ☞ Sociorũ si vnus ponit pecuniã puta mille.et alter operam. et pecunia pereat.quod ille qui ponit operã teneatur reficere medietatem.et sic quingenta.
3 An tunc finita societate ille qui ponit pecuniam debeat retrahere totum capitale.
4 Quid in societate animalium si vnus ponit animalia: et alter operam.

1 ocietatem. † Societas cõuẽtionalis põt ita cõtrahi vt vnus pecuniam et nullam operã: et ecõuerso alter operam tantũ et non pecuniã ponat.h.d. quia pretiũ opere succedit loco pecunie. vt.ff.eo.
2 l.cũ duobus.§.si inchoãdo. ¶ † In tex.ibi cõferente. Bal.no.hoc verbum:quia ex eo apparet quod ille qui ponit pecuniã cõmunicat eã cũ socio.alias non diceretur conferre.et sic statim traditiõe facta socio illa pecunia est nũc cõis inter eos. ergo si perit vtrique perit.s.cuilibet pro sua dimidia. Si ergo posui mille qui postea pereunt tu teneris mihi reficere quingẽta b
3 que perierunt tibi.et alia quingenta mihi. † Item ex hoc sequitur quod finita societate de iure communi nõ debeo retrahere totum capitale.imo debet diuidi inter nos sicut et lucra postea venientia:quia iam fuit communicata ab ipso principio.et hoc tenet gl.hic:sed dicit de consuetudine non seruari.imo quod ille qui pecuniam posuit recuperat capitale ante partẽ. Si ergo durauit societas per plures annos cum multis laboribus et expẽsis et tandem non reperitur in ea nisi capitale positum peruenit totum illud pertinebat ad eũ et sic alter perdidit operas et ille nihil quod videtur absurdũ:sed nõ est quia perdidit commodũ pecunie que stetit otiosa et sine fructu cuius cõmodi loco succedit pretiũ operarũ nõ loco proprietatis secundum Bal.et alios qui dicunt quod id quod glo.dicit esse de consuetudine est de iure:quia nimis esset durũ quod ille qui ponit capitale.et nullum lucrum habuit deberet ipsum cõmunicare cum socio et sic ille lucraretur et iste pateretur dammum.vnde non esset equalitas. Et ex hoc resultat aliud quod postquam alter nõ debet habere partẽ si extat capitale:nõ debebit etiã refundere partẽ si nõ extat. Cõmunicatio ergo fuit facta respectu dominij nõ respectu lucri vel dãni vt ille qui prestat operã debeat aliquid de capitali lucrari vel emẽdare.et hoc in pecu- c
4 ma. † sed si fiat societas in animalibus:et vnus ponit aĩalia: alter operã custodiẽdi vel pascẽdi si tradãtur estimata videntur pro parte empta et pro illa parte pertinet periculũ ad recipiẽtẽ. vt.l.cum duobus.§.dãna.ff.eo.vbi videtur casus.et no.per Bald. s.de pac.l.pascenda.
2 ☞ Eo ipso quod plures cõmuniter emunt aliquam rem videntur super ea cõtrahere societatem ad cõmunẽ vsum.
Quod ille qui soluit pretiũ pro tali re cõmuniter empta presumatur soluisse de propria pecunia non de communi.nisi cõtrarium appareat.

a ¶ Oritur actio. Adde an orit. ex emphyteosi. vide per Cardi.zaba.in c.potuit. in .viij. q.de loca.

b ¶ Inter dictionẽ ex et dictionem propter. Adde Cardi. zaba. i.c. qualiter. in .iiij. oppo.de electio.

c ¶ Allegãs contraria. adde.l.cũ qui.C. de inoff.testa.l.titio.ff. de condi. et demõ. regula nullus. de reg. iu.li. vj.Cardi.in.c. vt nostrũ.in.§. omnibus.in.j. not. vt ecclesi.benefi.dic hoc esse verum in eadẽ instãtia iudicij:secus in diuersis: vt .xiij.q. ij.in princi.et per Arch.i.c. quod est, circa prin.l.dist.

1 **CUm proponas.** †Si plures emūt vnam rem ⁊ vtriqꝫ fuit tradita: licet vnus soluerit pretiū de pecunia propria ⁊ etiam publicas pensitationes nihilominus res est communis non illius tantū: potest tamen per actionem pro socio repetere partē eius qd̄ soluit. h.d. ℂ
2 †No. ergo ꝙ eoipso ꝙ plures cōmuniter emunt aliquam rem videntur super ea cōtrahere societatem ad cōmunē vsuꝫ quod patet: quia hic datur actio pro socio. ⁊ vide circa hoc. l. si edes. cum glo. ff. cōmuni diui. Itē ꝙ ille qui soluit pretiū pro tali re: communiter empta presumitur soluisse de propria pecunia non de communi nisi contrariū appareat quod patet: quia potest repetere partem a socio: qd̄ est no. ꝑm Bar. ⁊ bene no. quia vtile.

1 **CUm societatis.** †Ad heredē vnius ex socijs trāsit actio pro socio ⁊ commodum societatis: lꝫ non societas. hoc dicit tex. cum glo.

1 **SI societatis.** †Si conuentio de diuidēdo bona fuerit stipulatione vallata actio ex ea competēs trāsmittitur ad heredes ex testamento vel ab intestato. h.d. casus. Si autē non esset stipulatione vallata: sed nudo pacto facta conuentio de diuidēdo lucra certo modo tali cōuentioni nō esset standū nisi fuisset ad eam diuisionē realiter processum: ⁊ etiam traditam: qꝛ tunc foret standū ope exceptionis non autem iure actionis: vt. ff. de pac. l. diuisionis placitum.

1 **TAndiu.** †Que est clara ⁊ nō summata. Gl. q̄rit an actio pro socio nascat̄ ante finitam societatem: ⁊ tenet ꝙ non.

1 **DE societate.** †Societas potest contrahi etiam sub conditione nō solum pure. hoc dicit. casus.

1 **SAncimus.** †Curatio furiosi potest dissoluere societatem furiosi. hoc dicit.

ℂ De contrahenda emptione ⁊ venditione. Rubrica.

2 ☞ Vendens si est minor: et sic requiritur decretum iudicis: quis iudex interponet decretum an iudex loci vbi est vendēs an loci vbi est res.
3 Verba vendidit et tradidit in instrumento apposita quid operentur.

1 **VEnditiones.** †Quod hic dicit̄ fallit ī seruo fugitiuo qui per dn̄m non pōt vendi quousqꝫ est in fuga: potest tamē cōstituere procuratorem ad ipsum reperiēdum et postq̄ reperierit ad vendendum: quia tunc nō vendit absentē: sed presentem: vt in. l. quod sepe. §. j. ff. eo. titu. ℂ
2 †Sed quero quid si vendēs est minor ⁊ sic requiritur decretum iudicis quis iudex interponet decretū an iudex loci vbi est vendēs an loci vbi est res: dic ꝙ vterqꝫ est idoneus ꝑm Bal. facit. l. magis puto. §. illud q̄ri. de re. eo. ⁊ l. pupillo. de tut. ⁊ cu. da. ab his.
3 †Sed pone ꝙ in instrumēto dixi vendidit ⁊ tradidit cum tamē tēpore venditionis tradere non potuerit: quia erat in loco valde longinquo: respondeo ꝙ illud verbum nō probat traditionem: sed ex ipso videtur data licentia emptori vt eam capiat: et sic si capit propria autoritate non deliquit etiam si ignorāte vēditore: nō sic si ab ipso non haberet licētiam: vt. l. ex stipulatione. de acq. pos. iuncta. l. predia. cum ibi no.

1 **EMptionem.** †Emptio et venditio requirunt consensum
a partium: ideo furiosus[a] qui non habet consensum vendere vel emere non potest nisi tempore quo habet dilucida interualla. hoc dicit. clara est. ⁊ satis patet casus ex predictis.

1 **SI donatio.** †Si fiat donatio reuera ⁊ simuletur fieri vēditio: valet donatio nec potest rescindi propter simulationē venditoris: donatarius tamē debet implere modū vel conditionem appositā in donatione. hoc dicit. volebas enī hic rescindere donationem sub spe simulationis: sed nō potes ex isto capite: licet enim nō valeat venditio quam simulasti facere valet tamē donatio quam reuera fecisti: vnde si fuit perfecta non potest nuda voluntate rescindi si donatarius ex parte sua implet quod promisit alias potes ipsum compellere ad implendum: ⁊ etiam isto casu quod promisit alimenta si ea nō impendit posses rescindere donationem fauore alimentorum: vt l. j. J. de don. que sub modo.

a ℂ Furiosus. adde qualiter ꝓbet̄ qs furiosus mente captus vel demēs. vide tex. in l. ob q̄ vitia. ff. de edi. edic. Ange. ī l. si cū dotē. in. §. si marit⁹. ff. solu. ma. itē qui ꝓijcit lapides per viā. tex. est ī. l. ij. C. de iude. gl. in. l. si cū dotē. ⁊ ibi Bald. Ange. ⁊ moderni. ff. sol. ma. Itē qui tenet̄ incōpedibus. l. diuus. ⁊ ibi Bal. ff. de offi. p̄si. Itē q iussit cadauer suuꝫ proijci in mare: vt in. l. quidaꝫ in suo. ff. de cōdi. insti. Itē q nomen suū ignorat: vt ī l. fi. C. de here. insti. Itē qui nō rñdet ad ꝓpositūꝫ iudicat̄ furiosus ꝑm Do. in. c. j. in §. si vero. de cle. egro. lib. vj. Do. in. c. filij. de her. eo. li. Itē si infirmus prohibet ne alique medicine sibi dent̄ in infirmitate presumit̄ furiosus ꝑm gl. in verbo īferas. in. c. prouidēdū: lxxxiij. dist. itē ex sermonib⁹ quis presumit̄ furiosus. ꝑm glos. magnā. ad fi. i. l. nec codicillos. C. de codi. ⁊ est tex. ī. l. apud iulianū. in §. fi. ⁊ ibi Bar. in j. no. ff. de lega. j. gl. i. c. gōsaldus. xvij. q. ij. gl. in. c. legim⁹. xciij. dis. ⁊ ibi est tex. ī p̄n. qd̄ fatuus fatua loquit̄. et de ista materia vid̄ per Bart. in. l. his q. in. §. fi. ff. de tu. et cura. da. ab his. Bart. in. l. maritū. ff. de acq. her. alex. de imo. ꝯsil. liiij. inci. ad quesitū. breuiter cōcludo in. j. volu. idē alex. cōsil. xlj. incip. mature. in eo. volu.

b ℂ In cā ꝓpria. Adde bal. i. l. bonorū. C. q admitti. ⁊ tex. ⁊ ibi bal. in. l. si cōsul. ff. de adop.

1 **CUm res.** †Ei qui per donationē est effectus dn̄s rei irreuocabiliter superueniēs venditio nihil adijcit: secus si non fuisset factus dominus: quia posset abijcere dominiū. Item secus si reuocabiliter qꝛ potest facere eā irreuocabilem. h.d. in effectu. Et dicit qd̄ quedam mulier donauit tibi bona sua ⁊ tradidit: ea mortua filius suus eadem bona tibi vendidit: ⁊ querebas an ex ista emptione plus iuris acq̄sieris q̄ prius haberes. Et respondetur ꝙ nō si ex prima donatione fuisti effectus dominus irreuocabiliter: quia amplius effici non potes nec multiplicari potest titulus qd̄ no. quia non sic in possessione quam si acquisisti ex vna causa: licet alia superueniat non videris habere ex illa: sed ex prima tantū. l. iij. §. ex plurimis. cū ibi not. ff. de acqui. pos. sed si non acquisiuisti dominiū: quia bona donata non erant illius sed filij sui bene potest ex superuenienti donatione acquirere quod prius non habebas ⁊ similiter si erant sua: ⁊ sic acquisiuisti dominium si poterāt per filiū a te aduocari per querelā in confessione donationis venditio facta per eū faciet te irreuocabilem dn̄m: hoc intellige ꝑm gl. si vis stare vēditioni: et soluere vel nō repetere pretium solutum: al's si diceres te emisse bona tua et emptionem nō tenere ⁊ repetere pretium vel nō soluere nihil tibi prodesset ad excludendum illuꝫ a querela: qꝛ sic esses tibi contrarius impugnādo emptionem: ⁊ postea ex ea te iuuando.

2 ☞ Quod quilibet ex pluribus tutoribus debeat habere administrationem insolidum.
Tutor an possit a seipso rem pupilli emere: ⁊ ꝙ nō possit emere a pupillo ⁊ eidem autoritatem prestare.
3 Quid in alio administratore publico vel priuato.

1 **CUm ipse.** †Tutor durante tutela potest palam et bona fide rem pupilli emere ⁊ multomagis vxor eius. hoc dicit. Tunc autem videtur fieri palam ⁊ bonafide quando interue
2 nit autoritas alterius tutoris habentis administrationē: †qꝛ quilibet ex pluribus tutoribus debet habere administrationē insolidum. l. ij. ff. de admi. tuto. ⁊ vēditio fit per ipsum pupillum illo tutore autoritatē prestante. Et ideo si pupillus esset infans non posset ista venditio fieri ꝑm Bal. certe imo posset quia tūc solus tutor sine pupillo potest actū gerere: vt. l. si infanti. de iure delib. Item quādo est facta pro iusto pretio ⁊ interuenit decretū si est res mobilis vel immobilis que seruando seruari poterat: ipse autem tutor emptor si alium tutorem non haberet non posset a seipso emere quia debet esse distinctio inter vēditorem ⁊ emptorem ꝑm Bal. sed Cy. videtur dicere quia vēdit vt tutor ⁊ emit vt titius: ⁊ sic gerit vicem duorū quod mihi non placet: quia nō posset hoc fieri bona fide imo magna esset presumptio cōtra eum nec etiā potest emere a pupillo ⁊ eidem au
b toritatē prestare: qꝛ in causa propria[b] non potest autorari. l. j. ff.
3 de autor. tuto. ⁊ vide hic bonam glo. †⁊ quod hic dicitur in tutore et idem in alio administratore publico ⁊ priuato: vt. l. si in emptione. §. fi. ff. eo. titu. ⁊ ideo executor vltime voluntatis habens potestatem vendēdi nō potest a seipso emere rem executionis si non alios socios haberet: sed si eos habet et habeant potestatem insolidum bene poterit: secus si non insolidum sed vna cū eo: tene menti quia frequenter hoc contingit et episcopus posset talem emptionem retractare si tenderet in preiudicium pauperum: casus.

1 **SI gaudentius.** †Nō vitiat̄ actus si post ei⁹ perfectionem peruenit ad casuꝫ a quo nō potuisset incipere. hoc dicit. in effectu: secus si ante eius perfectionem: vt. l. pluribus. §. si placet. ff. de verbo. obli. ⁊ ibi vide per Bart. de illo articulo. ⁊ in. l. verbis. ff. ad. l. fal. ℂ In tex. ibi venditionis. aliqui habent donationis: tunc non faceret ad titulū ideo dic venditionis: scꝫ ꝓ minori p̄tio q̄ valeret donationis causa: ⁊ sic valuit cū non essent adhuc coniuges: vt. l. si donationis. ff. eo. titu. Sed dubiū erat qꝛ postea cū matrimoniū contractū sit ⁊ sic peruenit ad casum ꝙ donatio nō potuisset fieri nec valeret si tēpore quo facta fuit fuisset vxor: sed nō obstat: vt. s. dixi: quia iam erat perfecta ⁊ consummata.

2 ☞ Dominus si rem suā recognoscat ab alio tanq̄ a domino an sibi preiudicet.

1 **SI ancillam.** †Quod vere actū est preualet ei qd̄ ficte actuꝫ est. hoc dicit. Et est arg. illius. l. †ꝙ si dn̄s rem suam recognoscat ab alio tanq̄ dn̄o nō preiudicat sibi qd̄ tamē examina: vt plene no. in. l. si rem aliquā. ff. de acqui. pos. ⁊. l. cū falsa. s. de iur. ⁊ fac. igno. Ista enim. l. loquitur qñ per fictionem donationis recepit a nō domino. ⁊ hoc cōstabat: sed si hoc non constabat ⁊ scienter rem suam recognoscat a non domino videtur

videtur ꝙ sibi preiudicet quasi videatur illi per prius donasse
⁊ postea ab eodem recognouisse: sed quia illa donatio non po-
test dici nisi ficta: et etiā traditio que resultat ex recognitione
similiter est ficta doct. dicunt ꝙ fictus titulus et ficta traditio
non sufficiunt ad preiudicandum sibi. argu. eius qḋ not. in. l. j.
seu. ij. ſ. de dot. promiss. Sed si recognosceret ab ecclesia in quā
transit dominiū sine traditione. s. ꝙ videatur donasse. ⁊ sic vi-
detur sufficere ad plenum preiudiciū. hoc examina per Bart.
in. d. l. si rem aliquam.

2 ☞ Condictio ob causam non habet locum in contractu no-
minato etiam ex defectu cause et multominus ex capite peni-
tentie: sed agitur ad implementum.

3 Emptor equi si non soluit pretium potest venditor equi incon
tinenti equum offerre ⁊ implorare super hoc iudicis officium
vt statim habeat pretium. ⁊ nu. 2.
Quid in alijs mercibus vel rebus mobilibus.

1 **SI non donationis.** † Licet pretium
non soluatur nō agit venditor cōdictione ob cau-
sam ad repetitionem rei: sed actione ex vendito ad
2 ipsum pretiū. h. d. ¶ † Et sic no. ꝙ condictio ob causam nō ha
bet locū in contractu nominato etiā ex defectu cause: sed agi-
tur ad implementū multominus ex capite penitentie que nō
habet locū in cōtractibus nominatis: vt. l. si. de condi. ob cau.
fallit qḋ dixi in casu. l. cum te. ſ. de pac. inter emp. quando em-
ptor non seruat pactum quod dedit causam cōtractui. Circa
quod vide Cyn. in. l. in bonefidei. ſ. de pac. in. xiij. q. ¶ In tex.
ibi: nec pretium numeratū est. habuisti tamen fidem de pretio
alias nō transtulisses dñium: ⁊ sic posses rem vendicare. instit.
de re. diui. §. vendite. ⁊ in dubio videtur habita fides de pretio
nisi sit talis res vendita que non consueuit vendi sine manuali
pretio: puta res mobilis equus vel liber maxime in nundinis
3 vel quando emitur a forensi statim recessuro ſm Bal. ¶ † Et
sic no. ꝙ si emptor equi non soluit pretiū potest venditor equi
incontinenti equū auferre ⁊ implorare super hoc iudicis offi-
ciū. Et illo casu licet sit forēsis emptor ⁊ tanꝗ viator sortitur
forum in illo loco vt possit compelli ad soluendū vel restituen
dum rem emptam: vt no. in. l. heres absens. §. j. ff. de iudi. et in
c. romana. de foro compe. Pone etiam exemplū in mercatori
bus forensibus ementibus merces in ciuitate Venetiarum.
nam videtur actum vt statim debeant soluere ideo sortiuntur
forum ibidem licet contrahant tanꝗ forenses al's secus: vt in
dicta. l. heres absens.

2 ☞ Si dico vendo tibi hanc rē pro illo pretio de quo erimus
concordes talis venditio nihil valet nisi committatur in arbi
trium tertij: puta pro illo pretio qḋ titius declarabit.

3 Venditio quando fuit simulata non potest peti pretium.

1 **EMpti fides.** † In emptorem transit
dominium facta tradi-
tione licet pretium non sit solutum si fuerit habita
fides de pretio nisi venditio sit inualida: qꝛ non fuit
conuentum de certo pretio: ⁊ si fuit facta animo donādi pretiū
peti nō potest. h. d. Et sunt tria dicta huius legis. secundū ibi:
placito. tertiū ibi: sed donationis. ¶ † Et no. ex primo ꝙ si di
2 co vendo tibi hanc rem pro illo pretio de quo erimus concor
des ꝙ illa venditio nihil valet. secus si cōmittatur in arbitriū
tertij puta ꝑ illo pretio qḋ titius declarabit: vt. ſ. e. l. si. ¶ Se-
cundū dictum procedit habita fide de pretio. al's dic vt dixi in
3 l. precedenti. ¶ † Ex tertio dicto. no. ꝙ non potest peti pretiū
quando venditio fuit simulata.

1 **SI mater tua.** † Emptio rei sue non va-
let nec preiudicat ementi.
hoc dicit.

1 **INuitum.** † Et clara est quia nemo cogitur
emere vel vendere.

1 **NOn idcirco.** † Valet emptio licet nō
fuerit datus fideiussor ꝑ
euictione et transfertur dominiū facta traditione:
licet de ipsa non fuerit confectum instrumentum:
nec in ea locū habet penitentia. h. d. Sic ergo fideiussio de eui
ctione nō est de substātia contractus nec regulariter venditor
tenetur dare nisi fuerit actū preterꝗ in quibusdam casibus:
de quibus in. l. illud. ff. de euict. inter quos est ille qñ emineret
euictio in limine cōtractus. i. anteꝗ solueretur pretiū: qꝛ tunc
emptor nō cogitur soluere nisi dato fideiussore: vt in. l. pe. §. fi.
de peric. ⁊ cōmo. rei ven. nisi emptor malitiose submiserit ali-
quem qui moueret sibi litem ne cogeretur soluere pretiū quia
tunc sibi fraus non prodesset arg. ff. de transact. l. cum hic. §. si
cum lis. ⁊ ideo cū dubitatur defertur emptori iuramentū pur
gationis. arg. ſ. de vsur. l. eos.

2 ☞ An res vel pretium possit committi in arbitrium emere
volentis seu alterius ex contrahentibus et quid in arbitrium
tertij. ⁊ nu. 4.
Quid in vltimis voluntatibus.

3 Substantia contractus an possit committi in voluntatem vel
arbitrium tertij: et an etiam in arbitrium alterius ex contra-
hentibus.

4 Si dico volo vendere vel volo eligere an sit perinde acsi dice-
rem vendo vel eligo.

1 **IN vendentis.** † Cōtractus vltro ci-
troqꝫ obligatoriꝰ non
potest conferri in voluntatē vel arbitrium alterius
ex contrahentibus: ⁊ si contra fiat non valet. h. d. si
nō esset vltro citroqꝫ obligatorius vt stipulatio posset cōferri
in voluntatē stipulatoris sicut ⁊ legatum. arg. in. l. si ita. §. illi si
volet. la. j. licet gloss. parua senserit contrarium in. l. a titio. in
fine. ff. de verb. obli. in voluntatem vero promissoris: an posset
conferri refert per que verba hoc fiat. qḋ dic vt. l. centesimis. §.
fina. eo. titu. vbi Bart. dicit: ꝙ est materia periculosa. ⁊ que sit
ratio predictorum. dic vt. l. si sub hac. de actio. et obli. ff. ¶ In
tex. ibi: voluntate idem si in arbitriū: vt. l. quod sepe. §. j. ff. e. ti.
quādo enim in alterum ex contrahentibus nō refert per que
2 verba ⁊c. ¶ † Ex glos. magna. colligūtur. v. opp. ⁊ due qōnes.
Prima est: nam certū est ꝙ si dico vendo tibi hanc rem si vis
vel si voles vel cum voles nō valet vt in hac. l. idem si dixi pro
quanto pretio voles vel pro quanto pretio arbitratus fueris
vel quantū estimaueris qui casus non ponitur in. l. ſm gloss.
sed in. l. quod sepe. §. j. ff. eo. ti. ¶ Nunc glo. oppo. de. §. emptio.
insti. eo. titu. ibi valet si dico vendo tibi hanc rem vel hunc li-
brum si tibi placebit vel nisi displiceat hinc ad mēsem. gl. dat
plures solutiones. finaliter dicit ꝙ ipsum cōmerciū nō potest
cōmitti in arbitrium alterius ex cōtrahentibus nec etiā pre-
tium: sed ipsa res vendita sic vt in cōtrario Cy. ſm Pe. repro
bat quia sicut pretiū est de substantia cōtractus ita et res imo
plus si est ergo pretium nō potest cōmitti nec etiā res poterit
cōmitti. tenent ergo opi. Joā. vt distinguatur an cōmittantur
sub cōditione quo casu conditio apponitur origini obligatio
nis: an vero fiat contractus pure. ⁊ conditio apponat̄ resolu-
tioni eius quo casu loquitur contrariū. facit quod no. in. l. ij. ff.
de in diem adiec. Illud esset imponere legem verbis. et cōiter
doct. reprobant ⁊ tenent opi. gloss. Nec ob. contrarium quia si
vendo rē si tibi placuerit. potius videt̄ qualitas rei ꝙ substan
tia eius: sed quādo cōmittitur declaratio pretij videt̄ cōmissa
substantia. ¶ Secūdo opp. ad id qḋ primo dixi non posse pre-
tium cōmitti in arbitri arbitriū de. l. fin. ſ. eo. So. in voluntatē
vel arbitriū alterius ex cōtrahētibus nō possunt ista cōmitti
per rationē que hic ponitur quia de natura contractus est qḋ
postꝗ fuit celebratus necessario astringat ꝯtrahētes ad eius
obseruātiam: vt. l. sicut. ſ. de accu. ⁊ obli. qḋ hic non esset. sed in
voluntatē vel arbitrij tertij bene potest cōmitti vt in cōtrario
quia cessat dicta ratio. nam si ille tertius declarabit ⁊ arbitra-
bitur cōtrahētes erūt necessario astricti ad obseruantiā ⁊ hoc
quādo in certā personā cōmiserūt. secus si in personā incertā:
vt. l. si merces. in prin. ff. loca. Si tamē male arbitrabit̄ recur-
retur ad arbitriū boni viri: vt. l. si societatē. ff. ꝓ so. sed si nullo
modo arbitratur cōtractus nō valebit qꝛ videtur celebratus
sub cōditione si ille arbitrabit̄: vt in. d. l. si. ⁊ hoc in ꝯtractibus
de quo dic vt in. l. si quis arbitratu. de v̄bo. obli. ff. In vltimis
autē voluntatibus dic vt plene no. in. l. j. ff. de leg. ij. ¶ † Sed
3 quero hic quid si cōmittat̄ substantia cōtractus in volūtatem
vel arbitriū tertij vt vēdo tibi si titius voluerit vel arbitratus
fuerit videtur ꝙ nō valeat: vt in. l. nunꝗ. de condi. ⁊ demon. ff.
sed illa loquit̄ in vltimis voluntatibꝰ in quibus distinguit̄ an
ꝑ verba significātia liberā voluntatē vt si voluerit et nō valet
tanꝗ captatoria an significantia arbitriū vt si arbitratus fue
rit: ⁊ tunc valet vt in. l. j. de leg. ij. Sed istā differentiā nō repe-
rio in cōtractibꝰ nec in eis reprobatur dispositio captatoria. ⁊
licet nullus tāgat ego tenui repetēdo Boñ. l. j. de leg. j. valere
contractū isto modo celebratū. vendo si titius voluerit vel vo
let ipso volente teneor adimplere cōtractū. sic nō distinguo in
cōtractibus per que verba nec etiā quid cōmittat̄ an substan-
tia contractus: seu cōmerciū: vel res quādo in arbitriū tertij.
¶ Tertio opp. ꝙ imo etiam in arbitrio alterius ex cōtrahen
tibus possit cōmitti in. l. hec venditio. ff. eo. ti. ⁊. l. si conuenerit.
ff. pro sol. Sol. verū est in non substantialibus: sed accidentali
bus cōtractus vt ꝙ seruus venditus reddat rationem admi-
nistrationis. nam quedam sunt substantialia vt consensus res
et pretiū. l. pacta cōuenta. de cōtrahen. emp. quedā sunt natu-
ralia contractus vt ꝙ venditor teneatur de euictione. ⁊ ad tra
ditionē rei. quedā vero sunt accidentalia que non veniunt nisi

exprimant. ¶ Quarto oppo. cōtra id qđ dixi recurri ad arbitriū boni viri de.l.si quis arbitratu.de ver.obli. dicūt quidam ꝙ ibi in stricti iuris:secus in bonefidei.gl.dicit idem in stricti iuris si tertius fuerit arbitratus.si autē nō est arbitratus: nec in stricti iuris nec in bonefidei recurrit ad arbitriū boni viri: vt.j.eo.l.fi. Ultimo opp. ꝙ etiā in arbitriū alterius ex contrahentibus possit cōmitti substantia contractus.l.nōnunꝗ.de cōdi.τ demon. So. in voluntatē expressam vel expressum arbitrium nō potest cōmitti:vt hic.sed in voluntatē delatā.i.in factū alterius ex ꝯtrahentibus potest cōmitti bene. lȝ illud dependeat ex volūtate:puta vendo tibi si ascenderis capitoliū cum ascēdere τ descēdere dependeat a tua volūtate vt in cōtrario.

4 ¶ † Sexto τ vltimo ad idē op. de.l.cētesimis.de ver.obli. So. per verbū futuri tēporis indicatiui seu presentis:puta vendo tibi si vis vel si voles vel cū voles nō potest cōmitti:vt hic.sed per verbū futuri tpis subiunctiui modi cū volueris bene cōmitti potest vt in cōtrario.dic vt ibi.Si eñ cōditionaliter p si nō refert per qđ futurū cōmittat sed si p dictionē cū que principaliter significat tps et secūdario cōditionē bene refert qꝛ si dico cū voles nō valet.sed si dico cū volueris valet. τ est valde subtilis materia ad intelligēdū:sufficit de qōne gl.si dico volo vendere vel volo exigere an sit perinde acsi dicerē vendo τ eligo cū hoc dependeat ex sola mea volūtate.vide per no.in.l.serui electione.§.j.de leg.j.per Bart.τ similis gl.huic in.c.si quis iuste.de elec.lib.vj.in vlti.glos. Et adde ꝙ aliquādo istud verbum volui sic facere significat.i.voluntarie feci τ voluit corrūpere.i.voluntarie corrupit:vt no.in.l.fi.ff.de re.diui.et hoc vide per Cy.qui multa verba effundit.

a ¶ Corrigeretur arbitramētum. Adde Lu.ro. in repe.rub.de arbit.et p Lāphrā. in tract.de arbi.

b ¶ Renuntiatū. ꝙ nō possit renūtiari reductioni ad arbitriū boni viri adde eundē Pau.de cast. in ꝯsi.lxx.inci. qꝛ frustra.col.j.τ sequē.i.j.parte ꝯsi. antiquorū. et in ꝯsi.cclv.inci.primo τ ante oīa in prima parte ꝯsiliorū nonorū. Et qđ cū iuramēto ꝑ eūdē Paul.de ca.ī ꝯsi.cclxj.īci. visis compromissis et laudo.in.j. parte ꝯsi. Qđ cōsiliū fuit Pe. de anch. et ibi in.ij. col. ponit cōem opi.esse ꝙ si iuramētū interuenit in tali renuntiatione: τ nō appareat dol⁹ sordes vel grā arbitratoris qđ talis renūtiatio valeat: de quo etiaȝ per Alex.de imol.in consi.cxxxi.cōsil. iij.in.ij.vol. Cur. Et vide etiā tu p do.meū Sozi.in cōsi.ccxx.col.iiij. circa finem.

2 ☞ Statuta τ consuetudines ꝙ consanguinei vel consortes seu vicini preferantur in venditione rei immobilis non reprobantur per hanc legem.

1 **Dudum proximis.** † Potest qs vēdere rem suam cui vult reprobata.l.que cogebat eū vendere cōsortibus nō extraneis.h.d. ¶ † Et per hanc legē
2 videntur reprobari statuta τ cōsuetudines q̄ sunt quasi vbiꝗ ꝙ cōsanguinei vel ꝯsortes vel vicini preferātur:sed certe licet tollatur.l.precedens nō tollunt statuta τ cōsuetudines postea emergentes:qꝛ non reprobatur.l.preterita ratione turpitudinis vel delicti qđ ex hoc sequeretur:qꝛ tunc viderentur etiam reprobari future.ll.attenta ratione ɜm Bal. vel dic ꝙ statuta non prohibent vendi cuicūꝗ quis vult sed dant hanc prerogatiuā cōsortibus pro eodem pretio τ sic tollitur libera potestas dominorū quod ista.l.abhorret.

2 ☞ Propter quā lesionem cōmissam in arbitramento vel in pretio cōmisso in arbitriū vel declarationē alicuius possit recurri ad arbitrium boni viri.τ nu.3.

3 Quid si fuit renuntiatū reductioni ad arbitriū boni viri.

4 Dotis promissio valet nulla quantitate specificata:etiā si non fuerit declaratio alteri cōmissa.et intelligit facta arbitrio boni viri considerata persona viri τ quantitate bonorū vxoris:τ consuetudine loci.

5 Que requirantur vt arbiter possit compelli ad acceptandum commissionem:seu ad arbitrandum.

Quid in vltimis voluntatibus.

1 **Super rebus.** † Si pretiū cōmittatur in arbitriū vel declarationē tertij secuta declaratione valet ꝯtractus:sed ea nō secuta nō valet tanꝗ defecta conditione sub qua censetur ꝯctus celebratus. Nec est curandū an illi fuerit cūmissa declaratio tanꝗ amico cōi.τ sic fuerit habitus respectus ad personam eius an tanꝗ in arbitriū boni viri.τ sic fuit habitus respectus ad id qđ facere debet vel faceret bonus vir qꝛ nō secuta declaratione neutro casu valet ꝯctus nec recedit ab eius persona vt per aliū bonū virū declaratio fiat.h.d.ista l.singularis τ que semper allegatur.τ de materia ipsius scȝ arbitratoris quando assumitur super contractu. dic vt not. per Bar.in.l.si quis arbitratu.de verb.oblig.τ per Cy. hic quādo vero super lite.dic vt per eundem in.l.si societatē.§.arbitrorū.ff.pro so. ¶ In tex.ibi: magna dubitatio exorta est qꝛ quidam dicebant non valere contractū postꝗ non fuit quātitas pretij specificata per cōtrahentes cū substantialia venditionis sint tria scȝ consensus:res:τ pretium.τ sic non valet si nō fuerit cōuentum de pretio:vt.§.eo.l.empti fides.in prin.ita τ nūc. Alij forte dicebāt indebite valere siue ille declaret siue nō declaret τ ꝙ hoc casu recedatur a persona τ recurratur ad iudicē tanꝗ ad bonū virū τ loco illius declaret. Alij distinguebāt vt si habuimus respectū ad illū respectu persone sue:τ tanꝗ ad communē amicum de quo confidimus nec de alio cōfidissemus:et tunc si nō declarat non valet nec esset remedium al's recurrendum ad iudicē de quo non cōfidimus aut nō habuimus hunc respectum:qꝛ non erat nobis multū notus nec amicus: sed qꝛ reputabat bonus vir habuim⁹ respectū ad eū tanꝗ ad bonū virū:τ sic si non declarat adhuc valeret τ recurritur ad iudicē tanꝗ ad bonū virū:vt in.l.cōtinuus.§.cū ita.de v.obli. Imperator reprobat hanc distinctionē:qꝛ nimis est difficile et quasi impossibile per coniecturā posse cōprehendi quē respectū habuerimus in eū.τ ideo reiectis dictis variationib⁹ determiat cū distinctione posita in summario:vt secuta declaratione valeat ꝓ summa declarata ꝙ intellige si declaratio fuit equa vel parū ledit aliquā partē.nam bene censet cōmissum in eum vt ꝓ bono arbitrio si sibi videbit possit modicū ledere vt si valet
2 cētū possit declarare de modico pluri vel minori. † Hec est eñ natura arbitratoris:sic in modico ledere possit.l.si de meis.§. recepisse.cū ibi no.ff.de arbi.τ ꝓpter modicā lesionē non esset recurrendū ad arbitriū boni viri:τ si recurreretur.ꝓpter hoc nō corrigeretur arbitramentū tanꝗ iniquū:secus si multū lederet τ quantū sit multū.glos.hic.j.ɜm quosdam dicit qñ esset excessus vltra dimidiā iusti pretij:iuxta.l.ij.j.de rescin.vē. sed illa loquitur qñ per semetipsos cōtrahunt τ nō se cōmittūt in arbitriū tertij.τ sic seipsos ledūt: vnde nō subuenitur eis nisi quando vltra dimidiā:sed qñ se cōmittunt in arbitriū tertij. τ sic per alium fit lesio sufficit minor lesio.vñ Bar.in.§.arbitrorum.dicit p.l.ꝙ si nerue.que.j.sequit sufficere lesionē in sexta
a parte:τ tunc p iudicē corrigeretur arbitramētū [a] τ reduceret ad equitatem nisi fuisset expresse renuntiatū et dictū ꝙ posset ledere nō solū in parua:sȝ etiā in magna τ maxima quātitate: et tunc esset imputādū artib⁹ nisi arbitrator dolose hoc faceret:qꝛ dolus censet exceptus in generali renūtiatione:vt.l.creditor.ff.mā.vnde etiā si fuisset iuratū de stando laudo: nihilominus posset peti reductio ratione doli.qđ dic vt no. in addi. Spe.in ti.de arbi.§.si.vbi recitat disputationē recitatā p Jo. cal.τ de hoc in.c.quintauallis.de iureiurā.Simplex autē promissio de stando laudo:etiā cum iuramento intelligit si fuerit equū vel modicū ledat:nō autē si multū:et tunc ꝓpter magnā lesionē posset peti hoc nō obstante reductio ad arbitriū boni
3 viri:vt.l.si libertus.de ope.liber.τ in.d.c.quintauallis. † Sed
b si fuit renuntiatū reductioni ad arbitriū boni viri: [b] non autē dūtaxat promissum stare laudo: tunc talis renuntiatio nihil posset operari nisi qñ esset magna lesio: qꝛ pro illa potest peti reductio:pro modica non:τ ideo etiā pro magna videtur non posse peti ꝓpter hanc renūtiationē vt aliquid operetur. quicquid dixerit Dy.in.l.quidā cum filiū.ff.de ver.obli.nisi esset nimis magna: qꝛ tunc presumeret dolus in arbitratore. ar.in.l. oēs.§.lucius.ff.que in frau.cre.τ sic cēseretur exceptuatus nisi fuisset dictū ꝓ magna τ maxima quātitate:qꝛ tunc non posset peti nisi probaret manifestus dolus. Si autē nullo modo arbitretur censetur defecta cōditio tacita:sub qua ꝯctus censet celebratus:licet nō fuerit expressa:τ sic ꝯctus non valet:vnde cum ex eo non oritur actio similiter nō oritur officiū iudicis mercenariū ei deseruiēs per qđ possit peti et haberi recursus ad superiorem:vt loco illius arbitretur:ideo non receditur a persona:nō sic in casu precedenti:quia orta est actio τ sic est cui accedat dictū officium aliquando tamen receditur a persona etiam non secuto arbitramento: vt in casibus hic positis per glossam que incipit:nec τc.dic per doct. in locis preallegatis.

4 ¶ † In gl.que incipit:nec in si.dic qđ ratio valentie in primo casu est fauor dotis ratione cuius valet promissio dotis nulla quantitate specificata etiā si non fuerit declaratio alteri commissa.τ intelligit facta arbitrio boni viri considerata persona viri τ quātitate bonorū vxoris τ cōsuetudine loci: vt.l.quero. ff.de iure dot.multomagis si fuerit cōmissa declaratio tertio: licet ille non declaret remanet promissio firma τ ad superiorē recurrit vt declaret rationē valētie in secūdo casu: qꝛ in.l.hec venditio.ff.eo.fuit facta cōmissio super accidētalibus contractibus non super substantialibus.hic vero super pretio qđ est de substantia:ratio valentie in tertio est vltime voluntatis fauor vt non pareat licet tertius non arbitretur:sed recurratur
5 ad superiorem.l.in testamentis.de regu.iur.ff. ¶ † In glos.si. ibi:al's nō.d.docto.sufficere quod ille acceptauerit arbitrium vel commissionē vt sic possit cōpelli bene requirūtur ista duo quod acceptauerit τ quod compromissum fuerit factū taliter quod valeat nec cum pena vel pignoribus sicut si pacto nudo factū sit.al's laudum arbitri esset inane:nam ex ipso nō oritur actio:vt.l.j.§.de arbi.nec ex compromisso orietur si non interuenit stipulatio:ideo requiritur pignus vel promissio pene ne laudum sit elusorium ad qđ ferendum arbiter non potest compelli:sed si interuenisset stipulatio:τ sic posset agi ex ea ad obseruantiā laudi etiā sine pignore vel pena posset cōpelli arbiter.τ predicta in cōtractib⁹. ¶ In vltimis autē volūtatibus: an tertius

an tertius in cuius arbitrium fuit cõmissum possit cõpelli ad arbitrandũ.gl.in.l.j.de lega.ij.dicit ꝙ non meminit se legisse. de hoc dic vt ibi per doc.

¶De hereditate vel actione vendita. Rubrica.

1

Salienum. † Quãdo fiscus vendit hereditatẽ creditores hereditarij nõ debent molestare fiscum sed emptorem ⁊ est speciale in fisco vendente: secus in priuato: quia non debet molestare emptorem: vt.l.proxima.j. et est aliud speciale in fisco: quia si moueatur questio de ipsa hereditate per petitionem hereditatis debet agi contra emptorem: vt.l.nec vllam. §.item si quis.ff.de petit.here.regulariter vero emens ab alio ꝙ a fisco cum habeat titu.non conuenitur peti.heredi. si emit res singulares.l.hereditatem.j.quibus non obst.long. temp. prescri.et si emit vniuersitatem ita demũ si sciens eam ad aliũ pertinere non alias: vt dicta.l.vllam.§.si quis.emens autem a fisco res singulares nullo modo est molestãdus: sed fiscus infra quadriennium si vendit rem tanꝙ suam: vt.l.ij.j.de quadr. prescrip. Si autem tanꝙ alienam dic vt not.per gl.s.si aduer. fiscum.l.fina.

2 ☞Creditor habet actionem contra debitorem quam potest transferre in alium etiã inuito debitore: sed debitor nõ potest eam transferre in alium ⁊ se a creditore liberare.

3 Debitor meus in diem vel sub cõditione ꝙ teneatur mihi satisdare de soluendo adueniente die vel conditione iusta causa subsistente.

4 Si venditur mensa vel peculium seu apotheca sumendo eam pro contentis: vel similes vniuersitates an debita et credita pertineant ad emptorem.

Quid si tales vniuersitates non vendantur nec donentur: sed legentur alicui.

5 Si delata est mihi hereditas debitoris mei quã adiui.et postea eam tibi vendidi: an sicut debes tu soluere alijs creditoribus ne cõueniaris a me ita ⁊ mihi de eo ꝙ debeat defunctus.

6 Sicut venditor regulariter non tenetur emptori satisdare de euictione cũ fideiussoribus: licet teneatur promittere ita econuerso emptor vniuersitatis nõ tenetur venditori satisdare de indẽnitate si non fuit actum a principio.

Quid si non tradiderat ⁊ agatur contra eum vt tradat.

1 **Ratio iuris.** † Venditor hereditatis debet conueniri a creditoribus hereditarijs: nõ autem emptor etiam si fuit actum inter ipsum ⁊ venditorẽ vt deberet illis soluere vel satisfacere quod tamen venditor eis soluerit: potest per actionem ex vendito ab emptore recuperare qui censetur eã emisse cum commodis et oneribus: non autem potest venditor post venditionem ⁊ traditionẽ compellere emptorem ad satisdandum de satisfaciẽdo creditoribus si tempore venditionis hoc dictum non fuerit.h.d.Et intellige quod emptor inuitus non cogatur respõdere creditoribus.sponte vero potest subire iudicium ⁊ sic creditores fecisse videntur tacitum pactum de nõ conueniendo venditorem ⁊ prodest ei hoc pactum tacitum: licet absenti.vt est casus notabilis in.l.ij.s.de pac.licet regulariter ex pacto alterius expresso nõ possit acquiri exceptio alteri absenti qñ est omnino extraneus.qđ dic vt plene not.in.l. non solum.§.si liberationis verba.de lib.leg. sed emptor non est penitus extraneus sed procur.in rem suã sed poterit acquirere vẽditori ex tacito pacto sicut procurator simplex acquirit exceptionem doli ⁊ non pacti: vt.l.rescripto.§.fin.ff.de pactis. ¶In tex.ibi: vt tu experiaris recto ordine quasi dicat nõ autem emptor inuitus habet necesse creditoribus respõdere: vt in fine: quia nõ est obligatus eis: sed ipse venditor qui adeundo hereditatẽ censetur cum illis quasi contraxisse: vt.l.hoc autem.§.si.quibus ex cau.in pos.ea. ¶ † In glo.que incipit: non
2 ergo.ibi de re sua potest facere qđ ei placet: creditor enĩ habet actionem contra debitorem quam potest in alium transferre etiam inuito debitore: vt.j.l.proxima.sed debitor non dicitur habere actionẽ qua ipse tenetur: sed eius creditor eam habet: vnde cum non sit sua: sed creditoris non potest eam in alium transferre ⁊ se a creditore liberare.l.iij.ff.de iureiur.quia non debet esse in sua potestate se a creditore liberare nisi soluat vel satisfaciat: vt.ff.de iureiur.l.iij.§.j. ¶ † In glos.que incipit: de
3 suscipiẽdis ibi.l.in omnibus.nam illa.l.vult qđ debitor meus in diem vel sub conditione teneatur mihi satisdare de soluendo adueniente die vel cõditione iusta subsistente causa. Sed si vendo tibi hereditatẽ tu efficieris debitor meus ad restituendum mihi illud qđ soluam creditoribus hereditarijs si cõtingat me ab eis conueniri.glo.videtur soluere tribus modis. Secunda solu.est bona sic declarãdo.nam illa.l.procedit quando causa suspicionis superueniret de nouo post obligationẽ contractam: alias enim satisdare nõ tenetur si a principio suberat: vt.l.si is a quo.§.fin.vt in posses.leg.⁊.l.si creditores.de priuil. credi.hoc autẽ debet intelligi quãdo talis causa de nouo non superuenit. Et ideo nõ suberat iusta causa petendi satisdationem. ¶Ultima vero sol. non est bona que vult qđ non potest petere satisdari cũ fideiussoribus vt hic.sed caueri sine fideiussore sic vt in cõtrario.nam si illa.l.intelligeretur de nuda cautione sine fideiussore non esset per eam prouisum creditori qui suspicatur de debitore: vnde debet intelligi de fideiussore: vt etiam probatur in.d.l.si creditores. ¶In glos.fi.ibi: de dona. l.heredi.glo.videtur signare contrariũ de illa.l.huic. vt patet ex sequẽtibus solu.sed reuera concordat: nam sicut quãdo heres vendit hereditatem creditores nõ possunt conuenire emptorem inuitum: sed debẽt conuenire debitorem: vt hic.ita qñ donat non potest conuenire donatarium sed donantem: vt ibi probatur. In hoc tamen est aliud: qr quãdo vendidit illud qđ postea soluit creditoribus recuperat ab emptore per actionẽ ex vendito que est bonefidei: vt.s.in gl. q̃ incipit: libello dato. sed quãdo donat recuperat per actionem prescrip. verbis vel
4 in factũ que sunt stricti iuris: vt in illa.l.hereditatẽ. ¶ † Nunc ex glossa.quero quid in alijs vniuersitatibus si vendantur vt a
a mensa [a] apotheca sumendo eam non pro loco continente: sed pro cõtentis vel peculio si vendãtur? Respondeo idem quod hic cum cõtineant debita ⁊ credita censetur actum vt emptor illa teneatur soluere ex natura rei vendite: non tamen ipse poterit conueniri a creditoribus: sed venditor quod postea recuperabit ab emptore: vt patet ex.l.cum pater.§.mense.de leg.ij. vt ibi no.per Bart. ¶Item quero quid si tales vniuersitates non vendantur nec donentur sed legentur alicui.de hoc dic vt
5 ibi.l.cum filius.§.j.de lega.ij.vbi est casus notabilis. ¶ † Itẽ quero tertio qđ si delata est mihi hereditas debitoris mei quã adiui: et postea eam tibi vẽdidi: an sicut debes tu soluere alijs creditoribus ne cõueniaris a me.ita et mihi de eo qđ debebat defunctus.videtur ꝙ non: quia actio mea per aditionem fuit extincta: non sic actiones aliorum creditorum.de isto habes tex. cum glos.fina.satis notabili,s.de pact.l.debitori. vbi omnino
6 vide. ¶ † Ultimo nota hic tex.in ver.nam quod. sicut vẽditor regulariter nõ tenetur emptori satisdare de euictione cum fideiussoribus: licet teneatur promittere: vt.l.j.de rerũ permut. iuncta.l.j.⁊.l.ij.de euict.ff.ita econuerso emptor vniuersitatis nõ tenetur venditori satisdare de indemnitate si non fuit actũ a principio tempore vẽditionis.hoc procedit sine dubio si venditor iam tradiderat possessionẽ: sed si nõ tradiderat ⁊ agatur cõtra eum vt tradat an per viam exceptionis possit hoc consequi.vide Bar.in.d.l.cum filius.§.j.in fi.de lega.ij.⁊ adde hic.l. eum qui bona.ff.de iure fis.

[a] ¶Ut mensa. Et ꝙ mẽsa nũmulariorũ dicatur quid vniuersale.adde Bar. in.l.cũ pater.§.mẽse.ff. de leg.j.⁊ in.l.taberne.ff.de fund.instru.Bal.i.l.predia.C.de fideicõ. et in.l.in lega.C. de le.⁊ p Alexã. de imo.in consil. xlvij.co.v.in pñ. in.j.vol.Frã.cur.

Nominis. Lex ista tractat de secũda parte rubrice ⁊ dicit ꝙ potest quis actionẽ suam cedere contra debitorem suum etiam illo ignorãte vel inuito.hoc dicit. rationem dixi in l.precedenti gloss.ij. ⁊ eodem modo potest cedere actionẽ quã
1 habet: † sed debitorẽ nõ potest delegare alteri inuitum: quia delegatio fit per stipulationẽ que debet interuenire inter delegatum: et eum cui fit delegatio: vt in.l.j.de noua.aliquando tamen si sibi nil nocet cogitur ad instantiam creditoris alteri se obligare: vt in.l.ij.ff.solu.matri.⁊ de condi.inde.l.si non sortẽ. §.libertus.circa fi.

1

Qui nondum. † Qui deceptus ab emptore vẽdit rem suam minori pretio ꝙ valeat non compellitur ad tradendum nisi tollatur deceptio.h.d. ¶In glo.ij.ibi: dic dolo dante causam contractui: vt quia non fuissem venditurus nisi quia mihi suasisti qđ nihil valebat: vnde tunc vẽditio erit ipso iure nulla reperto contrario: sed quando constat qđ in omnem euentum erat venditurus: non tamen pro tam modico pretio: tunc dicitur dolus nõ dare causam cõtractui: sed incidere in eundem.vnde non est nullus: sed venit in effectum annullandus nisi pretium suppleatur: vt.j.de rescin.ven.l.iij. et qđ plene no.in.l.eleganter.ff.de dolo.

2 ☞Qualiter cognoscatur an cessionarius intẽtet vtilem vel exercitium directe ⁊ an cogatur declarare quã intentet nomine cedentis.

3 An sicut emptor hereditatis habet vtiles actiones particulares contra debitores hereditarios ita habeat etiam vtilẽ petitionem hereditatis quã venditor habebat directam.

4 Si actio non erat adhuc nata tẽpore venditionis et cessionis sed postea nascitur an competat emptori seu cessionario.

5 An debeat cessionarius iurare de calumnia.

1 Emptor. † Qui emit hereditatē habet vtiles actiones quas suo nomie potest intentare: et si fuerint sibi actiones mandate vel necesse habet exercitium directarum quod intētabit nomine vēditoris: et in eo dicitur procura. in rem suā. h.d. ¶ In tex. ibi: Quis vtiles. siue etiam sine mādato vel cessione ex solo cōtractu venditionis ſm communem intellectum. sed Pe. hoc non tenet: imo dicit vtiles non cōpetere sine cessione. cessio ergo transfert vtiles quas cessionarius intentat suo nomine et transfert exercitium directarum quod intentat nomi

2 ne cedentis. † Et qualiter cognoscatur: an intentat vtilem vel exercitium directe. dic vt no. in. l. qui stipendia. C. de procur. et an cogatur declarare quam intentat nomine cedentis. dic vt not. in Specu. de procura. §. fina. et de solu. si duo. per Bartol.

3 ¶ † Sed qro an sicut emptor hereditatis habet vtiles actiones particulares cōtra debitores hereditarios: vt hic. ita habeat vtilem petitionem hereditatis quam venditor habebat directam: dic vt. ff. de peti. here. l. ei qui. in tex. et glos. in vltima charta titu. per Cyn. C. de petit. heredi. l. cogi. in. iij. q. adde. l. si

4 optio. §. fina. de optio. lega. ¶ † Item quero quid si actio non erat adhuc nata tempore venditionis et cessionis: sed nascitur postea: an competat emptori vel cessionario. dic vt no. ff. man.

5 l. heredem. in princ. per gl. ¶ † In gl. magna que incipit: agit ergo ibi. alij dicunt statim annihilari vtilem. pro istis facit qr vtilis et directa pro eodem non possunt concurrere apud eundem: imo directa tanq̄ potētior ab sorbet vtilem: vt. l. stichum. §. aditio. de solu. et. l. heres institutus. in prin. ff. ad trebel. sʒ dic quod licet vtilis non concurrat cum directa: quia essent directe apud eundem cum exercitio: tamen directa bene potest cōcurrere: quia substantia actionis directe nō est apud cessionarium: licet bene sit actio vtilis: vnde non concurrunt in persona eiusdē due substantie scilicet directe et vtilis actionis: imo vna est apud vnum: altera apud alterum. ¶ In gloss. ibi: alij distinguūt scilicet in illa questione: an debeat cessionarius iurare de calumnia: sed tu tene precedentem: quia quācunq̄ intentet dicitur ipse principalis cum intentat ad suam voluntatem et iuramētum de calumnia prestatur per principalēʒ personam: vt in aut. principales. C. de iura. calum. glo. ¶ In glo. ibi: item huiusmodi cessio videtur inutilis cum et sine cessione detur vtilis. ad hoc gloss. respondit sed dic q̄ cum sint diuerse possunt habere diuersas vtilitates que intētantur nomine diuersorū: et sic succūberet in vna non tolleretur sibi altera vnde

6 iuris est plures actiones habere. ¶ † In gl. fin. an vterq̄ nostrum: an prior habet vtiles. dic prima verior: quia sicut a primo venditore non separantur directe per venditionem: vt in prin. gl. precedentis. ita a secūdo venditore non videntur separari vtiles: sed alie vtiles de nouo produci in personā secundi emptoris. cōtrarium dic qr vtiles facilius separantur q̄ directe: et sic penes scdm venditorē nulle remanebūt per. l. ex asse. ff. ad trebellia. cum ibi no. et. l. j. §. de illo. et qd ibi not. C. de iure emphy. l. si. quādo emphyteota [a] primus qui vtile habet dominium dat in emphyteosi secūdo.

8 ¶ Quando emphyteota. Adde dominum meuʒ a Alex. neuiū vicētinum in repeti. l. c. potuit. de loc.

Vt tibi. † Vēditor anteq̄ tradat est dn̄s ideo alteri vendendo et tradendo trāsfert dominiū: et sic secūdus emptor in eo erit potior q̄ primus. concor. l. quoties. C. de rei ven.

1 Postq̄. † Nomen debitoris pōt dari pignori et ille cui datū est potest ipsum alteri vendere iure creditoris sicut aliam rem pignoratam et emptori datur vtilis actio ad exigendum sicut dabatur venditori anteq̄ vēderet. h.d. tex. cum gl. Adde tamen illud qd exegisti si cōstabat in specie et sibi debeatur pecunia retinuisset loco pignoris quousq̄ pecunia fuisset soluta non autem cōpensasset cum debito: quia de quantitate ad speciem non fit compensatio: vt. l. si conuenerit. de pigno. act. sed ille qui emit ab eo retinebit iure dominij: qr soluit pretium ex quo satisfactum est venditori.

2 Quod aliud sit vendere rem pignoratam et aliud ius qd habeo in pignore.

Si vendo rem pignoratā iure creditoris q̄ transeat dominiū licet non sit penes me.

1 Ex nominis. † Ex vēditione nominis transit vtilis: et etiā exercitium directe si cedatur tam ad debitum q̄ ad pignora non autem dominium rerum pignoratarū. hoc dicit. Et differt a. l. precedēti. quia ibi tu debitor meus pignorasti mihi nomen debitoris tui hic vero alias res corporales. Item ibi vendidi nomē debitoris tui hic vendidi nomen tuum et in emptorē transit vtilis actio cōtra te que mihi competebat directa. ¶ Trāsit etiā vtilis hypothecaria ad pignora etiā si in venditione nō sit facta mentio: qr vendita actione principali trāseunt etiā pignora in emptorē: vt. C. de act. et obl. l. si a creditore. et. l. si insolutum. non autem transit in te dn̄ium

2 rerum pignoratarum. h.d. ista. l. † Sed cōtra q̄ imo transeat: qr si vendo nomine suo censēt vendita etiā pignora sequitur q̄ in emptorē transiuit dn̄ium: vt in. l. si conuenerit. ff. de pign. act. Solu. si vendo rem pignoratā iure creditoris bene transit dominiū: licet non sit penes me: vt in. l. contraria. sed vendendo nomen tuū nō videor vendere res pignoratas: sed ius pignoris qd habeo in eis: ideo transit vtilis hypothecaria et nō dominium: et sic est casus hic. Aliud est ergo vendere rem pignoratā aliud ius qd habeo in pignore. ¶ In glos. j. ibi: secus si ipsum pignus. i. rem ipsam pignoratā. longa est enim differētia inter rem pignoratā que est corporalis et pignus seu ius pignoris qd est ius incorporale.

2 Rei vendicatio quod possit competere ei qui habet vtile dominium.

3 Nomen actionis largo modo sumptū cōprehendit tam personalem quam realem.

Hypothecaria an possit cedi sine personali.

4 An illa que sunt cessibilia sint ad etiā heredē trāsmissibilia: et an etiam illa que transmissibilia nō sunt: nec etiam cessibilia.

1 Certi et. † Vendi et cedi potest nō solū actio personalis sed etiā realis: puta rei vendicatio et in emptorē transit vtilis rei vendicatio sicut transiret vtilis actio psonalis. h.d. ¶ Erat autem ratio dubitandi illa quam tangit gloss. ij. quia si vendo rei vend. habeo cōtra te directam nō videbatur emptori posse competere vtilem cum in ipsum non transferā dominiū directum vel vtile q̄ sine traditione regulariter nō transfertur: vt in. l. tradi. C. de pac. et rei vendi. l. penul. ergo nō potest sibi dari vtilis rei vendicatio: qr sicut directa nō datur nisi directo dominio: vt in. l. rem. in prin. ff. de rei ven. ita vtilis nō videbatur dari nisi habenti vtile dominium: sed ille emptor non habet.

2 Breuiter negatur † q̄ vtilis rei vendicatio nō possit cōpetere nisi ei qui habet vtile dominiū: imo potest. et ad hoc allegatur iste tex. quem ita intelligunt doct. vt no. in. c. pro possessore. de re iud. et Bar. in. l. si culpam. ff. de rei ven. q̄ ille cui est vendita vel cessa rei venditi. habet vtilem rei vend. et tamen anteq̄ nāciscatur possessio. non habet etiam vtile dominium postq̄ nō fuerit nactus videtur q̄ non solum vtile: sed etiam directū dominiū habeat: qr videor tibi vendidisse actionem et etiam rem postq̄ possessionem fueris adeptus. ita intelligo istam legem cum dictis doctor. Et no. q̄ nomē actionis largo modo sum

3 ptum cōprehendit tam personalem q̄ realem. ¶ † In gl. que incipit: viris prudentib⁹ ibi. item an hypothecaria. i. sine psonali possit cedi. videtur q̄ sic per hanc legem que vult q̄ possit vendi vel cedi actio realis sicut personalis: sed hypothecaria est realis: ergo &c. glo. determinat contrariū: qr ista. l. loquitur de reali que est principalis vt est rei ven. que datur ratione dominij: sed hypothecaria non est principalis: sed accessoria ad psonalē et sine illa nō potest stare. Unde si illa nō fuit cessa nō potest cedi accessoria: esset em̄ absurdū dicere q̄ tu esses debitor meus et alius cuius tu nō es debitor habeat ius pignoris vel rem obligatā pro debito meo. propterea sequeretur absurdum q̄ actio in potestate mea illi auferretur scilicet agēdo psonali et exigēdo a te debitum pro exacto liberatur pignus et sic tolleretur hypothecaria: vt in. l. soluitur. in prin. qui. mo. pig. vel hypo. sol. qr nō potuisset plus iuris transferre in emptorē q̄ esset penes me: sed si foret penes me soluto debito extingueretur pignus et hypothecaria: ergo &c. In cōtrariū facit: quia hypothecaria stare potest sine psonali postq̄ semel fuit in esse producta: licet a principio nō potuerit nasci sine principali: vt j. de lui. pig. l. ij. et contrarium eius quod hic no. gl. ¶ Not. per gl. in. l. vsucapio. j. de pig. Breuiter de illo articulo dic vt plene no. p Bart. j. de fideius. l. fideiussor obligari. in prin. vbi distinguit. nā aliquādo potest cedi sine principali: aliquādo non

4 qd dic vt ibi. ¶ † In glo. que incipit: poterit ergo ibi vel forte potest ante: hic cōiter tenetur. vt no. in. l. si rationē. ff. eo. et in. l. iniuriarū. allegata in glos. Nec ob. si dicatur si ante lit. contest. nō transmittitur ad heredē: vt dicit gl. ergo nec videtur posse cedi: qr illa sunt cessibilia que etiā sunt ad heredē transmissibilia. et illa que trāsmissibilia nō sunt nec etiam cessibilia: vt. l. ex pluribus. ff. de admi. tu. Sed ad hoc respōdit Barto. in. l. iniuriarū. q̄ hoc procedit in illis que perpetuo et nullo casu sunt ad heredē trāsmissibilia: et sic nec actu nec aptitudine si super ea sit litis contest. et hoc sufficit vt possit cedi. ¶ In gl. j. ibi: et est spes vendica. potest dici q̄ sit vendita etiā res. nā licet tenenti et possidenti rem suam non detur rei vend. actualiter: qr deficit vnum

cit vnum extremum substantiale scз possessio ex parte conuenti: quia tamen adest aliud extremum substantiale quod requiritur ex parte agentis: scilicet dominium potest dici ꝙ cōpetat aptitudine: licet nō actu. ⁊ sic est in esse producta in substātia. sed desinet possidere deducetur in actu. de illa qđ. vide per Cy. s. de alie. iudi. l. si.

a ¶ De eunuchis.[a] Rubrica.

2 ☞ Statutū si simpliciter disponit ꝙ occidēs vel percutiens aliquē puniatur tali pena an habebit locū in subdito statuentium occidere extra territorium.

3 Statutum epi ꝙ clerici ludentes sint excommunicati: an habeat locum extra territorium.

An possint statuentes facere statutum contra forensem delinquentem in suum subditum.

4 Notarius debet scire iura: et an imputetur sibi si conficiat instrumentum contra prohibitionem legis.

1 Romane. † In. l. ista de eunuchis ista l. allegatur ad duo. Primo qđ dicit in barbaro. i. in patria barbarie ꝙ ciuitas potest facere statutum contra ciuem suū delinquentē extra suū territoriū sicut imperator fecit istā legē cōtra subditos imperij delinquentes extra imperiū: scз in patria barbarie que nō erat sub dita: scз vendendo seruos natos in imperio romano ⁊ factos

2 eunuchos. ¶ † Sed qd si statutū simpliciter disponit ꝙ occidens vel percutiens aliquē puniaẗ tali pena: an habebit locū in subdito statuētium occidente extra territorium eorum vel vulnerāte ⁊ intellige si de crimine accusatur vel inquiritur in territorio ratione originis vel domicilij: vt. s. vbi de crim. agi opor. l. j. si eñ in loco delicti inquirereẗ vel accusareẗ non esset dubiū ꝙ ibi nō esset seruādum statutū alterius loci: sed illius vbi quis delinquit: vt. s. vbi sena. vel cla. ⁊ ibi tetigi. dicūt quidam ꝙ etiā si inquiratur vel accusetur in loco vbi viget istud statutum ꝙ nō debet puniri ꝭm formā statuti: sed de iure cōi: qꝛ statutū simpliciter loquens videtur intelligendū de delinquentibus infra territoriū statuentibus: prout videẗ casus in c. vt animarū. de consti. li. vj. tamen doc. tenēt contrariū ꝙ ille punieẗ pena statuti: licet delictū sit alibi cōmissum. arg. huius legis qꝛ cū statuētes specifice poterint super hoc prouidere vt hic est casus simpliciter statuendo censentur statuisse in omni casu in quo ꝓuidere possunt etiā specialr̄ cū prouisio sit vtilis reipu. Nec ob. c. vt animarū. qꝛ ibi in pena excommunicationis que trahit secum executionē: vt no. gl. in. l. si quis filio exheredato. §. irritum. ff. de iniu. testa. ⁊ index vnius territorij nō potest executionē facere in alieno territorio: nisi mediāte iudice illius territorij: vt. s. de iudi. l. properādū. §. finautē reus. cum

3 ibi no. † Statutū ergo epi ꝙ clerici ludētes sint excōmunicati nō habet locū in clerico illius ludente extra suā diocesim: qꝛ mitteret falcem in messem alienā faciēdo executionē in aliena diocesi. sed ista ratio videẗ debilis: qꝛ verū est ꝙ iudex vnius territorij nō potest executionē facti facere in alieno territorio que est visibilis ⁊ turbaret alienā iurisditionē: sed executionē inuisibilē videtur posse facere: qꝛ eam nō turbat. de hoc dic vt in. d. c. vt animarū. qꝛ varie sunt opin. Sed quid econuerso: an possint statuentes facere statutū contra forensem delinquentē in suū subditū. videtur ꝙ nō per no. per Inn. in. c. ex parte. de priuile. dic vt not. in materia statutorū in. l. cunctos populos.

4 facit. l. si quis in hoc genus. de epi. ⁊ cle. allegatur etiā † ꝙ no

b tarius dз scire iura:[b] al's non imputaretur sibi si cōficeret instrumentū cōtra prohibitionē legis cuius cōtrariū hic patet.

¶ De patribus qui filios distraxerunt. Rubrica.

2 ☞ Si aliquis submittat se alicui dño faciēdo se subditū vel fidelem vel hominē suū seu vasallū an istud preiudicet filijs. Fidelitas patrisꝙ non noceat filijs.

Quare mortuo vasallo tenentur filij recognoscere feudū ⁊ petere inuestiturā renouari: et iurare de nouo fidelitatem infra annum ⁊ diem.

3 Si aliquis forēsis facit se ciuem alicuius ciuitatis propter ꝙ astringitur oneribus personalibus ⁊ realibus an hoc preiudicet filijs iam natis si nolunt illa onera subire.

1 Liberos. † Parentes nō possunt filios vendere vel in seruitutem dare aliquo titulo nisi in vno casu ꝓpter nimiam paupertatē ⁊ causa victus[c] si aliunde

c sibi ꝓuidere nō possunt. No. mirabilē potestatem parētum erga filios. h. d. ambe ille. ll. per

2 istā. l. j. dicit Bal. ꝙ † si aliquis submittat se alicui dño faciendo se subditum vel fidelem vel hominē suum seu vasallum qđ istud non preiudicat filijs: qꝛ etiā si expresse vellet filios facere tales non posset contra eoꝝ voluntatē: vt hic. ⁊ sic fidelitas patris nō nocet filijs: ⁊ inde ꝓcedit ꝙ vasallo mortuo filij teneneẗ a recognoscere feudum ⁊ petere inuestituram reuocari ⁊ iurare

d de nouo fidelitatē infra annū et diē[d]. ff. plene examinat hunc passum. sed vide ipsum plenissime examinatū in Spec. de feu. §. j. versic. quinto queritur. vbi querit: an filij hominis mei dicantur homines mei ⁊ sint mihi subditi sicut et pater. nā dicit inter filios natos postꝙ pater fuit homo meus et sunt homines mei: ⁊ sic distinguit ex qua causa pater fecit se hoīem meū: an ratione delicti cōmissi per eū contra me ⁊ non nocet filijs: an vt ipsum ⁊ filios suos defendendū: et tunc prouisio patris extēditur ad filios ad hanc distinctionē vide in. l. iij. ff. de libe.

3 et eorū libe. ¶ † Dicit etiā Bal. per hanc. l. si aliquis forensis facit se ciuem alicuius ciuitatis: propter qđ astringitur oneribus personalibus ⁊ realibus illius ciuitatis: ꝙ hoc nō nocet filijs iam natis si non volunt illa onera subire: sed non cōtradicendo videntur assentire: quia consequuntur etiam emolumēta ciuilitatis hinc est ꝙ libera patris estimatio dз prodesse b filijs tanꝙ sint eadē persona: vt no. in. l. ij. ff. qui etate. li. x. ⁊ per Bart. in. l. fi. in fi. ff. de impu. ⁊ alijs substi. hinc est ꝙ licet autoritas patris non sufficiat ad obligandum filiū pupillū quādo agitur de sola obligatione non de acquisitis: vt in. l. fina. §. j. de verbo. oblig. ff. bene tamen sufficit quando agitur actio de acquisitione vt in adeunda hereditate: vt in. l. si infanti. circa fin. ff. de iure delibe.

2 ☞ Si pater in casu necessitatis famis vendat filium: non ta c men filius efficitur seruus ita ꝙ perdat libertatē sed efficitur seruiens sicut cliens ⁊ famulus.

1 Si quis. † Lex. ij. allegatur dū dicit in vno tantūmodo casu que non vult qđ d extēdatur per terminos: de quibus tex. loquiẗ. aut similes ꝙ constitutio vel statutum loquitur cum dictione taxatiua nō extenditur ad causam similem vel maiorē habentē: etiā si nō sit correctiuum iuris cōmunis quādo enim est correctiuum non est dubium: vt not. in auť. quas actiones. s. de sacrosan. eccle. sed in contrariū videtur tex. cum glo. in. l. illud. circa fi. s. de sacrosan. ecc. ⁊ in. l. ob es. ff. de pred. mi. Bar. examinat istum passum in. l. si constante. ff. solu. ma. in. j. q. prin. q. ix. vbi allegat hanc legē ⁊ distinguit: an reperiatur extensio per aliā. l. ⁊ extenditur. vt in. d. l. ob es. aut nō reperitur. ⁊ tunc aut statutū inducit odiū ⁊ nō fit extensio: vt in hac. l. aut inducit fauorem: ⁊ tunc fit nō obstante dictione taxatiua: vt in. d. l.

2 illud. ¶ † Ultimo teneas hic opi. gl. ꝙ si pater in causa necessitatis famis vendat non ꝓpterea efficitur seruus filius ita ꝙ perdat libertatē ita ꝙ efficiatur seruus: sed efficitur seruiens sicut cliens ⁊ famulus: qꝛ si perderet ingenuitatē nunꝙ recuperaret per. l. intercedit. ff. de condi. ⁊ demon. cuius contrariū patet hic dum dicitur ad ingenuitatē propriā eum repetere. fuit ergo dilata ingenuitas nō extincta ꝓut alibi not. in. l. manumissiones. ff. de insti. ⁊ iure. dic vt in gl. vide hic gl. instit. de patria pote. enumerat aliqua in quibus consistit patria potestas inter que est illud de quo in ista. l. vt possit vēdere filiū: vt hic solo casu propter necessitatē patris: al's famis etiā glo. sequens dicit qđ quedā nationes vt sclaui vendunt filios tanꝙ seruos ⁊ eos indebite vendunt.

¶ De rescindenda venditione. Rubrica.

2 ☞ Si per metū libero te per acceptilationē: lз valeat liberatio mero iure ⁊ sic perdam actionē: pretor tamen eodem instāti restituit mihi vtilem actionem.

1 Si pater. † Uēditio facta per vim vel metum retractatur restituto pretio. h. d. intellige si per actionē qđ metus causa valet eñ mero iure: etiā si metus dedit causam cōtractui: qꝛ venditor. al's non fuisset venditurus qꝛ coacta voluntas: voluntas est: vt. l. si mulier. §. fina. ff. qđ met. cau. preterꝙ in contractu dotis qui redditur nullus propter metum sicut ⁊ matrimonium in quo requiritur magis libertas: vt. d. l. si mulier. §. si id qđ iuncto. c. cū locū. extra de spōsa. ⁊ in hoc differt a dolo qui quādo dat causam contractui excludit cōsensum ⁊ voluntatem: quia deceptus: sed coactus bene consentit quando coactio non est precisa sed causatiua: al's etiam coactus nō consentit: vt in. c. sacris. quod metus cau. ⁊ per illa est expedita glo. super verbo irrita. que dicit intellectū quorūdam esse quando metus non dederit causam cōtractui: sed gl. indebite intelligit. illa distin

¶ Eunuchis. Adde qs dicaẗ eunuchꝰ. viđ gl. in. c. eunuchꝰ. lv. di. gl. ⁊ doct. in. c. ex parte. de cor. vit. Et quot sunt spēs eunuchorū. viđ ꝑ gl. i. c. oēs. xxxij. q. vij. ⁊ adđ ꝙ eunuchus venditus vt morbosus redhibetur. ita Aulus gel. ī li. iiij. nocti. atti. c. ij. Cur.

¶ Notarius dз scire iura. Adde gl. ⁊ Bart. i. l. pe. C. de tabu. lib. x. Abb. i. c. j. in. vj. colū. de fi. instru. Abb. i. c. sicut te. ne cle. vel mo.

¶ Et cā victus. Adde gl. in. c. ij. de pig. ⁊ gl. in. c. ꝙ nō est. đ re. iu.

¶ Infra annū ⁊ diē. Adde an nō petēs ī dicto termino cadat a feudo. vide tex. ⁊ ibi Bāl. in ca. j. quo tpe in vsibꝰ feu. Bal. in. c. j. ꝙ fuit pri. cā bñfi. amit. Bal. in. c. j. de ca. cōra. Bal. ⁊ doc. i. c. j. de ca. q cur. ven. doc. i. c. veritatis. de do. ⁊ cōtu. Cald. ɔsi. vij. inci. an feudatarius. ī tit. de feu. Pe. de ancha. ɔsi. clxiiij. ici. d. Lazarus fuit vestitus de q̄dā feu. Car. zab. consil. xxxiiij. inci. circa pmū dubiū duo ꝑncipalr̄ sunt videnda. Abb. cōsi. lxxxiij. inci. cōditoris oim postulato suffragio. in ij. colū. in. j. volu. Abb. ɔsi. iij. inci. nitar ī pñti. in. ij. vol. Ioā. de ana. ɔsil. xxxij. incipi. vltra alia dubia Lu. ro. ɔsil. xxvij. ici. viso themate mihi preposito. Pau. de ca. cōsi. clxij. ici. circa id quo queriẗ. ī pe. col. Barba. cōsi. lxxiiij. incipiē. preclare. i. ij. col. in. iiij. volu.

2 etio bene habet locum in dolo. ¶ † In tex. ibi: ratū non habe bit. s. per legem vel pretorem qui facit edictum quod metus causa: vt. ff. quod metus causa. l. j. ⁊ dic ꝙ ratum nō habeꝛ etiā ab ipso principio: vnde si per metū libero te per acceptilatio nem: licet valeat liberatio mero iure: ⁊ sic perdam actionē pre tor: tamen eo instanti restituit mihi vtilem actionem in. l. me tum. §. violenti. eo. titu. ⁊ hoc est ꝙ nullo tēpore ratum habet. ¶ In tex. ibi: irrita. i. irritāda. mero nāq; iure valet: s. statim competat actio ad rescindendum. ¶ In tex. ibi: maxime abū dat hoc verbum. nam non nisi restituat pretium auditur ven ditor qui non debet locupletari: sed sufficit ꝙ non sit in dāno: vt in. l. iij. §. qd me. cau. ⁊ per hoc est expedita glo. si. que timore illius legis intellexit tex. altero de pluribꝰ modis. sed tene il lam ꝙ abundat illa dictio maxime.

1 ¶ Cōtractus valet de rigore iuris ⁊ non potest rescindi etiā propter deceptionē vltra dimidiam iusti pretij. dūmodo em ptor velit supplere vsq; ad iustū pretiū nec sufficeret supplere vsq; ad quātitatē ꝙ deceptio non sit vltra dimidiā iusti pretij ⁊ hoc nisi interuenit dolus emptoris ⁊ nu. 2.

2 Qualiter dicatur deceptio esse vltra dimidiā iusti pretij. ⁊ nu mero. 3. et. 7.

3 Contrahentibus licitū est inter se decipere dūmodo deceptio non sit vltra dimidiam iusti pretij. ⁊ nu. 2.

4 De valore rei qd tēpus inspiciaꝛ vt probetur deceptio esse vl tra dimidiam. ⁊ qualiter probetur valor. ⁊ nu. 17.

5 In quibus casibus non retractetur venditio seu contractus propter deceptionem vltra dimidiam iusti pretij.

Quādo sufficiat lesio in sexta parte pretij ad hoc vt cōtractus rescindatur.

6 Quanto tpe duret facultas emptori supplendi pretium ⁊ reti nendi si interuenit lesio vltra dimidiam iusti pretij.

7 Potest quis renuntiare huic legi. et sic iuri petendi cōtractū rescindi propter lesionem vltra dimidiam iusti pretij. ⁊ an suf ficiat generalis renūtiatio de omnibus iuribus ⁊ legibus ⁊c. et nume. 9.

Qd eoipso censeatur quis renuntiasse si sciebat verum valorē rei ⁊ sic se decepit vltra dimidiā iusti pretij.

Qualiter formetur libellus in remedio huius legis.

8 Quando est tanta lesio ⁊ sic vltra dimidiā iusti pretij: ꝙ presu matur potius ignorasse verū pretium ꝙ͞ scinisse.

Si renuntiauit specialiter prouisioni huius legis seu fraudi dupli. valet renuntiatio etiam si constat quod ignorabat verū pretium.

10 An per illa verba: ⁊ si plus valet donauit dicto emptori illud plus: an censeatur vēditor renuntiasse beneficio huius legis.

11 Si emptor rem emptam alteri obligauit: ⁊ postea agiꝛ cōtra ipsum ex dispositione huius legis: q: interuenit lesio vltra di midiam iusti pretij: ⁊ ipse emptor nolens supplere pretiū rem restituit: an tūc transeat in venditorē cū iure hypothece.

12 Quod remedium competat ad retractandum venditionē ꝑm prouisionem huius legis.

13 An remedium huius legis habeat locū in contractibus stri cti iuris.

14 An ista lex que loquitur in venditione habeat locum in alijs contractibus stricti iuris.

15 An per iuramētum excludatur quis a beneficio huius legis si iurauit nō venire contra. ⁊ nu. 10.

16 Si emptor rem alij vendidit ⁊ tradidit an habeat locū reme dium huius legis: ⁊ quis venditor debebit agere.

Mulier decepta in estimatione rei date in dotem estimate: an post ipsam rem peremptā possit petere suppleri pretium.

17 An ista lex habeat locū ecōuerso qñ emptor esset deceptus.

a ¶ Rē maioris. ad hāc legē vide eūdem Pau. de ca. ī ꝯsi. ccclxxvj. in. ij. parte consi. nonorū. et ibi an habeat locum in cōtractu emphy teotico. Cur.

b ¶ Arbitramen tū. Adde Bar. ⁊ ibi doct. in aut. si vero contigerit. §. de iudi. d. Alexan. de imo. in. l. sciēdū. ff. de ver. ob. ⁊ eūdē Pau. de cast. in ꝯsi. suo ccclxj. incipi. visis ꝯpromisso ⁊ lau. col. iij. vers. circa scdm. in. j. parte cōsilior antiquo rū. ⁊ adde an di caꝛ ꝯctus noīa tus vel innomi natus. dic vt per Bal. quem vide in rub. j. de rerū pmu. in fi. Fran. cur.

Rem maioris. [a] Ista est famosa lex et habet materiā singu larem et notandam quam docto. multum plene et vtiliter examināt. maxime Bal. ꝑm Nico. ma. ⁊ exa minat per questiones potius ꝙ͞ per expositiones. nā ex gloss. magna hic posita colliguntur nouē questiones. ⁊ doc. ponunt plures alias quas longum esset recitare: sed eliciam aliquas conclusiones super substantialibꝰ istius legis ⁊ totius sue ma terie: ⁊ breues ⁊ q̃ melius retinebūtur memorie. ¶ † In tex.
1 ibi: humanum est. Ex hoc patet ꝙ de rigore iuris valet cōtra ctus ⁊ non potest rescindi etiam propter deceptionē vltra di midiam iusti pretij per regulam est licitū cōtrahētibus inter se decipere: vt in. l. in cause. in. prin. seu. §. j. ff de mino. ⁊ ex eadē equitate procedit ꝙ si emptor vult pretiū supplere debeat em ptio rata manere: q: cessat causa deceptionis: et hoc si non in teruenit dolus emptoris: sed fuit deceptio re ipsa. Si autē in teruenisset q: induxit venditorem ad vendendum: al's nō ven diturum si sciuisset tantū plus valere non haberet emptor fa cultatem supplēdi pretium: imo teneretur rem sibi restituere restituto sibi pretio dato. tex. est cum gl. singulari. j. si creditor vendito pignore agat. l. penul. quinimo non requiretur tanta deceptio imo propter modicam rescinderetur cōtractus. j. e.

2 l. dolus. ¶ † In tex. ibi: qd deest iusto pretio recipies ⁊c. no. et pondera istum tex. q: non sufficit ꝙ emptor suppleat vsq; ad quantitatē ꝙ deceptio non sit vltra dimidiam iusti pretij: imo requiritur ꝙ suppleat vsq; ad iustum pretium: vnde si rem va lentem decē vendidi tibi pro quatuor. ⁊ sic sum deceptus vltra

3 dimidiā iusti pretij in vno tm̄: q: dimidia sunt quinq;. † ⁊ si vē didissem pro. v. nō haberet locū dispositio huius legis: q: dece ptio non est vltra dimidiā cum habeā dimidiā. ⁊ sic habet locū regula ꝙ licitum sit cōtrahentibus inter se decipere: si tamen offeres illud vnū quo sum deceptus vltra dimidiā nō sufficit cū cesset dispositio huius legis: sed debes supplere vsq; ad iu stū pretiū: ⁊ sic dare mihi sex q̃ sufficiūt mihi ad iustū pretiū: et tamē si vendidissem pro. v. nō possum plus petere. tene menti

4 perpetuo qd etiā Bal. hoc tenet propter istū tex. ¶ † In tex. ibi: dimidia veri pretij. s. ꝙ inspecto tēpore vēditionis erat: nō ante vel post: si constaret ꝙ ante minus valuisset: et etiam post incipit minus valere: sed constat tēpore vēditionis valebat. x. et fuit vēdita pro. iiij. quia nō inspicitur tempus anterius vel posterius: vt. j. eo. l. si voluntatē. in fi. ⁊ extra de emp. ⁊ ven. c. cū dilecti. c. cū causam. Quid autē si nō cōstat de illa veritate ptij diuersorū tēporū ⁊ vēditor agat ad rescindendū dicēs ꝙ rem valentē. x. vēdidit pro. iiij. ⁊ probat ꝙ hodie valet. x. vnde dicit ex hoc presumi ꝙ etiā tēpore venditionis tm̄ valuerit cum nō constet de cōtraria an sibi sufficiat ad rescindendum. videtur ꝙ sic: q: ex presenti presumitur in preteritum: vt. s. de proba. l. iij. ⁊ hoc vide per Cy. post Pe. in aut. quis nisi. j. de rei vxo. et qd ecōuerso si probat ꝙ per annū ante valuit. x. an sufficiat vt sic presumatur qd tantum valuerit tempore vēditionis. vnde Cy. in. l. si minorē. §. de in integ. rest. nam in his que variantur ex tempore nō est bona argumentatio de presenti ad preteritū vel econuerso: vt in. l. spadonē. §. qui absolutus. ff. de excu. tut. Sed pretia rerū ex tempore variātur: vt in. l. pretia rerū. ff. ad le. fal. Sed certe non ex solo tempore sed alia extrinseca subsi stente causa qd tamen nō est in etate que ex solo cursu tēporis variatur. ⁊ ideo nisi cōstet de aliqua alia extrinseca causa q̃ ha buerit variare pretia: vt puta guerra vel pax videtur posse ar gui de p̄senti ad preteritū vel econuerso. ar. d. l. iij. ⁊. l. siue possi detis. c. e. ti. erit ergo in arbitrio iudicis hoc discernere: an pba tio predicta sufficiat vel non. quādo autē esset longa distantia tēporis. puta decēniū vel vltra videtur nō sufficere etiā si alia iusta causa nō probetur subesse. or sufficiat. Die. xxj. August. M. cccc. xxxix. ⁊ tunc ante per duos dies do. Paulus de dotis ⁊ dn̄s Ubertus trapolitius cū dn̄o filio Lanciloto ⁊ dn̄s Da niel cum magistro Stephano iuerunt Uenetias ex eo qd eis

5 opponebatur. ¶ † Adde quasdā limitationes ad hāc legem. Primo ꝙ habet locū in emptione ⁊ vēditione quā quis facit per seipsum vel alium cū speciali mādato de vendendo tanto pretio. Si vero sine speciali mādato ⁊ cū generali ⁊ ille dolose venderet minori pretio nō valeret per. l. diligenter. ff. man. sed si nō dolose valet. ⁊ sufficit minor lesio. s. in sexta parte pretij vt possit rescindi vēditio nisi pretiū suppleatur. hoc tenuit Bar. licet sub dubio in repetitione. §. arbitror. ff. pro socio. per. l. qd

b si nerue. ff. eo. ti. ⁊ sic arbitramētum [b] qd habet vim cōtractus seu transactionis: ⁊ celebratur inter partes per alium dicitur iniquum: ⁊ potest rescindi propter lesionē factā in sexta parte. ¶ Alia limitatio ꝙ nō habet locū ista. l. si in vēditione inter ueniret directū iudiciū. quod faceret prouisionē huius legis cessare: et ideo emptor caute facit si post emptionē factā citato venditore si aliquid dicere vult facit venditionem confirmari per iudicē. ⁊ hec habentur in. l. j. C. de predijs decu. lib. xj. ⁊ ibi per Barto. no. ¶ Item tertio quedam glos. que est. x. q. ij. hoc ius porrectū. dicit non habere locū in venditione facta eccle sie: quia ecclesia nullum vult decipere nec pati sibi fieri iniusti tiam sed hoc est falsum. ⁊ illa ratio potius tendit in contrariū quod multomagis quando facta est ecclesie. ⁊ de hoc est casus in. c. cum dilecti. ⁊. c. cū causam. de emp. ⁊ vendi. que. c. loquunꝛ in vēditione facta ecclesie vel per ecclesiam. ¶ Quarta limita tio: quia dicunt quidam non habere locum si vendi. apponit pactum qd restituto pretio infra annū possit recuperare rem venditam ⁊ ipse non restituit infra: sed post annū vult recupe rare remedio huius legis vel qd suppleatur pretium quasi vi deatur huic. l. renuntiatum post annum. docto. tamen tenent contrarium: quia nō habet duo iura recuperandi s. ex pacto et ex dispositione huius legis: licet primo iuri videatur renū tiasse post annū non sic secūdo. ff. de seruit. vrb. pre. l. si domus.

6 ¶ † Sed quanto tempore durat facultas emptori supplendi pretium ⁊

pretium ⁊ retinendi rem: dic quousq; lata sit sententia sup restitutione rei quousq; fuerit cōuentus actione iudicati ad rei restitutionē per .l. itē veniūt. §. idē recte. seu. §. cū prediximus. ff. de peti. here. quia quando vnum est in obligatione aliud in solutione ex dispositione legali tātum durat facultas sed si ex dispositione contrahentium non durat nisi vsq; ad litem contestatam super re: vt in .l. si stipulatus fuero. §. in melle. ff. de solu. facit. l. si insulam. ff. de verb. oblig. Deinde collige quasdam
7 conclusiones. ¶ † Prima ꝙ huic legi pōt renūtiari expresse vel tacite per regulam generalem ꝙ quilibet potest renuntiare expresse vel tacite iuri suo: vt. §. de pac. l. si quis in conscribēdo. ⁊ hoc tenet Bal. hic ſm Nico. ma. per .l. queritur. §. si venditor. ff. de edil. edic. ⁊ etiam respondeo in titulo de actione quāto minoris. ¶ Secunda cōclusio ꝙ eoipso censeť renuntiasse
a si sciebat[a] verum valorem rei: ⁊ sic se decepit vltra dimidiam iusti precij: etiam si aliter expresse non renuntiet hoc tenet expresse Spec. in tit. de emp. ⁊ ven. §. nunc restat. de rescin. vē. ⁊c. in ver. quid si aliquis scienter. ad quod. ſ. eo. l. venditor. ⁊ idem tenet hic Bart. ⁊ Bal. dicentes ꝙ in formatione libelli debet asserere se fuisse deceptum: ⁊ sic ignorasse verū pretium ad hoc
8 vt libellus concludat. ¶ † Tertia conclusio ꝙ in dubio quando est tanta lesio presumitur ignorasse potius verū pretium ꝙ sciuisse: alr̄s raro locum haberet ista lex: sed qñ nō est tanta lesio presumitur potius fuisse pretiū rei sue per .l. quisquis. ſ. eo.
9 ⁊ hoc vult ibi Cy. in effectu. ¶ † Quarta conclusio quia si renūtiauit specialiter prouisioni huius .l. seu fraudi dupli valet renuntiatio: etiam si constat quod ignorabat verum pretium ſ. l. qui iure. ff. de testa. mili. quia licet non cogitauerit in spem postꝙ ignorabat videtur cogitasse in genere: ⁊ voluisse quod non obstante ignorantia veri pretij etiam si sit deceptus vltra dimidiam nolit vti remedio huius .l. per illaꝫ. l. ⁊ per id quod no. in .l. sub pretextu. la. ij. §. de trāsact. ¶ Quinta conclusio est
b ꝙ generalis renuntiatio[b] de oībus iuribus ⁊ legibus ⁊c. non nocet renuntianti si non apparet ꝙ sciuerit verum pretiū rei ſm Nico. ma. ⁊ Bal. ad quod faciunt no. in .l. sed ⁊ si quis. §. qsitum. si quis cau. Rofre. tamen in .d. tit. sentit contrarium dum dicit ꝙ tutius est vt fiat spālis renuntiatio: ⁊ sic innuit ꝙ etiā generalis valeat sed magis si dubiū: ideo tutius est facere spe
10 cialem. ¶ † Sexta conclusio est ꝙ per illa verba ⁊ si plus[c] va
c let donauit dicto emptori illud plus non censetur renūtiasse beneficio illius .l. qr illa verba possunt referri commode ⁊ referuntur ad modicam quantitatē. ar. in .l. hec adiectio. de ver. sig. ſm Bar. sed Bal. limitat nisi diceret totum illud ⁊ quicqd plus valet donauit: quia tunc referuntur ad omnem quantitatem. Si aūt ista verba non sint apposita etiam si in vno nūmo excederet dimidiam iusti pretij haberet locū prouisio huius .l. quia ita figit pedes hic .l. vt in simili no. glo. in .l. si fuerit. §. j. ff. pro socio. ¶ Septima conclusio est ꝙ si iuret non venire cōtra excluditur etiam si ignorauit verum pretium propter virtutem iuramenti per ea que no. per Arch. ⁊ Jo. and. in nouel. in .c. ij. de pac. lib. vj. ⁊ per id quod not. Bart. in .l. si duo. §. idem iulia. ff. de iureiur. vbi Bar. reprobat Dy. cuius opi. Cy. hic recitat qui tenuit ꝙ si adultus iuret nō venire contra contractū ita demū perdit beneficium resti. in integ. per aut. sacramenta puberū. si fuit de illo certificatus Bar. qr sufficit iurare super facto ⁊ eius opi. approbatur in .c. ij. licet ipse Bart. nō alleget.
11 ¶ † Quero hic pone ꝙ emptor rē illam alteri obligauit: post ea agitur contra ipsum ex dispositione huius .l. ⁊ ipse nolens supplere pretium rem restituit. queritur an transeat in venditorem cum iure hypothece: ⁊ sic possit ab eo aduocari per creditorem videtur ꝙ sic qr emptor erat dñs: ⁊ sic potuit obligare nec postea fuit in sua ptāte ius creditoris extinguere: ⁊ hāc partem videtur tenere Bar. in .l. diem. ff. de aqua plu. ar. dicēs ꝙ ista resolutio contractus nō fit ex necessitate precisa ipsius emptoris: qr tunc resolutio iure ipsius emptoris resolueretur ius creditoris habentis ab eo cām: vt in .l. vectigali. ff. de pig. sed resoluitur ex voluntate eius qr noluit pretium supplere: ⁊ hoc nō debet nocere creditori cui obligauit per .l. iij. de in diē adiec. §. ij. vel. iij. Bal. hic plene disputando tenet 𝔠̄riū ⁊ melius quia illa resultatio fit ex cā de preterito que habuit ortū anteꝙ ipse obligaret: ⁊ sic obligatio censetur facta eo modo ⁊ iure quo res erat apud ipsum emptorē: qr non potuit plus iuris transferre ꝙ esset apud eum ⁊ ista opinio magis placet.
12 ¶ † In glo. mag. ex qua colligūtur nouem questiones. Circa primam que est quod remedium competit ad retractandū venditionem ſm dispositionem huius .l. Quidam dixerunt ꝙ iudicis officium nobile per quod vēditor petit se restitui aduersus vēditionē ex clausula generali si qua iniusta causa esse videbitur. de qua in .l. j. in fi. ff. quibus ex cau. maio. ⁊ hic per .l. in contractibus. §. quibus ex causis maio. quia ista .l. est posita in materia restitutionis in integrum dixerunt tamē hoc officium durare. xxx. annis hoc vltimum ſm glo. non potest sustineri per .l. fi. §. de temp. in integ. resti. que vult quod siue restitutio petatur ratione minoris etatis siue alia rōne ex qua maiores restituuntur debeat peti intra quadriēnium continuum. Sed nec primum dictum potest sustineri quia maiores ex dicta clausula gñali non restituuntur aduersus gesta per eos: ꝫ aduersus neglecta: hoc tenuit glo. in .d. l. fin. de temp. in integ. rest. que incipit hic si absens. ibi dum dicit. si autem ledatur in contractu minor semper datur quadriennium. maior aūt non restituitur in contractu: vt. §. de test. mili. l. que a pře. tenet ergo glo. quod competit actio ex eo contractu. nec ob. ꝙ illa dꝫ dari ad obseruantiam contractus nō ad ipsum resoluendum: qr imo cum sit ample nature scilicet bonefidei datur ad omne id quod equum est: ⁊ sic etiam ad resoluēdum. tex. est vltra illū quem glo. allegat in .l. ex empto. §. si quis virginem. ⁊ .§. si quis vina. ff. de act. emp. Et sic illa lex in contractibus licet sit apposita in materia restitutionis in integ. non tamen debet intelligi ſm illam materiam: vt patet ex ibi no. in glo. ⁊ ideo Barto. hic in .l. si quid aurum. ff. de ver. ob. ponit vnam distinctionem quando agitur ad resolutionem contractus quo iure de qua
13 actione agatur dic vt hic ⁊ ibi per eum. ¶ † In secunda questione qua queritur an habeat locum remediū huius .l. in contractibus stricti iuris in quibus actio non datur nisi ad id de quo fuit actum inter partes: vt .l. quicquid astringēde. de ver. obl. ⁊ illud quod venditio deberet resolui nō fuit actum inter partes videtur ꝙ non habeat locum. glo. tamen dicit ꝙ habebit locum quo ad remedium excipiendi si solutio vel traditio facta non erat. Pone exemplum in cōtractu permutationis si permutaui tibi librum meum cuꝫ tuo ⁊ meus valet in duplo plus ꝙ tuus ⁊ ego ignorabam. Sed pone ꝙ interuenit stipulatio hincinde: nam si nondum tradidi ⁊ agas vt tradā habeo excep. doli: sed postquam tradidi non possum repetere addit Cy. rationem quia exceptio doli est odiosa ⁊ tutus exceptione odiosa soluens non repetit. ſ. quando per errorem iuris: vt in .l. qui exceptionem. de condi. inde. ꝙ autem ante traditionem habeam exceptionem doli: probatur in .l. si quis cum aliter. de ver. obl. Bar. dicit ꝙ imo etiam habeo repetitionem qr tunc exceptio doli est odiosa quando competit a principio: secus si ex postfacto: nihil est dicere salua pace sui: nam ⁊ hic a principio cōpetebat. Dic ergo melius vt no. Cy. in .l. ij. §. ꝙ met. cau. in addi. ꝙ tunc exceptio doli est odiosa quando competit contra ius cōe: vt cum succedit loco exceptionis macedoniani: secus qñ competit ex equitate iuris naturalis: vt cum succedit loco exceptionis metus ⁊ etiam proposito quia equitas naturalis dictat vt deceptio succurrať: vt .l. ij. ff. ad velle. vnde non est odiosa: ⁊ ita debet intelligi qđ no. in .l. q se debere. ff. de condi. ob cau. in glo. ordi. cōpetit ergo condictio indebiti ſm bal. ⁊ cōdictio incerti: vt res reponatur in pristinū statum: vt .l. sed ⁊ si me putem. §. cū inter. ff. de condi. inde. ⁊ ex his apparet: an
d stricti iuris ⁊ est dicendū ꝙ sic:[d] tamen aduertendum: qr cum queritur an quis sit deceptus in cōtractu transactionis vltra dimidiā iusti pretij non debet estimari res que petitur ⁊ est in controuersia: sed dubius euētus litis qui potest multominus
14 valere: ita no. in .l. lucius. §. fi. ff. ad treb. ¶ † In tertia questione qua queritur an ista .l. que loquiť in venditione habeat locum in alijs contractibus bonefidei. dicendum est sine dubio qđ sic per .l. iij. §. cōia vtriusq; iud. ⁊ de contractu locati habeť per glo. in .l. in venditione. §. j. ff. de bo. auto. iud. pos. super verbo minoris. ⁊ .ſ. loca. l. si olei. ⁊ bo. tex. est in .l. j. §. si quis in fraudem. ff. que in frau. cre. ¶ Est tamen dubium de cōtractu em
e phyteotico[e] vel feudali: qr Spe. in hoc variauit: ⁊ ī ti. de emp. ⁊ ven. loco. §. allegato videtur tenere ꝙ non habet locū dicēs qr non venditio nec locatio: sed idē Spe. in ti. de locato. §. nūc
f vero aliqua. ver. nonagesimo tenet 𝔠̄riū ⁊ ista pars est verior
15 cum in quolibet 𝔠tu vt deceptis succurratur. ¶ † In quarta qōne que est an p iuramentum[f] excludať quis a bñficio huius legis si iurauit nō venire contra: ⁊ sic gñaliter videtur ꝙ non: nam iuramentū de iure ciuili si confirmat 𝔠tum validū vel inualidū imo einsdē nature est cuius est ipse 𝔠tus p .l. nō dubiū. §. de legi. preterea non videť venire cōtra 𝔠tum ex quo est in arbitrio emptoris supplere pretium ⁊ facere 𝔠tū remanere. glo. tñ determinat 𝔠̄riū qr sicutvenit contra 𝔠tum ille qui precise agit ad resoluendū 𝔠tum: ita ille qui agit vt resolnať vel aliud fiat hoc probať in tex. no. quem gl. alleg. ff. de cōdi. insti. l. que sub condi. §. j. qui incipit si qs. ⁊ ibi Bal. tamē ad primam rationem glo. non respondit: sed Cy. ſm Pe. videtur rñdere ꝙ non repellatur ex virtute iuramēti: sed ex tacita renuntiatione que includiť in iuramēto: hoc tñ procedit de iure

¶ Si sciebat. Et sic remediū hui⁹ .l. nō hꝫ locū ī vēditore sciēte. adde do. Alexā. de imo. ī 𝔠sl. cxxvij. per totū in .j. vo. Curt.

¶ Generalis renūtiatio. addo. d. Alex. de imol. in 𝔠sl. xlij. colū. ij. v. iiij. cū presumať in .j. vol. Cur.

¶ Et si plus vꝫ. Adde de hoc et dic vt p Alex. de imo. late in .l. qs cū alr̄. ff. de verb. ob. ⁊ ibi are. ⁊ in trac. đ emp. ⁊ vē. ī. vij. q. pncipali q. iiij. vbi latissime đ hac clausula. et ibi an hēat locuꝫ in cessione iuriū. Frā. Cur.

¶ Qđ sic. Adde ꝙ alex. de imol. ī .l. si qs cū alr̄. ff. đ ver. obl. col. iij. tenet 𝔠̄riū. Et idēꝫ Alex. in 𝔠sil. xlij. col. iiij. in fi. ver. viij. qn. ⁊ ibi dicit negatiuā esse cōem opi. quod vide p .d. Joan. bap. de san. seue. in trac. trāsac. q. xiij. Et p mod. in trac. đ emp. ⁊ vē. ī. iiij. q. vij. q. pncipalis p barba. in 𝔠sl. xlj. col. xxiiij. in .j. vo. Et p Abb. in 𝔠sl. xij. ⁊ in cōsil. xvj. in .ij. vo. Fran. Cur.

¶ Emphyteoti co. vide eundem Pau. de ca. ī 𝔠sl. ccclxxxvj. §. alle. in .j. apost. ad hāc .l. ⁊ p Cep. ī trac. de simula. 𝔠tuū q. v. ⁊ .vj. ⁊ ī tract. de empt. ⁊ ven. in đ. q. iiij. viij. q. pncipalis. p doc. in .l. si quis cuꝫ alit. Cur.

¶ An p iuramētum. De hoc dic etiā per Alex. de imo. in cōsil. xlij. quasi p totū in .j. vol. ⁊ ibi qd ī rustico: muliere: vł minore. ⁊ in cōsi. cxxv. l. vj. co. co. vo. in 𝔠sl. lxxxix. col. iiij. versi. nec etiam ob. ⁊ in cōsil. cxxvij. per totū. in .ij. volumi. Cur.

ciuili:sed de iure canonico videtur ꝙ ex virtute iuramenti qḋ est seruandū.etiam super cōtractu nullo vel annullādo interponatur si potest saluari sine interitu salutis eterne.vt in.c.cū contingat.de iureiur.ꝛ hoc si venditor est maior:si autē minor tunc iuramentum non excludit ipsum nisi a beneficio competente ratione minoris etatis:ꝛ sic ad restitutionem in integrū quam posset habere etiam si nō esset tanta lesio:quia iuramentū representat ipsum maiorem:vt in aut.sacramenta puberū.§.si aduer.vē.ꝛ tale auxilium est debile.ꝛ ideo de facili tollitur sed beneficiū huius.l.quod maioribus competit ipsum nō repulit nisi dixerit ꝙ si venit cōtra rōne minoris etatis vel alia quacūꝙ ratione:nam ex primis verbis representatur maior:ꝛ ex secundis excluditur a beneficio maioris.breuiter id probatur licet glo.non alleget in.l.j.§.si maior fac.ra.ba.vbi est text.
16 cū glo.in vlt.charta quinti lib. ¶ † In quinta questione si emptor alteri vendidit contra quē venditor debebit agere:dic ꝙ
a non poterit agere cōtra scḋm emptorem [a] cum quo non ꝯtrxit: vt.j.eo.l.dolus.ꝛ.l.fi.ff.de contrahen.emp.sed aget contra primum emptorē etiam si sit bonefidei ꝛ bonafide etiā in alterum transtulit:ꝛ sic non desijt dolo possidere:qꝛ erat obligatus ex contractu de restitutione rei vel suppletione pretij a qua obligatione sub facto nō potuit se eximere:ar.in.l.circa pnc.de iureiur.ff.non obstant.ll.dicentes ꝙ non tenetur ille qui nō possidet nec dolo desijt possidere:qꝛ loquuntur in eo qui non erat obligatus personali actione sed poterat cōueniri actione reali:ꝛ idem si esset obligatus tali obligatione in qua non veniret nisi dolus:ꝛ lata culpa sed in illo venit etiā leuis:debebit ergo vel redimere rem ꝛ restituere vel supplere pretiū si non fuit in mora vel in culpa peremptionis.videtur ꝙ sic qꝛ erat obligatus alternatiue ad rem vel pretiū:ꝛ regula est ꝙ debitor alternatiuus per peremptionē vnius de alterna.non liberatur:sꝫ remanet obligatus in altero:vt.l.stichū.ff.de sol.ꝛ.l.si in emptione.§.pe.de ꝯben.empt.Contrariū tamen determinat glo.dicens no.ꝙ in obligatione nō erat nisi ipsa res:quasi dicat suppletio pretij erat in solutione non in obligatione vnde perempta re sine mora dolo vel culpa non potest estimatio peti:quia non est in obligatione:preterea etiā si esset tamen est respectu certe speciei:ideo perēpta specie debet liberari:ar.ff.de noua.l.electio.§.quid si is.de leg.j.l.titie textores.in fi.ꝛ.l.quidā testamento.§.pe.vel antepe.Quidam dicunt ꝯrium:qꝛ periculū interitus rei vendite pertinet ad emptorē post perfectam emptionem:sed certe verū est quantū ad hoc vt non obstante per emptione possit cōueniri ad pretiū conuentū qḋ est in obligatione non quo ad hoc vt possit conueniri ad pretiū non cōuentum qḋ non est in obligatione sed in solutiōe vt dictum est.in quodā tamen videtur aliud:scꝫ in muliere decepta in estimatione rei date in dotē estima.vt post ipsam peremptā non debeat petere suppletionē pretij:sed bñ possit petere pretiū conuentum:vt in.l.si res.§.j.de iure do.vt plene habetur.§.sol.ma.l.si circūscripta.dic vt ibi.ꝛ vide in Spec.loco.§.allegato vbi tangit tres opin.ꝛ ſm quālibet format libellum:vna ꝙ tantū res sit in solutiōe:altera ꝙ suppletio tantū pretij:altera ꝙ vtraꝙ
17 alternatiue. ¶ † In septima questione dic vt in gl.ꝙ ista.l.habeat locum econuerso qñ emptor esset deceptus. ¶ Similiter in octaua questione ꝙ venditor dicitur deceptus vltra dimidiā si rem valentē.x.vendidit pro.iiij.ꝛ emptor si rem valentem.x. emit pro.vj.reprobata alia opi.ꝙ tunc qñ rem valentē.x.emisset pro.xx.licet Pet.ꝛ Cy.eam teneant:sed Bal.dicit esse fantasiā ꝛ tenet glo.ꝛ idem Albe.de rosa. ¶ In vltima questione qualiter probatur valor rei [b] glo.ponit aliquos modos Bal. dicit ꝙ clarus modus est ꝙ ponantur estimatores.Ang.dicit ꝙ ista practica non valet obolum:qꝛ estimatores estimabunt rem ſm pretium hodierni tpis:sed hoc nō sufficit:imo debet probari pretium qḋ erat tempore venditionis:vt.j.e.l.si volūtate.in fi.tu dic ꝙ imo valet quia ex presenti tempore presumitur in preteritum si non erat longum tempus nec apparet aliqua extrinseca causa propter quā potuerit esse variatio per ea que no.Cy.in.l.si minorē.§.de in integ.resti.ꝛ qñ probatur per testes qualiter debeant deponere:vide per Bar.in.l.fi.de predijs min.nam cum ibi dicit ꝙ potest recurri ad estimum cōis: ꝛ vide quod no.in.l.pretia rerum.ad.l.fal.

☞ In contractibus nominatis non est locus penitentie.
Dato vno inconuenienti aliud sequitur.
Dato quod non expedit sequitur quod non oportet.

E contractu. † Venditio iuris pfecta non rescinditur ex voluntate alterius cōtrahentium tantum etiā mediante rescripto principis vel ex priuilegio fisci:et etiam si offeratur duplum pretiū percepti.h.d.cum.l.ratas.j.
2 eo.que debent coniungi cū ista cum cōtendant ad idem:ꝛ sic in contractibus nominatis non est locus penitentie. ¶ Item allegatur.l.ratas.ꝙ dato vno inconuenienti aliud sequitur. Item dato ꝙ non expedit sequitur qḋ non oportet:cōcordat in aut.vt iudi.sine quoquo suffra.post princ.super verbo alioquin.ꝛ no.in.l.sed si plures.§.in arrogato.de vulg.ꝛ pu.casus.
3 ¶ † In tex.nec ex rescripto.dic ꝙ rescriptum non valet nisi emanauerit ex certa scientia principis cū clausula non obstan
c te [c] quacunꝙ.l.contrarium disponente:vt not.per glo.in.l.ratas.j.e.ꝛ ibi dicitur quod si tale rescriptum valeret ꝛ deberet obseruari impetrans deberet vti eodem iure per ti.qḋ quisꝙ iuris:quia possent venditiones facte eis rescindi quod intellige si fuissent facte per aduersarium contra quem ille ipetrasset:nam ille solus potest retorquere in ipsum nō alius vt in.l. j.§.j.ff.quod quisꝙ iuris.ibi dum dicit aduersario postulante ꝛc.licet glo.in.l.fina.co.titu.sentiat contrarium.ꝛ de hoc tangitur per Cyn.in illa.l.ratas.
2 ☞ Forma libelli quando agitur ad rescisionem venditionis propter lesionem vltra dimidiam iusti pretij.
3 Dolosus emptor si in alium transtulit non est agendū contra singularem successorem cum quo venditor non contraxit sed contra dolosum:ꝛ qualiter probabitur dolus.ꝛ nu.i.

1
Rescindendum. † Ratione doli dantis cām contractui vel etiam ratione iusti metus bene potest venditio rescindi:tamē ad probationem doli non sufficit probare ꝙ rem quam magno pretio emi vendiderim pro paruo:nec etiā sufficit paruitas pretij respectu valoris rei nisi fuerit quis deceptus vltra dimidiam iusti pretij: debet ergo probari dolus potius ex qualitate facti ꝙ̄ ex paruitate pretij nec ratione doli potest agi cōtra singularem successorem committentē dolumsed est agendū contra ipsum dolosum.h.d.ista.l.cum sequenti.l.si voluntate.ꝛ.l.cū dolus.j.eo. que omnes tendunt ad idem ꝛ sume principiū summarij ex.l. seq.ꝛ principio.l.si volūtate.in quibus dicitur ꝙ ratione doli vel metus probabilis bene potest venditio rescindi:sed erat dubium:an probetur dolus eoipso quod rem quā emi pro magno pretio vendidi pro paruo:nam dicitur ꝙ non quia potest esse ꝙ plus non valet ꝙ̄ vendiderim:ꝛ sic fui deceptus in emēdo:vnde non sequitur qḋ venditorem deceperim in vendēdo. Et posito ꝙ plus venderet ꝙ̄ vendi posset decipere dūmodo non vltra dimidiam iusti pretij qḋ erat tempore venditionis:
2 ꝛ hoc dicitur in.l.si voluntate. ¶ † Et hoc vltimū no.ad practicam.l.ij.§.qꝛ agit ad rescindendum venditionem ex illa.l. debet dicere in libello ꝙ res vendita tantum valebat tempore venditionis:ꝛ ꝙ fuit vendita tanto pretio qḋ est minus ꝙ̄ dimidia:sed si diceret ꝙ res illa valet hodie tantum ꝛ fuit vendita pro tanto quod est minus ꝙ̄ dimidia libellus non concluderet:sed esset ineptus per istū tex.ꝛ per.c.cū dilecti.de empt. ꝛ ven.Et sententia lata super eo non valeret vt ibi patet:quia videretur continere errorem iuris si dicat tamen quod tantū valebat tempore venditionis:ꝛ ad hoc probandū faceret articulos quod tantum valet hodie presumeretur etiam ꝙ tantū valuerit tempore venditionis si non probaretur contrarium expresse vel presumptiue vt dixi in.d.l.ij.licet Pet.videatur aliter sentire in aut.sed quāuis.de rei vxo.acti.in fi.ꝛ.l.si minorē.
3 §.de in integ.resti.† qualiter ergo probabitur dolus tex.in.l. dolus.dicit ꝙ ex qualitate facti quod declara:vt in gloss.sed quid si dolosus in alium transtulit:dicitur ibi ꝙ non est agendum contra singularem successorē cum quo venditor non contraxit sed contra dolosum.
2 ☞ Si rem quam scio valere decē vendo tibi pro quatuor nō possum allegare dolum tuum:secus si ignorabam.

1
Venditor. † Lex ista tractat de materia legum precedentiū scilicet an ratione doli possit indistincte rescindi venditio:et dicitur quod non:sed ita demū si talis dolus latuit alteri parti:alias non:quia scienti ꝛ intelligenti non dicitur dolus committi:ꝛ primo loquitur in venditore:quia sciens verū pretium rei vendite pro minori suggestione ꝛ inductione emptoris vsꝙ ibi igitur postea in ver.sane qui loquitur de eodē casu:dicitur quod venditor bene potest petere pretium cōuentum:deinde in ver.agitur loquitur econuerso in emptore qui sciens verum pretium rei emit pro maiori quam valeret suggestione venditoris asserendo plus valere:ideo imputet sibi postꝙ sciebat contrarium ꝛ habet locum ista lex:etiā si fit deceptio vltra dimidiam iusti pretij:vt dixi in.l.ij.supra eo.quia scienti non infertur dolus nec deceptio etiam re ipsa cēsetur inferri:ꝛ hec est communis opi.doc.in.d.l.ij.glo.tamen hec videtur intelligere qñ erat deceptio itra dimidiam iusti pretij:
2 sed doct.dicunt id quod dixi.§.† Et not.ꝙ ex hac.l.si rem quā scio valere

a ¶ Scḋm emptorem.adde Alex.de imo.i ꝯsi.xcij.col.iij.i fi.i.j.vol. ꝛ in prin.col.seq. ꝛ ibi videtur sentire ꝛ qḋ qñ secundus emptor sciebat remediū huius.l.cōpetere ꝯ primū qḋ tūc cōpetit etiā contra scḋm.ꝛ adde moder.i trac.de emptio.ꝛ vē.qḋ.vij. viij.q.prin.Cur.

b ¶ Valor rei.adde quid dicatur valor rei:vide glos. in.l.si seruus furtiuus.ff.de cōdi. fur.l.mortis cā.i §.fi.ff.ð dona.cā mor.bar.i.l.pretia rerū.ff.ad le. fal.ꝛ adde an valor rei dicatur esse pbat⁹ eoipso qḋ res fuit tm̄ vēdita.vide p Alex. de imo.in consil. xxvij.col.ij.in.v. vol.Et practicā probandi valorē rei vide p Papi. in sua practica ī libello in actiōe rea.in ver.ꝛ ī florenis.col.v.ꝛ adde ꝙ si volo pbare ꝙ saccus frumēti valuerit isto anno.xx.solidos non sufficit pbare ꝙ vna die isti⁹ anni fuerit vēditus.xx.solid.vt p bar.ꝛ doc.in.l.pretia rerū.ꝛ Alex. de imo.in consil. xcij.col.iiij.circa mediū.in.v.libr. Et qualr.pbetur valor.adde vt p Cepol.verōñ.in trac.de simul.cōtractuū chartan tepe.Cur.

c ¶ Clausula non obstāte.adde qḋ īportat ista clausula vide diffuse in reptorio Bertachini in verbo de clericis in rescripto.

scio valere.x.vendo tibi pro quatuor non possum allegare dolum tuum:secus si ignorabam:vt.l.pro.xi.in glos.j.⁊.s.de here. vendi.l.qui dudum.

2 ☞Sapiens est qui non petit illicita.

1 Non idcirco. †Necessitas rei familiaris non facit vt venditio rescindatur ratione minoris pretij.h.d.in effectu videbatur contrarium quasi coactus vendiderim:vt s.eo.l.si voluntate.sed ibi qñ coactio processit ab aduersario vel etiam a tertia persona ipsam improbe inferente.hic vero

2 sine culpa vel dolo alicuius imminebat necessitas.†Et nota hic ẜm Bal.in fi.q sapiens est qui non petit illicita.

1 Si maior annis. †Protestatio tertij facta emptori q nō emat non prodest venditori vt propter eam possit venditionem rescindere.h.d.⁊ hoc qr ille non fecit eam ad cōmodum venditoris sed ad propriū:sed an ꝓdest ipsi protestanti.respō.si nō habebat ius in re nō habebat ius protestandi.ideo sibi non prodest:vt.l.tutor.in princ.de mino. sed si habeat ius i re:quia erat forte dominus bene ꝓdest sibi. vt constituat emptorem in mala fide:⁊ sic teneat de fructibus perceptis ⁊ percipiendis:vt.s.de rei vend.l.si fundū.quid aūt si protestatus fuit venditori ne venderet an constituat ipsum in dolo si vendat vt sic perinde teneatur:ac si dolo desijsset possidere.vide Spec.de emptione.§.nunc dicendum.ver.vlti.no. cum seq.⁊ sequenti vsq3 quasi in fine.

2 ☞Venditor si post venditionem ⁊ traditionē soluerit publicas functiones:qr forte res nō erat eleuata de libra vel estimo suo:nec posita in estimo emptoris potest quod soluit repetere ab emptore ad quem pertinet commodum ⁊ incommodum. Quod tamen fiscus possit agere contra quemvult etiam contra emptorem licet non sit posita in eius estimo.

1 Ea conditione. †Licet non seruet modus vel pactum per emptorem nō propterea rescinditur cōtractus sed agitur ꝯ eum ad interesse.h.d.hoc est verū nisi ille modus vel causa de futuro implenda dederit cām contractui:qr venditor non fuisset al's venditurus:vt.j.de pac.inter

2 emptorem.l.cum te vbi est casus singularis.†Et not.ex ista.l. si venditor post venditionē ⁊ traditionē soluerit publicas functiones:qr forte res non fuerat eleuata de libra vel estimo suo nec posita i estimo emptoris pōt qđ soluit repetere ab emptore ad quē ptinet cōmodū vel incōmodū:fiscus tñ pōt agere cōtra quē vult etiā ꝯ emptorem:licet nō sit posita in estimo:vt.j. sine censu vel reliquijs.l.fi.in fi.vbi est tex.not.

2 ☞Quilibet presumitur scire valorem rerum suarum. An quis presumatur scire vires patrimonij sui.

1 Quisquis. †Vendens rem minori pretio q̄ valeat nō pōt rescindere venditionem ex eo q dicat se ignorasse verum pretium quia hoc non presumitur:⁊ quia hoc est sibi imputā-

2 dum quare non implorauit.h.d.☙†Et allegatur q quilibet

a presumitur scire valorem [a] rerum suarum ⁊ vires patrimonij sui gl.fi.in fi.op.insti.qui ⁊ ex qui.cau.ma.non po.sol.vt plene no.per Cy.in auf.sed cum testator.in.j.q.ad.l.infra vbi examinat istum passum.An quis ꝑsumatur scire vires patrimonij sui:hoc quod not.Hostien.de iudi.c.ad liberandum.extra super verbo scienter.⁊ procedit ista.l.quando nō esset deceptus vltra dimidiam iusti pretij:al's non esset sibi imputādum nec presumeretur sciuisse:sed ignorasse per.l.ij.super eo.⁊ per.l.si voluntate.circa fi.

2 ☞Practica seruanda per publicum exactorem quando ponit rem venalem in subhastatione.

3 Verum pretium probatur ex qualitate rei ⁊ quantitate reddituum.

Que sint necessaria cū res priuatorum venduntur propter publicas functiones nō solutas.remiss.

1 Si quos. †Publicus exactor debet vēdere res subditoꝝ iusto pretio ⁊ nō debet pati q aliqua fraus fiat in subhastatione.al's venditio potest rescindi.h.d.†Et ponit practicam

2 q anteq̄ ponat in subhastatione faciat rem estimari ꝑ habentem notitiā ⁊ postea ponat in subhastatione pro pretio declarato ꝑ estimatores.deinde det plus offerenti:si enim non premissa estimatione poneret i subhastatione posset magna fraus committi in damnū debitoris fiscalis ⁊ etiā in damnum fisci: qr res daretur pro modico pretio gratiose per publicū exactorem alicui forte amico suo:⁊ sic plus lucraret exactor ex gratia q̄ fiscus ex debito.Et per hanc.l.patet qđ licet res fuerit vendita ad incantū nihilominus possit venditor vel ille cui⁹

erat res cōqueri de deceptione vltra dimidiam iusti pretij:qa non sequitur non fuit repertus qui plus offerret ad incātum. ergo non plus valebat:⁊ tex.est notabilis hic:⁊ sic per hoc non perdit beneficium.l.ij.§.e.tene menti:⁊ vide quod no.Bar.in

3 l.ij.ibi de magistratibus conueniendis.l.fi.†No.q verū pretium probatur ex qualitate rei ⁊ quantitate redditiuum.gloss. etiam hic aliqua necessaria ponit cum res priuatorum vendūtur propter publicas functiones nō solutas de quibus in tit. ij.l.ij.⁊.s.si aduer.fis.l.fi.in glo.⁊ ibi de prescrip.xxx.an.l.j.⁊ plenior glo.in.l.j.de fide instru.⁊ iure haste fis.lib.x.

1 Si qui. †Ficticij cōtractus in preiudicium fisci non tenent.h.d.ad quod vide.ff. ad municip.l.ordine.§.in fraudem.⁊ qđ ibi ꝑ Bar. ☙In tex.ibi existimant esse cōtractus subaudi vt sub hoc euitent munera que inducuntur pro quantitate patrimonij vt ibi de mune.patrimoniorum lib.x.per totum:⁊ qualiter puniantur emptores dic vt in glo.

1 Vestium. ☙†Palatini seu consiliarij principis non possunt emere res subditorum.hoc dicit.

☙Quando liceat ab emptione ⁊ venditione discedere. Rubrica.

2 ☞Consensus resolutiuus contractus qui solo consensu cōtrahitur operatur vt oīs obligatio tā naturalis q̄ etiam ciuilis orta ex contractu hincinde scilicet venditori ad pretium ⁊ emptori ad rem ipso iure resoluatur reintegra.⁊ vide nu.4.

3 Si vendidi tibi rem pro.x.⁊ postea reītegra agimus q sit vēdita pro.xij.censetur venditio reformata:⁊ an soluatur noua gabella.

4 Que dicatur nuda voluntas ⁊ an ex ea possit agi vt res tradita retradatur.

5 Si venditor vt moris est constituit se rem venditam precario nomine emptoris possidere postea cōuenerunt vt venditio habeatur pro non facta an ista cōuentio operetur resolutionem contractus.⁊ nu.6.

6 Quod ista resolutio sit bonefidei sicut ipse contractus.

7 Pretium est pars ꝯtus:⁊ q arrha sit contractus de per se.

8 Quod resolutio contractus de qua hic non dicatur nouus cōtractus sed resolutio primi contractus.⁊ an gabella soluatur de tali contractu resoluto.

9 Venditio si est conditionalis:an periculum rei pertineat ad venditorem.

1 Equidem. †Contractus q solo consensu contrahunt contrario consensu re integra resoluuntur:et dicitur res integra quādo nec est tradita res nec etiam pretiū vel pars eius:licet data fuerit arrha:⁊ tunc poterit repeti.Sed si res nō est integra:qr fuit res tradita vel pretium aut pars eius ⁊ nō a resoluitur contractus solo consensu partium:sed requiritur actus retro similis.scilicet retraditio rei vel ꝑtij soluti:⁊ nisi hoc fiat tale pactū resolutiuum nec producit actionem ad repetendum quod traditum est nec exceptionem ad retinēdum quod non est traditum sed pro facto habetur.h.d.illa.l.cum sequenti de quarū materia habetur.ff.de pac.l.iurisgentium.§. adeo.in.l.hac emptione.circa fi.ti.⁊ ibi subtiliter examinatur

2 per gl.q̄ reputat difficilis.dic vt ibi.☙†In tex.ibi vtrinsq3 partis consensu recedi potest sub.etiam non stipulatione vallato ⁊ operatur talis consensus resolutiuus vt omnis obligatio tam naturalis q̄ etiam ciuilis orta ex cōtractu hincinde sc3 venditori ad pretium ⁊ emptori ad rem ipso iure resoluat. Regulariter contra:qr pactum nudum non tollit ciuilem obligationē nec actionem:sed elidit.ff.de pac.l.si vnus.§.pactus ne peteret:sed spāle est hoc in pacto resolutiuo cōtractus qui solo ꝯsensu fuit celebratus per rationem que sequitur:etenim quod consensu ⁊c.Et hoc est verum etiam si ex interuallo post primum contractum interuenit:cum enim sit super substātialibus contractus dicitur inesse etiam si ex īteruallo fiat:vt in d.§.adeo.non sic si super alijs:vt in ea.l.iurisgentiū.§.qnimo.

3 †Et nota.quod pretio non soluto consensu resoluitur cōtractus re integra:sed etiam reformatur quando super substantialibus fit:vnde si vendidi rem pro.x.⁊ postea re integra agimus quod sit vendita pro.xij.censetur venditio reformata et perinde habetur ac si fuisset a principio illo facta pro.xij.nec erit nouus sed idem:tamen ideo non soluitur noua gabella si ex forma statuti venit soluenda de quolibet cōtractu vt est bonoꝝ.sed vna tantum soluetur etiam si ex interuallo facta sit dicta reformatio:vt in dicto.§.adeo.quod tamen dic vt ibi per

[a] ☙Presumitur scire valorē.Ad de Spec.titu.de emptio.⁊ vendi. in.§.vj.versic.eo. etiam.

4 Bar. ¶ † In tex. ibi nuda voluntas: dicitur nuda quãdo non interuenit stipulatio. vnde ex ea non potest agi vt res tradita retradatur: licet ex primo contractu solo cõsensu fuerit actio & obligatio nata. hinc enim non sic nascitur ex consensu resolutiuo & eodẽ modo si emptor soluisset partem pretij & postea fuisset actum qđ venditio habetur pro non facta ex hoc cõsensu resolutiuo emptor non posset repetere partem pretij quam soluit: sed deberet agere ex primo contractu de traditione rei vt. j. l. proxi. in fi. & si interuenisset stipulatio bene posset agi ex ea: q: voluntas non esset nuda. ¶ In tex. ibi priori similis retro agens vt quia emptor sponte tradidit rẽ venditori: & econuerso venditor sponte restituit pretium emptori: tunc enim cõuentio resolutiua bene operaretur in his que restabant agenda: quia tollit hĩcinde obligationem & actionẽ ipso iure: alias pro non facta habentur predicta quando interuenit vera tra-
5 ditio. ¶ † Quid si ficta interuenit: quia venditor vt moris est constituit se rem venditã precario nomine emptoris possidere per quod constitutum transtulit in emptorem dominium & etiam possessionem ciuilem & naturalem: & apud ipsum remãsit detentatio: vt. l. quod meo. ff. de acquir. pos. postea conuenerunt vt venditio haberetur pro non facta: an ista conuentio operetur solu. contractus vt si dominiũ in emptorem sit translatũ possessio reuertatur ad venditorem: videtur φ sic: q: sicut per verba tantum fictione iuris fuerunt translata in emptorẽ: ita ecõuerso per sola verba videntur reuerti ad venditorẽ per rationem que ponitur hic in ver. etenim qđ consensu: & per. l. prout quisq;. ff. de solu. Istam questionẽ examinauit subtiliter glos. in. l. emptione. & finaliter tam glo. φ doct. videntur concludere quod non reuertantur ex solo pacto resolutiuo nisi etiã vltra hoc fuerit actum expresse inter eos φ res vendita debeat remanere penes vẽditorem eo modo quo prius erat: & sic φ precarium vel cõstitutum resoluatur quod etiam tangit hic bal.
6 ¶ † Item adde φ ista resolutio est bonefidei sicut ipse cõtractus: quia cuius nature est ɔ̃tus eiusdem est etiã distractus: vt no. in. l. de tutela. §. de in integ. resti. & in. l. sub pretextu. l. j. §. de transac. Et est vtilitas q: si dolus daret causam huic cõtractui resolutiuo eẽt ipso iure nullus sicut etiã fuisset cui dolus dedisset cãm contractui: vt in. l. eleganter. in princi. ff. de dolo. ¶ In glo. j. ibi quo casu pro tradito habetur. dic & sic non obstante pacto resolutiuo postea facto potest venditor agere ad precium: quia tale pactum nil valet ad liberandum emptorem a pretio sicut nõ valeret si vere seruus fuisset traditus nisi postea fuisset traditus vt in hac. l. fi. sicut enim nõ producit actionem ad repetendum quod datũ est: ita nec producit exceptionem ad retinendum quod non est datum: vt no. in glo. ibi que
7 incipit nec perit. & in. l. proxi. in fi. glo. ¶ † In glo. ibi secus in arrha: sed quare secus r̃ndeo: q: pretium est pars contractus. ff. de contrahen. emp. l. j. & l. ij. §. siue. ff. de pollicita. l. j. §. cepisse.
a sed arrha [a] est contractus de per se vt not. in. l. cõtractus. §. de fide instru. & sic non est de substantialibus contractus: ideo nõ facit desinere rem esse integrã postφ non est processum ad aliquid de substantialibus. ¶ In glo. ibi ante litem conte. de iu. om. iud. l. & quia. Tu dic hoc bene procedere in procuratore: vt per litis contestatio. perpetuetur eius mandatũ vt postea nõ possit reuocari sine causa: nec per mortem domini finiatur mandatum tanφ re non existente integra: secus ante: sed quãtum ad perpetuandum iurisditionem delegati: vt morte mãdãtis non expiret nec requiritur litis contest. vt dicitur res nõ esse integra sed sufficit φ fuerit vsus iurisdi. & sic φ commiserit citat: vt in. c. gratum. & c. relatum. de offic. deleg. & no. in. d. l. & q: & eodem modo ad preoccupandum iurisditionem tam in iudice delegato φ etiam in ordinario: vt. ff. de iud. Si quis postea. in glo. que incipit nec parit in fi. quod non placet: nã sicut venditori qui tradiderat rem non parit actionem ad ipsam repetendam si non vis restituere mihi & ego nolo: sed potius volo pretium & stare in primo contractu nõ producit tibi exceptionem vt equalitas seruetur. nec ob. φ pactum nudum: licet nõ sit potens ad producendã actionẽ bene tamen est potens ad producendam exceptionẽ. ff. de pac. l. iurisgẽtium. §. igitur nuda. quia verum est qñ fieret principaliter ad liberandum: sed hoc principaliter ad resoluendum contractũ fit. vnde si nõ operatur solutio: q: res non erat integra: & ideo etiã libera & ita subtili
8 ter intellige istam glo. ¶ † In sequẽ. gl. ibi: erit ergo seruilis actus. no. istam glo. φ ista resolutio non dicitur nouus ɔ̃tus. sed solutio primi contractus. ergo si statutum disponit φ de quolibet contractu soluatur gabella non soluetur de hac resolutione. Sed an soluetur de primo contractu resoluto videtur φ non: qñ habetur pro non facto. cõtrarium dic: quia reuera fuit factus: & sic statim fuit acquisitum ius fisco: quod ergo postea partes agũt non facit vt habeat pro non facto in preiudicium fisci: sed quantũ ad ipsos ɔ̃hentes: & hoc si resoluitur ex cã voluntaria que retro non trahitur: vt. ff. que res pig. obli. poss. l. fi. & l. j. qui pot. in pig. ha. secus si ex causa que retro fingit: vt si fuisset contractus celebratus sub conditione que postea non extitisset. nam haberetur pro non facto etiam quantũ ad fiscũ vt ex eo non debeatur solui gabella. ar. l. pretor. & l. qui balneũ. ff.
9 qui pot. in pig. hab. ¶ † In. l. seq. in gl. j. ibi quantũ ad obligationem. glos. non bñ loquitur. deberet enim dicere quantũ ad ɔ̃tus indissolubilitatem: & sic verum est φ siue cõtractus fuerit celebratus siue sub ɔditione q: non est in voluntate vnius partis dissoluere ɔ̃tum dicitur ɔ̃tus perfectus quãtum ad hoc vt habeat locum qđ hic dicitur vt in contrario cõsensu possint partes recedere: sed quantũ ad alium effectum. s. ad quem pertineat periculum rei vendite non dicitur contractus pfectus nisi qñ est purus: & sic est nata actio & obligatio: secus si sit conditionalis & contingat conditionem non existere: q: tunc periculum non pertinet ad emptorem tanφ contractus non fuit perfectus: licet alio respectu fuerit perfectus: vt. l. necessario. §. quod si pendente. ff. de peri. & commo. rei ven.

¶ Si propter publicas pensitationes venditio fuerit celebrata. Rubrica.

1 Venditionem. † Si prediũ tributatiuum vendatur per officialem publicum propter tributum non solutũ solenniter & interueniẽtibus his que requirũtur per. l. sequentẽ non potest vẽditio retractari nec per pristinum dominũ nec per aliquem creditorem: qui haberet illud predium obligatum: q: fiscus omni creditori prefertur. h. d. itellige scilicet in illo predio & propter tributum: quia semper causa fisci precedit: sed in alijs bonis debitoris vel quãdo non propter tributum: tunc fiscus non preferetur priuato habenti priorẽ hypothecam in tempore: & ita intellige glo. fi.
2 ¶ In iudicio agitato iter aliquos: semper debet citari tertius de cuius preiudicio agitur.
3 In venditionibus fiscalibus que sint necessaria. remiss.
1 Si deserta. † In hac. l. ponuntur quinq; necessaria ad hoc vt valeat vẽditio rei priuatorũ facta, per publicum officialem propter finitiones publicas nõ solutas. Primum est φ debitor fiscalis cessauerit: & sic sit in mora soluendi. Secundum est φ vẽditio fiat cũ autoritate presidis: & sic public⁹ exactor non poterit vendere nisi cũ licentia iudicis ordinarij illius loci. Tertium est φ fiat bona fide & sine fraude. Quartũ est φ fiat iusto pretio. Quintũ φ fiat solenniter & cũ subhastatione & qđcunq; istorũ deficiat & maxime si nõ interueniat autoritas presidis potest retractari venditio. in hac autẽ detractione al's venditione debet esse presens debitor de cuius preiudicio agitur subaudi vere vel interpretatiue: sub. φ fuerit ci
2 tatus ɔtumacia absit: alias sibi non fieret preiudiciũ. † Et ad hoc allegatur semper ista. l. qđ in iudicio agitato iter aliquos
b semper debet citari tertius [b] de cuius preiudicio agitur al's posito φ valeret iudicium inter presentes nõ faceret preiudiciũ absenti non citato. Facit qđ no. in. l. in casu. §. interdum. la. j. ff. de mino. & l. cum miles. in fi. quibus ex cau. ma. citra autẽ preiudicium facit al's ad quid fieret citatio vt dicit gl. in simili in
3 l. j. §. cum dicitur. ff. si cui plus φ per. l. fal. † & vide qđ no. Cy. §. de aduo. diuer. iud. l. j. ante fi. & adde. c. inter quatuor. de ma. & obe. & etiam glo. quas allegaui in. l. si quos. §. tit. ij. que ponunt illa que sunt necessaria in istis venditionibus fiscalibus. ¶ Nota φ litere commissarij alicuius domini φ vendat bona intelliguntur φ vendat cum autoritate domini potestatis.
1 Si quis. † Ista. l. idẽ dicit φ pcedens addit tñ duo sc3 φ si debitor fiscalis erat minor. xxv. annis φ in vẽditione debet esse curator eius vel tutor intellige nõ ad prestandã autoritatẽ contractui cũ venditio fiat ex cã necessaria & autoritate publica: sed vt assistat oblationi & videat φ res bona fide geratur & sine fraude prout in simili habetur. j. de dis. pig. l. creditor hypothecas. Alias additur φ non requiratur autoritas procu. fiscalis sed sufficit autoritas presidis seu iudicis ordinarij illius loci.

¶ Sine cẽsu vel religs fundũ cõparari nõ posse. Rubrica.

¶ In tit. precedenti visum est qñ publicus officialis propter cẽsum vel publicas functiones nõ solutas vẽdit res pṽatorũ.
1 In hoc ti. † tractatur qñ priuatus. d. fundi censualis vẽdit ipm cum pacto φ emptor non habeat necesse soluere censum, p futuro tempore

a ¶ Sz arrha est cõtractus. adde φ est ɔ̃tus noĩatus. ita Barto. & Alex. l. l. excẽpto. §. is qui vina. de act. emp. Et addẽ φ etiã dicitur cõtractus pign. ita Bart. in. l. j. in. j. no. C. si rector p̃uin. Cur.

b ¶ Citari terti⁹. Adde do. Mar. Sozi. in rubr. de dilatio. Fran. in repeti. c. ex rõne. col. ij. extra dẽ appel. Et adde do. de ro. deci. lvj. in cip. item si i lite. Cur.

turo tempore reliqua pro tempore preterito:an tale pactū valeat in preiudicium fisci:qui habet fundum obligatum pro tali censu ꝛ etiam omnia alia bona ipsiꝰ censualis.vt in.l.j.in fin. §.tit.j.Et dicitur in hoc titulo qḋ non.ꝛ qḋ licet tale pactū valeat in preiudicium fisci qui habet fundum obligatum pro tali censu ꝛ omnia alia bona ipsius censualis:vt in.l.j.in fi.§.ti.j. ꝛ hoc titulo qḋ non.ꝛ qḋ licet tale pactum sit seruandum inter eos non tamen preiudicat fisco quominus possit agere cōtra emptorem ꝛ possessorem tam pro reliquijs preteriti ꝙ pro censu futuri temporis.

2 ¶ Exceptio tua non interest agere repellit agentem:ꝛ similiter appellantem:si sua non interest appellare.

3 An ista exceptio sit dilatoria vt sic debeat opponi ante litē cōtest.an vero sit peremptoria:ꝛ sic possit opponi post.

Si opponatur ꝛ feratur sententia pro agente:an valeat ꝛ prosit sibi vel alteri.

1

Ex conuentione. † Licet dixerim.§.qḋ valet inter eos ꝛ potest ex ea agi:vt in.l.episto la.§.ij.ff.de pac.hoc tamen nō est semp verum: sed ita demū si interest agentis ꝛ quatenus interest.ꝛ hoc videtur in illa.l.cum qua cōcordat l.ex conuentione.§.de pac.vbi habetur de verbo ad verbū saluo eo qḋ habetur in fi.dum hic dicitur nō competit:ꝛ sic est litera negatiua ibi non habetur ista dictio non [a] sed est lr̄a affirmatiua:ꝛ tunc solue illud contrarium vt in gl.ego non habeo in tex.istam distinctionem sed habeo eam remissam a parte:et sic videretur ꝙ potius cōcordat cum illa.ꝛ.h.d.¶ † Emptio etiam stipulatione vallata ꝙ vxor pro re quam dat in dote soluat publicas functiones mortuo marito si ad vxorē res reuertatur heres mariti non potest agere:qꝛ sua nō interest.Secus si remansit penes heredē:ꝛ qꝛ fuit data estimata ea estimatiōe que fecit emptionem hic dicit si nō habes dictionem non ꝛ cū hac concor.illa.l.si ex conuentione:sed si habes dic heredē nō posse agere siue res fuerit tradita inestimata siue estimata tali estimatione que non fecit emptionem:ꝛ sic reuertitur ad vxorem:secus si non reuerteretur:vt in.l.contraria.vt quando faceret emptionē.¶ In tex.ibi actio tibi.scilicet heredi patris tui vt illa soluat pro tempore preterito quo fundus fuit penes patrem tuum posses agere ꝙ pro illo pater tuus erat obligatus fisco cum fundus esset penes eum ꝛ fructus ex eo pcipiet: ꝛ hoc est onus fructuum:vt in.l.neq; stipendium.ff.de ipensis. vnde interest tua qḋ illa soluat:al's cōuenireris a fisco ex psona patris tui.¶ In tex.ibi non potest:quia tua non interest:si enim non soluat pro tempore futuro nullum damnum consequeris:sed ipsa tantum ꝑm primum intellectum.gloss.j.in fin.

2 † Et sic nota.ꝙ ista exceptio tua nō interest agere repellit agētem concor.l.si seruus.post prin.ff.de condi.furti.ꝛ.l.sed nec legatarius.eo.tit.similiter repellit appellantē si sua non interest appellare vt.ff.de ap.reci.l.j.† Sed an ista exceptio dilatoria sit vt sic debeat opponi ante litem contestatam: [b] an sit peremptoria:ꝛ sic possit opponi post:vide Inn.in.c.super his.extra de accusa.vbi ponit duas opi.ꝛ quelibet potest esse bona in diuersis terminis.Item si opponatur ꝛ sententia ꝓ agente feratur:an valeat ꝛ prosit sibi vel alteri.videtur ꝙ sic:vt in.l.cū putarem.ff.fami.her.vbi prodest sibi.ꝛ.l.posthumus.§.si quis ex his.ff.de inoffi.testa.vbi prodest alijs ꝛ non sibi:ꝛ hoc quando est rescissoria.de quo etiam per Inn.in.c.auditis.extra de procur.Super istis esset subtiliter cogitandum qualiter pcedant:sed tēpus non patitur:ideo sufficit habere remissiones.

2 ¶ Res vendita nō debet eleuari de estimo vēditoris ꝛ trāsferri ad estimum emptoris nisi cognoscatur per publicos officiales ꝙ emptor est idoneus ad solutiones fiscales faciēdas. ꝛ vide numero.4.

3 Quid si res vendatur alicui ecclesie vel ecclesiastice persone:ꝛ ꝙ licet persona ecclesiastica non possit compelli per iudicē secularem ꝙ tamen poterit poni manus ad ipsam rem.

4 Quod sit dare hypothecam sine personali obligatione.

5 Tributa que imponuntur rebus ꝛ non personis possunt imponi rebus forensium existentibus infra territorium:sed collecte que imponuntur personis propter res nō possunt imponi forensibus vel non subditis:licet habeant bona infra territorium.

6 Tributa an possint imponi rebus clericorum.

1

Ei annonarie. † Possessor pōt conueniri a fisco pro publicis pensionibus tam preteriti temporis ꝙ futuri non obstante quacunq; conuentione facta inter possessorem ꝛ eius autorem:etiam si res possessa non sit descripta in estimo possessoris sed autoris sui.h.d.illa.l.cum.l.fi.Et hoc vltimum est valde notandum:quia quotidie contingit ꝙ quis vendit possessionem suā ꝛ non facit eleuari de estimo suo nec poni in estimo emptoris si postea īdicatur aliqua collecta per solidum ꝛ libram et illa reperiatur allibrata venditori an officialis publicus poterit nihilominus compellere emptorē ad soluendum si forte venditorem habere non potest:quia est absens ꝛ est casus notabilis ꝙ sic in illa.l.fina.ꝑm Bart.Potest etiam repellere venditorem si vult postq̄ est in estimo suo: ꝛ hoc per aut.que hic sequitur sed periculum quia non debet eleuari de suo estimo nisi ipse promittat pro tēpore si forte nō esset idoneus ad soluendum per istam auten.que est notabilis

2 per quam † dicit Bar.in.l.incola.ff.ad municip.ꝙ res vendita non debet eleuari de estimo venditoris ꝛ transferri ad estimum emptoris nisi cognoscaṫ per publicos officiales ꝙ emptor est idoneus ad solutiones fiscales faciendas.¶ † Secū

3 c do si aliquis venderet alicui ecclesie [c] vel ecclesiastice persone cum ille non possint compelli pro tempore futuro ad soluēdū impositiones communis que non fuerant imposite ante venditionem:vt no.in Spec.de cle.coniug.§.j.ver.ad huiusmodi. vbi omnino vide per Joan.and.post Archi.in nouella in.c.j. de immu.eccl.lib.vj.quod etiam tenuit Bar.in quodam consilio quod incipit punctus talis est.nunq̄ mouebitur de estimo venditoris nisi ecclesia vel ecclesiastica ꝑsona se obliget ad soluendum ꝛ per secularem iudicem non poterit compelli persona ecclesiastica:sed poterit poni manus ad ipsam rem.ar.not. in.c.postulasti.de foro competenti per Innocen.ꝛ Bald.hic.ꝛ a

4 l.placet.§.de sacrosanc.eccle.tene menti perpetuo.¶ † Posset etiam intelligi illa aut.de reliquijs tempore preterito.nā si sunt occasione tributi non videṫ ꝙ persona possessoris sit obligata:sed ipsa tantum possessio:ꝛ sic est dare hypothecam sine personali obligatione:vt habetur in.l.imperatores.ff.de publicanis:ideo venditor debet specialiter suscipere in se onus quando transfert possessionem in alterum non idoneum:quia nisi susciperet fiscus non posset ipsum compellere pro tempore preterito postq̄ desijt possidere cum non sit obligatus personaliter:nec etiam emptor si non est idoneus.Si autem foret personaliter obligatus non video ad quid foret necessariū ꝙ specialiter susciperet in se onus cum etiam si non susciperet posset conueniri:ꝛ sic videtur satis probari hic cōtra illā opi. ꝙ sit dare hypothecā sine personali hoc casu licet Bar.in illa l.imperatores.eam non teneat per istam auṫ.que potius ꝯtra eum facit.ꝛ per istam.l.ij.in verbo obnoxius.Sed potest rn̄deri ꝙ nō dicitur obnoxius vt sit obligatus personaliter:sed qꝛ postq̄ possedit ratione possessione potest compelli personaliṫ ad soluendum.† ꝛ hoc in tribus que imponuntur rebus ꝛ nō

5 personis:ꝛ sic possunt imponi rebus forensiū existentibus infra territorium:secus in collectis que imponuntur personis propter res ꝛ sic non possunt imponi forensibus vel nō subditis:licet habeant bona infra territorium:vt.l.rescripto.§.fin. ff.de mune.ꝛ hono.¶ Et si imponantur subditis obligantur b

6 persone ꝛ etiam bona hypothecantur.† Rebus autem clericorum etiā tributa non possunt imponi postq̄ ad manus eorꝫ peruenerunt:quia nondū essent de iurisditione laicorum etiā si sint infra territorium eorum:licet si esset impositum tributū anteq̄ peruenirent ad manus eorum transirent in clericos et ecclesiam cum dicto onere.vt supra de episcopis ꝛ clericis lege de his:et ideo Bartolus tenuit quod communitas per legem suam faciat omnia predia tributaria pro collectis postea imponendis si superueniant postea ad ecclesiam vel ecclesiasticas personas transibunt cum illo onere.Sed Baldus dicit quod hoc non potest fieri et quod est oppositum in obiecto vt collecta que est munus mixtū ꝛ imponitur personis c propter res per legem municipalē efficiatur mere reale.Sed potest dici saluando Bartolum verum esse quod predia non efficiuntur tributaria proprie loquendo:sed quod illa lex faciat quod omnia predia ex tempore legis condite sint obligata pro collectis postea imponēdis que obligatio incipit sumere effectum postea cum collecta imponetur ꝛ trahetur retro ad tempus legis condite:ꝛ per consequens cum illo onere transibit in ecclesiam:et ita recolo me cum alijs socijs deputatis Florentie ad condendum statuta scripsisse statuta qḋ omnia bona ciuium sint obligata pro inprestantijs postea imponendis ad hoc:vt cum illo onere transirent ad quemcunq; potest dici quod ista autenti.sed periculum non faciat contra Bartolum si intelligatur de tributis in futurum soluendis post venditionem.nam ad illa venditor nō est obligatus:ideo requiritur ꝙ se expresse obliget si vendidit non idoneo qui raro forte reperitur in ciuitate:sed si itelligatur de tributis preteriti temporis ꝛ diceremus ipsum fore obligatum personaliter vt dicit Bar.non expediret quod de nouo se obligarent.

¶ Ista dictio nō. adde.c.innotuit. de elec.c.ꝑ tuas. qui fil.sint legit. Raph.cu.consi. cxiiij.incip.Antonio.in.ij.col.

¶ Ante lit.ꝯte. adde.l.exceptionem.C.de ꝓbat. Bar.in.l.ij.§.numerū.ff.de execu. tu.Salic.in.l.error.C.de iuris ꝛ fac.igno.Spe.in ti.de excep.in.§. v.doct.i.c.pastoralis.de excep.

¶ Venderet alicui ecclesie.Adde Bart.in.l.rescrip.in.§.sciendum.ff.de mu.et ho.Bald.in.l.fi. C.sine cen.vel reli.Inno.ꝛ doc.in c.non minus.de immu.ec.Anto. de but.ꝛ Joā.de imo.in.c.fina.de vita ꝛ hone.cler.

Illud autem constat qđ solutio pro tempore preterito ꝑtinet ad venditorem: vt in.l.apud iulia.§.heres.de le.j.si emptor cõpelleret̃ soluere pro illo tpe preterito posset repetere a venditore per actionem ex vendito etiã si alio ꝯuentio inter eos nõ interuenit sed pro futuro tpe pertinent ad emptorẽ ⁊ si venditor in cuius estimo res remãsit compelleret̃ soluere pro futuro tpe repeteret ab emptore actione neg.gest.vt.s.de rescind. vẽ.l.ea que.⁊ qđ ibi dixi etiam alia cõuentione non interueniẽte sed ea interueniente seruãda est inter eos etiam si per eam actum fuerit ꝙ solutio pertinẽs ad vnum fiat per alterum: vt in.l.epistola.§.ij.ff.de pactis.

2 ☞ Italia prouinciarum domina ꝙ hodie sit ancilla ⁊ multis tribulationibꝰ supposita propter bella ciuilia: ⁊ vnde hoc procedit.

3 Si officialis publicus vendat aliquam possessionem pro pensitationibus non solutis emptor non potest conueniri vt soluat pensitationes preteritas.

1 Omnes. † In.l.si super glo.j.in prin.ibi letantur prouinciales: non ꝙ ex hoc aliquã vtilitatẽ consequant̃: sed de ea letitia qua dicit̃ solatiũ est miseris socios habere penarũ.⁊ propter inuidiam ne italici sint melioris ꝯditionis q̃ ipsi. ¶ In glo.ibi sicut dico.not.istam gl.que in omnibus exemplis suis ad hoc allegatur ꝙ verba generalia recipiunt restrictionem de habilitate qđ declara tamen per Bart.⁊ Ja.de are.in.l.j.§.nuntiatio.ff.de no.oper.nũ.facit contra de iureiu.c.ad nostrã. ibi verba illa ꝙ super omni cã seruetur ordo iudiciariꝰ restrin
2 gitur ad illas cãs in quibus est seruandus. ¶ † In fi.glos.ibi
a dominam prouinciarum [a] italiã.dicit Alber.qđ hodie est ancilla ⁊ multis tribulationibus supposita propter bella ciuilia ⁊ vnde hoc procedat not.per Archi.xxvij.q.v.non vos.⁊ Jo.and.in nouella.vj.lib.non recordor nunc vbi dicit qꝛ procedit propter vitiũ inuidie qđ magis regnat in Jtalia q̃ in aliqua parte mundi: ideo non deficiũt sibi flagella: ista sunt verba sua quod autem dicit gloss.procedat tempore quo vrbs Romana que principaliter erat caput Jtalie dominabatur toti mũdo: sed hodie scribitur de ea.serui erant tibi Roma prius domini dominorum.seruorum serui nũc tibi sunt domini: vt refert Guil.durandi in commentis suis sup constitutionibus Gregorij decimi in prima constitutione super verbo seruus seruo
3 rum. ¶ † In glo.seq.ibi secus a procuratore fisci.nota.si officialis publicus vendat aliquam possessionẽ pro functionibus non solutis emptor non potest conueniri vt soluat functiones preteritas circa qđ vide Bar.in.l.quam glo.allegat ibi de censibus.l.fina.lib.x.

¶ De periculo ⁊ commodo rei vendite. Rubrica.

2 ☞ Periculum rei vendite quando pertineat ad emptorem ⁊ quando ad venditorem.

3 Que requirantur vt contra venditorem possit agi de euictione.⁊ numero.1.

1 Post perfectã. † Periculũ contingens in re vendita post perfectam venditionẽ sine culpa venditoris pertinet ad emptorem: sic etiam pertinet commodum postea superueniens: ⁊ venditor tunc tenetur de euictione quando ista tria concurrunt qđ res auferatur emptori ex causa que habuit originem ante venditionem. Et qđ fuerit denũtiatum venditori quod veniat ad defendendum cãm.⁊ qđ sñia lata fuerit cõtra emptorem p̃ntem: secus si ꝯ absentem ⁊ non defendentẽ.h.d. Quesitum fuit cum vẽditor re euicta emptori teneatur de euictione: ⁊ sic etiam periculum venditoris si res auferat̃ emptori post vẽditionẽ perfectam.qd iuris si res non euincatur sed pareat vel deficiat: an periculũ ad venditorẽ pertineat. ¶ Et vt sit maior dubitatio pone qđ ista contingant anteq̃ res tradatur videt̃ ꝙ sic qꝛ venditor tunc est dñs ⁊ periculum regul'r pertinet ad dñm.vt.s.de pig.act.l.pignus.⁊ sic non tenebitur emptor soluere pretiũ si nõdum soluit: ⁊ si soluit recuperabit. contrariũ hic dicitur: qꝛ sicut commodũ postea contingẽs ꝑtinet ad emptorẽ etiã si adhuc res sit penes venditorẽ.vt.j.tit.j.l.fructus.ita periculũ vt in.l.sm naturam.de re.iur.⁊ sic est casus in quo periculũ non pertinet ad dñm rei qđ intellige nisi culpa eius interuenisset in male custodiẽdo qꝛ venditor tenet̃ ad custodiã anteq̃ tradat: vt in.l.qđ sepe.§.si res.ff.de ꝯhend.emp. Nec ob.ꝙ periculũ euictionis ꝑtinet ad vẽditorẽ etiam contingens post traditionẽ: qꝛ illud ꝓcedit qñ euincit̃ ex causa que habet originẽ tpe venditionis qꝛ res vendita non erat venditoris sed aliena vel si erat sua erat alteri obligata: sꝫ nec sufficit hoc nisi emptor denũtiauerit vẽditori ⁊ etiam cãm defenderit iuxta posse. Secus si nõ desinit: qꝛ fuit absens vel etiã presens ⁊ neglexit defendere. nos loquimur de periculo contingente post venditionẽ perfectã ex cã de presenti que nõ sub erat tpe venditionis: sed de nouo superuenit.⁊ hec est intẽtio huius.l.secus ergo si obueniret ex cã que sic habuisset originẽ vt si seruus venditus postea moriat̃ ex infirmitate occulta que aderat tpe venditionis vel ꝓpter odium venditoris: vt in.l.si
2 fundus.ff.locati. ¶ † In tex.ibi perfectã emptionẽ: tunc autẽ dicitur perfecta qñ est pura vel purificata. Si aũt conditionalis ⁊ pendet conditio tunc si interim cõtingat periculũ distinguitur an conditio deficiat ⁊ pertinet ad venditorẽ: qꝛ venditio habetur pro non facta. Aut extitit conditio: ⁊ tunc aut loquimur de periculo interitus rei ad idem qꝛ non reperiat̃ res tẽpore conditionis existentis non perficitur venditio qꝛ deficit vnũ de extremis necessarijs ⁊ sic habetur pro non facta. Aut loquimur de periculo deteriorationis: ⁊ tũc venditio perficit̃ postq̃ res extat: licet deteriorata: ideo ꝑtinet ad emptorem vt teneat̃ ad integrũ pretiũ: licet deterior res facta sit vt hec habent̃ in.l.necessario.§.qđ si pendente.ff.eo. Scđo requiritur ꝙ sit facta sine scriptis vel si ĩ scriptis scriptura fuit cõpleta ꝟm tenorem.l.ꝯctus.de fide instru.s.alias non haberet̃ perfecta. vt.j.eo.l.cum inter. Tertio ꝙ nõ sit facta ad mensuram vel sit ita facta mensuratio: alias secus: vt in.l.proxi.⁊.l.proxi.⁊.l.qđ sepe.§.in his.ff.de ꝯhen.empt. Quarto ꝙ sit facta de re degustabili: vt de vino ⁊ interuenerit degustatio: al's secus vt in.l.si vina.ff.eo.⁊ no.in.l.proxi.⁊ infra tit.j.sicut per glo. ¶ In text. ibi: autor enim.respõdet tacite oppositioni que posset fieri qđ
3 imo ad venditorẽ pertineat. ¶ † In tex.ibi.cause agẽde adesset: non ergo sufficit denũtiare venditori litẽ motam vt possit agi de euict.licet Dy.hoc dixerit in.c.eũ qui certus.de re.iur. sed requiritur vt veniat ad cãm defendendã: vt hic.⁊.l.qui absentem.ff.de procur.ideo non sufficeret ꝙ venditor sciret litẽ motam nisi etiam sit requisitus: sed si vera esset opi.Dy.sufficeret: qꝛ denuntiatio non fieret nisi ad notitiam ⁊ ei qui scit non est amplius denuntiandum qñ denuntiatio nõ fit ad aliũ finẽ: vt.l.j.§.fi.de act.empt.de hoc ꝑ Bar.in.l.denũtiasse.ff.de adul. ¶ In tex.ibi ⁊ nõ absente emptore sub.sed presente ⁊ causam defendente idem tamen videtur si est absens ⁊ per procurato
b rem defendat: [b] al's si nõ defendit siue sit absens siue p̃sens est sibi imputandum: qꝛ non videtur res euicta propter malã causam: sed propter defensionem nõ factam: vt.l.si ideo.ff.de euic.⁊.l.qui repudiantis.§.fi.ff.de inoffi.testa.

2 ☞ Periculum vini venditi quãdo pertineat ad emptorem ⁊ quando ad venditorem.

Quid in alijs rebus ꝯsistentibꝰ pondere numero vel mẽsura.

3 Si vendo tibi fundum meum quem assero esse centum camporum ad rationem centum librarum pro quolibet campo: ⁊ antequam mensuretur casmate pereat vel deterioretur cuiꝰ erit periculum.

4 Quid si non fuit facta venditio ad mensurã: vt si vendidi pro mille aureis ⁊ dixi quod continebat centum campos ⁊ postea non fuerunt tot reperti an debeat diminui pretium pro rata.

Quid si fuerint reperti plures an augebitur pretium.

1 Cum conuenit. † Periculum vini vẽditi ad mensurã non pertinet ad emptorem anteq̃ mẽsuretur.h.d. sed si fuit venditum non ad mensuram sed in specie bene pertinet etiam anteq̃ mẽsuretur.h.d.⁊ quod dictum est de vino extendit̃ ad alia liquida vel arida in quibus cadit mẽ
2 suratio. ¶ † In textu. ibi: antequam tradantur: ⁊ per consequens antequam mensurentur: quia in traditione fit mensuratio. nam talis venditio censetur esse conditionalis si sequa
c tur mensuratio postquam facta fuit ad mensuram: [c] vt.l.quod sepe.§.in his.de contrahenda empti.tamen non est hoc idem quod in alia conditione: quia omne periculum tam perẽptionis q̃ deteriorationis pertinet ad venditorem qꝛ conditio est intrinseca: sed intrinseca distinguitur vt dixi in.l.precedenti. Sed pone ꝙ vinum fuit traditum non tamen mensuratũ: puta per traditionem clauium celle: vt.j.sequit̃ ⁊ claues emptionis ⁊c.⁊.ff.de contrahen.emp.l.clauibus: non autem censetur traditum propter hoc solum quod vasa fuerint signata si claues remanserunt penes vẽditorem: vt in.l.j.§.si dolium.ff.eo. vtrum post traditionem ⁊ ante mensurationem periculum sit emptoris.dic vt qđ sic per istum tex.a contrario sensu: ⁊ qꝛ per traditionem fuit translatũ dñium in emptorem ergo suum est periculum: vt in.l.pignus.de pig.ac.⁊ sic ergo est verũ qđ ante mensurationem periculum est venditoris qñ adhuc nõ tradiderat: sit ergo cautus qui vendit vinũ ad mensurã vt quam citius potest tradat vel mensuret quia stat ad periculum suum.

In tex.

a ¶ Dominã prouinciarũ. Adde gl.in aut.vt oẽs obe.iud.§.considerantes.vers.si igit̃. Et italia q̃tum duret.adde bar.ĩ.l.j.ff.de off.p̃fe.vr. Et quãtũ ꝓtẽdat̃ vide no.in.l.notionẽ.j.đ ver.sig. Et adde qđ italia fuit separata a regno alamanie per papam Jo.xxij.vt ĩ sua extrauagãti ne ꝑeat. Et ibi dicit ꝙ esset regnum de per se. Cur.

b ¶ Si est absens ⁊ per ꝓcuratorẽ defendat. Adde an abñtes ĩ causis grauibꝰ ⁊ põderosis tenentur mittere ꝓcuratorẽ dic ꝙ nõ glos. est in ver.in infirmitate detentus ĩ.c.querelã.de ꝓcur. Bal.in.c.ij.đ test. Jo.đ imo.in.l.recusatio.in §.fi.ff.ad trebel. Frã.de are.cõsi.cvj.incip.presupponit in facto in iij.col.secꝰ si non sunt graues ⁊ põderose: qꝛ tũc p̃nt mittere ꝓcuratorem p.d.gl.in.d.c.querelaꝫ.⁊ per Bar.in.l.ij.in.§.si quis.ĩ iudicio.ff.si quis cau.⁊ ꝑ bar.i.l.j.ff.de diuer.⁊ tẽp.p̃scrip.

c ¶ Ad mensurã. adde qñ dicat̃ facta venditio ad mensurã: ⁊ dic vt ꝑ Bar.in.l.iulianus.§.si titius.⁊ ibi Alex.đ imol.ĩ apost.ff.de act.emp. Et adde ꝙ intelligit̃ de mẽsura q̃ viget ĩ loco ꝯctus. Auge.in aut.de coll̃.et alijs ca.§.j.⁊ bar.in.l.semꝑ ĩ stipulationibus.ver.pone florẽtie.ff.de reg.iur.⁊ vide eundem Pau.in l.sicut.j.de acti.empt. Cur.

¶ In tex. ibi ⁊ claues emptoribus traditas alleges maxime. nam idem si non tradiderat cum regulariter etiam ante traditionem periculum ad emptorem pertineat. vt. j. eo. l. cum inter. hoc tñ intellige postq̄ vinum degustatum est per emptorem q2 quando venditio fit de re gustabili intelligitur conditionalis si degustetur: postq̄ ergo fit traditio indebite pertinet periculum ad eum per rationem quam supra dixi. Sed anteq̄ tradatur si fuit degustatum periculum est venditoris ꝼm opinionem Jo. ⁊ Bal. licet Azo tenuerit contrarium: quod dic vt plene nota. ff. eo. l. j. ⁊ .j. ti. j. l. sicut. in glo. quam omnino vide in fin. l. pred. quando venditio consistebat in specie: quia de certo vino consistente in certa cella quo casu potest fieri dupliciter venditio: vel ad mensuram. Et tunc videntur tot venditiones quot sunt mensure: quia tot sunt pretia vel non ad mensuram: ⁊ sic est venditio ⁊ vnum pretium: sed interdum fit venditio in genere generalissimo: vt si vendis mihi decem corbes vini non referēdo te ad aliquod certum vinum: ⁊ tunc indistincte pertinet ad te periculum: etiam si totum vinum quod habes in cella pereat: quia genus perire non potest: vt in. l. incendium. si certum peta. Interdum fit in genere subalterno: vt decem corbes vini: de eo quod habes in cella: ⁊ tunc si totum periret idem esset: ac si in specie. secus si totum non pereat sed remaneat tantum quod sufficiat. facit. l. in naue saufelli. ff. locati. in fi. l. ibi. vel his similia supple consistentia pondere: numero vel mensura vt distinguatur an fiat ad pondus vel ad numerum. vt sit idem quod quando ad
3 mensuram: an autem in specie fiat venditio. ¶ † Sed quid in rebus immobilibus: puta vendo tibi fundum meum quē asse ro esse centum camporum ad rationem cētum librarum ꝓ quo libet campo. queritur si anteq̄ mensuretur casu nate pereat vel deterioretur cuius erit periculum. dic venditoris. text. est singu. per quem Barto. ita consuluit in. l. si in venditione. §. j. ff. eo. ti. tu. Et not. in. l. iulia. §. si titius. ff. de actio. emptio. sit ergo cautus venditor vt cito faciat mensurari. hoc tamen intellige si casus contingat anteq̄ tradatur. sed si post traditionem: quia dominium est translatum periculum est emptoris vt. s. dixi. tene
4 menti. ¶ † Sed quid si[a] non fuit facta venditio ad mensuram:
a puta vendidi pro mille aureis. ⁊ dixi quod continebat centum campos ⁊ postea non fuerunt tot reperti. Responde q̄ debet diminui de pretio pro rata. ff. de act. emp. si seruū. §. si modus. ¶ Sed quid si fuerint reperti plures an augebit pretiū videtur q̄ sic eadem ratione. tex. videtur in. l. qui fundum. §. q agrū. de contrahen. emptio. facit. l. si venditor. in prin. de act. empt. ⁊ l. pe. §. fina. Quidam vero dixerunt quod non teneor tibi tradere nisi centum campos: ⁊ illud quod plus reperitur possum retinere si nolo tradere. per illum. §. fina. de hoc videm additio. Specu. de emptio. ⁊ vendi. §. sciendum. in fi. vbi distinguit qualiter verba venditionis fuerint concepta an inceperint a mensura: vt vendo tibi centum campos terre in tali loco ⁊ non teneor illud dare quod est plus. an inceperit a re: vt vendo tibi fundū centum camporum qui est in tali loco. ⁊ sic totum venit: q2 illa verba centum camporum ponuntur causa demonstrationis: q̄ licet reperiantur vera non habent vitiare. videtur tamen quod pretium debet augeri per illum text. no. in. l. qui fundum. §. qui agrum. sicut deberet diminui si tamen reperiretur integra mēsura. vt in. d. l. si seruum. §. si modus.

1 ¶ Periculū cōtingēs post vēditionē pfectam qñ ptineat ad venditorē nō ex causa de preterito.
2 Dolus venditoris an noceat emptori vt non possit vsucapere vel prescribere.

Dolum. Dicit hic Bal. ꝼm Nico. de ma. q̄ ista lex per ea que hic glossantur nō pōt intelligi. tu dic q̄ valde bene pōt intelligi ⁊ limi
1 tari totum titulum. † Et est singularis limitatio: vt tunc periculū cōtingens post venditionē perfectā non ex causa de preterito pertineat ad emptorem qñ venditor non fuit in dolo q2 ignorabat ipsum periculū euēturū: sed si fuit in dolo ⁊ sciebat ipsum euenire debere: q2 sciebat qualitatem vini sui: q2 non consueuit durare: ⁊ non amonuit emptorem pertinet ad venditorē nō ad emptorē q2 videt verū: etiam si contingat post traditionē ꝓpter naturā cōtractus bonefidei q2 non debebat subticere quod sciebat. vt in. l. j. §. j. ff. de act. emp. ⁊ l. quero. ⁊ hoc vult ista. l. ꝼm primū exēplum glo. Itē si in facto ipsius vēditoris accideret vt in secūdo exēplo: ⁊ hoc siue affirmauit duraturū quo casu nō est dubiū. vt. l. iulia. post prin. de act. empt. nā tunc etiā si ignorabat vitiū tenet q2 nō debuit esse facilis ad firmandum q̄ ignorabat siue non affirmauit sed ignorabat. sed quid si dixi nolo teneri non sufficit postq̄ sciebat q2 videt mala fide hec dixisse: ⁊ mala fide versatur. vt. d. l. j. §. j. ⁊ . l. quero. ⁊ ita debet exē
2 plificari vt faciat ad ti. ¶ † Sed extra materiam titu. si querit:
b an dolus[b] venditoris noceat emptori vt non possit vsucapere vel prescribere. rñdetur q̄ aut res erat affecta vitio reali q2 furtiua vel vi possessa ⁊ nocet vt in glo. Aut non erat affecta tñ vēditor sciebat rem alienā: ⁊ erat res immobilis in qua vendenda non committitur furtum. ⁊ olim mala fides venditoris non nocebat emptori. vt. l. j. j. de prescrip. lon. temp. hodie per aut. male fidei ibi positam secus: q2 facit vt requiratur maius tempus ad prescribendum.

1 Cum inter. † Iste tres leges dicūt q̄ dicit. l. j. s. e. ⁊ declarāt vt post perfectam venditionem periculū pertineat ad emptorem etiā ante traditionē rei si vēditio est celebrata sine scriptis ⁊ pure ⁊ periculum nō eueniat ex preterito vitio. hoc dicunt iste leges.

¶ De actio. emp. ⁊ vendi. Rubrica.

2 ¶ Vēdita re si nō fuit habita fides de ꝓtio ⁊ emptor non soluat nō trāsfert dñium ⁊ cōpetet vēditori rei vendi.
Cōdictio ob cām nō durat in cōtractibus noiatis.
3 Emptor si nō posset soluere pretium nec haberet aliam rē qd possit vēditor facere se mitti in possessionē ⁊ tenutā rei vēdite ꝓ debito pretij nō q̄ eā repetat ꝑ rei vēdi. vel cōdi. ob cām si trāslatum est dñium. ⁊ nu. 2.
Si sunt alij creditores qui volunt concurrere in illa re an venditor preferatur.

1 Aduersus eum. † Cōtra emptorē nō soluētē ꝓtiū vel nō ꝑfecte implētē cōtractū datur vēditori actio ꝑsonalis ex vēdito: non aūt dat rei vēdicatio ad rem vēditam ⁊ traditam. h. d.
2 q2 † translatum fuerat dominiū si fides fuerat habita de pretio: al's bene competeret rei vendica. vt in gloss. in stitu. de rerum diuisi. §. vēdite. sed nec cōpetit condictio ob causam quasi causa non secuta quia non datur in contractibus nominatis cum competat ad rescindendum contractum ⁊ contractus ⁊ non rescinduntur propter defectum cause: sed agitur vt causa impleatur. vt. s. de rei vendi. l. in ciuilē. sed nec actio ex vēdito vel empto regulariter dantur ad rescindendū contractū. vt. j. eo. l. vendit. quam iunge cum ista opiñ. cum emptor si res non tradatur repetit pretium solutum vt. j. eo. l. sicut. in fi. ⁊ ecōuerso vēditor si pretiū non soluat ds posse repetere rem. So. emptor non repetit pretium tanq̄ pretium: sed agit ad interesse si res non tradatur. vt infra eo. l. si traditio. sub quo interesse venit
3 pretium solutum. † Et eodem modo si emptor non posset soluere pretium nec haberet aliam rem possit venditor facere se mitti in tenutam ⁊ possessionem rei vendite pro debito pretij: non quod eam repetat per rei vendi. vel condictionem ob causam. ¶ Sed pono quod sunt alij creditores qui volunt concurrere in illa re: an venditor preferatur ⁊ si non transtulissent dominiū quia si non fuisset habita fides de pretio nō esset dubium quod preferretur sed si est translatum ⁊ sic est itum in creditum videt q̄ omnes concurrant per tex. in. l. procura. §. si plures. versicu. plane. vsq̄ in finem. ff. de tribu. sed in contrarium: quia res vendita iure pignoris videtur posse retineri pro pretio: vt nota. ff. eo. l. iul. §. offerri. sed anteq̄ tradatur cum sit venditoris non est proprie pignus quod in re sua non cadit. vt. l. neq̄ pignus. de reg. iur. cum vero traditur dominium transfertur videtur q̄ pignus reconcilietur. ⁊ ideo venditor videtur preferendus alijs creditoribus chirographarijs. Iste casus potest esse quotidianus in aliquo mercatore qui post emptionem mercium fefellit: ⁊ tamen nondum soluisset pretium: vtrum venditores earum preferantur alijs. de isto articulo vide quod no. Bal. in. l. si. circa fi. s. commo. ⁊ quod idem Bal. ⁊ Ang. not. in. l. si cum dotē. §. fina. soluto matrimo. ff. qui videntur concurrere quod si statim post emptionem fefellit venditores preferant quasi videantur tradidisse sub spe habendi pretium incontinenti: ⁊ sic dominium non fit omnino translatum. ⁊ adde quod idem Bal. not. b
s. depositi. l. fina.

1 Venditi. † Vēditori datur actio ex vēdito ad pretium nondum solutū: vel in falsum debitum per errorē compēsatum: ⁊ etiam ad fructuum restitutionē quos emptor indebite occupauit. hoc dicit Bal.

1 Ex arrhali. † Ex solo pacto nō dat rei vēdicatio: sed actio ꝑsonalis. h. d. ꝼm omnē lecturam glo. que legit illam legē pluribus modis: ⁊ quelibet lectura pōt esse bona. doctores tamē tenent tertiam in versi. vel dicit tertio quod propter dationem arrharum dominium rei vēdite non transit in emptorē si ne traditione sicut nec per solutionē pretij: quia nudis pactio-

a ¶ Sed qd si. adde de hac. q. ⁊ dic vt plene p. d. Fab. de sctō saui. in tracta. de emp. ⁊ vē. in. vi. q. princi. ver. circa quartū. ⁊ pulchre p. d. meū Sozi. in l. demōstratio falsa. col. iij. ff. de condi. ⁊ demō. ⁊ in ꝓposito vide Alex. in csi. viij. ꝓ totū. in. iiij. vo. Et adde eūdē Ale. de imo. in consi. cxxxiij. co. iiij. ver. ꝓterea. etiā dato. l. j. vo. Stra.

b ¶ An dolus. adde an dolus ꝓbet ꝑ extrinseca. vide in l. dolo. C. de dolo. Pau. de ca. l. l. interpositas. in. j. co. C. de transac.

nibus dominia rerũ non acquirunt sed traditione ⁊ vsucapionibus: vt in.l.traditionibus.§.de pac. Vel dic ꝙ dñium rei date ꝑ arrha non fuit translatum in venditorẽ: ⁊ sic perfecta venditione ⁊ soluto pretio bene põt ipsas res vendicare. tñ ista rei vendicatio non oritur ex contractu arrharũ: sed ex dominio qđ est penes emptorẽ: ex illo aũt pacto datur actio personalis vt in glo. que allegat.l.contractus.de fide inst. Est eñ cõtractus per se separatus a venditione: tñ accessorium ad eam.

2 ☞ Venditor an possit precise cõpelli ad traditionem rei vendite.

1 **Si traditio.** †Contra vẽditorẽ nõ tradẽtem rem datur actio ꝑsonalis ex empto ad interesse.h.d. ⁊ super ista.l. cadũt plures questiones que formanť ꝑ gloss.in.l.j.in prin.ff.eo.tit.quas Bal.prosequitur hic sed sufficit vnã referre

2 vcz an †venditor possit precise compelli ad traditionẽ rei vendite. Mar.tenuit ꝙ sic: sed glo.inducit hanc.l.contra eũ: q2 videtur ꝙ agitur ad interesse. Item ratio inducitur: q2 in obligationibus facti post moram succedit obligatio ad interesse nec potest agi precise ad factum.l.stipula.non diui.§.celsus.ð ver. obl.⁊.l.si quis ab alio.⁊ de re iudic.nisi in casu speciali propter publicã vtilitatem vt in scriptore qui se obligauit ad scribendũ vt not.in.l.stipulatione.§.siue.de ope.no.nun.ff.⁊ quando obligatio descendit ex vltima voluntate.l.fideicom.§.fi.de lega.iij.⁊ quando est obligatio iudicialis vt in.l.sed he.§.defendere.cum ibi not.ff.de procu.sed venditor obligatur ad factum.s.ad tradẽdũ rem ⁊ promittendũ de euic.vt in.l.j.ff.de rerũ permut. non aũt ad dandũ.i.dominium transferendũ: licet emptor qui tenetur in genere ad pretium bene sit obligatus ad dandum: vt hec habentur in.l.ex empto in prin.ff.eo.titu.constat autem rem tradi consistere in facto.vt.l.si rem tradi.de verb. oblig.ff. cõmunis tamen opi.est quam glo.insti.de contrahen. emptio. §.pretium.ꝙ si venditor habet facultatem rei tradende posset precise compelli ad tradendum.nam potest sibi auferri res manu militari vt in.l.qui restituere.in fi.ff.de rei vendic. que dicit hoc posse fieri non solum in actionibus realibꝰ competentibus ad aliquam speciem certam: nec obstant allegata in cõtrarium q2 obligatio rem tradi: l3 sit meri facti quando descendit ex contractu stricti iuris.vt in.d.l. si rẽ tradi.⁊ etiam quando est bonefidei si non ordinatur ad dominij translationem: vt in actione ex locato.quando aũt ad hoc ordinatur non dicitur continere merum factum: sed continet etiam dationem quod ex eo pz q2 ex tali traditione transfertur dominium consecutiue si erat penes tradentem licet ad hoc non esset obligatus: qđ tamẽ nõ est in casibus precedentibus: quia non transfertur etiam si sit penes tradentem: ideo q2 talis obligatio descendens ex tali cõtractu habet mixtam causam: scilicet facti ⁊ donationis seruatur media via: vt si debitor habet facultatem tradendi: precise possit cogi: ⁊ compelli ad tradendum si non habet agitur ad interesse ita debet intelligi hic: ⁊.l.j.in princip.ff.eo.⁊ hoc etiam tenent canoniste.in.c.cum Joannes.de fide instrumen.⁊ vide hic per Bal.

2 ☞ Si venditor non tradat rem cũ tñ emptor tradidisset pretium.an emptor possit repetere pretium et vsuras quas soluit ei a quo mutuo pretium recepit ꝙ sic.

3 Emptor si non soluit pretium an vsure veniãt a tpe traditiõis an cõtractus: ⁊ quid in fructibus.⁊ quid si erat res ex qua non percipiebantur fructus.⁊ nu.2.

a ¶ Curabit. Ad materiam huius.l. vide plenum ɔsili. d.mei.d.Bar.sozi. in ɔsi.clxxvj.

b ¶ Probare.adõ de hoc ⁊ dic vt per Alex.de imo.i ɔs. clxvij.co.fi.i.v.vo. ⁊ ꝑ dñm meũ.Sozi.in cõsi.lxxix.co. v.vsi.iij.⁊ col. vij. vsi.ɔfirmaŧ.Stra.

1 **Curabit.** a †A tempore traditionis rei vẽdite emptor qui pretiũ modo soluit teneŧ ad vsuras pretij.h.d.etiã si alio modo non sit in mora: q2 non fuit interpellatus vt solueret pretium: tñ dicitur in quasi mora postꝙ cõtractus sibi fuit impletus vt not.ff.de vsu.l.euictis.§.fi.in gl.potest etiam esse in vera mora etiam traditione non facta si venditor obtulit rem ⁊ petijt pretium ⁊ emptor noluit recipere nec pretium soluere: et sic vsure veniũt a tempore more ita loquitur.l.fructus. in fin.j.eo.

2 ⁊ dic vt dixi.§.de vsu.l.ij. ¶ †In tex.ibi fructus percepti. idem si nullos percepit: q2 erat res in qua non percipiebantur fructꝰ sufficit eñ ꝙ fuerit tradita: ⁊ sic contractus fuit sibi impletus ⁊ in potestate emptoris de illa facere quod volebat. ¶ Sed quero et ista questio cadit in.l.prece.si venditor non tradat rem cũ tamen emptor tradidisset pretium: an possit emptor repetere pretium et vsuras quas soluit ei a quo mutuo pretium recepit dic quod sic ⁊ est casus qui nõ est alibi fm Bal.ff.e.l.lucius ti

3 tius.in fi. ¶ †Nunc pro declaratione glo.oppo.ꝙ vsure nõ veniant solum a tempore traditionis sed a tempore contractus. Nam a dicto tpe fructus percepti eti am per venditorem pertinent ad emptorẽ.vt.j.e.l.fructus.ergo sicut ad euꝫ pertinet cõmodum fructuum ita debet pertinere onus vsurarum. ar.huius.l.que facit vim perceptione fructuum: timore huius qdam dixerunt ꝙ refert glo.j.ꝙ illa lex loquitur quando ipse emptor percepit fructus.⁊ tunc a tempore traditionis.s.qñ venditor: et sic a tempore venditionis.glo.non approbat hunc modum loquendi: sed dicit ꝙ si non erat facta traditio: ⁊ sic per venditorem fructus erant percepti est in electione temporis petere fructus per illam.l.fructus.⁊ si hoc facit extunc teneŧ soluere vsuras vel fructus non petere: q2 forte pauci sunt et tũc ex quo traditio non erat facta non tenebitur ad vsuras: supple etiaꝫ si vẽditor ei offerat fructus quos percepit q2 non teneŧ emptor eos recipere ne ad vsuras teneatur: sit ergo cautus venditor ꝙ offerat statim rem et petat precium si videt emptorem non esse paratum soluere pretium: et tunc constituat eum in vera mora: ⁊ faciat eum teneri ad vsuras: ⁊ si postea venditor aliquos fructus percepit ⁊ vult petere pretium cum vsuris debet offerre rem et etiam illos fructus: sed si non obtulisset nec ipsum in vera mora constituisset non posset postea offerendo fructus petere vsuras.ita intellige ⁊ declara illam glos.⁊ ista sunt not. quia etiam hodie de iure canonico tales vsure sunt licite fm glos. quia veniunt potius vt interesse ꝙ vt vsure.vt etiam not.in.d.l.ij.§.de vsuris.

1 **Venditi.** †Actio ex vendito non daŧ ad resoluendũ contractum nisi fuerit actum inter partes de resolutione.si ergo fuit appositum pactum legis cõmissorie vel adiectionis i diẽ que tendunt ad resoluẽdum bene ⁊ sic daretur actio ex vendito ad repetitionem rei vendite ⁊ tradite vt in glo.

1 **Si seruos.** †Non liberatur emptor a solutione ptij si tradat vẽditori pecuniam propriam ipsius venditoris.h.d.Concordat.l.j.§.si seruus extero.⁊ glossa dicit hoc verum si venditor recepit ignoranter: secus si scienter.per.l.j.§.elegãter.ff.depositi.quod no.de hoc etiam tangitur in.d.l.j.in gl.super verbo ignorante in prima expositione quam tamen declara per istam glos.⁊ per l.allegatam in ea.

2 ☞ Emptor si posset rem vendicare tanꝙ dñs per solutionẽ tributorum ⁊ publicarum functionum non posset repelli per exceptionem pretij non soluti.

3 Estimum non probat dominium nec possessionem.
Venditor põt conueniri vt tradat rem ⁊ hoc consistit in facto ⁊ transferat vacuam possessionem ⁊ hoc consistit in iure.

4 Emptor si agat ad traditionem rei nõdum soluto pretio iudex ex officio potest prouidere vt pretium soluatur.⁊ hoc põt duobus modis practicari.

1 **Si pater.** †Emptor re nõ tradita nõ efficiŧ dominus etiã si gerat se pro domino soluẽdo tributa ⁊ publicas functiões ꝑ ea: ideo non potest vendicare: sed debet agere personali actione ex empto vt inducatur in vacuam possessionem so

2 luto pretio.h.d.Bal.† ⁊ aduerte diligenter q2 si posset rem vendere quia censeretur effectus dominus per solutionem tributorum et publicarum functionum non posset repelli per exceptionem pretij non soluti.per.l.si filius.post princip.⁊ per.l.cũ fundus.§.seruum tuum.ver.quo ad peculiares.ff.si certum pe. sed deberet sibi res restitui.quia non debet retineri inuito domino: ⁊ postea posset venditor agere ad pretium: Et idem dico si venditor tradidisset habita fide de pretio.⁊ sic dominiũ transtulisset.⁊ postea possessio reuerteretur ad venditorem ⁊ venditor ageret rei vendicatione nondum soluto pretio: sed si dominium non est translatum.⁊ sic habet necesse agere ex empto: vt res tradatur potest repelli per exceptionem pretij nõ soluti: ita fuit intentio huius.l.si subtiliter intelligitur. ¶ In text.ibi nec induxit in vacuam possessionem quod ex eo apparet: quia emptor non probat rem sibi fuisse traditam licet probet: et ponat ꝙ fuit in estimo suo per tot annos: ⁊ continue soluit publicas functiones vnde per hoc vult arguere quod presumatur sibi traditio facta: ⁊ sic possessio et dominium in eum translatũ. tu autem reperiris in possessione rei: ⁊ hoc preualet vt presumaŧ traditio non fuisse facta: al's presumeretur pro estimo communis non apparente contrario.vt no.de predijs naui.l.fina.libr. x.⁊ sic debet intelligi.l.solennibus.§.de rei vendica.vt nõ sufficiat soluere publicas functiões ⁊ stetisse in estimo ad probationem dominij ⁊ possessionis quando apparet de contrario: qđ

3 alius est dñs ⁊ possessor. ¶ †No.gloss.hic fm Bal.estimũ nõ
b probareᵇ dominium nec possessionem quod intellige vt dixi. Item in versi.⁊ si te.ꝙ venditor potest cõueniri vt tradat rem et hoc consistit in facto ⁊ transferat vacuam possessioneꝫ: ⁊ hoc consistit

consistit in iure quia possessio est ius.vt.in.l.peregre.in princi. ff.de acqui.pos.⁊ licet hoc non sit necessarium ad translationē dominij: q2 sufficit traditio facti: licet non trāsferatur possessio vacua.vt in.l.si fundū.ff.de fundo do.cum ibi no.tamen venditor post obligationem ad possessionem vacuam transferendā nec est liberatus per simplicem traditionē facti si nō transtulit possessionem vacuā: ⁊ sic adhuc potest conueniri.vt in.l.ij.§.fi. cum.l.seq.§.j.ff.eo.tit.iunctis his que no.in.l.cum res.§.de p
4 ba.per Cy.⁊ alios.† Ultimo no.in fi.φ si emptor agat ad traditionē rei nondum soluto pretio iudex ex officio potest prouidere vt pretium soluatur quod potest duobus modis practicari.Primo vt opposita hac exceptione per venditorē repellat emptorem nisi pretium soluat.Secundo si venditor petijt pretium reconueniendo φ illū condemnet ad pretium.Tertio φ condemnet venditorē ad traditionē rei dummō non fiat executio sententie nisi soluto pretio per.l.iiij.§.illud videndū.ff.de fideicom.lib.tene menti predicta.q2 ex his redditur ista.l.vtilis ⁊ not.lz prima facie videatur contrarium.

2 Actio quanto minoris fuisset quis empturus est ciuilis.
Actio quanto minoris res valet est pretoria.
3 Si venditor asseuerauit minus esse onus fiscale φ esset: potest etiam emptor agere ad integrum interesse.
4 Quid si venditor ignorauit.⁊ nu.5.
5 Quid si non asseuerauit.⁊ nu.6.
6 Quid si emptor sciebat vitium rei.

1 **Si minor.** † Venditor qui asseuerauit minus eē fiscale φ esset siue sciēs siue ignorans tenet emptori ignoranti actione quāto minoris fuisset empturus si sciuisset.sz emptori sciēti non tenet in aliquo.h.d.Ecce casum.¶ In tex.ibi capitatio
2 i.census.¶ † In tex.ibi minus daret pretij: ⁊ ista actio quanto minoris fuisset empturus est ciuilis.sed est quedā alia pretoria scz quanto minoris res valet: ⁊ de illa non loquitur iste text.sed habetur in ti.de edil.edi.nam potest esse φ non minus valet: et tamē emptor pro tanto emisset ⁊ econuerso pōt esse φ nō tātū valet.⁊ tamen emptor propter affectionē non minus emisset:
3 ⁊ sic habent diuersas naturas.¶ † Sed oppo.φ imo emptor possit agere ad integrū interesse φ potest transcendere si forte est in aliquo dānificatus propter hoc mendacium siue vēditor sciuerit siue ignorauerit propter temerariā assertionē. vt. ff.eo. l.iulia.post prin.Respondeo fateor ⁊ qō hic dicit suppleri debet per illā.l.⁊ sic potest agere qua actione vult vel quāto minoris vel ex empto ad interesse que sunt actiones diuerse.Item
4 oppo.† φ si venditor ignorauit non teneatur ad aliquid sicut quando emptor sciuit vt in.l.si sterilis.§.j.ff.e.gl.soluit multis modis.tene illam in ver.vel dic φ est verius: φ istud contingit hic propter temerariam assertionem: q2 non debuit esse facilis ad asseuerandū qō ignorabat vnde propter ignorantiam nō ex
5 cusatur.† Si vero non asseuerauit ⁊ tunc distinguitur an sciuit ⁊ non admonuit: ⁊ idem vt teneatur non solum quanto minoris sed etiam ad omne interesse: an ignorauit.⁊ tunc non teneatur in aliquo.sed contra hoc vltimum φ imo teneatur etiā qñ ignorauit saltem actione quanto minoris.lz non ad omne interesse extrinsecū.vt.d.l.iu.circa prin.Quidam fatentur hoc dicentes ignorantē nō teneri.scz in tm̄ φtū sciens tenetur: s.ad oē interesse: sed bñ tenet φto minoris.Alij videnē tenere ⁊ hoc sequuntur gl.φ istud procederet in alio qō hz res vēditas: ⁊ emptor tacuisset ignoranter: sed in hoc quando est magis grauatus tributis φ emptor crederet venditor ignorans nō tenetur in aliquo.⁊ hoc ideo q2 est quid imputetur emptori cum sciret: vel scire deberet predium prouinciale fore tributarium si non explorauit de quantitate tributi.Item in alio casu fallit quando emit seruum furem si venditor ignorabat q2 scire debebat emptor φ si seruus: ergo fur.cum tales capiferi naturaliter sint fures: q2 conantur furari dominis: etiam si cinerem furentur: vt dicit gl.in.d.l.iul.In alijs autem casibus vēditor etiā ignorans tenetur saltem quanto minoris: ⁊ si dicat si in dictis duobus casibus est imputandum emptori sicut si ipse sciuisset: ergo venditor etiam si sciuit vitium non debet teneri vt in fi.huius.l.Respondetur φ plus attenditur vera scientia venditoris que cōstituit ipsum in dolo φ ficta scientia emptoris qua cōstituit ipsum in culpa: q2 dolus culpe prepōderat.vt in.l.si ob
6 stetrix.in fi.ad.l.aqui.¶ † Et ex his recollige tres casus.Nā interdum emptor scit vitium rei ⁊ tunc venditor in nullo sibi tenetur occasione dicti vitij: interdum ignorat ⁊ tunc aut venditor etiam ignorat aut scit.Primo casu aut asserit non subesse vitium: et tenetur insolidum propter temerariam assertionem aut nō asserit ⁊ tunc regulariter tenetur quāto minoris: fallit in duobus casibus in quibus in nihilum tenet: q2.§.dixi si venditor sciuit ⁊ tacuit tenetur insolidum non solum quanto minoris ad omne interesse etiam extrinsecum.vt.d.l.iul.cum ibi plene no.que per predicta remanent clare expedita.

2 Sicut rumpitur fides veniendo contra conuenta ita veniendo contra promissa.
Venditor qui rem venditā non tradidit in termino an possit purgare moram tradendo carnes post terminum.
3 Si familia seruorum emptoris mortua est propter defectū carnium an poterit peti hoc interesse.

1 **Cum venditorem.** ¶ † Si res vendita nō tradit in termino agit ad interesse.h.d.¶ In text.
2 ibi fide cōuentionis rupta.No. φ † sicut rumpitur fides veniēdo cōtra conuenta.vt.j.l.proxi.in fin.ita nō seruādo pmissa.¶ Querit hic qd si iste vēditor vult purgare moram ⁊ dare carnes post terminū: an debeat audiri vt euitet condēnationē interesse.glo.hic tenet quod non per.l.celsus.de arbit.in contrarium quod habetur ibi in.l.prece.q2 quando est dies: et non pena prout hic erat post diem admittitur purgatio more: dummodo debitor offerat interesse.i.faciat φ creditor non remaneat in damno propter moram.Sol.intellige glos.quando amodo post tempus emptoris nō intererat habere carnes: q2 propter moram oportuit ipsum aliunde emere carnēs.⁊ tunc amplius carnibus non indiget.vnde tenetur venditor pretium restituere conuentum: ⁊ tamen vltra quantum plus constiterūt carnes postea empte.sed si sua interesset habere carnes audiretur offerendo carnes nec habuit restituere pretium perceptum dummodo tñ vltra quantum carnes alie constiterunt vt
3 ibi not.¶ † Item quero quid si familia seruoꝝ emptoris mortua est propter defectum carnium: an poterit peti hoc interesse.i.pretiū seruorum.dic φ non: q2 interesse extrinsecum non venit etiam in contractu bonefidei: vt.l.si sterilis.§.cū per venditorem.ff.e.sed dūtaxat intrinsecum quod consistit in valore rei ⁊ vult etiam hoc glo.

1 **Si ancillam.** † Venditor ancille post traditionem nō pōt eā manumittere: q2 non est dñs sed ante: sic tñ tenetur ad intereresse q2 nō potest amodo tradere.h.d.cas⁹. Secundum dictum procedit nisi ex venditione etiam sine traditione fuisset translatum dominium: vt si vendita fuisset ecclesie: vt.§.de sacr.san.ec.l.fi.Sed oppo.de.l.generaliter.ff.qui ⁊ a quib.vbi etiā dñs non potest manumittere qñ seruus.vel liberta subiacebat restitutioni sed hic erat huiusmodi: q2 venditor tenebatur tradere: ergo non potuit manumittere. Sol. contrarium loquitur quando subiacet restitutioni ex dispositione vltime voluntatis: secus quando ex dispositione inter viuos que non est ita fauorabilis.vt in.l.testamentis.de reg.iur.ita intellige glo.

2 Venditio vini facta ad mensuram dr perfecta anteφ mensuratio fiat vel degustet quantum ad hoc vt augmentū vel diminutio pretij pertineat ad emptorem.⁊ nu.5.
3 Quid de periculo interitus vel deteriorationis.
Quid si vnum vendatur in specie non ad mensuram.
4 Qñ dicetur venditio facta ad mensuram.
Si dico vendo tibi illam vegetem vini ad rationem viginti solidorum pro qualibet salma an dicatur venditio facta ad mensuram.

1 **Sicut periculum.** ¶ † Si post vēditionē pfectā pretium rei vendite augeatur: commodū pertinet ad emptorem: ⁊ ideo si non tradatur non solū repetitur pretium conuentum: sed etiam tantum quantum ho
2 die plus valet.h.d.¶ Et no.l.nā puto quod habeat locū etiā cum venditio fuit facta ad mensuram: ⁊ mensuratio adhuc nō erat facta: licet enim venditio non videatur perfecta quantum ad hoc vt periculum interitus vel deteriorationis vini pertineat ad emptorem.quantum tamen ad augmentum vel diminutionem pretij censetur perfecta.vt sic si pretium postea diminuatur: nihilominus emptor teneatur soluere pretium conuentum ⁊ si augeatur non tenetur plus soluere φ conuenerit: quia hoc interesse: licet vno respectu dicatur intrinsecum dixi in.l.cū venditorem.alio respectu.scz deteriorationis vel peremptionis rei dicitur extrinsecum: ideo quantum ad hoc non attenditur an fuerint venditiones in specie.vel ad mensuram sed statim dicitur perfecta: venditio etiam ante mensurationem: vel degustationem: per hanc.l.quod tene menti: quia per aliū tan
3 gitur.† Quantum vero ad periculum interemptionis vel dete

rioratiōis rei dic vt in glo. que vult in effectu q̄ si vēditio fuit facta ad mensuram ad hoc vt periculū pertineat ad emptorem requiritur degustatio et etiam mensuratio nec sufficeret primū sine secundo: sed econuerso bene sufficeret q2 cum mensuratum traditur et quando est traditum hoc solū sufficit sine predicto q2 transfertur dominium: et sic periculum est emptoris: vt dixi in .l. j. §. tit. j. Quando vero venditur in specie nō ad mensuraȝ sufficit sola degustatio absq3 mensuratione vt periculum pertineat ad emptorē: et predicta nisi emptor susceperit in se periculum vel fuerit in mora mensurandi vel degustandi quibus casibus indistincte pertinet ad ipsum periculum etiam si nō fuit facta traditio nec degustatio nec mensuratio. hec est conclusio
4 gl. lʒ diuerse fuerint opi. retenta opi. Jo. ¶ †Sed querit Bal.
a no. qñ dicatur venditio facta ad mensuram[a] pone enī q̄ dixi vēdo tibi illam vegetem vini ad rationem .xx. solidorum p̄ qualibet salma an dicatur facta ad mensuram. videtur q̄ sic q2 p̄tiuȝ dinumeratur ex mensuris. Contrarium tenet ipse q2 mensuratio non fit ad substantiam venditionis sed ad declarationē pretij quod erat certum in rerum natura .s. quantum vinū erat in vegete: lʒ esset incertuȝ quo ad nos: ideo vēditio statim fuit perfecta: et idem in re immobili si dicerē vendo tibi hunc fundum ad rationem .xx. librarum pro quolibet campo vel iugere: quia non diceretur facta ad mensuram. Sed nunc dicitur ad mensurā facta si diceretur. vendo tibi .x. corbes vel salmas vini ex ista vegete vel campos centum terre ex isto fundo et tunc ante mensurationem venditio non esset perfecta. tene menti p̄petuo hec verba q2 declarant infinitas leges et sine ipsis de facili erratur. et forte multi dicerent contrarium quod qualitercunq3 de mensuratione sit facta mentio dicatur facta ad mensuram. ¶ In textu ibi mutati .i. deteriorati. ¶ In tex. ibi ita cōmodum autem pretij pertinet: et sic si plus valet hodie vinum tenetur tradere pro pretio conuento venditor. ¶ †In tex. ibi: sic certe infert ex
5 predictis q̄ etiam si vinum fuit venditum ad mensuram postea anteq3 mensuretur auctum ad pretium tenetur venditor tradere pro eodem pretio conuento et nisi tradat non solum repetitur pretium conuentum quod erat traditum: sed tantū plus quantum hodie valet. Nec obstat si dicatur venditio non erat perfecta non facta mensuratione et sic periculum deteriorationis et peremptionis non pertinebat ad emptorem hoc casu: lʒ secus si non ad mensuram vt in prin. ergo nec cōmodum debebit ad emptorem pertinere per regulā que ponitur in princ. q2 refert vt .s. dixi q̄ hoc non attenditur quantū ad cōmodum aucti vel diminuti pretij sed soluȝ peremptionis vel deteriorationis rei et tunc distingue vt in glo.

2 ¶ Fructus semper intelliguntur deductis expēsis factis in colendo et recolligendo eos.

1 **Fructus.** †Perfecto contractu fruct9 p̄tinent ad emptorē sicut et onera fiscalia et emptor tenetur ad vsuras pretij ex tempore more. h. d. ¶ Primum dictum intellige nō solū de fructibus post venditis satis et recollectis sed etiam de fructibus pendentibus licet fuerint sati ante venditionem. vnde propter hoc forte videbatur contrarium q̄ non debeāt ad emptorem pertinere: sed quando sati sunt post imputet sibi venditor cur hec facit. Potuit enim rem tradere et non serere quia nec tenebatur esse vel factor vel colonus emptoris vt .l. vendi. de here. vel act. vendi. sed dic q̄ fructus pendentes veniunt: q2 per se non considerantur. q2 cēsentur esse pars fundi. vt .l. fin. ff. que in fraudem credito. ideo veniunt nisi excipiantur. Et quid in pensione coloni vel inquilini, dic vt .l. iulia. §. si fructibus. ff. eo. et quod no. in .l. fina. de iure fisci. per Bart. Secundum dictum declara vt dixi in .l. curabit. supra eodem. ¶ In tex. ibi conue-
2 nit† refusis tamen expensis venditori quas fecit in colendo et recolligendo fructus. vt .j. e. l. post perfectam. quia semper fructus intelliguntur deductis talibus impensis. vt .l. fructus. ff. soluto matrimonio. et in .l. si a patre. et in .l. si aduoca. §. si. cum .l. sequenti. ff. de petitio. heredi. nam nullus est casus qui hanc deductionem possit impedire vt dicit text. not. in .l. fundus. ff. fami. erciscunde.

1 **Emptor seruorum.** †Nota h̄ illa ad q̄ tenetur ille qui vendit seruum: etiam si nil expresse dicat sed simpliciter vendat nam poterit postea cōueniri vt promittat de omnibus istis de quibus hic non cum fideiussore sed simpliciter et posito quod non promitteret teneretur de omnibus istis: ad quid ergo requiritur ista repromissio. Rñdeo vt clarior sit intentio emptoris postea agentis: vt no. ff. de solu. l. si pupilli. et hic vide .l. ex empto. §. si. cum ibi not. ff. eo. vbi plenius examinatur.

1 **Vltra modum.** ¶ † Vēditor q̄ nō fuit in mora non tenetur ad aliquid vltra sortem. hoc dicit. lex ista est satis clara.

2 ¶ Ad hoc vt possit agi de euictione dʒ emptori res auferri per sñiam iustam et ex causa que habuit originē ante vēditionē: et quid si solam possessionem amisit.

3 Si emptor agendo contra spoliatorem succubuit an tenebitur venditor.

4 Si venditor promisit emptorem defendere de iure et de facto manu armata contra volentem spoliare, an in tali casu teneatur emptori.

1 **Expulsos.** † Si res aufertur emptori ex causa que non habuit originē ante venditionem et de facto potius q̄ de iure non tenetur de euictio. venditor. hoc dicit. et semper alle-
2 gatur et hoc duplici ratiōe. ¶ † Primo. quia ad hoc vt possit agi de euictio. debet emptori res auferri per sententiam vt colligitur ex .l. vtiq3. ff. de rei vend. sed hic non per sententiam sed de facto fuit ablata per spoliationem. Secundo: quia quando aufertur per sententiam requiritur quod sententia sit iusta: et si est iniusta venditor non tenetur: quia potius dicitur casus for-
b tuitus[b] de quo venditor non tenetur: vt .l. si per imprudētiam. ff. de euicti. lʒ hic iniuste fuit ablata etiā si spoliator esset dominus: quia propria autoritate non debuit sibi ius dicere: vt in .l. nullus. s. de iude. Est et tertia ratio: quia debet auferri ex causa que habuit originem ante venditionem. vt in .l. j. §. titu. j. sed hic non sic. ¶ In tex. ibi: quem habere ius nega. in eo negatis supple maxime. naȝ idem si haberet ius: quia debuit ipsum iudicialiter prosequi: et per sententiam rem aduocare: et tūc etiam si solam possessionem aduocasset venditor teneretur. vt in .l. ratio. §. j. ff. eodem. ¶ In fine .l. ibi expediendum esse p̄spici. sup-
3 ple contra spoliatorem non contra venditoreȝ. ¶ † Sed pone quod agendo contra spoliatorem succumbit an tenebitur venditor. dic quod aut egit interdicto recuperande et non tenetur: quia in hoc non habet causam venditor: aut egit rei vendicatione: et tunc tenetur: vt in .l. euicta. §. j. de euicti. quod tenet hic glo. fina. in fin. et sic actio de euic. competit non solum si emptor succumbat se defendendo ab euincente: sed etiam si agendo contra euincentem. vt in illa .l. quod tamen intellige sane si venditorem requisiuit vt ipsum iuuaret agendo et obtinendo: alias secus per .l. j. §. titu. j. Item si succubuit in rei vendica. et in publiciana: et sic est omnino exclusus a proprietate: sed si egisset rei vendi. tātum et succubuisset superesset sibi publiciana ideo non ageret quousq3 in publiciana succumberet vt .l. si minor. §. si ser-
4 uus. ff. de euictio. ¶ † Sed pone quod venditor promisit emptorem defendere de iure et de facto an teneatur defendere manu armata contra volentem spoliare. dicunt docto. quod non: cum non sit de natura contractus. vt .j. eadē .l. et istud verbum potest intelligi ciuiliter et s̄m naturam contractus videlʒ in iudicio non solum de iure producendo iura sua sed etiam de facto suscipiendo in se iudicium suis sumptibus et expensis hoc enim de facto consistit nec tenetur venditor ex propria natura cōtractus hoc facere. sed sufficeret quod assisteret emptori s̄m Jaco. de are. qui hoc tenet in .l. damni. de dam. infec. per .l. si parentes. j. de euict. sed si promisit modo predicto verba illa videntur hoc importare. notarij tamen dicūt communiter in instrumentis quod venditor teneatur in se litem suscipere suis sumptibus et expensis. Potest etiam illud verbum intelligi alio modo s̄m Barto. vt teneatur defendere de iure et de facto .i. q̄ non feratur sententia iniusta: et si feratur vult teneri: et sic renuntiare legi si per imprudentiam quod fieri potest. ita videtur nota. Barto. in .l. stipulatio illa. de verbo. obliga. Bald. hic hoc vltimum improbat: quia sententia iniusta equiparatur casui fortuito ad quem non censetur se obligare per verba generalia: sed requiritur specialis mentio. iuxta not. in .l. sed si quis. §. quesitum. ff. si quis cau. Item Bar. dicit hec vera nisi obligatio que fit de facto haberet originem ex persona venditoris: vt quia per inimicum eius. arg. in .l. si merces. §. culpe. ff. loca. sed Bald. hoc limitat si inimicitia suberat tempore venditionis: secus si superueniat: quia de casu aduentitio non censetur cogitatum &c. hoc vide per Bal.

¶ Si quis alteri vel sibi sub alterius noīe aliena. Rubrica.

1 ¶ † Rubrica ista continet tres partes. Prima est quando qs emit alteri seu pro altero .i. dicere nomine alterius. et ad illius vtilitatem non suam: reuera licet soluat pretium de pecunia sua quo casu queritur illi dominium per traditionem: et de ista prima parte loquuntur tres prime leges intelligendo primam legem

a ¶ Ad mēsurā ad de hic q̄ notaui ad .l. ij. j. ō pic. et 2 mo. rei vē. in .l. j. §. e. ti.

b ¶ Fortuitus. adō qd sit casus fortuitus. vide gl. insti. ō re. diui. i. §. thesauros. bal. in .l. q̄ fortuitis. C. de pig. ac. Car. zab. i. c. j. i. xij. q. de cōmo. et qualr̄ p̄betur casus fortuitus. vid gl. in .l. iij. in. §. si ad idem. ff. de re mili. Ja. de are. in .l. scire op3. i §. sufficit. ff. ō excu. tut. Bart. in .l. j. C. deposi. et an sufficit p̄bare p̄ iuramētū de q̄ in .c. q2 p̄pter. de ele. et in .c. cū bertoldus. de re iu. et p archi. in .c. j. ō do. et cōtu. libr. vj. et q̄ sit differētia inter casum fortuitū et casū improuisum. vide gl. in fi. in .l. j. C. ad legē cor. de sic. quā Bal. ibi dicit se nescire alibi: et an iniuria iudi. sit casus fortuitus vide in .c. si. de empt. et vend. Arch. et Jo. an. in c. j. de dolo et cō. li. vj. Jo. an. in addi. spe. de ap. in. §. nūc breuiter. Anto. de but. et Jo. de imo. i c. q̄relā. ō pcu. bar. in .l. cōtumacia. in §. si de re iu. d. Cy. et bal. in .l. fi. C. de fi. instru. Bal. in .l. q accusare. C. ō eden. Ang. in .l. qō exigimus. ff. si quis cau. Barto. consi. inci. ex facto proponit q̄ ex causa,

legem q maritus emit nomine vxoris. glo. tamen non sic intel ligit: sed q ipsam et vxor emit pro se: de pecunia tamen viri: et vterq intellectus est bonus. de ista etiam parte loquitur. l. cu3 per cos. Secunda pars quando quis reuera emit sibi: et ad suã vtilitatem: simulate tamen facit apponi nomen alterius in instrumento fingendo se emere nomine illius quo casu inspicitur veritas et non fictio: et sic dominiũ querit sibi: et non illi et nomẽ illius censetur accommodatum in instrumento sine aliquo effectu: et de ista parte loquitur. l. iiij. et. v. et etiam. l. multũ. In secundo casu qui ponitur in versi. q si emisti. Tertia pars est quãdo quis emit sibi et suo nomine et nõ sub nomine alterius soluitur tamen pretium de pecunia alterius vel illo inscio: vel sciente et patiente seu pecuniam subministrãte: et de ista parte loquitur l. j. ẽm intellectũ glo. et etiam. l. multũ in primo casu in versi. nã si quid est vxor tua. et. l. qui aliena pecunia. cu3. l. fina. et ista multa conferunt ad vtilitatem harum legum in quibus subesse videtur quedam confusio.

2 Maritus si emat nomine vxoris et soluat pecunia3 de suo an videatur donata.

3 Si pater emat libros pro filio studente an videatur ei donare. Si mater emat nomine filiorum an censeatur eis donare.

4 Lucru3 acquisitũ per filium de pecunia paterna an sit patris.

1 I pecunia. †Intelligẽdo hãc legẽ vt dixi q maritus emerit nomine vxoris. hoc dicunt tres leges prime. Cũ quis emit rem nomine alterius: soluit tamen pretium de pecunia sua: et queritur cui acquiritur dominium: si res fuit tradita illi cuius nomine fuit empta: vel per venditorem: vel per emptorẽ seu de emptoris voluntate acquisita per illum acquiritur illi dominium: quia ex hoc presumitur empta pro illo: et ad illius vtilitatem. An autem emens possit repetere pecuniam quam soluit ab illo pro quo soluit sub iudice lis est et cõsistit in cognitione iudicis: vt si non fuit donata possit repeti. si vero donata aliquando repetitur: aliquando non: aliquando repetitur si donatio non valuit nec fuit confirmata sed reuocata. aliquando non si valuit donatio: hoc dicunt ille tres prime leges

2 et in. l. j. †maritus emit nomine vxoris et soluit pecuniam de suo an possit repeti. text. non declarat. sed dicit si credis posse consequi age breuiter dubium stat in hoc: vtrum videaĩ in dubio donata: dic vt not. j. de dona. inter virũ et vxorem. l. si filij tui. et eo casu quo videtur donata si non fuit cõfirmata sed potius reuocata repetitur aliquando quatenus mulier ex ea est effecta locupletior. vt. j. eo. l. multum. ver. nam si quidez. Interdũ insolidum. vt in. l. quod autem. §. si vxor. de dona. inter virum et vxo. qõ dic vt in. l. multum. in gl. ij. In. ij. l. pater emit nomine filiorum et fecit sibi patri tradi: postea emancipauit filios et eisdem tradidit vel passus est q illi possessionem acciperent: ex hoc videtur emisse pro illis et ad illorũ vtilitatem: et sic eis acquiritur dominium: de pretio autem quid iuris sit nihil dicit: an possit ab illis repeti: dic q non q in dubio inter ascendentes et descendentes presumitur animus donandi. vt in. l. publi. ff. de positi. et not. Bald. in. l. que dotis. ff. solu. matr. non est ergo donatio rei empte: sed donatio pretij †. et istã legem Bart. alibi al

3 legat ad. q. illam qua queritur si pater emit libros^a pro filio studente an videatur ei donare per hanc. l. si tradidit et non emit: secus quia videtur in peculium profectitium concessisse. vt in. l. fina. de pecu. leg. vt ipse no. s. fami. ercisc. l. filie cuius. vbi gloss. tangit. et. l. si dona. j. de col. et si fili' est doctor vel postea doctor efficitur: statim confirmatur donatio: q transit in peculiũ quasi castrense. idem si filiũ emancipauit: vt in. l. donatiões. §. si pater. ff. de dona. al's non cõfirmatur nisi patre premoriẽte. vt in l. ij. s. de inoffi. dona. In. l. iij. mater emerat nomine filioru3 et illis fuit tradita possessio vnde illis acquiritur dominium et pecunia non potest repeti: quia censetur donata et donatio statim valuit: quia non habebat filium in potestate ita intelligo istas leges.

4 † In glo. dicit per istas leges nõ esse verum illõ quod no. gl. e. in. l. cum oportet. de bonis que libe. q lucrum acquisitum per filium in potestate de pecunia paterna sit patris sicut nec res empta per filium vel eius nomine non est patris sed filij. sed salua pace sua licet emens rem de pecunia aliena efficiatur dominus quando extraneus et non ille cuius est pecunia: si tamen est in potestate illius cum iura vetera nõ sint correcta in profectitijs sed solum in aduentitijs. et de iure veteri: ratione patrie potestatis quicquid acquirebat filius acquirebat patri et si non acquisiuit ex pecunia paterna: et sic profectitia in dispositione iurium antiquorum vt tale lucrum sit patris ratione patrie potestatis et etiam illo inuito quia pecunia erat paterna. al's si deficeret primum verũ esset quod ipse dicit in multis iuribus dicẽtibus quod res empta per me de pecunia aliena est mea et non illius. vt. s. de rei vendi. si ex ea. Bar. tamen tenuit q medietas lucri sit patris ratione sue pecunie et ratiõe supradicta alia medietas sit filij propter eius labores q sunt aduentitij non profectitij. et in dubio medietas lucri appropriatur pecunie et alia medietas industrie. vel opere. vt in. l. si fuerit. in prin. cum ibi no. ff. pro socio.

2 Quod procedat iste libellus peto rem cum fructibus perceptis quos estimo tantum absq eo qd dicat vel specificet qui et quales et quanti fuerint recollecti.

1 Quamuis. †Cum qs emit alieno nomine d pecunia tamẽ sua si res fuit tradita sibi et nõ illi cuius nomine fuit empta: dominium acquiriĩ sibi et non illi quia censetur esse empta pro se et ad suam vtilitatem et nomen illius fictitie fuisse appositum in instrumento: et sic accõmodatio potius facta est ad nudum ministerium. h. d. illa lex. cum sequenti. et illa prima emens fecit apponi nomen socrus sue et dixit se emere nomine illius. In. l. sequẽ. fecit apponi nomen vxoris tamen in vtraq traditio fuit facta ipsi ementi et sic loquitur de secunda parte rubri. quia censetur emisse sibi: licet emerit sub alterius noie. Differunt ergo a precedentibus legibus: quia in illis traditio fuit facta illi cuius nomine res fuit empta: et sic pro eo erant duo. s. emptio facta suo nomine. Itẽ traditio possessionis pro emente non erat nisi vnum quia soluerat de pecunia sua et duo preualent vni. argu. in. l. re coniuncti. ff. de legat. iij. sed hic pro ipso emente erant duo quia soluerat de pecunia sua: et quia sibi fuit tradita possessio et remanserat penes eum: nã si postea trãstulisset in alterum cuius nomine emit tantum esset quantum si sibi fuisset tradita a venditore: vt pz in. l. ij. s. eodem ista. l. cum

2 text. in fi. allegatur per doct. † quod pcedit iste libellus peto rẽ cum fructibus perceptis quos estimo tãtum absq eo quod dicat vel specificet qui et quales et quanti fuerint recollecti: puta de vino tantum et de frumento &c. Et quia petant accessorie vnde non requiritur tanta specificatio: sed si peterentur simpliciter deberent singulariter specificari. arg. i. l. iij. §. armamẽta. ff. de rei vend. vide hic Bal. qui tangit aliqua bona super isto pũcto allegando Inno. in. c. inter dilectos. de dona. et. c. certificari. de sepul. et in. c. grauis. de deposito. vide etiã per eũdem in. l. ij. si secundo nupserit mulier.

2 Si reperitur in instrumẽto q vxor alicuius suo noie emit aliquam rem de pecunia mariti cui acquiratur dominium: an sibi vel marito. et. nu. 4.

3 Quid si appareat q re vera ipse marit' emit p se q nomẽ vxoris fecit apponi fictitie in instrumẽto an tũc dñiũ acquiraĩ viro inspecta potius veritate q fictione.

4 Quid si ipsa mulier emit nec ipsa sola continetur in instrumento. sed emit ipse maritus qui verba emptionis ptulit dicendo vendis vxori mee absenti. an valeat contractus.

5 Nuntius et procurator qualiter differant.

1 Multum. †Lex ista est multum vulgaris et ad multa allegaĩ que colligũtur ex tertio casu qui ẽm doc. non est alibi. gl. dicit q ponit tres casus et nõ declarat sed eos sic declaro. Primus casus est quando quis emit nomine suo pro se et de pecunia tamen aliena: et sic in instrumento nomen suum dumtaxat fuit appositũ nec erant alie coniecture q emisset pro alio. Secũdus casus est quando erant alie coniecture q re vera non emit pro se sed pro illo cuius erat pecunia. licet nomen suum tñ contineatur in instrumento. Tertius casus est quãdo in instrumẽto continetur q emit pro alio et sic duplex nomen continetur. s. emptoris et illius pro quo dixit emere: concepit tamẽ verba in personam illius alterius: et sic tanq nuntius non tanq procurator: et in hoc differt iste tertius casus a tribus primis legibus in quibus concepit verba in personam suam et sic tanq procurator: vel nego. gestor dicens emo nomine talis: nam ex suo consensu perficitur emptio sed hoc dixi vendis tali absenti: non autem dixi nomine illius que verba pertinent potius ad nuntiũ: q ad procuratorẽ.

2 Queritur ergo hic si reperitur in instrumento q vxor cuiusdam suo nomine rem quandam emit de pecunia mariti cui acquiratur dominium an sibi vel marito. Imperator distinguit quod aut ipsa emit pro se et reuera ad suã vtilitatem quod in dubio presumitur postq ita continetur in instrumento: nec apparent alie coniecture in contrarium: et tunc acquiritur sibi: sed si maritus subministrauit sibi pecuniã animo donandi potest reuocare donationem et repetere pecuniam quatenus ex ea mulier est effecta locupletior. nã hoc est regula re in donatione facta inter coniuges vt donatarius non teneatur vltra.

3 †si vero non obstante quod ita contineatur in instrumẽto q ipsa mulier emit suo nomine apparet qõ re vera ipse

a Libros. Adde Ly. Bar. et Ang. i l. filie h. C. de col. Bar. in. l. si donatiões. i. §. pater. ff. de dosi. Raph. cu. consi. ccxxi. incip. qdã filio studenti. Alex. de imo. cõsi. clxij. inci. circa primã dubitationem in. ij. volu. et est consilium duplicatum consi. ciij. ij. volu.

maritus emit pro ſe: ⁊ qđ nomen vxoris fecit apponi fictitie in
inſtrumento dominiū acquiratur viro inſpecta potius verita-
te ꝙ̄ fictione. vt. ṡ. plus valere quod agitur. l. ij. Sed q̄ ſunt iſte
coniecture. Bald. declarat. licet tex. ⁊ glo. non declarent: q2 pñt
colligi ex precedentibus. Item ex ſequentibus: item ex ambo-
bus ſemel mixtis: ex precedentibus quando conſtat per teſtes
ita fuiſſe actum et tractatum inter virum ⁊ venditorem. Ex ſe-
quentibus quando vxor hoc fateretur recognoſcendo bonam
fidem. Ex vtriſq; quando traditio fuiſſet facta viro ⁊ ipſe ſem-
per fructus percepit ⁊ mulier nil geſſit nec cōmodum percepit:
4 argu. in legibus duabus precedētibus. ¶ † Tertius caſus qñ
ipſa mulier emit nec ipſa ſola cōtinetur in inſtrumēto ſed emit
ipſe maritus. i. verba emptionis protulit dicendo vendis vxo-
ri mee abſenti: ⁊ iſto caſu qui eſt notabilior alijs dicitur ꝙ con-
tractus ille non valet ſupple quando non habebat mandatum
ab ipſa vxore de hoc faciendo ⁊ quod ex eo nō acquiſiuit actio-
nem perſonalem vxori q2 non potuit per liberam perſonam al
teri acquiri vt in regula vulgari: nec etiam ſibi acquiſiuit quia
noluit cum non conceperit verba in perſonam ſuam dicendo:
vendis mihi. vel dicendo emo a te nomine vxoris quo caſu ac-
quireretur ſibi[a] quia contractus perficeretur ex ſuo conſenſu te-
neretur tamen cedere actionem vxori ſicut quilibet alius procu
rator in contrahendo nomine domini vt in. l. poſ. §. et ſi poſſeſ.
ff. de acqui. poſſeſ. Si dicis vēdis vxori mee abſenti: et ſic locu
tus eſt vt nuntius. vnde contractus non perficitur ex ſuo con-
ſenſu: ſed debent perfici ex conſenſu vxoris cum nuntius tantū
verba abſentis portet ⁊ vtitur nudo miniſterio tamen contra-
ctus debet perfici ex conſenſu illius cuius eſt nuntius. cum er-
go mulier hoc non dediſſet mandatum non perficitur contra-
ctus. q2 deficit cōſenſus vnius partis nec poteſt ratificari: quia
deficit ſubſtantia contractus: al'as cum ratificatio requirat ra-
dicem in ſubſtantialibus verum lʒ contractus nō valet: nec ali
cui ipſorum acquiratur obligatio: ſi tamen ſequatur traditio
transfertur dominium in perſonam illius cui fit: ⁊ ſic ex inutili
contractu transfertur dominium ſicut ⁊ poſſeſſio. Nec ob. l. nūq̄
ꝙ̄ nuda. de acqui. re. domi. vbi in tranſlatione dominij requiri
tur cauſa habilis: ⁊ hic non ſubeſt poſtꝙ̄ contractus erat inu-
tilis: q2 ſufficit quod putaret̃ vtilis. vt in toto ti. de condi. inde.
⁊ ſic ſufficit cauſa vera vel putatiua. h. d. in effectu tota lex. In
primis ergo duobus caſibus ſolum nomine vxoris erat in in-
ſtrumento in hoc vltimo nomine mariti et etiam vxoris ⁊ ipſe
maritus exercuit actum emptio. lʒ pro vxore. ſed in precedenti
bus ipſa vxor tm̄. ¶ In tex. ibi vxore tua comparante. ſ. re ve-
ra ⁊ pro ſe quod preſumitur ſi ita continetur in inſtrumento: et
aliud non apparet. ¶ In tex. ibi a te nomine tuo habito: ſup-
ple re vera: lʒ hoc non contineretur in inſtrumento ꝙ tu emiſ-
ſes: ſed ſolum quod vxor emit: tamen veritas poterat probari
in contrarium vere vel per coniecturas inter quas erat illa qđ
poſſeſſio fuit tradita tibi ⁊ non ſibi: vt. j. in verſicu. qđ ſi emiſti.
¶ In text. ibi inquantum tu pauperior ⁊ illa locupletior hoc
ꝓcedit ſm̄ gloſ. ij. quando maritus miniſtrauit pecuniam ipſi
vxori vt traderet venditori. nam ſi tradidiſſet partem et aliam
partem perdidiſſet non repeteret niſi partem ſolutam: quia nō
in plus eſt effecta locupletior et preſupponitur quod miniſtra-
uit hic animo donandi ꝙ qñ ſit. dic vt not. per gl. in. l. ſi filij tui.
j. de dona. inter virum ⁊ vxo. ſed ſi maritus eam ſoluiſſet vendi
tori: ⁊ ſic liberaſſet eam ab eo in totum repeteret quia in totum
cenſetur facta locupletior. vt in. l. quam gl. allegat. Idem ſi non
animo donandi. ſi hoc poteſt probari: vel ſi ceſſat preſumptio
donationis. ¶ In tex. ibi comparaſti nomine ipſius. ſ. actū cō
parandi exercuiſti: nō tamen comparaſti quia non dixiſti: emo
nomine vxoris. ſed dixiſti vēdis vxori mee abſenti. ¶ Sed nūc
opponitur fortiter pro declaratione gl. que incipit. ſine manda
to. iſte contractus cum perficiatur ſolo conſenſu poteſt perfici
per nuntium vel epiſtolam vt in. l. j. in fin. ff. de contrahen. em-
ptio. Aut ergo iſte maritus concipit verba tanꝙ̄ nuntius dicē
do vendis vxori mee. ⁊ tunc debet acquiri actio vxori. ſ. directa.
Aut concepit verba in perſonam ſuam dicendo vendis mihi
recipienti nomine vxoris: ⁊ tunc actio directa debet acquiri ſi
bi quam poſtea tenebitur cedere vxori. l. poſſeſ. quoq;. §. ⁊ ſi poſ
ſeſ. ff. de acqui. poſ. Tex. autem iſte dicit ꝙ neutri ipſorum acq-
ritur quod non videtur poſſe ſtare propter hoc gl. que cōmuni
ter tenetur: intelligit quando verba concepit vt nuntius quia ſi
vt procurator fateretur contrarium. nec obſtat contrariū. quia
procederet ſi habuiſſet mandatum ab vxore de cōtrahendo vt
nuntius: ſed hic nullum habuit mandatū de hoc: vel ſi habuit
non habuit vt nuntius ſed vt procurator. ipſe autem egrediēs
formam mandati non emit vt procurator ſed vt nuntius. et ſi
dicatur lʒ non habuit mandatum vxor potuit ratificare. et hoc
tantum debet valere quantum ſi mandatum habuiſſet vt in. l.

[a] ¶ Procuratorē. Adde ſpec. titu. de ꝓcu. in. §. vt autē. verſi. ⁊ no. ꝙ large Cardi. zab. in. c. j. i ſcdo no. de obli. ad ratio. Car. zaba. in c. cū dilectus. in. j. no. de procu.

ſi. ṡ. ad ma. poſito etiam quod requireretur ſpeciale mandatū;
nam etiam tunc locum habet ratificatio. vt. l. qđ de ſpeciali. ff.
de mino. Reſpondetur verū eſſet ꝙ factum falſi procuratoris
qui tanꝙ̄ procurator contraxit concipiendo verba in ſua per-
ſona. cum tamen mandatum non haberet poteſt ratificari: q2
ratificatio reperit ſubſtantiam ſuper qua fundatur: videlʒ con-
ſenſum procuratoris: ex quo contractus perficitur ſed factum
falſi nuncij non poteſt ratificari. quia non reperit ſubſtantiam
neq; conſenſum ratificantis qui non dedit ad hoc mandatum
et ex quo conſenſu contractus veniebat perficiendus: et hec eſt
cōmunis ſententia. licet Iaco. de are. non conſiderās predicta:
nec videns rationem quare non poſſet ratificari intellexit iſtuʒ
tex. nec in nuntio nec in procuratore. ſed in proxeneta qui non
5 habet mandatum concludendi ſed tractandi. † tamen docto. te
nent glo. que poſtea in gloſ. ſe. volens ſeipſam declarare. ponit
a differentiam inter nuntium ⁊ procuratorem [a] qui ſe habent vt
genus et ſpecies. quia omnis nuntius eſt procurator cum ha-
beat mandatum: ſed non omnis procurator eſt nuntius: et di-
cit ea que. ṡ. dixi. proſequere vt in gloſ. Dicit etiam ꝙ ſi nūtius
egreditur formam mandati: quia non contrahitur vt nuntius
ſed vt procurator concipiendo verba in ſuam perſonam con-
tractus non eſt nullus: ſed acquiritur obligatio ſibi quia ſub-
eſt conſenſus ſuus ex quo contractus perficitur ſed econuerſo:
ſi procurator egreditur formam mandati et nō contrahit vt ꝓ
curator ſed vt nuntius non valet contractus: q2 deficit ſubſtan-
tia conſenſus. ſ. abſentis per hāc legem. Ex quibus omnibus
collige plura notabilia que per ſe patent. ⁊ dicunt docto. quod
iſte tex. non eſt alibi. ⁊ inducit Cy. ad. q. de quo in. c. accedens. ex
tra de preben.

2 ☞ Si in mandato procuratoris dicatur talis conſtituit talē
procuratorem ⁊ nūtium ſpālem an poterit ꝓcurator concipere
verba contractus prout vult vel in perſonā ſuam tanꝙ̄ procu-
rator talis: vel in perſonam dñi tanꝙ̄ nuntius.
3 Epiſcopus volens conferre beneficium alicui abſenti ſi dicat
inueſtio talem abſentem per te conſanguineum ſuum: ⁊ ſic di-
rigat verba in iſtum tanquam nuntiū ſi non habet ad hoc mā
datum: licet abſens poſtea ratificet non acquiritur ſibi ius in
beneficio.
Quid ſi dirigeret verba in ipſum tanꝙ̄ procuratorē vel nego
tio. geſto.
4 Quid in matrimonio an poſſit contrahi per procuratorē ha-
bentem ſpeciale mandatum.
5 Maritus non poteſt acquirere vxori actionem niſi qñ recipit
emphyteoſim pro ſe ⁊ vxore.
6 Quod potui nolui: qđ volui adimplere nequiui.
An ex contractu inutili transferatur dominium.
Facilius acquiritur alttri per alterum dominium ꝙ̄ obligatio
perſonalis.

1 Cum per eos. † Ex cōtractu eius qui
poteſtati mee ſubiect⁹
eſt facto nomine meo acquiritur mihi actio quā poſ
ſum per me vel per aliuʒ intentare ſed ſi nō eſt meo
iuri ſubiectus acquiritur ſibi quam ille vel aliter cui ceſſerit in-
tentare poteſt. h. d. alias leges videte per vos. ¶ Item circa. l.
2 multum. no. † ꝙ illa que ſunt dicta circa vltimum caſum nō vi
dentur habere locum attenta forma qua vtuntur notarij timo
re huius. l. quia dicunt talis conſtituit talem procuratorem ⁊
nuntium ſpecialem: et ſic poteſt concipere verba prout vult vel
in perſonam ſuam tanꝙ̄ procurator: vel in perſonam domini
tanꝙ̄ nuntius cuius contrarium habetur hic in text. ⁊ gl. Bar.
autem in. l. qui autem. §. fin. de conſtitu. pecu. dicit quod illa ver
ba ⁊ nuntium ſpecialem nil operantur niſi in his que ſpeciali-
ter fuerunt commiſſa: quia non poteſt eſſe nuntius niſi in illis
cum ſemper requiratur ſpeciale mandatum in nuntio. Bald.
hic tenet contrarium et melius. quia in his que cadunt in gene
rali mandato tantum operatur generalitas reſpectu commu-
nium quantum ſpecialitas reſpectu quorundam vt in. l. ſi duo.
de adminiſtratione tutorum. ff. Si ergo in generali mandato
venit quod poſſit emere vel vendere vt quia fuit cōſtitutus cū
libera adminiſtratione: tunc videtur ſpecialiter cōmiſſum qđ
emat vel vendat: quia quolibet particulare comprehenſum in
ſpecialitate cenſet̃ ſpecialiter expreſſum. ergo tanꝙ̄ in expreſſe
commiſſo poterit loqui vt nuntius. In his autem que non ca-
dunt ſub generalitate: vt ſunt illi caſus in quibus requiritur
3 ſpeciale madatum fateor dictum Barto. procedere. ¶ † Item
inducuntur predicta ſi epiſcopus volens conferre beneficium
cuidam abſenti inueſtiat quendam ſuum conſanguineum pro
illo ſi dirigat verba in abſentem puta inueſtio talem abſentem
per te

per te consanguineum suum: ⁊ sic dirigat verba in istum tanꝙ
nuntium si non habet ad hoc mandatum: licet absens postea
ratificet non acqritur sibi ius in beneficio: quia factũ falsi nũtij
non ratificatur secus si dirigeret verba in ipsum tanꝙ procu-
rator vel negotio. gestor. puta inuestio presentem et recipientez
nomine illius: sic videretur intelligi notabi. in. c. accedens. de
4 prebendis. ¶ † Item in matrimonio licet Canoniste teneãt ꝙ
a possit contrahi per procuratorem[a] habentem speciale manda-
tum: vt in. c. fi. de procurato. lib. vj. gloss. tamen iuris ciuilis du
bitat ⁊ videtur sentire contrarium in. l. sufficit. ff. de spon. et vi-
detur hec opinio verior de rigore iuris: quoniam act⁹ q celebra
tur per procuratorem perficitur ex consensu ipsius procurato-
ris quia concipit verba in suam personam: sed ille qui celebra
tur per nuntium non perficitur ex consensu nuntij sed ex con-
sensu mittentis. quia concipit verba in personam illius dicẽs
quia talis qui mittit me ad te emit talem rem me eius nuntio
mediante: et verba eius tibi portante tanꝙ pica vel organum.
sed matrimonium non potest perfici nisi ex consensu ipsorum
iugalium. ergo si constituis procura. ad contrahendum matri-
monium non poterit concipere verba in suam personam dicẽ-
do: contraho tecum matrimonium nomine talis: qr sic perfi-
ceret ex consensu. sed debet concipere in personam absentis di-
cẽdo talis contrahit matrimonium tecum mediante ⁊ sic loqui
tur vt nuntius non vt procu. ergo non per procuratorem sed p
nuntium est contrahendum inter absentes nisi dicamus ꝙ fa-
uore matrimonij procurator specialiter constitutus ad matri-
monium contrahendum censeatur constitutus meliori modo
quo potest constitui ⁊ sic nuntius potius ꝙ procurator. qr ver
ba non repugnant cum omnis nuntius sit procurator: vt hic
dicitur in glo. ⁊ sic posito ꝙ in pcuratorio nõ dicatur vt nũtiũ
specialem nihilominus poterit concipere verba in personã ab
sentis tanꝙ nuntius et non habebit locum quod hic dicit. sed
si ille qui contrahit nomine absentis non habet mandatũ. pu-
ta pater sub confidentia filij contrahat matrimonium nomine
filij concipiendo verba in personam illius: puta filius me me-
diante contrahit matrimonium tecũ non valet nec reconuale-
scit per ratihabitionem fm Pet. vt refert hic Cy. licet domi-
nus Inno. videatur tenere cõtrarium forte de equitate magis
5 ꝙ de rigore fauore matrimonij. ¶ † Postremo no. virum nõ
posse acquirere mulieri actionẽ. dicit Albe. hoc fallere cum re-
cipit emphyteosim pro se ⁊ vxore vt in aut. de alienãdis. §. em-
phyteosim. ¶ Item no. verba illa ad que semper allegãtur ꝙ
potui nolui quod potui adimplere nequiui: de quibus in. c. cũ
6 super. de offi. deleg. † Item ꝙ ex contractu inutili trãsfertur do
minium quod est verum nisi sit expresse per legem reprobatus
vt in. l. non dubium. supra de legibus. vbi ex eo vel ob id. de
pos. autem clarum est cum consistat in facto quod transfertur
vt in. l. j. §. si vir. ff. de acquir. posses. Item si facilius acquiri-
tur alteri per alterum dominiuz ꝙ obligatio personalis ratio
tangitur in glo. fi.

¶ De rebus alienis non alienandis. ⁊ de probibita rerũ alie-
natione et hypotheca. Rubrica.

2 ☞ Subscribens vel sigillans aliquam scripturã censetur cõ-
sentire contentis in ea si sciebat contenta.

1 Si presidi. † Omnes leges huius ti. vsqꝫ ad. l. fi. exclusiue
tractãt de pria parte rub. ⁊ volunt hoc in effe-
ctu. Qđ si vendis vel alienas aliquo titulo ha
bili ad transferendum dñium rem alteri⁹ tuo
nomine sine voluntate illius non trãsfers do-
minium: nisi vendas iure creditoris vel ratione alicuius offi-
cij publici ex quo habeas potestatem transferendi: et ꝙ domi-
nus re extante et non prescripta non potest a te petere pretium
ꝙ non succedit loco rei: sed debet vendicare rem a possessore et
potest nisi tibi successerit hereditario iure: quia tunc cũ teneatur
de euictione ex persona tua repelleretur per exceptionem quez
de euictione tenet actio. Re autem perempta vel prescripta po
test in subsidium a te repetere pretium ne remaneat in dãno ne
videt cõsensisse: licet sigillauerit instrumentum venditionis si
ignorabat contenta in eo hoc dicũt in effectu iste. ll. que omnia
examina vt plene not. in. l. mater. et. l. cum a matre. s. de rei ven
di. et in Specu. no. illud quod dixi de sigillo: in. l. ij. idem ha-
betur in subscriptione. s. plus valere quod agitur. l. fin. Ex
2 † quibus a contrario sensu colligitur quod subscribens[b] vel si-
b gillans[c] aliquã scripturam censetur consentire in contentis in
c ea si scribat contenta. de hoc tamen dic vt in. l. caius. ff. de pi-
gno. actio.

2 ☞ Verbum alienatio quid comprehendat.
3 Si per statutum prohibetur res alienari in forensem: an cen-
seatur prohibita constitutio vsusfructus. et an etiam pignora-
tio rei.
Quid in prohibitione alienationis facta a testatore ne heres
possit alienare aliquam rem in aliquem de cõsortibus.
4 Prohibit⁹ alienare an possit locare ad longum tempus.
5 An sit dare aliquem modum vel cautelã. ꝙ phibitio cõtrahẽ-
tium habeat impedire translationem dominij.

1 Sancimus. ¶ † Lex ista tractat de se-
cũda pte rubrice. et dicit ꝙ
phibitio alienatiõis facta a. l. vl' a testatore vel a cõ
trahentibus importat hoc ꝙ non possit transferri
dominiũ directum vel vtile: nec aliquod ius in re siue illud ius
sit pars dominij vsusfructus siue non: tamen sit tale per quod
posset res aduocari tamen sit ius constitutum in re quod ha-
beat vsum rei incommodare vt ius seruitutis predialis. hoc
2 dicit illa. l. † et hoc de largo significato huius verbi alienat. qđ
verificatur in quolibet prediorũ: sed de stricto ⁊ proprio signi
ficato non comprehenditur nisi translatio dominij directi vel
vtilis et illa tantum censetur prohibita vt no. in aut. de restit. ⁊
ea que parit super verbo alienari. in gloss. magn. et hic in glos.
3 Ex quo dicit Bald. † quod si per statutũ[d] prohibetur res alie-
d nari in forensem cum verba statuti debeant stricte ⁊ proprie in
telligi non censetur prohibita cõstitutio vsusfructus in aliquez
forensem nec etiam pignoratio rei pro quo videtur casus in. l.
in quorum. ff. de pigno. Et idem testator odio consortiuz here
di mandat vel iubet quod non possit aliquam rem alienare in
aliquem de consortibus suis que depositio est odiosa non pro-
hibetur heres constituere vsumfructum vel pignorare rẽ he-
reditariam consorti nisi pignoratio esset facta in fraudem que
presumeretur si facta fuisset pro tanta pecunia quanta valet:
quia non esset verisimile quod vnꝙ eam lucretur: vt habet in
4 l. qui habebat. ff. de legat. ij. ¶ † Sed an possit locare ad longũ
tempus ille qui est prohibitus alienare. glo. videtur tenere qđ
sic in. l. codicillis. §. instituto. de leg. ij. Sed per omnes repro-
batur per. l. j. §. qui in perpetuum. si ager vectigalis. quia ex ta
li locatione transfertur dominium vtile. ⁊ sic fit contra probi-
bitionem ⁊ dicitur ad longum tempus quando ad decennium
vel vltra. in quibusdam tamen locis seruatur qđ vsqꝫ ad quin-
quennium. ⁊ ad predicta clemen. j. cum ibi notatis. de re. eccle.
non alie. licet autem ista. l. videatur equiparare prohibitionem
legis et prohibitionem testatoris. ⁊ etiam contrahentium quã-
tum ad significatum verbi: tamen quantum ad effectum non
eqparant: quia phibitio legis vel testatoris que vim legis ha
bet operatur vt impediatur translatio dominij: et ꝙ alienatio
sit ipso iure nulla. sed prohibitio contrahentium non impedit
translationem dñij sed facit vt veniens contra prohibitionem
vt teneatur actione personali ad interesse nisi in quibusdã casi-
bus specialibus in qbus impeditur translatio dominij. et hoc
examinatur bene in. l. ea lege. s. de condic. ob causam. ⁊ ad hoc
tendit prima glossa. quam plenius examina. vt. in. d. l. ea lege.
5 ¶ † Querunt tamen docto. vtrum sit dare aliquẽ modum vel
cautelam qđ prohibitio contrahentium habeat impedire trãs-
lationem dominij. ⁊ Cyn. ponit hic plures modos et aliquos
reprobat. Bar. tangit in. l. qui absenti. ff. de acquiren. posses. in
§. fi. ⁊ finaliter dat modum clarum et apertum ꝙ promittatur
pena vel interesse si fiat contra: ⁊ pro tali pena et interesse obli-
getur illa res que prohibetur alienari. tunc enim propter ius
pignoris quod prohibens habet in re impeditur translatio do
minij: textus est in. l. si creditor. §. fina. ff. de distract. pigno. fm
vnam literam negatiuam que est vera prout refert Barto. fe-
cisse videri in pandectis cum ille casus sibi de facto accideret ⁊
etiam domino Francisco trigrini de pisis, vnde cũ hodie sem-
per in instrumentis publicis partes promittant obseruare cõ-
uenta. et pro obseruatione predicta obligent se et omnia bona
sua semper impediretur dominij translatio fm opinionẽ pre-
dictam. Tangit hic Cyn. aliquas questiones. sed plenius vide
per Barto. in. l. filiusfami. §. diui. ff. de legatis primo. vbi mul-
ta circa materiam tangit, tene primã solutionẽ glo. quia cõmu-
niter tenetur.

¶ De cõmuniũ rerum alienatione. Rubrica.

1 Si nulla. ¶ † Sicut quis nõ potest
trãsferre dominiuz rei que
est in totum aliena: ita si est communis inter
ipsum et alterum non potest transferre domi-
nium partis alterius nisi sit fiscus qui ex pri-
uilegio potest rem quam habet cum priuato

a ¶ Per procu. adde ꝙ de ista. q. sunt due opini. vide p bar. in. l. gall⁹ in. §. forsitã. ff. đ li. ⁊ posthu. bald. in aut. nisi rogati. C. ad treb. Bal. in. l. si qs calũniã. C. de nup. Bal. i. l. post mortem. in fi. ff. de adop. Jo. an. ĩ regula si qs. đ regu. iur. lib. vi. in mer. Ab. et doc. ĩ. c. veniens. de cog. spi. Ant. de but. ĩ. c. p venerabilẽ. q filij sint legit. Fed. de senis ꝯsi. xv. ĩci. qđ talis est. syndicus eiusdẽ vniuersitatis.

b ¶ Subscribens. Adde gl. ĩ. c. si qs p̃sbyteror. de reb. eccle. nõ alie. l. distrahere. C. si qs alteri vl' sibi. l. si qua p calũniã. C. đ epi. ⁊ cle. bar. ĩ. l. q̃ dotis. ff. solu. matri. Barb. ꝯsi. lxxvij. ĩci. istud referã in mediũ. in. v. col. in iij. vo. ⁊ an subscriptio vni⁹ faciat tã tã fidẽ ac si ille totã scripturam scripsisset. Vide p Ludo. ro. ĩ. l. admonẽdi. i. xix. colũ. ff. de iureiur. bar. ĩ. l. iniqtas. C. de te. bal. ĩ pn. ff. ĩ vlt. col.

c ¶ Vel sigillans. Adde an sigillum appositũ scripture facit illã aut. vide Jo. an. ĩ. c. ij. de fo. cõp. li. vj. ĩ nouella. doc. ĩ cle. statutũ. de ele. Cardi. zab. ĩ. c. scriptura. in. j. col. de fi. instr. Idẽ Car. ĩ. c. peruenit. ĩ. v. no. de fideius.

d ¶ Statutũ. adde de hoc ⁊ dic vt per d. frã. đ are. in ꝯsi. suo. cxxv. col. iij. X. circa scđm pncipale. ⁊ ibi an cõphendat pign⁹ vl' hypothecã. ⁊ theoricã paul. đ cast. hic vt cõem refert ⁊ sequit. d. bart. so. in suo ꝯsi. lxxv. col. ij. X. circa secundum et an locatio ad lõgum tempus dicatur alienatio vi-

de p alex. de imol. late i ɔsi.j.col.ij.et ie.in.iiij.vo.& de locatiōe de nouēnio in nouēniū p eūdē alex. in cōsil.cv.in iij.volu.Curt.

a ¶ Gabella.adde Bertac.de firmo. in tra.de gabellis.

b ¶ Retrouēdēdo. adde de hoc & dic vt plene p cepo.in tra.ō simu.ɔctuū. ℞fic.vj.casu pnci- pali.col.ij.& seq.& p.d.Fabi.de.s.sa uia.in trac.de em- pti.et vē.q.vj.vij. q.princ.aliqd per alex.in ɔs.r.i.j.vo. & adde qō vtute ta lis pacti cēseī cau sata solūmō actio ad purū factum.s. ad reuēdendū ita pulchre concludit d.Frāci.de are. in suo ɔsi.vj.col.iiij. Curti.Et adde tu q.d.me9 Sozi.in suo ɔsi.clv.col.pe. in fi.dicit qō cōis opi.est q pactū de retrouē.et puitas pretij nō arguant ɔctus simulationē qō no.in practica. Strad.

c ¶ Pacto.Adde q tale pactum nō opaī trāslationē dnij in vēditorem nisi apponatur in ipō ɔctu venditio- nis & tpe ipsius ɔ- ctus.ita gl.reputa ta singu.i.l.ab ēp. ff.de pactis.& dicit pulchre ale.ō imo. i ɔsi.x.col.iiij.ver. v.ɔfirmaī i.j.vol. et an tale pactū.l. ɔmissorie.habeat locū i ɔctu pigno- ris.& alijs ɔctib9. vide p.d.Fab.de s.saui.in trac.de empt.et ven.q.vj. vij.questionis pn. Curtius.

vendere & transfert dñium etiam partis socij.de parte sua vero quis potest facere quod vult & alienare etiam alteri q̄ socio nec potest socius illam aduocare ab emptore etiā in priuilegio mi litari.h.d.totus ti.

¶ De pactis inter emptorem et venditorem. Rubrica.

2 ☞ Si agitur vt res sit inēpta si pretium non soluatur: tunc hec resolutio contractus non dicitur nouus contractus.sed di- stractus.

3 Si per statutum esset soluenda gabella de quolibet contractu non habebit locum in hoc distractu cū non sit nouus cōtract9. Quid in retrouenditione.

Quando cōtractus resoluitur restituitur res vendita cū fructi- bus perceptis etiam ante moram sed in retrouenditione nō re- stituunī fructus ante moram percepti.

4 Verbum pertineat vel reuertatur an sit verbum directum: an obliquum.

5 Pactum de retrouendendo pro eodem pretio non est impro- batum a iure tanq̄ faciat presumi cōtractum pignoratitium et factum in fraudem vsurarum.

Quid si venditio esset facta pro multo minori pretio quam va leret.

6 Ex pacto incontinēti apposito quod oriatur actio prescriptis verbis.

7 Oblatio sola an sufficiat ad hoc vt quis possit agere ex contra- ctu & sic ad actionem consequendam.

8 Casus in quo ex solo pacto sine traditione vera vel ficta.trans- fertur dominium.

9 Per electionem vnius ex contrarijs censetur quis alteri iuri cō trario renuntiasse.

10 Per actum contrarium videtur qs renūtiare iuri suo quod hz de iure cōi & quid si habeat ex priuilegio.

11 Venditor qui poterat vti pacto legis commissorie:& rem vēdi- care si petat pretium vel vsuras eius an statim perdat ius ven dicandi quod habet ex pacto etiam anteq̄ pretium vel vsuras consequatur.

12 Si locaui tibi fundum cum pacto quod debeam tibi consigna- re quedam infra mensem alīas possis recedere a conuentione et ego non cōsignaui nec tu recessisti:& petijsti qō tibi consignē p- missa:& ego obtuli me paratum et nunc tu vis a petitione rece- dere an possis.

1 Si ea lege.† Pactū appositū incō tinenti iuxta cōtractū vē ditionis super resolutione contractus si ptium non soluatur vel de retrouēdendo p eodē pre- tio si vēditor voluerit valet & ex eo oritur actio prescrip.ver.& etiā informatur actio ex vēdito: vt cōpetat ad id qō deuenit in pacto:& vltra hoc si est pactū le gis cōmissorie qō est qñ agitur vt res sit inempta datur vtilis in rem nisi tali pacto sit renūtiatū per actum contrarium.h.d. ista.l.cum tribus seqūētibus vsq; ad.l.in initio.& ista.l.j.& .ij.et l.iij.loquuntur de pacto resolutiuo contractus.in hoc tamen differunt,quia.l.j.& l.ij.loquuntur quando pactum non sonat in.l.commissoriā:& sic non facit haberi venditionem pro non

2 facta.sed.l.iij.quando sonat in.l.commissoriam q: † agitur vt res sit inempta si pretiū non soluatur que quidem resolutio cō- tractus non dicitur nouus contractus sed dicitur distractus.

3 vt no.gl.fi.§.quando lice.ab empt.disce.l.j.† Et ideo si statutū a diceret qō de quolibet contractu soluatur gabellaᵃ non haberet locum in hoc distractu cum non sit nouus contractus.Lex au- tem.ij.loquitur in pacto de retrouendendo pro eodem vel di- uerso pretio quo venditio retro facta esset contractus nouus et veniret soluenda gabella et non diceretur resoluere primum vt no.in.l.j.gl.fi.que declarat istas.ll.¶ Ex vtroq; tñ nascit actio pre.ver.ex ipso pacto qō nascit coherētia ɔctus & etiā informa tur actio ex vendito competat ad id quod deuenit in pacto.Est et alia differentia q: quando contractus resoluitur restituitur res vendita cum fructibus perceptis etiam ante moram vt in ea.l.cum te.ff.de in diem adiec.l.item quod.sed quando fit reuē ditio non restituunī fructus ante moram percepti sed remanēt apud emptorem primum.vt in.l.ij.in fi.Ratio diuersitatis q: resolutio trahitur retro vt habeatur perinde ac si facta nō fuis- set sed nouus contractus non trahitur retro.Prefata autē re- solutio vel fit ipso iure quando sonat in pactum.l.commissorie. quia fuit dictum qō res sit empta.vt.§.l.si a te.Siue quod vēdi tio pro non facta habeatur quod idem est:& tunc transferī do- minium vtile ipso iure sine noua retraditiōe:et sic vltra predi-

ctas actiones personales competit vtilis rei vendicatio.vt in l.cōmissorie.in verbo vēditionē.Sed quando illud non dicitur sed q res pertineat ad venditorem vel ad ipsum reuertatur nō fit ipso iure resolutio:sed postq̄ res ad vēditorem peruenit con demnato emptore ad restituendum.tamen etiam tunc fingitur a princi.non fuisse facta ideo non restituit rem cum fructibus:

4 ac si nunq̄ eam emisset.¶ † Ex ista.l.j.& ex.l.ij.no.ḃm doc.iun ctis glo.que dicunt q in istis non fuit pactum.l.cōmissorie:qō resoluit contractum ipso iure q illud verbū pertineat vel reuer tatur non est verbum directum sed obliquum quia non reddit ipso iure sed mediante retraditione emptoris sed quandocūq; quis per manus alterius sed ipso iure & propria autoritate po- test capere tunc reddit ipso iure.vt no.in.l.inter oēs.ff.qui satis. cog.& de vsufru.leg.l.sempronius attalus.Et hoc dicit Cy.hic ḃm Innocen.in.c.raynutius.extra de testa.q si testator diceret si institutus non erit heres volo q bona mea pertineant ad ti- tium vel ad titium reuertanī q illa non est substitutio directa sed obliqua.Sed salua pace sua:q: cum concipiantur ante adi- tam hereditatem non potest dici obliqua sed directa.si autem post aditam here.vt si institutus esset pupillus cui testator po- tuisset facere directam pupillarem et etiā fideicōmissariam de- bet posse dici si ista essent mere verba obliqua q non esset sub- stitutio directa pupillaris sed fideicommissaria:tñ re vera non sunt mere obliqua sed cōia:q: possunt adaptari ad directam et etiam ad fideicōmissariam iuxta no.per Bar.in.l.centurio.de vulga.& pup.in vlti.col.& ideo directa ad pupillum potius im

5 portarent directā que est magis fauorabilis.¶ † Ex.l.ij.& ad

b hoc semper allega.q pactum de retrouendendoᵇ pro eodē pre- tio non est improbatū a iure tanq̄ faciat presumi contractum pignoratitium & factū in fraudē vsurarum.Nec ob.c.illo vos. de pigno.et.c.ad nostrā.de emp.et vendi.q: illud pcederet quā do venditio esset facta pro multo minori pretio q̄ valeret:quo casu tam ex hoc q̄ ex dicto pacto contractus presumereī simu- latus & potius pignus q̄ venditio in fraudem vsurarū vt cre- ditor tanq̄ emptor lucraretur fructus per istam.l.in fi.qō non esset:sed quādo alia presumptio nō concurrit ex solo pacto de retrouendendo non presumitur simulatio nec in fraudem vsu-

6 rarum per istam.l.que semper ad hoc allegatur.† Item alleg. semper q ex pacto incontinenti apposito oritur actio prescrip. verbis.Pet.dixit q illa actio nō oritur ex pacto:sed pacti ad contractum:Bar.tenet contrarium in materia pactorum.& al- lega.l.in bonefidei.§.de pact.dum dicit ex pacto actio cōpetit quod non esset verum si opi.Pe.esset vera.ille tex.non aperit vnde oriatur actio ista prescriptis verbis:& sic dictum pactū fa cit duo quia parit actionem nouam et veterem actionē.i.ex cō- tractu super quo apponitur informat vt sic actio ex vēdito nō solum detur ad pretium ad quod principaliter ordinatur:sed ad id etiam quo deuenit in pacto:licet istud nō sit de natura cō

7 tractus.¶ † Item dum dicit te parato & postea per oblatā &c. Est hic casus cōtra Bar.qui tenuit in.l.acceptam.§.de vsu.qō sola oblatio non sufficit vt quis possit agere ex contractu:et sic ad actionē consequendam sed requiritur consignatio et deposi- tio et fundat se per.l.a te.j.co.lz secus dicat esse vt possit agi ex vltima voluntate.per.l.cui fundus.in prin.ff.de condi.& demō stra.sufficit eñ sola oblatio ad purgandā moram:& ne currant vsure que currere non inceperunt.vt.§.de vsur.l.si per te.al's si constat.Breuiter ḃm Bal.ibidē in.l.acceptā.in.v.q.hic est ca sus in contrarium qō sufficiat ad actionē cōsequendā sola ob-

8 latio:nec obst.l.si a te.vt ibi dicam.¶ † In.l.cōmissorie.no.il

c lud primo quod.§.dixi casum in quo ex solo pacto ᶜ sine tradi- tione vera vel ficta retransfertur dominium & ratio est ḃm Dy. quia cum ex tali pacto resoluatur contractus ipso iure.& fingi tur nunq̄ fuisse factus sicut si factus non fuisset per traditionē nudam non fuisset dominium translatum in emptorem:vt in l.nunq̄ nuda.de acqui.rerū do.ita & ipso resoluto & habito p non facto non potest dominium remanere.arg.l.vrannius.ff. de fideiuss.circa mediū.ita no.Dy.in.l.j.ff.de dona.super glos. mag.not.que est super verbo mortis causa:quam omnino vi- de pro declaratione harum.ll.scilicet.j.ij.& iij.q: non est me-

9 lior in iure.¶ † Nota etiam ex ea.l.q per electionē vnius ex cō- trarijs censetur quis alteri iuri contrario renūtiasse:nā quod contractus resoluatur et res ad venditorem reuertatur ex vna parte.et quod soluatur pretium vel vsure pretij ex altera parte illa sunt inter se contraria.vt in.l.vnica.§.si seruus emp.et.j.de furtis.l.j.qui enim vult pretium vult q contractus firm9 ma- neat.& sic res ad se nō reuertatur:quia non debet habere rem &

10 pretium.¶ † Et sic not.q per actum cōtrarium quis videī re- nuntiasse iuri suo qō habet de iure cōmuni etiam non ex priui- legio:quando autem ex priuilegio minus est dubiū q illud fa- cilius tollit q̄ ius cōe iuxta no.in.l.j.§.si aduer.vendi.in fi.vl- timis

time gl. istud arg. declara vt plene no. Cy. j. de exec. tu. l. volun-
11 taric. in. vi. q. omnino vide. ¶ † Ultimo queritur si vēditor qui
poterat vti pacto. l. cōmissorie. ⁊ rem vendicare petat pretium
vel vsuras eius an statim perdat ius vendicandi quod habet
ex pacto etiam anteq̄ pretiū vel vsuras consequatur vt sic non
sit locus penitentie si vellet recedere a petitione et exercere pa-
ctum. gl. in hoc variauit. ff. de. l. cōmis. l. in diem. ⁊. ff. de mino. l.
emilius. in. iij. gl. breuiter dic si petijt extra iudiciū non preiudi
cat sibi. et potest penitere si in iudicio: aut non cōsequitur: quia
non potuit vt si fuit repulsus aliqua exceptione: et sibi nō pre-
iudicat quominus possit redire ad pactū. vt in. l. iulia. §. si cum
filius. ff. de inoffi. test. Si vero nōdum fuit repulsus. si emptor
incontinenti vel intra modicum tempus offert pretium: ne sibi
auferatur res preiudicat sibi vt ad pactum redire non possit sʒ
si facit resistentiam ⁊ non incontinenti offert potest ad pactum
redire et ipsum exercere: ita colligit̃ ex no. in. d. l. emilius. ¶ Et
12 per † predicta respondit ad questionem in qua Dy. consuluit.
Locaui tibi fundum cum pacto ꝙ debeam tibi consignare que
dam infra mensem: al's possis recedere a conuentione: non cō-
signaui: tu non recessisti sed permāsisti super re et petijsti a me
ꝙ tibi consignem ea que promisi consignare. ego obtuli me pa-
ratum. nunc tu vis a petitione recedere. queritur an possis: et
consuluit Dy. ꝙ non postq̄ non exercuisti pactum recedendo
a me: sed a me petisti ꝙ consignarē per hanc. l. ⁊ per. l. post diē.
de. l. communi. Et super hoc sum dubius. quid enim si de beni
gnitate post terminum voluisti me expectare ꝙ videaris renū-
tiare iuri tuo. non bene video: vnde posset distingui vt. s. quod
si incōtinenti offero tenearis recipere ⁊ non possis consignatio
nem recusare. si resistentiam feci ⁊ ex interuallo offero non tene-
ris recipere q̃ videris petijsse cum hac conditione si incontinē
ti consignauero.

1 **IN initio.** † In cōtractibus bonefidei ve
niunt vsure tam ex pacto incō-
tinenti apposito q̄ etiam ex mora. h. d. Et sic primū
dictum vt pactum aliquid operet̃ debet intelligi vt
etiam veniant vsure sine mora. non sic in contractibus stricti
iuris possunt venire vsure ex pacto vel ex mora sed tm̃ ex stipu-
latione vt. s. de vsuris. l. iij. etiam post litem conte. vt. l. j. de con
dictione indebiti.
2 ☞ In contractibus mere nominatis. non habet locum con-
dictio ob causam. nec ex capite penitētie. nec ex capite cause non
secute. sed in cōtractib⁹ innominatis vere locū habet ex vtroq̄
capite.
Quid si contractus est mixtus nominatus cum innominato.
et nume. 1.

1 **CAm te.** † In cōtractibus nominatis est lo
cus condictioni ob causam si nō ser
uetur pactum quod dedit causam contractui. h. d.
hec singularis. l. Bar. vide Cy. qui istum intellectū
refert fm̄ Pe. in ista. l. s. de pac. l. in bonefidei. xiij. q. Et Bart.
qui subtilius declarat in. l. si. circa fi. indistincte. ff. de condi. ob
causam. vbi omnino vide si vis intelligere hanc. l. dicit enī ꝙ in
contractibus mere nominatis non habet locum condi. ob cau-
sam. nec ex capite penitentie nec ex capite cause non secute per
illam. l. fi. ⁊ per. l. ea condictione. s. de rescin. vendi. et de rei ven
2. dicatio. l. ciuile. † In contractibus vero innominatis vere locū
habet ex duplici capite tam cause nō secute q̄ ex penitētia si rēs
est integra. vt in. l. si pecuniam. de condi. ob causam. sed aliquā
do contractus est mixtus. scilicet nominatus cuʒ innominato.
et tunc loquitur ista. l. vt si vendidi tibi rem quandam. vt ali-
quid mihi dares vel faceres non venditurus nisi cōtemplatio-
ne eius quod dare vel facere promisisti. nam venditio est con-
tractus nominatus. sed habita relatione huius contractus ad
id quod dare vel facere promisisti resultat contractus innomi-
natus: facio idest vendo vt des vel facias. et tunc ex capite cau-
se non secute locum habet condictio ob causam ad resolutionē
contractus sed ex capite penitentie si vellem recedere a contra-
ctu nominato non possum. vt in. l. aristo. ff. de dona. vbi casus.
Sed si volo recedere ab innominato et renūtiare ei: quod dare
vel facere debeas. sed mei contemplatione erat dandum vel fiē
dum possum: secus si contemplatione vtriusq̄ vel alterius tm̃
vt in. l. si cum fundum. ff. de pact. ¶ In text. ibi exiguo pretio
supple maxime. nam idem si iusto pretio si nō fuisses al's vendi
turus prout glo. hoc intelligit. ¶ In tex. ibi reuerti conueniāt
supple non ipso iure. sed intentata condictione ob causam ⁊ se-
cuta retraditione: ⁊ sic resoluto contractu. ¶ In tex. ibi cū fru-
ctibus supple etiam perceptis ante moram postq̄ contractus
resoluitur: vt in. l. item quod. ff. de in diem adiec. ⁊ dixi ibi. s. in
primis legibus.
2 ☞ Si agatur inter venditorem et emptorem: quod restituto
pretio pcepto qn̄cumq̄ vēditori placuerit vēditio habeat̃ pro
non facta vel ꝙ res sit inēpta: ⁊ emptor postea pretiū oblatuʒ
non vult recipere tunc ad hoc vt venditio resoluat̃ reqritur cō-
signatio et depositio que hʒ vim solutionis.
3 Sicut dicitur pactum legis cōmissorie quando agitur vt non
soluto pretio per emptorem res sit inempta: ita qn̄ agitur vt re
stituto pretio per venditorē res sit inempta: et qua cautela vti
debeat venditor.
4 Rescriptum concedens dilationē soluendi per quam aufertur
ius aduersario non valet tanq̄ ascribēs ius alterius nisi dicat̃
non obstante quacūq̄ lege in contrarium disponente.
Quid si non ascriberet ius aduersarij.

1 **SI a te.** † Ad actionē cōsequēdam ex cōtractu
non sufficit sola oblatio sed requirit̃ cō
signatio ⁊ depositio. h. d. Bar. hoc summarium repro
batur secundum Bal. in. l. accepta. de vsuris. in. v. q. p. l. ij. s. e.
vbi casus contra Bar. Nec ob. ista. l. ꝙ hic non solum volebat
agere sed etiam volebat quod venditio intelligeretur resoluta
quia erant apposita verba resonantia in pactum. l. cōmissorie:
q̃ fuit dictum ꝙ res esset inempta vnde sicut ad liberationem
consequendam non sufficit oblatio: sed requiritur consignatio:
et depositio vt in. l. obsignatione. j. de solu. ita hic: q̃ resolutio
veniebat fiēda soluta. id est restituta pecunia recepta ex forma
pacti: sed non posset dici soluta per solam oblationē: nisi forte
esset facta in iudicio vt. l. si rem. §. fi. de pigno. actio. Sūma er-
2 go sic. † Si agatur inter venditorem et emptorē ꝙ restituto p̄-
tio percepto quandocumq̄ venditori placuerit vēditio habea-
tur pro non facta vel ꝙ res sit inempta si emptor pretium obla
tum non vult recipere ad hoc vt venditio resoluat̃ requirit̃ cō-
3 signatio et depositio que habent vim solutiōis. h. d. ¶ † Et no
ta ꝙ sicut dicitur pactum. l. cōmissorie quando agitur vt nō so-
luto pretio per emptorem res sit inempta vt in toto titulo de. l.
commissoria. ⁊ sic propter moram vel culpaʒ emptoris: ita qn̄
agitur vt restituto pretio per vēditorē res sit inempta. sit ergo
cautus venditor qn̄ apponit pactum de retrouendēdo pro eo-
dem pretio vt vtatur istis verbis q̃ vtilius est facere pactuʒ de
retrouendendo cum oblato cōsignato ⁊ deposito pretio dn̄ium
ad ipsum reuertatur per. l. commissoriā: ⁊ sic poterit rem a quo
cūq̄ possessore vendicare. sed si apponat pactum de retrouen-
dendo non sic reuertitur sed requiritur nouus cōtractus et no-
4 ua retraditito ꝙ perpetuo tene menti. ¶ † Ultimo no. fm̄ gl.
ꝙ rescriptum concedens dilationē soluendi per quē aufert̃ ius
aduersario non valet tanq̄ absorbens ius alterius supple nisi
dicatur non obstante quacumq̄. l. in contrarium disponente:
sed si non absorberet ius aduersarij bene valeret rescriptum
concedens dilationem soluendi. vt in. l. quoties. s. de precibus
impe. offerendis.

2 ☞ Si cum esses dominus alicuius fundi et possessor: paci-
scor tecum ne illum facias religiosum vel ne alienes: an tale pa
ctum valeat.
3 Quid si in traditione rei mee appono pactū ꝙ aliā rē tuā quā
non trado non possis alienare vel religiosam facere.
4 Quod per pactū possit manumissio impediri ⁊ quare.
5 Non valet pactuʒ quod in loco religioso non sepeliant̃ mortui
Quid si interuenit stipulatio.

1 **SI quis.** † Pactum inter emptorē ⁊ vēdi
torem tempore venditiōis factuʒ
ꝙ res vendita vel eius pars non efficiatur religiosa
valet et est seruandum quia interest venditoris vt ser
uetur eo ipso quod sibi non placet vt religiosa efficiatur. h. d. in
2 effectu. ¶ † Glo. oppo. de. l. nemo. ff. de pactis. vbi non valet
tale pactum: vera solutio est quod aut sit in traditiōe rei mee sʒ
cum esses dominus cuiusdam fundi et possessor paciscor tecuʒ
ne illum facias religiosum vel ne alienes tale pactum non va-
let: nec quantum ad hoc vt impediatur alienatio vel efficiatur
religiosus nec etiam quantum ad hoc vt fiat cōtra possuʒ age-
re ad interesse quia est nudum: sed si interuenisset stipulatio va
let quantum ad hoc vt interesse possit peti non vt impediatur
alienatio: q̃ cum sis dn̄s potestas disponendi de tua re nō pōt
3 tibi auferri per pactum cū sit simpliciter tua. † Idē p oīa si in
traditione cuiusdā rei mee appono pactū ꝙ aliā rem tuā quam
non trado non possis alienare vel religiosum facere eadem ra-
tione. si vero appono pactum super illa re quam trado nūc q̃
peruenit ad te cum modificatione predicta. valet vt hac lege.
sed est dubium quem effectum habet: an impediatur fieri reli-
giosus videtur ꝙ non: sicut non impediretur alia alienatio vt
plene no. in. l. si. s. de re. ali. non alie. maxime fauore religionis

Ange.in.l.ea lege.de condi.ob causam.videtur sentire contra-
rium qz ista alienatio fortior est qz est irretractabilis cum post
q̄ sit res effecta religiosa non possit ad humanos vsus redire:
sicut datio libertatis que postq̄ data est non potest retractari.
4 ¶ †Et ideo per pactum potest manumissio impediri[a] qz diffi-
a cilius retractatur vt in.l.ea quidem.j.si manci.ita fu.alie.& not.in
d.l.si.in.j.sol.quā gl.facit ad illā.l.ibi dum dicit:sed special in
libertate.& hoc satis potest dici fore de mēte hui⁹.l.posset etiaz
agi ad interesse si diceremus ipsam effici religiosam:& si de alio
interesse non appareret posset agi ad estimationez rei iuxta ple
ne no.in.l.si ea lege.de condi.ob cām.satis sua interesse videtur
quando facit contra voluntatē suam.facit qd̄ not.in.l.paulus.
5 de solu.ff. ¶ †Ultimo glo.opp.de.l.qd̄ si locus.de religio.vbi
non valet nisi interueniat stipulatio.glo.dicit qd̄ ibi erat locus
vnde non valet pactum qd̄ ibi non sepeliantur mortui:sed si in
teruenit stipulatio vez vt agatur ad interesse:hic vero loc⁹ nō erat
religiosus tempore quo tradebatur:& sic potuit vestiri pactum
coherentia contractus. Ex primo dicto Cy.arguit sm̄ Petrū
qd̄ si aliquis sacerdos locauit domum suā vel ecclesie que erat
cimiterium cum pacto qd̄ non possit ibi sepelire mortuos du-

a ¶ Manumissio impediri.adde qd sit manumissio.vide p Hos.in summa ti.de seruis nō or.in.§.qd sit manumis.& an manumittere possit minor.xx.an.vid ter.in.§.eadē.inst.qui manumit.nō pñt. Sali.in.l.j.in.fi.j.co.C.de indi.liber.tol.

rāte locatione pactū non producit effectum aliquē nisi interue
niat stipulatio penalis.per illam.l.qd̄ si locus.Non sunt alia
Laudetur deus.Faciamus finez pro isto anno.die.v.Septēbris
M.cccc.xxix.i ciuitate Padue.Paulus de Castro vtriusq̄ iu
ris doctor.

¶ Finis prime partis Commentariorum domini Pauli de Castro super Codice.

¶ Lugduni apud Johannem Mareschal:Anno a Christo nato trigesimoprimo supra sesquimilesimum.

¶ Index quaternionum.

¶ a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p.q.r.s.t.v.x.y.z. A.B.C.D.E.F.G.Hor.F.&.G.terniones sunt:reliqui quaterniones.

iij.Esdre.iij.

Super omnia autem vincit Ueritas.

REAL CEDULA DE S. M. Y SEÑORES DEL CONSEJO,

POR LA QUAL SE DECLARA lo que se debe practicar en el modo de re-parar los quebrados que ocurran entre dos, ó mas Pueblos de una Provincia, para la contribucion de un Soldado.

AÑO 1773.

EN MADRID:

A
PUL.I
1.0
Castro
In Codic. Justin.
J.a pars.

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm